

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

ខុទ្ទកនិកាយោ

ធម្មបទ

។ នមោ តស្ស ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

ធម្មបទ-អដ្ឋកថា

(បឋមោភាគោ)

គន្ថាវម្ភកថា

១.

មហាមោហតមោនន្ទេ, លោកេ លោកន្តនស្សីនា;
យេន សទ្ធម្មបដ្ឋោតោ, ជាលិតោ ជលិតិទ្ធិនា។

២.

តស្ស ចានេ នមស្សីត្វា, សម្ពុទ្ធស្ស សីរីមតោ;
សទ្ធម្មញ្ញាស្ស បូជេត្វា, កត្វា សង្ឃស្ស ចញ្ញាលី។

៣.

តំ តំ ការណាមាគម្ម, ធម្មាធម្មេសុ កោរិទោ;
សម្មត្ថសទ្ធម្មបទោ, សត្តា ធម្មបទំ សុភំ។

៤.

ទេសេសិ ករុណាវេក-សមុស្សហិតមានសោ;
យំ វេ ទេវមនុស្សានំ, បីតិចាមោជ្ឈវឿនំ។

៥.

បរម្បរាគតា តស្ស, និបុណា អត្តវណ្ណាធា;
យា តម្កបណ្ឌីធិបម្ព, ធិបកាសាយ សណ្ឌិតា។

៦.

ន សាធយតិ សេសានំ, សត្តានំ ហិតសម្បទំ;
អប្បេវ នាម សាធយ្យ, សព្ពលោកស្ស សា ហិតំ។

៧.

ឥតិ អាសីសមាធន, ទន្តេន សមចារិធា;
កុមារកស្សបេធាហំ, បេវេន បិវេតសា។

៨.

សទ្ធម្មជ្ជិតិកាមេន, សក្កច្ចំ អភិយាចិតោ;
តំ ភាសំ អតិវិត្តារ-គតញ្ច វចនក្កមំ។

៩.

បហាយារោបយិត្វាន, តន្តិភាសំ មនោរមំ;
គាថានំ ព្យញ្ជនបទំ, យំ តត្ថ នវិភាវិតំ។

១០.

កេវលំ តំ វិភាវេត្វា, សេសំ តមេវ អត្តតោ;
ភាសន្តវេន ភាសិស្សំ, អារហន្តោវិភាវិនំ;
មនសោ បីតិចាមោជ្ជំ, អត្តធម្មបនិស្សិតន្តិ។

១. យមកវគ្គោ

១. ចក្ខុចាលត្រូវវត្ថុ

១.

“មនោបុព្ពត្តមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា;
មនសា ច បទុដ្ឋេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, ចក្កំវ វហតោ បទ”ន្តិ។ -

អយំ ធម្មទេសនា កត្ត ភាសិតាតិ? សាវត្ថិយំ។ កំ អារព្ពាតិ? ចក្ខុចាលត្រូវ។

សាវត្ថិយំ កិវ មហាសុវណ្ណា នាម កុដ្ឋម្ពិកោ អហោសិ អឡោ មហាទូនោ
មហាកោកោ អបុត្តកោ។ សោ ឯកទិវសំ ម្នានតិ តំ ទ្គត្វា នត្វា អាគច្ឆន្តោ
អន្តរាមគ្គេ សម្បទ្ធបត្តសាខំ ឯកំ វេនប្បតី ទិស្វា “អយំ មហោសក្ខាយ
ទេវតាយ បរិគ្គហិតោ ភវិស្សតី”តិ តស្ស ហេដ្ឋាភាគំ សោធាបេត្វា
ចាការបរិក្ខេបំ កាវាបេត្វា វាលុកំ ឌីកិវាបេត្វា ធរបដាកំ ឧស្សាបេត្វា
វេនប្បតី អលង្ករិត្វា អញ្ញលី ករិត្វា “សច បុត្តំ វា ជីតវំ វាលភេយ្យំ, តុម្ហាកំ
មហាសក្ការំ ករិស្សមី”តិ បត្តនំ កត្វា បក្កាមិ។

អថស្ស ន ចិវស្សេវ ភវិយាយ កុដ្ឋិយំ គព្ពោ បតិជ្ជាសិ។ សា គព្ពស្ស
បតិជ្ជិតភារំ ព្រាត្វា តស្ស អាហេចសិ។ សោ តស្ស គព្ពស្ស បរិហារមទាសិ។
សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ តំ នាមគ្គហណាទិវសេ សេដ្ឋិ អត្តនា
ចាលិតំ វេនប្បតី និស្សាយ លទ្ធាត្វា តស្ស ចាលោតិ នាមំ អកាសិ។ សា
អបរភាគេ អញ្ញម្បិ បុត្តំ លភិ។ តស្ស ច្ចឡចាលោតិ នាមំ កត្វា ឥតរស្ស
មហាចាលោតិ នាមំ អកាសិ។ តេ វេយ្យត្ថេ យរពន្ធនេន ពន្ធិសុ។ អបរភាគេ
មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ សព្ពម្បិ វិភវំ ឥតរេយេវ វិចារីសុ។

តស៊ី សមយេ សត្តា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្វេនាកត្តា
អនាថបិណ្ឌិកេន មហាសេដ្ឋិនា ចតុបណ្ណាសកោជិជនំវិស្សន្នេត្វា ការិតេ
ជេតវនមហាវិហារេ វិហារតិ មហាជនំ សគ្គមគ្គេ ច មោក្ខមគ្គេ ច
បតិជ្ជាបយមាណោ។ តថាគតោ ហិ មាតិបក្ខតោ អសីតិយា, បិ តិបក្ខតោ
អសីតិយាតិ ទ្វេអសីតិញ្ញាតិកុលសហស្សេហិ ការិតេ និក្រោធមហាវិហារេ
ឯកមេវ វស្សវាសំ វសិ, អនាថបិណ្ឌិកេន ការិតេ ជេតវនមហាវិហារេ
ឯកុនវីសតិវស្សនិ, វិសាខាយ សត្តវីសតិកោជិជនបរិច្ចាគេន ការិតេ
បុញ្ញារមេ ធឮត្តស្សនីតិ ទ្វិន្នំ កុលានំ គុណាមហាត្ថតំ បដិច្ច សាវត្ថី និស្សាយ
បញ្ញវីសតិវស្សនិ វស្សវាសំ វសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ វិសាខាបិ
មហាឧចាសិកា និពាទ្ធិ ធិវសស្ស ទ្វេវាវេ តថាគតស្ស ឧបជ្ជានំ គច្ឆន្តិ, គច្ឆន្តា ច
“ធម្មាសាមណោរា នោ ហិត្ថ ឌីលោកេស្សន្តី”តិ តុច្ឆហត្ថា ន គតបុញ្ញា។
បុរេភត្តំ គច្ឆន្តា ខាទនីយភោជនីយាធិនិ គហេត្វាវ គច្ឆន្តិ, បច្ឆាភត្តំ គច្ឆន្តា
បញ្ច ភេសជ្ជានិ អដ្ឋ ច ចាណនិ។ និវេសនេសុ បន តេសំ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ
ភិក្ខុសហស្សនំ និច្ចំ បញ្ញត្តាសនានេវ ហោត្តិ។ អន្តចានភេសន្នេសុ យោ យំ
ឥច្ឆតិ, តស្ស តំ យថិច្ឆិតមេវ សម្មជ្ជតិ។ តេសុ អនាថបិណ្ឌិកេន ឯកធិវសម្មិ
សត្តា បញ្ញំ ន បុច្ឆិតបុញ្ញា។ សោ កិវ “តថាគតោ ពុទ្ធសុខុមាលោ
ខត្តិយសុខុមាលោ, ‘ពហូបកាវោ មេ, គហបតី’តិ មយ្ហំ ធម្មំ ទេសេន្តោ
កិលមេយ្យ”តិ សត្តិ អធិមត្តសិនេហាន បញ្ញំ ន បុច្ឆតិ។ សត្តា បន តស៊ី
និសិន្ទមត្តេយេវ “អយំ សេដ្ឋិ មំ អរក្ខិតព្ពជ្ជានេ វក្ខតិ។ អហញ្ញិ
កប្បសតសហស្សនិកានិ ចត្តាវិ អសន្នៀយ្យានិ អលន្តតបដិយត្តំ អត្តនោ
សីសំ ធិន្តិត្វា អក្ខិនិ ឧប្បាជេត្វា ហធយមំសំ ឧប្បាជេត្វា ចាណាសមំ បុត្តទារំ
បរិច្ចជិត្វា ចារមិយោ បូរេន្តោ បរេសំ ធម្មទេសនត្ថមេវ បូរេសី។ ឯស មំ
អរក្ខិតព្ពជ្ជានេ វក្ខតិ”តិ ឯកំ ធម្មទេសនំ កថេតិយេវ។

តទាសាវត្តិយំ សត្ត មនុស្សកោដិយោវសន្តិ។ តេសុ សត្ត ធម្មកថំ សុត្វា
បញ្ចកោដិមត្តា មនុស្ស អរិយសាវកា ជាតា, ទ្វេកោដិមត្តា មនុស្ស
បុគ្គល្លោ។ តេសុ អរិយសាវកានំ ទ្វេយេវ កិច្ចានិ អហោសុំ - បុរេភត្តំ ទានំ ទេន្តិ,
បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលាធិបាត្តាវត្ថុភេសន្តចានកាធិនិ កាហាបេត្វា
ធម្មស្សវនត្ថាយ គច្ឆន្តិ។ អថេកទិវសំ មហាចាលោ អរិយសាវកេ
គន្ធមាលាធិបាត្តេវិហារំ គច្ឆន្តេ ទិស្វា “អយំ មហាជនោ កុហំ គច្ឆតី” តិ បុច្ឆិត្វា
“ធម្មស្សវនាយា” តិ សុត្វា “អហម្បិ គមិស្សមី” តិ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា
បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។

ពុទ្ធា ច នាម ធម្មំ ទេសេន្តា សរណសីលបញ្ញាជីនំ ឧបនិស្សយំ ឌីលោកេត្វា
អជ្ឈាសយវសេន ធម្មំ ទេសេន្តិ, តស្មា តំ ទិវសំ សត្តា តស្ស ឧបនិស្សយំ
ឌីលោកេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តា អនុបុត្តិកថំ កថេសិ។ សេយ្យចិទំ - ទានកថំ,
សីលកថំ, សត្តកថំ, កាមានំ អាធិនំ, ឌីការំ សំកិលេសំ, នេក្ខម្ម អាធិសំសំ
បកាសេសិ។ តំ សុត្វា មហាចាលោ កុដុម្ពិកោ ចិន្តេសិ - “បរលោកំ គច្ឆន្តំ
បុត្តជីតរោ វា ភាតរោ វា ភោតា វា នាទុគច្ឆន្តិ, សរីរម្បិ អត្តនា សទ្ធិ ន គច្ឆតិ, កី
មេ យរាវាសេន បព្ពជិស្សមី” តិ។ សោ ទេសនាបរិយោសានេ សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ សត្តា - “អត្ថិ តេ កោចិ អាបុច្ឆិតព្ពយុត្តកោ
ញាតី” តិ អាហា។ “កនិជ្ជភាតា មេ អត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “តេន ហិ តំ អាបុច្ឆាហិ” តិ។
សោ “សាធ្វ” តិ សម្បជិច្ឆិត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា គេហំ គន្ធា កនិជ្ជំ បក្កោសាបេត្វា -
“តាត, យំ មយ្ហំ ឥមស្មី គេហេ សវិញ្ញាណកម្មិ អវិញ្ញាណកម្មិ ធនំ កិញ្ចិ
អត្ថិ, សព្ពំ តំ តវ ភារោ, បដិបជ្ជាហិ ន” តិ។ “តុម្កេ បន កី ករិស្សថា” តិ អាហា។
“អហំ សត្ត សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី” តិ។ “កី កថេសិ ភាតិក, ត្វំ មេ មាតិ មតាយ
មាតាវិយ, បិតិ មតេ បិតាវិយ លទ្ធា, គេហេ តេ មហាវិភរោ, សក្កា គេហំ
អជ្ឈាវសន្តេហោវ បុញ្ញានិ កាតុំ, មា ឯវំ ករិត្តា” តិ។ “តាត, អហំ សត្ត

ធម្មទេសនំ សុត្វា យរាវាសេ វសិតុំ ន សក្កោមិ។ សត្តារា ហិ អតិសណ្ឋាសុខុមំ
តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា អាទិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណោ ធម្មា ទេសិតោ, ន
សក្កា សោ អការមជ្ឈេ វសន្តេន បូរេតុំ, បព្ពជិស្សមិ, តាតា”តិ។ “ភាតិក,
តរុណាយេវ តាវត្ថុ, មហាល្លកកាលេ បព្ពជិស្សថា”តិ។ “តាត, មហាល្លកស្ស
ហិ អត្ថនោ ហត្ថចាទាបិ អនស្សវា ហោន្តិ, ន អត្ថនោ វសេ វត្ថុន្តិ, កិមង្គំ បន
ញាតកា, ស្វាហំ តវ កថំ ន ករោមិ, សមណបជិបត្តិយេវ បូរេស្សមិ”។

“ជរាជជ្ជវិតា ហោន្តិ, ហត្ថចាទា អនស្សវា;
យស្ស សោ វិហតត្តាមោ, កថំ ធម្មំ ចរិស្សតិ”។ -

បព្ពជិស្សមេវាហំ, តាតាតិ តស្ស វិវត្តស្សេវ សត្វ សន្តិកំ គន្ធា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា
លទ្ធិបព្ពជ្ជបសម្មទោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ បញ្ចា វស្សានំ វសិត្វា
វុជ្ជវស្សោ បវាវេត្វា សត្តារមុបសង្កមិត្វា វុទ្ធិត្វា បុច្ឆិ - “ភន្តេ, ឥមស្មី សាសនេ
កតិ ធុរាជំ”តិ? “គន្ធុរំ, វិបស្សនាធុរន្តិ ទ្វេយេវ ធុរាជិ ភិក្ខុ”តិ។ “កតមំ បន,
ភន្តេ, គន្ធុរំ, កតមំ វិបស្សនាធុរ”ន្តិ? “អត្ថនោ បញ្ញាធុរេន ឯកំ វា ទ្វេ វា
និកាយេ សកលំ វា បន តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គល្លាស្វា តស្ស ធារណំ, កថនំ,
វាចនន្តិ ឥទំ គន្ធុរំ នាម, សល្លហុកវុត្តិនោ បន បន្តសេនាសនាភិវតស្ស
អត្ថភាវេ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា សាតច្ចកិរិយវសេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា
អរហត្តគ្គហណ្ឌន្តិ ឥទំ វិបស្សនាធុរំ នាមា”តិ។ “ភន្តេ, អហំ មហាល្លកកាលេ
បព្ពជិតោ គន្ធុរំ បូរេតុំ ន សក្ខិស្សមិ, វិបស្សនាធុរំ បន បូរេស្សមិ, កម្មជ្ជានំ
មេ កថេថា”តិ។ អថស្ស សត្តា យាវ អរហត្តំ កម្មជ្ជានំ កថេសិ។

សោ សត្តារំ វុទ្ធិត្វា អត្ថនា សហកាមិនោ ភិក្ខុ បរិយេសន្តោ សង្ឃិ ភិក្ខុ
លភិត្វា តេហិ សទ្ធិ និក្ខមិត្វា វិសយោជនសតមគ្គំ គន្ធា ឯកំ មហន្តំ បច្ចន្តកាមំ
បត្វា តត្ថ សបរិវារោ បិណ្ឌរាយ ចារិសិ។ មនុស្សា វត្ថុសម្បន្នេ ភិក្ខុ ទិស្វា

បសន្និច្ចត្តា អាសនាទិ បញ្ញាបេត្វា និសីទាបេត្វា បណីតេនាហារេន បរិវិសិទ្ធា,
“ភន្តេ, កុហី អយ្យា គច្ឆន្តិ” តិ បុច្ឆិទ្វា “យថាជាសុកដ្ឋានំ ឧចាសកា” តិ វុត្តេ
បណ្ឌិតា មនុស្សា “វស្សាវាសំ សេនាសនំ បរិយេសន្តិ កទន្តា” តិ ព្យាទ្វា, “ភន្តេ,
សចេ អយ្យា ឥមំ តេមាសំ ឥធ វសេយ្យំ, មយំ សរណោសុ បតិជ្ជាយ សីលានិ
គណ្ហោយ្យាមា” តិ អាហំសុ។ តេបិ “មយំ ឥមាទិ កុលានិ និស្សាយ ភវនិស្សរណំ
ករិស្សាមា” តិ អធិវាសេសុ។

មនុស្សា តេសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា វិហារំ បដិជគ្គិទ្វា វត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ
សម្មាទេត្វា អទំសុ។ តេ និពទ្ធំ តមេវ កាមំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តិ។ អថ នេ ឯកោ
វេជ្ជោ ឧបសង្កមិទ្វា, “ភន្តេ, ពហុនំ វសនដ្ឋានេ អជាសុកម្មិ នាម ហោតិ, តស្មី
ឧប្បន្នេ មយ្ហំ កថេយ្យាថ, ភេសន្តំ ករិស្សាមិ” តិ បវាវេសិ។ ថេរោ
វស្សបនាយិ កទិវសេ តេ ភិក្ខុ អាមន្តេទ្វា បុច្ឆិ, “អាវុសោ, ឥមំ តេមាសំ កតិហិ
ឥរិយាបថេហិ វីតិនាមេស្សថា” តិ? “ចត្វហិ, ភន្តេ” តិ។ “កី បនេតំ, អាវុសោ,
បតិវុបំ, ននុ អប្បមត្តេហិ ភវិតត្ថំ”? “មយញ្ញំ ធរមានកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកា
កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អាគតា, ពុទ្ធា ថ នាម ន សក្កា បមាទេន អាវាធតុំ,
កល្យាណជ្ឈាសយេន តេ វោ អាវាធតញ្ញា។ បមត្តស្ស ថ នាម ចត្តារោ អចាយា
សកកេហសទិសា, អប្បមត្តា ហោថាវុសោ” តិ។ “កី តុម្ពេ បន, ភន្តេ” តិ? “អហំ
តិហិ ឥរិយាបថេហិ វីតិនាមេស្សមិ, បិដ្ឋិន បសារេស្សមិ, អាវុសោ” តិ។ “សាធុ,
ភន្តេ, អប្បមត្តា ហោថា” តិ។

អថ ថេរស្ស និទ្ធំ អនោក្កមន្តស្ស បឋមមាសេ អតិក្កន្តេ មជ្ឈិមមាសេ
សម្មត្តេ អក្ខិរោកោ ឧប្បជ្ឈិ។ និទ្ធយជតោ ឧទកធារាវិយ អក្ខិហិ អស្សធារា
បក្សវន្តិ។ សោ សព្ពវត្តិ សមណធម្មំ កត្វា អរុណុគ្គមនេ គព្ពំ បរិសិទ្ធា និសីទិ។
ភិក្ខុ ភិក្ខុចារវេលាយ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “ភិក្ខុចារវេលា, ភន្តេ” តិ

អាហ៍សុ។ “តែន ហ៊ី, អាវ៉ុសោ, គណ្ណាថ បត្តចីវរ” ឆ្លើយ អត្តនោ បត្តចីវរ
តាហាបេត្វា និក្ខមិ។ ភិក្ខុ តស្ស អក្ខិហិ អស្សនិ បគ្បន្តេ ទិស្វា, “កិមេតំ,
ភន្តេ” តិ បុច្ឆីសុ។ “អក្ខិនិ មេ, អាវ៉ុសោ, វាតា វិជ្ឈន្តី” តិ។ “ននុ, ភន្តេ, វេជ្ជេន
បវារិតម្ហា, តស្ស កថេមា” តិ។ “សាធាវ៉ុសោ” តិ តេ វេជ្ជស្ស កថយីសុ។ សោ
តេលំ បចិត្វា បេសេសិ។ ថេរោ នាសាយ តេលំ អាសិញ្ចន្តោ និសិន្នការ
អាសិញ្ចាត្វា អន្តោកាមំ ចារិសិ។ វេជ្ជោ តំ ទិស្វា អាហា - “ភន្តេ, អយ្យស្ស កិរ
អក្ខិនិ វាតោ វិជ្ឈន្តី” តិ? “អាម, ឧចាសកា” តិ។ “ភន្តេ, មយា តេលំ បចិត្វា
បេសិតំ, នាសាយ វោ តេលំ អាសិត្ត” ឆ្លើយ “អាម, ឧចាសកា” តិ។ “ឥទានិ
កីទិស” ឆ្លើយ “វុជ្ជតេវ ឧចាសកា” តិ។ វេជ្ជោ “មយា ឯកវារេនេវ វ្យបសមនសមត្ថំ
តេលំ បហិតំ, កី នុ ខោ រោគោ ន វ្យបសន្តោ” តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, និសីទិត្វា វោ
តេលំ អាសិត្តំ, និបទ្ទិត្វា” តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ តុណ្ហិ អហោសិ, បុនប្បនំ
បុច្ឆិយមាធាបិ ន កថេសិ។ សោ “វិហារំ គន្ធា ថេរស្ស វសនជ្ជានំ
ឡិលោកេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា - “តែន ហ៊ី, ភន្តេ, គច្ឆថា” តិ ថេរំ វិស្សន្តេត្វា វិហារំ
គន្ធា ថេរស្ស វសនជ្ជានំ ឡិលោកេន្តោ ចន្តមននិសីទនជ្ជានមេវ ទិស្វា
សយនជ្ជានំ អទិស្វា, “ភន្តេ, និសិន្នេហិ វោ អាសិត្តំ, និបន្នេហិ” តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ
តុណ្ហិ អហោសិ។ “មា, ភន្តេ, ឯវំ ករិត្ត, សមណាធម្មោ នាម សរីរំ យាបេន្តេន
សក្កា កាតុំ, និបទ្ទិត្វា អាសិញ្ចថា” តិ បុនប្បនំ យាចិ។ “គច្ឆ តុំ តាវ៉ុសោ,
មន្តេត្វា ជានិស្សមី” តិ វេជ្ជំ ឧយ្យោជេសិ។ ថេរស្ស ច តត្ថ នេវ ញាតិ, ន
សាលោហិតា អត្ថិ, តេន សទ្ធិ មន្តេយ្យ? ករជកាយេន បន សទ្ធិ មន្តេន្តោ
“វេទេហិ តាវ, អាវ៉ុសោ ចាលិត, តុំ កី អក្ខិនិ ឡិលោកេស្សសិ, ឧទាហុ
ពុទ្ធសាសនំ? អនមតគ្គស្មិត្តិ សំសារវដ្តេ តវ អក្ខិកាណាស្ស គណនា នាម
នត្ថិ, អនេកានិ បន ពុទ្ធសតានិ ពុទ្ធសហស្សនិ អតីតានិ។ តេសុ តេ
ឯកពុទ្ធាបិ ន បរិចិណ្ណោ, ឥទានិ ឥមំ អន្តោវស្សំ តយោ មាសេ ន និបទ្ទិស្សមី តិ

តេមាសំ និពន្ធវិវិយំ ករិស្សាមិ។ តស្មា តេ ចក្ខុនិ នស្សន្តុវា ភិដ្ឋន្តុវា,
ពុទ្ធសាសនមេវ ធារេហិ, មា ចក្ខុនិ”តិ ភូតកាយំ ឱវទន្តោ ឥមា គាថាយោ
អភាសិ -

“ចក្ខុនិ ហាយន្តុ មមាយិ តានិ,
សោតានិ ហាយន្តុ តថេវ កាយោ;
សត្តម្បិទំ ហាយតុ ទេហានិស្សិតំ,
កី ការណា ចាលិត ភូ បមជ្ជសិ។

“ចក្ខុនិ ជីវន្តុ មមាយិ តានិ,
សោតានិ ជីវន្តុ តថេវ កាយោ;
សត្តម្បិទំ ជីវតុ ទេហានិស្សិតំ,
កី ការណា ចាលិត ភូ បមជ្ជសិ។

“ចក្ខុនិ ភិដ្ឋន្តុ មមាយិ តានិ,
សោតានិ ភិដ្ឋន្តុ តថេវ កាយោ;
សត្តម្បិទំ ភិដ្ឋតុ ទេហានិស្សិតំ,
កី ការណា ចាលិត ភូ បមជ្ជសិ”តិ។

ឯវំ តីហិ គាថាហិ អត្ថនោ ឱវទំ ទត្វា និសិទ្ធកោវ នត្ថកម្មំ កត្វា កាមំ
បិណ្ឌាយ ចារិសិ។ វេជ្ជោ តំ ទិស្វា “កី, ភន្តេ, នត្ថកម្មំ កត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អាម,
ឧចាសកា”តិ។ “កីទិសំ, ភន្តេ”តិ? “វុដ្ឋតេវ ឧចាសកា”តិ។ “និសីទិទ្វា វោ, ភន្តេ,
នត្ថកម្មំ កតំ, និបដ្ឋិត្វា”តិ។ ថេរោ តុណ្ហិ អហោសិ, បុនប្បនំ បុច្ឆិយមា នោបិ ន
កិត្យា កថេសិ។ អថ នំ វេជ្ជោ, “ភន្តេ, តុម្ពេ សប្បាយំ ន ករោថ, អដ្ឋតោ បជ្ជាយ
‘អសុកេន មេ តេលំ បក្ក’ន្តិ មា វទិត្ត, អហម្បិ ‘មយា វោ តេលំ បក្ក’ន្តិ ន

វត្តាមី” តិ អាហា។ សោ វេជ្ជេន បច្ចុក្ខាតោវិហារំ គន្ធា តុំ វេជ្ជេនាបិ
បច្ចុក្ខាតោសិ, ភីយាបចំ មាវិស្សន្និ សមណាតិ។

“បដិក្ខត្តោ តិកិច្ឆាយ, វេជ្ជេនាបិ វិវដ្តិតោ;
និយតោ មច្ចុរាជស្ស, កី ចាលិត បមជ្ជសី” តិ។ -

ឥមាយ កាថាយ អត្តានំ ឌីវទិត្វា សមណាធម្មំ អកាសិ។ អថស្ស មជ្ឈិមយាមេ
អតិក្កន្តេ អបុព្វំ អចរិមំ អក្ខិនិ ថេវ កិលេសា ច ភិជ្ជិសុ។ សោ សុក្ខវិបស្សកោ
អរហា ហុត្វា គព្ពំ បរិសិត្វា និសីទិ។

ភិក្ខុ ភិក្ខុចារវេលាយ អាគន្ធា “ភិក្ខុចារកាលោ, ភន្តេ” តិ អាហំសុ។
“កាលោ, អារុសោ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ “តេន ហិ គច្ឆថា” តិ។ “កី តុម្កេ បន,
ភន្តេ” តិ? “អក្ខិនិ មេ, អារុសោ, បរិហីនានី” តិ។ តេ តស្ស អក្ខិនិ ឌីលោកេត្វា
អស្សុបុណ្ណានេត្តា ហុត្វា, “ភន្តេ, មា ចិន្តយិត្ត, មយំ វោ បដិជគ្គិស្សមា” តិ ថេវ
សមស្សាសេត្វា កត្តព្ពយុត្តកំ វត្ថុបដិវត្តំ កត្វា កាមំ បិណ្ឌាយ បរិសីសុ។
មនុស្ស ថេវ អទិស្វា, “ភន្តេ, អម្ពាភំ អយេហ កុហិ” តិ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តី សុត្វា
យាគុំ បេសេត្វា សយំ បិណ្ឌាចាតមាធាយ គន្ធា ថេវ វន្តិត្វា ចាធម្មលេ
បរិវត្តមាធា រោទិត្វា, “ភន្តេ, មយំ វោ បដិជគ្គិស្សម, តុម្កេ មា ចិន្តយិត្តា” តិ
សមស្សាសេត្វា បក្កមីសុ។

តតោ បដ្ឋាយ និពាទ្ធី យាគុកត្តំ វិហារមេវ បេសេន្តិ។ ថេរោបិ ឥតរេ សដ្ឋិ
ភិក្ខុ និរន្តរំ ឌីវទតិ។ តេ តស្សោវាទេ ឋិត្វា ឧបកដ្ឋាយ បវារណាយ សព្វេវ
សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ តេ វុដ្ឋវស្សា ច បន សត្តារំ
ទដ្ឋកាមា ហុត្វា ថេវមាហំសុ, “ភន្តេ, សត្តារំ ទដ្ឋកាមម្ពា” តិ។ ថេរោ តេសំ វចនំ
សុត្វា ចិន្តេសិ - “អហំ ទុព្ពលោ, អន្តរាមគ្គេ ច អមនុស្សបរិគ្គហិតា អជីវ អត្ថិ,

មយំ ឯតេហិ សទ្ធិ គច្ឆន្តេ សព្វេ កិលមិស្សន្តិ, ភិក្ខុម្យំ លភិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ,
ឥមេ បុរេតរមេវ បេសេស្សមី" តិ។ អថ នេ អាហា - "អាវុសោ, តុម្ពេ បុរតោ
គច្ឆថា" តិ។ "តុម្ពេ បន ភន្តេ" តិ? "អហំ ទុព្ពលោ, អន្តរាមគ្គេ ច
អមនុស្សបរិគ្គហិតា អជីវី អត្ថិ, មយំ តុម្ពេហិ សទ្ធិ គច្ឆន្តេ សព្វេ កិលមិស្សថ,
តុម្ពេ បុរតោ គច្ឆថា" តិ។ "មា, ភន្តេ, ឯវំ ករិត្ត, មយំ តុម្ពេហិ សទ្ធិយេវ
គមិស្សមា" តិ។ "មា វោ, អាវុសោ, ឯវំ វុច្ឆិត្ត, ឯវំ សន្តេ មយំ អជាសុកំ ភវិស្សតិ,
មយំ កនិជ្ជា បន តុម្ពេ ទិស្វា បុច្ឆិស្សតិ, អថស្ស មម ចក្ខុនំ បរិហ័នការំ
អាហោចយ្យថ, សោ មយំ សន្តិកំ កញ្ចិទេវ បហិណ្ឌិស្សតិ, តេន សទ្ធិ
អាគច្ឆិស្សមិ, តុម្ពេ មម វចនេន ធនពលញ្ចា អសីតិមហាថេវេ ច វន្តថា" តិ តេ
ឧយ្យោជេសិ។

តេ ថេវំ ខមាបេត្វា អន្តោកាមំ បរិសីសុ។ មនុស្សា តេ ទិស្វា និសីទាបេត្វា
ភិក្ខុំ ទត្វា "កី, ភន្តេ, អយ្យានំ គមនាការោ បញ្ញាយតី" តិ? "អាម, ឧចាសកា,
សត្តារំ ទដ្ឋកាមម្ហា" តិ។ តេ បុនប្ប្នំ យាចិត្វា តេសំ គមនន្ទមេវ ញត្វា
អនុគត្វា បរិទេវិត្វា និវត្តិសុ។ តេបិ អនុបុព្វេន ជេតវំនំ គត្វា សត្តារញ្ចា
អសីតិមហាថេវេ ច ថេវស្ស វចនេន វន្តិត្វា បុនទិវសេ យត្ត ថេវស្ស កនិជ្ជា
វសតិ, តំ វីចី បិណ្ឌាយ បរិសីសុ។ កុដ្ឋម្ហិកោ តេ សញ្ញានិត្វា និសីទាបេត្វា
កតបដិសន្តារោ "ភាតិកត្តោ មេ, ភន្តេ, កុហិ" ន្តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស តេ តំ បរិត្តិ
អាហោចសុំ។ សោ តំ សុត្វាវ តេសំ ចាទមូលេ បរិវត្តេន្តោ វេទិត្វា បុច្ឆិ - "ឥទានិ,
ភន្តេ, កី កាតព្វ" ន្តិ? "ថេវោ ឥតោ កស្សចិ អាគមនំ បច្ឆាសីសតិ, តស្ស
គតកាលេ តេន សទ្ធិ អាគមិស្សតិ" តិ។ "អយំ មេ, ភន្តេ, ភាតិនេយ្យា
ចាលិតោ នាម, ឯតំ បេសេថា" តិ។ "ឯវំ បេសេតុំ ន សក្កា, មគ្គេ បរិបន្តោ អត្ថិ,
តំ បញ្ចាជេត្វា បេសេតុំ វដ្ដតី" តិ។ "ឯវំ កត្វា បេសេថ, ភន្តេ" តិ។ អថ នំ

បញ្ហាដេត្វា អង្គមាសមត្តំ បត្តចីវរគ្គហណាធិនិ សិក្ខាបេត្វា មគ្គំ អាចិក្ខិត្វា
បហិណ្ឌសុ។

សោ អនុបុព្វេន តំ កាមំ បត្វា កាមទ្វារេ ឯកំ មហាល្លកំ ទិស្វា, “ឥមំ កាមំ
និស្សាយ កោចិ អារញ្ញកោវិហារេ អត្ថំ” តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “កោ នាម
តត្ថ វសតិ” តិ? “ចាលិតត្ថេ រោ នាម, ភន្តេ” តិ។ “មគ្គំ មេ អាចិក្ខិត្វា” តិ។ “កោសិ
ត្វំ, ភន្តេ” តិ? “ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោម្ហី” តិ។ អថ នំ គហេត្វាវិហារំ នេសិ។ សោ
ថេរំ វន្តិត្វា អង្គមាសមត្តំ វត្ថុបដិវត្តំ កត្វា ថេរំ សម្មា បដិជគ្គិត្វា, “ភន្តេ,
មាតុលកុដុម្ហិកោ មេ តុម្ហាកំ អាគមនំ បច្ឆាសីសតិ, ឯថ, គច្ឆាមា” តិ អាហា។
“តេន ហិ ឥមំ មេ យដ្ឋិកោជី គណ្ហាហិ” តិ។ សោ យដ្ឋិកោជី គហេត្វា ថេរេន
សទ្ធិ អន្តោកាមំ ចាវិសិ។ មនុស្ស ថេរំ និសីទាបេត្វា “កី, ភន្តេ, គមនាការេ រោ
បញ្ញាយតិ” តិ បុច្ឆិសុ។ “អាម, ឧចាសកា, គន្ធា សត្តារំ វន្តិស្សមី” តិ។ តេ
នាធម្មការេន យាចិត្វា អលកន្តា ថេរំ ឧយ្យោដេត្វា ឧបឡបថំ គន្ធា រោទិត្វា
និវត្តិសុ។ សាមណោរោ ថេរំ យដ្ឋិកោជិយា អាទាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គ អជិយំ
កជ្ឈនករំ នាម ថេរេន ឧបនិស្សាយ វុដ្ឋបុព្វំ កាមំ សម្មាបុណ្ឌិ, សោ កាមតោ
និក្ខមិត្វា អរញ្ញេ គីតំ កាយិត្វា ទារុនិ ឧទ្ធវន្តិយា ឯកិស្ស ឥត្តិយា គីតសទ្ធិ
សុត្វា សវេ និមិត្តំ គណ្ហិ។ ឥត្តិសន្នោវិយ ហិ អញ្ញោ សន្នោ បុរិសានំ
សកលសរីរំ ជិវិត្វា ហិតុំ សមត្ថោ នាម នត្តិ។ តេនាហា ភកវា -

“នាហំ, ភិក្ខុវេ, អញ្ញំ ឯកសទ្ធម្មិ សមនុបស្សមិ, យំ ឯវំ បុរិសស្ស
ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ, យថយិទំ, ភិក្ខុវេ, ឥត្តិសន្នោ” តិ (អ. និ. ១.២)។

សាមណោរោ តត្ថ និមិត្តំ គហេត្វា យដ្ឋិកោជិវិស្សន្នេត្វា “តិដ្ឋថ តារ, ភន្តេ,
កិច្ចំ មេ អត្ថំ” តិ តស្ស សន្តិកំ គតោ។ សា តំ ទិស្វា តុណ្ហិ អហោសិ។ សោ
តាយ សទ្ធិ សីលវិបត្តិ ចាបុណ្ឌិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ - “ឥទានេវ ឯកោ គីតសន្នោ

សុយ្យត្ថ។ សោ ច ខោ ឥត្តិយា សន្នោ ធិដ្ឋិ, សាមណោរោមិ ចិរាយតិ, សោ តាយ
សន្និ សីលវិបត្តិ បត្តោ ភវិស្សតិ”តិ។ សោមិ អត្តនោ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា អាគន្ធា
“គច្ឆាម, ភន្តេ”តិ អាហា។ អថ នំ ថេរោ បុច្ឆិ - “ចាចោជាតោសិ សាមណោរា”តិ។
សោ តុណ្ហី ហុត្វា ថេរេន បុនប្បុនំ បុដ្ឋាបិ ន កិញ្ចំ កថេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហា
- “តាធិសេន ចាបេន មម យដ្ឋិកោជិគ្គហណាកិច្ចំ នត្ថិ”តិ។ សោ សំវេកប្បត្តោ
កាសាយានិ អបនេត្វា គិហិនិយាមេន បរិទហិត្វា, “ភន្តេ, អហំ បុព្ព
សាមណោរោ, ឥនានិ បនម្ហិ គិហី ជាតោ, បព្ពជន្តោបិ ច ស្វាហំ ន សទ្ធាយ
បព្ពជិតោ, មគ្គបរិបន្តកយេន បព្ពជិតោ, ឯថ គច្ឆាមា”តិ អាហា។ “អារុសោ,
គិហិចាចោបិ សមណាចាចោបិ ចាចោយេវ, តុំ សមណភារេ វត្តាបិ សីលមត្តំ
បូរេតុំ នាសត្ថិ, គិហី ហុត្វា កំ នាម កល្យាណំ កវិស្សសិ, តាធិសេន ចាបេន
មម យដ្ឋិកោជិគ្គហណាកិច្ចំ នត្ថិ”តិ អាហា។ “ភន្តេ, អមនុស្សបទ្ទវោ មគ្គោ, តុម្ភេ
ច អន្ធា អបរិណាយកា, កថំ ឥធវ វសិស្សថា”តិ? អថ នំ ថេរោ, “អារុសោ, តុំ មា
ឯវំ ចិន្តយិ, ឥធវ មេ និបដ្ឋិត្វា មវន្តស្សបិ អបរាបរំ បរិវត្តន្តស្សបិ តយា សន្និ
គមនំ នាម នត្ថិ”តិ វត្តា ឥមា គាថា អភាសិ -

“ហន្តាហំ ហតចក្ខុស្មិ, កន្តារទ្វានមាគតោ;
សេយ្យមាណោ ន គច្ឆាមិ, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា។

“ហន្តាហំ ហតចក្ខុស្មិ, កន្តារទ្វានមាគតោ;
មវិស្សមិ នោ គមិស្សមិ, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា”តិ។

តំ សុត្វា ឥតរោ សំវេកជាតោ “ការិយំ វត មេ សាហាសិកំ អននុច្ឆរិកំ កម្មំ
កត”ន្តិ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្តន្តោ វនសណ្ណំ បក្ខន្តិត្វា តថា បគ្គន្តោវ អហោសិ។
ថេរស្សបិ សីលតេជេន សដ្ឋិយោជនាយាមំ បញ្ញាសយោជនវិត្ថតំ
បន្ទវសយោជនពហលំ ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ និសីទនុដ្ឋហនកាលេសុ

ឱនមនុស្សមនុស្សកតិកំ សក្កស្ស ទេវវញ្ញោ បណ្ឌិតម្នួលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ
ទស្សេសិ។ សក្កោ “កោ នុ ខោ មំ ហំ នា ចាវេតុកាមោ” តិ ឱលោកេន្តោ ធិព្ពេន
ចក្កុនា ថេវំ អន្ទុស។ តេនាហុ ចោរាណា -

“សហស្សនេត្តោ ទេវីន្ទោ, ធិព្ពេនក្កំ វិសោធយិ;
ចាបគរហី អយំ ចាលោ, អាជីវំ បរិសោធយិ។

“សហស្សនេត្តោ ទេវីន្ទោ, ធិព្ពេនក្កំ វិសោធយិ;
ធម្មគរុកោ អយំ ចាលោ, ធិសិន្នោ សាសនេ រតោ” តិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ - “សចាហំ ឯវ្យុបស្ស ចាបគរហីនោ ធម្មគរុកស្ស
អយ្យស្ស សន្តិកំ ន គមិស្សមិ, មុទ្ធា មេ សត្តុនា ជលេយ្យ, គមិស្សមិ តស្ស
សន្តិក” ត្ថិ។ តតោ -

“សហស្សនេត្តោ ទេវីន្ទោ, ទេវវជ្ជសិវិន្ទរោ;
តន្ត្រីលោន អាគន្ធាន, ចក្កុចាលមុចាគមិ”។ -

ឧបគន្ធា ច បន ថេវស្ស អវិន្ទរេ បទសទ្ធមកាសិ។ អថ នំ ថេរោ បុច្ឆិ - “កោ
ឯសោ” តិ? “អហំ, ភន្តេ, អទ្ធិកោ” តិ។ “កុហី យាសិ ឧចាសកា” តិ? “សាវត្ថិយំ,
ភន្តេ” តិ។ “យាហិ, អាវុសោ” តិ។ “អយ្យោ បន, ភន្តេ, កុហី គមិស្សតី” តិ?
“អហម្មិ តត្ថេវ គមិស្សមី” តិ។ “តេន ហិ ឯកតោវ គច្ឆាម, ភន្តេ” តិ។ “អហំ,
អាវុសោ, ធុព្ពលោ, មយា សទ្ធិ គច្ឆន្តស្ស តវ បបញ្ចោ ភវិស្សតី” តិ។ “មយ្ហំ
អច្ឆាយិកំ នត្ថិ, អហម្មិ អយ្យេន សទ្ធិ គច្ឆន្តោ ទសសុ បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុ ឯកំ
លភិស្សមិ, ឯកតោវ គច្ឆាម, ភន្តេ” តិ។ ថេរោ “ឯសោ សប្បវិសោ ភវិស្សតី” តិ
ចិន្តេត្វា - “តេន ហិ សទ្ធិ គមិស្សមិ, យជ្ជិកោជី គណ្ហា ឧចាសកា” តិ អាហា។
សក្កោ តថា កត្វា បថវី សន្តិបន្តោ សាយន្តសមយេ ជេតវនំ សម្មាបេសិ។

ថេរោ សង្ខបណាវាទិសទ្ធីំ សុត្វា “កត្តេសោ សន្នោ”តិ បុច្ឆិ។ “សាវត្ថិយំ, ភន្តេ”តិ?
“បុព្ពេ មយំ គមនកាលេ ចិវេន គមិម្ហា”តិ។ “អហំ ឧដុមគ្គំ ជាធាមិ, ភន្តេ”តិ។
តស្មី ខណោ ថេរោ “ឆាយំ មនុស្សោ, ទេវតា ភវិស្សតី”តិ សល្លក្ខេសិ។

“សហស្សនេត្តោ ទេវិន្នោ, ទេវវជ្ជសិវិន្ធិរោ;
សង្ខិបិត្វាន តំ មគ្គំ, ឱប្បំ សាវត្ថិមាគមី”តិ។

សោ ថេរំ នេត្វា ថេរស្សេវត្ថាយ កនិជ្ជកុដុម្ពិកេន ការីតំ បណ្ណាសាលំ នេត្វា
ជលកេ និសីទាបេត្វា បិយសហាយ កវណ្ណាន តស្ស សន្និកំ គន្ធា, “សម្ម,
ចូឡ្យចាលា”តិ បក្កោសិ។ “កី, សម្មា”តិ? “ថេរស្សាគតភារំ ជាធាសី”តិ? “ន
ជាធាមិ, កី បន ថេរោ អាគតោ”តិ? “អាម, សម្ម, ឥទានិ អហំ វិហារំ គន្ធា ថេរំ
តយា ការីតបណ្ណាសាលាយ និសិន្នកំ ទិស្វា អាគតោម្ហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។
កុដុម្ពិកោបិ វិហារំ គន្ធា ថេរំ ទិស្វា ចាទមូលេ បរិវត្តន្តោ រោទិត្វា “ឥទំ ទិស្វា
អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ បព្ពជិតុំ ឆាធាសី”ន្តិអធិនិ វត្វា ទ្វេ ធាសធារកេ ភុជិស្សេ
កត្វា ថេរស្ស សន្និកេ បញ្ចាដេត្វា “អន្តោគាមតោ យាគុកត្តាធិនិ អាហរិត្វា ថេរំ
ឧបជ្ជហថា”តិ បដិយាទេសិ។ សាមណោរា វត្តបជីវត្តំ កត្វា ថេរំ ឧបជ្ជហីសុ។

អថេកទិវសំ ទិសាវាសិនោ ភិក្ខុ “សត្តារំ បស្សិស្សមា”តិ ជេតវនំ អាគន្ធា
តថាគតំ វន្តិត្វា អសីតិមហាថេរេ ច, វន្តិត្វា វិហារចារិកំ ចរន្តា
ចក្កចាលត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បត្វា “ឥទម្បិ បស្សិស្សមា”តិ សាយំ តទភិមុខា
អហោសុំ។ តស្មី ខណោ មហាមេយោ ឧដ្ឋហិ។ តេ “ឥទានិ អតិសាយន្តោ, មេយោ
ច ឧដ្ឋិតោ, ចាតោវ គន្ធា បស្សិស្សមា”តិ និវត្តិសុ។ ទេវោ បឋមយាមំ វស្សិត្វា
មជ្ឈិមយាមេ វិគតោ។ ថេរោ អារទ្ធវិវិយោ អាចិណ្ណាចង្គមនោ, តស្មា បច្ឆិមយាមេ
ចង្គមនំ ឱតិវិ។ តទា ច បន នវុដ្ឋាយ ភូមិយា ពហូ ឥន្ទុគោបកា ឧដ្ឋហីសុ។ តេ
ថេរេ ចង្គមន្តេ យេភុយ្យេន វិបជ្ជិសុ។ អន្តោវាសិកា ថេរស្ស ចង្គមនដ្ឋានំ

កាលស្បូវ ន សម្បជ្ឈីសុ។ ឥតវេ ភិក្ខុ “យេស្បូវ សនជ្ជានំ បស្សីស្សមា” តិ
អាគន្ធា ចង្គមនេ មតចាណកេ ទិស្វា “កោ ឥមស្មី ចង្គមតី” តិ បុច្ឆីសុ។ “អម្ពាភំ
ឧបជ្ឈាយោ, ភន្តេ” តិ។ តេ ឧជ្ឈាយីសុ “បស្សបារុសោ, សមណាស្ស កម្មំ,
សចក្កកកាលេ និបទ្ធិត្វា និទ្ទាយន្តោ កិញ្ចិ អកត្វា ឥទានិ ចក្កវិកលកាលេ
‘ចង្គមាមី’ តិ ឯត្ថកេ ចាណកេ មារេសី ‘អត្ថំ ករិស្សមី’ តិ អនត្ថំ ករោតី” តិ។

អថ ខោ តេ គន្ធា តថាគតស្ស អាហោចសុំ, “ភន្តេ, ចក្កចាលត្ថរោ
‘ចង្គមាមី’ តិ ពហូ ចាណកេ មារេសី” តិ។ “កី បន សោ តុម្ពេហិ មារេន្តោ
ទិដ្ឋោ” តិ? “ន ទិដ្ឋោ, ភន្តេ” តិ។ “យេវេ តុម្ពេ តំ ន បស្សថ, តេវេ សោបិ តេ
ចាណេ ន បស្សតិ។ ឱណាសវានំ មរណាចតនា នាម នត្ថិ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “ភន្តេ,
អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយេ សតិ កស្មា អន្លោ ជាតោ” តិ? “អត្ថនោ
កតកម្មវសេន, ភិក្ខុវេ” តិ។ “កី បន, ភន្តេ, តេន កត” តិ? “តេន ហិ, ភិក្ខុវេ,
សុណាថ -

អតីតេ ពារាណសីយំ កាសិវញ្ញេ រជ្ជំ កាវេន្តេ ឯកោ វេជ្ជោ តាមនិគមេសុ
ចរិត្វា វេជ្ជកម្មំ ករោន្តោ ឯកំ ចក្កទុព្ពលំ ឥតី ទិស្វា បុច្ឆិ - “កី តេ អជាសុក” តិ?
“អក្ខិហិ ន បស្សមី” តិ។ “ភេសជ្ឈំ តេ ករិស្សមី” តិ? “ករោហិ, សាមី” តិ។ “កី
មេ ទស្សសី” តិ? “សចេ មេ អក្ខិនិ ចាកតិកានិ កាតុំ សក្ខិស្សសិ, អហំ តេ
សទ្ធិ បុត្តជីតាហិ ទាសី ភរិស្សមី” តិ។ សោ “សាធូ” តិ ភេសជ្ឈំ សំវិទហិ,
ឯកភេសន្តេនេវ អក្ខិនិ ចាកតិកានិ អហោសុំ។ សា ចិន្តេសិ - “អហាមេតស្ស
សបុត្តជីតា ទាសី ភរិស្សមី” តិ បដិជាធិ, “ន ខោ បន មំ សណ្ណេន សម្មាចារេន
សមុទាចរិស្សតិ, វញ្ញេស្សមិ ន” តិ។ សា វេជ្ជេនាគន្ធា “កីទិសំ, ភន្តេ” តិ បុដ្ឋា
“បុព្វេ មេ អក្ខិនិ ថោកំ រុជ្ជីសុ, ឥទានិ បន អតិវេកតវំ រុជ្ជន្តី” តិ អាហា។ វេជ្ជោ
“អយំ មំ វញ្ញេត្វា កិញ្ចិ អនាតុកាមា, ន មេ ឯតាយ ទិដ្ឋាយ ភតិយា អត្តោ,

ឥតទានេវំ នំ អនុំ ករិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា គេហំ គន្ធា ភរិយាយ ឯតមត្តំ អាចិត្តិ។
សា តុណ្ហី អហោសិ។ សោ ឯកំ ភេសន្តំ យោជេត្វា តស្ស ភន្តិកំ គន្ធា “ភទ្កេ,
ឥមំ ភេសន្តំ អញ្ញោហី” តិ អញ្ញាបេសិ។ អថស្ស ទ្វេ អក្ខិនិ ធីបសិទាវិយ
វិជ្ឈាយីសុ។ សោ វេជ្ជោ ចក្កចាលោ អហោសិ។

ភិក្ខុវេ, តទា មម បុត្តន កតកម្មំ បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុពន្ធិ។ ចាបកម្មញ្ញា
នាមេតំ ធុរំ វហតោ ពលីពទ្ធស្ស បទំ ចក្កំវិយ អនុកច្ឆតិ តិ ឥទំ វត្ថំ កថេត្វា
អនុសន្ធិ យជេត្វា បតិជ្ជាបិតមត្តិកំ សាសនំ រាជមុទ្ធាយ លញ្ញាញោវិយ
ធម្មរាជា ឥមំ កាថមាហា -

១.

“មនោបុព្ពន្ធមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា;
មនសា ច បទុជ្ជេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, ចក្កំវ វហតោ បទ” តិ។

តត្ថ មនោតិ កាមាវចរកុសលាធិភេទំ សព្ពម្មិ ចតុក្ខមិកចិត្តំ។ ឥមស្មី បន
បទេ តទា តស្ស វេជ្ជស្ស ឧប្បន្នចិត្តវសេន និយមិយមាណំ វវត្តាបិយមាណំ
បរិច្ឆិដ្ឋិយមាណំ នោមនស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តចិត្តមេវ លព្ពតិ។
បុព្ពន្ធមាតិ តេន បឋមភាមិនា ហុត្វា សមន្នាគតា។ ធម្មាតិ
គុណានេសនាបរិយត្តិនិស្សត្តិនិដ្ឋីវវសេន ចត្តារោ ធម្មា នាម។ តេសុ -

“ន ហិ ធម្មា អធម្មា ច, ឧភោ សមវិចាកិនោ;
អធម្មា និរយំ នេតិ, ធម្មា ចាបេតិ សុគ្គតិ” តិ។ (ថេរគា. ៣០៤; ជា.
១.១៥.៣៨៦) -

អយំ គុណធម្មោ នាម។ “ធម្មំ វេ, ភិក្ខុវេ, ទេសេស្សមិ អាទិកល្យាណ”ន្តិ (ម. និ. ៣.៤២០) អយំ ទេសនាធម្មោ នាម។ “ឥធម បន, ភិក្ខុវេ, ឯកច្ឆេ កុលបុត្តា ធម្មំ បរិយាបុណ្ហន្តិ សុត្តំ កេយ្យ”ន្តិ (ម. និ. ១.២៣៩) អយំ បរិយត្តិធម្មោ នាម។ “តស្មី ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តិ, ខន្ធា ហោន្តិ”តិ (ធរ. ស. ១២១) អយំ និស្សត្តធម្មោ នាម, និដ្ឋវធម្មោតិបិ ឯសោ ឯវ។ តេសុ ឥមស្មី ហំនេ និស្សត្តនិដ្ឋវធម្មោ អធិប្បតោ។ សោ អត្ថតោ តយោ អរូបិនោ ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធវោ សញ្ញាក្ខន្ធវោ សង្ខារក្ខន្ធវោតិ។ ឯតេ ហិ មនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ មនោបុព្ពង្គមោ នាម។

កង់ បនេតេហិ សទ្ធិ ឯកវត្ថុកោ ឯការម្ពណោ អបុព្វំ អចរិមំ ឯកក្ខណោ ឧប្បជ្ឈមនោ មនោ បុព្ពង្គមោ នាម ហោតីតិ? ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន។ យថា ហិ ពហុសុ ឯកតោ កាមយាតាទីនិ កម្មានិ ករោន្តេសុ “កោ ឯតេសំ បុព្ពង្គមោ”តិ វុត្តេ យោ នេសំ បច្ចយោ ហោតិ, យំ និស្សាយ តេ តំ កម្មំ ករោន្តិ, សោ ធន្តោ វា មិត្តោ វា តេសំ បុព្ពង្គមោតិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្វំ។ ឥតិ ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន មនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ មនោបុព្ពង្គមោ។ ន ហិ តេ មនេ អនុប្បជ្ឈន្តេ ឧប្បជ្ឈិតុំ សក្កាន្តិ, មនោ បន ឯកច្ឆេសុ ចេតសិកេសុ អនុប្បជ្ឈន្តេសុបិ ឧប្បជ្ឈិតិយេវ។ អធិបតិវសេន បន មនោ សេដ្ឋោ ឯតេសន្តិ មនោសេដ្ឋោ។ យថា ហិ ចោរាទីនំ ចោរាជេដ្ឋកាធយោ អធិបតិនោ សេដ្ឋោ។ តថា តេសម្បិ មនោ អធិបតិ មនោវ សេដ្ឋោ។ យថា បន ធារុអាទីហិ និប្បន្នានិ តានិ តានិ ភណ្ឌានិ ធារុមយាទីនិ នាម ហោន្តិ, តថា តេបិ មនតោ និប្បន្នត្តា មនោមយា នាម។

បទុដ្ឋេនាតិ អាគន្ធកេហិ អភិជ្ឈាទីហិ ទោសេហិ បទុដ្ឋេន។ បកតិមនោ ហិ ភវន្តិចិត្តំ, តំ អបទុដ្ឋំ។ យថា ហិ បសន្នំ ឧទកំ អាគន្ធកេហិ នីលាទីហិ ឧបក្កិលីដ្ឋំ នីលោទកាធិភេទំ ហោតិ, ន ច នវំ ឧទកំ, នាបិ បុរិមំ

បសន្ទឧទកមេវ, តថា តម្បី អាគន្ធកេហិ អភិជ្ឈាធិហិ នោសេហិ បទុដ្ឋំ ហោតិ,
ន ច នំ ចិត្តំ, នាបិ បុរិមំ ភវន្តចិត្តមេវ, តេនាហា ភគវា - “បកស្សរមិទំ, ភិក្ខុវេ,
ចិត្តំ, តញ្ច ខោ អាគន្ធកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ ឧបក្កិលិដ្ឋ”ន្តិ (អ. និ. ១.៤៩)។ ឯវំ
មនសា ចេ បទុដ្ឋន, ភាសតិ វា ករោតិ វា សោ ភាសមាណោ ចតុត្ថំធំ
វីធិទុច្ឆរិតមេវ ភាសតិ, ករោន្តោ តិវិធំ កាយទុច្ឆរិតមេវ ករោតិ, អភាសន្តោ
អករោន្តោ តាយ អភិជ្ឈាធិហិ បទុដ្ឋមានសតាយ តិវិធំ មនោទុច្ឆរិតំ បូរេតិ។
ឯវំមស្ស ធន អកុសលកម្មបថា ចារិប្បី គច្ឆន្តិ។

តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតីតិ តតោ តិវិធិទុច្ឆរិតតោ តំ បុគ្គលំ ទុក្ខំ អន្វេតិ,
ទុច្ឆរិតានុភាវេន ចតុសុ អចាយេសុ, មនុស្សេសុ វា តមត្តភារំ គច្ឆន្តំ
កាយវត្ថុកម្បី ឥតរម្បីតិ ឥមិនា បរិយាយេន កាយិកចេតសិកំ វិចាកទុក្ខំ
អនុគច្ឆតិ។ យថា កី? ចក្កំវ វហតោ បទន្តិ ធុរេ យុត្តស្ស ធុរំ វហតោ
ពលីពទ្ធស្ស បទំ ចក្កំវិយ។ យថា ហិ សោ ឯកម្បី ធិវសំ ទ្វេបិ បញ្ចបិ ធនបិ
អឡមាសម្បី មាសម្បី វហន្តោ ចក្កំ ធិវត្ថុតុំ ជហិតុំ ន សក្កោតិ, អថ ខ្វស្ស
បុរេតោ អភិក្កមន្តស្ស យុគំ គីរំ ពាធិតិ, បច្ឆតោ បដិក្កមន្តស្ស ចក្កំ ឡរមំសំ
បដិហានតិ។ ឥមេហិ ធ្វិហិ អាការេហិ ពាធិន្តំ ចក្កំ តស្ស បទានុបទិកំ ហោតិ;
តថេវ មនសា បទុដ្ឋន តីណិ ទុច្ឆរិតានិ បូរេត្វា បិតំ បុគ្គលំ ធិរយាធិសុ តត្ថ
តត្ថ គតគតជ្ជានេ ទុច្ឆរិតមូលកំ កាយិកម្បី ចេតសិកម្បី ទុក្ខមនុពន្ធិតិ។

កាថាបរិយោសានេ តីសសហស្ស ភិក្ខុ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណីសុ។ សម្បត្តបរិភាយបិ ទេសនា សាត្តិកា សដលា អហោសីតិ។

ចក្ខុចាលត្ថេវវត្ថុ បឋមំ

២. មជ្ឈគុណាលីវត្ថុ

២. មនោបុព្វត្ថមា ធម្មាតិ ទុតិយភាថាបិ សាវត្ថិយំយេវ មជ្ឈកុណ្ឌាលី អារព្ព ភាសិតា។

សាវត្ថិយំ កិវ អធិន្ទបុព្វកោ នាម ព្រាហ្មណោ អហោសិ។ តេន កស្សបិ កិត្យំ ន ធិន្ទបុព្វំ, តេន តំ “អធិន្ទបុព្វកោ” ត្រូវ សញ្ញាជីសុ។ តស្ស ឯកបុត្តកោ អហោសិ បិយោ មនាថោ។ អថស្ស បិលន្ធនំ ការេតុកាមោ “សចេ សុវណ្ណាការេ ការេស្សមិ, ភត្តវេតនំ ធាតព្ធគំ ភវិស្សតិ” តិ សយមេវ សុវណ្ណំ កោដ្ឋេត្វា មជ្ឈានិ កុណ្ឌាលានិ កត្វា អនាសិ។ តេនស្ស បុត្តោ មជ្ឈកុណ្ឌាលី ត្រូវ បញ្ញាយិត្ត។ តស្ស សោឡសុវស្សិកកាលេ បណ្ឌារោកោ ឧទទាទិ។ តស្ស មាតា បុត្តំ ឱលោកេត្វា, “ព្រាហ្មណ, បុត្តស្ស តេ រោគោ ឧប្បន្នោ, តិកិច្ចាបេហិ ន” ត្ថិ អាហា។ “ភោតិ សចេ វេជ្ជំ អានេស្សមិ, ភត្តវេតនំ ធាតព្ធគំ ភវិស្សតិ; កី តំ មម ធនច្នេនំ ន ឱលោកេស្សសី” តិ? “អថ នំ កី ភវិស្សសិ, ព្រាហ្មណា” តិ? “យថា មេ ធនច្នេនោ ន ហោតិ, តថា ភវិស្សមី” តិ។ សោ វេជ្ជានំ សន្តិកំ គន្ធា “អសុករោគស្ស នាម តុម្ពេ កី ភេសជ្ជំ ករោថា” តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស តេ យំ វា តំ វា រុក្ខតថាទី អាចិត្តត្ថិ។ សោ តមាហវិត្វា បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ករោតិ។ តំ ករោន្តស្សេវស្ស រោគោ ពលវា អហោសិ, អតេតិច្ឆការំ ឧទាគមិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស ទុព្ពលភារំ ញាត្វា ឯកំ វេជ្ជំ បក្កោសិ។ សោ តំ ឱលោកេត្វាវ “អម្ពា ឯកំ កិច្ចំ អត្ថិ, អញ្ញំ វេជ្ជំ បក្កោសិត្វា តិកិច្ចាបេហិ” តិ តំ បហាយ និក្ខមិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស មរណាសមយំ ញាត្វា “ឥមស្ស ទស្សនត្ថាយ អាគតា អន្តោគេហោ សាបតេយ្យំ បស្សិស្សន្តិ, ពហិ នំ ភវិស្សមី” តិ បុត្តំ និហវិត្វា ពហិអាឡិន្ទេ និបជ្ជាបេសិ។

តំ ធិវសំ ភគវា ពលវបច្ឆសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ បុព្វពុទ្ធសុ កតាធិការានំ ឧស្សន្ទកុសលមូលានំ វេនេយ្យពន្ធវានំ ទស្សនត្ថំ

ពុទ្ធចក្ខុដ៏ល្អ លោក វ៉ាលែកឆ្នោ ធនសហស្សបក្កិវាឡេសុ ព្រាណាជាលំ
បត្តិ។ មជ្ឈកុណ្ឌលី ពហិអាឡិដ្ឋន្ត និងបន្ទាតារេនេវ តស្ស អន្តោ បញ្ញាយិ។
សត្តា តំ ទិស្វា តស្ស អន្តោគេហា ជីហិវិត្វា តត្ថ និងបដ្ឋាបិតភាវំ ព្រាត្វា “អត្ថំ នុ
ខោ មយំ ឯត្ថំ គតបច្ចយេន អត្តោ” តិ ឧបដាវេន្តោ ឥទំ អន្តស - អយំ មាណវោ
មយំ ចិត្តំ បសាទេត្វា កាលំ កត្វា តាវតីសនេវលោកេ តីសយោជនិកេ
កនករិមាទេ និព្ពត្តិស្សតិ, អន្តរាសហស្សបរិវារោ ភវិស្សតិ, ព្រាហ្មណោបិ តំ
លាបេត្វា រោទន្តោ អាឡាហនេវិចរិស្សតិ។ នេវបុត្តោ តិការុតប្បមាលំ
សដ្ឋិសកជការាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ អន្តរាសហស្សបរិវារំ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា
“កេន នុ ខោ កម្មេន មយា អយំ សិរិសម្បត្តិ លទ្ធា” តិ ឱលោកេត្វា មយំ
ចិត្តប្បសាទេន លទ្ធកាវំ ព្រាត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ ជនេច្ឆនកយេន មម
ភេសជ្ជមកត្វា ឥទានិ អាឡាហនំ គន្ធា រោទតិ, វិប្បការប្បត្តំ នំ ករិស្សមិ” តិ
បិតរិ រោទន្តោ មជ្ឈកុណ្ឌលីវល្លោន អាគន្ធា អាឡាហនស្សវិទូរេ និងដ្ឋិត្វា
រោទិស្សតិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ “កោសិ ត្វ” តិ បុច្ឆិស្សតិ។ “អហំ តេ បុត្តោ
មជ្ឈកុណ្ឌលី” តិ អាចិត្តិស្សតិ។ “កុហំ និព្ពត្តោសី” តិ? “តាវសីសភវនេ” តិ។ “កី
កម្មំ កត្វា” តិ វុត្ថេ មយំ ចិត្តប្បសាទេន និព្ពត្តភាវំ អាចិត្តិស្សតិ។ ព្រាហ្មណោ
“តុម្ពេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តោ នាម អត្ថំ” តិ មំ បុច្ឆិស្សតិ។ អថស្សហំ
“ឯត្ថំ កានិ សតានិ វា សហស្សានិ វា សតសហស្សានិ វា តិ ន សក្កា គណនា
បរិច្ឆិន្ទិតុ” តិ វត្ថោ ធម្មបទេ កាថំ ភាសិស្សមិ។ កាថាបរិយោសាទេ
ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, មជ្ឈ កុណ្ឌលី
សោតាបន្នោ ភវិស្សតិ។ តថា អទិន្ទបុព្វកោ ព្រាហ្មណោ។ ឥតិ ឥមំ កុលបុត្តំ
និស្សាយ មហាធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ តិ ទិស្វា បុនទិវសេ
កតសរីរបដិជគ្គនោ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ សាវត្ថី បិណ្ឌាយ បរិសិត្វា
អនុបុព្វេន ព្រាហ្មណស្ស គេហាទ្វារំ គតោ។

តស៊ី ខណៈ មជ្ឈកុណ្ឌាលី អន្លោកហាតិមុខា និងឆ្នេរ ហោតិ។ អបស្ស
សត្តា អត្តនោ អបស្សនភារំ ព្យាត្វា ឯកំ វស្សី វិស្សន្នេសិ។ មាលាវោ “កី
ឡិកាសោ នាមេសោ” តិ បរិវត្តត្វា និងឆ្នេរ សត្តារំ ទិស្វា, “អន្ធពាលបិតរំ
និស្សាយ ឯវុបំ ពុទ្ធី ឧបសង្កមិត្វា កាយវេយ្យាវដិកំ វា កាតុំ ធានំ វា ធាតុំ ធម្មំ
វា សោតុំ នាលត្ថំ, ឥនាទិ មេ ហត្ថាបិ អនធិបតេយ្យា, អញ្ញំ កត្តព្ពំ នត្ថី” តិ
មនមេវ បសាទេសិ។ សត្តា “អលំ ឯត្ថកេន ចិត្តប្បសាទេន ឥមស្សា” តិ
បក្កាមិ។ សោ តថាគតេ ចក្កបថំ វិជហន្តេយេវ បសន្នមនោ កាលំ កត្វា
សុត្តប្បពុទ្ធាវិយ ទេវលោកេ តីសយោជនិកេ កនករិមាទេ និព្ពត្តិ។

ព្រាហ្មណោបិស្ស សរីរំ ឈាបេត្វា អាឡាហនេ រោទនបរាយណោ
អហោសិ, ទេវសិកំ អាឡាហនំ គន្ធា រោទតិ - “កហំ ឯកបុត្តក, កហំ
ឯកបុត្តកា” តិ។ ទេវបុត្តាបិ អត្តនោ សម្មត្ថី ឡិលោកេត្វា, “កេន មេ កម្មេន
លទ្ធា” តិ ឧបដារេន្តោ “សត្តរិ មនោបសាទេនា” តិ ព្យាត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ
មម អជាសុកកាលេ ភេសជ្ជមការេត្វា ឥនាទិ អាឡាហនំ គន្ធា រោទតិ,
វិប្បការប្បត្តមេវ នំ កាតុំ វដ្តតី” តិ មជ្ឈកុណ្ឌាលីវណ្ណេន អាគន្ធា
អាឡាហនស្សវិទូរេ ពាហា បគ្គយ្ហ រោទន្តោ អជ្ជាសិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា
“អហំ តាវ បុត្តសោកេន រោទាមិ, ឯស កិមត្ថំ រោទតិ, បុច្ឆិស្សមិ ន” តិ បុច្ឆន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

“អលង្កតោ មជ្ឈកុណ្ឌាលី,
មាលធាវី ហរិចន្ទនុស្សនោ;
ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទសិ,
វនមជ្ឈេ កី ទុក្ខិតោ តុវ” តិ (វិ. វ. ១២០៧; បេ. វ. ១៨៦);

សោ មាលាវោ អាហា -

“សោវណ្ណាមយោ បកស្សរោ,
ឧប្បន្នោ រជបញ្ញារោ មម;
តស្ស ចក្កយុគំ នវិន្នាមិ,
តេន ធុត្ថេន ជហាមិ ជីវិត”ន្តិ។ (វ. ១២០៨; បេ. វ. ១៨៧);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហា -

“សោវណ្ណាមយំ មណីមយំ,
លោហិតកមយំ អថ រូបិយមយំ;
អាចិត្ត មេ ភទ្ទ មាណវ,
ចក្កយុគំ បដិចាទយាមិ តេ”តិ។ (វិ. វ. ១២០៩; បេ. វ. ១៨៨);

តំ សុត្វា មាណវោ “អយំ ព្រាហ្មណោ បុត្តស្ស ភេសជ្ជមកត្វា
បុត្តបតិរូបកំ មំ ធិស្វា រោទន្តោ ‘សុវណ្ណាធិមយំ រជចក្កំ ករោមី’តិ វទតិ, ហោតុ
និគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា “កីវ មហន្តំ មេ ចក្កយុគំ ករិស្សសី”តិ វត្វា “យាវ
មហន្តំ អាកម្ព័សិ, តាវ មហន្តំ ករិស្សមី”តិ វុត្តេ “ចន្ទិមស្សិយេហិ មេ អត្ថោ,
តេ មេ ធម៌”តិ យាចន្តោ អាហា -

“សោ មាណវោ តស្ស ចាវធិ,
ចន្ទស្សិយា ឧកយេត្ថ ធិស្សរេ;
សោវណ្ណាមយោ រថោ មម,
តេន ចក្កយុតេន សោភតី”តិ។ (វិ. វ. ១២១០; បេ. វ. ១៨៩);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហា -

“ពាលោ ខោ ភូ អសិ មាណវ,
អសិ មាណវោ ភេសជ្ជមកត្វា
បុត្តបតិរូបកំ មំ ធិស្វា រោទន្តោ ‘សុវណ្ណាធិមយំ រជចក្កំ ករោមី’តិ វទតិ,
ហោតុ និគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា “កីវ មហន្តំ មេ ចក្កយុគំ ករិស្សសី”តិ វត្វា
“យាវ មហន្តំ អាកម្ព័សិ, តាវ មហន្តំ ករិស្សមី”តិ វុត្តេ “ចន្ទិមស្សិយេហិ មេ អត្ថោ,
តេ មេ ធម៌”តិ យាចន្តោ អាហា -

យោ ត្វំ បត្តយសេ អបត្តិយំ;
មញ្ញាមិ តុវំ មរិស្សសិ,
ន ហិ ត្វំ លច្ឆសិ ចន្ទស្វរិយេ”តិ។ (វិ. វ. ១២១១; បេ. វ. ១៩០);

អថ នំ មាណវោ អាហា -

“កី បន បញ្ញាយ មានស្សត្ថាយ រោទន្តោ ពាលោ ហោតិ, ឧទាហុ
អបញ្ញាយ មានស្សត្ថាយា”តិ វត្វា -

“គមនាគមនម្បិ ទិស្សតិ,
វណ្ណាធាតុ ឧភយត្ថ វិជិយា;
បេតោ កាលកតោ ន ទិស្សតិ,
កោ និធ កន្ទតំ ពាល្យតរោ”តិ។ (វិ. វ. ១២១២; បេ. វ. ១៩១);

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ “យុត្តំ ឯស វទតី”តិ សល្លក្ខេត្វា -

“សច្ចំ ខោ វទេសិ មាណវ,
អហមេវ កន្ទតំ ពាល្យតរោ;
ចន្ទិវិយ ទារកោ រុទំ,
បេតំ កាលកតាភិបត្តយិ”ន្តិ។ (វិ. វ. ១២១៣; បេ. វ. ១៩២) -

វត្វា តស្ស កថាយ និស្សោកោ ហុត្វា មាណវស្ស ដុតី ករោន្តោ ឥមា គាថា
អភាសិ -

“អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, យតសិត្តំវ ចាវកំ;
វារិធាវិយ ឱសិញ្ចំ, សត្តំ និព្ពាបយេ ធរំ។

“អញ្ចើ វត មេ សល្លំ, សោកំ ហឧយនិស្សិតំ;
យោ មេ សោកបវេតស្ស, បុត្តសោកំ អចានុទិ។

“ស្វាហំ អញ្ច្បសល្លោស្មិ, សីតិក្ខតោស្មិ និត្តតោ;
ន សោចាមិ ន រោធាមិ, តវ សុត្វាន មាណវា”តិ។ (វិ. វ. ១២១៤-១២១៦;
បេ. វ. ១៩៣-១៩៥);

អថ នំ “កោ នាម តូ”ន្តិ បុច្ឆន្តោ -

“ទេវតានុសិ គន្ធុញ្ញោ, អនុ សក្កោ បុរិន្ទនោ;
កោ វា តូ កស្ស វា បុត្តោ, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។ (វិ. វ. ១២១៧; បេ. វ.
១៩៦) -

អាហា។ អថស្ស មាណវោ -

“យញ្ច កន្ធីសិ យញ្ច រោទសិ,
បុត្តំ អាឡាហនេ សយំ ធម្មាត្វា;
ស្វាហំ កុសលំ កវិត្វា កម្មំ,
តិទសានំ សហព្យតំ គតោ”តិ។ (វិ. វ. ១២១៨; បេ. វ. ១៩៧) -

អាចិត្តិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហា -

“អប្បំ វា ពហុំ វា នាធុសាម,
ធានំ ធនន្តស្ស សកេ អគារេ;
ឧចោសថកម្មំ វា តាធិសំ,
កេន កម្មេន គតោសិ ទេវលោក”ន្តិ។ (វិ. វ. ១២១៩; បេ. វ. ១៩៨);

មាណវោ អាហា -

“អាពាធិកោហំ ទុក្ខិតោ គិលានោ,
អាតូរុចោម្ពិ សកេ និវេសនេ;
ពុទ្ធវិគតវជំវិតិណ្ណាកម្ពំ,
អទ្កក្ខី សុគតំ អនោមបញ្ញំ។

“ស្វាហំ មុទិតធនោ បសន្នចិត្តោ,
អញ្ចលី អករី តថាគតស្ស;
តាហំ កុសលំ ករិទ្ធាន កម្ពំ,
តិទសានំ សហព្យតំ គតោ”តិ។ (វិ. វ. ១២២០-១២២១; បេ. វ. ១៩៩-២០០);

តស្មី កថេន្តេយេវ ព្រាហ្មណស្ស សកលសរីរំ បីតិយា បរិបូរិ។ សោ តំ បីតិ
បវេនេន្តោ -

“អច្ឆរិយំ វត អព្ពតំ វត,
អញ្ចលីកម្មស្ស អយមីទិសោវិចាកោ;
អហម្មិ បមុទិតមនោ បសន្នចិត្តោ,
អន្នេវ ពុទ្ធិ សរណំ វជាមី”តិ។ (វិ. វ. ១២២២; បេ. វ. ២០១) -

អាហា។ អថ នំ មាណវោ -

“អន្នេវ ពុទ្ធិ សរណំ វជាមិ,
ធម្មញ្ញា សង្ឃញ្ញា បសន្នចិត្តោ;
តថេវ សិក្ខាបទានិ បញ្ចា,
អខណ្ឌាដុល្លានិ សមាទិយស្ស។

ចាណាតិចាតាវិរមស្ស ឱប្បំ,
លោកេ អធិន្នំ បរិវដ្ឋយស្ស;
អមជ្ឈោ មា ច មុសា ភណាហិ,
សកេន ទារេន ច ហោហិ តុដ្ឋា”តិ។ (វិ. វ. ១២២៣-១២២៤; បេ. វ. ២០២-
២០៣) -

អាហា។ សោ “សាធូ”តិ សម្បជ្ជិត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

“អត្តកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមោសិ ទេវតេ;
ករោមិ តុយ្ហំ វេទនំ, ភូសិ អាចរិយោ មម។

“ឧបេមិ សរណំ ពុទ្ធី, ធម្មញ្ញាមិ អនុត្តរំ;
សង្ឃញ្ញា នរទេវស្ស, គន្ធាមិ សរណំ អហំ។

“ចាណាតិចាតាវិរមាមិ ឱប្បំ,
លោកេ អធិន្នំ បរិវដ្ឋយាមិ;
អមជ្ឈោ នោ ច មុសា ភណាមិ,
សកេន ទារេន ច ហោមិ តុដ្ឋា”តិ។ (វិ. វ. ១២២៥-១២២៧; បេ. វ. ២០៤-
២០៦);

អថ នំ ទេវបុត្តោ, “ព្រាហ្មណា, តេ គេហោ ពហុំ ធនំ អត្ថិ, សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា ទានំ ទេហិ, ធម្មំ សុណាហិ, បញ្ញំ បុច្ឆាហិ”តិ វត្វា តត្ថេវ
អន្តរធាយិ។

ព្រាហ្មណោមិ គេហំ គន្ធា ព្រាហ្មណី អាមន្តេត្វា, “ភទ្កេ, អហំ អជ្ឈ សមណំ
គោតមំ និមន្តេត្វា បញ្ញំ បុច្ឆិស្សាមិ, សក្ការំ ករោហិ”តិ វត្វា វិហារំ គន្ធា សត្តារំ

នៅ អភិវាទេត្វា ន បដិសន្ធាវំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ, “ភោ គោតម, អធិវាសេហិ
អន្ធពនាយ ភត្តំ សទ្ធិភិក្ខុសង្ឃោ” តិ អាហា។ សត្វា អធិវាសេសិ។ សោ សត្វ
អធិវាសនំ វិទិត្វា វេតេនាគន្ធា សកេ និវេសនេ បណ្ឌិតំ ខាទន្តិយំ កោជន្តិយញ្ច
បដិយាទាបេសិ។ សត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តស្ស គេហំ គន្ធា បញ្ញត្តាសនេ
និសីទិ។ ព្រាហ្មណោ សក្កច្ចំ បរិវិសិ, មហាជនោ សន្និបតិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកេន កិរ
តថាគតេ និមន្តិតេ ទ្វេ ជនកាយា សន្និបតន្តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា “អន្ធព សមណំ
គោតមំ បញ្ចំ បុច្ឆនាយ វិហាវិយមាណំ បស្សិស្សមា” តិ សន្និបតន្តិ,
សម្មាទិដ្ឋិកា “អន្ធព ពុទ្ធវិសយំ ពុទ្ធលីឡំ បស្សិស្សមា” តិ សន្និបតន្តិ។ អថ ខោ
ព្រាហ្មណោ កតភត្តកិច្ចំ តថាគតមុបសង្កមិត្វា នីបាសនេ និសិដ្ឋោ បញ្ចំ បុច្ឆិ
- “ភោ គោតម, តុម្ហាកំ ទានំ អទត្វា បូជំ អកត្វា ធម្មំ អសុត្វា ឧចាសថវាសំ
អវសិត្វា កេវលំ មនោបសាទមត្តេនេ សគ្គេ និព្ពត្តា នាម ហោន្តី” តិ?
“ព្រាហ្មណ, កស្មា មំ បុច្ឆសិ, ននុតេ បុត្តេន មជ្ជកុណ្ឌាលីនា មយិ មនំ
បសាទេត្វា អត្តនោ សគ្គេ និព្ពត្តភារោ កថិតោ” តិ? “កថា, ភោ គោតមា” តិ?
ននុត្វំ អន្ធព សុសានំ គន្ធា កន្ធព្ពោ អវិទូរេ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ធព្ពំ ឯកំ មាណាវំ
ទិស្វា “អលម្ពិតោ មជ្ជកុណ្ឌាលី, មាលធាវី ហរិចន្ទនុស្សនោ” តិ ទិហិ ជនេហិ
កថិតកថំ បកាសេន្តោ សព្ពំ មជ្ជកុណ្ឌាលីវត្ថុំ កថេសិ។ តេនេវេតំ ពុទ្ធភាសិតំ
នាម ជាតំ។

តំ កថេត្វា ថ បន “ន ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកសតំ វា ន ទ្វេសតំ, អថ ខោ មយិ
មនំ បសាទេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តានំ គណនា នាម នត្ថី” តិ អាហា។ អថ មហាជនោ ន
និព្ពេមតិកោ ហោតិ, អថស្ស អនិព្ពេមតិកភាវំ វិទិត្វា សត្វា
“មជ្ជកុណ្ឌាលីនេវ បុត្តោ វិមាទេនេវ សទ្ធិ អាគច្ឆត្វ” តិ អធិដ្ឋាសិ។ សោ
តិការុតប្បមាណេនេវ ទិព្ពាភវណាបដិមណ្ឌិតេន អត្តភារេន អាគន្ធា

វិមានតោ ឡើយ សត្តារំ វន្តិទ្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ អថ នំ សត្តា “តុំ ឥមំ សម្មត្តិ
កី កម្មំ កត្វា បដិលភី” តិ បុច្ឆន្តោ -

“អភិក្កន្តន វណ្ណាន, យា តុំ តិជ្ជសិ ទេវតេ;
ឌីភាសេន្តិ ទិសា សត្តា, ឌីសធី វិយ តាវកា;
បុច្ឆាមិ តំ ទេវ មហានុភាវ, មនុស្សគូតោ កិមកាសិ បុញ្ញ” តិ -

គាថាមាហា។ “ទេវបុត្តោ អយំ មេ, ភន្តេ, សម្មត្តិ តុម្ពេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា
លទ្ធា” តិ។ “មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា លទ្ធា តេ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ មហាជនោ
ទេវបុត្តំ ឌីលោកេត្វា “អច្ឆរិយា វត, ភោ, ពុទ្ធកុណា, អទិន្នបុព្វកព្រាហ្មណស្ស
នាម បុត្តោ អញ្ញំ កិញ្ចិ បុញ្ញំ អកត្វា សត្តរិ ចិត្តំ បសាទេត្វា ឯវុបំ សម្មត្តិ
បដិលភី” តិ តុដ្ឋិ បវេទេសិ។

អថ នេសំ កុសលាកុសលកម្មករណោ មនោវ បុព្វត្ថមោ, មនោវ សេដ្ឋោ។
បសន្នេន ហិ មនេន កតំ កម្មំ ទេវលោកំ មនុស្សលោកំ គច្ឆន្តំ បុគ្គលំ ឆាយាវ
នវិជហតីតិ ឥទំ វត្ថុំ កថេត្វា អនុសន្និ យដេត្វា បតិជ្ជាបិតមត្តិកំ សាសនំ
រាជមុទ្ធាយ លញ្ញោន្តោ វិយ ធម្មរាជា ឥមំ គាថាមាហា -

២. “មនោបុព្វត្ថមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា។

មនសា ចេ បសន្នេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ សុខមន្វេតិ, ឆាយាវ អនចាយិនី” តិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ មនោតិ អវិសេសេន សព្វម្បិ ចតុភូមិកចិត្តំ វុច្ឆតិ, ឥមស្មី បន
បទេ និយមិយមានំ វត្ថាបិយមានំ បរិច្ឆិដ្ឋិយមានំ អជ្ជវិធំ
កាមាវចរកុសលចិត្តំ លព្ពតិ។ វត្ថុវសេន បនាហិវិយមានំ តតោបិ

សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តចិត្តមេវលត្ថិតិ។ បុព្ពង្គមាតិ តេន
បឋមតាមីនា ហុត្វា សមន្មាគតា។ ធម្មាតិ វេទនាធម៌យោ តយោ ខន្ធា។ ឯតេ ហិ
ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន សោមនស្សសម្បយុត្តមនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ
មនោបុព្ពង្គមា នាម។ យថា ហិ ពហូសុ ឯកតោ ហុត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃស្ស
ចីវរនាណីនិ វា ឧឡារបូជាធម្មស្សវនាធិនិ វា មាលាគន្ធសក្ការករណាធិនិ វា
បុញ្ញានិ ករោន្តេសុ “កោ ឯតេសំ បុព្ពង្គមោ” តិ វុត្តេ យោ តេសំ បច្ចយោ ហោតិ,
យំ និស្សយ តេ តានិ បុញ្ញានិ ករោន្តិ, សោ តិស្សោ វា ដុស្សោ វា តេសំ
បុព្ពង្គមាតិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិធំ វេទិតព្ធំ។ ឥតិ ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន មនោ
បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ មនោបុព្ពង្គមា។ ន ហិ តេ មនេ អនុប្បជ្ឈន្តេ ឧប្បជ្ឈិតុំ
សក្កោន្តិ, មនោ បន ឯកច្ឆេសុ ចេតសិកេសុ អនុប្បជ្ឈន្តេសុបិ ឧប្បជ្ឈិតិយេវ។
ឯវំ អធិបតិវសេន បន មនោ សេដ្ឋោ ឯតេសន្តិ មនោសេដ្ឋា។ យថា ហិ
គណាធិនំ អធិបតិ បុរិសោ គណសេដ្ឋោ សេណីសេដ្ឋាតិ វុច្ចតិ, តថា តេសម្បិ
មនោវ សេដ្ឋា។ យថា បន សុវណ្ណាធិហិ និច្ឆាធិតានិ កណ្ណានិ សុវណ្ណាមយាធិនិ
នាម ហោន្តិ, តថា ឯតេបិ មនតោ និប្បន្នត្តា មនោមយា នាម។

បសន្នេនាតិ អនភិជ្ឈាធិហិ គុណោហិ បសន្នេន។ ភាសតិ វា ករោតិ វាតិ
ឯវុរេន មនេន ភាសន្តោ ចតុត្ថំ វេទិតុចិតមេវ ភាសតិ, ករោន្តោ តិវិធំ
កាយសុចិតមេវ ករោតិ, អភាសន្តោ អករោន្តោ តាយ អនភិជ្ឈាធិហិ
បសន្នមាទសតាយ តិវិធំ មនោសុចិតំ បូរេតិ។ ឯវំមស្ស ទស
កុសលកម្មបថា ចារិប្បី គច្ឆន្តិ។

តតោ នំ សុខមន្វេតីតិ តតោ តិវិធសុចិតតតោ នំ បុគ្គលំ សុខ មន្វេតិ។ ឥធ
តេភូមិកម្មិ កុសលំ អធិប្បតំ, តស្មា តេភូមិកសុចិតតានុភាវេន សុគតិភវេ
និព្ពត្តំ បុគ្គលំ, ធុគ្គតិយំ វា សុខានុភវនដ្ឋានេ បីតំ កាយវត្ថុកម្មិ ឥតវវត្ថុកម្មិ

អវត្តកម្មវិធី កាយិកចេតសិកំ វិចារកសុខំ អនុគតិ, នវិជហតីតិ អត្ថោ
វេទិតញ្ចោ។ យថា កី? ឆាយាវ អនចាយិនីតិ យថា ហិ ឆាយា ឆាម
សវីរប្បដិពទ្ធា សវីរេ គប្បន្តេ គប្បតិ, តិដ្ឋន្តេ តិដ្ឋតិ, និសីទន្តេ និសីទតិ, ន
សក្កោតិ, “សណ្តោន វា ជរុសេន វា និវត្តាហី” តិ វត្វា វា ចោថេត្វា វា និវត្តាបេតុំ។
កស្មា? សវីរប្បដិពទ្ធាវា ឯវមេវ ឥមេសំ ទសន្នំ កុសល កម្មបថានំ
អាចិណ្ឌាសមាចិណ្ឌាកុសលមូលិកំ កាមាវចរាទិភេទំ កាយិកចេតសិកសុខំ
គតគតជ្ជានេ អនចាយិនី ឆាយាវិយ ហុត្វា នវិជហតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ, មជ្ឈកុណ្ឌាលីនេវបុត្តោ សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋហិ, តថា
អទិន្នបុព្វកោ ព្រាហ្មណោ។ សោ តាវមហន្តំ វិភវំ ពុទ្ធសាសនេ វិប្បកិរីតិ។

មជ្ឈកុណ្ឌាលីវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. តិស្សត្ថេវវត្ថុ

អក្កោច្ឆិ មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ តិស្សត្ថេវ អារព្ព
កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា តិស្សត្ថេវេ ភកវតោ បិតុច្ឆាបុត្តោ អហោសិ,
មហាល្លកកាលេ បព្ពជិត្វា ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នលាភសក្ការំ បរិភុញ្ញន្តោ ដូលសវីរោ
អាគោជិតបច្ឆាគោជិតេហិ ជីវេហិ និវាសេត្វា យេតុយ្យេន វិហារមជ្ឈេ
ឧបជ្ជានសាលាយំ និសីទតិ។ តថាគតំ ទស្សនត្ថាយ អាគតា អាគន្តកភិក្ខុ តំ
ទិស្វា “ឯកោ មហាថេរោ ភវិស្សតី” តិ សញ្ញាយ តស្ស សន្តិកំ គន្ធាវត្ថុ
អាបុច្ឆន្តិ, ចាទសម្ភាហនាទិនិ អាបុច្ឆន្តិ។ សោ តុណ្ហី អហោសិ។ អថ នំ ឯកោ
ទហារភិក្ខុ “កតិវស្សា តុម្ភេ” តិ បុច្ឆិត្វា “វស្សំ នត្ថិ, មហាល្លកកាលេ បព្ពជិតា

មយ"ន្តិ វុត្តេ, "អាវុសោ, ធុត្តិនីត, មហាល្លក, អត្តនោ បមាណំ ន ជាតាសិ,
ឯត្តកេ មហាថេរេ ធិស្វា សាមិច្ចិកម្មមត្តម្យំ ន ករោសិ, វុត្តេ អាបុច្ឆិយមាទេ
តុណ្ហំ ហោសិ, កុក្កច្ចមត្តម្យំ តេ នត្ថិ" តិ អច្ឆរំ បហវិ។ សោ ខត្តិយមាទំ ជនេត្វា
"តុម្ពេ កស្សុ សន្តិកំ អាគតា" តិ បុច្ឆិទ្វា "សត្តុ សន្តិក" ន្តិ វុត្តេ "មំ បន កោ
ឯសោ" តិ សល្លកេត្វេ, មូលមេវ វោ ធិន្ទិស្សមិ" តិ វត្វា វុទន្តោ ធុត្ថិ ធុម្ពនោ សត្តុ
សន្តិកំ អគមាសិ។ អថ នំ សត្តា "កី នុ តុំ តិស្ស ធុត្ថិ ធុម្ពនោ អស្សុមុខោ
រោទមាទោ អាគតោសិ" តិ បុច្ឆិ។ តេបិ ភិក្ខុ "ឯស គន្ធា កិញ្ចិ អាហោឡំ
ករេយ្យ" តិ តេនេវ សទ្ធិ គន្ធា សត្តារំ វុទ្ធិទ្វា ឯកមន្តំ ធិសីធិសុ។ សោ សត្តារា
បុច្ឆិតោ "ឥមេ មំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ អក្កោសន្តិ" តិ អាហា។ "កហំ បន តុំ
ធិសីន្នោសិ" តិ? "វិហារមជ្ឈេ ឧបជ្ឈានសាលាយំ, ភន្តេ" តិ។ "ឥមេ តេ ភិក្ខុ
អាគច្ឆន្តា ធិជ្ជា" តិ? "អាម, ធិជ្ជា, ភន្តេ" តិ។ "កី ឧជ្ឈាយ តេ បច្ចុគ្គមនំ កត" តិ? "ន
កតំ, ភន្តេ" តិ។ "បរិក្ការគ្គហណំ អាបុច្ឆិត" តិ? "នាបុច្ឆិតំ, ភន្តេ" តិ។ "វត្ថុ វា
ចានីយំ វា អាបុច្ឆិត" តិ? "នាបុច្ឆិតំ ភន្តេ" តិ? "អាសនំ និហវិត្វា អភិវាទេត្វា
ចាទសម្ពាហនំ កត" តិ? "ន កតំ, ភន្តេ" តិ។ "តិស្ស មហាល្លកភិក្ខុនំ សព្វំ ឯតំ
វត្ថុំ កាតព្វំ, ឯតំ វត្ថុំ អករោន្តេន វិហារមជ្ឈេ ធិសីធិតុំ ន វដ្ឋតិ, តវេវ ទោសោ,
ឯតេ ភិក្ខុ ខមាបេហិ" តិ? "ឯតេ មំ, ភន្តេ, អក្កោសីសុ, នាហំ ឯតេ ខមាបេមិ" តិ។
"តិស្ស មា ឯវំ ករិ, តវេវ ទោសោ, ខមាបេហិ នេ" តិ? "ន ខមាបេមិ, ភន្តេ" តិ។
អថ សត្តា "ធុព្ពចោ ឯស, ភន្តេ" តិ ភិក្ខុហិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ ធុព្ពចោ
ឯស, បុព្ពេបិ ឯស ធុព្ពចោយេវ" តិ វត្វា "ឥទានិ តាវស្ស, ភន្តេ, ធុព្ពចកាវោ
អម្ពេហិ ញាតោ, អតីតេ ឯស កី អកាសិ" តិ វុត្តេ "តេន ហិ, ភិក្ខុវេ,
សុណាថា" តិ វត្វា អតីតមាហាវិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ពារាណសិវញ្ញោ វដ្ឋំ កាវេន្តេ ទេវីលោ នាម តាបសោ
អជ្ឈ មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ចត្តារោ មាសេ

នគរបុបពិស្សាយ វសិតុកាមោ ហិមវន្តតោ អាគន្ធា នគរទ្វារេ ធារកេ ទិស្វា
បុច្ឆិ - “ឥមំ នគរំ សម្បត្តបព្ពជិតា កត្ត វសន្តិ” តិ? “កុម្មការសាលាយំ,
ភន្តេ” តិ។ តាបសោ កុម្មការសាលំ គន្ធា ទ្វារេ វត្ថា “សចេ តេ ភគ្គវ អគរុ,
វសេយ្យាម ឯករត្តិ សាលាយ” តិ អាហា។ កុម្មការោ “មយ្ហំ វត្តិ សាលាយំ កិច្ចំ
នត្តិ, មហាតី សាលា, យថាសុខំ វសេ, ភន្តេ” តិ សាលំ និយ្យាទេសិ។ តស្មី
បរិសិត្វា និសិន្នេ អបរោបិ ធារនោ នាម តាបសោ ហិមវន្តតោ អាគន្ធា
កុម្មការំ ឯករត្តិវាសំ យាចិ។ កុម្មការោ “បឋមំ អាគតោ ឥមិនា សទ្ធិ ឯកតោ
វសិតុកាមោ ភវេយ្យ វា នោ វា, អត្តានំ បរិមោចេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា “សចេ,
ភន្តេ, បឋមំ ឧបគតោ រោចេស្សតិ, តស្ស រុចិយា វសថា” តិ អាហា។ សោ
តមុបសន្តមិត្វា “សចេ តេ, អាចរិយ អគរុ, មយញោត្ថ ឯករត្តិ វសេយ្យាមា” តិ
យាចិ។ “មហាតី សាលា, បរិសិត្វា ឯកមន្តេ វសាហី” តិ វុត្ថេ បរិសិត្វា បុរេតរំ
បរិជ្ជស្ស ទេវិលស្ស អបរភាគេ និសីទិ។ ឧភោបិ សារណីយកំ កថេត្វា
និបជ្ជិសុ។

សយនកាលេ ធារនោ ទេវិលស្ស និបជ្ជនដ្ឋានញោ ទ្វារញោ សល្លក្ខេត្វា
និបជ្ជិ។ សោ បន ទេវិលោ និបជ្ជមាណោ អត្តនោ និបជ្ជនដ្ឋានេ អនិបជ្ជិត្វា
ទ្វារមជ្ឈេ តិរិយំ និបជ្ជិ។ ធារនោ វត្តិ និក្ខមន្តោ តស្ស ជជាសុ អក្កមិ។ “កោ មំ
អក្កមី” តិ ច វុត្ថេ, “អាចរិយ, អហា” តិ អាហា។ “កូដជជិល, អរញ្ញតោ អាគន្ធា
មម ជជាសុ អក្កមសី” តិ។ “អាចរិយ, តុម្ហាកំ ឥធនំ និបន្នការំ ន ជាធាមិ, ឧមថ
មេ” តិ វត្វា តស្ស កន្ទន្តស្សេវ ពហិ និក្ខមិ។ ឥតរោ “អយំ បរិសន្តោបិ មំ
អក្កមេយ្យា” តិ បរិវត្តេត្វា ចាទដ្ឋានេ សីសំ កត្វា និបជ្ជិ។ ធារនោបិ បរិសន្តោ
“បឋមំ ចាហំ អាចរិយេ អបរជ្ឈី, ឥធានិស្ស ចាទបស្សេន បរិសិស្សមី” តិ
ចិន្តេត្វា អាគច្ឆន្តោ គីវាយ អក្កមិ។ “កោ ឯសោ” តិ ច វុត្ថេ “អហំ, អាចរិយា” តិ
វត្វា “កូដជជិល, បឋមំ មម ជជាសុ អក្កមិត្វា ឥធានិ គីវាយ អក្កមសី,

អភិសិស្សាមិ ត"ន្តិ វុត្តេ, “អាចរិយ, មយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ, អហំ តុម្ហាកំ ឯវំ
និបន្នការំ ន ជាធាមិ, ‘បឋមម្បិ មេ អបរទ្ធី, ឥធានិ ចាធបស្សេន បរិសិស្សាមី’ តិ
បរិដ្ឋោម្ហិ, ឧមថ មេ” តិ អាហា។ “កូដជជិល, អភិសិស្សាមិ ត"ន្តិ។ “មា ឯវំ ករិត្ត
អាចរិយា” តិ។ សោ តស្ស វេចនំ អនាធិយិត្វា -

“សហស្សវំសី សតតេជោ, សូរិយោ តមរិនោធនោ;
ចាតោធយន្តេ សូរិយេ, មុទ្ធាតេ ជលតុ សត្តជា” តិ។ -

តំ អភិសិស្សាមិ ឯវំ។ នារោ, “អាចរិយ, មយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ តិ មម វេទន្តស្សេវ តុម្ហេ
អភិសបថ, យស្ស ទោសោ អត្ថិ, តស្ស មុទ្ធា ជលតុ, មា និទ្ទោសស្សា” តិ វត្វា -

“សហស្សវំសី សតតេជោ, សូរិយោ តមរិនោធនោ;
ចាតោធយន្តេ សូរិយេ, មុទ្ធាតេ ជលតុ សត្តជា” តិ។ -

អភិសិស្សាមិ សោ បន មហានុភារោ អតីតេ ចត្តាលីស, អនាគតេ ចត្តាលីសាតិ
អសីតិកេហ្មេ អនុស្សវតិ។ តស្មា “កស្ស នុ ខោ ឧបរិ អភិសោ បតិស្សតិ” តិ
ឧបធារេន្តោ “អាចរិយស្សា” តិ ព្រាហ្ម តស្មី អនុកម្មំ បដិច្ច ឥទ្ធិពលេន
អរុណុគ្គមនំ និវារេតិ។

នាគរា អរុណោ អនុគ្គន្ធន្តេ រាជទ្វារំ គន្ធា, “ទេវ, តយិ វជ្ជំ ការេន្តេ អរុណោ
ន ឧដ្ឋហតិ, អរុណំ នោ ឧដ្ឋាបេហី” តិ កន្ធិសុ។ រាជា អត្តនោ កាយកម្មាធិនិ
ឱលោកេន្តោ កិញ្ចិ អយុត្តំ អទិស្វា “កី នុ ខោ ការណា” តិ ចិន្តេត្វា “បព្ពជិតានំ
វិវាទេន ភរិតព្ព” តិ បរិសង្កមា នោ “កង្វិ ឥមស្មី នគរេ បព្ពជិតា អត្ថិ” តិ បុច្ឆិ។
“ហិយេ្យា សាយំ កុម្មការសាលាយំ អាគតា អត្ថិ ទេវា” តិ វុត្តេ តំខណោញ្ញេវ
រាជា ឧក្កាហិ ជារិយមាធាហិ តត្ថ គន្ធា នារទំ វេទិត្វា ឯកមន្តំ និសិទ្ធា អាហា -

“កម្មន្តា នប្បវត្តន្តិ, ជម្ពុជីបស្ស នារទ;

កេន លោកោ តមោភូតោ, តំ មេ អក្កាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

នារទោ សព្វំ តំ បវត្តិ អាចិត្តិក្ខត្វា ឥមិនា ការណោន អហំ ឥមិនា
អភិសិទ្ធិតោ, អថាហំ “មយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ, យស្ស ទោសោ អត្ថិ, តស្សេវ ឧបិ
អភិសិទ្ធិ បតត្ថ”តិ វត្ថា អភិសិទ្ធិ។ អភិសិទ្ធិ ច បន “កស្ស នុ ខោ ឧបិ
អភិសិទ្ធិ បតិស្សតី”តិ ឧបទានេន្តោ “សូរិយុគ្គមនវេលាយ អាចរិយស្ស មុទ្ធា
សត្តទា ជលិស្សតី”តិ ទិស្វា ឯតស្មី អនុកម្មំ បដិច្ច អរុណស្ស ឧគ្គមនំ ន
ទេមីតិ។ “កថំ បន អស្ស, ភន្តេ, អន្តរាយោ នភវេយ្យា”តិ។ “សចេ មំ ខមាបេយ្យ,
នភវេយ្យា”តិ។ “តេន ហិ ខមាបេហិ”តិ វុត្តេ “ឯសោ, មហារាជ, មំ ជដាសុ ច
គីរាយ ច អក្កមិ, នាហំ ឯតំ កូជជជិលំ ខមាបេមី”តិ។ “ខមាបេហិ, ភន្តេ, មា ឯវំ
ករិត្តា”តិ។ “ន ខមាបេមី”តិ។ “មុទ្ធា តេ សត្តទា ជលិស្សតី”តិ វុត្តេ បិ ន
ខមាបេតិយេវ។ អថ នំ រាជា “ន តំ អត្តនោ វុចិយា ខមាបេស្សសី”តិ
ហត្ថទាទកុច្ឆិគីរាសុ កាហាបេត្វា នារទស្ស ទាទមូលេ ឱនមាបេសិ។ នារទោបិ
“ឧដ្ឋេហិ, អាចរិយ, ខមាមិ តេ”តិ វត្ថា, “មហារាជ, នាយំ យថាមនេន ខមាបេតិ,
នគរស្ស អវិទូរេ ឯកោ សរោ អត្ថិ, តត្ថ នំ សីសេ មត្តិកាបិណ្ឌំ កត្វា
គលប្បមាលោ ឧទកេ វថាបេហិ”តិ អាហា។ រាជា តថា ការសិ។ នារទោ
ទេវីលំ អាមន្តេត្វា, “អាចរិយ, មយា ឥទ្ធិយាវិស្សជ្ជាយ សូរិយសន្តាបេ ឧដ្ឋហន្តេ
ឧទកេ និមុទ្ធិត្វា អញ្ញេន ហំនេន ឧត្តរិត្វា គច្ឆេយ្យាសី”តិ អាហា។ “តស្ស
សូរិយរំសីហិ សំដុដ្ឋមត្តោវ មត្តិកាបិណ្ឌោ សត្តទា ជលិ, សោ និមុទ្ធិត្វា អញ្ញេន
ហំនេន បលាយី”តិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “តទា, ភិក្ខុវេ, រាជា អានន្តោ អហោសិ,
ទេវីលោ តិស្សោ, នារទោ អហាមេវាតិ ឯវំ តទាបេស ឧត្តចាយេវា”តិ វត្ថា

តិស្សត្ថេរំ អាមន្តេត្វា, “តិស្ស, ភិក្ខុនោ នាម ‘អសុកេនាហំ អក្កដ្ឋោ, អសុកេន
បហាដោ, អសុកេន ជិតោ, អសុកោ ខោ មេ ភណ្ណំ អហាសី’ តិ ចិន្តេន្តស្ស វេរំ
នាម នរូបសម្មតិ, វេរំ បន អនុបនយ្ហន្តស្ស ឧបសម្មតិ” តិ វត្ថា ឥមា កាថា
អភាសី -

៣.

“អក្កោច្ឆិ មំ អវេធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសី មេ;
យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសំ ន សម្មតិ។

៤.

“អក្កោច្ឆិ មំ អវេធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសី មេ;
យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសុ បសម្មតិ” តិ។

តត្ថ អក្កោច្ឆិ តិ អក្កោសី។ អវេធិ តិ បហវិ។ អជិនិ តិ ក្ខុជសក្ខីឡីតារណោ ន វា
វាធបដិវាទេន វា ករណុត្តរិយករណោ ន វា អជេសី។ អហាសី មេ តិ មម សន្តកំ
បត្តាធិសុ កិញ្ចាទេវ អវហវិ។ យេ ច តន្តិ យេ កេចិ ទេវតា វា មនុស្សា វា គហដ្ឋា
វា បព្ពជិតា វា តំ “អក្កោច្ឆិ ម” ត្ថិ អាធិវត្ថុកំ កោដំ សកជជុវិ វិយ នទ្ធិនា
បូតិមច្ឆាធិនិ វិយ ច កុសាធិហិ បុនប្បនំ វេ វេត្វា ឧបនយ្ហន្តិ, តេសំ សកី ឧប្បន្នំ
វេរំ ន សម្មតិ តិ រូបសម្មតិ។ យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ តិ អសតិយា
អមនសិការវសេន វា កម្មបច្ឆវេក្ខណាធិវសេន វា យេ តំ អក្កោសាធិវត្ថុកំ
កោដំ តយាបិ កោចិ និទ្ទោសោ បុរិមភវេ អក្កដ្ឋោ ភវិស្សតិ, បហាដោ
ភវិស្សតិ, ក្ខុជសក្ខី ឡីតារេត្វា ជិតោ ភវិស្សតិ, កស្សចិ តេ បសយ្ហ កិញ្ចា អច្ឆិទ្ធំ
ភវិស្សតិ, តស្មា និទ្ទោសោ ហុត្វាបិ អក្កោសាធិនិ ចាបុណាសី តិ វេរំ ន
ឧបនយ្ហន្តិ។ តេសុ បមាទេន ឧប្បន្នម្បិ វេរំ ឥមិនា អនុបនយ្ហនេន និវន្ធនោ វិយ
ជាតវេទោ រូបសម្មតិ តិ។

ទេសនាបរិយោសានេ សតសហស្សកិក្ខុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសុ។
ធម្មទេសនា មហាជនស្ស សាត្តិកា អហោសិ។ ធុត្តចោបិ សុត្តចោយេវ
ជាតោតិ។

តិស្សត្ថេវវត្ថុ តតិយំ។

៤. កាឡយក្ខិនវត្ថុ

ន ហិ វេរេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ វញ្ញីត្តិ
អារត្ត កថេសិ។

ឯកោ កិរ កុដ្ឋម្ពិកបុត្តោ បិទិ កាលកតេ ខេត្តេ ច យវេ ច សព្ពកម្មានិ
អត្តនាវ ករោន្តោ មាតរំ បដិជគ្គិ។ អថស្ស មាតា “កុមារិកំ តេ, តាត,
អានេស្សមី” តិ អាហា។ “អម្ព, មា ឯវំ វនេជ, អហំ យាវជីវំ តុម្ព
បដិជគ្គិស្សមី” តិ។ “តាត, ខេត្តេ ច យវេ ច កិច្ចំ តូមេវ ករោសិ, តេន មយ្ហំ
ចិត្តសុខំ នាម ន ហោតិ, អានេស្សមី” តិ។ សោ បុនប្បនំ បដិក្ខិបិត្វា តុណ្ហិ
អហោសិ។ សា ឯកំ កុលំ គន្ធកាមា គេហា និក្ខមិ។ អថ នំ បុត្តោ “កតរំ កុលំ
គន្ធមា” តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកកុលំ នាមា” តិ វុត្តេ តត្ថ គមនំ បដិសេធជា អត្តនោ
អភិរុចិតំ កុលំ អាចិត្តិ។ សា តត្ថ គន្ធា កុមារិកំ វាវេត្វា ធិវសំ វវត្តបេត្វា តំ
អានេត្វា តស្ស យវេ អកាសិ។ សា វញ្ញា អហោសិ។ អថ នំ មាតា, បុត្ត, តំ
អត្តនោ រុចិយា កុមារិកំ អាណាបេសិ, សា ឥនានិ វញ្ញា ជាតា, អបុត្តកញ្ច
នាម កុលំ វិនស្សតិ, បវេណី ន យជីយតិ, តេន អញ្ញំ តេ កុមារិកំ អានេមីតិ។
តេន “អលំ, អម្ពា” តិ វុច្ឆមាធាបិ បុនប្បនំ កថេសិ។ វញ្ញីត្តិ តំ កថំ សុត្វា “បុត្តា
នាម មាតាបិត្វនំ វចនំ អភិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឥនានិ អញ្ញំ វិជាយិនី ឥត្ថិ
អានេត្វា មំ ធាសិភោគេន ភុញ្ញិស្សតិ។ យំនូនាហំ សយមេវ ឯកំ កុមារិកំ

អាណេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ កុលំ គន្ធា តស្សត្ថាយ កុមារិកំ វាវេត្វា “កី ឆាមេតំ,
អម្ព, វេនេសី”តិ តេហិ បដិក្ខត្តា “អហំ វញ្ញា, អបុត្តកំ ឆាម កុលំ វិនស្សតិ,
តុម្ហាកំ បន ជីតា បុត្តំ វា ជីតវំ វាលភិក្ខា កុដុម្ពិកស្ស សាមិនី ភវិស្សតិ, មយ្ហំ
សាមិកស្ស នំ ទេថា”តិ យាចិត្វា សម្មជិដ្ឋាបេត្វា អាណេត្វា សាមិកស្ស យវេ
អកាសិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ - “សចាយំ បុត្តំ វា ជីតវំ វាលភិក្ខតិ, អយមេវ
កុដុម្ពស្ស សាមិនី ភវិស្សតិ។ យថា ធារកំ នលភតិ, តថេវ នំ កាតុំ វដ្តតី”តិ។
អថ នំ សា អាហា - “អម្ព, យទា តេ កុច្ឆិយំ គព្ពោ បតិដ្ឋាតិ, អថ មេ
អាហេចេយ្យាសី”តិ។ សា “សាធ្វ”តិ បដិស្សណ៍ត្វា គព្ពេ បតិដ្ឋិតេ តស្ស
អាហេចេសិ។ ឥតវិស្ស បន សា សយមេវ និច្ចំ យាគុកត្តំ ទេតិ, អថស្ស
អាហារេនេវ សទ្ធិ គព្ពចាតនភេសជ្ជមទាសិ, គព្ពោ បតិ។ ទុតិយម្បិ គព្ព
បតិដ្ឋិតេ អាហេចេសិ, ឥតវា ទុតិយម្បិ តថេវ ចាតេសិ។ អថ នំ
បដិវិស្សកិត្តិយោ បុច្ឆិសុ - “កច្ឆិ តេ សបត្តិ អន្តរាយំ ករោតី”តិ? សា តមត្តំ
អាហេចេត្វា “អន្ធពាលេ, កស្មា ឯវមកាសិ, អយំ តវ ឥស្សរិយភយេន គព្ពស្ស
ចាតនភេសជ្ជំ យោដេត្វា ទេតិ, តេន តេ គព្ពោ បតតិ, មា បុន ឯវមកត្ថា”តិ
វុត្តា តតិយវាវេ ន កថេសិ។ អថ សា ឥតវិស្ស ឧទរំ ទិស្វា “កស្មា មយ្ហំ គព្ពស្ស
បតិដ្ឋិតការំ ន កថេសី”តិ វត្វា “ត្វំ មំ អាណេត្វា វញ្ជេត្វា ទ្វេ វាវេ គព្ពំ ចាតេសិ,
កិមត្តំ តុយ្ហំ កថេមី”តិ វុត្តេ “នដ្ឋា ទានិម្ហី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស បមាទំ ឱលោកេន្តិ
បរិណាតេ គព្ពេ ឱកាសំ លភិក្ខា ភេសជ្ជំ យោដេត្វា អទាសិ។ គព្ពោ បរិណាតត្តា
បតិតុំ អសក្កោន្តោ តិរិយំ និបតិ, ខរា វេទនា ឧប្បជ្ជិ, ដីវិតសំសយំ ចាបុណិ។
សា “ឆាសិតម្ហិ តយា, តូមេវ មំ អាណេត្វា តូមេវ តយោបិ វាវេ ធារកេ ឆាសេសិ,
ឥទានិ អហម្បិ នស្សមិ, ឥតោ ទានិ ចុតា យក្ខិនី ហុត្វា តវ ធារកេ ខាទិតុំ
សមត្ថា ហុត្វា និព្ពត្តេយ្យ”ន្តិ បត្តនំ បដ្ឋបេត្វា កាលំ កត្វា តស្មីយេវ គេហេ

មជ្ឈិម្ហិ ហុត្វា និព្វត្តិ។ ឥតរម្មិ សាមិកោ គហេត្វា “តយា មេ កុល្យបន្នេនា
កតោ”តិ កប្បរដណ្ណាកាធិហិ សុចោជិតំ ចោដេសិ។ សា តេនេវាពាជេន កាលំ
កត្វា តត្ថេវ កុក្កដិ ហុត្វា និព្វត្តា។

កុក្កដិ ន ចិរស្សេវ អណ្ណានិវិជាយិ, មជ្ឈិម្ហិ អាគន្ធា តានិ អណ្ណានិ ខាធិ។
នុតិយម្បិ តតិយម្បិ ខាធិយេវ។ កុក្កដិ ចិន្តេសិ - “តយោ វាវេ មម អណ្ណានិ
ខាធិត្វា ឥធានិ មម្បិ ខាធិតុកាមាសី”តិ។ “ឥតោ បុតា សបុត្តកំ តំ ខាធិតុ
លភេយ្យ”ន្តិ បត្តនំ កត្វា តតោ បុតា អវញ្ញេ ធិបិនិ ហុត្វា និព្វត្តិ។ ឥតរា មិគី
ហុត្វា និព្វត្តិ។ តស្ស វិជាតកាលេ ធិបិនិ អាគន្ធា តយោ វាវេ បុត្តកេ ខាធិ។ មិគី
មរណកាលេ “អយំ មេ តិក្ខុត្ថំ បុត្តកេ ខាធិត្វា ឥធានិ មម្បិ ខាធិស្សតិ, ឥតោ
ធានិ បុតា ឯតំ សបុត្តកំ ខាធិតុ លភេយ្យ”ន្តិ បត្តនំ កត្វា ឥតោ បុតា យក្ខិនិ
ហុត្វា និព្វត្តិ។ ធិបិនិ តថេវ តតោ បុតា សាវត្ថិយំ កុលដីតា ហុត្វា និព្វត្តិ, សា
វុទ្ធិប្បត្តា ធូរតាមកេ បតិកុលំ អគមាសិ, អបរភាកេ ច បុត្តំ វិជាយិ។
យក្ខិនិ តស្ស បិយសហាយិការណ្ឌេន អាគន្ធា “កុហិ មេ សហាយិកា”តិ
“អន្តោគព្រុវិជាតា”តិ វុត្ថេ “បុត្តំ នុ ខោវិជាតា, ឧទាហុ ធិតវន្តិ បស្សិស្សមិ
ន”ន្តិ គព្ពំ បរិសិទ្ធា បស្សន្តិវិយ ធារកំ គហេត្វា ខាធិត្វា គតា។ បុន
នុតិយវាវេបិ តថេវ ខាធិ។ តតិយវាវេ ឥតរា គរុភារា ហុត្វា សាមិកំ អាមន្តេត្វា,
“សាមិ, ឥមស្មី ហ្មានេ ឯកាយក្ខិនិ មម ទ្វេ បុត្តេ ខាធិត្វា គតា, ឥធានិ មម
កុលគេហំ គន្ធា វិជាយិស្សមី”តិ កុលគេហំ គន្ធា វិជាយិ។

តទា សាយក្ខិនិ ឧទកវារំ គតា ហោតិ។ វេស្សវណស្ស ហិ យក្ខិនិយោ
វាវេន អនោតត្ថធិបាតោ សីសបរម្បរាយ ឧទកមាហារន្តិ។ តា
ចតុមាសច្ចយេនបិ បញ្ចមាសច្ចយេនបិ មុច្ចន្តិ។ អបរាយក្ខិនិយោ
កិលន្តកាយា ជីវិតក្ខយម្បិ ចាបុណ្ណិ។ សា បន ឧទកវារេតោ មុត្តមត្តារ

វេរេគេន តំ យវំ គន្ធា “កុហី មេ សហាយិ កា” តិ បុច្ឆិ។ “កុហី នំ បស្សិស្សសិ,
តស្ស ឥមស្មី ហនេ ជាតជាតនារកេ យ ភិក្ខុនី អាគន្ធា ខាទតិ, តស្មា កុលកេហំ
គតា” តិ។ សា “យត្ថ វា តត្ថ វា គប្បតុ, ន មេ មុច្ឆិស្សតី” តិ
វេរេគសមុស្សហិតមានសា នគរាភិមុខី បក្ខន្ធិ។ ឥតរាបិ នាមគ្គហណាទិវសេ
នំ ទារកំ ម្ហាបេត្វា នាមំ កត្វា, “សាមិ, ឥនាទិ សកយវំ គន្ធាមា” តិ បុត្តមាទាយ
សាមិកេន សន្និវិហារមជ្ឈេ គតមគ្គេន គប្បន្តី បុត្តំ សាមិកស្ស ទត្វា
វិហារទោក្ខរណិយា ម្ហាត្វា សាមិកេ ម្ហាយន្តេ ឧត្តរិត្វា បុត្តស្ស ជញ្ញំ
ចាយមាណា បិតា យ ភិក្ខុនី អាគន្ធិ ទិស្វា សញ្ញានិត្វា, “សាមិ, វេរេគេន ឯហិ, អយំ
សា យ ភិក្ខុនី, វេរេគេន ឯហិ, អយំ សា យ ភិក្ខុនី” តិ ឧទ្ធាសន្តំ កត្វា យាវ តស្ស
អាគមនំ សណ្ឋារតុំ អសក្កោន្តី និវត្តត្វា អន្តោវិហារាភិមុខី បក្ខន្ធិ។

តស្មី សមយេ សត្តា បរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា បុត្តំ តថាគតស្ស
ចាទបិដ្ឋេនិបជ្ជាបេត្វា “តុម្ហាកំ មយា ឯស ទិដ្ឋោ, បុត្តស្ស មេ ជីវិតំ ទេថា” តិ
អាហា។ ធូរកោដ្ឋកេ អធិវត្តោ សុមនទេវោ នាម យ ភិក្ខុនិយា អន្តោ បរិសិតុំ
នាទាសិ។ សត្តា អាណន្តត្ថវំ អាមន្តេត្វា “គប្ប, អាណន្ត, តំ យ ភិក្ខុនី បក្កោសាហី” តិ
អាហា។ ថេរោ បក្កោសិ។ ឥតរា “អយំ, ភន្តេ, អាគន្ធិតី” តិ អាហា។ សត្តា “ឯតុ, មា
សទ្ធមកាសី” តិ វត្វា តំ អាគន្ធា បិតំ “កស្មា ឯវំ ករោសិ, សចេ តុម្ហេ មាទិសស្ស
ពុទ្ធស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធិការំ នាគមិស្សថ, អហិនកុលានំ វិយ អប្បជន្តនានំ វិយ
កាកោលូកានំ វិយ ច កប្បជ្ជិតិកំ វោ វេរំ អភវិស្ស, កស្មា វេរំ បជិវេរំ ករោថ។
វេរញ្ចិ អវេរេន ឧបសម្មតិ, នោ វេរេនា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៥.

“ន ហិ វេរេន វេរាទិ, សម្មន្តិជ កុទាចនំ;
អវេរេន ច សម្មន្តិ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ” តិ។

តត្ថ ន ហិ វេរេនាតិ យថា ហិ ខេឡូសិដ្ឋាណិកាធិហិ អសុច្ចិហិ មក្ខិតំ
ហំនំតេហោវ អសុច្ចិហិ ឆោវន្តា សុទ្ធិំ និគ្គន្ធិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, អថ ខោ តំ ហំនំ
ភិយ្យោសោមត្តាយ អសុទ្ធីតវព្វោវ ទុក្ខន្ធីតវព្វោ ហោតិ; ឯវមេវ អក្កោសន្តំ
បច្ឆក្កោសន្តោ បហវន្តំ បដិបហវន្តោ វេរេន វេរំ វ្រូបសមេតុំ ន សក្កោតិ, អថ
ខោ ភិយ្យោ ភិយ្យោ វេរមេវ ករោតិ។ ឥតិ វេរាធិ នាម វេរេន កិស្មិញ្ចិ កាលេ ន
សម្មន្តិ, អថ ខោ វឡន្តិយេវ។ អវេរេន ច សម្មន្តិ យថា បន តានិ ខេឡូធិនិ
អសុច្ចិនិ វិប្បសន្នេន ឧទកេន ឆោវិយមាណនិ នស្សន្តិ, តំ ហំនំ សុទ្ធិំ ហោតិ
សុគន្ធិ; ឯវមេវ អវេរេន ខន្តិមេត្តាឧកេន យោនិសោ មនសិការេន
បច្ឆវេក្ខណេន វេរាធិ វ្រូបសម្មន្តិ បដិប្បស្សម្មន្តិ អភាវំ គច្ឆន្តិ។ ឯស ធម្មោ
សនន្តនោតិ ឯស អវេរេន វ្រូបសមនសដ្ឋានោ ចោរាណាកោ ធម្មោ; សព្ពេសំ
ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធិណាសវាធិ គតមគ្គោតិ។

កាថាបរិយោសានេ យក្ខិនី សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ។ សម្មត្ថបរិសាយបិ
ធម្មទេសនា សាត្តិកា អហោសិ។

សត្តា តំ ឥត្ថិ អាហា - “ឯតិស្ស តវ បុត្តំ ទេហី”តិ។ “ភាយាមិ, ភន្តេ”តិ។ “មា
ភាយិ, នត្ថិ តេ ឯតំ និស្សយ បរិបន្តោ”តិ អាហា។ សា តស្ស បុត្តមទាសិ។ សា
តំ បុម្ពិទ្ធា អាលិដ្ឋេត្វា បុន មាតុយេវ ទត្វា រោធិតុំ អារភិ។ អថ នំ សត្តា
“កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, អហំ បុព្វេ យថា វា តថា វា ជីវិកំ កហ្មេន្តិបិ កុច្ឆិប្បំ
នាលត្ថំ, ឥនានិ កបំ ជីវិស្សមី”តិ។ អថ នំ សត្តា “មា ចិន្តយី”តិ សមស្សសេត្វា
តំ ឥត្ថិមាហា - “ឥមំ នេត្វា អត្តនោ គេហេ និវាសាបេត្វា អគ្គយាគុកត្តេហិ
បដិជក្កាហិ”តិ។ សា តំ នេត្វា ចិន្តិវិសេ បតិជ្ជាបេត្វា អគ្គយាគុកត្តេហិ បដិជក្កិ,
តស្ស វិហិបហវណាកាលេ មុសលគ្គេន មុទ្ធិ បហវន្តិវិយ ឧបជ្ជាសិ។ សា
សហាយិកំ អាមន្តេត្វា “ឥមស្មី ហំនេ វសិតុំ ន សក្កោមិ, អញ្ញត្ថ មំ

បតិជ្ជាបេហី"តិ វត្ថា មុសលសាលាយ ឧទកចាជិយំ ឧទ្ធអេ និព្វកោសេ
សង្ការក្ខេបេ គាមទ្វារេ ចាតិ ឯតេសុ ឋានេសុ បតិជ្ជាបិ តាបិ ឥធមេ មុសលេន
សីសំ ភិន្នន្តរិយ ឧបជ្ជាតិ, ឥធម ធារកា ឧប្បិជ្ជាទកំ ឪតារេន្តិ, ឥធម សុនខា និបជ្ជន្តិ,
ឥធម ធារកា អសុចី ករេន្តិ, ឥធម កចវំ ធម្មេន្តិ, ឥធម គាមធារកាលក្ខយោក្កំ
ករេន្តិ តិ សព្វានិ តានិ បដិក្ខុបិ។ អថ នំ ពហិតាមេ វិវិត្តោកោសេ បតិជ្ជាបេត្វា
តត្ថ តស្ស អគ្គយាគុកត្តាទីនិ ហរិត្វា បដិជគ្គិ។ សាយ ភ្លិន្និ ឯវំ ចិន្តេសិ - "អយំ
មេ សហាយិកា ឥនានិ ពហូបកាវា, ហន្តាហំ កិញ្ចិ បដិគុណំ ករេមី"តិ។ សា
"ឥមស្មី សំវច្ឆេវ សុត្តជ្ជិកា ភវិស្សតិ, ថលជ្ជានេ សស្សំ ករេហិ, ឥមស្មី សំវច្ឆេវ
ធុត្តជ្ជិកា ភវិស្សតិ, និព្វជ្ជានេយេវ សស្សំ ករេហី"តិ សហាយិកាយ
អាហេចតិ។ សេសជនេហិ កតសស្សំ អតិឧទកេន វា អនោទកេន វា នស្សតិ,
តស្ស អតិវិយ សម្មជ្ជតិ។ អថ នំ សេសជនា, "អម្ព, តយា កតសស្សំ នេវ
អន្នោទកេន, ន អនុទកេន នស្សតិ, សុត្តជ្ជិធុត្តជ្ជិការំ ព្យាត្វា កម្ពំ ករេសិ, កី នុ
ខោ ឯត"ន្តិ បុច្ឆិសុ។ "អម្ពា កំ សហាយិកាយ ភ្លិន្និ សុត្តជ្ជិធុត្តជ្ជិការំ អាចិក្ខតិ,
មយំ តស្ស វចនេន ថលេសុ និព្វេសុ សស្សានិ ករេម, តេន នោ សម្មជ្ជតិ។ កី
ន បស្សថ? និព្វំ អម្ពា កំ គេហតោ យាគុកត្តាទីនិ ហរិយមាណនិ, តានិ
ឯតិស្ស ហរិយន្តិ, តុម្ពេបិ ឯតិស្ស អគ្គយាគុកត្តាទីនិ ហរថ, តុម្ពាកម្មិ កម្មន្តេ
ឪលោកេស្សតី"តិ។ អថស្ស សកលនគរវាសិនោ សក្ការំ ករិសុ។ សាបិ តតោ
បជ្ជាយ សព្វេសំ កម្មន្តេ ឪលោកេន្តិ លាភគ្គប្បត្តា អហោសិ មហាបរិវាវា។ សា
អបរកាគេ អជ្ឈ សលាកកត្តានិ បដ្ឋបេសិ។ តានិ យាវជ្ជកាលា ជីយន្តិយេវាតិ។

កាឡយ ភ្លិន្និវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. កោសម្ភកវត្ថុ

បរេ ច នវិជានន្ត្រីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ កោសម្ពុកេ
ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

កោសម្ពុយញ្ញិ ឃោសិតារាមេ បញ្ចសតបញ្ចសតបរិវារា ទ្វេភិក្ខុវិហារីសុ
វិនយធរោ ច ធម្មកថិកោ ច។ តេសុ ធម្មកថិកោ ឯកទិវសំ សរីរវលញ្ញំ កត្វា
ឧទកកោជ្ឈកេ អាចមនឧទកការសេសំ ភាជនេ វេបេត្វាវ និក្ខមិ។ បច្ឆា
វិនយធរោ តត្ថ បរិដ្ឋោ តំ ឧទកំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា ឥតវំ បុច្ឆិ, “អាវុសោ, តយា
ឧទកំ វេបិត”ន្តិ? “អាម, អាវុសោ”តិ។ “កី បនេត្ថ អាបត្តិការំ ន ជានាតី”តិ?
“អាម, ន ជានាមី”តិ។ “ហោតិ, អាវុសោ, ឯត្ថ អាបត្តិ”តិ។ “តេន ហិ
បដិករិស្សមិ ន”ន្តិ។ “សចេ បន តេ, អាវុសោ, អសញ្ញាច្ច អស្សតិយា កតំ, នត្តិ
អាបត្តិ”តិ។ សោ តស្ស អាបត្តិយា អនាបត្តិទិដ្ឋិ អហោសិ។ វិនយធរោបិ
អត្តនោ និស្សិតកានំ “អយំ ធម្មកថិកោ អាបត្តិ អាបជ្ជមាណោបិ ន ជានាតី”តិ
អាហោចេសិ។ តេ តស្ស និស្សិតកេ ទិស្វា “តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ អាបត្តិ
អាបជ្ជិត្វាបិ អាបត្តិការំ ន ជានាតី”តិ អាហំសុ។ តេ គន្ធា អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស
អាហោចេសុ។ សោ ឯវមាហា - “អយំ វិនយធរោ បុព្វេ អនាបត្តិតិ វត្វា ឥនាទិ
អាបត្តិតិ វទតិ, មុសាវាទី ឯសោ”តិ។ តេ គន្ធា “តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ មុសាវាទី”តិ
អាហំសុ។ តេ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ វឡយីសុ។ កតោ វិនយធរោ ឱកាសំ
លភិត្វា ធម្មកថិកស្ស អាបត្តិយា អនស្សនេ ឧក្ខេបនិយកម្មមកាសិ។ តតោ
បជ្ឈាយ តេសំ បច្ចយនាយកា ឧបជ្ឈាកាបិ ទ្វេ កោដ្ឋាសា អហោសុំ,
ឱវាទបដិក្កាហកា ភិក្ខុនិយោបិ អារក្ខនេវតាបិ តាសំ សន្និដ្ឋសម្ពត្តា
អាភាសជ្ឈនេវតាបិតិ យាវ ព្រហ្មលោកា សព្វេបិ បុគ្គជ្ឈនា ទ្វេ បក្ខា អហោសុំ។
ចាតុមហារាជិកំ អាទី កត្វា យាវ អកនិជ្ជការនា បន ឯកនិជ្ជាធំ កោលាហលំ
អគមាសិ។

អង្គការ អញ្ញាតរោគ ភិក្ខុ តថាគតមុបសង្គមិត្តា ឧក្ខេបកាន់
វិន័យធរអន្តោវាសិកានំ “ធម្មិកេនេវាយំ វិន័យកម្មេន ឧក្ខេត្តា” តិ លទ្ធិញ្ច,
ឧក្ខេត្តានុវត្តកានំ ធម្មកថិកអន្តោវាសិកានំ បន “អធម្មិកេនេវ កម្មេន
ឧក្ខេត្តា” តិ លទ្ធិញ្ច, ឧក្ខេបកេហិ វារិយមាណាម្បិ ច តេសំ តំ អនុបរិវារេត្វា
វិចរណភាវញ្ច អាហារេសិ ភគវា “សមគ្គា កិរ ហោន្ត” តិ ទ្វេ វារេ បេសេត្វា “ន
ឥច្ឆន្តិ, ភន្តេ, សមគ្គា ភវិតុ” តិ សុត្វា តតិយវារេ “ភិទ្ទោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ភិទ្ទោ
ភិក្ខុសង្ឃោ” តិ តេសំ សន្តិកំ គន្ធា ឧក្ខេបកានំ ឧក្ខេបនេ, ឥតវេសញ្ច
អាបត្តិយា អនិស្សនេ អាទិនំ កថេត្វា បុន តេសំ តត្ថេវ ឯកសីមាយំ
ឧបាសថាទីនិ អនុជាទីត្វា ភត្តក្កាទីសុ ភណ្ឌានជាតានំ “អាសនន្តិកាយ
និសីទិតត្ថ” តិ (មហាវ. ៤៥៦) ភត្តក្កេ វត្ថំ បញ្ញាបេត្វា “ឥទានិបិ ភណ្ឌានជាតាវ
វិហារន្តិ” តិ សុត្វា តត្ថ គន្ធា “អលំ, ភិក្ខុវេ, មា ភណ្ឌាន” តិ អាទិនំ វត្វា, “ភិក្ខុវេ,
ភណ្ឌានកលហវិគ្គហវិវាទា នាមេតេ អនត្តការកា។ កលហំ និស្សាយ ហិ
លដុកិកាបិ សកុណិកា ហត្ថិនាគំ ជីវិតក្ខយំ ចាបេសី” តិ លដុកិកជាតកំ
(ជា. ១.៥.៣៩ អាទយោ) កថេត្វា, “ភិក្ខុវេ, សមគ្គា ហោជ, មា វិវទេវា វិវាទំ
និស្សាយ ហិ អនេកសតសហស្ស វដ្តកាបិ ជីវិតក្ខយំ បត្តា” តិ វដ្តកជាតកំ
(ជា. ១.១.១១៨) កថេសិ។ ឯវម្បិ តេសុ ភគវតោ វចនំ អនាទិយន្តេសុ អញ្ញាតវេន
ធម្មវាទិនា តថាគតស្ស វិហោសំ អនិច្ឆន្តេន “អាគមេតុ, ភន្តេ ភគវា, ធម្មសាមិ,
អប្បោស្សក្កោ, ភន្តេ ភគវា, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារមនុយុត្តោ វិហារតុ, មយមេវ
តេន ភណ្ឌានេន កលហោនវិគ្គហោនវិវាទេន បញ្ញាយិស្សមា” តិ (មហាវ. ៤៥៧;
ម. និ. ៣.២៣៦) វុត្ថេ អតីតំ អាហារិ -

ភូតបុព្វំ, ភិក្ខុវេ, ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ នាម កាសិរាជា អហោសិ។
ព្រហ្មទត្តេន ទីយីតិស្ស កោសលរញ្ជោ វដ្តំ អច្ឆិទ្ធិត្វា អញ្ញាតកវេសេន
វសន្តស្ស បិតុនោ មារិតភាវញ្ជោ ធិយាវុកុមារេន អត្តនោ ជីវិតេ ទិន្នេ តតោ

បដ្ឋាយ តេសំ សមគ្គការញ្ច កថេត្វា “តេសញ្ញា នាម, ភិក្ខុវេ, រាជ្ជនំ
អាទិន្នទណ្ឌានំ អាទិន្នសត្តានំ វេរុបំ ខន្តិសោរដ្ឋំ ភវិស្សតិ។ ឥធខោ តំ, ភិក្ខុវេ,
សោភេថ, យំ តុម្ពេ វេរុ ស្វាខាតេ ធម្មវិនយេ បព្ពជិតា សមាធា ខមា ច ភវេយ្យាថ
សោរតា ចា”តិ ឡើងទិព្វាបិ នេវ តេ សមគ្គេ កាតុំ អសក្ខិ។ សោ តាយ
អាភិណ្ណាវិហារតាយ ឧក្កណ្ឌិតោ “អហំ ខោ ឥនាទិ អាភិណ្ណោ ទុក្ខំ វិហារមិ,
ឥមេ ច ភិក្ខុ មម វេចនំ ន ករោត្តិ។ យំនូនាហំ ឯកកោវ គណាម្ហា រូបកដ្ឋោ
វិហារេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា កោសម្ព័យំ បិណ្ណាយ ចរិត្វា អនបលោកេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ
ឯកកោវ អត្ថនោ បត្តចីវរមាធាយ ពាលកលោណាកតាមំ គន្ធា តត្ថ
ភគុត្តេវស្ស ឯកចារិកវត្ថំ កថេត្វា ចាបិនំវេសមិគទាយេ តិណ្ឌំ កុលបុត្តានំ
សាមគ្គិយានិសំសំ កថេត្វា យេន ចាលិលេយ្យកំ អត្ថិ, តទវេសវិ។ តត្រ សុទំ
ភគវា ចាលិលេយ្យកំ ឧបនិស្សាយ រក្ខិតវេនសណ្ឋោ ភទ្ទសាលមូលេ
ចាលិលេយ្យកេន ហត្ថិនា ឧបជ្ជិយមាធា ជាសុកំ វេស្សវាសំ វេសិ។

កោសម្ព័យាសិនោបិ ខោ ឧចាសកាវិហារំ គន្ធា សត្តារំ អបស្សន្តា “កុហិ,
ភន្តេ, សត្តា”តិ បុច្ឆិត្វា “ចាលិលេយ្យកវេនសណ្ឋំ គតោ”តិ។ “កី ការណា”តិ?
“អម្ពេ សមគ្គេ កាតុំ វាយមិ, មយំ បន ន សមគ្គា អហុម្ហា”តិ។ “កី, ភន្តេ, តុម្ពេ
សត្ថ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តស្មី សាមគ្គី ករោត្តេ សមគ្គា នាហុវត្ថា”តិ?
“វេរុមារុសោ”តិ។ “មនុស្ស ឥមេ សត្ថ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តស្មី សាមគ្គី ករោត្តេបិ
សមគ្គា ន ជាតា, មយំ ឥមេ និស្សាយ សត្តារំ ទដ្ឋំ ន លភិម្ហា, ឥមេសំ នេវ អាសនំ
ទស្សម, ន អភិវាទនាទីនិ កវិស្សមា”តិ តតោ បដ្ឋាយ តេសំ សាមិចមត្តម្បិ ន
កវីសុ។ តេ អប្បាហារតាយ សុស្សមាធា កតិចាហេនេវ ឧដុកា ហុត្វា
អញ្ញមញ្ញំ អច្ចយំ ទេសេត្វា ខមាបេត្វា “ឧចាសកា មយំ សមគ្គា ជាតា, តុម្ពេបិ
នោ បុរិមសទិសា ហោថា”តិ អាហំសុ។ “ខមាបិតោ បន វោ, ភន្តេ, សត្តា”តិ។ “ន
ខមាបិតោ, អារុសោ”តិ។ “តេន ហិ សត្តារំ ខមាបេថ, សត្ថ ខមាបិតកាលេ

មយម្បិ តុម្ហាកំ បុរិមសធិសា ភវិស្សរមា"តិ។ តេ អន្តោវស្សកាវេន សត្ត
សន្តិកំ គន្តំ អវិសហន្តា ធុត្វេន តំ អន្តោវស្សំ វីតីនាមេសុំ។ សត្តា បន តេន
ហត្ថិនា ឧបដ្ឋិយមាណោ សុខំ វសិ។ សោបិ ហិ ហត្ថិនាគោ គណំ បហាយ
ជាសុវិហារត្តាយេវ តំ វេនសណ្ឋំ ចារិសិ។

យថាហ - “អហំ ខោ អាកិណ្ណោ វិហារមិ ហត្ថិហិ ហត្ថិនិហិ
ហត្ថិកលភេហិ ហត្ថិច្ឆាបេហិ, ធិន្ទគ្នានិ ចេវ តិណានិ ខាធាមិ, ឡិកត្តោភគ្គញ្ច
មេ សាខាភក្កំ ខាធិន្ទិ, អារិលានិ ច ចានីយានិ បិវាមិ, ឡិកាហា ចស្ស មេ
ឧត្តិណ្ណាស្ស ហត្ថិនិយោ កាយំ ឧបនិយំសន្តិយោ គច្ឆន្តិ, យំនូនាហំ ឯការ
គណាម្ហា វ្រូបកដ្ឋោ វិហារេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ៤៦៧; ឧទា. ៣៥)។ អថ ខោ សោ
ហត្ថិនាគោ យថា អបក្កម្ម យេន ចាលិលេយ្យកំ វត្ថុតវេនសណ្ឋំ
ភទ្ទសាលមូលំ, យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា បន ភគវន្តំ វន្តិត្វា
ឡិលោកេន្តោ អញ្ញំ កិញ្ចំ អធិស្វា ភទ្ទសាលមូលំ ចានេនេវ បហាវន្តោ តច្ឆេត្វា
សោណ្ណាយ សាខំ គហេត្វា សម្មន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សោណ្ណាយ យជំ គហេត្វា
ចានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេតិ, ឧណ្ណោទកេន អត្ថេ សតិ ឧណ្ណោទកំ
បដិយាទេតិ។ កមំ? ហត្ថេន កដ្ឋានិ យំសិត្វា អគ្គី សម្មាទេតិ, តត្ថ ធារូនិ
បក្ខិបន្តោ អគ្គី ជាលេត្វា តត្ថ ចាសាលោ បក្ខិបិត្វា បចិត្វា ធារុទណ្ណកេន
បវដ្តេត្វា បរិច្ឆិដ្ឋាយ ឧទ្ទកសោណ្ឌិកាយ ឱបតិ, តតោ ហត្ថំ ឡិកាវេត្វា
ឧទកស្ស តត្ថភារំ ជានិត្វា គន្ធា សត្តារំ វន្តិតិ។ សត្តា “ឧទកំ តេ តាបិតំ
ចាលិលេយ្យកា”តិ វត្វា តត្ថ គន្ធា ម្ហាយតិ។ អថស្ស នាធាវិជានិ ជលានិ
អាហារិត្វា ទេតិ។ យថា បន សត្តា កាមំ បិណ្ណាយ បរិសតិ, តទា សត្ត
បត្តិចីវរមាធាយ កុម្មេ បតិដ្ឋបេត្វា សត្តារា សន្ធិយេវ គច្ឆតិ។ សត្តា កាមូបចារំ
បត្វា “ចាលិលេយ្យក តតោ បដ្ឋាយ តយា គន្តំ ន សក្កា, អាហារ មេ
បត្តិចីវរ”ន្តិ អាហារាបេត្វា កាមំ បិណ្ណាយ ចារិសិ។ សោបិ យាវ សត្តុ និក្ខមនា

តត្រូវ ឋានៈ អាគមនកាល បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បុរិមនយេនេវ បត្តិដីវំ គហេត្វា
វសនដ្ឋានេ ឌីតាវេត្វា វត្ថំ ទស្សេត្វា សាខាយ ពិជតិ, វត្ថិ
វាឡមិគបរិបន្តនិវារណាត្ថំ មហន្តំ ទណ្ឌំ សោណ្ឌាយ គហេត្វា “សត្តារំ
វក្ខិស្សមី” តិ យាវ អរុណាគ្គមនា វនសណ្ឋាស្ស អន្តរន្តវេនវិចរតិ, តតោ
បដ្ឋាយយេវ កិរ សោ វនសណ្ឋោ ចាលិលេយ្យកវក្ខិតវនសណ្ឋោ នាម
ជាតោ។ អរុណោ ឌុគ្គតេ មុខោទកនានំ អាទិ កត្វា តេនេវចាយេន សត្តវត្តានិ
ករោតិ។

អថេកោ មក្កដោ តំ ហត្ថិ ឌុដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ទិវសេ ទិវសេ តថាគតស្ស
អាភិសមាចារិកំ ករោន្តំ ទិស្វា “អហម្មិ កិញ្ចំនេវ កវិស្សមី” តិ វិចរន្តោ
ឯកទិវសំ និម្មត្តិកំ ទណ្ឌកមដុំ ទិស្វា ទណ្ឌកំ ភក្ខិត្វា ទណ្ឌកេនេវ សទ្ធិ
មដុបដលំ សត្តុ សន្តិកំ អាហរិត្វា កទលិបត្ថំ និទ្ធិត្វា តត្ថ ឋបេត្វា អនាសិ។
សត្តា គណ្ហិ។ មក្កដោ “កវិស្សតិ នុ ខោ បរិភោគំ ន កវិស្សតី” តិ ឌីលោកេន្តោ
គហេត្វា និសិទ្ធិ ទិស្វា “កី នុ ខោ” តិ ចិន្តេត្វា ទណ្ឌកោជិយំ គហេត្វា បរិវត្តេត្វា
ឧបធាវេន្តោ អណ្ណាកានិ ទិស្វា តានិ សណិកំ អបនេត្វា បុន អនាសិ។ សត្តា
បរិភោគមកាសិ។ សោ តុដ្ឋមានសោ តំ តំ សាខំ គហេត្វា នច្ឆន្តោវ អដ្ឋាសិ។
អថស្ស គហិតសាខាបិ អក្កន្តសាខាបិ ភិដ្ឋិសុ។ សោ ឯកស្មី ខាណុមត្ថកេ
បតិទ្វា និវិដ្ឋគត្តោ សត្តិ បសន្នេនេវ ចិត្តេន កាលំ កត្វា តាវតីសភវេន
តីសយោជនិកេ កនករិមាទេ និព្ពត្តិ, អច្ឆរាសហស្សបរិវារោ មក្កដនេវបុត្តោ
នាម អហោសិ។

តថាគតស្ស តត្ថ ហត្ថិនាគេន ឧបជ្ឈិយមានស្ស វសនកាលោ
សកលជម្ពូទីបេ ចាកដោ អហោសិ។ សាវត្ថិនគរតោ “អនាថបិណ្ឌិកោ
វិសាខា ច មហាឧចាសិកា” តិ ឯវមាទិនិ មហាកុលានិ អានន្ទត្រូវស្ស សាសនំ

បហិណ្ឌូសុ “សត្តារំ នោ, ភន្តេ, ធនេស្សថា” តិ។ ធិសាវាសិនោបិ បញ្ចសតា ភិក្ខុ
វុជ្ឈវស្សា អានន្ទត្ថេ ឧបសង្កមិត្វា “ចិវស្សតា នោ, អារុសោ អានន្ទ, ភគវតោ
សម្មា ធម្មំ កថា, សាធុ មយំ, អារុសោ អានន្ទ, លកេយ្យាម ភគវតោ សម្មា
ធម្មំ កថំ សវនាយា” តិ យាចីសុ។ ថេរោតេ ភិក្ខុ អាធាយ តត្ថ គន្ធា “តេមាសំ
ឯកវិហារិនោ តថាគតស្ស សន្តិកំ ឯត្ថកេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ ឧបសង្កមិតុំ
អយុត្ត” តិ ចិន្តេត្វា តេ ភិក្ខុ ពហិ វេបេត្វា ឯកការំ សត្តារំ ឧបសង្កមិ។
ចាលិលេយ្យកោ តំ ធិស្វា ធន្លាមាធាយ បក្ខន្ទិ។ សត្តា ឱលោកេត្វា អបេហិ
“អបេហិ ចាលិលេយ្យក, មា និវរយិ, ពុទ្ធបដ្ឋាកោ ឯសោ” តិ អាហា។ សោ
តត្ថេវ ធន្លំ ធម្មត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ អាបុច្ឆិ។ ថេរោ នាធាសិ។ នាកោ
“សចេ ឧគ្គហិតវត្ថោ ភវិស្សតិ, សត្តំ និសីទនចាសាណាជលកេ អត្ថនោ
បរិក្ការំ ន វេបេស្សតី” តិ ចិន្តេសិ។ ថេរោ បត្តចីវរំ ភូមិយំ វេបេសិ។ វត្ថុសម្បជ្ជា
ហិ គរុនំ អាសនេ វា សយនេ វា អត្ថនោ បរិក្ការំ ន វេបេន្តិ។

ថេរោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្តា “អានន្ទ, ឯការំ
អាគតោសី” តិ បុច្ឆិត្វា បញ្ចសតេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ អាគតការំ សុត្វា “កហំ
បនេតេ” តិ វត្វា “តុម្ហាកំ ចិត្តំ អជានន្តោ ពហិ វេបេត្វា អាគតោម្ហី” តិ វុត្ថេ
“បក្កោសាហិ នេ” តិ អាហា។ ថេរោ តថា អកាសិ។ តេ ភិក្ខុ អាគន្ធា សត្តារំ
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិសុ។ សត្តា តេហិ សទ្ធិ បដិសន្ធារំ កត្វា តេហិ ភិក្ខុហិ,
“ភន្តេ ភគវា, ហិ ពុទ្ធសុខុមាលោ ចេវ ខត្តិយសុខុមាលោ ច, តុម្ហេហិ តេមាសំ
ឯកកេហិ តិជ្ឈន្តេហិ និសីទន្តេហិ ច ទុក្កំ កតំ, វត្ថុបដិវត្តការកោបិ
មុខោទកាធិនាយកោបិ នាហោសិ មញ្ញេ” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ,
ចាលិលេយ្យកហត្ថិនា មម សត្តកិច្ចានិ កតានិ។ ឯវរុបញ្ជិ សហាយំ លភន្តេន
ឯកតោវ វសិតុំ យុត្តំ, អលភន្តស្ស ឯកចារិកភារោវ សេយ្យោ” តិ វត្វា ឥមា
នាគវគ្គេ តិស្សោ កាថា អកាសិ -

“សេចក្តីលក្ខណៈនិងបក្សសហាយ៍,
សន្តិចរំសាធុរិហារិ ធីរំ;
អភិកុយ្យ សញ្ញានិ បរិស្សយានិ,
ចរេយ្យ តេនត្ថមនោ សតីមា។

“នោ ចេលកេដ និងកំ សហាយ៍,
សន្តិចរំ សាធុរិហារិ ធីរំ;
រាជារ រដ្ឋវិជិតំ បហាយ៍,
ឯកោ ចរេ មាតត្ថរញ្ញោ នាគោ។

“ឯកស្ស ចរិតំ សេយ្យោ,
នត្ថិ ពាលេ សហាយតា;
ឯកោ ចរេ ន ច ចាចានិ កយិរា,
អប្បស្សក្តោ មាតត្ថរញ្ញោ នាគោ”តិ។ (មហាវ. ៤៦៤; ម. និ. ៣.២៣៧;
ធម. ប. ៣២៨-៣៣០; សុ. និ. ៤៥-៤៦);

គាថាបរិយោសានេ បញ្ចសតាបិ តេ ភិក្ខុ អរហន្តោ បតិជ្ជហីសុ។
អានន្តត្ថេរោបិ អនាថបិណ្ឌិកាធិហិ បេសិតសាសនំ អាហោចេត្វា, “ភន្តេ,
អនាថបិណ្ឌិកប្បមុខា តេ បញ្ច អរិយសារកកោជិយោ តុម្ហាកំ អាគមនំ
បច្ឆាសីសន្តិ”តិ អាហា។ សត្តា “តេន ហិ គណ្ណាហិ បត្តចីវរ”ន្តិ បត្តចីវរំ
គាហាបេត្វា និក្ខមិ។ នាគោ គន្ធា គតមគ្គេ តិរិយំ អដ្ឋាសិ។ “កី ករោតិ, ភន្តេ,
នាគោ”តិ? “តុម្ហាកំ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ធាតុំ បច្ឆាសីសតិ, ធីយរត្តំ ខោ បនាយំ មយ្ហំ
ឧបការកោ, នាស្ស ចិត្តំ កោបេតុំ វដ្តតិ, និវត្តថ, ភិក្ខុវេ”តិ សត្តា ភិក្ខុ
គហេត្វា និវត្តិ។ ហត្ថិបិ វនសណ្ឌំ បរិសិទ្ធា បនសកទលិដលាធិនំ នាធាដលានិ
សំហរិត្វា រាសី កត្វា បុនធិវសេ ភិក្ខុនំ អនាសិ។ បញ្ចសតា ភិក្ខុ សញ្ញានិ

ខេបេតុំ នាសក្ខីសុ។ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សត្តា បត្តជីវំ កាហេត្វានិក្ខមិ។
នាគោភិក្ខុនំ អន្តរន្តរេន គន្ធាសត្តុ បុរោតិរិយំ អដ្ឋាសិ។ “កី ករោតិ, ភន្តេ,
នាគោ”តិ? “អយញ្ញិភិក្ខុវេ, តុម្ពេ បេសេត្វា មំ និវត្តេតុកាមា”តិ។ អថ នំ
សត្តា “ចាលិលេយ្យក, ឥទំ បន មម អនិវត្តកមនំ, តវ ឥមីនា អត្តភាវេន
ឈានំ វាវិបស្សនំ វា មគ្គជលំ វា នត្ថិ, តិដ្ឋត្វ”ន្តិ អាហា។ តំ សុត្វា នាគោ មុខេ
សោណ្ណំ បក្ខិបិទ្វា រោទន្តោ បច្ឆតោ បច្ឆតោ អគមាសិ។ សោ ហិ សត្តារំ
និវត្តេតុំ លកន្តោ តេនេវ និយាមេន យាវជីវំ បដិជគ្គេយ្យ, សត្តា បន តំ
គាម្មបចារំ បទ្វា “ចាលិលេយ្យក ឥតោ បដ្ឋាយ តវ អភ្វិមិ, មនុស្សវាសោ
សបរិបន្តោ, តិដ្ឋត្វ”ន្តិ អាហា។ សោ រោទមាណោ តត្ថេវ ឋេត្វា សត្តរិ ចក្កបថំ
វិជហន្តេ បាធមេន ជលិតេន កាលំ កត្វា សត្តរិ បសាទេន តាវតីសកវនេ
តីសយោជនិកេ កនករិមាណេ អច្ឆរាសហស្សមជ្ឈេ និព្ពត្ថិ,
ចាលិលេយ្យកនេវបុត្តោយេវស្ស នាមំ អហោសិ។

សត្តាបិ អនុបុព្វេន ជេតវនំ អគមាសិ។ កោសម្ពកាភិក្ខុ “សត្តា កិរ
សាវត្ថី អាគតោ”តិ សុត្វា សត្តារំ ខមាបេតុំ តត្ថ អគមំសុ។ កោសលរាជា “តេ
កិរ កោសម្ពកា ភណ្ឌានការកាភិក្ខុ អាគច្ឆន្តិ”តិ សុត្វា សត្តារំ ឧបសម្ព័ន្ធមិទ្ធា
“អហំ, ភន្តេ, តេសំ មម វិជិតំ បរិសិតុំ ន ទស្សមី”តិ អាហា។ “មហារាជ,
សីលវន្តា ឯតេ ភិក្ខុ, កេវលំ អញ្ញមញ្ញំ វិវាទេន មម វចនំ ន គណ្ហីសុ, ឥនានិ មំ
ខមាបេតុំ អាគច្ឆន្តិ, អាគច្ឆន្ត មហារាជា”តិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ “អហំ, ភន្តេ,
តេសំ វិហារំ បរិសិតុំ ន ទស្សមី”តិ វេត្វា តថេវ ភគវតា បដិក្ខិត្តោ តុណ្ហិ
អហោសិ។ សាវត្ថិយំ អនុប្បត្តានំ បន តេសំ ភគវា ឯកមន្តេវិវិតុំ កាហេត្វា
សេនាសនំ ធាបេសិ។ អញ្ញភិក្ខុ តេហិ សទ្ធិ នេវ ឯកតោ និសីទន្តិ, ន តិដ្ឋន្តិ,
អាគតាគតាសត្តារំ បុច្ឆន្តិ - “កតមេតេ, ភន្តេ, ភណ្ឌានការកា កោសម្ពកា
ភិក្ខុ”តិ? សត្តា “ឯតេ”តិ ទស្សេតិ។ “ឯតេ កិរ តេ, ឯតេ កិរ តេ”តិ

អាគតាគតេហិ អង្គុលិកា ធនុរិយមាណា លង្ហាយ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ អសក្កោន្តា
ភគវតោ ចាធម្មលេ និបជ្ជិត្វា ភគវន្តំ ខមាបេសុំ។ សត្វា “ភារិយំ វោ, ភិក្ខុវេ,
កតំ, តុម្កេ ហិ នាម មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា មយំ សាមគ្គី ករោន្តេ
មម វេចនំ ន ករិត្ត, ចោរាណាកបណ្ឌិតាបិ វជ្ឈប្បត្តានំ មាតាបិតុនំ ឡិវាទំ សុត្វា
តេសុ ជីវិតា វោរោបិយមាណេសុបិ តំ អនតិក្កមិត្វា បច្ឆា ទ្វីសុ រជ្ជេសុ រជ្ជំ
ការយីស្ស” តិ វត្វា បុននេវ កោសម្ពិកជាតកំ (ជា. ១.៩.១០ អាធមយោ) កថេត្វា
“ឯវំ, ភិក្ខុវេ, ធិយាវុកុមារោ មាតាបិតុសុ ជីវិតា វោរោបិយមាណេសុបិ តេសំ
ឡិវាទំ អនតិក្កមិត្វា បច្ឆា ព្រហ្មទត្ថស្ស ធិតវំ លភិត្វា ទ្វីសុ
កាសិកោសលរជ្ជេសុ រជ្ជំ ការេសិ, តុម្កេហិ បន មម វេចនំ អករោន្តេហិ ភារិយំ
កត” ត្ថិត្វា ឥមំ គាថមាហា -

៦.

“បរេ ច នវិជានន្តិ, មយមេត្ថ យមាមសេ;
យេ ច តត្ថ វិជានន្តិ, តតោ សម្មន្តិ មេធាតា” តិ។

តត្ថ បរេតិ បណ្ឌិតេ ឋបេត្វា តតោ អញ្ញោ ភណ្ឌានការកា បរេ នាម។ តេ
តត្ថ សង្ឃមជ្ឈេ កោលាហលំ ករោន្តា “មយំ យមាមសេ ឧបរមាមវិនិស្សាម
សតតំ សមិតំ មច្ចុសន្តិកំ គច្ឆាមា” តិ នវិជានន្តិ។ យេ ច តត្ថ វិជានន្តិ តិ យេ
តត្ថ បណ្ឌិតា “មយំ មច្ចុសន្តិកំ គច្ឆាមា” តិ វិជានន្តិ។ តតោ សម្មន្តិ មេធាតា តិ
ឯវត្ថោ តេ ជានន្តា យោនិសោមនសិការំ ឧប្បាទេត្វា មេធាតានំ កលហានំ
វុបសមាយ បដិបទ្ធិន្តិ។ អថ នេសំ តាយ បដិបត្តិយា តេ មេធាតា សម្មន្តិ តិ។ អថ
វា បរេ ចាតិ បុព្វេ មយា “មា, ភិក្ខុវេ, ភណ្ឌាន” ត្ថិអាទីនិ វត្វា ឡិវាទិយមាណាបិ មម
ឡិវាទស្ស អបដិគ្គហណោន អតិក្កមនេន អមាមកា បរេ នាម។ “មយំ
ធម្មាទិវសេន មិច្ឆាគាហំ គហេត្វា ឯត្ថ សង្ឃមជ្ឈេ យមាមសេ ភណ្ឌានាទីនំ

វុទ្ធិយា វាយមាមា"តិ នវិជានន្តិ។ ឥធានិ បន យោនិសោ បច្ឆវេក្ខមាធា តត្ថ
តុម្ហាកំ អន្តរេ យេ ច បណ្ឌិតបុរិសា "បុព្វេ មយំ ធម្មាធិវសេន វាយមន្តា
អយោនិសោ បដិបន្នា"តិ វិជានន្តិ, តតោ តេសំ សន្តិកា តេ បណ្ឌិតបុរិសេ
និស្សាយ ឥមេ ធានិ កលហសដ្ឋាតា មេធាសម្មន្តិទិ អយមេត្ថ អត្ថោតិ។

កាថាបរិយោសានេ សម្មត្តភិក្ខុ សោតាបត្តិជលាធិសុ បតិជ្ជហិសូតិ។

កោសម្ពកវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. មហាកាឡេត្រវត្ថុ

សុភានុបស្សន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សេតព្យនករំ ឧបនិស្សាយ
សីសចារវនេ វិហារន្តោ ចូឡកាឡេមហាកាឡេ អារព្ព កថេសិ។

សេតព្យនករវាសិនោ ហិ ចូឡកាឡេ, មជ្ឈិមកាឡេ, មហាកាឡេតិ
តយោ ភាគរោ កុដ្ឋម្ពិកា។ តេសុ ជេដ្ឋកនិដ្ឋា ទិសាសុ វិចរិត្វា បញ្ចហិ
សកជសតេហិ កល្យាណំ អាហារន្តិ, មជ្ឈិមកាឡេ អាកតំ វិក្កិណាតិ។ អថេកស្មី
សមយេ តេ ឧភោចិ ភាគរោ បញ្ចហិ សកជសតេហិ ធានាកល្យាណំ គហេត្វា
សាវត្ថី គន្ធា សាវត្ថិយា ច ជេតវនស្ស ច អន្តរេ សកជានិ មោចយីសុ។ តេសុ
មហាកាឡេ សាយន្តសមយេ មាលាកន្ធាទិហត្ថេ សាវត្ថិវាសិនោ
អរិយសាវកេ ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តេ ទិស្វា "កុហិ ឥមេ គច្ឆន្តិ"តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ
សុត្វា "អហម្មិ គមិស្សមី"តិ ចិន្តេត្វា កនិដ្ឋំ អាមន្តេត្វា, "តាត, តេសុ
សកជេសុ អប្បមត្តោ ហោហិ, អហំ ធម្មំ សោតុំ គច្ឆាមី"តិ វត្វា គន្ធា តថាគតំ
វន្តិត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។ សត្តា តំ ទិស្វា តស្ស អជ្ឈាសយវសេន អនុបុត្តិ
កថំ កថេន្តោ ធុក្ខក្ខន្ធសុត្តាធិវសេន (ម. និ. ១.១៦៣ អាធយោ)
អនេកបរិយាយេន កាមាណំ អាធិនំ ឱការំ សំកិលេសញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា

មហាការឡោ “សត្វំ កិរ បហាយ គន្ធាត្ថំ, បរលោកំ គន្ធាត្ថំ នេវ ភោគា, ន
ញាតកា ច អនុគន្ធាត្ថំ, កី មេ យរាវាសេន បព្ពជិស្សមី” តិ ចិន្តត្វា មហាជន
សត្វាវ វន្តិត្វា បក្កន្តេ សត្វាវ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សត្វាវ “នត្ថិ តេ កោចិ
អបលោកេតត្ថោ” តិ វុត្ថេ, “កនិដ្ឋោ មេ, ភន្តេ, អត្ថិ” តិ វត្វា តេន ហិ
“អបលោកេហិ ន” តិ វុត្ថេ, “សាធុ, ភន្តេ” តិ វត្វា គន្ធា កនិដ្ឋំ បក្កោសាបេត្វា,
“តាត, ឥមំ សត្វំ សាបេតេយ្យំ បជិបជ្ជាហិ” តិ អាហា។ “តុម្ហេ បន កី កិរស្សថ
ភាតិកា” តិ? “អហំ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី” តិ។ សោ តំ នាធម្មការេហិ
យាចិត្វា និវត្តតុំ អសក្កោន្តោ “សាធុ, សាមិ, យថា អជ្ឈាសយំ ករោថា” តិ
អាហា។ មហាការឡោ គន្ធា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។ “អហំ ភាតិកំ គហេត្វាវ
ឧប្បព្ពជិស្សមី” តិ ចូឡកាឡោបិ បព្ពជិ។ អបរភាគេ មហាការឡោ ឧបសម្បទំ
លភិត្វា សត្វាវ ឧបសន្តមិត្វា សាសនេ ធុរានិ បុច្ឆិត្វា សត្វាវ ធ្វីសុ ធុរេសុ
កថិតេសុ “អហំ, ភន្តេ, មហាលូកកាលេ បព្ពជិតត្តា គន្ធា បូរេតុំ ន
សក្ខិស្សមិ, វិបស្សនាធុរំ បន បូរេស្សមី” តិ យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ
កថាបេត្វា សោសានិកធុតត្ថំ សមាធាយ បឋមយាមាតិក្កន្តេ សព្ពេសុ និទ្ធី
ឡិក្កន្តេសុ សុសានំ គន្ធា បច្ចុសកាលេ សព្ពេសុ អនុដ្ឋិតេសុយេវ វិហារំ
អាគច្ឆតិ។

អថេកា សុសានគោបិកា កាលី នាម នវឧហិកា ថេរស្ស បិតជ្ជានំ
និសិន្នជ្ជានំ ចត្តមិត្វា ធិស្វា “កោ នុ ខោ ឥធាគច្ឆតិ, បរិគ្គណ្ឌិស្សមី ន” តិ
បរិគ្គណ្ឌិតុំ អសក្កោន្តំ ឯកទិវសំ សុសានកុដិកាយមេវ ធិបំ ជាលេត្វា
បុត្តជិតរោ អាធាយ គន្ធា ឯកមន្តេ និលីយមាធា មជ្ឈិមយាមេ ថេរំ អាគច្ឆត្ថំ
ធិស្វា គន្ធា វន្តិត្វា, “អយ្យោ, នោ, ភន្តេ, ឥមស្មី ហំ នេវិហរតី” តិ អាហា។ “អាម,
ឧបាសិកេ” តិ។ “ភន្តេ, សុសានេវិហរន្តេហិ នាម វត្ថំ ឧត្តណ្ឌិតុំ វដ្ដតី” តិ។ ថេរោ
“កី បន មយំ តយា កថិតវុត្ថេ វត្ថិស្សមា” តិ អវត្វា “កី កាតុំ វដ្ដតិ

ឧបាសិកេ"តិ អាហា។ "ភន្តេ, សោសានិកេហិ នាម សុសានេ វសនភារោ
សុសានគោបកានញ្ចវិហារេ មហាថេរស្ស ច តាមភោជកស្ស ច កថេតុ
វដ្តតិ"តិ។ "ថេរោ កី ការណា"តិ? "កតកម្មា ចោរា ជនសាមិកេហិ បទានុបទំ
អនុពន្ធា សុសានេ ភណ្ឌកំ ធម្មត្វា បលាយន្តិ, អថ មនុស្សា សោសានិកានំ
បរិបន្តំ ករោន្តិ, ឯតេសំ បន កថិតេ 'មយំ ឥមស្ស ភទ្ទន្តស្ស ឯត្ថកំ នាម កាលំ
ឯត្ថ វសនភារំ ជានាម, អចោរោ ឯសោ'តិ ឧបទ្ទវំ និវារេន្តិ។ តស្មា ឯតេសំ
កថេតុ វដ្តតិ"តិ។

"ថេរោ អញ្ចំ កី កាតព្វ"ន្តិ? "ភន្តេ, សុសានេ វសន្តេន នាម អយ្យេន
មជ្ជមសិតិលបិដ្ឋតេលតុឡាទិនិ វដ្ឋេតញ្ចានិ, ទិវា ន និឡាយិតព្វំ, កុសីតេន ន
ភវិតព្វំ, អារទ្ធវីរិយេន ភវិតព្វំ, អសថេន អមាយាវិនា ហុត្វា
កល្យាណជ្ឈាសយេន ភវិតព្វំ, សាយំ សព្វេសុ សុត្តេសុ វិហារតោ អាគន្ធព្វំ,
បច្ឆុសកាលេ សព្វេសុ អនុដ្ឋិតេសុយេវ វិហារំ គន្ធព្វំ។ សថ, ភន្តេ, អយ្យោ
ឥមស្មី ហនេ ឯវំ វិហារេន្តោ បព្វជិតកិច្ចំ មត្តកំ ចាបេតុ សក្ខិស្សតិ, សថ
មតសវីរំ អានេត្វា ធម្មន្តិ, អហំ កម្ពលកូដាការំ អាហេបេត្វា គន្ធមាលាទីហិ
សក្ការំ កត្វា សវីរកិច្ចំ ករិស្សមិ។ នោ ថេ សក្ខិស្សតិ, ចិត្តកំ អាហេបេត្វា អគ្គិ
ជាលេត្វា សន្តីនា អាកង្ខិត្វា ពហិ ឱបិត្វា ជេសុនា កោដ្ឋេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ
និទ្ទិត្វា អគ្គិម្ពិ បក្ខិបិត្វា លាបេស្សមិ"តិ អាហា។ អថ នំ ថេរោ "សាធុ ភន្តេ, ឯកំ
បន រូចារម្មណំ ទិស្វា មយ្ហំ កថេយ្យាសី"តិ អាហា។ សា "សាធុ"តិ បច្ឆុស្សាសិ។
ថេរោ យថាជ្ឈាសយេន សុសានេ សមណធម្មំ ករោតិ។ ចូឡកាឡត្ថេរោ បន
ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ យរាវាសំ ចិន្តេតិ, បុត្តទារំ អនុស្សរតិ។ "ភាតិកោ មេ
អតិភារិយំ កម្មំ ករោតិ"តិ ចិន្តេតិ។

អថេកា កុលដីតា តំមុហុត្តសមុដ្ឋិតនព្វាធិនា សាយន្តសមយេ
អមិលាតា អកិលន្តា កាលមកាសិ។ តមេនំ ញាតកាធយោ ធារុតេលាធិហិ
សន្ធិ សាយំ សុសានំ នេត្វា សុសានកោបិកាយ “ឥមំ ឈាបេហិ” តិ ភតី ទត្វា
និយ្យាទេត្វា បក្កមីសុ។ សា តស្សា ចារុតវត្ថំ អបនេត្វា តំមុហុត្តមតំ
បីណិតបីណិតំ សុវណ្ណាវណ្ណំ សរីរំ ទិស្វា, “ឥមំ អយ្យស្ស ទស្សេតុំ បតិរូបំ
អារម្មណ” តិ ចិន្តេត្វា គន្ធា ថេរំ វទ្ធិត្វា, “ភន្តេ, ឯវរូបំ នាម អារម្មណំ អត្ថិ,
ឡិលោកេថ អយ្យ” តិ អាហា។ ថេរោ “សាធូ” តិ វត្វា ចារុបនំ នីហារេត្វា
ចាទតលតោ យាវ កេសគ្គា ឡិលោកេត្វា “អតិបីណិតមេតំ រូបំ សុវណ្ណាវណ្ណំ
អគ្គិម្ពំ នំ បក្ខិបិត្វា មហាជាលាហិ គហិតមត្តកាលេ មយ្ហំ អាហេថយ្យាសី” តិ
វត្វា សកដ្ឋានមេវ គន្ធា និសីទិ។ សា តថា កត្វា ថេរស្ស អាហេថសិ។ ថេរោ
គន្ធា ឡិលោកេសិ។ ជាលាយ បហជបហជដ្ឋានំ កតាភាវិយាវិយ សរីរវណ្ណំ
អហោសិ, ចាទា នមិត្វា ឡិលម្ពីសុ, ហត្ថា បជិកុដិសុ, ឡុនលាជំ និច្ចម្ពំ
អហោសិ។ ថេរោ “ឥទំ សរីរំ ឥទានេវ ឡិលោកេន្តានំ អបរិយន្តកំ ហុត្វា
ឥទានេវ ខយំ បត្តំ វយំ បត្ត” តិ វត្ថិដ្ឋានំ គន្ធា និសីទិត្វា ខយវយំ
សម្បស្សមាណោ -

“អនិច្ចា វត សង្ខារា, ឧប្បាទវយធម្មិនោ;
ឧប្បជ្ជិត្វា និរុដ្ឋត្ថិ, តេសំ រូបសមោ សុខោ” តិ។ (ធិ. និ. ២.២២១, ២៧២;
សំ. និ. ១.១៨៦; ២.១៤៣; ជា. ១.១.៩៥) -

កាថំ វត្វាវិបស្សនំ វឡេត្វា សហ បជិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ ចាបុណិ។

តស្មី អរហត្ថំ បត្តេ សត្តា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរមាណោ សេតព្យំ
គន្ធា សីសចារនំ ចារិសិ។ ចូឡ កាឡស្ស ភរិយាយោ “សត្តា កិរ អនុប្បត្តោ
សីសចារន” តិ សុត្វា “អម្ពា កំ សាមិកំ គណ្ហិស្សាមា” តិ បេសេត្វា សត្តារំ

និមន្តាបេសុ។ ពុទ្ធានំ បន អបរិចិណ្ឌាជ្ជានេ អាសនបញ្ញត្តិ អាចិត្តន្តេន ឯកេន
ភិក្ខុនា បឋមតរំ គន្ធីវដ្តតិ។ ពុទ្ធានញ្ចិ មជ្ឈិមជ្ជានេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា តស្ស
នក្ខិណតោ សារិបុត្តត្រូវស្ស, វាមតោ មហាមោគ្គល្លានត្រូវស្ស, តតោ បដ្ឋាយ
ឧភោសុ បស្សេសុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាសនំ បញ្ញាបេតតំ ហោតិ។ តស្មា
មហាកាឡត្ថេរោ ចីវរចារុបនជ្ជានេ ឋេត្វា, “ចូឡ កាឡ, តុំ បុរតោ គន្ធា
អាសនបញ្ញត្តិ អាចិត្តា” តិ ចូឡ កាឡំ បេសេសិ។ តស្ស ធិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ
គេហជនា តេន សន្និ បរិហាសំ ករោត្តា និចាសនាធិ សង្ឃត្រូវស្ស កោដិយំ
អត្ថវន្តិ, ឧទ្ទាសនាធិ សង្ឃនវកស្ស កោដិយំ។ ឥតរោ “មា ឯវំ ករោថ,
និចាសនាធិ ឧបរិ មា បញ្ញាបេថ, ឧទ្ទាសនាធិ ឧបរិ បញ្ញាបេថ, និចាសនាធិ
ហេដ្ឋា” តិ អាហា។ ឥតិយោ តស្ស វចនំ អសុណាន្តិយោ វិយ “តុំ កី ករោត្តោ
វិចរសិ, កី តវ អាសនាធិ បញ្ញាបេតុំ ន វដ្តតិ, តុំ កំ អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិតោ, កេន
បព្ពជិតោសិ, កស្មា ឥធាគតោសិ” តិ វត្វា និវាសនចារុបនំ អច្ឆិនិត្វា សេតកាធិ
និវាសេត្វា សីសេ ច មាលាបុម្ភុជកំ ឋេបេត្វា, “គច្ឆ សត្តារំ អានេហិ, មយំ
អាសនាធិ បញ្ញាបេស្សាមា” តិ បហិណ្ឌិសុ។ ន ចិរំ ភិក្ខុភារេ ឋេត្វា អវស្សិកោរ
ឧប្បព្ពជិតត្តា លទ្ធិតុំ ន ជានាតិ, តស្មា សោ តេន អាកប្បេន និវាសន្តោរ គន្ធា
សត្តារំ វន្តិត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ អាគតោ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បន
ភត្តកិច្ចាវសានេ មហាកាឡស្ស ភរិយាយោ “ឥមាហិ អត្ថនោ សាមិកោ
គហិតោ, មយម្បិ អម្ហាកំ សាមិកំ គល្លាស្សាមា” តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ សត្តារំ
និមន្តយីសុ។ តនា បន អាសនបញ្ញាបនត្ថំ អញ្ញោ ភិក្ខុ អគមាសិ។ តា តស្មី
ខណោ ឱកាសំ អលភិត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា ភិក្ខុំ អទំសុ។
ចូឡ កាឡស្ស បន ទ្វេ ភរិយាយោ, មជ្ឈិមកាឡស្ស ចតស្សោ, មហាកាឡស្ស
បន អជ្ជ។ ភិក្ខុបិ ភត្តកិច្ចំ កាតុកាមា និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចមកំសុ, ពហិ
គន្ធីកាមា ឧដ្ឋាយ អគមំសុ។ សត្តា បន និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករិ។ តស្ស

ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តា ឥត្តិយោ, “ភន្តេ, មហាការោ អម្ពាភំ អនុមោទនំ
 កត្វា អាគច្ឆិស្សតិ, តុម្ពេ បុរតោ គច្ឆថា” តិ វទីសុ។ សត្តា “សាធ្វ” តិ វត្វា បុរតោ
 អគមាសិ។ កាមទ្វារំ បត្វា ភិក្ខុ ឧដ្ឋាយីសុ “កី នាមេតំ សត្តារា កតំ, ញត្វា នុ
 ខោ កតំ, ឧទាហុ អជានិត្វា។ ហិយេ ចូឡ កាឡស្ស បុរតោ គតត្តា
 បព្ពដ្ឋន្តរាយោ ជាតោ, អដ្ឋ អញ្ញស្ស បុរតោ គតត្តា អន្តរាយោ នាហោសិ។
 ឥនានិ មហាការោ វេ បេត្វា អាគតោ, សីលវា ខោ បន ភិក្ខុ អាចារសម្មន្នោ,
 ករិស្សតិ នុ ខោ តស្ស បព្ពដ្ឋន្តរាយ” តិ។ សត្តា តេសំ វេ បនំ សុត្វា និវត្តិត្វា វិតោ
 “កី កថេថ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិ។ តេ តមត្ថំ អាហោ ចេសុំ។ “កី បន តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ,
 ចូឡ កាឡំ វិយ មហាការោ សល្លក្ខេថា” តិ? “អាម, ភន្តេ”។ តស្ស ហិ ទ្វេ
 បជាបតិយោ, ឥមស្ស អដ្ឋ។ “អដ្ឋហិ បរិក្ខិបិត្វា គហិតោ កី ករិស្សតិ,
 ភន្តេ” តិ? សត្តា “មា, ភិក្ខុវេ, ឯវំ អវុត្ថ, ចូឡ កាឡោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ
 សុភារម្មណាតហុលោ វិហារតិ, បចាតេ វិតោ ទុព្ពលរុក្ខសទិសោ។ មយ្ហំ បន
 បុត្តោ មហាការោ អសុភានុបស្សី វិហារតិ, យនសេលបព្ពតោ វិយ
 អចលោ” តិ វត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

៧.

“សុភានុបស្សី វិហារន្តំ, ឥន្ទ្រិយេសុ អសំវុត្ថំ;
 ភោជនម្ហិ ចាមត្តញ្ញំ, កុសីតំ ហីនវីរិយំ;
 តំ វេ បសហតិ មារោ, វាតោ រុក្ខំវ ទុព្ពលំ។

៨.

“អសុភានុបស្សី វិហារន្តំ, ឥន្ទ្រិយេសុ សុសំវុត្ថំ;
 ភោជនម្ហិ ច មត្តញ្ញំ, សទ្ធិ អារទ្ធវីរិយំ;
 តំ វេ នប្បសហតិ មារោ, វាតោ សេលំវ បព្ពត” តិ។

តត្ថ សុភាគុបស្សីវិហារន្តន្តិ សុតំ អនុបស្សន្តំ, ឥដ្ឋារម្មណោ មានសំ
វិស្សន្តេត្វាវិហារន្តន្តិ អន្តោ។ យោ ហិ បុគ្គលោ និមិត្តត្តាហំ អនុញ្ញានត្តាហំ
គណ្ណាន្តោ “នខា សោភនា” តិ គណ្ណាតិ, “អង្គុលិយោ សោភនា” តិ គណ្ណាតិ,
“ហត្ថចាទា, ជង្គ្គា, ឡុ, កជិ, ឧទរំ, ថនា, គីវា, ឌីដ្ឋា, ទន្តា, មុខំ, ឆាសា, អក្ខិទិ,
កណ្ណា, ភម្មកា, នលាជំ, កេសា, សោភនា” តិ គណ្ណាតិ, “កេសា, លោមា, នខា,
ទន្តា, តចោ, សោភនា” តិ គណ្ណាតិ, វណ្ណោ សុភោ, សណ្ណានំ សុភន្តិ, អយំ
សុភាគុបស្សី នាម។ ឯវំ តំ សុភាគុបស្សីវិហារន្តំ។ ឥន្ទ្រិយេសូតិ ចក្ខាធិសុ ធនុ
ឥន្ទ្រិយេសុ។ អសំរុតន្តិ ចក្ខុទ្វារាធិនិ អរក្ខន្តំ។ បរិយេសនមត្តា
បដិគ្គហណាមត្តា បរិភោគមត្តាតិ ឥមិស្សា មត្តាយ អជាននតោ កោជនម្ហិ
ចាមត្តញ្ញំ។ អបិច បច្ឆវេក្ខណាមត្តាវិស្សន្តនមត្តាតិ ឥមិស្សាបិ មត្តាយ
អជាននតោ អមត្តញ្ញំ, ឥទំ កោជនំ ធម្មិកំ, ឥទំ អធម្មិកន្តិបិ អជានន្តំ។
កាមច្ឆន្ទព្យាចាទិវិហាសាវិតក្កវសិតាយ កុសីតំ។ ហីនវិរិយន្តិ និព្វិរិយំ ចតុស្ក
ឥរិយាបថេសុ វិរិយករណារហិតំ។ បសហតិ តិ អភិកវតិ អដ្ឋោត្តរតិ។ វាតោ
រុក្ខំ ធុត្ថលន្តិ ពលវវាតោ ធិន្ទបចាតេ ជាតំ ធុត្ថលរុក្ខំវិយ។ យថា ហិ សោ
វាតោ តស្ស ធុត្ថលរុក្ខស្ស បុប្ផជលបល្លវាធិនិបិ ចាតេតិ, ឧទ្ធកសាខាបិ
ភញ្ញតិ, មហាសាខាបិ ភញ្ញតិ, សមូលកម្មិ តំ រុក្ខំ ឧប្បាដេត្វា ឧទ្ធុមូលំ
អធាសាខំ កត្វា គន្ធិតិ, ឯវមេវ ឯវរូបំ បុគ្គលំ អន្តោ ឧប្បន្នោ កិលេសមារោ
បសហតិ, ពលវវាតោ ធុត្ថលរុក្ខស្ស បុប្ផជលបល្លវាធិចាតនំវិយ
ឧទ្ធានុឧទ្ធកាបត្តិអាបជ្ជនម្មិ ករោតិ, ឧទ្ធកសាខាភញ្ញនំវិយ
និស្សគ្គិយាធិអាបត្តិអាបជ្ជនម្មិ ករោតិ, មហាសាខាភញ្ញនំវិយ
តេរសសង្ឃាធិសេសាបត្តិអាបជ្ជនម្មិ ករោតិ, ឧប្បាដេត្វា ឧទ្ធុ, មូលកំ
ហេដ្ឋាសាខំ កត្វា ចាតនំវិយ ចារាធិកាបត្តិអាបជ្ជនម្មិ ករោតិ,

ស្វាគ្គាតសាសនា ដ៏ហ៊ុត កតិចាហេនេ គិហិការំ ចាបេតីតិ ឯវំ ឯវុបំ
បុគ្គលំ កិលេសមារោ អត្តនោ វសេ វត្ថេតីតិ អត្ថោ។

អសុភាធិបស្សន្តិ ធនសុ អសុភេសុ អញ្ញាតំ អសុភំ បស្សន្តំ
បដិក្ខលមនសិការេ យុត្តំ កេសេ អសុភតោ បស្សន្តំ លោមេ នខេ ធនេ តបំ
វណ្ណំ សណ្ឋានំ អសុភតោ បស្សន្តំ។ ឥន្ទ្រិយេសូតិ ធនុ ឥន្ទ្រិយេសុ។ សុសំវុតន្តិ
និមិត្តាធិគ្គាហាហិតំ បិហិតទ្វារំ។ អមត្តញ្ញតាបដិក្ខេបេន កោជនម្ហិ ច
មត្តញ្ញំ។ សទ្ធិន្តិ កម្មស្ស ចេវ ជលស្ស ច សទ្ធិហានលក្ខណាយ លោកិកាយ
សទ្ធាយ ចេវ តីសុ វត្ថុសុ អវេច្ចប្បសាទសម្មាតាយ លោកុត្តរសទ្ធាយ ច
សមន្មាគតំ។ អារទ្ធវិរិយន្តិ បក្កហិតវិរិយំ បរិបុណ្ណវិរិយំ។ តំ វេតិ ឯវុបំ តំ
បុគ្គលំ យថា ទុព្ពលវាតោ សណិកំ បហារន្តោ ឯកគ្សនំ សេលំ ចាលេតុំ ន
សក្កោតិ, តថា អព្ពន្ធរ ឧប្បជ្ឈមាធាបិ ទុព្ពលកិលេសមារោ នប្បសហាតិ,
ខោភេតុំ វា ចាលេតុំ វា ន សក្កោតីតិ អត្ថោ។

តាបិ ខោ តស្ស បុរាណទុតិយិ កាយោ ថេរំ បរិវារេត្វា “ត្វំ កំ អាបុច្ឆិត្វា
បព្ពជិតោ, ឥនាធិ គិហិ ភវិស្សសិ ន ភវិស្សសី” តិអាធិនិ វត្វា កាសារំ
ដ៏ហ៊ុតតុកាមា អហេសុំ។ ថេរោ តាសំ អាការំ សល្លក្ខេត្វា និសិដ្ឋាសនា វុដ្ឋាយ
ឥន្ទិយា ឧប្បត្តិត្វា ក្ខេបាគារកណ្ឌិកំ ទិដា ភិទ្ធិត្វា អាគាសេនាគន្ធា សត្វិ
តាថា បរិយោសាបេន្តេយេវ សត្តុ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ អភិត្តវន្តោ អាគាសតោ
ឌីតិវត្វា តថាគតស្ស ចាធនេ វន្តិ។

តាថាបរិយោសានេ សម្បត្តិភិក្ខុ សោតាបត្តិជលាធិសុ បតិជ្ជហីសូតិ។

មហាកាឡត្ថេវវត្ថុ ធម្មំ។

៧. ទេវទត្តវត្ថុ

អធិក្កសារោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវីហារន្តោ រាជគហោ
នេវទត្តស្ស កាសាវលាភំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ ទ្វេ អគ្គសាវកា បញ្ចសតេ បញ្ចសតេ អត្តនោ អត្តនោ
បរិវារេ អាធាយ សត្តារំ អាបុច្ឆិត្វា វន្តិត្វា ជេតវនតោ រាជគហំ អគម៌សុ។
រាជគហាវាសិនោ ទ្វេបិ តយោបិ ពហូបិ ឯកតោ ហុត្វា អាគន្តកទានំ អទំសុ។
អថេកទិវសំ អាយស្មា សាវិបុត្តោ អនុមោទនំ ករោន្តោ “ឧចាសកា ឯកោ
សយំ ទានំ ទេតិ, បរំ ន សមាទបេតិ, សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ ភោគសម្បទំ
លភតិ, នោ បរិវារសម្បទំ។ ឯកោ សយំ ន ទេតិ, បរំ សមាទបេតិ, សោ
និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ បរិវារសម្បទំ លភតិ, នោ ភោគសម្បទំ។ ឯកោ សយម្បិ ន
ទេតិ, បរម្បិ ន សមាទបេតិ, សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ កញ្ចិកមត្តម្បិ កុច្ឆិបូរំ ន
លភតិ, អនាថោ ហោតិ និប្បច្ចយោ។ ឯកោ សយម្បិ ទេតិ, បរម្បិ សមាទបេតិ,
សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ អត្តការសតេបិ អត្តការសហស្សេបិ
អត្តការសតសហស្សេបិ ភោគសម្បទញ្ចេវ បរិវារសម្បទញ្ចេវ លភតិ”តិ ឯវំ
ធម្មំ ទេសេសិ។

តមេកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ធម្មំ សុត្វា “អច្ឆរិយា វត ភោ, អពុតា វត ភោ
ធម្មទេសនា, សុការណំ កថិតំ, មយា ឥមាសំ ទិដ្ឋំ សម្បត្តិនំ និច្ឆាទកំ កម្មំ
កាតុំ វដ្តតី”តិ ចិន្តេត្វា - “ភន្តេ, ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខុំ គណ្ណាថា”តិ ថេរំ និមន្តេសិ។
“កិត្តកេហិ តេ ភិក្ខុហិ អត្តោ ឧចាសកា”តិ។ “កិត្តកា បន វោ, ភន្តេ,
បរិវារា”តិ? “សហស្សមត្តា ឧចាសកា”តិ។ “សព្វេហិ សទ្ធិយេវ ស្វេ ភិក្ខុំ
គណ្ណាថ, ភន្តេ”តិ។ “ថេរោ អធិវាសេសិ”។ ឧចាសកោ នគរីវិជិយំ ចរន្តោ - “អម្ពា,
តាតា, មយា ភិក្ខុសហស្សំ និមន្តិតំ, តុម្ពេ កិត្តកានំ ភិក្ខុនំ ភិក្ខុំ ទាតុំ
សក្ខិស្សថ, តុម្ពេ កិត្តកាន”តិ សមាទបេសិ។ មនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ

បហោនកនិយាមេន - “មយំ ទសន្តំ ទស្សម, មយំ វីសតិយា, មយំ សតស្ស” តិ
អាហំសុ។ ឧចាសកោ - “តេន ហិ ឯកស្មី ឋានេ សមាគមំ កត្វា ឯកតោរ
បរិវិសិស្សម, សព្ពេ តិលតណ្ហាលសប្បិមធុដាលីតាធិនិ សមាហរថា” តិ
ឯកស្មី ឋានេ សមាហារាបេសិ។

អថស្ស ឯកោ កុដុម្ពិកោ សតសហស្សគ្បនិកំ គន្ធកាសាវវត្ថំ ទត្វា -
“សចេ តេ ទានវត្ថំ នប្បហោតិ, ឥទំ វិស្សន្នេត្វាយំ ឡនំ, តំ បូរេយ្យាសិ។ សចេ
បហោតិ, យស្សិច្ឆសិ, តស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យាសិ” តិ អាហា។ តទា តស្ស សព្ពំ
ទានវត្ថំ បហោសិ, កិញ្ចំ ឡនំ នាម នាហោសិ។ សោ មនុស្សេ បុច្ឆិ - “ឥទំ, អយ្យា,
កាសាវំ ឯកេន កុដុម្ពិកេន ឯវំ នាម វត្វា ទិន្នំ អតិរេកំ ជាតំ, កស្ស នំ
ទេមា” តិ។ ឯកច្ចេ “សាវិបុត្តត្ថេស្ស” តិ អាហំសុ។ ឯកច្ចេ “ថេរោ
សស្សចាកសមយេ អាគន្ធា គមនសីលោ, ទេវទត្ថោ អម្ពានំ មជ្ឈិមមជ្ឈិកេសុ
សហាយោ ឧទកមណីកោ វិយ និច្ចំ បតិដ្ឋិតោ, តស្ស តំ ទេមា” តិ អាហំសុ។
សម្ពហុលីកាយ កថាយបិ “ទេវទត្ថស្ស ទាតព្ព” ត្ថិវត្តារោ ពហុតរា អហេសុំ,
អថ នំ ទេវទត្ថស្ស អទំសុ។ សោ តំ ជិដ្ឋិតា សិព្ពិតា វជិតា និវាសេត្វា ចារុបិត្វា
វិចរតិ។ តំ ទិស្វា មនុស្ស “នយិទំ ទេវទត្ថស្ស អនុច្ឆិកំ, សាវិបុត្តត្ថេស្ស
អនុច្ឆិកំ។ ទេវទត្ថោ អត្ថនោ អនុច្ឆិកំ និវាសេត្វា ចារុបិត្វា វិចរតិ” តិ
វជិតុ។ អថេកោ ទិសាវាសិកោ ភិក្ខុ រាជគហា សាវត្ថី គន្ធា សត្តារំ វជិត្វា
កតបដិសន្តារោ សត្តារា ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ ជាសុវិហារំ បុច្ឆិតោ អាទិតោ
បជ្ជាយ សព្ពំ តំ បវត្ថី អាហោចេសិ។ សត្តា “ន ខោ ភិក្ខុ ឥទានេវេសោ អត្ថនោ
អនុច្ឆិកំ វត្ថំ ជារេតិ, បុព្ពេបិ ជារេសិយេវា” តិ វត្វា អតីតំ អាហាវិ -

អតីតេ ពារាណសីយំ ព្រហ្មទត្ថេ វជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសីវាសី ឯកោ
ហត្ថិមារកោ ហត្ថិ មារេត្វា មារេត្វា ទន្តេ ច នខេ ច អន្តានិ ច យនមំសព្វា

អាហារិទ្ធាវិក្កិណាឆ្នោ ជីវិតំ កប្បតិ។ អថេកស្មី អរញ្ញោ អនេកសហស្សា
ហត្ថិនោ គោចរំ គហេត្វា គប្បន្តា បច្ឆេកពុទ្ធនិស្សា តតោ បដ្ឋាយ គប្បមាណ
គមនាគមនកាលេ ជណ្ឌិកេហិ និបតិទ្វា វន្តិទ្វា បក្កមន្តិ។ ឯកទិវសញ្ញា
ហត្ថិមារកោ តំ កិរិយំ ទិស្វា - “អហំ ឥមេ កិច្ចេន មារេមិ, ឥមេ ច
គមនាគមនកាលេ បច្ឆេកពុទ្ធនិស្សា, កី ទុខោ ទិស្វា វន្តិទ្វា” តិ ចិន្តេន្តោ -
“កាសារ” ត្ថិ សល្លក្ខេត្វា, “មយាបិ ឥធានិ កាសារំ លទ្ធិំ វន្តតិ” តិ ចិន្តេត្វា
ឯកស្ស បច្ឆេកពុទ្ធស្ស ជាតស្ស ឡិយ្ហ ឆ្ងាយន្តស្ស តិវេ ឋបិវេសុ កាសារេសុ
ចីវរំ ថេនេត្វា តេសំ ហត្ថិនំ គមនាគមនមគ្គេ សត្ថិ គហេត្វា សសីសំ ចារុបិទ្វា
និសីទតិ។ ហត្ថិនោ តំ ទិស្វា - “បច្ឆេកពុទ្ធនិស្សា” តិ សញ្ញាយ វន្តិទ្វា បក្កមន្តិ។ សោ
តេសំ សព្វបច្ឆតោ គប្បន្តំ សត្តិយា បហារិទ្ធា មារេត្វា ធន្តាធិនិ គហេត្វា សេសំ
ភូមិយំ និខណិទ្វា គប្បតិ។ អបរភាគេ ពោធិសត្តោ ហត្ថិយោនិយំ បដិសន្ធិ
គហេត្វា ហត្ថិជេដ្ឋកោ យូថបតិ អហោសិ។ តធាបិ សោ តថេវ ករោតិ។
មហាបុរិសោ អត្តនោ បរិសាយ បរិហានី ញាត្វា, “កុហី ឥមេ ហត្ថិ គតា, មន្ទា
ជាតា” តិ បុច្ឆិទ្វា, “ន ជាធាម, សាមី” តិ វុត្តេ, “កុហិញ្ញា គប្បន្តា មំ អនាបុច្ឆិទ្វា ន
គមិស្សន្តិ, បរិបន្តេន ភវិតព្ព” ត្ថិ វត្វា, “ឯកស្មី ហ្មនេ កាសារំ ចារុបិទ្វា
និសីទន្តស្ស សន្តិកា បរិបន្តេន ភវិតព្ព” ត្ថិ បរិសន្តិទ្វា, “តំ បរិគ្គណ្ឌិតុំ វន្តតិ” តិ
សព្វេ ហត្ថិ បុរតោ បេសេត្វា សយំ បច្ឆតោ វិលម្ពមាណោ អាគប្បតិ។ សោ
សេសហត្ថិសុ វន្តិទ្វា គតេសុ មហាបុរិសំ អាគប្បន្តំ ទិស្វា ចីវរំ សំហារិទ្ធា សត្ថិ
វិស្សន្តិ។ មហាបុរិសោ សតី ឧប្បជ្ឈបេត្វា អាគប្បន្តោ បច្ឆតោ បដិក្កមិទ្វា សត្ថិ
វិវរ្ម័សិ។ អថ នំ “ឥមីនា ឥមេ ហត្ថិ នាសិតា” តិ គណ្ឌិតុំ បក្កន្តិ។ ឥតរោ ឯកំ
វុក្ខំ បុរតោ កត្វា និលីយិ។ អថ “នំ វុក្ខេន សន្ធិ សោណ្ណាយ បរិក្ខិបិទ្វា
គហេត្វា ភូមិយំ ចោលេស្សមី” តិ តេន និហារិទ្ធា ធស្សតំ កាសារំ ទិស្វា -
“សចាហំ ឥមស្មី ទុព្ភិស្សមិ, អនេកសហស្សេសុ មេ

ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធជីវណាសវេសុ លង្ហា នាម ភិក្ខុ ភវិស្សតី" តិ អធិវាសេត្វា -
 "តយា មេ ឯត្ថកា ញាតកា នាសិតា" តិ បុច្ឆិ។ "អាម, សាមី" តិ។ "កស្មា ឯវំ
 ភារិយ កម្មមកាសិ, អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ វីតរាគានំ អនុច្ឆវិកំ វត្ថំ បរិទហិត្វា
 ឯវុបំ កម្មំ ករោន្តេន ភារិយំ តយា កត" តិ។ ឯវុបា បន វត្វា ឧត្តរិបិ នំ
 និគ្គណ្ហោ "អនិក្កសារោ កាសាវំ... បេ... ស វេ កាសាវមរហតី" តិ គាថំ វត្វា -
 "អយុត្តំ តេ កត" តិ វត្វា តំ វិស្សន្នេសិ។

សត្វា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, "តទា ហត្ថិមារកោ ទេវទត្តោ អហោសិ,
 តស្ស និគ្គាហកោ ហត្ថិនាកោ អហាមេវ" តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា, "ន,
 ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្វេបិ ទេវទត្តោ អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ វត្ថំ ធារេសិយេវ" តិ
 វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

៩.

"អនិក្កសារោ កាសាវំ, យោ វត្ថំ បរិទហិត្វា;
 អបេតោ ធម្មសច្ចេន, ន សោ កាសាវមរហតី។

១០.

"យោ ច វន្តកសាវស្ស, សីលេសុ សុសមាហិតោ;
 ឧបេតោ ធម្មសច្ចេន, ស វេ កាសាវមរហតី" តិ។

ធម្មន្តជាតកេនាបិ (ជា. ១.១៦.១២២-១២៣) ច អយមត្ថោ ធិបេតញ្ចោ។

តត្ថ អនិក្កសារោតិ រាគាធិហិ កសាវេហិ សកសារោ។ បរិទហិត្វាតិ
 និវាសនចារុបនអត្តរណាវសេន បរិគុញ្ញាស្សតិ។ បរិទស្សតិ តិបិ ចាហោ។
 អបេតោ ធម្មសច្ចេនាតិ ឥន្ទ្រិយទមេន ចេវ បរមត្ថសច្ចបក្ខិកេន វីរីសច្ចេន ច
 អបេតោ, វិយុត្តោ បរិច្ចត្តោតិ អត្តោ។ ន សោតិ សោ ឯវុបោ បុគ្គលោ កាសាវំ

បរិទេហិតំ ឆារហតិ។ វន្តកសាវស្សាតិ ចត្វាហិ មគ្គហិ វន្តកសាវោ
ឆន្ទិតកសាវោ បហ័នកសាវោ អស្ស។ សីលេស្វតិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេសុ។
សុសមាហិតោតិ សុដ្ឋសមាហិតោ សុដ្ឋិតោ។ ឧបេតោតិ ឥន្ទ្រិយនមេន ចេវ
វុត្តប្បការេន ច សច្ចេន ឧបគតោ។ ស វេតិ សោ ឯវុចោ បុគ្គលោ តំ
គន្ធកាសាវវត្ថំ អរហតីតិ។

កាថាបរិយោសានេ សោ ទិសាវាសិកោ ភិក្ខុ សោតាបន្នោ អហោសិ,
អញ្ជេបិ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសុ។ ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា អហោសីតិ។

ទេវទត្តវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សាវ័បុត្តត្ថេវវត្ថុ

អសារេ សារមតិនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហារន្តោ
អគ្គសាវកេហិ និវេទិតំ សញ្ញាយស្ស អនាគមនំ អារត្ត កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិកថា - អម្ពាភញ្ញិ សត្តា ឥតោ
កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខេប្យយានំ មគ្គកេ អមរវតិយា នាម
នគរេ សុមេធា នាម ព្រាហ្មណកុមារោ ហុត្វា សព្ពសិប្បេសុ និប្ពត្តិ បត្វា
មាតាបិតុនំ អច្ចយេន អនេកកោដិសង្ខំ ជនំ បរិច្ឆេទិត្វា ឥសិបព្ពន្ធំ បព្ពទិត្វា
ហិមវន្តេ វសន្តោ ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តត្វា អាកាសេន គប្បន្តោ
ធិបត្តេនសពលស្ស សុទស្សនវិហារតោ រម្មវតីនគរំ បរិសនត្ថាយ មគ្គំ
សោធយមានំ ជនំ ទិស្វា សយម្បិ ឯកំ បទេសំ គហេត្វា មគ្គំ សោធតិ។ តស្មី
អសោធិតេយេវ អាគតស្ស សត្តនោ អត្តានំ សេតុំ កត្វា កលលេ អជិនចម្ពំ
អត្ថវិត្វា “សត្តា សសាវកសង្ឃោ កលលំ អនក្កមិត្វា មំ អក្កមន្តោ គប្បត្ថ” តិ

និបន្នោ។ សត្តារា តំ ទិស្វាវ “ពុទ្ធគ្រិក្ខុរោ ឯស, អនាគតេ
កប្បសតសហស្សធិកានំ ចតុន្នំ អសន្ន្យយ្យានំ បរិយោសានេ គោតមោ នាម
ពុទ្ធាភិស្សតី” តិ ព្យាកតោ។ តស្ស សត្តនោ អបរភាគេ “កោណ្ឌញ្ញោ
មជ្ឈិលោ សុមនោ វេរតោ សោភិតោ អនោមទស្សី បទុមោ នារោ បទុមុត្តរោ
សុមេធា សុជាតោ បិយទស្សី អត្ថទស្សី ធម្មទស្សី សិទ្ធតោ តិស្សោ ផុស្សោ
វិបស្សី សិទ្ធិ វេស្សក្ខ កកុសន្នោ កោណាគមនោ កស្សថោ” តិ លោកំ
ឱកាសេត្វា ឧប្បន្នានំ ឥមេសម្មិ តេវីសតិយា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ លទ្ធព្យាករណោ,
“ទស ចារមិយោ, ទស ឧបចារមិយោ, ទស បរមត្ថចារមិយោ” តិ សមត្តិស
ចារមិយោ បូរេត្វា វេស្សន្តរត្ថភាវេ ឋិតោ បថវិកម្មនានិ មហាទានានិ ទត្វា
បុត្តទារំ បរិច្ឆេទិត្វា អាយុបរិយោសានេ តុសិតបុរេ និព្វត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ
វត្វា ទស សហស្សចក្កវាឡនេវតាហិ សន្និបតិត្វា -

“កាលោ នេវ មហាវីរ, ឧប្បជ្ឈ មាតុកុច្ឆិយំ;
សនេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្ស អមតំ បទ” តិ (ពុ. វ. ១. ៦៧) -

វុត្ថ -

“កាលំ ទេសញ្ច ទីបញ្ច, កុលំ មាតរមេវ ច;
ឥមេ បញ្ចវិលោកេត្វា, ឧប្បជ្ឈតិ មហាយសោ” តិ។ -

បញ្ច មហាវិលោកនានិ វិលោកេត្វា តតោ ចុតោ សក្យរាជកុលេ បដិសន្ធិ
គហេត្វា ទសមាសច្ចយេន មាតុកុច្ឆិតោ វិជាយិ។ សោឡសវស្សកាលេ តត្ថ
មហាសម្មត្តិយា បរិហរិយមាណោ អនុក្កមេន កទ្រយោព្ពនំ បត្វា តិណ្ណំ ឧត្ថនំ
អនុច្ឆិកេសុ តិសុ ចាសានេសុ នេវលោកសិរី វិយ រជ្ជសិរី អនុកវន្តោ
ឧយ្យានកិឡាយ គមនសមយេ អនុក្កមេន ជិណ្ឌាព្យាធិមតសង្ខាតេ តយោ

ទេវទូតេ ទិស្វា សញ្ញាតសំវេគោ និវត្តិត្វា ចតុត្ថវារេ បព្ពជិតំ ទិស្វា, “សាធុ
បព្ពជ្ជា”តិ បព្ពជ្ជាយ រុច្ចី ឧប្បាទេត្វា ឧយ្យានំ គន្ធា តត្ថ ទិវសំ ខេបេត្វា
មជ្ឈិមោក្ខរណីតីវេ និសិដ្ឋោ កប្បកវេសំ គហេត្វា អាគតេនវិស្សកម្មេន
ទេវបុត្តេន អលង្កតបដិយត្តោ រាហុលកុមារស្ស ជាតសាសនំ សុត្វា
បុត្តសិនេហាស្ស ពលវការំ ញត្វា, “យាវ ឥទំ ពន្ធនំ នវឡតិ, តាវទេវំ នំ
និទ្ទិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា សាយំ នគរំ បរិសន្តោ -

“និព្ពតា ទូន សា មាតា, និព្ពតោ ទូន សោ បិតា;
និព្ពតា ទូន សា នារី, យស្សាយំ វ្យាទិសោ បតី”តិ។ -

កិសាគោតមិយា នាម បិតុច្ឆាដីតាយ ភាសិតំ ឥមំ កាជំ សុត្វា, “អហំ ឥមាយ
និព្ពតបទំ សារីតោ”តិ មុត្តាហារំ ឱមុញ្ចិត្វា តស្ស បេសេត្វា អត្ថនោ ភវនំ
បរិសិត្វា សិរិសយនេ និសិដ្ឋោ និធម្មបគតានំ នាជកិត្តិនំ វិប្បការំ ទិស្វា
និព្ពិទ្ធបាទយោ ធន្នំ ឧដ្ឋាបេត្វា កណ្តាកំ អាហារាបេត្វា តំ អារុយ្ហ ធន្នសហាយោ
ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតាហិ បរិវុតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា
អនោមាទធីតីវេ បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន រាជគហំ គន្ធា តត្ថ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
បណ្ណាវបព្ពតបញ្ញាវេ និសិដ្ឋោ មគធវញ្ញា រជ្ជេន និមន្តិយមាណោ តំ បដិក្ខិបិត្វា
សព្ពញ្ញតំ បត្វា អត្ថនោវិជិតំ អាគមនត្ថាយ តេន គហិតបដិញ្ញោ អាឡារព្វា
ឧទកញ្ចា ឧបសង្កមិត្វា តេសំ សន្តិកេ អធិគតវិសេសំ អនលង្គិត្វា ធព្វស្សនិ
មហាបធានំ បទហិត្វា វិសាខបុណ្ណមទិវសេ ចាតោវ សុជាតាយ ទិន្នចាយសំ
បរិគុញ្ចិត្វា នេវញ្ញរាយ នទិយា សុវណ្ណាចាតី បវាហេត្វា នេវញ្ញរាយ នទិយា តីវេ
មហាវនសន្នោ នាធាសមាបត្តិហិ ទិវសភាគំ វីតិនាមេត្វា សាយន្តសមយេ
សោត្តិយេន ទិន្នំ តិណំ គហេត្វា កាឡេន នាគរាជេន អភិត្តតតុណោ
ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ តិណានិ សន្តិវត្វា “ន តាវិមំ បល្លង្គំ ភិទ្ទិស្សមិ, យាវ មេ

អនុចានាយ អាសវេហិ ចិត្តំ ន មុច្ឆិស្សតី"តិ បដិញ្ញំ កត្វា បុរត្តាភិមុខោ
និសីទិត្វា ស្វរិយេ អនត្តផ្កមិតេយេវ មារពលំ វិធមិត្វា បឋមយាមេ
បុព្វេនិវាសញ្ញាលំ, មជ្ឈិមយាមេ ចុត្វបទាតញ្ញាលំ បត្វា បច្ឆិមយាមាវសានេ
បច្ឆយាការេ ញ្ញាលំ ឌីតារេត្វា អរុណុគ្គមនេ
ធនពលចតុវេសារជ្ជាទិសព្ពគុណបដិមណ្ឌិតំ សព្ពញ្ញាតញ្ញាលំ បដិវិជ្ជិត្វា
សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌាវីតិនាមេត្វា អដ្ឋមេ សត្តាហេ
អជចាលនិគ្រោធម្វលេ និសិន្នោ ធម្មគម្ពីរតាបច្ឆវេក្ខណេន អប្បោស្សក្កតំ
អាបជ្ជមាណោ ធនសហស្សចក្កវាឡមហាព្រហ្មបរិវារេន សហម្បតិព្រហ្មនា
អាយាចិតធម្មនេសនោ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេត្វា ព្រហ្មនោ អដ្ឋេសនំ
អធិវាសេត្វា, "កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ នេសេយ្យ"ន្តិ ឌីលោកេត្តោ
អាឡារុទកានំ កាលកតតារំ ញ្ញត្វា បញ្ចវគ្គិយានំ ភិក្ខុនំ ពហូបការតំ
អនុស្សរិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា កាសិបុរំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឧបកេន សទ្ធិំ មន្តេត្វា
អាសាឡិបុណ្ណមទិវសេ ឥសិបតនេ មិគទាយេ បញ្ចវគ្គិយានំ វសនជ្ជានំ បត្វា
តេ អនុច្ឆរិកេន សមុទាចារេន សមុទាចរន្តេ សញ្ញាបេត្វា
អញ្ញាតកោណ្ឌាញ្ញប្បមុខេ អជ្ឈារស ព្រហ្មកោដិយោ អមតចានំ ចាយេន្តោ
ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ បញ្ចមិយំ បក្ខស្ស សព្ពេហិ តេ ភិក្ខុ
អរហត្តេ បតិជ្ឈាបេត្វា តំ ទិវសមេវ យសកុលបុត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិ
ទិស្វា តំ វត្តិភាគេ និព្វិន្ទិត្វា គេហំ បហាយ និក្ខន្តំ ទិស្វា, "ឯហិ យសា"តិ
បក្កោសិត្វា តស្មីយេវ វត្តិភាគេ សោតាបត្តិដលំ ចាបេត្វា បុនទិវសេ អរហត្តំ
ចាបេត្វា អបរេចិ តស្ស សហាយកេ ចតុបណ្ណាស ជនេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ
បញ្ញាដេត្វា អរហត្តំ ចាបេសិ។

ឯវំ លោកេ ឯកសជ្ជិយា អរហន្តេសុ ជាតេសុ វុជ្ជវស្សោ បវារេត្វា, "ចរេ,
ភិក្ខុវេ, ចារិក"ន្តិ សជ្ជិភិក្ខុ ទិសាសុ បេសេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ

កប្បាសិកវនសណ្ឋា តីស ជនេ ភន្តវគ្គិយ កុមារេ វិនេសិ។ តេសុ
សត្តបច្ឆិមកោ សោតាបន្នោ សត្តត្ថមោ អនាគាមី អហោសិ។ តេ សព្វេបិ
ឯហិភិក្ខុកាវេនេវ បញ្ចាដេត្វា ទិសាសុ បេសេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គន្ធា អឌ្ឍឡានិ
ចាជិហារិយសហស្សនិ ធស្យេត្វា ឧរុវេលកស្សចាធយោ
សហស្សជជិលបរិវារេ តេភាតិកជជិលេ វិនេត្វា ឯហិភិក្ខុកាវេនេវ បញ្ចាដេត្វា
គយាសីសេ និសីទាបេត្វា អាទិត្តបរិយាយទេសនាយ (មហាវ. ៥៤; សំ. និ.
៤.២៨) អរហត្តេ បតិជ្ជាបេត្វា តេន អរហន្តសហស្សេន បរិវុតោ
“តិម្ហិសារវញ្ញោ ទិន្នំ បដិញ្ញំ មោចេស្សមី” តិ រាជគហនគរូបចារេ លដ្ឋិវនុយ្យានំ
គន្ធា, “សត្តា កិរ អាគតោ” តិ សុត្វា ទ្វាទសនហុតេហិ
ព្រាហ្មណាគហបតិកេហិ សទ្ធិ អាគតស្ស វញ្ញោ មធុរធម្មកមំ កថេន្តោ រាជានំ
ឯកាទសហិ នហុតេហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាបេត្វា ឯកនហុតំ
សរណោសុ បតិជ្ជាបេត្វា បុនទិវសេ សក្កេន ទេវរាជេន មាណាវកវណ្ណំ
គហេត្វា អភិត្តតគុណោ រាជគហនគរំ បរិសិត្វា រាជនិវេសនេ កតតត្ត កិច្ចោ
វេឡូវនាវាមំ បដិគ្គហេត្វា តត្ថេវ វាសំ កប្បេសិ។ តត្ថ នំ សារិបុត្តមោគ្គល្លាណា
ឧបសង្កមីសុ។

តត្រាយំ អនុបុព្វិកថា - អនុប្បន្នេយេវ ហិ ពុទ្ធនៃ រាជគហតោ អវិទូរេ
ឧបតិស្សតាមោ កោលិតតាមោតិ ទ្វេ ព្រាហ្មណាគាមា អហោសុំ។ តេសុ
ឧបតិស្សតាមេ សារិយា នាម ព្រាហ្មណិយា គត្តស្ស បតិជ្ជិតទិវសេយេវ
កោលិតតាមេ មោគ្គលិយា នាម ព្រាហ្មណិយាបិ គព្ពោ បតិជ្ជាសិ។ តានិ កិរ
ទ្វេបិ កុលានិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្តា អាពទ្ធបដិពទ្ធសហាយ កានេវ
អហោសុំ, តាសំ ទិន្នម្បិ ឯកទិវសមេវ គត្តបរិហារំ អទំសុ។ តា ឧភោបិ
ទសមាសច្ចេយេន បុត្តេ វិជាយីសុ។ នាមគ្គហណាទិវសេ សារិយា ព្រាហ្មណិយា
បុត្តស្ស ឧបតិស្សតាមកេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា ឧបតិស្សោតិ នាមំ កវីសុ,

ឥតរស្សៈ កោលិតតាម ដេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា កោលិតតាតិ នាមំ ករីសុ។ តេ
ឧភោមិ វុឡិមន្ទាយ សព្ពសិប្បនំ ចារំ អគមំសុ។ ឧបតិស្សមាណាវស្ស
កិឡនត្ថាយ នទី វា ឧយ្យានំ វា គមនកាលេ បញ្ច សុវណ្ណាសិវិកសតានិ
បរិវារានិ ហោន្តិ, កោលិតមាណាវស្ស បញ្ច អាជញ្ញយុត្តរថសតានិ។ ទ្វេបិ ជនា
បញ្ចបញ្ចមាណាវកសតបរិវារា ហោន្តិ។ រាជគហេ ច អនុសំវច្ឆំ គិរគ្គសមដ្ឋោ
នាម អហោសិ។ តេសំ ទិទ្ធម្មិ ឯកជ្ជានេយេវ មញ្ចំ ពន្ធន្តិ។ ទ្វេបិ ឯកតោ
និសីទិត្វា សមជ្ជំ បស្សន្តា ហសិតព្ពជ្ជានេ ហសន្តិ, សំវេគជ្ជានេ សំវេជេន្តិ, ឆាយំ
ធាតុំ យុត្តជ្ជានេ ឆាយំ ទេន្តិ។ តេសំ ឥមិនាវ និយាមេន ឯកទិវសំ សមជ្ជំ
បស្សន្តានំ បរិចាកគតត្តា ញាណស្ស បុរិមទិវសេសុ វិយ ហសិតព្ពជ្ជានេ
ហាសោ វា សំវេគជ្ជានេ សំវេតោ វា ធាតុំ យុត្តជ្ជានេ ធានំ វា នាហោសិ។ ទ្វេបិ
បន ជនា ឯវំ ចិន្តយីសុ - “កិមេត្ត ឱលោកេតព្ពំ អត្ថិ, សព្ពេបិមេ អប្បត្ត
វស្សសតេ អប្បណ្ណាត្ថិកការំ គមិស្សន្តិ, អម្ពេហិ បន ឯកំ មោក្ខធម្មំ
បរិយេសិតុំ វុដ្ឋតិ” តិ អារម្មណំ គហេត្វា និសីទីសុ។ តតោ កោលិតតោ ឧបតិស្សំ
អាហា - “សម្ម ឧបតិស្ស, ន ត្វំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ វិយ ហជ្ជបហដ្ឋោ, ឥទានិ
អនត្តមនធាតុកោសិ, កី តេ សល្លក្ខិត” ត្ថិ? “សម្ម កោលិត, ឯតេសំ
វោលោកេនេ សារោ នត្ថិ, និវត្តកមេតំ, អត្តនោ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ វុដ្ឋតិ” តិ ឥទំ
ចិន្តយន្តោ និសិទ្ធាម្ហិ។ ត្វំ បន កស្មា អនត្តមនោសីតិ? សោមិ តថេវ អាហា។
អថស្ស អត្តនា សទ្ធិ ឯកជ្ជាសយតំ ញាត្វា ឧបតិស្សោ អាហា - “អម្ពា កំ
ឧទិទ្ធម្មិ សុចិន្តិកំ, មោក្ខធម្មំ បន គវេសន្តេហិ ឯកា បព្ពជ្ជាលទ្ធិ វុដ្ឋតិ។ កស្ស
សន្តិកេ បព្ពជាមា” តិ?

តេន ខោ បន សមយេន សញ្ញយោ នាម បរិព្ពាជកោ រាជគហេ បដិវសតិ
មហាតិយា បរិព្ពាជកបរិសាយ សទ្ធិ។ តេ “តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមា” តិ
បញ្ចមាណាវកសតានិ “សិវិកាយោ ច រថ ច គហេត្វា គច្ឆថា” តិ ឧយ្យាដេត្វា

ឯកាយ សិរិកាយ ឯកេន រេន គន្ធា សញ្ញាយស្ស សន្តិកេ បព្ពជីសុ។ តេសំ
បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សញ្ញាយោ អតិរកលាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ
អហោសិ។ តេ កតិចាហោនេ សព្វំ សញ្ញាយស្ស សមយំ បរិមទ្ធិត្វា, “អាចរិយ,
តុម្ហាកំ ជាននសមយោ ឯត្ថកោវ, ឧទាហុ ឧត្តរិម្បិ អត្ថី” តិ បុច្ឆីសុ។ “ឯត្ថកោវ
សព្វំ តុម្ហេហិ ញាត” ត្ថិ វុត្ថេ ចិន្តយីសុ - “ឯវំ សតិ ឥមស្ស សន្តិកេ
ព្រហ្មចរិយវាសោ និរត្ថកោ, មយំ យំ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ និក្ខត្តា, សោ ឥមស្ស
សន្តិកេ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កា, មហា ខោ បន ជម្ពុទីចោ, តាមនិកមរាជធានិយោ
ចរន្តា អន្ធា មោក្ខធម្មទេសកំ កញ្ចំ អាចរិយំ លភិស្សាមា” តិ។ តតោ បដ្ឋាយ,
“យត្ថ យត្ថ បណ្ឌិតា សមណាព្រាហ្មណា អត្ថី” តិ វទន្តិ, តត្ថ តត្ថ គន្ធា សាកក្ខំ
ករោន្តិ។ តេហិ បុជ្ជំ បញ្ចំ អញ្ញោ កថេតុំ ន សក្កាន្តិ, តេ បន តេសំ បញ្ចំ
វិស្សន្នេន្តិ។ ឯវំ សកលជម្ពុទីបំ បរិគ្គណ្ឌិត្វា និវត្តិត្វា សកជ្ជានមេវ អាគន្ធា,
“សម្ម កោលិត, អម្ពេសុ យោ បឋមំ អមតំ អធិគច្ឆតិ, សោ ឥតរស្ស
អាហោចេតុ” តិ កតិកំ អកំសុ។

ឯវំ តេសុ កតិកំ កត្វាវិហារន្តេសុ សត្តា វុត្តានុក្កមេន រាជគហំ បត្វា
វេជ្ឈុវនំ បដិគ្គហេត្វា វេជ្ឈុវនេ វិហារតិ។ តទា “ចរេ, ភិក្ខុវេ, ចារិកំ
ពហុជនហិតាយា” តិ រតនត្ថយគុណបកាសនត្ថំ ឧយ្យោជិតានំ ឯកសដ្ឋិយា
អរហន្តានំ អន្តរេ បញ្ចវគ្គិយានំ អព្ពន្ធរោ អស្សជិត្តេរោ បដិនិវត្តិត្វា រាជគហំ
អាគតោ, បុនទិវសេ ចាតោវ បត្តចីវរមាធាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។
តស្មី សមយេ ឧបតិស្សបរិញ្ញាជកោបិ ចាតោវ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បរិញ្ញាជកាវាមំ
គច្ឆន្តោ ថេរំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “មយា ឯវុចោ បព្ពជិតោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោយេវ,
យេ លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នា, អយំ តេសំ ភិក្ខុនំ
អញ្ញាតរោ, យំនូនាហំ ឥមំ ភិក្ខុំ ឧបសម្ព័មិត្វា បុច្ឆេយ្យំ - ‘កំសិ ត្វំ, អាវុសោ,
ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្តា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី” តិ? អថស្ស

ឯតទយោសិ - “អកាលោ ខោ ឥមំ ភិក្ខុំ បញ្ចំ បុច្ឆិតុំ, អន្តរយំ បរិវេជ្ជា
បិណ្ឌាយ ចរិតិ, យំនូនាហំ ឥមំ ភិក្ខុំ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធយ្យំ, អត្ថិកេហិ
ឧបញ្ញាតំ មគ្គ”ន្តិ។ សោ ថេរំ លទ្ធិបិណ្ឌាចាតំ អញ្ញាតំ ឡិកាសំ កច្ឆន្តំ ទិស្វា
និសីទិតុកាមតញ្ចស្ស ព្រាហ្មា អត្ថនោ បរិព្ពាជកបីឋកំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ,
សោ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេបិស្ស អត្ថនោ កុណ្ឌិកាយ ឧទកំ អទាសិ។

ឯវំ អាចរិយវត្តំ កត្វា កតភត្តកិច្ចេន ថេរេន សទ្ធិ មធុរបដិសន្តារំ កត្វា
ឯវមាហា - “វិប្បសន្នានិ ខោ បនតេ, អាវុសោ, ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ ធវិវុល្លោ
បរិយោទាតោ, កំសិ ភំ, អាវុសោ, ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្តា, កស្ស វា
ភំ ធម្មំ រោចេសី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ - “ឥមេ បរិព្ពាជកា នាម សាសនស្ស
បដិបក្ខភូតា, ឥមស្ស សាសនស្ស កម្មីរតំ ទស្សេស្សមី”តិ។ អត្ថនោ នវកការំ
ទស្សេន្តោ អាហា - “អហំ ខោ, អាវុសោ, នវោ អចិរបព្ពជិតោ, អធុនាគតោ ឥមំ
ធម្មវិនយំ, ន តាវាហំ សក្ខិស្សមី វិត្តារេន ធម្មំ ទេសេតុ”ន្តិ។ បរិព្ពាជកោ -
“អហំ ឧបតិស្សោ នាម, ភំ យថាសត្តិយា អប្បំ វា ពហុំ វា វេទ, ឯតំ នយសតេន
នយសហស្សេន បដិវិជ្ជិតុំ មយ្ហំ ភារោ”តិ ចិន្តេត្វា អាហា -

“អប្បំ វា ពហុំ វា ភាសស្ស, អត្ថំយេវ មេ ព្រូហិ;
អត្ថេនេវ មេ អត្ថោ, កី កាហាសិ ព្យញ្ជនំ ពហុ”ន្តិ។ (មហាវ. ៦០);

ឯវំ វុត្តេ ថេរោ - “យេ ធម្មា ហេតុប្បកវា”តិ (មហាវ. ៦០; អប. ថេរ ១.១.២៨៦)
តាថមាហា។ បរិព្ពាជកោ បឋមបទទ្ធយមេវ សុត្វា សហស្សនយបដិមណ្ឌិតេ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, ឥតរំ បទទ្ធយំ សោតាបន្នកាលេ និដ្ឋាបេសិ។ សោ
សោតាបន្នោ ហុត្វា ឧបរិវិសេសេ អប្បវត្តន្តេ “ភវិស្សតិ ឯត្ថ ការណា”ន្តិ
សល្លក្ខេត្វា ថេរំ អាហា - “ភន្តេ, មា ឧបរិ ធម្មទេសនំ វឡយិត្ថ, ឯត្ថកមេវ
ហោតុ, កុហិ អម្ពា កំ សត្តា វសតី”តិ? “វេឡុវេន, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ,

តុម្ពេ បុរោហិត យាង, មយ្ហំ ឯកោ សហាយកោ អត្ថិ, អម្ពេហិ ច អញ្ញមញ្ញំ
កតិកា កតា អម្ពេសុ យោ អមតំ បឋមំ អធិគត្ថតិ, សោ ឥតរស្ស
អាហោចត្វតិ។ អហំ តំ បដិញ្ញំ មោចត្វា សហាយកំ គហេត្វា តុម្ពា កំ
គតមគ្គេនេ សត្តុ សន្តិកំ អាគមិស្សមីតិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន ថេរស្ស ចាទេសុ
និបតិស្វា តិក្ខុត្ថំ បទក្ខិណំ កត្វា ថេរំ ឧយ្យោដេត្វា បរិព្ពាជការាមាភិមុខោ
អគមាសិ”។

អថ ខោ កោលិតបរិព្ពាជកោ តំ ទូរតោវ អាគត្ថន្តំ ទិស្វា, “អដ្ឋ មយ្ហំ
សហាយកស្ស មុខវណ្ណោ ន អញ្ញាទិវសេសុ រិយ, អទ្វា តេន អមតំ អធិគតំ
ភវិស្សតិ”តិ អមតាធិគមំ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស “អាមារុសោ, អមតំ អធិគត”ន្តិ
បដិជាតិស្វា តមេវ គាថំ អភាសិ។ គាថាបរិយោសានេ កោលិតោ
សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋហិត្វា អាហា - “កុហី កិរ, សម្ម, អម្ពា កំ សត្វា
វសតិ”តិ? “វេឡុវនេ កិរ, សម្ម, ឯវំ នោ អាចរិយេន អស្សជិត្តេន កថិត”ន្តិ។
“តេន ហិ, សម្ម, អាយាម, សត្វា បស្សិស្សមា”តិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ ច នាមេស
សនាបិ អាចរិយបូជកោវ, តស្មា សហាយំ ឯវមាហា - “សម្ម, អម្ពេហិ អធិគតំ
អមតំ អម្ពា កំ អាចរិយស្ស សញ្ចយបរិព្ពាជកស្សបិ កថេស្សម, ពុជ្ឈមា នោ
បដិវិជ្ជិស្សតិ, អប្បដិវិជ្ជន្តោ អម្ពា កំ សទ្ធិហិត្វា សត្តុ, សន្តិកំ គមិស្សតិ,
ពុទ្ធានំ ទេសនំ សុត្វា មគ្គដលបដិវេធំ ភវិស្សតិ”តិ។ តតោ ទ្វេបិ ជនា
សញ្ចយស្ស សន្តិកំ អគមំសុ។

សញ្ចយោ តេ ទិស្វាវ - “កី, តាតា, កោចិ វោ អមតមគ្គទេសកោ លទ្ធោ”តិ
បុច្ឆិ។ “អាម, អាចរិយ, លទ្ធោ, ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ, ធម្មោ លោកេ ឧប្បន្នោ,
សង្ឃោ លោកេ ឧប្បន្នោ, តុម្ពេ តុច្ឆេ អសារេ វិចរេ, តស្មា ឯវ, សត្តុ សន្តិកំ
គមិស្សមា”តិ។ “គត្ថេ តុម្ពេ, នាហំ សក្ខិស្សមី”តិ។ “កី ការណាហិ”? “អហំ

មហាជនស្ប អាចរិយោ ហុត្វាវិចី, វិចរន្តស្ប មេ អន្តេវាសិកវាសោ ចាជិយា
ឧទញ្ចនការ្យ្បត្តិ វិយ ហោតិ, ន សក្ខិស្សមហំ អន្តេវាសិកវាសំ វសិតុ"ន្តិ។ "មា
ឯវំ ករិត្ត, អាចរិយា"តិ។ "ហោតុ, តាតា, គប្បថ តុម្ហេ, នាហំ សក្ខិស្សមី"តិ។
អាចរិយ, លោកេ ពុទ្ធស្ប ឧប្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ មហាជនោ
គន្ធមាលាធិបាតោ គន្ធា តមេវ បូជេស្បតិ, មយម្មិ តត្ថេវ គមិស្សម។ "តុម្ហេ
កី ករិស្សថា"តិ? "តាតា, កី នុ ខោ ឥមស្មី លោកេ ទន្ធា ពហូ, ឧទាហុ
បណ្ឌិតា"តិ។ "ទន្ធា, អាចរិយ, ពហូ, បណ្ឌិតា ច នាម កតិបយា ឯវ ហោន្តិ"តិ។
"តេន ហិ, តាតា, បណ្ឌិតា បណ្ឌិតស្ប សមណស្ប គោតមស្ប សន្តិកំ
គមិស្បន្តិ, ទន្ធា ទន្ធស្ប មម សន្តិកំ អាគមិស្បន្តិ, គប្បថ តុម្ហេ, នាហំ
គមិស្សមី"តិ។ តេ "បញ្ញាយិស្បថ តុម្ហេ, អាចរិយា"តិ បក្កមីសុ។ តេសុ
គប្បន្តេសុ សញ្ញាយស្ប បរិសា ភិទ្ធិ, តស្មី ខណោ អាហារោ តុន្តោ អហោសិ។ សោ
តុច្ឆំ អាហមំ ទិស្វា ឧណ្ហំ លោហិតំ ធម្មេសិ។ តេហិបិ សទ្ធិ គប្បន្តេសុ បញ្ចសុ
បរិព្ពាជកសតេសុ សញ្ញាយស្ប អឡុតេយ្យសតានិ និវត្តិសុ, អថ ខោ តេ
អត្ថនោ អន្តេវាសិកេហិ អឡុតេយ្យេហិ បរិព្ពាជកសតេហិ សទ្ធិ វេជ្ជវនំ
អគមីសុ។

សត្តា ចតុបរិសមជ្ឈេ និសិដ្ឋោ ធម្មំ ទេសេន្តោ តេ ទូរតោវ ទិស្វា ភិក្ខុ
អាមន្តេសិ - "ឯតេ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ សហាយ កា អាគប្បន្តិ កោលិតោ ច ឧបតិស្សោ
ច, ឯតំ មេ សាវកយុគំ ភិស្សតិ អគ្គំ ភទ្ទយុគ"ន្តិ។ តេ សត្តាវំ វន្តិតា ឯកមន្តំ
និសីទីសុ, និសីទិត្វា ច បន ភគវន្តំ ឯតទវោចំ - "លភេយ្យាម មយំ, ភន្តេ,
ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពដ្ឋំ, លភេយ្យាម ឧបសម្បទ"ន្តិ។ "ឯថ, ភិក្ខុវេ"តិ ភគវា
អវោច - "ស្វាគ្វាតោ ធម្មោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ប អន្តកិរិយាយា"តិ។
សព្វេបិ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា សជ្ជិវស្សិកត្ថេរាវិយ អហោសុំ។

អថ នេសំ បរិសាយ ចរិតវសេន សត្តា ធម្មទេសនំ វឌ្ឍនសិ។ បេសត្វា ទ្វេ
អគ្គសាវកេ អវសេសា អរហត្តំ ចាបុណ្ណិសុ, អគ្គសាវកានំ បន
ឧបរិមគ្គត្ថយ កិច្ចំ ន និដ្ឋាសិ។ កី ការណា? សាវកចារមិញ្ញាណស្ស
មហាន្តតាយ។ អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ បព្ពជិតទិវសតោ សត្តមេ ទិវសេ
មគធេន្ទ កល្បវាលតាមកំ ឧបនិស្សយ វិហារន្តោ ជិនមិទ្ធី ឌីក្កមន្តេ សត្តារា
សំវេជិតោ ជិនមិទ្ធីវិនោទេត្វា តថាគតេន ទិន្នំ ធាតុកម្មជ្ជានំ សុណាន្តោ
ឧបរិមគ្គត្ថយ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា សាវកចារមិញ្ញាណស្ស មត្តកំ បត្តោ។
សាវិបុត្តត្ថេរេវិ បព្ពជិតទិវសតោ អឌ្ឍមាសំ អតិក្កមិទ្ធា សត្តារា សទ្ធិ តមេវ
រាជគហំ ឧបនិស្សយ សូករខតលេណោ វិហារន្តោ អត្ថនោ ភាគិនេយ្យស្ស
ធិយនឧបរិញ្ញាជកស្ស វេទនាបរិគ្គហសុត្ថន្តេ ទេសិយមាទេ សុត្តានុសារេន
ញ្ញាណំ បេសេត្វា បរស្ស វឌ្ឍិតកត្តំ បរិភុញ្ញន្តោ វិយ សាវកចារមិញ្ញាណស្ស
មត្តកំ បត្តោ។ ននុ ចាយស្មា មហាបញ្ញោ, អថ កស្មា មហាមោគ្គល្លានតោ
ចរិតវេន សាវកចារមិញ្ញាណំ ចាបុណ្ណិសិ? បរិកម្មមហាន្តតាយ។ យថា ហិ
ទុគ្គតមនុស្សយត្ថ កត្ថចិ គន្ធកាមា ឱប្បមេវ និក្ខមន្តិ, រាជ្ជនំ បន
ហត្ថិវាហនកប្បនាធិ មហាន្តំ បរិកម្មំ លទ្ធាំ វដ្តតិ, វសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។

តំ ទិវសញ្ញេវ បន សត្តា វឌ្ឍនានកច្ឆាយាយ វេទ្យវេន សាវកសន្និចាតំ
កត្វា ទិទ្ធិ ថេរានំ អគ្គសាវកជ្ជានំ ទត្វា ចាតិមោក្ខំ ឌីទ្ធិសិ។ ភិក្ខុ ឌីដ្ឋាយិសុ -
“សត្តា មុខោលោកនេន ភិក្ខុ ទេតិ, អគ្គសាវកជ្ជានំ ទទន្តេន នាម បឋមំ
បព្ពជិតានំ បញ្ចវគ្គិយានំ ធាតុំ វដ្តតិ, វេតេ អនោលោកេន្តេន យសថេរយ្យមុខានំ
បញ្ចបណ្ណាសភិក្ខុនំ ធាតុំ វដ្តតិ, វេតេ អនោលោកេន្តេន ភទ្ទវគ្គិយានំ
តីសជនានំ, វេតេ អនោលោកេន្តេន ឧរុវេលកស្សចាធិនំ តេភាគិកានំ, វេតេ
បន វត្តកេ មហាថេរេ បហាយ សព្ពបច្ឆា បព្ពជិតានំ អគ្គសាវកជ្ជានំ ទទន្តេន
មុខំ ឌីលោកេត្វា ទិន្ន”ន្តិ។ សត្តា, “កី កថេថ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិទ្វា, “ឥទំ នាមា” តិ

វុត្ត “ឆាប់, ភិក្ខុវេ, មុខ ឡើងលើកត្វា ភិក្ខុ ទេមិ, ឯតេសំ បន អត្តនា អត្តនា
បត្តិតបត្តិតមេវ ទេមិ។ អញ្ញាតកោណ្ឌាញ្ញា ហិ ឯកស្មី សស្សេ នវ វាវេ
អគ្គសស្សនានំ ទទន្តោ អគ្គសាវកជ្ជានំ បត្តត្វា នាទាសិ, អគ្គធម្មំ បន អវហត្ថំ
សព្ទបឋមំ បដិវឌ្ឍិតុំ បត្តត្វា អទាសិ” តិ។ “កតា បន ភគវា” តិ? “សុណិស្សប,
ភិក្ខុវេ” តិ។ “អាម, ភន្តេ” តិ, ភគវា អតីតំ អាហរិ -

ភិក្ខុវេ, ឥតោ ឯកនុតិកប្បវិបស្សី នាម ភគវា លោកេ ឧទទាទិ។ តនា
មហាកាឡោ ចូឡកាឡោតិ ទ្វេភាតិកា កុដ្ឋម្ពិកា មហន្តំ សាលិក្ខេត្តំ
វចាបេសុំ។ អថេកទិវសំ ចូឡកាឡោ សាលិក្ខេត្តំ គន្ធា ឯកំ សាលិក្ខេត្តំ
ជាលេត្វា ខាទិ, តំ អតិមដុរំ អហោសិ។ សោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស
សាលិក្ខេត្តនានំ ទាតុកាមោ ហត្ថា ជេដ្ឋភាតិកំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភាតិក,
សាលិក្ខេត្តំ ជាលេត្វា ពុទ្ធានំ អនុច្ឆរិកំ កត្វា បចាបេត្វា ទានំ ទេមា” តិ អាហា។
“កី វទេសិ, តាត, សាលិក្ខេត្តំ ជាលេត្វា ទានំ នាម នេវ អតីតេ ភូតបុព្វំ, ន
អនាគតេបិ ភវិស្សតិ, មា សស្សំ នាសយី” តិ; វុត្តាបិ សោ បុនប្បនំ យាចិយេវ។
អថ នំ ភាតា, “តេន ហិ សាលិក្ខេត្តំ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ កត្វា មម កោដ្ឋាសំ
អនាមសិត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសេ ខេត្ត យំ ឥច្ឆសិ, តំ ករោហី” តិ អាហា។ សោ
“សាធ្វ” តិ ខេត្តំ វិភជិត្វា ពហូ មនុស្សេ ហត្ថកម្មំ យាចិត្វា សាលិក្ខេត្តំ ជាលេត្វា
និរុទកេន ខីវេន បចាបេត្វា សប្បិមដុសក្ខរាទីហិ យោជេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ - “ឥទំ, ភន្តេ, មម អគ្គនានំ
អគ្គធម្មស្ស សព្ទបឋមំ បដិវេជាយ សំវត្ថត្វ” តិ អាហា។ សត្តា “ឯវំ ហោត្វ” តិ
អនុមោទនមកាសិ។

សោ ខេត្តំ គន្ធា ឡើងលើកត្វា សកលក្ខេត្តំ កណ្តិកតទេហិ វិយ
សាលិសីសេហិ សញ្ញន្តំ ទិស្វា បញ្ចវិធម៌តី បដិលភិត្វា, “លាភា វត មេ” តិ

ចិន្តា បុគ្គលកាល បុគ្គលក្តី ឆាម អធាសិ, តាមវាសីហិ សន្ធិ អគ្គសស្សនានំ
ឆាម អធាសិ, លាយនេ លាយនគ្គំ, វេណិករណេ វេណគ្គំ, កលាចាធិសុ
កលាបគ្គំ, ខលគ្គំ, ខលកណ្ឌគ្គំ, កោដ្ឋគ្គន្តិ។ ឯវំ ឯកសស្សេ នវ វារេ អគ្គនានំ
អធាសិ។ តស្ស សព្ពវារេសុ គហិតគហិតជ្ជានំ បរិបូរិ, សស្សំ អតិរេកំ
ឧដ្ឋានសម្បន្នំ អហោសិ។ ធម្មោ ហិ នាមេស អត្តានំ រក្ខន្តំ រក្ខតិ។ តេនាហ
ភគវា -

“ធម្មោ ហារេ រក្ខតិ ធម្មចារី,
ធម្មោ សុចិណ្ឌោ សុខមារហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ឌោ,
ន ទុគ្គតី គច្ឆតិ ធម្មចារី” តិ។ (ថេរគា. ៣០៣; ជា. ១.១០.១០២) -

“ឯវមេស វិបស្សីសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ អគ្គធម្មំ បឋមំ បដិវិជ្ជិតុំ បត្តេន្តោ នវ វារេ
អគ្គនានានិ អធាសិ។ ឥតោ សតសហស្សកប្បមត្តកេ បន ហំសវតីនគរេ
បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធកាលេបិ សត្តាហំ មហានានំ ទត្វា តស្ស ភគវតោ ចាទមូលេ
និបដ្ឋិត្វា អគ្គធម្មស្ស បឋមំ បដិវិជ្ជនត្ថមេវ បត្តនំ វេបេសិ។ ឥតិ ឥមិនា
បត្តិតមេវ មយា ទិន្នំ, នាហំ, ភិក្ខុវេ, មុខំ ឌីលោកេត្វា ទេមី” តិ។

“យសកុលបុត្តប្បមុខា បញ្ចបញ្ញាស ជនា កី កម្មំ ករីសុ, ភន្តេ” តិ?
“ឯតេបិ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ អរហត្តំ បត្តេន្តោ ពហំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា
អបរភាគេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធសហាយកា ហុត្វា វគ្គពន្ធនេន បុញ្ញានិ ករោត្តា
អនាថមតសរីរានិ បដិជគ្គន្តារិចរីសុ។ តេ ឯកធិវសំ សគព្ពំ ឥតី កាលកតំ
ទិស្វា, ‘ឈាបេស្សមា’ តិ សុសានំ ហរីសុ។ តេសុ បញ្ចា ជនេ ‘តុម្ពេ ឈាបេថា’ តិ
សុសានេ វេបេត្វា សេសា តាមំ បរិជ្ជា។ យសធារកោ តំ មតសរីរំ សូលេហិ
វិជ្ជិត្វា បរិវត្តិត្វា បរិវត្តិត្វា ឈាបេន្តោ អសុភសញ្ញំ បដិលភិ, ឥតវេសម្បិ

ចតុន្នំ ជនានំ - ‘បស្សេយ, ភោ, ឥមំ សរីរំ តត្ថ តត្ថ វិទ្ធិសិតចម្ពំ, កតារកោរុបំ វិយ
អសុប្បិ ទុក្ខន្ធិ បដិក្ខល’ន្តិ ទស្សេសិ។ តេបិ តត្ថ អសុភសញ្ញំ បដិលភីសុ។ តេ
បញ្ចបិ ជនា កាមំ គន្ធា សេសសហាយកានំ កថយីសុ។ យសោ បន ទារកោ
គេហំ គន្ធា មាតាបិតុនញ្ច ភរិយាយ ច កថេសិ។ តេ សព្វេបិ អសុភំ ភារយីសុ។
ឥនមេតេសំ បុព្ពកម្មំ។ តេនេវ យសស្ស ឥត្តាការេ សុសានសញ្ញា ឧប្បជ្ឈិ, តាយ
ច ឧបនិស្សយសម្បត្តិយា សព្វេសម្បិវិសេសាធិគមោ និព្ពត្តិ។ ឯវំ ឥមេបិ
អត្តនា បត្តិគមេវ លភីសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទម្មី”តិ។

“ភន្តវគ្គិយសហាយកា បន កី កម្ពំ ករីសុ, ភន្តេ”តិ? “ឯតេបិ បុព្ពពុទ្ធានំ
សន្តិកេ អរហត្ថំ បត្តេត្វា បុញ្ញានិ កត្វា អបរកាគេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធវិសេ ធុត្តា
ហុត្វា តុណ្ហាលោវាទំ សុត្វា សង្ឃិស្សសហស្សានិ បញ្ចា សីលានិ វក្ខីសុ។ ឯវំ
ឥមេបិ អត្តនា បត្តិគមេវ លភីសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទម្មី”តិ។

“ឧរុវេលកស្សទាទយោ បន កី កម្ពំ ករីសុ, ភន្តេ”តិ? “តេបិ អរហត្ថមេវ
បត្តេត្វា បុញ្ញានិ ករីសុ។ ឥតោ ហិ ទ្វេនុវតិកប្បេ តិស្សោ ដុស្សោតិ ទ្វេ ពុទ្ធា
ឧប្បជ្ឈិសុ។ ដុស្សពុទ្ធស្ស មហិទ្ឋោ នាម រាជា បិតា អហោសិ។ តស្មី បន សម្ពោធិ
បត្តេ វញ្ញោ កនិជ្ជបុត្តោ បឋមអគ្គសាវកោ បុរោហិតបុត្តោ
ទុតិយអគ្គសាវកោ អហោសិ។ រាជា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា - ‘ជេដ្ឋបុត្តោ មេ ពុទ្ធា,
កនិជ្ជបុត្តោ បឋមអគ្គសាវកោ, បុរោហិតបុត្តោ ទុតិយអគ្គសាវកោ’តិ តេ
ឱលោកេត្វា, ‘មមេវ ពុទ្ធា, មមេវ ធម្មោ, មមេវ សង្ឃោ, នមោ តស្ស ភកវតោ
អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស’តិ តិក្ខត្ថំ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្តុ ចាទមូលេ
និបដ្ឋិត្វា, ‘ភន្តេ, ឥនានិ មេ នុវតិវស្សសហស្សបរិមាណស្ស អាយុនោ កោដិយំ
និសីទិត្វា និទ្ទាយនកាលោវិយ អញ្ញេសំ គេហទ្វារំ អគន្ធា យាវាហំ ជីវាមិ, តាវ
មេ ចត្តារោ បច្ឆយេ អធិវាសេថា’តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា និពាទ្ធិ ពុទ្ធបដ្ឋានំ ករោតិ។

រញ្ជ្រា បន អបរេបិ តតោ បុត្តា អហោសុំ។ តេសុ ជេដ្ឋស្ស បញ្ច យោធសតានិ
បរិវារានិ, មជ្ឈិមស្ស តីណិ, កនិដ្ឋស្ស ទ្វេ។ តេ ‘មយម្មិ ភាតិកំ
ភោជេស្សមា’តិ បិតរំ ឌីកាសំ យាទិត្វា អលភមាណា បុនប្បុនំ យាចន្តាបិ
អលភិត្វា បច្ឆន្តេ កុបិតេ តស្ស វុបសមនត្ថាយ បេសិតា បច្ឆន្តំ វុបសមេត្វា
បិតុ សន្តិកំ អាគមីសុ។ អថ នេ បិតា អាលិដ្ឋិត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា, ‘វរំ វេ, តាតា,
ធម្ម’តិ អាហា។

“តេ ‘សាធុ ទេវា’តិ វរំ គហិតកំ កត្វា បុន កតិចាហាច្ចយេន បិតរា
‘គណ្ណាថ, តាតា, វរ’ន្តិ វុត្តា, “ទេវ, អម្ពាភំ អញ្ជេន កេនចិ អត្ថោ នត្ថិ, ឥតោ
បដ្ឋាយ មយំ ភាតិកំ ភោជេស្សម, ឥមំ នោ វរំ ទេហី”តិ អាហំសុ។ ‘ន ទេមិ,
តាតា’តិ។ ‘និច្ចកាលំ អទេន្តោ សត្ត សំវច្ឆរានិ ទេថ, ទេវា’តិ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។
‘តេន ហិ ធម បញ្ច ចត្តារិ តីណិ ទ្វេ ឯកំ សំវច្ឆរំ ទេថ, ទេវា’តិ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។
‘តេន ហិ, ទេវ, សត្ត មាសេ ទេថា’តិ។ ‘ធម មាសេ បញ្ច មាសេ ចត្តារោ មាសេ
តយោ មាសេ ទេថ, ទេវា’តិ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។ ‘ហោតុ, ទេវ, ឯកេកស្ស នោ
ឯកេកំ មាសំ កត្វា តយោ មាសេ ទេថា’តិ។ ‘សាធុ, តាតា, តេន ហិ តយោ
មាសេ ភោជេថា’តិ អាហា។ តេ តុដ្ឋា រាជានំ វន្តិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតា។ តេសំ
បន តិណ្ណាម្មិ ឯកោវ កោដ្ឋាគារិកោ, ឯកោវ អាយុត្តកោ, តស្ស
ទ្វាទសនហុតា បុរិសបរិវារា។ តេ តេ បក្កោសាបេត្វា, ‘មយំ ឥមំ តេមាសំ ធន
សីលានិ គហេត្វា ទ្វេ កាសាវានិ និវាសេត្វា សត្តារា សហាវាសំ វសិស្សម, តុម្ភេ
ឯត្តកំ នាម ធានវត្តំ គហេត្វា ទេវសិកំ នវុតិសហស្សានំ ភិក្ខុនំ
យោធសហស្សស្ស ច សព្វំ ខាទនីយភោជនីយំ បវត្តេយ្យាថ។ មយញ្ញំ ឥតោ
បដ្ឋាយ ន កិញ្ចិ វត្តាមា’តិ វទីសុ។

“តេ តយោបិ ជនា បរិវាសហស្សំ គហេត្វា ធន សីលានិ សមាធាយ
កាសាយវត្តានិ និវាសេត្វា វិហារេយេវ វសីសុ។ កោដ្ឋាគារិកោ ច អាយុត្តកោ
ច ឯកតោ ហុត្វា តិល្លំ ភាតិកានំ កោដ្ឋាគារេហិ វារេន វារេន ទានវត្ថុ
គហេត្វា ទានំ ទេន្តិ, កម្មការានំ បន បុត្តា យាគុកត្តាធិនំ អត្ថាយ រោទន្តិ។ តេ
តេសំ ភិក្ខុសង្ឃេ អនាគតេយេវ យាគុកត្តាធិនំ ទេន្តិ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
ភត្តកិច្ចាវសានេ កិញ្ចិ អតិរេកំ ន ភូតបុព្វំ។ តេ ‘អបរភាគេ ទារកានំ ទេមា’ តិ
អត្តនាបិ គហេត្វា ខាធិសុ។ មនុស្សំ អាហារំ ទិស្វា អធិវាសេតុំ នាសក្ខីសុ។ តេ
បន ចតុរាសីតិសហស្សរា អហោសុំ។ តេ សង្ឃស្ស ទិន្នទានវត្ថុ ខាធិត្វា
កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បេត្តិវិសយេ និព្ពត្តិសុ។ តេ ភាតិកា បន
បុរិសសហស្សេន សន្និ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវលោកា
មនុស្សលោកំ, មនុស្សលោកា ទេវលោកំ សំសរន្តា ទ្វេនុវតិកប្បេ ខេបេសុំ។
‘ឯវំ តេ តយោ ភាតរោ អរហត្ថំ បត្តេន្តា តទា កល្យាណកម្មំ ករីសុ។ តេ
អត្តនា បត្តិតមេវ លភីសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទម្មី” តិ។

តទា បន តេសំ អាយុត្តកោ ពិម្ពិសារោ រាជា អហោសិ, កោដ្ឋាគារិកោ
វិសាខោ ឧចាសកោ។ តយោ រាជកុមារា តយោ ជជីលា អហោសុំ។ តេសំ
កម្មការា តទា បេតេសុ និព្ពត្តិត្វា សុគតិទុគ្គតិវសេន សំសរន្តា ឥមស្មី កប្បេ
ចត្តារិ ពុទ្ធន្តរានិ បេតលោកេយេវ និព្ពត្តិសុ។ តេ ឥមស្មី កប្បេ សព្វបឋមំ ឧប្បន្នំ
ចត្តាលីសវស្សសហស្សយុកំ កកុសន្នំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា, “អម្ពា កំ
អាហារំ លភនកាលំ អាចិក្ខថា” តិ បុច្ឆីសុ។ សោ “មម តាវ កាលេ ន
លភិស្សេ, មម បច្ឆតោ មហាបថវិយា យោជនមត្តំ អភិរុទ្ធាយ
កោណាគមនោ នាម ពុទ្ធា ឧប្បន្និស្សតិ, តំ បុច្ឆេយ្យថា” តិ អាហា។ តេ តត្ថកំ
កាលំ ខេបេត្វា តស្មី ឧប្បន្នេ តំ បុច្ឆីសុ។ សោបិ “មម កាលេ ន លភិស្សេ, មម
បច្ឆតោ មហាបថវិយា យោជនមត្តំ អភិរុទ្ធាយ កស្សថោ នាម ពុទ្ធា

ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តំ បុន្នេយ្យាថា”តិ អាហា។ តេ តត្ថកំ កាលំ ខេបេត្វា តស្មី ឧប្បន្នេ
តំ បុន្នេសុ។ សោមិ “មម កាលេ ន លភិស្សេ, មម បន បច្ឆតោ មហាបថវិយា
យោជនមត្ថំ អភិរុទ្ធ្យាយ គោតមោ នាម ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តនា តុម្ហាកំ
ញាតកោ ពិម្ពិសារោ នាម រាជា ភវិស្សតិ, សោ សត្ថុ ទានំ ទត្វា តុម្ហាកំ បត្តិ
ចាបេស្សតិ, តនា លភិស្សថា”តិ អាហា។ តេសំ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ស្វេទិវសសទិសំ
អហោសិ។ តេ តថាគតេ ឧប្បន្នេ ពិម្ពិសារញ្ញា បឋមទិវសំ ទានេ ទិន្នេ បត្តិ
អលភិត្វា រត្តិភាគេ ភេរវសទ្ធិំ កត្វា ញ្ញោ អត្តានំ ទស្សយីសុ។ សោ បុនទិវសេ
វេទ្យុវំ គន្ធា តថាគតស្ស តំ បវត្តិ អាហោចេសិ។

សត្តា, “មហារាជ, ឥតោ ទ្វេនុតិកប្បមត្តកេ ដុស្សពុទ្ធកាលេ ឯតេ តវ
ញាតកា, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទិន្នទានវត្ថុំ ខាទិត្វា បេតលោកេ ទិព្ពត្តិត្វា សំសរន្តា
កកុសន្ទាធយោ ពុទ្ធបុច្ឆិត្វា តេហិ ឥទព្វិទញ្ច វុត្តា ឯត្ថកំ កាលំ តវ ទានំ
បច្ឆាសីសមាធា ហិយ្យោ តយា ទានេ ទិន្នេ បត្តិ អលភមាធា ឯវមកំសូ”តិ
អាហា។ “កី បន, ភន្តេ, ឥទានិបិ ទិន្នេ លភិស្សន្តី”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ រាជា
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, ឥតោ តេសំ
បេតានំ ទិព្ពអន្ធមានំ សម្បជ្ឈត្វ”តិ បត្តិ អទាសិ, តេសំ តថេវ ទិព្ពត្តិ។ បុនទិវសេ
នគ្គា ហុត្វា អត្តានំ ទស្សេសុ។ រាជា “អដ្ឋ, ភន្តេ, នគ្គា ហុត្វា អត្តានំ ទស្សេសុ”តិ
អាហោចេសិ។ “វុត្តានិ តេ ន ទិន្នានិ, មហារាជា”តិ។ រាជាបិ បុនទិវសេ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចីវរទានំ ទត្វា, “ឥតោ តេសំ បេតានំ ទិព្ពវុត្តានិ
ហោន្ត”តិ ចាបេសិ។ តន្ត្រណាញោវ តេសំ ទិព្ពវុត្តានិ ឧប្បជ្ឈិសុ។ តេ បេតត្ថការំ
វិជហិត្វា ទិព្ពត្ថការេ សណ្ឋាហីសុ។ សត្តា អនុមោទនំ ករោន្តោ “តិរោកុដ្ឋេសុ
តិដ្ឋន្តី”តិ អាទិនា (ខុ. ចា. ៧.១; បេ. វ. ១២) តិរោកុដ្ឋានុមោទនំ អកាសិ។
អនុមោទនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ

អហោសិ។ ឥតិ សត្តា តេភាតិកជជីលានំ វត្ថុំ កថេត្វា ឥមម្បិ ធម្មទេសនំ
អាហារិ។

អគ្គសាវកា បន, “តន្តេ, កី ករីស្វ” តិ? “អគ្គសាវកភារាយ បត្តនំ ករីស្វ”។
ឥតោ កប្បសតសហស្សធិកស្ស ហិ កប្បានំ អសង្ខ័យ្យស្ស មត្តកេ
សារិបុត្តោ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្វត្តិ, នាមេន សរទមាណាវោ នាម
អហោសិ។ មោគ្គល្លានោ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្វត្តិ, នាមេន
សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកោ នាម អហោសិ។ តេ ឧភោបិ សហបំសុកីឡកា
សហាយកា អហោសុំ។ តេសុ សរទមាណាវោ បិតុ អច្ចយេន កុសលន្តកំ
មហាធនំ បដិបទ្ធិត្វា ឯកទិវសំ រហោគតោ ចិន្តេសិ - “អហំ
ឥធលោកត្ថភារមេវ ជានាមិ, នោ បរលោកត្ថភារំ។ ជាតសត្តានញ្ច មរណំ
នាម ធុរំ, មយា ឯកំ បព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា មោក្ខធម្មគវេសនំ កាតុំ វដ្តតី” តិ។ សោ
សហាយកំ ឧបសង្កមិត្វា អាហា - “សម្ម សិរិវឌ្ឍន, អហំ បព្ពជិត្វា មោក្ខធម្ម
គវេសិស្សមិ, តុំ មយា សទ្ធិ បព្ពជិតុំ សក្ខិស្សសិ, ន សក្ខិស្សសី” តិ? “ន
សក្ខិស្សមិ, សម្ម, តុំយេវ បព្ពជាហី” តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “បរលោកំ គច្ឆន្តោ
សហាយេ វា ញាតិមិត្ត វា គហេត្វា គតោ នាម នត្តិ, អត្តនា កតំ អត្តនោវ
ហោតី” តិ។ តតោ រតនកោដ្ឋាការំ វិវរាបេត្វា កបណាទ្ធិកវណិព្វកយាចកានំ
មហាធនំ ទត្វា បព្ពតថាធំ បរិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តស្ស ឯកោ ទ្វេ
តយោតិ ឯវំ អនុបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតា ចតុសត្តតិសហស្សមត្តា ជជីលា អហោសុំ។
សោ បញ្ច អភិញ្ញា, អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្វត្តេត្វា តេសំ ជជីលានំ
កសិណាបរិកម្មំ អាចិត្តិ។ តេបិ សព្វេ បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ
និព្វត្តេសុំ។

តែង សមយេន អនោមទស្សី នាម សម្មាសម្ពុទ្ធា លោកេ ឧទទាទិ។ នគរំ
ចន្ទវតី នាម អហោសិ, បិតា យសវា នាម ខត្តិយោ, មាតា យសោធរា នាម ទេវី,
ពោធិ អដ្ឋនរុក្ខោ, និសកោ ច អនោមោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, វរុណោ នាម
ឧបជ្ជាកោ, សុន្ទរា ច សុមនា ច ទ្វេ អគ្គសាវកា អហោសុំ។ អាយុ
វស្សសតសហស្សំ អហោសិ, សរីរំ អជ្ឈបញ្ញាសហត្ថព្រៃធំ, សរីរប្បភា
ទ្វាទសយោជនំ ជរិ, ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ
បច្ឆសកាលេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុជ្ជាយ លោកំ វោលោកេន្តោ
សរទតាបសំ ទិស្វា, “អដ្ឋ មយ្ហំ សរទតាបសស្សំ សន្តិកំ គតបច្ឆយេន
ធម្មទេសនា ច មហាតី ភវិស្សតិ, សោ ច អគ្គសាវកជ្ជានំ បត្តស្សតិ, តស្ស
សហាយកោ សរិវឿនកុដ្ឋម្ពិកោ ទុតិយសាវកជ្ជានំ, ទេសនាបរិយោសានេ
ចស្ស បរិវារា ចតុសត្ថតិសហស្សមត្តា ជដិលា អរហត្តំ ចាបុណ្ហិស្សន្តិ, មយា
តត្ថ គន្ធុវុដ្ឋតី” តិ អត្ថនោ បត្តចីវរមាធាយ អញ្ញំ កញ្ចំ អនាមន្តេត្វា សីហោ
វិយ ឯកចរោ ហុត្វា សរទតាបសស្ស អន្តេវាសិកេសុ ជលាជលត្តាយ គតេសុ
“ពុទ្ធការំ មេ ជាធាតុ” តិ អធិដ្ឋហិត្វា បស្សន្តស្សេវ សរទតាបសស្ស
អាកាសតោ ឌីតវិត្វា បថវិយំ បតិជ្ជាសិ។ សរទតាបសោ ពុទ្ធានុការព្រោវ
សរិវនិប្បត្តិញ្ចស្ស ទិស្វាលក្ខណាមន្តេ សម្មសិត្វា “ឥមេហិ លក្ខណេហិ
សមន្នាគតោ នាម អការមជ្ឈេ វសន្តោ រាជា ហោតិ ចក្កវតី, បព្ពជន្តោ លោកេ
វិវុដ្ឋនោ សព្ពញ្ញពុទ្ធា ហោតិ។ អយំ បុរិសោ និស្សំសយំ ពុទ្ធា” តិ ជានិត្វា
បច្ឆគ្គមនំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា អគ្គាសនំ បញ្ញាបេត្វា អនាសិ។ និសីទិ
ភគវា បញ្ញាត្តេ អគ្គាសនេ។ សរទតាបសោបិ អត្ថនោ អនុច្ឆរិកំ អាសនំ
គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

តស្មី សមយេ ចតុសត្ថតិសហស្សជដិលា បណ្ឌិតបណ្ឌិតានិ ឌីជវន្តានិ
ជលាជលានិ គហេត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ សម្មត្តា ពុទ្ធានព្រោវ អាចរិយស្ស ច

និសិដ្ឋាសន៍ ឡើយលោកគ្រូ អាហ៍សុ - “អាចរិយ, មយំ ‘ឥមស្មី លោកេ តុម្ពេហិ
មហន្តតរោ នត្ថិ’ តិវិចរាម, អយំ បន បុរិសោ តុម្ពេហិ មហន្តតរោ មញ្ញោ” តិ?
“តាតា, កី វិទេថ, សាសបេន សទ្ធិ អដ្ឋសដ្ឋិយោជនសតសហស្សព្វេដំ សិនេរុ
សមំ កាតុំ ឥច្ឆថ, សព្ពញ្ញពុទ្ធន សទ្ធិ មមំ ឧបមំ មា ករិត្ត បុត្តកា” តិ។ អថ តេ
តាបសា, “សទាយំ ឥត្តរសត្តោ អភវិស្ស, អម្ពាភំ អាចរិយោ ន ឯវរុបំ ឧបមំ
អាហរិស្ស, យាវ មហា វតាយំ បុរិសោ” តិ សញ្ញេ ចាទេសុ និបតិក្ខា សិរសា
វន្តិសុ។ អថ នេ អាចរិយោ អាហា - “តាតា, អម្ពាភំ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆរិកោ
ទេយ្យធម្មោ នត្ថិ, សត្តា ច ភិក្ខុចារវេលាយំ ឥធាគតោ, មយំ យថាសត្តិ
យថាពលំ ទេយ្យធម្មំ ទស្សម, តុម្ពេ យំ យំ បណ្ឌិតំ ជលាជលំ, តំ តំ
អាហរថា” តិ អាហារាបេត្វា ហត្ថេ ធារិក្ខា សយំ តថាគតស្ស បត្តេ
បតិជ្ជាបេសិ។ សត្តារា ជលាជលេ បដិគ្គហិតមត្តេ ទេវតា ទិព្វោជំ បក្ខិប័សុ។
សោ តាបសោ ឧទកម្មិ សយមេវ បរិស្សាវេត្វា អនាសិ។ តតោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា
និសិន្នេ សត្តរិ សព្វេ អន្តេវាសិកេ បក្កោសិក្ខា សត្ត សន្តិកេ សារណីយកមំ
កថេន្តោ និសីទិ។ សត្តា “ទ្វេ អគ្គសាវកា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ អាគច្ឆន្ទ” តិ
ចិន្តេសិ។ តេ សត្ត ចិត្តំ ញាត្វា សតសហស្សឡីណាសវបរិវាហ អាគច្ឆា សត្តារំ
វន្តិកា ឯកមន្តំ អដ្ឋសុ។

តតោ សរទតាបសោ អន្តេវាសិកេ អាមន្តេសិ - “តាតា, ពុទ្ធានំ
និសិដ្ឋាសនម្បិ នីចំ, សមណាសតសហស្សនម្បិ អាសនំ នត្ថិ, អដ្ឋ តុម្ពេហិ
ឧឡារំ ពុទ្ធសក្ការំ កាតុំ វដ្តតិ, បព្ពតចាទតោ វណ្ណាគន្ធសម្បជ្ជានិ បុច្ឆានិ
អាហរថា” តិ។ កថនកាលោ បបញ្ចោ វិយ ហោតិ, ឥទ្ធិមតោ បន ឥទ្ធិវិសយោ
អចិន្តេយ្យាតិ មុហុត្តមត្តេនេវ តេ តាបសា វណ្ណាគន្ធសម្បជ្ជានិ បុច្ឆានិ
អាហរិក្ខា ពុទ្ធានំ យោជនប្បមាលំ បុច្ឆាសនំ បញ្ចាបេសុ។ ឧភិន្នំ អគ្គសាវកានំ
តិការុតំ, សេសភិក្ខុនំ អឡយោជនិកាទិភេទំ, សង្ឃេន កស្ស ឧសភមត្តំ

អហោសិ។ “កថំ ឯកស្មី អស្សមបទេ តាវ មហន្តានិ អាសនានិ បញ្ញត្តានី” តិ ន
ចិន្តេតតំ។ ឥទ្ធវិសយោ ហោស។ ឯវំ បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ សរទតាបសោ
តថាគតស្ស បុរេតា អញ្ញលី បគ្គយ្ហ វិទោ, “ភន្តេ, មយ្ហំ ជីយរត្តំ ហិតាយ
សុខាយ ឥមំ បុច្ឆាសនំ អភិរុហថា” តិ អាហ។ តេន វុត្តំ -

“នាណបុប្ផញ្ច កន្ធាញ្ច, សម្មាទេវ្វាន ឯកតោ;
បុច្ឆាសនំ បញ្ញាបេត្វា, ឥទំ វចនមព្រា។

“ឥទំ មេ អាសនំ វីរ, បញ្ញត្តំ តវនុច្ឆរិ;
មម ចិត្តំ បសាទេន្តោ, និសីទ បុប្ផមាសនេ។

“សត្តវត្តិន្ទិវំ ពុទ្ធា, និសីទិ បុប្ផមាសនេ;
មម ចិត្តំ បសាទេត្វា, ហាសយិត្វា សនេវកេ” តិ។

ឯវំ និសិន្នេសត្តវិ ទ្វេ អគ្គសាវកា សេសភិក្ខុ ច អត្ថនោ អត្ថនោ បត្តាសនេ
និសីទិសុ។ សរទតាបសោ មហន្តំ បុប្ផច្ឆត្តំ គហេត្វា តថាគតស្ស មត្តកេ
ធារេន្តោ អជ្ជាសិ។ សត្តា “ជជិលានំ អយំ សក្ការោ មហាប្បលោ ហោត្វ” តិ
និរោធសមាបត្តិ សមាបន្និ។ សត្តុ សមាបត្តិ សមាបន្នការំ ញាត្វា ទ្វេ
អគ្គសាវកាបិ សេសភិក្ខុបិ សមាបត្តិ សមាបន្និសុ។ តថាគតេ សត្តាហំ
និរោធសមាបត្តិ សមាបន្និត្វា និសិន្នេ អន្តោវាសិកា ភិក្ខុចារកាលេ សម្មត្ថេ
វនមូលដលាដលំ បរិភុញ្ញិត្វា សេសកាលេ ពុទ្ធានំ អញ្ញលី បគ្គយ្ហ តិដ្ឋន្តិ។
សរទតាបសោ បន ភិក្ខុចារម្មិ អគន្ធា បុប្ផច្ឆត្តំ ធារយមាណោវ សត្តាហំ
បីតិសុខេន វីតិនាមេសិ។ សត្តា និរោធតោ វុដ្ឋាយ ទក្ខិណាបស្សេ និសិន្នំ
បឋមអគ្គសាវកំ និសកត្ថេវ អាមន្តេសិ - “និសក, សក្ការការកានំ តាបសានំ
បុច្ឆាសនានុមោទនំ ករោហី” តិ។ ដេវោ ចក្កវត្តិវញ្ញោ សន្តិកា

បដិលទ្ធមហាលោកោ មហាយោធាវិយ តុដ្ឋមានសោ សាវកចារិញ្ញាលោ
ឋត្វា បុច្ឆាសនានុមោទនំ អារភិ។ តស្ស ទេសនាវសានេ ទុតិយសាវកំ
អាមន្តេសិ - “តូម្បី ភិក្ខុ ធម្មំ ទេសេហី” តិ។ អនោមត្ថេរោ តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ
សម្មសិទ្ធា ធម្មំ កថេសិ។ ទិដ្ឋំ អគ្គសាវកានំ ទេសនាយ ឯកស្សបិ
អភិសមយោ នាហោសិ។ អថ សត្តា អបរិមាណោ ពុទ្ធវិសយេ ឋត្វា ធម្មទេសនំ
អារភិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឋបេត្វា សវនតាបសំ សព្វេបិ
ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា អរហត្តំ ចាបុណ្ណិសុ, សត្តា “ឯថ, ភិក្ខុវេ” តិ ហត្ថំ
បសារេសិ។ តេសំ តាវនេវ កេសមស្សនិ អន្តរធាយីសុ, អដ្ឋបរិក្ខារា កាយេ
បដិមុក្កាវ អហោសុំ។

សវនតាបសោ “កស្មា អរហត្តំ ន បត្តោ” តិ? វិក្ខិត្តចិត្តត្តា។ សោ កិវ ពុទ្ធានំ
ទុតិយាសនេ និសីទិទ្ធា សាវកចារិញ្ញាលោ ឋត្វា ធម្មំ ទេសយតោ
អគ្គសាវកស្ស ធម្មទេសនំ សោតុំ អារទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ, “អហោ វតាហម្បិ
អនាគតេ ឧប្បជ្ឈនកពុទ្ធស្ស សាសនេ ឥមិនា សាវកេន បដិលទ្ធុរំ
លកេយ្យ” តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ សោ តេន បរិវិតក្កេន មគ្គជលបដិវេធំ កាតុំ
នាសក្ខិ។ តថាគតំ បន វន្តិទ្ធា សម្មទេ ឋត្វា អាហា - “ភន្តេ, តុម្ហាកំ
អនន្តរាសនេ និសិទ្ធា ភិក្ខុ តុម្ហាកំ សាសនេ កោ នាម ហោតី” តិ? “មយា
បរិត្តិតំ ធម្មចក្កំ អនុបវត្ថេន្តោ សាវកចារិញ្ញាណស្ស កោជិប្បត្តោ
សោឡស បញ្ញា បដិវិជ្ជិត្វា បិតោ មយំ សាសនេ អគ្គសាវកោ និសកោ នាម
ឯសោ” តិ។ “ភន្តេ, យោយំ មយា សត្តាហំ បុប្ផត្ថំ ធារេន្តេន សក្ការោ កតោ,
អហំ ឥមស្ស ជលេន អញ្ចំ សក្កត្ថំ វា ព្រហ្មត្ថំ វា ន បត្តេមិ, អនាគតេ បន អយំ
និសកត្ថេរោ វិយ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកោ ភវេយ្យ” តិ បត្ថនំ អកាសិន្តិ។
សត្តា “សមជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឥមស្ស បុរិសស្ស បត្តនា” តិ អនាគតំសញ្ញាណំ
បេសេត្វា ឱលោកេន្តោ កប្បសតសហស្សនិកំ ឯកំ អសង្ខេយ្យំ អតិក្កមិត្វា

សមិជ្ឈនការំ អន្តស។ ទិស្វាន សរទតាបសំ អាហា - “នតេ អយំ បត្តនាមោយា
ភវិស្សតិ, អនាគតេ បន កប្បសតសហស្សនិកំ ឯកំ អសង្ខេយ្យំ
អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស មាតា មហាមាយា នាម
ទេវី ភវិស្សតិ, បិតា សុទ្ធាទនោ នាម មហារាជា, បុត្តោ រាហុលោ នាម,
ឧបជ្ឈាកោ អាណន្តោ នាម, ទុតិយអគ្គសាវកោ មោគ្គល្លានោ នាម, តុំ បនស្ស
បឋមអគ្គសាវកោ ធម្មសេនាបតិ សាវិបុត្តោ នាម ភវិស្សសី” តិ។ ឯវំ តាបសំ
ព្យាករិត្វា ធម្មកថំ កថេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។

សរទតាបសោបិ អន្តោវាសិកត្តោរាជំ សន្តិកំ គន្ធា សហាយ កស្ស
សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកស្ស សាសនំ បេសេសិ, “ភន្តេ, មម សហាយ កស្ស វទេថ,
សហាយកេន តេ សរទតាបសេន អនោមទស្សី ពុទ្ធស្ស ចាទមូលេ អនាគតេ
ឧប្បជ្ឈនកស្ស គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ បឋមអគ្គសាវកជ្ជានំ បត្តិតំ, តុំ
ទុតិយអគ្គសាវកជ្ជានំ បត្តេហី” តិ។ ឯវំ ព្យា បន វត្វា ថេរេហិ បុរេតរមេវ
ឯកបស្សេន គន្ធា សិរិវឌ្ឍនស្ស និវេសនទ្វារេ អជ្ជាសិ។ សិរិវឌ្ឍនោ “ចិរស្សំ វត
មេ អយ្យោ អាគតោ” តិ អាសនេ និសីទាបេត្វា អត្តនា នីហសនេ និសិទ្ធោ,
“អន្តោវាសិកបរិសា បន វោ, ភន្តេ, ន បញ្ញាយតី” តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សម្ម, អម្ពា កំ
អស្សមំ អនោមទស្សី ពុទ្ធា អាគតោ, មយំ តស្ស អត្តនោ ពលេន សក្ការំ
អករិម្ពា, សត្តា សព្ពេសំ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ វេបេត្វា មំ សេសា
អរហត្តំ បត្វា បព្ពជីសុ។ អហំ សត្ថ បឋមអគ្គសាវកំ និសកត្តេ ទិស្វា
អនាគតេ ឧប្បជ្ឈនកស្ស គោតមពុទ្ធស្ស នាម សាសនេ បឋមអគ្គសាវកជ្ជានំ
បត្តេសី, តូម្បិ តស្ស សាសនេ ទុតិយអគ្គសាវកជ្ជានំ បត្តេហី” តិ។ “មយ្ហំ
ពុទ្ធមហិ សទ្ធិ បរិចយោ នត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “ពុទ្ធមហិ សទ្ធិ កថនំ មយ្ហំ ភាវោ ហោតុ,
តុំ មហន្តំ សក្ការំ សង្ខេហី” តិ។

សិរីវង្សនោ តស្ស វេចនំ សុត្វា អត្តនោ និវេសនទ្វារេ រាជមាណេន
អដ្ឋករីសមត្ថំ ឋានំ សមតលំ កាវេត្វា វាលុកំ ឌីកិរាបេត្វា
លាជបញ្ចមាធិបុច្ឆានិ វិកិរាបេត្វា នីលុប្បលច្ឆនំ មណ្ឌបំ កាវេត្វា ពុទ្ធាសនំ
បញ្ញាបេត្វា សេសភិក្ខុនម្យំ អាសនាធិ បដិយាទេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ
សង្ខេត្វា ពុទ្ធានំ និមន្តនត្ថាយ សរទតាបសស្ស សញ្ញំ អនាសិ។ តាបសោ
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា តស្ស និវេសនំ អគមាសិ។ សិរីវង្សនោបិ
បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តថាគតស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា មណ្ឌបំ បវេសេត្វា
បញ្ញត្តាសនេសុ និសិទ្ធស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទក្ខិណោទកំ ទត្វា
បណ្ឌិតេន កោជនេន បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ
មហារហេហិ វត្ថេហិ អន្នាទេត្វា, “ភន្តេ, នាយំ អារព្ពោ អប្បមត្តកដ្ឋានត្ថាយ,
ឥមិនាវ និយាមេន សត្តាហំ អនុកម្យំ ករោថា”តិ អាហា។ សត្តា អធិវាសេសិ។
សោ តេនេវ និយាមេន សត្តាហំ មហាធានំ បវត្ថេត្វា ភគវន្តំ វន្តិត្វា អញ្ជលី
បគ្គយ្ហ ឋិតោ អាហា - “ភន្តេ, មម សហាយោ សរទតាបសោ យស្ស សត្ថស្ស
បឋមអគ្គសាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថេសិ, អហម្មិ “តស្សេវ ទុតិយអគ្គសាវកោ
ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថេមីតិ។

សត្តា អនាគតំ ឌីលោកេត្វា តស្ស បត្តនាយ សមិជ្ឈនភារំ ទិស្វា ព្យាកាសិ
- “ត្វំ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខេយ្យំ អតិក្កមិត្វា គោតមពុទ្ធស្ស
ទុតិយអគ្គសាវកោ ភវិស្សសី”តិ។ ពុទ្ធានំ ព្យាករណំ សុត្វា សិរីវង្សនោ
ហដ្ឋបហដ្ឋោ អហោសិ។ សត្តាបិ ភត្តានុមោទនំ កត្វា សបរិវារោ វិហារមេវ
គតោ។ “អយំ, ភិក្ខុវេ, មម បុត្ថេហិ តទា បត្តិតបត្តនា។ តេ យថាបត្តិតមេវ
លភីសុ។ នាហំ មុខំ ឌីលោកេត្វា ទេមី”តិ។

ឯវ៉ា រុត្ត ទ្វេ អគ្គសាវកា ភក្ត្រវង្ស វង្សត្វា, “ភន្តេ, មយំ អភារិយភូតា សមាធា
 គិរគ្គសមជ្ជំ ធម្មនាយ គតា” តិ យាវ អស្សជិត្តេស្ស សន្តិកា
 សោតាបត្តិជលបដិវេទា សព្វំ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ កថេត្វា, “តេ មយំ, ភន្តេ,
 អាចរិយស្ស សញ្ញាយស្ស សន្តិកំ គន្ធា តំ តុម្ហាកំ ចាធម្មលេ អានេតុកាមា
 តស្ស លទ្ធិយា និស្សាវការំ កថេត្វា ឥធាគមនេ អានិសំសំ កថយិម្ហា។ សោ
 ឥធានិ មយ្ហំ អន្តេវាសិកវាសោ នាម ចាជិយា ឧទញ្ញនការវប្បត្តិសធិសោ, ន
 សក្ខិស្សមិ អន្តេវាសិវាសំ វសិតុ” ត្ថិ វត្វា, “អាចរិយ, ឥធានិ មហាជនោ
 គន្ធមាលាធិហត្ថោ គន្ធា សត្តារមេវ បូជេស្សតិ, តុម្ហេ កថំ ភវិស្សថា” តិ រុត្ត
 “កី បន ឥមស្មី លោកេ បណ្ឌិតា ពហុ, ឧទាហុ ធន្វា” តិ? “ធន្វា” តិ កថិតេ “តេន
 ហិ បណ្ឌិតា បណ្ឌិតស្ស សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គមិស្សន្តិ, ធន្វា
 ធន្វស្ស មម សន្តិកំ អាគមិស្សន្តិ, គច្ឆេ តុម្ហេ” តិ វត្វា “អាគន្តំ ន ឥច្ឆិ, ភន្តេ” តិ។
 តំ សុត្វា សត្វា, “ភិក្ខុវេ, សញ្ញាយោ អត្ថនោ មិច្ឆាធិដ្ឋិតាយ អសារំ សារោតិ,
 សារញ្ច អសារោតិ គណ្ហិ។ តុម្ហេ បន អត្ថនោ បណ្ឌិតតាយ សារញ្ច សារតោ,
 អសារញ្ច អសារតោ ញ្ញត្វា អសារំ បហាយ សារមេវ គណ្ហិត្តា” តិ វត្វា ឥមា
 គាថា អភាសិ -

១១.

“អសារេ សារមតិនោ, សារេ ចាសារធម្មិនោ;
 តេ សារំ នាធិគច្ឆន្តិ, មិច្ឆាសង្កប្បកោចរា។

១២.

“សារញ្ច សារតោ ញ្ញត្វា, អសារញ្ច អសារតោ;
 តេ សារំ អធិគច្ឆន្តិ, សម្មាសង្កប្បកោចរា” តិ។

តត្ថ អសារ សារមតិឆោតិ ចត្តារោ បច្ចយា, ធនវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, តស្ស ឧបនិស្សយក្ខតា ធម្មទេសនាតិ អយំ អសារោ នាម, តស្មី សារទិដ្ឋិឆោតិ អត្តោ។ សារ ចាសារទស្សិឆោតិ ធនវត្ថុកា សម្មាទិដ្ឋិ, តស្ស ឧបនិស្សយក្ខតា ធម្មទេសនាតិ អយំ សារោ នាម, តស្មី “នាយំ សារោ”តិ អសារទស្សិឆោ។ តេ សារន្ត តេ បន តំ មិច្ឆាទិដ្ឋិគ្គហណំ គហេត្វា ឋិតា កាមវិតក្កាទីនំ វសេន មិច្ឆាសង្កប្បគោចរា ហុត្វា សីលសារំ, សមាធិសារំ, បញ្ញាសារំ, វិមុត្តិសារំ, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនសារំ, “បរមត្ថសារំ, និព្វានញ្ច នាធិគច្ឆ”ន្តិ។ សារញ្ញាតិ តមេវ សីលសារាទិសារំ “សារោ នាមាយ”ន្តិ, វុត្តប្បការញ្ច អសារំ “អសារោ អយ”ន្តិ ញ្ញាត្វា។ តេ សារន្ត តេ បណ្ឌិតា ឯវំ សម្មាទស្សនំ គហេត្វា ឋិតា នេក្ខម្មសង្កប្បាទីនំ វសេន សម្មាសង្កប្បគោចរា ហុត្វា តំ វុត្តប្បការំ សារំ អធិគច្ឆន្តិតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណីសុ។ សន្និបតិតានំ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សារិបុត្តត្ថេវវត្ថុ អជ្ជមំ។

៥. នន្ទត្ថេវវត្ថុ

យថា អភារន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អាយស្មន្តំ នន្ទំ អារព្ព កថេសិ។

សត្តា ហិ បវត្តិតវរធម្មចក្កោ រាជគហំ កត្វា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ - “បុត្តំ មេ អានេត្វា ទស្សេថា”តិ សុទ្ធាធនមហារាជេន បេសិតានំ សហស្សសហស្សបរិវារានំ ធនន្តំ ទូតានំ សព្ពបច្ឆតោ កត្វា អរហត្តប្បត្តេន កាឡិទាយិត្ថេវេន គមនកាលំ ញ្ញាត្វា មគ្គវណ្ណំ វណ្ណេត្វា

វិសតិសហស្សធាតុសរេន្តរុតោ កបិលបុរំ នីតោ ញាតិសមាគមេ
ចោត្តរេស្សំ អត្ថប្បត្តិ កត្វា វេស្សន្តរជាតកំ (ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាធម្មោ)
កថេត្វា បុនទិវសេ បិណ្ឌាយ បរិដ្ឋោ, “ឧត្តិជ្ជេ នប្បមន្ទេយ្យា” តិ (ធិ. ប. ១៦៨)
គាថាយ បិតរំ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាបេត្វា, “ធម្មញ្ញេវ” តិ (ធិ. ប. ១៦៩)
គាថាយ មហាបជាបតី សោតាបត្តិជលេ, រាជានញ្ច សកទាគាមិជលេ
បតិជ្ជាបេសិ។ ភត្តកិច្ចាវសានេ បន រាហុលមាតុគុណកមំ និស្សាយ
ចន្ទកិច្ចិជាតកំ (ជា. ១.១៤.១៨ អាធម្មោ) កថេត្វា តតោ តតិយទិវសេ
នន្ទកុមារស្ស អភិសេកគេហប្បវេសនវិវាហមជ្ឈលេសុ បវត្តមាទេសុ
បិណ្ឌាយ បរិសិទ្ធា នន្ទកុមារស្ស ហត្ថេ បត្តំ ទត្វា មជ្ឈលំ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា
បក្កមន្តោ នន្ទកុមារស្ស ហត្ថតោ បត្តំ ន គណ្ហិ។ សោបិ តថាគតការវេន “បត្តំ
វោ, ភន្តេ, គណ្ហាថា” តិ វត្ថុំ នាសក្ខិ។ ឯវំ បន ចិន្តេសិ - “សោចានសីសេ បត្តំ
គណ្ហិស្សតិ” តិ។ សត្តា តស្មិម្បិ ហំនេ ន គណ្ហិ។ ឥតរោ “សោចានចាទម្វលេ
គណ្ហិស្សតិ” តិ ចិន្តេសិ។ សត្តា តត្ថាបិ ន គណ្ហិ។ ឥតរោ “រាជម្ពីរណ
គណ្ហិស្សតិ” តិ ចិន្តេសិ។ សត្តា តត្ថាបិ ន គណ្ហិ។ កុមារោ និវត្តិតុកាមោ
អរុចិយា គច្ឆន្តោ សត្តការវេន “បត្តំ គណ្ហាថា” តិ វត្ថុំ ន សក្ខេតិ។ “ឥធ
គណ្ហិស្សតិ, ឯត្ថ គណ្ហិស្សតិ” តិ ចិន្តេន្តោ គច្ឆតិ។

តស្មី ខណោ អញ្ញា ឥត្ថិយោ តំ ទិស្វា ជនបទកល្យាណិយា អាចិក្ខិសុ -
“អយ្យេ, ភគវា នន្ទកុមារំ គហេត្វា តតោ, តុម្ពេហិ តំ វិនា ករិស្សតិ” តិ។ សា
ឧទកតិទ្ធិហិ បគ្សរន្តេហោវ អឡុល្លិខិតេហិ កេសេហិ វេគេន គន្ធា, “តុវដំខោ,
អយ្យបុត្ត, អាគន្ធយ្យាសី” តិ អាហា។ តំ តស្ស វេចនំ តស្ស ហទយេ តិវិយំ
បតិទ្វាវិយ បិតំ។ សត្តាបិស្ស ហត្ថតោ បត្តំ អគ្គណ្ហិទ្វាវ តំ វិហារំ នេត្វា,
“បព្ពជិស្សសិ នន្ទា” តិ អាហា។ សោ ពុទ្ធការវេន “ន បព្ពជិស្សមី” តិ អវត្វា, “អាម,

បញ្ចេញសូរមី”តិ អាហា។ សត្តា “តេន ហិ នន្តំ បញ្ចាដេថា”តិ អាហា។ សត្តា
កបិលបុរំ គន្ធា តតិយធិវសេ នន្តំ បញ្ចាដេសិ។

សត្តមេ ធិវសេ រាហុលមាតា កុមារំ អលន្តិវត្វា ភគវតោ សន្តិកំ បេសេសិ
- “បស្ស, តាត, ឯតំ វីសតិសហស្សសមណបរិវុតំ សុវណ្ណាវណ្ណំ ព្រហ្មវិវណ្ណំ
សមណំ, អយំ តេ បិតា, ឯតស្ស មហន្តា និធិកុម្មិយោ អហេសុំ។ ឡាស្ស
និក្ខមនតោ បដ្ឋាយ ន បស្សម, គច្ឆ នំ ឆាយដ្ឋំ យាចស្ស - ‘អហំ, តាត,
កុមារោ, អភិសេកំ បទ្វា ចក្កវត្ថុ ភវិស្សមិ, ធនេន មេ អត្ថោ, ធនំ មេ ទេហិ។
សាមិកោ ហិ បុត្តោ បិតុសន្តកស្ស”តិ។ កុមារោ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ធាវ
បិតុសិនេហំ បដិលភិក្ខា ហដ្ឋបិត្តោ “សុខា តេ, សមណ, ឆាយា”តិ វត្វា
អញ្ញម្បិ ពហុំ អត្ថនោ អនុបំ វទន្តោ អដ្ឋាសិ។ ភគវា កតភត្តកិច្ចោ
អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ កុមារោបិ “ឆាយដ្ឋំ មេ, សមណ,
ទេហិ, ឆាយដ្ឋំ មេ, សមណ, ទេហិ”តិ ភគវន្តំ អនុពន្ធិ។ ភគវាបិ កុមារំ ន
និវត្តាបេសិ។ បរិជនោបិ ភគវតោ សន្តិ គច្ឆន្តំ និវត្តតុំ ឆាសក្ខិ។ ឥតិ សោ
ភគវតោ សន្តិ អាមមេវ អគមាសិ។

តតោ ភគវា ចិន្តេសិ - “យំ អយំ បិតុសន្តកំ ធនំ ឥច្ឆតិ, តំ វដ្ឋានុកតំ
សវិយាតំ, ហន្តស្ស ពោធិតលេ បដិលទ្ធិ សត្តវិធំ អរិយធនំ ទេមិ,
លោកុត្តរឆាយដ្ឋស្ស នំ សាមិកំ ករោមី”តិ។ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ សាវិបុត្តំ
អាមន្តេសិ - “តេន ហិ ភូ, សាវិបុត្ត, រាហុលកុមារំ បញ្ចាដេហិ”តិ។ បេរោ កុមារំ
បញ្ចាដេសិ។ បញ្ចេតេ ច បន កុមារេ រញ្ជោ អធិមត្តំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជិ។ តំ អធិវាសេតុំ
អសក្កោន្តោ ភគវតោ និវេទេត្វា, “សាធុ, ភន្តេ, អយ្យា, មាតាបិតុហិ
អនុញ្ញាតំ បុត្តំ ន បញ្ចាដេយ្យ”តិ វំ យាចិ។ ភគវា តស្ស តំ វំ ទត្វា
បុនេកធិវសំ រាជនិវេសនេ កតថាតរាសោ ឯកមន្តំ និសិន្នេន រញ្ជា, “ភន្តេ,

តុម្កាកំ ធុក្ករកាវិកកាលេ ឯកា ទេវតា មំ ឧបសង្កមិត្វា, ‘បុត្តោ តេ
កាលកតោ’តិ អាហា។ អហំ តស្ស វចនំ អសទ្ធិហន្តោ ‘ន មយ្ហំ បុត្តោ ពោធិ
អប្បត្វា កាលំ ករោតី’តិ បដិក្ខិបិ”ន្ត វុត្ថេ - “ឥទានិ កី សទ្ធិហិស្សេ, បុត្តេបិ
អដ្ឋិកានិ ធស្សេត្វា, ‘បុត្តោ តេ មតោ’តិ វុត្ថេ ន សទ្ធិហិត្វា”តិ ឥមិស្សា
អត្ថប្បត្តិយា មហាធម្មចាលជាតកំ (ជា. ១.១០.៩២ អាទយោ) កថេសិ។
តាថាបរិយោសានេ រាជា អនាគាមិជលេ បតិជ្ឈហិ។ ឥតិ ភគវា បិតរំ ឥសុ
ជលេសុ បតិជ្ឈាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ បុនទេវ រាជគហំ គន្ធា តតោ
អនាថបិណ្ឌិកេន សាវត្ថី អាគមនត្ថាយ គហិតបដិញ្ញា និដ្ឋិតេ ជេតវនេ
វិហារេ តត គន្ធា វាសំ កប្បេសិ។

ឯវំ សត្តរិ ជេតវនេ វិហារន្តេ អាយស្មា នន្នោ ឧក្កណ្ឌិត្វា ភិក្ខុនំ ឯតមត្ថំ
អាហេចេសិ - “អនភិរតោ អហំ, អាវុសោ, ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ, ន សក្កោមិ
ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សមី”តិ។ ភគវា តំ បវត្តិ
សុត្វា អាយស្មន្តំ នន្តំ បក្កោសាបេត្វា ឯតទរោច - “សច្ចំ កិរ ត្វំ, នន្ត,
សម្ពហុលានំ ភិក្ខុនំ ឯវំ អាហេចេសិ - ‘អនភិរតោ, អាវុសោ, ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ, ន
សក្កោមិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សមី’”តិ? “ឯវំ,
ភន្តេ”តិ។ “កិស្ស បន ត្វំ, នន្ត, អនភិរតោ ព្រហ្មចរិយំ ចរសិ, ន សក្កោសិ
ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សសិ”តិ? “សាកិយានិ មំ,
ភន្តេ, ជនបទកល្យាណី យរា និក្ខមន្តស្ស អឡុល្លិធិតេហិ កេសេហិ
អបលោកេត្វា មំ ឯតទរោច - ‘តុវដំ ខោ, អយ្យបុត្ត, អាគន្ធយ្យាសី’តិ, សោ
ខោ អហំ, ភន្តេ, តំ អនុស្សរមា នោ អនភិរតោ ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ, ន សក្កោមិ
ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សមី”តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ នន្ទំ ពាហាយំ គហេត្វា ឥទ្ធិពលេន
តាវតីសនេវលោកំ អានេន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកស្មី ឈាមក្ខេត្តេ ឈាមខាណ្តាកេ
និសិន្នំ ជិន្នកណ្តាធាសនន្ត្រំ ឯកំ បលុដ្ឋមក្កដី ធនេស្សត្វា តាវតីសភវនេ
សក្កស្ស ទេវវញ្ញោ ឧបជ្ជានំ អាគតានិ កកុជចាទានិ បញ្ច អច្ឆរាសតានិ
ធនេស្សសិ។ កកុជចាទានីតិ រត្តវណ្ណតាយ ចាវេតចាទានិសទិសចាទានិ។
ធនេស្សត្វា ច បនាហា - “តំ កី មញ្ញាសិ, នន្ទ, កតមា នុ ខោ អភិរូបតរា វា
ធន្សនីយតរា វា ចាសាទិកតរា វា សាកិយានី វា ជនបទកល្យាណី, ឥមាទិ វា
បញ្ច អច្ឆរាសតានិ កកុជចាទានី”តិ? តំ សុត្វា អាហា - “សេយ្យថាបិ សា, ភន្តេ,
ជិន្នកណ្តាធាសនន្ត្រំ បលុដ្ឋមក្កដី, ឯវមេវ ខោ, ភន្តេ, សាកិយានី
ជនបទកល្យាណី, ឥមេសំ បញ្ចន្ទំ អច្ឆរាសតានំ ឧបនិធាយ សន្ត្រ័ម្បិ ន ឧបេតិ,
កលម្បិ ន ឧបេតិ, កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ។ អថ ខោ ឥមាទេវ បញ្ច
អច្ឆរាសតានិ អភិរូបតរានិ ចេវ ធន្សនីយតរានិ ច ចាសាទិកតរានិ ចា”តិ។
“អភិរម, នន្ទ, អភិរម, នន្ទ, អហំ តេ ចាជិភោគោ បញ្ចន្ទំ អច្ឆរាសតានំ
បដិលាភាយ កកុជចាទាន”ន្តិ។ “សចេ មេ, ភន្តេ ភគវា, ចាជិភោគោ បញ្ចន្ទំ
អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុជចាទានំ, អភិរមិស្សាមហំ, ភន្តេ, ភគវតិ
ព្រហ្មចរិយេ”តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ នន្ទំ គហេត្វា តត្ថ អន្តរហិតោ ជេតវនេយេវ
ចាតុរហោសិ។ អស្សោសុំ ខោ ភិក្ខុ, “អាយស្មា កិរ នន្តោ ភគវតោ ភាតា
មាតុច្ឆាបុត្តោ អច្ឆរានំ ហេតុ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ។ ភគវា កិរស្ស ចាជិភោគោ
បញ្ចន្ទំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុជចាទាន”ន្តិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ
នន្ទស្ស សហាយកា ភិក្ខុ អាយស្មន្តំ នន្ទំ ភគកវាទេន ច ឧបក្កិតកវាទេន ច
សមុទាចរន្តិ, “ភតកោ កិរាយស្មា នន្តោ, ឧបក្កិតកោ កិរាយស្មា នន្តោ,
អច្ឆរានំ ហេតុ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ។ ភគវា កិរស្ស ចាជិភោគោ បញ្ចន្ទំ

អដ្ឋរាសតានំ បដិលាភាយ កកុជចានាណ”ន្តិ។ អថ ខោ អាយស្មា នន្ទោ
សហាយកានំ ភិក្ខុនំ ភតកវាទេន ច ឧបក្កិតកវាទេន ច អដ្ឋិយមាណោ
ហរាយមាណោ ជិតុច្ឆមាណោ ឯកោ វុបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបិ បហិតត្តោ
វិហារន្តោ ន ចិរស្សេវ យស្សត្ថាយ កុលបុត្តា សម្មនេវ អគារស្មា អនគារិយំ
បព្ពជន្តិ, តទនុត្តរំ ព្រាហ្មចរិយបរិយោសានំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា
ឧបសម្បជ្ឈវិហាសិ, “ឱណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រាហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ
ឥត្តត្ថាយា”តិ អព្ពញ្ញាសិ។ អញ្ញាតរោ ច ខោ បនាយស្មា នន្ទោ អរហតំ
អហោសិ។

អថកា ទេវតា វត្តិភាគេ សកលំ ជេតវនំ ឌីកាសេត្វា សត្តារំ
ឧបសម្ព័មិត្វា វទ្ធិត្វា អាហោចេសិ - “អាយស្មា, ភន្តេ, នន្ទោ ភគវតោ ភាតា
មាតុច្ឆាបុត្តោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ
សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា ឧបសម្បជ្ឈវិហរតី”តិ។ ភគវតោបិ ខោ ញាណំ
ឧទចាទិ “នន្ទោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ
សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា ឧបសម្បជ្ឈវិហរតី”តិ។ សោចាយស្មា នន្ទោ តស្សា
វត្តិយា អច្ចយេន ភគវន្តំ ឧបសម្ព័មិត្វា វទ្ធិត្វា ឯតទវោច - “យំ មេ, ភន្តេ, ភគវា
ចាជិភោគោ បញ្ចន្តំ អដ្ឋរាសតានំ បដិលាភាយ កកុជចានានំ, មុញ្ញាមហំ,
ភន្តេ, ភគវន្តំ ឯតស្មា បដិស្សវា”តិ។ “មយាបិ ខោ តេ, នន្ទ, ចេតសា ចេតោ បរិច្ច
វិទិតោ ‘នន្ទោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ
សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា ឧបសម្បជ្ឈវិហរតី’តិ។ ទេវតាបិ មេ ឯតមត្តំ
អាហោចេសិ - ‘អាយស្មា, ភន្តេ, នន្ទោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ
បញ្ញាវិមុត្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា ឧបសម្បជ្ឈវិហរតី’តិ។ យទេវ
ខោ តេ, នន្ទ, អនុចាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, អថាហំ មុត្តោ ឯតស្មា

បដិស្សវា"តិ។ អថ ខោភគវា ឯតមត្តំវិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ
ឧទានេសិ -

“យស្ស និត្តិល្លោកា បដ្ឋោ, មទ្ធិតោ កាមកណ្តាលោ;
មោហក្ខយំ អនុប្បត្តោ, សុខទុក្ខេសុ ន វេជតី ស ភិក្ខុ”តិ។ (ឧទា. ២២);

អថកធិវេសំ ភិក្ខុ តំ អាយស្មន្តំ នន្ទំ បុច្ឆិសុ - “អារុសោ នន្ទ, បុព្វេ ត្វ
‘ឧក្កល្លាតោមី’តិ វេទេសិ, ឥទានិ តេ កថ”ន្តិ? “នត្ថិ មេ, អារុសោ, គិហិភាវាយ
អាលយោ”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ - “អភូតំ អាយស្មា នន្ទោ កថេតិ, អញ្ញំ ព្យាករេតិ,
អតីតធិវេសេសុ ‘ឧក្កល្លាតោមី’តិ វេត្វា ឥទានិ ‘នត្ថិ មេ គិហិភាវាយ
អាលយោ’តិ កថេតី”តិ គន្ធា ភគវតោ ឯតមត្តំ អាហេចេសុំ។ ភគវា “ភិក្ខុវេ,
អតីតធិវេសេសុ នន្ទស្ស អត្តភាវោ ទុច្ឆន្ទគេហសទិសោ អហោសិ, ឥទានិ
សុច្ឆន្ទគេហសទិសោ ជាតោ។ អយញ្ញំ ទិព្វច្ឆរាជំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ
បព្ពជិតកិច្ចស្ស មត្តកំ ចាបេតុំ វាយមន្តោ តំ កិច្ចំ បត្តោ”តិ វេត្វា ឥមា គាថា
អភាសិ -

១៣.

“យថា អគារំ ទុច្ឆន្ទំ, វុដ្ឋី សមតិវិជ្ជតិ;
ឯវំ អភាវិតំ ចិត្តំ, រាគោ សមតិវិជ្ជតិ។

១៤.

“យថា អគារំ សុច្ឆន្ទំ, វុដ្ឋី ន សមតិវិជ្ជតិ;
ឯវំ សុភាវិតំ ចិត្តំ, រាគោ ន សមតិវិជ្ជតិ”តិ។

តត្ថ អគារន្តិ យំ កិញ្ចិ គេហំ។ ទុច្ឆន្ទន្តិ វិវឌ្ឍន្តិ ជិដ្ឋាវជិដ្ឋំ។ សមតិវិជ្ជតិ តិ
វស្សវុដ្ឋិវិជិវិជ្ជតិ។ អភាវិតន្តិ តំ អគារំ វុដ្ឋិវិយ ភាវនាយ វហិតត្តា អភាវិតំ

ចិត្តំ រាគោ សមតិវិជ្ជតិ។ ន កេវលំ រាគោវ, ទោសមោហាមាណាធឯយោ
សត្តកិលេសា តថាវុបំ ចិត្តំ អតិវិយវិជ្ជន្តិយេវ។ សុភាវិតន្តិ
សមថវិបស្សនាភាវនាហិ សុភាវិតំ។ ឯវុបំ ចិត្តំ សុច្ឆន្នំ កេហំ វុដ្ឋិវិយ
រាគាធឯយោ កិលេសា អតិវិជ្ជិតុំ ន សក្កោន្តិទិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសុ។ មហាជនស្ស
ទេសនា សាត្តិកា អហោសិ។

អថ ខោភិក្ខុ ធម្មសកាយំ កងំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, ពុទ្ធានាម អច្ឆរិយា,
ជនបទកល្យាណំ និស្សយ ឧក្កណ្ឌិតោ នាមាយស្មា នន្ទោ សត្តារាទេវច្ឆរា
អាមិសំ កត្វាវិជិតោ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា - “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ
កថាយ សន្និសិន្នា” តិ បុច្ឆិទ្វា, “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ,
បុព្វេបេស មយា មាតុកាមេន បលោកេត្វាវិជិតោយេវា” តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ
-

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្ថេ វជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសិវាសី កប្បដោ
នាម វាលិដោ អហោសិ។ តស្សេកោ គទ្រភោ កុម្ភការំ វហតិ, ឯកទិវសេន
សត្ត យោជនានិ គច្ឆតិ។ សោ ឯកស្មី សមយេ គទ្រភការកេហិ សទ្ធិ តក្កសិលំ
គន្ធាយាវ ភណ្ឌាស្ស វិស្សន្នំ, តាវ គទ្រភំ ចរិតុំ វិស្សន្នេសិ។ អថស្ស សោ
គទ្រភោ បរិខាបិដ្ឋេ ចរមាណោ ឯកំ គទ្រភី ទិស្វា ឧបសម្ព័និ។ សា តេន សទ្ធិ
បដិសន្ធារំ ករោន្តិ អាហា - “កុតោ អាគតោសី” តិ? “ពារាណសិតោ” តិ។ “កេន
កម្មេនា” តិ? “វាលិដ្ឋកម្មេនា” តិ។ “កិត្តកំ ភារំ វហសី” តិ? “កុម្ភការ” តិ?
“ឯត្តកំ ភារំ វហន្តោ កតិ យោជនានិ គច្ឆសី” តិ? “សត្ត យោជនានិ” តិ។
“គតគតជ្ជានេ តេ កាចិ ចាទបរិកម្មបិដ្ឋិបរិកម្មករា អតី” តិ? “នត្ថី” តិ។ “ឯវំ
សន្តេ មហាទុក្ខំ នាម អនុភោសី” តិ? “កិញ្ចាបិ ហិ តិវច្ឆានគតានំ

ចាធបរិកម្មាធិការកា នាម នត្តិ, កាមសំយោជនយដ្ឋនត្ថាយ បន ឯវរូបំ កថំ
កថេសិ”។ សោ តស្ស កថាយ ឧក្កណ្ឌិ។ កប្បដោបិ ភណ្ឌំ វិស្សន្នេត្វា តស្ស
សន្តិកំ អាគន្ធា - “ឯហិ, តាត, គមិស្សមា”តិ អាហា។ “គច្ឆថ តុម្ហេ, នាហំ
គមិស្សមី”តិ។ អថ នំ បុនប្បុនំ យាចិត្វា, “អនិច្ឆន្តំ បរិភាសេត្វា នំ នេស្សមី”តិ
ចិន្តេត្វា កាថមាហា -

“បតោទំ តេ ករិស្សមិ, សាឡសង្កុលិកណ្ណាកំ;
សញ្ញិនិស្សមិ តេ កាយំ, ឯវំ ជានាហិ គប្បភា”តិ។

តំ សុត្វា គប្បភោ “ឯវំ សន្តេ អហម្មិ តេ កត្តត្ថំ ជានិស្សមី”តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

“បតោទំ មេ ករិស្សសិ, សោឡសង្កុលិកណ្ណាកំ;
បុរតោ បតិជ្ឈហិត្វាន, ឧទ្ទិរិត្វាន បច្ឆតោ;
ទន្តំ តេ ចាតយិស្សមិ, ឯវំ ជានាហិ កប្បជា”តិ។

តំ សុត្វា វាលិដោ - “កេន នុ ខោ ការណោ ន ឯស ឯវំ វទតី”តិ ចិន្តេត្វា,
ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តំ គប្បភី ទិស្វា, “ឥមាយេស ឯវំ សិក្ខាបិតោ
ភរិស្សតិ, ឯវរូបំ នាម តេ គប្បភី អានេស្សមី”តិ មាតុកាមេន នំ បលោភេត្វា
នេស្សមី”តិ ឥមំ កាថមាហា -

“ចតុប្បទី សង្កមុទី, នារី សព្ពុត្តសោភិទី;
ភរិយំ តេ អានយិស្សមិ, ឯវំ ជានាហិ គប្បភា”តិ។

តំ សុត្វា តុដ្ឋចិត្តោ គប្បភោ ឥមំ កាថមាហា -

“ចតុប្បទី សង្កមុទី, នារី សព្ពុត្តសោភិទី;

ភរិយំ មេ អានយិស្សសិ, ឯវំ ជាធាហិ កប្បជ;
កប្បជ ភិយ្យោ គមិស្សមិ, យោជនានិ ចតុទ្ទសា"តិ។

អថ នំ កប្បជោ, "តេន ហិ ឯហី"តិ គហេត្វា សកជ្ជានំ អគមាសិ។ សោ
កតិចាហាធូយេន នំ អាហា - "ននុ មំ តុម្ពេ 'ភរិយំ តេ អានយិស្សមិ'តិ
អវោចុត្តា"តិ? "អាម, វុត្ថំ, នាហំ អត្តនោ កថំ ភិទ្ធិស្សមិ, ភរិយំ តេ អានេស្សមិ,
វេតនំ បន តុយ្ហំ ឯកកស្សេវ ទស្សមិ, តុយ្ហំ វេតនំ ទុតិយស្ស បហោតុ វា មា
វា, តូមេវ ជានេយ្យាសិ។ ឧភិទ្ធិំ បន វោ សំវាសមន្ទាយ បុត្តាវិជាយិស្សន្តិ,
តេហិបិ ពហូហិ សទ្ធិំ តុយ្ហំ តំ បហោតុ វា មា វា, តូមេវ ជានេយ្យាសិ"តិ។
គទ្រភោ តស្មី កថេន្តេយេវ អនបេក្ខោ អហោសិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិក្ខា, "តទា, ភិក្ខុវេ, គទ្រភី ជនបទកល្យាណំ
អហោសិ, គទ្រភោ នន្ទោ, វាណិជោ អហាមេវ។ ឯវំ បុព្វេបេស មយា
មាតុកាមេន បលោភេត្វាវិនិតោ"តិ ជាតកំ និដ្ឋាបេសីតិ។

នន្ទត្ថេវវត្ថុ នវមំ។

១០. បុទ្ទស្សកិកវត្ថុ

ឥធសោចតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ បុទ្ទស្សកិកំ នាម
បុរិសំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ ស្វករេ វេទិត្វា ខាទន្តោ ចវិក្កិណាន្តោ ច
ជីវិកំ កប្បេសិ។ នាតកាលេ សកដេនវីហំ អាទាយ ជនបទំ គន្ធា
ឯកនាឡិទ្ធនាឡិមត្តេន កាមស្វករចោតកេ កិណិក្ខា សកដំ បូរេត្វា
អាគន្ធា បច្ឆានិវេសនេ វជំវិយ ឯកំ ហេនំ បរិក្ខិចិត្វា តត្ថេវ តេសំ និវាបំ

រោមេត្វា, តេសុ នាគាគន្ធន៍ ប សរីរមលញ្ច ខាទិត្វា វឌ្ឍិតេសុ យំ យំ
មារេតុកាមោ ហោតិ, តំ តំ អាឡានេ និច្ចលំ ពន្ធិត្វា សរីរមសស្ស ឧទ្ទមាយិត្វា
ពហលការត្ថំ បតុរស្សមុគ្គវេន ចោមេត្វា, “ពហលមសោ ជាតោ” តិ ញត្វា មុខំ
វិវិត្វា អន្តវេ ធន្តាកំ ធន្តា លោហាថាលិយា បក្កុចិតំ ឧណ្ហោធនំ មុខ
អាសិញ្ចាតិ។ តំ កុច្ឆិ បរិសិត្វា បក្កុចិតំ ករិសំ អាធាយ អធាភាគេន និក្ខមតិ,
យាវ ថោកម្មិ ករិសំ អត្ថិ, តាវ អាវិលំ ហុត្វា និក្ខមតិ, សុទ្ធេ ឧទវេ អច្ឆំ
អនាវិលំ ហុត្វា និក្ខមតិ។ អថស្ស អវសេសំ ឧទកំ បិដ្ឋិយំ អាសិញ្ចាតិ។ តំ
កាឡបម្ពំ ឧប្បាដេត្វា គប្បតិ។ តតោ តិណ្ហាក្កាយ លោមាធិល្យាបេត្វា
តិទិណេន អសិនា សីសំ និទ្ទតិ។ បក្សវណាតំ លោហិតំ ភាជនេន បដិគ្គហេត្វា
មសំ លោហិតេន មទ្ធិត្វា បចិត្វា បុត្តទារមជ្ឈេ និសិន្នោ ខាទិត្វា សេសំ
វិក្កិណាតិ។ តស្ស ឥមិនាវ និយាមេន ជីវិតំ កេហ្មន្តស្ស បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ
អតិក្កន្តានិ។ តថាគតេ ធុរវិហារេ វសន្តេ ឯកទិវសម្បិ បុប្ផមុដ្ឋិមត្តេន បូជា វា
កជជ្ជមត្តំ ភិក្ខុទានំ វា អញ្ចំ វា កិញ្ចិ បុញ្ចំ នាម នាហោសិ។ អថស្ស សរីរេ
រោកោ ឧប្បជ្ឈិ, ជីវន្តស្សេវ អវិចិមហានិរយសន្តាចោ ឧបជ្ឈហិ។ អវិចិសន្តាចោ
នាម យោជនសតេ វេត្វា ឡិលោកេន្តស្ស អក្ខីនំ ភិជ្ឈនសមត្តោ បរិឡាហោ
ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសាយុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ជីវិត្វា តិដ្ឋតិ សព្វទា” តិ។ (ម. និ. ៣.២៦៧; អ. និ.
៣.៣៦);

នាគសេនត្តេវេន បនស្ស ចាកតិកក្កិសន្តាបតោ អធិមត្តតាយ អយំ
ឧបមា វុត្តា - “យថា, មហារាជ, ក្នុងការមត្តោ ចាសាលោហិ នេរយិកក្កិម្ហិ
បក្ខិត្តោ ខណេន វិលយំ គប្បតិ, និព្វត្តសត្តា បនេត្ត កម្មពលេន មាតុកុច្ឆិកតា

វិយ នវិល័យន្តី"តិ (មិ. ប. ២.៤.៦)។ តស្ស តស្មី សន្តាបេ ឧបជ្ឈិតេ កម្មសិក្ខកោ
អាភារោ ឧប្បជ្ឈិ។ គេហមន្ទ្រយេវ សូកររំ វិច្ឆា ជណ្ណកេហិ វិចរន្តោ
បុរត្ថិមវត្ថុម្បិ បច្ឆិមវត្ថុម្បិ គច្ឆតិ។ អថស្ស គេហមាណុសកា តំ ទន្ធិំ គហេត្វា
មុខំ បិទហន្តិ។ កម្មវិចារកោ នាម ន សក្កា កេនចិ បដិពាហិតុំ។ សោវិវរន្តោវ
ឥតោ ចិតោ ច វិចរតិ។ សមន្តា សត្តសុ យវេសុ មនុស្សា និទ្ធិំ ន លភន្តិ។
មរណភយេន តន្តិតស្ស បន ពហិនិក្ខមនំ និវារតុំ អសក្កោន្តោ សញ្ញោ
គេហជនោ យថា អន្តោបិតោ ពហិ វិចរិតុំ ន សក្កាតិ, តថា គេហទ្វារានិ
ចកេត្វា ពហិតេហំ បរិវារេត្វា រក្ខត្តោ អច្ឆតិ។ ឥតរោ អន្តោគហាយេវ
និរយសន្តាបេន វិវរន្តោ ឥតោ ចិតោ ច វិចរតិ។ ឯវំ សត្តទិវសានិ វិចរិត្វា អដ្ឋមេ
ទិវសេ កាលំ កត្វា អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តិ។ អវីចិមហានិរយោ
ទេវទូតសុត្តន (ម. និ. ៣.២៦០ អាទយោ; អ. និ. ៣.៣៦) វណ្ណាតព្ពាតិ។

ភិក្ខុ តស្ស យវទ្វារេន គច្ឆន្តា តំ សទ្ធិំ សុត្វា, “សូករសន្តោ”តិ សញ្ញានោ
ហុត្វា វិហារំ គន្ធា សត្តុ សន្តិកេ និសិន្នា ឯវមាហំសុ - “ភន្តេ, ចុន្តសូករិតស្ស
គេហទ្វារំ បិទហិត្វា សូករានំ មារិយមាណានំ អដ្ឋ សត្តមោ ទិវសោ, គេហេ កាចិ
មជ្ឈលកិរិយា ភវិស្សតិ មញ្ញោ។ ឯត្ថកេ នាម, ភន្តេ, សូករេ មារេន្តស្ស ឯកម្បិ
មេត្តចិត្តំ វា ការុញ្ញំ វា នត្ថិ, ន វត នោ ឯវរូចោ កក្ខុឡោ ជរុសោ សត្តោ
ទិដ្ឋបុញ្ញោ”តិ។ សត្តា - “ន, ភិក្ខុវេ, សោ ឥមេ សត្តទិវសេ សូករេ មារេតិ,
កម្មសិក្ខកំ បនស្ស វិចារកំ ឧទចាទិ, ជីវន្តស្សេវ អវីចិមហានិរយសន្តាថោ
ឧបជ្ឈាសិ។ សោ តេន សន្តាបេន សត្ត ទិវសានិ សូកររំ វរន្តោ អន្តោនិវេសនេ
វិចរិត្វា អដ្ឋ កាលំ កត្វា អវីចិម្ហ និព្ពត្តោ”តិ វត្វា, “ភន្តេ, ឥធ លោកេ ឯវំ
សោចិត្វា បុន គន្ធា សោចនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តោ”តិ វត្ត, “អាម, ភិក្ខុវេ, បមត្តា
នាម គហដ្ឋា វា ហោន្តុ បព្ពជិតា វា, ឧភយត្ថ សោចន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

១៥.

“ឥធសោចតិ បេច្ឆសោចតិ,
ចាបការី ឧភយត្ថ សោចតិ;
សោសោចតិ សោវិហញ្ញតិ;
ទិស្វា កម្មកិលិដ្ឋមត្តនោ”តិ។

តត្ថ ចាបការីតិ នាធម្មការស្ស ចាបកម្មស្ស ការកោ បុគ្គលោ “អកតំ
វត មេ កល្យាណំ, កតំ ចាប”ន្តិ ឯកំសេនេវ មរណាសមយេ ឥធសោចតិ,
ឥធមស្ស កម្មសោចនំ។ វិចាកំ អនុកវន្តោ បន បេច្ឆសោចតិ។ ឥធមស្ស
បរលោកេវិចាកសោចនំ។ ឯវំ សោ ឧភយត្ថ សោចតិយេវ។ តេនេវ ការណេន
ជីវមាណោយេវ សោ ចុទ្ធសូករិកោបិ សោចតិ។ ទិស្វា កម្មកិលិដ្ឋន្តិ អត្តនោ
កិលិដ្ឋកម្មំ បស្សិត្វា នាធម្មការកំ វិលបន្តោវិហញ្ញតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ មហាជនស្ស
សាត្តិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

ចុទ្ធសូករិកវត្ថុ ទសមំ។

១១. ធម្មិកឧចាសកវត្ថុ

ឥធមោទតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ធម្មិកឧចាសកំ
អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ បញ្ចសតា ធម្មិកឧចាសកា នាម អហោសុំ។ តេសុ
ឯកេកស្ស បញ្ច បញ្ច ឧចាសកសតានិ បរិវារា។ យោ តេសំ ជេដ្ឋកោ, តស្ស
សត្ត បុត្តា សត្ត ដីតរោ។ តេសុ ឯកេកស្ស ឯកេកា សលាកយាតុ

សលាកកត្តំ បក្ខិកកត្តំ និមន្តនកត្តំ ឧបាសថិកកត្តំ អាគន្ធកកត្តំ សង្ឃកត្តំ
វស្សាវាសិកំ អហោសិ។ តេបិ សព្វេវ អនុជាតបុត្តា នាម អហោសុំ។ ឥតិ
ចុទ្ធសន្នំ បុត្តានំ ភរិយាយ ឧបាសកស្សាតិ សោឡស សលាកយាគុអាធិនិ
បវត្តន្តិ។ ឥតិ សោ សបុត្តនារោ សីលវា កល្យាណធម្មោ ធានសំវិភាគរតោ
អហោសិ។ អថស្ស អបរភាគេ រោគោ ឧប្បជ្ឈិ, អាយុសន្ធារោ បរិហាយិ។ សោ
ធម្មំ សោតុកាមោ “អដ្ឋវាមេ សោឡស វា ភិក្ខុ បេសេថា” តិ សត្តុ សន្តិកំ
បហំណិ។ សត្តា បេសេសិ។ តេ គន្ធា តស្ស មញ្ញំ បរិវារេត្វា បញ្ញាត្តេសុ
អាសនេសុ និសិន្នា។ “ភន្តេ, អយ្យានំ មេ ធន្សនំ ទុល្លភំ ភរិស្សតិ, ទុព្ពលោម្ហិ,
ឯកំ មេ សុត្តំ សង្ខាយថា” តិ វុត្តេ “កតវំ សុត្តំ សោតុកាមោ ឧបាសកា” តិ?
“សត្តេត្ថានំ អវិជហិតំ សតិបដ្ឋានសុត្ត” តិ វុត្តេ - “ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខុវេ,
មគ្គោ សត្តានំ វិសុទ្ធិយា” តិ (ធិ. និ. ២.៣៧៣; ម. និ. ១.១០៦) សុត្តន្តំ បដ្ឋបេសុំ។
តស្មី ខណោ ធម្មា ទេវលោកេហិ សព្វាលដ្ឋារបដិមណ្ឌិតា សហស្សសិន្ធុវយុត្តា
ធិយឡាយោជនសតិកា ធរថា អាគមីសុ។ តេសុ បិតា ទេវតា “អម្ពាភំ
ទេវលោកំ នេស្សាម, អម្ពាភំ ទេវលោកំ នេស្សាម, អម្ពា មត្តិកភាជនំ ភិក្ខុត្វា
សុវណ្ណភាជនំ គណ្ណោន្តោវិយ អម្ពាភំ ទេវលោកេ អភិរមិតុំ ឥធនិព្ពត្តាហិ,
អម្ពាភំ ទេវលោកេ អភិរមិតុំ ឥធនិព្ពត្តាហិ” តិ វធិសុ។ ឧបាសកោ
ធម្មស្សវនន្តរាយំ អនិច្ឆន្តោ - “អាគមេថ អាគមេថា” តិ អាហា។ ភិក្ខុ “អម្ពេ
វារេតី” តិ សញ្ញាយ តុណ្ហិ អហោសុំ។

អថស្ស បុត្តដីតរោ “អម្ពាភំ បិតា បុត្តេ ធម្មស្សវនន អតិត្តោ អហោសិ,
ឥធានិ បន ភិក្ខុ បក្កោសាបេត្វា សង្ខាយំ កាវេត្វា សយមេវ វារេតិ, មរណាស្ស
អភាយនកសត្តោ នាម នត្ថិ” តិ វិវរិសុ។ ភិក្ខុ “ឥធានិ អនោកាសោ” តិ
ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមីសុ។ ឧបាសកោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា សតី បដិលភិត្វា បុត្តេ
បុច្ឆិ - “កស្មា កន្ថថា” តិ? “តាត, តុម្ពេ ភិក្ខុ បក្កោសាបេត្វា ធម្មំ សុណន្តា

សយមេវ វារយិត្ត, អថ មយំ ‘មរណស្ស អកាយនកសត្តោ នាម នត្ថី’ តិ
កន្ថិម្ហា” តិ។ “អយ្យា បន កុហិ” តិ? “អនោកាសោ តិ ឧដ្ឋាយាសនា បក្កន្តា,
តាតា” តិ។ “នាហំ, អយ្យហិ សទ្ធិ កថេមី” តិ វុត្ថេ “អថ កេន សទ្ធិ កថេថា” តិ។
“ធិហិ ទេវលោកេហិ ទេវតា ន រថេ អលង្ករិកា អាទាយ អាកាសេ វត្វា
‘អម្ពាហិ ទេវលោកេ អភិរម, អម្ពាកំ ទេវលោកេ អភិរមា’ តិ សទ្ធិ ករោត្តិ,
តាហិ សទ្ធិ កថេមី” តិ។ “កុហិ, តាត, រថា, ន មយំ បស្សមា” តិ? “អត្ថិ បន មយំ
គន្ថិតានិ បុច្ឆានី” តិ? “អត្ថិ, តាតា” តិ។ “កតរោ ទេវលោកោ រមណីយោ” តិ?
“សព្ពពោធិសត្តានំ ពុទ្ធមាតាបិតុនញ្ច វសិតជ្ជានំ តុសិតភវំនំ រមណីយំ,
តាតា” តិ។ “តេន ហិ ‘តុសិតភវំនតោ អាគតរថេ លក្ខត្វ’ តិ បុប្ផនាមំ
ឱបថា” តិ។ តេ ឱបីសុ។ តំ រថេ ធុរេ លក្ខិត្វា អាកាសេ ឱលម្ពិតិ។ មហាជនោ តទេវ
បស្សតិ, រថំ ន បស្សតិ។ ឧចាសកោ “បស្សថេតំ បុប្ផនាម” តិ វត្វា, “អាម,
បស្សមា” តិ វុត្ថេ - “ឯតំ តុសិតភវំនតោ អាគតរថេ ឱលម្ពិតិ, អហំ
តុសិតភវំនំ គន្ធាមិ, តុម្ពេ មា ចិន្ទយិត្ត, មម សន្តិកេ និព្ពត្តិតុកាមា ហុត្វា មយា
កតនិយាមេនេវ បុញ្ញានិ ករោថា” តិ វត្វា កាលំ កត្វា រថេ បតិជ្ជាសិ។

តាវ ទេវស្ស តិការុតប្បមាណោ សដ្ឋិសកជភាវលង្ការបដិមណ្ឌិតោ
អត្តភារោ និព្ពត្តិ, អច្ឆរាសហស្សំ បរិវារេសិ, បញ្ជីសតិយោជនិកំ កនករិមាជំ
ចាតុរហោសិ។ តេបិ ភិក្ខុវិហារំ អនុប្បត្តេ សត្តា បុច្ឆិ - “សុតា, ភិក្ខុវេ,
ឧចាសកេន ធម្មទេសនា” តិ? “អាម, ភន្តេ, អន្តរាយេវ បន ‘អាគមេថា’ តិ
វារេសិ។ អថស្ស បុត្តដីតរោ កន្ថិសុ។ មយំ ‘ឥធានិ អនោកាសោ’ តិ
ឧដ្ឋាយាសនា និក្ខន្តា” តិ។ “ន សោ, ភិក្ខុវេ, តុម្ពេហិ សទ្ធិ កថេសិ, ធិហិ
ទេវលោកេហិ ទេវតា ន រថេ អលង្ករិកា អាហរិកា តំ ឧចាសកំ បក្កោសីសុ។
សោ ធម្មទេសនាយ អន្តរាយំ អនិច្ឆន្តោ តាហិ សទ្ធិ កថេសី” តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ” តិ។
“ឯវំ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “ឥធានិ កុហិ និព្ពត្តោ” តិ? “តុសិតភវំនេ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “ភន្តេ,

ឥន្ទានិ ឥន្ទ ញាតិមជ្ឈេ មោទមាណោវិចរិត្វា ឥន្ទានេវ គន្ធា បុន
មោទនជ្ជានេយេវ និព្វត្តោ"តិ។ "អាម, ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តា ហិ គហជ្ជា វា បព្វជិតា
វា សព្វត្ថ មោទន្តិយេវា"តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៦.

“ឥន្ទ មោទតិ បេច្ច មោទតិ,
កតបុញ្ញោ ឧភយត្ថ មោទតិ;
សោ មោទតិ សោ បមោទតិ,
ទិស្វា កម្មវិសុទ្ធិមត្តនោ"តិ។

តត្ថ កតបុញ្ញោតិ នាមប្បការស្ស កុសលស្ស ការកោ បុគ្គលោ “អកតំ
វត មេ ចាបំ, កតំ មេ កល្យាណ”ន្តិ ឥន្ទ កម្មមោទនេន, បេច្ចវិចារកមោទនេន
មោទតិ។ ឯវំ ឧភយត្ថ មោទតិ នាម។ កម្មវិសុទ្ធិន្តិ ធម្មិកឧចាសកោបិ អត្តនោ
កម្មវិសុទ្ធិ បុញ្ញកម្មសម្បត្តិ ទិស្វា កាលកិរិយតោ បុព្វេ ឥន្ទលោកេបិ មោទតិ,
កាលំ កត្វា ឥន្ទានិ បរលោកេបិ អតិមោទតិយេវាតិ។

កាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហោសុំ មហាជនស្ស
សាត្តិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

ធម្មិកឧចាសកវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. ទេវទត្តវត្ថុ

ឥន្ទ តប្បតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ព
កថេសិ។

ទេវទត្តស្ស វត្ថុ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ បដិវិប្បវេសនា ទេវទត្តំ
អារត្ត ភាសិតានិ សព្ពានិ ជាតកានិ វិត្តារេត្វា កថិតំ។ អយំ បនេត្ត សន្នេហោ -
សត្តិ អនុបិយំ នាម មល្លានំ និគមោ អត្ថិ។ តំ និស្សាយ អនុបិយម្ហវនេ
វិហារន្តេយេវ តថាគតស្ស លក្ខណបដិគ្គហណាទិវសេយេវ
អសីតិសហស្សេហិ ញាតិកុលេហិ “រាជា វា ហោតុ, ពុទ្ធា វា, ខត្តិយបរិវារោវ
វិចរិស្សតី” តិ អសីតិសហស្សបុត្តា បដិញ្ញាតា។ តេសុ យេភុយ្យេន បព្ពជិតេសុ
ភទ្ទិយំ នាម រាជានំ, អនុរុទ្ធី, អានន្តំ, ភគុំ, កិមិលំ, ទេវទត្តន្តិ ឥមេ ធន សក្យ
អបព្ពជន្តេ ទិស្វា, “មយំ អត្តនោ បុត្តេ បព្ពជេម, ឥមេ ធន សក្យ ន ញាតកា
មញ្ញោ, កស្មាន បព្ពជន្តី” តិ? កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ។ អថ ខោ មហានាមោ សក្យ
អនុរុទ្ធី ឧបសង្កមិទ្ធា, “តាត, អម្ពាភំ កុលា បព្ពជិតោ នត្ថិ, ត្វំ វា បព្ពជ, អហំ វា
បព្ពជិស្សមី” តិ អាហា។ សោ បន សុខុមាលោ ហោតិ សម្បន្នភោតោ, “នត្ថី” តិ
វចនម្បិ តេន ន សុតបុព្វំ។ ឯកទិវសញ្ញា តេសុ ធនុ ខត្តិយេសុ គុឡិ កីឡិ
កីឡន្តេសុ អនុរុទ្ធា បូរេន បរាជិតោ បូរត្ថាយ បហិណិ, អថស្ស មាតា បូរេ
សន្នេហា បហិណិ។ តេ ខាទិទ្វា បុន កីឡិសុ។ បុនប្បនំ តស្សេវ បរាជយោ
ហោតិ។ មាតា បនស្ស បហិតេ បហិតេ តិក្ខត្តំ បូរេ បហិណិត្វា ចតុត្ថវារេ
“បូរា នត្ថី” តិ បហិណិ។ សោ “នត្ថី” តិ វចនស្ស អសុកបុព្ពត្តា “ឯសាបេកា
បូរិវិកតិ ភវិស្សតី” តិ មញ្ញាមាណោ “នត្ថិបូរំ មេ អាហារថា” តិ បេសេសិ។ មាតា
បនស្ស “នត្ថិបូរំ កិរ, អយ្យេ, ទេថា” តិ វុត្តេ, “មម បុត្តេន ‘នត្ថី’ តិ បទំ ន
សុតបុព្វំ, ឥមិនា បន ឧបាយេន នំ ឯតមត្តំ ជាតាបេស្សមី” តិ តុច្ឆំ សុវណ្ណាចាតី
អញ្ញាយ សុវណ្ណាចាតិយា បដិកុដ្ឋិទ្វា បេសេសិ។ នគរបរិក្កាហិកា ទេវតា
ចិន្តេសុំ - “អនុរុទ្ធសក្យេន អន្តការកាលេ អត្តនោ ភាគភត្តំ
ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា “នត្ថី” តិ មេ វចនស្ស សវនំ មា ហោតុ,
កោជនុប្បត្តិជ្ជានជានំ មា ‘ហោតុ’ តិ បត្តនា កតា, សទាយំ តុច្ឆចាតី

បស្ស៊ីស្សតិ, ទេវសមាគមំ បរិសិទ្ធីំ ន លភិស្សាម, សីសម្មិ នោ សត្តតា
ជលេយ្យ” តិ។ អថ នំ ចាតី ធិត្ថបូរេហិ បុណ្ណំ អកំសុ។ កស្សា គុឡមណ្ឌលេ
វេបេត្វា ឧគ្សាជិតមត្តាយ បូរកន្លោ សកលនគរេ នាទេត្វា បីតោ។ បូរខណ្ឌំ
មុខេ វេបិតមត្តមេវ សត្តរសហរណីសហស្សានិ អនុជិ។

សោ ចិន្តេសិ - “នាហំ មាតុ បិយោ, ឯត្ថកំ មេ កាលំ ឥមំ នត្ថិបូរំ នាម ន
បចិ, ឥតោ បជ្ជាយ អញ្ញំ បូរំ នាម ន ខាទិស្សមី” តិ, សោ គេហំ គន្ធាវ មាតវំ
បុច្ឆិ - “អម្ព, តុម្ហាកំ អហំ បិយោ, អប្បិយោ” តិ? “តាត, ឯកក្ខិនោ អក្ខិរិយ ច
ហធយំ រិយ ច អតិរិយ បិយោ មេ អហោសី” តិ។ “អថ កស្មា ឯត្ថកំ កាលំ មយ្ហំ
នត្ថិ បូរំ ន បចិត្ត, អម្ព” តិ? សា ចូឡបជ្ជាកំ បុច្ឆិ - “អត្ថិ កិញ្ចិ ចាតិយំ,
តាតា” តិ? “បរិបុណ្ណា, អយេ, ចាតិ បូរេហិ, ឯវុចា បូរំ នាម មេ ន ធិជ្ជបុញ្ញា” តិ
អាហេចេសិ។ សា ចិន្តេសិ - “មយ្ហំ បុត្តោ បុញ្ញាវ កតាភិនិហារោ ភរិស្សតិ,
ទេវតាហិ ចាតី បូរេត្វា បូរំ បហិតា ភរិស្សន្តី” តិ។ “អថ នំ បុត្តោ, អម្ព, ឥតោ
បជ្ជាយាហំ អញ្ញំ បូរំ នាម ន ខាទិស្សមី, នត្ថិបូរមេវ បចេយ្យាសី” តិ។ សា បិស្ស
តតោ បជ្ជាយ “បូរំ ខាទិតុកាមោម្ហី” តិ វុត្តេ តុច្ឆចាតិមេវ អញ្ញាយ ចាតិយា
បជិកុច្ឆិត្វា បេសេសិ។ យាវ អការមជ្ឈេវសិ, តាវស្ស ទេវតាវ បូរេ
បហិណីសុ។

សោ ឯត្ថកម្មិ អជាទន្តោ បព្ពដ្ឋំ នាម កី ជាទិស្សតិ? តស្មា “កា ឯសា
បព្ពដ្ឋា នាមា” តិ ភាតវំ បុច្ឆិត្វា “ឱហារិតកេសមស្សនា កាសាយនិវត្តេន
កដ្ឋត្តរកេ វា ពិទលមញ្ញកេ វា និបដ្ឋិត្វា បិណ្ឌាយ ចរន្តេន វិហារិតញ្ចំ ឯសា
បព្ពដ្ឋា នាមា” តិ វុត្តេ, “ភាតិក, អហំ សុខុមាលោ។ នាហំ សក្ខិស្សមី
បព្ពជិតុ” តិ អាហា។ “តេន ហិ, តាត, កម្មន្តំ ឧគ្គហេត្វា យរាវាសំ វស។ ន ហិ
សក្កា អម្ពេសុ ឯកេន អបព្ពជិតុ” តិ។ អថ នំ “កោ ឯស កម្មន្តោ នាមា” តិ បុច្ឆិ។

“ភត្តជ្ជានដ្ឋានម្យី អជានន្តោ កុលបុត្តោ កម្មន្តំ នាម កី ជានិស្សតី” តិ?
ឯកទិវសញ្ញា តិណ្ណំ ខត្តិយានំ កថា ឧទទាទិ - “ភត្តំ នាម កុហី ឧដ្ឋហតី” តិ?
កិមិលោ អាហា - “កោដ្ឋេ ឧដ្ឋហតី” តិ។ អថ នំ ភទ្ទិយោ “ត្វំ ភត្តស្ស ឧដ្ឋានដ្ឋានំ
ន ជានាសិ, ភត្តំ នាម ឧក្ខលិយំ ឧដ្ឋហតី” តិ អាហា។ អនុរុទ្ធោ “តុម្ហេ ទ្វេបិ ន
ជានាថ, ភត្តំ នាម រតនមកុឡាយ សុវណ្ណាចាតិយំ ឧដ្ឋហតី” តិ អាហា។

តេសុ កិវ ឯកទិវសំ កិមិលោ កោដ្ឋតោវីហី ឱតារិយមាទេ ទិស្វា, “ឯតេ
កោដ្ឋេយេវ ជាតា” តិ សញ្ញា អហោសិ។ ភទ្ទិយោ ឯកទិវសំ ឧក្ខលិតោ ភត្តំ
វឡិយមាទំ ទិស្វា “ឧក្ខលិយញ្ញោវ ឧប្បន្ន” តិ សញ្ញា អហោសិ។ អនុរុទ្ធន បទ នេវ
វីហី កោដ្ឋន្តា, ន ភត្តំ បទន្តា, ន វឡេន្តា ទិដ្ឋបុញ្ញា, វឡេត្វា បទ បុរតោ
ឋបិតមេវ បស្សតិ។ សោ ភុញ្ញតុកាមកាលេ “ភត្តំ ចាតិយំ ឧដ្ឋហតី” តិ
សញ្ញាមកាសិ។ ឯវំ តយេបិ តេ ភត្តជ្ជានដ្ឋានំ ន ជានន្តិ។ តេនាយំ “កោ ឯស
កម្មន្តោ នាមា” តិ បុច្ឆិត្វា, “បឋមំ ខេត្តំ កសាបេតព្ភ” តិ អាទិកំ សំវច្ឆេវ សំវច្ឆេវ
កត្តត្ថំ កិច្ចំ សុត្វា, “កទា កម្មន្តានំ អន្តោ បញ្ញាយិស្សតិ, កទា មយំ
អប្បោស្សក្កា ភោគេ ភុញ្ញិស្សាមា” តិ វត្វា កម្មន្តានំ អបរិយន្តតាយ
អក្ខាតាយ “តេន ហិ ត្វញ្ញោវ យរាវាសំ វស, ន មយ្ហំ ឯតេនត្តោ” តិ មាតវំ
ឧបសង្កមិត្វា, “អនុជានាហិ មំ, អម្ព, បព្ពជិស្សមី” តិ វត្វា តាយ នានប្បការេហិ
តិក្ខត្តំ បដិក្ខិបិត្វា, “សចេ តេ សហាយកោ ភទ្ទិយរាជា បព្ពជិស្សតិ, តេន សទ្ធិ
បព្ពជាហី” តិ វុត្តេ តំ ឧបសង្កមិត្វា, “មម ខោ, សម្ព, បព្ពជ្ជា តវ បដិពាទ្ធា” តិ វត្វា
តំ នានប្បការេហិ សញ្ញាបេត្វា សត្តមេ ទិវសេ អត្តនា សទ្ធិ បព្ពជនត្តាយ
បដិញ្ញំ គណ្ហិ។

តតោ ភទ្ទិយោ សក្យរាជា អនុរុទ្ធោ អានន្តោ ភគុ កិមិលោ ទេវទត្តោតិ
ឥមេ ន ខត្តិយា ឧចាលិកប្បកសត្តមា ទេវាវិយ ទិព្វសម្បត្តិ សត្តាហំ សម្បត្តិ

អនុភវិត្វា ឧយ្យានំ កច្ឆន្តាវិយ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ និក្ខមិត្វា បរិវិសយំ បត្វា
រាជាណាយ សេនំ និវត្តាបេត្វា បរិវិសយំ ឱក្ខមីសុ។ តត្ថ ធន ខត្តិយា អត្តនោ
អត្តនោ អាករណានិ ឱមុញ្ចិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា, “ហន្ត ភណ្ឌោ, ឧចាលិ, និវត្តស្ស,
អលំ តេ ឯត្តកំ ជីវិកាយា” តិ តស្ស អនំសុ។ សោ តេសំ ចាទមូលេ បរិវត្តិត្វា
បរិទេវិត្វា តេសំ អាណំ អតិក្ខមិត្តុំ អសក្កោន្តោ ឧដ្ឋាយ តំ គហេត្វា និវត្តិ។
តេសំ ទ្វិដា ជាតកាលេ, វនំ អាហោទនប្បត្តំ វិយ បថវិកម្មមាណាការប្បត្តាវិយ
អហោសិ។ ឧចាលិ កប្បកោបិ ថោកំ កន្ធា និវត្តិត្វា “ចណ្ណា ខោ សាកិយា,
‘ឥមិនា កុមារា និប្បាតិតា’ តិ យាតេយ្យម្បី មំ។ ឥមេ ហិ នាម សក្យកុមារា
ឯវុបំ សម្បត្តិ បហាយ ឥមា និ អនគ្សានិ អាករណានិ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ ធម្មត្វា
បព្ពជិស្សន្តិ, កិមង្គំ បនាហា” តិ ភណ្ឌិកំ ឱមុញ្ចិត្វា តានិ អាករណានិ រុក្ខ
លត្តត្វា “អត្តិកា គណ្ណាន្ត” តិ វត្វា តេសំ សន្តិកំ កន្ធា តេហិ “កស្មា
និវត្តោសី” តិ បុដ្ឋោ តមត្តំ អាហោចេសិ។ អថ នំ តេ អាទាយ សត្តុ សន្តិកំ កន្ធា,
“មយំ, ភន្តេ, សាកិយា នាម មាននិស្សិតា, អយំ អម្ពា កំ ធិយរត្តំ បរិចារកោ,
ឥមំ បឋមតរំ បញ្ចាដេថ, មយមស្ស អភិវាទនាធិនិ ករិស្សម, ឯវំ នោ មាណោ
និម្មាណាយិស្សតី” តិ វត្វា តំ បឋមតរំ បញ្ចាដេត្វា បច្ឆា សយំ បព្ពជិស្ស។ តេសុ
អាយស្មា ភទ្ទិយោ តេនេវ អន្តរវស្សេន តេវិជ្ជោ អហោសិ។ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ
ធិព្ពចក្ខុកោ ហុត្វា បច្ឆា មហាវិតក្កសុត្តំ (អ. និ. ៨.៣០) សុត្វា អរហត្តំ
ចាបុណ្ណិ។ អាយស្មា អានន្តោ សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ។ ភគុត្តោ ព ច
កិមិលត្តោ ព អបរកាគេ វិបស្សនំ វឡេត្វា អរហត្តំ ចាបុណ្ណិសុ។ ទេវទត្តោ
ចោដុដ្ឋនិកំ ឥទ្ធិ បត្តោ។

អបរកាគេ សត្វិរ កោសម្ពិយំ វិហារន្តេ សសាវកសង្ឃស្ស តថាគតស្ស
មហាន្តោ លាភសក្ការោ និព្ពត្តិ។ វត្ថុភេសន្តាធិហត្ថា មនុស្សាវិហារំ បរិសិត្វា
“កុហិ សត្វា, កុហិ សាវិបុត្តត្តោ, កុហិ មហាមោគ្គល្លានត្តោ, កុហិ

មហាកស្សបត្តោរោ, កុហិ ភទ្ទិយត្តោរោ, កុហិ អនុរុទ្ធត្តោរោ, កុហិ អានន្តត្តោរោ,
 កុហិ ភគុត្តោរោ, កុហិ កិមិលត្តោរោ" តិ អសីតិមហាសាវកានំ និសិន្នជ្ជានំ
 ឡិលោកេន្តារិចរន្តិ។ "ទេវទត្តត្តោរោ កុហិ និសិន្នោ វា, វិសោ វា" តិ បុច្ឆន្តោ នាម
 នត្ថិ។ សោ ចិន្តេសិ - "អហម្មិ ឯតេហិ សទ្ធិញ្ញោ បព្ពជិតោ, ឯតេហិ
 ខត្តិយបព្ពជិតោ, អហម្មិ ខត្តិយបព្ពជិតោ, លាភសក្ការហត្ថា មនុស្សា
 ឯតេយេវ បរិយេសន្តិ, មម នាម គហេតាបិ នត្ថិ។ កេន នុ ខោ សទ្ធិ ឯកតោ
 ហុត្វា កំ បសាទេត្វា មម លាភសក្ការំ និព្ពត្តេយ្យ" ន្តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ -
 "អយំ ខោ រាជា ពិម្ពិសារោ បឋមទស្សនេនេវ ឯកាទសហិ នហុតេហិ សទ្ធិ
 សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋិតោ, ន សក្កា ឯតេន សទ្ធិ ឯកតោ ភវិតុំ,
 កោសលរញ្ជាបិ សទ្ធិ ន សក្កា ភវិតុំ។ អយំ ខោ បន រញ្ជោ បុត្តោ អជាតសត្ត
 កុមារោ កស្សចិ គុណានោសេ ន ជានាតិ, ឯតេន សទ្ធិ ឯកតោ ភវិស្សមី" តិ។
 សោ កោសម្ពិតោ រាជគហំ គន្ធា កុមារករណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា ចត្តារោ អាសិរិសេ
 ចត្វសុ ហត្ថចាទេសុ ឯកំ គីរាយ បិលទ្ធិត្វា ឯកំ សីសេ ចុម្ពជកំ កត្វា ឯកំ
 ឯកំសំ ករិត្វា ឥមាយ អហិមេខលាយ អាកាសតោ ឡិរុយ្ហ អជាតសត្តស្ស
 ឧច្ឆន្នេ និសីទិត្វា តេន ភីតេន "កោសិ ត្វ" ន្តិ វុត្តេ "អហំ ទេវទត្តោ" តិ វត្វា តស្ស
 ភយវិនោទនត្ថំ តំ អត្តការំ បដិសំហរិត្វា សង្ឃាជិបត្តចីវរជរោ បុរតោ វត្វា តំ
 បសាទេត្វា លាភសក្ការំ និព្ពត្តេសិ។ សោ លាភសក្ការាភិក្ខុតោ "អហំ
 ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិស្សមី" តិ ចាបកំ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សហ ចិត្តប្បាទេន ឥទ្ធិតោ
 បរិហាយិត្វា សត្តារំ វេជ្ជុវនិហារេ សរាជិកាយ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេន្តំ វទ្ធិត្វា
 ឧដ្ឋាយាសនា អញ្ជាលី បគ្គយ្ហ - "ភគវា, ភន្តេ, ឯតេហិ ជិណ្ឌោ វុឡោ
 មហាល្លកោ, អប្បោស្សក្កោ ទិដ្ឋធម្មសុខិហារំ អនុយុញ្ញតុ, អហំ ភិក្ខុសង្ឃំ
 បរិហរិស្សមិ, និយ្យាទេថ មេ ភិក្ខុសង្ឃំ" ន្តិ វត្វា សត្តារា ខេឡាសកវាទេន

អបសាទេត្វា បដិក្ខត្តោ អនត្តមនោ ឥមំ បឋមំ តថាគតេ អាយាតំ ពន្ធិត្វា
បក្កាមិ។

អថស្សុ ភគវា រាជគហោ បកាសនីយកម្មំ ការេសិ។ សោ “បរិច្ចត្តោ ធានិ
អហំ សមណោ កោតមេន, ឥធានិស្សុ អនត្តំ ករិស្សមី” តិ អជាតសត្តំ
ឧបសង្កមិទ្ធា, “បុព្ពេ ខោ, កុមារ, មនុស្សា ធិយាយុកា, ឯតវហិ អប្បាយុកា។
ហំនំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ ត្វំ កុមារោ សមាណោ កាលំ ករេយ្យាសិ, តេន ហិ ត្វំ,
កុមារ, បិតរំ ហន្ត្វា រាជា ហោហិ, អហំ ភគវន្តំ ហន្ត្វា ពុទ្ធា ករិស្សមី” តិ វត្វា
តស្មី រជ្ជេ បតិដ្ឋិតេ តថាគតស្ស វជាយ បុរិសេ បយោដេត្វា តេសុ
សោតាបត្តិដលំ បទ្វា និវត្តេសុ សយំ គិដ្ឋជ្ឈកូដបព្ពតំ អភិរុហិត្វា, “អហមេវ
សមណំ កោតមំ ជីវិតា វោរោបេស្សមី” តិ សិលំ បរិជ្ឈិត្វា រុហិរុប្បាទកកម្មំ
កត្វា ឥមិនាបិ ឧចាយេន មារេតុំ អសក្កោន្តោ បុន នាឡាគិរិ វិស្សជ្ជាបេសិ។
តស្មី អាគច្ឆន្តេ អាណន្តត្ថេ អត្តនោ ជីវិតំ សត្តំ បរិច្ចដិត្វា បុរេតោ អជ្ជាសិ។
សត្តា នាគំ ធមេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា វិហារំ គន្ធា អនេកសហស្សេហិ
ឧចាសកេហិ អភិហជំ មហាធានំ បរិភុញ្ញិត្វា តស្មី ទិវសេ សន្និបតិតានំ
អជ្ជាសកោជិសម្ពាតានំ រាជគហាវាសីនំ អនុបុត្តិ កថំ កថេត្វា ចតុរាសីតិយា
ចាលាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយេ ជាតេ “អហោ អាយស្មា អាណន្តោ
មហាគុណោ, តថារូបេ នាម ហត្ថិនាគេ អាគច្ឆន្តេ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចដិត្វា
សត្តំ បុរេតោ អជ្ជាសិ” តិ ថេរស្ស គុណកថំ សុត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥធានេវ,
បុព្ពេបេស មមត្តាយ ជីវិតំ បរិច្ចដិយេវា” តិ វត្វា ភិក្ខុហិ យាមិតោ ចូឡបាស
(ជា. ១.១៥.១៣៣ អាធយោ; ២.២១.១ អាធយោ) - មហាបាស (ជា. ២.២១.៨៩
អាធយោ) - កក្កដកជាតកានិ (ជា. ១.៣.៤៩ អាធយោ) កថេសិ។ ទេវទត្តស្សបិ
កម្មំ នេវ ចាកជំ, តថា រញ្ជោ មារាបិតត្តា, ន វជកានំ បយោជិតត្តា ន សិលាយ
បរិទ្ធត្តា ចាកជំ អហោសិ, យថា នាឡាគិរិហត្ថិនោ វិស្សជ្ជិតត្តា។ តថា ហិ

មហាជននោះ “រាជាបិ ទេវទត្តនេវ មារាបិតោ, វេជកោបិ បយោជិតោ, សិលាបិ
អបរិជ្ជា។ ឥនានិ បន តេន នាឡាតិវិ វិស្សន្ទាបិតោ, ឯវេរបំ នាម ចាបកំ
គហេត្វា រាជាវិចរតី” តិ កោលាហាលមកាសិ។

រាជា មហាជនស្ស កថំ សុត្វា បញ្ច ជាលិចាកសតានិ នីហារាបេត្វា ន បុន
តស្សបដ្ឋានំ អគមាសិ, នាគរាបិស្ស កុលំ ឧបគតស្ស ភិក្ខាមត្តម្មិ ន អទំសុ។
សោ បរិហំនលាភសក្ការោ កោហាញ្ញេន ជីវិតុកាមោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា
បញ្ច វត្ថុនិ យាបិត្វា ភគវតោ “អលំ, ទេវទត្ត, យោ ឥច្ឆតិ, សោ អារញ្ញកោ
ហោត្វ” តិ បដិក្ខត្តោ កស្សវុសោ, វេនំ សោភនំ, កី តថាគតស្ស ឧទាហុ មម,
អហញ្ញិ ឧក្កដ្ឋវសេន ឯវំ វនាមិ, “សាធុ, ភន្តេ, ភិក្ខុ យាវជីវំ អារញ្ញកា អស្សុ,
បិណ្ឌាចាតិកា, បំសុក្ខលិកា, វុក្ខម្មលិកា, មច្ឆមំសំ ន ខាធម្ម” ត្ថិ។ “យោ
ធុក្ខា មុច្ឆិតុកាមោ, សោ មយា សទ្ធិ អាគច្ឆត្វ” តិ វត្វា បក្កាមិ។ តស្ស វេនំ
សុត្វា ឯកច្ឆេ នវកបព្ពជិតា មន្តេត្ថិនោ “កល្យាណំ ទេវទត្តោ អាហា, ឯតេន
សទ្ធិវិចរិស្សមា” តិ តេន សទ្ធិ ឯកតោ អហេសុំ។ ឥតិ សោ បញ្ចសតេហិ
ភិក្ខុហិ សទ្ធិ តេហិ បញ្ចហិ វត្ថុហិ លូខប្បសន្នំ ជនំ សញ្ញាបេន្តោ កុលេសុ
វិញ្ញាបេត្វា វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ញន្តោ សង្ឃភេទាយ បរក្កមិ។ សោ ភគវតោ, “សច្ចំ
កិវ ត្វំ, ទេវទត្ត, សង្ឃភេទាយ បរក្កមសិ ចក្កភេទាយា” តិ បុដ្ឋោ “សច្ចំ
ភគវា” តិ វត្វា, “គរុកោ ខោ, ទេវទត្ត, សង្ឃភេទោ” តិ អាទីហិ ឡិទិទោបិ សត្តុ
វេនំ អនាទិយិត្វា បក្កន្តោ អាយស្មន្តំ អានន្តំ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចវន្តំ ទិស្វា,
“អន្តតត្ថេ ទានាហំ, អារុសោ អានន្ត, អញ្ញត្រេវ ភគវតោ, អញ្ញត្រ, ភិក្ខុសង្ឃ
ឧចាសថំ ករិស្សមិ, សង្ឃកម្មំ ករិស្សមិ” តិ អាហា។ បេរោ តមត្ថំ ភគវតោ
អាហេចេសិ។ តំ វិទិត្វា សត្តា ឧប្បន្នធម្មសំរេគោ ហុត្វា, “ទេវទត្តោ សទេវកស្ស
លោកស្ស អនត្តនិស្សិតំ អត្តនោ អវិចិម្ហិ បច្ឆនកកម្មំ ករោតី” តិ វិតក្កេត្វា -

“សុករាធិ អសាដូធិ, អត្តនោ អហិតាធិ ច;
យំ វេ ហិតញ្ច សាធុញ្ច, តំ វេ បរមទុក្ករ” ឆ្លើយ (ធម៌. ប. ១៦៣) -

ឥមំ កាចំ វត្ថា បុន ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“សុករំ សាធុនា សាធុ, សាធុ ចាបេន ទុក្ករំ;
ចាបំ ចាបេន សុករំ, ចាបមរិយេហិ ទុក្ករ” ឆ្លើយ (ឧទា. ៤៨; ចូឡវ.
៣៤៣);

អថ ខោ ទេវធន្តោ ឧបាសថទិវសេ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធិំ ឯកមន្តំ
និសីទិត្វា, “យស្សីមាធិ បញ្ចា វត្ថុនិ ខមន្តិ, សោ សលាកំ គណ្ណាត្ថ” តិ វត្ថា
បញ្ចសតេហិ វជ្ជិបុត្តកេហិ នវកេហិ អប្បកតញ្ញហិ សលាកាយ គហិតាយ
សង្ឃំ ភិក្ខុត្វា តេ ភិក្ខុ អាទាយ គយាសីសំ អគមាសិ។ តស្ស តត្ថ គតភារំ
សុត្វា សត្តា តេសំ ភិក្ខុនំ អានយនត្តាយ ទ្វេ អគ្គសាវកេ បេសេសិ។ តេ តត្ថ
គត្វា អាទេសនាចាជិហារិយានុសាសនិយា ចេវ ឥទ្ធិចាជិហារិយានុសាសនិយា
ច អនុសាសន្តា តេ អមតំ ចាយេត្វា អាទាយ អាកាសេន អាគមីសុ។
កោកាលិកោបិ ខោ “ឧដ្ឋេហិ, អារុសោ ទេវធន្ត, នីតា តេ ភិក្ខុ
សារិបុត្តមេគ្គល្លានេហិ, ននុ ត្វំ មយា វុត្តោ ‘មា, អារុសោ, សារិបុត្តមេគ្គល្លានេ
វិស្សាសី’ តិ។ ចាបិច្ឆា សារិបុត្តមេគ្គល្លានា, ចាបិកានំ ឥច្ឆានំ វសំ គតា” តិ វត្ថា
ជណ្ឌកេន បាធយមជ្ឈេ បហរិ, តស្ស តត្ថេវ ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គញ្ញិ។
អាយស្មន្តំ បន សារិបុត្តំ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ អាកាសេន អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ភិក្ខុ
អាហំសុ - “ភន្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ គមនកាលេ អត្តទុតិយោ គតោ, ឥទានិ
មហាបរិវារោ អាគច្ឆន្តោ សោភតី” តិ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ សារិបុត្តោ
សោភតិ, បុព្វេ តិវច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តកាលេបិ មយ្ហំ បុត្តោ មម សន្តិកំ
អាគច្ឆន្តោ សោភិយេវា” តិ វត្ថា -

“ហោតិ សីលវតំ អត្ថោ, បដិសន្តារុត្តិនំ;
លក្ខណំ បស្ស អាយន្តំ, ញាតិសង្ឃបុរក្ខតំ;
អថ បស្សសិមំ កាឡំ, សុវិហំវ ញាតិភិ” តិ។ (ជា. ១.១.១១) -

ឥទ្ធិ ជាតកំ កថេសិ។ បុន ភិក្ខុហិ, “ភន្តេ, ទេវទត្ថោ កិវ ទ្វេ អគ្គសារកេ
ឧភោសុ បស្សេសុ និសីទាបេត្វា ‘ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេស្សមី’ តិ តុម្ហាកំ
អនុកិរិយំ ករោតី” តិ វុត្ថេ, “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្វេបេស មម អនុកិរិយំ
កាតុំ វាយមិ, ន បន សក្ខី” តិ វុត្វា -

“អបិ វីរក បស្សេសិ, សកុណំ មញ្ញាភាណកំ;
មយ្ហវគ្គីវសង្កាសំ, បតី មយ្ហំ សវិជ្ជកំ។

“ឧទកថលចរស្ស បក្ខិនោ,
និច្ចំ អាមកមច្ឆកោជិនោ;
តស្សានុករំ សវិជ្ជកោ,
សេវាលេ បលិគុណ្ឌិតោ មតោ” តិ។ (ជា. ១.២.១០៧-១០៨) -

អាទិនា ជាតកំ វុត្វា អបរាបរេសុបិ ទិវសេសុ តថានុរូបមេវ កថំ អារត្ត -

“អចារិ វតាយំ វិតុទំ វនានិ,
កជ្ជង្គុរក្ខេសុ អសារកេសុ;
អថាសទា ខទិរំ ជាតសារំ,
យត្តព្ពិនា គរុឡោ ឧត្តមង្គ” តិ។ (ជា. ១.២.១២០);

“លសី ច តេ និប្បលិកា, មត្តកោ ច បទាលិតោ;
សព្វា តេ ជាសុកា ភគ្គា, អដ្ឋខោ ភំ វិរោចសី” តិ។ (ជា. ១.១.១៤៣) -

ឯវាធីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ បុន “អកតញ្ញូ ទេវទត្តោ” តិ កថំ អារត្ត -

“អកតម្ពស តេ កិច្ចំ, យំ ពលំ អហុវម្ពសេ;
មិគរាជ នមោ ត្បត្ត, អបិ កិញ្ចិ លភាមសេ។

“មម លោហិតភក្ខស្ស, និច្ចំ លុទ្ធានិ កុញ្ញតោ;
ទន្តន្តរតតោ សន្តោ, តំ ពហំ យម្បិ ជីវសី” តិ។ (ជា. ១.៤.២៩-៣០) -

អាធីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ បុន វជាយ បរិសក្កនមស្ស អារត្ត -

“ញាតមេតំ កុរុដ្ឋស្ស, យំ តុំ សេបណ្ឌិ សិយ្យសិ;
អញ្ញំ សេបណ្ឌិ គច្ឆាមិ, ន មេ តេ រុច្ឆតេ ជល” តិ។ (ជា. ១.១.២១) -

អាធីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ បុនទិវសេ “ឧកតោ បរិហីនោ ទេវទត្តោ
លាភសក្ការតោ ច សាមញ្ញតោ ចា” តិ កថាសុ បវត្តមាធាសុ “ន, ភិក្ខុវេ,
ឥនានេវ ទេវទត្តោ បរិហីនោ, បុព្វេបេស បរិហីនោយេវា” តិ វត្ថា -

“អក្ខិ ភិក្ខុ បដោ នដ្ឋោ, សឱកេហេ ច ភណ្ឌានំ;
ឧកតោ បទុដ្ឋា កម្មន្តា, ឧទកម្មិ ជលម្ហិ ចា” តិ។ (ជា. ១.១.១៣៩) -

អាធីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ ឯវំ រាជគហាវិហារន្តោវ ទេវទត្តំ អារត្ត ពហូនិ
ជាតកានិ កថេត្វា រាជគហតោ សាវត្ថំ គន្ធា ជេតវនេវិហារេ វាសំ កប្បេសិ។
ទេវទត្តាបិ ខោ នវ មាសេ គិលានោ បច្ឆិមេ កាលេ សត្តារំ ទដ្ឋកាមោ ហុត្វា
អត្តនោ សាវកេ អាហា - “អហំ សត្តារំ ទដ្ឋកាមោ, តំ មេ ទស្សេថា” តិ។ “តុំ
សមត្ថកាលេ សត្តារា សទ្ធិ វេរី ហុត្វា អចរិ, ន មយំ តត្ថ នេស្សមា” តិ វុត្តេ, “មា
មំ នាសេថ, មយា សត្តរិ អាហាតោ កតោ, សត្តុ បន មយំ កេសគ្គមត្តោបិ
អាហាតោ នត្ថិ”។ សោ ហិ ភគវា -

“វេជ្ជកេនេវនត្ថម្ភិ, ចោវេ អង្គុលីមាលកេ;
ធនចាលេ រាហុលេ ច, សត្តត្ថ សមមាណសោ” តិ។ (អប. ថេរ ១.១.៥៨៥;
មិ. ប. ៦.៦.៥) -

“ធស្សេជ មេ ភកវន្ត” ត្ថិ បុនប្បុនំ យាចិ។ អថ នំ តេ មញ្ចកេនាធាយ និក្ខមីសុ។
តស្ស អាគមនំ សុត្វា ភិក្ខុ សត្ត អាហោចេសុំ - “ភន្តេ, ទេវនន្តោ កិវ តុម្ហាកំ
ធស្សនត្ថាយ អាគច្ឆតី” តិ។ “ន, ភិក្ខុវេ, សោ តេនត្ថភាវេន មំ បស្សិតុំ
លភិស្សតី” តិ។ ទេវនន្តោ កិវ បញ្ចន្នំ វត្ថុនំ អាយាចិតកាលតោ បដ្ឋាយ បុន
ពុទ្ធុ ធម្មំ នលភតិ, អយំ ធម្មតា។ “អសុកដ្ឋានញ្ច អសុកដ្ឋានញ្ច អាគតោ,
ភន្តេ” តិ។ “យំ ឥច្ឆតិ, តំ ករោតុ, ន សោ មំ បស្សិតុំ លភិស្សតី” តិ។ “ភន្តេ, ឥតោ
យោជនមត្តំ អាគតោ, អឡយោជនំ, កាវុតំ, ជេតវនចោក្ខវណីសមីបំ អាគតោ,
ភន្តេ” តិ។ “សចេបិ អន្តោជេតវនំ បរិសតិ, នេវ មំ បស្សិតុំ លភិស្សតី” តិ។
ទេវនត្ថំ គហេត្វា អាគតា ជេតវនចោក្ខវណីតីវេ មញ្ចំ ឌីតាវេត្វា ចោក្ខវណី
ន្ទាយិតុំ ឌីតវីសុ។ ទេវនន្តោបិ ខោ មញ្ចតោ វុដ្ឋាយ ឧភោ ចាទេ ភូមិយំ វេបេត្វា
និសីទិ។ ចាទា បថវី បរិសីសុ។ សោ អនុក្កមេន យាវ គោប្បកា, យាវ ជណ្ឌាកា,
យាវ កដិតោ, យាវ ថនតោ, យាវ គីវតោ បរិសីត្វា ហនុកដ្ឋិកស្ស ភូមិយំ
បរិជ្ជកាលេ -

“ឥមេហិ អដ្ឋិហិ តមគ្គបុគ្គលំ,
ទេវាតិទេវំ នវធម្មសារថិ;
សមន្តចក្កំ សតបុញ្ញលក្ខណំ,
ចាលោហិ ពុទ្ធុ សវណំ ឧបេមី” តិ។ (មិ. ប. ៤.១.៣) -

ឥមំ កាថមាហា។ ឥទំ កិវ ហំនំ ទិស្វា តថាគតោ ទេវនត្ថំ បញ្ចជេសិ។ សចេ ហិ ន
សោ បព្ពជិស្ស, គិហិ ហុត្វា កម្មញ្ច ភាវិយំ អភិវស្ស, អាយតី

កវនិស្សរណបច្ចយំ កាតុំ ន សក្ខិស្ស, បព្ពជិត្វា ច បន កិញ្ចាបិ កម្មំ ភារិយំ
កវិស្សតិ, អាយតី កវនិស្សរណបច្ចយំ កាតុំ សក្ខិស្សតីតិ តំ សត្តា
បញ្ញាជេសិ។ សោ ហិ ឥតោ សតសហស្សកប្បមត្តកេ អដ្ឋិស្សរោ នាម
បច្ឆេកពុទ្ធា កវិស្សតិ, សោ បថី បរិសិទ្ធា អវិច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តិ។ និច្ចលេ ពុទ្ធ
អបរជ្ឈការេន បន និច្ចលោវ ហុត្វា បច្ឆត្វតិ យោជនសតិកេ អន្តោ អវិច្ឆិម្ហំ
យោជនសតុព្ពេជមេវស្ស សរីរំ និព្ពត្តិ។ សីសំ យាវ កណ្តាសក្ខលិតោ ឧបរិ
អយ កបល្លំ ចារិសិ, ចាទា យាវ គោប្បកា ហេជ្ជា អយបថរិយំ បរិជ្ជា,
មហាតាលក្ខន្ធបរិមាណំ អយសូលំ បច្ឆិមភិក្ខុតោ និក្ខមិត្វា បិដ្ឋមជ្ឈំ ភិក្ខុត្វា
ឧរេន និក្ខមិត្វា បុរិមភិក្ខុតិ ចារិសិ, អបរំ ធក្ខិណភិក្ខុតោ និក្ខមិត្វា
ធក្ខិណបស្សំ ភិក្ខុត្វា វាមបស្សេន និក្ខមិត្វា ឧត្តរភិក្ខុតិ ចារិសិ, អបរំ ឧបរិ
កបល្លតោ និក្ខមិត្វា មត្តកំ ភិក្ខុត្វា អនោភាគេន និក្ខមិត្វា អយបថរិ ចារិសិ។
ឯវំ សោ តត្ថ និច្ចលោវ បច្ឆិ។

ភិក្ខុ “ឯត្ថកំ ហំនំ នេវធខត្តា អាគច្ឆន្តោ សត្តារំ ធម្មំ អលភិទ្ធាវ បថរិ
បរិជ្ជា”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, នេវធខត្តា ឥទានេវ មយិ
អបរជ្ឈិត្វា បថរិ ចារិសិ, បុព្ពេបិ បរិជ្ជាយេវា”តិ វត្វា ហត្ថិរាជកាលេ មគ្គមូឡំ
បុរិសំ សមស្សាសេត្វា អត្តនោ បិដ្ឋិ អាហេបេត្វា ខេមន្តំ ចាបិតស្ស បុន តិក្ខត្តំ
អាគត្វា អគ្គដ្ឋានេ មជ្ឈិមដ្ឋានេ មូលេហិ ឯវំ ធន្តេ ជិក្ខុត្វា តតិយវារេ
មហាបុរិសស្ស ចក្ខុបថំ អតិក្កមន្តស្ស តស្ស បថរិ បរិជ្ជការំ ធិបេតុ -

“អកតញ្ញាស្ស ចោសស្ស, និច្ចំ វិវរទស្សិនោ;
សត្តំ ចេ បថរិ ធម្មា, នេវ នំ អភិរាជយេ”តិ។ (ជា. ១.១.៧២; ១.៩.១០៧) -

ឥទំ ជាតកំ កថេត្វា បុនបិ តថេវ កថាយ សមុដ្ឋិតាយ ខន្តិវាទិក្ខតេ អត្តនិ
អបរជ្ឈិត្វា កលាពុរាជក្ខតស្ស តស្ស បថរិ បរិជ្ជការំ ធិបេតុ ខន្តិវាទិជាតកញ្ចា

(ជា. ១.៤.៤៩ អាទយោ), ចូឡ ធម្មចាលភូតេ អត្ថនិ អបរជ្ជិត្វា
មហាបតាបរាជភូតស្ស តស្ស បដិវិ បរិដ្ឋការំ ធីបេតុំ ចូឡ ធម្មចាលជាតកញ្ច
(ជា. ១.៥.៤៤ អាទយោ) កថេសិ។

បដិវិ បរិដ្ឋេ បន ទេវទត្ថេ មហាជនោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ធម្មជាតកកនលិយោ
ឧស្សាបេត្វា បុណ្ណាយដេ វេបេត្វា “លាភា វត នោ” តិ មហន្តំ ធនំ អនុភោតិ។
តមត្ថំ ភកវតោ អាហេចេសុំ។ ភកវា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនាទេវ ទេវទត្ថេ មតេ
មហាជនោ តុស្សតិ, បុព្វេបិ តុស្សិយេវា” តិ វត្វា សព្វជនស្ស អប្បិយេ ចណ្ណោ
ជរុសេ ពារាណសិយំ បិដ្ឋលរញ្ជោ នាម មតេ មហាជនស្ស តុដ្ឋការំ ធីបេតុំ -

“សព្វោ ជនោ ហិសិតោ បិដ្ឋលេន,
តស្មី មតេ បច្ចយា វេទយន្តិ;
បិយោ នុតេ អាសិ អកណ្ណានេត្តោ,
កស្មា តុវំ រោទសិ ធូរចាល។

“ន មេ បិយោ អាសិ អកណ្ណានេត្តោ,
ភាយាមិ បច្ឆាគមនាយ តស្ស;
ឥតោ គតោ ហិសេយ្យ មច្ចរាជំ,
សោ ហិសិតោ អាទេយ្យ បុន ឥនា” តិ។ (ជា. ១.២.១៧៩-១៨០) -

ឥទំ បិដ្ឋលជាតកំ កថេសិ។ ភិក្ខុ សត្វារំ បុច្ឆិសុ - “ឥនានិ, ភន្តេ, ទេវទត្តោ កុហិ
និព្ពត្តោ” តិ? “អរិចិមហានិរយេ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “ភន្តេ, ឥធ តប្បន្តោ វិចរិត្វា បុន
គន្ធា តប្បនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តោ” តិ។ “អាម, ភិក្ខុវេ, បព្វជិតា វា ហោន្តុ គហដ្ឋា
វា, បមាទិវិហារិនោ ឧភយត្ថ តប្បន្តិយេវា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ឥឡូវ តប្បតិ បេច្ច តប្បតិ, ចាបការី ឧភយត្ថ តប្បតិ;
ចាបំ មេ កតន្ត្រី តប្បតិ, ភិយ្យោ តប្បតិ ទុក្ខតី គតោ”តិ។

តត្ថ ឥឡូវ តប្បតិ ឥឡូវ កម្មតប្បនេន ឆោមនស្សមត្តេន តប្បតិ។ បេច្ចាតិ
បរលោកេ បនវិចាកតប្បនេន អតិទារុណេន អហាយទុក្ខេន តប្បតិ។
ចាបការីតិ នានប្បការស្ស ចាបស្ស កត្តា។ ឧភយត្ថាតិ ឥមិនា វុត្តប្បការេន
តប្បនេន ឧភយត្ថ តប្បតិ នាម។ ចាបំ មេតិ សោ ហិ កម្មតប្បនេន កប្បន្តោ
“ចាបំ មេ កត”ន្ត្រី តប្បតិ។ តំ អប្បមត្តកំ តប្បនំ, វិចាកតប្បនេន បន
តប្បន្តោ ភិយ្យោ តប្បតិ ទុក្ខតី គតោ អតិជរុសេន តប្បនេន អតិវិយ
តប្បតិ តិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ ទេសនា
មហាជនស្ស សាត្តិកា ជាតាតិ។

នេវទត្តវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. សុមនាទេវីវត្ថុ

ឥឡូវ នន្ទតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សុមនាទេវី អារព្ព
កថេសិ។

សាវត្ថិយញ្ញិ នេវសិកំ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហោ ទ្វេ ភិក្ខុសហស្សានិ
ភុញ្ញន្តិ, តថាវិសាខាយ មហាឧបាសិកាយ។ សាវត្ថិយំ យោ យោ ទានំ
ទាតុកាមោ ហោតិ, សោ សោ តេសំ ឧភិទ្ធី ឌីកាសំ លភិទ្វាវ ករោតិ។ កី
ការណា? “តុម្កាកំ ទានក្កំ អនាថបិណ្ឌិកោ វាវិសាខា វា អាគតា”តិ បុច្ឆិទ្វា,
“នាគតា”តិ វុត្តេ សតសហស្សំ វិស្សន្តេទ្វា កតទានម្យិ “កី ទានំ នាមេត”ន្ត្រី

គរបាង្គី។ ឧកោបិ ហិ តេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស រុចិញ្ចា អនុច្ឆរិកកិច្ចានិ ច អតិរិយ
ជានន្តិ, តេសុ វិចារេន្តេសុ ភិក្ខុ ចិត្តរូបំ ភុញ្ញន្តិ។ តស្មា សព្វេ ធានំ ធាតុកាមា តេ
គហេត្វាវ កច្ឆន្តិ។ ឥតិ តេ អត្តនោ អត្តនោ យវេ ភិក្ខុ បរិវិសិទ្ធី ទលភន្តិ។
តតោ វិសាខា, “កោ នុខោ មម ហ្មានេ វេត្វា ភិក្ខុសង្ឃ បរិវិសិស្សតិ” តិ
ឧបដារន្តិ បុត្តស្ស ជីតរំ ទិស្វា តំ អត្តនោ ហ្មានេ វេបេសិ។ សា តស្សា និវេសនេ
ភិក្ខុសង្ឃ បរិវិសតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ មហាសុភទ្ធី នាម ជេដ្ឋជីតរំ វេបេសិ។
សា ភិក្ខុនំ វេយ្យាវច្ឆំ ករោន្តិ ធម្មំ សុណន្តិ សោតាបន្នា ហុត្វា បតិកុលំ
អគមាសិ។ តតោ ច្ចឡិសុភទ្ធី វេបេសិ។ សាបិ តថេវ ករោន្តិ សោតាបន្នា ហុត្វា
បតិកុលំ គតា។ អថ សុមនទេវី នាម កនិដ្ឋជីតរំ វេបេសិ។ សា បន ធម្មំ សុត្វា
សកធាតាមិជលំ បត្វា កុមារិការ ហុត្វា តថាវុបេន អជាសុកេន អាតុរា
អាហារុបច្ឆេទំ កត្វា បិតរំ ទដ្ឋកាមា ហុត្វា បក្កោសាបេសិ។ សោ ឯកស្មី
ធានគ្គេ តស្សា សាសនំ សុត្វាវ អាគន្ធា, “កី, អម្ព សុមនេ” តិ អាហា។ សាបិ នំ
អាហា - “កី, តាត កនិដ្ឋភាតិកា” តិ? “វិលបសិ អម្ពា” តិ? “នវិលចាមិ,
កនិដ្ឋភាតិកា” តិ។ “ភាយសិ, អម្ពា” តិ? “នភាយាមិ, កនិដ្ឋភាតិកា” តិ។
ឯត្ថកំ វត្វាយេវ បន សា កាលមកាសិ។ សោ សោតាបន្នាបិ សមាធនោ
សេដ្ឋជីតរិ ឧប្បន្នសោកំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ជិតុ សិរីកិច្ចំ ការេត្វា
រោទន្តោ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា, “កី, គហបតិ, ទុក្ខំ ទុម្ពនោ អស្សមុខោ រោទមាធនោ
អាគតោសី” តិ វុត្ថេ, “ជីតា មេ, ភន្តេ, សុមនទេវី កាលកតា” តិ អាហា។ “អថ
កស្មា សោចសិ, ននុ សព្វេសំ ឯកំសិកំ មរណា” តិ? “ជាតាមេតំ, ភន្តេ, ឯវុចា
នាម មេ ហិរិឌិត្តប្បសម្បជ្ជា ជីតា, សា មរណាកាលេ សតី បច្ចុប្បដ្ឋាបេតុំ
អសក្កោន្តិ វិលបមាធា មតា, តេន មេ អនប្បកំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ” តិ។ “កី
បន តាយ កថិតំ មហាសេដ្ឋី” តិ? “អហំ តំ, ភន្តេ, ‘អម្ព, សុមនេ’ តិ អាមន្តេសី។
អថ មំ អាហា - ‘កី, តាត, កនិដ្ឋភាតិកា’ តិ? ‘វិលបសិ, អម្ពា’ តិ? ‘នវិលចាមិ,

កនិជ្ជភាតិកា'តិ។ 'ភាយសិ, អម្ពា'តិ? 'ន ភាយាមិ កនិជ្ជភាតិកា'តិ។ ឯត្ថកំ
វត្ថា កាលមកាសី"តិ។ អថ នំ ភគវា អាហា - "ន តេ មហាសេដ្ឋី ធីតា
វិលបតី"តិ។ "អថ កស្មា ភន្តេ ឯវមាហា"តិ? "កនិជ្ជត្តាយេវ។ ធីតា ហិ តេ,
គហបតី, មគ្គជលេហិ តយា មហាល្លិកា។ តូញ្ចិ សោតាបន្នោ, ធីតា បន តេ
សកទាគាមិនី។ សា មគ្គជលេហិ តយា មហាល្លិកត្តា តំ ឯវមាហា"តិ។ "ឯវំ,
ភន្តេ"តិ? "ឯវំ, គហបតី"តិ។ "ឥទានិ កុហិ និព្ពត្តា, ភន្តេ"តិ? "តុសិតភវនេ,
គហបតី"តិ។ "ភន្តេ, មម ធីតា ឥធម្មាតកានំ អន្តរេ នន្ទមាធាវិចរិត្វា ឥតោ
គន្ធាបិ នន្ទនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តា"តិ។ អថ នំ សត្តា "អាម, គហបតី, អប្បមត្តា
នាម គហជ្ជា វា បព្ពជិតា វា ឥធម្ម លោកេ ច បរលោកេ ច នន្ទន្តិយេវា"តិ វត្ថា
ឥមំ កាថមាហា -

១៨.

“ឥធម្ម នន្ទតិ បេច្ច នន្ទតិ, កតបុញ្ញោ ឧភយត្ថ នន្ទតិ;
បុញ្ញំ មេ កតន្តិ នន្ទតិ, ភិយ្យោ នន្ទតិ សុគតី គតោ”តិ។

តត្ថ ឥទានិ ឥធម្ម លោកេ កម្មនន្ទនេន នន្ទតិ។ បេច្ចាតិ បរលោកេ
វិចារកនន្ទនេន នន្ទតិ។ កតបុញ្ញោតិ នាធម្មការស្ស បុញ្ញស្ស កត្តា។
ឧភយត្ថាតិ ឥធម្ម “កតំ មេ កុសលំ, អកតំ មេ ចាប”ន្តិ នន្ទតិ, បរត្ថ វិចារកំ
អនុភវន្តោ នន្ទតិ។ បុញ្ញំ មេតិ ឥធម្ម នន្ទន្តោ បន “បុញ្ញំ មេ កត”ន្តិ
សោមនស្សមត្តនេវ កម្មនន្ទនំ ឧបាទាយ នន្ទតិ។ ភិយ្យោតិ វិចារកនន្ទនេន បន
សុគតី គតោ សត្តបញ្ញាសវស្សកោដិយោ សដ្ឋិវស្សសតសហស្សានិ
ធិព្ពសម្បត្តិ អនុភវន្តោ តុសិតបុរេ អតិវិយ នន្ទតីតិ។

កាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នោធយោ អហោសុំ។ មហាជនស្ស
សាត្តិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

សុមនោទេវីវត្ថុតេសមំ។

១២. ទ្វេសហាយកកិក្ខុវត្ថុ

ពហុម្បិចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តាជេតវនេវិហារន្តោ ទ្វេសហាយកេ
អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិវាសិនោ ហិ ទ្វេ កុលបុត្តា សហាយកាវិហារំ គន្ធា សត្ថុ ធម្មទេសនំ
សុត្វា កាមេ បហាយ សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិត្វា បញ្ចវស្សានិ
អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ វសិត្វា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា សាសនេ ធុរំ បុច្ឆិត្វា
វិបស្សនាធុរញ្ច គន្ធុរញ្ចវិគ្គារតោ សុត្វា ឯកោ តាវ “អហំ, ភន្តេ,
មហាល្លកកាលេ បព្ពជិតោ ន សក្ខិស្សមិ គន្ធុរំ បូរេតុំ, វិបស្សនាធុរំ បន
បូរេស្សមី” តិ យាវ អរហត្តាវិបស្សនាធុរំ កថាបេត្វា យជេន្តោ វាយមន្តោ
សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ ចាបុណិ។ ឥតរោ បន “អហំ គន្ធុរំ បូរេស្សមី” តិ
អនុក្កមេន តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គល្លាស្វា គតគតជ្ជានេ ធម្មំ កថេតិ, សរភញ្ញំ
ភណតិ, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ធម្មំ វាចេន្តោវិចរតិ។ អជ្ឈាសន្នំ មហាគណានំ
អាចរិយោ អហោសិ។ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា ឥតរស្ស ថេរស្ស
វសនជ្ជានំ គន្ធា តស្ស ឱវាទេ ឋិត្វា អរហត្ថំ បត្វា ថេរំ វន្តិត្វា, “សត្តារំ
ទដ្ឋកាមម្ហា” តិ វទន្តិ។ ថេរោ “គច្ឆេ, អាវុសោ, មម វចនេន សត្តារំ វន្តិត្វា អសីតិ
មហាថេរេ វន្តេ, សហាយកត្ថេរម្បិ មេ ‘អម្ពាភំ អាចរិយោ តុម្ភេ វន្តិតិ’ តិ
វទថា” តិ បេសេតិ។ តេ ភិក្ខុវិហារំ គន្ធា សត្តារញ្ជេវ អសីតិ មហាថេរេ ច
វន្តិត្វា គន្ធុកត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “ភន្តេ, អម្ពាភំ អាចរិយោ តុម្ភេ វន្តិតិ” តិ
វទន្តិ។ ឥតរេន ច “កោ នាម សោ” តិ វុត្ថេ, “តុម្ពាភំ សហាយកភិក្ខុ, ភន្តេ” តិ
វទន្តិ។ ឯវំ ថេរេ បុនប្បុនំ សាសនំ បហិណ្ឌេន្ត សោ ភិក្ខុ ថោកំ កាលំ សហិត្វា
អបរភាគេ សហិតុំ អសក្កោន្តោ “អម្ពាភំ អាចរិយោ តុម្ភេ វន្តិតិ” តិ វុត្ថេ, “កោ

ឯសោ"តិ វត្វា "តុម្ពាភំ សហាយ កកិក្ខុ"តិ វុត្ថេ, "កី បន តុម្ពេហិ តស្ស
សន្តិកេ ឧគ្គហិតំ, កី ធិយនិកាយាធិសុ អញ្ញតរោ និកាយោ, កី តិសុ បិដកេសុ
ឯកំ បិដក"ន្តិ វត្វា "ចតុប្បទិកម្មិ កាបំ ន ជាធាតិ, បំសុក្ខលំ គហេត្វា
បព្ពជិតកាលេយេវ អរញ្ញំ បរិដ្ឋោ, ពហូ វត អន្តោវាសិកេលភិ, តស្ស
អាគតកាលេ មយា បញ្ញំ បុច្ឆិតុំ វដ្តតី"តិ ចិន្តេសិ។

អថ អបរភាគេ បេរោ សត្តារំ ទដ្ឋំ អាគតោ។ សហាយ កស្ស ថេរស្ស
សន្តិកេ បត្តិដីវំ វេបេត្វា គន្ធា សត្តារញ្ជោវ អសីតិ មហាថេរេ ច វន្តិត្វា
សហាយ កស្ស វសនដ្ឋានំ បច្ឆាគមិ។ អថស្ស សោ វត្ថំ ការេត្វា សមប្បមាណំ
អាសនំ គហេត្វា, "បញ្ញំ បុច្ឆិស្សមី"តិ និសីទិ។ តស្មី ខណោ សត្តា "ឯស ឯវុបំ
មម បុត្តំ វិហេថេត្វា និរយេ និព្ពត្តយ្យា"តិ តស្មី អនុកម្មាយ វិហារចារិកំ
ចរញ្ជោវិយ តេសំ និសិទ្ធដ្ឋានំ គន្ធា បញ្ញត្តវរុទ្ធាសនេ និសីទិ។ តត្ថ តត្ថ
និសីទន្តា ហិ ភិក្ខុ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វាវ និសីទន្តិ។ តេន សត្តា
បកតិបញ្ញត្តេយេវ អាសនេ និសីទិ។ និសដ្ឋ ខោ បន គន្ធិកកិក្ខុ បឋមដ្ឋានេ
បញ្ញំ បុច្ឆិត្វា តស្មី អកថិតេ ទុតិយដ្ឋានំ អាធិ កត្វា អជ្ឈសុបិ សមាបត្តិសុ
រូចារូបេសុ ច បញ្ញំ បុច្ឆិ។ គន្ធិកត្ថេរោ ឯកម្មិ កថេតុំ នាសក្ខិ។ ឥតរោ តំ សព្វំ
កថេសិ។ អថ នំ សោតាបត្តិមគ្គេ បញ្ញំ បុច្ឆិ។ គន្ធិកត្ថេរោ កថេតុំ នាសក្ខិ។
តតោ ឪណាសវត្ថុវំ បុច្ឆិ។ បេរោ កថេសិ។ សត្តា "សាធុ សាធុ, ភិក្ខុ"តិ
អភិនន្តិត្វា សេសមគ្គេសុបិ បដិចាជិយា បញ្ញំ បុច្ឆិ។ គន្ធិកោ ឯកម្មិ កថេតុំ
នាសក្ខិ, ឪណាសវោ បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ កថេសិ។ សត្តា ចត្វសុបិ វាទេសុ តស្ស
សាធុការំ អធាសិ។ តំ សុត្វា ភុម្មទេវេ អាធិ កត្វា យាវ ព្រហ្មលោកា សព្វា
ទេវតា ថេវ នាគសុបណ្ណា ច សាធុការំ អធិសុ។ តំ សាធុការំ សុត្វា តស្ស
អន្តោវាសិកា ថេវ សន្និវិហារិនោ ច សត្តារំ ឧដ្ឋាយីសុ - "កី នាមេតំ សត្តារា
កតំ, កិញ្ចិ អជាទន្តស្ស មហាល្លកត្ថេរស្ស ចត្វសុ វាទេសុ សាធុការំ អធាសិ,

អម្ព័រកំ បនាចរិយស្ស សព្វបរិយត្តិធរស្ស បញ្ចន្តំ ភិក្ខុសតានំ ចាមោក្ខស្ស
បសំសាមត្តម្មី ន ករី” តិ។ អថ នេ សត្តា “កី ឆាមេតំ, ភិក្ខុវេ, កថេថា” តិ
បុច្ឆិត្វា តស្មី អត្ថេ អាហេចិតេ, “ភិក្ខុវេ, តុម្ព័រកំ អាចរិយោ មម សាសនេ ភតិយា
គាវោ រក្ខណាសទិសោ, មយ្ហំ បន បុត្តោ យថាវុចិយា បញ្ចកោរសេ
បរិភុញ្ញនកសាមិសទិសោ” តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

១៩.

“ពហុម្មី ចេ សំហិត ភាសមាណោ,
ន តក្ករោ ហោតិ នរោ បមត្តោ;
គោចោវ គាវោ គណាយំ បរេសំ,
ន ភាគវា សាមញ្ញស្ស ហោតិ។

២០.

“អប្បម្មី ចេ សំហិត ភាសមាណោ,
ធម្មស្ស ហោតិ អនុធម្មចារី;
រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ,
សម្មប្បជានោ សុវិមុត្តចិត្តោ។
“អនុចាទិយាណោ ឥធ វា ហុរំ វា,
ស ភាគវា សាមញ្ញស្ស ហោតិ” តិ។

តត្ថ សំហិតន្តិ តេបិជកស្ស ពុទ្ធវចនស្សេតំ នាមំ។ តំ អាចរិយេ
ឧបសង្កមិត្វា ឧគ្គណ្ហិត្វា ពហុម្មី បរេសំ ភាសមាណោ វាចេន្តោ តំ ធម្មំ សុត្វា យំ
ការកេន បុគ្គលេន កត្តត្ថំ, តក្ករោ ន ហោតិ។ កុក្កជស្ស
បក្ខបហរណាមត្តម្មី អនិច្ចាធិវសេន យោនិសោមនសិការំ នប្បវត្តេតិ។ ឯសោ
យថា នាម ធិវសំ ភតិយា គាវោ រក្ខន្តោ គោចោ ចាតោវ និវរេសេសំ

សម្បជិដ្ឋិត្វា សាយំ គហេត្វា សាមិកានំ និយ្យាទេត្វា ទិវសភតិមត្តំ គណ្ហាតិ,
យថារុចិយា បន បញ្ចកោរសេ បរិភុញ្ញតុំ នលភតិ, ឯវមេវ កេវលំ
អន្តេវាសិកានំ សន្តិការត្ថបជិវត្តករណាមត្តស្ស ភាគី ហោតិ, សាមញ្ញស្ស
បន ភាគី នហោតិ។ យថា បន គោចាលកេន និយ្យាទិទានំ គុន្នំ គោរសំ
សាមិការវ បរិភុញ្ញន្តិ, តថា តេន កេនីតំ ធម្មំ សុត្វា ការកបុគ្គលា យថានុសិដ្ឋំ
បជិបដ្ឋិត្វា កេនិ បឋមជ្ឈានាទីនិ ចាបុណ្ណន្តិ, កេនិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គដលានិ
ចាបុណ្ណន្តិ, គោណសាមិកា គោរសស្សេវ សាមញ្ញស្ស ភាគិនោ ហោន្តិ។

ឥតិ សត្តា សីលសម្បទ្គស្ស ពហុស្សុតស្ស បមាទិវហារិនោ អនិច្ចាទិវសេន
យោនិសោមនសិការេ បមត្តស្ស ភិក្ខុនោ វសេន បឋមំ គាថំ កថេសិ, ន
ទុស្សីលស្ស។ ទុតិយគាថា បន អប្បស្សុតស្សបិ យោនិសោមនសិការេ កម្មំ
ករោន្តស្ស ការកបុគ្គលស្ស វសេន កថិតា។

តត្ថ អប្បម្បី ចេតិ ថោកំ ឯកវគ្គទិវគ្គមត្តម្បី។ ធម្មស្ស ហោតិ
អនុធម្មចារីតិ អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ នវលោកុត្តរធម្មស្ស អនុរូបំ ធម្មំ
បុព្វភាគបជិបទាសដ្ឋានំ ចតុចារិសុទ្ធិសីលធុតជ្ជអសុភកម្មជ្ជានាទិភេទំ
ចរន្តោ អនុធម្មចារី ហោតិ។ សោ “អន្ធម្ម អន្ធម្មវា” តិ បជិវេធំ អាកក្ខន្ធលោវិចរតិ។
សោ ឥមាយ សម្មាបជិបត្តិយា រាគញ ទោសញ បហាយ មោហំ សម្មា ហេតុនា
នយេន បរិជាទិតព្កេ ធម្មេ បរិជាទន្តោ
តទន្តិវិក្ខម្ពនសមុទ្ទេទបជិប្បស្សទ្ធិនិស្សរណាវិមុត្តិនំ វសេន សុវិមុត្តចិត្តោ,
អនុចាទិយានោ ឥធា វា ហុរំ វាតិ ឥធាលោកបរលោកបរិយាបន្នា វា
អជ្ឈត្តិកពាហិរា វា ខន្ធាយតនធាតុយោ ចត្វាហិ ឧចាទានេហិ អនុចាទិយន្តោ
មហាទីណាសវោ មគ្គសម្ពាទស្ស សាមញ្ញស្ស វសេន អាគតស្ស

ផលសាមញ្ញស្ស ចេវ បញ្ចាអសេក្ខដម្ពក្ខន្ធស្ស ច ភាគវា ហោតីតិ រតនក្ខដេន
វិយ អការស្ស អរហត្តន ទេសនាយ ក្នុង គណ្ឌីតិ។

តាថាបរិយោសានេ ពហ្វ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ ទេសនា
មហាជនស្ស សាត្តិកា ជាតាតិ។

ទ្វេសហាយ កកិក្ខវត្ថុ ចុទ្ធសមំ។

យមកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមោ វគ្គោ។

២. អប្បមាទវគ្គោ

១. សាមាវតីវត្ថុ

អប្បមាទោ អមតបទន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា កោសម្ពី ឧបនិស្សាយ
យោសិតារាមេ វិហារន្តោ សាមាវតិប្បមុខានំ បញ្ចន្ធិ ឥត្តិសតានំ,
មាគណ្ឌិយប្បមុខានញ្ច ឯតិស្ស បញ្ចន្ធិ ញាតិសតានំ មរណាព្យសនំ អារត្ត
កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិកថា - អតីតេ អល្លកប្បវដ្ឋេ អល្លកប្បរាជា នាម,
វេបទីបករដ្ឋេ វេបទីបករាជា នាមាតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មារកាលតោ បដ្ឋាយ
សហាយកា ហុត្វា ឯកាចរិយកុលេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ឌិត្វា អត្តនោ អត្តនោ បិតុនំ
អច្ចយេន ធន្តំ ឧស្សបេត្វា អាយាមេន ទសទសយោជនិកេ រដ្ឋេ រាជា នោ
អហោសុំ។ តេ កាលេន កាលំ សមាគន្ធា ឯកតោ តិដ្ឋន្តា និសីទន្តា និបដ្ឋន្តា
មហាជនំ ជាយមានញ្ច ជីយមានញ្ច មីយមានញ្ច ទិស្វា “បរលោកំ គច្ឆន្តំ

អនុគត្តន្តោ នាម នត្ថិ, អន្តមសោ អត្តនោ សវីរម្បិ នាអនុគត្តន្តិ, សត្តំ បហាយ
គត្តត្ថំ, កី នោ យរាវាសេន, បព្ពជិស្សមា”តិ មន្តេត្វា រជ្ជានិ បុត្តនារាជំ
និយ្យាទេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តប្បទេសេ វសន្តា មន្តយីសុ - “មយំ រជ្ជំ
បហាយ បព្ពជិតា, ន ជីវិតុំ អសក្កោន្តា។ តេ មយំ ឯកជ្ជានេ វសន្តា
អបព្ពជិតសទិសាយេវ ហោម, តស្មា វិសុំ វសិស្សម។ តុំ ឯតស្មី បព្ពតេ វស,
អហំ ឥមស្មី បព្ពតេ វសិស្សមិ។ អន្ធខ្យមាសំ បន ឧចោសថទិវសេ ឯកតោ
ភវិស្សតិ”តិ។ អថ ខោ នេសំ ឯតទហោសិ - “ឯវម្បិ នោ គណាសម្ពុណិការ
ភវិស្សតិ, តុំ បន តវ បព្ពតេ អគ្គី ជាលេយ្យាសិ, អហំ មម បព្ពតេ អគ្គី
ជាលេស្សមិ, តាយ សញ្ញាយ អត្ថិការំ ជានិស្សមា”តិ។ តេ តថា កវីសុ។

អថ អបរភាគេ វេឋធិបកតាបសោ កាលំ កត្វា មហោសក្ខោ ទេវរាជា
ហុត្វា និព្ពត្តោ។ តតោ អឧមាសេ សម្បត្ត អគ្គី អទិស្វាវ ឥតរោ “សហាយកោ
មេ កាលកតោ”តិ អញ្ញាសិ។ ឥតរោបិ និព្ពត្តក្ខណោយេវ អត្តនោ ទេវសីរី
ឱលោកេត្វា កម្មំ ឧបធារេន្តោ និក្ខមនតោ បជ្ជាយ អត្តនោ តបថវិយំ ទិស្វា
“គន្ធា មម សហាយកំ បស្សិស្សមី”តិ តំ អត្តការំ វិជហិត្វា មគ្គិកបុរិសោវិយ
តស្ស សន្តិកំ គន្ធា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ អថ នំ សោ អាហា - “កុតោ
អាគតោសី”តិ? “មគ្គិកបុរិសោ អហំ, ភន្តេ, ទូរតោវ អាគតោម្ហិ។ កី បន, ភន្តេ,
អយ្យេ ឥមស្មី ហ្មនេ ឯកកោវ វសតិ, អញ្ញាបិ កោចិ អត្ថី”តិ? “អត្ថិ មេ ឯកោ
សហាយកោ”តិ។ “កុហី សោ”តិ? “ឯតស្មី បព្ពតេ វសតិ, ឧចោសថទិវសេ បន
អគ្គី ន ជាលេតិ, មតោ នូន ភវិស្សតិ”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ? “ឯវមាវុសោ”តិ។
“អហំ សោ, ភន្តេ”តិ។ “កុហី និព្ពត្តោសី”តិ? “ទេវលោកេ មហោសក្ខោ ទេវរាជា
ហុត្វា និព្ពត្តោស្មី, ភន្តេ, អយ្យំ បស្សិស្សមី”តិ បុន អាគតោម្ហិ។ អបិ នុ ខោ
អយ្យានំ ឥមស្មី ហ្មនេ វសន្តានំ កោចិ ឧបទ្ធពោ អត្ថី”តិ? “អាម, អាវុសោ, ហត្ថិ
និស្សាយ កិលមាមី”តិ។ “កី វោ, ភន្តេ, ហត្ថិ ករោន្តី”តិ? “សម្មជ្ជនជ្ជានេ លណ្ហំ

ចាតេន្តិ, ចាទេហិ ភូមិយំ បហវិត្វា បំសុំ ឧទ្ធករន្តិ, ស្វាហំ លណ្ហំ ឆឌ្ឍន្តោ បំសុំ សម្ម
ករោន្តោ កិលមាមី”តិ។ “កី បនតេសំ អនាគមនំ ឥច្ឆថា”តិ? “អាមារុសោ”តិ។
“តេន ហិ តេសំ អនាគមនំ ករិស្សាមី”តិ តាបសស្ស ហត្ថិកន្តរីណាញោ
ហត្ថិកន្តមន្តញា អនាសិ។ ឧទន្តោ ច បនរីណាយ តិស្សោ តន្តិយោ ឧស្សត្វា
តយោ មន្តេ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា “ឥមំ តន្តី បហវិត្វា ឥមស្មី មន្តេ វុត្តេ និវត្តិត្វា
ឌីលោកេតុម្បី អសក្កោន្តា ហត្ថិ បលាយន្តិ, ឥមំ តន្តី បហវិត្វា ឥមស្មី មន្តេ វុត្តេ
និវត្តិត្វា បច្ឆតោ ឌីលោកេន្តា ឌីលោកេន្តា បលាយន្តិ, ឥមំ តន្តី បហវិត្វា ឥមស្មី
មន្តេ វុត្តេ ហត្ថិយូចបតិ បិដ្ឋិ ឧបនាមេន្តោ អាគច្ឆតិ”តិ អាចិត្តិត្វា, “យំ វោ វុច្ឆតិ,
តំ ករេយ្យថា”តិ វត្វា តាបសំ វត្ថិត្វា បក្កាមិ។ តាបសោ បលាយនមន្តំ វត្វា
បលាយនតន្តី បហវិត្វា ហត្ថិ បលាបេត្វា វសិ។

តស្មី សមយេ កោសម្ពិយំ បូរន្តប្បោ នាម រាជា ហោតិ។ សោ ឯកទិវសំ
គត្តិនិយា ទេវិយា សទ្ធិ ពាលស្វរិយតបំ តប្បមាណោ អព្ពោកាសតលេ និសីទិ។
ទេវី រញ្ជោ ចារុបនំ សតសហស្សគ្បនិកំ រត្តកម្ពលំ ចារុបិត្វា និសីទ្ធា រញ្ជា
សទ្ធិ សមុល្លបមាណោ រញ្ជោ អង្គុលិតោ សតសហស្សគ្បនិកំ រាជមុទ្ធិកំ
និហវិត្វា អត្តនោ អង្គុលិយំ បិលន្ទិ។ តស្មី សមយេ ហត្ថិលិដ្ឋសកុណោ
អាគាសេន គច្ឆន្តោ ទូរតោ រត្តកម្ពលចារុបនំ ទេវី ទិស្វា “មំសបេសី”តិ
សញ្ញាយ បក្ខេវិស្សន្នេត្វា ឌីតរិ។ រាជា តស្ស ឌីតរណាសទ្ទេន ភីតោ ឧដ្ឋាយ
អន្តោនិវេសនំ ចារិសិ។ ទេវី គរុគព្ភតាយ ចេវ ភីរុកជាតិកតាយ ច វេគេន គន្ធា
នាសក្ខិ។ អថ នំ សោ សកុណោ អជ្ឈប្បត្តោ នឧបញ្ចវេ និសីទាបេត្វា អាគាស
បក្ខុទ្ធិ។ តេ កិរ សកុណោ បញ្ចន្ធិ ហត្ថិនំ ពាលំ ជារន្តិ។ តស្មា អាគាសេន នេត្វា
យថារុចិត្តជានេ និសីទិត្វា មំសំ ខាទន្តិ។ សាបិ តេន និយមាណា មរណាកយភីតា
ចិន្តេសិ - “សចាហំ វិវិស្សាមិ, មនុស្សសន្តោ នាម តិរច្ឆានគតានំ ឧព្ពេជនីយោ,
តំ សុត្វា មំ ឆឌ្ឍស្សតិ។ ឯវំ សន្តេ សហ គព្ពេន ជីវិតក្ខយំ ចាបុណិស្សាមិ, យស្មី

បន ថានេ និស័ទិត្យា មំ ខាទិតុំ អាវភិស្សតិ, តត្រ នំ សទ្ធ�ុំ កត្វា
បលាបេស្សមី”តិ។ សា អត្តនោ បណ្ឌិតតាយ អធិវាសេសិ។

តទា ច ហិមវន្តបទេសេ ថោកំ វឿត្វា មណ្ឌាចាការេន បិតោ ឯកោ
មហានិក្រោធា ហោតិ។ សោ សកុណោ មិគ្គុចាទីនិ តត្ថ នេត្វា ខាទតិ, តស្មា
តម្បី តត្ថេវ នេត្វា វិជបព្ពន្ធរេ វេបេត្វា អាគតមគ្គំ ឱលោកេសិ។
អាគតមគ្គាលោកេនំ កិរ តេសំ ធម្មតា។ តស្មី ខណោ ទេវី, “ឥទានិ ឥមំ
បលាបេតុំ វជ្ជតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧកោ ហិត្ថ ឧក្ខិបិត្វា ចាណិសទ្ធព្យោវ មុខសទ្ធព្យា
កត្វា តំ បលាបេសិ។ អថស្សា សូរិយត្ថដ្ឋមនកាលេ គព្ពេ កម្មដវាតា ចលីសុ។
សព្ពទិសាសុ គន្ធន្តោ មហាមេយោ ឧដ្ឋហិ។ សុខេទិសាយ រាជមហេសិយា “មា
ភាយិ, អយ្យ”តិ វចនមត្តម្បី អលភមាឆាយ ទុក្ខបរេតាយ សព្ពវត្ថុនិ ធានាម
នាហោសិ។ វិភាតាយ បន វត្ថិយា វលាហកិរិគមោ ច អរុណុគ្គមនព្វា តស្សា
គព្ពវុជ្ជានព្វា ឯកក្ខណោយេវ អហោសិ។ សា មេយឧតុព្វា បព្ពតឧតុព្វា
អរុណាឧតុព្វា គហេត្វា ជាតត្ថា បុត្តស្ស ឧតេនោតិ នាមំ អកាសិ។

អល្លកប្បតាបសស្សបិ ខោ តតោ អវិទូរេ វសនជ្ជានំ ហោតិ។ សោ
បកតិយាវ វស្សទិវសេ សីតភយេន ជលាជលត្ថាយ វនំ ន បរិសតិ, តំ រុក្ខមូលំ
គន្ធា សកុណោហិ ខាទិតមំសានំ អដ្ឋិ អាហារិត្វា កោដ្ឋេត្វា វសំ កត្វា បិវតិ។
តស្មា តំ ទិវសំ “អដ្ឋិ អាហារិស្សមី”តិ តត្ថ គន្ធា រុក្ខមូលេ អដ្ឋិ បរិយេសេន្តោ
ឧបរិ ធារកសទ្ធ�ុំ សុត្វា ឧល្លោកេន្តោ ទេវី ទិស្វា “កាសិ ត្វ”ន្តិ វត្វា
“មាទុសិទ្ធិម្ហី”តិ។ “កេមំ អាគតាសី”តិ? “ហត្ថិលិដ្ឋុសកុណោនាទីតាម្ហី”តិ វុត្ថេ
“ឱតរាហី”តិ អាហា។ “ជាតិសម្ពេទតោ ភាយាមិ, អយ្យ”តិ។ “កាសិ ត្វ”ន្តិ?
“ខត្ថិយាម្ហី”តិ។ “អហម្បី ខត្ថិយោយេវា”តិ។ “តេន ហិ ខត្ថិយមាយំ កថេហី”តិ។
សោ ខត្ថិយមាយំ កថេសិ។ “តេន ហិ អរុយ្ហ បុត្តំ មេ ឱតារេហី”តិ។ សោ ឯកេន

បស្សេន អភិរុហនមគ្គំ កត្វា អភិរុហិត្វា ធារកំ គណ្ហិ។ “មា មំ ហត្ថេន ធុប៌” តិ
ច វុត្ថេ តំ អធុបិត្វា ធារកំ ឌីតារេសិ។ ធើវិបិ ឌីតរិ។ អថ នំ អស្សមបធំ នេត្វា
សីលភេទំ អកត្វា អនុកម្មាយ បដិជគ្គិ, និម្មត្តិកមដុំ អាហរិត្វា
សយំជាតសាលី អាហរិត្វា យាគុំ បចិត្វា អធាសិ។ ឃំ តស្មី បដិជគ្គន្តេ សា
អបរកាគេ ចិន្តេសិ - “អហំ នេវ អាគតមគ្គំ ជាធាមិ, ន គមនមគ្គំ ជាធាមិ,
ឥមិនាបិ មេ សធូរិស្សសមត្ថម្មិ នត្ថិ។ សចេ បនាយំ អម្ពេ បហាយ កត្តចិ
គមិស្សតិ, ឧកោបិ ឥធរេវ មរណំ ចាបុណ្ហស្សម, យំកិញ្ចី កត្វា ឥមស្ស សីលំ
ភិក្ខុត្វា យថា មំ ន មុញ្ចតិ, តថា តំ កាតុំ វុដ្ឋតិ” តិ។ អថ នំ
ធុន្ទិវត្តធុប្បវត្តនស្សនេន បលោកេត្វា សីលវិនាសំ ចាបេសិ។ តតោ បជ្ជាយ
ទ្វេបិ សមគ្គវាសំ វសីសុ។

អថេកធិវសំ តាបសោ នក្ខត្តយោគំ ឧល្លោកេន្តោ បូរន្តប្បស្ស
នក្ខត្តមិលាយនំ ធិស្វា “ភទ្កេ កោសម្ពិយំ បូរន្តប្បរាជា មតោ” តិ អាហ។ “កស្មា,
អយ្យ, ឃំ វុទេសិ? កំ តេ តេន សធូរិ អាហាតោ អត្ថិ” តិ? “នត្ថិ, ភទ្កេ,
នក្ខត្តមិលាយនមស្ស ធិស្វា ឃំ វុទាមិ” តិ, សា បរោធិ។ អថ នំ “កស្មា រោធសី” តិ
បុច្ឆិត្វា តាយ តស្ស អត្តនោ សាមិកភាវេ អក្ខាតេ អាហា - “មា, ភទ្កេ, រោធិ,
ជាតស្ស នាម និយតោ មច្ច” តិ។ “ជាធាមិ, អយ្យ” តិ វុត្ថេ “អថ កស្មា
រោធសី” តិ? “បុត្តោ មេ កុលសន្តកស្ស វជ្ជស្ស អនុច្ឆរិកោ, ‘សចេ តត្រ
អភិរុស្ស, សេតច្ឆត្តំ ឧស្សបយិស្ស។ ឥធានិ មហាជានិកោ វត ជាតោ’ តិ
សោកេន រោធាមិ, អយ្យ” តិ។ “ហោតុ, ភទ្កេ, មា ចិន្តយិ, សចស្ស វជ្ជំ បត្តេសិ,
អហមស្ស វជ្ជលភនាការំ ករិស្សមិ” តិ។ អថស្ស ហត្ថិកន្តវីណាញោវ
ហត្ថិកន្តមន្តេ ច អធាសិ។ តធា អនេកានិ ហត្ថិសហស្សនិ អាគន្ធា
វជ្ជក្ខម្មលេ និសីទន្តិ។ អថ នំ អាហា - “ហត្ថិសុ អនាគតេសុយេវ វុត្ថំ
អភិរុហិត្វា តេសុ អាគតេសុ ឥមំ មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិ បហរ, សព្វេ និវត្តិត្វា

ឡើយកេតុម្បី អសក្កោន្តា បលាយិស្សន្តិ, អថ ឡើតវិទ្យា អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ។ សោ
តថា កត្វា អាគន្ធា តំ បវត្ថី អាហោចេសិ។ អថ នំ ទុតិយទិវសេ អាហា - “អន្ធី ឥមំ
មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិ បហវេយ្យាសិ, សព្វេ និវត្តិត្វា ឡើយកេតុម្បី បលាយិស្សន្តិ”តិ។
តទាបិ តថា កត្វា អាគន្ធា អាហោចេសិ។ អថ នំ ទុតិយទិវសេ អាហា - “អន្ធី ឥមំ
មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិ បហវេយ្យាសិ, យូថបតិ បិដ្ឋិ ឧបនាមេន្តោ អាគមិស្សតី”តិ។
តទាបិ តថា កត្វា អាហោចេសិ។

អថស្ស មាតវំ អាមន្តេត្វា, “កឌ្ឍេ, បុត្តស្ស តេ សាសនំ វទេហិ, ឯត្តោវ គន្ធា
រាជា ភវិស្សតី”តិ អាហា។ សា បុត្តំ អាមន្តេត្វា, “តាត, តំ កោសម្ព័យំ
បូរន្តប្បវត្តោ បុត្តោ, មំ សគព្ពំ ហត្ថិលិដ្ឋសកុណោ អានេសី”តិ វត្វា
សេនាបតិអាទិនំ នាមាទិ អាចិត្តិត្វា “អសទ្ធិហន្តានំ ឥមំ បិតុ
ចារុបនកម្ពលញ្ជោវ បិលន្ទនមុទ្ធិកញ្ច ទស្សេយ្យាសី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។
កុមារោ តាបសំ “ឥទានិ កី ករោមី”តិ អាហា។ “រុក្ខស្ស ហេដ្ឋិមសាខាយ
និសីទិត្វា ឥមំ មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិ បហវ, ជេដ្ឋកហត្ថិ តេ បិដ្ឋិ ឧបនាមេត្វា
ឧបសង្កមិស្សតិ, តស្ស បិដ្ឋិយំ និសិដ្ឋោវ រដ្ឋំ គន្ធា រដ្ឋំ គណ្ណាហី”តិ។ សោ
មាតាបិតោ វទិត្វា តថា កត្វា អាគតស្ស ហត្ថិនោ បិដ្ឋិយំ និសីទិត្វា កណ្ណោ
មន្តយិ - “អហំ កោសម្ព័យំ បូរន្តប្បវត្តោ បុត្តោ, បេត្តិកំ មេ រដ្ឋំ គណ្ណិត្វា ទេហិ
សាមី”តិ។ សោ តំ សុត្វា “អនេកានិ ហត្ថិសហស្សានិ សន្និបត្តន្ត”តិ ហត្ថិវំ វិ,
អនេកានិ ហត្ថិសហស្សានិ សន្និបត្តិសុ។ បុន “ជិណ្ឌោ ហត្ថិ បដិក្កមន្ត”តិ
ហត្ថិវំ វិ, ជិណ្ឌោ ហត្ថិ បដិក្កមីសុ។ បុន “អតិករុណា ហត្ថិ និវត្តន្ត”តិ ហត្ថិវំ
វិ, តេបិ និវត្តិសុ។ សោ អនេកេហិ យូថហត្ថិសហស្សេហោវ បរិវតោ
បច្ឆន្តកាមំ បត្វា “អហំ រញ្ជោ បុត្តោ, សម្បត្តិ បត្តយមាណា មយា សទ្ធិ
អាគច្ឆន្ត”តិ អាហា។ “តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សានំ សង្កហំ ករោន្តោ គន្ធា នគរំ
បរិវារេត្វា ‘យុទ្ធី វា មេ ទេតុ, រដ្ឋំ វា’”តិ សាសនំ បេសេសិ។ នាគរា អាហំសុ -

“មយំ ទ្វេបិ ន ទស្សម។ អម្ពាភក្កិ ទេវី គរុកញ្ចា ហត្ថិលិដ្ឋុសកុណោន នីតា,
តស្ស អត្ថិការំ វា នត្ថិការំ វា មយំ ន ជានាម។ យាវ តស្ស បវត្ថី ន សុណាម។
តាវ នេវ យុទ្ធិំ ទស្សម, ន រដ្ឋ”ន្តិ។ តទា កិរ តំ បវេណីរដ្ឋំ អហោសិ។ តតោ
កុមារោ “អហំ តស្ស បុត្តោ”តិ វត្វា សេនាបតិអាទិនំ នាមាជិ កថេត្វា តថាបិ
អសទ្ធិហន្តានំ កម្ពលញ្ចា មុទ្ធិកញ្ចា ទស្សេសិ។ តេ កម្ពលញ្ចា មុទ្ធិកញ្ចា
សញ្ញានិត្វា និក្ខត្វា ហុត្វា ធ្វារំ វិវិត្វា តំ រដ្ឋេ អភិសិញ្ជីសុ។ អយំ តាវ ឧតេនស្ស
ឧប្បត្តិ។

អល្លកប្បវន្តេ បន ទុត្តិកេ ជីវិតំ អសក្កោន្តោ ឯកោ កោតុហលិកោ នាម
មនុស្សោ កាបី នាម តរុណបុត្តញ្ចា កាឡី នាម ភរិយញ្ចា អាទាយ “កោសម្ពី
គន្ធា ជីវិត្វាមី”តិ ចាថយ្យំ គហេត្វា និក្ខមិ។ “អហិវាតរោគេន មហាជនេ
មរណេ ទិស្វា និក្ខមី”តិបិ វទន្តិយេវ។ តេ គន្ធា ចាថយ្យេ បរិក្ខិណោ
ឧទាភិក្ខតា ទារកំ វហិតំ នាសក្ខីសុ។ អថ សាមិកោ បជាបតី អាហា - “ភទ្កេ,
មយំ ជីវិត្វា បុន បុត្តំ លភិស្សម, ធម្មេត្វា នំ គច្ឆាមា”តិ។ មាតុ ហធម៌ នាម
មុទុកំ ហោតិ។ តស្មា សា អាហា - “នាហំ ជីវិត្វេវ បុត្តំ ធម្មេត្តំ សក្ខីស្សមី”តិ។
“អថ កី ករោមា”តិ? “វារេន នំ វហាមា”តិ។ មាតា អត្តនោ វារេ បុប្ផធាមំ វិយ នំ
ឧត្តិបិត្វា ឧវេ និបជ្ឈាបេត្វា អន្តេន វហិត្វា បិតុនោ ទេតិ។ តស្ស តំ គហេត្វា
គមនកាលេ នាតកតោបិ ពលវត្ថោ វេទនា ឧប្បជ្ឈិ។ សោ បុនប្បនំ អាហា -
“ភទ្កេ, មយំ ជីវិត្វា បុត្តំ លភិស្សម, ធម្មេន ន”ន្តិ។ សាបិ បុនប្បនំ បដិក្ខិបិត្វា
បដិវចនំ នាទាសិ។ ទារកោ វារេន បរិវត្តិយមាទោ កិលន្តោ បិតុ ហត្ថេ
និទ្ទាយិ។ សោ តស្ស និទ្ទាយនការំ ញាត្វា មាតរំ បុរតោ កត្វា ឯកស្ស គច្ឆស្ស
ហេដ្ឋា បណ្ណាសន្តវេ តំ និបជ្ឈាបេត្វា ចាយាសិ។ មាតា និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តិ បុត្តំ
អទិស្វា, “សាមិ, កុហិ មេ បុត្តោ”តិ បុច្ឆិ។ “ឯកស្ស មេ គច្ឆស្ស ហេដ្ឋា
និបជ្ឈាបិតោ”តិ។ “សាមិ, មា មំ នាសយិ, បុត្តំ វិនា ជីវិតំ ន សក្ខីស្សមិ, អានេហិ

មេ បុត្ត"ន្ត ឡើយ បរិហារីតា បរិទេវី។ អថ នំ និវត្តិតា អានេសិ។ បុត្តាបិ អន្តរាមគ្គ
មតោ ហោតិ។ ឥតិ សោ ឯត្ថកេ ហានេ បុត្តំ ធម្មតា តស្ស និស្សន្នេន ភវន្តរេ
សត្ត វារេ ធម្មតោ។ “ចាបកម្មំ នាមេតំ អប្បក”ន្ត ន អវមញ្ញិតព្ពំ។

តេ គប្បន្តា ឯកំ គោចាលកុលំ ចាបុណ្ណសុ។ តំ ទិវសញ្ច គោចាលកស្ស
ធម្មមង្គលំ ហោតិ។ គោចាលកស្ស គេហោ និពទ្ធិំ ឯកោ បច្ឆេកពុទ្ធា ភុញ្ញតិ។
សោ តំ គោជេត្វា មង្គលមកាសិ។ ពហុ ចាយាសោ បជ័យត្ថោ ហោតិ។
គោចាលកោ តេ អាគតេ ទិស្វា, “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុត្តិតា សព្ពំ បវត្តី សុត្វា
មុទុជាតិកោ កុលបុត្តោ តេសុ អនុកម្យំ កត្វា ពហុកេន សប្បីនា ចាយាសំ
នាបេសិ។ ភវិយា “សាមិ, តយិ ជីវន្តេ អហម្យិ ជីវាមិ នាម, ទិយវត្ថំ ឧនោទរោសិ,
យាវទត្ថំ ភុញ្ញាហិ”តិ សប្បីញ្ច ទទិញ្ច តទភិមុខញ្ញាវ កត្វា អត្តនា មនុសប្បីនា
ថោកមេវ ភុញ្ញិ។ ឥតរោ ពហុ ភុញ្ញិតា សត្តជ្ជទិវសេ នាតតាយ អាហារតណ្ហំ
និទ្ទតុំ នាសត្តិ។ គោចាលកោ តេសំ ចាយាសំ នាបេត្វា សយំ ភុញ្ញតុំ អារភិ។
កោតុហលិកោ តំ ឌីលោកេន្តោ និសីទិត្វា ហេជ្ជាបីវេ និបន្នាយ សុនឱយា
គោចាលកេន វឌ្ឍេត្វា ទិយ្យមាទំ ចាយាសបិណ្ឌំ ទិស្វា “បុញ្ញាវ វតាយំ សុនឱ,
និពទ្ធិំ ឯវរុបំ ភោជនំ លភតី”តិ ចិន្តេសិ។ សោ វត្តិភាគេ តំ ចាយាសំ ជីវាបេតុ
អសក្កោន្តោ កាលំ កត្វា តស្ស សុនឱយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពតិ។

អថស្ស ភវិយា សរីរកិច្ចំ កត្វា តស្មីយេវ គេហោ ភតី កត្វា តណ្ហាលនាឡិ
លភិត្វា បចិត្វា បច្ឆេកពុទ្ធស្ស បត្តេ បតិជ្ជាបេត្វា, “នាសស្ស វោ
ចាបុណ្ណត្វ”តិ វត្វា ចិន្តេសិ - “មយា ឥដេវ វសិតុំ វដ្ឋតិ, និពទ្ធិំ, អយ្យោ,
ឥតាគប្បតិ, ទេយ្យធម្មោ ហោតុ វា, មា វា, ទេវសិកំ វន្តន្តិ វេយ្យាវច្ឆំ ករោន្តិ ចិត្តំ
បសានេន្តិ ពហុ បុញ្ញំ បសវិស្សាមី”តិ។ សា តត្ថេវ ភតី ករោន្តិ វសិ។ សាបិ
សុនឱ ធម្មេ វា សត្តមេ វា មាសេ ឯកមេវ កុក្ករំ វិជាយិ។ គោចាលកោ តស្ស

ឯកឧត្តម ជីវ៉ា ធាបេស៊ី។ សោ ន ចិនស្បែរ វ៉ឺឡី។ អថស្ស បច្ចេកពុទ្ធា ភុញ្ញោឆ្មា
និពន្ធ ឯក ភត្តបិណ្ឌំ ទេតិ។ សោ ភត្តបិណ្ឌំ និស្សាយ បច្ចេកពុទ្ធ
សីលបាមកាសិ។ គោចាលកោបិ និពន្ធ ទ្វេ វារេ បច្ចេកពុទ្ធស្សបដ្ឋានំ យាតិ។
គប្បន្តោបិ អន្តរាមគ្គ វាឡមិគដ្ឋានេ ឧណ្ហាន គប្ប ច ភូមិញ បហិវិទ្យា “សុស្ស” តិ
តិក្ខត្តំ សុទ្ធំ កត្វា វាឡមិគេ បលាបេតិ។ សុនខោបិ តេន សទ្ធិ គប្បតិ។

សោ ឯកឧត្តម បច្ចេកពុទ្ធ អាហា - “ភន្តេ, យទា មេ ឡិកាសោ ន ភវិស្សតិ,
តទា ឥមំ សុនខំ បេសេស្សមិ, តេន សញ្ញាលោន អាគប្បយ្យថា” តិ។ តតោ
បដ្ឋាយ អនោកាសធិវេសេ, “គប្ប, តាត, អយ្យំ អានេហិ” តិ សុនខំ បេសេសិ។
សោ ឯកវេចនេនេវ បក្ខន្ធិត្វា សាមិកស្ស គប្បចោថនភូមិចោថនដ្ឋានេ តិក្ខត្តំ
ភុស្សិត្វា តេន សន្តេន វាឡមិកានំ បលាតភាវំ ញត្វា ចាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ
កត្វា បណ្ណាសាលំ បរិសិត្វា និសិន្នស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ធា
បណ្ណាសាលទ្វារេ តិក្ខត្តំ ភុស្សិត្វា អត្តនោ អាគតភាវំ ជាធាបេត្វា ឯកមន្តេ
និបជ្ជតិ, បច្ចេកពុទ្ធ វេលំ សល្លក្ខេត្វា និក្ខន្តេ ភុស្សន្តោ បុរតោ គប្បតិ។
អន្តរាមគ្គ បច្ចេកពុទ្ធា តំ វីមសន្តោ អញ្ញំ មគ្គំ បដិបជ្ជតិ។ អថស្ស បុរតោ តិវិយំ
ឋត្វា ភុស្សិត្វា ឥតរមគ្គមេវ នំ អាហេបេតិ។ អថេកឧត្តម អញ្ញំ មគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា
តេន បុរតោ តិវិយំ ឋត្វា វារិយមាធាបិ អនិវត្តិត្វា សុនខំ ចាទេន បហិវិទ្យា
ចាយាសិ។ សុនខោ តស្ស អនិវត្តនភាវំ ញត្វា និវាសនកណ្ណោ ខំសិត្វា
អាកឡន្តោ ឥតរមគ្គមេវ នំ អាហេបេសិ។ ឯវំ សោ តស្មី ពលវសីនេហំ
ឧប្បាទេសិ។

តតោ អបរភាកេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ជីវ៉ា ជីវ៉ា។ អថស្ស គោចាលកោ
ជីវ៉ាវត្ថានិ អធាសិ។ តមេនំ បច្ចេកពុទ្ធា អាហា - “អារុសោ, ជីវ៉ា នាម ឯកកេន
កាតុំ ទុក្ខំ, ជាសុកដ្ឋានំ គន្ធា កាវេស្សមិ” តិ។ “ឥធនេវ, ភន្តេ, ករោថា” តិ។ “ន

សក្ការ, អាវុសោ" តិ។ "តេន ហិ, ភន្តេ, មា ចិរំ ពហិ វសិត្តា" តិ។ សុនខោ តេសំ
កថំ សុណាឆ្នោរ អជ្ជាសិ, បច្ឆេកពុទ្ធាបិ "តិដ្ឋ, ឧចាសកា" តិ កោចាលកំ
និវត្តាបេត្វា វេហាសំ អពុគ្គន្ធា កន្ធមាទនាភិមុខោ ចាយាសិ។ សុនខស្ស តំ
អាគាសេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា ភុក្កវិទ្យា វិភស្ស តស្មី ចក្ខុបថំ វិជហន្តេ ហទយំ
ជលិត្វា មតោ។ តិវច្ឆានា កិវ នាមេតេ ឧដុជាតិកា ហោន្តិ អកុដិលា។ មនុស្សា
បន អញ្ញំ ហទយេន ចិន្តេន្តិ, អញ្ញំ មុខេន កថេន្តិ។ តេនេវាហ - "គហនញ្ញេតំ,
ភន្តេ, យទិទំ មនុស្សា, ឧត្តានកញ្ញេតំ, ភន្តេ, យទិទំ បសវេ" តិ (ម. និ. ២.៣)។

ឥតិ សោ តាយ ឧដុចិត្តតាយ អកុដិលតាយ កាលំ កត្វា តាវតីសភវនេ
និព្ពត្តោ អច្ឆរាសហស្សបរិវុតោ មហាសម្មត្ថី អនុភោសិ។ តស្ស កណ្ណាមូលេ
មន្តយន្តស្ស សន្នោ សោឡសយោជនដ្ឋានំ ជវតិ, បកតិកថាសន្នោ បន
សកលំ ទសយោជនសហស្សំ នេវនករំ នាទេតិ។ តេនេវស្ស
"យោសកនេវបុត្តោ" តិ នាមំ អហោសិ។ "កិស្ស បនេស និស្សន្នោ" តិ។
បច្ឆេកពុទ្ធបេមេន ភុក្ករណស្ស និស្សន្នោ។ សោ តត្ថ ន ចិរំ វេត្វា ចរិ។
នេវលោកតោ ហិ នេវបុត្តា អាយុក្ខយេន បុញ្ញក្ខយេន អាហារក្ខយេន
កោបេនាតិ ចត្វហិ ការណេហិ ចវន្តិ។

តត្ថ យេន ពហុំ បុញ្ញកម្មំ កតំ ហោតិ, សោ នេវលោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា
យាវតាយុកំ វេត្វា ឧបរូបរិ និព្ពត្តតិ។ ឯវំ អាយុក្ខយេន ចវតិ នាម។ យេន បរិត្តំ
បុញ្ញំ កតំ ហោតិ, តស្ស រាជកោដ្ឋាការេ បក្ខិត្តំ តិចតុនាឡិមត្តំ ធម្មំ វិយ
អន្តរាវ តំ បុញ្ញំ ជ័យតិ, អន្តរាវ កាលំ ករោតិ។ ឯវំ បុញ្ញក្ខយេន ចវតិ នាម។
អបរោបិ កាមគុណោ បរិភូត្តមា នោ សតិសម្មោសេន អាហារំ អបរិភូត្តិត្វា
កិលន្តកាយោ កាលំ ករោតិ។ ឯវំ អាហារក្ខយេន ចវតិ នាម។ អបរោបិ
បរស្ស សម្មត្ថី អសហន្នោ កុដ្ឋិត្វា កាលំ ករោតិ។ ឯវំ កោបេន ចវតិ នាម។

អយំ បន កាមគុណា បរិភុត្តាត្តោ មុជ្ជស្សតិ ហុត្វា អាហារក្ខយេន ចរិ,
ចរិត្វា ច បន កោសម្ព័យំ នគរសោភិនិយា កុច្ឆិម្ពី បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ សាបិ
ជាតទិវសេ “កី ឯត”ន្តិ ធាសី បុច្ឆិត្វា, “បុត្តោ, អយ្យ”តិ វុត្តេ - “ហន្ត, ជេ, ឥមំ
ធារកំ កត្តរសុប្បេ អាហារេត្វា សង្ការក្ខយេន ធម្មេហិ”តិ ធម្មាបេសិ។
នគរសោភិនិយា ហិ ជីតវំ បដិជគ្គន្តិ, ន បុត្តំ។ ជីតវា ហិ តាសំ បវេណី
យជីយតិ។ ធារកំ កាកាបិ សុនខាបិ បរិវារេត្វា និសីទីសុ។ បច្ឆេកពុទ្ធ
សិនេហាប្បភវស្ស ភុក្ករណាស្ស និស្សន្ទេន ឯកោបិ ឧបគន្ធី នវិសហិ។ តស្មី
ខណោ ឯកោ មនុស្សោ ពហិ និក្ខត្តោ តំ កាកសុនខសន្និចាតំ ទិស្វា, “កី ទុខោ
ឯត”ន្តិ គន្ធា ធារកំ ទិស្វា បុត្តសិនេហំ បដិលភិត្វា “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ គេហំ
នេសិ។ តទា កោសម្ពកសេដ្ឋិ រាជគុលំ គច្ឆត្តោ រាជនិវេសនតោ អាគច្ឆន្តំ
បុរោហិតំ ទិស្វា, “កី, អាចរិយ, អដ្ឋតេ តិចិករណានក្ខត្តយោកោ
ឡិលោកិតោ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, មហាសេដ្ឋិ, អម្ពាតំ កី អញ្ញំ កិច្ចន្តិ? ជនបទស្ស កី
ភវិស្សតី”តិ? “អញ្ញំ នត្ថិ, ឥមស្មី បន នគរេ អដ្ឋ ជាតធារកោ ជេដ្ឋកសេដ្ឋិ
ភវិស្សតី”តិ។ តទា សេដ្ឋិនោ ភរិយា គរុគញ្ញា ហោតិ។ តស្មា សោសីយំ គេហំ
បុរិសំ បេសេសិ - “គច្ឆ ភណោ, ជាតាហិ នំវិជាតា វា, នោ វា”តិ។ “នវិជាយតី”តិ
សុត្វា រាជានំ ទិស្វាវ វេគេន គេហំ គន្ធា កាឡី ធាម ធាសី បក្កោសិត្វា
សហស្សំ ទត្វា, “គច្ឆ ជេ, ឥមស្មី នគរេ ឧបធារេត្វា សហស្សំ ទត្វា អដ្ឋ
ជាតធារកំ គណ្ហិត្វា ឯហិ”តិ។ សា ឧបធារេត្តិ តំ គេហំ គន្ធា ធារកំ ទិស្វា,
“អយំ ធារកោ កទា ជាតោ”តិ គហបតានី បុច្ឆិត្វា “អដ្ឋ ជាតោ”តិ វុត្តេ, “ឥមំ
មយ្ហំ ទេហិ”តិ ឯកកហាបណំ អាទី កត្វា មូលំ វុឡេត្តិ សហស្សំ ទត្វា តំ
អានេត្វា សេដ្ឋិនោ ទស្សេសិ។ សេដ្ឋិ “សច មេ ជីតាវិជាយិស្សតិ, តាយ នំ សទ្ធិ
និវេសេត្វា សេដ្ឋិជ្ជានស្ស សាមិកំ ករិស្សាមិ។ សច មេ បុត្តោវិជាយិស្សតិ,
មារេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ គេហោ កាវេសិ។

អថស្ស ភិរិយា កតិចាហធូយេន បុត្តំ វិជាយិ។ សេដ្ឋី “ឥមស្មី អសតិ មម បុត្តោវ សេដ្ឋីជ្ជានំ លភិស្សតិ, ឥនានេវ តំ មារេតុំ វុដ្ឋតិ” តិ ចិន្តេត្វា កាឡិ អាមន្តេត្វា, “គច្ឆ, ជេ, វជតោ គុន្នំ និក្ខមនវេលាយ វជន្ទារមជ្ឈេ ឥមំ តិរិយំ និបជ្ជាបេហិ, ភារិយោ នំ មទ្គិត្វា មារេស្សន្តិ, មទ្គិតាមទ្គិតភារំ បនស្ស ញត្វា ឯហី” តិ អាហា។ សា គន្ធា គោចាលកេន វជន្ទារេ វិវជមត្តេយេវ តំ តថា និបជ្ជាបេសិ។ គោគណាជេដ្ឋកោ ឧសភោ អញ្ញាស្មី កាលេ សត្តបច្ឆា និក្ខមន្តោបិ តំ ទិវសំ សត្តបឋមំ និក្ខមិត្វា ទារកំ ចតុន្នំ ចាទានំ អន្តរេ កត្វា អជ្ជាសិ។ អនេកសតភារិយោ ឧសភស្ស ទ្វេ បស្សនិ យំសន្តិយោ និក្ខមីសុ។ គោចាលកោបិ “អយំ ឧសភោ បុព្វេ សត្តបច្ឆា និក្ខមតិ, អជ្ជេ បន សត្តបឋមំ និក្ខមិត្វា វជន្ទារមជ្ឈេ និច្ចលោវ បិតោ, កី នុ ខោ ឯត” តិ ចិន្តេត្វា គន្ធា តស្ស ហេដ្ឋា និបន្នំ ទារកំ ទិស្វា បុត្តសិនេហំ បជិលភិត្វា, “បុត្តោ មេ លទ្ធោ” តិ គេហំ នេសិ។

កាឡិ គន្ធា សេដ្ឋីនា បុច្ឆិតា តមត្ថំ អាហេថេត្វា, “គច្ឆ, នំ បុន សហស្សំ ទត្វា អាធនេហី” តិ វុត្តា សហស្សំ ទត្វា បុន អាធនេត្វា អនាសិ។ អថ នំ អាហា - “អម្ព, កាឡិ ឥមស្មី នគរេ បញ្ចា សកជសតានិ បច្ឆុសកាលេ ឧដ្ឋាយ វាលិដ្ឋាយ គច្ឆន្តិ, តុំ ឥមំ នេត្វា ចក្កមគ្គេ និបជ្ជាបេហិ, គោណា វា នំ មទ្គិស្សន្តិ, ចក្កា វា និទ្ធិស្សន្តិ, បវត្ថី ចស្ស ញត្វាវ អាគច្ឆេយ្យាសី” តិ។ សា តំ នេត្វា ចក្កមគ្គេ និបជ្ជាបេសិ។ តនា សាកជិកជេដ្ឋកោ បុរតោ អហោសិ។ អថស្ស គោណា តំ ហានំ បត្វា ធុរំ ធខេសុំ, បុនប្បុនំ អាហេថេត្វា ចាជិយមាធាបិ បុរតោ ន គច្ឆីសុ។ ឯវំ តស្ស តេហិ សទ្ធិ វាយមន្តស្សេវ អរុណំ ឧដ្ឋហិ។ សោ “កី នាមេតំ គោណា ករីសូ” តិ មគ្គំ ឱលោកេន្តោ ទារកំ ទិស្វា, “ភារិយំ វត មេ កម្ម” តិ ចិន្តេត្វា, “បុត្តោ មេ លទ្ធោ” តិ តុដ្ឋមានសោ តំ គេហំ នេសិ។

កាឡី គន្ធា សេដ្ឋីនា បុត្រីតា តំ បវត្តិ អាចិត្តិក្ខត្វា, “គប្ប, នំ បុន សហស្សំ
ធិត្វា អានេហី” តិ វុត្តា តថា អកាសិ។ អថ នំ សោ អាហា - “ឥនានិ នំ
អាមកសុសានំ នេត្វា គប្បន្តវេ និបជ្ឈាបេហិ, តត្ថ សុនខាធិហិ វា ខាធិតោ,
អមនុស្សេហិ វា បហាដោ មរិស្សតិ, មាតាមតភាវញ្ចស្ស ជានិត្វាវ
អាគន្ធយ្យាសី” តិ។ សា តំ នេត្វា តត្ថ និបជ្ឈាបេត្វា ឯកមន្តេ អជ្ជាសិ។ តំ
សុនខា វា កាកោ វា អមនុស្សា វា ឧបសង្កម្ពិតុំ នាសក្ខិ។ “ននុ ចស្ស នេវ
មាតា ន បិតា ន ភាតិកាធិសុ កោចិ វក្ខតា នាម អត្ថិ, កោ តំ វក្ខតិ” តិ?
សុនខកាលេ បច្ឆេកតុទ្ធេ សិនេហាន បវត្តិតត្ថក្ករណាមត្ថមេវ តំ វក្ខតិ។
អថេកោ អជចាលកោ អនេកសហស្សា អជា គោចរំ នេន្តោ សុសានបស្សេន
គប្បតិ។ ឯកា អជា បណ្ណានិ ខាធិមាតា គប្បន្តំ បរិជ្ជា ទារកំ ធិស្វា ជណ្ណាកេហិ
វត្វា ទារកស្ស ចនំ អនាសិ, អជចាលកេន “ហេ ហេ” តិ សន្តេ កតេបិ ន
និក្ខមិ។ សោ “យជ្ជិយា នំ បហវិត្វា និហវិស្សាមី” តិ គប្បន្តំ បរិជ្ជា ជណ្ណាកេហិ
វត្វា ទារកំ ឌីវំ ចាយន្តិ អជី ធិស្វា ទារកេ បុត្តសិនេហំ បជិលភិត្វា, “បុត្តោ មេ
លទ្ធោ” តិ អាទាយ បក្កាមិ។

កាឡី គន្ធា សេដ្ឋីនា បុត្រីតា តំ បវត្តិ អាចិត្តិក្ខត្វា, “គប្ប, តំ បុន សហស្សំ
ធិត្វា អានេហី” តិ វុត្តា តថា អកាសិ។ អថ នំ អាហា - “អម្ព កាឡី, ឥមំ អាទាយ
ចោរបចាតបព្ពតំ អភិរុហិត្វា បចាតេ ឱប, បព្ពតកុច្ឆិយំ បជិហញ្ញមាទោ
ខណ្ឌាខណ្ឌាកោ ហុត្វា ភូមិយំ បតិស្សតិ, មាតាមតភាវញ្ចស្ស ញត្វាវ
អាគន្ធយ្យាសី” តិ។ សា តំ តត្ថ នេត្វា បព្ពតមត្តកេ វត្វា ឱបិ។ តំ ខោ បន
បព្ពតកុច្ឆិ និស្សាយ មហាវេឡុគុម្ពោ បព្ពតានុសារេនេវ វឡិ, តស្ស មត្តកំ
យនជាតោ ជិញ្ញកគុម្ពោ អវត្ថរិ។ ទារកោ បតន្តោ កោជវកេ វិយ តស្មី បតិ។
តំ ធិវសញ្ញា នឡ ការជេដ្ឋកស្ស វេឡុពលិ បត្តោ ហោតិ។ សោ បុត្តេន សទ្ធិ
គន្ធា តំ វេឡុគុម្ពំ ជិដ្ឋិតុំ អារភិ។ តស្មី ចលន្តេ ទារកោ សទ្ធមកាសិ។ សោ

“ធារកសឆ្នោរិយា”តិ ឯកេន បស្សេន អភិរុហិត្វា តំ ទិស្វា, “បុត្តោ មេ
លឆ្នោ”តិ តុដ្ឋបិត្តោ អាទាយ គតោ។

កាឡិ សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ធា តេន បុច្ឆិតា តំ បវត្តិ អាចិត្តិក្វា, “គច្ឆ, នំ បុន
សហស្សំ ទត្វា អានេហី”តិ វុត្តា តថា អកាសិ។ សេដ្ឋិនោ ឥនព្វាទព្វា
ករេន្តស្សេវ ធារកោ វឡិតោ “ឃោសកោ”ត្រូវស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ
សេដ្ឋិនោ អភិក្ខំ កណ្តាកោរិយ ខាយិ, ឧដុកំ តំ ឱលោកេតុម្បិ នវិសតិ។
អថស្ស មារណ្ឌចាយំ ចិន្តេន្តោ អត្ថនោ សហាយ កស្ស កុម្ភការស្ស សន្តិកំ
គន្ធា, “កទា តុំ អាវាបំ អាលិម្មេស្សសី”តិ បុច្ឆិតា - “ស្វេ”តិ វុត្តេ, “តេន ហិ ឥទំ
សហស្សំ គហេត្វា មម ឯកំ កម្ពំ ករេហី”តិ អាហា។ “កី, សាមី”តិ? “ឯកោ មេ
អវជាតបុត្តោ អត្ថិ, តំ តវ សន្តិកំ បេសេស្សមិ, អថ នំ គហេត្វា គត្តំ
បវេសេត្វា តិខិណាយ វាសិយា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ជិន្និត្វា ចាជិយំ បក្ខិបិត្វា
អាវាបេ បចេយ្យាសិ, ឥទំ តេ សហស្សំ សច្ចការសទិសំ។ ឧត្តរី បន តេ
កត្តព្ពយុត្តកំ បច្ឆា ករិស្សមី”តិ។ កុម្ភការេ “សាធ្វ”តិ សម្បជិដ្ឋិ។ សេដ្ឋិ
បុនទិវេសេ ឃោសកំ បក្កោសិត្វា, “ហិយ្យេ មយា កុម្ភការេ ឯកំ កម្ពំ
អាណាត្តោ, ឯហិ, តុំ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា ឯវំ វេទេហិ - ‘ហិយ្យេ កិវ មេ បិតរា
អាណាត្តំ កម្ពំ និច្ឆាទេហី”តិ បហិណិ។ សោ “សាធ្វ”តិ អគមាសិ។ តំ តត្ថ គច្ឆន្តំ
ឥតរេ សេដ្ឋិនោ បុត្តោ ធារកេហិ សទ្ធិ គុឡំ កីឡន្តោ ទិស្វា តំ បក្កោសិត្វា,
“កុហី គច្ឆសិ ភាតិកា”តិ បុច្ឆិតា “បិតុ សាសនំ គហេត្វា កុម្ភការស្ស
សន្តិក”តិ វុត្តេ “អហំ តត្ថ គមិស្សមិ។ ឥមេ មំ ធារកា ពហុ លក្ខំ ជិនីសុ, តំ មេ
បជិជិនិត្វា ទេហី”តិ អាហា។ “អហំ បិតុ កាយាមី”តិ។ “មា ភាយិ, ភាតិក, អហំ
តំ សាសនំ ហរិស្សមិ។ ពហូហិ ជិតោ, យាវាហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ មេ លក្ខំ
បជិជិនា”តិ។

យោសកោ កិរ គុឡ កីឡាយ ធលោកា, តេន នំ ឯវំ និពន្ធំ។ សោមិ តំ “តេន
 ហិ គន្ធា កុម្ភការំ វេទេហិ - ‘បិតរា កិរ មេ ហិយ្យេ ឯកំ កម្ពំ អាណាត្ថំ, តំ
 និច្ឆាទេហី” តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា តថា អវេច។ អថ នំ
 កុម្ភការោ សេដ្ឋិនា វុត្តនិយាមេនេវ មារេត្វា អាវាបេ ឱបិ។ យោសកោមិ
 ទិវសភាគំ កីឡិត្វា សាយន្តសមយេ គេហំ គន្ធា “កី, តាត, ន គតោសី” តិ វុត្ត
 អត្ថនោ អគតការណាញោ កនិជ្ជស្ស គតការណាញោ អាហោចេសិ។ តំ សុត្វា
 សេដ្ឋិ “អហំ ធី” តិ មហាវិវំ វិវិត្វា សកលសរីរេ បក្កុចិតលោហិតោវិយ
 ហុត្វា, “អម្ពោ, កុម្ភការ, មា មំ នាសយិ, មា មំ នាសយិ” តិ ពាហា បក្កុយ្ហ
 កន្តន្តោ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ កុម្ភការោ តំ តថា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “សាមិ, មា
 សទ្ធិ កិរ, កម្ពំ តេ និប្បន្ន” តិ អាហា។ សោ បព្ពតេនវិយ មហាន្តេន សោកេន
 អវត្ថេជា ហុត្វា អនប្បកំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេសិ។ យថា តំ អប្បទុដ្ឋស្ស
 បទុស្សមាណោ។ តេនាហា ភគវា -

“យោ ទណ្ណោន អទណ្ណោសុ, អប្បទុដ្ឋសុ ទុស្សតិ;
 ទសន្តមញ្ញាតរំ ហំនំ, ឱប្បមេវ និគច្ឆតិ។

“វេទនំ ជរុសំ ជានី, សរីរស្ស ច ភេទនំ;
 គរុកំ វាបិ អាពាធំ, ចិត្តក្ខេបញ្ចា ចាបុណោ។

“រាជតោ វា ឧបសគ្គំ, អព្ពក្ខានញ្ចា នារុណំ;
 បរិក្ខុយញ្ចា ញាតីនំ, ភោគានញ្ចា បភន្តុរំ។

“អថ វាស្ស អគារាទិ, អគ្គិ ឧហតិ ចាវកោ;
 កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ, និរយំ សោបបដ្ឋតី” តិ។ (ធម. ប. ១៣៧-១៤០);

ឯវ៉ូ សន្តេបិ បុន នំ សេដ្ឋី ឧដុកំ ឡើលោកតុំ ន សក្កោតិ។ “កិត្តិ នំ មារយ្យ” ត្តិ
ចិន្តោន្តោ, “មម កាមសតេ អាយុត្តកស្ស សន្តិកំ បេសេត្វា មារស្សមី” តិ
ឧបាយំ ទិស្វា, “អយំ មេ អវជាតបុត្តោ, ឥមំ មារត្វា វច្ឆក្ខបេ ឱបតុ, ឯវ៉ូ កតេ
អហំ មាតុលស្ស កត្តព្ភយុត្តកំ បច្ឆា ជានិស្សមី” តិ តស្ស បណ្ណំ លិខិត្វា,
“តាត ឃោសក, អម្ពា កំ កាមសតេ អាយុត្តកោ អត្ថិ, ឥមំ បណ្ណំ ហរិត្វា តស្ស
ទេហី” តិ វត្វា បណ្ណំ តស្ស ធុស្សន្តេ ពន្ធិ។ សោ បន អក្ខរសមយំ ន ជានាតិ។
ធម្មារកាលតោ បជ្ជាយ ហិ នំ មារាបេន្តោវ សេដ្ឋី មារតុំ ឆាសក្ខិ, កី
អក្ខរសមយំ សិក្ខាបេស្សតិ? ឥតិ សោ អត្តនោ មារាបនបណ្ណាមេវ ធុស្សន្តេ
ពន្ធិត្វា និក្ខមន្តោ អាហា - “ចាបេយ្យំ មេ, តាត, នត្ថិ” តិ។ “ចាបេយ្យន តេ កម្មំ
នត្ថិ, អន្តរាមគ្គ អសុកកាមេ ឆាម មមសហាយកោ សេដ្ឋី អត្ថិ, តស្ស យវេ
ចាតរាសំ កត្វា បុរតោ គច្ឆាហី” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ បិទំ វន្តិត្វា និក្ខមន្តោ តំ
កាមំ បត្វា សេដ្ឋីស្ស យវំ បុច្ឆិត្វា គច្ឆា សេដ្ឋីជាយំ បស្សី។ “តុំ កុតោ
អាគតោសី” តិ ច វុត្តេ, “អន្តោនគរតោ” តិ អាហា។ “កស្ស បុត្តោសី” តិ?
“តុម្ពា កំ សហាយកសេដ្ឋីនោ, អម្ពា” តិ។ “តុំសិ ឃោសកោ ឆាមា” តិ? “អាម,
អម្ពា” តិ។ តស្ស សហ ធុស្សនេនេវ តស្សី បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ឈិ។ សេដ្ឋីនោ
បនេកា ធីតា អត្ថិ បន្ទរសសោឡសវស្សន្តេសិកា អភិរូចា ចាសាធិកា, តំ
វត្ថុតុំ ឯកមេវ បេសនការិកំ ឆាសី ធុត្វា សត្តក្ខមិកស្ស ចាសាធុស្ស
ឧបរិមតលេ សិរិគព្ភេវ សាបេន្តិ។ សេដ្ឋីធីតា តស្សី ខណោ តំ ឆាសី អន្តរាបណំ
បេសេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋីជាយា ទិស្វា, “កុហី គច្ឆសី” តិ បុច្ឆិត្វា, “អយ្យធីតាយ
បេសនេនា” តិ វុត្តេ “ឥតោ តាវ ឯហិ, តិជ្ជតុ បេសនំ, បុត្តស្ស មេ បីបកំ
អត្ថរិត្វា ចាទេ ឆោរិត្វា តេលំ មក្ខិត្វា សយនំ អត្ថរិត្វា ទេហិ, បច្ឆា បេសនំ
ករិស្សសី” តិ អាហា។ សា តថា អកាសិ។

អថ នំ ចិរេនាគតំ សេដ្ឋីដីតា សន្តជ្ជេសិ។ អថ នំ សា អាហា - “មា មេ កុដ្ឋិ,
សេដ្ឋីបុត្តោ ឃោសកោ អាគតោ, តស្ស ឥទញ្ចិទញ្ច កត្វា តត្ថ គត្វា
អាគតាម្ពី” តិ។ សេដ្ឋីដីតាយ “សេដ្ឋីបុត្តោ ឃោសកោ” តិ នាមំ សុត្វាវ បេមំ
ឆរិយាធិនិ ជិន្និត្វា អដ្ឋិមិញ្ចំ អាហាច្ឆ បិទំ។ កោតុហលកាលស្មិត្តោ សា តស្ស
បជាបតី ហុត្វា នាឡិកោធនំ បច្ឆេកពុទ្ធស្ស អនាសិ, តស្សានុភាវេនាគត្វា
ឥមស្មី សេដ្ឋីកុលេ និព្ពត្តា។ ឥតិ តំ សោ បុព្ពសិនេហា អវត្តិវត្វា គណ្ហិ។
តេនាហា ភគវា -

“បុព្ពេវ សន្និវាសេន, បច្ឆប្បន្នហិ តេន វា;
ឃំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំវ យថោធកេ” តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

អថ នំ បុទ្ធិ - “កុហិ សោ, អម្ពា” តិ? “សយនេ និបន្នោ និទ្ទាយតី” តិ។ “អត្ថិ
បនស្ស ហត្ថ កិញ្ចី” តិ? “ធុស្សន្តេ បណ្ណំ អត្ថិ” តិ។ សា “កី បណ្ណំ នុ ខោ ឯត” តិ
តស្មី និទ្ទាយន្តេ មាតាបិតុនំ អញ្ញវិហិតតាយ អបស្សន្តានំ ឱតិវត្វា សមីបំ
គត្វា តំ បណ្ណំ មោចេត្វា អាធាយ អត្ថនោ គត្តំ បរិសិទ្ធា ធ្វារំ បិធាយ វាតចានំ
វិវិវត្វា អក្ខរសមយេ កុសលតាយ បណ្ណំ វាចេត្វា, “អហោ វត ពាលោ,
អត្ថនោ មរណបណ្ណំ ធុស្សន្តេ ពិន្និត្វា វិចរតិ, សចេ មយា ន ធិដ្ឋំ អស្ស, នត្ថិស្ស
ជីវិត” តិ តំ បណ្ណំ ជាលេត្វា សេដ្ឋីស្ស វចនេន អបរំ បណ្ណំ លិខិ - “អយំ មម
បុត្តោ ឃោសកោ នាម, កាមសតតោ បណ្ណាការំ អាហារាបេត្វា ឥមស្ស
ជនបទសេដ្ឋីនោ ដីតរា សទ្ធិ មជ្ឈលំ កត្វា អត្ថនោ វសនកាមស្ស មជ្ឈេ
ទ្វិភូមកំ គេហំ ការេត្វា ចាការបរិក្ខេបេន ចេវ បុរិសគុត្តិយា ច
សុសំវិហិតារក្ខំ ករោតុ, មយ្ហញ្ច ‘ឥទញ្ចិទញ្ច មយា កត’ តិ សាសនំ បេសេតុ,
ឃំ កតេ អហំ មាតុលស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ បច្ឆា ជាជិស្សមី” តិ, លិខិត្វា ច បន
សង្ឃវិទ្វា ឱតិវត្វា ធុស្សន្តេយេវស្ស ពន្ធុ។

សោ ឱវសភាគំ និទ្ទាយិត្វា ឧដ្ឋាយ ភុញ្ញត្វា បក្កាមិ។ បុនឱវសេ ចាតោវ តំ
តាមំ គន្ធា អាយុត្តកំ តាមកិច្ចំ ករោន្តយេវ បស្សិ។ សោ តំ ទិស្វា, “កី,
តាតា” តិ បុច្ឆិ។ “បិតរា មេ តុម្ហាកំ បណ្ណំ បេសិត” តិ។ “កី បណ្ណំ, តាត,
អាហារ” តិ បណ្ណំ គហេត្វា វាចេត្វា តុដ្ឋមានសោ “បស្សេ, ភោ, មម សាមិនោ
មយំ សិនេហំ កត្វា ជេដ្ឋបុត្តស្ស មេ មដ្ឋលំ ករោត្ត” តិ មម សន្តិកំ បហិណ្ឌិ។
“សីយំ ធារុអាទីនិ អាហារថា” តិ គហបតិកេ វត្វា តាមមជ្ឈេ វុត្តបការំ គេហំ
កាវាបេត្វា តាមសតតោ បណ្ណាការំ អាហារាបេត្វា ជនបទសេដ្ឋិនោ សន្តិកា
ដីតរំ អានេត្វា មដ្ឋលំ កត្វា សេដ្ឋស្ស សាសនំ បហិណ្ឌិ “ឥទ្ធិញ្ញំ មយា
កត” តិ។

តំ សុត្វា សេដ្ឋិនោ “យំ កាវេមិ, តំ ន ហោតិ; យំ ន កាវេមិ, តទេវ ហោតី” តិ
មហាន្តំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ បុត្តសោកេន សទ្ធិ សោ សោកោ ឯកតោ ហុត្វា
កុច្ឆិខាហំ ឧប្បាទេត្វា អតិសារំ ជនេសិ។ សេដ្ឋីដីតាបិ “សចេ កោចិ សេដ្ឋិនោ
សន្តិកា អាគច្ឆតិ, មម អកថេត្វា សេដ្ឋីបុត្តស្ស បឋមតរំ មា កថយិត្តា” តិ ជនេ
អាណាបេសិ។ សេដ្ឋីបិ ខោ “ទានិ តំ ទុដ្ឋបុត្តំ មម សាបតេយ្យស្ស សាមិកំ ន
ករិស្សាមី” តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ អាយុត្តកំ អាហា - “មាតុល, បុត្តំ មេ ទដ្ឋកាមោម្ហិ,
ឯកំ ចាទមូលិកំ បេសេត្វា មម បុត្តំ បក្កោសាបេហី” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ វត្វា
បណ្ណំ ទត្វា ឯកំ បុរិសំ បេសេសិ។ សេដ្ឋីដីតាបិ តស្ស អាគន្ធា ធូរេ បិតការំ
សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា, “កី, តាតា” តិ បុច្ឆិ។ សោ អាហា - “សេដ្ឋី គិលានោ,
បុត្តំ បស្សិតុំ បក្កោសាបេសិ, អយ្យេ” តិ។ “កី, តាត, ពលវា, ទុត្តលោ” តិ?
“ពលវា តាវ, អាហារំ ភុញ្ញតិយេវ, អយ្យេ” តិ។ សា សេដ្ឋីបុត្តំ អជាធាបេត្វាវ
តស្ស និវេសនញ្ច បរិព្ពយញ្ច ធាបេត្វា “មយា បេសិតកាលេ គមិស្សសិ,
អច្ឆស្ស តាវា” តិ អាហា។ សេដ្ឋី បុន អាយុត្តកំ អវេច, “កី, មាតុល, ន តេ មម
បុត្តស្ស សន្តិកំ បហិត” តិ? “បហិតំ, សាមិ, គតបុរិសោ ន តាវ ឯតី” តិ។ “តេន

ហ៊ី បុន អបរំ បេសេហ៊ី" តិ។ សោ បេសេសិ។ សេដ្ឋីដីតា តស្មិម្បី តថេវ បដិបដ្ឋិ។
អថ សេដ្ឋីនោ រោគោ ពលវា ជាតោ, ឯកំ ភាជនំ បរិសតិ, ឯកំ និក្ខមតិ។ បុន
សេដ្ឋី អាយុត្តកំ បុច្ឆិ - "កី, មាតុល, ន តេ មម បុត្តស្ស សន្តិកំ បហិត" តិ?
"បហិតំ, សាមិ, គតបុរិសោ ន តាវ ឯតី" តិ។ "តេន ហិ បុន អបរំ បេសេហ៊ី" តិ។
សោ បេសេសិ។ សេដ្ឋីដីតា តតិយវារេ អាគតម្បី តំ បវត្តី បុច្ឆិ។ សោ
"ពាឡិគិលានោ, អយេ, សេដ្ឋី អាហារំ បច្ឆិទ្ធិត្វា មច្ចបរាយណោ ជាតោ, ឯកំ
ភាជនំ និក្ខមតិ, ឯកំ បរិសតី" តិ អាហា។ សេដ្ឋីដីតា "ឥនានិ គន្ធី កាលោ" តិ
សេដ្ឋីបុត្តស្ស "បិតា តេ កិវ គិលានោ" តិ អាហា បេត្វា "កី វ ទេសិ ភទ្កេ" តិ វុត្ត
"អដាសុកមស្ស, សាមី" តិ អាហា។ "ឥនានិ កី កាតត្ថ" តិ។ សាមិ?
"តាមសតតោ វុដ្ឋានកបណ្ណាការំ អាទាយ គន្ធា បស្សិស្សាម ន" តិ។ សោ
"សាធ្វ" តិ បណ្ណាការំ អាហារាបេត្វា សកដេហិ អាទាយ បក្កាមិ។

អថ នំ សា "បិតា តេ ទុព្ពលោ, ឯត្តកំ បណ្ណាការំ គហេត្វា គប្បន្ទានំ
បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, ឯតំ និវត្តាបេហ៊ី" តិ វត្វា តំ សព្វំ អត្តនោ កុលគេហំ
បេសេត្វា បុន តំ អាហា - "សាមិ, ត្វំ អត្តនោ បិតុ ចាទបស្សេ តិដ្ឋយ្យាសិ, អហំ
ឧស្សីសកបស្សេ វស្សាមី" តិ។ គេហំ បរិសមាធាយេវ ថ "គេហស្ស បុរតោ ថ
បច្ឆតោ ថ អារក្ខំ គណ្ហាថា" តិ អត្តនោ បុរិសេ អាណាបេសិ។ បរិដ្ឋកាលេ បន
សេដ្ឋីបុត្តោ បិតុ ចាទបស្សេ អដ្ឋាសិ, ឥតរា ឧស្សីសកបស្សេ។

តស្មី ខណោ សេដ្ឋី ឧត្តានកោ និបន្នោ ហោតិ។ អាយុត្តកោ បន តស្ស ចាទេ
បរិមជ្ឈន្តោ "បុត្តោ តេ, សាមិ, អាគតោ" តិ អាហា។ "កុហី សោ" តិ? "ឯស
ចាទម្ពលេ បិតោ" តិ។ អថ នំ ទិស្វា អាយកម្មិកំ បក្កោសាបេត្វា, "មម គេហ
កិត្តកំ ធន" តិ បុច្ឆិ។ "សាមិ, ធនស្សេវ ថត្តាលីសកោដិយោ,
ឧបភោគបរិភោគកណ្ណានំ បន វនតាមក្ខត្តទិបទបតុប្បទយានវាហនានព្វា

អយញ្ច អយញ្ច បរិច្ឆេទោ” តិ វុត្តេ, “អហំ ឯត្ថកំ ជនំ មម បុត្តស្ស ឃោសកស្ស
ន ទេមី” តិ វុត្តកាមោ “ទេមី” តិ អាហា។ តំ សុត្វា សេដ្ឋីដីតា “អយំ បុន កថេន្តោ
អញ្ញំ កិញ្ចំ កថេយ្យា” តិ ចិន្តេត្វា សោកាតុរាវិយ កេសេ វិកិរិត្វា រោទមាធា
“កី ឆាមេតំ, តាត, វេទេ, ឥទម្បី ឆាម វោ វេនំ សុណោម, អលក្ខិកា វតម្ភា” តិ
វុត្វា មត្តកេន នំ ឧរមជ្ឈេ បហវន្តី បតិច្ឆា យថា បុន វុត្តំ ន សក្កោតិ, តថាស្ស
ឧរមជ្ឈេ មត្តកេន យំ សេន្តី អាហេនំ ទស្សេសី។ សេដ្ឋី តំ ខណោញ្ញវ
កាលមកាសី។ “សេដ្ឋី មតោ” តិ គន្ធា ឧតេនស្ស រញ្ជោ អាហេយីសុ។ រាជា
តស្ស សរីរកិច្ចំ កាហេត្វា, “អត្ថិ បនស្ស បុត្តោ វា ដីតា វា” តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ,
ឃោសកោ ឆាម តស្ស បុត្តោ, សត្តំ សាបតេយ្យំ តស្ស និយ្យាទេត្វាវ មតោ,
ទេវា” តិ។

រាជា អបរកាគេ សេដ្ឋីបុត្តំ បក្កោសាបេសី។ តស្មិញ្ច ទិវសេ ទេវោ វស្សិ។
រាជង្គ្គេនោ តត្ថ តត្ថ ឧទកំ សណ្ឋាតិ។ សេដ្ឋីបុត្តោ “រាជានំ បស្សិស្សាមី” តិ
ចាយាសី។ រាជា វាតចានំ វិវិត្វា តំ អាគច្ឆន្តំ ឱលោកេន្តោ រាជង្គ្គេនោ ឧទកំ
លង្គិច្ឆា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អាគច្ឆា វុទ្ធិច្ឆា ឋិតំ “ត្វំ ឃោសកោ ឆាម, តាតា” តិ
បុច្ឆិច្ឆា “អាម, ទេវា” តិ វុត្តេ “ឋិតា មេ មតោតិ មា សោចិ, តវ បេត្តិកំ សេដ្ឋីជ្ជានំ
តុយ្ហមេវ ទស្សាមី” តិ តំ សមស្សាសេត្វា “គច្ឆ, តាតា” តិ ឧយ្យោដេសី។ រាជា
គច្ឆន្តញ្ច នំ ឱលោកេន្តោវ អដ្ឋាសី។ សោ អាគមនកាលេ លង្គិច្ឆំ ឧទកំ
គមនកាលេ ឱតិវិត្វា សណ្ឋិកំ អគមាសី។ អថ នំ រាជា តតោវ បក្កោសាបេត្វា,
“កី នុ ខោ, តាត, ត្វំ មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ ឧទកំ លង្គិច្ឆា អាគម្ព គច្ឆន្តោ
ឱតិវិត្វា សណ្ឋិកំ គច្ឆសី” តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ទេវ, អហំ តស្មី ខណោ កុមារកោ,
កី ឡានកាលោ ឆាម, សោ ឥទានិ បន មេ ទេវេន ហ៊ានន្តំ បដិស្សតំ។ តស្មា យថា
បុរេ អចិវិត្វា ឥទានិ សន្តិសិន្នេន ហុត្វា ចិវិត្តំ វុត្តតី” តិ។ តំ សុត្វា រាជា

“ធីតិមាយំ បុរិសោ, ឥទានេវស្ស ហំនន្តរំ ទស្សមី” តិ បិតរា ភុត្តំ កោគំ ទត្វា
សព្ពសតេន សេដ្ឋីដ្ឋានំ អនាសិ។

សោ រថ ឋត្វា នគរំ បទក្ខិណំ អកាសិ។ ឌីលោកិតោលោកិតដ្ឋានំ
កម្មតិ។ សេដ្ឋីដ្ឋិតា កាឡិទាសិយា សទ្ធិ មន្តយមាណ និសិដ្ឋា “អម្ព កាឡិ,
បុត្តស្ស តេ ឯត្តិកា សម្មត្តិ មំ និស្សយ ឧប្បន្នា” តិ អាហា។ “កី ការណា,
អម្ព” តិ? “អយញ្ញំ អត្តនោ មរណបណ្ណំ ទុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា អម្ពា កំ យំ អាគតោ,
អថស្ស មយា តំ បណ្ណំ ជាលេត្វា មយា សទ្ធិ មជ្ឈលករណត្ថាយ អញ្ញំ បណ្ណំ
លិខិត្វា ឯត្តកំ កាលំ តត្ថ អារក្ខោ កតោ” តិ។ “អម្ព, តុំ ឯត្តកំ បស្សសិ, ឥមំ
បន សេដ្ឋី ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ មារេតុកាមោ មារេតុំ នាសក្ខិ, កេវលំ ឥមំ
និស្សយ ពហុំ ធនំ ឌីយី” តិ។ “អម្ព, អតិភារិយំ វត សេដ្ឋីនា កត” តិ។ នគរំ
បទក្ខិណំ កត្វា គេហំ បរិសន្តំ បន នំ ទិស្វា, “អយំ ឯត្តិកា សម្មត្តិ មំ និស្សយ
ឧប្បន្នា” តិ ហសិតំ អកាសិ។ អថ នំ សេដ្ឋីបុត្តោ ទិស្វា, “កី ការណា ហសី” តិ
បុច្ឆិ។ “ឯកំ ការណំ និស្សយា” តិ។ “កថេហិ ន” តិ? “សា ន កថេសិ”។ សោ
“សថេ ន កថេស្សសិ, ទិដា តំ ទិដ្ឋិស្សមី” តិ តន្តេត្វា អសី និក្ខត្តិ។ សា “អយំ
ឯត្តិកា សម្មត្តិ តយា មំ និស្សយ លទ្ធាតិ ចិន្តេត្វា ហសិត” តិ អាហា។ “យទិ
មម បិតរា អត្តនោ សន្តកំ មយំ និយ្យាទិតំ, តុំ ឯត្ត កី ហោសី” តិ? សោ កិរ
ឯត្តកំ កាលំ កិញ្ចំ ន ជាតាតិ, តេនស្ស វចនំ ន សទ្ធិហិ។ អថស្ស សា “តុម្ពា កំ
បិតរា មរណបណ្ណំ ទត្វា បេសិតា, តុម្ពេ មយា ឥទញ្ញិទញ្ញ កត្វា រក្ខិតា” តិ សព្ពំ
កថេសិ។ “តុំ អភ្ជតំ កថេសី” តិ អសទ្ធិហន្តោ “មាតរំ កាឡិ បុច្ឆិស្សមី” តិ
ចិន្តេត្វា “ឯវំ កិរ, អម្ព” តិ។ “អាម, តាត, ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ តំ
មារេតុកាមោ មារេតុំ អសក្ខោន្តោ តំ និស្សយ ពហុំ ធនំ ឌីយី, សត្តសុ ហំនេសុ
តុំ មរណតោ មុត្តោ, ឥទានិ កោគកាមតោ អាគម្ព សព្ពសតេន សទ្ធិ សេដ្ឋីដ្ឋានំ
បត្តោ” តិ។ សោ តំ សុត្វា “ភារិយំ វត កម្ពំ, ឯវុចា ខោ បន មរណា មុត្តស្ស

មម បមាទដ្ឋីតំ ដ្ឋីតំ អយុត្តំ, អប្បមត្តោ ភវិស្សមី"តិ ចិន្តេត្វា ទេវសិកំ
សហស្សំ វិស្សន្តេត្វា អទ្ធិកកបណាទីនំ ទានំ បដ្ឋបេសិ។ មិត្តោ នាមស្ស
កុដ្ឋម្ហិកោ ទានព្យាវដោ អហោសិ។ អយំ ឃោសកសេដ្ឋិនោ ឧប្បត្តិ។

តស្មី បន កាលេ ភទ្ទវតីនគរេ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ ឃោសកសេដ្ឋិនោ
អទិដ្ឋបុព្វសហាយកោ អហោសិ។ ភទ្ទវតីនគរេតោ អាគតានំ វាលិជានំ
សន្តិកេ ឃោសកសេដ្ឋិ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ សម្បត្តិញ្ច វយប្បទេសញ្ច សុត្វា
តេន សទ្ធិ សហាយកភារំ ឥច្ឆន្តោ បណ្ណាការំ បេសេសិ។ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិបិ
កោសម្ហិតោ អាគតានំ វាលិជានំ សន្តិកេ ឃោសកសេដ្ឋិនោ សម្បត្តិញ្ច
វយប្បទេសញ្ច សុត្វា តេន សទ្ធិ សហាយកភារំ ឥច្ឆន្តោ បណ្ណាការំ
បេសេសិ។ ឯវំ តេ អញ្ញមញ្ញំ អទិដ្ឋបុព្វសហាយកា ហុត្វា វសីសុ។ អបរភាគ
ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ គេហោ អហិវាតរោកោ បតិតោ។ តស្មី បតិតេ បឋមំ
មក្ខិកា មរត្តិ, តតោ អនុក្កមេនេវ កីជា មូសិកា កុក្កជា សូករា គាវោ ទាសី
ទាសា សព្វបច្ឆា យរមាទុសកាបិ មរត្តិ។ តេសុ យេ ភិត្តិ ភិទ្ធិត្វា បលាយន្តិ, តេ
ដ្ឋីតំ លភន្តិ, តទា បន សេដ្ឋិ ច ភិរិយា ច ដីតា ចស្ស តថា បលាយិត្វា
ឃោសកសេដ្ឋិ បស្សិតុំ បត្តន្តោ កោសម្ហិមគ្គំ បដិបទ្ធិសុ។ តេ អន្តរាមគ្គយេវ
ខីណាចាថេយ្យា វាតាតបេន ចេវ ឧប្បិចាសាហិ ច កិលន្តសីរិរា កិច្ឆេន
កោសម្ហិ បត្វា ឧទកជាសុកដ្ឋានេ វត្វា ទ្គត្វា នគរទ្វារេ ឯកំ សាលំ បរិសីសុ។

តតោ សេដ្ឋិ ភិរិយំ អាហា - "ភទ្ទេ, ឥមិនា និហារេន គច្ឆន្តា វិជាតមាតុយាបិ
អមនាចា ហោន្តិ, សហាយកោ កិរ មេ អទ្ធិកកបណាទីនំ ទេវសិកំ សហស្សំ
វិស្សន្តេត្វា ទានំ ទាបេសិ។ តត្ថ ដីតរំ បេសេត្វា អាហារំ អាហារាបេត្វា ឯកាហំ
ទ្វីហំ ឥនេវ សីរិរំ សន្តប្បត្វា សហាយកំ បស្សិស្សាមា"តិ។ សា "សាធុ,
សាមី"តិ។ តេ សាលាយមេវ វសីសុ។ បុនទិវសេ កាលេ អាហេចិតេ

កបណាទ្វិកាទីសុ អាហារត្ថាយ គន្ធន្តេសុ មាតាបិតារា, “អម្ព, គន្ធា អម្ពាភំ
អាហារំ អាហារា” តិ ធីតវំ បេសយីសុ។ មហាកោគកុលស្ស ធីតាវិបត្តិយា
អច្ឆិទ្ទលន្ទ្រតាយ អលន្ទ្រមាណា ចាតី គហេត្វា កបណាជនេន សទ្ធិ អាហារត្ថាយ
គន្ធា “កតិ បជីវីសេ គណ្ហាស្សសី, អម្ពា” តិ បុជ្ជា ច បន “តយោ” តិ អាហា។
អថស្សា តយោ បជីវីសេ អនាសិ។ តាយ ភត្តេ អាហាជេ តយោបិ ឯកតោ
ភុញ្ញតុំ និសីធិសុ។

អថ មាតាធីតារា សេដ្ឋី អាហំសុ - “សាមិ, វិបត្តិ នាម មហាកុលានម្បិ
ឧប្បជ្ឈតិ, មា អម្ពេ ឱលោកេត្វា ភុញ្ញ, មា ចិន្តយី” តិ។ ឥតិ នំ នាធប្បការេហិ
យាចិត្វា ភោជេសុំ។ សោ ភុញ្ញិត្វា អាហារំ ជីវាបេតុំ អសក្កោន្តោ អរុណោ
ឧគ្គន្ទន្តេ កាលមកាសិ។ មាតាធីតារា នាធប្បការេហិ បរិទេវិត្វា រោទីសុ។
កុមារិកា បុនទិវសេ រោទមាណា អាហារត្ថាយ គន្ធា, “កតិ បជីវីសេ
គណ្ហាស្សសី” តិ វុត្តា, “ទ្វេ” តិ វត្វា អាហារំ អាហារិត្វា មាតវំ យាចិត្វា ភោជេសិ។
សាមិ តាយ យាចិយមាណា ភុញ្ញិត្វា អាហារំ ជីវាបេតុំ អសក្កោន្តំ តំ ទិវសមេវ
កាលមកាសិ។ កុមារិកា ឯកិការា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា តាយ ទុក្ខប្បត្តិយា
អតិវិយ សញ្ញាតនាតកទុក្ខា បុនទិវសេ យាចកេហិ សទ្ធិ រោទន្តិ
អាហារត្ថាយ គន្ធា, “កតិ បជីវីសេ គណ្ហាស្សសី, អម្ពា” តិ វុត្តា “ឯក” តិ អាហា។
មិត្តកុដុម្ពិកោ តំ តយោ ទិវសេ ភត្តំ គណ្ហាន្តិ សញ្ញាធាតិ, តេន តំ “អបេហិ
នស្ស, វសលិ, អន្ទ តវ កុច្ឆិប្បមាណំ អញ្ញាសី” តិ អាហា។ ហិរោត្តប្បសម្បជ្ជា
កុលធីតា បច្ឆោរស្មី សត្តិបហារំ វិយ វលោ ខារោទកសេចនកំវិយ ច បត្វា
“កី, សាមី” តិ អាហា។ “តយា បុរេ តយោ កោដ្ឋាសា គហិតា, ហិយេ្យា ទ្វេ, អន្ទ
ឯកំ គណ្ហាសី។ អន្ទ តេ អត្តនោ កុច្ឆិប្បមាណំ ញាត” តិ។ “មា មំ, សាមិ,
‘អត្តនោ’ អត្តាយ គណ្ហា’ តិ មញ្ញិត្តា” តិ។ “អថ កស្មា ឯវំ គណ្ហា” តិ? “បុរេ តយោ
ជនា អហុម្ព, សាមិ, ហិយេ្យា ទ្វេ, អន្ទ ឯកិការា ជាតាម្ហី” តិ។ សោ “កេន

ការណែនាំ"តិ បុត្តិក្លា អាទិតា បដ្ឋាយ តាយ កថិតំ សត្តំ បវត្តិ សុត្វា អស្សនិ
សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោ សញ្ញាតពលវេនោមនស្សោ ហុត្វា, "អម្ព, ឯវំ សន្តោ មា
ចិន្តយិ, តុំ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ ដីតា អដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ មម ដីតាយេវ
នាមា"តិ វត្វា សីសេ បុត្តិក្លា យវំ នេត្វា អត្តនោ ជេដ្ឋដីតុដ្ឋានេ ឋបេសិ។

សា ធានគ្គ ឧទ្ទាសន្តំ មហាសន្តំ សុត្វា, "តាត, កស្មា ឯតំ ជនំ និស្សន្តំ កត្វា
ធានំ ន ទេថា"តិ អាហា។ "ន សក្កា កាតុំ, អម្ពា"តិ។ "សក្កា, តាតា"តិ។ "កថំ
សក្កា, អម្ពា"តិ? "តាត ធានគ្គំ បរិក្ខិបិត្វា ឯកេកស្សេវ បវេសនប្បមាណោ
ទ្វេ ធារានិ យោជេត្វា, ឯកេន ធារេន បរិសិត្វា ឯកេន និក្ខមថា"តិ វេនេ, ឯវំ
និស្សន្តា ហុត្វាវ គណ្ហិស្សន្តិ"តិ។ សោ តំ សុត្វា, "ភទ្ទកោវ, អម្ព, ឧចាយោ"តិ
តថា កាវេសិ។ សាបិ បុព្វេ សាមា នាម។ វតិយា បន កាវិតត្តា សាមាវតី នាម
ជាតា។ តតោ បដ្ឋាយ ធានគ្គ កោលាហលំ បច្ឆិន្តិ។ យោសកសេដ្ឋិ បុព្វេ តំ
សន្តំ សុណន្តោ "មយ្ហំ ធានគ្គ សន្តោ"តិ តុស្សតិ។ ធូហតីហំ បន សន្តំ
អសុណន្តោ មិត្តកុដុម្ពិកំ អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ អាគតំ បុច្ឆិ - "ទិយ្យតិ
កបណាទិកាធិនំ ធាន"ន្តិ? "អាម, សាមី"តិ។ "អថ កី ធូហតីហំ សន្តោ ន
សុយ្យតិ"តិ? "យថា និស្សន្តា ហុត្វា គណ្ហិន្តិ, តថា មេ ឧចាយោ កតោ"តិ។ "អថ
បុព្វេវ កស្មា នាកាសី"តិ? "អជាននតាយ, សាមី"តិ។ "ឥធានិ កថំ តេ
ព្យាតោ"តិ? "ដីតរាមេ អក្ខតោ, សាមី"តិ។ មយ្ហំ អវិទិតា "តវ ដីតា នាម
អត្ថិ"តិ។ សោ អហិវាតរោគុប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ សត្តំ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ បវត្តិ
អាចិត្តិក្លា តស្សា អត្តនោ ជេដ្ឋដីតុដ្ឋានេ ឋបិតតារំ អាហេចេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ
"ឯវំ សន្តោ មម កស្មា ន កថេសិ, មម សហាយកស្ស ដីតា មម ដីតា នាមា"តិ
តំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ - "អម្ព, សេដ្ឋិនោ ដីតាសី"តិ? "អាម, តាតា"តិ។ "តេន
ហិ មា ចិន្តយិ, តុំ មម ដីតាសី"តិ តំ សីសេ បុត្តិក្លា បរិវាត្តាយ តស្សា បញ្ច
ឥត្តិសតានិ ទត្វា តំ អត្តនោ ជេដ្ឋដីតុដ្ឋានេ ឋបេសិ។

អថេកទិវសំ តស៊ី នគរេ នក្ខត្តំ សង្ឃ្គដ្ឋំ ហោតិ។ តស៊ី បន នក្ខត្តេ ពហិ
អនិក្ខមនកា កុលដីតរោបិ អត្ថនោ បរិវារេន សទ្ធិ បទសាវ ននី គន្ធា ញាយន្តិ។
តស្មា តំ ទិវសំ សាមាវតីបិ បញ្ចហិ ឥត្តិសតេហិ បរិវារិតា រាជង្គ្គណេវ
ញាយិតុំ អគមាសិ។ ឧតេនោ សីហបញ្ញវេ បិតោ តំ ទិស្វា “កស្សិមា
នាជកិត្តិយោ” តិ បុច្ឆិ។ “ន កស្សិមិ នាជកិត្តិយោ, ទេវា” តិ។ “អថ កស្ស
ដីតរោ” តិ? “យោសកសេដ្ឋិនោ ដីតា ទេវ, សាមាវតី នាមេសា” តិ។ សោ ទិស្វាវ
ឧប្បន្នសីនេហោ សេដ្ឋិនោ សាសនំ ចាហេសិ - “ដីតំ កិរ មេ បេសេត្ថ” តិ។ “ន
បេសេមិ, ទេវា” តិ។ “មា កិរ ឯវំ ករោតុ, បេសេត្ថយេវា” តិ។ “មយំ គហបតិកា
នាម កុមារិកានំ ចោថេត្វាវិហោថេត្វា កឡនកយេន ន ទេម, ទេវា” តិ។ រាជា
កុដ្ឋិកា គេហំ លញ្ញាបេត្វា សេដ្ឋិញ្ច ភរិយញ្ច ហត្ថេ គហេត្វា ពហិ
កាវាបេសិ។ សាមាវតី, ញាយិត្វា អាគន្ធា គេហំ បរិសិតុំ ឱកាសំ អលកន្តិ, “កី
ឯតំ, តាតា” តិ បុច្ឆិ។ “អម្ព, រាជា តវ ការណា បហិណិ។ អថ ‘ន មយំ
ទស្សមា’ តិ វុត្ថេ យវំ លញ្ញាបេត្វា អម្ពេ ពហិ កាវាបេសិ” តិ។ “តាត, ភារិយំ វោ
កម្ពំ កតំ, រញ្ញា នាម បហិតេ ‘ន, ទេមា’ តិ អវត្វា ‘សថេ មេ ដីតំ សបរិវារំ
គណ្ណាថ, ទេមា’ តិ វត្ថុពុំ ភវេយ្យ, តាតា” តិ។ “សាធុ, អម្ព, តវ វុច្ឆិយា សតិ ឯវំ
កិរស្សមិ” តិ រញ្ញោ តថា សាសនំ ចាហេសិ។ រាជា “សាធុ” តិ សម្បជិដ្ឋិត្វា តំ
សបរិវារំ អានេត្វា អភិសិញ្ញិត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ថេបេសិ។ សេសា តស្សាយេវ
បរិវារិត្តិយោ អហេសុំ។ អយំ សាមាវតិយា ឧប្បត្តិ។

ឧតេនស្ស បន អបរាបិ វាសុលទត្តា នាម ទេវី អហោសិ ចណ្ណាបដ្ឋោតស្ស
ដីតា។ ឧដ្ឋេនិយញ្ញោ ចណ្ណាបដ្ឋោតោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ
ឧយ្យានតោ អាគន្ធនោ អត្ថនោ សម្បត្តិ ឱលោកេត្វា, “អត្ថិ នុ ខោ អញ្ញស្សបិ
កស្សិមិ ឯវុចា សម្បត្តិ” តិ វត្វា តំ សុត្វា មនុស្សហិ “កី សម្បត្តិ នាមេសា,
កោសម្ពិយំ ឧតេនស្ស រញ្ញោ អតិមហាតី សម្បតិ” តិ វុត្ថេ រាជា អាហា - “តេន

ហ៊ី គណ្ឌីស្សម ន"ន្តិ? "ន សក្កា សោ គហេតុ"ន្តិ។ "កិញ្ចិ កត្វា
គណ្ឌីស្សមយេវា"តិ? "ន សក្កា ទេវា"តិ។ "កី ការណា"តិ? "សោ ហត្ថិកន្តំ
នាម សិប្បំ ជាតិ, មន្តំ បរិវត្តត្វា ហត្ថិកន្តំវិណំ វាទេន្តោ នាគេ បលាបេតិបិ
គណ្ឌាតិបិ។ ហត្ថិវាហនសម្បន្នោ តេន សទិសោ នាម នត្ថិ"តិ។ "ន សក្កា មយា
សោ គហេតុ"ន្តិ។ "សចេ តេ, ទេវ, ឯកន្តេន អយំ និច្ឆយោ, តេន ហិ ទារុហត្ថិ
ការេត្វា តស្សសន្នជ្ជានំ បេសេហិ។ សោ ហត្ថិវាហនំ វា អស្សវាហនំ វា សុត្វា
ទូរម្បិ គច្ឆតិ។ តត្ថ នំ អាគតំ គហេតុំ សក្កា ភវិស្សតិ"តិ។

រាជា "អត្ថេសោ ឧបាយោ"តិ ទារុមយំ យន្តហត្ថិ ការាបេត្វា ពហិ
បិលោតិកាហិ វេបេត្វា កតចិត្តកម្មំ កត្វា តស្ស វិជិតេ អាសន្នជ្ជានេ ឯកស្មី
សរតីវេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ ហត្ថិនោ អន្តោកុច្ឆិយំ សជ្ជិ បុរិសា អបរាបរំ ចន្ទមន្តិ,
ហត្ថិលណ្ឌំ អាហរិត្វា តត្ថ តត្ថ ធខេសុំ។ ឯកោ វនចរកោ ហត្ថិ ទិស្វា, "អម្ពាភំ
រញ្ជោ អនុច្ឆរិកោ"តិ ចិន្តេត្វា, គន្ធា រញ្ជោ អាហេចេសិ - "ទេវ, មយា សព្វសេតោ
កេលាសក្ខេបជិកាគោ តុម្ពាកញ្ជោ អនុច្ឆរិកោ វរវារណោ ទិដ្ឋោ"តិ។
ឧតេនោ តមេវ មគ្គទេសកំ កត្វា ហត្ថិ អភិរុយ្ហ សបរិវារេ និក្ខមិ។ តស្ស
អាគមនំ ញត្វា ចរុបុរិសា គន្ធា ចណ្ឌាបដ្ឋោតស្ស អាហេចេសុំ។ សោ អាគន្ធា
មជ្ឈេ តុច្ឆំ កត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ ពលកាយំ បយោជេសិ។ ឧតេនោ
តស្សគមនំ អជានន្តោ ហត្ថិ អនុពន្ធិ។ អន្តោ បិតមនុស្ស វេគេន បលាបេសុំ។
កជ្ជហត្ថិ រញ្ជោ មន្តំ បរិវត្តត្វា វិណំ វាទេន្តស្ស តន្តិសទ្ធិ អសុណាន្តោ វិយ
បលាយតិយេវ។ រាជា ហត្ថិនាគំ ចាបុណ្ឌិតុំ អសក្កោន្តោ អស្សំ អារុយ្ហ
អនុពន្ធិ។ តស្មី វេគេន អនុពន្ធន្តេ ពលកាយោ ឡិហិយិ។ រាជា ឯកការេ
អហោសិ។ អថ នំ ឧភោសុ បស្សេសុ បយុត្តា ចណ្ឌាបដ្ឋោតស្ស បុរិសា គណ្ឌិត្វា
អត្ថេនោ រញ្ជោ អទំសុ។ អថស្ស ពលកាយោ អមិត្តវសំ គតភារំ ញត្វា
ពហិនគរេវ ខន្ធាវារំ និវេសេត្វា អច្ឆិ។

ចណ្ឌបង្ហាតោបិ ឧតេនំ ជីវគ្គាហមេវ កាហាបេត្វា ឯកស្មី ចោរគេហេ
បក្ខិបិត្វា ធ្វារំ បិទហាបេត្វា តយោ ទិវសេ ជយចានំ បិវិ។ ឧតេនោ
តតិយទិវសេ អារក្ខកេ បុច្ឆិ - “កហំ វោ, តាត, រាជា”តិ? “បច្ឆាមិត្តោ មេ
គហិតោ”តិ ជយចានំ បិវតី”តិ។ “កា នាមេសា មាតុកាមស្ស វិយ តុម្ហាកំ
រញ្ជោ កិរិយា, ននុ បដិរាជ្ជនំ គហេត្វា វិស្សន្នេតុំ វា មារេតុំ វា វដ្ឋតិ, អម្ពេ ទុក្ខំ
និសីទាបេត្វា ជយចានំ កិរ បិវតី”តិ។ តេ គន្ធា តមត្ថំ រញ្ជោ អាហារេចសុំ។ សោ
អាគន្ធា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯវំ វទសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “សាធុ តំ
វិស្សន្នេស្សមិ, ឯវរុចោ កិរ តេ មន្តោ អត្ថិ, តំ មយ្ហំ ទស្សសី”តិ។ “សាធុ
ទស្សមិ, គហណាសមយេ មំ វន្តិត្វា តំ គណ្ហាហិ។ កី បន ត្វំ វន្តិស្សសី”តិ?
“ក្យាហំ តំ វន្តិស្សមិ, ន វន្តិស្សមី”តិ? “អហម្មិ តេ ន ទស្សមី”តិ។ “ឯវំ សន្តេ
រាជាណំ តេ កិរិស្សមី”តិ។ “ករោហិ, សរិរស្ស មេ ឥស្សរោ, ន បន ចិត្តស្ស”តិ។
រាជា តស្ស ស្វរគន្ធិតំ សុត្វា, “កថំ នុ ខោ ឥមំ មន្តំ គណ្ហិស្សមី”តិ ចិន្តិត្វា, “ឥមំ
មន្តំ អញ្ញំ ជាតាបេតុំ ន សក្កា, មម ជីតរំ ឯតស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា អហំ
តស្ស សន្តិកេ គណ្ហិស្សមី”តិ។ អថ នំ អាហា - “អញ្ញស្ស វន្តិត្វា គណ្ហាន្តស្ស
ទស្សសី”តិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ អម្ហាកំ យរេ ឯកា ឧជ្ជា អត្ថិ
តស្ស អន្តោសាណិយំ វន្តិត្វា និសិទ្ធាយ ត្វំ ពហិសាណិយំ បិតោវ មន្តំ
វាចេហី”តិ។ “សាធុ, មហារាជ, ឧជ្ជា វា ហោតុ បីឋសប្បិ វា, វន្តិនិយា
ទស្សមី”តិ។ តតោ រាជា គន្ធា ជីតរំ វាសុលទត្ថំ អាហា - “អម្ម, ឯកោ សដ្ឋកុដ្ឋិ
អនក្សមន្តំ ជាតាតិ, តំ អញ្ញំ ជាតាបេតុំ ន សក្កា។ ត្វំ អន្តោសាណិយំ និសីទិត្វា
តំ វន្តិត្វា មន្តំ គណ្ហា, សោ ពហិសាណិយំ ឋិត្វា តុយ្ហំ វាចេស្សតិ។ តវ សន្តិកា
អហំ តំ គណ្ហិស្សមី”តិ។

ឯវំ សោ តេសំ អញ្ញមញ្ញំ សន្តវករណកយេន ជីតរំ ឧជ្ជំ, ឥតរំ សដ្ឋកុដ្ឋិ
កត្វា កថេសិ។ សោ តស្ស អន្តោសាណិយំ វន្តិត្វា និសិទ្ធាយ ពហិ បិតោ មន្តំ

វាចេសិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ បុនប្បុនំ វុច្ឆមានម្យី មន្តបទំ វត្ថុំ អសក្កោន្តី “អរេ
ខុន្នេ អតិពហលោជ្ជកចោលំ តេ មុខំ, ឯវំ នាម វទេហី” តិ អាហា។ “សា កុដ្ឋិទ្វា
អរេ ទុដ្ឋសម្ពុកុដ្ឋិ កី វទេសិ, កី មាទិសា ខុដ្ឋា នាម ហោតី” តិ? សាលិកណ្ណំ
ឧក្ខិបិទ្វា “កាសិ តូ” តិ វុត្ថេ, “រញ្ជោ ជីតា វាសុលទត្តា នាមាហា” តិ អាហា។ “បិតា
តេ តំ មយ្ហំ កថេន្តោ ‘ខុដ្ឋា’ តិ កថេសី” តិ។ “មយ្ហម្យី កថេន្តោ តំ សម្ពុកុដ្ឋិ កត្វា
កថេសី” តិ។ តេ ឧភោបិ “តេន ហិ អម្ពា កំ សន្តវករណាភយេន កថិតំ
ភវិស្សតី” តិ អន្តោសាលិយញ្ជោវ សន្តវំ កវីសុ។

តតោ បដ្ឋាយ មន្តគ្គហណំ វា សិប្បគ្គហណំ វា នត្ថិ។ រាជាបិ ជីតវំ និច្ចំ
បុច្ឆតិ - “សិប្បំ គណ្ហាសិ, អម្ពា” តិ? “គណ្ហាមិ, តាតា” តិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ
ឧតេនោ អាហា - “ភទ្កេ, សាមិកេន កត្តព្ភំ នាម នេវ មាតាបិតរោ ន
ភាតុភគិនិយោ កាតុំ សក្កោន្តី, សចេ មយ្ហំ ជីវិតំ ទស្សសិ, បញ្ច តេ ឥត្ថិសតានិ
បរិវារំ ទត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានំ ទស្សមិ” តិ។ “សចេ ឥមស្មី វចនេ បតិដ្ឋាតុំ
សក្ខិស្សថ, ទស្សមិ វោ ជីវិត” តិ។ “សក្ខិស្សមិ, ភទ្កេ” តិ។ សា “សាធុ, សាមី” តិ
បិតុ សន្តិកំ គន្ធា វទ្ធិទ្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សោ បុច្ឆិ - “អម្ព, និដ្ឋិតំ
សិប្ប” តិ? “ន តាវ និដ្ឋិតំ, តាត, សិប្ប” តិ។ អថ នំ សោ បុច្ឆិ - “កី, អម្ពា” តិ?
“អម្ពា កំ ឯកំ ទ្វារញ្ច ឯកំ វាហនញ្ច លទ្ធិ វដ្តតិ, តាតា” តិ។ “ឥទំ កី, អម្ពា” តិ?
“តាត, វត្ថី កិវ តាវ កសញ្ញាយ មន្តស្ស ឧបចារត្ថាយ ឯកំ ឱសធំ គហេតព្ភំ
អត្ថិ។ តស្មា អម្ពា កំ វេលាយ វា អវេលាយ វា និក្ខមនកាលេ ឯកំ ទ្វារញ្ចោវ ឯកំ
វាហនញ្ច លទ្ធិ វដ្តតិ” តិ។ រាជា “សាធុ” តិ សម្មជិច្ឆិ។ តេ អត្ថនោ អភិរុចិតំ ឯកំ
ទ្វារំ ហត្ថគតំ កវីសុ។ រញ្ជោ បន បញ្ច វាហនានិ អហោសុំ។ ភទ្កវតី នាម
ករេណុកា ឯកទិវសំ បញ្ញាស យោជនានិ គច្ឆតិ, កាកោ នាម ធាសោ សដ្ឋិ
យោជនានិ គច្ឆតិ, ចេលកដ្ឋិ ច មុញ្ចកេសី ចាតិ ទ្វេ អស្សា យោជនសតំ គច្ឆន្តិ,
នាឡាគិវិ ហត្ថិ វីសតិ យោជនសតន្តិ។

សោ ក៏រ រាជា អនុប្បន្ន ពុទ្ធបក្ស ឥស្សរស្ស ឧបជ្ជាកោ អហោសិ។
អថេកធិវសំ ឥស្សរេ ពហិនគរំ គន្ធា ទ្គត្វា អាគច្ឆន្ត ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធា នគរំ
បិណ្ឌាយ បរិសិទ្ធា សកលនគរវាសីនំ មារេន អាវដ្ឋិតត្តា ឯកំ ភិក្ខាម្យំ
អលភិទ្ធា យថាធាតេន បត្តេន និក្ខមិ។ អថ នំ នគរទ្វារំ បត្តកាលេ មារោ
អញ្ញាតករេសេន ឧបសម្ព័ន្ធមិទ្ធា, “អបិ, ភន្តេ, វោ កិញ្ចិលទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “កី បន មេ
ត្វំ អលភនាការំ ករី”តិ? “តេន ហិ និវត្តិត្វា បុន បរិសេថ, ឥនានិ ន
ករិស្សាមី”តិ។ “នាហំ បុន និវត្តិត្វាមី”តិ។ សេច ហិ និវត្តេយ្យ, បុន សោ
សកលនគរវាសីនំ សរីរេ អធិមុញ្ញិត្វា ចាណី បហិវិត្វា ហសនកេធឿ ករេយ្យ។
បច្ចេកពុទ្ធប អនិវត្តិត្វា គតេ មារោ តត្ថេវ អន្តរាយិ។ អថ សោ ឥស្សរោ
យថាធាតេនេវ បត្តេន អាគច្ឆន្តំ បច្ចេកពុទ្ធី ទិស្វា វន្តិត្វា, “អបិ, ភន្តេ, កិញ្ចិ
លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ចរិត្វា និក្ខន្ធម្ហាវុសោ”តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “អយ្យោ, មយា បុច្ឆិតំ
អកថេត្វា អញ្ញំ វេទតិ, ន កិញ្ចិលទ្ធី ភរិស្សតី”តិ។ អថស្ស បត្តំ ឡិលោកេន្តោ
តុច្ឆំ ទិស្វា គេហោ ភត្តស្ស និដ្ឋិតានិដ្ឋិតការំ អជាននតាយ សូរោ ហុត្វា បត្តំ
គហេតុំ អរិសហន្តោ “ថោកំ, ភន្តេ, អធិវាសេថា”តិ វត្វា វេគេន យរំ គន្ធា
“អម្ហាកំ ភត្តំ និដ្ឋិត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា, “និដ្ឋិត”ន្តិ វុត្តេ តំ ឧបជ្ជាកំ អាហា - “តាត,
អញ្ញោ តយា សម្បន្នវេគតោ នាម នត្ថិ, សីយេន ជវេន ភទន្តំ បត្វា ‘បត្តំ មេ,
ភន្តេ, ទេថា’តិ វត្វា បត្តំ គហេត្វា វេគេន ឯហី”តិ។ សោ ឯកវេនេនេវ បក្ខន្ធិត្វា
បត្តំ គហេត្វា អាហរិ។ ឥស្សរោបិ អត្តនោ ភោជនស្ស បត្តំ បូរេត្វា “ឥមំ សីយំ
គន្ធា អយ្យស្ស សម្មាទេហិ, អហំ តេ ឥតោ បត្តិ ទម្មី”តិ អាហា។

សោបិ តំ គហេត្វា ជវេន គន្ធា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តំ ទត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
វន្តិត្វា, “ភន្តេ, ‘វេលា ឧបកជ្ជា’តិ អហំ អតិសីយេន ជវេន អាគតោ ច គតោ ច,
ឯតស្ស មេ ជវស្ស ជលេន យោជនានំ
បណ្ណាសសដ្ឋិសតវីសសតគមនសមត្តានិ បញ្ចា វាហានានិ និព្ពត្តន្តុ,

អាគប្បន្តស្ស ច មេ គប្បន្តស្ស ច សរីរំ ស្វរិយតេជេន តត្ថំ, តស្ស មេ ជលេន
និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ អាណា ស្វរិយតេជេសទិសា ហោតុ, ឥមស្មី មេ បិណ្ឌាចាតេ
សាមិនា បត្តិ ទិដ្ឋា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន តុម្ភេហិ ទិដ្ឋជម្ពស្ស ភាគី ហោមី”តិ
អាហ។ បច្ឆេកតុទ្ធា “ឯវំ ហោតុ”តិ វត្ថា -

“ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ តុយ្ហំ, សព្ពមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្ទវសោ យថា។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.៩៥
បុព្វបទិស្សយសម្មត្តិកថា; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១. ១៩២);

“ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ តុយ្ហំ, ទិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, មណិជោតិវសោ យថា”តិ។ -

អនុមោទនំ អកាសិ។ បច្ឆេកតុទ្ធានំ កិវ ឥធាវ ទ្វេ កាថា អនុមោទនកាថា នាម
ហោន្តិ។ តត្ថ ជោតិវសោតិ សព្ពកាមទទំ មណិវតនំ វុច្ឆតិ។ ឥទំ តស្ស
បុព្វចរិតំ។ សោ ឯតវហិ ចល្លាបដ្ឋោតោ អហោសិ។ តស្ស ច កម្មស្ស និស្សន្ទេន
ឥមាទិ បញ្ច វាហនាទិ និព្ពត្តិសុ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានកិណ្ឌាយ និក្ខមិ។
ឧតេនោ “អដ្ឋ បលាយិ តត្ថ”ន្តិ មហន្តាមហន្តេ ចម្មបសិព្ពកេ ហិវញ្ញសុវណ្ណស្ស
បូរេត្វា កវេណុកាបិដ្ឋេ វេបេត្វា វាសុលទត្ថំ អាទាយ បលាយិ។
អន្តេបុរាចារកា បលាយន្តំ តំ ទិស្វា គត្វា រញ្ជោ អាហេចេសុំ។ រាជា “សីយំ
គប្បថា”តិ ពលំ បហិណិ។ ឧតេនោ ពលស្ស បក្ខន្ធការំ ញត្វា
កហាបណាបសិព្ពកំ មោចេត្វា ចាតេសិ, មនុស្សា កហាបណោ ឧច្ឆិទិត្វា បុន
បក្ខន្ធិសុ។ ឥតរោ សុវណ្ណបសិព្ពកំ មោចេត្វា ចាតេត្វា នេសំ សុវណ្ណលោភេន
បបញ្ចេន្តានញ្ជោ ពហិ និវុដ្ឋំ អត្ថនោ ខន្ធាវារំ ចាបុណិ។ អថ នំ អាគប្បន្តំ ទិស្វាវ
អត្ថនោ ពលកាយោ បរិវាតេត្វា នគរំ បវេសេសិ។ សោ បត្វាវ វាសុលទត្ថំ
អភិសិញ្ញាត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ វេបេសីតិ។ អយំ វាសុលទត្តាយ ឧប្បត្តិ។

អបរា បន មាគណ្ឌិយា នាម រញ្ជោ សន្តិកា អគ្គមហេសីជ្ជានំលភិ។ សា
កិរ កុរុរដ្ឋ មាគណ្ឌិយាព្រាហ្មណស្ស ដីតា។ មាតាបិស្ស មាគណ្ឌិយាយេវ
នាម។ ចូឡបិតាបិស្ស មាគណ្ឌិយោវ, សា អភិរូទា អហោសិ
នេវច្ឆរបដិភាគា។ បិតា បនស្ស អនុច្ឆរិកំ សាមិកំ អលភន្តោ មហាន្តេហិ
មហាន្តេហិ កុលេហិ យាចិតោបិ “ន មយ្ហំ ដីតុ តុម្ភេ អនុច្ឆរិកា” តិ តន្តេត្វា
ឧយ្យោជេសិ។ អថេកទិវសំ សត្តា បច្ឆសសមយេ លោកំ វោលោកេត្តោ
មាគណ្ឌិយាព្រាហ្មណស្ស សបជាបតិកស្ស អនាគាមិជលូបនិស្សយំ ទិស្វា
អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ តស្ស ពហិនិគមេ អគ្គិបរិចរណជ្ជានំ អគមាសិ។
សោ តថាគតស្ស រូបសោភគ្គប្បត្តំ អត្តការំ ឡិលោកេត្វា, “ឥមស្មី លោកេ
ឥមិនា បុរិសេន សទិសោ អញ្ញោ បុរិសោ នាម នត្ថិ, អយំ មយ្ហំ ដីតុ អនុច្ឆរិកោ,
ឥមស្ស ចោសាបនត្ថាយ ដីតរំ ទស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា, “សមណ, ឯកា មេ ដីតា
អត្ថិ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ តស្ស អនុច្ឆរិកំ បុរិសំ ន បស្សមិ, តុម្ភេ តស្ស
អនុច្ឆរិកា, សា ច តុម្ភាកញ្ញោវ អនុច្ឆរិកា។ តុម្ភាកញ្ញា ចាទបរិចារិកា, តស្ស
ច ភត្តាលទ្ធីវុដ្ឋតិ, តំ វោ អហំ ទស្សមិ, យាវ មមាគមនា ឥដេវ តិដ្ឋថា” តិ
អាហា។ សត្តា កិញ្ចិ អវត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ ព្រាហ្មណោ វេគេន យវំ គន្ធា,
“ភោតិ, ភោតិ ដីតុ មេ អនុច្ឆរិកោ បុរិសោ ទិដ្ឋោ, សីយំ សីយំ នំ អលង្គរោហី” តិ
តំ អលង្គារាបេត្វា សទ្ធិ ព្រាហ្មណិយា អាទាយ សត្តុ សន្តិកំ ចាយាសិ។
សកលនគរំ សទ្ធីភិ។ អយំ “ឯត្តកំ កាលំ មយ្ហំ ដីតុ អនុច្ឆរិកោ នត្ថិ” តិ
កស្សចិ អទត្វា “អដ្ឋ មេ ដីតុ អនុច្ឆរិកោ ទិដ្ឋោ” តិ កិរ វេទេតិ, “កីទិសោ នុ ខោ
សោ បុរិសោ, បស្សិស្សម ន” តិ មហាជនោ តេនេវ សទ្ធិ និក្ខមិ។

តស្មី ដីតរំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តេ សត្តា តេន វុត្តជ្ជានេ អដ្ឋត្វា តត្ថ
បនចេតិយំ ទស្សេត្វា គន្ធា អញ្ញស្មី ហ្មានេ អដ្ឋាសិ។ ពុទ្ធានញ្ចិ បនចេតិយំ
អដិដ្ឋហិត្វា អក្កន្តជ្ជានេយេវ បញ្ញាយតិ, ន អញ្ញត្ថ។ យេសញ្ញត្ថាយ អដិដ្ឋិតំ

ហោតិ, តេយេវ នំ បស្សន្តិ។ តេសំ បន អនុស្សនករណត្ថំ ហត្ថិអាទយោ វា
អក្កមន្ត, មហាមេយោ វា បវស្សតុ, វេរម្ពវាតា វា បហាវន្ត, ន តំ កោចិ មក្ខតុ
សក្កាតិ។ អថ ព្រាហ្មណី ព្រាហ្មណំ អាហា - “កុហី សោ បុរិសោ” តិ។ “ឥមស្មី
ហំ នេ តិជ្ជាហី” តិ នំ អវចំ, កុហី នុ ខោ សោ គតោ” តិ ឥតោ ចិតោ ឱលោកេន្តោ
បទេតិយំ ទិស្វា “អយមស្ស បទវលញ្ញោ” តិ អាហា។ ព្រាហ្មណី
សលក្ខណាមន្តានំ តិណ្ណំ វេទានំ បគុណតាយ លក្ខណាមន្តេ បរិវត្តត្វា
បទលក្ខណំ ឧបទាវេត្វា, “នយិទំ, ព្រាហ្មណ, បញ្ចកាមគុណាសេវិនោ បទ” តិ
វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

“វត្តស្ស ហិ ឧក្កដិកំ បទំ ភវេ,
ទុដ្ឋស្ស ហោតិ សហសានុប័ទ្មិតំ;
មុទ្ធ្យស្ស ហោតិ អវកឡិតំ បទំ,
វិវត្តច្ឆនស្ស ឥទមិទិសំ បទ” តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៦០-២៦១; វិសុទ្ធិ.
១.២៥);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ ឯវមាហា - “ភោតិ ភ្នំ ឧទកចាតិយំ កុម្ពីលំ, គេហមជ្ឈេ
ច បន ចោវំ វិយ មន្តេ បស្សនសីលា, តុណ្ហី ហោហី” តិ។ ព្រាហ្មណ, យំ ឥច្ឆសិ,
តំ វេទេហិ, នយិទំ បញ្ចកាមគុណាសេវិនោ បទតិ។ តតោ ឥតោ ច
ឱលោកេន្តោ សត្តារំ ទិស្វា, “អយំ សោ បុរិសោ” តិ វត្វា ព្រាហ្មណោ គន្ធា,
“សមណ, ធីតវំ មេ តវំ ចោសាបនត្ថាយ ទេមី” តិ អាហា។ សត្តា “ធីតវា តេ មហ្មំ
អត្តោ អត្ថិ វា នត្ថិ វា” តិ អវត្វាវ, “ព្រាហ្មណ, ឯកំ តេ ការណំ កថេមី” តិ វត្វា,
“កថេហិ សមណា” តិ វុត្តេ មហាភិទិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ យាវ
អជចាលនិក្រោធមូលា មារេន អនុពទ្ធការំ អជចាលនិក្រោធមូលេ ច បន
“អតីតោ ធានិ មេ ឯស វិសយ” តិ តស្ស សោកាតុរស្ស សោកវ្វបសមនត្ថំ

អាគតាហិ មារធិតាហិ កុមារិកវណ្ណាធិវសេន បយោជិតំ បលោកនំ
អាចិត្តិក្ខា, “តទាបិ មឃ្ហំ ឆន្ទោ នាហោសិ” តិ វត្ថា -

“ធិស្វាន តណ្ហំ អរតី វគព្ភា,
នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេដុនស្មី;
កិមេវិទំ មុត្តករិសបុណ្ណំ,
ចាទាបិ នំ សម្មសិតុំ ន ឥច្ឆេ” តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៦០-២៦១; សុ. និ.
៨៤១) -

ឥមំ កាថមាហា។ កាថាបរិយោសានេ ព្រាហ្មណោ ច ព្រាហ្មណី ច
អនាគាមិដលេ បតិជ្ជហីសុ។ មាគណ្ឌិយាបិ ខោ “សចស្ស មយា អត្តោ នត្ថិ,
អនត្ថិកកាវោវ វត្តព្ពោ, អយំ បន មំ មុត្តករិសបុណ្ណំ ករោតិ, ចាទាបិ នំ
សម្មសិតុំ ន ឥច្ឆេតិ, ហោតុ, អត្តនោ ជាតិកុលបទេសភោគយសវយសម្បត្តិ
អាគម្ម តថាវបំ ភត្តារំ លភិក្ខា សមណាស្ស គោតមស្ស កត្តព្ភយុត្តកំ
ជានិស្សាមី” តិ សត្តរិ អាយាតំ ពន្ធា។ “កី បន សត្តា តាយ អត្តនិ អាយាតុប្បត្តិ
ជានាតិ, នោ” តិ? “ជានាតិយេវ។ ជានន្តោ កស្មា កាថមាហា” តិ? ឥតវេសំ ទ្ធិន្តំ
វសេន។ ពុទ្ធា ហិ អាយាតំ អគណោត្វា មគ្គដលាធិកមាហានំ វសេន ធម្មំ
ទេសេន្តិយេវ។ មាតាបិតារោ តំ នេត្វា ចូឡមាគណ្ឌិយំ កនិជ្ជំ បដិច្ចាបេត្វា
បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ ចូឡមាគណ្ឌិយោបិ ចិន្តេសិ - “មម ធិតា
ឱមកសត្តស្ស ន អនុច្ឆរិកា, ឯកស្ស វញ្ញោវ អនុច្ឆរិកា” តិ។ តំ អាទាយ
កោសម្ពី គន្ធា សព្ពាលម្ព័រេហិ អលង្ករិត្វា, “ឥមំ ឥត្ថិវតនំ ទេវស្ស អនុច្ឆរិក” តិ
ឧតេនស្ស វញ្ញោ អនាសិ។ សោ តំ ធិស្វាវ ឧប្បន្នពលវសីនេហោ អភិសេកំ
កត្វា បញ្ចសតមាតុកាមបរិវារំ ទត្វា អគ្គមហោសិជ្ជានេ វេបេសិ។ អយំ
មាគណ្ឌិយាយ ឧប្បត្តិ។

ឯវេស្សនិយឡាសហស្សនាគតិបរិវារា តិស្សោ អគ្គមហេសីយោ
អហេសុំ។ តស្មី ខោ បន សមយេ ឃោសកសេដ្ឋិ កុក្កជសេដ្ឋិ ចារាវិកសេដ្ឋិ តិ
កោសម្ព័យំ តយោ សេដ្ឋិនោ ហោន្តិ។ តេ ឧបកដ្ឋាយ វេស្សបនាយិកាយ
បញ្ចសតតាបសេ ហិមវន្តតោ អាគន្ធា នគរេ ភិក្ខាយ ចរន្តេ ធិស្វា បសីធិត្វា
និសីទាបេត្វា ភោជេត្វា បដិញ្ចំ គហេត្វា ចត្តារោ មាសេ អត្តនោ សន្តិកេ
វេសាបេត្វា បុន វេស្សវត្ត អាគមនត្ថាយ បដិជានាបេត្វា ឧយ្យោជេសុំ។
តាបសាបិ តតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វេសិត្វា ចត្តារោ មាសេ តេសំ
សន្តិកេ វេសីសុ។ តេ អបរភាគេ ហិមវន្តតោ អាគន្ធា អវញ្ញាយ តនេ ឯកំ
មហានិក្រោជំ ធិស្វា តស្ស មូលេ និសីធិសុ។ តេសុ ជេដ្ឋកតាបសោ ចិន្តេសិ -
“តេស្មី រុក្ខេ អធិវត្តា ទេវតា ឡិមត្តិកា នភិវេស្សតិ, មហេសត្ថេនេវត្ត
ទេវរាជេន ភិវេស្សំ, សាធុ វត សចាយំ តេសិគណាស្ស ចានីយំ ទទេយ្យា” តិ។
សោបិ ចានីយំ អទាសិ។ តាបសោ ម្នាឆោធាកំ ចិន្តេសិ, តម្បិ អទាសិ។ តតោ
ភោជនំ ចិន្តេសិ, តម្បិ អទាសិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “អយំ ទេវរាជា អម្ពេហិ
ចិន្តិតំ ចិន្តិតំ សត្តំ ទេតិ, អហោ វត នំ បស្សេយ្យាមា” តិ។ សោ រុក្ខេ កុក្កន្ទំ
បទាលេត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ អថ នំ តាបសា, “ទេវរាជ, មហាតី តេ សម្បត្តិ, កី
នុខោ កត្វា អយំ តេ លទ្ធា” តិ បុច្ឆីសុ។ “មា បុច្ឆថ, អយ្យា” តិ។ “អាចិត្ត,
ទេវរាជា” តិ។ សោ អត្តនា កតកម្មស្ស បរិត្តកត្តាលជ្ជមាឆោ កថេតុំ ន
វិសហិ។ តេហិ បុនប្បុនំ និប្បិឡិយមាឆោ បន “តេន ហិ សុណាថា” តិ វត្វា
កថេសិ។

សោ កិរេកោ ធុត្តតមនុស្សោ ហុត្វា ភតី បរិយេសន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស
សន្តិកេ ភតិកម្មំ លភិក្ខា តំ និស្សាយ ជីវិកំ កប្បេសិ។ អថេកស្មី
ឧចាសថធិវេសេ សម្បត្តេ អនាថបិណ្ឌិកោ វិហារតោ អាគន្ធា បុច្ឆិ - “តស្ស
ភតិកស្ស អន្តរោសថធិវេសភារោ កេនចិ កថិតោ” តិ? “ន កថិតោ, សាមី” តិ។

“តែង ហ៊ុន សាយមាស បច្ចេកវិទ្យា” តិ។ អង្គស្ស បត្រាទាន បច្ចេកវិទ្យា សោ ធីរសំ
អរញ្ញេ កម្មំ កត្វា សាយំ អាគន្ធា ភត្តេ វេ ឡេត្វា ទិន្នេ “ធាតោម្ហី” តិ សហសា
អភុញ្ញាត្វា “អញ្ញេសុ ធីរសេសុ ឥមស្មី គេហេ ភត្តំ ទេវេ, សូបំ ទេវេ, ព្យញ្ញំ
ទេវា” តិ មហាកាលាហលំ អហោសិ, អន្ធិ តេ សព្វេ និស្សន្ទានិ បច្ចិសុ,
មយ្ហមេវ ឯកស្សហារំ វេ ឡេយ្យសុ, កី ធុ ខោ ឯត” តិ ចិន្តេត្វា បុច្ឆិ - “អរសេសា
ភុញ្ញីសុ, ន ភុញ្ញីសូ” តិ? “ន ភុញ្ញីសុ, តាតា” តិ។ “កី ការណា” តិ? ឥមស្មី គេហេ
ឧចាសថធីរសេសុ សាយមាសំ ន ភុញ្ញន្តិ, សព្វេវ ឧចាសថិកា ហោន្តិ។
អន្តមសោ បនចាយិ នោបិ ធារកេ មុខំ វិក្ខាលេត្វា បតុមធុរំ មុខ
បក្ខិចាបេត្វា មហាសេដ្ឋី ឧចាសថិកេ ការេ តិ។ គន្ធិតេលប្បដិបេ ជាលន្តេ
ខុទ្ទកមហាល្លកធារកា សយនគតា ទូត្តិសាការំ សជ្ឈាយន្តិ។ តុយ្ហំ បន
ឧចាសថធីរសការំ កេវេតុំ សតី ន កិរម្ហា។ តស្មា តវេវ ភត្តំ បក្កំ, នំ
ភុញ្ញស្ស តិ។ សេវេ ឥធានិ ឧចាសថិកេន ភវិតុំ វេ ជ្ជតិ, អហម្មិ ភវេយ្យន្តិ។ “ឥទំ
សេដ្ឋី ជាតាតិ” តិ។ “តែង ហ៊ុន នំ បុច្ឆថា” តិ។ តេ គន្ធិ សេដ្ឋី បុច្ឆិសុ។ សោ ឯវមាហា
- “ឥធានិ បន អភុញ្ញាត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧចាសថធីនិ អធិដ្ឋហន្តោ ឧបឡំ
ឧចាសថកម្មំ លភិស្សតី” តិ។ ឥតរោ តំ សុត្វា តថា អកាសិ។

តស្ស សកលធីរសំ កម្មំ កត្វា ធាតស្ស សរីរេ វាតា កុប្បីសុ។ សោ
យោត្តេន ឡំ ពន្ធិត្វា យោត្តកោជិយំ គហេត្វា បរិវត្តតិ។ សេដ្ឋី តំ បរវត្តិ សុត្វា
ឧក្កាហិ ធារិយមាណាហិ បតុមធុរំ តាហាបេត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគន្ធា, “កី,
តាតា” តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, វាតា មេ កុប្បីតា” តិ។ “តែង ហ៊ុន ឧដ្ឋាយ ឥទំ ភេសន្តំ
ខាធាហី” តិ។ “តុម្ពេបិ ខាទេវ, សាមី” តិ។ “អម្ហាកំ អជាសុកំ នត្តិ, តុ
ខាធាហី” តិ។ “សាមិ, អហំ ឧចាសថកម្មំ ករោន្តោ សកលំ កាតុំ នាសក្ខី,
ឧបឡកម្មម្មិ មេ វិកលំ មា អហោសិ” តិ ន ឥច្ឆិ។ “មា ឯវំ កិរ, តាតា” តិ
វុច្ឆមា នោបិ អនិច្ឆិត្វា អរុណោ ឧដ្ឋហន្តោ មិលាតមាលា វិយ កាលំ កត្វា តស្មី

និក្រោធរុក្ខ ទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្មា ឥមមត្តំ កថេត្វា “សោ សេដ្ឋិ
ពុទ្ធមាមកោ, ធម្មមាមកោ, សង្ឃមាមកោ, តំ និស្សាយ កតស្ស
ឧបឡាហោសថកម្មស្ស និស្សន្នេនេសា សម្មត្តិ មយាលទ្ធា” តិ អាហា។

“ពុទ្ធា” តិ វេទនំ សុត្វាវ បញ្ចាសតា តាបសា ឧដ្ឋាយ ទេវតាយ អញ្ញាលី
បគ្គយ្ហ “ពុទ្ធាតិ វេទេសិ, ពុទ្ធាតិ វេទេសិ” តិ បុច្ឆិត្វា, “ពុទ្ធាតិ វេទាមិ, ពុទ្ធាតិ
វេទាមិ” តិ តិក្ខត្តំ បដិជានាបេត្វា “យោសោបិ ខោ ឯសោ ទុល្លភោ លោកស្មិ” តិ
ឧទានំ ឧទានេត្វា “ទេវតេ អនេកេសុ កប្បសតសហស្សេសុ អសុតបុព្វំ សទ្ធិ
តយា សុណាបិតម្ហា” តិ អាហំសុ។ អថ អន្តេវាសិនោ អាចរិយំ ឯតទវោចំ -
“តេន ហិ សត្តុ សន្តិកំ គច្ឆាមា” តិ។ “តាតា, តយោ សេដ្ឋិនោ អម្ហាកំ
ពហូបកាវា, ស្វេ តេសំ និវេសនេ ភិក្ខុំ គល្លាត្វា តេសម្បិ អាចិត្តិត្វា គមិស្សាម,
អធិវាសេថ, តាតា” តិ។ តេ អធិវាសយីសុ។ បុនទិវសេ សេដ្ឋិនោ យាគុកត្តំ
សម្មាទេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា “អដ្ឋ នោ អយ្យានំ អាគមនទិវសោ” តិ
ញាត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តេ អាទាយ និវេសនំ គន្ធា និសីទាបេត្វា ភិក្ខុំ អទំសុ។
តេ កតកត្តកិច្ចា មហាសេដ្ឋិនោ “មយំ គមិស្សាមា” តិ វេទីសុ។ “ននុ, ភន្តេ,
តុម្ពេហិ ចត្តារោ វស្សិកេ មាសេ អម្ហាកំ គហិតាវ បដិញ្ញា, ឥទានិ កុហិ
គច្ឆថា” តិ? “លោកេ កិវ ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ, ធម្មោ ឧប្បន្នោ, សង្ឃោ ឧប្បន្នោ, តស្មា
សត្តុ សន្តិកំ គមិស្សាមា” តិ។ “កី បន តស្ស សត្តុនោ សន្តិកំ តុម្ហាកញ្ញោវ គន្ធា
វដ្ឋតី” តិ? “អញ្ញេសម្បិ អវាវតំ, អាវុសោ” តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អាគមេថ, មយម្បិ
គមនបរិវដ្ឋំ កត្វា គច្ឆាមា” តិ។ “តុម្ពេសុ បរិវដ្ឋំ ករោន្តេសុ អម្ហាកំ បបញ្ចោ
ហោតិ, មយំ បុរតោ គច្ឆាម, តុម្ពេ បច្ឆា អាគច្ឆេយ្យថា” តិ វត្វា តេ បុរេតវំ
គន្ធា សម្មាសម្ពុទ្ធិំ ទិស្វា អភិវត្តិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ អថ នេសំ សត្តា
អនុបុព្វំ កថំ កថេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្វេបិ សហ

បដិសម្ពិទ្ធាហិ អរហត្ថំ បត្វា បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា “ឯថ, ភិក្ខុវេ” តិ
វេចនសមនន្តរំ យេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរជរា ឯហិភិក្ខុ អហេសុំ។

តេហិ ខោ តយោ សេដ្ឋិនោ បញ្ចហិ បញ្ចហិ សកជសតេហិ
ភត្តច្ឆាននសប្បិមដុដាលីតាធីនិ ទានូបករណានិ អាទាយ សាវត្ថី បត្វា
សត្តារំ វន្តិត្វា ធម្មកថំ សុត្វា កថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ឈាយ
អទ្ធមាសមត្ថម្បិ ទានំ ទទមាទា សត្ថុ សន្តិកេ វសិត្វា កោសម្ពី អាគមនត្ថាយ
សត្តារំ យាចិត្វា សត្តារា បដិញ្ញំ ទទន្តេន “សុញ្ញាការេ ខោ គហបតយោ
តថាគតា អភិវមន្តិ” តិ វុត្ថេ, “អញ្ញាតំ, ភន្តេ, អម្ពេហិ បហិតសាសនេន អាគន្ធា
វដ្ឋតិ” តិ វត្វា កោសម្ពី គន្ធា ឃោសកសេដ្ឋិ ឃោសិតារាមំ, កុក្កជសេដ្ឋិ
កុក្កជារាមំ, ចារិកសេដ្ឋិ ចារិការាមន្តិ តយោ មហាវិហារេ ការេត្វា សត្ថុ
អាគមនត្ថាយ សាសនំ បហិណ្ឌីសុ។ សត្តា តេសំ សាសនំ សុត្វា តត្ថ
អគមាសិ។ តេ បច្ចុគ្គន្ធា សត្តារំ វិហារំ បវេសេត្វា វារេន វារេន បដិជគ្គន្តិ។ សត្តា
ទេវសិកំ ឯកេកស្មី វិហារេ វសតិ។ យស្ស វិហារេ វុដ្ឋោ ហោតិ, តស្សេវ
យរទ្ធាវេ បិណ្ណាយ ចរតិ។ តេសំ បន តិណ្ណំ សេដ្ឋិនំ ឧបជ្ឈាកោ សុមនោ នាម
មាលាការោ អហោសិ។ សោ តេ សេដ្ឋិនោ ឯវមាហា - “អហំ តុម្ហាកំ ធិយរត្តំ
ឧបការកោ, សត្តារំ ភោជេតុកាមោម្ពិ, មយ្ហម្បិ ឯកទិវសំ សត្តារំ ទេថា” តិ។
“តេន ហិ ភណោ ស្សេ ភោជេហិ” តិ។ “សាដុ, សាមី” តិ សោ សត្តារំ និមន្តេត្វា
សត្តារំ បដិយាទេសិ។

តទា រាជា សាមាវតិយា ទេវសិកំ បុប្ផមូលេ អដ្ឋ កហាបលោ ទេតិ។
តស្ស ឧដ្ឋត្តរា នាម ទាសី សុមនមាលាការស្ស សន្តិកំ គន្ធា និពាទ្ធិ បុច្ឆានិ
គណ្ហាតិ។ អថ នំ តស្មី ទិវសេ អាគតំ មាលាការោ អាហា - “មយា សត្តា
និមន្តិតោ, អដ្ឋ បុប្ផហិ សត្តារំ បូជេស្សមិ, តិដ្ឋ តាវ, ត្វំ បរិវេសនាយ

សហាយិកា ហុត្វា ធម្មំ សុត្វា អវសេសានិ បុច្ឆានិ គហេត្វា គមិស្សសី” តិ។ សា
“សាធ្វ” តិ អធិវាសេសិ។ សុមនោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា
អនុមោទនករណត្ថាយ បត្តំ អគ្គហេសិ។ សត្វា អនុមោទនធម្មទេសនំ អារភិ។
ខុដ្ឋត្តរាបិ សត្តុ ធម្មកថំ សុណាន្តិយេវ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហី។ សា អញ្ញោសុ
ទិវសេសុ ចត្តារោ កហាបលោ អត្តនោ គហេត្វា ចត្វហិ បុច្ឆានិ គហេត្វា
គច្ឆតិ, តំ ទិវសំ អជ្ជហិ បុច្ឆានិ គហេត្វា គតា។ អថ នំ សាមាវតី អាហា - “កី
នុ ខោ, អម្ព, អដ្ឋ អម្ពាភំ រញ្ញា ទិគុណំ បុប្ផមូលំ ទិន្ន” តិ? “នោ, អយ្យ” តិ។ “អថ
កស្មា ពហុនិ បុច្ឆានី” តិ? “អញ្ញោសុ ទិវសេសុ អហំ ចត្តារោ កហាបលោ
អត្តនោ គហេត្វា ចត្វហិ បុច្ឆានិ អាហារាមី” តិ។ “អដ្ឋ កស្មា ន គណ្ហី” តិ?
“សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មកថំ សុត្វា ធម្មស្ស អធិគតត្តា” តិ។ អថ នំ “អវេ, ទុដ្ឋទាសិ
ឯត្តកំ កាលំ តយា គហិតកហាបលោ មេ ទេហី” តិ អតន្តេត្វា, “អម្ព, តយា
បិវិតំ អមតំ អម្ពេបិ ចាយេហី” តិ វត្វា “តេន ហិ មំ ម្ពាបេហី” តិ វុត្ត
សោឡសហិ គន្លោទកយដេហិ ម្ពាបេត្វា ទ្វេ មជ្ឈសាជកេ ទាយេសិ។ សា ឯកំ
និវាសេត្វា ឯកំ ឯកំសំ ចារុបិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ឯកំ ពីជនី អាហារាបេត្វា
អាសនេ និសីទិត្វា ចិត្រពីជនី អាទាយ បញ្ច មាតុកាមសតានិ អាមន្តេត្វា តាសំ
សត្តារា ទេសិតនិយាមេនេវ ធម្មំ ទេសេសិ។ តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា តា សញ្ញាបិ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ។

តា សញ្ញាបិ ខុដ្ឋត្តរំ វន្តិត្វា, “អម្ព, អដ្ឋតោ បដ្ឋាយ តុំ កិលិដ្ឋកម្មំ មា ករិ,
អម្ពាភំ មាតុដ្ឋានេ ច អាចរិយដ្ឋានេ ច វត្វា សត្តុ សន្តិកំ គត្វា សត្តារា ទេសិតំ
ធម្មំ សុត្វា អម្ពាភំ កថេហី” តិ វន្តិសុ។ សា តថា ករោន្តី អបរភាគេ តិបិដកជរា
ជាតា។ អថ នំ សត្វា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវិកានំ ឧទាសិកានំ
ពហុស្សតានំ ធម្មកថិកានំ យទិទំ ខុដ្ឋត្តរា” តិ ឯតទគ្គេ វបេសិ។ តាបិ ខោ
បញ្ចសតា ឥត្តិយោ តំ ឯវមាហំសុ - “អម្ព, សត្តារំ ទដ្ឋកាមាម្ពា, តំ នោ

ធនស្បែក, គន្ធមាលាធីហិ តំ បូជេស្សមា"តិ។ "អយ្យ, រាជកុលំ នាម ភារិយំ,
តុម្ពេ គហេត្វា ពហិ គន្ធនំ ន សក្កា"តិ។ "អម្ព, នោ មា នាសេហិ, ធនស្បែហេវ
អម្ពា កំ សត្តារ"ន្តិ។ "តេន ហិ តុម្ពា កំ វសនគត្តានំ ភិក្ខុសុ យត្តកេន
ឡិលោកេតុំ សក្កា ហោតិ, តត្ថកំ ជិទ្ធិ កត្វា គន្ធមាលាធីនិ អាហារាបេត្វា
សត្តារំ តិណ្ណំ សេដ្ឋីនំ យវទ្ធារំ គច្ឆន្តំ តុម្ពេ តេសុ តេសុ វា នេសុ វេត្វា ឡិលោកេន
ចេវ, ហត្ថេ ច បសារេត្វា វន្តេ, បូជេថ ចា"តិ។ តា តថា កត្វា សត្តារំ គច្ឆន្តញ្ច
អាគច្ឆន្តញ្ច ឡិលោកេត្វា វន្តិសុ ចេវ បូជេសុញ្ច។

អថេកធិវសំ មាគណ្ឌិយា អត្ថនោ ចាសាទតលតោ និក្ខមិត្វា ចង្គ្គមមាណ
តាសំ វសនជ្ជានំ គន្ធា គព្ពេសុ ជិទ្ធិ ធិស្វា, "ឥទំ កិ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា, តាហិ តស្ស
សត្តរិ អាហាតពទ្ធារំ អជានន្តិហិ "សត្តា ឥមំ នគរំ អាគតោ, មយំ ឯត្ថ វេត្វា
សត្តារំ វន្តាម ចេវ បូជេថ ចា"តិ វុត្ថេ, "អាគតោ នាម ឥមំ នគរំ សមណោ
គោតមោ, ឥនាធិស្ស កត្តត្ថំ ជាធិស្សមិ, ឥមាបិ តស្ស ឧបជ្ជាយិកា, ឥមាសម្បិ
កត្តត្ថំ ជាធិស្សមី"តិ ចិន្តិត្វា គន្ធា រញ្ជោ អាហេចេសិ - "មហារាជ,
សាមាវតិមិស្សិកានំ ពហិទ្វា បត្តនា អត្ថិ, កតិចាហេនេវ តេ ជីវិតំ
មាសេស្សន្តិ"តិ។ រាជា "ន តា ឯវរូបំ ករិស្សន្តិ"តិ ន សទ្ធិហិ។ បុនប្ប្បនំ វុត្ថេបិ ន
សទ្ធិហិ ឯវ។ អថ នំ ឯវំ តិក្ខត្ថំ វុត្ថេបិ អសទ្ធិហន្តំ "សចេ មេ ន សទ្ធិហសិ, តាសំ
វសនជ្ជានំ គន្ធា ឧបចារេហិ, មហារាជា"តិ អាហា។ រាជា គន្ធា គព្ពេសុ ជិទ្ធិ ធិស្វា,
"ឥទំ កិ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា, តស្មី អត្ថេ អាហេចេតេ តាសំ អកុដ្ឋិត្វា, កិញ្ចិ អវត្វាវ
ជិទ្ធានិ បិទហារេត្វា សព្ពគព្ពេសុ ឧទ្ធច្ឆិទ្ធកវាតចាណនិ កាវេសិ។
ឧទ្ធច្ឆិទ្ធកវាតចាណនិ កិវ តស្មី កាលេ ឧប្បន្នានិ។ មាគណ្ឌិយា តាសំ កិញ្ចិ
កាតុំ អសក្កណិត្វា, "សមណស្ស គោតមស្សេវ កត្តត្ថំ ករិស្សមី"តិ នាគរានំ
លញ្ចំ ទត្វា, "សមណំ គោតមំ អន្តោនគរំ បរិសិត្វាវិចរន្តំ
ធាសកម្មករចោរិសេហិ អក្កោសេត្វា បរិភាសេត្វា បលាបេថា"តិ

អាណាបេសិ។ មិច្ឆាធិដ្ឋិកា តីសុ រតនេសុ អប្បសន្នា អន្តោនគរំ បរិដ្ឋំ សត្តារំ
អនុពន្ធិត្វា, “ចោរោសិ, ពាលោសិ, មូឡោសិ, ឌីដ្ឋោសិ, គោណោសិ, គប្បនោសិ,
នេរយិកោសិ, តិរច្ឆានគោសិ, នត្តិ តុយ្ហំ សុគតិ, ទុគ្គតិយេវ តុយ្ហំ
ចាជិកម្ពុ” តិ ធនហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។

តំ សុត្វា អាយស្មា អានន្នោ សត្តារំ ឯតទរោច - “ភន្តេ, ឥមេ នាគរា អម្ពេ
អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ, ឥតោ អញ្ញាត្ត គន្ធាមា” តិ។ “កុហី, អានន្នោតិ”? “អញ្ញំ
នគរំ, ភន្តេ” តិ។ “តត្ថ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ បុន កត្ថ គមិស្សម,
អានន្នោ” តិ? “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ” តិ។ “តត្ថាបិ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ
កុហី គមិស្សមា” តិ? “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ” តិ។ “អានន្ត, ឯវំ កាតុំ ន
វដ្ឋតិ។ យត្ថ អធិករណំ ឧប្បន្នំ, តត្ថេវ តស្មី វុបសន្តេ អញ្ញាត្ត គន្ធាវដ្ឋតិ។ កេ
បនតេ, អានន្ត, អក្កោសន្តិ” តិ? “ភន្តេ, ធាសកម្មករេ ឧបាទាយ សព្វេ
អក្កោសន្តិ” តិ។ “អហំ, អានន្ត, សង្គមំ ឌីតិណ្ឌាហត្ថិសទិសោ, សង្គមំ
ឌីតិណ្ឌាហត្ថិនោ ហិ ចត្វហិ ធិសាហិ អាគតេ សវេ សហិតុំ ភារោ, តថេវ ពហូហិ
ទុស្សីលេហិ កថិតកថានំ សហនំ នាម មយ្ហំ ភារោ” តិ វត្វា អត្តានំ អារត្ត ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមា នាគវគ្គ តិស្សោ គាថា អភាសិ -

“អហំ នាគោវ សង្គមេ, ចាបតោ បតិទំ សវំ;
អតិវាក្យំ តិទិក្ខុស្សំ, ទុស្សីលោ ហិ ពហុជ្ជនោ។

“ទន្ធិ នយន្តិ សមិតី, ទន្ធិ រាជាភិរូហតិ;
ទន្ធា សេដ្ឋោ មនុស្សេសុ, យោតិវាក្យំ តិទិក្ខុតិ។

“វេមស្សតរា ទន្ធា, អាជានីយា ច សិន្ធុវា;
កុញ្ញរា ច មហានាគា, អត្តទន្ធា តតោ វេ” តិ។ (ធម្ម. ប. ៣២០-៣២២);

ធម្មកថា សម្មត្ថមហាជនសូរ សាត្តិកា អហោសិ។ ឯវំ ធម្មំ ទេសេត្វា មា
ចិន្តយិ, អាណន្ទ, ឯតេ សត្តាហមត្ថមេវ អក្កោសិស្សន្តិ, អដ្ឋមេ ធិវសេ តុណ្ហិ
ភវិស្សន្តិ, ពុទ្ធានញ្ញំ ឧប្បន្នំ អធិករណំ សត្តាហតោ ឧត្តរំ ន គច្ឆតិ។ មាគណ្ឌិយា
សត្តារំ អក្កោសាបេត្វា បលាបេតុំ អសក្កោន្តិ, “កី នុ ខោ ករិស្សមី” តិ
ចិន្តេត្វា, “ឥមា ឯតស្ស ឧបត្ថម្ភភូតា, ឯតាសម្មិ ព្យសនំ ករិស្សមី” តិ
ឯកធិវសំ រញ្ជោ សុរាចានជ្ជានេ ឧបជ្ជានំ ករោន្តិ ចូឡបិ តុ សាសនំ បហិណិ
“អត្ថោ មេ កិវ កុក្កុដេហិ, អដ្ឋ មតកុក្កុដេ, អដ្ឋ សជីវកុក្កុដេ ច គហេត្វា
អាគច្ឆតុ, អាគន្ធា ច សោចានមត្ថកេ វត្វា អាគតភារំ និវេទេត្វា ‘បរិសត្វ’ តិ
វុត្ថេបិ អបរិសិត្វា បឋមំ អដ្ឋ សជីវកុក្កុដេ បហិណាតុ, ‘បន្ទា ឥតរេ’” តិ។
ចូឡបជ្ជាកស្ស ច “មម វចនំ ករេយ្យសី” តិ លញ្ចំ អធាសិ។ មាគណ្ឌិយោ
អាគន្ធា, រញ្ជោ និវេទាបេត្វា, “បរិសត្វ” តិ វុត្ថេ, “រញ្ជោ អាចានភូមី ន
បរិសិស្សមី” តិ អាហា។ ឥតរា ចូឡបជ្ជាកំ បហិណិ - “គច្ឆ, តាត, មម ចូឡបិ តុ
សន្តិក” តិ។ សោ គន្ធា តេន ធិន្នេ អដ្ឋ សជីវកុក្កុដេ អាណេត្វា, “ទេវ, បុរោហិតេន
បណ្ណាការោ បហិតោ” តិ អាហា។ រាជា “ភទ្ទកោ វត នោ ឧត្តរិភង្គោ ឧប្បន្នោ,
កោ នុ ខោ បចេយ្យ” តិ អាហា។ មាគណ្ឌិយា, “មហារាជ, សាមាវតិប្បមុខា
បញ្ចសតា ឥតិយោ និក្ខម្មិការិចរន្តិ, តាសំ បេសេហិ, តា បចិត្វា
អាហរិស្សន្តិ” តិ អាហា។ រាជា “គច្ឆ, តាសំ ទត្វា អញ្ញស្ស កិវ ហត្ថ អទត្វា
សយមេវ មារេត្វា បចន្ទ” តិ បេសេសិ។ ចូឡបជ្ជាកោ “សាធុ ទេវ” តិ គន្ធា តថា
វត្វា តាហិ “មយំ ចាណាតិចាតំ ន ករោមា” តិ បដិក្ខិត្តោ អាគន្ធា តមត្ថំ រញ្ជោ
អាហេចេសិ។ មាគណ្ឌិយា “ធិជ្ឈំ តេ, មហារាជ, ឥទានិ តាសំ ចាណាតិចាតស្ស
ករណំ វា អករណំ វា ជាតិស្សសិ, ‘សមណស្ស គោតមស្ស បចិត្វា បេសេន្ទ’ តិ
វេទេហិ ទេវ” តិ អាហា។ រាជា តថា វត្វា បេសេសិ។ ឥតរោ តេ គហេត្វា គច្ឆត្តោ
វិយ ហុត្វា គន្ធា តេ កុក្កុដេ បុរោហិតស្ស ទត្វា មតកុក្កុដេ តាសំ សន្តិកំ

នេត្រា, “ឥមេ កិរ កុក្កុដេ បចិត្តា សត្ត សន្តិកំ បហិណ្ឌាថា” តិ អាហា។ តា,
“សាមិ, អាហារ, ឥទំ នាម អម្ពា កំ កិច្ច” តិ បច្ចុគ្គន្ធា គណ្ហីសុ។ សោ រញ្ជ្រា សន្តិកំ
គន្ធា, “កី, តាតា” តិ បុដ្ឋោ, “សមណស្ស គោតមស្ស បចិត្តា បេសេថា តិ
វុត្តមត្តេយេវ បដិមគ្គំ អាគន្ធា គណ្ហីសុ” តិ អាចិត្តិ។ មាគណ្ហិយា “បស្ស,
មហារាជ, ន តា តុម្ពាទិសានំ ករោត្តិ, ពហិទ្ធា បត្តនា តាសំ អត្ថីតិ វុត្តេ ន
សទ្ធិហសី” តិ អាហា។ រាជា តំ សុត្វាបិ អធិវាសេត្វា តុណ្ហីយេវ អហោសិ។
មាគណ្ហិយា “កី នុ ខោ ករិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។

តទា បន រាជា “សាមាវតិយា វាសុលទត្តាយ មាគណ្ហិយាយ ចា” តិ
តិស្សន្ទម្បិ ឯតាសំ ចាសាទតលេ វារេន វារេន សត្តាហំ សត្តាហំ វីតិនាមេតិ។
អថ នំ “ស្វេ វា បរសុវេ វា សាមាវតិយា ចាសាទតលំ គមិស្សតី” តិ ញត្វា
មាគណ្ហិយា ចូឡបិតុ សាសនំ បហិណ្ឌា - “អគទេន កិរ ធាហា ជោវិត្វា ឯកំ
សប្បំ បេសេត្វ” តិ។ សោ តថា កត្វា បេសេសិ។ រាជា អត្តនោ គមនដ្ឋានំ
ហត្ថិកន្តរីណំ អាធាយយេវ គច្ឆតិ, តស្ស ចោក្ខុវេ ឯកំ ជិទ្ធិ អត្ថិ។ មាគណ្ហិយា
តេន ជិទ្ធតេន សប្បំ បវេសេត្វា ជិទ្ធិ មាលាគុឡេន ថកេសិ។ សប្បា ជីហតីហំ
អន្តោវីណាយមេវ អហោសិ។ មាគណ្ហិយា រញ្ជ្រា គមនទិវសេ “អន្ធទ្ធ
កតិវិស្សិតិយា ចាសាទំ គមិស្សសិ ទេវា” តិ បុច្ឆិត្វា “សាមាវតិយា” តិ វុត្តេ,
“អន្ធទ្ធ មយា, មហារាជ, អមនាចោ សុបិនោ ទិដ្ឋោ។ ន សក្កា តត្ថ គន្ធី, ទេវា” តិ?
“គច្ឆាមេវា” តិ។ សា យាវ តតិយំ វារេត្វា, “ឯវំ សន្តេ អហម្បិ តុម្ពេហិ សទ្ធិ
គមិស្សមិ, ទេវា” តិ វត្វា និវត្តិយមាធាបិ អនិវត្តិត្វា, “ន ជាធាមិ, កី ករិស្សតិ
ទេវា” តិ រញ្ជ្រា សទ្ធិយេវ អគមាសិ។

រាជា សាមាវតិមិស្សិកាហិ ទិដ្ឋានិ វត្ថុបុប្ផគន្ធាភរណានិ ជារេត្វា
សុភោជនំ តុញ្ញិត្វា វីណំ ឧស្សីសកេ វេបេត្វា សយនេ និបដ្ឋិ។ មាគណ្ហិយា

អបរាបរំវិចរន្តិវិយ ហុត្វាវីណាធិន្តតោ បុប្ផគុណំ អបនេសិ។ សប្បា
ត្វិហតីហំ និរាហារោ តេន ធិន្តេន និក្ខមិត្វា បស្សសន្តោ ជណំ កត្វា
សយនបិដ្ឋេនិបដ្ឋិ។ មាគណ្ឌិយា តំ ទិស្វា, “ដី ដី, ទេវ, សប្បា”តិ មហាសន្តំ
កត្វា រាជានព្វា តា ច អក្កោសន្តិ, “អយំ អន្ធពាលរាជា អលក្ខិកោ មយ្ហំ វចនំ
ន សុណាតិ, ឥមាបិ និស្សីរីកា ទុត្តិនីតា, កី ឆាម រញ្ជោ សន្តិកា ន លភន្តិ, កី ទុ
តុម្ពេ ឥមស្មី មតេយេវ សុខំ ជីវិស្សេយ, ជីវន្តេ ទុក្ខំ ជីវេយ, អន្ធព មយា ចាបសុបិនោ
ធិន្តោ, សាមាវតិយា ចាសាទំ គន្ធនំ ន វដ្តតី”តិ វាវន្តិយាបិ មេ វចនំ ន សុណាសិ,
ទេវា”តិ អាហា។ រាជា សប្បំ ទិស្វា មរណភយតន្តិកោ “ឯវ្យបម្មី ឆាម ឥមា
កិរិស្សន្តិ, អហោ ចាចា, អហំ ឥមាសំ ចាបការំ អាធិក្ខន្តិយាបិ ឥមិស្សា វចនំ ន
សន្តហី, បឋមំ អត្តនោ គព្ពេសុ ធិន្តានិ កត្វា និសិន្នា, បុន មយា បេសិតេ
កុក្កុដេ បដិបហិណ្ឌីសុ, អន្ធព សយនេ សប្បំវិស្សន្តិសូ”តិ កោធន
សម្បជ្ជនីតោវិយ អហោសិ។

សាមាវតីបិ បញ្ចន្តំ ឥត្តិសតានំ ឱវាទំ អនាសិ - “អម្ពា, អម្ពាកំ អញ្ញំ
បដិសរណំ នត្តិ, នវិន្តេ ច ទេវិយា ច អត្តនិ ច សមមេវ មេត្តចិត្តំ បវត្តេយ, មា
កស្សបិ កោបំ កិរិត្តា”តិ។ រាជា សហស្សថាមំ សិទ្ធិជនុំ អាទាយ ជិយំ ចោថេត្វា
វិសបីតំ សរំ សន្តម្ហិត្វា សាមាវតី ធុរេ កត្វា សព្វា តា បដិចាជិយា វេចាបេត្វា
សាមាវតិយា ឧរេ សរំវិស្សន្តេសិ។ សោ តស្សា មេត្តានុកាវេន បដិនិវត្តិត្វា
អាគតមគ្គាភិមុខោវ ហុត្វា រញ្ជោ ហធយំ បរិសន្តោវិយ អដ្ឋាសិ។ រាជា ចិន្តេសិ
- “មយា ឱត្តោ សរោ សិលម្បិវិនិវដ្ឋិត្វា គច្ឆតិ, អាគាសេ បដិហននកដ្ឋានំ
នត្តិ, អថ ច បនេស និវត្តិត្វា មម ហធយាភិមុខោ ជាតោ, អយញ្ញំ ឆាម
និស្សត្តោ និដ្ឋិរោ សរោបិ ឯតិស្សា គុណំ ជាតាតិ, អហំ មនុស្សក្ខតោបិ ន
ជាតាមី”តិ, សោ ជនុំ ធម្មត្វា អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ សាមាវតិយា ចាទម្ភលេ ឧក្កដិកំ
និសីទិត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“សម្មយ្ហាមិ បម្មយ្ហាមិ, សត្តា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា;
សាមាវតិ មំ តាយស្ស, តូញ មេ សរណំ ភវា”តិ។

សា តស្ស វេចនំ សុត្វា, “សាធុ, ទេវ, មំ សរណំ គច្ឆា”តិ អវត្វា, “យមហំ,
មហារាជ, សរណំ គតា, តមេវ តូម្បិ សរណំ គច្ឆាហី”តិ ឥទំ វត្វា សាមាវតី
សម្មាសម្ពុទ្ធសាវិកា -

“មា មំ ត្វំ សរណំ គច្ឆ, យមហំ សរណំ គតា;
ឯស ពុទ្ធា មហារាជ, ឯស ពុទ្ធា អនុត្តរេ;
សរណំ គច្ឆ តំ ពុទ្ធិ, តូញ មេ សរណំ ភវា”តិ។ -

អាហា។ រាជា តស្ស វេចនំ សុត្វា, “ឥនាធាហំ អតិរេកតវំ កាយាមី”តិ វត្វា ឥមំ
កាជមាហា -

“ឯស ភិយ្យោ បម្មយ្ហាមិ, សត្តា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា;
សាមាវតិ មំ តាយស្ស, តូញ មេ សរណំ ភវា”តិ។

អថ នំ សា បុរិមនយេនេវ បុន បដិក្ខិបិត្វា, “តេន ហិ តូញ សរណំ គច្ឆាមិ,
សត្តារញ្ច សរណំ គច្ឆាមិ, វេញ តេ ទម្មី”តិ វុត្តេ, “វរោ គហិតោ ហោតុ,
មហារាជា”តិ អាហា។ សោ សត្តារំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា សរណំ គច្ឆា និមន្តេត្វា
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ មហាធានំ ទត្វា សាមាវតី អាមន្តេត្វា,
“ឧដ្ឋេហិ, វំ គណ្ណា”តិ អាហា។ “មហារាជ, មយ្ហំ ហិរញ្ញាធិហិ អត្តោ នត្ថិ, ឥមំ
បន មេ វំ ទេហិ, តថា ករោហិ, យថា សត្តា និពទ្ធិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ
ឥនាគច្ឆតិ, ធម្មំ សុណិស្សមី”តិ។ រាជា សត្តារំ វុទ្ធិត្វា, “គន្លេ, បញ្ចហិ
ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ និពទ្ធិ ឥនាគច្ឆថ, សាមាវតិមិស្សិកា ‘ធម្មំ សុណិស្សមា’តិ
វុទ្ធិ”តិ អាហា។ “មហារាជ, ពុទ្ធានំ នាម ឯកស្មី ហំនេ និពទ្ធិ គន្លំ ន វដ្ដតិ,

មហាជនោ សត្តារំ អាគមនត្ថាយ បច្ឆាសីសតី" តិ។ "តេន ហិ, ភន្តេ, ឯកំ ភិក្ខុំ
អាណាបេថា" តិ។ សត្តា អាណន្តត្ថំ អាណាបេសិ។ សោ តតោ បជ្ជាយ បញ្ច
ភិក្ខុសតានិ អាធាយ និពទ្ធំ រាជកុលំ គជ្ជតិ។ តាបិ ទេវិយោ និពទ្ធំ ថេរំ សបរិវារំ
កោដេន្តិ, ធម្មំ សុណាន្តិ។ តា ឯកទិវសំ ថេរស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បសីទិស្វា,
បញ្ចហិ ឧត្តរាសង្ក្កសតេហិ ធម្មបូជំ អកំសុ។ ឯកេកោ ឧត្តរាសង្កោ បញ្ច
សតានិ បញ្ច សតានិ អគ្បតិ។

តា ឯកវត្តា ទិស្វា រាជា បុច្ឆិ - "កុហិ វោ ឧត្តរាសង្កោ" តិ។ "អយ្យស្ស នោ
ទិន្នា" តិ។ "តេន សព្វេ គហិតា" តិ? "អាម, គហិតា" តិ។ រាជា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា
វន្តិត្វា តាហិ ឧត្តរាសង្កានំ ទិន្នការំ បុច្ឆិត្វា តាហិ ទិន្នការញ្ច ថេរេន
គហិតការញ្ច សុត្វា, "ននុ, ភន្តេ, អតិពហុនិ វត្តានិ, ឯត្តកេហិ កី ករិស្សថា" តិ
បុច្ឆិ។ "អម្ពា កំ បហោនកានិ វត្តានិ គណ្ហិត្វា សេសានិ ជីណ្ឌាចីវរិកានំ ភិក្ខុនំ
នស្សាមិ, មហារាជា" តិ។ "តេ អត្តនោ ជីណ្ឌាចីវរាទិ កី ករិស្សន្តិ" តិ?
"ជីណ្ឌាតរចីវរិកានំ នស្សន្តិ" តិ។ "តេ អត្តនោ ជីណ្ឌាតរចីវរាទិ កី ករិស្សន្តិ" តិ?
"បច្ឆត្ថរណានិ ករិស្សន្តិ" តិ។ "បុរាណាបច្ឆត្ថរណានិ កី ករិស្សន្តិ" តិ?
"ភូមត្ថរណានិ ករិស្សន្តិ" តិ។ "បុរាណាភូមត្ថរណានិ កី ករិស្សន្តិ" តិ?
"ចាទបុញ្ញនានិ ករិស្សន្តិ, មហារាជា" តិ។ "បុរាណាចាទបុញ្ញនានិ កី
ករិស្សន្តិ" តិ? "ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កោដ្ឋេត្វា មត្តិកាយ មទ្ធិត្វា ភិក្ខុ
លិម្បិស្សន្តិ" តិ។ "ភន្តេ, ឯត្តកានិ កត្វាបិ អយ្យានំ ទិន្នានិ ន នស្សន្តិ" តិ? "អាម,
មហារាជា" តិ។ រាជា បសន្នោ អបរាទិបិ បញ្ច វត្តសតានិ អាហារាបេត្វា ថេរស្ស
ចាទមូលេ ឋេថាបេសិ។ ថេរោ កិរ បញ្ចសតគ្បនកានេវ វត្តានិ
បញ្ចសតភាគេន ចាទមូលេ ឋេថេត្វា ទិន្នានិ បញ្ចសតក្ខត្តំ លភិ,
សហស្សគ្បនកានិ សហស្សភាគេន ចាទមូលេ ឋេថេត្វា ទិន្នានិ សហស្សក្ខត្តំ
លភិ, សតសហស្សគ្បនកានិ សតសហស្សភាគេន ចាទមូលេ ឋេថេត្វា ទិន្នានិ

សតសហស្សក្ខត្តំ លភិ។ ឯកំ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ចា ធនាតិអាទិនា នយេន
លទ្ធានំ បន គណនា នាម នត្ថិ។ តថាគតេ កិវ បរិនិព្វតេ បេរោ សកលជម្ពុជីបំ
វិចរិត្វា សព្វវិហារេសុ ភិក្ខុនំ អត្តនោ សន្តកានេវ បត្តបិវរាទិ អនាសិ។

តទា មាគណ្ឌិយាបិ “យមហំ ករោមិ។ តំ តថា អហុត្វា អញ្ញោថាវ ហោតិ,
ឥនានិ កី ទុខោ ករិស្សមី” តិ ចិន្តត្វា, “អត្ថេសោ ឧចាយោ” តិ រញ្ជោ
ឧយ្យានកីឡំ គប្បន្តេ ចូឡបិតុ សាសនំ បហិណ្ឌិ - “សាមាវតិយា ចាសាទំ គន្ធា,
ទុស្សកោដ្ឋាគារាទិ ច តេលកោដ្ឋាគារាទិ ច វិវរាបេត្វា, ទុស្សនិ តេលចាជីសុ
តេមេត្វា តេមេត្វា ជម្ពេ វេបេត្វា តា សព្វាបិ ឯកតោ កត្វា ទ្វារំ បិទហិត្វា ពហិ
យន្តកំ ទត្វា ធន្នាទិបិកាហិ គេហោ អគ្គី ទទមាណោ ឌីតវិត្វា គប្បត្វ” តិ។ សោ
ចាសាទំ អភិរុយ្ហ កោដ្ឋាគារាទិ វិវរិត្វា វត្ថានិ តេលចាជីសុ តេមេត្វា តេមេត្វា
ជម្ពេ វេបេត្តំ អារភិ។ អថ នំ សាមាវតិយ្មមុខា ឥត្ថិយោ “កី ឯតំ ចូឡបិតា” តិ
វេទន្តិយោ ឧបសង្កមីសុ។ “អម្ពា, រាជា ទន្ធិកម្មត្ថាយ ឥមេ ជម្ពេ
តេលបិលោតិកាហិ វេហាបេតិ, រាជគេហោ នាម សុយុត្តំ ទុយុត្តំ ទុដ្ឋានំ, មា មេ
សន្តិកេ ហោជ, អម្ពា” តិ ឯវំ វត្វា តា អាគតា គព្ភេ បវេសេត្វា ទ្វារាទិ បិទហិត្វា
ពហិ យន្តកំ ទត្វា អាទិតោ បជ្ជាយ អគ្គី ទេន្នោ ឌីតវិ។ សាមាវតី តាសំ ឌីវាទំ
អនាសិ - “អម្ពាកំ អនមតគ្គេ សំសារេ វិចរិន្តិនំ ឯវមេវ អគ្គិនាលាយមាណំ
អត្តភារាទំ បរិច្ឆេទោ ពុទ្ធស្វាយោនបិ ន សុករោ, អប្បមត្តា ហោថា” តិ។ តា
គេហោ លាយន្តេ វេទនាបរិគ្គហកម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តិយោ កាចិ ទុតិយជលំ,
កាចិ តតិយជលំ ចាបុណីសុ។ តេន វុត្តំ - “អថ ខោ សម្ពហុលា ភិក្ខុ បច្ឆាភត្តំ
បិណ្ឌាចាតបជិក្កន្តា យេន ភគវា តេនុបសង្កមីសុ, ឧបសង្កមីត្វា ភគវន្តំ
អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ, ឯកមន្តំ និសីទ្នោ ខោ តេ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទរោថុ
- ‘ឥធ, ភន្តេ, រញ្ជោ ឧតេនស្ស ឧយ្យានគតស្ស អន្តេបុរំ ទឡំ, បញ្ចា ច ឥត្ថិសតានិ
កាលកតានិ សាមាវតិយ្មមុខានិ។ តាសំ, ភន្តេ, ឧចាសិកានំ កា គតិ, កោ

អភិសម្បទាយោតិ? សន្តត្ថ, ភិក្ខុវេ, ឧបាសិកាយោ សោតាបន្នា, សន្តិ
សកទាតាមិយោ, សន្តិ អនាតាមិយោ, សញ្ញា តា, ភិក្ខុវេ, ឧបាសិកាយោ
អនិច្ចលា កាលកតា"តិ។ អថ ខោ ភគវា ឯតមត្តំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមំ
ឧទានំ ឧទានេសិ -

“មោហសម្ពន្ធនោ លោកោ, ភព្ភូរោចោ ទិស្សតិ;
ឧបជីពន្ធនោ ពាលោ, តមសា បរិវារិតោ;
សស្សតោវិវ ខាយតិ, បស្សតោ នត្តិ កិញ្ចន"ន្តិ។ (ឧទា. ៧០);

ឯវញ្ច បនវត្វា, “ភិក្ខុវេ, សត្តា នាម វដ្តេវិចរន្តា និច្ចកាលំ អប្បមត្តា
ហុត្វា បុញ្ញកម្មមេវ ន ករោន្តិ, បមាទិនោ ហុត្វា ចាបកម្មម្បិ ករោន្តិ។ តស្មា
វដ្តេវិចរន្តា សុខម្បិ ទុក្ខម្បិ អនុភវន្តិ"តិ ធម្មំ ទេសេសិ។

រាជា “សាមាវតិយា គេហំ កិរ ឈាយតី”តិ សុត្វា វេគេនាគច្ឆន្តោបិ អនឡេ
សម្មាបុណ្ហតុំ នាសត្តិ។ អាគន្ធា បន គេហំ និព្វាបេន្តោ
ឧប្បន្នពលវនោមនស្សោ អមច្ចគណបរិវត្តោ និសីទិត្វា សាមាវតិយា គុណោ
អនុស្សវន្តោ, “កស្ស ទុខោ ឥទំ កម្ម"ន្តិ ចិន្តេត្វា - “មាគណ្ឌិយាយ ការីតំ
ភវិស្សតី”តិ ញាត្វា, “តាសេត្វា បុច្ឆិយមាណ ន កថេស្សតិ, សណ្តិកំ ឧបាយេន
បុច្ឆិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អមច្ច អាហា - “អម្ពោ, អហំ ឥតោ បុព្វេ ឧដ្ឋាយ
សមុដ្ឋាយ អាសន្តិភវិសន្តិតោវ ហោមិ, សាមាវតី មេ និច្ចំ ឱតារមេវ គវេសតិ,
ឥទានិ បន មេ ចិត្តំ និព្វតំ ភវិស្សតិ, សុខេន ច វសិតុំ លភិស្សមី”តិ, តេ “កេន
ទុខោ, ទេវ, ឥទំ កត"ន្តិ អាហំសុ។ “មយិ សិនេហេន កេនចិ កតំ ភវិស្សតី”តិ។
មាគណ្ឌិយាបិ សមីបេ បិតា តំ សុត្វា, “នាញ្ញោ កោចិ កាតុំ សត្តិស្សតិ, មយា
កតំ, ទេវ, អហំ ចូឡបិតរំ អាណាបេត្វា កាវេសិ"ន្តិ អាហា។ “តំ វេបេត្វា អញ្ញោ
មយិ សិនេហោ សត្តោ នាម នត្តិ, បសន្នោស្មិ, វរំ តេ ធម្មិ, អត្តនោ ញាតិគណំ

បក្កោសាបេហី”តិ។ សាញាតកានំ សាសនំ បហិណ្ឌុ - “រាជា មេ បសន្នោ វំ
ទេតិ, សីយំ អាគច្ឆន្ត”តិ។ រាជា អាគតាគតានំ មហាន្តំ សក្ការំ ការេសិ។ តំ ទិស្វា
តស្ស អញ្ញាតកាបិ លញ្ចំ ទត្វា “មយំ មាគណ្ឌិយាយ ញាតកា”តិ អាគច្ឆិសុ។
រាជា តេ សព្ពេ តាហាបេត្វា រាជង្គណោ នាភិប្បមាលោ អាវាដេ ខណ្ឌាបេត្វា តេ
តត្ថ និសីទាបេត្វា បំសូហិ បូរេត្វា ឧបរិ បលាលេ វិកិរាបេត្វា អគ្គិ ទាបេសិ។
ចម្មស្ស ទិឡកាលេ អយនង្គលេន កសាបេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហិរាហិរំ ការេសិ។
មាគណ្ឌិយាយ សរិរតោបិ តិទិណេន សត្តេន យនយនដ្ឋានេសុ មំសំ
ឧប្បាដេត្វា តេលកចាលំ ឧទ្ធុនំ អាវេបេត្វា បូរេវិយ បចាបេត្វា តមេវ
ខាទាបេសិ។

ធម្មសកាយម្បិ ភិក្ខុ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អនុច្ឆិកំ វត, អាវុសោ,
ឯវុចាយ សទ្ធាយ បសន្នាយ ឧចាសិកាយ ឯវុចំ មរណា”ន្តិ។ សត្តា អាគន្ធា,
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា”តិ
វុត្ត “ភិក្ខុវេ, ឥមស្មី អត្តភាវេ សាមាវតិប្បមុខានំ ឥត្ថិនំ ឯតំ អយុត្តំ សម្បត្តំ។
បុព្ពេ កតកម្មស្ស បនយុត្តមេវ ឯតាហិ លទ្ធុ”ន្តិវត្វា, “កី, កន្តេ, ឯតាហិ បុព្ពេ
កតំ, តំ អាចិក្ខុថា”តិ តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ -

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្ថេ រដ្ឋំ ការេន្តេ រាជគេហោ និពាធំ អដ្ឋ
បច្ឆេកពុទ្ធា ភុញ្ញន្តិ។ បញ្ចាសតា ឥត្ថិយោ តេ ឧបជ្ឈហន្តិ។ តេសុ សត្ត
បច្ឆេកពុទ្ធា ហិមវន្តំ គច្ឆន្តិ, ឯកោ នទីតិវេ ឯកំ តិណាគហានំ អត្ថិ, តត្ថ ឈានំ
សមាបដ្ឋិត្វា និសីទិ។ អបេកទិវសំ រាជា បច្ឆេកពុទ្ធសុ គតេសុ តា ឥត្ថិយោ
អាទាយ នទិយំ ឧទកកិឡំ កិឡិវតុំ គតោ។ តត្ថ តា ឥត្ថិយោ ទិវសភាគំ ឧទកេ
កិឡិត្វា ឧត្តិត្វា សីតបិឡិតា អគ្គិវិសិព្ពេតុកាមា “អម្ពាភំ អគ្គិករណដ្ឋានំ
ឡិលោកេថា”តិ អបរាបរំ វិចារន្តិយោ តំ តិណាគហានំ ទិស្វា, “តិណាវសី”តិ

សញ្ញាយ តំ បរិវារេត្វា បិតា អគ្គី អទំសុ។ តិណេសុ ឈាយិត្វា បតន្តេសុ
បច្ឆេកពុទ្ធុ ទិស្វា, “នដ្ឋាម្ហា, អម្ហាកំ រញ្ជោ បច្ឆេកពុទ្ធា ឈាយតិ, រាជា ព្រាត្វា
អម្ពេ នាសេស្សតិ, សុទឡំ នំ ករិស្សាមា” តិ សញ្ញា តា ឥត្ថិយោ ឥតោ ចិតោ ច
ធារុនិ អាហរិត្វា តស្ស ឧបរិ ធារុរាសី ករិសុ។ មហាធារុរាសី អហោសិ។ អថ នំ
អាសិម្ពេត្វា, “ឥនានិ ឈាយិស្សតី” តិ បក្កមីសុ។ តា បឋមំ អសញ្ញេតនិកា
ហុត្វា កម្មនា នពជ្ឈីសុ, ឥនានិ បច្ឆា សញ្ញេតនាយ កម្មនា ពជ្ឈីសុ។
បច្ឆេកពុទ្ធុ បន អន្តោសមាបត្តិយំ សកជសហស្សេហិ ធារុនិ អាហរិត្វា
អាសិម្ពេត្តាបិ ឧស្មាការមត្តម្មិ គហេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តស្មា សោ សត្តមេ ទិវសេ
ឧដ្ឋាយ យថាសុខំ អគមាសិ។ តា តស្ស កម្មស្ស កតត្តា ពហូនិ
វស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ឆិត្វា តស្សេវ កម្មស្ស វិចាការសេសេន
អត្តការសតេ ឥមិនាវ និយាមេន គេហោ ឈាយមាទេ ឈាយីសុ។ ឥទំ ឯតាសំ
បុព្វកម្មន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ ភិក្ខុ សត្តារំ បទិបុច្ឆីសុ - “ឧដ្ឋត្ថរា បន, ភន្តេ, កេន កម្មេន ឧដ្ឋា
ជាតា, កេន កម្មេន មហាបញ្ញា, កេន កម្មេន សោតាបត្តិជលំ អធិគតា, កេន
កម្មេន បរេសំ បេសនការិតា ជាតា” តិ? ភិក្ខុវេ, តស្សេវ រញ្ជោ ពារាណាសិយំ
រជ្ជំ ករណាកាលេ ស្សេវ បច្ឆេកពុទ្ធា ថោកំ ឧដ្ឋធាតុកោ អហោសិ។ អថេកា
ឧបដ្ឋាយិកា ឥត្ថី កម្ពលំ ចារុបិត្វា សុវណ្ណាសរណំ គហេត្វា, “អម្ហាកំ
បច្ឆេកពុទ្ធា ឯវញ្ញា ឯវញ្ញា វិចរតី” តិ ឧដ្ឋា ហុត្វា តស្ស វិចរណាការំ ទស្សេសិ។
តស្ស និស្សន្ទេន ឧដ្ឋា ជាតា។ តេ បន បច្ឆេកពុទ្ធា បឋមទិវសេ រាជគេហោ
និសីទាបេត្វា បត្តេ គាហាបេត្វា ចាយាសស្ស បូរេត្វា ទាបេសិ។
ឧណ្ហាចាយាសស្ស បូរេ បត្តេ បច្ឆេកពុទ្ធា បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា គណ្ហាន្តិ។ សា
ឥត្ថី តេ តថា ករោន្តេ ទិស្វា អត្តនោ សន្តកានិ អដ្ឋ ទន្ធុវលយានិ ទត្វា, “ឥធ
ឋបេត្វា គណ្ហាថា” តិ អាហា។ តេសុ តថា កត្វា តំ ឱលោកេត្វា បិតេសុ តេសំ

អធិប្បាយំ ញាតា, “នត្ថិ, ភន្តេ, អម្ពាភំ ឯតេហិ អត្ថោ។ តុម្ពាកញ្ជោវ ឯតានិ
បរិច្ឆត្តានិ, គហេត្វា គច្ឆថា” តិ អាហា។ តេ គហេត្វា នន្ទមូលកបញ្ចារំ អគម៌សុ។
អជ្ជតនាបិ តានិ វលយានិ អរោគានេវ។ សា តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន ឥនានិ
តិបិដកធរា មហាបញ្ញា ជាតា។ បច្ឆេកពុទ្ធានំ កតឧបជ្ជានស្ស និស្សន្ទេន បន
សោតាបត្តិដលំ បត្តា។ ឥនមស្ស ពុទ្ធន្តរេ បុព្វកម្មំ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បន ឯកា ពារាណសិសេដ្ឋិនោ ដីតា
វឌ្ឍមានកក្កាយាយ អាទាសំ គហេត្វា អត្តានំ អលង្ករោន្តិ និសីទិ។ អថស្ស
វិស្សាសិកា ឯកា ខីណាសវា ភិក្ខុនី តំ ទដ្ឋំ អគមាសិ។ ភិក្ខុនិយោ ហិ
ខីណាសវាបិ សាយន្តសមយេ ឧបជ្ជាកកុលានិ ទដ្ឋកាមា ហោន្តិ។ តស្មី បន
ខណេ សេដ្ឋិដីតាយ សន្តិកេ កាចិ បេសនការិកា នត្ថិ, សា “វជ្ជាមិ, អយ្យេ,
ឯតំ តាវ មេ បសាធនបេឡកំ គហេត្វា ទេថា” តិ អាហា។ ថេវី ចិន្តេសិ -
“សចស្ស ឥមំ គណ្ហិត្វា ន ទស្សមិ, មយិ អាហាតំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តិស្សតិ។
សចេ បន ទស្សមិ, បរស្ស បេសនការិកា ហុត្វា និព្ពត្តិស្សតិ។
និរយសន្តាបតោ ខោ បន បរស្ស បេសនការិកាវេ សេយ្យេ” តិ។ “សា អនុទយំ
បដិច្ច តំ គហេត្វា តស្ស អទាសិ។ តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន បរេសំ
បេសនការិកា ជាតា” តិ។

អថ បុណេកទិវសំ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ “សាមាវតិប្បមុខា
បញ្ចសតា ឥតិយោ គេហេ អគ្គិនា ឈាយីសុ, មាគណ្ហិយាយ ញាតកា ឧបរិ
បលាលក្ខី ទត្វា អយនង្គលេហិ ភិក្ខុ, មាគណ្ហិយា បក្កចិតតេលេ បក្កា, កេ នុ
ខោ ឯតុ ជីវន្តិ នាម, កេ មតា នាមា” តិ។ សត្តា អាគន្ធា, “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
ឯតរហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, យេ
កេចិ បមត្តា, តេ វស្សសតំ ជីវន្តាបិ មតាយេវ នាម។ យេ អប្បមត្តា, តេ

មតាបិ ជីវន្តិយេវ។ តស្មា មាគណ្ឌិយា ជីវន្តិបិ មតាយេវ នាម, សាមាវតិប្បមុខា
បញ្ចសតា ឥត្តិយោ មតាបិ ជីវន្តិយេវ នាម។ ន ហិ, ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តា មរន្តិ
នាមា"តិ វត្ថា ឥមា កាថា អភាសិ -

២១.

“អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទំ;
អប្បមត្តា ន មីយន្តិ, យេ បមត្តា យថា មតា។

២២.

“ឯវំវិសេសតោ ញត្វា, អប្បមាទម្ហិ បណ្ឌិតា;
អប្បមាទេ បមោទន្តិ, អរិយានំ គោចរេ រតា។

២៣.

“តេ ឈាយិនោ សាតតិកា, និច្ចំ ទទ្ទ្យបរក្កមា;
ដុសន្តិ ធិរា និព្ពានំ, យោគក្ខេមំ អនុត្តរ"ន្តិ។

តត្ថ អប្បមាទោតិ បទំ មហន្តំ អត្ថំ ធិបេតិ, មហន្តំ អត្ថំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ។
សកលម្បិ ហិ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ អាហរិត្វា កថិយមានំ អប្បមាទបទមេវ
ឡិករតិ។ តេន វុត្ថំ -

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, យានិ កានិចិ ជន្តលានំ ចាណានំ បទជាតានិ,
សព្ពានិ តានិ ហត្ថិបទេ សមោធានំ គច្ឆន្តិ, ហត្ថិបទំ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ
យទិទំ មហន្តត្តេន។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុវេ, យេ កេចិ កុសលា ធម្មា,
សព្ពេតេ អប្បមាទមូលកា អប្បមាទសមោសរណា, អប្បមាទោ តេសំ
ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតី"តិ (សំ. និ. ៥.១៤០)។

សោ បនេស អត្តតោ សតិយា អវិប្បវាសោ នាម។ និច្ចំ ឧបជ្ឈតាយ សតិយា
ចេតំ នាមំ។ អមតបទន្តិ អមតំ វុច្ឆតិ និព្វានំ។ តញ្ចិ អជាតត្តា នុ ជីយតិ ន
មីយតិ, តស្មា អមតន្តិ វុច្ឆតិ។ បទ្គន្តិ ឥមិនាតិ បទំ, អមតំ ចាបុណ្យន្តិ អត្តោ។
អមតស្ស បទំ អមតបទំ, អមតស្ស អធិកម្មចាយោតិ វុត្តំ ហោតិ, បមាទោតិ
បមជ្ឈនភាវោ, មុជ្ឈស្សតិសង្ខាតស្ស សតិយា វោសគ្គស្សតំ នាមំ។ មច្ចុនោតិ
មរណស្ស។ បទន្តិ ឧចាយោ មគ្គោ។ បមត្តោ ហិ ជាតី នាតិវត្ថុតិ, ជាតោ ជីយតិ
ចេវ មីយតិ ចាតិ បមាទោ មច្ចុនោ បទំ នាម ហោតិ, មរណំ ឧបេតិ។ អប្បមត្តា
នមីយន្តិ តិ សតិយា សមន្នាគតា ហិ អប្បមត្តា ន មរណ្ឌិ។ អជរា អមរា ហោន្តិ តិ
ន សល្លកេតត្ថំ។ ន ហិ កោចិ សត្តោ អជរា អមរា នាម អត្ថិ, បមត្តស្ស បន
វុត្តំ នាម អបរិច្ឆិន្ទំ, អប្បមត្តស្ស បរិច្ឆិន្ទំ។ តស្មា បមត្តា ជាតិអាទិហិ
អបរិមុត្តត្តា ជីវន្តាបិ មតាយេវ នាម។ អប្បមត្តា បន អប្បមាទលក្ខណំ
វង្សេត្វា ឱប្បំ មគ្គដលានិ សច្ចិកត្វា ទុតិយតតិយអត្តភាវេសុ ន និព្វត្តន្តិ។
តស្មា តេ ជីវន្តាបិ មតាបិ ន មីយន្តិយេវ នាម។ យេ បមត្តា យថា មតាតិ យេ
បន សត្តា បមត្តា, តេ បមាទមរណោន មតត្តា, យថា ហិ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេនេន
មតា ទារុក្ខន្ធសទិសា អបគតវិញ្ញាណា, តថេវ ហោន្តិ។ តេសម្បិ ហិ មតានំ
វិយ គហជ្ជានំ តាវ “ទានំ ទស្សម, សីលំ វត្តិស្សម, ឧចោសថកម្មំ
ករិស្សមា” តិ ឯកចិត្តម្បិ ន ឧប្បជ្ឈតិ, បព្ពជិតានម្បិ “អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តាទីនិ
បូរេស្សម, ធុតផ្កានិ សមាទិយិស្សម, ភាវនំ វង្សេស្សមា” តិ ន ឧប្បជ្ឈតិ តិ
មតេន តេ កី នាណករណាវ ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ - “យេ បមត្តា យថា មតា” តិ។

ឯវិសេសតោ ញត្វាតិ បមត្តស្ស វុត្តតោ និស្សរណំ នត្ថិ, អប្បមត្តស្ស
អត្ថិតិ ឯវិសេសតោវ ជានិត្វា។ កេ បនេតំ វិសេសំ ជានន្តិ តិ? អប្បមាទម្ហិ
បណ្ឌិតាតិ យេ បណ្ឌិតា មេធាវិនោ សប្បញ្ញា អត្តនោ អប្បមាទេ វត្វា
អប្បមាទំ វង្សេន្តិ, តេ ឯវិសេសការណំ ជានន្តិ។ អប្បមាទេ បមាទន្តិ តេ ឯវិ

ញាតា តស៊ី អត្តនោ អប្បមាទេ បមោទន្តិ, បហំសិតមុខា តុជ្ជបហដ្ឋា ហោន្តិ។
អរិយានំគោចរេ រតាតិ តេ ឯវំ អប្បមាទេ បមោទន្តា តំ អប្បមាទំ វង្សេត្វា
អរិយានំ ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ គោចរសម្ពុត្តេ ចតុសតិបដ្ឋានាទិកេន
សត្តតិស ពោធិបក្ខិយធម្មេ នវិវិធលោកុត្តរធម្មេ ច រតា និរតា, អភិរតា
ហោន្តិតិ អត្តោ។

តេ ឈាយិ នោតិ តេ អប្បមត្តា បណ្ឌិតា អជ្ជសមាបត្តិសម្ពុត្តេន
អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានេន វិបស្សនាមគ្គជលសម្ពុត្តេន លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានេន ចាតិ
ធុរិយេនបិ ឈានេន ឈាយិ នោ។ សាតតិកាតិ អភិជិត្តមនកាលតោ បដ្ឋាយ
យាវ អរហត្តមគ្គា សតតំ បវត្តកាយិកចេតសិករិយា។ និច្ចំ ទទ្ទ្យបរក្កមាតិ
យំ តំ បុរិសជាមេន បុរិសវិរិយេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្វំ, ន តំ អចាបុណិត្វា
វិរិយស្ស សណ្ឋានំ ភវិស្សតិ ឯវ្យបេន វិរិយេន អន្តរា អនោសក្កិត្វា
និច្ចប្បវត្តេន ទទ្ទ្យបរក្កមេន សមម្ពាគតា។ ដុសន្តិ ឯត្ថ ទ្វេ ដុសនា
ញាណដុសនា ច, វិចាកដុសនា ច។ តត្ថ ចត្តារោ មគ្គា ញាណដុសនា នាម,
ចត្តារិ ជលានិ វិចាកដុសនា នាម។ តេសុ ៩ធិ វិចាកដុសនា អធិប្បតា។
អរិយជលេន និព្វានំ សច្ចិករោន្តោ ដិវា បណ្ឌិតា តាយ វិចាកដុសនាយ ដុសន្តិ,
និព្វានំ សច្ចិករោន្តិ។ យោគក្ខេមំ អនុត្តរន្តិ យេ ចត្តារោ យោគា មហាជនំ វង្សេ
ឱសីនាបេន្តិ, តេហិ ខេមំ និព្វាយំ សព្វេហិ លោកិយលោកុត្តរធម្មេហិ សេដ្ឋត្តា
អនុត្តរន្តិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ពហ្វ សោតាបដ្ឋានយោ អហោសុំ។ ទេសនា
មហាជនស្ស សាត្តិកា ជាតាតិ។

សាមាវតីវត្ថុ បឋមំ។

២. កុម្មុយេនិកសេដ្ឋកិច្ច

ឧដ្ឋានវត្តតាតិ ៩ម៍ ធម្មទេសនំ សត្តា វេទ្យវនេវិហារន្តោ កុម្មុយេនិកំ អារព្ភ
កថេសិ។ រាជគហនករស្មីញ្ញំ រាជគហសេដ្ឋិនោ គេហា អហិវាតរោគោ ឧប្បជ្ជិ,
តស្មី ឧប្បន្នេ មក្ខិកា អាទិ កត្វា យាវ កាវា បឋមំ តិរច្ឆានគតា មរត្តិ, តតោ
ធាសកម្មករោ, សត្តបច្ឆា គេហសាមិកា, តស្មា សោ រោគោ សត្តបច្ឆា សេដ្ឋិញ្ញា
ជាយញ្ញា គណ្ហិ។ តេ រោគេន ដុដ្ឋា បុត្តំ សន្តិកេ បិតំ ឱលោកេត្វា អស្សុប្បណ្ណាហិ
នេត្តហិ តំ អាហំសុ - “តាត, ឥមស្មី កិរ រោគេ ឧប្បន្នេ ភិក្ខុ ភិក្ខុត្វា បលាយន្តាវ
ជីវិតំ លភន្តិ, តុំ អម្ពេ អនោលោកេត្វា បលាយិត្វា ជីវន្តោ បុនាគន្ធា អម្ពា កំ
អសុកដ្ឋានេ នាម ចត្តាលីស ជនកោជិយោ និទហិត្វា ឋបិតា, តា ឧទ្ទិវត្វា
ជីវិតំ កប្បយ្យាសី” តិ។ សោ តេសំ វេចនំ សុត្វា រុទមា នោ មាតាបិតរោ វន្តិត្វា
មរណភយភីតោ ភិក្ខុ ភិក្ខុត្វា បលាយិត្វា បព្ពតគហនំ គន្ធា ទ្វាទស វស្សានិ
តត្ថ វសិត្វា មាតាបិតុវសនដ្ឋានំ បច្ឆាគញ្ញិ។

អថ នំ ទហារកាលេ គន្ធា បរុទ្ធា កេសមស្សកាលេ អាគតត្តា នកោចិ
សញ្ញានិ។ សោ មាតាបិតុហិ ទិន្នសញ្ញាវសេន ជនដ្ឋានំ គន្ធា ជនស្ស អរោគការំ
ញត្វា ចិន្តេសិ - “មំ នកោចិ សញ្ញានាតិ, សចាហំ ជនំ ឧទ្ទិវត្វា វលញ្ញិស្សមិ,
‘ឯកេន ទុគ្គតេន និធិ ឧទ្ធដោ’ តិ មំ គហេត្វា វិហេថេយ្យំ, យំនូនាហំ ភតី កត្វា
ជីវេយ្យ” តិ។ អថេកំ បិលោតិកំ និវាសេត្វា, “អត្ថិ កោចិ ភតកេន អត្ថិកោ” តិ
បុច្ឆន្តោ ភតកវីធី ចាបុណិ។ អថ នំ ភតកា ទិស្វា, “សចេ អម្ពា កំ ឯកំ កម្ពំ
កិរស្សសិ, ភត្តវេតនំ តេ ទស្សមា” តិ អាហំសុ។ “កី កម្ពំ នាមា” តិ?
“បពោជនចោទនកម្ពំ។ សចេ ឧស្សហសិ, ចាតោវ ឧដ្ឋាយ ‘តាតា, ឧដ្ឋហថ,
សកដានិ សន្នយ្ហថ, គោលោ យោជេថ, ហត្ថិអស្សានំ តិណត្ថាយ គមនវេលា;
អម្ពា, តុម្ពេបិ ឧដ្ឋហថ, យាគុំ បចថ, ភត្តំ បចថា’ តិ វិចរិត្វា អាហេថេហិ” តិ។ សោ

“សាធ្វ”តិ សម្បជ្ជិញ។ អថស្ស វសនត្ថាយ ឯកំ យំ អទំសុ។ សោ ទេវសិកំ តំ កម្មំ អកាសិ។

អថស្ស ឯកទិវសំ រាជា ពិម្ពិសារោ សទ្ធមស្សោសិ។ សោ បន សព្វវញ្ញ អហោសិ។ តស្មា “មហាជនស្ស បុរិសស្សេស សន្នោ”តិ អាហា។ អថស្ស សន្តិកេ បិតា ឯកា បរិចារិកា “រាជា យំ វា តំ វា ន កថេស្សតិ, ឥទំ មយា ញាតុំ វដ្ឋតី”តិ ចិន្តេត្វា - “គច្ឆ, តាត, ឯតំ ជាធាបី”តិ ឯកំ បុរិសំ បហិណិ។ សោ វេគេន គន្ធា តំ ទិស្វា អាគន្ធា, “ឯកោ ភតកានំ ភតិការកោ កបណាមនុស្សោ ឯសោ”តិ អាហោចេសិ។ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា តុណ្ហី ហុត្វា ទុតិយទិវសេបិ តតិយទិវសេបិ តំ តស្ស សទ្ធិំ សុត្វា តថេវ អាហា។ សាបិ បរិចារិកា តថេវ ចិន្តេត្វា បុនប្បនំ បេសេត្វា, “កបណាមនុស្សោ ឯសោ”តិ វុត្តេ ចិន្តេសិ - “រាជា ‘កបណាមនុស្សោ ឯសោ’តិ វចនំ សុត្វាបិ ន សទ្ធិហតិ, បុនប្បនំ ‘មហាជនស្ស បុរិសស្សេស សន្នោ’តិ វទតិ, ភវិតព្ពមេត្ត ការណោន, យថាសភាវតោ ឯតំ ញាតុំ វដ្ឋតី”តិ។ សា រាជានំ អាហា, “ទេវ, អហំ សហស្សំ លភមាធា ធីតវំ អាធាយ គន្ធា ឯតំ ជនំ រាជកុលំ បវេសេស្សមី”តិ។ រាជា តស្ស សហស្សំ ធាបេសិ។

សា តំ គហេត្វា ធីតវំ ឯកំ មលិនធាតុកំ វត្ថំ និវាសាបេត្វា តាយ សទ្ធិ រាជគហេតោ និក្ខមិត្វា មគ្គបដិបន្នា វិយ ភតកវីថី គន្ធា ឯកំ យំ បរិសិត្វា, “អម្ព, មយំ មគ្គបដិបន្នា, ឯកាហធិបំ ឥធិវិស្សមិត្វា គមិស្សមា”តិ អាហា។ “អម្ព, ពហុនិ យរមាទុសកានិ, ន សក្កា ឥធិ វសិតុំ, ឯតំ កុម្មយោសកស្ស គេហំ តុច្ឆំ, តត្ថ គច្ឆថា”តិ។ សា តត្ថ គន្ធា, “សាមិ, មយំ មគ្គបដិបន្នកា, ឯកាហធិបំ ឥធិ វសិស្សមា”តិ វត្វា តេន បុនប្បនំ បដិក្ខត្តាបិ, “សាមិ, អន្នេកទិវសមត្ថំ វសិត្វា ចាតោវ គមិស្សមា”តិ និក្ខមិតុំ ន ឥធិ។ សា តត្ថេវ

វសិត្វា បុនធិវសេ តស្ស អរញ្ញកមនវេលាយ, “សាមិ, តវ និវាបំ ទត្វា យាហិ,
អាហារំ តេ បចិស្សមី” តិ វត្វា, “អលំ, អម្ព, អហមេវ បចិស្សា ភុណ្ណិស្សមី” តិ
វុត្តេ បុនប្បុនំ និពន្ធិត្វា តេន ទិន្នេ កហិតមត្តកេយេវ កត្វា អន្តរាបណាតោ
ភាជនានិ ចេវ បរិសុទ្ធតណ្ណាលាទិនិ ច អាហារាបេត្វា រាជកុលេ បចននិយាមេន
សុបរិសុទ្ធី ឌីនំ, សាធុរសានិ ច ទ្វេ តីណិ សូបព្យញ្ញនានិ បចិស្សា តស្ស
អរញ្ញតោ អាគតស្ស អនាសិ។ អថ នំ ភុណ្ណិត្វា មុទុចិត្តតំ អាបន្នំ ព្រាត្វា, “សាមិ,
កិលន្តម្ហ, ឯកាហធិហំ ឥធរេវ ហោមា” តិ អាហា។ សោ “សាធុ” តិ សម្មជិន្និ។

អថស្ស សាយម្មិ បុនធិវសេបិ មជ្ជរកត្តំ បចិស្សា អនាសិ។ អថ មុទុចិត្តតំ
តស្ស ព្រាត្វា “សាមិ, កតិចាហំ ឥធរេវ វសិស្សមា” តិ។ តត្ថ វសមាទា តិឱណោន
សត្តេន តស្ស មញ្ញាវាណំ ហោជ្ជាអជនិយំ តហំ តហំ ជិន្និ។ មញ្ញោ តស្មី អាគន្ធា
និសិន្នមត្តេយេវ ហោជ្ជា ឌីលម្ហិ។ សោ “កស្មា អយំ មញ្ញោ ឯវំ ជិន្និត្វា គតោ” តិ
អាហា។ “សាមិ, ទហរទារកេ វារេតុំ ន សក្កោមិ, ឯត្ថេវ សន្និបត្តិ” តិ។ “អម្ព, ឥទំ
មេ ទុក្ខំ តុម្ហេ និស្សយ ជាតំ។ អហញ្ញា បុត្តេ កត្តចិ កច្ឆន្តោ ធ្វារំ បិទហិត្វា
គច្ឆាមី” តិ។ “កី ករោមិ, តាត, វារេតុំ ន សក្កោមី” តិ។ សា ឥមិនាវ និយាមេន ទ្វេ
តយោ ធិវសេ ជិន្និត្វា តេន ឧជ្ឈាយិត្វា ឌីយិត្វា វុច្ឆមាទាបិ តេវេវ វត្វា បុន ឯកំ
ទ្វេ វុច្ឆកេ ឯបេត្វា សេសេ ជិន្និ។ តំ ធិវសំ តស្មី និសិន្នមត្តេយេវ សត្តំ វាណំ
ភូមិយំ បតិ, សីសំ ជណ្ណកេហិ សទ្ធិ ឯកតោ អហោសិ, សោ ឧជ្ឈាយ, “កី
ករោមិ, ឥនានិ កុហី គមិស្សមិ, និបជ្ជនមញ្ញាស្សបិ តុម្ហេហិ អសាមិកោ វិយ
កតោម្ហី” តិ អាហា។ “តាត, កី ករោមិ, បដិវិស្សកទារកេ វារេតុំ ន សក្កោមិ,
ហោតុ, មា ចិន្តយិ, ឥមាយ នាម វេលាយ កុហី គមិស្សសី” តិ ជីតវំ អាមន្តេត្វា,
“អម្ព, តវ ភាតិកស្ស និបជ្ជនោកាសំ ករោហី” តិ អាហា។ សា ឯកបស្សេ
សយិត្វា “ឥនាគច្ឆ, សាមី” តិ អាហា។ ឥតរោបិ នំ “គច្ឆ, តាត, ភតិនិយា សទ្ធិ
និបជ្ជា” តិ វេទេសិ។ សោ តាយ សទ្ធិ ឯកមញ្ញោ និបជ្ជិត្វា តំ ធិវសញ្ញេវ សន្តំ

អកាសិ, កុមារិកា បរោទិ។ អថ នំ មាតា បុច្ឆិ - “កី, អម្ព, រោទសី” តិ? “អម្ព, ឥទំ
នាម ជាត” តិ។ “ហោតុ, អម្ព, កី សក្កា កាតុំ, តយាបិ ឯកំ ភត្តារំ ឥមិនាបេកំ
ចាទបរិចារិកំ លទ្ធីំ វដ្តតី” តិ តំ ជាមាតរំ អកាសិ។ តេ សមគ្គវាសំ វសីសុ។

សា កតិចាបាច្ឆយេន រញ្ជេត្តា សាសនំ បេសេសិ - “ភតករីយំ ធនំ
ករោន្តុ។ យស្ស បន យវេ ធលោកា ន ករីយតិ, តស្ស ឯត្តកោ នាម ទណ្ឌោតិ
ឃោសនំ កាវេត្ថ” តិ។ រាជា តថា កាវេសិ។ អថ នំ សស្ស អាហា - “តាត,
ភតករីយំ រាជាណាយ ធលោកា កត្តញ្ញោ ជាតោ, កី ករោមា” តិ? “អម្ព, អហំ
ភតី ករោន្តោបិ ជីវិតំ ន សក្កោមិ, កី ករិស្សមី” តិ? “តាត, យវាវាសំ វសន្តា
នាម ឥណាម្បិ គណ្ឌាតិ, រញ្ជេត្តា អាណា អកាតុំ ន លញ្ញា។ ឥណាតោ នាម យេន
កេនចិ ឧចាយេន មុច្ឆិតុំ សក្កា, គប្ប, កុតោចិ ឯកំ វា ទ្វេ វា កហាបលោ
អាហារ” តិ អាហា។ សោ ឧជ្ឈាយន្តោ ឱយន្តោ គន្ធា ចត្តាលីសកោធិធនដ្ឋានតោ
ឯកមេវ កហាបលំ អាហារិ។ សា តំ កហាបលំ រញ្ជេត្តា បេសេត្វា អត្តនោ
កហាបលោន ធនំ កត្វា បុន កតិចាបាច្ឆយេន តថេវ សាសនំ បហិណ្ឌិ។
បុន រាជា តថេវ “ធនំ ករោន្តុ, អករោន្តានំ ឯត្តកោ ទណ្ឌោ” តិ អាណាបេសិ។
បុនចិ សោ តាយ តថេវ វត្វា និប្បិធិយមាទោ គន្ធា តយោ កហាបលោ
អាហារិ។ សា តេចិ កហាបលោ រញ្ជេត្តា បេសេត្វា បុន កតិចាបាច្ឆយេន តថេវ
សាសនំ បហិណ្ឌិ - “ឥនានិ បុរិសេ បេសេត្វា ឥមំ បក្កោសាបេត្ថ” តិ។ រាជា
បេសេសិ។ បុរិសា គន្ធា, “កុម្ពឃោសកោ នាម កតរោ” តិ បុច្ឆិត្វា បរិយេសន្តា
តំ ទិស្វា “ឯហិ, ភោ រាជា, តំ បក្កោសតី” តិ អាហំសុ។ សោ ភីតោ “ន មំ រាជា
ជាតាតី” តិ អាទិនិ វត្វា គន្ធី ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ ពលក្ការេន ហត្ថាធិសុ គហេត្វា
អាកឡីសុ។ សា ឥត្ថី តេ ទិស្វា, “អវេ, ធុត្ថិនីតា, តុម្ពេ មម ជាមាតរំ ហត្ថាធិសុ
គហេតុំ អននុច្ឆរិកា” តិ តទ្ធម្ពេត្វា, “ឯហិ, តាត, មា ភាយិ, រាជានំ ទិស្វា តវ
ហត្ថាធិកាហាកានំ ហត្ថេយេវ ទិណ្ឌាបេស្សមី” តិ ធីតរំ អាទាយ បុរេតោ ហុត្វា

រាជគេហំ បត្យា វេសំ បរិវត្តត្វា សញ្ញាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។
ឥតរម្យំ បរិកឡ្ហត្វា អាណយីសុយេវ។

អថ នំ វន្តិត្វា បិតំ រាជា អាហា - “ត្វំ កុម្មុយោសកោ នាមា” តិ? “អាម,
ទេវា” តិ។ “កី ការណា មហាជនំ វព្វេត្វា ខាទសី” តិ? “កុតោ មេ, ទេវ, ជនំ
ភតី កត្វា ជីវន្តស្ស” តិ? “មា ឯវំ ករិ, កី អម្ពេ វព្វេសី” តិ? “ន វព្វេមិ, ទេវ, នត្តិ
មេ ជន” តិ។ អថស្ស រាជា តេ កហាបណោ ទស្សេត្វា, “ឥមេ កស្ស
កហាបណា” តិ អាហា។ សោ សញ្ញានិត្វា, “អហោ ពាលោម្ហិ, កថំ នុ ខោ ឥមេ
រញ្ញោ ហត្ថំ បត្តា” តិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តា ទ្វេបិ
បដិមណ្ឌិតបសាធនា គព្ពត្វា មូលេ បិតា ទិស្វា, “ភារិយំ វតិទំ កម្មំ, ឥមាហិ
រញ្ញោ បយោជិតាហិ ភរិតត្ថ” តិ ចិន្តេសិ។ អថ នំ រាជា “វទេហិ, ភោ, កស្មា ឯវំ
ករោសី” តិ អាហា។ “និស្សយោ មេ នត្តិ, ទេវា” តិ។ “មាទិសោ និស្សយោ ភរិតុំ ន
វដ្ឋតី” តិ។ “កល្យាណំ, ទេវ, សច មេ ទេវោ អវស្សយោ ហោតី” តិ។ “ហោមិ,
ភោ, កិត្តកំ តេ ជន” តិ? “ចត្តាលីសកោជិយោ, ទេវា” តិ។ “កី លទ្ធិំ វដ្ឋតី” តិ?
“សកដានិ ទេវា” តិ? រាជា អនេកសតានិ សកដានិ យោជាបេត្វា បហិណិត្វា
តំ ជនំ អាហារាបេត្វា រាជង្គណោ រាសី ការាបេត្វា រាជគហាវាសិនោ
សន្និចាតាបេត្វា, “អត្ថិ កស្ស ចិ ឥមស្មី នគរេ “ឯត្ថកំ ជន” តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ,
ទេវា” តិ។ “កី បនស្ស កាតុំ វដ្ឋតី” តិ? “សក្ការំ, ទេវា” តិ វុត្តេ មហាន្តេន
សក្ការេន តំ សេដ្ឋិដ្ឋានេ វេបេត្វា ជិតរំ តស្សេវ ទត្វា តេន សទ្ធិ សត្ថុ សន្តិកំ
គន្ធា វន្តិត្វា “ភន្តេ, បស្ស ចិមំ បុរិសំ, ឯវរូចោ ជិតិមា នាម នត្ថិ,
ចត្តាលីសកោជិវិភវោ ហោន្តោបិ ឧប្បិលាវិតាការំ វា អស្មិមាជមត្ថំ វា ន
ករោតិ, កបណោ វិយ បិលោតិកំ និវាសេត្វា ភតករិយំ ភតី កត្វា ជីវន្តោ
មយា ឥមិនា នាម ឧបាយេន ព្យាតោ។ ជានិត្វា ច បន បក្កោសាបេត្វា

សធនការំ សម្បជីដ្ឋាបេត្វា តំ ធនំ អាហារាបេត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានេ ឋបិតោ, ដីតា
ចស្ស មយា ទិន្នា។ ភន្តេ, មយា ច ឯវុទោ ធិតិមា ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ អាហា។

តំ សុត្វា សត្តា “ឯវំ ជីវន្តស្ស ជីវិកំ ធម្មិកជីវិកំ នាម, មហារាជ,
ចោវិកាទិកម្ពំ បន ឥធលោកេ ចេវ បីន្នេតិ ហីសេតិ, បរលោកេ ច,
តតោនិទានំ សុខំ នាម នត្ថិ។ បុរិសស្ស ហិ ធនចារិជុញ្ញកាលេ កសី វា ភតី វា
កត្វា ជីវិកមេវ ធម្មិកជីវិកំ នាម។ ឯវុបស្ស ហិ វីរិយសម្បទ្គស្ស
សតិសម្បទ្គស្ស កាយវាចាហិ បរិសុទ្ធកម្មស្ស បញ្ញាយ និសម្មការិនោ
កាយាទីហិ សញ្ញាតស្ស ធម្មជីវិកំ ជីវន្តស្ស សតិអវិប្បវាសេ ឋិតស្ស ឥស្សរិយំ
វឡុតិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

២៤.

“ឧដ្ឋានវតោ សតីមតោ,
សុចិកម្មស្ស និសម្មការិនោ;
សញ្ញាតស្ស ធម្មជីវិនោ,
អប្បមត្តស្ស យសោភិវឡុតី”តិ។

តត្ថ ឧដ្ឋានវតោតិ ឧដ្ឋានវីរិយវន្តស្ស។ សតិមតោតិ សតិសម្បទ្គស្ស។
សុចិកម្មស្សតិ និធនាសេហិ និរហរេយហិ កាយកម្មាទីហិ សមន្នាគតស្ស។
និសម្មការិនោតិ ឯវុព្ពោ ភវិស្សតិ, ឯវំ ភវិស្សមីតិ វា, ឥមស្មី កម្មេ ឯវំ កតេ
ឥទំ នាម ភវិស្សតីតិ វា ឯវំ និទានំ សល្លក្ខេត្វា រោគតិកិច្ចនំ វិយ សព្ពកម្មានិ
និសាមេត្វា ឧបដារេត្វា ករោន្តស្ស។ សញ្ញាតស្សតិ កាយាទីហិ សញ្ញាតស្ស
និច្ឆិទ្គស្ស។ ធម្មជីវិនោតិ អភារិកស្ស តុលាក្ខជាទីនិ វុដ្ឋេត្វា កសិការេត្វាទីហិ,
អនភារិកស្ស វេដ្ឋកម្មទ្វេតកម្មាទីនិ វុដ្ឋេត្វា ធម្មេន សមេន ភិក្ខាចរិយាយ
ជីវិកំ កប្បន្តស្ស។ អប្បមត្តស្សតិ អវិប្បវុត្តសតិនោ។ យសោភិវឡុតីតិ

ឥស្សរិយភោគសម្បទ្ទសង្ខារោ ចេវ កិត្តិវណ្ណភណនសង្ខារោ ច យសោ
អភិវឌ្ឍតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ កុម្មយោសកោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។ អញ្ជេបិ
ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណីសុ។ ឯវំ មហាជនស្ស សាត្តិកា ធម្មទេសនា
ជាតាតិ។

កុម្មយោសកសេដ្ឋីវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ចូឡបន្តកត្តវត្ថុ

ឧដ្ឋានេនប្បមាទេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហារន្តោ
ចូឡបន្តកត្តវំ អារព្ព កថេសិ។

រាជគហោ កិវ ធនសេដ្ឋិកុលស្ស ដីតា វេយ្យត្ថកាលេ មាតាបិតុហិ
សត្តភូមិកស្ស ចាសាទស្ស ឧបរិមតលេ អតិវិយ រក្ខិយមាណ
យោព្ពនមទមត្ថតាយ បុរិសលោលា ហុត្វា អត្ថនោ ទាសេនេវ សន្និសន្តវំ
កត្វា, “អញ្ជេបិ មេ ឥទំ កម្មំ ជានេយ្យ” ត្ថិតិ តា ឯវមាហា - “អម្ពេហិ ឥមស្មី
ហ្នានេ ន សក្កា វសិតុំ។ សចេ មេ មាតាបិតរោ ឥមំ ទោសំ ជានិស្សន្តិ,
ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ មំ ករិស្សន្តិ។ វិទេសំ គន្ធា វសិស្សមា” តិ។ តេ ហត្ថសាវំ
គហោត្វា អគ្គទ្វារេន និក្ខមិត្វា, “យត្ថ វា តត្ថ វា អញ្ជេហិ អជាននដ្ឋានំ គន្ធា
វសិស្សមា” តិ ឧភោបិ អគម៌សុ។ តេសំ ឯកស្មី ហ្នានេ វសន្តានំ សំវាសមន្ទាយ
តស្ស កុច្ឆិស្មី គព្ពោ បតិជ្ជាសិ។ សា គព្ពបរិចាកំ អាគម្ម តេន សន្និមន្តេសិ,
“គព្ពោ មេ បរិចាកំ គតោ, ព្យាតិពន្ធវិវហិតេ ហ្នានេ គព្ពុដ្ឋានំ នាម ឧភិន្នម្បិ
អម្ពាភំ ទុក្ខាវហំ, កុលគេហមេវ គន្ធាមា” តិ។ សោ “សចាហំ តត្ថ គមិស្សមិ,
ជីវិតំ មេ នត្ថី” តិ ភយេន “អដ្ឋ គន្ធាម, សេ គន្ធាមា” តិ ទិវសេ អតិក្កាមេសិ។

សា ចិន្តេសិ - “អយំ ពាលោ អត្ថនោ ទោសមហន្តតាយ គន្ធនំ ន ឧស្សហតិ,
មាតាបិតារោ នាម ឯកន្តបិតារា, អយំ គប្បតុ វា, មា វា, អហំ គមិស្សមី” តិ។ សា
តស្មី គេហា និក្ខន្តេ គេហាបរិក្ខារំ បដិសាមេត្វា អត្ថនោ កុលយំ គតការំ
អនន្តរគេហាវាសីនំ អាហារេត្វា មគ្គំ បដិបទ្ឋិ។

សោបិ យំ អាគន្ធា តំ អទិស្វា បដិវិស្សកេ បុច្ឆិត្វា, “សា កុលយំ គតា” តិ
សុត្វា វេកេន អនុពាទិត្វា អន្តរាមគ្គេ សម្មាបុណី។ តស្សបិ តត្ថេវ គព្ពុវុដ្ឋានំ
អហោសិ។ សោ “កី ឥទំ, គទ្កេ” តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, មេ ឯកោ បុត្តោ ជាតោ” តិ។
“ឥទានិ កី ករិស្សមា” តិ? “យស្សត្ថាយ មយំ កុលយំ គន្ធយ្យាម, តំ កម្មំ
អន្តរាមគ្គេវ និប្បន្នំ, តត្ថ គន្ធា កី ករិស្សម, និវត្តិស្សមា” តិ ទ្វេបិ ឯកចិត្តា
ហុត្វា និវត្តិសុ។ តស្ស ច ទារកស្ស បន្តេ ជាតត្តា បន្តកោតិ នាមំ ករិសុ។
តស្ស នចិរស្សេវ អបរោបិ គព្ពោ បតិជ្ជហិ។ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ វិត្តារេតព្ពំ។
តស្សបិ ទារកស្ស បន្តេ ជាតត្តា បឋមជាតស្ស មហាបន្តកោតិ នាមំ កត្វា
ឥតរស្ស ច្ចឡបន្តកោតិ នាមំ ករិសុ។ តេ ទ្វេបិ ទារកេ គហេត្វា អត្ថនោ
វសនដ្ឋានមេវ គតា។ តេសំ តត្ថ វសន្តានំ មហាបន្តកទារកោ អញ្ញោ ទារកេ
“ច្ចឡបិតា មហាបិតាតិ, អយ្យកោ អយ្យិកា” តិ ច វទន្តេ សុត្វា មាតំ បុច្ឆិ -
“អម្ព, អញ្ញោ ទារកា ‘អយ្យកោ អយ្យិកា’ តិបិ, ‘មហាបិតា ច្ចឡបិតា’ តិបិ
វទន្តិ, កច្ឆិ អម្ពា កញ្ជោវ ញាតកា នត្ថិ” តិ? “អាម, តាត, អម្ពាកំ ឯត្ថ ញាតកា
នត្ថិ។ រាជគហនគរេ បន វោ ជនសេដ្ឋិនាម អយ្យកោ, តត្ថ អម្ពាកំ ពហូ
ញាតកា” តិ។ “កស្មា តត្ថ ន គប្បថ, អម្ពា” តិ? សា អត្ថនោ អគមនការណំ
បុត្តស្ស អកថេត្វា បុត្តេសុ បុនប្បនំ កថេន្តេសុ សាមិកំ អាហា - “ឥមេ ទារកា
មំ អតិវិយ កិលមេន្តិ, កី នោ មាតាបិតារោ ទិស្វា មំសំ ខាទិស្សន្តិ, ឯហិ,
ទារកានំ អយ្យកកុលំ ទស្សេស្សមា” តិ? “អហំ សម្ពុខា ភវិតុំ ន សក្ខិស្សមិ,
តេ បន នយិស្សមី” តិ។ “សាធុ យេន កេនចិ ឧទាយេន ទារកានំ

អយ្យកកុលមេវ ធម្មំវដ្តតី”តិ។ ទ្វេបិ ជនា ធារកេ អាទាយ អនុបុព្វេន រាជគហំ
បត្វា នគរទ្វារេ ឯកិស្សា សាលាយ បរិសិទ្ធា ធារកមាតា ទ្វេ ធារកេ គហេត្វា
អត្តនោ អាគតការំ មាតាបិត្វនំ អាហោហេសិ។ តេ តំ សាសនំ សុត្វា, “សំសារេ
វិចរន្តានំ ន បុត្តោ ន ជិតា ភូតបុត្តា នាម នត្ថិ, តេ អម្ពានំ មហាបរាជិកា, ន
សក្កា តេហិ អម្ពានំ ចក្ខុបថេ ថាតុំ, ឯត្ថកំ នាម ជនំ គហេត្វា ទ្វេបិ ជនា
ជាសុកជ្ឈានំ គន្ធា ជីវន្តុ, ធារកេ បន ឥធ បេសេន្ត”តិ ជនំ ទត្វា ទូតំ ចាហេសុំ។

តេហិ បេសិតំ ជនំ គហេត្វា ធារកេ អាគតទូតានញ្ញេវ ហេត្ថ ទត្វា
បហិណ្ឌិសុ។ ធារកា អយ្យកកុលេ វឿន្តិ។ តេសុ ចូឡបន្តកោ អតិទហារេ,
មហាបន្តកោ បន អយ្យកេន សទ្ធិ ទសពលស្ស ធម្មកមំ សោតុំ គច្ឆតិ។ តស្ស
និច្ចំ សត្តុ សន្តិកំ គច្ឆន្តស្ស បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ នមិ។ សោ អយ្យកំ អាហា - “សចេ មំ
អនុជានេយ្យថ, អហំ បព្ពជេយ្យ”ន្តិ។ “កី វទេសិ, តាត, សកលស្ស
លោកស្សបិ មេ បព្ពជ្ជាតោ តវ បព្ពជ្ជា ភទ្ទិកា។ សចេ សក្កោសិ បព្ពជាហី”តិ។
តំ សត្តុ សន្តិកំ នេត្វា, “កី, គហបតិ, ធារកោ តេ លទ្ធោ”តិ វុត្ថេ, “អាម, ភន្តេ,
អយំ មេ នត្តា តុម្ពានំ សន្តិកេ បព្ពជិតុកាមោ”តិ អាហា។ សត្តា អញ្ញាតវំ
បិណ្ឌាចាតចារិកំ ភិក្ខុំ “ឥមំ ធារកំ បព្ពជេហី”តិ អាណាបេសិ។ ថេរោ តស្ស
តចបញ្ចកកម្មជ្ឈានំ អាចិត្តិទ្វា បព្ពជេសិ។ សោ ពហុំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិទ្វា
បរិបុណ្ណាវស្សោ ឧបសម្មទំ លភិទ្វា យោនិសោមនសិការេន កម្មជ្ឈានំ
ករោន្តោ អរហត្តំ ចាបុណិ។ សោ ឈានសុខេន ជលសុខេន វីតិនាមេន្តោ
ចិន្តេសិ - “សក្កា នុខោ ឥទំ សុខំ ចូឡបន្តកស្ស ធាតុ”ន្តិ! តតោ
អយ្យកសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ធា ឯវមាហា - “មហាសេដ្ឋិ, សចេ អនុជានេយ្យថ,
អហំ ចូឡបន្តកំ បព្ពជេយ្យ”ន្តិ។ “បព្ពជេថ, ភន្តេ”តិ។ សេដ្ឋិ កិវ សាសនេ ច
សុប្បសន្នោ, “កតវជីតាយ វោ ឯតេ បុត្តា”តិ បុច្ឆិយមាណោ ច

“បលាតធីតាយា” តិ វត្ថុលង្គតិ, តស្មា សុខេនេវ តេសំ បព្ពដ្ឋំ អនុជាធិ។ ខេរោ
ចូឡបន្តកំ បញ្ញាជេត្វា សីលេសុ បតិជ្ជាបេសិ។ សោ បព្ពជិត្វាវ ធនោ អហោសិ។

“បទ្គំយថា កោកនទំ សុកន្ធិ,
ចាតោ សិយា ដុល្លមវីតកន្ធិ;
អន្តីរសំ បស្សវិរោចមាណំ,
តបន្តមាធិច្ចមិវន្តលិក្ខេ” តិ។ (សំ. និ. ១.១២៣; អ. និ. ៥.១៩៥) -

ឥមំ ឯកំ កាថំ ចត្វហិ មាសេហិ ឧគ្គល្លាតុំ នាសក្ខិ។ សោ កិវ
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បព្ពជិត្វា បញ្ញាវា ហុត្វា អញ្ញាតវស្ស ទន្ធខិត្តុនោ
ឧទ្ទេសគ្គហណាកាលេ បរិហាសកេឡិ អកាសិ។ សោ ភិត្តុតេន បរិហាសេន
លង្គិតោ នេវ ឧទ្ទេសំ គល្លា, ន សជ្ឈាយមកាសិ។ តេន កម្មេន អយំ បព្ពជិត្វាវ
ធនោ ជាតោ, គហិតគហិតំ បទំ ឧប្បបរិបទំ គល្លាន្តស្ស នស្សតិ។ តស្ស
ឥមមេវ កាថំ ឧគ្គហេតុំ វាយមន្តស្ស ចត្តារោ មាសា អតិក្កន្តា។ អថ នំ
មហាបន្តកោ, “ចូឡបន្តក, ត្វំ ឥមស្មី សាសនេ អភព្ពោ, ចត្វហិ មាសេហិ ឯកំ
កាថម្បិ គល្លាតុំ ន សក្កោសិ, បព្ពជិតកិច្ចំ បន កថំ មត្តកំ ចាបេស្សសិ, និក្ខម
ឥតោ” តិ វិហារា និក្កឡិ។ ចូឡបន្តកោ ពុទ្ធសាសនេ សីនេហេន គិហិការំ ន
បត្តេតិ។

តស្មីញ កាលេ មហាបន្តកោ ភត្តុទ្ទេសកោ អហោសិ។ ជីវកោ
កោមារភក្ខោ ពហុំ មាលាគន្ធិវិលេបនំ អាទាយ អត្តនោ អម្ពរំនំ គត្វា សត្តារំ
បូជេត្វា ធម្មំ សុត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ទសពាលំ វន្តិត្វា មហាបន្តកំ ឧបសម្ព័មិត្វា,
“កិត្តកា, ភន្តេ, សត្តុ សន្តិកេ ភិត្តុ” តិ បុច្ឆិ។ “បញ្ចមត្តានិ ភិត្តុសតានិ” តិ។ “ស្វេ,
ភន្តេ, ពុទ្ធប្បមុខានិ បញ្ចា ភិត្តុសតានិ អាទាយ អម្ពាភំ និវេសនេ ភិត្តុ
គល្លាថា” តិ។ “ឧចាសក, ចូឡបន្តកោ នាម ភិត្តុ ធនោ អវិរុទ្ធិធម្មា, តំ

ថេរេត្វា សេសានំ និមន្តនំ សម្បជ្ជន្តាមី” តិ ថេរេ អាហា។ តំ សុត្វា ចូឡបន្តកោ
ចិន្តេសិ - “ថេរេ ឯត្តកានំ ភិក្ខុនំ និមន្តនំ សម្បជ្ជន្តោ មំ ពាហិរំ កត្វា
សម្បជ្ជន្តិ, និស្សំសយំ មយ្ហំ ភាតិកស្ស មយិ ចិត្តំ ភិក្ខុភិស្សន្តិ, កី ធានិ មយ្ហំ
ឥមំនា សាសនេន, គិហិ ហុត្វា ធានាធិនិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ ជីវិស្សាមី” តិ? សោ
បុនទិវេសេ ចាតោវ វិព្ពមិតុំ ចាយាសិ។

សត្តា បច្ចូសកាលេយេវ លោកំ វោលោកេន្តោ ឥមំ ការណំ ទិស្វា
បឋមតវំ គន្ធា ចូឡបន្តកស្ស គមនមគ្គេ ធូរកោជ្ឈកេ ចន្ទមន្តោ អជ្ជាសិ។
ចូឡបន្តកោ គច្ឆន្តោ សត្តាវំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា អជ្ជាសិ។ អថ នំ សត្តា
“កុហិ បន ត្វំ, ចូឡបន្តក, ឥមាយ វេលាយ គច្ឆសី” តិ អាហា។ “ភាតា មំ, ភន្តេ,
និក្ខឡតិ, តេនាហំ វិព្ពមិតុំ គន្ធាមី” តិ។ “ចូឡបន្តក, តវ បព្ពជ្ជា នាម មម
សន្តកា, ភាតរា និក្ខឡតោ កស្មា មម សន្តិកំ នាគត្ថិ, ឯហិ, កី តេ
គិហិភាវេន, មម សន្តិកេ ភិស្សសី” តិ ចក្កន្តិតតលេន ចាលិណា តំ សិរសិ
បរាមសិត្វា អាធាយ គន្ធា គន្ធកុដិប្បមុខេ និសីទាថេត្វា, “ចូឡបន្តក,
បុរត្តាភិមុខោ ហុត្វា ឥមំ បិលោតិកំ រដោហារណំ រដោហារណា” តិ បរិមជ្ជន្តោ
ឥធរេវ ហោហី” តិ ឥទ្ធិយា អភិសម្ព័តំ បរិសុទ្ធិំ បិលោតិកំ ទត្វា កាលេ
អាហេចិតេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ជីវកស្ស គេហំ គន្ធា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។
ចូឡបន្តកោបិ ស្វរិយំ ឱលោកេន្តោ តំ បិលោតិកំ “រដោហារណំ
រដោហារណា” តិ បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។ តស្ស តំ បិលោតិកខណ្ឌំ បរិមជ្ជន្តស្ស
កិលិដ្ឋំ អហោសិ។ តតោ ចិន្តេសិ - “ឥទំ បិលោតិកខណ្ឌំ អតិវិយ បរិសុទ្ធិំ, ឥមំ
បន អត្តភាវំ និស្សយ បុរិមបកតី វិជហិត្វា ឯវំ កិលិដ្ឋំ ជាតំ, អនិច្ចា វត
សម្ពាហ” តិ ខយវយំ បដ្ឋបេន្តោ វិបស្សនំ វឡេសិ។ សត្តា “ចូឡបន្តកស្ស ចិត្តំ
វិបស្សនំ អារុឡ” តិ ព្រាត្វា, “ចូឡបន្តក, ត្វំ បិលោតិកខណ្ឌមេវ សំកិលិដ្ឋំ វជំ
វជន្តិ មា សញ្ញំ ករិ, អព្ពន្ធរេ បន តេ រាគរជាធម្មោ អត្ថិ, តេ ហោហី” តិ វត្វា

ឱកាសវិស្សន្ត្រា បុរតោនិស្សន្ទាវិយ បញ្ញាយមានុរោ ហុត្វា ឥមា គាថា
អភាសិ -

“រាគោ រដោន ច បន រណុ វុច្ឆតិ,
រាគស្សេតំ អធិវចនំ រដោតិ;
ឯតំ រជំវិប្បជហិត្វ ភិក្ខុវោ,
វិហរន្តតេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

“នោសោ រដោន ច បន រណុ វុច្ឆតិ,
នោសស្សេតំ អធិវចនំ រដោតិ;
ឯតំ រជំវិប្បជហិត្វ ភិក្ខុវោ,
វិហរន្តតេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

“មោហោ រដោន ច បន រណុ វុច្ឆតិ,
មោហស្សេតំ អធិវចនំ រដោតិ;
ឯតំ រជំវិប្បជហិត្វ ភិក្ខុវោ,
វិហរន្តតេ វិគតរជស្ស សាសនេ”តិ។ (មហានិ. ២០៩);

គាថាបរិយោសានេ ចូឡបន្តកោ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ ចាបុណិ។
សហ បដិសម្ពិទាហិយេវស្ស តីណិ បិដកានិ អាគមីសុ។

សោ កិរ បុព្វេ រាជា ហុត្វា នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ នលាដតោ សេនេ
មុច្ឆន្តេ បរិសុទ្ធន សាដកេន នលាដន្តំ បុព្វិ, សាដកោ កិលិដ្ឋោ អហោសិ។ សោ
“ឥមំ សរីរំ និស្សាយ ឯវុរោ បរិសុទ្ធា សាដកោ បកតី ជហិត្វា កិលិដ្ឋោ
ជាតោ, អនិច្ចាវត សម្ពាវា”តិ អនិច្ចសញ្ញំ បដិលភិ។ តេ ការណេនស្ស
រដោហរណមេវ បច្ចយោ ជាតោ។

ជីវកោបិ ខោ កោមារកថ្លោ ធនពលស្ស ធឹក្ខណោធនកំ ឧបនាមេសិ។
សត្តា “ននុ, ជីវក, វិហារេ ភិក្ខុ អត្ថំ” តិ ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ មហាបន្តកោ
“ននុ, ភន្តេ, វិហារេ ភិក្ខុ ធនត្ថំ” តិ អាហា។ សត្តា “អត្ថំ, ជីវកា” តិ អាហា។ ជីវកោ
“តេន ហិ ភណោ គច្ឆ, វិហារេ ភិក្ខុនំ អត្ថិការំ វា ធនត្ថិការំ វា តូញោវ ជានាហិ” តិ
បុរិសំ បេសេសិ។ តស្មី ខណោ ចូឡបន្តកោ “មយ្ហំ ភាតិកោ វិហារេ ភិក្ខុ
ធនត្ថំ” តិ ភណាតិ, វិហារេ ភិក្ខុនំ អត្ថិការំ មស្ស បកាសេស្សមី” តិ សកលំ
អម្ពរំ ភិក្ខុនញោវ បូរេសិ។ ឯកច្ឆេ ភិក្ខុ ចីវរកម្មំ ករោន្តិ, ឯកច្ឆេ រជនកម្មំ
ករោន្តិ, ឯកច្ឆេ សជ្ឈាយំ ករោន្តិ។ ឯវំ អញ្ញមញ្ញអសទិសំ ភិក្ខុសហស្សំ
មាបេសិ។ សោ បុរិសោ វិហារេ ពហូ ភិក្ខុ ទិស្វា និវត្តិស្វា, “អយ្យ, សកលំ
អម្ពរំ ភិក្ខុហិ បរិបុណ្ណា” ត្ថិ ជីវកស្ស អាហោចេសិ។ ថេរោបិ ខោ តត្ថេវ -

“សហស្សក្ខត្តមត្តានំ, និម្មិនិស្វាន បន្តកោ;
និសីទម្ពរំ នេ រម្មេ, យាវ កាលប្បវេទនា” តិ។

អថ សត្តា តំ បុរិសំ អាហា - “វិហារំ គន្ធា ‘សត្តា ចូឡបន្តកំ នាម
បក្កោសតិ’ តិ វេទហិ” តិ។ តេន គន្ធា តថា វុត្ថេ, “អហំ ចូឡបន្តកោ, អហំ
ចូឡបន្តកោ” តិ មុខសហស្សំ ឧដ្ឋហិ។ សោ បុរិសោ បុន គន្ធា, “សព្វេបិ កិរ,
ភន្តេ, ចូឡបន្តកាយេវ នាមា” តិ អាហា។ “តេន ហិ គន្ធា យោ ‘អហំ
ចូឡបន្តកោ’ តិ បឋមំ វេទតិ, តំ ហត្ថេ គណ្ណា, អវសេសា អន្តរឆាយិស្សន្តិ” តិ។
សោ តថា អកាសិ។ តាវនេវ សហស្សមត្តា ភិក្ខុ អន្តរឆាយិសុ។ ថេរោបិ តេន
បុរិសេន សទ្ធិ អគមាសិ។ សត្តា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ជីវកំ អាមន្តេសិ -
“ជីវក, ចូឡបន្តកស្ស បត្តំ គណ្ណាហិ, អយំ តេ អនុមោទនំ ករិស្សតិ” តិ។
ជីវកោ តថា អកាសិ។ ថេរោ សីហនាទំ នន្តោ តរុណាសីហោ វិយ តីហិ
បិដកេហិ សង្ខារេត្វា អនុមោទនមកាសិ។ សត្តា ឧដ្ឋាយាសនា

ភិក្ខុសង្ឃបរិវារតោវិហារំ គន្ធាភិក្ខុហិ វត្តេ ទស្សិតេ គន្ធកុដិប្បមុខេ ឋានា
ភិក្ខុសង្ឃស្ស សុគតោវាទំ ទន្ធា កម្មជ្ជានំ កថេន្ធា ភិក្ខុសង្ឃំ ឧយ្យាដេន្ធា
សុរភិគន្ធាសិតំ គន្ធកុដិ បរិសិត្វា ទត្ថិណេន បស្សេន សីហសេយ្យំ
ឧបគតោ។ អថ សាយន្តសមយេ ភិក្ខុ តេតោ ចិតោ ច សមោសវិត្វា
វត្តកម្ពលសាលិយា បរិក្ខត្តាវិយ និសីទិត្វា សត្តុ គុណកថំ អារភីសុ,
“អារុសោ, មហាបន្តកោ ចូឡបន្តកស្ស អជ្ឈាសយំ អជានន្តោ ចតុហិ
មាសេហិ ឯកំ កាថំ ឧគ្គណ្ហាបេតុំ ន សក្កោតិ, ‘ទន្ធា អយ’ន្តិវិហារា និក្ខឡិ,
សម្មាសម្ពុទ្ធា បន អត្ថនោ អនុត្តរធម្មរាជតាយ ឯកស្មីយេវស្ស អន្តរភត្ត
សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ អនាសិ, តិណិ បិដកានិ សហ បដិសម្ពិទាហិយេវ
អាគតានិ, អហោ ពុទ្ធានំ ពលំ នាម មហាន្ត”ន្តិ។

អថ ភគវា ធម្មសភាយំ ឥមំ កថាបវត្តិ ញាត្វា, “អន្ធិ មយា គន្ធីវដ្តតី”តិ
ពុទ្ធសេយ្យាយ ឧជ្ឈាយ សុវត្ថុទុបដ្ឋំ និវាសេន្ធាវិជ្ជុលតំវិយ កាយពន្ធនំ ពន្ធា
វត្តកម្ពលសទិសំ សុគតមហាថីវំ ចារុបិត្វា សុរភិគន្ធកុដិតោ និក្ខម្ហ
មត្តវវារណាសីហាវិជម្ពិតវិលាសេន អនន្តាយ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មសកំ គន្ធា
អលង្កតមណ្ឌលមាឡមជ្ឈេ សុបញ្ញត្តវវេទនាសនំ អភិរុយ្ហ ធម្មណ្ឌាពុទ្ធវិសិយោ
វិស្សន្តេន្តោ អណ្ណាវកុច្ឆិ ខោភយមាណោ យុគន្ធមត្តកេ ពាលស្សិយោវិយ
អាសនមជ្ឈេ និសីទិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធា បន អាគតមត្ត ភិក្ខុសង្ឃោ កថំ បច្ឆិន្ទិត្វា
តុណ្ហិ អហោសិ។ សត្តា មុទុកេន មេត្តចិត្តេន បរិសំ ឱលោកេន្ធា, “អយំ បរិសា
អតិវិយ សោភតិ, ឯកស្សបិ ហត្ថកុក្កុដំ វា ចាទកុក្កុដំ វា ឧក្កាសិតសន្នោ វា
ខិបិតសន្នោ វា នត្ថិ, សព្វេបិ ឥមេ ពុទ្ធការវេន សការវា, ពុទ្ធតេជេន តដ្ឋិតា។
មយិ អាយុកប្បម្បិ អកថេន្ធា និសិន្នេ បឋមំ កថំ សមុជ្ជាបេន្ធា ន កថេស្សន្តិ។
កថាសមុជ្ជាបនវត្តំ នាម មយាវ ជានិតព្ពំ, អហាមេវ បឋមំ កថេស្សមី”តិ
មជ្ជវេន ព្រហ្មស្សវេន ភិក្ខុ អាមន្តេន្ធា, “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ

សន្និសិទ្ធា, កាចបន រោ អន្តរាភកថាវិប្បកតា"តិ បុច្ឆិត្វា, "ឥមាយ នាមា"តិ
វុត្តេ, "ន, ភិក្ខុវេ, ចូឡបន្តកោ ឥទានេវ ទន្ទោ, បុព្វេបិ ទន្ទោយេវ។ ន
កេវលញ្ចស្សបំ ឥទានេវ អវស្សយោ ជាតោ, បុព្វេបិ អវស្សយោ
អហោសិមេវ។ បុព្វេ បនាបំ ឥមំ លោកិយ កុដ្ឋម្ពស្ស សាមិកំ អកាសី, ឥទានិ
លោកុត្តរ កុដ្ឋម្ពស្ស"តិ វត្វា តមត្ថំ វិត្តារតោ សោតុកាមេហិ ភិក្ខុហិ
អាយាចិតោ អតីតំ អាហរិ -

“អតីតេ, ភិក្ខុវេ, ពារាណសិនគរវាសី ឯកោ មាណវោ តក្កសិលំ គន្ធា
សិប្បគ្គហណត្ថាយ ទិសាចាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស ធម្មន្តោវាសិកោ ហុត្វា
បញ្ចន្តំ មាណវកសតានំ អន្តរេ អតិរិយ អាចរិយស្ស ឧបការកោ អហោសិ,
ចាទបរិកម្មាទីនិ សត្តកិច្ចានិ ករោតិ។ ទន្ធតាយ បន កិញ្ចំ ឧគ្គណ្ហិតុំ ន
សក្កោ”តិ។ អាចរិយោ “អយំ មម ពហូបការោ, សិក្ខាបេស្សមិ ន”ន្តិ
វាយមន្តោបិ កិញ្ចំ សិក្ខាបេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ ចិវំ វសិត្វា ឯកតាចម្បិ
ឧគ្គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តោ ឧគ្គណ្ហិត្វា “គមិស្សមី”តិ អាចរិយំ អាបុច្ឆិ។ អាចរិយោ
ចិន្តេសិ - “អយំ មយ្ហំ ឧបការកោ, បណ្ឌិតភាវមស្ស បច្ឆាសីសាមិ, ន នំ កាតុំ
សក្កោមិ, អវស្សំ មយា ឥមស្ស បច្ចុបការោ កាតញ្ចោ, ឯកមស្ស មន្តំ ពន្ធិត្វា
ទស្សមី”តិ សោ តំ អវញ្ញំ នេត្វា “យដ្ឋេសិ យដ្ឋេសិ, កី ការណា យដ្ឋេសិ?
អហម្បិ តំ ជានាមិ ជានាមី”តិ ឥមំ មន្តំ ពន្ធិត្វា ឧគ្គណ្ហាបេន្តោ អនេកសតក្ខត្តំ
បរិវត្តាបេត្វា, “បញ្ញាយតិ តេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, បញ្ញាយតិ”តិ វុត្តេ “ទន្ធន
នាម វាយាមំ កត្វា បគុណំ កតំ សិប្បំ ន បលាយតី”តិ ចិន្តេត្វា មគ្គបរិព្ពយំ
ទត្វា, “គច្ឆ, ឥមំ មន្តំ និស្សាយ ជីវិស្សសិ, អបលាយនត្ថាយ បនស្ស និច្ចំ
សជ្ឈាយំ ករេយ្យាសី”តិ វត្វា តំ ឧយ្យោដេសិ។ អថស្ស មាតា ពារាណសិយំ
សម្បត្តកាលេ “បុត្តោ មេ សិប្បំ សិក្ខិត្វា អាគតោ”តិ មហាសក្ការសម្មានំ
អកាសិ។

តទាពារាណសិរាជា “អត្ថិ នុ ខោ មេ កាយ កម្មាទីសុ កោចិ នោសោ” តិ
បច្ចវេក្ខន្តោ អត្ថនោ អរុច្ឆនកំ កិញ្ចិ កម្មំ អទិស្វា “អត្ថនោ វុដ្ឋំ នាម អត្ថនោ ន
បញ្ញាយតិ, បវេសំ បញ្ញាយតិ, នាគរាជំ បរិគ្គណ្ឌិស្សរាមី” តិ ចិន្តេត្វា សាយំ
អញ្ញាតកវេសេន និក្ខមិត្វា, “សាយមាសំ ភុញ្ញិត្វា និសិន្នមនុស្សានំ
កថាសល្លាចោ នាម នានប្បការកោ ហោតិ, ‘សចាបំ អធម្មេន វុដ្ឋំ កាវេមិ,
ចាបេន អធម្មិកេន វញ្ញា ធន្ទាពលិអាទីហិ ហតម្ហា’ តិ វក្ខន្តិ។ ‘សចេ ធម្មេន វុដ្ឋំ
កាវេមិ, ធីយាយុកោ ហោតុ នោ រាជា’ តិអាទីនិ វត្វា មម គុណំ កថេស្សន្តី” តិ
តេសំ តេសំ គេហានំ ភិក្ខុអនុសារេនេវ វិចរតិ។

តស្មី ខណោ ឧមជ្ឈោចារា ទិដ្ឋំ គេហានំ អន្តរេ ឧមជ្ឈំ ភិក្ខុន្តិ ឯកឧមជ្ឈេនេវ ទ្វេ
គេហានិ បរិសនត្ថាយ។ រាជា តេ ទិស្វា គេហាច្ឆាយាយ អដ្ឋាសិ។ តេសំ ឧមជ្ឈំ
ភិក្ខុត្វា គេហំ បរិសិត្វា កណ្តាកំ ឱលោកិតកាលេ មាណវោ បពុជ្ឈិត្វា តំ មន្តំ
សជ្ឈាយន្តោ “យដ្ឋេសិ យដ្ឋេសិ, កី ការណា យដ្ឋេសិ? អហម្បិ តំ ជាធាមិ
ជាធាមី” តិ អាហា។ តេ តំ សុត្វា, “ឥមិនា កិរម្ហា ញាតា, ឥទានិនោ
នាសេស្សតី” តិ និវត្តវត្តានិបិ ធម្មត្វា ភីតា សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេនេវ បលាយីសុ។
រាជា តេ បលាយន្តេ ទិស្វា ឥតរស្ស ច មន្តសជ្ឈាយនសទ្ធិំ សុត្វា គេហញ្ញេវ
វវត្តបេត្វា នាគរាជំ បរិគ្គណ្ឌិត្វា និវេសនំ ចារិសិ។ សោវិភាតាយ បេន វត្តិយា
ចាតោវេកំ បុរិសំ បក្កោសិត្វា អាហា - “គច្ឆ កណោ, អសុកវីជិយំ នាម យស្មី
គេហា ឧមជ្ឈោភិក្ខុ, តត្ថ តក្កសិលតោ សិប្បំ ឧគ្គណ្ឌិត្វា អាគតមាណវោ
អត្ថិ, តំ អាទេហី” តិ។ សោ កត្វា “រាជា តំ បក្កោសតី” តិ វត្វា មាណាវំ អាទេសិ។
អថ នំ រាជា អាហា - “ត្វំ, តាត, តក្កសិលតោ សិប្បំ ឧគ្គណ្ឌិត្វា
អាគតមាណវោ” តិ? “អាម, ទេវា” តិ។ “អម្ហាកម្បិ តំ សិប្បំ ទេហី” តិ។ “សាធុ,
ទេវ, សមាធាសនេ និសីទិត្វា កណ្តាហី” តិ។ រាជាបិ តថា កត្វា មន្តំ គហេត្វា
“អយំ តេ អាចរិយភាគោ” តិ សហស្សំ អទាសិ។

តនាសេនាបតិ រឿង កប្បកំ អាហា - “កនា រឿង មស្សំ ករិស្សសី” តិ?
“ស្វេ វា បរសុវេ វា” តិ។ សោ តស្ស សហស្សំ ធិត្វា “កិច្ចំ មេ អត្ថំ” តិ វត្វា, “កី,
សាមី” តិ វុត្តេ “រឿង មស្សកម្មំ ករោន្តោវិយ ហុត្វា ខុរំ អតិវិយ បហំសិត្វា
គលនាឡី ធិន្ទ, តំ សេនាបតិ ករិស្សសី, អហំ រាជា” តិ។ សោ “សាធូ” តិ
សម្បជិច្ឆិត្វា រឿង មស្សកម្មករណាទិវសេ គន្លោធកេន មស្សំ តេមេត្វា ខុរំ
បហំសិត្វា នលាជន្តេ គហេត្វា, “ខុរោ ថោកំ កុណ្ណាធារោ, ឯកប្បហារេនេ
គលនាឡី ធិន្ទតុំ វដ្តតី” តិ បុន ឯកមន្តំ វត្វា ខុរំ បហំសិ។ តស្មី ខណោ រាជា
អត្តនោ មន្តំ សរិត្វា សជ្ឈាយំ ករោន្តោ “យដ្ឋេសិ យដ្ឋេសិ, កី ការណា
យដ្ឋេសិ? អហម្មិ តំ ជាតាមិ ជាតាមី” តិ អាហា។ ម្ចាបិតស្ស នលាជតោ សេនា
មុច្ឆិសុ។ សោ “ជាតាតិ មម ការណំ រាជា” តិ ភីតោ ខុរំ ភូមិយំ ឱបិត្វា ចាធម្មលេ
ខុរេន ធិបជ្ជិ។ រាជានោ នាម ធរកា ហោន្តិ, តេន តំ ឯវមាហា - “អវេ, ធុដ្ឋ, ម្ចាបិត,
‘ន មំ រាជា ជាតាតី’ តិ សញ្ញំ ករោសី” តិ។ “អភយំ មេ ទេហិ, ទេវា” តិ។ “ហោតុ,
មា ភាយិ, កថេហិ” តិ។ សេនាបតិ មេ, ទេវ, សហស្សំ ធិត្វា, “រឿង មស្សំ
ករោន្តោវិយ គលនាឡី ធិន្ទ, អហំ រាជា ហុត្វា តំ សេនាបតិ ករិស្សសី” តិ
អាហាតិ។ រាជា តំ សុត្វា “អាចរិយំ មេ និស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធ” តិ ចិន្តេត្វា
សេនាបតី បក្កោសាបេត្វា, “អម្ពោ, សេនាបតិ, កី នាម តយា មម សន្តិកា ន
លទ្ធ, ឥនាធិ តំ ធិន្ទំ ន សក្កោមិ, មម វជ្ជា ធិក្ខមាហិ” តិ តំ វជ្ជា បញ្ចាជេត្វា
អាចរិយំ បក្កោសាបេត្វា, “អាចរិយ, តំ និស្សាយ មយា ជីវិតំ លទ្ធ” តិ វត្វា
មហន្តំ សក្ការំ ករិត្វា តស្ស សេនាបតិជ្ជានំ អនាសិ។ “សោ តនា ចូឡបន្តកោ
អហោសិ, សត្តា ធិសាចាមោក្ខោ អាចរិយោ” តិ។

សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា, “ឯវំ, ភិក្ខុវេ, បុព្វេបិ ចូឡបន្តកោ ធន្លោយេវ
អហោសិ, តនាបិស្សហំ អវស្សយោ ហុត្វា តំ លោកិយ កុដុម្ពេ បតិជ្ជាបេសិ” តិ

វត្តា បុន ឯកទិវសំ “អហោ សត្តា ចូឡបន្តកស្ស អវស្សយោ ជាតោ” តិ
កថាយ សមុដ្ឋិតាយ ចូឡសេដ្ឋិជាតកេ អតីតវត្ថុ កថេត្វា -

“អប្បកេនាបិ មេធាវី, ចាភតេន វិចក្ខណោ;
សមុដ្ឋាបេតិ អត្តានំ, អណ្ណំ អគ្គីវ សន្ធិម” ឆ្លឹក (ជា. ១.១.២) -

កាថំ វត្តា, “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនាណេវាហំ ឥមស្ស អវស្សយោ ជាតោ, បុព្វេបិ
អវស្សយោ អហោសិមេវ។ បុព្វេ បនាហំ ឥមំ លោកិយ កុដុម្ពស្ស សាមិកំ
អកាសី, ឥនាណិ លោកុត្តរ កុដុម្ពស្ស។ តនា ហិ ចូឡន្តេវាសិកោ ចូឡបន្តកោ
អហោសិ, ចូឡសេដ្ឋិ បន បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ នក្ខត្តកោវិទោ អហាមេវា” តិ
ជាតកំ សមោធានេសិ។

បុន ឯកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អារុសោ, ចូឡបន្តកោ
ចត្វាហិ មាសេហិ ចតុប្បជំ កាថំ គហេតុំ អសក្កោន្តាបិ វីរិយំ អនោស្សដ្ឋិត្វាវ
អរហត្តេ បតិដ្ឋិតោ, ឥនាណិ លោកុត្តរ ធម្មកុដុម្ពស្ស សាមិកោ ជាតោ” តិ។
សត្តា អាគន្ធា, “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា,
“ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, មម សាសនេ អារទ្ធវីរិយោ ភិក្ខុ
លោកុត្តរ ធម្មស្ស សាមិកោ ហោតិយេវា” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

២៥.

“ឧដ្ឋានេនប្បមាទេន, សំយមេន ទមេន ច;
ធិបំ កយិរាជ មេធាវី, យំ ឱយោ នាភិក្ខីរតី” តិ។

តត្ថ ធិបំ កយិរាជាតិ វីរិយសម្ព័ន្ធតេន ឧដ្ឋានេន, សតិយា
អវិប្បវាសាការសម្ព័ន្ធតេន អប្បមាទេន, ចតុចារិសុទ្ធិសីលសម្ព័ន្ធតេន
សំយមេន, ឥន្ទ្រិយទមេន ចាតិ ឥមេហិ ការណាភូតេហិ ចត្វាហិ ធម្មេហិ

ធម្មាជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ មេធាវី ឥមស្មី អតិវិយ ទុល្លភបតិជ្ជតាយ
អតិគម្ពីរេ សំសារសាគរេ អត្តនោ បតិជ្ជានភូតំ អរហត្តដលំ ធិបំ កយិរាជ
ករេយ្យ, កាតុំ សក្កុណោយ្យាតិ អត្តោ។ កីធិសំ? យំ ឱយោ នាភិក្ខវតីតិ យំ
ចតុត្ថិជោបិ កិលេសោយោ អភិក្ខវតុំ វិជ្ជុសេតុំ ន សក្កោតិ។ ន ហិ សក្កា
អរហត្តំ ឱយេន អភិក្ខវតុន្តិ។

កាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ ឯវំ ទេសនា
សម្បត្តបរិសាយ សាត្តិកា ជាតាតិ។

ចូឡបន្តកត្តេវវត្ថុ តតិយំ។

៤. ពាលនក្ខត្តសង្ឃជ្ជវត្ថុ

បមាធមនុយុញ្ជន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ពាលនក្ខត្តំ
អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មីញ្ចិ សមយេ សាវត្ថិយំ ពាលនក្ខត្តំ នាម សង្ឃជ្ជំ។ តស្មី នក្ខត្តេ
ពាលា ទុម្មេធិនោ ជនា នារិកាយ ចេវ គោមយេន ច សរីរំ មក្ខេត្វា សត្តាបំ
អសព្ភំ ភណ្ឌាវិចរន្តិ។ កិញ្ចិ ញាតិ សុហជ្ជំ វា បព្ពជិតំ វា ធិស្វាលជ្ជន្តា នាម
នត្ថិ។ ធាវេ ធាវេ ឋត្វា អសព្ភំ ភណ្ឌន្តិ។ មនុស្សា តេសំ អសព្ភំ សោតុំ
អសក្កោន្តា យថាពលំ អឡំ វា ចាធំ វា កហាបណំ វា បេសេន្តិ។ តេ តេសំ ធាវេ
លទ្ធិំ លទ្ធិំ គហេត្វា បក្កមន្តិ។ តទា បន សាវត្ថិយំ បញ្ច កោដិមត្តា
អរិយសាវកា វសន្តិ, តេ សត្តុ សន្តិកំ សាសនំ បេសយីសុ - “ភគវា, ភន្តេ,
សត្តាបំ ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ នគរំ អប្បវិសិត្វា វិហារេយេវ ហោតូ” តិ។ តញ្ច បន
សត្តាបំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស វិហារេយេវ យាគុកត្តាធិនិ សម្មាទេត្វា បហិណ្ឌីសុ,
សយម្បិ គេហា ន និក្ខមីសុ។ តេ នក្ខត្តេ បន បរិយោសិតេ អជ្ឈមេ ធិវសេ

ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តត្វា នគរំ បវេសេត្វា មហាធានំ ទត្វា ឯកមន្តំ
និសិទ្ធា, “ភន្តេ, អតិទុក្ខេន នោ សត្ត ធិវសានិ អតិក្កន្តានិ, ពាលានំ អសញ្ញានិ
សុណន្តានំ កណ្តោ ភិជ្ជនាការប្បត្តា ហោន្តិ, កោចិ កស្សចិ នលដ្ឋតិ, តេន
មយំ តុម្ហាកំ អន្តោនគរំ បរិសិទ្ធី នាទម្ព, មយម្បិ គេហតោ ន និក្ខមិម្ហា” តិ
អាហំសុ។ សត្តា តេសំ កថំ សុត្វា, “ពាលានំ ទុម្មេធានំ កិរិយា នាម ឯវុចា
ហោតិ, មេធាវិនោ បន ជនសារំ វិយ អប្បមាទំ រក្ខតិ
អមតមហានិព្វានសម្បត្តិ ចាបុណ្ណិ” តិ វត្តា ឥមា គាថា អភាសិ -

២៦.

“បមាទមនុយុញ្ជន្តិ, ពាលា ទុម្មេធនោ ជនា;
អប្បមាទញ្ច មេធាវី, ធនំ សេដ្ឋំ រក្ខតិ។

២៧.

“មា បមាទមនុយុញ្ជេ, មា កាមរតិសន្តរំ;
អប្បមត្តោ ហិ ឈាយន្តោ, បប្បោតិ វិបុលំ សុខ” តិ។

តត្ថ ពាលាតិ ពាល្យេន សមន្នាគតា ឥធលោកបរលោកត្ថំ អជានន្តា។
ទុម្មេធនោតិ និប្បញ្ញា។ តេ បមាទេ អាធិនំ អបស្សន្តា បមាទំ អនុយុញ្ជន្តិ
បវេត្តន្តិ, បមាទេន កាលំ វីតិនាមេន្តិ។ មេធាវីតិ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ
បន បណ្ឌិតោ កុលវំសាគតំ សេដ្ឋំ ឧត្តមំ សត្តរតនធនំ វិយ អប្បមាទំ រក្ខតិ។
យថា ហិ ឧត្តមំ ធនំ និស្សាយ “កាមគុណសម្បត្តិ ចាបុណ្ណិស្សាម, បុត្តនារំ
ចោសេស្សាម, បរលោកគមនមគ្គំ សោធនស្សាម” តិ ធនេ អាធិសំសំ បស្សន្តា
តំ រក្ខន្តិ, ឯវំ បណ្ឌិតោបិ អប្បមត្តោ “បឋមជ្ឈានាធិនិ បដិលភិស្សាមិ,
មគ្គជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្សាមិ, តិស្សោ វិជ្ជា, ធម៌ អភិញ្ញា សម្មាទេស្សាមិ” តិ
អប្បមាទេ អាធិសំសំ បស្សន្តោ ធនំ សេដ្ឋំ អប្បមាទំ រក្ខតិ តិ អត្តោ។ មា

បមាន្តិ តស្មា តុម្ភេ មា បមានមនុយុញ្ញេម មា បមាននេ កាលំ វីតិនាមយិត្ត។
មា កាមរតិសន្តវន្តិ វត្តកាមកិលេសកាមេសុ រតិសម្ពាតំ តណ្ហាសន្តវម្បិ មា
អនុយុញ្ញេម មា ចិន្តយិត្ត មា បដិលភិត្ត។ អប្បមត្តោ ហិតិ ឧបជ្ជិតស្សតិតាយ
ហិ អប្បមត្តោ ឈាយន្តោ បុគ្គលោ វិបុលំ ឧឡារំ និព្វានសុខំ ចាបុណាតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ មហាជនស្ស
សាត្តិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

ពាលនក្ខត្តសង្ឃជ្ឈវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មហាកស្សបត្ថេវវត្ថុ

បមាទំ អប្បមាទេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
មហាកស្សបត្ថេវ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិត្តោ ទិវសេ ថេរោ បិប្ផលិគុហាយំ វិហារន្តោ រាជគហោ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
បច្ឆាកត្តំ បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តោ អាហារកំ វឡេត្វា បមត្ថេ ច អប្បមត្ថេ ច
ឧទកបថវីបព្ភតាធីសុ ចវនកេ ឧបបជ្ឈនកេ ច សត្ថេ ទិព្ពេន ចក្កនា
ឡិលោកេន្តោ និសីទិ។ សត្តា ជេតវនេ និសីទ្ធកោវ “កេន នុ ខោ វិហារេន អន្ធន
មម បុត្តោ កស្សហោ វិហារតី” តិ ទិព្ពេន ចក្កនា ឧបដារន្តោ “សត្តានំ
ចុត្វបចាតំ ឡិលោកេន្តោ វិហារតី” តិ ញត្វា “សត្តានំ ចុត្វបចាតោ នាម
ពុទ្ធស្វាណោនបិ អបរិច្ឆិន្នោ, មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធិ គហេត្វា មាតាបិតរោ
អជាតាបេត្វា ចវនសត្តានំ បរិច្ឆេទោ កាតុំ ន សក្កា, តេ ជាតិកុំ តវ អវិសយោ,
កស្សប, អប្បមត្តកោ តវ វិសយោ, សព្ពសោ បន ចវន្តេ ច ឧបបជ្ឈន្តេ ច ជាតិកុំ
បស្សិតុំ ពុទ្ធានមេវ វិសយោ” តិ វត្វា ឡិកាសំ ជវិត្វា សម្មុខេ និសីន្នោ វិយ ហុត្វា
ឥមំ កាថមាហា -

២៨.

“បមាធំ អប្បមាទេន, យទា នុទតិ បណ្ឌិតោ;
បញ្ញាចាសាទមារុយ្ហ, អសោកោ សោកិនី បដិ;
បព្ពតដ្ឋោវ ភូមដ្ឋេ, ធីរោ ពាលេ អវេក្ខតី” តិ។

តត្ថ នុទតី តិ យថា នាម ចោក្ខវណ្ឌី បរិសន្តំ នវោទកំ បុរាណោទកំ
ខោភេត្វា តស្សោកាសំ អទត្វា តំ អត្តនោ មត្តកមត្តកេន បលាយន្តំ នុទតិ
នីហរតិ, ឯវមេវ បណ្ឌិតោ អប្បមាទលក្ខណំ ព្រូហោន្តោ បមាទស្សោកាសំ
អទត្វា យទា អប្បមាទវេកេន តំ នុទតិ នីហរតិ, អថ សោ បនុន្នបមាទោ
អច្ចុត្តតត្ថេន បរិសុទ្ធិំ ទិព្ពចក្ខុសម្ពាទំ បញ្ញាចាសាទំ តស្ស អនុច្ឆរិកំ បដិបទំ
បូរេន្តោ តាយ បដិបទាយ និស្សេណិយា ចាសាទំរិយ អារុយ្ហ
បហីនសោកសល្លតាយ អសោកោ, អប្បហីនសោកសល្លតាយ សោកិនី បដិ
សត្តនិកាយំ ចរមានញោវ ឧបបជ្ជមានញោ ទិព្ពចក្ខុនា អវេក្ខតិ បស្សតិ។ យថា
កី? បព្ពតដ្ឋោវ ភូមដ្ឋេតិ បព្ពតមុទ្ធនិ ឋិតោ ភូមិយំ ឋិតេ, ឧបរិចាសាទេ វា បន
ឋិតោ ចាសាទបរិវេណោ ឋិតេ អកិច្ឆេន អវេក្ខតិ, តថា សោឋិ ធីរោ បណ្ឌិតោ
មហាឱណាសវោ អសមុច្ឆិន្នវដ្តពិដេ ពាលេ ចរេន្តេ ច ឧបបជ្ជេន្តេ ច អកិច្ឆេន
អវេក្ខតី តិ។

តាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ សច្ចិករិស្វតិ។

មហាកស្សបត្ថេវវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បមត្តាបមត្តទ្វេសហាយកវត្ថុ

អប្បមត្តោ បមត្តស្វតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ទ្វេ
សហាយកេ ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

តេ ក៏រ សត្វ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អារញ្ញកវិហារំ បរិសីសុ។ តេសុ
ឯកោ ក៏រ កាលស្សេវ ធារុនិ អាហារិត្វា អង្ការកបល្លំ សង្ខេត្វា
ធម្មាសាមណោវេហិ សទ្ធិ សល្លបន្តោ បឋមយាមេ វិសិព្ពមាណោ និសីទតិ។ ឯកោ
អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករោន្តោ ឥតរំ ឡើងទតិ, “អារុសោ, មា ឯវំ ករិ, បមត្តស្ស
ហិ ចត្តារោ អចាយា សកយរសទិសា។ ពុទ្ធា នាម សាវេយ្យេន អារាធនំ ន
សក្កា”តិ សោ តស្សោវាទំ ន សុណាតិ។ ឥតរោ “នាយំ វចនក្ខមា”តិ តំ អវត្វា
អប្បមត្តោ សមណធម្មមកាសិ។ អលសត្តោ រោបិ បឋមយាមេ វិសិព្ពត្វា
ឥតរស្ស ចង្គមិត្វា គព្ពំ បរិដ្ឋកាលេ បរិសិត្វា, “មហាកុសីត, ត្វំ និបដ្ឋិត្វា
សយនត្ថាយ អរញ្ញំ បរិដ្ឋាសិ, កី ពុទ្ធានំ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា ឧដ្ឋាយ
សមណធម្មំ កាតុំ វដ្តតិ”តិ វត្វា អត្តនោ វសនជ្ជានំ បរិសិត្វា និបដ្ឋិត្វា សុបតិ។
ឥតរោបិ មជ្ឈិមយាមេ វិស្សមិត្វា បច្ឆិមយាមេ បច្ឆជ្ជាយ សមណធម្មំ ករោតិ។
សោ ឯវំ អប្បមត្តោ វិហារន្តោ ន ចិរស្សេវ សហ បដិសម្មិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណី។ ឥតរោ បមាទេនេវ កាលំ វីតិនាមេសិ។ តេ វុជ្ជវស្សា សត្វ សន្តិកំ
គន្ធា សត្តារំ វដ្ឋិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិសុ។ សត្តា តេហិ សទ្ធិ បដិសន្ធារំ កត្វា,
“កច្ចិ, ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករិត្ត, កច្ចិ វោ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្តកំ
បត្ត”ន្តិ បុច្ឆិ។ បឋមំ បមត្តោ ភិក្ខុ អាហា - “កុតោ, ភន្តេ, ឯតស្ស អប្បមាទោ,
គតកាលតោ បដ្ឋាយ និបដ្ឋិត្វា និទ្ទាយន្តោ កាលំ វីតិនាមេសិ”តិ។ “ត្វំ បន
ភិក្ខុ”តិ។ “អហំ, ភន្តេ, កាលស្សេវ ធារុនិ អាហារិត្វា អង្ការកបល្លំ សង្ខេត្វា
បឋមយាមេ វិសិព្ពន្តោ និសីទិត្វា អនិទ្ទាយន្តោវ កាលំ វីតិនាមេសិ”ន្តិ។ អថ នំ
សត្តា “ត្វំ បមត្តោ កាលំ វីតិនាមេត្វា ‘អប្បមត្តោម្ហី’តិ វទសិ, អប្បមត្តំ បន
បមត្តំ ករោសិ”តិ អាហា។ បុន បមាទេ ទោសេ, អប្បមាទេ អានិសំសេ
បកាសេតុំ, “ត្វំ មម បុត្តស្ស សន្តិកេ ជវច្ឆិន្នោ ធុត្តលស្សោវិយ, ឯស បន តវ
សន្តិកេ សីយជវស្សោវិយា”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៩.

“អប្បមត្តោ បមត្តសុ, សុត្តសុ ពហុជាគរោ;
អពលស្សំវ សីយស្សោ, ហិត្វា យាតិ សុមេធសោ”តិ។

តត្ថ អប្បមត្តាតិ សតិវេបុល្លប្បត្តតាយ អប្បមាទសម្បន្នេ ជីណាសវោ។
បមត្តសូតិ សតិវោសគ្គេ បិតេសុ សត្តសុ។ សុត្តសូតិ សតិជាគរិយាភារេន
សត្តិរិយាបថេសុ និទ្ទាយន្តេសុ។ ពហុជាគរោតិ មហាន្តេ សតិវេបុល្លេ ជាគរិយេ
បិតោ។ អពលស្សំវាតិ កុណ្ឌាចាធំ ជិន្នជំ ទុព្ពលស្សំ សីយជវោ សិន្ធុវាជានីយោ
រិយ។ សុមេធសោតិ ឧត្តមបញ្ញោ។ តថាវុបំ បុគ្គលំ អាគមេនបិ អធិគមេនបិ
ហិត្វា យាតិ។ មន្តបញ្ញាស្មិត្តា ឯកំ សុត្តំ គហេតុំ វាយមន្តេយេវ សុមេធសោ ឯកំ
វគ្គំ កណ្ណាតិ, ឯវំ តាវ អាគមេន ហិត្វា យាតិ។ មន្តបញ្ញោ បន
វត្តិជ្ជានិទិវាជ្ជានិ កាតុំ វាយមន្តេយេវ កម្មជ្ជានំ ឧគ្គហេត្វា សជ្ឈាយន្តេយេវ
ច សុមេធសោ បុព្វភាគេបិ បរេន កតំ វត្តិជ្ជានំ វា និវាជ្ជានំ វា បរិសិទ្ធា កម្មជ្ជានំ
សម្មសន្តោ សព្វកិលេសេ ខេបេត្វា នេវ លោកុត្តរធម្មេ ហត្ថគតេ ករោតិ, ឯវំ
អធិគមេនបិ ហិត្វា យាតិ។ វដ្តេ បន នំ ហិត្វា ធម្មត្វា វដ្តតោ និស្សរន្តោ
យាតិយេវាតិ។

កាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណីសូតិ។

បមត្តាបមត្តទ្វេសហាយកវត្ថុ ជដ្ឋំ។

៧. មយវត្ថុ

អប្បមាទេន មយវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេសាលីយំ ឧបនិស្សាយ
ក្ខុជាការសាលាយំ វិហារន្តោ សក្កំ នេវរាជានំ អារត្ត កថេសិ។

វេសាលីយញ្ចី មហាលី ឆាម លីច្ឆីវី វេសតិ, សោ តថាគតស្ស
សក្កបញ្ញាសុត្តន្តទេសនំ (ធី. និ. ២.៣៤៤ អាធមយោ) សុត្វា “សម្មាសម្ពុទ្ធោ
សក្កសម្បត្តិ មហតី កត្វា កថេសិ, ‘ទិស្វា នុ ខោ កថេសិ, ឧទាហុ អទិស្វា។
ជាតាតិ នុ ខោ សក្កំ, ឧទាហុ នោ’តិ បុច្ឆិស្សមិ ន”ន្តិ ចិន្តេសិ។ អថ ខោ, មហាលី,
លីច្ឆីវី យេន ភក្កវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ភក្កវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ
និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិដ្ឋោ ខោ, មហាលី, លីច្ឆីវី ភក្កវន្តំ ឯតទវោច - “ទិដ្ឋោ ខោ,
ភន្តេ, ភក្កវតា សក្កោ ទេវានមិន្នោ”តិ? “ទិដ្ឋោ ខោ មេ, មហាលី, សក្កោ
ទេវានមិន្នោ”តិ។ “សោ ហិ នុន, ភន្តេ, សក្កបតិរូបកោ ភវិស្សតិ។ ទុទ្ទសោ ហិ,
ភន្តេ, សក្កោ ទេវានមិន្នោ”តិ។ “សក្កញ្ច ខ្វាហំ, មហាលី, បជាតាមិ
សក្កករណោ ច ធម្មេ, យេសំ ធម្មានំ សមាទិន្នត្វា សក្កោ សក្កត្ថំ អជ្ឈតា, តញ្ច
បជាតាមិ”។

សក្កោ, មហាលី, ទេវានមិន្នោ បុព្វេ មនុស្សភូតោ សមាធា មយោ ឆាម
មាណវោ អហោសិ, តស្មា “មយវា”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលី, ទេវានមិន្នោ បុព្វេ មនុស្សភូតោ សមាធា បុរេ ទានំ
អទាសិ, តស្មា “បុរិទ្ធា”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលី, ទេវានមិន្នោ បុព្វេ មនុស្សភូតោ សមាធា សក្កច្ចំ ទានំ
អទាសិ, តស្មា “សក្កោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលី, ទេវានមិន្នោ បុព្វេ មនុស្សភូតោ សមាធា អាវសថំ
អទាសិ, តស្មា “វាសវោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលី, ទេវានមិន្នោ សហស្សម្បិ អត្ថំ មុហុត្ថេន ចិន្តេតិ, តស្មា
“សហស្សក្ខោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កស្ស, មហាលី, ទេវានមិន្ទស្ស សុជា នាម អសុរកញ្ញា, បជាបតិ, តស្មា
“សុជម្បតិ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលី, ទេវានមិន្ទោ ទេវានំ តាវតីសានំ ឥស្សរិយាធិបច្ចំ វជ្ជំ
កាលេតិ, តស្មា “ទេវានមិន្ទោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កស្ស, មហាលី, ទេវានមិន្ទស្ស បុព្វេ មនុស្សភូតស្ស សត្ត វតបទានិ
សមត្តានិ សមាទិន្នានិ អហោសុំ, យេសំ សមាទិន្នត្តា សក្កោ សក្កត្តំ អជ្ឈតា។
កតមាទិសត្ត វតបទានិ? យាវជីវំ មាតាបេត្តិភរោ អស្សំ, យាវជីវំ កុលេ
ជេដ្ឋាបចាយី អស្សំ, យាវជីវំ សណ្តាវាចោ អស្សំ, យាវជីវំ អបិសុណាវាចោ
អស្សំ, យាវជីវំ វិគតមលមច្ឆេវេន ចេតសា អការំ អជ្ឈាវសេយ្យំ, មុត្តចាកោ
បយតចាណិ វោសគ្គរតោ យាចយោគោ ទានសំវិភាគរតោ អស្សំ។ យាវជីវំ
សច្ចវាចោ អស្សំ, យាវជីវំ អក្កោធនោ អស្សំ, “សចេបិ មេ កោធា ឧប្បន្នេយ្យ,
ឱប្បមេវ ន បជីវិនេយ្យ”ន្តិ។ សក្កស្ស, មហាលី, ទេវានមិន្ទស្ស បុព្វេ
មនុស្សភូតស្ស ឥមាទិសត្ត វតបទានិ សមត្តានិ សមាទិន្នានិ អហោសុំ, យេសំ
សមាទិន្នត្តា សក្កោ សក្កត្តំ អជ្ឈតាតិ។

“មាតាបេត្តិភរំ ជន្តំ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនំ;
សណ្តំ សឱលសម្ភាសំ, បេសុណោយ្យប្បហាយិនំ។

“មច្ឆេវិនយេ យុត្តំ, សច្ចំ កោធាភិក្ខុំ នរំ;
តំ វេ ទេវា តាវតីសា, អាហុ សប្បរិសោ ឥតី”តិ។ (សំ. និ. ១.២៥៧) -

ឥទំ, មហាលី, សក្កេន មយមាណាវកាលេ កតកម្មន្តិ វត្វា បុនតេន “កថំ,
ភន្តេ, មយមាណាវោ បជិបទ្ធិ”តិ? តស្ស បជិបទ្ធិ វិត្តាវតោ សោតុកាមេន បុដ្ឋោ
“តេន ហិ, មហាលី, សុណាហិ”តិ វត្វា អតីតំ អាហារិ -

អតីតេ មគធ្រជ្ជេ មចលតាមេ មយោ នាម មណាវោ តាមកម្មករណជ្ជានំ
គន្ធា អត្តនោ បិតជ្ជានំ ចាទន្តេន បំសុំ វិយ្យាបិតា រមណីយំ កត្វា អជ្ជាសិ។
អបរោ តំ ពាហុនា បហិត្វា តតោ អបនេត្វា សយំ តត្ថ អជ្ជាសិ។ សោ តស្ស
អកុដ្ឋិត្វា អញ្ញំ ឋានំ រមណីយំ កត្វា បិតោ។ តតោបិ នំ អញ្ញោ អាគន្ធា
ពាហុនា បហិត្វា អបនេត្វា សយំ អជ្ជាសិ។ សោ តស្សបិ អកុដ្ឋិត្វា អញ្ញំ
ឋានំ រមណីយំ កត្វា បិតោ, ឥតិ តំ គេហតោ និក្ខន្ធា និក្ខន្ធា បុរិសា ពាហុនា
បហិត្វា បិតបិតជ្ជានតោ អបនេសុំ។ សោ “សព្វេបេតេ មំ និស្សាយ សុខិតា
ជាតា, ឥមិនា កម្មេន មយ្ហំ សុខទាយកេន បុញ្ញកម្មេន ភវិតត្ថ” តិ ចិន្តេត្វា,
បុនទិវសេ កុទាលំ អាទាយ ខលមណ្ឌលមត្តំ ឋានំ រមណីយំ អកាសិ។ សព្វេ
គន្ធា តត្ថេវ អជ្ជសុំ។ អថ នេសំ សីតសមយេ អគ្គី កត្វា អនាសិ, គិម្ហកាលេ
ឧទកំ។ តតោ “រមណីយំ ឋានំ នាម សព្វេសំ បិយំ, កស្សបិ អប្បិយំ នាម នត្តិ,
ឥតោ បដ្ឋាយ មយា មគ្គំ សមំ ករោន្តេន វិចរិតុំ វដ្ដតិ” តិ ចិន្តេត្វា, ចាតោវ
និក្ខមិត្វា, មគ្គំ សមំ ករោន្តោ និទ្ធិត្វា, ហិតតត្ថយុត្តកា រុក្ខសាខា ហរេន្តោ
វិចរតិ។ អថ នំ អបរោ ទិស្វា អាហា - “សម្ម, កី ករោសី” តិ? “មយ្ហំ សគ្គតាមិនំ
មគ្គំ ករោមិ, សម្មា” តិ។ “តេន ហិ អហម្មិ តេ សហាយោ ហោមី” តិ។ “ហោហិ,
សម្ម, សគ្គោ នាម ពហុនម្មិ មនាចោ សុខពហុលោ” តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទ្វេ ជនា
អហេសុំ។ តេ ទិស្វា តថេវ បុច្ឆិត្វា ច សុត្វា ច អបរោបិ តេសំ សហាយោ ជាតោ,
ឯវំ អបរោបិ អបរោបីតិ សព្វេបិ តេត្ថីស ជនា ជាតា។ តេ សព្វេបិ
កុទាលាទិហត្ថា មគ្គំ សមំ ករោន្តោ ឯកយោជនទ្វិយោជនមត្តជ្ជានំ គច្ឆន្តិ។

តេ ទិស្វា តាមភោជកោ ចិន្តេសិ - “ឥមេ មនុស្សា អយោគេ យុត្តា, សចេ
ឥមេ អរញ្ញតោ មច្ឆមំសាធិនិ វា អាហារេយ្យំ។ សុរំ វា កត្វា បិវេយ្យំ, អញ្ញំ វា
តាទិសំ កម្មំ ករេយ្យំ, អហម្មិ កិញ្ចិ កិញ្ចិ លភេយ្យ” តិ។ អថ នេ
បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ - “កី ករោន្តោ វិចរថា” តិ? “សគ្គមគ្គំ, សាមី” តិ។ “យរាវាសំ

វេសន្តេហិ នាម ឯវំ កាតុំ ន វដ្តតិ, អវញ្ញតោ មជ្ឈមំសាទីនិ អាហារិតុំ, សុវំ កត្វា
ចាតុំ, នាធិប្បការេ ច កម្មន្តេ កាតុំ វដ្តតិ” តិ។ តេ តស្ស វចនំ បដិក្ខិបីសុ, ឯវំ
បុនប្បនំ វុច្ឆមាធិបិ បដិក្ខិបីសុយេវ។ សោ កុជ្ឈិត្វា “នាសេស្សាមិ នេ” តិ វញ្ញោ
សន្តិកំ គន្ធា, “ចោរេ តេ, ទេវ, វគ្គពន្ធនេន វិចរេន្តេ បស្សមី” តិ វត្វា, “គប្ប, តេ
គហេត្វា អានេហី” តិ វុត្តេ តថា កត្វា សព្ពេ តេ ពន្ធិត្វា អានេត្វា វញ្ញោ
ធស្សេសិ។ រាជា អរិមំសិត្វាវ “ហត្ថិនា មទ្គាបេថា” តិ អាណាបេសិ។ មឃោ
សេសានំ ឱវាធមទានិ - “សម្មា, វេបេត្វា មេត្តំ អញ្ញោ អម្ពាភំ អវស្សយោ នត្ថិ,
តុម្ពេ កត្ថចិ កោបំ អកត្វា វញ្ញោ ច គាមភោជកេ ច មទ្គនហត្ថិម្ហិ ច អត្ថនិ ច
មេត្ថចិត្តេន សមចិត្តាវ ហោថា” តិ។ តេ តថា ករិសុ។ អថ នេសំ មេត្តានុភាវេន
ហត្ថិ ឧប្បសន្តិមិតុម្បិ ន វិសហិ។ រាជា តមត្តំ សុត្វា ពហូ មនុស្សេ ទិស្វា មទ្គិតុំ
ន វិសហិស្សតិ? “គប្បថ, នេ កិលញ្ឆេន បដិច្ឆាទេត្វា មទ្គាបេថា” តិ អាហា។ តេ
កិលញ្ឆេន បដិច្ឆាទេត្វា មទ្គិតុំ បេសិយមាធិបិ ហត្ថិ ទូរតោវ បដិក្ខិមិ។

រាជា តំ បវត្ថី សុត្វា “ការណេនត្ថ ភវិតត្ថ” តិ តេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ -
“តាតា, មំ និស្សយេ តុម្ពេ កី នលភថា” តិ? “កី នាមេតំ, ទេវា” តិ? “តុម្ពេ កិវ
វគ្គពន្ធនេន ចោរា ហុត្វា អវញ្ញោ វិចរេថា” តិ? “កោ ឯវមាហា, ទេវា” តិ?
“គាមភោជកោ, តាតា” តិ។ “ន មយំ, ទេវ, ចោរា, មយំ បន អត្តនោ សគ្គមគ្គំ
សោធន្តោ ឥទព្វិទព្វោ ករោម, គាមភោជកោ អម្ពេ អកុសលកិរិយាយ
និយោជេត្វា អត្តនោ វចនំ អករោន្តេ នាសេតុកាមោ កុជ្ឈិត្វា ឯវមាហា” តិ។
អថ រាជា តេសំ កថំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា, “តាតា, អយំ តិវច្ឆានោ
តុម្ពាភំ គុណោ ជាតាតិ, អហំ មនុស្សភូតោ ជាតិតុំ នាសក្ខី, ឧមថ មេ” តិ។
ឯវញ្ញោ បន វត្វា សបុត្តធាវំ គាមភោជកំ តេសំ ទានំ, ហត្ថិ អាហេហានិយំ, តញ្ញោ
គាមំ យថាសុខំ បរិភោគំ កត្វា អទានិ។ តេ “ឥធម៌ នោ កតបុញ្ញស្សានិសំសោ
ទិដ្ឋោ” តិ ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នមាធិសា ហុត្វា តំ ហត្ថិ វារេន វារេន

អភិរុយ្ត គប្បន្តា មន្តយីសុ “ឥនានិ អម្ពេហិ អតិរេកតវំ បុញ្ញំ កាតព្វំ, កី
ករោម? ចតុមហាបថេ ថាវំ កត្វា មហាជនស្ស វិស្សមនសាលំ
ករិស្សាមា” តិ។ តេ វុឡ្ហកី បក្កោសាបេត្វា សាលំ បជ្ជបេសុំ។ មាតុកាមេសុ បន
វិគតច្ឆន្ទតាយ តស្សា សាលាយ មាតុកាមាជំ បត្តី នាទំសុ។

មយស្ស បន គេហោ នន្ទា, ចិត្តា, សុធម្មា, សុជាតិ ចតស្សោ ឥត្ថិយោ
ហោន្តិ។ តាសុ សុធម្មា វុឡ្ហកីនា សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា, “កាតិក, ឥមិស្សា
សាលាយ មំ ជេដ្ឋិកំ ករោហី” តិ វុត្វា លញ្ញំ អនាសិ។ សោ “សាធ្វ” តិ
សម្បជ្ជិត្វា បឋមមេវ កណ្តិកត្ថាយ រុក្ខំ សុក្កាបេត្វា តច្ឆេត្វា វិជ្ជិត្វា
កណ្តិកំ និដ្ឋាបេត្វា, “សុធម្មា នាម អយំ សាលា” តិ អក្ខរានិ និទ្ទិត្វា វត្ថុន
បលិវេបេត្វា វេបេសិ។ អថ នេ វុឡ្ហកី សាលំ និដ្ឋាបេត្វា កណ្តិកា រោបនទិវសេ
“អហោ, អយ្យា, ឯកំ ករណីយំ ន សវិម្ហា” តិ អាហា។ “កី នាម, ភោ” តិ?
“កណ្តិក” តិ។ “ហោតុ តំ អាហាវិស្សាមា” តិ។ “ឥនានិ ជិន្នុរុក្ខេន កាតុំ ន សក្កា,
បុព្វេយេវ តំ និទ្ទិត្វា តច្ឆេត្វា វិជ្ជិត្វា វេបិកកណ្តិកា លទ្ធិ វុដ្ឋតិ” តិ។ “ឥនានិ កី
កាតព្វ” តិ? “សចេ កស្សចិ គេហោ និដ្ឋាបេត្វា វេបិតា វិក្កាយិ កកណ្តិកា អត្ថិ,
សា បរិយេសិតញ្ញា” តិ។ តេ បរិយេសន្តា សុធម្មាយ គេហោ ទិស្វា សហស្សំ
ទត្វាបិ មូលេន នលភីសុ។ “សចេ មំ សាលាយ បត្តី ករោថ, ទស្សមី” តិ វុត្ថេ
បន “មយំ មាតុកាមាជំ បត្តី ន ទម្មា” តិ អាហំសុ។

អថ នេ វុឡ្ហកី អាហា - “អយ្យា, តុម្ពេ កី កថេថ, វេបេត្វា ព្រហ្មលោកំ អញ្ញំ
មាតុកាមរហិតជ្ជានំ នាម នត្ថិ, គណ្ណាថ កណ្តិកំ។ ឯវំ សន្តេ អម្ហាកំ កម្មំ និដ្ឋំ
គមិស្សតិ” តិ។ តេ “សាធ្វ” តិ កណ្តិកំ គហេត្វា សាលំ និដ្ឋាបេត្វា តិធា
វិគជីសុ។ ឯកស្មី កោដ្ឋាសេ ឥស្សរាជំ វសនជ្ជានំ ករិសុ, ឯកស្មី ទុគ្គតានំ,
ឯកស្មី គិលានានំ។ តេត្ថិស ជនា តេត្ថិស ជលកានិ បញ្ញាបេត្វា ហត្ថិស្ស សញ្ញំ

អធិសុ - “អាគន្ធកោ អាគន្ធា យស្ស អត្ថតជលកេ និសីទតិ, តំ គហេត្វា
ជលកសាមិកស្សេវ គហេ បតិជ្ឈបេហិ, តស្ស
ចាទបរិកម្មបិដ្ឋបរិកម្មចានីយខាទនីយកោជនីយសយនានិ សញ្ញានិ
ជលកសាមិកស្សេវ ភារោ ភវិស្សតី”តិ។ ហត្ថិ អាគតាគតំ គហេត្វា
ជលកសាមិកស្សេវ យំ នេតិ។ សោ តស្ស តំ ទិវសំ កត្តព្ពំ ករោតិ។ មយោ
សាលាយ អវិទូរេ កោវិទ្យារុក្ខំ រោបេត្វា តស្ស មូលេ ចាសាណាជលកំ អត្ថវិ។
សាលំ បរិជ្ឈបរិដ្ឋា ជនា កណ្តិកំ ឱលោកេត្វា អក្ខរានិ វាចេត្វា, “សុធម្មា
នាមេសាសាលា”តិ វេទន្តិ។ តេត្ថិសជនានំ នាមំ ន បញ្ញាយតិ។ នន្ទា ចិន្តេសិ -
“ឥមេ សាលំ ករោត្តា អម្ពេ អបត្តិកា ករិសុ, សុធម្មា បន អត្ថនោ ព្យត្តតាយ
កណ្តិកំ កត្វា បត្តិកា ជាតា, មយាបិ កិញ្ចិ កាតុំ វេដ្ឋតិ, កី នុ ខោ
ករិស្សមី”តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ - “សាលំ អាគតាគតានំ ចានីយព្រោវ
ន្តានោទកញ្ចា លទ្ធាំ វេដ្ឋតិ, ចោក្ខរណី ខណ្ឌាបេស្សមី”តិ។ សា ចោក្ខរណី
ការេសិ។ ចិន្តា ចិន្តេសិ - “សុធម្មាយ កណ្តិកា ទិន្នា, នន្ទាយ ចោក្ខរណី
ការិតា, មយាបិ កិញ្ចិ កាតុំ វេដ្ឋតិ, កី នុ ខោ ករិស្សមី”តិ? អថស្ស
ឯតទហោសិ - “សាលំ អាគតាគតេហិ ចានីយំ បរិវិត្វា ទ្គត្វា គមនកាលេបិ
មាលំ បិលទ្ធិត្វា គន្តំ វេដ្ឋតិ, បុច្ឆារាមំ កាវាបេស្សមី”តិ។ សា រមណីយំ បុច្ឆារាមំ
ការេសិ។ យេតុយ្យេន តស្មី អារាមេ “អសុកោ នាម បុប្ផបគជលូបគរុក្ខោ
នត្ថិ”តិ នាហោសិ។

សុជា បន “អហំ មយស្ស មាតុលដីតា ថេវ ចាទបរិចារិកា ច, ឯតេន កតំ
កម្ពំ មយ្ហមេវ, មយា កតំ ឯតស្សេវា”តិ ចិន្តេត្វា, កិញ្ចិ អកត្វា អត្ថភាវមេវ
មណ្ឌាយមាណ កាលំ វីតិនាមេសិ។ មយាបិ មាតាបិតុឧបដ្ឋានំ កុលេ
ជេដ្ឋាបចាយនកម្ពំ សច្ចវាចំ អជុសវាចំ អបិ, សុណាវាចំ មន្ទេវិនយំ
អក្កោជនន្តិ ឥមាទិ សត្ត វតបទានិ បូរេត្វា -

“មាតាបេត្តិករំ ជន្នំ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនំ;
សណ្ណំ សទិលសម្ភាសំ, បេសុណោយ្យប្បហាយិនំ។

“មច្ឆេវិនយេ យុត្តំ, សច្ចំ កោធាភិក្ខុំ នរំ;
តំ វេ ទេវា តាវតីសា, អាហុ ‘សប្បវិសោ’ ឥតី” តិ។ (សំ. និ. ១.២៥៧) -

ឯវំ បសំសិយការំ អាបជ្ជិត្វា ជីវិតបរិយោសានេ តាវតីសកវនេ សក្កោ
នេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ, តេបិស្ស សហាយកា តត្ថេវ និព្ពត្តិសុ, វឌ្ឍកី
វិស្សកម្មនេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តទា តាវតីសកវនេ អសុរាវសន្តិ។ តេ
“អភិនវា នេវបុត្តោ និព្ពត្តា” តិ និព្ពត្តានំ សង្ខយីសុ។ សក្កោ អត្តនោ បរិសាយ
កស្សនិ អបិវនត្ថាយ សញ្ញាមនាសិ។ អសុរា និព្ពត្តានំ បិវិត្វា មជ្ឈិសុ។ សក្កោ
“កី មេ ឥមេហិ សាធារណេន វដ្ឋេនា” តិ អត្តនោ បរិសាយ សញ្ញំ ទត្វា តេ
ចានេសុ កាហាបេត្វា មហាសមុទ្ធេ ឱចាបេសិ។ តេ អវំសិរា សមុទ្ធេ បតីសុ។
អថ នេសំ បុញ្ញានុកាវេន សិនេវនោ ហេជ្ជិមតលេ អសុរិមាណំ នាម និព្ពត្តិ,
ចិត្តចាជលិ នាម និព្ពត្តិ។

ទេវាសុរសផ្កាមេ បន អសុរេសុ បរាជិតេសុ ទសយោជនសហស្សំ
តាវតីសនេវនករំ នាម និព្ពត្តិ។ តស្ស បន នករស្ស ចាបិនបច្ឆិមទ្វារាណំ អន្តរា
ទសយោជនសហស្សំ ហោតិ, តថា ទក្ខិណុត្តរទ្វារាណំ។ តំ ខោ បន នករំ
ទ្វារសហស្សយុត្តំ អហោសិ អាវាមចោក្ខរណិបជិមណ្ឌិតំ។ តស្ស មជ្ឈេ
សាលាយ និស្សន្ទេន តិយោជនសតុព្ពេធបិ ធរេធបិ បជិមណ្ឌិតោ
សត្តរតនមយោ សត្តយោជនសតុព្ពេធា វេជយន្តោ នាម ចាសានោ ឧត្តញ្ញិ។
សុវណ្ណាយជ្ជីសុ មណិវជជា អហោសុំ, មណិយជ្ជីសុ សុវណ្ណាធជជា; បវាឡយជ្ជីសុ
មុត្តធជជា, មុត្តយជ្ជីសុ បវាឡធជជា; សត្តរតនមយាសុ យជ្ជីសុ សត្តរតនធជជា,
មជ្ឈេ បិតោ ធជជា តិយោជនសតុព្ពេធា អហោសិ។ ឥតិ សាលាយ និស្សន្ទេន

យោជនសហស្សត្ថេរោ ចាសាទោ សត្វរតនមយោវ ហុត្វា និព្វត្តិ,
កោវិធារុក្ខស្ស និស្សន្ទន សមន្តា តិយោជនសតបរិមណ្ឌលោ ចារិច្ចត្តកោ
និព្វត្តិ, ចាសាលាជលកស្ស និស្សន្ទន ចារិច្ចត្តកម្មលេ ទីយតោ សដ្ឋិយោជនា
បុថុលតោ បណ្ណាសយោជនា ពហលតោ បញ្ចនសយោជនា
ជយសុមនវត្តកម្មលវណ្ណា បណ្ណកម្មលសិលា និព្វត្តិ។ តត្ថ និសិទ្ធកាលេ
ឧបឡកាយោ បរិសតិ, ឧដ្ឋិតកាលេ ឡនំ បរិបូរតិ។

ហត្ថី បន ឯវាវណោ នាម នេវបុត្តោ ហុត្វា និព្វត្តិ។ នេវលោកស្មីញ្ចា
តិវច្ឆានគតា ន ហោត្តិ។ តស្មា សោ ឧយ្យានកីឡាយ និក្ខមនកាលេ អត្តការំ
វិជហិត្វា ទិយឡយោជនសតិកោ ឯវាវណោ នាម ហត្ថី អហោសិ។ សោ
តេត្ថីសជនានំ អត្តាយ តេត្ថីស កុម្មេ មាបេសិ អារាជ្ជន
តិការុតអឡយោជនប្បមាលោ, សព្វេសំ មជ្ឈេ សក្កស្ស អត្តាយ សុទស្សនំ
នាម តីសយោជនិកំ កុម្មំ មាបេសិ។ តស្ស ឧបរិ ទ្វាទសយោជនិកោ
រតនមណ្ឌោចា ហោតិ។ តត្ថ អន្តរន្តរា សត្វរតនមយោ យោជនុព្ពេទោ ធជា
ឧដ្ឋហត្ថិ។ បរិយន្តេ កិដ្ឋិលិកជាលំ ឡិលម្ពតិ។ យស្ស មន្ទវាតេវតស្ស
បញ្ចត្តិកត្វិយសទ្ធិសំមិស្សោ ទិព្វគីតសន្នោវិយ រវោ និច្ឆរតិ។ មណ្ឌាបមជ្ឈេ
សក្កស្សត្តាយ យោជនិកោ មណិបល្លង្កោ បញ្ចត្តោ ហោតិ, តត្ថ សក្កោ
និសីទិ។ តេត្ថីស នេវបុត្តា អត្តនោ កុម្មេ រតនបល្លង្កេ និសីទីសុ។ តេត្ថីសាយ
កុម្មានំ ឯកេកស្មី កុម្មេ សត្វ សត្វ ទន្តេ មាបេសិ។ តេសុ ឯកេកោ
បណ្ណាសយោជនាយាមោ, ឯកេកស្មីព្យោត្ត ទន្តេ សត្វ សត្វ ចោក្ខវណិយោ
ហោត្តិ, ឯកេកាយ ចោក្ខវណិយា សត្វ សត្វ បទុមិនិគ្គានិ, ឯកេកស្មី គច្ឆេ
សត្វ សត្វ បុច្ឆានិ ហោត្តិ, ឯកេកស្មី បុប្ផេ សត្វ សត្វ បត្តានិ, ឯកេកស្មី បត្តេ
សត្វ សត្វ នេវជីតរោ នច្ចន្តិ។ ឯវំ សមន្តា បណ្ណាសយោជនថានេសុ

ហត្ថិនន្តេសុយេវ នជសមជ្ជា ហោត្តិ។ ឯវំ មហន្តំ យសំ អនុភវន្តោ សក្កោ
នេវរាជាវិចរតិ។

សុធម្មាបិ កាលំ កត្វា គន្ធា តត្ថេវ និព្ពត្តិ។ តស្ស ឥត្ថេវ នាម នវ
យោជនសតិកា នេវសភា និព្ពត្តិ។ តត្ថោ រមណីយតំ កិវ អញ្ចំ ឋានំ នាម នត្ថិ,
មាសស្ស អដ្ឋទិវសេ ធម្មស្សវនំ តត្ថេវ ហោតិ។ យាវជ្ជតនា អញ្ញតំ រមណីយំ
ឋានំ ទិស្វា, “សុធម្មា នេវសភាវិយា”តិ វទន្តិ។ នន្ទាបិ កាលំ កត្វា គន្ធា តត្ថេវ
និព្ពត្តិ, តស្ស បញ្ចយោជនសតិកា នន្ទា នាម ចោក្ខរណី និព្ពត្តិ។ ចិត្តាបិ កាលំ
កត្វា គន្ធា តត្ថេវ និព្ពត្តិ, តស្ស បញ្ចយោជនសតិកំ ចិត្តលតាវនំ នាម
និព្ពត្តិ, តត្ថ ឧប្បន្នបុព្វនិមិត្តេ នេវបុត្តេ នេត្វា មោហាយមាណាវិចរន្តិ។ សុជា បន
កាលំ កត្វា ឯកិស្ស គិរិកន្ធរាយ ឯកា ពកសកុណិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ។
សក្កោ អត្តនោ បរិចារិកា ឱលោកេន្តោ “សុធម្មា ឥដេវ និព្ពត្តា, តថា នន្ទា ច
ចិត្តា ច, សុជា នុ ខោ កុហី និព្ពត្តា”តិ ចិន្តេន្តោ តំ តត្ថ និព្ពត្តំ ទិស្វា, “ពាលា កិញ្ចំ
បុញ្ញំ អកត្វា ឥនានិ តិវច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តា, ឥនានិ បន តំ បុញ្ញំ កាវេត្វា
ឥនានេតុំ វដ្តតី”តិ អត្តការំ វិជហិត្វា អញ្ញាតកវេសេន តស្ស សន្តិកំ គន្ធា,
“កី ករោន្តី ឥដ វិចរសី”តិ បុច្ឆិ។ “កោ បន ភ្នំ, សាមី”តិ? “អហំ តេ សាមីកោ
មយោ”តិ។ “កុហី និព្ពត្តោសិ, សាមី”តិ? “អហំ តាវតីសនេវលោកេ និព្ពត្តោ”។
“តវ សហាយិកានំ បន និព្ពត្តជ្ជានំ ជានាសី”តិ? “ន ជានាមិ, សាមី”តិ។ “តាបិ
មមេវ សន្តិកេ និព្ពត្តា, បស្សិស្សសិ តា សហាយិកា”តិ។ “កថាហំ តត្ថ
គមិស្សមី”តិ? សក្កោ “អហំ តំ តត្ថ នេស្សមី”តិ វត្វា ហត្ថតលេ ឋបេត្វា
នេវលោកំ នេត្វា នន្ទាយ ចោក្ខរណីយា តីវេ វិស្សជ្ជេត្វា ឥតរាសំ តិស្សន្តំ
អាហេចេសិ - “តុម្ហាកំ សហាយិកំ សុជំ បស្សិស្សថា”តិ។ “កុហី សា, នេវា”តិ?
“នន្ទាយ ចោក្ខរណីយា តីវេ ឋិតា”តិ អាហា។ តា តិស្សេវាបិ គន្ធា, “អហោ

អយ្យាយ ឯវ្យាបំ អត្តការមណ្ឌនស្ស ជលំ, ឥនាទិស្ស តុណ្ហំ បស្សថ, ចានេ
បស្សថ, ជង្គ្គា បស្សថ, សោភតិ វតស្ស អត្តភារោ”តិ កេឡី កត្វា បក្កមីសុ។

បុន សក្កោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “ទិដ្ឋា តេ សហាយិកា”តិ វត្វា “ទិដ្ឋា មំ
ឧប្បណ្ហាត្វា គតា, តត្ថេវ មំ នេហី”តិ វត្ថេ តំ តត្ថេវ នេត្វា ឧទកេវិស្សន្នេត្វា,
“ទិដ្ឋា តេ តាសំ សម្មត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “ទិដ្ឋា, ទេវា”តិ? “តយាបិ តត្ថ និព្ពត្តន្ធចាយំ
កាតុំ វដ្ឋតី”តិ។ “កី ករោមិ, ទេវា”តិ? “មយា ទិន្នំ ឱវាទំ វក្ខិស្សសី”តិ។
“វក្ខិស្សមិ, ទេវា”តិ។ អថស្ស បញ្ចា សីលានិ ទត្វា, “អប្បមត្តា ហោហី”តិ វត្វា
បក្កាមិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ សយំមតមច្ចកេយេវ បរិយេសិត្វា ខាទតិ។ សក្កោ
កតិចាហច្ចយេន តស្ស វីមំសនត្ថាយ គន្ធា, វាលុកាបិដ្ឋេ មតមច្ចកោ វិយ
ហុត្វា ឧត្តានោ និបដ្ឋិ។ សា តំ ទិស្វា “មតមច្ចកោ”តិ សញ្ញាយ អគ្គហេសិ។
មន្នោ គិលនកាលេ នឌ្ឍដ្ឋំ ចាលេសិ។ សា “សជីវមច្ចកោ”តិ ឧទកេវិស្សន្នេសិ។
សោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា បុន តស្ស បុរតោ ឧត្តានោ ហុត្វា និបដ្ឋិ។ បុន សា
“មតមច្ចកោ”តិ សញ្ញាយ គហេត្វា គិលនកាលេ អគ្គនឌ្ឍដ្ឋំ ចាលេសិ។ តំ
ទិស្វា “សជីវមន្នោ”តិ វិស្សន្នេសិ។ ឯវំ តិក្ខត្ថំ វីមំសិត្វា “សាធុកំ សីលំ វក្ខតី”តិ
អត្តានំ ជាតាបេត្វា “អហំ តវំ វីមំសនត្ថាយ អាគតោ, សាធុកំ សីលំ វក្ខសិ, ឯវំ
វក្ខមាតា ន ចិរស្សេវ មម សន្តិកេ និព្ពត្តិស្សសី, អប្បមត្តា ហោហី”តិ វត្វា
បក្កាមិ។

សា តតោ បដ្ឋាយ បន សយំមតមច្ចលភតិ វា, ន វា។ អលភមាតា
កតិចាហច្ចយេនេវ សុស្សិត្វា កាលំ កត្វា តស្ស សីលស្ស ជលេន
ពារាណសិយំ កុម្មការស្ស ដីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថស្ស
បន្ទវសសោឡសវស្សន្នេសិកកាលេ សក្កោ “កុហី នុ ខោ សា និព្ពត្តា”តិ
អារវន្នេត្តោ ទិស្វា, “ឥនាទិ មយា តត្ថ គន្ធា វដ្ឋតី”តិ ឯឡាលុកវណ្ណេន

បញ្ជ្រាបមាណេហិ សត្តហិ រតនេហិ យានកំ បូរេត្វា តំ ចាដេន្តោ ពារាណសី
បរិសិទ្ធា, “អម្ពតាតា, ឯឡាលុកានិ គណ្ណាថ គណ្ណាថា” តិ ឧគ្គោសេន្តោ វិថី
បដិបដ្ឋិ។ មុគ្គមាសាទីនិ គហេត្វា អាគតេ បន “មូលេន ន ទេមី” តិ វត្វា, “កថំ
ទេសី” តិ វុត្តេ, “សីលរក្ខិកាយ ឥត្តិយា ទម្មី” តិ អាហា។ “សីលំ នាម, សាមិ,
កីទិសំ, កី កាឡំ, ឧទាហុ នីលាទិវណ្ណា” តិ? “តុម្ភេ ‘សីលំ កីទិស’ តិ បិ ន ជាតាថ,
កិមេវំ នំ រក្ខិស្សថ, សីលរក្ខិកាយ បន ទស្សមី” តិ។ “សាមិ, ឯសា កុម្ភការស្ស
ជីតា ‘សីលំ រក្ខាមី’ តិ វិចរតិ, ឯតិស្ស ទេហី” តិ។ សាមិ នំ “តេន ហិ មយ្ហំ ទេហិ,
សាមី” តិ អាហា។ “កាសិ ត្វ” តិ? “អហំ អវិជហិតបញ្ចសីលា” តិ។
“តុយ្ហមេវេតានិ មយា អានីតានី” តិ យានកំ ចាដេន្តោ តស្ស យវំ គន្ធា អញ្ជេហិ
អនាហរិយំ កត្វា ឯឡាលុកវណ្ណេន ទេវទត្តិយំ ធនំ ទត្វា អត្តានំ ជាតាបេត្វា,
“ឥទំ តេ ជីវិតុត្តិយា ធនំ, បញ្ចសីលានិ អឧណ្ណាទីនិ កត្វា រក្ខាហី” តិ វត្វា
បក្កាមិ។

សាមិ តតោ ចរិត្វា អសុរកវនេ អសុរជេដ្ឋកស្ស ជីតា ហុត្វា សក្កស្ស
វេរិយវេ និព្ពត្តិ។ ធ្វិសុ បន អត្តភាវេសុ សីលស្ស សុរក្ខិតត្វា អភិវុទា អហោសិ
សុវណ្ណវណ្ណា អសាធារណាយ រូបសិរិយា សមដ្ឋាគតា។ វេបចិត្តិអសុរិទ្ធោ
អាគតាគតានំ អសុរានំ “តុម្ភេ មម ជីតុ អនុច្ឆិកា ន ហោថា” តិ តំ កស្សចិ
អទត្វា, “មម ជីតា អត្តនាវ អត្តនោ អនុច្ឆិកំ សាមិកំ គហេស្សតី” តិ
អសុរពលំ សន្និចាតាបេត្វា, “តុយ្ហំ អនុច្ឆិកំ សាមិកំ គណ្ណា” តិ តស្ស, ហត្ថ
បុប្ផធាមំ អធាសិ។ តស្មី ខណោ សក្កោ តស្ស និព្ពត្តជ្ជានំ ឱលោកេន្តោ តំ បវត្តិ
ព្រាត្វា, “ឥទានិ មយា គន្ធា តំ អានេតុំ វដ្ឋតី” តិ មហាល្លកអសុរវណ្ណំ និម្មិនិត្វា
គន្ធា បរិសបរិយន្តេ អជ្ជាសិ។ សាមិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តំ ទិដ្ឋមត្តាវ
បុព្វសន្និវាសវសេន ឧប្បន្នេន បេមេន មហោយេនេវ អជ្ឈេត្តជហទយា ហុត្វា,
“ឯសោ មេ សាមិកោ” តិ តស្ស ឧបរិ បុប្ផធាមំ ឱចិ។ អសុរា “អម្ពកំ រាជា ឯត្តកំ

កាល ដីតុ អនុជ្ជវិកំ អលភិត្វា ឥនានិ លភិ, អយមេវស្ស ដីតុ បិតាមហតោ
មហាលូកោ អនុជ្ជវិកោ" តិ លទ្ធមានា អបក្កមីសុ។ សក្កោបិ តំ ហត្ថ គហេត្វា
“សក្កោហមស្មី” តិ នទិត្វា អាកាសេ បក្កន្តិ។ អសុរា “វញ្ជិតម្ហា ជវសក្កោនា” តិ
តំ អនុពន្ធិសុ។ មាតលី, សង្កាហតោ វេជយន្តវេ អាហរិត្វា អន្តរាមគ្គ អដ្ឋាសិ។
សក្កោ តំ តត្ថ អាហេបេត្វា ទេវនគរភិមុខោ ចាយាសិ។ អថស្ស សិប្បលីវនំ
សម្បត្តកាលេ វេសទ្ធិំ សុត្វា ភីតា គរុឡូចោតកាវិរីសុ។ តេសំ សទ្ធិំ សុត្វា
សក្កោ មាតលី បុច្ឆិ - “កេ ឯតេ វិវរន្តិ” តិ? “គរុឡូចោតកា, ទេវា” តិ។ “កី
ការណា” តិ? “វេសទ្ធិំ សុត្វា មរណភយេនា” តិ។ “មំ ឯកំ និស្សយ ឯត្ថកោ
ទិដោ វេជេន វិចុណ្ណិតោ មា នស្សិ, និវត្តេហិ វេ” តិ។ សោបិ
សិន្ធរសហស្សស្ស ទណ្ឌកសញ្ញំ ទត្វា វេ និវត្តេសិ។ តំ ទិស្វា អសុរា
“ជវសក្កោ អសុរាបុរតោ បដ្ឋាយ បលាយន្តោ ឥនានិ វេ និវត្តេសិ, អទ្ធាតេន
ឧបត្ថម្ហាលទ្ធាភរិស្សតី” តិ និវត្តេត្វា អាគមនមគ្គនេវ អសុរាបុរំ បរិសិត្វា
បុន សីសំ ន ឧត្តិបីសុ។

សក្កោបិ សុជំ អសុរកញ្ញំ ទេវនគរំ នេត្វា អឡូតយ្យានំ អប្បរកោដីនំ
ជេដ្ឋិកជ្ជានេ ឋបេសិ។ សា សក្កំ វំ យាចិ - “មហារាជ, មម ឥមស្មី ទេវលោកេ
មាតាបិតរោ វា ភាតិកភតិនិយោ វា នត្ថិ, យត្ថ យត្ថ គប្បសិ, តត្ថ តត្ថ មំ
គហេត្វាវ គច្ឆេយ្យសី” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ តស្ស បដិញ្ញំ អនាសិ។ តតោ
បដ្ឋាយ ចិត្តចាជលិយា បុច្ឆិតាយ អសុរា “អម្ពា កំ និព្ពត្តជ្ជានេ
ទិព្ពចារិច្ឆត្តកស្ស បុប្ផនកាលោ” តិ យុទ្ធត្ថាយ សក្កំ អភិរុហន្តិ។ សក្កោ
ហេដ្ឋាសមុទ្កេ នាគានំ អារក្ខំ អនាសិ, តតោ សុបណ្ណានំ, តតោ កុម្មណ្ណានំ,
តតោ យក្ខានំ។ តតោ ចតុន្នំ មហារាជានំ។ សព្វបរិ បន ឧបទ្ធរនិវត្តនត្ថាយ
ទេវនគរទ្វារេសុ វជិវហត្ថា ឥន្ទបដិមា ឋបេសិ។ អសុរា នាគាទយោ ជិនិត្វា
អាគតាបិ ឥន្ទបដិមា ទ្វារតោ ទិស្វា “សក្កោ និក្ខន្តោ” តិ បលាយន្តិ។ ឯវំ,

មហាលី, មយោ មាលារោ អប្បមាធបដិបទំ បដិបន្និ។ ឯវំ អប្បមត្តោ បនេស
ឯវុបំ ឥស្សរិយំ បត្វា ទិសុ ទេវលោកេសុ រជ្ជំ កាវេសិ។ អប្បមាទោ នាមេស
ពុទ្ធាធិបិ បសត្តោ។ អប្បមាធិនិស្សាយ សព្ពេសម្មិ លោកិយលោកុត្តរានំ
វិសេសានំ អធិគមោ ហោតីតិ វត្ថុ ឥមំ គាថមាហា -

៣០.

“អប្បមាទេន មយវា, ទេវានំ សេដ្ឋតំ គតោ;
អប្បមាធិ បសំសន្តិ, បមាទោ គរហិតោ សទា”តិ។

តត្ថ អប្បមាទេនាតិ មចលគាមេ ភូមិប្បទេសសោធនំ អាទី កត្វា កតេន
អប្បមាទេន។ មយវាតិ ឥទានិ “មយវា” តិបញ្ញាតោ មយោ មាលារោ ទិដ្ឋំ
ទេវលោកានំ រាជគាវេន ទេវានំ សេដ្ឋតំ គតោ។ បសំសន្តិ ពុទ្ធាធម្មោ
បណ្ឌិតា អប្បមាធមេវ ថោមេន្តិ វណ្ណយន្តិ។ កី ការណា? សព្ពេសំ
លោកិយលោកុត្តរានំ វិសេសានំ បដិលាភការណាត្តា។ បមាទោ គរហិតោ
សទាតិ បមាទោ បនតេហិ អរិយេហិ និដ្ឋំ គរហិតោ និដ្ឋិតោ។ កី ការណា?
សព្ពេសម្មិនំ មូលការតោ។ មនុស្សទោគគ្គំ វា ហិ អចាយុប្បត្តិ វា សព្ពា
បមាធមូលិកាយេវាតិ។

គាថាបរិយោសានេ មហាលី លិច្ឆិវី សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ,
សម្បត្តបរិសាយបិ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ ជាតាតិ។

មយវត្ថុ សត្តមំ។

៨. អញ្ញាតរកិក្កវត្ថុ

អប្បមាទរតោភិក្ខុតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ
ភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

សោ ភិវ សត្តុ សន្តិកេ យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ កថាបេត្វា អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា
យដេន្តោ វាយមន្តោ អរហត្តំ បត្តំ នាសក្ខិ។ សោ “វិសេសេត្វា កម្មជ្ជានំ
កថាបេស្សមី” តិ តតោ និក្ខមិត្វា សត្តុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មហន្តំ
នាវគ្គី ឧដ្ឋិតំ ទិស្វា វេកេន ឯកំ មុណ្ហបព្ពតមត្តកំ អភិរុយ្ហ និសិទ្ធា អរញ្ញំ
ឧយ្ហមានំ អគ្គី ទិស្វា អារម្មណំ គណ្ហិ - “យថា អយំ អគ្គី មហន្តានិ ច ខុទ្ទកានិ ច
ឧបាទានានិ ឧបាទានោ គច្ឆតិ, ឯវំ អរិយមគ្គញ្ញាណគ្គិនាមិ មហន្តានិ ច ខុទ្ទកានិ
ច សំយោជនានិ ឧបាទានេន គន្តព្ភំ ភវិស្សតី” តិ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធាវ
តស្ស ចិត្តាចារំ ញាត្វា, “ឯវមេវ, ភិក្ខុ, មហន្តានិមិ ខុទ្ទកានិមិ ឧបាទានានិ វិយ
ឥមេសំ សត្តានំ អត្តន្តរេ ឧប្បជ្ជមាណនិ អណុំ ជូលានិ សំយោជនានិ, តានិ
ញ្ញាណគ្គិនា លាបេត្វា អភព្ពប្បត្តិកានិ កាតុំ វដ្ដតី” តិ វត្វា ឱភាសំ
វិស្សន្នេត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ អភិមុខេ និសិទ្ធា វិយ បញ្ញាយមាណោ ឥមំ
ឱភាសកាថមាហា -

៣១.

“អប្បមាទរតោភិក្ខុ, បមាទេ ភយទស្សី វា;
សំយោជនំ អណុំ ជូលំ, ឧបំ អគ្គីវ គច្ឆតី” តិ។

តត្ថ អប្បមាទរតោភិ អប្បមាទេ រតោ អភិរតោ, អប្បមាទេន
វីតិនាមេន្តោតិ អន្តោ។ បមាទេ ភយទស្សី វាតិ និរយុប្បត្តិអាទិកំ បមាទេ ភយំ
ភយតោ បស្សន្តោ, តាសំ វា ឧប្បត្តិនំ មូលត្តា បមាទំ ភយតោ បស្សន្តោ។
សំយោជនន្តិ វដ្ដទុក្ខេន សទ្ធិ យោជនំ ពានុនំ បជានំ វដ្ដេ ឱសីនាបនសមត្តំ
ទសវីធំ សំយោជនំ។ អណុំ ជូលន្តិ មហន្តញ្ញា ខុទ្ទកញ្ញា។ ឧបំ អគ្គីវ គច្ឆតីតិ

យថា អយំ អគ្គី ឯតំ មហន្តញ្ច ខុទ្ទកញ្ច ឧបាទានំ ឧបាស្ថោ គច្ឆតិ។ ឯវមេសោ
អប្បមាទរតោ ភិក្ខុ អប្បមាទាធិគតេន ញ្ញាណគ្គិនា ឯតំ សំយោជនំ ឧបាស្ថោ
អភព្ភប្បត្តិកំ ករោស្ថោ គច្ឆតិ តិ អត្ថោ។

គាថាបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ យថានិសិដ្ឋោ វ សព្ភសំយោជនានិ លាបេត្វា
សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ បត្វា អាកាសេនាគន្ធា តថាគតស្ស សុវណ្ណាវណ្ណំ
សរីរំ ថោមេត្វា វណ្ណាត្វា វន្ទមាលោវ បក្កាមីតិ។

អញ្ញាតភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. និគមវាសិតិស្សត្ថេវត្ថុ

អប្បមាទរតោ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារេន្តោ
និគមវាសិតិស្សត្ថេវ នាម អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ចិ សាវត្ថិតោ អវិទូរេ និគមកាមេ ជាតសំវឌ្ឍោ ឯកោ កុលបុត្តោ
សត្តុ សាសនេ បព្ពជិត្វាលទ្ធិបសម្មទោ “និគមវាសិតិស្សត្ថេវេ នាម អប្បិច្ឆោ
សន្តុដ្ឋោ បរិវិត្តោ អារទ្ធវិរិយោ” តិ បញ្ញាយិ។ សោ និពទ្ធិំ ញ្ញាតិកាមេយេវ
បិណ្ឌាយ វិចរតិ។ អនាថបិណ្ឌិកាធិសុ មហាទានានិ ករោន្តេសុ,
បសេនទិកោសលេ អសទិសទានំ ករោន្តេបិ សាវត្ថី នាគច្ឆតិ។ ភិក្ខុ “អយំ
និគមវាសិតិស្សត្ថេវេ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ញ្ញាតិសំសដ្ឋោ វិហារតិ,
អនាថបិណ្ឌិកាធិសុ មហាទានានិ ករោន្តេសុ, បសេនទិកោសលេ
អសទិសទានំ ករោន្តេបិ នេវ អាគច្ឆតិ” តិ កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា សត្តុ
អាហេយីសុ។ សត្តា តំ បក្កាសាបេត្វា, “សច្ចំ កិរ ភ្នំ, ភិក្ខុ, ឯវំ ករោសី” តិ
បុច្ឆិត្វា, “នត្ថិ, ភន្តេ, មយ្ហំ ញ្ញាតិសំសត្ថោ, អហំ ឯតេ មនុស្សេ និស្សយ
អដ្ឋោហរណីយមត្តំ អាហារំ លភាមិ លូទេ វា បណីតេ វា។ យាបនមត្តេ លទ្ធវេ

បុន ក៏ អាហារបរិយេសនេនាតិ ន គន្ធាមិ, ញាតិហិ បន មេ សំសគ្គោ នាម
នត្ថិ, ភន្តេ” តិ វុត្តេ សត្តា បកតិយាបិ តស្ស អជ្ឈាសយំ វិជានន្តោ - “សាធុ
សាធុ, ភិក្ខុ” តិ តស្ស សាធុការំ ទត្វា, “អនច្ឆរិយំ ខោ បនេតំ ភិក្ខុ, យំ ត្វំ មាទិសំ
អាចរិយំ លភិត្វា អប្បិទ្ធោ អហោសិ។ អយញ្ញំ អប្បិច្ឆតា នាម មម តន្តិ, មម
បវេណី” តិ វត្វា ភិក្ខុហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ -

អតីតេ ហិមវន្តេ គន្ធាតិវេ ឯកស្មី ឧទុម្ពរវនេ អនេកសហស្សា សុវា
វសីសុ។ តច្រេតកោ សុវរាជា អត្តនោ និវាសនុក្ខស្ស ជលេសុ ឱណេសុ យំ
យនេវ អវសិដ្ឋំ ហោតិ អត្តរោ វា បត្តំ វា តហោ វា, តំ តំ ខាទិត្វា គន្ធាយំ ចានីយំ
បិវិត្វា បរមប្បិទ្ធោ សន្តុដ្ឋា ហុត្វា អញ្ញត្ថ ន គន្ធាតិ។ តស្ស
អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋការំ គុណេន សក្កស្ស ភវនំ កម្មិ។ សក្កោ អារដ្ឋមា នោ តំ ទិស្វា
តស្ស វីមំសនត្ថំ អត្តនោ អានុភាវេន តំ វុត្តំ សុក្ខាបេសិ។ វុត្តោ ឱភគ្គោ
ខាលុមត្តោ និទ្ទាវនិទ្ទាវ ហុត្វា វាតេ បហវន្តេ អាគោដិសោវិយ សទ្ធិំ
និច្ឆារេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្ស និទ្ទេហិ ចុណ្ណានិ និក្ខមន្តិ។ សុវរាជា តានិ ខាទិត្វា
គន្ធាយំ ចានីយំ បិវិត្វា អញ្ញត្ថ អគន្ធា វាតាតបំ អគណេត្វា
ឧទុម្ពរខាលុមត្តកេ និសីទតិ។ សក្កោ តស្ស បរមប្បិច្ឆការំ ញាត្វា,
“មិត្តធម្មគុណំ កថាបេត្វា វរមស្ស ទត្វា ឧទុម្ពរំ អមតជលំ កត្វា
អាគមិស្សមី” តិ ឯកោ ហំសរាជា ហុត្វា សុដំ អសុរកញ្ចំ បុរតោ កត្វា
ឧទុម្ពរវនំ គន្ធា អវិទូរេ ឯកស្ស វុក្ខស្ស សាខាយ និសីទិត្វា តេន សទ្ធិំ កថេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

“សន្តិ វុត្តោ ហរិបត្តា, ធុមាទេកជលា ពហូ;
កស្មា នុ សុក្ខេ កោឡាបេ, សុវស្ស និរតោ មនោ” តិ។ (ជា. ១.៩.៣០);

សព្វំ សុវត្ថំ ជាតកំ នវកនិចារេ អាគតនយេនេវ វិត្តារេតព្វំ។ អដ្ឋប្បត្តិយេវ
ហិ តត្ថ ច ឥធម្ម ធនានា, សេសំ តាធិសមេវ។ សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា,
“តទា សក្កោ អានន្ទោ អហោសិ, សុវរាជា អហាមេវ” តិ វត្វា, “ឯវំ, ភិក្ខុវេ,
អប្បិច្ឆតា នាមេសា មម តន្តិ, មម បវេណី, អនច្ឆរិយា មម បុត្តស្ស
និគមវាសិតិស្សស្ស មាធិសំ អាចរិយំ លភិត្វា អប្បិច្ឆតា, ភិក្ខុនា នាម
និគមវាសិតិស្សនរិយ អប្បិច្ឆនេវ ភវិតព្វំ។ ឯវុចោ ហិ ភិក្ខុ អភព្ពោ
សមថវិបស្សនាធម្មេហិ វា មគ្គជលេហិ វា បរិហានាយ, អញ្ញាទត្ថុ និព្ពានស្សេវ
សន្តិកេ ហោតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣២.

“អប្បមាទរតោ ភិក្ខុ, បមាទេ ភយទស្សិ វា;
អភព្ពោ បរិហានាយ, និព្ពានស្សេវ សន្តិកេ” តិ។

តត្ថ អភព្ពោ បរិហានាយាតិ សោ ឯវុចោ ភិក្ខុ សមថវិបស្សនាធម្មេហិ វា
មគ្គជលេហិ វា បរិហានាយ អភព្ពោ, នាមិ បត្តេហិ បរិហាយតិ, ន អប្បត្តានិ ន
ចាបុណាតិ។ និព្ពានស្សេវ សន្តិកេតិ កិលេសបរិនិព្ពានស្សបិ
អនុចាទាបរិនិព្ពានស្សបិ សន្តិកេយេវាតិ។

កាថាបរិយោសានេ និគមវាសិតិស្សត្ថេវេ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណី។ អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ មហាជនស្ស សាត្តិកា
ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

និគមវាសិតិស្សត្ថេវត្ថុ នវមំ។

អប្បមាទវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។ ទុតិយោ វគ្គោ។

៣. ចិត្តវគ្គោ

១. មេឃឹយត្ថេវវត្ថុ

ជន្មនំ ចបលំ ចិត្តន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ចាលិកាយ បព្ពតេ វិហារន្តោ
អាយស្មន្តំ មេឃឹយំ អារត្ត កថេសិ។

តស្ស វត្ថុវិការវនត្ថំ សត្ថំ មេឃឹយសុត្តន្តំ (ឧទា. ៣១) វិគ្គារេតត្ថំ។ សត្តា បន
តីហិ វិតក្កេហិ អន្ទាសត្តតាយ តស្មី អម្ពវនេ បធានំ អនុយុញ្ជិតុំ
អសក្កណិក្ខា អាគតំ មេឃឹយត្ថេវ អាមន្តេត្វា, “អតិភារិយំ តេ, មេឃឹយ, កតំ
‘អាគមេហិ តាវ, មេឃឹយ, ឯកកោម្ពិ យាវ អញ្ញោបិ កោចិ ភិក្ខុ អាគច្ឆតី’ តិ មំ
យាចន្តំ ឯកកំ បហាយ គច្ឆន្តេន ភិក្ខុនា នាម ឯវំ ចិត្តវសិកេន ភវិតុំ ន វដ្ឋតិ,
ចិត្តំ នាមេតំ លហុកំ, តំ អត្តនោ វសេ វត្ថេតុំ វដ្ឋតី” តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ កាថា
អភាសិ -

៣៣.

“ជន្មនំ ចបលំ ចិត្តំ, ទ្វារក្ខំ ទុន្ទិវារយំ;
ឧជុំ ករោតិ មេធាវី, ឧសុកាហោវ តេជនំ។

៣៤.

“វារិជោវ ថលេ ឱត្តោ, ឌីកមោកតឧត្តតោ;
បរិប្បន្ទតិទំ ចិត្តំ, មារធយ្យំ បហាតវេ” តិ។

តត្ថ ជន្មនន្តិ រូបាធិសុ អារម្មណេសុ វិប្បន្នមាណំ។ ចបលន្តិ ឯកភវិយាបថេន
អសណ្ឋាហន្តោ តាមទារកោវិយ ឯកស្មី អារម្មណេ អសណ្ឋាហនតោ ចបលំ។
ចិត្តន្តិ វិញ្ញាណំ, ភូមិវត្ថុអារម្មណភិក្ខុយាធិវិចិត្តតាយ បនេតំ “ចិត្ត” ន្តិ វត្ថុ។

ទូរក្ខន្ធិ កិដ្ឋសម្ភារេ ហ្មឺនេ កិដ្ឋខាទកកោណំ វិយ ឯកកស្មី
សប្បាយាម្មណោយេវ ធុដ្ឋបនតោ ទូរក្ខំ។ ធុដ្ឋវាយន្តិវិសភាគារម្មណំ គប្បន្តំ
បដិសេដតុំ ធុក្ខត្តា ធុដ្ឋវាយំ។ ឧសុកាវេវ តេជនន្តិ យថា នាម ឧសុកាវេ
អរញ្ញតោ ឯកំ វុត្តនណ្ឌកំ អាហរិទ្ធា និត្តចំ កត្វា កញ្ជិយតេលេន មកេត្វា
អផ្ការកបល្លេ តាបេត្វា វុក្ខាលកេ ឧប្បិឡេត្វា និវុត្តំ ឧដុំ វាលវិជ្ឈនយោគ្គំ
ករោតិ, កត្វា ច បន រាជរាជមហាមត្តានំ សិប្បំ ទស្សេត្វា មហន្តំ
សក្ការសម្មានំ លកតិ, ឯវមេវ មេធាវី បណ្ឌិតោ វិញ្ញ បុរិសោ
ជន្មនាទិសភាវមេតំ ចិត្តំ ធុតផ្ការញ្ញាវាសវសេន, និត្តចំ
អបគតធុឡារិកកិលេសំ កត្វា សទ្ធាសិនេហាន តេមេត្វា
កាយិកចេតសិករិយេន តាបេត្វា សមថវិបស្សនាលកេ ឧប្បិឡេត្វា ឧដុំ
អកុដិលំ និត្តិសេវនំ ករោតិ, កត្វា ច បន សម្ពាវេ សម្មសិទ្ធា មហន្តំ អវិជ្ជក្ខន្ធី
បទាលេត្វា, “តិស្សោវិជ្ជា, ធម៌អភិញ្ញា, នវ លោកុត្តរធម្មេ” តិ ឥមំ វិសេសំ
ហត្ថគតមេវ កត្វា អគ្គនក្ខិណោយ្យភាវំ លកតិ។

វារិដោវាតិ មច្ឆោវិយ, ជលេ ឱត្តោតិ ហត្ថេន វា ចានេន វា ជាលាទីនំ វា
អញ្ញាតវេន ជលេ នឱតោ។ ធុកមោកតធុត្តតោតិ “ធុកបុណ្ណេហិ បិវេហិ” តិ
ឯត្ថ (មហាវ. ៣០៦) ឧទកំ ធុកំ, “ធុកំ បហាយ អនិកេតសារី” តិ ឯត្ថ (សុ. និ.
៨៥០) អាលយោ, ឯត្ថ ឧភយម្បិ លត្តតិ។ “ធុកមោកតធុត្តតោ” តិ ហិ ឯត្ថ
ធុកមោកតោតិ ឧទកសម្ពាតា អាលយាតិ អយមត្ថោ។ ធុត្តតោតិ ឧទ្ធាជា។
បរិប្បន្នតិ ចិត្តន្តិ យថា សោ ឧទកាលយតោ ធុត្តតោ ជលេ ឱត្តោ មច្ឆោ ឧទកំ
អលកន្តោ បរិប្បន្នតិ, ឯវមិទំ បញ្ចកាមគុណាលយាភិវតំ ចិត្តំ តតោ ឧទ្ធវិទ្ធា
មារធម្មសម្ពាតំ វុត្តំ បហាតុំ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានេ ឱត្តំ
កាយិកចេតសិករិយេន សន្តាបិយមានំ បរិប្បន្នតិ, សណ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ។
ឯវំ សន្តេបិ ធុរំ អនិក្ខិបិទ្វា មេធាវី បុគ្គលោ តំ វុត្តនយេនេវ ឧដុំ កម្មនិយំ

ករោតីតិ អត្តោ។ អបរោ នយោ - ឥទំ មារធយ្យំ កិលេសវដ្តំ អវិជហិត្វា បិតំ
ចិត្តំ សោ វារិជោរិយ បរិប្បន្នតិ, តស្មា មារធយ្យំ បហាតវេ, យេន
កិលេសវដ្តសង្ខាតេន មារធយ្យេនេវ បរិប្បន្នតិ, តំ បហាតព្ពន្ធិ។

គាថាបរិយោសានេ មេឃិយត្ថេរោ សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋិតោ, អញ្ជេបិ
ពហូ សោតាបន្នាធយោ ជាតាតិ។

មេឃិយត្ថេរវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញាតវកិក្ខុវត្ថុ

ទុន្និគ្គហស្សុ លហុនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ វិហារន្តោ
អញ្ញាតវំ កិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

កោសលរញ្ជោ កិរវិជិតេ បព្ពតចានេ មាតិកកាមោ នាម ឯកោ
យនវាសោ កាមោ អហោសិ។ អថេកធិវសំ សដ្ឋិមត្តា កិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ យាវ
អរហត្តា កម្មជ្ជានំ កថាបេត្វា តំ កាមំ គន្ធា បិណ្ឌាយ បរិសីសុ។ អថ នេ យោ
តស្ស កាមស្ស សាមិកោ មាតិកោ នាម, តស្ស មាតា ធិស្វា គេហេ
និសីទាបេត្វា នានគ្គរសេន យាគុកត្តេន បរិសីសិត្វា, “កន្លេ, កត្ត គន្លកាមា” តិ
បុច្ឆិ។ “យថា ជាសុកជ្ជានំ មហាឧចាសិកេ” តិ។ សា “វស្សវាសជ្ជានំ, អយ្យា,
បរិយេសន្តិ មញ្ញោ” តិ ព្រាត្វា ចាទម្វលេ និបដ្ឋិត្វា, “សថេ, អយ្យា, ឥមំ តេមាសំ
ឥធវ វសីស្សន្តិ, អហំ តីណិ សរណានិ, បញ្ចា សីលានិ គហេត្វា ឧចោសថកម្មំ
កិរស្សមី” តិ អាហា។ កិក្ខុ “មយំ ឥមំ និស្សយ កិក្ខាយ អកិលមន្តា
ភវនិស្សរណំ កាតុំ សក្ខិស្សមា” តិ អធិវាសយីសុ។ សា តេសំ វសនជ្ជានំ
វិហារំ បដិជគ្គិត្វា អនាសិ។

តេ តត្រូវ វសន្តា ឯកទិវសំ សន្និបតិក្ខា អញ្ញមញ្ញំ ឡើយទីសុ, “អាវុសោ,
អម្ពេហិ បមាទទាវំ ចរិតំ ន វដ្តតិ។ អម្ពាកញ្ញិ សកគេហំ វិយ អដ្ឋ មហានិរយា
វិវជន្តារាយេវ, ធរមានកតុទ្ធស្ស ខោ បន សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា មយំ
អាគតា, ពុទ្ធា ច នាម បទានុបទិកំ វិចរន្តេនាបិ សឋេន អាវាធតុំ ន សក្កា,
យថាជ្ឈាសយេនេវ អាវាធតុំ សក្កា, អប្បមត្តា ហោថ, ទីហិ ឯកជ្ជានេ ន
ហិតតំ, ន និសីទិតតំ, សាយំ ខោ បន ថេរ្យបដ្ឋានកាលេ ចាតោវ
ភិក្ខុចារកាលេ ឯកតោ ភវិស្សម, សេសកាលេ ទ្វេ ឯកតោ ន ភវិស្សម,
អបិថ ខោ បន អដាសុកេន ភិក្ខុនា អាគន្ធា វិហារមជ្ឈេ យណ្ឌិយា បហតាយ
យណ្ឌិសញ្ញាយ អាគន្ធា តស្ស ភេសជ្ជំ កវិស្សមា”តិ។

តេសុ ឯវំ កតិកំ កត្វា វិហារន្តេសុ ឯកទិវសំ សា ឧចាសិកា
សប្បិភេលជាណិតាទីនិ គាហាបេត្វា ធាសធាសិកម្មករាទីហិ បរិវុតា
សាយន្តសមយេ តំ វិហារំ គន្ធា វិហារមជ្ឈេ ភិក្ខុ អទិស្វា, “កហំ នុ ខោ, អយ្យា,
គតា”តិ បុរិសេ បុច្ឆិកា, “អត្ថនោ អត្ថនោ វត្ថុជ្ជានទិវាជ្ជានេសុ និសិទ្ធា ភវិស្សន្តិ,
អយ្យេ”តិ វុត្ថេ, “កី នុ ខោ កត្វា ទដ្ឋំ សក្ខិស្សមី”តិ អាហា។ អថ នំ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស កតិកាវត្ថុំ ជាននមនុស្សា អាហំសុ - “យណ្ឌិយា បហតាយ
សន្និបតិស្សន្តិ, អយ្យេ”តិ។ សា ថ យណ្ឌិ បហារាបេសិ។ ភិក្ខុ យណ្ឌិសទ្ធិ សុត្វា,
“កស្សបិ អដាសុកំ ភវិស្សតី”តិ សកសកជ្ជានេហិ និក្ខមិត្វា វិហារមជ្ឈេ
សន្និបតីសុ។ ទ្វេបិ ជនា ឯកមគ្គេនាគតា នាម នត្ថិ។ ឧចាសិកា
ឯកេកជ្ជានតោ ឯកេកមេវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “មម បុត្តេហិ អញ្ញមញ្ញំ កលហោ
កតោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ វត្ថុត្វា បុច្ឆិ - “កលហំ នុ ខោ, ភន្តេ,
កវិត្តា”តិ? “ន ករោម, មហាឧចាសិកេ”តិ។ “សថ វោ, ភន្តេ, កលហោ នត្ថិ,
អថ កស្មា យថា អម្ពាកំ គេហំ អាគច្ឆន្តា សព្វេ ឯកតោវ អាគច្ឆថ, ឯវំ
អនាគត្វា ឯកេកជ្ជានតោ ឯកេការ អាគតា”តិ? “មហាឧចាសិកេ, ឯកេកស្មី

ថាទេនិស័យទិស្វាសមណាធម៌ ក៏រម្ងាប់"តិ។ "កោ ឯស, ភន្តេ, សមណាធម្មោ
នាមា"តិ? "ទុត្តិសាការេ សង្ឃាយំ ករោម, អត្តភារេ ច ខយវយំ បដ្ឋបេម,
មហាឧបាសិកេ"តិ។ "កី បន, ភន្តេ, ទុត្តិសាការេ សង្ឃាយំ កាតុំ, អត្តភារេ ច
ខយវយំ បដ្ឋបេតុំ តុម្ហាកមេវ វុដ្ឋតិ, ឧទាហុ អម្ហាកម្មីតិ, កស្សបិបិ អវារតោ
ឯស ធម្មោ, មហាឧបាសិកេ"តិ។ "តេន ហិ, ភន្តេ, មយ្ហម្មិ ទុត្តិសាការំ ទេថ,
អត្តភារេ ច ខយវយបដ្ឋបនំ អាចិត្តថា"តិ។ "តេន ហិ ឧគ្គណ្ហា,
មហាឧបាសិកេ"តិ សព្វំ ឧគ្គណ្ហាបេសុំ។

សា តតោ បដ្ឋាយ ទុត្តិសាការេ សង្ឃាយំ កត្វា អត្ថនិ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា
តេហិ ភិក្ខុហិ បុរេតរមេវ តយោ មគ្គេ, តីណិ ច ជលានិ ចាបុណិ។ មគ្គេនេវ
ចស្ស ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា លោកិយអភិញ្ញា ច អាគមីសុ។ សា
មគ្គជលសុខតោ វុដ្ឋាយ ទិព្វចក្ខុនា ឱលោកេត្វា, "កតា នុ ខោ មម បុត្តេហិ
អយំ ធម្មោ អធិគតោ"តិ ឧបទារេន្តី សព្វេបិមេ សរាគា សនោសា សមោហា
ឈានវិបស្សនាមត្តម្មិ តេសំ នត្ថិ, "កី នុ ខោ មយ្ហំ បុត្តានំ អរហត្តស្ស
ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, នត្ថិ"តិ អារវ្កេត្វា, "អត្ថិ"តិ ទិស្វា, "សេនាសនសប្បាយំ នុ
ខោ អត្ថិ, នត្ថិ"តិ អារវ្កេត្វា តម្មិ ទិស្វា, "បុគ្គលសប្បាយំ នុ ខោ លភន្តិ, ន
លភន្តិ"តិ អារវ្កេត្វា, បុគ្គលសប្បាយម្មិ ទិស្វា, "អាហារសប្បាយំ នុ ខោ លភន្តិ,
ន លភន្តិ"តិ ឧបទារេន្តី "អាហារសប្បាយំ នេសំ នត្ថិ"តិ ទិស្វា តតោ បដ្ឋាយ
នាធាវិធំ យាតុំ, អនេកប្បការំ ខន្ធកំ, នានគ្គរសញ្ញា ភោជនំ សម្មាទេត្វា
តេហេ ភិក្ខុ និស័យាបេត្វា ទត្តិលោកនកំ ទត្វា, "ភន្តេ, តុម្ហាកំ យំ យំ វុដ្ឋតិ, តំ
តំ គហេត្វា បរិភុញ្ញថា"តិ និយ្យទេសិ។ តេ យថារុចិ យាតុអាជីនិ គហេត្វា
បរិភុញ្ញន្តិ។ តេសំ សប្បាយាហារំ លភន្តានំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។

តេ ឯកគ្រួន ចិត្តនវិបស្សនំ វឌ្ឍនត្វា ន ចិរស្សេវ សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហន្តំ បទ្វា ចិន្តយីសុ - “អហោ មហាឧចាសិកា អម្ពាភំ បតិជ្ជា ជាតា, សចេ
មយំ សប្បាយាហារំ នលភិម្ព, ន នោ មគ្គដលបដិវេជោ អភវិស្ស, ឥនានិ
វុដ្ឋវស្ស បវាវេត្វា សត្តុ សន្តិកំ គមិស្សមា” តិ។ តេ “សត្តារំ ទដ្ឋកាមម្ពា” តិ
មហាឧចាសិកំ អាបុច្ឆីសុ។ “មហាឧចាសិកា សាធុ, អយ្យ” តិ។ តេ អនុគន្ធា
បុនបិ, “ភន្តេ, អម្ពេ ឱលោកេយ្យាថា” តិ ពហុនិ បិយវេចនានិ វត្វា បដិនិវត្តិ។
តេបិ ខោ ភិក្ខុ សាវត្ថី គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសិទ្ធា “កច្ចិ, ភិក្ខុវេ,
ឧមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, ន ច បិណ្ឌាកេន កិលមិត្តា” តិ វុត្តេ “ឧមនីយំ, ភន្តេ,
យាបនីយំ, ភន្តេ, បិណ្ឌាកេន បន នេវ កិលមិម្ព។ អម្ពាកញ្ជិ មាតិកមាតា
នាមេកា ឧចាសិកា ចិត្តាចារំ ព្រាត្វា, ‘អហោ វត នោ ឯវរូបំ នាម អាហារំ
បដិយាទេយ្យ’ តិ ចិន្តិតេ យថាចិន្តិតំ អាហារំ បដិយាទេត្វា អនាសី” តិ តស្សា
គុណាកមំ កថយីសុ។

អញ្ញតរោ ភិក្ខុ តស្សា គុណាកមំ សុត្វា តត្ថ គន្ធាកាមោ ហុត្វា សត្តុ
សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា, “ភន្តេ, តំ កាមំ គមិស្សមី” តិ សត្តារំ អាបុច្ឆិត្វា
ជេតវនតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ភេន តំ កាមំ បទ្វា វិហារំ បរិសនទិវសេយេវ
ចិន្តេសិ - “អយំ កិវ ឧចាសិកា ចិន្តិតចិន្តិតំ ជាតាតិ, អហព្វា មគ្គកិលន្តោ
វិហារំ បដិជគ្គិតុំ ន សត្វិស្សមិ, អហោ វត មេ វិហារបដិជគ្គកំ មនុស្សំ
បេសេយ្យ” តិ។ ឧចាសិកា គហេ និសិទ្ធាវ អាវុដ្ឋន្តី តមត្ថំ ព្រាត្វា, “គច្ច, វិហារំ
បដិជគ្គិត្វា ឯហី” តិ មនុស្សំ បេសេសិ។ ឥតរោ បិ ចានីយំ បិវិតុកាមោ “អហោ
វត មេ សក្ខវចានកំ កត្វា បេសេយ្យ” តិ ចិន្តេសិ។ ឧចាសិកា តម្បិ បេសេសិ។
សោ បុនទិវសេ “ចាតោវ សិនិទ្ធកាយាគុំ មេ សឧត្តរិកដ្ឋំ បេសេតូ” តិ ចិន្តេសិ។
ឧចាសិកា តថា អកាសិ។ សោ យាគុំ បិវិត្វា, “អហោ វត មេ ឯវរូបំ ឧដ្ឋកំ
បេសេយ្យ” តិ ចិន្តេសិ។ ឧចាសិកា តម្បិ បេសេសិ។ សោ ចិន្តេសិ - “អយំ

ឧបាសិកា មយា សព្វំ ចិន្តិតចិន្តិតំ បេសេសិ, អហំ ឯតំ ទដ្ឋកាមោ, អហោ វត
មេ នាទគ្គរសភោជនំ កាហាបេត្វា សយមេវ អាគច្ឆយ្យ” តិ។ ឧបាសិកា “មម
បុត្តោ មំ ទដ្ឋកាមោ, អាគមនំ មេ បច្ឆាសីសតី” តិ ភោជនំ កាហាបេត្វា វិហារំ
គន្ធា តស្ស អធាសិ។ សោ កតភត្តកិច្ចោ “មាតិកមាតា នាម ភូ,
មហាឧបាសិកេ” តិ បុច្ឆិ។ “អាម, តាតា” តិ។ “ភូ បរចិត្តំ ជាតាសី” តិ? “កី មំ
បុច្ឆសិ, តាតា” តិ? “មយា ចិន្តិតចិន្តិតំ សព្វមកាសិ, តេន តំ បុច្ឆាមី” តិ។
“បរចិត្តជាទនកភិក្ខុ ពហូ, តាតា” តិ? “នាហំ អញ្ញោ បុច្ឆាមិ, តុវំ បុច្ឆាមិ,
ឧបាសិកេ” តិ។ ឯវំ សន្តេបិ ឧបាសិកា “បរចិត្តំ ជាតាមី” តិ អវត្វា “បរចិត្តំ
ជាទន្ធា នាម ឯវំ ករោត្តិ បុត្តា” តិ អាហា។ សោ “ភារិយំ វតិទំ កម្មំ, បុព្វជ្ជនា នាម
សោភនម្បិ អសោភនម្បិ ចិន្តេន្តិ, សចាហំ កិញ្ចិ អយុត្តំ ចិន្តយិស្សមិ, សហ
ភណ្ឌាកេន ចោវំ ចូឡាយ គណ្ណាន្តិវិយ មំវិប្បការំ ចាបេយ្យ, មយា ឥតោ
បលាយិ តុំ វដ្ដតី” តិ ចិន្តេត្វា, “ឧបាសិកេ, អហំ គមិស្សមី” តិ អាហា។ “កហំ,
អយ្យ” តិ? “សត្តុ សន្តិកំ, ឧបាសិកេ” តិ។ “វសេ តាវ, ភន្តេ, ឥធា” តិ។ “ន
វសិស្សមិ, ឧបាសិកេ, គមិស្សមេវា” តិ និក្ខមិត្វា សត្តុ សន្តិកំ អគមាសិ។ អថ
នំ សត្តា “កី ភិក្ខុ ន ភូ តត្ថ វសសី” តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ, ន សក្កា តត្ថ
វសិតុ” តិ។ “កី ការណា ភិក្ខុ” តិ? “ភន្តេ, សា ឧបាសិកា ចិន្តិតចិន្តិតំ សព្វំ
ជាតាតិ, បុព្វជ្ជនា ច នាម សោភនម្បិ អសោភនម្បិ ចិន្តេន្តិ, សចាហំ កិញ្ចិ
អយុត្តំ ចិន្តេស្សមិ, សហ ភណ្ឌាកេន ចោវំ ចូឡាយ គណ្ណាន្តិវិយ មំវិប្បការំ
ចាបេស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា អាគតោម្ពីតិ។ “ភិក្ខុ, តត្ថ វសិតុ វដ្ដតី” តិ, “ន
សក្កាមិ, ភន្តេ, នាហំ តត្ថ វសិស្សមី” តិ។ “តេន ហិ ភូ, ភិក្ខុ, ឯកមេវ វត្ថុតុ
សក្ខិស្សសី” តិ។ “កី, ភន្តេ” តិ? “តវ ចិត្តមេវ វត្ថុ, ចិត្តំ នាមេតំ ទុវក្ខំ, ភូ អត្ថនោ
ចិត្តមេវ និក្ខណ្ឌា, មា អញ្ញំ កិញ្ចិ ចិន្តយិ, ចិត្តំ នាមេតំ ទុន្ទិក្ខហ” តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

៣៥.

“ទុដ្ឋិគ្គហស្ស លហុនោ, យត្ថកាមនិចាតិនោ;
ចិត្តស្ស ធម៌ថោ សាធុ, ចិត្តំ ទន្តំ សុខាវហ”ន្តិ។

តត្ថ ចិត្តំ នាមេតំ ទុក្ខេន និក្ខយ្ហតីតិ ទុដ្ឋិគ្គហំ។ លហំ ឧប្បជ្ឈតិ ច និរុដ្ឋតិ
ចាតិ លហំ។ តស្ស ទុដ្ឋិគ្គហស្ស លហុនោ។ យត្ថកាមនិចាតិនោតិ យត្ថ
កត្តចិន្ទេវ និបតនសីលស្ស។ ឯតញ្ចំ លភិក្ខុជ្ជានំ វា អលភិក្ខុជ្ជានំ វា
យុត្តជ្ជានំ វា អយុត្តជ្ជានំ វា ន ជាតាតិ, នេវ ជាតី ឱលោកេតិ, ន កោត្តំ, ន វយំ។
យត្ថ យត្ថ ឥន្ទតិ, តត្ថ តត្ថេវ និបតតីតិ “យត្ថកាមនិចាតី”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស
ឯវុបស្ស ចិត្តស្ស ធម៌ថោ សាធុ ចត្វហិ អរិយមគ្គហិ ទន្តការោ យថា
និព្វិសេវនំ ហោតិ, តថា កត្តការោ សាធុ។ កី ការណា? ឥន្ទញ្ចំ ចិត្តំ ទន្តំ
សុខាវហំ និព្វិសេវនំ កតំ មគ្គជលសុខំ បរមត្ថនិព្វានសុខញ្ច អារហតីតិ។

នេសនាបរិយោសានេ សម្មត្ថបរិសាយ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ,
មហាជនស្ស សាត្តិកា ធម្មនេសនា ជាតាតិ។

សត្តា តស្ស ភិក្ខុនោ ឥមំ ឱវាទំ ទត្វា, “គច្ឆ, ភិក្ខុ, អញ្ញំ កិញ្ចំ អចិន្តយិត្វា
តត្ថេវ វសាហី”តិ បហិណិ។ សោ ភិក្ខុ សត្តុ សន្តិកា ឱវាទំ លភិក្ខុ តត្ថ
អគមាសិ។ កិញ្ចំ ពហិទ្ធា ចិន្តនំ នាម ន ចិន្តេសិ។ មហាឧចាសិកាបិ ធិព្ពេន
ចក្កនា ឱលោកេន្តី ថេវ ទិស្វា, “ឥនានិ ឱវាទនាយកំ អាចរិយំ លភិក្ខុ
បុនាគតោ មម បុត្តោ”តិ អត្ថនោ ញ្ញាណេនេវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា តស្ស សប្បាយាហារំ
បដិយានេត្វា អនាសិ។ សោ សប្បាយភោជនំ សេវិត្វា កតិចាហេនេវ អរហត្តំ
បត្វា មគ្គជលសុខេន វីតីនាមេត្តោ “អហោ មហាឧចាសិកា មយ្ហំ បតិជ្ជា
ជាតា, អហំ ឥមំ និស្សាយ កវនិស្សរណំ បត្តោម្ហី”តិ ចិន្តេត្វា, “ឥមស្មី តាវ មេ
អត្តការេ បតិជ្ជា ជាតា, សំសារេ បន មេ សំសរន្តស្ស អញ្ញេសុបិ អត្តការេសុ

អយំ បតិជ្ជា ភូតបុព្វា, នោ”តិ ឧបធារេន្តោ ឯក្ខន្ធអត្តការ៍សតំ អនុស្សរិ។ សាបិ
ឯក្ខន្ធអត្តការ៍សតេ តស្ស ចាធិបរិចារិកា អញ្ញេសុ បដិពទ្ធិចិត្តា ហុត្វា តំ
ជីវិតា វោរោបេសិ។ ថេរោ តស្ស ឯត្តកំ អគុណំ ទិស្វា, “អហោ មយំ
មហាឧចាសិកា ភារិយំ កម្មំ អកាសី”តិ ចិន្តេសិ។

មហាឧចាសិកាបិ គេហេ និសិដ្ឋាវ “កី នុ ខោ មយំ បុត្តស្ស បព្ពជិតកិច្ចំ
មត្តកំ បត្តំ, នោ”តិ ឧបធារយមាណ តស្ស អរហត្តបត្តិ ញ្ញត្វា ឧត្តរិ
ឧបធារិយមាណ, “មម បុត្តោ អរហត្តំ បទ្វា អហោ វត មេ អយំ ឧចាសិកា
មហតី បតិជ្ជា ជាតា”តិ ចិន្តេត្វា, “អតីតេបិ នុ ខោ មេ អយំ បតិជ្ជា ភូតបុព្វា,
នោ”តិ ឧបធារេន្តោ ឯក្ខន្ធអត្តការ៍សតំ អនុស្សរិ, “អហំ ខោ បន
ឯក្ខន្ធអត្តការ៍សតេ អញ្ញេហិ សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា ឯតំ ជីវិតា វោរោបេសី, អយំ
មេ ឯត្តកំ អគុណំ ទិស្វា ‘អហោ ភារិយំ កម្មំ កតំ ឧចាសិកាយា”តិ ចិន្តេសិ។
“អត្ថិ នុ ខោ ឯវំ សំសារេ សំសរន្តិយា មម បុត្តស្ស ឧបកាវោ កតបុព្វោ”តិ
ឧបធារយមាណ តតោ ឧត្តរិ សតមំ អត្តការ៍ អនុស្សរិ ត្វា សតមេ អត្តការេ
មយា ឯតស្ស ចាធិបរិចារិកាយ ហុត្វា ឯតស្មី ជីវិតា វោរោបនដ្ឋានេ ជីវិតទានំ
ទិដ្ឋំ, អហោ មយា មម បុត្តស្ស មហាឧបកាវោ កតបុព្វោ”តិ គេហេ និសិដ្ឋាវ
ឧត្តរិ វិសេសេត្វា “ឧបធារេថា”តិ អាហា។ សោ ទិព្វាយ សោតធាតុយា សទ្ធិ
សុត្វា វិសេសេត្វា សតមំ អត្តការ៍ អនុស្សរិ ត្វា តត តាយ អត្តនោ ជីវិតស្ស
ទិន្នការំ ទិស្វា, “អហោ មម ឥមាយ មហាឧចាសិកាយ ឧបកាវោ
កតបុព្វោ”តិ អត្តមនោ ហុត្វា តស្ស តត្ថេវ ចត្វសុ មគ្គដលេសុ បញ្ចំ កថេត្វា
អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយីតិ។

អញ្ញាតរកិក្កវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. អញ្ញាតរឧក្កល្លាតកិក្កវត្ថុ

សុទ្ធសន្តិ ឥម្បំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ
ឧក្កល្ហិតភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

សត្វិ កិរ សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ ឯកោ សេដ្ឋីបុត្តោ អត្តនោ កុល្លបគត្ថំ
ឧបសង្កមិទ្ធា, “ភន្តេ, អហំ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ, ឯកំ មេ ទុក្ខតោ មុច្ចនការណំ
កថេថា” តិ អាហា។ “សាធាវុសោ, សចេសិ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ, សលាកភត្តំ
ទេហិ, បក្ខិកភត្តំ ទេហិ, វស្សាវាសិកំ ទេហិ, ចីវរាទយោ បច្ចយេ ទេហិ, អត្តនោ
សាបតេយ្យំ តយោ កោដ្ឋាសេ កត្វា ឯកេន កម្មន្តំ បយោដេហិ, ឯកេន
បុត្តទារំ ចោសេហិ, ឯកំ ពុទ្ធសាសនេ ទេហិ” តិ អាហា។ សោ “សាធុ, ភន្តេ” តិ
វុត្តបទិចាជិយា សព្ពំ កត្វា បុន ថេរំ បុច្ឆិ - “តតោ ឧត្តរី អញ្ញំ កី ករោមិ,
ភន្តេ” តិ? “អាវុសោ, តីណិ សរណានិ គណ្ណា, បញ្ចា សីលានិ គណ្ណាហិ” តិ។
តានិបិ បទិគ្គហេត្វា តតោ ឧត្តរី បុច្ឆិ។ “តេន ហិ ទស សីលានិ គណ្ណាហិ” តិ។
“សាធុ, ភន្តេ” តិ គណ្ហិ។ សោ ឯវំ អនុបុព្វេន បុញ្ញកម្មស្ស កតត្តា
អនុបុព្វសេដ្ឋីបុត្តោ នាម ជាតោ។ តតោ “ឧត្តរិម្មិ កត្តព្ពំ អត្ថិ, ភន្តេ” តិ បុន
បុច្ឆិទ្វា, “តេន ហិ បព្ពជាហិ” តិ វុត្តោ និក្ខមិទ្ធា បព្ពជិ។ តស្សេកោ
អភិធម្មិកភិក្ខុ អាចរិយោ អហោសិ។ ឯកោ វិនយធរោ ឧបជ្ឈាយោ។ តស្ស
លទ្ធិបសម្បទស្ស អាចរិយោ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ អភិធម្មេ បញ្ញំ
កថេសិ - “ពុទ្ធសាសនេ នាម ឥទំ កាតុំ វុដ្ឋតិ, ឥទំ ន វុដ្ឋតិ” តិ។
ឧបជ្ឈាយោបិស្ស អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ វិនយេ បញ្ញំ កថេសិ -
“ពុទ្ធសាសនេ នាម ឥទំ កាតុំ វុដ្ឋតិ, ឥទំ ន វុដ្ឋតិ, ឥទំ កប្បតិ, ឥទំ ន
កប្បតិ” តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “អហោ ភារិយំ ឥទំ កម្មំ, អហំ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ
បព្ពជិតោ, ឥធ ច មម ហត្ថបសារណាដ្ឋានម្មិ ន បញ្ញាយតិ, គេហោ វត្តាវ ទុក្ខា
មុច្ចិតុំ សក្កា, មយា គិហិណា ភវិតុំ វុដ្ឋតិ” តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ឧក្កល្ហិតោ

អនភិរតោ ទូត្តិសាការេ សង្ឃាយំ ន ករោតិ, ឧទ្ទេសំ ន គណ្ណាតិ, កិសោ លូខោ
ធម្មនិសន្តតគត្តោ អាលស្សិយាភិក្ខុតោ កច្ចបរិកិណ្ណោ អហោសិ។

អថ នំ ធម្មាសាមណោ, “អាវុសោ, កី ត្វំ បិតជ្ជានេ បិតោវ និសិន្នជ្ជានេ
និសិន្នោវ អហោសិ, បណ្ណារោគាភិក្ខុតោ កិសោ លូខោ ធម្មនិសន្តតគត្តោ
អាលស្សិយាភិក្ខុតោ កច្ចបរិកិណ្ណោ, កី តេ កត”ន្តិ បុច្ឆិសុ។ “ឧក្កណ្ឌិតោម្ហិ,
អាវុសោ”តិ។ “កី ការណា”តិ? សោ តំ បរត្ថី អាហោចេសិ។ តេ តស្ស
អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អាចិក្ខិសុ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា តំ អាទាយ សត្តុ សន្តិកំ
អគម៌សុ។ សត្តា “កី, ភិក្ខុវេ, អាគតត្តា”តិ អាហា។ “ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ តុម្ហាកំ
សាសនេ ឧក្កណ្ឌិតោ”តិ។ “ឯវំ កិវ ភិក្ខុ”តិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កី ការណា”តិ?
“អហំ, ភន្តេ, ធុក្ខា មុច្ឆិតុកាមោវ បព្ពជិតោ, តស្ស មេ អាចរិយោ អភិធម្មកថំ
កថេសិ, ឧបជ្ឈាយោវិនយកថំ កថេសិ, ស្វាហំ ‘ឥធមេ ហត្ថបសារណាជ្ជានម្បិ
នត្ថិ, គិហិនា ហុត្វា សក្កា ធុក្ខា មុច្ឆិតុំ, គិហិ ភវិស្សាមិ’តិ សន្និជ្ជានមកាសី,
ភន្តេ”តិ។ “សចេ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯកមេវ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សសិ, អវសេសានំ រក្ខនកិច្ចំ
នត្ថិ”តិ។ “កី, ភន្តេ”តិ? “តវ ចិត្តមេវ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ។ “សក្ខិស្សាមិ,
ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ អត្តនោ ចិត្តមេវ រក្ខាហិ, សក្កា ធុក្ខា មុច្ឆិតុ”ន្តិ ឥមំ ឱវាទំ
ធឪ្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៦.

“សុទុទ្ទសំ សុនិបុណំ, យត្ថកាមនិចាតិនំ;
ចិត្តំ រក្ខេប មេធាវី, ចិត្តំ គុត្តំ សុខាវហ”ន្តិ។

តត្ថ សុទុទ្ទសន្តិ សុដ្ឋុ ទុទ្ទសំ។ សុនិបុណន្តិ សុដ្ឋុ និបុណំ បរមសណ្ឋា។
យត្ថកាមនិចាតិនន្តិ ជាតិអាធិនិ អនោលោកេត្វា
លភិតញ្ចាលភិតព្ពយុត្តាយុត្តជ្ជានេសុ យត្ថ កត្តចិ និបតនសីលំ។ ចិត្តំ រក្ខេប

មេធាវីតិ អនុពាលោ ធុរ្មេរោ អត្តនោ ចិត្តំ រក្ខិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ,
ចិត្តវសិកោ ហុត្វា អនយព្យសនំ ចាបុណាតិ។ មេធាវី បន បណ្ឌិតោវ ចិត្តំ
រក្ខិតុំ សក្កោតិ, តស្មា តូម្បិ ចិត្តមេវ គោបេហិ។ ឥន្ទញ្ចិ ចិត្តំ គុត្តំ សុខាវហំ
មគ្គជលនិព្វានសុខានិ អារហតីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ សោភិត្តុ សោតាបត្តិជលំ ចាបុណិ, អញ្ញេបិ ពហូ
សោតាបន្នាធម្មោ អហេសុំ, ទេសនា មហាជនស្ស សាត្តិកា អហោសីតិ។

អញ្ញាតរឧក្ខណ្ឌិតភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

២. សង្ឃរក្ខិតភាគិនេយ្យត្ថេវវត្ថុ

ទ្វរផ្គមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ សង្ឃរក្ខិតំ នាម ភិក្ខុ
អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្តុ ធម្មទេសនំ សុត្វា និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ
លទ្ធិបសម្បទោ សង្ឃរក្ខិតត្ថេវោ នាម ហុត្វា កតិចាហោនេវ អរហត្តំ
ចាបុណិ។ តស្ស កនិជ្ជភគិនី បុត្តំ លភិត្វា ថេរស្ស នាមំ អកាសិ។ សោ
ភាគិនេយ្យសង្ឃរក្ខិតោ នាម ហុត្វា វេយ្យបុត្តោ ថេរស្សេវ សន្តិកេ បព្ពជិតោ
លទ្ធិបសម្បទោ អញ្ញាតរស្មី កាមការាមេ វស្សំ ឧបគន្ធា, “ឯកំ សត្តហត្ថំ, ឯកំ
អដ្ឋហត្ថំ” ត្ថិ ទ្វេ វស្សាវាសិកសាជកេ លភិត្វា អដ្ឋហត្ថំ “ឧបជ្ឈាយស្ស មេ
ភវិស្សតី” តិ សល្លកេត្វា “សត្តហត្ថំ មយ្ហំ ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា វុជ្ជវស្សោ
“ឧបជ្ឈាយំ បស្សិស្សមី” តិ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ អាគន្ធា ថេរ
វិហារំ អនាគតេយេវ វិហារំ បរិសិត្វា ថេរស្ស ទិវាជ្ជានំ សម្មជ្ជិត្វា ចាទោនកំ
ឧបជ្ឈេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។
អថស្សាគមនការំ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេត្វា, “និសីទថ,

កន្លែង"តិ ថេរី និសីទាបេត្វា តាលវណ្ណំ អាធាយ ពិជិត្វា ចានីយំ ទត្វា ចានេ
ឆោរិត្វា តំ សាដកំ អាធនេត្វា ចាទម្ភលេ បេបេត្វា, "កន្លែ, ឥមំ បរិភុញ្ញាថា"តិ វត្វា
ពិជយមាឆោ អជ្ឈាសិ។

អថ នំ ថេរោ អាហា - "សង្ឃវត្ថុត, មយ្ហំ ជីវរំ បរិបុណ្ណំ, តូមេវ បរិភុញ្ញា"តិ។
"កន្លែ, មយាលទ្ធកាលតោ បជ្ឈាយ អយំ តុម្ហាកមេវ សល្លត្ថិតោ, បរិភោគំ
ករោថា"តិ។ "ហោតុ, សង្ឃវត្ថុត, បរិបុណ្ណំ មេ ជីវរំ, តូមេវ បរិភុញ្ញា"តិ។ "កន្លែ,
មា ឯវំ ករោថ, តុម្ហេហិ បរិភុត្តេ មយ្ហំ មហាប្បលំ ភវិស្សតិ"តិ។ អថ នំ តស្ស
បុនប្បនំ កថេន្តស្សបិ ថេរោ ន ឥច្ឆិយេវ។

ឯវំ សោ ពិជយមាឆោ បិតោវ ចិន្តេសិ - "អហំ ថេរស្ស គិហិកាលេ
ភាគិនេយ្យោ, បព្ពជិតកាលេ សទ្ធិវិហារិកោ, ឯវម្មិ មយា សទ្ធិ ឧបជ្ឈាយោ
បរិភោគំ ន កត្តកាមោ។ ឥមស្មី មយា សទ្ធិ បរិភោគំ អករោធន្តេ កី មេ
សមណភាវេន, គិហិ ភវិស្សមិ"តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - "ទុស្សណ្ណាបិតោ
យរាវាសោ, កី នុ ខោ កត្វា គិហិភូតោ ជីវិស្សមិ"តិ។ តតោ ចិន្តេសិ -
"អជ្ឈហត្ថសាដកំ វិក្កិណិទ្វា ឯកំ ឯឡិកំ គណ្ហិស្សមិ, ឯឡិកា នាម ទិប្បំ
វិជាយតិ, ស្វាហំ វិជាតំ វិជាតំ វិក្កិណិទ្វា មូលំ ករិស្សមិ, មូលេ ពហូ កត្វា
ឯកំ បជាបតី អាធនេស្សមិ, សា ឯកំ បុត្តំ វិជាយិស្សតិ។ អថស្ស មម
មាតុលស្ស នាមំ កត្វា ចូឡយានកេ និសីទាបេត្វា មម បុត្តញ្ច ភរិយញ្ច
អាធាយ មាតុលំ វន្តិតុំ អាគមិស្សមិ, អាគច្ឆន្តេ អន្តរាមគ្គេ មម ភរិយំ ឯវំ
វត្តាមិ - 'អាធនេហិ តាវ' មេ បុត្តំ វហិស្សមិន'ន្តិ។ សា 'កី តេ បុត្តេន, ឯហិ, ឥមំ
យានកំ ចាដេហី'តិ វត្វា បុត្តំ គហេត្វា, 'អហំ នេស្សមិ ន'ន្តិ នេត្វា សន្ធាវេតុំ
អសក្កោន្តិ ចក្កបថេ ធម្មេស្សតិ។ អថស្ស សរីរំ អភិរុហិត្វា ចក្កំ គមិស្សតិ, អថ

នំ ‘ត្វ មម បុត្តំ នេវ មយ្ហំ អនាសិ, នំ សន្ធាវេតុំ នាសក្ខិ នាសិតោស្មិ តយា’ តិ
វត្វា បតោធយជ្ជិយា បិជ្ជយំ បហវិស្សមី” តិ។

សោ ឯវំ ចិន្តេន្តោវ វត្វា ពីជយមាធា ថេវស្ស សីសេ តាលវណ្ណាន បហវិ។
ថេវេ “កី នុ ខោ អហំ សជ្ឈវក្ខិតេន សីសេ បហតោ” តិ ឧបធាវេន្តោ តេន
ចិន្តិតចិន្តិតំ សព្វំ ព្រាហ្ម, “សជ្ឈវក្ខិត, មាតុកាមស្ស បហវំ ធាតុំ នាសក្ខិ, កោ
ឯត្ថ មហាល្លកត្តេវស្ស នោសោ” តិ អាហា។ សោ “អហោ នជ្ជាម្ហិ, ព្រាតំ កិវ មេ
ឧបជ្ឈាយេន ចិន្តិតចិន្តិតំ, កី មេ សមណាការេនា” តិ តាលវណ្ណំ ធម្មត្វា
បលាយិតុំ អារទ្ធោ។

អថ នំ ឧហរា ច សាមណោរា ច អនុពន្ធិត្វា អាធាយ សត្តុ សន្តិកំ អគម៌សុ។
សត្តា តេ ភិក្ខុ ទិស្វាវ “កី, ភិក្ខុវេ, អាគតត្ថ, ឯកោ វោ ភិក្ខុលទ្ធោ” តិ បុច្ឆិ។
“អាម, ភន្តេ, ឥមំ ឧហវំ ឧក្កល្លាត្វា បលាយន្តំ គហេត្វា តុម្ហាកំ សន្តិកំ
អាគតម្ហា” តិ។ “ឯវំ កិវ ភិក្ខុ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ “កិមត្ថំ តេ ភិក្ខុ ឯវំ ភារិយំ
កម្មំ កតំ, ននុ តុំ អារទ្ធវិរិយស្ស ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស បុត្តោ, មាទិសស្ស នាម
ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា អត្តានំ ធមេត្វា សោតាបន្នោតិ វា សកធាកាមីតិ វា
អនាគាមីតិ វា អរហាតិ វា វេនាបេតុំ នាសក្ខិ, កិមត្ថំ ឯវំ ភារិយំ
កម្មមកាសី” តិ? “ឧក្កល្លាតោស្មិ, ភន្តេ” តិ។ “កី ការណា ឧក្កល្លាតោសី” តិ?
សោ ឯវំ វស្សវាសិកសាជកានំ លទ្ធិទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ថេវស្ស
តាលវណ្ណាន បហារា សព្វំ តំ បវត្តិ អាហេថេត្វា, “ឥមីនា ការណេន
បលាតោស្មិ, ភន្តេ” តិ អាហា។ អថ នំ សត្តា “ឯហិ ភិក្ខុ, មា ចិន្តយិ ចិត្តំ នាមេតំ
ទ្វេវ ហោន្តម្បិ អារម្មណំ សម្បជីច្ឆនកជាតិកំ, រាគនោសមោហពន្ធនា
មុច្ឆនត្ថាយ វាយមិតុំ វជ្ជតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ទូរផ្ដមំ ឯកចរំ, អសរីរំ គុហាសយំ;

យេ ចិត្តំ សំយមេស្សន្តិ, មោក្ខន្តិ មារពន្ធនា”តិ។

តត្ថ ទូរផ្ដមំនិ ចិត្តស្ស ហិ មក្កជសុត្ថមត្តកម្មំ បុរតិមាទិទិសាភាគេន
គមនាគមនំ នាម នត្ថិ, ទូរេ សន្តម្យំ បន អារម្មណំ សម្បជ្ជិតីតិ ទូរផ្ដមំ នាម
ជាតំ។ សត្តជ្ជចិត្តានិ បន ឯកតោ កណ្ដិកពន្ធនិ ឯកក្ខណោ ឧប្បជ្ជិតុំ
សមត្តានិ នាម នត្ថិ។ ឧប្បត្តិកាលេ ឯកកមេវ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិតិ, តស្មី និរុទ្ធេ បុន
ឯកកមេវ ឧប្បជ្ជិតីតិ ឯកចរំ នាម ជាតំ។ ចិត្តស្ស សរីរសណ្ឋានំ វា
នីលាទិប្បកាពោ វណ្ណាភេទោ វា នត្ថិតិ អសរីរំ នាម ជាតំ។ គុហា នាម
ចតុមហាក្ខតគុហា, ឥន្ទ្រា បាទយរូបំ និស្សាយ បវត្តតីតិ គុហាសយំ នាម
ជាតំ។ យេ ចិត្តន្តិ យេ កេចិ បុរិសា វា ឥតិយោ វា គហជ្ជា វា បព្ពជិតា វា
អនុប្បជ្ជនកកិលេសស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ អនេន្តា សតិសម្មោសេន ឧប្បន្នកិលេសំ
បដហន្តា ចិត្តំ សំយមេស្សន្តិ សំយតំ អវិក្ខិតំ ករិស្សន្តិ។ មោក្ខន្តិ មារពន្ធនាតិ
សព្វេតេ កិលេសពន្ធនាភាវេន មារពន្ធនសម្ពាតា តេភូមកវដ្ឋា មុច្ចិស្សន្តិតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ភាគិនេយ្យសង្ឃវក្ខិតត្ថេរោ សោតាបត្តិជលំ
ចាបុណិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ ជាតា, មហាជនស្ស សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សង្ឃវក្ខិតភាគិនេយ្យត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ចិត្តហត្ថត្ថេរវត្ថុ

អនុជ្ជិតចិត្តស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ ចិត្តហត្ថត្ថេរំ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកោ ក៏រ សាវត្ថីវាសី កុលបុត្រា នដ្ឋគោណំ បរិយេសន្តោ អរញ្ញំ
បរិសិទ្ធា មជ្ឈន្តិកេ កាលេ គោណំ ទិស្វា គោយុថេ វិស្សន្តេត្វា, “អវស្សំ
អយ្យានំ សន្តិកេ អាហារមត្តំ លភិស្សមី” តិ ឧប្បិទាសាបិ ឡើតោ វិហារំ
បរិសិទ្ធា ភិក្ខុនំ សន្តិកំ គន្ធា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តស្មី ខោ បន សមយេ
ភិក្ខុនំ អវក្ការទាតិយំ ភុត្តាវសេសកំ ភត្តំ ហោតិ, តេ តំ ឆាតកបិ ឡើតំ ទិស្វា,
“ឥតោ ភត្តំ គហេត្វា ភុញ្ញាហី” តិ វធិសុ។ ពុទ្ធកាលេ ច បន អនេកសូបព្យញ្ញនំ
ភត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, សោ តតោ យាបនមត្តំ គហេត្វា ភុញ្ញិត្វា ទាដិយំ បរិទ្ធា ហត្ថ
ឆោវិត្វា ភិក្ខុ វន្តិត្វា, “កី, ភន្តេ, អន្តេ, អយ្យា, និមន្តនជ្ជានំ អគម៌សូ” តិ បុច្ឆិ។
“នត្ថិ, ឧទាសក, ភិក្ខុ ឥមិនាវ នីហារេន និពទ្ធិំ លភន្តី” តិ។ សោ “មយំ ឧដ្ឋាយ
សមុដ្ឋាយ វត្តិន្ទំ និពទ្ធិំ កម្មំ ករោន្តាបិ ឯវំ មធុរព្យញ្ញនំ ភត្តំ នលភាម, ឥមេ
កិរ និពទ្ធិំ ភុញ្ញន្តិ, កី មេ គិហិភាវេន, ភិក្ខុ ភវិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា ភិក្ខុ
ឧបសង្កម្មិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ ភិក្ខុ “សាធុ ឧទាសកា” តិ បញ្ញាជេសុ។

សោ លទ្ធិបសម្បទោ សព្វប្បការំ វត្ថុបដិវត្តំ អកាសិ។ សោ ពុទ្ធានំ
ឧប្បន្នេន លាភសក្ការេន កតិទាហាជ្ជយេន ជូលសរីរោ អហោសិ។ តតោ
ចិន្តេសិ - “កី មេ ភិក្ខុយ ចរិត្វា ជីវិតេន, គិហី ភវិស្សមី” តិ។ សោ វិព្ពមិត្វា
គេហំ ចារិសិ។ តស្ស គេហោ កម្មំ ករោន្តស្ស កតិទាហោនេវ សរីរំ មិលាយិ។
តតោ “កី មេ ឥមិនា ធុក្ខេន, សមណោ ភវិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា បុន គន្ធា បព្ពជិ។
សោ កតិទាហំ វីតិនាមេត្វា បុន ឧក្កណ្ឌិត្វា វិព្ពមិ, បព្ពជិតកាលេ បន ភិក្ខុនំ
ឧបការកោ ហោតិ។ សោ កតិទាហោនេវ បុនបិ ឧក្កណ្ឌិត្វា, “កី មេ
គិហិភាវេន, បព្ពជិស្សមី” តិ គន្ធា ភិក្ខុ វន្តិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ ភិក្ខុ
ឧបការវសេន បុន បញ្ញាជយីសុ។ ឯវំ សោ ឥមិនា និយាមេនេវ ឆក្ខុត្តំ បព្ពជិត្វា
ឧប្បព្ពជិតោ។ តស្ស ភិក្ខុ “ឯស ចិត្តវសិកោ ហុត្វា វិចរតី” តិ ចិត្តហត្ថត្ថេរោតិ
នាមំ ករីសុ។

តស្បូវ អបរាបរំវិចរន្តស្បូវ ភរិយា គត្តិនី អហោសិ។ សោ សត្តមេ វារេ
អរញ្ញតោ កសិកណ្ណាមាធាយ គេហំ គន្ធា កណ្ណកំ ឋបេត្វា “អត្ថនោ កាសាវំ
កណ្ណិស្សមី” តិ គត្តំ ចារិសិ។ តស្មី ខណោ តស្ស ភរិយា និបង្ខិត្វា និទ្ទាយតិ។
តស្ស និវត្តសាដកោ អបគតោ ហោតិ, មុខតោ ច លាលា បគ្បរតិ, ឆាសា
យុរយុរាយតិ, មុខំ វិវដ្តំ, ទន្តំ យំសតិ, សា តស្ស ឧទុមាតកសរិវំ វិយ ឧបជ្ជាសិ។
សោ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ ឥទ” ត្ថិ សញ្ញំ លភិត្វា, “អហំ ឯត្ថកំ កាលំ បព្ពជិត្វា ឥមំ
និស្សាយ ភិក្ខុភារេ សណ្ឋាតុំ ឆាសក្ខិ” ត្ថិ កាសាយកោដិយំ គហេត្វា ឧទរេ
ពន្ធិត្វា គេហា និក្ខមិ។

អថស្ស អនន្តរគេហេ បិតា សស្ស តំ តថា គច្ឆន្តំ ទិស្វា, “អយំ
បដិឧក្កល្ហិតោ ភរិស្សតិ, ឥទានេវ អរញ្ញតោ អាគន្ធា កាសាវំ ឧទរេ ពន្ធិត្វាវ
គេហា និក្ខន្តោ វិហារាភិមុខោ គច្ឆតិ, កី ទុខោ” តិ គេហំ បរិសិត្វា និទ្ទាយមាណំ
ដីតរំ បស្សិត្វា “ឥមំ ទិស្វា សោ វិប្បជិសាវី ហុត្វា គតោ” តិ ព្យាត្វា ដីតរំ
បហរិត្វា “ឧដ្ឋេហិ កាឡកណ្ណិ, សាមិកោ តេ តំ និទ្ទាយមាណំ ទិស្វា វិប្បជិសាវី
ហុត្វា គតោ, នត្ថិ សោ ឥតោ បដ្ឋាយ តុយ្ហ” ត្ថិ អាហា។ “អបេហិ អបេហិ, អម្ព,
កុតោ តស្ស គមនំ អត្ថិ, កតិចាហេនេវ បុនាគមិស្សតី” តិ អាហា។ សោបិ
“អនិច្ចំ ទុក្ខំ” ត្ថិ វត្វា គច្ឆន្តោ គច្ឆន្តោវ សោតាបត្តិដលំ ចាបុណិ។ សោ គន្ធា ភិក្ខុ
វន្តិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ “ន សក្ខិស្សម មំយំ តំ បញ្ញាជេតុំ, កុតោ តុយ្ហំ
សមណភារោ, សត្តកនិសានចាសាណាសទិសំ តវ សីស” ត្ថិ។ “ភន្តេ, ឥទានិ មំ
អនុកម្មាយ ឯកវារំ បញ្ញាជេថា” តិ។ តេ តំ ឧបការវសេន បញ្ញាជយីសុ។ សោ
កតិចាហេនេវ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណិ។

តេបិ នំ អាហំសុ - “អាវុសោ ចិត្តហត្ថ, តវ គមនសមយំ ត្វមេវ
ជានេយ្យសិ, ឥមស្មី វារេ តេ ចិរាយិត” ត្ថិ។ “ភន្តេ, សំសគ្គស្ស អត្ថិភាវកាលេ

គតម្ហា, សោ នោ សំសគ្គោ ធិន្នោ, ឥនានិ អគមនធម្មា ជាតម្ហា”តិ។ ភិក្ខុ សត្តុ
សន្តិកំ គន្ធា, “ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ អម្ពេហិ ឯវំ វុត្តោ ឯវំ នាម កថេសិ, អញ្ញំ
ព្យាករោតិ, អក្ខតំ វេទតី”តិ អាហំសុ។ សត្តោ “អាម, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ អត្តនោ
អនវដ្ឋិតចិត្តកាលេ សទ្ធម្មំ អជាននកាលេ គមនាគមនំ អកាសិ, ឥនានិស្ស
បុញ្ញញ្ចា ចាបញ្ចា បហ្មីន”ន្តិ វត្ថោ ឥមា ទ្វេ តាថា អាហា -

៣៨.

“អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស, សទ្ធម្មំ អវិជានតោ;
បរិប្បវបសាទស្ស, បញ្ញា ន បរិប្បវតិ។

៣៩.

“អនវស្សតចិត្តស្ស, អនន្ធាហតថេតសោ;
បុញ្ញចាបបហ្មីនស្ស, នត្ថិ ជាគរតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ អនវដ្ឋិតចិត្តស្សាតិ ចិត្តំ នាមេតំ កស្សចិ និពាទ្ធី វា ថាវំ វា នត្ថិ។ យោ
បន បុគ្គលោ អស្សបិដ្ឋេ ឋេបិតកុម្មណ្ណំ វិយ ច ធុសរាសិម្ហិ កោដ្ឋិតខាណុកោ
វិយ ច ខណ្ឌជសីសេ ឋេបិតកធម្មបុប្ផំ វិយ ច ន កត្តចិ សណ្ឋាតិ, កធាចិ
ពុទ្ធសាវកោ ហោតិ, កធាចិ អាជីវកោ, កធាចិ និគណ្ណា, កធាចិ តាបសោ។
ឯវុចោ បុគ្គលោ អនវដ្ឋិតចិត្តោ នាម។ តស្ស អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស។ សទ្ធម្មំ
អវិជានតោតិ សត្តតិសពោធិបក្ខិយធម្មភេទំ ឥមំ សទ្ធម្មំ អវិជានន្តស្ស
បរិត្តសទ្ធតាយ វា ឧប្បវសទ្ធតាយ វា បរិប្បវបសាទស្ស
កាមាវចររូចាវចរាធិភេទា បញ្ញា ន បរិប្បវតិ។ កាមាវចរាយបិ
អបរិប្បវយមាធាយ កុតោវ រូចាវចររូចាវចរលោកុត្តរបញ្ញា បរិប្បវស្សតីតិ
ធិបេតិ។ អនវស្សតចិត្តស្សាតិ រាគេន អតិន្តចិត្តស្ស។ អនន្ធាហតថេតសោតិ
“អាហតចិត្តោ ខិលជាតោ”តិ (ធិ. និ. ៣.៣១៩; វិភ. ៩៤១; ម. និ. ១.១៨៥)

អាគតជ្ជានេ នោសេន ចិត្តស្ស បហតកាវោ វុត្តោ, ឥធិ បន នោសេន
អប្បជីហតចិត្តស្សាតិ អត្តោ។ បុញ្ញចាបបហ័នស្សាតិ ចតុត្ថមគ្គេន
បហ័នបុញ្ញស្ស ចេវ បហ័នចាបស្ស ច ខីណាសវស្ស។ នត្ថិ ជាគរតោ ភយន្តិ
ខីណាសវស្ស ជាគរន្តស្សេវ អភយកាវោ កថិតោវិយ។ សោ បន សទ្ធាធិហិ
បញ្ចហិ ជាគរធម្មហិ សមន្នាគតត្តា ជាគរោ នាម។ តស្មា តស្ស ជាគរន្តស្សាបិ
អជាគរន្តស្សាបិ កិលេសភយំ នត្ថិ កិលេសានំ អបច្ឆាវត្តនតោ។ ន ហិ តំ
កិលេសា អនុពន្ធន្តិ តេន តេន មគ្គេន បហ័នានំ កិលេសានំ បុន
អនុបគមនតោ។ តេនេវាហ - “សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហ័នា, តេ
កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ឆេតិ ន បច្ឆាគច្ឆតិ,
សកទាគាមិអនាគាមិអរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហ័នា, តេ កិលេសេ ន
បុនេតិ ន បច្ឆេតិ ន បច្ឆាគច្ឆតិ” តិ (ចូឡិន្ទ. មេត្តគូមាលាវបុច្ឆានិទ្ទេស ២៧)។

នេសនា មហាជនស្ស សាត្តិកា សដលា អហោសិ។

អថេកធិវសំ ភិក្ខុ ធម្មសកាយំ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ “ភាវិយា វតិមេ, អាវុសោ,
កិលេសា នាម, ឯវេបស្ស អរហត្តស្ស ឧបនិស្សាយសម្បន្នោ កុលបុត្តោ
កិលេសេហិ អាលោឡិតោ សត្តវារេ គិហិ ហុត្វា សត្តវារេ បព្ពជិតោ” តិ។ សត្តា
តេសំ តំ កថាបវត្តិ សុត្វា តន្ត្រីណានុរូបេន គមនេន ធម្មសកំ គន្ធា ពុទ្ធាសនេ
និសិទ្ធា “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ
នាមា” តិ វុត្តេ ឯវេមេវ, ភិក្ខុវេ, កិលេសា នាម ភាវិយា, សថេ ឯតេ រូបិនោ ហុត្វា
កត្តចិ បក្ខិបិតុំ សក្កា ភវេយ្យំ, ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ព្រហ្មលោកោ
អតិនិចកោតិ ឱកាសោ នេសំ ន ភវេយ្យ, មាធិសម្បិ នាមេតេ បញ្ញាសម្បន្នំ
បុរិសាជានេយ្យំ អាលោឡេន្តិ, អវសេសេសុ កា កថា? “អហព្វិ អឱនាឡិមត្តំ
វរកថោកំ កុណ្ណាកុណាលញ្ច និស្សាយ ធិវារេ បព្ពជិត្វា ឧប្បព្ពជិតបុព្ពោ” តិ។

“កន្លា, កន្លេ, កន្លា សុគតា” តិ? “សុណិស្សប, ភិក្ខុវេ” តិ។ “អាម, កន្លេ” តិ។
“តេន ហិ សុណាថា” តិ អតីតំ អាហារិ -

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្ថេ រដ្ឋំ កាវេន្តេ កុដាលបណ្ឌិតោ នាម
ពាហិរកបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិត្វា អដ្ឋមាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា វស្សាវត្ថុសមយេ ភូមិយា
តិញ្ញាយ “គេហោ មេ អឡ្ហនាឡិមត្ថោ វរកចោរកោ ច កុណ្ណាកុដាលកោ ច
អតីតិ, វរកចោរកតីដំ មា នស្សី” តិ ឧប្បព្ពជិត្វា ឯកំ ហំ កុដាលេន កសិត្វា តំ
តីដំ វិបិត្វា វតី កត្វា បក្កកាលេ ឧទ្ធវិត្វា នាឡិមត្ថតីដំ វេបេត្វា សេសំ ខាធិ។
សោ “កី មេ ធានិ គេហេន, បុន អដ្ឋមាសេ បព្ពជិត្វា មី” តិ ចិន្តេត្វា និក្ខមិត្វា
បព្ពជិ។ ឥមិនាវ និហារេន នាឡិមត្ថំ វរកចោរកញ្ច កុណ្ណាកុដាលញ្ច និស្សយ
សត្តវារេ គិហី ហុត្វា សត្តវារេ បព្ពជិត្វា សត្តមេ បន វារេ ចិន្តេសិ - “អហំ ន វារេ
ឥមំ កុណ្ណាកុដាលំ និស្សយ គិហី ហុត្វា បព្ពជិតោ, កត្តចិនេវ នំ
នឌ្ឍេស្សមី” តិ។ សោ គង្គាយ តីរំ គន្ធា, “បតិភជ្ជានំ បស្សន្តោ ឌីតិវត្វា
គណ្ហោយ្យំ, យថាស្ស បតិភជ្ជានំ ន បស្សមិ, តថា នំ នឌ្ឍេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា
នាឡិមត្ថំ តីដំ បិលោតិកាយ ពន្ធិត្វា បិលោតិកំ កុដាលជលកេ ពន្ធិត្វា
កុដាលំ អគ្គនណ្ឌកេ គហេត្វា គង្គាយ តីរេ វិគោ អក្ខិនិ និមលេត្វា
ឧបរិសីសេ តិក្ខត្ថំ អាវិជ្ជិត្វា គង្គាយំ ឱបិត្វា និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ បតិភជ្ជានំ
អទិស្វា “ជិតំ មេ, ជិតំ មេ” តិ តិក្ខត្ថំ សទ្ធមកាសិ។

តស្មី ខណោ ពារាណសិរាជា បច្ឆន្តំ វ្យាបសមេត្វា អាគន្ធា នជីតីរេ ខន្ធាវារំ
និវាសេត្វា ម្នានត្ថាយ នជី ឌីតិណ្ណោ តំ សទ្ធិំ អស្សោសិ។ រាជូនញ្ច នាម “ជិតំ
មេ” តិ សន្តោ អមនាថោ ហោតិ, សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “អហំ ឥធានិ
អមិត្តមទ្ធីនំ កត្វា ‘ជិតំ មេ’ តិ អាគតោ, ត្វំ បន ‘ជិតំ មេ, ជិតំ មេ’ តិ វិវរសិ, កី
នាមេត” តិ បុច្ឆិ។ កុដាលបណ្ឌិតោ “ត្វំ ពាហិរកចោរេ ជិនិ, តយា ជិតំ បុន

អវជិតមេវ ហោតិ, មយា បន អជ្ឈត្តិកោ លោកចោរោ ជិតោ, សោ បុន មំ ន
ជិនិស្សតិ, តស្សេវ ជយោ សាធូ”តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

“ន តំ ជិតំ សាធូ ជិតំ, យំ ជិតំ អវជីយតិ;
តំ ខោ ជិតំ សាធូ ជិតំ, យំ ជិតំ នាវជីយតី”តិ។ (ជា. ១.១.៧០);

តំ ខណំយេវ ច កង្ខំ ឱលោកេន្តោ អាចោកសិណំ និព្ពត្តត្វា
អធិកតវិសេសោ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិ។ រាជា មហាបុរិសស្ស ធម្មកថំ
សុត្វា វន្តិត្វា បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា សទ្ធិ ពលកាយេន បព្ពជិ។ យោជនមត្តា បរិសា
អហោសិ។ អបរោបិ សាមន្តរាជា តស្ស បព្ពជិតការំ សុត្វា, “តស្ស វន្តំ
គណ្ហិស្សរមី”តិ អាគន្ធា តថា សមិទ្ធិំ នគរំ សុញ្ញំ ទិស្វា, “ឯវុបំ នគរំ ធម្មត្វា
បព្ពជិតោ រាជា ឱរកេ ថានេ ន បព្ពជិស្សតិ, មយាបិ បព្ពជិតុំ វន្តតី”តិ ចិន្តត្វា
តត្ថ គន្ធា មហាបុរិសំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា សបរិវារោ បព្ពជិ។ ឯតេនេវ
នីហារេន សត្ត រាជានោ បព្ពជីសុ។ សត្តយោជនិកោ អស្សមោ អហោសិ។ សត្ត
រាជានោ ភោគេ ធម្មត្វា ឯត្ថកំ ជនំ គហេត្វា បព្ពជីសុ។ មហាបុរិសោ
ព្រហ្មចរិយវាសំ វសិត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “អហំ, ភិក្ខុវេ, តទា កុដាលបណ្ឌិតោ
អហោសី, កិលេសា នាមេតេ ឯវំ ភារិយា”តិ អាហា។

ចិត្តហត្ថត្ថេវវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បញ្ចសតកិក្ខុវត្ថុ

កុម្មុបមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ អារទ្ធវិបស្សកេ ភិក្ខុ
អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថុយំ កិរ បញ្ចសតាភិក្ខុសត្ថុសន្តិកេយាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា, “សមណធម្មំ ករិស្សមា” តិ យោជនសតមគ្គំ គន្ធា ឯកំ
មហាវាសតាមំ អគម្មសុ។ អថ តេ មនុស្សា ទិស្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា
បណ្ឌិតេហិ យាគុកត្តាធិហិ បរិវិសិត្វា, “កហំ, ភន្តេ, គច្ឆថា” តិ បុច្ឆិត្វា,
“យថាជាសុកជ្ជាន” តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, ឥមំ តេមាសំ ឥធរេវ វសថ, មយម្បិ តុម្ហាកំ
សន្តិកេ សរណេសុ បតិជ្ជាយ បញ្ច សីលានិ រក្ខិស្សមា” តិ យាចិត្វា តេសំ
អធិវាសនំ វិទិត្វា, “អវិទូរេ ឋានេ មហាឆ្មោ វនសណ្ណោ អត្ថិ, ឯត្ថ វសថ, ភន្តេ” តិ
វត្វា ឧយ្យោជេសុ។ ភិក្ខុ តំ វនសណ្ណំ បរិសីសុ។ តស្មី វនសណ្ណោ អធិវត្តា ទេវតា
“សីលវន្តោ, អយ្យា, ឥមំ វនសណ្ណំ អនុប្បត្តា, អយុត្តំ ខោ បន អស្មាកំ
អយ្យេសុ ឥធរេវ វសន្តេសុ បុត្តទារេ គហេត្វា វុត្តេ អភិវុយ្យ វសិតុ” តិ វុត្តេតោ
ឡិកិត្វា ភូមិយំ និសីទិត្វា ចិន្ទយីសុ, “អយ្យា, ឥមស្មី ឋានេ អន្លេករត្ថី វសិត្វា
អធ្វាស្សេ គមិស្សន្តិ” តិ។ ភិក្ខុបិ បុនទិវសេ អន្លោគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បុន
តមេវ វនសណ្ណំ អាគមីសុ។ ទេវតា “ភិក្ខុសង្ឃោ ស្វាតនាយ កេនចិ និមន្តិតោ
ភរិស្សតិ, តស្មា បុណគច្ឆតិ, អន្ធិ គមនំ នភរិស្សតិ, ស្សេ គមិស្សតិ មញ្ញេ” តិ
ឥមិនា ឧទាយេន អឡមាសមត្តំ ភូមិយមេវ អច្ឆីសុ។

តតោ ចិន្ទយីសុ - “ភទន្តា ឥមំ តេមាសំ ឥធរេវ មញ្ញេ វសិស្សន្តិ, ឥធរេវ ខោ
បន ឥមេសុ វសន្តេសុ អម្ហាកំ វុត្តេ អភិវុហិត្វា និសីទិតុម្បិ ន យុត្តំ, តេមាសំ
បុត្តទារេ គហេត្វា ភូមិយំ និសីទនជ្ជានានិបិ ទុក្ខានិ, កិញ្ចោ កត្វា ឥមេ ភិក្ខុ
បលាបេតុំ វុដ្ឋតី” តិ។ តា តេសុ តេសុ វត្ថិជ្ជានទិវាជ្ជានេសុ ចេវ ចង្គមនកោដិសុ
ច ជិន្នសីសានិ កតាឆ្មានិ ទស្សេតុំ អមនុស្សសទ្ធិញ្ច ភាវេតុំ អារភីសុ។ ភិក្ខុនំ
ឱបិតកាសាទយោ រោគា បវត្ថីសុ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ “តុយ្ហំ, អាវុសោ, កី វុដ្ឋតី” តិ
បុច្ឆន្តា, “មយ្ហំ ឱបិតរោគោ, មយ្ហំ កាសោ” តិ វត្វា, “អាវុសោ, អហំ អន្ធិ
ចង្គមនកោដិយំ ជិន្នសីសំ អទ្គសំ, អហំ វត្ថិជ្ជានេ កតាឆ្មំ អទ្គសំ, អហំ ទិវាជ្ជានេ

អមនុស្សសង្ខំ អស្សោសី, បរិវេន្តតព្ពយុត្តកមិទំ ហំនំ, អម្ពាភំ ឥធ អជាសុកំ
អហោសិ, សត្តុ សន្តិកំ គមិស្សមា” តិ និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។

អថ នេ សត្តា អាហា - “កី, ភិក្ខុវេ, តស្មី ហំនេ វសិតុំ ន សក្ខិស្សថា” តិ?
“អាម, ភន្តេ, អម្ពាភំ តស្មី ហំនេ វសន្តានំ ឯវរុចានិ ភេរវាវម្ពណានិ ឧបជ្ឈហន្តិ,
ឯវរុបំ អជាសុកំ ហោតិ, តេន មយំ ‘វេន្តតព្ពយុត្តកមិទំ ហំនំ’ តំ ធម្មត្វា
តុម្ពាភំ សន្តិកំ អាគតា” តិ។ “ភិក្ខុវេ, តត្ថេវ តុម្ពាភំ គន្ធា វន្តិតី” តិ។ “ន សក្កា,
ភន្តេ” តិ។ “ភិក្ខុវេ, តុម្ពេ អារុដំ អគ្គហេត្វា គតា, ឥទានិ អារុដំ គហេត្វា
គច្ឆថា” តិ។ “កតារុដំ, ភន្តេ” តិ? សត្តា “អហំ អារុដំ វោ ទស្សមិ, មយា ទិន្នំ
អារុដំ គហេត្វា គច្ឆថា” តិ វត្វា -

“ករណីយមត្តកុសលេន, យន្តសន្តំ បទំ អភិសមេច្ច;
សក្កោ ឧជ្ជ ច សុហុជ្ជ ច, សុវចោ ចស្ស មុទុ អនតិមាទី” តិ។ (ឧ. ចា. ៩.១;
សុ. និ. ១៤៣) -

សកលំ មេត្តសុត្តំ កថេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឥមំ តុម្ពេ ពហិវិហារស្ស វនសណ្ឋាតោ
បជ្ជាយ សជ្ឈាយន្តា អន្តោវិហារំ បរិសេយ្យថា” តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ សត្តារំ
វន្តិត្វា និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន តំ ហំនំ បត្វា ពហិវិហារេ គណសជ្ឈាយំ កត្វា
សជ្ឈាយមាណា វនសណ្ឋំ បរិសីសុ។ សកលវនសណ្ឋោ ទេវតា មេត្តចិត្តំ
បដិលភិត្វា តេសំ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ អាបុច្ឆីសុ,
ហត្ថចាទសម្ពាហនំ អាបុច្ឆីសុ, តេសំ តត្ថ តត្ថ អារក្ខំ សំវិទហីសុ,
បក្កជ្ជបនតេលំ វិយ សន្និសីទ្ធា អហោសុំ។ កត្តចិ អមនុស្សសន្តោ នាម
នាហោសិ។ តេសំ ភិក្ខុនំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។ តេ វត្តិជ្ជានទិវាជ្ជានេសុ និសិទ្ធា
វិបស្សនាយ ចិត្តំ ឌីតារេត្វា អត្តនិ ខយវយំ បជ្ឈេបត្វា, “អយំ អត្តភារោ នាម

ភិដ្ឋនកដ្ឋន អថាវរដ្ឋន កុលាលភាជនសទិសោ"តិ វិបស្សនំ វុឡ្យយីសុ។
សម្មាសម្ពុទ្ធោ គន្ធកុដិយា និសិន្នោវ តេសំ វិបស្សនាយ អារទ្ធការំ ព្រាត្វា តេ
ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា, "ឯវមេវ, ភិក្ខុវេ, អយំ អត្តភារោ នាម ភិដ្ឋនកដ្ឋន
អថាវរដ្ឋន កុលាលភាជនសទិសោ ឯវា"តិ វុត្វា ឱកាសំ ជីវិត្វា យោជនសតេ
បីតោបិ អភិមុខេ និសិន្នាវិយ ធឮត្តណ្ណំ សិយោវិស្សន្តេត្វា ទិស្សមាណេន វូបេន
ឥមំ កាថមាហា -

៤០.

“កុម្ភបមំ កាយមីម វិទិត្វា, នក្ខបមំ ចិត្តមិទំ ឯវេត្វា;
យោធនេ មារំ បញ្ញារុជេន, ជិតញ្ច រក្ខេ អនិវេសនោ សិយា"តិ។

តត្ថ កុម្ភបមន្តិ អពលទុព្ពលដ្ឋន អនន្តនិយតាវកាលិកដ្ឋន ឥមំ
កេសាទិសម្ភាសន្តាតំ កាយំ កុម្ភបមំ កុលាលភាជនសទិសំ វិទិត្វា។
នក្ខបមំ ចិត្តមិទំ ឯវេត្វាតិ នក្ខំ នាម ពហិទ្ធា ជិវំ ហោតិ, គម្ពីរបរិទំ
ចាការបរិក្ខត្តំ ធារដ្ឋាលកយុត្តំ, អន្តោសុវិភត្តវីជិចតុក្កសិដ្ឋាជកសម្បជ្ជំ
អន្តរាបណំ, តំ “វិលុម្បិស្សមា"តិ ពហិទ្ធា ចោរា អាគន្ធា បរិសិទ្ធិ អសក្កោន្តា
បព្ពតំ អាសន្ន បដិហតាវិយ គន្ធន្តិ, ឯវមេវ បណ្ឌិតោ កុលបុត្តោ អត្តនោ
វិបស្សនាចិត្តំ ជិវំ នក្ខសទិសំ កត្វា ឯវេត្វា នករេ បីតោ
ឯកតោធារាទិណនប្បការារុជេន ចោរគណំ វិយ វិបស្សនាមយេន ច
អរិយមគ្គមយេន ច បញ្ញារុជេន តំតំមគ្គវដ្ឋំ កិលេសមារំ បដិពាហន្តោ តំ តំ
កិលេសមារំ យោធនេ, បហរេយ្យថាតិ អត្តោ។ ជិតញ្ច រក្ខេតិ ជិតញ្ច ឧប្បាទិតំ
តុណ្ហវិបស្សនំ
អាវាសសប្បាយឧតុសប្បាយកោជនសប្បាយបុគ្គលសប្បាយធម្មស្សវនសប្បា

យាធិនិ អាសេវន្តោ អន្តរន្តរា សមាបត្តិ សមាបដ្ឋិតា តតោ វុជ្ជាយ សុទ្ធិចិត្តន
សម្ពារេ សម្មសន្តោ រក្ខេយ្យ។

អនិវេសនោ សិយាតិ អនាលយោ កវេយ្យ។ យថា នាម យោធា
សង្គាមសីសេ ពលកោដ្ឋកំ កត្វា អមិត្តហិ សទ្ធិយុជ្ឈន្តោ នាតោ វា
បិចាសិតោ វា ហុត្វា សន្នាហោ វា សិទិលេ អាវុដេ វា បតិតេ ពលកោដ្ឋកំ
បរិសិត្វា វិស្សមិត្វា ភុញ្ញិត្វា បិរិត្វា សន្នហិត្វា អាវុដំ គហេត្វា បុន ជិត្វមិត្វា
យុជ្ឈន្តោ បរសេនំ មទ្គតិ, អជិតំ ជិនាតិ, ជិតំ រក្ខតិ។ សោ ហិ សេ
ពលកោដ្ឋកេ បិតោ ឯវំ វិស្សមន្តោ តំ អស្សាទេន្តោ អន្ធម្យ, រដ្ឋំ បរហត្ថកតំ
កវេយ្យ, ឯវមេវ, ភិក្ខុ, បដិលទ្ធិំ តរុណាវិបស្សនំ បុនប្បនំ សមាបត្តិ
សមាបដ្ឋិតា តតោ វុជ្ជាយ សុទ្ធិចិត្តន សម្ពារេ សម្មសន្តោ រក្ខិតុំ សក្កាតិ,
ឧត្តរិមគ្គជលបដិលាភេន កិលេសមារំ ជិនាតិ។ សេ បន សោ សមាបត្តិមេវ
អស្សាទេតិ, សុទ្ធិចិត្តន បុនប្បនំ សម្ពារេ ន សម្មសតិ, មគ្គជលបដិវេធំ កាតុំ ន
សក្កាតិ។ តស្មា រក្ខិតតត្ថយុត្តកំ រក្ខន្តោ អនិវេសនោ សិយា, សមាបត្តិ
និវេសនំ កត្វា តត្ថ ន និវេសេយ្យ, អាលយំ ន កវេយ្យាតិ អត្ថោ។ “អទ្ធា តុម្ពេបិ
ឯវំ ករោថា” តិ ឯវំ សត្តា តេសំ ភិក្ខុនំ ធម្មំ ទេសេសិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខុ និសិន្នជ្ជានេ និសិន្នាយេវ សហ
បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ បត្វា តថាគតស្ស សុវណ្ណាវណ្ណំ សរីរំ វណ្ណាយន្តា
ថោមេន្តា វន្តន្តាវ អាគច្ឆិស្វតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ ធម្មំ។

៧. បូតិកត្តតិស្សត្ថេវវត្ថុ

អចិន្ត្រៃយ៍ កាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ
បូតិគត្តតិស្សត្ថេរំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ សត្តុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សាសនេ ឱរ
នត្វា បព្ពជិតោ, សោលទ្ធិបសម្បទោ តិស្សត្ថេរោ នាម អហោសិ។ គច្ឆន្តេ
គច្ឆន្តេ កាលេ តស្ស សរីរេ រោគោ ឧទទាទិ។ សាសបមត្តិយោ បិធឿ កា
ឧជ្ឈហីសុ។ តា អនុបុព្វេន មុគ្គមត្តា កលាយមត្តា កោលជ្ជមត្តា អាមលកមត្តា
ពេឡូវសលាដុមត្តា ពេឡូវមត្តា ហុត្វា បភិជ្ជីសុ, សកលសរីរំ ធិន្ទារធិន្ទំ
អហោសិ។ បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោត្រូវស្ស នាមំ ឧទទាទិ។ អថស្ស អបរភាគ
អជ្ជនិភិជ្ជីសុ។ សោ អប្បជិដគ្គិយោ អហោសិ។ និវាសនចារុបនំ
បុព្ពលោហិតមក្ខតំ ជាលបូរសទិសំ អហោសិ។ សទ្ធិវិហារិកាធយោ បជិដគ្គិតុ
អសក្កោន្តា ធម្មយីសុ។ សោ អនាថោ ហុត្វា និបជ្ជិ។

ពុទ្ធានញ្ច នាម ទ្វេ វារេ លោកវាលោកនំ អវិជហិតំ ហោតិ។ បច្ចុសកាលេ
លោកំ វាលោកេន្តា ចក្កវាឡមុខវដ្តិតោ បដ្ឋាយ គន្ធកុដិអភិមុខំ ញ្ញាណំ
កត្វា ឱលោកេន្តិ, សាយំ ឱលោកេន្តា គន្ធកុដិតោ បដ្ឋាយ ពាហិរាភិមុខំ
ញ្ញាណំ កត្វា ឱលោកេន្តិ។ តស្មី បន សមយេ ភគវតោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោ
បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ បញ្ញាយិ។ សត្តា តស្ស ភិក្ខុនោ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយំ
ទិស្វា, “អយំ សទ្ធិវិហារិកាធិហិ ធម្មិតោ, ឥនាទិស្ស មំ វេហេត្វា អញ្ញំ បដិសរណំ
នត្ថិ” តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា វិហារចារិកំ ចរមាណាវិយ អគ្គិសាលំ គន្ធា
ឧក្ខលី ជោវិត្វា ឧទកំ ទត្វា ឧទ្ធនំ អាហេបេត្វា ឧទកស្ស តត្ថការំ
អាគមយមាណោ អគ្គិសាលាយមេវ អដ្ឋាសិ។ តត្ថការំ ជានិត្វា គន្ធា តស្ស
ភិក្ខុនោ និបន្នមញ្ចកោជយំ គណ្ហិ, តនា ភិក្ខុ “អបេជ, គន្ធតោ, មយំ
គណ្ហិស្សរមា” តិ មញ្ចកំ គហេត្វា អគ្គិសាលំ អានយីសុ។ សត្តា អម្ពណំ

អាហារបេត្វា ឧណ្ណោទកំ អាសិញ្ចាត្វា តេហិ ភិក្ខុហិ តស្ស ចារុបនំ
តាហារបេត្វា ឧណ្ណោទកេ មន្ទាបេត្វា មន្ទាតបេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ អថស្ស សន្តិកេ
វេត្វា សរីរំ ឧណ្ណោទកេន តេមេត្វា យំសិត្វា ម្ហាបេសិ, តស្ស
នហានបរិយោសានេ ចារុបនំ សុត្តិ។ អថ នំ តំ និវាសាបេត្វា និវត្តកាសាវំ
ឧទកេ មន្ទាបេត្វា អាតបេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ អថស្ស គត្តេ ឧទកេ ជិន្នមត្តេ តម្បី
សុត្តិ។ សោ ឯកំ កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ ចារុបិត្វា សល្លហុកសរីរោ
ឯកគ្គិចិត្តោ មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ សត្តា តស្ស ឧស្សីសកេ វេត្វា, “ភិក្ខុ អយំ តវ
កាយោ អបេតវិញ្ញាណោ និរុបការោ ហុត្វា កលិដ្ឋំ វិយ បថវិយំ សេស្សតី” តិ
វេត្វា ឥមំ តាថមាហា -

៤៧.

“អចិរំ វតយំ កាយោ, បថវី អធិសេស្សតិ;
ធុទ្វោ អបេតវិញ្ញាណោ, និរត្តំ កលិដ្ឋំ” តិ។

តត្ថ អចិរំ វតាតិ ភិក្ខុ ន ចិរស្សេវ អយំ កាយោ បថវី អធិសេស្សតិ,
ឥមិស្សា បកតិសយនេន សយិតាយ បថវិយា ឧបរិ សយិស្សតិ។ ធុទ្វោតិ
អបរិទ្វោ, អបគតវិញ្ញាណតាយ តុច្ឆោ ហុត្វា សេស្សតីតិ ធស្សេតិ។ យថា កី?
និរត្តំ កលិដ្ឋំ និរុបការំ និវត្តកំ កជ្ជខណ្ឌំ វិយ។ ឧត្តសម្ពារត្តិកា ហិ មនុស្សា
អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា ឧដុកំ ឧដុកសណ្ឋានេន វដ្តំ វដ្តសណ្ឋានេន ជិន្និត្វា ឧត្តសម្ពារំ
គណ្ហាន្តិ, អវសេសំ បន សុសិរញ្ច បូតិកញ្ច អសារកញ្ច គណ្ហិជាតញ្ច ជិន្និត្វា
តត្ថេវ ធម្មន្តិ។ អញ្ញោ ឧត្តសម្ពារត្តិកា អាគន្ធា តំ គហេតារោ នាម នត្តិ,
ឱលោកេត្វា អត្តនោ ឧបការកមេវ គណ្ហាន្តិ, ឥតរំ បថវីគតមេវ ហោតិ។ តំ
បន តេន តេន ឧចាយេន មញ្ចបជិចាទកំ វា ចាទកថលិកំ វា ជលកមីវំ វា
កាតុំ សក្កាបិ ភវេយ្យ។ ឥមស្មី បន អត្តការេ ទ្វត្តិសាយ កោដ្ឋាសេសុ

ឯកកោដ្ឋាសោបិ មញ្ចបជិទានកាធិវសេន អញ្ជ្រោន វា ឧបការមុខេន
គយ្ហបគោ នាម នត្ថិ, កេវលំ និរត្តំ កលិដ្ឋំ អយំ កាយោ អបគតវិញ្ញាណោ
កតិទាហានេវ បថវិយំ សេស្សតីតិ។

ទេសនាវសានេ បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ សហា បជិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណ្ហិ, អញ្ជ្រោបិ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ ថេរោបិ អរហត្តំ បត្យាវ
បរិនិព្វាយិ។ សត្តា តស្ស សរីរកិច្ចំ ការាបេត្វា ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ
ការាបេសិ។ ភិក្ខុ សត្តារំ បុច្ឆិសុ - “ភន្តេ, បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ កុហិ
និព្វត្តោ” តិ។ “បរិនិព្វតោ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “ភន្តេ, ឯវរូបស្ស បន
អរហត្តបនិស្សយសម្មន្ទស្ស ភិក្ខុនោ កី ការណា គត្តំ បុតិកំ ជាតំ, កី
ការណា អដ្ឋិនិ ភិដ្ឋានិ, កិមស្ស ការណំ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយការំ បត្ត” តិ?
“ភិក្ខុវេ, សព្វមេតំ ឯតស្ស អត្តនា កតកម្មេនេវ និព្វត្ត” តិ។ “កី បន តេន, ភន្តេ,
កត” តិ? “តេន ហិ, ភិក្ខុវេ, សុណាថា” តិ អតីតំ អាហារិ -

អយំ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ សាកុណិកោ ហុត្វា ពហូ សកុណោ
វធិត្វា ឥស្សរជនំ ឧបជ្ជហិ។ តេសំ ទិដ្ឋាវសេសេវិក្កិណាតិ, “វិក្កិតាវសេសា
មារេត្វា ឋបិតា បូតិកា ភវិស្សន្តិ” តិ យថា ឧប្បតិគំ នសក្កោន្តិ, តថា តេសំ
ជង្គ្រជ្ជិនិ ច បក្ខជ្ជិនិ ច ភិទ្ធិត្វា រាសី កត្វា ឋបេតិ, តេ បុនទិវសេវិក្កិណាតិ។
អតិពហុនំ បនលទ្ធកាលេ អត្តនោបិ អត្ថាយ បចាបេតិ។ តស្សេកទិវសំ
រសភោជនេ បក្កេ ឯកោ ខីណាសវោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ គេហាទ្វារេ អដ្ឋាសិ។
សោ ថេវំ ទិស្វា ចិត្តំ បសាទេត្វា, “មយា ពហូ ចាណា មារេត្វា ខាទិតា, អយ្យេ ច
មេ គេហាទ្វារេ ឋិតោ, អន្តោគេហេ ច រសភោជនំ សំវិជ្ជតិ, បិណ្ឌាចាតមស្ស
ទស្សមី” តិ តស្ស បត្តំ អាទាយ បូរេត្វា រសបិណ្ឌាចាតំ ទត្វា ថេវំ
បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វទ្ធិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្ស មត្តកំ ចាបុណោយ្យ” តិ

អាហារៗ ២៣ “ឃ្លី ហ្មោត្ត” តិ អនុមោទនំ អកាសិ។ “ភិក្ខុវេ, តទា
កតកម្មវសេនេតំ តិស្សស្ស និប្បន្នំ, សកុណានំ អដ្ឋិភេទននិស្សន្ទេន តិស្សស្ស
គត្តញ្ច បូតិកំ ជាតំ, អដ្ឋិនិ ឧ ភិក្ខុនិ, ឡិណាសវស្ស
វសបិណ្ឌាចាតទាននិស្សន្ទេន អវហត្ថំ បត្តោ” តិ។

បូតិគត្តតិស្សត្រូវវត្ថុ សត្តម។

៨. នន្ទគោចាលកវត្ថុ

ធិសោ ធិសន្តិ ៩ម៍ ធម្មទេសនំ សត្តា កោសលជនបទេ នន្ទគោចាលកំ
អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិនោ នន្ទោ នាម គោចាលកោ
គោយ្យបំ វត្តតិ អឡោ មហាទូនោ មហាកោតោ។ សោ កិវ យថា កេណិយោ
ជជិលោ បព្ពត្តាវេសេន, ឃ្លី គោចាលកត្តេន រាជពលី បរិហរន្តោ អត្តនោ កុដុម្ពំ
វត្តតិ។ សោ កាលេន កាលំ បញ្ច គោរសេ អាទាយ អនាថបិណ្ឌិកស្ស សន្តិកំ
អាគន្ធា សត្តារំ បស្សតិ, ធម្មំ សុណាតិ, អត្តនោ វសនជ្ជានំ អាគមនត្ថាយ
សត្តារំ យាចតិ។ សត្តា តស្ស ញ្ញាណបរិចាកំ អាគមយមាណោ អាគន្ធា
បរិបក្កភារំ ញាត្វា ឯកទិវសំ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរន្តោ មគ្គា
ឡិក្កម្ព តស្ស វសនជ្ជានាសន្នេ អញ្ញាតវស្មី វត្តមូលេ និសីទិ។ នន្ទោ សត្ត សន្តិកំ
អគន្ធា វន្តិច្ឆា បជិសន្តារំ កត្វា សត្តារំ និមន្តត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស បណីតំ បញ្ច គោរសនានំ អទាសិ។ សត្តមេ ទិវសេ សត្តា
អនុមោទនំ កត្វា ទានកថាទិភេទំ អនុបុត្តំ កថំ កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ
នន្ទគោចាលកោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាយ សត្ត បត្តំ គហេត្វា សត្តារំ
អនុគច្ឆន្តោ ទូរំ គត្វា, “តិជ្ជ, ឧចាសកា” តិ និវត្តិយមាណោ វន្តិច្ឆា និវត្តិ។ អថ នំ

ឯកោលុទ្ធកោវិជ្ជិត្វា មារេសិ។ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តា ភិក្ខុនំ ទិស្វា គន្ធា សត្តារំ
អាហំសុ - “នន្ទោ, ភន្តេ, គោចាលកោ តុម្ហាកំ ឥធាគតត្តា មហាធានំ ទត្វា
អនុគន្ធា និវត្តេន្តោ មារិតោ, សេច តុម្កេ នាគច្ឆិស្សថ, នាស្ស មរណំ
អភវិស្សា”តិ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ, មយំ អាគតេបិ អនាគតេបិ តស្ស ចតស្សោ
ទិសា ចតស្សោ អនុទិសា ច គច្ឆន្តស្សបិ មរណតោ មុច្ឆន្ទចាយោ នាម នត្ថិ។
យញ្ញំ នេវ ចោរា, ន វេរិនោ ករោត្តិ, តំ ឥមេសំ សត្តានំ អន្តោបទុដ្ឋំ
មិច្ឆាបណិហិតំ ចិត្តមេវ ករោតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤២.

“ទិសោ ទិសំ យំ តំ កយិរា, វេរី វា បន វេរិនំ;
មិច្ឆាបណិហិតំ ចិត្តំ, ចាបិយោ នំ តតោ ករេ”តិ។

តត្ថ ទិសោ ទិសន្តិ ចោរោ ចោរំ។ “ទិស្វា”តិ ចាបសេសោ។ យំ តំ កយិរាតិ
យំ តំ តស្ស អនយព្យសនំ ករេយ្យ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥទំ វុត្តំ
ហោតិ - ឯកោ ឯកស្ស មិត្តទុត្តិ ចោរោ បុត្តទារខេត្តវត្ថុ កោមហីសាទិសុ
អបរជ្ឈន្តោ យស្ស អបរជ្ឈតិ, តម្បិ តថេវ អត្ថនិ អបរជ្ឈន្តំ ចោរំ ទិស្វា, វេរី វា
បន កេនចិទេវ ការណេន ពទ្ធកេវំ វេរី ទិស្វា អត្ថនោ កក្ខឡតាយ
ទារុណតាយ យំ តំ តស្ស អនយព្យសនំ ករេយ្យ, បុត្តទារំ វា បីឡេយ្យ,
ខេត្តាទីនិ វា នាសេយ្យ, ជីវិតា វា បន នំ វោរោបេយ្យ, ទសសុ
អកុសលកម្មបថេសុ មិច្ឆាបបិតត្តា មិច្ឆាបហិណិតំ ចិត្តំ ចាបិយោ នំ តតោ
ករេ តំ បុរិសំ តតោ ចាបតំ ករេយ្យ។ វុត្តប្បកាវេហិ, ទិសោ ទិសស្ស វា វេរី
វេរិនោ វា ឥមស្មីយេវ អត្ថភាវេ ទុក្ខំ វា ឧប្បាទេយ្យ, ជីវិតក្ខយំ វា ករេយ្យ។ ឥទំ
បន អកុសលកម្មបថេសុ មិច្ឆាបបិតំ ចិត្តំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អនយព្យសនំ ចាបេតិ,

អត្ថការសម្ភាសនាស្បែកស្បែក ចតុស្តុ អចារ្យស្បែក ទិវិត្វា សីសំ ឧត្តិបិតុំ ន
ទេតីតិ។

ទេសនាបរិយោសាន ពហុ សោតាបត្តិដលាដីនិ បត្តា។ មហាជនស្បែក
សាត្តិកា ទេសនា ជាតា។ ឧបាសកេន បន ភវន្តរេ កតកម្មំ ភិក្ខុហិ ន បុច្ឆិតំ,
តស្មា សត្តារា ន កថិតន្តិ។

នន្ទកោចាល កវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សោវេយ្យត្រូវវត្ថុ

ន តំ មាតា បិតា កយិរាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ
វិហារន្តោ សោវេយ្យត្រូវ អារត្ថ កថេសិ។

វត្ថុ សោវេយ្យនគរេ សមុជ្ជិតំ, សាវត្ថិយំ និដ្ឋាបេសិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធេ សាវត្ថិយំ
វិហារន្តោ សោវេយ្យនគរេ សោវេយ្យសេដ្ឋីបុត្តោ ឯកេន សហាយកេន សន្តិ
សុខយានកេ និសីទិទ្វា មហាន្តេន បរិវារេន ម្ហានត្ថាយ នគរា និក្ខមិ។ តស្មី
ខណោ មហាកម្មាយនត្ថេរោ សោវេយ្យនគរំ បិណ្ឌាយ បរិសិទ្ធកាមោ ហុត្វា
ពហិនគរេ សង្ឃជី ចារុបតិ។ ថេរស្ស ច សុវណ្ណាវណ្ណំ សរីរំ។

សោវេយ្យសេដ្ឋីបុត្តោ តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “អហោ វត អយំ វា ថេរោ មម ភវិយា
ភវេយ្យ, មម វា ភវិយាយ សរីរវណ្ណោ ឯតស្ស សរីរវណ្ណាវិយ ភវេយ្យ” តិ។
តស្ស ចិន្តិតមត្តេយេវ បុរិសលិដ្ឋំ អន្តរាយិ, ឥត្តិលិដ្ឋំ ចាតុរហោសិ។ សោ
លន្ទមាណោ យានកា ឡុយ្ហ បលាយិ។ បរិជនោ តំ អសញ្ញានន្តោ “កិមេត” ត្ថិ
អាហា។ សាបិ តក្កសិលមគ្គំ បដិបទ្ធិ។ សហាយកោបិស្សា ឥតោ ចិតោ ច
វិចរិត្វាបិ នាទ្គស។ សព្វេ ម្ហាយិទ្វា គេហំ អគមីសុ។ “កហំ សេដ្ឋីបុត្តោ” តិ ច
វុត្តេ, “ន្តត្វា អាគតោ ភវិស្សតីតិ មញ្ញាម្ហា” តិ វទីសុ។ អថស្ស មាតាបិតោ តត្ថ

តត្ថ បរិយេសិត្យា អបស្សន្តា រោទិត្យា បរិទេវិត្យា, “មតោ ភរិស្សតី” តិ
មតកកត្តំ អទំសុ។ សា ឯកំ តក្កសិលកាមី សត្តវាហំ ទិស្វា យានកស្ស
បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុពន្ធិ។

អថ នំ មនុស្សា ទិស្វា, “អម្ពាភំ យានកស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុគច្ឆតិ,
មយំ ‘កស្សេសា ទារិកា’ តិ តំ ន ជាធាមា” តិ វេទីសុ។ សាបិ “តុម្ពេ អត្តនោ
យានកំ ចាដេថ, អហំ បទសា គមិស្សមី” តិ គច្ឆន្តី អង្គុលិមុទ្ធិកំ ទត្វា ឯកស្មី
យានកេ ឌីកាសំ កាវេសិ។ មនុស្សា ចិន្តយីសុ - “តក្កសិលនគរេ អម្ពាភំ
សេដ្ឋបុត្តស្ស ភរិយា នត្ថិ, តស្ស អាចិត្តិស្សម, មហាបណ្ណាការោ នោ
ភរិស្សតី” តិ។ តេ គេហំ គន្ធា, “សាមិ, អម្ពេហិ តុម្ពាភំ ឯកំ ឥត្ថិវតនំ អានិគ” ត្ថិ
អាហំសុ។ សោ តំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា អត្តនោ វយានុរូបំ អភិរូបំ
ចាសាទិកំ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហោ គេហោ អកាសិ។ បុរិសា ហិ ឥត្ថិយោ,
ឥត្ថិយោ វា បុរិសា អភូតបុញ្ញា នាម នត្ថិ។ បុរិសា ហិ បរស្ស ទារេសុ អតិចរិត្វា
កាលំ កត្វា ពហុនិ វស្សសតសហស្សនិ និរយេ បច្ឆិត្វា មនុស្សជាតី អាគច្ឆន្តា
អត្តភាវសតេ ឥត្ថិភាវំ អាបជ្ឈន្តិ។

អានន្តត្ថេរោបិ កប្បសតសហស្សំ ប្បិតចារមី អរិយសាវកោ សំសារេ
សំសរន្តោ ឯកស្មី អត្តភាវេ កម្មារកុលេ និព្វត្តោ។ បរទារកម្ពំ កត្វា និរយេ
បច្ឆិត្វា បក្កាវសេសេន ចុទ្ធសសុ អត្តភាវេសុ បុរិសស្ស ចាទបរិចារិកា ឥត្ថិ
អហោសិ, សត្តសុ អត្តភាវេសុ ពិជុទ្ធវណំ ចាបុណិ។ ឥត្ថិយោ បន ធានាទីនិ
បុញ្ញានិ កត្វា ឥត្ថិភាវេ ធន្ធិវិរាដេត្វា, “ឥទំ នោ បុញ្ញំ បុរិសត្តភាវបដិលាភាយ
សំវត្ថត្វ” តិ ចិត្តំ អធិដ្ឋហិត្វា កាលំ កត្វា បុរិសត្តភាវំ បដិលភន្តិ, បតិទេវតា
ហុត្វា សាមិកេ សម្មាបដិបត្តិវសេនាបិ បុរិសត្តភាវំ បដិលភន្តេវ។

អយំ បន សេដ្ឋីបុត្តា ថេរេ អយោនិសោ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា ឥមស្មីយេវ
អត្តភារេ ឥត្តិការំ បដិលភិ។ តក្កសិលាយំ សេដ្ឋីបុត្តន សទ្ធិំ សំវាសមន្ទាយ
បន តស្ស កុច្ឆិយំ កញ្ចេ បតិជ្ជាសិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ លភិត្វា តស្ស
បទសា គមនកាលេ អបរម្មិ បុត្តំ បដិលភិ។ ឯវមស្ស កុច្ឆិយំ វុត្តា ទេ,
សោរេយ្យនគរេ តំ បដិច្ច និព្ពត្តា ទ្វេតិ ចត្តារោ បុត្តា អហោសុំ។ តស្មី កាលេ
សោរេយ្យនគរេតោ តស្ស សហាយកោ សេដ្ឋីបុត្តោ បញ្ចហិ សកជសតេហិ
តក្កសិលំ គន្ធា សុខយានកេ និសិន្នោ នគរំ ចារិសិ។ អថ នំ សា
ឧបរិចាសាទតលេ វាតចានំ វិវិត្វា អន្តរិវិធី ឱលោកយមាធា ឋិតា ទិស្វា
សញ្ញានិត្វា ធាសី បេសេត្វា បក្កោសាបេត្វា មហាតលេ និសីទាបេត្វា មហន្តំ
សក្ការសម្មានំ អកាសិ។ អថ នំ សោ អាហា - “ភទ្កេ, តុំ ឥតោ បុព្វេ អម្ពេហិ ន
ទិដ្ឋបុត្តា, អថ ច បន នោ មហន្តំ សក្ការំ ករោសិ, ជាធាសិ តុំ អម្ពេ” តិ។ “អាម,
សាមិ, ជាធាមិ, ននុ តុម្ពេ សោរេយ្យនគរវាសិនោ” តិ? “អាម, ភទ្កេ” តិ។ សា
មាតាបិតុនញោ ភរិយាយ ច បុត្តានញោ អរោគភារំ បុច្ឆិ។ ឥតរោ “អាម, ភទ្កេ,
អរោគា” តិ វត្វា “ជាធាសិ តុំ ឯតេ” តិ អាហា។ “អាម សាមិ, ជាធាមិ។ តេសំ
ឯកោ បុត្តោ អត្ថិ, សោ កហំ, សាមី” តិ? “ភទ្កេ, មា ឯតំ កថេហិ, មយំ តេន សទ្ធិ
ឯកទិវសំ សុខយានកេ និសីទិត្វា ម្នាយំ តុំ និក្ខត្តា នេវស្ស គតី ជាធាម, ឥតោ
ចិតោ ច វិចរិត្វា តំ អទិស្វា មាតាបិតុនំ អាហេយិម្ហា, តេបិស្ស រោទិត្វា កន្តិត្វា
បេតកិច្ចំ កិរិស្វ” តិ។ “អហំ សោ, សាមី” តិ។ “អបេហិ, ភទ្កេ, កី កថេសិ មម្ហំ
សហាយោ ទេវកុមារោ វិយ ឯកោ បុរិសោ” តិ? “ហោតុ, សាមិ, អហំ សោ” តិ។
“អថ ឥទំ កី ធាមា” តិ? “តំ ទិវសំ តេ អយ្យោ មហាកច្ឆាយនត្ថេរោ ទិដ្ឋោ” តិ?
“អាម, ទិដ្ឋោ” តិ។ អហំ អយ្យំ មហាកច្ឆាយនត្ថេរំ ឱលោកេត្វា, “អហោ វត
អយំ វា ថេរោ មម ភរិយា ភវេយ្យ, ឯតស្ស វា សរីរវណ្ណោ វិយ មម ភរិយាយ
សរីរវណ្ណោ ភវេយ្យ” តិ ចិន្តេសី។ ចិន្តិតក្ខណោយេវ មេ បុរិសលិដ្ឋំ អន្តរធាយិ,

ឥត្តិលីដ្ឋំ ចាតុក្កវី។ អថាហំ លជ្ជមានា កស្សចិ កិញ្ចិ វុត្ថំ អសក្កណិកា តតោ
បលាយិកា ឥធាគតា, សាមីតិ។

“អហោ វុត តេ ភារិយំ កម្មំ កតំ, កស្មា មយ្ហំ នាចិត្តិ, អបិច បន តេ ថេរោ
ខមាបិតោ”តិ? “ន ខមាបិតោ, សាមី។ ជាតាសិ បន ត្វំ កហំ ថេរោ”តិ? “ឥមមេវ
នករំ ឧបនិស្សាយ វិហារីតិ”តិ។ “សថេ បិណ្ណាយ ចរន្តោ ឥធាគច្ឆេយ្យ, អហំ មម
អយ្យស្ស ភិក្ខាហារំ ធនេយ្យំ, សាមី”តិ។ “តេន ហិ សីយំ សក្ការំ ករោហិ,
អម្ហា កំ អយ្យំ ខមាបេស្សមា”តិ សោ ថេវស្ស វសនជ្ជានំ គន្ធា វុត្ថិកា ឯកមន្តំ
និសិទ្ធា, “ភន្តេ, សេ មយ្ហំ ភិក្ខុំ គណ្ហាថា”តិ អាហា។ “ននុ ត្វំ, សេដ្ឋិបុត្ត,
អាគន្ធកោសី”តិ។ “ភន្តេ, មា អម្ហា កំ អាគន្ធកកាវំ បុច្ឆថ, សេ មេ ភិក្ខុំ
គណ្ហាថា”តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ, គេហេបិ ថេវស្ស មហាសក្ការោ បជិយត្តោ។
ថេរោ បុនទិវសេ តំ គេហាធាវំ អគមាសិ។ អថ នំ និសីទាបេត្វា
បណ្ឌិតេនាហារេន បរិវិសិត្វា សេដ្ឋិបុត្តោ តំ ឥត្តី គហេត្វា ថេវស្ស ចាទមូលេ
និបជ្ជាបេត្វា, “ភន្តេ, មយ្ហំ សហាយិកាយ ខមថា”តិ អាហា។ “កិមេត”ន្តិ? “អយំ,
ភន្តេ, បុព្វេ មយ្ហំ បិយសហាយកោ ហុត្វា តុម្ពេ ឱលោកេត្វា ឯវំ នាម ចិន្តេសិ,
អថស្ស បុរិសលីដ្ឋំ អន្តរធាយិ, ឥត្តិលីដ្ឋំ ចាតុក្កវី, ខមថ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ
ឧដ្ឋបាថ, ខមាមិ វោ អហា”ន្តិ។ ថេរេន “ខមាមី”តិ វុត្ថមត្តេយេវ ឥត្តិលីដ្ឋំ
អន្តរធាយិ, បុរិសលីដ្ឋំ ចាតុក្កវី។

បុរិសលីដ្ឋំ ចាតុក្កវីតមត្តេយេវ តំ តក្កសិលាយ សេដ្ឋិបុត្តោ អាហា - “សម្ម
សហាយក, ឥមេ ទ្វេ ធារកា តវ កុច្ឆិយំ វុត្ថត្វា មំ បជិច្ច និព្ពត្តត្វា ឧភិន្នម្បិទោ
បុត្តា ឯវ, ឥធរេវ វសិស្សម, មា ឧក្កណ្ឌី”តិ។ “សម្ម, អហំ ឯកេនត្ថការេន បឋមំ
បុរិសោ ហុត្វា ឥត្តិការំ បត្វា បុន បុរិសោ ជាតោតិ វិប្បការប្បត្តោ, បឋមំ មំ
បជិច្ច ទ្វេ បុត្តា និព្ពត្តា, ឥធានិមេ កុច្ឆិតោ ទ្វេ បុត្តា និក្ខត្តា, ស្វាហំ

ឯកេនត្តភាវេនវិប្បការប្បត្តោ, បុន ‘គេហោ វសិស្សតី’តិ សញ្ញំ មា កិរ, អហំ
មម អយ្យស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សមិ។ ឥមេ ទ្វេ ធារកា តវ ភាវាតិ, ឥមេសុ មា
បមជ្ជី”តិ វត្វា បុត្តេ សីសេ បរិច្ចមិត្វា បរិមជ្ជិត្វា ឧវេ និបជ្ជាបេត្វា បិតុ
និយ្យាទេត្វា និក្ខមិត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ ថេរោបិ នំ បញ្ចាដេត្វា
ឧបសម្មាទេត្វា គណ្ហិត្វាវ ចារិកំ ចរមាធា អនុបុព្វេន សាវត្ថី អគមាសិ។
តស្ស សោរេយ្យត្ថេរោតិ នាមំ អហោសិ។ ជនបទវាសិនោ តំ បវត្ថី ញត្វា
សន្និភិត្វា កោតូហលជាតា តំ ឧបសម្ព័មិត្វា បុច្ឆិសុ - “ឯវំ កិរ, ភន្តេ”តិ? “អាម,
អាវុសោ”តិ។ “ភន្តេ, ឯវុបម្បិ ការណំ នាម ហោតិ”? “តុម្ហាកំ កុច្ឆិយំ កិរ ទ្វេ
បុត្តា និព្ពត្តា, តុម្ហេ បដិច្ច ទ្វេ ជាតា, តេសំ វោ កតវេសុ ពលវសិនេហោ
ហោតី”តិ? “កុច្ឆិយំ វុត្ថកេសុ, អាវុសោ”តិ។ អាគតាគតា និពាទ្ធី តថេវ បុច្ឆិសុ។

ថេរោ “កុច្ឆិយំ វុត្ថកេសុ ឯវ សិនេហោ ពលវា”តិ បុនប្បុនំ កថេន្តោ
ហរាយមាធា ឯកោវ និសីទតិ, ឯកោវ តិជ្ជតិ។ សោ ឯវំ ឯកត្ថបគតោ
អត្តភាវេ ខយវយំ សមុជ្ជាបេត្វា សហ បដិសម្ពិទាហិ អវហត្ថំ ចាបុណិ។ អថ
នំ អាគតាគតា បុច្ឆន្តិ - “ភន្តេ, ឯវំ កិរ នាម អហោសិ”តិ? “អាមាវុសោ”តិ។
“កតវេសុ សិនេហោ ពលវា”តិ? “មយ្ហំ កត្ថចិ សិនេហោ នាម នត្ថី”តិ។ ភិក្ខុ
“អយំ អភូតំ កថេសិ, បុរិមទិវសេសុ ‘កុច្ឆិយំ វុត្ថបុត្តេសុ សិនេហោ ពលវា’តិ
វត្វា ឥទានិ ‘មយ្ហំ កត្ថចិ សិនេហោ នត្ថី’តិ វទតិ, អញ្ញំ ព្យាករោតិ, ភន្តេ”តិ
អាហំសុ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ អញ្ញំ ព្យាករោតិ, មម បុត្តស្ស
សម្មាបណិហិតេន ចិត្តេន មគ្គស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ន កត្ថចិ សិនេហោ
ជាតោ, យំ សម្បត្តី នេវ មាតា, ន បិតា កាតុំ សក្កោតិ, តំ ឥមេសំ សត្តានំ
អព្ពន្ធពេ បវត្ថំ សម្មាបណិហិតំ ចិត្តមេវ ទេតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ន តំ មាតា បិតា កយិរា, អញ្ជ្រា វាបិ ច ញាតកា;
សម្មាបណិហិតំ ចិត្តំ, សេយ្យសោ នំ តតោ ករេ” តិ។

តត្ថន តន្តិ តំ ការណំ នេវ មាតា ករេយ្យ, ន បិតា, ន អញ្ជ្រា ញាតកា។
សម្មាបណិហិតន្តិ ទសសុ កុសលកម្មបថេសុ សម្មា វេបិ តំ។ សេយ្យសោ នំ
តតោ ករេតិ តតោ ការណតោ សេយ្យសោ នំ វេតំ ឧត្តរិតំ ករេយ្យ,
ករេតីតិ អត្ថោ។ មាតាបិតរោ ហិ បុត្តានំ ធនំ ទទមាណ ឯកស្មីយេវ អត្តភាវេ
កម្មំ អកត្វា សុខេន ជីវិតកកប្បនំ ធនំ ធាតុំ សក្កោន្តិ។ វិសាខាយ
មាតាបិតរោបិ តាវ មហាទ្ធជា មហារោគា, តស្ស ឯកស្មីយេវ អត្តភាវេ
សុខេន ជីវិតកកប្បនំ ធនំ អទំសុ។ ចតុសុ បន ធិបេសុ ចក្កវត្ថុសិវី ធាតុំ សមត្ថា
មាតាបិតរោបិ នាម បុត្តានំ នត្ថិ, បកេវ ទិព្វសម្បត្តិ វា បឋមដ្ឋានាទិសម្បត្តិ វា,
លោកុត្តរសម្បត្តិទានេ កថាវ នត្ថិ, សម្មាបណិហិតំ បន ចិត្តំ សព្វម្បត្តិ
សម្បត្តិ ធាតុំ សក្កោតិ។ តេន វុត្ថំ “សេយ្យសោ នំ តតោ ករេ” តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា ជាតាតិ។

សោរេយ្យត្រូវវត្ថុ នវមំ។

ចិត្តវត្ថុវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

តតិយោ វគ្គោ។

៤. បុប្ផវគ្គោ

១. បថវិកជាបសុតបញ្ចសតកិក្ខុវត្ថុ

កោ ឥមំ បដវីវិចេស្សតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ
បដវិកថាបសុតេ បញ្ចសតេ ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

តេ កិរ ភគវតា សទ្ធិ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា ជេតវនំ អាគន្ធា
សាយន្តសមយេ ឧបជ្ជានសាលាយំ សន្និសិទ្ធា អត្តនា គតគតជ្ជានេសុ
“អសុកកាមតោ អសុកកាមគមនជ្ជានេ សមំ វិសមំ កទ្គមពហុលំ
សក្ខរពហុលំ កាឡមត្ថិកំ តម្កមត្ថិក”ន្តិ បដវិកថំ កថេសុំ។ សត្តា អាគន្ធា,
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, អម្ពេហិ
វិចរិតជ្ជានេ បដវិកថាយា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, ឯសា ពាហិរ បដវិ នាម, តុម្ពេហិ
អជ្ឈត្ថិកបថវិយំ បរិកម្មំ កាតុំ វុត្តតិ”តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ -

៤៤.

“កោ ឥមំ បដវីវិចេស្សតិ,
យមលោកញា ឥមំ សនេវកំ;
កោ ធម្មបទំ សុទេសិតំ,
កុសលោ បុប្ផមិវ បចេស្សតិ។

៤៥.

“សេខោ បដវីវិចេស្សតិ,
យមលោកញា ឥមំ សនេវកំ;
សេខោ ធម្មបទំ សុទេសិតំ,
កុសលោ បុប្ផមិវ បចេស្សតិ”តិ។

តត្ថ កោ ឥមន្តិ កោ ឥមំ អត្តការសម្ពាតំ បដវីវិចេស្សតីតិ អត្តនោ
ញ្ញាលោន វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ, បដិវិជ្ជិស្សតិ, សច្ចិករិស្សតីតិ អត្តោ។

យមលោកញាតិ ចតុត្ថិដំ អចាយលោកញា។ ឥមំ សុទេវកន្តិ ឥមំ
មនុស្សលោកញា ទេវលោកេន សន្និ កោ វិចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ
បដិវិជ្ជិស្សតិ សច្ចិករិស្សតីតិ បុច្ឆិ។ កោ ធម្មបទំ សុទេសិតន្តិ យថាសភាវតោ
កចិតត្តា សុទេសិតំ សត្តតិសពោធិបក្ខិយធម្មសម្ពាតំ ធម្មបទំ កុសលោ
មាលាការោ បុច្ឆំ វិចិនន្តោវិយ កោ បចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ
ឧបបរិក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ជិស្សតិ, សច្ចិករិស្សតីតិ អត្តោ។ សេខាតិ
អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ ឥមា តិស្សោ សិក្ខា
សិក្ខនតោ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋំ អាទិ កត្វា យាវ អរហត្តមគ្គដ្ឋា សត្តវិដោ សេខា
ឥមំ អត្តភាវសម្ពាតំ បថី អរហត្តមគ្គេន តតោ ធន្ធាកំ អបកឡន្តោ
វិចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ បដិវិជ្ជិស្សតិ សច្ចិករិស្សតិ។

យមលោកញាតិ តំ យថាវុត្តបការំ យមលោកញា ឥមំ មនុស្សលោកញា
សហ ទេវេហិ សុទេវកំ ស្សេវ វិចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ បដិវិជ្ជិស្សតិ
សច្ចិករិស្សតិ។ សេខាតិ ស្សេវ សត្តវិដោ សេខា, យថា នាម កុសលោ
មាលាការោ បុច្ឆារាមំ បរិសិទ្ធា តរុណាមកុណ្ឌនិ ច ចាលាករិទ្ធានិ ច
មិលាតានិ ច គណ្ហិកជាតានិ ច បុច្ឆានិ វុដ្ឋេត្វា សោភនានិ សុជាតសុជាតានេវ
បុច្ឆានិវិចិនាតិ, ឯវមេវ ឥមំ សុកចិតំ សុនិទ្ធិដ្ឋំ ពោធិបក្ខិយធម្មបទម្មំ បញ្ញាយ
បចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ ឧបបរិក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ជិស្សតិ សច្ចិករិស្សតីតិ សត្តា
សយមេវ បញ្ចវិស្សន្នេសិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ ភិក្ខុ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណីសុ។ សម្មត្តបរិសាយបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បថីកថាបសុតបញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. មរិចិកម្មដ្ឋានិកត្ថេវវត្ថុ

ដែល្លាបមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ អញ្ញាតរំ
មរិចិកម្មជ្ជានិកំ ភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិរ ភិក្ខុ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ កថេត្វា, “សមណធម្មំ ករិស្សមី” តិ
អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា យដេត្វា វាយមិត្តា អរហត្តំ បត្តំ អសក្កោន្តោ “វិសេសេត្វា
កម្មជ្ជានំ កថាបេស្សមី” តិ សត្តុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មរិចិ ទិស្វា,
“យថា អយំ គិម្ពសមយេ ឧដ្ឋិតា មរិចិ ទូរេ បិតានំ រូបគតាវិយ បញ្ញាយតិ,
សន្តិកំ អាគច្ឆន្តានំ នេវ បញ្ញាយតិ, អយំ អត្តភារោបិ ឧប្បាទវយដ្ឋេន
ឯវរូចោ” តិ មរិចិកម្មជ្ជានំ ភារេន្តោ អាគន្ធា មគ្គកិលន្តោ អចិរវតិយំ ម្ហាយិត្វា
ឯកស្មី ចណ្ណាសោតតិវេ រុក្ខុឆាយាយ និសិន្នោ ឧទកវេតាភិយាតេន ឧដ្ឋហិត្វា
មហាន្តេ មហាន្តេ ដេណបិណ្ណោ ភិជ្ជមាទេ ទិស្វា, “អយំ អត្តភារោបិ ឧប្បជ្ជិត្វា
ភិជ្ជនដ្ឋេន ឯវរូចោយេវា” តិ អារម្មណំ អគ្គហេសិ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ បិតោវ តំ
ថេរំ ទិស្វា, “ឯវមេវ, ភិក្ខុ, ឯវរូចោវាយំ អត្តភារោ ដេណបិណ្ណោ វិយ មរិចិ វិយ
ឧប្បជ្ជនភិជ្ជនសភារោយេវា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤៦.

“ដែល្លាបមំ កាយមិមំ វិទិត្វា,
មរិចិធម្មំ អភិសម្ពុទ្ធានោ;
នេត្វាន មារស្ស បបុប្ផកានិ,
អទស្សនំ មច្ចុរាជស្ស គច្ឆេ” តិ។

តត្ថ ដែល្លាបមន្តិ ឥមំ កេសាទិសម្ភហសម្ពាសន្តាតំ កាយំ អពលទុព្ពលដ្ឋេន
អនទ្ធិនិយតាវកាលិកដ្ឋេន ដេណបិណ្ណាសិក្ខុកោតិ វិទិត្វា។ មរិចិធម្មន្តិ យថា
មរិចិ ទូរេ បិតានំ រូបគតាវិយ គយ្ហបតាវិយ ហោតិ, សន្តិកេ ឧបគច្ឆន្តានំ វត្តា
តុច្ឆា អគយ្ហបតា សម្បជ្ជតិ, ឯវមេវ ខណិកឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេន អយំ

កាយោបិ មរិចិធម្មោតិ អភិសម្ពុទ្ធានោ ពុជ្ឈន្តោ, ជានន្តោតិ អត្តោ។ មាសស្ស
បបុប្ផកានីតិ មាសស្ស បបុប្ផកសម្ពុទ្ធាតានិ តេភូមកានិ វជ្ជានិ អរិយមគ្គន
ជិន្និត្វា ធិណាសវោ ភិក្ខុ មច្ចុរាជស្ស អនស្សនំ អវិសយំ អមតមហានិព្វានំ
គច្ឆេយ្យាតិ។

គាថាបរិយោសានេ ថេរោ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ បទ្វា សត្ត
សុវណ្ណាវណ្ណំ សរីរំ ថោមេន្តោ វណ្ណោន្តោ វន្តន្តោវ អាគតោតិ។

មរិចិកម្មជ្ជានិកត្ថេវវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វិជជូកវត្ថុ

បុច្ឆានិហោ បចិនន្តន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ សបរិសំ
មហោយេន អន្លោត្តរិត្វា មារិតំ វិជជូកំ អារព្ព កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្វិកថា - សាវត្ថិយញ្ញំ មហាកោសលវញ្ញោ បុត្តោ
បសេនទិកុមារោ នាម។ វេសាលិយំ លិច្ឆវិវញ្ញោ បុត្តោ លិច្ឆវិកុមារោ មហាលិ
នាម, កុសិនារាយំ មល្លរាជបុត្តោ ពន្ទលោ នាមាតិ ឥមេ តយោ
ទិសាទាមោក្ខស្សបរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បគ្គហណាត្ថំ តក្កសិលំ គន្ធា
ពហិនគរេ សាលាយ សមាគតា អញ្ញមញ្ញស្ស អាគតការណាញោ កុលញោ
នាមញោ បុច្ឆិត្វា សហាយកា ហុត្វា ឯកតោវ អាចរិយំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា សិប្បំ
សិក្ខន្តា ន ចិរស្សេវ ឧត្តហិតសិប្បា អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា ឯកតោវ និក្ខមិត្វា
សកសកជ្ជានានិ អគម៌សុ។ តេសុ បសេនទិកុមារោ បិតុ សិប្បំ ទស្សេត្វា
បសន្នេន បិតរា រជ្ជេ អភិសិទ្តោ។ មហាលិកុមារោ លិច្ឆវីនំ សិប្បំ ទស្សេន្តោ
មហាន្តេន ឧស្សហេន ទស្សេសិ, តស្ស អក្ខិនិភិជ្ជិត្វា អគម៌សុ។ លិច្ឆវិរាជានោ
“អហោ វត អម្ចាតំ អាចរិយោ អក្ខិវិនាសំ បុត្តោ, ន នំ បរិច្ឆេទិស្សម,

ឧបជ្ជហិស្សម ន"ន្តិ តស្ស សតសហស្សដ្ឋានកំ ឯកំ ធ្វារំ អទំសុ។ សោ តំ
និស្សាយ បញ្ចសតេ លិច្ឆិរាជបុត្តេ សិប្បំ សិក្ខាបេន្តោ វសិ។ ពន្ធុលកុមារោ
សដ្ឋិ សដ្ឋិ វេជ្ជូ គហេត្វា មជ្ឈេ អយសលាកំ បក្ខិបិត្វា សដ្ឋិកលាបេ
ឧស្សាបេត្វា វេបិតេ មល្លរាជកុលេហិ "ឥមេ កប្បេត្វ" តិ វុត្តោ អសីតិហត្ថំ
អាកាសំ ឧល្លដ្ឋិត្វា អសីនា កប្បេន្តោ អគមាសិ។ សោ ឌីសានកលាបេ
អយសលាកាយ "កិរី" តិ សទ្ធិំ សុត្វា, "កី ឯត" តិ បុច្ឆិត្វា សត្តកលាបេសុ
អយសលាកានំ វេបិតការំ ញត្វា អសី ធម្មត្វា រោទមាធា "មយ្ហំ ឯត្តកេសុ
ញាតិសុហជ្ជេសុ ឯកោបិ សសិនេហោ ហុត្វា ឥមំ ការណំ ធាតិក្ខិ។ សចេ ហិ
អហំ ជានេយ្យំ, អយសលាកាយ សទ្ធិំ អនុដ្ឋាបេន្តោវ ធិន្តេយ្យ" តិ វត្វា,
"សព្វេបិមេ មារេត្វា រជ្ជំ ករេយ្យ" តិ មាតាបិតុនំ កថេសិ។ តេហិ "បវេណីរជ្ជំ
នាម, តាត, ឥទំ នលញ្ញា ឯវំ កាតុ" តិ នាធម្មការេន វារិតោ "តេន ហិ មម
សហាយ កស្ស សន្តិកំ គមិស្សមី" តិ សាវត្ថី អគមាសិ។

បសេនទិ កោសលោ រាជា តស្សាគមនំ សុត្វា បច្ឆុត្តន្ធា មហាន្តេន សក្ការេន
តំ នគរំ បវេសេត្វា សេនាបតិដ្ឋានេ វេបេសិ។ សោ មាតាបិតរោ
បក្កោសាបេត្វា តត្ថេវ វាសំ កប្បេសិ។ អថេកធិវសំ រាជា ឧបរិចាសាទេ វិតោ
អន្តរីវីធិ ឌីលោកយមាធា "អនាថបិណ្ឌិកស្ស ចូឡអនាថបិណ្ឌិកស្ស
វិសាខាយ សុប្បវាសាយា" តិ ឯតេសំ គេហេ និច្ចំ ភត្តកិច្ចត្ថាយ គប្បន្តេ
អនេកសហស្សេ ភិក្ខុ ទិស្វា, "កហំ, អយ្យា, គប្បន្តិ" តិ បុច្ឆិត្វា, "ទេវ,
អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ និច្ចភត្តសលាកភត្តគិលានភត្តាធិនំ អត្ថាយ
ទេវសិកំ ទ្វេភិក្ខុសហស្សានិ គប្បន្តិ, ចូឡអនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ
បញ្ចសតានិ, តថាវិសាខាយ តថា សុប្បវាសាយា" តិ វុត្តេ សយម្បិ ភិក្ខុសង្ឃំ
ឧបជ្ជហិតុកាមោវិហារំ គន្ធា ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធិំ សត្តារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ
សហត្ថា ធានំ ធាត្វា សត្តមេ ធិវសេ សត្តារំ វត្ថិត្វា, "ភន្តេ, បញ្ចហិ មេ

ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធិំ ភិក្ខុំ គល្លាថា”តិ អាហ។ “មហារាជ ពុទ្ធា នាម
ឯកជ្ជានេ និពទ្ធិំ ភិក្ខុំ ន គល្លាត្ថិ, ពហូ ជនា ពុទ្ធានំ អាគមនំ បច្ចាសីសន្តិ”តិ។
“តេន ហិ ឯកំ ភិក្ខុំ និពទ្ធិំ បេសេថា”តិ អាហ។ សត្តា អានន្ទត្ថេស្ស ការំ
អកាសិ។ រាជា ភិក្ខុសង្ឃ អាគតេ បត្តំ គហេត្វា, “ឥមេ នាម បរិវិសន្ត”តិ
អវិចារេត្វាវ សត្តាហំ សយមេវ បរិវិសិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេវិត្វិត្តចិត្តោ
បមជ្ជមកាសិ។ រាជកុលេ នាម អនាណាត្តា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា ភិក្ខុ
និសីទាបេត្វា បរិវិសិតុំ ន លភន្តិ “ន មយំ ឥធិ ហិតុំ សក្ខិស្សាមា”តិ ពហូ ភិក្ខុ
បក្កមីសុ។ រាជា ទុតិយទិវសេបិ បមជ្ជិ, ទុតិយទិវសេបិ ពហូ ភិក្ខុ បក្កមីសុ។
តតិយទិវសេបិ បមជ្ជិ, តទា អានន្ទត្ថេវ ឯកកមេវ វេបេត្វា អវសេសា
បក្កមីសុ។ បុញ្ញវន្តា នាម ការណាវសិកា ហោត្ថិ, កុលានំ បសាទំ វត្តន្តិ។
តថាគតស្ស ច សាវិបុត្តត្ថេរោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោតិ ទ្វេ អគ្គសាវកា, ខេមា
ឧប្បលវណ្ណាតិ ទ្វេ អគ្គសាវិកា, ឧចាសកេសុ ចិត្តោ, គហបតិ, ហត្ថកោ
អាឡវកោតិ ទ្វេ អគ្គឧចាសកា, ឧចាសិកាសុ វេជ្ជកណ្ណាកំ នន្ទមាតា,
ខុដ្ឋត្ថរាតិ ទ្វេ អគ្គឧចាសិកា, ឥតិ ឥមេ អដ្ឋជនេ អាទី កត្វា ហ្មនន្តរបត្តា
សព្វេបិ សាវកា ឯកទេសេន ទសន្តំ ចារមីនំ បូរិតត្តា មហាបុញ្ញា
អភិនិហារសម្បជ្ជា។ អានន្ទត្ថេរោបិ កប្បសតសហស្សំ បូរិតចារមី
អភិនិហារសម្បជ្ជោ មហាបុញ្ញោ អត្ថនោ ការណាវសិកតាយ កុលស្ស
បសាទំ វត្តន្តោ អដ្ឋាសិ។ តំ ឯកកមេវ និសីទាបេត្វា បរិវិសីសុ។

រាជា ភិក្ខុនំ គតកាលេ អាគន្ធា ខាទនិយកោជនិយានិ តថេវ វិភានិ ទិស្វា,
“កី, អយ្យា, នាគមីសូ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អានន្ទត្ថេរោ ឯកកោវ អាគតោ ទេវា”តិ
សុត្វា, “អទ្ធា ឯត្ថកំ មេ ភត្តប្បទនមកំសូ”តិ ភិក្ខុនំ កុទ្ធា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា,
“ភន្តេ, មយា បញ្ចន្តំ ភិក្ខុសតានំ ភិក្ខុា បជិយត្តា, អានន្ទត្ថេរោ កិវ
ឯកកោវាគតោ, បជិយត្តា ភិក្ខុា តថេវ វិភា, បញ្ចសតា ភិក្ខុ មម គេហោ

សញ្ញា ន កើត, កើត នុ ខោ ការណ៍"ន្តិ អាហា។ សត្វា ភិក្ខុនំ ទោសំ អវត្ថា,
“មហារាជ, មម សាវកានំ តុម្ពេហិ សន្និវិស្សសោ នត្ថិ, តេន ន គតា
ភវិស្សន្តិ”តិ វត្ថា កុលានំ អនុបគមនការណាញា ឧបគមនការណាញា
បកាសេន្តោ ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា ឥមំ សុត្តមាហា -

“នវហិ, ភិក្ខុវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ធា វា នាលំ
ឧបគន្ធា, ឧបគន្ធា វា នាលំ ឧបនិសីទិតុំ។ កតមេហិ នវហិ? ន មនាបេន
បច្ចុជ្ជន្តិ, ន មនាបេន អភិវាទេន្តិ, ន មនាបេន អាសនំ ទេន្តិ, សន្តមស្ស
បរិគុហន្តិ, ពហុកម្មិ ថោកំ ទេន្តិ, បណ្ឌិតម្មិ លុខំ ទេន្តិ, អសក្កច្ចំ ទេន្តិ
នោ សក្កច្ចំ, ន ឧបនិសីទិតុំ ធម្មស្សវនាយ, ភាសិតមស្ស ន សុស្សសន្តិ។
ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខុវេ, នវហង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ធា វា នាលំ
ឧបគន្ធា, ឧបគន្ធា វា នាលំ ឧបនិសីទិតុំ។

“នវហិ, ភិក្ខុវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ធា វា អលំ ឧបគន្ធា,
ឧបគន្ធា វា អលំ ឧបនិសីទិតុំ។ កតមេហិ នវហិ? មនាបេន បច្ចុជ្ជន្តិ,
មនាបេន អភិវាទេន្តិ, មនាបេន អាសនំ ទេន្តិ, សន្តមស្ស ន បរិគុហន្តិ,
ពហុកម្មិ ពហុកំ ទេន្តិ, បណ្ឌិតម្មិ បណ្ឌិតំ ទេន្តិ, សក្កច្ចំ ទេន្តិ នោ
អសក្កច្ចំ, ឧបនិសីទិតុំ ធម្មស្សវនាយ, ភាសិតមស្ស សុស្សសន្តិ។ ឥមេហិ
ខោ, ភិក្ខុវេ, នវហង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ធា វា អលំ ឧបគន្ធា,
ឧបគន្ធា វា អលំ ឧបនិសីទិតុំ”ន្តិ (អ. និ. ៩.១៧)។

ឥតិ ខោ, មហារាជ, មម សាវកា តុម្ពេហំ សន្តិការិស្សសំ អលកន្តា ន
គតា ភវិស្សន្តិតិ។ ចោរណាកបណ្ឌិតាបិ ហិ អវិស្សសិកជ្ជានេ សក្កច្ចំ
ឧបជ្ជិយមាធាបិ មារណាន្តិកំ វេទនំ បត្វាវិស្សសិកជ្ជានមេវ អគមីសូតិ។
“កថា, ភន្តេ”តិ វញ្ញា បុដ្ឋោ អតីតំ អាហរិ -

អតីត ពារាណសីយំ ព្រហ្មទត្ថ រដ្ឋំ ការេន្តេ កេសវោ នាម រាជា រដ្ឋំ
បហាយ ឥសិបត្ថជ្ជំ បត្ថជិ។ តំ បញ្ច បុរិសសតានិ អនុបត្ថជិសុ។ សោ
កេសវតាបសោ នាម អហោសិ។ បសាធនកប្បកោ បនស្ស អនុបត្ថជិត្វា
កប្បកោ នាម អន្តេវាសិកោ អហោសិ។ កេសវតាបសោ បរិសាយ សទ្ធិ អដ្ឋ
មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា វស្សាវត្ថុសមយេ លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ពារាណសី
បត្វា ភិក្ខុយ ចារិសិ។ អថ នំ រាជា ទិស្វា បសិទិត្វា ចតុមាសំ អត្ថនោ សន្តិកេ
វសនត្ថាយ បជិញ្ញំ គហេត្វា ឧយ្យានេវ វសាបេន្នោ សយំ សាយំចាតំ អស្ស
ឧបជ្ឈានំ គច្ឆតិ។ អវសេសា តាបសា កតិចាហំ វសិត្វា ហត្ថិសទ្ធាធិហិ ឧត្តាធូរា
ហុត្វា ឧក្កណ្ឌិត្វា, “អាចរិយ, ឧក្កណ្ឌិតម្ហា, គច្ឆាមា” តិ អាហំសុ។ “កហំ,
តាតា” តិ? “ហិមវន្តំ, អាចរិយា” តិ។ រាជា អម្ហាកំ អាគតទិវសេយេវ ចតុមាសំ
ឥធន វសនត្ថាយ បជិញ្ញំ គណ្ហិ។ “កថំ គមិស្សថ, តាតា” តិ? “តុម្រេហិ អម្ហាកំ
អនាចិត្តិត្វាវ បជិញ្ញា ទិដ្ឋា, មយំ ឥធន សក្កោម វសិតុំ, ឥតោ អវិទូរេ តុម្ហាកំ
បវត្ថិស្សវនជ្ជានេ វសិស្សាមា” តិ វទិត្វា បក្កមីសុ។ កប្បន្តេវាសិកេន សទ្ធិ
អាចរិយោ ធិហិយិ។

រាជា ឧបជ្ឈានំ អាគតោ, “កហំ, អយ្យា” តិ បុច្ឆិ។ “សព្វេ ឧក្កណ្ឌិតម្ហាតិ វត្វា
ហិមវន្តំ គតា, មហារាជា” តិ អាហា។ កប្បកោបិ ន ចិរស្សេវ ឧក្កណ្ឌិត្វា
អាចរិយេន បុនប្ប្បនំ វារិយមាណាបិ “ន សក្កោមី” តិ វត្វា បក្កាមិ។ ឥតវេសំ បន
សន្តិកំ អគន្ធា អាចរិយស្ស បវត្ថី សុណាន្តោ អវិទូរេ ហ្មានេ វសិ។ អបរភាគ
អាចរិយស្ស អន្តេវាសិកេ អនុស្សវន្តស្ស កុច្ឆិរោគោ ឧប្បជ្ជិ។ រាជា វេជ្ជេហិ
តិកិច្ចាបេសិ, រោគោ ន រូបសម្មតិ។ តាបសោ អាហា - “កី, មហារាជ, ឥច្ឆសិ មេ
រោគរូបសម” តិ? “កន្តេ, សចាហំ សក្កុណោយ្យំ, ឥទានេវ វោ ជាសុកំ
ករេយ្យ” តិ។ “មហារាជ, សច មេ ជាសុកំ ឥច្ឆសិ, មំ អន្តេវាសិកានំ សន្តិកំ
បេសេហិ” តិ។ រាជា “សាធុ, កន្តេ” តិ តំ មញ្ចកេ និបជ្ជាបេត្វា នារទអមច្ចប្បមុខ

ចត្តារោ អមធ្វេ “មម អយ្យស្ស បវត្ថី ញត្វា, មយ្ហំ សាសនំ បហិណ្ឌយ្យថា” តិ
ឧយ្យោជេសិ។ កប្បន្តេវាសិកោ អាចរិយស្ស អាគមនំ សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា
ឥតវេ “កហា” ង្គិ វុត្តេ, “អសុកដ្ឋានេ កិវ វសង្គិ” តិ អាហា។ តេបិ
អាចរិយស្សាគមនការំ សុត្វា តត្ថេវ សមោសវិត្វា អាចរិយស្ស ឧណ្ហោទកំ
ទត្វា ជលាជលំ អទំសុ។ តំ ខណ្ឌោញ្ញេវ រោគោ វុបសម្មតិ។ សោ កតិចាហោនេវ
សុវណ្ណាវណ្ណា អហោសិ។ អថ នំ នារទោ បុច្ឆិ -

“មនុស្សិន្ទ ជហិត្វាន, សត្តកាមសមិទ្ធិនំ;
កថំ នុ ភកវា កេសី, កប្បស្ស រមតិ អស្សមេ។

“សាទ្ធីនិ រមណីយានិ, សង្គិ វត្តា មនោរមា;
សុភាសិតានិ កប្បស្ស, នារទ រមយង្គិ មំ។

“សាលីនំ ឌីទនំ ភុញ្ញេ, សុចី មំសូបសេចនំ;
កថំ សាមាកនីវារំ, អលោណំ នាធយង្គិ តំ។

“សាទុំ វា យទិ វាសាទុំ, អប្បំ វា យទិ វា ពហុ;
វិស្សត្តោ យត្ត ភុញ្ញេយ្យ, វិស្សាសបរមា វសា” តិ។ (ជា. ១.៤.១៨១-១៨៤);

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេន្តោ “តទា រាជា
មោគ្គល្លានោ អហោសិ, នារទោ សាវិបុត្តោ, កប្បន្តេវាសិកោ អានន្តោ,
កេសវតាបសោ អហាមេវា” តិ វត្វា, “ឯវំ, មហារាជ, បុព្វេបិ បណ្ឌិតា
មារណាង្គិកំ វេទនំ បត្វា វិស្សាសិកដ្ឋានំ គមីសុ, មម សាវកា តុម្ហាកំ សង្គិកេ
វិស្សាសំ នលភង្គិ មញ្ញេ” តិ អាហា។ រាជា “ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ មយា វិស្សាសំ
កាតុំ វដ្តតិ, កថំ នុ ខោ កិរិស្សមីតិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ញាតិដីតរំ មម គេហោ
កាតុំ វដ្តតិ, ឯវំ សន្តេ ‘ទហរា ច សាមណេរា ច សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ញាតិរាជា’ តិ

មម សន្តិកំវិស្សត្តា និពាទ្ធិ អាគមិស្សន្តី" តិ ចិន្តេត្វា - "ឯកំ មេ ជីតរំ ទេន្ទ្រ" តិ
សាកិយានំ សន្តិកំ សាសនំ បេសេសិ។ "កតវស្ស សក្យស្ស ជីតា" តិ ច បុច្ឆិត្វា,
"ព្រាត្វា អាគន្ធម្យាថា" តិ វត្វា ទូតេ អាណាបេសិ។ ទូតា គន្ធា សាកិយេ ទារិកំ
យាចីសុ។ តេ សន្តិបតិក្វា, "បក្ខន្តិកោ រាជា, សចេ ន ទស្សម, វិនាសេស្ស តិ
នោ, ន ខោ បន អម្ពេហិ កុលេន សទិសោ, កី ទុ ខោ កាតព្វ" តិ មន្តយីសុ។
មហាធាមោ "មម ទាសិយា កុច្ឆិម្ហំ ជាតា វាសកខត្តិយា នាម ជីតា
រូបសោភគ្គប្បត្តា អត្ថិ, តំ ទស្សមា" តិ វត្វា ទូតេ អាហា - "សាធុ, រញ្ជោ ទារិកំ
ទស្សមា" តិ។ "សា កស្ស, ជីតា" តិ? "សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ចូឡិ បិតុបុត្តស្ស
មហាធាមស្ស សក្កស្ស ជីតា វាសកខត្តិយា នាមា" តិ។

តេ គន្ធា រញ្ជោ អាហេចយីសុ។ រាជា "យទិ ឯវំ, សាធុ, សីហំ អានេថ, ខត្តិយា
ច នាម ពហុមាយា, ទាសិជីតវម្មិ បហិណោយ្យំ, បិតរា សទ្ធិ ឯកភាជនេ ភុញ្ញន្តិ
អានេយ្យាថា" តិ បេសេសិ។ តេ គន្ធា, "ទេវ, តុម្ពេហិ សទ្ធិ ឯកតោ ភុញ្ញន្តិ រាជា
ឥច្ឆតី" តិ អាហំសុ។ មហាធាមោ "សាធុ, តាតា" តិ តំ អលម្ពាហេត្វា អត្តនោ
ភោជនកាលេ បក្កោសាបេត្វា តាយ សទ្ធិ ឯកតោ ភុញ្ញនាការំ ទស្សេត្វា
ទូតានំ និយ្យទេសិ។ តេ តំ អាទាយ សាវត្ថី គន្ធា តំ បវត្ថី រញ្ជោ អាហេចេសុ។
រាជា តុដ្ឋមានសោ តំ បញ្ចន្តំ ឥត្តិសតានំ ជេដ្ឋិកំ កត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ
អភិសិញ្ចិ។ សា ន ចិរស្សេវ សុវណ្ណាវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ។

អថស្ស នាមគ្គហណ្ឌិវសេ រាជា ទារកស្ស អយ្យកស្ស សន្តិកំ បេសេសិ
"សក្យរាជជីតា វាសកខត្តិយា បុត្តំ វិជាតា, កិមស្ស នាមំ ករោមា" តិ? តំ បន
សាសនំ គហេត្វា គតោ អមទ្វោ ថោកំ ពធិវធាតុកោ, សោ គន្ធា រញ្ជោ
អយ្យកស្ស អាហេចេសិ, សោ តំ សុត្វា "វាសកខត្តិយា បុត្តំ អវិជាយិត្វា បិ
សព្វជនំ អភិភវិ, ឥទានិ បន រញ្ជោ អតិវិយ វល្លភា ភវិស្សតី" តិ អាហា។ ពធិរោ

អមឆ្នោ “វល្លភា” តិ វេនំ ទុស្សតំ សុត្វា “វិជជូភោ” តិ សល្លកេត្វត្វា រាជានំ
ឧបគន្ធា, “នេវ, កុមារស្ស កិវ វិជជូភោ” តិ នាមំ ករោថា” តិ អាហា។ រាជា
“ចោរាណាកំ នោ កុលសន្តកំ នាមំ ភវីស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា តំ នាមំ អកាសិ។
អថស្ស ធម្មារកាលេយេវ រាជា “សត្តុ បិយំ ករោមី” តិ សេនាបតិជ្ជានំ អនាសិ។

សោ កុមារបរិហារេន វឡឆ្នោ សត្តវស្សិកកាលេ អញ្ជោសំ កុមារានំ
មាតាមហាកុលតោ ហត្ថិរូបកអស្សរូបកាធិនិ អាហារីយមាណនិ ទិស្វា មាតវំ
បុច្ឆិ - “អម្ព, អញ្ជោសំ មាតាមហាកុលតោ បណ្ណាការោ អាហារីយតិ, មយ្ហំ
កោចិ កិញ្ចំ ន បេសេសិ, កី ត្វំ និមាតា និបិតា” តិ? អថ នំ សា, “តាត, តវ
សក្យរាជានោ មាតាមហា ទូរេ បន វសន្តិ, តេន តេ កិញ្ចំ ន បេសេន្តិ” តិ
វញ្ជោសិ។ សោឡសវស្សិកកាលេ, “អម្ព, តវ មាតាមហាកុលំ
បស្សិតុកាមាម្ពី” តិ វត្វា, “អលំ, តាត, កី តត្ថ គន្ធា កវីស្សតី” តិ
វារីយមាណោបិ បុនប្បនំ យាចិ។ អថស្ស មាតា “តេន ហិ គន្ធា” តិ សម្បជិដ្ឋិ។
សោ បិតុ អាហេចត្វា មហាន្តេន បរិវារេន និក្ខមិ។ វាសកខត្តិយា បុរេតវំ បណ្ណំ
បេសេសិ - “អហំ ឥធិ សុខំ វសាមិ, មាស្ស កិញ្ចំ សាមិនោ អន្តរំ ទស្សយីសូ” តិ។
សាកិយាវិជជូភស្ស អាគមនំ ញាត្វា, “វន្តិតុំ ន សក្កោមា” តិ តស្ស ធម្មារធមារេ
កុមារេ ជនបទំ បហិណ្ឌិត្វា តស្មី កបិលបុរំ សម្បត្តេ សន្តាគារេ សន្និបតីសុ។
កុមារោ តត្ថ គន្ធា អដ្ឋាសិ។

អថ នំ “អយំ តេ, តាត, មាតាមហោ, អយំ មាតុលោ” តិ វត្វា វន្តាបេសុ។
សោ សព្វេ វន្តមាណោវិចរិត្វា ឯកម្មិ អត្តានំ វន្តន្តំ អទិស្វា “កី នុ ខោ មំ វន្តន្តា
នត្ថិ” តិ បុច្ឆិ។ សាកិយា, “តាត, តេ កនិដ្ឋកុមារា ជនបទំ គតា” តិ វត្វា តស្ស
មហាន្តំ សក្ការំ កវីសុ។ សោ កតិចាហំ វសិត្វា មហាន្តេន បរិវារេន និក្ខមិ។
អថេកា ធាសី សន្តាគារេ តេន និសិន្នជលកំ “ឥទំ វាសកខត្តិយាយ ធាសិយា

បុត្តស្ស និសិន្នជលក"ន្តិ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា ឌីរោទកេន ឆោវី។ ឯកោ
បុរិសោ អត្ថនោ អាវុដំ បមុស្សិត្វា និវត្តោ តំ គណ្ណោន្តោវិជជូភកុមារស្ស
អក្កោសនសទ្ធិំ សុត្វា តំ ការណំ បុច្ឆិត្វា, "វាសកខត្តិយា ធាសិយា កុច្ឆិម្ហិ
មហាធាមសក្កំ បដិច្ច ជាតា"តិ ញាត្វា ពលកាយស្ស កថេសិ។ "វាសកខត្តិយា
កិវ ធាសិជីតា"តិ មហាកោលាហលំ អហោសិ។ តំ សុត្វាវិជជូភោ "ឯតេ តាវ
មម និសិន្នជលកំ ឌីរោទកេន ឆោវុន្តុ, អហំ បន រដ្ឋេ បតិជ្ជិតកាលេ ឯតេសំ
គលលោហិតំ គហេត្វា មម និសិន្នជលកំ ឆោវិស្សមី"តិ ចិត្តំ បដ្ឋេបេសិ។ តស្មី
សាវត្ថី គតេ អមច្ឆា តំ បវត្ថី រញ្ជោ អាវេចយីសុ។ រាជា "មយ្ហំ ធាសិជីតវំ
អទំសុ"តិ សាកិយានំ កុដ្ឋិត្វា វាសកខត្តិយាយ ច បុត្តស្ស ច ទិន្នបរិហារំ
អច្ឆិន្ទិត្វា ធាសធាសីហិ លទ្ធព្ពមត្ថមេវ ធាបេសិ។

តតោ កតិចាបាច្ឆយេន សត្តា រាជនិវេសនំ គន្ធា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។
រាជា អាគន្ធាវុច្ឆិត្វា, "ភន្តេ, តុម្ពាកំ កិវ ញាតកេហិ ធាសិជីតា មយ្ហំ ទិន្នា,
តេនស្ស អហំ សបុត្តាយ បរិហារំ អច្ឆិន្ទិត្វា ធាសធាសីហិ លទ្ធព្ពមត្ថមេវ
ធាបេសិ"ន្តិ អាហា។ សត្តា "អយុត្តំ, មហារាជ, សាកិយេហិ កតំ, ទទន្តេហិ នាម
សមានជាតិកា ធាតញ្ញា អស្ស, តំ បន, មហារាជ, វុទាមិ, វាសកខត្តិយា
ខត្តិយរាជជីតា ខត្តិយរញ្ជោ គេហេ អភិសេកំ លភិ។វិជជូភោបិ
ខត្តិយរាជានមេវ បដិច្ច ជាតោ, មាតុគោត្តំ នាម កី កិវស្សតិ, បិតុគោត្តមេវ
បមាណាន្តិ។ ចោរាណកបណ្ឌិតា ទលិទ្ធិត្តិយា កដ្ឋហារិកាយ
អគ្គមហេសិដ្ឋានំ អទំសុ, តស្ស ច កុច្ឆិម្ហិ ជាតកុមារោ ធានសយោជនិកាយ
ពារាណសិយា រដ្ឋំ បត្វា កដ្ឋវាហនរាជា នាម ជាតោ"តិ កដ្ឋហារិជាតកំ (ជា.
១.១.៧) កថេសិ។ រាជា ធម្មកេមំ សុត្វា "បិតុគោត្តមេវ កិវ បមាណា"ន្តិ តុស្សិត្វា
វាសកខត្តិយាយ ច បុត្តស្ស ច បកតិបរិហារមេវ ធាបេសិ។

ពន្ទុលសេនាបតិស្សបិ ខោ កុសិនារាយំ មល្លរាជជីតា មល្លិកា នាម ភរិយា
ធិយរត្តំ បុត្តំ នវិជាយិ។ អថ នំ ពន្ទុលោ “អត្តនោ កុលយរមេវ គន្ធា”តិ
ឧយ្យោជេសិ។ សា “សត្តារំ ទិស្វារំ គមិស្សមី”តិ ជេតវនំ បរិសិទ្ធា តថាគតំ
វន្តិទ្វា បិតា, “កហំ គច្ឆសី”តិ វុត្តា “សាមិកោ មំ ភន្តេ, កុលយរំ បេសេតី”
អាហា។ “កី ការណា”តិ? “វញ្ញោ កិរស្មិ អបុត្តិកា”តិ។ “យទិ ឯវំ, គមនកិច្ចំ
នត្ថិ, និវត្តស្ស”តិ។ សា តុដ្ឋមានសា សត្តារំ វន្តិទ្វា និវេសនំ គន្ធា “កស្មា
និវត្តាសី”តិ វុត្តា “ធនពលេន និវត្តិតាម្ហី”តិ អាហា ពន្ទុលោ “ទិដ្ឋំ ភរិស្សតិ
ធិយទស្សនា ការណា”ន្តិ សម្មជិច្ឆិ។ សា ន ចិរស្សេវ គព្ពំ បដិលភិទ្វា
ឧប្បន្នធាហឡា “ទោហឡោ មេ ឧប្បន្នោ”តិ អាហា ចេសិ។ “កី ទោហឡោ”តិ?
“វេសាលិនគរេ គណារាជកុលានំ អភិសេកមផ្តលចោក្ខរណីយំ ឌីតវិទ្វា ទ្គត្វា
ចានីយំ ចាតុកាមាម្ហី, សាមី”តិ។ ពន្ទុលោ “សាធ្វ”តិ វត្វា សហស្សថាមធនុំ
គហេទ្វា តំ វេ អាហេបេទ្វា សាវត្ថិតោ និក្ខមិទ្វា វេ ចាជេន្តោ
មហាលិលិច្ឆរីនោ ទិន្នទ្វារេន វេសាលី ចារិសិ។ មហាលិលិច្ឆរីនោ ច ទ្វារសមីបេ
ឯវំ និវេសនំ ហោតិ។ សោ វេស្ស ឧម្មារេ បទិយាតសទ្ធិំ សុត្វារ “ពន្ទុលស្ស
វេសន្តោ ឯសោ, អន្ទេ លិច្ឆរីនំ ភយំ ឧប្បន្និស្សតី”តិ អាហា។

ចោក្ខរណីយា អន្តោ ច ពហិ ច អារក្ខា ពលវតី, ឧបរិ លោហាជាលំ បត្តដំ,
សកុណានម្បិ ឌីកាសោ នត្ថិ។ ពន្ទុលសេនាបតិ បន វថា ឌីតវិទ្វា អារក្ខកេ
មនុស្សេ វេត្តេន បហារន្តោ បលាបេទ្វា លោហាជាលំ ជិន្និទ្វា អន្តោចោក្ខរណីយំ
ភរិយំ ម្ហាបេទ្វា សយម្បិ ទ្គត្វា បុន តំ វេ អាហេបេទ្វា នគរា និក្ខមិទ្វា
អាគតមគ្គេនេវ ចាយាសិ។ តេ អារក្ខមនុស្សា លិច្ឆរិរាជ្ជនំ អាហេចេសុំ។
លិច្ឆរិរាជានោ កុដ្ឋិទ្វា បញ្ចា វេសតានិ អារុយ្ហ “ពន្ទុលមល្លំ គណ្ឌិស្សមា”តិ
និក្ខមីសុ។ តំ បវត្ថី មហាលិស្ស អាហេចេសុំ។ មហាលិ, “មា គមិត្ថ, សោ ហិ វោ
សព្ពេ យោតេស្សតី”តិ អាហា។ តេបិ “មយំ គមិស្សម ឯវា”តិ វទីសុ។ “តេន ហិ

តស៊ូ រថចក្កស្ស យាវ នាគិតោ បថី បរិដ្ឋជ្ជានំ ទិស្វា និវត្តយ្យាថ, តតោ
អនិវត្តន្តា បុរតោ អសនិសង្ខំរិយ សុណិស្សថ, តម្ពា ឋានា និវត្តយ្យាថ។ តតោ
អនិវត្តន្តា តុម្ពាកំ រថធុរេសុ និទ្ធិ បស្សិស្សថ, តម្ពា ឋានា និវត្តយ្យាថ, បុរតោ
មា គមិត្តា”តិ។ តេ តស្ស រថនេន អនិវត្តិត្វា តំ អនុពន្ធិសុ ឯវ។ មល្លិកា ទិស្វា,
“រថា, សាមិ, បញ្ញាយន្តី”តិ អាហា។ “តេន ហិ ឯកស្សេវ រថស្ស បញ្ញាយនកាលេ
មំ អាហេចយ្យាសី”តិ។ សា យទាសព្ពេ រថា ឯកោរិយ ហុត្វា បញ្ញាយីសុ, តទា
“ឯកមេវ, សាមិ, រថសីសំ បញ្ញាយតី”តិ អាហា។ ពន្ធលោ “តេន ហិ ឥមា រស្មិយោ
គណ្ហាហី”តិ តស្ស រស្មិយោ ទត្វា រថេ ឋិតោវ ធនុំ អាហេចសិ, រថចក្កំ យាវ
នាគិតោ បថី ចារិសិ។

លិច្ឆរិនោ តំ ឋានំ ទិស្វាបិ ន និវត្តិសុ។ ឥតរោ ថោកំ គន្ធា ជិយំ ចោថេសិ,
អសនិសង្ខារិយ អហោសិ។ តេ តតោបិ ន និវត្តិសុ, អនុពន្ធន្តា គច្ឆន្តេវ។
ពន្ធលោ រថេ ឋិតោវ ឯកសរំ ខិបិ, សោ បញ្ចន្តំ រថសតានំ រថសីសេ និទ្ធិ កត្វា
បញ្ច រាជសតានិ បរិករពន្ធនដ្ឋានេ វិនិវត្តិត្វា បថី ចារិសិ។ តេ អត្តនោ
បរិទ្ធការំ អជាទិត្វា, “តិដ្ឋ, វេ, តិដ្ឋ, វេ”តិ វទន្តា អនុពន្ធិសុ ឯវ។ ពន្ធលោ រថំ
ឋេបេត្វា “តុម្ពេ មតកា, មតកេហិ សន្ធិ មយ្ហំ យុទ្ធិ នាម នត្តិ”តិ អាហា។ “មតកា
នាម អម្ពាទិសា ន ហោន្តី”តិ។ “តេន ហិ សព្ពបន្តិមស្ស បរិករំ មោចេថា”តិ។ តេ
មោចយីសុ។ សោ មុត្តមត្ត ឯវ មរិត្វា បតិតោ។ អថ តេ សព្ពេបិ “តុម្ពេ ឯវរូថា,
អត្តនោ យរាជ គន្ធា សិរិធាតព្ពំ សិរិទហិត្វា បុត្តទារំ អនុសាសិត្វា សន្នាហំ
មោចេថា”តិ អាហា។ តេ តថា កត្វា សព្ពេបិ ជីវិតក្ខយំ បត្តា។ ពន្ធលោបិ មល្លិកំ
សាវត្តី អាទេសិ។ សា សោឡសក្ខត្តំ យមកេ យមកេ បុត្តេ វិជាយិ។ សព្ពេបិ
សូរា ថាមសម្បន្នា អហោសុំ, សព្ពសិប្បានំ និប្បត្តិ ចាបុណីសុ។ ឯកេកស្ស
បុរិសសហស្សំ បរិវារោ អហោសិ។ បិតរា សន្ធិ រាជនិវេសនំ គច្ឆន្តេហិ តេហោវ
រាជផ្កណំ បរិបូរិ។

អថេកធីវសំវិនិច្ឆយេ ក្នុងដ្ឋបរាជិតា មនុស្សា ពន្ធុលំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា
មហាវិវរំវិវរន្តាវិនិច្ឆយេ អមច្ឆានំ ក្នុងដ្ឋករណំ តស្ស អាហោចេសុំ។ សោវិនិច្ឆយំ
គន្ធា តំ អន្តំវិចារេត្វា សាមិកមេវ សាមិកំ អកាសិ។ មហាជនោ មហាសន្តេន
សាធុការំ បរេត្តេតិ។ រាជា “កី ឥន” ត្ថិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា តុស្សិត្វា សព្វេបិ តេ
អមច្ឆេ ហារេត្វា ពន្ធុលស្សេវវិនិច្ឆយំ និយ្យាទេសិ។ សោ តតោ បជ្ជាយ សម្មា
វិនិច្ឆយិ។ តតោ តេ ចោរាណាកវិនិច្ឆយិកា អមច្ឆា កិញ្ចិលញ្ចំ អលភន្តា
អប្បលាភា ហុត្វា “ពន្ធុលោ រន្តំ បត្តេតិ” តិ រាជកុលេ បរិភិទ្គិសុ។ រាជា តេសំ
កបំ សទ្ធិហិត្វា ចិត្តំ និគ្គហេតុំ នាសក្ខិ។ “ឥមស្មី ឥនេវ យាតិយមាទេ គរហា
មេ ឧប្បន្និស្សតិ” តិ បុន ចិន្តេត្វា បយុត្តបុរិសេហិ បច្ឆន្តំ បហារាបេត្វា ពន្ធុលំ
បក្កោសាបេត្វា, “បច្ឆន្តោ កិរ កុបិតោ, តវ បុត្តេហិ សទ្ធិ គន្ធា, ចោរេ
គណ្ណាហិ” តិ បហិណិត្វា, “ឯត្ថវស្ស ទ្វត្តិសាយ បុត្តេហិ សទ្ធិ សីសំ ទិទ្ធិត្វា
អាហារថា” តិ តេហិ សទ្ធិ អព្រោបិ សមត្តេ មហាយោធនេ បេសេសិ។ តស្មី បច្ឆន្តំ
គច្ឆន្តេយេវ “សេនាបតិ កិរ អាគច្ឆតិ” តិ បយុត្តចោរា បលាយីសុ។ សោ តំ
បទេសំ អាវាសាបេត្វា សណ្ណាបេត្វា និវត្តិ។

អថស្ស នគរតោ អវិទូរេ ឋានេ តេ យោធា បុត្តេហិ សទ្ធិ សីសំ ទិទ្ធិសុ។ តំ
ធីវសំ មល្លិកាយ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ ទ្វេ អគ្គសាវកា និមន្តិតា ហោន្តិ។
អថស្ស បុត្តល្ខោ ឯវ “សាមិកស្ស តេ សទ្ធិ បុត្តេហិ សីសំ ទិទ្ធិ” ត្ថិ បណ្ណំ
អាហារិត្វា អទំសុ។ សា តំ បរេត្តិ ព្យាត្វា កស្សចិ កិញ្ចិ អវត្វា បណ្ណំ ឧច្ឆន្នេ
ឋបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃមេវ បរិវិសិ។ អថស្ស បរិចារិកាយោ ភិក្ខុនំ ភត្តំ ទត្វា
សប្បិចាជី អាហារន្តិយោ ថេរានំ បុរេតោ សប្បិចាជី ភិទ្ធិសុ។ ធម្មសេនាបតិ
“កេទនធម្មំ ភិទ្ធិ, ន ចិន្តិតត្ថ” ត្ថិ អាហា។ សា ឧច្ឆន្នតោ បណ្ណំ និហារិត្វា “ទ្វត្តិសាយ
បុត្តេហិ សទ្ធិ បិតុសីសំ ទិទ្ធិន្តិ មេ ឥមំ បណ្ណំ អាហារីសុ, អហំ ឥនំ សុត្វាបិ ន
ចិន្តេមិ, សប្បិចាជិយា ភិន្នាយ កី ចិន្តយិស្សមិ, ភន្តេ” តិ អាហា។ ធម្មសេនាបតិ

“អនិមិត្តមនព្វកតំ, មច្ឆានំ ឥធនំ ជីវិត” ត្ថិអាជីនិ (សុ. និ. ៥៧៩) វត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា
ឧដ្ឋាយាសនាវិហារំ អគមាសិ។ សាបិ ទ្ធវត្តិស សុណិសាយោ បក្កោសាបេត្វា,
“តុម្ហាកំ សាមិកា និរេហនា អត្តនោ បុរិមកម្មជលំ លភីសុ, តុម្ហេ មា
សោចយីត្ថ, មា បរិទេវិត្ថ, រញ្ជោ ឧបរិ មនោបទោសំ មា កវិត្ថា” តិ ឡិវទិ។

រញ្ជោ ចរុវិសា តំ កថំ សុត្វា កន្ធា តេសំ និទ្ទោសការំ រញ្ជោ កថយីសុ។
រាជា សំវេកប្បត្តោ តស្សនំ វេសនំ កន្ធា មល្លិកញ្ច សុណិសាយោ ចស្សនំ
ឧមាបេត្វា មល្លិកាយ វំ អនាសិ។ សា “វរោ គហិតោ មេ ហោត្វ” តិ វត្វា តស្មី
គតេ មតកកត្តំ ទត្វា ទត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា វទ្ធិត្វា, “ទេវ, តុម្ហេហិ មយ្ហំ វរោ
ទិន្នោ, មយ្ហញ្ច អញ្ជេន អត្តោ នត្ថិ, ទ្ធវត្តិសាយ មេ សុណិសានំ មមញ្ច
កុលយរគមនំ អនុជាតាថា” តិ អាហា។ រាជា សម្បជិដ្ឋិ។ សា ទ្ធវត្តិស
សុណិសាយោ យថាសកានិ កុលានិ បេសេសិ, សយម្បិ កុសិនារាណគរេ
អត្តនោ កុលយំ អគមាសិ។

រាជាបិ ពន្ទលសេនាបតិនោ ភាគិនេយ្យស្ស ទីយការាយនស្ស នាម
សេនាបតិជ្ជានំ អនាសិ។ សោ បន “មាតុលោ មេ ឥមិនា មារិតោ” តិ រញ្ជោ
ឡិការំ គវេសន្តោវិចរតិ។ រាជាបិ និរេហនស្ស ពន្ទលស្ស មារិតកាលតោ
បដ្ឋាយ វិប្បជិសារី ហុត្វា ចិត្តស្សនំ នលភតិ, វជ្ជសុខំ នានុកោតិ។ តទា សត្តា
សក្យានំ មេទាឡុបំ នាម និគមំ ឧបនិស្សយ វិហរតិ។ រាជា តត្ថ កន្ធា
អាហមតោ អវិទូរេ ឧន្ទារំ និវាសេត្វា, “មន្ទេន បរិវារេន សត្តារំ វទ្ធិស្សមី” តិ
វិហារំ កន្ធា បញ្ចរាជាកកុជភណ្ឌានិ ទីយការាយនស្ស ទត្វា ឯកកោរ
គន្ធកុដិ ចារិសិ។ សត្តំ ធម្មចេតិយសុត្តនិយាមេន (ម. និ. ២.៣៦៤ អាទយោ)
ទីបេតត្តំ។ តស្មី គន្ធកុដិ បរិវេជ្ជ ទីយការាយនោ តានិ បញ្ច រាជកកុជភណ្ឌានិ

គហេត្វាវិជដូកំ រាជានំ កត្វា រញ្ជោ ឯកំ អស្សំ ឯកញ្ច ឧបដ្ឋានការិកំ
មាតុតាមំ ឋបេត្វា និវត្តេត្វា សាវត្ថី អគមាសិ។

រាជា សត្តារា សទ្ធិ បិយកថំ កថេត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា និក្ខន្តោ សេនំ អទិស្វា តំ
មាតុតាមំ បុត្តិត្វា តំ បវត្ថី សុត្វា, “អហំ ភាគិនេយ្យំ អាទាយ គន្ធា, វិជដូកំ
គហេស្សមី” តិ រាជគហានគរំ គន្ធន្តោ វិកាលេ ធូរេសុ បិទហិតេសុ នគរំ បត្វា
ឯកិស្សា សាលាយ និបទ្ទិត្វា វាតាតបេហិ កិលន្តោ វត្តិភាគេ តត្ថេវ
កាលមកាសិ។ វិភាតាយ វត្តិយា, “ទេវ, កោសលនិទ្ទ អនាថោ ជាតោសី” តិ
វិប្បលបន្តិយា តស្សា ឥត្តិយា សទ្ធិ សុត្វា រញ្ជោ អាហេចេសុំ។ សោ មាតុលស្ស
មហាន្តេន សក្ការេន សវីរកិច្ចំ ការេសិ។

វិជដូភោបិ វជ្ជំ លភិត្វា តំ វេរំ សវិត្វា “សព្ពេបិ សាកិយេ មារេស្សមី” តិ
មហតិយា សេនាយ និក្ខមិ។ តំ ទិវសំ សត្តា បច្ឆុសកាលេ លោកំ
វោលោកេន្តោ ញាតិសង្ឃស្ស វិនាសំ ទិស្វា, “ញាតិសង្ឃហំ កាតុំ វជ្ជតី” តិ
ចិន្តេត្វា បុព្ពណ្ណាសមយេ បិណ្ណាយ ចរិត្វា, បិណ្ណាចាតបដិក្កន្តោ គន្ធកុដិយំ
សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា, សាយន្តសមយេ អាគាសេន គន្ធា, កបិលវត្ថុសាមន្តេ
ឯកស្មី កពរច្ឆាយេ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ តតោ វិជដូកស្ស វជ្ជសីមាយ មហាន្តោ
សន្ធាយោ និក្រោធា អត្ថិ។ វិជដូភោ សត្តារំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា, “ភន្តេ,
កី ការណា ឯវរូចាយ ឧណ្ហាវេលាយ ឥមស្មី កពរច្ឆាយេ រុក្ខមូលេ និសីទថ,
ឯតស្មី សន្ធាយេ និក្រោធមូលេ និសីទថ, ភន្តេ” តិ វត្វា, “ហោតុ, មហារាជ,
ញាតកានំ នាយា នាម សីតលា” តិ វុត្ថេ, “ញាតកានុវត្តនត្ថាយ សត្តា
អាគតោ ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា និវត្តិត្វា សាវត្ថីយេវ បច្ឆាគមិ។
សត្តាបិ ឧប្បតិត្វា ជេតវនមេវ គតោ។

រាជា សាកិយានំ ទោសំ សរិត្វា ទុតិយម្បិ និក្ខមិត្វា តថេវ សត្តារំ បស្សិត្វា
បុន និវត្តិ។ តតិយវារេបិ និក្ខមិត្វា តថេវ សត្តារំ បស្សិត្វា បុន និវត្តិ។
ចតុត្ថវារេ បន តស្មី និក្ខន្តេ សត្តា សាកិយានំ បុព្វកម្មំ ឡិលោកេត្វា តេសំ
ឯកទិវសំ នទិយំ វិសប ក្ខិបនចាប កម្មស្ស អប្បជិពាហិយភារំ ញត្វា
ចតុត្ថវារេ នាគមាសិ។ វិជជូកោ “សាកិយេ យាតេស្សមី” តិ មហាន្តេន
ពលកាយេន និក្ខមិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បន ញាតកា អសត្តយាតកា នាម,
អត្តនា មរណ្ឌបិ បរេសំ ជីវិតំ ន វារោហេន្តិ។ តេ ចិន្ទយីសុ - “មយំ សុសិក្ខិតា
កតហត្ថា កត្វចាសនា មហិស្សសា, ន ខោ បន សក្កា អម្ពេហិ បរំ ជីវិតា
វារោហេតុំ, អត្តនោ កម្មំ ទស្សេត្វា បលាបេស្សមា” តិ តេ កតសន្នាហា
និក្ខមិត្វា យុទ្ធុ អារភីសុ។ តេហិ ឱត្តា សរា វិជជូកស្ស បុរិសានំ អន្តរន្តរេន
គច្ឆន្តិ, ជលកន្តរ កណ្តាធិទ្ធករាធិហិ និក្ខមន្តិ។ វិជជូកោ ទិស្វា ននុ ភលោ
“សាកិយា អសត្តយាតកាម្ហា” តិ វទន្តិ, អថ ច បន មេ បុរិសេ នាសេន្តិ តិ។

អថ នំ ឯកោ បុរិសោ អាហា - “កី សាមិ, និវត្តិត្វា ឡិលោកេសី” តិ?
“សាកិយា មេ បុរិសេ នាសេន្តិ” តិ។ “តុម្ហាកំ កោចិ បុរិសោ មតោ នាម នត្ថិ។
ឥឡ្យ តេ គណាបេថា” តិ។ គណាបេន្តោ ឯកស្សបិ ខយំ ន បស្សិ។ សោ តតោ
និវត្តិត្វា “យេ យេ បន ភលោ ‘សាកិយម្ហា’ តិ ភលាន្តិ, សព្វេ មារេថ,
មាតាមហស្ស បន មហានាមសក្កស្ស សន្តិកេ បីតានំ ជីវិតំ ទេថា” តិ អាហា។
សាកិយា គហេតត្ថកហលំ អបស្សន្តា ឯកច្ឆេ តិលំ ខំសិត្វា, ឯកច្ឆេ នឡ្យ
គហេត្វា អជ្ជសុ។ “តុម្ពេ សាកិយា, នោ” តិ បុច្ឆិតា យស្មា តេ មរណ្ឌបិ មុសាវាទំ
ន ភលាន្តិ, តស្មា តិលំ ខំសិត្វា បីតា “នោ សាកោ, តិលា” តិ វទន្តិ។ នឡ្យ
គហេត្វា បីតា “នោ សាកោ, នឡោ” តិ វទន្តិ។ យេ ច មហានាមស្ស សន្តិកេ
បីតា, តេ ច ជីវិតំ លភីសុ។ តេសុ តិលំ ខំសិត្វា បីតា តិលាសាកិយា នាម,
នឡ្យ គហេត្វា បីតា នឡ្យសាកិយា នាម ជាតាតិ, វិជជូកោ អវសេសេ

ទ័របកេបិ ធារកេ អវិស្សន្នេត្វា យាតាបេន្តោ លោហិតនទី បវេត្តត្វា តេសំ
គលលោហិតន ជលកំ ជោវាបេសិ។ ឯវំ សាកិយវំសោ វិជជូភេន ឧបច្ឆិន្នោ។

សោ មហាធាមសក្កំ កាហាបេត្វា និវេត្តោ “ចាតរាសវេលាយ ចាតរាសំ
កវិស្សមី” តិ ឯកស្មី ហ្មនេ ឌីតវិត្វា ភោជនេ ឧបនីតេ “ឯកតោវ
ភុញ្ញ្ញស្សមា” តិ អយ្យកំ បក្កោសាបេសិ។ ខត្តិយា បន ជីវិតំ ចជន្តាបិ
ធាសិបុត្តហិ សទ្ធិ នភុញ្ញន្តិ។ តស្មា មហាធាមោ ឯកំ សំ ឌីលោកេត្វា
“កិលិដ្ឋកត្តាម្ហិ, ម្ហាយិស្សមិ, តាតា” តិ អាហា។ “សាដុ, អយ្យក, ម្ហាយថា” តិ។
សោ “អយំ មំ ឯកតោ អភុញ្ញន្តំ យាតេស្សតិ, សយមេវ មេ មតំ សេយ្យោ” តិ
កេសេ មុញ្ញិត្វា អគ្គ គណ្ហិ កត្វា កេសេសុ ចាទង្គុដ្ឋកេ បវេសេត្វា ឧទកេ
និមុដ្ឋិ។ តស្ស គុណតេជេន នាគភវំនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ នាគរាជា “កី ទុ
ខោ” តិ ឧបធារេន្តោ តំ ញ្ញត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគន្ធា តំ អត្តនោ ជលោ
និសីទាបេត្វា នាគភវំនំ បវេសេសិ។ សោ ទ្វាទស្ស វស្សនិ តត្ថេវ វសិ។
វិជជូភោបិ “មយ្ហំ អយ្យកោ ឥទានិ អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី” តិ
អាគមយមាជោវ និសីទិ។ តស្មី អតិចិរាយន្តេ សំវិចិនាបេត្វា ទីចាលោកេន
បុរិសព្ពន្ធរាជិបិ ឌីលោកេត្វា អទិស្វា “គតោ ភវិស្សតី” តិ បក្កាមិ។ សោ
វត្តិភាគេ អចិវរតី បត្វា ខន្ធវារំ និវាសេសិ។ ឯកច្ឆេ អន្តោនទិយំ
វាលុកាបុលិនេ និបដ្ឋិសុ, ឯកច្ឆេ ពហិថលេ, អន្តោនិបន្នេសុបិ បុព្ពេ
អកតចាបកម្មា អត្ថិ, ពហិនិបន្នេសុបិ បុព្ពេ កតចាបកម្មា អត្ថិ, តេសំ
និបន្នដ្ឋានេសុ កិបិល្លិកា ឧដ្ឋហិសុ។ តេ “មយ្ហំ និបន្នដ្ឋានេ កិបិល្លិកា, មយ្ហំ
និបន្នដ្ឋានេ កិបិល្លិកា” តិ ឧដ្ឋហិត្វា អកតចាបកម្មា ឧត្តវិត្វា ថលេ និបដ្ឋិសុ,
កតចាបកម្មា ឌីតវិត្វា វាលុកាបុលិនេ និបដ្ឋិសុ។ តស្មី ខណោ មហាមេយោ
ឧដ្ឋហិត្វា យនវស្សំ វស្សិ។ នទិយា ឌីយោ អាគន្ធា វិជជូភំ សទ្ធិ បរិសាយ
សមុទ្កមេវ ចាបេសិ។ សព្ពេ តត្ថ មច្ឆកច្ឆបកក្ខា អហោសុំ។

មហាជន ក៏សម្បជ្ឈាបេសិ “សាកិយានំ មរណំ អយុត្តំ, ឯវំ នាម
កោដ្ឋេត្វា កោដ្ឋេត្វា សាកិយា មារេតញ្ចា” តិ អនុច្ឆរិកមេត” ឆ្លើយ សត្វា តំ កង់
សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឥមស្មី អត្តភាវេ កិញ្ចាបិ សាកិយានំ ឯវំ មរណំ អយុត្តំ, បុព្វេ
កតចាបកម្មវសេន បន យុត្តមេវេតេហិ លទ្ធ” ឆ្លើយ អាហា។ “កី បន, ភន្តេ, ឯតេ
បុព្វេ អកំសូ” តិ? សព្វេ ឯកតោ ហុត្វា នធិយំ វិសំ បក្ខិបិសូតិ។ បុនេកទិវសំ
ធម្មសភាយំ ភិក្ខុ កង់ សម្បជ្ឈាបេសុំ - “វិជជូភោ ឯត្ថកេ សាកិយេ មារេត្វា
អាគច្ឆន្តោ អត្តនោ មនោរេម មត្តកំ អប្បត្តយេវ ឯត្តកំ ជនំ អាធាយ
មហាសមុទ្ធេ មច្ឆកច្ឆបកក្ខោ ជាតោ” តិ។ សត្វា អាគច្ឆា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ឥមេសំ សត្វានំ
មនោរេម មត្តកំ អប្បត្តយេវ មច្ឆរាជា សុត្តំ កាមំ អជ្ឈេត្តវន្តោ មហោយោ
វិយ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ជិន្និត្វា ចតុសុ អចាយសមុទ្ធសុ និម្មជ្ឈាបេតី” តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

៤៧.

“បុច្ឆានិ ហោវេ បចិនន្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នវំ;
សុត្តំ កាមំ មហោយោវេ, មច្ឆ អាធាយ គច្ឆតី” តិ។

តត្ថ ព្យាសត្តមនសំ នវន្តិ សម្បត្តេ វា អសម្បត្តេ វា លក្ខមានសំ។ ឥទំ វុត្តំ
ហោតិ - យថា មាលាការោ បុច្ឆារាមំ បរិសិត្វា “បុច្ឆានិ បចិនិស្សាមី” តិ តតោ
បុច្ឆានិ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ វា គច្ឆំ បត្តេន្តោ សកលេ បុច្ឆារាមេ មនំ បេសេតិ,
“ឥតោ ចិតោ ច បុច្ឆានិ បចិនិស្សាមី” តិ តតោ បុច្ឆានិ អគ្គហេត្វា អញ្ញត្ថ មនំ
បេសេសិ, តមេវ គច្ឆំ បចិនន្តោ បមាធមាបជ្ជតិ, ឯវមេវ ឯកតោ
បុច្ឆារាមសទិសំ បញ្ចកាមគុណមជ្ឈំ ឌីតវិត្វា មនោរមំ រូបំ លភិត្វា មនោរមានំ
សទ្ធកន្ធរសដោជ្ជញ្ញានំ អញ្ញតវំ បត្តេតិ។ អញ្ញោ តេសុ វា អញ្ញតវំ លភិត្វា

អញ្ញាតរំ បត្តេតិ, រូបមេវ វា លភិត្វា អញ្ញំ អបត្តេន្តោ តមេវ អស្សាទេតិ,
សន្នាទីសុ វា អញ្ញាតរំ។ ឯសេវ នយោ

គោមហីសនាសិទានខេត្តវត្តកាមនិគមជនបទាទីសុ, បុត្តាទីតានម្បិ
បរិវេណវិហារបត្តចីវរាទីស្ងួតិ ឯវំ បញ្ចកាមគុណសង្ឃាតានិ បុត្តានិ ឯវំ
បចិន្តំ សម្បត្តេ វា អសម្បត្តេ វា កាមគុណេ ព្យាសត្តមនសំ នរំ។ សុត្តំ កាមន្តិ
កាមស្ស គេហភិត្តិអាទិនំ បន សុបនវសេន សុបនំ នាម នត្តិ, សត្តានំ បន
សុត្តបមត្តតំ ឧបាទាយ សុត្តោ នាម ហោតិ។ ឯវំ សុត្តំ កាមំ ទ្វេ តីណិ
យោជនានិ អាយតគម្ពីរោ មហោយោវ មច្ច អាទាយ គច្ឆតិ។ យថា សោ
មហោយោ ឥត្តិបុរិសគោមហីសកុក្កជាទីសុ កិញ្ចិ អនវសេសេត្វា សព្វំ តំ
កាមំ សមុទ្គំ ចាបេត្វា មច្ឆកច្ឆបភក្ខំ ករោតិ, ឯវំមេវ ព្យាសត្តមនសំ នរំ មច្ច
អាទាយ ជីវិតិន្ទ្រិយមស្ស ជិន្និត្វា ចត្វសុ អចាយសមុទ្ទេសុ និមុដ្ឋាបេតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ បត្តា។ មហាជនស្ស សាត្តិកា
ទេសនាជាតាតិ។

វិជជូកវត្ថុ តតិយំ។

៤. បតិប្បជិកកុមារវត្ថុ

បុត្តានិ ហោវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ បតិប្បជិកំ នាម
កុមារិកំ អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ តាវតីសទេវលោកេ សមុជ្ជិតំ។

តត្ថ កិវ មាលភាវី នាម ទេវបុត្តោ អច្ឆរាសហស្សបរិវុតោ ឧយ្យានំ
ចារិសិ។ បញ្ចសតា ទេវជីតរោ រុក្ខំ អារុយ្ហ បុត្តានិ ចាតេន្តិ, បញ្ចសតា បតិកានិ
បុត្តានិ គហេត្វា ទេវបុត្តំ អលង្ករោន្តិ។ តាសុ ឯកា ទេវជីតា រុក្ខសាខាយមេវ
ចុតា, សរីរំ ទីបសិខាវិយ និព្ពាយិ។ សា សាវត្ថិយំ ឯកស្មី កុលគេហោ បដិសន្ធិ

គហេត្វា ជាតកាលេ ជាតិស្សរា ហុត្វា “មាលភារីនេវបុត្តស្ស ភរិយាម្ហី” តិ
អនុស្សវន្តី វុឡិមន្ទាយ គន្ធមាលាធិហិ បូជំ កត្វា សាមិកស្ស សន្តិកេ អភិនិព្វត្តិ
បត្តេសិ។ សា សោឡសវស្សកាលេ បរកុលំ គតាបិ
សលាកភត្តបក្ខិកភត្តវស្សវាសិកាធិនិ ធាត្វា, “អយំ មេ សាមិកស្ស សន្តិកេ
និព្វត្តនត្ថាយ បច្ចយោ ហោត្វ” តិ វេទតិ។ អថស្សា ភិក្ខុ “អយំ កុមារិកា ឧដ្ឋាយ
សមុដ្ឋាយ បតិមេវ បត្តេតីតិ បតិបូជិកា” តិ នាមំ ករីសុ។ សាបិ និពាទ្ធុ
អាសនសាលំ បដិជគ្គតិ, ចានីយំ ឧបដ្ឋបេតិ, អាសនានិ បញ្ញាបេតិ។ អញ្ញោបិ
មនុស្សា សលាកភត្តាធិនិ ធាតុកាមា, “អម្ព, ឥមាធិបិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
បដិចាធម្មាសី” តិ វត្វា អាហារិចា ធម្មិ។ សាបិ ឯតេន និយាមេន អាគច្ឆន្តិ
គច្ឆន្តិ ឯកបទវារេ ធបញ្ញាស កុសលធម្មេ (ធរ. ស. ១; ធរ. ស. អដ្ឋ. ១
យេវាបនកវណ្ណានា) បដិលភតិ។ តស្ស កុច្ឆិយំ គព្ពោ បតិដ្ឋហិ។ សា
ធរសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ អញ្ញម្បិ អញ្ញម្បិ តិ
ចត្តារោ បុត្តេ បដិលភិ។

សា ឯកទិវសំ ធានំ ធាត្វា បូជំ កត្វា ធម្មំ សុត្វា សិក្ខាបទានិ វត្តិចា
ទិវសបរិយោសានេ តំ ខណំ និព្វត្តេន កេនចិ រោគេន កាលំ កត្វា អត្តនោ
សាមិកស្សេវ សន្តិកេ និព្វត្តិ។ ឥតរាបិ ឯត្តកំ កាលំ ទេវបុត្តំ អលង្ករោន្តិ ឯវ។
ទេវបុត្តោ តំ ធិស្វា “ត្វំ ចាតោវ បដ្ឋាយ ន ធិស្សសិ, កុហី គតាសី” តិ អាហា។
“បុត្តាម្ហី សាមី” តិ។ “កី វេទេសី” តិ? “ឯវមេតំ, សាមី” តិ។ “កុហី និព្វត្តាសី” តិ?
“សាវត្ថិយំ កុលគេហោ” តិ។ “កិត្តកំ កាលំ តត្ថ បិតាសី” តិ?
“ធរសមាសច្ចយេន មាតុ កុច្ឆិតោ និក្ខមិចា សោឡសវស្សកាលេ បរកុលំ
គន្ធា ចត្តារោ បុត្តេ វិជាយិចា ធានាធិនិ បុញ្ញានិ កត្វា តុម្ពេ បត្តេចា អាគន្ធា
តុម្ពាកមេវ សន្តិកេ និព្វត្តាម្ហី, សាមី” តិ។ “មនុស្សានំ កិត្តកំ អាយុ” តិ?
“វស្សសតមត្ត” តិ។ “ឯត្តកមេវា” តិ? “អាម, សាមី” តិ។ “ឯត្តកំ អាយុ គហេត្វា

និព្វត្តមនុស្ស ក៏ ទុខោ សុត្តបមត្តា កាលំ អតិក្កាមេន្តិ, ឧទាហុ ទានាធិនិ
បុញ្ញានិ ករោន្តិ” តិ។ “កី វនេថ, សាមិ”? “អសន្ន្យេយ្យំ អាយុំ គហេត្វា និព្វត្តា
វិយ អជរាមរាវិយ ច និច្ចំ បមត្តា, មនុស្ស” តិ។ មាលភារីនេវ បុត្តស្ស
មហាសំវេកោ ឧទទាធិ “វស្សសតមត្តមាយុំ គហេត្វា និព្វត្តមនុស្ស កិរ
បមត្តា និបដ្ឋិត្វា និទ្ទាយន្តិ, កតា ទុខោ ទុក្ខា មុច្ឆិស្សន្តិ” តិ? មនុស្សនំ បន
វស្សសតំ តាវតីសានំ នេវានំ ឯកោ វត្តិន្តិវោ, តាយ វត្តិយា តីសវត្តិយោ
មាសោ, តេន មាសេន ធានសមាសិកោ សំវច្ឆរោ, តេន សំវច្ឆរេន
និព្វវស្សសហស្សំ អាយុប្បមាណំ, តំ មនុស្សគណនាយ តិស្សោ
វស្សកោដិយោ, សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សានិ ហោន្តិ។ តស្មា តស្ស នេវ បុត្តស្ស
ឯកទិវសោបិ នាតិក្កន្តោ មុហុត្តសទិសោវ កាលោ អហោសិ។ ឯវំ
អប្បាយុកមនុស្សនំ បមាទោ នាម អតិវិយ អយុត្តោតិ។

បុនទិវសេ ភិក្ខុ កាមំ បរិដ្ឋា អាសនសាលំ អបដិជគ្គិតំ, អាសនានិ
អបញ្ញត្តានិ, ចានិយំ អនុជ្ជបិតំ ទិស្វា, “កហំ បតិបូជិកា” តិ អាហំសុ។ “ភន្តេ,
កហំ តុម្ពេ តំ ទក្ខិស្សថ, ហិយ្យោ អយ្យេសុ ភុញ្ញិត្វា គតេសុ សាយន្តសមយេ
មតា” តិ។ តំ សុត្វា បុប្ផនា ភិក្ខុ តស្ស ឧបការំ សវន្តា អស្សនិ សន្ធាវេតុំ
នាសក្ខីសុ។ ឱណាសវានំ ធម្មសំវេកោ ឧទទាធិ។ តេ ភត្តកិច្ចំ កត្វាវិហារំ
គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា បុច្ឆីសុ - “ភន្តេ, បតិបូជិកា នាម ឧចាសិកា ឧដ្ឋាយ
សមុដ្ឋាយ នាធប្បការានិ បុញ្ញានិ កត្វា សាមិកមេវ បត្តេសិ, សា ឥទានិ មតា,
កហំ ទុខោ និព្វត្តា” តិ? “អត្តនោ សាមិកស្សេវ សន្តិកេ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “នត្ថិ, ភន្តេ,
សាមិកស្ស សន្តិកេ” តិ។ “ន សា, ភិក្ខុវេ, ឯតំ សាមិកំ បត្តេតិ, តាវតីសភវនេ
តស្ស មាលភារីនេវ បុត្តោ នាម សាមិកោ, សា តស្ស បុប្ផបិលន្ទនដ្ឋានតោ
ចរិត្វា បុន គន្ធា តស្សេវ សន្តិកេ និព្វត្តា” តិ។ “ឯវំ កិរ, ភន្តេ” តិ។ “អាម,
ភិក្ខុវេ” តិ។ “អហោ បរិត្តំ, ភន្តេ, សត្តានំ ជីវិតំ, ចាតោវ អម្ពេ បរិវិសិត្វា សាយំ

ឧប្បន្នព្យាធិនា មតា"តិ។ សត្វា "អាម, ភិក្ខុវេ, បរិភ័ស្តំ សត្វានំ ជីវិតំ នាម, តេនេវ
ឥមេ សត្តេ វត្ថុកាមេហិ ចេវ កិលេសកាមេហិ ច អតិត្តេ ឯវ អន្តកោ អត្តនោ
វសេ វត្តេត្វា កន្ធន្តេ បរិទេវន្តេ គហេត្វា គប្បតី"តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤៨.

“បុច្ឆានិ ហោវ បចិនន្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នវ;
អតិត្តំយេវ កាមេសុ, អន្តកោ កុរុតេ វស”ន្តិ។

តត្ថ បុច្ឆានិ ហោវ បចិនន្តន្តិ បុច្ឆារាមេ មាលាការោ នាណបុច្ឆានិ វិយ
អត្តការាបដិពទ្ធានិ ចេវ ឧបករណាបដិពទ្ធានិ ច កាមគុណាបុច្ឆានិ ឌីចិនន្តមេវ។
ព្យាសត្តមនសំ នវន្តិ អសម្បត្តេសុ បត្តនាវសេន, សម្បត្តេសុ គេធរសេន
វិវិធនាការេន អាសត្តចិត្តំ។ អតិត្តំយេវ កាមេសុតិ
វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ បរិយេសនេនបិ បដិលាភេនបិ បរិភោគេនបិ
និធានេនបិ អតិត្តំ ឯវ សមាទំ។ អន្តកោ កុរុតេ វសន្តិ មរណាសម្ពាតោ អន្តកោ
កន្ធន្តំ បរិទេវន្តំ គហេត្វា គប្បន្តោ អត្តនោ វសំ ចាបេតីតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ បត្តា, ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា ជាតាតិ។

បតិប្បជីកកុមារិវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មជ្ឈិមកោសិយសេដ្ឋីវត្ថុ

យថាបិ ភមរោ បុច្ឆន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្វា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ
មជ្ឈិមកោសិយសេដ្ឋី អារត្ត កថេសិ។ តស្ស វត្ថុ រាជគហោ សមុដ្ឋិតំ។

រាជគហនគរស្ស កិរ អវិទូរេ សក្ការំ នាម និគមោ អហោសិ។ តត្ថោកោ
មជ្ជិយកោសិយោ នាម សេដ្ឋិ អសីតិកោជិវកោ បជិវសតិ។ សោ តិណគ្គន
តេលពិន្ទុម្បិ បរេសំ ន ទេតិ, ន អត្តនា បរិភុញ្ញាតិ។ ឥតិស្ស តំ វិកវជាតំ នេវ
បុត្តនាវាទីនំ, ន សមណាព្រាហ្មណានំ អត្តំ អនុភោតិ, រក្ខសបរិគ្គហិតា
ចោក្ខរណីវិយ អបរិភោគំ តិដ្ឋតិ។ សត្តា ឯកទិវសំ បច្ចុសសមយេ
មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ សកលលោកធាតុយំ ពោធនេយ្យពន្ធវេ
ឡិលោកេន្តោ បញ្ចេត្តាលីសយោជនមត្តកេ វសន្តស្ស សេដ្ឋិនោ
សបជាបតិកស្ស សោតាបត្តិជលស្ស ឧបនិស្សយំ អន្តស។ តតោ បុរិមទិវសេ
បន សោ រាជានំ ឧបជ្ជាតុំ រាជគេហំ គន្ធា រាជ្ជបជ្ជានំ កត្វា អាគច្ឆន្តោ ឯកំ
ធាតជ្ឈត្តំ ជនបទមនុស្សំ កុម្មាសប្បុរំ កបល្លកប្បុរំ ខាទន្តំ ទិស្វា តត្ថ បិចាសំ
ឧប្បាទេត្វា អត្តនោ យរំ គន្ធា ចិន្តេសិ - “សទាហំ កបល្លកប្បុរំ
ខាទិតុកាមោម្ពិតិ វក្ខាមិ, ពហូ មនុស្សា មយា សទ្ធិ ខាទិតុកាមា ភវិស្សន្តិ, ឯវំ
មេ ពហុនិ តិលតណ្ហាលសប្បិដាលីតាទីនិ បរិក្ខយំ គមិស្សន្តិ, ន កស្សចិ
កថេស្សមី”តិ តណ្ហំ អធិវាសេន្តោ ចរតិ។ សោ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ
ឧប្បណ្ហប្បណ្ហកជាតោ ធមនិសន្តតគត្តោ ជាតោ។ តតោ តណ្ហំ អធិវាសេតុំ
អសក្កោន្តោ គត្តំ បរិសិទ្ធា មញ្ចកេ ឧបគូហិត្វា និបជ្ជិ។ ឯវំ គតោបិ
ធនហានិកយេន ន កស្សចិ កិញ្ចិ កថេសិ។

អថ នំ ភរិយា ឧបសង្កមិត្វា បិដ្ឋិ បរិមជ្ជិត្វា, “កី តេ, សាមិ, អជាសុកំ
ជាត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន មេ កិញ្ចិ អជាសុកំ អត្ថី”តិ។ “កី នុ ខោ តេ រាជា កុបិតោ”តិ?
“រាជាបិ មេ ន កុប្បតី”តិ។ “អថ កី តេ បុត្តជីតាហិ វា ធាសកម្មករាទីហិ វា
កិញ្ចិ អមនាបំ កតំ អត្ថី”តិ? “ឯវំ បុច្ឆិ នត្ថី”តិ។ “កិស្មិញ្ចិ បន តេ តណ្ហា
អត្ថី”តិ? ឯវំ វុត្ថេបិ ធនហានិកយេន កិញ្ចិ អវត្វា និស្សន្ទោវ និបជ្ជិ, អថ នំ
ភរិយា “កថេហិ, សាមិ កិស្មិញ្ចិ តេ តណ្ហា អត្ថី”តិ អាហា។ សោ វចនំ

បរិគលន្តោវិយ “អត្ថំ មេ តណ្ហា” តិ អាហា។ “កី តណ្ហា, សាមី” តិ?
“កបល្លកប្បវំ ខាទិតុកាមោម្ពី” តិ។ “អថ កិមត្ថំ មេ ន កថេសិ, កី ត្វំ
ទលិទ្ទោសិ, ឥទានិ សកលនិគមវាសីនំ បហោនកេ កបល្លកប្បវេ
បចិស្សមី” តិ។ “កី តេ ឯតេហិ, អត្ថនោ កម្ពំ កត្វា ខាទិស្សន្តី” តិ? “តេន ហិ
ឯកវច្ឆវាសីនំ បហោនកេ បចិស្សមី” តិ។ “ជានាមហំ តវ មហាទ្ទនការ” ត្ថិ។
“ឥមស្មី គេហសាមន្តេ សព្វេសំ បហោនកំ កត្វា បចាមី” តិ។ “ជានាមហំ តវ
មហាជ្ឈាសយការ” ត្ថិ។ “តេន ហិ តេ បុត្តនាវមត្តស្សេវ បហោនកំ កត្វា
បចាមី” តិ។ “កី តេ ឯតេហិ” តិ? “កី បន តុយ្ហញ្ច មយ្ហញ្ច បហោនកំ កត្វា
បចាមី” តិ? “ត្វំ កី កិស្សសី” តិ? “តេន ហិ ឯកកស្សេវ តេ បហោនកំ កត្វា
បចាមី” តិ។ “ឥមស្មី ហ្មានេ បចមាទេ ពហូ បច្ឆាសីសន្តិ។ សកលតណ្ហាលេ
វេបេត្វា ភិន្នតណ្ហាលេ ច ឧទ្ទនកបល្លានិ ច អាទាយ ថោកំ
ទីវសប្បិមធុដាលីតញ្ច គហេត្វា សត្តភូមិកស្ស ចាសាទស្ស ឧបរិមតលំ
អារុយ្ហ បថ, តត្ថាហំ ឯកកោវ និសីទិត្វា ខាទិស្សមី” តិ។ សា “សាធុ” តិ
បជិស្សណីត្វា គហេតត្ថំ គាហាបេត្វា ចាសាទំ អភិរុយ្ហ ធាសិយោវិស្សន្តេត្វា
សេដ្ឋី បក្កោសាបេសិ, សោ អាទិតោ បជ្ជាយ ធូរាទិ បិទហន្តោ សព្វទ្វារេសុ
សូចិយជិកំ ទត្វា សត្តមតលំ អភិរុហិត្វា តត្ថបិ ធូរំ បិទហិត្វា និសីទិ។
ភរិយាបិស្ស ឧទ្ទនេ អគ្គី ជាលេត្វា កបល្លំ អាហេបេត្វា ប្បវេ បចិត្តំ អារភិ។

អថ សត្តា ចាតោវ មហាមោគ្គល្លានត្ថវំ អាមន្តេសិ - “ឯសោ, មោគ្គល្លាន,
រាជគហស្ស អវិទូរេ សក្ការនិគមេ មច្ឆរិយសេដ្ឋី ‘កបល្លកប្បវេ ខាទិស្សមី’ តិ
អញ្ញោសំ ទស្សនភយេន សត្តភូមិកេ ចាសាទេ កបល្លកប្បវេ បចាបេតិ, ត្វំ តត្ថ
គន្ធា សេដ្ឋី ទមេត្វា និព្វិសេវនំ កត្វា ឧភោបិ ជាយម្បតិកេ ប្បវេ ច
ទីវសប្បិមធុដាលីតានិ ច គាហាបេត្វា អត្ថនោ ពលេន ជេតវនំ អាទេហិ,

អង្គាបាំ បញ្ចាបិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិវិហារេ ឯវ និសីទិស្សមិ, បូរេហោវ ភត្តកិច្ចំ ករិស្សមី”តិ។

ថេរោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សត្ត វចនំ សម្មជិដ្ឋិត្វា តាវនេវ ឥទ្ធិពលេន តំ និគមំ គន្ធា តស្ស ចាសាទស្ស សីហាបញ្ញាវទ្វារេ សុនិវត្តោ សុចារុតោ អាគាសេ ឯវ មណីរូបកំវិយ អង្គាសិ។ មហាសេដ្ឋិនោ ថេរំ ទិស្វាវ ហធយមំសំ កម្មិ។ សោ អហំ ឯវរូចានំយេវ ទស្សនកយេន ឥមំ ឋានមាគតោ, អយញ្ច ភិក្ខុ អាគាសេនាគន្ធា វាតចានទ្វារេ ឋិតោតិ។ សោ គហោតព្ពកហណំ អបស្សន្តោ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តលោណាសក្ខរាវិយ ទោសេន តជតជាយន្តោ ឯវមាហា -

“សមណ, អាគាសេ ឋត្វាបិ កីលភិស្សសិ, អាគាសេ អបទេ បទំ ទស្សេត្វា ចង្គ្គមន្តោបិ នេវ លភិស្សសី”តិ។ ថេរោ តស្មី ឯវ ឋានេ អបរាបរំ ចង្គ្គមិ។ សេដ្ឋិ “ចង្គ្គមន្តោ កីលភិស្សសិ, អាគាសេ បល្លង្កេន និសីទន្តោបិ ន លភិស្សសិយេវា”តិ អាហា។ ថេរោ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ អថ នំ “អាគាសេ និសីទន្តោ កីលភិស្សសិ, អាគន្ធា វាតចានស្ស ឧម្មារេ ឋិតោបិ ន លភិស្សសី”តិ អាហា។ ថេរោ ឧម្មារេ ឋិតោ។ “ឧម្មារេ ឋិតោបិ កីលភិស្សសិ, ធូមាយន្តោបិ ន លភិស្សសិ ឯវា”តិ អាហា។ ថេរោបិ ធូមាយិ។ សកលចាសាទោ ឯកដូមោ អហោសិ។ សេដ្ឋិនោ អក្ខំនំ សូចិយាវិជ្ឈនកាលោវិយ អហោសិ, គេហជ្ឈាយនកយេន បន “ត្វំ បជ្ឈលន្តោបិ ន លភិស្សសី”តិ អវត្វា “អយំ សមណោ សុដ្ឋលត្តោ, អលទ្វា ន គមិស្សតិ, ឯកមស្ស បូរំ ទាបេស្សមី”តិ ភរិយំ អាហា - “ភន្តេ ឯកំ ខុទ្ទកបូរំ បចិត្វា សមណាស្ស ទត្វា ឧយ្យោដេហិ ន”តិ។ សា ថោកំ ឯវ បិដ្ឋំ កបល្លចាតិយំ បក្ខិបិ, មហាបូរោ ហុត្វា សកលចាតី បូរេត្វា ឧទ្ធមាតោ ហុត្វា អង្គាសិ។

សេដ្ឋី តំ ទិស្វា “ពហុំ តយា បិដ្ឋំ គហិតំ ភវិស្សតិ” តិ សយមេវ ទត្តិកល្លាន
ថោកំ បិដ្ឋំ គហេត្វា បក្ខិបិ, បូរោ បុរិមបូរតោ មហន្តតរោ ជាតោ។ ឯវំ យំ យំ
បចតិ, សោ សោ មហន្តមហន្តោវ ហោតិ។ សោ និព្វិន្នោ ភវិយំ អាហា - “ភន្តេ,
ឥមស្ស ឯកំ បូរំ ទេហី” តិ។ តស្ស បច្ឆិតោ ឯកំ បូរំ គណ្ណានិយា សព្វេ ឯកាពន្ធា
អល្លិយីសុ។ សា សេដ្ឋី អាហា - “សាមិ, សព្វេ បូរា ឯកតោ លត្តា, វិសុំ កាតុំ ន
សក្កោមី” តិ។ “អហំ ភវិស្សមី” តិ សោបិ កាតុំ នាសក្ខិ។ ឧភោបិ ជនា កោដិយំ
គហេត្វា កឡន្តាបិ វិយោជេតុំ នាសក្ខិសុ ឯវំ។ អថស្ស បូរេហិ សទ្ធិ
វាយមន្តស្សេវ សរីរតោ សេនា មុច្ឆិសុ, បិចាសា ឧបច្ឆិដ្ឋិ។ តតោ ភវិយំ អាហា -
“ភន្តេ, ន មេ បូរេហិ អត្តោ, បច្ឆិយា សទ្ធិយេវ ឥមស្ស ទេហី” តិ។ សា បច្ឆិ
អាធាយ ថេវ ឧបសង្កមិត្វា អនាសិ។ ថេរោ ឧភិន្នម្បិ ធម្មំ ទេសេសិ, តិណ្ណំ រតនានំ
គុណំ កថេសិ, “អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋ” តិ ទិន្ននាធានីនំ ដលំ គគនតលេ បុណ្ណចន្ទំ
វិយ ទស្សេសិ។

តំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ ហុត្វា សេដ្ឋី “ភន្តេ, អាគន្ធា ឥមស្សី បល្លង្កេ និសីទិត្វា
បរិភូញោថា” តិ អាហា។ ថេរោ, “មហាសេដ្ឋិ, សម្មាសម្ពុទ្ធា ‘បូរេ’ ខាទិស្សមី” តិ
បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិវិហារេ និសិន្នោ, តុម្ហាកំ រុចិយា សតិ អហំ វោ
នេស្សមិ, សេដ្ឋិភវិយំ បូរេ ច ឪរាទិនិ ច គណ្ណាបេថ, សត្តុ សន្តិកំ គមិស្សមា” តិ
អាហា។ “កហំ បន, ភន្តេ, ឯតរហិ សត្តា” តិ? “ឥតោ
បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្តកេ ជេតវនីហារេ, មហាសេដ្ឋី” តិ។ “ភន្តេ, កាលំ
អនតិក្កមិត្វា ឯត្តកំ អន្ទានំ កថំ គមិស្សមា” តិ។ “មហាសេដ្ឋិ, តុម្ហាកំ រុចិយា
សតិ អហំ វោ អត្តនោ ឥទ្ធិពលេន នេស្សមិ, តុម្ហាកំ ចាសាទេ សោចានសីសំ
អត្តនោ ថានេ ឯវំ ភវិស្សតិ, សោចានបរិយោសានំ បន វោ ជេតវនន្ទារកោដ្ឋកេ
ភវិស្សតិ, ឧបរិចាសាទា ហោជ្ជាចាសាទំ ឪតរណាកាលមត្តនេវ ជេតវនំ
នេស្សមី” តិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ” តិ សម្បជិដ្ឋិ។

ថេរោសោចានសីសំ តត្ថេវ កត្វា “សោចានចាទម្ងលំ ជេតវន្ទារកោដ្ឋកេ
ហោតូ” តិ អធិដ្ឋាសិ។ តថេវ អហោសិ។ ឥតិ ថេរោសេដ្ឋីញ្ច សេដ្ឋិភិយញ្ច
ឧបរិចាសាទា ហោដ្ឋាចាសាទំ ឌីតវណកាលតោ ឱប្បតវំ ជេតវនំ សម្មាបេសិ។
តេ ឧភោបិ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា កាលំ អាហារេសុំ។ សត្តា ភត្តគ្គំ បរិសិត្វា
បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេន។ មហាសេដ្ឋី ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ធិក្ខិណោធកំ អធាសិ។ ភិយាបិស្ស តថាគតស្ស បត្តេ បូរំ
បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្តា អត្ថនោ យាបនមត្តំ គណ្ហិ, បញ្ចាសតា ភិក្ខុបិ យាបនមត្តំ
គណ្ហិសុ។ សេដ្ឋី ឌីវសប្បិមជ្ជុសក្ខរាធិនិ ធនមាណោ ន ខយំ អគមាសិ។ សត្តា
បញ្ចាហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេសិ។ មហាសេដ្ឋីបិ សទ្ធិំ ភិយាយ
យាវនត្ថំ ខាទិ។ បូរានំ បរិយោសានមេវ ន បញ្ញាយតិ។ សកលវិហារេ ភិក្ខុនញ្ច
វិយាសាទានញ្ច ធិន្នេសុបិ បរិយន្តោ ន បញ្ញាយតេវ។ “ភន្តេ, បូរា បរិក្ខយំ ន
គច្ឆន្តិ” តិ ភគវតោ អាហារេសុំ។ “តេន ហិ ជេតវន្ទារកោដ្ឋកេ ធម្មេថា” តិ។ អថ
នេ ទ្វារកោដ្ឋកស្ស អវិទូរេ បញ្ញាវដ្ឋានេ ធម្មយីសុ។ យាវដ្ឋតនាបិ តំ ហានំ
កបល្លកប្បវបញ្ញាវន្តេវ បញ្ញាយតិ។ មហាសេដ្ឋី សហ ភិយាយ ភគវន្តំ
ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ភគវា អនុមោទនមកាសិ។
អនុមោទនាវសានេ ឧភោបិ សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋាយ សត្តារំ វន្តិត្វា
ទ្វារកោដ្ឋកេ សោចានំ អាវុយ្យ អត្ថនោ ចាសាធម្មេវ បតិដ្ឋហីសុ។

តតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋី អសីតិកោជិជនំ ពុទ្ធសាសនេយេវ វិក្កិរិ។ បុនទិវសេ
សាយន្តសមយេ ធម្មសភាយំ សន្និសិទ្ធា ភិក្ខុ “បស្សថាវុសោ,
មហាមោក្កល្លានត្ថេវស្ស អានុការំ, អនុបហាច្ឆ នាម សទ្ធិំ, អនុបហាច្ឆ កោគ
មជ្ជិយសេដ្ឋី មុហុត្ថេនេវ ធមេត្វា និព្វិសេវនំ កត្វា បូរេ កាហាបេត្វា ជេតវនំ
អានេត្វា សត្តុ សម្ពុទ្ធំ កត្វា សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋាបេសិ, អហោ
មហានុកាវោ ថេរោ” តិ ថេវស្ស គុណំ កថេន្តា និសីទីសុ។ សត្តា ធិញ្ញាយ

សោតធាតុយា កង់ សុត្វា អាគន្ធា, “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, កុលទមកេន នាម
ភិក្ខុនា អនុបហាច្ឆ សទ្ធិ, អនុបហាច្ឆ ភោគេ, កុលំ អ កិលមេត្វា អវិហេវេត្វា
បុប្ផតោ វេណំ គណ្ណាន្តេន ភមវេន វិយ ឧបសង្កមិត្វា ពុទ្ធកុណំ ជានាបេតព្ពំ,
តាធិសោ មម បុត្តោ មោគ្គល្លានោ” តិ ថេរំ បសំសិត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤៩.

“យថាបិ ភមរោ បុប្ផំ, វណ្ណាគន្ធមហេវយំ;
បលេតិ វសមាធាយ, ឯវំ គាមេ មុនី ចរេ” តិ។

តត្ថ ភមរោតិ យា កាថិ មដុករជាតិ។ បុប្ផន្តិ បុច្ឆារាមេ ចរេន្តោ បុប្ផញ្ច
វណ្ណញ្ច គន្ធឯញ្ច អហេវយន្តោ អវិនាសេន្តោ វិចរតីតិ អត្តោ។ បលេតីតិ ឯវំ
ចរិត្វា យាវទត្ថំ វសំ បិវិត្វា អបរម្បិ មដុករណត្ថាយ អាធាយ បលេតិ, សោ ឯវំ
វេនគហានំ អជ្ឈោកាហេត្វា ឯកស្មី រុក្ខសុសិវេ តំ វេនមិស្សកំ វសំ វេបេត្វា
អនុបុព្វេន មដុរវសំ មដុំ ករោតិ, ន តស្ស បុច្ឆារាមេ វិចរិតបច្ចយា បុប្ផំ វា
វណ្ណាគន្ធិ វាស្ស វិគច្ឆតិ, អថ ខោ សព្ពំ ចាកតិកមេវ ហោតិ។ ឯវំ គាមេ មុនី
ចរេតិ ឯវំ សេខាសេខកេនោ អនាគារិយមុនី កុលបដិចាជិយា គាមេ ភិក្ខុំ
គណ្ណាន្តោ វិចរតីតិ អត្តោ។ ន ហិ តស្ស គាមេ ចរណាបច្ចយា កុលានំ
សទ្ធាហានិ វា ភោគហានិ វា ហោន្តិ។ សទ្ធាបិ ភោគាបិ ចាកតិការ ហោន្តិ។ ឯវំ
ចរិត្វា ច បន ទិត្វមិត្វា សេខមុនី តាវ ពហិគាមេ ឧទកជាសុកដ្ឋានេ សង្ឃាជី
បញ្ញាបេត្វា និសិដ្ឋោ អក្ខតញ្ញានវណាបដិច្ឆាទនបុត្តមំសូបមាទិវសេន
បច្ឆវេក្ខន្តោ បិណ្ឌាចាតំ បរិភុញ្ញិត្វា តថារូបំ វេនសណ្ណំ អនុបរិសិត្វា
អជ្ឈតិកកម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ ចត្តារោ មគ្គេ, ចត្តារិ ច សាមញ្ញដលានិ
ហត្ថគតានេវ ករោតិ។ អសេខមុនី បន ទិដ្ឋជម្មសុខិហារមនុយុញ្ញតិ។

អយមស្ស ភមវេន សទ្ធិ មធុករណសិក្ខតា វេទិតញ្ច។ ឥធម បន ខីណាសវោវ
អធិប្បតោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ វត្ថា ឧត្តរិបិ ថេរស្ស គុណំ បកាសេតុំ “ន, ភិក្ខុវេ,
ឥទានេវ មោគ្គល្លានេន មច្ឆរិយសេដ្ឋិ ធម៌តោ, បុព្វេបិ នំ ធមេត្វា កម្មជលសម្ពន្ធំ
ជាតាបេសិ ឯវា” តិ វត្ថា ឥមមត្តំ បកាសេន្តោ អតីតំ អាហរិត្វា -

“ឧភោ ខញ្ញា ឧភោ កុណី, ឧភោ វិសមចក្កកា;
ឧភិទ្ធិ បិឡកា ជាតា, នាហំ បស្សមិ ឥល្លិស” ត្ថិ (ជា. ១.១.២៨) -

ឥមំ ឥល្លិសជាតកំ កថេសីតិ។

មច្ឆរិយកោសិយសេដ្ឋីវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ចាវេយ្យកាជីវកវត្ថុ

ន បរេសំ វិលោមាធិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ ចាវេយ្យំ
នាម អាជីវកំ អារត្ត កថេសី។

សាវត្ថិយំ កិរេកា គហបតានិ បុត្តជ្ជានេ ឋបេត្វា ចាវេយ្យំ នាម អាជីវកំ
បដិជត្តិ។ តស្សានន្តរយវេសុ មនុស្សា សត្វ ធម្មទេសនំ សុត្វា អាគន្ធា, “អហោ
អច្ឆរិយា ពុទ្ធានំ ធម្មទេសនា” តិ នាធម្មការេហិ ពុទ្ធកុណោ វណ្ណត្ថិ។ សា ពុទ្ធានំ
គុណកថំ សុត្វា វិហារំ គន្ធា ធម្មំ សោតុកាមា អាជីវកស្ស ឯតមត្តំ កថេត្វា,
“គច្ឆិស្សមិ អហំ ពុទ្ធសន្តិកំ, អយ្យ” តិ អាហា។ សោ “មា គច្ឆាហី” តិ និវារេត្វា តំ
បុនប្បនំ យាចមានម្បិ និវារេសិ ឯវា។ សា “អយំ មម វិហារំ គន្ធា ធម្មំ សោតុំ ន

ទេតិ, សត្តារំ និងមន្តេត្វា ឥវេវ ធម្មំ សុណ្ហិស្សមី” តិ សាយន្តសមយេ បុត្តំ
បក្កោសិទ្ធា, “គច្ឆ, តាត, ស្វាតនាយ សត្តារំ និងមន្តេហី” តិ បេសេសិ។ សោ
គច្ឆន្តោ បឋមតំ អាជីវកស្ស វសនជ្ជានំ គន្ធា តំ វន្តិទ្វា និសីទិ។ អថ នំ សោ
“កហំ គច្ឆសី” តិ អាហា។ “មាតុ វចនេន សត្តារំ និងមន្តេតុំ គច្ឆាមី” តិ អាហា។ “មា
តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី” តិ។ “អលំ, អយ្យ, មម មាតុ ភាយាមិ, គច្ឆិស្សមហ” តិ។
“ឯតស្ស កតសក្ការំ ឧភោបិ ខាទិស្សម, មា គច្ឆាហី” តិ។ “អលំ, អយ្យ, មាតា
មេ តន្តេស្សតី” តិ។ តេន ហិ គច្ឆ, គន្ធា បន និងមន្តេត្វា, “អម្ពាភំ គេហំ
អសុកជ្ជានេ វា អសុកវីចិយំ វា អសុកមគ្គេន វា គន្តត្ថ” តិ មា អាចិត្តិ។ “សន្តិកេ
បិតោ វិយ អញ្ញេន មគ្គេន គច្ឆន្តោ វិយ បលាយិទ្ធា ឯហី” តិ។ សោ អាជីវកស្ស
វចនំ សុត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា និងមន្តេត្វា អាជីវកេន វុត្តនិយាមេនេវ សព្វំ កត្វា
តស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “កី តេ កត” តិ បុដ្ឋោ, “សព្វំ កតំ, អយ្យ” តិ អាហា។ “ភទ្កកំ
តេ កតំ, តស្ស សក្ការំ ឧភោបិ ខាទិស្សមា” តិ វត្វា បុនទិវសេ អាជីវកោ
ចាតោវ តំ គេហំ អគមាសិ។ តំ គហេត្វា បច្ឆាគព្រុ និសីទាបេសុំ។

បដិវិស្សកមនុស្ស តំ គេហំ អល្លគោមយេន ឧបលិម្បិទ្វា លាជបញ្ចមាទិ
បុច្ឆានិវិកិទ្វា សត្តុ និសីទនត្ថាយ មហារហំ អាសនំ បញ្ញាបេសុំ។ ពុទ្ធមហិ
សទ្ធិ អបរិចិត្តមនុស្ស ហិ អាសនបញ្ញត្តី ន ជានន្តិ, ពុទ្ធានញ្ច មគ្គទេសកេន
កិច្ចំ នាម នត្តិ, ពោធិមូលេ ទសសហស្សិសោកធាតុំ កម្មេទ្វា សម្ពោធិ
បត្តទិវសេយេវ ហិ នេសំ “អយំ មគ្គោ និរយំ គច្ឆតិ, អយំ តិវច្ឆានយោនី, អយំ
បេត្តិវិសយំ, អយំ មនុស្សលោកំ, អយំ ទេវលោកំ, អយំ អមតមហានិព្វាន” តិ
សព្វេ មគ្គា អារិក្ខតា។ តាមនិគមាទីនំ បន មគ្គ វុត្តព្ភមេវ នត្តិ។ តស្មា សត្វា
ចាតោវ បត្តចីវរមាធាយ មហាឧទាសិកាយ គេហាទ្វារំ គតោ។ សា គេហា
និក្ខមិទ្វា សត្តារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិទ្វា អន្តោនិវេសនំ បវេសេទ្វា អាសនេ
និសីទាបេទ្វា ធឹក្ខិណោទកំ ធឹក្ខា បណីតេន ខាទនិយេន កោជនិយេន

បរិវិសិ។ ឧចាសិកា កតកត្តកិច្ចស្ស សត្តនោ អនុមោទនំ ការេតុកាមា បត្តំ
គណ្ហិ។ សត្តា មធុរស្សវេន អនុមោទនធម្មកថំ អារភិ។ ឧចាសិកា “សាធុ,
សាធុ” តិ សាធុការំ ទទមាណ ធម្មំ សុណិ។ អាជីវកោបិ បច្ឆាគព្រុ និសិដ្ឋោវ
តស្ស ។ សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ សុណានិយា សទ្ធិំ សុត្វា សន្ធាវេតុំ នាសក្ខិ។ “ន
ឥនានេសា មយ្ហ” តិ និក្ខមិត្វា “នដ្ឋាសិ កាឡ កណ្ហិ, ឯតស្ស ឯវំ សក្ការំ
ករោតី” តិ នាទប្បការេន ឧចាសិកញ្ច សត្តារញ្ច អក្កោសន្តោ បលាយិ។
ឧចាសិកា តស្ស កថាយ លង្គិតា អញ្ញាបត្តំ គតំ ចិត្តំ ទេសនានុសារេន ញ្ញាណំ
បេសេតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ សត្តា “កី ឧចាសិកេ ចិត្តំ ទេសនានុគតំ កាតុំ ន
សក្កោសី” តិ? “ភន្តេ, ឯតស្ស មេ កថាយ ចិត្តំ អញ្ញាបត្តំ ឧបគត” តិ។ សត្តា
“ឯវុបស្ស វិសភាគជនស្ស កថិតំ កថំ នាម អារទ្ឋិតុំ ន វដ្ឋតិ, ឯវុបំ
អសមន្នាហរិត្វា អត្តនោ កតាកតមេវ ឱលោកេតុំ វដ្ឋតី” តិ វត្វា ឥម
កាថមាហា -

៥០.

“ន បរេសំ វិលោមាធិ, ន បរេសំ កតាកតំ;
អត្តនោវ អរេក្ខយ្យ, កតាធិ អកតាធិ ចា” តិ។

តត្ថ ន បរេសំ វិលោមាធិតិ បរេសំ វិលោមាធិ ជុស្សានិ មម្ពច្ឆេទកវចនាធិ ន
មនសិកាតញ្ញាធិ។ ន បរេសំ កតាកតត្ថ “អសុកោ ឧចាសកោ អស្សន្ទោ
អប្បសន្នោ, នាបិស្ស គេហោ កជន្តុភិក្ខាធិនិ ទិយ្យត្ថិ, ន សលាកភត្តាធិនិ, ន
ចីវរាធិបច្ចយទានំ ឯតស្ស អត្ថិ, តថា អសុកោ ឧចាសិកា អស្សន្ទោ អប្បសន្នោ,
នាបិស្ស គេហោ កជន្តុភិក្ខាធិនិ ទិយ្យត្ថិ, ន សលាកភត្តាធិនិ, ន
ចីវរាធិបច្ចយទានំ ឯតិស្ស អត្ថិ, តថា អសុកោ ភិក្ខុ អស្សន្ទោ អប្បសន្នោ,
នាបិ ឧបជ្ឈាយវត្ថំ ករោតិ, ន អាចរិយវត្ថំ, ន អាគន្ធកវត្ថំ, ន គមិកវត្ថំ, ន

បេតិយផ្តល់ឈាវត្គំ, ន ឧចាសថាភាវត្គំ, ន កោជនសាលាវត្គំ, ន
ជន្មាយវត្តាជីនិ, នាបិស្ស កិញ្ចិ ធុតផ្គំអត្ថិ, ន ភាវនាមតាយ
ឧស្សហមត្តម្បី”តិ ឯវំ បរេសំ កតាកតំ នាម ន ឱលោកេតព្គំ។ អត្ថនោវ
អវេក្ខេយ្យាតិ “កថំ ភូតស្ស មេ វត្ថិន្ទិវាវីតិវត្ថិន្ទិ បព្ពជិតេន អភិល្អំ
បច្ឆវេក្ខិតព្គ”ន្តិ (អ. និ. ១០.៤៨) ឥមំ ឱវាទំ អនុស្សវន្តោ សទ្ធាបព្ពជិតោ
កុលបុត្តោ “កី នុ ខោ អហំ ‘អនិច្ចំ ធុក្ខំ អនត្តា’តិ តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា
យោគេ កម្មំ កាតុំ សក្ខី, នាសក្ខី”ន្តិ ឯវំ អត្ថនោ កតាកតានិ
ឱលោកេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ សា ឧចាសិកា សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋិតា, ទេសនា
មហាជនស្ស សាត្តិកា ជាតាតិ។

ចារេយ្យកាជីវកវត្ថុ ធម្មំ។

៧. ធម្មចាណិឧចាសកវត្ថុ

យថាបិ រុចិរំ បុប្ផន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ
ធម្មចាណិឧចាសកំ អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថិយញ្ចិ ធម្មចាណិ នាម ឧចាសកោ តិបិដកធរោ អនាគាមី។ សោ
ចាតោវ ឧចាសបិកោ ហុត្វា សត្តុ ឧបជ្ជានំ អគមាសិ។
អនាគាមិអរិយសាវកានញ្ចិ សមាទានវសេន ឧចាសថកម្មំ នាម នត្ថិ,
មគ្គេនេវ តេសំ ព្រហ្មចរិយញ្ច ឯកភត្តិកញ្ច អាគតំ។ តេនេវាហ - “យជិកាហេ
ខោ, មហារាជ, កុម្ភកាហេ ឯកភត្តិកោ ព្រហ្មចារី សីលវា កល្យាណធម្មោ”តិ
(ម. និ. ២.២៨៨)។ ឯវំ អនាគាមិនោ បកតិយាវ ឯកភត្តិកា ច ព្រហ្មចារិនោ ច
ហោន្តិ។ សោបិ តថេវ ឧចាសបិកោ ហុត្វា សត្តារំ ឧបសម្ព័មិត្វា វន្តិត្វា ធម្មកថំ

សុណាន្តោ និស័ទិ។ តស្មី សមយេ រាជា បសេនទិ កោសលោ សត្តុ ឧបជ្ជានំ
អគមាសិ។ ធន្តចាលី ឧចាសកោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “ឧជ្ជាតត្ថំ នុ ខោ, នោ” តិ
ចិន្តេត្វា - “អហំ អគ្គរាជស្ស សន្តិកេ និសិទ្ធោ, តស្ស មេ បទេសរាជានំ ទិស្វា
ឧជ្ជាតំ ន យុត្តំ, រាជា ខោ បន មេ អនុជ្ជហន្តស្ស កុដ្ឋិស្ស តិ, ឯតស្មី កុដ្ឋន្តេបិ
នេវ ឧជ្ជហិស្សមិ។ រាជានំ ទិស្វា ឧជ្ជហន្តេន ហិ រាជា គរុកតោ ហោតិ, នោ
សត្តា, តស្មា នេវ ឧជ្ជហិស្សមី” តិ ន ឧជ្ជហិ។ បណ្ឌិតបុរិសា នាម គរុតរាជំ
សន្តិកេ និស័ទិត្វា អនុជ្ជហន្តំ ទិស្វា ន កុដ្ឋន្តិ។ រាជា បន តំ អនុជ្ជហន្តំ ទិស្វា
កុបិតមាទសោ សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និស័ទិ។ សត្តា កុបិតការំ ញាត្វា,
“មហារាជ, អយំ ធន្តចាលី ឧចាសកោ បណ្ឌិតោ ទិដ្ឋធម្មោ តិបិដកធរា
អត្តានត្តកុសលោ” តិ ឧចាសកស្ស គុណំ កថេសិ។ រញ្ជោ តស្ស គុណាកថំ
សុណាន្តស្សេវ ចិត្តំ មុទុកំ ជាតំ។

អថេកទិវសំ រាជា ឧបរិចាសាទេ បិតោ ធន្តចាលី ឧចាសកំ កតភត្តកិច្ចំ
ធន្តមាធាយ ឧចាបាទមារុយ្ហ រាជង្គណោន គច្ឆន្តំ ទិស្វា បក្កោសាបេសិ។ សោ
ធន្តចាបាទំ អបនេត្វា រាជានមុបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ អថ នំ រាជា
អាហា - “ភោ ឧចាសក, កិន្តេ ធន្តចាបាទំ អបនិត” ត្ថិ។ “រាជា បក្កោសតី” តិ
សុត្វា អបនេត្វា អាគតោម្ហី” តិ។ “អដ្ឋ អម្ហាកំ រាជភារោ តុម្ភេហិ ញាតោ
ភរិស្សតី” តិ។ “សធាបិ មយំ, ទេវ, តុម្ហាកំ រាជការំ ជានាមា” តិ។ “យទិ ឯវំ
កស្មា បុរិមទិវសេ សត្តុ សន្តិកេ និសិទ្ធោ មំ ទិស្វា ន ឧជ្ជហិ” តិ? “មហារាជ, អហំ
អគ្គរាជស្ស សន្តិកេ និសិទ្ធោ, បទេសរាជានំ ទិស្វា ឧជ្ជហន្តោ សត្តិ អការំ
បវេទេយ្យំ, តស្មា ន ឧជ្ជហិ” ត្ថិ។ “ហោតុ, ភោ, តិដ្ឋតេតំ”។ “តុម្ភេ កិវ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកានំ អត្តានត្តានំ កុសលា តិបិដកធរា អម្ហាកំ អន្តេបុរេ
ធម្មំ វាចេថា” តិ។ “ន សក្កោមិ, ទេវា” តិ។ “កី ការណា” តិ? “រាជគេហំ នាម
មហាសាវជ្ជំ, ទុយុត្តសុយុត្តកានិ គរុកានេត្ថ, ទេវា” តិ។ “មា ឯវំ វទេថ,

‘បុរិមធិវសេ មំ ទិស្វា ន ឧទ្ទិសតាម្ពី’តិ មា កុក្កុច្ចំ ករោថា”តិ។ “នេវ, តិហ្នំនំ
វិចរណាជ្ជានំ នាម មហាសាវន្តំ, ឯកំ បព្ពជិតំ បក្កោសាបេត្វា ធម្មំ
វាចាបេថា”តិ។ រាជា “សាធុ, ភោ, គប្បថ តុម្ពេ”តិ តំ ឧយ្យោដេត្វា សត្តុ សន្តិកំ
គន្ធា សត្តារំ យាចិ, “ភន្តេ, មល្លិកា ច នេវ វាសភខត្តិយា ច ធម្មំ
បរិយាបុណិស្សាមាតិ វេទន្តិ, បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធិំ មម គេហំ គន្ធា
តាសំ ធម្មំ ឧទ្ទិសថា”តិ។ “ពុទ្ធានំ និពទ្ធិំ ឯកជ្ជានគមនំ នាម នត្តិ, មហារាជា”តិ។
“តេន ហិ, ភន្តេ, អញ្ញំ ឯកំ ភិក្ខុំ នេថា”តិ។ សត្តា អានន្ទត្ថវស្ស ភារមកាសិ។
បេរោ និពទ្ធិំ គន្ធា តាសំ ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសតិ។ តាសុ មល្លិកា សក្កច្ចំ គហេត្វា
សជ្ឈាយិត្វា ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេសិ។ វាសភខត្តិយា បន នេវ សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ, ន
សជ្ឈាយតិ, ន ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេតុ សក្កោតិ។

អថេកធិវសំ សត្តា ថេវ បុច្ឆិ - “កិមានន្ទ, ឧចាសិកា ធម្មំ បរិយាបុណាន្តិ”តិ?
“អាម, ភន្តេ”តិ។ “កា សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ”តិ? “មល្លិកា, ភន្តេ, សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ,
សក្កច្ចំ សជ្ឈាយតិ, សក្កច្ចំ ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេតុ សក្កោតិ។ តុម្ពា កំ បន
ញាតិជីតា នេវ សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ, ន សជ្ឈាយតិ, ន ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេតុ
សក្កោតិ”តិ។ សត្តា ថេវស្ស វេចនំ សុត្វា, “អានន្ទ, មយា កថិតធម្មោ នាម
សក្កច្ចមសុណាន្តស្ស អគ្គណ្ហាន្តស្ស អសជ្ឈាយន្តស្ស អនេសេន្តស្ស
វណ្ណាសម្មន្តំ អគន្ធកប្បច្ចំ វិយ អជលោ ហោតិ, សក្កច្ចំ បន សវនាធិនិ
ករោន្តស្ស មហាប្បលោ ហោតិ មហានិសំសោ”តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ កាថា អភាសិ -

៥១.

“យថាបិ រុចិវំ បុប្ផំ, វណ្ណាវន្តំ អគន្ធកំ;
ឯវំ សុភាសិតា វាចា, អជលោ ហោតិ អកុព្ពតោ។

៥២.

“យថាបិ វុច្ឆិមំ បុប្ផំ, វណ្ណាវន្តំ សគន្ធកំ;
ឯវំ សុភាសិតា វាចា, សដលា ហោតិ កុព្ពតោ”តិ។

តត្ថ វុច្ឆិមន្តិ សោភនំ។ វណ្ណាវន្តន្តិ វណ្ណាសណ្ឋានសម្បន្នំ, អគន្ធកន្តិ
គន្ធិវិហិតំ ចាលិកន្តកតិវកណ្ណិកជយសុមនាធិភេទំ។ ឯវំ សុភាសិតា វាចាតិ
សុភាសិតា វាចា នាម តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ។ តំ វណ្ណាសណ្ឋានសម្បន្នំ
អគន្ធកបុប្ផសធិសំ។ យថា បន អគន្ធកបុប្ផំ យោ នំ ធារេតិ, តស្ស សរីរេ គន្ធន
ជរេតិ, ឯវំ ឯតម្បិ យោ នំ សក្កច្ចំ សវនាធិហិ ន សមាចរេតិ, តស្ស សក្កច្ចំ
អសមាចរន្តស្ស យំ តត្ថ កត្តត្ថំ, តំ អកុព្ពតោ សុតគន្ធា វាចាគន្ធា
បដិបត្តិគន្ធា ន អារហតិ អដលា ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “ឯវំ សុភាសិតា វាចា,
អដលា ហោតិ អកុព្ពតោ”តិ។ សគន្ធកន្តិ បម្បកនីលុប្បលាធិភេទំ។ ឯវន្តិ
យថា តំ បុប្ផំ ធារេន្តស្ស សរីរេ គន្ធា ជរេតិ, ឯវំ តេបិជកពុទ្ធវចនសម្ពាសា
សុភាសិតា វាចាបិ។ កុព្ពតោតិ យោ សក្កច្ចំ សវនាធិហិ តត្ថ កត្តត្ថំ ករោតិ,
សា អស្ស បុគ្គលស្ស សដលា ហោតិ, សុតគន្ធា វាចាគន្ធា បដិបត្តិគន្ធា
អារហនតោ មហាប្បលា ហោតិ, មហានិសំសាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា ជាតាតិ។

ឆត្តចាលិធុចាសកវត្ថុ សត្តមំ។

៨. វិសាធាវត្ថុ

យថាបិ បុប្ផរាសិម្ហាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ ឧបនិស្សាយ
បុញ្ញារមេ វិហារន្តោវិសាខំ ឧចាសិកំ អារត្ត កថេសិ។

សា កិរ អង្គរជ្ជេ ភក្តិយនគរ មេណ្ឌាកសេដ្ឋីបុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋីនោ
អគ្គមហេសីយា សុមនទេវីយា កុដ្ឋិស្មី និព្ពត្តិ។ តស្ស ភត្តវស្សិកកាលេ សត្តា
សេលព្រាហ្មណាទីនំ ពោធនេយ្យពន្ធវានំ ឧបនិស្សយសម្មទំ ទិស្វា
មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ ចារិកំ ចរមាណោ តំ នគរំ ចាបុណី។

តស្មីញ្ច សមយេ មេណ្ឌាកោ, គហបតិ, តស្មី នគរេ បញ្ចន្តំ មហាបុញ្ញានំ
ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេដ្ឋីដ្ឋានំ ករោតិ។ បញ្ច មហាបុញ្ញា នាម មេណ្ឌាកោ សេដ្ឋី,
ចន្ទបទុមា នាម តស្សេវ ជេដ្ឋកភិរិយា, តស្សេវ ជេដ្ឋកបុត្តោ ធនញ្ចយោ នាម,
តស្ស ភិរិយា សុមនទេវី នាម, មេណ្ឌាកសេដ្ឋីនោ ទាសោ បុណ្ណោ នាមាតិ។ ន
កេវលញ្ច មេណ្ឌាកសេដ្ឋីយេវ, ពិម្ពិសារវញ្ញោ បនវិជិតេ បញ្ច អមិតភោគា
នាម អហេសុំ - ជោតិកោ, ជជិលោ, មេណ្ឌាកោ, បុណ្ណាកោ, កាកវលីយោតិ។
តេសុ អយំ មេណ្ឌាកសេដ្ឋី ទសពលស្ស អត្តនោ នគរំ សម្មត្តការំ ញ្ចត្វា
បុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋីនោ ដីតរំ វិសាខំ ចារិកំ បក្កោសាបេត្វា អាហា - “អម្ព,
តុយ្ហម្បិ មង្គលំ, អម្ពាកម្បិ មង្គលំ, តវ បរិវារេហិ បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធិ
បញ្ច រថសតានិ អារុយ្ហ បញ្ចហិ ទាសិសតេហិ បរិវតា ទសពលស្ស បច្ចុគ្គមនំ
ករោហី”តិ។ សា “សាធ្វ”តិ បដិស្សន្ទិវា តថា អកាសិ។ ការណាការណោសុ
បន កុសលត្តា យាវតិកា យានស្ស ភូមិ, យានេន គន្ធា យានា បច្ឆោរោហិត្វា
បត្តិការំ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស ចរិយាវសេន
សត្តា ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនាវសានេ បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធិ
សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋហិ។ មេណ្ឌាកសេដ្ឋីបិ ខោ សត្តារមុបសង្កមិត្វា ធម្មកថំ
សុត្វា សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋាយ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ អត្តនោ
និវេសនេ បណ្ឌិតេន ខាទនិយេន ភោជនិយេន ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវាសិត្វា
ឯតេនេវ ឧបាយេន អឡមាសំ មហាទានមទាសិ។ សត្តា ភក្តិយនគរេ
យថាភិវន្តំ វិហិត្វា បក្កាមិ។

តែង ខោ បន សមយេន ពិម្ពិសារោ ច បសេនទិ កោសលោ ច អញ្ញាមញ្ញំ
ភគិនិបតិកា ហោន្តិ។ អថេកទិវសំ កោសលរាជា ចិន្តេសិ - “ពិម្ពិសារស្ស
វិជិតេ បញ្ចា អមិតភោគា មហាបុញ្ញា វសន្តិ, មយ្ហំ វិជិតេ ឯកោបិ តាទិសោ
នត្ថិ, យំនូនាបំ ពិម្ពិសារស្ស សន្តិកំ គន្ធា ឯកំ មហាបុញ្ញំ យាចេយ្យ” ឆ្លិ។ សោ
តត្ថ គន្ធា រញ្ញា កតបដិសន្តារោ “កី ការណា អាគតោសី” តិ បុដ្ឋោ “តុម្ពា កំ
វិជិតេ បញ្ចា អមិតភោគា មហាបុញ្ញា វសន្តិ, តតោ ឯកំ គហេត្វា គមិស្សមី” តិ
អាគតោម្ពិ, តេសុ មេ ឯកំ ទេវា” តិ អាហា។ “មហាកុលានិ អម្ពេហិ ចាលេតុំ ន
សក្កា” តិ អាហា។ “អហំ អលទ្ធា ន គមិស្សមី” តិ អាហា។ រាជា អមច្ចេហិ សទ្ធិ
មន្តេត្វា “ដោតិកាទីនំ មហាកុលានំ ចាលនំ នាម មហាបជីវិយា
ចាលនសទិសំ, មេណ្ឌាកមហាសេដ្ឋិស្ស បុត្តោ ជនញ្ចយសេដ្ឋិ នាម អត្ថិ, តេន
សទ្ធិ មន្តេត្វា បជីវេនំ តេ ទស្សមី” តិ វត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា, តាត,
កោសលរាជា “ឯកំ ជនសេដ្ឋិ គហេត្វា គមិស្សមី” តិ វទតិ, តុំ តេន សទ្ធិ
គន្ធាហី” តិ។ “តុម្ពេសុ បហិណ្ឌេសុ គមិស្សមិ, ទេវា” តិ។ “តេន ហិ បរិវត្តំ
កត្វា គច្ឆ, តាតា” តិ។ សោ អត្ថនោ កត្តព្ពយុត្តកមកាសិ។ រាជាបិស្ស មហន្តំ
សក្ការំ កត្វា, “ឥមំ អាទាយ គច្ឆថា” តិ បសេនទិរាជានំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តំ
អាទាយ សព្ពត្ត ឯករត្តិវាសេន គច្ឆន្តោ ឯកំ ជាសុកដ្ឋានំ បត្វា និវាសំ គណ្ហិ,
អថ នំ ជនញ្ចយសេដ្ឋិ បុច្ឆិ - “ឥទំ កស្ស វិជិត” ឆ្លិ? “មយ្ហំ, សេដ្ឋិ” តិ។ “កីវ ទូរោ
ឥតោ សាវត្ថី” តិ? “សត្តយោជនមត្តកេ” តិ។ “អន្តោនគរំ សម្ពាធំ, អម្ពា កំ
បរិជនោ មហាន្តោ, សថ រោចេថ, ឥធរេវ វសេយ្យម, ទេវា” តិ។ រាជា “សាធ្វ” តិ
សម្បជិច្ឆិត្វា តស្មី ហិ នេន គរំ មាបេត្វា តស្ស ទត្វា អគមាសិ។ តស្មី បទេសេ
សយំ វសនដ្ឋានស្ស គហិតត្តា នគរស្ស សាកេតន្ទេវ នាម អហោសិ។

សាវត្ថិយម្បិ ខោ មិការសេដ្ឋិនោ បុត្តោ បុណ្ណាវឌ្ឍនកុមារោ នាម
វយប្បត្តោ អហោសិ។ អថ នំ មាតាបិតារោ វទីសុ - “តាត, តវ រុច្ឆនដ្ឋានេ ឯកំ

ទារិកំ ឧបទានេហិ"តិ។ "មយ្ហំ ឯវរុទាយ ភរិយាយ កិច្ចំ នត្ថិ"តិ, បុត្ត, មា ឯវ
ករិ, កុលំ នាម អបុត្តកំ ន តិជ្ជតិ"តិ។ សោ បុនប្បនំ វុច្ឆមាណោ "តេន ហិ
បញ្ចកល្យាណាសមន្នាគតំ ទារិកំ លកមាណោ តុម្កាកំ វេចនំ ករិស្សាមី"តិ
អាហា។ "កានិ បនេតានិ បញ្ច កល្យាណានិ នាម, តាតា"តិ។ កេសកល្យាណំ,
មំសកល្យាណំ, អដ្ឋិកល្យាណំ, ធវិកល្យាណំ, វយកល្យាណាន្តិ។
មហាបុញ្ញាយ ហិ ឥត្តិយា កេសា មោរកលាបសធិសា ហុត្វា មុញ្ញាត្វាវិស្សជ្ជា
និវាសនន្តំ បហវិត្វា និវត្តិត្វា ឧទុក្ខា តិជ្ជន្តិ, ឥទំ កេសកល្យាណំ នាម,
ទន្ធាវរណំ ពិម្ពជលសធិសំ វណ្ណាសម្បជ្ជំ សមំ សុដុសិតំ ហោតិ, ឥទំ
មំសកល្យាណំ នាម, ទន្ធា សុក្កា សមា អវិរុទ្ធា ឧស្សាបេត្វា វេចិតវជិរបន្តិវិយ
សមច្ឆិន្ទសន្ធិបន្តិវិយ ច សោភន្តិ, ឥទំ អដ្ឋិកល្យាណំ នាម, កាឡិយា
ចុណ្ហាកាធិហិ អវិលិត្តោ ឯវ ធវិវណ្ណោ សិនិទ្ធា និលុប្បលនាមសធិសោ ហោតិ,
ឱទាតាយ ច កណិការបុប្ផនាមសធិសោ ហោតិ, ឥទំ ធវិកល្យាណំ នាម,
ទសក្ខត្តំ វិជាតាបិ ខោ បន សកីវិជាតាវិយ អវិគតយោព្ពនាយេវ ហោតិ, ឥទំ
វយកល្យាណំ នាម ហោតិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ អដ្ឋត្តរសតព្រាហ្មណោ
និមន្តេត្វា កោដេត្វា "បញ្ចកល្យាណាសមន្នាគតា ឥត្តិយោ នាម ហោន្តី"តិ
បុច្ឆិសុ។ "អាម, ហោន្តី"តិ។ "តេន ហិ ឯវរុបំ ទារិកំ បរិយេសិតុំ អដ្ឋ ជនា
គច្ឆន្ត"តិ ពហុំ ជនំ ទត្វា "អាគតកាលេ វោ កត្តត្ថំ ជានិស្សាម, គច្ឆថ, ឯវរុបំ
ទារិកំ បរិយេសថ, ទិដ្ឋកាលេ ច ឥមំ បិលន្ទនំ ទទេយ្យថា"តិ
សតសហស្សគ្បនិកំ សុវណ្ណាមាលំ ទត្វា ឧយ្យោជេសុំ។

តេ មហន្តមហន្តានិ នគរានិ គន្ធា បរិយេសមាណា
បញ្ចកល្យាណាសមន្នាគតំ ទារិកំ អធិស្វា និវត្តិត្វា អាគច្ឆន្តាវិវជនក្ខត្តធិវសេ
សាកេតំ អនុប្បត្តា - "អដ្ឋ អម្កាកំ កម្មំ និប្បជ្ជិស្សតិ"តិ ចិន្តយីសុ។ តស្មី បន
នគរេ អនុសំវច្ឆរំ វិវជនក្ខត្តំ នាម ហោតិ។ តទា ពហិ អនិក្ខមនកុលានិបិ

បរិវារេន សន្ធិ គេហា និក្ខមិត្តា អប្បជិច្ឆន្តេន សរីរេន បទសាវ ននីតិវំ គប្បន្តិ។
តស្មី ធិរសេ ខត្តិយមហាសាលានីមំ បុត្តាបិ “អត្ថនោ សមានជាតិកំ មនាបំ
កុលទារិកំ ទិស្វា មាលាគុឡេន បរិក្ខិបិស្សមា” តិ តំ តំ មគ្គំ និស្សយ តិជ្ជន្តិ។
តេបិ ខោ ព្រាហ្មណា ននីតិវេ ឯកំ សាលំ បរិសិទ្ធា អជ្ជសុ។ “តស្មី ខណោ
វិសាខា បន្ទរសសោឡសវស្សុទ្ធីសិកា ហុត្វា សញ្ញាភរណបដិមណ្ឌិតា
បញ្ចហិ កុមារិកាសតេហិ បរិវុតា ននី គន្ធា ម្ហាយិស្សមី” តិ តំ បទេសំ បត្តា,
អថ ខោ មេយោ ឧដ្ឋហិត្វា ចាវស្សិ។ បញ្ចសតា កុមារិកាយោ វេគេន គន្ធា
សាលំ បរិសីសុ។ ព្រាហ្មណា ឡិលោកេន្តា តាសុ ឯកម្មិ
បញ្ចកល្យាណាសមន្នាគតំ ន បស្សីសុ។ អថ វិសាខា បកតិគមនេនេវ សាលំ
ចារិសិ, វត្តាភរណានិ តេមីសុ។ ព្រាហ្មណា តស្ស ចត្តារិ កល្យាណានិ ទិស្វា
នន្តេ បស្សិតុកាមា “អលសជាតិកា អម្ពា កំ ជីតា, ឯតិស្ស សាមិកោ
កត្តិកមត្តម្មិ ន លភិស្សតិ មញ្ញោ” តិ អញ្ញមញ្ញំ កថយីសុ។ អថ នេវិសាខា
អាហា - “កំ វេទេថ តុម្ពេ” តិ? “តំ កថេម, អម្ពា” តិ។ មគ្គរោ ហិ តស្ស សន្តោ
កំសតាឡសរោវិយ និច្ឆរតិ។ អថ នេ បុន មគ្គរសន្តេន “កី ការណា
ភណាថា” តិ បុច្ឆិ។ “តវ បរិវារិត្តិយោ វត្តាលម្ពីរេ អតេមេត្វា វេគេន សាលំ
បរិជ្ជា, តុយ្ហំ ឯត្តកំ ហំនំ វេគេន អាគមនមត្តម្មិ នត្តិ, វត្តាភរណានិ តេមេត្វា
អាគតាសិ។ តស្មា កថេម, អម្ពា” តិ។

“តាតា, ឯវំ មា វេទេថ, អហំ ឯតាហិ ពលវត្តរា, ការណំ បន សល្លកេត្វា
ជវេន នាគតាម្ពី” តិ។ “កី, អម្ពា” តិ? “តាតា, ចត្តារោ ជនា ជវមាណ ន សោភន្តិ,
អបរម្មិ ការណំ អត្ថី” តិ។ “កតមេ ចត្តារោ ជនា ជវមាណ ន សោភន្តិ,
អម្ពា” តិ? តាតា, អភិសិទ្ធិរាជា តាវ សញ្ញាភរណបដិមណ្ឌិតោ កច្ចំ ពន្ធិត្វា
រាជន្ត្រីលោ ជវមាណេន សោភតិ, “កី អយំ រាជា គហបតិកោវិយ ជារតី” តិ
អញ្ញនត្តុ គរហំ លភតិ, សណីកំ គប្បន្តោវ សោភតិ។ រញ្ញោ មជ្ឈលហត្ថិបិ

អលង្កិតោ ជវមាណោ ន សោភតិ, វារណាលីឡាយ គប្បន្ទោវ សោភតិ។ បព្ពជិតោ ជវមាណោ ន សោភតិ, “កី អយំ សមណោ គិហិរិយ ធាវតី” តិ កេវលំ គរហមេវ លភតិ, សមិតគមនេន បន សោភតិ។ ឥត្ថី ជវមាណោ ន សោភតិ, “កី ឯសា ឥត្ថី បុរិសោរិយ ធាវតី” តិ គរហិតញ្ញាវ ហោតិ, “ឥមេ ចត្តារោ ជនា ជវមាណោ ន សោភតិ, តាតា” តិ។ “កតមំ បន អបំ ការណំ, អម្ពា” តិ? “តាតា, មាតាបិតារោ នាម ដីតំ អង្គបច្ចុដ្ឋានិ សណ្ឋាបេត្វា ចោសេន្តិ។ មយញ្ញំ វិក្កិណោយ្យកណ្ណំ នាម, អម្ពេ បរកុលបេសនត្ថាយ ចោសេន្តិ។ សចេ ជវមាណំ និវត្តទុស្សកណ្ណោ វា អក្កមិត្វា ភូមិយំ វា បក្កលិត្វា បតិតកាលេ ហត្ថោ វា ចានោ វា ភិដ្ឋេយ្យ, កុលស្សេវ ភារោ ភវេយ្យ, បសាធនកណ្ណំ បន មេ តេមេត្វា សុស្សិស្សតិ។ ឥមំ ការណំ សល្លក្ខេត្វា ន ធាវិតាម្ហិ, តាតា” តិ។

ព្រាហ្មណា តស្ស កថនកាលេ ទន្តសម្មត្ថី ទិស្វា “ឯវុចា នោ ទន្តសម្មត្ថិ ទិដ្ឋបុញ្ញា” តិ តស្ស សាធុការំ ទត្វា, “អម្ព, តុយ្ហមេវេសា អនុច្ឆរិកា” តិ វត្វា តំ សុវណ្ណាមាលំ បិលន្ទយីសុ។ អថ នេ បុច្ឆិ - “កតវនគរតោ អាគតាត្ថ, តាតា” តិ? “សាវត្ថិតោ, អម្ពា” តិ។ “សេដ្ឋិកុលំ កតំ នាមា” តិ? “មិការសេដ្ឋិ នាម, អម្ពា” តិ។ “អយ្យបុត្តោ កោ នាមា” តិ? “បុណ្ណាវឡនកុមារោ នាម, អម្ពា” តិ។ សា “សមាទជាតិកំ នោ កុល” ត្ថិ អធិវាសេត្វា បិតុ សាសនំ បហិណិ “អម្ពាកំ វថំ បេសេត្វ” តិ។ កិញ្ញាបិ ហិ សា អាគមនកាលេ បទសា អាគតា, សុវណ្ណាមាលាយ បន បិលន្ទនកាលតោ បដ្ឋាយ តថា គន្ធនំ ន លភតិ, ឥស្សរទារិកា រថាធិហិ គប្បន្តិ, ឥតរា បកតិយានកំ វា អភិរុហន្តិ, ធន្តំ វា តាលបណ្ណំ វា ឧបរិ ករោន្តិ, តស្មិម្បិ អសតិ និវត្តសាជកស្ស ទសន្តំ ឧក្ខិបិត្វា អំសេ ឱបន្តា គប្បន្តិ ឯវ។ តស្ស បន បិតា បញ្ច រថសតានិ បេសេសិ។ សា សបរិវារ វថំ អារុយ្ហ គតា។ ព្រាហ្មណាបិ ឯកតោវ អគមំសុ។ អថ នេ សេដ្ឋិ បុច្ឆិ - “កុតោ អាគតាត្ថា” តិ? “សាវត្ថិតោ មហាសេដ្ឋិ” តិ។ “សេដ្ឋិ កតរោ

នាមា"តិ? "មិការសេដ្ឋីនាមា"តិ? "បុត្តា កោ នាមា"តិ? "បុណ្ណាវ ឡានកុមារោ
នាម មហាសេដ្ឋី"តិ? "ធនំ កិត្តក"តិ? "ចត្តាលីសកោជិយោ មហាសេដ្ឋី"តិ?
"ធនំ តាវ អម្ពាភំ ធនំ ឧបាទាយ កាកណ៍កមត្តំ, ទារិកាយ បន
អារក្ខមត្តាយ លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ កី អញ្ញេន ការណោ"តិ អធិវាសេសិ។
សោ តេសំ សក្ការំ កត្វា ឯកាហធិបំ វសាបេត្វា ឧយ្យោជេសិ។

តេ សាវត្ថី គន្ធា មិការសេដ្ឋីស្ស "លទ្ធា នោ ទារិកា"តិ អាហេចយីសុ។
"កស្ស ធីតា"តិ? "ធនញ្ចយសេដ្ឋីនោ"តិ។ សោ "មហាកុលស្ស មេ ទារិកា
លទ្ធា, ឱប្បមេវ នំ អានេតុំ វដ្តតី"តិ តត្ថ គមនត្តំ រញ្ជោ អាហេចេសិ។ រាជា
"មហាកុលំ ឯតំ មយា ពិម្ពិសារស្ស សន្តិកា អានេត្វា សាកេតេ និវេសិតំ,
តស្ស សម្មានំ កាតុំ វដ្តតី"តិ អហម្មិ អាគមិស្សមី"តិ អាហា, សោ "សាធុ,
ទេវា"តិ វត្វា ធនញ្ចយសេដ្ឋីនោ សាសនំ បេសេសិ - "មយិ អាគច្ឆន្តេ រាជាមិ
អាគមិស្សតិ, មហន្តំ រាជេលំ ឯត្ថកស្ស ជនស្ស កត្តព្ពយុត្ថកំ កាតុំ
សក្ខិស្សសិ, ន សក្ខិស្សសិ"តិ? ឥតរោមិ "សចេមិ ទស រាជានោ អាគច្ឆន្តិ,
អាគច្ឆន្ត"តិ បដិសាសនំ បេសេសិ។ មិការសេដ្ឋី តាវ មហាន្តេ នគរេ
គេហាកោបកមត្តំ ឋបេត្វា សេសជនំ អាទាយ គន្ធា អឡយោជនមត្តេ ហ្មានេ
ឋត្វា "អាគតាម្ពា"តិ សាសនំ បហិណិ។ ធនញ្ចយសេដ្ឋី ពហុបណ្ណាការំ
បេសេត្វា ធីតា សទ្ធិ មន្តេសិ, "អម្ព, សសុរោ កិរ តេ កោសលរញ្ជា សទ្ធិ
អាគតោ, តស្ស កតរំ គេហំ បដិជគ្គិតត្ថំ, រញ្ជោ កតរំ, ឧបរាជាជិនំ
កតរាជី"តិ? បណ្ឌិតា សេដ្ឋីធីតា វជិរគ្គតិឱណាញាណា កប្បសតសហស្សំ
បត្តិតបត្តនា អភិនិហារសម្បជ្ជា "សសុរស្ស មេ អសុកគេហំ បដិជគ្គថ, រញ្ជោ
អសុកគេហំ, ឧបរាជាជិនំ អសុកាជី"តិ សិរិទហិត្វា ទាសកម្មករេ
បក្កោសាបេត្វា "ឯត្ថកា រញ្ជោ កត្តព្ពកិច្ចំ ករោថ, ឯត្ថកា ឧបរាជាជិនំ,
ហត្ថិអស្សនយោមិ តុម្ពេយេវ បដិជគ្គថ, អស្សនេនយោមិ អាគន្ធា

មង្គលធនាំ អនុភវិស្សន្ត្រី" តិ សំរិទ្ធហិ។ "កី ការណា"? "មយំ វិសាខាយ
មង្គលជ្ជានំ គន្ធា ន កិញ្ចិលភិម្ហ, អស្សរក្ខណាទីនិ ករោត្តា សុខំ ន វិចរិម្ហា" តិ
កេចិ វត្ថុំ មា លភិស្វ" តិ។

តំ ទិវសមេវ វិសាខាយ បិតា បញ្ចសតេ សុវណ្ណការេ បក្កោសាបេត្វា
"ធីតុ មេ មហាលតាបសាធនំ នាម ករោថា" តិ វត្ថុសុវណ្ណស្ស និក្ខេបសាស្សំ,
តទន្ធវាទានិ ច រជតមណិមុត្តាបវាឡវជិរាទីនិ នាបេសិ។ រាជា កតិចាហំ
វសិក្ខាវ ធនញ្ចាយសេដ្ឋិស្ស សាសនំ បហិណ្ឌិ "ន សក្កា សេដ្ឋិនា អម្ពាភំ ចិវ
ចោសនំ នាម កាតុំ, ទានិ ទាវិកាយ គមនកាលំ ជានាត្វ" តិ។ សោបិ រញ្ជោ
សាសនំ បេសេសិ - "ឥទានិ វស្សកាលោ អាគតោ, ន សក្កា ចតុមាសំ វិចរិតុំ,
តុម្ពាភំ ពលកាយស្ស យំ យំ លទ្ធិំ វដ្ឋតិ, សព្វំ តំ មម ភារោ, មយា
បេសិតកាលេ ទេវោ គមិស្សតី" តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សាកេតនគរំ និច្ចនក្ខត្តំ
វិយ អហោសិ។ រាជានំ អាទី កត្វា សព្វេសំ មាលាគន្ធវត្តាទីនិ បដិយត្តានេវ
ហោន្តិ។ តតោ តេ ជនា ចិន្តយីសុ - "សេដ្ឋិ អម្ពាភមេវ សក្ការំ ករោតី" តិ, វរំ
តយោ មាសា អតិក្កន្តោ, បសាធនំ បន តាវ ន និដ្ឋាតិ។ កម្មន្តាធិដ្ឋាយ កា
អាគន្ធា សេដ្ឋិនោ អាហេចេសុំ - "អញ្ញំ អសន្តំ នាម នត្ថិ, ពលកាយស្ស បន
ភត្តបចនទារូនិ នប្បហោន្តិ" តិ។ "គច្ឆថ, តាតា, ឥមស្មី នគរេ បរិជីណ្ណា
ហត្ថិសាលាទយោ ចេវ បរិជីណ្ណាកានិ ច គេហានិ គហេត្វា បចថា" តិ។ វរំ
បចន្តានម្បិ អឡមាសោ អតិក្កន្តោ។ តតោ បុនបិ "ទារូនិ នត្ថិ" តិ អាហេចេសុ។
"ឥមស្មី កាលេ ន សក្កា ទារូនិ លទ្ធិំ, ទុស្សកោដ្ឋាគារានិ វិវិក្ខា
ដូលសាដកេហិ វដ្ឋិយោ កត្វា តេលចាជីសុ តេមេត្វា ភត្ថំ បចថា" តិ។ តេ
អឡមាសំ តថា អកំសុ។ វរំ ចត្តារោ មាសា អតិក្កន្តោ, បសាធនម្បិ និដ្ឋតំ។

តស៊ី បសាធនេ ចតស្សោ វជីរនាឡិយោ ឧបយោគំ អគមំសុ, មុត្តានំ
ឯកានស នាឡិយោ, បវាឡស្ស ពារីសតិ នាឡិយោ, មណីនំ តេត្តិស
នាឡិយោ។ ឥតិ ឯតេហិ ច អញ្ញេហិ ច រតនេហិ និដ្ឋានំ អគមាសិ។ អសុត្តមយំ
បសាធនំ រជតេន សុត្តកិច្ចំ ករីសុ។ តំ សីសេ បដិមុក្កំ ចានបិដ្ឋិ គប្បតិ។ តស៊ី
តស៊ី ថានេ មុទ្ធិកា យោជេត្វា កតា សុវណ្ណាមយា គណ្ឌិកា ហោត្តិ, រជតមយា
ចាសកា, មត្តកមជ្ឈេ ឯកា មុទ្ធិកា, ទ្វីសុ កណ្ណាបិដ្ឋសុ ទ្វេ, គលវាជកេ ឯកា,
ទ្វីសុ ជត្វសុ ទ្វេ, ទ្វីសុ កប្បវេសុ ទ្វេ, ទ្វីសុ កជិបស្សេសុ ទ្វេតិ។ តស៊ី ខោ បន
បសាធនេ ឯកំ មោរំ ករីសុ, តស្ស ធិក្ខិណាបក្ខេ វត្តសុវណ្ណាមយានិ បញ្ច
បត្តសតានិ អហោសុំ, វាមបក្ខេ បញ្ច បត្តសតានិ, តុណ្ហំ បវាឡមយំ, អក្ខិណិ
មណិមយានិ, តថា គីវា ច បិញ្ញានិ ច, បត្តនាឡិយោ រជតមយា, តថា
ជន្ល្យាយោ។ សោវិសាខាយ មត្តកមជ្ឈេ បព្ពតក្ខេ ឫត្វា នច្ឆនមយូរោវិយ
ខាយតិ។ បត្តនាឡិសហស្សស្ស សន្នោ ធិត្តសន្តិវិយ បញ្ចន្តិកត្វិយយោសោ
វិយ ច បវត្តតិ។ សន្តិកំ ឧបគតាយេវ តស្ស អមោរការំ ជានន្តិ។ បសាធនំ
នវកោជិអគ្គនកំ អហោសិ, សតសហស្សំ ហត្ថកម្មមូលំ ធិយិត្ត។

“កិស្ស បន និស្សន្ទេន តាយេតំ បសាធនំ លទ្ធ”ន្តិ? សា កិរ
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ ចីវរសាជកំ ធិត្វា
សុត្តម្បិ សូចិយោបិ រជនម្បិ អត្តនោ សន្តកមេវ អនាសិ។ តស្ស ចីវរនានស្ស
និស្សន្ទេន ឥមំ មហាលតាបសាធនំ លភិ។ ឥត្តិនញ្ញំ ចីវរនានំ
មហាលតាបសាធនភណ្ឌាន មត្តកំ បប្បោតិ, បុរិសានំ
ឥទ្ធិមយបត្តចីវរេនាតិ។ ឯវំ មហាសេដ្ឋិ ចត្វហិ មាសេហិ ដីតុ បរិវច្ឆំ កត្វា
តស្ស ធម្មេយ្យធម្មំ ធនមាណោ កហាបណាប្បរាជិ បញ្ច សកជសតានិ អនាសិ,
សុវណ្ណាភាជនប្បរាជិ បញ្ច, រជតភាជនប្បរាជិ បញ្ច, តម្កភាជនប្បរាជិ បញ្ច,
បត្តណ្ណាវត្តកោសេយ្យវត្តប្បរាជិ បញ្ច, សប្បិប្បរាជិ បញ្ច, តេលប្បរាជិ បញ្ច,

សាលិតណ្ហាលបូរាណិ បញ្ច, ឆន្ទៈលដាលាទិឧបករណាបូរាណិ បញ្ចសកដសតានិ
អនាសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “មម ធីតុ គតតដ្ឋានេ ‘អសុកេន ឆាម មេ
អត្តោ’តិ មា បរស្ស គេហាទ្វារំ បហិណ្ឌី”តិ។ តស្មា សព្វបករណានិ ទាបេសិ។
ឯកេកស្មី រថេ សព្វាលដ្ឋានបដិមណ្ឌិតា តិស្សោ តិស្សោ វណ្ណានាសិយោ
វេបេត្វា បញ្ច រថសតានិ អនាសិ។ “ឯតំ មន្តាបេន្តិយោ កោដេន្តិយោ
អលដ្ឋរោន្តិយោ វិចរថា”តិ ទិយឡសហស្សបរិចារិកាយោ អនាសិ។ អថស្ស
ឯតទហោសិ - “មម ធីតុ គាវោ ទស្សមី”តិ។ សោ បុរិសេ អាណាបេសិ - “គច្ឆេ
ភណោ ចូឡវជស្ស ទ្វារំ វិវិត្វា តិសុ គាវុតេសុ តិស្សោ ភេរិយោ គហេត្វា
តិជ្ជេ, បុថុលតោ ឧសភមត្ថេ ថានេ ឧកោសុ បស្សេសុ តិជ្ជេ។ គាវីនំ តតោ បរំ
គន្ធី មា អទត្ថុ។ ឯវំ បិតកាលេ ភេរិសញ្ញំ ករេយ្យថា”តិ។ តេ តថា អកំសុ។ តេ
គាវីនំ វជតោ និក្ខមិត្វា គាវុតំ គតកាលេ ភេរិសញ្ញំ អកំសុ, បុន អឡយោជនំ
គតកាលេ អកំសុ។ បុនបិ តិគាវុតំ គតកាលេ ភេរិសញ្ញំ អកំសុ, បុថុលតោ
គមនញ្ច និវារេសុ។ ឯវំ ទិយតោ តិគាវុតេ, បុថុលតោ ឧសភមត្ថេ ថានេ
គាវិយោ អញ្ញមញ្ញំ និយំសន្តិយោ អជ្ជសុ។

មហាសេដ្ឋិ “មម ធីតុ ឯត្តកា គាវោ អលំ, ទ្វារំ បិទហថា”តិ វជទ្វារំ
បិទហាបេសិ។ ទ្វារស្មី បិទហិតេ វិសាខាយ បុញ្ញពលេន ពលវគាវោ ច ធជនុយោ
ច ឧប្បតិក្វា ឧប្បតិក្វា និក្ខមីសុ។ មនុស្សនំ វារេន្តានំ វារេន្តានមេវ
សដ្ឋិសហស្ស ពលវគាវោ ច សដ្ឋិសហស្ស ធជនុយោ ច និក្ខន្តា, តត្ថកា
ពលវវច្ឆា តាសំ ធជនុនំ ឧសភា ឧប្បតិក្វា អនុពន្ធា អហោសុ។ “កិស្ស បន
និស្សន្ទេន ឯវំ គាវោ គតា”តិ? និវារេន្តានំ និវារេន្តានំ ទិន្នទានស្ស។ សា កិរ
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស រញ្ជោ សត្តន្ធី ធីតានំ កនិដ្ឋា សដ្ឋនាសិ
ឆាម ហុត្វា វិសតិយា ភិក្ខុសហស្សនំ បញ្ចកោរសទានំ ទទមាណា ថេរាណញ្ច
ទហារាណញ្ច សាមណោរាណញ្ច បត្តំ បិទហិត្វា, “អលំ, អល”ន្តិ និវារេន្តានម្បិ “ឥទំ

មធ្យំ, ឥត មនាប"ន្តិ អនាសិ។ ឯវំ តស្ស និស្សន្ទេន វារិយមាធិ គាវោ
និក្ខមីសុ។ សេដ្ឋិនា ឯត្ថកស្ស ធនស្ស ទិន្នកាលេ សេដ្ឋិភិយា អាហា - "តុម្ពេហិ
មយ្ហំ ធីតុ សព្វំ សំវិទហិតំ, វេយ្យាវច្ឆករា បន ធាសនាសិយោ ន សំវិទហិតា, កី
ការណា"តិ? "មម ធីតវិ សសិនេហានិស្សិនេហានំ ជាននត្ថំ។ អហញ្ញា តាយ
សទ្ធិ អាគច្ឆមានកេ គីវាយ គហេត្វា ន បហិណាមិ, យានំ អារុយ្ហ
គមនកាលេយេវ ឯតាយ សទ្ធិ គន្ធកាមា គច្ឆន្ត, មា អគន្ធកាមាតិ វត្តាមី"តិ
អាហា។

អថ "ស្វេ មម ធីតា គមិស្សតី"តិ គព្វេ និសិន្នោ ធីតវំ សមីបេ និសីទាបេត្វា,
"អម្ព, បតិកុលេ វសន្តិយា នាម ឥមញ្ញា ឥមញ្ញា អាចារំ វត្តិតុំ វដ្តតី"តិ
ឡិវាធមនាសិ។ អយម្បិ មិការសេដ្ឋិ អនន្តរគព្វេ និសិន្នោ ធនញ្ញាយសេដ្ឋិនោ
ឡិវាធំ អស្សោសិ។ សោមិ សេដ្ឋិ ធីតវំ ឯវំ ឡិវាធំ -

"អម្ព, សសុរកុលេ វសន្តិយា នាម អន្តោអគ្គិ ពហិ ន និហិរិតញ្ញោ,
ពហិអគ្គិ អន្តោ ន បវេសេតញ្ញោ, ទទន្តស្សេវ ធាតព្វំ, អទទន្តស្ស ន
ធាតព្វំ, ទទន្តស្សបិ អទទន្តស្សបិ ធាតព្វំ, សុខំ និសីទិតព្វំ, សុខំ ភុញ្ញិតព្វំ,
សុខំ និបដ្ឋិតព្វំ, អគ្គិ បរិចរិតញ្ញោ, អន្តោទេវតា នមស្សិតញ្ញោ"តិ។

ឥមំ ទសវិធំ ឡិវាធំ ទត្វា បុនទិវសេ សញ្ញា សេនិយោ សន្និទាតេត្វា
រាជសេនាយ មជ្ឈេ អជ្ឈ កុដ្ឋម្ពិកេ ចាជិកោគេ គហេត្វា, "សចេ មេ គតជ្ជានេ
ធីតុ ទោសោ ឧប្បជ្ឈតិ, តុម្ពេហិ សោធនតញ្ញោ"តិ វត្វា នវកោជិអគ្គនកេន
មហាលតាបសាធនេន ធីតវំ បសាធនត្វា ដ្ឋានបុណ្ណាមូលកំ
ចតុបណ្ណាសកោជិធំ ទត្វា យានំ អាហេបេត្វា សាកេតស្ស សាមន្តា អត្តនោ
សន្តកេសុ អនុរាជបុរមត្ថេសុ បុទ្ទសសុ ភត្តកាមេសុ ភេរី ចរាបេសិ - "មម
ធីតវា សទ្ធិ គន្ធកាមា គច្ឆន្ត"តិ។ តេ សទ្ធិ សុត្វាវ - "អម្ពាភំ អយ្យាយ

គមនកាល ក៏ អម្ចាស់ ឥត" តិ បុទ្ទស តាមកា កិញ្ចិ អសេសេត្វា និក្ខមីសុ?
ធនញ្ចយសេដ្ឋិបិ រញ្ជោ ច មិការសេដ្ឋិនោ ច សក្ការំ កត្វា ថោកំ អនុគត្វា
តេហិ សន្និ ជីតំ ឧយ្យោជេសិ។

មិការសេដ្ឋិបិ សព្វបច្ចតោ យានកេ និសីទិក្វា គច្ឆន្តោ ពលកាយំ ទិស្វា,
“កេ នាមេតេ” តិ បុច្ឆិ។ “សុណិសាយ វោ វេយ្យាវច្ឆករា ធាសិធាសា” តិ។
“ឯត្ថកេ កោ ចោសេស្ស” តិ? “ចោថេត្វា តេ បលាបេថ, អបលាយន្តេ ឥតោ
ទណ្ឌំ ករោថា” តិ។ វិសាខា បន “អបេថ, មា វាវេថ, ពលមេវ ពលស្ស ភត្តំ
ទស្សតី” តិ អាហ។ សេដ្ឋិ ឯវំ វុត្តេបិ, “អម្ព, នត្ថិ អម្ចាស់ ឯតេហិ អត្ថោ, កោ
ឯតេ ចោសេស្សតី” តិ លេខុទណ្ឌាធិហិ ចោថេត្វា បលាបេត្វា សេសកេ “អលំ
អម្ចាស់ ឯត្ថកេហិ” តិ គហេត្វា ចាយាសិ។ អថ វិសាខា សាវត្ថិនគរទ្វារំ
សម្បត្តកាលេ ចិន្តេសិ - “បដិច្ចន្ទយានស្មី នុ ខោ និសីទិក្វា បរិសិស្សាមិ, ឧទាហុ
រថ វេត្វា” តិ។ អថស្សា ឯតទហោសិ - “បដិច្ចន្ទយានេន មេ បរិសន្តិយា
មហាលតាបសាធនស្ស វិសេសោ ន បញ្ញាយិស្សតី” តិ។ សា សកលនគរស្ស
អត្តានំ ទស្សន្តិ រថ វេត្វា នគរំ ចារិសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ វិសាខាយ សម្បត្តិ
ទិស្វា, “ឯសា កិរ វិសាខា នាម, ឯវុចា អយំ សម្បត្តិ ឯតិស្សាវ អនុច្ឆរិកា” តិ
អាហំសុ។ ឥតិ សា មហាសម្បត្តិយា សេដ្ឋិនោ គេហំ ចារិសិ។ គតទិវេសេ ចស្សា
សកលនគរវាសិនោ “អម្ចាស់ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ អត្តនោ នគរំ សម្បត្តានំ
មហាសក្ការំ អកាសី” តិ យថាសត្តិ យថាពលំ បណ្ណាការំ បហិណ្ឌិសុ។
វិសាខា បហិតបហិតំ បណ្ណាការំ តស្មីយេវ នគរេ អញ្ញមញ្ញេសុ កុលេសុ
សព្វត្ថកមេវ ទាបេសិ។ ឥតិ សា “ឥទំ មយ្ហំ មាតុ ទេថ, ឥទំ មយ្ហំ បិតុ ទេថ, ឥទំ
មយ្ហំ ភាតុ ទេថ, ឥទំ មយ្ហំ ភគិនិយា ទេថា” តិ តេសំ តេសំ វយានុរូបំ បិយវចនំ
វេត្វា បណ្ណាការំ បេសេន្តិ សកលនគរវាសិនោ ញាតកេ វិយ អកាសិ។
អថស្សា វត្ថិភាគសមនន្តរេ អាជញ្ញវឌ្ឍវាយ គត្តវុជ្ជានំ អហោសិ។ សា ធាសីហិ

ឧណ្ហាធិបិកា គាហាបេត្វា តត្ថ គន្ធាវុឡ្យំ ឧណ្ហោទកេន មន្តាបេត្វា តេលេន
មគ្គាបេត្វា អត្ថនោ វសនដ្ឋានមេវ អគមាសិ។

មិការសេដ្ឋិបិ បុត្តស្ស អាវាហមផ្តលំ ករោន្តោ ធុរិហារេ វសន្តម្បិ
តថាគតំ អមនសិករិត្វា ធីយរត្តំ នគ្គសមណាកេសុ បតិដ្ឋិតេន បេមេន
ចោធិយមាណោ “មយ្ហំ អយ្យានម្បិ សក្ការំ ករិស្សមី” តិ ឯកទិវសំ
អនេកសតេសុ នវកាជនេសុ និរុទកថាយាសំ បចាបេត្វា បញ្ចសតេ
អចេលកេ និមន្តាបេត្វា អន្តោគេហំ បវេសេត្វា, “អាគច្ឆតុ មេ សុណិសា,
អរហន្តេ វន្តត្ថ” តិ វិសាខាយ សាសនំ បហិណិ។ សា “អរហន្តោ” តិ វចនំ សុត្វា
សោតាបន្នា អរិយសាវិកា បាដ្ឋតុដ្ឋា ហុត្វា តេសំ ភោជនដ្ឋានំ អាគន្ធាតេ
ឡិលោកេត្វា, “ឯវុចា ហិរេត្ថប្បវិរហិតា អរហន្តោ នាម ន ហោន្តិ, កស្មា មំ
សសុរោ បក្កោសាបេសី” តិ, “ធី, ធី” តិ សេដ្ឋី គរហិត្វា អត្ថនោ វសនដ្ឋានមេវ
គតា។ អចេលកា តំ ទិស្វា សព្វេ ឯកប្បហារេនេវ សេដ្ឋី គរហីសុ - “កី ត្វំ,
គហបតិ, អញ្ញំ នាលត្ថ, សមណស្ស គោតមស្ស សាវិកំ មហាកាឡកណ្ហី
ឥធ បវេសេសិ, វេគេន នំ ឥមស្មា គេហា និក្ខឡាបេហី” តិ។ សោ “ន សក្កា មយា
ឥមេសំ វចនមត្តេនេវ និក្ខឡាបេតុំ, មហាកុលស្ស សា ធីតា” តិ ចិន្តេត្វា,
“អយ្យា, ធមារា នាម ជានិត្វា វា អជានិត្វា វា ករេយ្យំ, តុម្ភេ តុណ្ហី ហោថា” តិ
តេ ឧយ្យោដេត្វា សយំ មហារហោ អាសនេ និសីទិត្វា សុវណ្ណាចាតិយំ និរុទកំ
មធុចាយាសំ បរិគុញ្ញិ។

តស្មី សមយេ ឯកោ បិណ្ឌាចាតិកត្តេរោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តំ និវេសនំ
ចារិសិ។ វិសាខា សសុរំ ពិជយមាណា បិតា តំ ទិស្វា “សសុរស្ស អាចិត្តិតុំ
អយុត្ត” តិ យថា សោ ថេវំ បស្សតិ, ឯវំ អបគន្ធា អដ្ឋាសិ។ សោ បន ពាលោ ថេវំ
ទិស្វាបិ អបស្សន្តោ វិយ ហុត្វា អធាមុខោ ភុញ្ញតេវ។ វិសាខា “ថេវំ ទិស្វាបិ មេ

សសុរោ សញ្ញា ន ករោតី" តិ ញាតា, "អតិច្ឆេដ, ភន្តេ, មយ្ហំ សសុរោ បុរាណំ
ខាទតី" តិ អាហា។ សោ និគណ្ឌោហិ កថិតកាលេ អធិវាសេត្វាបិ "បុរាណំ
ខាទតី" តិ វុត្តក្ខណោយេវ ហត្ថំ អបនេត្វា, "ឥមំ ចាយាសំ ឥតោ និហរេថ, ឯតំ
ឥមស្មា គេហា និក្ខឡេថ, អយំ មំ ឯវេសនេ មជ្ឈលកាលេ អសុចិខាទកំ នាម
ករោតី" តិ អាហា។ តស្មី ខោ បន និវេសនេ សព្វេបិ ធានកម្មករាវិសាខាយ
សន្តការ, កោ នំ ហត្ថេ វា ចានេ វា គណ្ឌិស្សតិ, មុខេន កថេតុំ សមត្ថោបិ នត្តិ។
វិសាខា សសុរស្ស កថំ សុត្វា អាហា - "តាត, ន ឯត្ថកេនេវ មយំ និក្ខមាម,
នាហំ តុម្ពេហិ ឧទកតិត្ថតោ កុម្មធាសីវិយ អាជីតា, ធរមានកមាតាបិតូនំ
ជីតរោ នាម ន ឯត្ថកេនេវ និក្ខមន្តិ, ឯតេនេវ មេ ការណេន បិតា
ឥធាតមនកាលេ អជ្ជ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា 'សចេ មេ ជីតុ ទោសោ
ឧប្បជ្ឈតិ, សោធយ្យថា' តិ វុត្វា មំ តេសំ ហត្ថេ វេបេសិ, តេ បក្កោសាបេត្វា
មយ្ហំ ទោសាទោសំ សោធាបេថា" តិ។

សេដ្ឋី "កល្យាណំ ឯសា កថេតី" តិ អជ្ជ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា, "អយំ
ធារិកា មជ្ឈលកាលេ និសីទិត្វា សុវណ្ណាចាតិយំ និរុទកចាយាសំ បរិភុញ្ញន្តំ មំ
'អសុចិខាទកោ' តិ វុទតី" តិ អាហា, "ឥមិស្សា ទោសំ អាហេបេត្វា ឥមំ គេហតោ
និក្ខឡេថា" តិ។ "ឯវំ កិរ, អម្ពា" តិ។ នាហំ ឯវំ វុទាមិ, ឯកស្មី បន
បិណ្ឌាចាតិកត្ថេវ យរទ្វារេ បិតេ សសុរោ មេ អប្បេនកំ មធុចាយាសំ
បរិភុញ្ញន្តោ តំ ន មនសិករោតិ, អហំ "មយ្ហំ សសុរោ ឥមស្មី អត្តកាវេ បុញ្ញំ ន
ករោតិ, បុរាណបុញ្ញមេវ ខាទតី" តិ ចិន្តេត្វា, "អតិច្ឆេដ, ភន្តេ, មយ្ហំ សសុរោ
បុរាណំ ខាទតី" តិ អវចំ, "ឯត្ថ មេ កោ ទោសោ" តិ? "អយ្យ, ឥធម ទោសោ នត្តិ,
អម្ពាកំ ជីតា យុត្តំ កថេតិ, ត្វំ កស្មា កុដ្ឋសី" តិ? "អយ្យ, ឯស តាវ ទោសោ មា
ហោតុ, អយំ បន ឯកទិវសំ មជ្ឈិមយាមេ ធាសីបរិវុតា បច្ឆាគេហំ
អគមាសី" តិ។ "ឯវំ កិរ, អម្ពា" តិ។ "តាតា, នាហំ អញ្ជេន ការណេន គតា,

ឥមស្មី បន គេហោ អាជានេយ្យវឌ្ឍវាយ វិជិតាយ សញ្ញាម្បិ អកត្វានិស័ទិតុំ
នាម អយុត្ត"ន្តិ ឧណ្ណាធិបិកា គាហាបេត្វា ឧណ្ណាធិកាធិនិបិ គាហាបេត្វា
នាសីហិ សទ្ធិ កត្វាវឌ្ឍវាយ វិជិតបរិហារំ ការាបេសី, "ឯត្ថ មេ កោ
នោសោ"តិ? "អយ្យ, ឥធនោសោ នត្ថិ, អម្ពាភំ ធីតា តវ គេហោ នាសីហិបិ
អកត្តព្ពយុត្តកំ កម្ពំ ករោតិ, ត្វំ កី ឯត្ថ នោសំ បស្សសី"តិ?

អយ្យ, ឥធាបិ តាវ នោសោ មា ហោតុ, ឥមិស្សា បន បិតា
ឥធាគមនកាលេ ឥមំ ឱវនន្តោ គុយ្យេ បដិច្ចន្នេ ធន ឱវនេ អនាសី, តេសំ អត្ថំ ន
ជាធាមិ, តេសំ មេ អត្ថំ កថេតុ។ ឥមិស្សា បន បិតា "អន្តោអគ្គិ ពហិ ន
និហរិតព្ពោ"តិ អាហា, "សក្កានុ ខោ អម្ពេហិ ឧកតោ បដិវិស្សកគេហានំ អគ្គិ
អនត្វាវសិតុ"ន្តិ? "ឯវំ កិវ, អម្ពា"តិ។ "តាតា, មយ្ហំ បិតា ន ឯតំ សន្ធាយ
កថេសិ។ ឥទំ បន សន្ធាយ កថេសិ - 'អម្ព, តវ សស្សុសសុរសាមិកានំ អគុណំ
ធិស្វា ពហិ តស្មី តស្មី គេហោ បេត្វា មា កថេសិ។ ឯវុចោ ហិ អគ្គិសទិសោ អគ្គិ
នាម នត្ថិ'"តិ។

អយ្យ, ឯតំ តាវ ឯវំ ហោតុ, ឥមិស្សា បន បិតា "ពាហិរតោ អគ្គិ ន អន្តោ
បវេសេតព្ពោ"តិ អាហា, "កី សក្កា អម្ពេហិ អន្តោ អគ្គិម្ហំ និព្ពតេ ពាហិរតោ អគ្គិ
អនាហរិតុ"ន្តិ? "ឯវំ កិវ, អម្ពា"តិ។ តាតា, មយ្ហំ បិតា ន ឯតំ សន្ធាយ កថេសិ,
ឥទំ បន សន្ធាយ កថេសិ - សចេ បដិវិស្សកគេហោសុ ឥត្ថិយោ វា បុរិសា វា
សស្សុសសុរសាមិកានំ អគុណំ កថេន្តិ, តេហិ កថិតំ អាហរិត្វា "អសុកោ
នាម តុម្ពាភំ ឯវព្វា ឯវព្វា អគុណំ កថេតី"តិ បុន មា កថេយ្យាសិ។ "ឯតេន ហិ
អគ្គិនា សទិសោ អគ្គិ នាម នត្ថិ"តិ។ ឯវំ ឥមស្មីម្បិ ការណោ សា និធម្មាសាវ
អហោសិ។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ សេសេសុបិ។

តេសុ បន អយមធិប្បាយោ - យឿ ហិ តស្ស បិតរា “យេ ទទន្តិ, តេសំយេវ ធាតព្ភ” ន្តិ វុត្ថំ។ តំ “យាចិតកំ ឧបករណំ គហេត្វា យេ បដិទេន្តិ, តេសញ្ញេវ ធាតព្ភ” ន្តិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“យេ ន ទេន្តិ, តេសំ ន ធាតព្ភ” ន្តិ ឥទម្បី យេ យាចិតកំ គហេត្វា ន បដិទេន្តិ, តេសំ ន ធាតព្ភ ឆន្តិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“ទទន្តស្ស បិ អទទន្តស្ស បិ ធាតព្ភ” ឆន្តិ ឥទំ បន ទលិទ្កេសុ ញ្ញាតិមិត្តេសុ សម្មត្តេសុ តេ បដិធាតុំ សក្កោន្តុ វា មា វា, តេសំ ធាតុមេវ វដ្ឋតីតិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“សុខំ និសីទិតព្ភ” ឆន្តិ ឥទម្បី សស្សុសសុរសាមិកេ ទិស្វា វុដ្ឋាតព្ភជ្ជានេ និសីទិតុំ ន វដ្ឋតីតិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“សុខំ ភុញ្ញិតព្ភ” ឆន្តិ ឥទំ បន សស្សុសសុរសាមិកេហិ បុរេតរំ អភុញ្ញិត្វា តេ បរិវិសិត្វា សព្វេហិ លទ្ធាលទ្ធិញ្ញា បច្ឆា សយំ ភុញ្ញិតុំ វដ្ឋតីតិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“សុខំ និបដ្ឋិតព្ភ” ឆន្តិ ឥទម្បី សស្សុសសុរសាមិកេហិ បុរេតរំ សយនំ អារុយ្ហ ន និបដ្ឋិតព្ភំ, តេសំ កត្តព្ភយុត្តកំ វត្ថុបដិវត្តំ កត្វា បច្ឆា សយំ និបដ្ឋិតុំ យុត្តន្តិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“អគ្គិ បរិចរិតញ្ញោ” តិ ឥទំ បន សស្សុម្បី សសុរម្បី សាមិកម្បី អគ្គិក្ខន្ធវិយ ឧរករាជានំ វិយ ច កត្វា បស្សិតុំ វដ្ឋតីតិ សន្ធាយ វុត្ថំ។

“អន្តោទេវតា នមស្សិតព្ភា” តិ ឥទម្បី សស្សញ្ញា សសុរញ្ញា សាមិកញ្ញា ទេវតាវិយ កត្វា ទន្ធិវដ្ឋតីតិ សន្ធាយ វុត្ថំ។ ឯវំ សេដ្ឋី ឥមេសំ ទសឱវាទានំ អត្តំ សុត្វា បដិវចនំ អបស្សន្តោ អនោមុខោ និសីទិ។

អថ នំ កុដុម្ពិកា “កី សេដ្ឋី អញ្ញាបិ អម្ពាភំ ជីតុ ទោសោ អត្ថី” តិ បុច្ឆីសុ។
“នត្ថិ, អយ្យ” តិ។ “អថ កស្មា នំ និទ្ទោសំ អការណោ គេហា និក្ខឡាបេសី” តិ
ឯវំ វុត្តេ វិសាខា អាហា - “តាតា, កិញ្ញាបិ មយ្ហំ សសុរស្ស វេទនេន បឋមមេវ
គមនំ នយុត្តំ, បិតា បនមេ អាគមនកាលេ មម ទោសសោធនត្ថាយ មំ
តុម្ពាភំ ហត្ថេ ឋបេសី, តុម្ពេហិ ច មេ និទ្ទោសភារោ ញាតោ, ឥទានិ ច មយ្ហំ គន្ធី
យុត្ត” តិ ទានិទាសេ “យាធាធិហិ សង្ខាបេថា” តិ អាណាបេសី។ អថ នំ សេដ្ឋី
កុដុម្ពិកេ គហេត្វា “អម្ព, មយា អជាតិវាវ កជិតំ, ឧមាហិ មេ” តិ អាហា។
“តាត, តុម្ពាភំ ឧមិតតំ តាវ ឧមាមិ, អហំ បន ពុទ្ធសាសនេ អវេច្ចប្បសន្នស្ស
កុលស្ស ជីតា, ន មយំ វិជា ភិក្ខុសង្ឃេន វត្តាម, សចេ មម វុចិយា ភិក្ខុសង្ឃំ
បជិជគ្គិតុំ លភាមិ, វសិស្សមី” តិ។ “អម្ព, ត្វំ យថាវុចិយា តវ សមណោ
បជិជគ្គា” តិ អាហា។

វិសាខា ទសពលំ និមន្តាបេត្វា បុនទិវសេ និវេសនំ បវេសេសី។
នគ្គសមណាបិ សត្តុ មិការសេដ្ឋីនោ គេហំ គមនភារំ សុត្វា គន្ធា គេហំ
បរិវារេត្វា និសីទីសុ។ វិសាខា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា “សញ្ញោ សក្ការោ
បជិយាធិតោ, សសុរោ មេ អាគន្ធា ទសពលំ បរិវិសត្វ” តិ សាសនំ បេសេសី។
អថ នំ គន្ធកាមំ អាជីវកា “មា ខោ ត្វំ, គហបតិ, សមណាស្ស គោតមស្ស
សន្តិកំ គន្ធា” តិ និវារេសុំ។ សោ “សុណ្ណា មេ សយមេវ បរិវិសត្វ” តិ សាសនំ
បហិណ្ឌិ។ សា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា និដ្ឋិតេ ភត្តកិច្ចេ បុន សាសនំ
បេសេសី - “សសុរោ មេ អាគន្ធា ធម្មកថំ សុណាត្វ” តិ។ អថ នំ “ឥទានិ អគមនំ
នាម អតិវិយ អយុត្ត” តិ ធម្មំ សោតុកាមតាយ គន្ធី បុន តេ អាហំសុ - “តេន
ហិ សមណាស្ស គោតមស្ស ធម្មំ សុណាត្តោ ពហិសាណិយា និសីទិត្វា
សុណាហី” តិ។ បុរេតរមេវស្ស គន្ធា សាណី បរិក្ខិបីសុ។ សោ គន្ធា
ពហិសាណិយំ និសីទិ។ សត្តា “ត្វំ ពហិសាណិយំ វា និសីទិ, បរកុដ្តេ វា

បរសេលេ វា បរចក្កវាឡេ វា បន និសីទ, អហំ ពុទ្ធា នាម សក្កាមិ តំ មម សុទ្ធំ
សាវេតុ”ន្តិ មហាជន្នំ ខន្ធ គហេត្វា ចាលេន្តោវិយ អមតវស្សំ វស្សេន្តោវិយ ច
ធម្មំ ទេសេតុំ អនុបុត្តំ កងំ អារាទិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធេ ច បន ធម្មំ ទេសេន្តេ បុរតោ បីតាបិ បច្ឆតោ បីតាបិ
ចក្កវាឡេសតំ ចក្កវាឡេសហស្សំ អតិក្កមិត្វា បីតាបិ អកនិជ្ជកវនេ បីតាបិ
“សត្តា មមញ្ញោវ ឱលោកេតិ, មយ្ហមេវ ធម្មំ ទេសេតិ”តិ វទន្តិ។ សត្តា ហិ តំ តំ
ឱលោកេន្តោវិយ តេន តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោវិយ ច អហោសិ។ ចន្ទសមា កិរ
ពុទ្ធា។ យថា ចន្តោ គគនមជ្ឈេ បីតោ “មយ្ហំ ឧបរិ ចន្តោ, មយ្ហំ ឧបរិ ចន្តោ”តិ
សត្តសត្តានំ ខាយតិ, វេរមេវ យត្ថ កត្ថចិ បីតានំ អភិមុខេ បីតាវិយ ខាយន្តិ។
ឥទំ កិរ តេសំ អលង្កតសីសំ ធិន្តិត្វា អញ្ញាតអក្ខិទិ ឧប្បាដេត្វា ហធយមំសំ
ឧប្បាដេត្វា បរស្ស ធាសត្ថាយ ជាលិសទិសេ បុត្តេ កណ្ណាជិនាសទិសា ដីតរោ
មទ្តិសទិសា បជាបតិយោ បរិច្ចជិត្វា ទិន្នទានស្ស ផលំ។ មិការសេដ្ឋិបិ ខោ
តថាគតេ ធម្មទេសនំវិនិវត្តេន្តេ ពហិសាលិយំ និសិន្នោវ សហស្ស
នយបដិមណ្ឌិតេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈាយ អចលាយ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ
តិសុ រតនេសុ និក្កង្ខោ ហុត្វា សាលិកណ្ណំ ឧត្តិបិត្វា អាគន្ធា សុណ្ណាយ ថនំ
មុខេន គហេត្វា, “ត្វំ មេ អន្ធតោ បដ្ឋាយ មាតា”តិ តំ មាតុដ្ឋានេ វេបេសិ។
តតោ បដ្ឋាយ មិការមាតា នាម ជាតា។ បច្ឆាកាកេ បុត្តំ លភិត្វាបិ
មិការោតិស្ស នាមមកាសិ។

មហាសេដ្ឋិសុណ្ណាយ ថនំវិស្សន្តេត្វា គន្ធា ភកវតោ ទ្វីសុ ចាទេសុ សិរសា
និបតិត្វា ចាទេ ចាលីហិ ច បរិសម្ពាហន្តោ មុខេន ច បរិច្ចម្ពន្តោ “មិការោ អហំ,
ភន្តេ, មិការោ អហំ, ភន្តេ”តិ តិក្ខត្តំ នាមំ សាវេត្វា, “អហំ, ភន្តេ, ឯត្ថកំ កាលំ
យត្ថ នាម ទ្វិន្នំ មហាបួលន្តិ នជាធាមិ, ឥធានិ ច មេ សុណីសំ និស្សាយ ញាតំ,

សព្វា អចាយទុក្ខា មុត្តាម្ហិ, សុណិសា មេ ឥមំ គេហំ អាគច្ឆន្តី មម អត្ថាយ
ហិតាយ សុខាយ អាគតា”តិ វត្ថា ឥមំ គាថមាហា -

“សោហំ អដ្ឋ បជាធាមិ, យត្ថ ទិន្នំ មហាប្បលំ;
អត្ថាយ វត មេ ភទ្កា, សុណិសា យរមាគតា”តិ។

វិសាខា បុណ្ណិវសត្ថាយបិ សត្តារំ និមន្តេសិ។ អថស្សា បុណ្ណិវសេបិ សស្សុ
សោតាបត្តិដលំ បត្តា។ តតោ បដ្ឋាយ តំ គេហំ សាសនស្ស វិវេជន្ទារំ អហោសិ។
តតោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ - “ពហូបការា មេ សុណិសា បសន្នាការមស្សា កិរិស្សមិ,
ឯតិស្សា ភារិយំ បសាធនំ និច្ចកាលំ បសាធតុំ ន សក្កា, សល្លហុកមស្សា ទិវា
ច រត្តោ ច សព្វតិរិយាបថេសុ បសាធនយោគ្គំ បសាធនំ ការេស្សមី”តិ
សតសហស្សក្សនកំ យនមជ្ជកំ ធាម បសាធនំ ការេត្វា តស្មី និដ្ឋិតេ
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សក្កច្ចំ កោដេត្វា វិសាខំ សោឡសហិ
គន្ធានកយដេហិ ម្ហាបេត្វា សត្តុ សម្មុទេ ឋបេត្វា បសាធត្វា សត្តារំ
វេន្ទាបេសិ។ សត្តា អនុមោទនំ កត្វា វិហារមេវ គតោ។ វិសាខាបិ តតោ បដ្ឋាយ
ធានាទិនិ បុញ្ញានិ ករោន្តិ សត្តុ សន្តិកា អដ្ឋវេរ (មហាវ. ៣៥០) លភិត្វា
គគនតលេ ចន្ទលេខាវិយ បញ្ញាយមាធា បុត្តដីតាហិ វុឡី ចាបុណិ។ តស្សា
កិរ ទស បុត្តា ទស ដីតរោ ច អហោសុំ។ តេសុ ឯកេកស្ស ទស ទស បុត្តា ទស
ទស ដីតរោ អហោសុំ។ តេសុ តេសុបិ ឯកេកស្ស ទស ទស បុត្តា ទស ទស
ដីតរោ ចាតិ ឯវមស្សា បុត្តនត្ថបនត្ថសន្តានវសេន បវត្តានិ វិសាធិកានិ ចត្តារិ
សតានិ អដ្ឋ ច ចាណសហស្សានិ អហោសុំ។ តេនាហុ ចោរាណា -

“វិសាខា វិសតិ បុត្តា, នត្តា ច ចតុរោ សតា;
បនត្តា អដ្ឋសហស្សា, ជម្ពុទីបេ សុចាកជា”តិ។

អាយុ វីស្សស្សតំ អហោសិ, សីសេ ឯកម្មិ បលិតំ នាម នាហោសិ, និច្ចំ
សោឡស្សស្សន្តេសិការិយ អហោសិ។ តំ បុត្តនត្ថបនត្ថបរិវារំ វិហារំ គច្ឆន្តិ
ទិស្វា, “កតមា ឯត្ថ វិសាខា” តិ បរិបុច្ឆិតារោ ហោន្តិ? យេ នំ គច្ឆន្តិ បស្សន្តិ,
“ឥទានិ ថោកំ គច្ឆតុ, គច្ឆមាណាវ នោ, អយ្យា សោភតី” តិ, ចិន្តេន្តិ។ យេ នំ បិតំ
និសិន្នំ និបន្នំ បស្សន្តិ, “ឥទានិ ថោកំ និបន្នតុ, និបន្នាវ នោ, អយ្យា, សោភតី” តិ
ចិន្តេន្តិ។ ឥតិ សា “ចត្វសុ ភិរិយាបថេសុ អសុកភិរិយាបថេន នាម ន សោភតី” តិ
វត្តញ្ញា ន ហោតិ។ បញ្ចន្នំ ខោ បន ហត្ថំ ពលំ ធារេតិ។ រាជា “វិសាខា កិរ
បញ្ចន្នំ ហត្ថំ ពលំ ធារេតិ” តិ សុត្វា តស្ស វិហារំ គន្ធា ធម្មំ សុត្វា
អាគមនវេលាយ ជាមំ វីមសិតុកាមោ ហត្ថិ វិស្សន្ទ្រាបេសិ, សោ សោណ្ឌំ
ឧត្តិបិត្វា វិសាខាភិមុខោ អគមាសិ។ តស្ស បរិវារិត្តិយោ បញ្ចសតា ឯកត្វា
បលាយីសុ, ឯកត្វា ន បរិស្សន្និត្វា “កី ឥន” ត្តិ វុត្តេ - “រាជា កិរ តេ, អយ្យេ, ពលំ
វីមសិតុកាមោ ហត្ថិ វិស្សន្ទ្រាបេសិ” តិ វធិសុ។ វិសាខា ឥមំ ទិស្វា, “កី
បលាយីតេន, កេនំ នុ ខោ តំ គណ្ហិស្សមិ” តិ ចិន្តេត្វា, “សេច តំ ទទ្ទំ
គណ្ហិស្សមិ, វិនស្សេយ្យ” តិ ភិហិ អន្តរិហិ សោណ្ឌាយ គហេត្វា
បដិបណាមេសិ។ ហត្ថិ អត្តានំ សន្ធាវេត្វា ហតុំ នាសត្តិ, រាជផ្កុលោ ឧក្កដិកោ
ហុត្វា បតិតោ។ មហាជនោ សាធុការំ អទាសិ។ សាបិ សបរិវារា សោត្តិណ
គេហំ អគមាសិ។

តេន ខោ បន សមយេន សាវត្ថិយំ វិសាខា មិការមាតា ពហុបុត្តា ហោតិ
ពហុនត្តា អរោគបុត្តា អរោគនត្តា អភិមជ្ឈលសម្មតា, តាវតកេសុ
បុត្តនត្ថេសុ ឯកោបិ អន្តរា មរណំ បត្តោ នាម នាហោសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ
មជ្ឈលេសុ ឆណេសុ វិសាខំ បឋមំ និមន្តេត្វា ភោជន្តិ។ អថេកស្មី ឧស្សវទិវសេ
មហាជនេ មណ្ឌិតបសាធិតេ ធម្មស្សវនាយ វិហារំ គច្ឆន្តេ វិសាខាបិ
និមន្តិតដ្ឋានេ ភុញ្ញិត្វា មហាលតាបសាធនំ បសាធស្វា មហាជនេន សទ្ធិវិហារំ

គន្ធា អាករណានិ ឡុយត្ថា ឧត្តរាសន្តេន កណ្ឌិកំ ពន្ធានាសិយា អនាសិ។ យំ
សន្ធាយ វុត្ថំ -

“តេន ខោ បន សមយេន សាវត្ថិយំ ឧស្សវោ ហោតិ, មនុស្ស
អលង្កតបដិយត្ថា អារាមំ កច្ឆន្តិ, វិសាខាបិ មិការមាតា
អលង្កតបដិយត្ថា វិហារំ កច្ឆតិ។ អថ ខោ វិសាខា មិការមាតា
អាករណានិ ឡុយត្ថា ឧត្តរាសន្តេន កណ្ឌិកំ ពន្ធានាសិយា អនាសិ
‘ហន្ត ជេ ឥមំ កណ្ឌិកំ កណ្ឌាហី’” តិ (ចាចិ. ៥០៣)។

សា កិរ វិហារំ កច្ឆន្តិ ចិន្តេសិ - “ឯវុបំ មហាគ្សំ បសាធនំ សីសេ បដិមុក្កំ
យាវ ចាធិបិដ្ឋិ អលង្ការំ អលង្ករិត្ថា វិហារំ បរិសិតុំ អយុត្ត” តិ នំ ឡុយត្ថា
កណ្ឌិកំ កត្វា អត្ថនោ បុញ្ញេនេវ និព្ពត្តាយ បញ្ចហត្ថិ ជាមធរាយ ធាសិយា
ហត្ថេ អនាសិ។ សា ឯវុ កិរ តំ កណ្ឌិកុំ សក្កោតិ។ តេន នំ អាហា - “អម្ព, ឥមំ
បសាធនំ កណ្ឌា, សត្តសន្តិកា និវត្តនកាលេ បសាធស្សមិ ន” តិ។ តំ បន ធានា
យនមជ្ជកំ បសាធនំ បសាធានា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្ថា ធម្មំ អស្សោសិ,
ធម្មស្សវនាវសានេ ភកវន្តំ វន្តិត្ថា ឧដ្ឋាយ បក្កាមិ។ សាបិស្សា ធាសី តំ បសាធនំ
បមុជ្ជា។ ធម្មំ សុត្វា បន បក្កន្តាយ បរិសាយ សចេ កិញ្ចិ បមុជ្ជំ ហោតិ, តំ
អានន្តត្ថេវេ បដិសាមេតិ។ ឥតិ សោ តំ ធិវសំ មហាលតាបសាធនំ ធិស្វា សត្ត
អាហេចេសិ - “កន្តេ, វិសាខា បសាធនំ បមុស្សិត្វា គតា” តិ។ “ឯកមន្តំ វេបេហិ,
អានន្តា” តិ។ ថេវេ តំ ឧក្ខិបិត្វា សោចានបស្សេ លក្ខេត្វា វេបេសិ។

វិសាខាបិ សុប្បិយាយ សទ្ធិ “អាគន្ធកកមិកគិលានាធិនំ កត្តព្ពយុត្តកំ
ជានិស្សមី” តិ អន្តោវិហារេ វិចរិ។ តា បន ឧចាសិកាយោ អន្តោវិហារេ ធិស្វា
សប្បិមធុតេលាធិហិ អត្ថិកា បកតិយាវ ធិហារា ច សាមណោរា ច ថាលកាធិនិ
គហេត្វា ឧបសង្កមិត្ថា តស្មិម្បិ ធិវសេ តថេវ ករីសុ។ អថេកំ គិលានំ ភិក្ខុំ ធិស្វា

សុប្បិយា (មហាវ. ២៨០) “កេនត្តោ អយ្យស្ស” តិ បុច្ឆិត្វា “បដិច្ឆាទនីយេនា” តិ
វុត្តេ ហោតុ, អយ្យ, បេសេស្សមីតិ ទុតិយទិវសេ កប្បិយមំសំ អលភន្តិ
អត្ថនោ ឡុមំសេន កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា បុន សត្តិ បសាទេន ចាកតិកសីរាវ
អហោសិ។ វិសាខាបិ គិលានេ ច ទហាវេ ច សាមណោវេ ច ឌីលោកេត្វា អញ្ញេន
ធូរេន និក្ខមិត្វា វិហារូបចារេ ថិតា, “អម្ព, បសាធនំ អាហាវ បសាធស្សមី” តិ
អាហា។ តស្មី ខណោ សា ធាសី បមុស្សិត្វា និក្ខន្តការំ ញាត្វា, “អយ្យ,
បមុជ្ជាម្ហិ” តិ អាហា។ “តេន ហិ គន្ធា គណ្ហិត្វា ឯហិ, សចេ បន មយ្ហំ អយ្យេន
អានន្តត្ថេវេន ឧត្តិបិត្វា អញ្ញស្មី ហិ ឯ ឋបិតំ ហោតិ, មា អាហាវេយ្យាសិ,
អយ្យស្សេវ តំ មយា បរិច្ចត្ត” តិ ជាតាតិ កិវ សា “កុលមនុស្សានំ
បមុជ្ជកណ្ហាកំ ថេរោ បដិសាមេតី” តិ; តស្មា ឯវមាហា។ ថេរោបិ តំ ធាសី ទិស្វាវ
“កិមត្ថំ អាគតាសី” តិ បុច្ឆិត្វា, “អយ្យាយ មេ បសាធនំ បមុស្សិត្វា អាគតាម្ហិ” តិ
វុត្តេ, “ឯតស្មី មេ សោចានបស្សេ ឋបិតំ, គច្ឆ នំ គណ្ហាហិ” តិ អាហា។ សា,
“អយ្យ, តុម្ហាកំ ហត្ថេន អាមជ្ជកណ្ហាកំ មយ្ហំ អយ្យាយ អនាហារិយំ កត” តិ
វត្វា តុច្ឆហត្ថាវ គន្ធា, “កី, អម្ព” តិ វិសាខាយ បុជ្ជា តមត្ថំ អាហោចេសិ។ “អម្ព,
នាហំ មម អយ្យេន អាមជ្ជកណ្ហំ បិលទ្ធិស្សមិ, បរិច្ចត្ត មយា។ អយ្យានំ បន
បដិជគ្គិតុំ ទុក្ខំ, តំ វិស្សន្តេត្វា កប្បិយភណ្ឌំ ឧបនេស្សមិ, គច្ឆ, តំ
អាហារហិ” តិ។ សា គន្ធា អាហារិ។ វិសាខា តំ អបិលទ្ធិត្វាវ កម្មារេ
បក្កោសាបេត្វា អគ្សាបេសិ។ តេហិ “នវ កោដិយោ អគ្សតិ, ហត្ថកាវាបណីយំ
បនស្ស សតសហស្ស” តិ វុត្តេ បសាធនំ យានេ ឋចាបេត្វា “តេន ហិ តំ
វិក្កិណាថា” តិ អាហា។ ភត្តកំ ធនំ ទត្វា គណ្ហិតុ ន កោចិ សក្ខិស្សតិ។ តញ្ញិ
បសាធនំ បសាធតុំ អនុច្ឆិកា ឥត្ថិយោ នាម ទុល្លភា។ បថិវិមណ្ឌលស្មិត្តា
តិស្សេវ ឥត្ថិយោ មហាលតាបសាធនំ លភីសុ វិសាខា មហាឧទាសិកា,
ពន្ទលមល្លសេនាបតិស្ស ភិរិយា, មល្លិកា, ពារាណសីសេដ្ឋិនោ ដីតាតិ។

តស៊ូរិសាខា សយមេវ តស្ស មូលំ ធាតុ សតសហស្សធិកា នវ
កោដិយោ សកដេ អាហេបេត្វា វិហារំ នេត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា, “ភន្តេ, មយ្ហំ
អយ្យេន អានន្តត្ថេវេន មម បសាធនំ ហេត្ថេន អាមជ្ឈំ, តេន អាមជ្ឈកាលតោ
បជ្ជាយ ន សក្កា តំ មយា បិលន្តិតុំ។ តំ បនវិស្សន្ទេត្វា កប្បិយំ ឧបនេស្សមីតិ
វិក្កិណាបេន្តី អញ្ញំ តំ គណ្ហិតុំ សមត្ថំ អទិស្វា អហមេវ តស្ស មូលំ
គាហាបេត្វា អាគតា, ចត្វសុ បច្ឆយេសុ កតវបច្ឆយេន ឧបនេស្សមី, ភន្តេ” តិ។
ចាចីនទ្វារេ សង្ឃស្ស វសនជ្ជានំ កាតុំ តេ យុត្តំ វិសាខេតិ “យុត្តំ, ភន្តេ” តិ
វិសាខា តុជ្ជមានសា នវកោដិហិ ភូមិមេវ គណ្ហិ។ អបរាហិ នវកោដិហិ វិហារំ
កាតុំ អារតិ។

អថេកទិវសំ សត្តា បច្ឆសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ នេវលោកា
ចរិត្វា ភទ្ទិយនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តស្ស ភទ្ទិយស្ស នាម សេដ្ឋិបុត្តស្ស
ឧបនិស្សយសម្បត្តិ ទិស្វា អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា
ឧត្តរទ្វារភិមុខោ អហោសិ។ បកតិយា ហិ សត្តា វិសាខាយ គេហេ ភិក្ខុំ
គណ្ហិត្វា ធកិណទ្វារេន និក្ខមិត្វា ជេតវនេ វសតិ។ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ
ភិក្ខុំ គេហេត្វា ចាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា បុព្ពារាមេ វសតិ។ ឧត្តរទ្វារំ សឆាយ
គច្ឆន្តិយេវ ភគវន្តំ ទិស្វា, “ចារិកំ បក្កមិស្សតី” តិ ជានន្តិ។ វិសាខាបិ តំ ទិវសំ
“សត្តា ឧត្តរទ្វារភិមុខោ គតោ” តិ សុត្វា វេគេន គន្ធា វន្តិត្វា អាហា - “ចារិកំ
គន្ធកាមត្ថ, ភន្តេ” តិ? “អាម, វិសាខេ” តិ។ “ភន្តេ, ឯត្ថកំ ធនំ បរិច្ឆជិត្វា តុម្កាកំ
វិហារំ កាវេមិ, និវត្តថ, ភន្តេ” តិ។ “អនិវត្តគមនំ ឥទំ វិសាខេ” តិ។ សា “អទ្វា
ហេតុសម្បជ្ជំ កញ្ចិ បស្សិស្សតិ ភគវា” តិ ចិន្តេត្វា, “តេន ហិ, ភន្តេ, មយ្ហំ
កតាកតវិជាននកំ ឯកំ ភិក្ខុំ និវត្តេត្វា គច្ឆថា” តិ អាហា។ “យំ រុច្ឆសិ, តស្ស
បត្តំ គណ្ហា វិសាខេ” តិ អាហា។ សា កិញ្ចាបិ អានន្តត្ថេវំ បិយាយតិ,
“មហាមោគ្គល្លានត្ថេវេ ឥទ្ធិមា, ឯតំ មេ និស្សាយ កម្មំ លហំ និច្ឆជ្ជិស្សតី” តិ

បន ចិន្តា ថេរស្ស បត្តំ គណ្ហិ។ ថេរោ សត្តារំ ឌីលោកេសិ។ សត្តា “តវ បរិវារេ
បញ្ចសតេ ភិក្ខុ គហេត្វានិវត្ត មោគ្គល្លានា” តិ អាហា។ សោ តថា អកាសិ។
តស្សនុភារេន បញ្ចាសសដ្ឋិយោជនានិបិ រុក្ខត្ថាយ ច ចាសាណាត្ថាយ ច គតា
មនុស្សា មហាន្តេ មហាន្តេ រុក្ខេ ច ចាសាលោ ច គហេត្វា តំ ធិវសមេវ អាគច្ឆន្តិ,
នេវ សកដេ រុក្ខចាសាលោ អាហេបេន្តា កិលមន្តិ, ន អក្ខោ ភិដ្ឋតិ។ ន ចិវស្សេវ
ទ្វេភូមិកំ ចាសាធំ ករិសុ។ ហេដ្ឋាភូមិយំ បញ្ច គព្ពសតានិ, ឧបរិភូមិយំ បញ្ច
គព្ពសតានិ តិ គព្ពសហស្សបដិមណ្ឌិតោ ចាសាទោ អហោសិ។ អដ្ឋករិសេ
បរិសុទ្ធេ ភូមិភាគេ ចាសាធំ ការាបេសិ, “សុទ្ធចាសាទោ បន ន សោភតី” តិ តំ
បរិវារេត្វា បញ្ច បធានវេត្តគេហសតានិ, បញ្ច ចូឡចាសាទសតានិ, បញ្ច
ធិយមាឡកសតានិ ការាបេសិ។

អថ សត្តា នវហិ មាសេហិ ចារិកំ ចរិត្វា បុន សាវត្ថី អគមាសិ។
វិសាខាយបិ ចាសាទេ កម្ពំ នវហិ មាសេហិ និដ្ឋិតំ។ ចាសាទក្ខដំ
យនកោដ្ឋិតវត្តសុវណ្ណានេវ សដ្ឋិឧទកយដគណ្ហានកំ ការាបេសិ។ “សត្តា
ដេតវនិហារំ គច្ឆតី” តិ ច សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា សត្តារំ អត្តនោវិហារំ នេត្វា
បដិញ្ញំ គណ្ហិ, “កន្តេ, ឥមំ ចតុមាសំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា ឥដេវ វសថ,
ចាសាទមហំ ករិស្សមី” តិ។ សត្តា អធិវាសេសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស វិហារេ ឯវ ធានំ ទេតិ។ អថស្ស ឯកា សហាយិកា
សតសហស្សគ្បនកំ ឯកំ វត្តំ អាធាយ អាគន្ធា, “សហាយិកេ អហំ ឥមំ វត្តំ
តវ ចាសាទេ ភូមត្តរណាសន្នេបេន អត្តវតុកាមា, អត្តរណាដ្ឋានំ មេ
អាចិត្តថា” តិ អាហា។ “សាធុ សហាយិកេ, សថ ត្យាហំ ‘ឌីកាសោ នត្ថី’ តិ
វត្តាមិ, ត្វំ ‘មេ ឌីកាសំ អនាតុកាមា’ តិ មញ្ញិស្សសិ, សយមេវ ចាសាទស្ស ទ្វេ
ភូមិយោ គព្ពសហស្សញ្ច ឌីលោកេត្វា អត្តរណាដ្ឋានំ ជាធាបី” តិ អាហា។ សា
សតសហស្សគ្បនកំ វត្តំ គហេត្វា តត្ថ តត្ថ វិចរន្តី តតោ អប្បតរមូលំ វត្តំ

អធិស្ឋា “ឆាបាំ ឥមស្មី ចាសាទេ បុញ្ញភាគំ លភាមី” តិ នោមនស្សប្បត្តា ឯកស្មី
ហានេ រោទន្តី អដ្ឋាសិ។ អថ នំ អានន្តត្ថេរោ ធិស្ឋា, “កស្មា រោទសី” តិ បុច្ឆិ។ សា
តមត្ថំ អាហារេសិ។ ថេរោ “មា ចិន្តយិ, អហំ តេ អត្តរណជ្ជានំ អាចិត្តិស្សមី” តិ
វត្ថា, “សោចានចាទមូលេ ចាទធារណជ្ជានេ ឥមំ ចាទបុញ្ញនកំ កត្វា អត្តរាហិ,
ភិក្ខុ ចាទេ ធារវិត្វា បឋមំ ឯត្ថ ចាទំ បុញ្ញិត្វា អន្តោ បរិសិស្សន្តិ, ឯវំ តេ
មហាប្បលំ ភរិស្សតី” តិ អាហា។ វិសាខាយ កិរេតំ អសល្ល ក្ខិតដ្ឋានំ។

វិសាខា ចត្តារោ មាសេ អន្តោវិហារេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ធានំ
អធាសិ, អវសានទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចីវរសាជកេ អធាសិ។ សង្ឃនវកេន
លទ្ធិចីវរសាជកា សហស្សក្សនកា ហោន្តិ។ សព្ពេសំ បត្តានិ បូរេត្វា ភេសន្តំ
អធាសិ។ ធានបរិច្ចាកេ នវ កោដិយោ អគម៌សុ។ ឥតិ វិហារស្ស ភូមិគ្គហណោ
នវ កោដិយោ, វិហារស្ស កាវាបនេ នវ, វិហារមហោ នវាតិ សព្ពាបិ សត្តវិសតិ
កោដិយោ សា ពុទ្ធសាសនេ បរិច្ចជិ។ ឥត្តិការេ វត្ថា មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស គេហោ
វសមាធាយ ឯវុរោ មហាបរិច្ចាកោ នាម អញ្ញិស្សា នត្តិ។ សា វិហារមហាស្ស
និដ្ឋិតទិវសេ វឿមាណកច្ឆាយាយ បុត្តនត្ថបនត្ថបរិវត្ថា “យំ យំ មយា បុព្វេ
បត្តិតំ, សព្ពមេវ មត្តកំ បត្ត” តិ ចាសាទំ អនុបរិយាយន្តិ បញ្ចាហិ គាថាហិ
មជ្ជរសន្នេន ឥមំ ឧធានំ ឧធានេសិ -

“កធាបាំ ចាសាទំ រម្មំ, សុធាមត្តិកលេបនំ;
វិហារធានំ ធន្សមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ។

“កធាបាំ មញ្ចបីវត្ថុ, ភិសិពិម្ពោហានានិ ច;
សេនាសនភណ្ឌំ ធន្សមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ។

“កធាបាំ សលាកភត្តំ, សុច្ឆិ មំសូបសេចនំ;

កោដន្ទានំ ទស្សមិ, សង្គហ្មោ មយ្ហ បូរិសោ។

“កធាហំ កាសិកំ វត្ថំ, ខោមកប្បាសិកានិ ច;

ចីវរទានំ ទស្សមិ, សង្គហ្មោ មយ្ហ បូរិសោ។

“កធាហំ សប្បិទ្ធវនីតំ, មធុតេលញ្ច ជាណីតំ;

ភេសន្តទានំ ទស្សមិ, សង្គហ្មោ មយ្ហ បូរិសោ”តិ។

ភិក្ខុ តស្ស វស្សំ សុត្វា សត្ត អាហោចយីសុ - “ភន្តេ, អម្ពេហិ ឯត្ថកេ អន្ទានេ
វិសាខាយ កាយនំ នាម ន ទិដ្ឋបុព្វំ, សា អន្ត បុត្តនត្ថបនត្ថបរិវុតា កាយមាណា
ចាសាទំ អនុបរិយាយតិ, កី នុ ខុស្ស បិត្តំ វា កុបិតំ, ឧទាហុ ឧម្មតិកា
ជាតា”តិ? សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, មយ្ហំ ជីតា កាយតិ, អត្ថនោ បនស្ស អដ្ឋាសយោ
បរិបុណ្ណោ, សា ‘បត្តិតបត្តនា មេ មត្តកំ បត្តា’តិ តុដ្ឋមានសា ឧទានំ ឧទានេន្តិ
វិចរតី”តិ វត្វា “កធា បន, ភន្តេ, តាយ បត្តនា បត្តិតា”តិ? “សុណិស្ស័យ,
ភិក្ខុវេ”តិ។ “សុណិស្ស័យ, ភន្តេ”តិ វុត្ថេ អតីតំ អាហរិ -

“អតីតេ, ភិក្ខុវេ, ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ បទុមុត្ថរោ នាម ពុទ្ធា
លោកេ និព្ពត្តិ។ តស្ស វស្សសតសហស្សំ អាយុ អហោសិ, ទីណាសវានំ
សតសហស្សបរិវារោ, នគរំ ហំសវតី នាម, បិតា សុនន្ទោ នាម រាជា, មាតា
សុជាតា នាម ទេវី, តស្ស អគ្គឧបជ្ជាយិកា ឯកា ឧចាសិកា អដ្ឋវេរ យាចិត្វា
មាតុដ្ឋានេ វត្វា សត្តារំ ចត្វាហិ បច្ឆយេហិ បដិជគ្គន្តិ សាយំចាតំ ឧបជ្ជានំ
គច្ឆតិ។ តស្ស ឯកា សហាយិកា តាយ សន្ធិវិហារំ និពន្ធំ គច្ឆតិ។ សា តស្ស
សត្តារា សន្ធិវិស្សសេន កថនញ្ច វល្លភការញ្ច ទិស្វា, ‘កី នុ ខោ កត្វា ឯវំ
ពុទ្ធានំ វល្លតា ហោតី’តិ ចិន្តេត្វា សត្តារំ បុច្ឆិ - ‘ភន្តេ, ឯសា ឥតី តុម្ហាកំ កី
ហោតី’”តិ? “ឧបជ្ជាយិកានំ អគ្គា”តិ។ “ភន្តេ, កី កត្វា ឧបជ្ជាយិកានំ អគ្គា

ហោតី"តិ? "កប្បសតសហស្សំ បត្តនំ បត្តេត្វា"តិ។ "ឥនាទិ បត្តេត្វា លទ្ធិ
សក្កា, ភន្តេ"តិ។ "អាម, សក្កា"តិ។ "តេន ហិ, ភន្តេ, ភិក្ខុសតសហស្សន សទ្ធិ
សត្តាហំ មយ្ហំ ភិក្ខុ កណ្ណាថា"តិ អាហា។ សត្តា អធិវាសេសិ។ សា សត្តាហំ ទានំ
ទត្វា ឱសានទិវសេ ចីវរសាជកេ ទត្វា សត្តារំ វទ្ធិត្វា ចាទម្បលេ និបដ្ឋិត្វា, "ភន្តេ,
នាហំ ឥមស្ស ទានស្ស ជលេន ទេវិស្សិយាទីនំ អញ្ញាតំ បត្តេមិ, តុម្ហាទិសស្ស
បនេកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ អជ្ឈវេ លភិក្ខា មាតុជ្ជានេ វេត្វា ចត្វហិ បច្ឆយេហិ
បដិជគ្គិតុំ សមត្ថានំ អក្កា ភវេយ្យ"ន្តិ បត្តនំ បដ្ឋបេសិ។ សត្តា "សមិជ្ឈិស្សតិ នុ
ខោ ឥមិស្ស បត្តនា"តិ អនាគតំ អាវុដ្ឋន្តោ កប្បសតសហស្សំ ឱលោកេត្វា
"កប្បសតសហស្សបរិយោសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តនា តុំ
វិសាខា នាម ឧចាសិកា ហុត្វា តស្ស សន្តិកេ អជ្ឈវេ លភិក្ខា មាតុជ្ជានេ វេត្វា
ចត្វហិ បច្ឆយេហិ បដិជគ្គិន្តំ ឧបជ្ជាយិកានំ អក្កា ភវិស្សសី"តិ អាហា។ តស្ស
សា សម្មត្តិ ស្វេរ លទ្ធព្ពាវិយ អហោសិ។

សា យាវតាយុកំ បុញ្ញំ កត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា
ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តិ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិវញ្ញា
សត្តន្ធិ ដីតានំ កនិជ្ជា សង្ឃទាសី នាម ហុត្វា បរកុលំ អគន្ធា តាហិ
ជេដ្ឋភគិនីហិ សទ្ធិ ទីយវត្ថំ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
ចាទម្បលេបិ "អនាគតេ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស មាតុជ្ជានេ វេត្វា
ចតុបច្ឆយនាយិកានំ អក្កា ភវេយ្យ"ន្តិ បត្តនំ អកាសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ បន
ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តិ ឥមស្មី អត្តភាវេ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិបុត្តស្ស
ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ដីតា ហុត្វា និព្ពត្តា។ មយ្ហំ សាសនេ ពហូនិ បុញ្ញានិ អកាសិ។
ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, "ន មយ្ហំ ដីតា កាយតិ, បត្តិភបត្តនាយ បន និប្បត្តិ ទិស្វា
ឧទានំ ឧទានេតី"តិ វេត្វា សត្តា ធម្មំ ទេសេន្តោ, "ភិក្ខុវេ, យថា នាម ធរកោ
មាលាការោ នាមាបុច្ឆានំ មហន្តំ វាសី កត្វា នានប្បការេ មាលាគុណោ

ករោតិ, ឯវមេវវិសាខាយ នាធម្មការាណិ បុញ្ញានិ កាតុំ ចិត្តំ នមតី" តិ វត្ថា
ឥមំ កាថមាហា -

៥៣.

“យថាបិ បុប្ផរាសិម្ហា, កយិរា មាលាគុណោ ពហូ;
ឯវំ ជាតេន មច្ឆេន, កត្តព្ភំ កុសលំ ពហុ” ត្ថិ។

តត្ថ បុប្ផរាសិម្ហាតិ នាធម្មការាណំ បុញ្ញានំ រាសិម្ហា។ កយិរាតិ ករេយ្យ។
មាលាគុណោ ពហូតិ ឯកតោ វណ្ណិកមាលាធិភេទា នាធម្មការា
មាលាវិកតិយោ។ មច្ឆេនាតិ មរិតព្ភសភាវតាយ “មច្ឆោ” តិ លទ្ធនាមេន
សត្តេន ចីវរនាធិភេទំ ពហុំ កុសលំ កត្តព្ភំ។ តត្ថ បុប្ផរាសិគ្គហណំ
ពហុបុប្ផនស្សនត្ថំ។ សចេ ហិ អប្បានិ បុញ្ញានិ ហោន្តិ, មាលាការោ ច ឆេកោ នេវ
ពហូ មាលាគុណោ កាតុំ សក្កោតិ, អឆេកោ បន អប្បេសុ ពហុសុបិ បុប្ផេសុ ន
សក្កោតិយេវ។ ពហុសុ បន បុប្ផេសុ សតិ ឆេកោ មាលាការោ ឆក្ខោ កុសលោ
ពហូ មាលាគុណោ ករោតិ, ឯវមេវ សចេ ឯកច្ឆស្ស សទ្ធា មន្ទា ហោតិ, ភោតា
ច ពហូ សំវិជ្ជន្តិ, នេវ សក្កោតិ ពហុនិ កុសលានិ កាតុំ, មន្ទាយ ច បន សទ្ធ�ាយ
មន្ទេសុ ច បន ភោតេសុ ន សក្កោតិ។ ឧឡារាយ ច បន សទ្ធ�ាយ មន្ទេសុ ច
ភោតេសុ ន សក្កោតិយេវ។ ឧឡារាយ ច បន សទ្ធ�ាយ ឧឡារេសុ ច ភោតេសុ
សតិ សក្កោតិ។ តថាវុចា ច វិសាខា ឧចាសិកា។ តំ សន្ទាយេតំ វុត្ថំ -
“យថាបិ... បេ.... កត្តព្ភំ កុសលំ ពហុ” ត្ថិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុំ។ មហាជនស្ស សាត្តិកា
ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

វិសាខាវត្ថុ អដ្ឋមំ

៩. អានន្ទត្រូវបញ្ជាវត្ថុ

ន បុប្ផគន្លោ បដិវាតមេតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ
អានន្ទត្រូវស្ស បញ្ចំវិស្សន្តេន្តោ កថេសិ។

បេរោ កិវ សាយន្តសមយេ បដិសល្លោ និទ្ទេសិ - “ភកវតា មូលគន្លោ,
សាវគន្លោ, បុប្ផគន្លោតិ តយោ ឧត្តមគន្លោ វុត្តា, តេសំ អនុវាតមេវ គន្លោ គច្ឆតិ,
នោ បដិវាតំ។ អត្ថំ នុ ខោ តំ គន្ធាតំ, យស្ស បដិវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ” តិ។
អថស្ស ឯតទហោសិ - “កី មយ្ហំ អត្តនា វិនិច្ឆ័តេន, សត្តារំយេវ បុច្ឆិស្សាមី” តិ។
សោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ។ តេន វុត្ថំ -

“អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ សាយន្តសមយេ បដិសល្លោ វុច្ឆិតោ
យេន ភកវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ភកវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ
និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិទ្ធា ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភកវន្តំ ឯតទរោច -

“តីណិមាទិ, ភន្តេ, គន្ធាតាទិ, យេសំ អនុវាតមេវ គន្លោ គច្ឆតិ, នោ
បដិវាតំ។ កតមាទិ តីណិ? មូលគន្លោ, សាវគន្លោ, បុប្ផគន្លោ, ឥមាទិ ខោ,
ភន្តេ, តីណិ គន្ធាតាទិ។ យេសំ អនុវាតមេវ គន្លោ គច្ឆតិ, នោ បដិវាតំ។
អត្ថំ នុ ខោ, ភន្តេ, កិញ្ចិ គន្ធាតំ យស្ស អនុវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ,
បដិវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ, អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ” តិ? (អ. និ.
៣.៨០)

អថស្ស ភកវា បញ្ចំវិស្សន្តេន្តោ -

“អត្តានន្ទ, កិញ្ចិ គន្ធាតំ, យស្ស អនុវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ,
បដិវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ, អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្លោ គច្ឆតិ” តិ។ “កតមំ

បន តំ, កន្លែ, គន្ធាតំ”? “យស្ស អនុវាតម្បិ គន្ធា គន្ធាតិ, បដិវាតម្បិ គន្ធា គន្ធាតិ, អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្ធា គន្ធាតិ” តិ?

“ឥធានន្ទ, យស្មី គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធុ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ, ចាណាតិចាតា បដិវរតោ ហោតិ, អធិន្ទាធានា បដិវរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវរតោ ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ឈបមាធិដ្ឋានា បដិវរតោ ហោតិ, សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ, វិគតមលមច្ឆេវន ចេតសា អការំ អដ្ឋាវសតិ មុត្តចាគោ បយតចាណំ វោស្សគ្គរតោ យាចយោគោ ធានសំវិភាគរតោ។

“តស្ស ធិសាសុ សមណាព្រាហ្មណា វណ្ណំ ភាសន្តិ, ‘អមុកស្មី នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធុ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ... បេ... ធានសំវិភាគរតោ’” តិ។

“ទេវតាបិស្ស វណ្ណំ ភាសន្តិ, ‘អមុកស្មី នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធុ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ... បេ... ធានសំវិភាគរតោ’” តិ។ “ឥទំ ខោ តំ, អានន្ទ, គន្ធាតំ, យស្ស អនុវាតម្បិ គន្ធា គន្ធាតិ, បដិវាតម្បិ គន្ធា គន្ធាតិ, អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្ធា គន្ធាតិ” តិ (អ. និ. ៣.៨០) វត្ថុ ឥមា គាថា អភាសិ -

“ន បុប្ផគន្លោ បដិវាតមេតិ,
ន ចន្ទនំ តគរមល្លិកា វា;
សតញ្ចា គន្លោ បដិវាតមេតិ,
សញ្ញា ធិសា សប្បវិសោ បវាយតិ។ (អ. និ. ៣.៨០);

៥៥.

“ចន្ទនំ តគរំ វាបិ, ឧប្បលំ អថ វស្សិកី;
ឯតេសំ កន្ធិជាតានំ, សីលគន្លោ អនុត្តរោ”តិ។

តត្ថ ន បុប្ផគន្លោតិ តាវតីសកវនេ បរិច្ឆត្តករុក្ខោ អាយាមតោ ច
វិត្តារតោ ច យោជនសតិកោ, តស្ស បុច្ឆានំ អាភា បញ្ញាស យោជនានិ កច្ចតិ,
គន្លោ យោជនសតំ, សោមិ អនុវាតមេវ កច្ចតិ, បដិវាតំ បន អដ្ឋង្គលមត្តម្យំ កន្ធី
ន សក្កោតិ, ឯវរូចោបិ ន បុប្ផគន្លោ បដិវាតមេតិ។ ចន្ទនន្ទិ ចន្ទនគន្លោ។
តគរមល្លិកា វាតិ ឥមេសម្យំ គន្លោ ឯវ អធិប្បតោ។ សារគន្ធានំ អគ្គស្ស ហិ
លោហិតចន្ទនស្សបិ តគរស្សបិ មល្លិកាយបិ អនុវាតមេវ វាយតិ, នោ
បដិវាតំ។ សតញ្ចា គន្លោតិ សប្បវិសានំ បន ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ សីលគន្លោ
បដិវាតមេតិ។ កី ការណា? សញ្ញា ធិសា សប្បវិសោ បវាយតិ យស្មា បន
សប្បវិសោ សីលគន្ធន សញ្ញាបិ ធិសា អដ្ឋោត្តវិចារំ កច្ចតិ, តស្មា “តស្ស គន្លោ
ន បដិវាតមេតី”តិ ន វត្តញ្ចោ។ តេន វត្តំ “បដិវាតមេតី”តិ។ វស្សិកីតិ
ជាតិសុមនា។ ឯតេសន្ទិ ឥមេសំ ចន្ទនានីនំ កន្ធិជាតានំ កន្ធិតោ សីលវន្តានំ
សប្បវិសានំ សីលគន្លោវ អនុត្តរោ អសធិសោ អបដិកាកោតិ។

ទេសនាវសានេ ពហ្វ សោតាបត្តិផលាធិនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា ជាតាតិ។

អាណន្តត្រូវបញ្ជាវត្ថុ ទី២។

១០. មហាកស្សបត្របិណ្ឌាចាតទិន្នវត្ថុ

អប្បមត្តា អយំ គន្លោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ
មហាកស្សបត្រស្ស បិណ្ឌាចាតទានំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ ទិវសេ ថេរោ សត្តាបាច្ឆយេន និរោធា វុដ្ឋាយ “រាជគហោ
សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរិស្សមី” តិ និក្ខមិ។ តស្មី បន សមយេ សក្កស្ស ទេវវញ្ញោ
បរិចារិកា កកុជចាទិនិយោ បញ្ចសតា អច្ឆរាយោ “ថេរស្ស បិណ្ឌាចាតំ
ទស្សមា” តិ ឧស្សហជាតា បញ្ច បិណ្ឌាចាតសតានិ សង្ខេត្វា អាធាយ
អន្តរាមគ្គ វេត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ បិណ្ឌាចាតំ គល្លាថ, សង្កហំ នោ ករោថា” តិ វទីសុ។
“គច្ឆថ តុម្ហេ, អហំ ទុគ្គតានំ សង្កហំ ករិស្សមី” តិ។ “ភន្តេ, មា នោ នាសេថ,
សង្កហំ នោ ករោថា” តិ។ ថេរោ ញាត្វា បុន បជិត្តិបិត្វា បុនបិ អបគន្ថំ
អនិច្ឆមាណ យាចន្តិយោ “អត្តនោ បមាណំ ន ជាធាថ, អបគច្ឆថា” តិ អច្ឆរំ
បហរិ។ តា ថេរស្ស អច្ឆរសទ្ធិ សុត្វា សន្តម្ពិត្វា សម្មុខា ហំតុំ អសក្កានិយោ
បលាយិត្វា ទេវលោកមេវ គន្ធា, សក្កេន “កហំ គតាត្ថា” តិ បុដ្ឋា,
“សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស ថេរស្ស បិណ្ឌាចាតំ ទស្សមា” តិ គតាម្ហា, ទេវា” តិ។
“ទិន្នោ បន វា” តិ? “គល្លាតុំ ន ឥច្ឆតិ” តិ។ “កី កថេសិ” តិ? “ទុគ្គតានំ សង្កហំ
ករិស្សមី” តិ អាហ, ទេវា” តិ។ “តុម្ហេ កេណាការេន គតា” តិ។ “ឥមិនាវ, ទេវា” តិ។
សក្កោ “តុម្ហាទិសិយោ ថេរស្ស បិណ្ឌាចាតំ កី ទស្សន្តិ” តិ សយំ ធាតុកាមោ
ហុត្វា, ជរាជិណ្ឌោ មហាល្លកោ ខណ្ឌាធន្តោ បលិតកេសោ ឌីតគ្គសរិរោ
មហាល្លកតន្ត វាយោ ហុត្វា សុជម្បិ ទេវធីតវំ តថាវុបមេវ មហាល្លិកំ កត្វា ឯកំ
បេសការីវីធិ មាបេត្វា តន្ថំ បសារេន្តោ អច្ឆិ។

ថេរោបិ “ទុក្ខតានំ សង្កបំ ករិស្សមី” តិ នគរភិមុខោ គច្ឆន្តោ ពហិនគរេ
ឯវ តំវីចី ធិស្វា ឌីលោកេន្តោ ទ្វេ ជនេ អទ្គស។ តស្មី ខណោ សក្កោ តន្តំ
បសារេតិ, សុជា តសំ វដ្តេតិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ - “ឥមេ មហាល្អ កកាលេបិ កម្មំ
ករោន្តិយេវ ឥមស្មី នគរេ ឥមេហិ ទុក្ខតតរា នត្ថិ មញ្ញោ, ឥមេហិ ធិន្តំ
ឧទ្ធឡមត្តម្មិ សាកមត្តម្មិ គហេត្វា ឥមេសំ សង្កបំ ករិស្សមី” តិ។ សោ តេសំ
គេហាភិមុខោ អហោសិ។ សក្កោ តំ អាគច្ឆន្តំ ធិស្វា សុជំ អាហា - “ភន្តេ, មញ្ញំ
អយ្យេ ឥតោ អាគច្ឆតិ, ត្វំ អបស្សន្តិវិយ តុណ្ហិ ហុត្វា និសីទ, ខណោ ន ថេរំ
វញ្ជេត្វា បិណ្ឌាចាតំ ធិស្សមា” តិ។ ថេរោ អាគច្ឆា គេហាទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ តេបិ
អបស្សន្តាវិយ អត្តនោ កម្មមេវ ករោន្តា ថោកំ អាគមីសុ។

អថ សក្កោ “គេហាទ្វារេ ឯកោ ថេរោវិយ បិតោ, ឧបធារេហិ តាវា” តិ
អាហា។ “គន្ធា ឧបធារេថ, សាមី” តិ។ សោ គេហា និក្ខមិត្វា ថេរំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
វន្តិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ជណ្ឌាកានិ ឌីលម្ពិត្វា និត្តនន្តោ ឧដ្ឋាយ “កតរោ ថេរោ
នុខោ អយ្យេ” តិ ថោកំ ឌីសក្កិត្វា “អក្ខិនិមេ ធូមាយន្តី” តិ វត្វា នលាដេ ហត្ថំ
ថេរេត្វា ឧទ្ធឡំ ឌីលោកេត្វា “អហោ ទុក្ខំ, អយ្យេ នោ មហាកស្សបត្ថេរោ ចិរស្សំ
មេ កុដិទ្វារំ អាគតោ, អត្ថំ នុខោ កិញ្ចិ គេហេ” តិ អាហា។ សុជា ថោកំ អាគុលំ
វិយ ហុត្វា “អត្ថិ, សាមី” តិ បដិវេទនំ អធាសិ។ សក្កោ, “ភន្តេ, លូខំ វា បណ្ឌិតំ
វាតិ អចិន្តេត្វា សង្កបំ នោ ករោថា” តិ បត្តំ គណ្ហិ។ ថេរោ “ឯតេហិ ធិន្តំ សាកំ វា
ហោតុ កុណ្ហាកមុដ្ឋិវា, សង្កបំ នេសំ ករិស្សមី” តិ បត្តំ អធាសិ។ សោ
អន្តោយរំ បរិសិត្វា យជិឌីននំ នាម យជិយា ឧទ្ធឡិត្វា បត្តំ បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ
ថេរេសិ។ សោ អហោសិ បិណ្ឌាចាតោ អនេកស្សបញ្ចញ្ញានោ, សកលំ
រាជគហានគរំ គន្ធន អន្លៀត្វិ។

តនា ២៣ ចិន្តេសិ - “អយំ បុរិសោ អប្បសក្ខោ, បិណ្ឌាចារតោ
មហេសក្ខោ, សក្កស្ស ភោជនសទិសោ, កោ នុខោ ឯសោ” តិ។ អថ នំ
“សក្កោ” តិ ញាត្វា អាហា - “ការិយំ តេ កម្មំ កតំ ទុគ្គតានំ សម្បត្តិវិលុម្បន្តេន,
អន្ធម្បំ ធានំ ទត្វា កោចិនេវ ទុគ្គតោ សេនាបតិជ្ជានំ វា សេដ្ឋិជ្ជានំ វា
លកេយ្យា” តិ។ “មយា ទុគ្គតតរោ នត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “កី ការណា តំ ទុគ្គតោ
នេវលោកេ វជ្ជសិរី អនុភវន្តោ” តិ? “ភន្តេ, ឯវំ នាមេតំ, មយា បន អនុប្បន្នេ ពុទ្ធ
កល្យាណកម្មំ កតំ, ពុទ្ធប្បនេ វត្តមានេ កល្យាណកម្មំ កត្វា
ច្ចឡវេនេវ បុត្តោ មហាវេនេវ បុត្តោ អនេកវណ្ណេវ បុត្តោ តិ ឥមេ តយោ
សមានេវ បុត្តោ មម អាសន្នជ្ជានេ និព្ពត្តា, មយា តេជវន្តតរា។ អហញ្ញិ តេសុ
នេវ បុត្តេសុ ‘នក្ខត្តំ កិឡិស្សាមា’ តិ បរិចារិកាយោ គហេត្វា អន្តរវិធី
ឌីតិណ្ឌោសុ បលាយិត្វា គេហំ បរិសាមិ។ តេសញ្ញិ សរីរតោ តេជោ មម សរីរំ
ឌីតុរតិ, មម សរីរតោ តេជោ តេសំ សរីរំ ន ឌីតុរតិ, ‘កោ មយា ទុគ្គតតរោ,
ភន្តេ’ តិ។ ‘ឯវំ សន្តេបិ ឥតោ បជ្ជាយ មយំ មា ឯវំ វព្វេត្វា ធានមធាសី” តិ។
“វព្វេត្វា តុម្ហាកំ ធានេ ទិន្នេ មយំ កុសលំ អត្ថិ, ន អត្ថិ” តិ? “អត្តារុសោ” តិ។
“ឯវំ សន្តេ កុសលកម្មករណំ នាម មយំ ភារោ, ភន្តេ” តិ។ សោ ឯវំ វត្វា ថេរំ
វជ្ជិត្វា សុជំ គហេត្វា ថេរំ បទិត្វិណំ កត្វា វេហាសំ អពុគ្គន្ធា “អហោ ធានំ
បរមធានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិត” តិ ឧធានំ ឧធានេសិ។ តេន វុត្ថំ -

“ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេវិហរតិ វេឡុវនេ កលន្តកនិវាបេ។
តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា មហាកស្សចោ បិប្បលិគុហាយំ
វិហរតិ, សត្តាហំ ឯកបល្លង្កេន និសិន្នោ ហោតិ អញ្ញាតំ សមាធិ
សមាបដ្ឋិត្វា។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សចោ តស្ស សត្តាហស្ស
អច្ចយេន តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋាសិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ

មហាកស្សបស្ស តម្កា សមាធិម្កា វុដ្ឋិតស្ស ឯតទហោសិ - “យំនូនាហំ
រាជគហំ បិណ្ឌោយ បរិសេយ្យ”ន្តិ។

“តេន ខោ បន សមយេន បញ្ចមត្តានិ ទេវតាសតានិ ឧស្សុក្កំ
អាបន្នានិ ហោន្តិ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស
បិណ្ឌាចាតបដិលាភាយ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សចោ តានិ
បញ្ចមត្តានិ ទេវតាសតានិ បដិក្ខិបិត្វា បុព្ពណ្ណាសមយំ និវាសេត្វា
បត្តចីវរមាធាយ រាជគហំ បិណ្ឌោយ ចារិសិ។

“តេន ខោ បន សមយេន សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អាយស្មតោ
មហាកស្សបស្ស បិណ្ឌាចាតំ ធាតុកាមោ ហោតិ។ បេសការវណ្ណំ
អភិនិម្មិនិត្វា តន្តំវិនាតិ, សុជា អសុរកញ្ញា តសរំ បូរេតិ។ អថ ខោ
អាយស្មា មហាកស្សចោ រាជគហោ សបទានំ បិណ្ឌោយ ចរមាធាយេន
សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ, អទ្ទសា ខោ សក្កោ
ទេវានមិន្ទោ អាយស្មន្តំ មហាកស្សបំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ, ទិស្វា យរា
និក្ខមិត្វា បច្ចុក្កន្ធា ហត្ថតោ បត្តំ គហោត្វា យរំ បរិសិត្វា យដិយា ឱទនំ
ឧទ្ធវិត្វា បត្តំ បូរេត្វា អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស អធាសិ។ សោ
អហោសិ បិណ្ឌាចាតោ អនេកស្សចោ អនេកព្យញ្ញោ
អនេកវសព្យញ្ញោ។ អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស
ឯតទហោសិ - ‘កោ នុ ខោ អយំ សត្តោ, យស្សាយំ ឯវរុចោ
ឥទ្ធានុភារោ’តិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស ឯតទហោសិ -
‘សក្កោ ខោ អយំ ទេវានមិន្ទោ’តិ វិទិត្វា សក្កំ ទេវានមិន្ទំ ឯតទរោច -
‘កតំ ខោ តេ ឥទំ, កោសិយ, មា បុនបិ ឯវរុបមកាសី”’តិ។ “អម្ពាភម្មិ,
ភន្តេ កស្សប, បុញ្ញេន អត្តោ, អម្ពាភម្មិ បុញ្ញេន ករណីយ”ន្តិ។

“អដ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អាយស្មន្តំ មហាកស្សបំ អភិវាទេត្វា
បទិត្តិណំ កត្វា វេហាសំ អពុគ្គន្ធា អាគាសេ អន្តលិក្ខេ តិក្ខត្តំ ឧទានំ
ឧទានេសិ - ‘អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ
បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ
សុប្បតិដ្ឋិត’”ន្តិ (ឧទា. ២៧)។

អដ ខោ ភគវា វិហារេ បិតោ ឯវ តស្ស តំ សទ្ធិំ សុត្វា ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា -
“បស្សថ, ភិក្ខុវេ, សក្កំ ទេវានមិន្ទំ ឧទានំ ឧទានេត្វា អាគាសេន គច្ឆន្ត”ន្តិ អាហា។
“កី បនតេន កតំ, ភន្តេ”តិ? “វព្វេត្វា តេន មយ្ហំ បុត្តស្ស កស្សបស្ស
បិណ្ឌាចារតា ធិន្ទោ, តំ ទត្វា តុដ្ឋមានសោ ឧទានំ ឧទានេន្ទោ គច្ឆតី”តិ។ “ថេរស្ស
បិណ្ឌាចាតំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ កថំ, ភន្តេ, តេន ព្យាតន្តិ។ “ភិក្ខុវេ, មម បុត្តេន
សទិសំ នាម បិណ្ឌាចាតិកំ ទេវាបិ មនុស្សាបិ បិហាយន្តិតិ វត្វា សយម្បិ ឧទានំ
ឧទានេ”សិ។ សុត្តេ បន ឯត្ថកមេវ អាគតំ -

“អស្សោសិ ខោ ភគវា ធិញ្ញាយ សោតទាតុយា វិសុទ្ធាយ
អតិក្កន្ធមានុសិកាយ សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស វេហាសំ អពុគ្គន្ធា
អាគាសេ អន្តលិក្ខេ តិក្ខត្តំ ឧទានំ ឧទានេន្ទស្ស “អហោ ទានំ បរមទានំ
កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ,
អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិត”ន្តិ (ឧទា. ២៧)។

អដ ខោ ភគវា ឯតមត្តំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“បិណ្ឌាចាតិកស្ស ភិក្ខុនោ,
អត្តភរស្ស អនញ្ញាចាសិនោ;
ទេវា បិហាយន្តិ តាធិនោ,

ឧបសម្ព័ន្ធស្បុរសធានាសតិមត្តា”តិ។ (ឧទា. ២៧);

ឥមញ្ញា បន ឧទានំ ឧទានេត្វា, “ភិក្ខុវេ, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ មម បុត្តស្ស
សីលគន្ធន អាគន្ធា បិណ្ឌាចាតំ អនាសី”តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

៥៦.

“អប្បមត្តោ អយំ គន្ធា, យាយំ តកវចន្ទនំ;
យោ ច សីលវតំ គន្ធា, វាតិ ទេវេសុ ឧត្តមោ”តិ។

តត្ថ អប្បមត្តាតិ បរិត្តប្បមាណោ។ យោ ច សីលវតន្តិ យោ បន
សីលវន្តានំ សីលគន្ធា, សោ តកវិយ លោហិតចន្ទនំ វិយ ច បរិត្តកោ ន
ហោតិ, អតិវិយ ឧឡារោ វិច្ឆារិតោ។ តេនេវ ការណេន វាតិ ទេវេសុ ឧត្តមោតិ
បវរោ សេដ្ឋោ ហុត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សត្វត្ថមេវ វាយតិ, ឌីត្តរន្តោ
គច្ឆតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា ជាតាតិ។

មហាកស្សបត្ថេវ បិណ្ឌាចាតនិច្ឆេវត្ថុ ទសមំ។

១១. កោដិកត្ថេវបរិនិព្វានវត្ថុ

តេសំ សម្មន្ទសីលានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ
វេជ្ឈុវនេវិហារន្តោ កោដិកត្ថេវស្ស បរិនិព្វានំ អារត្ត កថេសិ។

សោ ហិ អាយស្មា ឥសិគិលិបស្សេ កាឡសីលាយំ វិហារន្តោ អប្បមត្តោ
អាតាបី បហិតត្តោ សាមាយិកំ ចេតោវិមុត្តិ ផុសិត្វា ឯកស្ស អនុស្សាយិកស្ស

រោគស្ស វសេន តតោ បរិហាយិ។ សោ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ ឆក្ខុត្តំ ឈានំ
និព្ពត្តត្វា បរិហីនោ, សត្តមេ វារេ ឧប្បាទេត្វា ចិន្តេសិ - “អហំ ឆក្ខុត្តំ ឈានា
បរិហីនោ, បរិហីនជ្ឈានស្ស ខោ បន អនិយតា គតិ, ឥនានេវ សត្តំ
អាហារិស្សមី”តិ កេសោរោបនសត្តកំ គហេត្វា គលនាធឿ ជិន្និតុំ បញ្ចកេ
និបដ្ឋិ។ មារោ តស្ស ចិត្តំ ញត្វា “អយំ ភិក្ខុ សត្តំ អាហារិតុកាមា, សត្តំ
អាហារត្តា ខោ បន ជីវិតេ និរេបេក្ខា ហោត្តិ, តេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តម្បិ
ចាបុណ្ហិ, សចាបំ ឯតំ វារេស្សមិ, ន មេ វចនំ ករិស្សតិ, សត្តារំ
វារេស្សមី”តិ អញ្ញាតកវេសេន សត្តារំ ឧបសង្កម្មិត្វា ឯវមាហា -

“មហាវីរ មហាបញ្ញ, ឥន្ទ្រិយា យសសា ជលំ;
សត្តវេរកយាតីត, ចានេ វន្ទាមិ ចក្កម។

“សាវកោ តេ មហាវីរ, មរណំ មរណាភិក្ខុ;
អាកម្ព័តិ ចេតយតិ, តំ និសេធមុតិន្ទរ។

“កថញ្ញា ភគវា តុយ្ហំ, សាវកោ សាសនេ រតោ;
អប្បត្តមានសោ សេក្ខោ, កាលំ កយិរា ជនេ សុតា”តិ។ (សំ. និ.
១.១៥៩);

តស្មី ខណោ ថេវេន សត្តំ អាហារិតំ ហោតិ។ សត្តា “មារោ អយ”ន្តិវិធិត្វា ឥមំ
តាថមាហា -

“ឯវញ្ញា ជិរា កុព្ពន្តិ, នាវកម្ព័ន្តិ ជីវិតំ;
សម្បលំ តណ្ហាមព្ពយ្ហ, គោធិកោ បរិនិព្ពតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

អថ ខោតតវា សម្ពហុលេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ វេរស្ស សត្តំ អាហារិត្វា
និបន្នជ្ជានំ អគមាសិ។ តស្មី ខណោ មារោ ចាបិមា “កត្ត នុ ខោ ឥមស្ស
បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ បតិដ្ឋិត”ន្តិ ធូមរាសិ វិយ តិមិរបុញ្ញោ វិយ ច ហុត្វា
សត្តទិសាសុ វេរស្ស វិញ្ញាណំ សមន្ទេសតិ។ ភគវា តំ ធូមតិមិរភារំ ភិក្ខុនំ
ទស្សេត្វា “ឯសោ ខោ, ភិក្ខុវេ, មារោ ចាបិមា គោធិកស្ស កុលបុត្តស្ស
វិញ្ញាណំ សមន្ទេសតិ ‘កត្ត គោធិកស្ស កុលបុត្តស្ស វិញ្ញាណំ បតិដ្ឋិត’ន្តិ។
អបតិដ្ឋិតេន ច, ភិក្ខុវេ, វិញ្ញាណោន គោធិកោ កុលបុត្តោ បរិនិព្វតោ”តិ
អាហា។ មារោបិ តស្ស វិញ្ញាណាជ្ជានំ ទដ្ឋំ អសក្កោន្តោ កុមារកវណ្ណោ ហុត្វា
ពេលុវបណ្ណាវីណំ អាធាយ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ -

“ឧទ្ធចំ អនោ ច តិរិយំ, ទិសា អនុទិសា សូហំ;
អន្ទេសំ នាធិគច្ឆាមិ, គោធិកោ សោ កុហី គតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

អថ នំ សត្តា អាហា -

“យោ ជីរោ ធិតិសម្មន្នោ, ឈាយី ឈានរតោ សទា;
អហោរត្តំ អនុយុញ្ចំ, ជីវិតំ អនិកាមយំ។

“ជេត្វាន មច្ឆនោ សេនំ, អនាគត្វា បុនព្ភរំ;
សម្ងលំ តណ្ហាមព្ពយ្ហ, គោធិកោ បរិនិព្វតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

ឯវុរុត្តោ មារោ ចាបិមា ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈកាសិ -

“តស្ស សោកបវេតស្ស, វីណា កច្ឆា អភស្សថ;
តតោ សោ ធុម្ពនោ យក្ខោ, តត្ថវន្តរធាយថា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

សត្តាបិ “កីតេ, ចាបិម, គោធិកស្ស កុលបុត្តស្ស និព្ពត្តជ្ជានេន? តស្ស ហិ
និព្ពត្តជ្ជានំ តុម្ហាទិសានំ សតម្បិ សហស្សម្បិ ទង្គំ ន សក្កោតី” តិ វត្ថា ឥមំ
កាថមាហា -

៥៧.

“តេសំ សម្មន្ទសីលានំ, អប្បមាទវិហារិនំ;
សម្មទញ្ញា វិមុត្តានំ, មារោ មគ្គំ ន វិន្ទតី” តិ។

តត្ថ តេសន្តិយថា អប្បតិដ្ឋិតេន វិញ្ញាណេន គោធិកា កុលបុត្តោ
បរិនិព្ពតោ, យេ ច ឯវំ បរិនិព្ពាយន្តិ, តេសំ សម្មន្ទសីលានន្តិ បរិបុណ្ណសីលានំ។
អប្បមាទវិហារិនន្តិ សតិអវិប្បវាសសម្ព័ន្ធតេន អប្បមាទេន វិហារន្តានំ។
សម្មទញ្ញា វិមុត្តានន្តិ ហេតុនា ញាយេន ការណេន ជានិត្វា “តទង្គិវិមុត្តិយា,
វិក្ខម្ពនិវិមុត្តិយា, សមុទ្ទេនិវិមុត្តិយា, បដិប្បស្សន្ធិវិមុត្តិយា,
និស្សរណវិមុត្តិយា” តិ ឥមាហិ បញ្ចហិ វិមុត្តិហិ វិមុត្តានំ។ មារោ មគ្គំ ន វិន្ទតី តិ
ឯវុចានំ មហាឱណាសវានំ សព្ពថាមេន មគ្គន្តោបិ មារោ គតមគ្គំ ន វិន្ទតិ ន
លភតិ ន បស្សតី តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស
សាត្តិកា ជាតាតិ។

គោធិកត្ថេរបរិនិព្ពានវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. ករបាទិន្ទវត្ថុ

យថា សង្ការជ្ជានស្មិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ករបាទិន្ទំ
នាម និគណ្ឌាសាវកំ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថុយញ្ញី សិរិគុត្តោ ច គរហធិន្នោ ចាតិ ទ្វេ សហាយកា អហេសុំ។
តេសុ សិរិគុត្តោ ឧចាសកោ ពុទ្ធសាវកោ, គរហធិន្នោ និគណ្ណសាវកោ។ តំ
និគណ្ណា អភិក្ខុណំ ឯវំ វេទន្តិ - “តវ សហាយកំ សិរិគុត្តំ ‘កី តុំ សមណំ
គោតមំ ឧបសង្កមសិ, តស្ស សន្តិកេ កី លភិស្សសិ’ តិ វត្វា យថា អម្ពេ
ឧបសង្កមិត្វា អម្ពាភព្វា ធម្មេយ្យធម្មំ ទស្សតិ, កី ឯវំ ឡិវទិតុំ ន វេទន្តី” តិ។
គរហធិន្នោ តេសំ វេចនំ សុត្វា អភិក្ខុណំ គន្ធា បិតនិសិន្នជ្ជាធានីសុ សិរិគុត្តំ ឯវំ
ឡិវទតិ - “សម្ម, កី តេ សមណោ ន គោតមេន, តំ ឧបសង្កមិត្វា កី លភិស្សសិ,
កី តេ មម, អយ្យេ, ឧបសង្កមិត្វា តេសំ ធានំ ធាតុំ ន វេទន្តី” តិ? សិរិគុត្តោ តស្ស
កេចំ សុត្វាបិ ពហូ ធិវសេ តុណ្ហី ហុត្វា និព្វិទ្ឋិត្វា ឯកធិវសំ, “សម្ម, តុំ អភិក្ខុណំ
អាគន្ធា មំ បិតជ្ជាធានីសុ ឯវំ វេទន្តិ, ‘សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា កី
លភិស្សសិ, មម, អយ្យេ, ឧបសង្កមិត្វា តេសំ ធានំ ធម្មា’ តិ, កថេហិ តាវ មេ,
តវ, អយ្យា, កី ជាទន្តី” តិ? “អហោ, សាមិ, មា ឯវំ វេទ, មម អយ្យានំ អញ្ញាតំ
នាម ទត្ថិ, សត្តំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ សត្តំ កាយវេចីមនោកម្មំ ឥទំ ភវិស្សតិ,
ឥទំ ន ភវិស្សតិ’ តិ សត្តំ ភព្វាភព្វំ ជាទន្តី” តិ? “ឯវំ វេទន្តី” តិ។ “អាម, វេទន្តី” តិ។
“យទិ ឯវំ, អតិភារិយំ តេ កតំ, ឯត្ថកំ កាលំ មយ្ហំ ឯតមត្តំ អនាចិក្ខុន្តេន, អន្ធទ្ធ
មយា អយ្យានំ ញ្ញាណានុភាវោ ញ្ញាតោ, គច្ឆ, សម្ម, អយ្យេ, មម វេទនេន
និមន្តេហី” តិ។ សោ និគណ្ណានំ សន្តិកំ គន្ធា តេ វេទិត្វា “មយ្ហំ សហាយកោ
សិរិគុត្តោ ស្វាតនាយ តុម្ពេ និមន្តេតិ” តិ អាហា។ “សិរិគុត្តេន សាមំ តុំ វុត្តោ” តិ?
“អាម, អយ្យា” តិ។ តេ ហជ្ជតុជ្ជា ហុត្វា “និប្បន្នំ នោ កិច្ចំ, សិរិគុត្តស្ស អម្ពេសុ
បសន្នកាលតោ បជ្ជាយ កា នាម សម្មត្តិ អម្ពាភំ ន ភវិស្សតិ” តិ វេទិតុំ។

សិរិគុត្តស្សបិ មហន្តំ និវេសនំ។ សោ តស្មី ទិដ្ឋន្តំ គេហានំ អន្តរេ ឧភតោ ធិបំ
អាវាជំ ខណ្ឌាបេត្វា គូជកលលស្ស បូរាបេសិ។ ពហិអាវាជេ ទិសុ បរិយន្តេសុ
ខណ្ឌកេ កោដ្ឋាបេត្វា តេសុ វជ្ជយោ ពន្លាបេត្វា អាសនានំ បុរិមចានេ

អាវាជស្ស បុរិមបស្សេ ឋថាបេត្វា បច្ឆិមចានេ វដ្ឋុកេសុ ឋថាបេសិ។ “ឯវំ
និសីទ្ធកាលេ ឯវំ អវំសិរា បតិស្សន្តិ” តិ មញ្ញមាធាយថា អាវាជោ ន
បញ្ញាយតិ, ឯវំ អាសនានំ ឧបរិ បច្ឆត្តរណានិ ធាបេសិ។ មហន្តា មហន្តា
ចាជិយោ ឋថាបេត្វា កនលិបល្លោហិ ច សេតបិលោតិកាហិ ច មុខានិ
ពន្ធាបេត្វា តា តុច្ឆា ឯវំ គេហស្ស បច្ឆិមភាគេ ពហិ
យាគុកត្តសិទ្ធិសប្បិទេលមធុដាលីតបូរេបុណ្ណមក្ខិតា កត្វា ឋថាបេសិ។
គរហទិន្នោ ចាតោវ តស្ស យវំ វេគេន គន្ធា, “អយ្យានំ សក្ការោ សដ្ឋិតោ” តិ
បុច្ឆិ។ “អាម, សម្ម, សដ្ឋិតោ” តិ។ “កហំ បន ឯសោ” តិ។ “ឯតាសុ ឯត្តិកាសុ
ចាជីសុ យាគុ, ឯត្តិកាសុ កត្តំ, ឯត្តិកាសុ សប្បិដាលីតបូរេនិ បូរិតានិ,
អាសនានិ បញ្ញត្តានិ” តិ។ សោ “សាធ្វ” តិ វត្វា គតោ តស្ស គតកាលេ
បញ្ចសតា និគណ្ណា អាគមីសុ។ សិរិគុត្តោ គេហា និក្ខមិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
និគណ្ណោ វត្ថុត្វា តេសំ បុរោ អញ្ចលី បគ្គយ្ហ ឋិតោ ឯវំ ចិន្តេសិ - “តុម្ពេ កិរ
អតីតាទិភេទំ សព្វំ ជាធាយ, ឯវំ តុម្ពា កំ ឧបជ្ជាកេន មយ្ហំ កថិតំ។ សចេ សព្វំ
តុម្ពេ ជាធាយ, មយ្ហំ គេហំ មា បរិសិត្ត។ មម គេហំ បរិជ្ជានញ្ចិ វោ នេវ យាគុ
អត្តិ, ន ភត្តានិទិ។ សចេ អជានិត្វា បរិសិស្សេ, គូជអាវាជេ វោ ចាតេត្វា
ចោលេស្សមី” តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា បុរិសានំ សញ្ញំ អនាសិ។ ឯវំ តេសំ និសីទនការំ
ព្រាត្វា បច្ឆិមបស្សេ ឋត្វា អាសនានំ ឧបរិ បច្ឆត្តរណានិ អបនេយ្យេ, មា តានិ
អសុចិនា មក្ខយីស្វតិ។

អថ និគណ្ណោ “ឥតោ ឯយ, ភន្តេ” តិ អាហា។ និគណ្ណោ បរិសិត្វា
បញ្ញត្តាសនេសុ និសីទិតុំ អារភីសុ។ អថ នេ មនុស្សា វទីសុ - “អាគមេយ, ភន្តេ,
មា តាវ និសីទថា” តិ។ “កី ការណា” តិ? “អម្ពា កំ គេហំ បរិជ្ជានំ អយ្យានំ វត្ថុ
ព្រាត្វា និសីទិតុំ វដ្ដតិ” តិ។ “កី កាតុំ វដ្ដតិ, អាវុសោ” តិ? “អត្ថនោ អត្ថនោ
បត្តាសនមូលេសុ ឋត្វា សព្វេបិ ឯកប្បហារេនេវ និសីទិតុំ វដ្ដតិ” តិ។ ឥទំ

កិរស្ស អធិប្បាយោ - “ឯកស្មី អាវាដេ បតិកេ ‘មា, អារុសោ, អវសេសា អាសនេ
និសីទន្ត’ តិ វត្ថុំ មាលភត្វ” តិ។ តេ “សាធុ” តិ វត្ថា “ឥមេហិ កចិតកថំ អម្ពេហិ
កាតុំ វដ្ឋតី” តិ ចិន្តយីសុ។ អថ សព្វេ អត្ថនោ អត្ថនោ បត្តាសនមូលេ
បជិចាជិយា អដ្ឋសុ។ អថ នេ, “ភន្តេ, ឱប្បំ ឯកប្បហារេនេវ និសីទថា” តិ វត្ថា
តេសំ និសីទ្ធការំ ព្យាត្វា អាសនានំ ឧបរិ បច្ចត្តរណានិ នីហរីសុ។ និគណ្ណា
ឯកប្បហារេនេវ និសីទ្ធា, រដ្ឋនំ ឧបរិ វេចិតា អាសនថាទា ភដ្ឋា, និគណ្ណា
អវសិរា អាវាដេ បតីសុ។ សិរិគុត្តោ តេសុ បតិកេសុ ធារំ បិទហិត្វា តេ
ឧត្តិណ្ឌុត្តិណ្ឌោ “អតីតាធាគតបច្ចប្បន្នំ កស្មា ន ជាធាថា” តិ ទណ្ឌោហិ ចាថេត្វា
“ឯត្ថកំ ឯតេសំ វដ្ឋិស្សតី” តិ ធារំ វិវរាបេសិ។ តេ និក្ខមិត្វា បលាយិតុំ អារភីសុ។
គមនមគ្គេ បន តេសំ សុធាបរិកម្មកតំ ភូមិ បិច្ឆិលំ កាវារេសិ។ តេ តត្ថ
អសណ្ឌាហិត្វា បតិកេ បតិកេ បុន ចោថាថេត្វា “អលំ ឯត្ថកំ តុម្ហាក” តិ
ឧយ្យោដេសិ។ តេ “ធាសិតម្ហា តយា, ធាសិតម្ហា តយា” តិ កន្ទន្តា ឧបដ្ឋាកស្ស
គេហាធារំ អគមសុ។

គរហធិន្នោ តំ វិប្បការំ ទិស្វា កុទ្ធា “ធាសិតម្ហិ សិរិគុត្តេន, ហត្ថំ
បសារេត្វា វន្តន្តានំ សនេវកេ លោកេ យថារុចិយា ធាតុំ សមត្ថេ នាម
បុញ្ញកេត្តភូតេ មម, អយ្យេ, ចោថាថេត្វា ព្យសនំ ចាថេសិ” តិ រាជកុលំ គន្ធា
តស្ស កហាបណាសហស្សំ ទណ្ឌំ កាវេសិ។ អថស្ស រាជា សាសនំ បេសេសិ។
សោ គន្ធា រាជានំ វន្តិត្វា, “នេវ, ឧបបរិក្ខិត្វា ទណ្ឌំ គណ្ណេ, មា អនុបបរិក្ខិត្វា” តិ
អាហា។ “ឧបបរិក្ខិត្វា គណ្ហិស្សាមី” តិ។ “សាធុ, នេវ” តិ។ “តេន ហិ
គណ្ហាហិ” តិ។ នេវ, មយ្ហំ សហាយកោ និគណ្ឌាសារកោ មំ ឧបសង្កមិត្វា
បិតនិសីទ្ធជាធានីសុ អភិណ្ឌំ ឯវំ វនេសិ - “សម្ម, កី តេ សមណោនកោតមេន,
តំ ឧបសង្កមិត្វា កី លភិស្សសី” តិ ឥទំ អាទី កត្វា សិរិគុត្តោ សព្វំ តំ បវត្តិ
អាវារេចត្វា “នេវ, សថេ ឥមស្មី ការណេ ទណ្ឌំ គហេតុំ យុត្តំ, គណ្ហាថា” តិ។

រាជា គរបាទិន្នំ ឱលោកេត្វា “សច្ចំ កិរ តេ ឯវំ វុត្ត” ត្ថិ អាហា។ “សច្ចំ, ទេវា” តិ។ តំ
ឯត្ថកម្មំ អជានន្តេ សត្តារោតិ គហេត្វាវិចរន្តោ “សត្តំ ជានន្តិ” តិ កី ការណា
តថាគតសាវកស្ស កថេសិ។ “តយា អាហេបិតទណ្ឌោ តុយ្ហមេវ ហោត្វ” តិ ឯវំ
ស្មេវ ធន្តំ ចាបិតោ, តស្មេវ កុល្លបកា ចោថេត្វា និហជា។

សោ តំ កុដ្ឋិក្វា តតោ បជ្ជាយ អឡមាសមត្តម្មំ សិរិគុត្តន សទ្ធិ
អកថេត្វា ចិន្តេសិ - “ឯវំ វិចរិតំ មយ្ហំ អយុត្តំ, ឯតស្ស កុល្លបកានម្មំ មយា
ព្យសនំ កាតុំ វុត្តតិ” តិ សិរិគុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អាហា - “សហាយ សិរិគុត្តា” តិ។
“កី, សម្មា” តិ? “ញាតិសុហជ្ជានំ នាម កលហោបិ ហោតិ វិវាទោបិ, កី តំ កិត្យា
ន កថេសិ, កស្មា ឯវំ ករោសី” តិ? “សម្ម, តវ មយា សទ្ធិ អកថនតោ ន
កថេសី” តិ។ “យំ, សម្ម, កតំ, កតមេវ តំ ន មយំ មេត្តិ ភិទ្ទិស្សមា” តិ។ តតោ
បជ្ជាយ ឧភោបិ ឯកជ្ជានេ តិដ្ឋន្តិ និសីទន្តិ។ អថេកទិវសំ សិរិគុត្តោ គរបាទិន្នំ
អាហា - “កី តេ និគណ្ឌោហិ, តេ ឧបសង្កមិត្វា កី លភិស្សសិ, មម សត្តារំ
ឧបសង្កមិតុំ វា អយ្យានំ ទានំ ទាតុំ វា កី តេ ន វុត្តតិ” តិ? សោបិ ឯតមេវ
បច្ឆាសីសតិ, តេនស្ស កណ្តារនជ្ជានេ នខេន វិលេខិតំ វិយ អហោសិ។ សោ,
“សិរិគុត្ត, តវ សត្តា កី ជានាតិ” តិ បុច្ឆិ។ “អម្ពោ, មា ឯវំ វេទ, សត្ត មេ អជានិតត្ថំ
នាម នត្ថិ, អតីតាទិភេទំ សត្ថំ ជានាតិ, សោឡសហាការេហិ សត្តានំ ចិត្តំ
បរិច្ឆិន្ទតិ” តិ។ “អហំ ឯវំ ន ជានាមិ, កស្មា មយ្ហំ ឯត្ថកំ កាលំ ន កថេសិ, តេន
ហិ តុំ គច្ឆ, តវ សត្តារំ ស្វាតនាយ និមន្តេហិ, ភោជេស្សមិ, បញ្ចាហិ
ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ មម ភិក្ខុំ កណ្តិតុំ វេទេហី” តិ។

សិរិគុត្តោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វុត្តិត្វា ឯវំ មាហា - “ភន្តេ, មម សហាយកោ
គរបាទិន្តោ តុម្ពេ និមន្តាបេតិ, បញ្ចាហិ កិរ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ ស្មេ តស្ស ភិក្ខុំ
កណ្តាថ, បុរិមទិវសេ ខោ បន តស្ស កុល្លបកានំ មយា ឥទំ នាម កតំ, មយា

កតស្ស បដិករណាម្បី ន ជាឆាមិ, តុម្ហាកំ សុទ្ធិចិត្តន ភិក្ខុំ ធាតុកាមតម្បី ន
ជាឆាមិ, អារ្យដ្ឋេត្វា យុត្តំ ចេ, អធិវាសេថ។ នោ ចេ, មា អធិវាសយិត្តា” តិ។ សត្វា
“កី នុ ខោ សោ អម្ហាកំ កាតុ កាមោ” តិ អារ្យដ្ឋេត្វា អន្ទុស “ទិដ្ឋំ គេហានំ អន្តរេ
មហាន្តំ អារាជំ ខណ្ឌាបេត្វា អសីតិសកជមត្តានិ ខទិរទារូនិ អាហារាបេត្វា
បូរាបេត្វា អគ្គី ទត្វា អម្ពេ អម្ព័រាអារាជេ ចាតេត្វា និគ្គណ្ឌិតុកាមោ” តិ។ បុន
អារ្យដ្ឋេសិ - “កី នុ ខោ តត្ថ គតបច្ឆយា អត្តោ អត្ថិ, នត្ថិ” តិ។ តតោ ឥទំ អន្ទុស -
“អហំ អម្ព័រាអារាជេ ចាទំ បសារេស្សមិ, តំ បដិច្ឆាទេត្វា វេបិតកិលញ្ចំ
អន្តរឆាយិស្សតិ, អម្ព័រាកាសុំ ភិក្ខុត្វា ចក្កមត្តំ មហាបទុមំ ឧដ្ឋហិស្សតិ,
អថាហំ បទុមកណ្ឌិកា អក្កមន្តោ អាសនេ និសីទិស្សមិ, បញ្ចាសតា ភិក្ខុបិ
តថេវ គន្ធា និសីទិស្សន្តិ, មហាជនោ សន្និបតិស្សតិ, អហំ តស្មី សមាគមេ ទិហិ
តាថាហិ អនុមោទនំ ភវិស្សមិ, អនុមោទនបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា
ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, សិរិគុត្តោ ច គរហទិន្នោ ច
សោតាបន្នា ភវិស្សន្តិ, អត្តនោ ច ធនរាសី សាសនេវិភិវិស្សន្តិ, ឥមំ កុលបុត្តំ
និស្សាយ មយា គន្ធីវដ្ឋតិ” តិ ភិក្ខុំ អធិវាសេសិ។

សិរិគុត្តោ គន្ធា សត្វ អធិវាសនំ គរហទិន្នស្ស អាហារេត្វា “លោកដេដ្ឋស្ស
សក្ការំ ករោហី” តិ អាហា។ គរហទិន្នោ “ឥទានិស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ
ជានិស្សមី” តិ ទិដ្ឋំ គេហានំ អន្តរេ មហាន្តំ អារាជំ ខណ្ឌាបេត្វា
អសីតិសកជមត្តានិ ខទិរទារូនិ អាហារាបេត្វា បូរាបេត្វា អគ្គី ទត្វា
ខទិរម្ព័រាសីនំ យោជាបេត្វា សព្វាត្ថី ធមាបេត្វា ខទិរម្ព័រាសី កាហាបេត្វា
អារាជមត្តកេ រុក្ខបទរានិ វេចាបេត្វា កិលញ្ចេន បដិច្ឆាទេត្វា កោមយេន
លិម្បាបេត្វា ឯកេន បស្សេន ទុព្ពលទណ្ឌកេ អត្ថិវា គមនមគ្គំ កាវេសិ, “ឯវំ
អក្កន្តអក្កន្តកាលេ ទណ្ឌកេសុ ភក្កេសុ បរិវដ្ដេត្វា អម្ព័រាកាសុយំ
បតិស្សន្តិ” តិ មញ្ញាមាណោ គេហបច្ឆាភាគេ សិរិគុត្តេន វេបិតនិយាមេនេវ

ចាដិយោ ឋថាបេសិ, អាសនាធិបិ តថេវ បញ្ញាបេសិ។ សិរិគុត្តោ ចាតោវ តស្ស
គេហំ គន្ធា “កតោ តេ, សម្ម, សក្ការោ” តិ អាហា។ “អាម, សម្មា” តិ។ “កហំ បន
សោ” តិ? “ឯហិ, បស្សមា” តិ សត្តំ សិរិគុត្តេន ទស្សិតនយេនេវ ទស្សេសិ។
សិរិគុត្តោ “សាធ, សម្មា” តិ អាហា។ មហាជនោ សន្និបតិ។ មិច្ឆាធិដ្ឋិកេន ហិ
និមន្តិតេ មហាឆ្នោ សន្និចាតោ អហោសិ។ មិច្ឆាធិដ្ឋិកាបិ “សមណស្ស
តោតមស្ស វិប្បការំ បស្សិស្សមា” តិ សន្និបតន្តិ, សម្មាធិដ្ឋិកាបិ “អដ្ឋ សត្តា
មហាធម្មទេសនំ ទេសេស្សតិ, ពុទ្ធវិសយំ ពុទ្ធលីលំ ឧបទាវេស្សមា” តិ
សន្និបតន្តិ។

បុនទិវេសេ សត្តា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ គរហទិន្នស្ស គេហាធាវ
អគមាសិ។ សោ គេហា និក្ខមិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា បុរតោ អញ្ចលី
បគ្គយ្ហ ឋិតោ ចិន្តេសិ - “ភន្តេ, ‘តុម្ហេ កិរ អតីតាធិភេទំ សត្តំ ជានាថ, សត្តានំ
សោឡសហាការេហិ ចិត្តំ បរិច្ឆិន្ទថា’ តិ ឯវំ តុម្ហាកំ ឧបជ្ជាកេន មយ្ហំ កថិតំ។
សថេ ជានាថ, មយ្ហំ គេហំ មា បរិសិត្ត។ បរិជ្ជានញ្ចិ វោ នេវ យាគុ អត្ថិ, ន
ភត្តាធិនិ, សព្វេ ខោ បន តុម្ហេ អជ្ឈារកាសុយំ ចាតេត្វា និគ្គណ្ហិស្សមិ” តិ។ ឯវំ
ចិន្តេត្វា សត្តុ បត្តំ គហេត្វា “ឥតោ ឯថ ភគវា” តិ វត្វា, “ភន្តេ, អម្ហាកំ គេហំ
អាគតានំ វត្តំ ញាត្វា អាគន្តំ វដ្ឋតិ” តិ អាហា។ “កី កាតុំ វដ្ឋតិ, អារុសោ” តិ?
“ឯកេកស្ស បរិសិត្វា បុរតោ គន្ធា និសិន្នកាលេ បច្ឆា អញ្ជេន អាគន្តំ
វដ្ឋតិ” តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “បុរតោ គន្ធា អជ្ឈារកាសុយំ បតិទំ ទិស្វា
អវសេសា ន អាគន្ធិស្សន្តិ, ឯកេកមេវ ចាតេត្វា និគ្គណ្ហិស្សមិ” តិ។ សត្តា
“សាធ” តិ វត្វា ឯកកោវ ចាយាសិ។ គរហទិន្នោ អជ្ឈារកាសុំ បត្វា
អបសក្កិត្វា ឋិតោ “បុរតោ យាថ, ភន្តេ” តិ អាហា។ អថ សត្តា
អជ្ឈារកាសុមត្តកេ ចាទំ បសាវេសិ, កិលញ្ចំ អន្តរាយិ, អជ្ឈារកាសុំ ភិក្ខិត្វា
ចក្កមត្តានិ បទុមាធិ ឧដ្ឋហីសុ។ សត្តា បទុមកណ្តិកា អក្កមន្តោ គន្ធា បញ្ញត្តេ

ពុទ្ធាសនេ និសីទិ, ភិក្ខុបិ តថេវ គន្ធា និសីទីសុ។ គរហទិន្នស្ស កាយតោ
ធាហោ ឧដ្ឋហិ។

សោ វេគេន គន្ធា សិរិគុត្តំ ឧបសង្កមិទ្ធា, “សាមិ, មេ តាណំ ហោហី” តិ
អាហា។ “កី ឯត” តិ? “បញ្ចន្ធិ ភិក្ខុសតានំ គេហោ យាគុ វា ភត្តាទីនិ វា នត្ថិ, កី នុ
ខោ ករោមី” តិ? “កី បន តយា កត” តិ អាហា។ អហំ ទ្វិន្ធិ គេហានំ អន្តរេ មហន្តំ
អាវាជំ អផ្ការស្ស បូរំ កាវេសី - “តត្ថ ចាតេទ្វា និគ្គណ្ហិស្សរាមី” តិ។ “អថ នំ
ភិន្និទ្ធា មហាបទុមាទិ ឧដ្ឋហីសុ។ សព្វេ បទុមកណ្ណិកា អក្កមិទ្ធា គន្ធា
បញ្ញត្តាសនេសុ និសិទ្ធា, ឥទានិ កី ករោមិ, សាមី” តិ? ននុ ត្វំ ឥទានេវ មយ្ហំ
“ឯត្ថិកា ចាជិយោ, ឯត្ថិកា យាគុ, ឯត្ថកានិ សត្តាទីនី” តិ ធស្សេសី” តិ។ “មុសា
តំ, សាមិ, តុច្ឆាវ ចាជិយោ” តិ។ ហោតុ, “គច្ឆ, តាសុ ចាជីសុ យាគុអាទីនិ
ឱលោកេហី” តិ។ តំ ខណោញ្ញេវ តេន យាសុ ចាជីសុ “យាគូ” តិ វុត្តំ, តា យាគុយា
បូរយីសុ, យាសុ “ភត្តាទីនី” តិ វុត្តំ, តា ភត្តាទីនំ បរិបុណ្ណាវ អហោសុ។ តំ
សម្បត្តិ ទិស្វាវ គរហទិន្នស្ស សិរិ បីតិចាមោជ្ជេន បរិបូរិតំ, ចិត្តំ បសន្ធិ។ សោ
សក្កច្ចំ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិទ្ធា កតភត្តកិច្ចស្ស សត្តនោ អនុមោទនំ
កាវេតុកាមោ បត្តំ គណ្ហិ។ សត្តា អនុមោទនំ ករោត្តោ “ឥមេ សត្តា
បញ្ញាចក្កនោ អភាវេនេវ មម សាវកានំ ពុទ្ធសាសនស្ស គុណំ ន ជានន្តិ។
បញ្ញាចក្កិវិហិតា ហិ អន្ធា នាម, បញ្ញាវន្តោ សចក្កកា នាមា” តិ វុទ្ធា ឥមា
គាថា អភាសិ -

៥៨.

“យថា សង្ការធានស្មី, ឧដ្ឋិវតស្មី មហាបថេ;
បទុមំ តត្ថ ជាយេថ, សុចិត្តំ មនោរមំ។

៥៩.

“ឃុំ សង្កាត់ត្រពាំង, អង្គភាព បុគ្គលិក;
អភិបាល បញ្ជា, សម្ភាសម្តង្គសាវកោ” តិ។

តត សង្កាត់ធានស្ម័គ្រ សង្កាត់ធានស្ម័គ្រ, កងរាស្ត្រ អត្តា។ ឧត្តមស្ម័គ្រ
មហាបាលី មហាបាលី ឧត្តមស្ម័គ្រ។ សុចរិតស្ម័គ្រ សុចរិតស្ម័គ្រ។ មនោ ឃុំ មតិ
មនោម៌។ សង្កាត់ត្រពាំង សង្កាត់ត្រពាំង បុគ្គលិក បុគ្គលិក កិលេសានំ
ជននតោ ឃុំ ឧត្តមស្ម័គ្រ លោកិយមហាបាលី។ ឥត រុក្ខ ហោតិ - យថា នាម
មហាបាលី ឧត្តមស្ម័គ្រ អសុចរិតស្ម័គ្រ អសុចរិតស្ម័គ្រ អសុចរិតស្ម័គ្រ អសុចរិតស្ម័គ្រ
ជាយេថ, តំ រាជរាជមហាបាលី មនោម៌ បិយំ មនោម៌ ឧបរិមត្តកេ
បតិជ្ជាធានាមាមេ ភវេយ្យ, ឃុំ ឧត្តមស្ម័គ្រ បុគ្គលិក ជាតោ
និប្បញ្ញស្ស មហាបាលី អបក្ខកស្ស អន្តរ និព្វត្តាបិ អត្តនោ បញ្ញាតលេន
កាមេសុ អាធិនំ, នេក្ខេ ច អាធិនំ ធិន្ទា និក្ខេបិ បព្វជិតោ
បព្វជិតោ តេជ, កតោ ឧត្តរី សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណស្សនាធិ
អាហរេត្វាបិ អភិបាល ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ
បុគ្គលិក អភិបាល ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ ឧត្តមស្ម័គ្រ

នេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ។ គរហធិន្ទោ ច សិរិគុត្តោ ច សោតាបត្តិជលំ ចាបុណ្ណសុ។ តេ សត្វំ
អត្តនោ ធនំ ពុទ្ធសាសនេ វិប្បកិរិសុ។ សត្តា ឧដ្ឋាយាសនាវិហារមគមាសិ។
ភិក្ខុ សាយន្តសមយេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុ - “អហោ អច្ឆរិយា
ពុទ្ធកុណា នាម, តថាវុបំ នាម ឧត្តរាសី ភិក្ខុ បទុមាធិ ឧដ្ឋហិសូ” តិ។
សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឃុំ ឧត្តមស្ម័គ្រ សន្តិសិទ្ធា” តិ បុគ្គលិក,
“ឥមាយ នាមា” តិ រុក្ខ - “អនុច្ឆរិយំ, ភិក្ខុវេ, យំ មម ឃុំ ឧត្តមស្ម័គ្រ
អង្គភាព បទុមាធិ ឧដ្ឋតានិ, អបរិបក្ខេ ញាណាវត្តមានស្ស

ពោធិសត្តភូតស្សបិ មេ ឧដ្ឋហីសូ”តិ វត្ថា, “កណា, ភន្តេ, អាចិក្ខុជ នោ”តិ
យាចិតោ អតីតំ អាហរិត្ថា -

“កាមំ បតាមិ និរយំ, ឧទ្ធុចាទោ អវំសិរោ;
នាធិវិយំ ករិស្សាមិ, ហន្ត បិណ្ឌំ បដិគ្គហា”តិ។ (ជា. ១.១.៤០) -

ឥទំ ខនិវត្តាវជាតកំ វិត្តាវត្ថា កថេសីតិ។

គរហាទិន្នវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

បុប្ផវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថោ វគ្គោ។

៥. ពាលវគ្គោ

១. អញ្ញាតបុរិសវត្ថុ

ធិយា ជាគរតោ វត្ថីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
បសេនទិកោសលព្យោវ អញ្ញាតវញ្ញ បុរិសំ អារព្ភ កថេសី។

រាជា កិរ បសេនទិកោសលោ ឯកស្មី ធលាទិវសេ អលង្កតបដិយត្ថំ
សត្តសេតំ ឯកំ បុណ្ណារីកំ នាម ហត្ថី អភិរុយ្ហ មហាន្តេន រាជានុភាវេន នគរំ
បទក្ខិណំ ករោតិ។ ឧស្សារណាយ វត្ថុមាណាយ លេខ្ខណ្ណាធិហិ ចោជិយមាណោ
មហាជនោ បលាយន្តោ ភីរំ បរិវដ្តេត្វាបិ ឱលោកេតិយេវ។ រាជ្ជនំ កិរ
សុទិន្នទានស្បូតំ ផលំ។ អញ្ញាតវស្សាបិ ទុគ្គតបុរិសស្ស ភរិយា សត្តភូមិកស្ស
ចាសាទស្ស ឧបរិតលេ បិតា ឯកំ វាតចានកវាជំ វិវិត្ថា រាជានំ ឱលោកេត្វាវ

អបគន្ធិ។ រញ្ជ្រា បុណ្យចន្ទោ វលហាកន្តរំ បរិដ្ឋារិយ ឧបជ្ជាសិ។ សោ តស្ស
បដិពន្ធិត្ថោ ហត្ថិក្ខន្ធតោ បតនាការប្បត្តោរិយ ហុត្វា ឱប្បំ នគរំ បទក្ខិណំ
កត្វា អន្តេបុរំ បរិសិត្វា ឯកំ វិស្សាសកំ អមច្ចំ អាហា - “អសុកដ្ឋានេ តេ មយា
ឱលោកិតចាសាទោ ធិដ្ឋោ” តិ? “អាម, ទេវា” តិ។ “តត្ថកំ ឥត្ថំ អន្តសា” តិ?
“អន្តសំ, ទេវា” តិ។ “គច្ឆ, តស្ស សសាមិកអសាមិកការំ ជាធាបី” តិ។ សោ
គន្ធា តស្ស សសាមិកការំ ញាត្វា អាគន្ធា រញ្ជ្រា “សសាមិកា” តិ អាហេចសិ។
អថ រញ្ជ្រា “តេន ហិ តស្ស សាមិកំ បក្កោសាបី” តិ វុត្ថេ សោ គន្ធា, “ឯហិ, ភោ,
រាជា តំ បក្កោសតី” តិ អាហា។ សោ “ភរិយំ មេ និស្សយ ភយេន ឧប្បន្នេន
ភរិតត្ថំ” តិ ចិន្តេត្វា រញ្ជ្រា អាណំ បដិពាហិតំ អសក្កោន្តោ គន្ធា រាជានំ វន្តិត្វា
អជ្ជាសិ។ អថ នំ រាជា “មំ ឥតោ បដ្ឋាយ ឧបជ្ជាបី” តិ អាហា។ “អលំ, ទេវ, អហំ
អត្ថនោ កម្មំ កត្វា តុម្ហាកំ សុដ្ឋំ ទទាមិ, យវេយេវ មេ ជីវិតា ហោតូ” តិ។ “តវ
សុដ្ឋេន មយ្ហំ អត្ថោ នត្ថិ, អជ្ឈតោ បដ្ឋាយ មំ ឧបជ្ជាបី” តិ តស្ស ជលកញ្ច
អាវុធិញ្ច ធាបេសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “កញ្ចិទេវស្ស ទោសំ អាហេបេត្វា
យាតេត្វា ភរិយំ គណ្ឌិស្សមី” តិ។ អថ នំ សោ មរណភយភិតោ អប្បមត្តោ
ហុត្វា ឧបជ្ជាសិ។

រាជា តស្ស ទោសំ អបស្សន្តោ កាមបរិឡាហោ វឡន្តេ “ឯកមស្ស ទោសំ
អាហេបេត្វា រាជាណំ កិរស្សមី” តិ បក្កោសាបេត្វា ឯវមាហា - “អម្ពោ ឥតោ
យោជនមត្ថកេ នទិយា អសុកដ្ឋានំ នាម គន្ធា សាយំ មម ម្ហានវេលាយ
កុមុទុប្បលានិ ចេវ អរុណាវតីមត្ថិកញ្ច អាហារ។ សចេ តស្មី ខណោ នាគច្ឆសិ,
អាណំ តេ កិរស្សមី” តិ។ សេវកោ កិរ ចតូហិបិ ទាសេហិ បតិកិដ្ឋតរោ។
ធនក្កីតាធយោ ហិ ទាសា “សីសំ មេ វុដ្ឋតិ, បិដ្ឋិ មេ វុដ្ឋតិ” តិ វត្វា អច្ឆិតុំ
លកន្តិយេវ។ សេវកស្សេតំ នត្ថិ, អាណាត្ថកម្មំ កាតុមេវ វុដ្ឋតិ។ តស្មា សោ
“អវស្សំ មយា គន្តព្ពំ, កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិ អរុណាវតីមត្ថិកា នាម នាគភវនេ

ឧប្បជ្ជតិ, អហំ កុហំ លភិស្សមី”តិ ចិន្តេន្តោ មរណភយភីតោ វេគេន គេហំ
គន្ធា, “ភទ្កេ, និដ្ឋិតំ មេ ភត្ត”ន្តិ អាហា។ “ឧទ្ធទមត្ថកេ, សាមី”តិ។ សោ យាវ ភត្តំ
ឌីតរតិ, តាវ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោ ឧឡ្ហ្ហេន កញ្ជ័កំ ហារាបេត្វា យថាលទ្ធទេន
ព្យញ្ញនេន សទ្ធិំ អល្លមេវ ភត្តំ បច្ឆិយំ ឌីប៊ីឡេត្វា អាទាយ យោជនិកំ មគ្គំ
បក្ខន្តោ, តស្ស គប្បន្តស្សេវ ភត្តំ បក្កំ អហោសិ។ សោ អនុច្ឆិដ្ឋំ កត្វាវ ថោកំ
ភត្តំ អបនេត្វា ភុញ្ញន្តោ ឯកំ អទ្ធិកំ ទិស្វា មយា អបនេត្វា ប៊ីតំ ថោកំ អនុច្ឆិដ្ឋំ
ភត្តមេវ អត្ថិ គហេត្វា ភុញ្ញ សាមីតិ។ សោ គណ្ហិត្វា ភុញ្ញិ។ ឥតរោបិ ភុញ្ញិត្វា
ឯកំ ភត្តមុដ្ឋិ ឧទកេ ឱបិត្វា មុខំវិក្ខាលេត្វា មហាន្តេន សទ្ធទេន “ឥមស្មី
នធិបទេសេ អធិវត្តោ នាគា សុបណ្ណា ទេវតា ច វចនំ មេ សុណានុ, រាជា មយ្ហំ
អាណំ កាតុកាមោ ‘កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណាវតីមត្តិកំ អាហារា’តិ មំ
អាណាបេសិ, អទ្ធិកមនុស្សស្ស ច មេ ភត្តំ ទិដ្ឋំ, តំ សហស្សានិសំសំ, ឧទកេ
មច្ឆានំ ទិដ្ឋំ, តំ សតានិសំសំ។ ឯត្ថកំ បុញ្ញជលំ តុម្ហាកំ បត្តិ កត្វា ទម្មិ, មយ្ហំ
កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណាវតីមត្តិកំ អាហារាថា”តិ តិក្ខត្តំ អនុស្សវេសិ។ តត្ថ
អធិវត្តោ នាគរាជា តំ សទ្ធិំ សុត្វា មហាល្លកវេសេន តស្ស សន្តិកំ គន្ធា “កី
វទេសី”តិ អាហា។ សោ បុនបិ តថេវ វត្វា “មយ្ហំ តំ បត្តិ ទេហី”តិ វុត្តេ, “ទេមី”តិ
អាហា។ បុនបិ “ទេហី”តិ វុត្តេ, “ទេមិ, សាមី”តិ អាហា។ ឯវំ សោ ទ្វេ តយោ វាវេ
បត្តិ អាហារាបេត្វា កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណាវតីមត្តិកំ អនាសិ។

រាជា បន ចិន្តេសិ - “មនុស្ស នាម ពហុមាយា, សចេ សោ កេនចិ ឧបាយេន
លភេយ្យ, កិច្ចំ មេ ន និប្បជ្ឈេយ្យ”តិ។ សោ កាលស្សេវ ធ្វារំ បិទហារាបេត្វា មុទ្ធិកំ
អត្តនោ សន្តិកំ អាហារាបេសិ។ ឥតរោបិ បុរិសោ រញ្ជោ ម្កានវេលាយមេវាគន្ធា
ធ្វារំ អលភន្តោ ធ្វារចាលំ បក្កោសេត្វា “ធ្វារំ វិវរា”តិ អាហា។ “ន សក្កា វិវរតុំ,
រាជា កាលស្សេវ មុទ្ធិកំ ទត្វា រាជគេហំ អាហារាបេសី”តិ។ សោ “រាជទូតោ
អហំ, ធ្វារំ វិវរា”តិ វត្វាបិ “ធ្វារំ អលភន្តោ នត្ថិ មេ ឥទានិ ជីវិតំ។ កី នុ ខោ

កវិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា ធារស្ស ឧបរិឡាវេ មត្តិកាបិណ្ឌំ ឱបិត្វា តស្សបរិ បុច្ឆានិ
លគ្គេត្វា មហាសង្ខំ ករោត្តោ, “អម្ពោ, នគរវាសិនោ រញ្ជោ មយា អាណត្តិយា
គតការំ ជានាថ, រាជា មំ អការណោន វិនាសេតុកាមោ” តិ តិក្ខុត្ថំ វិវិត្វា
“កត្ត នុ ខោ គង្គិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា “ភិក្ខុ នាម មុទុបាធយា, វិហារំ គន្ធា
និបជ្ជិស្សមី” តិ សន្និដ្ឋានមកាសិ។ ឥមេ ហិ នាម សត្តា សុខិតកាលេ ភិក្ខុនំ
អត្ថិការម្យិ អជានិត្វា ទុក្ខាភិក្ខុតកាលេ វិហារំ គន្ធកាមា ហោត្តិ, តស្មា សោបិ
“មេ អញ្ញំ តាលំ នត្ថិ” តិ វិហារំ គន្ធា ឯកស្មី ជាសុកដ្ឋានេ និបជ្ជិ។ អថ រញ្ជោបិ
តំ វត្ថុ និទ្ធិំ អលភន្តស្ស តំ ឥត្ថិ អនុស្សរន្តស្ស កាមបរិឡាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ
ចិន្តេសិ - “វិភាតក្ខណោយេវ តំ បុរិសំ យាតាបេត្វា តំ ឥត្ថិ អានេស្សមី” តិ។

តស្មី ខណោយេវ សដ្ឋិយោជនិកាយ លោហកុម្មិយា និព្ពត្តា ចត្តារោ បុរិសា
បក្កុចិតាយ ឧក្ខុលិយា តណ្ហាលាវិយ សម្បវិវត្តកំ បច្ចមាណា តីសាយ
វស្សសហស្សេហិ ហេដ្ឋិមតលំ បត្វា អបរេហិ តីសាយ វស្សសហស្សេហិ បុន
មុខវដ្តិយំ ចាបុណីសុ។ តេ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកេត្វា ឯកេកំ កាថំ
វត្ថុកាមា វត្ថុំ អសក្កោន្តា ឯកេកំ អក្ខរំ វត្វា បរិវត្តិត្វា លោហកុម្មិមេវ
បរិដ្ឋា។ រាជា និទ្ធិំ អលភន្តោ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ តំ សទ្ធិំ សុត្វា ភីតោ
ឧត្រស្តមាណសោ “កី នុ ខោ មយ្ហំ ជីវិតន្តរាយោ ភវិស្សតិ, ឧទាហុ មេ
អគ្គមហេសិយា, ឧទាហុ មេ វដ្ឋិវិនស្សិស្សតិ” តិ ចិន្តេត្តោ សកលវត្ថុំ អក្ខិនិ
និម្មលេតុំ នាសក្ខិ។ សោ អរុណុគ្គមនវេលាយ ឯវ បុរោហិតំ បក្កោសាបេត្វា,
“អាចរិយ, មយា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ មហាត្តា ភេរវសទ្ធា សុតា, វដ្ឋស្ស វា
អគ្គមហេសិយា វា មយ្ហំ វា កស្ស អន្តរាយោ ភវិស្សតិ” តិ ន ជានាមិ, តេន មេ ត្វំ
បក្កោសាបិតោ” តិ អាហា។ មហារាជ, កី តេ សទ្ធា សុតាតិ? “អាចរិយ, ទុ-ឥតិ
ស-ឥតិ ន-ឥតិ សោ-ឥតិ ឥតិ ឥមេ សទ្ធិ អស្សោសី, ឥមេសំ និប្បត្តិ ឧបធារេហី” តិ។
ព្រាហ្មណស្ស មហាអន្ធការំ បរិជ្ជស្ស វិយ ន កិញ្ចិ បញ្ញាយតិ, “ន ជានាមី” តិ

វុត្ត “បនលាភសក្ការោមេ បរិហាយិស្សតី” តិ ភាយិត្វា “ភារិយំ,
មហារាជា” តិ អាហា។ “កី, អាចរិយា” តិ? “ជីវិតន្តរាយោតេ បញ្ញាយតី” តិ។ សោ
ទិគុណំភីតោ, “អាចរិយ, អត្ថិ កិត្យិ បន បដិយាតការណា” តិ អាហា។ “អត្ថិ,
មហារាជ, មា ភាយិ, អហំ តយោ វេទេ ជានាមី” តិ។ “កី បនលទ្ធីវុត្តតី” តិ?
“សព្វសតយញ្ញំ យជិត្វា ជីវិតំ លភិស្សសិ, ទេវា” តិ។ “កី លទ្ធីវុត្តតី” តិ?
ហត្ថិសតំ អស្សសតំ ឧសភសតំ ធនុសតំ អជសតំ ឧរព្វសតំ កុក្កជសតំ
សូករសតំ ទារកសតំ ទារិកាសតន្តិ វរំ វកេកំ ចាលាជាតី សតំ សតំ កត្វា
គណ្ណាបេន្តោ “សចេ មិគជាតិមេវ គណ្ណាបេស្សមិ, អត្តនោ ខាទនីយមេវ
គណ្ណាបេតី” តិ វក្ខន្តី” តិ ហត្ថិអស្សមនុស្សបិ គណ្ណាបេតិ។ រាជា “មម
ជីវិតមេវ មយ្ហំ លាភោ” តិ ចិន្តេត្វា “សព្វចាលោ សីយំ គណ្ណាថា” តិ អាហា។
អាណាត្ថមនុស្សា អធិកតវំ គណ្ហីសុ។ វុត្តម្យិ ចេតំ កោសលសំយុត្តេ -

“តេន ខោ បន សមយេន រញ្ជោ បសេនទិស្ស កោសលស្ស
មហាយញ្ជោ បច្ចបដ្ឋិតោ ហោតិ, បញ្ច ច ឧសភសតានិ បញ្ច ច
វុត្តតរសតានិ បញ្ច ច វុត្តតរិសតានិ បញ្ច ច អជសតានិ បញ្ច ច
ឧរព្វសតានិ ចូល្យាបនីតានិ ហោន្តិ យញ្ញត្ថាយ។ យេបិស្ស តេ ហោន្តិ
ទាសាតិ វា បេស្សតិ វា កម្មករាតិ វា, តេបិ ទណ្ឌាតដ្ឋិតា ភយតដ្ឋិតា
អស្សមុខា វុទមាណា បរិកម្មានិ ករោន្តី” តិ (សំ. និ. ១.១២០)។

មហារាជនោ អត្តនោ អត្តនោ បុត្តដីតុញ្ញាតីនំ អត្ថាយ បរិទេវមាណោ
មហាសទ្ធមកាសិ, មហាបជីវឡន្តិយនសន្នោវិយ អហោសិ។ អថ មល្លិកា ទេវី
តំ សទ្ធិ សុត្វា រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា “កី នុ ខោ តេ, មហារាជ, ឥន្ទ្រិយានិ
អចាកតិកានិ, កិលន្តរូចានិវិយ បញ្ញាយន្តី” តិ បុត្តិ។ “កី តុយ្ហំ, មល្លិកេ, ត្វំ
មម កណ្ហាមូលេន អាសិវិសម្បិ គច្ឆន្តំ ន ជានាសី” តិ? “កី បនេតំ, ទេវា” តិ?

“រត្តិភាគ មេ ឯវ្យាចា ឆាម សឆោ សុតោ, ស្វាហំ បុរោហិតំ បុត្តិកា
ជីវិតន្តរាយោ តេ បញ្ញាយតិ, សព្វសតយញ្ញំ យជិត្វា ជីវិតំ លភិស្សសី” តិ
សុត្វា “មម ជីវិតមេវ មយ្ហំ លាភោ” តិ ឥមេ ចាលោ គណ្ណាបេសិន្តិ។ មល្លិកា
ទេវី, “អន្ធពាលោសិ, មហារាជ, កិញ្ចាបិ មហាភក្ខោសិ,
អនេកស្វបញ្ចនវិកតិកំ ទោណាទាកំ កោជនំ ភុញ្ញសិ, ទ្វីសុ រជ្ជេសុ រជ្ជំ
កាវេសិ, បញ្ញា បន តេ មន្ទា” តិ អាហា។ “កស្មា ឯវំ វទេសិ, ទេវី” តិ? “កហំ
តយា អញ្ញស្ស មរណោន អញ្ញស្ស ជីវិតលាភោ ទិដ្ឋបុត្តោ, អន្ធពាលស្ស
ព្រាហ្មណស្ស កថំ គហេត្វា កស្មា មហាជនស្ស ឧបរិ ទុក្ខំ ឱបសិ, ធុរិហារេ
សនេវកស្ស លោកស្ស អគ្គបុគ្គលោ អតីតាទីសុ អប្បជីហតញ្ញាលោ សត្តា
វសតិ, តំ បុត្តិកា តស្សោវាទំ ករោហី” តិ វុត្តេ រាជា សល្លហុកេហិ យានេហិ
មល្លិកាយ សទ្ធិវិហារំ គន្ធា មរណភយតដ្ឋិតោ កិញ្ចិ វត្ថុ អសក្កោន្តោ សត្តារំ
វន្តិកា ឯកមន្តំ និសីទិ។

អថ នំ សត្តា “ហន្ត កុតោ នុ ត្វំ, មហារាជ, អាគច្ឆសិ ទិវា ទិវស្សា” តិ
បឋមតរំ អាលបិ។ សោ តុណ្ហិយេវ និសីទិ។ តតោ មល្លិកា ភកវតោ
អាហេចេសិ - “ភន្តេ, រញ្ញា កិរ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ សឆោ សុតោ។ អថ នំ
បុរោហិតស្ស អាហេចេសិ។ បុរោហិតោ ‘ជីវិតន្តរាយោ តេ ភវិស្សតិ, តស្ស
បជីហតត្ថាយ សព្វសតេ ចាលោ គហេត្វា តេសំ គលលោហិតេន យញ្ញោ
យជិតេ ជីវិតំ លភិស្សសី’ តិ អាហា។ រាជា ចាលោ គណ្ណាបេសិ, តេនាយំ មយា
ឥធានីតោ” តិ។ “ឯវំ កិរ, មហារាជា” តិ? “ឯវំ, ភន្តេ” តិ។ “កិន្ត តេ សឆោ
សុតោ” តិ? សោ អត្តនា សុតនិយាមនេវ អាចិត្តិ។ តថាគតស្ស តំ សុត្វាវ
ឯកោភាសោ អហោសិ។ អថ នំ សត្តា អាហា - “មា ភាយិ, មហារាជ, តរ
អន្តរាយោ នត្តិ, ចាបកម្មិនោ សត្តា អត្តនោ ទុក្ខំ អាវីករោន្តា ឯវមាហំស្វ” តិ។

“ក៏ បន, ភន្ត, តេហ៍ កត” ឆ្លើយ អថ ខោ ភគវា តេសំ កម្មំ អាចិត្តិ តុំ “តេន ហ៍,
មហារាជ, សុណាហ៍” តិ វត្វា អតីតំ អាហារិ -

អតីតេ វីសតិវស្សសហស្សយុកេសុ មនុស្សេសុ កស្សចោ ភគវា លោកេ
ឧប្បជ្ឈិត្វា វីសតិយា ឱណាសវសហស្សេហ៍ សន្ធិំ ចារិកំ ចរមាណោ
ពារាណសិមគមាសិ។ ពារាណសិវាសិនោ ឡេបិ តយេបិ ពហុតរាបិ ឯកតោ
ហុត្វា អាគន្ធកណ្ឌំ បវត្តយីសុ។ តទា ពារាណសិយំ ចត្តាលីសកោជីវភវា
ចត្តារោសេដ្ឋបុត្តា សហាយកា អហោសុំ។ តេ មន្តយីសុ - “អម្ពាកំ គេហោ
ពហុជនំ, តេន កី ករោមា” តិ។ “ឯវេបេ ពុទ្ធវេ ចារិកំ ចរមាណេ ធានំ ធនុរាម,
សីលំ វត្តិស្សាម, បូជំ ករិស្សាម” តិ ឯកោបិ អវត្វា តេសុ ឯកោ តាវ ឯវមាហា
- “តិឱណាសុរំ បិវន្តា មធុរមំសំ ខាទន្តាវិចរិស្សាម, ឥទំ អម្ពាកំ ជីវិតជល” ឆ្លើយ
អបរោបិ ឯវមាហា - “នេវសិកំ តិវស្សិកគន្ធសាលិកត្តំ នាទគ្គរសេហ៍ ភុញ្ញត្តា
វិចរិស្សាម” តិ។ អបរោបិ ឯវមាហា - “នាទប្បការំ បូរិស្ថករិកតី បចាបេត្វា
ខាទន្តាវិចរិស្សាម” តិ។ អបរោបិ ឯវមាហា - “សម្មា មយំ អញ្ញំ កិញ្ចំ ន
ករិស្សាម, ‘ធនំ ធនុរាម’ តិ វុត្តេ អនិច្ចមាណា ឥត្ថំ នាម នត្ថិ, តស្មា ធនេន
បលោភេត្វា ចារិកាកកម្មំ ករិស្សាម” តិ។ “សាធុ, សាធុ” តិ សញ្ញេវ តស្ស
កថាយ អជ្ជំសុ។

តេ តតោ បដ្ឋាយ អភិរូចានំ ឥត្ថិនំ ធនំ បេសេត្វា វីសតិវស្សសហស្សានិ
ចារិកាកកម្មំ កត្វា កាលំ កត្វា អវីចិនិរយេ និព្ពត្តា។ តេ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ និរយេ
បច្ឆិត្វា តត កាលំ កត្វា បក្កាវសេសេន សដ្ឋិយោជនិកាយ លោហកុម្មិយា
និព្ពត្តិត្វា តីសាយ វស្សសហស្សេហ៍ ហេដ្ឋិមតលំ បត្វា បុនបិ តីសាយ
វស្សសហស្សេហ៍ លោហកុម្មិមុខំ បត្វា ឯកេកំ កាចំ វត្តកាមា ហុត្វា វត្តំ
អសក្កោន្តា ឯកេកំ អក្ខរំ វត្វា បុន បរិវត្តិត្វា, លោហកុម្មិមេវ បរិវត្តិត្វា។ “វេទេហ៍,

មហារាជ, បឋមតេ ក៏ សន្តោនាម សុតោ”តិ? “ធុ-ឥតិ, ភន្តេ”តិ។ សត្តាតេន
អបរិបុណ្ណំ កត្វាវុត្ថំ កាចំ បរិបុណ្ណំ កត្វា ទស្សន្តោ ឯវមាហា -

“ធុជ្ឈិវតមជ្ឈិម្ហ, យេ សន្តេន ទទម្ហសេ;

វិជ្ជមានេសុ ភោគេសុ, ធិបំ នាកម្ហ អត្តនោ”តិ។ (ជា. ១.៤.៥៣; បេ. វ.
៨០៤);

អថ រញ្ជោ ឥមិស្សា កាថាយ អត្ថំ បកាសេត្វា, “កីតេ, មហារាជ,
ធុតិយសន្តោ តតិយសន្តោ ចតុត្ថសន្តោ សុតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ នាមា”តិ វុត្ថុ
អវសេសំ បរិបូរេន្តោ -

“សជ្ឈិវស្សសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;

និរយេ បច្ចុប្បន្នានំ, កថា អន្តោ ភវិស្សតិ។

“នត្ថិ អន្តោ កុតោ អន្តោ, ន អន្តោ បដិទិស្សតិ;

តទា ហិ បកតំ ចាបំ, មម តុយ្ហញ្ច មារិសា។

“សោហំ នូន ឥតោ កត្វា, យោនី លទ្ធាន មាណសី;

វទញ្ច សីលសម្បន្នោ, កាហាមិ កុសលំ ពហុ”ន្តិ។ (ជា. ១.៤.៥៤-៥៦; បេ.
វ. ៨០៥, ៨០៣, ៨០៥) -

បដិចាជិយា ឥមា កាថាវត្វា តាសំ អត្ថំ បកាសេត្វា “ឥតិ ខោ, មហារាជ, តេ
ចត្តារោ ជនា ឯកេកំ កាចំ វត្ថុកាមាបិ វត្ថុំ អសក្កោន្តា ឯកកមេវ អក្ខរំ វត្វា
បុន លោហកុម្មិមេវ បរិជ្ជា”តិ អាហា។

រញ្ជោ កិវ បសេនទិកោសលេន តស្ស សទ្ធស្ស សុតកាលតោ បដ្ឋាយ តេ
ហេដ្ឋា ភស្សន្តិ ឯវ, អដ្ឋាបិ ឯកំ វស្សសហស្សំ នាតិក្កមន្តិ។ រញ្ជោ តំ ទេសនំ

សុត្វា មហាសំរោកោ ឧប្បជ្ឈិ។ សោ “ភារិយំ វតិទំ ចារទារិកកម្មំ នាម, ឯកំ កិរ
 ពុទ្ធន្តរំ និរយេ បច្ឆិត្វា តតោ ចុតា សង្ខយោជនិកាយ លោហកុម្មិយា និព្ពត្តិត្វា
 តត្ថ សង្ខិវស្សសហស្សានិ បច្ឆិត្វា ឯវម្បិ នេសំ ទុក្ខា មុច្ចនកាលោ ន
 បញ្ញាយតិ, អហម្បិ បរទារេ សិនេហំ កត្វា សព្វវត្ថុំ និទ្ធុំ នលភី, ឥទានិ ឥតោ
 បដ្ឋាយ បរទារេ មានសំ នពន្ធិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា តថាគតំ អាហា - “ភន្តេ, អដ្ឋ
 មេ វត្ថុយា ធីយភារោ ញាតោ”តិ។ សោបិ បុរិសោ តត្ថវ និសិន្នោ តំ កថំ សុត្វា
 “លទ្ធោ មេ ពលវប្បច្ចយោ”តិ សត្តារំ អាហា - “ភន្តេ, វញ្ញា តាវ អដ្ឋ វត្ថុយា
 ធីយភារោ ញាតោ, អហំ បន ហិយេរា សយមេវ យោជនស្ស ធីយភារំ
 អញ្ញាសិ”ន្តិ។ សត្តា ទ្ធិន្ទម្បិ កថំ សំសន្និត្វា “ឯកច្ចស្ស វត្ថុ ធីយា ហោតិ,
 ឯកច្ចស្ស យោជនំ ធីយំ ហោតិ, ពាលស្ស បន សំសារោ ធីយោ ហោតី”តិ វត្វា
 ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

២០.

“ធីយា ជាគរតោ វត្ថុ, ធីយំ សន្តស្ស យោជនំ;
 ធីយោ ពាលាន សំសារោ, សទ្ធម្មំ អវិជានត”ន្តិ។

តត្ថ ធីយាតិ វត្ថុ នាមេសា តិយាមមត្តាវ, ជាគរន្តស្ស បន ធីយា ហោតិ,
 ទ្ធិគុណាតិគុណារិយ ហុត្វា ខាយតិ។ តស្ស ធីយភារំ អត្តានំ មន្ត្រណាសង្ឃស្ស
 ភត្តំ កត្វា យាវ សូរិយុគ្គមនា សម្បវិវត្តកំ សេមាធា មហាកុសីតោបិ,
 សុភោជនំ ភុញ្ញិត្វា សិរិសយនេ សយមាធា កាមភោគីបិ ន ជាតាតិ, សព្វវត្ថុ
 បន បដានំ បទហន្តោ យោការចរោ ច, ធម្មកថំ កថេន្តោ ធម្មកថិកោ ច,
 អាសនសមីបេ វត្វា ធម្មំ សុណាន្តោ ច, សីសរោគាធិដុដ្ឋោ វា ហត្ថចាទច្នេននាធិ
 បត្តោ វា វេទនាភិក្ខុតោ ច, វត្ថុ មគ្គបដិបន្នោ អទ្ធិកោ ច ជាតាតិ។ យោជនន្តិ
 យោជនម្បិ ចតុការុតមត្តមេវ, សន្តស្ស បន កិលន្តស្ស ធីយំ ហោតិ,

ធ្វើគុណតិគុណវិយ ទាយតិ។ សកលធិវសញ្ញា មគ្គំ គន្ធា កិលន្តោ បដិបដំ
អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “បុរតោ គាមោ កីវទូរោ” តិ បុច្ឆិត្វា “យោជន” តិ វុត្តោ ថោកំ គន្ធា
អបរម្មិ បុច្ឆិត្វា តេនាបិ “យោជន” តិ វុត្តោ បុន ថោកំ គន្ធា អបរម្មិ បុច្ឆតិ។
សោបិ “យោជន” តិ វេទតិ។ សោ បុច្ឆិតបុច្ឆិតា យោជនន្តេ វេទន្តិ, ទីយំ វតីធំ
យោជនំ, ឯកយោជនំ ទ្វេ តីណិ យោជនានិ វិយ មញ្ញេតិ។ ពាលានន្តិ
ឥធលោកបរលោកត្ថំ បន អជានន្តានំ ពាលានំ សំសារវដ្តស្ស បរិយន្តំ កាតុ
អសក្កោន្តានំ យំ សត្តតិសពោធិបក្ខិយភេទំ សទ្ធម្មំ ញាត្វា សំសារស្ស អន្តំ
ករោន្តិ, តំ សទ្ធម្មំ អវិជានតំ សំសារោ ទីយោ នាម ហោតិ។ សោ ហិ អត្តនោ
ធម្មតាយ ឯវ ទីយោ នាម។ វុត្តម្មិ ចេតំ - “អនមតក្កោយំ, ភិក្ខុវេ, សំសារោ,
បុញ្ញា កោដិ ន បញ្ញាយតី” តិ (សំ. និ. ២.១២៤)។ ពាលានំ បន បរិយន្តំ កាតុ
អសក្កោន្តានំ អតិទីយោយេវាតិ។

ទេសនាវសានេ សោ បុរិសោ សោតាបត្តិដលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ
សោតាបត្តិដលាទីនិ បត្តា។ មហាជនស្ស សាត្តិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

រាជា សត្តារំ វន្តិត្វា គច្ឆន្តោយេវ តេ សត្ត ពន្ធនា មោចេសិ។ តត្ថ
ឥត្តិបុរិសា ពន្ធនា មុត្តា សីសំ ន្តត្វា សកានិ គេហានិ គច្ឆន្តា “ចិរំ ជីវតុ នោ,
អយ្យា, មល្លិកា ទេវី, តំ និស្សាយ ជីវិតំ លភិម្ហា” តិ មល្លិកាយ គុណាកថំ
កថយីសុ។ សាយន្តសមយេ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុ - “អហោ
បណ្ឌិតា វតាយំ, មល្លិកា, អត្តនោ បញ្ញំ និស្សាយ ឯត្ថកស្ស ជនស្ស ជីវិតានំ
អទាសី” តិ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ និសិដ្ឋោវ តេសំ ភិក្ខុនំ កថំ សុត្វា គន្ធកុដិតោ
និក្ខមិត្វា ធម្មសកំ បរិសិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិត្វា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តោ, “ន, ភិក្ខុវេ,

មល្លិកា, ឥន្ទានេវ អត្ថនោ បញ្ញំ និស្សយ មហាជនស្ស ជីវិតានំ ទេតិ, បុព្វេបិ
អនាសិយេវា” តិ វត្វា តមត្ថំ បកាសន្តោ អតីតំ អាហារិ -

អតីតេ ពារាណសីយំ រញ្ជោ បុត្តោ ឯកំ និគ្រោធកុក្ខំ ឧបសង្កមិត្វា តត្ថ
និព្ពត្តាយ ទេវតាយ អាយាចិ - “សាមិ ទេវរាជ, ឥមស្មី ជម្ពុទីបេ
ឯកសតរាជានោ ឯកសតអគ្គមហេសីយោ, សចាបំ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ
លភិស្សមី, ឯតេសំ គលលោហិតេន ពលី ករិស្សមី” តិ។ សោ បិតរិ
កាលកតេ រជ្ជំ បត្វា “ទេវតាយ មេ អានុភាវេន រជ្ជំ បត្ថំ, ពលិមស្ស
ករិស្សមី” តិ មហាតិយា សេនាយ និក្ខមិត្វា ឯកំ រាជានំ អត្ថនោ វសេ វត្ថេត្វា
តេន សទ្ធិអបរម្បិ អបរម្បីតិ សព្វេ រាជានោ អត្ថនោ វសេ កត្វា សទ្ធិ
អគ្គមហេសីហិ អាទាយ គប្បន្តោ ឧគ្គសេនស្ស នាម សព្វកនិជ្ជស្ស រញ្ជោ
ជម្ពុទីន្ទា នាម អគ្គមហេសី គរុគញា, តំ ឱហាយ អាគន្ធា “ឯត្ថកជនំ វិសចានកំ
ចាយេត្វា មាវេស្សមី” តិ កុក្ខមូលំ សោធាបេសិ។ ទេវតា ចិន្តេសិ - “អយំ រាជា
ឯត្ថកេ រាជានោ គណ្ណាន្តោ ‘មំ និស្សយ គហិតា ឥមេ’ តិ ចិន្តេត្វា តេសំ
គលលោហិតេន មយ្ហំ ពលី កាតុកាមោ, សចេ បនាយំ ឯតេ យាតេស្សតិ,
ជម្ពុទីបេ រាជវសោ ឧបច្ឆិទ្ធិស្សតិ, កុក្ខមូលេបិ, មេ អសុចិ ករិស្សតិ, សក្ខិស្សមិ
នុខោ ឯតំ និវារេតុ” តិ។ សា ឧបធាវេន្តី “នាបំ សក្ខិស្សមី” តិ ញាត្វា អញ្ញម្បិ
ទេវតំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ អាហារេត្វា “ត្វំ សក្ខិស្សសី” តិ អាហា។ តាយបិ
បដិក្ខិត្វា អញ្ញម្បិ អញ្ញម្បីតិ ឯវំ សកលចក្កវាឡ ទេវតាយោ ឧបសង្កមិត្វា
តាហិបិ បដិក្ខិត្វា ចតុន្នំ មហារាជូនំ សន្តិកំ គន្ធា “មយំ ន សក្កោម, អម្ហាកំ
បន រាជា អម្ពេហិ បុព្វេន ច បញ្ញាយ ច វិសិដ្ឋោ, តំ បុច្ឆា” តិ តេហិបិ
បដិក្ខិត្តកាលេ សក្កំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ អាហារេត្វា, “ទេវ, តុម្ពេសុ
អប្បោស្សក្កតំ អាបន្នេសុ ខត្តិយវសោ ឧបច្ឆិទ្ធិស្សតិ, តស្ស បដិសរណំ
ហោថា” តិ អាហា។ សក្កោ “អហម្បិ នំ បដិពាហិតុំ ន សក្ខិស្សមិ, ឧចាយំ បន

តេ វត្តាមី" តិ វត្តា ឧបាយ អាចិត្តិ - "គន្ធី, ត្វំ រញ្ជោ បស្សន្តស្សេវ វត្តវត្តំ
និវាសេត្វា អត្តនោ រុក្ខតោ និក្ខមិត្វា គមនាការំ ឧស្សេហិ។ អថ តំ រាជា
'ទេវតា គន្ធី, និវត្តាបេស្សមិ ន'ន្តិ នាមប្បការេន យាចិស្សតិ។ អថ នំ
វនេយ្យាសិ 'ត្វំ ឯកសតរាជានោ សទ្ធិ អគ្គមហេសីហិ អានេត្វា តេសំ
គលលោហិតេន ពលី ករិស្សមី' តិ មយ្ហំ អាយាចិត្វា ឧត្តសេនស្ស រញ្ជោ ទេវី
ឱហាយ អាគតោ, នាហំ តាទិសស្ស មុសាវាទស្ស ពលី សម្បជិច្ឆាមី" តិ, "ឯវំ
កិរ វុត្ត រាជា តំ អាណាបេស្សតិ, សា រញ្ជោ ធម្មំ ទេសេត្វា ឯត្តកស្ស ជនស្ស
ជីវិតទានំ ឧស្សតិ" តិ។ ឥមិនា ការលោន សក្កោ ទេវតាយ ឥមំ ឧបាយំ
អាចិត្តិ។ ទេវតា តថា អកាសិ។

រាជាបិ តំ អាណាបេសិ។ សា អាគន្ធា តេសំ រាជ្ជនំ បរិយន្តេ និសិន្ទម្បិ
អត្តនោ រាជានមេវ វន្តិ។ រាជា "មយិ សត្តរាជេជេដ្ឋកេ បិតេ សត្តកនិដ្ឋំ អត្តនោ
សាមិកំ វន្តតិ" តិ តស្ស កុដ្ឋិ។ អថ នំ សា អាហា - "កី មយ្ហំ តយិ បជិត្តំ, អយំ
បនមេ សាមិកោ ឥស្សរិយស្ស ឆាយកោ, ឥមំ អវន្តិត្វា កស្មា តំ វន្តិស្សមី" តិ?
រុក្ខទេវតា បស្សន្តស្សេវ មហាជនស្ស "ឯវំ, ភន្តេ, ឯវំ, ភន្តេ" តិ វត្តា តំ
បុប្ផមុដ្ឋិនា បូជេសិ។ បុន រាជា អាហា - "សចេ មំ ន វន្តសិ, មយ្ហំ វន្តសិវិឆាយិកំ
ឯវំ មហានុភារំ ទេវតំ កស្មា ន វន្តសិ" តិ? "មហារាជ, តយា អត្តនោ បុព្វោ
បត្វា រាជានោ គហិតា, ន ទេវតាយ គហេត្វា ទិន្នា" តិ។ បុនបិ តំ ទេវតា "ឯវំ,
ភន្តេ, ឯវំ, ភន្តេ" តិ វត្តា តថេវ បូជេសិ។ បុន សា រាជានំ អាហា - "ត្វំ 'ទេវតាយ មេ
ឯត្តកា រាជានោ គហេត្វា ទិន្នា' តិ វនេសិ, ឥទានិ តេ ទេវតាយ ឧបរិ វាមបស្សេ
រុក្ខោ អគ្គិនា ទឡោ, សា តំ អគ្គី និព្វាបេតុំ កស្មា នាសក្ខិ, យទិ ឯវំ
មហានុភារា" តិ។ បុនបិ តំ ទេវតា "ឯវំ, ភន្តេ, ឯវំ, ភន្តេ" តិ វត្តា តថេវ បូជេសិ។

សា ក៏យមាធា បីតា រោទិ ចេរ ហសិ ច។ អថ នំ រាជា “កី ឧម្ពត្តិកាសី” តិ
អាហ។ “កស្មា ទេវ ឃំ វេនេសិ” ។ “ន មាទិសិយោ ឧម្ពត្តិកា ហោត្តិ” តិ។ អថ “នំ កី
ការណា រោទិ ចេរ ហសិ ចា” តិ? “សុណាហិ, មហារាជ, អហត្ថិ អតីតេ
កុលដីតា ហុត្វា បតិកុលេ វសន្តិ សាមិកស្ស សហាយ កំ ចាហុនកំ អាគតំ
ទិស្វា តស្ស ភត្តំ បចិត្តកាមា ‘មំសំ អាហារ’ តិ ទាសិយា កហាបណំ ទត្វា
តាយ មំសំ អលភិត្វា អាគតាយ ‘នត្ថិ មំស’ ត្ថិ វុត្តេ គេហស្ស បច្ឆិមភាគេ
សយិតាយ ឯឡិកាយ សីសំ ជិទ្ធិត្វា ភត្តំ សម្មាទេសី។ សាហំ ឯកិស្សយ
ឯឡិកាយ សីសំ ជិទ្ធិត្វា និរយេ បច្ឆិត្វា បក្ការសេសេន តស្ស
លោមគណនាយ សីសេន្ទំ ចាបុណី, ‘តុំ ឯត្ថកំ ជនំ វេទិត្វា កទា ទុក្ខា
មុច្ឆិស្សសី’ តិ ឯវមហំ តវ ទុក្ខំ អនុស្សវន្តិ រោទិ” ត្ថិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ឯកិស្ស កណ្ណំ ធន្វាន, លោមគណនាយ បច្ឆិសំ;
ពហុនំ កណ្ណោ ធន្វាន, កថំ កាហសិ ខត្តិយា” តិ។

អថ “កស្មា តុំ ហសសី” តិ? “ឯតស្មា ទុក្ខា មុត្តាមី” តិ តុស្សិត្វា,
មហារាជា” តិ។ បុនបិ តំ ទេវតា “ឯវំ, ភទ្ទេ, ឯវំ, ភទ្ទេ” តិ វត្វា បុប្ផមុដ្ឋិជា
បូជេសិ។ រាជា “អហោ មេ ភារិយំ កតំ កម្មំ, អយំ កិរ ឯកំ ឯឡិកំ វេទិត្វា
និរយេ បក្ការសេសេន តស្ស លោមគណនាយ សីសេន្ទំ ចាបុណី, អហំ
ឯត្ថកំ ជនំ វេទិត្វា កទា សោត្ថិ ចាបុណីស្សមី” តិ សព្វេ រាជានោ មោចេត្វា
អត្តនោ មហាល្អកតវេ វេទិត្វា ទហាវទហារាទំ អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ សព្វេ ខមាបេត្វា
សកសកដ្ឋានមេវ បហិណ្ឌិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខុវេ, ន ឥទានេវ, មល្លិកា ទេវី,
អត្តនោ បញ្ញំ និស្សយ មហាជនស្ស ជីវិតទានំ ទេតិ, បុព្វេបិ អទាសិយេវា” តិ
វត្វា អតីតំ សមោទានេសិ - “តទា ពារាណសិរាជា បសេនទិ កោសលោ

អហោសិ, ធម្មទិន្នា, ទេវី មល្លិកា, រុក្ខទេវតា អហាមេវា” តិ។ ឯវំ អតីតំ
សមោធានេត្វា បុន ធម្មំ ទេសេន្តោ, “ភិក្ខុវេ, ចាណាតិចាតោ នាម ន
កត្តព្ភយុត្តកោ។ ចាណាតិចាតិនោ ហិ ធីយវត្ថំ សោចន្តី” តិ វត្វា ឥមា កាថា
អាហា -

“ឥធសោចតិ បេច្ឆ សោចតិ,
ចាបការី ឧភយត្ថ សោចតិ;
សោសោចតិ សោវិហញ្ញតិ,
ទិស្វា កម្មកិលិដ្ឋមត្តនោ” តិ។ (ធម. ប. ១៥);

“ឯវំ ចេ សត្តា ជានេយ្យំ, ទុក្ខាយំ ជាតិសម្ពុរោ;
ន ចាណោ ចាណិនំ ហាញោ, ចាណាយាតី ហិ សោចតី” តិ។ (ជា.
១.១.១៨);

អញ្ញាតវបុរិសវត្ថុ បឋមំ។

២. មហាកស្សបត្ថេរសន្ធិវិហារិកវត្ថុ

ចរញោ នាធិគន្ធូយ្យាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ ជេតវនេវិហារេន្តោ
មហាកស្សបត្ថេរស្ស សន្ធិវិហារិកំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា រាជគហោ
សមុដ្ឋិតា។

ថេវំ កិវ រាជគហំ និស្សាយ បិប្បលិគុហាយំ វសន្តំ ទ្វេ សន្ធិវិហារិកា
ឧបជ្ឈហីសុ។ តេសុ ឯកោ សក្កច្ចំ វត្ថំ ករោតិ, ឯកោ តេន កតំ កតំ អត្តនា
កតំ វិយ ទស្សេន្តោ មុខោទកទន្តកដ្ឋានំ បដិយាទិតការំ ញាត្វា, “ភន្តេ,
មុខោទកទន្តកដ្ឋានិ មេ បដិយាទិតានិ, មុខំ ជោវថា” តិ វទតិ,

បានដោយនាងនាងកាលបិ ឯវមេវ វេទតិ។ ឥតរោ ចិន្តេសិ - “អយំ និច្ចកាលំ
មយា កតំ កតំ អត្តនា កតំ វិយ កត្វា ទស្សេតិ, ហោតុ, កត្តព្ភយុត្តកមស្ស
កវិស្សមី” តិ។ តស្ស ភុញ្ញត្វា សុបន្តស្សេវ ម្នាឆោទកំ តាបេត្វា ឯកស្មី យដេ
កត្វា បិដ្ឋកោដ្ឋកេ ឋបេសិ, ឧទកតាបនភាជនេ បន នាឡិមត្តំ ឧទកំ
សេសេត្វា ឧសុមំ មុញ្ញត្តំ ឋបេសិ។ តំ ឥតរោ សាយន្តសមយេ បពុជ្ឈិត្វា ឧសុមំ
និក្ខត្តំ ទិស្វា “ឧទកំ តាបេត្វា កោដ្ឋកេ ឋបិ តំ ភវិស្សេតិ” តិ វេគេន គន្ធា ថេវ
វន្តិត្វា, “ភន្តេ, កោដ្ឋកេ ឧទកំ ឋបិ តំ, ម្នាយថា” តិ វត្វា ថេវេន សទ្ធិយេវ
កោដ្ឋកំ ចារិសិ។ ថេវេ ឧទកំ អបស្សន្តោ “កហំ ឧទកំ, អាវុសោ” តិ អាហា។
ធមារោ អគ្គិសាលំ គន្ធា ភាជនេ ឧទ្ធកំ ឌីតាវេត្វា តុច្ឆភាវំ ញត្វា “បស្សេ
ទុដ្ឋស្ស កម្មំ តុច្ឆភាជនំ ឧទ្ធកេ អាហេបេត្វា កុហំ គតោ, អហំ កោដ្ឋកេ
ឧទកំ ត្ថិ សញ្ញាយ អាហេចេសិ” ត្ថិ ឧជ្ឈាយន្តោ យដំ អាទាយ តិ ត្ថំ អគមាសិ។
ឥតរោ បិ បិដ្ឋកោដ្ឋកេតោ ឧទកំ អាហរិត្វា កោដ្ឋកេ ឋបេសិ។

ថេវេ ចិន្តេសិ - “អយំ ធមារោ ‘ឧទកំ មេ តាបេត្វា កោដ្ឋកេ ឋបិ តំ, ឯថ,
ភន្តេ, ម្នាយថា’ តិ វត្វា ឥទានិ ឧជ្ឈាយន្តោ យដំ អាទាយ តិ ត្ថំ គច្ឆតិ, កី នុ ខោ
ឯត” ត្ថិ ឧបដារេន្តោ “ឯត្តកំ កាលំ ឯស ធមារោ ឥមិនា កតំ វត្ថំ អត្តនាវ កតំ
វិយ បកាសេតិ” តិ ញត្វា សាយំ អាគន្ធា និសិន្ទស្ស ឌីវាធមទានិ, “អាវុសោ,
ភិក្ខុនា នាម ‘អត្តនា កតមេវ កត’ ត្ថិ វត្ថំ វត្ថុតិ, នោ អកតំ, ត្វំ ឥទានេវ
កោដ្ឋកេ ឧទកំ ឋបិ តំ, ម្នាយថ, ភន្តេ” តិ វត្វា មយិ បរិសិត្វា ឋិតេ យដំ អាទាយ
ឧជ្ឈាយន្តោ គច្ឆសិ, បព្ពជិតស្ស នាម ឯវំ កាតុំ ន វត្ថុតិ” តិ។ សោ “បស្សេ
ថេវស្ស កម្មំ, ឧទកមត្តកំ នាម និស្សាយ មំ ឯវំ វេទេសិ” តិ កុជ្ឈិត្វា បុនទិវសេ
ថេវេន សទ្ធិ បិណ្ឌាយ ន ចារិសិ។ ថេវេ ឥតរោ សទ្ធិ ឯកំ បទេសំ អគមាសិ។
សោ តស្មី គតេ ថេវស្ស ឧបដាកកុលំ គន្ធា “ថេវេ កហំ, ភន្តេ” តិ បុដ្ឋោ
“ថេវស្ស អដាសុកំ ជាតំ, វិហារេយេវ និសិន្នោ” តិ អាហា។ “កី បន, ភន្តេ, លទ្ធា”

វដ្តតី"តិ? “ឯវ្យុបំ កិរ នាម អាហារំ ទេវា”តិ វុត្តេ តេន វុត្តនិយាមេនេវ
សម្មាទេវា អនំសុ។ សោ អន្តរាមគ្គេវ តំ ភត្តំ ភុព្វិក្ខាវិហារំ គតោ។ ថេរោបិ
គតជ្ជានេ មហន្តំ សុខុមវត្ថំ លភិក្ខា អត្តនា សទ្ធិ គតទហាស្ស អនាសិ។ សោ
តំ វជិក្ខា អត្តនោ និវាសនចារុបនំ អកាសិ។

ថេរោ បុនទិវសេ តំ ឧបជ្ជាកកុលំ គន្ធា, “ភន្តេ, ‘តុម្ហាកំ កិរ អជាសុកំ
ជាត’ន្តិ អម្ពេហិ ទហាវេន វុត្តនិយាមេនេវ បដិយាទេវា អាហារោ បេសិតោ,
បរិភុព្វិក្ខា វោ ជាសុកំ ជាត”ន្តិ វុត្តេ តុល្លា អហោសិ។ វិហារំ បន គន្ធា តំ ទហាវ
វជិក្ខា និសិទ្ធិ ឯវមាហា - “អាវុសោ, តយា កិរ ហិយ្យោ, ឥទំ នាម កតំ, ឥទំ
បព្ពជិតានំ ន អនុច្ឆិកំ, វិញ្ញត្តិ កត្វា ភុព្វិតុំ ន វដ្តតី”តិ។ សោ កុដ្ឋិក្ខា ថេរោ
អាហាតំ ពជិក្ខា “បុរិមទិវសេ ឧទកមត្ថំ និស្សាយ មំ មុសាវាទី កត្វា អដ្ឋ
អត្តនោ ឧបជ្ជាកកុលេ ភត្តមុដ្ឋិយា ភត្តការណា មំ វិញ្ញត្តិ កត្វា ភុព្វិតុំ ន
វដ្តតី”តិ វទតិ, វត្ថុម្យតេន អត្តនោ ឧបជ្ជាកស្សេវ ទិន្នំ, អហោ ថេរស្ស ភាវិយំ
កម្មំ, ជានិស្សមិស្ស កត្តព្ពយុត្តក”ន្តិ បុនទិវសេ ថេរោ គាមំ បរិសន្តេ សយំ
វិហារេ ឱហិយិក្ខា ទណ្ឌំ គហេត្វា បរិភោគភាជនានិ ភិក្ខុត្វា ថេរស្ស
បណ្ណាសាលាយ អគ្គី ទត្វា យំ ន ឈាយតិ, តំ មុគ្គវេន បហាវន្តោ ភិក្ខុត្វា
និក្ខមិត្វា បលាតោ។ សោ កាលំ កត្វា អវិចមហានិរយេ និព្ពត្តិ។

មហាជនោ កដំ សមុដ្ឋាបេសិ - “ថេរស្ស កិរ សទ្ធិវិហារិកោ ឱវាទមត្ថំ
អសហន្តោ កុដ្ឋិក្ខា បណ្ណាសាលំ ឈាបេត្វា បលាតោ”តិ។ អថេកោ ភិក្ខុ
អបរភាគេ រាជគហា និក្ខមិត្វា សត្តារំ ទដ្ឋកាមោ ជេតវនំ គន្ធា សត្តារំ វជិក្ខា
សត្តារា បដិសន្ធាវំ កត្វា “កុតោ អាគតោសី”តិ បុដ្ឋោ “រាជគហាតោ, ភន្តេ”តិ
អាហា។ “មម បុត្តស្ស មហាកស្សបស្ស ខមនីយ”ន្តិ? “ខមនីយំ, ភន្តេ, ឯកោ បន
សទ្ធិវិហារិកោ ឱវាទមត្តេន កុដ្ឋិក្ខា បណ្ណាសាលំ ឈាបេត្វា បលាតោ”តិ។

សត្វា “ន សោ ឥន្ទានេវ ឡំវាទំ សុត្វា កុដ្ឋិតិ, បុព្វេបិ កុដ្ឋិយេវ។ ន ឥន្ទានេវ កុដ្ឋិ
ទូសេតិ, បុព្វេបិ ទូសេសិយេវ” តិ វត្ថា អតីតំ អាហារិ -

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្ថេ វជ្ជំ ការេន្តេ ហិមវន្តបទេសេ ឯកោ
សិទ្ធិលសកុណោ កុលាវកំ កត្វា វសិ។ អថេកទិវសំ ទេវេ វស្សន្តេ ឯកោ
មគ្គដោ សីតេន កម្មមាណោ តំ បទេសំ អគមាសិ។ សិទ្ធិលោ តំ ទិស្វា
គាថមាហា -

“មនុស្សស្សេវ តេ សីសំ, ហត្ថចាទា ច វាទរ;
អថ កេន នុ វណ្ណាន, អគារំ តេ នវិជ្ជតី” តិ។ (ជា. ១.៤.៨១);

មគ្គដោ “កិញ្ចាបិ មេ ហត្ថចាទា អត្ថិ, យាយ បន បញ្ញាយ វិចារេត្វា អគារំ
ករេយ្យំ, សា មេ បញ្ញា នត្ថី” តិ ចិន្តេត្វា តមត្ថំ វិញ្ញាបេតុកាមោ ឥមំ គាថមាហា
-

“មនុស្សស្សេវ មេ សីសំ, ហត្ថចាទា ច សិទ្ធិល;
យាហុ សេដ្ឋា មនុស្សេសុ, សា មេ បញ្ញា នវិជ្ជតី” តិ។ (ជា. ១.៤.៨២);

អថ នំ “ឯវុបស្ស តវ កថំ យរាវាសោ ឥដ្ឋិស្សតី” តិ គរហន្តោ សិទ្ធិលោ
ឥមំ គាថាទ្វយមាហា -

“អនុវជ្ជិតចិត្តស្ស, លហុចិត្តស្ស ទុត្តិនោ;
និច្ចំ អទ្ធុវសីលស្ស, សុខភារោ នវិជ្ជតិ។

“សោ ករស្ស អានុការំ, វីតិវត្តស្ស សីលិយំ;
សីតវាតបរិត្តាណំ, ករស្ស កុជំ កបី” តិ។ (ជា. ១.៤.៨៣-៨៤);

មក្តាជា “អយំ មំ អនវដ្ឋិតចិត្តំ លហុចិត្តំ មិត្តទុត្តិ អនុវសីលំ ករោតិ,
ឥនានិស្ស មិត្តទុត្តិការំ ទស្សេស្សមី” តិ កុលាវកំ វិទ្ធីសេត្វាវិប្បកិរិ។
សកុណោ តស្មី កុលាវកំ គណ្ណាន្តេ ឯវ ឯកេន បស្សេន និក្ខមិត្វា បលាយិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ - “តទា មក្តាជា
កុដិទ្ធសកភិក្ខុ អហោសិ, សិទ្ធិលសកុណោ កស្សទោ អហោសិ” តិ។ ជាតកំ
សមោធានេត្វា “ឯវំ, ភិក្ខុវេ, ន ឥនានេវ, បុព្វេបិ សោ ឱវាទក្ខណោ កុដ្ឋិត្វា កុដិ
ទ្ធសេសិ, មម បុត្តស្ស កស្សបស្ស ឯវ្យបេន ពាលេន សទ្ធិ វសនតោ
ឯកកស្សេវ និវាសោ សេយ្យោ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៦១.

“ចរញោ នាធិគច្ឆេយ្យ, សេយ្យំ សទិសមត្តនោ;
ឯកចរិយំ ទទ្ធាំ កយិរា, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា” តិ។

តត្ថ ចរន្តិ ភិយាបថចារំ អគ្គហេត្វា មនសាចារោ វេទិតញោ,
កល្យាណមិត្តំ បរិយេសន្តោតិ អត្តោ។ សេយ្យំ សទិសមត្តនោតិ អត្តនោ
សីលសមាធិបញ្ញាកុណាហិ អធិកតំ វា សទិសំ វា នលកេយ្យ ចេ។
ឯកចរិយន្តិ ឯតេសុ ហិ សេយ្យំ លកមាណោ សីលាធិហិ វឡតិ, សទិសំ
លកមាណោ ន បរិហាយតិ, ហីនេន បន សទ្ធិ ឯកតោ វសន្តោ ឯកតោ
សំភោគបរិភោគំ ករោន្តោ សីលាធិហិ បរិហាយតិ។ តេន វុត្តំ - “ឯវ្យចោ
បុគ្គលោ ន សេវិតញោ ន ភជិតញោ ន បយិរុចាសិតញោ អញ្ញាត្រ អនុទ្ធា
អញ្ញាត្រ អនុកម្មា” តិ (បុ. ប. ១២១; អ. និ. ៣.២៦)។ តស្មា សចេ ការុញ្ញំ បដិច្ច
“អយំ មំ និស្សាយ សីលាធិហិ វឡិត្វា” តិ តម្លា បុគ្គលា កិត្វា អបច្ឆាសីសន្តោ
តំ សង្កណ្ឌិតុំ សក្កោតិ, ឥច្ឆេតំ កុសលំ។ នោ ចេ សក្កោតិ, ឯកចរិយំ ទទ្ធាំ
កយិរា ឯកិការមេវ ចិរំ កត្វា សត្តភិយាបថេសុ ឯកកោវ វិហរេយ្យ។ កំ

ការណា? នត្តិ ពាលេ សហាយតាតិ សហាយតា នាម ចូឡសីលំ មជ្ឈិមសីលំ
មហាសីលំ ធន កថាវត្ថុនិ តេរស ធុតឌ្គគុណាវិបស្សនាគុណា ចត្តារោ មគ្គា
ចត្តារិ ដលានិ តិស្សោវិជ្ជា ធម៌ អភិញ្ញា។ អយំ សហាយតាគុណោ ពាលំ
និស្សាយ នត្តិ តិ។

ទេសនាវសានេ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិដលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ
សោតាបត្តិដលានីនិ ចាបុណ្ណិសុ, ទេសនា មហាជនស្ស សាត្តិកា អហោសីតិ។

មហាកស្សបត្ថេរសទ្ធិវិហារិកវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. អានន្ទសេដ្ឋីវត្ថុ

បុត្តា មត្តិ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ អានន្ទសេដ្ឋី អារព្ព
កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ អានន្ទសេដ្ឋី នាម ចត្តាលីសកោដិវិភវោ មហាមច្ឆរី
អហោសិ។ សោ អនុឡមាសំ ញាតកេ សន្និចាតេត្វា បុត្តំ មូលសិរី នាម តិសុ
វេលាសុ ឯវំ ឱវទតិ - “ឥទំ ចត្តាលីសកោដិធនំ ‘ពហូ’” តិ មា សញ្ញំ កិវ, វិជ្ជមានំ
ធនំ ន ធាតត្ថំ, នវំ ធនំ ឧប្បាទេតត្ថំ។ ឯកេកម្មិ ហិ កហាបណំ វយំ ករោន្តស្ស
បន ជីយតេវ។ តស្មា -

“អញ្ញេនានំ ខយំ ទិស្វា, ឧបចិកានញ្ច អាចយំ;
មជ្ជនញ្ច សមាហារំ, បណ្ឌិតោ យរមាវសេ” តិ។

សោ អបវេន សមយេន អត្ថនោ បញ្ច មហានិធិយោ បុត្តស្ស អនាចិក្ខិត្វា
ធននិស្សិតោ មច្ឆេរមលមលីនោ កាលំ កត្វា តស្សេវ នករស្ស ឯកស្មី
ធូរតាមកេ ចណ្ណាលានំ កុលសហស្សំ បដិវសតិ។ តត្ថេកិស្សា ចណ្ណាលិយា

កុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ រាជា តស្ស កាលកិរិយំ សុត្វា បុត្តមស្ស មូលសិរី
បក្កោសាបេត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានេ វេបេសិ។ តម្បី ចណ្ណាលកុលសហស្សំ ឯកតោរ
ភតិយា កម្មំ កត្វា ជីវមាណំ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណាតោ បដ្ឋាយ នេវ ភតិ
លភតិ, ន យាបនមត្តតោ បរំ ភត្តបិណ្ឌាម្បី។ តេ “មយំ ឯតវហិ កម្មំ ករោន្តាបិ
បិណ្ឌាភត្តម្បី នលភាម, អម្ពាភំ អន្តវេ កាឡ កណ្ហិយា ភវិតព្ភ”ន្តិ ទ្វេ
កោដ្ឋាសា ហុត្វា យាវ តស្ស មាតាបិតារោវិសុំ ហោន្តិ, តាវ វិភជិត្វា “ឥមស្មី
កុលេ កាឡ កណ្ហិ ឧប្បន្នា”តិ តស្ស មាតវំ នីហរីសុ។

សាបិ យាវស្សា សោ កុដ្ឋិគតោ, តាវ យាបនមត្តម្បី កិច្ចេនលភិត្វា បុត្តំ
វិជាយិ។ តស្ស ហត្ថា ច ចាទា ច អក្ខិនិ ច កណ្ហា ច ឆាសា ច មុខញ្ច យថាថានេ
ន អហេសុំ។ សោ ឯវេបេន អន្តវេកល្លេន សមន្នាគតោ បំសុបិសាចកោវិយ
អតិវិទោ អហោសិ។ ឯវំ សន្តេបិ តំ មាតា ន បរិច្ចជិ។ កុដ្ឋិយំ វសិតបុត្តស្មីញ្ច
សិនេហោ ពលវា ហោតិ។ សា តំ កិច្ចេន ចោសយមាតា តំ អាទាយ គតទិវសេ
កិត្វា អលភិត្វា គេហោ កត្វា សយមេវ គតទិវសេ ភតិ លភតិ។ អថ នំ
បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជីវិតុំ សមត្តកាលេ សា កថាលកំ ហត្ថេ វេបេត្វា, “តាត,
មយំ តំ និស្សាយ មហាទុក្ខំ បត្តា, ឥនាទិន សក្កោមិ តំ ចោសេតុំ, ឥមស្មី នគរេ
កបណាទិកាទិនំ បដិយត្តភត្តានិ អត្ថិ, តត្ថ ភិត្វាយ ចរិត្វា ជីវាហិ”តិ តំ
វិស្សន្នេសិ។ សោ យវបដិចាជិយា ចរន្តោ អានន្តសេដ្ឋិកាលេ និវុត្តដ្ឋានំ កត្វា
ជាតិស្សរោ ហុត្វា អត្តនោ គេហំ ចារិសិ។ តិសុ បន ធូរកោដ្ឋកេសុ ន កោចិ
សល្លក្ខេសិ។ ចតុត្ថ ធូរកោដ្ឋកេ មូលសិរិសេដ្ឋិនោ បុត្តកា ទិស្វា
ឧត្តិគ្គហនយា បរោទីសុ។ អថ នំ សេដ្ឋិបុរិសា “និក្ខម កាឡ កណ្ហិ”តិ ចោបេត្វា
នីហរីត្វា សង្ការដ្ឋានេ ឱបីសុ។ សត្វា អានន្តត្ថវេន បច្ឆាសមណោន បិណ្ឌាយ
ចរន្តោ តំ ហំនំ បត្តោ ថេវំ ឱលោកេត្វា តេន បុដ្ឋោ តំ បវត្តិ អាចិក្ខិ។ ថេរោ
មូលសិរី បក្កោសាបេសិ។ អថ មហាជនកាយោ សន្និបតិ។ សត្វា មូលសិរី

អាមន្តត្វា “ជាឆាសិ ឯត” ឆ្លើយ បុត្តត្វា “ន ជាឆាមី” តិ វុត្ថេ, “បិតា តេ
អាណន្តសេដ្ឋី” តិ វុត្ថា អសន្តបាត្ថំ “អាណន្តសេដ្ឋី បុត្តស្ស តេ បញ្ចា មហានិធិយោ
អាចិត្តាហី” តិ អាចិត្តាបេត្វា សន្តបាបេសិ។ សោ សត្តារំ សរណំ អគមាសិ។
តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

៦២.

“បុត្តា មត្តិ ធនម្ពត្តិ, ឥតិ ពាលោ វិហញ្ញតិ;

អត្តា ហិ អត្តនោ នត្តិ, កុតោ បុត្តា កុតោ ធន” ឆ្លើយ

តស្សត្ថោ - បុត្តា មេ អត្តិ, ធនំ មេ អត្តិ, ឥតិ ពាលោ បុត្តតណ្ហាយ ចេវ
ធនតណ្ហាយ ច ហញ្ញតិ វិហញ្ញតិ ទុក្ខយតិ, “បុត្តា មេ នស្សីស្ស” តិ វិហញ្ញតិ,
“នស្សីន្ត” តិ វិហញ្ញតិ, “នស្សីស្សន្ត” តិ វិហញ្ញតិ។ ធនេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ
ធម្មាការេហិ វិហញ្ញតិ។ “បុត្តេ ចោសេស្សមី” តិ វត្តិញ្ចា ទិវា ច
ថលជលបថាធិសុ នាធម្មការតោ វាយមន្តោបិ វិហញ្ញតិ, “ធនំ
ឧប្បាទេស្សមី” តិ កសិវាលិដ្ឋាធិនិ ករោន្តោបិ វិហញ្ញតេវ។ ឯវំ វិហញ្ញស្ស ច
អត្តា ហិ អត្តនោ នត្តិ តេន វិយាតេន ទុក្ខំ អត្តានំ សុខំ កាតុំ
អសក្កាន្តស្ស បវត្តិយម្បិស្ស អត្តា ហិ អត្តនោ នត្តិ, មរណាមញ្ចេ និបន្នស្ស
មារណាន្តិកាហិ វេទនាហិ អគ្គិជាលាហិ វិយ បរិឡាមាណស្ស ជិដ្ឋមាណេសុ
សន្ធិពន្ធនេសុ, ភិដ្ឋមាណេសុ អដ្ឋិសដ្ឋ្យាជេសុ និមិលេត្វា បរលោកំ ឧម្ពិលេត្វា
ឥធលោកំ បស្សន្តស្សបិ ទិវសេ ទិវសេ ទិក្ខុត្តំ ម្ហាបេត្វា តិក្ខុត្តំ ភោជេត្វា
គន្ធមាលាធិហិ អលង្ករិត្វា យាវជីវំ ចោសិតោបិ សហាយភាវេន
ទុក្ខបរិត្តាណំ កាតុំ អសមត្ថតាយ អត្តា ហិ អត្តនោ នត្តិ។ កុតោ បុត្តា កុតោ
ធនំ បុត្តា វា ធនំ វា តស្មី សមយេ កិមេវ ករិស្សន្តិ, អាណន្តសេដ្ឋីនោបិ កស្សបិ
កិញ្ចិ អទត្វា បុត្តស្សត្ថាយ ធនំ សណ្ឋាបេត្វា បុត្តេ វា មរណាមញ្ចេ និបន្នស្ស,

ឥតនាទី វា ឥមំ ទុក្ខំ បត្តស្ស កុតោ បុត្តា កុតោ ជនំ។ បុត្តា វា ជនំ វា តស្មី
សមយេ កី ទុក្ខំ ហរីសុ, កី វា សុខំ ឧប្បាទយីសូតិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្តិកា អហោសីតិ។

អានន្ទសេដ្ឋីវត្ថុ តតិយំ។

៤. គណ្ឌីភេទកថាវត្ថុ

យោ ពាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ គណ្ឌីភេទកថាវ
អារត្ថ កថេសិ។

តេ កិវ ទ្វេ សហាយកា ធម្មស្សវនត្ថាយ គច្ឆន្តេន មហាជនេន សទ្ធិ
ជេតវនំ គន្ធា ឯកោ ធម្មកថំ អស្សោសិ, ឯកោ អត្តនោ គយ្ហបកំ ឱលោកេសិ។
តេសុ ឯកោ ធម្មំ សុណាមាណោ សោតាបត្តិជលំ ចាបុណិ, ឥតរោ ឯកស្ស
ទុស្សន្តេ ពទ្ធិំ បញ្ចមាសកមត្តំ លភិ។ តស្ស តំ គេហោ ចាកកត្តំ ជាតំ, ឥតរស្ស
គេហោ ន បច្ចតិ។ អថ នំ សហាយកា ចារោ អត្តនោ ភិយាយ សទ្ធិ
ឧប្បណ្ណាយមាណោ “ត្វំ អតិបណ្ឌិតតាយ អត្តនោ គេហោ ចាកកត្តមូលម្បី ន
និច្ឆាទេសី” តិ អាហា។ ឥតរោ បន “ពាលភាវេនេវ វតាយំ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវំ
មញ្ញតី” តិ តំ បវត្តី សត្តុ អាហោចេតុំ ញាតិហិ សទ្ធិ ជេតវនំ គន្ធា អាហោចេសិ។
សត្តា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៦៣.

“យោ ពាលោ មញ្ញតិ ពាល្យំ, បណ្ឌិតោ វាបិ តេន សោ;
ពាលោ ច បណ្ឌិតមាជី, ស វេ ‘ពាលោ’ តិ វុច្ចតី” តិ។

តត្ថ យោ ពាលោតិ យោ អនុពាលោ អបណ្ឌិតោ សមាធនោ “ពាលោ អហ”ន្តិ
អត្ថនោ ពាល្យំ ពាលភារំ មញ្ញាតិ ជានាតិ។ តេន សោតិ តេន ការណេន សោ
បុគ្គលោ បណ្ឌិតោ វាបិ ហោតិ បណ្ឌិតសទិសោ វា។ សោ ហិ “ពាលោ អហ”ន្តិ
ជានមាធនោ អញ្ញំ បណ្ឌិតំ ឧបសង្កមន្តោ បយិរុចាសន្តោ តេន បណ្ឌិតភាវត្ថាយ
ឡិវទិយមាធនោ អនុសាសិយមាធនោ តំ ឡិវទំ គណ្ឌិតោ បណ្ឌិតោ វា ហោតិ
បណ្ឌិតតរោ វា។ ស វេ ពាលោតិ យោ ច ពាលោ សមាធនោ “កោ អញ្ញោ មយា
សទិសោ ពហុស្សតោ វា ធម្មកថិកោ វា វិនយធរោ វា ធុត្ថធម្មោ វា អត្ថី”តិ វេ
បណ្ឌិតមាធនី ហោតិ។ សោ អញ្ញំ បណ្ឌិតំ អនុបសង្កមន្តោ អបយិរុចាសន្តោ នេវ
បរិយត្ថី ឧគ្គណ្ហាតិ, ន បដិបត្ថី បូរេតិ, ឯកន្តពាលភាវមេវ ចាបុណាតិ។ សោ
គណ្ឌិតេនកថោរោ វិយ។ តេន វុត្ថំ “ស វេ ‘ពាលោ’តិ វុច្ឆតី”តិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ឥតវស្ស ញាតកេហិ សទ្ធិ មហាជនោ
សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ឌិតិ។

គណ្ឌិតេនកថោវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ឧទាយិត្ថេវត្ថុ

យាវជីវម្បិ ចេ ពាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
ឧទាយិត្ថេវ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ មហាថេរេសុ បដិក្កន្តេសុ ធម្មសកំ គន្ធា ធម្មាសនេ និសីទិ។ អថ នំ
ឯកទិវសំ អាគន្ធកា ភិក្ខុ ទិស្វា “អយំ ពហុស្សតោ មហាថេរោ ភវិស្សតី”តិ
មញ្ញាមាធនា ខន្ធទិបដិសំយុត្តំ បញ្ញំ បុច្ឆិត្វា កិញ្ចំ អជានមាធនំ “កោ ឯសោ,
ពុទ្ធមហិ សទ្ធិ ឯកវិហារេ វេសមាធនោ ខន្ធជាតុអាយតនមត្តម្បិ ន ជានាតី”តិ

គរហិត្វា តំ បវត្តី តថាគតស្ស អាហោចេសុំ។ សត្តា តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

៦៤.

“យាវជីវម្បិ ចេ ពាលោ, បណ្ឌិតំ បយិរុចាសតិ;
ន សោ ធម្មំ វិជានាតិ, ទត្ថិ សូបរសំ យថា” តិ។

តស្សត្ថោ - ពាលោ នាមេស យាវជីវម្បិ បណ្ឌិតំ ឧបសង្កមន្តោ
បយិរុចាសន្តោ “ឥទំ ពុទ្ធវចនំ, ឯត្តកំ ពុទ្ធវចន” ង្គិ ឯវំ បរិយត្តិធម្មំ វា “អយំ
ចារោ, អយំ វិហារោ, អយំ អាចារោ, អយំ កោចារោ, ឥទំ សាវជ្ឈំ, ឥទំ អនវជ្ឈំ, ឥទំ
សេវិតត្ថំ, ឥទំ ន សេវិតត្ថំ, ឥទំ បដិវិជ្ជិតត្ថំ, ឥទំ សច្ចិកាតត្ថ” ង្គិ ឯវំ
បដិបត្តិបដិវេធធម្មំ វា ន ជានាតិ។ យថា កី? ទត្ថិ សូបរសំ យថា តិ។ យថា ហិ
ទត្ថិ យាវ បរិក្ខយា នាធម្មការាយ សូបរិកតិយា សម្បវិវត្តមាណាបិ “ឥទំ
លោណិកំ, ឥទំ អលោណិកំ, ឥទំ តិត្តកំ, ឥទំ ខារិកំ, ឥទំ កដុកំ, ឥទំ អម្ពិលំ,
ឥទំ អនម្ពិលំ, ឥទំ កសាវ” ង្គិ សូបរសំ ន ជានាតិ, ឯវមេវ ពាលោ យាវជីវម្បិ
បណ្ឌិតំ បយិរុចាសមាណោ វុត្តប្បការំ ធម្មំ ន ជានាតីតិ។

ទេសនាវសានេ អាគន្ធកា ភិក្ខុ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចីស្វតិ។

ឧទាយិត្ថេវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. តីសមត្ថចារវេយ្យកភិក្ខុវត្ថុ

មុហុត្ថមបិ ចេវិញ្ញតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ តីសមត្ថ
ចារវេយ្យកេ ភិក្ខុ អារព្ព កថេសិ។

តេសត្តា ភក្តី ភក្តី បរិយេសន្តានំ កប្បាសិកវនសន្តោ បឋមំ ធម្មំ
 ទេសេសិ។ តទា តេ សត្តេ ឯហិភិក្ខុការំ បត្វា ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធា ហុត្វា
 តេរស ធុតជ្ជានិ សមាធាយ វត្តមាធា បុនបិ ទីយស្ស អនុនោ អច្ចយេន សត្តារំ
 ឧបសង្កមិត្វា អនមតគ្គធម្មទេសនំ សុត្វា តស្មីយេវ អាសនេ អរហត្តំ
 ចាបុណ្ណិសុ។ ភិក្ខុ “អហោ វតិមេហិ ភិក្ខុហិ ទិប្បមេវ ធម្មាវិញ្ញាតោ” តិ
 ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុ។ សត្តា តំ សុត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្វេបិ
 ឥមេ តីសមត្តា សហាយ កា ធុត្វា ហុត្វា តុណ្ហិលជាតកេ (ជា. ១.៦.៨៨
 អាទយោ) មហាតុណ្ហិលស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វាបិ ទិប្បមេវ ធម្មំ វិញ្ញាយ បញ្ច
 សីលានិ សមាទិយីសុ, តេ តេនេវ ឧបនិស្សយេន ឯតេហិ និសិទ្ធាសនេយេវ
 អរហត្តំ បត្តា” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

୧୫.

“មុហុត្តមបិ ចេវីញា, បណ្ឌិតំ បយិរុចាសតិ;
 ឱប្បំ ធម្មវិជាណតិ, ជីវា សូបរាសំ យថា”តិ។

តស៊ូត្តោ - វិញ្ញាបណ្ណិតបុរិសោ មុហុត្តមបិ ចេ អញ្ញំ បណ្ឌិតំ
 បយិរុចាសតិ, សោ តស៊ូ សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហោ បរិបុច្ឆន្តោ ទិប្បមេវ បរិយត្តិធម្មំ
 វិជានាតិ។ តតោ កម្មជ្ជានំ កថាបេត្វា បជិបត្តិយំ យដេន្តោ វាយមន្តោ យថា
 នាម អនុបហតជ្ជិវាបសានោ បុរិសោ រសវិជាននត្ថំ ជ្ជិក្កេ វេបេត្វា វេ
 លោណិកាទិភេទំ រសំ វិជានាតិ, វេ បណ្ឌិតោ ទិប្បមេវ លោកុត្តរធម្មម្បិ
 វិជានាតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហុកិក្ខុអវហត្ថចាបុណ្យស្វតិ។

តិសមត្ថចារ្យយុកភិក្ខុវត្ថុ ជន្ម។

៧. សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋវត្ថុ

ចរន្តិពាលា ធុរេន្ទ្រជាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្វា វេជ្ជ្យវនេវិហារន្តោ
សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិ អារព្ភ កថេសិ។ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋវត្ថុ ឧទានេ (ឧទា. ៤៣) អាគតមេវ។

តទា ហិ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិ បរិសបរិយន្តេ និសិន្នោ ភគវតោ ធម្មនេសនំ សុត្វា
សោតាបត្តិដលំ បត្វា អត្តនា បដិលទ្ធកុណំ សត្វ អាហោចតុកាមោ
បរិសមជ្ឈេ ឱកាហិតុំ អវិសហន្តោ មហាជនស្ស សត្វាវំ វន្តិត្វា អនុគន្ធា
និវត្តនកាលេ វិហារំ អគមាសិ។ តស្មី ខណោ សក្កោ ទេវរាជា “អយំ
សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិ អត្តនោ សត្វ សាសនេ បដិលទ្ធកុណំ ចាកជំ កាតុកាមោ” តិ
ញត្វា “វិមំសិស្សមិ ន” ត្ថិ គន្ធា អាកាសេ បិកោវ ឯតទវោច - “សុប្បពុទ្ធ, តុំ
មនុស្សនលិទ្ធោ មនុស្សវរកោ, អហំ តេ អបរិយន្តំ ធនំ ទស្សមិ, ‘ពុទ្ធា ន
ពុទ្ធា, ធម្មា ន ធម្មា, សង្ឃា ន សង្ឃា, អលំ មេ ពុទ្ធន, អលំ មេ ធម្មន, អលំ
មេ សង្ឃនា’ តិ វទេហិ” តិ។ អថ នំ សោ អាហា - “កោសិ ត្វ” ត្ថិ? “អហំ
សក្កោ” តិ។ អន្ធពាល, អហិរិក តុំ មយា សទ្ធិ កថេតុំ ន យុត្តរូចោ, តុំ មំ
“ទុក្កតោ ទលិទ្ធោ កបណោ” តិ វទេសិ, នេវាហំ ទុក្កតោ, ន ទលិទ្ធោ, សុខប្បត្តោ
អហាមស្មី មហាទូនោ -

“សទ្ធាធនំ សីលធនំ, ហិរិ ឱត្តប្បិយំ ធនំ;
សុតធនញ្ចា ចាកោ ច, បញ្ញា វេ សត្តមំ ធនំ។

“យស្ស ឯតេ ធនា អត្ថិ, ឥត្ថិយា បុរិសស្ស វា;
‘អទលិទ្ធោ’ តិ តំ អាហុ, អមោយំ តស្ស ជីវិត” ត្ថិ។ (អ. និ. ៧.៥-៦) -

ឥមានិ មេ សត្វវិធករិយធនានិ សន្តិ, យេសញ្ចិ ឥមានិ សត្វ ធនានិ សន្តិ, ន តេ
ពុទ្ធហិ វា បច្ឆេកពុទ្ធហិ វា “ទលិទ្ធោ” តិ វុច្ឆន្តិ តិ។ សក្កោ តស្ស កថំ សុត្វា តំ

អន្តរាមគ្គឱហាយ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តំ តំ វេទនបដិវេទនំ អាហារេសិ។ អថ នំ
ភគវា អាហា - “ន ខោ, សក្ក, សក្កា តាធិសានំ សតេនបិ សហស្សេនបិ
សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិ ‘ពុទ្ធា ន ពុទ្ធា’ តិ វា, ‘ធម្មា ន ធម្មា’ តិ វា, ‘សង្ឃោ ន សង្ឃោ’ តិ វា
កថាបេតុ” តិ។ សុប្បពុទ្ធាបិ ខោ កុដ្ឋិ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារា
កតបដិសន្តារោ សម្មាទមាណោ អត្តនា បដិលទ្ធកុណំ អាហារេត្វា
វុដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ អថ នំ អចិរបក្កន្តំ គាវី តុណ្ហាវច្ឆា ជីវិតា វោហារេសិ។

សា កិរ ឯកាយ ក្ខិនិ បុក្កសាតិកុលបុត្តំ, ពាហិយំ ធារុបិយំ,
តម្កធាបិកោរយាតកំ, សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិន្តិ ឥមេសំ ចតុន្នំ ជនានំ អនេកសតេ
អត្តភាវេ គាវី ហុត្វា ជីវិតា វោហារេសិ។ តេ កិរ អតីតេ ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា
ហុត្វា ឯកំ នគរសោភិនី គណិកំ ឧយ្យានំ នេត្វា ទិវសំ សម្បត្តិ អនុភវិត្វា
សាយន្តសមយេ ឯវំ សម្មន្តយីសុ - “ឥមស្មី ហ្មានេ អញ្ញោ នត្ថិ, ឥមិស្សា អម្ពេហិ
ទិន្នំ កហាបណាសហស្សញ្ច សព្ពញ្ច បសាធនភណ្ឌំ គហេត្វា ឥមំ មារេត្វា
គច្ឆាមា” តិ។ សា តេសំ កថំ សុត្វា “ឥមេ និល្លដ្ឋា, មយា សទ្ធិ អភិរមិត្វា ឥធានិ
មំ មារេតុកាមា, ជាទិស្សមិ នេសំ កត្តព្ពយុត្តក” តិ។ តេហិ មារិយមាណា “អហំ
យក្ខិនិ ហុត្វា យថា មំ ឯតេ មារេន្តិ, ឯវមេវ តេ មារេតុំ សមត្ថា ភវេយ្យ” តិ
បត្តនំ អកាសិ។ តស្ស និស្សន្ទេន ឥមេ មារេសិ។ សម្ពហុលាភិក្ខុ តស្ស
កាលកិរិយំ ភគវតោ អាហារេត្វា “តស្ស កា គតិ, កេន ច ការណោន
កុដ្ឋិការំ បត្តោ” តិ បុច្ឆីសុ។ សត្តា សោតាបត្តិដលំ បត្វា តស្ស តាវតីសភវនេ
ឧប្បន្នការញ្ច តគរសិខិបច្ឆេកពុទ្ធិ ទិស្វា និដ្ឋភិត្វា អបសព្វំ កត្វា ទិយរត្តំ
និរយេ បច្ឆិត្វា វិចាការសេសេន ឥធានិ កុដ្ឋិការប្បត្តិញ្ច ព្យាករិត្វា, “ភិក្ខុវេ,
ឥមេ សត្តា អត្តនាវ អត្តនោ កដុករិចាកកម្ពំ ករោន្តាវិចរន្តិ” តិ វត្វា អនុសន្និ
យដេត្វា ឧត្តរិ ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៦៦.

“ចរន្តិ ពាលា ធុម្មេធា, អមិត្តេនេវ អត្តនា;
ករោន្តា ចាបកំ កម្មំ, យំ ហោតិ កដុកប្បល”ន្តិ។

តត្ថ ចរន្តិ ចត្វាហិ វិយាបថេហិ អកុសលមេវ ករោន្តាវិចរន្តិ។ ពាលាតិ
ឥធលោកត្ថញ្ច បរលោកត្ថញ្ច អជានន្តា ឥធពាលា នាម។ ធុម្មេធាតិ
ធុប្បញ្ញា។ អមិត្តេនេវ អត្តនាតិ អត្តនា អមិត្តភូតេនវិយ វេរីនា ហុត្វា។
កដុកប្បលន្តិ តិខិណ្ឌជលំ ធុក្ខជលន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋវត្ថុ សត្តមំ។

៨. កស្សកវត្ថុ

នតំ កម្មំ កតំ សាធូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហរន្តោ ឯកំ
កស្សកំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ សាវត្ថិតោ អវិទូរេ ឯកំ ខេត្តំ កសតិ។ ចោរា ឧទកនិទ្ទមនេន នគរំ
បរិសិត្វា ឯកស្មី អឡុកុលេ ឧមន្តំ ភិទ្ធិត្វា ពហុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ គហេត្វា
ឧទកនិទ្ទមនេនេវ និក្ខមីសុ។ ឯកោ ចោរោ តេ វញ្ជេត្វា ឯកំ សហស្សត្ថវិកំ
ឡិវង្គិកាយ កត្វា តំ ខេត្តំ គន្ធា តេហិ សន្និទ្ធិភណ្ណំ ភាជេត្វា អាធាយ គច្ឆន្តោ
ឡិវង្គិកតោ បតមានំ សហស្សត្ថវិកំ ន សល្លក្ខេសិ។ តំ ធិវសំ សត្តា
បច្ឆសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ កស្សកំ អត្តនោ ញ្ញាណជាលស្ស
អន្តោបរិជ្ជំ ធិស្វា “កី នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ឧបធារយមា នោ ឥទំ អទ្ទស - “អយំ
កស្សកោ ចាតោវ កសិវតំ គមិស្សតិ, ភណ្ណាសាមិកា ចោរានំ អនុបទំ គន្ធា

ឡើយក្រោយ បតមានំសហស្សត្រីកំ ធិស្វា ឯតំ គណ្ណាស្សន្តិ, មំ ឋបេត្វា តស្ស
អញ្ញោ សក្ខី នាម ន ភវិស្សតិ, សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបនិស្សយោបិស្ស អត្ថិ,
តត្ថ មយា គន្ធុ វដ្តតី" តិ។ សោបិ កស្សកោ ចាតោវ កសិភុំ គតោ។ សត្តា
អាណន្តត្រេន បច្ឆាសមណោន តត្ថ អគមាសិ។ កស្សកោ សត្តាវ ធិស្វា គន្ធា
ភគវន្តំ វដ្តិត្វា បុន កសិភុំ អារភិ។ សត្តា តេន សទ្ធិ កិញ្ចិ អវត្វាវ
សហស្សត្រីកាយ បតិភជ្ជានំ គន្ធា តំ ធិស្វា អាណន្តត្រេវ អាហា - "បស្ស, អាណន្ត,
អាសីវិសោ" តិ។ "បស្សមិ, ភន្តេ, យោវិសោ" តិ។

កស្សកោ តំ កថំ សុត្វា "មម វេលាយ វា អវេលាយ វា វិចរណាជ្ជានមេតំ,
អាសីវិសោ កិរេត្ត អត្ថិ" តិ ចិន្តិត្វា សត្វិ ឯត្ថកំ វត្វា បក្កន្តេ "មាវេស្សមិ ន" ត្ថិ
បតោទលដ្ឋិ អាទាយ គតោ សហស្សគណ្ណិកំ ធិស្វា "ឥមំ សន្ធាយ សត្តារា
កថិតំ ភវិស្សតិ" តិ តំ អាទាយ និវត្តោ, អព្យត្តតាយ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា បំសុនា
បដិច្ឆាទេត្វា បុន កសិភុំ អារភិ។ មនុស្សា ច វិភាតាយ វត្តិយា គេហោ ចោវេហិ
កតកម្មំ ធិស្វា បទានុបទំ គច្ឆន្តា តំ ខេត្តំ គន្ធា តត្ថ ចោវេហិ ភណ្ឌាស្ស
ភាជិតជ្ជានំ ធិស្វា កស្សកស្ស បទវលញ្ញំ អទ្ទសំសុ។ តេ តស្ស បទានុសារេន
គន្ធា ជីវិកាយ ឋបិតជ្ជានំ ធិស្វា បំសុវិយុហិត្វា ជីវិកំ អាទាយ "ត្វំ គេហំ
វិលុម្បិត្វា ខេត្តំ កសមា នោវិយ វិចរសី" តិ តន្តេត្វា ចោថេត្វា នេត្វា រញ្ជោ
ទស្សយីសុ។ រាជា តំ បវត្តី សុត្វា តស្ស វដ្តំ អាណាបេសិ។ រាជបុរិសា តំ
បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា កសាហិ តាឡេន្តា អាយាតនំ នយីសុ។ សោ កសាហិ
តាឡិយមា នោ អញ្ញំ កិញ្ចិ អវត្វា "បស្សនន្ត, អាសីវិសោតិ, បស្សមិ ភគវា
យោវិសោ" តិ វនន្តោ គច្ឆតិ។ អថ នំ រាជបុរិសា "ត្វំ សត្ថ ចេវ អាណន្តត្រេស្ស ច
កថំ កថេសិ, កី នាមេត" ត្ថិ បុច្ឆិត្វា - "រាជានំ ទដ្ឋំ លកមា នោ កថេស្សមិ" តិ
វុត្តេ រញ្ជោ សន្តិកំ នេត្វា រញ្ជោ តំ បវត្តី កថយីសុ។ អថ នំ រាជា "កស្មា ឯវំ
កថេសី" តិ បុច្ឆិ។ សោ "នាហំ, ទេវ, ចោរោ" តិ វត្វា កសនត្ថាយ

និក្ខណ្ឌកាលតោ បដ្ឋាយ សព្វំ តំ បវត្តី រញ្ជ្រា អាចិត្តិ។ រាជា តស្ស កថំ សុត្វា
“អយំ ភណ្ណោ លោកេ អគ្គបុគ្គលំ សត្វាវំ សក្ខី អបទិសតិ, ន យុត្តំ ឯតស្ស
នោសំ អាហេបេតុំ, អហមេត្ត កត្តត្ថំ ជានិស្សមី” តិ តំ អាទាយ សាយន្តសមយេ
សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្វាវំ បុច្ឆិ - “ភគវា កច្ចិ តុម្ពេ អានន្តត្ថេវេន សទ្ធិំ ឯតស្ស
កស្សកស្ស កសនដ្ឋានំ គតា” តិ? “អាម, មហារាជា” តិ។ “កី វោ តត្ថ ទិដ្ឋ” តិ?
“សហស្សត្ថវិកា, មហារាជា” តិ។ “ទិស្វា កី អវោចុត្តា” តិ? “ឥទំ នាម,
មហារាជា” តិ។ “ភន្តេ, សចាយំ បុរិសោ តុម្ពាទិសំ អបទិសំ នាករិស្ស, ន ជីវិតំ
អលភិស្ស, តុម្ពេហិ បន កថិតកថំ កថេត្វា តេន ជីវិតំ លទ្ធុ” តិ។ តំ សុត្វា
សត្វា “អាម, មហារាជ, អហម្មិ ឯត្តកមេវ វត្វា គតោ, បណ្ឌិតេន នាម យំ
កម្មំ កត្វា បច្ឆានុតប្បំ ហោតិ, តំ ន កត្តត្ថំ” តិ។ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

២៧.

“ន តំ កម្មំ កតំ សាធុ, យំ កត្វា អនុតប្បតិ;
យស្ស អស្សមុខោ រោទំ, វិចាកំ បដិសេវតី” តិ។

តត្ថ ន តំ កម្មន្តិ យំ និរយាទីសុ និព្វត្តនសមត្ថំ ទុក្ខុទ្រយំ កម្មំ កត្វា
អនុស្សវន្តោ អនុស្សវិតានុស្សវិតក្ខណោ អនុតប្បតិ អនុសោចតិ, តំ កតំ ន
សាធុ ន សុន្ទរំ និវត្តកំ។ យស្ស អស្សមុខោតិ យស្ស អស្សហិ តិន្តមុខោ
រោទន្តោ វិចាកំ អនុភោតីតិ។

ទេសនាវសានេ កស្សកោ ឧបាសកោ សោតាបត្តិជលំ បត្តោ,
សម្មត្តភិក្ខុបិ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

កស្សកវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សុមនមាលាការវត្ថុ

តញ្ចា កម្ពុំ កតំ សាធូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវេនេ វិហារន្តោ សុមនំ
នាម មាលាការំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិវ ទេវេសិកំ ពិម្ពិសារវាជានំ ចាតោវ អជ្ឈហិ សុមនបុប្ផនាឡិហិ
ឧបជ្ឈហន្តោ អជ្ឈ កហាបណេ លភតិ។ អថេកទិវសំ តស្មី បុច្ឆានិ គហេត្វា
នគរំ បរិជ្ជមត្តេ ភគវា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ធឮត្តណ្ណំសិយោ វិស្សន្នេត្វា
មហតា ពុទ្ធានុភាវេន មហតិយា ពុទ្ធលីឡាយ នគរំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។ ភគវា
ហិ ឯកទា ធឮត្តណ្ណំសិយោ ចិវវេន បដិច្ឆាទេត្វា អញ្ញតរោ បិណ្ឌាចាតិកោ វិយ
ចរតិ តីសយោជនមគ្គំ អផ្តុលីមាលស្ស បច្ចុគ្គមនំ គច្ឆន្តោ វិយ, ឯកទា
ធឮត្តណ្ណំសិយោ វិស្សន្នេត្វា កបិលវត្ថុប្បវេសនាទីសុ វិយ។ តស្មីម្មិ ទិវសេ
សរីរេតោ ធឮត្តណ្ណំសិយោ វិស្សន្នេត្វោ មហន្តេន ពុទ្ធានុភាវេន មហតិយា
ពុទ្ធលីឡាយ រាជគហំ ចារិសិ។ មាលាការោ ភគវតោ វតនគ្សិយសទិសំ
អត្តការំ ទិស្វា ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាអសីតានុញ្ញនសរីរសោភគ្គំ
ឱលោកេត្វា បសន្នចិត្តោ “កី នុ ខោ សត្តុ អធិការំ ករោមី” តិ ចិន្តេត្វា អញ្ញំ
អបស្សន្តោ “ឥមេហិ បុប្ផហិ ភគវន្តំ បូជេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា បុន ចិន្តេសិ -
“ឥមាទិ រញ្ជោ និពន្ធំ ឧបជ្ឈានបុច្ឆានិ, រាជា ឥមាទិ អលភន្តោ មំ ពន្លាបេយ្យ វា
យាតាបេយ្យ វា រជ្ជតោ វា បញ្ចាដេយ្យ, កី នុ ខោ ករោមី” តិ? អថស្ស
ឯតទហោសិ “រាជា មំ យាតេតុ វា ពន្លាបេតុ វា រជ្ជតោ បញ្ចាដេតុ វា, សោ ហិ
មញ្ញំ ទទមាទោបិ ឥមស្មី អត្តការេ ជីវិតមត្តំ ជនំ ទទេយ្យ, សត្តុប្បជា បន មេ
អនេកាសុ កប្បកោជីសុ អលំ ហិតាយ ចេវ សុខាយ ចា” តិ អត្តនោ ជីវិតំ
តថាគតស្ស បរិច្ចជិ។

សោ “យាវ មេ បសន្នំ ចិត្តំ ន បតិកុជតិ, តំ តាវនេវ បូជំ ករិស្សមី” តិ
ហដ្ឋតុដ្ឋា ឧទគ្គុទគ្គោ សត្តារំ បូជេសី។ កង់? បឋមំ តាវ ទ្វេវ បុប្ផមុដ្ឋិយោ
តថាគតស្ស ឧបរិ ឱបិ, តា ឧបរិមត្តកេវីតានំ ហុត្វា អដ្ឋសុ។ អបរា ទ្វេ មុដ្ឋិយោ
ឱបិ, តា ឧត្តិណហត្ថបស្សន មាលាបជន្ននេន ឌីតរិត្វា អដ្ឋសុ។ អបរា ទ្វេ
មុដ្ឋិយោ ឱបិ, តា បិដ្ឋបស្សន ឌីតរិត្វា តថេវ អដ្ឋសុ។ អបរា ទ្វេ មុដ្ឋិយោ ឱបិ, តា
វាមហត្ថបស្សន ឌីតរិត្វា តថេវ អដ្ឋសុ។ ឯវំ អដ្ឋនាឡិយោ អដ្ឋ មុដ្ឋិយោ ហុត្វា
ចត្វសុ ថានេសុ តថាគតំ បរិក្ខេបីសុ។ បុរតោ គមនទ្វារមត្តមេវ អហោសិ។
បុច្ឆានំ វណ្ណានិ អន្តោ អហោសុំ, បត្តានិ ពហិមុខានិ។ ភគវា វជតបត្តបរិក្ខេត្តោ
វិយ ហុត្វា ចាយាសិ។ បុច្ឆានិ អចិត្តកានិបិ សចិត្តកំ និស្សយ សចិត្តកានិវិយ
អភិដ្ឋិត្វា អបតិក្វា សត្តារា សទ្ធិយេវ គច្ឆន្តិ, បិតបិតជ្ជានេ តិដ្ឋន្តិ។ សត្ត
សរីរតោ សតសហស្សវិជ្ជុលតាវិយ វំសិយោ និក្ខមីសុ។ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច
ឧត្តិណតោ ច វាមតោ ច សីសមត្តកតោ ច និរន្តរំ និក្ខន្តរំសីសុ ឯកាបិ
សមុខសមុខដ្ឋានេនេវ អបលាយិត្វា សញ្ញាបិ សត្តារំ តិក្ខត្តំ បឧត្តិណំ កត្វា
តរុណាតាលក្ខន្ធប្បមាណា ហុត្វា បុរតោ ឯវំ ជានន្តិ។ សកលនគរំ សម្ពុតិ។
អន្តោនគរេ នវំ កោដិយោ, ពហិនគរេ នវំ កោដិយោតិ អជ្ឈាសសុ កោដិសុ
ឯកាបិ បុរិសោ វា ឥត្ថំ វា ភិក្ខុំ គហេត្វា អនិក្ខន្តោ នាម នត្ថិ។ មហាជនោ
សីហនាធំ នន្តោ ចេលុក្ខេបសហស្សានិ ករោន្តោ សត្ត បុរតោវ គច្ឆតិ។
សត្តាបិ មាលាការស្ស គុណំ ចាកជំ កាតុំ តិការុតប្បមាណោ នគរេ
ភេរិចរណាមគ្គេនេវ អចរិ។ មាលាការស្ស សកលសរីរំ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា
បរិបូរិ។

សោ ថោកញ្ជ្រាវ តថាគតេន សទ្ធិ ចរិត្វា មនោសិលារសេ និមុត្តោវិយ
ពុទ្ធស្មីនំ អន្តោ បរិដ្ឋោ សត្តារំ ថោមេត្វា វន្តិត្វា តុច្ឆបច្ឆិមេវ គហេត្វា គេហំ
អគមាសិ។ អថ នំ ភរិយា បុច្ឆ “កហំ បុច្ឆានិ” តិ? “សត្តា មេ បូជិតោ” តិ។ “រញ្ជោ

ទាន់ ក៏ ក៏ស្ងួត" តិ? "រាជា មំ យាតេតុ វា រដ្ឋតោ វា នីហរតុ, អហំ ជីវិតំ
បរិច្ឆេទិកា សត្តារំ បូជេសី, សត្តបុច្ឆានិ អដ្ឋ មុដ្ឋិយោវ អហេសុំ, ឯវុចា នាម
បូជា ជាតា។ មហាជនោ ឧក្កដ្ឋិសហស្សានិ ករោន្តោ សត្តារា សទ្ធិ ចរតិ, យោ
ឯស មហាជនស្ស ឧក្កដ្ឋិសន្នោ, តស្មី ហនេ ឯសោ" តិ។ អថស្ស ភរិយា
អន្ធពាលតាយ ឯវុចេ ចាជិហារិយេ បសាទំ នាម អជនេត្វា តំ អក្កោសិក្វា
បរិភាសិក្វា "រាជានោ នាម ចណ្ណា, សកី កុទ្ធា ហត្ថចាទានិ ច្នេននេន ពហុម្បិ
អនត្ថំ ករោន្តិ, តយា កតកម្មេន មយ្ហម្បិ អនត្ថោ សិយា" តិ បុត្ត អាទាយ
រាជកុលំ គន្ធា រញ្ញា បក្កោសិក្វា "កី ឯត" តិ បុច្ឆិតា អាហា - "មម សាមិកោ
តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈានបុប្ផេហិ សត្តារំ បូជេត្វា តុច្ឆហត្ថោ យំ អាគន្ធា 'កហំ
បុច្ឆានី' តិ មយា បុដ្ឋោ ឥទំ នាម វនេសិ, អហំ តំ បរិភាសិក្វា 'រាជានោ នាម
ចណ្ណា, សកី កុទ្ធា ហត្ថចាទានិ ច្នេននេន ពហុម្បិ អនត្ថំ ករោន្តិ, តយា
កតកម្មេន មយ្ហម្បិ អនត្ថោ សិយា' តិ តំ ធម្មេត្វា ឥធាគតា, តេន កតំ កម្មំ
សុកតំ វា ហោតុ, ឧក្កដំ វា, តស្សេវេតំ, មយា តស្ស ធម្មិតការំ ជានាហិ,
នេវា" តិ។ រាជា បឋមទស្សនេនេវ សោតាបត្តិជលំ បត្តោ សន្នោ បសន្នោ
អរិយសារកោ ចិន្តេសិ - "អហោ អយំ ឥត្ថី អន្ធពាលា, ឯវុចេ គុណោ បសាទំ ន
ឧប្បាទេសី" តិ។ សោ កុទ្ធាវិយ ហុត្វា, "អម្ព, កី វនេសិ, មយ្ហំ ឧបជ្ឈានបុប្ផេហិ
តេន បូជា កតា" តិ? "អាម, នេវា" តិ។ "ភទ្ទកំ តេ កតំ តំ ធម្មេន្តិយា, មម
បុប្ផេហិ បូជាការស្ស អហំ កត្តត្ថយុត្តកំ ជានិស្សមី" តិ តំ ឧប្បាទេត្វា
វេតេន សត្ត សន្តិកំ គន្ធា វន្តិត្វា សត្តារា សទ្ធិយេវ វិចរិ។

សត្តា រញ្ញោ ចិត្តប្បសាទំ ព្រាត្វា ភេរិចរណាវីចិយា នគរំ ចរិត្វា រញ្ញោ
យរទ្ធារំ អគមាសិ។ រាជា បត្តំ គហេត្វា សត្តារំ គេហំ បវេសេតុកាមោ
អហោសិ។ សត្តា បន រាជផ្គុំណាយេវ និសីទនាការំ ទស្សេសិ។ រាជា តំ ព្រាត្វា

“ស៊ីយំ មណ្ឌបំ ករោថា” តិ តទ្ធិណញ្ញោ មណ្ឌបំ កាវាបេសិ។ និសីទិ សត្តា សទ្ធិ
ភិក្ខុសង្ឃន។ កស្មា បន សត្តា រាជគេហំ ន ចារិសិ?

ឯ កិរស្ស អហោសិ - “សចាហំ អន្តោ បរិសិទ្ធា និសីទេយ្យំ, មហាជនោ មំ
ទដ្ឋំ នលកេយ្យ, មាលាការស្ស គុណោ ចាកដោ ន ភវេយ្យ, រាជង្គណោ បន មំ
និសីទំ មហាជនោ ទដ្ឋំ លភិស្សតិ, មាលាការស្ស គុណោ ចាកដោ
ភវិស្សតិ” តិ។ គុណវន្តានញ្ចំ គុណំ ពុទ្ធា ឯ ចាកដំ កាតុំ សក្កោន្តិ,
អវសេសជនោ គុណវន្តានំ គុណំ កថេន្តោ មច្ឆរាយតិ។ ចត្តារោ បុប្ផបដា
ចតុទ្ធិសំ អដ្ឋសុ។ មហាជនោ សត្តារំ បរិវារេសិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ
បណ្ឌិតេនាហារេន បរិវារេសិ។ សត្តា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ កត្វា
បុរិមនយេនេវ ចត្វាហិ បុប្ផបដេហិ បរិក្ខិត្តោ សីហនាទំ ននន្តោ មហាជនេន
បរិវារេតាវិហារំ អគមាសិ។ រាជា សត្តារំ អនុគន្ធា និវត្តោ មាលាការំ
បក្កោសាបេត្វា “មម អាហារិតបុប្ផេហិ កិច្ចំ កត្វា សត្តារំ បូជេសី” តិ បុច្ឆិ។
មាលាការោ “រាជា មំ ឃាតេតុ វា រដ្ឋតោ វា បញ្ចាជេត្វតិ ជីវិតំ បរិច្ឆេទិត្វា បូជេសី
នេវា” តិ អាហា។ រាជា “ត្វំ មហាបុរិសោ នាមា” តិ វត្វា អដ្ឋហត្ថី ច អស្សេ ច
ធាសេ ច ធាសិយោ ច មហាបសាធនានិ ច អដ្ឋ កហាបណាសហស្សានិ ច
រាជកុលតោ និហរិត្វា សញ្ញាលង្ការប្បជិមណ្ឌិតា អដ្ឋនារិយោ ច អដ្ឋ កាមវរេ
ចាតិ ឥទំ សព្វដ្ឋកំ នាម ធានំ អធាសិ។

អានន្តត្ថោ ចិន្តេសិ - “អដ្ឋ ចាតោវ បដ្ឋាយ សីហនាទសហស្សានិ ចេវ
ចេលុក្ខេបសហស្សានិ ច បវត្តន្តិ, កោ នុខោ មាលាការស្ស វិចាកោ” តិ? សោ
សត្តារំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា អាហា - “អានន្ត, ឥមិនា មាលាការេន អប្បមត្តកំ
កម្មំ កត” តិ មា សល្លក្ខេសិ, អយញ្ចំ មយ្ហំ ជីវិតំ បរិច្ឆេទិត្វា បូជំ អកាសិ។ សោ
ឯ មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា -

“កប្បានំ សតសហស្សំ, ទុគ្គតី ន គមិស្សតិ;
បុត្វា ទេវមនុស្សេសុ, ជលំ ឯតស្ស កម្មនោ;
បច្ឆា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ, សុមនោ នាម ភវិស្សតី” តិ។ -

អាហា។ សត្តុ បនវិហារំ គន្ធា គន្ធកុដិបរិសនកាលេ តានិ បុច្ឆានិ ទ្វារកោដ្ឋកេ
បតីសុ។ សាយន្តសមយេ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កេនំ សមុជ្ឈាបេសុំ - “អហោ
អច្ឆរិយំ មាលាការស្ស កម្ពំ, ធរមានកពុទ្ធស្ស ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា បុប្ផបូជំ កត្វា
តម្ពុណាញោ សព្វជ្ជកំ នាម លភតី” តិ។ សត្តា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា តិណ្ណំ
គមនានំ អញ្ញាតវេន គមនេន ធម្មសកំ គន្ធា ពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា “កាយ ទុត្ត,
ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “អាម,
ភិក្ខុវេ, យស្ស កម្មស្ស កតត្តា បច្ឆានុតប្បំ ន ហោតិ,
អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណោ សោមនស្សមេវ ឧប្បជ្ឈតិ, វេរុបំ កម្ពំ
កត្តត្ថមេវា” តិ អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៦៨.

“តញ្ចា កម្ពំ កតំ សាធ្ម, យំ កត្វា នានុតប្បតិ;
យស្ស បតីតោ សុមនោ, វិចាកំ បជិសេវតី” តិ។

តត្ថ យំ កត្វាតិ យំ ទេវមនុស្សសម្បត្តិនញ្ចោ និព្វានសម្បត្តិយា ច
និព្វត្តនសមត្ថំ សុខុទ្រយំ កម្ពំ កត្វា នានុតប្បតិ, អថ ខោ ទិដ្ឋធម្មេយេវ
អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណោយេវ បីតិវេគេន បតីតោ សោមនស្សវេគេន ច
សុមនោ ហុត្វា អាយតី បីតិសោមនស្សជាតោ ហុត្វា វិចាកំ បជិសេវតិ, តំ
កម្ពំ កតំ សាធ្ម ភទ្កកន្តិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសីតិ។

សុមនមាលាការវត្ថុ នវមំ។

១០. ឧប្បលវណ្ណាត្រូវវត្ថុ

មធ្យោ មញ្ញាតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឧប្បលវណ្ណាត្រូវ
អារត្ត កថេសិ។

សា កិវ បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស ចាទមូលេ បត្តនំ បដ្ឋបេត្វា កប្បសតសហស្សំ
បុញ្ញានិ កុរុមាណា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសារន្តី ឥមស្មី ពុទ្ធប្បាទេ
ទេវលោកតោ ចរិត្វា សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិកុលេ បដិសន្ធិ គណ្ហិ។
នីលុប្បលគព្ពសមាធិវណ្ណតាយ ចស្ស ឧប្បលវណ្ណាត្រូវ នាមំ អកំសុ។
អថស្ស វយប្បត្តកាលេ សកលជម្ពុជីបេ រាជាណោ ច សេដ្ឋិនោ ច សេដ្ឋិស្ស
សន្តិកំ សាសនំ បហិណ្ឌីសុ - “ជីតវំ អម្ពាភំ ទេត្វ” តិ។ អបហិណ្ឌោ នាម
នាហោសិ។ តតោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ - “អហំ សព្ពេសំ មនំ គហេតុំ ន សក្ខិស្សមិ,
ឧចាយំ បនេកំ ករិស្សមិ” តិ ជីតវំ បក្កោសាបេត្វា, “អម្ព, បព្ពជិតុំ
សក្ខិស្សសី” តិ អាហា។ តស្ស បច្ឆិមភវិកត្តា តំ វចនំ សីសេ អាសិត្តំ
សតចាកតេលំ វិយ អហោសិ។ តស្មា បិតវំ “បព្ពជិស្សមិ, តាតា” តិ អាហា។
សោ តស្ស មហន្តំ សក្ការំ កត្វា ភិក្ខុនិឧបស្សយំ នេត្វា បញ្ចាជេសិ។ តស្ស
អចិរបព្ពជិតាយ ឯវ ឧចោសថាតារេ កាលវារោ ចាបុណិ។ សា ធីបំ ជាលេត្វា
ឧចោសថាការំ សម្មន្តិក្វា ធិបសិខាយ និមិត្តំ គណ្ហិក្វា បិតាវ បុនប្បនំ
ឱលោកយមាណា តេជោកសិណារម្មណំ លានំ និព្ពេត្តត្វា តមេវ ចាទកំ កត្វា
អរហត្តំ ចាបុណិ សន្ធិ បដិសម្ពិទាហិ ចេវ អភិញ្ញាហិ ច។

សា អបរេន សមយេន ជនបទចារិកំ ចរិត្វា បច្ចាគន្ធា អន្ទរំ ចារិសិ។
តទា ភិក្ខុនិំ អរញ្ញាវាសោ អប្បជិត្តត្តោ ហោតិ។ អថស្ស តត្ថ កុដិកំ កត្វា
មញ្ញកំ បញ្ញាបេត្វា សាលិយា បរិក្ខិបីសុ។ សា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌរាយ បរិសិត្វា
និក្ខមិ។ មាតុលបុត្តោ បនស្ស ទន្ធមាលាវោ នាម គិហិកាលតោ បដ្ឋាយ
បដិពទ្ធិត្តោ។ សោ តស្ស អាគតភារំ សុត្វា ថេរិយា អាគមនតោ បុរេតរមេវ
អន្ទរំ គន្ធា តំ កុដិកំ បរិសិត្វា ហេដ្ឋាមញ្ញកេ និលីនោ ថេរិយា អាគន្ធា កុដិកំ
បរិសិត្វា ទ្វារំ បិដាយ មញ្ញកេ និសិន្នមត្តាយ ពហិ អាតបតោ អាគតត្តា
ចក្កបថេ អន្ធការេ អរិគតេយេវ ហេដ្ឋាមញ្ញកតោ និក្ខមិត្វា មញ្ញកំ អភិរុយ្ហ
“មា នស្សិ ពាល, មា នស្សិ ពាលា” តិ ថេរិយា វារិយមាណោយេវ អភិភវិត្វា
អត្តនា បត្តិតកម្មំ កត្វា ចាយាសិ។ អថស្ស អគុណំ ធារេតុំ អសក្កោន្តិរិយ
មហាបថី ទ្វេតា ភិក្ខុនិំ សោ បថី បរិដ្ឋោ គន្ធា មហាអវិច្ឆិ ឯវ និព្ពត្តិ។ ថេរិបិ
តមត្ថំ ភិក្ខុនិំ អាហោចសិ។ ភិក្ខុនិយោ ភិក្ខុនំ ឯតមត្ថំ អាហោចសុំ។ ភិក្ខុ
ភគវតោ អាហោចយីសុ។ តំ សុត្វា សត្តា ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុភិក្ខុនិ
ឧចាសកឧចាសិកាសុ យោ កោចិ ពាលោ ចាបកម្មំ ករោន្តោ មជ្ជសក្ខរាធិសុ
កិញ្ចិ ទេវ មជ្ជរសំ ខាធមាណោ បុរិសោ វិយ តុដ្ឋហដ្ឋោ ឧទគ្គុនក្កោ វិយ
ករោតី” តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៦៩.

“មជ្ជវា មញ្ញតិ ពាលោ, យាវ ចាបំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតិ ចាបំ, ពាលោ ទុក្ខំ និគច្ចតី” តិ។

តត្ថ មជ្ជវាតិ ពាលស្ស ហិ ចាបំ អកុសលកម្មំ ករោន្តស្ស តំ កម្មំ មជ្ជវិយ
មជ្ជរសំ វិយ ឥដ្ឋំ កន្តំ មនាបំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ ឥតិ នំ សោ មជ្ជវ មញ្ញតិ។ យាវាតិ
យត្ថកំ កាលំ។ ចាបំ ន បច្ចតីតិ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិចាកំ ន ទេតិ, តាវ

នំ ឯវំ មញ្ញតិ។ យទា ចាតិ យទា បនស្ស ទិដ្ឋជម្ពេ វា វិវិទា កម្មការណា
កយិរមានស្ស, សម្បរាយេ វា និរយាទីសុ មហាទុក្ខំ អនុភវន្តស្ស តំ ចាបំ
បច្ចតិ, អថ សោ ពាលោ ទុក្ខំ និគច្ចតិ វិន្ទតិ បដិលភតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណីសុ។

អបរេន បន សមយេន ធម្មសភាយំ មហាជនោ កដំ សមុដ្ឋាបេសិ
“ទីណាសវាបិ មញ្ញោ កាមសុខំ សាទិយន្តិ, កាមំ សេវន្តិ, កី ន សេវិស្សន្តិ, ន ហិ
ឯតេ កោឡាបរុក្ខា, ន ច វម្មិកា អល្លមំសសរីរាវ, តស្មា ឯតេបិ កាមសុខំ
សាទិយន្តិ, កាមំ សេវន្តិ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតេហិ
កថាយ សន្និសីទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ន, ភិក្ខុវេ, ទីណាសវា
កាមសុខំ សាទិយន្តិ, ន កាមំ សេវន្តិ។ យថា ហិ បទុមបត្តេ បតិទំ ឧទកតិទុ, ន
វិលិម្បតិ, ន សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តត្វា បតតេវ, យថា ច អារក្កេ សាសថោ ន
វិលិម្បតិ, ន សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តត្វា បតតេវ, ឯវំ ទីណាសវស្ស ចិត្តេ ធុរិយាបិ
កាមោ ន វិលិម្បតិ, ន សណ្ឋាតិ” តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
ព្រាហ្មណាវគ្គេ កាថមាហា -

“វារិ ចោក្ខុរបត្តេវ, អារក្កេវ សាសថោ;

យោ ន លិម្បតិ កាមេសុ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណា” ន្តិ។ (ធម. ប. ៤០០);

ឥមិស្សា អត្តោ ព្រាហ្មណាវគ្គេយេវ អារិ ភវិស្សតិ។ សត្តា បន រាជានំ
បសេនទិកោសលំ បក្កោសាបេត្វា, “មហារាជ, ឥមស្មី សាសនេ យថេវ
កុលបុត្តា, ឯវំ កុលដីតរោបិ មហាន្តំ ញាតិគណញ្ច ភោគក្ខន្ធស្វា បហាយ
បព្ពជិត្វា អរញ្ញេ វិហារន្តិ។ តា ឯវំ វិហារមាណា រាគវត្តា ចាបបុគ្គលា
ធិមាធាតិមាណវសេន វិហោបេន្តិបិ, ព្រហ្មចរិយន្តរាយម្បិ ចាបេន្តិ, តស្មា

ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស អន្តោនគរេ វសនជ្ជានំ កាតុំ វដ្តតី"តិ។ រាជា "សាធ្វ"តិ
សម្បជិច្ឆិត្វា នគរស្ស ឯកបស្សេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស វសនជ្ជានំ កាពាបេសិ។ តតោ
បជ្ជាយ ភិក្ខុនិយោ អន្តោកាមយេវ វសន្តីតិ។

ឧប្បលវណ្ណត្ថេវវត្ថុ ទសមំ។

១១. ជម្ពូកត្ថេវវត្ថុ

មាសេ មាសេតិ ឥមំ ជម្ពុទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ ជម្ពូកំ អាជីវកំ
អារព្ភ កថេសិ។

អតីតេ កិវ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ តាមវាសី ឯកោ កុដ្ឋម្ពិកោ
ឯកស្ស ថេរស្ស វិហារំ កត្វា តំ តត្ថ វិហារន្តំ បត្វហិ បច្ឆយេហិ ឧបជ្ជហិ។ ថេរោ
តស្ស គេហោ និពទ្ធំ ភុញ្ញតិ។ អថេកោ ឱណាសវោ ភិក្ខុ ទិវា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ
តស្ស គេហាធូរំ ចាបុណី។ កុដ្ឋម្ពិកោ តំ ទិស្វា តស្ស ភីរិយាបថេ បសន្នោ
គេហំ បវេសេត្វា សក្កច្ចំ បណីតេន ភោជនេន បរិវិសិត្វា, "ភន្តេ, ឥមំ សាជកំ
រជិត្វា និវាសេយ្យថា"តិ មហន្តំ សាជកំ ទត្វា, "ភន្តេ, កេសា វោ ទីយា, តុម្ហាកំ
កេសោរោបនត្តាយ ម្ហាបិ តំ អានេស្សមិ, សយនត្តាយ ច វោ មញ្ចកំ
តាហារេត្វា អាគមិស្សមី"តិ អាហា។ និពទ្ធំ គេហោ ភុញ្ញន្តោ កុល្លបកោ ភិក្ខុ
តំ តស្ស សក្ការំ ទិស្វា ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ, "អយំ តំ មុហុត្ថំ ទិដ្ឋកស្ស
ឯវរូបំ សក្ការំ ករោតិ, និពទ្ធំ គេហោ ភុញ្ញន្តស្ស បន មយ្ហំ ន ករោតី"តិ ចិន្តេត្វា
វិហារំ អគមាសិ។ ឥតរោបិ តេនេវ សទ្ធិំ គន្ធា កុដ្ឋម្ពិកេន ទិន្នសាជកំ រជិត្វា
និវាសេសិ។ កុដ្ឋម្ពិកោបិ ម្ហាបិ តំ អាទាយ គន្ធា ថេរស្ស កេសេ ឱហារាបេត្វា
មញ្ចកំ អត្ថរាបេត្វា, "ភន្តេ, ឥមស្មីយេវ មញ្ចកេ សយថា"តិ វត្វា ទ្វេបិ ថេរេ
ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បក្កាមិ។

នេវាសិកោ តស្ស តំ សក្ការំ កយិរមាណំ អធិវាសេតុំ នាសត្ថិ។ អថស្ស សោ
សាយំ ថេរស្ស និបន្នជ្ជានំ គន្ធា ចតុហាការេហិ ថេរំ អក្កោសិ, “អារុសោ,
អាគន្ធក កុដុម្ពិកស្ស តេ គេហេ ភត្តំ ភុញ្ញនតោ វរតំ មីឡំ ខាទិតុំ,
កុដុម្ពិកេន អានីតន្តាបិតេន កេសោហារាបនតោ វរតំ តាលដ្ឋិកេន កេសេ
លុញ្ញាបេតុំ។ កុដុម្ពិកេន ទិន្នសាជកនិវាសនតោ វរតំ នគ្គេន វិចិតុំ,
កុដុម្ពិកេន អាកតមញ្ចកេន និបជ្ឈនតោ វរតំ ភូមិយំ និបជ្ជិតុំ”ន្តិ។ ថេរោបិ “មា
ឯស ពាលោ មំ និស្សាយ នស្សី”តិ និមន្តនំ អនាទិយិត្វា ចាតោវ ឧដ្ឋាយ
យថាសុខំ អគមាសិ។ នេវាសិកោបិ ចាតោវ វិហារេ កត្តព្ភរត្តំ កត្វា
ភិក្ខាចារវេលាយ “ឥនានិបិ អាគន្ធកោ និទ្ទាយតិ, យណ្ឌិកសទ្ទេន
បពុដ្ឋយ្យ”តិ សញ្ញាយ នឧបិដ្ឋេនេវ យណ្ឌិ បហវិត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។
កុដុម្ពិកោបិ សក្ការំ កត្វា ថេរានំ អាគមនមគ្គំ ឡិលោកេន្តោ នេវាសិកំ ទិស្វា,
“ភន្តេ, ថេរោ កុហិ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ នេវាសិកោ “មា, អារុសោ, កិញ្ចិ អវេ, តុយ្ហំ
កុលុបកោ ហិយ្យេ, តវ និក្ខន្ធវេលាយ ឡិវកំ បរិសិត្វា និទ្ធិ ឡិក្កេន្តោ ចាតោវ
ឧដ្ឋាយ មម វិហារសម្មន្ននសទ្ធម្មិ ចានិយយជបរិភោជនិយយជេសុ
ឧទកសិញ្ញនសទ្ធម្មិ យណ្ឌិកសទ្ធម្មិ ករោន្តស្ស ន ជានាតី”តិ អាហា។
កុដុម្ពិកោ ចិន្តេសិ - “តាទិសាយ វិយាបថសម្មត្តិយា សមន្នាគតស្ស មេ
អយ្យស្ស យាវ ឥមម្ហា កាលា និទ្ទាយនំ នាម នត្ថិ, មំ បន តស្ស សក្ការំ ករោន្តំ
ទិស្វា អទ្ធា ឥមីនា ភន្តេន កិញ្ចិ វុត្តំ ភរិស្សតី”តិ។ សោ អត្ថនោ បណ្ឌិតភារេន
តំ សក្កច្ចំ ភោជេត្វា តស្ស បត្តំ សាធុកំ ជោវិត្វា នានគ្គរសភោជនស្ស បូរេត្វា,
“ភន្តេ, សថ មេ អយ្យំ បស្សេយ្យថ, ឥមមស្ស បិណ្ឌាចាតំ ទទេយ្យថា”តិ
អាហា។

ឥតរោ តំ គហេត្វាវ ចិន្តេសិ - “សថ សោ ឯវរូបំ បិណ្ឌាចាតំ ភុញ្ញិស្សតិ,
ឥមស្មីយេវ ហ្មនេ បលុទ្ធា ភរិស្សតី”តិ អន្តរាមគ្គេ តំ បិណ្ឌាចាតំ ធម្មត្វា

ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ធា តំ តត្ថ ឱលោកេន្តោ ន អន្តស។ អថ នំ ឯត្ថកស្ស
កម្មស្ស កតត្តាវីសតិវស្សសហស្សនិ កតោបិ សមណាធម្មោ វត្តិតុំ
នាសត្តិ។ អាយុបរិយោសានេ បន កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ
មហាទុក្ខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មី ពុទ្ធប្បនេ រាជគហនគរេ ឯកស្មី ពហុន្ទថានេ
កុលយរេ និព្ពត្តិ។ សោ បទសា គមនកាលតោ បដ្ឋាយ នេវ សយនេ សយិតុំ, ន
ភត្តំ ភុញ្ញិតុំ ឥច្ឆតិ, អត្តនោ សរីរវលញ្ញមេវ ខាធិតិ។ “ពាលតាយ អជានន្តោ
ករោតី” តិ តំ ចោសយីសុ។ មហាល្អកកាលេបិ វត្ថំ និវាសេតុំ ន ឥច្ឆតិ, ន ក្លាវ
វិចរតិ, ភូមិយំ សយតិ, អត្តនោ សរីរវលញ្ញមេវ ខាធិតិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ
“នាយំ កុលយរស្ស អនុច្ឆរិកោ, កេវលំ អលជ្ជនកោ អាជីវកានំ ឯស
អនុច្ឆរិកោ” តិ តេសំ សន្តិកំ នេត្វា “ឥមំ ធារកំ បញ្ញាជេថា” តិ អទំសុ។ អថ នំ
តេ បញ្ញាជេសុំ។ បញ្ញាជេន្តា ច បន គលប្បមាលោ អាវាជេ ឋបេត្វា ទិដ្ឋំ
អំសក្ខដានំ ឧបរី បទរាជិ ធឪតេសំ ឧបរិ និសីធឪត្វា តាលជ្ជិខណ្ឌាន កេសេ
លុញ្ញីសុ។ អថ នេ តស្ស មាតាបិតរោ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បក្កមីសុ។

បុនទិវសេ អាជីវកា “ឯហិ, គាមំ បរិសិស្សមា” តិ តំ វទីសុ។ សោ “គច្ឆថ
តុម្ហេ, អហំ ឥធរេវ ភវិស្សមី” តិ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ បុនប្បនំ វត្វា អនិច្ឆមាជំ ឱហាយ
អគមំសុ។ សោបិ តេសំ គតការំ ញាត្វា វច្ឆកុដិយា បទរំ វិវិត្វា ឱរុយ្ហ ឧភោហិ
ហត្ថហិ អាលោបំ អាលោបំ កត្វា ភូមំ ខាធិ។ អាជីវកា តស្ស អន្តោគាមតោ
អាហារំ បហិណ្ឌីសុ។ តម្បិ ន ឥច្ឆិ។ បុនប្បនំ វុច្ឆមាធាបិ “ន មេ ឥមិនា អត្តោ។
លទ្ធោ មេ អាហារោ” តិ អាហា។ “កហំ លទ្ធោ” តិ? “ឥធរេវ លទ្ធោ” តិ។ ឯវំ ទុតិយេ
តតិយេ ចតុត្ថេបិ ទិវសេ តេហិ ពហុម្បិ វុច្ឆមាធា “អហំ ឥធរេវ ភវិស្សមី” តិ
គាមំ គន្ធី ន ឥច្ឆិ។ អាជីវកា “អយំ ទិវសេ ទិវសេ នេវ គាមំ បរិសិស្តុំ ឥច្ឆតិ, ន
អម្ពេហិ បហិតាហារំ អាហារិតុំ ឥច្ឆតិ, ‘ឥធរេវ មេ លទ្ធោ’ តិ វទតិ, កី ទុខោ
ករោតិ, បរិគ្គណ្ឌិស្សម ន” តិ គាមំ បរិសន្តា ឯកំ ទ្វេ ជនេ តស្ស បរិគ្គណ្ឌនត្ថំ

ឡើយ គម្ពីរសុខ តេ បន្ទតោ គន្ធាវិយ ហុត្វា និលីយីសុខ សោចិ តេសំ
គតការំ ព្រាហ្ម បុរិមនយេនេវ វច្ឆកុដិ ឡើយ គូបំ ខាធិ។

ឥតវេ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា អាជីវកានំ អាហោយសីសុខំ តំ សុត្វា អាជីវកា
“អហោ ភារិយំ កម្មំ, សចេ សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា ជាធម្មំ,
‘អាជីវកា គូបំ ខាធិមាណវិចារន្ត’ តិ អម្ពាភំ អភិភ័ត្តិ បកាសេយ្យំ, នាយំ អម្ពាភំ
អនុច្ឆរិកោ” តិ តំ អត្ថនោ សន្តិកា ជីហវីសុខ សោ តេហិ ជីហវីតោ
មហាជនស្ស ឧច្ឆារករណាជ្ជានេ បត្តវតោ ឯកោ បិដ្ឋិចាសាលោ អត្ថិ។ តស្មី
មហន្តំ សោណ្ឌិ, បិដ្ឋិចាសាលា និស្សាយ មហាជនស្ស ឧច្ឆារករណាជ្ជានំ។ សោ
តត្ថ គន្ធាវត្ថិ គូបំ ខាធិត្វា មហាជនស្ស សវីរវលញ្ញនត្ថាយ អាគមនកាលេ
ឯកេន ហត្ថេន ចាសាលាស្ស ឯកំ អន្តំ ឡើយ ឯកំ ចានំ ឧត្តិបិច្ឆា ជណ្ឌកេ
ឋេបេត្វា ឧទ្ធកាតាភិមុខោ មុខំ វិវិច្ឆា តិដ្ឋតិ។ មហាជនោ តំ ទិស្វា ឧបសង្កម្ពិត្វា
វន្តិត្វា, “ភន្តេ, កស្មា អយ្យោ មុខំ វិវិច្ឆា ឋិតោ” តិ បុច្ឆតិ។ “អហំ វាតកក្ខោ,
អញ្ញោ មេ អាហារោ នត្ថិ” តិ។ អថ “កស្មា ឯកំ ចានំ ជណ្ឌកេ កត្វា ឋិតោសិ,
ភន្តេ” តិ? “អហំ ឧត្តតថោ ឃោរតថោ, មយា ជ្ជិហិ ចាទេហិ អក្កន្តា បថី
កម្មតិ, តស្មា ឯកំ ចានំ ឧត្តិបិច្ឆា ជណ្ឌកេ ឋេបេត្វា ឋិតោម្ហិ។ អហញ្ញំ វត្ថិន្ធាំ
ឋិតកោវីតិនាមេមិ, ន និសីទាមិ, ន និបជ្ជាមិ” តិ។ មនុស្សា នាម យេភុយ្យេន
វេនមត្តមេវ សទ្ធិហន្តិ, តស្មា “អហោ អច្ឆរិយំ, ឯវុចាបិ នាម តបស្សិនោ
ហោន្តិ, ន នោ ឯវុចា ទិដ្ឋបុត្តា” តិ យេភុយ្យេន អន្តមគធាសិនោ សង្កម្ពិត្វា
ឧបសង្កម្ពិត្វា មាសេ មាសេ មហន្តំ សក្ការំ អភិហារន្តិ។ សោ “អហំ វាតមេវ
ភក្ខាមិ, ន អញ្ញំ អាហារំ។ អញ្ញោ មេ ខាធាន្តស្ស តថោ នស្សតិ” តិ តេហិ
អភិហជំ ន កិញ្ចី ឥច្ឆតិ។ មនុស្សា “មា នោ, ភន្តេ, នាសេថ, តុម្ពាទិសេន
ឃោរតថេន បរិកោកេ កតេ អម្ពាភំ ជីយវត្ថំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថតិ” តិ
បុនប្បនំ យាចន្តិ។ តស្ស អញ្ញោ អាហារោ ន រុច្ឆតិ។ មហាជនស្ស បន

យាចនាយ បីឡិកោតេហិ អាកតានិ សប្បិដាលីតាធីនិ កុសគ្គេន ជីវ្ហគ្គេ
បេត្វា “គច្ឆេ, អលំ វោ ឯត្តកំ ហិតាយ សុខាយ ចា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ ឯវំ សោ
បញ្ចបញ្ញាស វស្សនិ នគ្គោ គូចំ ខាធន្តោ កេសេ លុញ្ចន្តោ ភូមិយំ សយមាណោ
វីតិនាមេសិ។

ពុទ្ធានម្បិ ខោ បច្ចុសកាលេ លោកវោលោកនំ អវិជហិតមេវ ហោតិ។
តស្មា ឯកទិវសំ ភកវតោ បច្ចុសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តស្ស អយំ
ជម្ពុកាជីវកោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោ បញ្ញាយិ។ សត្តា “កី ទុ ខោ ភវិស្សតី”តិ
អាវុដ្ឋេត្វា តស្ស សហ បដិសម្ពិទាហិ អវហត្តស្ស បនិស្សយំ ទិស្វា “អហំ ឯតំ
អាធិ កត្វា ឯកំ គាថំ ភាសិស្សមិ, គាថាវសានេ ចតុរាសីតិយា
ចាណសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ។ ឥមំ កុលបុត្តំ និស្សាយ
មហាជនោ សោត្តិភាវំ ចាបុណិស្សតី”តិ ព្រាត្វា បុនទិវសេ រាជគហេ បិណ្ឌាយ
ចរិត្វា បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តោ អានន្ទត្ថវំ អាមន្តេសិ - “អានន្ទ, ជម្ពុកាជីវកស្ស
សន្និកំ គមិស្សមី”តិ។ “ភន្តេ, កី តុម្ព្ភេយេវ គមិស្សថា”តិ? “អាម, អហមេវា”តិ
ឯវំ វត្វា សត្តា វឡមាណកច្ឆាយាយ តស្ស សន្និកំ ចាយាសិ។

នេវតា ចិន្ទយីសុ - “សត្តា សាយំ ជម្ពុកាជីវកស្ស សន្និកំ គច្ឆតិ, សោ ច
ជេតុច្ឆេ ឧទ្ធារបស្សវនន្តកជ្ជកិលីដ្ឋេ បិដ្ឋិចាសាលោ វសតិ, នេវំ វស្សបេតុ
វុដ្ឋតី”តិ អត្តនោ អានុភាវេន តំ មុហុត្តំយេវ នេវំ វស្សបេសុំ។ បិដ្ឋិចាសាលោ
សុចិ និម្មលោ អហោសិ។ អថស្ស ឧបរិ បញ្ចវណ្ណំ បុប្ផវស្សំ វស្សបេសុំ។ សត្តា
សាយំ ជម្ពុកាជីវកស្ស សន្និកំ គច្ឆា “ជម្ពុកា”តិ សទ្ធមកាសិ។ ជម្ពុកោ “កោ
ទុ ខោ ឯស, ទុដ្ឋនោ មំ ជម្ពុកវាទេន វុទតី”តិ ចិន្តេត្វា “កោ ឯសោ”តិ អាហា។
“អហំ សមណោ”តិ។ “កី មហាសមណោ”តិ? “អន្ធិ មេ ឯករត្តី ឥធវ វសនដ្ឋានំ
នេហី”តិ។ “នត្ថិ, មហាសមណ, ឥមស្មី ហានេ វសនដ្ឋាន”តិ។ “ជម្ពុក, មា ឯវំ ករិ,

ឯករត្តិ មេ វសនដ្ឋានំ ទេហិ, បព្ពជិតា នាម បព្ពជិតំ បត្តន្តិ, មនុស្សា មនុស្សំ,
បសវោ បសវ"ន្តិ។ "កី បន ត្វំ បព្ពជិតោ"តិ? "អាម, បព្ពជិតោម្ហិ"តិ។ "សចេ ត្វំ
បព្ពជិតោ, កហំ តេ លាពុកំ, កហំ ជូមកជន្មកោ, កហំ យញ្ញសុត្តក"ន្តិ?
"អត្ថតំ មយ្ហំ, វិសុំ វិសុំ បន គហេត្វាវិចរណំ ទុក្ខន្តិ អព្ពន្ធរេនេ គហេត្វា
ចរាមី"តិ។ សោ "ចរិស្សសិ ត្វំ ឯតំ អគ្គណ្ឌិត្វា"តិ កុដ្ឋិ។ អថ នំ សត្តា អាហា -
"ហោតុ, ជម្ពុក, មា កុដ្ឋិ, វសនដ្ឋានំ មេ អាចិត្តា"តិ។ "នត្ថិ, មហាសមណ, ឯតុ
វសនដ្ឋាន"ន្តិ។

សត្តា តស្ស វសនដ្ឋានតោ អវិទូរេ ឯកំ បញ្ចារំ អត្ថិ, តំ និទ្ទិសន្តោ "ឯតស្មី
បញ្ចារេ កោ វសតី"តិ អាហា។ "នត្ថិ កោចិ, មហាសមណា"តិ។ "តេន ហិ ឯតំ
មយ្ហំ ទេហិ"តិ។ "តូញ្ញោ ជាន, មហាសមណា"តិ។ សត្តា បញ្ចារេ និសីទនំ
បញ្ញាបេត្វា និសីទិ។ បឋមយាមេ ចត្តារោ មហារាជានោ ចតុទ្ទិសំ ឯកោភាសំ
ករោន្តា សត្ត ឧបដ្ឋានំ អាគមីសុ។ ជម្ពុកោ ឱភាសំ ទិស្វា "កោ ឱភាសោ
នាមេសោ"តិ ចិន្តេសិ។ មជ្ឈិមយាមេ សក្កោ ទេវរាជា អាគមិ។ ជម្ពុកោ តម្បិ
ទិស្វា "កោ នាមេសោ"តិ ចិន្តេសិ។ បច្ឆិមយាមេ ឯកាយ អង្គុលិយា ឯកំ, ទិហិ
ទ្វេ, ទសហិ ទស ចក្កវាឡានិ ឱភាសេតុំ សមត្ថោ មហាព្រហ្មា សកលំ អរញ្ញំ
ឯកោភាសំ ករោន្តា អាគមិ។ ជម្ពុកោ តម្បិ ទិស្វា "កោ នុ ខោ ឯសោ"តិ
ចិន្តេត្វា ចាតោវ សត្ត សន្តិកំ គន្ធា បដិសន្ធាវំ កត្វា ឯកមន្តំ បិតោ សត្តាវំ បុច្ឆិ
- "មហាសមណ, តុម្ហាកំ សន្តិកំ ចតស្សោ ទិសា ឱភាសេន្តោ កេ អាគតា"តិ?
"ចត្តារោ មហារាជានោ"តិ។ "កី ការណា"តិ? "មំ ឧបដ្ឋាតុ"ន្តិ។ "កី បន ត្វំ
ចត្វហិ មហារាជេហិ ឧត្តរិតរោ"តិ? "អាម, ជម្ពុក, មហារាជូនម្បិ អតិរាជា"តិ។
"មជ្ឈិមយាមេ បន កោ អាគតោ"តិ? "សក្កោ ទេវរាជា, ជម្ពុកា"តិ។ "កី
ការណា"តិ? "មំ ឧបដ្ឋាតុមេវា"តិ។ "កី បន ត្វំ សក្កទេវរាជតោចិ
ឧត្តរិតរោ"តិ? "អាម, ជម្ពុក, សក្កតោចិ ឧត្តរិតរោម្ហិ, ឯសោ បន មយ្ហំ

គឺលានុបដ្ឋាកោ កប្បិយ ការកសាមណោសទិសោ”តិ។ “បន្តិមយាមេ សកលំ
អរញ្ញំ ឱភាសេត្វាកោ អាគតោ”តិ? “យំ លោកេ ព្រាហ្មណានយោ ឱបិត្វា
បក្ខុលិត្វា ‘នមោ មហាព្រហ្មនោ’តិ វទន្តិ, សោ ឯវ មហាព្រហ្មា”តិ។ “កី បន ត្វំ
មហាព្រហ្មតោបិ ឧត្តរិតោ”តិ? “អាម, ជម្ពុក, អហញ្ញិ ព្រហ្មនាបិ
អតិព្រហ្មា”តិ។ “អច្ឆរិយោសិ ត្វំ, មហាសមណ, មយ្ហំ បន បញ្ច បញ្ញាស
វស្សនិ ឥធ វសន្តស្ស ឯតេសុ ឯកោបិ មំ ឧបដ្ឋាតុំ នាគតបុញ្ញា។ អហញ្ញិ
ឯត្ថកំ អធ្ឆានំ វាតកក្ខោ ហុត្វា បិតកោវ វីតិនាមេសី, ន តាវ តេ មយ្ហំ ឧបដ្ឋានំ
អាគតបុញ្ញា”តិ។

អថ នំ សត្តា អាហា - ជម្ពុក, ត្វំ លោកស្មី អន្ធពាលំ មហាជនំ វញ្ជយមាណោ
មម្បិ វញ្ជេតុកាមោ ជាតោ, ននុ ត្វំ បញ្ចបញ្ញាស វស្សនិ គូជមេវ ខាធិ,
ភូមិយំយេវ និបទ្ធិ, នគ្គោ ហុត្វាវិចរិ, តាលជ្ជិខណ្ឌោន កេសេ លុញ្ញិ។ អថ ច បន
លោកំ វញ្ជេត្តោ “អហំ វាតកក្ខោ, ឯកថាទេន តិជ្ជាមិ, ន និសីទាមិ, ន
និបជ្ជាមី”តិ វទេសិ, “មមម្បិ វញ្ជេតុកាមោសិ បុព្វេបិ ត្វំ ចាបិកំ លាមិកំ ទិដ្ឋិ
និស្សាយ ឯត្ថកំ កាលំ គូជកក្ខោ ភូមិសយោ នគ្គោវិចរេត្តោ តាលជ្ជិខណ្ឌោន
កេសលុញ្ញនំ បត្តោ, ឥទានិបិ ចាបិកំ លាមិកំ ទិដ្ឋិមេវ គណ្ហាសី”តិ។ “កី បន
មយា កតំ, មហាសមណា”តិ? អថស្ស សត្តា បុព្វេ កតកម្មំ អាចិត្តិ។ តស្ស
សត្តរិ កថេន្តេយេវ សំវេតោ ឧប្បជ្ឈិ, ហិរេត្តប្បំ ឧបជ្ឈិតំ, សោ ឧក្កដិកោ និសីទិ។
អថស្ស សត្តា ឧទកសាដិកំ ឱបិត្វា អទាសិ។ សោ តំ និវាសេត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា
ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្តាបិស្ស អនុបុត្តិ កថំ កថេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ
ទេសនាវសានេ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ បត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា
បព្ពដ្ឋញ្ច ឧបសម្បទញ្ច យាទិ។ ឯត្តាវតា តស្ស បុរិមកម្មំ បរិក្ខីណំ។ អយញ្ញិ
ឡិណាសវមហាថេរំ ចត្វហិ អក្កោសេហិ អក្កោសិត្វា យាវាយំ មហាបថី
តិការុតាធិកំ យោជនំ ឧស្សន្ទា, តាវ អវិចិត្តិ បច្ឆិត្វា តត្ថ បក្កាវសេសេន

បញ្ចូបញ្ចូស វស្សានិ ឥមំ វិប្បការំ បត្តោ។ តេនស្ស តំ កម្មំ ធើរណំ។ វិសតិ បន
វស្សសហស្សានិ ឥមិនា កតស្ស សមណធម្មស្ស ជលំ នាសេតុំ ន សក្កា។
តស្មា សត្តា ទក្ខិណាហត្ថំ បសារេត្វា “ឯហិ, ភិក្ខុ, ចរ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស
អន្តកិរិយាយា” តិ អាហា។ តាវទេវស្ស គិហិលិដ្ឋំ អន្តរាយិ អដ្ឋបរិក្ខារធមោ
សដ្ឋិវស្សិកមហាថេរោ វិយ អហោសិ។

អដ្ឋមគធាវាសីនំ តស្ស សក្ការំ គហេត្វា អាគតទិវសោ កិវេស, តស្មា
ឧភយរជ្ជវាសិនោ សក្ការំ គហេត្វា អាគតា តថាគតំ ទិស្វា “កី ទុខោ អម្ពានំ
អយ្យោ ជម្ពុកោ មហា, ឧទាហុ សមណោ គោតមោ” តិ ចិន្តេត្វា “សចេ
សមណោ គោតមោ មហា ភវេយ្យ, អយំ សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ
គច្ឆេយ្យ, ជម្ពុកាជីវកស្ស បន មហន្តតាយ សមណោ គោតមោ ឥមស្ស
សន្តិកំ អាគតោ” តិ ចិន្តេយីសុ។ សត្តា មហាជនស្ស បរិវិតក្កំ ញត្វា, “ជម្ពុក,
តវ ឧបជ្ឈាកានំ កម្ពី ជិន្ហាហិ” តិ អាហា, សោ “អហម្បិ, ភន្តេ, ឯត្ថកមេវ
បច្ឆាសីសាមី” តិ វត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា ឧដ្ឋាយ តាលប្បមាណំ វេហាសំ
អពុគ្គន្ធា “សត្តា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី” តិ វត្វា ឡិយ្ហ វន្តិត្វា បុន
ទិវតាលមត្តំ តិវតាលមត្តន្តិ ឯវំ សត្តតាលមត្តំ វេហាសំ អពុគ្គន្ធា ឡិយ្ហ អត្តនោ
សាវកការំ ជានាបេសិ។ តំ ទិស្វា មហាជនោ “អហោ ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយា
អនោបមគុណា” តិ ចិន្តេសិ។ សត្តា មហាជនេន សទ្ធិ កថេន្តោ ឯវមាហា -
“អយំ ឯត្ថកំ កាលំ តុម្ពេហិ អាគតំ សក្ការំ កុសគ្គេន ជ្ឈិក្ខេ វេបេត្វា
‘តបចរណំ បូរេមី’ តិ ឥធនិវុដ្ឋោ, សចេបិ ឥមិនា ឧចាយេន វស្សសតំ
តបចរណំ បូរេយ្យ, យា ចស្ស ឥធនិ កាលំ វា ភត្តំ វា កុក្កុទ្ធាយិត្វា
អភុញ្ញន្តស្ស ភត្តច្ឆេននកុសលចេតនា, តស្ស តំ តបចរណំ សោឡិសី
កលម្បិ ន អគ្បតី” តិ អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៧០.

“មាសេ មាសេ កុសគ្គេន, ពាលោ ភុញ្ញេយ្យ ភោជនំ;
ន សោ សម្ពាតធម្មានំ, កលំ អគ្គតិ សោធឿសិ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - សចេ ពាលោ អបរិញ្ញាតធម្មោ សីលាទិគុណា បរិពាហិរោ
តិត្តាយតនេ បព្ពជិតោ “តបចរណំ បូរេន្ទស្ស”តិ មាសេ មាសេ បត្ត
កុសគ្គេន ភោជនំ ភុញ្ញេន្តោ វស្សសតំ ភុញ្ញេយ្យ ភោជនំ។ ន សោ សម្ពាតធម្មានំ,
កលំ អគ្គតិ សោធឿសិន្តិ សម្ពាតធម្មា វុច្ឆន្តិ ញាតធម្មា តុលិតធម្មា។ តេសុ
ហេដ្ឋិមកោដិយា សោតាបន្នោ សម្ពាតធម្មោ, ឧបរិមកោដិយា ឱណាសវោ។
ឥមេសំ សម្ពាតធម្មានំ សោ ពាលោ កលំ ន អគ្គតិ សោធឿសិន្តិ បុគ្គលាធិដ្ឋានា
នេសនា។ អយំ បនេត្ត អត្ថោ - យា ចស្ស តថា តបចរណំ បូរេន្ទស្ស វស្សសតំ
ចេតនា យា ច សម្ពាតធម្មានំ កាលំ វា ភត្តំ វា កុក្កុច្ឆាយិត្វា អភុញ្ញន្តានំ ឯកា
ភត្តច្នេននកុសលចេតនា, តស្ស ចេតនាយ សា តាវ ធីយវត្ថំ បវត្តចេតនា
សោធឿសី កលំ ន អគ្គតិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យំ តស្ស សម្ពាតធម្មានំ
ចេតនាយ ផលំ, តំ សោធឿស កោដ្ឋាសេ កត្វា តតោ ឯកេកំ បុន សោធឿស
សោធឿស កោដ្ឋាសេ កត្វា តតោ ឯកស្ស កោដ្ឋាសស្ស យំ ផលំ, តនេវ តស្ស
ពាលស្ស តបចរណតោ មហាប្បលតវន្តិ។

នេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសីតិ។

ជម្ពុកត្ថេវវត្ថុ ឯកាទសមំ។

៧២. អហិបេតវត្ថុ

ន ហិ ចាបំ កតំ កម្មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ
អហិ បេតំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិត្តា ធិវសេ ជជិលសហស្សស្ស អត្តន្តរោ អាយស្មា លក្ខណត្ថរោ ច
មហាមោគ្គល្លានត្ថរោ ច “រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិស្សមា” តិ គិដ្ឋក្ខដតោ
ឌីតវន្តិ។ តេសុ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានត្ថរោ ឯកំ អហិ បេតំ ធិស្វា សិតំ
ចាត្វាកាសី។ អថ នំ លក្ខណត្ថរោ “កស្មា, អារុសោ, សិតំ ចាតុករោសី” តិ
សិកការណំ បុច្ឆិ។ “អកាលោ, អារុសោ លក្ខណ, ឥមស្ស បញ្ញាស្ស, ភគវតោ
សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី” តិ ថេរោ អាហា។ តេសុ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
ភគវតោ សន្តិកំ គន្ធា និសិទ្ធនេសុ លក្ខណត្ថរោ បុច្ឆិ, “អារុសោ, មោគ្គល្លានំ ត្វំ
គិដ្ឋក្ខដា ឌីតវន្តោ សិតំ ចាតុករិត្វា មយា សិកការណំ បុដ្ឋោ ‘ភគវតោ
សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី’ តិ អវថ, កថេហិ ឥធានិ តំ ការណា” តិ ថេរោ អាហា -
“អហំ, អារុសោ, ឯកំ បេតំ ធិស្វា សិតំ ចាត្វាកាសី។ តស្ស ឯវុចោ អត្តភារោ -
មនុស្សសីសំ វិយ អស្ស សីសំ, អហិស្ស វិយ សេសោ អត្តភារោ, អហិ បេតោ
នាមេស បមាណតោ បញ្ចវីសតិយោជនិកោ, តស្ស សីសតោ ឧដ្ឋិតា
អគ្គិជាលា យាវ នង្គុដ្ឋា គច្ឆន្តិ, នង្គុដ្ឋតោ ឧដ្ឋិតា អគ្គិជាលា យាវ សីសា,
មជ្ឈេសីសតោ ឧដ្ឋិតា ទ្វេ បស្សនិ គច្ឆន្តិ, ទ្វិហិ បស្សេហិ ឧដ្ឋិតា មជ្ឈេ
ឌីតវន្តិ” តិ។ ទ្វិន្នុយេវ កិវ បេតានំ អត្តភារោ បញ្ចវីសតិយោជនិកោ,
អវសេសានំ តិកាវុតប្បមាណា។ ឥមស្ស ថេវ អហិ បេតស្ស កាកបេតស្ស ច
បញ្ចវីសតិយោជនិកោ។ តេសុ អយំ តាវ អហិ បេតោ។ កាកបេតម្មិ
មហាមោគ្គល្លានោ គិដ្ឋក្ខដមត្ថកេ បច្ចមានំ ធិស្វា តស្ស បុត្តកម្មំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

“បញ្ចយោជនិកា ជីវ្ហា, សីសំ តេ នវយោជនំ;

កាយោ អច្ចុគ្គតោ តុយ្ហំ, បញ្ចវីសតិយោជនំ;
កី ធនុ កម្មំ ករិត្យាន, បត្តាសិ ធុក្ខមីទិស"ន្តិ។

អថស្ស បេតោ អាចិត្តន្តោ -

“អហំ ភន្តេ មោគ្គល្លាន, កស្សបស្ស មហេសិនោ;
សង្ឃស្ស អាភតំ ភត្តំ, អាហារេសី យទិច្ចក"ន្តិ។ -

គាថំ វត្ថា អាហា - “ភន្តេ, កស្សបតុទ្ធកាលេ សម្ពហុលា ភិក្ខុ គាមំ បិណ្ឌាយ
បរិសីសុ,។ មនុស្សា ថេវេ ទិស្វា សម្បិយាយមាណា អាសនសាលាយំ និសីទាបេត្វា
ចាទេ ឆោវិត្វា តេលំ មក្ខត្វា យាគុំ ចាយេត្វា ខន្ធកំ ធុត្វា បិណ្ឌាចាតកាលំ
អាភមយមាណា ធម្មំ សុណន្តា និសីទីសុ។ ធម្មកថាវសានេ ថេរានំ បត្តេ អាទាយ
អត្តនោ អត្តនោ គេហា នានគ្គវសគោជនស្ស បូរេត្វា អាហារីសុ។ តទា អហំ
កាកោ ហុត្វា អាសនសាលាយ ធននបិដ្ឋេ និលីនោ តំ ទិស្វា ឯកេន
គហិតបត្តតោ ភិក្ខុត្ថំ មុខំ បូរេន្តោ តយោ កតធឿ អគ្គហេសី។ តំ បនភត្តំ
នេវ សង្ឃស្ស សន្តកំ, ន សង្ឃស្ស និយមេត្វា ទិន្នំ, ន ភិក្ខុហិ គហិតាវសេសកំ។
អត្តនោ អត្តនោ គេហំ នេត្វា មនុស្សហិ ភុញ្ញិតព្ពកំ, កេវលំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស
អភិហជមត្តមេវ។ តតោ មយា តយោ កតធឿ គហិតា, ឯត្តកំ មេ បុព្ពកម្មំ។
ស្វាហំ កាលំ កត្វា តស្ស កម្មស្ស វិចាកេន អរីចិម្ហិ បច្ចិត្វា តត្ថ
បក្កាវសេសេន ឥទានិ គិដ្ឋក្កជេ កាកបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តោ ឥមំ ធុក្ខំ
បច្ឆានុភោមី"តិ។ ឥទំ កាកបេតស្ស វត្ថុ។

ឥធម បនថេរោ “អហិបេតំ ទិស្វា សីតំ ចាត្វាកាសិ"ន្តិ អាហា។ អថស្ស សត្តា
សក្ខី ហុត្វាបិ ឧដ្ឋាយ “សច្ចំ, ភិក្ខុវេ, មោគ្គល្លានោ អាហា។ មយាបេស
សម្ពោធិបត្តធិវសេយេវ ធិដ្ឋោ, អបិចាហំ ‘យេ មេ វចនំ ន សទ្ធិហយ្យំ, តេសំ

អហិតាយ ភវេយ្យាតិ បរាទុទ្ទយាយ ន កថេសិ"ន្តិ អាហា។លក្ខណាសំយុត្តេបិ
(សំ.និ. ២.២០២ អាធមយោ) ហិ មហាមោគ្គល្លានេន ទិដ្ឋកាលេយេវ សត្តា តស្ស
សក្ខី ហុត្វាវិជិតវត្ថុនិ កថេសិ, ឥទម្បិ តេន តថេវ កថិតំ។ តំ សុត្វាភិក្ខុ តស្ស
បុព្វកម្មំ បុច្ឆិសុ។សត្តាបិ តេសំ កថេសិ -

អតីតេ កិរ ពារាណសី និស្សាយ នទីតីវេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បណ្ណាសាលំ
កវីសុ។សោ តត្ថ វិហារេន្តោ និពទ្ធំ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរតិ។នាគរាបិ សាយំចាតំ
គន្ធបុច្ឆាទិហត្ថា បច្ចេកពុទ្ធស្សបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ឯកោ ពារាណសីវាសី បុរិសោ
តំ មគ្គំ និស្សាយ ខេត្តំ កសិ។មហាជនោ សាយំចាតំ បច្ចេកពុទ្ធស្សបដ្ឋានំ
គច្ឆន្តោ តំ ខេត្តំ មទ្គន្តោ គច្ឆតិ។កស្សកោ ច “មា មេ ខេត្តំ មទ្គថា”តិ វារេន្តាបិ
វារេតុំ នាសក្ខី។អថស្ស ឯតទហោសិ - “សចេ ឥមស្មី ហំនេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស
បណ្ណាសាលា ន ភវេយ្យ, ន មេ ខេត្តំ មទ្គេយ្យ”ន្តិ។សោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បិណ្ឌាយ
បរិដ្ឋកាលេ បរិភោគភាជនានិ ភិក្ខុត្វា បណ្ណាសាលំ ឈាបេសិ។បច្ចេកពុទ្ធា តំ
ឈាមំ ទិស្វាយថាសុខំ បក្កាមិ។មហាជនោ គន្ធមាលំ អាធាយ អាគតោ
ឈាមបណ្ណាសាលំ ទិស្វា “កហំ នុ ខោ នោ អយ្យោ គតោ”តិ អាហា។សោបិ
មហាជនេនេវ សទ្ធិ គតោ មហាជនមន្មេ បិតកោវ ឯវមាហា - “មយា តស្ស
បណ្ណាសាលា ឈាបិតា”តិ។អថ នំ “គល្លាថ, ឥមំ ចាបិមំ និស្សាយ មយំ
បច្ចេកពុទ្ធិ ទដ្ឋំ នលភិម្ហា”តិ ទណ្ឌាទិហិ ចោថេត្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេសុំ។សោ
អវីចិម្ហំ និព្ពត្តិត្វា យាវាយំ មហាបថវី យោជនមត្តំ ឧស្សន្នា, តាវ និរយេ បច្ចិត្វា
បក្កាវសេសេន គិដ្ឋក្ខេដ អហិបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។សត្តា ឥទំ តស្ស បុព្វកម្មំ
កថេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ចាបកម្មំ នាមេតំ ជីវសទិសំ, យថា ជីវំ ទុយ្ហមានមេវ ន
បរិណាមតិ។តថា កម្មំ កយិរមានមេវ នវិបច្ឆតិ។យថា បនវិបច្ឆតិ, តថា
ឯវរូបេន ទុក្ខេន សោចតី”តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៧១.

“ន ហិ ចាបំ កតំ កម្មំ, សង្ក្ខីវំ មុច្ចតិ;
ឧបាទ្ទំ ពាលមន្វេតិ, ភស្តុច្ឆន្ទោវ ចាវកោ”តិ។

តត្ថ សង្ក្ខីវំ វាតិ តំ ខណំយេវ ធម្មយា ជនេហិ និក្ខន្តំ អត្តល្អំ វិវំ ន មុច្ចតិ
ន បរិណាមតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យថា ឥទំ សង្ក្ខីវំ តំ ខណោញ្ញោវ ន មុច្ចតិ ន
បរិណាមតិ ន បកតី វិជហតិ។ យស្មី បន ភាជនេ ធុហិត្វា គហិតំ យាវ តត្ថ
តក្កាធិអម្ពិលំ ន បក្ខិបតិ, យាវ ធម្មិកាជនាធិកំ អម្ពិលភាជនំ ន ចាបុណាតិ,
តាវ បកតី អវិជហិត្វា បច្ឆា ជហតិ, ឯវមេវ ចាបកម្មម្យិ ករិយមានមេវ ន
វិបច្ចតិ។ យធិវិបច្ចេយ្យ, ន កោចិ ចាបកម្មំ កាតុំ វិសហេយ្យ។ យាវ បន
កុសលាភិនិព្ពត្តា ខន្ធា ជវន្តិ, តាវ នំ តេ វក្ខន្តិ។ តេសំ ភេនា អចាយេ
និព្ពត្តក្ខន្ធសុ វិបច្ចតិ, វិបច្ចមានញា ឧបាទ្ទំ ពាលមន្វេតិ។ “កី វិយា”តិ?
“ភស្តុច្ឆន្ទោវ ចាវកោ”តិ។ យថា ហិ ធាវិកាយ បដិច្ចន្ទោវីតច្ចិតផ្ការោ
អក្កន្តោបិ ធាវិកាយ បដិច្ចន្ទត្តា ន តាវ ឧបាតិ, ធាវិកំ បន តាបេត្វា ចម្មាធិនំ
ឧបាទ្ទំសេន យាវ មត្តលុដ្ឋា ឧបាទ្ទោ គច្ឆតិ, ឯវមេវ ចាបកម្មម្យិ យេន កតំ
ហោតិ, តំ ពាលំ ធុតិយេ វា តតិយេ វា អត្តភាវេ និរយាធិសុ និព្ពត្តំ ឧបាទ្ទំ
អនុគច្ឆតីតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបន្នាធម្មោ អហោសុន្តិ។

អហិបេតវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. សង្ខិក្ខដបេតវត្ថុ

យាវនេវ អនត្តាយាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេឡុវនេវិហារន្តោ
សង្ខិក្ខដបេតំ អារត្ត កថេសិ។

បុរិមនយេនេវ ហិ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោលក្ខណត្ថេរេន សទ្ធិ គិដ្ឋក្ខជា
ឌីរោហោន្តោ អញ្ញាតវស្សី បទេសេ សីតំ ចាត្វាកាសិ។ ថេរេន សីតការណំ បុដ្ឋោ
“ភគវតោ សន្តិកេ មំ បុច្ឆយ្យាសី” តិ វត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា និសិន្នកាលេ បុន បុដ្ឋោ អាហា - “អហំ, អាវុសោ, ឯកំ បេតំ
អន្តសំ តិការុតប្បមាលោន អត្តភារេន, តស្ស សង្ឃិ អយក្ខជសហស្សានិ
អាទិត្តានិ សម្បជ្ឈលីតានិ ឧបរិមត្តកេ បតិត្វា បតិត្វា ឧដ្ឋហន្តិ សីសំ ភិន្នន្តិ, ភិន្នំ
ភិន្នំ បុន សមុដ្ឋហតិ, ឥមិនា អត្តភារេន មយា ឯវុចោ អត្តភារោ ន ទិដ្ឋបុព្វោ,
អហំ តំ ទិស្វា សីតំ ចាត្វាកាសិ” ត្ថិ។ បេតវត្ថុស្មិញ្ចា -

“សង្ឃិ ក្ខជសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្វសោ;
សីសេ តុយ្ហំ និបតន្តិ, វោភិន្នន្តេវ មត្តក” ត្ថិ។ (បេ. វ. ៨០៨, ៨១០, ៨១៣)
អាទិ -

ឥមមេវ បេតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សត្តា ថេរស្ស កថំ សុត្វាវ, “ភិក្ខុវេ, មយាបេស
សត្តោ ពោធិមណ្ឌោ និសិន្ននេវ ទិដ្ឋោ ‘យេ ច បន មេ វ ចនំ ន សទ្ធិហោយ្យំ, តេសំ
អហិតាយ ភវេយ្យា’ តិ បរេសំ អនុកម្មាយ ន កថេសី, ឥនានិ បន
មោគ្គល្លានស្ស សក្ខី ហុត្វា កថេមី” តិ អាហា។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ តស្ស បុព្វកម្មំ
បុច្ឆិសុ។ សត្តាបិ នេសំ កថេសី -

អតីតេ កិវ ពារាណសិយំ សាឡិវត្តកសិប្បេ និប្បត្តិ បត្តោ ឯកោ បីឋសប្បិ
អហោសិ។ សោ នគរទ្វារេ ឯកស្ស វជរុក្ខស្ស ហោដ្ឋា និសិន្នោ សក្ខរានិ ឱបិត្វា
តស្ស បណ្ណានិ និទ្ទន្តោ “ហត្ថិវុបកំ នោ ទស្សេហិ, អស្សវុបកំ នោ ទស្សេហិ” តិ
គាមទារកេហិ វុច្ឆមាទោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតានិ រូចានិ ទស្សេត្វា តេសំ សន្តិកា
ខាទនីយាទិនិ លភតិ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តំ បទេសំ ចាបុណិ។
ទារកា បីឋសប្បិ ចារោហន្តរេ កត្វា បលាយីសុ។ រញ្ជោ បិតមជ្ឈន្តិកេ វុក្ខម្ហលំ

បរិជ្ជស្ស ធិត្តាវធិត្តន្តាយា សរីរំ ជរិ។ សោ “កី នុ ខោ ឯត” ត្ថិ ឧទ្ធចំ ឱលោកេន្តោ
រុក្ខបណ្ណេសុ ហត្ថិរូបកាធិនិ ធិស្វា “កស្សេតំ កម្ម” ត្ថិ បុច្ឆិត្វា “បីឋសប្បិនោ” តិ
សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា អាហា - “មយ្ហំ បុរោហិតោ អតិមុខរោ អប្បមត្តកេបិ
វុត្តេ ពហំ ភណ្ឌោ មំ ឧបទ្កវេតិ, សក្ខិស្សសិ តស្ស មុខេ នាឡិមត្តា
អជលណ្ឌិកា ឱបិតុ” ត្ថិ? “សក្ខិស្សមិ, ទេវ។ អជលណ្ឌិកា អាហារាបេត្វា
បុរោហិតេន សទ្ធិ តុម្ពេ អន្តោសាណិយំ និសីទេ, អហមេត្ត កត្តត្ថំ
ជាតិស្សមី” តិ។ អថ រាជា តថា កាវេសិ។ ឥតរោ កត្តិយគ្គេន សាណិយា ធិត្ថំ
កត្វា បុរោហិតស្ស រញ្ញា សទ្ធិ កថេន្តស្ស មុខេ វិវេជមត្តេ ឯកេកំ អជលណ្ឌិកំ
ឱបិ។ បុរោហិតោ មុខំ បរិជ្ជំ បរិជ្ជំ គិលិ។ បីឋសប្បិ ឱណាសុ អជលណ្ឌិកាសុ
សាណី ចាលេសិ។ រាជា តាយ សញ្ញាយ អជលណ្ឌិកានំ ឱណាភារំ ញត្វា អាហា
- “អាចរិយ, អហំ តុម្ពេហិ សទ្ធិ កថេន្តោ កថំ និត្តវតុំ ន សក្ខិស្សមិ, តុម្ពេ
អតិមុខរតាយ នាឡិមត្តា អជលណ្ឌិកា គិលន្តាបិ តុណ្ហិភារំ នាបដ្ឋថា” តិ។
ព្រាហ្មណោ មន្ត្រីឧភារំ អាបដ្ឋិត្វា តតោ បដ្ឋាយ មុខំ វិវិត្វា រញ្ញា សទ្ធិ
សល្លបិតុំ នសក្ខិ។ រាជា បីឋសប្បិគុណំ អនុស្សរិត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “តំ
និស្សាយ មេ សុខំ លទ្ធិ” ត្ថិ តុដ្ឋោ តស្ស សព្ពជ្ជកំ នាម ជនំ ធិត្វា នគរស្ស ចតុសុ
ធិសាសុ ចត្តារោ វរគាមេ អធាសិ។ តមត្ថំ វិធិត្វា រញ្ញោ អត្តធម្មានុសាសកោ
អមច្ឆោ ឥមំ កាថមាហា -

“សាធុ ខោ សិប្បកំ នាម, អបិ យាធិស កីធិសំ;
បស្ស ខញ្ញប្បហារេន, លទ្ធា គាមា ចតុទ្ធិសា” តិ។ (ជា. ១.១.១០៧);

សោ បន អមច្ឆោ តេន សមយេន អយមេវ ភគវា អហោសិ។ អថេកោ
បុរិសោ បីឋសប្បិណលទ្ធសម្បត្តិ ធិស្វា ចិន្តេសិ - “អយំ នាម បីឋសប្បិ ហុត្វា
ឥមំ សិប្បំ និស្សាយ មហាសម្បត្តិ បត្តោ, មយាបេតំ សិក្ខិតុំ វដ្តតិ” តិ។ សោ តំ

ឧបសគ្គមិត្តា វង្សិត្តា “ឥទំ មេ, អាចរិយ, សិប្បំ ទេវា” តិ អាហា។ “ន សក្កា, តាត,
នាតុ” ត្ថិ។ សោ តេន បដិក្ខត្តោ “ហោតុ, អាហា ធម្មស្សមី ន” ត្ថិ តស្ស
ហត្ថចានបរិកម្មាធិនិ ករោន្តោ ចិរស្សំ តំ អាហា ធម្មត្វា បុនប្បុនំ យាចិ, បីវសប្បី
“អយំ មេ អតិរិយ ឧបការោ” តិ តំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ សិប្បំ សិក្ខាបេត្វា
“និប្បន្នំ តេ, តាត, សិប្បំ, ឥនាទិ កី ករិស្សសី” តិ អាហា។ “ពហិ គន្ធា សិប្បំ
វីមសិស្សមី” តិ។ “កី ករិស្សសី” តិ? “ការី វា មនុស្សំ វា បហារិត្វា
មារេស្សមី” តិ។ “តាតា, ការី មារេន្តស្ស សតំ ទណ្ឌោ ហោតិ មនុស្សំ
មារេន្តស្ស សហស្សំ, តុំ សបុត្តនាហេបិ តំ និត្តរិតុំ ន សក្ខិស្សសី, មា វិនស្ស,
យម្ហិ បហាដេ ទណ្ឌោ នត្ថិ, តាទិសំ និមាតាបិតិកំ កញ្ចិ ឧបធារេហី” តិ។ សោ
“សាធូ” តិ សក្ខរា ឧប្បន្នំ កត្វា តាទិសំ ឧបធារយមា នោ វិចរេន្តោ ការី ទិស្វា
“អយំ សសាមិកា” តិ បហារិតុំ ន វិសហិ, មនុស្សំ ទិស្វា “អយំ
សមាតាបិតិកោ” តិ បហារិតុំ ន វិសតិ។

តេន សមយេន សុនេត្តោ នាម បច្ឆេកពុទ្ធា តំ នគរំ និស្សយ
បណ្ណាសាលាយ វិហារតិ។ សោ តំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តំ នគរទ្វារន្តរេ ទិស្វា “អយំ
និមាតាបិតិកោ, ឥមស្មី បហាដេ ទណ្ឌោ នត្ថិ, ឥមំ បហារិត្វា សិប្បំ
វីមសិស្សមី” តិ បច្ឆេកពុទ្ធស្ស ទក្ខិណាកណ្ណោសោតំ សន្ធាយ សក្ខរំ ឱបិ។ សា
ទក្ខិណាកណ្ណោសោតេន បរិសិត្វា វាមេន និក្ខមិ, ទុក្ខា វេទនា ឧប្បន្និ។
បច្ឆេកពុទ្ធា ភិក្ខាយ ចរិតុំ នាសក្ខិ, អាគាសេន បណ្ណាសាលំ គន្ធា បរិនិព្វាយិ។
មនុស្សា បច្ឆេកពុទ្ធិ អនាគច្ឆន្ត “កិញ្ចិ អដាសុកំ ភរិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ
គន្ធា តំ បរិនិព្វតំ ទិស្វា រោទិសុ បរិទេវីសុ។ សោបិ មហាជនំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា តត្ថ
គន្ធា បច្ឆេកពុទ្ធិ សញ្ញានិត្វា “អយំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ ទ្វារន្តរេ មម
សម្មឱក្ខតោ, អហំ អត្ថនោ សិប្បំ វីមសន្តោ ឥមំ បហារិ” ត្ថិ អាហា។ មនុស្សា
“ឥមីនា កិរ ចាបកេន បច្ឆេកពុទ្ធា បហាដោ, គណ្ហេ គណ្ហោ” តិ ចោបេត្វា

តត្ថេវ នំ ជីវិតក្ខយំ ចារបេសុំ។ សោ អវីចិម្ហំ និព្វត្តិត្វា យាវាយំ មហាបជីវី
យោជនមត្តំ ឧស្សន្នា, តាវ បច្ឆិត្វា វិចាការសេសេន គិដ្ឋក្ខដមត្ថកេ
សដ្ឋិក្ខដបេតោ ហុត្វា និព្វត្តិ។ សត្តា តស្ស ឥមំ បុព្វកម្មំ កថេត្វា, “ភិក្ខុវេ,
ពាលស្ស នាម សិប្បំ វា ឥស្សរិយំ វា ឧប្បជ្ជមានំ អនត្តាយ ឧប្បជ្ជតិ។ ពាលោ ហិ
សិប្បំ វា ឥស្សរិយំ វា លភិត្វា អត្តនោ អនត្តមេវ ករោតី” តិ អនុសន្និ យដេត្វា
ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា។

៧២.

“យាវទេវ អនត្តាយ, ញត្តំ ពាលស្ស ជាយតិ;
ហន្តិ ពាលស្ស សុក្កំសំ, មុទ្ធមស្ស វិចាតយ” ត្ថិ។

តត្ថ យាវទេវាតិ អវធិបរិច្ឆេទនត្ថេ និចាតោ។ ញត្ថន្តិ ជាននសភារោ។ យំ
សិប្បំ ជាតាតិ, យម្ហំ វា ឥស្សរិយេ យសេ សម្បត្តិយញ្ចា បិតោ ជនេន ញាយតិ,
ចាកដោ បញ្ញាតោ ហោតិ, តស្សេតំ នាមំ។ សិប្បំ វា ហិ ឥស្សរិយាធិការោ វា
ពាលស្ស អនត្តាយេវ ជាយតិ។ តំ និស្សាយ សោ អត្តនោ អនត្តមេវ ករោតិ។
ហន្តិតិ វិនាសេតិ។ សុក្កំសន្តិ កុសលកោដ្ឋាសំ, ពាលស្ស ហិ សិប្បំ វា ឥស្សរិយំ
វា ឧប្បជ្ជមានំ កុសលកោដ្ឋាសំ យាតេន្តមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ មុទ្ធន្តិ បញ្ញាយេតំ
នាមំ។ វិចាតយន្តិ វិទ្ធីសយមានំ។ តស្ស ហិ តំ សុក្កំសំ ហន្តិ បញ្ញាសម្ពាតំ មុទ្ធី
វិចាតេន្តិ វិទ្ធីសេន្តមេវ ហន្តិតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណីសុ។

សដ្ឋិក្ខដបេតាវត្ថុ តេវសមំ។

១២. ចិត្តកហបតិវត្ថុ

អសន្តំការនមិច្ឆយ្យាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
សុធម្មត្ថេវំ អារត្ត កថេសិ។ ទេសនា មជ្ឈិកាសណ្ឋោ សមុជ្ឈាយ សាវត្ថិយំ
និដ្ឋិតា។

មជ្ឈិកាសណ្ឋានករស្មីញ៉ា ចិត្តោ នាម គហបតិ បញ្ចវគ្គិយានំ អព្ពន្ធុរំ
មហានាមត្ថេវំ នាម បិណ្ឌាយ ចរមានំ ទិស្វា តស្ស វិរយាបថេ បសីទិត្វា បត្តំ
អាធាយ គេហំ បវេសេត្វា ភោជេត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ ធម្មកថំ សុណាន្តោ
សោតាបត្តិដលំ បត្វា អបលសន្ធា ហុត្វា អម្ពាជកវនំ នាម អត្តនោ ឧយ្យានំ
សង្ឃារាមំ កត្តកាមា ថេរស្ស ហត្ថេ ឧទកំ ចាតេត្វា និយ្យទេសិ។ តស្មី ខណោ
“បតិដ្ឋិតំ ពុទ្ធសាសន”ត្ថិ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថីវី កម្មិ។ មហាសេដ្ឋិ
ឧយ្យានេ មហាវិហារំ ការេត្វា សព្ពទិសាហិ អាគតានំ ភិក្ខុនំ វិវជន្វារោ
អហោសិ។ មជ្ឈិកាសណ្ឋោ សុធម្មត្ថេវោ នាម នេវាសិកោ អហោសិ។

អបរេន សមយេន ចិត្តស្ស គុណកថំ សុត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកា តស្ស សង្កហំ
កត្តកាមា មជ្ឈិកាសណ្ឋំ អគម៌សុ។ ចិត្តោ គហបតិ តេសំ អាគមនំ សុត្វា
អឱ្យយោជនមគ្គំ បច្ចុគ្គន្ធា តេ អាធាយ អត្តនោវិហារំ បវេសេត្វា អាគន្តកវត្តំ
កត្វា, “ភន្តេ, ថោកំ ធម្មកថំ សោតុកាមោម្ហី”តិ ធម្មសេនាបតី យាចិ។ អថ នំ
ថេរោ, “ឧចាសក, អន្ធានេន អាគតាម្ហា កិលន្តរូចា។ អបិច ថោកំ សុណាហិ”តិ
តស្ស ធម្មំ កថេសិ។ សោ ថេរស្ស ធម្មំ សុណាន្តោវ អនាគាមិដលំ ចាបុណី។ សោ
ទ្វេ អគ្គសាវកេ វន្តិត្វា, “ភន្តេ, ស្វេ ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធិ មម គេហោ ភិក្ខុ
គណ្ហាថា”តិ និមន្តេត្វា បច្ឆា នេវាសិកំ សុធម្មត្ថេវំ “តុម្ពេបិ, ភន្តេ, ស្វេ ថេរេហិ
សទ្ធិ អាគច្ឆេយ្យថា”តិ និមន្តេសិ។ សោ “អយំ មំ បច្ឆា និមន្តេតី”តិ កុធ្វោ
បដិក្ខិបិត្វា បុនប្ប្បនំ យាចិយមាណេបិ បដិក្ខិបិ វេ។ ឧចាសកោ
“បញ្ញាយិស្សថ, ភន្តេ”តិ បក្កមិត្វា បុនទិវេសេ អត្តនោ និវេសនេ មហាទានំ

សង្ឃឹស្មី។ សុដម្មត្ថេរោបិ បច្ចុសកាលេយេវ “កីធិសោ នុខោ គហបតីនា
អគ្គសាវកានំ សក្ការោ សង្ឃីតោ, សេ គន្ធា បស្សីស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា ចាតោវ
បត្តចីវរំ អាធាយ តស្ស កេហំ អគមាសិ។

សោ គហបតីនា “និសីទេ, ភន្តេ” តិ វុច្ចមាឆោបិ “នាហំ និសីទាមិ, បិណ្ឌាយ
ចរិស្សមី” តិ វត្វា អគ្គសាវកានំ បដិយាទិតំ សក្ការំ ឱលោកេត្វា គហបតី
ជាតិយា យដ្ឋេតុកាមោ “ឧទ្យារោ តេ, គហបតិ, សក្ការោ, អបិចេត្ត ឯកញ្ជ័រ
នត្ថី” តិ អាហា។ “កី, ភន្តេ” តិ? “តិលសំគុឡិកា, គហបតី” តិ វត្វា គហបតីនា
កាកោបមាយ អបសាទិតោ កុដ្ឋីត្វា “ឯសោ តេ, គហបតិ, អាវាសោ,
បក្កមិស្សមហា” តិ វត្វា យាវតតិយំ វារិយមាឆោបិ បក្កមិត្វា សត្តុ សន្និកំ គន្ធា
ចិត្តេន ច អត្តនា ច វុត្តវចនំ អាហោចេសិ។ សត្តា “តយា ឧចាសកោ សធ្វោ
បសន្នោ ហីនេន ខុំសិតោ” តិ តស្សេវ ធោសំ អាហោចេត្វា បដិសារណីយកម្មំ
កាហោចេត្វា “គច្ឆ, ចិត្តគហបតី ខមាបេហី” តិ បេសេសិ។ សោ តត្ថ គន្ធា,
“គហបតិ, មយ្ហមេវ សោ ធោសោ, ខមាហិ មេ” តិ វត្វាបិ “នាហំ ខមាមី” តិ តេន
បដិក្ខិត្តោ មន្ត្រិក្ខតោ តំ ខមាបេតុំ នាសក្ខិ។ បុននេវ សត្តុ សន្និកំ បច្ចាគមាសិ។
សត្តា “នាស្ស ឧចាសកោ ខមិស្សតី” តិ ជានន្តោបិ “មានេវេវា ឯស,
តីសយោជនំ តាវ មគ្គំ គន្ធា បច្ចាគច្ឆត្វ” តិ ខមនូចាយំ អនាចិត្តិត្វាវ
ឧយ្យោជេសិ។ អថស្ស បុនាគតកាលេ និហតមានស្ស អនុទូតំ ធិត្វា “គច្ឆ,
ឥមិនា សទ្ធិ គន្ធា ឧចាសកំ ខមាបេហី” តិ វត្វា “សមណោ នាម ‘មយ្ហំ វិហារោ,
មយ្ហំ និវាសដ្ឋានំ, មយ្ហំ ឧចាសកោ, មយ្ហំ ឧចាសិកា’ តិ មានំ វា ឥស្សំ វា កាតុំ ន
វដ្ឋតិ។ ឯវំ ករោន្តស្ស ហិ ឥន្ទាមាណាយោ កិលេសា វឡង្គី” តិ អនុសន្និ យដ្ឋេត្វា
ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

“អសន្តំ ភាវនមិច្ឆេយ្យ, បុរេក្ការញ្ច ភិក្ខុសុ;
អាវាសេសុ សស្សរិយំ, បូជា បរកុលេសុ ច។

៧៤.

“មមេវ កត មញ្ញាន្ត, គិហី បព្ពជិតា ឧភោ។

មមេវាតិវសា អស្ស, កិច្ចាកិច្ចេសុ កិស្មិចិ;
ឥតិ ពាលស្ស សន្តប្បា, ឥច្ឆា មាណោ ច វឡតី”តិ។

តត្ថ អសន្តន្តិ យោ ពាលេ ភិក្ខុ អវិជ្ជមានំ សម្ភារំនំ ឥច្ឆេយ្យ, “អស្សទ្វោវ
សមាណោ ‘សទ្វោតិ មំ ជនោ ជាតាត្វ’តិ ឥច្ឆតី”តិ។ ចាបិច្ឆតានិទ្ទេសេ (វិភ. ៨៥០)
វុត្តនយេនេវ ពាលេ “អសទ្វោ ធុស្សីលោ អប្បស្សតោ អប្បវិវត្តោ កុសីតោ
អនុបជ្ជិតស្សតិ អសមាហិតោ ធុប្បញ្ញោ អឱណាសវោវ សមាណោ ‘អហោ វត
មំ ជនោ អយំ សទ្វោ, សីលវា, ពហុស្សតោ, បវិវត្តោ, អារទ្ធវិវិយោ,
ឧបជ្ជិតស្សតិ, សមាហិតោ, បញ្ញាវា, ឱណាសវោ’តិ ជានេយ្យ”តិ ឥទំ
អសន្តសម្ភារំនំ ឥច្ឆតិ។ បុរេក្ការន្តិ បរិវារំ។ “អហោ វត មំ សកលវិហារេ ភិក្ខុ
បរិវារេត្វា បញ្ចំ បុច្ឆន្តាវិហារេយ្យ”ន្តិ ឯវំ ឥច្ឆាចារេ វត្វា បុរេក្ការញ្ច ភិក្ខុសុ
ឥច្ឆតិ។ អាវាសេសុតិ សង្ឃិកេសុ ច អាវាសេសុ យានិវិហារមជ្ឈេ
បណ្ឌិតសេនាសនាទិ, តានិ អត្ថនោ សន្តិជ្ជសម្ពត្តាទីនំ ភិក្ខុនំ “តុម្ពេ ឥធ
វសថា”តិ វិចារេន្តោ សយម្បិ វតំ សេនាសនំ បលិពោធន្តោ, សេសានំ
អាគន្ធកភិក្ខុនំ បច្ឆន្តិមាទិ លាមកសេនាសនាទិ ចេវ អមនុស្សបរិគ្គហិតានិ ច
“តុម្ពេ ឥធ វសថា”តិ វិចារេន្តោ អាវាសេសុ សស្សរិយំ ឥច្ឆតិ។ បូជា បរកុលេសុ
ចាតិ នេវ មាតាបិតុនំ ន ញាតកានំ បរេសុយេវ កុលេសុ “អហោ វតិមេ
មយ្ហមេវ ននេយ្យំ, ន អញ្ឆោស”ន្តិ ឯវំ ចតុប្បជ្ជយេហិ បូជំ ឥច្ឆតិ។

មមេវ កត មញ្ញត្តិ យស្ស ច ពាលស្ស “យំកិញ្ចិវិហារេ
ឧចាសថាគារាធិករណាវសេន កតំ នវកម្មំ, តំ សត្តំ អម្ពាភំ ខេរេន កតត្ថិ វេ
គិហី ច បព្ពជិតា ច ឧភោមិ មមេវ និស្សាយ កតំ បរិកម្មំ និដ្ឋិតំ មញ្ញត្តិ” តិ
សង្គហ្មោ ឧប្បជ្ជតិ។ មមេវាតិវសា អស្សតិ “គិហី ច បព្ពជិតា ច សព្ពេមិ មមេវ
វសេ វត្ថុន្ត, សកជគោណាវាសិជវសុអាទីនិ វាលទ្ធព្ពានិ ហោន្ត, អន្តមសោ
យាគុមត្ថម្បិ តាបេត្វា បិវនាទីនិ វា, វេរុបេសុ កិច្ចាកិច្ចេសុ ខុទ្ទកមហាន្តេសុ
ករណីយេសុ កិស្មិញ្ចិ ឯកកិច្ចេមិ មមេវ វសេ វត្ថុន្ត, មមេវ អាបុច្ឆិត្វា
ករោន្ត” តិ សង្គហ្មោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតិ ពាលស្សតិ យស្ស ពាលស្ស សា ច ឥច្ឆា
អយញ្ច វេរុចោ សង្គហ្មោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស នេវ វិបស្សនា, ន មគ្គជលានិ វឡន្តិ។
កេវលំ បនស្ស ចន្ទោនយេ សមុទ្ទស្ស ឧទកំ វិយ ធនុ ធ្វារេសុ ឧប្បជ្ជមាណា
តណ្ហា ចេវ នវិវិធមាណោ ច វឡតីតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលានីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សុធម្មត្ថេរោមិ ឥមំ ឱវាទំ សុត្វា សត្តារំ វេទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បទក្ខិណំ
កត្វា តេន អនុទូតេន ភិក្ខុនា សទ្ធិ កត្វា ឧចាសកស្ស ចក្កបថេ អាបត្តិ
បដិករិត្វា ឧចាសកំ ខមាបេសិ។ សោ ឧចាសកេន “ខមាមហំ, ភន្តេ, សចេ មហ្គំ
នោសោ អត្ថិ, ខមថ មេ” តិ បដិខមាបិតោ សត្តារា ទិន្នេ ឱវាទេ វេត្វា
កតិចាហេនេវ សហ បដិសម្ពិទាហិ អវហត្ថំ ចាបុណ្ណិ។ ឧចាសកោមិ ចិន្តេសិ -
“មយា សត្តារំ អទិស្វាវ សោតាបត្តិជលំ បត្តំ, អទិស្វា វេ អនាគាមិជលេ
បតិដ្ឋិតោ, សត្តារំ មេ ទដ្ឋំ វេដ្ឋតី” តិ។ សោ
តិលតណ្ហាលសប្បិដាលីតវត្ថុច្ឆាននាទីហិ បរិបូរនិ បញ្ច សកជសតានិ
យោជាបេត្វា “សត្តារំ ទដ្ឋកាមា អាគច្ឆន្ត, បិណ្ឌាចាតានីហិ ន កិលមិស្សន្តិ” តិ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាហេចាបេត្វា ភិក្ខុនិសង្ឃស្សបិ ឧចាសកានម្បិ ឧចាសិកានម្បិ

អាហារបេសិ។ តេន សន្ធិ បញ្ចសតា បញ្ចសតា ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនិយោ ច
ឧចាសកា ច ឧចាសិកាយោ ច និក្ខមីសុ។ សោ តេសញ្ជេវ អត្ថនោ បរិសាយ
ចាតិ តិណ្ណំ ជនសហស្សនំ យថា តីសយោជនេ មគ្គ យាគុកត្តាធិហិ កិញ្ច
វេកល្លំ ន ហោតិ, តថា សំវិទហិ។ តស្ស បន និក្ខន្តការំ ញាត្វា យោជនេ
យោជនេ ទេវតា ខន្ធាវាវំ ពន្ធិត្វា ធិព្កេហិ យាគុខន្ធកកត្តចានកាធិហិ តំ
មហាជនំ ឧបជ្ឈហីសុ, កស្សចិ កេនចិ វេកល្លំ ន ហោតិ។ ឯវំ ទេវតាហិ
ឧបជ្ឈិយមាណោ ទេវសិកំ យោជនំ គច្ឆន្តោ មាសេន សាវត្ថី ចាបុណិ, បញ្ច
សកជសតានិ យថាប្បវិតានេវ អហោសុំ។ ទេវតាហិ ចេវ មនុស្សេហិ ច
អភិបាជំ បណ្ណាការំ វិស្សន្នេន្តោវ អគមាសិ។

សត្វា អានន្តត្ថេវ អាហា - “អានន្ត, អន្ធី វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ ចិត្តោ គហបតិ
បញ្ចហិ ឧចាសកសតេហិ បរិវុតោ អាគន្ធា មំ វន្តិស្សតិ” តិ។ “កី បន, ភន្តេ,
តស្ស តុម្ហាកំ វន្តនកាលេ កិញ្ច ចាជិហារិយំ ភវិស្សតិ” តិ? “ភវិស្សតិ,
អានន្តា” តិ។ “កី, ភន្តេ” តិ? តស្ស អាគន្ធា “មំ វន្តនកាលេ រាជមាណេន
អជ្ជករីសមត្ថេ បទេសេ ជណ្ណកមត្ថេន ឌីធិនា បញ្ចវណ្ណានំ ទិព្វបុច្ឆានំ
យនវស្សំ វស្សិស្សតិ” តិ។ តំ កថំ សុត្វា នគរវាសិនោ “ឯវំ មហាបុញ្ញោ កិរ
ចិត្តោ នាម គហបតិ អាគន្ធា អន្ធី សត្វាវំ វន្តិស្សតិ, ឯវុបំ កិរ ចាជិហារិយំ
ភវិស្សតិ, មយម្មិ តំ មហាបុញ្ញំ ទដ្ឋំ លភិស្សមា” តិ បណ្ណាការំ អាធាយ
មគ្គស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ អដ្ឋសុ។ វិហារសមីបេ អាគតកាលេ បញ្ច
ភិក្ខុសតានិ បឋមំ អាគមីសុ។ ចិត្តោ គហបតិ, “អម្ពា, តុម្ពេ បច្ឆតោ
អាគច្ឆថា” តិ មហាឧចាសិកាយោ វេបេត្វា បញ្ចហិ ឧចាសកសតេហិ បរិវុតោ
សត្វ សន្តិកំ អគមាសិ។ ពុទ្ធានំ សម្មាសម្ពុទ្ធានេ បន បិតា វា និសិន្នា វា ឥតោ វា
ឯត្តោ វា ន ហោតិ, ពុទ្ធវិជីយា ទិសុ បស្សេសុ និច្ចលាវ តិជ្ជន្តិ។ ចិត្តោ គហបតិ
មហាន្តំ ពុទ្ធវិជី ឌីក្កមិ។ តិណិ ជលានិ បត្តេន អរិយសាវកេន

ឡើយលោកិតោលោកិតជ្ជានំ កម្មី។ “ឯសោ កិវ ចិត្តោ គហបតី” តិ មហាជនោ
ឡើយលោកសិ។ សោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មណ្ណានំ ពុទ្ធវស្សនំ អន្តោ បរិសិទ្ធា
ទ្ធិសុ កោប្បកេសុ សត្ត ចានេ គហេត្វា វន្តិ។ តំ ខណ្ឌោ វុត្តប្បការំ បុប្ផវស្សំ
វស្សំ, សាធុការសហស្សនិ បវត្តយីសុ។ សោ ឯកមាសំ សត្ត សន្តិកេ វសិ,
វសមាជោ ច សកលំ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ វិហារេយេវ និសីទាបេត្វា
មហាទានំ អទាសិ, អត្តនា សទ្ធិ អាគតេហិ អន្តោវិហារេយេវ កត្វា បដិជគ្គិ។
ឯកទិវសម្បិ អត្តនោ សកដេសុ កិញ្ចា គហេតព្ភំ នាហោសិ, ទេវមនុស្សេហិ
អាភតបណ្ណាការេនេវ ទានំ អទាសិ, សព្ពកិច្ចានិ អកាសិ។ សោ សត្តារំ វន្តិត្វា
អាហា - “ភន្តេ, អហំ ‘តុម្ហាកំ ទានំ ទស្សមី’ តិ អាគច្ឆន្តោ មាសំ អន្តរាមគ្គ
អហោសី។ ឥធមេ មេ មាសោ វីតិវត្តោ, មយា អាភតំ បណ្ណាការំ កិញ្ចា គហេតុំ
នលភាមិ, ឯត្តកំ កាលំ ទេវមនុស្សេហិ អាភតបណ្ណាការេនេវ ទានំ អទាសិ,
សោហំ សចេហិ ឥធសំវច្ឆំ វសិស្សមិ, នេវ មម ទេយ្យធម្មំ ទានុំ លភិស្សមិ។
អហំ សកដានិ ឡីតាវេត្វា គន្ធី ឥច្ឆាមិ, បដិសាមនជ្ជានំ មេ អាហោចាបេថា” តិ។

សត្តា អាណន្ទត្ថេវ អាហា - “អាណន្ទ, ឧទាសកស្ស ឯកំ បទេសំ តុច្ឆំ ការេត្វា
ទេហី” តិ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ កប្បិយភូមិ (មហាវ. ២៩៥) កិវ ចិត្តស្ស
គហបតីនោ អនុញ្ញាតា។ ឧទាសកោហិ អត្តនា សទ្ធិ អាគតេហិ តីហិ
ជនសហស្សេហិ សទ្ធិ តុច្ឆសកដេហិ បុន មគ្គំ បដិបទ្ធិ។ ទេវមនុស្ស ឧដ្ឋាយ,
“អយ្យ, តយា តុច្ឆសកដេហិ គមនកម្មំ កត” ត្ថិ សត្តហិ វតនេហិ សកដានិ
បូរយីសុ។ សោ អត្តនោ អាភតបណ្ណាការេនេវ មហាជនំ បដិជគ្គន្តោ
អគមាសិ។ អាណន្ទត្ថេវ សត្តារំ វន្តិត្វា អាហា - “ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកំ
អាគច្ឆន្តោហិ មាសេន អាគតោ, ឥធាហិ មាសមេវ វុដ្ឋោ, ឯត្តកំ កាលំ
ទេវមនុស្សេហិ អភិបាជបណ្ណាការេនេវ មហាវទានំ អទាសិ, ឥទានិ បញ្ច
សកដសតានិ តុច្ឆានិ កត្វា មាសេនេវ កិវ គមិស្សតិ, ទេវមនុស្ស បនស្ស

ឧដ្ឋាយ, ‘អយ្យ, តយា តុច្ឆសកដេហិ គមនកម្មំ កត’ន្តិ បញ្ច សកជសតានិ
សត្តរតនេហិ បូរយីសុ។ សោ បុន អត្ថនោ អភតបណ្ណាការេនេវ កិរ
មហាជនំ បដិជគ្គន្តោ គមិស្សតី”តិ។ “កី បន, ភន្តេ, ឯតស្ស តុម្ហាកំ សន្តិកំ
អាគច្ឆន្តស្សេវាយំ សក្ការោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧទាហុ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សបិ ឧប្បជ្ជតី”តិ?
“អានន្ទ, មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តស្សបិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សបិ ឯតស្ស ឧប្បជ្ជតេវ។
អយញ្ញំ ឧចាសកោ សន្នោ បសន្នោ សម្បជ្ជសីលោ, ឯវុចោ បុគ្គលោ យំ យំ
បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវស្ស លាភសក្ការោ និព្វត្តតី”តិ វត្វា សត្តា ឥមំ
បកិណ្ណាកវគ្គេ កាថមាហា -

“សន្នោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោ ភោគសមប្បតោ;
យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ”តិ។ (ធម. ប. ៣០៣);

អត្ថោ បនស្ស តត្ថេវ អារិកវិស្សតិ។

ឯវុត្ថេ អានន្ទត្ថេវោ ចិត្តស្ស បុព្វកម្មំ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្តា អាចិត្តន្តោ អាហា

-

អានន្ទ, អយំ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ ចាទមូលេ កតាភិនីហារោ
កប្បសតសហស្សំ នេវមនុស្សេសុ សំសវិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ
មិគលុទ្ធកកុលេ និព្វត្តោ វុទ្ធិមន្ទាយ ឯកទិវសំ នេវេ វស្សន្តេ មិគានំ
មារណត្តាយ សត្តិ អាទាយ អរញ្ញំ គន្ធា មិគេ ឱលោកេន្តោ ឯកស្មី
អកជបញ្ញារេ សសីសំ ចារុបិត្វា ឯកំ ភិក្ខុំ និសិទ្ធ�ំ ទិស្វា “ឯកោ, អយ្យោ,
សមណធម្មំ ករោន្តោ និសិន្នោ ភវិស្សតិ, ភត្តមស្ស អាហរិស្សមី”តិ វេគេន
គេហំ គន្ធា ឯកស្មី ឧទ្ធទេ ហិយ្យោ, អភតមំសំ, ឯកស្មី ភត្តំ បចាបេត្វា អញ្ជោ
បិណ្ឌាចាតចារិកេ ភិក្ខុ ទិស្វា តេសម្មី បត្តេ អាទាយ បញ្ញត្តាសនេ

និសីទាបេត្វា ភិក្ខុំ សម្មាទេត្វា, “អយេយ្យ, បរិវិសថា” តិ អញ្ញំ អាណាបេត្វា តំ
ភត្តំ បុដកេ បក្ខិបិទ្វា អាធាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ នាធាបុច្ឆានិ ឌីបិទិទ្វា
បត្តបុដេ កត្វា ថេរស្ស និសិន្នជ្ជានំ គន្ធា “មយ្ហំ, ភន្តេ, សង្កហំ ករោថា” តិ វត្វា
បត្តំ អាធាយ បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ វេបេត្វា តេហិ បុប្ផហិ បូជំ កត្វា “យថា មេ
អយំ រសបិណ្ឌាចារតោ បុប្ផបូជាយ សទ្ធិំ ចិត្តំ តោសេសិ, វេ ឯព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ
បណ្ណាការសហស្សានិ អាធាយ អាគន្ធា មយ្ហំ ចិត្តំ តោសេន្តុ,
បញ្ចវណ្ណាកុសុមវស្សញ្ច វស្សត្វ” តិ បត្តនំ បដ្ឋបេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ
កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ, និព្ពត្តជ្ជានេ ជណ្ណកមត្តេន ឌីបិនា ទិព្ពបុប្ផវស្សំ វស្សិ។
ឥធានិបិស្ស ជាតទិវសេ ថេវ ឥធ ច អាគតស្ស បុប្ផវស្សវស្សនញ្ច
បណ្ណាការាភិហារោ ច សត្តហិ រតនេហិ សកដបូរណញ្ច តស្សេវ កម្មស្ស
និស្សន្នោតិ។

ចិត្តកហបតិវត្ថុ បុទ្ទសមំ។

១៥. វេទវាសីតិស្សសាមណោវត្ថុ

អញ្ញា ហិលាភូបនិសាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
វេទវាសីកតិស្សត្ថេវំ អារត្ត កថេសិ។ ទេសនា រាជគហោ សមុដ្ឋិតា។

សារិបុត្តត្ថេវស កិវ បិទុ វុទ្ធីន្តព្រាហ្មណស្ស សហាយកោ
មហាសេនព្រាហ្មណោ នាម រាជគហោ វេសតិ។ សារិបុត្តត្ថេវោ ឯកទិវសំ
បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្មី អនុកម្មាយ តស្ស គេហាទ្វារំ អគមាសិ។ សោ បន
បរិក្ខិណាវិតវោ ទលិទ្ធោ។ សោ “មម បុត្តោ មយ្ហំ គេហាទ្វារំ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ
អាគតោ ភវិស្សតិ, អហញ្ញម្ហិ ទុគ្គតោ, មយ្ហំ ទុគ្គតការំ ន ជាធាតិ មញ្ញោ, នត្តិ
មេ កោចិ ទេយ្យធម្មោ” តិ ថេរស្ស សមុខា ភវិតុំ អសក្កោន្តោ និលីយិ។ ថេរោ

អបរម្បិ ទិវសំ អគមាសិ, ព្រាហ្មណ៍ តថេវ និលីយិ។ “កិត្យាទេវ លភិត្វា
ធស្សមី” តិ ចិន្តេន្តាបិ នាលភិ។ អថេកទិវសំ ឯកស្មី ព្រាហ្មណ៍វាចកេ
ជូលសាជកេន សទ្ធិ ចាយសចាតី លភិត្វា អាធាយ គេហំ គន្ធាវ ថេវ អនុស្សវិ,
“ឥមំ បិណ្ឌាចាតំ មយា ថេវស្ស ធាតុំ វដ្តតី” តិ។ ថេរោបិ តំ ខណំ ឈានំ
សមាបដ្ឋិត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា “ព្រាហ្មណ៍ ធម្មេយ្យធម្មំ
លភិត្វា មម អាគមនំ បច្ឆាសីសតិ, មយា តត្ថ គន្ធាវ វដ្តតី” តិ សង្ឃាជី ចារុបិត្វា
បត្តំ អាធាយ តស្ស គេហាទ្វារេ បិតមេវ អត្តានំ ធស្សេសិ។

ព្រាហ្មណ៍ ថេវ ទិស្វាវ ចិត្តំ បសីទិ។ អថ នំ ឧបសង្កមិត្វា វទ្ធិត្វា បដិសន្ធាវ
កត្វា អន្តោគេហេ និសីទាបេត្វា ចាយសចាតី គេហត្វា ថេវស្ស បត្តេ អាកិរិ។
ថេរោ ឧបឡំ សម្បជិដ្ឋិត្វា ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណ៍ អាហា -
“ភន្តេ, ឯកបដិវីសមត្តោវ អយំ ចាយសោ, បរលោកសង្កហំ មេ ករោថ, មា
ឥធលោកសង្កហំ, និវរសេសមេវ ធាតុកាមាម្ហី” តិ សព្វំ អាកិរិ។ ថេរោ តត្ថេវ
បរិភុញ្ញិ។ អថស្ស ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តម្បិ សាជកំ ទត្វា វទ្ធិត្វា ឯវមាហា -
“ភន្តេ, អហម្បិ តុម្ភេហិ ទិដ្ឋធម្មមេវ ចាបុណោយ្យ” តិ។ ថេរោ “ឯវំ ហោតុ
ព្រាហ្មណ៍” តិ តស្ស អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមន្តោ អនុបុព្វេន
ចារិកំ ចរន្តោ ជេតវនំ អគមាសិ។ “ទុគ្គតកាលេ ទិន្នទានំ បន អតិរិយ
តោសេតី” តិ ព្រាហ្មណ៍បិ តំ ទានំ ទត្វា បសន្នចិត្តោ សោមនស្សជាតោ ថេវ
អធិមត្តំ សិនេហាមកាសិ។ សោ ថេវ សិនេហានេវ កាលំ កត្វា សាវត្ថិយំ
ថេវស្សបដ្ឋាកកុលេ បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ តំខណោយេវ បនស្ស មាតា “កុដ្ឋិយំ មេ
គព្ពោ បតិដ្ឋិតោ” តិ ព្យាត្វា សាមិកស្ស អាហោចេសិ។ សោ តស្ស គព្ពបរិហារំ
អធាសិ។

តស៊ូ អង្គុល្លាអតីតអតីតអម្ចីលាទិបរិភោគ វង្វេត្វា សុខេន គតំ
បរិហារិយមាធាយ ឯវុទ្ធា ធាហឡោ ឧប្បន្ន “អហោ វតាហំ
សារិបុត្តត្រូវប្បមុខានិ បញ្ចកិក្ខុសតានិ និមន្តេត្វា គេហេ និសីទាបេត្វា
អសម្ពិទ្ធិវចាយសំ ទត្វា សយម្បិ កាសាយវត្ថានិ បរិទហិត្វា សុវណ្ណាសរកំ
អាធាយ អាសនបរិយន្តេ និសីទិត្វា ឯត្ថកានំ ភិក្ខុនំ ឧច្ឆិដ្ឋចាយសំ
បរិភូញ្ចេយ្យ” ត្ថិ។ តស៊ូ កិរ សោ កាសាយវត្ថុបរិទហនេ ធាហឡោ កុច្ឆិយំ
បុត្តស្ស ពុទ្ធសាសនេ បព្ពដ្ឋាយ បុព្វនិមិត្តំ អហោសិ។ អថស្ស ញាតកា
“ធម្មិកោ នោ ធីតាយ ធាហឡោ” តិ សារិបុត្តត្រូវ សង្ឃត្រូវ កត្វា បញ្ចន្នំ
ភិក្ខុសតានំ អសម្ពិទ្ធិវចាយសំ អទំសុ។ សាបិ ឯកំ កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ
ចារុបិត្វា សុវណ្ណាសរកំ គហេត្វា អាសនបរិយន្តេ និសីទិត្វា ឧច្ឆិដ្ឋចាយសំ
បរិភូញ្ចេ, ធាហឡោ បដិប្បស្សម្ហិ។ តស៊ូ យាវ គព្ពុជ្ជាធា អន្តរន្តរា
កតមផ្កលេសុបិ, ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាតាយ កតមផ្កលេសុបិ
សារិបុត្តត្រូវប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អប្បោទកមធុចាយសមេវ អទំសុ។
បុព្វេ កិរេស ធារកេន ព្រាហ្មណកាលេ ទិន្នចាយសស្ស និស្សន្នោ។

ជាតមផ្កលេសុបិ បន តំ ធារកំ ចាតោវ ន្តាបេត្វា មណ្ឌិត្វា សិរិសយនេ
សតសហស្សគ្បនិកស្ស កម្ពលស្ស ឧបរិ និបដ្ឋាបេសុំ។ សោ តត្ថ និបន្នកោវ
ថេវ ឱលោកេត្វា “អយំ មេ បុព្វាចរិយោ, មយា ថេវ និស្សាយ អយំ សម្បត្តិ
លទ្ធា, មយា ឥមស្ស ឯកំ បរិច្ឆាគំ កាតុំ វដ្ដតី” តិ សិក្ខាបទគហណត្ថាយ
អានីយមាធា តំ កម្ពលំ ចូឡផ្កលិយា វេបេត្វា អគ្គហោសិ។ អថស្ស “អផ្កលិយំ
កម្ពលេលក្កោ” តិ តេ តំ ហរិតុំ អារភីសុ។ សោ បរោធិ។ ញាតកា “អបេថ, មា
ធារកំ រោធាបេថា” តិ កម្ពលេនេវ សទ្ធិ អានយីសុ។ សោ ថេវ វន្តនកាលេ
កម្ពលតោ អផ្កលី អបកឡិត្វា កម្ពលំ ថេរស្ស ចាទមូលេ ចាតេសិ។ ញាតកា
“ទហរកុមារេន អជានិត្វា កត” ត្ថិ អវត្វា “បុត្តេន នោ ទិន្នំ, បរិច្ឆត្តមេវ ហោតុ,

កន្លែង" តិ វត្ថុ, "កន្លែង, សតសហស្សគ្បន្តិកេន កម្ពុលេន បូជាការកស្ស
តុម្ហាកំ ធាសស្ស សិក្ខាបធានិ ទេថា" តិ អាហំសុ។ "កោ ធាមោ អយំ
ធារកោ" តិ? "កន្លែង, អយ្យេន សមាធនាមកោ, តិស្សោ ធាមេស ភវិស្សតី" តិ។
ថេរោ កិរ គិហិកាលេ ឧបតិស្សមាណាវោ ធាម អហោសិ។ មាតាបិស្ស ចិន្តេសិ
- "ន មយា បុត្តស្ស អជ្ឈាសយោ ភិន្និតញ្ចោ" តិ។ ឯវំ ធារកស្ស
ធាមករណាមជ្ឈលំ កត្វា បុន តស្ស អាហារបរិភោគមជ្ឈលេបិ បុន តស្ស
កណ្ណាវិជ្ឈនមជ្ឈលេបិ ទុស្សគហណាមជ្ឈលេបិ ចូឡាកប្បនមជ្ឈលេបិ
សារិបុត្តត្រូវប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អប្បោទកមធុចាយសមេវ អទំសុ។

ធារកោ វុទ្ធិមន្ទាយ សត្តវស្សិកកាលេ មាតវំ អាហា - "អម្ព, ថេរស្ស
សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី" តិ។ "សាធ្ម, តាត, បុព្វេវាហំ 'ន មយា បុត្តស្ស អជ្ឈាសយោ
ភិន្និតញ្ចោ' តិ មនំ អកាសី, បព្ពជ, បុត្តា" តិ ថេរំ និមន្តាថេត្វា តស្ស អាគតស្ស
ភិក្ខុញ្ច ទត្វា, "កន្លែង, តុម្ហាកំ ធាសោ 'បព្ពជិស្សមី' តិ វទតិ, ឥមំ អាធាយ សាយំ
វិហារំ អាគមិស្សមា" តិ ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា សាយន្តសមយេ មហាន្តេន
សក្ការសម្មាធនេ បុត្តំ អាធាយ វិហារំ គន្ធា ថេរស្ស និយ្យាទេសិ។ ថេរោ តេន
សទ្ធិ កថេសិ - "តិស្ស, បព្ពជ្ជា ធាម ទុក្ខរា, ឧណ្ហាន អត្ថេ សតិ សីតំ លភតិ,
សីតេន អត្ថេ សតិ ឧណ្ហំ លភតិ, បព្ពជិតា កិច្ចេន ជីវន្តិ, ត្វញ្ច សុខេធិតោ" តិ។
"កន្លែង, អហំ តុម្ពេហិ វុត្តនិយាមេនេវ សត្តំ កាតុំ សក្ខិស្សមី" តិ។ ថេរោ
"សាធ្ម" តិ វត្ថុ តស្ស បដិកូលមនសិការវសេន តចបញ្ចកកម្មជ្ជានំ
អាចិក្ខិត្វា តំ បញ្ញាជេសិ។ សកលម្បិ ហិ ទ្វត្តិសាការំ កថេតុំ វដ្តតិយេវ។ សត្តំ
កថេតុំ អសក្កាន្តេន បន តចបញ្ចកកម្មជ្ជានំ កថេតត្ថមេវ។ ឥទញ្ចិ កម្មជ្ជានំ
សត្តតុទ្ធានំ អវិជហិតមេវ។ កេសាធិសុ ឯកេកកោដ្ឋាសេសុ អរហត្តំ បត្តានំ
ភិក្ខុនម្បិ ភិក្ខុនីនម្បិ ឧបាសកានម្បិ ឧបាសិកានម្បិ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ អព្យត្តា

ភិក្ខុ បន បញ្ចេននា អរហត្តស្សបនិស្សយំ នាសេន្តិ។ តស្មា ថេរោ កម្មជ្ជានំ
អាចិក្ខិត្វា បញ្ចាដេត្វា ធនសុ សីលេសុ បតិជ្ជាបេសិ។

មាតាបិតារោ បុត្តស្ស បព្ពជិតសក្ការំ ករោន្តា សត្តាបំ វិហារេយេវ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អប្បោធកមធុចាយសមេវ អទំសុ។ ភិក្ខុបិ “និពទ្ធំ
អប្បោធកមធុចាយសំ បរិភុត្តិភំ ន សក្កាមា” តិ ឧជ្ឈាយីសុ។ តស្សបិ
មាតាបិតារោ សត្តមេ ធិវសេ សាយំ គេហំ អគមំសុ។ សាមណោរោ អជ្ឈមេ
ធិវសេ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ បិណ្ឌាយ ចាវិសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ “សាមណោរោ កិរ អជ្ឈ
បិណ្ឌាយ បរិសិស្សតិ, សក្ការមស្ស ករិស្សាមា” តិ បញ្ចាហិ សាជកសតេហិ
ចុម្ពជកានិ កត្វា បញ្ចា បិណ្ឌាចាតសតានិ សន្នេត្វា អាធាយ បដិបថេ វត្តា
អទំសុ, បុនធិវសេ វិហារស្ស ឧបវនំ អាគន្ធា អទំសុ។ ឯវំ សាមណោរោ ធ្វើហេវ
ធិវសេហិ សាជកសហស្សេហិ សទ្ធិ បិណ្ឌាចាតសហស្សំ លភិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស
នាបេសិ។ ព្រាហ្មណកាលេ ធិន្ទ្រជ្វលសាជកស្ស កិរេស និស្សន្ទោ។ អថស្ស
ភិក្ខុ “បិណ្ឌាចាតធាយកតិស្សោ” តិ នាមំ ករិសុ។

បុនេកធិវសំ សាមណោរោ សីតកាលេ វិហារចារិកំ ចរន្តោ ភិក្ខុ តត្ថ តត្ថ
អគ្គិសាលាធិសុ វិសិព្ពេន្តេ ធិស្វា អាហា - “កី, ភន្តេ, វិសិព្ពេន្តា និសិដ្ឋាត្ថា” តិ?
“សីតំ នោ បីឡេតិ សាមណោរោ” តិ។ “ភន្តេ, សីតកាលេ នាម កម្ពលំ ចារុបិភំ
វដ្តតិ។ សោ ហិ សីតំ បដិពាហិភំ សមត្ថោ” តិ។ សាមណោរ “ភំ មហាបុព្វោ
កម្ពលំ លភេយ្យាសិ, អម្ពាភំ កុតោ កម្ពលោ” តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, កម្ពលត្ថិកា
មយា សទ្ធិ អាគន្ធន្ត” តិ សកលវិហារេ អាហោចាបេសិ។ អថភិក្ខុ “សាមណោរេន
សទ្ធិ គន្ធា កម្ពលំ អាហរិស្សាមា” តិ សត្តវស្សិកសាមណោរំ និស្សាយ
សហស្សមត្តា ភិក្ខុ និក្ខមីសុ។ សោ “ឯត្ថកានំ ភិក្ខុនំ កុតោ កម្ពលំ
លភិស្សាមី” តិ ចិត្តម្យី អនុប្បាទេត្វា តេ អាធាយ នគរភិមុខោ ចាយាសិ។

សុទិន្ទស្ស ហិ ធានស្ស ឯវុទ្ធា អនុភាវោ ហោតិ។ សោ ពហិនគរេយេវ
យរបជិចាជិយា ចរន្តោ បញ្ចា កម្ពលសតានិលភិក្ខុ អន្តោនគរំ ចារិសិ។
មនុស្សា ឥតោ ចិតោ ច កម្ពលេ អាហរន្តិ។

ឯកោ បន បុរិសោ អាបណាធាវេន អាគច្ឆន្តោ បញ្ចា កម្ពលសតានិ
បសារេត្វា និសិទ្ធិំ ឯកំ អាបណិកំ ទិស្វា អាហា - “អម្ពោ, ឯកោ សាមណោរោ
កម្ពលេ សំហរន្តោ អាគច្ឆតិ, តវ កម្ពលេ បដិច្ឆាទេហី”តិ? “កី បន សោ ទិន្ទកេ
គណ្ហាតិ, ឧទាហុ អទិន្ទកេ”តិ? “ទិន្ទកេ គណ្ហាតិ”តិ។ “ឯវំ សន្តេ សចេ ឥច្ឆាមិ,
ទស្សាមិ, នោ ចេ, ន ទស្សាមិ, គច្ឆ តូ”ន្តិ ឧយ្យោជេសិ។ មច្ឆរិនោ ហិ អន្ធពាលា
ឯវុទ្ធបេសុ ធានំ ទទមាទេសុ មច្ឆរាយិត្វា អសទិសធានំ ទិស្វា មច្ឆរាយន្តោ
កាឡោ (ធម. ប. ១៧៧) វិយ និរយេ និព្ពត្តន្តិ។ អាបណិកោ ចិន្តេសិ - “អយំ បុរិសោ
អត្ថនោ ធម្មតាយ អាគច្ឆមាទោ ‘តវ កម្ពលេ បដិច្ឆាទេហី’តិ មំ អាហា។ ‘សចេបិ
សោ ទិន្ទកំ គណ្ហា’តិ, អហំ បន ‘មម សន្តកំ សចេ ឥច្ឆាមិ, ទស្សាមិ, នោ ចេ, ន
ទស្សាមិ’តិ អវចំ, ទិដ្ឋកំ បន អទេន្ទស្ស លជ្ជា ឧប្បជ្ជតិ, អត្ថនោ សន្តកំ
បដិច្ឆាទេន្ទស្ស ទោសោ នត្ថិ, ឥមេសុ បញ្ចកម្ពលសតេសុ ទ្វេ កម្ពលានិ
សតសហស្សគ្បនិកានិ, ឥមាទេវ បដិច្ឆាទេតុំ វជ្ជតិ”តិ។ ទ្វេបិ កម្ពលេ ទសាយ
ទសំ សម្ពុទ្ធិត្វា តេសំ អន្តរេ បក្ខិបិត្វា បដិច្ឆាទេសិ។ សាមណោរោបិ
ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធិំ តំ បទេសំ ចាបុណិ។ អាបណិកស្ស សាមណោរំ ទិស្វាវ
បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ជិ, សកលសរីរំ សិនេហោន បរិបុណ្ណំ អហោសិ។ សោ
ចិន្តេសិ - “តិដ្ឋតុ កម្ពលានិ, ឥមំ ទិស្វា បាទយមំសម្មិ ធាតុំ យុត្ត”ន្តិ។ តេ ទ្វេបិ
កម្ពលេ និហរិត្វា សាមណោរស្ស ចាទម្ពលេ ឋបេត្វា វន្តិត្វា, “ភន្តេ, តយា
ទិដ្ឋធម្មស្ស ភាគី អស្ស”ន្តិ អវច។ សោបិស្ស “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ
អកាសិ។

សាមណេរោ អន្តោនគរេបិ បញ្ចា កម្ពុលសតានិលភិ។ ឯវំ ឯកទិវសំយេវ
កម្ពុលសហស្សំលភិក្ខុវា ភិក្ខុសហស្សស្ស អនាសិ។ អថស្ស
កម្ពុលធាយកតិស្សត្ថេរោតិ នាមំ ករិសុ។ ឯវំ នាមករណាទិវសេ ទិន្នកម្ពុលោ
សត្តវស្សិកកាលេ កម្ពុលសហស្សភារំ ចាបុណិ។ ពុទ្ធសាសនញ្ញា បេត្តា
នត្ថញ្ញំ តំ ហំនំ, យត្ថ អប្បំ ទិន្នំ ពហុំ ហោតិ, ពហុំ ទិន្នំ ពហុតរំ។ តេនាហា ភគវា
-

“តថាវុចោយំ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុសង្ឃោ, យថាវុបេ ភិក្ខុសង្ឃេ អប្បំ ទិន្នំ
ពហុំ ហោតិ, ពហុំ ទិន្នំ ពហុតរ” ត្ថិ (ម. និ. ៣.១៤៦) -

ឯវំ សាមណេរោ ឯកកម្ពុលស្ស ទិស្សន្ទេន សត្តវស្សិកោវ កម្ពុលសហស្សំ
លភិ។ តស្ស ជេតវនេវិហារន្តស្ស អភិក្ខុណំ ញាតិធាយកា សន្តិកំ អាគន្ធា
កថាសល្លាបំ ករោត្តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “មយា ឥធ វសន្តេន ញាតិធាយកេសុ
អាគន្ធា កថេន្តេសុ អកថេតុម្បិ ន សក្កា, ឯតេហិ សទ្ធិ កថាបបញ្ចេន អត្ថនោ
បតិជ្ឈំ កាតុំ ន សក្កា, យំនូនាហំ សត្ត សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ ឧគ្គណ្ហិក្ខា អរញ្ញំ
បរិសេយ្យ” ត្ថិ។ សោ សត្តារំ ឧបសង្កមិក្ខា វន្តិក្ខា យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ
កថាបេត្តា ឧបជ្ឈាយំ វន្តិក្ខា បត្តិវិវរមាធាយ វិហារា និក្ខមិក្ខា “សថេ
អាសន្នជ្ជានេ វសិស្សមិ, ញាតកា មំ បក្កោសិស្សន្តិ” តិ វិសតិ យោជនសតំ
មគ្គំ អគមាសិ។ អថេកេន កាមទ្វារេន គច្ឆន្តោ ឯកំ មហាល្លកបុរិសំ ទិស្វា បុច្ឆិ
- “កី នុ ខោ, មហាឧចាសក, ឥមស្មី បទេសេ វសន្តានំ អារញ្ញកវិហារោ
អត្ថី” តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “តេន ហិ មេ មគ្គំ អាចិត្តាហិ” តិ។
មហាល្លកឧចាសកស្ស បន តំ ទិស្វាវ បុត្តសិនេហោ ឧទទាទិ។ អថស្ស តត្ថេវ
វិតោ អនាចិត្តិក្ខា “ឯហិ, ភន្តេ, អាចិត្តិស្សមិ តេ” តិ គហេត្វា អគមាសិ។
សាមណេរោ តេន សទ្ធិ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ នាធាបុប្ផជលបដិមណ្ឌិតេ

រុក្ខបញ្ចតបទេសេ ទិស្វា “អយំ, ឧចាសក, កី បទេសោ នាម, អយំ ឧចាសក កី បទេសោ នាមា” តិ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស តេសំ នាមាទិ អាចិត្តន្តោ អារញ្ញកវិហារំ បត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, ជាសុកជ្ជានំ, ឥធម៌ វសាហី” តិ វត្វា, “ភន្តេ, កោ នាមោ ត្វ” តិ នាមំ បុច្ឆិត្វា “អហំ វនវាសីតិស្សោ នាម ឧចាសកា” តិ វុត្តេ, “ស្មេ អម្ពាភំ គាមេ ភិក្ខុយ ចរិតុំ វដ្តតី” តិ វត្វា និវត្តិត្វា អន្តោគាមមេវ គតោ។ “វនវាសីតិស្សោ នាម វិហារំ អាគតោ, តស្ស យាគុភត្តាទីនិ បដិយាទេថា” តិ មនុស្សានំ អាហោចសិ។

សាមណោរោ បឋមមេវ តិស្សោ នាម ហុត្វា គតោ បិណ្ឌាចាតនាយ កតិស្សោ កម្ពុលនាយ កតិស្សោ វនវាសីតិស្សោ តិ តីណិ នាមាទិ លភិត្វា សត្តវស្សព្ពន្ធរេ ចត្តាវ នាមាទិ លភិ។ សោ បុនទិវសេ ចាតោវ តំ គាមំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។ មនុស្សា ភិក្ខុំ ទត្វា វដ្តិសុ។ សាមណោរោ “សុខិតា ហោថ, ទុក្ខា មុច្ចថា” តិ អាហា។ ឯកមនុស្សាបិ តស្ស ភិក្ខុំ ទត្វា បុន គេហំ គន្ធី នាសក្ខិ, សព្ពេវ ឱលោកេន្តា អដ្ឋិសុ។ សោបិ អត្តនោ យាបនមត្តមេវ គណ្ហិ។ សកលគាមវាសិនោ តស្ស ចាទមូលេ ឧវេន និបដ្ឋិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ពេសុ ឥមំ តេមាសំ ឥធម៌ វសន្តេសុ មយំ តីណិ សរណានិ គហេត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិជ្ជាយ មាសស្ស អដ្ឋ ឧចាសថកម្មានិ ឧបវសិស្សាម, ឥធម៌ វសនត្ថាយ នោ បដិញ្ញំ ទេថា” តិ។ សោ ឧបការំ សល្លកេត្វា តេសំ បដិញ្ញំ ទត្វា និពទ្ធី តត្ថេវ បិណ្ឌាចាតចារិ ចរិ។ វដ្តិតវដ្តិតក្ខណោ ច “សុខិតា ហោថ, ទុក្ខា មុច្ចថា” តិ បទទ្ធយមេវ កថេត្វា បក្កាមិ។ សោ តត្ថេវបឋមមាសញ្ច ទុតិយមាសញ្ច វីតិនាមេត្វា តតិយមាសេ គច្ឆន្តេ សហ បដិសម្ពិទាហិ អវហត្ថំ ចាបុណិ។

អថស្ស បវារេត្វា វុដ្ឋវស្សកាលេ ឧបជ្ឈាយោ សត្តារំ ឧបសម្ព័មិត្វា វដ្តិត្វា អាហា - “អហំ, ភន្តេ, តិស្សសាមណោវស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមី” តិ។ “គច្ឆ,

សាវ័បុត្តា"តិ។ សោ អត្ថនោ បរិវាវេ បញ្ចសតេ ភិក្ខុ អាធាយ បក្កន្តោ, "អាវុសោ
មោគ្គល្លាន, អហំ តិស្សសាមណោស្ស សន្តិកំ គន្ធាមី"តិ អាហា។
មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ "អហម្ម្យ, អាវុសោ, គន្ធាមី"តិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ
សន្ធិំ និក្ខមិ។ ឯតេនុចាយេន មហាកស្សបត្ថេរោ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ឧចាលីត្ថេរោ
បុណ្ណត្ថេរោតិ សព្វេ មហាសាវកា បញ្ចហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សន្ធិំ
និក្ខមីសុ។ សព្វេបិ មហាសាវកានំ បរិវារា ចត្តាលីស ភិក្ខុសហស្សានិ
អហោសុំ។ តេ វីសតិយោជនសតំ មគ្គំ គន្ធា គោចរគាមំ សម្មត្តា។
សាមណោស្ស និពទ្ធិបដ្ឋាកោ ឧចាសកោ ឆ្វារេយេវ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ធា វន្តិ។

អថ នំ សាវ័បុត្តត្ថេរោ បុច្ឆិ - "អត្ថិ នុ ខោ, ឧចាសក, ឥមស្មី បទេសេ
អារញ្ញកវិហារោ"តិ? "អត្ថិ, ភន្តេ"តិ។ "សភិក្ខុកោ, អភិក្ខុកោ"តិ?
"សភិក្ខុកោ, ភន្តេ"តិ។ "កោ នាមោ តត្ថ វសតី"តិ? "វនវាសីតិស្សោ, ភន្តេ"តិ។
"តេន ហិ មគ្គំ នោ អាចិត្តា"តិ។ "កេ តុម្ពេ, ភន្តេ"តិ? "មយំ សាមណោស្ស
សន្តិកំ អាគតា"តិ។ ឧចាសកោ ឱលោកេត្វា ធម្មសេនាបតី អាទិ កត្វា សព្វេបិ
មហាសាវកេ សញ្ញានិក្ខានិរន្តរំ បីតិយា ធុដ្ឋសរីរោ ហុត្វា "តិដ្ឋថ តាវ, ភន្តេ"តិ
វេតេន គាមំ បរិសិទ្ធា "ឯតេ, អយ្យា, សាវ័បុត្តត្ថេរំ អាទិ កត្វា អសីតិ
មហាសាវកា អត្ថនោ អត្ថនោ បរិវាវេហិ សន្ធិំ សាមណោស្ស សន្តិកំ អាគតា,
មញ្ចប័បបច្ចត្តរណាទីបតេលាទីនិ គហេត្វា វេតេន និក្ខមថា"តិ ឧក្សេសេសិ។
មនុស្សា "តាវនេវ មញ្ញាទីនិ គហេត្វា ថេរានំ បទានុបទិកា ហុត្វា ថេរេហិ
សន្ធិយេវ វិហារំ បរិសីសុ។ សាមណោរោ ភិក្ខុសង្ឃំ សញ្ញានិក្ខា កតិបយានំ
មហាថេរានំ បត្តចីវរានិ បដិគ្គហេត្វា វត្ថុមកាសិ។ តស្ស ថេរានំ វសនដ្ឋានំ
សិរិទហន្តស្ស បត្តចីវរំ បដិសាមេន្តស្សេវ អន្ធការោ ជាតា"តិ។ សាវ័បុត្តត្ថេរោ
ឧចាសកេ អាហា - "គច្ឆថ, ឧចាសកា, តុម្ពា កំ អន្ធការោ ជាតោ"តិ។ "ភន្តេ,
អន្ធា ធម្មស្សវនទិវសោ, ន មយំ គមិស្សម, ធម្មំ សុណិស្សម, ឥតោ បុព្វេ

ធម្មសូត្រនម្បី នត្ថី" តិ។ "តេន ហិ, សាមណេរ, ធីបំ ជាលេត្វា ធម្មសូត្រនសូត្រ
កាលំ ឃោសេហី" តិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហា - "តិសូត្រ តវ
ឧបជ្ជាកា ធម្មំ សោតុកាមាម្ហា" តិ វទន្តិ, កថេហិ តេសំ ធម្ម" តិ។ ឧបាសកា
ឯកប្បហារេនេវ ឧជ្ឈាយ, "ភន្តេ, អម្ហាកំ អយ្យោ 'សុខិតា ហោថ, ទុក្ខា
មុច្ចថា" តិ ឥមាធិ ទ្វេ បទាធិ ឋបេត្វា អញ្ញំ ធម្មកថំ ន ជាធាតិ, អម្ហាកំ អញ្ញំ
ធម្មកថិកំ ទេថា" តិ វទីសុ។ "សាមណេរោ បន អរហត្តំ ឋត្វាបិ នេវ តេសំ
ធម្មកថំ កថេសី" តិ។

តថា បន នំ ឧបជ្ឈាយោ, "សាមណេរ, កថំ បន សុខិតា ហោន្តិ, 'កថំ បន
ទុក្ខា មុច្ចន្តី" តិ ឥមេសំ នោ ទ្វិន្នំ បទានំ អត្ថំ កថេហី" តិ អាហា។ សោ "សាធុ,
ភន្តេ" តិ ចិត្តពិជនី គហេត្វា ធម្មាសនំ អារុយ្ហ បញ្ចហិ និកាយេហិ អត្ថព្វា
ការណាញា អាកឡិក្ខា យនវស្សំ វស្សនោ ចាតុទ្ធិបកមហាមេឃោរិយ
ខន្ធាតុអាយតនពោធិបក្ខិយធម្មេ វិភជនោ អរហត្តក្ខុដេន ធម្មកថំ កថេត្វា,
"ភន្តេ, ឯវំ អរហត្តប្បត្តសូត្រ សុខំ ហោតិ, អរហត្តំ បត្តោយេវ ទុក្ខា មុច្ចតិ,
សេសជនា ជាតិទុក្ខាធិហិ ថេវ និរយទុក្ខាធិហិ ច ន បរិមុច្ចន្តី" តិ អាហា។ "សាធុ,
សាមណេរ, សុកថិតោ តេ បដិភាណោ, ឥទានិ សរកញ្ញំ ភណាហី" តិ។ សោ
សរកញ្ញម្បី ភណី។ អរុណោ ឧត្តច្ឆន្តេ សាមណេរសូត្រ ឧបជ្ជាកមនុស្សា ទ្វេ ភាគា
អហេសុំ។ ឯកេច្ឆេ "ន វត នោ ឥតោ បុព្វេ ឯវុចោ កក្ខុឡោ ទិដ្ឋបុព្វោ។ កថញ្ញំ
នាម ឯវុចំ ធម្មកថំ ជានន្តោ ឯត្ថកំ កាលំ មាតាបិតុជ្ជានេ ឋត្វា ឧបជ្ជហន្តានំ
មនុស្សានំ ឯកម្បី ធម្មបទំ ន កថេសី" តិ កុដ្ឋីសុ។ ឯកេច្ឆេ "លាភា វត នោ, យេ
មយំ ឯវុចំ ភទន្តំ គុណំ វា អគុណំ វា អជានន្តាបិ ឧបជ្ជហិម្ហ, ឥទានិ ច បនសូត្រ
សន្តិកេ ធម្មំ សោតុកុលភិម្ហា" តិ តុស្សីសុ។

សម្មាសម្ពុទ្ធាបិ តំ ទិវសំ បច្ចុសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ
វនេវាសីតិស្សស្ស ឧបជ្ជាកេ អត្ថនោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោ បរិវេដ្ឋ ទិស្វា “កី ទុ
ខោ ភវិស្សតី” តិ អារវ្លេន្តោ ឥមមត្តំ ឧបទាវេសិ “វនេវាសីតិស្សសាមណោស្ស
ឧបជ្ជាកា ឯកច្ចេ តុជ្ជា, ឯកច្ចេ កុដ្ឋា, មយ្ហំ បុត្តស្ស បន សាមណោស្ស កុដ្ឋា
និរយភាគិនោ ភវិស្សន្តិ, គន្តព្ភមេវ តត្ថ មយា, មយិ គតេ សព្វេបិ តេ
សាមណោវេ មេត្តចិត្តំ កត្វា ទុក្ខា មុច្ចិស្សន្តិ” តិ។ តេបិ មនុស្សា ភិក្ខុសង្ឃ
និមន្តត្វា តាមំ គន្ធា មណ្ឌបំ ការេត្វា យាគុភត្តាទីនិ សម្មាទេត្វា អាសនានិ
បញ្ញាបេត្វា សង្ឃស្ស អាគមនមគ្គំ ឡិលោកេន្តា និសីទីសុ។ ភិក្ខុបិ
សរីរបដិជគ្គំ កត្វា ភិក្ខុទារវេលាយ តាមំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តា សាមណោ
បុច្ឆិសុ - “កី, តិស្ស, ត្វំ អម្ពេហិ សទ្ធិ គមិស្សសិ, ឧទាហុ បច្ឆា” តិ? “មម
គមនវេលាយមេវ គមិស្សមិ, គច្ឆេ តុម្ពេ, គន្តេ” តិ។ ភិក្ខុ បត្តចីវរមាធាយ
បរិសីសុ។

សត្តា ជេតវនស្មីយេវ ចីវរំ ចារុបិទ្វា បត្តមាធាយ ឯកចិត្តក្ខណេនេវ គន្ធា
ភិក្ខុនំ បុរតោ បិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។ “សម្មាសម្ពុទ្ធា អាគតោ” តិ
សកលគាមោ សង្ឃភិទ្វា ឯកកោលាហាលោ អហោសិ។ មនុស្សា ឧទគ្គចិត្តា
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា យាគុំ ទត្វា ខន្ធកំ អទំសុ។ សាមណោរោ
ភត្តេ អនិដ្ឋិតេយេវ អន្តោតាមំ ចារិសិ។ តាមវាសិនោ និហរិទ្វា តស្ស សក្កច្ចំ
ភិក្ខុំ អទំសុ។ សោ យាបនមត្តំ គហេត្វា សត្ត សន្តិកំ គន្ធា បត្តំ ឧបទាវេសិ។
សត្តា “អាហារ, តិស្ស” តិ ហត្ថំ បសារេត្វា បត្តំ គហេត្វា “បស្ស, សារិបុត្ត, តវ
សាមណោស្ស បត្ត” តិ ថេវស្ស ទស្សេសិ។ ថេរោ សត្ត ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា
សាមណោស្ស ទត្វា “គច្ឆ, អត្ថនោ បត្តជ្ជានេ និសីទិទ្វា ភត្តកិច្ចំ ករោហី” តិ
អាហា។

គាមវាសិនោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវាសិត្វា សត្តារំ វុទ្ធិត្វា អនុមោទនំ
យាធិសុ។ សត្តា អនុមោទនំ ករោនោ ឯវមាហា - “លាភា វត វោ ឧចាសកា, យេ
តុម្ពេ អត្ថនោ កុលូបកំ សាមណោ ធិស្សយ សាវិបុត្តំ មោគ្គល្លានំ កស្សបំ
អនុវុទ្ធិ អសីតិមហាសាវកេ ធិស្សនាយ លភេ, អហម្មិ តុម្ពា កំ
កុលូបកមេ ធិស្សយ អាគតោ, ពុទ្ធិធិស្សនម្មិ វោ ឥមំ ធិស្សយេវ លទ្ធិ, លាភា
វោ, សុលទ្ធិ វោ” តិ។ មនុស្សា ចិន្តយីសុ - “អហោ អម្ពា កំ លាភា, ពុទ្ធានព្វោវ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច អាវាធនសមត្ថំ អម្ពា កំ អយ្យំ ធិស្សនាយ លភាម,
ធម្មប្បដម្ពញ្ញស្ស ធាតុំ លភាមា” តិ សាមណោស្ស កុទ្ធា មនុស្សា តុស្សីសុ។
តុដ្ឋា មនុស្សា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសីធិសុ។ អនុមោទនាវសានេ ពហូ
សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណីសុ។ សត្តា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ មនុស្សា សត្តារំ
អនុកត្វា វុទ្ធិត្វា ធិវត្តីសុ។ សត្តា សាមណោវេន សទ្ធិ សមធុវេន គប្បនោ,
“សាមណោ, អយំ បទេសោ កោនាមោ, អយំ បទេសោ កោនាមោ” តិ បុព្វេ
តស្ស ឧចាសកេន ធិស្សិតបទេសេ បុប្ផនោ អគមាសិ។ សាមណោវេន, “ភន្តេ,
អយំ ឥត្តន្ទាមោ, អយំ ឥត្តន្ទាមោ” តិ អាចិក្ខមាណោវ អគមាសិ។ សត្តា តស្ស
វសនដ្ឋានំ គន្ធា បព្ពតមត្តកំ អភិរុហិ។ តត្ថ បីតានំ បន មហាសមុទ្ទោ
បញ្ញាយតិ។ សត្តា សាមណោវំ បុច្ឆិ - “តិស្ស, បព្ពតមត្តកេ បីតោ ឥតោ ចិន្តោ
ច ឱលោកេត្វា កី បស្សសី” តិ? “មហាសមុទ្ធិ, ភន្តេ” តិ។ “មហាសមុទ្ធិ ធិស្វា កី
ចិន្តសី” តិ? “មម ធុក្ខិតកាលេ វេទន្តស្ស ចត្វា មហាសមុទ្ទេហិ
អតិវេកតវេន អស្សនា ភវិតព្ពន្ធិ ឥទំ, ភន្តេ, ចិន្តសី” តិ។ “សាធុ សាធុ, តិស្ស,
ឯវមេតំ។ ឯកេកស្ស ហិ សត្តស្ស ធុក្ខិតកាលេ បក្សវិតអស្សនិ ចត្វា
មហាសមុទ្ទេហិ អតិវេកតវេន” តិ។ ឥទេវា បន វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ចត្វសុ សមុទ្ទេសុ ជលំ បរិត្តកំ,
តតោ ពហុំ អស្សជលំ អនប្បកំ;

ទុក្ខន ធុជ្ឈស្ស នវស្ស សោចនា,
កីការណា សម្ម តុំ បមជ្ឈសី"តិ។

អថ នំ បុន បុច្ឆិ - "តិស្ស, កហំ វសសី"តិ? "ឥមស្មី បញ្ចារ, ភន្តេ"តិ។ "តត្ថ
បន វសន្តោ កី ចិន្តេសី"តិ? "មយា មវន្តេន ឥមស្មី ហ្មនេ កតស្ស
សវីរនិក្ខេបស្ស បរិច្ឆេទោ 'នត្ថិ'តិ ចិន្តេសី, ភន្តេ"តិ។ "សាធុ សាធុ, តិស្ស,
ឯវមេតំ។ ឥមេសញ្ញា សត្តានំ បថវិយំ និបទ្ទិក្ខា អមតជ្ជានំ នាម នត្ថិ"តិ វត្ថា -

"ឧបសាឡកនាមាធិ, សហស្សនិ ចតុទ្ទិស;
អស្មី បទេសេ ទឡានិ, នត្ថិ លោកេ អនាមតំ។

"យម្ហិ សច្ចញ្ញា ធម្មោ ច, អហីសា សំយមោ ទមោ;
ឯតំ អវិយា សេវន្តិ, ឯតំ លោកេ អនាមត"ន្តិ។ (ជា.១.២.៣១-៣២) -

ឥមំ ទុក្ខនិចាតេ ឧបសាឡកជាតកំ កថេសិ។ ឥតិ បថវិយំ សវីរនិក្ខេបំ កត្វា
មវន្តេសុ សត្តេសុ អមតបុព្វបទេសេ មវន្តា នាម នត្ថិ, អាទន្ទត្រូវសទិសា បន
អមតបុព្វបទេសេ បរិនិព្វាយន្តិ។

អាទន្ទត្រេរោ កិរ វីសវស្សសតិកកាលេ អាយុសម្ព័ន្ធវំ ឱលោកេន្តោ
បរិក្ខិណាការំ ព្រាត្វា "ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ បរិនិព្វាយិស្សមី"តិ អាហេថេសិ។ តំ
បរត្ថិ សុត្វា រោហិណីនទិយា ឧភយតីរវាសិកេសុ មនុស្សេសុ ឱរិមតីរវាសិកា
"មយំ ថេរស្ស ពហូបកាវា, អម្ពាភំ សន្តិកេ បរិនិព្វាយិស្សតិ"តិ វទីសុ។
បរតីរវាសិកាបិ "មយំ ថេរស្ស ពហូបកាវា, អម្ពាភំ សន្តិកេ
បរិនិព្វាយិស្សតិ"តិ វទីសុ។ ថេរោ តេសំ វចនំ សុត្វា "ឧភយតីរវាសិនោ មយំ
ឧបកាវា, ឥមេ នាម អនុបកាវាតិ ន សក្កាវត្ថុំ, សចាហំ ឱរិមតីរេ
បរិនិព្វាយិស្សមិ, បរតីរវាសិនោ ធាតុកហណាត្ថំ តេហិ សទ្ធិ កលហំ

ករិស្សន្តិ។ សេច បរតីរេ បរិទិព្វាយិស្សមិ, ឡិមតីរវាសិនោបិ តថា ករិស្សន្តិ,
កលហោ ឧប្បជ្ឈមនោបិ មំ និស្សាយេវ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, រូបសមមនោបិ មំ
និស្សាយេវ រូបសមិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “ឡិមតីរវាសិនោបិ មយ្ហំ ឧបកាវា,
បរតីរវាសិនោបិ មយ្ហំ ឧបកាវា, អនុបកាវាបិ នាម នត្តិ, ឡិមតីរវាសិនោ
ឡិមតីរេយេវ សន្និបតន្ត, បរតីរវាសិនោបិ បរតីរេយេវ”តិ អាហា។ តតោ
សត្តមេ ធិវសេ មជ្ឈេនទិយា សត្តតាលប្បមាលោ អាគាសេ បល្លង្កេន
និសីទិត្វា មហាជនស្ស ធម្មំ កថេត្វា “មម សរីរំ មជ្ឈេ ភិទ្ធិត្វា ឯកោ ភាគោ
ឡិមតីរេ បតតុ, ឯកោ ភាគោ បរតីរេ”តិ អធិដ្ឋាយ យថានិសិន្នោវ
តេជោធាតុំ សមាបដ្ឋិ, ជាលា ឧដ្ឋហីសុ។ សរីរំ មជ្ឈេ ភិទ្ធិត្វា ឯកោ ភាគោ
ឡិមតីរេ បតិ, ឯកោ ភាគោ បរតីរេ។ តតោ មហាជនោ បរិទេវិ,
បថវិឡន្ទិយនសន្នោវិយ អាហេននសន្នោ អហោសិ។ សត្តុ បរិទិព្វានេ
អាហេននសន្នោតាបិ ការុញ្ញតរោ អហោសិ។ មនុស្សា ចត្តារោ មាសេ រោទន្តា
បរិទេវន្តា “សត្តុ បត្តចីវរក្កាហាកេ តិជ្ឈន្តេ សត្តុ បិតកាលោវិយ នោ អហោសិ,
ឥធានិ នោ សត្តា បរិទិព្វតោ”តិ វិប្បលបន្តាវិវរន្តាវិចរីសូតិ។

បុន សត្តា សាមណោវំ បុច្ឆិ - “តិស្ស, ឥមស្មី វនសណ្ឋោ ធិបិអាធិនំ សទ្ទេន
កាយសិ, ន កាយសិ”តិ? “ន កាយាមិ ភគវា, អបិច ខោ បន មេ ឯតេសំ សទ្ធី
សុត្វា វនរតិ នាម ឧប្បជ្ឈតី”តិ វត្វា សដ្ឋិមត្តាហិ កាថាហិ វនវណ្ណានំ នាម
កថេសិ។ អថ នំ សត្តា “តិស្ស”តិ អាមន្តេសិ។ “កី, ភន្តេ”តិ? “មយំ គច្ឆាម, ត្វំ
គមិស្សសិ, និវត្តិស្សសិ”តិ។ “មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយេ មំ អាធាយ គច្ឆន្តេ គមិស្សមិ,
និវត្តេន្តេ និវត្តិស្សមិ, ភន្តេ”តិ។ សត្តា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ បក្កាមិ។
សាមណោវស្ស បន និវត្តិតុមេវ អជ្ឈាសយោ, យេវេ តំ ព្រាត្វា “តិស្ស, សេច
និវត្តិតុកាមោ, និវត្តា”តិ អាហា។ សោ សត្តាវញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច វន្តិត្វា និវត្តិ។
សត្តា ជេតវនមេវ អគមាសិ។

ភិក្ខុនំ ធម្មសកាយំ កថា ឧទទាទិ - “អហោ វត វនវាសីតិស្សសាមណោរោ
 ទុក្ខំ ករោតិ, បដិសន្ធិគ្គហណោតោ បដ្ឋាយស្ស ញាតកា សត្តសុ មជ្ឈលេសុ
 បញ្ចន្ធិ ភិក្ខុសតានំ អប្បោទកមធុចាយសមេវ អទំសុ, បព្ពជិតកាលេ
 អន្តោវិហារេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្ត ទិវសានិ
 អប្បោទកមធុចាយសមេវ អទំសុ។ បព្ពជិត្វា អជ្ឈមេ ទិវសេ អន្តោគាមំ
 បរិសន្តោ ធ្វើហោវ ទិវសេហិ សាជកសហស្សេន សទ្ធិ បិណ្ឌាចាតសហស្សំ លភិ,
 បុនេកទិវសំ កម្ពលសហស្សំ លភិ។ ឥតិស្ស ឥធ វសនកាលេ
 មហាលាភសក្ការោ ឧប្បជ្ឈិ, ឥទានិ ឯវុបំ លាភសក្ការំ ធម្មត្វា អរញ្ញំ បរិសិត្វា
 មិស្សកាហារេន យាបេតិ, ទុក្ខរការកោ វត តិស្សសាមណោរោ”តិ។ សត្តា
 អាគន្ធា, “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ
 នាមា”តិ វុត្ត “អាម, ភិក្ខុវេ, លាភូបនិសា នាមេសា អញ្ញា, និព្ពានគាមិនី
 បដិបទា អញ្ញា។ ‘ឯវំ លាភំ លភិស្សមី’តិ ហិ អារញ្ញកាទិធុតផ្កសមាទានវសេន
 លាភូបនិសំ វត្ថុន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចត្តារោ អចាយា វិវជទ្វារា ឯវ តិជ្ជន្តិ,
 និព្ពានគាមិនិយា បន បដិបទាយ ឧប្បន្នំ លាភសក្ការំ បហាយ អរញ្ញំ បរិសិត្វា
 យដេន្តោ វាយមន្តោ អរហត្តំ គណ្ហាតី”តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
 គាថមាហា -

៧៥.

“អញ្ញា ហិ លាភូបនិសា, អញ្ញា និព្ពានគាមិនី;
 ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ, ភិក្ខុ ពុទ្ធស្ស សាវកោ;
 សក្ការំ នាភិនន្តេយ្យ, វិវេកមនុព្រហយេ”តិ។

តត្ថ អញ្ញា ហិ លាភូបនិសា, អញ្ញា និព្ពានគាមិនីតិ លាភូបនិសា នាមេសា
 អញ្ញា ឯវ, អញ្ញា និព្ពានគាមិនី បដិបទា។ លាភូប្បាទកេន ហិ ភិក្ខុនា ថោកំ

អកុសលកម្ម កាតុំ វដ្តតិ, កាយវដ្តាធិនិ កាតព្វានិ ហោត្តិ។ យស្មិញ្ចិ កាលេ
កាយវដ្តាធិសុ កិញ្ចិ ករោតិ, តទាលាភោ ឧប្បជ្ជតិ។ ចាយសចាតិយញ្ចិ វដ្តំ
អកត្វា ឧដុកមេវ ហត្ថំ ឌីតារេត្វា ឧត្តិបន្តស្ស ហត្ថោ មក្ខិតមត្តកោវ ហោតិ,
វដ្តំ កត្វា ឌីតារេត្វា ឧត្តិបន្តស្ស បន ចាយសបិណ្ឌំ ឧទ្ធករោ ឆិក្ខមតិ, ឯវំ
កាយវដ្តាធិនិ ករណាកាលយេវ លាភោ ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ អធម្មិកា
លាភូបនិស្សា នាម។ ឧបធិសម្មទា ចីវរធារណំ ពាហុសច្ចំ បរិវារោ
អរញ្ញាវាសោតិ ឯវុបេហិ បន ការណេហិ ឧប្បន្នោ លាភោ ធម្មិកោ នាម
ហោតិ។ និព្វានតាមិនី បដិបទំ បូរេន្តេន បន ភិក្ខុនា កាយវដ្តាធិនិ
បហាតព្វានិ។ អនន្ទេនេវ អន្ទេនវិយ, អម្មតេនេវ ម្មតេនវិយ, អពធិរេនេវ
ពធិរេនវិយ ភវិតុំ វដ្តតិ។ អសវេន អមាយេន ភវិតុំ វដ្តតិ។ ឯវមេតន្តិ ឯតំ
លាភុប្បាទនំ បដិបទព្វា និព្វានតាមិនី បដិបទព្វា ឯវំ ញត្វា សព្វេសំ
សង្ខតាសង្ខតធម្មានំ ពុជ្ឈនជ្ជេន ពុទ្ធស្ស សវនន្តេ ជាតជ្ជេន ឌីវានានុសាសនី វា
សវនជ្ជេន សាវកោ ភិក្ខុ អធម្មិកំ ចតុបច្ចយសក្ការំ នាភិនន្តេយ្យ, ន ចេវ
ធម្មិកំ បដិក្កោសេយ្យ, កាយវិវេកាធិកំ វិវេកំ អនុព្រូហាយេ។ តត្ថ
កាយវិវេកោតិ កាយស្ស ឯកីតាវោ។ ចិត្តវិវេកោតិ អជ្ឈសមាបត្តិយោ។
ឧបធិវិវេកោតិ និព្វានំ។ តេសុ កាយវិវេកោ គណសង្កណីកំ វិនោទេតិ,
ចិត្តវិវេកោ កិលេសសង្កណីកំ វិនោទេតិ, ឧបធិវិវេកោ សង្ខារសង្កណីកំ
វិនោទេតិ។ កាយវិវេកោ ចិត្តវិវេកស្ស បច្ចយោ ហោតិ, ចិត្តវិវេកោ
ឧបធិវិវេកស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ វុត្តម្បិហេតំ -

“កាយវិវេកោ ច វិវេកជ្ជកាយានំ នេក្ខម្ហាភិវតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច
បរិសុទ្ធិចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរុបដិនំ បុគ្គលានំ
វិសង្ខារគតាន”ន្តិ (មហានិ. ១៥០)។ -

ឥម តិវិធម្មវិវេកំ ព្រហ្មយ្យ វឌ្ឍេយ្យ, ឧបសម្ពុជ្ជវិហារេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

វនវាសីតិស្សសាមណោវត្ថុ បន្ទរសមំ។

ពាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមោ វគ្គោ។

៦. បណ្ឌិតវគ្គោ

១. រាជត្ថវវត្ថុ

និដ្ឋនំវ បវត្តារន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អាយស្មន្តំ
រាជត្ថវំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ភិរ គិហិកាលេ សាវត្ថិយំ ធុគ្គតព្រាហ្មណោ អហោសិ។ សោ “ភិក្ខុនំ
សន្តិកេ ជីវិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា វិហារំ គន្ធា អប្បហរិតកំ ករោន្តោ បរិវេណំ
សម្ពុជ្ជន្តោ មុខជោវនាធិនិ ទទន្តោ អន្តោវិហារេយេវ វសិ។ ភិក្ខុបិ នំ សង្កណ្ឌិសុ,
បញ្ចាជេតុំ បន ន ឥច្ឆន្តិ។ សោ បព្ពដ្ឋំ អលភមា នោ កិសោ អហោសិ។
អថេកធិវសំ សត្តា បច្ឆសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា “កី
នុ ខោ” តិ ឧបធារេន្តោ “អរហា ភវិស្សតី” តិ ព្យាត្វា សាយន្តសមយេ
វិហារចារិកំ ចរន្តោវិយ ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “ព្រាហ្មណ, កី ករោន្តោ
វិចរសី” តិ អាហា។ “ភិក្ខុនំ វត្ថុបដិវត្តំ ករោន្តោ, ភន្តេ” តិ។ “លភសិ នេសំ សន្តិកា
សង្កហ” តិ? “អាម, ភន្តេ, អាហារមត្តំ លភាមិ, ន បន មំ បញ្ចាជេន្តី” តិ។ សត្តា
ឯតស្មី និទានេ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និចាតាបេត្វា តមត្តំ បុច្ឆិត្វា, “ភិក្ខុវេ, អត្ថិ កោចិ

ឥមស្ស ព្រាហ្មណស្ស អធិការំ សរតី" តិ បុច្ឆិ។ សារិបុត្តត្ថេវេ "អហំ, ភន្តេ,
សរាមិ, អយំ មេ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស អត្ថនោ អភិបាជំ កជជ្ជុភិក្ខុំ
នាបេសិ, ឥមមស្សហំ អធិការំ សរាមី" តិ អាហ។ សោ សត្តារា "កី បន តេ,
សារិបុត្ត, ឯវំ កត្វបការំ ទុក្ខតោ មោចេតុំ ន វដ្ឋតី" តិ វុត្ថេ, "សាធុ, ភន្តេ,
បញ្ញាជេស្សមី" តិ តំ ព្រាហ្មណំ បញ្ញាជេសិ។ តស្ស ភត្តត្ថេ អាសនបរិយន្តេ
អាសនំ ចាបុណាតិ, យាគុភត្តាធិបាបិ កិលមតិ។ ថេវេ តំ អាទាយ ចារិកំ
បក្កាមិ, អភិក្ខណញ្ចំ នំ "ឥទំ តេ កត្តព្ពំ, ឥទំ តេ ន កត្តព្ពំ" តិ ឡិវទិ អនុសាសិ។
សោ សុវុចោ អហោសិ បទកិណ្ឌាគ្គាហី។ តស្មា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមាណោ
កតិចាហេនេវ អរហន្តំ ចាបុណិ។

ថេវេ តំ អាទាយ សត្ត សន្តិកំ កត្វា វុទ្ធិត្វា និសីទិ។ អថ នំ សត្តា បដិសន្ធាវំ
កត្វា អាហ - "សុវុចោ នុខោ, សារិបុត្ត, តេ អន្តេវាសិកោ" តិ។ "អាម, ភន្តេ,
អតិរិយ សុវុចោ, កិស្មិញ្ចិ នោសេ វុច្ឆមាណេ ន កុទ្ធបុព្ពោ" តិ។ "សារិបុត្ត, ឯវុវេ
សទ្ធិវិហារិកេ លភន្តោ កិត្តកេ គណ្ហោយ្យសី" តិ? "ភន្តេ, ពហុកេបិ
គណ្ហោយ្យមេវា" តិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសភាយ កេចំ សមុជ្ជាបេសុ -
"សារិបុត្តត្ថេវេ កិវ កតញ្ញំ កតវេទី, កជជ្ជុភិក្ខាមត្តំ ឧបការំ សរិក្ខា
ទុក្ខតព្រាហ្មណំ បញ្ញាជេសិ។ ថេវេបិ ឡិវទក្ខមោ ឡិវទក្ខមមេវ លភី" តិ។ សត្តា
តេសំ កេចំ សុត្វា "ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ សារិបុត្តោ កតញ្ញំ
កតវេទីយេវា" តិ វុត្វា តមត្តំ បកាសេតុ -

“អលីនចិត្តំ និស្សាយ, បហជ្ជា មហាតី ចម្វ;
កោសលំ សេនាសន្តដ្ឋំ, ជីវក្កាហំ អគាហយិ។

“ឯវំ និស្សយសម្បន្នោ, ភិក្ខុ អារទ្ធវីរិយោ;
ភាវយំ កុសលំ ធម្មំ, យោគក្ខេមស្ស បត្តិយា;

ចាបុណ្យ អនុបុត្តន, សត្តសំយោជនក្ខយ"ន្តិ។ (ជា. ១.២.១១-១២) -

ឥមំ ទុក្ខនិច្ចាតេ អលីនចិត្តជាតកំវិត្តារេត្វា កថេសិ។ តទា កិរ វឌ្ឍកីហិ
ចាទស្ស អរោគករណភារេន កហំ អត្តនោ ឧបការំ ញាត្វា សព្ពសេតស្ស
ហត្ថិចោតកស្ស ឆាយកោ ឯកចារិកោ ហត្ថិ សារិបុត្តត្ថេរោ អហោសីតិ ឯវំ
ថេរំ អារត្ត ជាតកំ កថេត្វា រាជត្ថេរំ អារត្ត, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម រាជេន វិយ
សុវចេន ភវិត្តំ, ទោសំ ទស្សេត្វា ឱវទិយមាទេន បិ ន កុដ្ឋិត្តំ, ឱវាទឆាយកោ
បន និធិអាចិត្តណាការិយ ទដ្ឋញ្ញោ”តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៧៦.

“និធិនំវ បវត្តារំ, យំ បស្សេ វដ្ឋទស្សនំ;
និគ្គយ្ហវាទី មេធាវី, តាទិសំ បណ្ឌិតំ ភវេ;
តាទិសំ ភវេមាទស្ស, សេយ្យោ ហោតិ ន ចាបិយោ”តិ។

តត្ថ និធិនន្តិ តត្ថ តត្ថ និទហិត្វា វបិតានំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិប្បរាជំ
និធិកុម្មិនំ។ បវត្តារន្តិ កិច្ចជីវិកេ ទុក្ខតមនុស្សេ អនុកម្មំ កត្វា “ឯហិ, សុខេន
ជីវន្តចាយំ ទស្សេស្សមី”តិ និធិដ្ឋានំ នេត្វា ហត្ថំ បសារេត្វា “ឥមំ គហេត្វា
សុខេន ជីវា”តិ អាចិត្តតារំ វិយ។ វដ្ឋទស្សនន្តិ ទ្វេ វដ្ឋទស្សនោ “ឥមំ នំ
អសារុប្បេន វា ខលិតេន វា សង្ឃមជ្ឈេ និគ្គណ្ឌិស្សមី”តិ វន្តកវេសកោ ច,
អញ្ញាតំ ញាបនត្ថាយ ញាតំ អនុគ្គហណត្ថាយ សីលាទីនមស្ស វុទ្ធិកាមតាយ
តំ តំ វដ្ឋំ ឱលោកនេន ឧល្លម្មនសភាវសណ្ឌិតោ ច។ អយំ ឥធម្មិយោ ឥធម្មិយោ
យថា ហិ ទុក្ខតមនុស្សេ “ឥមំ គណ្ហាហិ”តិ តន្តេត្វាបិ ចោដេត្វាបិ និធិ
ទស្សេន្តេ កោបំ ន ករោតិ, បមុទិតោ ឯវ ហោតិ, ឯវមេវ ឯវរូបេ បុគ្គលេ
អសារុប្បំ វា ខលិតំ វា ទិស្វា អាចិត្តន្តេ កោចោ ន កាតញ្ញោ, តុដ្ឋេនេវ ភវិត្តំ,

“កន្លែង មហាន្ត វោ កម្ម កតំ, មយ្ហំ អាចរិយុបជ្ឈាយដ្ឋានេ វេត្វា ឡីវនន្តេហិ បុនបិ មំ វនេយ្យថា” តិ បវរេតព្ភមេវ។ **និគ្គយ្ហវាទិន្និ** ឯកោច្ឆា ហិ សទ្ធិវិហារិកាធិនំ អសារុប្បំ វា ខលិតំ វា ទិស្វា “អយំ មេ មុខោទកកាណាទីហិ សក្កច្ចំ ឧបជ្ឈហតិ, សចេ នំ វក្ខាមិ, ន មំ ឧបជ្ឈហិស្សតិ, ឯវំ មេ បរិហានិ ភវិស្សតិ” តិ វត្ថុំ អវិសហន្តោ ន និគ្គយ្ហវាទី នាម ហោតិ។ សោ ឥមស្មី សាសនេ កចរំ អាកិរតិ។ យោ បន តថារូបំ វជ្ជំ ទិស្វា វជ្ជានុរូបំ តន្ត្រេន្តោ បណាមេន្តោ ទណ្ឌាកម្មំ ករោន្តោ វិហារា តំ នីហារន្តោ សិក្ខាបេតិ, អយំ និគ្គយ្ហវាទី នាម សេយ្យថាបិ សម្មាសម្ពុទ្ធា។ វុត្តញ្ញោតំ - “និគ្គយ្ហ និគ្គយ្ហាហំ, អានន្ត, វក្ខាមិ, បវយ្ហ បវយ្ហ, អានន្ត, វក្ខាមិ, យោ សារោ សោ វស្សតិ” តិ (ម. និ. ៣.១៩៦)។ **មេធាវិន្និ** ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្តាគតំ។ **តាទិសន្តិ** ឯវរូបំ បណ្ឌិតំ ភជេយ្យ បយិរុចាសេយ្យ។ **តាទិសញ្ញា** អាចរិយំ **ភជមានស្ស** អន្តោវាសិកស្ស សេយ្យោ ហោតិ, ន ថាបិយោ វឡិយេវ ហោតិ, នោ បរិហានីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ថាបុណ្ណិសូតិ។

រាជត្រូវវត្ថុ បឋមំ។

២. អស្សជិបុនព្ភសុកវត្ថុ

ឡីវនេយ្យានុសាសេយ្យាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អស្សជិបុនព្ភសុកភិក្ខុ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា បន កីជាគិរិស្មី សមុដ្ឋិតា។

តេ កិរ ទ្វេភិក្ខុ កិញ្ចាបិ អគ្គសាវកានំ សទ្ធិវិហារិកា, អលជ្ជិនោ បន អហេសុំ ថាបភិក្ខុ។ តេ ថាបកេហិ អត្ថនោ បរិវាហេហិ បញ្ចាហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ កីជាគិរិស្មី វិហារន្តោ “មាលាវច្ឆំ រោបេន្តិបិ រោចាបេន្តិបី” តិ អាទិកំ (ចារា. ៤៣១; ចូឡវ. ២១) នាធម្មការំ អនាចារំ ករោន្តោ កុលទ្វិសកកម្មំ កត្វា តតោ

ឧប្បន្នេហិ បច្ចុយេហិ ជីវិតំ កប្បន្តា តំ អាវាសំ បេសលានំ ភិក្ខុនំ អនាវាសំ
អកំសុ។ សត្តា តំ បវត្តី សុត្វា តេសំ បញ្ញាជនីយកម្មករណត្តាយ សបរិវារេ ទ្វេ
អគ្គសារកេ អាមន្តេត្វា “គច្ឆេ, សាវិបុត្តា, តេសុ យេ តុម្ហាកំ វេចនំ ន ករោន្តិ,
តេសំ បញ្ញាជនីយកម្មំ ករោថ, យេ បន ករោន្តិ, តេ ឱវទេ អនុសាសថ។ ឱវទន្តោ
ហិ អនុសាសន្តោ អបណ្ឌិតានំយេវ អប្បិយោ ហោតិ អមនាថោ, បណ្ឌិតានំ
បន បិយោ ហោតិ មនាថោ” តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា

-

៧៧.

“ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ, អសញ្ញា ច និវារយេ;
សតញ្ញំ សោ បិយោ ហោតិ, អសតំ ហោតិ អប្បិយោ” តិ។

តត្ថ ឱវទេយ្យាតិ ឧប្បន្នេ វត្ថុស្មី វទន្តោ ឱវទតិ នាម, អនុប្បន្នេ វត្ថុស្មី
“អយសោបិ តេ សិយា” តិ អាទិវសេន អនាគតំ ទស្សន្តោ អនុសាសតិ នាម។
សម្ពុទ្ធា វទន្តោ ឱវទតិ នាម, បរម្ពុទ្ធា ទូតំ វា សាសនំ វា បេសេន្តោ អនុសាសតិ
នាម។ សកី វទន្តោ ឱវទតិ នាម, បុនប្ប្បនំ វទន្តោ អនុសាសតិ នាម។ ឱវទន្តោ
ឯវ វា អនុសាសតិ នាមាតិ ឯវំ ឱវទេយ្យ អនុសាសេយ្យ។ អសញ្ញា ចាតិ
អកុសលធម្មា ច និវារយេយ្យ, កុសលធម្មេ បតិដ្ឋាបេយ្យាតិ អត្ថោ។ សតញ្ញំ សោ
បិយោ ហោតិ តិ សោ ឯវុទោ បុគ្គលោ ពុទ្ធាទិនំ សប្បុរិសានំ បិយោ ហោតិ។
យេ បន អទិដ្ឋធម្មា អវិទិតិល្គាបរលោកា អាមិសចក្កកា ជីវិតត្ថាយ បព្ពជិតា,
តេសំ អសតំ សោ ឱវទកោ អនុសាសកោ, “ន ត្វំ អម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ, ន
អាចរិយោ, កស្មា អម្ពេ ឱវទសី” តិ ឯវំ មុខសត្តិហិ វិជ្ជន្តានំ អប្បិយោ
ហោតិ” តិ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណសូតិ។
សារិបុត្តមោគ្គល្លាណាបិ តត្ថ គន្ធាតេ ភិក្ខុ ឡើយទីសុ អនុសាសីសុ។ តេសុ ឯកច្ឆេ
ឡើយទី សម្មជិដ្ឋិត្វា សម្មា វត្ថីសុ, ឯកច្ឆេ វិព្ពមីសុ, ឯកច្ឆេ បញ្ញាជនីយកម្មំ
ចាបុណ្ណសូតិ។

អស្សជិបុនព្ពសុកាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ធន្ទត្រូវត្រូវ

នករេ ចាបកេ មិត្តេ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ធន្ទត្រូវ
អារព្ព កថេសិ។

សោ ភិរ អាយស្មា “អហំ អម្ពាភំ អយ្យបុត្តេន សទ្ធិ មហាភិនិក្ខមនំ
និក្ខន្តោ តទា អញ្ញំ ឯកម្មំ ន បស្សមិ, ឥទានិ បន ‘អហំ សារិបុត្តោ នាម, អហំ
មោគ្គល្លាណា នាម, មយំ អគ្គសាវកម្មា’ តិ វត្ថា ឥមេ វិចារន្តី” តិ ទេ អគ្គសាវកេ
អក្កោសតិ។ សត្តា ភិក្ខុនំ សន្តិកា តំ បវត្ថី សុត្វា ធន្ទត្រូវ បក្កោសាបេត្វា
ឡើយទី។ សោ តទ្ធិណោយេវ តុណ្ហី ហុត្វា បុន គន្ធា ថេវ អក្កោសតិយេវ។ ឯវំ
យាវតតិយំ អក្កោសន្តំ បក្កោសាបេត្វា សត្តា ឡើយទី “ធន្ទ, ទេ អគ្គសាវកា
នាម តុយ្ហំ កល្យាណមិត្តា ឧត្តមបុរិសា, ឯវេវេ កល្យាណមិត្តេ សេវស្សុ
ភជស្សុ” តិ វត្ថា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៧៨.

“នករេ ចាបកេ មិត្តេ, នករេ បុរិសាធមេ;
ករេជេ មិត្តេ កល្យាណោ, ករេជេ បុរិសុត្តមេ” តិ។

តស៊ូរត្តា - កាយទុច្ចរិតាធិអកុសលកម្មាភិវត្តា ចាបមិត្តា នាម។
សន្និច្ឆេទនាធិកេ វា ឯកវិសតិអនេសនាធិកេនេ វា អដ្ឋានេ និយោជកា
បុរិសាធម៌ នាម។ ឧកោបិ វា ឯតេ ចាបមិត្តា ចេវ បុរិសាធម៌ ច, តេ ន ភជេយ្យ
ន បយិរុចាសេយ្យ, វិបរីតា បន កល្យាណមិត្តា ចេវ សប្បុរិសា ច, តេ ភជេយ
បយិរុចាសេថាតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធន្នត្ថេរោ បន តំ ឱវាទំ សុត្វាបិ បុរិមនយេនេវ ភិក្ខុ អក្កោសតិ
បរិភាសតិ។ បុនបិ សត្តុ អាហារេសុំ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ, មយិ ធរន្តេ ធន្នំ
សិក្ខាបេតុំ ន សក្ខិស្សថ, មយិ បន បរិនិព្វតេ សក្ខិស្សថា” តិ វត្ថា
បរិនិព្វានកាលេ អាយស្មតា អានន្តេន, “ភន្តេ, កមំ ធន្នត្ថេវ អម្ពេហិ
បជិបដ្ឋិតព្វ” តិ វត្ថេ, “អានន្ត, ធន្នស្ស ភិក្ខុនោ ព្រហ្មទណ្ឌោ ធាតត្តោ” តិ
អាណាបេសិ។ សោ សត្តិវ បរិនិព្វតេ អានន្តត្ថេវេន អាហារិចំ ព្រហ្មទណ្ឌំ សុត្វា
ទុក្ខំ ទុក្ខនោ តិក្ខត្តំ មុច្ឆតោ បតិក្ខា “មា មំ, ភន្តេ, នាសយិត្តា” តិ យាចិត្វា សម្មា
វត្ថំ បូរេន្តោ ន ចិរស្សេវ សហ បជិសម្ពិទាហិ អវហត្ថំ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធន្នត្ថេវវត្ថុ តតិយំ។

២. មហាកប្បិនត្ថេវវត្ថុ

ធម្មប័តិ សុខំ សេតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវេនេវិហារន្តោ
មហាកប្បិនត្ថេវ អារព្ព កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិ កថា - អតីតេ កិវ អាយស្មា មហាកប្បិនត្ថេវ
បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស ចាទមូលេ កតាភិនិហារោ សំសារេ សំសរន្តោ ពារាណសីតោ

អរិទ្ធករ ឯកស្មី បេសការគាមេ ជេដ្ឋកបេសការេហុត្វា និព្វត្តិ។ តទា
សហស្សមត្តា បច្ចេកពុទ្ធា អដ្ឋមាសេ បរិមវន្តេ វសិត្វា វស្សិកេ ចត្តារេមាសេ
ជនបទេ វសន្តិ។ តេ ឯកវារំ ពារាណសិយា អរិទ្ធករ ឌីតវិត្វា
“សេនាសនករណត្ថាយ ហត្ថកម្មំ យាចថា” តិ រញ្ញោ សន្តិកំ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធ
បហិណ្ឌិសុ។ តទា បន រញ្ញោ វប្បមជ្ឈលកាលោ ហោតិ។ សោ “បច្ចេកពុទ្ធា កិរ
អាគតា” តិ សុត្វា តស្មី ខណោ និក្ខមិត្វា អាគតការណំ បុច្ឆិត្វា “អន្ត, ភន្តេ,
ឌីកាសោ នត្តិ, ស្វេ អម្ពាភំ វប្បមជ្ឈលំ, តតិយទិវសេ ករិស្សមី” តិ វត្វា
បច្ចេកពុទ្ធ អនិមន្តេត្វាវ ចារិសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា “អញ្ញត្ថ គមិស្សមា” តិ
បក្កមីសុ។ តស្មី ខណោ ជេដ្ឋបេសការស្ស ភរិយា កេនចិទេវ ករណីយេន
ពារាណសី គប្បន្តិ តេ បច្ចេកពុទ្ធ ទិស្វា វន្តិត្វា “កី, ភន្តេ, អវេលាយ, អយ្យា,
អាគតា” តិ បុច្ឆិត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ កថេសុំ។ តំ បវត្តិ សុត្វា សទ្ធាសម្បជ្ជា
ញាណសម្បជ្ជា ឥត្តិ “ស្វេ, ភន្តេ, អម្ពាភំ ភិក្ខុំ គណ្ហាថា” តិ និមន្តេសិ។ “ពហុកា
មយំ ភគិនី” តិ។ “កិត្តកា, ភន្តេ” តិ? “សហស្សមត្តា” តិ។ “ភន្តេ, ឥមស្មី គាមេ
សហស្សបេសការេ វសិត្វា ឯកកោ ឯកកស្ស ភិក្ខុំ ទស្សតិ, ភិក្ខុំ
អធិវាសេថ, អហាមេវ វោ វសនជ្ជានម្បិ ការេស្សមី” តិ អាហា។ បច្ចេកពុទ្ធា
អធិវាសយីសុ។

សា គាមំ បរិសិត្វា ឧក្សេសេសិ - “អហំ សហស្សមត្តេ បច្ចេកពុទ្ធ ទិស្វា
និមន្តយី, អយ្យានំ និសីទនជ្ជានំ សំវិទហថ, យាគុកត្តាទិនិ សម្មាទេថា” តិ។
គាមមជ្ឈេ មណ្ឌាបំ ការេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា បុនទិវសេ បច្ចេកពុទ្ធ
និសីទាបេត្វា បណីតេន ខាទនីយេន កោជនីយេន បរិសិត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ
តស្មី គាមេ សញ្ញា ឥត្តិយោ អាធាយ តាហិ សទ្ធិ បច្ចេកពុទ្ធ វន្តិត្វា, “ភន្តេ,
តេមាសំ វសនត្ថាយ បដិញ្ចំ ទេថា” តិ តេសំ បដិញ្ចំ គហេត្វា បុន គាមេ
ឧក្សេសេសិ - “អម្ពតាតា, ឯកកកុលតោ ឯកកោ បុរិសោ ជេសុវាសិអាទិនិ

គេហេតុអ្វី បរិសិទ្ធិ ធិតុសម្ភារ អាហារិទ្ធិ អយ្យានំ វសនដ្ឋានំ ករោត្ត” តិ។
តាមវាសិនោ តស្សាយេវ វចនំ សុត្វា ឯកកោ ឯកកំ កត្វា សន្និ
វត្តិដ្ឋានធិវាដ្ឋានេហិ បណ្ណាសាលសហស្សំ កាវេត្វា អត្តនោ អត្តនោ
បណ្ណាសាលាយំ វស្សបគតេ បច្ឆេកពុទ្ធេ “អហំ សក្កច្ចំ ឧបជ្ឈហិស្សមិ, អហំ
សក្កច្ចំ ឧបជ្ឈហិស្សមិ” តិ ឧបជ្ឈហិស្ស។ វស្សុវុដ្ឋកាលេ “អត្តនោ អត្តនោ
បណ្ណាសាលាយ វស្សុវុដ្ឋានំ បច្ឆេកពុទ្ធានំ ចីវរសាជកេ សន្នេថា” តិ
សមាធមេត្វា ឯកកស្ស សហស្សសហស្សម្ភលំ ចីវំ ទាបេសិ។ បច្ឆេកពុទ្ធា
វុដ្ឋវស្ស អនុមោទនំ កត្វា បក្កមីសុ។

តាមវាសិនោបិ ឥទំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា ឥតោ ចុតា តាវតីសភវនេ និព្វត្តិទ្វា
គណនេវបុត្តា នាម អហោសុំ។ តេ តត្ថ ធិតុសម្បត្តិ អនុភវិទ្វា
កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណាសិយំ កុដុម្ពិកគេហោសុ និព្វត្តិសុ។
ជេដ្ឋកបេសកាវោ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស បុត្តោ អហោសិ។ ភវិយាបិស្ស
ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្សេវ ធីតា អហោសិ។ តា សព្វាបិ វយប្បត្តា បរកុលំ
គច្ឆន្តិយោ តេសំ តេសំយេវ គេហានិ អគមីសុ។ អថេកទិវសំ វិហារេ
ធម្មស្សវនំ សង្ឃជ្ជំ។ “សត្តា ធម្មំ នេសេស្សតី” តិ សុត្វា សព្វេបិ តេ កុដុម្ពិកា
“ធម្មំ សោស្សមា” តិ ភវិយាហិ សន្និវិហារំ អគមីសុ។ តេសំ វិហារមជ្ឈំ
បរិដ្ឋក្ខណោ វស្សំ ឧបជ្ឈហិ។ យេសំ កុលូបកា វា ញាតិសាមណោរាជយោ វា អត្ថិ,
តេ តេសំ បរិវេណានិ បរិសីសុ។ តេ បន តថាវុចានំ នត្តិតាយ កត្តចិ, បរិសិទ្ធិ
អវិសហន្តាវិហារមន្សៀយេវ អជ្ជសុ។ អថ នេ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកោ អាហា -
“បស្សថ អម្ពាភំ វិប្បការំ, កុលបុត្តេហិ នាម ឯត្ថកេន លន្ធិតុំ យុត្ត” តិ។
“អយ្យ, កី បន ករោមា” តិ? “មយំ វិស្សាសិកដ្ឋានស្ស អភាវេន ឥមំ វិប្បការំ
បត្តា, សព្វេ ធនំ សំហរិទ្ធា បរិវេណំ ករោមា” តិ។ “សាធុ, អយ្យា” តិ ជេដ្ឋកោ
សហស្សំ អនាសិ, សេសា បញ្ចា បញ្ចា សតានិ។ ឥតិយោ អឡតេយ្យានិ

អង្គតេយ្យានិសតានិ។ តេ តំ ធនំ សំហរិត្វា សហស្សក្ខជាតារបរិវារំ សត្ត
វសនត្ថាយ មហាបរិវេណំ នាម អារក្ខីសុ។ នវកម្មស្ស មហាន្តតាយ ធនេ
អប្បហោន្តេ បុព្វេ ទិន្នធនតោ បុន ឧបឡ្ហបឡ្ហំ អទំសុ។ និដ្ឋិតេ បរិវេណ
វិហារមហំ ករោន្តា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ មហាធានំ ទត្វា
វិសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ ចីវរានិ សង្ខីសុ។

ជេដ្ឋកកុដ្ឋម្ពិកស្ស បនភិរិយា សព្វេហិ សមាទំ អកត្វា អត្ថនោ បញ្ញាយ
បិតា “អតិរកតវំ កត្វា សត្តារំ បូជេស្សមី” តិ អនោជបុប្ផវណ្ណាន
សហស្សមូលេន សាជកេន សទ្ធិ អនោជបុប្ផចង្កោជកំ គហេត្វា
អនុមោទនកាលេ សត្តារំ អនោជបុប្ផេហិ បូជេត្វា តំ សាជកំ សត្ត ចាទមូលេ
ឋេបេត្វា, “កន្តេ, និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អនោជបុប្ផវណ្ណំយេវ មេ សរីរំ ហោតុ,
អនោជា ឯវ ច មេ នាមំ ហោតូ” តិ បត្តនំ បដ្ឋបេសិ។ សត្តា “ឯវំ ហោតូ” តិ
អនុមោទនំ អកាសិ។ តេ សព្វេហិ យាវតាយុកំ ឋេត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ
និព្ពត្តិត្វា ឥមស្មី ពុទ្ធប្បនេ ទេវលោកា ចរិត្វា ជេដ្ឋកកុដ្ឋម្ពិកោ
កុក្កុដវតីនគរេ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ មហាកប្បិនរាជា នាម
អហោសិ, សេសា អមច្ចកុលេ និព្ពត្តិសុ។ ជេដ្ឋកកុដ្ឋម្ពិកស្ស ភិរិយា មន្ទរដ្ឋ
សាគលនគរេ រាជកុលេ និព្ពត្តិ, អនោជបុប្ផវណ្ណាមេវស្សា សរីរំ អហោសិ,
អនោជាត្រូវស្សា នាមំ ករីសុ។ សា វយប្បត្តោ មហាកប្បិនរញ្ញោ គេហំ គន្ធា
អនោជាទេវី នាម អហោសិ។ សេសិតិយោបិ អមច្ចកុលេសុ និព្ពត្តិត្វា
វយប្បត្តា តេសំយេវ អមច្ចបុត្តានំ គេហានិ អគមំសុ។ តេ សព្វេ រញ្ញោ
សម្បត្តិសទិសំ សម្បត្តិ អនុភវីសុ។ យទា រាជា សព្វាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ហត្ថិ
អភិរុហិត្វាវិចរិ, តទា តេបិ តថេវវិចរន្តិ។ តស្មី អស្សេនវា រថេនវា វិចរន្តេ
តេបិ តថេវវិចរន្តិ? ឯវំ តេ ឯកតោ ហុត្វា កតានំ បុញ្ញានំ អានុភាវេន
ឯកតោវ សម្បត្តិ អនុភវីសុ។ រញ្ញោ បន ពលោ, ពលវាហានោ, បុត្តោ,

បុប្ផវាហនោ, សុបត្តោតិ បញ្ចា អស្ស ហោន្តិ។ រាជា តេសុ សុបត្តំ អស្សំ សយំ
អាហោតិ, ឥតវេ ចត្តារោ អស្សរោហានំ សាសនាហរណាត្ថាយ អនាសិ។ រាជា
តេ ចាតោវ កោដេត្វា “គច្ឆេ ទ្វេ វា តីណិ វា យោជនានិ អាហិណ្ឌិត្វា ពុទ្ធស្ស វា
ធម្មស្ស វា សង្ឃស្ស វា ឧប្បន្នការំ ព្រាត្វា មយ្ហំ សុខសាសនំ អាហារថា” តិ
បេសេសិ។ តេ ចត្វាហិ ទ្វារេហិ និក្ខមិត្វា តីណិ យោជនានិ អាហិណ្ឌិត្វា សាសនំ
អលភិត្វា បច្ឆាគច្ឆន្តិ។

អថេកទិវសំ រាជា សុបត្តំ អស្សំ អារុយ្ហ អមច្ចសហស្សបរិវុតោ ឧយ្យានំ
គច្ឆន្តោ កិលន្តរុបេ បញ្ចាសតវាលិជកេ នគរំ បរិសន្តេ ទិស្វា “ឥមេ
អទ្ធានកិលន្តា, អទ្ធា ឥមេសំ សន្តិកា ឯកំ កទ្កកំ សាសនំ សោស្សមី” តិ តេ
បក្កោសាបេត្វា “កុតោ អាគច្ឆថា” តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ឥតោ
វីសតិយោជនសតមត្ថកេ សាវត្ថិ នាម នគរំ, តតោ អាគច្ឆាមា” តិ។ “អត្ថិ បន
វោ បទេសេ កិញ្ចិ សាសនំ ឧប្បន្ន” តិ។ “ទេវ, អញ្ញំ កិញ្ចិ នត្ថិ, សម្មាសម្ពុទ្ធា បន
ឧប្បន្នោ” តិ។ រាជា តាវទេវ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ដុដ្ឋសរិរោ កិញ្ចិ សល្លក្ខេតុំ
អសក្កោន្តោ មុហុត្ថំ វីតិនាមេត្វា, “តាតា, កី វទេថា” តិ បុច្ឆិ។ “ពុទ្ធា, ទេវ,
ឧប្បន្នោ” តិ។ រាជា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ តថេវ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថេ វារេ “កី
វទេថ, តាតា” តិ បុច្ឆិត្វា “ពុទ្ធា, ទេវ, ឧប្បន្នោ” តិ វុត្ថេ, “តាតា, វោ សតសហស្សំ
ទនាមី” តិ វត្វា “អញ្ញម្បិ កិញ្ចិ សាសនំ អត្ថិ” តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ធម្មោ
ឧប្បន្នោ” តិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា បុរិមនយេនេវ តយោ វារេ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថេ
វារេ “ធម្មោ ឧប្បន្នោ” តិ វុត្ថេ “ឥធាបិ វោ សតសហស្សំ ទម្មី” តិ វត្វា “អបរម្បិ
សាសនំ អត្ថិ, តាតា” តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, សង្ឃរតនំ ឧប្បន្ន” តិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា
តយោ វារេ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថេ វារេ “សង្ឃោ” តិ បទេ វុត្ថេ “ឥធាបិ វោ
សតសហស្សំ ទម្មី” តិ វត្វា អមច្ចសហស្សំ ឱលោកេត្វា, “តាតា, កី
ករិស្សថា” តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, តុម្ហេ កី ករិស្សថា” តិ? “អហំ, តាតា, ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ,

ធម្មា ឧប្បន្នោ, សង្ឃោ ឧប្បន្នោ"តិ សុត្វា ន បុន និវត្តិស្សមិ, សត្តារំ ឧទ្ទិស្ស
គន្ធា តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី"តិ។ "មយម្មិ, ទេវ, តុម្ពេហិ សទ្ធិ
បព្ពជិស្សមា"តិ។ រាជា សុវណ្ណបដ្ឋេ អក្ខរានិ លិខាបេត្វា វាលិជកេ អាហា -
"អនោជា នាម ទេវី តុម្ពាកំ ភីណិ សតសហស្សានិ ទស្សតិ, វេញ្ចា បនំ
វេទយ្យាថ 'រញ្ជោ កិរ តេ ឥស្សរិយំ វិស្សជ្ជំ, យថាសុខំ សម្មត្តិ បរិភុញ្ញាហី'តិ,
សចេ បន វោ 'រាជា កហ'ន្តិ បុច្ឆតិ, 'សត្តារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិស្សមីតិ វត្វា គតោ'តិ
អាហេយ្យាថា"តិ។ អមច្ចាបិ អត្ថនោ អត្ថនោ ភរិយានំ តថេវ សាសនំ
បហិណ្ឌិសុ។ រាជា វាលិជកេ ឧយ្យាដេត្វា អស្សំ អភិរុយ្ហ
អមច្ចសហស្សបរិវុតោ តំ ខណំយេវ និក្ខមិ។

សត្តាបិ តំ ទិវសំ បច្ចុសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ មហាកប្បិនរាជានំ
សបរិវារំ ទិស្វា "អយំ មហាកប្បិនោ វាលិជកានំ សន្តិកា ភីណ្ឌំ រតនានំ
ឧប្បន្នការំ សុត្វា តេសំ វេចនំ ភីហិ សតសហស្សេហិ បូជេត្វា រជ្ជំ បហាយ
អមច្ចសហស្សេហិ បរិវុតោ មំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតុកាមោ ស្វេ និក្ខមិស្សតិ។ សោ
សបរិវារោ សហ បជិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណិស្សតិ, បច្ចុគ្គមនមស្ស
ករិស្សមី"តិ បុនទិវសេ ចក្កវត្តិ វិយ ឧទ្ទកកាមភោជកំ បច្ចុគ្គន្តោ សយមេវ
បត្តចីវរំ គហេត្វា វិសយោជនសតំ មគ្គំ បច្ចុគ្គន្តា ចន្ទភាកាយ នទិយា តិវេ
និក្រោធរុក្ខមូលេ ធឮត្តន្តារស្មិយោ វិស្សន្តោ និសីទិ។ "រាជាបិ អាគច្ឆន្តោ ឯកំ
នទី បត្វា "កា នាមេសា"តិ បុច្ឆិ។ "អបរច្ឆា នាម, ទេវា"តិ។ "កិមស្សា បរិមាណំ,
តាតា"តិ? "គម្ពីរតោ ភារុតំ, បុប្ផលតោ ទ្វេ ភារុតានិ, ទេវា"តិ។ "អត្ថិ បនេត្ត
នាវា វា ឧឡ្យម្បោ វា"តិ? "នត្ថិ, ទេវា"តិ។ "នាវាទីនិ ឱលោកេន្តេ អម្ពេ ជាតិ ជវំ
ឧបនេតិ, ជវា មរណំ។ អហំ និព្ពេមតិកោ ហុត្វា ភីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ,
តេសំ មេ អានុភាវេន ឥមំ ឧទកំ ឧទកំ វិយ មា អហោសី"តិ ភីណ្ឌំ រតនានំ
គុណំ អារវេត្វា "ឥតិបិ សោភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ"តិ ពុទ្ធានុស្សតី

អនុស្សរន្តោ សបរិវារោ អស្សសហស្សេន ឧទកបិដ្ឋិ បក្ខន្ទិ។ សិទ្ធា
បិដ្ឋិចាសាលោវិយ បក្ខន្ទិសុ។ ខុរានំ អត្តា នេវ តេមីសុ។

សោ តំ ឧត្តរិក្ខា បុរតោ គច្ឆន្តោ អបរម្មិ នទី ទិស្វា “អយំ កា នាមា” តិ
បុច្ឆិ។ “នីលវាហិនំ នាម, ទេវា” តិ។ “កិមស្ស បរិមាណា” តិ? “គម្ពីរតោ បិ
បុប្ផលតោ បិ អឡយោជនំ, ទេវា” តិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ តំ បន នទី ទិស្វា
“ស្វាគ្វាតោ ភគវតោ ធម្មា” តិ ធម្មានុស្សតី អនុស្សរន្តោ បក្ខន្ទិ។ តម្បី
អតិក្កមិក្ខា គច្ឆន្តោ អបរម្មិ នទី ទិស្វា “អយំ កា នាមា” តិ បុច្ឆិ។ “ចន្ទភាគា
នាម, ទេវា” តិ។ “កិមស្ស បរិមាណា” តិ? “គម្ពីរតោ បិ បុប្ផលតោ បិ យោជនំ,
ទេវា” តិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ ឥមំ បន នទី ទិស្វា “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ
សាវកសង្ឃោ” តិ សង្ឃានុស្សតី អនុស្សរន្តោ បក្ខន្ទិ។ តំ បន នទី អតិក្កមិក្ខា
គច្ឆន្តោ សត្តុ សរីរតោ និក្ខត្តោ ធម្មណ្ណាស្មិយោ អន្ទស។ និក្រោធរុក្ខស្ស
សាខាវិជបបលាសានិ សោវណ្ណាមយានិវិយ អហោសុំ។ រាជា ចិន្តេសិ - “អយំ បន
ឱកាសោ នេវ ចន្ទស្ស, ន សូរិយស្ស, ន ទេវមារព្រហ្មនាគសុបណ្ណាទិនំ
អញ្ញាតរស្ស, អន្ធា អហំ សត្តារំ ឧទ្ទិស្ស អាគច្ឆន្តោ មហាកោតមពុទ្ធន ទិដ្ឋោ
ភរិស្សមី” តិ។ សោ តាវទេវ អស្សបិដ្ឋិតោ ឧត្តរិក្ខា ឱនតសរីរោ រស្មីអនុសារេន
សត្តារំ ឧបសង្កមិក្ខា មនោសិលារសេ និមុដ្ឋន្តោវិយ ពុទ្ធរស្មីនំ អន្តោ បរិសិក្ខា
សត្តារំ វន្តិក្ខា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធិ អមច្ចសហស្សេន, សត្តា តស្ស អនុបុត្តិ កបំ
កថេសិ។ ទេសនាវសានេ រាជា សបរិវារោ សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ។ អថ
សព្វេវ ឧដ្ឋហិក្ខា បព្ពដ្ឋំ យាចីសុ។ សត្តា “អាគមិស្សតិ នុ ខោ ឥមេសំ
កុលបុត្តានំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរ” តិ ឧបទានេន្តោ “ឥមេ កុលបុត្តា
បច្ឆេកពុទ្ធសហស្សស្ស ចីវរសហស្សំ អទំសុ, កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ
វិសតិយា ភិក្ខុសហស្សានម្បី វិសតិចីវរសហស្សានិបិ អទំសុ។ អនច្ឆិយំ
ឥមេសំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរាគមន” តិ ព្រាហ្ម ធខត្តិណាហត្ថំ បសារេត្វា “ឯថ, ភិក្ខុវោ,

ចរច ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ធុត្តស្ស អន្តកិរិយាយា"តិ អាហា។ តេ តាវនេវ
អជ្ជបរិក្ខារធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរាវិយ ហុត្វា វេហាសំ អតុគ្គន្ធា បទ្វោរោហិត្វា
សត្តារំ វន្តិត្វា និសីទីសុ។

តេបិ វាលិដកា រាជកុលំ គន្ធា រញ្ញោ បហិតតារំ អាហោចាបេត្វា ទេវិយា
“អាគច្ឆន្ទ”តិ វុត្ថេ បរិសិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋសុ។ អថ នេ ទេវី បុច្ឆិ - “តាតា,
កី ការណា អាគតាត្ថា”តិ? “មយំ រញ្ញោ តុម្ហាកំ សន្តិកំ បហិតា, តីលិ កិរ
នោ សតសហស្សនិ ទេថា”តិ។ “តាតា, អតិពហំ ភណ្ឌេ, កី តុម្ហេហិ រញ្ញោ
កតំ, កិស្មី វោ រាជា បសន្នោ ឯត្ថកំ ធនំ ទាបេសិ”តិ? “ទេវី, ន អញ្ញំ កិញ្ចី កតំ,
រញ្ញោ បន ឯកំ សាសនំ អាហោចយិម្ហា”តិ? “សក្កា បន, តាតា, មយ្ហំ
អាហោចេតុ”ន្តិ។ “សក្កា, ទេវី”តិ។ “តេន ហិ, តាតា, វទេថា”តិ។ “ទេវី ពុទ្ធា
លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ។ សាបិ “តំ សុត្វា បុរិមនយេនេវ បីតិយា ដុដ្ឋសរិរា តិក្ខត្តំ
កិញ្ចី អសល្លកេត្វា ចតុត្ថេ វាវេ ‘ពុទ្ធា’តិ បទំ សុត្វា, តាតា, ឥមស្មី បទេ រញ្ញោ
កី ទិន្ទ”ន្តិ? “សតសហស្សំ, ទេវី”តិ។ “តាតា, អនន្ទវិកំ រញ្ញោ កតំ ឯវរុបំ
សាសនំ សុត្វា តុម្ហាកំ សតសហស្សំ ទទមាទេន។ អហញ្ញី វោ មម
ធុត្តតបណ្ណាការេ តីលិ សតសហស្សនិ ទម្មិ, អបរម្យ តុម្ហេហិ រញ្ញោ កី
អាហោចិត”ន្តិ? តេ ឥទញ្ញិទញ្ញាតិ ឥតរាជិបិ ទ្វេ សាសនានិ អាហោចយីសុ។ ទេវី
បុរិមនយេនេវ បីតិយា ដុដ្ឋសរិរា តិក្ខត្តំ កិញ្ចី អសល្លកេត្វា ចតុត្ថេ វាវេ តថេវ
សុត្វា តីលិ តីលិ សតសហស្សនិ ទាបេសិ, ឯវំ តេ សព្វានិបិ ទ្វាទស
សតសហស្សនិ លភីសុ។

អថ នេ ទេវី បុច្ឆិ - “រាជា កហំ, តាតា”តិ? ទេវី, “សត្តារំ ធុត្តស្ស
‘បព្ពជិស្សមី’តិ គតោ”តិ។ “មយ្ហំ តេន កី សាសនំ ទិន្ទ”ន្តិ? “សព្វំ កិរ តេន
តុម្ហាកំ ឥស្សរិយំ វិស្សដ្ឋំ, តុម្ហេ កិរ យថារុចិយា សម្បត្តិ អនុភវថា”តិ។

“អមត្វា បន កហំ, តាតា” តិ? តេហិ “រញ្ជ្រា សទ្ធិយេវ បព្ពជិស្សមា” តិ គតា,
ទេវី” តិ។ សា តេសំ ភវិយាយោ បក្កោសាបេត្វា, អម្ពា, តុម្ពាកំ សាមិកា “រញ្ជ្រា
សទ្ធិ បព្ពជិស្សមា” តិ គតា, “តុម្ពេ កី កវិស្សថា” តិ? “កី បន តេហិ អម្ពាកំ
សាសនំ បហិតំ, ទេវី” តិ? “តេហិ កិវ អត្ថនោ សម្មត្តិ តុម្ពាកំ វិស្សជ្ជា, តុម្ពេ
កិវ តំ សម្មត្តិ យថាវុចិ បរិភុញ្ញថា” តិ។ “តុម្ពេ បន, ទេវី, កី កវិស្សថា” តិ?
“អម្ពា, សោ តាវ រាជា សាសនំ សុត្វា មគ្គេ បិតកោវ តីហិ សតសហស្សេហិ
តីណិ រតនានិ បូជេត្វា ខេឡបិណ្ឌំ វិយ សម្មត្តិ បហាយ បព្ពជិស្សមី” តិ
និក្ខន្តោ, មយា បន តីណិ រតនានំ សាសនំ សុត្វា តីណិ រតនានិ នវហិ
សតសហស្សេហិ បូជិតានិ, ន ខោ បនេសា សម្មត្តិ នាម រញ្ជ្រាយេវ ទុក្ខា,
មយ្ហម្មិ ទុក្ខាយេវ។ កោ រញ្ជ្រា ធម្មតខេឡបិណ្ឌំ ជាណុកេហិ បតិជ្ជហិត្វា
មុខេន គណ្ហិស្សតិ, ន មយ្ហំ សម្មត្តិយា អត្តោ, អហម្មិ សត្តាវ ឧទ្ទិស្ស គន្ធា
បព្ពជិស្សមី” តិ។ “ទេវី, មយម្មិ តុម្ពេហេវ សទ្ធិ បព្ពជិស្សមា” តិ។ “សចេ
សក្កោថ, សាធុ, អម្ពា” តិ? “សក្កោម, ទេវី” តិ។ “សាធុ, អម្ពា, តេន ហិ ឯថា” តិ
រថសហស្សំ យោជាបេត្វា រថំ អារុយ្ហ តាហិ សទ្ធិ និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ បឋមំ
នទី ទិស្វា យថា រញ្ជ្រា បុជ្ជំ, តថេវ បុច្ឆិត្វា សព្ពបវត្តិ សុត្វា “រញ្ជ្រា គតមគ្គំ
ឱលោកេថា” តិ វត្វា “សិន្ធពានំ បទវលញ្ញំ ន បស្សម, ទេវី” តិ វុត្តេ “រាជា តីណិ
រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ សច្ចកិរិយំ កត្វា គតោ ភវិស្សតិ។ អហម្មិ តីណិ
រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ, តេសមេវ អនុភាវេន ភីទំ ឧទកំ វិយ មា អហោសី” តិ
តីណិ រតនានំ គុណំ អនុស្សវិត្វា រថសហស្សំ បេសេសិ។ ឧទកំ
បិដ្ឋិចាសាណាសទិសំ អហោសិ។ ចក្កានំ អគ្គគ្គនេមិវដ្ឋិយោ នេវ តេមីសុ។
ឯតេនេវ ឧបាយេន ភីតរា ទ្វេ នទិយោ ឧត្តរិ។

អថ សត្តា តស្សាគមនការំ ញាត្វា យថា អត្ថនោ សន្តិកេ និសិដ្ឋា ភិក្ខុ ន
បញ្ញាយន្តិ, ឯវមកាសិ។ សាបិ គច្ឆន្តិ គច្ឆន្តិ សត្តុ សីរតោ និក្ខន្តោ

ធម្មញ្ញាស្មិយោ ទិស្វា តថេវ ចិន្តេត្វា សត្តារំ ឧបសង្កម្ពិត្វា វុទ្ធិត្វា ឯកមន្តំ បីតា
បុច្ឆិ - “ភន្តេ, មហាកប្បិនោ តុម្ហាកំ ឧទ្ទិស្សំ និក្ខុន្តោ អាគតេត្ថ មញ្ញោ, កបំ
សោ, អម្ហាកម្មំ នំ ទស្សេថា”តិ? “និសីទេ តាវ, ឥដេវ នំ បស្សិស្សេថា”តិ។ តា
សញ្ញាបិ តុដ្ឋចិត្តា “ឥដេវ កិវ និសិដ្ឋា សាមិកេ បស្សិស្សាមា”តិ និសីទីសុ។ សត្តា
តាសំ អនុបុត្តំ កថំ កថេសិ, អនោជាទេវី ទេសនាវសានេ សបរិវារា
សោតាបត្តិដលំ ចាបុណី។ មហាកប្បិនោត្ថេវ តាសំ វុទ្ធិតធម្មទេសនំ
សុណន្តោ សបរិវារោ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណី។ តស្មី ខណោ
សត្តា តាសំ តេ ភិក្ខុ អរហត្តប្បត្តេ ទស្សេសិ។ តាសំ កិវ អាគតក្ខណោយេវ
អត្ថនោ សាមិកេ កាសាវជេវ មុណ្ឌាកសីសេ ទិស្វា ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ភវេយ្យ, តេន
មគ្គដលានិ បត្តំ ន សក្កណោយ្យំ។ តស្មា អចលសទ្ធាយ បតិជ្ជិតកាលេ តាសំ
តេ ភិក្ខុ អរហត្តប្បត្តេយេវ ទស្សេសិ។

តាបិ តេ ទិស្វា បញ្ចបតិជ្ជិតេន វុទ្ធិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ តាវ បព្ពជិតកិច្ចំ
មត្តកំ បត្ត”ន្តំ វុទ្ធិត្វា សត្តារំ វុទ្ធិត្វា ឯកមន្តំ បីតា បព្ពជ្ជំ យាចីសុ។ ឯវំ កិវ វុត្ថេ
“សត្តា ឧប្បលវណ្ណាយ អាគមនំ ចិន្តេសី”តិ ឯកច្វេ វុទ្ធិន្តិ។ សត្តា បន តា
ឧទាសិកាយោ អាហា - “សាវត្ថី គន្ធា ភិក្ខុនីឧបស្សយេ បព្ពដេថា”តិ។ តា
អនុបុត្តេន ជនបទចារិកំ ចរមាណា អន្តរាមគ្គេ មហាជនេន
អភិបាជសក្ការសម្មាណា បទសាវ វីសយោជនសតិកំ គន្ធា ភិក្ខុនីឧបស្សយេ
បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ សត្តាបិ ភិក្ខុសហស្សំ អាទាយ អាគាសេនេវ
ជេតវនំ អគមាសិ។ តក្រ តុទំ អាយស្មា មហាកប្បិនោ វត្តិដ្ឋានធិវាដ្ឋានាទីសុ
“អហោ សុខំ, អហោ សុខ”ន្តំ ឧទានំ ឧទានេន្តោវិចរតិ។ ភិក្ខុ ភកវតោ
អាហេចេសុំ - “ភន្តេ, មហាកប្បិនោ ‘អហោ សុខំ, អហោ សុខ’ន្តំ ឧទានំ
ឧទានេន្តោវិចរតិ, អត្ថនោ កាមសុខំ វជ្ជសុខំ អារត្ត កថេសិ មញ្ញោ”តិ។ សត្តា តំ
បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិវ ត្វំ, កប្បិន, កាមសុខំ វជ្ជសុខំ អារត្ត ឧទានំ

ឧទានេសី”តិ។ “ភគវាមេ, ភន្តេ, តំ អារព្ព ឧទានការំ វា អនុទានការំ វា
ជាតាតី”តិ? សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ កាមសុខំ រជ្ជសុខំ អារព្ព ឧទានំ
ឧទានេតិ, បុត្តស្ស បនមេ ធម្មបីតិ នាម ធម្មរតិ នាម ឧប្បជ្ឈតិ, សោ
អមតមហានិព្ពានំ អារព្ព វេ ឧទានំ ឧទានេសី”តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៧៩.

“ធម្មបីតិ សុខំ សេតិ, វិប្បសន្នេន ចេតសា;
អរិយប្បវេទិតេ ធម្មេ, សទា រមតិ បណ្ឌិតោ”តិ។

តត្ថ ធម្មបីតិ ធម្មចាយកោ, ធម្មំ បិវន្តោតិ អត្តោ។ ធម្មោ ច នាមេស ន
សក្កា ភាជនេន យាគុអាទីនិ វិយ ចាតុ? នវិវិធំ បន លោកុត្តរធម្មំ
នាមកាយេន ដុសន្តោ អារម្មណតោ សច្ចិករោ បរិញ្ញាភិសមយាទីហិ
ទុក្ខាទីនិ អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈន្តោ ធម្មំ បិវតិ នាម។ សុខំ សេតីតិ
ទេសនាមត្ថមេវេតំ, ចត្វាបិបិ ឥរិយាបថេហិ សុខំ វិហរតីតិ អត្តោ។
វិប្បសន្នេនាតិ អនាវិលេន និរុបក្កិលេសេន។ អរិយប្បវេទិតេតិ ពុទ្ធាទីហិ
អរិយេហិ បវេទិតេ សតិបដ្ឋានាទិកេទេ ពោធិបក្ខិយធម្មេ។ សទា រមតីតិ
វេវុចោ ធម្មបីតិ វិប្បសន្នេន ចេតសា វិហរន្តោ បណ្ឌិតេន សមន្មាគតោ សទា
រមតិ អភិរមតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហោសុន្តិ។

មហាកប្បិនត្តវវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. បណ្ឌិតសាមណេវវត្ថុ

ឧទកញ្ចី នយន្ត្រិតិ ៩ម៍ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
បណ្ឌិតសាមណេរំ អារព្ព កថេសិ។

អតីតេ កិវ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធាវីសតិឌីណាសវសហស្សបរិវារោ
ពារាណសី អគមាសិ។ មនុស្សា អត្តនោ ពលំ សល្លក្ខេត្វា អដ្ឋបិ ធនបិ
ឯកតោ ហុត្វា អគន្តកទានាធិនិ អទំសុ។ អថេកទិវសំ សត្តា
ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ឯវំ អនុមោទនមកាសិ -

“ឧបាសកា ៩ធឯ ឯកច្ឆោ ‘អត្តនោ សន្តកមេវ’ ទាតុំ វដ្ឋតិ, កី បរេន
សមាទបិតេនា’តិ អត្តនាវ’ ទានំ ទេតិ, បរំ ន សមាទបេតិ។ សោ
និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ ភោគសម្បទំ លភតិ, នោ បរិវារសម្បទំ។ ឯកច្ឆោ បរំ
សមាទបេតិ, អត្តនា ន ទេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ បរិវារសម្បទំ
លភតិ, នោ ភោគសម្បទំ ឯកច្ឆោ អត្តនាបិ ន ទេតិ, បរម្បិ ន
សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ នេវ ភោគសម្បទំ លភតិ, ន
បរិវារសម្បទំ, វិយាសាទោវ ហុត្វា ជីវតិ។ ឯកច្ឆោ អត្តនា ច ទេតិ, បរញ្ច
សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ ភោគសម្បទម្បិ លភតិ
បរិវារសម្បទម្បិ”តិ។

តំ សុត្វា សមីបេ បិតោ ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ចិន្តេសិ - “អហំ ទានិ តថា
ករិស្សាមិ, យថា មេ ទ្វេបិ សម្បត្តិយោ ភវិស្សន្តិ”តិ។ សោ សត្តារំ វន្តិត្វា អាហា -
“ភន្តេ, ស្វាតនាយ មយ្ហំ ភិក្ខុំ គល្លាថា”តិ។ “កិត្តកេហិ តេ ភិក្ខុហិ អត្តោ”តិ?
“កិត្តកោ បន វោ, ភន្តេ, បរិវារោ”តិ? “វិសតិ ភិក្ខុសហស្សនី”តិ។ “ភន្តេ,
សព្ពេហិ សទ្ធិ ស្វាតនាយ មយ្ហំ ភិក្ខុំ គល្លាថា”តិ។ សត្តា អធិវាសេសិ។ សោ
គាមំ បរិសិត្វា, “អម្ពតាតា, ស្វាតនាយ មយា ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃោ
និមន្តិតោ, តុម្ពេ យត្តកានំ ភិក្ខុនំ ទាតុំ សក្ខិស្សេ, តត្ថកានំ ទានំ ទេថា”តិ

អាហារេត្រាវិចារន្តោ អត្តនោ អត្តនោ ពលំ សល្លក្ខត្វា “មយំ ធនុំ ធនុម,
មយំ វីសតិយា, មយំ សតស្ស, មយំ បញ្ចសតាន”ន្តិ វុត្តេ សព្ពេសំ វចនំ អាទិតោ
បដ្ឋាយ បណ្ណោ អាហារេសិ។

តេន ច សមយេន តស្មី នគរេ អតិទុគ្គតភារេនេវ “មហាទុគ្គតោ”តិ
បញ្ញាតោ ឯកោ បុរិសោ អត្ថិ។ សោ តម្បិ សម្មុទាគតំ ធិស្វា, សម្ម មហាទុគ្គត,
មយា ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃោ និមន្តិតោ, សេ នគរវាសិនោ ធានំ
ធនុំន្តិ, “តុំ កតិ ភិក្ខុ ភោជេស្សសី”តិ? “សាមិ, មយ្ហំ កី ភិក្ខុហិ, ភិក្ខុហិ នាម
សធនានំ អត្ថោ, មយ្ហំ បន សេ យាគុអត្ថាយ តណ្ហាលនាធិមត្តម្បិ នត្ថិ, អហំ
ភតី កត្វា ជីវាមិ, កី មេ ភិក្ខុហិ”តិ? សមាធបកេន នាម ព្យត្តេន ភវិតព្ពំ។ តស្មា
សោ តេន “នត្ថី”តិ វុត្តេបិ តុណ្ហាភូតោ អហុត្វា ឯវមាហា - “សម្ម មហាទុគ្គត,
ឥមស្មី នគរេ សុភោជនំ ភុញ្ញត្វា សុខុមវត្ថំ និវាសេត្វា នាណភរណាបដិមណ្ឌិតា
សិរិសយេន សយមាណា ពហូ ជនា សម្បត្តិ អនុភវន្តិ, តុំ បន ធិវសំ ភតី កត្វា
កុដ្ឋិប្បរណាមត្តម្បិ នលភសិ, ឯវំ សន្តេបិ ‘អហំ បុព្វេ បុញ្ញំ អកតត្តា កិញ្ចី ន
លភាមី’តិ ន ជាតាសី”តិ? “ជាតាមិ, សាមី”តិ។ “អថ កស្មា ឥធានិ បុញ្ញំ ន
ករោសិ, តុំ យុវា ពលសម្បន្នោ, កី តយា ភតី កត្វាបិ យថាពលំ ធានំ ធាតុំ ន
វដ្ឋតី”តិ? សោ តស្មី កថេន្តេយេវ សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា “មយ្ហម្បិ ឯកំ ភិក្ខុ
បណ្ណោ អាហារេបិ, កិញ្ចីនេវ ភតី កត្វា ឯកស្ស ភិក្ខុ ធនុម”តិ អាហា។
ឥតរោ “កី ឯកេន ភិក្ខុនា បណ្ណោ អាហារេបិតេនា”តិ ន អាហារេសិ?
មហាទុគ្គតោបិ គេហំ គន្ធា ភវិយំ អាហា - “ភទ្កេ, នគរវាសិនោ សេ សង្ឃភត្តំ
ភវិស្សន្តិ, អហម្បិ សមាធបកេន ‘ឯកស្ស ភិក្ខុ ធិវា’តិ វុត្តោ, មយម្បិ សេ
ឯកស្ស ភិក្ខុ ធនុម”តិ។ អថស្ស ភវិយា “មយំ ធលិទ្ធា, កស្មា តយា
សម្បជិដ្ឋិត”ន្តិ អវត្វាវ, “សាមិ, ភទ្កកំ តេ កតំ, មយំ បុព្វេបិ កិញ្ចី អទត្វា

ឥតនាទី ទុក្ខតា ជាតា, មយំ ឧភោមិ ភតី កត្វា ឯកស្ស ភិក្ខុំ ទស្សម, សាមី” តិ
វត្ថា ឧភោមិ គេហា និក្ខមិត្វា ភតិជ្ជានំ អគមំសុ។

មហាសេដ្ឋី តំ ទិស្វា “កី, សម្ម មហាទុក្ខត, ភតី ករិស្សសី” តិ បុច្ឆិ។ “អាម,
អយ្យ” តិ។ “កី ករិស្សសី” តិ? “យំ តុម្ពេ កាវេស្សប, តំ ករិស្សមី” តិ។ “តេន
ហិ មយំ ស្វេ ទ្វេ តីណិ ភិក្ខុសតានិ ភោជេស្សម, ឯហិ, ធារុនិ ជាលេហី” តិ
វាសីជេសុំ និហរិត្វា ទាបេសិ។ មហាទុក្ខតោ ទឡ្ហំ កង្ខំ ពទ្ធិត្វា
មហុស្សបាប្បត្តោ វាសី បហាយ ជេសុំ គណ្ណាន្តោ, ជេសុំ បហាយ វាសី
គណ្ណាន្តោ ធារុនិ ជាលេតិ។ អថ នំ សេដ្ឋី អាហា - “សម្ម, តុំ អត្ថវិយ
ឧស្សបាប្បត្តោ កម្មំ ករោសិ, កី នុ ខោ ការណា” តិ? “សាមិ, អហំ ស្វេ ឯកំ ភិក្ខុំ
ភោជេស្សមី” តិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋី បសន្នមានសោ ចិន្តេសិ - “អហោ ឥមិនា ទុក្ខរំ
កតំ, ‘អហំ ទុក្ខតោ’ តិ តុណ្ហីភារំ អនាបទ្ធិត្វា ‘ភតី កត្វា ឯកំ ភិក្ខុំ
ភោជេស្សមី’ តិ វេទតី” តិ។ សេដ្ឋីភិយាមិ តស្ស ភិយំ ទិស្វា, “អម្ព, កី កម្មំ
ករិស្សសី” តិ បុច្ឆិត្វា “យំ តុម្ពេ កាវេស្សប, តំ ករោមី” តិ វុត្តេ ឧទុក្ខលសាលំ
បវេសេត្វា សុប្បមុសលាទីនិ ទាបេសិ។ សា នច្ចន្តិវិយ តុជ្ជបហដ្ឋា វីហី
កោដ្ឋេតិ ចេវ ឱដុណាតិ ច។ អថ នំ សេដ្ឋីភិយា បុច្ឆិ - “អម្ព, តុំ អត្ថវិយ
តុជ្ជបហដ្ឋា កម្មំ ករោសិ, កី នុ ខោ ការណា” តិ? “អយ្យ, ឥមំ ភតី កត្វា
មយម្យិ ឯកំ ភិក្ខុំ ភោជេស្សមា” តិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋីភិយាមិ តស្សំ “អហោ
វតាយំ ទុក្ខរការិកា” តិ បសិទិ។ សេដ្ឋី មហាទុក្ខតស្ស ធារុនំ ជាលិតកាលេ
“អយំ តេ ភតី” តិ សាលីនំ ចតស្សោ នាឡិយោ ទាបេត្វា “អយំ តេ
តុដ្ឋិទាយោ” តិ អបរាមិ ចតស្សោ នាឡិយោ ទាបេសិ។

សោ គេហំ គន្ធា ភិយំ អាហា - “មយា ភតី កត្វា សាលិ លទ្ធោ, អយំ
និវាចោ ភិស្សតិ, តយា លទ្ធាយ ភតិយា ទិដេតេលកេដុកកណ្ណានិ

គណ្ហាហ៊ី"តិ។ សេដ្ឋីភិយាបិ បុន តស្ស ឯកំ សប្បិករោជិកញ្ចោវ
ធិកាជនញ្ច កដុកភណ្ហាញ្ច សុទ្ធតណ្ហាឡិណឡិញ្ច ធាបេសិ។ ឥតិ ច ឧភិទ្ធម្មិ
នវ តណ្ហាលនាឡិយោ អហេសុំ។ តេ "ធម្មបទម្មោ នោលនោ"តិ តុដ្ឋហដ្ឋា
ចាតោវ ឧដ្ឋហិសុ។ ភិយា មហាទុគ្គតំ អាហា - "គប្ប, សាមិ, បណ្ណំ បរិយេសិត្វា
អាហារ"តិ។ សោ អន្តរាបលោ បណ្ណំ អធិស្វា នធិតិវំ គន្ធា "អដ្ឋ អយ្យានំ កោជនំ
ធាតុំ លភិស្សមី"តិ បហដ្ឋមានសោ កាយនោ បណ្ណំ ឧច្ឆិទតិ។ មហាជាលំ
ឱបិត្វា ឋិតោ កេវជ្ជោ "មហាទុគ្គតស្ស សន្នេន ភិវិតត្ថ"ន្តិ តំ បក្កោសិត្វា បុច្ឆិ -
"អតិវិយ តុដ្ឋចិត្តោ កាយសិ, កី នុ ខោ ការណា"ន្តិ? "បណ្ណំ ឧច្ឆិទាមិ, សម្មា"តិ។
"កី ភិស្សសី"តិ? "ឯកំ ភិក្ខុំ កោជេស្សមី"តិ។ "អហោ សុឱតោ, ភិក្ខុ, សោ
តវ កី បណ្ណំ ខាធិស្សតី"តិ? "កី ករោមិ, សម្ម, អត្តនាលទ្ធបណ្ណេន
កោជេស្សមី"តិ? "តេន ហិ ឯហិ"តិ។ "កី ករោមិ, សម្មា"តិ? "ឥមេ មច្ឆេ
គហេត្វា ចាទគ្គនកានិ អឡគ្គនកានិ កហាបណគ្គនកានិ ច ឧទ្ធានានិ
ករោហិ"តិ។ សោ តថា អកាសិ។ ពទ្ធពាទ្ធមច្ឆេ នគរវាសិនោ
និមន្តិតនិមន្តិតានំ ភិក្ខុនំ អត្ថាយ ហរិសុ។ តស្ស មច្ឆទ្ធានានិ ករោន្តស្សេវ
ភិក្ខុចារវេលា ចាបុណ្ហិ។ សោ វេលំ សល្លកេត្វា "គមិស្សមហំ, សម្ម, អយំ
ភិក្ខុនំ អាគមនវេលា"តិ អាហា។ "អត្ថិ បន កិញ្ចិ មច្ឆទ្ធាន"ន្តិ? "នត្ថិ, សម្ម,
សព្វានិ ឱណានី"តិ។ "តេន ហិ មយា អត្តនោ អត្ថាយ វាលុកាយ និខណ្ឌិត្វា
ចត្តារោ រោហិតមច្ឆា ឋបិតា, សចេ ភិក្ខុំ កោជេតុកាមោសិ, ឥមេ គហេត្វា
គន្ធា"តិ តេ មច្ឆេ តស្ស អនាសិ។

តំ ធិវសំ បន សត្តា បច្ឆសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ មហាទុគ្គតំ
អត្តនោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោ បរិជ្ជំ ធិស្វា "កី នុ ខោ ភិវិតត្ថ"តិ អារជ្ជេន្តោ
"មហាទុគ្គតោ ឯកំ ភិក្ខុំ កោជេស្សមី"តិ ភិយាយ សទ្ធិ ហិយ្យោ ភតី អកាសិ,
កតវំ នុ ខោ ភិក្ខុំ លភិស្សតី"តិ ចិន្តេត្វា "មនុស្ស បណ្ណោ អាហេបិតសញ្ញាយ

ភិក្ខុ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ គេហសុ និសីទាបេស្សន្តិ, មហាទុគ្គតោ មំ
ឋេបេត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ ន លភិស្សតី” តិ ឧបទានេសិ។ ពុទ្ធា កិវ ទុគ្គតេសុ អនុកម្មំ
ករោន្តិ។ តស្មា សត្តា ចារតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា “មហាទុគ្គតំ
សង្កណ្ឌិស្សមី” តិ គន្ធកុដិ បរិសិទ្ធា និសីទិ។ មហាទុគ្គតេបិ មច្ឆេ គហេត្វា
គេហំ បរិសន្តេ សក្កស្ស បណ្ណាកម្មលសិលាសនំ ឧណ្ណាការំ ទស្សេសិ។ សោ
“កី ទុខោ ការណ” តិ ឡោកេន្តោ “ហិយេ, មហាទុគ្គតោ ‘ឯកស្ស ភិក្ខុនោ
ភិក្ខុំ ទស្សមី’ តិ អត្តនោ ភិយាយ សទ្ធិ ភតី អកាសិ, កតវំ ទុខោ ភិក្ខុំ
លភិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា “នត្ថេស្ស អញ្ញោ ភិក្ខុ, សត្តា បន មហាទុគ្គតស្ស
សង្កហំ ករិស្សមី” តិ គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធា។ មហាទុគ្គតោ អត្តនោ ឧបកប្បនកំ
យាគុភត្តំ បណ្ណាសូបេយ្យម្បី តថាគតស្ស ទទេយ្យ, “យំនូនាហំ មហាទុគ្គតស្ស
គេហំ គន្ធា ភត្តការកកម្មំ ករេយ្យ” តិ អញ្ញាតករេសេន តស្ស គេហសមីបំ
គន្ធា “អត្ថិ ទុខោ កស្សចិ កិញ្ចិ ភតិយា កាតព្វ” តិ បុច្ឆិ។ មហាទុគ្គតោ តំ ទិស្វា
អាហា - “សម្ម, កី កម្មំ ករិស្សសី” តិ? “អហំ, សាមិ, សព្វសិប្បិកោ, មយ្ហំ
អជាននសិប្បំ នាម នត្ថិ, យាគុភត្តាធិនិបិ សម្មាទេតុំ ជានាមី” តិ។ “សម្ម, មយំ
តវំ កម្មេន អត្ថិកា, តុយ្ហំ បន កិញ្ចិ ធាតព្វំ ភតី ន បស្សមា” តិ។ “កី បន តេ
កត្តព្វ” តិ? “ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុំ ធាតុកាមាម្ហិ, តស្ស យាគុភត្តសំវិជានំ
ឥច្ឆាមី” តិ។ “សចេ ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុំ ទស្សេសិ, ន មេ ភតិយា អត្តោ, កី មម បុញ្ញំ ន
វដ្តតី” តិ? “ឯវំ សន្តេ សាធុ, សម្ម, បរិសា” តិ។ សោ តស្ស គេហំ បរិសិទ្ធា
តេលតណ្ហាលាធិនិ អាហារាបេត្វា “គច្ឆ, អត្តនោ បត្តភិក្ខុំ អានេហី” តិ តំ
ឧយ្យោដេសិ។ ធានវេយ្យាវដិកោបិ បណ្ណោ អាហេបិ តនិយាមេនេវ តេសំ តេសំ
គេហានិ ភិក្ខុ បហិណិ។

មហាទុគ្គតោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា “មយ្ហំ បត្តភិក្ខុំ ទេហី” តិ អាហា។ សោ
តស្មី ខណេ សតី លភិទ្ធា “អហំ តវំ ភិក្ខុំ បមុដ្ឋោ” តិ អាហា។ មហាទុគ្គតោ

តិចណាយ សត្តិយា កុដ្ឋិយំ បហាដាវិយ, “សាមិ, កស្មា មំ នាសេសិ, អហំ
តយា ហិយ្យោ សមាធិតោ ភរិយាយ សទ្ធិំ ទិវសំ ភតី កត្វា អន្ធិ ចាតោ
បណ្ណាត្ថាយ នទីតីវេ អាហិណ្ឌិត្វា អាគតោ, ទេហិ មេ ឯកំ ភិក្ខុ” ត្ថិ ពាហា
បគ្គយ្ហ បរិទេវិ។ មនុស្សា សន្និបតិក្វា “កិមេតំ, មហាទុគ្គតា” ត្ថិ បុដ្ឋិសុ។ សោ
តមត្ថំ អាហេចេសិ។ តេ វេយ្យាវជិកំ បុដ្ឋិសុ - “សទ្ធិំ កិរ, សម្ម, តយា ឯស ‘ភតី
កត្វា ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុំ ទេហិ’ តិ សមាធិតោ” ត្ថិ? “អាម, អយ្យា” ត្ថិ។
“ភារិយំ តេ កម្មំ កតំ, យោ ត្វំ ឯត្ថកេ ភិក្ខុ សិវិទហន្តោ ឯតស្ស ឯកំ ភិក្ខុ
នាធាសី” ត្ថិ។ សោ តេសំ វេចនេន មន្ត្រក្វតោ តំ អាហា - “សម្ម មហាទុគ្គត, មា មំ
នាសយិ, អហំ តវ ការណា មហាវិហេសំ បត្តោ, មនុស្សា បណ្ណោ
អាហេវិតនិយាមេន អត្ថនោ អត្ថនោ បត្តភិក្ខុ នយីសុ, អត្ថនោ គេហោ
និសិទ្ធិភិក្ខុំ និហិក្វា ទេន្តោ នាម នត្ថិ, សត្តា បន មុខំ ទោវិក្វា គន្ធកុដិយមេវ
និសិទ្ធា, រាជយុវរាជសេនាបតិអាធយោ សត្តុ គន្ធកុដិតោ និក្ខមនំ ឡិលោកេន្តា
និសិទ្ធា សត្តុ បត្តំ គហេត្វា ‘គមិស្សាមា’ ត្ថិ។ ពុទ្ធា នាម ទុគ្គតេ អនុកម្មំ ករោន្តិ,
ត្វំ វិហារំ គន្ធា ‘ទុគ្គតោម្ហិ, ភន្តេ, មម សង្កហំ ករោថា’ តិ សត្តារំ វន្ត, សចេ តេ
បុញ្ញំ អត្ថិ, អន្ធា លច្ឆសី” ត្ថិ។

សោ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ អញ្ញោសុ ទិវសេសុ វិហារេ វិយាសាធាការេន
ទិដ្ឋត្តា រាជយុវរាជាធយោ, “មហាទុគ្គត, ន តាវ ភត្តកាលោ, កស្មា ត្វំ
អាគច្ឆសី” ត្ថិ អាហំសុ។ សោ “ជាធាមិ, សាមិ, ‘ន តាវ ភត្តកាលោ’ ត្ថិ។ សត្តារំ
បន វន្តិតុំ អាគច្ឆាមី” ត្ថិ វេទន្តោ គន្ធា គន្ធកុដិយា ឧម្មារេ សីសំ វេបេត្វា
បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា, “ភន្តេ, ឥមស្មី នគរេ មយា ទុគ្គតតរោ នត្ថិ, អវស្សយោ
មេ ហោថ, ករោថ មេ សង្កហ” ត្ថិ អាហា។ សត្តា គន្ធកុដិទ្វារំ វិវិក្វា បត្តំ
និហិក្វា តស្ស ហត្ថេ វេបេសិ។ សោ ចក្កវត្ថិសិវី បត្តោវិយ អហោសិ,
រាជយុវរាជាធយោ អញ្ញមញ្ញស្ស មុខានិ ឡិលោកយីសុ។ សត្តារា ទិន្នបត្តញ្ញិ

កោចិ ឥស្សរិយវសេន គហេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ ឯវំ បន វទីសុ, “សម្ម
មហាទុគ្គត, សត្តុ បត្តំ អម្ពាភំ ទេហិ ឯត្ថកំ នាម តេ ធនំ ទស្សម, តុំ ទុគ្គតោ
ធនំ គណ្ហាហិ, កី តេ បត្តេនា”តិ? មហាទុគ្គតោ “ន កស្សចិ ទស្សមិ, ន មេ
ធនេន អត្ថោ, សត្តារំយេវ កោដេស្សមី”តិ អាហា។ អវសេសា តំ យាចិត្វា បត្តំ
អលភិត្វា និវត្តិសុ។ រាជា បន “មហាទុគ្គតោ ធនេន បលោភិយមាណោបិ សត្តុ
បត្តំ ន ទេតិ, សត្តារា ច សយំ ទិន្នបត្តំ កោចិ គហេតុំ ន សក្កោតិ, ឥមស្ស
ទេយ្យធម្មោ នាម កិត្តកោ ភវិស្សតិ, ឥមីនា ទេយ្យធម្មស្ស ទិន្នកាលេ សត្តារំ
អាទាយ គេហំ នេត្វា មយ្ហំ សម្មាទិតំ អាហារំ ទស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា សត្តារា
សទ្ធិយេវ អគមាសិ។ សក្កោបិ ទេវរាជា យាគុខដ្ឋកកត្តសូបេយ្យបណ្ណាទីនិ
សម្មាទេត្វា សត្តុ និសីទនារហំ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិ។

មហាទុគ្គតោ សត្តារំ នេត្វា “បរិសេស, ភន្តេ”តិ អាហា។ វសនគេហញ្ចស្ស
នីចំ ហោតិ, អនោនតេន បរិសិតុំ ន សក្កោ។ ពុទ្ធា ច នាម គេហំ បរិសន្តា ន
ឱនមិត្វា បរិសន្តិ។ គេហញ្ច បរិសនកាលេ មហាបថីវ វា ហេដ្ឋា ឱគច្ឆតិ, គេហំ
វា ឱទ្ធី គច្ឆតិ។ ឥទំ តេសំ សុទិន្នទានស្ស ជលំ។ បុន និក្ខមិត្វា គតកាលេ សព្វំ
ចាកតិកមេវ ហោតិ។ តស្មា សត្តា បិតកោវ គេហំ បរិសិត្វា សក្កេន
បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សត្តរិ និសីទ្នេ រាជា អាហា - “សម្ម មហាទុគ្គត, តយា
អម្ពាភំ យាចន្តានម្បិ សត្តុ បត្តោ ន ទិន្នោ, បស្សម តាវ, កីទិសោ តេ សត្តុ
សក្ការោ កតោ”តិ? អថស្ស សក្កោ យាគុខដ្ឋកាទីនិវិវិត្វា ទស្សេសិ។ តេសំ
វាសគន្ធា សកលនគរំ នាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា យាគុអាទីនិ ឱលោកេត្វា
ភគវន្តំ អាហា - “ភន្តេ, អហំ មហាទុគ្គតស្ស ទេយ្យធម្មោ កិត្តកោ ភវិស្សតិ,
ឥមីនា ទេយ្យធម្ម ទិន្នេ សត្តារំ គេហំ នេត្វា អត្ថនោ សម្មាទិតំ អាហារំ
ទស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា អាគតោ, មយា ឯវុទោ អាហារោ ន ទិដ្ឋបុព្វោ, មយិ ឥធ
បិតេ មហាទុគ្គតោ កិលមេយ្យ, គច្ឆាមហា”ន្តិ សត្តារំ វន្តិត្វា បក្កាមិ។ សក្កោបិ

សត្វរំ យាគុអាទីនិ ធាតុ សក្កន្ធី បរិវិសិ។ សត្វាបិ កតកត្តកិច្ចោ អនុមោទនំ
កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។

សក្កោ មហាទុគ្គតស្ស សញ្ញំ អនាសិ។ សោ បត្តំ គហេត្វា សត្វរំ អនុគន្ធិ។
សក្កោ និវត្តិត្វា មហាទុគ្គតស្ស គេហាធារេ ឋិតោ អាកាសំ ឡិលោកេសិ។
តាវនេវ អាកាសតោ សត្វរតនវស្សំ វស្សិត្វា តស្ស គេហេ សព្ភភាជនានិ
បូរេត្វា សកលំ គេហំ បូរេសិ។ តស្ស គេហេ ឡិកាសោ នាហោសិ។ តស្ស
ភរិយា ធារកេ ហត្ថេសុ គហេត្វា និហិត្វា ពហិ អដ្ឋាសិ។ សោ សត្វរំ អនុគន្ធិ
និវត្តោ ធារកេ ពហិ ធិស្វា “កី ឥន”ន្តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, សកលំ នោ គេហំ សត្តហិ
រតនេហិ បុណ្ណំ, បរិសិទ្ធី ឡិកាសោ នត្ថិ”តិ។ សោ “អដ្ឋេវ មេ ធានេន វិចាកោ
ធិន្នោ”តិ ចិន្តេត្វា រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា វន្តិត្វា, “កស្មា អាគតោសី”តិ វុត្ថេ អាហា -
“នេវ, គេហំ មេ សត្តហិ រតនេហិ បុណ្ណំ, តំ ធនំ គណ្ហាថា”តិ។ រាជា “អហោ
ពុទ្ធានំ ធិន្ធានំ, អដ្ឋេវ មត្តកំ បត្ត”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ អាហា - “កី តេ លទ្ធិ វដ្ឋតិ”តិ?
“ធនហរណាត្ថាយ សកជសហស្សំ, ទេវា”តិ។ រាជា សកជសហស្សំ បេសេត្វា
ធនំ អាហារាបេត្វា រាជង្គុលោ ឡិកិរាបេសិ។ តាលប្បមាលោ រាសិ អហោសិ។
រាជា នគរេ សន្និចាតាបេត្វា “ឥមស្មី នគរេ អត្ថិ កស្សចិ ឯត្តកំ ធន”ន្តិ បុច្ឆិ។
“នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “ឯវំ មហាធនស្ស កី កាតុំ វដ្ឋតិ”តិ? “សេដ្ឋិដ្ឋានំ ធាតុំ វដ្ឋតិ,
ទេវា”តិ។ រាជា តស្ស មហាសក្ការំ កត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ ធាបេសិ។

អថស្ស បុព្វេ ឯកស្ស សេដ្ឋិនោ គេហដ្ឋានំ អាចិត្តិត្វា “ឯត្ត ជាតេ គច្ឆេ
ហារាបេត្វា គេហំ ឧដ្ឋាបេត្វា វសាហី”តិ អាហា។ តស្ស តំ ហំនំ សោធម្មតា សមំ
កត្វា ភូមិយា ខញ្ញមាធាយ អញ្ញមញ្ញំ អាហាច្ច និធិកុម្មិយោ ឧដ្ឋហីសុ។ តេន
រញ្ជោ អាហេចិតេ “តវ បុញ្ញេន និព្ពត្តា, តូមេវ គណ្ហាហី”តិ អាហា។ សោ គេហំ
កាវេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាធានំ អនាសិ។ តតោ

បរម្បី យាវតាយុកំ តិដ្ឋន្តោ បុញ្ញានិ ករិត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវលោកេ
និព្វត្តោ។

ឯកំ ពុទ្ធគំ ទិព្វសម្បត្តិ អនុភវិត្វា ឥមស្មី ពុទ្ធប្បាទេ តតោ ចុតោ សាវត្ថិយំ
សាវបុត្តត្ថេរស្សបដ្ឋាកកុលេ សេដ្ឋីដីតុ កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ អថស្សា
មាតាបិតារោ គព្ពស្ស បតិដ្ឋិតការំ ញាត្វា គព្ពបរិហារំ អទំសុ។ តស្សា អបរេន
សមយេន ឯវុចោ ទោហឡោ ឧប្បជ្ជិ - “អហោ វតាហំ ធម្មទេសនាបតី អាទី
កត្វា បញ្ចន្ធិ ភិក្ខុសតានំ រោហិតមច្ឆរសេន ទានំ ទត្វា កាសាយានិ វត្តានិ
និវាសេត្វា អាសនបរិយន្តេ និសិដ្ឋា តេសំ ភិក្ខុនំ ឧច្ឆិដ្ឋកត្តំ បរិភុញ្ញេយ្យ” ត្ថិ។ សា
មាតាបិតុនំ អាហារេត្វា តថា អកាសិ, ទោហឡោ បដិបស្សម្ហិ។ អថស្សា តតោ
អបរេសុបិ សត្តសុ មង្គលេសុ រោហិតមច្ឆរសេនេវ ធម្មទេសនាបតីត្ថេរមុខានិ
បញ្ចា ភិក្ខុសតានិ ភោជេសុ។ សព្វំ តិស្សកុមារស្ស វត្ថុម្ហិ វត្ថុនិយាមេនេវ
វេទិតព្ហំ។ អយមស្ស បន មហាទុគ្គតកាលេ ទិន្នស្ស រោហិតមច្ឆរសទានស្សេវ
និស្សន្តោ។ នាមគ្គហណាទិវសេ បនស្ស, “ភន្តេ, ទាសស្ស វោ សិក្ខាបទានិ
ទេថា” តិ មាតរា វុត្តេ ថេរោ អាហា - “កោនាមោ អយំ ទារកោ” តិ? “ភន្តេ,
ឥមស្ស ទារកស្ស កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ ឥមស្មី គេហោ ជឡា
ឯឡម្ហកាបិ បណ្ឌិតា ជាតា, តស្មា មេ បុត្តស្ស បណ្ឌិតោត្វេវ នាមំ
ភវិស្សតី” តិ។ ថេរោ សិក្ខាបទានិ អទាសិ។ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ បនស្ស
“នាហំ មម បុត្តស្ស អដ្ឋាសយំ ភិទ្ធិស្សមី” តិ មាតុ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ សោ
សត្តវស្សិកកាលេ មាតរំ អាហា - “អម្ព, ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពទិស្សមី” តិ។
“សាធុ, តាត, ‘អហំ តវ’ អដ្ឋាសយំ ន ភិទ្ធិស្សមិច្ឆេវ មនំ ឧប្បាទេសិ” ត្ថិ វត្វា ថេរំ
និមន្តេត្វា ភោជេត្វា, “ភន្តេ, ទាសោ វោ បព្ពទិស្សកាមោ, អហំ ឥមំ
សាយន្តសមយេ វិហារំ អានេស្សមី” តិ ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា ញាតកេ
សន្និទាតាបេត្វា “មម បុត្តស្ស ភិហិកាលេ កត្តព្ពសក្ការំ អន្លេវ ករិស្សមា” តិ

មហន្តំសក្ការំ ការេត្វា តំ អាធាយ វិហារំ គន្ធា “ឥមំ, ភន្តេ, បញ្ចាដេថា” តិ
ថេរស្ស អធាសិ។

ថេរេ បញ្ចជ្ឈាយ ទុក្ករការំ អាចិត្តិក្វា “ករិស្សាមហំ, ភន្តេ, តុម្ពា ឱវាធន” តិ
វុត្តេ “តេន ហិ ឯហិ” តិ កេសេ តេមេត្វា តថបញ្ចកកម្មជ្ជានំ អាចិត្តិក្វា
បញ្ចាដេសិ។ មាតាបិតារេបិស្ស សត្តាហំ វិហារេយេវ វសន្តា ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស រេហិតមច្ឆរសេនេវ ធានំ ធិត្វា សត្តមេ ធិវសេ សាយំ កេហំ
អគមំសុ។ ថេរេ អជ្ឈមេ ធិវសេ អន្តោគាមំ គច្ឆន្តោ តំ អាធាយ គច្ឆតិ,
ភិក្ខុសង្ឃន សទ្ធិ នាគមាសិ។ កី ការណា? ន តាវស្ស បត្តចីវរគ្គហណានិ វា
តិរយាបថោ វា ចាសាធិកោ ហោតិ, អបិច វិហារេ ថេរស្ស កត្តព្ភវត្ថំ អត្ថិ។
ថេរេ ហិ ភិក្ខុសង្ឃ អន្តោគាមំ បរិជ្ជេ សកលវិហារំ វិចរន្តោ អសម្មជ្ជនជ្ជានំ
សម្មជ្ជិត្វា តុច្ឆកាជនេសុ ចានីយបរិភោជនីយានិ ឧបជ្ឈបេត្វា ទុន្ទិក្ខិត្តានិ
មញ្ចប័ថាធិនិ បដិសាមេត្វា បច្ឆា គាមំ បរិសតិ។ អបិច “អញ្ញតិត្តិយា
តុច្ឆវិហារំ បរិសិត្វា ‘បស្សថ សមណស្ស កោតមស្ស សាវកានំ
និសិន្នជ្ជានានី’ តិ វត្ថំ មា លភីសូ” តិ សកលវិហារំ បដិជគ្គិត្វា បច្ឆា គាមំ
បរិសតិ។ តស្មា តំ ធិវសម្បិ សាមណោរេន បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា ធិវាតរំ
បិណ្ឌាយ ចារិសិ។

សាមណោរេ ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មាតិកំ ធិស្វា, “ភន្តេ,
ឥទំ កី នាមា” តិ បុច្ឆិ។ “មាតិកា នាម, សាមណោរា” តិ។ “ឥមាយ កី ករោន្តិ” តិ?
“ឥតោ ចិតោ ច ឧទកំ អាហរិត្វា អត្ថនោ សស្សកម្មំ សម្មាទេន្តិ” តិ។ “កី បន,
ភន្តេ, ឧទកស្ស ចិត្តំ អត្ថិ” តិ? “នត្តារុសោ” តិ។ “ឯវរូបំ អចិត្តកំ អត្ថនោ
ឥច្ឆិតជ្ជានំ ហរិត្តិ, ភន្តេ” តិ? “អាមារុសោ” តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “សចេ ឯវរូបម្បិ
អចិត្តកំ អត្ថនោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតជ្ជានំ ហរិត្វា កម្មំ ករោន្តិ, កស្មា សចិត្តកាបិ ចិត្តំ

អត្តនោ វសេ វត្តត្វា សមណាធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តី” តិ។ អថេសោ បុរតោ គច្ឆន្តោ ឧសុការេ សវនណ្ឌកំ អគ្គិម្ហំ តាបេត្វា អក្ខិកោជិយា ឡិលោកេត្វា ឧដុកំ ករោន្តេ ទិស្វា, “ឥមេ, ភន្តេ, កេ នាមា” តិ បុច្ឆិ។ “ឧសុការា នាមារុសោ” តិ។ “កី បនេតេ ករោន្តី” តិ? “អគ្គិម្ហំ តាបេត្វា សវនណ្ឌកំ ឧដុ ករោន្តី” តិ។ “សចិត្តកោ, ភន្តេ, ឯសោ” តិ? “អចិត្តកោ, អារុសោ” តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “សថេ អចិត្តកំ គហេត្វា អគ្គិម្ហំ តាបេត្វា ឧដុ ករោន្តី, កស្មា សចិត្តកាបិ អត្តនោ ចិត្តំ វសេ វត្តត្វា សមណាធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តី” តិ។ អថេសោ បុរតោ គច្ឆន្តោ ធារុនិ អវនេមិនាភិអាទិនិ តច្ឆន្តេ ទិស្វា, “ភន្តេ, ឥមេ កេ នាមា” តិ បុច្ឆិ។ “តច្ឆកា នាមារុសោ” តិ។ “កី បនេតេ ករោន្តី” តិ? “ធារុនិ គហេត្វា យានកាទិនំ ចក្កាទិនិ ករោន្តី, អារុសោ” តិ។ “ឯតានិ បន សចិត្តកានិ, ភន្តេ” តិ? “អចិត្តកានិ, អារុសោ” តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “សថេ អចិត្តកានិ កជ្ជកលិដ្ឋរានិ គហេត្វា ចក្កាទិនិ ករោន្តី, កស្មា សចិត្តកា អត្តនោ ចិត្តំ វសេ វត្តត្វា សមណាធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តី” តិ។ សោ ឥមាទិ ការណានិ ទិស្វា, “ភន្តេ, សថេ តុម្ហាកំ បត្តចីវរេ តុម្ហេ គណ្ហោយ្យាថ, អហំ និវត្តេយ្យ” តិ។ ថេរោ “អយំ អធុនា បព្ពជិតោ ធម្មាសាមណោ មំ អនុពន្ធមានោ ឯវំ វទេតី” តិ ចិត្តំ អនុប្បាទេត្វាវ “អាហារ, សាមណោ” តិ វត្វា អត្តនោ បត្តចីវរំ អគ្គហោសិ។

សាមណោរោបិ ឧបជ្ឈាយំ វន្តិត្វា និវត្តន្តោ, “ភន្តេ, មយ្ហំ អាហារំ អាហារន្តោ រោហិតមជ្ជរសេនេវ អាហារេយ្យាថា” តិ អាហា។ “កេនំ លភិស្សមារុសោ” តិ? “ភន្តេ, អត្តនោ បុញ្ញេន អលភន្តា មម បុញ្ញេន លភិស្សថា” តិ អាហា។ ថេរោ “ធម្មាសាមណោរស្ស ពហិ និសិន្នកស្ស បរិបន្តោបិ ភវេយ្យ” តិ កុញ្ញិកំ ទត្វា “មយ្ហំ វសនគត្តស្ស ធារំ វិវរិត្វា អន្តោ បរិសិត្វា និសីទេយ្យាសី” តិ អាហា។ សោ តថា កត្វា អត្តនោ ករណេយេ ញាណំ ឡិតារេត្វា អត្តការំ សម្មសន្តោ និសីទិ។ អថស្ស គុណាតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ “កី

នុខោ ការណ៍"ន្តិ ឧបធារេន្តោ "បណ្ឌិតសាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ
ទត្វា 'សមណាធម្មំ ករិស្សមី'តិ និវត្តោ, មយាបិ តត្ថ ភន្តំវដ្តតី"តិ ចិន្តេត្វា
ចត្តារោ មហារាជេ អាមន្តេត្វា "វិហារស្ស ឧបវនេ វសន្តេ សកុលោ បលាបេត្វា
សមន្តតោ អារក្ខំ គណ្ហាថា"តិ វត្វា ចន្តនេវបុត្តំ "ចន្តមណ្ឌលំ អាកឡិក្ខត្វា
គណ្ហាហី"តិ, សូរិយនេវបុត្តំ "សូរិយមណ្ឌលំ អាកឡិក្ខត្វា គណ្ហាហី"តិ វត្វា
សយំ ភន្តា អារិញ្ញនវដ្ឋដ្ឋានេ អារក្ខំ គហេត្វា អដ្ឋាសិ, វិហារេ បុរាណបណ្ឌាស្ស
បតន្តស្សបិ សន្នោ នាហោសិ, សាមណេរស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។ សោ
អន្តរាភត្តយេវ អត្តការំ សម្មសិត្វា តីណិ ជលានិ ចាបុណិ។

ថេរោបិ "សាមណេរោ វិហារេ និសិន្នោ, តស្ស ឧបកប្បនកំ ភោជនំ
អសុកកុលេ នាម សក្កាលទ្ធ"ន្តិ ឯកំ បេមការវយុត្តំ ឧបជ្ឈាកកុលំ
អគមាសិ។ តត្ថ ច មនុស្សា តំ ទិវសំ រោហិតមច្ឆេ លភិត្វា ថេរស្សេវ អាគមនំ
ឡិលោកេន្តោ និសីទីសុ។ តេ ថេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, "ភន្តេ, ភទ្ទកំ វោ កតំ
ឥធាភច្ឆន្តេហី"តិ អន្តោគហោ បវេសេត្វា យាគុខដ្ឋកាធិនិ ទត្វា
រោហិតមច្ឆេសេនស្ស បិណ្ឌាចាតំ អទំសុ។ ថេរោ ហរណាការំ ទស្សេសិ។
មនុស្សា "បរិភុញ្ញេ, ភន្តេ, ហរណាកភត្តម្បិ លភិស្សថា"តិ វត្វា ថេរស្ស
ភត្តកិច្ចាវសានេ បត្តំ រោហិតមច្ឆេសភោជនស្ស បូរេត្វា អទំសុ។ ថេរោ
"សាមណេរោ មេ ធាតោ"តិ សីយំ អគមាសិ។ សត្តាបិ តំ ទិវសំ កាលស្សេវ
ភុញ្ញាត្វា វិហារំ ភន្តា ឯវំ អារជ្ជេសិ - "បណ្ឌិតសាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស
បត្តចីវរំ ទត្វា 'សមណាធម្មំ ករិស្សមី'តិ និវត្តោ, និប្បជ្ជិស្សតិ នុខោ អស្ស
បព្ពជិតកិច្ច"ន្តិ ឧបធារេន្តោ តិណ្ឌំ ជលានំ បត្តការំ ញាត្វា "អរហត្តស្ស
ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, នត្ថិ"តិ អារជ្ជេន្តោ "អត្ថិ"តិ ទិស្វា "បុរេភត្តមេវ អរហត្តំ
បត្តំ សក្ខិស្សតិ, ន សក្ខិស្សតី"តិ ឧបធារេន្តោ "សក្ខិស្សតី"តិ អញ្ញាសិ។
អថស្ស ឯតទហោសិ - "សារិបុត្តោ សាមណេរស្ស ភត្តំ អាទាយ សីយំ

អាគប្បតិ, អន្តរាយម្មិស្ស ករេយ្យ ទ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ គហេត្វា និសីទិស្សមិ,
អថ នំ បញ្ចំ បុច្ឆិស្សមិ, តស្មី បញ្ចេវិស្សន្ទិយមាទេ សាមណោរោ សហ
បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណិស្សតិ” តិ។ តតោ គន្ធា ទ្វារកោដ្ឋកេ វេត្វា
សម្បត្តំ ថេវំ ចត្តារោ បញ្ចេ បុច្ឆិ, បុជ្ជំ បុជ្ជំ បញ្ចំ វិស្សន្ទេសិ។

តត្រិទំ បុច្ឆាវិស្សន្ទំ - សត្តា កិរំ នំ អាហា - “សាវិបុត្ត, កី តេ លទ្ធ” តិ?
“អាហារោ, ភន្តេ” តិ។ “អាហារោ នាម កី អាហារតិ, សាវិបុត្តា” តិ? “វេទនំ,
ភន្តេ” តិ។ “វេទនំ កី អាហារតិ, សាវិបុត្តា” តិ? “រូបំ, ភន្តេ” តិ។ “រូបំ បន កី
អាហារតិ, សាវិបុត្តា” តិ? “ជស្សំ, ភន្តេ” តិ។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ - “ជិយន្តិតេន
ហិ បរិភុត្តោ អាហារោ តស្ស ខុទ្ទំ បរិហរិត្វា សុខំ វេទនំ អាហារតិ។
អាហារបរិភោគេន សុខិតស្ស សុខាយ វេទនាយ ឧប្បជ្ឈមាធាយ សរីរេ
វណ្ណាសម្បត្តិ ហោតិ។ ឯវំ វេទនា រូបំ អាហារតិ។ សុខិតោ បន
អាហារជរូបវសេន ឧប្បន្នសុខសោមនស្សោ ‘ឥទានិ មេ អស្សាទោ ជាតោ’ តិ
និប្បជ្ឈន្តោ វា និសីទន្តោ វា សុខសម្មស្សំ បដិលភតិ” តិ។

ឯវំ ឥមេសុ ចត្វសុ បញ្ចេសុ វិស្សន្ទិកេសុ សាមណោរោ សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហត្តំ បត្តោ។ សត្តាបិ ថេវំ អាហា - “គប្ប, សាវិបុត្ត, តវ សាមណោរស្ស ភត្តំ
ទេហី” តិ។ ថេរោ គន្ធា ទ្វារំ អាគោដេសិ។ សាមណោរោ និក្ខមិត្វា ថេរស្ស
ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា ឯកមន្តំ វេបេត្វា តាលវណ្ណេន ថេវំ ពីជិ។ អថ នំ ថេរោ
អាហា - “សាមណោរ, ភត្តកិច្ចំ ករោហី” តិ។ “តុម្កេ បន, ភន្តេ” តិ។ “កតំ មយា
ភត្តកិច្ចំ, តុំ ករោហី” តិ។ សត្តវស្សិកទារកោ បព្ពជិត្វា អជ្ឈមេ ទិវសេ តំ ខណំ
វិកសិតបទុមុប្បលសទិសោ អរហត្តំ បត្តោ, បច្ឆវេក្ខិតជ្ជានំ បន បច្ឆវេក្ខន្តោ
និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចមកាសិ។ តេន បត្តំ ដោវិត្វា បដិសាមិតកាលេ
ចន្ទនេវបុត្តោ ចន្ទមណ្ឌលំ វិស្សន្ទេសិ, សូរិយនេវបុត្តោ សូរិយមណ្ឌលំ។

ចត្តារោមហារាជាដោយ ចតុទ្ទិសំ អារក្ខំវិស្សន្នេសុំ, សក្កោ ទេវរាជា អារិញ្ញនកេ អារក្ខំវិស្សន្នេសិ។ សូរិយោ មជ្ឈជ្ជានតោ គលិត្វា គតោ។

ភិក្ខុ ឧជ្ឈាយីសុ, “ឆាយា អធិកប្បមាណា ជាតា, សូរិយោ មជ្ឈជ្ជានតោ គលិត្វា គតោ, សាមណោវេន ច ឥទានេវ ភុត្តំ, កី ទុខោ ឯត” ត្ថិ។ សត្តា តំ បវត្តិ ញាត្វា អាគន្ធា បុច្ឆិ - “ភិក្ខុវេ, កី កថេថា” តិ? “ឥទំ នាម, ភន្តេ” តិ? “អាម, ភិក្ខុវេ, បុញ្ញវតោ សមណធម្មំ ករណាកាលេ ចន្ទទេវបុត្តោ ចន្ទមណ្ឌលំ, សូរិយទេវបុត្តោ សូរិយមណ្ឌលំ អាកឡិត្វា គណ្ហិ, ចត្តារោមហារាជាដោយ វិហារោបវេន ចតុទ្ទិសំ អារក្ខំ គណ្ហីសុ, សក្កោ ទេវរាជា អារិញ្ញនកេ អារក្ខំ គណ្ហិ, អហម្មិ ‘ពុទ្ធាម្ព’ តិ អប្បេស្សក្កោ និសីទិតុំ នាលត្ថំ, គន្ធា ទ្វារកោដ្ឋកេ មម បុត្តស្ស អារក្ខំ អគ្គហេសី, នេត្តិកេ ច មាតិកាយ ឧទកំ ហវន្តេ, ឧសុការេ ច ឧសុំ ឧជុំ ករោន្តេ, តច្ឆកេ ច ទារុនិ តច្ឆន្តេ ទិស្វា ឯត្ថកំ អារម្មណំ គហេត្វា បណ្ឌិតា អត្តានំ ទមេត្វា អវហត្ថំ គណ្ហិន្តិយេវា” តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៨០.

“ឧទកញ្ជិ នយន្តិ នេត្តិកា, ឧសុការា នមយន្តិ តេជនំ;
ទារុំ នមយន្តិ តច្ឆកា, អត្តានំ ទមយន្តិ បណ្ឌិតា” តិ។

តត្ថ ឧទកន្តិ បថវិយា ថលជ្ជានំ ខណិត្វា អារាជជ្ជានំ បូរេត្វា មាតិកំ វា កត្វា រុក្ខទោណី វា ឋបេត្វា អត្តនា ឥច្ឆិតិច្ឆិតជ្ជានំ ឧទកំ។ នេត្តិតិ នេត្តិកា។ តេជនន្តិ កណ្ហំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - នេត្តិកា អត្តនោ រុចិយា ឧទកំ នយន្តិ, ឧសុការាបិ តាបេត្វា តេជនំ នមយន្តិ ឧសុំ ឧជុំ ករោន្តិ។ តច្ឆកាបិ នេមិអាទីនំ អត្តាយ តច្ឆន្តា ទារុំ នមយន្តិ អត្តនោ រុចិយា ឧជុំ វា វុត្ថំ វា ករោន្តិ។ ឯវំ ឯត្ថកំ

អារម្មណ៍ កត្វា បណ្ឌិតា សោតាបត្តិមគ្គាធិនិ ឧប្បាទេន្តា អត្តានំ ធម្មយន្តិ,
អរហត្តប្បត្តា បន ឯកន្តទន្តា នាម ហោរន្តិតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្យសូតិ។

បណ្ឌិតសាមណោវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. លកុណ្ណាកកទ្ធិយត្ថេវវត្ថុ

សេលោ យថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
លកុណ្ណាកកទ្ធិយត្ថេវ អារត្ត កថេសិ។

បុព្វជ្ជនា កិរ សាមណោរាទយោ ថេរំ ទិស្វា សីសេបិ កណ្ណោសុបិ នាសាយបិ
គហេត្វា “កី, ចូឡបិត, សាសនស្មី ន ឧក្កណ្ណាសិ, អភិរមសី” តិ វទន្តិ។ ថេរោ
តេសុ នេវ កុដ្ឋតិ, ន ទុស្សតិ។ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ “បស្សថាវុសោ,
លកុណ្ណាកកទ្ធិយត្ថេវ ទិស្វា សាមណោរាទយោ ឯវព្រោវព្វា វិហោថេន្តិ, សោ
តេសុ នេវ កុដ្ឋតិ, ន ទុស្សតិ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កី កថេថ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិត្វា
“ឥមំ នាម, ភន្តេ” តិ វុត្ថេ “អាម, ភិក្ខុវេ, វិណាសវា នាម នេវ កុដ្ឋន្តិ, ន ទុស្សន្តិ។
យនសេលសធិសា ហោតេ អចលា អកម្បិយា” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៨០.

“សេលោ យថា ឯកយនោ, វាតេន ន សមីរតិ;
ឯវំ និទ្ទាបសំសាសុ, ន សមិញ្ញន្តិ បណ្ឌិតា” តិ។

តត្ថ និទ្ទាបសំសាសូតិ កិញ្ចាបិ ឥធនេ លោកធម្មា វុត្តា, អត្តោ បន
អជ្ជន្ទម្បិ វសេន វេទិតព្ពោ។ យថា ហិ ឯកយនោ អសុសិរោ សេលោ

បុរត្តិមាធិកេនេន វាតេន ន សមីរតិ ន ឥញ្ញាតិ ន ចលតិ, ឯវំ អដ្ឋសុបិ
លោកធម្មេសុ អដ្ឋោត្តរន្តេសុ បណ្ឌិតា ន សមិញ្ញត្តិ, បដិយវសេន វា
អនុនយវសេន វា ន ចលន្តិ ន កម្មន្តិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

លកុណ្ណាកកទ្ធិយត្ថេវវត្ថុ ជដ្ឋំ។

៧. កាលាមាតុវត្ថុ

យថាបិ រហនោតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ កាលាមាតុវ
អារត្ត កថេសិ។ វត្ថុវិនយេ (ចា.ច. ២៣០) អាគតមេវ។

តទា បន កាលាមាតុវ អតុច្ចហត្ថំ ដីតវំ បតិកុលំ បេសេតុំ បក្កេសុ
បូរេសុ ចតុក្កុត្តំ ចតុន្នំ ភិក្ខុនំ ទិន្នកាលេ សត្តារា តស្មី វត្ថុស្មី សិក្ខាបទេ
បញ្ញត្ត កាលាយ សាមិកេន អញ្ញាយ បជាបតិយា អាជីតាយ កាលា តំ
បវត្តី សុត្វា “ឥមេហិ មេ យរាវាសោ នាសិតោ” តិ ទិដ្ឋទិដ្ឋភិក្ខុ អក្កោសតិ
បរិភាសតិ។ ភិក្ខុ តំ វីថី បដិបទ្ធិតុំ ន វិសហ្មីសុ។ សត្តា តំ បវត្តី ញាត្វា តត្ថ
អគមាសិ។ កាលាមាតា សត្តាវំ វន្តិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ
អនាសិ។ សត្តា កតចាតរាសោ “កហំ កាលា” តិ បុច្ឆិ។ “ឯសា, ភន្តេ, តុម្ភេ
ទិស្វា មជ្ឈក្ខតា រោទន្តិ បិតា” តិ។ “កី ការណា” តិ? “ឯសា, ភន្តេ, ភិក្ខុ
អក្កោសតិ បរិភាសតិ, តស្មា តុម្ភេ ទិស្វា មជ្ឈក្ខតា រោទមាណ បិតា” តិ។ អថ នំ
សត្តា បក្កោសាបេត្វា - “កាលោ, កស្មា មំ ទិស្វា មជ្ឈក្ខតា និលីយិត្វា
រោទសី” តិ។ អថស្សា មាតា តាយ កតកិរិយំ អាហារេសិ។ អថ នំ សត្តា អាហា -
“កី បន កាលាមាតេ មម សាវកា តយា ទិន្នកំ គណ្ហីសុ, អទិន្នក” តិ? “ទិន្នកំ,
ភន្តេ” តិ។ “សចេ មម សាវកា បិណ្ណាយ ចរន្តា តវ គេហាទ្វារំ បត្តា តយា ទិន្នកំ

គណ្ឌីសុ, កោតេសំ ទោសោ"តិ? "នត្ថិ, ភន្តេ, អយ្យានំ ទោសោ"។ "ឯតិស្សយេវ
ទោសោ"តិ។ សត្តា កាលំ អាហា - "កាលោ, មយ្ហំ កិវ សាវកា បិណ្ឌាយ
ចរមាណា គេហទ្វារំ អាគតា, អថ នេសំ តវ មាតរា បូរា ទិន្នា, កោ ធាមេត្ថ មម
សាវកានំ ទោសោ"តិ? "នត្ថិ, ភន្តេ, អយ្យានំ ទោសោ, មយ្ហមេវ ទោសោ"តិ
សត្តារំ វន្តិត្វា ឧមាបេសិ។

អថស្សសត្តា អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ, សាសោតាបត្តិដលំ ចាបុណិ។ សត្តា
ឧដ្ឋាយាសនាវិហារំ គច្ឆន្តោ រាជង្គណោន ចាយាសិ។ រាជា ទិស្វា "សត្តាវិយ
ភណោ"តិ បុច្ឆិត្វា "អាម, ទេវា"តិ វុត្ថេ "គច្ឆថ, មម អាគន្ធា វន្តនការំ
អាហេចថា"តិ បេសេត្វា រាជង្គណោ បិទំ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា "កហំ,
ភន្តេ, គតាត្តា"តិ បុច្ឆិ។ "កាលាមាតាយ គេហំ, មហារាជា"តិ។ "កី ការណា,
ភន្តេ"តិ? "កាលា កិវ ភិក្ខុ អក្កោសតិ បរិភាសតិ, តំការណា គតោម្ហិ"តិ។
"កី បន វោ, ភន្តេ, តស្ស អនក្កោសនភាវោ កតោ"តិ? "អាម, មហារាជ,
ភិក្ខុនញា អនក្កោសិកា កតា, លោកុត្តរ កុដុម្ពសាមិទី ចា"តិ។ "ហោតុ, ភន្តេ,
តុម្ហេហិ សា លោកុត្តរ កុដុម្ពសាមិទី កតា, អហំ បន ទំ លោកិយ កុដុម្ពសាមិទី
ករិស្សមី"តិ វត្វា រាជា សត្តារំ វន្តិត្វា បដិនិវត្តោ បដិច្ចន្ទមហាយោគ្គំ
បហិណិទ្វា កាលំ បក្កោសាបេត្វា សព្វាភរណេហិ អលង្ករិត្វា ជេដ្ឋដីតុដ្ឋានេ
ឋបេត្វា "មម ដីតំ ចោសេតុំ សមត្តា គណ្ឌាន្ត"តិ អាហា។ អថកោ
សព្ពត្តកមហាមត្តោ "អហំ ទេវស្ស ដីតំ ចោសេស្សមី"តិ តំ អត្តនោ គេហំ
នេត្វា សព្ពំ ឥស្សរិយំ បដិច្ឆាបេត្វា "យថារុចិ បុញ្ញានិ ករោហី"តិ អាហា។ តតោ
បដ្ឋាយ កាលា ចតុសុ ទ្វារេសុ បុរិសេ ឋបេត្វា អត្តនា ឧបដ្ឋាតព្កេ ភិក្ខុ ច
ភិក្ខុនិយោ ច បរិយេសមាណាបិ នលភតិ។ កាលាយ គេហទ្វារេ បដិយាទេត្វា
ឋបិទំ ខាទនីយភោជនីយំ មហោយោវិយ បវត្តតិ។ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ
សមុដ្ឋាបេសុំ "បុព្វេ, អាវុសោ, ចត្តារោ មហាល្លកត្តោ កាលាយ វិប្បដិសារំ

ករីសុ, សា ឯវំវិប្បជិសារិនី ហុត្វាបិ សត្តារំ អាគម្ព សទ្ធាសម្បជំ លភិ។ សត្តារា
បុន តស្សា គេហាទ្វារំ ភិក្ខុនំ ឧបសង្កម្ពនារហំ កតំ។ ឥទានិ ឧបជ្ជាតព្វេ ភិក្ខុ វា
ភិក្ខុនិយោ វា បរិយេសមាធាបិ ន លភតិ, អហោ ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយគុណា”តិ។
សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា
“ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ តេហិ មហាល្លកភិក្ខុហិ កាលាយ
វិប្បជិសារោ កតោ, បុព្វេបិ ករីសុយេវ។ ន ច ឥទានេវ មយា កាលា មម
វេនការិកា កតា, បុព្វេបិ កតាយេវ”តិ វត្វា តមត្ថំ សោតុកាមេហិ ភិក្ខុហិ
យាចិតោ -

“យត្ថេកោ លភតេ ពព្ព, ធុតិយោ តត្ថ ជាយតិ;
តតិយោ ច ចតុត្ថោ ច, ឥទំ តេ ពព្ពកា ពិល”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១៣៧) -

ឥទំ ពព្ពជាតកំ វិត្តារេន កថេត្វា “តទា ចត្តារោ មហាល្លកភិក្ខុ ចត្តារោ ពិធុរា
អហោសុំ, មូសិកា កាលា, មណិការោ អហមេវ”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា
“ឯវំ, ភិក្ខុវេ, អតីតេបិ កាលា ធុម្ពនា អាវិលចិត្តា វិក្ខិត្តចិត្តា ហុត្វា មម
វេនេន បសន្នឧទករហាទោវិយ វិប្បសន្នចិត្តា អហោសី”តិ វត្វា អនុសន្និ
យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៨២.

“យថាបិ រហាទោ គម្ពីរោ, វិប្បសន្តោ អនាវិលោ;
ឯវំ ធម្មានិ សុត្វាន, វិប្បសីទន្តិ បណ្ឌិតា”តិ។

តត្ថ រហាទោតិ យោ ចតុរដ្ឋិនិយាបិ សេនាយ ឌុកាហន្តិយា នខុភតិ ឯវុចោ
ឧទកណ្ណារោ, សញ្ញាការេន បន ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ពីរោ
នីលមហាសមុទ្រោ រហាទោ នាម។ តស្ស ហិ ហេដ្ឋា

ចត្តាលីសយោជនសហស្សមត្ត ហ្ន៎នេ ឧទកំ មធូហិ ចលតិ, ឧបរិ
តាវត្តកេយេវ ហ្ន៎នេ ឧទកំ វាតេន ចលតិ, មជ្ឈេ ចតុយោជនសហស្សមត្ត
ហ្ន៎នេ ឧទកំ និច្ចលំ តិដ្ឋតិ។ អយំ កម្ពីរោ រហទោ នាម។ ឯវំ ធម្មានិច្ច
ទេសនាធម្មានិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យថា នាម រហទោ អនាគុលតាយ
វិប្បសន្នោ, អចលតាយ អនាវិលោ, ឯវំ មម ទេសនាធម្មំ សុត្វា
សោតាបត្តិមគ្គាទិវសេន និរុបក្កិលេសចិត្តតំ អាបជ្ជន្តាវិប្បសីទន្តិ បណ្ឌិតា,
អរហត្តប្បត្តា បន ឯកន្តវិប្បសន្នាវ ហោន្តិច្ចតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

កាលាមាតុវត្ត សត្តមំ។

៨. បញ្ចសតកិក្ខុវត្ត

សត្តត្ថ វេ សប្បវិសា ចជន្តិច្ចតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
បញ្ចសតេ កិក្ខុ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា វេរញ្ញាយំ សមុដ្ឋិតា។

បឋមពោធិយញ្ញំ ភគវា វេរញ្ញំ គន្ធា វេរញ្ញេន ព្រាហ្មណេន និមន្តិតោ
បញ្ចហិ កិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ វស្សំ ឧបគញ្ញិ។ វេរញ្ញោ ព្រាហ្មណោ មារាវដ្តនេន
អារដ្ឋោ ឯកទិវសម្មិ សត្តារំ អារព្ភ សតី ន ឧប្បាទេសិ។ វេរញ្ញាបិ ទុត្តិក្ខា
អហោសិ, កិក្ខុ សន្តរពាហិរំ វេរញ្ញំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌាចាតំ អលភន្តា
កិលមីសុ។ តេសំ អស្សវាណិជកា បត្តបត្តបុលកំ កិក្ខុំ បញ្ញាបេសុំ។ តេ
កិលមន្តេ ទិស្វា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បថវោជំ ភោជេតុកាមោ, ឧត្តរកុរុញ្ច
បិណ្ឌាយ បវេសេតុកាមោ អហោសិ, សត្តា តំ បដិក្ខិបិ។ កិក្ខុនំ ឯកទិវសម្មិ
បិណ្ឌាចាតំ អារព្ភ បរិត្តាសោ នាហោសិ, ឥច្ឆាចារំ វដ្ឋេត្វា ឯវំ វិហរីសុ។ សត្តា
តត្ថ តេមាសំ វសិត្វា វេរញ្ញំ ព្រាហ្មណំ អបលោកេត្វា តេន

កតសក្ការសម្មាធា តំ សរណេសុ បតិជ្ជាបេត្វា តតោ និក្ខន្តោ អនុបុព្វេន
ចារិកំ ចរមាធា ឯកស្មី សមយេ សាវត្ថី បត្វា ជេតវនេវិហាសិ,
សាវត្ថិវាសិនោ សត្តុ អាគន្ធកកត្តានិ កវីសុ។ តទា បន បញ្ចសតមត្តា
វិយាសាទា ភិក្ខុ និស្សយ អន្តោវិហារេយេវ វសន្តិ។ តេ ភិក្ខុនំ ភុត្តារសេសានិ
បណ្ឌិតភោជនានិ ភុត្តិក្វា និទ្ទាយិត្វា ឧដ្ឋាយ នទីតិវំ គន្ធា នទន្ធា វគ្គន្តា
មល្លមុដ្ឋិយុធំ យុដ្ឋន្តា កិឡន្តា អន្តោវិហារេបិ ពហិវិហារេបិ អនាចារមេវ
ចរន្តាវិចរន្តិ។ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “បស្សចារុសោ, ឥមេ
វិយាសាទា ធុត្តិក្ខកាលេ វេរញ្ញាយំ កញ្ចិវិការំ ន ទស្សេសុំ, ឥទានិ បន
ឯវរុទានិ បណ្ឌិតភោជនានិ ភុត្តិក្វា អនេកប្បការំ វិការំ ទស្សេន្តាវិចរន្តិ។
ភិក្ខុ បន វេរញ្ញាយម្យិ ឧបសន្តរុចា វិហរិត្វា ឥទានិបិ ឧបសន្តបសន្តារ
វិហរន្តី”តិ។ សត្តា ធម្មសភំ គន្ធា, “ភិក្ខុវេ, កី កថេថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥទំ នាមា”តិ
វុត្តេ “បុព្វេបេតេ គប្បនយោនិយំ និព្ពត្តា បញ្ចសតា គប្បភា ហុត្វា បញ្ចសតានំ
អាជានីយសិន្ធុវានំ អល្ហរសមុទ្ធិកថានកប័តារសេសំ ឧច្ឆិជ្ជកសជំ ឧទេកេន
មទ្ធិត្វា មកចិបិលោតិកាហិ បរិស្សរិតត្តា ‘វោលោទក’ន្តិ សម្ព័ន្ធំ គតំ អប្បរសំ
និហ័នំ បរិត្វា មធុមត្តាវិយ នទន្ធាវិចរីស្វតិ វត្វា -

“វោលោទកំ អប្បរសំ និហ័នំ,
បិត្វា មទោ ជាយតិ គប្បភានំ;
ឥមញ្ច បិត្វាន រសំ បណ្ឌិត,
មទោ ន សញ្ញាយតិ សិន្ធុវានំ។

“អប្បំ បរិត្វាន និហ័នជេត្វា,
សោ មជ្ឈតី តេន ជនិន្ទ បុដ្ឋោ;
ឆោរយ្ហសីលី ច កុលម្ហិ ជាតោ,

ន មជ្ឈតី អគ្គរសំ បិរិទ្ធា"តិ។ (ជា. ១.២.៦៥);

ឥទំ វាលោកគតាតកំ វិត្តាវេន កថេត្វា “ឯវំ, ភិក្ខុវេ, សប្បុរិសា លោកធម្មំ
វិវុដ្ឋេត្វា សុខិតកាលេបិ ទុក្ខិតកាលេបិ និព្វិកាវា ហោន្តី”តិ អនុសន្និ
យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៨ក.

“សព្ពត្ថ វេ សប្បុរិសា ចជន្តិ,
ន កាមកាមាលបយន្តិ សន្តោ;
សុខេន ដុដ្ឋា អថ វា ទុខេន,
ន ឧទ្ធាវចំ បណ្ឌិតា ទស្សយន្តី”តិ។

តត្ថ សព្ពត្ថាតិ បញ្ចក្ខន្ធាធិកេទេសុ សព្ពធម្មេសុ។ សប្បុរិសាតិ សុប្បុរិសា។
ចជន្តីតិ អរហត្តមគ្គញ្ញាលោន អបកឡញ្ញា ធន្ធាកំ វិជហន្តី។ កាមកាមាតិ
កាមេ កាមយន្តា កាមហេតុ កាមការណា។ ន លបយន្តិ សន្តោតិ ពុទ្ធាទយោ
សន្តោ កាមហេតុ នេវ អត្តនា លបយន្តិ, ន បរំ លចាបេន្តិ។ យេ ហិ ភិក្ខុយ
បរិដ្ឋា ឥច្ឆាចារេ បិតា “កី, ឧចាសក, សុខំ តេ បុត្តទាវស្ស, រាជចារាជីនំ វសេន
ទ្វិបទបតុប្បទេសុ នត្តិ កោចិ ឧបទ្កវេ”តិ អាជីនំ វទន្តិ, តាវ តេ លបយន្តិ នាម។
តថា បន វត្វា “អាម, ភន្តេ, សព្ពេសំ នោ សុខំ, នត្តិ កោចិ ឧបទ្កវេ, ឥទានិ នោ
គេហំ បហូតអន្ធចានំ, ឥដេវ វសថា”តិ អត្តានំ និមន្តាបេន្តា លចាបេន្តិ នាម។
សន្តោ បន ឥទំ ឧភយម្បិ ន ករោន្តី។ សុខេន ដុដ្ឋា អថ វា ទុខេនាតិ
ទេសនាមត្តមេតំ, អដ្ឋហិ បន លោកធម្មេហិ ដុដ្ឋា តុដ្ឋិការមដ្ឋិការវសេន វា
វណ្ណាកណាអវណ្ណាកណាវសេន វា ឧទ្ធាវចំ អាការំ បណ្ឌិតា ន ទស្សយន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បញ្ចសតតិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋម៌។

៩. ធម្មិកត្រូវវត្ថុ

ន អត្ថហេតុតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវីហារន្តោ ធម្មិកត្រូវ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ ឧចាសកោ ធម្មេន សមេន អគារំ អដ្ឋាវសតិ។ សោ បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ភរិយាយ សន្និ និសីទិត្វា សុខកងំ កថេន្តោ អាហា - “ភទ្កេ, ឥន្ទ្រាមហំ បព្ពជិតុ”ន្តិ។ “តេន ហិ, សាមិ, អាគមេហិ តាវ, យាវាហំ កុដ្ឋិតតំ ធារកំវិជាយាមី”តិ។ សោ អាគមេត្វា ធារកស្ស បទសា គមនកាលេ បុន តំ អាបុដ្ឋិត្វា “អាគមេហិ តាវ, សាមិ, យាវាយំ វយប្បត្តោ ហោតី”តិ វុត្តេ “កី មេ ឥមាយ អបលោកិតាយ វា អនបលោកិតាយ វា, អត្ថនោ ទុក្ខនិស្សរណំ ករិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ សោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា យជេន្តោ វាយមន្តោ អត្ថនោ បព្ពជិតកិដ្ឋំ និដ្ឋបេត្វា តេសំ ទស្សនត្ថាយ បុន សាវត្ថី គន្ធា បុត្តស្ស ធម្មកងំ កថេសិ។ សោបិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា ច បន ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ ចាបុណិ។ បុរាណទុតិយិកាបិស្ស “យេសំ អត្តាយ អហំ យរាវាសេ វសេយ្យំ, តេ ឧកោបិ បព្ពជិតា, ឥនានិ មេ កី យរាវាសេន, បព្ពជិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា ច បន ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ ចាបុណិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសកាយំ កងំ សមុដ្ឋាបេសុំ - “អាវុសោ, ធម្មិកឧចាសកោ អត្ថនោ ធម្មេ បតិដ្ឋិតត្តា និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ បុត្តធារស្សាបិ បតិដ្ឋា ជាតោ”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា”តិ បុដ្ឋិត្វា ‘ឥមាយ នាមា’”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, បណ្ឌិតេន នាម នេវ អត្ថហេតុ, ន បរហេតុ សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រតញ្ញា, ធម្មិកេនេវ បន ធម្មបដិសរណោន ភរិតព្ព”ន្តិ អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កថមាហា -

៨៤.

“ន អត្តហេតុ ន បរស្សហេតុ,
ន បុត្តមិច្ឆេ ន ធនំ ន រដ្ឋ;
ន ឥន្ទ្រយ្យ អធម្មេន សមិទ្ធិមត្តនោ,
ស សីលវា បញ្ញវា ធម្មិកោ សិយា”តិ។

តត្ថ ន អត្តហេតុតិ បណ្ឌិតោ នាម អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា ចាបំ ន
ករោតិ។ ន បុត្តមិច្ឆេតិ បុត្តំ វា ធនំ វា រដ្ឋំ វា ចាបកម្មេន ន ឥន្ទ្រយ្យ, ឯតានិបិ
ឥន្ទ្រតោ ចាបកម្មំ ន ករោតិយេវាតិ អត្តោ។ សមិទ្ធិមត្តនោតិ យា អត្តនោ
សមិទ្ធិ, តម្បី អធម្មេន ន ឥន្ទ្រយ្យ, សមិទ្ធិការណាបិ ចាបំ ន ករោតីតិ អត្តោ។
ស សីលវាតិ យោ ឯវុចោ បុគ្គលោ, សោ ឯវ សីលវា ច បញ្ញវា ច ធម្មិកោ ច
សិយា, ន អញ្ញោតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធម្មិកត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. ធម្មស្សវនវត្ថុ

អប្បកាតេ មនុស្សេស្វតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
ធម្មស្សវនំ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ ឯកវីចិវាសិនោ មនុស្សា សមគ្គា ហុត្វា គណាពន្ធន ទានំ
ទត្វា សព្ពវត្តិ ធម្មស្សវនំ ការេសុំ, សព្ពវត្តិ បន ធម្មំ សោតុំ នាសក្ខីសុ។ ឯកច្ចេ
កាមវតិនិស្សិតា ហុត្វា, បុន គេហមេវ គតា, ឯកច្ចេ ទោសនិស្សិតា ហុត្វា,
ឯកច្ចេ មាណិស្សិតា ហុត្វា, ឯកច្ចេ ជិនមិទ្ធសមន្តិនោ ហុត្វា តត្ថេវ និសីទិត្វា

បចលាយន្តា សោតុំ នាសក្ខីសុ។ បុនទិវសេ ភិក្ខុ តំ បវត្ថី ញត្វា ធម្មសកាយំ
កបំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិទ្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, ឥមា សត្តា នាម
យេភុយ្យេន ភវនិស្សិតា, ភវេសុ ឯវ លក្ខាវិហារន្តិ, ចារតាមិនោ នាម
អប្បកា” តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អាហ -

៨៥.

“អប្បកា តេ មនុស្សេសុ, យេ ជនា ចារតាមិនោ;
អថាយំ ឥតរា បជា, តីរមេវានុដាវតិ។

៨៦.

“យេ ច ខោ សម្មទក្ខាតេ, ធម្មេ ធម្មានុវត្តិនោ;
តេ ជនា ចារមេស្សន្តិ, មច្ចុដេយ្យំ សុទុត្តរ” តិ។

តត្ថ អប្បកាតិ ថោកា ន ពហុ។ ចារតាមិនោតិ និព្វានចារតាមិនោ។
អថាយំ ឥតរា បជាតិ យា បនាយំ អវសេសា បជា សក្កាយទិដ្ឋិតីរមេវ
អនុដាវតិ, អយមេវ ពហុតរាតិ អត្ថោ។ សម្មទក្ខាតេតិ សម្មា អក្ខាតេ
សុកថិតេ។ ធម្មតិ ទេសនាធម្មេ។ ធម្មានុវត្តិនោតិ តំ ធម្មំ សុត្វា តទនុច្ឆរិកំ
បដិបទំ បូរេត្វា មគ្គជលសច្ចិករណោន ធម្មានុវត្តិនោ។ ចារមេស្សន្តិតិ តេ
ឯវុចា ជនា និព្វានចារំ គមិស្សន្តិ។ មច្ចុដេយ្យន្តិ កិលេសមារសម្ពាតស្ស
មច្ចុស្ស និវាសជ្ជានក្ខតំ តេភូមិកវដ្តំ។ សុទុត្តរន្តិ យេ ជនា ធម្មានុវត្តិនោ, តេ
ឯតំ សុទុត្តរំ ទុរតិក្កមំ មារដេយ្យំ តវិត្វា អតិក្កមិត្វា និព្វានចារំ គមិស្សន្តិតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ធម្មសូត្រនៃវត្ថុ ទសមំ។

១១. បញ្ចសតអាគន្ធកកិក្ខុវត្ថុ

កណ្ណំ ធម្មំវិប្បហាយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
បញ្ចសតេ អាគន្ធកេកិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

កោសលរដ្ឋេ កិវ បញ្ចសតា កិក្ខុ វស្សំ វសិត្វា វុជ្ឈវស្សា “សត្តារំ
បស្សីស្សាមា”តិ ជេតវនំ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ ទិសីទីសុ។ សត្តា តេសំ
ចរិយបដិបក្ខំ ទិសាមេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

៨៧.

“កណ្ណំ ធម្មំវិប្បហាយ, សុក្កំ ភាវេថ បណ្ឌិតោ;
ឡិកា អនោកមាគម្ម, វិវេកេ យត្ថ ទូរមំ។

៨៨.

“តត្រាភិវតិមិច្ឆេយ្យ, ហិត្វា កាមេ អកិញ្ចនោ;
បរិយោទបេយ្យ អត្តានំ, ចិត្តក្លេសេហិ បណ្ឌិតោ។

៨៩.

“យេសំ សម្ពោធិយជ្ជេសុ, សម្មា ចិត្តំ សុភាវិតំ;
អាធានបដិទិស្សត្ថេ, អនុចាធាយ យេ រតា;
ឡិណាសវា ជុតិមន្តោ, តេ លោកេ បរិនិព្វតា”តិ។

តត្ថ កណ្ណំ ធម្មន្តិ កាយទុច្ចរិតាធិភេទំ អកុសលំ ធម្មំវិប្បហាយ ជហិត្វា។
សុក្កំ ភាវេថាតិ បណ្ឌិតោ កិក្ខុ អភិទិក្ខុមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អរហត្តមគ្គា
កាយសុច្ចរិតាធិភេទំ សុក្កំ ធម្មំ ភាវេយ្យ។ កថំ? ឡិកា អនោកមាគម្មាតិ ឡិកំ

វុច្ចតិ អាលយោ, អនោកំ វុច្ចតិ អនាលយោ, អាលយតោ និក្ខមិត្វា
អនាលយសម្ពាតំ និព្វានំ បដិច្ច អារត្ត តំ បត្តយមាណោ ភាវេយ្យាតិ អត្ថោ។
តត្រាភិរតិមិច្ឆេយ្យាតិ យស្មី អនាលយសម្ពាតេ វិវេកេ និព្វានេ ឥមេហិ
សត្តេហិ ធុរភិរមំ, តត្រ អភិរតី ឥច្ឆេយ្យ។ ហិត្វា កាមេតិ
វត្ថុកាមកិលេសកាមេ ហិត្វា អភិព្វានោ ហិត្វា វិវេកេ អភិរតី ឥច្ឆេយ្យាតិ
អត្ថោ។ ចិត្តក្ខេសេហិតិ បញ្ចហិ នីវរណេហិ, អត្តានំ បរិយោធមេយ្យ
វោធាមេយ្យ, បរិសោធមេយ្យាតិ អត្ថោ។ សម្មាធិយដ្ឋេស្វតិ សម្មាជ្ឈេដ្ឋេសុ។
សម្មា ចិត្តំ សុភាវិតន្តិ ហេតុនា នយេន ចិត្តំ សុដ្ឋ ភាវិតំ វឡិតំ។
អាធានបដិទិស្សត្ថេតិ អាធានំ វុច្ចតិ គហណំ, តស្ស បដិទិស្សគ្គសម្ពាតេ
អគ្គហណោ ចត្វហិ ឧចាធានេហិ កិញ្ចិ អនុចាធិយិត្វា យេ រតាតិ អត្ថោ។
ដុតិមន្តោតិ អាណុភាវវន្តោ, អរហត្តមគ្គញ្ញាណដុតិយា ខន្ធាធិភេទេ ធម្មេ
ជោតេត្វា វិតាតិ អត្ថោ។ តេ លោកេតិ ឥមស្មី ខន្ធាធិលោកេ បរិនិព្វតា នាម
អរហត្តបត្តិតោ បដ្ឋាយ កិលេសវដ្ដស្ស ខេបិតត្តា សឧចាធិសេសេន,
ចរិមចិត្តនិរោធន ខន្ធពដ្ឋស្ស ខេបិតត្តា អនុចាធិសេសេន ចាតិ ធ្វើហិ
បរិនិព្វានេហិ បរិនិព្វតា, អនុចាធានោវិយ បទីចោ អបណ្ណាត្តិកការំ គតាតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

បញ្ចសតអាគន្ធកកិក្កវត្ថុ ឯកាទសមំ។

បណ្ឌិតវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

ធម្មោ វគ្គោ។

៧. អរហន្តវគ្គ

១. ជីវកបញ្ជាវត្ថុ

គតទ្ធិនោតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជីវកម្ពុវនេ វិហារន្តោ ជីវកេន បុជ្ជបញ្ចំ
អារត្ត កលេសិ។ ជីវកវត្ថុ ខន្ធកេ (មហាវ. ៣២៦ អាធមយោ) វិត្តាវិតមេវ។

ឯកស្មី បន សមយេ ទេវទត្តោ អជាតសត្តនា សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា
គិដ្ឋក្កដំ អភិរុហិត្វា បទុដ្ឋចិត្តោ “សត្តារំ វធិស្សមី” តិ សិលំ បរិដ្ឋិ។ តំ ទ្វេ
បព្ពតក្កជាធិ សម្មជិដ្ឋិសុ។ តតោ ភិដ្ឋិត្វា គតា បបដិកា ភគវតោ ចានំ
បហវិត្វា លោហិតំ ឧប្បាទេសិ, ភុសា វេទនា បវត្តិសុ។ ភិក្ខុ សត្តារំ មទ្កកុដ្ឋិ
នយីសុ។ សត្តា តតោបិ ជីវកម្ពុវនំ គន្ធកាមោ “តត្ថ មំ នេថា” តិ អាហា។ ភិក្ខុ
ភគវត្ថំ អាធមយ ជីវកម្ពុវនំ អគមំសុ។ ជីវកោ តំ បវត្តិ សុត្វា សត្ថ សន្តិកំ គន្ធា
វណាបដិកម្មត្ថាយ តិឱណាកេសដ្ឋំ ទត្វា វណំ ពទ្ធិត្វា សត្តារំ ឯតទរោច -
“ភន្តេ, មយា អន្តោនគរេ ឯកស្ស មនុស្សស្ស ភេសដ្ឋំ កតំ, តស្ស សន្តិកំ គន្ធា
បុន អាគមិស្សមិ, ឥទំ ភេសដ្ឋំ យាវ មមាគមនា ពទ្ធនិយាមេនេវ តិដ្ឋត្វ” តិ។
សោ គន្ធា តស្ស បុរិសស្ស កត្តត្ថកិច្ចំ កត្វា ធារិបិទហនវេលាយ អាគច្ឆន្តោ
ធារំ ន សម្មាបុណិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “អហោ មយា ភារិយំ កម្ពំ កតំ,
យូហំ អញ្ញាតរស្ស បុរិសស្ស វិយ តថាគតស្ស ចានេ តិឱណាកេសដ្ឋំ ទត្វា
វណំ ពទ្ធិ, អយំ តស្ស មោចនវេលា, តស្មី អមុច្ឆមាទេ សព្វាវត្តិ ភគវតោ សរិវេ
បរិឡាហោ ឧប្បដ្ឋិស្សតី” តិ។ តស្មី ខណោ សត្តា អាធន្តត្ថំ អាមន្តេសិ - “អាធន្ត,
ជីវកោ សាយំ អាគច្ឆន្តោ ធារំ ន សម្មាបុណិ, ‘អយំ វណាស្ស មោចនវេលា’ តិ
បន ចិន្តេសិ, មោចេសិ ន” តិ។ ថេរោ មោចេសិ, វណោ រុក្ខតោ ធន្តិវិយ
អបគតោ។ ជីវកោ អន្តោអរុណាយេវ សត្ថ សន្តិកំ វេគេន អាគន្ធា “កី នុ ខោ,

កន្លែង, សរីរ រោ បរិឡាហោ ឧប្បន្នោ" តិ បុច្ឆិ។ សត្តា "តថាគតស្ស ខោ, ជីវក,
ពោធិមណ្ឌោយេវ សត្តបរិឡាហោ រូបសន្នោ" តិ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៩០.

“គតទ្ធិនោវិសោកស្ស, វិប្បមុត្តស្ស សត្តធិ;
សត្តកន្តប្បហ័នស្ស, បរិឡាហោ នវិជ្ជតី” តិ។

តត្ថ គតទ្ធិនោតិ គតមគ្គស្ស កត្តាវន្តាវន្តាតិ ទ្វេ អន្ធានាម។ តេសុ
កត្តាវបដិបន្នោ យាវ ឥច្ឆិតជ្ជានំ ន ចាបុណ្ហាតិ, តាវ អទ្ធិកោយេវ, ឯតស្មី បន
បត្តេ គតទ្ធិនាម ហោតិ។ វជ្ជសន្និស្សិតាបិ សត្តា យាវ វជ្ជេវសន្តិ, តាវ អទ្ធិកា
ឯវ។ កស្មាវ វជ្ជស្ស អខេបិតត្តា។ សោតាបន្នាធយោបិ អទ្ធិកា ឯវ, វជ្ជំ បន
ខេបេត្វា បិតោ ជីណាសវោ គតទ្ធិនាម ហោតិ។ តស្ស គតទ្ធិនោ។
វិសោកស្សាតិ វជ្ជមូលកស្ស សោកស្ស វិគតត្តាវិសោកស្ស។ វិប្បមុត្តស្ស
សត្តធិតិ សព្វេសុ ខន្ធាទិធម្មេសុ វិប្បមុត្តស្ស, សត្តកន្តប្បហ័នស្សាតិ ចតុន្ទម្បិ
កត្តានំ បហ័នត្តា សព្វាកន្តប្បហ័នស្ស។ បរិឡាហោ នវិជ្ជតីតិ ធុរិដោ
បរិឡាហោ កាយិកោ ចេតសិកោ ចាតិ។ តេសុ ជីណាសវស្ស
សីតុណ្ហាទិវសេន ឧប្បន្នត្តា កាយិកបរិឡាហោ អនិព្ពតោវ, តំ សន្ធាយ
ជីវកោ បុច្ឆតិ។ សត្តា បន ធម្មរាជតាយ ទេសនាវិធិកុសលតាយ
ចេតសិកបរិឡាហាវសេន ទេសនំវិនិវត្តេន្តោ, “ជីវក, បរមត្ថេន ឯវរូបស្ស
ជីណាសវស្ស បរិឡាហោ នវិជ្ជតី” តិ អាហា។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទិនិ ចាបុណ្ហស្វតិ។

ជីវកបញ្ញាវត្ថុ បឋមំ។

២. មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុ

ឧប្បញ្ញត្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហរន្តោ មហាកស្សបត្ថេរំ
អារព្ភ កលេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ សត្តា រាជគហេ វុជ្ជវស្សោ “អន្ធមាសច្ចយេន ចារិកំ
បក្កមិស្សមី” តិ ភិក្ខុនំ អាហោចារេសិ។ វត្ថុំ កិរេតំ ពុទ្ធានំ ភិក្ខុហិ សន្និ ចារិកំ
ចរិតុកាមាណំ “ឯវំ ភិក្ខុ អត្ថនោ បត្តបចនចីវរវរាជនាធិនិ កត្វា សុខំ
គមិស្សន្តិ” តិ “ឥនានិ អន្ធមាសច្ចយេន ចារិកំ បក្កមិស្សមី” តិ ភិក្ខុនំ
អាហោចារេសិ។ ភិក្ខុសុ បន អត្ថនោ បត្តចីវរវរាជនិ កហោន្តេសុ
មហាកស្សបត្ថេរេវ ចីវរវរាជនិ ឆោវិ។ ភិក្ខុ ឧជ្ឈាយីសុ “ថេរោ កស្មា ចីវរវរាជ
ឆោវតិ, ឥមស្មី នគរេ អន្តោ ច ពហិ ច អជ្ឈរស មនុស្សកោដិយោ វសន្តិ។ តត្ថ
យេ ថេរស្ស នព្វាតកា, តេ ឧបជ្ឈាកា, យេ ន ឧបជ្ឈាកា, តេ ព្វាតកា។ តេ
ថេរស្ស ចត្វាហិ បច្ចយេហិ សម្មានសក្ការំ កហោន្តិ។ ឯត្ថកំ ឧបការំ បហាយ
ឯស កហំ គមិស្សតិ? សចេបិ គច្ឆេយ្យ, មាបមាទកន្ធរតោ បរំ ន
គមិស្សតិ” តិ។ សត្តា កិរ យំ កន្ធពំ បទ្វា និវត្តេតព្ពយុត្តកេ ភិក្ខុ “តុម្ពេ ឥតោ
និវត្តេ, មា បមជ្ឈិត្តា” តិ វរាទិ។ តំ “មាបមាទកន្ធពំ” តិ វុច្ឆតិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

សត្តាបិ ចារិកំ បក្កមន្តោ ចិន្តេសិ - “ឥមស្មី នគរេ អន្តោ ច ពហិ ច អជ្ឈរស
មនុស្សកោដិយោ វសន្តិ។ មនុស្សានំ មជ្ឈលាមជ្ឈលជ្ជានេសុ ភិក្ខុហិ គន្ធពំ
ហោតិ, ន សក្ការិហារំ តុច្ឆំ កាតុំ, កំ នុ ខោ និវត្តេស្សមី” តិ? អថស្ស
ឯតទហោសិ - “កស្សបស្ស ហោតេ មនុស្ស ព្វាតកា ច ឧបជ្ឈាកា ច, កស្សបំ
និវត្តេតុំ វុត្តតិ” តិ។ សោ ថេរំ អាហា - “កស្សប, ន សក្ការិហារំ តុច្ឆំ កាតុំ,
មនុស្សានំ មជ្ឈលាមជ្ឈលជ្ជានេសុ ភិក្ខុហិ អត្ថោ ហោតិ, ត្វំ អត្ថនោ បរិសាយ
សន្និ និវត្តេស្ស” តិ។ “សាធុ, ភន្តេ” តិ ថេរោ បរិសំ អាទាយ និវត្តិ។ ភិក្ខុ

ឧបជ្ឈាយីសុ “ធិដ្ឋំ វោ, អាវុសោ, ននុ ឥទានេវ អម្ពេហិ វុត្ថំ ‘មហាកស្សបោ
កស្មា ជីវរាជិ ជោវតិ, ន ឯសោ សត្តារា សន្ធិ គមិស្សតិ’ តិ, យំ អម្ពេហិ វុត្ថំ,
តនេវ ជាត” តិ។ សត្តា ភិក្ខុនំ កងំ សុត្វា និវត្តិត្វា បិតោ អាហា - “ភិក្ខុវេ, កី
នាមេតំ កថេថា” តិ? “មហាកស្សបត្ថេវ អារព្ព កថេម, ភន្តេ” តិ អត្តនា
កថិតនិយាមេនេវ សព្ពំ អាហោចសុំ។ តំ សុត្វា សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, តុម្ពេ កស្សបំ
‘កុលេសុ ច បច្ឆយេសុ ច លក្ខោ’ តិ វទេថ, សោ ‘មម វចនំ ករិស្សមី’ តិ និវត្តោ។
ឯសោ ហិ បុព្វេ បត្តនំ ករោន្តោយេវ ‘ចត្វសុ បច្ឆយេសុ អលក្ខោ ចន្ទបមោ
ហុត្វា កុលានិ ឧបសន្នមិតុំ សមត្តោ ភវេយ្យន្តិ បត្តនំ អកាសិ។ នត្ថតស្ស
កុលេ វា បច្ឆយេ វា លក្ខោ, អហំ ចន្ទោបមប្បជិបទព្យោវ (សំ. និ. ២.១៤៦)
អរិយវំសប្បជិបទព្យោ កថេន្តោ មម បុត្ថំ កស្សបំ អាទី កត្វា កថេសី” តិ អាហា។

ភិក្ខុ សត្តារំ បុច្ឆីសុ - “ភន្តេ, កតា បន ថេវេន បត្តនា ឋបិតា” តិ?
“សោតុកាមាត្ថ, ភិក្ខុវេ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ សត្តា តេសំ, “ភិក្ខុវេ, ឥតោ
កប្បសតសហស្សមត្ថកេ បទុមុត្តរោ នាម ពុទ្ធា លោកេ ឧទចាទី” តិ វត្វា
បទុមុត្តរចាទមូលេ តេន ឋបិតបត្តនំ អាទី កត្វា សព្ពំ ថេវស្ស បុព្វចរិតំ
កថេសី។ តំ ថេវចាឡិយំ (ថេវគា. ១០៥៤ អាទយោ) វិត្តាវិតមេវ។ សត្តា បន ឥមំ
ថេវស្ស បុព្វចរិតំ វិត្តាវេត្វា “ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, អហំ ចន្ទោបមប្បជិបទព្យោវ
អរិយវំសប្បជិបទព្យោ មម បុត្ថំ កស្សបំ អាទី កត្វា កថេសី, មម បុត្តស្ស
កស្សបស្ស បច្ឆយេសុ វា កុលេសុ វា វិហារេសុ វា បរិវេណេសុ វា លក្ខោ នាម
នត្ថិ, បល្លលេ ឱតវិត្វា តត្ថ ចរិត្វា គច្ឆន្តោ រាជហំសោ វិយ កត្ថចិ អលក្ខោយេវ
មម បុត្តោ” តិ អនុសន្ធិ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៩១.

“ឧយ្យញ្ញន្តិ សតីមន្តោ, ន និកេតេ វមន្តិ តេ;

ហំសាវ បល្ល័ង្ក ហិក្ខា, ឡិកមោកំ ជហន្តិ តេ"តិ។

តត្ថ ឧប្បញ្ញន្តិ សតីមន្តោតិ សតិវេបុល្លប្បត្តា ឡិណាសវា អត្តនា
បដិវិទ្ធកុណេសុ ឈានវិបស្សនាទីសុ
អាវជ្ជនសមាបជ្ជនវុជ្ជានាទិជ្ជានបច្ចវេក្ខណាហិ យុញ្ញន្តិ យដេន្តិ។ ន និកេតេ
រមន្តិ តេតិ តេសំ អាលយេ រតិ នាម នត្តិ។ ហំសាវាតិ ទេសនាសីសមេតំ, អយំ
បនេត្ត អត្តោ - យថា កោចរសម្បន្នេ បល្ល័ង្ក សកុណា អត្តនោ កោចរំ
គហេត្វា គមនកាលេ "មម ឧទកំ, មម បទុមំ, មម ឧប្បលំ, មម កណ្ហិកា"តិ
តស្មី ឋានេ កត្វា អាលយំ អកត្វា អនបេក្ខាវ តំ ឋានំ បហាយ ឧប្បតិក្វា
អាកាសេ កិឡមាណ គប្បន្តិ; ឯវមេវ ឡិណាសវា យត្ថ កត្តចិ វិហារន្តាបិ
កុលាទីសុ អលក្កា ឯវ វិហារិត្វា គមនសមយេបិ តំ ឋានំ បហាយ គប្បន្តា "មម
វិហារោ, មម បរិវេណំ, មម បដ្ឋាកា"តិ អនាលយា អនុបេក្ខាវ គប្បន្តិ។
ឡិកមោកន្តិ អាលយាលយំ, សញ្ញាលយេ បរិច្ឆជន្តិ តិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មហាកស្សបត្ថេវវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ពេលជួសសត្វវត្ថុ

យេសំ សន្និចយោ នត្តិ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
អាយស្មន្តំ ពេលជួសសំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា អន្តោកាមេ ឯកំ វីថី បិណ្ណាយ ចរិត្វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា បុន
អបរំ វីថី ចរិត្វា សុក្ខំ ក្ខរំ អាធាយ វិហារំ ហារិត្វា បដិសាមេត្វា "និពទ្ធំ
បិណ្ណាចាតបរិយេសនំ នាម ទុក្ខ"ន្តិ កតិចាហំ ឈានសុខេន វីតិ នាមេត្វា

អាហារវេន អត្ថេ សតិ តំ បរិភូត្តាតិ។ ភិក្ខុ ញាត្វា ឧដ្ឋាយិត្វា តមត្ថំ ភគវតោ
អាហារេសុំ។ សត្តា ឯតស្មី និទានេ អាយតី សន្និធិការបរិវេននត្ថាយ ភិក្ខុនំ
សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេត្វាបិ ថេវេន បន អបញ្ញាត្តេ សិក្ខាបទេ អប្បិច្ឆតំ និស្សាយ
កតត្តា តស្ស ទោសាភាវំ បកាសេន្តោ អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
គាថមាហា -

៩២.

“យេសំ សន្និចយោ នត្ថិ, យេ បរិញ្ញាតភោជនា;
សុញ្ញតោ អនិមិត្តោ ច, វិមោក្ខោ យេសំ គោចរោ;
អាគាសេវ សកុន្តានំ, គតិ តេសំ ឧវន្នយា”តិ។

តត្ថ សន្និចយោតិ ទ្វេ សន្និចយា - កម្មសន្និចយោ ច, បច្ចយសន្និចយោ ច។
តេសុ កុសលាកុសលកម្មំ កម្មសន្និចយោ នាម, ចត្តារោ បច្ចយា
បច្ចយសន្និចយោ នាម។ តត្ថ វិហារេ វសន្តស្ស ភិក្ខុនោ ឯកំ គុឡបិណ្ឌំ,
ចតុភាគមត្ថំ សប្បី, ឯកញ្ច តណ្ហាលនាឡី បេសន្តស្ស បច្ចយសន្និចយោ នត្ថិ,
តតោ ឧត្តរិ ហោតិ។ យេសំ អយំ ឧវិជោបិ សន្និចយោ នត្ថិ។
បរិញ្ញាតភោជនាតិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតភោជនា។ យាគុអាទីនញ្ចិ
យាគុភាវាទិជានំ ញាតបរិញ្ញា, អាហារេ បដិកូលសញ្ញាវសេន បន
ភោជនស្ស បរិជានំ តីរណបរិញ្ញា, កតឡី ការាហារេ
ធន្តរាគអបកឡនញ្ញាណំ បហានបរិញ្ញា។ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ យេ
បរិញ្ញាតភោជនា។ សុញ្ញតោ អនិមិត្តោ ចាតិ ឯត្ថ អប្បណិហិតវិមោក្ខាបិ
គហិតោយេវ។ តីណិបិ ចេតានិ និព្វានស្សេវ នាមានិ។ និព្វានញ្ចិ
រាគទោសមោហានំ អភាវេន សុញ្ញតោ, តេហិ ច វិមុត្តន្តិ សុញ្ញតោ វិមោក្ខា,
តថា រាគាទិនិមិត្តានំ អភាវេន អនិមិត្តំ, តេហិ ច វិមុត្តន្តិ អនិមិត្តា វិមោក្ខា,

រាគាធិបណ្ឌិតជំនំ បន អភារេន អប្បណិហិតំ, តេហិ ច វិមុត្តន្តិ អប្បណិហិតោ
វិមោក្ខាតិ វុច្ចតិ។ ជលសមាបត្តិវសេន តំ អារម្មណំ កត្វា វិហារន្តានំ អយំ
តិវិជោ វិមោក្ខា យេសំ គោចរោ។ គតិ តេសំ ធុរន្ទយាតិ យថា នាម
អាគាសេន គតានំ សកុណានំ បទនិក្ខេបស្ស អនិស្សនេន គតិ ធុរន្ទយា ន
សក្កា ជានិតុំ, ឯវមេវ យេសំ អយំ ធុរិជោ សន្និចយោ នត្តិ, ឥមាហិ ច តីហិ
បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតភោជនា, យេសញ្ច អយំ វុត្តប្បកាវោ វិមោក្ខា គោចរោ,
តេសំ តយោ ភវា, ចតស្សោ យោនិយោ, បញ្ច គតិយោ, សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ,
នវ សត្តាវាសាតិ ឥមេសុ បញ្ចសុ កោដ្ឋាសេសុ ឥមិនា នាម គតាតិ គមនស្ស
អបញ្ញាយនតោ គតិ ធុរន្ទយា ន សក្កា បញ្ញាបេតុន្តិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ពេលជួសសត្រូវវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនុទូត្រូវវត្ថុ

យស្សាសវាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ អនុទូត្រូវ អារព្ព
កថេសិ។

ឯកស្ម័ញ្ញា ទិវសេ ថេរោ ជីវ្ហាបិវោ សង្ការកូជាទីសុ បិវំ បរិយេសតិ។
តស្ស ឥតោ តតិយេ អត្តភាវេ បុរាណទុតិយិកា តាវតីសភវនេ និព្វត្តិត្វា
ជាលីនី នាម នេវធីតា អហោសិ។ សា ថេរំ ចោឡ្យ កានិ បរិយេសមាណំ ទិស្វា
ថេរស្ស អត្តាយ តេរសហត្តាយតានិ ចតុហត្ថវិត្តតានិ តីណិ ទិព្វទុស្សនិ
គហេត្វា “សចាហំ ឥមានិ ឥមិនា នីហារេន ទស្សមិ, ថេរោ ន កណ្ឌិស្សតិ” តិ
ចិន្តេត្វា តស្ស ចោឡ្យ កានិ បរិយេសមាណស្ស បុរតោ ឯកស្ម័ សង្ការកូដេ យថា
នេសំ ទសន្តមត្តមេវ បញ្ញាយតិ, តថា វេបេសិ។ ថេរោ តេន មគ្គេន

ចោឡកបរិយេសមាណំ ចរន្តោ នេសំ ទសន្តំ ទិស្វា តត្ថេវ គហេត្វា
អាភឡមាណោ វុត្តប្បមាណានិ ទិព្ពទុស្សនិ ទិស្វា “ឧក្កជ្ជបំសុក្ខលំ វត ឥទ”ន្តិ
អាធាយ បក្កាមិ។ អថស្ស ជីវករណាទិវសេ សត្តា បញ្ចសតកិក្ខុបរិវារោ
វិហារំ គន្ធា និសីទិ, អសីតិមហាថេរាបិ តត្ថេវ និសីទិសុ, ជីវំ សិព្ពេតុំ
មហាកស្សបត្ថេរោ មូលេ និសីទិ, សារិបុត្តត្ថេរោ មជ្ឈេ, អាណន្ទត្ថេរោ អគ្គេ,
ភិក្ខុសង្ឃោ សុត្តំ វដ្តេសិ, សត្តា សូចិចាសកេ អាវុណិ, មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ
យេន យេន អត្ថោ, តំ តំ ឧបនេន្តោវិចរិ។

ទេវធីតាបិ អន្តោកាមំ បរិសិទ្ធា “កោន្តា អយ្យស្ស នោ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ជីវំ
ករេន្តោ សត្តា អសីតិមហាសាវកបរិវុតោ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សន្និវិហារេ
និសីទិ, យាគុអាទីនិ អាធាយ វិហារំ គប្បថា”តិ ភិក្ខុ សមាទបេសិ។
មហាមោគ្គល្លានត្ថេរាបិ អន្តរាភត្ថេ មហាជម្ពុបេសី អាហារិ, បញ្ចសតា ភិក្ខុ
បរិក្ខុលំ ខាទិតុំ នាសក្ខីសុ។ សក្កោ ជីវករណាជ្ជានេ ភូមិបរិភណ្ឌាមកាសិ,
ភូមិ អលត្តករសរញ្ញិតាវិយ អហោសិ។ ភិក្ខុហិ បរិភុត្តាវសេសានំ
យាគុខជ្ជកភត្តានំ មហារាសិ អហោសិ។ ភិក្ខុ ឧជ្ឈាយីសុ “ឯត្ថកានំ ភិក្ខុនំ កី
ឯវំពហុកេហិ យាគុអាទីហិ, ននុ នាម បមាណំ សល្លក្ខេត្វា ឯត្ថកំ នាម
អាហារថា”តិ ញាតកា ច ឧបជ្ជាកា ច វត្តញ្ញា សិយុំ, អនុរុទ្ធត្ថេរោ អត្ថនោ
ញាតិឧបជ្ជាកានំ ពហុការំ ញាបេតុកាមោ មញ្ញេ”តិ, អថ នេ សត្តា “កី,
ភិក្ខុវេ, កថេថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ នាមា”តិ វុត្តេ “កី បន តុម្កេ, ភិក្ខុវេ, ‘ឥទំ
អនុរុទ្ធន អាហារាបិ ត’ន្តិ មញ្ញថា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “ន, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ
អនុរុទ្ធោ ឯវុបំ វទេតិ។ ន ហិ ខីណាសវា បច្ចយបដិសំយុត្តំ កថំ កថន្តិ, អយំ
បន បិណ្ឌាចាតោ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តោ”តិ អនុសន្និ យជេត្វា ជម្ពំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៩៣.

“យស្សសវា បរិក្ខណា, អាហារេ ច អនិស្សិតោ;
សុញ្ញតោ អនិមិត្តោ ច, វិមោក្ខោ យស្ស គោចរោ;
អាគាសេ សកុណ្ណំ, បទំ តស្ស ឧរុន្ទយ”ន្តិ។

តត្ថ យស្សសវាតិ យស្ស ចត្តារោ អាសវា បរិក្ខណា។ អាហារេ ច
អនិស្សិតោតិ អាហារស្មិញ្ញា តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សយេហិ អនិស្សិតោ។ បទំ តស្ស
ឧរុន្ទយន្តិ យថា អាគាសេ កច្ឆន្ណានំ សកុណានំ “ឥមស្មី ឋានេ ចាទេហិ
អក្កមិត្តា គតា, ឥទំ ឋានំ ឧរេន បហរិត្តា គតា, ឥទំ សីសេន, ឥទំ បក្ខេហិ”តិ ន
សក្កាញាតុំ, វេរេវ វេរុបស្ស ភិក្ខុនោ “និយបទេន វា គតោ,
តិរច្ឆានយោនិបទេន វា”តិ អាទិនា នយេន បទំ បញ្ញាបេតុំ នាម ន សក្កាតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ជលាទិនិ ចាបុណីសូតិ។

អនុរុទ្ធត្ថេវវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មហាកថាយនត្ថេវវត្ថុ

យស្សិទ្ធិយានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា បុព្វារមេ វិហារន្តោ
មហាកថាយនត្ថេវ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ញា សមយេ ភគវា មហាបវរណាយ មិការមាតុយា ចាសាទស្ស
ហេដ្ឋា មហាសាវកបរិវុតោ និសីទិ។ តស្មី សមយេ មហាកថាយនត្ថេរោ
អវន្តិសុ វិហារតិ។ សោ បនាយស្មា ទូរតោបិ អាគន្ធា ធម្មស្សវនំ
បគ្គណ្ហាតិយេវ។ តស្មា មហាថេរោ និសីទន្តា មហាកថាយនត្ថេវស្ស អាសនំ
ឋេបេត្វា និសីទិសុ។ សក្កោ ទេវរាជា ទ្វិហិ ទេវលោកេហិ ទេវបរិសាយ សទ្ធិ

អាគន្ធា ធិត្ថកន្ធមាលាធិហិ សត្តារំ បូជេត្វា បីតោ មហាកក្ខាយនត្ថេរំ អធិស្វា
កី ធុខោ មម, អយ្យោ, ន ធិស្សតិ, សាធុ ខោ បនស្ស សចេ អាគន្ធយ្យាតិ។
ថេរោបិ តំ ខណោញ្ញេរំ អាគន្ធា អត្ថនោ អាសនេ និសិន្នមេវ អត្តានំ ធស្សេសិ។
សក្កោ ថេរំ ធិស្វា គោប្បកេសុ ធន្នំ គហេត្វា “សាធុ វត មេ, អយ្យោ, អាគតោ,
អហំ អយ្យស្ស អាគមនមេវ បច្ឆាសីសាមី” តិ វត្វា ឧភោហិ ហត្ថហិ ចានេ
សម្ពាហិត្វា កន្ធមាលាធិហិ បូជេត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ ភិក្ខុ ឧជ្ឈាយីសុ។
“សក្កោ មុខំ ឱលោកេត្វា សក្ការំ ករោតិ, អវសេសមហាសាវកានំ ឯវរូបំ
សក្ការំ អភិវត្វា មហាកក្ខាយនំ ធិស្វា វេគេន គោប្បកេសុ គហេត្វា ‘សាធុ វត
មេ, អយ្យោ, អាគតោ, អហំ អយ្យស្ស អាគមនមេវ បច្ឆាសីសាមី’ តិ វត្វា
ឧភោហិ ហត្ថហិ ចានេ សម្ពាហិត្វា បូជេត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ បីតោ” តិ។ សត្តា
តេសំ តំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, មម បុត្តេន មហាកក្ខាយនេន សធិសា
ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារាភិក្ខុ ទេវានម្បិ មនុស្សានម្បិ បិយាយេវា” តិ វត្វា អនុសន្និ
យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៩៤.

“យស្សិន្ទ្រិយានិ សមថង្គតានិ,
អស្សា យថា សារថីនា សុទន្តា;
បហីនមាណស្ស អនាសវស្ស,
ទេវាបិ តស្ស បិហាយន្តិ តាធិនោ” តិ។

តស្សត្ថោ - យស្ស ភិក្ខុនោ ធរកេន សារថីនា សុទន្តា អស្សាវិយ ធរ
ឥន្ទ្រិយានិ សមថំ ទន្តការំ និព្វិសេវនការំ គតានិ, តស្ស នវីវិធំ មាណំ បហាយ
បីតត្ថា បហីនមាណស្ស ចតុន្នំ អាសវានំ អភាវេន អនាសវស្ស។ តាធិនោតិ

តាមការសង្កេតសួរ តាមរូបសម្បទាន ឯងបិ បិហាយន្តិ, មនុស្សបិ ធម្មនព្វា
អាគមនព្វា បត្តន្តិយេវាតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

មហាកក្ខាយនត្ថេវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. សារីបុត្តត្ថេវត្ថុ

បថវិសមោតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សារីបុត្តត្ថេវត្ថំ អារត្ត
កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ អាយស្មា សារីបុត្តោ វុដ្ឋវស្សោ ចារិកំ បក្កមិត្តកាមោ
ភកវន្តំ អាបុច្ឆិត្វា វន្តិត្វា អត្ថនោ បរិវារេន សន្និទ្ធិក្ខមិ។ អញ្ជេបិ ពហូ ភិក្ខុ ថេរំ
អនុកច្ឆិសុ។ ថេរោ ច នាមគោត្តវសេន បញ្ញាយមានេ ភិក្ខុ នាមគោត្តវសេន
កថេត្វា និវត្តាបេសិ។ អញ្ញតោ នាមគោត្តវសេន អចាកដោ ភិក្ខុ ចិន្តេសិ -
“អហោ វត មម្បិ នាមគោត្តវសេន បក្កណ្ណោ កថេត្វា និវត្តាបេយ្យា”តិ ថេរោ
មហាភិក្ខុសង្ឃស្ស អន្តរេ តំ ន សល្លក្ខេសិ។ សោ “អញ្ជេវិយ ភិក្ខុ ន មំ
បក្កណ្ណាតី”តិ ថេរោ អាយាតំ ពន្ធិ។ ថេរស្សបិ សង្ឃជិក្ខណ្ណោ តស្ស ភិក្ខុនោ
សរីរំ ជុសិ, តេនាបិ អាយាតំ ពន្ធិយេវ។ សោ “នានិ ថេរោ វិហារូបចារំ អតិក្កន្តោ
ភវិស្សតី”តិ ញាត្វា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា “អាយស្មា មំ, ភន្តេ, សារីបុត្តោ តុម្ហាកំ
អគ្គសាវកោម្ហិតិ កណ្ណាសក្ខលី ភិន្នន្តោវិយ បហវិត្វា អមាបេត្វាវ ចារិកំ
បក្កន្តោ”តិ អាហា។ សត្តា ថេរំ បក្កោសាបេសិ។

តស្មី ខណោ មហាមោក្កល្លានត្ថោ ច អានន្ទត្ថោ ច ចិន្តេសុំ - “អម្ហាកំ
អគ្គជេដ្ឋភាតោ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អបហជការំ សត្តា នោ ន ជាតាតិ, សីហនាទំ

បន ធនាបេតុកាមោ ភវិស្សតីតិ បរិសំ សន្និចាតាបេស្សាមា"តិ។ តេ
កុញ្ចិកហត្ថា បរិវេណាធារាវិវិវត្តា "អភិក្កមថាយស្មន្តោ,
អភិក្កមថាយស្មន្តោ, ឥនាឆាយស្មា សាវិបុត្តោ ភគវតោ សម្មាសីហនាទំ
នទិស្សតី"តិ (អ. និ. ៩.១១) មហាភិក្ខុសង្ឃំ សន្និចាតេសុំ។ បេរោបិ អាគន្ធា
សត្តារំ វន្តិចា និសីទិ។ អថ នំ សត្តា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ បេរោ "ឆាយំ ភិក្ខុ មយា
បហាដា"តិ អវត្ថាវ អត្ថនោ គុណកមំ កថេន្តោ "យស្ស នួន, ភន្តេ, កាយេ
កាយគតាសតិ អនុបជ្ជិតា អស្ស, សោ ឥធ អញ្ញាតំ សព្វាហ្មចារី អាសន្ន
អប្បជិនិស្សន្ន ចារិកំ បក្កមេយ្យ"តិ វត្ថា "សេយ្យថាបិ, ភន្តេ, បថវិយំ សុចិម្បិ
និក្ខិបន្តិ, អសុចិម្បិ និក្ខិបន្តិ"តិ អាទិនា នយេន អត្ថនោ បថវិសមចិត្តតព្វា
អាចាតេជោវាយោ

រដោហារណាចណ្ណាលកុមារកឌុសភនិច្ឆវិសាណាសមចិត្តតព្វា
អហិកុណាចាធិហិវិយ អត្ថនោ កាយេន អន្តិយនព្វា មេទកថាលិកាវិយ
អត្ថនោ កាយបរិហារណាព្វា បកាសេសិ។ ឥមាហិ ច បន នវហិ ឧបមាហិ បេរោ
អត្ថនោ គុណ កថេន្តេ នវសុបិ ហនេសុ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថី កម្មិ។
រដោហារណាចណ្ណាលកុមារកមេទកថាលិកោ បមាទំ បន អាហារណាកាលេ
បុច្ឆន្តនា ភិក្ខុ អស្សនិ សន្ធាវេតុំ នាសក្ខីសុ, ធិណាសវាទំ ធម្មសំរេកោ
ឧទចាទិ។

បេរោ អត្ថនោ គុណំ កថេន្តេយេវ អញ្ញាចិត្តនកស្ស ភិក្ខុនោ សកលសរិវេ
ខាហោ ឧប្បជ្ជិ, សោ តាវនេវ ភគវតោ ចាទេសុ បតិច្ឆា អត្ថនោ
អញ្ញាចិត្តននោសំ បកាសេត្វា អច្ចយំ ទេសេសិ។ សត្តា បេរោ អាមន្តេត្វា,
"សាវិបុត្ត, ឧម ឥមស្ស មោយបុរិសស្ស, យាវស្ស សត្តធា មុទ្ធា ន ជលតី"តិ
អាហា។ បេរោ ឧក្កជិកំ និសីទិចា អញ្ញាលី បក្កយ្យ "ឧមាមហំ, ភន្តេ, តស្ស
អាយស្មតោ, ឧមតុ ច មេ សោ អាយស្មា, សចេ មយ្ហំ ទោសោ អត្ថី"តិ អាហា។

ភិក្ខុ ក៏យំសុ “បស្សៈ ធានាវុសោ, យេស្ស អនោបមគុណំ, វេរុបស្ស ឆាម
មុសាវាទេន អញ្ញាចិត្តនកស្ស ភិក្ខុនោ ឧបិ អប្បមត្តកម្មិ កោបំ វា ឆោសំ វា
អកត្វា សយមេវ ឧក្កដិកំ និសីទិត្វា អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ ខមាបេតី” តិ។ “សត្តា តំ
កបំ សុត្វា, ភិក្ខុវេ, កី កថេថា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥទំ នាម, ភន្តេ” តិ វុត្តេ, “ន ភិក្ខុវេ,
សក្កា សារិបុត្តសទិសានំ កោបំ វា ឆោសំ វា ឧប្បាទេតុំ, មហាបថវីសទិសំ,
ភិក្ខុវេ, ឥន្ទ្ធិលសទិសំ បសន្នឧទករហទសទិសញ្ច សារិបុត្តស្ស ចិត្ត” តិ វុត្វា
អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៩៥.

“បថវីសមោ នោវិរុជ្ឈតិ,
ឥន្ទ្ធិលុបមោ តាទិ សុព្ពតោ;
រហនោវ អបេតកទ្កមោ,
សំសារា ន ភវន្តិ តាទិនោ” តិ។

តស្សត្ថោ - ភិក្ខុវេ, យថា ឆាម បថវីយំ សុចីនិ គន្ធមាលាទីនិបិ និក្ខិបន្តិ,
អសុចីនិ មុត្តកវីសាទីនិបិ និក្ខិបន្តិ, យថា ឆាម នករទ្វារេ និខាតំ ឥន្ទ្ធិលំ
ធារកាធយោ ឡឹមុត្តន្តិបិ ឧបាទន្តិបិ, អបរេ បន តំ គន្ធមាលាទីហិ សក្ករោន្តិ។
តត្ថ បថវីយា ឥន្ទ្ធិលស្ស ច នេវ អនុរោធា ឧប្បជ្ឈតិ, នវិរោធា; វេរមេវ ឫយំ
ឡិណាសវោ ភិក្ខុ អជ្ឈហិ លោកធម្មហិ អកម្មិយភាវេន តាទិ, វតានំ
សុន្ទរតាយ សុព្ពតោ។ សោ “ឥមេ មំ ចត្វហិ បច្ឆយេហិ សក្ករោន្តិ, ឥមេ បន ន
សក្ករោន្តិ” តិ សក្ការញ្ច អសក្ការញ្ច ករោន្តេសុ នេវ អនុវជ្ឈតិ, នោវិរុជ្ឈតិ,
អថ ខោ បថវីសមោ ច ឥន្ទ្ធិលុបមោ វេ ច ហោតិ។ យថា ច អបេតកទ្កមោ
រហនោ បសន្នោទកោ ហោតិ, វេ អបេតកកិលេសតាយ រាគកទ្កមាទីហិ

អកុណិយោបិយសន្និដ្ឋាន ហោតិ។ តាមនោតិ តស្ស បន ឯវរុបស្ស
សុគតិទុគ្គតិសុ សំសរណាវសេន សំសារា នាម ន ហោន្តិទិ។

ទេសនាវសានេ នវ ភិក្ខុសហស្សនិ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ
ចាបុណីសូតិ។

សាវិបុត្តត្រូវវត្ថុ ធម្មំ។

៧. កោសម្ពិវាសីតិស្សត្រូវសាមណោវត្ថុ

សន្តំ តស្ស មនំ ហោតិទិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
តិស្សត្រូវស្ស សាមណោវ អារព្វ កថេសិ។

ឯកោ កិរ កោសម្ពិវាសី កុលបុត្តោ សត្ត សាសនេ បព្ពជិត្វា
លទ្ធិបសម្មទោ “កោសម្ពិវាសីតិស្សត្រូវ” តិ បញ្ញាយិ។ តស្ស កោសម្ពិយំ
វុដ្ឋវស្សស្ស ឧបជ្ជាកោ តិច្ឆវព្រោវ សប្បិដាលិតញ្ច អាហរិត្វា ចាទមូលេ
ឋបេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហា - “កី ឥទំ ឧចាសកា” តិ។ “ននុ មយា, ភន្តេ, តុម្ពេ
វស្សំ វាសិតា, អម្ពាភញ្ច វិហារេ វុដ្ឋវស្ស ឥមំ លាភំ លភន្តិ, គណ្ណេ, ភន្តេ” តិ។
“ហោតុ, ឧចាសក, ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្តោ” តិ។ “កី ការណា, ភន្តេ” តិ? “មម
សន្តិកេ កប្បិយការកោ សាមណោរោបិ នត្តិ, អារុសោ” តិ។ “សថ, ភន្តេ,
កប្បិយការកោ នត្តិ, មម បុត្តោ អយ្យស្ស សន្តិកេ សាមណោរោ
ភវិស្សតី” តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។ ឧចាសកោ សត្តវស្សិកំ អត្តនោ បុត្តំ
ថេរស្ស សន្តិកំ នេត្វា “ឥមំ បព្ពជេថា” តិ អធិសិ។ អថស្ស ថេរោ កេសេ
តេមេត្វា តថបញ្ចកកម្ពជ្ជានំ នត្វា បព្ពជេសិ។ សោ ខុរក្កយេវ សហ
បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ ចាបុណិ។

ថេរោ តំ បញ្ចាដេត្វា អឡមាសំ តត្ថ វសិត្វា “សត្តារំ បស្សីស្សមី”តិ
សាមណោរំ ភណ្ឌាកំ គាហាបេត្វា គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ វិហារំ ចារិសិ។
សាមណោរោ ឧបជ្ឈាយស្ស សេនាសនំ គហេត្វា បដិជគ្គិ។ តស្ស តំ
បដិជគ្គន្តស្ស វិកាលោ ជាតោ, តេន អត្តនោ សេនាសនំ បដិជគ្គតុំ ឆាសក្ខិ។
អថ នំ ឧបជ្ឈានវេលាយំ អាគន្ធា និសិន្នំ ថេរោ បុច្ឆិ - “សាមណោរ, អត្តនោ
វសនជ្ជានំ បដិជគ្គិត”តិ? “ភន្តេ, បដិជគ្គតុំ ឌីកាសំ ឆាលត្ថ”តិ។ “តេន ហិ មម
វសនជ្ជានេយេវ វស, ទុក្ខំ តេ អាគន្ធកដ្ឋានេ ពហិ វសិតុ”តិ តំ គហេត្វា
សេនាសនំ ចារិសិ។ ថេរោ បន បុច្ឆន្តោ និបន្នមត្តោវ និទ្ធី ឌីក្ខមិ។ សាមណោរោ
ចិន្តេសិ - “អដ្ឋ មេ ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិ តតិយោ ទិវសោ ឯកសេនាសនេ
វសន្តស្ស, ‘សេច និបទ្ធិត្វា និទ្ធាយិស្សមិ, ថេរោ សហសេយ្យំ អាបន្នេយ្យ”តិ
និសិន្នកោវ វីតិនាមេស្សមី”តិ ឧបជ្ឈាយស្ស មញ្ចកសមីបេ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា
និសិន្នកោវ វត្ថី វីតិនាមេសិ។ ថេរោ បច្ឆុសកាលេ បច្ឆុជ្ឈាយ “សាមណោរំ
និក្ខមាបេតុំ វដ្ដតី”តិ មញ្ចកបស្សេ បបិតពីជនី គហេត្វា ពីជនិបត្តស្ស អគ្គេន
សាមណោរស្ស កជសារកំ បហិត្វា ពីជនី ឧទ្ធី ឧក្ខិបន្តោ “សាមណោរ, ពហិ
និក្ខមា”តិ អាហា, ពីជនិបត្តនណ្ឌាកោ អក្ខិម្ហំ បដិហត្ថិ, តាវនេវ អក្ខិ ភិទ្ធិ។ សោ
“កី, ភន្តេ”តិ វត្វា ឧជ្ឈាយ “ពហិ និក្ខមា”តិ វុត្ថេ “អក្ខិ មេ, ភន្តេ, ភិទ្ធិ”តិ អវត្វា
ឯកេន ហេត្ថេន បដិច្ឆានេត្វា និក្ខមិ។ វត្ថុករណកាលេ ច បន “អក្ខិ មេ ភិទ្ធិ”តិ
តុណ្ហី អនិសីទិត្វា ឯកេន ហេត្ថេន អក្ខិ គហេត្វា ឯកេន ហេត្ថេន មុដ្ឋិសម្ពញ្ញនី
អាឆាយ វច្ឆកុជិត្វា មុខឆោវនជ្ជានញ្ច សម្មជ្ជិត្វា មុខឆោវនោទកញ្ច វេបេត្វា
បរិវេណំ សម្មជ្ជិ។ សោ ឧបជ្ឈាយស្ស ទន្តកដ្ឋំ ទទមាណោ ឯកេនេវ ហេត្ថេន
អធាសិ។

អថ នំ ឧបជ្ឈាយោ អាហា - “អសិក្ខិតោ វតាយំ សាមណោរោ,
អាចរិយុបជ្ឈាយានំ ឯកេន ហេត្ថេន ទន្តកដ្ឋំ ធាតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ ជានាមហំ, ភន្តេ,

“ន ឯវំ វុជ្ជតី” តិ, ឯកោ បន មេ ហត្ថោ ន តុន្តោតិ។ “កី សាមណោរា” តិ? សោ អាទិតោ បជ្ជាយ តំ បវត្ថី អាហារេសិ។ ឯរោ សុត្វាវ សំវិគ្គមានសោ “អហោ វត មយា ភារិយំ កម្ពំ កត” តិ វត្វា “ខមាហិ មេ, សប្បុរិស, នាហមេតំ ជាតាមិ, អវស្សយោ មេ ហោហី” តិ អញ្ចលី បគ្គយ្ហ សត្តវស្សិកទារកស្ស ចាទមូលេ ឧក្កដិកំ និសីទិ។ អថ នំ សាមណោរោ អាហា - “នាហំ, ភន្តេ, ឯតទត្ថាយ កថេសី, តុម្ហាកំ ចិត្តំ អនុវត្តន្តេន មយា ឯវំ វុត្ថំ នេវេត្ថ តុម្ហាកំ ទោសោ អត្ថិ, ន មយ្ហំ។ វុជ្ជស្សេវេសោ ទោសោ, មា ចិន្ទយិត្ថ, មយា តុម្ហាកំ វិប្បជិសារំ វត្តន្តេនេវ នារោចិត” តិ។ ឯរោ សាមណោរេន អស្សាសិយមាទោបិ អនស្សាសិត្វា ឧប្បន្នសំវេកោ សាមណោរស្ស ភណ្ឌាកំ គហេត្វា សត្តុ សន្តិកំ ចាយាសិ។ សត្តាបិស្ស អាគមនំ ឡិលោកេន្តោវ និសីទិ។ សោ គន្ធា សត្តាវ វុត្ថិត្វា សត្តារា សន្ធិ បជិសម្មោទនំ កត្វា “ខមនីយំ តេ ភិក្ខុ, កិញ្ចិ អតិវេកំ អជាសុកំ អត្ថិ” តិ បុច្ឆិតោ អាហា - “ខមនីយំ, ភន្តេ, នត្ថិ មេ កិញ្ចិ អតិវេកំ អជាសុកំ, អបិច ខោ បន មេ អយំ ទហាវសាមណោរោ វិយ អញ្ជោ អតិវេកគុណោ ន ទិដ្ឋបុញ្ចោ” តិ។ “កី បន ឥមិនា កតំ ភិក្ខុ” តិ។ សោ អាទិតោ បជ្ជាយ សត្តំ តំ បវត្ថី ភគវតោ អាហារេន្តោ អាហា - “ឯវំ, ភន្តេ, មយា ខមាហិយមាទោ មំ ឯវំ វុទេសិ ‘នេវេត្ថ តុម្ហាកំ ទោសោ អត្ថិ, ន មយ្ហំ។ វុជ្ជស្សេវេសោ ទោសោ, តុម្ហោ មា ចិន្ទយិត្ថា’ តិ, ឥតិ មំ អស្សាសេសិយេវ, មយិ នេវ កោបំ, ន ទោសមកាសិ, ន មេ, ភន្តេ, ឯវុចោ គុណាសម្បន្នោ ទិដ្ឋបុញ្ចោ” តិ។ អថ នំ សត្តា “ភិក្ខុ ឱណាសវា នាម ន កស្សចិ កុប្បន្តិ, ន ទុស្សន្តិ, សន្តិទ្រិយា សន្តមានសាវ ហោន្តិ” តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៩៦.

“សន្តំ តស្ស មនំ ហោតិ, សន្តា វាចា ច កម្ព ច;
សម្មទញ្ញា វិមុត្តស្ស, ឧបសន្តស្ស តាទិនោ” តិ។

តត្ថ សន្តំ តស្សាតិ តស្ស ជីណាសវសាមណោស្ស អភិជ្ឈាទីនំ អភាវេន
មនំ សន្តមេវ ហោតិ ឧបសន្តំ និត្តំ។ តថា មុសាវាទាទីនំ អភាវេន វាចា ច
ចាណាតិចាតាទីនំ អភាវេន កាយកម្មញ្ច សន្តមេវ ហោតិ។ សម្មទញ្ញា
វិមុត្តស្សាតិ នយេន ហេតុនា ជានិត្តា បញ្ចហិវិមុត្តិហិវិមុត្តស្ស។
ឧបសន្តស្សាតិ អត្តន្តរេ រាគាទីនំ ឧបសមេន ឧបសន្តស្ស។ តាទិនោតិ
តថារូបស្ស គុណាសម្មន្នស្សាតិ។

ទេសនាវសានេ កោសម្ពិវាសីតិស្សត្ថេរោ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ
ចាបុណ្ណំ។ សេសមហាជនស្សបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កោសម្ពិវាសីតិស្សត្ថេរសាមណោវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សាវិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

អស្សទ្វេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សាវិបុត្តត្ថេរំ អារត្ត
កថេសិ។

ឯកស្ម័ញ្ញា សមយេ តីសមត្តា អារញ្ញកាភិក្ខុ សត្ថ សន្តិកំ អាគន្ធាវន្តិត្វា
និសីទីសុ។ សត្តា តេសំ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តស្សបនិស្សយំ ទិស្វា
សាវិបុត្តត្ថេរំ អាមន្តេត្វា “សទ្ធិបាសិ ត្វំ, សាវិបុត្ត, សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ
អមតោគធំ ហោតិ អមតបរិយោសាន”ន្តិ (សំ. និ. ៥.៥០៤) ឯវំ បញ្ជ្រិយានិ
អារត្ត បញ្ជំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “ន ខ្វាហំ, ភន្តេ, ឯត្ថ ភគវតោ សទ្ធាយ គច្ឆាមិ,
សទ្ធិន្ទ្រិយំ...ថេ.... អមតបរិយោសានំ។ យេសញ្ជោតំ, ភន្តេ, អញ្ញាតំ អស្ស អទិដ្ឋំ
អវិទិតំ អសន្និកតំ អជស្សិតំ បញ្ញាយ, តេ តត្ថ បរេសំ សទ្ធាយ គច្ឆេយ្យំ។
សទ្ធិន្ទ្រិយំ...ថេ.... អមតបរិយោសាន”ន្តិ (សំ. និ. ៥.៥០៤) ឯវំ តំ បញ្ជំ ព្យាកាសិ។
តំ សុត្វាភិក្ខុ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “សាវិបុត្តត្ថេរោ មិច្ឆាគហណំ នេវវិស្សន្នេសិ,

អង្គាបិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ន សទ្ធិបាតិយេវា”តិ។ តំ សុត្វា សត្វា “កី ឆាមេតំ,
 ភិក្ខុវេ, វេទេ។ អហញ្ញិ ‘បញ្ចិន្ទ្រិយានិ អភាវេត្វា សមជីវិបស្សនំ អវឌ្ឍេត្វា
 មគ្គជលានិ សង្ខិកាតុំ សមត្ថោ ឆាម អត្ថិតិ សទ្ធិបាសិ តុំ សារិបុត្តោ’តិ បុច្ឆី។
 សោ ‘ឃី សង្ខិកោរោត្តោ អត្ថិ ឆាមាតិ ន សទ្ធិបាមិ, ភន្តេ’តិ កថេសិ។ ន ទិន្ទ្រស្ស វា
 កតស្ស វា ជលំ វិចាកំ ន សទ្ធិបាតិ, ឆាបិ ពុទ្ធាទីនំ គុណំ ន សទ្ធិបាតិ។ ឃសោ
 បន អត្តនា បជីវិទ្ធុសុ ឈានិវិបស្សនាមគ្គជលធម្មេសុ បរេសំ សទ្ធាយ ន
 គច្ឆតិ។ តស្មា អនុបវេជ្ជោ”តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
 កាថមាហា -

៩៧.

“អស្សុទ្ធោ អកតញ្ញូ ច, សន្និច្ឆេនោ ច យោ នរោ,
 ហតាវកាសោ វន្តាសោ, ស វេ ឧត្តមចោវិសោ”តិ។

តស្សថោ - អត្តនោ បជីវិទ្ធុគុណំ បរេសំ កថាយ ន សទ្ធិបាតីតិ អស្សុទ្ធោ។
 អកតំ និព្វានំ ជាឆាតីតិ អកតញ្ញូ, សង្ខិកតនិព្វានោតិ អត្តោ។ វដ្ឋសន្និ,
 សំសារសន្និ ធិន្និក្វា ឃីតោតិ សន្និច្ឆេនោ។ កុសលាកុសលកម្មពិជស្ស ទីណាត្តា
 និព្វត្តនាវកាសោ ហតោ អស្សុតិ ហតាវកាសោ។ ចត្វាហិ មគ្គេហិ
 កត្តព្ភកិច្ចស្ស កតត្តា, សញ្ញា អាសា ឥមិនា វន្តាតិ វន្តាសោ។ សោ ឃីវរោ នរោ។
 បជីវិទ្ធុលោកុត្តរធម្មតាយ បុរិសេសុ ឧត្តមការំ បត្តោតិ បុរិសុត្តមោតិ។

កាថាវសានេ តេ អារញ្ញកា តីសមត្តា ភិក្ខុ សហ បជីសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
 ចាបុណីសុ។ សេសជនស្សបិ សត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សារិបុត្តត្ថេវវត្ថុ អជ្ជមំ។

៩. ខនិវរនិយវេតតត្ថេវវត្ថុ

តាម វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ខទិវនិយវេតត្ថេរំ
អារត្ត កថេសិ។

អាយស្មា ហិ សារិបុត្តោ សត្តាសីតិកោជិធនំ បហាយ បព្ពជិត្វា ចាលា,
ឧបចាលា, សីស្វបចាលាតិ តិស្សោ ភគិនិយោ, ចុន្តោ ឧបសេនោតិ ឥមេ ទ្វេ ច
ភាតរោ បព្ពាជេសិ។ វេតកុមារោ ឯកោវ គេហោ អវសិដ្ឋោ។ អថស្ស មាតា
ចិន្តេសិ - “មម បុត្តោ ឧបតិស្សោ ឯត្តកំ ធនំ បហាយ បព្ពជិត្វា តិស្សោ ច
ភគិនិយោ ទ្វេ ច ភាតរោ បព្ពាជេសិ, វេតោ ឯកោវ អវសេសោ។ សចេ ឥមម្បិ
បព្ពាជេស្សតិ, ឯត្តកំ នោ ធនំ នស្សិស្សតិ, កុលវំសោ បច្ឆិដ្ឋិស្សតិ,
ធមារកាលេយេវ នំ យរាវាសេន ពន្ធិស្សមី” តិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ បដិកច្ឆេវ
ភិក្ខុ អាណាបេសិ “សចេ, អវុសោ, វេតោ បព្ពជិត្វកាមោ អាគច្ឆតិ,
អាគតមត្តមេវ នំ បព្ពាជេយ្យថ, មម មាតាបិតរោ មិច្ឆាធិដ្ឋិកា, កី តេហិ
អាបុច្ឆិតេហិ, អហមេវ តស្ស មាតា ច បិតា ចា” តិ។ មាតាបិស្ស វេតកុមារំ
សត្តវស្សិកមេវ យរពន្ធនេន ពន្ធិត្ថកាមា សមាធនជាតិកេ កុលេ ធាវកំ វាវេត្វា
ធិវសំ វេត្ថេបេត្វា កុមារំ មណ្ឌោត្វា បសាដេត្វា មហតា បរិវារេន សទ្ធិ អាធាយ
កុមារិកាយ ញាតិយំ អគមាសិ។ អថ នេសំ កតមផ្កលានំ ទិដ្ឋម្បិ ញាតកេសុ
សន្និបតិកេសុ ឧទកថាតិយំ ហត្ថេ ឱតាវេត្វា មផ្កលានំ វេត្វា កុមារិកាយ វុឡី
អាកម្ពមាណា ញាតកា “តវ អយ្យិកាយ ទិដ្ឋធម្មំ បស្ស, អយ្យិកាវិយ ចិវំ ជីវ,
អម្ពា” តិ អាហំសុ។ វេតកុមារោ “កោ នុ ខោ ឥមិស្ស អយ្យិកាយ ទិដ្ឋធម្មោ” តិ
ចិន្តេត្វា “កតរា ឥមិស្ស អយ្យិកា” តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ អាហំសុ, “តាត, កី ន
បស្សសិ ឥមំ វីសវស្សសតិកំ ខណ្ឌាទន្តំ បលិតកេសំ វលិត្តចំ
តិលកាហតគត្តំ គោចានសិវុត្តំ, ឯសា ឯតិស្ស អយ្យិកា” តិ។ “កី បន អយម្បិ
ឯវរូចា ភវិស្សតិ” តិ? “សចេ ជីវិស្សតិ, ភវិស្សតិ, តាតា” តិ។ សោ ចិន្តេសិ -
“ឯវរូបម្បិ នាម សរីរំ ជរាយ ឥមំ វិប្បការំ ចាបុណ្ហិស្សតិ, ឥមំ មេ ភាតរា

ឧបតិស្សន ទិដ្ឋំភវិស្សតិ, អន្លេវ មយា បលាយិត្វា បព្ពជិតុំ វុដ្ឋតី” តិ។ អថ នំ
ញាតកា កុមារិកាយ សទ្ធិំ ឯកយានំ អាហេបេត្វា អាធាយ បក្កមីសុ។

សោ ថោកំ គន្ធា សរីរកិច្ចំ អបទិសិត្វា “ឋបេថ តាវ យានំ, ឌីតវិត្វា
អាគមិស្សមី” តិ យាធា ឌីតវិត្វា ឯកស្មី គុម្ភេ ថោកំ បបញ្ចំ កត្វា អគមាសិ។
បុនបិ ថោកំ គន្ធា តេនេវ អបទេសេន ឌីតវិត្វា អភិរុហិ, បុនបិ តថេវ អកាសិ។
អថស្ស ញាតកា “អទ្ធា ឥមស្ស ឧដ្ឋានានិ វុត្តន្តី” តិ សល្លកេត្វា នាតិទន្ធា
អារក្ខំ ករីសុ។ សោ បុនបិ ថោកំ គន្ធា តេនេវ អបទេសេន ឌីតវិត្វា “គុម្ភេ
ចាដេន្តា បុរតោ គប្បថ, មយំ បច្ឆតោ សណិកំ អាគមិស្សមា” តិ វត្វា ឌីតវិត្វា
គុម្ភាភិមុខោ អហោសិ។ ញាតកាបិស្ស “បច្ឆតោ អាគមិស្សតី” តិ សញ្ញាយ
យានំ ចាដេន្តា គមីសុ។ សោបិ តតោ បលាយិត្វា ឯកស្មី បទេសេ តីសមត្តា
ភិក្ខុ វុសន្តិ, តេសំ សន្តិកំ គន្ធា វន្តិត្វា អាហា - “បញ្ចាដេថ មំ, ភន្តេ” តិ។ “អាវុសោ,
តុំ សញ្ញាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ, មយំ តេ រាជបុត្តការំ វា អមច្ចបុត្តការំ វា ន
ជាធាម, កថំ បញ្ចាដេស្សមា” តិ? “គុម្ភេ មំ, ភន្តេ, ន ជាធាថា” តិ? “ន
ជាធាមាវុសោ” តិ។ “អហំ ឧបតិស្សស្ស កនិជ្ជភាតិកោ” តិ។ “កោ ឯស
ឧបតិស្សនាមា” តិ? “ភន្តេ, ភទ្ទន្តា មម ភាតរំ ‘សារិបុត្តោ’ តិ វុទន្តិ, តស្មា មយា
‘ឧបតិស្ស’ តិ វុត្តេ ន ជានន្តី” តិ។ “កី បន តុំ សារិបុត្តត្ថេស្ស
កនិជ្ជភាតិកោ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ “តេន ហិ ឯហិ, ភាតរា តេ
អនុញ្ញាតមេវា” តិ វត្វា ភិក្ខុ តស្ស អាភរណានិ ឌីមុញ្ញាបេត្វា ឯកមន្តំ ឋបេត្វា
តំ បញ្ចាដេត្វា ថេវស្ស សាសនំ បហិណ្ឌិសុ។ ថេរោ តំ សុត្វា ភគវតោ អាហេចេសិ
- “ភន្តេ, ‘អារញ្ញិកភិក្ខុហិ កិរ វេវតោ បញ្ចាជិតោ’ តិ សាសនំ បហិណ្ឌិសុ, គន្ធា
តំ បស្សិត្វា អាគមិស្សមី” តិ។ សត្តា “អធិវាសេហិ តាវ, សារិបុត្តា” តិ គន្តំ ន
អធាសិ។ ថេរោ បុន កតិចាបាច្ចយេន សត្តារំ អាបុច្ឆិ។ សត្តា “អធិវាសេហិ តាវ,
សារិបុត្ត, មយម្មិ អាគមិស្សមា” តិ នេវ គន្តំ អធាសិ។

សាមណេរោបិ “សចាហំ ឥន វសិស្សមិ, ញាតកា មំ អនុពន្ធិត្វា
បក្កោសិស្សន្តី” តិ តេសំ ភិក្ខុនំ សន្តិកេ យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ ឧគ្គល្លាស្តា
បត្តចីវរមាធាយ ចារិកំ ចរមាធា តតោ តីសយោជនិកេ ថានេ ខទិវនំ កន្ធា
អន្តោវស្សេយេវ តេមាសព្ពន្ធរេ សហ បជិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណិ។ ថេរោបិ
បវារេត្វា សត្តារំ បុន តត្ថ គមនត្ថាយ អាបុច្ឆិ។ សត្តា “មយម្មិ គមិស្សម,
សារិបុត្តា” តិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ និក្ខមិ។ ថោកំ គតកាលេ អានន្ទត្ថេរោ
ទ្វេធាបថេ ឋត្វា សត្តារំ អាហា - “ភន្តេ, វេរតស្ស សន្តិកំ គមនមគ្គេសុ អយំ
បរិហារបថោ សជ្ជិយោជនិកោ មនុស្សវាសោ, អយំ ឧដុមគ្គោ
តីសយោជនិកោ អមនុស្សបរិគ្គហិតោ, កតវេន កច្ឆាមា” តិ។ “សីវលី, បន,
អានន្ទ, អម្ពេហិ សទ្ធិ អាគតោ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ “សថ, សីវលី, អាគតោ,
ឧដុមគ្គមេវ គល្លាហិ” តិ។ សត្តា កិវ “អហំ តុម្ហាកំ យាគុកត្តំ ឧប្បាទេស្សមិ,
ឧដុមគ្គំ គល្លាហិ” តិ អវេត្វា “តេសំ តេសំ ជនានំ បុញ្ញស្ស វិចាកានាជ្ជានំ
ឯត” តិ ញាត្វា “សថ, សីវលី, អាគតោ, ឧដុមគ្គំ គល្លាហិ” តិ អាហា។ សត្តិវ បន
តំ មគ្គំ បជិបន្នេ ទេវតា “អម្ហាកំ អយ្យស្ស សីវលីត្ថេរស្ស សក្ការំ
ករិស្សមា” តិ ចិន្តេត្វា ឯកេកយោជនេ វិហារេ កាវេត្វា ឯកយោជនតោ ឧទ្ធី
គន្ធី អនត្វា ចាតោ វុជ្ជាយ ទិព្វយាគុអាទិនិ គហេត្វា, “អយ្យោ, នោ សីវលីត្ថេរោ
កហំ និសិន្នោ” តិ វិចរន្តិ។ ថេរោ អត្ថនោ អភិហជំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
ធាបេសិ។ ឯវំ សត្តា សបរិវារោ តីសយោជនិកំ កន្ធាវំ សីវលីត្ថេរស្ស បុញ្ញំ
អនុភវមាធាវ អាគមាសិ។ វេរតត្ថេរោបិ សត្ត អាគមនំ ញាត្វា ភគវតោ
គន្ធកុដិ មាបេត្វា បញ្ច ក្ខជាតារសតានិ, បញ្ច ចង្គ្គមនសតានិ,
បញ្ចវត្តិជ្ជានទិវាជ្ជានសតានិ ច មាបេសិ។ សត្តា តស្ស សន្តិកេ មាសមត្ថមេវ
វសិ។ តស្មី វសមាធាបិ សីវលីត្ថេរស្សេវ បុញ្ញំ អនុភវិ។

តត្ថ បន ទ្វេ មហាល្លកភិក្ខុ សត្ត ខនិវនំ បរិសនកាលេ ឯវំ ចិន្តយីសុ -
“អយំ ភិក្ខុ ឯត្ថកំ នវកម្មំ ករោន្តោ កំ សក្ខិស្សតិ សមណធម្មំ កាតុំ, សត្តា
‘សារិបុត្តស្ស កនិជ្ជា’តិ មុខោលោកនកិច្ចំ ករោន្តោ ឯវរូបស្ស នវកម្មិកស្ស
ភិក្ខុស្ស សន្តិកំ អាគតោ”តិ។ សត្តាបិ តំ ទិវសំ បច្ឆសកាលេ លោកំ
វោលោកេត្វា តេ ភិក្ខុ ទិស្វា តេសំ ចិន្តាចារំ អញ្ញាសិ។ តស្មា តត្ថ មាសមត្តំ
វសិត្វា និក្ខមនទិវសេ យថា តេ ភិក្ខុ អត្ថនោ តេលនាឡិញ្ច ឧទកតុម្ហញ្ច
ឧបាហនានិ ច បមុស្សន្តិ, តថា អធិដ្ឋហិត្វា និក្ខមន្តោ វិហារូបចារតោ ពហិ
និក្ខន្តកាលេ ឥទ្ធិវិស្សជ្ជេសិ។ អថ តេ ភិក្ខុ “មយា ឥទញ្ចិទញ្ច បមុជ្ឈំ, មយាបិ
បមុជ្ឈ”ន្តិ ឧកោបិ និវត្តិត្វា តំ វានំ អសល្លកេត្វា ខនិវរុក្ខកណ្តាកេហិ វិជ្ឈមាណ
វិចរិត្វា ឯកស្មី ខនិវរុក្ខ ឱលម្ពន្តំ អត្ថនោ ភណ្ឌកំ ទិស្វា អាទាយ បក្កមីសុ។
សត្តាបិ ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ បុន មាសមត្ថនេវ សីវលិត្ថេស្ស បុញ្ញំ
អនុភវមាណោ បជិត្តា បុញ្ញារមំ ចារិសិ។

អថ តេ មហាល្លកភិក្ខុ ចាតោវ មុខំ ជោវិត្វា “អាគន្តកភត្តនាយិកាយ
វិសាខាយ យរំ យាគុំ បរិស្សាមា”តិ គន្ធា យាគុំ បរិស្សា ខន្ធកំ ខាទិត្វា និសីទីសុ។
អថ នេវិសាខា បុច្ឆិ - “តុម្ពេបិ, ភន្តេ, សត្តារា សទ្ធិ វេរតត្ថេស្ស វសនជ្ជានំ
អគមិត្តា”តិ។ “អាម, ឧបាសិកេតិ, រមណីយំ, ភន្តេ, ថេរស្ស វសនជ្ជាន”ន្តិ។
“កុតោ តស្ស រមណីយតា សេតកណ្តាកខនិវរុក្ខកហានំ បេតានំ
និវាសនជ្ជានសទិសំ ឧបាសិកេ”តិ។ អថញ្ញោ ទ្វេ ទហរភិក្ខុ អាគមីសុ។
ឧបាសិកា តេសម្បិ យាគុខន្ធកំ ទត្វា តថេវ បជិបុច្ឆិ។ តេ អាហំសុ - “ន សក្កា
ឧបាសិកេ វណ្ណាតុំ, សុធម្មនេវសភាសទិសំ ឥទ្ធិយា អភិសង្កតំ វិយ ថេរស្ស
វសនជ្ជាន”ន្តិ។ ឧបាសិកា ចិន្តេសិ - “បឋមំ អាគតា ភិក្ខុ អញ្ញាថា វទីសុ, ឥមេ
អញ្ញាថា វទន្តិ, បឋមំ អាគតា ភិក្ខុ កិញ្ចាទេវ បមុស្សិត្វា ឥទ្ធិយា វិស្សជ្ជកាលេ
បជិនិវត្តិត្វា គតា ភរិស្សន្តិ, ឥមេ បន ឥទ្ធិយា អភិសង្កតិត្វា និម្មិតកាលេ គតា

ភវីស្សន្តី” តិ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវេន ឯតមត្តំ ញាត្វា “សត្តារំ អាគតកាលេ
បុច្ឆិស្សមី” តិ អដ្ឋាសិ។ តតោ មុហុត្តំយេវ សត្តា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ វិសាខាយ
គេហំ គន្ធា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា
ភត្តកិច្ចាវសានេ សត្តារំ វន្តិត្វា បដិបុច្ឆិ - “ភន្តេ, តុម្កេហិ សទ្ធិំ គតភិក្ខុសុ
ឯកេច្ឆេ វេវតត្ថេវស្ស វសនដ្ឋានំ ‘ខទិវគហានំ អវញ្ញ’ន្តិ វន្តិន្តិ, ឯកេច្ឆេ
‘រមណីយ’ន្តិ, កី ទុ ខោ ឯត”ន្តិ? តំ សុត្វា សត្តា “ឧចាសិកេ គាមោ វា ហោតុ
អវញ្ញំ វា, យស្មី ថានេ អវហន្តោ វិហារន្តិ, តំ រមណីយមេវា” តិ វត្វា អនុសន្និ
យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៩៨.

“គាមេ វា យទិ វាវញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
យត្ថ អវហន្តោ វិហារន្តិ, តំ ភូមិរាមណោយ្យក”ន្តិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ អវហន្តោ គាមន្តេ កាយវិវេកំ នលភន្តិ, ចិត្តវិវេកំ បន
លភន្តេ។ តេសញ្ញា ទិព្ពបដិភាកានិបិ អារម្មណានិ ចិត្តំ ចាលេតុំ ន សក្កោន្តិ។
តស្មា គាមោ វា ហោតុ អវញ្ញានីនំ វា អញ្ញាតវំ, យត្ថ អវហន្តោ វិហារន្តិ, តំ
ភូមិរាមណោយ្យកន្តិ សោ ភូមិបទេសោ រមណីយោ ឯវា តិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អបវេន សមយេន ភិក្ខុ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ - “អារុសោ, កេន ទុ ខោ
ការណេន អាយស្មា សីវលីត្ថេវេ សត្តទិវសសត្តមាសាធិកានិ សត្ត វស្សានិ
មាតុ កុច្ឆិយំ វសិ, កេន និរយេ បច្ឆិ, កេន និស្សន្ទេន លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ
ជាតោ” តិ? សត្តា តំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, កី កថេថា” តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ
នាមា” តិ វុត្ថេ តស្សាយស្មតោ បុព្ពកម្មំ កថេន្តោ អាហា -

ភិក្ខុវេ, ឥតោ ឯកនុតិកោប្បវិបស្សី ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា ឯកស្មី
សមយេ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា បិតុ នគរំ បច្ឆាគមាសិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាគន្ធកណ្ឌំ សង្ខេត្វា នាគរាជំ សាសនំ បេសេសិ “អាគន្ធា មយ្ហំ
ទានេ សហាយកា ហោន្ត” តិ។ តេ តថា កត្វា “រញ្ជ្ជា ទិន្នទានតោ អតិរេកតរំ
ទស្សមា” តិ សត្តារំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ ទានំ បដិយាទេត្វា រញ្ជ្ជា សាសនំ
បហិណ្ឌិសុ។ រាជា អាគន្ធា តេសំ ទានំ ទិស្វា “ឥតោ អធិកតរំ ទស្សមី” តិ
បុនទិវសត្ថាយ សត្តារំ និមន្តេសិ, នេវ រាជា នាគវេ បរាជេតុំ សត្វិ, ន នាគរា
រាជានំ។ នាគរា ធរដ្ឋេវាវេ “សេ ទានិ យថា ‘ឥមស្មី ទានេ ឥទំ នាម នត្ថិ’ តិ ន
សក្កា ហោតិ វត្ថុំ, ឯវំ ទានំ ទស្សមា” តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ ទានំ បដិយាទេត្វា
“កី នុ ខោ ឯត្ថ នត្ថិ” តិ ឱលោកេន្តា អល្លមធុមេវ ន អទ្ធសំសុ។ បក្កមធុ បន
ពហុំ អត្ថិ។ តេ អល្លមធុស្សត្ថាយ ចត្វសុ នគរទ្វារេសុ ចត្តារិ
កហាបណាសហស្សនិ កាហាបេត្វា បហិណ្ឌិសុ។ អថេកោ ជនបទមនុស្សោ
តាមភោជកំ បស្សីតុំ អាគន្ធា អន្តរាមគ្គេ មធុបដលំ ទិស្វា មក្ខិកា
បលាបេត្វា សាខំ ជិន្និត្វា សាខាទណ្ឌាកេនេវ សទ្ធិ មធុបដលំ អាទាយ
“តាមភោជកស្ស ទស្សមី” តិ នគរំ ចារិសិ។ មធុអត្ថាយ គតោ តំ ទិស្វា,
“អម្ពោ, វិក្កិណិយំ មធុ” តិ បុច្ឆិ។ “នវិក្កិណិយំ, សាមី” តិ។ “ហន្ត, ឥមំ
កហាបណំ គហេត្វា ទេហី” តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “ឥមំ មធុបដលំ ចាទមត្តម្បិ ន
អគ្គតិ, អយំ បន កហាបណំ ទេតិ។ ពហុកហាបណាកោ មញ្ញោ, មយា វឿត្តតុំ
វត្ថុតិ” តិ។ អថ នំ “ន ទេមី” តិ អាហា, “តេន ហិ ទ្វេ កហាបណោ គណ្ហាហី” តិ។
“ទ្វិហិបិ ន ទេមី” តិ។ ឯវំ តាវ វឿសិ, យាវ សោ “តេន ហិ ឥទំ សហស្សំ
គណ្ហាហី” តិ ភណ្ឌិកំ ឧបនេសិ។

អថ នំ សោ អាហា - “កី នុ ខោ ត្វំ ឧម្ពត្តកោ, ឧទាហុ កហាបណានំ
បេបនោកាសំ នលភសិ, ចាទម្បិ ន អគ្គនកំ មធុ ‘សហស្សំ គហេត្វា ទេហី’ តិ

វេនសិ, ‘កើតមេត’”ន្តិ? ‘ជាតាមហំ, កោ, ឥមិនា បនមេ កម្មំ អត្ថិ, តេនេវ’
វេនាមី’តិ។ “កើ កម្មំ, សាមី”តិ? “អម្ពេហិ វិបស្សីពុទ្ធស្ស
អជ្ជសង្ឃសមណសហស្សបរិវាស្ស មហាទានំ សង្ឃីតំ, តត្រេកំ អល្លមធុមេវ
នត្ថិ, តស្មា ឯវំ គណ្ណាមី”តិ។ ឯវំ, សន្តេ, នាហំ មូលេន ទស្សមិ, សចេ “អហម្មិ
ទានេ បត្តិ លភិស្សមិ, ទស្សមី”តិ។ សោ គន្ធា នាគរាជំ តមត្ថំ អាហារេសិ។
នាគរា តស្ស សទ្ធាយ ពលវភារំ ញាត្វា, “សាធុ, បត្តិកោ ហោតូ”តិ បដិជានីសុ,
តេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា មហាតី សុវណ្ណាទាតី
អាហារាបេត្វា មធុបដលំ បីឡាបេសុំ។ តេនេវ មនុស្សេន បណ្ណាការត្ថាយ
ទទិវារកោបិ អាហារោ អត្ថិ, សោ តម្មិ ទទិ ចាតិយំ អាកិរិទ្ធា តេន មធុនា
សំសន្និទ្ធា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ អទាសិ។ តំ យាវទត្ថំ
គណ្ណាជ្ជានំ សព្វេសំ ចាបុណី ឧត្តរិម្បិ អវសិជ្ជំ អហោសិយេវ។ “ឯវំ ថោកំ មធុ
កបំ តាវ ពហុនំ ចាបុណី”តិ ន ចិន្តេតព្ពំ។ តព្ពំ ពុទ្ធានុភាវេន ចាបុណី។
ពុទ្ធវិសយោ ន ចិន្តេតព្ពំ។ ចត្តារិ ហិ “អចិន្តេយ្យានី”តិ (អ. និ. ៤.៧៧) វុត្តានិ។
តានិ ចិន្តេត្តោ ឧម្មាទស្សេវ ភាគី ហោតីតិ។ សោ បុរិសោ ឯត្ថកំ កម្មំ កត្វា
អាយុបរិយោសានេ ទេវលោកេ និព្ពត្តិទ្ធា ឯត្ថកំ កាលំ សំសរន្តោ ឯកស្មី
សមយេ ទេវលោកា ចរិទ្ធា ពារាណសិយំ រាជគុលេ និព្ពត្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ
ចាបុណី។ សោ “ឯកំ នគរំ គណ្ណិស្សមី”តិ គន្ធា បរិវាសេ, នាគរាទញ្ច សាសនំ
បហិណ្ឌ “រជ្ជំ វា មេ ទេន្តុ យុទ្ធី វា”តិ។ តេ “នេវ រជ្ជំ ទស្សម, ន យុទ្ធ”ន្តិ វត្វា
ចូឡទ្វារេហិ និក្ខមិទ្ធា ទារូទកាជិនិ អាហារន្តិ, សព្ពកិច្ចានិ ករោន្តិ។

ឥតរោបិ ចត្តារិ មហាទ្វារានិ រក្ខត្តោ សត្តមាសាធិកានិ សត្ត វស្សានិ នគរំ
ឧបរុន្តិ។ អថស្ស មាតា “កើ មេ បុត្តោ ករោតី”តិ បុច្ឆិទ្ធា “ឥទំ នាម ទេវី”តិ តំ
បរត្តិ សុត្វា “ពាលោ មម បុត្តោ, គច្ឆថ, តស្ស ‘ចូឡទ្វារានិបិ បិជាយ នគរំ
ឧបរុន្តតូ’តិ វេទថា”តិ។ សោ មាតុ សាសនំ សុត្វា តថា អកាសិ។ នាគរាបិ ពហិ

និក្ខមិភំ អលកន្តា សត្តមេ ធិវសេ អត្តនោ រាជានំ មារេត្វា តស្ស រជ្ជំ អទំសុ។
សោ ឥមំ កម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ អវិច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តិត្វា យាវាយំ បថវិ
យោជនមត្តំ ឧស្សន្នា, តាវ និរយេ បច្ឆិត្វា ចតុន្នំ ចូឡទ្វារាវនំ បិទហិតត្តា តតោ
ចុតោ តស្ស ឯវ មាតុ កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា សត្តមាសាធិកានិ សត្ត
វស្សានិ អន្លោកុច្ឆិស្មី វសិត្វា សត្ត ធិវសានិ យោនិមុខេ តិរិយំ និបទ្ទិវ ឯវ,
ភិក្ខុវេ, សីវលី, តទា នគរំ ឧបរុទ្ធិត្វា គហិតកម្មេន ឯត្តកំ កាលំ និរយេ បច្ឆិត្វា
ចតុន្នំ ចូឡទ្វារាវនំ បិទហិតត្តា តតោ ចុតោ តស្ស ឯវ មាតុ កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិ
គហេត្វា ឯត្តកំ កាលំ កុច្ឆិយំ វសិ។ នវមដុនោ ធិន្ទត្តា លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ
ជាតោតិ។

បុនេកធិវសំ ភិក្ខុ កងំ សមុដ្ឋាបេសុ - “អហោ សាមណេស្ស លាភោ,
អហោ បុព្វំ, យេន ឯកកេន បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ បញ្ចក្ខជាតារសតាធិនិ
កតានី”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្ត, “ភិក្ខុវេ, មយ្ហំ បុត្តស្ស នេវ បុព្វំ អត្ថិ, ន ចាបំ,
ឧភយមស្ស បហីន”ន្តិ វត្វា ព្រាហ្មណាវគ្គេ ឥមំ កាថមាហា -

“យោធិ បុព្វាញា ចាបញ្ចា, ឧភោ សន្តមុបច្ចកា;
អសោកំ វិវជំ សុទ្ធិ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។ (ធិ. ប. ៤០២);

ខធិវនិយវេតត្ថេវវត្ថុ នវមំ។

១០. អញ្ញាតវត្ថុវត្ថុ

រមណីយានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតវំ វត្ថី អារព្វ
កថេសិ។

ឯកោ កិរ បិណ្ឌាចាតិកោ ភិក្ខុ សត្ត សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា ឯកំ
ជិណ្ឌាឧយ្យានំ បរិសិទ្ធា សមណធម្មំ ករោតិ។ ឯកោ នគរសោភិនី ឥត្ថី បុរិសេន
សន្ធិ “អហំ អសុកជ្ជានំ នាម គមិស្សមិ, តុំ តត្ថ អាគច្ឆេយ្យាសី” តិ សង្កេតំ
កត្វា អគមាសិ។ សោ បុរិសោ នាគច្ឆិ។ សា តស្ស អាគមនមគ្គំ ឡិលោកេន្តំ តំ
អទិស្វា ឧក្កល្លាត្វា ឥតោ ចិតោ ច វិចរមាណា តំ ឧយ្យានំ បរិសិទ្ធា ថេរី បល្លង្គំ
អាគុជិត្វា និសិន្នំ ទិស្វា ឥតោ ចិតោ ច ឡិលោកយមាណា អញ្ញំ កញ្ចំ អទិស្វា
“អយញ្ញ បុរិសោ ឯវ, ឥមស្ស ចិត្តំ បមោហេស្សមី” តិ តស្ស បុរេតោ វត្វា
បុនប្ប្នំ និវត្តសាជកំ មោចេត្វា និវាសេតិ, កេសេ មុញ្ញិត្វា ពន្ធតិ, ចាលី
បហរិត្វា ហសតិ។ ថេរស្ស សំវេតោ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលសរីរំ ជិវិ។ សោ “កី នុ ខោ
ឥទ” តិ ចិន្តេសិ។ សត្វាបិ “មម សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា ‘សមណធម្មំ
កិរស្សមី’ តិ គតស្ស ភិក្ខុនោ កា នុ ខោ បរត្ថី” តិ ឧបទារេន្តោ តំ ឥត្ថី ទិស្វា
តស្ស អនាចារ កិរិយំ, ថេរស្ស ច សំវេតុប្បត្តី ញត្វា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោ តេន
សន្ធិ កថេសិ - “ភិក្ខុ, កាមគវេសកានំ អរមណាជ្ជានមេវ វីតរាគានំ
រមណាជ្ជានំ ហោតិ” តិ។ ឯវញ្ញ បន វត្វា ឡិកាសំ ជិវិត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
គាថមាហា -

៩៩.

“រមណីយានិ អរញ្ញានិ, យត្ថ ន រមតី ជនោ;

វីតរាគា រមិស្សន្តិ, នតេ កាមគវេសិនោ” តិ។

តត្ថ អរញ្ញានីតិ សុបុប្ផតត្រូវនសណ្ឋាបដិមណ្ឌិតានិ

វិមលសលិលសម្បន្នានិ អរញ្ញានិ នាម រមណីយានិ។ យត្ថាតិ យេសុ អរញ្ញេសុ

វិកសិតេសុ បទុមវនេសុ កាមមក្ខិកាវិយ កាមគវេសកោ ជនោ ន រមតិ។

វីតរាគាតិ វិគតរាគា បន ឡិណាសវា នាម កមរមធុករាវិយ បទុមវនេសុ

តថាវុបេសុ អរញ្ញេសុ រមិស្សន្តិ។ កី ការណា? នតេ កាមបវេសិនោ, យស្មា
តេ កាមគវេសិនោ នហោន្តិតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ យថានិសិន្នោវ សហា បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ
ចាបុណ្ហិត្វា អាកាសេនាគន្ធា ដុតី ករោន្តោ តថាគតស្ស ចានេ វន្តិត្វា
អគមាសីតិ។

អញ្ញាតវត្ថុវត្ថុ ទសមំ។

អរហន្តវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

សត្តមោ វគ្គោ។

៨. សហស្សវគ្គោ

១. តម្កធាបិកចោរយាតកវត្ថុ

សហស្សមបិ ថេ វាចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេទ្យវនេ វិហារន្តោ
តម្កធាបិកចោរយាតកំ អារព្ព កថេសិ។

ឯក្ខនបញ្ចសតា កិរ ចោរា កាមយាតកាធិនិ ករោន្តា ជីវិកំ កប្បេសុំ។
អថេកោ បុរិសោ និព្វិទ្ធិបិដ្ឋលោ តម្កធាបិកោ តេសំ សន្តិកំ គន្ធា “អហម្មិ
តុម្ពេហិ សទ្ធិ ជីវិស្សមី”តិ អាហា។ អថ នំ ចោរវេជ្ជកស្ស ទស្សេត្វា “អយម្មិ
អម្ពា កំ សន្តិកេ វសិតុំ ឥច្ឆតី”តិ អាហំសុ។ អថ នំ ចោរវេជ្ជកោ ឱលោកេត្វា
“អយំ មាតុ ថនំ ធិន្តិត្វា បិតុ វា គលលោហិតំ នីហរិត្វា ខាទនសមត្ថោ
អតិកក្ខន្ធោ”តិ ចិន្តេត្វា “នត្ថេតស្ស អម្ពា កំ សន្តិកេ វសនកិច្ច”ន្តិ បដិក្ខិបិ។
សោ ឯវំ បដិក្ខិត្តោបិ អាគន្ធា ឯកំ តស្សេវ អន្តេវាសិកំ ឧបជ្ឈហន្តោ អារាធនិ។

សោ តំ អាធាយ ចោរជេដ្ឋកំ ឧបសង្កមិត្វា, “សាមិ, ភទ្ទកោ ឯស, អម្ពាភំ
ឧបការកោ, សង្កណ្ឌាជន”ន្តិ យាចិត្វា ចោរជេដ្ឋកំ បដិច្ឆាបេសិ។ អថេកធិវសំ
នាគរា រាជបុរិសេហិ សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា តេ ចោរេ គហេត្វា
វិនិច្ឆយមហាមច្ឆានំ សន្តិកំ នយីសុ។ អមច្ឆា តេសំ ជវសុនា សីសច្ឆេនំ
អាណាបេសុំ។ តតោ “កោ នុ ខោ ឥមេ មារេស្សតី”តិ បរិយេសន្តា តេ មារេតុំ
ឥច្ឆន្តំ កញ្ចិ អធិស្វា ចោរជេដ្ឋកំ អាហំសុ - “តុំ ឥមេ មារេត្វា ជីវិតញោវ
លភិស្សសិ សម្មាណញ្ច, មារេហិ នេ”តិ។ សោបិ អត្តានំ និស្សាយ វសិតត្តា តេ
មារេតុំ ន ឥច្ឆិ។ ឯតេនុចាយេន ឯក្ខនបញ្ចសតេ បុច្ឆិសុ, សព្វេបិ ន ឥច្ឆិសុ។
សត្តបច្ឆា តំ និព្វិទ្ធិបិដ្ឋលំ តម្កធាបិកំ បុច្ឆិសុ។ សោ “សាធ្វ”តិ សម្មជិច្ឆិត្វា តេ
សព្វេបិ មារេត្វា ជីវិតញោវ សម្មាណញ្ច លភិ។ ឯតេនុចាយេន នគរស្ស
ធិក្ខណតោបិ បញ្ច ចោរសតានិ អាណេត្វា អមច្ឆានំ ធស្សេត្វា តេហិ តេសម្មិ
សីសច្ឆេនេ អាណាត្ត ចោរជេដ្ឋកំ អាធិ កត្វា បុច្ឆន្តា កញ្ចិ មារេតុំ ឥច្ឆន្តំ អធិស្វា
“បុរិមធិវសេ ឯកោ បុរិសោ បញ្ចសតេ ចោរេ មារេសិ, កហំ នុ ខោ សោ”តិ។
“អសុកជ្ជានេ អម្ពេតិ ធិដ្ឋោ”តិ វុត្តេ តំ បក្កោសាបេត្វា “ឥមេ មារេហិ, សម្មានំ
លច្ឆសី”តិ អាណាបេសុំ។ សោ “សាធ្វ”តិ សម្មជិច្ឆិត្វា តេ សព្វេបិ មារេត្វា
សម្មានំ លភិ។ អថ នំ “ភទ្ទកោ អយំ បុរិសោ, និពាទ្ធិ ចោរឃាតកមេវ ឯតំ
ករិស្សាមា”តិ មន្តេត្វា តស្ស តំ ហ្មនន្តរំ ធិត្វាវ សម្មានំ ករិសុ។ សោ
បច្ឆិមធិសតោបិ ឧត្តរធិសតោបិ អាធិតេ បញ្ចសតេ បញ្ចសតេ ចោរេ
ឃាតសិយេវ។ ឯវំ ចត្វហិ ធិសាហិ អាធិតានិ ទ្វេ សហស្សានិ មារេត្វា តតោ
បជ្ជាយ ទេវសិកំ ឯកំ ទ្វេតិ អាធិតេ តេ មនុស្សេ មារេត្វា បញ្ចបណ្ណាស
សំវច្ឆរានិ ចោរឃាតកកម្មំ អកាសិ។

សោ មហាល្លកកាលេ ឯកប្បហារេនេវ សីសំ ជិន្និតុំ ន សក្កោតិ, ទ្វេ តយោ
វារេ បហារន្តោ មនុស្សេ កិលមេតិ។ នាគរា ចិន្តយីសុ - “អញ្ញោបិ

ចោរឃាតកោ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, អយំ អតិរិយ មនុស្ស កិលមេតិ, កី ឥមិនា"តិ
តស្ស តំ ឋានន្តរំ ហរីសុ។ សោ បុព្វេ ចោរឃាតកកម្មំ ករោន្តោ
“អហតសាដកេ និវាសេតុំ, នវសប្បិណ សង្ខតំ ឡីយាគុំ បិរិតុំ, សុមនបុច្ឆានិ
បិលន្ទិតុំ, គន្ធវិលិម្បិតុ”ន្តិ ឥមា និ ចត្តារិ នលភិ។ សោ ឋានា ចារិតទិវសេ
“ឡីយាគុំ មេ បធមា”តិ វត្ថា អហតវត្ថុសុមនមាលាវិលេបនានិ តាហា បេត្វា
នទី គន្ធា ត្ថា អហតវត្ថានិ និវាសេត្វា មាលា បិលន្ទិត្វា គន្ធវិ
អនុលិត្តគត្តោ គេហំ អាគន្ធា និសីទិ។ អថស្ស នវសប្បិណ សង្ខតំ ឡីយាគុំ
បុរតោ ឋបេត្វា ហត្ថោ នោទកំ អាហរីសុ។ តស្សី ខណោ សារិបុត្តត្ថោ
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កត្ត នុ ខោ អដ្ឋ មយា គន្ធា”ន្តិ អត្ថនោ ភិក្ខាចារំ
ឡីលោកេន្តោ តស្ស គេហោ ឡីយាគុំ ទិស្វា “ករិស្សតិ នុ ខោ មេ បុរិសោ
សង្កហ”ន្តិ ឧបធាវេន្តោ “មំ ទិស្វា មម សង្កហំ ករិស្សតិ, ករិត្វា ច បន
មហាសម្បត្តិ លភិស្សតិ អយំ កុលបុត្តោ”តិ ព្រាត្វា ជីវំ ចារុបិត្វា បត្តំ
អាធាយ តស្ស គេហាធាវេ ឋិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។

សោ ថេរំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ ចិន្តេសិ - “មយា ជីវំ ចោរឃាតកកម្មំ កតំ,
ពហូ មនុស្សា មារិតា, ឥនានិ មេ គេហោ ឡីយាគុំ បជិយត្តា, ថេរោ អាគន្ធា មម
គេហាធាវេ ឋិតោ, ឥនានិ មយា អយ្យស្ស ទេយ្យធម្មំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ បុរតោ
ឋបិតយាគុំ អបនេត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អន្តោគេហោ និសីទា បេត្វា បត្តេ
ឡីយាគុំ អាភិរិត្វា នវសប្បិ អាសិញ្ចិត្វា ថេរំ ពិជមាណោ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស ច
ទិយវត្ថុំ អលទ្ធពុត្តតាយ ឡីយាគុំ ចាតុំ ពលវអដ្ឋាសយោ អហោសិ។ ថេរោ
តស្ស អដ្ឋាសយំ ព្រាត្វា “តុំ, ឧចាសក, អត្ថនោ យាគុំ បិវា”តិ អាហា។ សោ
អញ្ញស្ស ហត្ថេ ពិជនី ទត្វា យាគុំ បិវិ។ ថេរោ ពិជមាណំ បុរិសំ “គច្ឆ, ឧចាសកមេវ
ពិជាហី”តិ អាហា។ សោ ពិជិយមាណោ កុច្ឆិបូរំ យាគុំ បិវិត្វា អាគន្ធា ថេរំ
ពិជមាណោ ឋត្វា កតាហារកិច្ចស្ស ថេរស្ស បត្តំ អគ្គហេសិ។ ថេរោ តស្ស

អនុមោទនំ អារតិ។ សោ អត្តនោ ចិត្តំ វេរស្ស ធម្មទេសនានុគំ កាតុំ នាសក្ខិ។
បេរោ សល្លក្ខត្វា, “ឧចាសក, កស្មា ចិត្តំ ទេសនានុគំ កាតុំ ន សក្ខាសី” តិ
បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, មយា ជីយវត្ថំ កក្ខឡ កម្មំ កតំ, ពហូ មនុស្សា មារីតា, តមហំ
អត្តនោ កម្មំ អនុស្សវន្តោ ចិត្តំ អយ្យស្ស ទេសនានុគំ កាតុំ នាសក្ខិ” តិ។ បេរោ
“វព្ភោស្សមិ ន” តិ ចិន្តេត្វា “កី បន តុំ អត្តនោ វុចិយា អកាសិ, អញ្ជេហិ
ការីតាសី” តិ? “រាជា មំ ការេសិ, ភន្តេ” តិ។ “កី នុខោតេ, ឧចាសក, ឯវំ សន្តេ
អកុសលំ ហោតី” តិ? មន្ទធាតុកោ ឧចាសកោ វេរេវេវំ វុត្តេ “នត្ថិ មយំ
អកុសល” តិ សញ្ញិ ហុត្វា តេន ហិ, “ភន្តេ, ធម្មំ កថេថា” តិ។ សោ វេរេ
អនុមោទនំ ករោន្តេ ឯកគ្គចិត្តោ ហុត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សោតាបត្តិមគ្គស្ស
ឡីតោ អនុលោមិកំ ខន្តី និព្ពត្តេសិ។ បេរោបិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

ឧចាសកំ វេរំ អនុគន្ធា និវត្តមាទំ ឯកាយ ក្ខិនី ធនុវេសេន អាគន្ធា ឧរេ
បហរិត្វា មារេសិ។ សោ កាលំ កត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ។ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ
សមុដ្ឋាបេសុំ “ចោរយាតកោ បញ្ចបណ្ណាស វស្សនិ កក្ខឡ កម្មំ កត្វា អន្លេវ
តតោ មុត្តោ, អន្លេវ វេរស្ស ភិក្ខុំ ទត្វា អន្លេវ កាលំ កតោ, កហំ នុខោ
និព្ពត្តោ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, តុសិតបុរេ និព្ពត្តោ” តិ អាហា។ “កី,
ភន្តេ, វេនេថ, ឯត្តកំ កាលំ ឯត្តកេ មនុស្សេ យាតេត្វា តុសិតវិមាទេ
និព្ពត្តោ” តិ។ “អាម, ភិក្ខុវេ, មហន្តោ តេន កល្យាណមិត្តោលទ្វោ, សោ
សារិបុត្តស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា អនុលោមញ្ញាណំ និព្ពត្តេត្វា ឥតោ ចុតោ
តុសិតវិមាទេ និព្ពត្តោ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“សុភាសិតំ សុណិត្វាន, នគរេ ចោរយាតកោ;
អនុលោមខន្តីលទ្ធាន, មោទតី តិទិវំ គតោ” តិ។

“កន្លែង, អនុមោទនកថា នាម ន ពលវា, តេជ កតំ អកុសលកម្មំ មហន្តំ,
កថំ ឯត្តកេនវិសេសំ និព្ពត្តសី” តិ។ សត្តា “កី, ភិក្ខុវេ, ‘មយា ទេសិតធម្មស្ស
អប្បំ វា ពហុំ វា’ តិ មា បមាណំ គណ្ណេ។ ឯកវាចាបិ ហិ អត្ថនិស្សិតា
សេយ្យវា” តិ វត្ថា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១០០.

“សហស្សមបិ ចេ វាចា, អនត្ថបទសំហិតា;
ឯកំ អត្ថបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតិ” តិ។

តត្ថ សហស្សមបីតិ បរិច្ឆេទវចនំ, ឯកំ សហស្សំ ទ្វេ សហស្សនីតិ ឯវំ
សហស្សន ចេបិ បរិច្ឆេទវាចា ហោន្តិ, តា ច បទ អនត្ថបទសំហិតា
អាភាសវណ្ណាធិបត្តតវណ្ណាធាវណ្ណាធិនិ បកាសកេហិ
អនិយ្យនធិបកេហិ អនត្ថកេហិ បទេហិ សំហិតា យាវ ពហុកា ហោតិ, តាវ
ចាបិកា ឯវាតិ អត្ថោ។ ឯកំ អត្ថបទន្តិ យំ បទ “អយំ កាយោ, អយំ
កាយគតាសតិ, តិស្សោវិជ្ជា អនុប្បត្តោ, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន” ត្ថិ ឯវុបំ ឯកំ
អត្ថបទំ សុត្វា រាគាធិវុបសមេន ឧបសម្មតិ, តំ អត្ថសាធកំ និព្ពានប្បដិសំយុត្តំ
ខន្ធាតុអាយតន៍ន្ត្រិយពលពោជ្ឈន្ត្រិយសតិបដ្ឋានបរិធិបកំ ឯកម្មិ បទំ
សេយ្យោយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

តម្កធាបិកោរយាតកវត្ថុ បឋមំ។

២. ពាហិយទារុច្ឆិយត្ថេវវត្ថុ

សហស្សមបិ ចេ គាថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
ធារុច្ឆិយត្ថេវំ អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ កាលេ ពហូ មនុស្សា នាវាយ មហាសមុទ្ធំ បក្ខទ្ធិត្វា
អន្តោមហាសមុទ្រេ ភិក្ខុយ នាវាយ មជ្ជកជ្ជបកក្ខា អហេសុំ។ ឯកោវេត្ថ ឯកំ
ជលកំ គហេត្វា វាយមន្តោ សុប្បារកបជ្ជនតិវំ ឌីក្កមិ, តស្ស និវាសនចារុបនំ
នត្ថិ។ សោ អញ្ចំ កិញ្ចំ អបស្សន្តោ សុក្ខកជ្ជនណ្ឌកេ វាកេហិ បលិវេថេត្វា
និវាសនចារុបនំ កត្វា ទេវកុលតោ កថាលំ គហេត្វា សុប្បារកបជ្ជនំ
អគមាសិ, មនុស្សា តំ ទិស្វា យាគុកត្តាទីនិ ទត្វា “អយំ ឯកោ អរហា” តិ
សម្មាវេសុំ។ សោ វត្ថេសុ ឧបនិទេសុ “សចាហំ និវាសេស្សមិ វា ចារុបិស្សមិ វា,
លាភសក្ការោ មេ បរិហាយិស្សតិ” តិ តានិ វត្ថានិ បដិក្ខិបិត្វា ធារុច្ឆិរានេវ
បរិទហិ។ អថស្ស ពហូហិ “អរហា អរហា” តិ វុច្ចមានស្ស ឯវំ ចេតសោ
បរិវិតក្កោ ឧទទាទិ “យេ ខោ កេចិ លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្ថមគ្គំ វា
សមាបន្នា, អហំ តេសំ អញ្ញតោ” តិ។ អថស្ស បុរាណសាលោហិតា ទេវតា ឯវំ
ចិន្តេសិ។

បុរាណសាលោហិតាតិ បុព្វេ ឯកតោ កតសមណធម្មា។ បុព្វេ កិវ
កស្សបទសពលស្ស សាសនេ ឌីសក្កមាទេ សាមណោរាជីនំវិប្បការំ ទិស្វា
សត្ត ភិក្ខុ សំវេគប្បត្តា “យាវ សាសនស្ស អន្តរធានំ ន ហោតិ, តាវ អត្តនោ
បតិជ្ជំ ករិស្សមា” តិ សុវណ្ណចេតិយំ វទ្ធិត្វា អរញ្ចំ បរិជ្ជា ឯកំ បព្ពតំ ទិស្វា
“ជីវិតេ សាលយា និវត្តន្តុ។ និរាលយា ឥមំ បព្ពតំ អភិរុហន្ត” តិ វត្វា និស្សេណី
ពទ្ធិត្វា សព្វេបិ តំ អភិរុយ្ហ និស្សេណី ចាតេត្វា សមណធម្មំ ករិសុ។ តេសុ
សង្ឃត្ថេរោ ឯករត្តាតិក្កមេនេវ អរហត្ថំ ចាបុណី។ សោ អនោតត្តទហេ
នាគលតាទន្តកជ្ជំ ខាទិត្វា ឧត្តរកុរុតោ បិណ្ឌាចាតំ អាហារិត្វា តេ ភិក្ខុ អាហា -

“អាវុសោ, ឥមំ ទន្តកង្គំ ខាទិត្យា មុខំ ជោវិត្យា ឥមំ បិណ្ឌាចាតំ បរិភូត្យាថា” តិ។ ក៏
 បន, ភន្តេ, អម្ពេហិ ឯវំ កតិកា កតា “យោ បឋមំ អរហត្តំ ចាបុណាតិ,
 តេនាភតំ បិណ្ឌាចាតំ អវសេសា បរិភូត្យាស្សន្តិ” តិ? “នោ ហេតំ, អាវុសោ” តិ។
 “តេន ហិ សចេ មយម្បិ តុម្ពេវិយ វិសេសំ និព្វត្តេស្សម, សយំ អាហរិត្យា
 បរិភូត្យាស្សមា” តិ ន ឥច្ឆិសុ។ ទុតិយឱវសេ ទុតិយត្ថេរោ អនាគាមិជលំ
 ចាបុណិ។ សោបិ តថេវ បិណ្ឌាចាតំ អាហរិត្យា ឥតេវ និមន្តេសិ។ តេ ឯវមាហំសុ
 - “ក៏ បន, ភន្តេ, អម្ពេហិ ឯវំ កតិកា កតា ‘មហាថេរេន អាភតំ បិណ្ឌាចាតំ
 អភូត្យា អនុថេរេន អាភតំ ភូត្យាស្សមា’” តិ? “នោ ហេតំ, អាវុសោ” តិ។ “ឯវំ
 សន្តេ តុម្ពេវិយ មយម្បិ វិសេសំ និព្វត្តេស្ស អត្ថនោ បុរិសការេន ភូត្យាតុំ
 សក្កោន្តា ភូត្យាស្សមា” តិ ន ឥច្ឆិសុ។ តេសុ អរហត្តំ បត្តោ ភិក្ខុ បរិនិព្វាយិ,
 អនាគាមី ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តិ។ ឥតេវ បញ្ចថេរាវិសេសំ និព្វត្តេសុ អសក្កោន្តា
 សុស្សិត្យា សត្តមេ ឱវសេ កាលំ កត្យា ទេវលោកេ និព្វត្តិត្យា ឥមស្មី ពុទ្ធច្បារទេ
 តតោ ចរិត្យា តត្ថ តត្ថ កុលយេសុ និព្វត្តិសុ។ តេសុ ឯកោ បុគ្គសាតិ រាជា (ម.
 និ. ៣.៣៤២) អហោសិ, ឯកោ កុមារកស្សទោ (ម. និ. ១.២៤៩), ឯកោ
 ធារុច្ឆិយោ (ឧទា. ១០), ឯកោ ឧព្ពោ មល្លបុត្តោ (ចារា. ៣៨០; ឧទា. ៧៩) ឯកោ
 សភិយោ បរិព្ពាជកោតិ (សុ. និ. សភិយសុត្តំ)។ តត្ថ យោ ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តោ
 ភិក្ខុ តំ សន្នាយេតំ វុត្តំ “បុរាណសាលោហិតា ទេវតា” តិ។

តស្ស ហិ ព្រហ្មនោ ឯតទហោសិ - “អយំ មយា សទ្ធិ និស្សេយ្យំ ពន្ធិត្យា
 បព្ពតំ អភិរុហិត្យា សមណាធម្មំ អកាសិ, ឥនាទិ ឥមំ លទ្ធិ គហេត្យាវិចរន្តោ
 វិនិស្សេយ្យ, សំវេជេស្សមិ ន” តិ។ អថ នំ ឧបសង្កមិត្យា ឯវមាហា - “នេវ ខោ ត្វំ,
 ពាហិយ, អរហា, នបិ អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ, សាបិ តេ បដិបទា នត្តិ,
 យាយ ត្វំ អរហា វា អស្ស អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ” តិ។ ពាហិយោ អាកាសេ
 ឋិត្យា កថេន្តំ មហាព្រហ្មានំ ឱលោកេត្យា ចិន្តេសិ - “អហោ ភាវិយំ កម្មំ កតំ,

អបំ អរហន្តោម្ពី'តិ ចិន្តេសី, អយព្វា មំ 'ន ភូ អរហា, នបិ អរហត្ថមគ្គំ វា
សមាបន្នោសី'តិ វេទតិ, អត្ថិ នុ ខោ លោកេ អញ្ញោ អរហា"តិ។ អថ នំ បុច្ឆិ -
"អត្ថិ នុ ខោ ឯតរហិ ទេវតេ លោកេ អរហា វា អរហត្ថមគ្គំ វា សមាបន្នោ"តិ។
អថស្ស ទេវតា អាចិត្តិ - "អត្ថិ, ពាហិយ, ឧត្តរេសុ ជនបទេសុ សាវត្ថិ នាម
នករំ, តត្ថ សោ ភគវា ឯតរហិ វិហារតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សោ ហិ, ពាហិយ,
ភគវា អរហា ចេវ អរហត្ថត្ថាយ ច ធម្មំ ទេសេតី"តិ។

ពាហិយោ វត្តិកាកេ ទេវតាយ កថំ សុត្វា សិរីគ្គមាណសោ តំ ខណំយេវ
សុប្បារកា និក្ខមិត្វា ឯករត្តិវាសេន សាវត្ថី អគមាសិ, សព្វំ
វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ ឯករត្តិវាសេនេវ អគមាសិ។ គច្ឆន្តោ ច បន
ទេវតានុភាវេន គតោ។ "ពុទ្ធានុភាវេនា"តិបិ វេទន្តិយេវ។ តស្មី បន ខណោ សត្តា
សាវត្ថី បិណ្ឌាយ បរិជ្ជោ ហោតិ។ សោ ភុត្តចាតរាសេ
កាយអាលសិយវិមោចនតំ អញ្ញោកាសេ ចង្គមន្តេ សម្ពហុលេ ភិក្ខុ "កហំ
ឯតរហិ សត្តា"តិ បុច្ឆិ។ ភិក្ខុ "ភគវា សាវត្ថី បិណ្ឌាយ បរិជ្ជោ"តិ វត្វា តំ បុច្ឆិសុ
- "ភូ បន កុតោ អាគតោសី"តិ? "សុប្បារកា អាគតោម្ពី"តិ។ "កតា
និក្ខន្តោសី"តិ? "ហិយេ្យា សាយំ និក្ខន្តោម្ពី"តិ។ "ទូរតោសិ អាគតោ, និសីទ, តវ
ចាទេ ធាវិត្វា តេលេន មក្ខេត្វា ថោកំ វិស្សមាហិ, អាគតកាលេ សត្តារំ
ទត្ថិស្សសី"តិ។ "អហំ, ភន្តេ, សត្តុ វា អត្តនោ វា ជីវិតន្តរាយំ ន ជាធាមិ,
ឯករត្តេនេវម្ពី កត្តចិ អដ្ឋត្វា អនិសីទិត្វា វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អាគតោ,
សត្តារំ បស្សិត្វាវ វិស្សមិស្សមិ"តិ។ សោ ឯវំ វត្វា តរមាណូចោ សាវត្ថី
បរិសិត្វា ភគវន្តំ អនោបមាយ ពុទ្ធសិរិយា បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា "ចិរស្សំ វេត មេ
គោតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ទិដ្ឋោ"តិ ទិដ្ឋជ្ជានតោ បដ្ឋាយ ឱនតសិរីរោ គន្ធា
អន្តរវិថិយមេវ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វេទិត្វា គោប្បកេសុ ទន្ធា គហេត្វា ឯវមាហា -
"ទេសេតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា ធម្មំ, ទេសេតុ សុគតោ ធម្មំ, យំ មមស្ស ធីយរត្តំ

ហិតាយ សុខាយា”តិ។ អថ នំ សត្តា “អកាលោ ខោ តាវ, ពាហិយ, អន្តរយរំ
បរិជ្ជម្ហា បិណ្ឌាយា”តិ បដិក្ខិបិ។

តំ សុត្វា ពាហិយោ, កន្លេ, សំសារេ សំសរន្តេន កតឡី កាហហារោ ន
អលទ្ធចុត្តោ, តុម្ហាកំ វា មយ្ហំ វា ជីវិតន្តរាយំ ន ជាធាមិ, ទេសេតុ មេ ធម្មន្តិ។
សត្តា ទុតិយម្បិ បដិក្ខិបិយេវ។ វេ កិរស្ស អហោសិ - “ឥមស្ស មំ
ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ សកលសរីរំ បីតិយា និរន្តរំ អវ្យាត្ថជំ ហោតិ,
ពលវេ បីតិវេ កោ ធម្មំ សុត្វាបិ ន សក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ជិតុំ, មជ្ឈត្ថបេក្ខាយ តាវ
តិដ្ឋតុ, ឯករត្ថេនេវ វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អាគតត្ថា ទរហេបិស្ស ពលវា,
សោបិ តាវ បដិប្បស្សម្ហត្វ”តិ។ តស្មា ទិក្ខុត្ថំ បដិក្ខិបិទ្វា តតិយំ យាបិតោ
អន្តរវីទិយំ បិតោវ “តស្មាតិហ តេ, ពាហិយ, វេ សិក្ខិតត្ថំ ‘ទិដ្ឋទិដ្ឋមត្តំ
ភរិស្សតី”តិ អាទិនា (ឧទា. ១០) នយេន ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ សត្ថ ធម្មំ
សុណន្តោយេវ សញ្ញាសវេ ខេបេត្វា សហ បដិសម្មិទាហិ អរហត្តំ ចាបុណិ។
តាវទេវ ច បន ភគវន្តំ បព្ពដ្ឋំ យាបិ, “បរិបុណ្ណំ តេ បត្តចីវរ”ន្តិ បុដ្ឋោ “ន
បរិបុណ្ណ”ន្តិ អាហា។ អថ នំ សត្តា “តេន ហិ បត្តចីវរំ បរិយេសាហិ”តិ វត្វា
បក្កាមិ។

“សោ កិរ វីសតិ វស្សសហស្សនិ សមណធម្មំ ករោន្តោ ‘ភិក្ខុនា នាម
អត្តនា បច្ចយេ លភិត្វា អញ្ចំ អនោលោកេត្វា សយមេវ បរិភុញ្ញិតុំ វដ្តតី”តិ
ឯកភិក្ខុស្សបិ បត្តេន វា ចីវរេន វា សង្កហំ ន អកាសិ, តេនស្ស
ឥទ្ធិមយបត្តចីវរំ ន ឧបដ្ឋិស្សតី”តិ ព្យាត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេន បព្ពដ្ឋំ ន អនាសិ។
តម្បិ បត្តចីវរំ បរិយេសមានមេវ ឯកាយ ក្ខិនិ ធម្មន្តរេន អាគន្ធា ឧរិម្ហ
បហរិត្វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេសិ។ សត្តា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចា
សម្ពហុលេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ និក្ខន្តោ ពាហិយស្ស សរីរំ សង្ខារដ្ឋានេ បតិទំ ទិស្វា

ភិក្ខុ អាណាបេសិ, “ភិក្ខុវេ, ឯកស្មី គេហធារេ វេត្វា មញ្ញកំ អាហារាបេត្វា ឥមំ សវ័រំ នគរតោ និហរិត្វា ឈាបេត្វា ជ្វបំ ករោថា” តិ។ ភិក្ខុ តថា កវីសុ, កត្វា ច បនវិហារំ គន្ធា សត្តារំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា អត្តនា កតកិច្ចំ អាហារេត្វា តស្ស អភិសម្បាយំ បុច្ឆីសុ។ អថ នេសំ ភគវា តស្ស បរិនិព្វតការំ អាចិត្តិត្វា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ឱប្បាភិញ្ញានំ យទិទំ ពាហិយោ ធារុច្ឆិយោ” តិ (អ. និ. ១.២១៦) ឯតទគ្គេ វេបេសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ បុច្ឆីសុ - “ភន្តេ, តុម្ហេ ‘ពាហិយោ អរហត្តំ បត្តោ’ តិ វេទេថ, កធា សោ អរហត្តំ បត្តោ” តិ? “មម ធម្មំ សុតកាលេ, ភិក្ខុវេ” តិ។ “កធា បនស្ស, ភន្តេ, តុម្ហេហិ ធម្មោ កថិតោ” តិ? “បិណ្ឌរាយ ចរន្តេន អន្តរវីទិយំ វេត្វា” តិ។ “អប្បមត្តកោ ហិ, ភន្តេ, តុម្ហេហិ អន្តរវីទិយំ វេត្វា កថិតធម្មោ កថំ សោ តាវត្តកេន វិសេសំ និព្វត្តេសី” តិ, អថ នេ សត្តា “កី, ភិក្ខុវេ, មម ធម្មំ ‘អប្បំ វា ពហុំ វា’ តិ មា បមាណំ គណ្ហាថ។ អនេកានិបិ ហិ គាថាសហស្សានិ អនត្តនិស្សិតានិ ន សេយ្យេ, អត្តនិស្សិតំ បន ឯកម្មំ គាថាបទំ សេយ្យេ” តិ វេត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

១០១.

“សហស្សមបិ ចេ គាថា, អនត្តបទនសំហិតា;
ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យេ, យំ សុត្វា ឧបសម្ពតី” តិ។

តត្ថ ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យេតិ “អប្បមាទោ អមតបទំ... ថេ... យថា មយា” តិ (ធរ. ប. ២១) ឯវត្ថុតា ឯកា គាថាបិ សេយ្យេតិ អត្តោ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតត្ថំ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ពាហិយនារុច្ឆិយត្ថេវវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. កុណ្ឌាលកេសីត្ថេវវត្ថុ

យោ ច កាថាសតំ ភាសេតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
កុណ្ឌាលកេសី អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហេ កិវ ឯកា សេដ្ឋីជីតា សោឡសវស្សន្តេសិកា អភិរូទា អហោសិ
នស្សនីយា ចាសាទិកា។ តស្មីញ្ច វយេ បិតា នារិយោ បុរិសជ្ឈាសយា ហោន្តិ
បុរិសលោលា។ អថ នំ មាតាបិតរោ សត្តកូមិកស្ស ចាសាទស្ស ឧបរិមតលេ
សិរិគព្ភេ និវាសាបេសុំ។ ឯកមេវស្សា ធាសី បរិចារិកំ អទំសុ។ អថេកំ កុលបុត្តំ
ចោរកម្មំ ករោន្តំ គហេត្វា បន្ទាពាហំ ពន្ធិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ កសាហិ
បហរិត្វា អាយាតនំ នយីសុ។ សេដ្ឋីជីតា មហាជនស្ស សទ្ធិំ សុត្វា “កី ទុខោ
ឯត”ន្តិ ចាសាទតលេ ឋត្វា ឱលោកេន្តិ តំ ទិស្វា បជិពទ្ធិចិត្តា ហុត្វា តំ
បត្តយមាណា អាហារំ បជិត្តិបិត្វា មញ្ញកេ និបជ្ជិ។ អថ នំ មាតា បុច្ឆិ - “កី ឥទំ,
អម្ពា”តិ? “សថេ ឯតំ ‘ចោរោ’តិ គហេត្វា និយ្យមាណំ បុរិសំ លភិស្សមិ,
ជីវិស្សមិ។ នោ ថេ លភិស្សមិ, ជីវិតំ មេ នត្ថិ, ឥធរេ មរិស្សមិ”តិ។ “អម្ព, មា ឯវំ
កិវ, អម្ពា កំ ជាតិយា ច កោត្តេន ច កោគេន ច សទិសំ អញ្ញំ សាមិកំ
លភិស្សសី”តិ។ “មញ្ញំ អញ្ញេន កិច្ចំ នត្ថិ, ឥមំ អលភមាណា មរិស្សមិ”តិ។ មាតា
ជីតវំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តិ បិតុនោ អាហោចេសិ។ សោបិ នំ សញ្ញាបេតុំ
អសក្កោន្តោ “កី សក្កា កាតុ”ន្តិ ចិត្តេត្វា តំ ចោវំ គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស
រាជបុរិសស្ស សហស្សភណ្ឌិកំ បេសេសិ - “ឥមំ គហេត្វា ឯតំ បុរិសំ មញ្ញំ
ទេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ កហាបណោ គហេត្វា តំ មុញ្ញិត្វា អញ្ញំ មារេត្វា
“មារិតោ, ទេវ, ចោរោ”តិ វញ្ញោ អាហោចេសិ។ សេដ្ឋីបិ តស្ស ជីតវំ អធាសិ។

សា តតោ បដ្ឋាយ “សាមិកំ អារាធស្សមី” តិ សព្វាភវណាបដិមណ្ឌិតា
សយមេវ តស្ស យាគុអាទិនិ សវីរិយាតិ, ចោរោ កតិចាហន្ទយេន ចិន្តេសី -
“កនា នុ ខោ ឥមំ មារេត្វា ឯតិស្ស អារាធិនិ គហេត្វា ឯកស្មី សុរាគេហោ
វិក្កិណីត្វា ខាទិនុំ លភិស្សមី” តិ? សោ “អត្ថេកោ ឧចាយោ” តិ ចិន្តេត្វា អាហារំ
បដិក្ខិបិត្វា មញ្ញកេ និបជ្ជិ, អថ នំ សា ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា “កី តេ, សាមិ, វុជ្ជតី” តិ
បុច្ឆិ។ “ន កិត្យា មេ, ភន្តេតិ, កច្ឆិ បន មេ មាតាបិតរោ តុយ្ហំ កុដ្ឋា” តិ? “ន កុដ្ឋន្តិ,
ភន្តេ” តិ។ អថ “កី នាមេត” តិ? “ភន្តេ, អហំ តំ ទិវសំ ពន្ធិត្វា និយ្យមាណោ
ចោរបចាតេ អធិវត្តាយ ទេវតាយ ពលិកម្មំ បដិស្សណីត្វា ជីវិតំ លភី, តូម្បិ
មយា តស្ស ឯវ អានុកាវេន លទ្ធា, ‘តំ មេ ទេវតាយ ពលិកម្មំ បបិត’ តិ ចិន្តេមិ,
ភន្តេ” តិ។ “សាមិ, មា ចិន្តយិ, ករិស្សមិ ពលិកម្មំ, វេទេហិ, កេនត្តោ” តិ?
“អប្បោទកមធុចាយសេន ច លាជបញ្ចមកបុប្ផេហិ ចា” តិ។ “សាធុ, សាមិ,
អហំ បដិយាទេស្សមី” តិ សា សត្តំ ពលិកម្មំ បដិយាទេត្វា “ឯហិ, សាមិ,
គន្ធាមា” តិ អាហា។ “តេន ហិ, ភន្តេ, តវ ញាតកេ និវត្តេត្វា មហគ្សានិ
វត្តាភវណានិ គហេត្វា អត្តានំ អលង្ករេហិ, ហសន្តា កីឡន្តា សុខំ
គមិស្សមា” តិ។ សា តថា អកាសិ។

អថ នំ សោ បព្ពតចាទំ គតកាលេ អាហា - “ភន្តេ, ឥតោ បវំ ឧភោវ ជនា
គមិស្សម, សេសជនំ យានកេន សទ្ធិ និវត្តាបេត្វា ពលិកម្មភាជនំ សយំ
ឧក្ខិបិត្វា គណ្ហាហិ” តិ។ សា តថា អកាសិ។ ចោរោ តំ គហេត្វា
ចោរបចាតបព្ពតំ អភិរុហិ។ តស្ស ហិ ឯកេន បស្សេន មនុស្ស អភិរុហន្តិ, ឯកំ
បស្សំ ជិន្នបចាតំ។ បព្ពតមត្តកេ បិតា តេន បស្សេន ចោរេ ចាតេន្តិ។ តេ
ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហុត្វា ភូមិយំ បតន្តិ។ តស្មា “ចោរបចាតោ” តិ វុច្ឆតិ។ សា តស្ស
បព្ពតស្ស មត្តកេ បេត្វា “ពលិកម្មំ តេ, សាមិ, ករេហិ” តិ អាហា។ សោ តុណ្ហិ
អហោសិ។ បុន តាយ “កស្មា, សាមិ, តុណ្ហិភូតោសី” តិ វុត្តេ តំ អាហា - “ន មយ្ហំ

ពលីកម្មនត្ថោ, វេញត្វា បន តំ អាទាយ អាគតោម្ហី" តិ។ "កី ការណា,
សាមី" តិ? "តំ មារេត្វា តវ អាភរណានិ គហេត្វា បលាយនត្ថាយា" តិ។ សា
មរណភយតទ្ធិតា អាហា - "សាមិ, អហព្វា អាភរណានិ ច តវ សន្តកានេវ,
កស្មា ឯវំ វេទេសី" តិ? សោ, "មា ឯវំ ករេហី" តិ, បុនប្បុនំ យាចិយមាឆោបិ
"មារេមិ ឯវា" តិ អាហា។ "ឯវំ សន្តេ កី តេ មម មរណេន? ឥមាទិ អាភរណានិ
គហេត្វា មយ្ហំ ជីវិតំ ទេហិ, ឥតោ បដ្ឋាយ មំ 'មតា' តិ ធារេហិ, ធាសី វា តេ
ហុត្វា កម្មំ ករិស្សមី" តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ឥទំ សុវណ្ណកេយ្យំ, មុត្តា វេទ្យិយា ពហូ;
សត្តំ ហរស្សុ ភទ្ទន្តេ, មំ ច ធាសី តិ សាវយា” តិ។ (អប. ថេរី ២.៣.២៧);

តំ សុត្វា ចោរោ “ឯវំ កតេ ត្វំ គន្ធា មាតាបិតុនំ អាចិក្ខិស្សសិ,
មារេស្សមិយេវ, មា ត្វំ ពាទ្ធាំ បរិទេវេសី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“មា ពាទ្ធាំ បរិទេវេសិ, ឱប្បំ ពន្ធាហិ ភណ្ឌិកំ;
ន តុយ្ហំ ជីវិតំ អត្ថិ, សត្តំ គណ្ណាមិ ភណ្ឌាក” តិ។ -

សា ចិន្តេសិ - “អហោ ឥទំ កម្មំ ភារិយំ។ បញ្ញា នាម ន បចិត្វា ខាទនត្ថាយ
កតា, អថ ខោវិចារណត្ថាយ កតា, ជាទិស្សមិស្ស កត្តត្ថ” តិ, អថ នំ អាហា -
“សាមិ, យទា ត្វំ ‘ចោរោ’ តិ គហេត្វា និយសិ, តទាហំ មាតាបិតុនំ អាចិក្ខិ, តេ
សហស្សំ វិស្សន្តេត្វា តំ អាហារាបេត្វា គេហោ ករីសុ។ តតោ បដ្ឋាយ អហំ តុយ្ហំ
ឧបការិកា, អន្ធមេ សុទិដ្ឋំ កត្វា អត្តានំ វន្តិតុំ ទេហី” តិ។ សោ “សាធុ, ភទ្ទេ,
សុទិដ្ឋំ កត្វា វន្តាហី” តិ វត្វា បព្ពតន្តេ អដ្ឋាសី។ អថ នំ សា តិក្ខត្តំ បទក្ខិណំ
កត្វា ចតុសុ ថានេសុ វន្តិត្វា, “សាមិ, ឥទំ តេ បច្ឆិមទស្សនំ, ឥទានិ តុយ្ហំ វា មម
ទស្សនំ, មយ្ហំ វា តវ ទស្សនំ នត្ថី” តិ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច អាណិដ្ឋិត្វា បមត្តំ

ហុត្វា បព្ពតន្តេ បីតំ បិដ្ឋិបស្សេ វេត្វា ឯកេន ហេត្តេន ខន្ធេ គហេត្វា ឯកេន
បិដ្ឋិកច្ឆាយ គហេត្វា បព្ពតបទាតេ ឱបិ។ សោ បព្ពតកុដ្ឋិយំ បដិហតោ
ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ហុត្វា ភូមិយំ បតិ។ ចោរបទាតមត្តកេ អធិវត្តា ទេវតា តេសំ
ទិដ្ឋម្បី កិរិយំ ទិស្វា តស្សា ឥត្ថិយា សាធុការំ ទត្វា ឥមំ គាថមាហា -

“ន ហិ សព្ពេសុ ហនេសុ, បុរិសោ ហោតិ បណ្ឌិតោ;
ឥត្ថិបិ បណ្ឌិតា ហោតិ, តត្ថ តត្ថ វិចក្ខណា” តិ។ (អប. ថេរី ២.៣.៣០);

សាបិ ចោរំ បទាតេ ឱបិត្វា ចិន្តេសិ - “សចាហំ គេហំ គមិស្សមិ, ‘សាមិកោ
តេ កុហិ’ ត្ថិ បុដ្ឋិស្សន្តិ, សចាហំ ឯវំ បុដ្ឋា ‘មារិតោ មេ’ តិ វត្តាមិ, ‘ទុព្ពិនិតេ
សហស្សំ ទត្វា តំ អាហារាបេត្វា ឥទានិ នំ មារេសី’ តិ មំ មុខសត្តិហិ វិជ្ជិស្សន្តិ,
‘អាករណត្ថាយ សោ មំ មារេតុកាមោ អហោសី’ តិ វុត្តេបិ ន សទ្ធិហិស្សន្តិ,
អលំ មេ គេហោនា” តិ តត្ថេវាករណានិ ធម្មត្វា អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា អនុបុព្វេន
វិចរន្តិ ឯកំ បរិព្ពាជកានំ អស្សមំ បត្វា វន្តិត្វា “មយ្ហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកេ
បព្ពជ្ជំ ទេថា” តិ អាហា។ អថ នំ បព្ពាជេសុំ។ សា បព្ពជិត្វា វ បុដ្ឋិ - “ភន្តេ, តុម្ហាកំ
បព្ពជ្ជាយ កី ឧត្តម” ត្ថិ? “ភន្តេ, ទសសុ វា កសិណោសុ បរិកម្មំ កត្វា ឈានំ
និព្ពត្តេតត្ថំ, វាទសហស្សំ វា ឧគ្គណ្ឌិតត្ថំ, អយំ អម្ហាកំ បព្ពជ្ជាយ ឧត្តមត្ថោ” តិ។
“ឈានំ តាវ និព្ពត្តេតត្ថំ អហំ ន សក្ខិស្សមិ, វាទសហស្សំ បន ឧគ្គណ្ឌិស្សមិ,
អយ្យា” តិ។ អថ នំ តេ វាទសហស្សំ ឧគ្គណ្ឌាបេត្វា “ឧគ្គហិតំ តេ សិប្បំ, ឥទានិ
ត្វំ ជម្ពុទីបតលេ វិចរិត្វា អត្តនា សទ្ធិ បញ្ញំ កថេតុំ សមត្ថំ ឱលោកេហិ” តិ
តស្ស ហេត្ថ ជម្ពុសាខំ ទត្វា ឧយ្យាជេសុំ - “ភន្តេ, ភន្តេ, សចេ កោចិ គិហិភូតោ
តយា សទ្ធិ បញ្ញំ កថេតុំ សក្កោតិ, តស្សេវ ចាទបរិចារិកា ភវាហិ, សចេ
បព្ពជិតោ សក្កោតិ, តស្ស សន្តិកេ បព្ពជាហិ” តិ។

សាធាមន ជម្ពូបរិព្ពាជិកា នាម ហុត្វា តតោ និក្ខមិត្វា ទិដ្ឋ ទិដ្ឋ បញ្ចំ
បុច្ឆន្តិវិចរតិ។ តាយ សទ្ធិ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ “ឥតោ
ជម្ពូបរិព្ពាជិកា អាគច្ឆតី” តិ សុត្វាវ មនុស្សា បលាយន្តិ។ សា គាមំ វា និគមំ វា
ភិក្ខុយ បរិសន្តិ គាមទ្វារេ វាលុករាសី កត្វា តត្ថ ជម្ពូសាខំ វេបេត្វា “មយា
សទ្ធិ កថេតុំ សមត្ថោ ជម្ពូសាខំ មទ្ធាតុ” តិ វត្វា គាមំ ចារិសិ។ តំ វានំ
ឧបសង្កមិតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ សាបិ មិលាតាយ ជម្ពូសាខាយ អញ្ចំ
ជម្ពូសាខំ គណ្ណាតិ, ឥមិនា នីហារេន វិចរន្តិ សាវត្ថី បត្វា គាមទ្វារេ វាលុករាសី
កត្វា ជម្ពូសាខំ វេបេត្វា វុត្តនយេនេវ វត្វា ភិក្ខុយ ចារិសិ។ សម្ពហុលា
គាមទារកា ជម្ពូសាខំ បរិវារេត្វា អដ្ឋសុ។ តទា សាវិបុត្តត្ថេរោ បិណ្ណាយ ចរិត្វា
កតភត្តកិច្ចោ នគរា និក្ខន្តោ តេ ទារកេ ជម្ពូសាខំ បរិវារេត្វា វិចេ ទិស្វា “កី
ឥន” ន្តិ បុច្ឆិ។ ទារកា ថេរស្ស តំ បវត្ថី អាចិក្ខីសុ។ “តេន ហិ ទារកា ឥមំ សាខំ
មទ្ធាតា” តិ។ “ភាយាម, ភន្តេ” តិ។ “អហំ បញ្ចំ កថេស្សមិ, មទ្ធាតុ តុម្ភេ” តិ។ តេ
ថេរស្ស វេចនេន សញ្ញាតុស្សហា តថា កត្វា មទ្ធាតា ជម្ពូសាខំ ឧត្តិប័សុ។
បរិព្ពាជិកា អាគច្ឆា តេ បរិភាសិត្វា “តុម្ភេហិ សទ្ធិ មម បញ្ចេន កិច្ចំ នត្ថិ, កស្មា
មេ សាខំ មទ្ធាតា” តិ អាហា។ “អយ្យេនម្ហា មទ្ធាបិតា” តិ អាហំសុ។ “ភន្តេ, តុម្ភេហិ
មេ សាខា មទ្ធាបិតា” តិ? “អាម, ភគិនី” តិ។ “តេន ហិ មយា សទ្ធិ បញ្ចំ
កថេតា” តិ។ “សាធុ កថេស្សមិ” តិ។

សា វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ បញ្ចំ បុច្ឆិតុំ ថេរស្ស សន្តិកំ អគមាសិ,
សកលនគរំ សទ្ធិភិ។ “ទិដ្ឋំ បណ្ឌិតានំ កថំ សុណិស្សមា” តិ នាគរា តាយ
សទ្ធិយេវ គត្វា ថេរំ វទ្ធិត្វា ឯកមន្តំ និសីធិសុ។ បរិព្ពាជិកា ថេរំ អាហា - “ភន្តេ,
បុច្ឆាមិ តេ បញ្ច” តិ។ “បុច្ឆ, ភគិនី” តិ។ សា វាទសហស្សំ បុច្ឆិ, បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ ថេរោ
វិស្សជ្ជេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហា - “ឯត្ថកា ឯវ តេ បញ្ច, អញ្ជេបិ អត្ថី” តិ?
“ឯត្ថកា ឯវ, ភន្តេ” តិ។ “តយា ពហូ បញ្ចា បុដ្ឋា, មយម្បិ ឯកំ បុច្ឆាម,

វិស្សន្ទ្រិស្សសិ នោ"តិ? "ជានមាធាវិស្សន្ទ្រិស្សមិ បុច្ឆេ, ភន្តេ"តិ។ ខេរោ "ឯកំ
នាម កិ"ន្តិ(ឧ. ចា. ៤.១) បញ្ចំ បុច្ឆិ។ សា "ឯរំ នាមេស វិស្សន្ទ្រេតញ្ចោ"តិ អជានន្តិ
"កិ នាមេតំ, ភន្តេ"តិ បុច្ឆិ។ "ពុទ្ធបញ្ញោ នាម, ភគិនី"តិ។ "មយ្ហម្យី តំ ទេវ,
ភន្តេ"តិ។ "សេច មាធិសា ភវិស្សសិ, ទស្សមី"តិ។ "តេន ហិ មំ បញ្ចាដេថា"តិ។
ខេរោ ភិក្ខុនីនំ អាចិក្ខិត្វា បញ្ចាដេសិ។ សា បញ្ចិក្ខិត្វា លទ្ធិបសម្មទា
កុណ្ណាលកេសិត្តេវ នាម ហុត្វា កតិចាហាច្ចយេនេវ សហ បដិសម្មិទាហិ
អរហន្តំ ចាបុណិ។

ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កេចំ សមុដ្ឋាបេសុំ - "កុណ្ណាលកេសិត្តេវិយា
ធម្មស្សវនញ្ចោ ពហុំ នត្តិ, បញ្ចិក្ខិត្វា កិច្ចញ្ចស្សា មត្តកំ បត្តំ, ឯកេន កិវ ចោវេន
សន្ធិ មហាសង្កាមំ កត្វា ជិនិត្វា អាគតា"តិ។ សត្តា អាគន្ធា "កាយ នុត្ត,
ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ, "ភិក្ខុវេ,
មយា ទេសិតធម្មំ 'អប្បំ វា ពហុំ វា'តិ បមាណំ មា គណ្ណេ, អនត្តកំ បទសតម្យី
សេយ្យេន ហោតិ, ធម្មបទំ បន ឯកម្យី សេយ្យេវ។ អវសេសចោវេ ជិនន្តស្ស ច
ជយោ នាម ន ហោតិ, អជ្ឈត្តិកកិលេសចោវេ ជិនន្តស្សេវ បន ជយោ នាម
ហោតី"តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

១០២.

"យោ ច កាថាសតំ ភាសេ, អនត្តបទសំហិតា;
ឯកំ ធម្មបទំ សេយ្យេ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតិ។

១០៣.

"យោ សហស្សំ សហស្សេន, សង្កាមេ មាណុសេ ជិនេ;
ឯកញ្ច ជេយ្យមត្តានំ, ស វេ សង្កាមជុត្តមោ"តិ។

តត្ថ កាថាសតន្ត្រិយោ ច បុគ្គលោ សតបរិច្ឆេទា ពហូបិ កាថា ភាសេយ្យាតិ
អត្ថោ។ អនត្ថបទសំហិតាតិ អាកាសវណ្ណានាទិវសេន អនត្ថកេហិ បទេហិ
សំហិតា។ ធម្មបទន្តិ អត្ថសាធកំ ខន្ធធិបជិសំយុត្តំ, “ចត្តារិមាធិ បរិព្ពាជកា
ធម្មបទានិ។ កតមាធិ ចត្តារិ? អនភិជ្ឈា បរិព្ពាជកា ធម្មបទំ, អព្យាចារោ
បរិព្ពាជកា ធម្មបទំ, សម្មាសតិ បរិព្ពាជកា ធម្មបទំ, សម្មាសមាធិ បរិព្ពាជកា
ធម្មបទ”ន្តិ (អ. និ. ៤.៣០) ឃុំ រុត្តេសុ ចត្វសុ ធម្មបទេសុ ឯកម្មិ ធម្មបទំ
សេយ្យោ។ យោ សហស្សំ សហស្សនាតិ យោ ឯកោ សង្គាមយោធា
សហស្សេន គុណិតំ សហស្សំ មាណុសេ ឯកស្មី សង្គាមេ ជិនេយ្យ,
ទសមនុស្សសតសហស្សំ ជិនិត្វា ជយំ អាហារេយ្យ, អយម្បិ សង្គាមជិនតំ
ឧត្តមោ បរេវេ នាម ន ហោតិ។ ឯកញ្ច ជេយ្យមត្តានន្តិ យោ វត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ
អជ្ឈត្តិកកម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ អត្ថនោ លោកាទិកិលេសជយេន អត្តានំ
ជិនេយ្យ។ ស វេ សង្គាមជុត្តមោតិ សោ សង្គាមជិនានំ ឧត្តមោ បរេវេ
សង្គាមសីសយោធាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

កុណ្ណាលកេសិត្តេវីរុត្ត តតិយំ។

៤. អនត្ថបុគ្គកព្រាហ្មណាវត្ថុ

អត្តាហវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ អនត្ថបុគ្គកំ
ព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ព្រាហ្មណោ “កី ទុ ខោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អត្ថមេវ ជានាតិ, ឧទាហុ
អនត្ថម្បិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ - “ភន្តេ, តុម្ពេ អត្ថមេវ

ជាឆាប មញ្ញោ, នោ អនត្ថ"ន្តិ? "អត្ថញ្ញាហំ, ព្រាហ្មណា, ជាឆាមិ អនត្ថញ្ញា"តិ។
"តេន ហិ មេ អនត្ថំ កថេថា"តិ។ អថស្ស សត្តា ឥមំ កាថមាហា -

“ឧស្សវសេយ្យំ អាលស្សំ, ចណ្ឌិក្កំ ធិយសោណ្ឌិយំ;
ឯកស្សទ្ធានកមនំ បរទារូបសេវនំ;
ឯតំ ព្រាហ្មណា សេវស្ស, អនត្ថំ តេ ភវិស្សតី"តិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ សាធុការមទាសិ “សាធុ សាធុ, គណាចរិយ,
គណាជេដ្ឋក, តុម្កេ អត្ថញ្ញា ជាឆាប អនត្ថញ្ញា"តិ។ “ឯវំ ខោ, ព្រាហ្មណា,
អត្តានត្ថជាននកោ នាម មយា សធិសោ នត្ថី"តិ។ អថស្ស សត្តា អជ្ឈាសយំ
ឧបធាវេត្វា, “ព្រាហ្មណា, កេន កម្មេន ជីវសី"តិ បុច្ឆិ។ “ជូតកម្មេន, កោ
គោតមា"តិ។ “កី បន តេ ជយោ ហោតិ បរាជយោ"តិ។ “ជយោបិ ហោតិ
បរាជយោបី"តិ វុត្ថេ, “ព្រាហ្មណា, អប្បមត្តកោ ឯស, បរំ ជិនន្តស្ស ជយោ នាម
ន សេយ្យោ។ យោ បន កិលេសជយេន អត្តានំ ជិនាតិ, តស្ស ជយោ សេយ្យោ។
ន ហិ តំ ជយំ កោចិ អបជយំ កាតុំ សក្កោតី"តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

១០៤.

“អត្តា ហវេ ជិតំ សេយ្យោ, យា ចាយំ ឥតរា បជា;
អត្តទន្តស្ស ចោសស្ស, និច្ចំ សញ្ញាតចារិនោ។

១០៥.

“នេវ ទេវោ ន គន្ធព្ពោ, ន មារោ សហា ព្រាហ្មណ;
ជិតំ អបជិតំ កយិរា, តថារូបស្ស ជន្តនោ"តិ។

តត្ថ ហៅតិ និចាតោ។ ជិតន្តិ លិដ្ឋវិបល្លាសោ, អត្តនោ កិលេសជយេន
អត្តា ជិតោ សេយ្យេតិ អត្តោ។ យា ចាយំ ឥតរា បជាតិ យា បនាយំ អវសេសា
បជា ជូតេន វា ធនហរណេន វា សង្កាមេន វា ពលាភិកវេន វា ជិតា ភវេយ្យ, តំ
ជិនន្តេន យំ ជិតំ, ន តំ សេយ្យេតិ អត្តោ។ កស្មា បន តទេវ ជិតំ សេយ្យោ, ឥទំ ន
សេយ្យេតិ? យស្មា អត្តទន្ធស្ស... បេ... តថាវុបស្ស ជន្តនោតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
យស្មា ហិ យាយំ និក្ខិលេសតាយ អត្តទន្ធលោ ចោសោ, តស្ស អត្តទន្ធស្ស
កាយាធិហិ និច្ចំ សញ្ញាតចារិនោ ឯវុបស្ស ឥមេហិ កាយសញ្ញាមាធិហិ
សញ្ញាតស្ស ជន្តនោ ទេវោ វា គន្ធុញោ វា មារោ វា ព្រាហ្មណា សហ ឧដ្ឋហិត្វា
“អហមស្ស ជិតំ អបជិតំ កិរិស្សមិ, មគ្គការីនាយ បហីនេ កិលេសេ បុន
ឧប្បាទេស្សមី”តិ យដេន្តោបិ វាយមន្តោបិ យថា ធនាធិហិ បរាជិតោ បក្ខន្តរោ
ហុត្វា ឥតវេន ជិតំ បុន ជិនន្តោ អបជិតំ កវេយ្យ, “ឯវំ អបជិតំ កាតុំ នេវ
សក្កុណោយ្យ”តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

អនត្ថបុច្ឆកព្រាហ្មណាវត្ថុ បតុត្ថំ។

៥. សារិបុត្តត្ថេរស្ស មាតុលព្រាហ្មណាវត្ថុ

មាសេ មាសេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជុវនេ វិហារន្តោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស
មាតុលព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

ថេរោ កិរ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា អាហា - “កី នុ ខោ, ព្រាហ្មណា, កិញ្ចីនេវ
កុសលំ ករោសី”តិ? “ករោមិ, ភន្តេ”តិ។ “កី ករោសី”តិ? “មាសេ មាសេ
សហស្សបរិច្ឆាគេន ធានំ ធម្មី”តិ។ “កស្ស ទេសី”តិ? “និគណ្ណានំ, ភន្តេ”តិ។ “កី
បត្តយន្តោ”តិ? “ព្រាហ្មលោកំ, ភន្តេ”តិ។ “កី បន ព្រាហ្មលោកស្ស អយំ

មក្តៅ"តិ? "អាម, ភន្ត"តិ។ "កោ ឯវមាហា"តិ? "អាចរិយេហិ មេ កងិតំ,
ភន្ត"តិ។ "នោ តំ ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ ជាតាសិ, នាមិ តេ អាចរិយា, សត្តាវ
ឯកោ ជាតាតិ, ឯហិ, ព្រាហ្មណ, ព្រហ្មលោកស្ស តេ មគ្គំ កថាបេស្សមី"តិ តំ
អាទាយ សត្តុ សន្តិកំ នេត្វា, "ភន្ត, អយំ ព្រាហ្មណោ ឯវមាហា"តិ, "តំ បវត្តិ
អាហេថេត្វា សាធុ វតស្ស ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ កថេថា"តិ។ សត្តា "ឯវំ កិរ,
ព្រាហ្មណ"តិ បុច្ឆិត្វា "អាម, ភោ គោតមា"តិ វុត្តេ, "ព្រាហ្មណ, តយា ឯវំ
ទទមាទេន វស្សសតំ ទិន្ននាទតោបិ មុហុត្តមត្ថំ បសន្នចិត្តេន មម សាវកស្ស
ឱលោកនំ វា កដប្បុតិក្ខាមត្តនាទំ វា មហាប្បលតរ"ន្តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១០៦.

“មាសេ មាសេ សហស្សេន, យោ យដេថ សតំ សម;
ឯកញ្ច ភាវិតត្តានំ, មុហុត្តមបិ បូជយេ;
សាយេវ បូជនា សេយ្យេ, យញ្ចេ វស្សសតំ ហុត"ន្តិ។

តត្ថ សហស្សេនាហិ សហស្សបរិច្ឆាគេន។ យោ យដេថ សតំ សមន្តិ យោ
វស្សសតំ មាសេ មាសេ សហស្សំ បរិច្ឆជន្តោ លោកិយមហាជនស្ស នាទំ
ទទេយ្យ, ឯកញ្ច ភាវិតត្តានន្តិ យោ បន ឯកំ សីលាទិគុណាវិសេសេន
វឡិកតអត្តានំ ហេដ្ឋិមកោជិយា សោតាបន្នំ, ឧបរិមកោជិយា ឱណាសរំ យរទ្ធារំ
សម្បត្តំ កដប្បុតិក្ខាទានវសេន វា យាបនមត្តអាហារទានវសេន វា
ជូលសាជកទានមត្តេន វា បូជេយ្យ។ យំ ឥតវេន វស្សសតំ ហុតំ។ តតោ
សាយេវ បូជនា សេយ្យេ។ សេដ្ឋោ ឧត្តមោតិ អត្តោតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិដលំ បត្តោ, អញ្ញោបិ ពហុ
សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សារីបុត្តត្រូវស្ស មាតុលព្រាហ្មណ៍វត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. សារីបុត្តត្រូវស្ស ភាគិនេយ្យវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជន្ទុតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវីហារន្តោ
សារីបុត្តត្រូវស្ស ភាគិនេយ្យំ អារត្ត កថេសិ។

តម្បី ហិ ថេរោ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្តា អាហា - “កី, ព្រាហ្មណ, កុសលំ ករោសី” តិ?
“អាម, ភន្តេ” តិ។ “កី ករោសី” តិ? “មាសេ មាសេ ឯកំ ឯកំ បសុំ ឃាតេត្វា អគ្គី
បរិចារមី” តិ។ “កិមត្ថំ ឯវំ ករោសី” តិ? “ព្រាហ្មលោកមគ្គោ កិវេសោ” តិ។
“កេនេវំ កថិត” តិ? “អាចរិយេហិ មេ, ភន្តេ” តិ។ “នេវ ត្វំ ព្រាហ្មលោកស្ស មគ្គំ
ជាតាសិ, នាបិ តេ អាចរិយា, ឯហិ, សត្តុ សន្និកំ គមិស្សាមា” តិ តំ សត្តុ សន្និកំ
នេត្វា តំ បវត្តី អាហារេត្វា “ឥមស្ស, ភន្តេ, ព្រាហ្មលោកស្ស មគ្គំ កថេថា” តិ
អាហា។ សត្តា “ឯវំ កិរា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ, ភោ គោតមា” តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ,
វស្សសតម្បី ឯវំ អគ្គី បរិចារន្តស្ស តវ អគ្គិចារិចរិយា មម សាវកស្ស
តន្ត្រីណាមត្ថំ បូជម្បី ន ចាបុណាតី” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

១០៧.

“យោ ច វស្សសតំ ជន្ទុ, អគ្គី បរិចារេ វនេ;
ឯកញ្ច ភារិតត្តានំ, មុហុត្តមបិ បូជយេ;
សាយេវ បូជនា សេយ្យោ, យញ្ចោ វស្សសតំ ហុត” តិ។

តត្ថ ជន្ទុតិ សត្តាធិវចនមេតំ។ អគ្គី បរិចារេ វនេតិ និប្បបញ្ចភាវបត្តនាយ
វនំ បរិសិទ្ធាបិ តត្ថ អគ្គី បរិចារេយ្យ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិដលំ ចាបុណ្ហិ, អញ្ជេបិ ពហូ
សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ហិសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេស្ស ភាគិនេយ្យវត្ថុ ធម្មំ។

៧. សារិបុត្តត្ថេស្ស សហាយកព្រាហ្មណាវត្ថុ

យំ កិញ្ចិ យិដ្ឋំវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេទ្យុវនេ វិហារន្តោ
សារិបុត្តត្ថេស្ស សហាយកព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

តម្បី ហិ ថេរោ ឧបសង្កមិទ្ធា “កី, ព្រាហ្មណ, កិញ្ចិ កុសលំ ករោសី” តិ
បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ” តិ។ “កី ករោសី” តិ? “យិដ្ឋយាគំ យជាមី” តិ។ “តទា កិវ តំ
យាគំ មហាបរិច្ឆាគេន យជ” តិ។ ឥតោ បរំ ថេរោ បុរិមនយេនេវ បុច្ឆិទ្ធា តំ សត្តុ
សន្តិកំ នេត្វា តំ បរតី អាហោចេត្វា “ឥមស្ស, ភន្តេ, ព្រាហ្មណេកស្ស មគ្គំ
កថេថា” តិ អាហា។ សត្តា, “ព្រាហ្មណ, ឯវំ កិរា” តិ បុច្ឆិទ្ធា “ឯវំ, ភោ
គោតមា” តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ, តយា សំវច្ឆុវំ យិដ្ឋយាគំ យជន្តេន
លោកិយមហាជនស្ស ទិន្ននានំ បសន្នចិត្តេន មម សាវកានំ វន្តន្តានំ
ឧប្បន្នកុសលេតតោយ ចតុកាគមត្តម្បី ន អគ្បតី” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា
ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១០៨.

“យំ កិញ្ចិ យិដ្ឋំវ ហុតំ វ លោកេ,
សំវច្ឆុវំ យជេថ បុញ្ញបេក្ខោ;
សត្តម្បី តំ ន ចតុកាគមេតិ,
អភិវាទនា ឧដ្ឋគតេសុ សេយ្យា” តិ។

តត្ថ យំ កិញ្ចឹតិ អនវសេសបរិយាទានវចនមេតំ។ យិដ្ឋន្តិ យេតុយ្យេន
មង្គលកិរិយាធិវសេសុ ទិន្នទានំ។ ហុតន្តិ អភិសង្ខិទ្វា កតំ ចាហុនទានញ្ចេវ,
កម្មញ្ចា ជលញ្ចា សទ្ធិហិទ្វា កតទានញ្ចា។ សំវច្ឆំ យដេថាតិ ឯកសំវច្ឆំ
និរន្តរមេវ វុត្តប្បការំ ទានំ សកលចក្កវាឡេបិ លោកិយមហាជនស្ស
នទេយ្យ។ បុញ្ញបេក្ខាតិ បុញ្ញំ ឥន្ទន្តោ។ ឧដ្ឋុគតេសូតិ ហេដ្ឋិមកោជិយា
សោតាបន្នេសុ ឧបរិមកោជិយា ធិណាសវេសុ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - “ឯវេសុ
បសន្នចិត្តេន សរីរំ ឌីនមិទ្វា វន្តន្តស្ស កុសលចេតនាយ យំ ជលំ, តតោ
ចតុភាគម្មិ សព្វំ តំ ទានំ ន អគ្គតិ, តស្មា ឧដ្ឋុគតេសុ អភិវាទនមេវ
សេយ្យ”តិ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិជលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ
សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណីសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេវស្ស សហាយកព្រាហ្មណាវត្ថុ សត្តមំ។

៨. អាយុវឌ្ឍនកុមារវត្ថុ

អភិវាទនសីលិស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ទីយលង្ខិកំ និស្សាយ
អរញ្ញកុដិយំ វិហារន្តោ ទីយាយុកុមារំ អារព្ភ កថេសិ។

ទីយលង្ខិកនគរវាសិនោ កិវ ទេ ព្រាហ្មណា ពាហិរកបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិទ្វា
អដ្ឋចត្តាលីស វស្សានិ តបចរណំ ករីសុ។ តេសុ ឯកោ “បវេណិ មេ
នស្សិស្សតិ, វិព្ពមិស្សមី”តិ ចិន្តេទ្វា អត្តនា កតំ តបំ បរេសំ វិក្កិណិទ្វា
គោសតេន ចេវ កហាបណាសតេន ច សទ្ធិ ភរិយំ លភិទ្វា កុដុម្ពំ សណ្ឋាបេសិ។
អថស្ស ភរិយា បុត្តំ វិជាយិ។ ឥតរោ បនស្ស សហាយកោ បវាសំ គន្ធា បុនទេវ
តំ នគរំ បច្ឆាគមិ។ សោ តស្ស អាគតការំ សុទ្ធា បុត្តទារំ អាទាយ

សហាយកស្ស ធន្សនត្ថាយ អគមាសិ។ គន្ធា បុត្តំ មាតុ ហត្ថេ ធន្ា សយំ
តាវ វន្តិ, មាតាបិ បុត្តំ បិតុ ហត្ថេ ធន្ា វន្តិ។ សោ “ធីយាយុកោ ហោថា” តិ អាហា,
បុត្តេ បន វន្តាបិតេ តុណ្ហិ អហោសិ។ អថ នំ “កស្មា, ភន្តេ, អម្ពេហិ វន្តិតេ
‘ធីយាយុកោ ហោថា’ តិ វត្វា ឥមស្ស វន្តនកាលេ កិត្វិ ន វន្តេថា” តិ អាហា។
“ឥមស្សកោ អន្តរាយោ អត្ថិ, ព្រាហ្មណា” តិ។ “កិត្តកំ ជីវិស្សតិ, ភន្តេ” តិ?
“សត្តាហំ, ព្រាហ្មណា” តិ។ “បដិពាហនការណំ អត្ថិ, ភន្តេ” តិ? “នាហំ
បដិពាហនការណំ ជានាមី” តិ។ “កោ បន ជានេយ្យ, ភន្តេ” តិ? “សមណោ
គោតមោ ជានេយ្យ, តស្ស សន្តិកំ គន្ធា បុច្ឆាហី” តិ។ “តត្ថ គច្ឆន្តោ
តបបរិហានិតោ ភាយាមី” តិ។ “សចេ តេ បុត្តសិនេហោ អត្ថិ, តបបរិហានី
អចិន្តេត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ធា បុច្ឆាហី” តិ។

សោ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សយំ តាវ វន្តិ។ សត្តា “ធីយាយុកោ ហោថា” តិ
អាហា, បជាបតិយា វន្តនកាលេបិ តស្ស តថេវ វត្វា បុត្តស្ស វន្តាបនកាលេ
តុណ្ហិ អហោសិ។ សោ បុរិមនយេនេវ សត្តាវំ បុច្ឆិ, សត្តាបិ តថេវ ព្យាកាសិ។
សោ កិវ ព្រាហ្មណោ សត្តញ្ញតញ្ញាណំ អបជីវិជ្ឈិត្វាវ អត្តនោ មន្តំ
សត្តញ្ញតញ្ញាណោន សំសន្តេសិ, បដិពាហនូចាយំ បន ន ជានាតិ។ ព្រាហ្មណោ
សត្តាវំ បុច្ឆិ - “អត្ថិ បន, ភន្តេ, បដិពាហនូចាយោ” តិ? “ភវេយ្យ, ព្រាហ្មណា” តិ។
“កី ភវេយ្យ” តិ? “សចេ ត្វំ អត្តនោ គេហាធាវេ មណ្ឌាបំ ការេត្វា តស្ស មជ្ឈេ
បីបិកំ ការេត្វា តំ បរិក្ខិបន្តោ អដ្ឋ វា សោឡស វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា តេសុ
មម សាវកេ និសីទាបេត្វា សត្តាហំ និរន្តរំ បរិក្ខំ កាតុំ សក្កុណោយ្យាសិ,
ឯវមស្ស អន្តរាយោ នស្សេយ្យ” តិ។ “កោ គោតម, មយា មណ្ឌាថាធិនិ សក្កា
កាតុំ, តុម្កាកំ បន សាវកេ កថំ លច្ឆាមី” តិ? “តយា ឯត្ថកេ កតេ អហំ មម
សាវកេ បហិណិស្សមី” តិ។ “សាធុ, កោ គោតមា” តិ សោ អត្តនោ គេហាធាវេ
សត្តំ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា សត្តុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្តា ភិក្ខុ បហិណិ, តេ គន្ធា

តត្ថ និងសីទីសុ, ទារកម្ម្យ បីបីកាយំ និងបដ្ឋាបេសុំ, ភិក្ខុ សត្វរត្តិដ្ឋំ និរន្តរំ បរិត្តំ
កណ្ឌីសុ, សត្វមេ ទិវសេ សាយំ សត្តា អាគន្ធិ។ តស្មី អាគតេ
សព្វចក្កវាឡនេវតា សន្និបតីសុ។ ឯកោ បន អវុទ្ធកោ នាម យក្ខោ ទ្វាទស
សំវច្ឆរានិ វេស្សវណំ ឧបជ្ឈហិត្វា តស្ស សន្តិកា វំ លភន្តោ “ឥតោ សត្វមេ
ទិវសេ ឥមំ ទារកំ គណ្ហោយ្យាសី” តិ លភិ។ តស្មា សោបិ អាគន្ធា អដ្ឋាសិ។

សត្វិ បន តត្ថ គតេ មហេសក្ខាសុ នេវតាសុ សន្និបតីតាសុ អប្បសក្ខា
នេវតា ឌីសក្កិត្វា ឌីសក្កិត្វា ឌីកាសំ អលភមាណា ទ្វាទស យោជនានិ
បដិក្កមីសុ។ អវុទ្ធកោបិ តថេវ បដិក្កមិ, សត្តាបិ សព្វរត្តិ បរិត្តមកាសិ។
សត្តាហេវីតិវត្ថេ អវុទ្ធកោ ទារកំ នលភិ។ អដ្ឋមេ បន ទិវសេ អវុណោ
ឧគ្គតមត្ថេ ទារកំ អាណេត្វា សត្តាវំ វន្តាបេសុំ។ សត្តា “ធីយាយុកោ ហោហី” តិ
អាហា។ “កីវចិរំ បន, ភោ គោតម, ទារកោ ឋស្សតី” តិ? “វីសវស្សសតំ,
ព្រាហ្មណា” តិ។ អថស្ស “អាយុវឌ្ឍនកុមារោ” តិ នាមំ កីវសុ។ សោ វុទ្ធិមន្ទាយ
បញ្ចហិ ឧចាសកសតេហិ បរិវុតោវិចរិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសកាយំ ភិក្ខុ កបំ
សមុដ្ឋាបេសុំ “បស្សថាវុសោ, អាយុវឌ្ឍនកុមារេន កិវ សត្វមេ ទិវសេ មរិតត្ថំ
អភវិស្ស, សោ ឥទានិវីសវស្សសតជ្ជាយី ហុត្វា បញ្ចហិ ឧចាសកសតេហិ
បរិវុតោវិចរតិ, អត្ថិ មញ្ញោ ឥមេសំ សត្តានំ អាយុវឌ្ឍនការណា” តិ។ សត្តា
អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ
នាមា” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, ន កេវលំ អាយុវឌ្ឍនមេវ, ឥមេ បន សត្តា គុណាវន្តេ
វន្តន្តា អភិវាទេន្តា ចត្វហិ ការណេហិ វឌ្ឍន្តិ, បរិស្សយតោ មុច្ឆន្តិ,
យាវតាយុកមេវ តិដ្ឋន្តី” តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

“អភិវាទនសីលិស្ស, និច្ចំ វុឌ្ឍាបចាយិនោ;
ចត្តារោ ធម្មា វុឌ្ឍន្តិ, អាយុ វុឌ្ឍោ សុខំ ពល”ន្តិ។

តត្ថ អភិវាទនសីលិស្សាតិ វុទ្ធនសីលិស្ស, អភិណ្ណំ វុទ្ធនកិច្ចបសុតស្សាតិ
អត្តោ។ វុឌ្ឍាបចាយិនោតិ គិហិស្ស វា តទហុបព្ពជិតេ ទហាវសាមណោវេបិ,
បព្ពជិតស្ស វា បន បព្ពជ្ជាយ វា ឧបសម្មទាយ វា វុឌ្ឍតវេ គុណវុឌ្ឍ
អបចាយមានស្ស, អភិវាទនេន វា និច្ចំ បូជេន្តស្សាតិ អត្តោ។ ចត្តារោ ធម្មា
វុឌ្ឍន្តិ អាយុម្ហិ វុឌ្ឍមាទេ យត្ថកំ កាលំ តំ វុឌ្ឍតិ, តត្ថកំ ឥតវេបិ វុឌ្ឍន្តិយេវ។
យេន ហិ បញ្ញាសវស្សអាយុសំវត្ថនិកំ កុសលំ កតំ, បញ្ញាវិសតិវស្សកាលេ
ចស្ស ជីវិតន្តរាយោ ឧប្បន្នេយ្យ, សោ អភិវាទនសីលតាយ បដិប្បស្សម្ហតិ, សោ
យាវតាយុកមេវ តិដ្ឋតិ, វុឌ្ឍាទយោបិស្ស អាយុនាវ សទ្ធិំ វុឌ្ឍន្តិ។ ឥតោ ឧត្តរិបិ
ឯសេវ នយោ។ អនន្តរាយេន បវត្ថស្សាយុនោ វុឌ្ឍនំ នាម នត្ថិ។

ទេសនាវសានេ អាយុវុឌ្ឍនកុមារោ បញ្ចហិ ឧចាសកសតេហិ សទ្ធិ
សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ជេបិ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណីស្វតិ។

អាយុវុឌ្ឍនកុមារវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សំកិច្ចសាមណោវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
សំកិច្ចសាមណោរំ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ តីសមត្តា កុលបុត្តា សត្តុ ធម្មកថំ សុត្វា សាសនេ ឧរំ ទត្វា
បព្ពជីសុ។ តេ ឧបសម្មទាយ បញ្ចវស្សា ហុត្វា សត្តារំ ឧបសម្ពិមិត្វា គន្ធម្មំ
វិបស្សនាមុន្តិ ទ្វេ មុរាជីតិ សុត្វា “មយំ មហាល្លកកាលេ បព្ពជិតា”តិ គន្ធម្មវេ

ឧស្សាហ៍ អកត្វាវិបស្សនាធុរំ បូរេតុកាមា យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ
កថាបេត្វា, “ភន្តេ, ឯកំ អរញ្ញាយតនំ គមិស្សមា” តិ សត្តារំ អាបុច្ឆិសុ។ សត្តា
“កតំ ថានំ គមិស្សថា” តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកំ នាមា” តិ វុត្តេ “តត្ថ តេសំ ឯកំ
វិយាសាធំ និស្សាយ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តញ្ចា បន សំកិច្ចសាមណោរេ គតេ
វុបសមិស្សតិ, អថ នេសំ បព្ពជិតកិច្ចំ ចារិប្បវី គមិស្សតិ” តិ អញ្ញាសិ។

សំកិច្ចសាមណោរេ នាម សាវិបុត្តត្ថេរស្ស សាមណោរេ សត្តវស្សិកោ
ជាតិយា។ តស្ស កិរ មាតា សាវត្ថិយំ អឱកុលស្ស ដីតា។ សា តស្មី កុច្ឆិគតេ
ឯកេន ព្យាធិនា តទ្ធុណោញ្ញេវ កាលមកាសិ។ តស្ស ឈាបិយមាណាយ វេបេត្វា
គព្ពមំសំ សេសំ ឈាយិ។ អថស្ស គព្ពមំសំ ចិត្តកតោ ឱតារេត្វា ធ្វិសុ តិសុ
ថានេសុ សូលេហិ វិជ្ជិសុ។ សូលកោជិ ធារកស្ស អក្ខិកោជិ បហវិ។ ឯវំ
គព្ពមំសំ វិជ្ជិត្វា អផ្ការាសិម្ហ ឱបិត្វា អផ្ការេហេវ បដិច្ឆាទេត្វា បក្កមីសុ។
គព្ពមំសំ ឈាយិ, អផ្ការមត្តកេ បន សុវណ្ណាតិម្ហសទិសោ ធារកោ បទុមគព្ព
និបន្នោវិយ អហោសិ។ បច្ឆិមភវិកស្ស សត្តស្ស ហិ សិនេរុនា
ឱត្តវិយមាណស្សបិ អរហត្តំ អប្បត្វា ជីវិតក្ខយោ នាម នត្ថិ។ បុណទិវសេ “ចិត្តកំ
និព្វាបេស្សមា” តិ អាគតា តថាធិបន្នំ ធារកំ ទិស្វា អច្ឆវិយព្ពុតចិត្តជាតា
“កថញ្ញំ នាម ឯត្តកេសុ ធារុសុ ឱយមាណេសុ សកលសរីរេ ឈាបិយមាណេ
ធារកោ ន ឈាយិ, កី នុ ខោ ភវិស្សតិ” តិ ធារកំ អាទាយ អន្តោកាមំ គត្វា
នេមិត្តកេ បុច្ឆិសុ។ នេមិត្តកា “សចេ អយំ ធារកោ អគារំ អជ្ឈាវស្សិស្សតិ,
យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្តា ញាតកា ទុគ្គតា ភវិស្សន្តិ? សចេ បព្ពជិស្សតិ,
បញ្ចហិ សមណាសតេហិ បរិវុតោវិចរិស្សតិ” តិ អាហំសុ។ តស្ស សង្កំនា
អក្ខិកោជិយា ភិទ្ធឺត្តា សំកិច្ចន្តំ នាមំ ករីសុ។ សោ អបរេន សមយេន
សំកិច្ចាតិ បញ្ញាយិ។ អថ នំ ញាតកា “ហោតុ, វឱតកាលេ អម្ពាភំ អយ្យស្ស
សាវិបុត្តស្ស សន្តិកេ បព្ពាជេស្សមា” តិ ចោសីសុ។ សោ សត្តវស្សិកកាលេ

“តវ មាតុកុក្ខិយំ វសនកាលេ មាតាតេ កាលមកាសិ, តស្សាសវីរេ
ឈាបិយមាណេបិ ត្វំ នឈាយី” តិ កុមារកានំ កេដំ សុត្វា “អហំ កិរ ឯវុចា
ភយា មុត្តោ, កី មេ យរាវាសេន, បព្ពជិស្សមី” តិ ញាតកានំ អាហេជេសិ។ តេ
“សាធុ, តាតា” តិ សាវិបុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកំ នេត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ បព្ពាជេថា” តិ
អនំសុ។ ជេរោ តេបញ្ចកកម្មជ្ជានំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ សោ ខុរគ្គយេវ សហ
បជិសម្ភិទាហិ អរហន្តំ ចាបុណិ។ អយំ សំកិច្ចសាមណោរោ នាម។

សត្តា “ឯតស្មី គតេ តំ ភយំ វុបសមិស្សតិ, អថ នេសំ បព្ពជិតកិច្ចំ ចារិប្បវី
គមិស្សតី” តិ ញាត្វា, “ភិក្ខុវេ, តុម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិកំ សាវិបុត្តត្ថេរំ ឱលោកេត្វា
គច្ឆថា” តិ អាហា។ តេ “សាធុ” តិ វត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ធា “កី, អាវុសោ” តិ វុត្ត
មយំ សត្ត សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បរិសិត្តកាមា ហុត្វា អាបុច្ឆិម្ហា,
អថ នោ សត្តា ឯវមាហា - “តុម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិកំ ឱលោកេត្វា គច្ឆថា” តិ?
“តេនម្ហា ឥធាគតា” តិ។ ជេរោ “សត្តារា ឥមេ ឯកំ ការណំ ទិស្វា ឥធ បហិតា
ភវិស្សន្តិ, កី នុ ខោ ឯត” តិ អាវុសោ តមត្ថំ ញាត្វា អាហា - “អត្ថិ បន វោ,
អាវុសោ, សាមណោរោ” តិ? “នត្ថិ, អាវុសោ” តិ។ “សចេ នត្ថិ, ឥមំ
សំកិច្ចសាមណោរំ គហេត្វា គច្ឆថា” តិ។ “អលំ, អាវុសោ, សាមណោរំ និស្សយ
នោ បលិពោធា ភវិស្សតិ, កី អរញ្ញេ វសន្តានំ សាមណោរេនា” តិ? “នាវុសោ,
ឥមំ និស្សយ តុម្ហាកំ បលិពោធា, អបិច ខោ បន តុម្ហេ និស្សយ ឥមស្ស
បលិពោធា ភវិស្សតិ។ សត្តាបិ តុម្ហេ មម សន្តិកំ បហិណ្ឌោ តុម្ហេហិ សទ្ធិ
សាមណោរស្ស បហិណ្ឌានំ បច្ឆាសីសន្តោ បហិណ្ឌិ, ឥមំ គហេត្វា គច្ឆថា” តិ។ តេ
“សាធុ” តិ អធិវាសេត្វា សាមណោរេន សទ្ធិ ឯកតីស ជនា ថេវ អបលោកេត្វា
វិហារា និក្ខម្ម ចារិកំ ចរន្តាវីសយោជនសតមត្តកេ ឯកំ សហស្សកុលំ កាមំ
ចាបុណីសុ។

មនុស្សតេ ទិស្វា បសន្នចិត្តា សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា, “ភន្តេ, កត្ត គមិស្សថា” តិ
បុច្ឆិត្វា “យថាជាសុកដ្ឋានំ, អាវុសោ” តិ វុត្តេ ចាទម្បលេ និបដ្ឋិត្វា “មយំ, ភន្តេ,
អយ្យេសុ ឥមំ ឋានំ និស្សាយ អន្តោវស្សំ វសន្តេសុ បញ្ចាសីលំ សមាទាយ
ឧចាសថកម្មំ ករិស្សមា” តិ យាធិសុ។ ថេរា អធិវាសេសុ។ អថ នេសំ មនុស្ស
វត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានចន្ត្រមនបណ្ណាសាលាយោ សំវិទហិត្វា “អន្ធទ្ធ មយំ, សេ មយ” ត្ថិ
ឧស្សហប្បត្តា ឧបដ្ឋានមកំសុ។ ថេរា វស្សបនាយិកធិវសេ កតិកវត្ថំ ករិសុ,
“អាវុសោ, អម្ពេហិ ធរមានកពុទ្ធស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហិតំ, ន ខោ បន
សក្កា អញ្ញាត្រ បដិបត្តិសម្បទាយ ពុទ្ធេ អារាធនុំ, អម្ពាកញ្ច អចាយទ្វារានិ
វិវជានេវ, តស្មា អញ្ញាត្រ ចាតោ ភិក្ខុាចារវេលំ, សាយំ ថេរបដ្ឋានវេលញ្ច
សេសកាលេ ទ្វេ ឯកដ្ឋានេ ន ភរិស្សម, យស្ស អជាសុកំ ភរិស្សតិ, តេន
យណ្ឌិយា បហជាយ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា ភេសន្តំ ករិស្សម, ឥតោ អញ្ញាស្មី
វត្តិភាគេ វា ធិវសភាគេ វា អប្បមត្តា កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ញិស្សមា” តិ។

តេសុ ឯវំ កតិកំ កត្វា វិហារន្តេសុ ឯកោ ទុគ្គតបុរិសោ ធីតវំ ឧបនិស្សាយ
ជីវន្តោ តស្មី ឋានេ ទុត្តិកេ ឧប្បន្នេ អបរំ ធីតវំ ឧបនិស្សាយ ជីវិតុកាមោ មគ្គំ
បដិបដ្ឋិ។ ថេរាបិ គាមេ បិណ្ណាយ ចរិត្វា វសនដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គ
ឯកិស្ស នទិយា ន្តត្វា វាលុកបុលិនេ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករិសុ។ តស្មី ខណោ
សោ បុរិសោ តំ ឋានំ បត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ថេរា “កហំ គច្ឆសី” តិ
បុច្ឆីសុ។ សោ តមត្ថំ អាហោចេសិ។ ថេរា តស្មី ការុញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា, “ឧចាសក,
អតិរិយ ធាតោសិ, គច្ឆ, បណ្ណំ អាហារ, ឯកមេកំ តេ ភត្តបិណ្ណំ ទស្សមា” តិ
វត្វា តេន បណ្ណោ អាហារេ អត្តនា អត្តនា ភុញ្ញននិយាមេនេវ សូបព្យញ្ញនេហិ
សន្នហិត្វា ឯកមេកំ បិណ្ណំ អទំសុ។ ឯតទេវ កិរ វត្ថំ, យំ ភោជនកាលេ
អាគតស្ស ភត្ថំ ទទមាទេន ភិក្ខុនា អគ្គភត្ថំ អទត្វា អត្តនា ភុញ្ញននិយាមេនេវ
ថោកំ វា ពហុំ វា ធាតត្ថំ។ តស្មា តេបិ តថា អទំសុ។ សោ កតភត្តកិច្ចោ ថេរេ

វង្សត្វា បុត្រី - “ក៏, ភន្តេ, អយ្យា, កេនចិ និមន្តិតា” តិ? “នត្ថិ, ឧបាសក, និមន្តនំ,
មនុស្សា ទេវសិកំ ឯវរូបមេវ អាហារំ ទេន្តិ” តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “មយំ និច្ចកាលំ
ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ កម្មំ ករោន្តាបិ ឯវរូបំ អាហារំ លទ្ធិំ នសក្កោម, កី មេ
អញ្ញាត្ត គតេន, ឥមេសំ សន្តិកេយេវ ជីវិស្សមី” តិ។ អថ នេ អាហា - “អហំ
វត្ថុបជីវត្ថំ កត្វា អយ្យានំ សន្តិកេ វសិតុំ ឥន្ទ្រមី” តិ។ “សាធុ, ឧបាសកា” តិ។
សោ តេហិ សទ្ធិតេសំ វសនដ្ឋានំ គន្ធា សាធុកំ វត្ថុបជីវត្ថំ ករោន្តា ភិក្ខុ
អតិវិយ អាហារេត្វា ទ្វេមាសច្ចយេន ជីតវំ ទដ្ឋកាមោ ហុត្វា “សចេ, អយ្យេ,
អាបុត្រិស្សមិ, ន មំ វិស្សជ្ជិស្សន្តិ, អនាបុច្ឆា គមិស្សមី” តិ តេសំ អនាចិត្តិត្វាវ
និក្ខមិ។ ឯត្ថកមេវ កិរស្ស ឡិទ្ធាវិកំ ខលិតំ អហោសិ, យំ ភិក្ខុនំ អនាហេត្វា
បក្កាមិ។

តស្ស បន គមនមគ្គេ ឯកា អជីវី អត្ថិ។ តត្ថ បញ្ចសតានំ ចោរានំ “យោ ឥមំ
អជីវី បរិសតិ, តំ មារេត្វា តស្ស មំសលោហិតេន តុយ្ហំ ពលិកម្មំ កិរស្សមា” តិ
ទេវតាយ អាយាចនំ កត្វា វសន្តានំ សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ។ តស្មា សត្តមេ
ទិវសេ ចោរេជ្ជកោ រុក្ខំ អាវុយ្ហ ឡិលោកេន្តោ តំ អាគប្បន្តំ ទិស្វា ចោរានំ
សញ្ញមទាសិ។ តេ តស្ស អជីវីមជ្ឈំ បរិដ្ឋការំ ញាត្វា បរិក្ខិបិត្វា តំ គណ្ហិត្វា
កាឡ្យពន្ធនំ កត្វា អរណិសហិតេន អគ្គី និព្ពត្តេត្វា ទារុនិ សង្កត្តិត្វា មហន្តំ
អគ្គិត្តន្តំ កត្វា សូលានិ តច្ឆិសុ។ សោ តេសំ តំ កិរិយំ ទិស្វា, “សាមិ, ឥមស្មី ហ្មនេ
នេវ សូករា, ន មិកាធយោ ទិស្សន្តិ, កី ការណា ឥទំ ករោថា” តិ បុត្រី។ “តំ
មារេត្វា តវ មំសលោហិតេន ទេវតាយ ពលិកម្មំ កិរស្សមា” តិ។ សោ
មរណភយតទ្ធិតោ ភិក្ខុនំ តំ ឧបការំ អចិន្តេត្វា កេវលំ អត្តនោ ជីវិតមេវ
រក្ខមា នោ ឯវមាហា - “សាមិ, អហំ វិយាសាទោ, ឧច្ឆិដ្ឋភត្ថំ ភុណ្ឌិត្វា វឡិតោ,
វិយាសាទោ នាម កាឡ្យ កណ្ហិកោ, អយ្យា បន យតោ តតោ និក្ខមិត្វា
បព្ពជិតាបិ ខត្តិយាវ, អសុកស្មី ហ្មនេ ឯកតីស ភិក្ខុ វសន្តិ, តេ មារេត្វា

ពលិកម្ម ករោច, អតិរិយ វេទនេតា តុស្សិស្សតី" តិ។ តំ សុត្វា ចោរា "ភទ្ទកំ
ឯស វេទនេតិ, កី ឥមិនា កាឡកណ្ណិនា, ខត្តិយេ មារេត្វា ពលិកម្ម ករិស្សមា" តិ
ចិន្តេត្វា "ឯហិ, នេសំ វេសនជ្ជានំ ទស្សេហិ" តិ តមេវ មគ្គទេសកំ កត្វា តំ ហំ
បត្វា វិហារមជ្ឈេ ភិក្ខុ អធិស្វា "កហំ ភិក្ខុ" តិ នំ បុច្ឆិសុ។ សោ ទេ មាសេ
វេសិតត្តា តេសំ កតិកវត្ថំ ជានន្តោ ឯវមាហា - "អត្ថនោ ទិវាជ្ជានវត្ថុជ្ជានេសុ
និសិន្នា, ឯតំ យណ្ឌិ បហាវេ, យណ្ឌិសទ្ធនេ សន្និបតិស្សន្តិ" តិ។ ចោរេជេដ្ឋកោ
យណ្ឌិ បហាវិ។

ភិក្ខុ យណ្ឌិសទ្ធិ សុត្វា "អកាលេ យណ្ឌិ បហាជា, កស្សចិ អជាសុកំ
ករិស្សតី" តិ អាគន្ធា វិហារមជ្ឈេ បដិចាជិយា បញ្ញត្តេសុ ចាសាណាជលកេសុ
និសីទីសុ។ សង្ឃត្តេរោ ចោរេ ឱលោកេត្វា បុច្ឆិ - "ឧចាសកា កេនាយំ យណ្ឌិ
បហាជា" តិ? ចោរេជេដ្ឋកោ អាហា - "មយា, ភន្តេ" តិ។ "កី ការណា" តិ? "អម្ពេហិ
អជិវេនេតាយ អាយាចិតំ អត្ថិ, តស្ស ពលិកម្ម ករណត្ថាយ ឯកំ ភិក្ខុ
គហេត្វា គមិស្សមា" តិ។ តំ សុត្វា មហាថេរោ ភិក្ខុ អាហា - "អរុសោ,
ភាតិកានំ ឧប្បន្នកិច្ចំ នាម ជេដ្ឋភាតិកេន និត្តវិតត្ថំ, អហំ អត្ថនោ ជីវិតំ
តុម្ហាកំ បរិច្ឆេទិត្វា ឥមេហិ សទ្ធិ គមិស្សមិ, មា សព្ពេសំ អន្តរាយោ ហោតុ,
អប្បមត្តា សមណាធម្មំ ករោថា" តិ។ អនុថេរោ អាហា - "ភន្តេ, ជេដ្ឋភាតុ កិច្ចំ
នាម កនិជ្ជស្ស ភារោ, អហំ គមិស្សមិ, តុម្ពេ អប្បមត្តា ហោថា" តិ។ ឥមិនា
ឧចាយេន "អហាមេវ អហាមេវ" តិ វត្វា បដិចាជិយា តីសបិ ជនា ឧដ្ឋហីសុ, ឯវំ
តេ នេវ ឯកិស្ស មាតុយា បុត្តា, ន ឯកស្ស បិតុនោ, នាបិ វីតរាគា, អថ ច បន
អវេសេសានំ អត្ថាយ បដិចាជិយា ជីវិតំ បរិច្ឆេទីសុ។ តេសុ ឯកោបិ "ត្វំ យាហិ" តិ
វត្ថុំ សមត្តោ នាម នាហោសិ។

សំកិច្ចសាមណេរោតេសំ កងំ សុត្វា, “ភន្តេ, តុម្ពេ តិជ្ជថ, អហំ តុម្ពា កំ
ជីវិតំ បរិច្ឆេទិត្វា គមិស្សមី” តិ អាហា។ តេ អាហំសុ - “អាវុសោ, មយំ សព្វេ
ឯកតោ មារិយមាធិបិ តំ ឯកកំ នវិស្សន្នេស្សមា” តិ។ “កី ការណា,
ភន្តេ” តិ? “អាវុសោ, តុំ ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្រូវស្ស សាមណេរោ, សចេ តំ
វិស្សន្នេស្សម, សាមណេរំ មេ អាធាយ គន្ធា ចោរានំ និយ្យាជីសូ” តិ ថេរោ នោ
គរហិស្សតិ, តំ និទ្ធុំ និត្តវតុំ នសក្ខិស្សម, តេន តំ នវិស្សន្នេស្សមា” តិ។ “ភន្តេ,
សម្មាសម្ពុទ្ធា តុម្ពេ មម ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ បហិណន្តោបិ, មម ឧបជ្ឈាយោ
មំ តុម្ពេហិ សទ្ធិំ បហិណន្តោបិ ឥធមេវ ការណំ ទិស្វា បហិណិ, តិជ្ជថ តុម្ពេ,
អហាមេវ គមិស្សមី” តិ សោ តីស ភិក្ខុ វុទ្ធិត្វា “សចេ, ភន្តេ, មេ នោសោ អត្ថិ,
ឧមថា” តិ វត្វា និក្ខមិ។ តទា ភិក្ខុនំ មហាសំវេកោ ឧប្បជ្ឈិ, អក្ខិ
អស្សុបុណ្ណានិ ហធាយមំសំ បវេធិ។ មហាថេរោ ចោរោ អាហា - “ឧចាសកា អយំ
ធមារកោ តុម្ពេ អក្ខី ករោត្តេ, សូលានិ តច្ឆន្តេ, បណ្ណានិ អត្តរន្តេ ទិស្វា
កាយិស្សតិ, ឥមំ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា តានិ កិច្ចានិ ករេយ្យថា” តិ។ ចោរោ
សាមណេរំ អាធាយ គន្ធា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា សត្តកិច្ចានិ ករីសុ។

កិច្ចបរិយោសានេ ចោរោជេដ្ឋកោ អសី អញ្ញាហិត្វា សាមណេរំ ឧបសង្កមិ។
សាមណេរោ និសីទមា នោ ឈានំ សមាបទ្ធិត្វាវ និសីទិ។ ចោរោជេដ្ឋកោ អសី
បរិវត្តត្វា សាមណេរស្ស ខន្ធទោតេសិ, អសិ នមិត្វា ជារាយ ធារំ បហិវ, សោ
“ន សម្មា បហិវ” ត្ថិ មញ្ញាមា នោ បុន តំ ឧដុកំ កត្វា បហិវ។ អសិ តាលបណ្ណំ
វិយ វេឋយមា នោ ថវុម្ពលំ អគមាសិ។ សាមណេរញ្ញិ តស្មី កាលេ សិនេរុនា
អវត្តរន្តោបិ មារេតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ, បគេវ អសិនា។ តំ ចាជិហារិយំ ទិស្វា
ចោរោជេដ្ឋកោ ចិន្តេសិ - “បុព្វេ មេ អសិ សិលាថម្ពំ វា ខទិរខាលុំ វា កឡីវិវិយ
ជិន្នតិ, ឥទានិ ឯកវារំ នមិ, ឯកវារំ តាលបត្តវេឋកោវិយ ជាតោ។ អយំ នាម
អសិ អចេតនា ហុត្វាបិ ឥមស្ស គុណំ ជាតាតិ, អហំ សចេតនោបិ ន

ជាជាតិ”តិ។ សោ អសី ភូមិយំ ឱបិទ្វា តស្ស ចាទមូលេ ឧវេន និបង្ខិត្វា, “ភន្តេ,
មយំ ធនការណា អជីវី បរិជ្ជាម្ហា, អម្ពេ ទូរតោវ ទិស្វា សហស្សមត្តាបិ
មនុស្សា បវេជន្តិ, ទ្វេ តិស្សោ កថា កថេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តវ បន សន្តាសមត្ថម្បិ
នត្ថិ, ឧក្កាមុខេ សុវណ្ណំវិយ សុបុប្ផិតកណ៌ការំវិយ ច តេ មុខំវិរោចតិ, កី នុ
ខោ ការណា”ន្តិ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

“តស្ស តេ នត្ថិ ភីតត្ថំ, ភិយ្យោ វណ្ណោ បសីទតិ;
កស្មា ន បរិទេវេសិ, វេរុបេ មហាព្ភយេ”តិ។ (ថេរគា. ៧០៦);

សាមណេរោ ឈានា វុជ្ជាយ តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ, “អាវុសោ គាមណិ,
ឌីណាសវស្ស អត្តភារោ ឆាម សីសេ បបិតភារោវិយ ហោតិ, សោ តស្មី ភិជ្ជន្តេ
វា នស្សន្តេ វា តុស្សតេវ, ន ភាយតិ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

“នត្ថិ ចេតសិកំ ទុក្ខំ, អនបេក្ខស្ស គាមណិ;
អតិក្កន្តា ភយា សព្ពេ, ឌីណាសំយោជនស្ស វេ។

“ឌីណាយ ភវនេត្តិយា, ទិដ្ឋេ ធម្មេ យថាតថេ;
ន ភយំ មរណោ ហោតិ, ភារនិក្ខេបនេ យថា”តិ។ (ថេរគា. ៧០៧-៧០៨);

សោ តស្ស កថំ សុត្វា បញ្ចា ចោរសតានិ ឱលោកេត្វា អាហា - “តុម្ពេ កី
ករិស្សថា”តិ? “តុម្ពេ បន, សាមី”តិ។ “មម តាវ, ភោ, ‘វេរុបំ ចាជិហារិយំ ទិស្វា
អការមជ្ឈេ កម្មំ នត្ថិ, អយ្យស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី’តិ។ មយម្បិ តថេវ
ករិស្សមា”តិ។ “សាដុ, តាតា”តិ តតោ បញ្ចសតាបិ ចោរា សាមណោរំ វុទ្ធិត្វា
បព្ពជ្ជំ យាបីសុ។ សោ តេសំ អសិធារាហិ វេរុ កេសេ ថេវ វត្ថុទសា ច ជិទ្ធិត្វា
តម្ពមត្តិកាយ វជិត្វា តានិ កាសាយានិ អច្ឆាទាបេត្វា ទសសុ សីលេសុ
បតិជ្ជាបេត្វា តេ អាទាយ គប្បន្តោ ចិន្តេសិ - “សចាបំ ថេវេ អទិស្វាវ ភមិស្សមិ,

តេ សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ ហោរាធម្មំ មំ គហេត្វា និក្ខន្តកាលតោ
 បជ្ជាយ តេសុ ឯកោបិ អស្សនិសន្ធាវេតុំ នាសក្ខិ, ‘មារិតោ នុ ខោ សាមណោ, ឆោ’តិ ចិន្តេន្តានំ កម្មជ្ជានំ អភិមុខំ ន ភវិស្សតិ, តស្មា ទិស្វា’ នេ គមិស្សមី”តិ។
 សោ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ តត្ថ គន្ធា អត្ថនោ ទស្សនេន បដិលទ្ធអស្សសេហិ
 តេហិ “កី, សប្បុរិស, សំកិច្ច, លទ្ធិ តេ ជីវិត”ន្តិ វុត្ថេ, “អាម, ភន្តេ, ឥមេ មំ
 មារេតុកាមា ហុត្វា មារេតុំ អសក្កោន្តា មម គុណោ បសីទិស្វា ធម្មំ សុត្វា
 បព្ពជិតា, អហំ ‘តុម្ពេ ទិស្វា’ គមិស្សមី”តិ អាគតោ, អប្បមត្តា សមណធម្មំ
 ករោថ, អហំ សត្តុ សន្តិកំ គមិស្សមី”តិ តេ ភិក្ខុ វុទ្ធិត្វា ឥតវេ អាធាយ
 ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ គន្ធា “កី សំកិច្ច, អន្តេវាសិកា តេ លទ្ធា”តិ វុត្ថេ, “អាម,
 ភន្តេ”តិ តំ បវត្តី អាហោចេសិ។ ថេវេន “គច្ឆ សំកិច្ច, សត្តារំ បស្សហិ”តិ វុត្ថេ,
 “សាធ្វ”តិ ថេវ វុទ្ធិត្វា តេ អាធាយ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារាបិ “កី សំកិច្ច,
 អន្តេវាសិកា តេ លទ្ធា”តិ វុត្ថេ, “អាម, ភន្តេ”តិ តំ បវត្តី អាហោចេសិ។ សត្តា “ឯវំ
 កិវ, ភិក្ខុវេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, តុម្ពា កំ ហោរកម្មំ កត្វា
 ទុស្សីលេ បតិជ្ឈាយ វស្សសតំ ជីវេនតោ ឥទានិ សីលេ បតិជ្ឈាយ ឯកទិវសម្មិ
 ជីវិតំ សេយ្យេ”តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១១០.

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, ទុស្សីលោ អសមាហិតោ;
 ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យេ, សីលវន្តស្ស ឈាយិនោ”តិ។

តត្ថ ទុស្សីលោតិ និស្សីលោ។ សីលវន្តស្សតិ ទុស្សីលស្ស វស្សសតំ
 ជីវេនតោ សីលវន្តស្ស ឌីហិ ឈានេហិ ឈាយិនោ ឯកទិវសម្មិ ឯកមុហុត្តម្យិ
 ជីវិតំ សេយ្យេ, ឧត្តមន្តិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ តេ បញ្ចសតាបិ ភិក្ខុ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណ្ណិសុ, សម្មត្តមហាជនស្សាបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អបរេន សមយេន សំកិទ្ធោ ឧបសម្មទំ លភិទ្ធា ទសវស្សោ ហុត្វា
សាមណោ គណ្ហិ។ សោ បន តស្សេវ ភាគិនេយ្យោ អធិមុត្តសាមណោរោ នាម។
អថ នំ ថេរោ បរិបុណ្ណាវស្សកាលេ អាមន្តេត្វា “ឧបសម្មទំ តេ ករិស្សាមិ, កច្ច,
ញាតកានំ សន្តិកេ វស្សបរិមាណំ បុច្ឆិត្វា ឯហី” តិ ឧយ្យោជេសី។ សោ
មាតាបិតុនំ សន្តិកំ កច្ចន្តោ អន្តរាមគ្គេ បញ្ចសតេហិ ចោរេហិ ពលិកម្មត្ថាយ
មារិយមាណោ តេសំ ធម្មំ ទេសេត្វា បសន្នចិត្តេហិ តេហិ “ន តេ ឥមស្មី ថានេ
អម្ហាកំ អត្ថិភារោ កស្សបិ អាហោចេតញោ” តិ វិស្សដ្ឋោ បដិបថេ មាតាបិតរោ
អាគច្ចន្តេ ទិស្វា តមេវ មគ្គំ បដិបទ្ឋន្តានម្បិ តេសំ សច្ចមនុវគ្គន្តោ នាហោចេសី។
តេសំ ចោរេហិ វិហោឋិយមាណំ “ត្វម្បិ ចោរេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា មញ្ញោ,
អម្ហាកំ នាហោចេសី” តិ បរិទេវន្តានំ សទ្ធិំ សុត្វា តេ មាតាបិតុនម្បិ
អនាហោចិតការំ ញាត្វា បសន្នចិត្តា បព្ពដ្ឋំ យាចីសុ។ សោបិ សំកិច្ចសាមណោរោ
វិយ តេ សព្វេ បញ្ចាជេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ អានេត្វា តេន សត្ត សន្តិកំ
បេសិតោ គន្ធា តំ បរិវត្តិ អាហោចេសី។ សត្តា “ឯវំ កិរ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម,
ភន្តេ” តិ វុត្តេ បុរិមនយេនេវ អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមមេវ
កាថមាហា -

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, ទុស្សីលោ អសមាហិតោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, សីលវន្តស្ស ឈាយិនោ” តិ។

ឥទម្បិ អធិមុត្តសាមណោវត្ថុ វុត្តនយមេវាតិ។

សំកិច្ចសាមណោវត្ថុ នវមំ។

១០. ខាណ្ឌកោណ្ឌាញត្រូវវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
ខាណ្ឌកោណ្ឌាញត្រូវ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ថេរោ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញេវិហារន្តោ អរហត្តំ
បត្វា “សត្តុ អាហេចស្សមី” តិ តតោ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កិលន្តោ មគ្គា
ឌុក្កម្ម ឯកស្មី បិដ្ឋិចាសាលោ និសិន្នោ ឈានំ សមាបន្និ។ អថេកំ កាមំ
វិលុម្បិត្វា បញ្ចសតា ចោរា អត្ថនោ ពលានុវេន ភណ្ឌិកំ ពន្ធិត្វា
សីសេនាធាយ គច្ឆន្តា ទុរំ គន្ធា កិលន្ត្រចា “ទុរំ អាគតាម្ព, ឥមស្មី
បិដ្ឋិចាសាលោ វិស្សមិស្សមា” តិ មគ្គា ឌុក្កម្ម បិដ្ឋិចាសាលាស្ស សន្តិកំ គន្ធា
ថេរំ ទិស្វាបិ “ខាណ្ឌកោ អយ” ន្តិ សញ្ញានោ អហេសុំ។ អថេកោ ចោរោ ថេរស្ស
សីសេ ភណ្ឌិកំ ឋបេសិ, អបរោបិ តំ និស្សាយ ភណ្ឌិកំ ឋបេសិ។ ឯវំ
បញ្ចសតាបិ ចោរា បញ្ចហិ ភណ្ឌិកសតេហិ ថេរំ បរិក្ខិបិត្វា សយម្បិ និសិន្នា
និទ្ទាយិត្វា អរុណុគ្គមនកាលេ បព្ពជ្ឈិត្វា អត្ថនោ អត្ថនោ ភណ្ឌិកំ គណ្ឌាត្តា
ថេរំ ទិស្វា “អមនុស្សា” តិ សញ្ញាយ បលាយិតុំ អារភីសុ។ អថ នេ ថេរោ អាហា -
“មា ភាយិត្ត ឧចាសកា, បព្ពជិតោ អហា” ន្តិ។ តេ ថេរស្ស ចាធម្មលេ និបដ្ឋិត្វា
“ខមថ, ភន្តេ, មយំ ខាណ្ឌកសញ្ញានោ អហុម្ពា” តិ ថេរំ ខមាបេត្វា ចោរជេដ្ឋកេន
“អហំ អយ្យស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សមី” តិ វុត្តេ សេសា “មយម្បិ បព្ពជិស្សមា” តិ
វត្វា សព្វេបិ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា ថេរំ បព្ពជ្ជំ យាចីសុ។ ថេរោ សំកិច្ចសាមណោរោវិយ
សព្វេបិ តេ បញ្ញាជេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ខាណ្ឌកោណ្ឌាញត្រូវ តិ បញ្ញាយិ។ សោ
តេហិ ភិក្ខុហិ សន្តិ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារា “កី, កោណ្ឌាញ, អន្តេវាសិកា តេ
លទ្ធា” តិ វុត្តេ តំ បវត្តី អាហេចេសិ។ សត្តា “ឯវំ កិវ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម,
ភន្តេ, ន នោ អញ្ញស្ស ឯវុចោ អានុភារោ ទិដ្ឋបុព្វោ, តេនម្ពា បព្ពជិតា” តិ វុត្តេ,

“ភិក្ខុវេ, ឯវេរបេ ធុប្បញ្ញាកម្មេ បតិជ្ជាយ វស្សសតំ ជីវេនតោ ឥទានិ វោ
បញ្ញាសម្មទាយ វត្តមានានំ ឯកាហម្មិ ជីវិតំ សេយ្យេ” តិ វត្តា អនុសន្និ
យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១១១.

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, ធុប្បញ្ញោ អសមាហិតោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យេ, បញ្ញាវន្តស្ស ឈាយិនោ” តិ។

តត្ថ ធុប្បញ្ញោ និប្បញ្ញោ។ បញ្ញាវន្តស្ស តិ សប្បញ្ញស្ស។ សេសំ
បុរិមសទិសមេវា តិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តេ ភិក្ខុ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណ្ណីសុ។ សម្មត្តមហាជនស្សបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសី តិ។

ខាល្យាកោណ្ឌញ្ញត្ថេវវត្ថុ ទសមំ។

១១. សប្បទាសត្ថេវវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវេនេ វិហារេន្តោ
សប្បទាសត្ថេវ អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បព្ពជិត្វា
លទ្ធិបសម្មទោ អបរេន សមយេន ឧក្កណ្ឌិត្វា “មាទិសស្ស កុលបុត្តស្ស
គិហិកាវោ នាម អយុត្តោ, បព្ពជ្ជាយ វត្តា មរណម្ហិ មេ សេយ្យេ” តិ ចិន្តេត្វា
អត្តនោ មរណ្ឌចាយំ ចិន្តេន្តាវិចរតិ។ អថេកទិវសំ ចាតោវ កតភត្តកិច្ចា
ភិក្ខុវិហារំ កន្ធា អគ្គិសាលាយ សប្បំ ទិស្វា តំ ឯកស្មី កុដេ បក្ខិបិត្វា កុដំ
បិទហិត្វា អាធាយ វិហារា និក្ខមីសុ។ ឧក្កណ្ឌិតភិក្ខុបិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា

អាគប្បន្តោ តេ ភិក្ខុ ទិស្វា “កី ឥទំ, អាវុសោ” តិ បុច្ឆិត្វា “សប្បោ, អាវុសោ” តិ វុត្ថុ
ឥមីនា “កី ករិស្សថា” តិ? “ធម្មស្សម ន” តិ។ តេសំ វចនំ សុត្វា “ឥមីនា អត្តានំ
ខំសាបេត្វា មរិស្សមី” តិ “អាហារថ, អហំ តំ ធម្មស្សមី” តិ តេសំ ហត្ថតោ កុដំ
គហេត្វា ឯកស្មី ហនេ និសិដ្ឋោ តេន សប្បេន អត្តានំ ខំសាបេតិ, សប្បោ ខំសិគុ
ន ឥច្ឆតិ។ សោ កុដេ ហត្ថំ ឌីតារេត្វា ឥតោ ចិតោ ច អាណាលេតិ,
យោរសប្បស្ស មុខំ វិវិត្វា អង្គុលី បក្ខិបតិ, នេវ នំ សប្បោ ខំសិ។ សោ “ឆាយំ
អាសីវិសោ, យរសប្បោ ឯសោ” តិ តំ បហាយ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ
“ធម្មតោ តេ, អាវុសោ, សប្បោ” តិ អាហំសុ។ “ន សោ, អាវុសោ, យោរសប្បោ,
យរសប្បោ ឯសោ” តិ។ “យោរសប្បោយេវាវុសោ, មហន្តំ ជណំ កត្វា
សុសុយន្តោ ទុក្ខេន អម្ពេហិ គហិតោ, កី ការណា ឯវំ តុំ វទេសី” តិ អាហំសុ។
“អហំ, អាវុសោ, តេន អត្តានំ ខំសាបេត្តោបិ មុខេ អង្គុលី បក្ខិបេត្តោបិ តំ
ខំសាបេតុំ ឆាសក្ខិ” តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ តុណ្ហី អហោសុ។

អថ កធិវសំ ម្ហាបិតោ ទ្វេ តយោ ខុរេ អាធាយ វិហារំ គន្ធា ឯកំ ភូមិយំ
ឋបេត្វា ឯកេន ភិក្ខុនំ កេសេ ឌីហារេតិ។ សោ ភូមិយំ ឋបិតំ ខុរំ គហេត្វា
“ឥមីនា គីរំ ធិន្ទិត្វា មរិស្សមី” តិ ឯកស្មី វុត្ថុ គីរំ ឧបនិធាយ ខុរធារំ
គលនាឡិយំ កត្វា ឋិតោ ឧបសម្មទាមាឡតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ សីលំ
អាវុដ្ឋន្តោ វិមលចន្ទមណ្ឌលំ វិយ សុធាតមណី ឧន្ទមិវ ច និម្មលំ សីលំ អទ្គស។
តស្ស តំ ឌីលោកេន្តស្ស សកលសរីរំ ជរន្តិ បីតិ ឧប្បជ្ឈិ។ សោ បីតី វិក្ខមេត្វា
វិបស្សនំ វឌ្ឍន្តោ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ បត្វា ខុរំ អាធាយ វិហារមជ្ឈំ
ចារិសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ “កហំ គតោសិ, អាវុសោ” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមីនា ខុរេន
គលនាឡិ ធិន្ទិត្វា មរិស្សមី” តិ គតោម្ហិ, អាវុសោ” តិ។ អថ “កស្មា ន
មតោសី” តិ? ឥនាធិម្ហិ សត្តំ អាហារិតុំ អភព្វោ ជាតោ។ អហព្វា “ឥមីនា ខុរេន
គលនាឡិ ធិន្ទិត្វា” តិ ព្រាណាខុរេន សត្តកិលេសេ ធិន្ទិត្វា ភិក្ខុ “អយំ

អត្ថតេជ អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ ភគវតោ អាហោចេសុំ។ ភគវា តេសំ កថំ សុត្វា
អាហា - “ន, ភិក្ខុវេ, វិណាសវា នាម សហត្ថា អត្តានំ ជីវិតា វោហោចេន្តី” តិ។
ភន្តេ, តុម្ហេ ឥមំ “វិណាសវា” តិ វេទេ, ឯវំ អវហត្ថបនិស្សយសម្បជ្ជោ បនាយំ
កស្មា ឧក្កល្ឋាតិ, កិមស្ស អវហត្ថបនិស្សយការណំ “កស្មា សោ សប្បោ ឯតំ
ន ខំសតី” តិ? “ភិក្ខុវេ, សោ តាវ សប្បោ ឥមស្ស ឥតោ តតិយេ អត្តភាវេ
ធាសោ អហោសិ, សោ អត្តនោ សាមិកស្ស សរីរំ ខំសិតុំ នវិសហតី” តិ។ ឯវំ
តាវ នេសំ សត្តា ឯកំ ការណំ អាចិត្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច សោ ភិក្ខុ
សប្បធាសោ នាម ជាតោ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្ត ធម្មកថំ សុត្វា
ឧប្បន្នសំវេកោ បព្ពជិត្វាលទ្ធិបសម្បជោ អបវេន សមយេន អនភិវតិយា
ឧប្បន្នាយ ឯកស្ស សហាយកស្ស ភិក្ខុនោ អាហោចេសិ។ សោ តស្ស អភិណ្ឌំ
គិហិភាវេ អាធិនំ កថេសិ។ តំ សុត្វា ឥតរោ សាសនេ អភិវមិត្វា បុព្វេ
អនភិវតកាលេ មលគ្គហិតេ សមណបរិក្ខារេ ឯកស្មី សោណ្ឌាតីវេ និម្មលេ
ករោន្តោ និសីទិ។ សហាយកោចិស្ស សន្តិកេយវេ និសិទ្ធោ។ អថ នំ សោ
ឯវមាហា - “អហំ, អាវុសោ, ឧប្បព្ពជន្តោ ឥមេ បរិក្ខារេ តុយ្ហំ ធាតុកាមោ
អហោសិ” តិ។ សោ លោភំ ឧប្បាទេត្វា ចិន្តេសិ - “ឥមិនា មយ្ហំ បព្ពជិតេន វា
ឧប្បព្ពជិតេន វា កោ អត្តោ, ឥធានិ បរិក្ខារេ គណ្ឌិស្សមី” តិ។ សោ តតោ
បដ្ឋាយ “កី ធានាវុសោ, អម្ពា កំ ជីវិតេន, យេ មយំ កថាលហត្ថា បរកុលេសុ
ភិក្ខុយ ចរាម, បុត្តធាវេហិ សទ្ធិ អាហាបសល្លាបំ ន ករោមា” តិ អាធិនំ វេទន្តោ
គិហិភាវស្ស គុណំ កថេសិ។ សោ តស្ស កថំ សុត្វា បុន ឧក្កល្ឋាតោ ហុត្វា
ចិន្តេសិ - “អយំ មយា ‘ឧក្កល្ឋាតោម្ហី’ តិ វុត្តេ បឋមំ គិហិភាវេ អាធិនំ កថេត្វា
ឥធានិ អភិណ្ឌំ គុណំ កថេតិ, ‘កី នុ ខោ ការណា’” តិ ចិន្តេន្តោ “ឥមេសុ
សមណបរិក្ខារេសុ លោភេនា” តិ ព្រាត្វា សយមេវ អត្តនោ ចិត្តំ និវត្តេសិ។

ឯវេមស្ស កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឧក្កណ្ណាបិតត្តា ឥនានិ
អនភិរតិ ឧប្បន្នា។ យោ បនតេនេវ តទាវីសតិ វស្សសហស្សានិ សមណធម្មោ
កតោ, សូស្ស ឯតរហិ អរហត្ថបនិស្សយោ ជាតោតិ។

ឥមមត្ថំ តេ ភិក្ខុ ភកវតោ សន្តិកា សុត្វា ឧត្តរី បុច្ឆីសុ - “ភន្តេ, អយំ កិរ
ភិក្ខុ ខុរិយំ គលនាឡិយំ កត្វា បិតោវ អរហត្ថំ ចាបុណ្ហាតិ, ឧប្បជ្ឈិស្សតិ នុ
ទោ ឯត្ថកេន ខណោន អរហត្ថមគ្គោ”តិ។ “អាម, ភិក្ខុវេ, អារទ្ធវីរិយស្ស
ភិក្ខុនោ ចាទំ ឧត្តិបិត្វា ភូមិយំ វេបន្តស្ស ចាទេ ភូមិយំ អសម្មត្តេយវ
អរហត្ថមគ្គោ ឧប្បជ្ឈតិ។ កុសីតស្ស បុគ្គលស្ស ហិ វស្សសតំ ជីវនតោ
អារទ្ធវីរិយស្ស ខណមត្តម្មិ ជីវិតំ សេយ្យេ”តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

១១២.

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, កុសីតោ ហីនវីរិយោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យេ, វីរិយមារកតោ ទទ្ខន្តិ”តិ។

តត្ថ កុសីតោតិ កាមវិតក្កាធិហិ តីហិ វិតក្កេហិ វីតិនាមេន្តោ បុគ្គលោ។
ហីនវីរិយោតិ និត្តិរិយោ។ វីរិយមារកតោ ទទ្ខន្តិ ធុរិយជ្ឈាននិព្ពត្តនសមត្ថំ ជិវ
វីរិយំ អារកន្តស្ស។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ហីស្វតិ។

សប្បធាសត្ថេវវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. បដាចារាមេវវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បដាចារំ
ថេរី អារត្ត កថេសិ។

សា កិរ សាវត្ថិយំ ចត្តាលីសកោជីវិកវស្ស សេដ្ឋិនោ ធីតា អហោសិ
អភិរូចា។ តំ សោឡសវស្សន្ទេសិកកាលេ សត្តភូមិកស្ស ចាសាទស្ស
ឧបរិមតលេ រក្ខត្តា វសាបេសុំ។ ឯវំ សន្តេបិ សា ឯកេន អត្តនោ ចូឡបដ្ឋាកេន
សន្ធិវិប្បជិបដ្ឋិ។ អថស្សា មាតាបិតរោ សមជាតិកកុលេ ឯកស្ស កុមារស្ស
បដិស្សណ៍ត្វា វិវាហាទិវសំ ឋបេសុំ។ តស្មី ឧបកដ្ឋេសា តំ ចូឡបដ្ឋាកំ អាហា -
“មំ កិរ អសុកកុលស្ស នាម ទស្សន្តិ, មយិ បតិកុលំ គតេ មម បណ្ណាការំ
គហេត្វា អាគតោបិ តត្ថ បវេសនំ នលភិស្សសិ, សចេ តេ មយិ សិនេហោ
អត្ថិ, ឥទានេវ មំ គហេត្វា យេន វា តេន វា បលាយស្ស” តិ។ “សោ សាធុ,
ភទ្ទេ” តិ។ “តេន ហិ អហំ ស្វេ ចាតោវ នគរទ្វារស្ស អសុកដ្ឋានេ នាម ឋស្សមិ,
ត្វំ ឯកេន ឧចាយេន និក្ខមិត្វា តត្ថ អាគន្ធយ្យាសិ” តិ វត្វា ទុតិយទិវសេ
សន្តេតដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ សាបិ ចាតោវ កិលិដ្ឋំ វត្ថំ និវាសេត្វា កេសេ វិក្កិវត្វា
កុណ្ណាកេន សរីរំ មក្ខិត្វា កុដំ អាទាយ ទាសីហិ សន្ធិ គច្ឆន្តិវិយ យរា និក្ខមិត្វា
តំ ឋានំ អគមាសិ។ សោ តំ អាទាយ ទ្វរំ គន្ធា ឯកស្មី កាមេ និវាសំ កប្បេត្វា
អរញ្ញេ ខេត្តំ កសិក្វា ទារុបណ្ណាទីនិ អាហារតិ។ ឥតរា កុដេន ឧទកំ អាហារិត្វា
សហត្ថា កោដ្ឋនបចនាទីនិ ករោន្តី អត្តនោ ចាបស្ស ជលំ អនុភោតិ។ អថស្សា
កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា បរិបុណ្ណាគព្ភា “ឥធមេ កោចិ ឧបការកោ នត្ថិ,
មាតាបិតរោ នាម បុត្តេសុ មុទុហាទយា ហោន្តិ, តេសំ សន្តិកំ មំ នេហិ, តត្ថ មេ
គព្ភុវុដ្ឋានំ ភវិស្សតី” តិ សាមិកំ យាចិ។ សោ “កី, ភទ្ទេ, កថេសិ, មំ ទិស្វា តវ
មាតាបិតរោ វិវិទា កម្មការណា ករេយ្យំ, ន សក្កា មយា តត្ថ គន្តុ” តិ
បដិក្ខិបិ។ សា បុនប្បនំ យាចិត្វាបិ គមនំ អលកមាណ តស្ស អរញ្ញំ គតកាលេ
បដិវិស្សកេ អាមន្តេត្វា “សចេ សោ អាគន្ធា មំ អបស្សន្តោ ‘កហំ គតា’ តិ

បុត្រីស្រី, មម អត្តនោ កុលយំ គតការំ អាចិត្តេយ្យាថា"តិ វត្វា គេហាធារំ
បិទហិត្វា បក្កាមិ។ សោមិ អាគន្ធា តំ អបស្សន្តោ បដិវិស្សកេ បុត្រីត្វា តំ បរវត្ថិ
សុត្វា "និវត្តេស្សមិ ន"ន្តិ អនុពន្ធិត្វា តំ ទិស្វា នាធម្មការំ យាចិយមាធាមិ
និវត្តេតុំ នាសក្ខិ។ អបស្ស ឯកស្មី ថានេ កម្មជវាតា ចលីសុ។ សា ឯកំ គច្ឆន្តំ
បរិសិត្វា, "សាមិ, កម្មជវាតា មេ ចលិតា"តិ វត្វា ភូមិយំ និបដ្ឋិត្វា
សម្បវរត្តមាធា កិច្ចន ធារកំ វិជាយិត្វា "យស្សត្ថាយាហំ កុលយំ គច្ឆយ្យំ,
សោ អត្តោ និប្បន្នោ"តិ បុននេវ តេន សទ្ធិ គេហំ អាគន្ធា វាសំ កប្បេសិ។

តស្ស អបវេន សមយេន បុន គព្ពោ បតិជ្ជហិ។ សា បរិបុណ្ណាគព្ពា ហុត្វា
បុរិមនយេនេវ សាមិកំ យាចិត្វា គមនំ អលកមាធា បុត្តំ អន្តោនាធាយ តថេវ
បក្កមិត្វា តេន អនុពន្ធិត្វា "តិជ្ជាហិ"តិ វុត្តេ និវត្តេតុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នេសំ គច្ឆន្តានំ
មហា អកាលមេយោ ឧទចាទិ សមន្តា វិជ្ជុលតាហិ អាទិត្តំ វិយ មេយត្ថនិតេហិ,
ភិជ្ជមាទំ វិយ ឧទកធារាទិចាតនិវន្តំ នកំ អហោសិ។ តស្មី ខណោ តស្ស
កម្មជវាតា ចលីសុ។ សា សាមិកំ អាមន្តេត្វា, "សាមិ, កម្មជវាតា មេ ចលិតា, ន
សក្កាមិ សន្ធាវេតុំ, អនោវស្សកជ្ជានំ មេ ជាធាហិ"តិ អាហា។ សោ
ហត្ថគតាយ វាសិយា ឥតោ ចិតោ ច ឧបធាវេន្តោ ឯកស្មី វម្មិកមត្តកេ ជាតំ
គុម្ពំ ទិស្វា និដ្ឋិតុំ អារភិ។ អថ នំ វម្មិកតោ និក្ខមិត្វា យោវិសោ អាសិវិសោ
ខំសិ។ តទ្ធិណោញ្ញាវស្ស សរីរំ អន្តោសមុដ្ឋិតាហិ អគ្គិជាលាហិ ឧប្បមាទំ វិយ
នីលវណ្ណំ ហុត្វា តត្ថេវ បតិ។ ឥតរាបិ មហាទុក្ខំ អនុករមាធា តស្ស អាគមនំ
ឱលោកេន្តិបិ តំ អទិស្វាវ អបរម្មិ បុត្តំ វិជាយិ។ ទ្វេ ធារកា វាតវុដ្ឋិវេកំ
អសហមាធា មហាវិវំ វិវត្តិ។ សា ឧកោចិ តេ ឧវន្តវេ កត្វា ទិហិ ជណ្ណកេហិ
ថេវ ហត្ថេហិ ច ភូមិយំ ឧប្បិធឿត្វា តថា បិតាវ វត្ថី វីតិនាមេសិ។ សកលសរីរំ
និល្លោហិតំ វិយ បណ្ណាបលាសវណ្ណំ អហោសិ។ សា ឧដ្ឋិតេ អរុណោ
មំសបេសិវណ្ណំ ឯកំ បុត្តំ អន្តោនាធាយ ឥតរំ អន្តុលិយា គហេត្វា "ឯហិ, តាត,

បិតា តេ ឥតោ គតោ" តិ វត្វា សាមិកស្ស គតមគ្គេន គច្ឆន្តី តំ វម្មិកមត្តកេ
កាលំ កត្វា បតិ តំ និលវណ្ណំ ធម្មសរីរំ ទិស្វា "មំ ទិស្សាយ មម សាមិកោ បន្តេ
មតោ" តិ រោទន្តី បរិទេវន្តី ចាយាសិ។

សា សកលវត្តី ទេវេន វុជ្ជត្តា អចិរវតី នទី ជណ្ឌប្បមាលោន
កដិប្បមាលោន ធនប្បមាលោន ឧទកេន បរិបុណ្ណំ ទិស្វា អត្តនោ មន្ទុតុទ្ធិតាយ
ទ្វិហិ ធារកេហិ សទ្ធិ ឧទកំ ឡិវតុំ អវិសហន្តី ជេដ្ឋបុត្តំ ឡិវមតិវេ វេបេត្វា ឥតរំ
អាធាយ បរតិវំ គន្ធា សាខាភន្តំ អត្តវត្វា និបជ្ជាបេត្វា "ឥតវស្ស សន្តិកំ
គមិស្សមី" តិ ពាលបុត្តកំ បហាយ តិវតុំ អសក្កោន្តី បុនប្បនំ និវត្តិត្វា
ឡិលោកយមាធា ចាយាសិ។ អថស្ស នទីមជ្ឈំ គតកាលេ ឯកោ សេនោ តំ
កុមារំ ទិស្វា "មំសបេសី" តិ សញ្ញាយ អាកាសតោ ភស្សិ។ សា តំ បុត្តស្សត្ថាយ
ភស្សន្តំ ទិស្វា ឧភោ ហត្ថេ ឧត្តិបិត្វា "សូសូ" តិ តិក្ខត្តំ មហាសទ្ធិ និច្ឆារេសិ។
សេនោ ទ្វរភាវេន តំ អសុត្វាវ កុមារកំ គហេត្វា វេហាសំ ឧប្បតិវត្វា គតោ។
ឡិវមតិវេ បិតបុត្តោ មាតរំ នទីមជ្ឈំ ឧភោ ហត្ថេ ឧត្តិបិត្វា មហាសទ្ធិ
និច្ឆារយមាធិ ទិស្វា "មំ បក្កោសតី" តិ សញ្ញាយ វេគេន ឧទកេ បតិ។ ឥតិស្ស
ពាលបុត្តំ សេនោ ហិរ, ជេដ្ឋបុត្តោ ឧទកេន វុឡោ។

សា "ឯកោ មេ បុត្តោ សេនេន គហិតោ, ឯកោ ឧទកេន វុឡោ, បន្តេ មេ បតិ
មតោ" តិ រោទន្តី បរិទេវន្តី គច្ឆមាធា សាវត្ថិតោ អាគច្ឆន្តំ ឯកំ បុរិសំ ទិស្វា បុច្ឆិ -
"កត្ត វាសិកោសិ, តាតា" តិ? "សាវត្ថិវាសិកោម្ហិ, អម្មា" តិ។ "សាវត្ថិនគរេ
អសុករីយិយំ ឯវរូបំ អសុកកុលំ នាម អត្ថិ, ជាធាសិ, តាតា" តិ? "ជាធាមិ, អម្ម,
តំ បន មា បុច្ឆិ, សចេ អញ្ញំ ជាធាសិ បុច្ឆា" តិ។ "អញ្ញេន មេ កម្មំ នត្ថិ, តទេវ
បុច្ឆាមិ, តាតា" តិ។ "អម្ម, តុំ អត្តនោ អនាចិត្តិតុំ ន ទេសិ, អជ្ឈតេ សព្វវត្តី ទេវោ
វស្សន្តោ ទិដ្ឋោ" តិ។ "ទិដ្ឋោ មេ, តាត, មយ្ហមេវេសោ សព្វវត្តី វុដ្ឋោ, ន អញ្ញស្ស។

មួយ បន្ត រដ្ឋការណ៍ បង្ហាត ក្រសួងមហាផ្ទៃ, ឯកស្តី តាវ មេ សេដ្ឋកិច្ច បរវត្ត
ក្រសួង" តិ។ "អម្ព, អន្ត រត្តិ សេដ្ឋកិច្ច សេដ្ឋកិច្ច បរវត្ត តិ តយោបិ
ជន អវត្ត មាន គេហ បតិ, តេ ឯកចិត្តកស្មី ឈាយន្តិ។ ឯស ធូមា
បញ្ញាយតិ, អម្ព" តិ។ សា តស្មី ខណ្ឌ និវត្ត តំ បតមាន ឯ សញ្ញានិ,
ឧម្ពត្តិកការ បត្វាយ ជាតាវ រោទន្តិ បរិទេវន្តិ -

“ឧកោ បុត្តា កាលកតា, បន្ត មួយ បតិ មតោ;

មាតា បិតា ច ភាតា ច, ឯកចិត្តម្ហិ ឧយ្យវេ" តិ។ (អប. ថេរី ២.២.៤៩៨) -

វិលបន្តិ បរិព្វមិ។ មនុស្ស តំ ទិស្វា “ឧម្ពត្តិកា ឧម្ពត្តិកា” តិ កថវំ គហេត្វា បំសុ
គហេត្វា មត្តកេ ឱកិរន្តា លេខ្ខិបិ បហវន្តិ។ សត្តា ជេតវនមហាវិហារេ
អជ្ជបរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ តំ អាគច្ឆមានំ អទ្ទស
កប្បសតសហស្សំ បូរិតចារមី អភិជីហារសម្បជ្ជំ។

សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ បទុមុត្តរសត្តារា ឯកំ វិនយធរត្ថេរី ពាហាយ
គហេត្វា នន្ទនវនេ ឋបេន្តំ វិយ ឯតទគ្គជ្ជានេ ឋបិយមានំ ទិស្វា “អហម្មិ
តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ វិនយធរត្ថេរីនំ អគ្គជ្ជានំ លកេយ្យ” តិ អធិការំ
កត្វា បត្តនំ ឋបេសិ។ បទុមុត្តរពុទ្ធវោ អនាគតំ សញ្ញាណំ បត្តិវត្វា បត្តនាយ
សមិជ្ឈនការំ ព្យាត្វា “អនាគតេ កោតមពុទ្ធស្ស នាម សាសនេ អយំ បជាចារា
នាមេន វិនយធរត្ថេរីនំ អគ្គា ភវិស្សតិ” តិ ព្យាកាសិ។ តំ ឯវំ បត្តិបត្តនំ
អភិជីហារសម្បជ្ជំ សត្តា ទូរតោវ អាគច្ឆន្តិ ទិស្វា “ឥមិស្សា ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ
អវស្សយោ ភវិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ” តិ ចិន្តេត្វា តំ យថាវិហារាភិមុខំ
អាគច្ឆតិ, ឯវំ អកាសិ។ បរិសា តំ ទិស្វា “ឥមិស្សា ឧម្ពត្តិកាយ ឥតោ អាគន្តំ មា
ទទិត្តា” តិ អាហា។ សត្តា “អបេថ, មា នំ វាយិត្តា” តិ វត្វា អវិទូរជ្ជានំ
អាគតកាលេ “សតី បដិលភ ភគិនី” តិ អាហា។ សា តំ ខណ្ឌាយេវ ពុទ្ធានុភាវេន

សតី បដិលភិ។ តស្មីកាលេ ឆ័រត្ថវត្ថស្ស បតិភកាវំ សល្លកេត្តា ហិរេត្ថប្បំ
បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ឧក្កជិកំ និសីទិ។ អថស្ស ឯកោ បុរិសោ ឧត្តរសាជកំ ទិបិ។ សា
តំ និវាសេត្វា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា សុវណ្ណាវណ្ណាសុ ចាទេសុ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
វន្តិត្វា, “ភន្តេ, អវស្សយោ មេ ហោថ, បតិដ្ឋា មេ ហោថ។ ឯកញ្ជំ មេ បុត្តំ សេនោ
គណ្ហំ, ឯកោ ឧទកេន វុឡ្លោ, បន្តេ មេ បតិ មតោ, មាតាបិតរោ ចេវ មេ ភាតា ច
គេហោន អវត្ថជា ឯកចិតកស្មី ឈាយន្តី” តិ។

សត្តា តស្ស វេចនំ សុត្វា “បជាចារេ, មា ចិន្តយិ, តវ តាលំ សរណំ
អវស្សយោ ភវិតុំ សមត្ថស្សេវ សន្តិកំ អាគតាសិ។ យថា ហិ តវ ឥទានិ ឯកោ
បុត្តកោ សេនេន គហិតោ, ឯកោ ឧទកេន វុឡ្លោ, បន្តេ បតិ មតោ,
មាតាបិតរោ ចេវ ភាតា ច គេហោន អវត្ថជា; ឯវមេវ ឥមស្មី សំសារេ បុត្តាទីនំ
មតកាលេ តវ រោទន្តិយា បគ្បិរតអស្ស ចតុន្នំ មហាសមុទ្ទានំ ឧទកតោ
ពហុតរ” ត្ថិត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ចត្វសុ សមុទ្ទេសុ ជលំ បរិត្តកំ,
តតោ ពហុំ អស្សុជលំ អនប្បកំ;
ទុក្ខេន ជុដ្ឋស្ស នវស្ស សោចនា,
កី ការណា អម្ព តុំ បមជ្ជសី” តិ។

ឯវំ សត្តវ អនមតគ្គបរិយាយំ កថេន្តេ តស្ស សរិរេ សោកោ តនុត្តំ
អគមាសិ។ អថ នំ តនុត្តតសោកំ ញត្វា បុន សត្តា អាមន្តេត្វា “បជាចារេ
បុត្តាទយោ នាម បរលោកំ គច្ឆន្តស្ស តាលំ វា លេណំ វា សរណំ វា ភវិតុំ ន
សក្កោន្តិ, តស្មា វិជ្ជមាណបិ តេ ន សន្តិយេវ, បណ្ឌិតេន បន សីលំ វិសោធបត្វា
អត្ថនោ និព្វានកាមិមគ្គំ ទិប្បមេវ សោធតុំ វជ្ជតី” តិ វត្វា ជម្ពំ ទេសេន្តោ ឥមា
កាថា អភាសិ -

“ន សន្តិ បុត្តា តាណាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធកា;
អន្តកេនាធិបន្ទស្ស, នត្តិ ញាតិសុ តាណាតា។ (ធម. ប. ២៨៨; អប. ថេរី
២.២.៥០១);

“ឯតមត្តវស្សំ ញាត្វា, បណ្ឌិតោ សីលសំវត្ថោ;
និព្វានគមនំ មគ្គំ, ឱប្បមេវ វិសោធយេ” តិ។ (ធម. ប. ២៨៩);

នេសនាវសានេ បដាចារាមហាបថវិយំ បំសុបរិមាណោ កិលេសេ
លាបេត្វា សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ
ចាបុណ្ណិសូតិ។ សា បន សោតាបន្នា ហុត្វា សត្តារំ បព្ពដ្ឋំ យាចិ។ សត្តា តំ
ភិក្ខុនីនំ សន្តិកំ បហិណិក្ខា បញ្ញាជេសិ។ សា លទ្ធិបសម្បទា បដិភាចារត្តា
បដាចារាត្វេ បញ្ញាយិ។ សា ឯកទិវសំ កុជេន ឧទកំ អាទាយ ចានេ ឆោវន្តិ
ឧទកំ អាសិក្ខា, តំ ថោកំ គន្ធា បច្ឆិដ្ឋិ។ ធុតិយវារេ អាសិក្ខំ តតោ ទូរតវំ
អគមាសិ។ តតិយវារេ អាសិក្ខំ តតោបិ ទូរតវន្តិ។ សា តនេវ អារម្មណំ
គហេត្វា តយោ វាយេ បរិច្ឆិដ្ឋិត្វា “មយា បឋមំ អាសិក្ខំ ឧទកំ វិយ ឥមេ សត្តា
បឋមវាយេបិ មរន្តិ, តតោ ទូរតវំ គតំ ធុតិយវារេ អាសិក្ខំ ឧទកំ វិយ
មជ្ឈិមវាយេបិ មរន្តិ, តតោបិ ទូរតវំ គតំ តតិយវារេ អាសិក្ខំ ឧទកំ វិយ
បច្ឆិមវាយេបិ មរន្តិយេវ” តិ ចិន្តេសិ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឱភាសំ ជិវិត្វា
តស្សា សម្មុខេ បត្វា កថេន្តោ វិយ “ឯវមេតំ បដាចារេ, បញ្ចន្ទម្បិ ខន្ធនំ
ឧទយព្ពយំ អបស្សន្តស្ស វស្សសតំ ជីវេនតោ តេសំ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្ស
ឯកាហម្បិ ឯកក្ខណម្បិ ជីវិតំ សេយ្យេ” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ
នេសេន្តោ កាថមាហា -

១១៣.

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ឧទយព្ពយំ;

ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ ឧទយព្ពយ”ន្តិ។

តត្ថ អបស្សំ ឧទយព្ពយន្តិ បញ្ចន្តំ ខន្ធនំ បញ្ចវិសតិយាលក្ខណេហិ
ឧទយព្ពា វយព្ពា អបស្សន្តោ។ បស្សតោ ឧទយព្ពយន្តិ តេសំ ឧទយព្ពា វយព្ពា
បស្សន្តស្ស។ ឥតរស្ស ជីវនតោ ឯកាហម្មិ ជីវិតំ សេយ្យោតិ។

នេសនាវសានេ បដាចារាសហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ ចាបុណិ។

បដាចារាសេវីវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. កិសាកោតមីវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
កិសាកោតមី អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកស្ស សេដ្ឋិស្ស គេហោ ចត្តាលីសកោជិធនំ អដ្ឋារា វេ
ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ សេដ្ឋិ តំ ទិស្វា ឧប្បន្នសោកោ អាហារំ បដិក្ខិបិត្វា មញ្ចកេ
និបដ្ឋិ។ តស្សេកោ សហាយកោ គេហំ គន្ធា, “សម្ម, កស្មា សោចសី” តិ បុច្ឆិត្វា
តំ បវត្ថី សុត្វា, “សម្ម, មា សោចិ, អហំ ឯកំ ឧចាយំ ជានាមិ, តំ ករោមី” តិ។ “កី
ករោមិ, សម្មា” តិ? អត្ថនោ អាបណោ កិលញ្ចំ បសារេត្វា តត្ថ តេ អដ្ឋារេ រាសី
កត្វាវិក្កិណាន្តោវិយ និសីទ, អាគតាគតេសុ មនុស្សេសុ យេ វេ វេទន្តិ -
“សេសជនាវត្ថុតេលមធុដាលីតាធិនិវិក្កិណាន្តិ, តុំ បន អដ្ឋារេ វិក្កិណាន្តោ
និសីន្នោ” តិ។ តេ វេទេយ្យាសិ - “អត្ថនោ សន្តកំ អវិក្កិណាន្តោ កី ករោមី” តិ?
យោ បន តំ វេទតិ “សេសជនាវត្ថុតេលមធុដាលីតាធិនិវិក្កិណាន្តិ, តុំ បន
ហិរញ្ញសុវណ្ណំវិក្កិណាន្តោ និសីន្នោ” តិ។ តំ វេទេយ្យាសិ “កហំ
ហិរញ្ញសុវណ្ណំ” តិ។ “ឥទ” តិ ច វេត្ថ “អាហារ, តាវ ន” តិ ហត្ថហិ បដិច្ឆេយ្យាសិ។

ឯវំ ទិន្នំ តវ ហត្ថេ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ភវិស្សតិ។ សា បន សចេ កុមារិកា ហោតិ,
តវ គេហេ បុត្តស្ស នំ អាហារិទ្ធា ចត្តាលីសកោជិជនំ តស្ស និយ្យាទេទ្វា តាយ
ទិន្នំ វលញ្ញេយ្យាសិ។ សចេ កុមារកោ ហោតិ, តវ គេហេ វយប្បត្តំ ដីតវំ តស្ស
ទទ្វា ចត្តាលីសកោជិជនំ និយ្យាទេទ្វា តេន ទិន្នំ វលញ្ញេយ្យាសិ។ សោ
“ភទ្ទកោ ឧបាយោ” តិ អត្តនោ អាបណោ អង្គារេ វាសី កត្វា វិក្កិណាឆ្នោ វិយ
និសីទិ។ យេ បន នំ ឯវមាហំសុ - “សេសជនា វត្ថុតេលមធុដាលីតាទីនិ
វិក្កិណាឆ្និ, កី បន តុំ អង្គារេ វិក្កិណាឆ្នោ និសិឆ្នោ” តិ? តេសំ “អត្តនោ សន្តកំ
អវិក្កិណាឆ្នោ កី ករោមី” តិ បដិវេចនំ អនាសិ។ អថេកា គោតមី នាម កុមារិកា
កិសសរីរតាយ កិសាគោតមី តិ បញ្ញាយមាណា បរិជីណាកុលស្ស ដីតា
អត្តនោ ឯកេន កិច្ចេន អាបណាទ្វារំ គត្វា តំ សេដ្ឋិទិស្វា ឯវមាហា - “កី, តាត,
សេសជនា វត្ថុតេលមធុដាលីតាទីនិ វិក្កិណាឆ្និ, តុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ វិក្កិណាឆ្នោ
និសិឆ្នោ” តិ? “កហំ, អម្ព, ហិរញ្ញសុវណ្ណំ” តិ? “ននុ ‘តុំ តទេវ គហេត្វា
និសិឆ្នោសី’ តិ, អាហារ, តាវ នំ, អម្ព” តិ។ សា ហត្ថប្បំ គហេត្វា តស្ស ហត្ថសុ
បេសិ, តំ ហិរញ្ញសុវណ្ណមេវ អហោសិ។

អថ នំ សេដ្ឋិ “កតវំ តេ, អម្ព, គេហា” តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកំ នាមា” តិ វុត្ថេ តស្ស
អស្សមិកការំ ព្យាត្វា ជនំ បដិសាមេត្វា តំ អត្តនោ បុត្តស្ស អានេត្វា
ចត្តាលីសកោជិជនំ បដិច្ឆាបេសិ។ សត្តំ ហិរញ្ញសុវណ្ណមេវ អហោសិ។ តស្ស
អបវេន សមយេន គព្ភោ បតិជ្ជហិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ សោ
បទសា គមនកាលេ កាលមកាសិ។ សា អទិជ្ជបុព្ពមរណតាយ តំ ឈាបេតុំ
នីហរន្តេ វាវេត្វា “បុត្តស្ស មេ ភេសជ្ជំ បុច្ឆិស្សមី” តិ មតកឡេវំ អង្កេនាទាយ
“អបិ នុ មេ បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ជានាថា” តិ បុច្ឆន្តិ យវបដិចាជិយា វិចរតិ។ អថ នំ
មនុស្ស, “អម្ព, តុំ ឧម្ពត្តិកា ជាតា, មតកបុត្តស្ស ភេសជ្ជំ បុច្ឆន្តិ វិចរសី” តិ
វេទន្តិ។ សា “អវស្សំ មម បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ជាននកំ លភិស្សមី” តិ មញ្ញមាណា

វិចារី។ អថ នំ ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ធិស្វា, “អយំ មម ជីតា បឋមំ បុត្តកំ
វិជាតា ភរិស្សតិ អធិជ្ជបុត្តមរណា, មយា ឥមិស្សា អវស្សយេន ភរិតំ វុដ្ឋតី” តិ
ចិន្តេត្វា អាហា - “អម្ព, អហំ ភេសជ្ជំ ន ជាតាមិ, ភេសជ្ជជាទនកំ បន
ជាតាមី” តិ។ “កោ ជាតាតិ, តាតា” តិ? “សត្តា, អម្ព, ជាតាតិ, គប្ប, តំ
បុច្ឆាហី” តិ។ សា “គមិស្សមិ, តាត, បុច្ឆិស្សមិ, តាតា” តិ វុត្វា សត្តារំ
ឧបសង្កមិ ត្វា វុត្តិ ត្វា ឯកមន្តំ បិតា បុច្ឆិ - “តុម្ពេ កិរ មេ បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ជាតាថ,
ភន្តេ” តិ? “អាម, ជាតាមី” តិ។ “កី លទ្ធិំ វុដ្ឋតី” តិ? “អច្ឆរគ្គហឈាមត្ថេ សិទ្ធត្ថកេ
លទ្ធិំ វុដ្ឋតី” តិ។ “លភិស្សមិ, ភន្តេ”។ “កស្ស បន គេហេ លទ្ធិំ វុដ្ឋតី” តិ? “យស្ស
គេហេ បុត្តោ វា ជីតា វា ន កោចិ មតបុត្តោ” តិ។ សា “សាធុ, ភន្តេ” តិ សត្តារំ
វុត្តិ ត្វា មតបុត្តកំ អន្តោនាធាយ អន្តោតាមំ បរិសិទ្ធា បឋមគេហស្ស ឆ្វារេ ឋត្វា
“អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្មី គេហេ សិទ្ធត្ថកោ, បុត្តស្ស កិរ មេ ភេសជ្ជំ ឯត” ត្ថិ វុត្វា
“អត្ថិ” តិ វុត្តេ តេន ហិ ទេថាតិ។ តេហិ អាហារិ ត្វា សិទ្ធត្ថកេសុ ធិយ្យមាទេសុ
“ឥមស្មី គេហេ បុត្តោ វា ជីតា វា មតបុត្តោ កោចិ នត្ថិ, អម្ព” តិ បុច្ឆិ ត្វា “កី
វុទេសិ, អម្ព? ជីវមាតា ហិ កតិបយា, មតកា ឯវ ពហុកា” តិ វុត្តេ “តេន ហិ
គណ្ហាថ វោ សិទ្ធត្ថកេ, នេតំ មម បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ” ត្ថិ បជិអទាសិ។

សា ឥមិនា នីយាមេន អាធិតោ បជ្ជាយ នំ បុច្ឆន្តិវិចារី។ សា ឯកគេហេ បិ
សិទ្ធត្ថកេ អគហេត្វា សាយន្តសមយេ ចិន្តេសិ - “អហោ ភារិយំ កម្ពំ, អហំ
‘មមេវ បុត្តោ មតោ’ តិ សញ្ញាមកាសី, សកលគាមេបិ បន ជីវន្តេហិ មតការ
ពហុតរា” តិ។ តស្ស ឯវំ ចិន្តយមាធាយ បុត្តសិនេហំ មុទុកហទយំ ថទ្ធការំ
អគមាសិ។ សា បុត្តំ អវញ្ញោ ធម្មេត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា វុត្តិ ត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។
អថ នំ សត្តា “លទ្ធា តេ ឯកច្ឆរមត្តា សិទ្ធត្ថកោ” តិ អាហា។ “ន លទ្ធា, ភន្តេ,
សកលគាមេ ជីវន្តេហិ មតការ ពហុតរា” តិ។ អថ នំ សត្តា “ត្វំ ‘មមេវ បុត្តោ
មតោ’ តិ សល្លក្ខេសិ, ធុវធម្មោ ឯស សត្តានំ។ មច្ចរាជា ហិ សព្ពសត្តេ

អបរិបុណ្ណាជ្ឈាសយេ ឯវ មហោយោវិយ បរិកឡមាណោយេវ អចាយសមុទ្ធេ
បក្ខិបតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“តំ បុត្តបសុសម្មត្ថំ, ព្យាសត្តមនសំ នវំ;
សុត្ថំ កាមំ មហោយោវ, មច្ចុ អាធាយ កច្ឆតី”តិ។ (ធល. ប. ២៨៧);

កាថាបរិយោសានេ កិសាកោតមី សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, អញ្ញោបិ ពហូ
សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សា បន សត្តារំ បព្ពដ្ឋំ យាចិ, សត្តា តំ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកំ បេសេត្វា បញ្ញាជេសិ។
សាលទ្ធិបសម្បទា កិសាកោតមី ថេរីតិ បញ្ញាយិ។ សា ឯកទិវសំ
ឧចាសថាការេ វារំ បត្វា ធិបំ ជាលេត្វា និសិដ្ឋា ធិបជាលា ឧប្បជ្ជន្តិយោ ច
ភិជ្ជន្តិយោ ច ទិស្វា “ឯវមេវ ឥមេ សត្តា ឧប្បជ្ជន្តិ ចេវ និរុជ្ឈន្តិ ច, និព្វានប្បត្តា ឯវ
ន បញ្ញាយន្តិ”តិ អារម្មណំ អគ្គហេសិ។ សត្តា កន្ធកុជិយំ និសិដ្ឋោវ ឱភាសំ
ជីវិត្វា តស្សា សម្មុខេ និសីទិត្វា កថេន្តោវិយ “ឯវមេវ, កោតមិ, ឥមេ សត្តា
ធិបជាលាវិយ ឧប្បជ្ជន្តិ ចេវ និរុជ្ឈន្តិ ច, និព្វានប្បត្តា ឯវ ន បញ្ញាយន្តិ, ឯវ
និព្វានំ អបស្សន្តានំ វស្សសតំ ជីវនតោ និព្វានំ បស្សន្តស្ស ខណាមត្តម្មិ ជីវិតំ
សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៣៣២.

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ អមតំ បទំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ អមតំ បទ”ន្តិ។

តត្ថ អមតំ បទន្តិ មរណាវិរហិតកោដ្ឋាសំ, អមតមហានិព្វានន្តិ អត្ថោ។
សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

ទេសនាវសានេ កិសាគោតមី យថាធិសិដ្ឋាវ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ត
បតិជ្ជហិតិ។

កិសាគោតមីវត្ថុ តេសមំ។

១៤. ពហុបុត្តិកត្ថវីវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
ពហុបុត្តិកំ ថេរី អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកស្មី កុលេ សត្ត បុត្តា សត្ត ច ជីតរោ អហោសុំ។ តេ សព្ពេបិ
វយប្បត្តា គេហោ បតិជ្ជហិត្វា អត្តនោ ធម្មតាយ សុខប្បត្តា អហោសុំ។ តេសំ
អបរេន សមយេន បិតា កាលមកាសិ។ មហាឧចាសិកា សាមិកេ នដ្ឋេបិ ន
តាវ កុដុម្ពំ វិភជតិ។ អថ នំ បុត្តា អាហំសុ - “អម្ព, អម្ពា កំ បិតរិ នដ្ឋេ តុយ្ហំ កោ
អត្តោ កុដុម្ពេន, កី មយំ តំ ឧបជ្ជាតុំ ន សក្កោមា” តិ។ សា តេសំ កថំ សុត្វា
តុណ្ហី ហុត្វា បុនប្បនំ តេហិ វុច្ចមាណ “បុត្តា មំ បដិជគ្គិស្សន្តិ, កី មេ វិសុំ
កុដុម្ពេន” តិ សព្ពំ សាបតេយ្យំ មជ្ឈេ ភិក្ខុត្វា អនាសិ។ អថ នំ កតិចាហាច្ចយេន
ជេដ្ឋបុត្តស្ស ភរិយា “អហោ អម្ពា កំ, អយ្យា, ‘ជេដ្ឋបុត្តោ មេ’ តិ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ
ធឪ្វា វិយ ឥមមេវ គេហំ អាគច្ឆតី” តិ អាហា។ សេសបុត្តានំ ភរិយាបិ ឯវមេវ
វទីសុ។ ជេដ្ឋជីតវំ អាទី កត្វា តាសំ គេហំ គតកាលេបិ នំ ឯវមេវ វទីសុ។ សា
អវមាធប្បត្តា ហុត្វា “កី ឥមេសំ សន្តិកេ វុដ្ឋេន, ភិក្ខុនី ហុត្វា ជីវិស្សាមី” តិ
ភិក្ខុនីឧបស្សយំ គន្ធា បព្ពដ្ឋំ យាចិ។ តា នំ បព្ពាជេសុំ។ សា លទ្ធិបសម្បទា ហុត្វា
ពហុបុត្តិកត្ថវីតិ បញ្ញាយិ។ សា “អហំ មហាល្លកកាលេ បព្ពជិតា,
អប្បមត្តាយ មេ ភរិតព្ព” តិ ភិក្ខុនីនំ វត្ថុបដិវត្តំ ករោន្ត “សព្ពាត្ថី សមណធម្មំ
ករិស្សាមី” តិ ហេដ្ឋាចាសានេ ឯកំ ថម្ពំ ហត្ថេន គហេត្វា តំ អារិញ្ញមាណាវ

សមណធម្មំ ករោតិ, ចន្ទមមាធាបិ “អនុការជ្ជានេ មេ រុក្ខោ វា កត្តចិ វា សីសំ
បដិហញ្ញេយ្យ” តិ តំ រុក្ខំ ហត្ថេន គហេត្វា តំ អារិញ្ញមាធាវ សមណធម្មំ
ករោតិ, “សត្តារា ទេសិតធម្មមេវ ករិស្សមី” តិ ធម្មំ អារវ្លេត្វា ធម្មំ
អនុស្សវមាធាវ សមណធម្មំ ករោតិ។ អថ សត្តា ភន្ទកុដិយំ និសិទ្ធាវ ឱកាសំ
ជីវិត្វា សម្មុខេ និសិទ្ធាវិយ តាយ សទ្ធិំ កថេន្តោ “ពហុបុត្តិកេ មយា ទេសិតំ
ធម្មំ អនារវ្លេន្តស្ស អបស្សន្តស្ស វស្សសតំ ជីវនតោ មយា ទេសិតំ ធម្មំ
បស្សន្តស្ស មុហុត្តម្យិ ជីវិតំ សេយ្យេ” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ
តមំ កាថមាហា -

១១៥.

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ធម្មមុត្តមំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យេ, បស្សតោ ធម្មមុត្តម” ត្ថិ។

តត្ថ ធម្មមុត្តមន្តិ នវីរិធំ លោកុត្តរធម្មំ។ សោ ហិ ឧត្តមោ ធម្មោ នាម។ យោ
ហិ តំ ន បស្សតិ, តស្ស វស្សសតម្យិ ជីវនតោ តំ ធម្មំ បស្សន្តស្ស បដិវ្ល័ន្តស្ស
ឯកាហម្យិ ឯកក្ខណម្យិ ជីវិតំ សេយ្យេតិ។

កាថាបរិយោសានេ ពហុបុត្តិកត្ថេវី សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថេ
បតិជ្ឈហិតិ។

ពហុបុត្តិកត្ថេវីវត្ថុ ចុទ្ធសមំ។

សហស្សវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អដ្ឋមោ វគ្គោ។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយ

ធម្មបទ-អដ្ឋកថា

(ទុតិយោភាគោ)

៩. ចាបវគ្គោ

១. ចូឡេកសាជកព្រាហ្មណ៍វត្ថុ

អភិវត្តវេល កល្យាណោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
ចូឡេកសាជកព្រាហ្មណ៍ អារត្ត កថេសិ។

វិបស្សនិទសពលស្ស កាលស្ម័ត្តិ មហាឯកសាជកព្រាហ្មណោ នាម
អហោសិ, អយំ បទ ឯតវហិ សាវត្ថិយំ ចូឡេកសាជកោ នាម។ តស្ស ហិ
ឯកោ និវាសនសាជកោ អហោសិ, ព្រាហ្មណីយាបិ ឯកោ។ ឧភិន្នម្បិ ឯកមេវ
ចារុបនំ, ពហិ គមនកាលេ ព្រាហ្មណោ វា ព្រាហ្មណី វា តំ ចារុបតិ។
អថេកទិវសំ វិហារេ ធម្មស្សវនេ ឃោសិតេ ព្រាហ្មណោ អាហា - “កោតិ
ធម្មស្សវនំ ឃោសិតំ, កី ទិវា ធម្មស្សវនំ គមិស្សសិ, ឧទាហុ វត្ថី។ ចារុបនស្ស ហិ
អភាវេន ន សក្កា អម្ពេហិ ឯកតោ គន្ធុ” ឆ្លី។ ព្រាហ្មណី, “សាមិ, អហំ ទិវា
គមិស្សមី” តិ សាជកំ ចារុបិត្វា អគមាសិ។ ព្រាហ្មណោ ទិវសភាគំ គេហេ
វីតិនាមេត្វា វត្ថី គន្ធា សត្តុ បុរតោ និសិទ្ធាវ ធម្មំ អស្សោសិ។ អថស្ស សរីរំ
ជរមាណ បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ឈិ។ សោ សត្តារំ បូជិតុកាមោ ហុត្វា “សថេ ឥមំ
សាជកំ ទស្សមិ, នេវ ព្រាហ្មណីយា, ន មយ្ហំ ចារុបនំ ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេសិ។

អថស្ស មច្ឆេវចិត្តានំ សហស្សំ ឧប្បជ្ឈិ, បុណេកំ សទ្ធាចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិ។ តំ អភិករិត្វា
បុន មច្ឆេវសហស្សំ ឧប្បជ្ឈិ។ ឥតិស្ស ពលវមច្ឆេវ ពន្ធិត្វា គណ្ណាន្តរិយ សទ្ធាចិត្តំ
បដិពាហិតិយេវ។ តស្ស “ទស្សមិ, ន ទស្សមិ” តិ ចិន្តេន្តស្សេវ បឋមយាមោ
អបគតោ, មជ្ឈិមយាមោ សម្មត្តោ។ តស្មិម្បិ ធាតុំ ធាសក្ខិ។ បច្ឆិមយាមោ
សម្មត្តេ សោ ចិន្តេសិ - “មម សទ្ធាចិត្តេន មច្ឆេវចិត្តេន ច សទ្ធិ យុជ្ឈន្តស្សេវ ទ្វេ
យាមាវិតិវត្តា, ឥទំ មម ឯត្ថកំ មច្ឆេវចិត្តំ វឌ្ឍមានំ ចត្វហិ អចាយេហិ សីសំ
ឧក្ខិបិតុំ ន ទស្សតិ, ទស្សមិ ន” ត្ថិ។ សោ មច្ឆេវសហស្សំ អភិករិត្វា សទ្ធាចិត្តំ
បុរេចារិកំ កត្វា សាដកំ អាធាយ សត្ត ចាធម្មលេ វបេត្វា “ជិតំ មេ, ជិតំ មេ” តិ
តិក្ខត្តំ មហាសទ្ធមកាសិ។

រាជា បសេនទិ កោសលោ ធម្មំ សុណេន្តោ តំ សទ្ធិ សុត្វា “បុច្ឆេនំ, កី កិរ
តេន ជិត” ត្ថិ អាហា។ សោ រាជបុរិសេហិ បុច្ឆិតោ តមត្ថំ អាហាបេសិ។ តំ សុត្វា
រាជា “ទុក្ខំ កតំ ព្រាហ្មណេន, សង្គហមស្ស ករិស្សមិ” តិ ឯកំ សាដកយុគំ
ធាបេសិ។ សោ តម្បិ តថាគតស្សេវ អធាសិ។ បុន រាជា ទ្វេ ចត្តារិ អដ្ឋ
សោឡសាតិ ទ្វិគុណំ កត្វា ធាបេសិ។ សោ តានិបិ តថាគតស្សេវ អធាសិ។
អថស្ស រាជា ទ្វិក្ខីស យុគានិ ធាបេសិ។ ព្រាហ្មណោ “អត្តនោ អគ្គហេត្វាលទ្ធិ
លទ្ធិវិស្សន្នេសិយេវា” តិ វាធមោចនត្ថំ តតោ ឯកំ យុគំ អត្តនោ, ឯកំ
ព្រាហ្មណិយាតិ ទ្វេ យុគានិ គហេត្វា តីស យុគានិ តថាគតស្សេវ អធាសិ។
រាជា បន តស្មី សត្តក្ខត្តម្បិ ទទន្តេ បុន ធាតុកាមាយេវ អហោសិ។ បុព្វេ
មហាឯកសាដកោ ចតុសដ្ឋិយា សាដកយុគេសុ ទ្វេ អគ្គហេសិ, អយំ បន
ទ្វិក្ខីសាយ លទ្ធិកាលេ ទ្វេ អគ្គហេសិ។ រាជា បុរិសេ អាណាបេសិ - “ទុក្ខំ
ភណោ ព្រាហ្មណេន កតំ, អន្តេបុរេ មម ទ្វេ កម្ពលានិ អាហារាបេយ្យថា” តិ។
តេ តថា ករិសុ។ រាជា សតសហស្សគ្យនកេ ទ្វេ កម្ពលេ ធាបេសិ។
ព្រាហ្មណោ “ន ឥមេ មម សរិរេ ឧបយោគំ អរហន្តិ, ពុទ្ធសាសនស្សេវ ឯតេ

អនុច្ឆរិកា”តិ ឯកំ កម្ពលំ អន្តោគន្ធកុដិយំ សត្តុ សយនស្ស ឧបរិវិតានំ កត្វា
ពន្ធិ, ឯកំ អត្តនោ យវេ និពន្ធិំ ភុញ្ញន្តស្ស ភិក្ខុនោ ភត្តកិច្ចដ្ឋានេវិតានំ កត្វា
ពន្ធិ។ រាជា សាយន្តសមយេ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា តំ កម្ពលំ សញ្ញានិទ្វា, “ភន្តេ,
កេន បូជា កតា”តិ បុច្ឆិទ្វា “ឯកសាជកេនា”តិ វុត្តេ “ព្រាហ្មណោ មម
បសាទដ្ឋានេយេវ បសីទតី”តិ វុត្តា “ចត្តារោ ហត្ថី ចត្តារោ អស្សេ ចត្តារិ
កហាបណាសហស្សានិ ចតស្សោ ឥត្ថិយោ ចតស្សោ ធាសិយោ ចត្តារោ បុរិសេ
ចតុរោ កាមវេរ”តិ ឯវំ យាវ សព្វសតា ចត្តារិ ចត្តារិ កត្វា សព្វចតុក្កំ នាម
អស្ស ធាបេសិ។

ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ - “អហោ អច្ឆរិយំ ចូឡេកសាជកស្ស
កម្ពំ, តំមុហុត្ថមេវ សព្វចតុក្កំ លភិ, ឥនានិ កតេន កល្យាណកម្មេន អដ្ឋមេវ
វិចារកោ ធិន្នោ”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
សន្តិសិទ្ធា”តិ បុច្ឆិទ្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, សចាយំ ឯកសាជកោ
បឋមយាមេ មយ្ហំ ធាតុំ អសក្ខិស្ស, សព្វសោឡសកំ អលភិស្ស។ សចេ
មជ្ឈិមយាមេ អសក្ខិស្ស, សព្វជ្ជកំ អលភិស្ស។ ពលវបច្ឆិមយាមេ ទិន្នត្តា
បនេស សព្វចតុក្កំ លភិ។ កល្យាណកម្មំ ករោន្តេន ហិ ឧប្បន្នំ ចិត្តំ អហាបេត្វា
តន្ត្រីណាញោវ កាតព្វំ។ ទន្ធិ កតំ កុសលញ្ញា សម្បត្តិ ទទមាណំ ទន្ធមេវ ទទាតិ,
តស្មា ចិត្តប្បាទសមនន្តរមេវ កល្យាណកម្មំ កាតព្វ”តិ វុត្តា អនុសន្និ យដេត្វា
ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១១៦.

“អភិក្ខុវេច កល្យាណោ, ចាចា ចិត្តំ និវារយេ;
ទន្ធាញ្ញំ ករោតោ បុញ្ញំ, ចាបស្មី រមតី មនោ”តិ។

តត្ថ អភិវឌ្ឍន៍ជាតិ តុរិតតុរិតតំ សីយសីយំ ករយ្យាតិ អត្ថោ។ គឺហ៊ាន វា ហ៊ា
“សលាកកត្តាធានាជីវិត កិត្តិទេវ កុសលំ ករិស្សមី” គឺ ចិត្ត ឧប្បន្នយថា
អញ្ជើ ឱកាសំ នលកន្តិ, ឯវំ “អហំ បុរេ, អហំ បុរេ” គឺ តុរិតតុរិតមេវ កាតត្ថំ។
បព្ពជិតេន វា ឧបជ្ឈាយវត្តាជិនិ ករោន្តេន អញ្ជាស្ស ឱកាសំ អនត្វា “អហំ បុរេ,
អហំ បុរេ” គឺ តុរិតតុរិតមេវ កាតត្ថំ។ បាបា ចិត្តន្តិ
កាយទុច្ចរិតាធិបាកម្មតោ វា អកុសលចិត្តប្បន្តតោ វា សព្វថាមេន ចិត្ត
និវារយេ។ ទន្ធិញ្ញំ ករោតោតិ យោ បន “នស្សមី, ន ទស្សមី សម្បជ្ជិស្សតិ នុ ខោ
មេ, នោ” គឺ ឯវំ ចិត្តល្អមគ្គេន គច្ឆន្តោរិយ ទន្ធិ បុញ្ញំ ករោតិ, តស្ស
ឯកសាជកស្សរិយ មច្ឆេរសហស្សំ ចាបំ ឱកាសំ នលកតិ។ អថស្ស ចាបស្មី
រមតី មនោ, កុសលកម្មករណាកាលេយេវ ហិ ចិត្តំ កុសលេ រមតិ, តតោ
មុច្ឆិត្វា ចាបនិទ្ទមេវ ហោតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាជិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ចូឡេ កសាជកព្រាហ្មណ៍វត្ថុ បឋមំ។

២. សេយ្យសកត្តេវត្ថុ

ចាបញ្ច បុរិសោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
សេយ្យសកត្តេវ អារត្ត កថេសិ។

សោ ហិ លាឡុទាយិត្តេវស្ស សទ្ធិវិហារិកោ, អត្តនោ អនភិរតី តស្ស
អារោចត្វា តេន បឋមសង្ឃាធិសេសកម្មេ សមាធិតោ ឧប្បន្នប្បន្នាយ
អនភិរតិយា តំ កម្មមកាសិ (ចារា. ២៣២)។ សត្តា តស្ស កិរិយំ សុត្វា តំ
បក្កោសាបេត្វា “ឯវំ កិរ ត្វំ ករោសី” គឺ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ” គឺ វុត្តេ “កស្មា
ភារិយំ កម្មំ អកាសិ, អនុច្ឆិកំ មោយបុរិសា” គឺ ធានប្បការតោ គរហិត្វា

សិក្ខាបទ បញ្ញាបេតិកភ័ណ្ឌ “ឯវុបញ្ញា កម្មំ ទិដ្ឋជម្ពេសិ សម្មរាយេបិ
ទុក្ខសំវត្ថុនិកមេវ ហោតី” តិ វត្ថា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ
គាថមាហា -

១១៧.

“ចាបញ្ចេ បុរិសោ កយិរា, ន នំ កយិរា បុនប្បនំ;
ន តម្ពិ ធនំ កយិរាថ, ទុក្ខោ ចាបស្ស ឧច្ចយោ” តិ។

តស្សត្ថោ - សាចេ បុរិសោ សកី ចាបកម្មំ ករេយ្យ, តម្ពិណោយេវ
បច្ចវេក្ខិត្វា “ឥទំ អប្បតិរូបំ ឌីណ្ហិក” ត្ថិ ន នំ កយិរា បុនប្បនំ។ យោបិ តម្ពិ
ធនោ វា រុចិ វា ឧប្បន្នេយ្យ, តម្ពិ វិនោទេត្វា ន កយិរាថេវ។ កី ការណា? ទុក្ខោ
ចាបស្ស ឧច្ចយោ។ ចាបស្ស ហិ ឧច្ចយោ វុឌ្ឍិ ឥណ្ឌោកេបិ សម្មរាយេបិ
ទុក្ខមេវ អារហតីតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

សេយ្យសកត្ថេវវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. លាជនេវជីតាវត្ថុ

បុញ្ញញ្ចេតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ លាជនេវជីតវំ អារត្ត
កថេសិ។ វត្ថុ រាជគហោ សមុដ្ឋិតំ។

អាយស្មា ហិ មហាកស្សទោ បិប្បលិគុហាយំ វិហារន្តោ ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា
សត្តមេ ទិវេសេ វុដ្ឋាយ ទិព្ភេន ចក្ខុនា ភិក្ខុចារជ្ជានំ ឌីលោកេន្តោ ឯកំ
សាលិខេត្តចាលិកំ ឥត្ថី សាលិសីសានិ គហោត្វា លាជេ កុរុមាណំ ទិស្វា “សទ្ធា ទុ
ខោ, អស្សទ្ធា” តិ វីមសិត្វា “សទ្ធា” តិ ញាត្វា “សក្ខិស្សតិ ទុខោ មេ សង្កបំ

កាតុំ, នៅ" តិ ឧបធារេន្តោ "វិសារទា កុលដីតា មម សង្កហំ ករិស្សតិ, កត្វា ច
បន មហាសម្បត្តិ លភិស្សតិ" តិ ញត្វា ជីវំ ចារុបិទ្វា បត្តមាធាយ
សាលិខេត្តសមីបេយេវ អដ្ឋាសិ។ កុលដីតា ថេរំ ទិស្វាវ បសន្នចិត្តា
បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ដុដ្ឋសរីរា "តិដ្ឋថ, ភន្តេ" តិ វត្វាលាដេ អាធាយ វេគេន
គន្ធា ថេរស្ស បត្តេ អាកិរិទ្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិទ្វា, "ភន្តេ, តុម្ពេហិ ទិដ្ឋធម្មស្ស
ភាគិនី អស្ស" តិ បត្តនំ អកាសិ។ ថេរោ "ឯវំ ហោតូ" តិ អនុមោទនមកាសិ។
សាបិ ថេរំ វន្តិទ្វា អត្តនា ទិន្ននាទំ អារជ្ជមាណា និវត្តិ។ តាយ ច បន
កេធារមរិយាធាយ គមនមគ្គេ ឯកស្មី ពិលេ យោរិសោ សប្បោ និបជ្ជិ។ សោ
ថេរស្ស កាសាយបជិច្ឆន្នំ ជជ្ឈំ ខំសិតុំ នាសក្ខិ។ ឥតរា ទានំ អារជ្ជមាណា និវត្តន្តិ
តំ បទេសំ ចាបុណ្ណិ។ សប្បោ ពិលា និក្ខមិទ្វា តំ ខំសិទ្វា តត្ថេវ ចាតេសិ។ សា
បសន្នចិត្តេន កាលំ កត្វា តាវតីសភវនេ តីសយោជនិកេ កនករិមាទេ
សុត្តប្បពុទ្ធារិយ សញ្ញាលម្ព័រាបជិមណ្ឌិតេន តិគារុតេន អត្តភាវេន និព្ពត្តិ។ សា
ទ្វាទសយោជនិកំ ឯកំ ទិព្ពវត្ថំ និវាសេទ្វា ឯកំ ចារុបិទ្វា អច្ឆរាសហស្សបរិវត្តា
បុព្វកម្មបកាសនត្ថាយ សុវណ្ណាលាជភវិតេន ឱលម្ពកេន សុវណ្ណាសរកេន
បជិមណ្ឌិតេ វិមាទទ្វារេ បីតា អត្តនោ សម្បត្តិ ឱលោកេទ្វា "កី ទុ ខោ មេ កត្វា
អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា" តិ ទិព្ពេន ចក្កនា ឧបធារេន្តិ "អយ្យស្ស មេ
មហាកស្សបត្ថេរស្ស ទិន្នលាជនិស្សន្ទេន សាលទ្ធា" តិ អញ្ញាសិ។

សា ឯវំ បរិត្តកេន កម្មេន ឯវរូបំ សម្បត្តិ លភិទ្វា "ន ទានិ មយា បមជ្ជិតុំ
វដ្ឋតិ, អយ្យស្ស វត្ថបជីវត្ថំ កត្វា ឥមំ សម្បត្តិ ចារុវំ ករិស្សមី" តិ ចិន្តេទ្វា
ចាតោវ កនកមយំ សម្មជ្ជនិព្វោវ កចវរេន ខនកញ្ច បច្ឆិ អាធាយ គន្ធា ថេរស្ស
បរិវេណំ សម្មជ្ជិទ្វា ចានិយបរិភោជនីយំ ឧបជ្ជាបេសិ។ ថេរោ តំ ទិស្វា "កេនចិ
ទហរេន វា សាមណោរេន វា វត្ថំ កតំ ភវិស្សតិ" តិ សល្លក្ខេសិ។ សា
ទុតិយទិវសេបិ តថេវ អកាសិ, ថេរោបិ តថេវ សល្លក្ខេសិ។ តតិយទិវសេ បន

ថេរោ តស្ស ឥសីនិសទ្ធិំ សុត្វា តាលច្ឆិទ្ធានិហិ ច បរិដ្ឋំ សរិរោកាសំ ទិស្វា ទ្វារំ
វិរិទ្ធា “កោ ឯស សម្មជ្ជតី” តិ បុច្ឆិ។ “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយិកា
លាជនេវជីតា” តិ។ “ននុ មយ្ហំ ឯវនាមិកា ឧបជ្ឈាយិកា នាម នត្ថី” តិ។ “អហំ,
ភន្តេ, សាលីខេត្តំ រក្ខមាណាលាជេ ទត្វា បសន្នចិត្តា និវត្តន្តិ សប្បេន ទដ្ឋា កាលំ
កត្វា តាវតីសនេវលោកេ ឧប្បន្នា, មយា អយ្យំ និស្សាយ អយំ សម្មត្តិ លទ្ធា,
ឥនានិបិ តុម្ហាកំ វត្ថុបដិវត្តំ កត្វា ‘សម្មត្តិ ថាវំ ករិស្សមី’ តិ អាគតាម្ហិ,
ភន្តេ” តិ។ “ហិយ្យេបិ បរេបិ តយាវេតំ ហំនំ សម្មជ្ជិតំ, តយាវ ចានិយកោជនិយំ
ឧបជ្ឈាបិត” តិ។ “អាម, ភន្តេ” តិ។ “អបេហិ នេវជីតេ, តយា កតំ វត្ថុ កតំ
ហោតុ, ឥតោ បជ្ឈាយ ឥមំ ហំនំ មា អាគមី” តិ។ “ភន្តេ, មា មំ នាសេថ, តុម្ហាកំ
វត្ថុ កត្វា សម្មត្តិ មេ ជិវំ កាតុំ ទេថា” តិ។ “អបេហិ នេវជីតេ, មា មំ អនាគតេ
ចិត្តពិជនី កហេត្វា និសិន្នេហិ ធម្មកថិកេហិ ‘មហាកស្សបត្ថេរស្ស កិរ ឯកា
នេវជីតា អាគត្វា វត្ថុបដិវត្តំ កត្វា ចានិយបរិកោជនិយំ ឧបជ្ឈាបេសី’ តិ វត្ថុត្ថតំ
កិរ, ឥតោ បជ្ឈាយ ឥធ មា អាគមិ, បដិក្កមា” តិ។ សា “មា មំ, ភន្តេ, នាសេថា” តិ
បុនប្ប្បនំ យាចិយេវ។ ថេរោ “នាយំ មម វេជនំ សុណាតី” តិ ចិន្តេត្វា “តុវំ បមាណំ
ន ជាតាសី” តិ អច្ឆរំ បហរិ។ សា តត្ថ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី អាគាសេ ឧប្បតិទ្វា
អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ, “ភន្តេ, មយា លទ្ធិសម្មត្តិ មា នាសេថ, ថាវំ កាតុំ ទេថា” តិ
រោទន្តី អាគាសេ អជ្ជាសិ។

សត្តា ជេតវនេ កន្ទកុដិយំ និសិន្នោវ តស្ស រោទិតសទ្ធិំ សុត្វា ឱកាសំ
ជិវិត្វា នេវជីតាយ សម្មុខេ និសីទិត្វា កថេន្តោរិយ “នេវជីតេ មម បុត្តស្ស
កស្សបស្ស សំវរករណមេវ ភារោ, បុញ្ញត្តិកានំ បន ‘អយំ នោ អត្តោ’ តិ
សល្លេក្ខេត្វា បុញ្ញករណមេវ ភារោ។ បុញ្ញករណញ្ញំ ឥធ ចេវ សម្បរាយេ ច
សុខមេវា” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១១៨.

“បុញ្ញញ្ចេ បុរិសោ កយិរា, កយិរា នំ បុនប្បុនំ;
តម្កិ ធន្នំ កយិរាថ, សុខោ បុញ្ញស្ស ឧច្ចយោ”តិ។

តស្សត្ថោ - សចេ បុរិសោ បុញ្ញំ ករេយ្យ, “ឯកវារំ មេ បុញ្ញំ កតំ, អលំ
ឯត្តារតា”តិ អនោរមិត្វា បុនប្បុនំ ករោថេវ។ តស្ស អករណក្ខណោបិ តម្កិ
បុញ្ញេ ធន្នំ វុចី ឧស្សហំ ករោថេវ។ កី ការណា? សុខោ បុញ្ញស្ស ឧច្ចយោ។
បុញ្ញស្ស ហិ ឧច្ចយោ វុឡិ ឥធលោកបរលោកសុខាវហនតោ សុខោតិ។

ទេសនាវសានេ ទេវធីតា បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្តកេ បីតាវ
សោតាបត្តិជលំ ចាបុណីតិ។

លាជទេវធីតាវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋីវត្ថុ

ចាចោបិ បស្សតី កុទ្ធន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
អនាថបិណ្ឌិកំ អារព្ព កថេសិ។

អនាថបិណ្ឌិកោ ហិ វិហារមេវ ឧទ្ទិស្ស ចតុបណ្ណាសកោជិជនំ
ពុទ្ធសាសនេ វិកិរិត្វា សត្តិវ ជេតវនេ វិហារន្តោ ទេវសិកំ តីណិ មហាឧបដ្ឋានានិ
គច្ឆតិ, គច្ឆន្តោ ច “កី នុ ខោ អាទាយ អាគតោតិ សាមណោវា ធម្មាវា
ហត្ថម្បិ មេ ឱលោកេយ្យ”ន្តិ តុច្ឆហត្ថោ នាម ន គតបុញ្ញោ។ ចាតោវ គច្ឆន្តោ
យាគុំ គាហាបេត្វាវ គច្ឆតិ, កតចាតរាសោ សប្បិវរនីតាធិនិ ភេសដ្ឋានិ។
សាយន្តសមយេ មាលាគន្ធិវិលេបនវត្ថាធិនិ គាហាបេត្វា គច្ឆតិ។ ឯវំ
និច្ចកាលមេវ ធិវសេ ធិវសេ ធានំ ធន្តា សីលំ រក្ខតិ។ អបរភាគេ ធនំ បរិក្ខយំ

គន្ធាតិ។ វេហារូបជីវនោបិស្ស ហត្ថតោ អដ្ឋាសកោជិជនំ ឥណំ គណ្ហាសុ,
កុលសន្តកាបិស្ស អដ្ឋាសហិរញ្ញកោជិយោ, នទីតិវេ និទហិត្វា បបិតា
ឧទកេន កុលេ ភិន្នេ មហាសមុទ្ធំ បរិសីសុ។ ឯវមស្ស អនុបុព្វេន ជនំ បរិក្ខយំ
អគមាសិ។ សោ ឯវត្ថុតោបិ សង្ឃស្ស ទានំ ទេតិយេវ, បណ្ឌិតំ បន កត្វា ទានុ
ន សក្កោតិ។

សោ ឯកទិវសំ សត្តារា “ទីយតិ បន តេ, គហបតិ, កុលេ ទាន”ន្តិ វុត្ថុ
“ទីយតិ, ភន្តេ, តព្វា ខោ កណ្តាជកំ ពិលម្ពុទ្ធាតិយ”ន្តិ អាហា។ អថ នំ សត្តា,
“គហបតិ, ‘លូខំ ទានំ ទេមី’តិ មា ចិន្តយិ។ ចិត្តស្មិត្តិ បណ្ឌិតេ ពុទ្ធាទីនំ ទិន្នទានំ
លូខំ នាម នត្ថិ, អបិច តុំ អដ្ឋន្តំ អរិយបុគ្គលានំ ទានំ ទេសិ, អហំ បន
វេលាមកាលេ សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នន្តំ កត្វា មហាទានំ បវត្តយមា នោបិ
តិសរណាគតម្បិ កញ្ចិ នាលត្ថំ, ទក្ខិណោយ្យា នាម ឯវំ ទុល្លភា។ តស្មា ‘លូខំ មេ
ទាន’ន្តិ មា ចិន្តយិ”តិ វត្ថុ វេលាមសុត្តមស្ស (អ. និ. ៩.២០) កថេសិ។ អថស្ស
ទ្វារកោដ្ឋកេ អធិវត្តា ទេវតា សត្វិ ចេវ សត្តសាវកេសុ ច គេហំ បរិសន្តេសុ
តេសំ តេជេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តិ, “យថា ឥមេ ឥមំ គេហំ ន បរិសន្តិ, តថា
គហបតី បរិភិទ្ធិស្សមី”តិ តំ វត្ថុកាមាបិ ឥស្សរកាលេ កិញ្ចិ វត្ថុំ នាសក្ខិ,
ឥទានិ “បនាយំ ទុគ្គតោ គណ្ហាស្សតិ មេ វចន”ន្តិ វត្តិកាគេ សេដ្ឋិស្ស សិរិគព្ពំ
បរិសិត្វា អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ អថ សេដ្ឋិ នំ ទិស្វា “កោ ឯសោ”តិ អាហា។ អហំ
តេ មហាសេដ្ឋិ ចតុត្ថទ្វារកោដ្ឋកេ អធិវត្តា ទេវតា, តុយ្ហំ ឱវាទទានត្ថាយ
អាកតាតិ។ តេន ហិ ឱវទេហិតិ។ មហាសេដ្ឋិ តយា បច្ឆិមកាលំ
អនោលោកេត្វាវ សមណស្ស គោតមស្ស សាសនេ ពហុំ ជនំ វិប្បកិណ្ណំ,
ឥទានិ ទុគ្គតោ ហុត្វាបិ តំ ន មុញ្ចាសិយេវ, ឯវំ វត្តមា នោ កតិចាហេនេវ
យាសន្នាទនមត្តម្បិ នលភិស្សសិ, កី តេ សមណោន គោតមេន,
អតិបរិច្ឆាគតោ ឱវមិត្វា កម្មន្តេ បយោដេន្តោ កុដ្ឋម្ហំ សណ្ឋាបេហិតិ។ អយំ មេ

តយា ទិន្នឡើងទោតិ។ អាម, សេដ្ឋីតិ។ គប្ប, នាហំ តាទិសីនំ សតេនបិ
សហស្សេនបិ សតសហស្សេនបិ សក្កា កម្មេតុំ, អយុត្តំ តេ វុត្តំ, កំ តយា មម
គេហេ វសមាឆាយ, សីយំ សីយំ មេ យរា និក្ខមាហិតិ។ សា សោតាបន្នស្ស
អរិយសាវកស្ស វចនំ សុត្វា ហិតុំ អសក្កោន្តិ ធារកេ អាឆាយ និក្ខមិ,
និក្ខមិត្វា ច បន អញ្ញត្ត វសនជ្ជានំ អលភមាឆា “សេដ្ឋី ឧមាបេត្វា តត្ថេវ
វសីស្សមី” តិ នករបិគ្គាហកំ ទេវបុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អត្ថនា កតាបរាជំ
អាចិត្តិត្វា “ឯហិ, មំ សេដ្ឋីស្ស សន្តិកំ នេត្វា ឧមាបេត្វា វសនជ្ជានំ ឆាបេហី” តិ
អាហា។ សោ “អយុត្តំ តយា វុត្តំ, នាហំ តស្ស សន្តិកំ គន្ធុ ឧស្សហាមី” តិ តំ
បដិក្ខិបិ។ សា ចតុន្នំ មហារាជានំ សន្តិកំ គន្ធា តេហិបិ បដិក្ខិត្តា សក្កំ
ទេវរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា តំ បវត្តិ អាចិត្តិត្វា, “អហំ, ទេវ, វសនជ្ជានំ
អលភមាឆា ធារកេ ហត្ថេន គហេត្វា អនាថាវិចរមិ, វសនជ្ជានំ មេ
ឆាបេហី” តិ សុដ្ឋតំ យាចិ។

អថ នំ សោ “អហម្មិ តវ ការណា សេដ្ឋីវុត្តំ ន សក្ខិស្សមិ, ឯកំ បន តេ
ឧបាយំ កថេស្សមី” តិ អាហា។ សាធុ, ទេវ, កថេហិតិ។ គប្ប, សេដ្ឋីនោ
អាយុត្តកវេសំ គហេត្វា សេដ្ឋីស្ស ហត្ថតោ បណ្ណំ អាហេបេត្វា វោហារូបជីវីហិ
គហិតំ អជ្ឈាសកោជិជនំ អត្ថនោ អានុភាវេន សោធម្មតា តុច្ឆកព្តេ បូរេត្វា
មហាសមុទ្ធំ បរិជ្ជំ អជ្ឈាសកោជិជនំ អត្ថិ, អញ្ញម្មិ អសុកដ្ឋានេ នាម
អស្សមិកំ អជ្ឈាសកោជិជនំ អត្ថិ, តំ សព្វំ សំហរិត្វា តស្ស តុច្ឆកព្តេ បូរេត្វា
ទណ្ឌកម្មំ កត្វា ឧមាបេហិតិ។ សា “សាធុ, ទេវា” តិ វុត្តនយេនេវ តំ សព្វំ កត្វា
បុន តស្ស សិរិគព្វំ ឱកាសយមាឆា អាកាសេ វត្វា “កោ ឯសោ” តិ វុត្តេ អហំ
តេ ចតុត្ថធារកោដ្ឋកេ អធិវត្តា អនុពាលទេវតា, មយា អនុពាលតាយ យំ
តុម្ហាកំ សន្តិកេ កថិតំ, តំ មេ ឧមថ។ សក្កស្ស ហិ មេ វចនេន
ចតុបណ្ណាសកោជិជនំ សំហរិត្វា តុច្ឆកព្តបូរណំ ទណ្ឌកម្មំ កតំ, វសនជ្ជានំ

អលកមាណ កិលមាមីតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ ចិន្តេសិ - “អយំ ទេវតា
‘ឧណ្ហាកម្មញ្ញា មេ កត’ន្តិ វុទ្ធិតិ, អត្តនោ ច ទោសំ បដិជានាតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស នំ
ឧស្សេស្សមី”តិ។ សោ តំ សត្តុ សន្តិកំ នេត្វា តាយ កតកម្មំ សព្ពំ អាហោចេសិ។
ទេវតា សត្តុ ចាទេសុ សិរសា និបតិទ្វា, “ភន្តេ, យំ មយា អនុពាលតាយ តុម្ហាកំ
គុណោ អជានិត្វា ចាបកំ វុចនំ វុត្តំ, តំ មេ ឧមថា”តិ សត្តារំ ឧមាបេត្វា
មហាសេដ្ឋី ឧមាបេសិ។ សត្តា កល្យាណចាបកានំ កម្មានំ វិចាករសេន
សេដ្ឋីញ្ញោ ទេវតញ្ញា ឡិវឧណ្ហោ “ឥធន, គហាបតិ, ចាបបុគ្គលោបិ យាវ ចាបំ ន
បច្ចតិ, តាវ ភទ្រម្បិ បស្សតិ។ យទា បនស្ស ចាបំ បច្ចតិ, តទា ចាបមេវ
បស្សតិ។ ភទ្របុគ្គលោបិ យាវ ភទ្រំ ន បច្ចតិ, តាវ ចាចានិ បស្សតិ។ យទា
បនស្ស ភទ្រំ បច្ចតិ, តទា ភទ្រមេវ បស្សតិ”តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អកាសិ -

១១៨.

“ចាចោបិ បស្សតី ភទ្រំ, យាវ ចាបំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតិ ចាបំ, អថ ចាចោ ចាចានិ បស្សតិ។

១២០.

“ភទ្រោបិ បស្សតី ចាបំ, យាវ ភទ្រំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតិ ភទ្រំ, អថ ភទ្រោ ភទ្រានិ បស្សតិ”តិ។

តត្ថ ចាចោតិ កាយទុច្ឆរិតាទិណា ចាបកម្មេន យុត្តបុគ្គលោ។ សោបិ ហិ
បុរិមសុចរិតានុភាវេន និព្ពត្តំ សុខំ អនុករមាណោ ភទ្រម្បិ បស្សតិ។ យាវ ចាបំ ន
បច្ចតីតិ យាវស្ស តំ ចាបកម្មំ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិចាកំ ន ទេតិ។ យទា
បនស្ស តំ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិចាកំ ទេតិ, អថ ទិដ្ឋធម្មេ វិវិទា
កម្មការណា, សម្បរាយេ ច អចាយទុក្ខំ អនុភោន្តោ សោ ចាចោ ចាចានិយេវ

បស្សតិ។ ធុតិយតាថាយបិ កាយសុចរិតាធិនា ភទ្រកម្មេន យុត្តោ ភក្រោ។
សោបិ ហិ បុរិមធុតិយតាធុតាវេន និព្ពត្តំ ធុត្តំ អនុករមាណោ ចាបំ បស្សតិ។ យាវ
ភទ្រំ ន បច្ឆតិ តិ យាវស្ស តំ ភទ្រំ កម្មំ ធិដ្ឋធម្មេ វា សម្មរាយេ វា វិចាកំ ន ទេតិ។
យធា បន តំ វិចាកំ ទេតិ, អថ ធិដ្ឋធម្មេ លាភសក្ការាធិសុខំ, សម្មរាយេ ច
ធិព្ពសម្មត្តិសុខំ អនុករមាណោ សោ ភក្រោ ភក្រោនិយេវ បស្សតិ តិ។

ទេសនាវសានេ សា ទេវតា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋីវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អសញ្ញតបរិក្ខារភិក្ខុវត្ថុ

មាវមញ្ញេថ ចាបស្សតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ឯកំ
អសញ្ញតបរិក្ខារំ ភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិរ យំ កិញ្ចិ មញ្ញេថាធិកេនំ បរិក្ខារំ ពហិ បរិភុញ្ញិទ្វា តត្ថេវ ធម្មេតិ។
បរិក្ខារោ វស្សេនបិ អាតបេនបិ ឧបចិកាធិហិបិ វិនស្សតិ។ សោ ភិក្ខុហិ “ននុ,
អារុសោ, បរិក្ខារោ នាម បដិសាមិតតញ្ញោ” តិ វុត្តេ “អប្បកំ មយា កតំ, អារុសោ,
ឯតំ, ន ឯតស្ស ចិត្តំ អត្ថិ, ន បិត្ត” តិ វុត្តេ តថេវ ករោតិ។ ភិក្ខុ តស្ស កិរិយំ សត្ត
អាហារេសុំ។ សត្តា តំ បក្កោសាបេទ្វា “សច្ចំ កិរ ភិក្ខុ ឯវំ ករោសី” តិ បុច្ឆិ។
សោ សត្តារា បុច្ឆិតាបិ “កី ឯតំ ភកវា អប្បកំ មយា កតំ, ន តស្ស ចិត្តំ អត្ថិ,
នាស្ស បិត្ត” តិ តថេវ អវមញ្ញន្តោ អាហា។ អថ នំ សត្តា “ភិក្ខុហិ ឯវំ កាតុំ ន
វដ្ឋតិ, ចាបកម្មំ នាម ‘អប្បក’ តិ ន អវមញ្ញតព្ពំ។ អដ្ឋោកាសេ ឋបិតញ្ញិ
វិវជមុខំ ភាជនំ ទេវេ វស្សន្តេ កិញ្ចាបិ ឯកតិណ្ឌនា ន បូរតិ, បុនប្បនំ វស្សន្តេ បន

ប្តូរតេវ, ឯវមេរំ ចាប់ ករោធន្តោ បុគ្គលោ អនុបុព្វេន មហន្តំ ចាបរាសី ករោតី" តិ
វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១២១.

“មាវមញ្ញេច ចាបស្ស, ន មន្តំ អាគមិស្សតិ;
ឧទតិទ្ធុនិចាតេន, ឧទកុម្ពោបិ បូរតិ;
ពាលោ បូរតិ ចាបស្ស, ថោកំ ថោកម្មិ អាចិន” តិ។

តត្ថ មាវមញ្ញេថាតិ ន អវជានេយ្យ។ ចាបស្សាតិ ចាប់។ ន មន្តំ
អាគមិស្សតិ តិ “អប្បមត្តកំ មេ ចាបកំ កតំ, កតា ឯតំ វិបទ្ធិស្សតិ” តិ ឯវ
ចាប់ ឆាវជានេយ្យាតិ អត្តោ។ ឧទកុម្ពោបិ តិ ទេវេ វស្សន្តេ មុខំ វិវត្តា បបិតំ យំ
កិត្យំ កុលាលភាជនំ យថា តំ ឯកេកស្សបិ ឧទកតិទ្ធុនោ និចាតេន អនុបុព្វេន
បូរតិ, ឯវំ ពាលបុគ្គលោ ថោកំ ថោកម្មិ ចាប់ អាចិនន្តោ ករោធន្តោ វឌ្ឍន្តោ
ចាបស្ស បូរតិយេវាតិ អត្តោ។

ទេសឆាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសុ។ សត្តាបិ
“អន្លោកាសេ សេយ្យំ សន្តវិត្វា បដិចាកតិកំ អករោធន្តោ ឥមំ នាម
អាបត្តិមាបដ្ឋតិ” តិ (ចាចិ. ១០៨-១១០) សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសីតិ។

អសញ្ញតបរិក្ការតិក្កុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ពិទ្យាលចាទកសេដ្ឋវត្ថុ

មាវមញ្ញេច បុញ្ញស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
ពិទ្យាលចាទកសេដ្ឋិ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្ម័គ្រ សមយេ សាវត្ថិវាសិនោ វគ្គពន្ធនេន ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
ទានំ ទេន្តិ។ អថេកទិវសំ សត្តា អនុមោទនំ ករោត្តោ ឯវមាហា -

“ឧបាសកា ឥនេកេច្ឆា អត្តនាវ ទានំ ទេតិ, បរំ ន សមាធបេតិ។ សោ
និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ ភោគសម្បទំ លភតិ, នោ បរិវាសម្បទំ។ ឯកេច្ឆា
អត្តនា ទានំ ន ទេតិ, បរំ សមាធបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ
បរិវាសម្បទំ លភតិ, នោ ភោគសម្បទំ។ ឯកេច្ឆា អត្តនា ច ន ទេតិ,
បរញ្ចេ ន សមាធបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ នេវ ភោគសម្បទំ លភតិ,
ន បរិវាសម្បទំ, វិយាសាទោ ហុត្វា វិចរតិ។ ឯកេច្ឆា អត្តនា ច ទេតិ,
បរញ្ចេ សមាធបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ ភោគសម្បទំ ព្រោវ លភតិ,
បរិវាសម្បទំ ព្រោវ” តិ។

អថេកោ បណ្ឌិតបុរិសោ តំ ធម្មទេសនំ សុត្វា “អហោ អច្ឆរិយមិទំ
ការណំ, អហំ ទានិ ឧភយសម្បត្តិសំវត្ថុនិកំ កម្ពំ ករិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា សត្តារំ
ឧដ្ឋាយ គមនកាលេ អាហា - “ភន្តេ, សេ អម្ពាភំ ភិក្ខុំ គណ្ហោថា” តិ។ កិត្តកេហិ
បន តេ ភិក្ខុហិ អត្តោតិ? សព្ពភិក្ខុហិ, ភន្តេតិ។ សត្តា អធិវាសេសិ។ សោបិ
កាមំ បរិសិទ្ធា, “អម្ពតាតា, មយា ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃ
និមន្តិតោ, យោ យត្តកានំ ភិក្ខុនំ សក្កោតិ, សោ តត្ថកានំ យាគុអាទិនំ អត្តាយ
តណ្ហាលាទិនិ ទេតុ, ឯកស្ម័គ្រ ថានេ បចាបេត្វា ទានំ ទស្សមា” តិ ឧក្សេសេន្តោ
វិចរិ។

អថ នំ ឯកោ សេដ្ឋី អត្តនោ អាបណាធាវំ សម្បត្តំ ទិស្វា “អយំ អត្តនោ
បហោនកេ ភិក្ខុ អនិមន្តេត្វា បន សកលកាមំ សមាធបេន្តោ វិចរតី” តិ
កុដ្ឋិត្វា “តយា គហិតភាជនំ អាហារា” តិ តីហិ អន្តរិហិ គហេត្វា ថោកេ
តណ្ហាលេ អទាសិ, តថា មុក្កេ, តថា មាសេតិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ

ពិឡាលចានកសេដ្ឋីនាម ជាតោ, សប្បិដាលីតាទីនិ ទេន្តោបិ ករណ្ណំ កុដេ
បក្ខិបិទ្វា ឯកតោ កោណំ កត្វា ពិន្ទំ ពិន្ទំ បច្ឆរាយន្តោ ថោកថោកមេវ
អនាសិ។ ឧចាសកោ អវសេសេហិ ទិន្នំ ឯកតោ កត្វា ឥមិនា ទិន្នំ វិសុយេវ
អគ្គហេសិ។ សោ សេដ្ឋី តស្ស កិរិយំ ទិស្វា “កី នុ ខោ ឯស មយា ទិន្នំ វិសុ
គណ្ណាតី” តិ ចិន្តេត្វា តស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឯកំ ចូឡបដ្ឋាកំ បហិណិ “គច្ឆ,
យំ ឯស ករោតិ, តំ ជាធាហី” តិ។ សោ គត្វា “សេដ្ឋីស្ស មហាប្បលំ ហោតូ” តិ
យាគុកត្តបូរានំ អត្ថាយ ឯកំ ទ្វេ តណ្ហាលេ បក្ខិបិទ្វា មុគ្គមាសេបិ
តេលដាលីតាទីពិន្ទនិបិ សព្វភាជនេសុ បក្ខិបិ។ ចូឡបដ្ឋាកោ គត្វា សេដ្ឋីស្ស
អាហេចេសិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋី ចិន្តេសិ - “សចេ មេ សោ បរិសមជ្ឈេ អវណ្ណំ
ភាសិស្សតិ, មម នាមេ គហិតមត្តេយេវ នំ បហិទ្វា មារេស្សមី” តិ
និវាសនន្តេវ ធុរិកំ ពន្ធិត្វា បុនទិវសេ គត្វា ភត្តគ្គេ អដ្ឋាសិ។ សោ បុរិសោ
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា ភកវន្តំ អាហា - “គន្លេ, មយា មហាជនំ
សមាធបេត្វា ឥមំ ទានំ ទិន្នំ, តត្ថ សមាធមិតមនុស្សា អត្ថនោ អត្ថនោ ពាលេន
ពហូនិបិ ថោកានិបិ តណ្ហាលាទីនិ អទំសុ, តេសំ សព្ពេសំ មហាប្បលំ ហោតូ” តិ។
តំ សុត្វា សោ សេដ្ឋី ចិន្តេសិ - “អហំ ‘អសុកេន នាម អច្ឆរាយ គណ្ណិត្វា
តណ្ហាលាទីនិ ទិន្នានីតិ មម នាមេ គហិតមត្តេ ឥមំ មារេស្សមី’ តិ អាគតោ,
អយំ បន សព្ពសង្កាហិកំ កត្វា ‘យេហិបិ នាឡិអាទីហិ មិនិត្វា ទិន្នំ, យេហិបិ
អច្ឆរាយ គហេត្វា ទិន្នំ, សព្ពេសំ មហាប្បលំ ហោតូ’ តិ វេទតិ។ សចាហំ ឯវេបំ ន
ឧមាបេស្សមិ, ទេវទណ្ឌោ មម មត្តកេ បតិស្សតី” តិ។ សោ តស្ស ចាទមូលេ
និបទ្ទិត្វា “ឧមាហិ មេ, សាមី” តិ អាហា។ “កី ឥទ” តិ ចតេន វុត្តេ សព្ពំ តំ បវត្តិ
អាហេចេសិ។ តំ កិរិយំ ទិស្វា សត្តា “កី ឥទ” តិ ទានវេយ្យាវដិកំ បុច្ឆិ។ សោ
អតីតទិវសតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តិ អាហេចេសិ។ អថ នំ សត្តា “ឯវំ កិរ
សេដ្ឋី” តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, គន្លេ” តិ វុត្តេ, “ឧចាសក, បុញ្ញំ នាម ‘អប្បក’ តិ ន

អរមញ្ញតត្ថំ, មាធិសស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា ‘អប្បក’ន្តំ ន
អរមញ្ញតត្ថំ។ បណ្ឌិតមនុស្សា ហិ បុញ្ញំ ករោន្តាវិវេកាជនំវិយ ឧទកេន
អនុក្កមេន បុញ្ញេន បូរន្តិយេវា” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

១២២.

“មាវមញ្ញេន បុញ្ញស្ស, ន មន្តំ អាគមិស្សតិ;
ឧទតិទ្ធីនិចាតេន, ឧទកុម្ភោបិ បូរតិ;
ដីរោ បូរតិ បុញ្ញស្ស, ថោកំ ថោកម្មិ អាចិន” ន្តិ។

តស្សត្ថោ - បណ្ឌិតមនុស្សា បុញ្ញំ កត្វា “អប្បកមត្តំ មយា កតំ, ន មន្តំ
វិចាកវសេន អាគមិស្សតិ, ឯវំ បរិត្តកំ កម្មំ កហំ មំ ទក្ខិស្សតិ, អហំ វា តំ
កហំ ទក្ខិស្សមិ, កទា ឯតំ វិបទ្ធិស្សតិ” តិ ឯវំ បុញ្ញំ មាវមញ្ញេន ន
អរជានេយ្យ។ យថា ហិ និរន្តរំ ឧទតិទ្ធីនិចាតេន វិវិត្វា ឋបិតំ កុលាលភាជនំ
បូរតិ, ឯវំ ដីរោ បណ្ឌិតបុរិសោ ថោកំ ថោកម្មិ បុញ្ញំ អាចិនន្តោ បុញ្ញស្ស
បូរតិតិ។

នេសនាវសានេ សោ សេដ្ឋិ សោតាបត្តិជលំ ចាបុណិ, សម្មត្តបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មនេសនា អហោសីតិ។

ពិទ្យាលចាទកសេដ្ឋីវត្ថុ ធម្មំ។

៧. មហាធនវាលិជវត្ថុ

វាលិជាវាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មហាធនវាលិជំ
អារព្ព កថេសិ។

តស៊ូ ក៏រ វាណិជស្ស គេហេ បញ្ចសតា ចោរា ឡីតារំ គវេសមាណា ឡីតារំ ន
លក្ខិសុ។ អបរេន សមយេន វាណិជោ បញ្ច សកជសតានិ ភណ្ឌាស្ស បូរេត្វា
ភិក្ខុនំ អាហារោបេសិ - “អហំ អសុកជ្ជានំ នាម វាណិជ្ជត្ថាយ គន្ធាមិ, យេ,
អយ្យា, តំ ហំនំ គន្តកាមា, តេ និក្ខមន្ត, មគ្គេ ភិក្ខុយ ន កិលមិស្សន្តី” តិ។ តំ
សុត្វា បញ្ចសតា ភិក្ខុ តេន សន្តិ មគ្គំ បដិបទ្ធិសុ។ តេបិ ចោរា “សោ កិរ
វាណិជោ និក្ខត្តោ” តិ គន្ធា អជិយំ អដ្ឋសុ។ វាណិជោបិ គន្ធា អជិមុខេ ឯកស្មី
តាមេ វាសំ កត្វា ទ្វេ តយេបិ ទិវសេ គោណាសកជាទីនិ សំវិទហិ, តេសំ បន
ភិក្ខុនំ និពទ្ធិ ភិក្ខុ ទេតិយេវ។ ចោរា តស្មី អតិចិរាយន្តេ “គច្ឆ, តស្ស
និក្ខមនទិវសំ ព្រាត្វា ឯហី” តិ ឯកំ បុរិសំ បហិណ្ឌីសុ។ សោ តំ តាមំ គន្ធា ឯកំ
សហាយកំ បុច្ឆិ - “កថា វាណិជោ និក្ខមិស្សន្តី” តិ។ សោ
“ទ្វិហតីហច្ឆយេនា” តិ វត្វា “កិមត្ថំ បន បុច្ឆសី” តិ អាហា។ អថស្ស សោ “មយំ
បញ្ចសតា ចោរា ឯតស្សត្ថាយ អជិយំ បិតា” តិ អាចិក្ខិ។ ឥតរោ “តេន ហិ គច្ឆ,
សីយំ និក្ខមិស្សន្តី” តិ តំ ឧយ្យោដេត្វា, “កី នុ ខោ ចោរេ វាវេមិ, ឧទាហុ
វាណិជ” តិ ចិន្តត្វា, “កី មេ ចោរេហិ, វាណិជំ និស្សាយ បញ្ចសតា ភិក្ខុ ជីវន្តិ,
វាណិជស្ស សញ្ញំ ទស្សមី” តិ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា “កថា គមិស្សថា” តិ
បុច្ឆិត្វា “តតិយទិវសេ” តិ វុត្តេ មយ្ហំ វេចនំ ករោថ, អជិយំ កិរ តុម្ហាកំ អត្ថាយ
បញ្ចសតា ចោរា បិតា, មា តាវ គមិត្តាតិ។ ត្វំ កថំ ជាណាសីតិ? តេសំ អន្តរេ មម
សហាយោ អត្ថិ, តស្ស មេ កថាយ ព្រាតត្ថិ។ “តេន ហិ ‘កី មេ ឯត្តោ គតេនា’ តិ
និវត្តិត្វា គេហមេវ គមិស្សមី” តិ អាហា។ តស្មី ចិរាយន្តេ បុន តេហិ ចោរេហិ
បេសិតោ បុរិសោ អាគន្ធា តំ សហាយកំ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តិ សុត្វា “និវត្តិត្វា
គេហមេវ កិរ គមិស្សន្តី” តិ គន្ធា ចោរានំ អាហារោបេសិ។ តំ សុត្វា ចោរា តតោ
និក្ខមិត្វា ឥតរស្មី មគ្គេ អដ្ឋសុ, តស្មី ចិរាយន្តេ បុនបិ តេ ចោរា តស្ស សន្តិកំ
បុរិសំ បេសេសុ។ សោ តេសំ តត្ថ បិតកាវំ ព្រាត្វា បុន វាណិជស្ស អាហារោបេសិ។

វាល្វីជា “ឥធាបិ មេ វេកល្លំ នត្ថិ, ឯវំ សន្តេ នេវ ឯត្តោ គមិស្សមិ, ន ឥតោ,
 ឥធនេវ ភវិស្សមី” តិ ភិក្ខុនំ សន្តិកំ គន្ធា អាហា - “ភន្តេ, ចោរា កិវ មំ
 វិលុម្បិតុកាមា មគ្គេ ឋិតា, ‘បុន និវត្តិស្សតី’ តិ សុត្វា ឥតវស្មី មគ្គេ ឋិតា, អហំ
 ឯត្តោ វា ឥតោ វា អគន្ធា ថោកំ ឥធនេវ ភវិស្សមិ, ភន្តោ ឥធនេវ វសិតុកាមា
 វសន្ត, គន្តុកាមា អត្តនោ រុចី ករោន្ត” តិ។ ភិក្ខុ “ឯវំ សន្តេ មយំ និវត្តិស្សមា” តិ
 វាល្វីជំ អាបុច្ឆិត្វា បុននេវ សាវត្ថី គន្ធា សត្វារំ វន្តិត្វា និសីទិសុ។ សត្វា “កី,
 ភិក្ខុវេ, មហាធនវាល្វីជេន សទ្ធិំ ន គមិត្តា” តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ,
 មហាធនវាល្វីជស្ស វិលុម្បនត្ថាយ ធូសុបិ មគ្គេសុ ចោរា បរិយុដ្ឋិសុ, តេន សោ
 តត្ថេវ ឋិតា, មយំ បន តំ អាបុច្ឆិត្វា អាគតា” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ,
 មហាធនវាល្វីជា ចោរានំ អត្ថិតាយ មគ្គំ បរិវន្តតិ, ជីវិតុកាមោ វិយ បុរិសោ
 ហាលាហលំ វិសំ បរិវន្តតិ, ភិក្ខុនាបិ ‘តយោ ភវា ចោរេហិ
 បរិយុដ្ឋិតមគ្គសទិសា’ តិ ញាត្វា ចាបំ បរិវន្តតុំ វន្តតី” តិ វត្វា អនុសន្និ យជេត្វា
 ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១២៣.

“វាល្វីជោវ ភយំ មគ្គំ, អប្បសត្តោ មហាទូនោ;
 វិសំ ជីវិតុកាមោវ, ចាចានិ បរិវន្តយេ” តិ។

តត្ថ ភយន្តិ ភាយិតព្ពំ, ចោរេហិ បរិយុដ្ឋិតត្វា សប្បជិកយន្តិ អត្តោ។ ឥទំ
 វុត្ថំ ហោតិ - យថា មហាធនវាល្វីជា អប្បសត្តោ សប្បជិកយំ មគ្គំ, យថា ច
 ជីវិតុកាមោ ហាលាហលំ វិសំ បរិវន្តតិ, ឯវំ បណ្ឌិតោ ភិក្ខុ អប្បមគ្គកានិបិ
 ចាចានិ បរិវន្តយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ សហ បជិសម្ពិទាហិ អវហត្ថំ ចាបុណីសុ,
 សម្បត្តមហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

មហាជនវាល្វីជវត្ថុ សត្វមំ។

៨. កុក្កជមិត្តនេសាទវត្ថុ

ចាណិម្ហិ ចេតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តាវេជ្ជុវនេវិហារន្តោ កុក្កជមិត្តំ នាម
នេសាទំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហេ កិវ ឯកា សេដ្ឋីដីតា វយប្បត្តា សត្វភូមិកថាសាទស្ស ឧបរិ
សិរិគព្ភេ អារក្ខណត្ថាយ ឯកំ បរិចារិកំ ធន្វា មាតាបិតុហិ វាសិយមាណា
ឯកទិវសំ សាយន្តសមយេ វាតថានេន អន្តរីយី ឱលោកេន្តិ បញ្ចា ចាសសតានិ
បញ្ចា សូលសតានិ អាធាយ មិគេ វធិត្វា ជីវមានំ ឯកំ កុក្កជមិត្តំ នាម នេសាទំ
បញ្ចា មិគសតានិ វធិត្វា តេសំ មំសេន មហាសកដំ បូរេត្វា សកដជុវេ
និសីទិត្វា មំសិវិក្កិណានត្ថាយ នគរំ បរិសន្តំ ទិស្វា តស្មី បដិពទ្ធិចិត្តា
បរិចារិកាយ ហត្ថេ បណ្ណាការំ ធន្វា “គច្ឆ, ឯតស្ស បណ្ណាការំ ធន្វា
គមនកាលំ ញត្វា ឯហី”តិ បេសេសិ។ សា គន្ធា តស្ស បណ្ណាការំ ធន្វា បុច្ឆិ -
“កថា គមិស្សសី”តិ? សោ “អន្ធមំសំវិក្កិណិត្វា ចាតោវ អសុកន្វាវេន នាម
និក្ខមិត្វា គមិស្សមី”តិ អាហា។ សា តេន កថិតកថំ សុត្វា អាគន្ធា តស្សា
អាហេចេសិ។ សេដ្ឋីដីតា អត្តនា គហេតព្ភយុត្តកំ វត្តាភរណាជាតំ សិរិទហិត្វា
ចាតោវ មលិនវត្តំ និវាសេត្វា កុដំ អាធាយ ធាសីហិ សទ្ធិ ឧទកតិត្តំ គច្ឆន្តិវិយ
និក្ខមិត្វា តំ ហំនំ គន្ធា តស្សាគមនំ ឱលោកេន្តិ អដ្ឋាសិ។ សោបិ ចាតោវ សកដំ
ចាដេន្តោ និក្ខមិ។ សា តស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ ចាយាសិ។ សោ តំ ទិស្វា “អហំ តំ
‘អសុកស្ស នាម ដីតា’តិ ន ជាធាមិ, មា មំ អនុពន្ធិ, អម្ពា”តិ អាហា។ ន មំ ត្វំ
បក្កោសសិ, អហំ អត្តនោ ធម្មតាយ អាគច្ឆាមិ, ត្វំ តុណ្ហិ ហុត្វា អត្តនោ សកដំ
ចាដេហិតិ។ សោ បុនប្បនំ តំ និវាវេតិយេវ។ អថ នំ សា អាហា - “សាមិ, សិរិ នាម
អត្តនោ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តិ និវាវេតុំ ន វដ្ឋតី”តិ។ សោ តស្សា និស្សំសយេន

អាគមនការណ៍ព្រាត្រា តំ សកដំ អាហេបេត្រា អគមាសិ។ តស្ស មាតាបិតា
តតោ ចិតោ ច បរិយេសាបេត្រា អបស្សន្តា “មតា ភវិស្សតី” តិ មតកភត្តំ
ភវិស្ស។ សាបិ តេន សទ្ធិ សំវាសមន្ទាយ បដិចាដិយា សត្ត បុត្ត វិជាយិត្រា តេ
វយប្បត្ត យរពន្ធនេន ពន្ធា។

អថេកទិវសំ សត្តា បច្ឆសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ កុក្កជមិត្តំ
សបុត្តំ សុសុណិសំ អត្តនោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោ បរិជ្ជំ ទិស្វា, “កី ទុ ខោ
ឯត” ត្ថិ ឧបទារេន្តោ តេសំ បន្ទរសន្ទម្បិ សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបទិស្សយំ ទិស្វា
ចាតោវ បត្តចីវរំ អាទាយ តស្ស ចាសដ្ឋានំ អគមាសិ។ តំ ទិវសំ ចាសេ ពន្ធា
ឯកមិតោបិ នាហោសិ។ សត្តា តស្ស ចាសមូលេ បទវលញ្ញំ ទស្សេត្រា បុរតោ
ឯកស្ស គុម្ភស្ស ហេដ្ឋា នាយាយំ និសីទិ។ កុក្កជមិត្តោ ចាតោវ ធនុំ អាទាយ
ចាសដ្ឋានំ គន្ធា អាទិតោ បដ្ឋាយ ចាសេ ឡិលោកយមាណោ ចាសេ ពន្ធា ឯកម្បិ
មិតំ អទិស្វា សត្ត បទវលញ្ញំ អទ្ទស។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “កោ មយ្ហំ
ពន្ធមិតេ មោចេន្តាវិចរតី” តិ។ សោ សត្តវិ អាយាតំ ពន្ធាត្រា គន្ធតោ គុម្ភមូលេ
និសីទំ សត្តារំ ទិស្វា, “ឥមិនា មម មិតា មោចិតា ភវិស្សត្ថិ, មាវេស្សាមិ ន” ត្ថិ ធនុំ
អាកឡិ។ សត្តា ធនុំ អាកឡិតុំ ទត្វាវិស្សន្តេតុំ នាទាសិ។ សោ សំ វិស្សន្តេតុម្បិ
ឡិហេបេតុម្បិ អសក្កោន្តោ ជាសុកាហិ ភិដ្ឋន្តិហិ វិយ មុខតោ ខេន្ទេន
បគ្បរន្តេន កិលន្តរោ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស បុត្តា គេហំ គន្ធា “បិតា នោ ចិរាយតិ,
កី ទុ ខោ ឯត” ត្ថិ វត្វា “គន្ធប, តាតា, បិតុ សន្តិក” ត្ថិ មាតរា បេសិតា ធនុនិ
អាទាយ គន្ធា បិតរំ តថាបិតំ ទិស្វា “អយំ នោ បិតុ បច្ឆាមិត្តោ ភវិស្សតី” តិ
សត្តបិ ជនា ធនុនិ អាកឡិត្វា ពុទ្ធានុភាវេន យថា នេសំ បិតា បិតោ, តថេវ
អជ្ជសុ។ អថ នេសំ មាតា “កី ទុ ខោ មេ បុត្តាបិ ចិរាយត្ថិ” តិ វត្វា សត្តហិ
សុណិសាហិ សទ្ធិ គន្ធា តេ តថាបិតេ ទិស្វា “កស្ស ទុ ខោ ឥមេ ធនុនិ
អាកឡិត្វា បិតា” តិ ឡិលោកន្តិ សត្តារំ ទិស្វា ពាហា បគ្គយ្ហ - “មា មេ បិតរំ

នាសេដ, មាមេ បិតរំ នាសេដា" តិ មហាសន្តមកាសិ។ កុក្កជមិត្តោ តំ សន្តំ
សុត្វា ចិន្តេសិ - "នជ្ជោ វតម្ហិ, សសុរោ កិរ មេ ឯស, អហោ មយា ភារិយំ កម្មំ
កត" តិ។ បុត្តាវិស្ស "អយ្យកោ កិរ នោ ឯស, អហោ ភារិយំ កម្មំ កត" តិ
ចិន្តេយីសុ។ កុក្កជមិត្តោ "អយំ សសុរោ មេ" តិ មេត្តចិត្តំ ឧបជ្ឈបេសិ, បុត្តាវិស្ស
"អយ្យកោ នោ" តិ មេត្តចិត្តំ ឧបជ្ឈបេសុំ។ អថ តេ នេសំ មាតា សេដ្ឋីជីតា "ទិប្បំ
ធនុនិ ធម្មត្វា បិតរំ មេ ឧមាបេថា" តិ អាហា។

សត្តា តេសំ មុទុចិត្តតំ ញត្វា ធនុំ ឌីតារេតុំ អនាសិ។ តេ សព្វេ សត្តារំ
វន្តិត្វា "ឧមថ នោ, ភន្តេ" តិ ឧមាបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ អថ នេសំ សត្តា
អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ។ ទេសនាវសានេ កុក្កជមិត្តោ សន្តិ បុត្តេហិ ចេវ
សុណិសាហិ ច អត្ថបញ្ចទសមោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។ សត្តា បិណ្ឌរាយ
ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ អាណន្ទត្ថេរោ បុច្ឆិ - "ភន្តេ, កហំ
គមិត្តា" តិ។ កុក្កជមិត្តស្ស សន្តិកំ, អាណន្ទាតិ។ ចាណាតិចាតកម្មស្ស វោ,
ភន្តេ, អការកោ កតោតិ។ អាមាណន្ទ, សោ អត្ថបញ្ចទសមោ អចលសធាយ
បតិជ្ជាយ តីសុ វតនេសុ និក្ខេដ្ឋោ ហុត្វា ចាណាតិចាតកម្មស្ស អការកោ
ជាតោតិ។ ភិក្ខុ អាហំសុ - "ននុ, ភន្តេ, ភរិយាបិស្ស អត្ថី" តិ។ អាម, ភិក្ខុវេ, សា
កុលគេហោ កុមារិកា ហុត្វា សោតាបត្តិជលំ បត្តាតិ។ ភិក្ខុ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ
"កុក្កជមិត្តស្ស កិរ ភរិយា កុមារិកកាលេ ឯវ សោតាបត្តិជលំ បត្វា តស្ស
គេហំ គន្ធា សត្ត បុត្តេ លភិ, សា ឯត្តកំ កាលំ សាមិកេន 'ធនុំ អាហារ, សវេ
អាហារ, សត្តិ អាហារ, សូលំ អាហារ, ជាលំ អាហារ' តិ វុច្ចមាតា តានិ អនាសិ។
សោមិ តាយ ទិន្នានិ អាទាយ គន្ធា ចាណាតិចាតំ ករោតិ, កី នុ ខោ
សោតាបន្នាបិ ចាណាតិចាតំ ករោត្តិ" តិ។ សត្តា អាគន្ធា "កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា" តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា" តិ វុត្តេ, "ន, ភិក្ខុវេ,
សោតាបន្នា ចាណាតិចាតំ ករោត្តិ, សា បន 'សាមិកស្ស' វចនំ ករោមី" តិ តថា

អកាសិ។ ‘ឥទំ គហេត្វា ឯស គន្ធា ចាណាតិចាតំ ករោត្ត’តិ តស្ស ចិត្តំ នត្ថិ។
ចាណិតលស្មិត្តា វណោ អសតិវិសំ គណ្ណាន្តស្ស តំវិសំ អនុឧហិតុំ ន សក្កោតិ,
ឯវមេវំ អកុសលចេតនាយ អភាវេន ចាបំ អករោន្តស្ស ធនុអាទីនិ នីហិត្វា
ធនតោបិ ចាបំ នាម នហោតិ”តិ វត្វា អនុសន្ធិ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

១២៤.

“ចាណិម្ហិ ចេ វណោ នាស្ស, ហរេយ្យ ចាណិនាវិសំ;
នាព្ពណំ វិសមន្ទេតិ, នត្ថិ ចាបំ អកុត្តតោ”តិ។

តត្ថ នាស្សតិ ន ភវេយ្យ។ ហរេយ្យតិ ហិតុំ សក្កុណេយ្យ។ កី ការណា?
យស្មា នាព្ពណំ វិសមន្ទេតិ អវណោ ចាណិវិសំ អន្ទេតុំ ន សក្កោតិ, ឯវមេវ
ធនុអាទីនិ នីហិត្វា ទេន្តស្សបិ អកុសលចេតនាយ អភាវេន ចាបំ អកុត្តតោ
ចាបំ នាម នត្ថិ, អវណំ ចាណិវិសំ វិយ នាស្ស ចិត្តំ ចាបំ អនុគច្ឆតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

អបរេន សមយេន ភិក្ខុ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ - “កោ នុ ខោ កុក្កជមិត្តស្ស
សបុត្តស្ស សសុណិសស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្ស បនិស្សយោ, កេន ការណេន
នេសាទកុលេ និព្ពត្តោ”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
សន្និសិទ្ធា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, ភិក្ខុវេ, អតីតេ
កស្សបទសពលស្ស ធាតុចេតិយំ សំវិទហន្តា ឯវមាហំសុ - “កី នុ ខោ ឥមស្ស
ចេតិយស្ស មត្តិកា ភវិស្សតិ, កី ឧទក”ន្តិ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ -
“ហិតាលមនោសិលា មត្តិកា ភវិស្សតិ, តិលតេលំ ឧទក”ន្តិ។ តេ
ហិតាលមនោសិលា កោដ្ឋេត្វា តិលតេលេន សំសន្និត្វា ឥដ្ឋកាយ យដេត្វា

សុវណ្ណាន ខិត្តា អន្តោ ចិន្ទិសុ, ពហិមុខេ បន ឯកគ្បនសុវណ្ណាស័ដ្ឋការ
អហោសុំ។ ឯកកា សតសហស្សគ្បនិកា អហោសិ។ តេ យាវ ឆាតុនិធានា
ចេតិយេ និដ្ឋិតេ ចិន្ទយីសុ - “ឆាតុនិធានកាលេ ពហុនា ជនេន អត្តោ, កំ នុ ខោ
ជេដ្ឋកំ ករោមា” តិ។

អថេកោ កាមវាសិកោ សេដ្ឋិ “អហំ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សមី” តិ ឆាតុនិធានេ
ឯកំ ហិរញ្ញកោជី បក្ខិបិ។ តំ ទិស្វា វជ្ជវាសិនោ “អយំ នគរសេដ្ឋិ ជនមេវ
សំហរតិ, ឯវរុបេ ចេតិយេ ជេដ្ឋកោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ, កាមវាសិ បន កោជិជនំ
បក្ខិបិត្វា ជេដ្ឋកោ ជាតោ” តិ ឧដ្ឋាយីសុ។ សោ តេសំ កថំ សុត្វា “អហំ ទ្វេ
កោជិយោ ទត្វា ជេដ្ឋកោ ភវិស្សមី” តិ ទ្វេកោជិយោ អនាសិ។ ឥតរោ
“អហមេវ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សមី” តិ តិស្សោ កោជិយោ អនាសិ។ ឯវំ វឌ្ឍត្វា
វឌ្ឍត្វា នគរវាសី អដ្ឋកោជិយោ អនាសិ។ កាមវាសិនោ បន គេហោ
នវកោជិជនមេវ អត្ថិ, នគរវាសិនោ ចត្តាលីសកោជិជនំ។ តស្មា កាមវាសិ
ចិន្ទេសិ - “សចាហំ នវកោជិយោ ទស្សមិ, អយំ ‘ទស កោជិយោ ទស្សមី’ តិ
វក្ខតិ, អថ មេ និទ្ធពកាវោ បញ្ញាយិស្សតិ” តិ។ សោ ឯវមាហា - “អហំ ឯត្ថកញ្ច
ជនំ ទស្សមិ, សបុត្តនារោ ច ចេតិយស្ស ធាសោ ភវិស្សមី” តិ សត្ត បុត្ត សត្ត
សុណិសាយោ ភវិយញ្ច គហេត្វា អត្តនា សទ្ធិ ចេតិយស្ស និយ្យាទេសិ។
វជ្ជវាសិនោ “ជនំ នាម សក្កោ ឧប្បាទេតុំ, អយំ បន សបុត្តនារោ អត្តានំ
និយ្យាទេសិ, អយមេវ ជេដ្ឋកោ ហោត្វ” តិ តំ ជេដ្ឋកំ ករិសុ។ ឥតិ តេ
សោឡសបិ ជនា ចេតិយស្ស ធាសា អហោសុំ។ វជ្ជវាសិនោ បន តេ ភុជិស្សេ
អកំសុ។ ឯវំ សន្តេបិ ចេតិយមេវ បដិជគ្គិត្វា យាវតាយុកំ វត្វា តតោ ចុតា
នេវលោកេ និព្ពត្តិសុ។ តេសុ ឯកំ ពុទ្ធន្តំ ទេវលោកេ វសន្តេសុ ឥមស្មី ពុទ្ធប្បាទេ
ភវិយា តតោ ចរិត្វា រាជគហោ សេដ្ឋិនោ ជីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សា កុមារិការ
ហុត្វា សោតាបត្តិដលំ ចាបុណិ។ អទិដ្ឋសច្ចស្ស បន បដិសន្ធិ នាម ភារិយាតិ

តស៊ូ សាមីកោ សម្បត្តិវត្ថុមាននៅ គន្លា នេសាទកុលេ ជិត្តិ។ តស៊ូ សហ
ទស្សនេនេវ សេដ្ឋីដ៏តម្រូវ បុព្វសិទ្ធិហោ អន្លោត្តិ។ វត្ថុម្យី ចេតំ -

“បុព្វេវ សន្និវាសេន, បច្ចុប្បន្នបិរតេន វា;
ឯវំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំវ យថោទកេ” តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

សា បុព្វសិទ្ធិហោនេវ នេសាទកុលំ អគមាសិ។ បុត្តាបិស្សា នេវលោកា
ចរិត្វា តស្ស ឯវំ កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិ កណ្ណិសុ, សុណិសាយោបិស្សា តត្ថ តត្ថ
ជិត្តិគ្វា វយប្បត្តា តេសំយេវ គេហំ អគមំសុ។ ឯវំ តេ សព្វេបិ តទា ចេតិយំ
បដិជត្តិគ្វា តស្ស កម្មស្សនុភាវេន សោតាបត្តិដលំ បត្តាតិ។

កុក្កជមិត្តនេសាទវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. កោកសុនខលុទ្ធកវត្ថុ

យោ អប្បទុដ្ឋស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ កោកំ ឆាម
សុនខលុទ្ធកំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ ឯកទិវសំ បុព្វល្អាសមយេ ធនំ អាទាយ សុនខបរិវតោ អរញ្ញំ
គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា កុដ្ឋិគ្វា “កាឡ កណ្ណិ
មេ ទិដ្ឋា, អដ្ឋ កិញ្ចំ ន លភិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា បក្កាមិ។ ថេរោបិ គាមេ បិណ្ឌាយ
ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ បុនវិហារំ ចាយាសិ។ ឥតរោបិ អរញ្ញេវិចរិត្វា កិញ្ចំ
អលភិគ្វា បច្ឆាគច្ឆន្តោ បុន ថេរំ ទិស្វា “អដ្ឋាហំ ឥមំ កាឡ កណ្ណិ ទិស្វា អរញ្ញំ
គតោ កិញ្ចំ ន លភី, ឥទានិ មេ បុនបិ អភិមុខោ ជាតោ, សុនខេហិ នំ
ខាទាបេស្សមី” តិ សញ្ញំ ទត្វា សុនខេវិស្សន្នេសិ។ ថេរោបិ “មា ឯវំ កិវ
ឧចាសកា” តិ យាចិ។ សោ “អដ្ឋាហំ តវ សម្មជីក្ខតត្តា កិញ្ចំ ឆាលត្ថំ, បុនបិ មេ

សម្បជីការមាគតោសិ, ខាណាបេស្សមេវ ត"ន្តិវត្វា សុនខេ ឧយ្យោជេសិ។ យេវោ
វេគេន ឯកំ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា បុរិសប្បមាលោ ហំនេ និសីទិ។ សុនខា រុក្ខំ
បរិវាវេសុំ។ លុទ្ធកោ គន្ធា "រុក្ខំ អភិរុហិតោបិ តេ មោក្ខោ នត្ថិ" តិ តំ
សរតុណ្ហាន ចាទតលេ វិជ្ជិ។ យេវោ "មា ឯវំ ករោហិ" តិ តំ យាចិយេវ។ ឥតរោ
តស្ស យាចនំ អនាទិយិត្វា បុនប្បនំ វិជ្ជិយេវ។ យេវោ ឯកស្មី ចាទតលេ
វិជ្ជិយមាទេ តំ ឧក្ខិបិត្វា ទុតិយំ ចាទំ ឱលម្ហិត្វា តស្មី វិជ្ជិយមាទេ តម្មិ
ឧក្ខិបតិ, ឯវមស្ស សោ យាចនំ អនាទិយិត្វាវ ទ្វេបិ ចាទតលាទិ វិជ្ជិយេវ។
យេវស្ស សរីរំ ឧក្កាហិ អាទិត្តំ វិយ អហោសិ។ សោ វេទនានុវត្តិកោ ហុត្វា សតិ
បច្ចុប្បដ្ឋាបេតុំ នាសក្ខិ, ចារុតថីវំ ភស្សន្តម្មិ ន សល្លក្ខេសិ។ តំ បតមាទំ
កោកំ សីសតោ បដ្ឋាយ បរិក្ខិបន្តមេវ បតិ។ សុនខា "យេវោ បតិតោ" តិ
សញ្ញាយ ថីវន្តំ បរិសិត្វា អត្តនោ សាមិកំ លុញ្ចិត្វា ខាទន្តា អដ្ឋមត្តាវសេសំ
ករីសុ។ សុនខា ថីវន្តរតោ និក្ខិបិត្វា ពហិ អដ្ឋសុ។

អថ នេសំ យេវោ ឯកំ សុក្ខទណ្ឌកំ ភញ្ញិត្វា ទិបិ។ សុនខា យេវំ ទិស្វា
"សាមិកោវ អម្ពេហិ ខាទិតោ" តិ ញ្ញិត្វា អរញ្ញំ បរិសីសុ។ យេវោ កុក្កុច្ចំ
ឧប្បាទេសិ "មម ថីវន្តំ បរិសិត្វា ឯស នដ្ឋោ, អរោកំ នុខោ មេ សីល" តិ។ សោ
រុក្ខា ឱតិវត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្វំ តំ បរិវត្តិ អាហារេចត្វា -
"ភន្តេ, មម ថីវំ និស្សាយ សោ ឧចាសកោ នដ្ឋោ, កច្ចិ មេ អរោកំ សីលំ, អត្ថិ មេ
សមណភារោ" តិ បុច្ឆិ។ សត្តា តស្ស វេចនំ សុត្វា "ភិក្ខុ អរោកំ តេ សីលំ, អត្ថិ
តេ សមណភារោ, សោ អប្បទុដ្ឋស្ស បទុស្សិត្វា វិធាសំ បត្តោ, ន កេវលញ្ច
ឥទានេវ, អតីតេបិ អប្បទុដ្ឋានំ បទុស្សិត្វា វិធាសំ បត្តោយេវា" តិ វត្វា តមត្ថំ
បកាសេន្តោ អតីតំ អាហារិ -

អតីត កិរកោ វេជ្ជោ វេជ្ជកម្មត្ថាយ កាមវិចារិកា កិញ្ចិ កម្មំ អលភិក្ខា
ឆាតជ្ឈត្តោ និក្ខមិក្ខា កាមទ្វារេ សម្ពហុលេ កុមារកេ កិឡន្តេ ទិស្វា “ឥមេ
សប្បេន ខំសាបេត្វា តិកិច្ចិត្វា អាហារំ លភិស្សមី” តិ ឯកស្មី រុក្ខពិលេ សីសំ
និហារិត្វា និបន្នំ សប្បំ ទស្សេត្វា, “អម្ពោ, កុមារកា ឯសោ សាឡិកចោតកោ,
គណ្ណាថ ន” ត្ថិ អាហា។ អថេកោ កុមារកោ សប្បំ គីវាយំ ទន្ទំ គហេត្វា និហារិត្វា
តស្ស សប្បការំ ញត្វាវិវរត្តោ អវិទូរេ បិតស្ស វេជ្ជស្ស មត្តកេ ឱបិ។ សប្បោ
វេជ្ជស្ស ខន្ធជីកំ បរិក្ខិបិត្វា ទន្ទំ ខំសិត្វា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ ចាបេសិ, ឯវមេស
កោកោ សុនខលុទ្ធកោ បុព្វេបិ អប្បទុដ្ឋស្ស បទុស្សិត្វាវិជានំ បត្តោយេវាតិ។

សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហារិត្វា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

១២៥.

“យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ, សុទ្ធស្ស ចោសស្ស អនត្ថណស្ស;
តមេវ ពាលំ បច្ឆេតិ ចាបំ, សុខុមោ រជោ បជិវាតំវ ឱត្តោ” តិ។

តត្ថ អប្បទុដ្ឋស្សតិ អត្ថនោ វា សព្ពសត្តានំ វា អទុដ្ឋស្ស។ នរស្សតិ
សត្តស្ស។ ទុស្សតិ តិ អបរជ្ឈតិ។ សុទ្ធស្សតិ និរហរាជស្សេវ។ ចោសស្សតិ
ឥទម្បិ អបរេនាការេន សត្តាជីវេនមេវ។ អនត្ថណស្សតិ និក្ខិលេសស្ស។
បច្ឆេតិ តិ បតិឯតិ។ បជិវាតន្តិ យថា ឯកេន បុរិសេន បជិវាតេ បិតំ
បហារិតុកាមតាយ ឱត្តោ សុខុមោ រជោតិ តមេវ បុរិសំ បច្ឆេតិ, តស្សេវ ឧបរិ
បតតិ, ឯវមេវ យោ បុគ្គលោ អបទុដ្ឋស្ស បុរិសស្ស ចាណិប្បហរាជិនិ ទទន្តោ
បទុស្សតិ, តមេវ ពាលំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ, សម្បរាយេ វា និរយាទីសុ វិបច្ឆមានំ តំ ចាបំ
វិចាកទុក្ខវសេន បច្ឆេតិ តិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ សោភិតក្កុ អរហត្តេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្ថបរិសាយបិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កោកសុនខលុទ្ធកវត្ថុ នវមំ។

១០. មណីការកុល្យបកតិស្សត្ថេវវត្ថុ

គព្ពមេកេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មណីការកុល្យបកំ
តិស្សត្ថេវំ អារត្ត កថេសិ។

សោ ភិរ ថេរោ ឯកស្ស មណីការស្ស កុលេ ឆ្វាទស វស្សនិ ភុញ្ញិ។ តស្មី
កុលេ ជយម្បតិកា មាតាបិតុជ្ជានេ វេត្វា ថេរំ បដិជគ្គីសុ។ អថេកទិវសំ សោ
មណីការោ ថេរស្ស បុរតោ មំសំ ជិន្នន្តោ ជិសិន្នោ ហោតិ។ តស្មី ខណោ រាជា
បសេនទិ កោសលោ ឯកំ មណីរតនំ “ឥមំ ជោវិត្វា វិជ្ឈិត្វា បហំណាត្វ” តិ
ថេសេសិ។ មណីការោ សលោហិតេនេវ ហត្ថេន តំ បដិគ្គហេត្វា បេឡាយ ឧបរិ
វេបេត្វា ហត្ថេន ជោវនត្ថំ អន្តោ ចារិសិ។ តស្មី បន គេហោ
ចោសាវនិយកោញ្ចសកុណោ អត្ថិ។ សោ លោហិតគន្ធនេ មំសសញ្ញាយ តំ
មណី ថេរស្ស បស្សន្តស្សេវ គិលិ។ មណីការោ អាគន្ធា មណី អបស្សន្តោ
“មណី កេន គហិតោ” តិ ភរិយញ្ច បុត្តកេ ច បដិចាជិយា បុច្ឆិត្វា តេហិ “ន
គណ្ណាមា” តិ វុត្ថេ “ថេរេន គហិតោ ភរិស្សតី” តិ។ ចិន្តេត្វា ភរិយាយ សទ្ធិ
មន្តេសិ - “ថេរេន មណី គហិតោ ភរិស្សតី” តិ។ សា, សាមិ, មា ឯវំ អវច, ឯត្ថកំ
កាលំ មយា ថេរស្ស ន កិញ្ញំ វជ្ជំ ទិដ្ឋបុព្វំ, ន សោ មណី គណ្ណាតីតិ។
មណីការោ ថេរំ បុច្ឆិ - “ភន្តេ, ឥមស្មី ហំនេ មណីរតនំ តុម្ភេហិ គហិត” ត្ថិ។ ន
គណ្ណាមិ, ឧចាសកាតិ។ ភន្តេ, ន ឥធ អញ្ញោ អត្ថិ, តុម្ភេហិយេវ គហិតោ
ភរិស្សតិ, ទេថ មេ មណីរតនត្ថិ។ សោ តស្មី អសម្បជិច្ឆន្តេ បុន ភរិយំ អាហា -

“ថេរេនេវ មណី គហិតោ, បីឡេត្វា នំ បុច្ឆិស្សមី” តិ។ សា, សាមិ, មា នោ
នាសយិ, វំ អម្ពេហិ ធាសព្យំ ឧបគន្តំ, ន ច ថេវំ ឯវុបំ វត្តន្តិ។ សោ “សព្ពេវ មយំ
ធាសត្តំ ឧបគន្តន្តា មណីមូលំ ន អគ្បាមា” តិ វង្គំ គហិតោ ថេរស្ស សីសំ
វេថេត្វា ធន្តោន យដ្ឋេសិ។ ថេរស្ស សីសតោ ច កណ្ណានាសាហិ ច លោហិតំ
បគ្បិរ, អក្ខិទិ និក្ខមនាការប្បត្តានិ អហោសុំ, សោ វេទនាបមត្តោ ភូមិយំ បតិ។
កោញោ លោហិតគន្ធនា គន្ធា លោហិតំ បិរិ។ អថ នំ មណីកាពោ ថេរ
ឧប្បន្នកោធពេគេន “ត្វំ កី ករោសី” តិ ចាទេន បហិវត្វា ឱបិ។ សោ
ឯកប្បហារេនេវ មរិត្វា ឧត្តានោ អហោសិ។

ថេរោ តំ ទិស្វា, ឧចាសក, សីសេ វេថេនំ តាវ មេ សិទិលំ កត្វា ឥមំ កោញំ
ឱលោកេហិ “មតោ វា, នោ វា” តិ។ អថ នំ សោ អាហា - “ឯសោវិយ តូម្បិ
មរិស្សសី” តិ។ ឧចាសក, ឥមិនា សោ មណី គិលិតោ, សថេ អយំ ន អមរិស្ស, ន
តេ អហំ មរត្តោបិ មណី អាចិក្ខិស្សន្តិ។ សោ តស្ស ឧទរំ ជាលេត្វា មណី ទិស្វា
បវេធន្តោ សិរិគ្គមានសោ ថេរស្ស ចាទិមូលេ និបដ្ឋិត្វា “ឧមថ, មេ, ភន្តេ,
អជាទន្តេន មយា កត” តិ អាហា។ ឧចាសក, នេវ តុយ្ហំ ទោសោ អត្ថិ, ន មយ្ហំ,
វង្គស្សេវេស ទោសោ, ឧមាមិ តេតិ។ ភន្តេ, សថេ មេ ឧមថ, បកតិទិយាមេនេវ
មេ គេហោ និសីទិត្វា ភិក្ខុំ កណ្ណាថាតិ។ “ឧចាសក, ន ធានាហំ ឥតោ បដ្ឋាយ
បរេសំ គេហាស្ស អន្តោធនំ បរិសិស្សមិ, អន្តោគេហាបរេសនស្សេវ ហិ អយំ
ទោសោ, ឥតោ បដ្ឋាយ ចាទេសុ អាវហន្តេសុ គេហាទ្វារេ បិតោវ ភិក្ខុំ
កណ្ណិស្សមី” តិ វត្វា ធុតង្គំ សមាធាយ ឥមំ កាថមាហា -

“បច្ឆតិ មុទិនោ ភត្តំ, ថោកំ ថោកំ កុលេ កុលេ;
បិណ្ឌិកាយ ចរិស្សមិ, អត្ថិ ជង្គុពលំ មមា” តិ។ (ថេរគា. ២៤៨) -

ឥឡូវ បន្ត វត្តា ខេត្ត តេជោ ព្យាបាល ន ជំងឺស្បែក បរិច្ចាគយី។ កោស្រែក
មណ្ឌលការស្ស ភរិយាយ កុដ្ឋស្មី បដិសន្ធិ គណ្ឌី។ មណ្ឌលការ កាល កត្តា
និរយេ និព្វត្តិ។ មណ្ឌលការស្ស ភរិយា ខេត្ត មុនុចិត្តតាយ កាល កត្តា
នេរលោក និព្វត្តិ។ ភិក្ខុ សត្វាវ តេសំ អភិសម្បាយំ បុដ្ឋិសុ។ សត្វា, “ភិក្ខុវេ,
ឥន្ទេកេន្ទ គព្ពេ និព្វត្តន្តិ, ឯកេន្ទ ចាបការិនោ និរយេ និព្វត្តន្តិ, ឯកេន្ទ
កតកល្យាណា នេរលោក និព្វត្តន្តិ, អនាសវា បន បរិច្ចាគយន្តិ” តិ វត្តា
អនុសន្ធិ យជេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១២៦.

“គព្ពមេកេ ឧប្បជ្ឈន្តិ, និរយំ ចាបកម្មិនោ;
សគ្គំ សុគតិនោ យន្តិ, បរិច្ចាគន្តិ អនាសវា” តិ។

តត្ថ គព្ពន្តិ ឥន្ទ មនុស្សគព្ពាវ អធិប្បតោ។ សេសមេត្ត ឧត្តានត្ថមេវ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មណ្ឌលការកុល្យបកតិស្សត្ថេវវត្ថុ ទសមំ។

១១. តយោជនវត្ថុ

ន អន្តលិក្ខេតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្វា ជេតវនេ វិហារន្តោ តយោ ជនេ អារត្ត
កថេសិ។

សត្វិ កិវ ជេតវនេ វិហារន្តេ សម្ពហុលា ភិក្ខុ សត្ថ ទស្សនត្ថាយ អាគច្ឆន្តា
ឯកំ កាមំ បិណ្ឌាយ បរិសីសុ។ កាមវាសិនោ តេ សម្បត្តេ អាទាយ
អាសនសាលាយ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា បិណ្ឌាចាតវេលំ
អាគមយមាធា ធម្មំ សុណាត្តា និសីធិសុ។ តស្មី ខណោ ភត្តំ បចិត្វា សូបព្យញ្ជនំ

ធូបយមាឆាយ ឯកិស្ស ឥត្តិយា ភាជនតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិត្វា ធននំ កណ្ហិ។
តតោ ឯកំ តិណាករឡំ ឧដ្ឋហិត្វា ជលមាជំ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តស្មី ខណោ
ឯកោ កាកោ អាកាសេន គប្បន្តោ តត្ថ គីរំ បវេសេត្វា តិណាវល្លិវេបិតោ
ឈាយិត្វា តាមមជ្ឈេ បតិ។ ភិក្ខុ តំ ទិស្វា “អហោ ភារិយំ កម្មំ, បស្សថារុសោ,
កាកេន បត្តំ វិប្បការំ, ឥមិនា កតកម្មំ អញ្ញាត្រ សត្តារា កោ ជាទិស្សតិ,
សត្តារមស្ស កម្មំ បុច្ឆិស្សមា” តិ ចិន្តេត្វា បក្កមីសុ។

អបរេសម្បី ភិក្ខុនំ សត្ត ទស្សនត្ថាយ នារំ អភិរុយ្ហ គប្បន្តានំ នារា សមុទ្ធ
និច្ចលា អដ្ឋាសិ។ មនុស្ស “កាឡ កណ្ហិនា ឯត្ថ ភវិតត្ថ” ត្ថិ សលាកំ វិចារេសុំ។
នារិកស្ស ច ភរិយា បឋមវេយេ បិតា ទស្សនីយា ចាសាទិកា, សលាកា តស្ស
ចាបុណិ។ “សលាកំ បុន វិចារេថា” តិ វត្វា យាវតតិយំ វិចារេសុំ, តិក្ខុត្ថម្បី
តស្ស ឯវ ចាបុណិ។ មនុស្ស “កី, សាមី” តិ នារិកស្ស មុខំ ឱលោកេសុំ។
នារិកោ “ន សក្កា ឯកិស្ស អត្ថាយ មហាជនំ នាសេតុំ, ឧទកេ នំ ឱបថា” តិ
អាហា។ សា គហេត្វា ឧទកេ ឱបិយមាឆា មរណភយ តន្តិភារិរំ អកាសិ។ តំ
សុត្វា នារិកោ កោ អត្ថោ ឥមិស្ស អភរណេហិ នដ្ឋេហិ, សញ្ញាភរណានិ
ឱមុញ្ជិត្វា ឯកំ បិលោតិកំ និវាសាបេត្វា ធម្មេនំ, អហំ បនេតំ ឧទកេបិដ្ឋ
ប្បវមាជំ ទដ្ឋំ ន សក្ខិស្សមី តស្មាយថា នំ អហំ ន បស្សមិ, តថា ឯកំ
វាលុកកុដំ គីរាយ ពន្ធិត្វា សមុទ្ធ ឱបថាតិ។ តេ តថា ករីសុ។ តម្បី
បតិភជ្ជានេយេវ មច្ឆកច្ឆចារិលុម្បីសុ។ ភិក្ខុ តំ បវត្តិ ព្រាត្វា “បេត្វា សត្តារំ
កោ អញ្ញោ ឯកិស្ស ឥត្តិយា កតកម្មំ ជាទិស្សតិ, សត្តារំ តស្ស កម្មំ
បុច្ឆិស្សមា” តិ ឥច្ឆិតជ្ជានំ បត្វា នារាតោ ឱរុយ្ហ បក្កមីសុ។

អបរេបិ សត្ត ភិក្ខុ សត្ត ទស្សនត្ថាយ គប្បន្តា សាយំ ឯកំ វិហារំ បរិសិត្វា
វសនជ្ជានំ បុច្ឆិសុ។ ឯកស្មីញ្ច លេណោ សត្ត មញ្ញោ ហោន្តិ។ តេសំ តនេវ លភិត្វា

តត្ថ និងបន្ទាន់ រត្និកាកេ ក្នុងការមន្ត្រា ចាសាលោក បវ្រ្មមាណោ អាគន្ធា
លេណាធារំ បិទហិ។ នេវាសិកា ភិក្ខុ “មយំ ឥមំ លេណំ អាគន្ធកភិក្ខុនំ
ចាបយិម្ហា, អយព្វា មហាចាសាលោក លេណាធារំ បិទហន្តោ អដ្ឋាសិ,
អបនេស្សម ន”ន្តិ សមន្តា សត្តហិ គាមេហិ មនុស្សេ សន្និចាតេត្វា វាយមន្តាបិ
ហេតា ចាលេតុំ នាសក្ខីសុ។ អន្តោ បវ្រ្មភិក្ខុបិ វាយមីសុយេវ។ ឯវំ សន្តេបិ
សត្តាហំ ចាសាលំ ចាលេតុំ នាសក្ខីសុ។ អាគន្ធកា សត្តាហំ នាតជ្ឈត្តា
មហាទុក្ខំ អនុភវីសុ។ សត្តមេ ធិវេសេ ចាសាលោក សយមេវ បវ្រ្មត្វា
អបគតោ។ ភិក្ខុ និក្ខមិត្វា “អម្ពាភំ ឥមំ ចាបំ អញ្ញាត្រ សត្តារា កោ ជានិស្សតិ,
សត្តារំ បុច្ឆិស្សមា”តិ ចិន្តេត្វា បក្កមីសុ។ តេ បុរិមេហិ សទ្ធិ អន្តរាមគ្គ
សមាគន្ធា សព្វេ ឯកតោវ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសិដ្ឋា សត្តារា
កតបដិសន្តារា អត្តនា អត្តនា ធិដ្ឋានុភូតានិ ការណានិ បដិចាជិយា បុច្ឆិសុ។

សត្តាបិ តេសំ បដិចាជិយា ឯវំ ព្យាកាសិ - “ភិក្ខុវេ, សោ តាវ កាកោ
អត្តនា កតកម្មមេវ អនុភោសិ។ អតីតកាលេ ហិ ពារាណាសិយំ ឯកោ
កស្សកោ អត្តនោ គោណំ ធមេន្តោ ធមេតុំ នាសក្ខី។ សោ ហិស្ស កោណោ
ថោកំ គន្ធា និបដ្ឋិ, ចោថេត្វា ឧដ្ឋាបិតោបិ ថោកំ គន្ធា បុនបិ តថេវ និបដ្ឋិ។ សោ
វាយមិត្វា តំ ធមេតុំ អសក្កោន្តោ កោធាភិក្ខុតោ ហុត្វា ‘ឥតោ ធានិ បដ្ឋាយ
សុខំ និបដ្ឋិស្សសី’តិ បលាលបិណ្ឌំ វិយ ករោន្តោ បលាលេន តស្ស គីរំ
បលិវេបេត្វា អគ្គិមធាសិ, គោណោ តត្ថេវ ឈាយិត្វា មតោ។ តធា, ភិក្ខុវេ,
តេន កាកេន តំ ចាបកម្មំ កតំ។ សោ តស្ស វិចាកេន ធិយវត្ថំ និរយេ បច្ចិត្វា
វិចាកាវសេសេន សត្តក្ខត្តំ កាកយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ឯវមេវ អាកាសេ
ឈាយិត្វាវ មតោ”តិ។

សាប៊ី, ភិក្ខុវេ, ឥត្ថី អត្តនា កតកម្មមេវ អនុភោសិ។ សា ហិ អតីតេ
ពារាណសិយំ ឯកស្ស គហបតិកស្ស ភរិយា ឧទកហរណាកោដ្ឋនបចនាធិនិ
សត្តកិច្ចានិ សហត្ថនេវ អកាសិ។ តស្ស ឯកោ សុនខោ តំ គេហោ
សត្តកិច្ចានិ កុរុមាណំ ឡិលោកេន្តោវ និសីទតិ។ ខេត្ត ភត្តំ ហរន្តិយា
ធារុបណ្ណាធិនំ វា អត្ថាយ អរញ្ញំ គច្ឆន្តិយា តាយ សទ្ធិយេវ គច្ឆតិ។ តំ ទិស្វា
ធិហរមនុស្ស “អម្ពោ និក្ខន្តោ សុនខលុទ្ធកោ, អន្ធមយំ មំសេន ភុញ្ញិស្សមា” តិ
ឧប្បណ្ណន្តិ។ សា តេសំ កថាយ មង្គំ ហុត្វា សុនខំ លេខ្ពុណ្ណាធិហិ បហិវត្វា
បលាបេតិ, សុនខោ និវត្តិត្វា បុន អនុពន្ធតិ។ សោ កិរស្ស តតិយេ អត្តភារេ
ភត្តា អហោសិ, តស្មា សិនេហំ ជិន្និតុំ ន សក្កោតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ អនមតត្ថេ
សំសារេ ជាយា វា បតិ វា អភូតបុញ្ញា នាម នត្ថិ, អវិទូរេ បន អត្តភារេ
ញាតកេសុ អធិមត្តោ សិនេហោ ហោតិ, តស្មា សោ សុនខោ តំ វិជហិតុំ ន
សក្កោតិ។ សា តស្ស កុដ្ឋិត្វា ខេត្តំ សាមិកស្ស យាគុំ ហរមាណា រដ្ឋំ ឧច្ឆន្តេ
វេបេត្វា អគមាសិ, សុនខោ តាយេវ សទ្ធិ គតោ។ សា សាមិកស្ស យាគុំ ទត្វា
តុច្ឆកុដំ អាធាយ ឯកំ ឧទកដ្ឋានំ គត្វា កុដំ វាលុកាយ បូរេត្វា សមីបេ
ឡិលោកេត្វា បិតស្ស សុនខស្ស សទ្ធមកាសិ។ សុនខោ “ចិរស្សំ វត មេ អន្ធម
មធុរកថាលទ្ធា” តិ នង្គដ្ឋំ ចាលេន្តោ តំ ឧបសង្កមិ។ សា តំ គីវាយំ ទន្ធា គហេត្វា
ឯកាយ រដ្ឋកោដិយា កុដំ ពន្ធិត្វា ឯកំ រដ្ឋកោដិ សុនខស្ស គីវាយំ ពន្ធិត្វា កុដំ
ឧទកាភិមុខំ បរវេសិ។ សុនខោ កុដំ អនុពន្ធន្តោ ឧទកេ បតិត្វា តត្ថេវ
កាលមកាសិ។ សា តស្ស កម្មស្ស វិចាកេន ជីយរត្តំ និរយេ បច្ចិត្វា
វិចាការសេសេន អត្តភារសតេ វាលុកកុដំ គីវាយំ ពន្ធិត្វា ឧទកេ បក្ខិត្តា
កាលមកាសិតិ។

តុម្ពេហិបិ, ភិក្ខុវេ, អត្តនា កតកម្មមេវ អនុភូតំ។ អតីតស្មិញ្ញិ
ពារាណសិវាសិនោ សត្ត គោចាលកធារកា ឯកស្មី អជិវបទេសេ

សត្តាហារវេន ការិយោវិចារន្តា ឯកទិវសំ ការិយោវិចារេត្វា អាគច្ឆន្តា ឯកំ
មហាកោដំ ទិស្វា អនុពន្ធិសុ។ គោធា បលាយិត្វា ឯកំ វម្មិកំ ចារិសិ។ តស្ស
បន វម្មិកស្ស សត្ត ធិទ្ធានិ, ទារកា “មយំ ទានិ គហេតុំ ន សក្ខិស្សាម, សេ
អាគច្ឆា គណ្ហិស្សាមា” តិ ឯកេកោ ឯកេកំ សាខកផ្កមុដ្ឋិ អាទាយ សត្តបិ ជនា
សត្ត ធិទ្ធានិ បិទហិត្វា បក្កមីសុ។ តេ បុនទិវសេ តំ គោដំ អមនសិកត្វា
អញ្ញស្មី បទេសេ ការិយោវិចារេត្វា សត្តមេ ទិវសេ ការិយោ អាទាយ គច្ឆន្តា តំ
វម្មិកំ ទិស្វា សតី បជិលភិត្វា “កា នុ ខោ តស្ស គោធាយ បវត្ថី” តិ អត្តនា
អត្តនា បិទហិតានិ ធិទ្ធានិ វិវីសុ។ គោធា ជីវិតេ និរាលយា ហុត្វា
អដ្ឋិចម្បាវសេសា បវេធមានា និក្ខមិ។ តេ តំ ទិស្វា អនុកម្មំ កត្វា “មា នំ
មារេប, សត្តាបំ ធិន្ទភត្តា ជាតា” តិ តស្ស បិដ្ឋិ បរិមដ្ឋិត្វា “សុខេន គច្ឆាហី” តិ
វិស្សជ្ជេសុ។ តេ គោធាយ អមារិតត្តា និរយេ តាវ ន បច្ឆិសុ។ តេ បន សត្ត ជនា
ឯកតោ ហុត្វា ចុទ្ធសសុ អត្តភាវេសុ សត្ត សត្ត ទិវសានិ ធិន្ទភត្តា អហេសុ។
តទា, ភិក្ខុវេ, តុម្ភេហិ សត្តហិ គោចាលកេហិ ហុត្វា តំ កម្មំ កតត្ថិ។ ឯវំ សត្តា
តេហិ បុដ្ឋបុដ្ឋំ បញ្ចំ ព្យាកាសិ។

អថេកោ ភិក្ខុ សត្តារំ អាហា - “កី បន, ភន្តេ, ចាបកម្មំ កត្វា អាកាសេ
ឧប្បតិ តស្សបិ សមុទ្ធំ បក្ខន្ធស្សបិ បត្តតន្តំ បរិជ្ជស្សបិ មោក្ខោ នត្ថី” តិ។
សត្តា “ឯវមេតំ, ភិក្ខុវេ, អាកាសាទីសុបិ ឯកបទេសោបិ នត្ថិ, យត្ថ បិតោ
ចាបកម្មតោ មុច្ឆេយ្យា” តិ វត្វា អនុសន្ធិ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាជមាហា

-

១២៧.

“ន អន្តលិកេ ន សមុទ្ធមជ្ឈេ, ន បត្តតានំ វិវំ បរិស្ស;
ន វិជ្ជតី សោ ជគតិប្បទេសោ, យត្ថជ្ជិតោ មុច្ឆេយ្យ ចាបកម្មា” តិ។

តស៊ូរត្តា - សចេ ហិ កោចិ “ឥមិនា ឧបាយេន ចាបកម្មតោ មុច្ឆិស្សមី” តិ
អន្តលិក្ខេ វា និសីទេយ្យ, ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ពីរំ មហាសមុទ្ធិំ វា
បរិសេយ្យ, បព្ពតន្តរេ វា និសីទេយ្យ, នេវ ចាបកម្មតោ មុច្ឆេយ្យ។ បុរត្តិមាធិសុ
ជគតិបទេសេសុ បថីរិកាគេសុ ន សោ វាលគ្គមត្តោបិ ឌីកាសោ អត្ថិ, យត្ថ
វិតោ ចាបកម្មតោ មុច្ឆតុំ សក្កុណោយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណីសុ,
សម្បត្តមហាជនស្សបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

តយោជនវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. សុប្បពុទ្ធសក្យវត្ថុ

ន អន្តលិក្ខេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា និក្រោធារាមេ វិហារន្តោ សុប្បពុទ្ធិ
សក្កំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ “អយំ មម ធិតុំ ធម្មត្វា និក្ខន្តោ ច, មម បុត្តំ បញ្ញាដេត្វា តស្ស
វេរិជ្ជានេ វិតោ ចា” តិ ឥមេហិ ធ្វីហិ ការណេហិ សត្តិវ អាឃាតំ ពុទ្ធិត្វា
ឯកទិវសំ “ន ធានិស្ស និមន្តនជ្ជានំ គន្ធា កុញ្ញតុំ ទស្សមី” តិ គមនមគ្គំ
បិទហិត្វា អន្តរវិទីយំ សុរំ បិវន្តោ និសីទិ។ អថស្ស សត្តិវ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតេ តំ
ហំនំ អាគតេ “សត្តា អាគតោ” តិ អាហោចេសុំ។ សោ អាហា - “បុរតោ គច្ឆាតិ
តស្ស វទេថ, នាយំ មយា មហាល្លកតរោ, នាស្ស មគ្គំ ទស្សមី” តិ បុនប្បនំ
វុច្ចមានោបិ តថេវ វត្វា និសីទិ។ សត្តា មាតុលស្ស សន្តិកា មគ្គំ អលភិក្ខា
តតោ និវត្តិ។ សោបិ ឯកំ ចវបុរិសំ បេសេសិ “គច្ឆ, តស្ស កថំ សុត្វា ឯហី” តិ។
សត្តាបិ និវត្តន្តោ សិទំ កត្វា អាណន្ទត្ថេវេន “កោ នុខោ, ភន្តេ, សិវតស្ស
ចាតុកម្មស្ស បច្ចយោ” តិ បុដ្ឋោ អាហា - “បស្សសិ, អាណន្ទ, សុប្បពុទ្ធិ” តិ។

បស្សមិ, ភន្តេតិ។ ភារិយំ តេន កម្មំ កតំ មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស មគ្គំ អនេន្តេន,
 ឥតោ សត្តមេ ធិវសេ ហេដ្ឋាចាសាទេ សោចានចាទម្បលេ បថវី បរិសិស្សតីតិ។
 ចរហុរិសោ តំ កថំ សុត្វា សុប្បពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គន្ធា “កី មម ភាគិនេយ្យេន
 និវត្តន្តេន វុត្ត”ន្តិ បុដ្ឋោ យថាសុតំ អាហេចេសិ។ សោ តស្ស វេចនំ សុត្វា “ន ធានិ
 មម ភាគិនេយ្យស្ស កថាយ ទោសោ អត្ថិ, អទ្ធា យំ សោ វេទតិ, តំ តថេវ
 ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ នំ ឥធានិ មុសាវាទេន និគ្គណ្ហិស្សមិ។ សោ ហិ មំ ‘សត្តមេ
 ធិវសេ បថវី បរិសិស្សតី’តិ អនិយមេន អវត្វា ‘ហេដ្ឋាចាសាទេ
 សោចានចាទម្បលេ បថវី បរិសិស្សតី’”តិ អាហា។ “ឥតោ ធានិ បដ្ឋាយាហំ តំ
 ហំនំ ន គមិស្សមិ, អថ នំ តស្មី ហំនេ បថវី អបរិសិស្វា មុសាវាទេន
 និគ្គណ្ហិស្សមិ”តិ អត្តនោ ឧបភោគជាតំ សព្វំ សត្តភូមិកចាសាទស្ស ឧបរិ
 អាហេបេត្វា សោចានំ ហារាបេត្វា ទ្វារំ បិទហាបេត្វា ឯកេកស្មី ទ្វារេ ទ្វេ ទ្វេ
 មល្លេ វេបេត្វា “សចាហំ បមាទេន ហេដ្ឋា ឡិវេហិតុកាមោ ហោមិ, និវេយ្យាថ
 ម”ន្តិ វត្វា សត្តមេ ចាសាទតលេ សិរិគព្ភេ និសីទិ។ សត្តា តំ បវត្ថី សុត្វា,
 “ភិក្ខុវេ, សុប្បពុទ្ធា ន កេវលំ ចាសាទតលេ វេហាសំ ឧប្បតិក្វា អាគាសេ វា
 និសីទតុ, នាវាយ វា សមុទ្ធំ បក្ខន្ធតុ, បព្ពតន្តំ វា បរិសតុ, ពុទ្ធានំ កថាយ
 ទ្វិធាភារោ នាម នត្ថិ, មយា វុត្តដ្ឋានេយេវ សោ បថវី បរិសិស្សតី”តិ វត្វា
 អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១២៨.

“ន អន្តលិកេន ន សមុទ្ធមជ្ឈេ, ន បព្ពតានំវិវំ បរិស្ស;
 នវិជ្ជតី សោ ជគតិប្បទេសោ, យត្ថជ្ជិតំ នប្បសហោយ្យ មច្ច”តិ។

តត្ថ យត្ថ បីតំ នប្បសហោយ្យ, មជ្ជតិ យស្មី បទេសេ បីតំ មរណំ
នប្បសហោយ្យ នាភិកវេយ្យ, កេសគ្គមត្តាបិ បដិវិប្បទេសោ នត្ថិ។ សេសំ
បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សត្តមេ ធិវសេ សត្ត ភិក្ខាចារមគ្គស្ស និរុទ្ធវេលាយ ហេដ្ឋាចាសានេ
សុប្បពុទ្ធស្ស មជ្ឈលស្សោ ឧទ្ធាមោ ហុត្វា តំ តំ ភិក្ខុ បហវិ។ សោ ឧបវ
និសិទ្ធាវស្ស សទ្ធិំ សុត្វា “កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “មជ្ឈលស្សោ ឧទ្ធាមោ”តិ។ សោ
បនស្សោ សុប្បពុទ្ធិ ទិស្វាវ សន្និសីទតិ។ អថ នំ សោ គណ្ហាតុកាមោ ហុត្វា
និសិទ្ធដ្ឋានា ឧដ្ឋាយ ទ្វារភិមុខោ អហោសិ, ទ្វារានិ សយមេវវិវដានិ, សោចានំ
សកដ្ឋានេយេវ បីតំ។ ទ្វារេ បីតា មល្លា តំ គីវាយំ គហេត្វា ហេដ្ឋាភិមុខំ ឱបីសុ។
ឯតេនុចាយេន សត្តសុបិ តលេសុ ទ្វារានិ សយមេវវិវដានិ, សោចានានិ
យថាហានេ បីតានិ។ តត្ថ តត្ថ មល្លា តំ គីវាយមេវ គហេត្វា ហេដ្ឋាភិមុខំ
ឱបីសុ។ អថ នំ ហេដ្ឋាចាសានេ សោចានចាទមូលំ សម្បត្តមេវ មហាបដិវ
វិវរមាណា ភិក្ខុត្វា សម្បជិច្ឆិ, សោ គត្វា អវិចិម្ហិ និព្ពត្តិតិ។

សុប្បពុទ្ធសក្យវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

ចាបវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

នវមោ វគ្គោ។

១០. ទណ្ឌវគ្គោ

១. ធព្ពគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ

សព្វេ តសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ធឮត្តគ្គិយេ ភិក្ខុ
អារត្ត កលេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ សត្តវសវគ្គិយេហិ សេនាសនេ បដិជគ្គិតេ ធឮត្តគ្គិយា
ភិក្ខុ “និក្ខមថ, មយំ មហាល្លកតរា, អម្ពាភំ ឯតំ ចាបុណាតី” តិ វត្ថា តេហិ “ន
មយំ ធន្យាម, អម្ពេហិ បឋមំ បដិជគ្គិត” ត្ថិ វត្ថេ តេ ភិក្ខុ បហវីសុ។
សត្តវសវគ្គិយា មរណាភយតន្តិតា មហាវិវរិវីសុ។ សត្តា តេសំ សទ្ធិ សុត្វា
“កី ឥន” ត្ថិ បុច្ឆិត្វា “ឥទំ នាមា” តិ អាហេចិតេ “ន, ភិក្ខុវេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនា
នាម ឯវំ កត្តត្ថំ, យោ ករោតិ, សោ ឥមំ នាម អាបត្តិ អាបជ្ជតី” តិ
បហារានាសិក្ខាបទំ (ចា. ២២៩ អាទយោ) បញ្ញាបេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម
‘យថា អហំ, តថេវ អញ្ញេបិ ធន្យាស្ស តសន្តិ, មច្ចុនោ កាយន្តី’ តិ ញាត្វា បរោ ន
បហវីតញោ, ន យាតេតញោ” តិ វត្ថា អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

១២៩.

“សព្វេ តសន្តិ ធន្យាស្ស, សព្វេ កាយន្តិ មច្ចុនោ;
អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន យាតយេ” តិ។

តត្ថ សព្វេ តសន្តិ តិ សព្វេបិ សត្តា អត្តនិ ធន្យា បតន្តេ តស្ស ធន្យាស្ស
តសន្តិ។ មច្ចុនោតិ មរណាស្សបិ កាយន្តិយេវ។ ឥមិស្សា ច ទេសនាយ ព្យញ្ជនំ
និវរសេសំ, អត្តោ បន សាវសេសោ។ យថា ហិ វញ្ញា “សព្វេ សន្តិបតន្ត” តិ
ភេរិយា ចរាបិតាយបិ រាជមហាមត្តេ ឋេបេត្វា សេសា សន្តិបតន្តិ, ឯវមិធ “សព្វេ
តសន្តិ” តិ វត្ថេបិ ហត្ថាជានេយ្យា អស្សាជានេយ្យា ឧសភាជានេយ្យា
ឪណាសវោតិ ឥមេ ចត្តារោ ឋេបេត្វា អវសេសាវ តសន្តិ វេទិតញា។ ឥមេសុ
ហិ ឪណាសវោ សក្កាយទិដ្ឋិយា បហីនត្តា មរណាកសត្តំ អបស្សន្តោ ន

កាយតិ, ឥតវេ តយោ សក្កាយទិដ្ឋិយា ពលវត្ថា អត្តនោ បដិបក្ខភូតំ សត្តំ
អបស្សន្តា ន កាយន្តិតិ។ ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេតិ យថា អហំ, ឯវំ អញ្ញេបិ
សត្តាតិ នេវ បរំ បហវេយ្យ ន បហារាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធម្មគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. ធម្មគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ

សព្វេ តសន្តិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ធម្មគ្គិយេ ភិក្ខុ
អារព្វ កថេសិ។

តេយេវ ឯកស្មិត្តោ សមយេ តេនេវ ការណេន បុរិមសិក្ខាបទេ
សត្តវសវគ្គិយេ បហវីសុ។ តេនេវ ការណេន តេសំ តលសត្តិកំ ឧត្តរីសុ។
ឥធាបិ សត្តា តេសំ សទ្ធិសុត្វា “កី ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ឥទំ នាមា”តិ អាហេចិតេ “ន,
ភិក្ខុវេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនា នាម ឯវំ កត្តត្ថំ, យោ ករោតិ, សោ ឥមំ នាម
អាបត្តិ អាបជ្ជតី”តិ តលសត្តិកសិក្ខាបទំ (ចាចិ. ៤៥៤ អាទយោ) បញ្ញាបេត្វា,
“ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម ‘យថា អហំ, តថេវ អញ្ញេបិ ទណ្ឌាស្ស តសន្តិ, យថា ច
មយ្ហំ, តថេវ នេសំ ជីវិតំ បិយ’ន្តិ ព្យាត្វា បរោ ន បហវិតញោ ន ឃាដេតញោ”តិ
វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១៣០.

“សព្វេ តសន្តិ ទណ្ឌាស្ស, សព្វេសំ ជីវិតំ បិយំ;
អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ”តិ។

តត្ថ សព្វេសំ ជីវិតំ បិយន្តិ ឡីណាសរំ ឋបេត្វា សេសសត្តានំ ជីវិតំ បិយំ
មជ្ជរំ, ឡីណាសរេវា បន ជីវិតេ វា មរណេ វា ឧបេក្ខតោរ ហោតិ។ សេសំ
បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធម្មត្ថិយភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. សម្ពហុលកុមារកវត្ថុ

សុខកាមាធិក្ខតានិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សម្ពហុលេ
កុមារកេ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្ម័ញ្ញា សមយេ សត្តា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ អន្តរាមគ្គ
សម្ពហុលេ កុមារកេ ឯកំ យរសប្បជាតិកំ អហី ទណ្ឌាកេន បហារន្តេ ទិស្វា
“កុមារកា កី ករោថា” តិ បុច្ឆិត្វា “អហី, ភន្តេ, ទណ្ឌាកេន បហារមា” តិ វុត្តេ
“កី ការណា” តិ បុន បុច្ឆិត្វា “ខំសនកយេន, ភន្តេ” តិ វុត្តេ “តុម្កេ អត្ថនោ សុខំ
ករិស្សមា” តិ ឥមំ បហារន្តោ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ សុខលាភិនោ ន ភរិស្សេ។
អត្ថនោ សុខំ បត្តេន្តេន ហិ បរំ បហារិតុំ ន វដ្ឋតិ” តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អកាសិ -

១៣១.

“សុខកាមាធិក្ខតានិ, យោ ទណ្ឌាន វិហាសតិ;
អត្ថនោ សុខមេសានោ, បេច្ច សោ នលភតេ សុខំ។

១៣២.

“សុខកាមាធិក្ខតានិ, យោ ទណ្ឌាន ន ហិសតិ;

អត្ថនោ សុខមេសានោ, បេច្ឆ សោលភតេ សុខ"ន្តិ។

តត្ថ យោ ឧណ្ណោនាតិ យោ បុគ្គលោ ឧណ្ណោន វា លេខ្ខអាទីហិ វា វិហោបេតិ។
បេច្ឆ សោ នលភតេ សុខន្តិ សោ បុគ្គលោ បរលោកេ មនុស្សសុខំ វា ធិព្វសុខំ វា
បរមត្ថក្ខតំ វា ធិព្វានសុខំ នលភតិ។ ទុតិយគាថាយ បេច្ឆ សោលភតេតិ សោ
បុគ្គលោ បរលោកេ វុត្តប្បការំ តិវិធម្មិ សុខំ នលភតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តេ កុមារកា សោតាបត្តិជលេ
បតិជ្ជហីសូតិ។

សម្ពហុលកុមារកវត្ថុ តតិយំ។

២. កោណ្ឌាធានត្រូវតុ

មារោច ជរុសំ កញ្ច័តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
កោណ្ឌាធានត្រូវ អារព្ព កថេសិ។

តស្ស កិរ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯកំ ឥត្ថិវបំ ថេរេន សន្និយេវ វិចរតិ។
តំ ថេរោ ន បស្សតិ, មហាជនោ បន បស្សតិ។ អន្តោកាមំ បិណ្ឌាយ
ចរតោបិស្ស មនុស្សា ឯកំ ភិក្ខុំ ទត្វា, “ភន្តេ, អយំ តុម្កាកំ ហោតុ, អយំ បន
តុម្កាកំ សហាយិ កាយា”តិ វត្វា ទុតិយម្បិ ទទន្តិ។

កី តស្ស បុព្ពកម្មន្តិ? កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិរ ទ្វេ សហាយកា ភិក្ខុ
ឯកមាតុកុច្ឆិតោ ធិក្ខន្ធសទិសា អតិវិយ សមគ្គា អហេសុំ។
ធីយាយុកពុទ្ធកាលេ ច អនុសំវច្ឆំ វា អនុធមាសំ វា ភិក្ខុ ឧចោសថត្ថាយ
សន្និបតន្តិ។ តស្មា តេបិ “ឧចោសថត្ថំ គមិស្សមា”តិ វសនជ្ជាធា ធិក្ខមីសុ។ តេ
ឯកា តាវតីសភវនេ ធិព្វត្ថនេវតា ទិស្វា “ឥមេ ភិក្ខុ អតិវិយ សមគ្គា, សក្កា ទុ

ខោ ឥមេ ភិក្ខុតុ"ន្ត្រី ចិន្តេត្វា អត្តនោ ពាលតាយ ចិន្តិតសមនន្តរមេវ អាគន្ធា
តេសុ ឯកេន, "អារុសោ, មុហុត្ថំ អាគមេហិ, សរីរកិច្ចេនម្ហិ អត្តិកោ" តិ វុត្តេ សា
នេវតា ឯកំ មនុស្សត្តិវណ្ណំ មាបេត្វា ថេវស្ស កច្ចន្តំ បរិសិត្វា និក្ខមនកាលេ
ឯកេន ហត្ថេន កេសកលាបំ, ឯកេន និវាសនំ សណ្ឋាបយមាណា តស្ស
ចិន្តិតោ និក្ខមិ។ សោ តំ ន បស្សតិ, តមាគមយមាណោ បន បុរតោ បិតភិក្ខុ
និវត្តិត្វា ឱលោកយមាណោ តំ តថា កត្វា និក្ខមន្តំ បស្សិ។ សា តេន ធិដ្ឋការំ
ញាត្វា អន្តរធាយិ។ ឥតរោ តំ ភិក្ខុំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ អាហា -
"អារុសោ, សីលំ តេ ភិក្ខុ"ន្ត្រី។ "នត្តារុសោ, មយ្ហំ ឯវរូប"ន្ត្រី។ ឥទានេវ តេ មយា
បច្ឆតោ និក្ខមមាណា តរុណាឥត្ថិ ឥទំ នាម ករោន្តិ ធិដ្ឋា, តុំ "នត្ថិ មយ្ហំ ឯវរូប"ន្ត្រី
កី វនេសីតិ។ សោ អសនិយា មត្តកេ អវត្តដោរិយ មា មំ, អារុសោ, នាសេហិ,
នត្ថិ មយ្ហំ ឯវរូបន្តិ។ ឥតរោ "មយា សាមំ អក្ខិហិ ធិដ្ឋំ, កី តវ សទ្ធិហិស្សមី" តិ
ធន្នាការិយ ភិក្ខុត្វា បក្កាមិ, ឧចោសថគ្គេបិ "នាហំ ឥមិនា សទ្ធិ ឧចោសថំ
ករិស្សមី" តិ និសីទិ។ ឥតរោ "មយ្ហំ, ភន្តេ, សីលេ អណុមត្តម្យិ កាឡំ នត្ថិ" តិ
ភិក្ខុនំ កថេសិ។ សោបិ "មយា សាមំ ធិដ្ឋ"ន្ត្រី អាហា។ នេវតា តំ តេន សទ្ធិ
ឧចោសថំ កាតុំ អនិច្ចន្តំ ធិស្វា "ការិយំ មយា កម្ពំ កត"ន្ត្រី ចិន្តេត្វា - "ភន្តេ, មយ្ហំ
អយ្យស្ស សីលតេនោ នត្ថិ, មយា បន វិមំសនវសេនេតំ កតំ, ករោថ តេន សទ្ធិ
ឧចោសថ"ន្ត្រី អាហា។ សោ តស្ស អាគាសេ វេត្វា កថេន្តិយា សទ្ធិហិត្វា
ឧចោសថំ អកាសិ, ន បន ថេវេ បុព្វេរិយ មុទុចិត្តោ អហោសិ។ ឯត្ថកំ
នេវតាយ បុព្វកម្មំ។

អាយុបរិយោសានេ បន តេ ថេរោ យថាសុខំ នេវលោកេ និព្ពត្តិសុ។ នេវតា
អបិចម្ហិ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តំ តត្ថ បច្ឆិត្វា ឥមស្មី ពុទ្ធប្បនេ សាវត្ថិយំ និព្ពត្តិត្វា
វុទ្ធិមន្វាយ សាសនេ បព្ពជិត្វា ឧបសម្មទំ លភិ។ តស្ស បព្ពជិតទិវសតោ
បដ្ឋាយ តំ ឥត្ថិវបំ តថេវ បញ្ញាយិ។ តេនេវស្ស កោណ្ឌាធានត្ថេរោតិ នាម

ក៏សុំ។ តំ តថាវិចារន្តំ ទិស្វា ភិក្ខុ អនាថបិណ្ឌិកំ អាហំសុ - “មហាសេដ្ឋី, ឥមំ
ឧស្ស័រំ តវ វិហារា និហារ។ ឥមញ្ញំ និស្សាយ សេសភិក្ខុនំ អយសោ
ឧប្បជ្ឈិស្សតី” តិ។ កី បន, កន្លែ, សត្តា វិហារេ នត្ថិតិ? អត្ថិ ឧចាសកាតិ។ តេន
ហិ, កន្លែ, សត្តាវ ជានិស្សតីតិ។ ភិក្ខុ គន្ធាវិសាខាយបិ តថេវ កថេសុំ។ សាបិ
នេសំ តថេវ បជិវេនំ អនាសិ។

ភិក្ខុបិ តេហិ អសម្បជ្ជិច្ឆិតវចនា រញ្ជោ អាហារេសុំ - “មហារាជ,
កោណ្ឌាធានត្ថេរោ ឯកំ ឥត្ថិ គហេត្វាវិចារន្តោ សព្ពេសំ អយសំ ឧប្បាទេសិ, តំ
តុម្កាកំ វិជិតា និហារថា” តិ។ “កហំ បន សោ, កន្លែ” តិ? “វិហារេ, មហារាជា” តិ។
“កតវស្មី សេនាសនេវិហារតី” តិ? “អសុកស្មី នាមា” តិ។ “តេន ហិ គច្ឆេ, អហំ
តំ កណ្ហិស្សមី” តិ សោ សាយន្តសមយេ វិហារំ គន្ធា តំ សេនាសនំ បុរិសេហិ
បរិក្ខិចាបេត្វា ថេវស្ស វសនជ្ជានាភិមុខោ អគមាសិ។ ថេរោ មហាសទ្ធិ សុត្វា
វិហារា និក្ខមិត្វា បមុខេ អជ្ជាសិ។ តម្បិស្ស ឥត្ថិរូបំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតំ រាជា
អទ្ទស។ ថេរោ រញ្ជោ អាគមនំ ព្រាត្វាវិហារំ អភិរុហិត្វា និសីទិ។ រាជា ថេរំ ន វន្តិ,
តម្បិ ឥត្ថិ នាទ្ទស។ សោ ទ្វារន្តរេបិ ហេដ្ឋាមព្រោបិ ឱលោកេន្តោ អទិស្វាវ ថេរំ
អាហា - “កន្លែ, ឥមស្មី ហ្មនេ ឯកំ ឥត្ថិ អទ្ទសំ, កហំ សា” តិ? “ន បស្សមិ,
មហារាជា” តិ។ “ឥនាទិ មយា តុម្កាកំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតា ទិដ្ឋា” តិ វុត្ថេបិ “អហំ ន
បស្សមិ” ច្វេវាហ។ រាជា “កី នុខោ ឯត” ត្ថិ ចិន្តេត្វា, “កន្លែ, ឥតោ តាវ
និក្ខមថា” តិ អាហា។ ថេរេ និក្ខមិត្វា បមុខេ ឋិតេ បុន សា ថេវស្ស បិដ្ឋិបស្សេ
អជ្ជាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា បុន ឧបរិតលំ អភិរុហិ, តស្ស អាគតភារំ ព្រាត្វា ថេរោ
និសីទិ។ បុន រាជា តំ សព្ពជ្ជានេសុ ឱលោកេន្តោបិ អទិស្វា, “កន្លែ, កហំ សា
ឥត្ថិ” តិ បុន ថេរំ បុច្ឆិ។ នាហំ បស្សមិ មហារាជាតិ។ “កី កថេ, កន្លែ, មយា
ឥនានេវ តុម្កាកំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតា ទិដ្ឋា” តិ អាហា។ អាម, មហារាជ, មហាជនោបិ
“មេ បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឥត្ថិ វិចារតី” តិ វេទតិ, អហំ បន ន បស្សមីតិ។ រាជា

“បង្សបកេនភវិតត្ថ”ន្តិ សល្លកេត្វា បុន យេវ, “ភន្តេ, ឥតោ តាវ ឌីតវថា”តិ វត្វា
យេវ ឌីតវត្វា បមុខេ ឋិតេ បុន តំ តស្ស បិដ្ឋបស្សេ ឋិតំ ទិស្វា ឧបវិតលំ
អភិរុហិ។ បុន នាទុស។ សោ បុន យេវ បុច្ឆិត្វា តេន “ន បស្សមិ”ច្នេវ វុត្តេ
“បង្សបកេមវេត”ន្តិ និដ្ឋំ គន្ធា យេវ អាហា - “ភន្តេ, ឯវេវេ បេ សំកិលេសេ តុម្ហាកំ
បិដ្ឋិតាវិចរន្តេ អញ្ញោ កោចិ តុម្ហាកំ ភិក្ខុំ ន ទស្សតិ, និពាទ្ធី មម គេហំ បរិសេថ,
អហាមេវ ចត្វហិ បច្ឆយេហិ ឧបជ្ឈហិស្សមិ”តិ យេវ និមន្តេត្វា បក្កាមិ។

ភិក្ខុ “បស្សថាវុសោ, រញ្ញោ ចាបកិរិយំ, ‘ឯតំ វិហារតោ និហារ’តិ វុត្តេ
អាគន្ធា ចត្វហិ បច្ឆយេហិ និមន្តេត្វា គតោ”តិ ឧដ្ឋាយីសុ។ តម្បិ យេវ អាហំសុ -
“អម្ពោ, ទុស្សីល, ឥនាទិសិ រាជកោណ្ណោ ជាតោ”តិ។ សោបិ បុព្វេ ភិក្ខុ កិញ្ចំ វត្ថុ
អសក្កោន្តោ “តុម្ពេ ទុស្សីលា, តុម្ពេ កោណ្ណោ, តុម្ពេ ឥតី គហេត្វាវិចរថា”តិ
អាហា។ តេ គន្ធា សត្តុ អាហេចេសុំ - “ភន្តេ, កោណ្ណោ ធានត្ថេវេ អម្ពេហិ វុត្តោ
អម្ពេ ‘ទុស្សីលា’តិ អាទិទិ វត្វា អក្កោសតី”តិ។ សត្តា តំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ -
“សច្ចំ កិរ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯវំ វេទេសី”តិ? “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ។ “កី ការណា”តិ? “មយា
សទ្ធិ កថិតការណា”តិ។ “តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ, ឥមិនា សទ្ធិ កស្មា កថេថា”តិ។
“ឥមស្ស បច្ឆតោ ឥតី វិចរន្តិ ទិស្វា, ភន្តេ”តិ។ “ឥមេ កិរ តយា សទ្ធិ ឥតី វិចរន្តិ
ទិស្វា វេទន្តិ, ត្វំ កស្មា កថេសិ, ឯតោ តាវ ទិស្វា កថេន្តិ។ ត្វំ អទិស្វាវ ឥមេហិ សទ្ធិ
កស្មា កថេសិ, ននុ បុព្វេ តវេវ ចាបិកំ ទិដ្ឋិ និស្សាយ ឥទំ ជាតំ, ឥនាទិ កស្មា
បុន ចាបិកំ ទិដ្ឋិ គណ្ណាសី”តិ។ ភិក្ខុ “កី បន, ភន្តេ, ឥមិនា បុព្វេ កត”ន្តិ បុច្ឆីសុ។
អថ នេសំ សត្តា តស្ស បុព្វកម្មំ កថេត្វា “ភិក្ខុ ឥទំ ចាបកម្មំ និស្សាយ ត្វំ ឥមំ
វិប្បការំ បត្តោ, ឥនាទិ តេ បុន តថាវុបំ ចាបិកំ ទិដ្ឋិ គហេតុំ ន យុត្តំ, មា បុន
ភិក្ខុហិ សទ្ធិ កិញ្ចំ កថេហិ, និស្សន្តោ មុខវដ្ឋិយំ ជិន្នកំសថាលសទិសោ ហោហិ,
ឯវំ ករោន្តោ និព្វានប្បត្តោ នាម ភវិស្សតី”តិ វត្វា អនុសទ្ធិ យដេត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

១៣៣.

“មារោច ជរុសំ កញ្ចិ, វុត្តា បជិវេយ្យំ តំ;
ទុក្ខា ហិ សារម្កកថា, បដិទណ្ឌា ដុសេយ្យំ តំ។

១៣៤.

“សចេ នេវេសិ អត្តានំ, កំសោ ឧបហតោយថា;
ឯស បត្តោសិ និព្វានំ, សារម្កោ តេ នវិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ មារោច ជរុសំ កញ្ចិតិ កញ្ចិ ឯកបុគ្គលម្យិ ជរុសំ មា អវច។ វុត្តាតិ
តយា បវេ “ទុស្សីលា”តិ វុត្តា, តម្យិ តថេវ បជិវេយ្យំ។ សារម្កកថាតិ ឯសា
ករណុត្តរា យុកគ្នាហកថា នាម ទុក្ខា។ បដិទណ្ឌាតិ កាយទណ្ឌាទីហិ បរំ
បហារន្តស្ស តាទិសា បដិទណ្ឌា ច តវ មត្តកេ បតេយ្យំ។ សចេ នេវេសិតិ សចេ
អត្តានំ និច្ចលំ កាតុំ សក្ខិស្សសិ។ កំសោ ឧបហតោយថាតិ មុខវដ្តិយំ និជ្ជិត្វា
តលមត្តំ កត្វា បរិភក្តសថាលំ វិយ។ តញ្ចិ ហត្ថចារទេហិ វា ទណ្ឌាកេន វា
បហជម្បិ សទ្ធិំ ន ករោតិ, ឯស បត្តោសិតិ សចេ ឯវុចោ ភវិតុំ សក្ខិស្សសិ, ឥមំ
បដិបទំ បូរយមា នោ ឥនាទិ អប្បត្តោបិ ឯសោ និព្វានប្បត្តោ នាម។ សារម្កោ តេ
នវិជ្ជតីតិ ឯវំ សន្តេ ច បន “តុំ ទុស្សីលា, តុម្កេ ទុស្សីលា”តិ ឯវមាទិកោ
ឧត្តរករណាវាចាលក្ខណោ សារម្កោបិ តេ នវិជ្ជតិ, ន ភវិស្សតិយេវាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសុ, កោណ្ឌាធានត្ថេរោបិ
សត្តារា ទិន្នឡិវាទេ បត្វា អវហត្តំ ចាបុណ្ណិ, ន ចិវស្សេវ អាគាសេ ឧប្បតិក្វា
បឋមំ សលាកំ គណ្ហិតិ។

កោណ្ឌាធានត្ថេវវុត្ត ចតុត្ថំ។

៥. ឧបោសថិកឥត្ថិនំ វុត្ត

យថា ឧណ្ហោនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា បុព្វារាមេ វិហារេន្តោ វិសាខាជីនំ
ឧបាសិកានំ ឧចោសថកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ ឯកស្មី មហាឧចោសថទិវសេ បញ្ចសតមត្តា ឥត្ថិយោ
ឧចោសថិកា ហុត្វា វិហារំ អគមីសុ។ វិសាខា តាសុ មហាល្លកិត្ថិយោ
ឧបសង្កម្មិត្វា បុច្ឆិ, “អម្ពា, កិមត្ថំ ឧចោសថិកា ជាតត្តា” តិ។ តាហិ “ទិព្ពសម្បត្តិ
បត្តត្វា” តិ វុត្ត មជ្ឈិមិត្ថិយោ បុច្ឆិ, តាហិ “សបត្តិវាសា មុច្ឆនត្តាយា” តិ វុត្ត
តរុណិត្ថិយោ បុច្ឆិ, តាហិ “បឋមគព្ពេ បុត្តបដិលាភត្តាយា” តិ វុត្ត
កុមារិកាយោ បុច្ឆិ, តាហិ “តរុណាភារេយេវ បតិកុលគមនត្តាយា” តិ វុត្ត តំ
សត្តម្បិ តាសំ កថំ សុត្វា តា អាធាយ សត្តុ សន្និកំ គន្ធា បដិចាជិយា
អាហោចេសិ។ តំ សុត្វា សត្តា “វិសាខេ ឥមេសំ សត្តានំ ជាតិអាធាយោ នាម
ឧណ្ហាបាត្តកគោចាលកសទិសា, ជាតិ ជរាយ សន្និកំ, ជរា ព្យាធិនោ សន្និកំ,
ព្យាធិ មរណស្ស សន្និកំ បេសេត្វា មរណំ កុហិរិយា ជិន្នន្តាវិយ ជីវិតំ ជិន្នតិ, ឯវំ
សន្តេបិ វិវដ្តំ បត្តន្តា នាម នត្ថិ, វដ្តមេវ បន បត្តន្តិ” តិ វត្វា អនុសន្និ យដេត្វា
ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១៣៥.

“យថា ឧណ្ហោន គោចាលោ, គាវោ ចាជេតិ គោចរំ;
ឯវំ ជរា ច មច្ច ច, អាយុំ ចាជេន្តិ ចាលិណ” ត្ថិ។

តត្ថ ចាជេតិ តិ ធរកោ គោចាលោ កេធារន្តរំ បរិសន្និយោ គាវោ ឧណ្ហោន
និវារេត្វា តេនេវ ចោថេន្តោ សុលភតិណោធកំ គោចរំ នេតិ។ អាយុំ ចាជេន្តិ តិ
ជីវិតិជ្រ្ជិយំ ជិន្នន្តិ ខេបេន្តិ។ គោចាលកោវិយ ហិ ជរា ច មច្ច ច, គោគណោវិយ
ជីវិតិជ្រ្ជិយំ, គោចរភូមិវិយ មរណំ។ តត្ថ ជាតិ តាវ សត្តានំ ជីវិតិជ្រ្ជិយំ ជរាយ

សន្តិកំ បេសេសិ, ជរា ព្យាធិនោ សន្តិកំ, ព្យាធិ មរណាស្ស សន្តិកំ។ តមេវ មរណំ
កុហរិយា ឆេទំវិយ ធិន្តិត្វា កច្ឆតីតិ ឥទមេត្ត ឌីបម្មសម្មជីវាទនំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

ឧទោសថិកេត្តិនំ វត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អជគរបេតវត្ថុ

អថ ចាចានិ កម្មានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ
អជគរបេតំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិត្តោ សមយេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ លក្ខណាត្ថេរេន សន្តិ
គិដ្ឋក្ខេតោ ឌីតរន្តោ ធិព្ពេន ចក្កេន បញ្ចវិសតិយោជនិកំ អជគរបេតំ នាម
អទ្ទសំ។ តស្ស សីសតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិត្វា បរិយន្តំ កច្ឆន្តិ, បរិយន្តតោ
ឧដ្ឋហិត្វា សីសំ កច្ឆន្តិ, ឧភយតោ ឧដ្ឋហិត្វា មជ្ឈេ ឌីតរន្តិ។ ថេរោ តំ ធិស្វា សិតំ
ចាត្វាកាសិ។ លក្ខណាត្ថេរេន សីតការណំ បុដ្ឋោ “អកាលោ, អារុសោ, ឥមស្ស
បញ្ចស្ស វេយ្យាករណាយ, សត្ថ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី” តិ វត្ថុ រាជគហោ
បិណ្ឌាយ ចរិត្វា សត្ថ សន្តិកំ គតកាលេ លក្ខណាត្ថេរេន បុដ្ឋោ អាហា -
“តត្រាហំ, អារុសោ, ឯកំ បេតំ អទ្ទសំ, តស្ស ឯវរូចោ នាម អត្តភារោ, អហំ តំ
ធិស្វា ‘ន វត មេ ឯវរូចោ អត្តភារោ ធិដ្ឋបុព្ពោ’ តិ សិតំ ចាត្វាកាសិ” តិ។ សត្តា
“ចក្កភូតា វត, ភិក្ខុវេ, សាវកា វិហារន្តិ” តិ អាធិនិ (ចារា. ២២៨; សំ. និ. ២. ២០២)
វេទន្តោ ថេរស្ស កថំ បតិដ្ឋាបេត្វា “មយាបិ ឯសោ, ភិក្ខុវេ, បេតោ
ពោធិមណ្ឌាយេវ ធិដ្ឋោ, ‘យេ ច បន មេ វចនំ ន សទ្ធិហោយ្យំ, តេសំ តំ
អហិតាយ អស្សា’ តិ ន កថេសី, ឥទានិ មោគ្គល្លានំ សក្ខី លភិត្វា កថេមី” តិ
វត្ថុ ភិក្ខុហិ តស្ស បុព្ពកម្មំ បុដ្ឋោ ព្យាកាសិ -

កស្សបពុទ្ធកាល ក៏រ សុមង្គលសេដ្ឋីនាម សុវណ្ណិជ្ជកាហិ ភូមិ សន្តិវត្ថា
វិសតិឧសភជ្ជានេ តត្ថកេនេវ ជនេន វិហារំ ការេត្វា តាវត្ថកេនេវ វិហារមហំ
ការេសិ។ សោ ឯកទិវសំ ចារោវ សត្តុ សន្តិកំ គប្បន្តោ នគរទ្វារេ ឯកិស្សា
សាលាយ កាសាវំ សសីសំ ចារុបិទ្វា កលលមក្ខិតេហិ ចារេហិ និបន្នំ ឯកំ
ចោវំ ទិស្វា “អយំ កលលមក្ខិតចារោ រត្តិ វិចរិទ្វា ទិវា និបន្នមនុស្សា
ភវិស្សតី” តិ អាហា។ ចោរោ មុខំ វិវិទ្វា សេដ្ឋី ទិស្វា “ហោតុ, ជានិស្សមិ តេ
កត្តព្ភ” តិ អាហា តំ ពទ្ធិទ្វា សត្តុក្ខត្តំ ខេត្តំ ឈាបេសិ, សត្តុក្ខត្តំ វេជ គុន្នំ ចារេ
ជិទ្ធិ, សត្តុក្ខត្តំ គេហំ ឈាបេសិ, សោ ឯត្ថកេនាបិ កោបំ និព្វាបេតុ
អសក្កោន្តោ តស្ស ចូឡបដ្ឋាកេន សទ្ធិ មិត្តសន្តំ កត្វា “កី តេ សេដ្ឋីនោ
បិយ” តិ បុដ្ឋោ “គន្ធកុដិ តោ អញ្ញំ តស្ស បិយតំ នត្ថិ” តិ សុត្វា “ហោតុ,
គន្ធកុដិ ឈាបេត្វា កោបំ និព្វាបេស្សមិ” តិ សត្វិ បិណ្ឌាយ បរិដ្ឋេ
ចានិយបរិភោជនិយយដេ ភិទ្ធិទ្វា គន្ធកុដិយំ អគ្គិ អនាសិ។ សេដ្ឋី “គន្ធកុដិ កិរ
ឈាយតី” តិ សុត្វា អាគប្បន្តោ ឈាមកាលេ អាគន្ធា គន្ធកុដិ ឈាមំ
ឌីលោកេន្តោ វាលគ្គមត្តម្យំ ទោមនស្សំ អកត្វា វាមពាហុំ សមញ្ញិទ្វា
នក្ខិលោន ហត្ថេន មហាអន្តោជនំ អន្តោជេសិ។ អថ នំ សមីបេ វិភា បុច្ឆិសុ -
“កស្មា, សាមិ, ឯត្ថកំ ជនំ វិស្សន្តេទ្វា កតគន្ធកុដិយា ឈាមកាលេ
អន្តោជេសី” តិ? សោ អាហា - “ឯត្ថកំ មេ, តាតា, អគ្គិអាទីហិ អសាធារណេ
ពុទ្ធស្ស សាសនេ ជនំ និទហិតុំ លទ្ធិ, ‘បុនបិ ឯត្ថកំ ជនំ វិស្សន្តេទ្វា សត្តុ គន្ធកុដិ
កាតុំ លភិស្សមី’ តិ តុជ្ជមានសោ អន្តោជេសី” តិ។ សោ បុន តត្ថកំ ជនំ
វិស្សន្តេទ្វា គន្ធកុដិ ការេត្វា វិសតិសហស្សភិក្ខុបរិវាស្ស សត្តុនោ ទានំ
អនាសិ។ តំ ទិស្វា ចោរោ ចិន្តេសិ - “អហំ ឥមំ អមារេត្វា មង្គកាតុំ ន
សក្ខិស្សមិ, ហោតុ, មារេស្សមិ ន” តិ និវាសនន្តរេ ធុរិកំ ពទ្ធិទ្វា សត្តាហំ វិហារេ
វិចរន្តោបិ ឌីកាសំ ន លភិ។ មហាសេដ្ឋីបិ សត្តុ ទិវសានិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស

ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា សត្តារំ វដ្តិត្វា អាហា - “ភន្តេ, មម ឯកេន បុរិសេន
សត្តក្ខត្តំ ខេត្តំ ឈាបិតំ, សត្តក្ខត្តំ វេលេ គុដ្ឋំ ចាទានិដ្ឋា, សត្តក្ខត្តំ គេហំ
ឈាបិតំ, ឥទានិ កន្ទកុដិបិ តេនេវ ឈាបិតា ភវិស្សតិ, អហំ ឥមស្មី ទានេ បឋមំ
បត្តិ តស្ស ទម្មី” តិ។

តំ សុត្វា ចោរោ “ភារិយំ វត មេ កម្មំ កតំ, ឯវំ អបរាជការកេ មយិ
ឥមស្ស កោបមត្តម្បិ នត្តិ, ឥមស្មីម្បិ ទានេ មយ្ហមេវ បឋមំ បត្តិ ទេតិ, អហំ
ឥមស្មី ធុញ្ញាមិ, ឯវរូបំ មេ បុរិសំ អឧមាបេន្តស្ស ទេវទណ្ឌោបិ មេ មត្តកេ
បតេយ្យា” តិ គន្ធា សេដ្ឋីស្ស ចាទមូលេ និបដ្ឋិត្វា “ខមាហិ មេ, សាមី” តិ វត្វា “កី
ឥទ” ត្ថិ វុត្តេ, “សាមិ, ឯវំ អយុត្តកំ កម្មំ មយា កតំ, តស្ស មេ ខមាហិ” តិ អាហា។
អថ នំ សេដ្ឋី “តយា មេ ឥទញ្ញាទញ្ញា កត” ត្ថិ សត្តំ បុច្ឆិត្វា “អាម, មយា កត” ត្ថិ
វុត្តេ, “ត្វំ មយា ន ទិដ្ឋបុត្តោ, កស្មា មេ កុដ្ឋិត្វា ឯវមកាសី” តិ បុច្ឆិ។ សោ
ឯកទិវសំ នគរា និក្ខន្តេន តេន វុត្តវចនំ សារេត្វា “ឥមិនា មេ ការណេន
កោចោ ឧប្បាទិតោ” តិ អាហា។ សេដ្ឋី អត្តនា វុត្តំ សវិត្វា “អាម, តាត, វុត្តំ មយា,
តំ មេ ខមាហិ” តិ ចោវំ ខមាបេត្វា “ឧដ្ឋហិ, តាត, ខមាមិ តេ, គប្ប, តាតា” តិ
អាហា។ សចេ មេ, សាមិ, ខមសិ, សបុត្តទារំ មំ គេហោ ទាសំ ករោហីតិ។ តាត, ត្វំ
មយា ឯត្តកេ កថិតេ ឯវរូបំ ទេទនំ អកាសិ, គេហោ វសន្តេន បន សទ្ធិំ ន សក្កា
កិញ្ចិ កថេតុំ, ន មេ តយា គេហោ វសន្តេន កិច្ចំ អត្ថិ, ខមាមិ តេ, គប្ប, តាតាតិ។
ចោរោ តំ កម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តោ ជីយវត្តំ តត្ថ បច្ឆិត្វា
វិចាការសេសេន ឥទានិ ភិដ្ឋក្ខេបេ បព្ពតេ បច្ឆតិ តិ។

ឯវំ សត្តា តស្ស បុព្ពកម្មំ កថិត្វា, “ភិក្ខុវេ, ពាលា នាម ចាទានិ កម្មានិ
ករោន្តា ន ពុដ្ឋត្ថិ, បច្ឆា បន អត្តនា កតកម្មេហិ ឧប្បមាណ អត្តនាវ អត្តនោ

ទាវគ្គិសទិសាវ ហោង្គី”តិ វត្វា អនុសន្ទី យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា

-

១៣៦.

“អថ ចាចានិ កម្មានិ, ករំ ពាលោ ន ពុជ្ឈតិ;
សេហិ កម្មេហិ ទុម្មេធា, អគ្គិឧឡោវ តប្បតិ”តិ។

តត្ថ អថ ចាចានិ តិ ន កេវលំ ពាលោ កោធរសេន ចាចានិ ករោតិ,
ករោន្តោបិ បន ន ពុជ្ឈតិ តិ អត្ថោ។ ចាបំ ករោន្តោ ច “ចាបំ ករោមី”តិ
អពុជ្ឈនកោ នាម នត្ថិ។ “ឥមស្ស កម្មស្ស ឯវុចោ នាម វិចាកោ”តិ
អជាននតាយ “ន ពុជ្ឈតិ”តិ វុត្ថំ។ សេហិតិ សោ តេហិ អត្ថនោ សន្តកេហិ
កម្មេហិ ទុម្មេធា និប្បញ្ញោ បុគ្គលោ និរយេ និព្ពត្តិត្វា អគ្គិឧឡោវ តប្បតិ តិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ផលាទិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អជគរេបេតវត្ថុ ធម្មំ។

៧. មហាមោគ្គល្លានត្ថវត្ថុ

យោ ទណ្ឌោនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ឈុវនេ វិហារន្តោ
មហាមោគ្គល្លានត្ថវំ អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្ម័ញ្ញា សមយេ តិត្ថិយា សន្និបតិ ត្វា មន្តេសុំ - “ជានាថាវុសោ, ‘កេន
ការណេន សមណស្ស កោតមស្ស លាភសក្ការោ មហា ហុត្វា និព្ពត្តោ’តិ។
មយំ ន ជានាម, តុម្ពេ បន ជានាថាតិ។ អាម, ជានាម, មហាមោគ្គល្លានំ នាម
ឯកំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ។ សោ ហិ ទេវលោកំ គន្ធា ទេវតាហិ កតកម្មំ បុច្ឆិត្វា

អាគន្ធា មនុស្សានំ កថេតិ ‘ឥទំ នាម កត្វា ឯវុបំ សម្បត្តិ លភន្តី’ តិ។ និរយេ
និព្ពត្តានម្បិ កម្មំ បុច្ឆិត្វា អាគន្ធា មនុស្សានំ កថេតិ ‘ឥទំ នាម កត្វា ឯវុបំ ទុក្ខំ
អនុកវន្តី’ តិ។ មនុស្សា តស្ស កថំ សុត្វា មហន្តំ លាភសក្ការំ អភិហរន្តិ, សេ តំ
មារេតុំ សក្ខិស្សម, សោ លាភសក្ការោ អម្ពា កំ និព្ពត្តិស្សតិ” តិ។ តេ “អត្ថេកោ
ឧបាយោ” តិ សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា “យំ កិញ្ចិ កត្វា តំ មារាបេស្សមា” តិ
អត្ថនោ ឧបជ្ឈាកេ សមាធិបេត្វា កហាបណាសហស្សំ លភិត្វា បុរិសយាតកម្មំ
កត្វា ចរន្តេ ចោវេ បក្កោសាបេត្វា “មហាមោគ្គល្លានត្ថេ រោ នាម
កាឡិសិលាយំ វសេតិ, តត្ថ គន្ធា តំ មារេថា” តិ តេសំ កហាបណោ អទំសុ។
ចោរោ ធនលោភេន សម្បជិច្ឆិត្វា “ថេរំ មារេស្សមា” តិ គន្ធា តស្ស វសនជ្ជានំ
បរិវារេសុំ។ ថេរោ តេហិ បរិក្ខិត្តភារំ ព្រាត្វា កុញ្ចិកច្ឆិទ្កេន និក្ខមិត្វា បក្កាមិ។
តេ ចោរោ តំ ទិវេសំ ថេរំ អទិស្វា បុនេកទិវេសំ គន្ធា បរិក្ខិបីសុ។ ថេរោ ព្រាត្វា
កណ្តិកាមណ្ឌលំ ភិទ្ធិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ធិ។ ឯវំ តេ បឋមមាសេបិ
មជ្ឈិមមាសេបិ ថេរំ គហេតុំ នាសក្ខីសុ។ បច្ឆិមមាសេ បន សម្បត្តេ ថេរោ
អត្ថនោ កតកម្មស្ស អាកឡនភារំ ព្រាត្វា ន អបគច្ឆិ។ ចោរោ គន្ធា ថេរំ គហេត្វា
តណ្ហាលកណាមត្តានិស្ស អដ្ឋិនិ ករោន្តា ភិទ្ធិសុ។ អថ នំ “មតោ” តិ សញ្ញាយ
ឯកស្មី គុម្ពបិដ្ឋេ ឱបិត្វា បក្កមីសុ។

ថេរោ “សត្តារំ បស្សិត្វាវ បរិនិព្វាយិស្សមី” តិ អត្ថភារំ លាណវេឋនេន
វេឋិត្វា ថេរំ កត្វា អាកាសេន សត្ថ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា, “ភន្តេ,
បរិនិព្វាយិស្សមី” តិ អាហា។ “បរិនិព្វាយិស្សសិ, មោគ្គល្លានា” តិ? “អាម,
ភន្តេ” តិ។ “កត្ថ គន្ធា” តិ? “កាឡិសិលាបទេសំ, ភន្តេ” តិ។ តេន ហិ, មោគ្គល្លាន,
មយ្ហំ ធម្មំ កថេត្វា យាហិ។ តាទិសស្ស ហិ មេ សាវកស្ស ឥនានិ ទស្សនំ នត្ថី តិ។
សោ “ឯវំ ករិស្សមិ, ភន្តេ” តិ សត្តារំ វន្តិត្វា អាកាសំ ឧប្បតិត្វា បរិនិព្វានទិវេសេ
សាវិបុត្តត្ថេ រោវិយ នាធម្មការោ ឥន្ទិយោ កត្វា ធម្មំ កថេត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា

កាឡសិលាជីវី គន្ធា បរិនិព្វាយិ។ “ថេរំ កិរ ចោរា មារេសុ”ន្តិ អយម្បិ កថា
សកលជម្ពូធិបេ បត្តិ។ រាជា អជាតសត្ត ចោរេ បរិយេសនត្ថាយ ចរេបុរិសេ
បយោជេសិ។ តេសុបិ ចោរេសុ សុរាចានេ សុរំ បិវន្តេសុ ឯកោ ឯកស្ស បិដ្ឋិ
បហិរិទ្ធា ចាតេសិ។ សោ តំ សន្តេដ្ឋត្វា “អម្ពោ ធុត្តិនីត, តុំ កស្មា មេ បិដ្ឋិ
ចាតេសី”តិ អាហា។ កី បន ហរេ ធុដ្ឋចោរ, តយា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បឋមំ
បហាដាតិ? កី បន មយា បហាជការំ តុំ ន ជាធាសីតិ? ឥតិ នេសំ “មយា
បហាដា, មយា បហាដា”តិ វុទ្ធន្តានំ វុចនំ សុត្វា តេ ចរេបុរិសា តេ សព្វេ ចោរេ
គហេត្វា រញ្ជោ អាហេចេសុំ។ រាជា ចោរេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ - “តុម្ពេហិ ថេរោ
មារិតោ”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “កេន តុម្ពេ ឧយ្យេជិតា”តិ? “នគ្គសមណាកេហិ,
ទេវា”តិ។ រាជា បញ្ចសតេ នគ្គសមណាកេ គាហាបេត្វា បញ្ចសតេហិ ចោរេហិ
សទ្ធិ រាជង្គណោ នាភិប្បមាលោសុ អាវាជេសុ និខណាបេត្វា បលាលេហិ
បដិច្ឆាទាបេត្វា អគ្គិ ទាបេសិ។ អថ នេសំ ឈាមការំ ញាត្វា អយនង្គលេហិ
កសាបេត្វា សព្វេ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កាហាបេសិ។

ភិក្ខុ ធម្មសកាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ - “មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ អត្ថនោ
អនន្ទបមេវ មរណំ បត្តោ”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ
កថាយ សន្និសិដ្ឋា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, មោគ្គល្លានោ
ឥមស្សេវ អត្ថការស្ស អនន្ទបំ មរណំ បត្តោ, បុព្វេ បន តេន កតស្ស កម្មស្ស
អន្ទបមេវ មរណំ បត្តោ”តិ វត្វា “កី បនស្ស, ភន្តេ, បុព្វកម្ម”ន្តិ បុដ្ឋោវិត្តាវេត្វា
កថេសិ -

អតីតេ កិរ ពារាណសិវាសី ឯកោ កុលបុត្តោ សយមេវ កោដ្ឋនបចនាធិនិ
កម្មានិ ករោន្តោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ នំ, “តាត, តុំ
ឯកកោវ គេហោ ច អរញ្ញោ ច កម្មំ ករោន្តោ កិលមសិ, ឯកំ តេ កុមារិកំ

អានេស្សមា”តិ វត្ថា, “អម្ពតាតា, ន មយ្ហំ ឯវរុចាយត្ថោ, អហំ យាវ តុម្ពេ ជីវេថ,
តាវ វោ សហត្ថា ឧបជ្ឈហិស្សមី”តិ តេន បដិក្ខត្ថា បុនប្បុនំ តំ យាចិត្តា
កុមារិកំ អានេយីសុ។ សា កតិចាហមេវ តេ ឧបជ្ឈហិត្ថា បច្ឆា តេសំ ទស្សនម្បិ
អនិច្ឆន្តិ “ន សក្កា តវ មាតាបិតុហិ សទ្ធិ ឯកជ្ឈានេ វសិតុ”ន្តិ ឧជ្ឈាយិត្ថា តស្មី
អត្តនោ កថំ អគ្គល្លាន្តេ តស្ស ពហិតតកាលេ មកចិវាកខណ្ឌានិ ថ
យាតុដេណញ្ច គហេត្វា តត្ថ តត្ថ អាកិរិត្វា តេនាគត្វា “កី ឥទ”ន្តិ បុដ្ឋា អាហា
- “ឥមេសំ អន្ធមហល្លកានំ ឯតំ កម្មំ, សព្វំ គេហំ កិលិដ្ឋំ ករោន្តាវិចរន្តិ, ន
សក្កា ឯតេហិ សទ្ធិ ឯកជ្ឈានេ វសិតុ”ន្តិ។ ឯវំ តាយ នំ បុនប្បុនំ កថយមាឆាយ
ឯវរុចោបិ បូរិសចារមី សត្ថោ មាតាបិតុហិ សទ្ធិ ភិក្ខិ។ សោ “ហោតុ, ដានិស្សមិ
នេសំ កត្តត្ថ”ន្តិ តេ ភោជេត្វា, “អម្ពតាតា, អសុកជ្ឈានេ នាម តុម្ពាកំ ញាតកា
អាគមនំ បច្ឆាសីសន្តិ, តត្ថ គមិស្សមា”តិ តេ យានកំ អាហេបេត្វា អាឆាយ
គច្ឆន្តោ អជីមជ្ឈំ បត្តកាលេ, “តាត, វស្មិយោ គណ្ណាថ, គាវោ
បតោទសញ្ញាយ គមិស្សន្តិ, ឥមស្មី ហានេ ចោរា វសន្តិ, អហំ ឌីតរាមី”តិ បិតុ
ហត្ថេ វស្មិយោ ទត្វា ឌីតរិត្វា គច្ឆន្តោ សទ្ធិំ បរិវត្តេត្វា ចោរានំ
ឧដ្ឋិតសទ្ធមកាសិ។ មាតាបិតរោ សទ្ធិំ សុត្វា “ចោរា ឧដ្ឋិតា”តិ សញ្ញាយ, “តាត,
មយំ មហល្លកា, តុំ អត្តានមេវ វក្ខាហី”តិ អហំសុ។ សោ មាតាបិតរោ
តថាវិវរុន្តេបិ ចោរសទ្ធិំ ករោន្តោ កោដ្ឋេត្វា មារេត្វា អជីយំ ឱបិត្វា បច្ឆាគមិ។

សត្ថា ឥទំ តស្ស បុព្វកម្មំ កថេត្វា, “ភិក្ខុវេ, មោគ្គល្លានោ ឯត្ថកំ កម្មំ កត្វា
អនេកវស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ឆិត្វា វិចាការសេសេន អត្តភាវសតេ
ឯវមេវ កោដ្ឋេត្វា សំបុណ្ណិតោ មរណំ បត្តោ។ ឯវំ មោគ្គល្លានេន អត្តនោ
កម្មានុបមេវ មរណំ លទ្ធិំ, បញ្ចហិ ចោរសតេហិ សទ្ធិំ លភីសុ។ អប្បទុដ្ឋេសុ
ហិ បទុស្សន្តោ ទសហិ ការណេហិ អនយព្យសនំ ចាបុណាតិយេវា”តិ វត្ថា
អនុសន្ធិ យដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

១៣៧.

“យោ ធន្លោន អធន្លោសុ, អប្បទុដ្ឋេសុ ទុស្សតិ;
ធនន្ទមញ្ញាតវំ ហំនំ, ឱប្បមេវ និគច្ឆតិ។

១៣៨.

“វេទនំ ជរុសំ ជានី, សរីរស្ស វ ភេទនំ;
គរុកំ វាបិ អាពាធំ, ចិត្តក្ខេបំ វ ចាបុណោ។

១៣៩.

“រាជតោ វា ឧបសគ្គំ, អព្ពក្ខានំ វ ធារុណំ;
បរិក្ខយំ វ ញ្ញាតីនំ, ភោគានំ វ បកដ្ឋុរំ។

១៤០.

“អថ វាស្ស អតារាជិ, អគ្គិ ឧបាតិ ចារុកោ;
កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ, និរយំ សោបបដ្ឋតី”តិ។

តត្ថ អធន្លោសូតិ កាយធន្លោនិរហិតេសុ ឱណាសវេសុ។ អប្បទុដ្ឋេសូតិ
បវេសុ វា អត្តនិ វា និរហិតេសុ។ ធនន្ទមញ្ញាតវំ ហំនន្តិ ធនសុ ទុក្ខការណេសុ
អញ្ញាតវំ ការណំ។ វេទនន្តិ សីសរោគាទិភេទំ ជរុសំ វេទនំ។ ជានិន្តិ
កិច្ចាធិគតស្ស ធនស្ស ជានី។ ភេទនន្តិ ហត្ថច្ឆេទាទិកំ សរីរភេទនំ។ គរុកន្តិ
បក្ខហតឯកបក្ខកប័សប្បិកុណីភាវកុដ្ឋរោគាទិភេទំ គរុកាពាធំ វា។
ចិត្តក្ខេបន្តិ ឧម្មាធំ។ ឧបសគ្គន្តិ យសវិលោបសេនាបតិជ្ជាធាទិអច្ឆិន្ទនាទិកំ
រាជតោ ឧបសគ្គំ វា។ អព្ពក្ខានន្តិ អធិដ្ឋអសុតអចិន្តិតបុព្វំ “ឥទំ សន្ធិច្ឆេទាទិកម្មំ,
ឥទំ វា រាជាបរាធិតកម្មំ តយា កត”ន្តិ ឯវរូបំ ធារុណំ អព្ពក្ខានំ វា។ បរិក្ខយំ វ
ញ្ញាតីនន្តិ អត្តនោ អវស្សយោ ភវិតុំ សមត្ថានំ ញ្ញាតីនំ បរិក្ខយំ វា។ បកដ្ឋុរន្តិ

បកផ្ដាំការ បូតិការ។ យំ ហិស្ស គេហោ ធម្មំ, តំ បូតិការ អាបជ្ជតិ, សុវណ្ណំ
អដ្ឋារការំ, មុត្តា កប្បាសដ្ឋិការំ, កហាបណំ កចាលខណ្ឌាទិការំ,
ទិបទបតុប្បទា កាលាកុណាទិការំន្តិ អត្ថោ។ អគ្គិ ឧហតិ តិ ឯកសំវច្ឆរេ
ទូតិកូតុំ អញ្ញាស្មី ឧហាកេ អវិជ្ជមានេបិ អសនិអគ្គិ វា បតិទ្វា ឧហតិ, អត្ថនោវ
ធម្មតាយ ឧដ្ឋិតោ ចាវកោ វា ឧហតិយេវ។ និរយន្តិ ទិដ្ឋវ ធម្មេ ឥមេសំ ទសន្តំ
ហំនាទំ អញ្ញាតំ បទ្វាបិ ឯកំសេន សម្បរាយេ បត្តត្ថំ ទស្សេតុំ “និរយំ
សោបបជ្ជតិ” តិ វុត្ថំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេវវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ពហុភណ្ឌិកភិក្ខុវត្ថុ

ន នគ្គចរិយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ពហុភណ្ឌិកំ ភិក្ខុំ
អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិវាសី កិរេកោ កុដ្ឋម្ហិកោ ភរិយាយ កាលកតាយ បព្ពជិ។ សោ
បព្ពជន្តោ អត្ថនោ បរិវេណញ្ច អគ្គិសាលញ្ច ភណ្ឌាគព្ពញ្ច កាវេទ្វា សព្ពម្បិ
ភណ្ឌាគព្ពំ សប្បិមធុតេលាទីហិ បូរេទ្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា ច បន អត្ថនោ ទាសេ
បក្កោសាបេទ្វា យថារុចិកំ អាហារំ បចាបេទ្វា ភុញ្ញតិ។ ពហុភណ្ឌោ ច
ពហុបរិក្ខារោ ច អហោសិ។ វត្ថី អញ្ញំ និវាសនចារុបនំ ហោតិ, ទិវា អញ្ញំ
និវាសនចារុបនំ ហោតិ, ទិវា អញ្ញំ វិហារបច្ឆន្តេ វសតិ។ តស្សេកទិវសំ
ចីវរបច្ឆត្ថរណានិ សុក្ខាបេន្តស្ស សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌាត្តា ភិក្ខុ បស្សិត្វា
“កស្សិមាទិ, អាវុសោ” តិ បុច្ឆិត្វា “មយ្ហ” ន្តិ វុត្ថេ, “អាវុសោ, ភគវតា តិចីវរាទិ
អនុញ្ញាតាទិ, ត្វញ្ច បន ឯវំ អប្បិច្ឆស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា ឯវំ

ពហុបរិក្ខារជាតោ"តិ តំ សត្តុ សន្តិកំ នេត្វា, "ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ
អតីពហុភណ្ឌោ"តិ អាហារេសុំ។ សត្តា "សច្ចំ កិវ តំ ភិក្ខុ"តិ បុច្ឆិត្វា "សច្ចំ,
ភន្តេ"តិ វុត្តេ អាហា - "កស្មា បន ភ្នំ, ភិក្ខុ, មយា អប្បិច្ឆតាយ ធម្មេ ទេសិតេ វេ
ពហុភណ្ឌោ ជាតោ"តិ។ សោ តាវត្តកេនេវ កុបិតោ "ឥមិនា ទានិ និហារេន
ចរិស្សមី"តិ ចារុបនំ ធម្មេត្វា បរិសមជ្ឈេ ឯកជីវេវ អជ្ជាសិ។ អថ នំ សត្តា
ឧបត្ថម្ភយមាណោ ននុ ភ្នំ ភិក្ខុ បុព្វេ ហិរេត្តប្បុ គវេសកោ ធករក្ខុសកាលេបិ
ហិរេត្តប្បុ គវេសមាណោ ទ្វាទស វស្សានិ វិហាសិ, កស្មា ឥទានិ វេ គរុកេ
ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា ចតុបរិសមជ្ឈេ ចារុបនំ ធម្មេត្វា ហិរេត្តប្បុ បហាយ
បិតោសីតិ។ សោ សត្តុ វេចនំ សុត្វា ហិរេត្តប្បុ បច្ចុប្បដ្ឋាបេត្វា តំ ជីវំ ចារុបិត្វា
សត្តារំ វេទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ភិក្ខុ តស្ស អត្ថស្ស អាវិភាវត្តំ ភគវន្តំ យាចិសុ។
ភគវា អតីតំ អាហារិត្វា កថេសិ -

អតីតេ កិវ ពារាណសិវញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មី ពោធិសត្តោ បដិសន្ធិ
គណ្ហិ។ តស្ស នាមគ្គហរាធិវេសេ មហីសកុមារោតិ នាមំ ករីសុ។ តស្ស
កនិជ្ជភាតា បន្ទុកុមារោ នាម អហោសិ។ តេសំ មាតវិ កាលកតាយ រាជា
អញ្ញំ អគ្គមហេសិជ្ជានេ ឋបេសិ។ សាបិ បុត្តំ វិជាយិ, សូរិយកុមារោតិស្ស នាមំ
ករីសុ។ តំ ទិស្វា រាជា តុដ្ឋោ "បុត្តស្ស តេ វំ ទម្មី"តិ អាហា។ សាបិ ខោ, "ទេវ,
ឥច្ឆិតកាលេ គណ្ហិស្សមី"តិ វត្វា បុត្តស្ស វេយ្យត្តកាលេ រាជានំ អាហា -
"ទេវេន មយ្ហំ បុត្តស្ស ជាតកាលេ វេរេ ទិន្នោ, ឥទានិ មេ បុត្តស្ស វន្តំ ទេហី"តិ។
រាជា "មម ទេ បុត្តា អគ្គិក្ខត្វាវិយ ជលន្តាវិចរន្តិ, ន សក្កា តស្ស វន្តំ ទាតុ"តិ
បដិក្ខិបិត្វាបិ តំ បុនប្បនំ យាចមានមេវ ទិស្វា "អយំ មេ បុត្តានំ អនត្ថម្បិ
ករេយ្យ"តិ បុត្តេ បក្កោសាបេត្វា, "តាតា, អហំ សូរិយកុមារស្ស ជាតកាលេ
វំ អទាសី, ឥទានិស្ស មាតា វន្តំ យាចតិ, អហំ តស្ស ន ទាតុកាមោ, តស្ស
មាតា តុម្ហាកំ អនត្ថម្បិ ករេយ្យ, គច្ឆថ តុម្ហេ, អរញ្ញោ វសិត្វា មមច្ចយេនាគន្ធា

រដ្ឋ គណៈបា"តិ ឧបាយដេសិ។ តេ បិតរំ វន្តិកា ចាសាទា ឌីតរន្តេ រាជផ្តុំលោ
កីឡាមាឆោ សូរិយកុមារោ ទិស្វា តំ ការណំ ព្រាត្វា តេហិ សន្តិ និក្ខមិ។ តេសំ
ហិមវន្តំ បរិជ្ជកាលេ ពោធិសត្តោ មគ្គា ឌីក្កម្ម អញ្ញាតវស្មី រុក្ខមូលេ និសីទិត្វា
សូរិយកុមារំ អាហា - "តាត, ឯតំ សរំ គន្ធា ទ្គត្វា ច បិវិត្វា ច អម្ពា កម្មិ
បទុមិ និបណ្ណេហិ ឧទកំ អាហារា" តិ។ សោ បន សរោ វេស្សវណ្ណស្ស សន្តិកា
ឯកេន ទករក្ខសេន លទ្ធោ ហោតិ។ វេស្សវណ្ណោ ច តំ អាហា - "ឋបេត្វា
ទេវធម្មជាធនកេ យេ ច អញ្ញោ ឥមំ សរំ ឌីតរន្តិ, តេ ខាទិតុំ លភសី" តិ។ តតោ
បជ្ជាយ សោ តំ សរំ ឌីតិណ្ណោ តិណ្ណោ ទេវធម្មេ បុច្ឆិត្វា អជាធនេ ខាទិតិ,
សូរិយកុមារោ បិ តំ សរំ អរិមសិត្វា ឌីតិ, តេន ច "ទេវធម្មេ ជាធាសី" តិ
បុច្ឆិតោ "ទេវធម្មា នាម ចន្ទិមសូរិយា" តិ អាហា។ អថ នំ "តុំ ទេវធម្មេ ន
ជាធាសី" តិ ឧទកំ បវេសេត្វា អត្ថនោ ភវនេ ឋបេសិ។ ពោធិសត្តោ បិ តំ
ចិរាយន្តំ ទិស្វា ចន្ទកុមារំ បេសេសិ។ សោ បិ តេន "ទេវធម្មេ ជាធាសី" តិ បុច្ឆិតោ
"ទេវធម្មា នាម ចតស្សោ ទិសា" តិ អាហា។ ទករក្ខសោ តម្មិ ឧទកំ បវេសេត្វា
តត្ថេវ ឋបេសិ។

ពោធិសត្តោ តស្មិម្បិ ចិរាយន្តេ "អន្តរាយេន ភវិតព្ព" តិ សយំ គន្ធា ទ្គិទ្ទម្បិ
ឌីតរណាបទំយេវ ទិស្វា "អយំ សរោ រក្ខសបរិគ្គហិតោ" តិ ព្រាត្វា ខត្តំ
សន្និច្ចិត្វា ធនុំ គហេត្វា អជ្ជាសិ។ រក្ខសោ តំ អនោតរន្តំ ទិស្វា
វនកម្មិកបុរិសវេសេនាគន្ធា អាហា - "កោ បុរិស, តុំ មគ្គកិលន្តោ, កស្មា ឥមំ
សរំ ឌីតិកា ទ្គត្វា ច បិវិត្វា ច ភិសមុលាលំ ខាទិត្វា បុច្ឆានិ បិលទ្គិត្វា ន
គច្ឆសី" តិ។ ពោធិសត្តោ តំ ទិស្វា "ឯស សោ យក្ខោ" តិ ព្រាត្វា "តយា មេ
ភាតរោ គហិតា" តិ អាហា។ អាម, មយា គហិតា តិ។ កី ការណាតិ? អហំ ឥមំ
សរំ ឌីតិណ្ណោ តិណ្ណោ លភាមី តិ។ កី បន សញ្ញេវ លភសី តិ? ទេវធម្មជាធនកេ
ឋបេត្វា អវេសេសេ លភាមី តិ។ អត្ថិ បន តេ ទេវធម្មេហិ អត្ថោ តិ? អាម, អត្ថិ តិ។

អបំ កថេស្សមីតិ។ តេន ហិ កថេហិតិ។ ន សក្កា កិលិដ្ឋេន គត្តេន កថេតុន្តិ។
យក្ខោ ពោធិសត្តំ ម្ហាបេត្វា ចានិយំ ចាយេត្វា អលង្កិត្វា
អលង្កិតមណ្ឌបមជ្ឈេ បល្លង្គំ អាហេបេត្វា សយមស្ស ចាទមូលេ និសីទិ។ អថ នំ
ពោធិសត្តោ “សក្កច្ចំ សុណាហី” តិ វត្ថុ ឥមំ គាថមាហា -

“ហិវិឌិត្តប្បសម្បជ្ជា, សុក្កធម្មសមាហិតា;
សន្តោ សប្បវិសា លោកេ, ទេវធម្មាតិ វុច្ឆរេ” តិ។ (ជា. ១.១.៦);

យក្ខោ ឥមំ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នោ ពោធិសត្តំ អាហា - “បណ្ឌិត, អបំ
តេ បសន្នោ, ឯកំ ភាតវំ ទម្មិ, កតវំ អានេមី” តិ? “កនិជ្ឈំ អានេហី” តិ។ បណ្ឌិត,
ត្វំ កេវលំ ទេវធម្មេ ជាធាសិយេវ, ន បន តេសុ វត្ថុសីតិ។ កី ការណាតិ? យស្មា
ជេជ្ឈំ បេត្វា កនិជ្ឈំ អាហារាបេន្នោ ជេជ្ឈាបចាយិកកម្មំ ន ករោសីតិ, ទេវធម្មេ
ចាហំ យក្ខ ជាធាមិ, តេសុ ច វត្ថុមិ។ មយញ្ញំ ឯតំ និស្សយ ឥមំ អរញ្ញំ បរិជ្ជា។
ឯតស្ស ហិ អត្ថាយ អម្ពា កំ បិតវំ ឯតស្ស មាតា វជ្ជំ យាចិ, អម្ពា កំ បន បិតា តំ
វំ អទត្វា អម្ពា កំ អនុវត្តណាត្ថាយ អរញ្ញំ វាសំ អនុជានិ, សោ កុមារោ
អនិវត្តិត្វា អម្ពេហិ សទ្ធិ អាគតោ។ “តំ អរញ្ញំ ឯកោ យក្ខោ ខាទី” តិ វុត្ថេបិ ន
កោចិ សទ្ធិហិស្សតិ។ តេនាហំ គរហាភយភីតោ តមេវាហារាបេមីតិ។ យក្ខោ
ពោធិសត្តស្ស បសីទិត្វា “សាធុ បណ្ឌិត, ត្វមេវ ទេវធម្មេ ជាធាសិ, ទេវធម្មេសុ ច
វត្ថុសី” តិ ទ្វេ ភាតរោ អានេត្វា អនាសិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ យក្ខភាវេ អាទិនំ
កថេត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិជ្ជាបេសិ។ សោ តេន សុសីវិហិតារក្ខោ តស្មី
អរញ្ញំ វសិត្វា បិតវិ កាលកតេ យក្ខំ អាទាយ ពារាណសី គន្ធា វជ្ជំ គហេត្វា
ចន្ទកុមារស្ស ឧបវជ្ជំ, សូរិយកុមារស្ស សេនាបតិជ្ជានំ ទត្វា យក្ខស្ស
រមណីយេ ហិ អាយតនំ ការាបេត្វា យថា សោ លាភគ្គប្បត្តោ ហោតិ, តថា
អកាសិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មនេសនំ អាហរិក្ខា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា រក្ខត្ថោ
ពហុភណ្ឌិកភិក្ខុ អហោសិ, សូរិយកុមារោ អានន្តោ, ចន្ទកុមារោ សារិបុត្តោ,
មហីសកុមារោ បន អហាមេវា” តិ។ ឯវំ សត្តា ជាតកំ កថេត្វា “ឯវំ ត្វំ, ភិក្ខុ,
បុព្វេនេវធម្មេ គវេសមាទោ ហិរិធិត្ថប្បសម្បន្នោវិចរិក្ខា ឥទានិ ចតុបរិសមជ្ឈេ
ឥមិនា នីហារេន ឋត្វា មម បុរតោ ‘អប្បិទ្ធាម្ហី’ តិ វេទន្តោ អយុត្តំ អកាសិ។ ន
ហិ សាជកបដិក្ខេតាធិមត្តេន សមណោ នាម ហោតិ” តិ វត្វា អនុសន្និ
យដេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១៤១.

“ន នគ្គចរិយា ន ជជា ន បដ្ឋា, នាធាសកា ថណ្ហិលសាយិកា វា;
រដោជល្លំ ឧក្កដិកប្បធានំ, សោធន្តិ មច្ចំ អវិតិណ្ណាកម្ចំ” តិ។

តត្ថ នាធាសកាតិ ន អនសកា, ភត្តបដិក្ខេបកាតិ អត្ថោ។
ថណ្ហិលសាយិកាតិ ភូមិសយនា។ រដោជល្លន្តិ កទ្ធមលេបនាការេន សរីរេ
សន្និហិតរដោ។ ឧក្កដិកប្បធានន្តិ ឧក្កដិកភារេន អារទ្ធវិរិយំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ
- យោ ហិ មច្ឆោ “ឯវំ អហំ លោកនិស្សរណាសម្ពាតំ សុទ្ធិ ចាបុណិស្សមី” តិ
ឥមេសុ នគ្គចរិយាធិសុ យំ កិញ្ចិ សមាធាយ វត្ថេយ្យ, សោ កេវលំ
មិច្ឆាទស្សនញ្ចោវ វឡេយ្យ, កិលមថស្ស ច ភាគី អស្ស។ ន ហិ ឯតានិ
សុសមាធិន្នានិបិ អជ្ឈវត្ថុកាយ កម្ពុយ អវិតិណ្ណាការេន អវិតិណ្ណាកម្ចំ មច្ចំ
សោធន្តិតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណិស្សតិ។

ពហុភណ្ឌិកភិក្ខុវត្ថុ អជ្ជមំ។

៩. សន្តតិមហាមត្តវត្ថុ

អលង្កតោចេបីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តាជេតវនេវិហារន្តោ
សន្តតិមហាមត្តំ អារត្ត កថេសិ។

សោ ហិ ឯកស្មី កាលេ វញ្ញោ បសេនទិកោសលស្ស បច្ចន្តំ កុបិតំ
វ្យុបសមេត្វា អាគតោ។ អថស្ស រាជា តុដ្ឋោ សត្ត ទិវសានិ រដ្ឋំ ទត្វា ឯកំ
នច្ចគីតកុសលំ ឥត្ថី អនាសិ។ សោ សត្ត ទិវសានិ សុរាមទមត្តោ ហុត្វា សត្តមេ
ទិវសេ សព្ពាលង្គារបជិមណ្ឌិតោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ ម្ពានតិត្ថំ គច្ឆន្តោ សត្តាវ
បិណ្ឌាយ បរិសន្តំ ធូរន្តរេ ទិស្វា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោវ សីសំ ចាលេត្វា វន្តិត្វា
បក្កាមិ។ សត្តា សិតំ កត្វា “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, សីតចាតុករណោ ហេតុ” តិ
អានន្តត្ថេវេន បុដ្ឋោ សីតការណំ អាចិក្ខន្តោ អាហា - “បស្សនន្ត,
សន្តតិមហាមត្តំ, អដ្ឋ សព្ពាភរណាបជិមណ្ឌិតោវ មម សន្តិកំ អាគន្ធា
ចតុប្បទិកកាថាវសានេ អរហត្តំ បត្វា សត្តតាលមត្តេ អាគាសេ និសីទិត្វា
បរិនិព្វាយិស្សតិ” តិ។ មហាជនោ ចេវេន សទ្ធិ កថេន្តស្ស សត្ត វចនំ អស្សោសិ។
តត្ថ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ចិន្តយីសុ - “បស្សថ សមណស្ស គោតមស្ស កិរិយំ,
មុខប្បត្តមេវ ភាសតិ, អដ្ឋ កិរ ឯស ឯវំ សុរាមទមត្តោ យថាលង្កតោវ ឯតស្ស
សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បរិនិព្វាយិស្សតិ, អន្លេវ តំ មុសាវាទេន និគ្គណ្ឌិស្សាមា” តិ។
សម្មាទិដ្ឋិកា ចិន្តេសុំ - “អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភាវតា, អដ្ឋ ពុទ្ធលីឡព្វោវ
សន្តតិមហាមត្តលីឡព្វា ទដ្ឋំ លភិស្សាមា” តិ។

សន្តតិមហាមត្តោបិ ម្ពានតិត្ថេ ទិវសភាគំ ឧទកកិឡំ កិឡិត្វា ឧយ្យានំ
គន្ធា អាចានភូមិយំ និសីទិ។ សាបិ ឥត្ថី វដ្ឋមជ្ឈំ ឌីតវិត្វា នច្ចគីតំ ទស្សេតុំ
អារភិ។ តស្ស សរិរលីឡាយ ទស្សនត្ថំ សត្តាហំ អប្បាហារតាយ តំ ទិវសំ
នច្ចគីតំ ទស្សយមាធាយ អន្តោកុដ្ឋិយំ សត្តកវាតា សមុដ្ឋាយ ហធយមំសំ
កន្តិត្វា អគមំសុ។ សា តន្ត្រណាញោវ មុខេន ចេវ អក្ខិហិ ច វិវដេហិ

កាលមកាសិ។ សន្តតិមហាមត្តោ “ឧបទានេន ន”ន្តិ វុត្វា “និរុទ្ធា, សាមី”តិ ច
វុត្តមត្តេយេវ ពលវសោកេន អភិក្ខតោ តន្ត្រីណាញោស្ស សត្តាហំ បីតសុរា
តត្ថកថាលេ ឧទកតិទ្ធីវិយ បរិក្ខយំ អគមាសិ។ សោ “ន មេ ឥមំ សោកំ អញ្ញោ
និព្វាបេតុំ សក្ខិស្សន្តិ អញ្ញាត្រ តថាគតេនា”តិ ពលកាយបរិវុតោ
សាយន្តសមយេ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា វុត្តិទ្វា ឯវមាហា - “ភន្តេ, ឯវុត្តោ មេ
សោកោ ឧប្បន្នោ, តំ មេ តុម្ពេ និព្វាបេតុំ សក្ខិស្សថា”តិ អាគតោម្ពិ, បដិសរណំ
មេ ហោថា”តិ។ អថ នំ សត្តា “សោកំ និព្វាបេតុំ សមត្ថស្សេវ សន្តិកំ
អាគតោសិ។ ឥមិស្ស ហិ ឥត្តិយា ឥមិនាវ អាការេន មតកាលេ តវ រោទន្តស្ស
បក្សវិរាស្សនិ ចតុន្នំ មហាសមុទ្ធានំ ឧទកតោ អតិរេកតវាជី”តិ វុត្វា ឥមំ
គាថមាហា -

“យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ច នោ គហោស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសី”តិ។ (សុ. និ. ៩៥៥,
១១០៥; ចូឡនិ. ជតុកក្កាមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៦៨);

គាថាបរិយោសានេ សន្តតិមហាមត្តោ អវហត្ថំ បត្វា អត្តនោ អាយុសន្ធាវ
ឌីលោកេន្តោ តស្ស អប្បវត្តនភាវំ ញាត្វា សត្តារំ អាហា - “ភន្តេ, បរិនិព្វានំ មេ
អនុជានាថា”តិ។ សត្តា តេន កតកម្ពំ ជានន្តោបិ “មុសាវាទេន និគ្គណ្ឌានតំ
សន្និបតិកា មិច្ឆាធិដ្ឋិកា ឌីកាសំ នលភិស្សន្តិ, ‘ពុទ្ធលីឡព្វោ’
សន្តតិមហាមត្តលីឡព្វោ បស្សិស្សមា”តិ សន្និបតិកា សម្មាធិដ្ឋិកា ឥមិនា
កតកម្ពំ សុត្វា បុព្វោសុ អាទរំ ករិស្សន្តិ”តិ សល្លក្ខេត្វា “តេន ហិ តយា
កតកម្ពំ មយ្ហំ កថេហិ, កថេន្តោ ច ភូមិយំ ឋិតោ អកថេត្វា សត្តតាលមត្ត
អាកាសេ ឋិតោ កថេហិ”តិ អាហា។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សត្តារំ វុត្តិទ្វា
ឯកតាលប្បមាណំ ឧត្តម្ព ឌីរោហិត្វា បុន សត្តារំ វុត្តិទ្វា ឧត្តច្ឆន្តោ បដិចាជិយា

សត្វតាលប្បមាលោ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា “សុណាម មេ, ភន្តេ,
បុព្វកម្ម”ន្តិ វត្វា អាហា -

ឥតោ ឯកនុតិកេប្បវិបស្សីសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ អហំ ពន្ទមតិនគរេ
ឯកស្មី កុលេ និព្វត្តិត្វា ចិន្តេសី - “កី នុ ខោ បរេសំ ធនំ វា បីឡំ វា
អករណាកម្ម”ន្តិ ឧបទារេន្តោ ធម្មយោសកកម្មំ ទិស្វា តតោ បដ្ឋាយ តំ កម្មំ
ករោន្តោ មហាជនំ សមាទបេត្វា “បុញ្ញានិ ករោថ, ឧចោសថទិវសេសុ
ឧចោសថំ សមាទិយថ, ធានំ ទេថ, ធម្មំ សុណាម, ពុទ្ធវតនាទីហិ សទិសំ អញ្ញំ
នាម នត្ថិ, តិណ្ណំ រតនានំ សក្ការំ ករោថា”តិ ឧក្សោសេន្តោវិចរាមិ។ តស្ស មយ្ហំ
សទ្ធិំ សុត្វា ពុទ្ធបិតា ពន្ទមតិមហារាជា មំ បក្កោសាបេត្វា, “តាត, កី ករោន្តោ
វិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “ទេវ, តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ បកាសេត្វា មហាជនំ
បុញ្ញកម្មេសុ សមាទបេន្តោវិចរាមិ”តិ វុត្តេ, “កត្ត និសិន្នោវិចរសី”តិ មំ បុច្ឆិត្វា
“បទសាវ, ទេវា”តិ មយា វុត្តេ, “តាត, ន ត្វំ ឯវំ វិចរិតុំ អរហសិ, ឥមំ បុប្ផទាមំ
បិលន្ទិត្វា អស្សបិដ្ឋេ និសិន្នោវិចរា”តិ មយ្ហំ មុត្តាទាមសទិសំ បុប្ផទាមំ ទត្វា
ទន្តំ អស្សំ អទាសិ។ អថ មំ រញ្ញា ទិន្ទបរិហារេន តថេវ ឧក្សោសេត្វាវិចរន្តំ បុន
រាជា បក្កោសាបេត្វា, “តាត, កី ករោន្តោវិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា “តទេវ, ទេវា”តិ
វុត្តេ, “តាត, អស្សោបិ តេ នាទុច្ឆរិកោ, ឥធនិនិសីទិត្វាវិចរា”តិ
ចតុសិន្ទវយុត្តរេនំ អទាសិ។ តតិយវារេបិ មេ រាជា សទ្ធិំ សុត្វា បក្កោសាបេត្វា,
“តាត, កី ករោន្តោវិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា “តទេវ, ទេវា”តិ វុត្តេ, “តាត, រថោបិ តេ
នាទុច្ឆរិកោ”តិ មយ្ហំ មហន្តំ ភោគក្ខន្ធី មហាបសាធនញ្ច ទត្វា ឯកញ្ច ហត្ថិ
អទាសិ។ ស្វាហំ សព្វាភរណាបជិមណ្ឌិតោ ហត្ថិក្ខន្ធនិនិសិន្នោ អសីតិ
វស្សសហស្សានិ ធម្មយោសកកម្មំ អកាសី, តស្ស មេ ឯត្ថកំ កាលំ កាយតោ
ចន្ទនគន្ធា វាយតិ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធា វាយតិ។ ឥទំ មយា កតកម្មន្តិ។

ឯវ៉ា សោ អត្តនោ បុព្វកម្មំ កថេត្វា អាគាសេ និសីទ្នោវ តេជោធាតុំ
សមាបទ្ធីត្វា បរិនិព្វាយី។ សរីរេ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិត្វា មំសលោហិតំ ឈាបេសិ,
សុមនបុច្ឆានិវិយ ធាតុយោ អវសិស្សីសុ។ សត្តា សុទ្ធវត្ថំ បសារេសិ, ធាតុយោ
តត្ថ បតីសុ។ តា បត្តេ បក្ខិបិត្វា ចតុមហាបថេ ដូបំ កាវេសិ “មហាជនោ
វន្តិត្វា បុព្វភាគី ភវិស្សតី” តិ។ ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ, “អារុសោ,
សន្តតិមហាមត្តោ កាថាវសានេ អវហត្ថំ បត្វា អលង្កតបដិយត្តោយេវ
អាគាសេ និសីទិត្វា បរិនិព្វតោ, កី នុ ខោ ឯតំ ‘សមណោ’ តិ វត្ថុំ វដ្តតិ ឧទាហុ
ព្រាហ្មណោ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
សន្តិសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ ឆាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, មម បុត្ថំ ‘សមណោ’ តិបិ
វត្ថុំ វដ្តតិ, ‘ព្រាហ្មណោ’ តិបិ វត្ថុំ វដ្តតិយេវា” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
គាថមាហា -

១៤២.

អលង្កតោ ចេបិ សមំ ចរេយ្យ,
សន្តោ ទន្តោ និយតោ ព្រាហ្មចារី;
សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ,
សោ ព្រាហ្មណោ សោ សមណោ ស ភិក្ខុ” តិ។

តត្ថ អលង្កតោ តិ វត្តាភវណោហិ បដិមណ្ឌិតោ។ តស្សត្ថោ -
វត្តាលង្ការាធិហិ អលង្កតោ ចេបិ បុគ្គលោ កាយាធិហិ សមំ ចរេយ្យ,
រាគាធិវុបសមេន សន្តោ ឥន្ទ្រិយទមនេន ទន្តោ ចតុមគ្គនិយមេន និយតោ
សេដ្ឋចរិយាយ ព្រាហ្មចារី កាយទណ្ឌារាធិនំ ឱរោបិតតាយ សព្ពេសុ ភូតេសុ
និធាយ ទណ្ឌំ។ សោ ឯវុចោ ពាហិតចាបត្តា ព្រាហ្មណោ តិបិ សមិតចាបត្តា
សមណោ តិបិ ភិន្នកិលេសត្តា ភិក្ខុ តិបិ វត្តព្រោយេវា តិ។

ទេសនាវិសាណេ ពហុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សន្តតិមហាមត្តវត្ថុ នវមំ។

១០. បិលោតិកតិស្សត្ថវត្ថុ

ហិរិសេនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បិលោតិកត្ថវ
អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិត្តោ សមយេ អាណន្តត្ថេរោ ឯកំ បិលោតិកខណ្ឌានិវត្តំ កថាលំ
អាធាយ ភិក្ខុកាយ ចរន្តំ ធារកំ ទិស្វា “កី តេ ឯវំ វិចរិត្វា ជីវនតោ បព្ពដ្ឋា ន
ឧត្តរិតរា” តិ វត្វា, “ភន្តេ, កោ មំ បញ្ញាជេស្សតី” តិ វុត្តេ “អហំ បញ្ញាជេស្សមី” តិ
តំ អាធាយ គន្ធា សហត្ថា ម្នាបេត្វា កម្មជ្ជានំ ទត្វា បញ្ញាជេសិ។ តញ្ច បន
និវត្តបិលោតិកខណ្ឌំ បសារេត្វា ឡិលោកេន្តោ បរិស្សាវនករណមត្តម្បិ
គយ្ហបកំ កញ្ចិ បទេសំ អទិស្វា កថាលេន សទ្ធិ ឯកិស្សា រុក្ខសាខាយ ឋបេសិ។
សោ បព្ពជិត្វា លទ្ធិបសម្បទោ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នលាភសក្ការំ បរិគុញ្ញមាទោ
មហាគ្យានិ ចីវរានិ អច្ឆាទេត្វា វិចរេន្តោ ជួលសរីរោ ហុត្វា ឧក្កណ្ឌិត្វា “កី មេ
ជនស្ស សទ្ធាទេយ្យំ និវាសេត្វា វិចរេណេន, អត្តនោ បិលោតិកមេវ
និវាសេស្សមី” តិ តំ ឋានំ គន្ធា បិលោតិកំ គហេត្វា “អហិរិក និល្លដ្ឋ ឯវុចានំ
វត្តានំ អច្ឆាទនជ្ជានំ បហាយ ឥមំ បិលោតិកខណ្ឌំ និវាសេត្វា កថាលហត្ថោ
ភិក្ខុកាយ ចរិតុំ គច្ឆសី” តិ តំ អារម្មណំ កត្វា អត្តនាវ អត្តានំ ឡិវទិ, ឡិវទន្តស្សេវ
បនស្ស ចិត្តំ សន្និសីទិ។ សោ តំ បិលោតិកំ តត្ថេវ បដិសាមេត្វា និវត្តិត្វា
វិហារមេវ គតោ។ សោ កតិចាហធូយេន បុនបិ ឧក្កណ្ឌិត្វា តថេវ វត្វា និវត្តិ,
បុនបិ តថេវាតិ។ តំ ឯវំ អបរាបរំ វិចរន្តំ ទិស្វា ភិក្ខុ “កហំ, អារុសោ, គច្ឆសី” តិ
បុច្ឆន្តិ។ សោ “អាចរិយស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមារុសោ” តិ វត្វា ឯតេនេវ និហារេន

អត្តនោ បិលោតិកខណ្ឌាមេវ អារម្មណំ កត្វា អត្តានំ និសេដេត្វា
កតិចាហេនេវ អរហត្តំ ចាបុណី។ ភិក្ខុ អាហំសុ - “កី, អារុសោ, ន ធានិ
អាចរិយស្ស សន្តិកំ គច្ឆសិ, ននុ អយំ តេ វិចរណាមគ្គោ” តិ។ អារុសោ,
អាចរិយេន សទ្ធិំ សំសគ្គេ សតិ គតោម្ហិ, ឥធានិ បន មេ ជិន្នោ សំសគ្គោ,
តេនស្ស សន្តិកំ ន គច្ឆាមីតិ។ ភិក្ខុ តថាគតស្ស អាហោចេសុំ - “ភន្តេ,
បិលោតិកត្ថេរោ អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ។ កិមាហ, ភិក្ខុវេតិ? ឥទំ នាម, ភន្តេតិ។ តំ
សុត្វា សត្វា “អាម, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ សំសគ្គេ សតិ អាចរិយស្ស សន្តិកំ គតោ,
ឥធានិ បនស្ស សំសគ្គោ ជិន្នោ, អត្តនាវ អត្តានំ និសេដេត្វា អរហត្តំ បត្តោ” តិ
វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

១៤៣.

“ហិរិ និសេដោ បុរិសោ, កោចិ លោកស្មី វិជ្ជតិ;
យោ និទ្ទំ អបពោធនិ, អស្សោ ភក្រោ កសាមិវ។

១៤៤.

“អស្សោ យថា ភក្រោ កសាធិវិជ្ជោ,
អាតាបិនោ សំវេតិនោ ភវាថ;
សឡាយ សីលេន ច វិរិយេន ច,
សមាធិនា ធម្មវិនិច្ឆយេន ច;
សម្មន្នវិជ្ជាចរណា បតិស្សតា,
ជហិស្សថ ធុក្ខមិទំ អនប្បក” តិ។

តត្ថ អន្តោ ឧប្បន្នំ អកុសលវិតក្កំ ហិរិយា និសេដេតីតិ ហិរិ និសេដោ។
កោចិ លោកស្មិន្តិ វេរុចោ បុគ្គលោ ទុល្លភោ, កោចិនេវ លោកស្មី វិជ្ជតិ។ យោ
និទ្ទន្តិ អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករោន្តោ អត្តនោ ឧប្បន្នំ និទ្ទំ អបហរត្តោ

ពុជ្ឈតិភិ អបពោធិតិ។ កសាមិវាតិ យថា ភក្រោ អស្សោ អត្ថនិ បតមានំ
កសំ អបហរតិ, អត្ថនិ បតិភុំ ន ទេតិ។ យោ ឯវំ និទ្ទំ អបពោធិតិ, សោ
ទុល្លកោតិ អត្ថោ។

ទុតិយកថាយ អយំ សន្នេបត្តោ - “ភិក្ខុវេ, យថា ភក្រោ អស្សោ
បមាទមាគម្ព កសាយ និវិជ្ជោ, អហម្មិ នាម កសាយ បហាដោ”តិ អបរភាគ
អាតប្បំ ករោតិ, ឯវំ តុម្ហេបិ អាតាបិនោ សំវេតិនោ ភវេ, ឯវំភូតា
លោកិយលោកុត្តរាយ ទុវិជាយ សទ្ធាយ ច ចតុចារិសុទ្ធិសីលេន ច
កាយិកចេតសិករិយេន ច អជ្ឈសមាបត្តិសមាធិនា ច
ការណាការណាជាននលក្ខណេន ធម្មវិនិច្ឆយេន ច សមន្មាគតា ហុត្វា
តិស្សន្នំ វា អជ្ឈន្នំ វា វិជ្ជានំ, បញ្ចទសន្ធស្វា ចរណានំ សម្មត្តិយា
សម្មន្និជ្ជាចរណា។ ឧបជ្ជិតសតិតាយ បតិស្សតា ហុត្វា ឥទំ អនប្បកំ វដ្តទុក្ខំ
បដហិស្សថាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បិលោតិកតិស្សត្ថេវវត្ថុ ទសមំ។

១១. សុខសាមណេវត្ថុ

ឧទកញ្ញំ នយន្តិភិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សុខសាមណេវ
អារត្ត កថេសិ។

អតីតស្មិត្តា ពារាណសិសេដ្ឋិនោ គន្ធកុមារោ នាម បុត្តោ អហោសិ។ រាជា
តស្ស បិតរិ កាលកតេ តំ បក្កោសាបេត្វា សមស្សាសេត្វា មហាន្តេន
សក្ការេន តស្សេវ សេដ្ឋិជ្ជានំ អនាសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ គន្ធសេដ្ឋិភិ

បញ្ញាយី។ អថស្ស ភណ្ឌាការិកោ ជនគត្តទ្វារំវិវិទ្យា, “សាមិ, ឥទំ តេ ឯត្ថកំ
បិតុ ជនំ, ឯត្ថកំ បិតាមហាជន”ន្តំ និហិទ្យា ទស្សេសិ។ សោ តំ ជនរាសី
ឡិលោកេត្វា អាហា - “កី បន តេ ឥមំ ជនំ គហេត្វា ន គមីស្វ”តិ។ “សាមិ, ជនំ
គហេត្វា គតា នាម នត្ថិ។ អត្តនា កតំ កុសលាកុសលមេវ ហិ អាទាយ សត្តា
គច្ឆន្តី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ - “តេ ពាលតាយ ជនំ សណ្ឋាបេត្វា បហាយ គតា,
អហំ បនេតំ គហេត្វាវ គមិស្សមី”តិ។ ឯវំ បន ចិន្តេត្តា “ធានំ វា ទស្សមិ, បូជំ
វា ករិស្សមី”តិ អចិន្តេត្វា “ឥទំ សត្ថំ ខាទិទ្វាវ គមិស្សមី”តិ ចិន្តេសិ។ សោ
សតសហស្សំ វិស្សន្តេត្វា ជលិកមយំ ម្ពានកោដ្ឋកំ កាវេសិ, សតសហស្សំ
ទត្វា ជលិកមយមេវ ម្ពានជលកំ, សតសហស្សំ ទត្វា និសីទនបល្លង្គំ,
សតសហស្សំ ទត្វា ភោជនចាតី, សតសហស្សំ មេវ ទត្វា ភោជនដ្ឋានេ
មណ្ឌបំ កាវាបេសិ, សតសហស្សំ ទត្វា ភោជនចាតិយា អាសិត្តក្ខបធានំ
កាវេសិ, សតសហស្សំ ទត្វា គេហេ សីហបញ្ញំ សណ្ឋាបេសិ, អត្តនោ
ចាតរាសត្ថាយ សហស្សំ អធាសិ, សាយមាសត្ថាយបិ សហស្សំ មេវ។
បុណ្ណាមទិវសេ បន ភោជនត្ថាយ សតសហស្សំ ធាបេសិ, តំ ភត្តំ ភុញ្ញនទិវសេ
សតសហស្សំ វិស្សន្តេត្វា នគរំ អលង្ករិត្វា ភេរី ចរាបេសិ - “គន្ធសេដ្ឋិស្ស កិរ
ភត្តភុញ្ញនាការំ ឡិលោកេន្ទ”តិ។

មហាជនោ មញ្ញាតិមញ្ញោ ពន្ធិត្វា សន្និបតិ។ សោបិ សតសហស្សក្សនកេ
ម្ពានកោដ្ឋកេ សតសហស្សក្សនកេ ជលកេ និសីទិត្វា សោឡសហិ
គន្ធនកយដេហិ ន្តត្វា តំ សីហបញ្ញំ វិវិទ្យា តស្មី បល្លង្កេ និសីទិ។ អថស្ស
តស្មី អាសិត្តក្ខបធានេ តំ ចាតី បេត្វា សតសហស្សក្សនកំ ភោជនំ វុឡេសុំ។
សោ នាជកបរិវុតោ ឯវុចាយ សម្មត្តិយា តំ ភោជនំ ភុញ្ញតិ។ អបរេន
សមយេន ឯកោ កាមិកមនុស្សា អត្តនោ បរិព្វយាហរណាត្ថំ ទារុអាទីនិ
យានកេ បក្ខិបិត្វា នគរំ គន្ធា សហាយកស្ស គេហេ និវាសំ គណ្ហិ។ តទា បន

បុណ្ណាមធិវសោ ហោតិ។ “គន្ធសេដ្ឋិនោ ភុញ្ញនលីឡំ ឡីលោកេន្ទ្រ” តិ នគរេ ភេរី
ចរាបេសិ។ អថ នំ សហាយកោ អាហា - “សម្ម, គន្ធសេដ្ឋិនោ តេ ភុញ្ញនលីឡំ
ទិដ្ឋបុត្ត” តិ។ “ន ទិដ្ឋបុត្តំ, សម្មា” តិ។ “តេន ហិ ឯហិ, គន្ធាម, អយំ នគរេ ភេរី
ចរតិ, ឯតស្ស មហាសម្មត្តិ បស្សមា” តិ នគរវាសី ជនបទវាសី គហេត្វា
អគមាសិ។ មហាជនោបិ មញ្ញាតិមញ្ញោ អភិរុហិត្វា បស្សតិ។ គាមវាសី
ភត្តគន្ធ�ំ ឃាយិត្វាវ នគរវាសី អាហា - “មយ្ហំ ឯតាយ ចាតិយា ភត្តបិណ្ឌោ
បិចាសា ជាតា” តិ។ សម្ម, មា ឯតំ បត្តយិ, ន សក្កាលទ្ធី។ សម្ម, អលកន្តោ ន
ជីវិស្សមីតិ។ សោ តំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ បរិសបរិយន្តេ វត្វា “បណាមាមិ
តេ, សាមិ” តិ តិក្ខុត្តំ មហាសទ្ធី និច្ឆារេត្វា “កោ ឯសោ” តិ វុត្តេ អហំ, សាមិ តិ។
“កិមេត” តិ។ “អយំ ឯកោ គាមវាសី តុម្ហាកំ ចាតិយំ ភត្តបិណ្ឌោ បិចាសំ
ឧចាទេសិ, ឯកំ ភត្តបិណ្ឌំ ទាបេថា” តិ។ “ន សក្កាលទ្ធី” តិ។ “កី, សម្ម, សុតំ
តេ” តិ? “សុតំ មេ, អបិច លកន្តោ ជីវិស្សមិ, អលកន្តស្ស មេ មរណំ
ភវិស្សតិ” តិ។ សោ បុនបិ វិវិ - “អយំ កិរ, សាមិ, អលកន្តោ មរិស្សតិ,
ជីវិតមស្ស ទេថា” តិ។ អម្ពោ ភត្តបិណ្ឌោ ឆាម សតម្មិ អគ្សតិ, សតទ្វយម្មិ
អគ្សតិ។ យោ យោ យាចតិ, តស្ស តស្ស ទទមាទោ អហំ កី ភុញ្ញិស្សមីតិ?
សាមិ, អយំ អលកន្តោ មរិស្សតិ, ជីវិតមស្ស ទេថា តិ។ ន សក្កាវ មុដាលទ្ធី,
យទិ បន អលកន្តោ ន ជីវតិ, តីណិ សំវច្ឆរាទិ មម គេហោ ភតី ករោតុ, ឯវមស្ស
ភត្តចាតី ទាបេស្សមីតិ។ គាមវាសី តំ សុត្វា “ឯវំ ហោតុ, សម្មា” តិ សហាយកំ
វត្វា បុត្តទាវ បហាយ “ភត្តចាតិអត្ថាយ តីណិ សំវច្ឆរាទិ ភតី ករិស្សមី” តិ
សេដ្ឋិស្ស គេហំ ចារិសិ។ សោ ភតី ករោត្តោ សព្ពកិច្ចានិ សក្កច្ចំ អកាសិ។
គេហោ វា អរញ្ញោ វា វត្តិ វា ទិវា វា សព្វានិ កត្តព្ភកម្មានិ កតានេវ បញ្ញាយីសុ។
“ភត្តភតិកោ” តិ ច វុត្តេ សកលនគរេបិ បញ្ញាយិ។ អថស្ស ធិវសេ បរិបុណ្ណោ

ភត្តវេយ្យាវដិកោ “ភត្តភតិកស្ស, សាមិ, ទិវសោ បុណ្ណោ, ទុក្ខំ តេន កតំ តីណិ សំវច្ឆរាទិភតី ករោន្តេន, ឯកម្មំ កម្មំ ន កោបិតបុត្ត”ន្តិ អាហា។

អថស្ស សេដ្ឋិអត្ថនោ សាយចាតរាសត្ថាយ ទ្វេសហស្សនិ, តស្ស ចាតរាសត្ថាយ សហស្សន្តិ តីណិ សហស្សនិ ទាបេត្វា អាហា - “អដ្ឋ មយ្ហំ កត្តត្ថំ បរិហារំ តស្សេវ ករោថា”តិ។ វត្វា ច បន ឋេបេត្វា ឯកំ ចិន្តាមណី នាម បិយភរិយំ អវសេសជនម្មំ “អដ្ឋ តមេវ បរិវារេថា”តិ វត្វា សព្វសម្មត្តិ តស្ស និយ្យាទេសិ។ សោ សេដ្ឋិនោ ត្តានោទកេន តស្សេវ កោដ្ឋកេ តស្សី ជលកេ និសិន្នោ ត្តត្វា តស្សេវ និវាសនសាដកេ និវាសេត្វា តស្សេវ បល្លង្គេ និសីទិ។ សេដ្ឋិបិ នគរេ ភេរី ចរាបេសិ - “ភត្តភតិកោ កន្ធុសេដ្ឋិស្ស គេហោ តីណិ សំវច្ឆរាទិភតី កត្វា ចាតី លភិ, តស្ស ភុព្វានសម្មត្តិ ឡិលោកេន្ទ”តិ។ មហាជនោ មញ្ញាតិមញ្ញោ អភិរុហិត្វា បស្សតិ, កាមវាសិស្ស ឡិលោកិតោលោកិតជ្ជានំ កម្មនាការប្បត្តំ អហោសិ។ នាជកា បរិវារេត្វា អដ្ឋសុំ, តស្ស បុរតោ ភត្តចាតី វឡេត្វា ឋេបយីសុ។ អថស្ស ហត្ថោ ធារេនវេលាយ កន្ធុមាទនេ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធា សត្តមេ ទិវសេ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កត្ត ទុ ខោ អដ្ឋ ភិក្ខាចារត្ថាយ កច្ឆាមី”តិ ឧបធារេន្តោ ភត្តភតិកំ អទ្ទស។ អថ សោ “អយំ តីណិ សំវច្ឆរាទិភតី កត្វា ភត្តចាតី លភិ, អត្ថិ ទុ ខោ ឯតស្ស សទ្ធា, នត្ថិ”តិ ឧបធារេន្តោ “អត្ថិ”តិ ព្រាត្វា “សទ្ធាបិ ឯកច្ឆេ សង្កហំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, សក្ខិស្សតិ ទុ ខោ មេ សង្កហំ កាតុ”ន្តិ ចិន្តត្វា “សក្ខិស្សតិ ចេវ មម ច សង្កហករណំ និស្សាយ មហាសម្មត្តិ លភិស្សតិ”តិ ព្រាត្វា ចីវរំ ចារុបិត្វា បត្តមាទាយ វេហាសំ អពុគ្គត្វា បរិសន្តរេន កត្វា តស្ស បុរតោ ឋិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។

សោ បច្ចេកពុទ្ធីនិស្សា ចិន្តេសិ - “អហំ បុព្វេ អទិន្នការេន ឯកិស្សា
ភត្តចាតិយា អត្ថាយ តីណិ សំវច្ឆរានិ បរគេហេ ភតី អកាសី, ឥធានិ មេ ឥទំ
ភត្តំ ឯកំ វត្តិន្ទំ រក្ខេយ្យ, សចេ បន នំ អយ្យស្ស ទស្សមិ, អនេកានិបិ
កប្បកោជិសហស្សានិ វត្តិស្សតិ, អយ្យស្សេវ នំ ទស្សមី” តិ។ សោ តីណិ
សំវច្ឆរានិ ភតី កត្វាលទ្ធកត្តចាតិតោ ឯកបិណ្ឌាម្បិ មុខេ អជ្ឈេបត្វា តណ្ហាំ
វិនោទេត្វា សយមេវ ចាតី ឧត្តិបិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គន្ធា ចាតី អញ្ញាស្ស
ហត្ថេ ទត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា ចាតី វាមហត្ថេន គហេត្វា ទក្ខិណហត្ថេន
តស្ស បត្តេ ភត្តំ អាភិរិ។ បច្ចេកពុទ្ធា ភត្តស្ស ឧបឡសេសកាលេ បត្តំ ហត្ថេន
បិទហិ។ អថ នំ សោ អាហា - “ភន្តេ, ឯកោវ បដិវិសោ ន សក្កា ទិដ្ឋា កាតុំ, មា មំ
ឥធលោកេន សង្កល្លាប, បរលោកេន សង្កហមេវ ករោថ, សាវសេសំ អកត្វា
និវេសេសមេវ ទស្សមី” តិ។ អត្ថនោ ហិ ថោកម្បិ អនវេសេសេត្វា ទិន្នំ
និវេសេសធានំ ឆាម, តំ មហាប្បលំ ហោតិ។ សោ តថា ករោត្តោ សព្វំ ទត្វា បុន
វន្តិត្វា អាហា - “ភន្តេ, ឯកំ ភត្តចាតី និស្សយ តីណិ សំវច្ឆរានិ មេ បរគេហេ
ភតី ករោត្តេន ទុក្ខំ អនុក្ខតំ, ឥធានិ មេ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សុខមេវ ហោតុ,
តុម្ភេហិ ទិដ្ឋជម្មស្សេវ ភាគី អស្ស” តិ។ បច្ចេកពុទ្ធា “ឯវំ ហោតុ, ចិន្តាមណិ វិយ
តេ សព្ពកាមទទោ មនោសង្កប្បា បុណ្ណាចន្នោ វិយ បូរេន្ទ” តិ អនុមោទនំ
ករោត្តោ -

“ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ តុយ្ហំ, សព្ពមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្ទ សង្កប្បា, ចន្នោ បន្ទរសោ យថា។

“ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ តុយ្ហំ, ឱប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្ទ សង្កប្បា, មណិ ជោតិរសោ យថា” តិ។ -

វត្តា “អយំ មហាជនោ យាវ គន្ធមាទនបព្ពតកមនា មំ បស្សន្តោ តិដ្ឋត្វ” តិ
អធិដ្ឋាយ អាភាសេន គន្ធមាទនំ អគមាសិ។

មហាជនោបិ នំ បស្សន្តោវ អដ្ឋាសិ។ សោ តត្ថ គន្ធា តំ បិណ្ឌាចាតំ
បញ្ចសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ វិភជិត្វា អធាសិ។ សព្ពេ អត្តនោ បហោនកំ
គណ្ហីសុ។ “អប្បោ បិណ្ឌាចាតោ កថំ បហោសី” តិ ន ចិន្តេតព្ពំ។ ចត្តារិ ហិ
អចិន្តេយ្យានិ (អ. និ. ៤.៧៧) វុត្តានិ, តត្រាយំ បច្ចេកពុទ្ធវិសយោតិ។ មហាជនោ
បច្ចេកពុទ្ធានំ បិណ្ឌាចាតំ វិភជិត្វា ទិយ្យមាទំ ទិស្វា សាធុការសហស្សានិ
បវត្តេសិ, អសនិសតនិចាកសន្នោវិយ អហោសិ។ តំ សុត្វា គន្ធសេដ្ឋិ ចិន្តេសិ -
“ភត្តភតិកោ មយា ទិន្នសម្មត្តិ ធាវេតុំ នាសក្ខិ មញ្ញោ, តេនាយំ មហាជនោ
បរិហាសំ ករោន្តោ សន្និបតិកោ នទតី” តិ។ សោ តប្បវត្តិជាទនត្ថំ មនុស្ស
បេសេសិ។ តេ អាគន្ធា “សម្មត្តិធារកា នាម, សាមិ, វេ ហោន្ត” តិ វត្តា តំ បវត្តិ
អាហោចេសុំ។ សេដ្ឋិ តំ សុត្វាវ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ធុដ្ឋសវីរោ ហុត្វា “អហោ
ទុក្ខំ តេន កតំ, អហំ ឯត្ថកំ កាលំ ឯវុចាយ សម្មត្តិយា បិតោ កិញ្ចី ធាតុ
នាសក្ខិ” ត្ថិ តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិវ តយា វេទំ នាម កត” ត្ថិ បុច្ឆិត្វា “អាម,
សាមី” តិ វុត្តេ, “ហន្ត, សហស្សំ គហេត្វា តវ ធានេ មយ្ហម្មិ បត្តិ ទេហី” តិ
អាហា។ សោ តថា អកាសិ។ សេដ្ឋិបិស្ស សព្ពំ អត្តនោ សន្តកំ មជ្ឈេ ភិទ្ធិត្វា
អធាសិ។

ចតស្សោ ហិ សម្មទា នាម - វត្ថុសម្មទា, បច្ចយសម្មទា, ចេតនាសម្មទា,
គុណាតិវេកសម្មទាតិ។ តត្ថ និរោធសមាបត្តិវហោ អរហា វា អនាគាមី វា
ទក្ខិណោយ្យោ វត្ថុសម្មទា នាម។ បច្ចយានំ ធម្មេន សមេន ឧប្បត្តិ
បច្ចយសម្មទា នាម។ ធានតោ បុព្វេ ធានកាលេ បច្ឆា ភាគេតិ តីសុ កាលេសុ
ចេតនាយ សោមនស្សសហគតញ្ញាណសម្មយុត្តភារោ ចេតនាសម្មទា

នាម។ ធាតុណាយ្យស្ស សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតភារោ គុណាតិវេកសម្មទា
នាមាតិ។ ឥមស្ស ច ឱណាសវោ បច្ឆេកពុទ្ធា ធាតុណាយ្យ, ភតី កត្វា
លទ្ធភារេន បច្ឆយោ ធម្មតោ ឧប្បន្នោ, តីសុ កាលេសុ បរិសុទ្ធា ចេតនា,
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតមត្តោ បច្ឆេកពុទ្ធា គុណាតិវេកាតិ ចតស្សោបិ សម្មទា
និប្បន្នា។ ឯតាសំ អានុភារេន ធិដ្ឋេវ ធម្មេ មហាសម្មត្តី ចាបុណ្ណិ។ តស្មា សោ
សេដ្ឋិនោ សន្តិកា សម្មត្តី លភិ។ អបរភាគេ ច រាជាបិ ឥមិនា កតកម្មំ សុត្វា
តំ បក្កោសាបេត្វា សហស្សំ ទត្វា បត្តី គហេត្វា តុដ្ឋមានសោ មហន្តំ
ភោគក្ខន្ធន្តំ ទត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ អនាសិ។ ភត្តភតិកសេដ្ឋិតិស្ស នាមំ អកាសិ។ សោ
គន្ធសេដ្ឋិនា សទ្ធិ សហាយោ ហុត្វា ឯកតោ ខាទន្តោ បិវន្តោ យាវតាយុកំ វត្វា
តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តំ ធិព្ពសម្មត្តី អនុភវិត្វា ឥមស្មី
ពុទ្ធប្បាទេ សាវត្ថិយំ សាវិបុត្តត្ថេរស្សបដ្ឋាកកុលេ បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ អថស្ស
មាតាលទ្ធកត្តបរិហារា កតិចាហច្ឆយេន “អហោ វតាហំ បញ្ចសតេហិ
ភិក្ខុហិ សទ្ធិ សាវិបុត្តត្ថេរស្ស សតវសភោជនំ ទត្វា កាសាយវត្ថនិវត្តា
សុវណ្ណាសរកំ អាធាយ អាសនបរិយន្តេ និសិន្នា តេសំ ភិក្ខុនំ ឧច្ឆិដ្ឋាវសេសកំ
បរិភុញ្ញេយ្យ”ន្តិ ទោហឡិនី ហុត្វា តថេវ កត្វា ទោហឡំ បដិវិនោទេសិ។ សា
សេសមង្គលេសុបិ តថាវុបមេវ ទានំ ទត្វា បុត្តំ វិជាយិត្វា នាមគ្គហណានិវេសេ
“បុត្តស្ស មេ, ភន្តេ, សិក្ខាបទានិ ទេថា”តិ ថេវ អាហា។ ថេរោ “កិមស្ស នាម”ន្តិ
បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, បុត្តស្ស មេ បដិសន្ធិគ្គហណាតោ បដ្ឋាយ ឥមស្មី គេហោ កស្សចិ
ទុក្ខំ នាម ន ភូតបុព្វំ, តេនេវស្ស សុខកុមារោតិ នាមំ ភវិស្សតី”តិ វុត្តេ
តនេវស្ស នាមំ គហេត្វា សិក្ខាបទានិ អនាសិ។

តទា ឯវញ្ចស្ស មាតុ “នាហំ មម បុត្តស្ស អដ្ឋាសយំ ភិន្និស្សមី”តិ ចិត្តំ
ឧប្បន្និ។ សា តស្ស កណ្ហាវិជ្ជនមង្គលាទីសុបិ តថេវ ទានំ អនាសិ។ កុមារោបិ
សត្តវស្សិកកាលេ “ឥច្ឆាមហំ, អម្ព, ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតុ”ន្តិ អាហា។ សា

“សាធុ, តាត, ឆាបាំ តវ អដ្ឋាសយំ ភិទ្ទិស្សមី” តិ ថេរំ និមន្តេត្វា កោដេត្វា,
“ភន្តេ, បុត្តោ មេ បព្ពជិតុំ ឥច្ឆតិ, ឥមាបំ សាយន្តសមយេ វិហារំ អានេស្សមី” តិ
ថេរំ ឧយ្យោដេត្វា ញាតកេ សន្និទាតេត្វា “បុត្តស្ស មេ គិហិកាលេ កត្តព្ភំ កិច្ចំ
អន្លេវ ករិស្សមា” តិ វត្វា បុត្តំ អលង្ករិត្វា មហាន្តេន សិរិសោភគ្គេន វិហារំ
នេត្វា ថេរស្ស និយ្យាទេសិ។ ថេរេវេ តំ, “តាត, បព្ពជ្ជា នាម ទុក្ខរា, សក្ខិស្សសិ
អភិរមិតុ” តិ វត្វា “ករិស្សមិ វេ, ភន្តេ, ឡីវាទ” តិ វត្តេ កម្មជ្ជានំ ទត្វា បញ្ចាដេសិ។
មាតាបិតារេវេស្ស បព្ពជ្ជាយ សក្ការំ ករោន្តា អន្លោវិហារេយេវ សត្តាបំ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សតរសកោជនំ ទត្វា សាយំ អត្តនោ គេហំ
អគម៌សុ។ អដ្ឋមេ ធិរសេ សារិបុត្តត្ថេរេ ភិក្ខុសង្ឃេ គាមំ បរិវេជ្ជេវិហារេ
កត្តព្ភកិច្ចំ កត្វា សាមណោរំ បត្តចីវរំ កាហាបេត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។
សាមណោរេ អន្តរាមគ្គេ មាតិកាធិនិ ធិស្វា បណ្ឌិតសាមណោរេវិយ បុច្ឆិ។
ថេរេវេ តស្ស តថេវ ព្យាកាសិ។ សាមណោរេ តានិ ការណានិ សុត្វា “សចេ
តុម្ភេ អត្តនោ បត្តចីវរំ គណ្ហាយ្យថ, អហំ និវត្តេយ្យ” តិ វត្វា ថេរេន តស្ស
អដ្ឋាសយំ អភិទ្ទិត្វា, “សាមណោរ, ទេហិ មម បត្តចីវរ” តិ បត្តចីវរេ គហិតេ ថេរំ
វត្តិត្វា និវត្តមាទោ, “ភន្តេ, មយ្ហំ អាហារំ អាហារមាទោ សតរសកោជនំ
អាហារេយ្យថា” តិ អាហា។ កុតោ តំ លភិស្សមីតិ? អត្តនោ បុព្វេន អលភន្តោ
មម បុព្វេន លភិស្សថ, ភន្តេតិ។ អថស្ស ថេរេ កុញ្ចកំ ទត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ
ចារិសិ។ សោបិ វិហារំ អាគន្ធា ថេរស្ស គព្ភិវិវត្តា បរិសិទ្ធា ឆ្វារំ បិដាយ
អត្តនោ កាយេ ញាណំ ឡីតារេត្វា និសីទិ។

តស្ស គុណតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កី ទុ
ខោ ឯត” តិ ឡីលោកេន្តោ សាមណោរំ ធិស្វា “សុខសាមណោរេ អត្តនោ
ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា ‘សមណធម្មំ ករិស្សមី’ តិ និវត្តោ, មយា តត្ថ គន្ធី
វដ្តតី” តិ ចិន្តេត្វា ចត្តារេ មហារាជេ បក្កោសាបេត្វា “គច្ឆថ, តាតា,

វិហារស្បូបវនេ ធុស្សន្ទុកេ សកុណោ បលាបេថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ តថា
កត្វា សាមន្តា អារក្ខំ គណ្ហិសុ។ ចន្ទិមស្សិយេ “អត្តនោ វិមាណនិ គហេត្វា
តិដ្ឋថា”តិ អាណាបេសិ។ តេបិ តថា ករិសុ។ សយម្បិ អារិញ្ញនដ្ឋានេ អារក្ខំ
គណ្ហិ។ វិហារោ សន្និសិទ្ធោ និរោ អហោសិ។ សាមណោរោ ឯកគ្គចិត្តេន
វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា តីណិ មគ្គដលានិ ចាបុណិ។ ថេរោ “សាមណោរេន
‘សតវសភោជនំ អាហារេយ្យថា’តិ វុត្ថំ, កស្ស នុ ខោ យវេ សក្កាលទ្ធ”ន្តិ
ឡិលោកេន្តោ ឯកំ អជ្ឈាសយសម្បន្នំ ឧបជ្ជាកតុលំ ទិស្វា តត្ថ គន្ធា, “ភន្តេ,
សាគុ វោ កតំ អជ្ឈ ឥធាគច្ឆន្តេហិ”តិ តេហិ តុដ្ឋមានសេហិ បត្តំ គហេត្វា
និសីទាបេត្វា យាគុខដ្ឋកំ ទត្វា យាវ ភត្តកាលំ ធម្មកថំ យាចិតោ តេសំ
សារណីយធម្មកថំ កថេត្វា កាលំ សល្លត្តេត្វា ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ អថស្ស
សតវសភោជនំ ទត្វា តំ អាទាយ គន្ធកាមំ ថេរំ ទិស្វា “ភុញ្ញថ, ភន្តេ, អបរម្បិ
តេ ធន្សរមា”តិ ថេរំ ភោជេត្វា បុន បត្តប្បំ អទំសុ។ ថេរោ តំ អាទាយ
“សាមណោរោ មេ ធាតោ”តិ តុវិតតុវិតោ វិហារំ ចាយាសិ។ តំ ទិវសំ សត្តា
ចាតោវ និក្ខមិត្វា គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធោវ អារិដ្ឋេសិ - “អជ្ឈ សុខសាមណោរោ
ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា ‘សមណធម្មំ ករិស្សមី’តិ និវត្តោ, និប្បន្នំ នុ ខោ
តស្ស កិច្ច”ន្តិ។ សោ តិណ្ហំយេវ មគ្គដលានំ បត្តការំ ទិស្វា ឧត្តរិបិ ឧបធារេន្តោ
“សក្ខិស្សតាយំ អជ្ឈ អរហត្តំ ចាបុណិតុំ, សារិបុត្តោ បន សាមណោរោ មេ
ធាតោ”តិ វេគេន ភត្តំ អាទាយ និក្ខមតិ, សចេ ឥមស្មី អរហត្តំ អប្បត្តេ ភត្តំ
អាហរិស្សតិ, ឥមស្ស អន្តរាយោ ភរិស្សតិ, មយា គន្ធា ធារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ
គណ្ហិតុំ វដ្តតិ”តិ ចិន្តេត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា ធារកោដ្ឋកេ ឋិត្វា អារក្ខំ
គណ្ហិ។

ថេរោបិ ភត្តំ អាហរិ។ អថ នំ ហេដ្ឋា វុត្ថនយេនេវ ចត្តារោ បញ្ចោ បុច្ឆិ។
បញ្ញាវិស្សជ្ជនាវសានេ សាមណោរោ អរហត្តំ ចាបុណិ។ សត្តា ថេរំ អាមន្តេត្វា

“តប្ប, សាវិបុត្ត, សាមណេរស្ស តេ ភត្តំ ទេហី” តិ អាហា។ ថេរោ ភត្តា ធ្វារំ
 អាគោដេសី។ សាមណេរោបិ និក្ខមិត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស វត្តំ កត្វា “ភត្តកិច្ចំ
 ករោហី” តិ វុត្តេ ថេរស្ស ភត្តេន អនត្តិកការំ ញាត្វា សត្តវស្សិកកុមារោ
 តម្ពុណោញោវ អរហត្តំ បត្តោ និចាសនជ្ជានំ បច្ចវេក្ខន្តោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បត្តំ
 ឆោរិ។ តស្មី កាលេ ចត្តារោ មហារាជាឆោ អារក្ខំ វិស្សន្នេសុំ។ ចន្ទិមស្សិយាបិ
 វិមាឆានិ មុញ្ញីសុ។ សក្កោបិ អារិញ្ញនជ្ជានេ អារក្ខំ វិស្សន្នេសិ។ ស្សិយោ នភមជ្ឈំ
 អតិក្កន្តោយេវ បញ្ញាយតិ។ ភិក្ខុ “សាយន្តោ បញ្ញាយតិ, សាមណេរេន ច
 ឥទានេវ ភត្តកិច្ចំ កតំ, កី ទុខោ អន្ធិ បុព្ពល្លោកា ពលវា ជាតោ, សាយន្តោ
 មន្តោ” តិ វទីសុ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
 សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, អន្ធិ បុព្ពល្លោកា ពលវា ជាតោ, សាយន្តោ មន្តោ,
 សាមណេរេន ច ឥទានេវ ភត្តកិច្ចំ កតំ, អថ ច បន ស្សិយោ នភមជ្ឈំ
 អតិក្កន្តោយេវ បញ្ញាយតិ” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, ឯវមេវំ ហោតិ បុញ្ញវន្តានំ
 សមណធម្មករណាកាលេ។ អន្ធិ ហិ ចត្តារោ មហារាជាឆោ សាមន្តា អារក្ខំ
 គល្លីសុ, ចន្ទិមស្សិយា វិមាឆានិ គហេត្វា អជ្ជំសុ, សក្កោ អារិញ្ញនកេ អារក្ខំ
 គល្លី, អហម្មិ ធ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ គល្លី, អន្ធិ សុខសាមណេរោ មាតិកាយ
 ឧទកំ ហរន្តេ, ឧសុការេ ឧសុំ ឧជុំ ករោន្តេ, តប្បកេ ចក្កាធិនិ ករោន្តេ ទិស្វា
 អត្តានំ ទមេត្វា អរហត្តំ បត្តោ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៤៥.

“ឧទកញ្ញំ នយន្តិ នេត្តិកា, ឧសុការា នមយន្តិ តេជនំ;
 ធារុំ នមយន្តិ តប្បកា, អត្តានំ ទមយន្តិ សុព្ពតា” តិ។

ភត្ត សុព្ពតា តិ សុវរា, សុខេន ឡីវទិតញ្ញា អនុសាសិតញ្ញា តិ អត្តោ។ សេសំ
 ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

ទេសនាវិសាមញ្ញ ពហុសោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

សុខសាមណេវវត្ថុ ឯកាទសមំ។

ទណ្ឌវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទសមោវគ្គោ។

១១. ជរាវគ្គោ

១. វិសាខាយ សហាយិកានំវត្ថុ

កោនុបាសោ កិមាធនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារនោ
វិសាខាយ សហាយិកាយោ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ បញ្ចសតា កុលបុត្តា “ឯវំ ឥមា អប្បមាធិហារិនិយោ
ភវិស្សន្តិ”តិ អត្តនោ អត្តនោ ភវិយាយោវិសាខំ មហាឧចាសិកំ
សម្បជ្ជិច្ឆាបេសុំ។ តា ឧយ្យានំ វាវិហារំ វា គច្ឆន្តិយោ តាយ សទ្ធិយេវ គច្ឆន្តិ។ តា
ឯកស្សី កាលេ “សត្តាហំ សុរាជណោ ភវិស្សតិ”តិ ឆណោ សង្ឃដ្ឋេ អត្តនោ
អត្តនោ សាមិកានំសុរំ បដិយាទេសុំ។ តេ សត្តាហំ សុរាជណំ កិឡិកា អដ្ឋមេ
ទិវសេ កម្មន្តភេរិយា និក្ខន្តាយ កម្មន្តេ អគម៌សុ។ តាបិ ឥត្ថិយោ “មយំ
សាមិកានំ សម្ពុទ្ធា សុរំ ចាតុំ ន លភិម្ហា, អវសេសា សុរា ច អត្ថិ, ឥទំ យថា តេ
ន ជានន្តិ, តថា បិវិស្សមា”តិ វិសាខាយ សន្តិកំ គន្ធា “ឥច្ឆាម, អយ្យេ, ឧយ្យានំ
ទដ្ឋ”ន្តិ វត្ថា “សាធុ, អម្ពា, តេន ហិ កត្តព្ភកិច្ចានិ កត្វា និក្ខមថា”តិ វុត្តេ តាយ
សទ្ធិ គន្ធា បដិច្ឆន្តាការេន សុរំ នីហារាបេត្វា ឧយ្យានេ បិវិត្វា មត្តាវិចរីសុ។
វិសាខាបិ “អយុត្តំ ឥមាហិ កតំ, ឥទានិ មំ ‘សមណស្ស កោតមស្ស សាវិកា

វិសាខា សុរំ បិវិត្វាវិចរតី'តិ តិត្តិយាបិ គរហិស្សន្តី"តិ ចិន្តេត្វា តា ឥត្តិយោ
អាហា - "អម្ពា អយុត្តំ វោ កតំ, មមបិ អយសោ ឧប្បាទិតោ, សាមិកាបិ វោ
កុដ្ឋិស្សន្តិ, ឥទានិ កី ករិស្សថា"តិ។ គិលាណាលយំ ទស្សយិស្សាម, អយ្យេតិ។
តេន ហិ បញ្ញាយិស្សថ សកេន កម្មេនាតិ។ តា គេហំ គន្ធា គិលាណាលយំ
ករិសុ។ អថ តាសំ សាមិកា "ឥត្តន្ទាមា ថ ឥត្តន្ទាមា ថ កហា"ន្តិ បុច្ឆិត្វា
"គិលាណា"តិ សុត្វា "អទ្ធា ឯតាហិ អវសេសសុរា បីតា ភវិស្សន្តី"តិ សល្លក្ខេត្វា
តា ចោដេត្វា អនយព្យសនំ ចាបេសុំ។ តា អបរស្មិម្បិ ធលាវារេ តថេវ សុរំ
បិវិត្វកាមាវិសាខំ ឧបសង្កមិត្វា, "អយ្យេ, ឧយ្យានំ នោ នេហី"តិ វត្វា "បុព្វេបិ
មេ តុម្ភេហិ អយសោ ឧប្បាទិតោ, គច្ឆថ, ន វោ អហំ នេស្សមី"តិ តាយ
បជិត្តិត្វា "ឥទានិ ឯវំ ន ករិស្សាមា"តិ សម្មន្តយិត្វា បុន តំ ឧបសង្កមិត្វា
អាហំសុ, "អយ្យេ, ពុទ្ធបូជំ កាតុកាមាម្ពា, វិហារំ នោ នេហី"តិ។ ឥទានិ អម្ពា
យុដ្ឋតិ, គច្ឆថ, បរិវត្តំ ករោថាតិ។ តា ចង្ហោជកេហិ គន្ធមាលាធិនិ គាហាបេត្វា
សុរាបុណ្ណោ មុដ្ឋិវារកេ ហត្ថេហិ ឱលម្ភេត្វា មហាបដេ ចារុបិត្វាវិសាខំ
ឧបសង្កមិត្វា តាយ សទ្ធិវិហារំ បរិសមាធា ឯកមន្តំ គន្ធា មុដ្ឋិវារកេហោវ សុរំ
បិវិត្វា វារកេ ធម្មត្វា ធម្មសភាយំ សត្តុ បុរតោ និសីទីសុ។

វិសាខា "ឥមាសំ, ភន្តេ, ធម្មំ កថេថា"តិ អាហា។ តាបិ មទវេគេន
កម្មមាណសរីរា "ឥច្ឆាម, គាយាមា"តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសុំ។ អថេកា មារកាយិកា
នេវតា "ឥមាសំ សរីរេ អធិមុច្ឆិត្វា សមណាស្ស គោតមស្ស បុរតោ វិប្បការំ
ទស្សេស្សមី"តិ ចិន្តេត្វា តាសំ សរីរេ អធិមុច្ឆិ។ តាសុ ឯកច្ឆា សត្តុ បុរតោ
ចាលី បហវិត្វា ហសិតុំ, ឯកច្ឆា នច្ឆិតុំ អារភីសុ។ សត្តា "កី ឥទ"ន្តិ អារវ្លេន្តោ
តំ ការណំ ព្រាត្វា "ន ឥទានិ មារកាយិកានំ ឱតារំ លភិតុំ ទស្សមិ។ ន ហិ
មយា ឯត្តកំ កាលំ ចារមិយោ បូរេន្តេន មារកាយិកានំ ឱតារលាភត្ថាយ
បូរិតា"តិ តា សំវេជេតុំ ភមុកលោមតោវ ស្មិយោវិស្សន្តេសិ, តាវនេវ

អន្តការតិមិសា អហោសិ។ តាភីតា អហោសុំ មរណភយតង្គិតា។ តេន តាសំ
កុច្ឆិយំ សុរា ជីវិ។ សត្តា និសិន្ទបល្លង្កេ អន្តរហិ តាសិនេរុមុទ្ធនិ វត្ថា
ឧណ្ណាលោមតោ វស្មីវិស្សន្ទេសិ, តង្គិណំយេវ ចន្ទសហស្សក្កមនំវិយ
អហោសិ។ អថ សត្តា តា ឥត្តិយោ អាមន្តេត្វា “តុម្ពេហិ មម សន្តិកំ
អាគច្ឆមាធាហិ បមត្តាហិ អាគន្ធី ន វដ្ឋតិ។ តុម្ពា កញ្ចិ បមាទេនេវ
មារកាយិកា ទេវតា ឌីតារំ លភិត្វា តុម្ពេ ហសាធិនំ អករណាជ្ជានេ ហសាធិនិ
កាវាបេសិ, ឥនានិ តុម្ពេហិ វាគាធិនំ អគ្គីនំ និព្វាបនត្ថាយ ឧស្សហំ កាតុំ
វដ្ឋតី” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

១៤៦.

“កោ នុ ហាសោ កិមាធន្តោ, និច្ចំ បដ្ឋលិតេ សតិ;
អន្តការេន ឌីនទ្វា, បទីបំ ន គវេសថា” តិ។

តត្ថ អាធន្តោតិ តុច្ឆិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - ឥមស្មី លោកសន្និវាសេ វាគាធិហិ
ឯកាធសហិ អគ្គីហិ និច្ចំ បដ្ឋលិតេ សតិ កោ នុ តុម្ពា កំ ហាសោ វា តុច្ឆិ វា? ននុ
ឯស អកត្តព្ភរូចាយេវ។ អជ្ឈវត្ថុកេន ហិ អវិជ្ជាន្តការេន ឌីនទ្វា តុម្ពេ តស្សេវ
អន្តការស្ស វិធមនត្ថាយ កី ការណា ព្យាណប្បធិបំ ន គវេសថ ន
ករោថាតិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តា ឥត្តិយោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ។

សត្តា តាសំ អថលសទ្ធាយ បតិជ្ជិតការំ ព្យាត្វា សិនេរុមត្តកា ឌីតវិត្វា
ពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ អថ នំវិសាខា អាហា - “ភន្តេ, សុរា នាមេសា ចាបិកា។
ឯវរូចា ហិ នាម ឥមា ឥត្តិយោ តុម្ពា ទិសស្ស ពុទ្ធស្ស បុរតោ និសីទិត្វា
ភិយាបថមត្តម្មិ សណ្ណាបេតុំ អសក្កោន្តិយោ ឧដ្ឋាយ ចាណី បហវិត្វា

ហសនគីតនច្ចាធិនិ អារក្សស្វ”តិ។ សត្តា “អាម, វិសាខេ, ចាមិកា ឯវ ឯសា សុរា
នាម។ ឯតញ្ញំ និស្សាយ អនេកេ សត្តា អនយព្យសនំ បត្តា”តិ វត្ថា “កតា
បនេសា, ភន្តេ, ឧប្បន្នា”តិ វុត្តេ តស្ស ឧប្បត្តិ វិត្តារេន កថេតុំ អតីតំ អាហរិត្វា
កុម្មជាតកំ (ជា. ១.១៦.៣៣ អាទយោ) កថេសីតិ។

វិសាខាយ សហាយិ កានំ វត្ថុ បឋមំ។

២. សិរិមាវត្ថុ

បស្ស ចិត្តកតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡូវនេ វិហារន្តោ សិរិមំ អារត្ត
កថេសិ។

សា កិរ រាជគហេ អភិរូចា គណិកា។ ឯកស្មី បន អន្តោវស្សេ
សុមនសេជ្ជបុត្តស្ស ភិរិយាយ បុណ្ណាកសេជ្ជស្ស ជីតាយ ឧត្តរាយ នាម
ឧចាសិកាយ អបរជ្ឈិត្វា តំ បសាទេតុកាមា តស្ស គេហេ ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ
កតកត្តកិច្ចំ សត្តារំ ខមាបេត្វា តំ ទិវសំ ទសពលស្ស ភត្តានុមោទនំ សុត្វា -

“អក្កោធន ជិនេ កោធនំ, អសាជុំ សាធុនា ជិនេ;

ជិនេ កទិរិយំ ទានេន, សច្ចេនាលិកវាទិន”ន្តិ។ (ជា. ១.២.២; ធម. ប. ២២៣)

-

តាថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិដលំ ចាបុណិ។ អយមេត្ត សង្ខេហោ, វិត្តារកថា
បន កោធវគ្គេ អនុមោទនតាថាវណ្ណនាយមេវ អារិភវិស្សតិ។ ឯវំ
សោតាបត្តិដលំ បត្តា បន សិរិមា ទសពលំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហាទានំ
ទត្វា សង្ឃស្ស អជ្ជកកត្តំ និពទ្ធិំ ទាបេសិ។ អាទិតោ បជ្ជាយ និពទ្ធិំ អជ្ជភិក្ខុ
គេហំ គច្ឆន្តិ។ “សប្បី គណ្ណេ, ទីវំ គណ្ណាថា”តិ អាធិនិ វត្ថា តេសំ បត្តេ បូរេតិ។

ឯកេនលទ្ធិ តិណ្ហាម្បិ ចតុន្ទម្បិ បហោតិ។ ទេវសិកំ
សោឡសកហាបណាបរិព្ពយេន បិណ្ឌាចារោ ធីយតិ។ អថេកទិវសំ ឯកោ
ភិក្ខុ តស្ស គេហោ អជ្ជកកត្តំ ភុញ្ញាត្វា តិយោជនមត្តកេ ឯកំវិហារំ
អគមាសិ។ អថ នំសាយំ ថេរុបជ្ជានេ និសិទ្ធិំ បុច្ឆិសុ - “អាវុសោ, កហំ ភិក្ខុ
គហោត្វា អាគតោសី” តិ។ សិរិមាយ អជ្ជកកត្តំ មេ ភុត្តន្តិ។ មនាបំ កត្វា ទេតិ,
អាវុសោតិ។ “ន សក្កា តស្ស ភត្តំ វណ្ណាតុំ, អតិវិយ បណ្ឌិតំ កត្វា ទេតិ,
ឯកេនលទ្ធិ តិណ្ហាម្បិ ចតុន្ទម្បិ បហោតិ, តស្ស បន ធម្មេយ្យធម្មតោបិ
ទស្សនមេវ ឧត្តរិតំ។ សា ហិ ឥត្ថិ ឯវរុចា ច ឯវរុចា ចា” តិ តស្ស គុណោ
វណ្ណាសិ។

អថេកោ ភិក្ខុ តស្ស គុណាកថំ សុត្វា អទស្សនេនេវ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា
“មយា គន្ធា តំ ទដ្ឋំ វដ្ដតិ” តិ អត្តនោ វស្សក្កំ កថេត្វា តំ ភិក្ខុ បិទិកំ បុច្ឆិត្វា
“ស្មេ, អាវុសោ, តស្មី គេហោ តុំ សង្ឃត្ថេរោ ហុត្វា អជ្ជកកត្តំ លភិស្សសី” តិ
សុត្វា តម្ពណាញោវ បត្តចីវរំ អាធាយ បក្កន្តោបិ ចារោវ អវុណោ ឧត្តតេ
សលាកក្កំ បរិសិត្វា បិតោ សង្ឃត្ថេរោ ហុត្វា តស្ស គេហោ អជ្ជកកត្តំ លភិ។
យោ បន ភិក្ខុ ហិយេរា ភុញ្ញាត្វា បក្កាមិ, តស្ស គតវេលាយមេវ អស្សា សរិវេ
រោកោ ឧប្បន្និ។ តស្មា សា អាភរណានិ ឱមុញ្ញាត្វា និបន្និ។ អថស្សា ធាសិយោ
អជ្ជកកត្តំ លភិត្វា អាគតេ ភិក្ខុ ទិស្វា អាហោចេសុំ។ សា សហត្ថា បត្តេ គហោត្វា
និសីទាបេតុំ វា បរិវិសិតុំ វា អសក្កោន្តិ ធាសិយោ អាណាបេសិ - “អម្ពា បត្តេ
គហោត្វា, អយ្យេ, និសីទាបេត្វា យាគុំ ចាយេត្វា ខន្ធកំ ទត្វា ភត្តវេលាយ បត្តេ
បូរេត្វា ទេថា” តិ។ តា “សាធុ, អយ្យេ” តិ ភិក្ខុ បវេសេត្វា យាគុំ ចាយេត្វា ខន្ធកំ
ទត្វា ភត្តវេលាយ ភត្តស្ស បត្តេ បូរេត្វា តស្ស អាហោចយីសុ។ សា “មំ
បរិគ្គហេត្វា នេថ, អយ្យេ, វន្តិស្សមី” តិ វត្វា តាហិ បរិគ្គហេត្វា ភិក្ខុនំ សន្តិកំ
នីតា វេធមានេន សរិវេន ភិក្ខុ វន្តិ។ សោ ភិក្ខុ តំ ឱលោកេត្វា ចិន្តេសិ -

“គឺលាងយ តាវ ឃ័រ រូបា អយំ ឯតិស្ស រូបសោភា, អរោគកាលេ បន
សត្តាភរណបដិមណ្ឌិតាយ ឥមិស្ស កំទិសី រូបសម្បត្តិ” តិ។ អថស្ស
អនេកវស្សកោដិសន្និចិត្តោ កិលេសោ សមុទាចរិ, សោ អញ្ញាណំ ហុត្វា ភត្តំ
ភុញ្ញតុំ អសក្កោន្តោ បត្តមាធាយ វិហារំ គន្ធា បត្តំ បិធាយ ឯកមន្តេ ឋេបេត្វា
ចរិវំ បត្តិវត្វា និបដ្ឋិ។

អថ នំ ឯកោ សហាយកោ ភិក្ខុ យាចន្តោបិ ភោជតុំ ឆាសក្ខិ។ សោ
ធិន្ទភត្តោ អហោសិ។ តំ ទិវសមេវ សាយន្តសមយេ សិរិមា កាលមកាសិ។
រាជា សត្តុ សាសនំ បេសេសិ - “ភន្តេ, ជីវកស្ស កនិជ្ជភគិនី, សិរិមា,
កាលមកាសិ” តិ។ សត្តា តំ សុត្វា រញ្ជោ សាសនំ បហិណិ “សិរិមាយ
លាបនកិច្ចំ នត្ថិ, អាមកសុសានេ តំ យថា កាកសុនខាធយោ ន ខាធន្តិ, តថា
និបដ្ឋាបេត្វា រក្ខាបេថា” តិ។ រាជាបិ តថា អកាសិ។ បដិចាធិយា តយោ ទិវសា
អតិក្កន្តា, ចតុត្ថេ ទិវសេ សរិវំ ឧទ្ធមាយិ, នវហិ វណមុខេហិ បុឡវា បក្សីវីសុ,
សកលសរិវំ ភិន្នំ សាលិភត្តចាធិវិយ អហោសិ។ រាជា នគរេ ភេរី ចរាបេសិ -
“ឋេបេត្វា គេហរក្ខកេ ទារកេ សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ អនាគច្ឆន្តានំ អដ្ឋ
កហាបណានិ ទណ្ឌោ” តិ។ សត្តុ សន្តិ កញ្ចា បេសេសិ - “ពុទ្ធប្បមុខោ កិរ
ភិក្ខុសង្ឃោ សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ អនាគច្ឆត្វ” តិ។ សត្តា ភិក្ខុនំ អាហោចេសិ -
“សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ គមិស្សមា” តិ។ សោបិ ទហរភិក្ខុ ចត្តារោ ទិវសេ កស្សនិ
វចនំ អគ្គហេត្វា ធិន្ទភត្តោវ និបដ្ឋិ។ បត្តេ ភត្តំ បូតិកំ ជាតំ, បត្តេ មលំ ឧដ្ឋហិ។
អថ នំ សោ សហាយកោ ភិក្ខុ ឧបសង្កមិត្វា, “អាវុសោ, សត្តា សិរិមាយ
ទស្សនត្ថំ គច្ឆតី” តិ អាហា។ សោ តថា ឆាតជ្ឈត្តោបិ “សិរិមា” តិ វុត្តបទេយេវ
សហសា ឧដ្ឋហិត្វា “កី ភណសី” តិ អាហា។ “សត្តា សិរិមំ ទដ្ឋំ គច្ឆតិ, តូម្បិ
គមិស្សសី” តិ វុត្តេ, “អាម, គមិស្សមី” តិ ភត្តំ ធម្មត្វា បត្តំ ឆោវិត្វា ជីវិកាយ
បក្ខិបិត្វា ភិក្ខុសង្ឃន សទ្ធិ អគមាសិ។ សត្តា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឯកបស្សេ

អដ្ឋាសិ, ភិក្ខុនិសង្ឃោបិ រាជបរិសាបិ ឧបាសកបរិសាបិ ឧបាសិកាបរិសាបិ
ឯកេកបស្សេ អដ្ឋសុ។

សត្តា រាជានំ បុច្ឆិ - “កា ឯសា, មហារាជោ” តិ។ ភន្តេ, ជីវកស្ស ភគិនី,
សិរិមា, នាមាតិ។ សិរិមា, ឯសាតិ។ អាម, ភន្តេតិ។ តេន ហិ នគរេ ភេរី ចរាបេហិ
“សហស្សំ ទត្វា សិរិមំ គណ្ណាន្ទ” តិ។ រាជា តថា កាវេសិ។ ឯកោបិ ‘ហ’ន្តិ វា ‘ហុ’ន្តិ
វា វទន្តោ នាម នាហោសិ។ រាជា សត្តុ អាហោចេសិ - “ន គណ្ណាន្តិ, ភន្តេ” តិ។ តេន
ហិ, មហារាជ, អគ្សំ ឱហារេហីតិ។ រាជា “បញ្ចសតានិ ទត្វា គណ្ណាន្ទ” តិ ភេរី
ចរាបេត្វា កញ្ចិ គណ្ណានកំ អទិស្វា “អឡុតេយ្យានិ សតានិ, ទ្វេ សតានិ, សតំ,
បណ្ណាសំ, បញ្ចវិសតិ កហាបណោ, ទស កហាបណោ, បញ្ច កហាបណោ, ឯកំ
កហាបណំ អឡុ, ចានំ, មាសកំ, កាកណិកំ ទត្វា សិរិមំ គណ្ណាន្ទ” តិ ភេរី
ចរាបេសិ។ កោចិ តំ ន ឥច្ឆិ។ “មុធាបិ គណ្ណាន្ទ” តិ ភេរី ចរាបេសិ។ ‘ហ’ន្តិ វា ‘ហុ’ន្តិ
វា វទន្តោ នាម នាហោសិ។ រាជា “មុធាបិ, ភន្តេ, គណ្ណាន្តោ នាម នត្ថិ” តិ អាហា។
សត្តា “បស្សេ, ភិក្ខុវេ, មហាជនស្ស បិយំ មាតុគាមំ, ឥមស្មីយេវ នគរេ
សហស្សំ ទត្វា បុព្វេ ឯកទិវសំ លភីសុ, ឥនានិ មុធា គណ្ណាន្តោបិ នត្ថិ, ឯវរូបំ
នាម រូបំ ខយវេយ្យត្ថំ, បស្សេ, ភិក្ខុវេ, អាតុវំ អត្តការ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា

-

១៤៧.

“បស្សេ ចិត្តកតំ ពិម្ពំ, អរុកាយំ សមុស្សិតំ;
អាតុវំ ពហុសង្កប្បំ, យស្ស នត្ថិ ធុវំ វិធី” តិ។

តត្ថ ចិត្តកតន្តិ កតចិត្តំ, វត្តាភរណាមាលាវត្តកាជីហិ វិចិត្តន្តិ អត្តោ។
ពិម្ពន្តិ ជីយាទិយុត្តជ្ជានេសុ ជីយាទីហិ អដ្ឋបច្ចុដ្ឋេហិ សណ្ឋិតំ អត្តការំ។
អរុកាយន្តិ នវន្តំ វណាមុខានំ វសេន អរុកុតំ កាយំ។ សមុស្សិតន្តិ តីហិ

អង្គសតេហិ សមុស្សិតំ។ អាតុរន្តិ សព្វកាលំ វិយាបថាធិហិ បរិហរិតព្វតាយ
និច្ចតិលាណំ។ ពហុសង្កប្បន្តិ មហាជនេន ពហុធា សង្កប្បិតំ។ យស្ស នត្ថិ ធុរំ
វិភិតិ យស្ស ធុរកាវោ វា វិភិតិកាវោ វា នត្ថិ, ឯកន្តេន
ភេទនិកិរណាវិទ្ធិសនធម្មមេវេតំ, ឥមំ បស្សថាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ, សោបិ ភិក្ខុ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិតិ។

សិរិមាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឧត្តរាថេរីវត្ថុ

បរិជិណ្ឌាមិទន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ឧត្តរាថេរី នាម
ភិក្ខុនី អារព្វ កថេសិ។

ថេរី កិរ វិសវស្សសតិកា ជាតិយា បិណ្ឌាយ ចរិត្វាលទ្ធិបិណ្ឌាចាតា
អន្តរវិថិយំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា បិណ្ឌាចាតេន អាបុច្ឆិត្វា តស្ស អបដិក្ខិបិត្វា
គណ្ណាន្តស្ស សព្វំ ទត្វា និរាហារា អហោសិ។ ឯវំ ទុតិយេបិ តតិយេបិ ទិវសេ
តស្សេវ ភិក្ខុនោ តស្មីយេវ ហានេ ភត្តំ ទត្វា និរាហារា អហោសិ, ចតុត្ថេ ទិវសេ
បន បិណ្ឌាយ ចរន្តិ ឯកស្មី សម្ពាធម្មានេ សត្តាវំ ទិស្វា បដិក្កមន្តិ ឱលម្ពន្តំ
អត្តនោ ចិវរកណ្ណំ អក្កមិត្វា សណ្ណាតុំ អសក្កោន្តិ បរិវត្តិត្វា បតិ។ សត្តា
តស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “ភគិនិ, បរិជិណ្ឌោ តេ អត្តកាវោ ន ចិវស្សេវ ភិក្ខុស្សតី” តិ
វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៤៨.

“បរិជិណ្ឌាមិទំ រូបំ, រោគនិឡំ បកម្ពុរំ;

ភិក្ខុវិទូ ឬ ភិក្ខុសន្តោស្តោ, មរណានុញ្ញា ជីវិត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - ភកិកិ ៩៨ តវ សរីរសម្ពាតំ រូបំ មហាល្លកកាវេន បរិជីណ្ណំ,
តញ្ចា ខោ សព្វរោគានំ និវាសជ្ជានជ្ជន រោគនិឡំ, យថា ខោ បន តរុណាបិ
សិដ្ឋាលោ “ជវសិដ្ឋាលោ” តិ វុច្ចតិ, តរុណាបិ គឡោបិលតា “ឫតិលតា” តិ
វុច្ចតិ, វេរំ តទហុជាតំ សុវណ្ណាវណ្ណម្មិ សមាទំ និច្ចំ បក្សវណ្ណជ្ជន ឫតិតាយ
បក្សំ, សោ ឯស ឫតិកោ សមាធនោ តវ ទេហោ ភិក្ខុវិទូ, ន ចិវស្សេវ ភិក្ខុស្សតិវិ
វេទិតញ្ចោ។ កី ការណា? មរណានុញ្ញា ជីវិតំ យស្មា សព្វសត្តានំ ជីវិតំ
មរណបរិយោសានមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទេសនាវសានេ សា ថេរី សោតាបត្តិដលំ បត្តា, មហាជនស្សាបិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឧត្តរាថេរីវត្ថុ តតិយំ។

២. សម្ពហុលអធិមាទិកភិក្ខុវត្ថុ

យាទិមាទីតិ ៩៩ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សម្ពហុលេ
អធិមាទិកេ ភិក្ខុ អារព្ភ កថេសិ។

បញ្ចសតា កិវ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា
យដេន្តា វាយមន្តា ឈានំ និព្វត្តត្វា “កិលេសានំ អសមុទាទារេន បព្វជិតកិច្ចំ
នោ និប្បន្នំ, អត្តនា បដិលទ្ធុគុណំ សត្ថុ អាហារេស្សមា” តិ អាគមីសុ។ សត្តា
តេសំ ពហិទ្ធារកោដ្ឋកំ បត្តកាលេយេវ អាទន្ទត្ថេវ អាហា - “អាទន្ទ, ឯតេសំ
ភិក្ខុនំ បរិសិទ្ធា មយា ធិដ្ឋន កម្មំ នត្ថិ, អាមកសុសានំ គន្ធា តតោ អាគន្ធា ម
បស្សន្ត” តិ។ ថេរោ គន្ធា តេសំ តមត្ថំ អាហារេស្សិ។ តេ “កី អម្ពាភំ

អាមកសុសានេនា"តិ អវត្ថាវ "ធីយទស្សនា ពុទ្ធន ការណំ ទិដ្ឋំ ភវិស្សតី"តិ
អាមកសុសានំ គន្ធា តត្ថ កុណាចានិ បស្សន្តា ឯកាហធិបាបតិ តេសុ
កុណាបេសុ អាហាតំ បដិលភិក្ខុ តំ ខណំ បតិ តេសុ អល្លសរីរេសុ រាគំ
ឧប្បាទយីសុ, តស្មី ខណោ អត្តនោ សកិលេសភារំ ជានីសុ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ
និសិដ្ឋោវ ឌីកាសំ ជវិត្វា តេសំ ភិក្ខុនំ សម្មុខេ កថេន្តោវិយ "នប្បតិវុបំ នុ ខោ,
ភិក្ខុវេ, តុម្ហាកំ ឯវុបំ អដ្ឋិសដ្ឋ្យាតំ ទិស្វា រាគរតី ឧប្បាទេតុ"ន្តិ វត្វា ឥមំ
តាថមាហា -

១៤៩.

“យានិមាទិ អបត្តានិ, អលាពូនេវ សារទេ;
កាចោតកានិ អដ្ឋិនិ, តានិ ទិស្វាន ការ រតី”តិ។

តត្ថ អបត្តានីតិ ធម្មតានិ។ សារទេតិ សរទកាលេ វាតាតបបហតានិ តត្ថ
តត្ថ វិប្បកិណ្ណាអលាពូនិវិយ។ កាចោតកានីតិ កចោតកវណ្ណានិ។ តានិ
ទិស្វានាតិ តានិ ឯវុបាទិ អដ្ឋិនិ ទិស្វា តុម្ហាកំ ការ រតិ, ននុ អប្បមត្តកម្មិ
កាមរតី កាតុំ ន វដ្ឋតិយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ យថាបិការ អវហត្ថំ បត្វា ភគវន្តំ អភិក្ខុវមាណ
អាគន្ធា វជ្ជិស្វតិ។

សម្ពហុលអធិមាទិកភិក្ខុវត្ថុ បតុត្ថំ។

៥. ជនបទកល្យាណី រូបនន្ទាថេរីវត្ថុ

អដ្ឋិនំ នគរំ កតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
ជនបទកល្យាណី រូបនន្ទាថេរី អារព្ព កថេសិ។

សា កិរ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ - “មយ្ហំ វេជ្ជភាតិកោ វជ្ជសិរី បហាយ បព្ពជិត្វា
លោកេ អគ្គបុគ្គលោ ពុទ្ធា ជាតោ, បុត្តោបិស្ស រាហុលកុមារោ បព្ពជិតោ,
ភត្តាបិ មេ បព្ពជិតោ, មាតាបិ មេ បព្ពជិតោ, អហម្មិ ឯត្ថកេ ញាតិជនេ
បព្ពជិតេ គេហោ កី ករិស្សាមិ, បព្ពជិស្សាមា” តិ។ សា ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ធា បព្ពជិ
ញាតិសិនេហានេវ, នោ សទ្ធាយ, អភិរូបតាយ បន រូបនន្ទាតិ បញ្ញាយិ។
“សត្តា កិរ រូបំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា, វេទនា... សញ្ញា... សង្ខារ... វិញ្ញាណំ អនិច្ចំ
ទុក្ខំ អនត្តា” តិ វេទតី” តិ សុត្វា សា ឯវំ ទស្សនីយេ ចាសាទិកេ មមមិ រូបេ
នោសំ កថេយ្យាតិ សត្តុ សម្មាសម្ពាទំ ឯ គធិតិ។ សាវត្ថីវាសិនោ ចាតោវ ធានំ
ទត្វា សមាទិន្ទោសថា សុទ្ធត្ថរាសង្ការំ គន្ធាលាទិហត្តា សាយន្តសមយេ
ជេតវនេ សន្និបតិក្វា ធម្មំ សុណាន្តិ។ ភិក្ខុនិសង្ឃេបិ សត្តុ ធម្មទេសនាយ
ឧប្បន្នន្ទោវិហារំ គន្ធា ធម្មំ សុណាតិ។ ធម្មំ សុត្វា នគរំ បរិសន្តោ សត្តុ
គុណកម៌ កថេន្តោវ បរិសតិ។

ចតុប្បមាណិកេ ហិ លោកសន្និវាសេ អប្បការេ តេ សត្តា, យេសំ តថាគតំ
បស្សន្តានំ បសានោ ន ឧប្បជ្ជតិ។ រូបប្បមាណិកាបិ ហិ តថាគតស្ស
លក្ខណានុព្យញ្ញនបដិមណ្ឌីតំ សុវណ្ណាវណ្ណំ សិរីំ ទិស្វា បសីទន្តិ,
ឃោសប្បមាណិកាបិ អនេកានិ ជាតិសតានិ និស្សាយ បវត្តំ សត្តុ
គុណឃោសញ្ចេវ អដ្ឋង្គសមន្មាគតំ ធម្មទេសនាឃោសញ្ចេ សុត្វា បសីទន្តិ,
លូឡប្បមាណិកាបិស្ស ចីវរាទិលូឡតំ បដិច្ច បសីទន្តិ, ធម្មប្បមាណិកាបិ
“ឯវរូបំ ទសេពលស្ស សីលំ, ឯវរូចោ សមាធិ, ឯវរូចា បញ្ញា, ភគវា សីលាទិហិ
គុណេហិ អសមោ អប្បជិបុគ្គលោ” តិ បសីទន្តិ។ តេសំ តថាគតស្ស គុណំ
កថេន្តានំ មុខំ នប្បហោតិ។ រូបនន្ទា ភិក្ខុនិនញ្ចេវ ឧចាសិកានញ្ច សន្និកា
តថាគតស្ស គុណកម៌ សុត្វា ចិន្តេសិ - “អតិរិយ មេ ភាតិកស្ស វណ្ណំ
កថេន្តិយេវ។ ឯកទិវសម្មិ មេ រូបេ នោសំ កថេន្តោ កិត្តកំ កថេស្សតិ។

យំនូនាហំ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិ គន្ធា អត្តានំ អនស្សេត្វាវ តថាគតំ បស្សិត្វា
ធម្មមស្ស សុណំត្វា អាគន្ធម្មយ្យ”ន្តិ។ សា “អហម្មិ អន្ធិ ធម្មស្សវំ គមិស្សមី”តិ
ភិក្ខុនីនំ អាហោចេសិ។

ភិក្ខុនីយោ “ចិរស្សំ វត រូបនន្ទាយ សត្តុ ឧបជ្ជានំ គន្ធកាមតា ឧប្បន្នា, អន្ធិ
សត្តា ឥមំ និស្សាយ វិចិត្រធម្មទេសនំ នាធានយំ ទេសេស្សតី”តិ តុដ្ឋមានសា តំ
អាធាយ និក្ខមីសុ។ សា និក្ខន្ធកាលតោ បដ្ឋាយ “អហំ អត្តានំ នេវ
ទស្សេស្សមី”តិ ចិន្តេសិ។ សត្តា “អន្ធិ រូបនន្ទា មយ្ហំ ឧបជ្ជានំ អាគមិស្សតិ,
កើទិសី នុ ខោ តស្ស ធម្មទេសនា សប្បាយា”តិ ចិន្តេត្វា “រូបគរុកា ឯសា
អត្តភាវេ ពលវសិនេហា, កណ្តាកេន កណ្តាកុន្ធវណំ វិយ រូបេនេវស្ស
រូបមននិម្មននំ សប្បាយ”ន្តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា តស្ស វិហារំ បរិសនសមយេ ឯកំ
បន អភិរូបំ ឥត្ថី សោឡសវស្សន្នេសិកំ វត្តវត្តនិវត្តំ សញ្ញាភរណបដិមណ្ឌីតំ
ព័ជនី គហេត្វា អត្តនោ សន្តិកេ វត្វា ព័ជយមា នំ ឥទ្ធិពលេន អភិនិម្មិនិ។ តំ ខោ
បន ឥត្ថី សត្តា ចេវ បស្សតិ រូបនន្ទា ច។ សា ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិវិហារំ បរិសិត្វា
ភិក្ខុនីនំ បិដ្ឋបស្សេ វត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន សត្តារំ វន្តិត្វា ភិក្ខុនីនំ អន្តេវ និសិដ្ឋា
ចាទន្តតោ បដ្ឋាយ សត្តារំ ឱលោកេន្តិលក្ខណវិចិត្តំ អនុញ្ញេនសមុជ្ឈលំ
ព្យាមប្បភាបរិក្ខត្តំ សត្តុ សរីរំ ទិស្វា បុណ្ណាចន្ទសស្សិរិកំ មុខំ ឱលោកេន្តិ
សមីបេ ឋិតំ ឥត្ថិរូបំ អន្ទស។ សា តំ ឱលោកេត្វា អត្តភារំ ឱលោកេន្តិ
សុវណ្ណារាជបាសិយា បុរតោ កាកីសទិសំ អត្តានំ អវមញ្ញា។ ឥទ្ធិមយរូបំ
ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយេវ ហិ តស្ស អក្ខិនិ ភមីសុ។ សា “អហោ ឥមិស្ស កេសា
សោភនា, អហោ នលាជំ សោភន”ន្តិ សព្ពេសំ សារីរឫទេសានំ រូបសិរិយា
សមាកង្ខិតិក្ខា តស្មី រូបេ ពលវសិនេហា អហោសិ។

សត្តា តស្សា តត្ថ អភិវត្តិ ញាត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោវ តំ រូបំ
សោឡសវស្សុទ្ធសិកការំ អតិក្កមិត្វាវិសតិវស្សុទ្ធសិកំ កត្វា ទស្សេសិ។
រូបនន្ទា ឱលោកេត្វា “ន វតិទំ រូបំ បុរិមសទិស”ន្តិ ថោកំ វិវត្តចិត្តា អហោសិ។
សត្តា អនុក្កមេនេវ តស្សា ឥត្តិយា សកីវិជាតវណ្ណំ មជ្ឈិមិត្តិវណ្ណំ
ជរាជិណ្ឌាមហាល្លិកិត្តិវណ្ណញា ទស្សេសិ។ សាបិ អនុបុព្វេនេវ “ឥទម្បិ អន្តរហិតំ,
ឥទម្បិ អន្តរហិត”ន្តិ ជរាជិណ្ឌាកាលេ តំ វិវដ្ឋមាណា ខណ្ឌាទន្តិ បលិតសិវំ ឱកគ្គំ
គោតាទសិវន្តំ ទណ្ឌាបរាយណំ បវេជមាទំ ទិស្វា អតិវិយ វិវដ្ឋិ។ អថ សត្តា តំ
ព្យាធិណា អភិក្ខតំ កត្វា ទស្សេសិ។ សា តត្ថុណាញោវ ទណ្ឌាញា តាលវណ្ណាញា
ធម្មត្វា មហាវិវំ វិវមាណា ភូមិយំ បតិក្ខា សកេ មុត្តករិសេ និមុត្តា អបរាបរំ
បរិវត្តិ។ រូបនន្ទា តម្បិ ទិស្វា អតិវិយ វិវដ្ឋិ។ សត្តាបិ តស្សា ឥត្តិយា មរណំ
ទស្សេសិ។ សា តត្ថុណំយេវ ឧទ្ធមាតកការំ អាបន្និ, នវហិ វណាមុខេហិ
បុព្វវដ្តិយោ ចេវ បុឡ្យវា ច បក្សីវិសុ, កាកាទយោ សន្និបតិក្ខាវិលុម្បិសុ។
រូបនន្ទាបិ តំ ឱលោកេត្វា “អយំ ឥត្តិ ឥមស្មីយេវ ហ្មនេ ជរំ បត្តា, ព្យាធិ បត្តា,
មរណំ បត្តា, ឥមស្សាបិ មេ អត្តភាវស្ស ឯវមេវ ជរាព្យាធិមរណានិ
អាគមិស្សន្តិ”តិ អត្តភាវំ អនិច្ចតោ បស្សិ។ អនិច្ចតោ ទិដ្ឋត្តា ឯវ បន ទុក្ខតោ
អនត្តតោ ទិដ្ឋាយេវ ហោតិ។ អថស្សា តយោ ភវា អាទិត្តា គេហាវិយ គីវាយ
ពទ្ធកុណាបំ វិយ ច ឧបជ្ឈហីសុ, កម្មជ្ជាណិមុខំ ចិត្តំ បក្ខន្ធិ។ សត្តា តាយ
អនិច្ចតោ ទិដ្ឋការំ ញាត្វា “សក្ខិស្សតិ នុ ខោ សយមេវ អត្តនោ បតិដ្ឋំ កាតុ”ន្តិ
ឱលោកេន្តោ “ន សក្ខិស្សតិ, ពហិទ្ធា បច្ចយំ លទ្ធិវដ្តតិ”តិ ចិន្តត្វា តស្សា
សប្បាយវសេន ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហា -

“អាតុរំ អសុចី បូតិ, បស្ស នន្ទេ សមុស្សយំ;
ឧក្សរន្តំ បក្សរន្តំ, ពាលានំ អភិបត្តិតំ។

“យថា ឥទំ តថា ឯតំ, យថា ឯតំ តថា ឥទំ;
ធាតុតោ សុញ្ញតោ បស្ស, មា លោកំ បុណ្ហគមិ;
ភវេ ធន្ធិវិរាជេត្វា, ឧបសន្តោ ចរិស្សតី”តិ។ -

ឥត្តំ សុទ្ធិំ ភក្កវា នន្ធិំ ភិក្ខុនី អារត្ត ឥមា កាថាយោ អភាសិត្តាតិ។ នន្តា
ទេសនានុសារេន ញ្ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិដលំ ចាបុណិ។ អថស្សា ឧបរិ
តិណ្ណំ មគ្គដលានំ វិបស្សនាបរិវាសត្ថាយ សុញ្ញតាកម្មជ្ជានំ កថេតុំ, “នន្តេ, មា
‘ឥមស្មី សរិរេ សារោ អត្ថី’តិ សញ្ញំ ករិ។ អប្បមត្តកោបិ ហិ ឯត្ថ សារោ នត្ថិ,
តីណិ អដ្ឋិសតានិ ឧស្សាបេត្វា កតំ អដ្ឋិនគរមេត”ន្តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៥០.

“អដ្ឋិនំ នគរំ កតំ, មំសលោហិតលេបនំ;
យត្ថ ជរា ច មច្ចុ ច, មា នោ មក្ខោ ច ឱហិតោ”តិ។

តស្សត្ថោ - យថេវ ហិ បុព្ពុណ្ណាបរណ្ណាទីនំ ឱទហានត្ថាយ កដ្ឋានិ
ឧស្សាបេត្វា វល្លិហិ ពន្ធិត្វា មត្តិកាយ វិលិម្បេត្វា នគរសម្ពាតំ ពហិទ្វា គេហំ
ករោន្តិ, ឯវមិទំ អដ្ឋត្ថិកម្មិ តីណិ អដ្ឋិសតានិ ឧស្សាបេត្វា ញ្ញាវិទន្ធិ
មំសលោហិតលេបនំ តចបដិច្ចន្តំ ជីវណាលក្ខណាយ ជរាយ
មរណាលក្ខណស្ស មច្ចុនោ អាហេហសម្បទាទីនិ បដិច្ច មញ្ញនលក្ខណស្ស
មានស្ស សុកតការណវិទាសនលក្ខណស្ស មក្ខស្ស ច ឱទហានត្ថាយ នគរំ
កតំ។ ឯវរូចោ ឯវ ហិ ឯត្ថ កាយិកចេតសិកោ អាពាធា ឱហិតោ, ឥតោ ឧទ្ធិ
កិត្យិ គយ្ហបកំ នត្ថិតិ។

ទេសនាវសានេ សា ថេរី អរហត្តំ ចាបុណិ, មហាជនស្សាបិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ជនបទកល្យាណី រូបនន្ទាលើវត្ត បញ្ចមំ។

៦. មល្លិកាទេវីវត្ត

ជីវន្តិវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មល្លិកំ ទេវី អារព្ភ
កថេសិ។

សា កិរ ឯកទិវសំ ម្នានកោដ្ឋកំ បរិដ្ឋា មុខំ ជោវិត្វា ឱនតសរិរា ជង្គំ
ជោវិត្តំ អារតិ។ តាយ ច សទ្ធិយេវ បរិដ្ឋា ឯកោ វល្លភសុនខោ អត្ថិ។ សោ តំ
តថា ឱនតំ ទិស្វា អសទ្ធម្មសន្តំ កាតុំ អារតិ។ សា ជស្សំ សាទិយន្តី អដ្ឋាសិ។
រាជាបិ ឧបរិចាសានេ វាតចានេន ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា តតោ អាគតកាលេ
“នស្ស, វសលី, កស្មា ឯវរូបមកាសី”តិ អាហា។ កី មយា កតំ, ទេវាតិ។
សុនខេន សទ្ធិ សន្តវេតិ។ នត្ថតំ, ទេវាតិ។ មយា សាមំ ទិដ្ឋំ, នាហំ តវ
សទ្ធមាស្សមិ, នស្ស, វសលីតិ។ “មហារាជ, យោ កោចិ ឥមំ កោដ្ឋកំ បរិដ្ឋា
ឥមិនា វាតចានេន ឱលោកេន្តស្ស ឯកោវ ទិដ្ឋា បញ្ញាយតី”តិ អភ្ជតំ កថេសិ។
ទេវ, សច មេ សទ្ធមាសិ, ឯតំ កោដ្ឋកំ បរិស, អហំ តំ ឥមិនា វាតចានេន
ឱលោកេស្សមីតិ។ រាជា មុន្នុធាតុកោ តស្ស វចនំ សទ្ធមាសិ កោដ្ឋកំ
ចារិសិ។ សាបិ ខោ ទេវី វាតចានេ បត្វា ឱលោកេន្ត “អន្តពាល, មហារាជ, កី
នាមេតំ, អជីកាយ សទ្ធិ សន្តំ ករោសី”តិ អាហា។ “នាហំ, ភន្តេ, ឯវរូបំ
ករោមី”តិ ច វុត្តបិ “មយា សាមំ ទិដ្ឋំ, នាហំ តវ សទ្ធមាស្សមិ”តិ អាហា។

តំ សុត្វា រាជា “អន្តា ឥមំ កោដ្ឋកំ បរិដ្ឋា ឯកោវ ទិដ្ឋា បញ្ញាយតី”តិ
សទ្ធមាសិ។ មល្លិកា ចិន្តេសិ - “អយំ រាជា អន្តពាលតាយ មយា វត្ថោតោ, ចាបំ មេ
កតំ, អយព្វា មេ អភ្ជតេន អព្ពាចិត្តតោ, ឥទំ មេ កម្មំ សត្តាបិ ជាទិស្សតិ, ទេ
អគ្គសាវកាបិ អសីតិ មហាសាវកាបិ ជាទិស្សន្តិ, អហោ វត មេ ភារិយំ កម្មំ

កត"ន្តិ។ អយំ កិវ រញ្ជោ អសទិសទានេ សហាយិកា អហោសិ។ តត្ថ ច
ឯកទិវសំ កតបរិច្ឆាតោ ធនស្ស បុទ្ទសកោដិអគ្ននកោ អហោសិ។
តថាគតស្ស សេតច្ចត្តំ និសីទនបល្លង្កោ អាធារកោ ចាទបីបន្តិ ឥមាទិ បន
ចត្តារិ អនគ្នានេវ អហោសុំ។ សា មរណកាលេ ឯវរុបំ មហាបរិច្ឆាតំ
នាទុស្សរិទ្ធា តនេវ ចាបកម្មំ អនុស្សរន្តិ កាលំ កត្វា អរីចិម្ហំ និព្ពត្តិ។ រញ្ជោ បន
សា អតិវិយ បិយា អហោសិ។ សោ ពលវសោកាភិក្ខុតោ តស្ស វិរកិច្ចំ
ការេត្វា “និព្ពត្តដ្ឋានមស្ស បុច្ឆិស្សមី”តិ សត្តុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្តា យថា
សោ អាគតការណំ នសរតិ, តថា អកាសិ។ សោ សត្តុ សន្តិកេ
សារណីយធម្មកថំ សុត្វា គេហំ បរិជ្ជកាលេ សរិទ្ធា “អហំ ភណោ មល្លិកាយ
និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆិស្សមីតិ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា បមុជ្ជោ, សេ បុន បុច្ឆិស្សមី”តិ
បុនទិវសេបិ អគមាសិ។ សត្តាបិ បដិចាជិយា សត្តុ ទិវសាទិយថា សោ នសរតិ,
តថា អកាសិ។ សាបិ សត្តាហាមេវ និរយេ បច្ឆិទ្ធា អជ្ឈមេ ទិវសេ តតោ បុតា
តុសិតភវនេ និព្ពត្តិ។ កស្មា បនស្ស សត្តា អសរណាការំ អកាសីតិ? សា កិវ
តស្ស អតិវិយ បិយា អហោសិ មនាចា, តស្មា តស្ស និរយេ និព្ពត្តការំ សុត្វា
“សចេ ឯវរុចា សទ្ធាសម្បជ្ជា និរយេ និព្ពត្តា, ទានំ ទត្វា កី ករិស្សមី”តិ
មិច្ឆាទិដ្ឋី គហេត្វា បញ្ចន្ទំ ភិក្ខុសតានំ គេហេ បវត្តំ និច្ចភត្តំ ហរាបេត្វា និរយេ
និព្ពត្តេយ្យ, តេនស្ស សត្តា សត្តាហំ អសរណាការំ កត្វា អជ្ឈមេ ទិវសេ
បិណ្ឌាយ ចរន្តោ សយមេវ រាជកុលទ្វារំ អគមាសិ។

រាជា “សត្តា អាគតោ”តិ សុត្វា និក្ខមិទ្ធា បត្តំ អាធាយ ចាសាទំ អភិរុហិតុំ
អារភិ។ សត្តា បន រថសាលាយ និសីទិតុំ អាការំ ទស្សេសិ។ រាជា សត្តារំ តត្ថេវ
និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកេន បដិមាទេត្វា វន្តិទ្ធា និសិទ្ធោវ អហំ, ភន្តេ,
មល្លិកាយ ទេវិយា និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆិស្សមីតិ គន្ធា បមុជ្ជោ, កត្ត នុខោ សា, ភន្តេ,
និព្ពត្តាតិ។ តុសិតភវនេ, មហារាជាតិ, ភន្តេ, តាយ តុសិតភវនេ អនិព្ពត្តន្តិយា

កោ អញ្ជោ ធិត្តិស្សតិ, ភន្តេ, នត្តិ តាយ សទិសា ឥត្ថី។ តស្ស ហិ
ធិសិទ្ធដ្ឋានាទិសុ “សេ តថាគតស្ស ឥទំ ទស្សមិ, ឥទំ ករិស្សមិ” តិ
ធានសិរិធានំ បេត្វា អញ្ជំ កិច្ចមេវ នត្តិ, ភន្តេ, តស្ស បរលោកំ គតកាលតោ
បជ្ជាយ សរីរំ មេ ន វហតីតិ។ អថ នំ សត្តា “មា ចិន្តយិ, មហារាជ, សព្វេសំ
ធុវធម្មា អយ” ត្ថិ វត្ថា “អយំ, មហារាជ, រថោ កស្ស” តិ បុច្ឆិ។ តំ សុត្វា រាជា
សិរស្មី អញ្ជលី បតិជ្ជាបេត្វា “បិតាមហាស្ស មេ, ភន្តេ” តិ អាហ។ “អយំ
កស្ស” តិ? “បិតុ មេ, ភន្តេ” តិ។ “អយំ បន រថោ កស្ស” តិ? “មម, ភន្តេ” តិ។ ឯវំ
វុត្តេ សត្តា, “មហារាជ, តវ បិតាមហាស្ស រថោ តេនេវាការេន តវ បិតុ រថំ ន
ចាបុណិ, តវ បិតុ រថោ តវ រថំ ន ចាបុណិ, ឯវុបស្ស នាម កដ្ឋកលិផ្ករស្សបិ
ជរា អាគច្ឆតិ, កិមផ្គំ បន អត្តភាវស្ស។ មហារាជ, សប្បុរិសធម្មស្សេវ ហិ ជរា
នត្តិ, សត្តា បន អជីរកា នាម នត្តិ” តិ វត្ថា ឥមំ គាថមាហា -

១៥១.

“ជីវន្តិ វេ រាជរថា សុចិត្តា,
អថោ សរីរម្បិ ជំ ឧបេតិ;
សតញ្ចា ធម្មា ន ជំ ឧបេតិ,
សន្តោ ហវេ សត្តិ បវេទយន្តិ” តិ។

តត្ថ វេតិ និចាតោ។ សុចិត្តាតិ សត្តហិ រតនេហិ អបរេហិ ច រថាលង្គារេហិ
សុដ្ឋ ចិត្តតា រាជ្យំ រថាបិ ជីវន្តិ។ សរីរម្បិ តិ ន កេវលំ រថា ឯវ, ឥទំ សុប្បជិជត្តិ
សរីរម្បិ ខណ្ឌិទ្ធាទិទិ ចាបុណន្តំ ជំ ឧបេតិ។ សតញ្ចាតិ ពុទ្ធាទិទំ បន សន្តានំ
នវិរិធា លោកុត្តរធម្មា ច កិញ្ចំ ឧបយាតំ ន ឧបេតិ តិ ន ជំ ឧបេតិ នាម។
បវេទយន្តិ តិ ឯវំ សន្តោ ពុទ្ធាទយោ សត្តិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិ កថេន្តិ តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ផលាទិទិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មន្ត្រីការងារវត្ត ជន្លំ។

៧. លាឡូទាយត្រូវវត្ត

អប្បស្សតាយន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ លាឡូទាយត្រូវ
អារព្ភ កថេសី។

សោ កិវ មន្ត្រីលំ ករោន្តានំ គេហំ គន្ធា “តិរោកុដ្ឋេសុ តិជ្ជន្តី” តិអាទិនា (ឧ.
ចា. ៧.១; បេ. វ. ១២) នយេន អវមន្ត្រីលំ កថេតិ, អវមន្ត្រីលំ ករោន្តានំ គេហំ គន្ធា
តិរោកុដ្ឋាធិសុ កថេតព្ពេសុ “ធានព្វា ធម្មចរិយា ចា” តិអាទិនា (ឧ. ចា. ៥.៧; សុ.
និ. ២៦៦) នយេន មន្ត្រីលតាថា វា “យំ កិញ្ចាវិត្តំ ឥធ វា ហុវំ វា” តិ វតនសុត្តំ (ឧ.
ចា. ៦.៣; សុ. និ. ២២៦) វា កថេតិ។ ឯវំ តេសុ តេសុ ថានេសុ “អញ្ញំ
កថេស្សមី” តិ អញ្ញំ កថេន្តោបិ “អញ្ញំ កថេមី” តិ ន ជាតាតិ។ ភិក្ខុ តស្ស កថំ
សុត្វា សត្តុ អាហោចេសុំ - “កី, ភន្តេ, លាឡូទាយិស្ស មន្ត្រីលាមន្ត្រីលដ្ឋានេសុ
គមនេន, អញ្ញាស្មី កថេតព្ពេ អញ្ញមេវ កថេតី” តិ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ,
ឥធានេវេស ឯវំ កថេតិ, បុព្ពេបិ អញ្ញាស្មី កថេតព្ពេ អញ្ញមេវ កថេសី” តិ វត្វា
អតីតំ អាហារី -

អតីតេ កិវ ពារាណសិយំ អគ្គិទត្តស្ស នាម ព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ
សោមទត្តកុមារោ នាម រាជានំ ឧបជ្ឈហិ។ សោ វញ្ញា បិយោ អហោសិ មនាថោ។
ព្រាហ្មណោ បន កសិកម្មំ និស្សាយ ជីវតិ។ តស្ស ទ្វេយេវ គោណា អហោសុំ។
តេសុ ឯកោ មតោ។ ព្រាហ្មណោ បុត្តំ អាហា - “តាត, សោមទត្ត, រាជានំ មេ
យាចិត្វា ឯកំ គោណំ អាហារា” តិ។ សោមទត្តោ “សចាហំ រាជានំ យាចិស្សមិ,
លហុភារោ មេ បញ្ញាយិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា “តុម្ពេយេវ, តាត, រាជានំ យាចថា” តិ
វត្វា “តេន ហិ, តាត, មំ គហេត្វា យាហី” តិ វុត្តោ ចិន្តេសិ - “អយំ ព្រាហ្មណោ

ទន្ទបញ្ជោ អភិក្កមាធិវេនមត្តម្យី ន ជាធាតិ, អញ្ញស្មី វត្តព្រៃ អញ្ញមេវ វេទតិ,
សិក្ខាបេត្វា បននំ នេស្សមី” តិ។ សោ តំ អាធាយ ពីរណាត្តម្ពកំ នាម សុសានំ
គន្ធា តិណាកលាបេ ពន្ធិត្វា “អយំ រាជា, អយំ ឧបរាជា, អយំ សេនាបតី” តិ
នាមាធិ កត្វា បដិចាជិយា បិតុ ទស្សេត្វា “តុម្ពេហិ រាជកុលំ គន្ធា ឯវំ
អភិក្កមិតត្ថំ, ឯវំ បដិក្កមិតត្ថំ, ឯវំ នាម រាជា វត្តព្រៃ, ឯវំ នាម ឧបរាជា, រាជានំ
បន ឧបសង្កមិត្វា ‘ជយតុ ភវំ, មហារាជា’ តិ វត្វា ឯវំ វត្វា ឥមំ គាថំ វត្វា
គោណំ យាចេយ្យថា” តិ គាថំ ឧគ្គណ្ណាបេសិ -

“ទ្វេមេ គោណា មហារាជ, យេហិ ខេត្តំ កសាមសេ;
តេសុ ឯកោ មតោ ទេវ, ទុតិយំ ទេហិ ខត្តិយា” តិ។

សោ ហិ សំវច្ឆរមត្តេន តំ គាថំ បគុណំ កត្វា បគុណាភារំ បុត្តស្ស
អាហេថេត្វា “តេន ហិ, តាត, កញ្ចិទេវ បណ្ណាការំ អាធាយ អាគច្ឆេ, អហំ
បុរិមតរំ គន្ធា រញ្ជោ សន្តិកេ វស្សមី” តិ វុត្តេ “សាធុ, តាតា” តិ បណ្ណាការំ
គហេត្វា សោមទត្តស្ស រញ្ជោ សន្តិកេ បិតកាលេ ឧស្សហប្បត្តោ រាជកុលំ
គន្ធា រញ្ជោ តុដ្ឋចិត្តេន កតបដិសម្មោទនោ, “តាត, ចិរស្សំ វត អាគតត្ថ,
ឥទមាសនំ និសីទិត្វា វេទេ, យេនត្តោ” តិ វុត្តេ ឥមំ គាថាមាហា -

“ទ្វេមេ គោណា មហារាជ, យេហិ ខេត្តំ កសាមសេ;
តេសុ ឯកោ មតោ ទេវ, ទុតិយំ គណ្ណា ខត្តិយា” តិ។

រញ្ជោ “កី វេទេសិ, តាត, បុន វេទេហី” តិ វុត្តេបិ តមេវ គាថំ អាហា។ រាជា តេន
វិវជ្ឈិត្វា កថិតភារំ ញាត្វា សីតំ កត្វា, “សោមទត្ថ, តុម្ពា កំ គេហេ ពហូ មញ្ជោ
គោណា” តិ វត្វា “តុម្ពេហិ ទិន្នា ពហូ ភវិស្សន្តិ, ទេវា” តិ វុត្តេ ពោធិសត្តស្ស
តុស្សិត្វា ព្រាហ្មណស្ស សោឡស គោណោ អលង្ការភណ្ឌកំ

និងវាសកាមញ្ញស្ស ព្រហ្មធម្មំ ទត្វា មហាន្តេន យសេន ព្រាហ្មណំ
ឧយ្យោជេសីតិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “តទា វាជា អាណន្តោ អហោសិ,
ព្រាហ្មណោ លាឡុនាយី, សោមទត្តោ បន អហាមេវ” តិ ជាតកំ
សមោធានេត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្វេបេស អត្តនោ អប្បស្សតតាយ
អញ្ញាស្មី វត្ថុព្ពេ អញ្ញាមេវ វទតិ។ អប្បស្សតបុរិសោ ហិ ពលីពទ្ធសទិសោ នាម
ហោតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៥២.

“អប្បស្សតាយំ បុរិសោ, ពលីពទ្ធាវ ជីវតិ;
មំសានិ តស្ស វឌ្ឍន្តិ, បញ្ញា តស្ស ន វឌ្ឍតី” តិ។

តត្ថ អប្បស្សតាយន្តិ ឯកស្ស វា ទិដ្ឋំ វា បណ្ណាសកានំ។ អថ វា បន វគ្គានំ
សត្តន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ឯកស្ស វា ទិដ្ឋំ វា សុត្តន្តានំ វាបិ អភាវេន អប្បស្សតោ
អយំ។ កម្មជ្ជានំ បន ឧគ្គហេត្វា អនុយុញ្ញន្តោ ពហុស្សតោវ។ ពលីពទ្ធាវ
ជីវតីតិ យថា ហិ ពលីពទ្ធា ជីវមាណោ វឌ្ឍមាណោ នេវ មាតុ, ន បិតុ, ន
សេសញ្ញាតកានំ អត្ថាយ វឌ្ឍតិ, អថ ខោ និវត្តកមេវ ជីវតិ, ឯវមេវ អយម្មិ ន
ឧបជ្ឈាយវត្ថំ ករោតិ, ន អាចរិយវត្ថំ, ន អាគន្ធកវត្តាធិនិ, ន ភាវនាមតំ
អនុយុញ្ញតិ, និវត្តកមេវ ជីវតិ, មំសានិ តស្ស វឌ្ឍន្តិ យថា ពលីពទ្ធស្ស
“យុគនដ្ឋលាធិនិ វហិតុំ អសមត្តោ ឯសោ” តិ អរញ្ញោ វិស្សជ្ជស្ស តត្ថេវ
វិចរន្តស្ស ខាទន្តស្ស បិវន្តស្ស មំសានិ វឌ្ឍន្តិ, ឯវមេវ ឥមស្សបិ ឧបជ្ឈាយាធិហិ
វិស្សជ្ជស្ស សង្ឃំ និស្សាយ ចត្តារោ បច្ឆយេ លភិត្វា ឧទ្ធហិវេចនាធិនិ កត្វា កាយំ
ចោសេន្តស្ស មំសានិ វឌ្ឍន្តិ, ជូលសរីរោ ហុត្វា វិចរតិ។ បញ្ញា តស្សាតិ
លោកិយលោកុត្តរា បនស្ស បញ្ញា ឯកផ្តុលមត្តាបិ ន វឌ្ឍតិ, អរញ្ញោ បន

គប្បលតាធីនិវិយ ធន្ទារាធិនិស្សយ តណ្ហា ចេវ នវិវិធមានោ ច វឌ្ឍនីតិ
អត្ថោ។

នេសនាវសានេ មហាជនោ សោតាបត្តិជលាធីនិ ចាបុណ្ណីតិ។

លាឡុនាយិត្ថេវវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ឧទានវត្ថុ

អនេកជាតិសំសារន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ពោធិវុក្ខមូលេ និសិន្នោ
ឧទានវសេន ឧទានេត្វា អបរភាគេ អានន្តត្ថេវេន បុដ្ឋោ កថេសិ។

សោ ហិ ពោធិវុក្ខមូលេ និសិន្នោ សូរិយេ អនត្ថុត្ថេតយេវ មារពលំ វិទ្ធិសេត្វា
បឋមយាមេ បុព្វេនិវាសបដិច្ឆាធកំ តមំ បទាលេត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្វចក្កំ
វិសោធបា បច្ឆិមយាមេ សត្តេសុ ការុញ្ញតំ បដិច្ច បច្ចយាការេ ព្រាណំ
ឌីតារេត្វា តំ អនុលោមបដិលោមវសេន សម្មសន្តោ អរុណុគ្គមនវេលាយ
សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈិត្វា អនេកេហិ ពុទ្ធសតសហស្សេហិ អវិជហិតំ
ឧទានំ ឧទានេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

១៥៣.

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្វិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បនំ។

១៥៤.

“គហការក ធិដ្ឋាសិ, បុន គេហំ ន កាហាសិ;
សព្វា តេ ជាសុកា ភក្កា, គហក្ខដំវិសដ្ឋតំ;
វិសដ្ឋារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ឧយមជ្ឈកា”តិ។

តត្ថ គហការំ គវេសន្តោតិ អហំ ឥមស្ស អត្តការសម្មាសម្មាសម្ម គេហស្ស
 ការកំ តណ្ហារវុត្តិ គវេសន្តោ យេន ញាណោន សក្កា តំ ធម្មំ, តស្ស
 ពោធិញ្ញាណស្សត្ថាយ ធិបត្តិវាទមូលេ កតាភិជីហារោ ឯត្ថកំ កាលំ
អនេកជាតិសំសារំ អនេកជាតិសតសហស្សសម្ពាតំ ឥមំ សំសារវដ្តំ **អនិព្វិសំ**
 តំ ញាណំ អវិទ្ធុន្តោ អលកន្តោយេវ **សន្ធាវិស្សំ** សំសរី, អបរាបរំ អនុវិចារិទ្ធិ
 អត្ថោ។ **ទុក្ខាជាតិ** បុនប្បុនន្តិ ឥទំ គហការកគវេសនស្ស ការណាវចនំ។
 យស្មា ជរាព្យាធិមរណាមិស្សិតាយ ជាតិ នាមេសា បុនប្បុនំ ឧបគន្ធី ទុក្ខា, ន ច
 សា តស្មី អធិដ្ឋេនិវត្តតិ។ តស្មា តំ គវេសន្តោ សន្ធាវិស្សន្តិ អត្ថោ។ **ទិដ្ឋាសីតិ**
 សព្វញ្ញាតញ្ញាណំ បជីវិជ្ឈន្តេន មយា ឥនានិ ទិដ្ឋាសី។ បុន គេហន្តិ បុន ឥមស្មី
 សំសារវដ្តេ អត្តការសម្មាតំ មម គេហំ ន កាហសី។ សព្វា តេ ជាសុកា ភក្កាតិ
 តវ សព្វា អវសេសា កិលេសជាសុកា មយា ភក្កា។ គហក្ខដំវិសម្ពតន្តិ
 ឥមស្ស តយា កតស្ស អត្តការគេហស្ស អវិជ្ជាសម្ពាតំ កណ្ហិកមណ្ឌលម្បិ
 មយាវិទ្ធិសីតំ។ **វិសម្ពាទតំ** ចិត្តន្តិ ឥនានិ មម ចិត្តំ វិសម្ពាទំ និព្វានំ
 អារម្មណាករណាវសេន គតំ អនុបវិជ្ជំ។ តណ្ហានំ ខយមជ្ឈតាតិ តណ្ហានំ
 ខយសម្ពាតំ អរហត្តំ អធិគតោស្មីតិ។

ឧទានវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. មហាជនសេដ្ឋបុត្តវត្ថុ

អចរិត្តាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ឥសិបតនេ មិគទាយេ វិហារន្តោ
 មហាជនសេដ្ឋបុត្តំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិរ ពារាណសិយំ អសីតិកោជីវិតវេ កុលេ និព្វត្តិ។ អថស្ស
 មាតាបិតារោ ចិន្តេសុំ - “អម្ពាតំ កុលេ មហាភោគកូន្ទោ, បុត្តស្ស នោ ហត្ថេ

ឋេបេត្វាយថាសុខំ បរិភោគំ ករិស្សម, អញ្ជ្រូន កម្មេន កិច្ចំ នត្ថី” តិ។ តំ
នច្ចគីតវាទិតមត្តមេវ សិក្ខាបេសុំ។ តស្មីយេវ នគរេ អញ្ជ្រូស្មី
អសីតិកោជិតវេ កុលេ ឯកា ជីតាបិ និព្ពត្តិ។ តស្សបិ មាតាបិតរោ តថេវ
ចិន្តេត្វា តំ នច្ចគីតវាទិតមត្តមេវ សិក្ខាបេសុំ។ តេសំ វេយ្យត្តានំ
អាវាហរិវាហោ អហោសិ។ អថ នេសំ អបរភាគេ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។
ទ្វេអសីតិកោជិជនំ ឯកស្មីយេវ គេហោ អហោសិ។ សេដ្ឋីបុត្តោ ធិវសស្ស
តិក្ខុត្តំ រញ្ជោ ឧបជ្ជានំ គច្ឆតិ។ អថ តស្មី នគរេ ធុត្តា ចិន្តេសុំ - “សចាយំ
សេដ្ឋីបុត្តោ សុរាសោណ្ណោ ភរិស្សតិ, អម្ហាកំ ជាសុកំ ភរិស្សតិ, ឧត្តណ្ណាបេម
នំ សុរាសោណ្ណាការ” ត្ថិ។ តេ សុរំ អាធាយ ខន្ធកម៌សេ ចេវ លោណាសក្ខរា ច
ធុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា មូលកន្តេ គហេត្វា តស្ស រាជកុលតោ អាគច្ឆន្តស្ស មគ្គំ
ឡិលោកយមាធា និសីទិត្វា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា សុរំ បិវិត្វា លោណាសក្ខរំ មុខេ
ខិបិត្វា មូលកន្តំ ខំសិត្វា “វស្សសតំ ជីវ សាមិ, សេដ្ឋីបុត្ត, តំ ទិស្សាយ មយំ
ខាទនបិវនសមត្តា ភវេយ្យាមា” តិ អាហំសុ។ សោ តេសំ វេចនំ សុត្វា បច្ឆតោ
អាគច្ឆន្តំ ច្ចឡបដ្ឋាកំ បុច្ឆិ - “កី ឯតេ បិវន្តី” តិ។ ឯកំ ចានកំ, សាមីតិ។
មនាបជាតិកំ ឯតន្តិ។ សាមិ, ឥមស្មី ជីវលោកេ ឥមិនា សទិសំ ចាតព្ពយុត្តកំ
នាម នត្ថីតិ។ សោ “ឯវំ សន្តេ មយាបិ ចាតុំ វដ្ឋតី” តិ ថោកំ ថោកំ អាហារាបេត្វា
បិវតិ។ អថស្ស នចិរស្សេវ តេ ធុត្តា បិវនការំ ញត្វា តំ បរិវារយីសុ។ គច្ឆន្តេ
កាលេ បរិវារោ មហា អហោសិ។ សោ សតេនបិ សតទ្វយេនបិ សុរំ
អាហារាបេត្វា បិវន្តោ ឥមិនា អនុក្កមេនេវ និសិន្នជ្ជានាទីសុ កហាបណាសី
ឋេបេត្វា សុរំ បិវន្តោ “ឥមិនា មាលា អាហារេ, ឥមិនា គន្ធន្ត, អយំ ជនោ ជុតេ
នេកោ, អយំ នច្ចេ, អយំ គីតេ, អយំ វាទិតេ។ ឥមស្ស សហស្សំ ទេថ, ឥមស្ស ទ្វេ
សហស្សនី” តិ ឯវំ វិកិរន្តោ នចិរស្សេវ អត្តនោ សន្តកំ អសីតិកោជិជនំ
ខេបេត្វា “ខីណំ តេ, សាមិ, ជន” ត្ថិ វុត្តេ កី ភរិយាយ មេ សន្តកំ នត្ថីតិ។ អត្ថិ,

សាមីតិ។ តេជ ហិ តំ អាហារជាតិ។ តម្បី តថេវ ខេបេត្វា អនុបុព្វេន
ខេត្តអាហារមុយ្យានយោគ្គាធិកម្មី អន្តមសោ ភាជនភណ្ឌាកម្មី
អត្ថរណាចារ្យរណនិសីទនម្បី សព្វំ អត្ថនោ សន្តកំ វិក្កិណិទ្វា ខាធិ។ អថ នំ
មហាល្លកកាលេ យេហិស្ស កុលសន្តកំ គេហំ វិក្កិណិទ្វា គហិតំ, តេ តំ
គេហា នីហរីសុ។ សោ ភវិយំ អាធាយ បរជនស្ស គេហាភិក្ខុ និស្សាយ វសន្តោ
កថាលខណ្ឌំ អាធាយ ភិក្ខុយ ចរិត្វា ជនស្ស ឧច្ឆិដ្ឋកំ ភុញ្ញតុំ អារភិ។

អថ នំ ឯកធិវសំ អាសនសាលាយ ធារេ វេត្វា ធម្មាសាមណេរេហិ
ធិយ្យមាណំ ឧច្ឆិដ្ឋកកោជនំ បដិគ្គណ្ឌានំ ធិស្វា សត្តា សិតំ ចាត្វាកាសិ។ អថ នំ
អានន្តត្ថេរោ សិតការណំ បុច្ឆិ។ សត្តា សិតការណំ កថេន្តោ “បស្សនន្ត, ឥមំ
មហាជនសេដ្ឋីបុត្តំ ឥមស្មី នគរេ ទ្វេអសីតិកោជិជនំ ខេបេត្វា ភវិយំ អាធាយ
ភិក្ខុយ ចរន្តំ។ សចេ ហិ អយំ បឋមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ
បយោជយិស្ស, ឥមស្មីយេវ នគរេ អគ្គសេដ្ឋី អភវិស្ស។ សចេ បន និក្ខមិត្វា
បព្ពជិស្ស, អរហត្តំ ចាបុណិស្ស, ភវិយាបិស្ស អនាគាមិជលេ បតិដ្ឋហិស្ស។
សចេ មជ្ឈិមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្ស, ទុតិយសេដ្ឋី
អភវិស្ស, និក្ខមិត្វា បព្ពជន្តោ អនាគាមី អភវិស្ស។ ភវិយាបិស្ស
សកធាគាមិជលេ បតិដ្ឋហិស្ស។ សចេ បន្ធិមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ
បយោជយិស្ស, តតិយសេដ្ឋី អភវិស្ស, និក្ខមិត្វា បព្ពជន្តោបិ សកធាគាមី
អភវិស្ស, ភវិយាបិស្ស សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិស្ស។ ឥនានិ បនេស
គិហិភោគតោបិ បរិហិនោ សាមញ្ញតោបិ។ បរិហាយិត្វា ច បន សុក្ខបល្លលេ
កោព្ភាសកុណោរិយ ជាតោ”តិ វេត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

១៥៥.

“អចរិត្វា ព្រហ្មចរិយំ, អលទ្ធា យោព្ពនេ ជនំ;

ដំណើរការការពារ ឈាមឆ្លុះ, ជំងឺមេរោគ បង្កលេ។

១៥៦.

“អចិន្ត្រា ព្រហ្មចរិយំ, អលទ្ធា យោព្ពនេ ធនំ;
សេន្តិ ចាចាតិជីណារ, បុរាណានិ អនុត្តន”ន្តិ។

តត្ថ អចិន្ត្រាតិ ព្រហ្មចរិយវាសំ អវសិក្ខា។ យោព្ពនេតិ អនុប្បន្នេ វា ភោគេ
ឧប្បាទេតុំ ឧប្បន្នេ វា ភោគេ វត្ថុតុំ សមត្ថកាលេ ធនម្យំ អលភិក្ខា។
ជីណាមច្ឆេតិ តេ ឯវុចា ពាលា ឧទកស្ស អភាវា ជីណាមច្ឆេ បល្លលេ
បរិក្ខិណាបត្តា ដំណើរការការពារ វិយ អវលាយន្តិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - បល្លលេ
ឧទកស្ស អភាវាវិយ ហិ ឥមេសំ វសនដ្ឋានស្ស អភាវា, មច្ឆានំ ជីណាភាវា
វិយ ឥមេសំ ភោគានំ អភាវា, ជីណាបត្តានំ កោព្វានំ ឧប្បតិក្ខា គមនាភាវា
វិយ ឥមេសំ ឥទានិ ជលជលបថាធិហិ ភោគេ សណ្ឋាបេតុំ អសមត្ថកាវា។
តស្មា តេ ជីណាបត្តា កោព្វាវិយ ឯត្ថេវ ពជ្ឈិក្ខា អវលាយន្តិតិ។
ចាចាតិជីណាវាតិ ចាបតោ អតិជីណា, ចាចាវិនិមុត្តាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្ថំ
ហោតិ - យថា ចាចាវិនិមុត្តា សរា យថាវេកំ គន្ធា បតិសា, តំ គហេត្វា
ឧត្តិបន្តេ អសតិ តត្ថេវ ឧបចិកានំ ភត្ថំ ហោន្តិ, ឯវំ ឥមេបិ តយោ វយេ
អតិក្កន្ធា ឥទានិ អត្តានំ ឧទ្ទិវតុំ អសមត្ថតាយ មរណំ ឧបគមិស្សន្តិ។ តេន វុត្ថំ
- “សេន្តិ ចាចាតិជីណាវា”តិ។ បុរាណានិ អនុត្តនន្តិ “ឥតិ អម្ពេហិ ខាធិតំ ឥតិ
បីត”ន្តិ បុព្វេ កតានិ ខាធិតបិវិតនច្ចក៏តវាធិតាធិនិ អនុត្តនន្តា សោចន្តា
អនុសោចន្តា សេន្តិតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

មហាធនសេដ្ឋីបុត្រវត្ថុ នវមំ។

ជារាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯកាទសមោ វគ្គោ។

១២. អត្ថវគ្គោ

១. ពោធិរាជកុមារវត្ថុ

អត្តានញោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ភេសកឡាវនេ វិហារន្តោ
ពោធិរាជកុមារំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ បថវីតលេ អញ្ញេហិ ចាសាទេហិ អសទិស្សបំ អាគាសេ
ឧប្បតមាទំ វិយ កោកនុទំ នាម ចាសាទំ ការេត្វា វឡកី បុច្ឆិ - “កី តយា
អញ្ញត្ថាបិ ឯវេចា ចាសាទោ កតបុត្តោ, ឧទាហុ បឋមសិប្បមេវ តេ ឥទ” ត្ថិ។
“បឋមសិប្បមេវ, ទេវា” តិ ច វុត្តេ ចិន្តេសិ - “សចេ អយំ អញ្ញស្សបិ ឯវេចំ
ចាសាទំ ករិស្សតិ, អយំ ចាសាទោ អនច្ឆរិយោ ភរិស្សតិ។ ឥមំ មយា មារេតុំ វា
ហត្ថចាទេ វាស្ស ជិដ្ឋិតុំ អក្ខិទិ វា ឧប្បាដេតុំ វដ្ឋតិ, ឯវំ អញ្ញស្ស ចាសាទំ ន
ករិស្សតិ” តិ។ សោ តមត្ថំ អត្តនោ បិយសហាយ កស្ស សញ្ញីវកបុត្តស្ស នាម
មាណាវកស្ស កថេសិ។ សោ ចិន្តេសិ - “និស្សំសយំ ឯស វឡកី នាសេស្សតិ,
អនក្សោ សិប្បី, សោ មយំ បស្សន្តេ មា នស្សតុ, សញ្ញមស្ស ទស្សាមី” តិ។ សោ តំ
ឧបសង្កមីត្វា “ចាសាទេ តេ កម្មំ និដ្ឋិតំ, នោ” តិ បុច្ឆិត្វា “និដ្ឋិត” ត្ថិ វុត្តេ
“រាជកុមារោ តំ នាសេតុកាមោ អត្តានំ រក្ខេយ្យាសី” តិ អាហា។ វឡកីបិ “ភទ្កកំ
តេ, សាមិ, កតំ មម អាហេចន្តេន, អហមេត្ត កត្តព្ពំ ជាទិស្សាមី” តិ វត្វា “កី,
សម្ម, អម្ពា កំ ចាសាទេ កម្មំ និដ្ឋិត” ត្ថិ រាជកុមារេន បុដ្ឋោ “ន តាវ, ទេវ, និដ្ឋិតំ,
ពហុ អវសិដ្ឋ” ត្ថិ អាហា។ កី កម្មំ នាម អវសិដ្ឋន្តិ? បច្ឆា, ទេវ, អាចិត្តិស្សាមិ, ទារុនិ

តាវ អាហារបេថាតិ។ ក៏ ធារុនិ នាមាតិ? និស្សរាជិ សុក្ខធារុនិ, ទេវាតិ។ សោ
អាហារបេត្វា អនាសិ។ អថ នំ អាហា - “ទេវ, តេ ឥតោ បដ្ឋាយ មម សន្តិកំ
នាគន្តព្ភំ។ ក៏ ការណា? សុខុមកម្មំ ករោន្តស្ស ហិ អញ្ញេហិ សទ្ធិ សល្លបន្តស្ស
មេ កម្មវិក្ខេបោ ហោតិ, អាហារវេលាយំ បន មេ ភវិយាវ អាហារំ
អាហរិស្សតិ” តិ។ រាជកុមារោបិ “សាធុ” តិ បដិស្សណិ។ សោបិ ឯកស្មី គព្ព
និសីទិទ្វា តានិ ធារុនិ តច្ឆេត្វា អត្តនោ បុត្តធារស្ស អន្តោ និសីទនយោគ្គំ
គរុឡ្យ សកុណំ កត្វា អាហារវេលាយ បន ភវិយំ អាហា - “គេហេវិជ្ជមានកំ
សព្វវិក្ខិណិទ្វា ហិរញ្ញសុវណ្ណំ គណ្ណាហិ” តិ។ រាជកុមារោបិ វឡកិស្ស
អនិក្ខមនត្ថាយ គេហំ បរិក្ខិបិទ្វា អារក្ខំ ឋបេសិ។ វឡកិបិ សកុណស្ស
និដ្ឋិតកាលេ “អន្ធិ សព្វេបិ ធារកេ គហេត្វា អាគច្ឆេយ្យាសិ” តិ ភវិយំ វត្វា
ភុត្តចាតរាសោ បុត្តធារំ សកុណស្ស កុច្ឆិយំ និសីទាបេត្វា វាតចានេន
និក្ខមិទ្វា បលាយិ។ សោ តេសំ, “ទេវ, វឡកិ បលាយតិ” តិ កន្ទន្តានំយេវ គន្ធា
ហិមវន្តេ ឌីតវិទ្វា ឯកំ នគរំ មាបេត្វា កជ្ជវាហនរាជា នាម ជាតោ។

រាជកុមារោបិ “ចាសាទមហំ ករិស្សមិ” តិ សត្តារំ និមន្តេត្វា ចាសាទេ
ចតុជ្ជាតិយគន្ធមហិ បរិភណ្ឌិកំ កត្វា បឋមឧម្មារតោ បដ្ឋាយ ចេលបដិកំ
បត្តរិ។ សោ កិរ អបុត្តកោ, តស្មា “សចាហំ បុត្តំ វា ដីតរំ វាលច្ឆាមិ, សត្តា ឥមំ
អក្កមិស្សតិ” តិ ចិន្តេត្វា បត្តរិ។ សោ សត្តរិ អាគតេ សត្តារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
វន្តិទ្វា បត្តំ គហេត្វា “បរិសេ, គន្ធត” តិ អាហា។ សត្តា ន ចារិសិ, សោ ទុតិយម្បិ
តតិយម្បិ យាចិ។ សត្តា អបរិសិទ្ធាវ អានន្តត្ថំ ឌីលោកេសិ។ ថេរោ
ឌីលោកិតសញ្ញាយេវ វត្តានំ អនក្កមនការំ ព្យាត្វា តំ “សំហារតុ, រាជកុមារ,
ទុស្សនិ, ន ភគវា ចេលបដិកំ អក្កមិស្សតិ, បច្ឆិមជនតំ តថាគតោ
ឌីលោកេតី” តិ ទុស្សនិ សំហារបេសិ។ សោ ទុស្សនិ សំហារិទ្វា សត្តារំ
អន្តោនិវេសនំ បវេសត្វា យាគុខជ្ជកេន សម្មានេត្វា ឯកមន្តំ និសិទ្ធា វន្តិទ្វា

អាហា - “ភន្តេ, អហំ តុម្ពាភំ ឧបការកោ តិក្ខុត្ថំ សរណំ គតោ, កុដ្ឋិគតោ ច
កិរម្ហំ ឯកវារំ សរណំ គតោ, ធុតិយំ តរុណាធារកកាលេ, តតិយំ វិញ្ញាណំ
បត្តកាលេ។ តស្ស មេ កស្មា ចេលបដិកំ ន អក្កមិត្តា” តិ? “កី បន ភំ, កុមារ,
ចិន្តេត្វា ចេលានិ អត្ថរិ” តិ? “សចេ បុត្តំ វា ធីតរំ វា លច្ឆាមិ, សត្តា មេ ចេលបដិកំ
អក្កមិស្សតី” តិ ឥទំ ចិន្តេត្វា, ភន្តេតិ។ តេនេវាហំ តំ ន អក្កមិន្ទិ។ “កី បនាហំ,
ភន្តេ, បុត្តំ វា ធីតរំ វា នេវ លច្ឆាមិ” តិ? “អាម, កុមារា” តិ។ “កី ការណា” តិ?
“បុរិមកអត្តកាវេ ជាយាយ សទ្ធិ បមាទំ អាបន្នត្តា” តិ។ “កស្មី កាលេ, ភន្តេ” តិ?
អថស្ស សត្តា អតីតំ អាហរិក្ខា ទស្សេសិ -

អតីតេ កិរ អនេកសតា មនុស្សា មហាតិយា នាវាយ សមុទ្ធិំ បក្ខទ្ធិសុ។
នាវា សមុទ្ធមជ្ឈេ ភិក្ខិ។ ទ្វេ ជយម្បតិកា ឯកំ ជលកំ គហេត្វា អន្តរធិបកំ
បរិសីសុ, សេសា សព្ពេ តត្ថវ មរិសុ។ តស្មី ខោ បន ធិបកេ
មហាសកុណាសង្ឃោ វសតិ។ តេ អញ្ញំ ខាធិតព្ពកំ អធិស្វា ឆាតជ្ឈត្តា
សកុណាអណ្ណានិ អង្គារេសុ បចិត្វា ខាធិសុ, តេសុ អប្បហោន្តេសុ
សកុណាច្ឆាបេ គហេត្វា ខាធិសុ។ ឯវំ បឋមវយេបិ មជ្ឈិមវយេបិ បច្ឆិមវយេបិ
ខាធិសុយេវ។ ឯកស្មិម្បិ វយេ អប្បមាទំ នាបដ្ឋិសុ, ឯកោបិ ច នេសំ អប្បមាទំ
នាបដ្ឋិ។

សត្តា ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេត្វា “សចេ ហិ ភំ, កុមារ, តទា ឯកស្មិម្បិ
វយេ ភរិយាយ សទ្ធិ អប្បមាទំ អាបន្និស្ស, ឯកស្មិម្បិ វយេ បុត្តោ វា ធីតា វា
ឧប្បជ្ឈេយ្យ។ សចេ បន វេ ឯកោបិ អប្បមត្តោ អភរិស្ស, តំ បដិច្ច បុត្តោ វា
ធីតា វា ឧប្បជ្ឈិស្ស។ កុមារ, អត្តានញ្ញំ បិយំ មញ្ញាមាទេន តីសុបិ វយេសុ
អប្បមត្តេន អត្តា រក្ខិតញ្ញោ, ឯវំ អសក្កោន្តេន ឯកវយេបិ រក្ខិតញ្ញោយេវ” តិ
វត្ថុ ឥមំ កាថមាហា -

១៥៧.

“អត្តានព្វោ បិយំ ជញ្ញា, រក្ខេយ្យ នំ សុរក្ខិត;
តិណ្ណំ អញ្ញាតំ យាមំ, បដិជគ្គេយ្យ បណ្ឌិតោ”តិ។

តត្ថ យាមន្តិ សត្តា អត្តនោ ធម្មិស្សតាយ ទេសនាកុសលតាយ ច ភីដ
តិណ្ណំ វយានំ អញ្ញាតំ វយំ យាមន្តិ កត្វា ទេសេសិ, តស្មា ឯវមេត្ត អត្តោ
វេទិតព្វោ។ សច អត្តានំ បិយំ ជានេយ្យ, រក្ខេយ្យ នំ សុរក្ខិតន្តិ យថា សោ
សុរក្ខិតោ ហោតិ, ឯវំ នំ រក្ខេយ្យ។ តត្ថ សច គីហី សមាទោ “អត្តានំ
រក្ខិតស្សមី”តិ ឧបរិចាសាទតលេ សុសំរុតំ គព្ពំ បរិសិទ្ធា សម្បជ្ជារក្ខោ ហុត្វា
វសន្តោបិ, បព្ពជិតោ ហុត្វា សុសំរុតេ បិហិតធារវាតទានេ លេណាវិហារន្តោបិ
អត្តានំ ន រក្ខតិយេវ។ គីហី បន សមាទោ យថាពលំ ទានសីលាទីនិ បុញ្ញានិ
ករោន្តោ, បព្ពជិតោ វា បន វត្ថុបដិវត្តបរិយត្តិមនសិកាវេសុ ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តោ
អត្តានំ រក្ខតិ នាម។ ឯវំ តីសុ វយេសុ អសក្កោន្តោ អញ្ញាតវស្មិម្បិ វយេ
បណ្ឌិតបុរិសោ អត្តានំ បដិជគ្គតិយេវ។ សច ហិ គិហិត្វតោ បឋមវយេ
ទិទ្ទាបសុតតាយ កុសលំ កាតុំ ន សក្កោតិ, មជ្ឈិមវយេ អប្បមត្តន ហុត្វា
កុសលំ កាតត្ថំ។ សច មជ្ឈិមវយេ បុត្តទារំ ចោសេន្តោ កុសលំ កាតុំ ន
សក្កោតិ, បច្ឆិមវយេ កាតត្ថមេវ។ ឯវម្បិ ករោន្តេន អត្តា បដិជគ្គិតោវ ហោតិ។
ឯវំ អករោន្តស្ស បន អត្តា បិយោ នាម ន ហោតិ, អចាយបរាយណាមេវ នំ
ករោតិ។ សច បន បព្ពជិតោ បឋមវយេ សជ្ឈាយំ ករោន្តោ ធារេន្តោ វាចេន្តោ
វត្ថុបដិវត្តំ ករោន្តោ បមាទំ អាបជ្ជតិ, មជ្ឈិមវយេ អប្បមត្តន សមណាធម្មោ
កាតព្វោ។ សច បឋមវយេ ឧត្តហិតបរិយត្តិយា អដ្ឋកថំវិនិច្ឆយំ
ការណាការណាញ បុច្ឆន្តោ មជ្ឈិមវយេ បមាទំ អាបជ្ជតិ, បច្ឆិមវយេ
អប្បមត្តន សមណាធម្មោ កាតព្វោយេវ។ ឯវម្បិ ករោន្តេន អត្តា បដិជគ្គិតោវ

ហោតិ។ ឯវំ អករោន្តស្ស បន អត្តា បិយោ នាម ន ហោតិ, បច្ឆានុតាបេនេវ នំ
តាបេតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពោធិរាជកុមារោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ,
សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ពោធិរាជកុមារវត្ថុ បឋមំ។

២. ឧបនន្ទសក្យបុត្តត្ថេវវត្ថុ

អត្តានមេវ បឋមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឧបនន្ទំ
សក្យបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិវ បេរោ ធម្មកថំ កថេតុំ ធរកោ។ តស្ស អប្បិច្ឆតាទិបដិសំយុត្តំ
ធម្មកថំ សុត្វា ពហូ ភិក្ខុ តំ តិច្ឆីវេហិ បូជេត្វា ធុតផ្កានិ សមាទិយីសុ។ តេហិ
វិស្សជ្ជបរិក្ខារេ សោយេវ គណ្ហិ។ សោ ឯកស្មី អន្តោវស្សេ ឧបកដ្ឋេ ជនបទំ
អគមាសិ។ អថ នំ ឯកស្មី វិហារេ ធម្មាសាមណោរា ធម្មកថិកបេមេន, “កន្លេ,
ឥធ វស្សំ ឧបេថា” តិ វទីសុ។ “ឥធ កិត្តកំ វស្សវាសិកំ លព្ពតី” តិ បុច្ឆិត្វា តេហិ
“ឯកេកោ សាជកោ” តិ វុត្ថេ តត្ថ ឧចាហនា វេបេត្វា អញ្ញំ វិហារំ អគមាសិ។
ទុតិយំ វិហារំ គន្ធា “ឥធ កី លព្ពតី” តិ បុច្ឆិត្វា “ទ្វេ សាជកា” តិ វុត្ថេ កត្តរយដ្ឋី
វេបេសិ។ តតិយំ វិហារំ គន្ធា “ឥធ កី លព្ពតី” តិ បុច្ឆិត្វា “តយោ សាជកា” តិ
វុត្ថេ តត្ថ ឧទកតុម្ហំ វេបេសិ។ ចតុត្ថំ វិហារំ គន្ធា “ឥធ កី លព្ពតី” តិ បុច្ឆិត្វា
“ចត្តារោ សាជកា” តិ វុត្ថេ “សាធុ ឥធ វសិស្សមី” តិ តត្ថ វស្សំ ឧបគន្ធា
គហដ្ឋានព្វោវ ភិក្ខុនព្វា ធម្មកថំ កថេសិ។ តេ នំ ពហូហិ វុត្ថេហិ បេវ ច្ឆីវេហិ ច
បូជេសុំ។ សោ វុដ្ឋវស្សោ ឥតវេសុបិ វិហារេសុ សាសនំ បេសេត្វា “មយា

បរិក្ខារស្ប ឋបិតត្តា វស្សាវាសិកំលទ្ធកំ, តំ មេ បហិណ្ឌូ” តិ សត្តំ
អាហារបេត្វា យានកំ បូរេត្វា ចាយាសិ។

អថេកស្មី វិហារេ ទ្វេ ធម្មាភិក្ខុ ទ្វេ សាជកេ ឯកញ្ច កម្ពលំ លភិត្វា “តុយ្ហំ
សាជកា ហោន្ត, មយ្ហំ កម្ពលោ” តិ ភាជេតុំ អសក្កោន្តា មគ្គសមីបេ និសីទិត្វា
វិវេទន្តិ។ តេ តំ ថេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “ភន្តេ, តុម្ពេ នោ ភាជេត្វា ទេហា” តិ វេទីសុ។
តុម្ពេយេវ ភាជេហិតិ។ ន សក្កោម, ភន្តេ, តុម្ពេយេវ នោ ភាជេត្វា ទេហិតិ។
តេន ហិ មម វេច នេ ឋស្សថាតិ។ អាម, ឋស្សមាតិ។ “តេន ហិ សាធ្វ” តិ តេសំ ទ្វេ
សាជកេ ទត្វា “អយំ ធម្មកបំ កថេន្តានំ អម្ពានំ ចារុបនារហោ” តិ មហាគ្សំ
កម្ពលំ អាធាយ បក្កាមិ។ ធម្មាភិក្ខុ វិប្បជិសារីនោ ហុត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា
តមត្ថំ អាហោចេសុំ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ តុម្ពានំ សន្តិកំ គហេត្វា តុម្ពេ
វិប្បជិសារីនោ ករោតិ, បុព្វេបិ អកាសិយេវា” តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ -

អតីតស្មី អនុតិវចារី ច គម្ពីរចារី ចាតិ ទ្វេ ឧទ្ធា មហន្តំ រោហិតមជ្ជំ លភិត្វា
“មយ្ហំ សីសំ ហោតុ, តវ នន្តុជ្ជ” តិ វិវាទាបន្នា ភាជេតុំ អសក្កោន្តា ឯកំ សិដ្ឋាលំ
ទិស្វា អាហំសុ - “មាតុល, ឥមំ នោ ភាជេត្វា ទេហិ” តិ។ អហំ រញ្ញា វិនិច្ឆយជ្ជានេ
ឋបិតោ, តត្ថ ចិរំ និសីទិត្វា ជន្សីវិហារត្ថាយ អាគតោម្ពិ, ឥទានិ មេ ឱកាសោ
នត្តិតិ។ មាតុល, មា ឯវំ ករោច, ភាជេត្វា ឯវំ នោ ទេហិតិ។ មម វេច នេ
ឋស្សថាតិ។ ឋស្សម, មាតុលាតិ។ “តេន ហិ សាធ្វ” តិ សោ សីសំ ទិទិត្វា
ឯកមន្តេ អកាសិ, នន្តុជ្ជំ ឯកមន្តេ។ កត្វា ច បន, “តាតា, យេន វោ អនុតិវេ
ចរិតំ, សោ នន្តុជ្ជំ គណ្ហាតុ។ យេន គម្ពីរេ ចរិតំ, តស្ស សីសំ ហោតុ។ អយំ បន
មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ មម វិនិច្ឆយធម្មេ ឋិតស្ស ភវិស្សតី” តិ តេ សញ្ញាបេន្តោ -

“អនុតិវចារី នន្តុជ្ជំ, សីសំ គម្ពីរចារីនោ;

អច្ឆាយំ មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ, ធម្មជ្ជស្ស ភវិស្សតី” តិ។ (ជា. ១.៧.៣៣) -

ឥមំ គាថំ វត្ថា មជ្ឈិមខណ្ឌំ អាធាយ បក្កាមិ។ តេបិ វិប្បជិសារិនោ តំ
ឌីលោកេត្វា អដ្ឋសុ។

សត្តា ឥមំ អតីតំ ទស្សេត្វា “ឯវមេស អតីតេបិ តុម្ហេ វិប្បជិសារិនោ
អកាសិយេវ” តិ តេ ភិក្ខុ សញ្ញាបេត្វា ឧបនន្តំ ករហន្តោ, “ភិក្ខុវេ, បរំ ឌីវទន្តេន
នាម បឋមមេវ អត្តា បតិវ្វបេ បតិជ្ជាបេតញ្ចា” តិ វត្ថា ឥមំ គាថមាហា -

១៥៨.

“អត្តានមេវ បឋមំ, បតិវ្វបេ និវេសយេ;
អថញ្ញមនុសាសេយ្យ, ន កិលិស្សេយ្យ បណ្ឌិតោ” តិ។

តត្ថ បតិវ្វបេ និវេសយេតិ អនុច្ឆរិកេ គុណោ បតិជ្ជាបេយ្យ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ
- យោ អប្បិច្ឆតាទិគុណោហិ វា អរិយវំសបដិបទាទិហិ វា បរំ
អនុសាសិតុកាមោ, សោ អត្តានមេវ បឋមំ តស្មី គុណោ បតិជ្ជាបេយ្យ។ ឯវំ
បតិជ្ជាបេត្វា អថញ្ញំ តេហិ គុណោហិ អនុសាសេយ្យ។ អត្តានញ្ចំ តត្ថ
អនិវេសេត្វា កេវលំ បរមេវ អនុសាសមាធា បរតោ និន្ទំ លភិត្វា កិលិស្សតិ
នាម, តត្ថ អត្តានំ និវេសេត្វា អនុសាសមាធា បរតោ បសំសំ លភតិ, តស្មា ន
កិលិស្សតិ នាម។ ឯវំ ករហន្តោ បណ្ឌិតោ ន កិលិស្សេយ្យតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហីសុ, មហាជនស្សាបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឧបនន្តសក្យបុត្តត្ថេវវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. បទានិកតិស្សត្ថេវវត្ថុ

អត្តានញ្ចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បដានិកតិស្សត្ថេរំ
អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា បញ្ចសតេ ភិក្ខុ អាទាយ អរញ្ញេ
វស្សំ ឧបគន្ធា, “អារុសោ, ធរមានកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ វោ កម្មជ្ជានំ គហិតំ,
អប្បមត្តាវ សមណធម្មំ ករោថា” តិ ឱវទិត្វា សយំ គន្ធា និបជ្ជិត្វា សុបតិ។ តេ
ភិក្ខុ បឋមយាមេ ចង្គមិត្វា មជ្ឈិមយាមេ វិហារំ បរិសន្តិ។ សោ និទ្ទាយិត្វា
បពុទ្ធកាលេ តេសំ សន្តិកំ គន្ធា “កី តុម្ពេ ‘និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយិត្វាមា’ តិ អាគតា,
សីយំ និក្ខមិត្វា សមណធម្មំ ករោថា” តិ វត្ថា សយំ គន្ធា តថេវ សុបតិ។ ឥតវេ
មជ្ឈិមយាមេ ពហិ ចង្គមិត្វា បច្ឆិមយាមេ វិហារំ បរិសន្តិ។ សោ បុនបិ បពុជ្ឈិត្វា
តេសំ សន្តិកំ គន្ធា តេ វិហារា និហិត្វា សយំ បុន គន្ធា តថេវ សុបតិ។ តស្មី
និច្ឆកាលំ វេរំ ករោន្តេ តេ ភិក្ខុ សន្សាយំ វា កម្មជ្ជានំ វា មនសិកាតុំ នាសក្ខីសុ,
ចិត្តំ អញ្ញាចត្តំ អគមាសិ។ តេ “អម្ពាភំ អាចរិយោ អតិវិយ អារទ្ធវិវិយោ,
បរិគ្គណ្ឌិស្សាម ន” តិ បរិគ្គណ្ឌាត្តា តស្ស កិរិយំ ទិស្វា “នជ្ជម្ពា, អារុសោ,
អាចរិយោ នោ តុច្ឆរំ វរតី” តិ វទីសុ។ តេសំ អតិវិយ និទ្ទាយ កិលមន្តានំ
ឯកភិក្ខុបិ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខី។ តេ វុជ្ជវស្សា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារា
កតបដិសន្តារា “កី, ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តា ហុត្វា សមណធម្មំ ករិត្តា” តិ បុច្ឆិតា
តមត្តំ អារោចេសុំ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស តុម្ពាភំ
អន្តរាយមកាសិយេវា” តិ វត្ថា តេហិ យាចិតោ -

“អមាតាបិតវសំវង្ខោ, អនាចេវកុលេ វសំ;

នាយំ កាលំ អកាលំ វា, អភិជាតាតិ កុក្កុដា” តិ។ (ជា. ១.១.១១៩) -

ឥមំ អកាលរាវិកុក្កុដជាតកំ វិត្តាវេត្វា កថេសិ។ “តទា ហិ សោ កុក្កុដា អយំ
បដានិកតិស្សត្ថេរោ អហោសិ, ឥមេ បញ្ច សតា ភិក្ខុ តេ មាណាវា អហោសុំ,

ទិសាចារមោក្ខោ អាចរិយោ អហមេវា”តិ សត្តា ឥមំ ជាតកំ វិត្តារេត្វា, “ភិក្ខុវេ,
បរំ ឡីវទន្តេន នាម អត្តា សុទន្តោ កាតព្វោ។ ឯវំ ឡីវទន្តោ ហិ សុទន្តោ ហុត្វា
ទមេតិ នាមា”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៥៩.

“អត្តានព្វោ តថា កយិរា, យថាញ្ញមនុសាសតិ;
សុទន្តោ វត ទមេថ, អត្តា ហិ កិរ ទុទ្ធមោ”តិ។

តស្សត្ថោ - យោ ហិ ភិក្ខុ “បឋមយាមាទីសុ ចង្គមិតព្វ”ន្តិ វត្វា បរំ ឡីវទតិ,
សយំ ចង្គមនាទីនិ អធិដ្ឋហន្តោ អត្តានព្វោ តថា កយិរា, យថាញ្ញមនុសាសតិ,
ឯវំ សន្តេ សុទន្តោ វត ទមេថាតិ យេន គុណេន បរំ អនុសាសតិ, តេន អត្តនា
សុទន្តោ ហុត្វា ទមេយ្យ។ អត្តា ហិ កិរ ទុទ្ធមោតិ អយញ្ញំ អត្តា នាម ទុទ្ធមោ។
តស្មា យថា សោ សុទន្តោ ហោតិ, តថា ទមេតព្វោតិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចា សតាបិ តេ ភិក្ខុ អរហត្តំ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បដានិកតិស្សត្ថេវវត្ថុ តតិយំ។

២. កុមារកស្សបមាតុថេរវត្ថុ

អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
កុមារកស្សបត្ថេវស្ស មាតរំ អារព្ព កថេសិ។

សា កិរ រាជគហនគរេ សេដ្ឋីដីតាវិញ្ញតំ បត្តកាលតោ បដ្ឋាយ បព្ពដ្ឋំ
យាថិ។ អថ សា បុនប្បុនំ យាចមាធាបិ មាតាបិតុនំ សន្តិកា បព្ពដ្ឋំ អលភិត្វា
វេយប្បត្តា បតិកុលំ គន្ធា បតិទេវតា ហុត្វា អការំ អជ្ឈាវសិ។ អថស្សា ន
ចិរស្សេវ កុច្ឆិស្មី គព្ភោ បតិជ្ជហិ។ សា គព្ពស្ស បតិជ្ជិតការំ អជាតិក្វាវ សាមិកំ

អាហារធាតុ បញ្ចូលយ៉ាងណា។ អថ នំ ស្រោ មហាន្តេន សក្ការេន ភិក្ខុនុបស្សយំ នេត្វា
អជានន្តោ ទេវទត្តបក្ខិកានំ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ បញ្ញាជេសី។ អបរេន សមយេន
ភិក្ខុនិយោ តស្ស គត្តិនិការំ ព្យាត្វា តាហិ “កី ឥន” ង្គិ វុត្តា នាហំ, អយ្យេ,
ជាតាមិ “កិមេតំ”, សីលំ វត មេ អរោគមេវាតិ។ ភិក្ខុនិយោ តំ ទេវទត្តស្ស
សន្តិកំ នេត្វា “អយំ ភិក្ខុនី សទ្ធាបព្ពជិតា, ឥមិស្ស មយំ គព្ពស្ស បតិដ្ឋិតការំ
ជាតាម, កាលំ ន ជាតាម, កី ទានិ ករោមា” តិ បុច្ឆិសុ។ ទេវទត្តោ “មា មយ្ហំ
ឡំវាទការិកានំ ភិក្ខុនីនំ អយសោ ឧប្បជ្ឈតូ” តិ ឯត្ថកមេវ ចិន្តេត្វា “ឧប្បញ្ញាជេន
ន” ង្គិ អាហា។ តំ សុត្វា សា ទហារា មា មំ, អយ្យេ, នាសេថ, នាហំ ទេវទត្តំ ឧទ្ទិស្ស
បព្ពជិតា, ឯថ, មំ សត្តុ សន្តិកំ ជេតវំនំ នេថាតិ។ តា តំ អាទាយ ជេតវំនំ គន្ធា
សត្តុ អាហារេសុំ។ សត្តា “តស្ស គិហិកាលេ គព្ពោ បតិដ្ឋិតោ” តិ ជានន្តោបិ
បរវាទមោចនត្ថំ រាជានំ បសេនទិកោសលំ មហាអនាថបិណ្ឌិកំ
ចូឡ្យអនាថបិណ្ឌិកំ វិសាខាឧចាសិកំ អញ្ញានិ ច មហាកុលានិ បក្កោសាបេត្វា
ឧចាលិត្ថេវំ អាណាបេសិ - “គច្ឆ, ឥមិស្ស ទហារាយ ភិក្ខុនិយោ ចតុបរិសមជ្ឈេ
កម្មំ បរិសោធមី” តិ។ ថេរោ រញ្ញោ បុរតោ វិសាខំ បក្កោសាបេត្វា តំ
អធិករណំ បដិច្ឆាបេសិ។ សា សាលិចាការំ បរិក្ខិចាបេត្វា អន្តោសាលិយំ
តស្ស ហត្ថចាទនាភិឧទរបរិយោសានានិ ឡិលោកេត្វា មាសទិវសេ សមាទេត្វា
“គិហិកាវេ ឥមាយ គព្ពោលទ្វោ” តិ ព្យាត្វា ថេរស្ស តមត្ថំ អាហារេសិ។ អថស្ស
ថេរោ បរិសមជ្ឈេ បរិសុទ្ធការំ បតិដ្ឋាបេសិ។ សា អបរេន សមយេន
បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស ចាទមូលេ បត្តិភបត្ថនំ មហានុការំ បុត្តំ វិជាយិ។

អថកទិវសំ រាជា ភិក្ខុនុបស្សយសមីបេន គច្ឆន្តោ ទារកសទ្ធីំ សុត្វា “កី
ឥន” ង្គិ បុច្ឆិត្វា, “ទេវ, ឯកិស្ស ភិក្ខុនិយោ បុត្តោ ជាតោ, តស្សេស សទ្វោ” តិ វុត្ត
តំ កុមារំ អត្ថនោ យរំ នេត្វា ធាតីនំ អទាសិ។ នាមគ្គហរណទិវសេ ចស្ស
កស្សទោតិ នាមំ កត្វា កុមារបរិហារេន វង្ខិតត្តា កុមារកស្សទោតិ

សញ្ញានីសុ។ សោ ក៏ឡាមណ្ឌលេ ធារកេ បហវិត្វា “និម្មាតាបិតិកេនម្ហា
បហជា” តិ វុត្ថេ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា, “នេវ, មំ ‘និម្មាតាបិតិកោ’ តិ វុត្ថេ, មាតវំ
មេ អាចិក្ខុថា” តិ បុច្ឆិត្វា រញ្ញា ធាតិយោ ទស្សេត្វា “ឥមា តេ មាតរោ” តិ វុត្ថេ “ន
ឯត្ថិកា មេ មាតរោ, ឯកាយ មេ មាតរា ភវិត្ថំ, តំ មេ អាចិក្ខុថា” តិ អាហា។
រាជា “ន សក្កា ឥមំ វុត្ថេតុ” តិ ចិន្តេត្វា, តាត, តវ មាតា ភិក្ខុនី, តុំ មយា
ភិក្ខុនុបស្សយា អាជីតោតិ។ សោ តាវតកេនេវ សមុប្បន្នសំវេកោ ហុត្វា,
“តាត, បញ្ចាដេថ ម” តិ អាហា។ រាជា “សាធុ, តាតា” តិ តំ មហាន្តេន សក្ការេន
សត្តុ សន្តិកេ បញ្ចាដេសិ។ សោ លទ្ធិបសម្មុទោ កុមារកស្សបត្ថេរោតិ
បញ្ញាយិ។ សោ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បរិសិត្វា វាយមិត្វា
វិសេសំ និព្វត្តេតុំ អសក្កោន្តោ “បុន កម្មជ្ជានំ វិសេសេត្វា គហេស្សមី” តិ សត្តុ
សន្តិកំ គន្ធា អន្ធវេវេហាសិ។

អថ នំ កស្សបពុទ្ធកាលេ ឯកតោ សមណោធម្មំ កត្វា អនាគាមិជលំ បត្វា
ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តភិក្ខុ ព្រហ្មលោកតោ អាគន្ធា បន្ទវស បញ្ចេ បុច្ឆិត្វា “ឥមេ
បញ្ចេ វេបេត្វា សត្តារំ អញ្ញោ ព្យាកាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, គច្ឆ, សត្តុ សន្តិកេ
ឥមេសំ អត្ថំ ឧគ្គណ្ហា” តិ ឧយ្យោដេសិ។ សោ តថា កត្វា បញ្ញាវិស្សន្ននាវសានេ
អរហត្ថំ ចាបុណិ។ តស្ស បន និក្ខន្ធឱវសតោ បដ្ឋាយ ទ្វាទស វស្សានិ
មាតុភិក្ខុនិយា អក្ខិហិ អស្សនិ បវត្ថីសុ។ សា បុត្តវិយោគទុក្ខិតា
អស្សតិទ្តេនេវ មុខេន ភិក្ខាយ ចរមាណា អន្ធវីចិយំ ថេរំ ទិស្វាវ, “បុត្ត, បុត្តា” តិ
វិវរដ្ឋំ តំ គណ្ហិតុំ ឧបដាវមាណា បរិវត្ថិត្វា បតិ។ សា ជនេហិ ឌីរំ មុញ្ចន្តេហិ
ឧដ្ឋហិត្វា អល្លបិវរា គន្ធា ថេរំ គណ្ហិ។ សោ ចិន្តេសិ - “សចាយំ មម សន្តិកា
មធុវេចនំ លភិស្សតិ, វិនស្សិស្សតិ។ ថេរមេវ កត្វា ឥមាយ សទ្ធិ
សល្លបិស្សមី” តិ។ អថ នំ អាហា - “កី ករោន្តីវិចរសិ, សិនេហាមត្តម្យិ ជិដ្ឋិតុំ ន
សក្កាសី” តិ។ សា “អហោ កក្ខុឡា ថេរស្ស កថា” តិ ចិន្តេត្វា “កី វុទេសិ,

តាតា”តិ វត្ថា បុណ្យ តេជ តេជ វត្ថា ចិន្តាសិ - “អហំ ឥមស្ស ការណា ទ្វាទស
វស្សនិ អស្សនិ សន្ធាវេតុំ ន សក្កោមិ, អយំ បនេ ឥទ្ធិហនយោ, កី មេ
ឥមីនា”តិ បុត្តសិ ធម៌ ធម៌ តំទិវសមេ អហត្ថំ ចាបុណ្យ។

អបរេន សមយេន ធម្មសកាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ - “អាវុសោ, ទេវទត្តេន
ឃំ ឧបនិស្សយសម្បន្នោ កុមារកស្សចោ ច ថេរី ច នាសិតា, សត្តា បន តេសំ
បតិដ្ឋា ជាតោ, អហោ ពុទ្ធា នាម លោកានុកម្មកា”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ
នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្តិសិន្នា”តិ បុត្តិកា “ឥមាយ នាមា”តិ វត្ថុ “ន,
ភិក្ខុវេ, ឥនានេ អហំ ឥមេសំ បច្ចយោ បតិដ្ឋា ជាតោ, បុព្វេបិ នេសំ អហំ
បតិដ្ឋា អហោសីយេវា”តិ វត្ថា -

“និក្រោធមេវ សេវេយ្យ, ន សាខមុបសំវេសេ;
និក្រោធស្នី មតំ សេយ្យោ, យព្វោ សាខស្មី ជីវិត”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១២;
១.១០.៨១) -

ឥមំ និក្រោធជាតកំ វិត្ថារេន កថេត្វា “តនា សាខមិគោ ទេវទត្តោ អហោសិ,
បរិសាបិស្ស ទេវទត្តបរិសា, វារប្បត្តា មិគធម្មេ ថេរី អហោសិ, បុត្តោ
កុមារកស្សចោ, គត្តិនិមិត្តិយា ជីវិតំ បរិច្ឆេទិត្វា គតោ និក្រោធមិគរាជា បន
អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា បុត្តសិ ធម៌ ធម៌ តំទិវសមេ អហត្ថំ ចាបុណ្យ
អត្តនោ បតិដ្ឋានកតកាវំ បកាសេន្តោ, “ភិក្ខុវេ, យស្មា បរស្ស អត្តនិ ឋិតេន
សគ្គបរាយណេន វា មគ្គបរាយណេន វា ភិក្ខុំ ន សក្កោ, តស្មា អត្តាវ អត្តនោ
នាថោ, បរោ កី កិរិស្សតី”តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

១២០.

“អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោ, កោ ហិ នាថោ បរោ សិយា;

អត្តនា ហ៊ី សុទន្តេន, ឆាប់ លកតិ ធុល្លក"ន្តិ។

តត្ថ នាថាតិ បតិជ្ជា។ ឥទ្ធិ វុត្ថំ ហោតិ - យស្មា អត្តនិ បីតេន អត្តសម្បន្នេន
កុសលំ កត្វា សង្កំ វា ចាបុណ្ហតុំ, មគ្គំ វា ភាវេតុំ, ជលំ វា សង្ខិកាតុំ សក្កា។
តស្មា ហ៊ី អត្តាវ អត្តនោ បតិជ្ជា ហោតិ, បរោ កោ នាម កស្ស បតិជ្ជា សិយា។
អត្តនា វា ហ៊ី សុទន្តេន និព្វិសេវនេន អរហត្តជលសម្ព័ន្ធាតំ ធុល្លកំ ឆាប់ លកតិ។
អរហត្តញ្ញី សន្ធាយ ឥធ "ឆាប់ លកតិ ធុល្លក"ន្តិ វុត្ថំ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ហសូតិ។

កុមារកស្សបមាតុយេវីវុត្ថ ចតុត្ថំ។

៥. មហាកាលឧទាសកវត្ថុ

អត្តនា ហ៊ី កតំ ចាបន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ឯកំ
មហាកាលំ នាម សោតាបន្នឧទាសកំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ មាសស្ស អដ្ឋទិវសេសុ ឧទាសថិកោ ហុត្វាវិហារេ សព្វវត្ថុ
ធម្មកថំ សុណាតិ។ អថ វត្ថុ ចោរា ឯកស្មី គេហេ សន្និ ជិន្និត្វា ភណ្ឌកំ គហេត្វា
លោហភាជនសន្នេន បពុទ្ធមា សាមិកេហិ អនុពន្ធា គហិតភណ្ឌំ ធម្មេត្វា
បលាយីសុ។ សាមិកាបិ តេ អនុពន្ធិសុយេវ, តេ ទិសា បក្ខន្ធិសុ។ ឯកោ បន
វិហារមគ្គំ គហេត្វា មហាកាលស្ស វត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា ចាតោវ
ចោក្ខវណ្ឌីតីវេ មុខំ ជោវន្តស្ស បុរតោ ភណ្ឌកំ ធម្មេត្វា បលាយី។ ចោវេ
អនុពន្ធិត្វា អាគតមនុស្សា ភណ្ឌកំ ទិស្វា "ត្វំ នោ គេហសន្និ ជិន្និត្វា ភណ្ឌកំ
ហិវិត្វា ធម្មំ សុណាន្តោវិយ វិចរសី"តិ តំ គហេត្វា ចោថេត្វា មារេត្វា ធម្មេត្វា
អគមីសុ។ អថ នំ ចាតោវ ចានីយយជំ អាធាយ គតា ធម្មាសាមណោរា ទិស្វា

“វិហារេ ធម្មកថំ សុត្វា សយិតឧបាសកោ អយុត្តំ មរណំ លភតី” តិ វត្វា សត្តុ
អាហេចសុំ។ សត្តា “អាម, ភិក្ខុវេ, ឥមស្មី អត្តភារេ កាលេន អប្បតិរូបំ មរណំ
លទ្ធិ, បុព្ពេ កតកម្មស្ស បន តេន យុត្តមេវ លទ្ធិ” តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ តស្ស
បុព្ពកម្មំ កថេសិ -

អតីតេ កិរ ពារាណសិរញ្ញោវិជិតេ ឯកស្ស បច្ចន្តតាមស្ស អជីមុខេ
ចោរាបហរន្តិ។ រាជា អជីមុខេ ឯកំ រាជភជំ ឋបេសិ, សោ ភតី គហេត្វា
មនុស្សេ ឡីរតោ ចារំ នេតិ, ចារតោ ឡីរំ អានេតិ។ អថេកោ មនុស្សោ អភិរូបំ
អត្តនោ ភវិយំ ចូឡយានកំ អាហេចត្វា តំ ឋានំ អគមាសិ។ រាជភជោ តំ ឥត្តិ
ទិស្វាវ សញ្ញាតសិនេហោ តេន “អជីវី នោ, សាមិ, អតិក្កាមេហី” តិ វុត្តេបិ
“ឥនានិវិកាលោ, ចាតោវ អតិក្កាមេស្សមី” តិ អាហា។ សោ សកាលោ, សាមិ,
ឥនានេវ នោ នេហីតិ។ និវត្ត, ភោ, អម្ពាភំយេវ គេហោ អាហារោ ច និវាសោ ច
ភវិស្សតីតិ។ សោ នេវ និវត្តតុំ ឥន្ទិ។ ឥតរោ បុរិសានំ សញ្ញំ ទត្វា យានកំ
និវត្តាចេត្វា អនិច្ចន្តស្សេវ ធូរកោដ្ឋកេ និវាសំ ទត្វា អាហារំ បជិយាធាបេសិ។
តស្ស បន គេហោ ឯកំ មណីរតនំ អត្តិ។ សោ តំ តស្ស យានកន្តរេ
បក្ខិចាចេត្វា បច្ចសកាលេ ចោរានំ បរិជ្ជសទ្ធិំ កាវេសិ។ អថស្ស បុរិសា
“មណីរតនំ, សាមិ, ចោរេហិ បាជ” តិ អាហេចសុំ។ សោ តាមទ្វារេសុ អារក្ខំ
ឋបេត្វា “អន្តោតាមតោ និក្ខមន្តេវិចិនថា” តិ អាហា។ ឥតរោបិ ចាតោវ យានកំ
យោជេត្វា ចាយាសិ។ អថស្ស យានកំ សោធន្តោ អត្តនា ឋបិតំ មណីរតនំ
ទិស្វា សន្តរដ្ឋេត្វា “ត្វំ មណី គហេត្វា បលាយសី” តិ ចោចេត្វា “គហិតោ នោ,
សាមិ, ចោរោ” តិ តាមភោជកស្ស ទស្សេសុំ។ សោ “ភតកស្ស វត មេ គេហោ
និវាសំ ទត្វា ភត្តំ ទិន្នំ, មណី គហេត្វា គតោ, គណ្ណាជំ នំ ចាបបុរិស” តិ
ចោថាចេត្វា មារេត្វា ធម្មាបេសិ។ ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ។ សោ តតោ ចុតោ អវិចិម្ហិ

និព្វត្តិត្វា តត្ថ ធីយរត្តំ បច្ឆិត្វា វិចារការសេសេន អត្តការសតេ តថេវ
ចោចិតោ មរណំ ចាបុណី។

ឯវំ សត្តា មហាកាលស្ស បុព្ពកម្មំ ធស្សេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឯវំ ឥមេ សត្តេ
អត្តនា កតចាបកម្មមេវ ចត្វសុ អចាយេសុ អភិមត្តតិ”តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

១៦១.

“អត្តនា ហិ កតំ ចាបំ, អត្តជំ អត្តសម្ពុរ;
អភិមត្តតិ ធុម្ពេធំ, វជិរំវស្មមយំ មណី”ន្តិ។

តត្ថ វជិរំវស្មមយំ មណីន្តិ វជិរំ អស្មមយំ មណី។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យថា
ចាសាណាមយំ ចាសាណាសម្ពុរំ វជិរំ តមេវ អស្មមយំ មណី អត្តនោ
ឧដ្ឋានដ្ឋានសម្ពុតំ ចាសាណាមណី ខាទិត្វា ធិទ្ធិំ ធិទ្ធិំ ខណ្ឌំ ខណ្ឌំ កត្វា
អបរិភោគំ ករោតិ, ឯវមេវ អត្តនា កតំ អត្តនិ ជាតំ អត្តសម្ពុរំ ចាបំ ធុម្ពេធំ
និប្បញ្ញំ បុគ្គលំ ចត្វសុ អចាយេសុ អភិមត្តតិ កន្តតិ វិទ្ធិសេតីតិ។

ទេសនាវសានេ សម្មត្តភិក្ខុ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណីសូតិ។

មហាកាលឧចាសកវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ទេវទត្តវត្ថុ

យស្ស អច្ឆន្តទុស្សីល្យន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡុវនេវិហារន្តោ ទេវទត្តំ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្ម័ត្តា ទិវសេ ភិក្ខុ ធម្មសកាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ - “អាវុសោ,
ទេវទត្តោ ទុស្សីលោ ចាបធម្មោ ទុស្សីល្យការណោន វុឡីតាយ តណ្ហាយ
អជាតសត្តំ សង្កណ្ឌិត្វា មហន្តំ លាភសក្ការំ និព្ពត្តត្វា អជាតសត្តំ បិតុវេ
សមាទបេត្វា តេន សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា នាទប្បការេន តថាគតស្ស វជាយ
បរិសក្កតី”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ
សន្និសិដ្ឋា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្វេបិ
ទេវទត្តោ នាទប្បការេន មយ្ហំ វជាយ បរិសក្កតី”តិ វត្វា កុរុដ្ឋមិគជាតកាធិនិ
(ជា. ១.២.១១១-២) កថេត្វា, “ភិក្ខុវេ, អច្ឆន្តទុស្សីលបុគ្គលំ នាម
ទុស្សីល្យការណា ឧប្បន្នា តណ្ហា មាលុវា វិយ សាលំ បរិយោនន្ធិត្វា
សម្ពញ្ញមាណា និរយាធិសុ បក្ខិបតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថាមាហា -

១៦២.

“យស្ស អច្ឆន្តទុស្សីល្យំ, មាលុវា សាលមិវោត្តតំ;
ករោតិ សោ តថត្តានំ, យថា នំ ឥច្ឆតី ទិសោ”តិ។

តត្ថ អច្ឆន្តទុស្សីល្យន្ត ឯកន្តទុស្សីលភារោ។ គិហិ វា ជាតិតោ បដ្ឋាយ ទស
អកុសលកម្មបថេ ករោត្តោ, បព្ពជិតោ វា ឧបសម្បន្នទិវសតោ បដ្ឋាយ
គរុកាបត្តិ អាបជ្ជមាណោ អច្ឆន្តទុស្សីលោ នាម។ ឥធម បន យោ ទ្វីសុ តីសុ
អត្តភារេសុ ទុស្សីលោ, ឯតស្ស គតិយា អាគតំ ទុស្សីលភារំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។
ទុស្សីលភារោតិ ចេត្ត ទុស្សីលស្ស ធម្មាណិ និស្សាយ ឧប្បន្នា តណ្ហា វេទិតញ្ញា។
មាលុវា សាលមិវោត្តតន្តិ យស្ស បុគ្គលស្ស តំ តណ្ហាសម្ពាតំ ទុស្សីល្យំ យថា
នាម មាលុវា សាលំ ឌីត្តវន្តំ ទេវេ វស្សន្តេ បត្តេហិ ឧទកំ សម្បជិដ្ឋិត្វា
សម្ពញ្ញនវសេន សព្ពត្តកមេវ បរិយោនន្ធិតិ, ឯវំ អត្តភារំ ឌីត្តតំ បរិយោនន្ធិត្វា
បិតុវេសោ មាលុវាយ សម្ពញ្ញិត្វា ភូមិយំ ចាតិយមាណោ វុត្តោ វិយ តាយ

ទុស្សីល្យសង្ខាតាយ តណ្ហាយ សម្ពុត្តិកា អបាយេសុ ចាតិយមាណោ, យថា នំ
អនត្តកាមោ ធិសោ ឥច្ឆតិ, តថា អត្តានំ ករោតិ នាមាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ទេវទត្តវត្ថុ ជដ្ឋំ។

៧. សង្ឃកេទបរិសក្កនវត្ថុ

សុករាធិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហារន្តោ សង្ឃកេទបរិសក្កនំ
អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា ទេវទត្តោ សង្ឃកេទាយ បរិសក្កន្តោ អាយស្មន្តំ អានន្តំ
បិណ្ណាយ ចរន្តំ ធិស្វា អត្តនោ អធិប្បាយំ អាហោចេសិ។ តំ សុត្វា ថេរោ សត្តុ
សន្តិកំ គន្ធា ភកវន្តំ ឯតទវោច - “ឥធាបំ, ភន្តេ, បុព្ពណ្ណាសមយំ និវាសេត្វា
បត្តចីវរមាធាយ រាជគហំ បិណ្ណាយ ចារិសី។ អទ្ទសា ខោ មំ, ភន្តេ, ទេវទត្តោ
រាជគហោ បិណ្ណាយ ចរន្តំ។ ធិស្វា យេនាបំ តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា មំ
ឯតទវោច - ‘អដ្ឋតគ្គេ ធានាបំ, អារុសោ អានន្ត, អញ្ញាត្រេវ ភកវតា អញ្ញាត្រ
ភិក្ខុសង្ឃេន ឧចោសថំ ករិស្សមិ សង្ឃកម្មញ្ញា’តិ។ អដ្ឋ ភកវា ទេវទត្តោ សង្ឃំ
ភិក្ខុស្សតិ, ឧចោសថញ្ញា ករិស្សតិ សង្ឃកម្មានិ ចា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ សត្តា -

“សុករំ សាធុនា សាធុ, សាធុ ចាបេន ទុក្ករំ;

ចាបំ ចាបេន សុករំ, ចាបមរិយេហិ ទុក្ករ”ន្តិ។ (ឧទា. ៤៨) -

ឥមំ ឧទានំ ឧទានេត្វា, “អានន្ត, អត្តនោ អហិតកម្មំ នាម សុករំ, ហិតកម្មមេវ
ទុក្ករ”ន្តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៦៣.

“សុករានិ អសាដូនិ, អត្ថនោ អហិតានិ ច;
យំ វេ ហិតញ្ច សាដុញ្ច, តំ វេ បរមទុក្ករ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - យានិ កម្មានិ អសាដូនិ សាវជ្ជានិ អចាយសំវត្ថនិកត្តាយេវ
អត្ថនោ អហិតានិ ច ហោន្តិ, តានិ សុករានិ។ យំ បន សុគតិសំវត្ថនិកត្តា
អត្ថនោ ហិតញ្ច អនវជ្ជត្ថន សាដុញ្ច សុគតិសំវត្ថនិកញ្ជោវ
និព្វានសំវត្ថនិកញ្ច កម្មំ, តំ ចាបននិជ្ឈាយ គដ្ឋាយ ឧត្តត្ថេត្វា បច្ឆាមុខករណំ
វិយ អតិទុក្ករន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សង្ឃកេទបរិសក្កនវត្ថុ សត្តមំ។

៨. កាលត្រូវវត្ថុ

យោ សាសនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ កាលត្រូវ អារព្ព
កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកា ឥត្ថី មាតុជ្ជានេ ឋត្វា តំ ថេរំ ឧបជ្ជហិ។ តស្សា
បដិវិស្សកកេហោ មនុស្សា សត្តុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អាគន្ធា “អហោ ពុទ្ធា នាម
អច្ឆរិយា, អហោ ធម្មទេសនា មដុរា”តិ បសំសន្តិ។ សា ឥត្ថី តេសំ កថំ សុត្វា,
“ភន្តេ, អហម្បិ សត្តុ ធម្មទេសនំ សោតុកាមា”តិ តស្ស អាហោចេសិ។ សោ “តត្ថ
មា គមី”តិ តំ និវារេសិ។ សា បុនទិវសេ បុនទិវសេបីតិ យាវតតិយំ តេន
និវារិយមាធាបិ សោតុកាមាវ អហោសិ។ កស្មា សោ បនេតំ និវារេសីតិ? ឯវំ
កិរស្ស អហោសិ - “សត្តុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា មយិ ភិដ្ឋិស្សតី”តិ។ សា ឯកទិវសំ

ចាតោវ ភុត្តចាតរាសា ឧចាសនំ សមាទិយិត្វា, “អម្ព, សាធុកំ អយ្យំ
បរិវិសេយ្យាសី” តិ ដីតំ អាណាបេត្វាវិហារំ អគមាសិ។ ដីតាបិស្សា តំ ភិក្ខុ
អាគតកាលេ បរិវិសិត្វា “កុហី មហាឧចាសិកា” តិ វុត្តា “ធម្មស្សវនាយ
វិហារំ គតា” តិ អាហា។ សោ តំ សុត្វាវ កុច្ឆិយំ ឧដ្ឋិតេន ខាហេន សន្តប្បមាណោ
“ឥនានិ សា មយិ ភិក្ខុ” តិ វេគេន គន្ធា សត្តុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណាមាណំ ទិស្វា
សត្តារំ អាហា, “ភន្តេ, អយំ ឥត្ថំ ទន្ធា សុខុមំ ធម្មកថំ ន ជាតាតិ, ឥមិស្សា
ខន្ធាទិបដិសំយុត្តំ សុខុមំ ធម្មកថំ អកថេត្វា ទានកថំ វា សីលកថំ វា កថេត្តុ
វុត្តតិ” តិ។ សត្តា តស្សជ្ឈាសយំ វិទិត្វា “ត្វំ ឧប្បញ្ញោ ចាបិកំ ទិដ្ឋិ និស្សាយ
ពុទ្ធានំ សាសនំ បដិក្កោសសិ។ អត្តយាតាយេវ វាយមសី” តិ វត្វា ឥមំ
តាថមាហា -

១៦៤.

“យោ សាសនំ អរហតំ, អរិយានំ ធម្មជីវិនំ;
បដិក្កោសតិ ធុម្ពេនោ, ទិដ្ឋិ និស្សាយ ចាបិកំ;
ជលានិ កជ្ជកស្សេវ, អត្តយាតាយ ជល្លតិ” តិ។

តស្សត្ថោ - យោ ធុម្ពេនោ បុគ្គលោ អត្តនោ សក្ការហានិកយេន ចាបិកំ
ទិដ្ឋិ និស្សាយ “ធម្មំ វា សោស្សម, ទានំ វា ទស្សមា” តិ វេន្តេ បដិក្កោសន្តោ
អរហតំ អរិយានំ ធម្មជីវិនំ ពុទ្ធានំ សាសនំ បដិក្កោសតិ, តស្ស តំ បដិក្កោសនំ
សា ច ចាបិកា ទិដ្ឋិ វេឡុសម្ពាតស្ស កជ្ជកស្ស ជលានិ វិយ ហោតិ។ តស្មា
យថា កជ្ជកោ ជលានិ គណ្ណន្តោ អត្តយាតាយ ជល្លតិ, អត្តនោ យាតត្ថមេវ
ជលតិ, ឯវំ សោមិ អត្តយាតាយ ជល្លតិ តិ។ វុត្តម្មិ ចេតំ -

“ជលំ វេ កទលី ហន្តិ, ជលំ វេឡុំ ជលំ នឡុំ;

សក្ការោ កាបុរិសំ ហន្តិ, គត្តោ អស្សតី យថា"តិ។ (ចូឡវ. ៣៣៥; អ.
និ. ៤.៦៨);

ទេសនាវសានេ ឧចាសិកា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កាលត្ថេវវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ចូឡកាលឧចាសកវត្ថុ

អត្តនា ហិ កតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ចូឡកាលំ
ឧចាសកំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា មហាកាលវត្ថុស្មី វុត្តនយេនេវ ឧមន្ត្តោរា សាមិកេហិ
អនុពន្ធា រត្តិវិហារេ ធម្មកមំ សុត្វា ចាតោវ វិហារា និក្ខមិត្វា សាវត្ថី
អាគច្ឆន្តស្ស តស្ស ឧចាសកស្ស បុរតោ ភណ្ឌិកំ ធម្មត្វា បលាយីសុ។ មនុស្សា
តំ ទិស្វា “អយំ រត្តិ ចោរកម្មំ កត្វា ធម្មំ សុណាន្តោវិយ ចរតិ, គណ្ណាជ ន”ន្តិ តំ
ចោលយីសុ។ កុម្មធាសិយោ ឧទកតិត្ថំ គច្ឆមាណ តំ ទិស្វា “អបេជ, សាមិ, នាយំ
ឯវរូបំ ករោតី”តិ តំ មោចេសុំ។ សោវិហារំ គន្ធា, “ភន្តេ, អហម្ហិ មនុស្សេហិ
នាសិតោ, កុម្មធាសិយោ មេ ទិស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ ភិក្ខុនំ អាហោចេសិ។ ភិក្ខុ
តថាគតស្ស តមត្ថំ អាហោចេសុំ។ សត្តា តេសំ កមំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ,
ចូឡកាលឧចាសកោ កុម្មធាសិយោ ចេវ ទិស្សាយ, អត្តនោ ច
អករណភាវេន ជីវិតំ លភិ។ ឥមេ ហិ នាម សត្តា អត្តនា ចាបកម្មំ កត្វា
និរយាទីសុ អត្តនាវ កិលិស្សន្តិ, កុសលំ កត្វា បន សុគតិញោវ និព្វានញា
គច្ឆន្តា អត្តនាវ វិសុជ្ឈន្តិ”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៦៥.

“អត្តនា ហិ កតំ ចាបំ, អត្តនា សំកិលិស្សតិ;
អត្តនា អកតំ ចាបំ, អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ;
សុទ្ធិ អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ, នាញោ អញ្ញំ វិសោធយេ”តិ។

តស្សត្ថោ - យេន អត្តនា អកុសលកម្មំ កតំ ហោតិ, សោ ចត្វសុ
អចាយេសុ ទុក្ខំ អនុភវន្តោ អត្តនាវ សំកិលិស្សតិ។ យេន បន អត្តនា អកតំ
ចាបំ, សោ សុគតិញោវ និព្វានញោ គច្ឆន្តោ អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ។
កុសលកម្មសម្ពាសនា សុទ្ធិ អកុសលកម្មសម្ពាសនា ច អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ
ការកសត្តានំ អត្តនិយេវ វិបច្ចតិ។ អញ្ញោ បុគ្គលោ អញ្ញំ បុគ្គលំ នវិសោធយេ
នេវ វិសោធនិ, ន កិលេសេតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ទេសនាវសានេ ចូឡកាលោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ,
សម្មត្ថបរិសាយបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ចូឡកាលឧបាសកវត្ថុ នវមំ។

១០. អត្តទត្ថត្ថេវវត្ថុ

អត្តទត្ថន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អត្តទត្ថត្ថេវ អារព្ព
កថេសិ។

សត្តារាហ ហិ បរិនិព្វានកាលេ, “ភិក្ខុវេ, អហំ ឥតោ ចតុមាសច្ចយេន
បរិនិព្វាយិស្សមិ”តិ វុត្ថេ ឧប្បន្នសំវេតា សត្តសតា បុព្វជ្ជនា ភិក្ខុ សត្ត សន្តិកំ
អវិជហិត្វា “កី ទុ ខោ, អារុសោ, ករិស្សមា”តិ សម្មន្តយមាណាវិចរន្តិ។
អត្តទត្ថត្ថេវេ បន ចិន្តេសិ - “សត្តា កិវ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្វាយិស្សតិ,

អបាញ់ម្តី អរិករកោ, សត្វិ ជរមនេយ្យេ អរហត្តត្ថាយ វាយមិស្សមី” តិ។
សោភិត្តំ សន្តិកំ ន គច្ចតិ។ អថ នំភិក្ខុ “កស្មា, អារុសោ, តំ នេវ អម្ពាគំ
សន្តិកំ អាគច្ចសិ, ន កិញ្ចិ មន្តេសី” តិ វត្វា សត្ត សន្តិកំ នេត្វា “អយំ, ភន្តេ, ឯវំ
នាម ករោតី” តិ អាហេចយីសុ។ សោ សត្តារាបិ “កស្មា ឯវំ ករោសី” តិ វុត្តេ
“តុម្ពេ កិរ, ភន្តេ, ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្វាយិស្សថ, អហំ តុម្ពេសុ ជរន្តេសុយេវ
អរហត្តប្បត្តិយា វាយមិស្សមី” តិ។ សត្តា តស្ស សាធុការំ ទត្វា, “ភិក្ខុវេ,
យស្ស មយិ សិនេហោ អត្ថិ, តេន អត្តទត្តេន វិយ ភវិតុំ វដ្តតិ។ ន ហិ គន្ធាធិហិ
បូជេន្តា មំ បូជេន្តិ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា បន មំ បូជេន្តិ។ តស្មា អញ្ជេនបិ
អត្តទត្តសទិសេនេវ ភវិតព្ព” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៦៦.

“អត្តទត្តំ បរេត្តេន, ពហុនាបិ ន ហាបយេ;
អត្តទត្តមភិញ្ញាយ, សទត្តបសុតោ សិយា” តិ។

តស្សត្ថោ - គិហិភូតា តាវ កាកណិកមត្តម្បី អត្តនោ អត្តំ
សហស្សមត្តេនាបិ បរស្ស អត្តេន ន ហាបយេ។ កាកណិកមត្តេនាបិ ហិស្ស
អត្តទត្តោវ ខាធនីយំ វា កោជនីយំ វា និច្ឆាទេយ្យ, ន បរេត្តោ។ ឥទំ បន ឯវំ
អកថេត្វា កម្មជ្ជានសីសេន កថិតំ, តស្មា “អត្តទត្តំ ន ហាបេមី” តិ ភិក្ខុនា
នាម សង្ឃស្ស ឧប្បន្នំ ចេតិយបដិសង្ខរណាទិកិច្ចំ វា ឧបជ្ឈាយាទិវត្តំ វា ន
ហាបេតព្ពំ។ អាភិសមាចារិកវត្តញ្ចិ បូរេន្តោយេវ អរិយជលាធិនិ សច្ចិករោតិ,
តស្មា អយម្បី អត្តទត្តោវ។ យោ បន អច្ឆារទ្ធិបស្សកោ “អដ្ឋ វា សុវេ វា” តិ
បដិវេធំ បត្តយមាណោវិចរតិ, តេន ឧបជ្ឈាយវត្តាធិនិបិ ហាបេត្វា អត្តនោ
កិច្ចមេវ កាតព្ពំ។ ឯវំរូបញ្ចិ អត្តទត្តមភិញ្ញាយ “អយំ មេ អត្តនោ អត្តោ” តិ

សល្លកេត្តា, សទត្ថបសុតោ សិយាតិ តស្មី សកេ អត្ថេ ឧយ្យត្ថបយុត្តោ
ភវេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ អរហន្តោ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តភិក្ខុនម្បិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អត្ថទត្ថត្រូវត្រូវ ទសមំ។

អត្ថវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ធានសមោ វគ្គោ។

១៣. លោកវគ្គោ

១. ទហរភិក្ខុវត្ថុ

ហ្នំនំ ធម្មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតវំ ទហរភិក្ខុ
អារព្ភ កថេសិ។

អញ្ញាតរោ កិរ ថេរោ ទហរភិក្ខុនា សន្និ ចាតោវ វិសាខាយ គេហំ
អគមាសិ។ វិសាខាយ គេហោ បញ្ចសតានំ ភិក្ខុនំ ធុរ្យាគុ និច្ចបញ្ញត្តា ហោតិ។
ថេរោ តត្ថ យាគុំ បិវិត្វា ទហរភិក្ខុំ និសីទាបេត្វា សយំ អញ្ញំ គេហំ អគមាសិ។
តេន ច សមយេន វិសាខាយ បុត្តស្ស ជីតា អយ្យិកាយ ហ្នំនេ វត្វា ភិក្ខុនំ
វេយ្យាវច្ឆំ ករោតិ។ សា តស្ស ទហរស្ស ឧទកំ បរិស្សាវេន្តិ ចាជិយំ អត្ថនោ
មុខនិមិត្តំ ទិស្វា ហសិ, ទហរោបិ តំ ឱលោកេត្វា ហសិ។ សា តំ ហសមានំ ទិស្វា
“និទ្ទសីសោ ហសតី” តិ អាហា។ អថ នំ ទហរោ “ត្វំ និទ្ទសីសា, មាតាបិតរោបិ តេ
និទ្ទសីសា” តិ អក្កោសិ។ សា រោទមាណា មហានសេ អយ្យិកាយ សន្តិកំ គន្ធា

“ក៏ ឥឡូវ, អម្បា” តិ វុត្ត តមត្ថំ អាហារេចសិ។ សា ធម្មាស្ស សន្តិកំ អាគន្ធា, “កន្តេ,
មា កុដ្ឋិ, ន ឯតំ ជិន្នកេសនខស្ស ជិន្ននិវាសនចារុបនស្ស មជ្ឈេ ជិន្នកថាលំ
អាធាយ ភិក្ខាយ ចរន្តស្ស អយ្យស្ស អគរុក” តិ អាហា។ ធម្មាហេ អាម,
ឧចាសិកេ, តុំ មម ជិន្នកេសាធិការំ ជាតាសិ, ឥមិស្សា មំ “ជិន្នសីសោ” តិ កត្វា
អក្កោសិតុំ វុដ្ឋិស្សតិ តិ។ វិសាខា នេវ ធម្មា សញ្ញាបេតុំ អសត្ថិ, នបិ ធារិកំ។
តស្មី ខណោ ចេរោ អាគន្ធា “កិមិទំ ឧចាសិកេ” តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា ធម្មា
ឡីវធន្តោ អាហា - “អបេហិ, អាវុសោ, នាយំ ជិន្នកេសនខវត្ថស្ស មជ្ឈេ
ជិន្នកថាលំ អាធាយ ភិក្ខាយ ចរន្តស្ស អក្កោសោ, តុល្លា ហោហី” តិ។ អាម,
កន្តេ, កី តុម្ពេ អត្ថនោ ឧបជ្ឈាយិកំ អត្ថេត្វា មំ តត្ថេ, មំ “ជិន្នសីសោ” តិ
អក្កោសិតុំ វុដ្ឋិស្សតិ តិ។ តស្មី ខណោ សត្តា អាគន្ធា “ក៏ ឥឡូវ” តិ បុច្ឆិ។ វិសាខា
អាធិតោ បជ្ឈាយ តំ បវត្ថី អាហារេចសិ។ សត្តា តស្ស ធម្មាស្ស
សោតាបត្តិជលូបនិស្សយំ ទិស្វា “មយា ឥមំ ធម្មា អនុវត្តិតុំ វុដ្ឋតិ” តិ ចិន្តិត្វា
វិសាខំ អាហា - “ក៏ បន វិសាខេ តវ ធារិកាយ ជិន្នកេសាធិមត្តកេនេវ មម
សាវកេ ជិន្នសីសេ កត្វា អក្កោសិតុំ វុដ្ឋតិ” តិ? ធម្មាហេ តាវនេវ ឧជ្ឈាយ អញ្ញាលី
បគ្គហេត្វា, “កន្តេ, ឯតំ បញ្ចំ តុម្ពេវ សុដ្ឋ ជាតា, អម្ពា ឧបជ្ឈាយោ ច
ឧចាសិកា ច សុដ្ឋ ន ជាតន្តី” តិ អាហា។ សត្តា ធម្មាស្ស អត្ថនោ អនុកុលការំ
ញាត្វា “កាមគុណំ អារត្ត ហសនភារោ នាម ហីនោ ធម្មា, ហីនញា នាម ធម្មំ
សេវិតុំ បមាទេន សទ្ធិ សំវសិតុំ ន វុដ្ឋតិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១២៧.

“ហីនំ ធម្មំ ន សេវេយ្យ, បមាទេន ន សំវសេ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិន សេវេយ្យ, ន សិយា លោកវឌ្ឍនោ” តិ។

តត្ថ ហ្នឹង ធម្មន្តិ បញ្ចកាមគុណំ ធម្មំ។ សោ ហិ ហ្នឹង ធម្មោ ន អន្តមសោ
ឌីដ្ឋគោណាធិហិមិ បដិសេវិតញ្ចោ។ ហ្នឹងនេសុ ច និរយាធិសុ ហ្នឹងនេសុ
និព្ពត្តាបេតីតិ ហ្នឹងនោ នាម, តំ ន សេវេយ្យ។ បមាទេនាតិ
សតិវោស្សគ្គលក្ខណោន បមាទេនាបិ ន សំវសេ។ ន សេវេយ្យាតិ មិច្ឆាធិដ្ឋិម្បំ ន
គណ្ណោយ្យ។ លោកវឌ្ឍនោតិ យោ ហិ ឯវំ ករោតិ, សោ លោកវឌ្ឍនោ នាម
ហោតិ។ តស្មា ឯវំ អករណោន ន សិយា លោកវឌ្ឍនោតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ទហារោ សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋហិ, សម្មត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ទហារកិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. សុទ្ធាទនវត្ថុ

ឌុត្តិដ្ឋតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា និគ្រោធារាមេ វិហារន្តោ បិតរំ អារព្ភ
កថេសិ។

ឯកស្ម័ញ្ញា សមយេ សត្តា បឋមគមនេន កបិលបុរំ គន្ធា ញាតីហិ
កតបច្ចុគ្គមនោ និគ្រោធារាមំ បទ្វា ញាតីនំ មានភិទ្ធនត្ថាយ អាគាសេ
រតនចង្គ្គមំ មាបេត្វា តត្ថ ចង្គ្គមន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ។ ញាតិ បសន្នចិត្តា
សុទ្ធាទនមហារាជានំ អាធិ កត្វា វន្តីសុ។ តស្មី ញាតិសមាគមេ ចោក្ខវវស្សំ
វស្សិ។ តំ អារព្ភ មហាជនេន កថាយ សមុដ្ឋាបិតាយ “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ,
បុព្វេបិ មយ្ហំ ញាតិសមាគមេ ចោក្ខវវស្សំ វស្សិយេវ” តិ វត្វា វេស្សន្តរជាតកំ
(ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាធយោ) កថេសិ។ ធម្មទេសនំ សុត្វា បក្កមន្តេសុ ញាតិសុ
ឯកោបិ សត្វារំ ន និមន្តេសិ។ រាជាបិ “មយ្ហំ បុត្តោ មម គេហំ អនាគត្វា កហំ
គមិស្សតី” តិ អនិមន្តេត្វាវ អគមាសិ។ គន្ធា ច បន គេហវីសតិយា

ក៏ក្នុងសហស្សន័យ យាគុអាធិន្ទ បដិយាទាបេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេសិ។
 បុនធិរេសេ សត្តា បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ “កី នុ ខោ អតីតតុទ្ធា បិតុ នគរំ បត្វា
 ឧដុកមេវ ញាតិកុលំ បរិសីសុ, ឧទាហុ បដិចាជិយា បិណ្ឌាយ ចរីសូ” តិ
 អារវ្មេន្តោ “បដិចាជិយា ចរីសូ” តិ ធិស្វា បឋមគេហតោ បដ្ឋាយ បិណ្ឌាយ
 ចរន្តោ ចាយាសិ។ រាហុលមាតា ចាសាធិតលេ និសិន្នាវ ធិស្វា តំ បរីត្តិ រញ្ជោ
 អារោចេសិ។ រាជា សាជកំ សណ្ឋាបេន្តោ វេគេន ធិក្ខមិត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា -
 “បុត្ត, កស្មា មំ នាសេសិ, អតិរិយ តេ បិណ្ឌាយ ចរន្តេន លដ្ឋា ឧប្បាធិតា, យុត្តំ
 នាម វោ ឥមស្មីយេវ នគរេ សុវណ្ណាសិវិកាធិហិវិចរិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិតុំ, កី មំ
 លដ្ឋាបេសិ” តិ? “នាហំ តំ, មហារាជ, លដ្ឋាបេមិ, អត្តនោ បន កុលវំសំ
 អនុវត្តាមី” តិ។ “កី បន, តាត, បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជីវនំសោ មម វំសោ” តិ?
 “នេសោ, មហារាជ, តវ វំសោ, មម បនេសោ វំសោ។ អនេកានិ ហិ
 ពុទ្ធសហស្សនិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វាវ ជីវីសូ” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា
 អកាសិ -

១៦៨.

“ឧត្តិជ្ជេ នប្បមជ្ជេយ្យ, ធម្មំ សុចរិតំ ចរេ;
 ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មី លោកេ បរម្មិ ច។

១៦៩.

“ធម្មំ ចរេ សុចរិតំ, ន នំ ឧច្ឆរិតំ ចរេ;
 ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មី លោកេ បរម្មិ ចា” តិ។

តត្ថ ឧត្តិជ្ជេតិ ឧដ្ឋហិត្វា បរេសំ យរទ្ធារេ វត្វា គហេតត្ថបិណ្ឌោ។
 នប្បមជ្ជេយ្យតិ បិណ្ឌាចារិកវត្តញ្ញំ ហាបេត្វា បណីតភោជនានិ បរិយេសន្តោ
 ឧត្តិជ្ជេ បមជ្ជតិ នាម, សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ បន ន បមជ្ជតិ នាម។ ឯវំ

ករោធន្តោ ឧត្តិជ្ជេ នប្បមន្ត្រយ្យ។ ធម្មន្តិ អនេសនំ បហាយ សបទានំ ចរន្តោ
 តមេវ ភិក្ខាចរិយធម្មំ សុចរិតំ ចរេ។ សុខំ សេតីតិ ទេសនាមត្តមេតំ, វេ បនេតំ
 ភិក្ខាចរិយធម្មំ ចរន្តោ ធម្មចារី ឥធលោកេ ចត្វហិ ឥរិយាបថេហិ សុខំ
 វិហារតីតិ អត្តោ។ ន នំ ទុច្ឆរិតន្តិ វេសិយាទិភេទេ អគោចរេ ចរន្តោ
 ភិក្ខាចរិយធម្មំ ទុច្ឆរិតំ ចរតិ នាម។ វេ អចរិត្វា ធម្មំ ចរេ សុចរិតំ, ន នំ ទុច្ឆរិតំ
 ចរេ។ សេសំ វុត្តត្ថមេវ។

ទេសនាវសានេ រាជា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្មិ សាត្តិកា
 ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សុទ្ធាទនវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. បញ្ចសតវិបស្សកភិក្ខុវត្ថុ

យថា បុព្ពធឿកន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ បញ្ចសតេ
 វិបស្សកេ ភិក្ខុ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ សត្ត សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បរិសិត្វា យដេន្តា វាយមន្តា
 អប្បវិសេសា “វិសេសេត្វា កម្មជ្ជានំ គហេស្សាមា” តិ សត្ត សន្តិកំ អាគច្ឆន្តា
 អន្តរាមគ្គេ មរិចិកម្មជ្ជានំ ភាវេន្តាវ អាគមីសុ។ តេសំ វិហារំ បរិជ្ជក្ខណោយេវ
 ទេវោ វស្សិ។ តេ តត្ថ តត្ថ បមុខេសុ វត្វា ធារាវេគេន ឧជ្ជហិត្វា ភិជ្ជន្តេ
 បុព្ពធឿកេ ទិស្វា “អយម្មិ អត្តភាវោ ឧប្បជ្ជិត្វា ភិជ្ជនត្ថេន
 បុព្ពធឿកសទិសោយេវា” តិ អារម្មណំ គណ្ហីសុ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធាវ តេ
 ភិក្ខុ ឱលោកេត្វា តេហិ សទ្ធិ កថេន្តោវិយ ឱភាសំ ជីវិត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“យថា បុព្វធុរកំ បស្សេ, យថា បស្សេ មរិចិកំ;
ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចរាជា ន បស្សតី”តិ។

តត្ថ មរិចិកន្តិ មយូរំ។ តេ ហិ ទូរតោវ គេហសណ្ឋាណាទិវសេន ឧបដ្ឋិតាបិ
ឧបគច្ឆន្តានំ អគយ្ហបតាវិត្តកា តុច្ឆការ។ តស្មា យថា ឧប្បដ្ឋិតា ភិជ្ជនត្ថេន
បុព្វធុរកំ វិត្តតុច្ឆាទិការេនេវ បស្សេយ្យ, ឯវំ ខន្ធាទិលោកំ អវេក្ខន្តំ មច្ចរាជា ន
បស្សតីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ បិតត្ថ្នានេយេវ អវហន្តំ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បញ្ចសតវិបស្សកភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

២. អភយរាជកុមារវត្ថុ

ឯថ បស្សេមិមំ លោកន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេឡូវនេវិហារន្តោ
អភយរាជកុមារំ អារព្ព កថេសិ។

តស្ស កិវ បច្ឆន្តំ រូបសមេត្វា អាគតស្ស បិតា ពិម្ពិសារោ តុស្សិត្វា ឯកំ
នច្ចគីតកុសលំ នាជកិត្តិ ទត្វា សត្តាហំ រជ្ជមនាសិ។ សោ សត្តាហំ គេហា ពហិ
អនិក្ខន្តោវ រជ្ជសិរី អនុភវិត្វា អជ្ឈមេ ទិវសេ នទីតិត្ថំ គន្ធា ទ្គត្វា ឧយ្យានំ
បរិសិត្វា សន្តតិមហាមត្តោវិយ តស្ស ឥត្ថិយា នច្ចគីតំ បស្សន្តោ និសីទិ។
សាបិ តទ្ធិណញ្ញោវ សន្តតិមហាមត្តស្ស នាជកិត្តិវិយ សត្តកវាតានំ វសេន
កាលមកាសិ។ កុមារោ តស្ស កាលកិរិយាយ ឧប្បន្នសោកោ “ន មេ ឥមំ
សោកំ ឋបេត្វា សត្តារំ អញ្ញោ និព្ពាបេតុំ សក្ខិស្សតី”តិ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា,
“ភន្តេ, សោកំ មេ និព្ពាបេថា”តិ អាហា។ សត្តា តំ សមស្សសេត្វា “តយា ហិ,
កុមារ, ឥមិស្ស ឥត្ថិយា ឯវមេវ មតកាលេ រោទន្តេន បវត្តិតានំ អស្សនំ

អនមតត្ថេសំសារេ បមាណំ នត្ថី”តិ វត្វា តាយ ទេសនាយ សោកស្ស តនុការំ
ព្រាហ្ម, “កុមារ, មា សោចិ, ពាលជនានំ សំសីទនជ្ជានមេត”ន្តិ វត្វា ឥមំ
តាជមាហ -

១៧១.

“ឯថ បស្សថិមំ លោកំ, ចិត្តំ រាជវដ្តបមំ;
យត្ថ ពាលាវិសីទន្តិ, នត្ថិ សង្ការិជានត”ន្តិ។

តត្ថ តេ បស្សថាតិ រាជកុមារមេវ សន្ធាយាហ។ ឥមំ លោកន្តិ ឥមំ
ខន្ធលោកាទិសម្ពាតំ អត្តការំ។ ចិត្តន្តិ សត្វតនាទិវិចិត្តំ រាជវដ្តវិយ
វត្ថាលម្ពាទិចិត្តតំ។ យត្ថ ពាលាតិ យស្មី អត្តការេ ពាលា ឯវិសីទន្តិ។
វិជានតន្តិវិជានន្តានំ បណ្ឌិតានំ ឯត្ថ រាគសង្កាទីសុ ឯកោចិ សង្ការ នត្ថិតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ រាជកុមារេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អភយរាជកុមារវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. សម្មជ្ជនត្ថេវត្ថុ

យោ ច បុព្វេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សម្មជ្ជនត្ថេវ អារត្ត
កថេសិ។

សោ កិវ ចាតោ វា សាយំ វាតិ វេលំ បមាណំ អកត្វា អភិក្ខណំ
សម្មជ្ជន្តោវិចរតិ។ សោ ឯកទិវសំ សម្មជ្ជនី គហេត្វា ទិវាជ្ជានេ និសិន្ទស្ស
វេតត្ថេវស្ស សន្តិកំ គន្ធា “អយំ មហាកុសីនោ ជនស្ស សទ្ធាទេយ្យំ ភុញ្ញត្វា

អាគន្ធានិស័ទតិ, ក៏ នាមេតស្ស សម្មជ្ជនី គហេត្វា ឯកំ ហំ នំ សម្មជ្ជិតុំ ន
 វដ្ឋតិ" តិ អាហា។ ថេរោ "ឌីវាទមស្ស ទស្សមី" តិ ចិន្តត្វា ឯហារុសោតិ។ ក៏,
 ភន្តេតិ? គច្ឆ ទ្គត្វា ឯហីតិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នំ ថេរោ ឯកមន្តំ
 និស័ទាបេត្វា ឌីវនន្តោ អាហា - "អាវុសោ, ភិក្ខុនា នាម ន សត្តកាលំ សម្មជ្ជន្តេន
 វិចរិតុំ វដ្ឋតិ, ចាតោ ឯវ បន សម្មជ្ជិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តេន
 អាគន្ធា វត្តិជ្ជានេ វា ទិវាជ្ជានេ វា និសិន្នេន ទូត្តិសាការំ សជ្ឈាយិត្វា អត្តភារេ
 ខយវយំ បដ្ឋេបេត្វា សាយន្តេ ឧដ្ឋាយ សម្មជ្ជិតុំ វដ្ឋតិ, និច្ចកាលំ អសម្មជ្ជិត្វា
 អត្តនោបិ នាម ឌីកាសោ កាតត្តោ" តិ។ សោ ថេរស្ស ឌីវាទេ ឋត្វា ន ចិរស្សេវ
 អរហន្តំ ចាបុណ្ហិ។ តំ តំ ហំ នំ ឧក្កាបំ អហោសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ អាហំសុ -
 "អាវុសោ សម្មជ្ជនត្ថេវ, តំ តំ ហំ នំ ឧក្កាបំ កស្មា ន សម្មជ្ជសី" តិ? "ភន្តេ, មយា
 បមាទកាលេ ឯវំ កតំ, ឥទានាម្ហិ អប្បមត្តោ" តិ។ ភិក្ខុ "អយំ ថេរោ អញ្ញំ
 ព្យាករោតី" តិ សត្តុ អាហោចេសុំ។ សត្តា "អាម, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ បុត្តេ
 បមាទកាលេ សម្មជ្ជន្តោ វិចរិ, ឥទានិ បន មគ្គជលសុខេន វីតិនាមេន្តោ ន
 សម្មជ្ជតិ" តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៧២.

"យោ ច បុត្តេ បមជ្ជិត្វា, បច្ឆា សោ នប្បមជ្ជតិ;
 សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អញ្ញា មុត្តោវ ចន្ទិមា" តិ។

តស្សត្ថោ - យោ បុគ្គលោ បុត្តេ វត្ថុបដិវត្តករណេន វា សជ្ឈាយាទីហិ វា
 បមជ្ជិត្វា បច្ឆា មគ្គជលសុខេន វីតិនាមេន្តោ នប្បមជ្ជតិ, សោ អញ្ញាទីហិ មុត្តោ
 ចន្ទោវ ឌីកាសលោកំ មគ្គញ្ញាណេន ឥមំ ខន្ធទិលោកំ ឌីកាសេតិ, ឯកាលោកំ
 ករោតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ហិសូតិ។

សម្បជ្ជនត្រូវវត្ថុ បញ្ចម។

៦. អង្គលីមាលត្រូវវត្ថុ

យស្ស ចាបន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អង្គលីមាលត្រូវ
អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ អង្គលីមាលសុត្តន្តវសេនេវ (ម. និ. ២.៣៤៧ អាធមយោ)
វេទិតព្ពំ។

ថេរោ បន សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហន្តំ ចាបុណ្ហិ។ អថ ខោ អាយស្មា
អង្គលីមាលោ រហោគតោ បដិសន្ធិនោ វិមុត្តិសុខបដិសំវេទី។ តាយំ វេលាយំ
ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“យោ ច បុព្ពេ បមជ្ជិត្វា, បច្ឆា សោ នប្បមជ្ជតិ;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ពា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។ -

អាធិនា នយេន ឧទានំ ឧទានេត្វា អនុចាធិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពតោ។
ភិក្ខុ “កហំ នុ ខោ, អារុសោ, ថេរោ ឧប្បន្នោ”តិ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុ?
សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ បុច្ឆិត្វា,
“ភន្តេ, អង្គលីមាលត្រូវស្ស និព្ពត្តជ្ជានកថាយា”តិ វុត្តេ “បរិនិព្ពតោ ច, ភិក្ខុវេ,
មម បុត្តោ”តិ។ “ភន្តេ, ឯត្តកេ មនុស្សេ មារេត្វា បរិនិព្ពតោ”តិ? “អាម, ភិក្ខុវេ,
សោ បុព្ពេ ឯកំ កល្យាណមិត្តំ អលភិត្វា ឯត្តកំ ចាបមកាសិ, បច្ឆា បន
កល្យាណមិត្តបច្ចយំ លភិត្វា អប្បមត្តោ អហោសិ។ តេនស្ស តំ ចាបកម្ពំ
កុសលេន បិហិត”ន្តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៧៣.

“យស្ស ចាបំ កតំ កម្ពំ, កុសលេន បិដិយតិ;

សោមំ លោកំ បកាសេតិ, អញ្ចា មុត្តោវ ចន្ទិមា"តិ។

តត្ថ កុសលេនាតិ អរហត្តមគ្គំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អន្តរិមាលត្ថេវវត្ថុ ធម្មំ។

៧. បេសការដីតាវត្ថុ

អនុក្ខតោតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា អក្កាឡវេ ចេតិយេ វិហារន្តោ ឯកំ
បេសការដីតវំ អារព្វ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា អាឡវិវាសិនោ សត្តវិ អាឡវិ សម្បត្តេ និមន្តេត្វា ទានំ អទំសុ។
សត្តា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ ករោន្តោ “អន្ទុំ មេ ជីវិតំ, ធុំ មេ មរណំ,
អវស្សំ មយា មរិតត្ថមេវ, មរណបរិយោសានំ មេ ជីវិតំ, ជីវិតមេវ អនិយតំ,
មរណំ និយតន្តិ ឯវំ មរណស្សតី ភាវេថ។ យេសញ្ញា មរណស្សតី អភាវិតា, តេ
បច្ឆិមេ កាលេ អាសីវិសំ ទិស្វា ភីតអនណ្ឌបុរិសោវិយ សន្តាសប្បត្តា ភេរវវំ
វវន្តា កាលំ ករោន្តិ។ យេសំ បន មរណស្សតី ភាវិតា, តេ ទូរតោវ អាសីវិសំ
ទិស្វា ទណ្ឌកេន គហេត្វា ធម្មេត្វា បិតបុរិសោវិយ បច្ឆិមេ កាលេ ន សន្តសន្តិ,
តស្មា មរណស្សតី ភាវេតញ្ញា”តិ អាហា។ តំ ធម្មនេសនំ សុត្វា អវសេសជនា
សកិច្ចប្បសុតាវ អហោសុំ។ ឯកា បន សោឡសវស្សុទ្ធនិកា បេសការដីតា
“អហោ ពុទ្ធានំ កថា នាម អច្ឆរិយា, មយា បន មរណស្សតី ភាវេតុំ វុដ្ឋតី”តិ
វត្ថុន្ទិវំ មរណស្សតីមេវ ភាវេសិ។ សត្តាបិ តតោ និក្ខមិត្វា ជេតវំនំ អគមាសិ។
សាបិ កុមារិកា តិណិ វស្សនិ មរណស្សតី ភាវេសិយេវ។

អថេកទិវសំ សត្តា បច្ចុសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ កុមារិកំ
អត្ថនោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោបវិជ្ជំ ទិស្វា “កី ទុខោ ភវិស្សតី” តិ ឧបទានេន្តោ
“ឥមាយ កុមារិកាយ មម ធម្មទេសនាយ សុតទិវសតោ បដ្ឋាយ តីណិ វស្សនិ
មរណស្សតិ ភាវិតា, ឥទានាហំ តត្ថ គន្ធា ឥមំ កុមារិកំ ចត្តារោ បញ្ចោ បុច្ឆិត្វា
តាយ វិស្សជ្ជន្តិយា ចត្វសុ ហំនេសុ សាធុការំ ទត្វា ឥមំ គាថំ ភាសិស្សមិ។ សា
គាថាវសានេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិស្សតិ, តំ និស្សាយ មហាជនស្សបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា ភវិស្សតី” តិ ព្យាគ្វា បញ្ចសតតិក្ខុបរិវារោ ជេតវនា
និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន អគ្គាឡវិហារំ អគមាសិ។ អាឡវិវាសិនោ “សត្តា
អាគតោ” តិ សុត្វា តំ វិហារំ គន្ធា និមន្តយីសុ។ តទា សាបិ កុមារិកា សត្តុ
អាគមនំ សុត្វា “អាគតោ កិរ មយ្ហំ បិតា, សាមិ, អាចរិយោ បុណ្ណាចន្ទមុខោ
មហាកោតមពុទ្ធា” តិ តុជ្ជមានសា “ឥតោ មេ តិណ្ណំ សំវច្ឆរានំ មត្តកេ
សុវណ្ណាវណ្ណា សត្តា ទិជ្ជបុព្វោ, ឥទានិស្ស សុវណ្ណាវណ្ណំ សរីរំ ទដ្ឋំ មធ្យរោជញ្ច
វរធម្មំ សោតុំ លភិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ បិតា បនស្សា សាលំ គប្បន្តោ អាហា -
“អម្ព, បរសន្តកោ មេ សាជកោ អាហេបិតោ, តស្ស វិទត្តិមត្តំ អនិជ្ជិតំ, តំ អដ្ឋ
និជ្ជាបេស្សមិ, សីយំ មេ តសរំ វដ្ឋេត្វា អាហារេយ្យាសី” តិ។ សា ចិន្តេសិ - “អហំ
សត្តុ ធម្មំ សោតុកាមា, បិតា ច មំ ឯវំ អាហា។ កី ទុខោ សត្តុ ធម្មំ សុណាមិ,
ឧទាហុ បិតុ តសរំ វដ្ឋេត្វា ហរាមី” តិ? អថស្សា ឯតទហោសិ “បិតា មំ តសរេ
អនាហរិយមាទេ ចោថេយ្យបិ បហារេយ្យបិ, តស្មា តសរំ វដ្ឋេត្វា តស្ស ទត្វា
បច្ឆា ធម្មំ សោស្សមី” តិ បីឯកេ និសីទិត្វា តសរំ វដ្ឋេសិ។

អាឡវិវាសិនោបិ សត្តារំ បរិវិសិត្វា បត្តំ គហេត្វា អនុមោទនត្ថាយ
អដ្ឋសុ។ សត្តា “យមហំ កុលដីតរំ និស្សាយ តីសយោជនមគ្គំ អាគតោ, សា
អជ្ជាបិ ឱកាសំ នលភតិ។ តាយ ឱកាសេ លទ្ធភ អនុមោទនំ ករិស្សមី” តិ
តុណ្ហីភូតោ អហោសិ។ ឯវំ តុណ្ហីភូតម្បិ សត្តារំ សទេវកេ លោកេ កោចិ កិត្យំ

វត្តំ នវិសហតិ។ សាបិ ខោ កុមារិកា តសរំ វង្គេត្វា បច្ឆិយំ វេបេត្វា បិតុ សន្តិកំ
គច្ឆមាណា បរិសបរិយន្តេ វេត្វា សត្តារំ ឌីលោកយមាណាវ អជ្ជាសិ។ សត្តាបិ គីរំ
ឧត្តិបិត្វា តំ ឌីលោកេសិ។ សា ឌីលោកិតាភារេនេវ អញ្ញាសិ - “សត្តា
ឯវុចាយ បរិសាយ មជ្ឈេ និសីទិត្វាវ មំ ឌីលោកេន្តោ មមាគមនំ បច្ឆាសីសតិ,
អត្តនោ សន្តិកំ អាគមនមេវ បច្ឆាសីសតិ” តិ។ សា តសរបច្ឆិ វេបេត្វា សត្ត
សន្តិកំ អគមាសិ។ កស្មា បន នំ សត្តា ឌីលោកេសីតិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ
“ឯសា ឯត្តាវ គច្ឆមាណា បុព្វជ្ជនកាលកិរិយំ កត្វា អនិយតតតិកា ភវិស្សតិ,
មម សន្តិកំ អាគន្ធា គច្ឆមាណា សោតាបត្តិដលំ បត្វា និយតតតិកា ហុត្វា
តុសិតវិមាណេ និព្ពត្តិស្សតិ” តិ។ តស្ស កិរ តំ ទិវសំ មរណាតោ មុត្តិ នាម នត្តិ។
សា ឌីលោកិតសញ្ញាណេនេវ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា ធឮត្តណ្ណារំសីនំ អន្តរំ បរិសិត្វា
វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ តថាវុចាយ បរិសាយ មជ្ឈេ និសីទិត្វា តុណ្ហិភូតំ
សត្តារំ វន្តិត្វា បិតក្ខណោយេវ តំ អាហា - “កុមារិកេ, កុតោ អាគច្ឆសី” តិ? “ន
ជាធាមិ, ភន្តេ” តិ។ “កត្ត គមិស្សសី” តិ? “ន ជាធាមិ, ភន្តេ” តិ។ “ន ជាធាសី” តិ?
“ជាធាមិ, ភន្តេ” តិ។ “ជាធាសី” តិ? “ន ជាធាមិ, ភន្តេ” តិ។ ឥតិ នំ សត្តា ចត្តារោ
បញ្ឆោ បុច្ឆិ។ មហាជនោ ឧជ្ឈាយិ - “អម្ពោ, បស្សថ, អយំ បេសការជីតា
សម្មាសម្ពុទ្ធន សន្និ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ កថេសិ, ននុ នាម ឥមាយ ‘កុតោ អាគច្ឆសី’ តិ
វុត្តេ ‘បេសការគេហតោ’ តិ វត្តព្ធុ។ ‘កហំ គច្ឆសី’ តិ វុត្តេ ‘បេសការសាល’ តិ
វត្តព្ធុ សិយា” តិ។

សត្តា មហាជនំ និស្សទ្ធិំ កត្វា, “កុមារិកេ, ភូ កុតោ អាគច្ឆសី” តិ វុត្តេ
“កស្មា ន ជាធាមីតិ វុទេសី” តិ បុច្ឆិ។ ភន្តេ, តុម្ពេ មម បេសការគេហតោ
អាគតភារំ ជាធាម, “កុតោ អាគតាសី” តិ បុច្ឆន្តា បន “កុតោ អាគន្ធា ឥធន
និព្ពត្តាសី” តិ បុច្ឆថ។ អហំ បន ន ជាធាមិ “កុតោ ច អាគន្ធា ឥធន និព្ពត្តាមី” តិ។
អថស្ស សត្តា “សាធុ សាធុ, កុមារិកេ, មយា បុច្ឆិតបញ្ឆោវ តយា

វិស្សន្ទ្រតោ"តិ បឋមំ សាធុការំ ទត្វា ឧត្តរិម្បិ បុច្ឆិ - "កត្ត គមិស្សសីតិ បុន
បុជ្ជា កស្មា 'ន ជាធាមី'តិ វ'ទេសី"តិ? ភន្តេ, តុម្ភេ មំ តសរបច្ឆិ គហេត្វា
បេសការសាលំ គច្ឆន្តិ ជាធាម, "ឥតោ គន្ធា កត្ត និព្ពត្តិស្សសី"តិ បុច្ឆថ។
អហញ្ច ឥតោ បុតា ន ជាធាមិ "កត្ត គន្ធា និព្ពត្តិស្សសី"តិ។ អថស្សា សត្តា
"មយា បុច្ឆិតបញ្ញោយេវ តយា វិស្សន្ទ្រតោ"តិ ទុតិយំ សាធុការំ ទត្វា ឧត្តរិម្បិ
បុច្ឆិ - "អថ កស្មា 'ន ជាធាសី'តិ បុជ្ជា 'ជាធាមី'តិ វ'ទេសី"តិ? "មរណភារំ
ជាធាមិ, ភន្តេ, តស្មា ឯវំ វ'ទេមី"តិ។ អថស្សា សត្តា "មយា បុច្ឆិតបញ្ញោយេវ
តយា វិស្សន្ទ្រតោ"តិ តតិយំ សាធុការំ ទត្វា ឧត្តរិម្បិ បុច្ឆិ - "អថ កស្មា
'ជាធាសី'តិ បុជ្ជា 'ន ជាធាមី'តិ វ'ទេសី"តិ។ មម មរណភារំមេវ អហំ ជាធាមិ,
ភន្តេ, "វត្តិទ្ធិវបុព្ពល្លាហិទិសុ បន អសុកកាលេ នាម មរិស្សសី"តិ ន ជាធាមិ,
តស្មា ឯវំ វ'ទេមីតិ។ អថស្សា សត្តា "មយា បុច្ឆិតបញ្ញោយេវ តយា
វិស្សន្ទ្រតោ"តិ ចតុត្ថំ សាធុការំ ទត្វា បរិសំ អាមន្តេត្វា "ឯត្ថកំ នាម តុម្ភេ
ឥមាយ កចិតំ ន ជាធាម, កេវលំ ឧជ្ឈាយយេវ។ យេសញ្ញិ បញ្ញាចក្កុ នត្តិ, តេ
អន្ធា ឯវ។ យេសំ បញ្ញាចក្កុ អត្តិ, តេ ឯវ ចក្កុមន្តោ"តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៧៤.

“អន្ធក្វតោ អយំ លោកោ, តនុកេត្ត វិបស្សតិ;
សកុណោ ជាលមុត្តោវ, អប្បោ សក្កាយ គច្ឆតិ”តិ។

តត្ថ អន្ធក្វតោ អយំ លោកោតិ អយំ លោកិយមហាជនោ បញ្ញាចក្កុនោ
អភាវេន អន្ធក្វតោ។ តនុកេត្តាតិ តនុកោ ឯត្ថ, ន ពហុ ជនោ អនិច្ចាធិវសេន
វិបស្សតិ។ ជាលមុត្តោវាតិ យថា នេកេន សាកុណិកេន ជាលេន ឧត្តរិត្វា
គយ្ហមាទេសុ វជ្ជកេសុ កោចិទេវ ជាលតោ មុច្ឆតិ។ សេសា អន្តោជាលមេវ
បរិសន្និ។ តថា មរណជាលេន ឧត្តជេសុ សត្តេសុ ពហុ អចាយគាមិនោ ហោន្តិ,

អប្បោកោចិនេវ សត្តោសគ្គាយ គន្ធិតិ, សុគតី វា និព្វានំ វា ចាបុណាតីតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ កុមារិកា សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ, មហាជនស្សបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សាបិ តសរបច្ឆិ គហេត្វា បិតុ សន្តិកំ អគមាសិ, សោបិ និសិទ្ធការ
និទ្ទាយិ។ តស្ស អសល្លក្ខេត្វាវ តសរបច្ឆិ ឧបនាមេន្តិយា តសរបច្ឆិ
វេមកោដិយំ បដិហញ្ញិត្វា សទ្ធិំ កុរុមាណ បតិ។ សោ បពុជ្ឈិត្វា
គហិតនិមិត្តេនេវ វេមកោដិ អាគឡិ។ វេមកោដិ គន្ធា តំ កុមារិកំ ឧវេ បហិ,
សា តត្ថេវ កាលំ កត្វា តុសិតភវនេ និព្វត្តិ។ អថស្ស បិតា តំ ឡិលោកេន្តោ
សកលសវីវេន លោហិតមក្ខិតេន បតិត្វា មតំ អទ្ទស។ អថស្ស មហាសោកោ
ឧប្បជ្ឈិ។ សោ “ន មម សោកំ អព្យោ និព្វាបេតុំ សក្ខិស្សតី” តិ រោទន្តោ សត្ត
សន្តិកំ គន្ធា តមត្ថំ អាហេចេត្វា, “ភន្តេ, សោកំ មេ និព្វាបេថា” តិ អាហា។ សត្តា
តំ សមស្សសេត្វា “មា សោចិ, ឧចាសក។ អនមតគ្គស្មិត្តិ សំសារេ តវ ឯវមេវ
ជិតុ មរណាកាលេ បក្សវិតអស្ស ចតុន្នំ មហាសមុទ្ទានំ ឧទកតោ
អតិវេកតវ” ត្ថិត្វា អនមតគ្គកថំ កថេសិ។ សោ តនុភូតសោកោ សត្តាវ
បព្ពជ្ឈំ យាចិត្វា លទ្ធិបសម្បទោ ន ចិវស្សេវ អវហត្ថំ ចាបុណីតិ។

បេសការធីតាវត្ថុ សត្តមំ។

៨. តីសភិក្ខុវត្ថុ

ហំសាទិច្ចបថេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារេន្តោ តីស ភិក្ខុ អារព្ព
កថេសិ។

ឯកស្ម័ត្តា ទិវសេ តិសមត្តា ទិសាវាសិកា ភិក្ខុ សត្តារំ ឧបសង្កមីសុ។
 អានន្ទត្ថេរោ សត្តុ វត្តករណវេលាយ អាគន្ធា តេ ភិក្ខុ ទិស្វា “សត្តារា ឥមេហិ
 សទ្ធិ បដិសន្តារេ កតេ វត្តំ ករិស្សមី” តិ ធូរកោដ្ឋកេ អដ្ឋាសិ។ សត្តាបិ តេហិ
 សទ្ធិ បដិសន្តារំ កត្វា តេសំ សារណីយធម្មំ កថេសិ។ តំ សុត្វា តេ សព្ពេបិ
 អរហត្តំ បត្វា ឧប្បតិក្វា អាគាសេន អគមីសុ។ អានន្ទត្ថេរោ តេសុ ចិរាយន្តេសុ
 សត្តារំ ឧបសង្កមីត្វា, “ភន្តេ, ឥន្ទានេវ តិសមត្តា ភិក្ខុ អាគតា, តេ កុហិ” តិ បុច្ឆិ។
 “គតា, អានន្ទា” តិ។ “កតវេន មគ្គេន, ភន្តេ” តិ? “អាគាសេនានន្ទា” តិ។ “កី បន
 តេ, ភន្តេ, ឡីណាសវា” តិ? “អាមាណន្ទ, មម សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អរហត្តំ បត្វា” តិ។
 តស្មី បន ខណោ អាគាសេន បំសា អាគមីសុ។ សត្តា “យស្ស ខោ បនានន្ទ,
 ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា សុភារិតា, សោ បំសារិយ អាគាសេន គច្ឆតិ” តិ វត្វា ឥមំ
 តាថមាហា -

១៧៥.

“បំសាទិច្ចបថេ យន្តិ, អាគាសេ យន្តិ ឥទ្ធិយា;
 នីយន្តិ ធិរា លោកម្ហា, ជេត្វា មារំ សវាហិនី” តិ។

តស្សត្ថោ - ឥមេ បំសា អាទិច្ចបថេ អាគាសេ គច្ឆន្តិ។ យេសំ ឥទ្ធិចាទា
 សុភារិតា, តេហិ អាគាសេ យន្តិ ឥទ្ធិយា។ ធិរា បណ្ឌិតា សវាហិនី មារំ ជេត្វា
 ឥមម្ហា វដ្តលោកា នីយន្តិ, និព្វានំ ចាបុណ្ណិតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ជលាទិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

តិសភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ចិញ្ចាមាណវិការវត្ថុ

ឯកំ ធម្មន្តិ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ចិញ្ចោមាណវិកំ អារត្ត
កថេសី។

បឋមពោធិយត្តិ ទសពលស្ស បុទុក្ខតេសុ សាវកេសុ អប្បមាណេសុ
នេវមនុស្សេសុ អរិយភូមី ឌីក្កន្តេសុ បត្តជេ គុណសមុទយេ
មហាលាភសក្ការោ ឧទទាទិ។ តិគ្គិយា សូរិយុគ្គមនេ ខន្ធជាបនកសទិសា
អហេសុំ ហតលាភសក្ការោ។ តេ អន្តរវិជ័យំ វត្ថា “កី សមណោ កោតមេវ
ពុទ្ធា, មយម្មិ ពុទ្ធា, កី តស្សេវ ទិន្នំ មហាបួលំ, អម្ពាភម្មិ ទិន្នំ មហាបួលមេវ,
អម្ពាភម្មិ ទេវេ សក្ការោថា” តិ វំ មនុស្សេ វិញ្ញាបេន្តាបិ លាភសក្ការំ
អលភិទ្ធា រហោ សន្និបតិទ្ធា “កេន នុ ខោ ឧទាយេន សមណស្ស កោតមស្ស
មនុស្សនំ អន្តរេ អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេយ្យមា” តិ ចិន្ទយីសុ។

តទា សាវត្ថិយំ ចិញ្ចោមាណវិកា នាមេកា បរិញ្ញាជិកា ឧត្តមរូបធរា
សោភគ្គប្បត្តា នេវច្ឆរាវិយ។ អស្សា សរីរតោ រស្មិយោ និច្ឆរន្តិ។ អថេកោ ខរមន្តិ
វរមាហា - “ចិញ្ចោមាណវិកំ បដិច្ច សមណស្ស កោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា
លាភសក្ការំ នាសេស្សមា” តិ។ តេ “អត្ថេកោ ឧទាយោ” តិ សម្មជីវីសុ។ អថ
សា តិគ្គិយារាមំ គន្ធា វទ្ធិត្វា អដ្ឋាសិ, តិគ្គិយា តាយ សទ្ធិ ន កថេសុំ។ សា “កោ
នុ ខោ មេ នោសោ” តិ យាវតតិយំ “វន្តាមិ, អយ្យ” តិ វត្ថា, “អយ្យ, កោ នុ ខោ
មេ នោសោ, កី មយា សទ្ធិ ន កថេថា” តិ អាហា។ “ភគិនិ, សមណំ កោតមំ អម្ពេ
វិហោឋយន្តំ ហតលាភសក្ការេ កត្វា វិចរន្តំ ន ជាតាសី” តិ? “ន ជាតាមិ, អយ្យ,
កី បនេត្ត មយា កត្តត្ត” តិ។ “សចេ ត្វំ, ភគិនិ, អម្ពាកំ សុខមិច្ឆសិ, អត្តានំ បដិច្ច
សមណស្ស កោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេហី” តិ។

សា “សាធុ, អយ្យ, មយ្ហំវេសោ ភារោ, មា ចិន្ទយីត្ថា” តិ វត្ថា បក្កមិទ្ធា
តត្ថិមាយាសុ កុសលតាយ តតោ បដ្ឋាយ សាវត្ថិវាសីនំ ធម្មកថំ សុត្វា

ជេតវនា និក្ខមនសមយេ ឥន្ទគោបកវណ្ណំ បដំ ចារុបិទ្វា គន្ធមាលាធិហត្ថា
ជេតវនាភិមុខី គច្ឆតិ។ “ឥមាយ វេលាយ កុហី គច្ឆសី” តិ វុត្ថេ, “កី តុម្ហាកំ មម
គមនជ្ជានេនា” តិ វុត្ថា ជេតវនសមីបេ តិ ត្ថិយារាមេ វសិទ្ធា ចាតោវ “អគ្គវន្តំ
វន្តិស្សមា” តិ នគរា និក្ខមន្តេ ឧចាសកជនេ ជេតវនស្ស អន្តោវុដ្ឋាវិយ ហុត្វា
នគរំ បរិសតិ។ “កុហី វុដ្ឋាសី” តិ វុត្ថេ, “កី តុម្ហាកំ មម វុដ្ឋជ្ជានេនា” តិ វុត្ថា
មាសទ្ធមាសច្ចយេន បុច្ឆិយមាធា ជេតវនេ សមណោន គោតមេន សទ្ធិ
ឯកគន្ធកុដិយា វុដ្ឋាម្ហី តិ។ បុព្វជ្ជនាធំ “សច្ចំ នុ ខោ ឯតំ, នោ” តិ កង្ខំ ឧប្បាទេត្វា
តេមាសចតុមាសច្ចយេន បិលោតិកាហិ ឧទរំ វេបេត្វា គត្តិនិវណ្ណំ ទស្សេត្វា
ឧបរិ វត្ថុបដំ ចារុបិទ្វា “សមណំ គោតមំ បដិច្ច គព្ពោ ឧប្បន្នោ” តិ អន្តពាលេ
សទ្ធិហាបេត្វា អជ្ឈនវមាសច្ចយេន ឧទរេ ធារុមណ្ឌាលិកំ ពាទ្ធិត្វា ឧបរិ បដំ
ចារុបិទ្វា ហត្ថចាទបិដ្ឋិយោ គោហនុកេន កោដ្ឋាបេត្វា ឧស្សទេ ទស្សេត្វា
កិលន្តិទ្រិយា ហុត្វា សាយន្តសមយេ តថាគតេ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិទ្វា
ធម្មំ ទេសេន្តេ ធម្មសកំ គន្ធា តថាគតស្ស បុរតោ វេត្វា, “មហាសមណ,
មហាជនស្ស តាវ ធម្មំ ទេសេសិ, មគ្គរោតេ សន្នោ, សម្មសិតំ ទន្ធាវរណំ។ អហំ
បន តំ បដិច្ច គត្តំ លភិទ្វា បរិបុណ្ណាគព្ពា ជាតា, នេវ មេ សូតិយរំ ជាតាសិ,
សប្បិរេតលាធិនិ សយំ អករោន្តោ ឧបដ្ឋាកានម្បិ អញ្ញាតរំ កោសលរាជានំ វា
អនាថបិណ្ឌិកំ វា វិសាខំ ឧចាសិកំ វា ‘ឥមិស្ស ចិញ្ចមាលាវិកាយ
កត្តត្ថយុត្តកំ ករោហី’ តិ ន វនេសិ, អភិរមិតុយេវ ជាតាសិ, គព្ពបរិហារំ ន
ជាតាសី” តិ គូថបិណ្ឌំ គហេត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ ទូសេតុំ វាយមន្តិវិយ បរិសមន្តេ
តថាគតំ អក្កោសិ។ តថាគតោ ធម្មកថំ វេបេត្វា សីហារិយ អភិនទន្តោ,
“ភគិនិ, តយា កថិតស្ស តថភារំ វា វិតថភារំ វា អហមេវ ច ត្វញ្ច ជាតាមា” តិ
អាហ។ “អាម, មហាសមណ, តយា ច មយា ច ញ្ញាតភារេនេតំ ជាត” ត្ថិ។

តស៊ី ខណៈ សក្តស្ស អាសន៍ ឧណ្ណាការំ ធស្សេសី។ សោ អាវដ្ឋមាណោ
“ចិញ្ចមាណវិកា តថាគតំ អក្ខតេន អក្កោសតី”តិ ព្រាត្វា “ឥទំ វត្ថុ
សោធស្សមី”តិ ចត្វាហិ ទេវបុត្តេហិ សន្និ អាគមិ។ ទេវបុត្តា មូសិកចោតកា
ហុត្វា ធារុមណ្ឌាលិកស្ស ពន្ធនវដ្ឋកេ ឯកប្បហារេនេវ ជិន្និសុ, ចារុតបដំ វាតោ
ឧត្តិបិ, ធារុមណ្ឌាលិកំ បតមាណំ តស្ស ចាទបិដ្ឋិយំ បតិ, ឧភោ អគ្គចាទា
ជិន្និសុ។ មនុស្ស “ដី កាឡកណ្តិ, សម្មាសម្ពុទ្ធំ អក្កោសី”តិ សីសេ ខេឡំ
ចាតេត្វា លេខុឧណ្ណាធិហត្ថា ជេតវនា នីហរិសុ។ អថស្ស តថាគតស្ស
ចក្ខុបដំ អតិក្កន្តកាលេ មហាបដវី ភិជ្ជិត្វាវិវមទាសិ, អវីចិតោ អគ្គិជាលា
ឧដ្ឋហិ។ សា កុលទត្ថិយំ កម្ពលំ ចារុបមាណវិយ គន្ធា អវីចិម្ហំ និព្ពត្តិ។
អញ្ញតិត្ថិយានំ លាភសក្ការោ បរិហាយិ, ទសពលស្ស ភិយ្យោសោមត្ថាយ វឡិ។
បុនទិវសេ ធម្មសកាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុ, “អាវុសោ, ចិញ្ចមាណវិកា ឯវំ
ឧឡារគុណំ អគ្គទត្ថិណោយ្យំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អក្ខតេន អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ
បត្តា”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្ត “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ, បុព្វេបិ ឯសា មំ អក្ខតេន
អក្កោសិត្វាវិនាសំ បត្តាយេវា”តិ វត្វា -

“នាទដ្ឋា បរតោ ទោសំ, អណុំ ជូលានិ សត្តសោ;
ឥស្សរោ បណាយេ ទណ្ឌំ, សាមំ អប្បជិវេក្ខិយា”តិ។ -

ឥមំ ធានសនិចាតេ មហាបទុមជាតកំ (ជា. ១.១២.១០៦) វិត្តាវេត្វា កថេសិ -

តទា កិវេសា មហាបទុមកុមារស្ស ពោធិសត្តស្ស មាតុ សបត្តិ រញ្ជោ
អគ្គមហេសី ហុត្វា មហាសត្តំ អសន្ធម្មេន និមន្តេត្វា តស្ស មនំ អលភិត្វា
អត្តនាវ អត្តនិវិប្បការំ កត្វា គិលានាលយំ ធស្សេត្វា “តវ បុត្តោ មំ អនិច្ឆន្តិ
ឥមំ វិប្បការំ ចាបេសី”តិ រញ្ជោ អាហោចេសិ។ រាជា កុទ្ធា មហាសត្តំ

ចោរបចាតេ ទិបិ។ អថ នំ បព្ពតកុច្ឆិយំ អធិវត្ថា ទេវតា បដិគ្គហេត្វា
នាគរាជស្ស ជណាគព្ពេ បតិជ្ឈបេសិ។ នាគរាជា តំ នាគភវនំ នេត្វា ឧបឡ្យរដ្ឋេន
សម្មានេសិ។ សោ តត្ថ សំវច្ឆរំ វសិត្វា បព្ពជិតុកាមោ ហិមវន្តប្បទេសំ បត្វា
បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសិ។ អថ នំ ឯកោ វនចរកោ ទិស្វា រញ្ជោ
អាហេថេសិ។ រាជា តស្ស សន្តិកំ គន្ធា កតបដិសន្តារោ សព្ពំ តំ បវត្ថី ញត្វា
មហាសត្តំ រដ្ឋេន និមន្តេត្វា តេន “មយ្ហំ រដ្ឋេន កិច្ចំ នត្ថិ, ត្វំ បន ទស រាជធម្ម
អកោបេត្វា អគតិគមនំ បហាយ ធម្មេន រដ្ឋំ ការេហី” តិ ឡិវទិតោ
ឧដ្ឋាយាសនា រោទិត្វា នគរំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ អមច្ឆេ បុច្ឆិ - “អហំ កំ និស្សាយ
ឯវំ អាចារសម្បន្នេន បុត្តេន វិយោគំ បត្តោ” តិ? “អគ្គមហេសី និស្សាយ,
ទេវា” តិ។ រាជា តំ ឧទ្ធចាទំ គហេត្វា ចោរបចាតេ ទិចាបេត្វា នគរំ បវសិត្វា
ធម្មេន រដ្ឋំ ការេសិ។ តទា មហាបទុមកុមារោ សត្តា អហោសិ, មាតុ សបត្ថី
ចិញ្ចមាណាវិកាតិ។

សត្តា ឥមមត្តំ បកាសេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឯកំ ធម្មញ្ញិ សច្ចវចនំ បហាយ
មុសាវាទេ បតិជ្ឈិតានំ វិស្សជ្ជបរលោកានំ អកត្តព្ពចាបកម្មំ នាម នត្ថិ” តិ វត្វា
ឥមំ កាថមាហា -

១៧២.

“ឯកំ ធម្មំ អតីតស្ស, មុសាវាទិស្ស ជន្ទនោ;
វិតិណ្ណាបរលោកស្ស, នត្ថិ ចាបំ អការិយ” ត្ថិ។

តត្ថ ឯកំ ធម្មន្តិ សច្ចំ។ មុសាវាទិស្សាតិ យស្ស ទសសុ វចនេសុ ឯកម្មិ សច្ចំ
នត្ថិ, ឯវរូបស្ស មុសាវាទិនោ។ វិតិណ្ណាបរលោកស្សាតិ វិស្សជ្ជបរលោកស្ស។
ឯវរូចោ ហិ មនុស្សសម្បត្តិ ទេវសម្បត្តិ អវសានេ និព្ពានសម្បត្តិន្តិ ឥមា

តិស្សោបិ សម្មត្តិយោ ន បស្សតិ។ នត្ថិ ចាបន្តិ តស្ស ឯវុបស្ស ឥទំ នាម ចាបំ
អកត្តព្ពន្ធនត្ថិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ចិញ្ចោមាណាវិការត្ថុ នវមំ។

១០. អសទិសទានវត្ថុ

ន វេ កទរិយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អសទិសទានំ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ សត្តា ចារិកំ ចរិត្វា បញ្ចសតតិក្កបរិវារោ ជេតវនំ
ចារិសិ។ រាជា វិហារំ គន្ធា សត្តារំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ អាគន្ធកទានំ សន្នេត្វា
“ទានំ មេ បស្សន្ត” តិ នាគរេ បក្កោសិ។ នាគរា អាគន្ធា រញ្ជោ ទានំ ទិស្វា
បុនទិវសេ សត្តារំ និមន្តេត្វា ទានំ សន្នេត្វា “អម្ពា កម្មិ ទានំ, ទេវោ, បស្សត្វ” តិ
រញ្ជោ បហិណ្ឌិសុ។ រាជា តេសំ ទានំ ទិស្វា “ឥមេហិ មម ទានតោ ឧត្តរិតរំ កតំ,
បុន ទានំ ករិស្សមី” តិ បុនទិវសេ ទានំ សន្នេសិ។ នាគរា បិ តំ ទិស្វា បុនទិវសេ
សន្នយិសុ។ ឯវំ នេវ រាជា នាគរេ បរាជេតុំ សក្កោតិ, ន នាគរា រាជានំ។ អថ ធម្ម
វារេ នាគរា សតតុណំ សហស្សតុណំ វឡេត្វា យថា ន សក្កា ហោតិ “ឥទំ នាម
ឥមេសំ ទានេ នត្ថិ” តិ វត្ថុ, ឯវំ ទានំ សន្នយិសុ។ រាជា តំ ទិស្វា “សចាបំ ឥមេសំ
ទានតោ ឧត្តរិតរំ កាតុំ ន សក្ខិស្សមិ, កី មេ ជីវិតេនា” តិ ឧទាយំ ចិន្តេន្តោ
និបទ្ធិ។ អថ នំ មល្លិកា ទេវី ឧបសង្កមិត្វា, “កស្មា, មហារាជ, ឯវំ និបន្នោសិ,
កេន តេ ឥន្ទ្រិយានិ កិលន្តានិ វិយា” តិ បុច្ឆិ។ រាជា អាហា - “ន ទានិ ត្វំ, ទេវី,
ជា នាសិ” តិ។ “ន ជា នាមិ, ទេវា” តិ។ សោ តស្សា តមត្ថំ អាហោ ថេសិ។

អថ នំ មល្លិកា អាហា - “ទេវ, មា ចិន្តយិ, កហំ តយា បថវិស្សរោ រាជា
នាគវេហិ បរាជិយមា នោ ទិដ្ឋបុព្វោ វា សុតបុព្វោ វា, អហំ តេ ទានំ
សំវិទហិស្សមី” តិ។ ឥតិស្ស អសទិសទានំ សំវិទហិតុកាមតាយ វរំ វត្ថា,
មហារាជ, សាលកល្យាណិបទវេហិ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អន្តោ អារដ្ឋេ
និសីទនមណ្ឌាបំ កាវេហិ, សេសា ពហិអារដ្ឋេ និសីទិស្សន្តិ។ បញ្ច
សេតច្ចត្តសតានិ កាវេហិ, តានិ គហេត្វា បញ្ចសតា ហត្ថិ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ
មត្តកេ ធារយមា នា វស្សន្តិ។ អដ្ឋ វា ទស វា វត្តសុវណ្ណានាវាយោ កាវេហិ, តា
មណ្ឌាបមជ្ឈេ ភិវិស្សន្តិ។ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខុនំ អន្តរេ ឯកេកា ខត្តិយធីតា និសីទិត្វា
គន្ធវេ បិសិស្សតិ, ឯកេកា ខត្តិយធីតា ពិជនំ អាទាយ ទ្វេ ទ្វេ ភិក្ខុ ពិជមា នា
វស្សតិ, សេសា ខត្តិយធីតោ បិសេ បិសេ គន្ធវេ ហិវត្វា សុវណ្ណានាវាសុ
បក្ខិបិស្សន្តិ, តាសុ ឯកទ្វា ខត្តិយធីតោ និលុប្បលកលាបេ គហេត្វា
សុវណ្ណានាវាសុ បក្ខិត្តគន្ធវេ អាលោឡេត្វា វាសំ គាហាបេស្សន្តិ។
នាគរាជញ្ញិនេវ ខត្តិយធីតោ អត្ថិ, ន សេតច្ចត្តានិ, ន ហត្ថិនោ ច។ ឥមេហិ
ការណេហិ នាគរា បរាជិស្សន្តិ, វរំ ករេហិ, មហារាជាតិ។ រាជា “សាធុ, ទេវ,
កល្យាណំ តេ កថិត” ន្តិ តាយ កថិតនិយាមេន សព្វំ កាវេសិ។ ឯកស្ស បន
ភិក្ខុនោ ឯកោ ហត្ថិ នប្បហោសិ។ អថ រាជា មល្លិកំ អាហា - “ភទ្កេ, ឯកស្ស
ភិក្ខុនោ ឯកោ ហត្ថិ នប្បហោសិ, កី កវិស្សមា” តិ។ “កី, ទេវ, បញ្ច
ហត្ថិសតានិ នត្ថិ” តិ? “អត្ថិ, ទេវ, អវសេសា ទុដ្ឋហត្ថិនោ, តេ ភិក្ខុ ទិស្វាវ
វេរម្ពវាតាវិយ ចណ្ណា ហោន្តិ” តិ។ “ទេវ, អហំ ឯកស្ស ទុដ្ឋហត្ថិចោតកស្ស
ធនំ គហេត្វា តិដ្ឋនដ្ឋានំ ជានាមី” តិ។ “កត្ត នំ វេបេស្សមា” តិ? “អយ្យស្ស
អម្ពុលិមាលស្ស សន្តិកេ” តិ។ រាជា តថា កាវេសិ។ ហត្ថិចោតកោ វាលធិ
អន្តរសត្តិម្ហិ បក្ខិបិត្វា ឧភោ កណ្តោ ចាតេត្វា អក្ខិនិ និមិលេត្វា អដ្ឋាសិ។

មហាជន “ឯងប្រសូន ឆាម ចង្កាហត្ថិនា អយមាការោ” តិ ហត្ថិមេវ
ឱលោកេសិ។

រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិទ្ធា សត្តារំ វន្តិទ្វា, “កន្លែ, យំ ឥមស្មី
ធានគ្គេ កប្បិយភណ្ណំ វា អកប្បិយភណ្ណំ វា, សត្តំ តំ តុម្កាកមេវ ទម្មី” តិ អាហា។
តស្មី បន ធានេ ឯកទិវសេនេវ បរិច្ឆត្តំ ចុទ្ធសកោដិធនំ ហោតិ។ សត្ត បន
សេតច្ឆត្តំ និសីទនបល្លង្កោ អាធារកោ ចាទបីកាតិ ចត្តារិ អនគ្យានេវ។ បុន
ឯវ្យបំ កត្វា ពុទ្ធានំ ធានំ ឆាម ធាតុំ សមត្តោ នាហោសិ, តេនេវ តំ
“អសទិសធាន” តិ បញ្ញាយិ។ តំ កិវ សត្តពុទ្ធានំ ឯកវារំ ហោតិយេវ, សព្វេសំ
បន ឥត្ថិយេវ សិវិទហតិ។ រញ្ញោ បន កាឡោ ច ដុល្លោ ចាតិ ទ្វេ អមច្ឆា
អហោសុំ។ តេសុ កាឡោ ចិន្តេសិ - “អហោ រាជកុលស្ស បរិហានិ,
ឯកទិវសេនេវ ចុទ្ធសកោដិធនំ ខយំ គច្ឆតិ, ឥមេ ឥមំ ធានំ ភុញ្ញិទ្វា គន្ធា និបន្នា
និទ្ទាយិស្សន្តិ, អហោ នដ្ឋំ រាជកុល” តិ ដុល្លោ ចិន្តេសិ - “អហោ រញ្ញោ ធានំ
សុទិន្នំ។ ន ហិ សក្កា រាជភារេ អដ្ឋិតេន ឯវ្យបំ ធានំ ធាតុំ, សត្តសត្តានំ បត្តិ
អនេន្តោ ឆាម នត្ថិ, អហំ បនិទំ ធានំ អនុមោទាមី” តិ។

សត្ត ភត្តកិច្ចាវសានេ រាជា អនុមោទនត្ថាយ បត្តំ គណ្ហិ។ សត្តា ចិន្តេសិ -
“រញ្ញោ មហោយំ បវត្តេន្តេន វិយ មហាធានំ ទិន្នំ, អសក្ខិ នុ ខោ មហាជនោ ចិត្តំ
បសាទេតុំ, ឧទាហុ នោ” តិ។ សោ តេសំ អមច្ឆានំ ចិត្តាចារំ ញាត្វា “សចេ រញ្ញោ
ធានាទុច្ឆិកំ អនុមោទនំ ករិស្សាមិ, កាឡស្ស មុទ្ធា សត្តធា ជលិស្សតិ,
ដុល្លោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិស្សតិ” តិ ញាត្វា កាឡេ អនុកម្មំ បដិច្ច
ឯវ្យបំ ធានំ ទត្វា បិតស្ស រញ្ញោ ចតុប្បទិកំ កាថមេវ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ
គតោ។ ភិក្ខុ អផ្តុលិមាលំ បុច្ឆិសុ - “ន កី នុ ខោ, អាវុសោ, ទុដ្ឋហត្ថិ ធន្តំ ធារេត្វា
បិតំ ទិស្វា ភាយី” តិ? “ន ភាយី, អាវុសោ” តិ។ តេ សត្តារំ ឧបសង្កមិទ្ធា អាហំសុ -

“អង្គុលីមាលោ, ភន្តេ, អញ្ញំ ព្យាករោសី” តិ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, អង្គុលីមាលោ
ភាយ តិ។ ឱណាសវឱសភានញ្ញំ អន្តរេ ជេដ្ឋកឱសភា មម បុត្តសទិសា ភិក្ខុ ន
ភាយន្តី” តិ វត្វា ព្រាហ្មណាវគ្គេ ឥមំ កាថមាហា -

“ឱសកំ បវរំ វីរំ, មហេសី វិជិតាវិនំ;

អនេជំ ម្ហាតកំ ពុទ្ធិ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា” តិ។ (ធម. ប. ៤២២; សុ. និ.

៦៥០);

រាជាបិ ទោមនស្សប្បត្តោ “ឯវរូចាយ នាម បរិសាយ ទានំ ទត្វា បិតស្ស
មយ្ហំ អនុច្ឆរិកំ អនុមោទនំ អកត្វា កាថមេវ វត្វា សត្តា ឧដ្ឋាយាសនា កតោ។
មយា សត្តុ អនុច្ឆរិកំ ទានំ អកត្វា អនុច្ឆរិកំ កតំ ភវិស្សតិ, កប្បិយភណ្ឌំ
អទត្វា អកប្បិយភណ្ឌំ វា ទិន្នំ ភវិស្សតិ, សត្តារាមេ កុបិតេន ភវិតព្វំ។ ឯវត្តំ
អសទិសទានំ នាម, ទានានុរូបំ អនុមោទនំ កាតុំ វដ្តតី” តិ វិហារំ កម្ពា សត្តារំ
វទ្ធិត្វា ឯតទរោច - “កី នុ ខោ មេ, ភន្តេ, ទាតព្ពយុត្តកំ ទានំ ន ទិន្នំ, ឧទាហុ
ទានានុរូបំ កប្បិយភណ្ឌំ អទត្វា អកប្បិយភណ្ឌមេវ ទិន្ន” តិ។ “កីមេតំ,
មហារាជា” តិ? “ន មេ តុម្ពេហិ ទានានុច្ឆរិកា អនុមោទនា កតា” តិ? “មហារាជ,
អនុច្ឆរិកមេវ តេ ទានំ ទិន្នំ។ ឯតព្វំ អសទិសទានំ នាម, ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស
ឯកវារមេវ សក្កា ទាតុំ, បុន ឯវរូបំ នាម ទានំ ទុទ្ធន” តិ។ “អថ កស្មា, ភន្តេ, មេ
ទានានុរូបំ អនុមោទនំ ន ករិត្តា” តិ? “បរិសាយ អសុទ្ធត្តា, មហារាជា” តិ។ “កោ
នុ ខោ, ភន្តេ, បរិសាយ ទោសោ” តិ? អថស្ស សត្តា ទ្វិន្ទម្បិ អមច្ឆានំ ចិត្តាចារំ
អាហោចត្វា កាឡេ អនុកម្មំ បដិច្ច អនុមោទនាយ អកតភារំ អាចិត្តិ។ រាជា
“សច្ចំ កិរ តេ, កាឡ, ឯវំ ចិន្តិត” តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច” តិ វុត្តេ “តវ សន្តកំ អគ្គហេត្វា
មម បុត្តទារេហិ សទ្ធិ មយិ អត្តនោ សន្តកំ ទេន្តេ តុយ្ហំ កា បីឡា។ កច្ច, ភោ, យំ
តេ មយា ទិន្នំ, តំ ទិន្នមេវ ហោតុ, វដ្តតោ បន មេ និក្ខមា” តិ តំ វដ្ឋា និហរិត្វា

ដុំឆ្នាំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តេ ឯវំ ចិន្តិត” ត្តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច” ត្តិ វុត្តេ, “សាធុ,
មាតុល, បសន្នោស្មី, ត្ថំ មម បរិជនំ គហេត្វា មយា ទិន្ននិយាមេនេវ សត្ត
ទិវសានិ ធានំ ទេហី” តិ សត្តាហំ វជ្ជំ និយ្យទេត្វា សត្តារំ អាហា - “បស្សេ, កន្លេ,
ពាលស្ស ករណំ, មយា ឯវំ ទិន្ននាទេ បហារមទាសី” តិ។ សត្តា “អាម,
មហារាជ, ពាលា នាម បស្ស ធានំ អនភិន្និត្វា ទុគ្គតិបរាយណា ហោត្តិ, ដីរា
បន បរេសម្បិ ធានំ អនុមោទិត្វា សគ្គបរាយណា ឯវំ ហោត្តិ” តិ វត្ថុ ឥមំ
គាថមាហា -

១៧៧.

“ន វេ កធនិយា ទេវលោកំ វជ្ជិត្តិ, ពាលា ហវេ នប្បសំសន្តិ ធានំ;
ដីរោ ច ធានំ អនុមោទមាទោ, តេនេវ សោ ហោតិ សុខំ បរត្តា” តិ។

តត្ថ កធនិយាតិ ជន្មមច្ឆរិនោ។ ពាលាតិ ឥវលោកបរលោកំ អជាននកា។
ដីរោតិ បណ្ឌិតោ។ សុខំ បរត្តាតិ តេនេវ សោ ធានាទុមោទនបុញ្ញេន បរលោកេ
ទិព្វសម្បត្តិ អនុភវមាទោ សុខំ ហោតិ តិ។

ទេសនាវសានេ ដុល្លោកា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសិ, ដុល្លោកាបិ សោតាបន្នោ ហុត្វា សត្តាហំ វញ្ញា
ទិន្ននិយាមេនេវ ធានំ អទាសីតិ។

អសទិសធានវត្ថុ ទសមំ។

១៨. អនាថបិណ្ឌកបុត្តកាលវត្ថុ

បថព្យា ឯករដ្ឋេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្នោ កាលំ នាម
អនាថបិណ្ឌកស្ស បុត្តំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិរ តថាវិធស្ស សទ្ធាសម្បទ្ធស្ស សេដ្ឋិនោ បុត្តោ ហុត្វា នេវ សត្តុ
សន្តិកំ គន្ធីំ, ន គេហំ អាគតកាលេ ទដ្ឋំ, ន ធម្មំ សោតុំ, ន សង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ឆំ
កាតុំ ឥច្ឆតិ។ បិតរា “មា ឯវំ, តាត, កិរ” តិ វុត្តាបិ តស្ស វេទនំ ន សុណាតិ។
អថស្ស បិតា ចិន្តេសិ - “អយំ ឯវុបំ ទិដ្ឋិ គហេត្វាវិចរន្តោ អវិចិបរាយណោ
ភវិស្សតិ, ន ខោ បនេតំ បតិរុបំ, យំ មយំ បស្សន្តេ មម បុត្តោ និរយំ គច្ឆេយ្យ។
ឥមស្មី ខោ បន លោកេ ធនទានេន អភិជ្ឈនកសត្តោ នាម នត្ថិ, ធនេន នំ
ភិន្និស្សាមី” តិ។ អថ នំ អាហា - “តាត, ឧចោសថិកោ ហុត្វាវិហារំ គន្ធា ធម្មំ
សុត្វា ឯហិ, កហាបណាសតំ តេ ទស្សាមី” តិ។ ទស្សថ, តាតាតិ។ ទស្សាមិ,
បុត្តាតិ។ សោ យាវតតិយំ បដិញ្ចំ គហេត្វា ឧចោសថិកោ ហុត្វាវិហារំ
អគមាសិ។ ធម្មស្សវនេន បនស្ស កិច្ចំ នត្ថិ, យថាជាសុកដ្ឋានេ សយិត្វា
ចាតោវ គេហំ អគមាសិ។ អថស្ស បិតា “បុត្តោ មេ ឧចោសថិកោ អហោសិ,
សីយមស្ស យាគុអាទិនិ អាហារថា” តិ វត្វា ទាបេសិ។ សោ “កហាបណោ
អគ្គហេត្វា ន ភុញ្ញិស្សាមី” តិ អាហាជាហជំ បដិក្ខិបិ។ អថស្ស បិតា បីឡំ
អសហន្តោ កហាបណាភណ្ឌំ ទាបេសិ។ សោ តំ ហត្ថេន គហេត្វាវ អាហារំ
បរិភូញិ។

អថ នំ បុរិសេ សេដ្ឋិ, “តាត, កហាបណាសហស្សំ តេ ទស្សាមិ, សត្តុ
បុរតោ ឋត្វា ឯកំ ធម្មបទំ ឧត្តណ្ហិត្វា អាគច្ឆេយ្យាសី” តិ បេសេសិ។ សោបិ
វិហារំ គន្ធា សត្តុ បុរតោ ឋត្វាវ ឯកមេវ បទំ ឧត្តណ្ហិត្វា បលាយិតុកាមោ
អហោសិ។ អថស្ស សត្តា អសល្លក្ខណាការំ អកាសិ។ សោ តំ បទំ
អសល្លក្ខិត្វា ឧបរិបទំ ឧត្តណ្ហិស្សាមីតិ ឋត្វា អស្សោសិយេវ។ ឧត្តណ្ហិស្សាមីតិ
សុណាន្តោវ កិរ សក្កច្ឆំ សុណាតិ នាម។ ឯវញ្ច កិរ សុណាន្តានំ ធម្មោ
សោតាបត្តិមគ្គាធម្មោ ទេតិ។ សោបិ ឧត្តណ្ហិស្សាមីតិ សុណាតិ, សត្តាបិស្ស

អស់ល្អក្នុងការកាត់ ក្រោត។ សោ “ឧបរិបទំ ឧត្តស្សមី” តិ វេទ្យា សុណេន្តរ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាសិ។

សោ បុនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខេន ភិក្ខុសង្ឃន សទ្ធិយេវ សាវត្ថី ចារិសិ។
មហាសេដ្ឋី តំ ទិស្វា “អដ្ឋ មម បុត្តស្ស អាគារោ រុច្ឆតិ” តិ ចិន្តេសិ។ តស្សបិ
ឯតទហោសិ - “អហោ វត មេ បិតា អដ្ឋ សត្ត សន្តិកេ កហាបណោ ន
ទទេយ្យ, កហាបណាការណា មយ្ហំ ឧចោសថិកការំ បជិច្ឆាទេយ្យ” តិ។ សត្តា
បនស្ស ហិយេវ កហាបណាស្ស ការណា ឧចោសថិកការំ អញ្ញាសិ។
មហាសេដ្ឋី, ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស យាគុំ ទាបេត្វា បុត្តស្សបិ ទាបេសិ។
សោ និសីទិទ្វា តុណ្ហិក្ខុតោវ យាគុំ បិរិ, ខាទនីយំ ខាទិ, ភត្តំ ភុញ្ញិ។ មហាសេដ្ឋី
សត្ត ភត្តកិច្ចាវសានេ បុត្តស្ស បុរតោ សហស្សភណ្ឌិកំ វេទាបេត្វា, “តាត,
មយា តេ ‘សហស្សំ ទស្សមី’ តិ វេទ្យា ឧចោសថំ សមាទាបេត្វា វិហារំ បហិតោ។
ឥទំ តេ សហស្ស” តិ អាហា។ សោ សត្ត បុរតោ កហាបណោ ទិយ្យមាទេ ទិស្វា
លទ្ធព្ពេ “អលំ មេ កហាបណោហិ” តិ វេទ្យា, “គណ្ហា, តាតា” តិ រុច្ឆមាទោបិ ន
គណ្ហិ។ អថស្ស បិតា សត្តារំ វេទ្យា, “ភន្តេ, អដ្ឋ មេ បុត្តស្ស អាគារោ រុច្ឆតិ” តិ
វេទ្យា “កី, មហាសេដ្ឋី” តិ រុត្តេ “មយា ឯស បុរិមទិវសេ ‘កហាបណាសតំ តេ
ទស្សមី’ តិ វេទ្យា វិហារំ បេសិតោ។ បុនទិវសេ កហាបណោ អគ្គហេត្វា ភុញ្ញិតុំ
ន ឥច្ឆិ, អដ្ឋ បន ទិយ្យមាទេបិ កហាបណោ ន ឥច្ឆតិ” តិ អាហា។ សត្តា “អាម,
មហាសេដ្ឋី, អដ្ឋ តវ បុត្តស្ស ចក្កវត្តិសម្បត្តិតោបិ
ទេវលោកព្រហ្មលោកសម្បត្តិហិបិ សោតាបត្តិជលេ មេវ វេ” តិ វេទ្យា ឥមំ
កាថមាហា -

១៧៨.

“បថព្យា ឯករដ្ឋេន, សគ្គស្ស គមនេន វា;

សព្វលោកាធិបច្ឆេន, សោតាបត្តិដលំ វរ"ន្តិ។

តត្ថ បឋព្យា ឯករដ្ឋេនាតិ ចក្កវត្តិរដ្ឋេន។ សគ្គស្ស កមនេន វាតិ
ធម្មិសតិវិធស្ស សគ្គស្ស អធិកមនេន។ សព្វលោកាធិបច្ឆេនាតិ ន ឯកស្មី
ឯត្ថកេ លោកេ នាគសុបណ្ណាវេមាធិកបេតេហិ សទ្ធិ, សព្វស្មី លោកេ
អាធិបច្ឆេន។ សោតាបត្តិដលំ វរន្តិ យស្មា ឯត្ថកេ ហ្មនេ រដ្ឋំ ការេត្វាបិ
និរយាធិហិ អមុត្តោវ ហោតិ, សោតាបន្នោ បន បិហិតាចាយទ្វារោ ហុត្វា
សព្វទុព្វលោបិ អដ្ឋមេ ភវេ ន និព្វត្តតិ, តស្មា សោតាបត្តិដលមេវ វរំ ឧត្តមន្តិ
អត្តោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អនាថបិណ្ឌាកបុត្តកាលវត្ថុ ឯកានុសមំ។

លោកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តេរសមោ វគ្គោ។

១២. ពុទ្ធវគ្គោ

១. មារធិតវវត្ថុ

យស្ស ជិតន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ពោធិមណ្ឌោវិហារន្តោ មារធិតោ អារព្វ
កថេសិ។ នេសនំ បន សាវត្ថិយំ សមុដ្ឋាបេត្វា បុន កុរុរដ្ឋេ
មាគណ្ហាយព្រាហ្មណស្ស កថេសិ។

កុរុរដ្ឋ ក៏រ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស ដ៏តា មាគណ្ឌិយាយេវ នាម
អហោសិ ឧត្តមរូបធរា។ តំ បត្តយមាណ អនេកព្រាហ្មណមហាសាលា ថេរ
ខត្តិយមហាសាលា ច “ដ៏តរំ នោ ទេត្ថ” តិ មាគណ្ឌិយស្ស បហិណ្ឌីសុ។ សោមិ
“ន តុម្ពេ មយ្ហំ ដ៏តុ អនុច្ឆរិកា” តិ សព្វេ បដិក្ខិបតេវ។ អថេកទិវសំ សត្តា
បច្ឆុសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ អត្តនោ ព្រាហ្មណជាលស្ស អន្តោ បរិដ្ឋំ
មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណំ ទិស្វា “កី នុ ខោ ភរិស្សតី” តិ ឧបធារេន្តោ ព្រាហ្មណស្ស
ច ព្រាហ្មណិយា ច តិណ្ឌំ មគ្គជលានំ ឧបនិស្សយំ អទ្ទុស។ ព្រាហ្មណោមិ
ពហិកាមេ និពាទ្ធី អគ្គី បរិចរតិ។ សត្តា ចាតោវ បត្តចីវរមាធាយ តំ ឋានំ
អគមាសិ។ ព្រាហ្មណោ សត្ត រូបសីរី ឡិលោកេន្តោ “ឥមស្មី លោកេ ឥមិនា
សទិសោ បុរិសោ នាម នត្ថិ, អយំ មយ្ហំ ដ៏តុ អនុច្ឆរិកោ, ឥមស្ស មេ ដ៏តរំ
ទស្សមា” តិ ចិន្តេត្វា សត្តារំ អាហា - “សមណា, មម ឯកា ដ៏តា អត្ថិ, អហំ
តស្ស អនុច្ឆរិកំ បុរិសំ អបស្សន្តោ តំ ន កស្សចិ អទាសី, ត្វំ បទស្ស
អនុច្ឆរិកោ, អហំ តេ ដ៏តរំ ចាទបរិចារិកំ កត្វា ទាតុកាមោ, យាវ នំ អាទេមិ,
តាវ ឥធរេ តិជ្ជាហី” តិ។ សត្តា តស្ស កថំ សុត្វា នេវ អភិនន្តិ, ន បដិក្កោសិ។

ព្រាហ្មណោមិ គេហំ គន្ធា ព្រាហ្មណី អាហា - “ភោតិ, អដ្ឋ មេ ដ៏តុ
អនុច្ឆរិកោ បុរិសោ ទិដ្ឋោ, តស្ស នំ ទស្សមា” តិ ដ៏តរំ អលង្ការាបេត្វា អាធាយ
ព្រាហ្មណិយា សទ្ធិ តំ ឋានំ អគមាសិ។ មហាជនោមិ កុត្វហាលជាតោ និក្ខមិ។
សត្តា ព្រាហ្មណេន វុត្តជ្ជានេ អដ្ឋត្វា តត្ថ បទចេតិយំ ទស្សេត្វា អញ្ញាស្មី ឋានេ
អជ្ជាសិ។ ពុទ្ធានំ កិវ បទចេតិយំ “ឥទំ អសុកោ នាម បស្សត្ថ” តិ អដិដ្ឋហិត្វា
អក្កន្តជ្ជានេយេវ បញ្ញាយតិ, សេសជ្ជានេ តំ បស្សន្តោ នាម នត្ថិ។ ព្រាហ្មណោ
អត្តនា សទ្ធិ គច្ឆមាធាយ ព្រាហ្មណិយា “កហំ សោ” តិ បុដ្ឋោ “ឥមស្មី ឋានេ
តិជ្ជាហីតិ តំ អវច” ត្ថិ ឡិលោកេន្តោ បទវលញ្ញំ ទិស្វា “ឥទមស្ស បទ” ត្ថិ
ទស្សេសិ។ សាលក្ខណមន្តកុសលតាយ “ន ឥទំ, ព្រាហ្មណ, កាមភោតិនោ

បទ"ន្ទិវត្វា ព្រាហ្មណេន, "ភោតិ, ភំ ឧទកថាតិម្ហិ សុសុមារំ បស្សសិ, មយា
សោសមណោ ធិដ្ឋោ 'ធិតំ តេ ធស្សមី'តិ វុត្តោ, តេនាបិ អធិវាសិត"ន្ទិវុត្តោ,
"ព្រាហ្មណ, កិញ្ចាបិ ភំ ឯវំ វទេសិ, ឥទំ បទ និក្ខិលេសស្សេវ បទ"ន្ទិវត្វា ឥមំ
តាថមាហា -

“វត្ថុស្ស ហិ ឧក្កដិកំ បទំ ភវេ,
ធុដ្ឋស្ស ហោតិ សហសានុប័ឡិតំ;
មុឡ្ហស្ស ហោតិ អវកឡិតំ បទំ,
វិវដ្ឋធុដ្ឋស្ស ឥទមីទិសំ បទ"ន្ទិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៥; អ.និ. អដ្ឋ. ១.១.២៦០-
២៦១; ធរ. ប. អដ្ឋ. ១.សាមាវតីវត្ថុ);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ, "ភោតិ, មាវិវិ, តុណ្ហិភូតាវ ឯហិ"តិ កច្ឆន្តោ សត្តារំ
ទិស្វា "អយំ សោ បុរិសោ"តិ តស្សា ធស្សេត្វា សត្តារំ ឧបសង្កមីត្វា, "សមណ,
ធិតំ តេ ធស្សមី"តិ អាហា។ សត្តា "ន មេ តវ ធិតាយ អត្ថោ"តិ អវត្វា,
"ព្រាហ្មណ, ឯកំ តេ ការណំ កថេស្សមិ, សុណិស្សសី"តិ វត្វា "កថេហិ, ភោ
សមណ, សុណិស្សមី"តិ វុត្តោ អភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ អតីតំ អាហាវត្វា
ធស្សេសី។

តត្រាយំ សង្ខេបកថា - មហាសត្តោ វដ្ឋសិរី បហាយ កណ្តាកំ អារុយ្ហ
ធន្ទសហាយោ អភិនិក្ខមន្តោ នគរទ្វារ បិទេន មារេន "សិទ្ធត្ថ, និវត្ថ, ឥតោ តេ
សត្តមេ ទិវសេ ចក្ករតនំ ចាតុភវិស្សតី"តិ វុត្តោ, "អហមេតំ, មារ, ជាធាមិ, ន
មេ តេនត្ថោ"តិ អាហា។ អថ កិមត្ថាយ និក្ខមសីតិ? សព្វញ្ញតញ្ញាណត្ថាយាតិ។
"តេន ហិ សច អដ្ឋតោ បដ្ឋាយ កាមវិតក្កាធិនំ ឯកម្មិវិតក្កវិតក្កេស្សសិ,
ជាធិស្សមិ តេ កត្តព្ភ"ន្ទិ អាហា។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ឱតារាបេក្ខោ សត្ត វស្សានិ
មហាសត្តំ អនុពន្ធិ។

សត្តាបិ ធម្មស្សនិ ទុក្ខរការិកំ ចរិត្វា បច្ចត្តបុរិសការំ និស្សាយ
ពោធិមូលេ សត្តញ្ញតញ្ញាណំ បដិវដ្ឋិទ្វារិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទយមាណោ
បញ្ចមសត្តាហោ អជចាលនិក្រោធមូលេ និសីទិ។ តស្មី សមយេ មារោ “អហំ
ឯត្ថកំ កាលំ អនុពន្ធិទ្វា ឌីតារាហេក្ខោបិ ឥមស្ស កិញ្ចិ ខលីតំ នាទ្ទសំ,
អតិក្កន្តោ ឥនាទិ ឯស មម វិសយ”ន្តិ នោមនស្សប្បត្តោ មហាមគ្គេ និសីទិ។
អថស្ស តណ្ហា អរតី រតាតិ ឥមា តិស្សោ ធីតារោ “បិតា នោ ន បញ្ញាយតិ,
កហំ នុ ខោ ឯតរហី”តិ ឌីលោកយមាណា តំ តថា និសិន្នំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា
“កស្មា, តាត, ទុក្ខិ ទុម្ពនាសី”តិ បុច្ឆិសុ។ សោ តាសំ តមត្ថំ អាហារេសិ។ អថ នំ
តា អាហំសុ - “តាត, មា ចិន្តយិ, មយំ តំ អត្ថនោ វសេ កត្វា អានេស្សមា”តិ។
“ន សក្កា អម្ពា, ឯស កេនចិ វសេ កាតុន្តិ។ “តាត, មយំ ឥត្តិយោ នាម ឥនាទេវ
នំ រាគចាសាធិហិ ពន្ធិទ្វា អានេស្សម, តុម្ភេ មា ចិន្តយិត្តា”តិ សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា “ចាទេ តេ, សមណ, បរិចារេមា”តិ អាហំសុ។ សត្តា នេវ តាសំ
វេទនំ មនសាកាសិ, ន អក្ខិទិ ឧម្ពិលេទ្វា ឌីលោកេសិ។

បុន មារធីតារោ “ឧច្ចាវចា ខោ បុរិសានំ អធិប្បាយា, កេសញ្ចិ កុមារិកាសុ
បេមំ ហោតិ, កេសញ្ចិ បឋមវយេ បិតាសុ, កេសញ្ចិ មជ្ឈិមវយេ បិតាសុ,
កេសញ្ចិ បច្ឆិមវយេ បិតាសុ, នាទប្បការេហិ តំ បលោភេស្សមា”តិ ឯកេកា
កុមារិកវណ្ណាធិវសេន សតំ សតំ អត្ថភារេ អភិទិម្ពិទ្វា កុមារិយោ,
អវិជាតា, សកី វិជាតា, ធុរិជាតា, មជ្ឈិមិត្តិយោ, មហាល្អ កិត្តិយោ ច ហុត្វា
ធក្ខត្តំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “ចាទេ តេ, សមណ, បរិចារេមា”តិ អាហំសុ។ តម្បិ
ភគវា ន មនសាកាសិ យថា តំ អនុត្តរេ ឧបសង្កមិយេ វិមុត្តោតិ។ អថ សត្តា
ឯត្ថកេនចិ តា អនុគច្ឆន្តិយោ “អបេថ, កី ទិស្វា ឯវំ វាយមថ, ឯវុបំ នាម
វិតរាគានំ បុរតោ កាតុំ ន វដ្ឋតិ។ តថាគតស្ស បន រាគាទយោ បហីនា។ កេន
តំ ការណេន អត្ថនោ វសំ នេស្សថា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

១៧៩.

“យស្ស ជិតំ នាវជីយតិ,
ជិតំ យស្ស នោយាតិ កោចិ លោកេ;
តំ ពុទ្ធមនន្តកោចរំ,
អបទំ កេន បទេន នេស្សថ។

១៨០.

“យស្ស ជាលីនីវិសត្តិកា,
តណ្ហា នត្តិ កុហិញ្ចំ នេតវេ;
តំ ពុទ្ធមនន្តកោចរំ,
អបទំ កេន បទេន នេស្សថា”តិ។

តត្ថ យស្ស ជិតំ នាវជីយតិ យស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេន តេន មគ្គេន
ជិតំ រាគាទិកិលេសជាតំ បុន អសមុទាចរណតោ នាវជីយតិ, ទុដ្ឋិតំ នាម ន
ហោតិ។ នោយាតិ យស្ស ជិតំ កិលេសជាតំ រាគាទីសុ កោចិ
ឯកោ កិលេសោចិ លោកេ បច្ឆតោវត្តំ នាម ន ហោតិ, នានុពន្ធពីតិ អត្ថោ។
អនន្តកោចរន្តិ អនន្តាវម្ពណស្ស សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស វសេន អបរិយន្ត
កោចរំ។ កេន បទេនាតិ យស្ស ហិ រាគបទាទីសុ ឯកបទម្បិ អត្ថិ, តំ តុម្ហេ តេន
បទេន នេស្សថ។ ពុទ្ធស្ស បន ឯកបទម្បិ នត្ថិ, តំ អបទំ ពុទ្ធិ តុម្ហេ កេន បទេន
នេស្សថ។

ទុតិយភាថាយ តណ្ហា នាមេសា សំសិញ្ញតបរិយោនន្ទនដ្ឋេន ជាលមស្សា
អត្ថិតិបិ ជាលការិកាតិបិ ជាលូបមាតិបិ ជាលីនីវិសត្តិកា អារម្មណេសុ
វិសត្តតាយ វិសត្តមនតាយ វិសាហារតាយ វិសបុប្ផតាយ វិសជលតាយ

វិសបរិភោគតាយ វិសត្តិកា។ សា ឯវុចា តណ្ហាយស្ស កុហិត្វា ភវេ នេតុំ
នត្ថិ, តំ តុម្ពេ អបទំ ពុទ្ធិំ កេន បទេន នេស្សថាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហ្វនំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ មារធិតរោបិ
តត្ថេវ អន្តរធាយីសុ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “មាគណ្ហាយ, អហំ បុព្វេ ឥមា តិស្សោ
មារធិតរោ អទ្ធីសំ សេម្ពាធិហិ អបលិពុទ្ធន សុវណ្ណក្ខន្ធសទិសេន អត្តភាវេន
សមន្នាគតា, តទាបិ មេដុនស្មី ឆន្ទោ នាហោសិយេវ។ តវ ធិតុ សរីរំ
ទ្វត្តិសាការកុណាបបរិបូរំ ពហិវិចិត្តោ វិយ អសុចិយដោ។ សចេ ហិ មម
ចាទោ អសុចិមក្ខិតោ ភវេយ្យ, អយញ្ច ឧម្មារជ្ជានេ តិដ្ឋេយ្យ, តថាបិស្សា សរីរេ
អហំ ចាទេ ន ដុសេយ្យ”ន្តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

“ទិស្វាន តណ្ហំ អរតី រកញ្ច,
នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេដុនស្មី;
កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ,
ចាទាបិ នំ សម្ពុសិតុំ ន ឥន្ទ្រ”តិ។ (សុ. និ. ៨៤១; មហានិ. ៧០);

ទេសនាវសានេ ឧភោបិ ជយម្បតិកា អនាគាមិជលេ បតិជ្ជហិស្វតិ។

មារធិតវត្ថុ បឋម។

២. ទេវោរោហណាវត្ថុ

យេ ឈានបសុតា ធិរាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សង្កស្សនករទ្វារេ ពហ្វ
ទេវមនុស្សេ អារត្ត កថេសិ។ ទេសនា បន រាជគហោ សមុជ្ជិតា។

ឯកស្ម័ត្តិ សមយេ រាជគហសេដ្ឋី បរិស្សយមោចនត្ថព្រាវ បមាទេន
គលិតានំ អាករណាធិនំ រក្ខណាត្ថព្វា ជាលករណ្ណកំ បរិក្ខិចាបេត្វា គង្គាយ
ឧទកកីឡំ កីឡិ។ អថេកា រត្តចន្ទនុក្ខោ គង្គាយ ឧបរិតីវេ ជាតោ
គង្គាទកេន ឆោតមូលោ បតិក្ខា តត្ថ តត្ថ ចាសាលោសុ សំភជ្ជមាធា
វិប្បកិរិ។ តតោ ឯកា យដប្បមាណា យជិកា ចាសាលោហិ យំសិយមាធា
ឧទកឌីមិហិ ចោទិយមាធា មជ្ជា ហុត្វា អនុបុព្វេន វុយ្យមាធា
សេវាលបរិយោនន្ទា អាគន្ធា តស្ស ជាលេ លក្ខិ។ សេដ្ឋី “កិមេត” ត្ថិ វត្វា
“រុក្ខយជិកា” តិ សុត្វា តំ អាហារាបេត្វា “កិ ឆាមេត” ត្ថិ ឧបធារណាត្ថំ
វាសិកណ្ណេន តច្ឆាបេសិ។ តាវនេវ អលត្ថកវណ្ណំ រត្តចន្ទនំ បញ្ញាយិ។ សេដ្ឋី
បននេវ សម្មាធិដ្ឋិនំ មិច្ឆាធិដ្ឋិ, មជ្ឈត្ថធាតុកោ។ សោ ចិន្តេសិ - “មយ្ហំ គេហ
រត្តចន្ទនំ ពហុ, កី នុ ខោ ឥមិនា ករិស្សមិ” តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “ឥមស្មី
លោកេ ‘មយំ អរហន្តោ មយំ អរហន្តោ’ តិ វត្តារោ ពហុ, អហំ ឯកំ អរហន្តម្មី
ន បស្សមិ។ គេហេ ភមំ យោជេត្វា បត្តំ លិខាបេត្វា សិក្កាយ វេបេត្វា
វេឡុបរម្បរាយ សដ្ឋីហត្ថមត្ថេ អាគាសេ ឱលម្ពាបេត្វា ‘សថេ អរហា អត្ថិ, ឥមំ
អាគាសេនាគន្ធា គណ្ណាត្វ’ តិ វត្តាមិ។ យោ តំ គហេស្សតិ, តំ សបុត្តនារោ
សរណំ គមិស្សមិ” តិ។ សោ ចិន្តិតនិយាមេនេវ បត្តំ លិខាបេត្វា វេឡុបរម្បរាយ
ឧស្សាបេត្វា “យោ ឥមស្មី លោកេ អរហា, សោ អាគាសេនាគន្ធា ឥមំ បត្តំ
គណ្ណាត្វ” តិ អាហា។

ឆ សត្តារោ “អម្ពាតំ ឯស អនុច្ឆរិកោ, អម្ពាតមេវ នំ ទេហី” តិ វទីសុ។ សោ
“អាគាសេនាគន្ធា គណ្ណាថា” តិ អាហា។ អថ ឆដ្ឋេ ទិវសេ និគណ្ណោ នាជបុត្តោ
អន្តេវាសិកេ បេសេសិ - “គច្ឆថ, សេដ្ឋី ឯវំ វទេថ - ‘អម្ពាតំ អាចរិយស្សេវ’
អនុច្ឆរិកោយំ, មា អប្បមត្តកស្ស ការណា អាគាសេនាគមនំ កិរិ, ទេហិ កិរិ
មេ តំ បត្ត” ត្ថិ។ តេ គន្ធា សេដ្ឋី តថា វទីសុ។ សេដ្ឋី “អាគាសេនាគន្ធា គណ្ណាតុំ

សមត្ថោវ គណ្ណាតូ"តិ អាហា។ នាជបុត្តោ សយំ គន្ធកាមោ អន្តោវាសិកានំ
សញ្ញំ អនាសិ - "អហំ ឯកំ ហត្ថញ្ច ចាធាញ្ច ឧក្ខិបិត្វា ឧប្បតិភុកាមាវិយ
ភវិស្សមិ, តុម្ពេ មំ, 'អាចរិយ, កី ករោថ, ធារុមយបត្តស្ស ការណា បដិច្ចន្នំ
អរហត្តគុណំ មហាជនស្ស មា ធស្សយិត្តា'តិ វត្វា មំ ហត្ថសុ ច ចាធនុ ច
គហេត្វា អាកឡិញ្ញា ភូមិយំ ចាតេយ្យោថា"តិ។ សោ តត្ថ គន្ធា សេដ្ឋី អាហា,
"មហាសេដ្ឋិ, មយ្ហំ អយំ បត្តោ អនុច្ឆរិកោ, អញ្ជោសំ នាធម្មរិកោ, មា តេ
អប្បមត្តកស្ស ការណា មម អាកាសេ ឧប្បតនំ រុច្ឆិ, ទេហិ មេ បត្ត"ន្តិ។ ភន្តេ,
អាកាសេ ឧប្បតិភ្វាវ គណ្ណាថាតិ។ តតោ នាជបុត្តោ "តេន ហិ អបេថ
អបេថា"តិ អន្តោវាសិកេ អបនេត្វា "អាកាសេ ឧប្បតិស្សមិ"តិ ឯកំ ហត្ថញ្ច
ចាធាញ្ច ឧក្ខិបិ។ អថ នំ អន្តោវាសិកា, "អាចរិយ, កី នាមេតំ ករោថ, ធរស្ស
លាមកស្ស ធារុមយបត្តស្ស ការណា បដិច្ចន្នគុណោន មហាជនស្ស
ធស្សតេន កោ អត្តោ"តិ តំ ហត្ថចាធនុ គហេត្វា អាកឡិញ្ញា ភូមិយំ
ចាតេសុ។ សោ សេដ្ឋី អាហា - "ឥមេ, មហាសេដ្ឋិ, ឧប្បតិភុំ ន ទេន្តិ, ទេហិ មេ
បត្ត"ន្តិ។ ឧប្បតិភ្វា គណ្ណាថ, ភន្តេតិ។ ឯវំ តិត្តិយា ធម្មិសានិ វាយមិត្វាបិ តំ បត្តំ
ន លភីសុយេវ។

សត្តមេ ធិវសេ អាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានស្ស ច អាយស្មតោ
បិណ្ឌោលភារទ្វាជស្ស ច "រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិស្សមា"តិ គន្ធា ឯកស្មី
បិដ្ឋិចាសាលោ ឋត្វា ធិវំ ចារុបនកាលេ ធុត្តកា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "អម្ពោ
បុព្វេ ធម្មត្តារោ លោកេ 'មយំ អរហន្តម្ហា'តិ វិចរីសុ។, រាជគហេសេដ្ឋិនោ បន
អជ្ជ សត្តមោ ធិវសោ បត្តំ ឧស្សាបេត្វា 'សេច អរហា អត្ថិ, អាកាសេនាគន្ធា
គណ្ណាតូ'តិ វទន្តស្ស, ឯកោបិ 'អហំ អរហា'តិ អាកាសេ ឧប្បតត្តោ នត្ថិ។ អជ្ជ
នោ លោកេ អរហន្តានំ នត្ថិភារោ ញាតោ"តិ។ តំ កថំ សុត្វា អាយស្មា
មហាមោគ្គល្លានោ អាយស្មន្តំ បិណ្ឌោលភារទ្វាជំ អាហា - "សុតំ តេ, អារុសោ

ការផ្ទាជ, ឥមេសំ វេចនំ, ឥមេ ពុទ្ធស្ស សាសនំ បរិគ្គណ្ឌាឆ្លាវិយ វេទន្តិ។ តូញា
មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ, គប្ប តំ បត្តំ អាភាសេន គន្ធា គណ្ណាហិ”តិ។ អារុសោ
មហាមោគ្គល្លាន, ត្វំ ឥទ្ធិមន្តានំ អគ្គោ, ត្វំ ឯតំ គណ្ណាហិ, តយិ បន អគ្គល្លាន្ត
អហំ គណ្ឌិស្សមីតិ។ “គណ្ណារុសោ”តិ វុត្តេ អាយស្មា បិណ្ឌោលភារផ្ទាជោ
អភិញ្ញាចាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា ឧដ្ឋាយ តិគារុតំ បិដ្ឋិចាសាលំ
ចាទន្តេន បដិច្ឆាទេន្តោ តុលបិប្ផវិយ អាភាសេ ឧដ្ឋាបេត្វា រាជគហនករស្ស
ឧបរិ សត្តក្ខត្តំ អនុបរិយាយិ។ សោ តិគារុតបមាណស្ស នករស្ស បិដានំវិយ
បញ្ញាយិ។ នករវាសិនោ “ចាសាលោ នោ អវត្តវិត្វា គណ្ណាតី”តិ ភីតា
សុប្បាធិនិ មត្តកេ កត្វា តត្ថ តត្ថ និលីយីសុ។ សត្តមេ វារេ ថេរោ បិដ្ឋិចាសាលំ
ភិទ្ធិត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ មហាជនោ ថេរំ ទិស្វា, “ភន្តេ បិណ្ឌោលភារផ្ទាជ, តវ
ចាសាលំ ទទ្ធុំ កត្វា គណ្ណា, មា នោ សព្វេ នាសយី”តិ។ ថេរោ ចាសាលំ
ចាទន្តេន ឱបិត្វាវិស្សន្នេសិ។ សោ គន្ធា យថាថានេយេវ បតិជ្ជាសិ។ ថេរោ
សេដ្ឋិស្ស គេហមត្តកេ អជ្ជាសិ។ តំ ទិស្វា សេដ្ឋិ ឧវេន និបដ្ឋិត្វា “ឌីតវេសាមី”តិ
វិត្វា អាភាសតោ ឌីតិណ្ណំ ថេរំ និសីទាបេត្វា បត្តំ ឌីតារាបេត្វា ចតុមជ្ជុបុណ្ណំ
កត្វា ថេរស្ស អនាសិ។ ថេរោ បត្តំ គហេត្វាវិហារាភិមុខោ ចាយាសិ។ អថស្ស
យេ អរញ្ញគតាវា សុញ្ញាការគតាវា តំ ចាជិហារិយំ នាទ្ធសំសុ។ តេ
សន្និបតិក្ខា, “ភន្តេ, អម្ពាភម្មិ ចាជិហារិយំ ទស្សេហិ”តិ ថេរំ អនុពន្ធិសុ។ សោ
តេសំ តេសំ ចាជិហារិយំ ទស្សេត្វាវិហារំ អគមាសិ។

សត្តា តំ អនុពន្ធិត្វា ឧទ្ទាទេន្តស្ស មហាជនស្ស សទ្ធិ សុត្វា, “អានន្ត,
កស្សេសោ សន្នោ”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, បិណ្ឌោលភារផ្ទាជេន អាភាសេ ឧប្បតិក្ខា
ចន្ទនបត្តោ គហិតោ, តស្ស សន្តិកេ ឯសោ សន្នោ”តិ សុត្វា ភារផ្ទាជំ
បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិវ តយា ឯវំ កត”ត្ថិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ, “កស្មា
តេ, ភារផ្ទាជ, ឯវំ កត”ត្ថិ ថេរំ គហិត្វា តំ បត្តំ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ភេទាបេត្វា ភិក្ខុនំ

អញ្ជូនបិសនត្ថាយ ទាបេត្វា ចាជិហារិយស្ស អករណត្ថាយ សាវកានំ
សិក្ខាបទំ (ចូឡ្យវ. ២៥២) បញ្ញាបេសី។

តិគ្គិយា “សមណោ កិរ គោតមោ តំ បត្តំ ភេទាបេត្វា ចាជិហារិយស្ស
អករណត្ថាយ សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសី” តិ សុត្វា “សមណស្ស
គោតមស្ស សាវកា បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ ជីវិតហេតុបិ នាតិក្កមន្តិ, សមណោបិ
គោតមោ តំ វត្តិស្សតេវ។ ឥទានិ អម្ពេហិ ឌុកាសោលន្ទោ” តិ នគរីវីដិសុ
អាហេចន្តាវិចរីសុ “មយំ អត្ថនោ គុណំ វត្តន្តា បុព្វេ ទារុមយបត្តស្ស ការណា
អត្ថនោ គុណំ មហាជនស្ស ន ទស្សយិម្ហា, សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា
បត្តកមត្តស្ស ការណា អត្ថនោ គុណំ មហាជនស្ស ទស្សសុំ។ សមណោ
គោតមោ អត្ថនោ បណ្ឌិតតាយ បត្តំ ភេទាបេត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសី,
ឥទានិ មយំ តេនេវ សទ្ធិ ចាជិហារិយំ ករិស្សមា” តិ។

រាជា ពិម្ពិសារោ តំ កថំ សុត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា “តុម្ពេហិ កិរ, ភន្តេ,
ចាជិហារិយស្ស អករណត្ថាយ សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្ត” តិ? “អាម,
មហារាជា” តិ។ ឥទានិ តិគ្គិយា “តុម្ពេហិ សទ្ធិ ចាជិហារិយំ ករិស្សមា” តិ វទន្តិ,
កី ឥទានិ ករិស្សថាតិ? “តេសុ ករោន្តេសុ ករិស្សមិ, មហារាជា” តិ។ ននុ
តុម្ពេហិ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តន្តិ។ នាហំ, មហារាជ, អត្ថនោ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសី,
តំ មមេវ សាវកានំ បញ្ញត្តន្តិ។ តុម្ពេ ឋបេត្វា អញ្ញត្ត សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ នាម
ហោតិ, ភន្តេតិ។ តេន ហិ, មហារាជ, តមេវេត្ត បដិបុច្ឆាមិ, “អត្ថិ បន តេ,
មហារាជ, វិជិតេ ឧយ្យាន” តិ។ “អត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “សចេ តេ, មហារាជ, ឧយ្យានេ
មហាជនោ អម្ពាធិនិ ខាធម្មេ, កិមស្ស កត្តព្ភ” តិ? “ទណ្ឌោ, ភន្តេ” តិ។ “ត្វំ បន
ខាធិតុំ លភសី” តិ? “អាម, ភន្តេ, មយំ ទណ្ឌោ នត្ថិ, អហំ អត្ថនោ សន្តកំ ខាធិតុំ
លភាមី” តិ។ “មហារាជ, យថា តវ តិយោជនសតិកេ វន្តេ អាណា បវត្តតិ,

អត្តនោ ឧយ្យានេ អម្ពាទីនិ ខាទន្តស្ស ទណ្ឌោ នត្ថិ, អញ្ញោសំ អត្ថិ, ឯវំ មមបិ
ចក្កវាឡ្យកោដិសតសហស្សេ អាណា បវត្ថតិ, អត្តនោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា
អតិក្កមោ នាម នត្ថិ, អញ្ញោសំ បទ អត្ថិ, ករិស្សមហំ ចាជិហារិយ”ន្តិ។ តិត្ថិយា
តំ កបំ សុត្វា “ឥទានម្ហា នជ្ជា, សមណោ កិរ គោតមេន សាវកានំយេវ
សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, ន អត្តនោ។ សយមេវ កិរ ចាជិហារិយំ កត្តកាមោ, កី នុ
ខោ ករោមា”តិ មន្តយីសុ។

រាជា សត្តារំ បុច្ឆិ - “ភន្តេ, កថា ចាជិហារិយំ ករិស្សថា”តិ។ “ឥតោ
ចតុមាសច្ចយេន អាសាឡិបុណ្ណាមាយំ, មហារាជា”តិ។ “កត្ត ករិស្សថ,
ភន្តេ”តិ? “សាវត្ថី និស្សយ, មហារាជា”តិ។ “កស្មា បទ សត្តា ឯវំ ទូរជ្ជានំ
អបទិសី”តិ? “យស្មា តំ សព្ពពុទ្ធានំ មហាចាជិហារិយ ករណជ្ជានំ, អបិច
មហាជនស្ស សន្និចាតនត្ថាយបិ ទូរជ្ជានមេវ អបទិសី”តិ។ តិត្ថិយា តំ កបំ
សុត្វា “ឥតោ កិរ ចតុន្នំ មាសានំ អច្ចយេន សមណោ គោតមោ សាវត្ថិយំ
ចាជិហារិយំ ករិស្សតិ, ឥទានិ តំ អមុញ្ញាត្វាវ អនុពន្ធិស្សម, មហាជនោ អម្ពេ
ទិស្វា ‘កី ឥទ’ន្តិ បុច្ឆិស្សតិ។ អថស្ស វក្ខាម ‘មយំ សមណោ គោតមេន សន្និ
ចាជិហារិយំ ករិស្សមា’តិ វទិម្ហា។ សោ បលាយតិ, មយមស្ស បលាយិតុំ
អទត្វា អនុពន្ធាមា”តិ។ សត្តា រាជគហោ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា និក្ខមិ។ តិត្ថិយាបិស្ស
បច្ឆតោវ និក្ខមិត្វា ភត្តកិច្ចដ្ឋានេ វសន្តិ។ វសិតដ្ឋានេ បុនទិវសេ ចាតរាសំ
ករោន្តិ។ តេ មនុស្សេហិ “កិមិទ”ន្តិ បុច្ឆិតា ហេដ្ឋា ចិន្តិតនិយាមេនេវ
អាហារេសុ។ មហាជនោបិ “ចាជិហារិយំ បស្សិស្សមា”តិ អនុពន្ធិ។

សត្តា អនុបុព្វេន សាវត្ថី ចាបុណី។ តិត្ថិយាបិ តេន សន្និយេវ កត្វា
ឧបដ្ឋាកេ សមាទបេត្វា សតសហស្សំ លភិត្វា ខទិវម្ពេហិ មណ្ឌបំ ការេត្វា
នីលុប្បលេហិ ឆាធាបេត្វា “ឥទ ចាជិហារិយំ ករិស្សមា”តិ និសីទីសុ។ រាជា

បសេនធិ កោសលោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, តិត្តិយេហិ មណ្ឌាហោ
ការិតោ, អហម្មិ តុម្ហាកំ មណ្ឌាបំ ករិស្សមី” តិ។ “អលំ, មហារាជ, អត្ថិ មយ្ហំ
មណ្ឌាបការកោ” តិ។ “ភន្តេ, មំ ឋបេត្វា កោ អញ្ញោ កាតុំ សក្ខិស្សតី” តិ?
“សក្កោ, ទេវរាជា” តិ។ “កហំ បន, ភន្តេ, ចាជិហារិយំ ករិស្សថា” តិ?
“កណ្ហាម្ពុក្ខមូលេ, មហារាជា” តិ។ តិត្តិយា “អម្ពុក្ខមូលេ កិរ ចាជិហារិយំ
ករិស្សតី” តិ សុត្វា អត្ថនោ ឧបជ្ជាកានំ អាហោចេត្វា យោជនព្ពន្ធកេ ឋានេ
អន្តមសោ តទហុជាតម្មិ អម្ពុចោតកំ ឧប្បាជេត្វា អវញ្ញោ ទិចាបេសុំ។

សត្តា អាសាឡិបុណ្ណាមធិវសេ អន្តោនគរំ ចារិសិ។ វញ្ញោបិ ឧយ្យានចាលោ
កណ្ហោ នាម ឯកំ បិដ្ឋលកិបិល្លិកេហិ កតបត្តបុជស្ស អន្តរេ មហន្តំ អម្ពបក្កំ
ទិស្វា តស្ស គន្ធរសលោភេន សម្មតន្តេ វាយសេ បលាបេត្វា វញ្ញោ
ខាទនត្ថាយ អាទាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ សត្តារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “រាជា ឥមំ អម្ពំ
ខាទិត្វា មយ្ហំ អដ្ឋ វា សោឡស វា កហាបលោ ទទេយ្យ, តំ មេ ឯកត្ថភាវេបិ
ជីវិតុត្ថិយា នាលំ។ សចេ បនាហំ សត្តុ ឥមំ ទស្សមិ, អវស្សំ តំ មេ ទិយកាលំ
ហិតាវហំ ភរិស្សតី” តិ។ សោ តំ អម្ពបក្កំ សត្តុ ឧបនាមេសិ។ សត្តា អានន្ទត្ថេរំ
ឱលោកេសិ។ អថស្ស ថេរោ ចតុមហារាជទត្តិយំ បត្តំ និហរិត្វា ហត្ថេ ឋបេសិ។
សត្តា បត្តំ ឧបនាមេត្វា អម្ពបក្កំ បដិគ្គហេត្វា តត្ថេវ និសីទនាការំ ទស្សេសិ។
ថេរោ ចីវរំ បញ្ញាបេត្វា អនាសិ។ អថស្ស តស្មី និសិន្នេ ថេរោ ចានិយំ
បរិស្សវេត្វា អម្ពបក្កំ មទ្គិត្វា ចានកំ កត្វា អនាសិ។ សត្តា អម្ពចានកំ បិវិត្វា
កណ្ហំ អាហា - “ឥមំ អម្ពដ្ឋី ឥធរេ បំសុំ វិយ្យហិត្វា រោបេហី” តិ។ សោ តថា
អកាសិ។ សត្តា តស្ស ឧបរិ ហត្ថំ ឆោរិ។ ហត្ថេ ឆោរិតមត្តេយេវ
នដ្ឋលសីសមត្តក្ខន្ធា ហុត្វា ឧព្ពេជន បណ្ណាសហត្ថោ អម្ពុក្ខោ ឧដ្ឋហិ។
ចតុសុ ទិសាសុ ឯកេកា, ឧទ្ធី ឯកាតិ បញ្ចា មហាសាខា បណ្ណាសហត្ថោ
អហេសុំ។ សោ តាវទេវ បុប្ផជលសញ្ញោ ហុត្វា ឯកេកស្មី ឋានេ

បរិបក្កអម្ពបិណ្ឌិធរា អហោសិ។ បន្ទតោ អាគប្បន្តា ភិក្ខុ អម្ពបក្កានិ ខាទន្តា
ឯវ អាគមីសុ។ រាជា “ឯវរូចោ កិរ អម្ពរុក្ខោ ឧដ្ឋិតោ” តិ សុត្វា “មា នំ កោចិ
ធិន្ទិ” តិ អារក្ខំ វេបេសិ។ សោ បន កណ្ណាន រោចិត្តា កណ្ណាម្ពរុក្ខោត្វរ
បញ្ញាយិ។ ធុត្តកាបិ អម្ពបក្កានិ ខាទន្តា “ហរេ ឧដ្ឋតិ តិយា ‘សមណោ កិរ
គោតមោ កណ្ណាម្ពរុក្ខមូលេ ចាជិហារិយំ ករិស្សតិ’ តិ តុម្ភេហិ យោជនពុន្តរេ
តទហុជាតាបិ អម្ពចោតកា ឧប្បាជាបិតា, កណ្ណាម្ពោ នាម អយ” ត្ថិ វត្វា តេ
ឧដ្ឋិជ្ជអម្ពជ្ជិហិ បហរីសុ។

សក្កោ វាតវលាហកំ ទេវបុត្តំ អាណាបេសិ “តិ តិយានំ មណ្ឌបំ វាតេហិ
ឧប្បាដេត្វា ឧក្ការភូមិយំ ឱចាបេហី” តិ។ សោ តថា អកាសិ។ សូរិយម្បិ ទេវបុត្តំ
អាណាបេសិ “សូរិយមណ្ឌលំ និកឡន្តោ តាបេហី” តិ។ សោ តថា អកាសិ។
បុន វាតវលាហកំ អាណាបេសិ “វាតមណ្ឌលំ ឧដ្ឋាបេន្តោ យាហី” តិ។ សោ តថា
ករោន្តោ តិ តិយានំ បក្សរិតសេទសរីរេ រដោវដ្ឋិយា ឱកិរិ។ តេ
តម្កមត្ថិកសទិសា អហោសុំ។ វស្សវលាហកម្បិ អាណាបេសិ “មហាឆានិ ពិន្ទនិ
ចាតេហី” តិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នេសំ កាយោ កពរការីសទិសោ
អហោសិ។ តេ និគណ្ណា លជ្ជមាណា ហុត្វា សម្មុទសម្មុទដ្ឋានេនេវ បលាយីសុ។
ឯវំ បលាយន្តេសុ បុរាណកស្សបស្ស ឧបដ្ឋាកោ ឯកោ កស្សកោ “ឥទានិ មេ
អយ្យានំ ចាជិហារិយករណវេលា, គន្ធា ចាជិហារិយំ បស្សិស្សាមី” តិ គោណោ
វិស្សដ្ឋេត្វា ចាតោវ អាគតំ យាគុកុជញ្ជោវ យោត្តកញ្ច គហេត្វា អាគប្បន្តោ
បុរាណំ តថា បលាយន្តំ ទិស្វា, ភន្តេ, អន្ធទ “អយ្យានំ ចាជិហារិយំ បស្សិស្សាមី” តិ
អាគច្ឆាមិ, តុម្ភេ កហំ គប្បថា” តិ។ កី តេ ចាជិហារិយេន, ឥមំ កុជញ្ជោ យោត្តញ្ច
ទេហីតិ។ សោ តេន ទិន្នំ កុជញ្ជោ យោត្តញ្ច អាទាយ នទីតិវំ គន្ធា កុដំ យោត្តន
អត្ថនោ គីវាយ ពន្ធិត្វា លជ្ជន្តោ កិញ្ចិ អកថេត្វា រហាទេ បតិត្វា ឧទកបុព្វឡេ
ឧដ្ឋាបេន្តោ កាលំ កត្វា អរីចិម្ហំ និព្ពត្តិ។

សក្តិ អាណាសេ រតនបង្គំមំ មាបេសិ។ តស្ស ឯកា កោដិ
ចាចនចក្កវាឡមុខវង្គិយំ អហោសិ, ឯកា បង្គំមចក្កវាឡមុខវង្គិយំ។ សត្តា
សង្ខបតិកាយ ធន្តិសយោជនិកាយ បរិសាយ វឌ្ឍមានកក្កាយាយ “ឥនានិ
ចាជិហារិយករណវេលា” តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា បមុខេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ
យរណី នាម ឥន្ទ្រមន្តី ឯកា អនាគាមិឧបាសិកា ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ,
មាធិសាយ ជិតវិវិជ្ជមានាយ តុម្កាកំ កិលមនកិច្ចំ នត្ថិ, អហំ ចាជិហារិយំ
ករិស្សមី” តិ អាហា។ “កថំ ត្វំ ករិស្សសិ, យរណី” តិ? “ភន្តេ, ឯកស្មី
ចក្កវាឡគព្ភេ មហាបថវី ឧទកំ កត្វា ឧទកសកុណិការិយ និមុដ្ឋិត្វា
ចាចនចក្កវាឡមុខវង្គិយំ អត្តានំ ឧស្សេស្សមិ, តថា
បង្គំមឧត្តរទក្ខិណចក្កវាឡមុខវង្គិយំ, តថា មជ្ឈេ”។ មហាជនោ មំ ធិស្វា “កា
ឯសា” តិ វុត្តេ វក្ខតិ “យរណី នាមេសា, អយំ តាវ ឯកិស្សា ឥត្តិយា អានុភាវោ,
ពុទ្ធានុភាវោ បន កិធិសោ ភរិស្សតី” តិ។ ឯវំ តិត្តិយា តុម្ភេ អធិស្វាវ
បលាយិស្សន្តីតិ។ អថ នំ សត្តា “ជាតាមិ តេ យរណី ឯវុបំ ចាជិហារិយំ កាតុំ
សមត្ថការំ, ន បនាយំ តវត្ថាយ ពន្លោ មាលាបុដោ” តិ វត្វា បជិត្តិបិ។ សា “ន មេ
សត្តា អនុជាតាតិ, អន្ធា មយា ឧត្តរិតំ ចាជិហារិយំ កាតុំ សមត្ថោ អញ្ញោ
អត្ថិ” តិ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្តាបិ “ឯវមេវ តេសំ គុណោ ចាកដោ ភរិស្សតី តិ
ឯវំ ធន្តិសយោជនិកាយ បរិសាយ មជ្ឈេ សីហនានំ នធិស្សតី” តិ មញ្ញមាណោ
អបរេបិ បុច្ឆិ - “តុម្ភេ កថំ ចាជិហារិយំ ករិស្សថា” តិ។ តេ “ឯវញ្ច ឯវញ្ច
ករិស្សម, ភន្តេ” តិ សត្តុ បុរតោ បិតាវ សីហនានំ នធិសុ។ តេសុ កិរ
ចូឡអនាថបិណ្ឌិកោ “មាធិសេ អនាគាមិឧបាសកេ បុត្តេ វិជ្ជមានេ សត្តុ
កិលមនកិច្ចំ នត្ថិ” តិ ចិន្តេត្វា “អហំ, ភន្តេ, ចាជិហារិយំ ករិស្សមី” តិ វត្វា
“កថំ ករិស្សសិ” តិ បុដ្ឋោ “អហំ, ភន្តេ, ធានសយោជនិកំ ព្រហ្មត្ថការំ និម្មិត្វា
ឥមិស្សា បរិសាយ មជ្ឈេ មហាមេយគន្ធិតសធិសេន សន្តេន ព្រហ្មអន្តោជនំ

នាម អធ្នោជស្សមី" តិ។ មហាជនោ "កី នាមេសោ សធ្នោ" តិ បុច្ឆិត្វា
"ចុឡ្ហអនាថបិណ្ឌិកស្ស កិរ ព្រហ្មអធ្នោជនសធ្នោ នាមា" តិ វក្ខតិ។ តិ តិយា
"គហបតិកស្ស កិរ តាវ ឯសោ អានុភាវោ, ពុទ្ធានុភាវោ កីទិសោ ភវិស្សតី" តិ
តុម្ពេ អទិស្វាវ បលាយិស្សន្តិ តិ។ សត្តា "ជាតាមិ តេ អានុភាវ" ន្តិ តស្សបិ តថេវ
វត្វា ចាជិហារិយ ករណំ នានុជានិ។

អថេកា បដិសម្ពិទ្ធប្បត្តា សត្តវស្សិកា បិរសាមណេរី កិរ នាម សត្តារំ
វុទ្ធិត្វា "អហំ, ភន្តេ, ចាជិហារិយំ ករិស្សមី" តិ អាហា។ "កថំ ករិស្សសី បិរេ" តិ?
"ភន្តេ, សិទេរុញ្ច ចក្កវាឡ្ហបព្ពតញ្ច ហិមវន្តញ្ច អាហារិត្វា ឥមស្មី ហិទេ
បដិចាជិយា វេបេត្វា អហំ ហំសសកុណីរិយ តតោ តតោ និក្ខមិត្វា
អសជ្ឈមាតា គមិស្សមិ, មហាជនោ មំ ទិស្វា 'កា ឯសា' តិ បុច្ឆិត្វា
'បិរសាមណេរី' តិ វក្ខតិ។ តិ តិយា 'សត្តវស្សិកាយ តាវ សាមណេរិយា
អយមានុភាវោ, ពុទ្ធានុភាវោ កីទិសោ ភវិស្សតី' តិ តុម្ពេ អទិស្វាវ
បលាយិស្សន្តិ" តិ។ ឥតោ បរំ ឯវុទ្ធានិ វចនានិ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតញ្ញានិ។
តស្សបិ ភគវា "ជាតាមិ តេ អានុភាវ" ន្តិ វត្វា ចាជិហារិយ ករណំ នានុជានិ។
អថេកា បដិសម្ពិទ្ធប្បត្តា ឱណាសវោ បុន្តសាមណេរោ នាម ជាតិយា
សត្តវស្សិកា សត្តារំ វុទ្ធិត្វា "អហំ ភគវា ចាជិហារិយំ ករិស្សមី" តិ វត្វា "កថំ
ករិស្សសី" តិ បុដ្ឋា អាហា - "អហំ, ភន្តេ, ជម្ពុទីបស្ស ធជត្វតំ មហាជម្ពុវុក្ខំ ខន្ធន្ត
គហេត្វា ចាលេត្វា មហាជម្ពុបេសិយោ អាហារិត្វា ឥមំ បរិសំ ខាទាបេស្សមិ,
ចារិច្ឆត្តកកុសុមាទិ ច អាហារិត្វា តុម្ពេ វុទ្ធិស្សមី" តិ។ សត្តា "ជាតាមិ តេ
អានុភាវ" ន្តិ តស្ស ចាជិហារិយ ករណំ បដិក្ខមិ។

អថ ឧប្បលវណ្ណា ថេរី សត្តារំ វុទ្ធិត្វា "អហំ, ភន្តេ, ចាជិហារិយំ
ករិស្សមី" តិ វត្វា "កថំ ករិស្សសី" តិ បុដ្ឋា អាហា - "អហំ, ភន្តេ, សមន្តា

ឆ្ងាទសយោជនិកំ បរិសំ ទស្សេត្វា អាវុដ្ឋតោ ធន្តិសយោជនាយ បរិសាយ
បរិវត្តោ ចក្កវត្តិរាជា ហុត្វា អាគន្ធា តុម្ពេ វន្តិស្សមី”តិ។ សត្តា “ជាធាមិ តេ
អាណុភារ”ន្តិ តស្សបិ ចាជិហារិយ ករណំ បដិក្ខិបិ។ អថ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ
ភគវន្តំ វន្តិត្វា “អហំ, ភន្តេ, ចាជិហារិយំ ករិស្សមី”តិ វត្វា “កជំ ករិស្សសី”តិ
បុដ្ឋោ អាហា - “អហំ, ភន្តេ, សិនេវបព្ពតរាជានំ ទន្តន្តេវ វេបេត្វា
មាសសាសបពិជំរិយ ខាទិស្សមី”តិ។ “អញ្ញំ កី ករិស្សសី”តិ? “ឥមំ មហាបថវី
កជសារកំរិយ សំវេល្លិត្វា អន្តុលន្តេវ និក្ខិបិស្សមី”តិ។ “អញ្ញំ កី
ករិស្សសី”តិ? “មហាបថវី កុលាលចក្កំរិយ បរិវត្តេត្វា មហាជនំ បថវោជំ
ខាទាបេស្សមី”តិ។ “អញ្ញំ កី ករិស្សសី”តិ? “វាមហាត្ថេ បថវី កត្វា ឥមេ សត្ថេ
ទក្ខិណាហាត្ថេន អញ្ញស្មី ធិបេ វេបេស្សមី”តិ។ “អញ្ញំ កី ករិស្សសី”តិ? “សិនេវ
ធន្តទណ្ឌំរិយ កត្វា មហាបថវី ឧក្ខិបិត្វា តស្សបរិ វេបេត្វា ធន្តហត្ថោ ភិក្ខុ
រិយ ឯកហត្ថេនាទាយ អាគាសេ ចម្ព័មិស្សមី”តិ។ សត្តា “ជាធាមិ តេ
អាណុភារ”ន្តិ តស្សបិ ចាជិហារិយ ករណំ នាណុជានិ។ សោ “ជាធាតិ មញ្ញេ សត្តា
មយា ឧត្តរិតរំ ចាជិហារិយំ កាតុំ សមត្ថ”ន្តិ ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។

អថ នំ សត្តា “នាយំ មោគ្គល្លានំ តវត្ថាយ ពោធិ្វា ពាលាបុដោ។ អហញ្ញិ
អសមធុរោ, មម ធុរំ អញ្ញោ វហិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ អនច្ឆរិយមេតំ, យំ
ឥនានិ មម ធុរំ វហិតុំ សមត្ថោ នាម ភវេយ្យ។ អហេតុកតិវច្ឆានយោនិយំ
និព្ពត្តកាលេបិ មម ធុរំ អញ្ញោ វហិតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិយេវ”តិ វត្វា
“កទា បន, ភន្តេ”តិ ថេវេន បុដ្ឋោ អតីតំ អាហរិត្វា -

“យតោ យតោ គរុ ធុរំ, យតោ គម្ពីរវត្តនិ;
តទាស្ស កណ្ឌំ យុញ្ញន្តិ, ស្វាស្ស តំ វហិតេ ធុរ”ន្តិ។ -

ឥឡូវ កណ្តាឧសភជាតកំ (ជា. ១.១.២៩) វិញ្ញាបនបត្រ បុរេ តម្រូវ វត្ថុវិសេសេត្វា
ធស្សេន្តា -

“មនុស្សមេរ ភាសេយ្យ, ឆាមនុស្ស កុដាចនំ;
មនុស្ស ភាសមានស្ស, កុំ ការំ ឧទទ្ទិរ;
ធនញ្ច នំ អលាភេសិ, តេន ចត្តមនោ អហ្ម” តិ។ -

ឥឡូវ និទ្ទិសាលជាតកំ វិញ្ញាបនបត្រ កថេសិ។ កថេត្វា ច បន សត្តា រតនចម្ព័រ
អភិរុហិ, បុរេតោ ឆ្លាតសយោជនិកា បរិសា អហោសិ តថា បច្ឆតោ ច ឧត្តរតោ
ច ទក្ខិណតោ ច។ ឧដុកំ បន ចតុរិសតិយោជនិកាយ បរិសាយ មជ្ឈេ ភគវា
យមកថាជិហារិយំ អកាសិ។

តំ ចាឡិតោ តាវ ឯវំ វេទិតត្ថំ (បជិ. ម. ១.១១៦) - កតមំ តថាគតស្ស
យមកថាជិហារិយេ ញាណំ? ឥឡូវ តថាគតោ យមកថាជិហារិយំ ករោតិ
អសាធារណំ សាវកេហិ, ឧបរិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្តតិ,
ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ ហេដ្ឋិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធា បវត្តតិ,
ឧបរិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ បុរត្ថិមកាយតោ, បច្ឆិមកាយតោ;
បច្ឆិមកាយតោ, បុរត្ថិមកាយតោ; ទក្ខិណាអក្ខិតោ, វាមអក្ខិតោ;
វាមអក្ខិតោ, ទក្ខិណាអក្ខិតោ; ទក្ខិណាកណ្តាសោតតោ, វាមកណ្តាសោតតោ;
វាមកណ្តាសោតតោ, ទក្ខិណាកណ្តាសោតតោ; ទក្ខិណាឆាសិកាសោតតោ,
វាមឆាសិកាសោតតោ; វាមឆាសិកាសោតតោ, ទក្ខិណាឆាសិកាសោតតោ;
ទក្ខិណាអំសក្ខុដតោ, វាមអំសក្ខុដតោ; វាមអំសក្ខុដតោ,
ទក្ខិណាអំសក្ខុដតោ; ទក្ខិណាហត្ថតោ, វាមហត្ថតោ; វាមហត្ថតោ,
ទក្ខិណាហត្ថតោ; ទក្ខិណាបស្សតោ, វាមបស្សតោ; វាមបស្សតោ,
ទក្ខិណាបស្សតោ; ទក្ខិណាចាទតោ, វាមចាទតោ; វាមចាទតោ,

ធន្ត្រិយាចារ្យតោ; អង្គុលង្គុលេហិ, អង្គុលង្គុរិកាហិ; អង្គុលង្គុរិកាហិ,
អង្គុលង្គុលេហិ; ឯកេកលោមកូបតោ អង្គិកូន្នោ បវត្តតិ, ឯកេកលោមតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ។ ឯកេកលោមតោ អង្គិកូន្នោ បវត្តតិ,
ឯកេកលោមកូបតោ ឧទកធារា បវត្តតិ ធន្នំ វណ្ណានំ និលានំ បីតកានំ
លោហិតកានំ ឱទាតានំ មញ្ញេជ្ជានំ បភស្សរានំ។ ភគវា ចង្គ្គមតិ, ពុទ្ធនិម្មិតោ
តិជ្ជតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បតិ... បេ... ធន្និតោ សេយ្យំ កប្បតិ, ភគវា
ចង្គ្គមតិ វា តិជ្ជតិ វា និសីទតិ វា។ ឥទំ តថាគតស្ស យមកថាជិហារិយេ
ញាណាន្តិ។

ឥទំ បន ថាជិហារិយំ ភគវា តស្មី ចង្គ្គមេ ចង្គ្គមិត្វា អកាសិ។ តស្ស
តេជោកសិណាសមាបត្តិវសេន ឧបរិមកាយតោ អង្គិកូន្នោ បវត្តតិ,
អាថោកសិណាសមាបត្តិវសេន ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ ន បន
ឧទកធារាយ បវត្តនជ្ជានតោ អង្គិកូន្នោ បវត្តតិ, អង្គិកូន្នស្ស បវត្តនជ្ជានតោ
ឧទកធារា បវត្តតិ ធន្នេតុំ “ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧបរិមកាយតោ” តិ វុត្តំ។
ឯសេវ នយោ សព្ពបទេសុ។ អង្គិកូន្នោ បនេត្ត ឧទកធារាយ អសម្មិស្សោ
អហោសិ, តថា ឧទកធារា អង្គិកូន្នេន។ ឧភយម្យិ កិរ ចេតំ យាវ ព្រហ្មលោកា
ឧគ្គន្ធា ចក្កវាឡមុខវដ្តិយំ បតតិ។ “ធន្នំ វណ្ណាន” ធន្នំ វុត្តា បនស្ស ធន្នញ្ញាវសិយោ
យដេហិ អាសិញ្ចមានំ វិលីនសុវណ្ណំ វិយ យន្តនាលិកតោ
និក្ខន្ធសុវណ្ណាវសធារាវិយ ច ឯកចក្កវាឡគព្ពតោ ឧគ្គន្ធា ព្រហ្មលោកំ អាហាជ្ជ
បជិនិវត្តិត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្តិមេវ គណ្ហិសុ។ ឯកចក្កវាឡគព្ពំ វុត្តតោចានសិកំ
វិយ ពោធិយរំ អហោសិ ឯកាលោកំ។

តំទិវសំ សត្តា ចង្គ្គមិត្វា ថាជិហារិយំ ករោន្តោ អន្តរន្តរា មហាជនស្ស ធម្មំ
កថេសិ។ កថេន្តោ ច ជនំ និវស្សាសំ អកត្វា តស្ស អស្សាសវារំ ទេតិ។ តស្មី

ខណៈ មហាជននា សាធុការ បរវត្តសិ។ តស៊ូ សាធុការបរវត្តនកាល សត្តា
តាវមហាតិយា បរិសាយ ចិត្តំ ឌីលោកេន្តោ ឯកេកស្ស សោឡសន្នំ អាភារាណំ
វសេន ចិត្តាចារំ អញ្ញាសិ។ ឯវំ លហុកបរិវត្តំ ពុទ្ធានំ ចិត្តំ។ យោ យោ យស្មីញ្ច
ធម្មេ យស្មីញ្ច ចាជិហីវេ បសន្នោ, តស្ស តស្ស អជ្ឈាសយវសេនេវ ធម្មញ្ច
កថេសិ, ចាជិហីវញ្ច អកាសិ។ ឯវំ ធម្មេ ទេសិយមាណ ចាជិហីវេ ច ករិយមាណ
មហាជនស្ស ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សត្តា បន តស្មី សមាគមេ អត្តនោ
មនំ គហេត្វា អញ្ញំ បញ្ញំ បុច្ឆិតុំ សមត្តំ អទិស្វា និម្មិតពុទ្ធំ មាបេសិ។ តេន បុច្ឆិតុំ
បញ្ញំ សត្តា វិស្សន្នេសិ, សត្តារា បុច្ឆិតុំ សោ វិស្សន្នេសិ។ ភគវតោ ចង្គ្គមនកាលេ
និម្មិតោ វាណាធិសុ អញ្ញាតំ កប្បេសិ, និម្មិតស្ស ចង្គ្គមនកាលេ ភគវា វាណាធិសុ
អញ្ញាតំ កប្បេសិ។ តមត្តំ ទស្សេតុំ “និម្មិតោ ចង្គ្គមតិ វា” តិអាទិ វុត្តំ។ ឯវំ
ករោន្តស្ស សត្ត ចាជិហារិយំ ទិស្វា ធម្មកថំ សុត្វា តស្មី សមាគមេ វិសតិយា
ចាលោកោជិនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។

សត្តា ចាជិហីវំ ករោន្តោវ “កត្ត នុ ខោ អតីតពុទ្ធា ឥទំ ចាជិហីវំ កត្វា វស្សំ
ឧបេន្តិ” តិ អារវ្កេត្វា “តាវតីសភវនេ វស្សំ ឧបកត្តា មាតុ អភិធម្មបិដកំ
ទេសេន្តិ” តិ ទិស្វា ទក្ខិណាចាទំ ឧត្តិបិទ្វា យុកន្ធរមត្តកេ វបេត្វា ឥតំ ចាទំ
ឧត្តិបិទ្វា សិនេរុមត្តកេ វបេសិ។ ឯវំ អជ្ឈសដ្ឋិយោជនសតសហស្សដ្ឋានេ
តយោ បទវារា អហោសុំ, ទ្វេ ចាទនិទ្ទានិ។ សត្តា ចាទំ បសាវេត្វា អក្កមីតិ ន
សល្លកេតត្ថំ។ តស្ស ហិ ចាទុក្ខិបនកាលេយេវ បព្ពតា ចាទមូលំ អាគន្ធា
សម្បជិដ្ឋិសុ, សត្តារា អក្កមនកាលេ តេ បព្ពតា ឧដ្ឋាយ សកដ្ឋានេយេវ
អជ្ឈសុ។ សក្កោ សត្តារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “បណ្ណាកម្ពលសិលាយ មញ្ញេ សត្តា ឥមំ
វស្សាវាសំ ឧបេស្សតិ, ពហុនញ្ច ទេវតានំ ឧបកាហេ ភវិស្សតិ, សត្តិវ បនេត្ត
វស្សាវាសំ ឧបកតេ អញ្ញា ទេវតា ហត្ថម្បិ វបេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ អយំ ខោ បន
បណ្ណាកម្ពលសិលា ធីយតោ សដ្ឋិយោជនា, វិត្តាវតោ បណ្ណាសយោជនា,

បុគ្គលតោ បន្ទូលសយោជនា, សត្វិ និសិទ្ធមិ តុច្ឆំ ភវិស្សតី”តិ។ សត្តា តស្ស
អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា អត្ថនោ សង្ឃជី សីលាសនំ បដិច្ឆាធយមាណំ ឱបិ។ សក្កោ
ចិន្តេសិ - “ចីវរំ តាវ បដិច្ឆាធយមាណំ ឱបិ, សយំ បន បរិត្តកេ ហំនេ
និសីទិស្សតី”តិ។ សត្តា តស្ស អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា និចបីបកំ មហាបំសុក្ខលិកោ
វិយ បណ្ណាកម្មលសីលំ អន្តោចីវរកោគយេវ កត្វា និសីទិ។ មហាជនោបិ
តំខណោញ្ញេវ សត្តារំ ឱលោកេន្តោ នាទ្ទុស, ចន្ទស្ស អត្ថផ្គមិតកាលោវិយ
ស្វរិយស្ស ច អត្ថផ្គមិតកាលោវិយ អហោសិ។ មហាជនោ -

“គតោ នុ ចិត្តកូដំ វា, កេលាសំ វា យុគន្ទរំ;
ន នោ ធកេមុ សម្ពុទ្ធំ, លោកដេដ្ឋំ នវាសក”ន្តិ។ -

ឥមំ កាចំ វនន្តោ បរិទេវិ។ អបរេ “សត្តា នាម បរិវេករតោ, សោ វេរុចាយ មេ
បរិសាយ វេរុចំ ចាជិហំ កតត្ថន្តិលជ្ជាយ អញ្ញំ រដ្ឋំ វា ជនបទំ វា គតោ
ភវិស្សតិ, ន ទានិ តំ ធកិស្សមា”តិ បរិទេវន្តោ ឥមំ កាចមាហំសុ -

“បរិវេករតោ ជីរោ, និមំ លោកំ បុនេហិតិ;
ន នោ ធកេមុ សម្ពុទ្ធំ, លោកដេដ្ឋំ នវាសក”ន្តិ។

តេ មហាមោគ្គល្លានំ បុច្ឆិសុ - “កហំ, ភន្តេ, សត្តា”តិ? សោ សយំ ជានន្តោបិ
“បរេសម្បិ គុណា ចាកជា ហោន្ទ”តិ អជ្ឈាសយេន “អនុរុទ្ធំ បុច្ឆថា”តិ អាហា។
តេ ថេរំ តថា បុច្ឆិសុ - “កហំ, ភន្តេ, សត្តា”តិ? តាវ តីសភវនេ
បណ្ណាកម្មលសីលាយំ វស្សំ ឧបគន្ធា មាតុ អភិធម្មបិដកំ ទេសេតុំ គតោតិ។
“កតា អាគមិស្សតិ, ភន្តេ”តិ? “តយោ មាសេ អភិធម្មបិដកំ ទេសេត្វា
មហាបវារណាទិវសេ”តិ។ តេ “សត្តារំ អទិស្វា ន ធកមិស្សមា”តិ តត្ថេវ ខន្ធាវារំ
ពន្លឺសុ។ អាគាសមេវ កិរ នេសំ ធននំ អហោសិ។ តាយ ច មហាតិយា បរិសាយ

សរីរនិយមសោនាមន្តបញ្ញាយិ, បដិវិវរំ អនាសិ, សព្វត្ថ បរិសុទ្ធមេវ ភូមិតលំ
អហោសិ។

សត្តាបឋមមេវ មោគ្គល្លានត្ថវំ អរោច - “មោគ្គល្លាន, ត្វំ ឯតិស្សយ
បរិសាយ ធម្មំ ទេសេយ្យាសិ, ចូឡ្យ អនាថបិណ្ឌិកោ អាហារំ ទស្សតី” តិ។ តស្មា
តំ តេមាសំ ចូឡ្យ អនាថបិណ្ឌិកោវ តស្ស បរិសាយ យាបនំ យាគុកត្ថំ
ខាធនីយំ តម្កលតេលកន្ធមាលាបិលន្ធនាធិ ច អនាសិ។ មហាមោគ្គល្លានោ ធម្មំ
ទេសេសិ, ចាដិហារិយទស្សនត្ថំ អាគតាគតេហិ បុជ្ជបញ្ញោ ច វិស្សជ្ជេសិ។
សត្តារម្បិ មាតុ អភិធម្មទេសនត្ថំ បណ្ឌាកម្កលសិលាយំ វស្សំ ឧបគតំ
ទសសហស្សចក្កវាឡ្យនេវតា បរិវារយីសុ។ តេន វុត្ថំ -

“តាវតីសេ យទា ពុទ្ធា, សិលាយំ បណ្ឌាកម្កលេ;
ចារិច្ចត្ថកម្កលម្ហិ, វិហាសិ បុរិសុត្ថមោ។

“ទសសុ លោកធាតុសុ, សន្និបតិទ្វាន នេវតា;
បយិរុចាសន្តិ សម្ពុទ្ធំ, វសន្តំ នាគមុទ្ធនិ។

“នកោចិ ទេវោ វណ្ណាន, សម្ពុទ្ធស្ស វិរោចតិ;
សព្វេ ទេវេ អតិក្កម្ម, សម្ពុទ្ធាវ វិរោចតី” តិ។ (បេ. វ. ៣១៧-៣១៩);

ឯវំ សព្វា នេវតា អត្ថនោ សរីរឫកាយ អភិកវិទ្យា និសិន្នស្ស បនស្ស
មាតា តុសិតវិមានតោ អាគន្ធា ទក្ខិណាបស្សេនិសីទិ។ ឥន្ទកោបិ នេវបុត្តោ
អាគន្ធា ទក្ខិណាបស្សេយេវ និសីទិ, អង្គរោ វាមបស្សេនិសីទិ។ សោ
មហោសក្ខាសុ នេវតាសុ សន្និបតិទ្ធិសុ អបគន្ធា ទ្វាទសយោជនិកេ ហ៊ានេ
ឌីកាសំ លភិ, ឥន្ទកោ តត្ថេវ និសីទិ។ សត្តា តេ ឧកោបិ ឌីលោកេត្វា អត្ថនោ
សាសនេ ទក្ខិណោយ្យបុគ្គលានំ ទិន្ននាទស្ស មហាប្បលការំ ញាបេតុកាមោ

ឯវាមាហា - “អង្គ្រ, តយា ធិយមន្តរេ ធនវស្សសហស្សបរិមាណកាលេ
ធានសយោជនីកំ ឧទ្ធនបន្តិ កត្វា មហាធានំ ធិន្នំ, ឥធានិ មម សមាគមំ អាគន្ធា
ធានសយោជនីកេ ហ្នានេ ឌីកាសំ លភិ, កី នុ ខោ ឯត្ថ ការណា”ន្តិ? វុត្តម្បិ ចេតំ -

“ឌីលោកេត្វាន សម្ពុទ្ធា, អង្គ្រញាបិ ឥន្ទកំ;
ធឹក្ខណោយ្យំ សម្ពាវេន្តោ, ឥន្ទំ វេចនមព្រាវិ។

“មហាធានំ តយា ធិន្នំ, អង្គ្រ ធិយមន្តរេ;
អតិទ្ធូរេ និសិទ្ធាសិ, អាគច្ឆ មម សន្តិកេ”តិ។ (បេ. វ. ៣២១-៣២២);

សោ សទ្ធា បថវីតលំ ចាបុណី។ សញ្ញាបិ នំ សា បរិសា អស្សោសិ។ ឯវំ វុត្តេ

-

“ចោធិតោ ភាវិតត្ថេន, អង្គ្រោ ឯតមព្រាវិ;
កី មយ្ហំ តេន ធានេន, ធឹក្ខណោយ្យេន សុញ្ញតំ។

“អយំ សោ ឥន្ទកោ យក្ខោ, ធន្នា ធានំ បរិត្តកំ;
អតិរោចតិ អម្ពេហិ, ចន្នោ តារាគណោ យថា”តិ។ (បេ. វ. ៣២៣-៣២៤);

តត្ថ ធន្នាតិ ធឹក្ខា។ ឯវំ វុត្តេ សត្តា ឥន្ទកំ អាហា - “ឥន្ទក, ត្វំ មម
ធឹក្ខណាបស្សេ និសិទ្ធា, កស្មា អនបគន្ធាវ និសីទសី”តិ? សោ “អហំ, ភន្តេ,
សុខេត្តេ អប្បកពីជំ វេចនកស្សកោវិយ ធឹក្ខណោយ្យសម្បទំ អលត្ថ”ន្តិ
ធឹក្ខណោយ្យំ បកាវេន្តោ អាហា -

“ឧន្ទ្ពុលេ យថា ខេត្តេ, ពីជំ ពហុម្បិ រោមិតំ;
ន ជលំ វិបុលំ ហោតិ, នបិ តោសេតិ កស្សកំ។

“តថេវ ធានំ ពហុកំ, ទុស្សីលេសុ បតិដ្ឋិតំ;
ន ជលំ វិបុលំ ហោតិ, នបិ តោសេតិ ឆាយកំ។

“យថាបិ ភទ្កកេ ខេត្តេ, ពីដំ អប្បម្មិ រោបិតំ;
សម្មា ធារំ បវេច្ឆន្តេ, ជលំ តោសេតិ កស្សកំ។

“តថេវ សីលវន្តេសុ, គុណវន្តេសុ តាទិសុ;
អប្បកម្មិ កតំ ការំ, បុញ្ញំ ហោតិ មហាប្បល”ន្តិ។ (បេ. វ. ៣២៥-៣២៨);

ក៏ បនេតស្ស បុព្វកម្មន្តិ? សោ កិវ អនុវុទ្ធតេស្ស អន្តោគាមំ បិណ្ឌាយ
បរិជ្ជស្ស អត្តនោ អភតំ កជ្ជុភិក្ខុំ ឆាយេសិ។ តថា តស្ស បុញ្ញំ អង្គុវេន
ធសវស្សសហស្សានិ ធានសយោជនិកំ ឧទ្ធអបន្តិ កត្វា ទិន្នធានតោ
មហាប្បលតំ ជាតំ។ តស្មា វេមាហ។

ឯវំ វុត្តេ សត្តា, “អង្គុវ, ធានំ នាម វិចេយ្យ ធាតុំ វដ្ឋតិ, ឯវំ តំ សុខេត្តេសុ
វុត្តពីដំ វិយ មហាប្បលំ ហោតិ។ តុំ បន ន តថា អកាសិ, តេន តេ ធានំ មហាប្បលំ
ន ជាត”ន្តិ ឥមមត្តំ វិភាវេន្តោ -

“វិចេយ្យ ធានំ ធាតតំ, យត្ត ទិន្នំ មហាប្បលំ...បេ....។

“វិចេយ្យ ធានំ សុគតប្បសត្តិ,
យេ ធក្ខិណោយ្យា ឥធជ ជីវលោកេ;
ឯតេសុ ទិន្នានិ មហាប្បលានិ,
ពីជានិ វុត្តានិ យថា សុខេត្តេ”តិ។ (បេ. វ. ៣២៩-៣៣០) -

វត្វា ឧត្តរិម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អកាសិ -

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, រាគោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិរិវតរាគេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ។

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, ទោសោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិរិវតទោសេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ។

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, មោហោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិរិវតមោហេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ។

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, ឥន្ទ្រោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិរិវតឥន្ទ្រេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ”ន្តិ។

ទេសនាវសានេ អង្គរោ ច ឥន្ទ្រកោ ច សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ,
មហាជនស្សាបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អថ សត្តា ទេវបរិសាយ មជ្ឈេ និសិន្នោ មាតរំ អារព្ភ “កុសលា ធម្មា,
អកុសលា ធម្មា, អព្យាកតា ធម្មា”តិ អភិធម្មបិដកំ បដ្ឋបេសិ។ ឯវំ តយោ
មាសេ និវន្តរំ អភិធម្មបិដកំ កថេសិ។ កថេន្តោ បនភិក្ខុភាពាវេលាយ “យាវ
មមាគមនា ឯត្ថកំ នាម ធម្មំ ទេសេត្វ”តិ និម្មិតពុទ្ធិ មាបេត្វា ហិមវន្តំ កន្លា
នាគលតាទន្ធកដ្ឋំ ខាទិត្វា អនោតត្តទហេ មុខំ ជោវិត្វា ឧត្តរកុរុតោ
បិណ្ឌាចាតំ អាហរិត្វា មហាសាលមាឡុកេ និសិន្នោ ភត្តកិច្ចំ អកាសិ។
សារិបុត្តត្ថេរោ តត្ថ កន្លា សត្តុ វត្ថុំ ករោតិ។ សត្តា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ,
“សារិបុត្ត, អដ្ឋ មយា ឯត្ថកោ នាម ធម្មា កាសិតោ, ត្វំ អត្ថនោ អន្តេវាសិកានំ
ភិក្ខុនំ វាចេហី”តិ ថេរស្ស កថេសិ។ យមកថាជិហីរេ កិរ បសីទិត្វា បញ្ចាសតា
កុលបុត្តា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជីសុ។ តេ សន្ធាយ ថេរំ ឯវមាហា។ វត្វា ច បន
ទេវលោកំ កន្លា និម្មិតពុទ្ធន ទេសិតជ្ជានតោ បដ្ឋាយ សយំ ធម្មំ ទេសេសិ។

ដេរោបិ គន្ធា តេសំ ភិក្ខុនំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តេ សត្វិ ទេវលោកេ វិហារន្តោយេវ
សត្វបករណិកា អហោសុំ។

តេ កិរ កស្សបពុទ្ធកាលេ ខុទ្ទកវគ្គលិយោ ហុត្វា ឯកស្មី បញ្ញារេ ឱលម្ពន្តា
ទិដ្ឋំ ដេវានំ បង្គំមិត្វា អភិធម្មំ សជ្ឈាយន្តានំ សទ្ធិំ សុត្វា សវេ និមិត្តំ អគ្គហោសុំ។
តេ “ឥមេ ខន្ធា នាម, ឥមា ធាតុយោ នាមា” តិ អជានិត្វា សវេ
និមិត្តកហាយាមត្តេនេវ តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តា, ឯកំ ពុទ្ធន្ទំ
និព្ពសម្បត្តិ អនុភវិត្វា តតោ ចរិត្វា សាវត្ថិយំ កុលយវេសុ និព្ពត្តា។
យមកថាជិហីវេ ឧប្បន្នបសាទា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា សត្តបឋមំ
សត្វបករណិកា អហោសុំ។ សត្តាបិ តេនេវ និហារេន តំ តេមាសំ អភិធម្មំ
ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ អសីតិកោជិសហស្សានំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ, មហាមាយាបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

សាបិ ខោ ធម្មិសយោជនបរិមណ្ឌលា បរិសា “ឥធានិ សត្តមេ ទិវសេ
មហាបវារណា ភវិស្សតី” តិ មហាមោគ្គល្លានត្ថេវ ឧបសង្កមិត្វា អាហា - “ភន្តេ
សត្ត, ឱរោហណទិវសំ សញ្ញាតុំ វដ្តតិ, ន ហិ មយំ សត្តាវ អទិស្វា
គមិស្សមា” តិ។ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ កថំ សុត្វា “សាធាវុសោ” តិ
វត្វា តត្ថេវ បថវិយំ និមុត្តោ សិនេរុចាធំ គន្ធា “មំ អភិរុហន្តំ បរិសា បស្សត្វ” តិ
អធិដ្ឋាយ មណីរតនេន អារុតំ បណ្ឌាកម្ពលសុត្តំ វិយ បញ្ញាយមាទ្ធរោវ
សិនេរុមជ្ឈេន អភិរុហិ។ មនុស្សាបិ នំ “ឯកយោជនំ អភិរុទ្ទោ, ទិយោជនំ
អភិរុទ្ទោ” តិ ឱលោកយីសុ។ ដេរោបិ សត្ត ចាទេ សីសេន ឧត្តិបន្តោវិយ
អភិរុហិត្វា វទ្ធិត្វា ឯវមាហា - “ភន្តេ, បរិសា តុម្ភេ ទិស្វាវ គន្ធកាមា, កថា
ឱរោហិស្សថា” តិ។ “កហំ បន តេ, មោគ្គល្លាន, ជេដ្ឋភាតិកោ សាវិបុត្តោ” តិ។
“ភន្តេ, សង្កស្សនគរេ វស្សំ ឧបគតោ” តិ។ មោគ្គល្លាន, អហំ ឥតោ សត្តមេ

ទិវសេ មហាបវរណាយ សង្គ័ស្សនករទ្វារេ ឌីតវិស្សមិ, មំ ទដ្ឋកាមា តត្ថ
អាគច្ឆន្តុ, សាវត្ថិតោ សង្គ័ស្សនករទ្វារំ តីសយោជនានិ, ឯត្ថកេ មគ្គេ កស្សនិ
ចាថយ្យកិច្ចំ នត្ថិ, ឧចោសថិកា ហុត្វា ធុរវិហារំ ធម្មស្សនត្ថាយ គច្ឆន្តាវិយ
អាគច្ឆេយ្យថាតិ តេសំ អាហោថយ្យសីតិ។ ថេរោ “សាធុ, ភន្តេ” តិ គន្ធា តថា
អាហោថេសិ។

សត្តា វុដ្ឋវស្សោ បវរេត្វា សក្កស្ស អាហោថេសិ - “មហារាជ, មនុស្សបថំ
គមិស្សមី” តិ។ សក្កោ សុវណ្ណាមយំ មណីមយំ រជតមយន្តិ តីណិ សោចានានិ
មាថេសិ។ តេសំ ចាទា សង្គ័ស្សនករទ្វារេ បតិជ្ជហីសុ, សីសានិ សិនេរុមុទ្ធី។
តេសុ ទក្ខិណាបស្សេ សុវណ្ណាមយំ សោចានំ ទេវតានំ អហោសិ, វាមបស្សេ
រជតមយំ សោចានំ មហាព្រហ្មានំ អហោសិ, មជ្ឈេ មណីមយំ សោចានំ
តថាគតស្ស អហោសិ។ សត្តាថិ សិនេរុមុទ្ធី ឋត្វា ទេវោរោហណាសមយេ
យមកថាជិហារិយំ កត្វា ឧទ្ធុំ ឌីលោកេសិ, យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកផ្គណា
អហោសុំ។ អធា ឌីលោកេសិ, យាវ អវីចិតោ ឯកផ្គណំ អហោសិ។ ទិសាវិទិសា
ឌីលោកេសិ, អនេកានិ ចក្កវាឡុ សតសហស្សានិ ឯកផ្គណានិ អហោសុំ។ ទេវា
មនុស្សេ បស្សីសុ, មនុស្សមិ ទេវេ បស្សីសុ, សព្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធាវ បស្សីសុ។

ភគវា ធិត្ថណ្ណំសិយោវិស្សន្នេសិ។ តំ ទិវសំ ពុទ្ធសិរី ឌីលោកេត្វា
ធិត្ថិសយោជន បរិមណ្ឌលាយ បរិសាយ ឯកោថិ ពុទ្ធការំ អបត្តេន្តោ នាម
នត្ថិ។ សុវណ្ណាសោចានេន ទេវា ឌីតវីសុ, រជតសោចានេន មហាព្រហ្មានោ
ឌីតវីសុ, មណីសោចានេន សម្មាសម្ពុទ្ធា ឌីតវិ។ បញ្ចាសិទោ គន្ធាទេវបុត្តោ
ពោលុវបណ្ណាវីណំ អាទាយ ទក្ខិណាបស្សេ ឋត្វា សត្តុ គន្ធាមធុរិទិព្វវីណាយ
សន្នេន បូជំ ករោន្តោ ឌីតវិ, មាតលិ, សង្កាហាកោ វាមបស្សេ ឋត្វា
ទិព្វគន្ធាមាលាបុប្ផំ គហោត្វា នមស្សមាណោ បូជំ កត្វា ឌីតវិ, មហាព្រហ្មា ធិត្ថំ

ធារេសី, សុយាមោ វាលពិជនី ធារេសី។ សត្តា ឥមិនា បរិវារេន សទ្ធិ ឌីតវិត្វា
សង្កស្សនគរទ្វារេ បតិជ្ជហិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ អាគន្ធា សត្តារំ វទ្ធិត្វាយស្មា
សារិបុត្តត្ថេរេន តថាវុចាយ ពុទ្ធសិរិយា ឌីតវន្តោ សត្តា ឥតោ បុព្វេន ទិជ្ជបុព្វោ,
តស្មា -

“នមេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្វេ, នសុតោ ឧទ កស្សបិ;
ឯវំ វគ្គុវនោ សត្តា, តុសិតា គណិមាគតោ” តិ។ (សុ. និ. ៩៦១; មហានិ.
១៩០) -

អាទិហិ អត្ថនោ តុដ្ឋិ បកាសេត្វា, “ភន្តេ, អដ្ឋ សព្វេបិ ទេវមនុស្សា តុម្ហាកំ
បិហាយន្តិ, បត្តន្តិ” តិ អាហា។ អថ នំ សត្តា, “សារិបុត្ត, ឯវុវេហិ គុណោហិ
សមន្នាគតា ពុទ្ធា ទេវមនុស្សានំ បិយា ហោន្តិយេវា” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
កាថមាហា -

១៨១.

“យេ ឈានបសុតា ជីវា, នេក្ខម្ហបសមេ វតា;
ទេវាបិ តេសំ បិហាយន្តិ, សម្ពុទ្ធានំ សតីមត” តិ។

តត្ថ យេ ឈានបសុតា តិ លក្ខណ្ឌបនិដ្ឋានំ អារម្មណ្ឌបនិដ្ឋានន្តិ ឥមេសុ
ទ្ធិសុ ឈានេសុ អាវុជ្ជនសមាបជ្ជនអធិដ្ឋានវុជ្ជានបច្ចវេក្ខណោហិ
យុត្តប្បយុត្តា។ នេក្ខម្ហបសមេ វតា តិ ឯត្ថ បព្ពដ្ឋា នេក្ខម្ហន្តិ ន គហោតព្វា,
កិលេសវ្យុបសមនិព្វានវតី បន សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ទេវាបិ តិ ទេវាបិ មនុស្សាបិ
តេសំ បិហាយន្តិ បត្តន្តិ។ សតីមតន្តិ ឯវុវេហិ គុណានំ តេសំ សតិយា
សមន្នាគតានំ សម្ពុទ្ធានំ។ “អហោ វត មយំ ពុទ្ធា កវេយ្យមា” តិ ពុទ្ធការំ
ឥច្ឆមាណា បិហាយន្តិ តិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ តីសមត្ថានំ ចាលាកោដីនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ,
ថេរស្ស សន្និវិហារិកា បញ្ចសតភិក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ជហីសុ។

សព្វពុទ្ធានំ កិរ អវិជហិតមេវ យមកថាជិហីរំ កត្វា នេវលោកេ វស្សំ
វសិត្វា សង្កស្សនករទ្វារេ ឌីតរណំ។ តត្ថ បន ធន្តិណាចានស្ស បតិជ្ជិតដ្ឋានំ
អចលចេតិយដ្ឋានំ នាម ហោតិ។ សត្តា តត្ថ វត្តា បុព្វដ្ឋនាទីនំ វិសយេ បញ្ចំ
បុច្ឆិ, បុព្វដ្ឋនា អត្តនោ វិសយេ បញ្ចោ វិស្សន្តេត្វា សោតាបន្នវិសយេ បញ្ចំ
វិស្សន្តេត្តំ នាសក្ខីសុ។ តថា សកទាគាមិអាទីនំ វិសយេ សោតាបន្នាទយោ,
មហាមោគ្គល្លានវិសយេ សេសមហាសាវកា, សាវិបុត្តត្ថេរស្ស វិសយេ
មហាមោគ្គល្លានោ, ពុទ្ធវិសយេ ច សាវិបុត្តោបិ វិស្សន្តេត្តំ នាសក្ខីយេវ។ សោ
ចាចីនទិសំ អាទី កត្វា សព្វទិសា ឌីលោកេសិ, សព្វត្ថ ឯកផ្តលាមេវ អហោសិ។
អជ្ជសុ ទិសាសុ នេវមនុស្សា ឧទ្ធិយាវ ព្រហ្មលោកា ហោជ្ជា ភូមជ្ជា ច
យក្ខនាគសុបណ្ណា អញ្ញាលី បគ្គហោត្វា, “ភន្តេ, ឥធ តស្ស បញ្ចស្ស វិស្សន្តេតា
នត្ថិ, ឯត្ថេវ ឧបធារេថា” តិ អាហំសុ។ សត្តា សាវិបុត្តោ កិលមតិ។ កិញ្ចាបិ
ហោស -

“យេ ច សម្ព័ន្ធតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុព្វឥធ;
តេសំ មេ និបកោ ភីរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិសា” តិ។ (សុ. និ. ១០៤៤;
ចូឡនិ. អធិតមាលាវបុច្ឆានិទ្ទេស ៧) -

ឥមំ ពុទ្ធវិសយេ បុដ្ឋបញ្ចំ សុត្វា ‘សត្តា មំ សេខាសេខានំ អាគមនបដិបទំ
បុច្ឆតិ’ តិ បញ្ចោ និក្ខន្តោ, ឧទ្ធានីសុ បន កតវេន នុ ខោ មុខេន ឥមំ បដិបទំ
កថេន្តោ ‘អហំ សត្តុ អជ្ឈាសយំ កល្យាណំ ន សក្ខីស្សមី’ តិ មម អជ្ឈាសយេ
កត្តតិ, សោ មយា នយេ អធិន្នេ កថេតុំ ន សក្ខីស្សតិ, នយមស្ស ទស្សមីតិ
នយំ ទស្សេន្តោ “ភូតមិទំ, សាវិបុត្ត, សមនុបស្សសី” តិ អាហា។ ឯវំ កិរស្ស

អហោសិ “សារិបុត្តោ មម អជ្ឈាសយំ កហេត្វា កថេន្តោ ខន្ធវសេន
កថេស្សតិ” តិ។ ថេរស្ស សហ នយទានេន សោ បញ្ញោ នយសតេន
នយសហស្សេន នយសតសហស្សេន ឧបជ្ឈាសិ។ សោ សត្តារា ទិន្ននយេ វេត្វា
តំ បញ្ញំ កថេសិ។ វេបេត្វា កិវ សម្មាសម្ពុទ្ធុំ អញ្ញោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស បញ្ញំ
ចាបុណ្ហំតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ។ តេនេវ កិវ ថេរោ សត្ត បុរតោ វេត្វា សីហនាទំ
នទិ - “អហំ, ភន្តេ, សកលកប្បម្បិ ទេវេ វុដ្ឋេ ឯត្តកានិ ពិន្ធុនិ មហាសមុទ្ទេ
បតិកានិ, ឯត្តកានិ ភូមិយំ, ឯត្តកានិ បព្ពតេ’តិ គណេត្វា លេខំ អាហេបេតុំ
សមត្តោ” តិ។ សត្តាបិ នំ “ជានាមិ, សារិបុត្ត, គណេតុំ សមត្តភារ” ត្ថិ អាហា។
តស្ស អាយស្មតោ បញ្ញាយ ឧបមា នាម នត្ថិ។ តេនេវាហ -

“គង្គាយ វាលុកា ឌីយេ, ឧទកំ ឌីយេ មហាណ្ហាវេ;
មហិយា មត្តិកា ឌីយេ, ន ឌីយេ មម ពុទ្ធិយា” តិ។

ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - សចេ ហិ, ភន្តេ, ពុទ្ធិសម្មន្ទលោកនាថ, មយា ឯកស្មី
បញ្ញេវិស្សន្ទ្រេតេ ឯកំ វា វាលុកំ ឯកំ វា ឧទកតិទ្ធុំ ឯកំ វា បំសុខណ្ណំ អទិបិត្វា
បញ្ញានំ សតេន វា សហស្សេន វា សតសហស្សេន វា វិស្សន្ទ្រេតេ គង្គាយ
វាលុកាធិសុ ឯកកំ ឯកមន្តេ ឌីបេយ្យ, ឌីប្បតំ គង្គាធិសុ វាលុកាធយោ
បរិក្ខយំ គច្ឆេយ្យំ, ន ត្វេវ មម បញ្ញានំ វិស្សន្ទ្រេនត្ថិ។ ឯវំ មហាបញ្ញាបិ ហិ ភិក្ខុ
ពុទ្ធវិសយេ បញ្ញាស្ស អន្តំ វា កោជី វា អទិស្វា សត្តារា ទិន្ននយេ វេត្វា បញ្ញំ
វិស្សន្ទ្រេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ - “យំ បញ្ញំ បុដ្ឋោ សញ្ញាបិ ជនោ
កថេតុំ ន សក្ខិ, តំ ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តោ ឯកកោវ កថេសី” តិ។ សត្តា តំ
កថំ សុត្វា “ន ឥទានេវ សារិបុត្តោ យំ បញ្ញំ មហាជនោវិស្សន្ទ្រេតុំ នាសក្ខិ, តំ
វិស្សន្ទ្រេសិ, បុព្វេបិ អនេន វិស្សន្ទ្រេតោយេវា” តិ វត្វា អតីតំ អាហរិតុំ -

“បរោសហស្សម្បិ សមាគតានំ,

កន្ទេយ្យំ តេ វស្សសតំ អបញ្ញា;
ឯកោវ សេយ្យោ បុរិសោ សបញ្ញោ,
យោ ភាសិតស្ស វិជានាតិ អត្ថ"ន្តិ។ (ជា. ១.១.៩៩) -

ឥមំ ជាតកំ វិត្តារេន កលេសីតិ។

ទេវោរោហណាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឯកបត្តនាគរាជវត្ថុ

កិច្ចា មនុស្សបដិលាភោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ពារាណសីយំ
ឧបទិស្សាយ សត្តសិរីសក្កក្ខមូលេ វិហារន្តោ ឯកបត្តំ នាម នាគរាជំ អារត្ត
កលេសី។

សោ កិវ បុព្វេ កស្សបពុទ្ធសាសនេ ឧបាទិក្ខុ បុត្វា គង្គាយ នាវំ អភិរុយ្ហ
គន្ធន្តោ ឯកស្មី ឯកគុម្ពេ ឯកបត្តំ គហេត្វា នាវាយ វេគសា គន្ធមានាយបិ ន
មុញ្ញំ, ឯកបត្តំ ជិដ្ឋិត្វា គតំ។ សោ “អប្បមត្តកំ ឯត”ន្តិ អាបត្តិ អទេសេត្វា
វិសតិ វស្សសហស្សនិ អរញ្ញេ សមណធម្មំ កត្វាបិ មរណកាលេ ឯកបត្តេន
គីរាយ គហិតោវិយ អាបត្តិ ទេសេតុកាមោបិ អញ្ញំ ភិក្ខុំ អបស្សមាណោ
“អបរិសុទ្ធិមេ សីល”ន្តិ ឧប្បន្នវិប្បជិសារោ តតោ ចរិត្វា
ឯករុក្ខនោណិកនាវប្បមាណោ នាគរាជា បុត្វា និព្ពត្តិ, ឯកបត្តោត្វវស្ស
នាមំ អហោសិ។ សោ និព្ពត្តក្ខណោយេវ អត្ថភាវំ ឱលោកេត្វា “ឯត្តកំ នាម
កាលំ សមណធម្មំ កត្វា អហេតុកយោនិយំ មណ្ឌកកក្ខដ្ឋានេ និព្ពត្តោម្ហី”តិ
វិប្បជិសារី អហោសិ។ សោ អបរភាគេ ឯកំ ជីតវំ លភិត្វា មជ្ឈេ គង្គាយ
ឧទកបិដ្ឋេ មហាន្តំ ដលំ ឧត្តិបិត្វា ជីតវំ តស្មី វេបេត្វា នច្ចាបេត្វា គាយាបេសិ។
ឯវំ កិវស្ស អហោសិ - “អធ្វា អហំ ឥធម ឥមិនា ឧបាយេន ពុទ្ធប្បន្នេ តស្ស

ឧប្បន្នការំ សុណិស្សមី”តិ។ យោ មេ គីតស្ស បដិគីតំ អាហរតិ, តស្ស
មហន្តេន នាគករំនេន សន្ធិំ ដីតំ ធម្មាសមីតិ អនុឡាមាសំ ឧចោសថទិវសេ តំ
ដីតំ ជណោ វេបេសិ។ សា តត្ថ វិតា នច្ចន្តិ -

“កីសុ អធិប្បតិ រាជា, កីសុ រាជា រដ្ឋស្សរោ;
កថំសុ វិរដោ ហោតិ, កថំ ពាលោតិ វុច្ចតិ”តិ។ -

ឥមំ គីតំ កាយតិ។

សកលជម្ពូធិបវាសិនោ “នាគមាណាវិកំ គណ្ហិស្សមា”តិ គន្ធា អត្តនោ
អត្តនោ បញ្ញាពលេន បដិគីតំ កត្វា កាយន្តិ។ សា តំ បដិគីបតិ។ តស្ស
អនុឡាមាសំ ជណោ វេត្វា ឯវំ កាយន្តិយាវ ឯកំ ពុទ្ធុន្តំ វីតិវត្តំ។ អថ អម្ពាភំ
សត្តា លោកេ ឧប្បន្និក្វា ឯកទិវសំ បច្ចុសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ
ឯវកបត្តំ អាធិ កត្វា ឧត្តរមាណាវំ នាម អត្តនោ ញ្ញាណជាលស្ស អន្តោ បរិដ្ឋំ
ទិស្វា “កី នុ ខោ ភវិស្សតិ”តិ អាវុដ្ឋន្តោ “អន្ធិ ឯវកបត្តស្ស ដីតំ ជណោ
វេបេត្វា នច្ចាបនទិវសោ, អយំ ឧត្តរមាណាវោ មយា ទិន្នំ បដិគីតំ គណ្ហាញ្ញាវ
សោតាបន្នោ ហុត្វា តំ អាធាយ នាគរាជស្ស សន្តិកំ គមិស្សតិ។ សោ តំ សុត្វា
‘ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ’តិ ញ្ញាត្វា មម សន្តិកំ អាគមិស្សតិ, អហំ តស្មី អាគតេ
មហាសមាគមេ កាថំ កថេស្សមិ, កាថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា
ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ”តិ អទ្ទស។ សោ តត្ថ គន្ធា
ពារាណសិតោ អវិទូរេ សត្ត សិរីសករុក្ខា អត្ថិ, តេសុ ឯកស្ស មូលេ និសីទិ។
ជម្ពូធិបវាសិនោ គីតបដិគីតំ អាធាយ សន្ធិបតីសុ។ សត្តា អវិទូរេ វោនេ គច្ចន្តំ
ឧត្តរមាណាវំ ទិស្វា “ឯហិ, ឧត្តរា”តិ អាហា។ “កី, ភន្តេ”តិ? “ឥតោ តាវ ឯហិ”តិ។
អថ នំ អាគន្ធា វុទ្ធិក្វា និសិទ្ធិំ អាហា “កហំ គច្ចសី”តិ? “ឯវកបត្តស្ស ដីតុ
កាយនដ្ឋាន”ន្តិ។ “ជាធាសិ បន គីតបដិគីត”ន្តិ? “ជាធាមិ, ភន្តេ”តិ។ “វិទេហិ

តាវ ន"ន្តិ? អថ នំ អត្តនោ ជានននិយាមេនេវ វទន្តំ “ន ឧត្តរំ ឯតំ បដិគីតំ, អហំ
តេ បដិគីតំ ទស្សមិ, អាធាយ នំ គមិស្សសី” តិ។ “សាធុ, ភន្តេ” តិ។ អថ នំ សត្តា,
ឧត្តរ, ត្វំ នាគមាណាវិកាយ គីតកាលេ -

“ធម្មារាជិប្បតី រាជា, រជ្ជមាណោ រជ្ជិស្សរោ;
អរជ្ជំវិរដោ ហោតិ, រជ្ជំពាលោតិ វុច្ឆតី” តិ។ -

ឥមំ បដិគីតំ កាយេយ្យាសីតិ អាហ។

មាណាវិកាយ គីតស្ស អត្តោ - កីសុ អធិប្បតី រាជាតិ កី អធិប្បតិ រាជា
នាម ហោតិ? កីសុ រាជា រជ្ជិស្សរោតិ កថំ បន រាជា រជ្ជិស្សរោ នាម ហោតិ?
កថំសុ វិរដោ ហោតីតិ កថំ នុ ខោ សោ រាជាវិរដោ នាម ហោតីតិ?

បដិគីតស្ស បន អត្តោ - ធម្មារាជិប្បតី រាជាតិ យោ ធម្មំ ធម្មារាជំ អធិប្បតិ,
ឯកធម្មារេបិ រូបាធិហិ អនភិក្ខុតោ, អយំ រាជា នាម។ រជ្ជមាណោ រជ្ជិស្សរោតិ យោ
បន តេសុ អារម្មណេសុ រជ្ជតិ, សោ រជ្ជមាណោ រជ្ជិស្សរោ នាម។ អរជ្ជន្តិ
អរជ្ជមាណោ បន វិរដោ នាម ហោតិ។ រជ្ជន្តិ រជ្ជមាណោ ពាលោតិ វុច្ឆតីតិ។

ឯវមស្ស សត្តា បដិគីតំ ទត្វា, ឧត្តរ, តយា ឥមស្មី គីតេ កាយិតេ ឥមស្ស
គីតស្ស ឥមំ បដិគីតំ កាយិស្សតិ -

“កេនស្ស វុយ្ហតិ ពាលោ, កថំ នុទតិ បណ្ឌិតោ;
យោគក្ខេមី កថំ ហោតិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ” តិ។

អថស្ស ត្វំ ឥទំ បដិគីតំ កាយេយ្យាសី -

“ឱយេន វុយ្ហតិ ពាលោ, យោគា នុទតិ បណ្ឌិតោ;

សព្វយោគវិសំយុត្តោ, យោគក្ខេមីតិ វុច្ចតិ" តិ។

តស្សត្ថោ - “កាមោយាទិនា ចតុត្ថិជេន ឡិយេន ពាលោ វុយ្ហតិ, តំ ឡិយំ
បណ្ឌិតោ សម្មប្បធានសម្ព័ន្ធតេន យោគេន នុទតិ។ សោ សព្វេហិ
កាមយោគាធិហិ វិសំយុត្តោ យោគក្ខេមី នាម វុច្ចតិ” តិ។

ឧត្តរោ ឥមំ បដិគីតំ គណ្ណោន្តោវ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។ សោ
សោតាបន្នោ ហុត្វា តំ កាជំ អាទាយ គន្ធា, “អម្ពោ, មយា គីតបដិគីតំ អាហាជំ,
ឡិកាសំ មេ ទេថា” តិ វត្វា និវន្តំ បិតស្ស មហាជនស្ស ជណ្ណនា អក្កមន្តោ
អគមាសិ។ នាគមាណាវិកា បិតុ ជលោ វត្វា នច្ចមាណា “កីសុ អធិប្បតិ
រាជា” តិ គីតំ កាយតិ? ឧត្តរោ “នច្ចាវាធិប្បតិ រាជា” តិ បដិគីតំ កាយិ។ បុន
នាគមាណាវិកា “កេនស្ស វុយ្ហតិ” តិ តស្ស គីតំ កាយតិ? អថស្ស បដិគីតំ
កាយន្តោ ឧត្តរោ “ឡិយេន វុយ្ហតិ” តិ ឥមំ កាជមាហា។ នាគរាជា តំ សុត្វាវ
ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នការំ ញាត្វា “មយា ឯកំ ពុទ្ធន្តំ ឯវុបំ បទំ នាម ន សុតបុព្វំ,
ឧប្បន្នោ វត, កោ, លោកេ ពុទ្ធោ” តិ តុជ្ជមានសោ នម្ព័ន្ធដេន ឧទកំ បហិវ,
មហាវិចិយោ ឧជ្ជហីសុ, ឧកោ តិរាជិ ភិជ្ជីសុ។ ឥតោ ចិតោ ច ឧសភមត្ថេ ហានេ
មនុស្សា ឧទកេ និមុជ្ជីសុ។ សោ ឯត្ថកំ មហាជនំ ជលោ វត្វេត្វា ឧត្តិបិត្វា ជលេ
បតិជ្ជបេសិ។ សោ ឧត្តរំ ឧបសង្កមិត្វា “កហំ, សាមិ, សត្តា” តិ បុច្ឆិ។ “ឯកស្មី
វុក្ខមូលេ និសិន្នោ, មហារាជា” តិ។ សោ “ឯហិ, សាមិ, គន្ធាមា” តិ ឧត្តរេន សទ្ធិ
អគមាសិ។ មហាជនោបិ តេន សទ្ធិយេវ គតោ។ នាគរាជា គន្ធា ធឮត្តណ្ណំសីនំ
អន្តរំ បរិសិត្វា សត្តារំ វុទ្ធិត្វា រោទមាណោ អជ្ជាសិ។ អថ នំ សត្តា អាហា - “កី ឥទំ,
មហារាជា” តិ? “អហំ, គន្ធតោ, តុម្ពាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សាវកោ ហុត្វា វិសតិ
វស្សសហស្សនិ សមណាធម្មំ អកាសី, សោបិ មំ សមណាធម្មោ និទ្ធាវេតុំ
នាសក្ខិ។ អប្បមត្តកំ ឯវកបត្តនិទ្ធនមត្តំ និស្សាយ អហេតុកបដិសទ្ធិ

គហេត្វា ឧវេន បរិសក្កនជ្ជានេ និព្វត្តោស្មិ, ឯកំ ពុទ្ធគំ នេវ មនុស្សត្ថំ លភាមិ,
ន សទ្ធម្មស្សវនំ, ន តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស ទស្សន"ន្តិ សត្តា តស្ស កចំ សុត្វា,
“មហារាជ, មនុស្សត្ថំ នាម ទុល្លភមេវ, តថា សទ្ធម្មស្សវនំ, តថា ពុទ្ធប្បាទោ,
ឥទំ កិច្ចេន កសិវេន លព្ពតី” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

១៨២.

“កិច្ចោ មនុស្សបដិលាភោ, កិច្ចំ មច្ឆាន ជីវិតំ;
កិច្ចំ សទ្ធម្មស្សវនំ, កិច្ចោ ពុទ្ធានុប្បាទោ” តិ។

តស្សត្តោ - មហាន្តេន ហិ វាយាមេន មហាន្តេន កុសលេន លទ្ធត្តា
មនុស្សត្ថបដិលាភោ នាម កិច្ចោ ទុល្លភោ។ និវន្តំ កសិកម្មាទីនិ កត្វា
ជីវិតុត្ថិ យជនតោមិ បរិត្តជ្ជាយិតាយមិ មច្ឆានំ ជីវិតំ កិច្ចំ។ អនេកេសុបិ
កប្បេសុ ធម្មទេសកស្ស បុគ្គលស្ស ទុល្លភតាយ សទ្ធម្មស្សវនម្បិ កិច្ចំ។
មហាន្តេន វាយាមេន អភិនិហារស្ស សមិជ្ឈនតោ សមិទ្ធាភិនិហារស្ស ច
អនេកេហិមិ កប្បកោទិសហស្សេហិ ទុល្លភុប្បាទតោ ពុទ្ធានំ ឧប្បាទោមិ
កិច្ចោយេវ, អតិវិយ ទុល្លភោតិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ។ នាគរាជាមិ តំទិវសំ សោតាបត្តិដលំ លភេយ្យ, តិវច្ឆានគតត្តា បន
នាលត្ថ។ សោ យេសុ
បដិសន្ធិគហណាតចជហនវិស្សជ្ជនិទ្ធោក្កមនសជាតិយាមេជ្ជនសេវនចុតិស
ផ្លាតេសុ បញ្ចសុ ហ្មានេសុ នាគសរីរមេវ គហេត្វា កិលមន្តិ, តេសុ
អកិលមនការំ បត្វា មាណវ្យបេនេវវិចរិតុំ លភតីតិ។

ឯវកបត្តនាគរាជវត្ថុ តតិយំ។

២. អាណន្តត្រូវបញ្ជាក់

សព្វថាបស្ស អករណ្ឌន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវីហារន្តោ
អាណន្តត្រូវស្ស បញ្ជា អារត្ត កថេសិ។

បេរោ កិវ ធិវាជ្ជានេ និសិន្នោ ចិន្តេសិ - “សត្តារា សត្តន្តំ ពុទ្ធានំ មាតាបិតារោ
អាយុបរិច្ឆេទោ ពោធិ សាវកសន្និចារោ អគ្គសាវកសន្និចារោ
អគ្គសាវកឧបជ្ឈាកោតិ ឥទំ សព្វំ កថិតំ, ឧចោសថោ បន អកថិតោ, កី ទុ ខោ
តេសម្បី អយមេវ ឧចោសថោ, អញ្ញោ”តិ? សោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ
បុច្ឆិ។ យស្មា បន តេសំ ពុទ្ធានំ កាលភេទោវ អហោសិ, ន កថាភេទោវ វិបស្សី
សម្មាសម្ពុទ្ធា ហិ សត្តមេ សត្តមេ សំវច្ឆវេ ឧចោសថំ អកាសិ។ ឯកធិវសំ
ធិន្នោវាទោយេវ ហិស្ស សត្តន្តំ សំវច្ឆវានំ អលំ ហោតិ។ សិទី បេវ វេស្សក្ខ ច ធរដ្ឋ
ធរដ្ឋ សំវច្ឆវេ ឧចោសថំ កវីសុ, កកុសន្នោ កោណាគមនោ ច សំវច្ឆវេ
សំវច្ឆវេ។ កស្សបទសពលោ ធរដ្ឋ ធរដ្ឋ មាសេ ឧចោសថំ អកាសិ។ ឯកធិវសំ
ធិន្នោវាទោ ឯវ ហិស្ស ធរដ្ឋ មាសានំ អលំ អហោសិ។ តស្មា សត្តា តេសំ ឥមំ
កាលភេទំ អាហេចត្វា “ធិវាទកាថា បន នេសំ ឥមាយេវា”តិ វត្វា សព្វេសំ
ឯកមេវ ឧចោសថំ អារិ ករោន្តោ ឥមា កាថា អកាសិ -

១៨៣.

“សព្វថាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សចិត្តបរិយោធបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

១៨៤.

“ខន្តី បរមំ តថោ តិច្ឆិក្ខា,
និព្ពានំ បរមំ វន្តន្តិ ពុទ្ធា;

ន ហិ បព្ពជិតោ បរុបយាតិ,
ន សមណោ ហោតិ បរិហេបយន្តោ។

១៨៥.

“អនូបវាទោ អនូបយាតោ, ចាតិមោក្ខេ ច សំវារោ;
មត្តញ្ញតា ច ភត្តស្មី, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
អធិចិត្តេ ច អាយោគោ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ។

តត្ថ សព្ពចាបស្សាតិ សព្ពស្ស អកុសលកម្មស្ស។ ឧបសម្មទាតិ
អភិនិក្ខមនតោ បជ្ជាយ យាវ អរហត្តមគ្គា កុសលស្ស ឧប្បាទនព្វោ
ឧប្បាទិតស្ស ច ភាវនា។ សចិត្តបរិយោទបន្តិ បញ្ចហិ ជីវរណោហិ អត្តនោ
ចិត្តស្ស វោទាបនំ។ ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនន្តិ សព្ពពុទ្ធានំ អយមនុស្សជ្ជិ។

ខន្តីតិ យា ឯសា តិកិត្តាសម្ពាតា ខន្តី នាម, ឥទំ ឥមស្មី សាសនេ បរមំ ឧត្តមំ
តថោ។ និព្វានំ បរមំ វុទន្តិ ពុទ្ធាតិ ពុទ្ធា ច បន្ទេកពុទ្ធា ច អនុពុទ្ធា ចាតិ ឥមេ
តយោ ពុទ្ធា និព្វានំ ឧត្តមន្តិ វុទន្តិ។ ន ហិ បព្ពជិតោតិ ចាលិអាជីហិ បរិ
អបហនន្តោ វិហេបេន្តោ បរុបយាតិ បព្ពជិតោ នាម ន ហោតិ។ ន សមណោតិ
វុត្តនយេនេវ បរិ វិហេបយន្តោ សមណោបិ ន ហោតិយេវ។

អនូបវាទោតិ អនូបវាទនព្វោវ អនូបវាទាបនព្វោ។ អនូបយាតោតិ
អនូបយាតនព្វោវ អនូបយាតាបនព្វោ។ ចាតិមោក្ខេតិ ជេដ្ឋកសីលេ។ សំវារោតិ
បិទហនំ។ មត្តញ្ញតាតិ មត្តញ្ញកាវោ បមាណាជាននំ។ បន្តន្តិ វិវិត្តំ។ អធិចិត្តេតិ
អដ្ឋសមាបត្តិសម្ពាតេ អធិចិត្តេ។ អាយោគោតិ បយោគករណំ។ ឯតន្តិ ឯតំ
សព្ពេសំ ពុទ្ធានំ សាសនំ។ ឯត្ថ ហិ អនូបវាទេន វាចសិកំ សីលំ កចិតំ,
អនូបយាតេន កាយិកសីលំ, “ចាតិមោក្ខេ ច សំវារោ”តិ សីលំ កចិតំ,

អនុបយាតេន កាយិកសីលំ, “ចាតិមោក្ខេ ច សំវរោ” តិ ឥមិនា
ចាតិមោក្ខេសីលញ្ចេវ ឥន្ទ្រិយសំវរញ្ចេវ, មត្តញ្ញតាយ អាជីវចារិសុទ្ធិ ចេវ
បច្ចយសន្និសិតសីលញ្ចេវ, បន្តសេនាសនេន សប្បាយសេនាសនំ, អធិចិត្តេន អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ។ ឯវំ ឥមាយ គាថាយ តិស្សោបិ សិក្ខា កថិតា ឯវំ ហោន្តិតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អានន្ទត្ថេរបញ្ញាវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អនភិរតភិក្ខុវត្ថុ

ន កហាបណាវស្សេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ
អនភិរតភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិរ សាសនេ បព្ពជិត្វាលទ្ធិបសម្មុទោ “អសុកដ្ឋានំ នាម គន្ធា ឧទ្ទេសំ
ឧគ្គណ្ហាហិ” តិ ឧបជ្ឈាយេន បេសិតោ តត្ថ អគមាសិ។ អថស្ស បិតុនោ រោគោ
ឧប្បជ្ជិ។ សោ បុត្តំ ទដ្ឋកាមោ ហុត្វា តំ បក្កោសិតុំ សមត្តំ កញ្ចំ អលភិត្វា
បុត្តសោកេន វិប្បលបន្តោយេវ អាសន្នមរណោ ហុត្វា “ឥទំ មេ បុត្តស្ស
បត្តចីវរមូលំ ករេយ្យាសិ” តិ កហាបណាសតំ កនិជ្ជស្ស ហត្ថេ ទត្វា
កាលមកាសិ។ សោ ទហាស្ស អាគតកាលេ ចាទមូលេ និបតិត្វា បវដ្ឋេន្តោ
រោទិត្វា, “ភន្តេ, បិតា តេ វិប្បលបន្តោវ កាលកតោ, មហ្មំ បនតេន
កហាបណាសតំ ហត្ថេ វេបិតំ, តេន កី ករោមី” តិ អាហ។ ទហារោ “ន មេ
កហាបណាហិ អត្ថោ” តិ បដិក្ខិបិត្វា អបរភាគេ ចិន្តេសិ - “កី មេ បរកុលេសុ
បិណ្ហាយ ចរិត្វា ជីវិតេន, សក្កា តំ កហាបណាសតំ និស្សាយ ជីវិតុំ,
វិត្តមិស្សមី” តិ។ សោ អនភិរតិយា បិធឿតោ វិស្សជ្ជសជ្ឈាយនកម្មដ្ឋានោ
បណ្ឌារោគីវិយ អហោសិ។ អថ នំ ទហាសាមណោរា “កី ឥទ” តិ បុច្ឆិត្វា

“ឧក្ខណ្ឌិតោម្ពី” តិ វុត្ថុ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អាចិក្ខិសុ។ អថ នំ តេ សត្វ សន្តិកំ
 នេត្វា សត្វ ទស្សេសុំ។ សត្វា “សច្ចំ កិរ ភំ ឧក្ខណ្ឌិតោ” តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម,
 ភន្តេ” តិ វុត្ថុ “កស្មា ឯវមកាសិ, អត្ថិ បន តេ កោចិ ជីវិតបច្ចយោ” តិ អាហា។
 “អាម, ភន្តេ” តិ។ “កី តេ អត្ថិ” តិ? “កហាបណាសតំ, ភន្តេ” តិ។ តេន ហិ កត្តចិ
 តាវ សក្ខរា អាហា, គណេត្វា ជាតិស្សម “សក្កា វា តាវត្ថុកេន ជីវិតុំ, នោ
 វា” តិ។ សោ សក្ខរា អាហាវិ។ អថ នំ សត្វា អាហា - “បរិភោគត្ថាយ តាវ
 បណ្ណាសំ វេបេហិ, ទិដ្ឋំ គោណានំ អត្ថាយ ចតុវិសតិ, ឯត្ថកំ នាម ពីដត្ថាយ,
 យុគនដ្ឋលត្ថាយ, កុទ្ធាលវាសិជរសុអត្ថាយា” តិ ឯវំ គណិយមា នេ តំ
 កហាបណាសតំ នប្បហោតិ។ អថ នំ សត្វា “ភិក្ខុ តវ កហាបណា អប្បកា,
 កថំ ឯតេ និស្សយ តណ្ហំ បូរេស្សសិ, អតីតេ កិរ ចក្កវត្តិវដ្ឋំ ការេត្វា
 អធិដ្ឋានមត្តេន ធានសយោជនជ្ជានេ កដិប្បមាលោន រតនវស្សំ វស្សបេតុ
 សមត្ថោ យាវ ធន្តិស សក្កា ចវន្តិ, ឯត្ថកំ កាលំ ទេវវដ្ឋំ ការេត្វាបិ
 មរណកាលេ តណ្ហំ អបូរេត្វាវ កាលមកាសី” តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ
 អាហាវិត្វា មន្វាតុជាតកំ (ជា. ១.៣.២២) វិត្តាវេត្វា -

“យាវតា ចន្ទិមស្សិយា បរិហារន្តិ, ទិសា ភន្តិវិរោចនា;
 សព្ពេវ ធាសា មន្វាតុ, យេ ចាណា បថវិស្សិតា” តិ។ -

ឥមិស្សា កាថាយ អនន្តរា ឥមា ទ្វេ កាថា អភាសិ -

១៨៦.

“ន កហាបណាវស្សេន, តិក្ខិ កាមេសុវិជ្ជតិ;
 អប្បស្សនា ទុខា កាមា, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ។

១៨៧.

“អបិ ធិព្ពេសុ កាមេសុ, រតី សោ នាធិគជ្ជតិ;
តណ្ហាក្ខយរតោ ហោតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោ”តិ។

តត្ថ កហាបណាវស្សេនាតិ យំ សោ អច្ឆោដេត្វា សត្តរតនវស្សំ
វស្សាបេសិ, តំ ឥធ កហាបណាវស្សន្តំ វុត្តំ។ តេនបិ ហិ
វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ តិត្ថិ នាម នត្ថិ។ ឯវំ ទុប្បរា ឯសា តណ្ហា។
អប្បស្សនាតិ សុបិនសទិសតាយ បរិត្តសុខា។ ទុខាតិ ទុក្ខក្ខន្ធទីសុ
អាគតទុក្ខវសេន បន ពហុទុក្ខាវ។ ឥតិ វិញ្ញាយាតិ ឯវមេតេ កាមេ ជានិត្វា។
អបិ ធិព្ពេសុតិ សេច ហិ ទេវានំ ឧបកប្បនកកាមេហិ និមន្តេយ្យបិ អាយស្មា
សមិទ្ធិវិយ ឯវម្បិ តេសុ កាមេសុ រតី នវិន្ទតិយេវ។ តណ្ហាក្ខយរតោតិ
អរហត្តេ ចេវ និព្វានេ ច អភិរតោ ហោតិ, តំ បត្តយមាណាវិហរតិ។
សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធន ទេសិតស្ស ធម្មស្ស សវនេន ជាតោ
យោការាចរកិក្ខុតិ។

ទេសនាវសានេ សោភិត្តុ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អនភិរតភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អគ្គិទត្ថព្រាហ្មណាវត្ថុ

ពហុំ វេ សរណំ យន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហរន្តោ
វាលិករាសិម្ហំ និសិទ្ធិំ អគ្គិទត្ថំ នាម កោសលរញ្ជោ បុរោហិតំ អារត្ត កថេសិ។

សោ ភិរ មហាកោសលស្ស បុរោហិតោ អហោសិ។ អថ នំ បិតរិ
កាលកតេ រាជា បសេនទិ កោសលោ “បិតុ មេ បុរោហិតោ”តិ ការវេន

តស៊ីយេវ ហ្នំនេ បេប្រា តស្ស អត្តនោ ឧបជ្ជានំ អាគតកាលេ បច្ចុគ្គមនំ
ករោតិ, “អាចរិយ, ឥធនិសីទថា” តិ សមាធាសនំ ធាបេសិ។ សោ ចិន្តេសិ -
“អយំ រាជា មយិ អតិរិយ ការំ ករោតិ, ន ខោ បន រាជ្ជនំ និច្ចកាលមេវ សក្កា
ចិត្តំ គហេតុំ។ សមាធាវយេនេវ ហិ សទ្ធិ វជ្ជសុខំ នាម សុខំ ហោតិ, អហព្វាម្ហិ
មហាល្លកោ, បព្ពជិតុំ មេ យុត្ត” តិ។ សោ រាជានំ បព្ពជ្ជំ អនុជាធាបេត្វា នគរេ ភេរី
ចរាបេត្វា សត្តាហោន សព្ពំ អត្តនោ ធនំ ធានមុខេ វិស្សន្តេត្វា ពាហិរកបព្ពជ្ជំ
បព្ពជិ។ តំ និស្សាយ ធន បុរិសសហស្សានិ អនុបព្ពជិសុ។ សោ តេហិ សទ្ធិ
អង្គមគធានព្វា កុរុវជ្ជស្ស ច អន្តរេ វាសំ កប្បេត្វា ឥមំ ឱវាទំ ទេតិ, “តាតា,
យស្ស កាមរិតក្កាធយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, សោ នទិតោ ឯកេកំ វាលុកបុដំ ឧទ្ធវិត្វា
ឥមស្មី ឱកិរត្វ” តិ។ តេ “សាធូ” តិ បដិស្សណ៍ត្វា កាមរិតក្កាធិនំ ឧប្បន្នកាលេ
តថា ករិសុ។ អបរេន សមយេន មហាវាលុករាសិ អហោសិ, តំ អហិធរត្តោ
នាម នាគរាជា បដិគ្គហេសិ។ អង្គមគធហាសិនោ ចេវ កុរុវជ្ជវាសិនោ ច មាសេ
មាសេ តេសំ មហន្តំ សក្ការំ អភិហរិត្វា ធានំ ទេន្តិ។ អថ នេសំ អគ្គិទត្តោ ឥមំ
ឱវាទំ អធាសិ - “បព្ពតំ សរណំ យាថ, វនំ សរណំ យាថ, អាវាមំ សរណំ យាថ,
រុក្ខំ សរណំ យាថ, ឃំ សព្ពទុក្ខតោ មុច្ចិស្សថា” តិ។ អត្តនោ អន្តេវាសិកេបិ
ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិ។

ពោធិសត្តោបិ កតាភិនិក្ខមនោ សម្មាសម្ពោធិ បេត្វា តស៊ី សមយេ សាវត្ថី
និស្សាយ ជេតវនេ វិហារន្តោ បច្ចុសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ
អគ្គិទត្តព្រាហ្មណំ សទ្ធិ អន្តេវាសិកេហិ អត្តនោ ព្រាណាជាលស្ស អន្តោ បរិជ្ជំ
ទិស្វា “សព្ពេបិ ឥមេ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្មន្នា” តិ ព្រាត្វា សាយន្តសមយេ
មហាមោគ្គល្លានត្ថេវ អាហា - “មោគ្គល្លាន, កី បស្សសិ អគ្គិទត្តព្រាហ្មណំ
មហាជនំ អតិត្ថេ បក្ខន្ធាបេន្តំ, គច្ឆ តេសំ ឱវាទំ ទេហី” តិ។ ភន្តេ, ពហូ ឯតេ,
ឯកកស្ស មយ្ហំ អវិសយ្ហា។ សចេ តុម្ពេបិ អាគមិស្សថ, វិសយ្ហា ភវិស្សន្តិតិ។

មោក្កល្លាន, អហម្មិ អាគមិស្សមិ, តុំ បុរតោ យាហីតិ។ ថេរោ បុរតោ គច្ឆន្តោវ
ចិន្តេសិ - “ឯតេ ពលវន្តោ ចេវ ពហូ ច។ សចេ សព្វេសំ សមាគមជ្ជានេ កិញ្ចិ
កថេស្សមិ, សព្វេបិ វគ្គវគ្គនេ ឧដ្ឋហយ្យ” ត្ថិ អត្តនោ អានុភាវេន ជូលជុសិតកំ
នេវំ វុដ្ឋាបេសិ។ តេ ជូលជុសិតកេសុ បតន្តេសុ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ អត្តនោ អត្តនោ
បណ្ណាសាលំ បរិសីសុ។ ថេរោ អគ្គិទត្ថស្ស ព្រាហ្មណស្ស បណ្ណាសាលទ្វារេ ឋត្វា
“អគ្គិទត្ថា” តិ អាហា។ សោ ថេវស្ស សទ្ធិំ សុត្វា “មំ ឥមស្មី លោកេ នាមេន
អាលបិតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ, កោ នុ ខោ មំ នាមេន អាលបតី” តិ មានជទូតាយ
“កោ ឯសោ” តិ អាហា។ “អហំ, ព្រាហ្មណា” តិ។ “កី វនេសី” តិ? “អជ្ឈ មេ ឯកវត្ថុ
ឥធ វសនជ្ជានំ តុំ អាចិក្ខាហី” តិ។ “ឥធ វសនជ្ជានំ នត្ថិ, ឯកស្ស ឯការ
បណ្ណាសាលា” តិ។ “អគ្គិទត្ថ, មនុស្សា នាម មនុស្សានំ, គាវោ គុដ្ឋំ, បព្ពជិតា
បព្ពជិតានំ សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, មា ឯវំ ករិ, ទេហិ មេ វសនជ្ជាន” ត្ថិ។ “កី បន តុំ
បព្ពជិតា” តិ? “អាម, បព្ពជិតោម្ហិ” តិ។ “សចេ បព្ពជិតា, កហំ តេ ខារិកណ្ណំ,
កោ បព្ពជិតបរិក្ខារោ” តិ។ “អត្ថិ មេ បរិក្ខារោ, វិសុំ បន នំ គហេត្វាវិចរិតុំ
ទុក្ខន្តិ អព្ពន្តវេនេវ នំ គហេត្វាវិចរមិ, ព្រាហ្មណា” តិ។ សោ “តំ គហេត្វា
វិចរិស្សសី” តិ ថេវស្ស កុដ្ឋិ។ អថ នំ សោ អាហា - “អម្ពេ, អគ្គិទត្ថ, មា កុដ្ឋិ,
វសនជ្ជានំ មេ អាចិក្ខាហី” តិ។ នត្ថិ ឯត្ថ វសនជ្ជានន្តិ។ ឯតស្មី បន វាលុករាសិម្ហិ
កោ វសតីតិ។ ឯកោ, នាគរាជាតិ។ ឯតំ មេ ទេហីតិ។ ន សក្កា ធាតុំ, ភារិយំ
ឯតស្ស កម្មន្តិ។ ហោតុ, ទេហិ មេតិ។ តេន ហិ តុំ ឯវ ជាតាហីតិ។

ថេរោ វាលុករាសិអភិមុខោ ចាយាសិ។ នាគរាជា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយំ
សមណោ ឥតោ អាគច្ឆតិ, ន ជាតាតិ មញ្ញោ មម អត្ថិការំ, ធូមាយិត្វា នំ
មារេស្សមិ” តិ ធូមាយិ។ ថេរោ “អយំ នាគរាជា ‘អហមេវ’ ធូមាយិតុំ សក្កោមិ,
អញ្ញោ ន សក្កោន្តិ” តិ មញ្ញោ សល្លក្ខេតិ” តិ សយម្មិ ធូមាយិ។ ទិដ្ឋម្មិ សរីរតោ
ឧគ្គតា ធូមា យាវ ព្រាហ្មលោកា ឧដ្ឋហីសុ។ ឧភោបិ ធូមា ថេវ អពាធជត្វា

នាគរាជានមេវ ពាធន្តិ។ នាគរាជា ជូមវេកំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ បដ្ឋលី។
 ថេរោបិ តេជោធាតុំ សមាបដ្ឋិត្វា តេន សន្និយេវ បដ្ឋលី។ អគ្គិជាលា យាវ
 ព្រហ្មលោកា ឧដ្ឋហីសុ។ ឧភោបិ ថេវ អពាធន្តា នាគរាជានមេវ ពាធយីសុ។
 អថស្ស សកលសរីរំ ឧក្កាហិ បទិត្តំ វិយ អហោសិ។ ឥសិគណោ ឌីលោកេត្វា
 ចិន្តេសិ - “នាគរាជា, សមណំ ឈាបេតិ, ភទ្ទកោ វត សមណោ អម្ពាភំ វចនំ
 អសុត្វា នដ្ឋា”តិ។ ថេរោ នាគរាជានំ ធមេត្វា និព្វិសេវនំ កត្វា វាលុករាសិម្ហ
 និសីទិ។ នាគរាជា វាលុករាសី កោតេហិ បរិក្ខិបិត្វា ក្ខជាតារកុច្ឆិបមាណំ
 ជណំ មាបេត្វា ថេរស្ស ឧបរិ ជារេសិ។

ឥសិគណោ ចាតោវ “សមណស្ស មតការំ វា អមតការំ វា ជានិស្សរាមា”តិ
 ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ធា តំ វាលុករាសិមត្ថកេ និសីទំ ទិស្វា អញ្ចលី បគ្គយ្ហ
 អភិត្តវន្តា អាហំសុ - “សមណ, កច្ឆិ នាគរាជេន ន ពាធិតោ”តិ។ “កី ន បស្សថ
 មម ឧបរិជណំ ជារេត្វា បិត”តិ? តេ “អច្ឆរិយំ វត ភោ, សមណស្ស ឯវុចោ
 នាម នាគរាជា ធមិតោ”តិ ថេវ បរិវារេត្វា អដ្ឋសុ។ តស្មី ខណោ សត្តា អាគតោ។
 ថេរោ សត្តារំ ទិស្វា ឧដ្ឋាយ វន្តិ។ អថ នំ ឥសយោ អាហំសុ - “អយម្បិ តយា
 មហាន្តតរោ”តិ។ ឯសោ ភគវា សត្តា, អហំ ឥមស្ស សាវកោតិ។ សត្តា
 វាលុករាសិមត្ថកេ និសីទិ, ឥសិគណោ “អយំ តាវ សាវកស្ស អានុភារោ,
 ឥមស្ស បន អានុភារោ កីធិសោ ភរិស្សតី”តិ អញ្ចលី បគ្គយ្ហ សត្តារំ អភិត្តវិ។
 សត្តា អគ្គិទត្ថំ អាមន្តេត្វា អាហា - “អគ្គិទត្ថ, តុំ តវ សាវកានព្វា ឧបដ្ឋាកានព្វា
 ឱវាទំ ធម្មានោ កិន្តិ វត្វា ទេសី”តិ។ “ឯតំ បព្ពតំ សរណំ គច្ឆថ, វនំ អារាមំ រុក្ខំ
 សរណំ គច្ឆថ។ ឯតានិ ហិ សរណំ គតោ សព្ពុទ្ធក្ខា បមុច្ឆតី”តិ ឯវំ តេសំ ឱវាទំ
 ធម្មតិ។ សត្តា “ន ខោ, អគ្គិទត្ថ, ឯតានិ សរណំ គតោ សព្ពុទ្ធក្ខា បមុច្ឆតិ, ពុទ្ធុ
 ធម្មំ សង្ឃំ បន សរណំ គន្ធា សកលវដ្តុក្ខា បមុច្ឆតី”តិ វត្វា ឥមា កាថា
 អភាសិ -

១៨៨.

“ពហុំ វេ សរណំ យន្តិ, បព្ពតានិ វេនានិ ច;
អារាមរុក្ខចេត្យានិ, មនុស្សា ភយតន្ត្រីតា។

១៨៩.

“នេតំ ខោ សរណំ ខេមំ, នេតំ សរណាមុត្តមំ;
នេតំ សរណាមាគម្ម, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ។

១៩០.

“យោ ច ពុទ្ធិញ្ច ធម្មញ្ច, សង្ឃញ្ច សរណំ គតោ;
ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ, សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។

១៩១.

“ទុក្ខំ ទុក្ខសមុប្បាទំ, ទុក្ខស្ស ច អតិក្កមំ;
អរិយំ ចជ្ឈន្តិកំ មគ្គំ, ទុក្ខបសមគាមិនំ។

១៩២.

“ឯតំ ខោ សរណំ ខេមំ, ឯតំ សរណាមុត្តមំ;
ឯតំ សរណាមាគម្ម, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ”តិ។

តត្ថ ពហុន្តិ ពហុ។ បព្ពតានិ តត្ថ តត្ថ ឥសិគិលីវេ បុល្លវេ ភារាធិកេ
បព្ពតេ ច មហាវនគោសិទ្ធិសាលវេនានិ វេនានិ ច វេឡូវនជីវកម្មវេនានយោ
អារាមេ ច ឧទេនចេតិយគោតមចេតិយានិ រុក្ខចេត្យានិ ច តេ តេ មនុស្សា
តេន តេន ភយេន តន្ត្រីតា ភយតោ មុច្ចិតុកាមា បុត្តលាភានី វា បត្តយមាណា
សរណំ យន្តិ អត្ថោ។ នេតំ សរណាន្តិ ឯតំ សព្ពម្បិ សរណំ នេវ ខេមំ ន ឧត្តមំ, ន

ច ឯតំ បដិច្ច ជាតិអាទិធម្មេសុ សត្តេសុ ឯកោបិ ជាតិអាទិតោ សព្ពុទ្ធក្ខា
បមុច្ចតីតិ អត្ថោ។

យោ ចាតិ ឥទំ អខេមំ អនុត្តមំ សរណំ ទស្សេត្វា ខេមំ ឧត្តមំ សរណំ
ទស្សនត្ថំ អារទ្ធី។ តស្សត្ថោ - យោ ច គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា “ឥតិបិ សោ ភគវា
អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ” តិអាទិកំ ពុទ្ធជម្ពុសង្ឃានុស្សតិកម្មជ្ជានំ និស្សាយ
សេដ្ឋវសេន ពុទ្ធភ្នា ធម្មញ្ញា សង្ឃញ្ញា សរណំ គតោ, តស្សបិ តំ សរណាគមនំ
អញ្ញតិវិទូយវន្តនាទីហិ កុប្បតិ ចលតិ។ តស្ស បន អចលភារំ ទស្សេតុំ មគ្គេន
អាគតសរណមេវ បកាសន្តោ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតីតិ
អាហា។ យោ ហិ ឯតេសំ សច្ចានំ ទស្សនវសេន ឯតានិ សរណំ គតោ, ឯតស្ស
ឯតំ សរណំ ខេមញ្ច ឧត្តមញ្ច, សោ ច បុគ្គលោ ឯតំ សរណំ បដិច្ច សកលស្មាបិ
វដ្តុទ្ធក្ខា បមុច្ចតិ, តស្មា ឯតំ ខោ សរណំ ខេមន្តិអាទិ វុត្ថំ។

ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ តេ ឥសយោ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ បត្វា
សត្តារំ វុទ្ធិត្វា បព្ពជ្ជំ យាបីសុ។ សត្តាបិ ចីវរគព្ពតោ ហត្ថំ បសារេត្វា “ឯថ
ភិក្ខុវោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយ” តិ អាហា។ តេ តន្ត្រីណោយេវ អជ្ជបរិក្ខារធារ
វស្សសង្ឃិកថេរាវិយ អហោសុំ។ សោ ច សព្ពេសម្បិ អត្ថមគធកុរុវដ្ឋវាសីនំ
សក្ការំ អាទាយ អាគមនទិវសោ អហោសិ។ តេ សក្ការំ អាទាយ អាគតា
សព្ពេបិ តេ ឥសយោ បព្ពជិតេ ទិស្វា “កី ទុ ខោ អម្ពាភំ អគ្គិទត្តព្រាហ្មណោ
មហា, ឧទាហុ សមណោ គោតមោ” តិ ចិន្តេត្វា សមណាស្ស គោតមស្ស
អាគតត្ថា “អគ្គិទត្តោវ មហា” តិ មញ្ជីសុ។ សត្តា តេសំ អជ្ឈាសយំ
ឱលោកេត្វា, “អគ្គិទត្ត, បរិសាយ កង្ខំ ជិន្ហា” តិ អាហា។ សោ “អហម្បិ ឯត្ថកមេវ
បច្ឆាសីសាមី” តិ ឥទ្ធិពលេន សត្តក្ខត្តំ វេហាសំ អពុគ្គន្ធា បុនប្ប្នំ ឱរុយ្ហ សត្តារំ

វង្សីត្វា “សត្តា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោបាមស្មី” តិ វត្វា សាវកត្តំ
បកាសេសីតិ។

អគ្គិទត្តព្រាហ្មណាវត្ថុ ធម្មំ។

៧. អាណន្ទត្ថរបញ្ញាវត្ថុ

ទុល្លភោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អាណន្ទត្ថរស្ស បញ្ញំ
អារត្ត កថេសី។

ថេរោ ហិ ឯកទិវសំ ទិវាជ្ជានេ និសិន្នោ ចិន្តេសិ - “ហត្ថាជានីយោ
ធម្មន្តកុលេ វា ឧចោសថកុលេ វា ឧប្បជ្ឈតិ, អស្សជាជនីយោ សិន្ធុវកុលេ វា
វលាហកស្សរាជកុលេ វា, ឧសភោ គោអាជនីយោ ទក្ខិណាបថេតិអាទិនិ
វទន្តេន សត្តារា ហត្ថិអាជនីយាជិនំ ឧប្បត្តិជ្ជាជានីយិ កថិតានិ, បុរិសាជានីយោ
បន កហំ នុខោ ឧប្បជ្ឈតិ” តិ។ សោ សត្តារំ ឧបសង្កម្មិត្វា វង្សីត្វា ឯកមន្តំ
និសីទិត្វា ឯតមត្តំ បុច្ឆិ។ សត្តា, “អាណន្ទ, បុរិសាជានីយោ នាម សព្វត្ថ នុប្បជ្ឈតិ,
ឧដុកតោ បន តិយោជនសតាយាមេ វិត្តារតោ អឡុតេយ្យសតេ អារដ្ឋតោ
នវយោជនសតប្បមាណោ មជ្ឈិមបទេសជ្ជានេ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឧប្បជ្ឈន្តោ ថ បន ន
យស្មី វា តស្មី វា កុលេ ឧប្បជ្ឈតិ,
ខត្តិយមហាសាលព្រាហ្មណាមហាសាលកុលានំ បន អញ្ញាតវស្មីយេវ
ឧប្បជ្ឈតិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

១៩៣.

“ទុល្លភោ បុរិសាជញ្ញោ, ន សោ សព្វត្ថ ជាយតិ;
យត្ថ សោ ជាយតី ដីរោ, តំ កុលំ សុខមេធនី” តិ។

តត្ថ ធុល្លភោតិ បុរិសាជញ្ញោ ហិ ធុល្លភោ, ន ហត្ថិអាជានីយាធម្មោវិយ
សុលភោ, សោ សត្តត្ថ បច្ឆន្តទេសេ វា នីចកុលេ វា ន ជាយតិ, មជ្ឈិមទេសេបិ
មហាជនស្ស អភិវាទនាទិសក្ការ ករណាជ្ជានេ ខត្តិយព្រាហ្មណកុលានំ
អញ្ញាតវស្មី កុលេ ជាយតិ។ ឯវំ ជាយមាណោ យត្ថ សោ ជាយតិ ធិរោ
ឧត្តមបញ្ញោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, តំ កុលំ សុខមេធាតីតិ សុខប្បត្តមេវ ហោតីតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

អានន្ទត្ថេរបញ្ញាវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

សុខោ ពុទ្ធានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សម្ពហុលានំ
ភិក្ខុនំ កថំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា បញ្ចសតភិក្ខុ ឧបជ្ជានសាលាយំ និសិទ្ធា, “អារុសោ, កី ធុ ខោ
ឥមស្មី លោកេ សុខ”ន្តិ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ? តត្ថ កេចិ “វជ្ជសុខសទិសំ សុខំ នាម
នត្ថី”តិ អាហំសុ។ កេចិ កាមសុខសទិសំ, កេចិ “សាលិមំសភោជនាទិសទិសំ
សុខំ នាម នត្ថី”តិ អាហំសុ។ សត្តា តេសំ និសិទ្ធជ្ជានំ គន្ធា “កាយ ធុត្ថ, ភិក្ខុវេ,
ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ បុច្ឆិទ្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, កី
កថេថ? ឥទញ្ញា សត្តម្យិ សុខំ វជ្ជធុក្ខបរិយាបន្នមេវ, ឥមស្មី លោកេ ពុទ្ធប្បាទោ
ធម្មស្សវំនំ, សង្ឃសាមគ្គី, សម្មោទមាណភាវោតិ ឥទមេវ សុខ”ន្តិ វត្ថោ ឥមំ
កាថមាហា -

“សុខា ពុទ្ធានមុប្បាទោ, សុខា សទ្ធម្មទេសនា;
សុខា សង្ឃស្ស សាមគ្គី, សមគ្គានំ តថោ សុខោ” តិ។

តត្ថ ពុទ្ធានមុប្បាទោតិ យស្មា ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈមនា មហាជនំ រាគកន្តារាធិបាំ
តាវេន្តិ, តស្មា ពុទ្ធានំ ឧប្បាទោ សុខោ ឧត្តមោ។ យស្មា សទ្ធម្មទេសនំ អាគម្ម
ជាតិអាធិធម្មា សត្តា ជាតិអាធិបាំ មុច្ឆន្តិ, តស្មា សទ្ធម្មទេសនា សុខា។ សាមគ្គីតិ
សមចិត្តតា, សាបិ សុខា ឯ។ សមគ្គានំ បទ ឯកចិត្តានំ យស្មា ពុទ្ធវចនំ វា
ឧត្តណ្ឌិតុំ ធុតផ្កានិ វា បរិហារិតុំ សមណធម្មំ វា កាតុំ សក្កា, តស្មា សមគ្គានំ
តថោ សុខោតិ វុត្ថំ។ តេនេវាហ - “យាវកីវញ្ច, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សមគ្គា
សន្និបតិស្សន្តិ, សម្មគ្គា វុជ្ឈហិស្សន្តិ, សមគ្គា សង្ឃករណីយានិ ករិស្សន្តិ,
វុទ្ធិយេវ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនំ ចាដិកផ្លា, នោ បរិហារី” តិ (ធិ. និ. ២.១៣៦)។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហន្តេ បតិជ្ឈហីសុ, មហាជនស្សបិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ អជ្ឈមំ។

៩. កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណាចេតិយវត្ថុ

បូជារហោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ចារិកំ ចរមាណោ កស្សបទសពលស្ស
សុវណ្ណាចេតិយំ អារព្ព កថេសិ។

តថាគតោ សាវត្ថិតោ និក្ខមិទ្ធា អនុបុព្វេន ពារាណសី គជ្ឈន្តោ អន្តរាមគ្គេ
តោទេយ្យតាមស្ស សមីបេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ អញ្ញាតរំ នេវជ្ជានំ
សម្មាបុណី។ តត្រ និសិទ្ធា សុគតោ ធម្មកណ្ណាភារិកំ បេសេនា អវិទូរេ
កសិកម្មំ ករោន្តំ ព្រាហ្មណំ បក្កោសាបេសិ។ សោ ព្រាហ្មណោ អាគន្ធា

តថាគតំ អនភិវន្តិត្វា តមេវ ទេវជ្ជានំ វន្តិត្វា អជ្ជាសិ។ សុគតោបិ “ឥមំ បទេសំ
 កិន្តិ មញ្ញាសិ ព្រាហ្មណា”តិ អាហ។ អម្ពាភំ បវេណិយា អាគតចេតិយជ្ជានន្តិ
 វន្តាមិ, កោ គោតមាតិ។ “ឥមំ ហំនំ វន្តន្តេន តយា សាធុ កតំ ព្រាហ្មណា”តិ
 សុគតោ តំ សម្មហំសេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ “កេន នុ ខោ ការណោន ភគវា វវំ
 សម្មហំសេសី”តិ សំសយំ សញ្ញានេសុំ។ តតោ តថាគតោ តេសំ
 សំសយមបទេតុំ មជ្ឈិមនិកាយេ យជិការសុត្តន្តំ (ម. និ. ២.២៨២ អាទយោ) វត្វា
 ឥទ្ធានុភាវេន កស្សបទសពលស្ស យោជនុព្ពេធំ កនកចេតិយំ អបរញ្ច
 កនកចេតិយំ អាគាសេ និម្មិនិត្វា មហាជនំ ទស្សេត្វា, “ព្រាហ្មណ, វវិរិជានំ
 បូជារហានំ បូជា យុត្តតរាវា”តិ វត្វា មហាបរិនិព្វានសុត្ត (ជី. និ. ២.២០៦)
 ទស្សិតនយេនេវ ពុទ្ធាធិកេ ចត្តារោ ដូចារហោ បកាសេត្វា សរីរចេតិយំ
 ឧទ្ទិស្សចេតិយំ បរិភោគចេតិយន្តិ តីណិ ចេតិយានិ វិសេសតោ បរិនីបេត្វា
 ឥមា គាថា អភាសិ -

១៩៥.

“បូជារហោ បូជយតោ, ពុទ្ធវេយ្យេ ច សាវកេ;
 បបញ្ចាសមទិក្ខុន្តេ, តិណ្ណាសោកបរិន្តវេ។

១៩៦.

“តេ តាធិសេ បូជយតោ, និព្ពុតេ អកុតោភយេ;
 ន សក្កា បុញ្ញំ សម្ពាទុំ, ឥមេត្តមបិ កេនជី”តិ។ (អប. ថេរ ១.១០.១-២);

តត្ថ បូជិតុំ អរហា បូជារហា, បូជិតុំ យុត្តាតិ អត្ថោ។ បូជារហោ
 បូជយតោតិ អភិវាទនាធិហិ ច ចត្វហិ ច បច្ឆយេហិ បូជេន្តស្ស។ បូជារហោ
 ទស្សេតិ ពុទ្ធាធិនា។ ពុទ្ធាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធវេ។ យជិតិ យជិ វា, អថ វាតិ អត្ថោ។
 តត្ថ បច្ឆេកពុទ្ធាតិ កជិតំ ហោតិ, សាវកេ ច។ បបញ្ចាសមទិក្ខុន្តេតិ

សមតិក្នុងតណ្ហាទិដ្ឋិមានបបញ្ចេ។ តិណ្ហសោកបរិទ្ធកេតិ
អតិក្នុងសោកបរិទ្ធកេតិ, ឥមេ ទ្វេ អតិក្នុងតិ អត្ថោ។ ឯតេហិ បូជារហត្ថំ
ធស្សិតំ។

តេតិ ពុទ្ធាធម្មោ។ តាធិសេតិ វុត្តកហណាវសេន។ និព្វតេតិ
រាតាធិនិព្វតិយា។ នត្ថិ កុតោចិ កវតោ វា អារម្មណតោ វា ឯតេសំ ភយន្តិ
អកុតោភយា, តេ អកុតោភយេ។ ន សក្កា បុញ្ញំ សម្មាសុត្ថំ បុញ្ញំ គណេតុំ ន
សក្កា។ កថន្តិ ចេ? ឥមេត្ថមបិ កេនចីតិ ឥមំ ឯត្ថកំ, ឥមំ ឯត្ថកន្តិ កេនចីតិ
អបិសន្នោ ឥធម សម្ពុទ្ធិតញ្ញោ, កេនចិ បុគ្គលេន មាណេន វា។ តត្ថ បុគ្គលេនាតិ
តេន ព្រាហ្មាទិនា។ មាណេនាតិ តិវិជេន មាណេន តិវណេន ធារណេន បូរណេន
វា។ តិវណំ នាម ឥទំ ឯត្ថកន្តិ នយតោ តិវណំ។ ធារណន្តិ តុលាយ ធារណំ។
បូរណំ នាម អឌ្ឍបសតបត្តនាធិកាធិវសេន បូរណំ។ កេនចិ បុគ្គលេន
ឥមេហិ តិហិ មាណេហិ ពុទ្ធាធិកេ បូជយតោ បុញ្ញំ វិចាកវសេន គណេតុំ ន
សក្កា បរិយន្តរហិតតោតិ ទ្វិសុ ហិណេសុ បូជយតោ កិ ធានំ បឋមំ ធរមាណេ
ពុទ្ធាធិ បូជយតោ ន សក្កា បុញ្ញំ សម្មាសុត្ថំ, បុន តេ តាធិសេ
កិលេសបរិនិព្វាននិមិត្តេន ខន្ធបរិនិព្វានេន និព្វតេបិ បូជយតោ ន សក្កា
សម្មាសុត្ថំ ភេទា យុជ្ជន្តិ។ តេន ហិ វិមាណវត្ថុម្ហំ -

“តិដ្ឋន្តេ និព្វតេ ចាបិ, សមេ ចិត្តេ សមំ ជលំ;
ចេតោបណិធិហេតុ ហិ, សត្តា គច្ឆន្តិ សុគ្គតិ”ន្តិ។ (វិ. វ. ៨០b);

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបន្នោ អហោសីតិ។ យោជនិកំ
កនកចេតិយំ សត្តាហមាកាសេវ អជ្ឈាសិ, មហាន្តេន សមាគមោ ចាហោសិ,
សត្តាហំ ចេតិយំ នានប្បការេន បូជេសុំ។ តតោ ភិន្នលទ្ធិកានំ លទ្ធិភេទោ
ជាតោ, ពុទ្ធានុភាវេន តំ ចេតិយំ សកដ្ឋានមេវ គតំ, តត្ថេវ តំខណោ មហន្តំ

ចាសាណាចតិយំ អហោសី។ តស្មី សមាគមេ ចតុរាសីតិយា
ចាណាសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណាចតិយវត្ថុ នវមំ។

ពុទ្ធវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចុទ្ធសមោ វគ្គោ។

បឋមកាណារំ និដ្ឋិតំ។

១៥. សុខវគ្គោ

១. ញាអាតិកលហវ្វបសមនវត្ថុ

សុសុខំ វតាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សក្កេសុ វិហារន្តោ
កលហវ្វបសមនត្ថំ ញាតកេ អារត្ត កថេសិ។

សាកិយកោលិយា កិរ កបិលវត្ថុនគរស្ស ច កោលិយនគរស្ស ច អន្តរេ
រោហិណី នាម នទី ឯកេនេវ អារវណោន ពន្លាបេត្វា សស្សនិ ករោត្តិ។ អថ
ជេដ្ឋមូលមាសេ សស្សេសុ មិលាយន្តេសុ ឧភយនគរវាសិកានម្បិ កម្មកាវា
សន្និបតីសុ។ តត្ថ កោលិយនគរវាសិនោ អាហំសុ - “ឥទំ ឧទកំ ឧភយតោ
ហរិយមាណំ នេវ តុម្ហាកំ, ន អម្ហាកំ បហោស្សតិ, អម្ហាកំ បន សស្សំ
ឯកឧទកេនេវ និប្បជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ ឥតវេបិ អាហំសុ -
“តុម្ហេសុ កោជ្ឈកេ បូរេត្វា បីតេសុ មយំ
វត្ថុសុវណ្ណនីលមណីកាឡ កហាបណោ ច គហេត្វា បច្ចិបសិព្ពកាធិហត្ថា ន
សក្ខិស្សម តុម្ហាកំ យវទ្ធាវេ វិចិវតុំ, អម្ហាកម្បិ សស្សំ ឯកឧទកេនេវ

និប្បជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ពាភំ ទេវា"តិ។ ន មយំ ទស្សមាតិ។ មយម្មំ ន
ទស្សមាតិ ឯវំ កថំ វឡេត្វា ឯកោ ឧជ្ឈាយ ឯកស្ស បហារំ អនាសិ, សោបិ
អញ្ញស្សតិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ បហារិត្វា រាជកុលានំ ជាតី យដ្ឋេត្វា កលហំ
វឡេយ្យសុ។

កោលិយកម្មការាវទន្តិ - “តុម្ពេ កបិលវត្ថុវាសិកេ គហេត្វា គដ្ឋេ, យេ
សោណាសិដ្ឋាលាទយោវិយ អត្តនោ ភគិនិហិ សទ្ធិ សំវសីសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ
ចេវ អស្សា ច ជលការុជានិ ច អម្ពាភំ កី ករិស្សន្តិ”តិ។ សាកិយកម្មការាវ
វទន្តិ “តុម្ពេ ឥទានិ កុដ្ឋិនោ ទារកេ គហេត្វា គដ្ឋេ, យេ អនាថា និគ្គតិកា
តិរច្ឆានាវិយ កោលរុក្ខេវ សីសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច ជលការុជានិ ច
អម្ពាភំ កី ករិស្សន្តិ”តិ។ តេ គន្ធា តស្មី កម្មេ និយុត្តានំ អមច្ឆានំ កថយីសុ,
អមច្ឆា រាជកុលានំ កថេសុ។ តតោ សាកិយា “ភគិនិហិ សទ្ធិ សំវសីតកានំ
ថាមញ្ញ ពលញ្ញ ទស្សេស្សមា”តិ យុទ្ធសដ្ឋា និក្ខមីសុ។ កោលិយាបិ
“កោលរុក្ខេវាសិនំ ថាមញ្ញ ពលញ្ញ ទស្សេស្សមា”តិ យុទ្ធសដ្ឋា និក្ខមីសុ។

សត្តាបិ បច្ចុសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ ញាតកេ ទិស្វា “មយិ
អគច្ឆន្តេ ឥមេ នស្សិស្សន្តិ, មយា គន្ធិវដ្ឋតី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកកោវ អាគាសេន
គន្ធា រោហិណិទទិយា មជ្ឈេ អាគាសេ បល្លង្កេន និសីទិ។ ញាតកា សត្តាវ
ទិស្វា អាវុជានិ ធម្មេត្វា វដ្ឋិសុ។ អថ នេ សត្តា អាហា - “កី កលហោ នាមេស,
មហារាជា”តិ? “ន ជាធាម, ភន្តេ”តិ។ “កោ ទានិ ជាទិស្សតិ”តិ? តេ “ឧបរាជា
ជាទិស្សតិ, សេនាបតិ ជាទិស្សតិ”តិ ឥមិនា ឧទាយេន យាវ ទាសកម្មករេ
បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, ឧទកកលហោ”តិ អាហំសុ។ “ឧទកំ កី អក្សតិ, មហារាជា”តិ?
“អប្បក្សំ, ភន្តេ”តិ។ “ខត្តិយា កី អក្សន្តិ មហារាជា”តិ? “ខត្តិយា នាម អនក្សា,
ភន្តេ”តិ។ “អយុត្តំ តុម្ពាភំ អប្បមត្តតំ ឧទកំ និស្សាយ អនក្សេ ខត្តិយេ

នាសេតុ”ន្តិ។ តេ តុណ្ហី អហេសុំ។ អថ តេ សត្តា អាមន្តេត្វា “កស្មា មហារាជា
ឯវ្យុបំ ករោច, មយំ អសន្តេ អន្ធព លោហិតនទី បវត្តិស្សតិ, អយុត្តំ វោ កតំ,
តុម្ពេ បញ្ចាហិ វេរេហិ សវេរាវិហរថ, អហំ អវេរាវិហរមិ។ តុម្ពេ កិលេសាតុរា
ហុត្វាវិហរថ, អហំ អនាតុរោ។ តុម្ពេ កាមគុណាបរិយេសនុស្សក្កា ហុត្វា
វិហរថ, អហំ អនុស្សក្កាវិហរមី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

១៩៧.

“សុសុខំ វត ជីវាម, វេរិនេសុ អវេរិនោ,
វេរិនេសុ មនុស្សេសុ, វិហរាម អវេរិនោ។

១៩៨.

“សុសុខំ វត ជីវាម, អាតុរេសុ អនាតុរា;
អាតុរេសុ មនុស្សេសុ, វិហរាម អនាតុរា។

១៩៩.

“សុសុខំ វត ជីវាម, ឧស្សុកេសុ អនុស្សកា;
ឧស្សុកេសុ មនុស្សេសុ, វិហរាម អនុស្សកា”តិ។

តត្ថ សុសុខន្តិ សុដ្ឋ សុខំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យេ គិហិនោ សន្និច្ឆេទានិវេសេន,
បព្ពជិតា វា បន វេជ្ជកម្មានិវេសេន ជីវិតវុត្តិ ឧប្បាទេត្វា “សុខេន ជីវាមា”តិ វទន្តិ,
តេហិ មយមេវ សុសុខំ វត ជីវាម, យេ មយំ បញ្ចាហិ វេរិហិ វេរិនេសុ មនុស្សេសុ
អវេរិនោ, កិលេសាតុរេសុ មនុស្សេសុ និក្ខិលេសតាយ អនាតុរា,
បញ្ចកាមគុណាបរិយេសនេ ឧស្សុកេសុ តាយ បរិយេសនាយ អភាវេន
អនុស្សកាតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ព្យាគិតកលហវ្យាបសមនវត្ថុ បឋម។

២. មារវត្ថុ

សុសុខំ វត ជីវាមាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា បញ្ចសាលាយ ព្រាហ្មណគាមេ
វិហារន្តោ មារំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា សត្តា បញ្ចសតានំ កុមារិកានំ សោតាបត្តិមគ្គស្សបនិស្សយំ
ទិស្វា តំ គាមំ ឧបនិស្សយ វិហាសិ។ តាបិ កុមារិកាយោ ឯកស្មី នក្ខត្តទិវសេ
នទី គន្ធា ទ្គត្វា អលង្កតបដិយត្តា តាមាភិមុទិយោ ចាយីសុ។ សត្តាបិ តំ គាមំ
បរិសិទ្ធា បិណ្ឌាយ ចរតិ។ អថ មារោ សកលតាមវាសីនំ សរីរេ អធិមុទ្ធិត្វា
យថា សត្តា កជជ្ជកត្តមត្តម្យំ នលភតិ, ឯវំ កត្វា យថាធាតេន បត្តេន
និក្ខមន្តំ សត្តារំ តាមទ្វារេ បត្វា អាហា - “អបិ, សមណ, បិណ្ឌាចាតំ លភិត្តា”តិ។
“កី បន ត្វំ, ចាបិម, តថា អកាសិ, យថាហំ បិណ្ឌំ នលកេយ្យ”ន្តិ? “តេន ហិ,
ភន្តេ, បុន បរិសថា”តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “សចេ បុន បរិសតិ, សព្ពេសំ
សរីរេ អធិមុទ្ធិត្វា ឥមស្ស បុរតោ ចាណី បហរិទ្ធា ហស្សកេឡី កិរស្សមី”តិ។
តស្មី ខណោ តា កុមារិកាយោ តាមទ្វារំ បត្វា សត្តារំ ទិស្វា វទ្ធិត្វា ឯកមន្តំ
អជ្ជសុ។ មារោបិ សត្តារំ អាហា - “អបិ, ភន្តេ, បិណ្ឌំ អលភមាណា ជិយន្តាទុក្ខេន
បីឡិតត្តា”តិ។ សត្តា “អជ្ជ មយំ, ចាបិម, កិញ្ចិ អលភិត្វាបិ អាកស្សរលោកេ
មហាព្រាហ្មនោ វិយ បីតិសុខេនេវ វីតិនាមេស្សមា”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០០.

“សុសុខំ វត ជីវាម, យេសំ នោ នត្តិ កិញ្ចនំ;

បីតិភក្ខា ភវិស្សម, ទេវា អាកស្សរាយថា”តិ។

តត្ថ យេសំ នោតិ យេសំ អម្ពាភំ បលិតុជ្ឈនត្ថេន រាគាធិសុ កិញ្ចុនេសុ
ឯកម្មិ កិញ្ចុនំ នត្ថិ។ បីតិភក្កាតិ យថា អាកស្សរា នេវា បីតិភក្កា ហុត្វា
បីតិសុខេនេវ វីតិនាមេន្តិ, ឯវំ មយម្មិ, ចាបិម, កិញ្ចិ អលភិត្វា បីតិភក្កា
ភវិស្សមាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ កុមារិកាយោ សោតាបត្តិជលេ
បតិជ្ជហីស្វតិ។

មារវត្ថុ ធុតិយំ។

៣. កោសលវញ្ញោ បរាជយវត្ថុ

ជយំ វេរន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ កោសលវញ្ញោ
បរាជយំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ កាសិកតាមំ និស្សយ ភាគិនេយ្យេន អជាតសត្តនា សទ្ធិ
យុជ្ឈន្តោ តេន តយោ វារេ បរាជិតោ តតិយវារេ ចិន្តេសិ - “អហំ ឡីមុខម្បិ
ធារកំ បរាជេតុំ នាសក្ខី, កី មេ ជីវិតេនា” តិ។ សោ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា
មញ្ចកេ និបដ្ឋិ។ អថស្ស សា បវត្តិ សកលនគរំ បត្តិវិ។ ភិក្ខុ តថាគតស្ស
អាហេថេសុំ - “ភន្តេ, រាជា កិវ កាសិកតាមកំ និស្សយ តយោ វារេ បរាជិតោ,
សោ ឥធានិ បរាជិត្វា អាគតោ ‘ឡីមុខម្បិ ធារកំ បរាជេតុំ នាសក្ខី, កី មេ
ជីវិតេនា’ តិ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា មញ្ចកេ និបដ្ឋោ” តិ។ សត្តា តេសំ កថំ សុត្វា,
“ភិក្ខុវេ, ជិនន្តោបិ វេរំ បសវតិ, បរាជិតោ បន ធុក្ខំ សេតិយេវា” តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

“ជយំ វេរំ បសវតិ, ធុក្ខំ សេតិ បរាជិតោ;
ឧបសន្នោ សុខំ សេតិ, ហិត្វា ជយបរាជយ”ន្តិ។

តត្ថ ជយន្តិ បរំ ជិនន្តោ វេរំ បជិលភតិ។ បរាជិតោតិ បរេន បរាជិតោ “កតា
នុខោ បច្ឆាមិត្តស្ស បិដ្ឋិ ធម្មំ សក្ខិស្សមី”តិ ធុក្ខំ សេតិ សត្តិវិយាបថេសុ
ធុក្ខមេវ វិហារតីតិ អត្ថោ។ ឧបសន្នោតិ អត្ថន្តរេ ឧបសន្នភាគិកិលេសោ
ឡីលាសវោ ជយញ្ច បរាជយញ្ច ហិត្វា សុខំ សេតិ, សត្តិវិយាបថេសុ សុខមេវ
វិហារតីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

កោសលរញ្ជោ បរាជយវត្ថុ តតិយំ។

៤. អញ្ញាតកុលទារិការត្ថ

នត្ថិ រាគសមោតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ អញ្ញាតរំ
កុលទារិកំ អារព្ព កថេសិ។

តស្ស កិរ មាតាបិតរោ អាវាហំ កត្វា មជ្ឈលទិវសេ សត្តារំ និមន្តយីសុ។
សត្តា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តត្ថ គន្ធា និសីទិ។ សាបិ ខោ វុធកា ភិក្ខុសង្ឃស្ស
ឧទកបរិស្សាវនាធិនិ ករោន្តិ អបរាបរំ សញ្ញាតិ។ សាមិកោបិស្ស តំ
ឡីលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្ស រាគវសេន ឡីលោកេន្តស្ស អន្តោ កិលេសោ
សមុទាចរិ។ សោ អញ្ញាណាភិក្ខុតោ នេវ ពុទ្ធិ ឧបជ្ជហិ, ន អសីតិ មហាថេរេ។
ហត្ថំ បសារេត្វា “តំ វុធកំ គណ្ឌិស្សមី”តិ បន ចិត្តំ អកាសិ។ សត្តា
តស្សជ្ឈាសយំ ឡីលោកេត្វា យថា តំ ឥត្ថិ ន បស្សតិ, វេមកាសិ។ សោ អទិស្វា
សត្តារំ ឡីលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ សត្តា តស្ស ឡីលោកេត្វា បិតកាលេ “កុមារក,

ន ហិ រាគគ្គិនា សធិសោ អគ្គិ នាម, ឆោសកលិនា សធិសោ កលិ នាម,
ខន្ធបរិហារណាធុក្ខន សធិសំ ធុក្ខំ នាម អគ្គិ, ធិញ្ញានសុខសធិសំ សុខម្បិ
នត្ថិយេវា"តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០២.

“នត្ថិ រាគសមោ អគ្គិ, នត្ថិ ឆោសសមោ កលិ;
នត្ថិ ខន្ធសមា ធុក្ខា, នត្ថិ សន្តិបរំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ នត្ថិ រាគសមោតិ ធូមំ វា ជាលំ វា អដ្ឋារំ វា អនស្សេត្វា អន្តោយេវ
ឈាបេត្វា ភស្តុមុដ្ឋិ កាតំ សមត្តោ រាគេន សមោ អញ្ញោ អគ្គិ នាម នត្ថិ។
កលីតិ ឆោសេន សមោ អបរាជោបិ នត្ថិ។ ខន្ធសមាតិ ខន្ធហិ សមា។ យថា
បរិហារិយមាណា ខន្ធា ធុក្ខា, ឃំ អញ្ញំ ធុក្ខំ នាម នត្ថិ។ សន្តិបរន្តិ ធិញ្ញានតោ ធុត្ថរ
អញ្ញំ សុខម្បិ នត្ថិ។ អញ្ញញ្ញំ សុខំ សុខមេវ, ធិញ្ញានំ បរមសុខន្តិ អត្តោ។

នេសនាវសានេ កុមារិកា ច កុមារកោ ច សោតាបត្តិដលេ បតិដ្ឋហីសុ។
តស្មី សមយេ ភគវា តេសំ អញ្ញមញ្ញំ ធស្សនាការំ អកាសីតិ។

អញ្ញាតរកុលទារិការត្ថ ចតុត្ថំ។

៥. ឯកឧទាសកវត្ថុ

ជិយន្នាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា អាឡិវិយំ វិហារន្តោ ឯកំ ឧទាសកំ អារត្ត
កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ ទិវសេ សត្តា ជេតវនេ គន្ធុកុដិយំ និសិន្នោវ បច្ចុសកាលេ
លោកំ វោលោកេន្តោ អាឡិវិយំ ឯកំ ធុត្តតមនុស្សំ ទិស្វា
តស្សបនិស្សយសម្បត្តិ ញាត្វា បញ្ចសតតិក្កុបរិវារោ អាឡិវី អគមាសិ។

អាឡូវីវាសិនោ សត្តារំ និមន្តយីសុ។ សោបិ ទុគ្គតមនុស្សោ “សត្តា កិរ
អាគតោ” តិ សុត្វា “សត្តុ សន្តិកេ ធម្មំ សោស្សមី” តិ មនំ អកាសិ។ តំទិវសមេវ
ចស្ស ឯកោ គោណោ បលាយិ។ សោ “កី ទុ ខោ គោណំ បរិយេសិស្សមិ,
ឧទាហុ ធម្មំ សុណាមី” តិ ចិន្តេត្វា “គោណំ បរិយេសិត្វា បច្ឆា ធម្មំ
សោស្សមី” តិ ចាតោវ គេហា និក្ខមិ។ អាឡូវីវាសិនោបិ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ
និសីទាបេត្វា បរិវិសិត្វា អនុមោទនត្ថាយ បត្តំ គណ្ហីសុ។ សត្តា “យំ និស្សាយ
អហំ តីសយោជនមគ្គំ អាគតោ, សោ គោណំ បរិយេសិតុំ អរញ្ញំ បរិវេជ្ជា, តស្មី
អាគតេយេវ ធម្មំ ទេសេស្សមី” តិ តុណ្ហី អហោសិ។

សោបិ មនុស្សោ ទិវា គោណំ ទិស្វា គោគណោ បក្ខិបិត្វា “សចេបិ អញ្ញំ
នត្ថិ, សត្តុ វន្តនមត្តម្បិ ករិស្សមី” តិ ជិយន្ទាបីឡិតោបិ គេហំ កមនាយ មនំ
អកត្វា វេគេន សត្តុ សន្តិកំ អាគត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ សត្តា
តស្ស បិតកាលេ ទានវេយ្យាវជិកំ អាហា - “អត្ថិ កិញ្ចិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
អតិវិត្តភត្ត” តិ? “ភន្តេ, សត្តំ អត្ថិ” តិ។ តេន ហិ “ឥមំ បរិវិសាហី” តិ។ សោ
សត្តារា វុត្តជ្ជានេយេវ តំ និសីទាបេត្វា យាគុខាទនីយភោជនីយេហិ សក្កច្ចំ
បរិវិសិ។ សោ ភុត្តភត្តោ មុខំ វិក្ខាលេសិ។ ឯបេត្វា កិរ ឥមំ ឋានំ តីសុ បិដកេសុ
អញ្ញត្ថ កតាកតស្ស ភត្តវិចារណំ នាម នត្ថិ។ តស្ស បស្សទូទរចស្ស ចិត្តំ
ឯកគ្គំ អហោសិ។ អចស្ស សត្តា អនុបុត្តិ កថំ កថេត្វា សច្ចានិ បកាសេសិ។
សោ ទេសនាវសានេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈហិ។ សត្តាបិ អនុមោទនំ កត្វា
ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ មហាជនោ សត្តារំ អនុគត្វា និវត្តិ។

ភិក្ខុ សត្តារា សទ្ធិ កច្ឆន្តាយេវ ឧដ្ឋាយីសុ - “បស្សថាវុសោ, សត្តុ កម្មំ,
អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឯវុបំ នត្ថិ, អដ្ឋ បនេកំ មនុស្សំ ទិស្វាវ យាគុអាទិនិវិចារេត្វា
ទាបេសី” តិ។ សត្តា និវត្តិត្វា បិតកោវ “កី កថេថ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិត្វា តមត្តំ

សុត្វា “អាម, ភិក្ខុវេ, អហំ ភីសយោជនំ កត្តារំ អាគច្ឆន្តោ តស្ស
ឧចាសកស្សបនិស្សយំ ទិស្វា អាគតោ, សោ អតិវិយ ជិយច្ឆតោ, ចាតោ
បដ្ឋាយ គោណំ បរិយេសន្តោ អរញ្ញេវិចរិ។ ជិយច្ឆទុក្ខេន ធម្មេ ទេសិយមាទេបិ
បជិវិជ្ឈីតុំ ន សក្ខិស្សតី” តិ ចិន្តត្វា វរំ អកាសី, ជិយច្ឆារោគសទិសោ រោគោ
នាម នត្ថី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០៣.

“ជិយច្ឆាបរមា រោគា, សម្ព័រាបរមា ទុខា;
ឯតំ ញត្វា យថាភូតំ, និព្ពានំ បរមំ សុខ” តិ។

តត្ថ ជិយច្ឆាបរមា រោគាតិ យស្មា អញ្ញោ រោគោ សកី តិកិច្ចតោ វិនិស្សតិ
វា តទន្តវសេន វា បហាយតិ, ជិយច្ឆា បន និច្ចកាលំ តិកិច្ចតញ្ញាយេវាតិ
សេសរោគានំ អយំ បរមា នាម។ សម្ព័រាតិ បញ្ច ខន្ធា។ ឯតំ ញត្វាតិ
ជិយច្ឆាសមោ រោគោ នត្ថី, ខន្ធបរិហារណាសមំ ទុក្ខំ នាម នត្ថីតិ ឯតមត្ថំ
យថាភូតំ ញត្វា បណ្ឌិតោ និព្ពានំ សច្ចំ ករោតិ។ និព្ពានំ បរមំ សុខន្តិ តញ្ញិ
សព្ពសុខានំ បរមំ ឧត្តមំ សុខន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ឯកឧចាសកវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បសេនទិកោសលវត្ថុ

អាហេត្យបរមា លាភាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ រាជានំ
បសេនទិកោសលំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្ម័ត្តិ សមយេ រាជា តណ្ហាលនោណាស្ស ឡើងនំ តទុបិយេន
សូបព្យញ្ញនេន ភុញ្ញតិ។ ឯកទិវសំ ភុត្តចាតរាសោ ភត្តសម្មទំ អវិនោទេត្វា
សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា កិលន្តរូចោ ឥតោ ចិតោ ច សម្មវិវត្តតិ, និទ្ទាយ
អភិក្ខយមាណោបិ ឧដុកំ និបទ្ទិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្តា
អាហា - “កី, មហារាជ, អវិស្សមិត្វាវ អាគតោសី” តិ? “អាម, ភន្តេ,
ភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មេ មហាទុក្ខំ ហោតី” តិ។ អថ នំ សត្តា, “មហារាជ,
អតិពហុកោជនំ ឯវំ ទុក្ខំ ហោតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“មិទ្ធិយទា ហោតិ មហាគ្សសោ ច,
និទ្ទាយិតា សម្មវិវត្តសាយី;
មហាវរាហោវ និវាបបុដ្ឋោ,
បុនប្បនំ គព្ពមុបេតិ មន្ទោ” តិ។ (ធម្ម. ប. ៣២៥); -

ឥមាយ កាថាយ ឡើងត្វា, “មហារាជ, កោជនំ នាម មត្តាយ ភុញ្ញតុំ វដ្តតិ។
មត្តកោជិនោ ហិ សុខំ ហោតី” តិ ឧត្តរិ ឡើងន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“មនុស្ស សទា សតីមតោ,
មត្តំ ជានតោ លទ្ធកោជនេ;
តនុកស្ស ភវន្តិ វេទនា,
សណិកំ ជីវតិ អាយុចាលយ” តិ។ (សំ. និ. ១.១២៤);

រាជា កាថំ ឧត្តន្តិកំ នាសក្ខិ, សមីបេ បិតំ បន ភាគិនេយ្យំ, សុទស្សនំ នាម
មាណវំ “ឥមំ កាថំ ឧត្តន្តិកំ, តាតា” តិ អាហា។ សោ តំ កាថំ ឧត្តន្តិកំ “កី
ករោមិ, ភន្តេ” តិ សត្តាវំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា អាហា - “រញ្ជោ ភុញ្ញន្តស្ស
ឡើងនំ បិណ្ឌកាលេ ឥមំ កាថំ វេទយ្យាសិ, រាជា អត្តំ សល្លត្តេត្វាយំ បិណ្ឌំ

ធម្មេស្សតិ, តស្មី បិណ្ឌោ សិក្ខតណាឆាយ រញ្ជោ ភត្តបធនកាលេ តត្ថកេ
តណ្ហាលេ ហរេយ្យាសី”តិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សាយម្យិ ចាតោបិ រញ្ជោ
ភុញ្ញន្តស្ស ឌីសានបិណ្ឌោកាលេ តំ កាជំ ឧទាហរិត្វា តេន ធម្មិតបិណ្ឌោ
សិក្ខតណាឆាយ តណ្ហាលេ ហារេយ្យាសី។ រាជាបិ តស្ស កាជំ សុត្វា សហស្សំ
សហស្សំ ធារេយ្យាសី។ សោ អបរេន សមយេន នាឡិកោទនបរមតាយ
សណ្ឋាហិត្វា សុខប្បត្តោ តនុសរីរោ អហោសី។

អថេកទិវសំ សត្ត សន្តិកំ កន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា អាហា - “ភន្តេ, ឥនានិ មេ សុខំ
ជាតំ, មិគម្យិ អស្សម្យិ អនុពន្ធិត្វា កណ្ហានសមត្តោ ជាតោម្ហិ។ បុព្វេ មេ
ភាគិនេយ្យេន សន្ធិ យុទ្ធមេវ ហោតិ, ឥនានិ វជីរកុមារី នាម ធីតវំ
ភាគិនេយ្យស្ស ទត្វា សោ កាមោ តស្សាយេវ ម្ពានបុណ្ណាមូលំ កត្វា ទិដ្ឋោ, តេន
សន្ធិវិគ្គហោ រូបសន្តោ, ឥមិនាបិ មេ ការណេន សុខមេវ ជាតំ។ កុលសន្តិកំ
រាជមណីរតនំ នោ គេហោ បុរិមទិវសេ នដ្ឋំ, តម្យិ ឥនានិ ហត្ថបត្តំ អាគតំ,
ឥមិនាបិ មេ ការណេន សុខមេវ ជាតំ។ តុម្ពាកំ សាវកេហិ សន្ធិវិស្សាសំ
ឥច្ឆន្តេន ញាតិធីតាបិ នោ គេហោ កតា, ឥមិនាបិ មេ ការណេន សុខមេវ
ជាត”ន្តិ។ សត្តា “អាហេគ្យំ នាម, មហារាជ, បរមោ លាភោ, យថាលទ្ធផល
សន្តជ្ជការវសទិសម្យិ ធនំ, វិស្សាសសទិសោ ច បរមា ញាតិ, និព្វានសទិសញ្ច
សុខំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥមំ កាជមាហា -

២០៤.

“អាហេគ្យបរមា លាភា, សន្តជ្ជបរមំ ធនំ;
វិស្សាសបរមា ញាតិ, និព្វានបរមំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ អាហេគ្យបរមា លាភាតិ អហេតការវបរមា លាភា។ រោគិនោ ហិ
វិជ្ជមាធាបិ លាភា អលាភាយេវ, តស្មា អហេតស្ស សត្តលាភា អាគតាវ

ហោង្គ្គី។ តេនេតំ វុត្តំ - “អាហេគ្យបរមា លាភា” តិ។ សន្តដ្ឋបរមំ ជនន្តិ គិហិនោ វា
បព្ពជិតស្ស វា យំ អត្តនាលទ្ធិ អត្តនោ សន្តកំ, តេនេវ តុស្សនភារោ សន្តដ្ឋ
នាម សេសជនេហិ បរមំ ជនំ។ វិស្សាសបរមា ញាតិ មាតា វា ហោតុ បិតា វា,
យេន សន្តិ វិស្សាសោ នត្ថិ, សោ អញ្ញាតកោវ។ យេន អញ្ញាតកេន បន សន្តិ
វិស្សាសោ អត្ថិ, សោ អសម្ពោធិ បរមោ ឧត្តមោ ញាតិ។ តេន វុត្តំ -
“វិស្សាសបរមា ញាតិ” តិ។ និព្វានសធិសំ បន សុខំ នាម នត្ថិ, តេនេវាហា -
និព្វានបរមំ សុខន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បសេនទិកោសលវត្ថុ ធម្មំ។

៧. តិស្សត្ថេវវត្ថុ

បរិវេករសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេសាលិយំ វិហារន្តោ អញ្ញាតរំ ភិក្ខុ
អារត្ត កថេសិ។

សត្តារាហិ, “ភិក្ខុវេ, អហំ ឥតោ ចត្វហិ មាសេហិ បរិនិព្វាយិស្សមី” តិ វុត្តេ
សត្តុ សន្តិកេ សត្តុ ភិក្ខុសតានិ សន្តាសំ អាបជ្ជីសុ, ឪណាសវានំ ធម្មសំវេតោ
ឧប្បជ្ជិ, បុប្ផជ្ជនា អស្សនិ សន្ធាវេតុំ នាសក្ខីសុ។ ភិក្ខុ វគ្គា វគ្គា ហុត្វា “កី ទុខោ
ករិស្សមា” តិ មន្តេន្តាវិចរន្តិ។ អថេកោ តិស្សត្ថេវោ នាម ភិក្ខុ “សត្តា កិរ
ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្វាយិស្សតិ, អហាញ្ញម្ហិ អវីតរាគោ, សត្តរិ ជរមាទេយេវ
មយា អរហត្តំ គណ្ហិតុំ វុត្តតិ” តិ ចតុសុ ឥវិយាបថេសុ ឯកកោវិហាសិ។
ភិក្ខុនំ សន្តិកេ គមនំ វា កេនចិ សន្តិ កថាសល្លាហោ វា នត្ថិ។ អថ នំ ភិក្ខុ
អាហំសុ - “អាវុសោ, តិស្ស តស្មា ឯវំ ករោសី” តិ។ សោ តេសំ កថំ ន សុណាតិ។
តេ តស្ស បវត្តី សត្តុ អាហេចត្វា, “ភន្តេ, តុម្ពេសុ តិស្សត្ថេវស្ស សិនេហោ

នត្តី” តិ អាហំសុ។ សត្តា តំ បក្កោសាបេត្វា “កស្មា តិស្ស ឯវំ អកាសី” តិ
បុច្ឆិត្វា តេន អត្តនោ អធិប្បាយេ អាហេចិតេ “សាធុ, តិស្ស” តិ សាធុការំ ទត្វា,
“ភិក្ខុវេ, មយិ សិនេហោ តិស្សសទិសោវ ហោតុ។ គន្ធមាលាធិហិ បូជំ
ករោន្តាបិ នេវ មំ បូជេន្តិ, ធម្មានុធម្មំ បដិបទ្ឋមាណាយេវ បន មំ បូជេន្តិ” តិ វត្តា
ឥមំ កាថមាហា -

២០៥.

“បរិវេករសំ បិត្វា, រសំ ឧបសមស្ស ច;
និទ្ទរោ ហោតិ និប្បាទោ, ធម្មបីតិរសំ បិវ” ន្តិ។

តត្ថ បរិវេករសន្តិ បរិវេកតោ ឧប្បន្នំ រសំ, ឯកីការសុខន្តិ អត្តោ។ បិត្វា តិ
ទុក្ខបរិញ្ញាធិនិ ករោន្តោ អារម្មណតោ សច្ចិកិរិយាវសេន បិវិត្វា។ ឧបសមស្ស
ចាតិ កិលេសូបសមនិព្វានស្ស ច រសំ បិត្វា។ និទ្ទរោ ហោតីតិ តេន
ឧភយរសចានេន ឱណាសវោ ភិក្ខុ អព្ពន្ធរ រាគទរថាធិនំ អភាវេន និទ្ទរោ ចេវ
និប្បាទោ ច ហោតិ។ រសំ បិវន្តិ នវិវិធលោកុត្តរធម្មវសេន ឧប្បន្នំ បីតិរសំ
បិវន្តោបិ និទ្ទរោ និប្បាទោ ច ហោតិ។

ទេសនាវសានេ តិស្សត្ថេរោ អរហត្តំ ចាបុណ្ហិ, មហាជនស្សាបិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

តិស្សត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សក្កវត្ថុ

សាហុ ទស្សនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡុវកាមកេវិហារន្តោ សក្កំ អារព្ព
កថេសិ។

តថាគតស្ស ហិ អាយុសន្និវេ វិស្សន្ត្រេ លោហិតបក្ខន្ធិកាពាធស្ស
ឧប្បន្នការំ ញាត្វា សក្កោ ទេវរាជា “មយា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា គិលានុបដ្ឋានំ
កាតុំ វេជ្ជតី” តិ ចិន្តេត្វា តិការុតប្បមាណំ អត្តការំ វិជហិត្វា សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា ហត្ថេហិ ចាទេ បរិមជ្ជិ។ អថ នំ សត្តា អាហា “កោ ឯសោ” តិ?
“អហំ, ភន្តេ, សក្កោ” តិ។ “កស្មា អាគតោសី” តិ? “តុម្កេ គិលានេ ឧបជ្ជហិតុំ,
ភន្តេ” តិ។ “សក្ក, ទេវានំ មនុស្សគន្ធា យោជនសតតោ បដ្ឋាយ គលេ
ពទ្ធកុណបំ វិយ ហោតិ, គន្ធិ តុំ, អត្ថិ មេ គិលានុបដ្ឋកា ភិក្ខុ” តិ។ “ភន្តេ,
ចតុរាសីតិយោជនសហស្សមត្តកេ បិតោ តុម្កាកំ សីលគន្ធិ យាយិត្វា
អាគតោ, អហាមេវ ឧបជ្ជហិត្វាស្សមី” តិ សោ សត្តុ សរីរវេជ្ជញ្ញនភាជនំ អញ្ញស្ស
ហត្ថេនាបិ ដុសិតុំ អនត្វា សីសេយេវ វេបេត្វា និហារន្តោ មុខសង្កោចនមត្តម្បិ ន
អកាសិ, គន្ធាភាជនំ បរិហារន្តោវិយ អហោសិ។ ឯវំ សត្តារំ បដិជគ្គិត្វា សត្តុ
ជាសុកកាលេយេវ អគមាសិ។

ភិក្ខុ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អហោ សត្តរិ សក្កស្ស សិនេហោ, ឯវុបំ នាម
ទិព្វសម្បត្តិ បហាយ មុខសង្កោចនមត្តម្បិ អកត្វា គន្ធាភាជនំ និហារន្តោវិយ
សត្តុ សរីរវេជ្ជញ្ញនភាជនំ សីសេន និហារន្តោ ឧបដ្ឋានមកាសី” តិ។ សត្តា តេសំ
កថំ សុត្វា កី វេទេថ, ភិក្ខុវេ, អនច្ឆរិយំ ឯតំ, យំ សក្កោ ទេវរាជា មយំ សិនេហំ
ករោតិ។ អយំ សក្កោ ហិ ទេវរាជា មំ និស្សាយ ជេសក្កការំ វិជហិត្វា
សោតាបន្នោ ហុត្វា តរុណាសក្កស្ស ការំ បត្តោ, អហំ ហិស្ស
មរណភយតន្តិកស្ស បញ្ចសិខគន្ធាត្ថេវេបុត្តំ បុរតោ កត្វា អាគតកាលេ
ឥន្ទសាលគុហាយំ ទេវបរិសាយ មជ្ឈេ និសិន្ទស្ស -

“បុច្ឆ វាសវ មំ បញ្ចំ, យំ កិត្វិ មនសិច្ឆសិ;
តស្ស តស្សេវ បញ្ចស្ស, អហំ អន្តំ ករោមិ តេ” តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៥៦) -

វត្តា តស្ស កន្លែងនោះឆ្នាំ ១៩៧៥ ទើបដឹង។ ទើបដឹងស្រាប់តែ បុគ្គលនោះ
 បានកើតជំងឺ ឈាមស្រស់ ឈាមស្រស់, ស្រស់ យល់ច្បាស់នូវ
 ស្រាប់តែបង្កើត បង្កា តុល្យសក្តានុពល ជាតិ។ ឯងស្រាប់តែ បង្កា តុល្យសក្តានុពល ជាតិ។ ឯងស្រាប់តែ
 មួយ ស្រាប់តែ ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទើបដឹង។ ទើបដឹងស្រាប់តែ បុគ្គលនោះ
 ស្រាប់តែ ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទើបដឹង។ ទើបដឹងស្រាប់តែ បុគ្គលនោះ
 ស្រាប់តែ ឆ្នាំ ១៩៧៥ ទើបដឹង។ ទើបដឹងស្រាប់តែ បុគ្គលនោះ

lob.

“សាហុ ធិស្សនមរិយានំ, សន្និវាសោ សទា សុខោ;
អធិស្សនេន ពាលានំ, និច្ចមេវ ស្វគី សិយា។

ଭୃଗୁ.

“ពាលសង្កត់ចាវ បិ, ធិយមទ្វាទ សោចតិ;
ទុក្ខោ ពាលេហិ សំវាសោ, អមិត្តេនេ សព្វធា;
ធិរោ ច សុខសំវាសោ, ញាតីនំ សមាគមោ”។

જાણીયા -

ଏଠି.

“ដើរញ្ជា បញ្ជាញ្ជា ពហុស្សុតញ្ជា, ឆោរឃ្លួសីលំ វត្តវន្តមរិយំ;
តំ តាធិសំ សប្បវិសំ សុមេធំ, កដេជ នក្ខត្តបដំ វ បន្តិមា” តិ។

តតួ សាហ្វាតិ សុន្ទរំ ភទ្ទកំ។ សន្និវាសោតិ ន កេវលញ្ចាតេសំ ធស្សនមេវ,
តេហិ សន្និ ឯកជ្ជានេ និសីទនាទិភារោមិ តេសំ វត្ថុបដិវត្តំ កាតុំ លភនភារោមិ
សាធុយេវ។ ពាលសង្កតចារី ហ៊ីតិ យោ ពាលេន សហចារី។ ធិយមទ្វានន្តិ សោ
ពាលសហាយេន “ឯហិ សន្និច្ឆេទាធិនិ ករោមា”តិ វុច្ឆមាឆោតេន សន្និ

ឯកច្ឆន្ទោ ហុត្វា តានិ ករោត្តោ ហត្ថេន្ទរាជីនិ បត្វា ជីយមន្ទានំ សោចតិ។
សត្តនាតិ យថា អសីហត្ថេន វា អមិត្ថេន អាសីវិសាធិហិ វា សទ្ធិំ ឯកតោ វា សោ
នាម និច្ចំ ទុក្ខោ, តថេវ ពាលេហិ សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ ដំរោ ច សុខសំវាសោតិ ឯត្ថ
សុខោ សំវាសោ ឯតេនាតិ សុខសំវាសោ, បណ្ឌិតេន សទ្ធិំ ឯកជ្ជានេ សំវាសោ
សុខោតិ អត្ថោ។ កង់? ញាតិនំ សមាគមោតិ យថាបិ ញាតិនំ សមាគមោ
សុខោ, ឯវំ សុខោ។

តស្មា ហិ តិ យស្មា ពាលេហិ សទ្ធិំ សំវាសោ ទុក្ខោ, បណ្ឌិតេន សទ្ធិំ សុខោ,
តស្មា ហិ ធិតិសម្បជ្ជំ ដីវញ្ច, លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាសម្បជ្ជំ បញ្ញញ្ច,
អាគមាធិគមសម្បជ្ជំ ពហុស្សុតញ្ច, អរហត្តចាបនកសម្ពាតាយ
ធុវហនសីលតាយ ធារយ្ហសីលំ, សីលវតេន ចេវ ធុតង្គវតេន ច វតវន្តំ,
កិលេសេហិ អារកតាយ អរិយំ, តថាវុបំ សប្បវិសំ សោភនបញ្ញំ យថា និម្មលំ
នក្ខត្តបថសម្ពាតំ អាកាសំ ចន្ទិមា ភជតិ, ឯវំ ភជេថ បយិរុចាសេថាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សក្កវត្ថុ អដ្ឋមំ។

សុខវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បន្ទុសមោ វគ្គោ។

១៦. បិយវគ្គោ

១. តយោជនបព្ពជិតវត្ថុ

អយោគតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ តយោ បព្ពជិតេ អារត្ត
កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ ឯកស្មី កុលេ មាតាបិតុនំ ឯកបុត្តកោ អហោសិ បិយោ
មនាថោ។ សោ ឯកទិវសំ គេហេ និមន្តិតានំ ភិក្ខុនំ អនុមោទនំ ករោន្តានំ
ធម្មកថំ សុត្វា បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា មាតាបិតរោ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តេ
នានុជាជីសុ។ តស្ស ឯតទហោសិ - “អហំ មាតាបិតុនំ អបស្សន្តានំយេវ ពហំ
គន្ធា បព្ពជិស្សមី” តិ។ អថស្ស បិតា ពហំ និក្ខមន្តោ “ឥមំ វក្ខេយ្យាសី” តិ មាតវំ
បជិច្ឆាបេសិ, មាតា ពហំ និក្ខមន្តិ បិតវំ បជិច្ឆាបេសិ។ អថស្ស ឯកទិវសំ បិតវំ
ពហំ គតេ មាតា “បុត្តំ វក្ខិស្សមី” តិ ឯកំ ធូរពាហំ និស្សាយ ឯកំ ចាទេហិ
ឧប្បិឡេត្វា ធមាយ និសិដ្ឋា សុត្តំ កន្តតិ។ សោ “ឥមំ វព្វេត្វា គមិស្សមី” តិ
ចិន្តេត្វា, “អម្ព, ថោកំ តាវ អបេហិ, សវីរវលញ្ញំ ករិស្សមី” តិ វត្វា តាយ ចាទេ
សមិញ្ញិតេ និក្ខមិត្វា វេគេន វិហារំ គន្ធា ភិក្ខុ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា “បព្ពាជេថ មំ,
ភន្តេ” តិ យាចិត្វា តេសំ សន្តិកេ បព្ពជិ។

អថស្ស បិតា អាគន្ធា មាតវំ បុច្ឆិ - “កហំ មេ បុត្តោ” តិ? “សាមិ, ឥមស្មី
បទេសេ អហោសី” តិ។ សោ “កហំ នុខោ មេ បុត្តោ” តិ ឡិលោកេន្តោ តំ អទិស្វា
“វិហារំ គតោ ភវិស្សតី” តិ វិហារំ គន្ធា បុត្តំ បព្ពជិតំ ទិស្វា កន្តិត្វា រោទិត្វា,
“តាត, កី មំ នាសេសី” តិ វត្វា “មម បុត្តេ បព្ពជិតេ អហំ ឥនានិ គេហេ កី
ករិស្សមី” តិ សយម្បិ ភិក្ខុ យាចិត្វា បព្ពជិ។ អថស្ស មាតាបិ “កី នុខោ មេ
បុត្តោ ច បតិ ច ចិរាយន្តិ, កច្ចិ វិហារំ គន្ធា បព្ពជិតា” តិ តេ ឡិលោកេន្តិ វិហារំ
គន្ធា ឧភោបិ បព្ពជិតេ ទិស្វា “ឥមេសំ បព្ពជិតកាលេ មម គេហានកោ
អត្តោ” តិ សយម្បិ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ធា បព្ពជិ។ តេ បព្ពជិត្វាបិ វិនា ភវិតុំ ន

សក្កោន្តិ, វិហារេបិ ភិក្ខុនិឧបស្សយេបិ ឯកតោវ និសីទិទ្វា សល្លបន្តា ទិវសំ
វីតិនាមេន្តិ។ តេន ភិក្ខុបិ ភិក្ខុនិយោបិ ឧញ្ញាឡា ហោន្តិ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខុ នេសំ កិរិយំ សត្តំ អាហារេចសុំ។ សត្តា តេ បក្កោសាបេទ្វា
“សច្ចំ កិរ តុម្ពេ ឯវំ ករោថា” តិ បុទ្ធិទ្វា “សច្ច” ត្ថ វុត្ថេ “កស្មា ឯវំ ករោថ? ន ហិ
ឯស បព្ពជិតានំ យោគោ” តិ។ “ភន្តេ, វិនា ភវិតុំ ន សក្កោមា” តិ។
“បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ឯវំ ករណំ អយុត្តំ។ បិយានញ្ចិ អទស្សនំ,
អប្បិយានញ្ចា ទស្សនំ ទុក្ខមេវ។ តស្មា សត្តេសុ ច សម្មារេសុ ច កញ្ចិ បិយំ វា
អប្បិយំ វា កាតុំ ន វដ្ឋតី” តិ វត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

២០៩.

“អយោគេ យុញ្ញមត្តានំ, យោគស្មិញ្ចា អយោជយំ;
អត្ថំ ហិទ្វា បិយគ្គាហិ, បិហេតត្តានុយោគិនំ។

២១០.

“មា បិយេហិ សមាគញ្ចិ, អប្បិយេហិ កុទាចនំ;
បិយានំ អទស្សនំ ទុក្ខំ, អប្បិយានញ្ចា ទស្សនំ។

២១១.

“តស្មា បិយំ ន កយិរាថ, បិយាទាយោ ហិ ទាបកោ;
គន្តា តេសំ ន វិជ្ជន្តិ, យេសំ នត្ថិ បិយាប្បិយ” ត្ថិ។

តត្ថ អយោគេតិ អយុញ្ញតត្ថេ អយោនិសោមនសិការេ។
វេសិយាគោចរាទិភេទស្ស ហិ ធម្មិធស្ស អគោចរស្ស សេវនំ ឥធ
អយោនិសោមនសិការោ នាម, តស្មី អយោនិសោមនសិការេ អត្តានំ
យុញ្ញន្តោតិ អត្តោ។ យោគស្មិន្តិ តត្ថិបរិភេ ច យោនិសោមនសិការេ

អយុញ្ញោតិ អត្ថោ។ អត្ថំ ហិក្ខាតិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ
អធិសីលាធិសីក្ខត្តយំ អត្ថោ នាម, តំ អត្ថំ ហិក្ខា។ បិយគ្គាហិតិ
បញ្ចកាមគុណាសម្ពាតំ បិយមេវ គណ្ណោ។ បិហេតត្តានុយោគិនន្តិ តាយ
បដិបត្តិយា សាសនតោ ចុតោ គិហិការំ បត្វា បច្ឆាយេ អត្តានុយោគំ
អនុយុត្តា សីលាធិនិ សម្មាទេត្វា ទេវមនុស្សានំ សន្តិកា សក្ការំ លភន្តិ, តេសំ
បិហេតិ, “អហោ វតាហម្បិ ឯវុចោ អស្ស” ន្តិ ឥច្ឆតិ អត្ថោ។

មា បិយេហិតិ បិយេហិ សត្តេហិ វា សម្ពារេហិ វា កុទាចនំ ឯកក្ខណេហិ ន
សមាគន្ធយ្យ, តថា អប្បិយេហិ។ កី ការណា? បិយា នញ្ញិ វិយោគវសេន
អនុស្សនំ អប្បិយានញ្ច ឧបសម្ព័ន្ធមនវសេន ទស្សនំ នាម ទុក្ខំ។ តស្មាតិ យស្មា
ឥទំ ឧភយម្បិ ទុក្ខំ, តស្មា កញ្ចិ សត្ថំ វា សម្ពារំ វា បិយំ នាម ន ករេយ្យ។
បិយាចាយោ ហិតិ បិយេហិ អចាយោ វិយោគោ។ ចាបកោតិ លាមកោ។ គន្តា
តេសំ នវិជ្ជន្តិ យេសំ បិយំ នត្ថិ, តេសំ អភិជ្ឈកាយគន្តោ បហីយតិ។ យេសំ
អប្បិយំ នត្ថិ, តេសំ ព្យាចាទោ កាយគន្តោ។ តេសុ បន ធ្វិសុ បហីនេសុ
សេសគន្តា បហីនា ហោន្តិ។ តស្មា បិយំ វា អប្បិយំ វា ន កត្តព្ពន្ធិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។ តេន បន តយោ
ជនា “មយំ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោមា” តិ វិព្ពមិត្វា គេហមេវ អគមីសូតិ។

តយោជនបព្ពជិតវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញាតកុដុម្ពិកវត្ថុ

បិយតោ ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតរំ
កុដុម្ពិកំ អារព្ព កថេសិ។

សោ ហិ អត្ថនោ បុត្ត កាលកតេ បុត្តសោកាភិក្ខុតោ អាឡាហនំ គន្ធា
 រោទតិ, បុត្តសោកំ សន្ធាវេតុំ ន សក្កោតិ។ សត្តា បច្ឆសកាលេ លោកំ
 វេលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្សបនិស្សយំ ទិស្វា បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តោ
 ឯកំ បច្ឆាសមណំ គហេត្វា តស្ស គេហាទ្វារំ អគមាសិ។ សោ សត្ត អាគតការំ
 សុត្វា “មយា សទ្ធិំ បដិសន្តារំ កាតុកាមោ ភវិស្សតិ” តិ សត្តារំ បវេសេត្វា
 គេហមជ្ឈេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា សត្តិ និសិន្នេ អាគន្ធា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ
 សត្តា “កី នុ ខោ, ឧចាសក, ទុក្ខតោសី” តិ បុច្ឆិត្វា តេន បុត្តវិយោគទុក្ខេ
 អាហេចិតេ, “ឧចាសក, មា ចិន្តយិ, ឥទំ មរណំ នាម ន ឯកស្មីយេវ ថានេ, ន ច
 ឯកស្សេវ ហោតិ, យាវតា បន ភវុប្បត្តិ នាម អត្ថិ, សព្វសត្តានំ ហោតិយេវ។
 ឯកសម្ពាហេបិ និច្ឆា នាម នត្ថិ។ តស្មា ‘មរណាធម្មំ មតំ, ភិជ្ឈនធម្មំ ភិជ្ឈន្តិ
 យោនិសោ បច្ឆវេក្ខិតព្ពំ, ន សោចិតព្ពំ។ ចោរាណបណ្ឌិតាបិ ហិ បុត្តស្ស
 មតកាលេ ‘មរណាធម្មំ មតំ, ភិជ្ឈនធម្មំ ភិជ្ឈន្តិ សោកំ អកត្វា មរណស្សតិមេវ
 ការយីស្ស” តិ វត្វា, “ភន្តេ, កេ ឯមកំសុ, កថា ច អកំសុ, អាចិត្តេ មេ” តិ
 យាចិតោ តស្សត្ថស្ស បកាសនត្ថំ អតីតំ អាហារិត្វា -

“ឧរោកាវ តចំ ជិន្ហំ, ហិត្វា គច្ឆតិ សំ តនុ;
 ឯវំ សរីរេ និព្ពោគេ, បេតេ កាលកតេ សតិ។

“ឧយ្ហមាដោ ន ជាតាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
 តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី” តិ។ (ជា. ១.៥.១៩-២០)

-

ឥមំ បញ្ចកនិចាតេ ឧរគជាតកំវិត្តាវេត្វា “ឯវំ បុព្ពេ បណ្ឌិតា បិយបុត្ត
 កាលកតេ យថា ឯតរហិ ត្វំ កម្មន្តេវិស្សន្តេត្វា និរាហារោ រោទន្តោវិចរសិ,
 តថា អវិចរិត្វា មរណស្សតិការំនាពលេន សោកំ អកត្វា អាហារំ បរិភូញ្ជីសុ,

កម្ពុជាក្រុង អធិប្បវិស័យ។ តស៊ូ ‘បិយបុត្រា មេ កាលកតោ’ តិ មា បិណ្ឌយិ។
ឧប្បជ្ជមាណោ បិ សោកោ វា ភយំ វា បិយមេវ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតិ” តិ វត្ថុ ឥមំ
គាថមាហា -

២៧២.

“បិយតោ ជាយតី សោកោ, បិយតោ ជាយតី ភយំ;
បិយតោ វិប្បមុត្តស្ស, នត្តិ សោកោ កុតោ ភយ” ត្ថិ។

តត្ថ បិយតោ តិ វត្ថុមូលកោ បិ សោកោ វា ភយំ វា ឧប្បជ្ជមាណំ បិយមេវ
សត្តំ វា សង្ខារំ វា និស្សាយ ឧប្បជ្ជតិ, តតោ បន វិប្បមុត្តស្ស ឧភយម្បេតំ នត្តិ តិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ កុដ្ឋម្ពិកោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញាតវកុដ្ឋម្ពិកវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វិសាខាវត្ថុ

បេមតោ ជាយតី ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ វិសាខំ
ឧចាសិកំ អារព្វ កថេសិ។

សា កិវ បុត្តស្ស ជីវនំ សុទត្ថំ នាម កុមារិកំ អត្តនោ ហ្មនេ បេមតោ គេហ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ឆំ ការេសិ។ សា អបរេន សមយេន កាលមកាសិ។ សា
តស្សា សវីរនិក្ខេបំ ការេត្វា សោកំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តី ទុក្ខិនិ ទុម្ពនា សត្ត
សន្តិកំ គន្ធា វត្ថុត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្តា “កី ទុខោ ត្វំ, វិសាខេ, ទុក្ខិនិ
ទុម្ពនា អស្សុមុខា រោធមាណា និសិទ្ធា” តិ អាហា។ សា តមត្ថំ អាហេត្វា “បិយា

មេ, កន្លែ, សា កុមារីកា វត្តសម្បជ្ជា, ឥន្ទានិ តថាវ្យុបំ ន បស្សមី" តិ អាហា។
 "កិត្តកា បន, វិសាខេ, សាវត្ថិយំ មនុស្ស" តិ? "កន្លែ, តុម្ពេហិយេវ មេ កថិតំ
 សត្ត ជនកោដិយោ" តិ។ "សេច បនាយំ ឯត្តកោ ជនោ តវំ នត្តាយ សទិសោ
 ភវេយ្យ, ឥន្ទេយ្យាសិ ន" តិ? "អាម, កន្លែ" តិ។ "កតិ បន ជនា សាវត្ថិយំ ទេវសិកំ
 កាលំ ករោន្តី" តិ? "ពហូ, កន្លែ" តិ។ "ននុ ឯវំ, កន្លែ, តវំ អសោចនកាលោ ន
 ភវេយ្យ, វត្តិទ្ធិវំ រោទន្តិយេវ វិចរេយ្យាសិ" តិ។ "ហោតុ, កន្លែ, ញាតំ មយា" តិ។
 អថ នំ សត្តា "តេន ហិ មា សោចិ, សោកោ វា ភយំ វា បេមតោវ ជាយតី" តិ វត្វា
 ឥមំ កាថមាហា -

២០៣.

"បេមតោ ជាយតី សោកោ, បេមតោ ជាយតី ភយំ;
 បេមតោ វិប្បមុត្តស្ស, នត្តិ សោកោ កុតោ ភយ" តិ។

តត្ថ បេមតោតិ បុត្តជីតាទីសុ កតំ បេមមេវ និស្សាយ សោកោ ជាយតីតិ
 អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

វិសាខាវត្ថុ តតិយំ។

២. លិច្ឆវិវត្ត

រតិយា ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេសាលី និស្សាយ
 ក្ខជាតារសាលាយំ វិហារន្តោ លិច្ឆវិ អារត្ត កថេសិ។

តេ កិវ ឯកស្មី ធរណិវសេ អញ្ញមញ្ញំ អសទិសេហិ អលង្ការេហិ
 អលង្ករិត្វា ឧយ្យានគមនត្តាយ នគរា និក្ខមីសុ។ សត្តា បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ តេ

ទិស្វាភិក្ខុ អាមន្តេសិ - “បស្សេ, ភិក្ខុវេ, លិច្ឆវយោ, យេហិ ទេវា តាវតីសា ន
 ទិដ្ឋបុញ្ញា, តេ ឥមេ ឌីលោកេន្ទ្រ” តិ វត្ថា នគរំ ចារិសិ។ តេបិ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តា ឯកំ
 នគរសោភិនី ឥត្ថី អាទាយ គន្ធា តំ និស្សាយ ឥស្សាភិក្ខុតា អញ្ញមញ្ញំ បហវិត្វា
 លោហិតំ នទីរិយ បវត្តយីសុ។ អថ នេ មញ្ជេនាទាយ ឧត្តិបិត្វា អាគម៌សុ។
 សត្តាបិ កតកត្ត កិច្ចោ នគរា និក្ខមិ។ ភិក្ខុបិ លិច្ឆវយោ តថា នីយមាទេ ទិស្វា
 សត្តារំ អាហំសុ - “ភន្តេ, លិច្ឆវិរាជាទោ ចាតោវ អលង្កតបដិយត្តា ទេវា រិយ
 នគរា និក្ខមិត្វា ឥនានិ ឯកំ ឥត្ថី និស្សាយ ឥមំ ព្យសនំ បត្តា” តិ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ,
 សោកោ វា ភយំ វា ឧប្បជ្ឈមាធំ វតី និស្សាយ ឧប្បជ្ឈតិយេវា” តិ វត្ថា ឥមំ
 កាថមាហា -

២៧៤.

“រតិយា ជាយតី សោកោ, រតិយា ជាយតី ភយំ;

រតិយា វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ” ឆ្លឹ។

តត្ថ រតិយាតិ បញ្ចកាមគុណាវតិតោ, តំ និស្សយាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

លិច្ឆវីវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អនិត្តិគន្ធកុមារវត្ថុ

កាមតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អនិត្តិគន្ធកុមារំ នាម
 អារព្វ កថេសិ។

សោ កិវ ព្រហ្មលោកា ចុតសត្តោ សាវត្ថិយំ មហាកោគកុលេ និព្ពត្តោ
 ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឥត្ថិសមីបំ ឧបគន្ធនំ ន ឥច្ឆតិ, ឥត្ថិយា គយ្ហមាទោ

រោងតិ។ វត្តចុម្ពដកេន ជំ គហេត្វា ជញ្ញំ ចាយេន្តិ។ សោ វយប្បត្តោ
មាតាបិតុហិ, “តាត, អាវាហំ តេ ករិស្សមា” តិ វុត្ត “ន មេ ឥតិយា អត្ថោ” តិ
បដិក្ខិបិត្វា បុនប្បុនំ យាទិយមា នោ បញ្ចសតេ សុវណ្ណាការេ បក្កោសាបេត្វា
វត្តសុវណ្ណានិក្ខេបសាស្សំ ទាបេត្វា អតិវិយ ចាសាទិកំ យនកោដ្ឋិមំ ឥតិវុបំ
ការេត្វា បុន មាតាបិតុហិ, “តាត, តយិ អាវាហំ អករោន្តេ កុលវំសោ ន
បតិជ្ជហិស្សតិ, កុមារិកំ តេ អានេស្សមា” តិ វុត្ត “តេន ហិ សចេ មេ ឯវុបំ
កុមារិកំ អានេស្សថ, ករិស្សមិ វោ វចន” តិ តំ សុវណ្ណារូបកំ ទស្សេតិ។ អថស្ស
មាតាបិតរោ អភិញ្ញាតេ ព្រាហ្មណោ បក្កោសាបេត្វា “អម្ពា កំ បុត្តោ
មហាបុត្រោ, អវស្សំ ឥមិនា សទ្ធិ កតបុត្រោ កុមារិកា ភរិស្សតិ, គដ្ឋថ ឥមំ
សុវណ្ណារូបកំ គហេត្វា ឯវុបំ កុមារិកំ អាហារថា” តិ បហិណ្ឌិសុ។ តេ “សាធូ” តិ
ចារិកំ ចរន្តា មន្ទរជ្ជេ សាគលនគរំ គតា។ តស្មិញ្ច នគរេ ឯកា
សោឡសុវស្សុទ្ធីសិកា អភិរូចា កុមារិកា អហោសិ, តំ មាតាបិតរោ
សត្តភូមិកស្ស ចាសាទស្សបរិមតលេ បរិវាសេសុំ។ តេបិ ខោ ព្រាហ្មណា
“សចេ ឥធឯ ឯវុចា កុមារិកា ភរិស្សតិ, ឥមំ ទិស្វា ‘អយំ អសុកស្ស កុលស្ស
ជីតាវិយ អភិរូចា’ តិ វុត្តន្តិ” តិ តំ សុវណ្ណារូបកំ តិត្ថមគ្គេ បេត្វា ឯកមន្តំ
និសីទិសុ។

អថស្ស កុមារិកាយ ធាតី តំ កុមារិកំ ម្ពាបេត្វា សយម្បិ ម្ពាយិ តុកាមា
ហុត្វា តិត្តំ អាគតា តំ រូបកំ ទិស្វា “ជីតា មេ” តិ សញ្ញាយ “ធុត្ថិជីតាសិ,
ឥនានេវាហំ ម្ពាបេត្វា និក្ខេត្តា, តំ មយា បុរេតរំ ឥនាគតាសី” តិ ហត្ថេន
បហិវិត្វា ជទ្ធការព្រោវ និព្វិការតញ្ចញ្ចត្វា “អហំ មេ, ជីតាតិ សញ្ញមកាសី, កី
នាមេត” តិ អាហា។ អថ នំ តេ ព្រាហ្មណា “ឯវុចា តេ, អម្ព, ជីតា” តិ បុច្ឆិសុ។
អយំ មម ជីតុ សន្តិកេ កី អគ្បតីតិ? តេន ហិ តេ ជីតរំ អម្ពា កំ ទស្សេហិ តិ។
សា តេហិ សទ្ធិ តេហំ គន្ធា សាមិកានំ អាហោចេសិ។ តេ ព្រាហ្មណោហិ សទ្ធិ

កតបដិសម្មោទនា ដ៏តវំ ឌីតាវេត្វា ហេដ្ឋាចាសាទេ សុវណ្ណារូបកស្ស សន្តិកេ
បេសុំ។ សុវណ្ណារូបកំ និប្បកំ អហោសិ, កុមារិកា សប្បភា អហោសិ។
ព្រាហ្មណា តំ តេសំ ទត្វា កុមារិកំ បដិច្ឆាបេត្វា គន្ធា អនិត្តិគន្ធកុមារស្ស
មាតាបិតុនំ អាពេចយីសុ។ តេ តុដ្ឋមានសា “គច្ឆេ, នំ សីយំ អានេថា” តិ
មហាន្តេន សក្ការេន បហិណ្ឌីសុ។

កុមារេបិ តំ បវត្តិ សុត្វា “កញ្ចន្ធរូបតោបិ កិវ អភិរូបតវា ទារិកា អត្ថិ” តិ
សវនវសេនេវ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា “សីយំ អានេន្ទ្រ” តិ អាហា។ សាបិ ខោ យានំ
អាពេបេត្វា អានីយមាណា អតិសុខុមាលតាយ យានុគ្យាតេន
សមុប្បាទិតវាតរោតា អន្តរាមគ្គេយេវ កាលមកាសិ។ កុមារេបិ “អាគតា” តិ
និវន្តំ បុច្ឆតិ, តស្ស អតិសិនេហាន បុច្ឆន្តស្ស សហសាវ អនាពេបេត្វា
កតិចាហំ វិក្កេបំ កត្វា តមត្ថំ អាពេចយីសុ។ សោ “តថាវុចាយ នាម ឥត្ថិយា
សទ្ធិ សមាគមំ នាលត្ថ” តិ ឧប្បន្ននោមនស្សោ បព្ពតេន វិយ សោកទុក្ខេន
អន្លោត្តដោ អហោសិ។ សត្វា តស្សបនិស្សយំ ទិស្វា បិណ្ណាយ ចរន្តោ តំ
គេហទ្វារំ អគមាសិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ សត្វារំ អន្តោគេហំ បវេសេត្វា
សក្កច្ចំ បរិវិសីសុ។ សត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ “កហំ អនិត្តិគន្ធកុមារេ” តិ បុច្ឆិ។
“ឯសោ, ភន្តេ, អាហារូបច្ឆេនំ កត្វា អន្តោគព្ភេ និសិន្នោ” តិ។ “បក្កោសថ ន” តិ។
សោ អាគន្ធា សត្វារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្វា “កី ទុខោ, កុមារ,
ពលវសោកោ ឧប្បន្នោ” តិ វុត្ថេ, “អាម, ភន្តេ, ឯវុចា នាម ឥត្ថិ អន្តរាមគ្គេ
កាលកតា” តិ សុត្វា ពលវសោកោ ឧប្បន្នោ, ភត្តម្បិ មេ នច្ឆាទេតី” តិ។ អថ នំ
សត្វា “ជាធាសិ បន ត្វំ, កុមារ, កី តេ និស្សាយ សោកោ ឧប្បន្នោ” តិ? “ន
ជាធាមិ, ភន្តេ” តិ។ “កាមំ និស្សាយ, កុមារ, ពលវសោកោ ឧប្បន្នោ, សោកោ វា
ភយំ វា កាមំ និស្សាយ ឧប្បន្នតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០៥.

“កាមតោ ជាយតី សោកោ, កាមតោ ជាយតី ភយំ;
កាមតោ វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ កាមតោតិ វត្ថុកាមកិលេសកាមតោ, ធុរិយម្យេតំ កាមំ និស្សយាតិ
អត្តោ។

ទេសនាវសានេ អនិត្តិគន្ធកុមារោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។

អនិត្តិគន្ធកុមារវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អញ្ញាតព្រាហ្មណ៍វត្ថុ

តណ្ហាយ ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ
ព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ មិច្ឆាធិដ្ឋិកោ ឯកទិវសំ នធិតិវំ គន្ធា ខេត្តំ សោធម៌តិ។ សត្តា តស្ស
ឧបនិស្សយសម្មត្តិ ធិស្វា តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សោ សត្តារំ ធិស្វាបិ
សាមីចិកម្ពំ អកត្វា តុណ្ហំ អហោសិ។ អថ នំ សត្តា បុរេតំ អាលបិក្វា,
“ព្រាហ្មណ, កី ករោសី”តិ អាហា។ “ខេត្តំ, ភោគោតម, សោធម៌”តិ។ សត្តា
ឯត្ថកមេវ វត្វា គតោ។ បុនទិវសេបិ តស្ស ខេត្តំ កសិភំ អាគតស្ស សន្តិកំ
គន្ធា, “ព្រាហ្មណ, កី ករោសី”តិ បុច្ឆិក្វា “ខេត្តំ កសាមិ, ភោគោតមា”តិ សុត្វា
បក្កាមិ។ បុនទិវសាធិសុបិ តថេវ គន្ធា បុច្ឆិក្វា, “ភោគោតម, ខេត្តំ វចាមិ
និទ្ទេមិ វត្តាមី”តិ សុត្វា បក្កាមិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ ព្រាហ្មណោ អាហា - “ភោ
គោតម, ត្វំ មម ខេត្តសោធនទិវសតោ បដ្ឋាយ អាគតោ។ សថេ មេ សស្សំ

សម្បជ្ជិស្សតិ, តុយ្ហម្មិ សំរិភាគំ ករិស្សាមិ, តុយ្ហំ អនត្វា សយំ ន ខាទិស្សាមិ,
ឥតោ ធានិ បដ្ឋាយ វុំ មម សហាយោ”តិ។

អថស្ស អបរេន សមយេន សស្សំ សម្បជ្ជិ, តស្ស “សម្បជ្ជំ មេ សស្សំ, សេ
ធានិ លាយាបេស្សាមី”តិ លាយនត្ថំ កត្តត្ថកិច្ចស្ស វត្ថី មហាមេយោ វស្សិត្វា
សត្តំ សស្សំ ហរិ, ខេត្តំ តច្ឆេត្វា វេបិតសទិសំ អហោសិ។ សត្តា បន
បឋមទិវសំយេវ “តំ សស្សំ ន សម្បជ្ជិស្សតិ”តិ អញ្ញាសិ។ ព្រាហ្មណោ ចាតោវ
“ខេត្តំ ឌីលោកេស្សាមី”តិ គតោ តុច្ឆំ ខេត្តំ ទិស្វា ឧប្បន្នពលវសោកោ ចិន្តេសិ -
“សមណោ កោតមោ មម ខេត្តសោធនកាលតោ បដ្ឋាយ អាគតោ, អហម្មិ នំ
‘ឥមស្មី សស្សេ និប្បន្នេ តុយ្ហម្មិ សំរិភាគំ ករិស្សាមិ, តុយ្ហំ អនត្វា សយំ ន
ខាទិស្សាមិ, ឥតោ បដ្ឋាយ ធានិ វុំ មម សហាយោ’តិ អវចំ។ សោបិ មេ
មនោវថោ មត្តកំ ន ចាបុណី”តិ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ អថស្ស
សត្តា គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សោ សត្ត អាគមនំ សុត្វា “សហាយំ មេ អាទេត្វា
ឥធនិសីទាបេថា”តិ អាហា។ បរិជនោ តថា អកាសិ។ សត្តា និសីទិត្វា “កហំ
ព្រាហ្មណោ”តិ បុច្ឆិត្វា “គព្ពេ និបន្នេ”តិ វុត្ថេ “បក្កោសថ ន”ន្តិ បក្កោសាបេត្វា
អាគន្ធា ឯកមន្តំ និសិទ្ធិំ អាហា “កី, ព្រាហ្មណោ”តិ? ភោ គោតម, តុម្ពេ មម
ខេត្តសោធនទិវសតោ បដ្ឋាយ អាគតោ, អហម្មិ “សស្សេ និប្បន្នេ តុម្ពា កំ
សំរិភាគំ ករិស្សាមី”តិ អវចំ។ សោ មេ មនោវថោ អនិប្បន្នោ, តេន មេ សោកោ
ឧប្បន្នោ, ភត្តម្មិ មេ នន្ទាទេតីតិ។ អថ នំ សត្តា “ជាធាសិ បន, ព្រាហ្មណ, កី តេ
និស្សាយ សោកោ ឧប្បន្នោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ន ជាធាមិ, ភោ គោតម, វុំ បន
ជាធាសី”តិ វុត្ថេ, “អាម, ព្រាហ្មណ, ឧប្បជ្ជមាណោ សោកោ វា ភយំ វា តណ្ហាំ
និស្សាយ ឧប្បជ្ជតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“តណ្ហាយ ជាយតី សោកោ, តណ្ហាយ ជាយតី ភយ;
តណ្ហាយ វិប្បមុត្តស្ស, នត្តិ សោកោ កុតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ តណ្ហាយាតិ ធម្មារិកាយ តណ្ហាយ, ឯតំ តណ្ហំ និស្សាយ ឧប្បន្នតីតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិតិ។

អញ្ញាតព្រាហ្មណាវត្ថុ ធម្មំ។

៧. បញ្ចសតទារកវត្ថុ

សីលទស្សនសម្បន្នន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេទ្យុវនេ វិហារន្តោ អន្តរាមគ្គ
បញ្ចសតទារកេ អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា សត្តា អសីតិមហាថេរេហិ សន្និ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ
រាជគហំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ ឯកស្មី ធលាទិវសេ បញ្ចសតេ ទារកេ
បូរបច្ឆិយោ ឧត្តិចាបេត្វា នគរា និក្ខម្ម ឧយ្យានំ គច្ឆន្តេ អទ្ទស។ តេបិ សត្តារំ
វន្តិត្វា បក្កមីសុ, តេ ឯកំ ភិក្ខុម្បី “បូរំ គណ្ហាថា”តិ ន វទីសុ។ សត្តា តេសំ
គតកាលេ ភិក្ខុ អាហា - “ខាទិស្សថ, ភិក្ខុវេ, បូវេ”តិ។ “កហំ ភន្តេ, បូវា”តិ? “កី
ន បស្សថ តេ ទារកេ បូរបច្ឆិយោ ឧត្តិចាបេត្វា អតិក្កន្តេ”តិ? “ភន្តេ, ឯវរុចា
នាម ទារកា កស្សថ បូរំ ន ទេន្តី”តិ។ “ភិក្ខុវេ, កិញ្ចាបិ ឯតេ មំ វា តុម្ពេ វា
បូវេហិ ន និមន្តយីសុ, បូរសាមិកោ បន ភិក្ខុ បច្ឆតោ អាគច្ឆតិ, បូវេ ខាទិត្វាវ
គន្ធុវដ្តតី”តិ។ ពុទ្ធានញ្ញា ឯកបុគ្គលេបិ ឥស្សរា វា ទោសោ វា នត្តិ, តស្មា ឥមំ វត្វា
ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ ឯកស្មី រុក្ខមូលេ នាយាយ និសីទិ។ ទារកា
មហាកស្សបត្ថេរំ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឧប្បន្នសីនេហា បីតិវេកេន

បរិបុណ្ណាសរីរា ហុត្វា បច្ឆិយោ ធិតាវេត្វា ថេរំ បញ្ចបតិជ្ជិតេន វន្តិត្វា បូវេ បច្ឆិហិ
សន្និយេវ ឧត្តិបិត្វា “គណ្ណាថ, ភន្តេ” តិ ថេរំ វេទីសុ។ អថ នេ ថេរោ អាហា - “ឯស
សត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា រុក្ខមូលេ និសិន្នោ, តុម្ហាកំ ទេយ្យធម្មំ អាទាយ គន្ធា
ភិក្ខុសង្ឃស្ស សំរិភាគំ ករោថា” តិ។ តេ “សាធុ, ភន្តេ” តិ និវត្តិត្វា ថេរេន
សន្និយេវ គន្ធា បូវេ ធឪត្វា ធិលោកយមាធា ឯកមន្តេ វេត្វា បរិភោគាវសានេ
ឧទកំ អទំសុ។ ភិក្ខុ ឧជ្ឈាយីសុ “ធារកេហិ មុខោលោកនេន ភិក្ខា ធិន្នា,
សម្មាសម្ពុទ្ធិំ វា មហាថេរេ វា បូវេហិ អនាបុច្ឆិត្វា មហាកស្សបត្ថេរំ ធិស្វា
បច្ឆិហិ សន្និយេវ អាទាយ អាគមីសូ” តិ។ សត្វា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, មម
បុត្តេន មហាកស្សបេន សធិសោ ភិក្ខុ ទេវមនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, តេ ច
តស្ស ចតុបច្ចយេន បូជំ ករោត្តិយេវា” តិ វេត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២១៧.

“សីលទស្សនសម្បជ្ជន្តំ, ធម្មជ្ជន្តំ សច្ចវេទិនំ;
អត្តនោ កម្ម កុញ្ញានំ, តំ ជនោ កុរុតេ បិយ” ត្ថិ។

តត្ថ សីលទស្សនសម្បជ្ជន្តំ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេន ថេរំ មគ្គជលសម្បយុត្តេន
ច សម្មាទស្សនេន សម្បជ្ជន្តំ។ ធម្មជ្ជន្តំ នវិវិធសោកុត្តរធម្មេ បីតំ,
សច្ចិកតលោកុត្តរធម្មន្តំ អត្តោ។ សច្ចវេទិនន្តំ ចតុន្តំ សច្ចានំ
សោឡសហាការេហិ សច្ចិកតត្តា សច្ចញ្ញាលោន សច្ចវេទិនំ។ អត្តនោ កម្ម
កុញ្ញានន្តំ អត្តនោ កម្មំ នាម តិស្សោ សិក្ខា, តា បូរយមាទន្តំ អត្តោ។ តំ ជនោតិ
តំ បុគ្គលំ លោកិយមហាជនោ បិយំ ករោតិ, ឧដ្ឋកាមោ វន្តិតុកាមោ បច្ចយេន
បូជេតុកាមោ ហោតិយេវាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ សព្វេបិ តេ ធារកា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសូតិ។

បញ្ចសតទានកវត្ត សត្តមំ។

៨. ឯកអនាគាមិត្តវត្ត

ធនុជាតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ អនាគាមិត្តវំ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា តំ ថេរំ សទ្ធិវិហារិកា បុច្ឆីសុ - “អត្ថិ បន វោ, ភន្តេ,
វិសេសាធិគមោ”តិ។ ថេរោ “អនាគាមិជលំ នាម គហដ្ឋាបិ ចាបុណ្ណិ, អរហត្តំ
បត្តកាលេយេវ តេហិ សទ្ធិ កថេស្សមី”តិ ហរាយមាណោ កិញ្ចិ អកថេត្វាវ
កាលកតោ សុទ្ធាវាសនេវលោកេ និព្ពត្តិ។ អថស្ស សទ្ធិវិហារិកា រោទិត្វា
បរិទេវិត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារំ វទ្ធិត្វា រោទន្តាវ ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ អថ នេ
សត្តា “កី, ភិក្ខុវេ, រោទថា”តិ អាហា។ “ឧបជ្ឈាយោ នោ, ភន្តេ, កាលកតោ”តិ។
“ហោតុ, ភិក្ខុវេ, មា ចិន្តយិត្ត, ធុវធម្មោ នាមេសោ”តិ? “អាម, ភន្តេ, មយម្យិ
ជានាម, អបិច មយំ ឧបជ្ឈាយំ វិសេសាធិគមំ បុច្ឆិម្ហា, សោ កិញ្ចិ អកថេត្វាវ
កាលកតោ, តេនម្ហ ទុក្ខិតា”តិ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ, មា ចិន្តយិត្ត, ឧបជ្ឈាយេន វោ
អនាគាមិជលំ បត្តំ, សោ ‘គិហីបេតំ ចាបុណ្ណិ, អរហត្តំ បត្វាវ នេសំ
កថេស្សមី’តិ ហរាយន្តោ តុម្ហាកំ កិញ្ចិ អកថេត្វា កាលំ កត្វា សុទ្ធាវាសេ
និព្ពត្តោ, អស្សាសថ, ភិក្ខុវេ, ឧបជ្ឈាយោ វោ កាមេសុ អប្បជិតទុច្ចិត្តតំ បត្តោ”តិ
វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០៨.

“ធនុជាតោ អនក្ខាតេ, មនសា ច ដុដាសិយា;

កាមេសុ ច អប្បជិតទុច្ចិត្តោ, ឧទ្ធិសោតោតិ វុច្ឆតី”តិ។

តត្ថ ធន្តជាតោតិ កត្តកាមតាវសេន ជាតនន្តោ ឧស្សហបត្តោ។
អនក្ខាតោតិ និព្វានេ។ តញ្ចា “អសុកេន កតំ វា និលាទីសុ ឯវុបំ វា”តិ
អវត្តព្ពតាយ អនក្ខាតំ នាម។ មនសា ច ផុដា សិយាតិ ហេដ្ឋិមេហិ តីហិ
មគ្គជលចិត្តេហិ ផុដា បូរិតោ ភវេយ្យ។ អប្បជិតទូចិត្តោតិ
អនាគាមិមគ្គវសេន កាមេសុ អប្បជិតទូចិត្តោ។ ឧទ្ធិសោតោតិ ឯវុបោ ភិក្ខុ
អវិហេសុ និព្ពត្តិក្វា តតោ បដ្ឋាយ បដិសន្ធិវសេន អកនិជ្ជំ គច្ឆន្តោ
ឧទ្ធិសោតោតិ វុច្ឆតិ, តាទិសោ វោ ឧបជ្ឈាយោតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អវហត្ថជលេ បតិជ្ជហីសុ, មហាជនស្សបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឯកអនាគាមិត្ថវវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. នន្ទិយវត្ថុ

ចិវប្បវាសិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ឥសិបតនេ វិហារន្តោ នន្ទិយំ អារត្ត
កថេសិ។

ពារាណសិយំ កិវ សទ្ធាសម្បទ្ទស្ស កុលស្ស នន្ទិយោ នាម បុត្តោ
អហោសិ, សោ មាតាបិតុនំ អនុរោ ឧស្សាសម្បន្នោ សង្ឃបដ្ឋាកោ អហោសិ។
អថស្ស មាតាបិតរោ វយប្បត្តកាលេ សម្មុខគេហតោ មាតុលដីតវំ វេវតី នាម
អានេតុកាមា អហោសុំ។ សា បន អស្សទ្ធា អនានសីលា, នន្ទិយោ តំ ន ឥច្ឆិ។
អថស្ស មាតា វេវតី អាហា - “អម្ព, ភូ ឥមស្មី គេហេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសង្ឃនដ្ឋានំ
ឧបលិម្បិក្វា អាសនានិ បញ្ញាបេហិ, អាធារកេ វេបេហិ, ភិក្ខុនំ អាគតកាលេ
បត្តំ គហេត្វា និសីទាបេត្វា ធម្មករណេន ចានីយំ បរិស្សវេត្វា ភុត្តកាលេ
បត្តេ ធាវ, ឯវំ មេ បុត្តស្ស អាវាធិតា ភវិស្សសី”តិ។ សា តថា អកាសិ។ អថ នំ

“ឡែកក្នុងមា ជាតា”តិ បុត្តស្ស អាហារេចត្វា តេន សាដូតិ សម្មជិដ្ឋិតេ ទិវសំ
បេបេត្វា អាវាហំ ករិសុ។

អថ នំ នន្ទិយោ អាហា - “សចេ ភិក្ខុសង្ឃញ្ញា មាតាបិតារោ ច មេ
ឧបជ្ឈហិស្សសិ, ឯវំ ឥមស្មី គេហេ វសិតុំ លភិស្សសិ, អប្បមត្តា ហោហី”តិ។ សា
“សាដូ”តិ បដិស្សណ្ឌិត្វា កតិចាហំ សន្ធាវិយ ហុត្វា ភត្តារំ ឧបជ្ឈហន្តិ ទ្វេ បុត្ត
វិជាយិ។ នន្ទិយស្សបិ មាតាបិតារោ កាលមកំសុ, គេហេ សត្តិស្សវិយំ
តស្សយេវ អហោសិ។ នន្ទិយោបិ មាតាបិតុនំ កាលកិរិយតោ បដ្ឋាយ
មហាធានបតិ ហុត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ បដ្ឋបេសិ។ កបណាទិកាទិនម្បិ
គេហាទ្វារេ ចាកវត្តំ បដ្ឋបេសិ។ សោ អបរភាគេ សត្តុ ធម្មទេសនំ សុត្វា
អាវាសនានេ អាទិសំសំ សល្លក្ខេត្វា ឥសិបតនេ មហាវិហារេ ចត្វាហិ គព្ពេហិ
បដិមណ្ឌិតំ ចតុសាលំ ការេត្វា មញ្ចបីហិធិនិ អត្តរាបេត្វា តំ អាវាសំ
និយ្យាទេន្តោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា តថាគតស្ស
ទត្តិណោទកំ អនាសិ។ សត្តុ ហត្ថេ ទត្តិណោទកបតិដ្ឋានេន សទ្ធិយេវ
តាវតីសនេវលោកេ សព្វទិសាសុ ទ្វាទសយោជនិកោ ឧទ្ទំ យោជនសតុព្ពេជោ
សត្តរតនមយោ នាវគណាសម្បន្នោ ទិព្ពចាសានោ ឧគ្គតិ។

អថកទិវសេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ទេវចារិកំ គន្ធា តស្ស ចាសានស្ស
អវិទូរេ បិតោ អត្តនោ សន្តិកេ អាគតេ ទេវបុត្តេ បុច្ឆិ - “កស្សេសោ
អច្ឆរាគណាបរិវុតោ ទិព្ពចាសានោ ទិព្ពត្តោ”តិ។ អថស្ស ទេវបុត្តា វិមានសាមិកំ
អាចិក្ខុញ្ញា អាហំសុ - “ភន្តេ, យេន នន្ទិយេន នាម គហបតិបុត្តេន ឥសិបតនេ
សត្តុវិហារំ ការេត្វា ទិន្នោ, តស្សត្ថាយ ឯតំ វិមានំ ទិព្ពត្ត”តិ។ អច្ឆរាសង្ឃេបិ នំ
ទិស្វា ចាសានតោ ឡែកហិត្វា អាហា - “ភន្តេ, មយំ ‘នន្ទិយស្ស បរិចារិកា
ភរិស្សមា’តិ ឥធនិព្ពត្តោ, តំ បន អបស្សន្តិ អតិរិយ ឧក្កណ្ឌិតម្ហា, មត្តិកចាតី

ភិក្ខុត្វា សុវណ្ណាចារិតិកហណំវិយ មនុស្សសម្បត្តិ ជហិត្វា ទិព្វសម្បត្តិកហណំ,
ឥធាកមនត្ថាយ នំវនេយ្យថា”តិ។ បេរោ តតោ អាគន្ធា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា
បុច្ឆិ - “និព្វត្តតិ នុ ខោ, ភន្តេ, មនុស្សលោកេ បីតានំយេវ កតកល្យាណានំ
ទិព្វសម្បត្តិ”តិ។ “មោគ្គល្លាន, ននុតេ ទេវលោកេ នន្ទិយស្ស និព្វត្តា ទិព្វសម្បត្តិ
សាមំ ទិដ្ឋា, កស្មា មំ បុច្ឆសី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ, និព្វត្តតិ”តិ។

អថ នំសត្តា “មោគ្គល្លានំ កី ធាមេតំ កថេសិ។ យថា ហិ ចិវប្បវុដ្ឋំ បុត្តំ វា
ភាតរំ វាវិប្បវាសតោ អាគន្ធន្តំ កាមទ្វារេ បីតោ កោចិទេវ ទិស្វា វេគេន គេហំ
អាគន្ធា ‘អសុកោ ធាម អាគតោ’តិ អាហេថេយ្យ, អថស្ស ញាតកា ហដ្ឋបហដ្ឋា
វេគេន និក្ខមិត្វា ‘អាគតោសិ, តាត, អហេតោសិ, តាតា’តិ តំ អភិនន្តេយ្យំ,
ឯវមេវ ឥធ កតកល្យាណំ ឥត្ថី វា បុរិសំ វា ឥមំ លោកំ ជហិត្វា បរលោកំ គតំ
ទសវិធំ ទិព្វបណ្ណាការំ អាធាយ ‘អហំ បុរតោ, អហំ បុរតោ’តិ បច្ចុគ្គន្ធា ទេវតា
អភិនន្តី”តិ វត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

២១៩.

“ចិវប្បវាសី បុរិសំ, ទូរតោ សោត្តិមាគតំ;
ញាតិមិត្តា សុហដ្ឋា ច, អភិនន្តិ អាគតំ។

២២០.

“តថេវ កតបុញ្ញម្បិ, អស្មា លោកា បរំ គតំ;
បុញ្ញានិ បដិគណ្ណានិ, បិយំ ញាតីវ អាគត”ន្តិ។

តត្ថ ចិវប្បវាសិន្តិ ចិវប្បវុដ្ឋំ។ ទូរតោ សោត្តិមាគតន្តិ វណិដ្ឋំ វា រាជចោរិសំ វា
កត្វាលទូលាភំ និប្បន្នសម្បត្តិ អនុបទ្កវេន ទូរជ្ជានតោ អាគតំ។ ញាតិមិត្តា
សុហដ្ឋា ចាតិ កុលសម្ពន្ធវសេន ញាតិ ច សន្និដ្ឋាទិភាវេន មិត្តា ច

សុហធម៌ការវេន សុហជ្ជា ច។ អភិធនុត្តិ អាគតន្តិ នំ ទិស្វា អាគតន្តិ វេនមត្តេន
វា អញ្ជូលី ករណមត្តេន វា គេហសម្បត្តំ បន
នានប្បការបណ្ណាការាភិបារណាវសេន អភិធនុត្តិ។ តថេវាតិ តេនេវាការេន
កតបុញ្ញម្បី បុគ្គលំ ឥមស្មា លោកា បរលោកំ គតំ ទិព្វំ
អាយុវណ្ណសុខយសអាធិបតេយ្យំ, ទិព្វំ រូបសទ្ធកន្ធរសជាដ្ឋព្វន្តិ ឥមំ ទសវិធំ
បណ្ណាការំ អាធាយ មាតាបិតុដ្ឋានេ បិតានិ បុត្រានិ អភិធនុត្តានិ បដិគ្គណ្ហាន្តិ។
បិយំ ញាតិវាតិ ឥនេលោកេ បិយញាតកំ អាគតំ សេសញាតកាវិយាតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហ្វ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

នទ្ធិយវត្ថុ នវមំ។

បិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សោឡសមោ វត្ថោ។

១៧. កោដវត្ថោ

១. រោហិណីខត្តិយកញ្ញាវត្ថុ

កោដំ ជហេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា និក្រោធារាមេ វិហារន្តោ រោហិណី នាម
ខត្តិយកញ្ញំ អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្មី កិរ សមយេ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ បញ្ចសតេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ
កបិលវត្ថុំ អគមាសិ។ អថស្ស ញាតកា “ថេរោ អាគតោ” តិ សុត្វា ថេរស្ស
សន្តិកំ អគមំសុ ថេរេត្វា រោហិណី នាម ថេរស្ស ភគិនី។ ថេរោ ញាតកេ បុច្ឆិ

“កហំ, រោហិណី” តិ? “គេហោ, ភន្តេ” តិ។ “កស្មា ឥធ នាគតា” តិ? “សរីរេ តស្សា
ធវិរោគោ ឧប្បន្នោតិ លង្ហាយ នាគតា, ភន្តេ” តិ។ ថេរោ “បក្កោសថ ន” តិ
បក្កោសាបេត្វា បដកញ្ចកំ បដិមុញ្ចិត្វា អាគតំ ឯវមាហា - “រោហិណិ, កស្មា
នាគតាសី” តិ? “សរីរេ មេ, ភន្តេ, ធវិរោគោ ឧប្បន្នោ, តស្មា លង្ហាយ
នាគតាម្ហី” តិ។ “កី បន តេ បុញ្ញំ កាតុំ ន វដ្ឋតី” តិ? “កី ករោមិ, ភន្តេ” តិ?
“អាសនសាលំ ការេហី” តិ។ “កី គហេត្វា” តិ? “កី តេ បសាធនភណ្ណាកំ
នត្ថី” តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ” តិ។ “កី មូល” តិ? “ទសសហស្សមូលំ ភវិស្សតី” តិ។ “តេន
ហិ តំវិស្សន្នេត្វា អាសនសាលំ ការេហី” តិ។ “កោ មេ, ភន្តេ, ការេស្សតី” តិ?
ថេរោ សមីបេ បិតញ្ញាតកេ ឱលោកេត្វា “តុម្ហាកំ ភារោ ហោតូ” តិ អាហា។
“តុម្ហេ បន, ភន្តេ, កី ភវិស្សថា” តិ? “អហម្មិ ឥធរេ ភវិស្សមី” តិ។ “តេន ហិ
ឯតិស្សា ធិត្ថសម្ពារេ អាហារថា” តិ។ តេ “សាធុ, ភន្តេ” តិ អាហារីសុ។

ថេរោ អាសនសាលំ សំវិទហន្តោ រោហិណី អាហា - “ទិក្ខមិកំ អាសនសាលំ
ការេត្វា ឧបរិ បទរានំ ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហោដ្ឋាសាលំ និពទ្ធិំ សម្មជ្ជិត្វា
អាសនានិ បញ្ញាបេហិ, និពទ្ធិំ ចានីយយដេ ឧបដ្ឋាបេហី” តិ។ សា “សាធុ, ភន្តេ” តិ
បសាធនភណ្ណាកំ វិស្សន្នេត្វា ទិក្ខមិកំ អាសនសាលំ ការេត្វា ឧបរិ បទរានំ
ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហោដ្ឋាសាលំ សម្មជ្ជនាទីនិ អកាសិ។ និពទ្ធិំ ភិក្ខុ
និសីទន្តិ។ អថស្សា អាសនសាលំ សម្មជ្ជន្តិយារេ ធវិរោគោ មិលាយិ។ សា
អាសនសាលាយ និជ្ជិតាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា អាសនសាលំ
បូរេត្វា និសិន្នស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បណ្ឌិតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ
អនាសិ។ សត្តា កតភត្តកិច្ចោ “កស្សេតំ ទាន” តិ បុច្ឆិ។ “ភគិនិយា មេ, ភន្តេ,
រោហិណិយា” តិ។ “សា បន កហា” តិ? “គេហោ, ភន្តេ” តិ។ “បក្កោសថ ន” តិ? សា
អាគតុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា អនិច្ចមានម្មិ បក្កោសាបេសិយេវ។ អាគត្វា ច បន
វន្តិត្វា និសិន្នំ អាហា - “រោហិណិ, កស្មា នាគមិត្តា” តិ? “សរីរេ មេ, ភន្តេ, ធវិរោគោ

អតីត, តេជលង្គមាណា ឆាតតាម្លី" តិ។ "ជាឆាសិ បន កី តេ និស្សយ ឯស
ឧប្បន្នោ" តិ? "ន ជាឆាសិ, ភន្តេ" តិ។ "តវ កោដំ និស្សយ ឧប្បន្នោ ឯសោ" តិ។ "កី
បន មេ, ភន្តេ, កត" តិ? "តេជ ហិ សុណាហិ" តិ។ អថស្ស សត្តា អតីតំ អាហារិ។

អតីតេ ពារាណសិវញ្ញោ អគ្គមហេសី ឯកិស្ស រញ្ញោ នាជកិត្តិយា
អាហាតំ ពន្ធិត្វា "ធុត្តមស្ស ឧប្បនេស្សមី" តិ ចិន្តត្វា មហាកច្ចុដលានិ
អាហារាបេត្វា តំ នាជកិត្តី អត្តនោ សន្តិកំ បក្កោសាបេត្វា យថា សា ន
ជាឆាតិ, ឯវមស្ស សយនេ ចេវ ចាវរកោជវាជិនញ្ច អន្តរេសុ កច្ចុច្ច្លានិ
បេតាបេសិ, កេឡី កុរុមាណាវិយ តស្ស សរីរេបិ ឱកិរិ។ តំ ខណំយេវ តស្ស
សរីរំ ឧប្បក្កប្បក្កំ គណ្ណាគណ្ណាជាតំ អហោសិ។ សា កណ្ណាវន្តំ គន្ធា សយនេ
និបជ្ជិ, តត្រាបិស្ស កច្ចុច្ច្លាហិ ខាទិយមាណាយ ខរតវាវេននា ឧប្បន្និ។ តនា
អគ្គមហេសី រោហិណី អហោសិ តិ។

សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហារិត្វា, "រោហិណិ, តនា តយាវេតំ កម្មំ កតំ។
អប្បមត្តកោបិ ហិ កោឆោ វា ឥស្ស វា កាតុំ ន យុត្តរូចោ ឯវា" តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

២២០.

"កោដំ ជហេវិប្បជហេយ្យ មាណំ,
សំយោជនំ សត្តមតិក្កមេយ្យ;
តំ នាមរូបស្មិមសន្នមាណំ,
អកិញ្ចនំ នាមុបតន្តិ ធុត្វា" តិ។

តត្ថ កោឆន្តិ សញ្ញាការម្មិ កោដំ នវិធម្មិ មាណំ ជហេយ្យ។ សំយោជនន្តិ
កាមរាគសំយោជនាទិកំ ធនវិធម្មិ សត្តសំយោជនំ អតិក្កមេយ្យ។

អសង្ខមាទន្តិ អលក្កមាទំ។ យោ ហិ “មម រូបំ មម វេទនា” តិអាទិនា នយេន
នាមរូបំ បដិគ្គណ្ហាតិ, តស្មីញ្ចា ភិដ្ឋមាទេ សោចតិ វិហញ្ញាតិ, អយំ នាមរូបស្មី
សង្ខតិ នាម។ ឯវំ អគ្គណ្ហោ អវិហញ្ញោ ន សង្ខតិ នាម។ តំ បុគ្គលំ ឯវំ
អសង្ខមាទំ រាគាទីនំ អភាវេន អភិញ្ញាទំ ទុក្ខា នាម នាទុបតន្តិ អត្ថោ។
ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ផលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។ រោហិតិ បិ
សោតាបត្តិ ផលេ បតិដ្ឋិតា, តថ្នូណាញោវស្សា សរីរំ សុវណ្ណាវណ្ណំ អហោសិ។

សា តតោ បុតា តាវតីសភវនេ ចតុន្នំ ទេវបុត្តានំ សីមន្តវេ និព្ពត្តិក្ខា
ចាសាទិកា រូបសោភគ្គប្បត្តា អហោសិ។ ចត្តារោបិ ទេវបុត្តា តំ ទិស្វា
ឧប្បន្នសីនេហា ហុត្វា “មម សីមាយ អន្តោ និព្ពត្តា, មម សីមាយ អន្តោ
និព្ពត្តា” តិ វិវេទន្តា សក្កស្ស ទេវវញ្ញោ សន្តិកំ គន្ធា, “ទេវ, ឥមំ នោ ទិស្សយ
អន្តោ ឧប្បន្នោ, តំ វិនិច្ឆ័នាថា” តិ អាហំសុ។ សក្កោបិ តំ ឱលោកេត្វាវ
ឧប្បន្នសីនេហា ហុត្វា ឯវមាហា - “ឥមាយ វោ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ កេមំ
ចិត្តានិ ឧប្បន្នានិ” តិ។ អថេកោ អាហា - “មម តាវ ឧប្បន្នចិត្តំ សង្គាមភេវិរិយ
សន្និសីទិតុំ នាសក្ខី” តិ។ ទុតិយោ “មម ចិត្តំ បព្ពតនទីវិយ សីយំ
បវត្តតិយេវា” តិ។ តតិយោ “មម ឥមិស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ កក្កដស្ស វិយ
អក្ខនិ និក្ខមីសូ” តិ។ ចតុត្ថោ “មម ចិត្តំ ចេតិយេ ឧស្សាបិតដេវិយ និច្ចលំ
ហិតុំ នាសក្ខី” តិ។ អថ នេ សក្កោ អាហា - “តាតា, តុម្ហាកំ តាវ ចិត្តានិ
បសយ្ហរូចានិ, អហំ បន ឥមំ លកន្តោ ជីវិស្សាមិ, អលកន្តស្ស មេ មរណំ
ភវិស្សតី” តិ។ ទេវបុត្តា, “មហារាជ, តុម្ហាកំ មរណោ ន អត្ថោ នត្ថី” តិ តំ
សក្កស្ស វិស្សដ្ឋេត្វា បក្កមីសុ។ សា សក្កស្ស បិយា អហោសិ មនាថា។
“អសុកកិឡំ នាម គច្ឆាមា” តិ វុត្តេ សក្កោ តស្ស វចនំ បដិក្ខិបិតុំ នាសក្ខី តិ។

រោហិតិ ខត្តិយកញ្ញាវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញាតរកិក្ខុវត្ថុ

យោវេ ឧប្បតិកតន្ត្រី ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា អក្កាឡវេ ចេតិយេ វិហារន្តោ
អញ្ញាតរំ កិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្តារាហា កិក្ខុសង្ឃស្ស សេនាសនេ អនុញ្ញាតេ រាជគហសេដ្ឋិអាធិហិ
សេនាសនេសុ ករិយមាណេសុ ឯកោ អាឡវិកោ កិក្ខុ អត្តនោ សេនាសនំ
ករោន្តោ ឯកំ មនាបរុក្ខំ ទិស្វា ជិន្និតុំ អារាទិ។ តត្ថ បន ជិត្តត្តា ឯកា
តរុណាបុត្តា ទេវតា បុត្តំ អន្តោនាទាយ បិតា យាចិ “មា មេ, សាមិ, វិមាណំ ជិន្និ, ន
សក្ខិស្សមិ បុត្តំ អាទាយ អនាវាសាវិចរិតុ”ន្តិ។ សោ “អហំ អញ្ញាត្រ ឡើទិសំ រុក្ខំ
នលភិស្សមី”តិ តស្ស វេចនំ នាទិយិ។ សា “ឥមម្បិ តាវ ទារកំ ឡើលោកេត្វា
ឡិមិស្សតិ”តិ បុត្តំ រុក្ខសាខាយ ឋបេសិ។ សោបិ កិក្ខុ ឧក្ខិបិតំ ជេសុំ សន្ធាវេតុំ
អសក្កោន្តោ ទារកស្ស ពាហំ ជិន្និ, ទេវតា ឧប្បន្នពលវកោធា “បហវិត្វា នំ
មារេស្សមី”តិ ឧកោ ហត្ថេ ឧក្ខិបិត្វា ឯវំ តាវ ចិន្តេសិ - “អយំ កិក្ខុ សីលវា។
សចាហំ ឥមំ មារេស្សមិ, និរយកាមិនំ ភវិស្សមិ។ សេសទេវតាបិ អត្តនោ រុក្ខំ
ជិន្នន្តេ កិក្ខុ ទិស្វា ‘អសុកទេវតាយ ឯវំ នាម មារិតោ កិក្ខុ’តិ មំ បមាណំ កត្វា
កិក្ខុ មារេស្សន្តិ។ អយញ្ច សសាមិកោ កិក្ខុ, សាមិកស្សេវ នំ កថេស្សមី”តិ
ឧក្ខិត្តហត្ថេ អបនេត្វា រោធមាណា សត្តុ សន្តិកំ កត្វា វទ្ធិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។
អថ នំ សត្តា “កី ទេវតេ”តិ អាហា។ សា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ មេ សាវកេន ឥទំ នាម
កតំ, អហម្បិ នំ មារេតុកាមា ហុត្វា ឥទំ នាម ចិន្តេត្វា អមារេត្វាវ
ឥធាគតា”តិ សព្ពំ តំ បវត្ថី វិត្តារតោ អាហោចេសិ។

សត្តា តំ សុត្វា “សាធុ, សាធុ ទេវតេ, សាធុ តេ កតំ ឯវំ ឧត្តតំ កោបំ ភន្តំ វថំ
វិយ ជិត្តណ្ណាមាណាយា”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២២២.

“យោ វេ ឧប្បតិកំ កោដំ, រមំ ភន្តំ វារយេ;
តមហំ សារថី ព្រមិ, រស្មិក្កាហោ ឥតរោ ជនោ” តិ។

តត្ថ ឧប្បតិកន្តិ ឧប្បន្នំ។ រមំ ភន្តំ វាតិ យថា នាម នេកោ សារថី អតិវេគេន
ជាន្តំ រមំ និក្កណ្ឌិត្វា យថិច្ឆកំ វេបេតិ, វរំ យោ បុគ្គលោ ឧប្បន្នំ កោដំ វារយេ
និក្កណ្ឌិតុំ សក្កោតិ។ តមហន្តិ តំ អហំ សារថី ព្រមិ។ ឥតរោ ជនោតិ ឥតរោ បន
រាជឧបរាជានំ រមសារថិជនោ រស្មិក្កាហោ នាម ហោតិ, ន ឧត្តមសារថីតិ។

នេសនាវសានេ នេវតា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្ថបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មនេសនា អហោសីតិ។

នេវតា បន សោតាបន្នា ហុត្វាបិ រោធមាណា អជ្ឈាសិ។ អថ នំ សត្តា “កី
នេវតេ” តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, វិមាណំ មេ នជ្ជំ, ឥនាទិ កី ករិស្សមី” តិ វុត្តេ, “អលំ
នេវតេ, មា ចិន្តយិ, អហំ តេ វិមាណំ ធិស្សមី” តិ ជេតវនេ គន្ធកុដិសមីបេ
បុរិមទិវសេ ចុតនេវតំ ឯកំ វុត្តំ អបទិសន្នោ “អមុកស្មី ឱកាសេ វុក្ខោ វិវិត្តោ,
តត្ថ ឧបគច្ឆា” តិ អាហា។ សា តត្ថ ឧបគច្ឆា។ តតោ បដ្ឋាយ “ពុទ្ធនត្តិយំ ឥមិស្សរា
វិមាណ” ន្តិ មហោសក្ខនេវតាបិ អាគន្ធា តំ ចាលេតុំ នាសក្ខីសុ។ សត្តា តំ
អត្ថប្បត្តិ កត្វា ភិក្ខុនំ ភូតកាមសិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសីតិ។

អញ្ញាតរភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឧត្តរាធិបាសិការវត្ថុ

អក្កោយេន ជិនេ កោដន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ ឧត្តរាយ
គេហោ កតកត្តកិច្ចោ ឧត្តរំ ធិបាសិកំ អារត្ត កថេសិ។

តត្រាយមនុបុត្តិ កថា - រាជគហេ កិរ សុមនសេដ្ឋីនិស្សាយ បុណ្ណា នាម
ទលិទ្ធោភតី កត្វាជីវតិ។ តស្ស ភរិយា ច ឧត្តរា នាម ជីតា ចាតិ ទ្វេយេវ
គេហមាណុសកា។ អថេកទិវសំ “សត្តាហំ នក្ខត្តំ កីឡិកត្ត”ន្តិ រាជគហេ
យោសនំ ករិសុ។ តំ សុត្វា សុមនសេដ្ឋី ចាតោវ អាគតំ បុណ្ណំ អាមន្តេត្វា,
“តាត, អម្ពាភំ បរិជនោ នក្ខត្តំ កីឡិកត្តកាមោ, តុំ កី នក្ខត្តំ កីឡិស្សសិ,
ឧទាហុភតី ករិស្សសី”តិ អាហា។ “សាមិ, នក្ខត្តំ នាម សធនានំ ហោតិ, មម បន
គេហេ ស្វាតនាយ យាគុតណ្ហាលម្បិ នត្តិ, កី មេ នក្ខត្តេន, គោណោលភន្តោ
កសិភុំ គមិស្សមី”តិ។ “តេន ហិ គោណោ គណ្ហាហិ”តិ។ សោ ពលវគោណោ ច
នង្គលញ្ច គហេត្វា, “ភទ្កេ, នាគរា នក្ខត្តំ កីឡិទ្ធិ, អហំ ទលិទ្ធតាយ ភតី កាភុំ
គមិស្សមិ, មយ្ហម្បិ តាវ អន្ធិ ទិគុណំ និវាបំ បចិត្វា ភត្តំ អាហារេយ្យសី”តិ
ភរិយំ វត្វា ខេត្តំ អគមាសិ។

សារិបុត្តត្ថេរោបិ សត្តាហំ និរោធសមាបន្នោ តំ ទិវសំ វុដ្ឋាយ “កស្ស ទុខោ
អន្ធិ មយា សង្កហំ កាភុំ វុដ្ឋតី”តិ ឱលោកេន្តោ បុណ្ណំ អត្តនោ ញ្ញាណជាលស្ស
អន្តោ បរិជ្ជំ ទិស្វា “សទ្ធោ ទុខោ ឯស, សក្ខិស្សតិ វា មេ សង្កហំ កាភុំ”ន្តិ
ឱលោកេន្តោ តស្ស សទ្ធកាវញ្ច សង្កហំ កាភុំ សមត្ថកាវញ្ច តប្បច្ចយា ចស្ស
មហាសម្បត្តិបដិលាភញ្ច ញ្ញា បត្តចីវរមាទាយ តស្ស កសនដ្ឋានំ គន្ធា
អាវាជតីរេ ឯកំ គុម្ពំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។

បុណ្ណា ថេរំ ទិស្វាវ កសី ឋបេត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន ថេរំ វុទ្ធិត្វា “ទន្តកជ្ជេន
អត្តោ ភរិស្សតី”តិ ទន្តកជ្ជំ កប្បិយំ កត្វា អនាសិ។ អថស្ស ថេរោ បត្តញ្ច
បរិស្សាវនញ្ច និហរិត្វា អនាសិ។ សោ “ចានីយេន អត្តោ ភរិស្សតី”តិ តំ
អាទាយ ចានីយំ បរិស្សាវេត្វា អនាសិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ - “អយំ បរេសំ
បច្ឆិមគេហេ វសតិ។ សចស្ស គេហាទ្វារំ គមិស្សមិ, ឥមស្ស ភរិយា មំ ទដ្ឋំ ន

លកិស្សតិ។ យាវស្សា ភត្តំ អាទាយ មគ្គំ បដិបដ្ឋតិ, តាវ ឥដេវ ភវិស្សមី”តិ។
សោ តត្ថេវ ថោកំវីតិនាមេត្វា តស្ស មគ្គារុដ្ឋការំ ញត្វា អន្តោនករាភិមុខោ
ចាយាសិ។

សា អន្តរាមគ្គេ ថេវំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “អប្បេកទាហំ ទេយ្យធម្មេ សតិ អយ្យំ
ន បស្សមិ, អប្បេកទា មេ អយ្យំ បស្សន្តិយា ទេយ្យធម្មោ ន ហោតិ។ អន្តេ បន
មេ អយ្យោ ច ទិដ្ឋោ, ទេយ្យធម្មោ ចាយំ អត្ថិ, ករិស្សតិ នុ ខោ មេ សង្កហ”ន្តិ។
សា ភត្តភាជនំ ឱរោបេត្វា ថេវំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ លូខំ វា
បណ្ឌិតំ វាតិ អចិន្តេត្វា ទាសស្ស វោ សង្កហំ ករោថា”តិ អាហា។ ថេរោ បត្តំ
ឧបនាមេត្វា តាយ ឯកេន ហត្ថេន ភាជនំ ជារេត្វា ឯកេន ហត្ថេន តតោ ភត្តំ
ទទមាឆាយ ឧបឡកត្ថេ ទិន្នេ “អល”ន្តិ ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ សា, “ភន្តេ, ឯកោវ
បដិវិសោ, ន សក្កា ទិដ្ឋា កាតុំ។ តុម្ហាកំ ទាសស្ស ឥធលោកសង្កហំ អកត្វា
បរលោកសង្កហំ ករោថ, និវរសេសមេវ ទាតុកាមម្ហី”តិ វត្វា សព្វមេវ ថេរស្ស
បត្ថេ បតិដ្ឋេត្វា “តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្សេវ ភាគី អស្ស”ន្តិ បត្តនំ អកាសិ។ ថេរោ
“ឯវំ ហោតូ”តិ វត្វា បិតកោវ អនុមោទនំ ករិត្វា ឯកស្មី ឧទកជាសុកដ្ឋានេ
និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចមកាសិ។ សាបិ និវត្តិត្វា តណ្ហាលេ បរិយេសិត្វា ភត្តំ បចិ។
បុណ្ណោបិ អឡករិសមត្ថដ្ឋានំ កសិត្វា ជិយច្នំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ កោលោ
វិស្សន្តេត្វា ឯករុក្ខច្ឆាយំ បរិសិត្វា មគ្គំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។

អថស្ស ភរិយា ភត្តំ អាទាយ គច្ឆមាឆា តំ ទិស្វាវ “ឯស ជិយច្ឆាយ បិឡិតោ
មំ ឱលោកេន្តោ និសិទ្ធោ។ សចេ មំ ‘អតិវិយ ជេ ចិរាយី’តិ តន្តេត្វា
បតោទលដ្ឋិយា មំ បហាវិស្សតិ, មយា កតកម្មំ និវត្តកំ ភវិស្សតិ។
បដិកច្ឆេវស្ស អាហោចស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហា - “សាមិ, អន្តេកទិវសំ ចិត្តំ
បសាទេហិ, មា មយា កតកម្មំ និវត្តកំ ករិ។ អហញ្ញា ចាតោវ តេ ភត្តំ អាហារន្តី

អន្តរាមគ្គ ធម្មសេនាបតី ទិស្វា តវ ភត្តំ តស្ស ទត្វា បុន កត្វា ភត្តំ បច្ចិទ្វា
អាភតា, បសាទេហិ, សាមិ, ចិត្ត"ន្តិ។ សោ "កី វទេសិ, ភទ្កេ"តិ បុច្ឆិទ្វា បុន តមត្តំ
សុទ្ធា, "ភទ្កេ, សាធុ វត តេ កតំ មម ភត្តំ អយ្យស្ស ទទមាឆាយ, មយាបិស្ស
អដ្ឋ ចាតោវ ទន្តកជ្ជញ្ច មុខោទកញ្ច ទិន្ន"ន្តិ បសន្នមាឆសោ តំ វចនំ
អភិនទ្ធិទ្វា ឧស្សវេ លទ្ធកត្តតាយ កិលន្តកាយោ តស្ស អង្គេ សីសំ កត្វា និទ្ធិ
ឡិក្ខមិ។

អថស្ស ចាតោវ កសិទ្ធជ្ជានំ បំសុប្បណ្ណំ ឧទាឆាយ សត្តំ វត្តសុវណ្ណំ
កណិការបុប្ផរាសិ វិយ សោភមាឆំ អដ្ឋាសិ។ សោ បពុទ្ធា ឡិលោកេត្វា ភវិយំ
អាហា - "ភទ្កេ, ឯតំ កសិទ្ធជ្ជានំ សត្តំ មម សុវណ្ណំ ហុត្វា បញ្ញាយតិ, កី នុ ខោ
មេ អភិឧស្សវេ លទ្ធកត្តតាយ អភិទិ ភមន្តិ"តិ។ "សាមិ, មយ្ហម្មិ ឯវមេវ
បញ្ញាយតិ"តិ។ សោ ឧដ្ឋាយ តត្ថ កត្វា ឯកបិណ្ណំ គហេត្វា នដ្ឋលសីសេ
បហវិទ្ធា សុវណ្ណភាវំ ញាត្វា "អហោ អយ្យស្ស ធម្មសេនាបតិស្ស មេ
ទិន្ននាឆេន អដ្ឋេវ វិចាកោ ទស្សិតោ, ន ខោ បន សក្កា ឯត្ថកំ ជនំ បដិច្ឆាទេត្វា
បរិភុញ្ញតុ"ន្តិ ភវិយាយ អាភតំ ភត្តចាតី សុវណ្ណស្ស បូរេត្វា រាជកុលំ កត្វា
វញ្ញា កតោកាសោ បរិសិទ្ធា រាជានំ អភិវាទេត្វា "កី, តាតា"តិ វុត្តេ, "ទេវ, អដ្ឋ
មយា កសិទ្ធជ្ជានំ សត្តំ សុវណ្ណភវិតមេវ ហុត្វា ឋិតំ, ឥទំ សុវណ្ណំ អាហារាបេតុ
វដ្ឋតិ"តិ។ "កោសិ តូ"ន្តិ? "បុណ្ណោ នាម អហា"ន្តិ។ "កី បន តេ អដ្ឋ កត"ន្តិ?
"ធម្មសេនាបតិស្ស មេ អដ្ឋ ចាតោវ ទន្តកជ្ជញ្ច មុខោទកញ្ច ទិន្ន, ភវិយាយបិ
មេ មយ្ហំ អាហារណាភត្តំ តស្សេវ ទិន្ន"ន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា "អដ្ឋេវ កិរ, ភោ, ធម្មសេនាបតិស្ស ទិន្ននាឆេន វិចាកោ
ទស្សិតោ"តិ វត្វា, "តាត, កី ករោមី"តិ បុច្ឆិ។ "ពហ្វិសិ កសិទ្ធជ្ជានំ
បហិណិទ្វា សុវណ្ណំ អាហារាបេថា"តិ។ រាជា សកដានិ បហិណិ។ រាជបុរិសេសុ

“រញ្ជ្រា សន្តក”ន្តិ គណ្ណាន្តេសុ គហិតគហិតំ មត្តិការ ហោតិ។ តេ គន្ធា រញ្ជ្រា អាហារេត្វា “តុម្ពេហិ កិន្តិ វត្វា គហិត”ន្តិ។ បុដ្ឋា “តុម្ពាកំ សន្តក”ន្តិ អាហំសុ។ ន មយ្ហំ, តាតា, សន្តកំ, គប្បថ “បុណ្ណាស្ស សន្តក”ន្តិ វត្វា គណ្ណាថាតិ។ តេ តថា ករីសុ, គហិតគហិតំ សុវណ្ណាមេវ អហោសិ។ សត្តម្យំ អាហរិត្វា រាជផ្កុលោ រាសិមកំសុ, អសីតិហត្ថុព្រុណោ រាសិ អហោសិ។ រាជា នាគវេ សន្និទាតេត្វា “ឥមស្មី នគវេ អត្ថិ កស្សចិ ឯត្តកំ សុវណ្ណា”ន្តិ? “នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “កី បនស្ស ធាតុំ វដ្តតី”តិ? “សេដ្ឋិធន្តំ, ទេវា”តិ។ រាជា “ពាហុធនសេដ្ឋិ នាម ហោតូ”តិ មហាន្តេន ភោគេន សទ្ធិ តស្ស សេដ្ឋិធន្តមទាសិ។ អថ នំ សោ អាហា - “មយ្ហំ, ទេវ, ឯត្តកំ កាលំ បរកុលេ វសិម្ហា, វសនដ្ឋានំ នោ ទេថា”តិ។ “តេន ហិ បស្ស, ឯស គុម្ពោ បញ្ញាយតិ, ឯតំ ហារេត្វា គេហំ កាវេហី”តិ បុរាណសេដ្ឋិស្ស គេហដ្ឋានំ អាចិត្តិ។ សោ តស្មី ថានេ កតិទាហានេវ គេហំ កាវេត្វា គេហប្បវេសនមផ្កុលញ្ច ធន្តមផ្កុលញ្ច ឯកតោវ ករោត្តោ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ធានំ អទាសិ។ អថស្ស សត្តា អនុមោទនំ ករោត្តោ អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ។ ធម្មកថាវសានេ បុណ្ណសេដ្ឋិ ច ភិរិយា ចស្ស ដីតា ច ឧត្តរាតិ តយោ ជនា សោតាបន្នា អហោសុ។

អបរភាគេ រាជគហសេដ្ឋិ បុណ្ណសេដ្ឋិនោ ដីតរំ អត្តនោ បុត្តស្ស វាវេសិ។ សោ “នាហំ ទស្សមី”តិ វត្វា “មា ឯវំ ករោតុ, ឯត្តកំ កាលំ អម្ពេ និស្សាយ វសន្តេនេវ តេ សម្បត្តិ លទ្ធា, ទេតុ មេ បុត្តស្ស ដីតរ”ន្តិ វត្តេ “សោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, មម ដីតា តីហិ វតនេហិ វិនា វត្តិតុំ ន សក្កោតិ, នេវស្ស ដីតរំ ទស្សមី”តិ អាហា។ អថ នំ ពហុ សេដ្ឋិគណ្ណាទយោ កុលបុត្តា “មា តេន សទ្ធិ វិស្សាសំ ភិក្ខុ, ទេហិស្ស ដីតរ”ន្តិ យាចីសុ។ សោ តេសំ វចនំ សម្បជិដ្ឋិត្វា អាសាឡិ បុណ្ណាមាយំ ដីតរំ អទាសិ។ សា បតិកុលំ គតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុំ វា ភិក្ខុនី វា ឧបសង្កម្មិតុំ ធានំ វា ធាតុំ ធម្មំ វា សោតុំ នាលត្ថេ។ ឯវំ អឡតិយេសុ មាសេសុ

វីតិវុត្តសុ សន្តិកេ បិតំ បរិចារិកំ បុច្ឆិ - “ឥទានិ កិត្តកំ អន្តោវស្សស្ស អវសិជ្ជ”ន្តិ? “អឡមាសោ, អយ្យ”តិ។ សា បិតុ សាសនំ បហិណ្ឌិ “កស្មា មំ ឯវុបេ ពន្ធនាការេ បក្ខិប័សុ, វំ មេ លក្ខណាហតំ កត្វា បរេសំ ទាសី សារេតុំ។ ឯវុបស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលស្ស ទាតុំ ន វដ្តតិ។ អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុទស្សនាទីសុ ឯកម្មិ បុញ្ញំ កាតុំ ន លភាមី”តិ។

អថស្ស បិតា “ទុក្ខិតា វត មេ ជីតា”តិ អនត្តមនតំ បវេទេត្វា បញ្ចទស កហាបណាសហស្សនិ បេសេសិ “ឥមស្មី នគរេ សិរិមា នាម គណិកា អត្ថិ, ទេវសិកំ សហស្សំ គណ្ណាតិ។ ឥមេហិ កហាបណេហិ តំ អានេត្វា សាមិកស្ស ចាទបរិចារិកំ កត្វា សយំ បុញ្ញានិ ករោត្វ”តិ។ សា សិរិមំ បក្កោសាបេត្វា “សហាយិកេ ឥមេ កហាបណេ គហេត្វា ឥមំ អឡមាសំ តវ សហាយកំ បរិចរាហិ”តិ អាហ។ សា “សាធ្វ”តិ បដិស្សណិ។ សា តំ អានាយ សាមិកស្ស សន្តិកំ គន្ធា តេន សិរិមំ ទិស្វា “កី ឥទ”ន្តិ វុត្តេ, “សាមិ, ឥមំ អឡមាសំ មម សហាយិកា តុម្ពេ បរិចរតុ, អហំ បន ឥមំ អឡមាសំ ទានព្វេវ ទាតុកាមា ធម្មញ្ញ សោតុកាមា”តិ អាហ។ សោ តំ អភិវុបំ ឥត្ថី ទិស្វា ឧប្បន្នសិទេហោ “សាធ្វ”តិ សម្មជិដ្ឋិ។

ឧត្តរាបិ ខោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ អឡមាសំ អញ្ញត្ត អគន្ធា ឥទេវ ភិក្ខុ គហេតត្តា”តិ សត្តុ បដិញ្ញំ គហេត្វា “ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ យាវ មហាបវារណា, តាវ សត្តាវ ឧបដ្ឋាតុំ ធម្មញ្ញ សោតុំ លភិស្សមី”តិ តុដ្ឋមានសា “ឯវំ យាតុំ បចថ, ឯវំ បូវេ បចថា”តិ មហានសេ សព្ពកិច្ចានិ សិរិទហន្តិវិចរតិ។ អថស្ស សាមិកោ “ស្វេ បវារណា ភវិស្សតី”តិ មហានសាភិមុខោ វាតចានេ វត្វា “កី នុ ខោ ករោន្តី សា អន្ធពាលា វិចរតី”តិ ឱលោកេន្តោ តំ សេដ្ឋីដីតវំ សេទកិលិន្ទំ ធារិកាយ ឱកិណ្ណំ អដ្ឋារមសិមក្ខិតំ

តថា សំរិទ្ធិហិត្វាវិចរមាណំ ទិស្វា “អហោ អនុពាលា ឯវ្យុបេ ហ្មានេ ឥមំ
សិរិសម្បត្តិ ឆានុកវតិ, ‘មុណ្ណាកសមណោ ឧបជ្ឈហិស្សមី’តិ តុជ្ឈចិត្តាវិចរតិ”តិ
ហសិត្វា អបគញ្ញា។

តស្មី អបគតេ តស្ស សន្តិកេ ឋិតា សិរិមា “កី នុ ខោ ឡិលោកេត្វា ឯស
ហសី”តិ តេនេវ វាតចានេន ឡិលោកេន្តី ឧត្តរំ ទិស្វា “ឥមំ ឡិលោកេត្វា ឥមិនា
ហសិតំ, អន្ធា ឥមស្ស ឯតាយ សទ្ធិ សន្តរោ អត្ថី”តិ ចិន្តេសិ។ សា កិរ អឡមាសំ
តស្មី គេហោ ពាហិរកេត្តិ ហុត្វា វសមាធាបិ តំ សម្បត្តិ អនុកវមាធា អត្ថនោ
ពាហិរកេត្តិការំ អជានិត្វា “អហំ យរសាមិនី”តិ សញ្ញមកាសិ។ សា ឧត្តរាយ
អាហាតំ ពន្ធិត្វា “ធុក្ខមស្ស ឧប្បាទេស្សមី”តិ ចាសាធា ឡិយ្ហ មហានសំ
បរិសិត្វា បូរេបចនជ្ជានេ បក្កចិតំ សប្បី កជជ្ជនា អាធាយ ឧត្តរភិមុខំ
ចាយាសិ។ ឧត្តរ តំ អាគជ្ជន្តី ទិស្វា “មម សហាយិកាយ មយ្ហំ ឧបកាវេ កតោ,
ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ព្រហ្មលោកោ អតិនិចកោ, មម សហាយិកាយ
គុណោវ មហាឆោ។ អហញ្ញិ ឯតំ និស្សយ ធានញ្ច ធាតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ លភី។
សចេ មម ឯតិស្ស ឧបរិ កោចោ អត្ថិ, ឥទំ សប្បី មំ ទហតុ។ សចេ នត្ថិ, មា
ទហតុ”តិ តំ មេត្តាយ ជិរិ។ តាយ តស្ស មត្តកេ អាសិត្តំ បក្កចិតសប្បី
សីតុទកំរិយ អហោសិ។

អថ នំ “ឥទំ សីតលំ ភរិស្សតិ”តិ កជជ្ជំ បូរេត្វា អាធាយ អាគជ្ជន្តី ឧត្តរាយ
ធាសិយោ ទិស្វា “អបេហិ ធុត្តិនីតេ, ន ត្វំ អម្ពាភំ អយ្យាយ បក្កចិតំ សប្បី
អាសិត្តតុំ អនុច្ឆរិកា”តិ សន្តជ្ជន្តិយោ ឥតោ ចិតោ ច ឧជ្ឈាយ ហត្ថេហិ ច
ចានេហិ ច ចោថេត្វា ភូមិយំ ចាតេសុ។ ឧត្តរ វារេន្តិបិ វារេតុំ ឆាសត្តិ។ អថស្ស
ឧបរិ ឋិតា សញ្ញា ធាសិយោ បដិពាហិត្វា “កិស្ស តេ ឯវ្យុបំ ភារិយំ កត”ន្តិ
សិរិមំ ឡិទិត្វា ឧណ្ហោទកេន ឆ្លាបេត្វា សតចាកតេលេន អព្ពញ្ញិ។ តស្មី ខលោ

សាអត្តនោ ពាហិរកិត្តិការំ ញាត្វា ចិន្តេសិ - “មយា ភារិយំ កម្មំ កតំ
សាមិកស្ស ហសនមត្តការណា ឥមិស្សា ឧបរិ បក្កេចិតំ សប្បី អាសិញ្ចន្តិយា,
អយំ ‘គណ្ណេន នន្តិ ទានិយោ ន អាណាបេសិ។ មំវិហេឋនកាលេបិ
សត្តទានិយោ បដិពាហិត្វា មយ្ហំ កត្តព្ភមេវ អកាសិ។ សចាបំ ឥមំ ន
ខមាបេស្សមិ, មុទ្ធា មេ សត្តជា ជលេយ្យា” តិ តស្សា ចាទម្បលេ និបដ្ឋិត្វា,
“អយ្យេ, ខមាហិ មេ” តិ អាហា។ អហំ សបិតិកា ធីតា, បិតរិ ខមន្តេ ខមាមិតិ។
ហោតុ, អយ្យេ, បិតរំ តេ បុណ្ណសេដ្ឋី ខមាបេស្សមិតិ។ បុណ្ណោ មម
វដ្តជនកបិតា, វិវដ្តជនកេ បិតរិ ខមន្តេ បនាហំ ខមិស្សមិតិ។ កោ បន តេ
វិវដ្តជនកបិតាតិ? សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ។ មយ្ហំ តេន សទ្ធិវិស្សសោ នត្តិតិ។ អហំ
ករិស្សមិ, សត្តា ស្វេ ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ ឥតាគមិស្សតិ, ត្វំ យថាលទ្ធិំ សក្ការំ
គហេត្វា ឥធរេវ អាគន្ធា តំ ខមាបេហិតិ។ សា “សាធុ, អយ្យេ” តិ ឧដ្ឋាយ អត្តនោ
គេហំ គន្ធា បញ្ចសតា បរិវារិត្តិយោ អាណាបេត្វា ឆានាវិជានិ ខាទនីយានិ ចេវ
សូបេយ្យានិ ច សម្មាទេត្វា បុនទិវសេ តំ សក្ការំ អាទាយ ឧត្តរាយ គេហំ
អាគន្ធា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បត្តេ បតិជ្ជាបេតុំ អវិសហន្តិ អដ្ឋាសិ។ តំ
សត្តំ គហេត្វា ឧត្តរាវ សំវិទហិ។ សិរិមាបិ ភត្តកិច្ចាវសានេ សទ្ធិ បរិវារេន សត្តុ
ចាទម្បលេ និបដ្ឋិ។

អថ នំ សត្តា បុច្ឆិ - “កោ តេ អបរាជោ” តិ? ភន្តេ, មយា ហិយ្យេ ឥទំ នាម
កតំ, អថ មេ សហាយិកា មំវិហេឋយមាទា ទានិយោ និវារេត្វា មយ្ហំ
ឧបការមេវ អកាសិ។ សាហំ ឥមិស្សា គុណំ ជានិត្វា ឥមំ ខមាបេសី, អថ មំ
ឯសា “តុម្ពេសុ ខមន្តេសុ ខមិស្សមិ” តិ អាហា។ “ឯវំ កិវ ឧត្តរេ” តិ? “អាម, ភន្តេ,
សីសេ មេ សហាយិកាយ បក្កេចិតសប្បី អាសិត្ត” តិ។ អថ “តយា កី ចិន្តិត” តិ?
“ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ព្រហ្មលោកោ អតិនិចកោ, មម សហាយិកាយ
គុណោវ មហាន្តោ។ អហព្វិ ឯតំ និស្សាយ ទានញ្ច ទានុំ ធម្មញ្ច សោតុំ អលត្តំ,

សេចក្តី មេ ឥមស្សា ឧបរិ កោតោ អត្ថិ, ឥទំ មំ ទហតុ។ នោ បេ, មា ទហតុ”តិ ឯវំ
ចិន្តត្វា ឥមំ មេត្តាយ ជីវី, ភន្តតិ។ សត្វា “សាធុ សាធុ, ឧត្តរេ, ឯវំ កោធំ ជិនិតុំ
វដ្តតិ។ កោតោ ហិ នាម អក្កោធន, អក្កោសកបរិភាសកោ អនក្កោសន្តន
អបរិភាសន្តន, ថទ្ធមច្ឆរី អត្តនោ សន្តកស្ស ទានន, មុសាវាទី សច្ចវចនន
ជិនិតញោ”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២២៣.

“អក្កោធន ជិនេ កោធំ, អសាធុំ សាធុនា ជិនេ;
ជិនេ កទរិយំ ទានន, សច្ចេនាលិកវាទិន”ន្តិ។

តត្ថ អក្កោធនាតិ កោតោ ហិ បុគ្គលោ អក្កោធន ហុត្វា ជិនិតញោ។
អសាធុន្តិ អភទ្កកោ ភទ្កកេន ហុត្វា ជិនិតញោ។ កទរិយន្តិ ថទ្ធមច្ឆរី អត្តនោ
សន្តកស្ស ចាគចិត្តេន ជិនិតញោ។ អលិកវាទី សច្ចវចនន ជិនិតញោ។ តស្មា
ឯវមាហា - “អក្កោធន ជិនេ កោធំ...បេ.... សច្ចេនាលិកវាទិន”ន្តិ។

ទេសនាវសានេ សិរិមា សទ្ធិ បញ្ចសតាហិ ឥត្ថិហិ សោតាបត្តិជលេ
បតិជ្ជហិតិ។

ឧត្តរាឧចាសិការត្ថ តតិយំ។

៤. មហាមោគ្គល្លានត្ថរបញ្ញាវត្ថុ

សទ្ធិ ភណ្ឌាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្វា ជេតវនេ វិហារន្តោ
មហាមោគ្គល្លានត្ថរស្ស បញ្ញំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិត្តោ សមយេ បេរោ ទេវចារិកំ គន្ធា មហេសក្ខាយ ទេវតាយ
វិមានទ្វារេ វត្វា តំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគន្ធា វន្តិត្វា បិតំ ឯវមាហា - “ទេវតេ

មហាតី តេ សម្បត្តិ, ក៏ កម្ម កត្វា ឥមំ អលត្តា" តិ? "មា មំ, ភន្តេ, បុច្ឆថា" តិ។
 ទេវតា កិរ អត្តនោ បរិត្តកម្មនលជ្ជមាណ ឯវំ វទតិ។ សា បន ថេវេន
 "កថេហិយេវា" តិ វុច្ឆមាណា អាហា - "ភន្តេ, មយា នេវ ទានំ ទិន្នំ, ន បូជា កតា, ន
 ធម្មា សុតោ, កេវលំ សច្ចមត្តំ វត្ថុត" តិ។ ថេវេ អញ្ញានិ វិមានទ្វារានិ គន្ធា
 អាគតាគតា អបរាបិ ទេវជីតរេ បុច្ឆិ។ តាសុបិ តថេវ និគុហិត្វា ថេវំ
 បជិតាហិតុំ អសក្កោន្តិសុ ឯកា តាវ អាហា - "ភន្តេ, មយា នេវ ទានាទិសុ កតំ
 នាម អត្ថិ, អហំ បន កស្សបពុទ្ធកាលេ បរស្ស ទាសី អហោសី, តស្ស មេ
 សាមិកោ អតិរិយ ចល្លោ ជរុសោ, គហិតគ្គហិតេនេវ កជ្ជេន វា កលិដ្ឋេវេន វា
 សីសំ ភិន្នតិ។ សាហំ ឧប្បន្នេ កោបេ ឯស តវ សាមិកោ លក្ខណាហតំ វា
 កាតុំ នាសាទិនិ វា ធិន្និតុំ ឥស្សរេ, មា កុដ្ឋិ" តិ អត្តានមេវ បរិភាសេត្វា កោបំ
 នាម ន អកាសី, តេន មេ អយំ សម្បត្តិ លទ្ធ" តិ។ អបរា អាហា - "អហំ, ភន្តេ,
 ឧច្ឆទេត្តំ វត្ថុមាណា ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឧច្ឆយដ្ឋិ អទាសី"។ អបរា ឯកំ តិម្ហរុសកំ
 អទាសី។ អបរា ឯកំ ឯឡាលុកំ អទាសី។ អបរា ឯកំ ជារុសកំ អទាសី។ អបរា
 ឯកំ មូលមុដ្ឋិ។ អបរា "និម្ពមុដ្ឋិ" តិ អាទិនា នយេន អត្តនា អត្តនា កតំ បរិត្តទានំ
 អាហេថេត្វា "ឥមិនា ឥមិនា ការណេន អម្ពេហិ អយំ សម្បត្តិ លទ្ធ" តិ
 អាហំសុ។

ថេវេ តាហិ កតកម្មំ សុត្វា សត្តាវំ ឧបសង្កម្ពិត្វា បុច្ឆិ - "សក្កា នុ ខោ,
 ភន្តេ, សច្ចកថនមត្តេន, កោបនិព្វាបនមត្តេន, អតិបរិត្តកេន
 តិម្ហរុសកាទិនានមត្តេន ទិព្វសម្បត្តិ លទ្ធ" តិ។ "កស្មា មំ, មោគ្គល្លាន, បុច្ឆសិ,
 ននុ តេ ទេវតាហិ អយំ អត្តោ កថិតោ" តិ? "អាម, ភន្តេ, លព្ពតិ មញ្ញោ ឯត្តកេន
 ទិព្វសម្បត្តិ" តិ។ អថ នំ សត្វា "មោគ្គល្លាន, សច្ចមត្តំ កថេត្វាបិ កោបមត្តំ
 ជហិត្វាបិ បរិត្តកំ ទានំ ទត្វាបិ ទេវលោកំ គច្ឆតិយេវា" តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា

២២៤.

“សង្ខំ ភណ្ណេន កុដ្ឋយ្យ, ទដ្ឋា អប្បម្បិ យាចិតោ;
ឯតេហិ តីហិ ហ្មនេហិ, គច្ឆេ ទេវាន សន្តិកេ” តិ។

តត្ថ សង្ខំ ភណ្ណេតិ សង្ខំ ដីបេយ្យ វោហវេយ្យ, សច្ចេ បតិជ្ឈហយ្យាតិ
អត្ថោ។ ន កុដ្ឋយ្យាតិ បរស្ស ន កុដ្ឋយ្យ។ យាចិតោតិ យាចកា នាម
សីលវន្តោ បព្ពជិតា។ តេ ហិ កិញ្ចាបិ “ទេថា” តិ អយាចិត្វាវ យរទ្វារេ តិជ្ជន្តិ,
អត្ថតោ បន យាចន្តិយេវ នាម។ ឯវំ សីលវន្តេហិ យាចិតោ អប្បស្មី ទេយ្យធម្មេ
វិជ្ជមានេ អប្បមត្តកម្មិ ទទេយ្យ។ ឯតេហិ តីហិតិ ឯតេសុ តីសុ ឯកេនាបិ
ការណេន ទេវលោកំ គច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេរបញ្ញាវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ពុទ្ធិបិគុព្រាហ្មណាវត្ថុ

អហីសកាយេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាកេតំ និស្សាយ អញ្ញានវេន
វិហារន្តោ ភិក្ខុហិ បដ្ឋបញ្ញំ អារត្ត កថេសិ។

ភគវតោ កិវ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតស្ស សាកេតំ បិណ្ឌាយ បរិសនកាលេ
ឯកោ សាកេតវាសី មហាល្លកព្រាហ្មណោ នគរតោ និក្ខមន្តោ អន្តរយរទ្វារេ
ទសេតលំ ទិស្វា ចាទេសុ និបតិក្វា គោប្បកេសុ ទន្ធាំ គហេត្វា, “តាត, ននុ នាម
បុត្តេហិ ជីណ្ឌាកាលេ មាតាបិតរោ បដិជគ្គិតញ្ញា, កស្មា ឯត្ថកំ កាលំ អម្ពាតំ
អត្តានំ ន ទស្សេសិ។ មយា តាវ ទិដ្ឋាសិ, មាតរម្បិ បស្សិតុំ ឯហី” តិ សត្តាវ
គហេត្វា អត្ថនោ គេហំ អគមាសិ។ សត្តា តត្ថ គន្ធា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ

សន្ធិ ភិក្ខុសង្ឃន។ ព្រាហ្មណ៍បិ អាគន្ធា សត្ត ចានេសុ និបតិក្ខា, “តាត, ឯត្ថកំ
កាលំ កុហិ គតោសិ, ននុ នាម មាតាបិតារោ មហាល្លកកាលេ ឧបជ្ជាតញ្ញា” តិ
វត្វា បុត្តជីតារោ “ឯថ ភាតវំ វន្តថា” តិ វន្តាបេសិ។ តេ ឧភោបិ តុជ្ជមានសា
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិក្ខា, “ភន្តេ, ឥដេវ និពទ្ធិំ ភិក្ខុំ គណ្ហាថា” តិ វត្វា “ពុទ្ធា
នាម ឯកជ្ជានេយេវ និពទ្ធិំ ភិក្ខុំ ន គណ្ហាត្ថំ” តិ វុត្ថេ, “តេន ហិ, ភន្តេ, យេ វោ
និមន្តេតុំ អាគច្ឆន្តិ, តេ អម្ពាភំ សន្តិកំ បហិណោយ្យថា” តិ អាហំសុ។ សត្តា
តតោ បជ្ជាយ និមន្តេតុំ អាគតេ “គន្ធា ព្រាហ្មណស្ស អាហោចេយ្យថា” តិ
បេសេសិ។ តេ គន្ធា “មយំ ស្វាតនាយ សត្តារំ និមន្តេមា” តិ ព្រាហ្មណំ វន្តន្តិ។
ព្រាហ្មណោ បុនទិវសេ អត្តនោ គេហតោ ភត្តភាជនសូបេយ្យភាជនានិ
អាធាយ សត្តុ និសីទនជ្ជានំ គច្ឆតិ។ អញ្ញត្រ បន និមន្តនេ អសតិ សត្តា
ព្រាហ្មណស្សេវ គេហោ ភត្តកិច្ចំ ករោតិ។ តេ ឧភោបិ អត្តនោ ទេយ្យធម្មំ
និច្ចកាលំ តថាគតស្ស ទេន្តា ធម្មកថំ សុណាត្តា អនាគាមិជលំ ចាបុណីសុ។

ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ, “អាវុសោ, ព្រាហ្មណោ ‘តថាគតស្ស
សុទ្ធាទនោ បិតា, មហាមាយា មាតា’ តិ ជានាតិ, ជានន្តោវ សន្ធិ ព្រាហ្មណីយា
តថាគតំ ‘អម្ពាភំ បុត្តោ’ តិ វន្តតិ, សត្តាបិ តថេវ អធិវាសេតិ។ កី នុ ខោ
ការណា” តិ? សត្តា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឧភោបិ តេ អត្តនោ បុត្តមេវ
បុត្តោតិ វន្តន្តិ” តិ វត្វា អតីតំ អាហារិ។

អតីតេ, ភិក្ខុវេ, អយំ ព្រាហ្មណោ និរន្តរំ បញ្ច ជាតិសតានិ មយ្ហំ បិតា
អហោសិ, បញ្ច ជាតិសតានិ ចូឡបិតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មហាបិតា។ សាបិ
មេ ព្រាហ្មណី និរន្តរមេវ បញ្ច ជាតិសតានិ មាតា អហោសិ, បញ្ច ជាតិសតានិ
ចូឡមាតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មហាមាតា។ ឯវាហំ ទិយឡជាតិសហស្សំ

ព្រាហ្មណ៍ស្ស ហត្ថេ សំវឌ្ឍោ, ឱយឧដាតិសហស្សំ ព្រាហ្មណ៍យា ហត្ថេតិ
តិណិ ជាតិសហស្សនិ តេសំ បុត្តការំ ធស្សេត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

“យស្មី មនោ និវិសតិ, ចិត្តញ្ញាបិ បសីទតិ;
អធិជ្ឈបុព្វកេ ចោសេ, កាមំ តស្មិម្បិ វិស្សសេ។ (ជា. ១.១.៦៨);

“បុព្វេវ សន្និវាសេន, បច្ចុប្បន្នហិ តេន វា;
ឯវំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំវ យថោធកេ” តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

សត្តា តេមាសមេវ តំ កុលំ និស្សយ វិហាសិ។ តេ ឧភោមិ អវហត្ថំ
សច្ចិកត្វា បរិនិព្វាយីសុ។ អថ នេសំ មហាសក្ការំ កត្វា ឧភោមិ
ឯកក្ខជាតារមេវ អាហេបេត្វា នីហរីសុ។ សត្តាបិ បញ្ចសតតិក្ខុបរិវារោ តេហិ
សន្និយេវ អាឡាហនំ អគមាសិ។ “តុច្ឆានំ កិវ មាតាបិតរោ” តិ មហាជនោ
និក្ខមិ។ សត្តាបិ អាឡាហនសមីបេ ឯកំ សាលំ បរិសិត្វា អជ្ឈាសិ។ មនុស្សា
សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តេ វត្វា, “ភន្តេ, ‘មាតាបិតរោ វោ កាលកតា’ តិ មា
ចិន្តយិត្តា” តិ សត្តារា សន្និ បជិសន្តារំ ករោន្តិ។ សត្តា តេ “មា ឯវំ អវចុត្តា” តិ
អប្បជិត្តិបិត្វា បរិសាយ អាសយំ ឱលោកេត្វា តដ្ឋណានុរូបំ ធម្មំ ទេសេន្តោ -

“អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទំ,
ឱវំ វស្សសតាបិ មិយ្យតិ;
យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវិតិ,
អថ សោ ជវសាបិ មិយ្យតី” តិ។ (សុ. និ. ៨១០; មហានិ. ៣៩) -

ឥទំ ជវសុត្ថំ កថេសិ។ ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណសហស្សនំ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ភិក្ខុ ព្រាហ្មណ៍ស្ស ច ព្រាហ្មណ៍យា ច
បរិនិព្វតការំ អជានន្តា, “ភន្តេ, តេសំ កោ អភិសម្បរាយោ” តិ បុច្ឆីសុ។ សត្តា,

“ភិក្ខុវេ, ឯវេរូចានំ អសេខមុនីនំ អភិសម្បរាយោ នាម នត្ថិ។ ឯវេរូចា ហិ អច្ចុតំ
អមតំ មហានិព្ពានមេវ ចាបុណ្ណិន្តិ” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២២៥.

“អហិសកាយេ មុនយោ, និច្ចំ កាយេន សំវុតា;
តេ យន្តិ អច្ចុតំ ហំនំ, យត្ថ គន្ធា ន សោចវេ” តិ។

តត្ថ មុនយោតិ មោនេយ្យបដិបទាយ មគ្គជលបត្តា អសេខមុនយោ។
កាយេនាតិ ទេសនាមត្តមេវេតំ, តីហិចិ ធ្វារេហិ សុសំវុតាតិ អត្ថោ។ អច្ចុតន្តិ
សស្សតំ។ ហំនន្តិ អកុប្បជ្ជានំ ធុវជ្ជានំ។ យត្ថាតិ យស្មី និព្ពានេ គន្ធា ន សោចវេ
ន សោចន្តិ ន វិហញ្ញន្តិ, តំ ហំនំ គច្ឆន្តិ តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ពុទ្ធិបិ តុព្រាហ្មណាវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បុណ្ណាទាសីវត្ថុ

សទា ជាគរមាណនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា គិដ្ឋក្កុដេវិហារន្តោ បុណ្ណំ នាម
រាជគហសេដ្ឋិនោ ទាសី អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ ឯកទិវសំ កោដ្ឋនត្ថាយ ពហុវីហិ អទំសុ។ សា វត្តិម្បិ ទីបំ
ជាលេត្វាវីហិ កោដ្ឋន្តិវិស្សមនត្ថាយ សេទតិន្តេន គត្តេន ពហិវាតេ អជ្ជាសិ។
តស្មី សមយេ ធញ្ញោ មល្លបុត្តោ ភិក្ខុនំ សេនាសនបញ្ញាបកោ អហោសិ។ សោ
ធម្មស្សវំនំ សុត្វា អត្តនោ អត្តនោ សេនាសនំ គច្ឆន្តានំ ភិក្ខុនំ អង្គលី ជាលេត្វា
បុរតោ បុរតោ មគ្គទេសនត្ថាយ គច្ឆន្តោ ភិក្ខុនំ អាលោកំ និម្មិនិ។ បុណ្ណា
តេនាលោកេន បព្ពតេ វិចារន្តេ ភិក្ខុ ទិស្វា “អហំ តាវ អត្តនោ ទុក្ខេន ឧបទុតា

ឥមាយបិ វេលាយ និទ្ទំ ន ឧបេមិ, ភទ្ទន្តា កី ការណា ន និទ្ទាយន្តី"តិ ចិន្តេត្វា
“អន្ធា កស្សបិ ភិក្ខុនោ អជាសុកំ វា ភវិស្សតិ, ធិយជាតិកេន វា ឧបទ្ធកេ
ភវិស្សតី”តិ សញ្ញំ កត្វា ចាតោវ កុណ្ឌកំ អាទាយ ឧទកេន តេមេត្វា
ហត្ថតលេ បូរំ កត្វា អដ្ឋារេសុ បចិត្វា ឧច្ឆន្តេ កត្វា តិក្ខមគ្គេ ខាទិស្សមីតិ
យដំ អាទាយ តិក្ខាភិមុខំ ចាយាសិ។ សត្តាបិ គាមំ បិណ្ឌាយ បរិសិតុំ តមេវ
មគ្គំ បដិបទ្ទិ។

សា សត្តារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ សត្វិ ទិដ្ឋេបិ មម
ធម្មេយ្យធម្មោ ន ហោតិ, ធម្មេយ្យធម្មេ សតិ សត្តារំ ន បស្សមិ, ឥនាទិ មេ
ធម្មេយ្យធម្មោ ច អត្ថិ, សត្តា ច សម្មាសម្ពុទ្ធិក្ខតោ។ សចេ លូទំ វា បណ្ឌិតំ វាតិ អចិន្តេត្វា
គណ្ហោយ្យ, ធម្មេយ្យាហំ ឥមំ បូរំ”ន្តិ យដំ ឯកមន្តេ និក្ខិបិត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា,
“ភន្តេ, ឥមំ លូទំ ទានំ បដិគ្គណ្ហាន្តា មម សង្កហំ ករោថា”តិ អាហ។ សត្តា
អាណន្តេត្ថំ ឱលោកេត្វា តេន នីហរិត្វា ទិន្នំ មហារាជទត្តិយំ បត្តំ ឧបនាមេត្វា
បូរំ គណ្ហិ។ បុណ្ណាបិ តំ សត្តុ បត្តេ បតិជ្ឈបេត្វាវ បញ្ចបតិជ្ឈិតេន វន្តិត្វា, “ភន្តេ,
តុម្ពេហិ ទិដ្ឋធម្មោយេវ មេ សមិជ្ឈត្វ”តិ អាហ។ សត្តា “ឯវំ ហោត្វ”តិ បិតកោវ
អនុមោទនំ អកាសិ។

បុណ្ណាបិ ចិន្តេសិ - “កិញ្ញាបិ មេ សត្តា សង្កហំ ករោត្តោ បូរំ គណ្ហិ, ន បទិទំ
ខាទិស្សតិ។ អន្ធា បុរតោ កាកស្ស វា សុនខស្ស វា ទត្វា រញ្ឆោ វា រាជបុត្តស្ស វា
គេហំ គន្ធា បណ្ឌិតភោជនំ ភុញ្ញិស្សតី”តិ។ សត្តាបិ “កី នុ ខោ ឯសា ចិន្តេសី”តិ
តស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា អាណន្តេត្ថំ ឱលោកេត្វា និសីទនាការំ ទស្សេសិ។ ថេរោ
ចីវរំ បញ្ញាបេត្វា អនាសិ។ សត្តា ពហិនគរេយេវ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ អកាសិ។
ទេវតា សកលចក្កវាឡ្យ គព្ភេ ទេវមនុស្សានំ ឧបកប្បនកំ ឱដំ មធុបដលំ វិយ
បីឡេត្វា តត្ថ បក្ខិបីសុ។ បុណ្ណា ច ឱលោកេន្តី អដ្ឋាសិ។ ភត្តកិច្ចាវសានេ ថេរោ

ឧទកំ អនាសិ។ សត្តា កតកត្តកិច្ចា បុណ្ណំ អាមន្តេត្វា “កស្មា ត្វំ បុណ្ណោ មម សាវកេ បរិភវសី” តិ អាហា។ ន បរិភវាមិ, ភន្តេតិ។ អថ តយា មម សាវកេ ឡិលោកេត្វា កី កថិតន្តិ? “អហំ តាវ ឥមិនា ទុក្ខបទ្ទវេន និទ្ធីន ឧបេមិ, ភទ្ទន្តា កិមត្ថំ និទ្ធីន ឧបេន្តិ, អធ្វា កស្សចិ អជាសុកំ វា ភវិស្សតិ, ធីយជាតិកេន វា ឧបទ្ទវោ ភវិស្សតី” តិ ឯត្ថកំ មយា, ភន្តេ, ចិន្តិតន្តិ។ សត្តា តស្សា វេចនំ សុត្វា “បុណ្ណោ ត្វំ ន តាវ ទុក្ខបទ្ទវេន និទ្ទាយសិ, មម សាវកា សទា ជាគរិយមនុយុត្តតាយ ន និទ្ទាយន្តិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២២៦.

“សទា ជាគរមាណនំ, អហោរត្តានុសិក្ខនំ;
និព្ពានំ អធិមុត្តានំ, អត្ថំ គច្ឆន្តិ អាសវា” តិ។

តត្ថ អហោរត្តានុសិក្ខនន្តិ ធិវា ច រត្តិញ្ច តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខមាណនំ។
និព្ពានំ អធិមុត្តានន្តិ និព្ពានជ្ឈាសយានំ។ អត្ថំ គច្ឆន្តិ ឯវេរុចានំ សព្វេបិ អាសវា
អត្ថំ វិនាសំ នត្ថិការំ គច្ឆន្តិ តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ យថាបិ តា បុណ្ណា សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ,
សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សត្តា កុណ្ហាកអដ្ឋារបូវេន ភត្តកិច្ចំ កត្វាវិហារំ អគមាសិ។ ភិក្ខុ
ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ “ទុក្ខំ, អាវុសោ, សម្មាសម្ពុទ្ធន កតំ បុណ្ណាយ
ធិន្នេន កុណ្ហាកអដ្ឋារបូវេន ភត្តកិច្ចំ ករោន្តេនា” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ
នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្ថេ “ន,
ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ, បុព្វេបិ មយា ឥមាយ ធិន្នកុណ្ហកំ បរិភុត្តមេវា” តិ វត្វា អតីតំ
អាហារិត្វា -

“ភុត្វា តិណបរិយាសំ, ភុត្វា អាចាមកុណ្ហាកំ;
ឯតំ តេ ភោជនំ អាសិ, កស្មា ធានិ ន ភុញ្ញសិ។

“យត្ថ ចោសំ ន ជានន្តិ, ជាតិយាវិនយេន វា;
ពហុំ តត្ថ មហាព្រហ្ម, អបិ អាចាមកុណ្ហាកំ។

“ត្វញ្ច ខោ មំ បជាធាសិ, យាទិសាយំ ហយុត្តមោ;
ជានន្តោ ជានមាគម្ម, ន តេ ភក្ខាមិ កុណ្ហាក”ន្តិ។ (ជា. ១.៣.១០-១២) -

ឥមំ កុណ្ហាកសិន្ធុវចោតកជាតកំវិត្តារេត្វា កថេសិ។

បុណ្ណាធាសីវត្ថុ ធម្មំ។

៧. អតុលឧចាសកវត្ថុ

ចោរាណមេតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ អតុលំ នាម
ឧចាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហិ សាវត្ថិវាសី ឧចាសកោ បញ្ចសតឧចាសកបរិវារោ ឯកទិវសំ តេ
ឧចាសកេ អាធាយ ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ គន្ធា វេតត្ថេវស្ស សន្តិកេ ធម្មំ
សោតុកាមោ ហុត្វា វេតត្ថេវ វន្តិច្ឆា និសីទិ។ សោ បនាយស្មា
បជិសល្លាណាមោ សីហោវិយ ឯកចារោ, តស្មា តេន សន្ធិ ន កិញ្ចិ កថេសិ។
សោ “អយំ ថេរោ ន កិញ្ចិ កថេសី” តិ កុន្ធោ ឧជ្ឈាយ សាវិបុត្តត្ថេវស្ស សន្តិកំ
គន្ធា ឯកមន្តំ បិតោ ថេរេន “កេនត្ថេន អាគតត្ថា” តិ វុត្ថេ “អហំ, ភន្តេ, ឥមេ
ឧចាសកេ អាធាយ ធម្មស្សវនត្ថាយ វេតត្ថេវ ឧបសន្តមី, តស្ស មេ ថេរោ ន
កិញ្ចិ កថេសិ, ស្វាហំ តស្ស កុដ្ឋិច្ឆា ឥធាគតោ, ធម្មំ មេ កថេថា” តិ អាហា។
អថ ថេរោ “តេន ហិ ឧចាសកា និសីទថា” តិ វត្វា ពហុកំ កត្វា អភិធម្មកថំ

ក្រេសស៊ី។ ឧបាសកោបិ “អភិធម្មកថា នាម អតិសណ្ឋា, បេរោ ពហំ
អភិធម្មមេវ ក្រេសស៊ី, អម្ពាភំ ឥមិនា កោ អត្ថោ” តិ កុដ្ឋិក្ខា បរិសំ អាធាយ
អាណន្តត្រូវស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។

បេរោនាបិ “កី ឧបាសកា” តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, មយំ ធម្មស្សវនត្ថាយ វេរតត្ថេវ
ឧបសង្កមិម្ពា, តស្ស សន្តិកេ អាហាបសល្លាបមត្តម្បិ អលភិក្ខា កុដ្ឋា
សារិបុត្តត្រូវស្ស សន្តិកំ អគមិម្ពា, សោបិ នោ អតិសណ្ឋំ ពហំ អភិធម្មមេវ
ក្រេសស៊ី, ‘ឥមិនា អម្ពាភំ កោ អត្ថោ’ តិ ឯតស្សបិ កុដ្ឋិក្ខា ឥធាគមិម្ពា,
ក្រេសស៊ី នោ, ភន្តេ, ធម្មកថ” តិ។ តេន ហិ និសីទិក្ខា សុណាថា តិ បេរោ តេសំ
សុវិញ្ញយ្យំ កត្វា អប្បកមេវ ធម្មំ ក្រេសស៊ី។ តេ បេរស្សបិ កុដ្ឋិក្ខា សត្តុ សន្តិកំ
គន្ធា វុដ្ឋិក្ខា ឯកមន្តំ និសីទិសុ, អថ នេ សត្តា អាហា - “កស្មា ឧបាសកា
អាគតត្ថោ” តិ? “ធម្មស្សវនាយ, ភន្តេ” តិ។ “សុតោ បន វោ ធម្មោ” តិ? “ភន្តេ, មយំ
អាទិតោ វេរតត្ថេវ ឧបសង្កមិម្ពា, សោ អម្ពេហិ សទ្ធិំ ន កិញ្ចិ ក្រេសស៊ី, តស្ស
កុដ្ឋិក្ខា សារិបុត្តត្ថេវ ឧបសង្កមិម្ពា, តេន នោ ពហុ អភិធម្មោ កថិតោ, តំ
អសល្លកេត្វា កុដ្ឋិក្ខា អាណន្តត្ថេវ ឧបសង្កមិម្ពា, តេន នោ អប្បមត្តកោវ ធម្មោ
កថិតោ, តស្សបិ កុដ្ឋិក្ខា ឥធាគតម្ពា” តិ។

សត្តា តស្ស កថំ សុត្វា, “អតុល, ចោរាណតោ បដ្ឋាយ អាទិណ្ឌាមេវេតំ,
តុណ្ហិភូតម្បិ ពហុកថម្បិ មន្តកថម្បិ គរហន្តិយេវ។ ឯកន្តំ គរហិតញ្ចេយេវ វា
ហិ បសំសិតញ្ចេយេវ វា នត្ថិ។ រាជា នោបិ ឯកច្ឆេ និទ្ធីន្តិ, ឯកច្ឆេ បសំសន្តិ។
មហាបថិម្បិ ចន្ទិមស្សិយេបិ អាកាសាធយោបិ ចតុបរិសមជ្ឈេ និសីទិក្ខា ធម្មំ
ក្រេន្តម្បិ សម្មាសម្ពុទ្ធិំ ឯកច្ឆេ គរហន្តិ, ឯកច្ឆេ បសំសន្តិ។ អនុពាលានញ្ចិ និទ្ធា
វា បសំសា វា អប្បមាណា, បណ្ឌិតេន បន មេធាវិនា និទ្ធិតោ និទ្ធិតោ នាម,
បសំសិតោ ច បសំសិតោ នាម ហោតី” តិ វុត្តា ឥមា កាថា អភាសិ -

២២៧.

“ចោរាណាមេតំ អតុល, នេតំ អដ្ឋតនាមិវ;
និទ្ទន្តិ តុល្លាមាសីនំ, និទ្ទន្តិ ពហុកាលានំ;
មិត្តកាលាម្បិ និទ្ទន្តិ, នត្ថិ លោកេ អនិទ្ទតោ។

២២៨.

“ន ចាហុ ន ច ភវិស្សតិ, ន ចេតវហិវិជ្ជតិ;
ឯកន្តំ និទ្ទតោ ចោសោ, ឯកន្តំ វា បសំសិតោ។

២២៩.

“យំ ចេវិញ្ញា បសំសន្តិ, អនុវិច្ឆ សុវេ សុវេ;
អន្តិទ្ធុត្ថី មេធាវី, បញ្ញាសីលសមាហិតំ។

២៣០.

“និក្ខំ ជម្ពោននស្សេវ, កោ តំ និទ្ទតុមវហិតិ;
នេវាបិ នំ បសំសន្តិ, ព្រហ្មនាបិ បសំសិតោ”តិ។

តត្ថ ចោរាណាមេតន្តិ បុរាណកំ ឯតំ។ អតុលាតិ តំ ឧចាសកំ នាមេន
អាលបតិ។ នេតំ អដ្ឋតនាមិវាតិ ឥទំ និទ្ទនំ វា បសំសនំ វា អដ្ឋតនំ អដ្ឋតា ឧប្បន្នំ
វិយ ន ហោតិ។ តុល្លាមាសីនន្តិ កី ឯសោ មូតោវិយ ពជរោវិយ កិត្តិ
អជានន្តោវិយ តុល្លា ហុត្វា និសិន្នាតិ និទ្ទន្តិ។ ពហុកាលានន្តិ កី ឯស
វាតាហតតាលបណ្ណំវិយ តជតជាយតិ, ឥមស្ស កថាបរិយន្តោយេវ នត្ថិតិ
និទ្ទន្តិ។ មិត្តកាលាម្បិ កី ឯស សុវណ្ណាហិវិញ្ញំវិយ អត្ថនោ វចនំ មញ្ញមាណោ
ឯកំ វា ទ្វេ វា វត្វា តុល្លា អហោសិតិ និទ្ទន្តិ។ ឯវំ សព្វថាបិ ឥមស្សី លោកេ

អនិច្ចតោ នាម នត្ថិតិ អត្ថោ។ ន ចាហ្មតិ អតីតេបិ នាហោសិ, អនាគតេបិ ន ភវិស្សតិ។

យំ ចេវិញ្ញតិ ពាលានំ និន្ទា វា បសំសា វា អប្បមាណា, យំ បន បណ្ឌិតា ទិវសេ ទិវសេ អនុវិច្ឆ និន្ទការណំ វា បសំសការណំ វា ជានិត្វា បសំសន្តិ, អច្ឆិទ្កាយ វា សិក្ខាយ អច្ឆិទ្កាយ វា ជីវិតុត្តិយា សមន្នាគតត្តា អច្ឆិទ្កុត្តិ ធម្មាជបញ្ញាយ សមន្នាគតត្តា មេធាវី លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាយ ចេវ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេន ច សមន្នាគតត្តា បញ្ញាសីលសមាហិតំ បសំសន្តិ, តំ សុវណ្ណានោសវិហិតំ យដ្ឋនមដ្ឋនក្ខមំ ជម្ពានននិក្ខំវិយ កោ និច្ចតុមហតីតិ អត្ថោ។ ទេវាបីតិ ទេវតាបិ បណ្ឌិតមនុស្សាបិ តំ ភិក្ខុំ ឧបជ្ឈាយ ថោមេន្តិ បសំសន្តិ។ ព្រហ្មនាបីតិ ន កេវលំ ទេវមនុស្សេហិ, ទសសហស្សចក្កវាឡេ មហាព្រហ្មនាបិ វស បសំសិតោយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ ឧចាសកា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិស្វតិ។

អតុលឧចាសកវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ធម្មត្ថិយវត្ថុ

កាយប្បកោបន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហារន្តោ ធម្មត្ថិយេ ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញិ សត្តា វេជ្ជវនេវិហារន្តោ តេសំ ធម្មត្ថិយានំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ យដ្ឋិយោ គហេត្វា កជ្ជចាទុកា អារុយ្ហ បិដ្ឋិចាសាលោ ចង្គមន្តានំ ខដខជាតិសទ្ធិំ សុត្វា, “អាណន្ទ, កី សន្នោ នាមេសោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ធម្មត្ថិយានំ ចាទុកា អារុយ្ហ ចង្គមន្តានំ ខដខជសន្នោ”តិ សុត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេត្វា

“ភិក្ខុនា នាម កាយាធិនិ រក្ខិតុំ វដ្តតិ” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា
អភាសិ -

២៣១.

“កាយប្បកោបំ រក្ខេយ្យ, កាយេន សំវុតោ សិយា;
កាយទុច្ឆរិតំ ហិត្វា, កាយេន សុចរិតំ ចរេ។

២៣២.

“វដ្តិបកោបំ រក្ខេយ្យ, វាចាយ សំវុតោ សិយា;
វដ្តិទុច្ឆរិតំ ហិត្វា, វាចាយ សុចរិតំ ចរេ។

២៣៣.

“មនោបកោបំ រក្ខេយ្យ, មនសា សំវុតោ សិយា;
មនោទុច្ឆរិតំ ហិត្វា, មនសា សុចរិតំ ចរេ។

២៣៤.

“កាយេន សំវុតា ជីវា, អថោ វាចាយ សំវុតា;
មនសា សំវុតា ជីវា, តេ វេ សុចរិសំវុតា” តិ។

តត្ថ កាយប្បកោបន្តិ តិវិធំ កាយទុច្ឆរិតំ រក្ខេយ្យ។ កាយេន សំវុតោតិ
កាយទ្វារេ ទុច្ឆរិតបវេសនំ និវាវត្វា សំវុតោ បិហិតទ្វារេ សិយា។ យស្មា បន
កាយទុច្ឆរិតំ ហិត្វា កាយសុចរិតំ ចរេន្តោ ឧភយម្បេតំ ករោតិ, តស្មា
កាយទុច្ឆរិតំ ហិត្វា, កាយេន សុចរិតំ ចរេតិ វុត្តំ។ អនន្តរគាថាសុបិ ឯសេវ
នយោ។ កាយេន សំវុតា ជីវាតិ យេ បណ្ឌិតា ចាណាតិចាតាធិនិ អករោន្តា
កាយេន, មុសាវាធាធិនិ អករោន្តា វាចាយ, អភិជ្ឈាធិនិ អសមុជ្ឈបន្តា មនសា

សំរុត្តា, តេ ឥធិ លោកស្មី សុសំរុត្តា សុរក្ខិតា សុគោបិតា សុបិហិតធារាតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធម្មតិយវត្ថុ អដ្ឋមំ។

កោដវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សត្តរសមោ វគ្គោ។

១៨. មលវគ្គោ

១. កោយាតកបុត្តវត្ថុ

បណ្ណាបលាសោវ ធានិសីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ
កោយាតកបុត្តំ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កោយាតកោ គាវោ វធិត្វា វរមំសានិ គហេត្វា
បចាបេត្វា បុត្តនាវេហិ សទ្ធិ និសីទិត្វា មំសញ្ច ខាទតិ, មូលេន ច វិក្កិណិត្វា
ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯវំ បញ្ចបណ្ណាស វស្សនិ កោយាតកកម្មំ ករោន្តោ
ធុរវិហារេ វិហារន្តស្ស សត្តុ ឯកទិវសម្បិ កជជ្ជមត្តម្បិ យាគុំ វា ភត្តំ វា ន
អធាសិ។ សោ ច វិនា មំសេន ភត្តំ ន ភុញ្ញាតិ។ សោ ឯកទិវសំ ទិវសភាគេ មំសំ
វិក្កិណិត្វា អត្តនោ អត្តាយ បចិត្តំ ឯកំ មំសខណ្ឌំ ភរិយាយ ទត្វា ម្លាយិត្តំ
អគមាសិ។ អថស្ស សហាយកោ គេហំ គន្ធា ភរិយំ អាហា - “ថោកំ មេ
វិក្កិណិយមំសំ ទេហិ, គេហំ មេ ចាហុនកោ អាគតោ” តិ។ នត្ថិ វិក្កិណិយមំសំ,
សហាយកោ តេ មំសំ វិក្កិណិត្វា ឥធានិ ម្លាយិត្តំ គតោតិ។ មា ឯវំ កិរិ, សចេ

មំសឧណ្ណំ អត្ថិ, ធម្មាតិ។ សហាយកស្ស តេ និក្ខត្តមំសំ វេបេត្វា អញ្ញំ នត្ថិតិ។
សោ “សហាយកស្ស មេ អត្ថាយ វេបិតមំសតោ អញ្ញំ មំសំ នត្ថិ, សោ ច វិនា
មំសេន នកុញ្ញតិ, នាយំ ទស្សតិ” តិ សាមំយេវ តំ មំសំ គហេត្វា បក្កាមិ។

គោយាតកោបិ ទ្គត្វា អាគតោ តាយ អត្ថនោ បក្កបណ្ណេន សទ្ធិ វឿត្វា
ភត្ត ឧបនីតេ អាហា “កហំ មំស” តិ? “នត្ថិ, សាមី” តិ។ ននុ អហំ បច្ឆនត្ថាយ
មំសំ ទត្វា គតោតិ។ តវ សហាយកោ អាគន្ធា “ចាហុនកោ មេ អាគតោ,
វិក្កិណិយមំសំ ធម្មា” តិ វត្វា មយា “សហាយកស្ស តេ វេបិតមំសតោ អញ្ញំ
មំសំ នត្ថិ, សោ ច វិនា មំសេន នកុញ្ញតិ” តិ វុត្តេបិ ពលក្ការេន តំ មំសំ
សាមំយេវ គហេត្វា គតោតិ។ អហំ វិនា មំសេន ភត្តំ នកុញ្ញាមិ, ហារហិ នទ្គិ។
កី សក្កា កាតុំ, កុញ្ញ, សាមីតិ។ សោ “នាហំ កុញ្ញាមី” តិ តំ ភត្តំ ហារបេត្វា សត្តំ
អាទាយ បច្ឆាគេហេ បិតោ គោណោ អត្ថិ, តស្ស សន្តិកំ គន្ធា មុខេ ហត្ថំ
បក្ខិបិត្វា ជ្ឈំ ជីហរិត្វា សត្តេន មូលេ ជិដ្ឋិត្វា អាទាយ គន្ធា អដ្ឋាវេសុ
បចាបេត្វា ភត្តមត្តកេ វេបេត្វា និសិដ្ឋោ ឯកំ ភត្តបិណ្ណំ កុញ្ញិត្វា ឯកំ
មំសឧណ្ណំ មុខេ វេបេសិ។ តទ្ធិណាញោវស្ស ជ្ឈំ ជិដ្ឋិត្វា ភត្តចាតិយំ បតិ។
តទ្ធិណាញោវ កម្មសិក្ខកំ វិចាកំ លភិ។ សោបិ ខោ គោណោ វិយ
លោហិតធារាយ មុខតោ បក្សវន្តិយា អន្តោគេហំ បវិសិត្វា ជណ្ណកេហិ
វិចរន្តោវិរិ។

តស្មី សមយេ គោយាតកស្ស បុត្តោ បិតវំ ឱលោកេន្តោ សមីបេ បិតោ
ហោតិ។ អថ នំ មាតា អាហា - “បស្ស, បុត្ត, ឥមំ គោយាតកំ គោណំ វិយ
គេហមជ្ឈេ ជណ្ណកេហិ វិចរិត្វា វិវុត្តំ, ឥទំ ទុក្ខំ តវ មត្តកេ បតិស្សតិ, មមម្បិ
អនោលោកេត្វា អត្ថនោ សោតី ករោន្តោ បលាយស្ស” តិ។ សោ
មរណភយតទ្ធិតោ មាតវំ វុត្តិត្វា បលាយិ, បលាយិត្វា ច បន តក្កសិលំ

អគមាសិ។ គោយាតកោបិ គោណារិយ គេហមជ្ឈេវិវរន្តោវិចរិត្វា
កាលកតោ អវីចិម្ហិនិព្ពត្តិ។ គោណារិយ កាលមកាសិ។ គោយាតកបុត្តោបិ
តក្កសិលំ គន្ធា សុវណ្ណាការកម្មំ ឧគ្គណ្ហិ។ អថស្សាចរិយោ កាមំ គប្បន្តោ
“ឯវរូបំ នាម អលង្ការំ ករេយ្យាសី” តិ វត្វា បក្កាមិ។ សោបិ តថារូបំ អលង្ការំ
អកាសិ។ អថស្សាចរិយោ អាគន្ធា អលង្ការំ ទិស្វា “អយំ យត្ថ កត្ថចិ គន្ធា ជីវិតុំ
សមត្ថោ” តិ វេយ្យប្បត្តំ អត្ថនោ ជិតរំ អធាសិ។ សោ បុត្តដិតាហិ វឡិ។

អថស្ស បុត្តា វេយ្យប្បត្តា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អបរភាគេ សាវត្ថិយំ គន្ធា តត្ថ
យរាវាសំ សណ្ឋាបេត្វា វសន្តា សន្ធា បសន្តា អហោសុំ។ បិតាបិ នេសំ
តក្កសិលាយំ កិញ្ចិ កុសលំ អកត្វាវ ជំរំ ចាបុណិ។ អថស្ស បុត្តា “បិតា នោ
មហាល្លកោ” តិ អត្ថនោ សន្តិកំ បក្កោសាបេត្វា “បិតុ អត្ថាយ ទានំ
ទស្សមា” តិ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តយីសុ។ តេ បុនទិវសេ អន្តោគេហោ
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ សត្តារំ
អាហំសុ - “ភន្តេ, អម្ពេហិ ឥទំ បិតុ ជីវិតត្ថំ ទិដ្ឋំ, បិតុ នោ អនុមោទនំ
ករោថា” តិ។ សត្តា តំ អាមន្តេត្វា, “ឧបាសក, ត្វំ មហាល្លកោ បរិបក្កសរីរោ
បណ្ណាបលាសសទិសោ, តវ បរលោកគមនាយ កុសលចារេយ្យំ នត្ថិ, អត្ថនោ
បតិជ្ឈំ ករោហិ, បណ្ឌិតោ ភវ, មា ពាលោ” តិ អនុមោទនំ ករោត្តោ ឥមា ទ្វេ
តាថា អភាសិ -

២៣៥.

“បណ្ណាបលាសោវ ទានិសិ,
យមបុរិសាបិ ច តេ ឧបជ្ជិតា;
ឧយ្យោគមុខេ ច តិជ្ជសិ,
ចារេយ្យម្បិ ច តេ នវិជ្ជតិ។

២៣៦.

“សោ ករោហិ ធិបមត្តនោ,
 ខិប្បំ វាយម បណ្ឌិតោ ភវ;
 និទ្ទន្តមលោ អនុដ្ឋណោ,
 ធិត្ថំ អរិយភូមិ ឧបេហិសី”តិ។

តត្ថ បណ្ឌិតបលាសោវ ធានិសីតិ, ឧចាសក, ត្ថំ ឥធានិ ធិត្ថិត្វា ភូមិយំ
 បតិបណ្ឌិតបលាសោវិយ អហោសិ។ យមបុរិសាតិ យមទូតា វុច្ឆន្តិ, ឥទំ បន
 មរណមេវ សន្ធាយ វុត្តំ, មរណំ តេ បច្ចុប្បន្នតន្តិ អត្ថោ។ ឧយ្យោកមុខេតិ
 បរិហានិមុខេ, អវុឡិមុខេ ច បិតោសីតិ អត្ថោ។ ចាថយ្យន្តិ គមិកស្ស
 តណ្ហាលាធិចាថយ្យំវិយ បរលោកំ គប្បន្តស្ស តវ កុសលចាថយ្យម្មិ នត្ថិតិ
 អត្ថោ។ សោ ករោហិតិ សោ ត្ថំ សមុទ្ធេ នាវាយ ភិន្នាយ ធិបសម្ពាតំ បតិជ្ជិវិយ
 អត្តនោ កុសលបតិជ្ជំ ករោហិ។ ករោត្តោ ច ខិប្បំ វាយម, សីយំ សីយំ វិរិយំ
 អារក, អត្តនោ កុសលកម្មបតិជ្ជករណេន បណ្ឌិតោ ភវ។ យោ ហិ មរណមុខំ
 អប្បត្វា កាតុំ សមត្ថកាលេវ កុសលំ ករោតិ, ឯស បណ្ឌិតោ នាម, តាធិសោ
 ភវ, មា អន្ធពាលោតិ អត្ថោ។ ធិត្ថំ អរិយភូមិន្តិ ឯវំ វិរិយំ ករោត្តោ រាគាធិនំ
 មលានំ និហជតាយ និទ្ទន្តមលោ អនុដ្ឋណាការេន អនុដ្ឋណោ និក្ខិលេសោ
 ហុត្វា បញ្ចវិធំ សុទ្ធាវាសភូមិ ចាបុណិស្សសីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ឧចាសកោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្មិ
 សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

តេ បុណ្ណិសត្ថាយបិ សត្តារំ និមន្តេត្វា ធានំ ទត្វា កតភត្តកិច្ចំ សត្តារំ
 អនុមោទនកាលេ អាហំសុ - “ភន្តេ, ឥទម្មិ អម្ពាភំ បិតុ ជីវភត្តមេវ, ឥមស្សេវ

អនុមោទនំ ករោថា”តិ។ សត្តា តស្ស អនុមោទនំ ករោត្តោ ឥមា ទ្វេ គាថា
អភាសិ -

២៣៧.

“ឧបនីតវយោ ច ទានិសិ,
សម្មយាតោសិ យមស្ស សន្តិកំ;
វាសោ តេ នត្តិ អន្តរា,
ចារេយ្យម្បី ច តេ នវិជ្ជតិ។

២៣៨.

“សោ ករោហិ ធិបមត្តនោ,
ទិប្បំ វាយម បណ្ឌិតោ ភវ;
និទ្ធពន្តមលោ អនុជ្ជណោ,
ន បុន ជាតិជំ ឧបេហិសី”តិ។

តត្ថ ឧបនីតវយោតិ ឧបាតិ និចាតមត្តំ, នីតវយោតិ វិគតវយោ
អតិក្កន្តវយោ, ត្វញ្ចាសិ ទានិ តយោ វយេ អតិក្កមិត្វា មរណាមុខេ បិតោតិ
អត្តោ។ សម្មយាតោសិ យមស្ស សន្តិកន្តិ មរណាមុខំ គន្ធី សង្ខារ ហុត្វា
បិតោសីតិ អត្តោ។ វាសោ តេ នត្តិ អន្តរាតិ យថា មគ្គំ គច្ឆន្តា តានិ តានិ កិច្ចានិ
ករោត្តោ អន្តរាមគ្គេ វសន្តិ, ន ឃំ បរលោកំ គច្ឆន្តា។ ន ហិ សក្កា បរលោកំ
គច្ឆន្តេន “អធិវាសេថ កតិចាហំ, ទានំ តាវ ទេមិ, ធម្មំ តាវ សុណាមី”តិអាធិនិ
វត្ថុ។ ឥតោ បន ចរិត្វា បរលោកេ និព្ពត្តោវ ហោតិ។ ឥមមត្តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថុ។
ចារេយ្យន្តិ ឥទំ កិញ្ចាបិ ហេជ្ជា វុត្ថមេវ, ឧចាសកស្ស បន បុនប្បុនំ
ទន្ធា ករណាត្តំ ឥធាបិ សត្តារា កថិតំ។ ជាតិជំវន្តិ ឯត្ថ ព្យាធិមរណានិបិ
គហិតានេវ ហោតិ។ ហេជ្ជិមគាថាហិ ច អនាគាមិមគ្គោ កថិតោ, ឥធម

អរហត្តមគ្គោ កងិតោ។ ឯវំ សន្តេបិ យថា នាម រញ្ញា អត្តនោ មុខបមាណេន
កតឡំ វង្ខេត្វា បុត្តស្ស ឧបនីតេ សោ កុមារោ អត្តនោ មុខបមាណេន
គណ្ណាតិ, ឯវមេវ សត្តារា ឧបរិមគ្គវសេន ធម្មេ ទេសិតេបិ ឧបាសកោ អត្តនោ
ឧបនិស្សយវសេន ហេជ្ជា សោតាបត្តិជលំ បទ្វា ឥមិស្សា អនុមោទនាយ
អវសានេ អនាគាមិជលំ បត្តោ។ សេសបរិសាយបិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា
អហោសីតិ។

កោយាតកបុត្តវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញាតត្រាហ្មណាវត្ថុ

អនុបុព្វេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតត្រាហ្មណំ
អារត្ត កថេសិ។

សោ ភិរ ឯកទិវសំ ចាតោវ និក្ខមិត្វា ភិក្ខុនំ ជីវរចារុបនដ្ឋានេ ភិក្ខុ ជីវរ
ចារុបន្តេ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តំ បន ហំនំ វិរុទ្ធា តិណំ ហោតិ។ អថេកស្ស
ភិក្ខុនោ ជីវរ ចារុបន្តស្ស ជីវរកណ្ណោ តិណោសុ បវដ្ឋេន្តោ ឧស្សាវតីន្តហិ តេមិ។
ត្រាហ្មណោ “ឥមំ ហំនំ អប្បហរិតំ កាតុំ វដ្ឋតី” តិ បុនទិវសេ កុទ្ធាលំ អាទាយ
គន្ធា តំ ហំនំ តច្ឆេត្វា ខលមណ្ឌលសទិសំ អកាសិ។ បុនទិវសេបិ តំ ហំនំ
អាគន្ធា ភិក្ខុសុ ជីវរ ចារុបន្តេសុ ឯកស្ស ជីវរកណ្ណំ ភូមិយំ បតិច្ឆា បំសុម្ពិ
បវដ្ឋេនា ទិស្វា “ឥធ វាលុកំ ឱកិរិតុំ វដ្ឋតី” តិ ចិន្តេត្វា វាលុកំ អាហរិត្វា ឱកិរិ។

អថេកទិវសំ បុរេភត្តំ ចណ្ណោ អាតថោ អហោសិ, តទាបិ ភិក្ខុនំ ជីវរ
ចារុបន្តានំ គត្តតោ សេទេ មុច្ឆន្តេ ទិស្វា “ឥធ មយា មណ្ឌបំ កាវេតុំ វដ្ឋតី” តិ
ចិន្តេត្វា មណ្ឌបំ កាវេសិ។ បុនទិវសេ ចាតោវ វស្សំ វស្សិ, វទ្ទលិកំ អហោសិ។
តទាបិ ត្រាហ្មណោ ភិក្ខុ ឱលោកេន្តោវ ឋិតោ តិន្តជីវរកេ ភិក្ខុ ទិស្វា “ឯត្ថ

មយា សាលំ ការេតុំ វដ្តតី"តិ សាលំ ការេត្វា "ឥនាទិ សាលមហំ ករិស្សាមី"តិ
ចិន្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា អន្តោ ច ពហិ ច ភិក្ខុ និសីទាបេត្វា
ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនត្ថាយ សត្តុ បត្តំ គហេត្វា, "ភន្តេ, អហំ ភិក្ខុនំ
ចីវរចារុបនកាលេ ឥមស្មី ហនេ ឡិលោកេន្តោ បិតោ ឥនព្វិទព្វា ទិស្វា
ឥនព្វិទព្វា ការេសិ"ន្តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តី អាហេនេសិ។ សត្តា តស្ស
វេជំ សុត្វា, "ព្រាហ្មណ, បណ្ឌិតា នាម ខណោ ខណោ ថោកំ កុសលំ ករោន្តោ
អនុបុព្វេន អត្ថនោ អកុសលមលំ នីហរន្តិយេវ"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

២៣៩.

“អនុបុព្វេន មេធាវី, ថោកំ ថោកំ ខណោ ខណោ;
កម្មារោ រជតស្សេវ, និទ្ធមេ មលមត្ថនោ”តិ។

តត្ថ អនុបុព្វេនាតិ អនុបដិទាជិយា។ មេធាវីតិ ធម្មោជបញ្ញាយ
សមន្នាគតោ។ ខណោ ខណោតិ ឡិកាសេ ឡិកាសេ កុសលំ ករោន្តោ។ កម្មារោ
រជតស្សេវតិ យថា សុវណ្ណាការោ ឯកវារមេវ សុវណ្ណំ តាបេត្វា កោដ្ឋេត្វា
មលំ នីហរិត្វា បិលទ្ធនវិកតី កាតុំ ន សក្កោតិ, បុនប្បុនំ តាបេន្តោ កោដ្ឋេន្តោ
បន មលំ នីហរិតិ, តតោ អនេកវិធំ បិលទ្ធនវិកតី ករោតិ, ឯវមេវ បុនប្បុនំ
កុសលំ ករោន្តោ បណ្ឌិតោ អត្ថនោ រាគាទិមលំ និទ្ធមេយ្យ, ឯវំ និទ្ធនមលោ
និក្ខិលេសោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជតិ, មហាជនស្សាបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញាតវព្រាហ្មណវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. តិស្សត្ថេវវត្ថុ

អយសាវ មលន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ តិស្សត្ថេរំ នាម
ភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ បព្ពជិត្វា លទ្ធិបសម្មនោ តិស្សត្ថេរោ តិ
បញ្ញាយិ។ សោ អបរភាគេ ជនបទវិហារេ វស្សបគតោ អជ្ជហត្ថកំ
ជូលសាជកំ លភិត្វា វុត្តវស្សោ បវារេត្វា តំ អាទាយ គន្ធា ភគិនិយា ហេតុ
វេបេសិ។ សា “ន មេ ឯសោ សាជកោ ភាតុ អនុច្ឆរិកោ” តិ តំ តិចិណាយ
វាសិយា ធិន្ទិត្វា ហិរហិរំ កត្វា ឧទុក្ខលេ កោដ្ឋេត្វា បរិសេត្វា ចោថេត្វា វដ្ឋេត្វា
សុខុមសុត្ថំ កត្តិត្វា សាជកំ វាយាបេសិ។ ថេរោបិ សុត្តព្យោវ សូចិយោ ច
សំវិទហិត្វា ចីវរការកេ ទហរសាមណោវ សន្និចាតេត្វា ភគិនិយា សន្និកំ
គន្ធា “តំ មេ សាជកំ ទេថ, ចីវរំ កាវេស្សមី” តិ អាហា។ សា នវហត្ថំ សាជកំ
និហរិត្វា កនិជ្ជភាតិកស្ស ហេតុ វេបេសិ។ សោ តំ គហេត្វា វិត្តាវេត្វា
ឱលោកេត្វា “មម សាជកោ ជូលោ អជ្ជហត្តោ, អយំ សុខុមោ នវហត្តោ។ នាយំ
មម សាជកោ, តុម្ហាកំ ឯស, ន មេ ឥមិនា អត្តោ, តមេវ មេ ទេថា” តិ អាហា។
“ភន្តេ, តុម្ហាកមេវ ឯសោ, គល្លាថ ន” តិ? សោ នេវ ឥច្ឆិ។ អថស្ស អត្តនា
កតកិច្ចំ សព្វំ អាហេថេត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកមេវេស, គល្លាថ ន” តិ អនាសិ។ សោ
តំ អាទាយ វិហារំ គន្ធា ចីវរកម្មំ បដ្ឋេបេសិ។

អថស្ស ភគិនី ចីវរការាណំ អត្តាយ យាគុកត្តាធិនី សម្មាទេសិ។ ចីវរស្ស
និដ្ឋិតទិវសេ បន អតិវេកសក្ការំ កាវេសិ។ សោ ចីវរំ ឱលោកេត្វា តស្មី
ឧប្បន្នសិនេហោ “ស្វេ ទានិ នំ ចារុបិស្សមី” តិ សំហរិត្វា ចីវរវិសេ វេបេត្វា តំ
វត្ថី កុត្តាហារំ ជិរាបេតុំ អសក្កោន្តោ កាលំ កត្វា តស្មីយេវ ចីវរេ ឧកា ហុត្វា
និព្ពត្តិ។ ភគិនីបិស្ស កាលកិរិយំ សុត្វា ភិក្ខុនំ ចាទេសុ បវត្តមាណ រោទិ។ ភិក្ខុ
តស្ស សរិរកិច្ចំ កត្វា គិលានុបដ្ឋាកស្ស អភាវេន សង្ឃស្សេវ តំ ចាបុណាតិ។

“ភាជេស្សាមន”ន្តី តំ បីវរំ នីហារាបេសុំ។ សាឡកា “ឥមេ មម សន្តកំ
វិលុម្បន្តី”តិ វិវរំន្តី ឥតោ ចិតោ ច សន្ធាវិ។ សត្តា គន្ធុកុដិយំ និសិដ្ឋោវ ទិញ្ចាយ
សោតធាតុយា តំ សទ្ធិំ សុត្វា, “អានន្ត, តិស្សស្ស បីវរំ អភាជេត្វា សត្តាហំ
និក្ខិបិតុំ វេទេហី”តិ អាហា។ យេវោ តថា កាវេសិ។ សាបិ សត្តមេ ទិវេសេ កាលំ
កត្វា តុសិតវិមាណេ និព្ពត្តិ។ សត្តា “អដ្ឋមេ ទិវេសេ តិស្សស្ស បីវរំ ភាជេត្វា
គណ្ហាថា”តិ អាណាបេសិ។ ភិក្ខុ តថា កវីសុ។

ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ “កស្មា នុខោ សត្តា តិស្សស្ស បីវរំ
សត្ត ទិវេសេ ឋថាបេត្វា អដ្ឋមេ ទិវេសេ គណ្ហិតុំ អនុជាជី”តិ។ សត្តា អាគន្ធា
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, វេតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ
វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, តិស្សោ អត្ថនោ បីវរេ ឡកា ហុត្វា និព្ពត្តោ, តុម្ពេហិ តស្មី
ភាជិយមាណេ ‘ឥមេ មម សន្តកំ វិលុម្បន្តី’តិ វិវរំន្តី ឥតោ ច ជារិ។ សា
តុម្ពេហិ បីវរេ គយ្ហមាណេ តុម្ពេសុ មនំ បទុស្សិត្វា និរយេ និព្ពត្តេយ្យ, តេន ចាហំ
បីវរំ និក្ខិបាបេសី។ ឥនានិ បនសា តុសិតវិមាណេ និព្ពត្តា, តេន វោ មយា
បីវរគហណំ អនុញ្ញាត”ន្តី វត្វា បុន តេហិ “ភារិយា វត អយំ, ភន្តេ, តណ្ហា
នាមា”តិ វុត្តេ “អាម, ភិក្ខុវេ, ឥមេសំ សត្តានំ តណ្ហា នាម ភារិយា។ យថា
អយតោ មលំ ឧដ្ឋហិត្វា អយមេវ ខាទតិ វិណាសេតិ អបរិភោគំ ករោតិ,
វេរមេវាយំ តណ្ហា ឥមេសំ សត្តានំ អព្ពន្ធពេ ឧប្បជ្ជិត្វា តេ សត្តេ និរយាធិសុ
និព្ពត្តាបេតិ, វិណាសំ ចាបេតិ”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៤០.

“អយសាវ មលំ សមុជ្ជិតំ,
តតុជ្ឈាយ តមេវ ខាទតិ;
វេរំ អតិជានចារិនំ,

សាង កម្មានិ នយន្តិ ទុក្ខតិ"ន្តិ។

តត្ថ អយសាវាតិ អយតោ សមុដ្ឋិតំ។ តតុដ្ឋាយាតិ តតោ ឧដ្ឋាយ។
អតិជានចារិនន្តិ ជានា វុច្ចតិ ចត្តារោ បច្ចយេ “ឥទមត្ថំ ឯតេ”តិ បច្ចវេក្ខិត្វា
បរិភូត្តានបញ្ញា, តំ អតិក្កមិត្វា ចរន្តោ អតិជានចារី ជាម។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ -
យថា អយតោ មលំ សមុដ្ឋាយ តតោ សមុដ្ឋិតំ តមេវ ខាទតិ, ឯវមេវ
ចតុបច្ចយេ អបច្ចវេក្ខិត្វា បរិភូត្តានំ អតិជានចារិនំ សាង កម្មានិ អត្ថនិ
បិតត្តា អត្ថនោ សន្តកានេវ តានិ កម្មានិ ទុក្ខតិ នយន្តិតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

តិស្សត្ថេវវត្ថុ តតិយំ។

២. លាបុណ្ណិស្វតិ

អសដ្ឋាយមលាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ
លាបុណ្ណិស្វតិ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិវ បញ្ចកោជិមត្តា អរិយសាវកា វសន្តិ, ទ្វេ កោជិមត្តា
បុប្ផនា វសន្តិ។ តេសុ អរិយសាវកា បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ
សប្ប័តេលមធុដាលិតវត្តាធិនិ គហេត្វាវិហារំ គន្ធា ធម្មកថំ សុណាន្តិ។ ធម្មំ
សុត្វា គមនកាលេ ច សាវិបុត្តមោគ្គល្លាណំ គុណកថំ កថេន្តិ។ ឧទាយិត្តោ
តេសំ កថំ សុត្វា “ឯតេសំ តាវ ធម្មំ សុត្វា តុម្ពេ ឯវំ កថេថ, មម ធម្មកថំ សុត្វា
កី ទុខោ ន កថេស្សថា”តិ វទតិ។ មនុស្សា តស្ស កថំ សុត្វា “អយំ ឯកោ
ធម្មកថិកោ ភវិស្សតិ, ឥមស្សបិ អម្ពេហិ ធម្មកថំ សោតុំ វដ្តតិ”តិ តេ
ឯកទិវសំ ថេរំ យាចិត្វា, “ភន្តេ, អដ្ឋ អម្ពា កំ ធម្មស្សវនទិវសោ”តិ សង្ឃស្ស

ទាន់ ទិវា, “កន្លែ, តុម្លៃ អម្បាញ់ ទិវា ធម្មកថ កថយ្យាថា” តិ អាហំសុ។ សោមិ
តេសំ អធិវាសេសិ។

តេហិ ធម្មស្សវនវេលាយ អាគន្ធា, “កន្លែ, នោ ធម្មំ កថេថា” តិ វុត្ថុ
លាលុទាយិត្តេហ អាសនេ និសីទិត្វា ចិត្តពិជនី គហេត្វា ចាលេន្តោ ឯកម្មំ
ធម្មបទំ អធិស្វា “អហំ សរកញ្ចំ កណ៌ស្សមិ, អញ្ញោ ធម្មកថ កថេត្ថ” តិ វត្វា
ឡិវិ។ តេ អញ្ញោន ធម្មកថ កថាបេត្វា សរកាលាត្ថាយ បុន តំ អាសនំ
អាហេបយីសុ។ សោ បុនបិ កិញ្ចិ អធិស្វា “អហំ វត្ថី កថេស្សមិ, អញ្ញោ សរកញ្ចំ
កណាត្ថ” តិ វត្វា អាសនា ឡិវិ។ តេ អញ្ញោន សរកញ្ចំ កណាបេត្វា បុន វត្ថី ថេរំ
អានយីសុ។ សោ វត្ថិម្បិ កិញ្ចិ អធិស្វា “អហំ បច្ឆសកាលេ កថេស្សមិ, វត្ថី
អញ្ញោ កថេត្ថ” តិ វត្វា ឡិវិ។ តេ អញ្ញោន វត្ថី កថាបេត្វា បុន បច្ឆសេ តំ
អានយីសុ។ សោ បុនបិ កិញ្ចិ នាទ្គស។ មហាជនោ លេខ្ពុទ្ធល្អាទីនិ គហេត្វា,
“អន្ទពាល, តុំ សាវិបុត្តមោគ្គល្លាណំ វុល្លោ កថិយមាណេ ឯវញ្ជេវញ្ជា វុទេសិ,
ឥធានិ កស្មាន កថេសី” តិ សន្តជ្ជេត្វា បលាយន្តំ អនុពន្ធិ។ សោ បលាយន្តោ
ឯកិស្សា វុច្ឆកុដិយា បតិ។

មហាជនោ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ - “អន្ត លាលុទាយី សាវិបុត្តមោគ្គល្លាណំ
គុណកថាយ បវត្តមាណាយ ឧស្ស័យន្តោ អត្តនោ ធម្មកថិកការំ បកាសេត្វា
មនុស្សេហិ សក្ការំ កត្វា ‘ធម្មំ សុណោមា’ តិ វុត្ថុ ចតុក្កុត្តំ អាសនេ និសីទិត្វា
កថេតព្ពយុត្តកំ កិញ្ចិ អបស្សន្តោ ‘តុំ អម្បាញ់ អយ្យេហិ
សាវិបុត្តមោគ្គល្លាណត្ថេវេហិ សទ្ធិយុគគ្គាហំ គល្លាសី’ តិ លេខ្ពុទ្ធល្អាទីនិ
គហេត្វា សន្តជ្ជេត្វា បលាបិយមាណោ វុច្ឆកុដិយា បតិតោ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ

វុត្ត “ន, ភិក្ខុវេ, ឥន្ទានេវ, បុព្វេហិ ឯសោ ភូមិក្ខេបេ និមុត្តោយេវ” តិ វត្ថា អតីតំ
អាហារីត្វា -

“ចតុប្បដោ អហំ សម្ម, តូម្បិ សម្ម ចតុប្បដោ;
ឯហិ សម្ម និវត្តស្ស, កី នុភីតោ បលាយសិ។

“អសុចិប្បតិលោមាសិ, ទុគ្គន្ទោ វាសិ សូករ;
សេច យុជ្ឈីតុកាមាសិ, ជយំ សម្ម ទទាមិ តេ” តិ។ (ជា. ១.២.៥-៦) -

ឥមំ ជាតកំ វិត្ថាវេត្វា កថេសិ។ តនា សីហោ សារិបុត្តោ អហោសិ, សូករោ
លាលុទាយីតិ។ សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហារីត្វា, “ភិក្ខុវេ, លាលុទាយីនា
អប្បមត្តកោវ ធម្មោ ឧគ្គហិតោ, សជ្ឈាយំ បន នេវ អកាសិ, កិញ្ចិ បរិយត្តិ
ឧគ្គហិតោ តស្ស អសជ្ឈាយករណំ មលមេវ” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២៤១.

“អសជ្ឈាយមលា មន្តា, អនុដ្ឋានមលា យរា;
មលំ វណ្ណាស្ស កោសជ្ឈំ, បមាទោ រក្ខតោ មល” តិ។

តត្ថ អសជ្ឈាយមលាតិ យាកាចិ បរិយត្តិ វា សិប្បំ វា យស្មា
អសជ្ឈាយន្តស្ស អនុយុញ្ញន្តស្ស វិនិស្សតិ វា និវន្តំ វា ន ឧបដ្ឋាតិ, តស្មា
“អសជ្ឈាយមលា មន្តា” តិ វុត្តំ។ យស្មា បន យរាវាសំ វសន្តស្ស ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ
ជិណ្ឌាបដិសន្ធិរណាទីនិ អករោន្តស្ស យរំ នាម វិនិស្សតិ, តស្មា “អនុដ្ឋានមលា
យរា” តិ វុត្តំ។ យស្មា គិហិស្ស វា បព្វជិតស្ស វា កោសជ្ឈំសេន សរីរបដិជគ្គនំ វា
បរិក្ខារបដិជគ្គនំ វា អករោន្តស្ស កាយោ ទុព្ពុល្លោហោតិ, តស្មា “មលំ
វណ្ណាស្ស កោសជ្ឈំ” តិ វុត្តំ។ យស្មា គាវោ រក្ខន្តស្ស បមាទវសេន និទ្ទាយន្តស្ស វា
កិឡន្តស្ស វា តា គាវោ អតីតុបក្ខន្ធនាទីនា វា វាឡមិគចោរាទិឧបទ្កវេន វា

បរេសំ សាលិខេត្តាធីនិ ឌីតវិទ្យា ខាធនវសេនវិធាសំ អាបជ្ជន្តិ, សយម្បិ ទណ្ឌំ វា
បរិភាសំ វា ចាបុណាតិ, បព្ពជិតំ វា បន ធន ធារាធិ អរក្ខន្តំ បមាធនវសេន
កិលេសា ឌីតវិទ្យា សាសនា ចាវេន្តិ, តស្មា “បមាធា រក្ខតោ មល”ន្តិ វុត្តំ។ សោ
ហិស្សវិធាសាវហនេន មលជ្ជានិយត្តា មលន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

លាបុណ្ណិយត្ថេវវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អញ្ញាតរកុលបុត្រវត្ថុ

មលិត្តិយា ធុច្ឆរិតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតរំ
កុលបុត្រំ អារព្ព កថេសិ។

តស្ស កិរ សមាធនាតិកំ កុលកុមារិកំ អានេសុំ។ សា អានីតទិវសតោ
បជ្ជាយ អតិចារិនី អហោសិ។ សោ កុលបុត្រោ តស្ស អតិចារេន លន្ធិតោ
កស្ស ចិ សម្មាសិការំ ឧបគន្ធិ អសក្កោន្តោ ពុទ្ធបជ្ជាធាធីនិ បច្ឆិន្ទិត្វា
កតិចាហាច្ឆយេន សត្តារំ ឧបសម្ព័មិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិទ្ធា “កី, ឧចាសក,
ន ទិស្សសី” តិ វុត្តេ តមត្ថំ អាហោចេសិ។ អថ នំ សត្តា, “ឧចាសក, បុព្វេបិ មយា
‘ឥត្តិយោ នាម នទីអាទិសទិសា, តាសុ បណ្ឌិតេន កោដោ ន កាតព្វោ’ តិ វុត្តំ,
ត្វំ បន ភវបដិច្ចន្ទត្តា ន សល្លក្ខេសី” តិ វត្វា តេន យាចិតោ -

“យថា នទី ច បន្តោ ច, ចាណាគារំ សភា បថា;

ឯវំ លោកិត្តិយោ នាម, វេលា តាសំ នវិជ្ជតី” តិ។ (ជា. ១.១.៦៥; ១.១២.៩)

ជាតកំរិត្តារេត្វា, “ឧបាសក, ឥត្តិយា ហិ អតិចារិណិកាវោ មលំ, ទានំ ទេន្តស្ស
មច្ឆេរំ មលំ, ឥធលោកបរលោកេសុ សត្តានំ អកុសលកម្មំ វិនាសនត្ថេន មលំ,
អវិជ្ជា បន សព្វមលានំ ឧត្តមមល”ន្តិ វុត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

២៤២.

“មលិត្តិយា ធុច្ឆរិតំ, មច្ឆេរំ ទទតោ មលំ;
មលា វេ ចាបកា ធម្មា, អស្មី លោកេ បរម្មិ ច។

២៤៣.

“តតោ មលា មលតរំ, អវិជ្ជា បរមំ មលំ;
ឯតំ មលំ បហន្នាន, និម្មលា ហោថ ភិក្ខុវោ”តិ។

តត ធុច្ឆរិតន្តិ អតិចារោ។ អតិចារិនិព្វិ ឥត្តិ សាមិកោបិ គេហា និហរតិ,
មាតាបិតុនំ សន្តិកំ គតម្មិ “តុំ កុលស្ស អការវក្ខតា, អក្ខិហិមិ ន ទដ្ឋព្វា”តិ
តំ និហរន្តិ។ សា អនាថា វិចរន្តិ មហាធុក្ខំ ចាបុណាតិ។ តេនស្ស ធុច្ឆរិតំ
“មល”ន្តិ វុត្តំ។ ទទតោតិ ទាយកស្ស។ យស្ស ហិ ខេត្តកសនកាលេ “ឥមស្មី
ខេត្ត សម្មន្នេ សលាកភត្តាជិនិ ទស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា និប្បន្នេ សស្សេបិ មច្ឆេរំ
ឧប្បជ្ជិត្វា ចាគចិត្តំ និវារេតិ, សោ មច្ឆេរវសេន ចាគចិត្តេ អវិរូហន្តេ
មនុស្សសម្បត្តិ ធិព្ពសម្បត្តិ និព្វានសម្បត្តិន្តិ តិស្សោ សម្បត្តិយោ នលភតិ។
តេន វុត្តំ - “មច្ឆេរំ ទទតោ មល”ន្តិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ចាបកា ធម្មាតិ
អកុសលធម្មា បន ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច មលមេវ។

តតោតិ ហេជ្ជា វុត្តមលតោ។ មលតរន្តិ អតិវេកមលំ វោ កថេមីតិ អត្តោ។
អវិជ្ជាតិ អដ្ឋវត្ថុកំ អញ្ញាណមេវ បរមំ មលំ។ បហន្នានាតិ ឯតំ មលំ ជហិត្វា,
ភិក្ខុវេ, តុម្កេ និម្មលា ហោថាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អញ្ញាតរកុលបុត្តវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ចូឡសារីវត្ថុ

សុដ្ឋីវន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ចូឡសារី នាម
សារីបុត្តត្រូវស្ស សន្និវិហារិកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិវ ឯកទិវសេ វេជ្ជកម្មំ កត្វា បណ្ឌិតភោជនំ លភិត្វា អាទាយ
និក្ខមន្តោ អន្តរាមគ្គេ ថេរំ ទិស្វា, “ភន្តេ, ឥទំ មយា វេជ្ជកម្មំ កត្វា លទ្ធិ, តុម្ហេ
អញ្ញត្ថ ឯវ្យុបំ ភោជនំ ន លភិស្សេ, ឥមំ ភុញ្ញេ, អហំ តេ វេជ្ជកម្មំ កត្វា
និច្ចកាលំ ឯវ្យុបំ អាហារំ អាហារិស្សមី” តិ អាហា។ ថេរោ តស្ស វេចនំ សុត្វា
តុណ្ហិភូតោវ បក្កាមិ។ ភិក្ខុវិហារំ គន្ធា សត្ថុ តមត្ថំ អាហារេចសុំ។ សត្តា,
“ភិក្ខុវេ, អហិរិកោ នាម បគព្ភោ កាកសទិសោ ហុត្វា ឯកវីសតិវិធាយ
អនេសនាយ វត្វា សុខំ ជីវតិ, ហិរិឌិត្តប្បសម្បន្នោ បន ទុក្ខំ ជីវតី” តិ វត្វា ឥមា
គាថា អភាសិ -

២៤៤.

“សុដ្ឋីរំ អហិរិកេន, កាកសុវេន ធំសិធា;
បក្ខន្តិនា បគព្ភេន, សំកិលិដ្ឋេន ជីវិតំ។

២៤៥.

“ហិរិមតា ច ទុដ្ឋីរំ, និច្ចំ សុចិត្តវេសិធា;
អលីនេនាប្បគព្ភេន, សុទ្ធាជីវេន បស្សតា” តិ។

តត្ថ អហិរិកេនាតិ ជិន្នហិរេត្តប្បកេន។ ឯវេរេន ហិ អមាតរមេវ “មាតា
មេ” តិ អបិតាធមោ ឯវេ ច “បិតា មេ” តិ អាទិនា នយេន វត្វា ឯកវិសតិវិជាយ
អនេសនាយ បតិជ្ជាយ សុខេន ជីវតុំ សក្កា។ កាកសូរេនាតិ
សូរកាកសទិសេន។ យថា ហិ សូរកាកោ កុលយវេសុ យាគុអាទិនិ
គណ្ឌិតុកាមោ ភិត្តិអាទិសុ និសីទិត្វា អត្តនោ ឌីលោកេនការំ ញត្វា
អនោលោកេន្តោរិយ អញ្ញវិហិតកោរិយ និទ្ទាយន្តោរិយ ច ហុត្វា មនុស្សនំ
បមាទំ សល្លេត្តត្វា អនុបតិទ្វា “សូសូ” តិ វេទន្តេសុយេវ ភាជនតោ មុខបូរំ
គហេត្វា បលាយតិ, ឯវេមេវ អហិរិកបុគ្គលោបិ ភិត្តហិ សទ្ធិ កាមំ បរិសិត្វា
យាគុភត្តជ្ជាណទិនិ វេត្ថបេតិ។ តត្ថ ភិត្ត បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យាបនមត្តំ អាទាយ
អាសនសាលំ គន្ធា បច្ឆវេត្តន្តោ យាគុំ បរិទ្វា កម្មជ្ជានំ មនសិ ករោន្តិ សជ្ឈាយន្តិ
អាសនសាលំ សម្មជ្ជន្តិ។ អយំ បន អកត្វា កាមាភិមុខោវ ហោតិ។

សោ ហិ ភិត្តហិ “បស្សនិម” ន្តិ ឌីលោកិយមាណោបិ អនោលោកេន្តោរិយ
អញ្ញវិហិតោរិយ និទ្ទាយន្តោរិយ គណ្ឌិកំ បដិមុញ្ញោរិយ ជីវំ សំវិទហន្តោ
រិយ ហុត្វា “អសុកំ នាម មេ កម្មំ អត្ថិ” តិ វេទន្តោ ឧដ្ឋាយាសនា កាមំ បរិសិត្វា
ចាតោវ វេត្ថបិតគេហេសុ អញ្ញតរំ គេហំ ឧបសម្ព័ន្តិទ្វា យរមាទុសកេសុ
ថោកំ កវាជំ បិជាយ ធូរេ និសីទិត្វា កន្តន្តេសុបិ ឯកេន ហេត្តេន កវាជំ
បណាមេត្វា អន្តោ បរិសតិ។ អថ នំ ទិស្វា អកាមកាបិ អាសនេ និសីទាបេត្វា
យាគុអាទិសុ យំ អត្ថិ, តំ ទេន្តិ។ សោ យាវទត្ថំ ភុញ្ញិត្វា អវសេសំ បត្តេនាទាយ
បក្កមតិ។ អយំ កាកសូរេនាម។ ឯវេរេន អហិរិកេន សុជីវន្តិ អត្តោ។

ជំសិនាតិ “អសុកត្តេរោ នាម អប្បិច្ឆា” តិ អាទិនិ វេទន្តេសុ - “កី បន មយំ ន
អប្បិច្ឆា” តិ អាទិវេទនេន បរេសំ គុណជំសនតាយ ជំសិនា។ តថាវុបស្ស វេចនំ
សុត្វា “អយម្បិ អប្បិច្ឆតាទិគុណោ យុត្តោ” តិ មញ្ញមាណ មនុស្ស ធាតព្ធុ

មញ្ញាតិ។ សោ បន តតោ បដ្ឋាយ វិញ្ញបុរិសានំ ចិត្តំ អារាជេតុំ អសក្កោន្តោ
តម្ហាបិ លាភា បរិហាយតិ។ ឯវំ ធិសីបុគ្គលោ អត្តនោបិ បរស្សបិ លាភំ
នាសេតិយេវ។

បក្ខន្ធិនាតិ បក្ខន្ធចារិនា។ បរេសំ កិច្ចានិបិ អត្តនោ កិច្ចានិវិយ ទស្សន្តោ
ចាតោវ ភិក្ខុសុ ចេតិយ ផ្កណាជីសុ វត្ថុំ កត្វា កម្មជ្ជានមនសិការេន ថោកំ
និសីទិត្វា ឧដ្ឋាយ កាមំ បរិសន្តេសុ មុខំ ធាវិត្វា
បណ្ណាកាសាវចារុបនអក្ខិអញ្ញនសីសមក្ខនាទីហិ អត្តការំ មណ្ឌាត្វា
សម្មជ្ជន្តោវិយ ទ្វេ តយោ សម្មជ្ជនិបហារេ ទត្វា ទ្វារកោដ្ឋកាភិមុខោ ហោតិ។
មនុស្សា ចាតោវ “ចេតិយំ វន្តិស្សម, មាលាបូជំ ករិស្សមា” តិ អាគតា តំ ទិស្វា
“អយំ វិហារោ ឥមំ ទហរំ ទិស្សយ បដិជគ្គនំ លភតិ, ឥមំ មា បមជ្ជិត្តា” តិ វត្វា
តស្ស ធាតត្ថំ មញ្ញាតិ។ ឯវុបេន បក្ខន្ធិនាបិ សុដីវំ។ **បគព្ភេនាតិ**
កាយចាគព្ភិយាទីហិ សមន្នាគតេន។ **សំកិលិដ្ឋេន ជីវិតន្តិ** ឯវំ ជីវិកំ កប្បេត្វា
ជីវន្តេន ហិ បុគ្គលេន សំកិលិដ្ឋេន ហុត្វា ជីវិតំ នាម ហោតិ, តំ ទុដ្ឋិវិតំ
ចាបមេវាតិ អត្តោ។

ហិរិមតា ចាតិ ហិរេត្តប្បសម្បន្នេន បុគ្គលេន ទុដ្ឋិវំ។ សោ ហិ
អមាតាទយោវ “មាតា មេ” តិ អាទិនិ អវត្វា អធម្មិកេ បច្ចយេ គ្លបំវិយ
ជិតុច្ឆន្តោ ធម្មេន សមេន បរិយេសន្តោ សបទានំ បិណ្ណាយ ចរិត្វា ជីវិកំ
កប្បេត្តោ លូខំ ជីវិកំ ជីវិតិ អត្តោ។ **សុចិត្តវេសិនាតិ** សុចិនិ កាយកម្មាទិនិ
គវេសន្តេន។ **អលីនេនាតិ** ជីវិតុត្តិមនលីនេន។ **សុទ្ធាជីវេន បស្សតាតិ** ឯវុបោ
ហិ បុគ្គលោ សុទ្ធាជីវោ នាម ហោតិ។ តេន ឯវំ សុទ្ធាជីវេន តមេវ សុទ្ធាជីវំ
សារតោ បស្សតា លូខជីវិតវសេន ទុដ្ឋិវំ ហោតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ចូឡសារីវត្ត ឆដ្ឋ។

៧. បញ្ចឧបាសកវត្ត

យោ ចាណន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ច ឧបាសកេ
អារព្វ កថេសិ។

តេសុ ហិ ឯកោ ចាណាតិចាតាវេរមណីសិក្ខាបទមេវ រក្ខតិ, ឥតវេ
ឥតវាធិ។ តេ ឯកទិវសំ “អហំ ទុក្ខំ ករោមិ, ទុក្ខំ រក្ខាមី” តិ វិវាទាបន្នា សត្ត
សន្តិកំ គន្ធា វន្តិទ្វា តមត្ថំ អាហេយេសុ។ សត្តា តេសំ កថំ សុត្វា ឯកសីលម្បិ
កនិជ្ជកំ អកត្វា “សព្វានេវ ទុរក្ខានី” តិ វត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

២៤៦.

“យោ ចាណាមតិចាតេតិ, មុសាវាទញ្ច ភាសតិ;
លោកេ អទិន្នមាទិយតិ, បរទារញ្ច គប្បតិ។

២៤៧.

“សុរាមេរយចានញ្ច, យោ នរោ អនុយុញ្ជតិ;
ឥធរេវ មេសោ លោកស្មី, មូលំ ខណាតិ អត្តនោ។

២៤៨.

“ឯវំ ភោ បុរិស ជាធាហិ, ចាបធម្មា អសញ្ញតា;
មា តំ លោភោ អធម្មោ ច, ចិវំ ទុក្ខាយ វន្តយុ” តិ។

តត្ថ យោ ចាណាមតិចាតេតិ យោ សាហាត្តិកាធិសុ ធនុ បយោគេសុ
ឯកបយោគេនាបិ បរស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទតិ។ មុសាវាទន្តិ បរេសំ
អត្តភញ្ញនកំ មុសាវាទញ្ច ភាសតិ។ លោកេ អទិន្នមាទិយតិ ឥមស្មី

សត្តលោកេ យេយ្យាវហារាធិសុ ឯកេនបិ អវហារេន បរមវិគ្គហិតំ អាធិយតិ។
បរទារញ្ច គច្ឆតីតិ បរស្ស រក្ខិតតោបិតេសុ ភណ្ណេសុ អបរជ្ឈន្តោ ឧប្បថចារំ
ចរតិ។ សុរាមេរយចានន្តិ យស្ស កស្សចិ សុរាយ ចេវ មេរយស្ស ច ចានំ។
អនុយុញ្ញតីតិ សេវតិ ពហុលីករោតិ។ មូលំ ខណតីតិ តិដ្ឋតុ បរលោកោ, សោ
បន បុគ្គលោ ឥធ លោកស្មីយេវ យេន ខេត្តវត្ថុអាធិនា មូលេន បតិដ្ឋបេយ្យ,
តម្បី អដ្ឋបេត្វា វាវិស្សន្តេត្វា វា សុរំ បិវន្តោ អត្តនោ មូលំ ខណតិ, អនាថោ
កបណោ ហុត្វាវិចរតិ។ ឯវំ, កោតិ បញ្ចទុស្សីល្យកម្មការកំ បុគ្គលំ
អាលបតិ។ ចាបធម្មាតិ លាមកធម្មា។ អសញ្ញតាតិ កាយសញ្ញតាធិរហិតា។
អចេតសាតិបិ ចាថោ, អចិត្តកាតិ អត្តោ។ លោភោ អធម្មោ ចាតិ លោភោ ចេវ
នោសោ ច។ ឧភយម្បី ហេតុំ អកុសលមេវ។ ចិរំ ទុក្ខាយ រន្ធយុន្តិ ចិរកាលំ
និរយទុក្ខាធិនំ អត្តាយ តំ ឯតេ ធម្មា មា រន្ធន្ត មា មត្តន្តតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ តេ បញ្ច ឧចាសកា សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហីសុ,
សម្បត្តានម្បី សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចឧចាសកាវត្ថុ សត្តមំ។

៨. តិស្សនហាវត្ថុ

ទទាតិ វេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ តិស្សនហាវ នាម
អារព្ព កថេសិ។

សោ កិរ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិនោវិសាខាយ ឧចាសិកាយាតិ
បញ្ចន្តំ អរិយសាវកកោដីនំ ទានំ និទ្ទន្តោវិចរិ, អសទិសទានម្បី និទ្ទិយេវ។
តេសំ តេសំ ទានគ្គេ សីតលំ លភិក្ខា “សីតល”ន្តិ និទ្ទិ, ឧណ្ហំ លភិក្ខា “ឧណ្ហ”ន្តិ
និទ្ទិ។ អប្បំ ទេន្តេបិ “កី ឥមេ អប្បមត្តកំ ទេន្តី”តិ និទ្ទិ, ពហុំ ទេន្តេបិ “ឥមេសំ

គេហេ ឋបនដ្ឋានំ មញ្ញេ នត្ថិ, ននុ នាម ភិក្ខុនំ យាបនមត្តំ ធាតព្ធី, ឯត្ថកំ
 យាគុកត្តំ និវត្តកមេវ វិស្សន្នតិ” តិ និទ្ទិ។ អត្ថនោ បន ព្រាតកេ អារព្ព “អហោ
 អម្ពា កំ ព្រាតកានំ គេហំ ចត្វហិ ទិសាហិ អាគតាគតានំ ភិក្ខុនំ
 ឌីចានភូត” ត្ថិ អាធិនិ វត្វា បសំសំ បវត្ថេសិ។ សោ បនេកស្ស ទោវិកស្ស បុត្តោ
 ជនបទំ វិចរន្តេហិ វឿកិហិ សទ្ធិវិចរន្តោ សាវត្ថី បត្វា បព្ពជិតោ។ អថ នំ ភិក្ខុ
 ឯវំ មនុស្សានំ ធានាធិនិ និទ្ទន្តំ ទិស្វា “បវិត្តល្ហិស្សម ន” ត្ថិ ចិន្តេត្វា, “អារុសោ,
 តវ ព្រាតកា កហំ វសន្តិ” តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកតាមេ នាមា” តិ សុត្វាវ កតិបយេ
 ទហារេ បេសេសុំ។ តេ តត្ថ គន្ធា តាមវាសិកេហិ អាសនសាលាយ និសីទាបេត្វា
 កតសក្ការា បុច្ឆីសុ - “ឥមម្ពា តាមា និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ តិស្សោ នាម ទហារេ
 អត្ថិ។ តស្ស កតមេ ព្រាតកា” តិ? មនុស្ស “ឥធ កុលគេហតោ និក្ខមិត្វា
 បព្ពជិតនារកោ នត្ថិ, កី នុ ខោ ឥមេ វទន្តិ” តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, ឯកោ
 ទោវិកបុត្តោ វឿកិហិ សទ្ធិវិចរិត្វា បព្ពជិតោ តិ សុណោម, តំ សន្ធាយ វទេថ
 មញ្ញេ” តិ អាហំសុ។ ទហារភិក្ខុ តិស្សស្ស តត្ថ ឥស្សរព្រាតកានំ អការំ ព្រាតា
 សាវត្ថី គន្ធា “អការណាមេវ, ភន្តេ, តិស្សោ វិលបន្តោ វិចរិតិ” តិ តំ បវត្ថី ភិក្ខុនំ
 អាហារេសុំ។ ភិក្ខុបិ តំ តថាគតស្ស អាហារេសុំ។

សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ វិកត្ថេន្តោ វិចរិតិ, បុព្ពេបិ វិកត្ថកោវ
 អហោសី” តិ វត្វា ភិក្ខុហិ យាចិតោ អតីតំ អាហារិត្វា -

“ពហុម្បិ សោវិកត្ថេយ្យ, អញ្ញំ ជនបទំ គតោ;
 អន្ធាគន្ធាន ទ្វេសេយ្យ, ភុញ្ញ ភោគេ កជាហកា” តិ។ (ជា. ១.១.១២៥) -

ឥមំ កជាហជាតកំ វិត្តារេត្វា, “ភិក្ខុវេ, យោ ហិ បុគ្គលោ បរេហិ អប្បកេ វា
 ពហុកេ វា លូខេ វា បណីតេ វា ទិន្នេ អញ្ញោសំ វា ទត្វា អត្ថនោ អទិន្នេ មន្តុ

ហោតិ, តស្ស ឈានំ វា វិបស្សនំ វា មគ្គជលាធិនិ វា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិ វត្ថា ធម្មំ
ទេសេន្តោ ភមា គាថា អភាសិ -

២៤៩.

“ធនាតិ វេ យថាសទ្ធិំ, យថាបសាទនំ ជនោ;
តត្ថ យោ ច មន្តំ ហោតិ, បរេសំ ចានកោជនេ;
ន សោ ធិវា វា វត្ថី វា, សមាធិមធិកច្ចតិ។

២៥០.

“យស្ស ចេតំ សមុច្ឆន្នំ, មូលយច្ចំ សមូហតំ;
ស វេ ធិវា វា វត្ថី វា, សមាធិមធិកច្ចតិ”តិ។

តត្ថ ធនាតិ វេ យថាសទ្ធិន្តិ ល្ងងបណ្ឌិតាធិសុ យំ កិញ្ចា ទេន្តោ ជនោ
យថាសទ្ធិំ អត្តនោ សទ្ធានុរូបមេវ ទេតិ។ យថាបសាទនន្តិ ថេរនវាធិសុ ចស្ស
យស្មី យស្មី បសាទោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ទេន្តោ យថាបសាទនំ អត្តនោ
បសាទានុរូបមេវ ទេតិ។ តត្ថាតិ តស្មី បរស្ស ទានេ “មយា អប្បំ វា លទ្ធិំ, ល្ងងំ វា
លទ្ធិ”ន្តិ មន្តុការំ អាបជ្ឈតិ។ សមាធិន្តិ សោ បុគ្គលោ ធិវា វា វត្ថី វា
ឧបចារប្បធាវសេន វា មគ្គជលវសេន វា សមាធិ ធាធិកច្ចតិ។ យស្ស ចេតន្តិ
យស្ស បុគ្គលស្ស ឯតំ ឯកេសុ ឋានេសុ មន្តុការំ សម្ពាតំ អកុសលំ សមុច្ឆន្នំ
មូលយច្ចំ កត្វា អរហត្តមគ្គញ្ញាណោន សមូហតំ, សោ វុត្តប្បការំ សមាធិ
អធិកច្ចតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

តិស្សទហាវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. បញ្ចុទ្ទាសកវត្ថុ

នត្ថិ រាគសមោ អគ្គិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ចុ
ទ្ទាសកេ អារត្ត កថេសិ។

តេ កិវ ធម្មំ សោតុកាមា វិហារំ កន្លា សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។
ពុទ្ធានញ្ច “អយំ ខត្តិយោ, អយំ ព្រាហ្មណោ, អយំ អឌ្ឍោ, អយំ ទុគ្គតោ, ឥមស្ស
ទុទ្ធារំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សមិ, ឥមស្ស នោ” តិ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។ យំ កិញ្ចិ អារត្ត
ធម្មំ ទេសេន្តោ ធម្មការំ បុរក្ខត្វា អាកាសកង្គំ ឌីតារេន្តោ វិយ ទេសេតិ។ ឯវំ
ទេសេន្តស្ស បន តថាគតស្ស សន្តិកេ និសិទ្ធានំ តេសំ ឯកោ និសិទ្ធការំ
និទ្ទាយិ, ឯកោ អង្គុលិយា ភូមិ លិខន្តោ និសីទិ, ឯកោ ឯកំ រុក្ខំ ចាលេន្តោ
និសីទិ, ឯកោ អាកាសំ ឧល្លោកេន្តោ និសីទិ, ឯកោ បន សក្កច្ចំ ធម្មំ អស្សោសិ។

អានន្តត្ថេរោ សត្តារំ ពីជយមាណោ តេសំ អាការំ ឌីលោកេន្តោ សត្តារំ អាហា
- “ភន្តេ, តុម្ហេ ឥមេសំ មហាមេយកង្ខតំ កង្ខត្តា វិយ ធម្មំ ទេសេថ, ឯតេ បន
តុម្ហេសុបិ ធម្មំ កថេន្តេសុ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តា និសិទ្ធា” តិ។ “អានន្ត, ត្វំ ឯតេ ន
ជាធាសី” តិ? “អាម, ន ជាធាមិ, ភន្តេ” តិ។ ឯតេសុ ហិ យោ ឯស និទ្ទាយន្តោ
និសិទ្ធា, ឯស បញ្ច ជាតិសតានិ សប្បយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា កោតេសុ សីសំ
វេបេត្វា និទ្ទាយិ, ឥទានិបិស្ស និទ្ទាយ តិច្ឆិ នត្ថិ, នាស្ស កណ្ណំ មម សន្នោ
បរិសតីតិ។ កី បន, ភន្តេ, បដិចាជិយា កថេថ, ឧទាហុ អន្តរន្តរាតិ។ អានន្ត,
ឯតស្ស ហិ កាលេន មនុស្សត្ថំ, កាលេន ទេវត្ថំ, កាលេន នាគត្ថន្តិ ឯវំ អន្តរន្តរា
ឧប្បជ្ឈន្តស្ស ឧបបត្តិយោ សព្ពញ្ញតញ្ញាណោធាមិ ន សក្កា បរិច្ឆិន្ទិតុំ។
បដិចាជិយា បនេស បញ្ច ជាតិសតានិ នាគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា និទ្ទាយន្តោបិ
និទ្ទាយ អតិត្តោយេវ។ អង្គុលិយា ភូមិ លិខន្តោ និសិទ្ធបុរិសោបិ បញ្ច
ជាតិសតានិ កណ្ណុប្បាទយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ភូមិ ខណ្ឌិ, ឥទានិបិ ភូមិ ខណ្ឌោវ

មម សុទ្ធិ ន សុណាតិ។ ឯស រុក្ខំ ចាលេន្តោ និសិន្នបុរិសោបិ បដិចាជិយា បញ្ច
ជាតិសតានិ មក្កជយោនិយំ និព្វត្តិ, ឥនានិបិ បុព្វាចិណ្ណាវសេន រុក្ខំ
ចាលេតិយេវ, នាស្ស កណ្ណំ មម សន្នោ បរិសតិ។ ឯស អាកាសំ ឧល្លោកេត្វា
និសិន្នបុរិសោបិ បញ្ច ជាតិសតានិ នក្ខត្តចាបកោ ហុត្វា និព្វត្តិ, ឥនានិ
បុព្វាចិណ្ណាវសេន អដ្ឋាបិ អាកាសមេវ ឧល្លោកេតិ, នាស្ស កណ្ណំ មម សន្នោ
បរិសតិ។ ឯស សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណាតោ និសិន្នបុរិសោ បន បដិចាជិយា បញ្ច
ជាតិសតានិ តិណ្ណំ វេទានំ ចារគូ មន្តជ្ឈាយ កព្រាហ្មណោ ហុត្វា និព្វត្តិ,
ឥនានិបិ មន្តំ សំសន្តោវិយ សក្កច្ចំ សុណាតិ។

“ភន្តេ, តុម្ហាកំ ធម្មទេសនា ធិរាជិនិ ជិន្និត្វា អដ្ឋិមញ្ញំ អាហាច្ច តិដ្ឋតិ, កស្មា
ឥមេ តុម្ហេសុបិ ធម្មំ ទេសេន្តេសុ សក្កច្ចំ ន សុណាត្ថំ”តិ? “អានន្ទ, មម ធម្មោ
សុស្សវនីយោតិ សញ្ញំ ករោសិ មញ្ញេ”តិ។ “កី បន, ភន្តេ, ទុស្សវនីយោ”តិ?
“អាម, អានន្ទ”តិ។ “កស្មា, ភន្តេ”តិ? “អានន្ទ, ពុទ្ធាតិ វា ធម្មោតិ វា សង្ឃោតិ វា
បទំ ឥមេហិ សត្តេហិ អនេកេសុបិ កប្បកោជិសតសហស្សេសុ អសុតបុព្វំ។
យស្មា ឥមំ ធម្មំ សោតុំ ន សក្កោន្តា អនមតក្កេ សំសារេ ឥមេ សត្តា
អនេកវិហិតំ តិរច្ឆានកម៌យេវ សុណាត្ថា អាកតា, តស្មា
សុរាចានកេឡិមណ្ឌលាធិសុ កាយន្តា នច្ឆន្តាវិចរន្តិ, ធម្មំ សោតុំ ន
សក្កោន្តំ”តិ។ “កី និស្សាយ បនេតេ ន សក្កោន្តិ, ភន្តេ”តិ?

អថស្ស សត្តា, “អានន្ទ, រាគំ និស្សាយ ទោសំ និស្សាយ មោហំ និស្សាយ
តណ្ហំ និស្សាយ ន សក្កោន្តិ។ រាគគ្គិសទិសោ អគ្គិ នាម នត្ថិ, សោ ធារិកម្មិ
អសេសេត្វា សត្តេ ធមាតិ។ កិញ្ចាបិ សត្តស្វរិយចាតុការំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ
កប្បវិរាសកោ អគ្គិបិ កិញ្ចា អនវសេសេត្វាវ លោកំ ធមាតិ, សោ បន អគ្គិ
កនាចិយេវ ធមាតិ។ រាគគ្គិនោ អធមានកាលោ នាម នត្ថិ, តស្មា រាគសមោ វា

អគ្គិ ទោសសមោ វា គហោ មោហសមំ វា ជាលំ តណ្ហាសមា វា នទី នាម
នត្ថិ"តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២៥១.

“នត្ថិ រាគសមោ អគ្គិ, នត្ថិ ទោសសមោ គហោ;
នត្ថិ មោហសមំ ជាលំ, នត្ថិ តណ្ហាសមា នទី"តិ។

តត្ថ រាគសមោតិ ធូមាទីសុ កិញ្ចិ អនស្សេត្វា អន្តោយេវ ឧដ្ឋាយ
ឈាបនវសេន រាគេន សមោ អគ្គិ នាម នត្ថិ។ ទោសសមោតិ
យក្ខតហអជគរ គហកុម្មិល គហាធយោ ឯកស្មីយេវ អត្តភាវេ គណ្ហាតុំ
សក្កោន្តិ, ទោសគហោ បន សព្ពត្ថ ឯកន្តមេវ គណ្ហាតីតិ ទោសេន សមោ
គហោ នាម នត្ថិ។ មោហសមន្តិ ឌីនន្ទនបរិយោនន្ទនជ្ជន បន មោហសមំ ជាលំ
នាម នត្ថិ។ តណ្ហាសមាតិ គង្គាទីនំ នទីនំ បុណ្ណាកាលោបិ ឧនកាលោបិ
សុក្ខកាលោបិ បញ្ញាយតិ, តណ្ហាយ បន បុណ្ណាកាលោ វា សុក្ខកាលោ វា នត្ថិ,
និច្ចំ ឧនាវ បញ្ញាយតីតិ ធុប្បរណជ្ជន តណ្ហាយ សមា នទី នាម នត្ថិតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណន្តោ ឧចាសកោ សោតាបត្តិដលេ
បតិជ្ជហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចឧចាសកវត្ថុ នវមំ។

១០. មេណ្ឌាកសេដ្ឋីវត្ថុ

សុទស្សំ វជ្ជន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ភទ្ទិយនករំ និស្សាយ ជាតិយាវនេ
វិហារន្តោ មេណ្ឌាកសេដ្ឋី អារត្ត កថេសិ។

សត្វា កិរ អង្គុត្តរាបេសុ ចារិកំ ចរន្តោ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិនោ ច, ភរិយាយ
ចស្ស ចន្ទបទុមាយ, បុត្តស្ស ច ធនញ្ចាយសេដ្ឋិនោ, សុណិសាយ ច
សុមនទេវិយា, នត្តាយ ចស្ស វិសាខាយ, ទាសស្ស ច បុណ្ណាស្សាតិ ឥមេសំ
សោតាបត្តិដល្យបនិស្សយំ ទិស្វា ភទ្ទិយនគរំ គន្ធា ជាតិយារំនេវិហាសិ។
មេណ្ឌាកសេដ្ឋិ សត្តុ អាគមនំ អស្សោសិ។ កស្មា បនេស មេណ្ឌាកសេដ្ឋិ នាម
ជាតោតិ? តស្ស កិរ បច្ឆិមគេហោ អដ្ឋករិសមត្ថេ ហំនេ
ហត្ថិអស្សឧសភបមាណា សុវណ្ណាមេណ្ឌាកា បថវិភិទ្ធិត្វា បិដ្ឋិយា បិដ្ឋិ
បហារមាណា ឧដ្ឋហីសុ។ តេសំ មុខេសុ បញ្ចវណ្ណានំ សុត្តានំ គេណ្ឌាកា បក្ខិត្តា
ហោន្តិ។ សប្បិវេលមធុដាលីតាទីហិ វា វត្ថុច្ឆាននហិវញ្ញសុវណ្ណាទីហិ វា អត្ថ
សតិ តេសំ មុខតោ គេណ្ឌាកេ អបនេន្តិ, ឯកស្សបិ មេណ្ឌាកស្ស មុខតោ
ជម្ពុទីបវាសីនំ បហោនកំ សប្បិវេលមធុដាលីតវត្ថុច្ឆាននហិវញ្ញសុវណ្ណំ
និក្ខមតិ។ តតោ បដ្ឋាយ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិតិ បញ្ចាយិ។

កី បនស្ស បុព្វកម្មន្តិ? វិបស្សីពុទ្ធកាលេ កិរ ឯស អវរោជស្ស នាម
កុដុម្ពិកស្ស ភាគិនេយ្យោ មាតុលេន សមាណនាមោ អវរោជោ នាម អហោសិ។
អថស្ស មាតុលោ សត្តុ គន្ធកុដិ កាតុំ អារភិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ធា,
“មាតុល, ឧភោបិ សហោវ ករោមា” តិ វត្វា “អហំ អញ្ញោហិ សទ្ធិំ អសាធារណំ
កត្វា ឯកកោវ ករិស្សមី” តិ តេន បន បដិក្ខិត្តកាលេ “ឥមស្មី ហំនេ
គន្ធកុដិយា កតាយ ឥមស្មី នាម ហំនេ កុញ្ញវសាលំ នាម លទ្ធិំ វដ្ដតី” តិ ចិន្តេត្វា
អវញ្ញតោ ទព្ពសម្ភារេ អាហារាបេត្វា ឯកំ ថម្ពំ សុវណ្ណាខចិតំ, ឯកំ វជតខចិតំ,
ឯកំ មណីខចិតំ, ឯកំ សត្តវតនខចិតន្តិ ឯវំ
តុលាសង្ឃាតន្តារកវាជវាតចានគោចានសីននិដ្ឋកា សញ្ញាបិ
សុវណ្ណាទិខចិតាវ កាវេត្វា គន្ធកុដិយា សម្ពុទ្ធជានេ តថាគតស្ស
សត្តវតនមយំ កុញ្ញវសាលំ កាវេសិ។ តស្ស ឧបរិ យនវត្ថុសុវណ្ណាមយា

កម្ពុជា បង្កើតមួយ សិទ្ធិរដ្ឋបាល កាលែ អហេសុំ។ កុញ្ញវសាលាយ មជ្ឈេ ឋាន
រតនមណ្ឌល ការេត្វា ធម្មាសនំ បតិជ្ជាបេសិ។ តស្ស យន្តត្ថសុវណ្ណាមយា
ចាទា អហេសុំ, តថា ចតស្សោ អជនិយោ។ ចត្តារោ បន សុវណ្ណាមណ្ឌកេ
ការាបេត្វា អាសនស្ស ចតុន្ទំ ចាទានំ ហេដ្ឋា វេបេសិ, ទេ មណ្ឌកេ ការាបេត្វា
ចាទបីកាយ ហេដ្ឋា វេបេសិ, ធន សុវណ្ណាមណ្ឌកេ ការាបេត្វា មណ្ឌលំ
បរិក្ខេបន្តោ វេបេសិ។ ធម្មាសនំ បឋមំ សុត្តមយេហិ រដ្ឋកេហិ វាយាបេត្វា
មជ្ឈេ សុវណ្ណាសុត្តមយេហិ ឧបរិ មុត្តមយេហិ សុត្តហិ វាយាបេសិ។ តស្ស
ចន្ទនមយោ អបស្សយោ អហោសិ។ ឯវំ កុញ្ញវសាលំ និជ្ជាបេត្វា សាលាមហំ
ករោន្តោ អជ្ជសដ្ឋីហិ ភិក្ខុសតសហស្សេហិ សទ្ធិ សត្តារំ និមន្តេត្វា ចត្តារោ
មាសេ ទានំ ទត្វា ឱសានទិវសេ តិច្ឆរំ អទាសិ។ តត្ថ សង្ឃនវកស្ស
សតសហស្សគ្បនិកំ ចាបុណិ។

ឯវំវិបស្សីពុទ្ធកាលេ បុញ្ញកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច
សំសរន្តោ ឥមស្មី ភទ្ទកប្បេ ពារាណសិយំ មហាកោគកុលេ និព្វត្តិត្វា
ពារាណសិសេដ្ឋី នាម អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ រាជ្ជបជ្ជានំ គប្បន្តោ បុរោហិតំ
ទិស្វា “កី, អាចរិយ, នក្ខត្តមុហុត្ថំ, ឧបទាវេថា” តិ អាហា។ អាម, ឧបទាវេមិ, កី
អញ្ញំ អម្ពាភំ កម្មន្តិ។ តេន ហិ កីទិសំ ជនបទចារិត្តន្តិ? ឯកំ ភយំ ភវិស្សតីតិ។
កី ភយំ នាមាតិ? នាតកភយំ សេដ្ឋីតិ។ កទា ភវិស្សតីតិ? ឥតោ តិណ្ណំ
សំវច្ឆរានំ អច្ចយេនាតិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋីពហុំ កសិកម្មំ ការេត្វា គេហ
វិជ្ជមានធនេនាបិ ធម្មាមេវ គហេត្វា អឡុតេវសានិ កោដ្ឋសតានិ ការេត្វា
សត្តកោដ្ឋកេ វិហីហិ បរិបូរេសិ។ កោដ្ឋេសុ អប្បហោន្តេសុ ចាជិអាទិនិ បូរេត្វា
អវសេសំ ភូមិយំ អាវាជេ កត្វា និខណិ។ និទានាវសេសំ មត្តិកាយ សទ្ធិ មទ្ធិត្វា
ភិក្ខុយោ លិម្បាបេសិ។

សោ អបរេន សមយេន ឆាតកកយេ សម្បត្តេ យថាជិត្តតំ ជញ្ញំ
បរិភុញ្ញន្តោ កោដ្ឋេសុ ច ចាជិអាជីសុ ច និក្ខិត្តជញ្ញេ បរិក្ខិណោ បរិជនេ
បក្កោសាបេត្វា អាហា - “គច្ឆេ, តាតា, បព្ពតចានំ បរិសិត្វា ជីវន្តា
សុភិក្ខុកាលេ មម សន្តិកំ អាគន្តុកាមា អាគច្ឆេ, អនាគន្តុកាមា តត្ថ តត្ថេវ
ជីវថា” តិ។ តេ រោធិមាណា អស្សុមុខា ហុត្វា សេដ្ឋីវន្តិត្វា ខមាបេត្វា សត្តាហំ
និសីទិត្វា តថា អកំសុ។ តស្ស បន សន្តិកេ វេយ្យាវច្ឆករោ ឯកោវ បុណ្ណោ
នាម ធាសោ ឌីហ្មិយំ, តេន សន្ធិ សេដ្ឋិជាយា សេដ្ឋិបុត្តោ សេដ្ឋិសុណិសាតិ
បញ្ចេវ ជនា អហេសុ។ តេ ភូមិយំ អាវាជេសុ និហិតជញ្ញេបិ បរិក្ខិណោ
ភិក្ខិមត្តិកំ ចាតេត្វា តេមេត្វា តតោលទ្ធផញ្ញេន យាបយីសុ។ អថស្ស ជាយា
ឆាតកេ អវត្តរន្តេ មត្តិកាយ ឌីយមាណាយ ភិក្ខិចាទេសុ អវសិដ្ឋមត្តិកំ
ចាតេត្វា តេមេត្វា អឌ្ឍាឡ្យ កមត្តំ វីហី លភិត្វា កោដ្ឋេត្វា ឯកំ តណ្ហាលនាឡិ
គហេត្វា “ឆាតកកាលេ ចោរាពហូ ហោន្តិ” តិ ចោរកយេន ឯកស្មី កុដេ
បក្ខិបិត្វា បិទហិត្វា ភូមិយំ និខណិត្វា វេបេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ រាជ្ជបដ្ឋានតោ
អាគន្ធា អាហា - “ភទ្កេ, ឆាតោម្ហិ, អត្ថិ កិញ្ចិ” តិ។ សាវិជ្ជមាណំ “នត្ថិ” តិ អវត្វា
“ឯកា តណ្ហាលនាឡិ អត្ថិ” តិ អាហា។ “កហំ សា” តិ? “ចោរកយេន មេ
និខណិត្វា វេបិតា” តិ។ “តេន ហិ នំ ឧទ្ធវិត្វា កិញ្ចិ បចាហី” តិ។ “សចេ យាគុំ
បចិស្សាមិ, ទ្វេវាវេ លភិស្សតិ។ សចេ ភត្តំ បចិស្សាមិ, ឯកវាវេមេវ លភិស្សតិ, កី
បចាមិ, សាមី” តិ អាហា។ “អម្ពាភំ អញ្ញោ បច្ឆយោ នត្ថិ, ភត្តំ ភុញ្ញិត្វា មរិស្សាម,
ភត្តមេវ បចាហី” តិ។ សា ភត្តំ បចិត្វា បញ្ចា កោដ្ឋាសេ កត្វា សេដ្ឋិនោ
កោដ្ឋាសំ វង្សេត្វា បុរតោ វេបេសិ។

តស្មី ខណោ គន្ធមាធនបព្ពតេ បច្ឆេកតុទ្វោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាតិ។
អន្តោសមាបត្តិយំ កិវ សមាបត្តិពលេន ជិយច្ឆា ន ពាជតិ។ សមាបត្តិតោ
វុដ្ឋិតាណំ បនពលវតី ហុត្វា ឧទរបដលំ ឧប្បន្តិវិយ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា តេ

លក្ខណៈដ៏ធំ ឡើយលោកគ្រូ ក្នុងន័យ តំ ទិវសញ្ញា តេសំ ទានំ ទត្វា
សេនាបតិជ្ជាធានីសុ អញ្ញាតវសម្បត្តិ លក្ខន្តិ។ តស្មា សោបិ ទិព្ពេន ចក្កុនា
ឡើយលោកគ្រូ “សកលជម្ពូធិបេ ធាតកកយំ ឧប្បន្នំ, សេដ្ឋិកេហេ ច បញ្ចន្នំ
ជនានំ ធានីកោធនោវ បក្កោ, សទ្ធា នុ ខោ ឯតេ, សក្ខិស្សន្តិ វា មម សង្កបំ
កាតុ”ន្តិ តេសំ សទ្ធាភាវញ្ញ សង្កបំ កាតុ សមត្ថភាវញ្ញ ទិស្វា បត្តចីវរមាធាយ
មហាសេដ្ឋិស្ស បុរតោ ទ្វារេ បិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសី។ សោ តំ ទិស្វា
បសន្នចិត្តោ “បុព្វេបិ មយា ទានស្ស អទិន្នត្តា ឯវរូបំ ធាតកំ ទិដ្ឋំ, ឥទំ ខោ បន
ភត្តំ មំ ឯកទិវសមេវ រក្ខេយ្យ។ អយ្យស្ស បន ទិន្នំ អនេកាសុ កប្បកោជីសុ
មម ហិតសុខាវហំ ភវិស្សតី”តិ តំ ភត្តចាតី អបនេត្វា បច្ចេកពុទ្ធុ
ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា កេហំ បវេសេត្វា អាសនេ និសីទ្ធស្ស ចានេ
ធាវិត្វា សុវណ្ណាចាទបីបេ បេត្វា ភត្តចាតិមាធាយ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្ត
ឡើយ ឧបឡាវសេសេ ភត្ត បច្ចេកពុទ្ធា ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ អថ នំ, “ភន្តេ,
ឯកាយ តណ្ហាលនាឡិយា បញ្ចន្នំ ជនានំ បក្កឡើយទនស្ស អយំ ឯកោ កោដ្ឋាសោ,
ឥមំ ទិដ្ឋា កាតុ ន សក្កា។ មា មយំ ឥធលោកេ សង្កបំ ករោថ, អហំ និវេសេសំ
ទាតុកាមាម្ពី”តិ វត្វា សព្វំ ភត្តមទាសី។ ទត្វា ច បន បត្តនំ បដ្ឋបេសិ, “មា,
ភន្តេ, បុន និព្វត្តនិព្វត្តជ្ជានេ ឯវរូបំ ធាតកកយំ អទ្គសំ, ឥតោ បដ្ឋាយ
សកលជម្ពូធិបវាសំ ពិជភត្តំ ទាតុ សមត្ថោ ភវេយ្យំ, សហត្ថេន កម្ពំ កត្វា
ជីវិកំ ន កប្បយ្យំ, អឡតេវស កោដ្ឋសតានិ សោធាបេត្វា សីសំ ត្រាយិត្វា
តេសំ ទ្វារេ និសីទិត្វា ឧទ្ធុ ឡើយកិតក្ខណោយេវ មេ វត្តសាលិធារា បតិត្វា
សព្វកោដ្ឋេ បូរេយ្យំ។ និព្វត្តនិព្វត្តជ្ជានេ ច អយមេវ ភវិយា, អយមេវ បុត្តោ,
អយមេវ សុណិសា, អយមេវ ទាសោ ហោតូ”តិ។

ភវិយាបិស្ស “មម សាមិកេ ជិយច្ឆាយ បីឡិយមាទេ ន សក្កា មយា
ភុញ្ញិតុ”ន្តិ ចិត្តេត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្តនំ បដ្ឋបេសិ,

“កន្លែង, ឥតទានិ និព្វត្តនិព្វត្តជ្ជានេ ឯវរូបំ ឆាតកកយំ ន បស្សេយ្យំ, កត្តជាលិកំ
បុរតោ កត្វា សកលជម្ពុធិបវាសីនំ ភត្តំ ទេន្ទ្រិយាបិ ច មេ យាវ ន ឧដ្ឋហិស្សាមិ,
តាវ កហិតកហិតជ្ជានំ បូរិតមេវ ហោតុ។ អយមេវ សាមិកោ, អយមេវ
បុត្តោ, អយមេវ សុណិសា, អយមេវ ទាសោ ហោតូ” តិ។ បុត្តោបិស្ស អត្តនោ
កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្តនំ បដ្ឋបេសិ, “កន្លែង, ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ
ឆាតកកយំ ន បស្សេយ្យំ, ឯកញ្ច មេ សហស្សជីវិកំ គហេត្វា
សកលជម្ពុធិបវាសីនំ កហាបណំ ទេន្ទ្រិយាបិ អយំ សហស្សជីវិកា
បរិបុណ្ណាវ ហោតុ, ឥមេយេវ មាតាបិតារា ហោន្តុ, អយំ ភរិយា, អយំ ទាសោ
ហោតូ” តិ។

សុណិសាបិស្ស អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្តនំ បដ្ឋបេសិ,
“ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ ឆាតកកយំ ន បស្សេយ្យំ, ឯកញ្ច មេ ធម្មាបិដកំ បុរតោ
វេបេត្វា សកលជម្ពុធិបវាសីនំ ពិជភត្តំ ទេន្ទ្រិយាបិ ខីណាការោ មា បញ្ញាយិត្ត,
និព្វត្តនិព្វត្តជ្ជានេ ឥមេយេវ សសុរា ហោន្តុ, អយមេវ សាមិកោ, អយមេវ
ទាសោ ហោតូ” តិ។ ទាសាបិ អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្តនំ
បដ្ឋបេសិ, “ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ ឆាតកកយំ ន បស្សេយ្យំ, សព្វេ ឥមេ សាមិកា
ហោន្តុ, កសន្តស្ស ច មេ ឥតោ តិស្សោ, ឯត្តោ តិស្សោ, មជ្ឈេ ឯកាតិ
ធារុអម្ពណាមត្តា សត្ត សត្ត សីតាយោ គច្ឆន្ត” តិ។ សោ តំ ទិវសំ សេនាបតិជ្ជានំ
បត្តេត្វាលទ្ធិ សមត្តោបិ សាមិកេសុ សិនេហាន “ឥមេយេវ មេ សាមិកា
ហោន្តូ” តិ បត្តនំ បដ្ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា សព្វេសម្មិ វចនាវសានេ “ឯវំ
ហោតូ” តិ វត្វា -

“ឥន្ទ្រិកំ បត្តិកំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្វេ បូរេន្តុ សន្តប្បា, ចន្ទោ បន្ទវសោ យថា។

“ឥឡូវ បង្អង់ តុល្លា, ឱប្បមេស សមិជ្ឈតុ;

សព្វេ បូរេន្ត សង្គហ្ម, មណី ជាតិរសោយថា”តិ។ -

បច្ចេកពុទ្ធភាសនា អនុមោទនំ កត្វា “មយា ឥមេសំ ចិត្តំ បសាទេតុ
វដ្តតី”តិ ចិន្តត្វា “យាវ កន្លងមាទនបព្ពតា ឥមេ មំ បស្សន្ត”តិ អធិដ្ឋហិត្វា
បក្កាមិ។ តេបិ ឱលោកេត្វាវ អដ្ឋសុ។ សោ កន្លា តំ ភត្តំ បញ្ចហិ
បច្ចេកពុទ្ធសតេហិ សទ្ធិ សីរិភជិ។ តំ តស្សានុភារេន សព្វេសម្បិ បហោតិ។ តេ
ឱលោកេត្តាយេវ អដ្ឋសុ។

អតិក្កន្តេ បន មជ្ឈន្តិក សេដ្ឋិភិយា ឧក្ខលី ដោរិក្ខា បិទហិត្វា វេបេសិ។
សេដ្ឋិបិ ជិយច្ឆាយ បិដ្ឋិតោ និបដ្ឋិតា និទ្ធិ ឱក្កមិ។ សោ សាយន្តេ បពុជ្ឈិត្វា
ភិយំ អាហា - “ភន្តេ, អតិវិយ ធាតោម្ហិ, អតិ នុ ខោ ឧក្ខលីយា តលេ
ឈាមកសិត្តានី”តិ។ សា ដោរិក្ខា ឧក្ខលីយា វេបិភារំ ជានន្តិបិ “នត្ថី”តិ
អវត្វា “ឧក្ខលី វិវិក្ខា អាចិត្តិស្សមី”តិ ឧដ្ឋាយ ឧក្ខលីមូលំ កន្លា ឧក្ខលី វិវិក្ខ,
តាវនេវ សុមនមកុលសទិសវណ្ណាស្ស ភត្តស្ស បូរា ឧក្ខលី បិដានំ ឧក្ខិបិត្វា
អដ្ឋាសិ។ សា តំ ទិស្វាវ បិតិយា ដុដ្ឋសីរិក សេដ្ឋិ អាហា - “ឧដ្ឋេហិ, សាមិ, អហំ
ឧក្ខលី ដោរិក្ខា បិទហិ, សា បន សុមនមកុលសទិសវណ្ណាស្ស ភត្តស្ស បូរា,
បុញ្ញានិ នាម កត្តព្ភរាជានិ, ទានំ នាម កត្តព្ភយុត្តកំ។ ឧដ្ឋេហិ, សាមិ,
ភុញ្ញាស្ស”តិ។ សា ទិដ្ឋំ បិតាបុត្តានំ ភត្តំ អទាសិ។ តេសុ សុត្វា ឧដ្ឋិតេសុ
សុណិសាយ សទ្ធិ និសីទិត្វា ភុញ្ញិត្វា បុណ្ណាស្ស ភត្តំ អទាសិ។
គហិតគហិតជ្ជានំ ន ឱយតិ, កជ្ជន្តា សកី គហិតជ្ជានមេវ បញ្ញាយតិ។
តំទិវសមេវ កោដ្ឋាធមោ បុព្វេ ប្រិតនិយាមេនេវ បុន បូរយីសុ។ “សេដ្ឋិស្ស
តេហោ ភត្តំ ឧប្បន្នំ, ពិជភត្តេហិ អតិកា អាគន្ធា កណ្ណាន្ត”តិ នគរេ យោសនំ

ការស៊ី។ មនុស្ស តស៊ូ គេហតោ ព័ជិតតំ គណ្ហីសុ។ សកលជម្ពូនីបវាសិនោ
តំ និស្សយ ជីវិតំ លភីសុយេវ។

សោ តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មី
ពុទ្ធប្បាទេ ភទ្ទិយនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ។ ភវិយាបិស្ស មហាកោគកុលេ
និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តា តស្សេវ គេហំ អគមាសិ។ តស្ស តំ បុព្ពកម្មំ និស្សយ
បច្ឆាគេហោ បុព្ពេ វុត្តប្បការា មេណ្ឌាកា ឧដ្ឋហីសុ។ បុត្តោបិ នេសំ បុត្តោវ,
សុណិសា សុណិសាវ, ទាសោ ទាសោវ អហោសិ។ អថេកទិវសំ សេដ្ឋិ អត្តនោ
បុញ្ញំ វីមសិតុកាមោ អឡុតេវសានិ កោដ្ឋសតានិ សោធាបេត្វា សីសំ ម្ពាតោ
ទ្វារេ និសីទិត្វា ឧទ្ធុំ ឌីលោកេសិ។ សព្ពានិបិ វុត្តប្បការា រត្តសាលីនំ បូរយីសុ។
សោ សេសានម្បិ បុញ្ញានិ វីមសិតុកាមោ ភវិយេត្វា បុត្តាទយោ ច “តុម្ពាកម្បិ
បុញ្ញានិ វីមសិស្សថា” តិ អាហា។

អថស្ស ភវិយា សព្ពាលង្គារេហិ អលង្កិត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ
តណ្ហាលេ មិនាបេត្វា តេហិ ភត្តំ បចាបេត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ បញ្ញត្តាសនេ
និសីទិត្វា សុវណ្ណកដ្ឋំ អាទាយ “ភត្តេន អត្ថិកា អាគច្ឆន្ត” តិ យោសាបេត្វា
អាគតាគតានំ ឧបនីតភាជនានិ បូរេត្វា អទាសិ។ សកលទិវសម្បិ ទេន្តិយា
កដ្ឋនា គហិតជ្ជានមេវ បញ្ញាយតិ។ តស្ស បន បុរិមពុទ្ធានម្បិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស
វាមហត្ថេន ឧក្ខលី ទក្ខិណាហត្ថេន កដ្ឋំ គហេត្វា វាមេវ បត្តេ បូរេត្វា
ភត្តស្ស ទិន្ទត្តា វាមហត្ថតលំ បូរេត្វា បទុមលក្ខណំ និព្ពត្តិ, ទក្ខិណាហត្ថតលំ
បូរេត្វា ចន្ទលក្ខណំ និព្ពត្តិ។ យស្មា បន វាមហត្ថតោ ធម្មករណំ អាទាយ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧទកំ បរិស្សវេត្វា ទទមាទា អបរាបរំ វិចរិ, តេនស្ស
ទក្ខិណាចាទតលំ បូរេត្វា ចន្ទលក្ខណំ និព្ពត្តិ, វាមចាទតលំ បូរេត្វា
បទុមលក្ខណំ និព្ពត្តិ។ តស្ស ឥមិនា ការណេន ចន្ទបទុមាតិ នាមំ ករីសុ។

បុត្តោបិស្ស សីសំ ម្នាតោ សហស្សថវិកំ អាធាយ “កហាបណេហិ អត្ថិកា
 អាគច្ឆន្ទ” តិ វត្ថា អាគតាគតានំ គហិតភាជនានិ បូរេត្វា អនាសិ។ ថវិកាយ
 កហាបណាសហស្សំ អហោសិយេវ។ សុណិសាបិស្ស សព្ពាលង្គារេហិ
 អលង្កិវត្វាវិហិបិដកំ អាធាយ អាកាសដ្ឋលោ និសិន្នា “តិជភត្តេហិ អត្ថិកា
 អាគច្ឆន្ទ” តិ វត្ថា អាគតាគតានំ គហិតភាជនានិ បូរេត្វា អនាសិ។ បិដកំ
 យថាបូរិតមេវ អហោសិ។ ធាសោបិស្ស សព្ពាលង្គារេហិ អលង្កិវត្វា
 សុវណ្ណាយុគេសុ សុវណ្ណាយោត្តហិ គោលោ យោដេត្វា សុវណ្ណាបតោធយដ្ឋី
 អាធាយ ធូន្នំ គោណានំ គន្ធបញ្ចុត្តរិកានិ ធូន្នាវិសាលោសុ សុវណ្ណាកោសកេ
 បដិមុញ្ញិត្វា ខេត្តំ គន្ធា ចាដេសិ។ ឥតោ តិស្សោ, ឯត្តោ តិស្សោ, មជ្ឈេ ឯកាតិ
 សត្ត សីតាភិទ្ឋិត្វា អគម៌សុ។ ជម្ពុធិបវាសិនោ ភត្តតិជហិវញ្ញសុវណ្ណាធិសុ
 យថាវុច្ចិតំ សេដ្ឋិគេហតោយេវ គណ្ហីសុ។ ឥមេ បញ្ចា មហាបុញ្ញា។

ឯវំ មហានុភារោ សេដ្ឋិ “សត្តា កិវ អាគតោ” តិ សុត្វា “សត្តុ បច្ចុគ្គមនំ
 កិវស្សមី” តិ និក្ខមន្តោ អន្តរាមគ្គ តិគ្គិយេ ធិស្វា តេហិ “កស្មា តំ, គហាបតិ,
 កិវិយវាធា សមាធា អកិវិយវាធស្ស សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ
 គច្ឆសី” តិ និវរិយមាធាបិ តេសំ វចនំ អនាធិយិត្វា គន្ធា សត្តារំ វត្ថិត្វា
 ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថស្ស សត្តា អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ។ សោ ទេសនាវសានេ
 សោតាបត្តិដលំ បត្វា សត្តុ តិគ្គិយេហិ អវណ្ណំ វត្ថា អត្តនោ និវរិតភារំ
 អាហោចេសិ។ អថ នំ សត្តា, “គហាបតិ, ឥមេ សត្តា នាម មហានុម្បិ អត្តនោ ទោសំ
 ន បស្សន្តិ, អវិជ្ជមានម្បិ បរេសំ ទោសំ វិជ្ជមានំ កត្វា តត្ថ តត្ថ ភុសំ វិយ
 ឡិបុនន្តី” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២៥២.

“សុទស្សំ វជ្ជមញ្ញោសំ, អត្តនោ បន ទុទ្ទសំ;

បរេសញ្ញា សោវជ្ជានិ, ឌីបុនាតិ យថា ភុសំ;
អត្តនោ បន ធានេតិ, កលីវ កិតវា សហេ”តិ។

តត្ថ សុទស្សំ វជ្ជន្តិ បរស្ស អណ្តាមត្តម្បិ វជ្ជំ ខលិតំ សុទស្សំ សុខេនេវ
បស្សិតុំ សក្កា, អត្តនោ បន អតិមហន្តម្បិ ទុទ្ទសំ។ បរេសំ ហីតិ តេនេវ
ការណេន សោ បុគ្គលោ សង្ឃមជ្ឈាទីសុ បរេសំ វជ្ជានិ ឧច្ឆជ្ជានេ វេបេត្វា ភុសំ
ឌីបុនន្តោវិយ ឌីបុនាតិ។ កលីវ កិតវា សហេតិ ឯត្ថ សកុណោសុ
អបរជ្ឈនភាវេន អត្តភារោ កលិ នាម, សាខភជ្ជាទិកំ បដិច្ឆាទនំ កិតវា នាម,
សាកុណិកោ សហេ នាម។ យថា សកុណាលុទ្ធកោ សកុណោ គហេត្វា
មារេតុកាមោ កិតវាវិយ អត្តភារំ បដិច្ឆាទេតិ, ឯវំ អត្តនោ វជ្ជំ ធានេតីតិ
អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មេណ្ឌាកសេដ្ឋីវត្ថុ ទសមំ។

១១. ឧដ្ឋានសញ្ញាត្ថវត្ថុ

បរវជ្ជានុបស្សិស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ឧដ្ឋានសញ្ញា
នាម ឯកំ ថេរំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ “អយំ ឯវំ និវាសេតិ, ឯវំ ចារុបតី”តិ ភិក្ខុនំ អន្តរមេវ គវេសន្តោ
វិចរតិ។ ភិក្ខុ “អសុកោ នាម, ភន្តេ, ថេរោ ឯវំ ករោតី”តិ សត្តុ អាហេថេសុំ។
សត្តា, “ភិក្ខុវេ, វត្ថុសីសេ វេត្វា ឯវំ ឌីវទន្តោ អនុបុរាណោ។ យោ បន និច្ចំ
ឧដ្ឋានសញ្ញាតាយ បរេសំ អន្តរំ បរិយេសមាណោ ឯវំ វត្វាវិចរតិ, តស្ស

ឈានាធិសុ ឯកោមិ វិសេសោ នុប្បជ្ឈតិ, កេវលំ អាសវាយេវ វឿន្តិ” តិ វត្ថា ៩មំ
តាមមាហា -

២៥៣.

“បរវជ្ជានុបស្សិស្ស, និច្ចំ ឧដ្ឋានសញ្ញានោ;
អាសវា តស្ស វឿន្តិ, អារា សោ អាសវក្ខយា” តិ។

តត្ថ ឧដ្ឋានសញ្ញានោតិ ឯវំ និវាសេតព្ពំ ឯវំ ចារុបិតព្ពន្ធិ បរេសំ
អន្តរគវេសិតាយ ឧដ្ឋានពហុលស្ស បុគ្គលស្ស ឈានាធិសុ ឯកធម្មាបិ ន
វឿន្តិ, អថ ខោ អាសវាវ តស្ស វឿន្តិ។ តេនេវ ការណេន សោ
អរហត្តមគ្គសម្មាសា អាសវក្ខយា អារា ទ្វំ គតោវ ហោតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ឧដ្ឋានសញ្ញាត្ថេវវត្ថុ ឯកានុសមំ។

១២. សុកទ្ធិបរិញ្ញាជកវត្ថុ

អាគាសេតិ ៩ទំ ធម្មទេសនំ សត្តា កុសិនារាយំ ឧបវត្តនេ មល្លានំ
សាលវនេ បរិនិព្វានមញ្ញាកេ និបន្នោ សុកទ្ធិ បរិញ្ញាជកំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ អតីតេ កនិជ្ជភាតិ ឯកស្មី សស្សេ នវក្ខត្ថំ អគ្គទានំ ទេន្តេ ទានំ
ទានុំ អនិច្ចន្នោ ឱសក្ខិត្វា អវសានេ អទាសិ។ តស្មា បឋមពោធិយម្បិ
មជ្ឈិមពោធិយម្បិ សត្តារំ ទដ្ឋំ នាលត្ថ។ បច្ឆិមពោធិយំ បនសត្ថុ
បរិនិព្វានកាលេ “អហំ តីសុ បញ្ចេសុ អត្ថនោ កដ្ឋំ មហាល្លកេ បរិញ្ញាជកេ
បុច្ឆិត្វា សមណំ គោតមំ ‘ទហារោ’ តិ សញ្ញាយ ន បុច្ឆិ, តស្ស ច ទានិ
បរិនិព្វានកាលោ, បច្ឆា មេ សមណស្ស គោតមស្ស អបុច្ឆិត ការណា

វិប្បដិសារោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ" តិ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា អានន្តត្ថេវេន និវរិយមាណោបិ
សត្តារា ឌីកាសំ កត្វា, "អានន្ត, មា សុភទ្ធំ និវរយិ, បុច្ឆតុ មំ បញ្ញា" ន្តិ វុត្ត
អន្តោសាលី បរិសិត្វា ហេជ្ជាមញ្ញកេ និសិន្នោ, "កោ សមណ, កី នុ ខោ
អាកាសេ បទំ នាម អត្ថិ, ឥតោ ពហិទ្ធា សមណោ នាម អត្ថិ, សង្ខារា សស្សតា
នាម អត្ថិ" តិ ឥមេ បញ្ញោ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្តា តេសំ អភារំ អាចិក្ខុន្តោ ឥមាហិ
តាថាហិ ធម្មំ ទេសេសិ -

២៥៤.

“អាកាសេវ បទំ នត្ថិ, សមណោ នត្ថិ ពាហិវេ;
បបញ្ញាភិរតា បជា, និប្បបញ្ញា តថាគតា។

២៥៥.

“អាកាសេវ បទំ នត្ថិ, សមណោ នត្ថិ ពាហិវេ;
សង្ខារា សស្សតា នត្ថិ, នត្ថិ ពុទ្ធានមិញ្ញិត” ន្តិ។

តត្ថ បទន្តិ ឥមស្មី អាកាសេ វណ្ណសណ្ឋានវសេន ឯវ្យបន្តិ បញ្ញាបេតព្ពំ
កស្សនិ បទំ នាម នត្ថិ។ ពាហិវេតិ មម សាសនតោ ពហិទ្ធា មគ្គជលដ្ឋោ
សមណោ នាម នត្ថិ។ បជាតិ អយំ សត្តលោកសង្ខាតា បជា តណ្ហាធីសុ
បបញ្ញោសុយេវាភិរតា។ និប្បបញ្ញាតិ ពោធិម្ហលេយេវ សត្តបបញ្ញានំ
សមុច្ឆន្តត្តា និប្បបញ្ញា តថាគតា។ សង្ខារាតិ បញ្ចក្ខន្ធា។ តេសុ ហិ ឯកោបិ
សស្សតោ នាម នត្ថិ។ ឥញ្ញិតន្តិ ពុទ្ធានំ បន តណ្ហាមាណាធីសុ ឥញ្ញិតេសុ យេន
សង្ខារា សស្សតាតិ គណ្ហាយ្យ, តំ ឯកំ ឥញ្ញិតម្មិ នាម នត្ថិតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ សុភទ្ធោ អនាគាមិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តបរិសាយបិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សុភក្កបរិព្ពាជកវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

មលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អដ្ឋាសមោ វគ្គោ។

១៩. ធម្មជ្ឈវគ្គោ

១. វិនិច្ឆ័យមហាមត្តវត្ថុ

នតេនហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារេន្តោ
វិនិច្ឆ័យមហាមត្តេ អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា ភិក្ខុ សាវត្ថិយំ ឧត្តរទ្វារគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តា នគរមជ្ឈេនវិហារំ អាគច្ឆន្តិ។ តស្មី ខណោ មេយោ ឧដ្ឋាយ
ចាវស្សិ។ តេ សម្មុទាគតំវិនិច្ឆ័យសាលំ បរិសិត្វាវិនិច្ឆ័យមហាមត្តេ លញ្ចំ
គហេត្វា សាមិកេ អសាមិកេ ករោន្តេ ទិស្វា “អហោ ឥមេ អធម្មិកា, មយំ បន
‘ឥមេ ធម្មេនវិនិច្ឆ័យំ ករោន្តី’តិ សញ្ញោនោ អហុម្ហា”តិ ចិន្តេត្វា វស្សេវិតេត
វិហារំ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសិដ្ឋា តមត្តំ អារោចេសុំ។ សត្តា “ន,
ភិក្ខុវេ, ធន្ទាទិវសិកា ហុត្វា សាហសេន អត្តំ វិនិច្ឆ័នន្តា ធម្មជ្ឈា នាម ហោន្តិ,
អបរាធំ បន អនុវិជ្ជិត្វា អបរាធានុរូបំ អសាហសេនវិនិច្ឆ័យំ ករោន្តា ឯវ ធម្មជ្ឈា
នាម ហោន្តី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

២៥៦.

“នតេនហោតិ ធម្មជ្ឈា, យេនត្តំ សាហសា នយេ;
យោ ច អត្តំ អនត្តញ្ច, ឧភោ និច្ឆយ្យ បណ្ឌិតោ។

២៥៧.

“អសាហសេន ធម្មេន, សមេន នយតិ បរេ;
ធម្មស្ស គុត្តោ មេធាវី, ធម្មជ្ឈាតិ បរុច្ចតិ”តិ។

តត្ថ តេនាតិ ឯត្ថកេនេវ ការណេន។ ធម្មជ្ឈាតិ រាជា ហិ អត្ថនោ កាតព្វេ
វិនិច្ឆយធម្មេ បិតោបិ ធម្មជ្ឈា នាម ន ហោតិ។ យេនាតិ យេន ការណេន។
អត្ថន្តិ ឌីតិណ្ណំ វិនិច្ឆិតតំ អត្ថំ។ សាហាសា នយេតិ ធម្មាធិសុ បតិជ្ជិតោ
សាហាសេន មុសាវាទេន វិនិច្ឆយ្យ។ យោ ហិ ធនេ បតិជ្ជាយ ញាតិ វា មិត្តាតិ
វា មុសាវត្ថា អសាមិកមេវ សាមិកំ ករោតិ, ទោសេ បតិជ្ជាយ អត្ថនោ វេរីនំ
មុសាវត្ថា សាមិកមេវ អសាមិកំ ករោតិ, មោហេ បតិជ្ជាយ លញ្ញំ គហេត្វា
វិនិច្ឆយកាលេ អញ្ញាវិហិតោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ មុសាវត្ថា
“ឥមិនា ជិតំ, អយំ បរាជិតោ”តិ បរំ ធិហរតិ, ភយេ បតិជ្ជាយ កស្សចិនេវ
ឥស្សរជាតិកស្ស បរាជយំ ចាបុណ្ណស្សបិ ជយំ អាហេបេតិ, អយំ សាហាសេន
អត្ថំ នេតិ នាម។ ឯសោ ធម្មជ្ឈា នាម ន ហោតិ តិ អត្ថោ។ អត្ថំ អនត្តញាតិ
ភូតញ្ច អភូតញ្ច ការណំ។ ឧភោនិច្ឆយ្យាតិ យោ បន បណ្ឌិតោ ឧភោ
អត្តានត្ថេ វិនិច្ឆិនិត្វា វេទតិ។ អសាហាសេនាតិ អមុសាវាទេន។ ធម្មេនាតិ
វិនិច្ឆយធម្មេន, ន ធម្មាធិវសេន។ សមេនាតិ អបរាជានុរូបេនេវ បរេ នយតិ, ជយំ
វា បរាជយំ វា ចាបេតិ។ ធម្មស្ស គុត្តាតិ សោ ធម្មគុត្តោ ធម្មវត្ថិតោ
ធម្មាជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ មេធាវី វិនិច្ឆយធម្មេ បិតត្តា ធម្មជ្ឈាតិ បរុច្ចតិ តិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណស្វតិ។

វិនិច្ឆយមហាមត្តវត្ថុ បឋមំ។

២. ធម្មត្ថិយវត្ថុ

នតេន បណ្ឌិតោ ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
ធម្មត្ថិយេ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិវ វិហារេបិ គាមេបិ ភត្តក្កំ អាគុលំ ករោន្តា វិចារន្តិ។ អថេកទិវសេ
ភិក្ខុ គាមេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា អាគតេ ធម្មាវេ សាមណោវេ ច បុច្ឆីសុ - “កីទិសំ,
អារុសោ, ភត្តក្ក”ន្តិ? ភន្តេ, មា បុច្ឆថ, ធម្មត្ថិយា “មយមេវ វិយត្តា, មយមេវ
បណ្ឌិតា, ឥមេ បហវិត្វា សីសេ កថវំ អាកិវិត្វា នីហវិស្សាមា”តិ វត្វា អម្ពេ
បិដ្ឋិយំ គហេត្វា កថវំ ឌីកិវន្តា ភត្តក្កំ អាគុលំ អកំសូតិ។ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកំ
គន្ធា តមត្ថំ អាហោចេសុំ។ សត្តា “នាហំ, ភិក្ខុវេ, ពហុំ ភាសិត្វា បវេ
វិហោបយមាណំ ‘បណ្ឌិតោ’តិ វទាមិ, ខេមិនំ បន អវើរំនំ អភយមេវ បណ្ឌិតោតិ
វទាមី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៥៨.

“នតេន បណ្ឌិតោ ហោតិ, យាវតា ពហុ ភាសតិ;
ខេមី អវើរី អភយោ, បណ្ឌិតោតិ បុច្ឆតី”តិ។

តត្ថ យាវតាតិ យត្ថកេន ការណេន សង្ឃមជ្ឈាទីសុ ពហុំ កថេតិ, តេន
បណ្ឌិតោ នាម ន ហោតិ។ យោ បន សយំ ខេមី បញ្ចន្ទំ វេរាណំ អភាវេន អវើរី
និព្ពយោ, យំ វា អាគម្ម មហាជនស្ស ភយំ ន ហោតិ, សោ បណ្ឌិតោ នាម
ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណីសូតិ។

ធម្មត្ថិយវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឯកុទានឪណាសវត្ថុវត្ថុ

នតាវតាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកុទានត្ថវំ នាម
ឪណាសវំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ឯកកោវ ឯកស្មី វនេសន្តោ វិហារតិ, ឯកមេវស្ស ឧទានំ បគុណំ -

“អធិបេតសោ អប្បមជ្ជតោ,
មុនិនោ មោនបថេសុ សិក្ខតោ;
សោកា ន ភវន្តិ តាធិនោ,
ឧបសន្តស្ស សទា សតីមតោ”តិ។ (ចាចិ. ១៥៣; ឧទា. ៣៧);

សោ កិវ ឧចាសថធិវសេសុ សយមេវ ធម្មស្សវនំ យោសេត្វា ឥមំ កាចំ
វេទតិ។ បថវិឡង្គិយនេសន្តោ វិយ ទេវតានំ សាធុការសន្តោ ហោតិ។ អថេកស្មី
ឧចាសថធិវសេ បញ្ចបញ្ចសតបរិវារា ទ្វេ តិបិដកធរា ភិក្ខុ តស្ស វសនជ្ជានំ
អគម៌សុ។ សោ តេ ទិស្វាវ តុដ្ឋមានសោ “សាធុ វោ កតំ ឥធ អាគច្ឆន្តេហិ, អជ្ជ
មយំ តុម្ហាកំ ធម្មំ សុណ្ហិស្សមា”តិ អាហា។ អត្ថិ បន, អារុសោ, ឥធ ធម្មំ
សោតុកាមាតិ។ អត្ថិ, ភន្តេ, អយំ វនេសន្តោ ធម្មស្សវនធិវសេ ទេវតានំ
សាធុការសន្តេន ឯកនិច្ឆាទោ ហោតិតិ។ តេសុ ឯកោ តិបិដកធរា ធម្មំ
ឱសារេសិ, ឯកោ កថេសិ។ ឯកទេវតាបិ សាធុការំ នាទាសិ។ តេ អាហំសុ - “ភូ,
អារុសោ, ធម្មស្សវនធិវសេ ឥមស្មី វនេសន្តោ ទេវតា មហាន្តេន សន្តេន
សាធុការំ ទេន្តិទិ វេទេសិ, កី នាមេត”តិ។ ភន្តេ, អញ្ញេសុ ទិវសេសុ
សាធុការសន្តេន ឯកនិច្ឆាទោ ឯវ ហោតិ, ន អជ្ជ បន ជាធាមិ “កិមេត”តិ។
“តេន ហិ, អារុសោ, ភូ តាវ ធម្មំ កថេហិ”តិ។ សោ ពីជនី គហេត្វា អាសនេ
និសិទ្ធា តមេវ កាចំ វេទេសិ។ ទេវតា មហាន្តេន សន្តេន សាធុការមនំសុ។ អថ

នេសំ បរិវារាភិក្ខុ ឧដ្ឋាយីសុ “ឥមស្មី វនសណ្ណោ ទេវតា មុខោលោកនេន
សាធុការំ ទទន្តិ, តិបិដកធរភិក្ខុសុ ឯត្ថកំ ភណ្ឌោន្តសុបិ កិញ្ចា បសំសនមត្តម្យិ
អវត្វា ឯកេន មហាល្លកត្តេវេន ឯកតាថាយ កជិតាយ មហាសន្នេន
សាធុការំ ទទន្តិ” តិ។ តេបិ វិហារំ គន្ធា សត្ត តមត្ថំ អាហោចេសុំ។

សត្តា “នាហំ, ភិក្ខុវេ, យោ ពហុម្យិ ឧត្តណ្ណាតិ វា ភាសតិ វា, តំ ធម្មធរោតិ
វនាមិ។ យោ បន ឯកម្យិ កាជំ ឧត្តណ្ណាត្វា សច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ, អយំ ធម្មធរោ
នាមា” តិ វត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

២៥៩.

“ន តាវតា ធម្មធរោ, យាវតា ពហុ ភាសតិ;
យោ ច អប្បម្យិ សុត្វាន, ធម្មំ កាយេន បស្សតិ;
ស វេ ធម្មធរោ ហោតិ, យោ ធម្មំ នប្បមជ្ឈតី” តិ។

តត្ថ យាវតាតិ យត្ថកេន ឧត្តហណាធរណាវាចនាទិនា ការណេន ពហុ
ភាសតិ, តាវត្ថកេន ធម្មធរោ ន ហោតិ, វំសានុវត្តកោ បន បវេណីចាលកោ
នាម ហោតិ។ យោ ច អប្បម្យិ តិ យោ បន អប្បមត្តកម្យិ សុត្វា ធម្មមន្ទាយ
អត្ថមន្ទាយ ធម្មានុធម្មប្បជិបន្នោ ហុត្វា នាមកាយេន ទុក្ខាទិនិ បរិជានន្តោ
ចតុសច្ចធម្មំ បស្សតិ, ស វេ ធម្មធរោ ហោតិ។ យោ ធម្មំ នប្បមជ្ឈតី តិ យោបិ
អារទ្ធវីវិយោ ហុត្វា អជ្ឈ អន្តេវាតិ បដិវេធំ អាកម្ពន្តោ ធម្មំ នប្បមជ្ឈតិ, អយម្យិ
ធម្មធរោយេវាតិ អត្តោ។

នេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ឯកុទានឱណាសវត្តេវវត្ថុ តតិយំ។

២. លក្ខណៈកកឡើងត្រូវត្រូវ

នតេន ថេរោ សោ ហោតិ ឥតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
លក្ខណៈកកឡើងត្រូវ អារត្ត កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា តស្មី ថេរោ សត្ត ឧបជ្ឈានំ គន្ធា បក្កន្តមត្ត តិសមត្តា
អារត្តិកា ភិក្ខុ តំ បស្សន្តា ឯវ អាគន្ធា សត្តារំ វុទ្ធិត្វា និសីធិសុ។ សត្តា តេសំ
អរហត្ថបនិស្សយំ ទិស្វា ឥមំ បញ្ចំ បុច្ឆិ - “ឥតោ គតំ ឯកំ ថេរំ បស្សថា” តិ។ “ន
បស្សម, ភន្តេ” តិ។ “កី នុ ទិដ្ឋោ វោ” តិ។ “ឯកំ, ភន្តេ, សាមណេរំ បស្សិម្ហា” តិ។ “ន
សោ, ភិក្ខុវេ, សាមណេរោ, ថេរោ ឯវ សោ” តិ។ “អតិវិយ ឧទ្ធកោ, ភន្តេ” តិ។
“ឆាបំ, ភិក្ខុវេ, មហាល្លកកាវេន ថេរោសនេ និសិទ្ធមត្តកេន ថេរោតិ វធាមិ។
យោ បន សច្ចានិ បដិវិជ្ជិត្វា មហាជនស្ស អហីសកកាវេ វិគោ, អយំ ថេរោ
ឆាមា” តិ វត្ថុ ឥមា កាថា អភាសិ -

២៦០.

“នតេន ថេរោ សោ ហោតិ, យេនស្ស បលិតំ សិរោ;
បរិបក្កោ វយោ តស្ស, មោយជិណ្ឌោតិ វុច្ឆតិ។

២៦១.

“យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ច, អហីសា សំយមោ ធមោ;
ស វេ វន្តមលោ ជីវោ, ថេរោ ឥតិ បវុច្ឆតិ” តិ។

តត្ថ បរិបក្កោតិ បរិណតោ, វុឡ្យភារំ បក្កោតិ អត្តោ។ មោយជិណ្ឌោតិ
អត្តោ ថេរោករានំ ធម្មានំ អភាវេន តុច្ឆជិណ្ឌោ ឆាម។ យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ចាតិ
យម្ហិ បន បុគ្គលេ សោឡសហាការេហិ បដិវិជ្ជិត្វា ចតុត្ថំ ធំ សច្ចំ, ញាណេន
សច្ចិកតត្តា នវិវិជោ លោកុត្តរធម្មោ ច អត្ថិ។ អហីសាតិ អហីសនកាវោ។

ទេសនាមត្តមេតំ, យម្ពំ បន ចតុត្ថិជាបិ អប្បមញ្ញាការំនា អត្ថិតិ អត្ថោ។
សំយមោ ធមោតិ សីលញ្ចោ ឥន្ទ្រិយសំវារោ ច។ វន្តមលោតិ មគ្គញ្ញាលោន
នីហជមលោ។ ធិរោតិ ធិតិសម្បជ្ជោ។ ថេរោតិ សោ ឥមេហិ ជីវការំការកេហិ
សមន្នាគតត្តា ថេរោតិ វុច្ឆតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហន្តេ បតិជ្ជហិសូតិ។

លកុណ្ណាកកទ្ធិយត្ថេវវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

ន វាក្ករណាមត្តនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សម្ពហុល
ភិក្ខុ អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ ធមារេ ចេវ សាមណោ ច អត្តនោ ធម្មាចរិយានមេវ
ជីវរជនាធិនិ វេយ្យាវច្ឆានិ ករោន្តេ ទិស្វា ឯកច្ឆេ ថេរា ចិន្តយីសុ - “មយម្បិ
ព្យញ្ញនសមយេ កុសលា, អម្ពាភមេវ កិញ្ចំ នត្ថិ។ យំនួន មយំ សត្តារំ
ឧបសង្កមិទ្ធា ឯវំ វទេយ្យាម, ‘ភន្តេ, មយំ ព្យញ្ញនសមយេ កុសលា, អញ្ញោសំ
សន្តិកេ ធម្មំ ឧគ្គល្លាសិទ្ធាបិ ឥមេសំ សន្តិកេ អសោធន្ទា មា សជ្ឈាយីត្តាតិ
ធមារសាមណោ អាណាបេថា’តិ។ ឯវញ្ចិ អម្ពាកំ លាភសក្ការោ
វឡិស្សតិ”តិ។ តេ សត្តារំ ឧបសង្កមិទ្ធា តថា វទីសុ។

សត្តា តេសំ វចនំ សុទ្ធា “ឥមស្មី សាសនេ បវេណីវសេនេវ ឯវំ វត្ថុំ លភតិ,
ឥមេ បន លាភសក្ការោ ទិស្សិតាតិ ញាត្វា អហំ តុម្ពេ វាក្ករណាមត្តន
សាធុរចាតិ ន វទាមិ។ យស្ស បនេតេ ឥស្សាធយោ ធម្មា អរហត្តមគ្គន
សមុច្ឆិដ្ឋា, ឯសោ ឯវ សាធុរចោ”តិ វត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

២៦២.

“ន វាគ្គរណាមត្តេន, វណ្ណាចោក្ខរតាយ វា;
សាធុរ្យោ នរោ ហោតិ, ឥស្សកី មច្ឆរី សេវា។

២៦៣.

“យស្ស ចេតំ សមុច្ឆិន្ទំ, មូលយច្ចំ សមូហតំ;
សវន្តោសោ មេធាវី, សាធុរ្យោតិ វុច្ឆតី”តិ។

តត្ថ ន វាគ្គរណាមត្តេនាតិ វចីករណាមត្តេន
សទ្ទលក្ខណសម្បជ្ជវចនមត្តេន។ វណ្ណាចោក្ខរតាយ វាតិ សរីរវណ្ណាស្ស
មនាបកាវេន វា។ នរោតិ ឯត្ថកេនេវ ការណេន បរលាភាធិសុ ឥស្សរមនកោ
បញ្ចវិធន មច្ឆេវេន សមន្នាគតោ កេរាជីកកាវេន សេវា នរោ សាធុរ្យោ ន
ហោតិ។ យស្ស ចេតន្តិ យស្ស ច បុគ្គលស្សេតំ ឥស្សរធិនោសជាតំ
អរហត្តមគ្គញ្ញាណេន សមូលកំ ធិន្ទំ, មូលយាតំ កត្វា សមូហតំ, សោ
វន្តោសោ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ សាធុរ្យោតិ វុច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ហត្ថកវត្ថុ

ន មុណ្ណាកេន សមណោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ
ហត្ថកំ អារព្វ កថេសិ។

សោ កិរ វាធិក្ខិត្តោ “តុម្ពេ អសុកវេលាយ អសុកជ្ជានំ នាម អាគច្ឆេយ្យាថ,
វាធំ កិរិស្សាមា”តិ វត្វា បុរេតរមេវ តត្ថ គន្ធា “បស្សថ, តិត្ថិយា មម ភយេន

នាគតា, ឯស្រាវ បន នេសំ បរាជយោ" តិអាជីនិ វត្វា វាទក្ខិត្តោ អញ្ជ្រោនញ្ចំ
បដិចរន្តោវិចរតិ។ សត្តា "ហត្ថកោ កិរ ឯវំ ករោតិ" តិ សុត្វា តំ
បក្កោសាបេត្វា "សច្ចំ កិរ ត្វំ, ហត្ថក, ឯវំ ករោសិ" តិ បុច្ឆិត្វា "សច្ច" ង្គិ វុត្ថេ,
"កស្មា ឯវំ ករោសិ? ឯវុបញ្ញំ មុសាវាទំ ករោន្តោ សីសមុណ្ណានាទិមត្តនេវ
សមណោ នាម ន ហោតិ។ យោ បន អណ្ណានិ វា ជូលានិ វា ចាចានិ សមេត្វា
បិតោ, អយមេវ សមណោ" តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

២២៤.

"ន មុណ្ណាកេន សមណោ, អត្ថតោ អលីកំ ភណ្ឌំ;
ឥច្ឆាលោភសមាបន្នោ, សមណោ កី ភវិស្សតិ។

២២៥.

"យោ ច សមេតិ ចាចានិ, អណ្ណំ ជូលានិ សត្ថសោ;
សមិតត្តា ហិ ចាចានំ, សមណោតិ បុរុច្ឆតិ" តិ។

តត្ថ មុណ្ណាកេនាតិ សីសមុណ្ណានមត្តនេវ អត្ថតោតិ សីលវត្ថេន ច
ធុតង្គវត្ថេន ច វិវហិតោ។ អលីកំ ភណ្ឌានិ មុសាវាទំ ភណ្ឌោ អសម្បត្តេសុ
អារម្មណេសុ ឥច្ឆាយ បត្តេសុ ច លោកេន សមន្នាគតោ សមណោ នាម កី
ភវិស្សតិ? សមេតីតិ យោ ច បរិត្តានិ វា មហន្តានិ វា ចាចានិ វុបសមេតិ, សោ
តេសំ សមិតត្តា សមណោតិ បុរុច្ឆតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាជីនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ហត្ថកវត្ថុ ធម្មំ។

៧. អញ្ញាតវច្រាហ្មណាវត្ថុ

នតេនភិក្ខុសោហោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តាជេតវនេវិហារន្តោ
អញ្ញាតំ ព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ពាហិរសមយេ បព្ពជិត្វាភិក្ខុំ ចរន្តោ ចិន្តេសិ - “សមណោ
គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ភិក្ខុយ ចរណេន ‘ភិក្ខុ’តិ វទតិ, មម្បិ ‘ភិក្ខុ’តិ វត្ថុ
វុច្ឆតិ”តិ។ សោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភោ គោតម, អបាម្បិ ភិក្ខុំ ចរិត្វា ជីវាមិ,
មម្បិ ‘ភិក្ខុ’តិ វទេហិ”តិ អាហ។ អថ នំ សត្តា “នាហំ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខុនមត្តេន
ភិក្ខុតិ វទាមិ។ ន ហិវិស្សំ ធម្មំ សមាធាយ វត្តន្តោ ភិក្ខុ នាម ហោតិ។ យោ បន
សត្តសង្ខារេសុ សង្ខាយ ចរតិ, សោ ភិក្ខុ នាមា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

២៦៦.

“នតេនភិក្ខុសោហោតិ, យាវតាភិក្ខុតេ បរេ;
វិស្សំ ធម្មំ សមាធាយ, ភិក្ខុហោតិ ន តាវតា។

២៦៧.

“យោធម្មញ្ញញ្ចាចាបញ្ច, ពាហេត្វា ព្រហ្មចរិយវា;
សង្ខាយ លោកេ ចរតិ, សវេ ភិក្ខុតិ វុច្ឆតិ”តិ។

តត្ថ យាវតាតិ យត្ថកេន បរេ ភិក្ខុតេ, តេន ភិក្ខុនមត្តេន ភិក្ខុ នាម ន
ហោតិ។ វិស្សន្តិវិសមំ ធម្មំ, វិស្សគន្ធីវា កាយកម្មាទិកំ ធម្មំ សមាធាយ ចរន្តោ
ភិក្ខុ នាម ន ហោតិ។ យោធាតិ យោ ឥធសាសនេ ឧភយម្បេតំ បុញ្ញញ្ចាចាបញ្ច
មគ្គព្រហ្មចរិយេន ពាហេត្វា បនុទិត្វា ព្រហ្មចរិយវា ហោតិ។ សង្ខាយាតិ
ញ្ញាណេន។ លោកេតិ ខន្ធទិលោកេ “ឥមេ អដ្ឋតិកា ខន្ធា, ឥមេ ពាហិរា”តិ
ឯវំ សព្ពេចិ ធម្មេ ជានិត្វា ចរតិ, សោ តេន ញ្ញាណេន កិលេសានំ ភិន្នត្តា
“ភិក្ខុ”តិ វុច្ឆតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

អញ្ញាតព្រាហ្មណាវត្ថុ សត្តមំ។

៨. តិត្ថិយវត្ថុ

នមោទេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ តិត្ថិយេ អារព្ភ
កេថេសិ។

តេ កិវ ភុត្តជ្ជានេសុ មនុស្សានំ “ខេមំ ហោតុ, សុខំ ហោតុ, អាយុ វឌ្ឍតុ,
អសុកជ្ជានេ នាម កលលំ អត្ថិ, អសុកជ្ជានេ នាម កណ្តាកោ អត្ថិ, ឯវុបំ ហំនំ
គន្ធីន វដ្តតី” តិអាទិនា នយេន មជ្ឈលំ វត្វា បក្កមន្តិ។ ភិក្ខុ បន បឋមពោធិយំ
អនុមោទនាធិនំ អនុញ្ញាតកាលេ ភត្តគ្គេ មនុស្សានំ អនុមោទនំ អកត្វា
បក្កមន្តិ។ មនុស្ស “តិត្ថិយានំ សន្តិកា មជ្ឈលំ សុណាម, ភទ្ទន្តា បន តុណ្ហីភូតា
បក្កមន្តិ” តិ ឧជ្ឈាយីសុ។ ភិក្ខុ តមត្ថំ សត្វ អាហារេថេសុំ។ សត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឥតោ
បដ្ឋាយ ភត្តគ្គាធិសុ យថាសុខំ អនុមោទនំ ករោថ, ឧបនិសិទ្ធកថំ ករោថ, ធម្មំ
កថេថា” តិ អនុជាធិ។ តេ តថា ករីសុ។ មនុស្ស អនុមោទនាធិនិ សុណាត្តា
ឧស្សហប្បត្តា ភិក្ខុ និមន្តេត្វា សក្ការំ ករោត្តាវិចរន្តិ។ តិត្ថិយា បន “មយំ
មុនិនោ មោនំ ករោម, សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា ភត្តគ្គាធិសុ មហាកថំ
កថេត្តាវិចរន្តិ” តិ ឧជ្ឈាយីសុ។

សត្វា តមត្ថំ សុត្វា “នាហំ, ភិក្ខុវេ, តុណ្ហីភាវមត្តេន ‘មុនី’ តិ វទាមិ។ ឯកច្ឆេ
ហិ អជានត្តា ន កថេន្តិ, ឯកច្ឆេ អវិសារទតាយ, ឯកច្ឆេ ‘មា នោ ឥមំ
អតិសយត្ថំ អញ្ញោ ជាធិសូ’ តិ មច្ឆេវេន។ តស្មា មោនមត្តេន មុនិ ន ហោតិ,
ចាប្បុបសមេន បន មុនិ នាម ហោតី” តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

២៦៨.

“នមោនេន មុនី ហោតិ, មុឡ្ហរូចោ អវិទូសុ;
យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហ, វរមាធាយ បណ្ឌិតោ។

២៦៩.

“ចាចានិ បរិវេជ្ជតិ, ស មុនី តេន សោ មុនិ;
យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនី តេន បវុច្ឆតិ”តិ។

តត្ថ នមោនេនាតិ កាមញ្ញំ មោនេយ្យបដិបទាសន្ត្រាតេន
មគ្គញ្ញាណមោនេន មុនី នាម ហោតិ, ឥធ បន តុណ្ហីភាវំ សន្ធាយ
“មោនេនា”តិ វុត្តំ។ មុឡ្ហរូចោតិ តុច្ឆរូចោ។ អវិទូសូតិ អវិញ្ញូ។ ឯវរូចោ ហិ
តុណ្ហីភូតោបិ មុនី នាម ន ហោតិ។ អថ វា មោនេន មុនី នាម ន ហោតិ,
តុច្ឆសភារោ បន អវិញ្ញូ ច ហោតីតិ អត្ថោ។ យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហាតិ យថា ហិ
តុលំ គហេត្វា បិតោ អតិរេកំ ច ហោតិ, ហរតិ។ ឡនំ ច ហោតិ, បក្ខិបតិ។
ឯវមេវ យោ អតិរេកំ ហរត្ថោវិយ ចាបំ ហរតិ បរិវេជ្ជតិ, ឡនកេ បក្ខិបត្ថោវិយ
កុសលំ បរិបូរេតិ។ ឯវញ្ញោ បន ករោត្តោ
សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញ្ញាណទស្សនសន្ត្រាតំ វំ ឧត្តមមេវ អាធាយ
ចាចានិ អកុសលកម្មានិ បរិវេជ្ជតិ។ ស មុនីតិ សោ មុនី នាមាតិ អត្ថោ។ តេន
សោ មុនីតិ កស្មា បន សោ មុនីតិ ចេ? យំ ហេជ្ជា វុត្តការណំ, តេន សោ មុនីតិ
អត្ថោ។ សោ មុនាតិ ឧភោ លោកេតិ យោ បុគ្គលោ ឥមស្មី ខន្ធធិលោកេ តុលំ
អាហេបេត្វា មិនន្តោវិយ “ឥមេ អជ្ឈត្តិកា ខន្ធា, ឥមេ ពាហិរា”តិ អាធិនា នយេន
ឥមេ ឧភោ អត្ថោ មុនាតិ។ មុនី តេន បវុច្ឆតិ តេន ការណេន មុនីតិ
វុច្ឆតិយេវាតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណីសូតិ។

តិរិយវត្ថុ អដ្ឋម៌។

៩. ពាលិសិកវត្ថុ

នតេន អរិយោ ហោតិ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ
អរិយំ នាម ពាលិសិកំ អារព្ព កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា សត្តា តស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្សបនិស្សយំ ទិស្វា សាវត្ថិយា
ឧត្តរទ្វារកាមេ បិណ្ឌរាយ ចរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវត្តោ តតោ អាគប្បតិ។ តស្មី
ខណោ សោ ពាលិសិកោ ពាលិសេន មន្រ្តេ គណ្ណាន្តោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទិស្វា
ពាលិសយដ្ឋី ធម្មត្វា អដ្ឋាសិ។ សត្តា តស្ស អរិទ្ធវេ ហ្មនេ និវត្តិត្វា ឋិតោ “តុំ កំ
នាមោសី” តិ សាវិបុត្តត្ថេរាធិនំ នាមាធិ បុច្ឆិ។ តេបិ “អហំ សាវិបុត្តោ អហំ
មោគ្គល្លានោ” តិ អត្តនោ អត្តនោ នាមាធិ កថយីសុ។ ពាលិសិកោ ចិន្តេសិ -
“សត្តា សព្ពេសំ នាមាធិ បុច្ឆតិ, មមម្បិ នាមំ បុច្ឆិស្សតិ មញ្ញេ” តិ។ សត្តា តស្ស
ឥច្ឆំ ញាត្វា, “ឧចាសក, តុំ កោ នាមោសី” តិ បុច្ឆិត្វា “អហំ, ភន្តេ, អរិយោ
នាមា” តិ វុត្តេ “ន, ឧចាសក, តាទិសា ចាណាតិចាតិនោ អរិយោ នាម ហោន្តិ,
អរិយោ បន មហាជនស្ស អហីសនភាវេ ឋិតា” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

២៧០.

“នតេន អរិយោ ហោតិ, យេន ចាណាធិ ហីសតិ;
អហីសា សព្ពចាណានំ, អរិយោតិ បវុច្ឆតិ” តិ។

តត្ថ អហីសាតិ អហីសនេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យេន ហិ ចាណាធិ ហីសតិ,
នតេន ការណេន អរិយោ ហោតិ។ យោ បន សព្ពចាណានំ ចាណិអាធិហិ
អហីសនេន មេត្តាទិការវនាយ បតិដ្ឋិតត្តា ហីសតោ អារាវ ឋិតោ, អយំ
អរិយោតិ វុច្ឆតិ តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពាលិសិកោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្មិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ពាលិសិកាវត្ថុ នវមំ។

១០. សម្ពហុលសីលាទិសម្បន្នភិក្ខុវត្ថុ

ន សីលព្ពតមត្តោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សម្ពហុលេ
សីលាទិសម្បន្នភិក្ខុ អារព្ព កថេសិ។

តេសុ កិវ ឯកច្ឆានំ ឯវំ អហោសិ - “មយំ សម្បន្នសីលា, មយំ ធុតង្គធរា,
មយំ ពហុស្សតា, មយំ បន្តសេនាសនវាសិនោ, មយំ ឈានលាភិនោ, ន អម្ពាភំ
អរហត្តំ ទុល្លភំ, ឥច្ឆិតទិវសេយេវ អរហត្តំ ចាបុណ្ណិស្សរាមា”តិ។ យេបិ តត្ថ
អនាគាមិនោ, តេសម្មិ ឯតទហោសិ - “ន អម្ពាភំ ឥទានិ អរហត្តំ ទុល្លភ”ន្តិ។
តេ សព្វេបិ ឯកទិវសំ សត្តារំ ឧបសង្កមិទ្ធាវន្តិទ្ធា និសិន្នា “អបិ នុខោ វោ,
ភិក្ខុវេ, បព្ពជិតកិច្ចំ មត្តកំ បត្ត”ន្តិ សត្តារា បុជ្ជា ឯវមាហំសុ - “ភន្តេ, មយំ
ឯវរុចា ឯវរុចា ច, តស្មា ‘ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេយេវ អរហត្តំ បត្តំ សមត្តម្ហា’តិ
ចិន្តេត្វាវិហារាមា”តិ។

សត្តា តេសំ វចនំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម បរិសុទ្ធសីលាទិមត្តកេន វា
អនាគាមិសុខប្បត្តមត្តកេន វា ‘អប្បកំ នោ ភវនុក្ខ’ន្តិវត្ថំ នវដ្ឋតិ,
អាសវក្ខយំ បន អប្បត្វា ‘សុខិតោម្ហី’តិ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេតព្ព”ន្តិវត្វា ឥមា កាថា
អភាសិ -

២៧១.

“ន សីលព្ពតមត្តេន, ពាហុសច្ឆេន វា បន;

អថ វា សមាធិលាភេន, វិវិត្តសយនេន វា។

២៧២.

“ជុសាមិ នេក្ខម្មសុខំ, អបុប្ផនសេវិតំ;

ភិក្ខុវិស្សាសមាទាធិ, អប្បត្តោ អាសវក្ខយ”ន្តិ។

តត្ថ សីលព្ពតមត្តោនាតិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលមត្តេន វា តេវសដុតដ្ឋមត្តេន
វា។ ពាហុសច្ឆេន វាតិ តិណ្ណំ បិដកានំ ឧគ្គហិតមត្តេន វា។ សមាធិលាភេនាតិ
អដ្ឋសមាបត្តិយាលាភេន។ នេក្ខម្មសុខន្តិ អនាគាមិសុខំ។ តំ អនាគាមិសុខំ
ជុសាមីតិ ឯត្ថកមត្តេន វា។ អបុប្ផនសេវិតន្តិ បុប្ផនេហិ អសេវិតំ
អរិយសេវិតមេវ។ ភិក្ខុតិ តេសំ អញ្ញាតំ អាលបន្តោ អាហា។ វិស្សាសមាទាធិតិ
វិស្សាសំ ន អាបន្នេយ្យ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - ភិក្ខុ ឥមិនា
សម្បន្នសីលាធិការមត្តកេនេវ “មយ្ហំ ភវេ អប្បកោ បរិត្តកោ” តិ
អាសវក្ខយសម្ពាតំ អរហត្ថំ អប្បត្តោ ហុត្វា ភិក្ខុ នាម វិស្សាសំ នាបន្នេយ្យ។
យថា ហិ អប្បមត្តកោបិ គូថោ ឧគ្គន្ទោ ហោតិ, ឯវំ អប្បមត្តកោបិ ភវេ
ឧក្ខោតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ឈហំសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សម្ពហុលសីលាធិសម្បន្នភិក្ខុវត្ថុ ទសមំ។

ធម្មជ្ឈវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯក្ខនីសតិមោ វគ្គោ។

២០. មគ្គវគ្គោ

១. បញ្ចសតកិក្ខុវត្ថុ

មគ្គានដ្ឋង្គិកោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ បញ្ចសតេ ភិក្ខុ
អារត្ត កលេសិ។

តេ កិវ សត្វិ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា បុន សាវត្ថី អាគតេ ឧបជ្ឈានសាលាយ
និសីទិត្វា “អសុកកាមតោ អសុកកាមស្ស មគ្គោ សមោ, អសុកកាមស្ស
មគ្គោវិសមោ, សសក្ខរោ, អសក្ខរោ” តិអាទិនា នយេន អត្ថនោវិចរិតមគ្គំ
អារត្ត មគ្គកងំ កលេសុំ។ សត្តា តេសំ អរហត្តស្សបនិស្សយំ ទិស្វា តំ ឋានំ
អាគន្ធា បញ្ញត្តាសនេ និសិដ្ឋោ “កាយ ទុត្ត, ភិក្ខុវេ, វេតរហិ កថាយ
សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, អយំ ពាហិរកមគ្គោ,
ភិក្ខុនា នាម អរិយមគ្គេ កម្មំ កាតុំ វុដ្ឋតិ, វេតញ្ចី ករោន្តោ ភិក្ខុ សព្ភទុក្ខា
បមុច្ចតី” តិ វត្វា ឥមា កាថា អភាសិ -

២៧៣.

“មគ្គានដ្ឋង្គិកោ សេដ្ឋោ, សច្ចានំ ចតុរោ បទា;
វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានំ, ទិបទានញ្ច ចក្ខុមា។

២៧៤.

“ឯសេវ មគ្គោ នត្ថញ្ញោ, ទស្សនស្ស វិសុទ្ធិយា;
ឯតញ្ញី តុម្កេ បដិបដ្ឋេ, មារស្សេតំ បមោហានំ។

២៧៥.

“ឯតញ្ញី តុម្កេ បដិបដ្ឋា, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សេ;

អក្ខរតា រោ មយា មគ្គោ, អញ្ញាយ សល្លកន្តំ។

២៧៦.

“តុម្កេហិ កិច្ចមាតប្បំ, អក្ខរតារោ តថាគតា;
បដិបន្នា បមោក្ខន្តិ, ឈាយិនោ មារពន្ធនា” តិ។

តត្ថ មគ្គានដ្ឋង្គិកោតិ ជន្សមគ្គានយោ វា ហោនុ ឆ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិតតមគ្គា វា,
តេសំ សព្ពេសម្បិ មគ្គានំ សម្មាទិដ្ឋិអាទិហិ អដ្ឋហិ អន្តេហិ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទិនំ អដ្ឋន្តំ
បហានំ ករោត្តោ និរោធំ អារម្មណំ កត្វា ចតុសុបិ សច្ចេសុ
ទុក្ខបរិជាតនាទិកិច្ចំ សាធយមាណោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។ សច្ចានំ
ចតុរោ បទាតិ “សច្ចំ ភណោ ន កុដ្ឋេយ្យ” តិ (ធម. ប. ២២៤) អាគតំ វចិសច្ចំ វា
ហោតុ, “សច្ចោ ព្រាហ្មណោ សច្ចោ ខត្តិយោ” តិ អាទិភេទំ សម្មតិសច្ចំ វា
“ឥទមេវ សច្ចំ មោយមញ្ញ” តិ (ធម. ស. ១១៤៤; ម. និ. ២.១៨៧-១៨៨) ទិដ្ឋិសច្ចំ វា
“ទុក្ខំ អរិយសច្ច” តិ អាទិភេទំ បរមត្ថសច្ចំ វា ហោតុ, សព្ពេសម្បិ ឥមេសំ សច្ចានំ
បរិជាតិតត្ថជ្ជេន សច្ចិកាតត្ថជ្ជេន បហាតត្ថជ្ជេន ភាវេតត្ថជ្ជេន ឯកបដិវេធដ្ជេន
ច តថបដិវេធដ្ជេន ច ទុក្ខំ អរិយសច្ចនិអាទយោ ចតុរោ បទា សេដ្ឋោ នាម។
វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានន្តិ “យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សម្ពុតា វា អសម្ពុតា វា, វិរាគោ
តេសំ អគ្គមក្ខាយតី” តិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤) វចនតោ សព្ពធម្មានំ
និព្វានសម្ពុតោ វិរាគោ សេដ្ឋោ។ ទ្វិបទានញ្ច ចក្ខុមាតិ សព្ពេសំ
នេវមនុស្សាទិភេទានំ ទ្វិបទានំ បញ្ចហិ ចក្ខុហិ ចក្ខុមា តថាគតោវ សេដ្ឋោ។ ច-
សន្តោ សម្បិណ្ឌានតោ, អរូបធម្មេ សម្បិណ្ឌាតិ។ តស្មា អរូបធម្មានម្បិ
តថាគតោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។

ធស្សនស្ស វិសុទ្ធិយាតិ មគ្គជលធស្សនស្ស វិសុទ្ធតំ យោ មយា “សេដ្ឋោ” តិ
វុត្តោ, ឯសោវ មគ្គោ, នត្ថញ្ញោ។ ឯតញ្ញា តុម្កេតិ តស្មា តុម្កេ ឯតមេវ បដិបន្នេ។

មានស្បែក បមោហនន្តិ ឯតំ មានមោហនំ មានមន្តនន្តិ វុច្ចតិ។ ទុក្ខស្បន្តន្តិ
សកលស្បបិ វុច្ចទុក្ខស្ប អន្តំ បរិច្ឆេទំ ករិស្សថាតិ អត្ថោ។ អញ្ញាយ
សល្លកន្តនន្តិ រាគសល្លាទីនំ កន្តនំ និម្មជនំ អត្ថហណំ ឯតំ មគ្គំ, មយាវីនា
អនុស្សវាទីហិ អត្ថបច្ចក្ខតោ ញាត្វា អយំ មគ្គោ អក្ខតោ, ឥធានិ តុម្ពេហិ
កិលេសានំ អាតាបនេន “អាតប្ប”ន្តិ សង្ខំ គតំ តស្ស អធិគមត្ថាយ
សម្មប្បធានវីរិយំ កិច្ចំ ករណីយំ។ កេវលញ្ចិ អក្ខតាភោ តថាគតា។ តស្មា
តេហិ អក្ខតាវសេន យេ បដិបន្នា ធូហិ ឈានេហិ ឈាយិនោ, តេ
តេភូមកវដ្តសង្ខតា មានពន្ធនា បមោក្ខន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហន្តេ បតិជ្ជហីសុ, សម្មត្តានម្បិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. អនិច្ចលក្ខណាវត្ថុ

សព្វេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ចសតេ
ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

តេ កិរ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា គន្ធា អរញ្ញោ វាយមន្តាបិ អរហត្តំ
អប្បត្វា “វិសេសេត្វា កម្មជ្ជានំ ឧគ្គល្លាស្សមា”តិ សត្តុ សន្តិកំ អាគមីសុ។
សត្តា “កី ទុ ខោ ឥមេសំ សប្បាយ”ន្តិ វិមសន្តោ “ឥមេ កស្សបពុទ្ធកាលេ វិសតិ
វស្សសហស្សនិ អនិច្ចលក្ខណោ អនុយុញ្ជីសុ, តស្មា អនិច្ចលក្ខណោនេវ តេសំ
ឯកំ កាថំ ទេសេតុំ វុច្ចតី”តិ ចិន្តេត្វា, “ភិក្ខុវេ, កាមភវាទីសុ សព្វេបិ សង្ខារា
ហុត្វា អភាវជ្ជេន អនិច្ចា ឯវា”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៧៧.

“សព្វេ សម្ពាហ អនិច្ចាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្វិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា”តិ។

តត្ថ សព្វេ សម្ពាហតិ កាមភវាទីសុ ឧប្បន្នា ខន្ធា តត្ថ តត្ថេវ និរុដ្ឋនតោ
អនិច្ចាតិ យទា វិបស្សនាបញ្ញាយ បស្សតិ, អថ ឥមស្មី ខន្ធបរិហារណាទុក្ខេ
និព្វិន្ទតិ, និព្វិន្ទន្តោ ទុក្ខបរិជាណនាទិវសេន សច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ។ ឯស មគ្គោ
វិសុទ្ធិយាតិ វិសុទ្ធត្ថាយ វោទានត្ថាយ ឯស មគ្គោតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហន្តេ បតិជ្ឈហីសុ, សម្មត្ថបរិសានម្មិ
សាតិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អនិច្ចលក្ខណាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ទុក្ខលក្ខណាវត្ថុ

ទុតិយគាថាយបិ ឯវរូបមេវ វត្ថុ។ តទា ហិ ភគវា តេសំ ភិក្ខុនំ
ទុក្ខលក្ខណោ កតាភិយោគភាវំ ព្យាគា, “ភិក្ខុវេ, សព្វេបិ ខន្ធា បដិប័ឡនដ្ឋេន
ទុក្ខា ឯវា”តិ វត្ថោ ឥមំ កាថមាហា -

២៧៨.

“សព្វេ សម្ពាហ ទុក្ខាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្វិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា”តិ។

តត្ថ ទុក្ខាតិ បដិប័ឡនដ្ឋេន ទុក្ខា។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

ទុក្ខលក្ខណាវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនត្តលក្ខណាវត្ថុ

តតិយកាថាយថិ ឯសេវ នយោ។ កេវលញ្ញិ ឯត្ថ ភគវា តេសំ ភិក្ខុនំ បុព្វេ
អនត្តលក្ខណោ អនុយុត្តការំ ញាត្វា, “ភិក្ខុវេ, សព្វេថិ ខន្ធា អវសវត្តនជ្ជន
អនត្តា ឯវា” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២៧៩.

“សព្វេ ធម្មា អនត្តាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្វិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា” តិ។

តត្ថ សព្វេ ធម្មាតិ បញ្ញាក្ខន្ធា ឯវ អធិប្បតា។ អនត្តាតិ “មា ជីយន្តុ មា
មីយន្តុ” តិ វសេ វត្ថុតំ ន សក្កាតិ អវសវត្តនជ្ជន អនត្តា អត្តសុញ្ញា
អស្សមិកា អនិស្សរាតិ អត្តោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

អនត្តលក្ខណាវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. បធានកម្មិកតិស្សត្ថេវវត្ថុ

ឧដ្ឋានកាលម្ហីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
បធានកម្មិកតិស្សត្ថេវំ អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថីវាសិនោ កិវ បញ្ចសតា កុលបុត្តា សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា អរញ្ញំ អគម៌សុ។ តេសុ ឯកោ តត្ថេវ ឱហីយិ។ អវសេសា អរញ្ញោ
សមណធម្មំ ករោត្តា អរហត្តំ បត្វា “បដិលទ្ធុគុណំ សត្តុ អាហោចស្សមា” តិ
បុន សាវត្ថី អគម៌សុ។ តេ សាវត្ថីតោ យោជនមត្ថេ ឯកស្មី កាមកេ បិណ្ឌាយ
ចរន្តេ ទិស្វា ឯកោ ឧចាសកោ យាគុកត្តាធិហិ បតិមាទេត្វា អនុមោទនំ សុត្វា
បុនទិវសត្តាយថិ និមន្តេសិ។ តេ តទហោវ សាវត្ថី គន្ធា បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា

សាយន្តសមយេ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីធិសុ។ សត្តា តេហិ
សទ្ធិអតិវិយ តុដ្ឋិ បវេទយមាធា បជិសន្តារំ អកាសិ។

អថ នេសំ តត្ថ ឡីហីនោ សហាយកភិក្ខុ ចិន្តេសិ - “សត្ត ឥមេហិ សទ្ធិ
បជិសន្តារំ ករោន្តស្ស មុខំ នប្បហោតិ, មយ្ហំ បន មគ្គជលាភាវេន មយា សទ្ធិ ន
កថេតិ, អន្លេវ អវហត្ថំ បទ្វា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា មយា សទ្ធិ
កថាបេស្សមី” តិ។ តេហិ ភិក្ខុ, “ភន្តេ, មយំ អាគមនមគ្គេ ឯកេន ឧបាសកេន
ស្វាគនាយ និមន្តិតា, តត្ថ ចាតោវ គមិស្សមា” តិ សត្តារំ អបលោកេសុ។ អថ
នេសំ សហាយកោ ភិក្ខុ សព្វវត្ថុ ចង្គមន្តោ និទ្ធាវសេន ចង្គមកោដិយំ ឯកស្មី
ចាសាណាជលកេ បតិ, ឡុដ្ឋិ ភិដ្ឋិ។ សោ មហាសន្នេនវិវិ។ តស្ស តេ
សហាយកា ភិក្ខុ សទ្ធិ សព្វានិត្វា ឥតោ ចិតោ ច ឧបធាវីសុ។ តេសំ ធិបំ
ជាលេត្វា តស្ស កត្តត្ថកិច្ចំ ករោន្តានំយេវ អរុណោ ឧដ្ឋហិ, តេ តំ គាមំ គន្ធី
ឡីកាសំ នលភីសុ។ អថ នេ សត្តា អាហា - “កី, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុចារគាមំ ន
គមិត្តា” តិ។ តេ “អាម, ភន្តេ” តិ តំ បវត្ថី អាហេចេសុ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, ឯស
ឥនានេវ តុម្ហាកំ លាភន្តរាយំ ករោតិ, បុព្វេហិ អកាសិយេវា” តិ វត្វា តេហិ
យាចិតោ អតីតំ អាហាវិត្វា -

“យោ បុព្វេ ករណីយានិ, បច្ឆា សោ កាតុមិច្ឆតិ;

វរុណាកដ្ឋកញ្ជោវ, ស បច្ឆា មនុតប្បតី” តិ។ (ជា. ១.១.៧១) -

ជាតកំ វិត្តាវេសិ។ តនា កិវ តេ ភិក្ខុ បញ្ចសតា មាណាវកា អហេសុំ,
កុសីតមាណាវកោ អយំ ភិក្ខុ អហោសិ, អាចរិយោ បន តថាគតោវ
អហោសីតិ។

សត្តា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិវត្ថា, “ភិក្ខុវេ, យោ ហិ ឧដ្ឋានកាលេ ឧដ្ឋានំ ន
ករោតិ, សំសន្នសង្កប្បោ ហោតិ, កុសីតោ សោ លាណាទិភេទំ វិសេសំ
នាធិកច្ឆតី” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២៨០.

“ឧដ្ឋានកាលម្ហិ អនុជ្ឈហានោ,
យុវា ពលី អាលសិយំ ឧបេតោ;
សំសន្នសង្កប្បមនោ កុសីតោ,
បញ្ញាយ មគ្គំ អលសោ នវិន្ទតី” តិ។

តត្ថ អនុជ្ឈហានោតិ អនុជ្ឈហន្តោ អវាយមន្តោ។ យុវា ពលីតិ បឋមយោព្ពនេ
បីតោ ពលសម្បន្នោបិ ហុត្វា អលសភាវេន ឧបេតោ ហោតិ, ភុត្វា សយតិ។
សំសន្នសង្កប្បមនោតិ តីហិ មិច្ឆាវិតក្កេហិ សុដ្ឋ អវសន្នសម្មាសង្កប្បចិត្តោ។
កុសីតោតិ និព្វិរិយោ។ អលសោតិ មហាអលសោ បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ អរិយមគ្គំ
អបស្សន្តោ នវិន្ទតិ, ន បដិលភតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បធានកម្មិកតិស្សត្ថេវវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. សូករេបតវត្ថុ

វាចានុវត្តិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ សូករេបតំ អារព្ព
កថេសិ។

ឯកស្មីញ្ចា ទិវសេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ លក្ខណត្ថេរេន សទ្ធិ គិដ្ឋក្ខជា
ឱរោហន្តោ ឯកស្មី បទេសេ សិតំ ចាត្វាកាសិ។ “កោ នុ ខោ, អារុសោ, ហេតុ

សិតស្ស ចាតុកម្មាយា"តិ លក្ខណត្ថេវេន បុដ្ឋោ "អកាលោ, អារុសោ, ឥមស្ស
បញ្ញាស្ស, សត្តុ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យថា"តិ វត្ថុលក្ខណត្ថេវេន សន្តិយេវ
រាជគហោ បិណ្ឌរាយ ចរិត្វា បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តោ វេឡុវនំ កន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា
និសីទិ។ អថ នំ លក្ខណត្ថេវេ តមត្ថំ បុច្ឆិ។ សោ អាហា - "អារុសោ, អហំ ឯកំ
បេតំ អន្ទសំ, តស្ស តិការុតប្បមាណំ សរីរំ, តំ មនុស្សសរីរសទិសំ។ សីសំ បន
សូករស្ស វិយ, តស្ស មុខេ នន្ត្រ្តជានំ, តតោ បុឡ្យវា បក្សវន្តិ។ ស្វាហំ 'ន មេ
ឯវ្យោចោ សត្តោ ទិដ្ឋបុព្វោ'តិ តំ ទិស្វា សិតំ ចាត្វាកាសិ"ន្តិ។ សត្តា "ចក្កុក្ខតា
វត, ភិក្ខុវេ, មម សាវកាវិហារន្តិ"តិ វត្ថុ "អហម្មេតំ សត្តំ ពោធិមណ្ឌោយេវ
អន្ទសំ។ 'យេ បន មេ ន សន្ទហោយ្យំ, តេសំ អហិតាយ អស្ស'តិ បរេសំ
អនុកម្មាយ ន កថេសី។ ឥនាទិ មោគ្គល្លានំ សក្ខី កត្វា កថេមិ។ សច្ចំ, ភិក្ខុវេ,
មោគ្គល្លានោ អាហា"តិ កថេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ សត្តារំ បុច្ឆិសុ - "កី បន, ភន្តេ,
តស្ស បុព្វកម្ម"ន្តិ។ សត្តា "តេន ហិ, ភិក្ខុវេ, សុណាថា"តិ អតីតំ អាហរិត្វា
តស្ស បុព្វកម្មំ កថេសិ។

កស្សបពុទ្ធកាលេ កិរ ឯកស្មី កាមកាវាសេ ទ្វេ ថេរា សមគ្គវាសំ វសីសុ។
តេសុ ឯកោ សដ្ឋិវស្សោ, ឯកោ ឯក្ខនសដ្ឋិវស្សោ។ ឯក្ខនសដ្ឋិវស្សោ ឥតរស្ស
បត្តចីវរំ អាធាយ វិចរិ, សាមណោរោ វិយ សត្តំ វត្ថុបដិវត្តំ អកាសិ។ តេសំ
ឯកមាតុកុច្ឆិយំ វុត្តភាត្វនំ វិយ សមគ្គវាសំ វសន្តានំ វសនដ្ឋានំ ឯកោ
ធម្មកថិកោ អាគមិ។ តទា ច ធម្មស្សវនទិវសោ ហោតិ។ ថេរា នំ សន្តិស្ថិត្វា
"ធម្មកថំ នោ កថេហិ សប្បវិសា"តិ អាហំសុ។ សោ ធម្មកថំ កថេសិ។ ថេរា
"ធម្មកថិកោ នោ លទ្ធោ"តិ តុដ្ឋចិត្តា បុនទិវសេ តំ អាធាយ ធុរកាមំ បិណ្ឌរាយ
បរិសិទ្ធា តត្ថ កតកត្ថកិច្ចា, "អារុសោ, ហិយេ្យា កថិតជ្ជានតោវ ថោកំ ធម្មំ
កថេហិ"តិ មនុស្សានំ ធម្មំ កថាបេសុ។ មនុស្សា ធម្មកថំ សុត្វា

បុណ្យធីតាសត្វាយបិតា និងមន្ត្រីសុខាភិបាល ឯសមាជិកភិក្ខុវិហារក៏បានមកសុំទ្រព្យធីតាសត្វ តំណែង បិណ្ឌបាយ ចរិយៈ។

ធម្មកថិកោ បិណ្ឌសិ - “ឥមេ ទ្រព្យ អតិមុទុក្ខា, មយា ឧកោបេតេ បលាបេត្វា ឥមស្មី វិហារេ វសិតុំ វជ្ជតិ” តិ។ សោ សាយំ បេរុបដ្ឋានំ គន្ធា ភិក្ខុនំ ឧដ្ឋាយ គតកាលេ និវត្តិត្វា មហាថេរំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, កិញ្ចិ វត្តព្នំ អត្ថំ” តិ វត្វា “កថេហិ, អាវុសោ” តិ វុត្តេ ថោកំ បិណ្ឌត្វា, “ភន្តេ, កថា នាមេសា មហាសាវដ្ឋា” តិ វត្វា អកថេត្វាវ បក្កាមិ។ អនុថេរស្សបិ សន្តិកំ គន្ធា តថេរ អកាសិ។ សោ ទុតិយធីតាសត្វ តថេរ កត្វា តតិយធីតាសត្វ តេសំ អតិវិយ កោតុហាលេ ឧប្បន្នេ មហាថេរំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, កិញ្ចិ វត្តព្នំ អត្ថំ, តុម្ហាកំ បន សន្តិកេ វត្តំ នវិសហាមី” តិ វត្វា ថេរេន “ហោតុ, អាវុសោ, កថេហិ” តិ និប្បិឡិតោ អាហា - “កី បន, ភន្តេ, អនុថេរេ តុម្ហេហិ សទ្ធិ សំភោគោ” តិ។ សប្បុរិស, កី នាមេតំ កថេសិ, មយំ ឯកមាតុកុច្ឆិយំ វុត្តបុត្តាវិយ, អម្ពេសុ ឯកេន យំ លទ្ធិ, ឥតរេនាបិ លទ្ធមេវ ហោតិ។ មយា ឯតស្ស ឯត្តកំ កាលំ អគុណោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្វេតិ? ឯវំ, ភន្តេតិ។ អាមាវុសោតិ។ ភន្តេ មំ អនុថេរេ ឯវមាហា - “សប្បុរិស, ត្វំ កុលបុត្តោ, អយំ មហាថេរេ លទ្ធិ បេសលោតិ ឯតេន សទ្ធិ សំភោគំ ករោត្តោ ឧបបរិក្ខិត្វា ករេយ្យាសី” តិ ឯវមេស មំ អាគតធីតាសត្វ បដ្ឋាយ វជ្ជតិ។

មហាថេរេ តំ សុត្វាវ កុទ្ធមានសោ ទណ្ឌាភិបាតំ កុលាលភាជនំវិយ ភិក្ខុ។ ឥតរេនាបិ ឧដ្ឋាយ អនុថេរស្ស សន្តិកំ គន្ធា តថេរ អរោច, សោបិ តថេរ ភិក្ខុ។ តេសុ កិញ្ចាបិ ឯត្តកំ កាលំ ឯកោបិ វិសុំ បិណ្ឌបាយ បរិជ្ជបុព្វេ នាម នត្ថិ, បុណ្យធីតាសត្វ បនវិសុំ បិណ្ឌបាយ បរិសិត្វា អនុថេរេ បុរេតំ អាគន្ធា ឧបដ្ឋានសាលាយ អដ្ឋាសិ, មហាថេរេ បច្ឆា អគមាសិ។ តំ ទិស្វា អនុថេរេ

ចិន្តេសិ - “កើ ធុ ខោ ឥមស្ស បត្តចីវរំ បដិគ្គហេតព្ពំ, ឧទាហុ នោ” តិ។ សោ “ន
ឥនានិ បដិគ្គហេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វាបិ “ហោតុ, ន មយា ឯវំ កតបុព្ពំ, មយា
អត្ថនោ វត្ថំ ហាបេតុំ ន វដ្តតី” តិ ចិត្តំ មុនុកំ កត្វា ថេវំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ,
បត្តចីវរំ ទេថា” តិ អាហា។ ឥតរោ “គច្ឆ, ធុត្ថិនីត, ន ត្វំ មម បត្តចីវរំ បដិគ្គហេតុ
យុត្តរូចោ” តិ អច្ឆរំ បហវិត្វា តេនបិ “អាម, ភន្តេ, អហម្មិ តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ ន
បដិគ្គណ្ហាមី តិ ចិន្តេសិ” ត្ថិ វុត្តេ, “អាវុសោ នវក, កើ ត្វំ ចិន្តេសិ, មម ឥមស្សី
វិហារេ កោចិ សង្កោ អត្ថី” តិ អាហា។ ឥតរោបិ “តុម្ពេ បន, ភន្តេ, កើ ឯវំ មញ្ញាថ
‘មម ឥមស្សី វិហារេ កោចិ សង្កោ អត្ថី’ តិ, ឯសោ តេ វិហារោ” តិ វត្វា បត្តចីវរំ
អាទាយ និក្ខមិ។ ឥតរោបិ និក្ខមិ។ តេ ឧភាបិ ឯកមគ្គោនាបិ អគន្ធា ឯកោ
បច្ឆិមទ្វារេន មគ្គំ គណ្ហិ, ឯកោ បុរត្ថិមទ្វារេន។ ធម្មកថិកោ, “ភន្តេ, មា ឯវំ
ករោថ, មា ឯវំ ករោថា” តិ វត្វា “តិជ្ជាវុសោ” តិ វុត្តេ និវត្តិ។ សោ បុនទិវសេ
ធុរតាមំ បរិវេជ្ជា មនុស្សហិ, “ភន្តេ, ភទ្ទន្តា កុហិ” ត្ថិ វុត្តេ, “អាវុសោ, មា បុច្ឆថ,
តុម្ហាកំ កុលុបកា ហិយេ្យា កលហំ កត្វា និក្ខមីសុ, អហំ យាចន្តោបិ និវត្តេតុ
នាសក្ខី” ត្ថិ អាហា។ តេសុ ពាលា តុណ្ហិ អហោសុំ។ បណ្ឌិតា បន “អម្ពេហិ ឯត្ថកំ
កាលំ ភទ្ទន្តានំ កិញ្ចំ ខលិតំ នាម ន ធិដ្ឋបុព្ពំ, តេសំ ភយំ ឥមំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ
ភវិស្សតី” តិ ទោមនស្សប្បត្តា អហោសុំ។

តេបិ ថេរោ គតជ្ជានេ ចិត្តសុខំ នាម នលភីសុ។ មហាថេរោ ចិន្តេសិ -
“អហោ នវកស្ស ភិក្ខុនោ ភារិយំ កម្ពំ កតំ, មុហុត្ថំ ធិដ្ឋំ នាម អាគន្ធកភិក្ខុ
អាហា - ‘មហាថេរេន សទ្ធិំ សំភោគំ មា អកាសី’” តិ។ ឥតរោបិ ចិន្តេសិ - “អហោ
មហាថេរស្ស ភារិយំ កម្ពំ កតំ, មុហុត្ថំ ធិដ្ឋំ នាម អាគន្ធកភិក្ខុ អាហា - ‘ឥមិនា
សទ្ធិំ សំភោគំ មា អកាសី’” តិ។ តេសំ នេវ សង្ឃាយោ ន មនសិការោ
អហោសិ។ តេ វស្សសតច្ចយេន បច្ឆិមទិសាយ ឯកំ វិហារំ អគម្មសុ។ តេសំ
ឯកមេវ សេនាសនំ ចាបុណិ។ មហាថេរេ បរិសិត្វា មញ្ញកេ និសិន្នេ ឥតរោបិ

ចារិសិ។ មហាថេរេ តំ ធិស្វាវ សញ្ញានិគ្វា អស្សុនិ សន្ធាវេតុំ នាសក្ខិ។ ឥតរោបិ
មហាថេរំ សញ្ញានិគ្វា អស្សុបុណ្ណាហិ នេត្តហិ “កថេមិ នុខោ មា កថេមី” តិ
ចិន្តេត្វា “ន តំ សទ្ធវ្យាប្ប” តិ ថេរំ វន្តិត្វា “អហំ, ភន្តេ, ឯត្ថកំ កាលំ តុម្កាកំ
បត្តចីវរំ គហេត្វាវិចរី, អបិ នុខោ មេ កាយទ្វារាធិសុ តុម្កេហិ កិញ្ចិ អសារុប្បំ
ធិជ្ជបុព្វ” តិ។ “ន ធិជ្ជបុព្វំ, អារុសោ” តិ។ អថ កស្មា ធម្មកថិកំ អវចុត្ត “មា ឯតេន
សទ្ធិ សំភោគមកាសី” តិ? “នាហំ, អារុសោ, ឯវំ កថេមិ, តយា កិរ មម អន្តរេ
ឯវំ វុត្ត” តិ។ “អហម្មិ, ភន្តេ, ន វនាមី” តិ។ តេ តស្មី ខណោ “តេន អម្ពេ
ភិក្ខុតុកាមេន ឯវំ វុត្តំ ភវិស្សតី” តិ ព្រាហ្មណ៍ អញ្ញមញ្ញំ អច្ចយំ ទេសយីសុ។ តេ
វស្សសតំ ចិត្តស្សនំ អលភន្តា តំ ធិវសំ សមគ្គា ហុត្វា “អាយាម, នំ តតោ
វិហារា និក្ខត្តិស្សមា” តិ បក្កមិត្វា អនុបុព្វេន តំ វិហារំ អគម៌សុ។

ធម្មកថិកោបិ ថេរេ ធិស្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេតុំ ឧបកច្ឆិ។ ថេរា “ន ត្វំ ឥមស្មី
វិហារេ វសិតុំ យុត្តរូចោ” តិ អច្ឆរំ បហវីសុ។ សោ សណ្ណាតុំ អសក្កោន្តោ
តាវនេវ និក្ខមិត្វា បលាយិ។ អថ នំ វីសតិ វស្សសហស្សនិ កតោ
សមណធម្មោ សន្ធាវេតុំ នាសក្ខិ, តតោ ចរិត្វា អវិច្ឆិម្ហំ និព្វត្តោ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ
បច្ឆិត្វា ឥនាធិ គិដ្ឋក្ខេវេ វុត្តប្បការេន អត្តការេន ធុក្ខំ អនុភោតីតិ។

សត្តា ឥទំ តស្ស បុព្វកម្មំ អាហារិត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម កាយាធិហិ
ឧបសន្តរូបេន ភវិតព្វ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៨០.

“វាចានុវក្ខី មនសា សុសំវុតោ,
កាយេន ច នាកុសលំ កយិរា;
ឯតេ តយោ កម្មបថេវិសោធយេ,
អាវាធយេ មគ្គមិសិប្បវេទិត” តិ។

[illegible]

ទេសភាវសាស្ត្រ ២២២ ស្ថាបត្យកម្ម វិស្វកម្ម និង បរិស្ថាន។

ស្វករបេតវត្ថុ ជន្មំ។

៧. ចោដ្ឋលត្ថេរវត្ថុ

យោគាវេទិត ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តាជេតវនេវិហារន្តោ ចោដ្ឋលំ នាម ថេរំ
អារា កក្កេសិ។

សោ កិរ សត្តន្តម្យ ពុទ្ធានំ សាសនេ តេបិជកោ បញ្ចន្តំ ភិក្ខុសតានំ ធម្មំ
 វាចេសិ។ សត្តា ចិន្តេសិ - “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ‘អត្ថនោ ទុក្ខនិស្សរណំ
 ករិស្សមី’តិ ចិត្តម្បី នត្តិ សំវេជេស្សមិ ន”ន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ តំ ថេរំ អត្ថនោ
 ឧបដ្ឋានំ អាគតកាលេ “ឯហិ, តុច្ឆហោដ្ឋិល, វេន្ទ, តុច្ឆហោដ្ឋិល, និសីទ,
 តុច្ឆហោដ្ឋិល, យាហិ, តុច្ឆហោដ្ឋិលា”តិ វេទតិ។ ឧដ្ឋាយ គតកាលេបិ
 “តុច្ឆហោដ្ឋិលោ គតោ”តិ វេទតិ។ សោ ចិន្តេសិ - “អហំ សាដ្ឋកថានិ តីណិ
 បិដកានិ ធារេមិ, បញ្ចន្តំ ភិក្ខុសតានំ អដ្ឋាវស មហាគណោ ធម្មំ វាចេមិ, អថ
 បន មំ សត្តា អភិក្ខុណំ, ‘តុច្ឆហោដ្ឋិលា’តិ វេទតិ, អន្ទា មំ សត្តា ឈានាធិនំ
 អកាវេន ឯវំ វេទតី”តិ។ សោ ឧប្បន្នសំវេតោ “ធានិ អវញ្ញំ បរិសិទ្ធា សមណធម្មំ
 ករិស្សមី”តិ សយមេវ បត្តចីវរំ សវីទហិត្វា បច្ឆុសកាលេ សព្ទបច្ឆា ធម្មំ
 ឧគ្គណ្ហិត្វា និក្ខមន្តេន ភិក្ខុនោ សទ្ធិំ និក្ខមិ។ បរិវេលោ និសីទិត្វា សជ្ឈាយន្តានំ

“អាចរិយោ” តិ ន សល្លក្ខេសុំ។ សោ វីសយោជនសតមគ្គំ កន្លា ឯកស្មី
អរញ្ញាវាសេ តីស ភិក្ខុ វសន្តិ, តេ ឧបសង្កមិត្វា សង្ឃត្ថវំ វន្តិត្វា, “ភន្តេ,
អវស្សយោ មេ ហោថា” តិ អាហា។ អាវុសោ, ត្វំ ធម្មកថិកោ, អម្ពេហិ នាម តំ
និស្សយ កិញ្ចិ ជានិតត្ថំ ភវេយ្យ, កស្មា ឯវំ វនេសីតិ? មា, ភន្តេ, ឯវំ ករោថ,
អវស្សយោ មេ ហោថា តិ។ តេ បន សព្វេ ខីណាសវាវ។ អថ នំ មហាថេរោ
“ឥមស្ស ឧគ្គហំ និស្សយ មា នោ អត្ថិយេវា” តិ អនុថេរស្ស សន្តិកំ បហិណ្ឌិ។
សោ បិ នំ តថេវាហ។ ឥមិនា និហារេន សព្វេបិ តំ បេសេន្តា ធិវាជ្ជានេ និសីទិត្វា
សូចិកម្មំ ករោន្តស្ស សព្វនវកស្ស សត្តវស្សិកសាមណោស្ស សន្តិកំ
បហិណ្ឌិសុ។ ឯវមស្ស មា នំ និហរីសុ។

សោ និហតមា នោ សាមណោស្ស សន្តិកេ អញ្ញាលី បគ្គហេត្វា “អវស្សយោ
មេ ហោហិ សប្បរិសា” តិ អាហា។ អហោ, អាចរិយ, កី នាមេតំ កថេថ, តុម្ពេ
មហាល្លកា ពហុស្សតា, តុម្ពា កំ សន្តិកេ មយា កិញ្ចិ ការណំ ជានិតត្ថំ
ភវេយ្យ តិ។ មា ឯវំ ករិ, សប្បរិស, ហោហិយេវ មេ អវស្សយោ តិ។ ភន្តេ,
សចេបិ ឡិវាធក្ខមា ភវិស្សថ, ភវិស្សមិ វោ អវស្សយោ តិ។ ហោមិ, សប្បរិស,
អហំ “អគ្គី បរិសា” តិ វុត្តេ អគ្គី បរិសាមិយេវា តិ។ អថ នំ សោ អវិទូរេ ឯកំ សវំ
ធស្យេត្វា, “ភន្តេ, យថា និវត្តចារុតោវ ឥមំ សវំ បរិសថា” តិ អាហា។ សោ ហិស្ស
មហាគ្យានំ ឧបដ្ឋបិវរានំ និវត្តចារុតភាវំ ព្រាត្វាបិ “ឡិវាធក្ខមោ នុ ខោ” តិ
វីមសន្តោ ឯវមាហា។ ថេរោបិ ឯកវចនេនេវ ឧទកំ ឡិវា។ អថ នំ បិវរកណ្ណានំ
តេមិតកាលេ “ឯថ, ភន្តេ” តិ វត្វា ឯកវចនេនេវ អាគន្ធា បិ តំ អាហា - “ភន្តេ,
ឯកស្មី វម្មិកេ ធនិទ្ធានិ, តត្ថ ឯកេន ធនិទ្ធន កោធា អន្តោ បរិដ្ឋា, តំ
គណ្ហិតុកាមោ ឥតរាទិ បញ្ច ធនិទ្ធានិ ថកេត្វា ធន្នំ ភិក្ខុត្វា បរិដ្ឋនិទ្ធនេវ
គណ្ហា តិ, ឯវំ តុម្ពេបិ ធន្នាវិកេសុ អារម្មណេសុ សេសានិ បញ្ចាទ្វារាទិ បិដាយ
មនោទ្វារេ កម្មំ បដ្ឋបេថា” តិ។ ពហុស្សតស្ស ភិក្ខុនោ ឯត្ថកេនេវ បទីបុជ្ជលនំ

វិយ អហោសិ។ សោ “ឯត្ថកមេវ ហោតុ សប្បវិសា” តិ ករជកាយេ ញាណំ
ឌីតារេត្វា សមណធម្មំ អារភិ។

សត្តាវីសយោជនសតមត្ថកេ និសិដ្ឋោវ តំ ភិក្ខុំ ឌីលោកេត្វា “យថេវាយំ
ភិក្ខុ ភូរិបញ្ញោ, ឯវមេវំ អនេន អត្តានំ បតិដ្ឋាបេតុំ វដ្ឋតី” តិ ចិន្តេត្វា តេន សទ្ធិ
កថេន្តោវិយ ឌីកាសំ ជិវិត្វា ឥមំ គាថមាហា -

២៨២.

“យោគា វេ ជាយតី ភូរិ, អយោគា ភូរិសទ្ធិយោ;
ឯតំ ទ្វេធាបជំ ញាត្វា, ភវាយ វិភវាយ ច;
តថាត្តានំ និវេសេយ្យ, យថា ភូរិ បវឌ្ឍតី” តិ។

តត្ថ យោគាតិ អដ្ឋតីសាយ អារម្មណេសុ យោនិសោ មនសិកាវា។ ភូរិ តិ
បជីវីសមាយ វិត្តតាយ បញ្ញាយេតំ នាមំ។ សទ្ធិយោតិ វិជានោ។ ឯតំ
ទ្វេធាបជន្តិ ឯតំ យោគញា អយោគញា។ ភវាយ វិភវាយ ចាតិ វុទ្ធិយា ច អវុទ្ធិយា
ច។ តថាតិ យថា អយំ ភូរិសទ្ធិតា បញ្ញា បវឌ្ឍតិ, ឯវំ អត្តានំ និវេសេយ្យតិ
អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ចោដ្ឋិលត្ថេវេ អរហត្ថេ បតិដ្ឋហីតិ។

ចោដ្ឋិលត្ថេវវត្ថុ សត្តមំ។

៨. បញ្ចមហាល្លកត្ថេវវត្ថុ

វនំ ជិន្ធជាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សម្ពហុលេ
មហាល្លកេ ភិក្ខុ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ គិហិកាលេ សាវត្ថិយំ កុដុម្ពិកា មហាទូណា អញ្ញមញ្ញសហាយ កា
ឯកតោ បុញ្ញានិ ករោន្តា សត្ត ធម្មទេសនំ សុត្វា “មយំ មហាល្លកា, កី នោ
យរាវាសេនា” តិ សត្តារំ បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា បព្ពជីសុ, មហាល្លកកាវេន បន ធម្មំ
បរិយាបុណ្ហតុំ អសក្កោន្តាវិហារបរិយន្តេ បណ្ណាសាលំ កាវេត្វា ឯកតោវ
វសីសុ។ បិណ្ណាយ ចរន្តាបិ យេតុយ្យេន បុត្តទារស្សេវ គេហំ គន្ធា ភុញ្ញីសុ។
តេសុ ឯកស្ស បុរាណាទុតិយិកា មធុរចាចិកា នាម, សា តេសំ សព្វេសម្បិ
ឧបការិកា អហោសិ។ កស្មា សព្វេបិ អត្តនា លទ្ធាហារំ គហេត្វា តស្ស ឯវ
គេហេ និសីទិត្វា ភុញ្ញន្តិ? សាបិ នេសំ យថាសន្និហិតំ សូបព្យញ្ជនំ ទេតិ។ សា
អញ្ញតរាពាធន ដុដ្ឋា កាលមកាសិ។ អថ តេ មហាល្លកត្ថរា សហាយ កស្ស
ថេរស្ស បណ្ណាសាលាយ សន្និបតិកា អញ្ញមញ្ញំ គីវាសុ គហេត្វា “មធុរចាចិកា
ឧបាសិកា កាលកតា” តិ វិលបន្តា រោទីសុ។ ភិក្ខុហិ ច សមន្តតោ ឧបដាវិត្វា
“កី ឥទំ, អាវុសោ” តិ បុដ្ឋា, “ភន្តេ, សហាយ កស្ស នោ បុរាណាទុតិយិកា
កាលកតា, សា អម្ពា កំ អតិរិយ ឧបការិកា។ ឥទានិ កុតោ តថារូបិ
លភិស្សមាតិ ឥមិនា ការណោន រោទាមា” តិ អាហំសុ។

ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ,
ឥទានេវ, បុព្វេបិ តេ កាកយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា សមុទ្កតិវេ ចរមាណា សមុទ្កឧមិយា
សមុទ្កំ បវេសេត្វា មារិតាយ កាកិយា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា តំ នីហរិស្សមាតិ
មុខតុណ្ហាកេហិ មហាសមុទ្កំ ឧស្សិញ្ញត្តា កិលមីសូ” តិ អតីតំ អាហរិត្វា -

“អបិ នុ ហនុកា សន្តា, មុខញោ បរិសុស្សតិ;
ឡិមាម ន ចារេម, បូរតេវ មហោទដី” តិ។ (ជា. ១.១.១៤៦);

ឥមំ កាកជាតកំវិត្តាវេត្វា តេ ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា, “ភិក្ខុវេ, រាគនោសមោហាវនំ
និស្សាយ តុម្ពេហិ ឥទំ ទុក្ខំ បត្តំ, តំ វនំ ជិន្និតុំ វដ្តតិ, ឯវំ ជិន្នក្ខា ភវិស្សថា” តិ
វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

២៨៣.

“វនំ ជិន្នេ មា រុក្ខំ, វនតោ ជាយតេ ភយំ;
នេត្វា វនញ្ច វនេញ្ច, និព្ពនា ហោថ ភិក្ខុវោ។

២៨៤.

“យាវ ហិ វនថោ ន ជិន្និតិ,
អណ្តាមត្តោបិ នវស្ស នាវិសុ;
បជិតទ្ធមនោវ តាវ សោ,
វច្ឆោ ជីវបកោវ មាតវី” តិ។

តត្ថ មា រុក្ខន្តិ សត្តារា ហិ “វនំ ជិន្នថា” តិ វុត្តេ តេសំ អចិរបព្ពជិតានំ “សត្តា
អម្ពេ វាសិអាធិនិ គហេត្វា វនំ ជិន្នាបេតី” តិ រុក្ខំ ជិន្និតុកាមតា ឧប្បជ្ជិ។ អថ នេ
“មយា រាគាធិកិលេសវនំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, ន រុក្ខេ” តិ បជិសេនេន្លោ “មា រុក្ខ” ន្តិ
អាហា។ វនតោ តិ យថា ចាកតិកវនតោ សីហាធិភយំ ជាយតិ, ឯវំ
ជាតិអាធិភយម្បិ កិលេសវនតោ ជាយតីតិ អត្ថោ។ វនញ្ច វនេញ្ច តិ ឯត្ថ
មហន្តា រុក្ខា វនំ នាម, ឧទ្ធកា តស្មី វនេ បិតត្តា វនថា នាម។ បុព្ពប្បត្តិករុក្ខា វា
វនំ នាម, អបរាបរុប្បត្តិកា វនថា នាម។ ឯវមេវ មហន្តមហន្តា ភវាកឡនកា
កិលេសា វនំ នាម, បវត្តិយំ វិចាកធាយកា វនថា នាម។ បុព្ពប្បត្តិកា វនំ នាម,
អបរាបរុប្បត្តិកា វនថា នាម។ តំ ឧភយំ ចតុត្ថមគ្គញ្ញាណោ និជ្ជិតព្ពំ។
តេនាហ - “នេត្វា វនញ្ច វនេញ្ច, និព្ពនា ហោថ ភិក្ខុវោ” តិ។ និព្ពនា ហោថា តិ
និក្ខិលេសា ហោថ។ យាវ ហិ វនថោ តិ យាវ ឯស អណ្តាមត្តោបិ កិលេសវនថោ

នរស្សៈ នារីស្តុ ន ជិដ្ឋតិ, តាវ សោ ជីវបកោ វន្នោ មាតិវិយ បជិតទ្ធមនោ
លគ្គបិត្តោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចបិ តេ មហាល្លកត្តោ រាសោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ,
សម្បត្តានម្បិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចមហាល្លកត្តោវត្ថុ អជ្ជមំ។

៩. សុវណ្ណការត្ថោវត្ថុ

ឧច្ឆិទ្ធាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សាវិបុត្តត្ថោវស្ស
សទ្ធិវិហារិកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិវ សុវណ្ណការត្ថោវត្ថោ អភិវុទោ សាវិបុត្តត្ថោវស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។
យេវេ “តតុណានំ រាគោ ឧស្សន្នោ ហោតី” តិ ចិន្តេត្វា តស្ស រាគបដិយាតាយ
អសុភកម្មជ្ជានំ អទាសិ។ តស្ស បន តំ អសប្បាយំ។ តស្មា អរញ្ញំ បវិសិត្វា
តេមាសំ វាយមន្តោ ចិត្តកគ្គមត្តម្បិ អលភិទ្វា បុន ថេវស្ស សន្តិកំ អាគន្ធា
យេវេន “ឧបជ្ជិតំ តេ, អារុសោ, កម្មជ្ជាន” ត្ថិ វុត្តេ តំ បវត្តិ អាហេយេសិ។ អថស្ស
យេវេ “កម្មជ្ជានំ ន សម្បជ្ជតីតិ វោសានំ អាបជ្ជិតុំ ន វជ្ជតី” តិ វត្វា បុន តទេវ
កម្មជ្ជានំ សាធុកំ កថេត្វា អទាសិ។ សោ ទុតិយវារេបិ កិញ្ចិវិសេសំ និត្តត្ថេតុ
អសក្កោន្តោ អាគន្ធា ថេវស្ស អាហេយេសិ។ អថស្ស យេវេបិ សការណំ សឧបមំ
កត្វា តទេវ កម្មជ្ជានំ អាចិត្តិ។ សោ បុនបិ អាគន្ធា កម្មជ្ជានស្ស
អសម្បជ្ជនការំ កថេសិ។ យេវេ ចិន្តេសិ - “ការកោភិត្តុ អត្ថនិវិជ្ជមានេ
កាមច្ឆន្ទានយោវិជ្ជមានាតិ អវិជ្ជមានេ អវិជ្ជមានាតិ បជាតាតិ។ អយំ ភិត្តុ
ការកោ, នោ អការកោ, បដិបន្នោ, នោ អប្បដិបន្នោ, អហំ បនេតស្ស
អជ្ឈាសយំ ន ជាតាមិ, ពុទ្ធវេនេយ្យោ ឯសោភវិស្សតី” តិ តំ អាទាយ

សាយន្តសមយេ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា “អយំ, ភន្តេ, មម សទ្ធិវិហារិកោ, ឥមស្ស
មយា ឥមីនា ការណេន ឥទំ នាម កម្មជ្ជានំ ទិន្ន”ន្តិ សព្វំ តំ បវត្តិ អាហោចេសិ។

អថ នំ សត្តា “អាសយានុសយញ្ញាណំ នាមេតំ ចារមិយោ បូរេត្វា
ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឧន្ទានេត្វា សព្វញ្ញតំ បត្តានំ ពុទ្ធានំយេវ វិសយោ”តិ
វត្វា “កតរកុលា នុខោ វស បព្វជិតោ”តិ អារជ្ជេន្ទោ “សុវណ្ណការកុលា”តិ
ញត្វា អតីតេ អត្តភាវេ ឡិលោកេន្ទោ តស្ស សុវណ្ណការកុលេយេវ
បដិចាជិយា និព្ពត្តានិ បញ្ច អត្តភាវសតានិ ទិស្វា “ឥមីនា ទហារេន ទីយរត្តំ
សុវណ្ណការកម្មំ ករោន្តេន កណិការបុប្ផបទុមបុច្ឆាទីនិ ករិស្សមីតិ
រត្តសុវណ្ណាមេវ សម្មវិវត្តិតំ, តស្មា ឥមស្ស អសុភបដិកូលកម្មជ្ជានំ ន វដ្តតិ,
មនាបមេវស្ស កម្មជ្ជានំ សប្បាយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា, “សាវិបុត្ត, តយា កម្មជ្ជានំ ទត្វា
ចត្តារោ មាសេ កិលមិតំ ភិក្ខុំ អន្ធិ បច្ឆាភត្តេយេវ អរហត្តំ បត្តំ បស្សិស្សសិ,
គច្ឆ ត្វ”ន្តិ ថេវ ឧយ្យោដេត្វា ឥទ្ធិយា ចក្កមត្តំ សុវណ្ណបទុមំ មាបេត្វា បត្តេហិ
ថេវ នាលេហិ ច ឧទកពិន្ធនិ មុញ្ញន្តំវិយ កត្វា “ភិក្ខុ ឥមំ បទុមំ អាទាយ
វិហារបច្ឆន្តេ វាលុករាសិម្ហំ វេបេត្វា សម្មុទ្ធជ្ជានេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា
‘លោហិតកំ លោហិតក’ន្តិ បរិកម្មំ ករោហិ”តិ អទាសិ។ តស្ស សត្តហត្ថតោ
បទុមំ គណ្ណាន្តស្សេវ ចិត្តំ បសីទិ។ សោវិហារបច្ឆន្តំ គន្ធា វាលុកំ ឧស្សាបេត្វា
តត្ថ បទុមនាលំ បវេសេត្វា សម្មុទ្ធេ បល្លង្កេន និសីន្នោ “លោហិតកំ
លោហិតក”ន្តិ បរិកម្មំ អារភិ។ អថស្ស តទ្ធិណញ្ញោវ នីវរណានិវិក្ខម្ហីសុ,
ឧបចារជ្ឈានំ ឧប្បជ្ឈិ។ តទនន្តំ បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា បញ្ចហាការេហិ វសីការំ
ចាបេត្វា យថានិសីន្នោវ ទុតិយជ្ឈានាទីនិបិ បត្វា វសីភូតោ ចតុត្ថជ្ឈានេន
ឈានកីឡំ កីឡន្តោ និសីទិ។

សត្វា តស្ស ឈានានំ ឧប្បន្នការំ ព្រាហ្ម “សក្ខិស្សតិ នុ ខោ ឯស អត្ថនោ
 ធម្មតាយ ឧត្តរិ វិសេសំ និព្ពេត្តតុ” ត្ថិ ឌីលោកេន្តោ “ន សក្ខិស្សតិ” តិ ព្រាហ្ម “តំ
 បទុមំ មិលាយត្វ” តិ អធិដ្ឋហិ។ តំ ហេតុហិ មទ្គិតបទុមំ មិលាយន្តំ វិយ
 កាឡវណ្ណំ អហោសិ។ សោ ឈានា វុដ្ឋាយ តំ ឌីលោកេន្តោ “កី នុ ខោ ឥមំ បទុមំ
 ជរាយ បហដំ បញ្ញាយតិ, អនុចាទិណ្ណាកេបិ ឯវំ ជរាយ អភិកុយ្យមាទេ
 ឧចាទិណ្ណាកេ កថាវ នត្ថិ។ ឥទម្បិ ហិ ជរា អភិកវិស្សតិ” តិ អនិច្ចលក្ខណំ
 បស្សិ។ តស្សី បន ទិដ្ឋេ ទុក្ខលក្ខណញ្ច អនត្តលក្ខណញ្ច ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។
 តស្ស តយោ ភវា អាទិត្តា វិយ កណ្តោ ពទ្ធកុណាចា វិយ ច ខាយីសុ។ តស្សី
 ខណោ តស្ស អវិទូរេ កុមារកា ឯកំ សំ ឌីតវិត្វា កុមុទានិ ភញ្ញិត្វា ជលេ វាសី
 ករោត្តិ។ សោ ជលេ ច ជលេ ច កុមុទានិ ឌីលោកេសិ។ អថស្ស ជលេ កុមុទានិ
 អភិរូទានិ ឧទកបគ្បវន្តានិ វិយ ឧបដ្ឋហីសុ, ឥតវានិ អគ្គគ្គេសុ បរិមិលាតានិ។
 សោ “អនុចាទិណ្ណាកំ ជរា ឯវំ បហាវតិ, ឧចាទិណ្ណាកំ កី បន ន បហាវិស្សតិ” តិ
 សុដ្ឋុតំ អនិច្ចលក្ខណាទីនិ អទ្គស។ សត្វា “ចាកជីភូតំ ឥទានិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ
 កម្មដ្ឋាន” ត្ថិ ព្រាហ្ម គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធកោវ ឌីភាសំ មុញ្ញិ, សោ តស្ស មុខំ បហាវិ។
 អថស្ស “កី នុ ខោ ឯត” ត្ថិ ឌីលោកេន្តស្ស សត្វា អាគន្ធា សម្មុខេ បិតោ វិយ
 អហោសិ។ សោ ឧដ្ឋាយ អញ្ញាលី បគ្គណ្ហិ។ អថស្ស សត្វា សប្បាយំ សល្លក្ខេត្វា
 ឥមំ កាថមាហា -

២៨៥.

“ឧទ្ធិន្ទ សិនេហាមត្តនោ, កុមុទំ សារទិកំវ ចាណិណ;
 សន្តិមគ្គមេវ ព្រូហាយ, និព្ពានំ សុគតេន ទេសិត” ត្ថិ។

តត្ថ ឧប្បន្ទាតិ អរហត្តមគ្គន ឧប្បន្ទ។ សារទិកន្តិ សរទកាលេ និព្ពត្ថំ។
សន្តិមគ្គន្តិ និព្ពានកាមី អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ។ ព្រូហយាតិ វឿយ។ និព្ពានញ្ចិ សុគតេន
នេសិតំ, តស្មា តស្ស មគ្គំ ភាវេហិតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ សោភិតក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ជហិ។

សុវណ្ណការត្ថេវវត្ថុ នវមំ។

១០. មហាជនវាណីជវត្ថុ

ឥធវ វស្សន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មហាជនវាណីជំ នាម
អារព្វ កលេសិ។

សោ កិវ ពារាណសិតោ កុសុម្ភវត្តានំ វត្តានំ បញ្ចា សកជសតានិ បូរេត្វា
វណិជ្ជាយ សាវត្ថី អាគតោ នទីតិវំ បទ្វា “ស្វេ នទី ឧត្តវិស្សមី” តិ តត្ថេវ
សកជានិ មោចេត្វា វសិ។ វត្ថី មហាមេយោ ឧដ្ឋហិត្វា វស្សិ។ នទី សត្តាហំ
ឧទកស្ស បូរា អដ្ឋាសិ។ នាគរាបិ សត្តាហំ នក្ខត្តំ កិឡិសុ។ កុសុម្ភវត្តហិ
វត្តហិ កិច្ចំ ន និដ្ឋិតំ។ វាណិជោ ចិន្តេសិ - “អហំ ទូរំ អាគតោ។ សចេ បុន
គមិស្សមិ, បបញ្ចោ ភវិស្សតិ។ ឥធវេវ វស្សញ្ចា ហេមន្តញ្ចា គិម្ពញ្ចា មម កម្មំ
ករោន្តោ វសិត្វា ឥមា និវិក្កិណិស្សមី” តិ។ សត្តា នគរេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្ស
ចិត្តំ ញាត្វា សិតំ ចាតុកិវត្វា អានន្ទត្ថេវេន សិតការណំ បុដ្ឋោ អាហា - “ធិដ្ឋោ
តេ, អានន្ទ, មហាជនវាណិជោ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ សោ អត្ថនោ ជីវិតន្តរាយំ
អជានិត្វា ឥមំ សំវេច្ឆំ ឥធវេវ វសិត្វា ភណ្ឌំ វិក្កិណិតុំ ចិត្តមកាសីតិ។ “កី បន
តស្ស, ភន្តេ, អន្តរាយោ ភវិស្សតី” តិ? សត្តា “អាមាណន្ទ, សត្តាហមេវ ជីវិត្វា សោ
មច្ចុមុខេ បតិស្សតី” តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

“អង្គេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្កំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារី អាតាបី, អហោរត្ថមតន្តិតំ;
តំ វេ ភន្តេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិត្តតេ មុនី” តិ។ (ម. និ. ៣.២៧២);

គន្ធាមិស្ស, ភន្តេ, អាហោចស្សមីតិ។ វិស្សត្តោ គន្ធានន្ទាតិ។ ថេរោ
សកដជ្ជានំ គន្ធា ភិក្ខាយ ចរិ។ វាណិជោ ថេរំ អាហារេន បតិមាទេសិ។ អថ នំ
ថេរោ អាហា - “កិត្តកំ កាលំ ឥធ វសិស្សសី” តិ? “ភន្តេ, អហំ ទូរតោ អាគតោ”។
សចេ បុន គមិស្សមិ, បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, ឥមំ សំវច្ឆំ ឥធ វសិត្វា ភណ្ណំ
វិក្កិណិត្វា គមិស្សមីតិ។ ឧចាសក, ឧដ្ឋានោ ជីវិតន្តរាយោ, អប្បមាទំ កាតុំ
វដ្តតីតិ។ “កី បន, ភន្តេ, អន្តរាយោ ភវិស្សតិ” តិ។ “អាម, ឧចាសក, សត្តាហមេវ
តេ ជីវិតំ បវត្តិស្សតីតិ”។ សោ សំវិគ្គមានសោ ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ
និមន្តត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា អនុមោទនត្ថាយ បត្តំ គណ្ហិ។ អថស្ស
សត្តា អនុមោទនំ ករោន្តោ, “ឧចាសក, បណ្ឌិតេន នាម ‘ឥធេវ’ វស្សធីនិ
វសិស្សមិ, ឥទព្វិទព្វា កម្មំ បយោជេស្សមី” តិ ចិន្តេតុំ ន វដ្តតិ, អត្ថនោ បន
ជីវិតន្តរាយមេវ ចិន្តេតុំ វដ្តតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៨៦.

“ឥធ វស្សំ វសិស្សមិ, ឥធ ហេមន្តគិម្ហិសុ;
ឥតិ ពាលោ វិចិន្តេតិ, អន្តរាយំ ន ពុជ្ឈតី” តិ។

តត្ថ ឥធ វស្សន្តិ ឥមស្មី ហានេ ឥទព្វិទព្វា ករោន្តោ ចតុមាសំ វស្សំ
វសិស្សមិ។ ហេមន្តគិម្ហិសូតិ ហេមន្តគិម្ហេសុបិ “ចត្តារោ មាសេ ឥទព្វិទព្វា
ករោន្តោ ឥធេវ វសិស្សមី” តិ ឯវំ ទិដ្ឋជម្មិកសម្បរាយិកំ អត្តំ អជានន្តោ ពាលោ

វិចិត្តភិក្ខុ។ អន្តរាយន្តិ “អសុកស្មី ឆាម កាលេ វា ទេសេ វា វាយេ វា មរិស្សមី” តិ
អត្ថនោ ជីវិតន្តរាយំ ន ពុជ្ឈតី តិ។

ទេសនាវសានេ សោ វាណិជា សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្មិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសិ។ វាណិជាបិ សត្តារំ អនុកន្ធា ជីវិត្តត្វា
“សីសរោគោ វិយ មេ ឧប្បន្នោ” តិ សយនេ និបជ្ជិ, តថានិបន្នោវ កាលំ កត្វា
តុសីតវិមាទេ និព្ពត្តិ។

មហាធនវាណិជវត្ថុ ទសមំ។

១១. កិសាគោតមីវត្ថុ

តំ បុត្តបសុសម្មត្តន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
កិសាគោតមី អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ សហស្សវគ្គេ -

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ អមតំ បទំ;

ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ អមតំ បទ” ន្តិ។ (ធម. ប. ១១៤) -

គាថាវណ្ណោនាយ វិត្តារេត្វា កថិតំ។ តទា ហិ សត្តា “កិសាគោតមី លទ្ធា តេ
ឯកច្ឆរមត្តា សិទ្ធកត្តកា” តិ អាហា។ “ន លទ្ធា, ភន្តេ, សកលគាមេ ជីវន្តេហិ កិរ
មតកា ឯវ ពហុតរា” តិ។ អថ នំ សត្តា “ត្វំ ‘មមេវ បុត្តោ មតោ’ តិ សល្លក្ខេសិ,
ធុវធម្មោ ឯស សព្ពសត្តានំ។ មច្ចុរាជា ហិ សព្ពសត្តេ អបរិបុណ្ណាជ្ឈាសយេ ឯវ
មហោយោ វិយ បរិកឡមាទោ អចាយសមុទ្ធេ បក្ខិបតី” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

២៨៧.

“តំ បុត្តបសុសម្មត្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នរំ;

សុត្តំ កាមំ មហោយោវ, មច្ចុ អាទាយ កច្ចតិ”តិ។

តត្ថ តំ បុត្តបសុសម្មត្តន្តំ តំ រូបពលាទិសម្បន្នេ បុត្តេ ច បសូ ច លភិក្ខា
“មម បុត្តា អភិរូទា ពលសម្បន្នា បណ្ឌិតា សព្វកិច្ចសមត្តា, មម គោណា
អភិរូទា អរោគា មហាការវហា, មម ភាវី ពហុជីវា”តិ ឯវំ បុត្តេហិ ច បសូហិ ច
សម្មត្តំ នវំ។ ព្យាសត្តមនសន្តិ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទីសុ វា បត្តដីវរាទីសុ វា កិញ្ចុនេវ
លភិក្ខា តតោ ឧត្តរិតរំ បត្តនតាយ អាសត្តមានសំ វា, ចក្កវិញ្ញយ្យាទីសុ
អារម្មណេសុ វុត្តប្បការេសុ វា បរិក្ការេសុ យំ យំ លទ្ធិ ហោតិ, តត្ថ តត្ថេវ
លក្កនតាយ ព្យាសត្តមានសំ វា។ សុត្តំ កាមន្តំ និទ្ធិ ឧបគតំ សត្តនិកាយំ។
មហោយោវាតិ យថា ឯវំរូបំ កាមំ កម្ពុរិវត្តតោ មហាឆ្មោ មហានទីនំ ឱយោ
អន្តមសោ សុនឧម្បិ អសេសេត្វា សព្វំ អាទាយ កច្ចតិ, ឯវំ វុត្តប្បការំ នវំ មច្ចុ
អាទាយ កច្ចតិ តិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ កិសាគោតមី សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ, សម្បត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មនេសនា អហោសីតិ។

កិសាគោតមីវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. បដាចារវត្ថុ

នសន្តិ បុត្តាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារឆ្មោ បដាចារំ អារព្ព
កថេសិ។ វត្ថុ សហស្សវគ្គេ -

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ឧទយព្ពយំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ ឧទយព្ពយ”ន្តិ។ (ធិ. ប. ១១៣) -

គាថាវណ្ណឆាយ វិត្តាវេត្វា កថិតំ។ តទា បន សត្តា បដាចារំ តនុក្ខតសោកំ
ព្រាត្វា “បដាចារេ បុត្តាធម្មោ នាម បរលោកំ គច្ឆន្តស្ស តាលំ វា លេណំ វា
សរណំ វា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, តស្មា វិជ្ជាមាធិ តេ ន សន្តិយេវ។ បណ្ឌិតេន បន
សីលំ វិសោធបា អត្តនោ និព្វានកាមិមគ្គមេវ សោធនុំ វុដ្ឋតី” តិ វត្ថា ធម្មំ
នេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

២៨៨.

“ន សន្តិ បុត្តា តាលាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធវា;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, នត្ថិ ព្រាតីសុ តាលាតា។

២៨៩.

“ឯតមត្តវសំ ព្រាត្វា, បណ្ឌិតោ សីលសំរុតោ;
និព្វានគមនំ មគ្គំ, ឱប្បមេវ វិសោធមេ” តិ។

តត្ថ តាលាយាតិ តាលាកាយ បតិជ្ជានត្ថាយ។ ពន្ធវាតិ បុត្តេ ច
មាតាបិតារោ ច បឋេត្វា អវសេសា ព្រាតីសុហជ្ជា។ អន្តកេនាធិបន្នស្សាតិ
មរណេន អភិក្ខតស្ស។ បវត្ថិយញ្ញំ បុត្តាធម្មោ អន្តចាណធិនានេន ចេវ
ឧប្បន្នកិច្ចនិត្តរណេន ច តាលា ហុត្វាបិ មរណកាលេ កេនចិ ឧចាយេន
មរណំ បដិពាហិតុំ អសមត្ថតាយ តាលាត្ថាយ លេណាត្ថាយ ន សន្តិ នាម។
តេនេវ វុត្ថំ - “នត្ថិ ព្រាតីសុ តាលាតា” តិ។ ឯតមត្តវសន្តិ ឯវំ តេសំ
អញ្ញមញ្ញស្ស តាលំ ភវិតុំ អសមត្ថភាវសន្នាតំ ការណំ ជានិត្វា បណ្ឌិតោ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលេន សំរុតោ វត្ថុតគោបិតោ ហុត្វា និព្វានគមនំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ
សីលំ សីលំ វិសោធម្យាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ បដាចារា សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជហិ, អញ្ជេ ច ពហូ
សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បដាចារាវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

មគ្គវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

វិសតិមោ វគ្គោ។

២០. បកិណ្ណាកវគ្គោ

១. អត្ថនោបុព្វកម្មវត្ថុ

មត្តាសុខបរិច្ចាគាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេទ្យុវនេ វិហារន្តោ អត្ថនោ
បុព្វកម្មំ អារព្វ កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ វេសាលី ឥទ្ធា អហោសិ ដីតា ពហុជនា
អាភិណ្ណាមនុស្សា។ តត្ថ ហិ វារេន វារេន វន្តំ កាវេន្តានំ ខត្តិយានំយេវ
សត្តសតាធិកានិ សត្តសហស្សានិ សត្ត ច ខត្តិយា អហោសុំ។ តេសំ
វេសនត្ថាយ តត្ថកាយេវ ចាសាទា តត្ថកានេវ កូដាគារាធិ ឧយ្យានេ
វិហារត្ថាយ តត្ថកាយេវ អារាមា ច ចោក្ខវណិយោ ច អហោសុំ។ សា អបវេន
សមយេន ទុត្តិក្ខា អហោសិ ទុស្សស្សា។ តត្ថ នាតកកយេន បឋមំ
ទុក្ខតមនុស្សា កាលមកំសុ។ តេសំ តេសំ តត្ថ តត្ថ ធម្មតានំ កុណាចានំ គន្ធន
អមនុស្សា នគរំ បរិសីសុ។ អមនុស្សបទ្កវេន ពហុតរា កាលមកំសុ។ តេសំ
កុណាបគន្ធបដិក្ខលតាយ សត្តានំ អហិវាតរោគោ ឧប្បជ្ជិ។ ឯវំ ទុត្តិក្ខកយំ
អមនុស្សកយំ រោគកយន្តិ តីណិ ភយានិ ឧប្បជ្ជិសុ។

នគរវាសិនោ សន្តិបតិកា រាជានំ អាហំសុ - “មហារាជ, ឥមស្មី នគរេ តីណិ
កយានិ ឧប្បន្នានិ, ឥតោ បុព្វេ យាវ សត្តមា រាជបរិវេណា ឯវេរុបំ ភយំ នាម ន
ឧប្បន្នបុព្វំ។ អធម្មិករាជ្ជនញ្ចិ កាលេ ឯវេរុបំ ភយំ ឧប្បន្នតី” តិ។ រាជា សន្តាគារេ
សព្វេសំ សន្និចាតំ កាលេត្វា “សចេ មេ អធម្មិកភារោ អត្ថិ, តំ វិចិនថា” តិ អាហា។
វេសាលិវាសិនោ សព្វំ បវេណិ វិចិនន្តា រញ្ជោ កញ្ចិ នោសំ អធិស្វា, “មហារាជ,
នត្ថិ តេ នោសោ” តិ វត្វា “កបំ នុ ខោ ឥទំ អម្ពាភំ ភយំ វ្របសមំ គន្ធម្មយ្យ” តិ
មន្តយីសុ។ តត្ថ ឯកច្ឆេហិ “ពលិកម្មេន អាយាចនាយ មជ្ឈលកិរិយាយា” តិ វុត្ត
សព្វម្បី តំ វិធី កត្វា បជិតាហិតុំ នាសក្ខីសុ។ អថញ្ញេ ឯវមាហំសុ - “ធន សត្តារោ
មហានុភារា, តេសុ ឥធាគតមត្តេសុ ភយំ វ្របសមេយ្យ” តិ។ អបវេ
“សម្មាសម្ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ។ សោ ហិ ភគវា សព្វសត្តហិតាយ ធម្មំ
នេសេតិ, មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ។ តស្មី ឥធ អាគតេ ឥមាជិ កយានិ
វ្របសមេយ្យ” តិ អាហំសុ។ តេសំ វចនំ សព្វេបិ អភិនន្តិត្វា “កហំ នុ ខោ សោ
ភគវា ឯតវហិ វិហារតី” តិ អាហំសុ។ តទា បន សត្តា ឧបកជ្ជាយ
វស្សបនាយិកាយ រញ្ជោ ពិម្ពិសារស្ស បជិត្វំ ទត្វា វេជ្ជវនេ វិហារតិ។ តេន ច
សមយេន ពិម្ពិសារសមាគមេ ពិម្ពិសារេន សទ្ធិ សោតាបត្តិជលំ បត្តោ មហាលិ
នាម លិច្ឆវី តស្សំ បរិសាយំ និសិន្នោ ហោតិ។

វេសាលិវាសិនោ មហន្តំ បណ្ណាការំ សន្នេត្វា រាជានំ ពិម្ពិសារំ សញ្ញាបេត្វា
“សត្តារំ ឥធានេថា” តិ មហាលិញ្ចោវ លិច្ឆវី បុរោហិតបុត្តញ្ច បហិណ្ឌីសុ។ តេ
គន្ធា រញ្ជោ បណ្ណាការំ ទត្វា តំ បវត្តិ និវេទេត្វា, “មហារាជ, សត្តារំ អម្ពាភំ
នគរំ បេសេថា” តិ យាធិសុ។ រាជា “តុម្ពេវ ជានាថា” តិ ន សម្បជិច្ឆិ។ តេ ភគវន្តំ
ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា វន្តិត្វា យាធិសុ - “ភន្តេ, វេសាលិយំ តីណិ កយានិ ឧប្បន្នានិ, តានិ
តុម្ពេសុ អាគតេសុ វ្របសមិស្សន្តិ, ឯថ, ភន្តេ, គន្ធាមា” តិ។ សត្តា តេសំ វចនំ
សុត្វា អារវន្តេន្តោ “វេសាលិយំ វតនសុត្តេ (ឧ. ចា. ៦.១ អាទយោ; សុ. និ. ២២២

អាឡាយ) វុត្តេសារក្លាបក្តៅឡាន កោដិសតសហស្សំ ជីវស្សតិ,
សុត្តបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ,
តានិ ច ភយានិ វ្យាបសមិស្សន្តិ” តិ ញាត្វា តេសំ វេចនំ សម្មជិដ្ឋិ។

រាជា ពិម្ពិសារោ “សត្តារា កិរ វេសាលិកមនំ សម្មជិដ្ឋិត” ន្តិ សុត្វា នគរេ
យោសនំ ការេត្វា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា “កី, ភន្តេ, វេសាលិកមនំ សម្មជិដ្ឋិត” ន្តិ
បុដ្ឋិត្វា “អាម, មហារាជា” តិ វុត្តេ “តេន ហិ, ភន្តេ, អាគមេថ, តាវ មគ្គំ
បដិយាទេស្សមី” តិ វត្វា រាជគហស្ស ច គង្គាយ ច អន្តរេ បញ្ចាយោជនភូមិ សមំ
ការេត្វា យោជនេ យោជនេ វិហារំ បតិដ្ឋាបេត្វា សត្តុ គមនកាលំ អាហោចេសិ។
សត្តា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ មគ្គំ បដិបដ្ឋិ។ រាជា យោជនន្តរេ ជណ្ឌមត្តេន
ឱធិនា បញ្ចវណ្ណានិ បុច្ឆានិ ឱកិរាបេត្វា ជដបដាកកទលីអាធិនិ ឧស្សាបេត្វា
ភគវតោ ធន្តាតិធន្តំ កត្វា ទ្វេ សេតច្ឆត្តានិ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកមេកំ
សេតច្ឆត្តំ ឧបរិ ធារេត្វា សបរិវារោ បុប្ផគន្ធាធិហិ បូជំ ករោន្តោ សត្តារំ
ឯកេកស្មី វិហារេ វេសាបេត្វា មហាធានាធិនិ ធន្តា បញ្ចហិ ធិវេសហិ គង្គាតិវំ
ចាបេត្វា តត្ថ ធាវំ អលង្ការោ វេសាលិកានំ សាសនំ បេសេសិ - “មគ្គំ
បដិយាទេត្វា សត្តុ បច្ចុគ្គមនំ ករោន្ត” តិ។ តេ “ធិតុណំ បូជំ ករិស្សមា” តិ
វេសាលិយា ច គង្គាយ ច អន្តរេ តិយោជនភូមិ សមំ ការេត្វា ភគវតោ ចតុហិ
សេតច្ឆត្តេហិ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ ធូហិ ធូហិ សេតច្ឆត្តេហិ ធន្តាតិធន្តានិ
សន្នេត្វា បូជំ កុរុមាណា អាគន្ធា គង្គាតិវេ អជ្ជសុ។ ពិម្ពិសារោ ទ្វេ ធាវា
សង្ឃាដេត្វា មណ្ឌបំ ការេត្វា បុប្ផគន្ធាធិហិ អលង្ការាបេត្វា សព្ពរតនមយំ
ពុទ្ធាសនំ បញ្ចាបេសិ។ ភគវា តស្មី និសីធិ។ ភិក្ខុបិ ធាវំ អភិរុហិត្វា ភគវន្តំ
បរិវារេត្វា និសីធិសុ។ រាជា អនុគច្ឆន្តោ គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱតិវត្វា “យាវ,
ភន្តេ, ភគវា អាគច្ឆតិ, តាវាហំ ឥធរេ គង្គាតិវេ វេសិស្សមី” តិ វត្វា ធាវំ

ឧបាយដេត្វា និងវត្ថុ។ សត្វា យោជនមត្តំ អន្ធានំ កត្តាយ កត្វា វេសាលីកានំ សីមំ
ចាបុណ្ហ។

លិង្គីរាជាឆោ សត្តារំ បច្ចុគ្គន្ធា កលប្បមាណំ ឧទកំ ឌីតវិទ្យា នារំ តីរំ
ឧបនេត្វា សត្តារំ នារាតោ ឌីតារយីសុ។ សត្តារា ឌីតវិទ្យា តីរេ អក្កន្តមត្តេយេវ
មហាមេយោ ឧដ្ឋហិទ្វា ចោក្ខវវស្សំ វស្សិ។ សត្តត្ថ
ជណ្ឌប្បមាណាឡប្បមាណាកដិប្បមាណាធិនំ ឧទកានិ សន្នន្តានិ
សត្តកុណាចានិ កត្តំ បវេសយីសុ, បរិសុទ្ធា ភូមិភាគោ អហោសិ។
លិង្គីរាជាឆោ សត្តារំ យោជនេ យោជនេ វេសាបេត្វា មហាធានំ ធាត្វា ធិគុណំ
បូជំ ករោត្តា តីហិ ធិវេសហិ វេសាលី នយីសុ។ សក្កោ ទេវរាជា
ទេវគណបរិវុតោ អាគមាសិ, មហោសក្ខានំ ទេវានំ សន្និចាតេន អមនុស្សា
យេតុយ្យេន បលាយីសុ។ សត្តា សាយំ នគរទ្វារេ វេត្វា អានន្តត្ថំ អាមន្តេសិ -
“ឥមំ, អានន្ត, វតនសុត្តំ ឧគ្គណ្ឌិទ្វា លិង្គីកុមារេហិ សន្និវិចរន្តោ វេសាលីយា
តិណ្ឌំ ចាការានំ អន្តរេ បរិត្តំ ករោហី” តិ។

ថេរោ សត្តារា ធិន្នំ វតនសុត្តំ ឧគ្គណ្ឌិទ្វា សត្តុ សេលមយបត្តេន ឧទកំ
អាធាយ នគរទ្វារេ វេតោ បណិធានតោ បដ្ឋាយ តថាគតស្ស ធន ចារមិយោ
ធន ឧបចារមិយោ ធន បរមត្ថចារមិយោតិ សមតីស ចារមិយោ បញ្ច
មហាបរិច្ឆាគេ លោកត្ថចរិយា ញាតត្ថចរិយា ពុទ្ធត្ថចរិយាតិ តិស្សោ
ចរិយាយោ បច្ឆិមភវេ គព្ពវោក្កន្តិ ជាតី អភិនិក្ខមនំ បធានចរិយំ ពោធិបល្លង្កេ
មារវិជយំ សត្តញ្ញាតញ្ញាណបដិវេធំ ធម្មចក្កបវត្ថនំ នវលោកុត្តរធម្មតិ
សព្វេបិមេ ពុទ្ធកុណោ អារវន្តេត្វា នគរំ បរិសិទ្ធា តិយាមរត្តិ តីសុ ចាការន្តរេសុ
បរិត្តំ ករោត្តោវិចរិ។ តេន “យំ កិញ្ចី” តិ វុត្តមត្តេយេវ ឧទ្ធុ ឱត្តឧទកំ
អមនុស្សានំ ឧបរិ បតិ។ “យានីធិ ភូតានី” តិ កាថាកថនតោ បដ្ឋាយ

រជតវជំសកាវិយ ឧទកតិទ្ធីនិ អាគាសេន គន្ធា គិលានមនុស្សនំ ឧបរិ
បតីសុ។ តាវនេវ រូបសន្តរោគា មនុស្សឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ ថេរំ បរិវារេសុ។
“យំកិញ្ចី”តិ វុត្តបទតោ បដ្ឋាយ បន ឧទកដុសិតេហិ ដុដ្ឋដុដ្ឋា សព្វេ
អបលាយន្តា សង្ការក្ខន្ធិតិបទេសាទិនិស្សិតា អមនុស្សតេន តេន ធារេន
បលាយីសុ។ ធារានិ អនោកាសានិ អហេសុ។ តេ ឱកាសំ អលកន្តា ចាការំ
ភិទ្ធិត្វាបិ បលាយីសុ។

មហាជនោ នគរមជ្ឈេ សន្តាគារំ សព្វគន្ធមហិ ឧបលិម្បត្វា ឧបរិ
សុវណ្ណតារកាទិវិចិត្តំ វិតានំ ពន្ធិត្វា ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា សត្តារំ អានេសិ។
សត្តា បញ្ញាត្ត អាសនេ និសីទិ។ ភិក្ខុសង្ឃេហិ លិច្ឆវីគណោហិ សត្តារំ បរិវារេត្វា
និសីទិ។ សក្កោ ទេវរាជា ទេវគណបរិវុតោ បតិវុបេ ឱកាសេ អដ្ឋាសិ។ ថេរោបិ
សកលនគរំ អនុវិចិត្វា រូបសន្តរោគេន មហាជនេន សទ្ធិ អាគន្ធា សត្តារំ
វន្តិត្វា និសីទិ។ សត្តា បរិសំ ឱលោកេត្វា តទេវ រតនសុត្តំ អភាសិ។
ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។
ឯវំ បុនទិវសេបីតិ សត្តាហំ តទេវ រតនសុត្តំ ទេសេត្វា សព្វគយានំ រូបសន្តការំ
ញាត្វា លិច្ឆវីគណំ អាមន្តេត្វា វេសាលិតោ និក្ខមិ។ លិច្ឆវីរាជានោ ទិគុណំ
សក្ការំ ករោន្តា បុន តីហិ ទិវសេហិ សត្តារំ គង្គាតីរំ នយីសុ។

គង្គាយ និព្វត្តនាគរាជានោ ចិន្តេសុំ - “មនុស្ស តថាគតស្ស សក្ការំ
ករោន្តិ, មយំ កី ន ករោមា”តិ។ តេ សុវណ្ណរជតមណីមយា នាវាយោ មាបេត្វា
សុវណ្ណរជតមណីមយេ បល្លង្កេ បញ្ញាបេត្វា បញ្ញាវណ្ណបទុមសញ្ញន្នំ ឧទកំ
ករិត្វា, “ភន្តេ, អម្ពាភម្មិ អនុគ្គហំ ករោថា”តិ អត្តនោ អត្តនោ នារំ
អភិរុហណាត្ថាយ សត្តារំ យាបីសុ។ “មនុស្ស ច នាគា ច តថាគតស្ស បូជំ
ករោន្តិ, មយំ បន កី ន ករោមា”តិ ភូមជ្ជកទេវេហិ អាទី កត្វា យាវ

អកនិជ្ជព្រហ្មលោកាសព្ពេនេវាសក្ការំ កវីសុ។ តត្ថ នាគាយោជនិកានិ
ធន្តាតិធន្តានិ ឧត្តិបីសុ។ ឯវំ ហេដ្ឋា នាគា ភូមិតលេ រុក្ខភក្ខបព្ពតាធីសុ
ភូមជ្ជកា ទេវតា, អន្តលិក្ខេ អាភាសជ្ជទេវតិ នាគភវនំ អាធិ កត្វា
ចក្កវាឡបរិយន្តេន យាវ ព្រហ្មលោកា ធន្តាតិធន្តានិ ឧស្សាបិតានិ អហោសុំ។
ធន្តន្តវេសុ ធជា, ធជន្តវេសុ បដាកា, តេសំ អន្តវន្តវ
បុប្ផធាមវាសចុណ្ណធមាធិហិ សក្ការោ អហោសិ។ សព្ពលង្គារបដិមណ្ឌិតា
ទេវបុត្តា ធរណវេសំ គហេត្វា ឧក្សាសយមាណ អាភាសេ វិចីសុ។ តយោ ឯវំ
កិវ សមាគមា មហាត្តា អហោសុំ - យមកថាជិហារិយសមាគមោ
ទេវោរោហណាសមាគមោ អយំ គង្គារោហណាសមាគមោតិ។

បរតីវេ ពិម្ពិសារោបិ លិច្ឆវីហិ កតសក្ការតោ ទិគុណំ សក្ការំ សង្ខេត្វា
ភគវតោ អាគមនំ ឧទិត្តមាណោ អដ្ឋាសិ។ សត្តា គង្គាយ ឧភោសុ បស្សេសុ
រាជ្ជនំ មហន្តំ បរិច្ឆាគំ ឱលោកេត្វា នាគាធិនព្វា អដ្ឋាសយំ វិទិត្វា ឯកេកាយ
នាវាយ បព្វបព្វាភិក្ខុសតបរិវារំ ឯកេកំ និម្មិតពុទ្ធុំ មាបេសិ។ សោ ឯកេកស្ស
សេតច្ឆត្តស្ស ចេវ កប្បរុក្ខស្ស ច បុប្ផធាមស្ស ច ហេដ្ឋា នាគភណបរិវតោ
និសិន្នោ ហោតិ។ ភូមជ្ជកទេវតាធីសុបិ ឯកេកស្មី ឱកាសេ សបរិវារំ ឯកេកំ
និម្មិតពុទ្ធុំ មាបេសិ។ ឯវំ សកលចក្កវាឡគព្ពេ ឯកាលង្គារេ ឯកុស្សវេ
ឯកធរណេយេវ ច ជាតេ សត្តា នាគានមនុគ្គហំ ករោត្តោ ឯកំ រតននារំ
អភិរុហិ។ ភិក្ខុសុបិ ឯកេកោ ឯកេកមេវ អភិរុហិ។ នាគរាជាណោ ពុទ្ធប្បមុខំ
ភិក្ខុសង្ឃំ នាគភវនំ បវេសេត្វា សព្ពរត្តិ សត្តុ សន្តិកេ ធម្មកមំ សុត្វា
ទុតិយទិវសេ ទិព្ពេន ខាទនីយេន កោជនីយេន ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសីសុ។
សត្តា អនុមោទនំ កត្វា នាគភវនា និក្ខមិត្វា សកលចក្កវាឡទេវតាហិ
បូជិយមាណោ បព្វាហិ នាវាសតេហិ គង្គានទី អតិក្កមិ។

រាជា បច្ចុគ្គន្ទ្រា សត្តារំ នាវាតោ ឡីតាវេត្វា អាគមនកាលេ លិច្ឆរីតិ
កតសក្ការតោ ធិតុណំ សក្ការំ កត្វា បុរិមនយេនេវ បញ្ចហិ ធិវសេហិ
រាជគហំ អភិនេសិ។ ធុតិយធិវសេ ភិក្ខុ បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្ទា សាយន្តសមយេ
ធម្មសកាយំ សន្និសិទ្ធា កថំ សមុជ្ជាបេសុំ - “អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភារោ,
អហោ សត្តរិ ទេវមនុស្សានំ បសាទោ, គង្គាយ នាម ឡីតោ ច ចារតោ ច
អជ្ឈយោជនេ មគ្គេ ពុទ្ធកតេន បសាទេន រាជ្ជហិ សមតលំ ភូមី កត្វា វាលុកា
ឡីកិណ្ណា, ជណ្ណមត្តេន ឡីធិនា នាវាវណ្ណានិ បុច្ឆានិ សន្តតានិ, គង្គាយ ឧទកំ
នាគានុភារេន បញ្ចវណ្ណហិ បទុមេហិ សញ្ញន្នំ, យាវ អកនិជ្ជភវនា
ធន្តាតិធន្តានិ ឧស្សបិតានិ, សកលចក្កវាឡ គព្ធំ ឯកាលង្គារំ ឯកុស្សរំ វិយ
ជាត”ន្តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, ឯស បូជាសក្ការោ មយ្ហំ
ពុទ្ធានុភារេន និព្វត្តោ, ន នាគទេវព្រហ្មានុភារេន។ អតីតេ បន
អប្បមត្តកបរិច្ឆាគានុភារេន និព្វត្តោ”តិ វត្វា ភិក្ខុហិ យាចិតោ អតីតំ អាហារិ។

អតីតេ តក្កសិលាយំ សង្ខោ នាម ព្រាហ្មណោ អហោសិ។ តស្ស បុត្តោ
សុសីមោ នាម មាណវោ សោឡសុវស្សន្នេសិកោ ឯកធិវសំ បិតរំ ឧបសង្កមិត្វា
អាហា - “ឥន្ទ្រាមហំ, តាត, ពារាណសី គន្ធា មន្តេ អជ្ឈាយិតុ”ន្តិ។ អថ នំ បិតា
អាហា - “តេន ហិ, តាត, អសុកោ នាម ព្រាហ្មណោ មម សហាយកោ, តស្ស
សន្តិកំ គន្ធា អជ្ឈយស្ស”តិ។ សោ “សាធ្វ”តិ បដិស្សុណិត្វា អនុបុព្វេន
ពារាណសី គន្ធា តំ ព្រាហ្មណំ ឧបសង្កមិត្វា បិតរា បហិតភាវមាចិត្តិ។ អថ នំ
សោ “សហាយកស្ស មេ បុត្តោ”តិ សម្បជិត្តិត្វា បដិបស្សទុទ្ធរជំ ភទ្ទកេន
ធិវសេន មន្តេ វាចេតុមារភិ។ សោ លហុញ្ច គណ្ណាន្តោ ពហុញ្ច គណ្ណាន្តោ អត្តនោ
ឧគ្គហិតុគ្គហិតំ សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តសីហតេលមិវ អវិនស្សមាទំ ជារេន្តោ ន

ចិនស្បែក អាចរិយស្ប សម្បុរតោ ឧត្តរណ្ឌិតតំ សត្វំ ឧត្តរណ្ឌិត្វា សង្គាយំ ករោធន្តោ
អត្តនោ ឧត្តហិតសិប្បស្ស អាទិមជ្ឈមេវ បស្សតិ, នោ បរិយោសានំ។

សោ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា “អហំ ឥមស្ស សិប្បស្ស អាទិមជ្ឈមេវ បស្សមិ,
នោ បរិយោសាន”ន្តិ វត្វា អាចរិយេន “អហម្មិ, តាត, ន បស្សមី”តិ វុត្តេ “អថ
កោ, អាចរិយ, បរិយោសានំ ជាតាតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមេ, តាត, ឥសយោ
ឥសិបតនេ វិហរន្តិ, តេ ជានេយ្យំ, តេសំ សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆស្ស”តិ
អាចរិយេន វុត្តេ បច្ឆេកពុទ្ធបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ - “តុម្ពេ កិវ បរិយោសានំ
ជាតាថា”តិ? “អាម, ជាតាមា”តិ។ “តេន ហិ មេ អាចិត្តថា”តិ? “ន មយំ
អបព្ពជិតស្ស អាចិត្តាម។ សចេ តេ បរិយោសានេន ត្ថោ, បព្ពជស្ស”តិ។ សោ
“សាធ្វ”តិ សម្មជិត្វា តេសំ សន្តិកេ បព្ពជិ។ អថស្ស តេ “ឥទំ តាវ សិក្ខស្ស”តិ
វត្វា “ឯវំ តេ និវាសេតតំ, ឯវំ ចារុបិតតត្ថ”ន្តិ អាទិនា នយេន អាភិសមាចារិកំ
អាចិត្តិសុ។ សោ តត្ថ សិក្ខត្ថោ ឧបនិស្សយសម្មន្ទត្ថា នចិនស្បែក
បច្ឆេកសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ជិត្វា សកលពារាណសីនគរេ គគនតលេ
បុណ្ណាចន្ទោរិយ ចាកដោលាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ, សោ
អប្បាយុកសំវត្ថនិកស្ស កម្មស្ស កតត្ថា ន ចិនស្បែក បរិនិព្វាយិ។ អថស្ស
បច្ឆេកពុទ្ធា ច មហាជនោ ច សរីរកិច្ចំ កត្វា ធាតុយោ ច គហេត្វា នគរទ្វារ
ជ្វបំ កាវេសុំ។

សង្ខេបិ ព្រាហ្មណោ “បុត្តោ មេ ចិវំ គតោ, បវត្តិមស្ស ជានិស្សមី”តិ តំ
ទដ្ឋកាមោ តក្កសិលាតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន ពារាណសី បត្វា
មហាជនកាយំ សន្និបតិ តំ ទិស្វា “អធ្វា ឥមេសុ ឯកោបិ មេ បុត្តស្ស បវត្តិ
ជានិស្សតី”តិ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ - “សុសីមោ នាម មាណវោ ឥធាគមិ, អបិ នុ
ខោ តស្ស បវត្តិ ជាតាថា”តិ? “អាម, ព្រាហ្មណ, ជាតាម, អសុកស្ស

ព្រាហ្មណ៍ស្ប សន្តិកេតយោ វេទេ សជ្ឈាយិត្វា បព្វជិត្វា បច្ឆេកសម្ពោជី
សន្តិកត្វា បរិនិត្តតោ, អយមស្ស ដូចោ បតិជ្ជាបិតោ”តិ។ សោ ភូមី ហេតុន
បហរិត្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា តំ ចេតិយផ្គុំណាំ កន្ទា តិណានិ ឧទ្ទរិត្វា
ឧត្តរសាជកេន វាលុកំ អាហរិត្វា ចេតិយផ្គុំណោ អាភិរិត្វា កមណ្ឌលុតោ
ឧទកេន បរិច្ឆោសិត្វា វេនបុប្ផហិ បូជំ កត្វា សាជកេន បដាក់ អាហេបេត្វា
ដូបស្ស ឧបរិ អត្តនោ ធម្មកំ ពន្ទិត្វា បក្កាមិ។

សត្តា ឥទំ អតីតំ អាហរិត្វា “តទា, ភិក្ខុវេ, អហំ សម្ពោ ព្រាហ្មណោ
អហោសី។ មយា សុសីមស្ស បច្ឆេកពុទ្ធស្ស ចេតិយផ្គុំណោ តិណានិ ឧទ្ទជានិ,
តស្ស មេ កម្មស្ស និស្សន្ទេន អជ្ឈយោជនមគ្គំ វិហាតខាណុកកណ្តាកំ កត្វា
សុទ្ធិំ សមតលំ ករីសុ។ មយា តត្ថ វាលុកា ឱកិណ្ណា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន
អជ្ឈយោជនមគ្គ វាលុកំ ឱកិរីសុ។ មយា តត្ថ វេនកុសុមេហិ បូជា កតា, តស្ស
មេ និស្សន្ទេន អជ្ឈយោជនមគ្គ ធានាវណ្ណានិ បុច្ឆានិ ឱកិណ្ណានិ,
ឯកយោជនជ្ជានេ គង្គាយ ឧទកំ បញ្ចវណ្ណាហិ បទុមេហិ សញ្ញន្នំ។ មយា តត្ថ
កមណ្ឌលុឧទកេន ភូមិ បរិច្ឆោសិតា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន វេសាលិយំ
ចោក្ខវវស្សំ វស្សិ។ មយា តត្ថ បដាកា, អាហេបិតា, ធម្មកញ្ច ពន្ទំ, តស្ស មេ
និស្សន្ទេន យាវ អកនិជ្ជកវេនា ធម្មបដាកធម្មតាតិធម្មតាធិហិ
សកលចក្កវាឡ គព្ពំ ឯកុស្សវំរិយ ជាតំ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, ឯស បូជាសក្ការោ
មយ្ហំ នេវ ពុទ្ធានុកាវេន និត្តតោ, ន នាគនេវ ព្រាហ្មានុកាវេន, អតីតេ បន
អប្បមត្តកបរិច្ឆាគានុកាវេនា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

២៩០.

“មត្តាសុខបរិច្ឆាគា, បស្សេ ចេវិបុលំ សុខំ;
ចរេ មត្តាសុខំ ជីវេ, សម្មស្សំវិបុលំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ មត្តាសុខបរិច្ចាគាតិ មត្តាសុខន្តិ បមាណយុត្តកំ បរិត្តសុខំ វុច្ចតិ,
តស្ស បរិច្ចាគេន។ វិបុលំ សុខន្តិ ឧឡារំ សុខំ និព្វានសុខំ វុច្ចតិ, តំ ចេ
បស្សេយ្យាតិ អត្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - ឯកញ្ជី កោដនចាតី សង្ខារេត្វា
ភុញ្ញន្តស្ស មត្តាសុខំ នាម ឧប្បជ្ឈតិ, តំ បន បរិច្ចជិត្វា ឧចោសថំ វា ករោន្តស្ស
ធានំ វា ទទន្តស្ស វិបុលំ ឧឡារំ និព្វានសុខំ នាម និព្វត្តតិ។ តស្មា សចេ ឯវំ តស្ស
មត្តាសុខស្ស បរិច្ចាគាវិបុលំ សុខំ បស្សតិ, អថេតំ វិបុលំ សុខំ សម្មា បស្សន្តោ
បណ្ឌិតោ តំ មត្តាសុខំ ចដេយ្យាតិ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អត្ថនោបុព្ពកម្មវត្ថុ បឋមំ។

២. កុក្កជអណ្ណាខាទិការត្ថុ

បរទុក្ខបធានេនាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ
កុក្កជអណ្ណាខាទិកំ អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយា កិវ អវិទូរេ បណ្ណារំ នាម ឯកោ គាមោ, តត្ថកោ កេវដ្ឋោ
វសតិ។ សោ សាវត្ថី កច្ឆន្តោ អចិវរតិយំ កច្ឆបអណ្ណានិ ទិស្វា តានិ អាទាយ
សាវត្ថី កន្ធា ឯកស្មី គេហោ បចាបេត្វា ខាទន្តោ តស្មី គេហោ កុមារិកាយបិ
ឯកំ អណ្ណំ អនាសិ។ សា តំ ខាទិត្វា តតោ បដ្ឋាយ អញ្ញំ ខាទនីយំ នាម ន ឥច្ឆិ។
អថស្ស មាតា កុក្កជិយា វិជាតជ្ជានតោ ឯកំ អណ្ណំ គហេត្វា អនាសិ។ សា តំ
ខាទិត្វា រសតណ្ហាយ ពន្ធា តតោ បដ្ឋាយ សយមេវ កុក្កជិយា អណ្ណានិ
គហេត្វា ខាទតិ។ កុក្កជីវិជាតវិជាតកាលេ តំ អត្ថនោ អណ្ណានិ គហេត្វា
ខាទន្តី ទិស្វា តាយ ឧបទុតា អាយាតំ ពន្ធិត្វា “ឥតោ ទានិ ចុតា យក្ខិនី ហុត្វា
តវ ជាតនារកេ ខាទិតុំ សមត្តា ហុត្វា និព្វត្តេយ្យ”ន្តិ បត្តនំ បដ្ឋេបេត្វា កាលំ

កត្វា តស្មីយេវ គេហេ មជ្ឈារី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតរាបិ កាលំ កត្វា តត្ថេវ កុក្កដំ
 ហុត្វា និព្ពត្តិ។ កុក្កដំ អណ្ណានិវិជាយិ, មជ្ឈារី អាគន្ធា តានិ ខាទិក្វា ទុតិយម្បិ
 តតិយម្បិ ខាទិយេវ។ កុក្កដំ “តយោ វាវេ មម អណ្ណានិ ខាទិក្វា ឥទានិ មម្បិ
 ខាទិតុកាមាសិ, ឥតោ បុតា សបុត្តកំ តំ ខាទិតុំ លភេយ្យ” ត្ថិ បត្តនំ កត្វា
 តតោ បុតា ធីបិដិ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតរាបិ កាលំ កត្វា មិគី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្សា
 វិជាតកាលេ ធីបិដិ អាគន្ធា តំ សទ្ធិ បុត្តេហិ ខាទិ។ ឯវំ ខាទន្តា បញ្ចសុ
 អត្តការសតេសុ អញ្ញមញ្ញស្ស ទុក្ខំ ឧប្បាទេត្វា អវសានេ ឯកាយ ភ្និនិ ហុត្វា
 និព្ពត្តិ, ឯកា សាវត្ថិយំ កុលដីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតោ បរំ “ន ហិ វេរេន
 វេរាជី” តិ (ធម្ម. ប. ៥) គាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥធម បន សត្តា “វេរញ្ជិ
 អវេរេន ឧបសម្មតិ, នោ វេរេនា” តិ វត្វា ឧភិទ្ធម្មិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា

-

២៩១.

“បរទុក្ខបធានេន, អត្តនោ សុខមិច្ឆតិ;
 វេរសំសគ្គសំសដ្ឋោ, វេរាសោ ន បរិមុច្ឆតិ” តិ។

តត្ថ បរទុក្ខបធានេនាតិ បរស្មី ទុក្ខបធានេន, បរស្ស ទុក្ខប្បាទនេនាតិ
 អត្តោ។ វេរសំសគ្គសំសដ្ឋាតិ យោ បុគ្គលោ
 អក្កោសនបច្ឆក្កោសនបហរណាបជិហរណាធីនំ វសេន អញ្ញមញ្ញំ កតេន
 វេរសំសគ្គន សំសដ្ឋោ។ វេរាសោ ន បរិមុច្ឆតិ តិ និច្ចកាលំ វេរវសេន ទុក្ខមេវ
 ចាបុណាតីតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ យ ភ្និនិ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ បញ្ចា សីលានិ សមាទិយិត្វា
 វេរតោ មុច្ឆិ, ឥតរាបិ សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្តិកា
 ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កុក្កដអណ្ណាខាទិការត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ភទ្ទិយភិក្ខុវត្ថុ

យញ្ញំ កិច្ចន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ភទ្ទិយំ និស្សាយ ជាតិយាវនេវិហារន្តោ
ភទ្ទិយេ ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។

តេ កិវ ចាទុកមណ្ឌានេ ឧយ្យត្តា អហេសុំ។ យថាហ - “តេន ខោ បន
សមយេន ភទ្ទិយា ភិក្ខុ អនេកវិហិតំ ចាទុកមណ្ឌានុយោកមនុយុត្តា
វិហារន្តិ, តិណាចាទុកំ ករោន្តិបិ កាវាបេន្តិបិ, មុញ្ញចាទុកំ ករោន្តិបិ កាវាបេន្តិបិ,
បព្ពជចាទុកំ ហិណ្ឌាលចាទុកំ កមលចាទុកំ កម្ពលចាទុកំ ករោន្តិបិ
កាវាបេន្តិបិ, វិញ្ញន្តិ ឧទ្ទេសំ បរិបុច្ឆំ អធិសីលំ អធិចិត្តំ អធិបញ្ញ”ន្តិ (មហាវ.
២៥១)។ ភិក្ខុ តេសំ តថាករណភារំ ជានិត្វា ឧជ្ឈាយិត្វា សត្ថ អាហេចេសុំ។
សត្តា តេ ភិក្ខុ គវហិត្វា, “ភិក្ខុវេ, តុម្ពេ អញ្ញេន កិច្ចេន អាគតា អញ្ញស្មីយេវ
កិច្ចេ ឧយ្យត្តា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

២៩២.

“យញ្ញំ កិច្ចំ អបរិទ្ធិ, អកិច្ចំ បន កវីយតិ;
ឧន្ទឡានំ បមត្តានំ, តេសំ វឡន្តិ អាសវា។

២៩៣.

“យេសញ្ញា សុសមាវទ្វា, និច្ចំ កាយគតា សតិ;
អកិច្ចំ តេ ន សេវន្តិ, កិច្ចេ សាតច្ចការិនោ;
សតានំ សម្បជានានំ, អត្ថំ គប្បន្តិ អាសវា”តិ។

តត្ថ យញ្ញំ កិច្ចន្តិ ភិក្ខុនោ ហិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ
អបរិមាណាសីលក្ខន្ធតោបនំ អវញ្ញាវាសោ ធុតឌ្ឍបរិហារណំ ភាវនាមតាតិ
ឯវមាធិនិ កិច្ចំ នាម។ ឥមេហិ បន យំ អត្ថនោ កិច្ចំ, តំ អបរិទ្ធ�ំ ធម្មតំ។ អកិច្ចន្តិ
ភិក្ខុនោ ធម្មមណ្ឌនំ ឧបាហនមណ្ឌនំ
ចាទុកបត្តថាលកធម្មករណកាយពន្ធនអំសពទ្ធកមណ្ឌនំ អកិច្ចំ នាម។
យេហិ តំ កយិរតិ, តេសំ មាននឡំ ឧត្តិបិទ្វា ចរណោន ឧន្ទឡានំ
សតិវោស្សត្តេន បមត្តានំ ចត្តារោ អាសវា វឌ្ឍន្តិ អត្ថោ។ សុសមាទ្វាតិ
សុបគ្គហិតា។ កាយគតា សតីតិ កាយានុបស្សនាភាវនា។ អកិច្ចន្តិ តេ ឯតំ
ធម្មមណ្ឌនាទិកំ អកិច្ចំ ន សេវន្តិ ន ករោន្តិ អត្ថោ។ កិច្ចេតិ
បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ កត្តត្តេ អបរិមាណាសីលក្ខន្ធតោបនាទិកេ
ករណីយេ។ សាតច្ចការិនោតិ សតតការិនោ អដ្ឋិតការិនោ។ តេសំ សតិយា
អវិប្បវាសេន សតានំ សាត្តកសម្មជញ្ញំ សប្បាយសម្មជញ្ញំ តោចរសម្មជញ្ញំ
អសម្មោហសម្មជញ្ញន្តិ ចត្វហិ សម្មជញ្ញេហិ សម្មជាធានំ ចត្តារោបិ អាសវា
អត្ថំ គច្ឆន្តិ, បរិក្ខយំ អភាវំ គច្ឆន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហន្តេ បតិជ្ជហីសុ, សម្មត្តានម្បិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ភទ្ទិយវត្ថុ តតិយំ។

៤. លក្ខណៈកក្កិយត្ថេវវត្ថុ

មាតវន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ លក្ខណៈកក្កិយត្ថេវ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា សម្ពុហុលា អាគន្ធកា ភិក្ខុ សត្វាវំ ទិវាជ្ជានេ និសិន្នំ
ឧបសង្កម្ពិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ តស្មី ខណោ លកុណ្ណាកភទ្ទិយត្ថេរោ
ភគវតោ អវិទូរេ អតិក្កមតិ។ សត្វា តេសំ ភិក្ខុនំ ចិត្តាចារំ ញត្វា ឌីលោកេត្វា
“បស្សថ, ភិក្ខុវេ, អយំ ភិក្ខុ មាតាបិតារោ ហន្ត្វា និទ្ទក្ខោ ហុត្វា យាតិ” តិ វត្វា
តេហិ ភិក្ខុហិ “កី នុ ខោ សត្វា វន្តិតិ” តិ អញ្ញមញ្ញំ មុខានិ ឌីលោកេត្វា
សំសយបក្កន្តេហិ, “ភន្តេ, កី នាមេតំ វន្តេថា” តិ វុត្ថេ តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ
គាថមាហា -

២៩៤.

“មាតវំ បិតវំ ហន្ត្វា, រាជាណោ ទ្វេ ច ខត្តិយេ;
វជ្ជំ សានុចរំ ហន្ត្វា, អនិយោ យាតិ ព្រាហ្មណោ” តិ។

តត្ថ សានុចរន្តិ អាយសាធរកេន អាយុត្តកេន សហិតំ។ ឯត្ថ ហិ “តណ្ហា
ជនេតិ បុរិស” ន្តិ (សំ. និ. ១.៥៥-៥៧) វចនតោ តីសុ ភវេសុ សត្វានំ ជននតោ
តណ្ហា មាតា នាម។ “អហំ អសុកស្ស នាម រញ្ជោ វា រាជមហាមត្តស្ស វា
បុត្តោ” តិ បិតវំ និស្សាយ អស្មិមានស្ស ឧប្បជ្ឈនតោ អស្មិមាណោ បិតា នាម។
លោកោវិយ រាជានំ យស្មា សត្វទិដ្ឋិតតានិ ទ្វេ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ភជន្តិ,
តស្មា ទ្វេ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ទ្វេ ខត្តិយរាជាណោ នាម។ ធានសាយតនានិ
វិត្ថតជ្ជន វជ្ជនិសត្វា វជ្ជំ នាម។ អាយសាធរកោ អាយុត្តកបុរិសោវិយ
តន្តិស្សរតោ នន្តិរាគោ អនុចរោ នាម។ អនិយោតិ និទ្ទក្ខោ។ ព្រាហ្មណោតិ
ខីណាសវោ។ ឯតេសំ តណ្ហាទីនំ អវហត្ថមគ្គញ្ញាណាសីនា ហតត្វា
ខីណាសវោ និទ្ទក្ខោ ហុត្វា យាតិ តិ អយមេត្ថត្តោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អវហត្ថេ បតិជ្ឈហីសុ។

ធុតិយកាថាយបិ វត្ថុ បុរិមសទិសមេវ។ តទា ហិ សត្តា
លកុណ្ហាកកទ្ធិយត្ថេរមេវ អារត្ត កថេសិ។ តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា

-

២៩៥.

“មាតវំ បិតវំ ហន្តា, រាជាណោ ទ្វេ ច សោត្តិយេ;
វេយគ្យបញ្ចមំ ហន្តា, អនិយោ យាតិ ព្រាហ្មណោ” តិ។

តត្ថ ទ្វេ ច សោត្តិយេ តិ ទ្វេ ច ព្រាហ្មណោ។ ឥមិស្សា កាថាយ សត្តា អត្ថនោ
ធម្មិស្សរតាយ ច ទេសនាវិធិកុសលតាយ ច សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ទ្វេ
ព្រាហ្មណរាជានោ ច កត្វា កថេសិ។ វេយគ្យបញ្ចមន្តិ ឯត្ថ ព្យគ្យានុចរិតោ
សប្បដិកយោ ធុប្បដិបន្នោ មគ្គោ វេយគ្យោ នាម, វិចិត្តិច្ឆានីវរណាម្បិ តេន
សទិសតាយ វេយគ្យំ នាម, តំ បញ្ចមំ អស្សាតិ នីវរណាបញ្ចកំ វេយគ្យបញ្ចមំ
នាម។ ឥទព្វោ វេយគ្យបញ្ចមំ អរហត្តមគ្គញ្ញាណាសិនា និស្សេសំ ហន្តា
អនិយោវ យាតិ ព្រាហ្មណោតិ អយមេត្តត្ថោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវា តិ។

លកុណ្ហាកកទ្ធិយត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ទានុសាកដិកបុត្តវត្ថុ

សុប្បពុទ្ធន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ ទានុសាកដិកស្ស បុត្តំ
អារត្ត កថេសិ។

រាជគហស្មិញ្ចិ សម្មាទិដ្ឋិកបុត្តោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកបុត្តោតិ ទ្វេ ទានុសាក អភិក្ខណំ
គុឡំ កីឡំ កីឡន្តិ។ តេសុ សម្មាទិដ្ឋិកបុត្តោ គុឡំ ឱបមាណោ ពុទ្ធានុស្សតី
អារវ្មេត្វា “នមោ ពុទ្ធស្សា” តិ វត្វា វត្វា គុឡំ ឱបតិ។ ឥតរោ តិត្តិយគុណោ

ឧទ្ទិសិត្វា “នមោ អរហន្តាន”ន្តិ វត្វា វត្វា ឱបតិ។ តេសុ សម្មាទិដ្ឋិកស្ស បុត្តោ
ជិនាតិ, ឥតរោ បន បរាជយតិ។ សោ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា “អយំ ឯវំ អនុស្សវិត្វា
ឯវំ វត្វា គុឡំ ឱបន្តោ មមំ ជិនាតិ, អហម្យំ ឯវុបំ ករិស្សមី”តិ ពុទ្ធានុស្សតិយំ
បរិចយមកាសិ។ អថេកទិវសំ តស្ស បិតា សកដំ យោជេត្វា ទារុនំ អត្ថាយ
គច្ឆន្តោ តម្បិ ទារកំ អាទាយ គន្ធា អជិយំ ទារុនំ សកដំ បូរេត្វា អាគច្ឆន្តោ
ពហិនគរេ សុសានសាមន្តេ ឧទកជាសុកដ្ឋានេ គោណោ មោចេត្វា
ភត្តវិស្សគ្គមកាសិ។ អថស្ស តេ គោណា សាយន្តសមយេ នគរំ បរិសន្តេន
គោគណេន សទ្ធិំ នគរមេវ បរិសីសុ។ សាកជិកោបិ គោណោ អនុពន្ធន្តោ នគរំ
បរិសិត្វា សាយំ គោណោ ទិស្វា អាទាយ និក្ខមន្តោ ទ្វារំ ន សម្មាបុណិ។ តស្មិត្តិ
អសម្បត្តេយេវ ទ្វារំ បិហិតំ។

អថស្ស បុត្តោ ឯកកោវ វត្តិភាគេ សកដស្ស ហេដ្ឋា និបដ្ឋិត្វា និទ្ធីំ ឌីក្កមិ។
រាជគហំ បន បកតិយាបិ អមនុស្សពហុលំ។ អយព្វា សុសានសន្តិកេ និបន្នោ។
តត្ថំ នំ ទ្វេ អមនុស្ស បស្សីសុ។ ឯកោ សាសនស្ស បដិកណ្ឌកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ,
ឯកោ សម្មាទិដ្ឋិកោ។ តេសុ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ អាហា - “អយំ នោ ភក្ខោ, ឥមំ
ខាទិស្សមា”តិ។ ឥតរោ “អលំ មា តេ រុដ្ឋិ”តិ និវារេតិ។ សោ តេន
និវារិយមា នោបិ តស្ស វេចនំ អនាទិយិត្វា ទារកំ ចាទេសុ គហេត្វា អាកឡិ។
សោ ពុទ្ធានុស្សតិយា បរិចិត្តោ តស្មី ខណោ “នមោ ពុទ្ធស្ស”តិ អាហា។
អមនុស្សោ មហាកយតីតោ បដិក្កមិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ឥតរោ “អម្ពេហិ
អកិច្ចំ កតំ, ទណ្ឌកម្មំ តស្ស ករោមា”តិ វត្វា តំ វក្ខមា នោ អដ្ឋាសិ។
មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ នគរំ បរិសិត្វា រញ្ជោ ភោជនចាតី បូរេត្វា ភោជនំ អាហរិ។ អថ នំ
ឧភោបិ តស្ស មាតាបិតរោ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាបេត្វា ភោជេត្វា “ឥមានិ អក្ខរានិ
រាជាវ បស្សតុ, មា អញ្ញោ”តិ តំ បវត្តិ បកាសេន្តាយ ក្ខានុភាវេន

កោដនចាតិយំ អក្ខរាធិនិទ្ទិស្វា ចាតី ធារុសកដេ បក្ខិបិស្វា សព្វវត្ថុ អារក្ខំ
កត្វា បក្ខមីសុ។

បុនទិវសេ “រាជកុលតោ ចោរេហិ កោដនភណ្ឌំ អវហដ”ន្តិ កោលាហាលំ
ករោន្តា ធូរាធិ បិទហិស្វា ឌីលោកេន្តា តត្ថ អបស្សន្តា នគរា និក្ខមិស្វា ឥតោ
ចិតោ ច ឌីលោកេន្តា ធារុសកដេ សុវណ្ណាចាតី ទិស្វា “អយំ ចោរោ”តិ តំ ធារកំ
គហេត្វា រញ្ជោ ឧស្សេសុំ។ រាជា អក្ខរាធិ ទិស្វា “កី ឯតំ, តាតា”តិ បុច្ឆិស្វា
“នាហំ, ទេវ, ជាតាមិ, មាតាបិតរោ មេ អាគន្ធា វត្ថុ កោដេត្វា វត្តមាតា អជ្ជសុ,
អហម្មិ មាតាបិតរោ មំ វត្តន្តិតិ និព្វយោវ និទ្ធី ឧបគតោ។ ឯត្តកំ អហំ
ជាតាមី”តិ។ អថស្ស មាតាបិតរោបិ តំ ហំនំ អាគម៌សុ។ រាជា តំ បវត្ថី ព្រាត្វា តេ
តយោបិ ជនេ អាទាយ សត្ត សន្តិកំ គន្ធា សព្វំ អាហេចត្វា “កី នុ ខោ, ភន្តេ,
ពុទ្ធានុស្សតិ ឯវ វត្តា ហោតិ, ឧទាហុ ធម្មានុស្សតិ អាទយោបី”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស
សត្តា, “មហារាជ, ន កេវលំ ពុទ្ធានុស្សតិយេវ វត្តា, យេសំ បន ធម្មិជេន ចិត្តំ
សុភាវិតំ, តេសំ អញ្ញេន វត្តាវរណេន វា មន្តោសដេហិ វា កិច្ចំ នត្ថី”តិ វត្វា ធម
ហំនាធិ ឧស្សេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ។

២៩៦.

“សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ, សទា កោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ ពុទ្ធកតា សតិ។

២៩៧.

“សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ, សទា កោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ ធម្មកតា សតិ។

២៩៨.

“សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ សង្ឃគតា សតិ។

២៩៩.

“សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ កាយគតា សតិ។

៣០០.

“សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, អហីសាយ រតោ មនោ។

៣០១.

“សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, ភាវនាយ រតោ មនោ”តិ។

តត្ថ សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ ពុទ្ធកតំ សតី គហេត្វា សុបន្តា, គហេត្វាយេវ ច
បពុជ្ឈន្តា សុប្បពុទ្ធី បពុជ្ឈន្តិ នាម។ សទា គោតមសាវកា គិ គោតមគោត្តស្ស
ពុទ្ធស្ស សវនន្តេ ជាតត្តា តស្សេវ អនុសាសនិយា សវនតាយ
គោតមសាវកា។ ពុទ្ធកតា សតី យេសំ “ឥតិបិ សោភកកា” តិអាទិប្បកេន
ពុទ្ធកុលោ អារព្ព ឧប្បជ្ឈមាណ សតិ និច្ចកាលំ អត្ថិ, តេ សទាបិ សុប្បពុទ្ធី
បពុជ្ឈន្តិ អត្ថោ។ តថា អសក្កោន្តា បន ឯកទិវសំ តីសុ កាលេសុ ទ្វីសុ
កាលេសុ ឯកស្មិម្បិ កាលេ ពុទ្ធានុស្សតី មនសិ ករោន្តា សុប្បពុទ្ធី
បពុជ្ឈន្តិយេវ នាម។ ធម្មគតា សតី តិ “ស្វាទាតោ ភកវតា
ធម្មោ” តិអាទិប្បកេន ធម្មកុលោ អារព្ព ឧប្បជ្ឈមាណ សតិ។ សង្ឃគតា សតី តិ
“សុប្បជិបន្នោ ភកវតោ សាវកសង្ឃោ” តិអាទិប្បកេន សង្ឃកុលោ អារព្ព

ឧប្បជ្ឈមានាសតិ។ កាយគតាសតីតិ ទូត្តិសាការវសេន វា នវសិវិការវសេន
វា ចតុធាតុវវត្តានវសេន វា អជ្ឈត្តនិលកសិណាធិរូបជ្ឈានវសេន វា
ឧប្បជ្ឈមានាសតិ។ អហីសាយ រតោតិ “សោ ករុណាសហគតេន ចេតសា
ឯកំ ទិសំ ជិវត្វាវិហរតី” តិ (វិភ. ៦៤២) ឯវំ វុត្តាយ ករុណាភាវនាយ រតោ។
ភាវនាយាតិ មេត្តាភាវនាយ។ កិញ្ចាបិ ហេជ្ជា ករុណាភាវនាយ វុត្តត្តា ឥធ
សញ្ញាបិ អវសេសា ភាវនា នាម, ឥធ បន មេត្តាភាវនាវ អធិប្បតា។ សេសំ
បឋមគាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ធំ។

ទេសនាវសានេ ធារកោសទ្ធិ មាតាបិតុហិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។
បច្ឆា បន បព្ពជិត្វា សព្ពេបិ អវហត្ថំ ចាបុណ្ណិសុ, សម្មត្តានម្មិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ធារុសាកជិកបុត្តវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. វជ្ជិបុត្តកកិក្ខុវត្ថុ

ធុប្បព្ពជ្ជន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេសាលី និស្សាយ មហាវនេវិហរន្តោ
អញ្ញាតរំ វជ្ជិបុត្តកំ កិក្ខុំ អារព្ព កថេសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - អញ្ញាតរោ វជ្ជិបុត្តកោ
កិក្ខុ វេសាលីយំ វិហរតិ អញ្ញាតរស្មី វនសណ្ណោ, តេន ខោ បន សមយេន
វេសាលីយំ សព្ពវត្តិធលោកា ហោតិ។ អថ ខោ សោ កិក្ខុ វេសាលីយា
ត្វិយតាឡិ តវាទិតនិគ្យាសសទ្ធិំ សុត្វា បរិទេវមាណោ តាយំ វេលាយំ ឥមំ គាថំ
អភាសិ -

“ឯកកា មយំ អរញ្ញាវិហារាម,
អបរិទ្ធំវ វនស្មី ធារុកំ;
ឯតាទិសិកាយ វត្តិយា,

កោសុ នាមម្តេចហិ ចាបិយោ"តិ។ (សំ. និ. ១.២២៩);

សោ កិវ វជ្ជិវដ្ឋេ រាជបុត្តោ វារេន សម្បត្តំ វជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ វេសាលិយំ
ចាតុមហារាជិកេហិ សទ្ធិំ ឯកាពទ្ធិំ កត្វា សកលនគរេ ធនបជាកាធិហិ
បដិមណ្ឌិតេ កោមុទិយា បុណ្ណាមាយ សព្វវត្ថុំ ធនាវារេ វត្តមាទេ ភេរិយាធិនំ
ត្វិរិយានំ តាឡិ តានំ និក្យាសំ វិណាធិនញ្ច វាធិតានំ សទ្ធិំ សុត្វា យានិ
វេសាលិយំ សត្ត រាជសហស្សានិ សត្ត រាជសតានិ សត្ត រាជានោ, តត្តកា ឯវ ច
នេសំ ឧបរាជសេនាបតិអាទយោ, តេសុ អលង្កតបដិយត្ថេសុ
នក្ខត្តកិឡនត្ថាយ វីថី ឌុតិណ្ណេសុ សដ្ឋិហត្ថេ មហាចង្គមេ ចង្គមមាទោ
គគនមជ្ឈេ បិតំ បុណ្ណាចន្ទំ ទិស្វា ចង្គមកោដិយំ ជលកំ និស្សយ បិតោ
វេបនាលង្ការិវហិតត្តា វនេ ធម្មតទារុកំ វិយ អត្តការំ ឌុលោកេត្វា "អត្ថិ នុ
ខោអញ្ញោ អម្ពេហិ លាមកតរោ"តិ ចិន្តេន្តោ បកតិយា
អារញ្ញកាធិគុណយុត្តោបិ តស្មី ខលោ អនភិវតិយា បីឡិតោ ឯវមាហា។ សោ
តស្មី វនសណ្ណោ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ "ឥមំ ភិក្ខុំ សំវេជេស្សមី"តិ អធិប្បាយេន

-

“ឯកកោវ តុំ អរញ្ញេវិហរសិ, អបវិទូរំ វនស្មី ទារុកំ;
តស្ស តេ ពហុកា បិហាយន្តិ, នេរិយិកាវិយ សគ្គតាមិន”ន្តិ។ (សំ. និ.
១.២២៩) -

វុត្តំ ឥមំ កាជំ សុត្វា បុនទិវសេ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា និសីទិ។ សត្តា តំ
បវត្ថី ញត្វា យរាវាសស្ស ទុក្ខតំ បកាសេតុកាមោ បញ្ច ទុក្ខានិ
សមោធានត្វា ឥមំ កាជមាហា -

“ធុប្បព្ពន្ធន៍ ធុរកិរមំ, ធុរាវាសា យរា ធុខា;
ធុក្ខោសមាណសំវាសោ, ធុក្ខានុបតិភទ្ធកូ;
តស្មា ន ចទ្ធកូ សិយា, ន ច ធុក្ខានុបតិភោ សិយា”តិ។

តត្ថ ធុប្បព្ពន្ធន៍ អប្បំ វា មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធច្បោវ ញាតិបរិវដ្តញោ បហាយ
ឥមស្មី សាសនេ ធុរំ ធុត្វា បព្ពន្ធន៍ នាម ធុក្ខំ។ ធុរកិរមន្តិ ឯវំ បព្ពន្ធដិតេនាបិ
ភិក្ខាចរិយាយ ជីវិតុត្ថិ យដេន្តេន
អបរិមាណសីលក្ខន្ធកោបនធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិបូរណវសេន អភិរមិតុំ ធុក្ខំ។
ធុរាវាសាតិ យស្មា បន យំ អាវសន្តេន រាជ្ជនំ រាជកិច្ចំ, ឥស្សរានំ ឥស្សរកិច្ចំ
វហិតព្ពំ, បរិជនា ចេវ ធម្មិកា សមណាព្រាហ្មណា ច សង្គហិតញា។ ឯវំ សន្តេបិ
យរាវាសោ ធិន្ទយដោវិយ មហាសមុទ្ទោវិយ ច ធុប្បរោ។ តស្មា យរាវាសា
នាមេតេ ធុរាវាសា ធុក្ខា អាវសិតុំ, តេនេវ ការណេន ធុក្ខាតិ អត្ថោ។ ធុក្ខោ
សមាណសំវាសោតិ គិហិនោ វា ហិ យេ ជាតិកោត្តកុលភោគេហិ បព្ពន្ធដិតា វា
សីលាចារពាហុសច្ឆាធិហិ សមាធាបិ ហុត្វា “កោសិ ភំ, កោស្មិ អហ”ន្តិអាធិនិ
វត្វា អធិករណបសុតា ហោន្តិ, តេ អសមាធា នាម, តេហិ សន្ធិ សំវាសោ
ធុក្ខាតិ អត្ថោ។ ធុក្ខានុបតិភទ្ធកូតិ យេ វដ្ឋសង្ខាតំ អន្ធានំ បដិបន្នត្វា អទ្ធកូ,
តេ ធុក្ខេ អនុបតិភាវ។ តស្មា ន ចទ្ធកូតិ យស្មា ធុក្ខានុបតិភកាវោបិ ធុក្ខោ
អទ្ធកូកាវោបិ, តស្មា វដ្ឋសង្ខាតំ អន្ធានំ កមនតាយ អទ្ធកូ ន ភវេយ្យ,
វុត្តប្បការេន ធុក្ខេន អនុបតិភោបិ ន ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ សោភិត្តុ បញ្ចសុ ឋានេសុ ធុស្សិតេ ធុក្ខេ ធិត្តិន្ទន្តោ
បញ្ចោរម្ភាភិយានិ បញ្ច ធុម្ភាភិយានិ សំយោជនានិ បទាលេត្វា អរហត្ត
បតិជ្ជហិតិ។

វដ្ឋិបុត្តកភិក្ខុវត្ថុ ជដ្ឋិ។

៧. ចិត្តកហបតិវត្ថុ

សឆ្ងោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ចិត្តកហបតិ អារត្ត
កថេសិ។ វត្ថុ ពាលវគ្គ “អសន្តំ ភាវនមិច្ឆយ្យ” តិ គាថាវណ្ណនាយ វិត្តាវតំ។
គាថាបិ តត្ថេវ វុត្តា។ វុត្តញ្ចេតំ តត្ថ (ធម. ប. អដ្ឋ. ១.៧៤) -

“កី បន, កន្លែ, ឯតស្ស តុម្កាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តស្សវាយំ លាភសក្ការោ
ឧប្បជ្ឈតិ, ឧទាហុ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សបិ ឧប្បជ្ឈតិ” តិ។ “អានន្ទ, មម សន្តិកំ
អាគច្ឆន្តស្សបិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សបិ តស្ស ឧប្បជ្ឈតេវ។ អយញ្ញិ ឧទាសកោ
សឆ្ងោ បសន្នោ សម្បន្នសីលោ, ឯវុចោ បុគ្គលោ យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ
តត្ថេវស្ស លាភសក្ការោ និព្ពត្តតិ” តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

៣០៣.

“សឆ្ងោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោភោគសមប្បិទោ;
យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ” តិ។ (ធម. ប. អដ្ឋ. ១.៧៤);

តត្ថ សឆ្ងោតិ លោកិយលោកុត្តរសឆ្ងាយ សមន្នាគតោ។ សីលេនាតិ
អាភារិយសីលំ, អនាភារិយសីលន្តិ ធុរិធំ សីលំ។ តេសុ ឥធ អាភារិយសីលំ
អធិប្បេតំ, តេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ យសោភោគសមប្បិទោតិ យាធិសោ
អនាថបិណ្ឌិកាធិនំ បញ្ចឧទាសកសតបរិវាសន្តោ អាភារិយយសោ,
តាធិសេនេវ យសេន ធនធម្មាធិកោ ចេវ សត្តវិធករិយធនសន្តោ ចាតិ
ធុរិធា ភោគោ, តេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ យំ យំ បទេសន្តិ បុរត្តិមាធិសុ
ធិសាសុ ឯវុចោ កុលបុត្តោ យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថ ឯវុចេន
លាភសក្ការេន បូជិតោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ចិត្តកហបតិវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ចូឡសុភទ្ធាវត្ថុ

ទូរេ សន្តោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស
ជីតវំ ចូឡសុភទ្ធី នាម អារត្ត កថេសិ។

អនាថបិណ្ឌិកស្ស កិរ ធម្មារកាលតោ បដ្ឋាយ ឧគ្គនករវាសី ឧគ្គោ នាម
សេដ្ឋីបុត្តោ សហាយកោ អហោសិ។ តេ ឯកាចរិយកុលេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាត្តា
អញ្ញមញ្ញំ កតិកំ ករិសុ “អម្ពាតំ វយប្បត្តកាលេ បុត្តជីតាសុ ជាតាសុ យោ
បុត្តស្ស ជីតវំ វារេតិ, តេន តស្ស ជីតា ធាតត្តា” តិ។ តេ ឧភោចិ វយប្បត្តា
អត្តនោ អត្តនោ នករេ សេដ្ឋីជ្ជានេ បតិជ្ជហីសុ។ អថេកស្មី សមយេ ឧគ្គសេដ្ឋី
វណិជ្ជំ បយោជេន្តោ បញ្ចហិ សកជសតេហិ សាវត្ថី អគមាសិ។
អនាថបិណ្ឌិកោ អត្តនោ ជីតវំ ចូឡសុភទ្ធី អាមន្តេត្វា, “អម្ព, បិតា តេ ឧគ្គសេដ្ឋី
នាម អាគតោ, តស្ស កត្តត្ថកិច្ចំ សត្តំ តវ ភារោ” តិ អាណាបេសិ។ សា
“សាធូ” តិ បដិស្សណិទ្វា តស្ស អាគតទិវសតោ បដ្ឋាយ សហត្ថេនេ
សូបព្យញ្ញនាធិនិ សម្មាទេតិ, មាលាគន្ធវិលេបនាធិនិ អភិសង្កេតិ,
កោជនកាលេ តស្ស ត្តានោធកំ បដិយាទាបេត្វា ត្តានកាលតោ បដ្ឋាយ
សត្តកិច្ចានិ សាធុកំ ករោតិ។

ឧគ្គសេដ្ឋី តស្ស អាចារសម្មត្ថី ធិស្វា បសន្នចិត្តោ ឯកទិវសំ
អនាថបិណ្ឌិកេន សទ្ធិ សុខកថាយ សន្និសិន្នោ “មយំ ធម្មារកាលេ ឯវំ នាម
កតិកំ ករិម្ពា” តិ សារេត្វា ចូឡសុភទ្ធី អត្តនោ បុត្តស្សត្ថាយ វារេសិ។ សោ បន
បកតិយាវ មិច្ឆាធិដ្ឋិកោ។ តស្មា ធនពលស្ស តមត្ថំ អាហោចេត្វា សត្តារា
ឧគ្គសេដ្ឋីស្ស បដិស្សយំ ធិស្វា អនុញ្ញាតោ ភរិយាយ សទ្ធិ មន្តេត្វា តស្ស វេចនំ

សម្បជិត្តិក្ខា ទិវសំ វេត្តបេត្វា ដីតវំ វិសាខំ ទត្វា ឧយ្យោជនោ ជនញាយសេដ្ឋី
វិយ មហន្តំ សក្ការំ កត្វា សុភទ្ធីំ អាមន្តេត្វា, “អម្ព, សសុរកុលេ វសន្តិយា នាម
អន្តោអគ្គិ ពហំ ន ធិហរិតញោ” តិ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៥៩; ធម. ប. អដ្ឋ. ១.៥២
វិសាខាវត្ថុ) ជនញាយសេដ្ឋីនា វិសាខាយ ទិន្ននយេនេវ ទស ឱវាទេ ទត្វា “សចេ
មេ គតជ្ជានេ ដីតុ ទោសោ ឧប្បជ្ជតិ, តុម្ពហិ សោធនញោ” តិ អដ្ឋ កុដ្ឋម្ពិកេ
ចាជិភោគេ គហេត្វា តស្ស ឧយ្យោជនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
មហាទានំ ទត្វា បុរិមភវេ ដីតវា កតានំ សុចរិតានំ ជលវិភូតី លោកស្ស
ចាកជំ កត្វា ទស្សន្តោ វិយ មហន្តេន សក្ការេន ដីតវំ ឧយ្យោជនសិ។ តស្ស
អនុបុព្វេន ឧគ្គនគរំ បត្តកាលេ សសុរកុលេន សទ្ធិ មហាជនោ
បច្ចុគ្គមនមកាសិ។

សាបិ អត្ថនោ សិរិវិភវំ ចាកជំ កាតុំ វិសាខាវិយ សកលនគរស្ស អត្តានំ
ទស្សន្តិ រេថ ឫត្វា នគរំ បរិសិទ្ធា នាគរេហិ បេសិតេ បណ្ណាការេ គហេត្វា
អនុបរសេន តេសំ តេសំ បេសេន្តិ សកលនគរំ អត្ថនោ គុណេហិ
ឯកាពទ្ធមកាសិ។ មជ្ឈលទិវសាទីសុ បនស្ស សសុរោ អចេលកានំ សក្ការំ
ករោន្តោ “អាគន្ធា អម្ពាភំ សមណោ វទ្ធត្វ” តិ បេសេសិ។ សាលជ្ជាយ នគ្គ
បស្សិតុំ អសក្កោន្តិ គន្ធី ន ឥច្ឆតិ។ សោ បុនប្បនំ បេសេត្វាបិ តាយ បដិក្ខិត្តោ
កុដ្ឋិក្ខា “ធិហរេន ន” តិ អាហា។ សា “ន សក្កា មម អការណោន ទោសំ
អាហេបេតុ” តិ កុដ្ឋម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា តមត្ថំ អាហេចេសិ។ តេ តស្ស
និទ្ទោសការំ ញាត្វា សេដ្ឋី សញ្ញាបេសុំ។ សោ “អយំ មម សមណោ អហិរិកាតិ ន
វទ្ធី” តិ ភរិយាយ អាហេចេសិ។ សា “កីទិសា នុ ខោ ឥមិស្ស សមណា, អតិវិយ
តេសំ បសំសតី” តិ តំ បក្កោសាបេត្វា អាហា -

“កីទិសា សមណា តុយ្ហំ, ពាឡិ ខោ នេ បសំសសិ;

ក៏សីលា ក៏សមាបារា, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា”តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ.
២.៤.២៤);

អថស្សា សុភត្ថា ពុទ្ធានព្វោវ ពុទ្ធសាវកានព្វា គុណោ បកាសេន្តិ -

“សន្តិទ្រិយា សន្តមាណសា, សន្តំ តេសំ គតំ បីតំ;
ឡិក្ខិត្តចក្ខុ មិត្តភាណី, តាធិសា សមណា មម។ (អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៤);

“កាយកម្មំ សុចំ នេសំ, វាចាកម្មំ អនាវិលំ;
មនោកម្មំ សុរិសុទ្ធី, តាធិសា សមណា មម។

“វិមលា សន្ធិមុត្តាភា, សុទ្ធា អន្តរពាហិរា;
បុណ្ណា សុទ្ធវិហិ ធម្មវិហិ, តាធិសា សមណា មម។

“លាភេន ឧន្នតោ លោកោ, អលាភេន ច ឡិនតោ;
លាភាលាភេន ឯកជ្ជា, តាធិសា សមណា មម។

“យសេន ឧន្នតោ លោកោ, អយសេន ច ឡិនតោ;
យសាយសេន ឯកជ្ជា, តាធិសា សមណា មម។

“បសំសាយុន្នតោ លោកោ, និឆ្លាយាបិ ច ឡិនតោ;
សមា និឆ្លាបសំសាសុ, តាធិសា សមណា មម។

“សុខេន ឧន្នតោ លោកោ, ទុក្ខេនាបិ ច ឡិនតោ;
អកម្មា សុខទុក្ខសុ, តាធិសា សមណា មម”តិ។ -

ឯវមាធិហិ វចនេហិ សស្សំ តោសេសិ។

អដនំ “សក្កា តវ សមណោ អម្ពាភម្មិ ទស្សេតុ” ត្តិ វត្ថា “សក្កា” តិ វុត្ត
“តេន ហិ យថា មយំ តេ បស្សម, តថា ករោហិ” តិ វុត្ត សា “សាធ្វ” តិ
ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ សង្ខេត្វា ឧបរិចាសាទតលេ វត្ថា
ជេតវនាភិមុខី សក្កច្ចំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា ពុទ្ធកុណោ អារវង្គិត្វា
គន្ធាសបុប្ផធុមេហិ បូជំ កត្វា, “ភន្តេ, ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ
និមន្តេមិ, ឥមិនា មេ សញ្ញាណោន សត្វា និមន្តិតការំ ជាតាត្វ” តិ សុមនបុច្ឆានំ
អដ្ឋ មុដ្ឋិយោ អាកាសេ ខិបិ។ បុច្ឆានិ គន្ធា ចតុបរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស
សត្តុនោ ឧបរិ មាលាវិតានំ ហុត្វា អដ្ឋសុ។ តស្មី ខណោ អនាថបិណ្ឌិកោបិ
ធម្មកេនំ សុត្វា ស្វាតនាយ សត្វារំ និមន្តេសិ។ សត្វា “អធិវុត្តំ មយា, គហបតិ,
ស្វាតនាយ ភត្ត” ត្តិ វត្ថា, “ភន្តេ, មយា បុរេតវំ អាគតោ នត្ថិ, កស្ស ទុខោ វោ
អធិវុត្ត” ត្តិ វុត្ត “ចូឡសុភន្តាយ, គហបតិ, និមន្តិតោ” តិ វត្ថា “នទុ, ភន្តេ,
ចូឡសុភន្តា ទូរេ វសតិ ឥតោ វិសតិយោជនសតមត្តកេ” តិ វុត្ត, “អាម
គហបតិ, ទូរេ វសន្តាបិ ហិ សប្បរិសា អភិមុខេ វិតារិយ បកាសេន្តិ” តិ វត្ថា
ឥមំ កាថមាហា -

៣០៤.

“ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, វត្ថី ខិត្តាយថា សរា” តិ។

តត្ថ សន្តោតិ រាគាទីនំ សន្តតាយ ពុទ្ធាទយោ សន្តា នាម។ ឥធម បន
បុព្ពពុទ្ធសុ កតាធិការា ឧស្សន្តកុសលមូលា ភាវិតការា សត្វា សន្តោតិ
អធិប្បតា។ បកាសេន្តិ តិ ទូរេ វិតាបិ ពុទ្ធានំ ញាណាបជំ អាគច្ឆន្តា ចាកជា
ហោន្តិ។ ហិមវន្តោ វតិ យថា ហិ តិយោជនសហស្សវិត្តតោ
បញ្ចាយោជនសតុព្ពេនោ ចតុរាសីតិយា ក្ខេដសហស្សេហិ បដិមណ្ឌិតោ

ហ៊ាមវន្តបត្តតោ ទូរេ បីតានម្បិ អភិមុខេ បីតោវិយ បកាសេតិ, ឯវំ
បកាសេន្តិតិ អត្ថោ។ អសន្តត្ថាតិ ទិដ្ឋធម្មគរុកាវិតិណ្ណាបរលោកា
អាមិសចក្កកា ជីវិតត្ថាយ បព្ពជិតា ពាលបុគ្គលា អសន្តោ នាម, តេ ឯត្ថ
ពុទ្ធានំ ទិក្ខុណាស្ស ជាណាមណ្ឌលស្ស សន្តិកេ និសិន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ ន
បញ្ញាយន្តិ។ រត្ថិ ទិត្ថាតិ រត្ថិ ចតុរដ្ឋសមន្មាគតេ អន្ធការេ ទិត្ថសរាវិយ
តថាវុបស្ស ឧបនិស្សយភូតស្ស បុព្ពហេតុនោ អភាវេន ន បញ្ញាយន្តិតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

សក្កោ ទេវរាជា “សត្តារា សុភទ្ទាយ និមន្តនំ អធិវាសិត” ន្តិ ញាត្វា
វិស្សកម្មទេវបុត្តំ អាណាបេសិ - “បញ្ច ក្កជាតារសតានិ និម្មិតត្វា ស្វេ
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧគ្គនគរំ នេហី” តិ។ សោ បុនទិវសេ បញ្ចសតានិ
ក្កជាតារា និម្មិតត្វា ជេតវនទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សត្តា ឧច្ឆិទិត្វា
វិសុទ្ធិណាសវានំយេវ បញ្ចសតានិ អាធាយ សបរិវារេ ក្កជាតារេសុ
និសីទិត្វា ឧគ្គនគរំ អគមាសិ។ ឧគ្គសេដ្ឋិបិ សបរិវារេ សុភទ្ទាយ ទិន្ននយេនេវ
តថាគតស្ស អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ សត្តារំ មហាន្តេន សិរិវិកវេន អាគច្ឆន្តំ
ទិស្វា បសន្នមាណសោ មាលាធិហិ មហន្តំ សក្ការំ ករោន្តោ សបរិវារេ
សម្បជិទិត្វា វទិត្វា មហាធានំ ទត្វា បុនប្បនំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាធានំ
អធាសិ។ សត្តាបិស្ស សប្បាយំ សល្លក្ខេត្វា ធម្មំ នេសេសិ។ តំ អាធិ កត្វា
ចតុរាសីតិយា ចាលាសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សត្តា
“ចូឡសុភទ្ទាយ អនុគ្គហណាត្ថំ ត្វំ ឥដេវ ហោហី” តិ អនុវុទ្ធត្ថេវ និវត្តាបេត្វា
សាវត្ថិមេវ អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តំ នគរំ សទ្ធាសម្បន្នំ អហោសីតិ។

ចូឡសុភទ្ធាវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ឯកវិហារិត្តេវវត្ថុ

ឯកាសនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកវិហារិត្តេវ នាម
អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ថេរោ ឯកកោវ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកកោវ និស័ទតិ, ឯកកោវ
ចង្គមតិ, ឯកកោវ តិដ្ឋតីតិ ចតុប្បវិសន្តវេ ចាកដោ អហោសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ,
“ភន្តេ, ឯវុរុចោ នាមាយំ ថេរោ”តិ តថាគតស្សរោចេសុំ។ សត្តា “សាធុ សាធុ”តិ
តស្ស សាធុការំ ទត្វា “ភិក្ខុនា នាម បរិវិត្តេន ភវិតត្ថ”ន្តិ វិវេកេ អាទិសំសំ
កថេត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣០៥.

“ឯកាសនំ ឯកសេយ្យំ, ឯកោ ចរមតន្តិតោ;

ឯកោ ធមយមត្តានំ, វនន្តេ វមិតោ សិយា”តិ។

តត្ថ ឯកាសនំ ឯកសេយ្យន្តិ ភិក្ខុសហស្សមជ្ឈេបិ មូលកម្មដ្ឋានំ
អវិជហិត្វា តេនេវ មនសិការេន និបន្នស្ស អាសនំ ឯកាសនំ នាម។
លោហាចាសាទសទិសេបិ ច ចាសាទេ ភិក្ខុសហស្សមជ្ឈេបិ បញ្ញត្ត
វិចិត្របច្ឆត្តវណ្ណាបដានេ មហារហេ សយនេ សតី ឧបជ្ឈេបត្វា ទក្ខិណោន
បស្សេន មូលកម្មដ្ឋានមនសិការេន និបន្នស្ស ភិក្ខុនោ សេយ្យា ឯកសេយ្យា
នាម។ ឯវុរុបំ ឯកាសនញ្ច ឯកសេយ្យញ្ច ភជេថាតិ អត្ថោ។ អតន្តិតោតិ
ជង្គ្គពលំ និស្សាយ ជីវិតកប្បនេន អកុសីតោ ហុត្វា សត្តិវិយាបថេសុ
ឯកកោវ ចរន្តោតិ អត្ថោ។ ឯកោ ធមយន្តិ វត្ថុដ្ឋានាទិសុ កម្មដ្ឋានំ
អនុយុញ្ជិត្វា មគ្គជលាធិគមវសេន ឯកោវ ហុត្វា អត្តានំ ទមេន្តោតិ អត្ថោ។
វនន្តេ វមិតោ សិយាតិ ឯវំ អត្តានំ ទមេន្តោ ឥត្ថិបុរិសសន្នាធិហិ បរិវិត្តេ

វេនឡេយៀរ អភិវមិតោ ភវេយ្យ។ ន ហិ សក្កា អាកិណ្ណវិហារិនា ឯវំ អត្តានំ
ធមេតុន្តិអត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសុ។ តតោ បដ្ឋាយ
មហាជនោ ឯកវិហារិកមេវ បត្តេសីតិ។

ឯកវិហារិត្ថេវវត្ថុ នវមំ។

បកិណ្ណកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯកវីសតិមោ វគ្គោ។

២២. និរយវគ្គោ

១. សុន្ទរិបរិញ្ញាជិការវត្ថុ

អភូតវាធិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សុន្ទរិ បរិញ្ញាជិកំ
អារព្ភ កថេសិ។

“តេន ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតិ គរុកតោ មាធិតោ
បូជិតោ” តិ វត្ថុ វិត្តារតោ ឧទានេ (ឧទា. ៣៨) អាគតមេវ។ អយំ បនេត្ត សង្ខេបោ
- ភគវតោ កិរ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បញ្ចន្តំ មហានធិនំ មហោយសធិសេ
លាភសក្ការេ ឧប្បន្នេ ហតលាភសក្ការា អញ្ញាតិត្តិយា សូរិយុគ្គមនកាលេ
ខន្ធលាបនការិយ និប្បតា ហុត្វា ឯកតោ សន្និបតិក្វា មន្តយីសុ - “មយំ
សមណស្ស គោតមស្ស ឧប្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហតលាភសក្ការា, ន នោ
កោចិ អត្ថិការម្បិ ជាធាតិ, កេន នុ ខោ សន្និ ឯកតោ ហុត្វា សមណស្ស
គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បានេត្វា លាភសក្ការមស្ស អន្តរជាបេយ្យាមា” តិ។ អថ

នេសំ ឯតទហោសិ - “សុន្ទរិយា សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា សក្កណិស្សរមា” តិ។ តេ
ឯកទិវសំ សុន្ទរី តិ ត្ថិយារាមំ បរិសិទ្ធា វុទ្ធិត្វា បិតំ ឆាលបីសុ។ សា បុនប្បុនំ
សល្លបន្តិបិ បជិវចនំ អលភិត្វា “អបិ បនយ្យា, កេនចិ វិហោបិតត្ថា” តិ បុច្ឆិ។
“កី, ភគិនិ, សមណំ គោតមំ អម្ពេ វិហោបេត្វា ហតលាភសក្ការេ កត្វា វិចរន្តំ
ន បស្សសី” តិ? “មយា ឯត្ថ កី កាតុំ វុទ្ធិតិ” តិ? “តុំ ខោសិ, ភគិនិ, អភិរូទា
សោភគ្គប្បត្តា, សមណស្ស គោតមស្ស អយសំ អាហេបេត្វា មហាជនំ តវ កថំ
គាហាបេត្វា ហតលាភសក្ការំ ករោហី” តិ។ សា តំ សុត្វា “សាធូ” តិ
សម្បជិច្ឆិត្វា បក្កន្តា តតោ បដ្ឋាយ មាលាគន្ធិលេបនកប្ប្បរ កដុកដលាធិនិ
គហេត្វា សាយំ មហាជនស្ស សត្ត ធម្មទេសនំ សុត្វា នគរំ បរិសនកាលេ
ជេតវនាភិមុខី គច្ឆតិ, “កហំ គច្ឆសី” តិ ច បុដ្ឋា “សមណស្ស គោតមស្ស
សន្តិកំ គមិស្សរមិ, អហញ្ញិ តេន សទ្ធិ ឯកគន្ធកុដិយំ វសាមី” តិ វត្វា
អញ្ញាតវស្មី តិ ត្ថិយារាមេ វសិត្វា ចាតោវ ជេតវនមគ្គំ ឱតវិត្វា នគរាភិមុខី
អាគច្ឆន្តិ “កី, សុន្ទរិ, កហំ គតាសី” តិ បុដ្ឋា “សមណេន គោតមេន សទ្ធិ
ឯកគន្ធកុដិយំ វសិត្វា តំ កិលេសវតិយា រមាបេត្វា អាគតាម្ហី” តិ វទតិ។

អថ តេ កតិចាបាច្ឆយេន ធុត្តានំ កហាបណោ ទត្វា “គច្ឆថ សុន្ទរី មារេត្វា
សមណស្ស គោតមស្ស គន្ធកុដិយា សមីបេ មាលាកចវរន្តរេ និក្ខិបិត្វា
ឯថា” តិ វទីសុ។ តេ តថា អកំសុ។ តតោ តិ ត្ថិយា “សុន្ទរី ន បស្សរមា” តិ
កោលាហលំ កត្វា រញ្ជោ អាហេបេត្វា “កហំ វោ អាសង្កា” តិ វុត្តា “ឥមេសុ
ទិវសេសុ ជេតវនេ វសតិ, តត្ថស្ស បវត្តី ន ជាធាមា” តិ វត្វា “តេន ហិ គច្ឆថ, នំ
វិចិនថា” តិ រញ្ជោ អនុញ្ញាតា អត្ថនោ ឧបដ្ឋាកេ គហេត្វា ជេតវនំ គន្ធាវិចិនត្តា
មាលាកចវរន្តរេ តំ ទិស្វា មញ្ញកំ អាហេបេត្វា នគរំ បវេសេត្វា “សមណស្ស
គោតមស្ស សាវកា ‘សត្តារា កតំ ចាបកម្មំ បដិច្ឆាទេស្សរមា’ តិ សុន្ទរី មារេត្វា
មាលាកចវរន្តរេ និក្ខិបីសុ” តិ រញ្ជោ អាហេបេយីសុ។ រាជា “តេន ហិ គច្ឆថ, នគរំ

អាហ៊ីណ្ឌូជា"តិ អាហា។ តេ នគរវីដីសុ "បស្សៈសមណានំ សក្យបុត្តិយានំ
កម្ម"ន្តិអាធិនិវត្តា បុន រញ្ជោនិវេសនន្ទារំ អាគមីសុ។ រាជា សុន្ទរិយា សរីរំ
អាមកសុសានេ អដ្ឋកំ អាហេបេត្វា រក្ខាបេសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ វេបេត្វា
អរិយសាវកេ សេសា យេតុយៀន "បស្សៈសមណានំ សក្យបុត្តិយានំ
កម្ម"ន្តិអាធិនិវត្តា អន្តោនគរេបិ ពហិនគរេបិ ភិក្ខុ អក្កោសន្តាវិចារន្តិ។ ភិក្ខុ តំ
បរវត្ថី តថាគតស្ស អាហេចសុ។ សត្តា "តេន ហិ តុម្ហេបិ តេ មនុស្សេ ឃំ
បដិចោទេថា"តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

៣០៦.

“អភូតវាធិនិវយំ ឧបេតិ,
យោ វាបិ កត្វា ន ករោមិចាហា;
ឧភោបិ តេ បេច្ច សមា ភវន្តិ,
និហីនកម្មា មនុជា បរត្តា”តិ។

តត្ថ អភូតវាធិនិវ បស្ស ទោសំ អធិស្វាវ មុសាវាធំ កត្វា តុច្ឆេន បរំ
អញ្ញាចិក្ខុន្តោ។ កត្វាតិ យោ វា បន ចាបកម្មំ កត្វា “នាហំ ឯតំ ករោមិ”តិ
អាហា។ បេច្ច សមា ភវន្តិ តេ ឧភោបិ ជនា បរលោកំ គន្ធា និវយំ ឧបគមនេន
គតិយា សមា ភវន្តិ។ គតិយេវ នេសំ បរិច្ឆិន្នា, អាយុ បន នេសំ ន បរិច្ឆិន្នំ។
ពហុកញ្ញា ចាបកម្មំ កត្វា ចិវំ និវយេ បេច្ចន្តិ, បរិត្តំ កត្វា អប្បមត្តកមេវ
កាលំ។ យស្មា បន នេសំ ឧភិន្នម្បិ លាមកមេវ កម្មំ, តេន វុត្ថំ - “និហីនកម្មា
មនុជា បរត្តា”តិ។ បរត្តាតិ ឥមស្ស បន បទស្ស បុរតោ បេច្ចបទេន សម្ពុន្ទោ។
បេច្ច បរត្ត ឥតោ គន្ធា តេ និហីនកម្មា បរលោកេ សមា ភវន្តិ អត្តោ។
ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

រាជា “សុន្ទរិយា អញ្ញេហិ មារិតការំ ជាតាថា” តិ បុរិសេ ឧយ្យោជេសិ។ អថ
 តេ ធុត្តា តេហិ កហាបណេហិ សុរំ បិវត្តា អញ្ញមញ្ញំ កលហំ ករីសុ។ ឯកោ
 ឯកំ អាហា - “ត្វំ សុន្ទរី ឯកប្បហារេនេវ មារេត្វា មាលាកចវរន្តរេ និក្ខិបិត្វា
 តតោ លទ្ធកហាបណេហិ សុរំ បិវសិ, ហោតុ ហោត្វ” តិ។ រាជបុរិសា តេ ធុត្ត
 គហេត្វា រញ្ញោ ឧស្សេសុំ។ អថ នេ រាជា “តុម្ពេហិ សា មារិតា” តិ បុច្ឆិ។ “អាម,
 ទេវា” តិ។ “កេហិ មារាបិតា” តិ? “អញ្ញតិត្តិយេហិ, ទេវា” តិ។ រាជា តិត្តិយេ
 បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ តេ តថេវ វទីសុ។ តេន ហិ គច្ឆថ តុម្ពេ ឯវំ វទន្តា នគរំ
 អាហិណ្ឌាថ - “អយំ សុន្ទរី សមណស្ស គោតមស្ស អវល្លំ អាហេបេតុកាមេហិ
 អម្ពេហិ មារាបិតា, នេវ សមណស្ស គោតមស្ស, ន សាវកានំ ទោសោ អត្ថិ,
 អម្ពាគមេវ ទោសោ” តិ។ តេ តថា ករីសុ។ ពាលមហាជនោ តទា សទ្ធិហិ,
 តិត្តិយាបិ ធុត្តាបិ បុរិសវធនណ្ណំ ចាបុណីសុ។ តតោ បជ្ជាយ ពុទ្ធានំ សក្ការោ
 មហា អហោសីតិ។

សុន្ទរិបរិញ្ញាជិការត្ថុ បឋមំ។

២. ទុច្ឆរិតជលបិដ្ឋិតត្ថុ

កាសាវកណ្ណាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហារន្តោ
 ទុច្ឆរិតជលានុភាវេន បិដ្ឋិតេ សត្តេ អារត្ត កថេសិ។

អាយស្មា ហិ មោគ្គល្លានោ លក្ខណត្ថេវេន សទ្ធិ គិដ្ឋក្ខជា ឱរោហន្តោ
 អដ្ឋិសម្ព័លិកបេតាធិនំ អត្តភាវេ ទិស្វា សិទំ ករោន្តោ លក្ខណត្ថេវេន
 សីតការណំ បុដ្ឋោ “អកាលោ, អារុសោ, ឥមស្ស បញ្ញាស្ស, តថាគតស្ស
 សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី” តិ វត្វា តថាគតស្ស សន្តិកេ ថេវេន បុដ្ឋោ
 អដ្ឋិសម្ព័លិកបេតាធិនំ ទិដ្ឋការំ អាចិត្តិត្វា “ឥធាហំ, អារុសោ, គិដ្ឋក្ខជា

បញ្ចតា ឌីរោហន្តោ អន្ទុសំ ភិក្ខុំ វេហាសំ គប្បន្តំ, តស្ស សង្ឃាជិបិ អាទិត្តា
សម្មវដ្ឋលីតា សដោតិភូតា... បេ... កាយោបិ អាទិត្តោ” តិអាទិនា (ចារា. ២៣០;
សំ. និ. ២.២១៨) នយេន សទ្ធិំ បត្តចីវរកាយពន្ធនាទីហិ ឧយ្ហមាទេ បញ្ច
សហធម្មិកេ អាហោចេសិ។ សត្តា តេសំ កស្សបទសពលស្ស សាសនេ បញ្ចជិត្វា
បញ្ចជ្ឈាយ អនុរូបំ កាតុំ អសក្កោន្តានំ ចាបភារំ អាចិត្តិត្វា តស្មី ខណោ តត្ថ
និសិន្នានំ ពហូនំ ចាបភិក្ខុនំ ទុច្ឆរិតកម្មស្ស វិចាកំ ទស្សន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៣០៧.

“កាសាវកណ្ណា ពហាវោ, ចាបធម្មា អសញ្ញតា;
ចាចា ចាបេហិ កម្មេហិ, និរយំ តេ ឧបបជ្ឈរេ” តិ។

តត្ថ កាសាវកណ្ណាតិ កាសាវេន បលិវេបិតកណ្ណា។ ចាបធម្មាតិ
លាមកធម្មា។ អសញ្ញតាតិ កាយាទិសំយមរហិតា, តថាវុចា ចាបបុគ្គលា
អត្តនា កតេហិ អកុសលកម្មេហិ និរយំ ឧបបជ្ឈន្តិ, តេ តត្ថ បច្ចិត្វា តតោ
ចុតាវិចាកាវសេសេន បេតេសុបិ វេ បច្ចន្តិតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ទុច្ឆរិតដលបីឡិវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វគ្គមុនាតិវិយភិក្ខុវត្ថុ

សេយ្យោ អយោគុឡោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេសាលី ឧបនិស្សាយ
មហាវនេ វិហារន្តោ វគ្គមុនាតិវិយេ ភិក្ខុ អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មចារាជិកេ (ចារា. ១៨៣ អាទយោ) អាគតមេវ។

តទៅ ហ៊ី សត្វាតេ ភិក្ខុ “ក៏ បន តុម្កេ, ភិក្ខុវេ, ឧទរស្សត្ថាយ គឺហ៊ីនំ
អញ្ញមញ្ញស្ស ឧត្តរមនុស្សធម្មស្ស វណ្ណំ ភាសិត្ថា” តិ វត្ថា តេហ៊ី “អាម, ភន្តេ” តិ
វុត្តេ តេ ភិក្ខុ អនេកបរិយាយេន គរហិត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣០៨.

“សេយ្យោ អយោគុដ្ឋោ ភុត្ថោ, តត្ថោ អគ្គិសីទូបមោ;
យព្វោ ភុញ្ញេយ្យ ទុស្សីលោ, វជ្ជបិណ្ឌាមសញ្ញតោ” តិ។

តត្ថ យព្វោ ភុញ្ញេយ្យាតិ យំ ទុស្សីលោ និស្សីលបុគ្គលោ កាយាធិហ៊ី
អសញ្ញតោ វជ្ជវាសីហ៊ី សទ្ធាយ ទិន្នំ វជ្ជបិណ្ឌំ “សមណោម្ហី” តិ បដិជានន្តោ
គហេត្វា ភុញ្ញេយ្យ, តត្ថោ អាធិត្ថោ អគ្គិវណ្ណោ អយោគុដ្ឋោវ ភុត្ថោ សេយ្យោ
សុន្ទរតរោ។ ក៏ ការណា? តប្បច្ចយា ហ៊ី ឯកោវ អត្តភារោ លាយេយ្យ,
ទុស្សីលោ បន សទ្ធាធម្មំ ភុញ្ញិត្វា អនេកានិបិ ជាតិសតានិ និរយេ
បច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

វុត្តមុទាតិវិយភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

៤. ខេមកសេដ្ឋីបុត្តវត្ថុ

ចត្តាវិ ហំនាធិតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្វា ជេតវនេ វិហារន្តោ
អនាថបិណ្ឌិកស្ស ភាគិនេយ្យំ ខេមកំ នាម សេដ្ឋីបុត្តំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ អភិវុទោ អហោសិ, យេភុយ្យេន ឥត្ថិយោ តំ ទិស្វា វាគាភិក្ខុតា
សកភារេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខីសុ។ សោបិ បរទារកម្មាភិរតោវ អហោសិ។ អថ
នំ វត្ថី វាជបុរិសា គហេត្វា វញ្ញោ ធស្សេសុំ។ វាជា មហាសេដ្ឋីស្ស លដ្ឋាមីតិ តំ

កិត្តិ អវត្តាវិស្សន្ណាបេសិ។ សោ បន នេវវិរមិ។ អថ នំ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ
រាជបុរិសា គហេត្វា រញ្ជោ ធស្សេសុំ។ រាជាវិស្សន្ណាបេសិយេវ។ មហាសេដ្ឋិ, តំ
បវត្តិ សុត្វា តំ អាទាយ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា តំ បវត្តិ អាហោចត្វា, “ភន្តេ, ឥមស្ស
ធម្មំ ធនេសេថា” តិ អាហា។ សត្តា តស្ស សំវេគកមំ វត្វា បរទារសេវនាយ ធនាសំ
ធស្សេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣០៨.

“ចត្តាវិ ហំនាជិ នរោ បមត្តោ,
អាបជ្ជតិ បរទារូបសេវី;
អបុញ្ញលាភំ ន និកាមសេយ្យំ,
និន្ទំ តតិយំ និរយំ ចតុត្ថំ។

៣០៩.

“អបុញ្ញលាភោ ច គតិ ច ចាបិកា,
ភីតស្ស ភីតាយ រតិ ច ថោកិកា;
រាជា ច ទណ្ឌំ គរុកំ បណោតិ,
តស្មា នរោ បរទារំ ន សេវេ” តិ។

តត្ថ ហំនាជិតិ ទុក្ខការណានិ។ បមត្តោតិ សតិវោស្សគ្គន សមន្មាគតោ។
អាបជ្ជតិចិ ចាបុណាតិ។ បរទារូបសេវីតិ បរទារំ ឧបសេវន្តោ ឧប្បដចារី។
អបុញ្ញលាភន្តិ អកុសលលាភំ។ ន និកាមសេយ្យន្តិ យថា ឥច្ឆតិ, ឯវំ សេយ្យំ
អលភិត្វា អនិច្ឆិតំ បរិត្តកមេវ កាលំ សេយ្យំ លភតិ។ អបុញ្ញលាភោ ចាតិ ឯវំ
តស្ស អយញ្ច អបុញ្ញលាភោ, តេន ច អបុញ្ញេន និរយសន្ធាតា ចាបិកា គតិ
ហោតិ។ រតិ ច ថោកិកាតិ យា តស្ស ភីតស្ស ភីតាយ ឥត្តិយា សទ្ធិ រតិ, សាបិ
ថោកិកា បរិត្តា ហោតិ។ គរុកន្តិ រាជា ច ហត្ថច្ឆេទាធិវសេន គរុកំ ទណ្ឌំ

បណ្តាតិ។ តស្មាតិ យស្មា បរទារំ សេវេន្តោ ឯតានិ អបុញ្ញាទីនិ ចាបុណាតិ,
តស្មា បរទារំ ន សេវេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ខេមកោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ។ តតោ បដ្ឋាយ
មហាជនោ សុខំ វីតិណមេសិ។ កី បនស្ស បុព្វកម្មន្តិ? សោ កិរ
កស្សបពុទ្ធកាលេ ឧត្តមមណ្ឌោ ហុត្វា ទ្វេ សុវណ្ណបដាកា ទសពលស្ស
កញ្ចានថេ អាហេចេត្វា បត្តនំ បដ្ឋបេសិ “ឋេចេត្វា ញាតិសាលោហិតិត្តិយោ
អវសេសា មំ ទិស្វា រជ្ជន្ត្រ” តិ។ ឥទមស្ស បុព្វកម្មន្តិ។ តេន តំ និព្ពត្តនិព្ពត្តជ្ជានេ
ទិស្វា បរេសំ ឥត្តិយោ សកកាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខីសូតិ។

ខេមកសេដ្ឋីបុត្តវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ទុព្ពចកិត្តវត្ថុ

កុសោយថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារេន្តោ អញ្ញាតំ ទុព្ពចកិត្តំ
អារត្ត កថេសិ។

ឯកោ កិរ ភិក្ខុ អសញ្ញាច្ច ឯកំ តិណំ ជិន្និត្វា កុក្កុច្ឆេ ឧប្បន្នេ ឯកំ ភិក្ខុ
ឧបសង្កមិត្វា, “អាវុសោ, យោ តិណំ ជិន្នតិ, តស្ស កី ហោតី” តិ តំ អត្តនា
កតការំ អាហេចេត្វា បុច្ឆិ។ អថ នំ ឥតរោ “តុំ តិណាស្ស ជិន្នការណា កិញ្ច
ហោតីតិ សញ្ញំ ករោសិ, ន ឯត្ថ កិញ្ច ហោតិ, ទេសេត្វា បន មុច្ឆតី” តិ វត្វា
សយម្បិ ឧភោហិ ហត្ថហិ តិណំ លុញ្ចិត្វា អគ្គហេសិ។ ភិក្ខុ តំ បវត្តី សត្ត
អាហេចេសុំ។ សត្តា តំ ភិក្ខុំ អនេកបរិយាយេន វិគរហិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា
គាថា អភាសិ -

“កុសោយេន ទុគ្គហិតោ, ហត្ថមេវាទុក្ខន្តតិ;
សាមញ្ញំ ទុប្បរាមដ្ឋំ, និរយាយុបកឡតិ។

៣១២.

“យំ កិញ្ចំ សិចីលំ កម្មំ, សំកិលិដ្ឋញ្ច យំ វតំ;
សង្កស្សរំ ព្រហ្មចរិយំ, ន តំ ហោតិ មហាប្បលំ។

៣១៣.

“កយិរា ចេ កយិរាថេនំ, ទទ្ទមេនំ បរក្កមេ;
សិចីលោ ហិ បរិញ្ញាជោ, ភិយ្យោ អាកិរេតេ វជ”ន្តិ។

តត្ថ កុសោតិ យំ កិញ្ចំ តិចីណាធារំ តិណំ អន្តមសោ តាលបណ្ណាម្បិ, យថា
សោ កុសោយេន ទុគ្គហិតោ, តស្ស ហត្ថំ អនុក្ខន្តតិ ជាលេតិ, ឯវមេវ
សមណធម្មសង្ខាតំ សាមញ្ញាម្បិ ខណ្ឌាសីលាទិតាយ ទុប្បរាមដ្ឋំ
និរយាយុបកឡតិ, និរយេ និព្ពត្តាបេតីតិ អត្ថោ។ សិចីលន្តិ ឌីលីយិត្វា ករណេន
សិចីលភាហំ កត្វា កតំ យំ កិញ្ចំ កម្មំ។ សំកិលិដ្ឋន្តិ វេសិយាទិកេសុ
អគោចរេសុ ចរណេន សំកិលិដ្ឋំ។ សង្កស្សរន្តិ សង្ខាហិ សរិតតំ,
ឧទោសថកិច្ចាទីសុ អញ្ញាតរកិច្ចេន សន្និបតិកម្មិ សង្ឃំ ទិស្វា “អទ្វា ឥមេ មម
ចរិយំ ញាត្វា មំ ឧក្ខិបិតុកាមាវ សន្និបតិកា”តិ ឯវំ អត្ថនោ អាសង្ខាហិ សរិតំ
ឧស្សន្តីតំ បរិសង្កីតំ។ ន តំ ហោតីតិ តំ ឯវុបំ សមណធម្មសង្ខាតំ ព្រហ្មចរិយំ
តស្ស បុគ្គលស្ស មហាប្បលំ ន ហោតិ, តស្ស មហាប្បលាភារេនេវ
ភិក្ខុទាយកានម្បិស្ស ន មហាប្បលំ ហោតីតិ អត្ថោ។ កយិរា ចេតិ តស្មា យំ
កម្មំ ករេយ្យ, តំ ករេយ្យាថេវ។ ទទ្ទមេនំ បរក្កមេតិ ជីវកតមេវ កត្វា
អវត្ថសមាទានោ ហុត្វា ឯនំ កយិរា។ បរិញ្ញាជោតិ សិចីលភារេន កតោ
ខណ្ឌាទិការប្បត្តោ សមណធម្មោ។ ភិយ្យោ អាកិរេតេ វជន្តិ អព្ពន្ធពេរិជ្ជមាជំ

រាគរជាតិ ឯវ័រចោ សមណធម្មោ អបនេតុំ ន សក្កោតិ, អថ ខោ តស្ស ឧបរ
អបរម្មី រាគរជាតិ អាកិរតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសុ, សោបិ ភិក្ខុ សំវេរ
វត្តា បច្ឆាវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហន្តំ ចាបុណ្ណតិ។

ទុក្ខចក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ឥស្សបកតិវត្ថុ

អកតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារេន្តោ អញ្ញាតវំ ឥស្សបកតំ
ឥត្ថិ អារត្ត កថេសិ។

តស្ស កិរ សាមិកោ ឯកាយ គេហនាសិយា សទ្ធិ សន្តវំ អកាសិ។ សា
ឥស្សបកតា តំ នាសី ហត្ថចានេសុ ពន្ធិត្វា តស្ស កណ្ណានាសំ ធិន្ធិត្វា ឯកស្មី
គុទ្ធកត្តេ បក្ខិបិទ្វា ទ្វារំ បិទហិត្វា តស្ស កម្មស្ស អត្តនា កតការំ បដិច្ឆាទេតុំ
“ឯហិ, អយ្យ, វិហារំ គន្ធា ធម្មំ សុណ្ហស្សមា” តិ សាមិកំ អាទាយ វិហារំ គន្ធា
ធម្មំ សុណ្ហន្តិ និសីទិ។ អថស្ស អាគន្ធកញ្ញាតកា គេហំ អាគន្ធា ទ្វារំ វិវិត្វា តំ
វិប្បការំ ទិស្វា នាសី មោចយីសុ។ សាវិហារំ គន្ធា ចតុបរិសមជ្ឈេ បិតា តមត្ថំ
ទសពលស្ស អាហោចេសិ។ សត្តា តស្ស វចនំ សុត្វា “ទុច្ឆរិតំ នាម ‘ឥទំ មេ អញ្ញោ
ន ជានន្តិ’ តិ អប្បមត្តកម្មី ន កាតត្ថំ, អញ្ញាស្មី អជានន្តេបិ សុចរិតមេវ កាតត្ថំ។
បដិច្ឆាទេត្វា កតម្មី ហិ ទុច្ឆរិតំ នាម បច្ឆាទុតាបំ ករោតិ, សុចរិតំ ចាមោជ្ឈមេវ
ជនេតី” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

៣៧៤.

“អកតំ ទុក្ខដំសេយ្យោ, បច្ឆា តប្បតិ ទុក្ខដំ;

កតញ្ច សុកតំ សេយ្យោ, យំ កត្វា នាទុតប្បតិ"តិ។

តត្ថ ទុក្ខជន្មំ សាវជ្ឈំ អបាយសំវត្ថុនិកំ កម្មំ អកតមេវ សេយ្យោ វំ ឧត្តមំ។
បច្ឆា តប្បតិ តញ្ចា អនុស្សវិតានុស្សវិតកាលេ តប្បតិយេវ។ សុកតន្តិ
អនវជ្ឈំ បន សុខធាយកំ សុកតិសំវត្ថុនិកមេវ កម្មំ កតំ សេយ្យោ។ យំ កត្វា តិ
យំ កម្មំ កត្វា បច្ឆា អនុស្សវណាកាលេ ន តប្បតិ នាទុតប្បតិ,
សោមនស្សជាតោវ ហោតិ, តំ កម្មំ វរន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ឧបាសកោ ច សា ច ឥត្ថី សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ។
តញ្ចា បន ធាសី តត្ថេវ ភុជិស្សំ កត្វា ធម្មចារិនី ករិស្វតិ។

ឥស្សបកតិត្ថិវត្ថុ ជដ្ឋំ។

៧. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

នករំ យថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សម្ពហុលេ
អាគន្ធកភិក្ខុ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិវ ឯកស្មី បច្ឆន្តេ វស្សំ ឧបគន្ធា បឋមមាសេ សុខំ វិហារីសុ។
មជ្ឈិមមាសេ ចោរា អាគន្ធា តេសំ កោចរកាមំ បហារិត្វា ករមវេ គហេត្វា
អគមំសុ។ តតោ បជ្ជាយ មនុស្សា ចោរានំ បដិពាហនត្ថាយ តំ បច្ឆន្តនករំ
អភិសង្ខរោ តេ ភិក្ខុ សក្កច្ចំ ឧបជ្ជាតុំ ឱកាសំ នលភីសុ។ តេ អដាសុកំ វស្សំ
វសិត្វា វុត្ថវស្សា សត្ថុ ទស្សនាយ សាវត្ថី គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា ឯកមន្តំ
និសីធិសុ។ សត្តា តេហិ សទ្ធិ កតបដិសន្តារោ “កី, ភិក្ខុវេ, សុខំ វសិត្តា” តិ
បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, មយំ បឋមមាសមេវ សុខំ វសិត្តា, មជ្ឈិមមាសេ ចោរា កាមំ
បហារីសុ, តតោ បជ្ជាយ មនុស្សា នករំ អភិសង្ខរោ សក្កច្ចំ ឧបជ្ជាតុំ ឱកាសំ

នលក្ខីសុ។ តស្មា អជាសុកំ វស្សំ វសិម្ហា” តិ វុត្ថុ “អលំ, ភិក្ខុវេ, មា ចិន្តយិត្ត,
ជាសុវិហារោ នាម និច្ចកាលំ ទុល្លភោ, ភិក្ខុនា នាម យថា តេ មនុស្សា នគរំ
គោបយីសុ, ឯវំ អត្តការមេវ គោបយិតុំ វដ្ឋតី” តិ វត្ថុ ៩មំ គាថមាហា -

៣០៥.

“នគរំ យថា បច្ចន្តំ, គុត្តំ សន្តរពាហិរំ;
ឯវំ គោបេថ អត្តានំ, ខណោ វោ មា ឧបច្ចគា;
ខណាតីតា ហិ សោចន្តិ, និរយម្ហិ សមប្បិតា” តិ។

តត្ថ សន្តរពាហិរន្តិ, ភិក្ខុវេ, យថា តេហិ មនុស្សេហិ តំ បច្ចន្តនគរំ
ធូរចាការាជិនិ ជិរាជិ ករោន្តេហិ សអន្តរំ, អដ្ឋាលកបរិខាជិនិ ជិរាជិ ករោន្តេហិ
សពាហិរន្តិ សន្តរពាហិរំ សុគុត្តំ កតំ, ឯវំ តុម្ហេបិ សតី ឧបជ្ឈេបេត្វា អជ្ឈត្តិកានិ
ធរាជានិ បិទហិត្វា ធូររក្ខតំ សតី អវិស្សន្តេត្វា យថា គយ្ហមាណិនិ ពាហិរាជិ
ធរាជានិ អជ្ឈត្តិកានំ ឧបយាតាយ សំវត្ថន្តិ, តថា អគ្គហណោន តានិបិ
ជិរាជិ កត្វា តេសំ អប្បវេសាយ ធូររក្ខតំ សតី អប្បហាយ វិចរន្តា អត្តានំ
គោបេថាតិ អត្តោ។ ខណោ វោ មា ឧបច្ចគាតិ យោ ហិ ឯវំ អត្តានំ នគោបេតិ,
តំ បុគ្គលំ អយំ ពុទ្ធប្បាទខណោ មជ្ឈិមទេសេ ឧប្បត្តិខណោ សម្មាទិដ្ឋិយា
បដិលទ្ធិខណោ ធន្នំ អាយតនានំ អវេកល្ហខណាតិ សញ្ញេបិ អយំ ខណោ
អតិក្កមតិ, សោ ខណោ តុម្ហេ មា អតិក្កមតុ។ ខណាតីតាតិ យេ ហិ តំ ខណំ
អតីតា, តេ ច បុគ្គលេ សោ ច ខណោ អតីតោ, តេ និរយម្ហិ សមប្បិតា ហុត្វា
តត្ថ និព្វត្តិត្វា សោចន្តីតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ ឧប្បន្នសំវេតា អរហត្តេ បតិជ្ឈហីសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. និគណ្ឌាវត្ថុ

អលង្កិតាយេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ និគណ្ឌោ អារត្ត
កថេសិ។

ឯកស្មិត្តា ទិវសេ ភិក្ខុ និគណ្ឌោ ទិស្វា កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ, “អាវុសោ, សត្តសោ
អប្បជិច្ឆន្តេហិ អថេលកេហិ ឥមេ និគណ្ឌា វរតរា, យេ ឯកំ បុរិមបស្សម្បិ តាវ
បជិច្ឆាទេន្តិ, សហិរិកា មញ្ញោ ឯតេ” តិ។ តំ សុត្វា និគណ្ឌោ “ន មយំ ឯតេន
ការណោន បជិច្ឆាទេម, បំសុវជាទយោ បន បុគ្គលា ឯវ, ជីវិតិន្ទ្រិយបជិតទ្វា ឯវ,
តេ នោ ភិក្ខុភាជនេសុ មា បតីស្វតិ ឥមិនា ការណោន បជិច្ឆាទេមា” តិ វត្វា
តេហិ សទ្ធិំ វាទបជិវាទវសេន ពហុំ កថំ កថេសុំ។ ភិក្ខុ សត្តាវំ ឧបសម្ព័មិត្វា
និសិន្នកាលេ តំ បវត្តិ អាហោចេសុំ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ, អលង្កិតព្ពេន លង្កិត្វា
លង្កិតព្ពេន អលង្កមាណា នាម ទុក្ខតិបរាយណាវ ហោន្តិ” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមា កាថា អភាសិ -

៣១៦.

“អលង្កិតាយេ លង្កិត្តិ, លង្កិតាយេ ន លង្កិវេ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ ទុក្ខតិ។

៣១៧.

“អភយេ ភយទស្សិនោ, ភយេ ចាភយទស្សិនោ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ ទុក្ខតិ” តិ។

តត្ថ អលង្កិតាយេតិ អលង្កិតព្ពេន។ ភិក្ខុភាជនញ្ចិ អលង្កិតព្ពំ នាម, តេ
បន តំ បជិច្ឆាទេត្វាវិចារន្តោ តេន លង្កិត្តិ នាម។ លង្កិតាយេតិ អបជិច្ឆន្តេន
ហិរិកោបីនឡ្ហេន លង្កិតព្ពេន។ តេ បន តំ អបជិច្ឆាទេត្វាវិចារន្តោ លង្កិតាយេ ន

លង្ហិន្ត ឆាម។ តេន តេសំ អលង្ហិតព្រួន លង្ហិតំ លង្ហិតព្រួន អលង្ហិតំ
តុច្ឆកហណភាវេន ច អញ្ញាថាគហណភាវេន ច មិច្ឆាទិដ្ឋិហោតិ។ តំ
សមាទិយីត្វាវិចរន្តា បន តេ មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា សត្តា និរយាទិកេនំ ទុគ្គតិ
គច្ឆន្តិតិ អត្ថោ។ អភយេតិ ភិក្ខុភាជនំ និស្សាយ
រាគនោសមោហមានទិដ្ឋិកិលេសទុច្ឆរិតភយានំ អនុប្បជ្ឈនតោ ភិក្ខុភាជនំ
អភយំ ឆាម, ភយេន តំ បដិច្ឆាទេន្តា បន អភយេ ភយទស្សីនោ ឆាម។
ហិរិកោបីនង្គំ បន និស្សាយ រាគាទីនំ ឧប្បជ្ឈនតោ តំ ភយំ ឆាម, តស្ស
អបដិច្ឆាទនេន ភយេ ចាភយទស្សីនោ។ តស្ស តំ អយថាគហណាស្ស
សមាទិន្ទត្តា មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា សត្តា ទុគ្គហិ គច្ឆន្តិតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ និគណ្ណា សំវិគ្គមានសា បព្ពជីសុ, សម្បត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

និគណ្ណាវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. តិត្ថិយសាវកវត្ថុ

អវុឌ្ឍតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ តិត្ថិយសាវកេ អារព្ព
កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ អញ្ញាតិត្ថិយសាវកា អត្តនោ បុត្តេ សម្មាទិដ្ឋិកានំ
ឧចាសកានំ បុត្តេហិ សទ្ធិ សបរិវាវេ កិឡមានេ ទិស្វា គេហំ អាគតកាលេ “ន
វោ សមណា សក្យបុត្តិយា វន្តិតព្ពា, នាបិ តេសំ វិហារំ បរិសិតព្ព” ត្ថិ សបថំ
ការយីសុ។ តេ ឯកទិវសំ ជេតវនវិហារស្ស ពហិទ្វារកោដ្ឋកសាមន្តេ កិឡន្តា
បិចាសិតា អហោសុំ។ អថេកំ ឧចាសកទារកំ “ត្វំ ឯត្ថ គន្ធា ចានីយំ បិវិត្វា
អម្ពាភម្បិ អាហារហិ” តិ បហិណ្ឌីសុ។ សោវិហារំ បរិសិត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា

ចានីយំ បិរិទ្ធា តមត្ថំ អាហារេសិ។ អថ នំ សត្តា “តូមេវ ចានីយំ បិរិទ្ធា គន្ធា
ឥតវេបិ ចានីយបិវនត្ថាយ ឥធរេ បេសេហី” តិ អាហា។ សោ តថា អភាសិ។ តេ
អាគន្ធា ចានីយំ បិរិទ្ធា។ សត្តា តេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ សប្បាយំ ធម្មកថំ
កថេត្វា តេ អចលសទ្ធី កត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិជ្ជាបេសិ។ តេ
សកានិ គេហានិ គន្ធា តមត្ថំ មាតាបិតុនំ អាហារេសុំ។ អថ នេសំ មាតាបិតរោ
“បុត្តកា នោវិបន្នទិដ្ឋិកា ជាតា” តិ នោមនស្សប្បត្តា បរិទេវីសុ។ អថ តេសំ
នេកា សម្ពហុលា បដិវិស្សកា មនុស្សា អាគន្ធា នោមនស្សវ្របសមនត្ថាយ ធម្មំ
កថយីសុ។ តេ តេសំ កថំ សុត្វា “ឥមេ ធារកេ សមណាស្ស គោតមស្សេវ
និយ្យានេស្សមា” តិ មហាន្តេន ញាតិគណេន សន្និវិហារំ នយីសុ។ សត្តា តេសំ
អជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

៣១៨.

“អវុជ្ជេវុជ្ជមតិនោ, វុជ្ជេ ចាវុជ្ជនស្សិនោ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ ទុគ្គតី។

៣១៩.

“វុជ្ជញ្ចា វុជ្ជតោ ញាត្វា, អវុជ្ជញ្ចា អវុជ្ជតោ;
សម្មាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ សុគ្គតិ” តិ។

តត្ថ អវុជ្ជតិ ទសវត្ថុកាយ សម្មាទិដ្ឋិយា, តស្សា ឧបនិស្សយក្ខតេ ធម្មេ ច។
វុជ្ជមតិនោតិ វុជ្ជំ ឥន្ទ្រិ ឧប្បន្នមតិនោ។ ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា បន តស្សា
ឧបនិស្សយក្ខតេ ធម្មេ ច អវុជ្ជនស្សិនោ, ឯតិស្សា អវុជ្ជំ វុជ្ជតោ វុជ្ជញ្ចា អវុជ្ជតោ
ញាត្វា គហលាសន្តាតាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមាទិន្នត្តា មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា សត្តា
ទុគ្គតិ គច្ឆន្តិ អត្តោ។ ទុតិយភាថាយ វុត្ថវិបរិយាយេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ទេសនាវសានេ សព្វេបិ តេ ភីសុ សវណេសុ បតិជ្ជាយ អបរាបរំ ធម្មំ
សុណាន្តា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសូតិ។

ភិក្ខុយសាវកាវតុ នវមំ។

និរយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទ្វាវិសតិមោ វគ្គោ។

២៣. នាគវគ្គោ

១. អត្ថទន្លវត្ថុ

អហំ នាគោ វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា កោសម្ព័យំ វិហារន្តោ អត្តានំ អារព្ភ
កថេសិ។ វត្ថុ អប្បមាទវគ្គស្ស អាទិគាថាវណ្ណោយ វិត្តាវតមេវ។ វត្ថុញ្ញោតំ
តត្ថ (ធម. ប. អដ្ឋ. ១. សាមាវតិវត្ថុ) -

មាគណ្ឌិយា តាសំ កិញ្ចិ កាតុំ អសក្កណិកា “សមណស្ស កោតមស្សេវ
កត្តត្ថំ ករិស្សមី” តិ នាគរាជំ លញ្ចំ ទត្វា “សមណំ កោតមំ អន្តោនគរំ
បរិសិត្វា ចរន្តំ ធាសកម្មករោរិសេហិ សទ្ធិអក្កោសេត្វា បរិភាសេត្វា
បលាបេថា” តិ អាណាបេសិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ភីសុ វតនេសុ អប្បសន្នា អន្តោនគរំ
បរិជ្ជំសត្តារំ អនុពន្ធិត្វា “ចោរោសិ ពាលោសិ មូឡោសិ ថេនោសិ ឡិដ្ឋោសិ
គោលោសិ គប្រោសិ នេយិកោសិ តិរច្ឆានគោសិ, នត្តិ តុយ្ហំ សុគតិ,
ទុគ្គតិយេវ តុយ្ហំ ចាដិកម្ពា” តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។
តំ សុត្វា អាយស្មា អានន្តោ សត្តារំ វេតនេវេច - “ភន្តេ, ឥមេ នាគរា អម្ពេ
អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ, ឥតោ អញ្ញាត្ថ គច្ឆាមា” តិ។ “កុហី, អានន្តា” តិ? “អញ្ញំ

នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ បរិភាសន្តេសុ បុន កត្ថ
គមិស្សមាណន្ទា”តិ។ “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថ មនុស្សេសុ
អក្កោសន្តេសុ បរិភាសន្តេសុ កុហី គមិស្សមាណន្ទា”តិ។ “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ,
ភន្តេ”តិ។ “អាណន្ទ, ន ឃំ កាតុំ វដ្តតិ, យត្ថ អធិករណំ ឧប្បន្នំ, តត្ថេវ តស្មី
វ្យាបសន្តេ អញ្ញត្ថ គន្ធី វដ្តតិ, កេ បន តេ, អាណន្ទ, អក្កោសន្តេ”តិ។ “ភន្តេ,
ធាសកម្មករេ ឧចាធាយ សព្វេ អក្កោសន្តេ”តិ។ “អហំ, អាណន្ទ, សង្គាមំ
ឌីតិណ្ហាហត្ថិសធិសោ។ សង្គាមំ ឌីតិណ្ហាហត្ថិនោ ហិ ចត្វហិ ធិសាហិ អាគតេ
សវេ សហិតុំ ភាវេ, តថេវ ពហូហិ ទុស្សីលេហិ កថិតកថានំ សហានំ នាម
មយ្ហំ ភាវេ”តិ វត្ថា អត្តានំ អារត្ត ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣២០.

“អហំ នាគោវ សង្គាមេ, ចាបតោ បតិទំ សរំ;
អតិវាក្យំ តិទិត្តិស្សំ, ទុស្សីលេ ហិ ពហុជ្ជនោ។

៣២១.

“ទន្ធី នយន្តិ សមិតី, ទន្ធី រាជាភិរូបាតិ;
ទន្តោ សេដ្ឋោ មនុស្សេសុ, យោតិវាក្យំ តិទិត្តិស្សំ។

៣២២.

“វរមស្សតរា ទន្តោ, អាជានីយា ច សិន្ធុវា;
កុញ្ញរា ច មហាណាគា, អត្តទន្តោ តតោ វរ”ន្តិ។

តត្ថ នាគោវាតិ ហត្ថិ វិយ។ ចាបតោ បតិទន្តិ ធម្មតោ មុត្តំ។ អតិវាក្យន្តិ
អជ្ជអនិយវោហារវសេន បវត្តំ វីតិក្កមវចនំ។ តិទិត្តិស្សន្តិ យថា
សង្គាមាវចរោ សុទន្តោ មហាណាគោ ឧមោ សត្តិបហារាជិនិ ចាបតោ មុច្ឆិត្វា

អត្ថនិ បតិតេ សវេ អវិហញ្ញាមាណោ តិតិត្ថតិ, ឯវមេវ ឯវរូបំ អតិវាក្យំ
 តិតិត្ថស្សំ, សហិស្សមីតិ អត្ថោ។ ឧស្សីលោ ហិតិ អយញ្ញិ
 លោកិយមហាជនោ ពហុឧស្សីលោ អត្ថនោ អត្ថនោ រុច្ឆិវសេន វាចំ និច្ឆារេត្វា
 យដ្ឋេន្តោ ចរតិ, តត្ថ អធិវាសនំ អន្ស៊ុបេក្ខនមេវ មម ភារោ។ សមិតិទ្គិ
 ឧយ្យានកីឡមណ្ឌលាធិសុ មហាជនមជ្ឈំ គច្ឆន្តា ទន្តមេវ គោណាជាតី វា
 អស្សជាតី វា យានេ យោជេត្វា នយន្តិ។ រាជាតិ តថាវុបេហេវ វាហានេហិ
 គច្ឆន្តោ រាជាបិ ទន្តមេវ អភិរូហាតិ។ មនុស្សស្វតិ មនុស្សសុបិ ចត្វហិ
 អរិយមគ្គហិ ទន្តោ និព្វិសេវនោវ សេដ្ឋោ។ យោតិវាក្យន្តិ យោ ឯវរូបំ
 អតិក្កមវចនំ បុនប្បុនំ វុច្ឆមានម្យំ តិតិត្ថតិ ន បដិប្បតិ នវិហញ្ញតិ, ឯវរូចោ
 ទន្តោ សេដ្ឋាតិ អត្ថោ។

អស្សតរាតិ វឡាវាយ គប្បនេន ជាតា។ អាជានីយាតិ យំ អស្សទមសារថិ
 ការណំ ការេតិ, តស្ស ឱប្បំ ជាននសមត្ថា។ សិន្ធុវាតិ សិន្ធុវេជ្ជ ជាតា អស្សា។
 មហាឆាតា កុញ្ញវស្ម័តា មហាហត្ថិនោ។ អត្ថទន្តោតិ ឯតេ អស្សតរា ច
 សិន្ធុវា ច កុញ្ញរា ច ទន្តាវ វំ, ន អទន្តា។ យោ បន ចត្វហិ អរិយមគ្គហិ អត្ថនោ
 ទន្តតាយ អត្ថទន្តោ និព្វិសេវនោ, អយំ តតោបិ វំ, សព្វេហិបិ ឯតេហិ
 ឧត្តរិតរោតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ លញ្ញំ គហេត្វា វីចិសិដ្ឋិជកាធិសុ វត្វា អក្កោសន្តោ
 បរិភាសន្តោ សព្វេហិ សោ មហាជនោ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណីតិ។

អត្ថទន្តវត្ថុ បឋមំ។

២. ហត្ថាចរិយបុព្វកកិក្ខវត្ថុ

ន ហិ ឯតេហិ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ
ហត្ថាចរិយបុព្វកំ ភិក្ខុំ អារព្ព កថេសិ។

សោ កិវ ឯកទិវសំ អចិវវតីនទីតិវេ ហត្ថិទមកំ “ឯកំ ហត្ថិ ទមេស្សមី” តិ
អត្តនា ឥច្ឆិតំ ការណំ សិក្ខាបេតុំ អសក្កោន្តំ ទិស្វា សមីបេ បិតេ ភិក្ខុ
អាមន្តេត្វា អាហា - “អារុសោ, សចេ អយំ ហត្ថាចរិយោ ឥមំ ហត្ថិ អសុកដ្ឋានេ
នាម វិជ្ជេយ្យ, ឱប្បមេវ ឥមំ ការណំ សិក្ខាបេយ្យា” តិ។ សោ តស្ស កថំ សុត្វា
តថា កត្វា តំ ហត្ថិ សុទន្តំ ទមេសិ។ តេ ភិក្ខុ តំ បវត្តិ សត្តុ អាហារេសុំ។ សត្តា
តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិវ តយា ឯវំ វុត្ត” តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ” តិ វុត្តេ
វិគរហិត្វា “កី តេ, មោឃបុរិស, ហត្ថិយានេន វា អញ្ជេន វា ទន្តេន។ ន ហិ
ឯតេហិ យានេហិ អគតបុព្វំ ហំនំ គន្ធិ សមត្ថា នាម អត្ថិ, អត្តនា បន សុទន្តេន
សក្កា អគតបុព្វំ ហំនំ គន្ធិ, តស្មា អត្តានមេវ ទមេហិ, កី តេ ឯតេសំ
ទមនេនា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣២៣.

“ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ, គច្ឆេយ្យ អគតំ ទិសំ;
យថាត្តនា សុទន្តេន, ទន្តោ ទន្តេន គច្ឆតី” តិ។

តស្សត្ថោ - យានិ តានិ ហត្ថិយានាទីនិ យានានិ, ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ
កោចិ បុគ្គលោ សុបិនន្តេនបិ អគតបុព្វត្វា “អគត” តិ សម្ពាតំ និព្វានទិសំ តថា
គច្ឆេយ្យ, យថា បុព្វភាគេ ឥន្ទ្រិយទមេន អបរភាគេ អរិយមគ្គការវនាយ
សុទន្តេន ទន្តោ និព្វិសេវនោ សប្បញ្ញោ បុគ្គលោ តំ អគតបុព្វំ ទិសំ គច្ឆតិ,
ទន្ធក្ខមី ចាបុណាតិ។ តស្មា អត្តទមនមេវ តតោ វុត្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ហត្ថាចរិយបុត្តកកិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. បរិជីណ្ឌាព្រាហ្មណបុត្តវត្ថុ

ធនទាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្ថិយំ វិហារន្តោ អញ្ញាតវស្ស
បរិជីណ្ឌាព្រាហ្មណស្ស បុត្ត អារត្ត កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ ព្រាហ្មណោ អជ្ជសតសហស្សវិភវោ វយប្បត្តានំ
ចតុន្នំ បុត្តានំ អាវាហំ កត្វា ចត្តាវិ សតសហស្សានិ អធាសិ។ អថស្ស
ព្រាហ្មណិយា កាលកតាយ បុត្តា សម្ពន្ធយីសុ - “សចេ អយំ អញ្ញំ ព្រាហ្មណី
អានេស្សតិ, តស្ស កុច្ឆិយំ និព្វត្តានំ វសេន កុលសន្តកំ ភិជ្ជិស្សតិ, ហន្តំ នំ មយំ
សន្តិស្សាមា”តិ តេ តំ បណីតេហិ យាសន្នាធនាធិហិ ឧបជ្ឈហន្តា
ហត្ថទាទសម្ពាហនាធិនិ ករោន្តា ឧបជ្ឈហិត្វា ឯកទិវសមស្ស ទិវា និទ្ទាយិត្វា
វុជ្ជិតស្ស ហត្ថទាទេ សម្ពាហន្តា ចាដិយេ ក្កំ យរាវាសេ អាធិនំ វត្វា “មយំ តុម្ហេ
ឥមំនា និហារេន យាវជីវំ ឧបជ្ឈហិត្វាម, សេសធនម្បិ នោ ទេថា”តិ យាចីសុ។
ព្រាហ្មណោ បុន ឯកេកស្ស សតសហស្សំ ទត្វា អត្ថនោ និវត្តទារុបនមត្ថំ
វេបេត្វា សត្តំ ឧបភោគបរិភោគំ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ កត្វា និយ្យទេសិ។ តំ
ជេដ្ឋបុត្តោ កតិចាហំ ឧបជ្ឈហិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ ទត្វា អាគច្ឆន្តំ ទ្វារកោដ្ឋកេ
វត្វា សុណ្ណា ឯវមាហា - “កី តយា ជេដ្ឋបុត្តស្ស សតំ វា សហស្សំ វា អតិរេកំ
ទិន្នំ អត្ថិ, ននុ សព្ពេសំ ទ្វេ ទ្វេ សតសហស្សានិ ទិន្នានិ, កី សេសបុត្តានំ យវស្ស
មគ្គំ ន ជាធាសី”តិ។ សោបិ “នស្ស វសលី”តិ កុដ្ឋិត្វា អញ្ញស្ស យំ អគមាសិ។
តតោបិ កតិចាហន្តយេន ឥមំនាវ ឧទាយេន បលាបិតោ អញ្ញស្សតិ ឯវំ
ឯកយវម្បិ បវេសនំ អលភមាធា បណ្ណាវជ្ជបត្តន្តំ បត្តជិត្វា ភិក្ខាយ ចរន្តោ
កាលានមច្ឆយេន ជរាជីណ្ឌោ ទុព្ពោជនទុក្ខសេយ្យហិ មិលាតសវីរោ ភិក្ខាយ
ចរន្តោ អាគម្ម បីឋិកាយ និបន្នោ និទ្ធិំ ឡិក្ខមិត្វា ឧដ្ឋាយ និសិន្នោ អត្តានំ

ឡើយកេត្តា បុត្តេសុ អត្តនោ បតិជ្ជំ អបស្សន្តោ ចិន្តេសិ - “សមណោ កិរ
គោតមោ អញ្ញាកុដិកោ ឧត្តានមុខោ សុខសម្មាសោ បដិសន្ធាវកុសលោ, សក្កា
សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា បដិសន្ធាវំ លភិតុ”ន្តិ។ សោ និវាសនចារុបនំ
សណ្ឋាបេត្វា ភិក្ខុភាជនំ គហេត្វា ធន្ទាមាធាយ ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។
វុត្តម្បិ ចេតំ (សំ. និ. ១.២០០) -

អថ ខោ អញ្ញាតរោ ព្រាហ្មណមហាសាលោ លូខោ លូខចារុវណោ យេន
ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្តា ឯកមន្តំ និសីន្នេន
តេន សន្ធិ បដិសន្ធាវំ កត្វា ឯតទវោច - “កិន្ទ តុំ, ព្រាហ្មណ, លូខោ
លូខចារុវណោ”តិ។ ឥធម, ភោ គោតម, ចត្តារោ បុត្តា, តេ មំ ធារេហិ សំបុច្ឆ
យរា និក្ខាមេន្តិតិ។ តេន ហិ តុំ, ព្រាហ្មណ, ឥមា គាថាយោ បរិយាបុណ្ហត្វា
សភាយំ មហាជនកាយេ សន្និបតិ តេ បុត្តេសុ ច សន្និសិន្នេសុ ភាសស្ស -

“យេហិ ជាតេហិ នទ្ធិស្សំ, យេសញ្ច ភវមិច្ឆិសំ;
តេ មំ ធារេហិ សំបុច្ឆ, សាវ វាវេន្តិ សូករំ។

“អសន្តា កិរ មំ ជម្ពា, តាត តាតាតិ ភាសវេ;
រក្ខសា បុត្តរូបេន, តេ ជហន្តិ វាយោគតំ។

“អស្សោវ ជិណ្ហោ និព្ពោគោ, ខាធនា អបនីយតិ;
ពាលកានំ បិតា ថេរោ, បរាគារេសុ ភិក្ខុតិ។

“ធន្ហោវ កិរ មេ សេយ្យោ, យញ្ចេ បុត្តា អនស្សវា;
ចណ្ហាម្បិ គោណំ វាវេតិ, អថោ ចណ្ហាម្បិ កុក្ករំ។

“អន្ធការេ បុរេ ហោតិ, គម្ពីរេ កាធមេធិតិ;

ធន្ទាស្ស អាណុភាវេន, ខលិត្វា បតិទិដ្ឋតី"តិ។ (សំ. និ. ១.២០០);

សោ ភគវតោ សន្តិកេ តា គាថាយោ ឧគ្គណ្ហិត្វា តថាវុបេ ព្រាហ្មណានំ
សមាគមទិវសេ សញ្ញាលម្ព័រាបជិមណ្ឌិតេសុ បុត្តេសុ តំ សកំ ឌុកាហិត្វា
ព្រាហ្មណានំ មជ្ឈេ មហារហេសុ អាសនេសុ និសិន្នេសុ "អយំ មេ កាលោ"តិ
សភាយ មជ្ឈេ បរិសិត្វា ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា "អហំ, ភោ, តុម្ហាកំ គាថាយោ
ភាសិតុកាមោ, សុណិស្សថា"តិ វត្វា "ភាសស្ស, ព្រាហ្មណ, សុណោមា"តិ
វុត្តេ បិតកោវ អភាសិ។ តេន ច សមយេន មនុស្សានំ វត្ថំ ហោតិ "យោ
មាតាបិតុនំ សន្តកំ ខាទន្តោ មាតាបិតរោ ន ចោសេតិ, សោ មារេតញ្ចោ"តិ។
តស្មា តេ ព្រាហ្មណាបុត្តា បិតុ ចាទេសុ បតិទ្វា "ជីវិតំ នោ, តាត, ទេថា"តិ
យាបីសុ។ សោ បិតុ ហធយមុទុតាយ "មា មេ, ភោ, បុត្តកេ វិជាសយិត្ត,
ចោសេស្សន្តិ ម"ន្តិ អាហា។ អថស្ស បុត្តេ មនុស្សា អាហំសុ - "សចេ, ភោ, អជ្ជ
បជ្ជាយ បិតរំ ន សម្មា បដិជគ្គិស្សថ, យាតេស្សម វោ"តិ។ តេ ភីតា បិតរំ បីបេ
និសីទាបេត្វា សយំ ឧក្ខិបិត្វា គេហំ នេត្វា សរីរំ តេលេន អព្ពណ្ហិត្វា ឧព្ពដ្ឋេត្វា
គន្ធបុណ្ណាធិហិ ម្ហាបេត្វា ព្រាហ្មណិយោ បក្កោសាបេត្វា "អជ្ជ បជ្ជាយ អម្ហាកំ
បិតរំ សម្មា បដិជគ្គថ, សចេ តុម្ពេ បមាទំ អាបជ្ជិស្សថ, និគ្គណ្ហិស្សម វោ"តិ
វត្វា បណីតភោជនំ ភោជេសុ។

ព្រាហ្មណោ សុភោជនញ្ច សុខសេយ្យញ្ច អាគម្ម កតិចាហច្ចយេន
សញ្ញាតតលោ បីណិជ្ជិយោ អត្តការំ ឌុលោកេត្វា "អយំ មេ សម្មត្តិ សមណំ
គោតមំ និស្សយ លទ្ធា"តិ បណ្ណាការត្ថាយ ឯកំ ទុស្សយុកំ អាទាយ
ភគវតោ សន្តិកំ គន្ធា កតបជិសន្តារោ ឯកមន្តំ និសិន្នោ តំ ទុស្សយុកំ
ភគវតោ ចាទម្ហលេ បីបេត្វា "មយំ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណា នាម អាចរិយស្ស
អាចរិយធនំ បរិយេសាម, បដិគ្គណ្ហាតុ មេ ភរំ គោតមោ អាចរិយោ

អាចរិយធន"ន្តិ អាហា។ ភក្កា តស្ស អនុកម្មាយ តំ បដិគ្គហេត្វា ធម្មំ
ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សរណេសុ បតិជ្ជាយ ឯវមាហា - "កោ
គោតម, មយ្ហំ បុត្តេហិ ចត្តារិ ធុវភត្តានិ ទិដ្ឋានិ, តតោ អហំ ទ្វេ តុម្ហាកំ ទម្មី" តិ។
អថ នំ សត្តា "កល្យាណំ, ព្រាហ្មណ, មយំ បន រុច្ឆនជ្ជានមេវ គមិស្សមា" តិ
វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ ព្រាហ្មណោ យំ គន្ធា បុត្តេ អាហា - "តាតា, សមណោ
គោតមោ មយ្ហំ សហាយោ, តស្ស មេ ទ្វេ ធុវភត្តានិ ទិដ្ឋានិ, តុម្ហេ តស្មី សម្បត្ត
មា បមជ្ជិត្តា" តិ។ តេ "សាធុ" តិ សម្បជិច្ឆិសុ។

សត្តា បុនទិវសេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ជេដ្ឋបុត្តស្ស យរទ្ធារំ អគមាសិ។ សោ
សត្តារំ ទិស្វា បត្តមាធាយ យំ បវេសេត្វា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា
បណីតកោជនមទាសិ។ សត្តា បុនទិវសេ ឥតរស្ស ឥតរស្សាតិ បដិចាជិយា
សព្វេសំ យរាទិ អគមាសិ។ សព្វេ តេ តថេវ សក្ការំ អកំសុ។ ឯកទិវសំ
ជេដ្ឋបុត្តោ មជ្ឈិលេ បច្ចុបដ្ឋិតេ បិតរំ អាហា - "តាត, កស្ស មជ្ឈិលំ ទេមា" តិ?
"នាហំ អញ្ញោ ជានាមិ, សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សហាយោ" តិ។ "តេន ហិ តំ
ស្វាតនាយ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ និមន្តេថា" តិ។ ព្រាហ្មណោ តថា
អកាសិ។ សត្តា បុនទិវសេ សបរិវារោ តស្ស គេហំ អគមាសិ។ សោ
ហរិ តុបលិត្តេ សព្វាលត្តារបដិមណ្ឌិតេ គេហេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ
និសីទាបេត្វា អប្បោទកមធុចាយសេន ថេវ បណីតេន ខាទនិយេន ច បរិវាសិ។
អន្តរាភត្តស្មីយេវ ព្រាហ្មណស្ស ចត្តារោ បុត្តា សត្តុ សន្តិកេ និសីទិត្វា អាហំសុ
- "កោ គោតម, មយំ អម្ហាកំ បិតរំ បដិជគ្គាម ន បមជ្ជាម, បស្សនិមស្ស
អត្តការ" តិ។

សត្តា "កល្យាណំ វោ កតំ, មាតាបិតុចោសនំ នាម ចោរាណកបណ្ឌិតានំ
អាចិណ្ឌាមេវា" តិ វត្វា "តស្ស នាគស្ស វិប្បវាសេន, វិរុទ្ធា សល្លកី ច កុដជា

ចា"តិ ឥមំ ឯកាទសនិចាតេ មាតុហោសកនាគរាជជាតកំ (ចរិយា. ២.១
អាទយោ; ជា. ១.១១.១ អាទយោ) វិត្តារេន កថេត្វា ឥមំ គាថំ អភាសិ -

៣២៤.

“ធនចាលោ នាម កុញ្ញរោ,
កដុកភេទនោ ទុន្ទិវារយោ;
ពោទ្វា កពាឡំ ន ភុញ្ញតិ,
សុមរតិ នាគវនស្ស កុញ្ញរោ”តិ។

តត្ថ ធនចាលោ នាមាតិ តទា កាសិករញ្ញា ហត្ថាចរិយំ បេសេត្វា
រមណីយេ នាគវនេ គាហាបិតស្ស ហត្ថិនោ ឯតំ នាមំ។ កដុកភេទនោតិ
តិទិណមនោ។ ហត្ថិនញ្ញំ មនកាលេ កណ្ណាច្ឆឡិកា បភិជ្ជន្តិ, បកតិយាបិ
ហត្ថិនោ តស្មី កាលេ អង្គុសេ វា កុន្តតោមរេ វា ន គណេន្តិ, ចណ្ណា ភវន្តិ។ សោ
បន អតិចណ្ណាយេវ។ តេន វុត្ថំ - កដុកភេទនោ ទុន្ទិវារយោតិ។ ពោទ្វា កពាឡំ
ន ភុញ្ញតិ តិ សោ ពោទ្វា ហត្ថិសាលំ បន នេត្វា វិចិត្រសាណិយា បរិក្ខិចាបេត្វា
កតកន្ធបរិភណ្ណាយ ឧបរិ ពទ្ធវិចិត្រវិភាណាយ ភូមិយា បរិភោ រញ្ញា
រាជារហោន នានគ្គរសេន ភោជនេន ឧបជ្ជាបិតោបិ កិញ្ចិ ភុញ្ញតុំ ន ឥន្ទិ, តមត្ថំ
សន្ធាយ “ពោទ្វា កពាឡំ ន ភុញ្ញតិ”តិ វុត្ថំ។ សុមរតិ នាគវនស្សតិ សោ
រមណីយំ មេ វសនជ្ជានន្តិ នាគវនំ សរតិ។ “មាតា បន មេ អរញ្ញោ
បុត្តវិយោគេន ទុក្ខប្បត្តា អហោសិ, មាតាបិតុឧបជ្ជានធម្មោ ន មេ បូរតិ, កី មេ
ឥមិនា ភោជនេនា”តិ ធម្មិកំ មាតាបិតុឧបជ្ជានធម្មមេវ សរិ។ តំ បន យស្មា
តស្មី នាគវនេយេវ បិតោ សក្កា បូរេតុំ, តេន វុត្ថំ - សុមរតិ នាគវនស្ស
កុញ្ញរោតិ។ សត្ថរិ ឥមំ អត្ថនោ បុព្វចរិយំ អាទេត្វា កថេន្តេ កថេន្តេយេវ

សព្វេបិ តេ អស្សុជារា បវត្តេត្វា មុទុហនយា ឌីហិតសោតា ភវីសុ។ អថ នេសំ
ភគវា សប្បាយំ វិទិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។

ទេសនាវសានេ សទ្ធិំ បុត្តេហិ ចេវ សុណិសាហិ ច ព្រាហ្មណោ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិតិ។

បរិជណ្ឌាព្រាហ្មណបុត្តវត្ថុ តតិយំ។

៤. បសេនទិកោសលវត្ថុ

មិទ្ធិយទា ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ រាជានំ
បសេនទិកោសលំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មិត្តោ សមយេ រាជា តណ្ហាលទោណស្ស ឌីននំ តទុបិយេន
សូបព្យញ្ញនេន ភុញ្ញតិ។ សោ ឯកទិវសំ ភុត្តចាតរាសោ ភត្តសម្មទំ
អវិនោទេត្វាវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ធា កិលន្តរូចោ ឥតោ ចិតោ ច សម្មវិវត្តតិ,
និទ្ទាយ អភិកុយ្យមាណោបិ ឧដុកំ និបទ្ទិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ
សត្តា អាហា - “កី, មហារាជ, អវិស្សមិត្វាវ អាគតោសី”តិ? “អាម, ភន្តេ,
ភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មេ មហាទុក្ខំ ហោតី”តិ។ អថ នំ សត្តា, “មហារាជ,
អតិពហុកោជនំ ឯវំ ទុក្ខំ ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣២៥.

“មិទ្ធិយទា ហោតិ មហាគ្សសោ ច,
និទ្ទាយិតា សម្មវិវត្តសាយិ;
មហាវរាហោវ និវាបបុដ្ឋោ,
បុនប្បនំ គត្តមុបេតិ មន្តោ”តិ។

តត្ថ មិទ្ធីតិ ជិនមិទ្ធាភិក្ខុតោ។ មហាគ្យសោ ពាតិ មហាកោដនោ
 អាហារហត្ថកអលំសាជកតត្រវដ្ឋកកាកមាសកកុត្តវមិតកានំ អញ្ញតរោ
 វិយ។ និវាបបុដ្ឋាតិ កុណ្ឌាកាធិនា សូករកត្តេន បុដ្ឋោ។ យរសូករោ ហិ
 ធមារកាលតោ បដ្ឋាយ ចោសិយមាណោ ជួលសរីរកាលេ គេហា ពហិ និក្ខមិតុំ
 អលកន្តោ ហេដ្ឋាមញ្ញាធិសុ សម្បវិវត្តិត្វា អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ សយតេវ។
 ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យទា បុរិសោ មិទ្ធី ច ហោតិ មហាគ្យសោ ច, និវាបបុដ្ឋា
 មហាវរោហារិយ ច អញ្ញេន ឥរិយាបថេន យាបេតុំ អសក្កោន្តោ
 និទ្ទាយនសីលោ សម្បវិវត្តសាយី, តទា សោ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា” តិ តីណិ
 លក្ខណានិ មនសិកាតុំ ន សក្កោតិ។ តេសំ អមនសិកាវា មន្ទបញ្ញោ បុនប្បុនំ
 គព្ពមុបេតិ, គព្ពវាសតោ ន បរិមុច្ចតីតិ។ ឧសនាវសានេ សត្តា រញ្ជោ
 ឧបការវសេន -

“មនុស្ស សទា សតីមតោ, មត្តំ ជានតោ លទ្ធកោដនេ;
 តនុកស្ស ភវន្តិ វេទនា, សណ្តិកំ ជីវតិ អាយុ ចាលយ” ត្ថិ។ (សំ. និ.
 ១.១២៤);

ឥមំ កាដំ វត្វា ឧត្តរមាណាវំ ឧត្តល្អាបេត្វា “ឥមំ កាដំ រញ្ជោ
 កោដនវេលាយ បវេទេយ្យាសិ, ឥមិនា ឧចាយេន កោដនំ បរិហាបេយ្យាសិ” តិ
 ឧចាយំ អាចិត្តិ, សោ តថា អកាសិ។ រាជា អបរេន សមយេន
 នាឡិកោធនបរមតាយ សណ្ឌិតោ សុសល្លហុកសវរោ សុខប្បត្តោ សត្តិវ
 ឧប្បន្នវិស្សាសោ សត្តាហំ អសធិសទានំ បវត្តេសិ។ ទានានុមោទនាយ
 មហាជនោ មហាន្តិវិសេសំ ចាបុណ្ឌិតិ។

បសេនទិកោសលវត្ថុ ចតុត្ថំ។

င. နာမည်နာမဝိသေသန

ឥឡូវនេះ ឥត ជម្រកសំបុត្រ ជេត្រានៃវិហារឆ្នោត ស្នាក់នាម សាមណេរ
អារត្ត ក្រសួង។

សោ កិរ ឯកិស្ស ឧបាសិកាយ ឯកបុត្តកោ អហោសិ។ អថ នំ សា
 ឧបាសិកាយេវ បញ្ញាជេសិ។ សោ បញ្ញាជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សីលវា អហោសិ
 វត្ថុសម្បជ្ជោ, អាចរិយុបដ្ឋាយ អាគន្ធកានំ វត្ថំ កតមេវ ហោតិ។ មាសស្ស
 អដ្ឋមេ ធិវសេ ចាតោវ ឧដ្ឋាយ ឧទកមាឡកេ ឧទកំ ឧបដ្ឋាបេត្វា ធម្មស្សវនគ្គំ
 សម្មជ្ជិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ធិបំ ជាលេត្វា មនុស្សវេន ធម្មស្សវនំ
 យោសេតិ។ ភិក្ខុ តស្ស ថាមំ ញាត្វា “សរកញ្ញំ ភណ្ឌ សាមណោរា” តិ អន្លេសន្តិ។
 សោ “មយ្ហំ ហនយវាតោ រុជតិ, កាយោ វា ពាធិតិ” តិ កិញ្ចំ បច្ឆាហារំ អកត្វា
 ធម្មាសនំ អភិរូហិត្វា អាគាសគង្គំ ឌីតារន្តោ វិយ សរកញ្ញំ វត្វា ឌីតារន្តោ “មយ្ហំ
 មាតាបិតុនំ ឥមស្មី សរកញ្ញោ បត្តិ ធម្មិ” តិ វនតិ។ តស្ស មនុស្សា មាតាបិតរោ
 បត្តិយា ធិន្ទការំ ន ជាធិន្ទ។ អនន្តរត្ថការេ បនស្ស មាតា យ ភ្លិនី ហុត្វា ធិព្ភត្វា,
 សា ទេវតាហិ សទ្ធិ អាគន្ធា ធម្មំ សុត្វា “សាមណោវេន ធិន្ទបត្តិ អនុមោទាមិ,
 តាតា” តិ វនតិ។ “សីលសម្បជ្ជោ ច នាម ភិក្ខុ សទេវកស្ស លោកស្ស បិយោ
 ហោតិ” តិ តស្មី សាមណោរេ ទេវតា សលដ្ឋា សគារវា មហាព្រហ្មានំ វិយ
 អគ្គិក្ខន្ធវិយ ច នំ មញ្ញន្តិ។ សាមណោរេ ការវេន តញ្ចា យ ភ្លិនី គរុកំ កត្វា
 បស្សន្តិ។ តា ធម្មស្សវនយ ក្ខេសមាគមាធិសុ “សានុមាតា សានុមាតា” តិ
 យ ភ្លិនិយា អគ្គាសនំ អគ្គោទកំ អគ្គបិណ្ឌំ ទេន្តិ។ មហោសក្ខាបិ យ ក្ខា តំ ធិស្វា
 មគ្គា ឌីក្កមន្តិ, អាសនា វុដ្ឋហន្តិ។

អង្គការសាមណេរោវុទ្ធិមជ្ឈម បរិបត្តិឆ្នាំ២០២២ អនុវត្តតាមប្រព័ន្ធគណនេយ្យ
អនុវត្តវិធានទុក្ខសង្គ្រោះ អសក្ខីភាព បុគ្គលិកសង្គម កិច្ចការសង្គមសេវា

កស្សបិ អនាហេចត្វា បត្តចីវរមាធាយ ឯកកោវ មាតុយំ អគមាសិ។
ឧចាសិកា បុត្តំ ធិស្វាវន្តិកា អាហា - “កី, តាត, តុំ បុត្តេ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ វា
ធម្មាសាមណោវេហិ វា សុទ្ធិ ឥធាកច្ចសិ, កស្មា ឯកកោវ អដ្ឋ អាគតោសី”តិ?
សោ ឧក្កណ្ឌិតការំ អាហេចេសិ។ សា ឧចាសិកា នាធម្មការេន យរាវាសេ
អាធិនំ ធស្សេត្វា បុត្តំ ឡីវធមាធាបិ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តី “អប្បេវ នាម
អត្ថនោ ធម្មតាយបិ សល្លកេយ្យ”តិ អនុយ្យោជេត្វា “តិដ្ឋ, តាត, យាវ តេ
យាគុកត្តំ សម្មាទេមិ, យាគុំ បិវិត្វា កតកត្តកិច្ចស្ស តេ មនាទានិ វត្ថានិ
និហរិត្វា ធស្សមី”តិ វត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អនាសិ។ និសីទិ សាមណោរោ។
ឧចាសិកា មុហុត្ថេនេវ យាគុខន្តកំ សម្មាទេត្វា អនាសិ។ អថ “កត្តំ
សម្មាទេស្សមី”តិ អវិទូរេ និសិទ្ធា តណ្ហាលេ ឆោវតិ។ តស្មី សមយេ សាយក្ខិនិ
“កហំ នុ ខោ សាមណោរោ, កច្ចិ ភិក្ខាហារំ លភតិ, នោ”តិ អាវដ្ឋមាធា តស្ស
វិព្ពមិត្តកាមតាយ និសិទ្ធការំ ញាត្វា “សាមណោរោ មេ មហោសក្ខានំ ទេវតានំ
អន្តរេ លន្តំ ឧប្បាទេយ្យ, គន្ធាមិស្ស វិព្ពមនេ អន្តរាយំ ករិស្សមី”តិ អាគន្ធា
តស្ស សរិរេ អធិមុច្ឆិត្វា គីរំ បរិវត្តិត្វា ខេឡេន បក្ស្រន្តេន ភូមិយំ និបតិ។
ឧចាសិកា បុត្តស្ស តំ វិប្បការំ ធិស្វាវេគេន គន្ធា បុត្តំ អាសិទ្ធីត្វា ឡូសុ
និបជ្ឈាបេសិ។ សកលកាមវាសិនោ អាគន្ធា ពលិកម្មាធិនិ ករិសុ។ ឧចាសិកា
បន បរិទេវមាធា ឥមា គាថា អភាសិ -

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមី;
ចាជិហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋន្តសុសមាគតំ។

“ឧចាសេចំ ឧបវសន្តិ, ព្រាហ្មចរិយំ ចរន្តិ យេ;
នតេហិ យក្ខា កីឡន្តិ, ឥតិ មេ អរហតំ សុតំ;
សា ទានិ អដ្ឋ បស្សមិ, យក្ខា កីឡន្តិ សានុនា”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

ឧទាសិកាយ វចនំ សុត្វា -

“ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមី;
ចាជិហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គសុសមាគតំ។

“ឧទាសថំ ឧបវសន្តិ, ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ យេ;
នតេហិ យក្ខា ក៏ឡន្តិ, សាហុតេ អរហតំ សុត”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩) -

វត្វា អាហា -

“សានុំ បពុទ្ធី វជ្ជាសិ, យក្ខានំ វចនំ ឥទំ;
មាកាសិ ចាបកំ កម្មំ, អារិ វា យទិ វា វហោ។

“សចេ ច ចាបកំ កម្មំ, ករិស្សសិ ករោសិ វា;
នតេ ទុក្ខា បមុត្យត្តិ, ឧប្បច្ឆាបិ បលាយតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

ឯវំ ចាបកំ កម្មំ កត្វា សកុណស្ស វិយ ឧប្បតិក្វា បលាយតោបិ តេ
មោក្ខោ នត្ថិតិ វត្វា សាយក្ខិនី សាមណោ មុញ្ញិ។ សោ អក្ខិនិ ឧម្ពិលេត្វា មាតរំ
កេសេ វិកិរិយ អស្សសន្តិ បស្សសន្តិ រោទមាណំ សកលតាមវាសិនោ ច
សន្និបតិ តេ ទិស្វា អត្តនោ យក្ខេន គហិតភារំ អជានន្តោ “អហំ បុព្វេ បីថេ
និសិន្នោ, មាតា មេ អវិទូរេ និសីទិក្វា តណ្ហាលេ ឆោរិ, ឥទានិ បនម្ហិ ភូមិយំ
និបន្នោ, កី ទុខោ ឯត”ន្តិ និបន្នកោវ មាតរំ អាហា -

“មតំ វា អម្ព រោទន្តិ, យោ វា ជីវំ ន ទិស្សតិ;
ជីវន្តំ អម្ព បស្សន្តិ, កស្មា មំ អម្ព រោទសី”តិ។ (ថេរគា. ៤៤; សំ. និ.
១.២៣៩);

អថស្ស មាតាវត្ថុកាមកិលេសកាមេ បហាយ បព្ពជិតស្ស បុនវិព្ពមនត្ថំ
អាគមនេ អាទីនំ ធស្សេន្តិ អាហា -

“មតំ វា បុត្ត រោទន្តិ, យោ វា ជីវំ ន ទិស្សតិ;
យោ ច កាមេ ចជិត្វាន, បុនរាគច្ឆតេ ឥធ;
តំ វាបិ បុត្ត រោទន្តិ, បុន ជីវំ មតោ ហិ សោ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

ឯវញ្ច បនវត្វា យរាវាសំ កុក្កុឡ្យសទិសញ្ចេវ នរកសទិសញ្ច កត្វា
យរាវាសេ អាទីនំ ធស្សេន្តិ បុន អាហា -

“កុក្កុឡ្យា ឧព្ពតោ តាត, កុក្កុឡ្យំ បតិវុមិច្ឆសិ;
នរកា ឧព្ពតោ តាត, នរកំ បតិវុមិច្ឆសិ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

អថ នំ, “បុត្ត, ភទ្គំ តវ ហោតុ, មយា បន អយំ នោ បុត្តកោ ឧប្បមាណោ”តិ
គេហា ភណ្ឌំ វិយ និហរិត្វា ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិតោ, យរាវាសេ បុន ឧប្បិតុំ
ឥច្ឆសិ។ អភិធាវថ បរិត្តាយថ នោតិ ឥមមត្តំ កស្ស ឧជ្ឈាបយាម កំ
និជ្ឈាបយាមា”តិ ធិបេតុំ ឥមំ កាថមាហា -

“អភិធាវថ ភទ្គន្តេ, កស្ស ឧជ្ឈាបយាមសេ;
អាទិត្តា និហតំ ភណ្ឌំ, បុន ឧប្បិតុមិច្ឆសិ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

សោ មាតវិ កថេន្តិយា កថេន្តិយា សល្លកេត្វត្វា “នត្ថិ មយ្ហំ គិហិភាវេន
អត្ថោ”តិ អាហា។ អថស្ស មាតា “សាធុ, តាតា”តិ តុដ្ឋា បណីតភោជនំ
ភោជេត្វា “កតិវស្សោសិ, តាតា”តិ បុច្ឆិត្វា បរិបុណ្ណាវស្សការំ ញត្វា តិចីវរំ
បជិយាទេសិ។ សោ បរិបុណ្ណាបត្តចីវរោ ឧបសម្មទំ លភិ។ អថស្ស
អចិរូបសម្មន្ទស្ស សត្តា ចិត្តនិគ្គហោ ឧស្សហំ ជនេន្តោ “ចិត្តំ នាមេតំ

នាងអម្ពណេសុ ជ័យរត្នំ ចារិកំ ចរន្តំ អនិគ្គណ្ណានុស្ស សោត្តិភារោ នាម នត្ថិ,
តស្មា អង្គុសេន មត្តហត្ថិនោវិយ ចិត្តស្ស និគ្គណ្ណានេ យោគោ ករណីយោ"តិ
វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣២៦.

“ឥទំ បុរេ ចិត្តមចារិ ចារិកំ,
យេនិច្ឆកំ យត្ថកាមំ យថាសុខំ;
តទដ្ឋបំ និគ្គហេស្សាមិ យោនិសោ,
ហត្ថិប្បភិទ្ធិវិយ អង្គុសគ្គហោ”តិ។

តស្សត្ថោ - ឥទំ ចិត្តំ នាម ឥតោ បុព្វេ រូបាធិសុ ច អារម្មណេសុ រាគាធិនំ
យេន ការណេន ឥច្ឆតិ, យត្ថេវស្ស កាមោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស វសេន យត្ថ កាមំ
យថាវុចិ ចរន្តស្ស សុខំ ហោតិ, តថេវ វិចរណតោ យថាសុខំ ជ័យរត្នំ ចារិកំ
ចរិ, តំ អដ្ឋ អហំ បភិទ្ធិ មត្តហត្ថិ ហត្ថាចរិយសម្ពាតោ ធរកោ អង្គុសគ្គហោ
អង្គុសេនវិយ យោនិសោមនសិការេន និគ្គហេស្សាមិ, នាស្ស វីតិក្កមិត្តុ
ទស្សាមីតិ។

ទេសនាវសានេ សានុនា សទ្ធិ ធម្មស្សវនាយ ឧបសង្កមន្តានំ ពហូនំ ទេវតានំ
ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សោចាយស្មា តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ ឧត្តណ្ហិត្វា
មហាធម្មកថិកោ ហុត្វា វីសវស្សសតំ វត្វា សកលជម្ពុធិបំ សង្ខារេត្វា
បរិនិព្វាយីតិ។

សានុសាមណោវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ចារយ្យកហត្ថិវត្ថុ

អប្បមាធតាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ កោសលរញ្ជោ
ចារេយ្យកំ នាម ហត្ថិ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ហត្ថិ តុណ្ហាកាលេ មហាពលោ ហុត្វា អបរេន សមយេន
ជរាវាតវេកញ្ចាហតោ ហុត្វា ឯកំ មហន្តំ សំ ឡិយ្ហ កលលេ លត្តិត្វា ឧត្តវតំ
នាសត្តិ។ មហាជនោ តំ ទិស្វា “ឯវុចោបិ នាម ហត្ថិ ឥមំ ទុព្ពលភារំ បត្តោ” តិ
កមំ សមុជ្ឈាបេសិ។ រាជា តំ បវត្ថី សុត្វា ហត្តាចរិយំ អាណាបេសិ - “គច្ឆ,
អាចរិយ, តំ ហត្ថិ កលលតោ ឧទ្ធករាហី” តិ។ សោ គន្ធា តស្មី ឋានេ សង្គាមសីសំ
នស្សេត្វា សង្គាមភេរី អាគោជាបេសិ។ មានជាតិកោ ហត្ថិ វេកេនុជ្ឈាយ ថលេ
បតិជ្ជហិ។ ភិក្ខុ តំ ការណំ ទិស្វា សត្ត អារោចេសុំ។ សត្តា “តេន, ភិក្ខុវេ,
ហត្ថិនា បកតិបត្តិទុគ្គតោ អត្តា ឧទ្ធករា, តុម្ហេ បន កិលេសទុគ្គតោ បក្ខន្ធា។
តស្មា យោនិសោ បទហិត្វា តុម្ហេបិ តតោ អត្តានំ ឧទ្ធករា” តិ វត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

៣២៧.

“អប្បមាធតា ហោថ, សចិត្តមនុវក្ខថ;
ទុគ្គា ឧទ្ធករាថត្ថានំ, បន្ថេ សន្នោវ កុញ្ញរោ” តិ។

តត្ថ អប្បមាធតាតិ សតិយា អវិប្បវាសេ អភិរតា ហោថ។ សចិត្តន្តិ
រូបាធិសុ អារម្មណេសុ អត្តនោ ចិត្តំ យថាវីតិក្កមំ ន ករោតិ, ឯវំ វក្ខថ។ ទុគ្គាតិ
យថា សោ បន្ថេ សន្នោវ កុញ្ញរោ ហត្ថេហិ ថ ចាទេហិ ថ វាយាមំ កត្វា
បត្តិទុគ្គតោ អត្តានំ ឧទ្ធករា ថលេ បតិជ្ជិតោ, ឯវំ តុម្ហេបិ កិលេសទុគ្គតោ
អត្តានំ ឧទ្ធករា, និព្ពានថលេ បតិជ្ជាបេថាតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ជហិសូតិ។

ចារឹកយុកហត្ថិវត្ថុ ធម្ម៌

៧. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

សចេលភេតាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ចាលិលេយ្យកំ និស្សាយ
វត្តិវនសន្នោវិហារន្តោ សម្ពហុល ភិក្ខុ អារត្ត កថេសិ។ វត្ថុ យមកវគ្គ
“បរេ ច នវិជានន្តិ”តិ កាថាវណ្ណោនាយ អាគតមេវ។ វត្ថុញ្ញោតំ (ធម៌. ប. អដ្ឋ. ១.៥
កោសម្ពកវត្ថុ) -

តថាគតស្ស តត្ថ ហត្ថិនាគេន ឧបជ្ឈិយមានស្ស វសនភារោ
សកលជម្ពុធិបេ ចាកដោ អហោសិ។ សាវត្ថិនគរតោ “អនាថបិណ្ឌិកោ
វិសាខា មហាឧបាសិកា”តិ ឯវមាធិនិ មហាកុលានិ អានន្តត្រូវស្ស សាសនំ
បហិណ្ឌិសុ “សត្តារំ នោ, ភន្តេ, ទស្សេថា”តិ។ ទិសាវាសិនោបិ បញ្ចសតា ភិក្ខុ
វុជ្ឈវស្ស អានន្តត្រូវ ឧបសង្កមិទ្ធា “ចិវស្សតា នោ, អារុសោ អានន្ត, ភគវតោ
សម្ពុខា ធម្មិ កថា, សាធុ មយំ, អារុសោ អានន្ត, លកេយ្យម ភគវតោ សម្ពុខា
ធម្មិ កថំ សវនាយា”តិ យាចិសុ។ យេវេតេ ភិក្ខុ អានាយ តត្ថ គន្ធា “តេមាសំ
ឯកវិហារិនោ តថាគតស្ស សន្តិកំ ឯត្ថកេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ ឧបសង្កមនំ
អយុត្ត”ន្តិ ចិន្តេត្វា តេ ភិក្ខុ ពហិ វេបេត្វា ឯកកោវ សត្តារំ ឧបសង្កមិ។
ចាលិលេយ្យកោ តំ ទិស្វា ទណ្ឌាមាទាយ បក្ខន្តិ។ តំ សត្តា ឱលោកេត្វា
“អបេហិ, អបេហិ, ចាលិលេយ្យក, មា វារយិ, ពុទ្ធបដ្ឋាកោ ឯសោ”តិ អាហា។
សោ តត្រូវ ទណ្ឌំ ធម្មត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ អាបុច្ឆិ។ យេវេ ធានាសិ។ នាកោ
“សចេ ឧត្តហិតវត្តោ ភវិស្សតិ, សត្ថុ និសីទនចាសាណាជលកេ អត្តនោ
បរិក្ខារំ ន វេបេស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ យេវេ បត្តចីវរំ ភូមិយំ វេបេសិ។ វត្ថុសម្បជ្ជា
ហិ គរ្យនំ អាសនេ វា សយនេ វា អត្តនោ បរិក្ខារំ ន វេបេន្តិ។

២៤ រោសត្តារំ វន្តិច្ឆា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្តា “ឯកកោវ អាគតោសី” តិ
 បុច្ឆិច្ឆា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ អាគតភារំ សុច្ឆា “កហំ បនតេ” តិ បុច្ឆិច្ឆា
 “តុម្ហាកំ ចិត្តំ អជានន្តោ ពហិ បេច្ឆា អាគតោម្ហី” តិ វុត្ថេ “បក្កោសាហិ នេ” តិ
 អាហា។ ២៥ រោតថា អកាសិ។ សត្តា តេហិ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ បដិសន្ធារំ កត្វា តេហិ
 ភិក្ខុហិ, “ភន្តេ, ភគវា ពុទ្ធសុខុមាលោ ចេវ ខត្តិយសុខុមាលោ ច, តុម្ហហិ
 តេមាសំ ឯកកេហិ តិដ្ឋន្តេហិ និសីទន្តេហិ ច ទុក្ខំ កតំ, វត្ថុបដិវត្តការកោបិ
 មុខោទកាធិនាយកោបិ នាហោសិ មញ្ញេ” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ,
 ចាលិលេយ្យកហត្ថិនា មម សត្តកិច្ចានិ កតានិ។ ឯវុបញ្ជិ សហាយំ លភន្តេន
 ឯកកោវ វសិតុំ យុត្តំ, អលភន្តស្ស ឯកចារិកភាវេវ សេយ្យេ” តិ វត្វា
 នាគវគ្គេ ឥមា កាថា អកាសិ -

៣២៨.

“សចេលភេជ និបកំ សហាយំ,
 សទ្ធិចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
 អភិកុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ,
 ចរេយ្យ តេនត្ថមនោ សតីមា។

៣២៩.

“នោ ចេលភេជ និបកំ សហាយំ,
 សទ្ធិចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
 រាជារំ វជ្ជិវិជិតំ បហាយ,
 ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ជេវ នាគោ។

៣៣០.

“ឯកស្ស ចរិតំ សេយ្យេ,

នត្ថិ ពាលេ សហាយតា;
ឯកោ ចរេ ន ច ចាចានិ កយិរា,
អប្បោស្សក្កោ មាតង្គរញ្ញោវ នាគោ"តិ។

តត្ថ និបកន្តិ នេបក្កបញ្ញាយ សមន្នាគតំ។ សាដុវិហារី ធីរន្តិ ភទ្ទកវិហារី
បណ្ឌិតំ។ បរិស្សយានីតិ តាទិសំ មេត្តាវិហារី សហាយំ លកន្តោ
សីហាព្យគ្យាធម្មោ ចាកជបរិស្សយេ ច រាគកយនោសកយមោហកយាធម្មោ
បដិច្ចន្ទបរិស្សយេ ចាតិ សញ្ញេវ បរិស្សយេ អភិកវិទ្យា តេន សទ្ធិ អត្តមនោ
ឧបដ្ឋិតសតី ហុត្វា ចរេយ្យ, វិហរេយ្យាតិ អត្តោ។

រាជារ រដ្ឋន្តិ រដ្ឋំ ហិក្វា គតោ មហាជនករាជារិយ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យថា
វិជិតភូមិបទេសោ រាជា "ឥទំ រដ្ឋំ នាម មហន្តំ បមាទជ្ឈានំ, កី មេ រដ្ឋេន
ការិភេនា"តិ វិជិតំ រដ្ឋំ បហាយ ឯកកោវ មហារញ្ញំ បរិសិទ្ធា តាបសបព្ពដ្ឋំ
បព្ពជិត្វា ចតុសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកកោវ ចរតិ, ឯវំ ឯកកោវ ចរេយ្យាតិ។
មាតង្គរញ្ញោវ នាគោតិ យថា ច "អហំ ខោ អាកិណ្ណោវិហារមិ ហត្ថិហិ
ហត្ថិនិហិ ហត្ថិកឡុភេហិ ហត្ថិច្ឆាបេហិ, ធិន្ទក្កានិ ចេវ តិណានិ ខាធាមិ,
ឌីកក្កោភគ្គញ្ញោ មេ សាខាភក្កំ ខាទន្តិ, អារិលានិ ច ចានីយានិ បិវាមិ, ឌីកាហា ច
មេ ឧត្តិណ្ណាស្ស ហត្ថិនិយោ កាយំ ឧបនិយំសន្តិយោ គច្ឆន្តិ, យំនូនាហំ ឯកកោវ
គណម្ហា វុបកដ្ឋោវិហរេយ្យ"ន្តិ (មហាវ. ៤៦៧; ឧទា. ៣៥) ឯវំ បដិសញ្ញិត្វា
គមនតោ មាតង្គោតិ លទ្ធិនាមោ ឥមស្មី អរញ្ញោ អយំ ហត្ថិនាគោ យូចំ
បហាយ សត្តិរិយាបថេសុ ឯកកោវ សុខំ ចរតិ, ឯវម្មិ ឯកកោវ ចរេយ្យាតិ
អត្តោ។

ឯកស្សាតិ បព្ពជិតស្ស ហិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ឯកីភាវាភិរតស្ស
ឯកកស្សេវ ចរិតំ សេយ្យោ។ នត្ថិ ពាលេ សហាយតាតិ ច្ចុឡសីលំ មជ្ឈិមសីលំ

មហាសីលំ ធន កថាវត្ថុនិ តេស ធុតធុតុណានិ វិបស្សនាញាណំ ចត្តារោ
មគ្គា ចត្តារិ ជលានិ តិស្សោ វិជ្ជា ធម៌ អភិញ្ញា អមតមហានិព្វានន្តិ អយម្ហិ
សហាយតា នាម។ សា ពាលេ និស្សាយ អធិគន្ធនំ ន សក្កាតិ នត្ថិ ពាលេ
សហាយតា។ ឯកោតិ ឥមិនា ការណេន សត្វិយាបថេសុ ឯកកោវ ចរេយ្យ,
អប្បមត្តកានិបិ ន ច ចាចានិ កយិរា។ យថា សោ អប្បោស្សុក្កោ និរាលយោ
ឥមស្មី អរញ្ញោ មាតធុតុណាកោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតជ្ជានេ សុខំ ចរតិ, ឯវំ ឯកកោវ ហុត្វា
ចរេយ្យ, អប្បមត្តកានិបិ ន ច ចាចានិ ករេយ្យាតិ អត្តោ។ តស្មា តុម្ហេហិ
បតិរូបំ សហាយំ អលកន្តេហិ ឯកចារិហោវ ភវិតព្ពន្ធន្តិ ឥមមត្តំ ធម្មស្មោ សត្តា
តេសំ ភិក្ខុនំ ឥមំ ធម្មទេសនំ ទេសេសិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តេ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ជហីសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. មារវត្ថុ

អត្ថម្ពីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ហិមវន្តបទេសេ អរញ្ញកុដិកាយំ វិហារន្តោ
មារំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្មី កិរ កាលេ រាជានោ មនុស្សេ បីឡេត្វា រជ្ជំ ការេន្តិ។ អថ ភគវា
អធម្មិករាជ្ជនំ រជ្ជេ ទណ្ឌាករណបីឡិតេ មនុស្សេ ទិស្វា ការុញ្ញេន ឯវំ ចិន្តេសិ -
“សក្កា នុ ខោ រជ្ជំ ការេតុំ អហនំ អហាតយំ, អជិនំ អជាបយំ, អសោចំ
អសោចាបយំ ធម្មេនា”តិ, មារោ ចាបិមា តំ ភគវតោ បរិវិតក្កំ ញត្វា
“សមណោ កោតមោ ‘សក្កា នុ ខោ រជ្ជំ ការេតុំ’ន្តិ ចិន្តេសិ, ឥទានិ រជ្ជំ
ការេតុកាមោ ភវិស្សតិ, រជ្ជញ្ចា នាមេតំ បមាទជ្ជានំ, តំ ការេន្តេ សក្កា ឱកាសំ
លភិតុំ, គច្ឆាមិ ឧស្សហមស្ស ជនេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា សត្តារំ ឧបសម្ព័មិត្វា

អាហា - “ការេតុ, ភន្តេ, ភគវា វន្តំ, ការេតុ សុគតោ វន្តំ អហនំ អយាតយំ,
អជិនំ អជាបយំ, អសោចំ អសោចាបយំ ធម្មោ” តិ។ អថ នំ សត្តា “កី បន មេ
ត្វំ, ចាបិម, បស្សសិ, យំ មំ ត្វំ ឯវំ វនេសី” តិ វត្វា “ភគវតោ ខោ, ភន្តេ, ចត្តារោ
ឥទ្ធិចាទា សុភារីតា។ អាកម្ពីមាណោ ហិ ភគវា ហិមវន្តំ បព្ពតរាជំ ‘សុវណ្ណា’ ទ្តិ
អធិមុច្ឆេយ្យ, តព្វា សុវណ្ណាមេវ អស្ស, អហម្មិ ខោ ជនេន ជនករណីយំ
ករិស្សាមិ, តុម្ពេ ធម្មេន វន្តំ ការេស្សថា” តិ តេន វុត្តេ -

“បព្ពតស្ស សុវណ្ណាស្ស, ជាត្វបស្ស កេវលោ;
ទ្ធិត្តាវ នាលមេកស្ស, ឥតិ វិទ្ធា សមព្វារេ។

“យោ ទុក្ខមទក្ខិ យតោនិទានំ,
កាមេសុ សោ ជន្ត កថំ នមេយ្យ;
ឧបធិវិទិត្វា សង្កាតិ លោកេ,
តស្សេវ ជន្ត វិនយាយ សិក្ខេ” តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៦) -

ឥមាហិ គាថាហិ សំវេជេត្វា “អញ្ញោ ឯវ ខោ, ចាបិម, តវ ឱវាទោ, អញ្ញោ មម,
តយា សទ្ធិ ធម្មសំសន្នា នាម នត្តិ, អហម្ពា ឯវ ឱវទាមី” តិ វត្វា ឥមា គាថា
អភាសិ -

៣៣១.

“អត្ថម្ហិ ជាតម្ហិ សុខា សហាយា,
តុដ្ឋិ សុខា យា ឥតវីតវេន;
បុញ្ញំ សុខំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ,
សព្ពស្ស ទុក្ខស្ស សុខំ បហានំ។

៣៣២.

“សុខា មត្តយ្យតា លោកេ,
អថោ បេត្តយ្យតា សុខា;
សុខា សាមញ្ញតា លោកេ,
អថោ ព្រហ្មញ្ញតា សុខា។

៣៣៣.

“សុខំ យាវ ជរាសីលំ, សុខា សទ្ធា បតិជ្ជិតា;
សុខោ បញ្ញាយ បដិលោកោ, ចាចានំ អករណំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ អត្ថម្ពីតិ បព្ពជិតស្សបិ ហិ ជីវករណាទិកេ វា
អធិករណាវុបសមាទិកេ វា គិហិនោបិ កសិកម្មាទិកេ វា
ពលវបក្ខសន្និស្សិតេហិ អភិកវនាទិកេ វា កិច្ចេ ឧប្បន្នេ យេ តំ កិច្ចំ និច្ឆានេតុ
វា វុបសមេតុំ វា សក្កោន្តិ, ឯវុចា សុខា សហាយាតិ អត្ថោ។ តុដ្ឋី សុខាតិ
យស្មា បន គិហិនោបិ សកេន អសន្តុដ្ឋា សន្និច្ឆេនាទីនិ អារភន្តិ, បព្ពជិតាបិ
នានប្បការំ អនេសនំ។ ឥតិ តេ សុខំ នវិន្នន្តិយេវ។ តស្មា យា ឥតវីតវេន
បរិត្តេន វា វិបុលេន វា អត្ថនោ សន្តកេន សន្តដ្ឋិ, អយមេវ សុខាតិ អត្ថោ។
បុញ្ញន្តិ មរណាកាលេ បន យថាជ្ឈាសយេន បត្តវិត្វា កតបុញ្ញកម្មមេវ សុខំ។
សព្វស្សាតិ សកលស្សបិ បន វដ្ឋទុក្ខស្ស បហានសម្ពាតំ អវហត្ថមេវ ឥមស្មី
លោកេ សុខំ នាម។

មត្តយ្យតាតិ មាតវិ សម្មា បដិបត្តិ។ បេត្តយ្យតាតិ បិតវិ សម្មា បដិបត្តិ។
ឧភយេនបិ មាតាបិតុនំ ឧបជ្ជានមេវ កថិតំ។ មាតាបិតរោ ហិ បុត្តានំ
អនុបជ្ជហានការំ ញត្វា អត្ថនោ សន្តកំ ភូមិយំ វា និទហន្តិ, បរេសំ វា វិស្សន្តេន្តិ,
“មាតាបិតរោ ន ឧបជ្ជហន្តិ”តិ នេសំ និជ្ជាបិ វឡតិ, កាយស្ស ភេទា
គូជនិរយេបិ និព្ពត្តន្តិ។ យេ បន មាតាបិតរោ សក្កេន្ធិ ឧបជ្ជហន្តិ, តេ តេសំ

សន្តកំ ធនម្បិ ចាបុណ្ណិ, បសំសម្បិ លភន្តិ, កាយស្ស ភេទា សគ្គេ និព្វត្តន្តិ។
តស្មា ឧភយម្បេតំ សុខន្តិ វុត្តំ។ សាមញ្ញតាតិ បព្វជិតេសុ សម្មា បដិបត្តិ។
ព្រហ្មញ្ញតាតិ ពាហិតចាបេសុ ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធសាវកេសុ សម្មា បដិបត្តិយេវ។
ឧភយេនបិ តេសំ ចត្វហិ បច្ឆយេហិ បដិជគ្គនភារោ កថិតោ, ឥធម្មិ លោកេ
សុខំ នាម កថិតំ។

សីលន្តិ មណិកុណ្ឌលវត្ថុវត្ថាធម្មោ ហិ អលង្ការា តស្មី តស្មី វយេ
បិតានំយេវ សោភន្តិ។ ន ធម្មារាជំ អលង្ការោ មហាល្អកកាលេ, មហាល្អកានំ វា
អលង្ការោ ធម្មារកាលេ សោភតិ, “ឧម្ពត្តកោ ឯស មញ្ញេ” តិ គវហុប្បាទនេន
បន ធនាសមេវ ជនេតិ។ បញ្ចសីលធនសីលាធិភេទំ បន សីលំ ធម្មារស្សបិ
មហាល្អកស្សបិ សព្វវយេសុ សោភតិយេវ, “អហោ វតាយំ សីលវា” តិ
បសំសុប្បាទនេន សោមនស្សមេវ អារហតិ។ តេន វុត្តំ - សុខំ យាវ ជរា សីលន្តិ។
សទ្ធា បតិជ្ជិតាតិ លោកិយលោកុត្តរតោ ធុរិយាបិ សទ្ធា និច្ចលា ហុត្វា
បតិជ្ជិតា។ សុខោ បញ្ញាយ បដិលាភោតិ លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាយ
បដិលាភោ សុខោ។ ចាចានំ អករណ្ណន្តិ សេតុយាតវសេន បន ចាចានំ
អករណំ ឥមស្មី លោកេ សុខន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុនំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

មារវត្ថុ អជ្ជមំ។

នាគវត្ថុវណ្ណនា និជ្ជិតា។

តេវីសតិមោ វគ្គោ។

២៤. តណ្ហាវគ្គោ

១. កបិលមជ្ឈវត្ថុ

មនុស្សតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ កបិលមជ្ឈំ អារត្ត
កលេសិ។

អតីតេ កិវ កស្សបភគវតោ បរិនិព្វតកាលេ ទ្វេ កុលភាតរោ និក្ខមិត្វា
សាវកានំ សន្តិកេ បព្ពជីសុ។ តេសុ ជេដ្ឋោ សាគតោ នាម អហោសិ, កនិដ្ឋោ
កបិលោ នាម។ មាតា បន នេសំ សាធិនំ នាម, កនិជ្ជភគិនំ តាបនា នាម។ តាបិ
ភិក្ខុនីសុ បព្ពជីសុ។ ឯវំ តេសុ បព្ពជីតេសុ ឧភោ ភាតរោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ
វត្ថុបដិវត្តំ កត្វា វិហារន្តា ឯកទិវសំ, “ភន្តេ, ឥមស្មី សាសនេ កតិ ធុរានំ” តិ
បុច្ឆិត្វា “គន្ធុរំ វិបស្សនាធុរញ្ចាតិ ទ្វេ ធុរានំ” តិ សុត្វា ជេដ្ឋោ “វិបស្សនាធុរំ
បូរេស្សមី” តិ បញ្ច វស្សនិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ វសិត្វា យាវ អរហត្តា
កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បរិសិត្វា វាយមន្តោ អរហត្តំ ចាបុណិ។ កនិដ្ឋោ
“អហំ តាវ តរុណោ, វុឡ្យកាលេ វិបស្សនាធុរំ បូរេស្សមី” តិ គន្ធុរំ បដ្ឋបេត្វា
តីណិ បិដកានិ ឧគ្គណ្ហិ។ តស្ស បរិយត្តិ និស្សាយ មហាបរិវារោ, បរិវារំ
និស្សាយ លាភោ ឧទទាទិ។ សោ ពាហុសច្ចមទេន មត្តោ លាភតណ្ហាយ
អភិក្ខតោ អតិបណ្ឌិតមាទិតាយ បរេហិ វុត្តំ កប្បិយម្បិ “អកប្បិយ” ន្តិ វទេតិ,
អកប្បិយម្បិ “កប្បិយ” ន្តិ វទេតិ, សាវជ្ជម្បិ “អនវជ្ជ” ន្តិ, អនវជ្ជម្បិ “សាវជ្ជ” ន្តិ។
សោ បេសលេហិ ភិក្ខុហិ “មា, អាវុសោ កបិល, ឯវំ អវចា” តិ វត្វា ធម្មញ្ច
វិនយញ្ច ទស្សត្វា ឱវទិយមាណោបិ “តុម្កេ កី ជាធាប, វិត្តមុដ្ឋិសទិសា” តិ អាទិនិ
វត្វា ខុំសេន្តោ វម្កេន្តោ ចរតិ។ អថស្ស ភាតុ សាគតត្រេស្សបិ ភិក្ខុ តមត្តំ
អាហោចេសុ។ សោបិ នំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា, “អាវុសោ កបិល, តុម្កាទិសានញ្ចំ
សម្មាបដិបត្តិ សាសនស្ស អាយុ នាម, តស្មា បដិបត្តិ បហាយ កប្បិយាទិនិ
បដិពាហន្តោ មា ឯវំ អវចា” តិ ឱវទិ។ សោ តស្សបិ វចនំ នាទិយិ។ ឯវំ សន្តេបិ

ថេរោ ធូត្តិក្ខត្តំ ឡើងទិស្វា ឡើងទំ អគណ្ណន្តំ “នាយំ មម វេទនំ ករោតី” តិ ញត្វា
“តេន, អារុសោ, បញ្ញាយិស្សសិ សកេន កម្មេនា” តិ វត្តា បក្កាមិ។ តតោ
បដ្ឋាយ នំ អញ្ញោ បេសលា ភិក្ខុ ធម្មយីសុ។

សោ ធុរាចារោ ហុត្វា ធុរាចារបរិវត្តោ វិហារន្តោ ឯកទិវសំ ឧបោសថេត្ត
“ចាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិស្សមី” តិ ពិជនី អាធាយ ធម្មាសនេ និសីទិស្វា “វត្តតិ,
អារុសោ, ឯត្ថ សន្និបតិ តានំ ភិក្ខុនំ ចាតិមោក្ខំ” តិ បុច្ឆិស្វា “កោ អត្តោ ឥមស្ស
បជីវេនេន ទិទ្ទេនា” តិ តុណ្ហិភូតេ ភិក្ខុ ទិស្វា, “អារុសោ, ធម្មោ វា វិនយោ វា នត្ថិ,
ចាតិមោក្ខេន សុតេន វា អសុតេន វា កោ អត្តោ” តិ វត្តា អាសនា វុដ្ឋហិ។ ឯវំ
សោ កស្សបស្ស ភគវតោ បរិយត្តិសាសនំ ឡើងក្តោបេសិ។ សាគតត្ថេរោ បិ
តទហោវ បរិនិព្វាយិ។ កបិលោ អាយុបរិយោសានេ អរិយិម្ហិ មហានិរយេ និព្វត្តិ។
សាបិស្ស មាតា ច ភគិនី ច តស្សេវ ទិដ្ឋានុគតី អាបជ្ជិស្វា បេសលេ ភិក្ខុ
អក្កោសិស្វា បរិភាសិស្វា តត្ថេវ និព្វត្តិសុ។

តស្មី បន កាលេ បញ្ចាសតា បុរិសា កាមយាតកាទីនិ កត្វា ចោរិកាយ
ជីវិត្តោ ជនបទមនុស្សហិ អនុពទ្ធា បលាយមាតា អរញ្ញំ បរិសិស្វា តត្ថ កិញ្ចិ
បដិសរណំ អបស្សន្តា អញ្ញាតំ អរញ្ញកំ ភិក្ខុ ទិស្វា វត្តិស្វា “បដិសរណំ នោ,
ភន្តេ, ហោថា” តិ វត្តិសុ។ ថេរោ “តុម្ហាកំ សីលសទិសំ បដិសរណំ នាម នត្ថិ,
សព្វេបិ បញ្ចាសីលានិ សមាទិយថា” តិ អាហា។ តេ “សាធ្វ” តិ សម្មជិដ្ឋិស្វា
សីលានិ សមាទិយីសុ។ អថ នេ ថេរោ ឡើងទិ - “ឥនានិ តុម្ហេ សីលវត្តោ,
ជីវិតហេតុបិ វោ នេវ សីលំ អតិក្កមិតត្ថំ, ន មនោបទោសោ កាតញ្ញោ” តិ។ តេ
“សាធ្វ” តិ សម្មជិដ្ឋិសុ។ អថ នេ ជនបទមនុស្ស តំ ហំនំ បត្វា ឥតោ ចិតោ ច
បរិយេសមាតា តេ ចោវេ ទិស្វា សព្វេតេ ជីវិតា វោរោបេសុំ។ តេ កាលំ កត្វា
នេវលោកេ និព្វត្តិសុ, ចោវេជ្ជកោ ជេជ្ជកនេវបុត្តោ អហោសិ។

តេ អនុលោមបដិលោមវសេន ឯកំ ពុទ្ធន្ទំ ទេវលោកេ សំសរិត្វា ឥមស្មី
ពុទ្ធប្បាទេ សាវត្ថិនគរទ្វារេ បញ្ចសតកុលិកេ កេវដ្ឋតាមេ និព្ពត្តិសុ។
ជេដ្ឋកទេវបុត្តោ កេវដ្ឋជេដ្ឋកស្ស គេហោ បដិសន្ធិ គណ្ហិ, ឥតវេ ឥតវេសុ។ ឯវំ
តេសំ ឯកទិវសេយេវ បដិសន្ធិគហណាញា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនញា អហោសិ។
កេវដ្ឋជេដ្ឋកោ “អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្មី តាមេ អញ្ញេបិ ទាវកា អដ្ឋជាតា” តិ
បរិយេសាបេត្វា តេសំ ជាតភាវំ ញាត្វា “ឯតេ មម បុត្តស្ស សហាយកា
ភវិស្សន្តិ” តិ សញ្ញេសំ ចោសាវនិកំ ទាបេសិ។ តេ សញ្ញេបិ សហបំសុកិឡកា
សហាយកា ហុត្វា អនុបុព្វេន វយប្បត្តា អហោសុំ។ តេសំ កេវដ្ឋជេដ្ឋកបុត្តោវ
យសតោ ច តេជតោ ច អគ្គបុរិសោ អហោសិ។

កបិលោបិ ឯកំ ពុទ្ធន្ទំ និវយេ បច្ឆិត្វា វិចាកាវសេសេន តស្មី កាលេ
អចិវតិយា សុវណ្ណាវណ្ណា ទុគ្គន្ធមុខោ មន្រ្ទា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថេកទិវសំ តេ
សហាយកា “មន្រ្ទេ ពន្ធិស្សាមា” តិ ជាលាធិនិ គហេត្វា នទិយា ទិបីសុ។ អថ
នេសំ អន្តោជាលំ សោ មន្រ្ទា ចារិសិ។ តំ ទិស្វា សញ្ញេ កេវដ្ឋតាមេវាសិនោ
ឧទ្ទាសទ្ធមកំសុ - “បុត្តា នោ បឋមំ មន្រ្ទេ ពន្ធន្តា សុវណ្ណាមច្ឆំ ពន្ធិសុ, ឥនានិ នោ
រាជា ពហុធនំ ទស្សតី” តិ។ តេបិ ខោ សហាយកា មច្ឆំ នាវាយ បក្ខិបិត្វា នាវំ
ឧក្ខិបិត្វា រញ្ជោ សន្តិកំ អគមំសុ។ រញ្ជោបិ តំ ទិស្វាវ “កី ឯត” ន្តិ វុត្តេ “មន្រ្ទោ,
ទេវា” តិ អាហំសុ។ រាជា សុវណ្ណាវណ្ណំ មច្ឆំ ទិស្វា “សត្តា ឯតស្ស
សុវណ្ណាវណ្ណាការណំ ជាទិស្សតី” តិ មច្ឆំ តាហាបេត្វា ភគវតោ សន្តិកំ
អគមាសិ។ មន្រ្ទេន មុខេវិវជមត្តេយេវ សកលជេតវនំ អតិរិយ ទុគ្គន្ធន្ទំ
អហោសិ។ រាជា សត្តាវំ បុច្ឆិ - “កស្មា, ភន្តេ, មន្រ្ទា សុវណ្ណាវណ្ណា ជាតោ, កស្មា
ចស្ស មុខតោ ទុគ្គន្ធន្ទា វាយតី” តិ?

អយ្យ, មហាវរាជ, កស្សបភក្តីតោ ចាវចនេ កបិលោ នាម ភិក្ខុ អហោសិ
 ពហុស្សតោ មហាបរិវារោ លាភតណ្ហាយ អភិក្ខុតោ អត្ថនោ វចនំ
 អគណ្ហាន្តានំ អក្កោសកបរិភាសកោ, តស្ស ច ភក្តីតោ សាសនំ
 ឌីសក្កាបេសិ, សោតេន កម្មន អវិចិម្ហំ និព្ពត្តិក្ខាវិចាការសេសេន ឥនានិ
 មន្ទោ ហុត្វា ជាតោ។ យំ បន សោ ធីយវត្ថំ ពុទ្ធវចនំ វាចេសិ, ពុទ្ធស្ស ច គុណំ
 កថេសិ, តស្ស និស្សន្ទេន ឥមំ សុវណ្ណាវណ្ណំ បដិលភិ។ យំ ភិក្ខុនំ
 អក្កោសកបរិភាសកោ អហោសិ, តេនស្ស មុខតោ ទុគ្គន្ទោ វាយតិ។
 “កថាបេមិ នំ, មហាវរាជ” តិ? “កថាបេថ, ភន្តេ” តិ។ អថ នំ សត្តា បុច្ឆិ - “ត្វំសិ
 កបិលោ” តិ? “អាម, ភន្តេ, អហំ កបិលោ” តិ។ “កុតោ អាគតោសី” តិ?
 “អវិចិមហានិវយតោ, ភន្តេ” តិ។ “ជេដ្ឋភាតិកោ តេ សាគតោ កុហំ គតោ” តិ?
 “បរិនិព្ពតោ, ភន្តេ” តិ។ “មាតា បន តេ សាធិនី កហ” តិ? “មហានិវយេ និព្ពត្តា,
 ភន្តេ” តិ។ “កនិដ្ឋភគិនី ច តេ តាបនា កហ” តិ? “មហានិវយេ និព្ពត្តា, ភន្តេ” តិ។
 “ឥនានិ ត្វំ កហំ គមិស្សសី” តិ? “អវិចិមហានិវយមេវ, ភន្តេ” តិ វត្វា
 វិប្បជិសារាភិក្ខុតោ នាវំ សីសេន បហវិត្វា តាវនេវ កាលំ កត្វា និវយេ និព្ពត្តិ។
 មហាវរាជេនា សំវិគ្គោ អហោសិ លោមហជ្ជជាតោ។

អថ ភក្តី តស្មី ខណោ សន្និបតិកាយ បរិសាយ ចិត្តាចារំ ឌីលោកេត្វា
 តន្ត្រណាឡុបំ ធម្មំ នេសេតុំ “ធម្មចរិយំ ព្រាហ្មចរិយំ, ឯតទាហុ វសុត្តម” តិ
 សុត្តនិបាតេ (សុ. និ. ២៧៦) កបិលសុត្តំ កថេត្វា ឥមា កថា អភាសិ -

៣៣៤.

“មនុស្ស បមត្តចារិនោ, តណ្ហា វឡុតិ មាលុវាវិយ;
 សោ ប្បវតី ហុរា ហុរំ, ជលមិច្ឆំវ វនស្មិ វានរោ។

៣៣៥.

“យំ ឯសា សហតេ ជម្ពី, តណ្ហា លោកេ វិសត្តិកា;
សោកា តស្ស បវឡន្តិ, អភិវដ្ឋំ ពីរណំ។

៣៣៦.

“យោ ចេតំ សហតេ ជម្ពី, តណ្ហំ លោកេ ទុរច្ឆយំ;
សោកា តម្ហា បបតន្តិ, ឧទពិន្ទុំ ចោក្ខរា។

៣៣៧.

“តំ វោ វធាមិ ភទ្គំ វោ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
តណ្ហាយ មូលំ ខណ្ឌេ, ឧស័រត្ថោ ពីរណំ;
មា វោ នឡំវ សោតោវ, មារោ ភញ្ញំ បុនប្បន”ន្តិ។

តត្ថ បមត្តចារិណោតិ សតិវោស្សគ្គលក្ខណេន បមាទេន បមត្តចារិស្ស
បុគ្គលស្ស នេវ ឈានំ នវិបស្សនា ន មគ្គជលានិ វឡន្តិ។ យថា បន រុក្ខំ
សំសិព្ពន្តិ បរិយោនន្ធន្តិ តស្ស វិធាសាយ មាលុវាលតា វឡតិ, ឯវមស្ស ធន ធារានិ
និស្សាយ បុនប្បនំ ឧប្បជ្ឈនតោ តណ្ហា វឡតីតិ អត្ថោ។ សោ ប្បវតី ហុរា ហុរន្តិ
សោ តណ្ហាវសិកោ បុគ្គលោ ភវេ ភវេ ឧប្បវតី ជាវតិ។ យថា កី វិយាតិ?
ជលមិច្ឆំវ វនស្មិ វានរោ, យថា រុក្ខជលំ ឥច្ឆន្តោ វានរោ វនស្មី ជាវតិ, តស្ស តស្ស
រុក្ខស្ស សាខំ គណ្ហាតិ, តំ មុញ្ញាត្វា អញ្ញំ គណ្ហាតិ, តម្បិ មុញ្ញាត្វា អញ្ញំ
គណ្ហាតិ, “សាខំ អលភិក្ខា សន្និសិដ្ឋោ”តិ វត្ថុព្ពតំ នាបជ្ជតិ, ឯវមេវ
តណ្ហាវសិកោ បុគ្គលោ ហុរា ហុរំ ជាវត្តោ “អារម្មណំ អលភិក្ខា តណ្ហាយ
អបវត្ថំ បត្តោ”តិ វត្ថុព្ពតំ នាបជ្ជតិ។

យន្តិ យំ បុគ្គលំ ឯសា លាមកកាវេន ជម្ពី វិសាហារតាយ វិសបុប្ផតាយ
វិសជលតាយ វិសបរិភោគតាយ រូចាធិសុ វិសត្តតាយ អាសត្តតាយ

វិសត្តិកាតិ សង្ឃំ គតា ធម្មាវិកតណ្ហា អភិកវតិ។ យថា នាម វស្សនេ
បុណ្យ្យនំ វស្សន្តេន ទេវេន អភិវដ្ឋំ ពិរណាតិណំ វឌ្ឍនិ, ឯវំ តស្ស បុគ្គលស្ស
អន្តោ វដ្ឋមូលកា សោកា អភិវឌ្ឍន្តិ អត្ថោ។

ឧវច្ចយន្តិ យោ បន បុគ្គលោ ឯវំ វុត្តប្បការំ អតិក្កមិតុំ បដហិតុំ
ទុក្ករតាយ ឧវច្ចយំ តណ្ហំ សហិតិ អភិកវតិ, តម្ហា បុគ្គលា វដ្ឋមូលកា សោកា
បបតន្តិ។ យថា នាម ចោក្ខវេ បទុមបត្តេ បតិទំ ឧទកពិន្ទុន បតិជ្ជាតិ, ឯវំ ន
បតិជ្ជហន្តិ អត្ថោ។

តំ វោ វនាមីតិ តេន ការណេន អហំ តុម្ហេ វនាមិ។ ភទ្គំ វោតិ ភទ្គំ តុម្ហាកំ
ហោតុ, មា អហំ កបិលោវិយ វិនាសំ ចាបុណាថាតិ អត្ថោ។ មូលន្តិ ឥមិស្សា
ធម្មាវិកតណ្ហាយ អរហត្តមគ្គញ្ញាណេន មូលំ ខណាថ។ កីវិយាតិ? ឧសីរត្ថោ
ពិរណំ, យថា ឧសីរេន អត្តិកោ បុរិសោ មហន្តេន កុដាលេន ពិរណំ ខណាតិ,
ឯវមស្ស មូលំ ខណាថាតិ អត្ថោ។ មា វោ នឡំវ សោតោវ, មារោ ភព្វិ
បុណ្យ្យនន្តិ មា តុម្ហេ នធិសោតេ ជាតំ នឡំ មហាវេគេន អាគតោ នធិសោតោ
វិយ កិលេសមារោ មរណាមារោ នេវបុត្តមារោ ច បុណ្យ្យនំ ភព្វតូតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ កេវដ្ឋបុត្តា សំវេកំ អាបជ្ជិត្វា ទុក្ខស្សន្តិកិរិយំ
បត្តយមាណា សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្មេរេ ទុក្ខស្សន្តំ កត្វា សត្តារា សទ្ធិ
អានញ្ញាវិហារសមាបត្តិធម្មបរិភោគេន ឯកបរិភោគា អហេសុន្តិ។

កបិលមជ្ឈវត្ថុ បឋមំ។

២. សូករចោតិការវត្ថុ

យថាបិ មូលេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវេទេវិហរន្តោ
គូបសូករចោតិកំ អារត្ត កថេសិ។

ឯកស្មី កិរ សមយេ សត្តា រាជគហំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ ឯកំ
សូករចោតិកំ ទិស្វា សិទំ ចាត្វាកាសិ។ តស្ស សិទំ ករោន្តស្ស មុខវិវនិគ្គតំ
ទន្លោកាសមណ្ឌលំ ទិស្វា អានន្ទត្ថេរោ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ សិ តស្ស
ចាតុកម្មាយា” តិ សិ តការណំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា អាហា - “បស្សសេតំ, អានន្ទ,
សូករចោតិក” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ ឯសា កកុសន្ទស្ស ភគវតោ សាសនេ
ឯកាយ អាសនសាលាយ សាមន្តា កុក្កដិ អហោសិ។ សា ឯកស្ស
យោគាវចរស្ស វិបស្សនាកម្មដ្ឋានំ សង្ឃាយន្តស្ស ធម្មយោសំ សុត្វា តតោ
ចុតា រាជកុលេ និព្វត្តិត្វា ឧត្តរី នាម រាជធីតា អហោសិ។ សា អបរភាគ
សវីរវលញ្ញដ្ឋានំ បរិដ្ឋា បុជ្ជវករាសី ទិស្វា តត្ថ បុជ្ជវកសញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា
បឋមំ ឈានំ បដិលភិ។ សា តត្ថ យាវតាយុកំ វត្វា តតោ ចុតា ព្រហ្មលោកេ
និព្វត្តិ។ តតោ ចរិត្វា បុន គតិវសេន អាលុលមាណា ឥនានិ សូករយោនិយំ
និព្វត្តិ, ឥទំ ការណំ ទិស្វា មយា សិទំ ចាតុកតន្តិ។ តំ សុត្វា អានន្ទត្ថេរយ្យមុខា
ភិក្ខុ មហាន្តំ សំវេកំ បដិលភីសុ។ សត្តា តេសំ សំវេកំ ឧប្បាទេត្វា ភវតណ្ហាយ
អាទិនំ បកាសេន្តោ អន្តរីយិយំ បិតកោវ ឥមា តាថា អភាសិ -

៣៣៨.

“យថាបិ មូលេ អនុបទ្កវេ ទន្លេ,
និរោធិ រុក្ខោ បុនវេវ រូបាតិ;
ឯវម្មិ តណ្ហានុសយេ អនុហតេ,
និព្វត្តតិ ទុក្ខមិទំ បុនប្បនំ។

៣៣៩.

“យស្ស ធន្តីសតិ សោតា, មនាបសវនា ភុសា;
មហាវហន្តិ ធុទ្ធិដ្ឋិ, សង្កប្បា រាគនិស្សិតា។

៣២០.

“សវន្តិ សត្តិធិ សោតា, លតា ឧប្បជ្ជ តិដ្ឋតិ;
តញ្ចា ធិស្វា លតំ ជាតំ, មូលំ បញ្ញាយ ធិន្ទថ។

៣២១.

“សវិតានិ សិនេហិតានិ ថ,
សោមនស្សនិ ហោន្តិ ជន្តនោ;
តេ សាតសិតា សុខេសិនោ,
តេ វេ ជាតិជ្វបតា នរា។

៣២២.

“តសិណាយ បុរក្ខតា បជា,
បរិសប្បន្តិ សសោវ ពន្ធតោ;
សំយោជនសង្កសត្តកា,
ធុក្ខមុបេន្តិ បុនប្បនំ ចិរាយ។

៣២៣.

“តសិណាយ បុរក្ខតា បជា,
បរិសប្បន្តិ សសោវ ពន្ធតោ;
តស្មា តសិណំ វិនោទយេ,
អាកង្ខន្តិ វិរាគមត្តនោ”តិ។

តត្ថ មូលេតិ យស្ស រុក្ខស្ស ចតុសុ ទិសាសុ ចតុដា ហេដ្ឋា ច ឧដុកមេវ
គតេ បញ្ចវិធម្មលេ ធននដាលនចាចនវិជ្ឈនាទីនំ កេនចិ ឧបទ្ទវេន អនុបទ្ទវេ
ជីវបត្តតាយ ទន្ទេ សោ រុក្ខោ ឧបវិច្ឆិទ្ទោបិ សាខានំ វសេន បុនទេវ រូហតិ,
ឯវមេវ ធន្វារិកាយ តណ្ហាយ អនុសយេ អរហត្តមគ្គញ្ញាលោន អនុហតេ
អសមុច្ឆិទ្ទេ តស្មី តស្មី ភវេ ជាតិអាទិភេទំ ឥទំ ទុក្ខំ បុនប្បនំ និព្ពត្តតិយេវាតិ
អត្ថោ។

យស្សាតិ យស្ស បុគ្គលស្ស “ឥតិ អជ្ឈត្តិកស្សចាទាយ អដ្ឋារស
តណ្ហារិចរិតានិ ពាហិរស្សចាទាយ អដ្ឋារស តណ្ហារិចរិតានី”តិ ឥមេសំ
តណ្ហារិចរិតានំ វសេន ធន្តិសតិយា សោតេហិ សមន្នាគតា មនាបេសុ
រូចាទីសុ អាសវតិ បវត្តតិ មនាបសវនា តណ្ហា ភុសា ពលវតី ហោតិ, តំ
បុគ្គលំ វិបន្នញ្ញាលាតាយ ទុទ្ធិដ្ឋី បុនប្បនំ ឧប្បជ្ឈនតោ មហាន្តការេន មហា
ហុត្វាលានំ វា វិបស្សនំ វា អនិស្សយ រាគនិស្សិតា សង្កប្បា វហន្តិ អត្ថោ។

សវន្តិសព្ពដិ សោតាតិ ឥមេ តណ្ហាសោតា ចក្កទ្វារាទីនំ វសេន សព្ពេសុ
រូចាទីសុ អារម្មណេសុ សវនតោ, សព្ពាបិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហាតិ
សព្ពភវេសុ វា សវនតោ សព្ពដិ សវន្តិ នាម។ លតាតិ បលិវេឋនដ្ឋេន
សំសិព្ពនដ្ឋេន ច លតាវិយាតិ លតា។ ឧប្បជ្ឈ តិដ្ឋតិ ធម្មា ទ្វារេហិ ឧប្បជ្ឈិត្វា
រូចាទីសុ អារម្មណេសុ តិដ្ឋតិ។ តញ្ញា ទិស្វាតិ តំ បន តណ្ហាលតំ “ឯត្ថសា
តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមនា ឧប្បជ្ឈតិ”តិ ជាតដ្ឋានវសេន ទិស្វា។ បញ្ញាយាតិ សត្តេន
វនេ ជាតំ លតំ វិយ មគ្គបញ្ញាយ មូលេ និទ្ទថាតិ អត្ថោ។

សវិតានីតិ អនុសដានិ បយាតានិ។ សិនេហិតានីតិ ជីវរាទីសុ
បវត្តសិនេហាវសេន សិនេហិតានិ ច, តណ្ហាសិនេហាមក្ខិតានីតិ អត្ថោ។
សោមនស្សានីតិ តណ្ហាវសិកស្ស ជន្តុនោ ឯវរូចានិ សោមនស្សានិ ភវន្តិ។ តេ

សាតសិកាតិ តេ តណ្ហាវសិកា បុគ្គលា សាតនិស្សិតា សុខនិស្សិតា ច ហុត្វា
សុខេសិនោ សុខបរិយេសិនោ ភវន្តិ។ តេ វេតិ យេ ឯវុចា នរ, តេ
ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ ឧបគច្ឆន្តិយេវាតិ ជាតិជរូបតា នាម ហោន្តិ។ បជាតិ
សមេ សត្តា តាសករណេន តសិណាតិ សង្ខំ គតាយ តណ្ហាយ បុរក្ខតា
បរិវារិតា ហុត្វា។

ពន្លឺតោតិ លុទ្ធន អរញ្ញេ ពន្លឺ សសោរិយ បរិសប្បន្តិ ភាយន្តិ។
សំយោជនសង្កសត្តកាតិ ធនវិជេន សំយោជនសង្កេន ចេវ សត្តវិជេន
រាគសង្កាធិនា ច សត្តា ពន្លឺ តស្មី វាលក្កា ហុត្វា។ ចិរយាតិ ចិរំ ធិយមន្ទានំ
បុនប្បុនំ ជាតិអាទិកំ ទុក្ខំ ឧបគច្ឆន្តិតិ អត្ថោ។ តស្មាតិ យស្មា តសិណាយ
បុរក្ខតា បលិវេឋិតា សត្តា, តស្មា អត្ថនោវិរាគំ រាគាធិវិគមំ និព្វានំ បត្តេន្តោ
អាកង្គមាណោ ភិក្ខុ អរហត្តមគ្គេនតំ តសិណំវិនោទយេ បនុទិត្វា និហរិត្វា
ធម្មេយ្យាតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសុ។

សាបិ ខោ សូករចោតិកា តតោ ចរិត្វា សុវណ្ណាភូមិយំ រាជកុលេ និព្វត្តិ,
តតោ ចុតា ពារាណសិយំ, តតោ ចុតា សុប្បារកបដ្ឋនេ អស្សវាលិដគេហោ
និព្វត្តិ, តតោ ចុតា ការីរបដ្ឋនេ នារិកស្ស គេហោ និព្វត្តិ, តតោ ចុតា
អនុរាជបុរេ ឥស្សរកុលគេហោ និព្វត្តិ, តតោ ចុតា តស្សេវ ទក្ខិណាធិសាយ
ភោគ្គន្តកាមេ សុមនស្ស នាម កុដ្ឋមិកស្ស ធីតា នាមេន សុមនា ឯវ ហុត្វា
និព្វត្តិ។ អថស្សា បិតា តស្មី តាមេ នឱតេ ធិយវាបិរដ្ឋំ គន្ធា មហាមុនិកាមេ នាម
វសិ។ តត្ថ នំ ទុដ្ឋតាមណីរញ្ញោ អមច្ឆោលកុណ្ឌាកអតិម្ហរោ នាម កេនចិទេវ
ករណីយេន តតោ ធិស្វា មហាន្តំ មដ្ឋលំ កត្វា អាធាយ មហាបុណ្ណាគាមំ
តតោ។ អថ នំ កោដិបព្ពតមហាវិហារវាសី មហាអនុរុទ្ធត្ថេរោ នាម តត្ថ

បិណ្ឌាយ ចរិត្វា តស្សា គេហទ្វារេ បិតោ ទិស្វា ភិក្ខុហិ សទ្ធិ កថេសិ, “អារុសោ,
សូករចោតិកា នាម លកុណ្ណាកអតិម្ហរមហាមត្តស្ស ភរិយភារំ បត្តា, អហោ
អច្ឆរិយ” ឆ្លើយ សា តំ កថំ សុត្វា អតីតភវេ ឧក្ខ្យាដេត្វា ជាតិស្ស ព្យាណំ
បដិលភិ។ តថ្នូណោញោ ឧប្បន្នសំវេតា សាមិកំ យាចិត្វា មហាន្តេន ឥស្សរិយេន
បញ្ចពលកត្តេវំនំ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តិស្សមហារិហារេ
មហាសតិបដ្ឋានសុត្តកថំ សុត្វា សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ។ បច្ឆា
ធមិឡមទ្ធនេ កតេ ព្យាភីនំ វសនដ្ឋានំ ភោក្កន្តតាមមេវ គន្ធា តត្ថ វសន្តិ
កល្លមហារិហារេ អាសីវិសោបមសុត្តន្តំ សុត្វា អរហត្តំ ចាបុណ្ហិ។

សា បរិនិព្វានទិវសេ ភិក្ខុភិក្ខុនិហិ បុច្ឆិតា ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស សព្វំ ឥមំ បវត្តិ
និរន្តរំ កថេត្វា សន្តិបតិស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ មណ្ឌលាវាមវាសិនា
ធម្មបទភាណាមហាតិស្សត្ថេវេន សទ្ធិ សំសន្តិត្វា “អហំ បុព្វេ
មនុស្សយោនិយំ និព្វត្តិត្វា តតោ បុតា កុក្កដី ហុត្វា តត្ថ សេនស្ស សន្តិកា
សីសេច្ឆេនំ បត្វា រាជគហេ និព្វត្តា, បរិព្ពាជិកាសុ បព្ពជិត្វា បឋមជ្ឈានភូមិយំ
និព្វត្តិត្វា តតោ បុតា សេដ្ឋិកុលេ និព្វត្តា នចិរស្សេវ ចរិត្វា សូករយោនី គន្ធា
តតោ បុតា សុវណ្ណភូមី, តតោ បុតា ពារាណសី, តតោ បុតា សុប្បារកបដ្ឋនំ,
តតោ បុតា ការីវបដ្ឋនំ, តតោ បុតា អនុរាជបុរំ, តតោ បុតា ភោក្កន្តតាម” ឆ្លើយ
វំ សមរិសមេ តេរស អត្តភារេ បត្វា “ឥនានិ ឧក្ខ្យាត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ
បត្តា, សព្វេបិ អប្បមាទេន សម្មាទេថា” តិ វត្វា ចតស្សោ បរិសា សំវេដេត្វា
បរិនិព្វាយីតិ។

សូករចោតិការត្ថ ទុតិយំ។

៣. វិព្ពន្ធភិក្ខុវត្ថុ

យោ និព្វនថោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវេនេ វិហារន្តោ ឯកំ វិព្វន្តកំ ភិក្ខុំ
អារត្ត កថេសិ។

ឯកោ កិរ មហាកស្សបត្ថេរស្ស សន្និវិហារិកោ ហុត្វា ចត្តារិ ឈានានិ
ឧប្បាទេត្វាបិ អត្តនោ មាតុលស្ស សុវណ្ណាការស្ស គេហេ វិសភាការម្ពណំ
ទិស្វា តត្ថ បដិពទ្ធិចិត្តាវិព្ពមិ។ អថ នំ មនុស្សា អលសភាវេន កម្ពំ កាតុំ
អនិច្ឆន្តំ គេហា នីហរីសុ។ សោ ចាបមិត្តសំសគ្គេន ចោរកម្មេន ជីវិកំ កប្បន្តោ
វិចរិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ គេហាត្វា បច្ឆាពាហំ កាឡិពន្ធនំ ពទ្ធិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ
កសាហិ តាឡេន្តា អាឃាតនំ នយីសុ។ ចេរោ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ បរិសន្តោ តំ
ទក្ខិណោន ធារេន នីហរិយមាទំ ទិស្វា ពន្ធនំ សិចិលំ កាវេត្វា “បុព្វេ តយា
បរិចិត កម្មជ្ជានំ បុន អារុជ្ជេហិ” តិ អាហ។ សោ តេន ឱវាទេន សតុប្បាទំ លភិត្វា
បុន ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្វត្តេសិ។ អថ នំ “អាឃាតនំ នេត្វា ឃាតេស្សមា” តិ សូលេ
ឧត្តាសេសុំ។ សោ ន ភាយតិ ន សន្តសតិ។ អថស្ស តស្មី តស្មី ទិសាភាគេ បិតា
មនុស្សា អសិសត្តិតោមរាជិនិ អារុជានិ ឧត្តិបិត្វាបិ តំ អសន្តសន្តមេវ ទិស្វា
“បស្សថ, ភោ, ឥមំ បុរិសំ, អនេកសតានញ្ញំ អារុជហត្ថានំ បុរិសានំ មជ្ឈេ នេវ
ធម្មតិ ន វេជតិ, អហោ អច្ឆរិយ” ត្ថិ អច្ឆរិយព្ពតជាតា មហាធានំ នទិត្វា រញ្ជោ
តំ បរត្ថី អាហេចសុំ។ រាជា តំ ការណំ សុត្វា “វិស្សជ្ជេថ ន” ត្ថិ អាហ។ សត្ត
សន្តិកម្មិ គន្ធា តមត្ថំ អាហេចយីសុ។ សត្តា ឱភាសំ ជីវិត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៣២២.

“យោ និព្វនថោ វេនាធិមុត្តោ,
វេនមុត្តោ វេនមេវ ជារតិ;
តំ បុគ្គលមេថ បស្សថ,

មុត្តោ ពន្ធនមេវ ជានីតី"តិ។

តស្សត្ថោ - យោ បុគ្គលោ គិហិកាវេ អាលយសម្ព័ន្ធតំ វនដំ ធម្មត្វា
បព្ពជិតតាយ និព្ពនថោ ធិព្វវិហារសម្ព័ន្ធតេ តចោវនេ អធិមុត្តោ
យរាវាសពន្ធនសម្ព័ន្ធតា តណ្ហាវនា មុត្តោ ហុត្វា បុន យរាវាសពន្ធនសម្ព័ន្ធតំ
តណ្ហាវនមេវ ជានីតិ, ឯថ តំ បុគ្គលំ បស្សេយ, ឯសោ យរាវាសពន្ធនតោ មុត្តោ
យរាវាសពន្ធនមេវ ជានីតីតិ។

ឥមំ បន ទេសនំ សុត្វា សោ រាជបុរិសានំ អន្តវេ សូលគ្គេ និសិដ្ឋោវ
ឧទយព្ពយំ បដ្ឋបេត្វា តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា សម្ព័ន្ធវេ សម្មសន្តោ
សោតាបត្តិជលំ បត្វា សមាបត្តិសុខំ អនុភវន្តោ វេហាសំ ឧប្បតិក្វា
អាគាសេនេវ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា សរាជិកាយ បរិសាយ
មជ្ឈេយេវ អរហត្តំ ចាបុណីតិ។

វិព្ពន្ធតិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

៤. ពន្ធនាគារវត្ថុ

ន តំ ធម្មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ពន្ធនាគារំ អារព្ព
កថេសិ។

ឯកស្មី កិវ កាលេ ពហូ សន្និច្ឆេទកបន្តយាតកមនុស្សយាតកេ ចោវេ
អានេត្វា កោសលវញ្ញោ ធន្សយីសុ។ តេ រាជា
អនុពន្ធនវន្តពន្ធនសម្ព័ន្ធលិកពន្ធនេហិ ពន្ធលេសិ។ តីសមត្តាបិ ខោ ជានបទា
ភិក្ខុ សត្តារំ ធម្មកាមា អាគន្ធា ធិស្វា វន្តិត្វា បុនធិវសេ សាវត្ថី បិណ្ឌាយ ចរន្តា
ពន្ធនាគារំ គន្ធា តេ ចោវេ ធិស្វា បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តា សាយន្តសមយេ តថាគតំ

ឧបសង្កេតមើល, “កន្លែង, អង្គ អម្ពេហិ បិណ្ឌាយ ចរន្តេហិ ពន្ធនាគារ ពហូ ចោរា
អនុពន្ធនាគារី ពន្ធមហាទុក្ខំ អនុកវន្តា ទិដ្ឋា, តេ តានិ ពន្ធនានិ ជិន្និត្វា
បលាយីតុំ ន សក្កោន្តិ, អត្ថិ នុ ខោ, កន្លែ, តេហិ ពន្ធនេហិ ជីវតំ អញ្ញំ ពន្ធនំ
នាមា” តិ បុច្ឆិសុ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ, កី ពន្ធនានិ នាមេតានិ, យំ បនេតំ
ធនធានបុត្តនាមាទិសុ តណ្ហាសម្ពាទំ កិលេសពន្ធនំ, ឯតំ ឯតេហិ សតតុលោន
សហស្សតុលោន សតសហស្សតុលោន ជីវតំ, ឯវំ មហាន្តម្បិ បនេតំ
ទុច្ឆិទ្ធនិយំ ពន្ធនំ ចោរាណកបណ្ឌិតា ជិន្និត្វា ហិមវន្តំ បរិសិត្វា បព្ពជិស្វ” តិ
វត្វា អតីតំ អាហារិ -

អតីតេ ពារាណសីយំ ព្រហ្មទត្ថេ វន្តំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មី
ទុក្ខតកហបតិកុលេ ជិន្និត្វិ។ តស្ស វយប្បត្តស្ស បិតា កាលមកាសិ។ សោ
ភតី កត្វា មាតរំ ចោសេសិ។ អថស្ស មាតា អនិច្ចមានស្សេវ ឯកំ កុលដីតរំ
គេហោ កត្វា អបរភាគេ កាលមកាសិ។ ភរិយាយបិស្ស កុច្ឆិយំ គព្ពោ
បតិជ្ជហិ។ សោ គព្ពស្ស បតិជ្ជិតការំ អជានន្តោវ, “កន្លែ, តុំ ភតី កត្វា ជីវ, អហំ
បព្ពជិស្សមី” តិ អាហា។ “សាមិ, ននុ គព្ពោ មេ បតិជ្ជិតោ, មយិ វិជាតាយ ទារកំ
ទិស្វា បព្ពជិស្សសី” តិ អាហា។ សោ “សាធ្វ” តិ សម្បជិន្និត្វា តស្ស វិជាតកាលេ,
“កន្លែ, តុំ សោត្តិនា វិជាតា, ឥទានិ អហំ បព្ពជិស្សមី” តិ អាបុច្ឆិ។ អថ នំ សា
“បុត្តស្ស តាវ ថនចានតោ អបកមនកាលំ អាគមេហី” តិ វត្វា បុន គព្ពំ គណ្ហិ។
សោ ចិន្តេសិ - “ឥមំ សម្បជិន្នាបេត្វា គន្ធី ន សក្កា, ឥមិស្ស អនាចិត្តិត្វាវ
បលាយីត្វា បព្ពជិស្សមី” តិ។ សោ តស្ស អនាចិត្តិត្វាវ វត្តិភាគេ ឧដ្ឋាយ
បលាយី។ អថ នំ នគរគុត្តិកា អគ្គហេសុំ។ សោ “អហំ, សាមិ, មាតុចោសកោ
នាម, វិស្សន្តេថ ម” តិ អត្តានំ វិស្សន្តាបេត្វា ឯកស្មី ហនេ វសិត្វា ឥសិបព្ពន្ធី
បព្ពជិត្វា អភិញ្ញាសមាបត្តិយោ លភិត្វា ឈានកិឡាយ កិឡន្តោ វិហាសិ។

សោ តត្ថ វសន្តោយេវ “ឯវប្បម្បិ ឆាម មេ ទុច្ឆិទ្ធីនិយំ បុត្តទានពន្ធនំ
កិលេសពន្ធនំ ជិន្ន” ត្ថិ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ។

សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហរិក្ខា តេន ឧទានិតំ ឧទានំ បកាសេន្តោ ឥមា គាថា
អភាសិ -

៣៤៥.

“ន តំ ទទ្ធិំ ពន្ធនមាហុ ជីវា,
យទាយសំ ទារុជបព្ពជញ្ច;
សារត្តរត្តា មណីកុណ្ឌាលេសុ,
បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា។

៣៤៦.

“ឯតំ ទទ្ធិំ ពន្ធនមាហុ ជីវា,
ឱហារិនំ សិទិលំ ទុប្បមុញ្ច;
ឯតម្បិ ឆេត្វាន បរិព្ពជន្តិ,
អនបេក្ខិនោ កាមសុខំ បហាយា” តិ។

តត្ថ ជីវាតិ ពុទ្ធាធម្មោ បណ្ឌិតបុរិសា យំ សង្ខលិកសង្ខាតំ អយសា និព្ពត្តំ
អាយសំ, អនុពន្ធនសង្ខាតំ ទារុជំ, យញ្ច បព្ពជតិណោហិ វា អញ្ជេហិ វា
វាកាធិហិ វន្តំ កត្វា កតំ វន្តពន្ធនំ, តំ អសិអាធិហិ ជិន្និតុំ សក្កុណោយ្យភាវេន
ជិវន្តិន វទន្តិតិ អត្ថោ។ សារត្តរត្តាតិ សារត្តា ហុត្វា រត្តា, ពហលតររាគរត្តាតិ
អត្ថោ។ មណីកុណ្ឌាលេសុតិ មណីសុ ចេវ កុណ្ឌាលេសុ ច, មណីវិចិត្តេសុ វា
កុណ្ឌាលេសុ។ ឯតំ ទទ្ធិន្តិ យេ មណីកុណ្ឌាលេសុ សារត្តរត្តា, តេសំ សោ រាគោ
ច យា បុត្តទារេសុ អបេក្ខា តណ្ហា, ឯតំ កិលេសមយំ ពន្ធនញ្ច បណ្ឌិតបុរិសា

ទន្ទ្រន្ទីរទន្ទ្រី។ ឌីហារិន្ទ្រី អាកឡិក្វា ចតុសុ អចាយេសុ ចាតនតោ អវហរតិ
ហោជ្ជា ហរតីតិ ឌីហារិន្ទ្រី។ សិលីលន្ទ្រី ពន្ធនដ្ឋានេ ធិបម្មមសានិ ន ធិន្ទតិ,
លោហិតំ ន ធិហរតិ, ពន្ធនភាវម្មិ អជាធាបេត្វា ថលបថជលបថាធីសុ កម្មានិ
កាតុំ ទេតីតិ សិលីលំ។ ធុប្បមុញ្ញន្ទ្រី លោភវសេន ហិ ឯកវាវម្មិ ធុប្បន្ទ្រំ
កិលេសពន្ធនំ ទន្ទដ្ឋានតោ កច្ចចោ វិយ ធុម្មាចិយំ ហោតីតិ ធុប្បមុញ្ញំ។
ឯតម្មិ ធាត្វានាតិ ឯតំ ទន្ទ្រម្មិ កិលេសពន្ធនំ ញ្ញាណាខគ្គេន ធិន្ទត្វា
អនបេក្ខិនោ ហុត្វា កាមសុខំ បហាយ បរិព្ពជន្ទ្រី, បក្កមន្ទ្រី បព្ពជន្ទ្រីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ពន្ធនាគារវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ខេមាថេរីវត្ថុ

យេ រាគវត្តាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡ្យវនេ វិហារន្តោ ខេមំ នាម រញ្ជោ
ពិម្ពិសារស្ស អគ្គមហេសី អារព្ព កថេសិ។

សា កិរ បទុមុត្តរចាទមូលេ បត្តិតបត្តនា អតិវិយ អភិរូចា ចាសាធិកា
អហោសិ។ “សត្តា កិរ រូបស្ស ទោសំ កថេតី”តិ សុត្វា បន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ធនំ
ឥច្ឆិ។ រាជា តស្ស រូបមទមត្តការំ ព្រាត្វា វេឡ្យវនេ វណ្ណានាបជិសំយុត្តានិ គីតានិ
កាវេត្វា នជាធិនំ ធាបេសិ។ តេសំ តានិ គាយន្តានំ សទ្ធិំ សុត្វា តស្ស វេឡ្យវនំ
អធិជ្ឈបុព្ពំវិយ អសុតបុព្ពំវិយ ច អហោសិ។ សា “កតវំ ឧយ្យានំ សន្ទាយ
គាយថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ទេវី, តុម្ពា កំ វេឡ្យវនុយ្យានមេវា”តិ វុត្តេ ឧយ្យានំ
គន្ធកាមា អហោសិ។ សត្តា តស្ស អាគមនំ ព្រាត្វា បរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តោវ តាលវណ្ណំ អាធាយ អត្ថនោ បស្សេ ឋត្វា ពិជមាណំ អភិរូបំ ឥត្ថី
និម្មិនិ។ ខេមា, ទេវីបិ បរិសមាធាវ តំ ឥត្ថី ទិស្វា ចិន្តេសិ - “សម្មាសម្ពុទ្ធា រូបស្ស

នោសំ កថេតីតិ វេទន្តិ, អយព្ភាស្ស សន្តិកេ ឥត្ថិ ពិជយមាណា បីតា, នាហំ
ឥមិស្សា កលភាគម្បិ ឧបេមិ, ន មយា ព្យាទិសំ ឥត្ថិរូបំ ធិដ្ឋបុព្ពំ, សត្តារំ អភូតេន
អព្ភាចិក្ខន្តិ មញ្ញោ”តិ ចិន្តេត្វា តថាគតស្ស កថាសទ្ធម្បិ អនិសាមេត្វា តមេវ
ឥត្ថិ ឱលោកយមាណា អដ្ឋាសិ។ សត្តា តស្សា តស្មី រូបេ ឧប្បន្នពហុមាណតំ ញត្វា
តំ រូបំ បឋមវយាទិវសេន ទស្សេត្វា ហោជ្ជា វុត្តនយេនេវ បរិយោសានេ
អដ្ឋិមត្តាវសានំ កត្វា ទស្សេសិ។ ខេមា តំ ទិស្វា “ឯវរូបម្បិ នាមេតំ រូបំ
មុហុត្តេនេវ ខយវយំ សម្បត្តំ, នត្ថិ វត ឥមស្មី រូបេ សារោ”តិ ចិន្តេសិ។ សត្តា
តស្សា ចិត្តាចារំ ឱលោកេត្វា, “ខេមេ, តុំ ‘ឥមស្មី រូបេ សារោ អត្ថិ’តិ ចិន្តេសិ,
បស្ស ធានិស្ស អសារភាវ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

“អាតុរំ អសុចី បូតី, បស្ស ខេមេ សមុស្សយំ;
ឧគ្គ្រវន្តំ បគ្គ្រវន្តំ, ពាលានំ អភិបត្តិត”ន្តិ។ (អប. ថេរី ២.២.៣៥៤);

សា គាថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋហិ។ អថ នំ សត្តា, “ខេមេ,
ឥមេ សត្តា រាគវត្តា នោសបទុដ្ឋា មោហមូឡ្ហា អត្តនោ តណ្ហាសោតំ
សមតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, តត្ថេវ លក្ខន្តិ”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា
-

៣៤៧.

“យេ រាគវត្តានុបតន្តិ សោតំ,
សយំ កតំ មក្កជកោវ ជាលំ;
ឯតម្បិ ធនត្វាន វេទន្តិ ជីវា,
អនបេក្ខិនោ សព្ពុទ្ធកុំ បហាយា”តិ។

តត្ថ មក្កជកោ ជាលន្តិយថា នាម មក្កជកោ សុត្ថជាលំ កត្វា មជ្ឈេ
ហ្មោនេ នាគិមណ្ឌលេ និបន្នោ បរិយន្តេ បតិភំ បដន្តំ វា មក្ខិកំ វា វេគេន គន្ធា
វិជ្ជិត្វា តស្ស រសំ បិវិត្វា បុន គន្ធា តស្មីយេវ ហ្មោនេ និបន្នតិ, ឯវមេវ យេ សត្តា
រាគរត្តា នោសបទុដ្ឋា មោហម្បទ្គ្យា សយំកតំ តណ្ហាសោតំ អនុបតន្តិ, តេ ភំ
សមតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឯវំ ទុរតិក្កមំ។ ឯតម្បិ ធម្មាន វជន្តិ ដ៏រាតិ បណ្ឌិតា
ឯតំ ពន្ធនំ ធម្មា អនបេ ក្ខិនោ និរាលយា ហុត្វា អរហត្តមគ្គេន សព្ពទុក្ខំ
បហាយ វជន្តិ, គច្ឆន្តិភិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ខេមា អរហត្តេ បតិជ្ជហិ, មហាជនស្សបិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសិ។ សត្តា រាជានំ អាហា - “មហារាជ, ខេមាយ បព្ពជិតុំ វា
បរិនិព្វាយិតុំ វា វជន្តិ” ភិ។ គន្តេ, បព្ពាជេថ នំ, អលំ បរិនិព្វានេនាភិ។ សា
បព្ពជិត្វា អគ្គសាវិកា អហោសីភិ។

ខេមាថេវីវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ឧគ្គសេនវត្ថុ

មុញ្ច បុរេភិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ ឧគ្គសេនំ អារព្ព
កថេសិ។

បញ្ចសតា កិរ នជា សំវច្ឆេវ វា ធមាសេ វា បត្តេ រាជគហំ គន្ធា រញ្ជោ
សត្តាហំ សមជ្ឈំ កត្វា ពហុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ លភន្តិ, អន្តរន្តេវ ឧក្ខេបនាយានំ
បរិយន្តោ នត្ថិ។ មហាជនោ មញ្ញាតិមញ្ញាធិសុ វត្វា សមជ្ឈំ ឱលោកេសិ។
អថេកាលជ្ជីកធិតា វំសំ អភិរុយ្ហ តស្ស ឧបរិ បរិវត្តិត្វា តស្ស បរិយន្តេ
អាគាសេ ចន្តមមាណ នច្ចតិ ថេវ កាយតិ ថ។ តស្មី សមយេ ឧគ្គសេនោ នាម
សេដ្ឋីបុត្តោ សហាយកេន សទ្ធិ មញ្ញាតិមញ្ញោ បិតោ ភំ ឱលោកេត្វា តស្ស

ហត្ថចាធិវិក្ខុចាធិសុ ឧប្បន្នសិនេហោ គេហំ គន្ធា “តំ លកន្តោ ជីវិស្សមិ,
អលកន្តស្ស មេ ឥធរេ មរណា” ត្ថិ អាហារូបន្នេនំ កត្វា មញ្ញកេ និបជ្ជិ។
មាតាបិតុហិ, “តាត, កី តេ រុដ្ឋតី” តិ បុច្ឆិតោបិ “តំ មេ នជជីតំ លកន្តស្ស
ជីវិតំ អត្ថិ, អលកន្តស្ស មេ ឥធរេ មរណា” ត្ថិ វត្វា, “តាត, មា ឯវំ ករិ, អញ្ញំ តេ
អម្ពា កំ កុលស្ស ច ភោគានញ្ច អនុរូបំ កុមារិកំ អានេស្សមា” តិ វុត្តេបិ តថេវ
វត្វា និបជ្ជិ។ អថស្ស បិតា ពហុំ យាចិត្វាបិ តំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តោ តស្ស
សហាយំ បក្កោសាបេត្វា កហាបណាសហស្សំ ធឧត្វា “ឥមេ កហាបណោ
គហេត្វា អត្តនោ ជីតំ មយ្ហំ បុត្តស្ស ធឧត្វ” តិ បហិណ្ឌិ។ សោ “នាហំ
កហាបណោ គហេត្វា ធមិ, សថេ បន សោ ឥមំ អលភិត្វា ជីវិតុំ ន សក្កោតិ,
តេន ហិ អម្ពេហិ សទ្ធិយេវ វិចរតុ, ធស្សមិស្ស ជីតរ” ត្ថិ អាហា។ មាតាបិតរោ
បុត្តស្ស តមត្ថំ អាហោចេសុំ។ សោ “អហំ តេហិ សទ្ធិវិចរិស្សមិ” តិ វត្វា
យាចន្តានម្បិ តេសំ កថំ អនាធិយិត្វា និក្ខមិត្វា នាជកស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។
សោ តស្ស ជីតំ ធឧត្វា តេន សទ្ធិយេវ តាមនិកមរាជធានីសុ សិប្បំ ធស្សេន្តោ
វិចរិ។

សាបិ តេន សទ្ធិសំវាសមន្ទាយ នចិរស្សេវ បុត្តំ លភិត្វា កីឡាបយមាណា
“សកជកោបកស្ស បុត្ត, ភណ្ឌាហារកស្ស បុត្ត, កិញ្ចិ អជានកស្ស បុត្តា” តិ
វធិតិ។ សោបិ នេសំ សកជបរិវត្តកំ កត្វា បិតជ្ជានេ គោណានំ តិណំ
អាហារតិ, សិប្បធស្សនជ្ជានេ លទ្ធភណ្ឌកំ ឧក្ខិបិត្វា ហារតិ។ តថេវ កិរ សន្ទាយ
សា ឥត្ថិ បុត្តំ កីឡាបយមាណា តថា វធិតិ។ សោ អត្តានំ អារព្ព តស្ស
កាយនការំ ញាត្វា តំ បុច្ឆិ - “មំ សន្ទាយ កថេសី” តិ? “អាម, តំ សន្ទាយា” តិ។
“ឯវំ សន្តោ អហំ បលាយិស្សមិ” តិ។ សា “កី បន មយ្ហំ តយា បលាយិ តេន វា
អាគតេន វា” តិ បុនប្បនំ តថេវ គីតំ កាយតិ។ សា កិរ អត្តនោ រូបសម្បត្តិញ្ចោវ
ធនលាភញ្ច និស្សយ តំ កិស្មិញ្ច ន មញ្ញតិ។ សោ “កី នុ ខោ និស្សយ ឥមិស្សា

អយំ មាណោ"តិ ចិន្តេន្តោ "សិប្បំ និស្សយា"តិ ញាត្វា "ហោតុ, សិប្បំ
ឧត្តល្ហាស្សមី"តិ សសុរំ ឧបសង្កមិក្ខា តស្ស ជាននកសិប្បំ ឧត្តល្ហាត្វា
កាមនិកមាទីសុ សិប្បំ ទស្សេន្តោ អនុបុព្វេន រាជគហំ អាគន្ធា "ឥតោ សត្តមេ
ទិវសេ ឧត្តសេនោ សេដ្ឋិបុត្តោ នគរវាសិនំ សិប្បំ ទស្សេស្សតី"តិ
អាហោចាបេសិ។

នគរវាសិនោ មញ្ញាតិមញ្ញាទយោ ពន្លាបេត្វា សត្តមេ ទិវសេ សន្និបតីសុ។
សោមិ សន្និបាត្តំ វិសំ អភិរុយ្ហ តស្ស មត្តកេ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិវសំ សត្តា
បច្ឆុសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ អត្ថនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បរិជ្ជំ
ទិស្វា "កី នុ ខោ ភវិស្សតី"តិ អារាជ្ជេន្តោ "ស្វេ សេដ្ឋិបុត្តោ សិប្បំ ទស្សេស្សមីតិ
វិសមត្តកេ ឋស្សតិ, តស្ស ទស្សនត្ថំ មហាជនោ សន្និបតីស្សតិ។ តត្រ អហំ
ចតុប្បទិកំ កាចំ ទេសេស្សមិ, តំ សុត្វា ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សានំ
ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, ឧត្តសេនោមិ អរហត្តេ បតិជ្ជហិស្សតី"តិ អញ្ញាសិ។
សត្តា បុនទិវសេ កាលំ សល្លកេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ រាជគហំ បិណ្ឌាយ
ចារិសិ។ ឧត្តសេនោមិ សត្តិ អន្តោនគរំ អបរិជ្ជេយេវ ឧន្ទាទនត្ថាយ
មហាជនស្ស អង្គលិសញ្ញំ ទត្វា វិសមត្តកេ បតិជ្ជាយ អាគាសេយេវ សត្ត វារេ
បរិវត្តិត្វា ឱរុយ្ហ វិសមត្តកេ អដ្ឋាសិ។ តស្មី ខលោ សត្តា នគរំ បរិសន្តោ យថា
តំ បរិសា ន ឱលោកេតិ, វេ កត្វា អត្តានមេវ ឱលោកាបេសិ។ ឧត្តសេនោ
បរិសំ ឱលោកេត្វា "ន មំ បរិសា ឱលោកេតី"តិ ទោមនស្សប្បត្តោ "ឥទំ មយា
សំវច្ឆេវ កត្តត្ថំ សិប្បំ, សត្តិ នគរំ បរិសន្តេ បរិសា មំ អនោលោកេត្វា
សត្តារមេវ ឱលោកេតិ, មោយំ វត មេ សិប្បទស្សនំ ជាត"ន្តិ ចិន្តេសិ។

សត្តា តស្ស ចិត្តំ ញត្វា មហាមោគ្គល្លានំ អាមន្តេត្វា “គដ្ឋ, មោគ្គល្លាន,
សេដ្ឋីបុត្តំ វេទេហិ ‘សិប្បំ កិរ ឧស្សេត្វ’” តិ អាហា។ យេវេ គន្ធា វំសស្ស ហេដ្ឋា
បិតោ សេដ្ឋីបុត្តំ អាមន្តេត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ឥដ្ឋ្យ បស្ស នជបុត្ត, ឧត្តសេន មហាព្ពល;
ករោហិ វន្តំ បរិសាយ, ហាសយស្ស មហាជន” ត្ថិ។

សោ យេវស្ស កថំ សុត្វា តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា “សត្តា មញ្ញោ មម សិប្បំ
បស្សីតុកាមោ” តិ វំសមត្តកេ បិតកោវ ឥមំ កាថមាហា -

“ឥដ្ឋ្យ បស្ស មហាបញ្ញោ, មោគ្គល្លាន មហិទ្ធិក;
ករោមិ វន្តំ បរិសាយ, ហាសយាមិ មហាជន” ត្ថិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា វំសមត្តកតោ វេហាសំ អព្ពគ្គន្ធា អាគាសេវ ចុទ្ទសក្ខត្តំ
បរិវត្តិត្វា ឱរុយ្ហ វំសមត្តកេវ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្តា, “ឧត្តសេន, បណ្ឌិតេន នាម
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធសុ អាលយំ បហាយ ជាតិអាទីហិ មុច្ឆិតុ
វន្តិតិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៤៨.

“មុញ្ច បុរេ មុញ្ច បច្ឆតោ,
មន្មេ មុញ្ច ភវស្ស ចារត្វ;
សព្ពត្ត វិមុត្តមានសោ,
ន បុនំ ជាតិជំ ឧបេហិសី” តិ។

តត្ថ មុញ្ច បុរេតិ អតីតេសុ ខន្ធសុ អាលយំ និកន្តី អន្មេសានំ បត្តនំ
បរិយុដ្ឋានំ កាហំ បរាមាសំ តណ្ហំ មុញ្ច។ បច្ឆតោតិ អនាគតេសុបិ ខន្ធសុ

អាសយាជីនិ មុញ្ច។ មន្ទ្រេតិ បច្ចុប្បន្នេសុបិ តានិ មុញ្ច។ កវស្ស ចារគូតិ វេ
សន្តេ តិវិជស្សបិ កវស្ស អភិញ្ញាបរិញ្ញាបហានភាវនាសង្ខតិវិយវសេន
ចារគូ ចារង្គតោ ហុត្វា ខន្ធជាតុអាយតនាទិភេទេ សព្ពសង្ខតេ វិមុត្តមានសោ
វិហារន្តោ បុន ជាតិជរាមរណានិ ន ឧបគច្ឆតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា ចាណាសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ
អហោសិ។ សេដ្ឋីបុត្តោបិ វំសមត្ថកេ វិតកោវ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
បត្វា វំសតោ ឡុយ្ហ សត្តុ សន្តិកំ អាគន្ធា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន សត្តារំ វន្តិត្វា បព្ពដ្ឋំ
យាចិ។ អថ នំ សត្តា ធឹក្ខណាហត្ថំ បសារេត្វា “ឯហិ ភិក្ខុ” តិ អាហា។ សោ
តាវនេវ អដ្ឋបរិក្ខារធរោ សដ្ឋីវស្សិកត្ថេរោវិយ អហោសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ,
“អាវុសោ ឧគ្គសេន, សដ្ឋីហត្ថស្ស តេ វំសស្ស មត្តកតោ ឡុតវន្តស្ស ភយំ នាម
នាហោសី” តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ មេ, អាវុសោ, ភយ” ត្ថិ វុត្ថេ សត្តុ អាហោចេសុំ, “ភន្តេ,
ឧគ្គសេនោ ‘ន ភាយាមី’ តិ វទតិ, អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ។ សត្តា “ន,
ភិក្ខុវេ, មម បុត្តេន ឧគ្គសេនេន សទិសា និន្ទសំយោជនា ភិក្ខុ ភាយន្តិ, ន
តសន្តី” តិ វត្វា ព្រាហ្មណាវគ្គេ ឥមំ កាថមាហា -

“សព្ពសំយោជនំ ធរត្វា, យោ វេ ន បរិតស្សតិ;
សង្កាតិកំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា” ត្ថិ។ (ធម. ប. ៣៩៧; សុ. និ.
៦២៦);

ទេសនាវសានេ តហ្វនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ បុនេកធិវសំ ភិក្ខុ
ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ “កី នុ ខោ, អាវុសោ, វេ
អរហត្តបនិស្សយសម្បន្នស្ស ភិក្ខុនោ នជជិតំ និស្សយ នដេហិ សទ្ធិ
វិចរណាការណំ, កី អរហត្តបនិស្សយការណា” ត្ថិ? សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត,

ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ,
ឧភយម្បេតំ ឥមិនា ឯវ កត”ន្តិ វត្វា តមត្ថំ បកាសេតុំ អតីតំ អាហារិ។

អតីតេ កិវ កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណាចេតិយេ កិរិយមានេ
ពារាណសិវាសិនោ កុលបុត្តា ពហំ ខាទនីយកោជនីយំ យានកេសុ
អាហេបេត្វា “ហត្ថកម្មំ កិរិស្សមា”តិ ចេតិយជ្ជានំ គច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ ឯកំ ថេវ
បិណ្ណាយ បរិសន្តំ បស្សីសុ។ អថេកា កុលជីតា ថេវ ឱលោកេត្វា សាមិកំ
អាហា - “សាមិ, អយ្យេ, បិណ្ណាយ បរិសតិ, យានកេ ច នោ ពហំ ខាទនីយំ
កោជនីយំ, បត្តមស្ស អាហារ, ភិក្ខុំ ទស្សមា”តិ។ សោ តំ បត្ថំ អាហារិត្វា
ខាទនីយកោជនីយស្ស បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ បតិជ្ជបេត្វា ឧភាបិ បត្តនំ
កិរិសុ, “ភន្តេ, តុម្ពេហិ ទិដ្ឋធម្មស្សេវ ភាគិនោ ភវេយ្យមា”តិ។ សោបិ ថេរោ
ទីណាសវោវ, តស្មា ឱលោកេន្តោ តេសំ បត្តនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ព្រាត្វា សិតំ
អកាសិ។ តំ ទិស្វា សា ឥត្ថី សាមិកំ អាហា - “អម្ពាភំ, អយ្យេ, សិតំ ករោតិ,
ឯកោ នជការកោ ភិរិស្សតី”តិ។ សាមិកោបិស្ស “ឯវំ ភិរិស្សតិ, ភន្តេ”តិ វត្វា
បក្កាមិ។ ឥទំ តេសំ បុព្ពកម្មំ។ តេ តត្ថ យាវតាយុកំ វត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា
តតោ ចរិត្វា សា ឥត្ថី នជគហោ និព្ពត្តិ, បុរិសោ សេដ្ឋិគហោ។ សោ “ឯវំ, ភន្តេ,
ភិរិស្សតី”តិ តស្ស បដិវចនស្ស ទិន្នត្តា នជេហិ សទ្ធិវិចរិ។ ទីណាសវត្ថេរស្ស
ទិន្នបិណ្ឌាចាតំ និស្សាយ អរហត្ថំ ចាបុណិ។ សាបិ នជជីតា “យា មេ សាមិកស្ស
គតិ, មយ្ហម្មិ សា ឯវ គតី”តិ បព្ពជិត្វា អរហត្ថេ បតិជ្ជហិតិ។

ឧត្តសេនវត្ថុ ជដ្ឋំ។

៧. ចូឡជនុគ្គហបណ្ឌិតវត្ថុ

វិតក្កមថិតស្សតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ ធម្មារភិក្ខុ សលាកក្កេ អត្ថនោ បត្តសលាកំ គហេត្វា
សលាកយាគុំ អាធាយ អាសនសាលំ គន្ធា បិវិ។ តត្ថ ឧទកំ អលភិត្វា
ឧទកត្តាយ ឯកំ យរំ អគមាសិ។ តត្ថ តំ ឯកា កុមារិកា ធិស្វារ
ឧប្បន្នសិលេហា, “ភន្តេ, បុន ចានីយេន អត្ថេ សតិ ឥដេវ អាគច្ឆយ្យាថា” តិ
អាហា។ សោ តតោ បដ្ឋាយ យទា ចានីយំ នលភតិ, តទា តត្ថេវ គច្ឆតិ។
សាបិស្ស បត្តំ គហេត្វា ចានីយំ ទេតិ។ ឯវំ គច្ឆន្តេ កាលេ យាគុម្បិ ធិត្វា
បុនេកធិវសំ តត្ថេវ និសីទាបេត្វា ភត្តំ អធាសិ។ សន្តិកេ ចស្ស និសីទិត្វា, “ភន្តេ,
ឥមស្មី គេហេ ន កិញ្ចំ នត្ថិ នាម, កេវលំ មយំ វិចរណាកមនុស្សមេវ ន
លភាមា” តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ។ សោ កថិចាហេនេវ តស្ស កថំ សុត្វា
ឧក្កណ្ឌិ។ អថ នំ ឯកធិវសំ អាគន្ធកា ភិក្ខុ ធិស្វា “កស្មា តុំ, អាវុសោ, កិសោ
ឧប្បណ្ឌុបណ្ឌុកជាតោសី” តិ បុច្ឆិត្វា “ឧក្កណ្ឌិតោម្ហិ, អាវុសោ” តិ វុត្ថេ
អាចរិយុបដ្ឋាយានំ សន្តិកំ នយីសុ។ តេបិ នំ សត្តុ សន្តិកំ នេត្វា តមត្តំ
អាហេចេសុំ។ សត្តា “សច្ចំ កិរ តុំ, ភិក្ខុ, ឧក្កណ្ឌិតោសី” តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច” តិ វុត្ថេ
“កស្មា តុំ មាធិសស្ស អារទ្ធវិវិយស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា
‘សោតាបន្នោ’ តិ វា ‘សកទាគាមី’ តិ វា អត្តានំ អវទាបេត្វា ‘ឧក្កណ្ឌិតោ’ តិ
វទាបេសិ, ភារិយំ តេ កម្មំ កត” តិ វត្ថា “កី ការណា ឧក្កណ្ឌិតោសី” តិ បុច្ឆិ។
“ភន្តេ, ឯកា មំ ឥត្ថី ឯវមាហា” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុ, អនច្ឆរិយំ ឯតំ តស្ស កិរិយំ។ សា
ហិ បុព្វេ សកលជម្ពុដីបេ អគ្គធនុគ្គហបណ្ឌិតំ បហាយ តំមុហុត្ថធិជ្ឈកេ
ឯកស្មី សិលេហំ ឧប្បាទេត្វា តំ ជីវិតក្ខយំ ចាបេសិ” តិ វត្ថា តស្សត្ថស្ស
បកាសនត្ថំ ភិក្ខុហិ យាចិតោ -

អតីតេ ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតកាលេ តក្កសិលាយំ ទិសាចាមោក្ខស្ស
អាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គហេត្វា តេន តុដ្ឋេន ទិន្នំ ធីតវំ អាធាយ
ពារាណសី គប្បន្តស្ស ឯកស្មី អជីមុខេ ឯកូនបញ្ញាសាយ កណ្តោហិ
ឯកូនបញ្ញាសចោវេ មារេត្វា កណ្តោសុ ធីណោសុ ចោវេជេដ្ឋកំ គហេត្វា ភូមិយំ
ចាតេត្វា, “ភទ្កេ, អសី អាហារា” តិ វុត្តេ តាយ តម្ពុណំ ទិដ្ឋចោវេ សិនេហំ កត្វា
ចោវេស្ស ហត្ថេ អសិជំ វេបេត្វា ចោវេន ធនុគ្គហបណ្ឌិតស្ស មារិតភារំ
អារិកត្វា ចោវេន ច តំ អាធាយ គប្បន្តេន “មម្បិ ឯសា អញ្ញំ ទិស្វា អត្តនោ
សាមិកំ វិយ មារាបេស្សតិ, កី មេ ឥមាយា” តិ ឯកំ នទី ទិស្វា ឡិមតីវេ តំ
វេបេត្វា តស្សា ភណ្ឌាកំ អាធាយ “តុំ ឥវេវ ហោហិ, យាវាហំ ភណ្ឌាកំ
ឧត្តារេមី” តិ តត្ថេវ តំ បហាយ គមនភាវញ្ច អារិកត្វា -

“សត្តំ ភណ្ឌំ សមាធាយ, ចារំ តិណ្តោសិ ព្រាហ្មណៈ;
បច្ឆាគប្ប លហំ ឱប្បំ, មម្បិ តារេហិ ទានិតោ។

“អសន្តតំ មំ ចិរសន្តតេន,
និមិន្ទិ កោតី អន្ទុំ ជុវេន;
មយាបិ កោតី និមិនេយ្យ អញ្ញំ,
ឥតោ អហំ ទូរតវំ គមិស្សំ។

“កាយំ ឯឡធនុគ្គហបណ្ឌិត, ករោតិ អហុហាសិយំ;
នយីធន ទិន្នំ វា គីតំ វា, តាឡំ វា សុសមាហិតំ;
អនម្ពិកាលេ សុសោណិ, កី នុ ជក្សសិ សោភនេ។

“សិដ្ឋាល ពាល ទុម្មេធន, អប្បបញ្ញាសិ ជម្ពុក;
ជីនោ មច្ឆញ្ច បេសិញ្ច, កបណោវិយ ឈាយសិ។

“សុទ្ធស្សំ វដ្តមញ្ញោសំ, អត្ថនោ បន ទុទ្ធសំ;
ជីនា បតិញ្ចា ជារញ្ចា, មញ្ញោ ត្វញ្ញោវ ឈាយសិ។

“ឯវមេតំ មិគរាជ, យថា ភាសសិ ជម្ពុក;
សា នូនាហំ ឥតោ កន្ធា, ភត្តុ ហោស្សំ វសានុកា។

“យោ ហវេ មត្តិកំ ថាលំ, កំសថាលម្បិ សោ ហវេ;
កតញ្ញោវ តយា ចាបំ, បុនបេវំ ករិស្សសី” តិ។ (ជា. ១.៥.១២៨-១៣៤) -

ឥមំ បញ្ចករិកនិចារេ ចូឡ្យ ធនុគ្គហជាតកំ វិត្តាវេត្វា “តទា
ចូឡ្យ ធនុគ្គហបណ្ឌិតោ តុំ អហោសិ, សា ឥត្ថិ ឯតវហិ អយំ កុមារិកា,
សិដ្ឋាលរូបេន អាគន្ធា តស្សា និគ្គហការកោ សក្កោ ទេវរាជា អហាមេវា” តិ
វត្វា “ឯវំ សា ឥត្ថិ តំមុហុត្ថធិជ្ជកេ ឯកស្មី សិនេហាន សកលជម្ពុធិបេ
អគ្គបណ្ឌិតំ ជីវិតា វោរោបេសិ, តំ ឥត្ថិ អារត្ត ឧប្បន្នំ តវ តណ្ហំ ធិន្ទិត្វា វិហារហិ
ភិក្ខុ” តិ តំ ឡិវធិត្វា ឧត្តរិម្បិ ជម្ពុ ទេសេន្តោ ឥមា ទ្វេ កាថា អភាសិ -

៣២៩.

“វិភក្កមថិតស្ស ជន្តនោ,
តិព្ពរាគស្ស សុភានុបស្សិនោ;
ភិយ្យោ តណ្ហា បវឡតិ,
ឯស ខោ ធន្នំ ករោតិ ពានុនំ។

៣៣០.

“វិភក្កបសមេ ច យោ រតោ,
អសុកំ ភាវយតេ សទាសតោ;
ឯស ខោ ព្យន្តិ កាហិតិ,

ឯស ធម្មតិ មារពន្ធន"ន្តិ។

តត្ថ វិតក្កមជិតស្សាតិ កាមវិតក្កាធិហិវិតក្កេហិ និម្មជិតស្ស។
តិព្ភរាគស្សាតិ ពហលរាគស្ស។ សុភានុបស្សនោតិ ឥដ្ឋារម្មណោ
សុភនិមិត្តកាហាធិវសេនវិស្សជ្ជមានសតាយ សុភន្តិ អនុបស្សន្តស្ស។
តណ្ហាតិ ឯវ្យបស្ស ឈានាធិសុ ឯកម្មី នវឿតិ, អថ ខោ ធម្មាវិកា
តណ្ហាយេវ ភិយ្យេវ វឿតិ។ ឯស ខោតិ ឯសោ បុគ្គលោ តណ្ហាពន្ធនំ ទន្ធិំ សុដិរំ
ករោតិ។ វិតក្កុបសមេតិ មិច្ឆាវិតក្កាធិនំ វ្យបសមសម្ពាតេ ទសសុ អសុភេសុ
បឋមជ្ឈានេ។ សទាសតោតិ យោ ឯត្ថ អភិរតោ ហុត្វា និច្ចំ ឧបជ្ជិតសតិកាយ
សតោ តំ អសុភឈានំ ភាវេតិ។ ព្យន្តិ កាហិតីតិ ឯស ភិក្ខុ តីសុ ភវេសុ
ឧប្បជ្ឈនកំ តណ្ហំ វិតតន្តំ ករិស្សតិ។ មារពន្ធនន្តិ ឯសោ តេភូមកវជ្ជសម្ពាតំ
មារពន្ធនម្បិ និម្មស្សតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោភិត្តុ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ចូឡធម្មគ្គហបណ្ឌិតវត្ថុ សត្តមំ។

៨. មារវត្ថុ

និដ្ឋង្គតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មារំ អារព្ព កថេសិ។

ឯកធិវសញ្ញាវិកាលេ សម្ពហុលា ថេរាជេតវនវិហារំ បរិសិទ្ធា
រាហុលត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ កន្ធា តំ ឧដ្ឋាបេសុំ។ សោ អញ្ញាត្ថ វសនដ្ឋានំ
អបស្សន្តោ តថាគតស្ស គន្ធកុដិយា បមុខេ និបជ្ជិ។ តទា សោ អាយស្មា
អរហត្តំ បត្តោ អវស្សិកោវ ហោតិ។ មារោ វសវត្ថុភវនេ ឋិតោយេវ តំ

អាយស្កន្តំ គន្ធកុដិបមុខេ និបន្នំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “សមណស្ស កោតមស្ស
រុជនកអង្គុលី ពហិ និបន្នោ, សយំ អន្តោគន្ធកុដិយំ និបន្នោ, អង្គុលីយា
បីឡិយមាឆាយ សយម្បិ បីឡិតោ ភវិស្សតី” តិ។ សោ មហន្តំ ហត្ថិរាជវណ្ណំ
អភិនិម្មិនិទ្ធា អាគម្ម សោណ្ណាយ ថេរស្ស មត្តកំ បរិភូបិទ្ធា មហន្តេន សន្នេន
កោព្វាឆានំ វិ។ សត្តា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តស្ស មារភាវំ ព្យាទ្ធា, “មារ,
តាទិសានំ សតសហស្សេនាបិ មម បុត្តស្ស ភយំ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កា។ បុត្តោ
ហិ មេ អសន្តាសី វីតតល្លោក មហាវីរិយោ មហាបញ្ញោ” តិ វត្ថា ឥមា គាថា
អភាសិ -

៣៥១.

“និដ្ឋង្គិតោ អសន្តាសី, វីតតល្លោក អនង្គុលោ;
អច្ឆិន្ទិ ភវសល្លានិ, អន្តិមោយំ សមុស្សយោ។

៣៥២.

“វីតតល្លោក អនាទានោ, និរុត្តិបទកោវិទោ;
អក្ខរានំ សន្និទាតំ, ជញ្ញោ បុញ្ញាបរាជិ ច;
ស វេ អន្តិមសារីរោ,
មហាបញ្ញោ មហាបុរិសោតិ វុច្ឆតី” តិ។

តត្ថ និដ្ឋង្គិតោតិ ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិតានំ អរហន្តំ និដ្ឋំ នាម, តំ គតោ
បត្តោតិ អត្តោ។ អសន្តាសីតិ អព្ពន្ធវេ រាគសន្តាសាទីនំ អភាវេន
អសន្តសនកោ។ អច្ឆិន្ទិ ភវសល្លានីតិ សព្វានិបិ ភវគាមីនិ សល្លានិ អច្ឆិន្ទិ។
សមុស្សយោតិ អយំ ឯតស្ស អន្តិមា ធម្មោ។

អនាគតនាទី ខន្ធជីសុ និគ្គហណោ។ និរុត្តិបទកោវិទោនិ និរុត្តិយញ្ច
សេសបទេសុ ចាតិ ចតុសុបិ បដិសម្ពិទ្ធាសុ នេកោតិ អត្ថោ។ អក្ខរានំ
សន្និចាតំ, ជញ្ញា បុព្វបរាទិ ចាតិ អក្ខរានំ សន្និចាតសម្ពាតំ អក្ខរិយណ្ឌញ្ច
ជាតាតិ, បុព្វក្ខនេន អបរក្ខរំ, អបរក្ខនេន បុព្វក្ខនញ្ច ជាតាតិ។ បុព្វក្ខនេន
អបរក្ខរំ ជាតាតិ នាម - អាទិម្ហ បញ្ញាយមាទេ មជ្ឈបរិយោសានេសុ
អបញ្ញាយមាទេសុបិ “ឥមេសំ អក្ខរានំ ឥទំ មជ្ឈំ, ឥទំ បរិយោសាន” ត្ថិ ជាតាតិ។
អបរក្ខនេន បុព្វក្ខរំ ជាតាតិ នាម - អន្តេ បញ្ញាយមាទេ អាទិមជ្ឈេសុ
អបញ្ញាយមាទេសុ “ឥមេសំ អក្ខរានំ ឥទំ មជ្ឈំ, អយំ អាទិ” តិ ជាតាតិ។ មជ្ឈេ
បញ្ញាយមាទេបិ “ឥមេសំ អក្ខរានំ អយំ អាទិ, អយំ អន្តោ” តិ ជាតាតិ។ ឯវំ
មហាបញ្ញោ។ ស វេ អន្តមសារីរោតិ ឯស កោជិយំ បិទសរីរោ, មហាផ្កានំ
អត្ថធម្មនិរុត្តិបដិកាណំ សីលក្ខន្ធជីនញ្ច បរិក្កាហិកាយ បញ្ញាយ
សមន្មាគតត្តា មហាបញ្ញោ, “វិមុត្តចិត្តត្តា ឡាបំ, សារីបុត្ត, មហាបុរិសោតិ
វនាមី” តិ (សំ. និ. ៥.៣៧៧) វចនកោវិមុត្តចិត្តតាយ ច មហាបុរិសោតិ វុច្ចតីតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណសុ។ មារោបិ ចាបិមា
“ជាតាតិ មំ សមណោ កោតមោ” តិ តត្ថេវន្តរាយីតិ។

មារវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ឧបកាជីវកវត្ថុ

សព្វាភិក្ខុតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា អន្តរាមគ្គេ ឧបកំ អាជីវកំ អារព្វ
កថេសិ។

ឯកស្ម័ត្តិ សមយេ សត្តា បត្តសត្តញ្ញតញ្ញាលោក ពោធិមណ្ឌ
សត្តសត្តាហំវីតីនាមេត្វា អត្តនោ បត្តចរិយាធាយ ធម្មចក្កបវត្តនត្ថំ
ពារាណសី សន្ធាយ អជ្ឈាសយោជនមគ្គំ បដិបន្នោ អន្តរាមគ្គេ ឧបកំ អាជីវកំ
អន្ទស។ សោបិ សត្តាវំ ទិស្វា “វិប្បសន្នានិ ខោតេ, អាវុសោ, ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ
ធវិវរណ្ណោ បរិយោធាតោ, កំសិ ភូ, អាវុសោ, ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្តា,
កស្ស វា ភូ ធម្មំ រោចេសី” តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្តា “មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ
វា នត្ថី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៥៣.

“សព្ពាភិក្ខុ សព្ពវិទូបាមស្មិ,
សព្ពេសុ ធម្មេសុ អនូបលិត្តោ;
សព្ពញ្ញហោ តណ្ហាភូយេ វិមុត្តោ,
សយំ អភិញ្ញាយ កមុទ្ធិសេយ្យ” ត្ថិ។

តត្ថ សព្ពាភិក្ខុ តិ សព្ពេសំ តេភូមកធម្មានំ អភិកវនតោ សព្ពាភិក្ខុ។
សព្ពវិទូ តិ វិទិតសព្ពចតុភូមកធម្មោ។ សព្ពេសុ ធម្មេសុ តិ សព្ពេសុបិ
តេភូមកធម្មេសុ តណ្ហាទិដ្ឋហិ អនូបលិត្តោ។ សព្ពញ្ញហោ តិ សព្ព
តេភូមកធម្មេ ជហិត្វា បិតោ។ តណ្ហាភូយេ វិមុត្តោ តិ តណ្ហាភូយេន្ត ឧប្បាទិតេ
តណ្ហាភូយេសម្ពាតេ អរហត្តេ អសេខាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តោ។ សយំ
អភិញ្ញាយា តិ អភិញ្ញាយាទិភេនេ ធម្មេ សយមេវ ជានិត្វា។ កមុទ្ធិសេយ្យ ត្ថិ
“អយំ មេ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា” តិ កំ នាម ឧទ្ធិសេយ្យ ត្ថិ។

នេសនាវសានេ ឧបកោ អាជីវកោ តថាគតស្ស វចនំ នេវាភិនិដ្ឋិ, ន
បដិក្កោសិ។ សីសំ បន ចាលេត្វា ជីវំ និល្លាឡេត្វា ឯកបទិកមគ្គំ គហេត្វា
អញ្ញាតវំ លុទ្ធកនិវាសនដ្ឋានំ អគមាសីតិ។

ឧបកាជីវករត្ត នវម៌។

១០. សក្កបញ្ញវត្ថុ

សត្វទានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សក្កំ នេវរាជានំ អារត្ត
កលេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ តាវតីសនេវលោកេ នេវតា សន្និបតិទ្វា ចត្តារោ បញ្ញោ
សមុដ្ឋាបេសុំ “កតវំ ទានំ នុ ខោ ទានេសុ, កតរោ រសោ រសេសុ, កតរា រតិ
រតីសុ ជេដ្ឋកា, តណ្ហាក្ខយោវ កស្មា ជេដ្ឋកោតិ វុច្ឆតី” តិ? តេ បញ្ញោ ឯកា
នេវតាបិ វិនិច្ឆ័តុំ នាសក្ខិ។ ឯកោ បន ទេវោ ឯកំ ទេវំ, សោបិ អបរន្តិ ឯវំ
អញ្ញមញ្ញំ បុច្ឆន្តា ទសសុ ចក្កវាឡុ សហស្សេសុ ទ្វាទស សំវច្ឆរាជិ វិចរីសុ។
ឯត្ថកេនាបិ កាលេន បញ្ញានំ អត្ថំ អធិស្វា ទសសហស្សចក្កវាឡុ នេវតា
សន្និបតិទ្វា ចតុន្នំ មហារាជានំ សន្តិកំ គន្ធា “កី, តាតា,
មហានេវតាសន្និចាតោ” តិ វុត្ថេ “ចត្តារោ បញ្ញោ សមុដ្ឋាបេសុ វិនិច្ឆ័តុំ
អសក្កោន្តា តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគតម្ហា” តិ។ “កី បញ្ញំ នាមេតំ, តាតា” តិ។
“ទានរសរតីសុ កតមា ទានរសរតី នុ ខោ សេដ្ឋា, តណ្ហាក្ខយោវ កស្មា
សេដ្ឋោ” តិ ឥមេ បញ្ញោ វិនិច្ឆ័តុំ អសក្កោន្តា អាគតម្ហា តិ។ តាតា, មយម្មិ ឥមេសំ
អត្ថេ ន ជាតាម, អម្ហាកំ បន រាជា ជនសហស្សេន ចិន្តិតេ អត្ថេ ចិន្តេត្វា
តម្លៃណេវ ជាតាតិ, សោ អម្ពេហិ បញ្ញាយ ច បុញ្ញេន ច វិសិដ្ឋោ, ឯថ, តស្ស
សន្តិកំ គន្ធាមាតិ តមេវ នេវគណំ អាទាយ សក្កស្ស នេវរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ធា
តេនាបិ “កី, តាតា, មហាន្តោ នេវសន្និចាតោ” តិ វុត្ថេ តមត្ថំ អារោចេសុំ។
“តាតា, ឥមេសំ បញ្ញានំ អត្ថំ អញ្ញោបិ ជានិតុំ ន សក្កោតិ, ពុទ្ធវិសយា ហេតេ។
សត្តា បនេតវហិ កហំ វិហារតី” តិ បុច្ឆិត្វា “ជេតវនេ” តិ សុត្វា “ឯថ, តស្ស
សន្តិកំ គមិស្សរាមា” តិ នេវគណេន សន្និវត្តិភាគេ សកលំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា

សត្វាវំ ឧបសង្កម្ពិទ្ធាវំ វិទ្ធិទ្វា ឯកមន្តំ បីតោ “កី, មហារាជ, មហាតា ទេវសង្ឃេន
អាគតោសី” តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, ទេវគណេន ឥមេ នាម បញ្ញា សមុជ្ជាបិតា, អញ្ញោ
ឥមេសំ អត្តំ ជានិតុំ សមត្តោ នាម នត្តិ, ឥមេសំ នោ អត្តំ បកាសេថា” តិ អាហា។

សត្វា “សាធុ មហារាជ, មយា ហិ ចារមិយោ បូរេត្វា មហាបរិច្ឆាកេ
បរិច្ឆេទិទ្វា តុម្ពាទិសានំ កង្ខេប្នេននត្ថមេវ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ បដិវិទ្ធិ, តយា
បុច្ឆិតបញ្ញេសុ ហិ សព្ពនានានំ ធម្មនានំ សេដ្ឋំ, សព្ពសានំ ធម្មរសោ សេដ្ឋោ,
សព្ពរតីនំ ធម្មរតិ សេដ្ឋោ, តណ្ហាក្ខយោ បន អរហត្តំ សម្មាបកត្តា
សេដ្ឋោយេវា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៥៤.

“សព្ពនានំ ធម្មនានំ ជិនាតិ,
សព្ពរសំ ធម្មរសោ ជិនាតិ;
សព្ពរតី ធម្មរតិ ជិនាតិ,
តណ្ហាក្ខយោ សព្ពទុក្ខំ ជិនាតី” តិ។

តត្ថ សព្ពនានំ ធម្មនានន្តិ សចេបិ ហិ ចក្កវាឡុកញ្ចេ យាវ ព្រហ្មលោកា
និវន្តុំ កត្វា សន្និសិទ្ធានំ ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធិណាសវានំ កនលិកត្ថសទិសានិ
ចីវរាជិ ទទេយ្យ, តស្មី សមាគមេ ចតុប្បទិកាយ កាថាយ កតានុមោទនាវ
សេដ្ឋា។ តញ្ញា នានំ តស្សា កាថាយ សោឡសី កលំ នាគ្បតិ។ ឯវំ ធម្មស្ស
ទេសនាបិ វាចនម្បិ សវនម្បិ មហន្តំ។ យេន ច បុគ្គលេន ពហុនំ តំ ធម្មស្សវនំ
ការិតំ, តស្សេវ អានិសំសោ មហា។ តថាវុចាយ ឯវំ បរិសាយ
បណីតបិណ្ឌាចាតស្ស បត្តេ បូរេត្វា ទិន្ននានតោបិ សប្បិភេលាទីនំ បត្តេ
បូរេត្វា ទិន្នភេសន្តនានតោបិ មហាវិហារសទិសានំ វិហារានញ្ច
លោហាចាសាទសទិសានញ្ច ចាសានានំ អនេកានិ សតសហស្សានិ ការេត្វា

ទិន្នសេនាសនទានតោមិ អនាថបិណ្ឌិកាធិហិវិហារេ អារព្ព កតបរិច្ឆាគតោមិ
អន្តមសោ ចតុប្បទិកាយ គាថាយ អនុមោទនាវសេនាមិ បរវត្តិតំ ធម្មទានមេវ
វរំសេដ្ឋំ។ កី ការណា? ឯវរ្យចានិ ហិ បុញ្ញានិ ករោន្តា ធម្មំ សុត្វាវ ករោន្តិ, នោ
អសុត្វា។ សេច ហិ ឥមេ សត្វា ធម្មំ ន សុណោយ្យំ, ឧទ្យុដ្ឋមត្តំ យាគុម្បិ
កជជ្ជមត្តំ ភត្តម្បិ ន ទទេយ្យំ។ ឥមិនា ការណោន សព្វទានេហិ ធម្មទានមេវ
សេដ្ឋំ។ អបិច ឯបេត្វា ពុទ្ធនុ ច បច្ចេកពុទ្ធនុ ច សកលកប្បំ ទេវេ វស្សន្តេ
ឧទកតិទ្ធនិ គណេតុំ សមត្ថាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា សាវបុត្តាទយោមិ
អត្តនោ ធម្មតាយ សោតាបត្តិជលាធិនិ អធិគន្ធនំ នាសក្ខីសុ, អស្សជិត្តរាធិហិ
កថិតធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិជលំ សច្ចិករីសុ, សត្ត ធម្មទេសនាយ
សាវកចារីមញ្ញាណំ សច្ចិករីសុ។ ឥមិនាមិ ការណោន, មហារាជ, ធម្មទានមេវ
សេដ្ឋំ។ តេន វុត្តំ - “សព្វទានំ ធម្មទានំ ជិនាតី”តិ។

សព្វេ បន គន្ធុរសាទយោមិ វសា ឧក្កំសតោ ទេវតានំ សុធាកោជនវសោមិ
សំសារវដ្ឋេ ចាតេត្វា ទុក្ខានុកវនស្សេវ បច្ចយោ។ យោ បនេស
សត្តតីសពោធិបក្ខិយធម្មសម្ព័ន្ធាតោ ច នវលោកុត្តរធម្មសម្ព័ន្ធាតោ ច ធម្មរសោ,
អយមេវ សព្វរសានំ សេដ្ឋោ។ តេន វុត្តំ - “សព្វរសំ ធម្មរសោ ជិនាតី”តិ។
យាបេសា បុត្តរតិធិតុរតិជនរតិឥត្តិរតិនច្ឆគីតវាទិតាធិរតិបកេទា ច
អនេកប្បកេទា រតី, សាមិ សំសារវដ្ឋេ ចាតេត្វា ទុក្ខានុកវនស្សេវ បច្ចយោ។
យា បនេសា ធម្មំ កថេន្តស្ស វា សុណាន្តស្ស វា វាចេន្តស្ស វា អន្តោ ឧប្បជ្ឈមាណ
បីតិ ឧទក្កភារំ ជនេតិ, អស្សនិ បរវត្តេតិ, លោមហំសំ ជនេតិ, សាយំ
សំសារវដ្ឋស្ស អន្តំ កត្វា អរហត្តបរិយោសាណា ហោតិ។ តស្មា សព្វរតីនំ
ឯវរ្យចា ធម្មរតិយេវ សេដ្ឋោ។ តេន វុត្តំ - “សព្វរតី ធម្មរតិ ជិនាតី”តិ
តណ្ហាក្ខយោ បន តណ្ហាយ ខយន្តេ ឧប្បន្នំ អរហត្តំ សកលស្សបិ វដ្ឋទុក្ខស្ស
អភិកវនតោ សព្វសេដ្ឋមេវ។ តេន វុត្តំ - “តណ្ហាក្ខយោ សព្វទុក្ខំ ជិនាតី”តិ។

ឯវំ សត្តវិ ឥមិស្សា កាថាយ អត្ថំ កថេន្តេយេវ ចតុរាសីតិយា
ចាណសហស្សនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សក្កោបិ សត្ថំ ធម្មកថំ សុត្វា
សត្តារំ វុទ្ធិត្វា ឯវមាហា - “ភន្តេ, ឯវំ ជេជ្ឈកេ នាម ធម្មទានេ កិមត្ថំ អម្ពាភំ បត្តិ
ន ទាបេថ, ឥតោ បដ្ឋាយ នោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កថេត្វា បត្តិ ទាបេថ, ភន្តេ” តិ។
សត្តា តស្ស វេចនំ សុត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និចាតេត្វា, “ភិក្ខុវេ, អដ្ឋាធិ កត្វា
មហាធម្មស្សវំ វា ចាកតិកធម្មស្សវំ វា ឧបនិសិទ្ធកថំ វា អន្តមសោ
អនុមោទនម្បិ កថេត្វា សព្ពសត្តានំ បត្តិ ទទេយ្យាថា” តិ អាហា។

សក្កបញ្ញាវត្ថុ ទសមំ។

១១. អបុត្តកសេដ្ឋីវត្ថុ

បាណន្តិកោកាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារេន្តោ អបុត្តកសេដ្ឋី
នាម អារព្ព កថេសិ។

តស្ស កិវ កាលកិរិយំ សុត្វា រាជា បសេនទិ កោសលេ “អបុត្តកំ
សាបតេយ្យំ កស្ស ចាបុណាតី” តិ បុទ្ធិត្វា “រញ្ជោ” តិ សុត្វា សត្តហិ ទិវសេហិ
តស្ស គេហតោ ធនំ រាជកុលំ អភិហារាបេត្វា សត្ថំ សន្និកំ ឧបសង្កមិត្វា “បាណ
កុតោ នុត្ថំ, មហារាជ, អាគច្ឆសិ ទិវាទិវស្ស” តិ វុត្ថេ “ឥធន, ភន្តេ, សាវត្ថិយំ
សេដ្ឋី, គហបតិ, កាលកតោ, តមហំ អបុត្តកំ សាបតេយ្យំ រាជន្តេបុរំ
អភិហរិត្វា អាគច្ឆាមី” តិ អាហា។ សព្ពំ សុត្ថេ (សំ. ជ. ១.១៣០) អាគតនយេនេវ
វេទិតព្ពំ។

សោ កិវ សុវណ្ណាចាតិយា នាទគ្គវសភោជនេ ឧបនីតេ “ឯវុបំ នាម មនុស្សា
ភុញ្ញន្តិ, កី តុម្ពេ មយា សទ្ធិ ឥមស្មី គេហេ កេឡី ករោថា” តិ ភោជនេ ឧបជ្ជិតេ
លេខុទ្ធល្អាទីហិ បហរិត្វា បលាបេត្វា “ឥទំ មនុស្សនំ ភោជន” តិ កណ្តាជកំ

កុញ្ចតិ ពិឡុផ្កុតិយំ។ វត្ថុយានធនត្ថសុបិ មនាបេសុ ឧបដ្ឋាបិតេសុ តេ មនុស្សេ
លេខុទណ្ហាធិហិ បហរន្តោ បលាបេត្វា សាលានិ ជារេតិ, ជន្ទ្រវេកេន យាតិ
បណ្ណាធនត្ថកេន ជារិយមាណេនាតិ វេ វញ្ញា អាហេចិតេ សត្តា តស្ស បុព្ពកម្មំ
កថេសិ។

ភូតបុព្វំ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, តគរសិទ្ធិ នាម បច្ចេកពុទ្ធំ
បិណ្ឌាចារេន បដិចារេសិ។ “ទេថ សមណស្ស បិណ្ឌា”ន្តិ វត្វា សោ ឧដ្ឋាយាសនា
បក្កាមិ។ តស្មី កិរ អស្សន្ទេ ពាលេ វេ វត្វា បក្កន្តេ តស្ស ភរិយា សទ្ធា បសន្នា
“ចិរស្សំ វត មេ ឥមស្ស មុខតោ ‘ទេហី’តិ វចនំ សុតំ, អន្ទ មម មនោរបំ បូរេន្តិ
បិណ្ឌាចាតំ ទស្សមី”តិ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តំ គហេត្វា បណ្ឌិតភោជនស្ស
បូរេត្វា អនាសិ។ សោបិ និវត្តមាណោ តំ ទិស្វា “កី, សមណ, កិញ្ចោ តេ លទ្ធ”ន្តិ
បត្តំ គហេត្វា បណ្ឌិតបិណ្ឌាចាតំ ទិស្វា វិប្បជិសារី ហុត្វា វេ ចិន្តេសិ - “វេមេតំ
បិណ្ឌាចាតំ ទាសា វា កម្មករា វា កុញ្ញេយ្យំ។ តេ ហិ ឥមំ កុញ្ញាត្វា មយ្ហំ កម្មំ
ករិស្សន្តិ, អយំ បន គន្ធា កុញ្ញាត្វា និទ្ទាយិស្សតិ, នដ្ឋោ មេ សោ
បិណ្ឌាចាតោ”តិ។ សោ ភាតុ ថ បន ឯកបុត្តកំ សាបតេយ្យស្ស ការណា
ជីវិតា វោហេបេសិ។ សោ កិរស្ស អន្តរឹ គហេត្វា វិចរន្តោ “ឥទំ មយ្ហំ បិតុសន្តកំ
យានកំ, អយំ តស្ស គោណោ”តិ អាធិនិ អាហា។ អថ នំ សោ សេដ្ឋិ “ឥទានិ
តារេស វេ វទេតិ, ឥមស្ស បន វុឡិប្បត្តកាលេ ឥមស្មី គហេ គោគេ គោ
រក្ខិស្សតិ”តិ តំ អវញ្ញំ នេត្វា ឯកស្មី គន្ធមូលេ គីរាយ គហេត្វា មូលកន្ទំ វិយ
គីរំ ជាលេត្វា មារេត្វា តត្ថេវ ធម្មេសិ។ ឥទមស្ស បុព្ពកម្មំ។ តេន វុត្ថំ -

“យំ ខោ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, តគរសិទ្ធិ បច្ចេកពុទ្ធំ
បិណ្ឌាចារេន បដិចារេសិ, តស្ស កម្មស្ស វិចារកេន សត្តក្ខត្តំ សុគតី
សត្តំ លោកំ ឧបបដ្ឋិ, តស្សេវ កម្មស្ស វិចារការសេសេន ឥមិស្សាយេវ

សាវត្ថិយា សត្តក្ខត្តំ សេដ្ឋត្តំ កាវេសិ។ យំ ខោ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ,
គហបតិ, ធិតា បច្ឆាវិប្បជិសារី អហោសិ វេរមេតំ បិណ្ឌចាតំ ធាសា វា
កម្មករា វា ភុញ្ញេយ្យុន្តិ, តស្ស កម្មស្ស វិចាកេន ឆាស្សុឡារាយ
ភត្តភោគាយ ចិត្តំ នមតិ, ឆាស្សុឡារាយ វត្តភោគាយ, ឆាស្សុឡារាយ
យានភោគាយ, ឆាស្សុឡារាជំ បញ្ចន្តំ កាមគុណានំ ភោគាយ ចិត្តំ
នមតិ។ យំ ខោ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, ភាតុ ច បន ឯកបុត្តំ
សាបតេយ្យស្ស ការណា ជីវិតា វេរោបេសិ, តស្ស កម្មស្ស វិចាកេន
ពហ្វនិ វស្សសតានិ ពហ្វនិ វស្សសហស្សនិ ពហ្វនិ វស្សសតសហស្សនិ
និរយេ បច្ឆិត្ត, តស្សេវ កម្មស្ស វិចាការសេសេន ឥទំ សត្តមំ អបុត្តកំ
សាបតេយ្យំ រាជកោសំ បវេសេតិ។ តស្ស ខោ បន, មហារាជ, សេដ្ឋិស្ស
គហបតិស្ស បុរាណញ្ច បុញ្ញំ បរិក្ខិណំ, នវញ្ច បុញ្ញំ អនុបចិតំ។ អដ្ឋ បន,
មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, មហារេវុវេ និរយេ បច្ឆិតិ"តិ (សំ. និ.

១.១៣១)។

រាជា សត្ត វេចនំ សុត្វា “អហោ, ភន្តេ, ភារិយំ កម្មំ, ឯត្តកេ នាម ភោគេ
វិជ្ជមានេ នេវ អត្តនា បរិភុញ្ញិ, ន តុម្ហាធិសេ ពុទ្ធវេ ធុរិហារេ វិហារេន្តេ បុញ្ញកម្មំ
អកាសី”តិ អាហា។ សត្តា “ឯវមេតំ, មហារាជ, ធុម្ពេធបុគ្គលា នាម ភោគេ
លភិត្វា និញ្ចានំ ន គវេសន្តិ, ភោគេ និស្សាយ ឧប្បន្នតណ្ហា បនេតេ ធិយវត្តំ
ហនតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៥៥.

“ហនន្តិ ភោគា ធុម្ពេធំ, នោ ច ចារគវេសិនោ;
ភោគតណ្ហាយ ធុម្ពេធោ, ហន្តិ អញ្ញេវ អត្តន”តិ។

តត្ថ នោ ច ចារកវេសិនោតិ យេ បន និព្វានចារកវេសិនោ បុគ្គលា, ន តេ
កោតា ហនន្តិ។ អញ្ជោរ អត្ថនន្តិ កោតេ និស្សាយ ឧប្បន្នាយ តណ្ហាយ
ឧប្បញ្ញោ បុគ្គលោ បរេ វិយ អត្តានមេវ ហនតីតិ អត្តោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អបុត្តកសេដ្ឋីវត្ថុ ឯកានសមំ។

១២. អង្គវត្ថុ

តិណោនាសានីតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា បណ្ណកម្ពលសិលាយំ វិហារន្តោ
អង្គំ អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ “យេ ឈានប្បសុតា ធិរា” តិ (ធម្ម. ប. ១៨១) គាថាយ
វិត្តាវិតមេវ។ វត្ថុញ្ញោតំ តត្ថ ឥន្ទកំ អារព្ព។ សោ កិរ អនុវុទ្ធត្ថេវស្ស អន្តោតាមំ
បិណ្ឌាយ បរិជ្ជស្ស អត្ថនោ អាភតំ កជជ្ជមត្តកំ ភិក្ខុំ ធាបេសិ។ តទស្ស បុញ្ញំ
អង្គរេន ទសវស្សសហស្សនិ ធានសយោជនិកំ ឧទ្ធអបន្តិ កត្វា ទិន្នធានតោ
មហាប្បលតរំ ជាតំ។ តស្មា ឯវមាហា។ ឯវំ វុត្ថេ សត្តា, “អង្គរ, ធានំ នាម វិចេយ្យ
ធាតុំ វដ្តតិ, ឯវំ តំ សុខេត្តេ សុវុត្ថពិជំ វិយ មហាប្បលំ ហោតិ។ ត្វំ បន តថា
នាកាសិ, តេន តេ ធានំ ន មហាប្បលំ ជាត” ត្ថិ ឥមមត្តំ វិភាវេន្តោ -

“វិចេយ្យ ធានំ ធាតត្ថំ, យត្ថ ទិន្នំ មហាប្បលំ;

វិចេយ្យ ធានំ សុកតប្បសត្តំ,

យេ ទក្ខិណោយ្យា ឥធម ជីវលោកេ;

ឯតេសុ ទិន្នានិ មហាប្បលានិ,

ពិជានិ វុត្តានិ យថាសុខេត្តេ” តិ។ (បេ. វ. ៣២៩) -

វត្វា ឧត្តវិម្មិ ធម្មំ នេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣៥៦.

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, រាគោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតរាគេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ។

៣៥៧.

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, ធនោសោ អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតធនោសេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ។

៣៥៨.

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, មោហោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតមោហេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ។

៣៥៩.

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, ឥន្ទ្រោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតឥន្ទ្រេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ”ន្តិ។

តត្ថ តិណោសានីតិ សាមាគាជីនិ តិណានិ ឧដ្ឋហន្តានិ
បុព្ពណ្ណាបរណ្ណានិ ខេត្តានិ ទ្វិសេន្តិ, តេន តានិ ន ពហុជលានិ ហោត្តិ។ ឯវំ
សត្តានម្បិ អន្តោ រាគោ ឧប្បជ្ឈន្តោ សត្តេ ទ្វិសេតិ, តេន តេសុ ទិន្នំ មហាប្បលំ ន
ហោតិ។ ឱណាសវេសុ ទិន្នំ បន មហាប្បលំ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ -

“តិណោសានិ ខេត្តានិ, រាគោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតរាគេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហាប្បលំ”ន្តិ។ -

សេសគាថាសុបិ ឯសេវ នយោ។

ទេសនាវសានេ អង្គរោ ច ឥន្ទកោ ច សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ,
សម្បត្តានម្បិ សាតិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អង្គរវត្ត ទ្វាទសមំ។

តណ្ហាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុវិសតិមោ វគ្គោ។

២៥. ភិក្ខុវគ្គោ

១. បញ្ចភិក្ខុវត្ថុ

ចក្ខុនា សំរោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ចភិក្ខុ អារត្ត
កថេសិ។

តេសុ កិវ ឯកេកោ ចក្ខុទ្វារាទីសុ បញ្ចសុ ទ្វារេសុ ឯកេកមេវ វត្តិ។
អថេកទិវសំ សន្និបតិទ្វា “អហំ ទុរក្ខំ វក្ខាមិ, អហំ ទុរក្ខំ វក្ខាមិ” តិ វិវទិទ្វា
“សត្តារំ បុច្ឆិទ្វា ឥមមត្ថំ ជានិស្សរាមា” តិ សត្តារំ ឧបសង្កមិទ្វា, “ភន្តេ, មយំ
ចក្ខុទ្វារាទីនិ វក្ខន្តា អត្ថនោ អត្ថនោ វក្ខន្ធទ្វារមេវ ទុរក្ខន្តិ មញ្ញាម, កោ នុ ខោ
អម្ពេសុ ទុរក្ខំ វក្ខតិ” តិ បុច្ឆិសុ។ សត្តា ឯកំ ភិក្ខុម្បិ អនោសាទេទ្វា, “ភិក្ខុវេ,
សព្វានិ បេតានិ ទុរក្ខានេវ, អបិ ច ខោ បន តុម្ពេ ន ឥទានេវ បញ្ចសុ ហំនេសុ
អសំរុតា, បុព្វេបិ អសំរុតា, អសំរុតត្ថាយេវ ច បណ្ឌិតានំ ឱវាទេ អវត្តិទ្វា
ជីវិតក្ខយំ ចាបុណិត្ថា” តិ វត្វា “កថា, ភន្តេ” តិ តេហិ យាចិតោ អតីតេ
តក្កសិលជាតកស្ស វត្ថុវិត្ថារេទ្វា វក្ខសីនំ វសេន រាជកុលេ ជីវិតក្ខយំ បត្តេ
បត្តាភិសេកេន មហាសត្តេន សេតច្ចត្តស្ស ហេដ្ឋា រាជាសនេ និសិទ្ធនេ អត្ថនោ

សិរិសម្បត្តិ ឡើងលោកគ្រូ “វិរិយំ នាមេតំ សត្តេហិ កត្តព្ភមេវ” តិ ឧទានវសេន
ឧទានិតំ -

“កុសលូបទេសេ ធិតិយា ទឡាយ ច,
អនិវត្តិតត្តាភយភិរុតាយ ច;
ន រក្ខសីនំ វសមាគមិម្ហសេ,
ស សោត្តិភារោ មហតា ភយេន មេ” តិ។ (ជា. ១.១.១៣២) -

ឥមំ កាថំ ទស្សត្វា “តទាបិ តុម្ពេវ បញ្ចា ជនា តក្កសិលាយំ រដ្ឋគហណត្ថាយ
និក្ខន្តំ មហាសត្តំ អារុជហត្ថា បរិវារេត្វា មគ្គំ គច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ រក្ខសីហិ
ចក្កទ្វារាធិវសេន ឧបនីតេសុ រូចារម្មណាធិសុ អសំរុតា បណ្ឌិតស្ស ឡើងទេ
អវត្តិត្វា ឡើងយន្តា រក្ខសីហិ ខាធិតា ជីវិតក្ខយំ ចាបុណិត្ថ។ តេសុ បន
អារម្មណេសុ សុសំរុតោ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធន្តី ទេវវណ្ណិយ ក្ខិនី
អនាធិយិត្វា សោត្តិណ តក្កសិលំ គន្ធា រដ្ឋំ បត្តោ រាជា អហមេវ” តិ ជាតកំ
សមោធានេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម សព្ពានិ ទ្វារានិ សំរិតព្ពានិ។ ឯតានិ ហិ
សំរេន្តោ ឯវ សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា កាថា អភាសិ -

៣៦០.

“ចក្កនា សំរេន សាធុ, សាធុ សោតេន សំរេន;
យានេន សំរេន សាធុ, សាធុ ជីវាយ សំរេន។

៣៦១.

“កាយេន សំរេន សាធុ, សាធុ វាចាយ សំរេន;
មនសា សំរេន សាធុ, សាធុ សព្ពត្ថ សំរេន;
សព្ពត្ថ សំរុតោ ភិក្ខុ, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ” តិ។

តត្ថ ចក្ខុនាតិ យទា ហិ ភិក្ខុនោ ចក្ខុទ្ធាវេ រូចារម្មណំ អាចាជមាគច្ឆតិ,
តទា ឥដ្ឋារម្មណោ អវជ្ជន្តស្ស អនិដ្ឋារម្មណោ អនុស្សន្តស្ស អសមបេក្ខនេន
មោហំ អនុប្បាទេន្តស្ស តស្មី ទ្វារេ សំវរោ ជកនំ បិទហនំ គុត្តិ កតា នាម
ហោតិ។ តស្ស សោ ឯវរូចោ ចក្ខុនា សំវរោ សាធុ។ ឯស នយោ
សោតទ្វារាធិសុបិ។ ចក្ខុទ្វារាធិសុយេវ បន សំវរោ វា អសំវរោ វា នុប្បជ្ជតិ,
បរតោ បន ជវនវីដិយំ ឯស លព្ពតិ។ តទា ហិ អសំវរោ ឧប្បជ្ជន្តោ អស្សទ្វា
អក្ខន្តិ កោសជ្ជំ មុជ្ជសច្ចំ អញ្ញាណន្តិ អកុសលវីដិយំ អយំ បញ្ចវិដោ លព្ពតិ។
សំវរោ ឧប្បជ្ជន្តោ សទ្វា ខន្តិវីរិយំ សតិ ញ្ញាណន្តិ កុសលវីដិយំ អយំ បញ្ចវិដោ
លព្ពតិ។

កាយេន សំវរោតិ ឯត្ថ បន បសាទកាយេបិ ចោបនកាយេបិ លព្ពតិ។
ឧភយម្បិ បនេតំ កាយទ្វារមេវ។ តត្ថ បសាទទ្វារេ សំវរាសំវរោ កថិតោវ។
ចោបនទ្វារេបិ តំវត្ថុកា ចាណាតិចាតអធិដ្ឋានានកាមេសុមិច្ឆាចារា។ តេហិ
បន សទ្ធិ អកុសលវីដិយំ ឧប្បជ្ជន្តេហិ តំ ទ្វារំ អសំវុតំ ហោតិ, កុសលវីដិយំ
ឧប្បជ្ជន្តេហិ ចាណាតិចាតាវេរមណីអាធិហិ សំវុតំ។ សាធុ វាចាយាតិ ឯត្ថាបិ
ចោបនវាចាបិ វាចា។ តាយ សទ្ធិ ឧប្បជ្ជន្តេហិ មុសាវាទាធិហិ តំ ទ្វារំ អសំវុតំ
ហោតិ, មុសាវាទាវេរមណីអាធិហិ សំវុតំ។ មនសា សំវរោតិ ឯត្ថាបិ
ជវនមនតោ អញ្ញេន មនេន សទ្ធិ អភិជ្ឈាទយោ នត្ថិ។ មនោទ្វារេ បន
ជវនក្ខណោ ឧប្បជ្ជមាទេហិ អភិជ្ឈាធិហិ តំ ទ្វារំ អសំវុតំ ហោតិ, អនភិជ្ឈាធិហិ
សំវុតំ ហោតិ។ សាធុ សព្ពត្ថាតិ តេសុ ចក្ខុទ្វារាធិសុ សព្ពេសុបិ សំវរោ សាធុ។
ឯត្ថាវតា ហិ អជ្ជសំវរទ្វារាធិ អជ្ជ ច អសំវរទ្វារាធិ កថិតានិ។ តេសុ អជ្ជសុ
អសំវរទ្វារេសុ បីតោ ភិក្ខុ សកលវដ្តមូលកទុក្ខតោ ន មុច្ចតិ, សំវរទ្វារេសុ
បន បីតោ សព្ពស្មាបិ វដ្តមូលកទុក្ខា មុច្ចតិ។ តេន វុត្ថំ - “សព្ពត្ថ សំវុតោ ភិក្ខុ,
សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ” តិ។

ទេសនាវសានេ តេ បញ្ចកិត្តុ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ, សម្បត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចកិត្តុវត្ថុ បឋម។

២. បំសយាតកកិត្តុវត្ថុ

ហត្ថសំយោគោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ
បំសយាតកំ កិត្តុំ អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថិវាសិនោ កិរ ទ្វេ សហាយកា កិត្តុសុ បព្ពជិត្វាលទ្ធិបសម្បទា
យេតុយ្យេន ឯកតោវិចរន្តិ។ តេ ឯកទិវសំ អចិវតី គន្ធា ទ្គត្វា អាតថេ
តប្បមាណា សារណីយកមំ កថេន្តា អដ្ឋសុ។ តស្មី ខណោ ទ្វេ បំសា អាកាសេន
គច្ឆន្តិ។ អថេកោ ធម្មារកិត្តុ សក្ខុរំ គហេត្វា “ឯកស្ស បំសយោតកស្ស អក្ខិ
បហិវិស្សមី”តិ អាហា, ឥតរោ “ន សក្ខិស្សមី”តិ អាហា។ តិជ្ជតុ ឥមស្មី បស្សេ
អក្ខិ, បរបស្សេ អក្ខិ បហិវិស្សមីតិ។ ឥទម្បិ ន សក្ខិស្សសិយេវាតិ។ “តេន ហិ
ឧបដារេហី”តិ ទុតិយំ សក្ខុរំ គហេត្វា បំសស្ស បច្ឆាភាគេ ខិបិ, បំសោ
សក្ខុរសទ្ធិ សុត្វា និវត្តិត្វា ឡិលោកេសិ។ អថ នំ ឥតរំ វដ្ដសក្ខុរំ គហេត្វា
បរបស្សេ អក្ខិម្ហ បហិវិស្សា ឡិមក្ខិណា និក្ខាមេសិ។ បំសោវិវរន្តោ បរិវត្តិត្វា
តេសំ ចាធម្មលេយេវ បតិ។ តត្ថ តត្ថ បិតា កិត្តុ ទិស្វា, “អារុសោ, ពុទ្ធសាសនេ
បព្ពជិត្វា អនុច្ឆរិកំ វោ កតំ ចាណាតិចាតំ ករោន្តេហី”តិ វត្វា តេ អាធាយ
គន្ធា តថាគតស្ស ធស្សេសុំ។

សត្តា “សច្ចំ កិរ តយា កិត្តុ ចាណាតិចាតោ កតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ,
ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កិត្តុ កស្មា ឯវរុបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា ឯវមកាសិ,
ចោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធវេ អការមជ្ឈេ វសមាណា អប្បមត្តកេសុបិ

ហ្នឹងសុ កុក្កុដ្ឋំ ករីសុ, តុំ បន ឯវ្យាបេ ពុទ្ធសាសនេ បព្វជិត្វា កុក្កុដ្ឋមត្តម្មំ ន
អកាសី”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្តនគរេ ជនញ្ចយេ រដ្ឋំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស
អគ្គមហេសីយា កុដ្ឋិស្មី បដិសន្ធិ គហេត្វា អនុបុព្វេន វិញ្ញាតំ បត្តោ
តក្កសីលាយំ សិប្បានិ ឧត្តហេត្វា បិតរា ឧបរដ្ឋេ បតិជ្ជាបិតោ អបរភាគេ បិតុ
អច្ចយេន រដ្ឋំ បត្វា ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តោ កុរុធម្មេ វត្តិត្ត។ កុរុធម្មា នាម
បញ្ចសីលានិ, តានិ ពោធិសត្តោ បរិសុទ្ធានិ កត្វា រត្តិ។ យថា ច ពោធិសត្តោ,
ឯវមស្ស មាតា អគ្គមហេសី កនិជ្ជភាតា ឧបរាជា បុរោហិតោ ព្រាហ្មណោ
រដ្ឋតាហាកោ អមច្ឆោ សារទិ សេដ្ឋិ ធាណាមាបកោ មហាមត្តោ ធារាវិកោ
នគរសោភិនី វណ្ណានាសីតិ ឯវមេតេសុ ឯកាទសសុ ជនេសុ កុរុធម្មំ រក្ខន្តេសុ
កលិដ្ឋរដ្ឋេ ធន្ទបុរនគរេ កលិដ្ឋេ រដ្ឋំ ការេន្តេ តស្មី រដ្ឋេ ទេវោ ន វស្សិ។
មហាសត្តស្ស បន អញ្ញនសន្និកោ នាម មជ្ឈិលហត្ថី មហាបុញ្ញោ ហោតិ។
រដ្ឋវាសិនោ “តស្មី អានិតេ ទេវោ វស្សិស្សតី”តិ សញ្ញាយ រញ្ញោ អាហេយយីសុ។
រាជា តស្ស ហត្ថិស្ស អានយនត្ថាយ ព្រាហ្មណោ បហិណ្ឌិ។ តេ គន្ធា មហាសត្តំ
ហត្ថី យាចីសុ។ សត្តោ តេសំ យាចនការណំ ទស្សេតុំ អាហា -

“តវ សទ្ធព្វា សីលញ្ច, វិទិត្វាន ជនាធិប;

វណ្ណំ អញ្ញនវណ្ណាន, កលិដ្ឋស្មី និមិត្តសេ”តិ។ (ជា. ១.៣.៧៦) -

ឥមំ តិកនិចាតេ ជាតកំ កថេសិ។ ហត្ថិម្ហិ បន អានិតេបិ ទេវេ អវស្សន្តេ “សោ
រាជា កុរុធម្មំ រក្ខតិ, តេនស្ស រដ្ឋេ ទេវោ វស្សតី”តិ សញ្ញាយ “យំ សោ កុរុធម្មំ
រក្ខតិ, តំ សុវណ្ណបដ្ឋេ លិខិត្វា អាទេថា”តិ បុន កាលិដ្ឋោ ព្រាហ្មណោ ច អមច្ឆេ
ច បេសេសិ។ តេសុ គន្ធា យាចន្តេសុ រាជានំ អានី កត្វា សព្វេបិ តេ អត្តនោ
អត្តនោ សីលេសុ កិញ្ចិ កុក្កុដ្ឋមត្តំ កត្វា “អបរិសុទ្ធី នោ សីល”ន្តិ បដិក្ខិបិត្វាបិ

“ន ឯត្តាវតា សីលភេនោ ហោតី”តិ តេហិ បុនប្បុនំ យាចិតា អត្តនោ អត្តនោ
សីលានិ កថយីសុ។ កាលិវង្គោ សុវណ្ណបន្លេ លិខាបេត្វា អាកតំ កុរុធម្មំ ទិស្វាវ
សមាធាយ សាធុកំ បូរេសិ។ តស្ស រដ្ឋទេវោ ចាវស្សិ, រដ្ឋខេមំ សុភិក្ខុំ
អហោសិ។ សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា -

“គណិកា ឧប្បលវណ្ណា, បុណ្ណោ ទោវារិកោ តទា;
រដ្ឋគាហោ ច កក្ខានោ, ទោណាមាបកោ ច កោលិតោ។

“សារិបុត្តោ តទា សេដ្ឋី, អនុរុទ្ធោ ច សារថី;
ព្រាហ្មណោ កស្សចោ ថេរោ, ឧបរាជានន្ទបណ្ឌិតោ។

“មហេសី រាហុលមាតា, មាយាទេវី ជនេត្តិកា;
កុរុរាជា ពោធិសត្តោ, ឯវំ ធារេថ ជាតក”ន្តិ។ -

ជាតកំ សមោធានេត្វា “ភិក្ខុ ឯវំ បុព្វេបិ បណ្ឌិតា អប្បមត្តកេបិ កុក្កុច្ឆេ
ឧប្បន្នេ អត្តនោ សីលភេនោ អាសន្តំ ករីសុ, តំ បន មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ
បព្ពជិត្វា ចាណាតិចាតំ ករោន្តោ អតីភារិយំ កម្មមកាសិ, ភិក្ខុនា នាម
ហត្ថេហិ ចាទេហិ វាចាយ ច សំយតេន ភរិតត្ត”ន្តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៦២.

“ហត្ថសំយតោ ចាទសំយតោ,
វាចាសំយតោ សំយតុត្ថមោ;
អជ្ឈត្តរតោ សមាហិតោ,
ឯកោ សន្តុសិតោ តមាហុ ភិក្ខុ”ន្តិ។

តត្ថ ហត្ថសំយោគោតិ ហត្ថកិច្ចាបនាទីនំ វា ហត្ថេន បរេសំ បហារណាទីនំ
វា អភាវេន ហត្ថសំយោគោ។ ធុតិយបទេមិ ឯសេវ នយោ។ វាចាយ បន
មុសាវាទាទីនំ អករណតោ វាចាយ សំយោគោ។ សំយតុត្ថមោតិ
សំយតត្ថភារោ, កាយបលនសីសុត្ថិបនភមុកវិការាទីនំ អការកោតិ
អត្ថោ។ អជ្ឈត្ថរតោតិ គោចរជ្ឈត្ថសង្ខាតាយ កម្មជ្ជានការាឆាយ រតោ។
សមាហិតោតិ សុដ្ឋបបិតោ។ ឯកោ សន្តសិតោតិ ឯកវិហារី ហុត្វា សុដ្ឋ
តុសិតោវិបស្សនាចារតោ បជ្ជាយ អត្ថនោ អធិគមេន តុដ្ឋមានសោ។
បុព្វជ្ជនកល្យាណកញ្ញា អាទិ កត្វា សព្វេមិ សេខា អត្ថនោ អធិគមេន
សន្តស្សន្តិទិ សន្តសិតា, អរហា បន ឯកន្តសន្តសិតោវ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ហំសយាតកកិក្ខុវត្ថុ ធុតិយំ។

៣. កោកាលិកវត្ថុ

យោ មុខសំយោគោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ កោកាលិកំ
អារត្ត កថេសិ។ វុត្ថុ “អថ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី” តិ
សុត្ថោ (សំ. និ. ១.១៨១; សុ. និ. កោកាលិកសុត្ថ; អ. និ. ១០.៨៩) អាគតមេវ។
អត្ថោបិស្ស អជ្ឈកថាយ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញោ។

កោកាលិកេ បន បទុមនិរយេ ឧប្បន្នេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ
“អហោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ អត្ថនោ មុខំ និស្សាយ វិនាសំ បត្តោ, ទេ
អគ្គសារកេ អក្កោសន្តស្សេវ ហិស្ស បថវីវិវំ អនាសី” តិ។ សត្តា អាគន្ធា
“កាយ នុត្ថ, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ
វុត្ថោ “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ, បុព្វេមិ កោកាលិកោ ភិក្ខុ អត្ថនោ មុខមេវ និស្សាយ

នដ្ឋា”តិ វត្វា តមត្ថំ សោតុកាមេហិ ភិក្ខុហិ យាចិតោ តស្ស បកាសនត្ថំ
អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ហិមវន្តបទេសេ ឯកស្មី សវេ កច្ចថោ វសតិ។ ទ្វេ ហំសចោតកា
កោចរាយ ចរន្តា តេន សទ្ធិវិស្សាសំ កត្វា ទន្ធិវិស្សាសិកា ហុត្វា ឯកទិវសំ
កច្ចបំ បុច្ឆិសុ - “សម្ម, អម្ពា កំ ហិមវន្តេ ចិត្តក្ខេបព្ពតតលេ កញ្ចនគុហាយ
វសនដ្ឋានំ, រមណីយោ បទេសោ, គច្ឆិស្សសិ អម្ពេហិ សទ្ធិ”ន្តិ។ “សម្ម, អហំ កបំ
គមិស្សមិ”តិ? “មយំ តំ នេស្សម, សចេ មុខំ វត្តតុំ សត្តិស្សសិ”តិ។ “វត្តិស្សមិ,
សម្មា គហេត្វា មំ គច្ចថា”តិ។ តេ “សាធ្វ”តិ វត្វា ឯកំ ទណ្ឌកំ កច្ចបេន
ខំសាបេត្វា សយំ តស្ស ឧកោ កោដិយោ ខំសិទ្ធា អាកាសំ បក្ខន្ធិសុ។ តំ តថា
ហំសេហិ និយមានំ កាមទារកា ទិស្វា “ទ្វេ ហំសា កច្ចបំ ទណ្ឌាន ហរន្តិ”តិ
អាហំសុ។ កច្ចថោ “យទិ មំ សហាយកា នេន្តិ, តុម្ពា កំ ឯត្ថ កី ហោតិ
ទុដ្ឋបេជកា”តិ វត្តកាមោ ហំសានំ សីយវេគតាយ ពារាណសិនគវេ
រាជនិវេសនស្ស ឧបរិភាគំ សម្បត្តកាលេ ទដ្ឋដ្ឋានតោ ទណ្ឌកំ វិស្សន្តេត្វា
អាកាសន្តំណោ បតិទ្វា ទ្វេធា ភិក្ខុវិ។ សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហរិទ្វា -

“អវដី វត អត្តានំ, កច្ចថោ ព្យាហរំ គិរំ;
សុគ្គហិតស្មី កជ្ជស្មី, វាចាយ សកិយាវដី។

“ឯតម្បិ ទិស្វា នវីរិយសេដ្ឋ,
វាចំ បមុញោ កុសលំ នាតិវេលំ;
បស្សសិ ពហុភាណោន, កច្ចបំ ព្យសនំ គត”ន្តិ។ (ជា. ១.២.១២៩-១៣០);

ឥមំ ទុក្ខនិច្ចាតេ ពហុកាលំជាតកំវិត្តាវេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម
មុខសំយោគេន សមចារិណា អនុទូតេន និព្ពុតចិត្តេន ភវិតព្ព”ន្តីវេត្វា ឥមំ
គាថមាហា -

៣៦៣.

“យោ មុខសំយោតោ ភិក្ខុ, មន្តកាលំ អនុទូតោ;
អត្ថំ ធម្មញ្ញា ជីវេតិ, មជ្ជំ តស្ស ភាសិត”ន្តី។

តត្ថ មុខសំយោតោ ធាសចណ្ឌាលាទយោបិ “ត្វំ ទុដ្ឋាតោ, ត្វំ
ទុស្សីលោ” តិអាជីនំ អវចនតាយ មុខេន សំយោតោ។ មន្តកាលំ តិ មន្តា វុច្ចតិ
បញ្ញា, តាយ កលានសីលោ។ អនុទូតោ តិ និព្ពុតចិត្តោ។ អត្ថំ ធម្មញ្ញា ជីវេតិ តិ
ភាសិតត្ថញ្ញោ ទេសនាធម្មញ្ញា កថេតិ។ មជ្ជំ ឆ្លុះវិវាចស្ស ភិក្ខុនោ ភាសិតំ
មជ្ជំ នាម។ យោ បន អត្ថមេវ សម្មាទេតិ, ន ចាឡី, ចាឡីយេវ សម្មាទេតិ, ន
អត្ថំ, ឧកយំ វា បន ន សម្មាទេតិ, តស្ស ភាសិតំ មជ្ជំ នាម ន ហោតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

កោកាលិកវត្ថុ តតិយំ។

៤. ធម្មាមត្តេវត្ថុ

ធម្មាមត្តេវត្ថុ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ធម្មាមត្តេវ អារព្ព
កថេសិ។

សត្តារា កិវ “ឥតោ មេ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្វានំ ភវិស្សតី” តិ អាហេចិតេ
អនេកសហស្សា ភិក្ខុ សត្តារំ បរិវាវេត្វាវិចរីសុ។ តត្ថ បុព្វជ្ជនា ភិក្ខុ អស្សនិ
សន្ធាវេតុំ នាសក្ខីសុ, ឱណាសវានំ ធម្មសំវេតោ ឧប្បជ្ជិ។ សព្វេបិ “កី ទុ ខោ

ករិស្សរាមា" តិ វគ្គពន្លឺនេនវិចារន្តិ។ ឯកោ បន ធម្មារាមោ នាម ភិក្ខុ ភិក្ខុនំ
សន្តិកំ ន ឧបសង្កមតិ។ ភិក្ខុហិ "កី, អារុសោ" តិ វគ្គមាណោ បដិវចនម្បិ អនត្វា
"សត្តា កិរ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្វាយិស្សតិ, អហព្វាម្ហិ អរីតរាគោ, សត្តរិ
ធរមាណេយេវ វាយមិត្វា អរហត្តំ ចាបុណិស្សមី" តិ ឯកកោវិហារន្តោ
សត្តារា ទេសិតំ ធម្មំ អារុដ្ឋេតិ ចិន្តេតិ អនុស្សរតិ។ ភិក្ខុ តថាគតស្ស អាហារេបសុ
- "ភន្តេ, ធម្មារាមស្ស តុម្ពេសុ សិនេហាមត្ថម្បិ នតិ, 'សត្តា កិរ បរិនិព្វាយិស្សតិ,
កី នុ ខោ ករិស្សរាមា' តិ អម្ពេហិ សទ្ធិ សម្មន្តនមត្ថម្បិ ន ករោតី" តិ។ សត្តា តំ
បក្កោសាបេត្វា "សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯវំ ករោសី" តិ បុច្ឆិ។ "សច្ចំ, ភន្តេ" តិ។ "កី
ការណា" តិ? តុម្ពេ កិរ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្វាយិស្សថ, អហព្វាម្ហិ
អរីតរាគោ, តុម្ពេសុ ធរន្តេសុយេវ វាយមិត្វា អរហត្តំ ចាបុណិស្សមី តិ តុម្ពេហិ
ទេសិតំ ធម្មំ អារុដ្ឋាមិ ចិន្តេមិ អនុស្សរាមី តិ។

សត្តា "សាធុ សាធូ" តិ តស្ស សាធុការំ ទត្វា, "ភិក្ខុវេ, អញ្ញោនាបិ មយិ
សិនេហាវន្តេន ភិក្ខុនា នាម ធម្មារាមសទិសេនេវ ភវិតព្ពំ។ ន ហិ មយ្ហំ
មាលាគន្ធាធិហិ បូជំ ករោន្តា មម បូជំ ករោន្តិ នាម, ធម្មានុធម្មំ បដិបដ្ឋន្តាយេវ
បន មំ បូជេន្តិ នាមា" តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

៣៦៤.

"ធម្មារាមោ ធម្មរតោ, ធម្មំ អនុវិចិន្តយំ;
ធម្មំ អនុស្សរំ ភិក្ខុ, សទ្ធម្មា ន បរិហាយតី" តិ។

តត្ថ និវាសនដ្ឋេន សមថវិបស្សនាធម្មោ អាហារោ អស្សតិ ធម្មារាមោ។
តស្មីយេវ ធម្មេ រតោតិ ធម្មរតោ។ តស្សេវ ធម្មស្ស បុនប្បុនំវិចិន្តនតាយ ធម្មំ
អនុវិចិន្តយំ, តំ ធម្មំ អារុដ្ឋេន្តោ មនសិករោន្តោតិ អត្តោ។ អនុស្សរន្តិ តមេវ ធម្មំ

អនុស្សរន្តោ។ សទ្ធម្មាតិ ឯវរុចោ ភិក្ខុ សត្តតីសភេទា ពោធិបក្ខិយធម្មា
នវិវិធសោកុត្តរធម្មា ច ន បរិហាយតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ អរហត្ថេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្មិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ធម្មារាមត្ថេវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. វិបក្ខុសេវកភិក្ខុវត្ថុ

សលាភន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡូវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតវំ វិបក្ខុសេវកំ
ភិក្ខុំ អារត្ត កថេសិ។

តស្ស កិរកោ ទេវទត្ថបក្ខិកោ ភិក្ខុ សហាយោ អហោសិ។ សោ តំ
ភិក្ខុហិ សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតកត្តកិច្ចំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “កុហិ គតោសី” តិ
បុច្ឆិ។ “អសុកដ្ឋានំ នាម បិណ្ឌាយ ចរិតុ” តិ។ “លទ្ធោ តេ បិណ្ឌាចាតោ” តិ?
“អាម, លទ្ធោ” តិ។ “ឥធម អម្ហាកំ មហាលាភសក្ការោ, កតិចាហំ ឥធរ
ហោហី” តិ។ សោ តស្ស វេចនេន កតិចាហំ តត្ថ វសិត្វា សកដ្ឋានមេវ
អគមាសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ “អយំ, ភន្តេ, ទេវទត្ថស្ស ឧប្បន្នលាភសក្ការំ បរិភុញ្ញតិ,
ទេវទត្ថស្ស បក្ខិកោ ឯសោ” តិ តថាគតស្ស អាហោចេសុំ។ សត្តា តំ
បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯវមកាសី” តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ, អហំ តត្ថ ឯកំ
ទហំ ទិស្សាយ កតិចាហំ វសី, ន ច បន ទេវទត្ថស្ស លទ្ធិំ រោចេមី” តិ។ អថ នំ
ភគវា “កិញ្ចាបិ ត្វំ លទ្ធិំ ន រោចេសិ, ទិដ្ឋទិដ្ឋកានំយេវ បន លទ្ធិំ រោចេន្តោវិយ
វិចរសិ។ ន ត្វំ ឥទានេវ ឯវំ ករោសិ, បុព្វេបិ ឯវរុចោយេវា” តិ វត្វា “ឥទានិ តាវ,
ភន្តេ, អម្ពេហិ សាមំ ទិដ្ឋោ, បុព្វេ បនេស កេសំ លទ្ធិំ រោចេន្តោវិយ វិចរិ, អាចិក្ខុច
នោ” តិ ភិក្ខុហិ យាចិតោ អតីតំ អាហារិត្វា -

“បុរាណាចារ្យវិទ្យា វិទ្យា វិទ្យា,
មហិទ្ធិមុខា ចោលយមន្ទិវិ;
សុសញ្ញតាណញ្ញា វិទ្យា វិទ្យា,
គុដ្ឋតមោ សត្តតុលោសុ អដ្ឋា”តិ។ (ជា. ១.១.២៦) -

ឥមំ មហិទ្ធិមុខជាតកំ វិទ្យាវេទ្យា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម សកលាកេនេវ
សន្តជ្ជន ភិក្ខុ, បរលាភំ បត្តតុំ ន វដ្ឋតិ។ បរលាភំ បត្តតុស្ស ហិ
ឈានិបស្សនាមគ្គដលេសុ ឯកធម្មាបិ នុប្បជ្ជតិ, សកលាភសន្តជ្ជស្សវ បន
ឈានាធិនិ ឧប្បជ្ជតិ”តិ វេទ្យា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣៦៥.

“សលាភំ នាតិមញ្ញាយ្យ, នាញ្ញាសំ បិហាយំ ចរេ;
អញ្ញាសំ បិហាយំ ភិក្ខុ, សមាធិ នាធិគច្ឆតិ។

៣៦៦.

“អប្បលាភោបិ ចេ ភិក្ខុ, សលាភំ នាតិមញ្ញាតិ;
តំ វេ ទេវា បសំសន្តិ, សុទ្ធាជីវី អតន្តិ”តិ។

តត្ថ សលាភន្តិ អត្ថនោ ឧប្បជ្ជនកលាភំ។ សបទានចារញ្ញា បរិវេន្តត្វា
អនេសនាយ ជីវីកំ កប្បន្តោ សលាភំ អតិមញ្ញាតិ ហិទ្ធិតិ ជិគ្គតិ នាម។
តស្មា ឯវំ អករណេន សលាភំ នាតិមញ្ញាយ្យ។ អញ្ញាសំ បិហាយន្តិ អញ្ញាសំ
លាភំ បត្តន្តោ ន ចរេយ្យាតិ អត្ថោ។ សមាធិ នាធិគច្ឆតិ អញ្ញាសញ្ញា លាភំ
បិហាយន្តោ តេសំ ចីវរាធិករណេ ឧស្សុក្កំ អាបន្តោ ភិក្ខុ អប្បនាសមាធិ វា
ឧបចារសមាធិ វា នាធិគច្ឆតិ។ សលាភំ នាតិមញ្ញាតិ អប្បលាភោបិ សមាធិ
ឧច្ឆនិចកុលេ បដិចាជិយា សបទានំ ចរន្តោ ភិក្ខុ សលាភំ នាតិមញ្ញាតិ នាម។ តំ

វេតិ តំ ឯវុបំ ភិក្ខុំ សារជីវិតតាយ សុទ្ធាជីវី ជង្គ្គពលំ និស្សាយ ជីវិតកប្បនេន
អកុសីតតាយ អតន្តិតំ ទេវា បសំសន្តិ ថោមេន្តិតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

វិបក្ខុសេវកភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បញ្ចក្កដាយកព្រាហ្មណ៍វត្ថុ

សត្តសោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ចក្កដាយកំ នាម
ព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

សោ ភិរ សស្សេ ខេត្ត បិតកាលេយេវ ខេត្តក្គំ នាម ទេតិ, ខលកាលេ
ខលក្គំ នាម ទេតិ, ខលភណ្ឌកាលេ ខលភណ្ឌក្គំ នាម ទេតិ, ឧក្ខុលីកកាលេ
កុម្មក្គំ នាម ទេតិ, ចាតិយំ វឡិកកាលេ ចាតក្គំ នាម ទេតិ ឥមា និ បញ្ច
អក្កដានាមិ ទេតិ, សម្មត្ថស្ស អទត្វា នាម ន ភុញ្ញតិ។ តេនស្ស
បញ្ចក្កដាយកោត្រូវ នាមំ អហោសិ។ សត្តា តស្ស ច ព្រាហ្មណីយា ចស្ស
តិណ្ណំ ជលានំ ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ព្រាហ្មណស្ស ភោជនវេលាយំ គន្ធា ទ្វារេ
អដ្ឋាសិ។ សោបិ ទ្វារបមុខេ អន្តោគេហាភិមុខោ និសីទិទ្វា ភុញ្ញតិ, សត្តារំ ទ្វារេ
បីតំ ន បស្សតិ។ ព្រាហ្មណី បន តំ បរិវិសមាធា សត្តារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “អយំ
ព្រាហ្មណោ បញ្ចសុ ថានេសុ អក្គំ ទត្វា ភុញ្ញតិ, ឥទានិ ច សមណោ គោតមោ
អាគន្ធា ទ្វារេ បីតោ។ សចេ ព្រាហ្មណោ ឯតំ ទិស្វា អត្តនោ ភត្តំ ហរិទ្វា
ទស្សតិ, បុនចាបំ បចិត្តំ ន សក្ខិស្សមី” តិ។ សា “ឯវំ អយំ សមណំ គោតមំ ន
បស្សិស្សតិ” តិ សត្ត បិដ្ឋិ ទត្វា តស្ស បច្ឆតោ តំ បដិច្ចាទេន្តិ ឱនមិទ្វា បុណ្ណាចន្តំ
ចាណិនា បដិច្ចាទេន្តិវិយ អដ្ឋាសិ។ តថា បិតា ឯវ ច បន “គតោ នុ ខោ នោ” តិ
សត្តារំ អឡក្ខិកេន ឱលោកេសិ។ សត្តា តត្រូវ អដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណស្ស បន

សវនករយេន “អតិច្ឆថា” តិ ន វ ទេតិ, ឱសក្កិត្វា បន សណិកមេវ “អតិច្ឆថា” តិ
អាហា។ សត្តា “ន គមិស្សមី” តិ សីសំ ចាលេសិ។ លោកគរុនា ពុទ្ធន “ន
គមិស្សមី” តិ សីសេ ចាលិតេ សា សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តិ មហាហសិតំ ហសិ។
តស្មី ខណេ សត្តា គេហាភិមុខំ ឱកាសំ មុញ្ញា។ ព្រាហ្មណោបិ បិដ្ឋិ ទត្វា
និសិន្នាយេវ ព្រាហ្មណិយា ហសិតសទ្ធិំ សុត្វា ធឮត្តណ្ណានញ្ច វស្មីនំ ឱកាសំ
ឱលោកេត្វា សត្តារំ អន្តស។ ពុទ្ធា ហិ នាម គាមេ វា អវញ្ញោ វា ហេតុសម្បជ្ជានំ
អត្តានំ អនស្សេត្វា ន បក្កមន្តិ។ ព្រាហ្មណោបិ សត្តារំ ទិស្វា, “កោតិ
នាសិតោម្ហិ តយា, រាជបុត្តំ អាគន្ធា ធាវេ បិតំ មយ្ហំ អនាចិត្តន្តិយា ភារិយំ តេ
កម្មំ កត” ត្ថិ វត្វា អឃ្ពតុត្ថំ កោជនចាតី អាទាយ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា, “កោ
គោតម, អហំ បញ្ចសុ ហនេសុ អគ្គំ ទត្វាវ ភុញ្ញាមិ, ឥតោ ច មេ មជ្ឈេ ភិក្ខុត្វា
ឯកោវ ភត្តកោដ្ឋាសោ ភុត្តោ, ឯកោ កោដ្ឋាសោ អវសិដ្ឋោ, បដិគ្គណ្ឌិស្សសិ
មេ ឥទំ ភត្ត” ត្ថិ។ សត្តា “ន មេ តវ ឧច្ឆិជ្ជភត្តេន អត្ថោ” តិ អវត្វា, “ព្រាហ្មណ,
អគ្គម្មិ មយ្ហមេវ អនុច្ឆិកំ, មជ្ឈេ ភិក្ខុត្វា អឃ្ពតុត្តភត្តម្មិ,
ចរិមកភត្តបិណ្ណោបិ មយ្ហមេវ អនុច្ឆិកោ។ មយញ្ញិ, ព្រាហ្មណ,
បរទត្តបជីវិបេតសទិសា” តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

“យទគ្គតោ មជ្ឈតោ សេសតោ វា,
បិណ្ឌំ លភេថ បរទត្តបជីវិ;
នាលំ បុតុំ នោបិ និបច្ឆវាទិ,
តំ វាបិ ជីវា មុនិ វេទយន្តិ” តិ។ (សុ. និ. ២១៩);

ព្រាហ្មណោ តំ សុត្វាវ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា “អហោ អច្ឆិយំ, ទីបសាមិកោ
នាម រាជបុត្តោ ‘ន មេ តវ ឧច្ឆិជ្ជភត្តេន អត្ថោ’ តិ អវត្វា ឯវំ វត្ថុតិ” តិ ធាវេ
បិតកោវ សត្តារំ បញ្ជំ បុច្ឆិ - “កោ គោតម, តុម្ពេ អត្តនោ សាវកេ ភិក្ខុតិ វេទថ,

កិត្តាវតាភិក្ខុនាម ហោតី"តិ។ សត្តា "កង្វែរចា នុ ខោ ឥមស្ស ធម្មទេសនា
សប្បាយា"តិ ឧបទានេន្តោ "ឥមេ ទ្វេបិ ជនា កស្សបពុទ្ធកាលេ 'នាមរូប'ន្តិ
វេទន្តានំ កង្វេ សុណីសុ, នាមរូបំ អវិស្សជ្ជិត្វាវ នេសំ ធម្មំ ទេសេតុំ វុច្ចតី"តិ,
"ព្រាហ្មណ, នាមេ ច រូបេ ច អវជ្ជេន្តោ អសជ្ជេន្តោ អសោចន្តោ ភិក្ខុនាម
ហោតី"តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

៣៦៧.

“សព្ពសោ នាមរូបស្មី, យស្ស នត្ថិ មមាយិតំ;
អសតា ច ន សោចតិ, ស វេ ភិក្ខុតិ វុច្ចតី"តិ។

តត្ថ សព្ពសោតិ សព្ពស្មីម្យី វេទនាទីនំ ចតុន្នំ, រូបក្ខន្ធស្ស ចាតិ បញ្ចន្នំ
ឧត្តានំ វសេន បវត្តេ នាមរូបេ។ មមាយិតន្តិ យស្ស អហន្តិ វា មមន្តិ វា កាហោ
នត្ថិ។ អសតា ច ន សោចតីតិ តស្មីញ្ច នាមរូបេ ខយវយំ បត្តេ “មម រូបំ
ទីណំ...បេ.... មម វិញ្ញាណំ ទីណា"ន្តិ ន សោចតិ ន វិហញ្ញតិ, “ខយវយធម្មំ មេ
ទីណា"ន្តិ បស្សតិ។ ស វេតិ សោ ឯវរូចោ វិជ្ជមាទេបិ នាមរូបេ
មមាយិតវហិតោបិ អសតាបិ តេន អសោចន្តោ ភិក្ខុតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ឧកោបិ ជយម្បតិកា អនាគាមិជលេ បតិជ្ជហីសុ,
សម្បត្តានម្យី សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចក្កធាយកព្រាហ្មណវត្ថុ ធម្មំ។

៧. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

មេត្តាវិហារីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សម្ពហុលេ ភិក្ខុ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកស្ម័ត្តិ សមយេ អាយស្មន្តេ មហាកថានេ អវន្តិជនបទេ កុររយំ
និស្សាយ បវត្តបត្តតេ វិហារន្តេ សោណោ នាម កោដិកណ្ណោ ឧចាសកោ
ថេរស្ស ធម្មកថាយ បសិទ្ធិត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតុកាមោ ថេរេន “ធុក្កវំ
ខោ, សោណា, យាវជីវំ ឯកភក្កំ ឯកសេយ្យំ ព្រហ្មចរិយ” ត្ថិវត្វា ទ្វេវារេ
បដិក្ខុត្តោបិ បព្ពជ្ជាយ អតិវិយ ឧស្សហជាតោ តតិយវារេ ថេរំ យាចិត្វា
បព្ពជិត្វា អប្បភិក្ខុកត្តា ធុក្ខណាបថេ តិណ្ណំ វស្សនំ អច្ចយេន
លទ្ធិបសម្មនោ សត្តារំ សម្ពុខា ធុក្ខកាមោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយំ អាបុច្ឆិត្វា តេន ធុន្នំ
សាសនំ គហេត្វា អនុបុព្វេន ជេតវនំ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា កតបដិសន្តារោ
សត្តារា ឯកគន្ធកុដិយំ យេវ អនុញ្ញាតសេនាសនោ ពហុទេវ វត្តិ អជ្ឈោកាសេ
វីទិនាមេត្វា វត្តិភាគេ គន្ធកុដិ បវិសិត្វា អត្តនោ បត្តសេនាសនេ តំ វត្តិភាគំ
វីទិនាមេត្វា បច្ឆសសមយេ សត្តារា អជ្ឈិជ្ជោ សោឡស អជ្ឈកវត្តិកានិ (សុ. និ.
៧៧២ អាទយោ) សត្តានេវ សរកញ្ញេន អភណិ។ អថស្ស ភគវា
សរកញ្ញបរិយោសានេ អព្ពានុមោទន្តោ - “សាធុ សាធុ, ភិក្ខុ” តិ សាធុការំ
អធាសិ។ សត្តារា ធុន្នសាធុការំ សុត្វា ភូមជ្ឈកទេវា នាគា សុបណ្ណាតិ វេរំ យាវ
ព្រហ្មលោកា ឯកសាធុការមេវ អហោសិ។

តស្មី ខណោ ជេតវនតោ វីសយោជនសតមត្តកេ កុររយនគរេ ថេរស្ស
មាតុ មហាឧចាសិកាយ គេហោ អធិវត្តា ទេវតាបិ មហាន្តេន សន្តេន
សាធុការមធាសិ។ អថ នំ ឧចាសិកា អាហា - “កោ ឯស សាធុការំ ទេតី” តិ?
អហំ, ភគិនីតិ។ កោសិ ត្វន្តិ? តវ គេហោ អធិវត្តា, ទេវតាតិ។ ត្វំ ឥតោ បុព្វេ
មយ្ហំ សាធុការំ អទត្វា អជ្ឈ កស្មា ទេសីតិ? នាហំ តុយ្ហំ សាធុការំ ធុម្ពីតិ។ អថ
កស្ស តេ សាធុកាវេ ធុន្នោតិ? តវ បុត្តស្ស កោដិកណ្ណស្ស
សោណាត្ថេរស្សតិ។ កី មេ បុត្តេន កតន្តិ? បុត្តោ តេ អជ្ឈ សត្តារា សទ្ធិ
ឯកគន្ធកុដិយំ វសិត្វា ធុម្ពំ ទេសេសិ, សត្តា តវ បុត្តស្ស ធុម្ពំ សុត្វា បសន្នោ

សាធុការមនាសិ។ តេជស្ស មយាបិ សាធុការេ ទិដ្ឋោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ហិ
សាធុការំ សម្មជិដ្ឋិត្វា ភូមជ្ឈកនេវេ អាទី កត្វា យាវ ព្រហ្មលោកា
ឯកសាធុការមេវ ជាតន្តិ។ កី បន, សាមិ, មម បុត្តន សត្ត ធម្មា កថិតោ,
សត្តារា មម បុត្តស្ស កថិតោតិ? តវ បុត្តន សត្ត កថិតោតិ។ ឯវំ ទេវតាយ
កថេន្តិយាវ ឧចាសិកាយ បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលសរីរំ ជិវ។

អថស្សា ឯតទហោសិ - “សចេ មេ បុត្តោ សត្តារា សទ្ធិ ឯកកន្ធុកុដិយំ
វសិត្វា សត្ត ធម្មំ កថេតុំ សក្ខិ, មយ្ហម្បិ កថេតុំ សក្ខិស្សតិយេវ។ បុត្តស្ស
អាគតកាលេ ធម្មស្សវំ កាវេត្វា ធម្មកថំ សុណិស្សាមិ”តិ។ សោណាត្តោរោបិ
ខោ សត្តារា សាធុការេ ទិដ្ឋោ “អយំ មេ ឧបជ្ឈាយេន ទិន្នសាសនំ អាហោចេតុំ
កាលោ”តិ ភកវន្តំ បច្ឆន្តិមេសុ ជនបទេសុ វិជយជវបញ្ចមេន គណេន
ឧបសម្មទំ អាទី កត្វា (មហាវ. ២៥៩) បញ្ចវេ យាបិត្វា កតិចាហំ សត្ត
សន្តិកេយេវ វសិត្វា “ឧបជ្ឈាយំ បស្សិស្សាមិ”តិ សត្តារំ អាបុច្ឆិត្វា ជេតវនា
និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។

ថេរោ បុនទិវសេ តំ អាទាយ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ មាតុ ឧចាសិកាយ គេហាធាវំ
អគមាសិ។ សាបិ បុត្តំ ទិស្វា តុជ្ឈមាទសា វទ្ធិត្វា សក្កច្ចំ បរិវសិត្វា បុច្ឆិ - “សច្ចំ
កិវ ត្វំ, តាត, សត្តារា សទ្ធិ ឯកកន្ធុកុដិយំ វសិត្វា សត្ត ធម្មកថំ កថេសិ”តិ។
“ឧចាសិកេ, តុយ្ហំ កេន ឥទំ កថិត”ន្តិ? “តាត, ឥមស្មី គេហោ អជិវត្តា ទេវតា
មហាន្តេន សទ្ធិន សាធុការំ ទត្វា មយា ‘កោ ឯសោ’តិ វុត្ត ‘អហ’ន្តិ វត្វា ឯវញ្ច
ឯវញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា មយ្ហំ ឯតទហោសិ - ‘សចេ មេ បុត្តោ សត្ត ធម្មកថំ
កថេសិ, មយ្ហម្បិ កថេតុំ សក្ខិស្សតិ’តិ។ អថ នំ អាហា - ‘តាត, យតោ តយា
សត្ត សម្ពុខា ធម្មា កថិតោ, មយ្ហម្បិ កថេតុំ សក្ខិស្សសិ ឯវ។ អសុកទិវសេ
នាម ធម្មស្សវំ កាវេត្វា តវ ធម្មំ សុណិស្សាមិ, តាតា””តិ។ សោ អជិវាសេសិ។

ឧបាសិកាភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា បូជំ កត្វា “បុត្តស្ស មេ ធម្មកថំ
សុណីស្សមី” តិ ឯកមេវ ទាសី គេហាវត្ថុកំ ឋបេត្វា សព្ទំ បរិជនំ អាទាយ
អន្តោនគរេ ធម្មស្សវនត្ថាយ ការិតេ មណ្ឌបេ អលង្កិតធម្មាសនំ អភិរុយ្ហ ធម្មំ
ទេសេន្តស្ស បុត្តស្ស ធម្មកថំ សោតុំ អគមាសិ។

តស្មី បន កាលេ នវសតា ចោរា តស្សា ឧបាសិកាយ គេហេ ឌីតារំ
ឌីលោកេន្តាវិចរន្តិ។ តស្សា បន គេហំ សត្តហិ ចាការេហិ បរិក្ខត្តំ
សត្តទ្វារកោដ្ឋកយុត្តំ, តត្ថ តេសុ តេសុ ឋានេសុ បណ្ឌាសុនខេ ពន្ធិត្វា
ឋបយីសុ។ អន្តោគេហេ ធននស្ស ឧទកចាតជ្ជានេ បន បរិខំ ខណ្ឌិត្វា តិបុនា
បូរយីសុ។ តំ ទិវា អាតបេនវិលំនំ បក្កុចិតំវិយ តិជ្ជតិ, រត្តិ កបិនំ កក្ខុឡំ
ហុត្វា តិជ្ជតិ។ តស្សានន្តរា មហន្តានិ អយសង្ឃជកានិ និរន្តរំ ភូមិយំ ឌីទហីសុ។
ឥតិ ឥមញ្ញារក្ខំ ឧបាសិកាយ ច អន្តោគេហេ បិតការំ បជិច្ច តេ ចោរា ឌីកាសំ
អលកន្តា តំ ទិវសំ តស្សា កតការំ ញាត្វា ឧមង្គំ ភិក្ខុត្វា តិបុបរិខាយ ច
អយសង្ឃជកានញ្ច ហេដ្ឋាភាគេនេវ គេហំ បរិសិត្វា ចោរជេដ្ឋកំ តស្សា
សន្តិកំ បហិណ្ឌីសុ “សចេ សា អម្ពា កំ ឥធម បរិជ្ជការំ សុត្វា និវត្តិត្វា
គេហាភិមុខី អាគច្ឆតិ, អសិនា នំ បហរិត្វា មារេថា” តិ។ សោ គន្ធា តស្សា
សន្តិកេ អជ្ជាសិ។

ចោរាបិ អន្តោគេហេ ធិបំ ជាលេត្វា កហាបណាគព្ពទ្វារំ វិវរីសុ។ សា ទាសី
ចោរេ ទិស្វា ឧបាសិកាយ សន្តិកំ គន្ធា, “អយ្យេ, ពហូ ចោរា គេហំ បរិសិត្វា
កហាបណាគព្ពទ្វារំ វិវរីសុ” តិ អាហេចេសិ។ “ចោរា អត្តនា ទិដ្ឋកហាបណា
ហារន្តុ, អហំ មម បុត្តស្ស ធម្មកថំ សុណាមិ, មា មេ ធម្មស្ស អន្តរាយំ ករិ, គេហំ
គន្ធា” តិ តំ បហិណ្ឌិ។ ចោរាបិ កហាបណាគព្ព តុច្ឆំ កត្វា រជតគព្ពំ វិវរីសុ។ សា
បុនបិ គន្ធា តមត្តំ អាហេចេសិ។ ឧបាសិកាបិ “ចោរា អត្តនា ឥច្ឆិតំ ហារន្តុ, មា មេ

អន្តរាយំ ករី”តិ បុន តំ បហិណ្ឌិ។ ចោរា រជតគព្ភម្បិ តុច្ឆំ កត្វា សុវណ្ណាគព្ភំ
វិវរីសុ។ សា បុនបិ គន្ធា ឧចាសិកាយ តមត្ថំ អាហោចេសិ។ អថ នំ ឧចាសិកា
អាមន្តេត្វា, “កោតិ ជេ ត្វំ អនេកវារំ មម សន្តិកំ អាគតា, ‘ចោរា យថារុចិតំ
ហារន្ត, អហំ មម បុត្តស្ស ធម្មកថំ សុណាមិ, មា មេ អន្តរាយំ ករី”តិ មយា
វុត្តាបិ មម កថំ អនាទិយិត្វា បុនប្បនំ អាគច្ឆសិយេវ។ សចេ ឥនាទិ ត្វំ
អាគច្ឆិស្សសិ, ជានិស្សមិ តេ កត្តត្ថំ, គេហាមេវ គច្ឆា”តិ បហិណ្ឌិ។

ចោរជេដ្ឋកោ តស្សា កថំ សុត្វា “ឯវរូចាយ ឥត្តិយា សន្តិកំ ហារន្តានំ អសនិ
បតិត្វា មត្តកំ ភិន្នេយ្យា”តិ ចោរានំ សន្តិកំ គន្ធា “សីហំ ឧចាសិកាយ សន្តិកំ
បដិចាកតិកំ ករោថា”តិ អាហា។ តេ កហាបណោហិ កហាបណាគព្ភំ,
រជតសុវណ្ណាហិ រជតសុវណ្ណាគព្ភេ បុន បូរយីសុ។ ធម្មតា កិវេសា, យំ ធម្មោ
ធម្មចារិនំ រក្ខតិ។ តេនេវាហា -

“ធម្មោ ហារេ រក្ខតិ ធម្មចារី,
ធម្មោ សុចិណ្ឌោ សុខមាវហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ឌោ,
ន ទុគ្គតី គច្ឆតិ ធម្មចារី”តិ។ (ថេរគា. ៣០៣; ជា. ១.១០.១០២);

ចោរាបិ គន្ធា ធម្មស្សវនដ្ឋានេ អដ្ឋសុ។ ថេរោបិ ធម្មំ កថេត្វា វិភាតាយ
រត្តិយា អាសនា ឌីតវិ។ តស្មី ខណោ ចោរជេដ្ឋកោ ឧចាសិកាយ ចាធម្មលេ
និបដ្ឋិត្វា “ខមាហិ មេ, អយ្យេ”តិ អាហា។ “កី ឥទំ, តាតា”តិ? “អហព្វិ តុម្ពេសុ
អាហាតំ កត្វា តុម្ពេ មារេតុកាមោ អជ្ជាសិ”ន្តិ។ “តេន ហិ តេ, តាត, ខមាមី”តិ។
សេសចោរាបិ តថេវ វត្វា, “តាតា, ខមាមី”តិ វុត្តេ អាហំសុ - “អយ្យេ, សចេ នោ
ខមថ, បុត្តស្ស វោ សន្តិកេ អម្ពាតំ បព្ពដ្ឋំ ទាបេថា”តិ។ សា បុត្តំ វត្តិត្វា អាហា -
“តាត, ឥមេ ចោរា មម គុណេសុ តុម្ពាកញ្ច ធម្មកថាយ បសន្នា បព្ពដ្ឋំ យាចន្តិ,

បញ្ហាដេដ នេ"តិ។ ដេវេ "សាធូ"តិ វត្វា តេហិ និវត្តវត្តានំ ទសានិ ជិដ្ឋាបេត្វា
តម្កមត្តិកាយ រជាបេត្វា តេ បញ្ហាដេត្វា សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។
ឧបសម្បជ្ជកាលេ ច នេសំ ឯកេកស្ស វិសុំ វិសុំ កម្មដ្ឋានមទាសិ។ តេ នវសតា
ភិក្ខុវិសុំ វិសុំ នវសតកម្មដ្ឋានានិ គហេត្វា ឯកំ បព្ពតំ អភិរុយ្ហ តស្ស តស្ស
រុក្ខស្ស ឆាយាយ និសីទិត្វា សមណធម្មំ ករីសុ។

សត្តាវីសយោជនសតមត្តកេ ដេតវនមហាវិហារេ និសិដ្ឋោវ តេ ភិក្ខុ
ឱលោកេត្វា តេសំ ចរិយវសេន ធម្មទេសនំ វវត្តាបេត្វា ឱភាសំ ជិវិត្វា សម្មុទេ
និសីទិត្វា កថេដ្ឋោវិយ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣៦៨.

“មេត្តាវិហារី យោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សម្មារូបសមំ សុខំ។

៣៦៩.

“សិញ្ញា ភិក្ខុ ឥមំ នារំ, សិត្តា តេ លហុមេស្សតិ;
នេត្វា វាគញ្ញោ ទោសញ្ញោ, តតោ និព្ពានមេហិសិ។

៣៧០.

“បញ្ចា និរុទ្ធេ បញ្ចា ជហោ, បញ្ចា ចុត្តរិ ភាវយេ;
បញ្ចាសម្ពាតិកោ ភិក្ខុ, ឱយតិល្លោភិ វុច្ឆតិ។

៣៧១.

“ឈាយ ភិក្ខុ មា បមាទោ,
មា តេ កាមគុណោ រមេស្ស ចិត្តំ;
មា លោហគុឡំ គិលី បមត្តោ,

មា កន្ទី ធុក្ខមិទន្តិ ទយ្ហមាណា។

៣៧២.

“នត្ថិ ឈានំ អបញ្ញាស្ស, បញ្ញា នត្ថិ អឈាយតោ;
យម្ហិ ឈានញា បញ្ញា ច, ស វេ និព្ពានសន្តិកេ។

៣៧៣.

“សុញ្ញាភារំ បរិជ្ជស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
អមាណុសី វតី ហោតិ, សម្មា ធម្មំ វិបស្សតោ។

៣៧៤.

“យតោ យតោ សម្មសតិ, ខន្ធានំ ឧទយព្ពយំ;
លភតី បីតិចាមោជ្ឈំ, អមតំ តំ វិជានតំ។

៣៧៥.

“តត្រាយមាទិ ភវតិ, ឥធ បញ្ញាស្ស ភិក្ខុនោ;
ឥន្ទ្រិយគុត្តិ សន្តដ្ឋិ, ចាតិមោក្ខេ ច សំវរោ។

៣៧៦.

“មិត្ត ភជស្ស កល្យាណោ, សុទ្ធាជីវេ អតន្តិតេ;
បដិសន្តារុត្យស្ស, អាចារកុសលោ សិយា;
តតោ ចាមោជ្ឈពហុលោ, ធុក្ខស្សន្តំ ករិស្សតី”តិ។

តត្ថ មេត្តាវិហារីតិ មេត្តាកម្មដ្ឋានេ កម្មំ ករោន្តោបិ មេត្តាវសេន
តិកចតុក្កដ្ឋានេ និព្ពត្តត្វា បីតោបិ មេត្តាវិហារីយេវ នាម។ បសន្នោតិ យោ
បនពុទ្ធសាសនេ បសន្នោ ហោតិ, បសាទំ រោចេតិយេវាតិ អត្ថោ។ បទំ សន្តន្តិ

និព្វានស្បែកនាំមាំ។ ឯវេទនា ហិក្ខុសន្តំ កោដ្ឋាសំ សព្វសង្ខារានំ
ឧបសន្តតាយ សង្ខារបសមំ, បរមសុខតាយ សុខន្តិលទ្ធនាមំ និព្វានំ អធិគច្ឆតិ,
វិន្ទតិយេវាតិ អត្ថោ។

សិញ្ញាភិក្ខុ ឥមំ នាវន្តិភិក្ខុ ឥមំ អត្ថការសង្ខាតំ នាវំ មិច្ឆាវិគក្កោទកំ
ឆខ្មោស្តោ សិញ្ញា។ សិក្ខាតេ លហមេស្សតីតិ យថា ហិ មហាសមុទ្ធ ឧទកស្សវ
ភវិតា នាវា និទ្ធានិ បិទហិត្វា ឧទកស្ស សិក្ខតាយ សិក្ខា សល្លហុកា ហិត្វា
មហាសមុទ្ធ អនោសីទិត្វា សីយំ សុបដ្ឋនំ គច្ឆតិ, ឯវំ តវាបិ អយំ
មិច្ឆាវិគក្កោទកភវិតា អត្ថការនាវា ចក្ខុទ្វារាទិនិទ្ធានិ សំវេន បិទហិត្វា
ឧប្បន្នស្ស មិច្ឆាវិគក្កោទកស្ស សិក្ខតាយ សិក្ខា សល្លហុកា សំសារវដ្តេ
អនោសីទិត្វា សីយំ និព្វានំ គមិស្សតិ។ ធម្មាតិ រាគនោសពន្ធនានិ និទ្ធ។ ឯតានិ
ហិ និទ្ធិត្វា អរហត្តប្បត្តោ តតោ អបរភាគេ អនុចាទិសេសនិព្វានមេវ ឯហិសិ,
គមិស្សសីតិ អត្ថោ។

បញ្ចាជន្តេតិ ហោជ្ជាអចាយសម្មាបកានិ បញ្ចោរម្ភាគិយសំយោជនានិ
ចានេ ពន្ធរដ្ឋំ បុរិសោ សត្តនវិយ ហោជ្ជាមគ្គត្ថយេន ជន្តេយ្យ។ បញ្ចាជហេតិ
ឧបរិទេវលោកសម្មាបកានិ បញ្ចាទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ បុរិសោ គីវាយ
ពន្ធរដ្ឋកំវិយ អរហត្តមគ្គេន ជហេយ្យ បជហេយ្យ, ជន្តេយ្យាតិ អត្ថោ។ បញ្ចា
បុត្តរិ ភាវយេតិ ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានំ បហានតាយ សទ្ធាទីនិ បញ្ចាជ្រិយានិ
ឧត្តរិ ភាវេយ្យ។ បញ្ចាសង្កាតិគោតិ ឯវំ សន្តេ បញ្ចាជ្ជំ
រាគនោសមោហមានិទ្ធិសង្កានំ អតិក្កមនេន បញ្ចាសង្កាតិគោតិ ភិក្ខុ
ឱយតិណ្ណោតិ វុច្ឆតិ, ចត្តារោ ឱយេ តិណ្ណោយេវាតិ វុច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ឈាយ ភិក្ខុតិ ភិក្ខុ ត្វំ ទិដ្ឋំ ឈានានំ វសេន ឈាយ ចេវ, កាយកម្មាទីសុ ច
អប្បមត្តវិហារិតាយ មា បមជ្ជិ។ រមេស្សតិ បញ្ចាវិទេ ច កាមគុណោតេ ចិត្តំ មា

រមេស្ស។ មា លោហគុឡន្តិ សតិវាស្សគ្គលក្ខណោ ហិ បមាទេន បមត្តា
និរយេ តត្ថំ លោហគុឡំ គិលន្តិ, តេន តំ វធាមិ “មា បមត្តោ ហុត្វា លោហគុឡំ
គិលិ, មា និរយេ ឧយ្ហោមាឆោ ‘ទុក្ខមិទ’ន្តិ កង្កិ” តិ អត្ថោ។

នត្ថិ ឈានន្តិ ឈានុប្បាទិកាយ វាយាមបញ្ញាយ អបញ្ញាស្ស ឈានំ នាម
នត្ថិ។ បញ្ញា នត្ថិ តិ អឈាយន្តស្ស “សមាហិតោ ភិក្ខុ យថាភូតំ ជាតាតិ
បស្សតី” តិ វុត្ថលក្ខណា បញ្ញា នត្ថិ។ យម្ហិ ឈានញ្ច បញ្ញា ចាតិ យម្ហិ បុគ្គលេ
ឥទំ ឧភយម្បិ អត្ថិ, សោ និព្វានស្ស សន្តិកេ បិតោយេវា តិ អត្ថោ។

សុញ្ញតារំ បរិជ្ជស្សាតិ កិស្មិញ្ចនេវ វិវិត្តោកាសេ កម្មជ្ជានំ អវិជហិត្វា
កម្មជ្ជានមនសិការេន និសិន្នស្ស។ សន្តចិត្តស្សាតិ និព្វតចិត្តស្ស។ សម្មាតិ
ហេតុនា ការណេន ធម្មំ វិបស្សន្តស្ស វិបស្សនាសម្ពាតា អមាទុសី វតិ
អជ្ជសមាបត្តិសម្ពាតា ទិព្វាបិ វតិ ហោតិ ឧប្បជ្ជតី តិ អត្ថោ។

យតោ យតោ សម្មសតី តិ អជ្ជតីសាយ អារម្មណេសុ កម្មំ ករោន្តោ យេន
យេនាការេន, បុរេភត្តាទីសុ វា កាលេសុ យស្មី យស្មី អត្តនា អភិរុច្ចិតេ
កាលេ, អភិរុច្ចិតេ វា កម្មជ្ជានេ កម្មំ ករោន្តោ សម្មសតិ។ ឧទយព្ពយន្តិ បញ្ចន្តំ
ខន្ធនំ បញ្ចវីសតិយា លក្ខណេហិ ឧទយំ, បញ្ចវីសតិយា ឯវ ច លក្ខណេហិ
វយំ។ បីតិចាមោជ្ឈន្តិ ឯវំ ខន្ធនំ ឧទយព្ពយំ សម្មសន្តោ ធម្មបីតី ធម្មចាមោជ្ឈញ្ច
លភតិ។ អមតន្តិ តំ សប្បច្ចយេ នាមរូបេ ចាកដេ ហុត្វា ឧបជ្ជហន្តេ ឧប្បន្នំ
បីតិចាមោជ្ឈំ អមតនិព្វានសម្មាបកត្តា វិជានតំ បណ្ឌិតានំ អមតមេវា តិ
អត្ថោ។

តត្រាយមាទិ ភវតី តិ តត្រ អយំ អាទិ, ឥទំ បុព្ពជ្ជានំ ហោតិ។ ឥធ
បញ្ញាស្សាតិ ឥមស្មី សាសនេ បណ្ឌិតភិក្ខុនោ។ ឥធានិ “តំ អាទិ” តិ វុត្ថំ បុព្ពជ្ជានំ

ឧស្សេន្តោ ឥន្ទ្រិយគុត្តិ តិអាធិមាហ។ ចតុចារិសុទ្ធិសីលញ្ញំ បុព្វដ្ឋានំ នាម។ តត្ថ
ឥន្ទ្រិយគុត្តិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ។ សន្តដ្ឋិតិ ចតុបច្ចយសន្តោសោ។ តេន
អាជីវចារិសុទ្ធិ ចេវ បច្ចយសន្តិស្សិតញ្ច សីលំ កថិតំ។ ចាតិមោក្ខតិ
ចាតិមោក្ខសម្ពាតេ ជេដ្ឋកសីលេ បរិបូរការិតា កថិតា។

មិត្ត ភជស្ស កល្យាណាតិ វិស្សជ្ជកម្មន្តេ អបតិរូបសហាយេ វង្ខេត្វា
សាធុជីវិតាយ សុទ្ធាជីវេ ជង្គ្រពលំ និស្សាយ ជីវិតកកប្បនាយ អកុសីតេ
អតន្តតេ កល្យាណាមិត្ត ភជស្ស, សេវស្សតិ អត្ថោ។ បដិសន្តារុត្តិស្សាតិ
អាមិសបដិសន្តារេន ច ធម្មបដិសន្តារេន ច សម្មន្ទុត្តិតាយ បដិសន្តារុត្តិ
អស្ស, បដិសន្តារស្ស ការកា ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ អាចារកុសលោតិ សីលម្បិ
អាចារោ, វត្ថុបដិវត្តម្បិ អាចារោ។ តត្ថ កុសលោ សិយា, ឆេកោ ភវេយ្យាតិ
អត្ថោ។ តតោ ចាមោជ្ជពហុលោតិ តតោ បដិសន្តារុត្តិតោ ច
អាចារកោសល្លតោ ច ឧប្បន្នេន ធម្មចាមោជ្ជេន ចាមោជ្ជពហុលោ ហុត្វា តំ
សកលស្សាបិ វង្ខេទុក្ខស្ស អន្តំ ករិស្សតិ អត្ថោ។

ឯវំ សត្តារា ទេសិតាសុ ឥមាសុ គាថាសុ ឯកមេកិស្សាយ គាថាយ
បរិយោសានេ ឯកមេកំ ភិក្ខុសតំ និសិទ្ធិនិសិទ្ធិដ្ឋានេយេវ សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហត្តំ បត្វា វេហាសំ អពុគ្គន្ធា សព្វេបិ តេ ភិក្ខុ អាកាសេនេវ
វិសយោជនសតិកំ កន្តារំ អតិក្កមិត្វា តថាគតស្ស សុវណ្ណាវណ្ណំ សរិរំ
វណ្ណាត្តា ថាមេត្តា ចាទេ វង្ខិស្សតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ

វិស្សិកាវិយ បុច្ឆានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ចសតេ
ភិក្ខុ អារព្ព កថេសិ។

តេ កិវ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញេ សមណធម្មំ ករោន្តា
ចារោវ បុប្ផតានិ វិស្សិកបុច្ឆានិ សាយំ វណ្ណោតោ មុច្ឆន្តានិ ទិស្វា “បុច្ឆានំ
វណ្ណោហិ មុច្ឆនតោ មយំ បឋមតវំ រាគាធិហិ មុច្ឆិស្សមា” តិ វាយមីសុ។ សត្តា
តេ ភិក្ខុ ឱលោកេត្វា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម វណ្ណោតោ មុច្ឆនបុប្ផនវិយ ទុក្ខតោ
មុច្ឆិតុំ វាយមីតព្ពមេវា” តិ វត្វា គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធនោវ អាលោកំ ជវិត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

៣៧៧.

“វិស្សិកាវិយ បុច្ឆានិ, មទ្ធានិ បមុញ្ចតិ;
ឯវំ រាគព្វា ទោសព្វា, វិប្បមុញ្ចេត ភិក្ខុវោ” តិ។

តត្ថ វិស្សិកាតិ សុមនា។ មទ្ធានីតិ មិលាតានិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យថា
វិស្សិកា ហិយេហ បុប្ផតបុច្ឆានិ បុនទិវសេ បុរាណភូតានិ មុញ្ចតិ, វណ្ណោតោ
វិស្សន្តេតិ, ឯវំ តុម្ពេបិ រាគាទយោ ទោសេ វិប្បមុញ្ចេថាតិ។

ទេសនាវសានេ សព្វេបិ តេ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ឈហីស្វតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៨. សន្តកាយត្ថេវវត្ថុ

សន្តកាយោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សន្តកាយត្ថេវំ
នាម អារព្ព កថេសិ។

តស៊ូ ក៏រ ហត្ថចាទកុក្កុដ្ឋំ នាម នាហោសិ, កាយវិជម្ពនវហិតោ
សន្តអត្តភារោវ អហោសិ។ សោ ក៏រ សីហយោនិតោ អាគតោ ថេរោ។ សីហា
ក៏រ ឯកទិវសំ គោចរំ គហេត្វា រជតសុវណ្ណាមណិបវាជ្ឈ គុហានំ អញ្ញាតំ
បរិសិទ្ធា មនោសិលាតលេ ហរិតាលបុណ្ណាសុ សត្តាបំ និបជ្ជិត្វា សត្តមេ
ទិវសេ ឧដ្ឋាយ និបន្នជ្ជានំ ឡិលោកេត្វា សចេ នដ្ឋ័ជ្ជស្ស វា កណ្ណានំ វា
ហត្ថចាទានំ វា ចលិតត្តា មនោសិលាហរិតាលបុណ្ណានំ វិប្បកិណ្ណាតំ បស្សន្តិ,
“នតេ ឥទំ ជាតិយា វា គោត្តស្ស វា បតិរូប”ន្តិ បុន សត្តាបំ និរាហារា និបជ្ជន្តិ,
បុណ្ណានំ បនវិប្បកិណ្ណាភារេ អសតិ “ឥទំ តេ ជាតិគោត្តានំ អនុច្ឆរិក”ន្តិ
អាសយា និក្ខមិត្វា វិជម្ពិត្វា ទិសា អនុវិលោកេត្វា តិក្ខត្តំ សីហនាទំ នទិត្វា
គោចរាយ បក្កមន្តិ។ ឯវរូចាយ សីហយោនិយា អាគតោ អយំ ភិក្ខុ។ តស៊ូ
កាយសមាចារំ ទិស្វា ភិក្ខុ សត្ត អាហោចេសុំ - “ន នោ, ភន្តេ,
សន្តកាយត្ថេរសទិសោ ភិក្ខុ ទិដ្ឋបុព្វោ។ ឥមស្ស ហិ និសិន្នជ្ជានេ ហត្ថចលនំ វា
ចាទចលនំ វា កាយវិជម្ពិតា វា នត្ថិ”តិ។ តំ សុត្វា សត្តា, “ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនា នាម
សន្តកាយត្ថេរេនវិយ កាយាទិហិ ឧបសន្តេនេវ ភវិតត្ថ”ន្តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា

-

៣៧៨.

“សន្តកាយោ សន្តវាចោ, សន្តវា សុសមាហិតោ;
វន្តលោកាមិសោ ភិក្ខុ, ឧបសន្តោតិ វុច្ឆតិ”តិ។

តត្ថ សន្តកាយោតិ ចាលាភិចាតាទីនំ អភាវេន សន្តកាយោ,
មុសាវាទាទីនំ អភាវេន សន្តវាចោ, អភិជ្ឈាទីនំ អភាវេន សន្តវា, កាយាទីនំ
តិណ្ណាម្បិ សុដ្ឋសមាហិតត្តា សុសមាហិតោ, ចត្វាហិ មគ្គេហិ លោកាមិសស្ស

វន្តតាយ វន្តលោកាមិសោភិត្តុ អត្តន្តរេ រាគាទីនំ ឧបសន្តតាយ ឧបសន្តោតិ
វុច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ អរហត្តេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្បិ សាត្តិកា
ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សន្តកាយត្រូវវត្ថុ នវមំ។

១០. នង្គលកុលត្រូវវត្ថុ

អត្តនា ចោធយត្តានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
នង្គលកុលត្រូវ អារព្វ កថេសិ។

ឯកោ កិរ ទុគ្គតមនុស្សោ បរេសំ ភតី កត្វា ជីវតិ, តំ ឯកោ ភិក្ខុ
បិលោតិ កខណ្ឌានិវត្តំ នង្គលំ ឧក្ខិបិទ្វា គច្ឆន្តំ ទិស្វា ឯវមាហា - “កី បនតេ ឯវំ
ជីវនតោ បព្ពជិតុំ នវវ” ត្ថិ។ កោ មំ, ភន្តេ, ឯវំ ជីវន្តំ បញ្ចាជេស្សតីតិ? សចេ
បព្ពជិស្សសិ, អហំ តំ បញ្ចាជេស្សមីតិ។ សាធុ ភន្តេ, សចេ មំ បញ្ចាជេស្សថ,
បព្ពជិស្សមីតិ។ អថ នំ សោ ថេរោ ជេតវនំ នេត្វា សហត្ថេន, ម្ហាបេត្វា មាឡិកេ
វេបេត្វា បញ្ចាជេត្វា និវត្តបិលោតិ កខណ្ឌេន សទ្ធិ នង្គលំ មាឡិកសីមាយមេវ
រុក្ខសាខាយំ វេចាបេសិ។ សោ ឧបសម្មន្តកាលេបិ នង្គលកុលត្រូវ រោត្រូវ
បញ្ញាយិ។ សោ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នលាភសក្ការំ និស្សាយ ជីវន្តោ ឧក្ខណ្ឌិទ្វា
ឧក្ខណ្ឌិតំ វិនោទេតុំ អសក្កោន្តោ “ន ទានិ សទ្ធាទេយ្យានិ កាសាយានិ
បរិទហិត្វា គមិស្សមី” តិ តំ រុក្ខមូលំ គន្ធា អត្តនាវ អត្តានំ ឱវទិ - “អហិរិក,
និល្លជ្ជ, ឥទំ និវាសេត្វា វិព្ពមិត្វា ភតី កត្វា ជីវិតុកាមោ ជាតោ” តិ។ តស្សេវំ
អត្តានំ ឱវទន្តស្សេវ ចិត្តំ តនុកការំ គតំ។ សោ និវត្តិទ្វា បុន កតិចាហច្ចយេន
ឧក្ខណ្ឌិទ្វា តថេវ អត្តានំ ឱវទិ, បុនស្ស ចិត្តំ និវត្តិ។ សោ ឥមិនាវ និហារេន

ឧក្ខុណ្ហិតឧក្ខុណ្ហិតកាលេ តត្ថ គន្ធា អត្តានំ ឡើយ។ អថ នំ ភិក្ខុ តត្ថ អភិណ្ឌំ
គច្ឆន្តំ ទិស្វា, “អារុសោ, នង្គ្រេតេ កស្មា ឯត្ថ គច្ឆសី” តិ បុច្ឆីសុ។ សោ
“អាចរិយស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមិ, ភន្តេ” តិ វត្វា កតិចាហោនេ អវហត្ថំ ចាបុណី។

ភិក្ខុ តេន សទ្ធិកេឡី ករោន្តា អាហំសុ - “អារុសោ នង្គ្រេតេ, តវ
វិចរណាមគ្គោ អវឡញ្ញោ វិយ ជាតោ, អាចរិយស្ស សន្តិកំ ន គច្ឆសី មញ្ញេ” តិ។
អាម, ភន្តេ, មយំ សំសគ្គេ សតិ អគមិម្ហា, ឥទានិ បន សោ សំសគ្គោ ធិន្នោ, តេន
ន គច្ឆាមាតិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ “ឯស អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ សត្ត តមត្ថំ
អាហោចេសុ។ សត្តា “អាម, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ អត្តនាវ អត្តានំ ចោទេត្វា
បព្ពជិតកិច្ចស្ស មត្តកំ បុត្តោ” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣៧៩.

“អត្តនា ចោទយត្តានំ, បដិមំសេថ អត្តនា;
សោ អត្តគុត្តោ សតិមា, សុខំ ភិក្ខុ វិហាហិសិ។

៣៨០.

“អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោ, កោ ហិ នាថោ បរោ សិយា;
អត្តា ហិ អត្តនោ គតិ;
តស្មា សំយមមត្តានំ, អស្សំ ភក្កំ វាលិដោ” តិ។

តត្ថ ចោទយត្តានន្តិ អត្តនាវ អត្តានំ ចោទយ សារយ។ បដិមំសេថាតិ
អត្តនាវ អត្តានំ បរិវិមំសថ។ សោតិ សោ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯវំ សន្តេ អត្តនាវ គុត្តតាយ
អត្តគុត្តោ, ឧបដ្ឋិតសតិតាយ សតិមា ហុត្វា សត្តិយាបថេសុ សុខំ
វិហរិស្សសីតិ អត្តោ។

នាថោតិ អវស្សយោ បតិជ្ជា។ កោ ហិ នាថោ បរោតិ យស្មា បរស្ស
អត្តភារេ បតិជ្ជាយ កុសលំ វា កត្វា សគ្គបរាយណេន មគ្គំ វា ភារេត្វា
សង្ខតតដលេន ភវិតុំ ន សក្កា, តស្មា កោ ហិ នាម បរោ នាថោ ភវេយ្យាតិ
អត្តោ។ តស្មាតិ យស្មា អត្តារ អត្តនោ គតិ បតិជ្ជា សរណំ, តស្មា យថា ភព្រំ
អស្សជានីយំ និស្សយ លាភំ បត្តយន្តោ វាណិជោ តស្ស វិសមជ្ជានចារំ
បច្ឆិទ្ធិត្វា ទិវសស្ស តិក្ខុត្ថំ នហាបេន្តោ ភោជន្តោ សំយមេតិ បដិជគ្គតិ, វេ
ត្វម្បិ អនុប្បន្នស្ស អកុសលស្ស ឧប្បាទំ និវរេន្តោ សតិសម្មាសេន ឧប្បន្នំ
អកុសលំ បដហន្តោ អត្តានំ សំយម គោបយ, វេ សន្តេ បឋមជ្ឈានំ អាទី កត្វា
លោកិយលោកុត្តរវិសេសំ អធិគមិស្សសីតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

នដ្ឋលកុលត្ថេវវត្ថុ ទសមំ។

១១. វគ្គលីត្ថេវវត្ថុ

ចាមោជ្ឈពហុលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡូវនេ វិហារន្តោ វគ្គលីត្ថេវ
អារព្ព កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្វត្តិត្វា វយប្បត្តោ បិណ្ឌរាយ
បរិជ្ជំ តថាគតំ ទិស្វា សត្ថុ សរីរសម្បត្តិ ឱលោកេត្វា សរីរសម្បត្តិទស្សនេន
អតិត្តោ “ឯវាហំ និច្ចកាលំ តថាគតំ ទដ្ឋលភិស្សមិ” តិ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា
យត្ថ បិតេន សក្កា ទសពលំ បស្សិតុំ, តត្ថ បិតោ
សជ្ឈាយ កម្មជ្ជានមនសិការាទីនិ បហាយ សត្តារំ ឱលោកេន្តោវ វិចរតិ។ សត្តា
តស្ស ញាណបរិចាកំ អាគមេន្តោ កិញ្ចិ អវត្វា “ឥទានិស្ស ញាណំ បរិចាកំ
គត” ត្ថិញត្វា “កី តេ, វគ្គលី, ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន, យោ ខោ, វគ្គលី, ធម្មំ

បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ។ យោ មំ បស្សតិ, សោ ធម្មំ បស្សតី"តិ (សំ. និ. ៣.៨៧)
វត្ថា ឌីវទិ។ សោ ឯវំ ឌីវទិតោបិ សត្តុ ទស្សនំ បហាយ នេវ អញ្ញាតុ គន្ធី
សក្កោតិ។ អថ នំ សត្តា "ឆាយំ ភិក្ខុ សំវេកំ អលភិក្ខា ពុជ្ឈិស្សតី"តិ
ឧបកជ្ជាយ វស្សបឆាយិ កាយ រាជគហំ គន្ធា វស្សបឆាយិ កទិវសេ "អបេហិ,
វក្កលិ, អបេហិ, វក្កលិ"តិ បណាមេសិ។ សោ "ន មំ សត្តា អាលបតី"តិ
តេមាសំ សត្តុ សម្មុខេ ហំតុ អសក្កោន្តោ "កី មយ្ហំ ជីវិតេន, បព្ពតា អត្តានំ
ចាតេស្សមី"តិ គិដ្ឋក្កជំ អភិរុហិ។

សត្តា តស្ស កិលមនការំ ញត្វា "អយំ ភិក្ខុ មម សន្តិកា អស្សាសំ
អលកន្តោ មគ្គជលានំ ឧបនិស្សយំ នាសេយ្យ"តិ អត្តានំ ទស្សេតុំ ឌីកាសំ
មុញ្ចិ។ អថស្ស សត្តុ ទិដ្ឋកាលតោ បជ្ជាយ តាវមហន្តោបិ សោកោ បហិយិ។
សត្តា សុក្ខតធុរកំ ឌីយេន បូរេន្តោវិយ ថេវស្ស ពលវបីតិចាមោជ្ឈំ ឧប្បាទេតុំ
ឥមំ កាថមាហា -

៣៨៧.

“ចាមោជ្ឈពហុលោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សង្ខារុបសមំ សុខ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - បកតិយាបិ ចាមោជ្ឈពហុលោ ភិក្ខុ ពុទ្ធសាសនេ បសាទំ
ពោចេតិ, សោ ឯវំ បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ សន្តំ បទំ សង្ខារុបសមំ សុខន្តិ លទ្ធានំ
និព្វានំ អធិគច្ឆេយ្យតិ។ ឥមញ្ច បទ កាថំ វត្ថា សត្តា វក្កលិតេវស្ស ហត្ថំ
បសាវេត្វា -

“ឯហិ វក្កលិ មា ភាយិ, ឌីលោកេហិ តថាគតំ;
អហំ តំ ឧទ្ធវិស្សមិ, បន្តេ សន្តំវ កុញ្ញវំ។

“ឯហ្នី វក្កលិ មា ភាយិ, ឌីលោកេហិ តថាគតំ;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, រាហុគ្គហំវ សូរិយំ។

“ឯហ្នី វក្កលិ មា ភាយិ, ឌីលោកេហិ តថាគតំ;
អហំ តំ មោចយិស្សមិ, រាហុគ្គហំវ ចន្ទិម”ន្តិ។ -

ឥមា កាថា អភាសិ។ សោ “ធនពលោ មេ ធិដ្ឋោ, ឯហ្នីតិ ច អដ្ឋានម្បិ លទ្ធ”ន្តិ
ពលវីរីតី ឧប្បាទេត្វា “កុតោ នុ ខោ គន្ធត្ថ”ន្តិ គមនមគ្គំ អបស្សន្តោ
ធនពលស្ស សម្មុទេ អាគាសេ ឧប្បតិក្ខា បឋមចារទេ បព្ពតេ វិគយេវ សត្តារា
វុត្តកាថា អាវុដ្ឋន្តោ អាគាសេយេវ វីរីតីវិក្កម្ភេត្វា សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហន្តំ បត្វា តថាគតំ វន្ទមាណោវ ឌីតិវិក្កា សត្ត សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ
សត្តា អបរភាគេ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ វេបេសីតិ។

វក្កលិត្ថេវវត្ថុ ឯកាធនមំ។

១២. សុមនសាមណោវត្ថុ

យោ ហវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា បុព្ពារាមេ វិហារន្តោ សុមនសាមណោវំ
អារព្ព កថេសិ។ តព្រតាយំ អនុបុព្ពំ កថា -

បទុមុត្តរពុទ្ធកាលស្មិត្តិ ឯកោ កុលបុត្តោ សត្តារា ចតុបរិសមជ្ឈេ ឯកំ
ភិក្ខុំ ធិព្ពចក្កកានំ អគ្គដ្ឋានេ វេបេន្តំ ធិស្វា តំ សម្បត្តិ បត្តយមាណោ សត្តារំ
និមន្តេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ,
អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ធិព្ពចក្កកានំ អក្កោ ភវេយ្យ”ន្តិ
បត្តនំ វេបេសិ។ សត្តា កប្បសតសហស្សំ ឌីលោកេន្តោ តស្ស បត្តនាយ
សមិជ្ឈនការំ វិទិត្វា “ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្តកេ កោតមពុទ្ធសាសនេ

ទិព្វបក្ខកាន់ អក្កោ អនុរុទ្ធោ នាម ភវិស្សសី" តិ ព្យាកាសិ។ សោ តំ ព្យាករណំ
សុត្វា ស្វេ បត្តព្ពំរិយ តំ សម្មត្តិ មញ្ញមាណោ បរិនិព្វតេ សត្វិ ភិក្ខុ
ទិព្វបក្ខបរិកម្មំ បុច្ឆិត្វា សត្តយោជនិកំ កញ្ចាន្តបំ បរិក្ខិបិត្វា អនេកានិ
ធិបរុក្ខសហស្សានិ ការេត្វា ធិបបូជំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្វត្តិត្វា
ទេវមនុស្សេសុ កប្បសតសហស្សានិ សំសរិត្វា ឥមស្មី កប្បេ ពារាណសិយំ
ទលិទ្ធកុលេ និព្វត្តោ សុមនសេជ្ជិនិស្សយេ តស្ស តិណាហារកោ ហុត្វា ជីវិកំ
កប្បេសិ។ អន្តភារោតិស្ស នាមំ អហោសិ។ សុមនសេជ្ជិបិ តស្មី នគរេ
និច្ចកាលំ មហាទានំ ទេតិ។

អថេកទិវសំ ឧបរិដ្ឋោ នាម បច្ឆេកពុទ្ធោ គន្ធមាទនេ និរោធសមាបត្តិតោ
វុដ្ឋាយ "កស្ស នុ ខោ អន្ធិ អនុគ្គហំ ករិស្សមី" តិ ចិន្តេត្វា "អន្ធិ មយា
អន្តការស្ស អនុគ្គហំ កាតុំ វុដ្ឋតិ, ឥទានិ ច សោ អដវិតោ តិណំ អាទាយ គេហំ
អាគមិស្សតិ" តិ ព្យាត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឥទិយា គន្ធា អន្តការស្ស សម្មុខេ
បច្ឆដ្ឋាសិ។ អន្តភារោ តំ តុច្ឆបត្តហត្ថំ ទិស្វា "អបិ, ភន្តេ, ភិក្ខុំ លភិត្តា" តិ បុច្ឆិត្វា
"លភិស្សម មហាបុញ្ញា" តិ វុត្តេ "តេន ហិ, ភន្តេ, ថោកំ អាគមេថា" តិ
តិណាកាជំ ធម្មេត្វា វេគេន គេហំ គន្ធា, "ភន្តេ, មយ្ហំ ឋបិភកាគភត្ថំ អត្ថិ,
នត្ថិ" តិ ភវិយំ បុច្ឆិត្វា "អត្ថិ, សាមី" តិ វុត្តេ វេគេន បច្ឆាគន្ធា បច្ឆេកពុទ្ធស្ស បត្ថំ
អាទាយ "មយ្ហំ ធាតុកាមតាយ សតិ ធម្យធម្មោ ន ហោតិ, ធម្យធម្មេ សតិ
បដិក្កាហកំ ន លភាមិ។ អន្ធិ បន មេ បដិក្កាហកោ ច ទិដ្ឋោ, ធម្យធម្មោ ច
អត្ថិ, លាភា វត មេ" តិ គេហំ គន្ធា ភត្ថំ បត្តេ បក្ខិចាបេត្វា បច្ឆាហិរិត្វា
បច្ឆេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ បតិជ្ឈបេត្វា -

“ឥមីនា បន ទានេន, មា មេ ទាលិទ្ធិយំ អហុ;
នត្ថិតិ វចនំ នាម, មា អហោសិ ភវាភវេ។ -

កន្លែង ឃុំរួច ធុង្គីតា មុច្ឆយ្យំ, ធុង្គីតិ បទមេវ ន សុណោយ្យ” ឆ្លំ បន្តនំ វេបេសិ។
បច្ចេកពុទ្ធា “ឃុំ ហោតុ មហាបុត្តា” តិ វត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

សុមនសេដ្ឋីនាបិ ធាតុ អធិវត្ថា ទេវតា “អហោ ទានំ បរមទានំ, ឧបរិជ្ជេ សុបតិដ្ឋិត” ត្តិវត្ថា តិក្ខុត្ថំ សាធុការមទាសិ។ អថ នំ សេដ្ឋី “កី មំ ឯត្ថកំ កាលំ ទានំ ទទមានំ ន បស្សសី” តិ អាហា។ នាហំ តវ ទានំ អារត្ត សាធុការំ ទេមិ, អន្នភារេន បន ឧបរិជ្ជស្ស ទិន្នបិណ្ឌាចារេ បសីទិត្វា មយា ឯស សាធុការេ បវត្តិតោតិ។ សោ “អច្ឆរិយំ វត, ភោ, អហំ ឯត្ថកំ កាលំ ទានំ ទទន្តោ ទេវតំ សាធុការំ ទាបេតុំ នាសក្ខី, អន្នភារេ មំ និស្សយ ជីវន្តោ ឯកបិណ្ឌាចារេនេវ សាធុការំ ទាបេសិ, តស្ស ទានេ អនុច្ឆរិកំ កត្វា តំ បិណ្ឌាចាតំ មម សន្តកំ ករិស្សមី” តិ ចិន្តត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “អជ្ឈ តយា កស្សចិ កិត្យា ទិន្ន” ត្តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សាមិ, ឧបរិជ្ជបច្ឆេកតុទ្ធស្ស មេ អជ្ឈ ភាគភត្តំ ទិន្ន” ត្តិ។ “ហន្ត, ភោ, កហាបណំ គហេត្វា ឯតំ មយ្ហំ បិណ្ឌាចាតំ ទេហី” តិ? “ន ទេមិ, សាមី” តិ។ សោ យាវ សហស្សំ វឡើសិ, ឥតរោ សហស្សេនាបិ នាទាសិ។ អថ នំ “ហោតុ, ភោ, យទិ បិណ្ឌាចាតំ ន ទេសិ, សហស្សំ គហេត្វា បត្តី មេ ទេហី” តិ អាហា។ សោ “អយ្យេន សទ្ធិ មន្តត្វា ជានិស្សមី” តិ វេគេន បច្ឆេកតុទ្ធិ សម្មាបុណិត្វា, “ភន្តេ សុមនសេដ្ឋី, សហស្សំ ទត្វា តុម្កាកំ បិណ្ឌាចារេ បត្តី យាចតិ, កី ករោមី” តិ បុច្ឆិ។

អថស្សន្តោ ឧបមំ អាហារី “សេយ្យថាបិ, បណ្ឌិត, កុលសតិកេ គាមេ
 ឯកស្មី យវេ ធិបំ ជាលេយ្យ, សេសា អត្តនោ តេលេន វដ្ឋី តេមេត្វា ជាលាបេត្វា
 គណ្ណោយ្យំ, បុរិមបធិបស្ស បកា អត្ថិតិ វត្តញ្ញា នត្ថិ” តិ។ អតិវេកតវា, ភន្តេ,
 បកា ហោតីតិ។ ឯវមេវំ បណ្ឌិត ឧឡ្យុត្តយាតុ វា ហោតុ, កជជ្ជុភិក្ខា វា, អត្តនោ
 បិណ្ឌាចារេត បវេសំ បត្ថិ ទេន្តស្ស យត្តកានំ ទេតិ, តត្តកំ វឡ្យតិ។ ត្វញ្ញា ឯកមេវ

បិណ្ឌាចារ្យ អនាសិ, សេដ្ឋីស្ប បន បត្តិយា ទិដ្ឋាយ ទ្វេ បិណ្ឌាចារ្យ ហោត្តិ ឯកោ
តវ, ឯកោ តស្សតិ។

សោ “សាធុ, ភន្ត” តិ តំ អភិវាទេត្វា សេដ្ឋីស្ប សន្តិកំ គន្ធា “គណ្ហា, សាមិ,
បត្តិ” ត្ថិ អាហា។ តេន ហិ ឥមេ កហាបលោ គណ្ហាតិ។ នាហំ បិណ្ឌាចារ្យ
វិក្កិណាមិ, សទ្ធាយ តេ បត្តិ ទម្មតិ។ “ត្វំ សទ្ធាយ ទេសិ, អហម្មិ តវ គុណោ
បូជេមិ, គណ្ហា, តាត, ឥតោ បដ្ឋាយ ច បន មា សហត្ថា កម្មមកាសិ, វិជិយំ យរំ
មាបេត្វា វស។ យេន ច តេ អត្តោ ហោតិ, សព្វំ មម សន្តិកា គណ្ហាហិ” តិ
អាហា។ និរោធា វុដ្ឋិតស្ប បន ទិដ្ឋបិណ្ឌាចារ្យ តទហោវ វិចារកំ ទេតិ។ តស្សា
រាជាបិ តំ បវត្តិ សុត្វា អន្តការំ បក្កោសាបេត្វា បត្តិ គហេត្វា មហន្តំ កោគំ
ទត្វា តស្ប សេដ្ឋីជ្ជានំ ទាបេសិ។

សោ សុមនសេដ្ឋីស្ប សហាយកោ ហុត្វា យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ
ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសារន្តោ ឥមស្មី ពុទ្ធប្បាទេ
កបិលវត្ថុនគរេ អមិតោទនស្ស សក្កស្ស គេហោ បជិសន្ធិ គណ្ហិ,
អនុវុទ្ធាតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ មហានាមសក្កស្ស កនិជ្ជភាតា, សត្តុ
ច្ចឡបិគុ បុត្តោ បរមសុខុមាលោ មហាបុញ្ញោ អហោសិ។ ឯកទិវសំ កិរ ធនុ
ខត្តិយេសុ បូវេ លក្ខំ កត្វា គុឡេហិ កិឡន្តេសុ អនុវុទ្ធា បរាជិតោ បូរានំ
អត្ថាយ មាតុ សន្តិកំ បហិណិ។ សា មហន្តំ សុវណ្ណាថាលំ បូរេត្វា បូវេ
បេសេសិ។ បូវេ ខាទិត្វា បុន កិឡន្តោ បរាជិតោ តថេវ បហិណិ។ ឯវំ តិក្ខត្តំ
បូវេសុ អាហាជេសុ ចតុត្ថេ វារេ មាតា “ឥទានិ បូរា នត្តិ” តិ បហិណិ។ តស្សា
វេទនំ សុត្វា “នត្តិ” តិ បទស្ស អសុតបុព្ពតាយ “នត្តិបូរា នាម ឥទានិ ភវិស្សន្តិ” តិ
សញ្ញំ កត្វា “គច្ឆ នត្តិបូវេ អាហារា” តិ បេសេសិ។ អថស្ស មាតា “នត្តិបូវេ កិរ,
អយ្យេ, ទេថា” តិ វុត្តេ “មម បុត្តេន នត្តិ តិ បទំ ន សុតបុព្ពំ, កថំ នុ ខោ នត្តិការំ

ជាជាបេយ្យ"ន្តិ សុវណ្ណាចាតី ជោវិត្វា អបរាយ សុវណ្ណាចាតិយា បដិកុដ្ឋិត្វា
“ហន្ត, តាត, ឥមំ មម បុត្តស្ស ទេហី”តិ បហំណិ។ តស្មី ខណោ
នករបរិក្កាហិកា ទេវតា “អម្ពាភំ សាមិណា អន្តការកាលេ ឧបរិជ្ជស្ស
បច្ឆេកពុទ្ធស្ស ភាគភត្តំ ទត្វា ‘នត្ថិតិ បទមេវ’ ន សុណោយ្យ”ន្តិ បត្តនា នាម
ឋបិតា។ សចេ មយំ តមត្តំ ញាត្វា អជ្ឈបេក្ខេយ្យម, មុទ្ធាបិ នោ សត្តនា
ជលេយ្យ”តិ ចិន្តេត្វា ទិព្ពបូរេហិ ចាតី បូរយីសុ។ សោ បុរិសោ ចាតី អាហរិត្វា
តស្ស សន្តិកេ ឋបេត្វា វិវិ។ តេសំ គន្លោ សកលនករំ ជិវិ។ បូរោ បន មុខ
ឋបិតមត្តោវ សត្តរសហរណិសហស្សានិ ជិវិត្វា អជ្ឈាសិ។

អនុរុទ្ធាបិ ចិន្តេសិ - “ន មំ មញ្ញេ ឥតោ បុព្វេ មាតា បិយាយតិ។ ន ហិ មេ
អញ្ញនា តាយ នត្ថិបូរោ នាម បក្កបុព្វា”តិ។ សោ គន្ធា មាតរំ ឯវមាហា - “អម្ព,
នាហំ តវ បិយោ”តិ។ តាត, កិ វទេសិ, មម អក្ខិហិបិ ហន្តយមំសតោបិ ត្វំ
បិយតរោតិ។ សចាហំ, អម្ព, តវ បិយោ, កស្មា មម បុព្វេ ឯវរូបេ នត្ថិបូរោ នាម ន
អនាសីតិ។ សា តំ បុរិសំ បុច្ឆិ - “តាត, កិព្វា ចាតិយំ អហោសិ”តិ។ អាម,
អយ្យេ, បូរោនំ ចាតិ បរិបុណ្ណា អហោសិ, ន មេ ឯវរូចា ទិជ្ជបុព្វាតិ។ សា ចិន្តេសិ
- “បុត្តោ មេ កតបុញ្ញោ, ទេវតាហិស្ស ទិព្ពបូរោ បហិតា ភរិស្សន្តិ”តិ។ សោបិ
មាតរំ អាហា - “អម្ព, ន មយា ឯវរូចា បូរោ ខាទិតបុព្វា, ឥតោ បដ្ឋាយ មេ
នត្ថិបូរោមេវ បចេយ្យសី”តិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ តេន “បូរោ ខាទិតុកាមោម្ហិ”តិ
វុត្តកាលេ សុវណ្ណាចាតី ជោវិត្វា អញ្ញាយ ចាតិយា បដិកុដ្ឋិត្វា បហំណតិ,
ទេវតា ចាតី បូរេន្តិ។ ឯវំ សោ អគារមជ្ឈេ វសន្តោ នត្ថិតិ បទស្ស អត្ថំ អជានិត្វា
ទិព្ពបូរោយេវ បរិកុព្វា។

សត្ត បន បរិវារត្ថំ កុលបដិចាជិយា សាកិយកុមារេសុ បព្ពជន្តេសុ
មហាជាមេន សក្កេន, “តាត, អម្ពាភំ កុលា កោចិ បព្ពជិតោ នត្ថិ, តយា វា

បញ្ចេញតម្កល់, មយាវា” តិ វុត្តេ សោ អាហា - “អហំ អតិសុខុមាលោ បញ្ចេញតម្កល់ ន សក្ខិស្សមី” តិ។ តេន ហិ កម្មន្តំ ឧត្តល្លា, អហំ បញ្ចេញស្សមី តិ។ កោ ឯស កម្មន្តោ នាមាតិ? សោ ហិ ភត្តស្ស ឧដ្ឋានដ្ឋានម្បី ន ជាតាតិ, កម្មន្តំ កិមេវ ជានិស្សតិ, តស្មា ឯវមាហា។ ឯកទិវសញ្ញា អនុវុទ្ធា ភទ្ទិយោ កិមិលោតិ តយោ ជនា “ភត្តំ នាម កហំ ឧដ្ឋាតិ” តិ មន្តយីសុ។ តេសុ កិមិលោ “កោដ្ឋេសុ ឧដ្ឋាតិ” តិ អាហា។ សោ កិវេកទិវសំ វីហី កោដ្ឋម្ហិ បក្ខិបន្តេ អន្តស, តស្មា “កោដ្ឋេ ភត្តំ ឧប្បជ្ជតិ” តិ សញ្ញាយ ឯវមាហា។ អថ នំ ភទ្ទិយោ “តម្កល់ ន ជាតាសី” តិ វត្វា “ភត្តំ នាម ឧត្តលិយំ ឧដ្ឋាតិ” តិ អាហា។ សោ កិវេកទិវសំ ឧត្តលិតោ ភត្តំ វឡេន្តេ ទិស្វា “ឯត្ថេវេតំ ឧប្បជ្ជតិ” តិ សញ្ញាមកាសិ, តស្មា ឯវមាហា។ អនុវុទ្ធា តេ ឧភោបិ “តុម្ហេ ន ជាតាថា” តិ វត្វា “ភត្តំ នាម វតនុព្ពេជមកុណ្ឌាយ មហាសុវណ្ណាចាតិយំ ឧដ្ឋាតិ” តិ អាហា។ តេន កិវេ នេវ វីហី កោដ្ឋេន្តា, ន ភត្តំ បចន្តា ទិដ្ឋបុត្តា, សុវណ្ណាចាតិយំ វឡេត្វា បុរតោ វេចិតភត្តមេវ បស្សតិ, តស្មា “ចាតិយំ យេវេតំ ឧប្បជ្ជតិ” តិ សញ្ញាមកាសិ, តស្មា ឯវមាហា។ ឯវំ ភត្តដ្ឋានដ្ឋានម្បី អជានន្តោ មហាបុញ្ញោ កុលបុត្តោ កម្មន្តេ កិ ជានិស្សតិ។

សោ “ឯហិ ខោ តេ, អនុវុទ្ធិ, យរាវាសត្តំ អនុសាសិស្សមិ, បឋមំ ខេត្តំ កសាបេតត្ថ” តិ អាទិនា នយេន ភាគរា វុត្តានំ កម្មន្តានំ អបរិយន្តការំ សុត្វា “ន មេ យរាវាសេន អត្តោ” តិ មាតរំ អាបុច្ឆិត្វា ភទ្ទិយបមុខេហិ បញ្ចហិ សាកិយកុមារេហិ សទ្ធិំ និក្ខមិត្វា អនុបិយម្ហវនេ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចេញ។ បញ្ចេញត្វា ច បន សម្មាបដិបទំ បដិបន្នោ អនុបុព្វេន ទិស្សោ វិជ្ជា សច្ចិកត្វា ទិព្វេន ចក្កុនា ឯកាសនេ និសិដ្ឋោវ ហត្ថតលេ វេចិតអាមលកានិ វិយ សហស្សលោកធាតុយោ ឡិលោកនសមត្តោ ហុត្វា -

“បុព្វេនិវាសំ ជាតាមិ, ទិព្វេចក្កុវិសោធិតំ;

តេវីជ្ជោ ឥទ្ធិបត្តោម្ហិ, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន"ន្តិ។ (ថេរគា. ៣៣២, ៥៦២) -

ឧទានំ ឧទានេត្វា “កី នុ ខោ មេ កត្វា អយំ សម្មត្តិ លទ្ធា” តិ ឱលោកេន្តោ
“បទុមុត្តរចាទមូលេ បត្តនំ វេ បេសិ” ន្តិ ញត្វា បុន “សំសារេ សំសារេន្តោ
អសុកស្មី នាម កាលេ ពារាណសិយំ សុមនសេជ្ជិ ជិស្សាយ ជីវន្តោ អន្តការោ
នាម អហោសិ” ន្តិ បិ ញត្វា -

“អន្តការោ បុរេ អាសី, ទលិទ្ធោ តិណហារកោ;
បិណ្ឌាចាតោ មយា ធិន្តោ, ឧបវិជ្ជស្ស តាធិនោ” តិ។ -

អាហា។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “យោ សោ តទា មយា ឧបវិជ្ជស្ស
ធិន្តបិណ្ឌាចាតោ កហាបលោ ទត្វា បត្តិ អគ្គហោសិ, មម សហាយកោ
សុមនសេជ្ជិ កហំ នុ ខោ សោ ឯតវហិ ជិព្ពត្តោ” តិ។ អថ នំ “វិញ្ញាជិវិយំ
បព្ពតចាទេ មុណ្ឌានិគមោ នាម អត្ថិ, តត្ថ មហាមុណ្ឌាស្ស នាម ឧចាសកស្ស
មហាសុមនោ ចូឡសុមនោតិ ទ្វេ បុត្តា, តេសុ សោ ចូឡសុមនោ ហុត្វា
ជិព្ពត្តោ” តិ អទ្ធស។ ធិស្វា ច បន ចិន្តេសិ - “អត្ថិ នុ ខោ តត្ថ មយិ គតេ
ឧបការោ, នត្ថិ” តិ។ សោ ឧបធារេន្តោ ឥទំ អទ្ធស “សោ តត្ថ មយិ គតេ
សត្តវស្សិកោវ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សតិ, ខុរគ្គយេវ ច អវហត្ថំ
ចាបុណិស្សតិ” តិ។ ធិស្វា ច បន ឧបកជ្ជេ អន្តោវស្សេ អាគាសេន គន្ធា
តាមទ្វារេ ឱតិវ។ មហាមុណ្ឌោ បន ឧចាសកោ ថេរស្ស បុព្វេបិ វិស្សាសិកោ
ឯវ។ សោ ថេរំ បិណ្ឌាចាតកាលេ ជីវំ ចារុបន្តំ ធិស្វា បុត្តំ មហាសុមនំ អាហា -
“តាត, អយ្យោ, មេ អនុវុទ្ធតេហោ អាគតោ, យាវស្ស អញ្ញោ កោចិ បត្តំ ន
គណ្ហាតិ, តាវស្ស គន្ធា បត្តំ គណ្ហា, អហំ អាសនំ បញ្ញាបេស្សមី” តិ។ សោ តថា
អកាសិ។ ឧចាសកោ ថេរំ អន្តោនិវេសនេ សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា តេមាសំ
វេសនត្ថាយ បជិញ្ញំ គណ្ហិ, ថេរោបិ អធិវាសេសិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ បដិជគ្គន្តោវិយ តេមាសំ បដិជគ្គិត្វា មហាបវារណាយ
តិច្ឆិវរញ្ជោ គុឡតេលតណ្ហាលាទិនិ ច អាហរិត្វា ថេរស្ស ចាទមូលេ ឋបេត្វា
“គណ្ហោ, ភន្តេ” តិ អាហ។ “អលំ, ឧចាសក, ន មេ ឥមិនា អត្ថោ” តិ។ “តេន ហិ,
ភន្តេ, វស្សវាសិកលាកោ នាមេស, គណ្ហោ ន” តិ? “ន គណ្ហាមិ, ឧចាសកា” តិ។
“កិមត្ថំ ន គណ្ហោ, ភន្តេ” តិ? “មយ្ហំ សន្តិកេ កប្បិយការកោ សាមណោរោ បិ
នត្ថិ” តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, មម បុត្តោ មហាសុមនោ សាមណោរោ ភវិស្សតិ” តិ។
“ន មេ, ឧចាសក, មហាសុមនេនត្ថោ” តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, ចូឡសុមនំ
បញ្ញាជេថា” តិ។ ថេរោ “សាធ្វ” តិ សម្មជិច្ឆិត្វា ចូឡសុមនំ បញ្ញាជេសិ។ សោ
ខុរក្កយេវ អរហត្ថំ ចាបុណិ។ ថេរោ តេន សទ្ធិ អឡមាសមត្ថំ តត្ថេវ វសិត្វា
“សត្តារំ បស្សិស្សាមី” តិ តស្ស ញាតកេ អាបុច្ឆិត្វា អាកាសេនេវ គន្ធា
ហិមវន្តបទេសេ អរញ្ញកុដិកាយ ធិតិ។

ថេរោ បន បកតិយាបិ អារទ្ធវិវិយោ, តស្ស តត្ថ បុព្វត្តាបរវត្ថំ ចន្ទ្រមន្តស្ស
ឧទរវាតោ សមុជ្ឈហិ។ អថ នំ កិលន្តរបំ ទិស្វា សាមណោរោ បុច្ឆិ - “ភន្តេ, កី វោ
រុដ្ឋតិ” តិ? “ឧទរវាតោ មេ សមុជ្ឈិតោ” តិ។ “អញ្ញាទាបិ សមុជ្ឈិតបុព្វោ, ភន្តេ” តិ?
“អាមារុសោ” តិ។ “កេន ជាសុកំ ហោតិ, ភន្តេ” តិ? “អនោតត្ថតោ ចានីយេ
លទ្ធភ ជាសុកំ ហោតិ, អារុសោ” តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អាហារាមី” តិ។ “សក្ខិស្សសិ
សាមណោរោ” តិ? “អាម, ភន្តេ” តិ។ តេន ហិ អនោតត្ថេ បន្ទុកោ នាម នាគរាជា មំ
ជានាតិ, តស្ស អាចិត្តិត្វា ភេសជ្ឈត្ថាយ ឯកំ ចានីយវារកំ អាហារាមី។ សោ
សាធ្វតិ ឧបជ្ឈាយំ វន្តិត្វា វេហាសំ អព្ពុគ្គន្ធា បញ្ញាយោជនសតំ ហំនំ អគមាសិ។
តំ ទិវសំ បន នាគរាជា នាគនាជកបរិវុតោ ឧទកកិឡំ កិឡិវុតកាមោ
ហោតិ។ សោ សាមណោរំ អាកច្ឆន្តំ ទិស្វាវ កុដ្ឋិ, “អយំ មុណ្ណាកសមណោ
អត្ថនោ ចាទបំសុំ មម មត្តកេ ធិកិរន្តោវិចរតិ, អនោតត្ថេ ចានីយត្ថាយ
អាកតោ ភវិស្សតិ, ន ទានិស្ស ចានីយំ ទស្សាមី” តិ បណ្ណាសយោជនិកំ

អនោតត្តធម៌ មហាចាតិយា ឧគ្គលី បិទហន្តោ វិយ ជណេន បិទហិក្ខា និបង្ខិ។
សាមណេរោ នាគរាជស្ស អាការំ ឌីលោកេត្វាវ “គុទ្ធា អយ”ន្តិ ព្រាត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

“សុណោហិ មេ នាគរាជ, ឧគ្គតេជ មហាព្ភល;
ទេហិ មេ ចានីយយជំ, ភេសន្តត្ថម្ហិ អាគតោ”តិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា ឥមំ កាថមាហា -

“បុរត្ថិមស្មី ទិសាភាគេ, គង្គា នាម មហានទី;
មហាសមុទ្ទមប្បេតិ, តតោ ភ្នំ ចានីយំ ហរា”តិ។

តំ សុត្វា សាមណេរោ “អយំ នាគរាជា អត្ថនោ ឥន្ទាយ ន ទស្សតិ, អហំ
ពលក្ការំ កត្វា អានុភារំ ជាតាបេត្វា ឥមំ អភិកវិត្វាវ ចានីយំ គណ្ហិស្សមី”តិ
ចិន្តេត្វា, “មហារាជ, ឧបជ្ឈាយោ មំ អនោតត្តតោវ ចានីយំ អាហារាបេតិ,
តេនាហំ ឥនមេវ ហរិស្សមិ, អបេហិ, មា មំ វារេហី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“តតោវ ចានីយំ ហាស្សំ, ឥមិនាវម្ហិ អត្ថិកោ;
យទិ តេ ថាមពលំ អត្ថិ, នាគរាជ និវារយា”តិ។

អថ នំ នាគរាជា អាហា -

“សាមណេរ សចេ អត្ថិ, តវ វិក្កម ចោរិសំ;
អភិនន្ទាមិ តេ វាចំ, ហរស្ស ចានីយំ មមា”តិ។

អថ នំ សាមណេរោ “ឯវំ, មហារាជ, ហរាមី”តិ វត្វា “យទិ សក្កោន្តោ
ហរាហី”តិ វុត្ថេ - “តេន ហិ សុដ្ឋ ជានស្ស”តិ តិក្ខត្ថំ បដិញ្ចំ គហេត្វា

“ពុទ្ធសាសនស្ស អានុការី ឧស្សេត្វា មយា ចានីយំ ហរិតុំ វដ្តតី” តិ ចិន្តេត្វា
អាកាសជ្ជនេវតានំ តាវ សន្តិកំ អគមាសិ។ តា អាគន្ធា វន្តិត្វា “កី, ភន្តេ” តិ
វត្វា អជ្ជសុ។ “ឯតស្មី អនោតត្តធិបាបិជ្ជេ បន្ទគនាគរាជេន សន្ធិ មម សង្គាមោ
ភរិស្សតិ, តត្ថ គន្ធា ជយបរាជយំ ឡិលោកេថា” តិ អាហា។ សោ ឯតេនេវ
នីហារេន ចត្តារោ លោកចាលេ សក្កសុយាមសន្តសិតបរនិម្មិតវសវត្ថី ច
ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ អាហោចេសិ។ តតោ បរំ បជិចាជិយា យាវ ព្រហ្មលោកំ គន្ធា
តត្ថ តត្ថ ព្រហ្មហិ អាគន្ធា វន្តិត្វា ឋិតេហិ “កី, ភន្តេ” តិ បុដ្ឋោ តមត្ថំ
អាហោចេសិ។ ឯវំ សោ អសញ្ញោ ច អរូបិព្រហ្មានោ ច វេយ្យាសត្ថត្ថ មុហុត្ថេនេវ
អាហិណ្ឌិត្វា អាហោចេសិ។ តស្ស វចនំ សុត្វា សញ្ញាបិ នេវតា អនោតត្តធិបាបិជ្ជេ
នាឡិយំ បក្ខិត្តានិ បិដ្ឋបុណ្ណានិវិយ អាកាសំ និវន្តំ បូរេត្វា សន្ធិបតីសុ។
សន្ធិបតីតេ នេវសង្ឃេ សាមណោរោ អាកាសេ វត្វា នាគរាជំ អាហា -

“សុណោហិ មេ នាគរាជ, ឧគ្គតេជ មហាពួល;
នេហិ មេ ចានីយយជំ, ភេសន្តត្ថម្ហិ អាគតោ” តិ។

អថ នំ នាកោ អាហា -

“សាមណោ សចេ អត្ថិ, តវវិក្កម ចោរិសំ;
អភិនន្ទាមិ តេ វាចំ, ហរស្ស ចានីយំ មមា” តិ។

សោ តិក្ខត្ថំ នាគរាជស្ស បជិញ្ញំ គហេត្វា អាកាសេ ឋិតកោវ
ទ្វាធសយោជនិកំ ព្រហ្មត្ថការំ មាហេត្វា អាកាសតោ ឡិរុយ្ហ នាគរាជស្ស ជណោ
អក្កមិត្វា អធាមុខំ និប្បិឡេសិ, តាវនេវ ពលវតា បុរិសេន អក្កន្តអល្លចម្ពំ
វិយ នាគរាជស្ស ជណោ អក្កន្តមត្តេ ឡិគលិត្វា ធម្មិមត្តា ជណាបុជកា អហោសុំ។
នាគរាជស្ស ជណោហិ មុត្តមុត្តជ្ជានតោ តាលក្ខន្ធបមាណា ឧទកវដ្តិយោ

ឧត្តញ្ញីសុ។ សាមណេរោ អាគាសេយេវ ចានីយវារកំ បូរេសិ។ ទេវេសង្ខ្យា
សាធុការមនាសិ។ អថ នាគរាជា លង្កិត្វា សាមណោស្ស កុដ្ឋិ,
ជយកុសុមវណ្ណានិស្ស អក្ខិនិ អហេសុំ។ សោ “អយំ មំ ទេវេសង្ខំ សន្និចាតេត្វា
ចានីយំ គហេត្វាលង្កាបេសិ, ឯតំ គហេត្វា មុខេ ហត្ថំ បក្ខិបិត្វា ហធយមំសំ
វាស្ស មន្ទាមិ, ចាទេ វា នំ គហេត្វា ចារកដ្ឋាយំ ឱចាមី” តិ វេកេន អនុពន្ធិ។
អនុពន្ធព្រាបិ នំ ចាបុណ្ណិតុំ នាសក្ខិយេវ។ សាមណេរោ គន្ធា ឧបជ្ឈាយស្ស
ហត្ថេ ចានីយំ វេបេត្វា “បិវេ, ភន្តេ” តិ អាហា។ នាគរាជាបិ បច្ឆតោ អាគន្ធា,
“ភន្តេ អនុវុទ្ធិ, សាមណេរោ មយា អធិន្ទមេវ ចានីយំ គហេត្វា អាគតោ, មា
បិវិត្តា” តិ អាហា។ ឯវំ កិវ សាមណេរាតិ។ “បិវេ, ភន្តេ, ឥមិនា មេ ធិន្នំ ចានីយំ
អាហជ” តិ អាហា។ ថេរោ “ឱណាសវេសាមណោស្ស មុសាកថនំ នាម នត្ថិ” តិ
ព្រាត្វា ចានីយំ បិវិ។ តត្ថណាញ្ញេវស្ស អាពាធា បជិបស្សម្ហិ។ បុន នាគោ ថេវ
អាហា - “ភន្តេ, សាមណេរេនម្ហិ សត្ថំ ទេវេគណំ សន្និចាតេត្វាលង្កាបិតោ,
អហាមស្ស ហធយំ វា ជាលេស្សាមិ, ចាទេ វា នំ គហេត្វា ចារកដ្ឋាយ
ឱបិស្សាមី” តិ។ មហារាជ, សាមណេរោ មហានុភាវោ, តុម្ពេ សាមណេរេន សទ្ធិ
សង្កាមេតុំ ន សក្ខិស្សថ, ឧមាបេត្វា នំ គច្ឆថាតិ។ សោ សយម្បិ សាមណោស្ស
អានុភាវំ ជាតាតិយេវ, លង្កាយ បន អនុពន្ធិត្វា អាគតោ។ អថ នំ ថេវស្ស
វេចនេន ឧមាបេត្វា តេន សទ្ធិ មិត្តសន្ថំ កត្វា “ឥតោ បជ្ឈាយ
អនោតត្ថឧទកេន អត្ថេ សតិ តុម្ហាកំ អាគមនកិច្ចំ នត្ថិ, មម្ហំ បហិណោយ្យាថ,
អហាមេវ អាហរិត្វា ធស្សាមី” តិ វត្វា បក្កាមិ។

ថេរោបិ សាមណោវំ អាទាយ ចាយាសិ។ សត្តា ថេវស្ស អាគមនការំ ព្រាត្វា
មិគារមាតុចាសាទេ ថេវស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ ភិក្ខុបិ ថេវ អាគច្ឆន្តំ
ទិស្វា បច្ឆុត្តន្ធា បត្តចីវរំ បជិគ្គហេសុំ។ អថេកច្ឆេ សាមណោវំ សីសេបិ
កណ្តោសុបិ ពាហាយម្បិ គហេត្វា សញ្ញាលេត្វា “កី, សាមណោ ចូឡ្យ កនិដ្ឋ, ន

ឧក្ខណ្ឌតោសី”តិ អាហំសុ។ សត្តា តេសំ កិរិយំ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “ការិយំ
វតិមេសំ ភិក្ខុនំ កម្មំ អាសីវិសំ គីរាយ គណ្ណាន្តារិយ សាមណោរំ គណ្ណាន្តិ, ឆាស្ស
អាណុភារំ ជានន្តិ, អន្ធិ មយា សុមនសាមណោរស្ស គុណំ ចាកជំ កាតុំ វដ្តតី”តិ។
ថេរោបិ អាគន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា និសីទិ។ សត្តា តេន សទ្ធិ បដិសន្ធារំ កត្វា
អាណន្តត្ថេរំ អាមន្តេសិ - “អាណន្ត, អនោតត្តឧបាធិកេន ចាទេ ជោវិតុកាមោ,
សាមណោរានំ យជំ ទត្វា ចានីយំ អាហារាបេហី”តិ។ ថេរោវិហារេ បញ្ចមត្តានិ
សាមណោរសតានិ សន្និច្ចាតេសិ។ តេសុ សុមនសាមណោរោ សព្វនវកោ
អហោសិ។ ថេរោ សព្វមហាល្លកំ សាមណោរំ អាហា - “សាមណោរ, សត្តា
អនោតត្តឧបាធិកេន ចាទេ ជោវិតុកាមោ, យជំ អាធាយ គន្ធា ចានីយំ
អាហារា”តិ។ សោ “ន សក្កោមិ, ភន្តេ”តិ ន ឥច្ឆិ។ ថេរោ សេសេបិ បដិចាជិយា បុច្ឆិ,
តេបិ តថេវ វត្វា បដិក្ខិបីសុ។ “កី បនេត្ត ធិណាសវសាមណោរា នត្ថី”តិ? អត្ថិ,
តេ បន “ឆាយំ អម្ពាភំ ពោទ្វា មាលាបុដោ, សុមនសាមណោរស្សេវ ពោទ្វា”តិ ន
ឥច្ឆិសុ, បុទុជ្ជនា បន អត្ថនោ អសមត្ថតាយេវ ន ឥច្ឆិសុ។ បរិយោសានេ បន
សុមនស្ស វារេ សម្មត្ថេ, “សាមណោរ, សត្តា អនោតត្តឧបាធិកេន ចាទេ
ជោវិតុកាមោ, កុជំ អាធាយ កិរ ឧទកំ អាហារា”តិ អាហា។ សោ “សត្តិ
អាហារាបេន្តេ អាហារិស្សាមី”តិ សត្តារំ វន្តិត្វា, “ភន្តេ, អនោតត្តតោ កិរ មំ ឧទកំ
អាហារាបេថា”តិ អាហា។ “អាម, សុមនា”តិ។ សោ វិសាខាយ ការិរេសុ
យនសុវណ្ណាកោដ្ឋិមេសុ សេនាសនកុដេសុ ឯកំ សជ្ជិកុដឧទកគណ្ណានកំ
មហាយជំ ហត្ថេន គហេត្វា “ឥមិនា មេ ឧក្ខិបិត្វា អំសក្ខេ ឋបិតេន អត្តោ
នត្ថី”តិ ឱលម្ពកំ កត្វា វេហាសំ អព្ពគ្គន្ធា ហិមវន្តាភិមុខោ បក្ខន្ធិ។

នាគរាជា សាមណោរំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ធា កុជំ អំសក្ខេន
អាធាយ, “ភន្តេ, តុម្ពេ មាទិសេ ទាសេ វិជ្ជមានេ កស្មា សយំ អាគតា, ឧទកេនត្ថេ
សតិ កស្មា សាសនមត្តម្យំ ន បហិណាថា”តិ កុដេន ឧទកំ អាធាយ សយំ

ឧត្តមិក្ខា “បុរេតា ហោជ, កន្លែ, អហមេវ អាហរិស្សមី” តិ អាហា។ “តិជ្ជជ តុម្ពេ,
មហារាជ, អហមេវ សម្មាសម្ពុទ្ធន អាណាត្តា” តិ នាគរាជានំ និវត្តាបេត្វា កុដំ
មុខវដ្តិយំ ហត្ថន គហេត្វា អាគាសេនាគញ្ញី។ អថ នំ សត្តា អាគច្ឆន្តំ
ឱលោកេត្វា ភិក្ខុ អាមន្តេសិ - “បស្សថ, ភិក្ខុវេ, សាមណោស្ស លីលំ, អាគាសេ
ហំសរាជារិយ សោភតី” តិ អាហា។ សោមិ ចានីយយជំ បេត្វា សត្តារំ វទ្ធិត្វា
អជ្ជាសិ។ អថ នំ សត្តា អាហា - “កតិវស្សោសិ ភំ, សុមនា” តិ? “សត្តវស្សោម្ហិ,
កន្លេតិ។ “តេន ហិ, សុមន, អជ្ជ បជ្ជាយ ភិក្ខុ ហោហិ” តិ វត្វា ឆាយជ្ជឧបសម្បទំ
អនាសិ។ ទ្វេយេវ កិរ សាមណោរា សត្តវស្សីកា ឧបសម្បទំ លភីសុ - អយព្វា
សុមនោ សោចាកោ ចាតិ។

ឯវំ តស្មី ឧបសម្បន្នេ ធម្មសកាយំ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ, “អច្ឆរិយំ អារុសោ,
ឯវុចោ ហិ នាម ធម្មាសាមណោស្ស អានុកាវោ ហោតិ, ន នោ ឥតោ បុព្វេ
ឯវុចោ អានុកាវោ ទិជ្ជបុព្វោ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ
កថាយ សន្និសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, មម សាសនេ
ធម្មារោមិ សម្មា បដិបន្នោ ឯវុចំ សម្បត្តិ លភតិយេវា” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៣៨២.

“យោ ហវេ ធម្មារោ ភិក្ខុ, យុញ្ញតិ ពុទ្ធសាសនេ;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ពា មុត្តោវ ចន្ទិមា” តិ។

តត្ថ យុញ្ញតិ យជតិ វាយមតិ។ បភាសេតិ សោ ភិក្ខុ អត្ថនោ
អរហត្តមគ្គញ្ញាលោន អព្ពាធិហិ មុត្តោ ចន្ទិមារិយ លោកំ ខន្ធាទិភេទំ លោកំ
ឱភាសេតិ, ឯកាលោកំ ករោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សុមនសាមណោវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

ភិក្ខុវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បញ្ចវិសតិមោវគ្គោ។

២២. ព្រាហ្មណាវគ្គោ

១. បសាទពហុលព្រាហ្មណាវត្ថុ

ធិន្ទសោតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បសាទពហុលំ
ព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ អត្តនោ
គេហោ សោឡសមត្តានំ ភិក្ខុនំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេត្វា ភិក្ខុនំ អាគតវេលាយ បត្តំ
គហេត្វា “អាគច្ឆន្តុ ភោន្តោ អរហន្តោ, និសីទន្តុ ភោន្តោ អរហន្តោ” តិ យំ កិត្យា
វទន្តោ អរហន្តវាទបដិសំយុត្តមេវ វទតិ។ តេសុ បុព្វជ្ជនា “អយំ អម្ពេសុ
អរហន្តសញ្ញី” តិ ចិន្ទយីសុ, ខីណាសវា “អយំ នោ ខីណាសវការំ ជានាតី” តិ។
ឯវំ តេ សព្វេបិ កុក្កុច្ឆាយន្តា តស្ស គេហំ នាគមីសុ។ សោ ទុក្ខំ ទុម្ពនោ “កិន្ទ
ខោ, អយ្យា, នាគច្ឆន្តី” តិ វិហារំ គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា តមត្តំ អាហារេសិ។ សត្តា
ភិក្ខុ អាមន្តេត្វា “កី ឯតំ, ភិក្ខុវេ” តិ បុច្ឆិត្វា តេហិ តស្មី អត្ត អាហារេតេ
“សាទិយថ បន តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ, អរហន្តវាទ” តិ អាហា។ “ន សាទិយាម មយំ,
ភន្តេ” តិ។ “ឯវំ សន្តេ មនុស្សានំ ឯតំ បសាទភញ្ញំ, អនាបត្តិ, ភិក្ខុវេ,
បសាទភញ្ញោ, អបិ ច ខោ បន ព្រាហ្មណស្ស អរហន្តេសុ អធិមត្តំ បេមំ, តស្មា

តុម្ពេហិបិ តណ្ហាសោតំ ធម្មា អរហត្តមេវ បត្តំ យុត្ត”ន្ទិ វត្ថា ធម្មំ ទេសេន្តោ
ឥមំ កាថមាហា -

៣៨៣.

“ធិន្ទសោតំ បរក្កម្ម, កាមេ បនុទ ព្រាហ្មណៈ;
សម្ពាទនំ ខយំ ព្រាហ្ម, អកតញ្ញសិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ បរក្កម្មាតិ តណ្ហាសោតំ នាម ន អប្បមត្តកេន វាយាមេន ធិន្ទតុ
សក្កា, តស្មា ព្រាហ្មណសម្បយុត្តេន មហាន្តេន បរក្កមេន បរក្កមិត្វា តំ សោតំ
ធិន្ទ។ ឧភោបិ កាមេ បនុទ នីហរ។ ព្រាហ្មណាតិ ឱណាសវានំ អាលបនមេតំ។
សម្ពាទន្តិ បញ្ចន្តំ ខន្ធនំ ខយំ ជានិត្វា។ អកតញ្ញតិ ឯវំ សន្តេ ត្វំ សុវណ្ណាធិសុ
កេនចិ អកតស្ស និព្វានស្ស ជាននតោ អកតញ្ញ នាម ហោសីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

បសាទពហុលព្រាហ្មណាវត្ថុ បឋមំ។

២. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

យទាទ្វយេស្វតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហរន្តោ សម្ពហុលេ ភិក្ខុ
អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា តីសមត្តា ធិសាវាសិកា ភិក្ខុ អាគន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា
និសីធិសុ។ សាវិបុត្តត្ថេរោ តេសំ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ធិស្វា សត្តារំ
ឧបសម្ព័មិត្វា វិភកោវ ឥមំ បញ្ញំ បុច្ឆិ - “ភន្តេ, ទ្វេ ធម្មាតិ វុច្ឆន្តិ, កតមេ នុ ខោ
ទ្វេ ធម្មា”តិ? អថ នំ សត្តា “ទ្វេ ធម្មាតិ ខោ, សាវិបុត្ត, សមថវិបស្សនា វុច្ឆន្តិ”តិ
វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

៣៨៤.

“យទា ធូយេសុ ធម្មេសុ, ចារតូ ហោតិ ព្រាហ្មណោ;
អថស្ស សព្វេ សំយោគា, អត្ថំ កច្ឆន្តិ ជានតោ”តិ។

តត្ថ យទាតិ យស្មី កាលេ ទិដ្ឋា បិតេសុ សមជីវបស្សនាធម្មេសុ
អភិញ្ញាចារតាទិវសេន អយំ ខីណាសវោ ចារតូ ហោតិ, អថស្ស វដ្ឋស្មី
សំយោជនសមត្ថា សព្វេ កាមយោគាធយោ សំយោគា ឯវំ ជានន្តស្ស អត្ថំ
បរិក្ខយំ កច្ឆន្តិតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ សព្វេបិ តេ ភិក្ខុ អវហត្ថេ បតិជ្ឈហិស្វតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. មារវត្ថុ

យស្ស ចារន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ មារំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិវេកស្មី ទិវសេ អញ្ញាតរោ បុរិសោ វិយ ហុត្វា សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា
បុច្ឆិ - “ភន្តេ, ចារំ ចារន្តិ វុច្ឆតិ, កិន្ត ខោ ឯតំ ចារំ នាមា”តិ។ សត្តា “មារោ
អយ”ន្តិវិទិត្វា, “ចាបិម, កី តវ ចារេន, តញ្ជិ វីតរាគេហិ បត្តព្ភ”ន្តិវត្វា ឥមំ
កាថមាហា -

៣៨៥.

“យស្ស ចារំ អចារំ វា, ចារាចារំ នវិជ្ជតិ;
វីតទ្ធកំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ ចារន្តិ អង្គត្តិកានិ ធម៌ អាយតនានិ។ អចារន្តិ ពាហិរានិ ធម៌ អាយតនានិ។
ចារាចារន្តិ តទុកយំ។ នវិជ្ជតិ យស្ស សត្តម្មេតំ “អហ”ន្តិ វា “មម”ន្តិ វា
គហណាការេន នត្ថិ, តំ កិលេសទរថានំ វិគមេន វីតទ្ធំ សត្តកិលេសេហិ
វិសំយុត្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

មារវត្ថុ តតិយំ។

៤. អញ្ញាតព្រាហ្មណវត្ថុ

ឈាយិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ ព្រាហ្មណំ
អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ ចិន្តេសិ - “សត្តា អត្ថនោ សាវកេ, ‘ព្រាហ្មណា’តិ វនេតិ, អហព្វម្ពិ
ជាតិកោត្តន ព្រាហ្មណោ, មម្មិ នុ ខោ ឯវំ វត្ថុំ វដ្ឋតិ”តិ។ សោ សត្តាវំ
ឧបសង្កមិទ្ធា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ សត្តា “នាហំ ជាតិកោត្តមត្តន ព្រាហ្មណំ វនាមិ,
ឧត្តមត្ថំ អរហត្ថំ អនុប្បត្តមេវ បនេវំ វនាមី”តិ វត្ថោ ឥមំ កាថមាហា -

៣៨៦.

“ឈាយី វិវជមាសីនំ, កតកិច្ចមនាសវំ;

ឧត្តមត្ថមនុប្បត្ថំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ ឈាយិន្តិ ធុរិយេន ឈានេន ឈាយន្តំ កាមរជេន វិវជំ វនេ
ឯកកមាសីនំ ចត្វហិ មគ្គហិ សោឡសន្នំ កិច្ចានំ កតត្តា កតកិច្ចំ អាសវានំ
អភារេន អនាសវំ ឧត្តមត្ថំ អរហត្ថំ អនុប្បត្ថំ អហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្បត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញាតព្រាហ្មណាវត្ថុ បតុត្ថំ។

៥. អានន្ទត្ថវវត្ថុ

ធិរា តបតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា មិការមាតុចាសានេ វិហារន្តោ
អានន្ទត្ថវំ អារត្ត កថេសិ។

បសេនធិ កោសលោ កិរ មហាបវារណាយ សព្វាភរណបដិមណ្ឌិតោ
គន្ធមាលាធិនិ អាធាយ វិហារំ អគមាសិ។ តស្មី ខណោ កាឡាណាយិត្តោ ឈានំ
សមាបដ្ឋិត្វា បរិសបរិយន្តេ និសិន្នោ ហោតិ, នាមមេវ បនស្សេតំ, សរីរំ
សុវណ្ណាវណ្ណំ។ តស្មី បន ខណោ ចន្ទោ ឧគ្គច្ឆតិ, សូរិយោ អត្ថមេតិ។ អានន្ទត្ថោ
អត្ថមេន្តស្ស ច សូរិយស្ស ឧគ្គច្ឆន្តស្ស ច ចន្តស្ស ឱកាសំ ឱលោកេន្តោ រញ្ជោ
សរីរោកាសំ ថេរស្ស សរីរោកាសំ តថាគតស្ស ច សរីរោកាសំ ឱលោកេសិ។
តត្ថ សញ្ញោកាសេ អតិក្កមិត្វា សត្តាវ វិរោចតិ។ ថេរោ សត្តាវ វន្តិត្វា, “ភន្តេ,
អដ្ឋ មម ឥមេ ឱកាសេ ឱលោកេន្តស្ស តុម្កាកមេវ ឱកាសោ រុច្ឆតិ។ តុម្កាកញ្ចា
សរីរំ សញ្ញោកាសេ អតិក្កមិត្វា វិរោចតិ” តិ អាហា។ អថ នំ សត្តា, “អានន្ទ,
សូរិយោ នាម ធិរា វិរោចតិ, ចន្ទោ រត្តិ, រាជា អលង្កតកាលេយេវ, ឱណាសវេ
គណាសង្កណិកំ បហាយ អន្តោសមាបត្តិយំយេវ វិរោចតិ, ពុទ្ធា បន វត្តិម្បិ
ធិរាបិ បញ្ចវិជេន តេជេន វិរោចន្តិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៨៧.

“ធិរា តបតិ អាធិន្ទោ, វត្តិមាភាតិ ចន្តិមា;

សន្នេន្ទោ ខត្តិយោ តបតិ, ឈាយី តបតិ ព្រាហ្មណោ;

អថ សព្វមហោវត្ថី, ពុទ្ធា តបតិ តេជសា"តិ។

តត្ថ ធិវា តបតិ ធិវា វិរោចតិ, វត្ថី បនស្ស គតមគ្គោបិ ន បញ្ញាយតិ។
ចន្ទិមាតិ ចន្ទោបិ អញ្ញាធិបិ វិមុត្តោ វត្ថីមេវ វិរោចតិ, នោ ធិវា។ សន្នេទ្ធាតិ
សុវណ្ណាមណីវិចិត្តេហិ សញ្ញាភវណោហិ បដិមណ្ឌិតោ ចតុវគ្គិនិយា សេនាយ
បរិក្ខិត្តោ រាជាវិរោចតិ, ន អញ្ញាតកវេសេន បិតោ។ ឈាយីតិ វិណាសវោ
បន គណំ វិនោទេត្វា ឈាយន្តោវ វិរោចតិ។ តេជសាតិ សម្មាសម្ពុទ្ធា បន
សីលតេជេន ធុស្សីល្បតេជំ, គុណតេជេន និគ្គុណតេជំ, បញ្ញាតេជេន
ធុប្បញ្ញតេជំ, បុញ្ញតេជេន អបុញ្ញតេជំ, ធម្មតេជេន អធម្មតេជំ បរិយាធិយិត្វា
ឥមំនា បញ្ចវិជេន តេជសា និច្ចកាលមេវ វិរោចតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អានន្ទត្ថេវវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អញ្ញាតព្រាហ្មណបព្ពជិតវត្ថុ

ពាហិតថាចោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតវំ
ព្រាហ្មណបព្ពជិតំ អារព្ព កថេសិ។

ឯកោ កិវ ព្រាហ្មណោ ពាហិរកបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិត្វា “សមណោ គោតមោ
អត្តនោ សាវកេ ‘បព្ពជិតា’តិ វេទតិ, អហព្វេម្ហិ បព្ពជិតោ, មម្បិ ខោ ឯវំ វត្ថុ
វដ្តតិ”តិ ចិន្តេត្វា សត្តាវំ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្វា ឯតមត្ថំ បុច្ឆិ។ សត្តា “នាហំ ឯត្ថកេន
‘បព្ពជិតោ’តិ វេទាមិ, កិលេសមលានំ បន បព្ពជិតត្តា បព្ពជិតោ នាម ហោតិ”តិ
វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ពាហិតចាចោតិ ព្រាហ្មណោ, សមចរិយា សមណោតិ វុច្ចតិ;
បញ្ចជយមត្តនោ មលំ, តស្មា បព្ពជិតោតិ វុច្ចតិ” តិ។

តត្ថ សមចរិយាតិ សញ្ញាកុសលានិ សមេត្វា ចរណេន។ តស្មាតិ យស្មា
ពាហិតចាបតាយ ព្រាហ្មណោ, អកុសលានិ សមេត្វា ចរណេន សមណោតិ
វុច្ចតិ, តស្មា យោ អត្តនោ រាគាទិមលំ បញ្ចជយន្តោវិនោទេន្តោ ចរតិ, សោមិ
តេន បញ្ចជនេន បព្ពជិតោតិ វុច្ចតិ តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណបព្ពជិតោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ,
សម្មត្តានម្បិ សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណបព្ពជិតវត្ថុ ធម្មំ។

៧. សាវិបុត្តត្រូវវត្ថុ

ន ព្រាហ្មណស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សាវិបុត្តត្រូវ
អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មី កិរ ថានេ សម្ពហុលា មនុស្ស “អហោ អម្ពាគំ, អយ្យោ, ខន្តិពលេន
សមន្នាគតោ, អញ្ញេសុ អក្កោសន្តេសុ វា បហរន្តេសុ វា កោបមត្តម្បិ នត្ថី” តិ
ថេរស្ស គុណោ កថយីសុ។ អថេកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ព្រាហ្មណោ “កោ ឯស ន
កុដ្ឋតី” តិ បុច្ឆិ។ “អម្ពាគំ ថេរោ” តិ។ “នំ កុដ្ឋាបេន្តោ ន ភវិស្សតី” តិ? “នត្ថតំ,
ព្រាហ្មណោ” តិ។ “តេន ហិ អហំ នំ កុដ្ឋាបេស្សមី” តិ? “សថេ សក្កោសិ,
កុដ្ឋាបេហី” តិ។ សោ “ហោតុ, ជានិស្សាមិស្ស កត្តព្ភ” តិ ថេរំ ភិក្ខាយ បរិដ្ឋំ
ទិស្វា បច្ឆាភាគេន គន្ធា បិដ្ឋិមជ្ឈេ មហន្តំ ចាណិប្បហារមទាសិ។ ថេរោ “កី
នាមេត” តិ អនោលោកេត្វាវ គតោ។ ព្រាហ្មណស្ស សកលសរីរេ ខាហោ

ឧប្បជ្ឈិ។ សោ “អហោ គុណសម្បជ្ឈោ, អយ្យោ” តិ ថេរស្ស ចានមូលេ និបជ្ឈិត្វា
“ខមថ មេ, ភន្តេ” តិ វត្វា “កី ឯត” តិ ច វុត្តេ “អហំ វីមំសនត្ថាយ តុម្ពេ បហវី” តិ
អាហា។ “ហោតុ ខមាមិ តេ” តិ។ “សចេ មេ, ភន្តេ, ខមថ, មម គេហាយេវ
និសីទិត្វា ភិក្ខុំ គល្លាថា” តិ ថេរស្ស បត្តំ គល្លា, ថេរេវេ បត្តំ អនាសិ។
ព្រាហ្មណោ ថេរំ គេហំ នេត្វា បរិវាសិ។

មនុស្សា កុដ្ឋិត្វា “ឥមំនា អម្ពាភំ និរបរាជោ អយ្យោ បហាដោ,
ធន្លោនបិស្ស មោក្ខោ នត្ថិ, ឯត្ថេវ នំ មារេស្សមា” តិ លេខុទ្ទណ្ឌាទិហត្ថា
ព្រាហ្មណស្ស គេហាទ្វារេ អដ្ឋំសុ។ ថេរោ ឧដ្ឋាយ គប្បន្តោ ព្រាហ្មណស្ស ហាត្ថ
បត្តំ អនាសិ។ មនុស្សា តំ ថេរេន សទ្ធិំ គប្បន្តំ ទិស្វា, “ភន្តេ, តុម្ពាភំ បត្តំ គហេត្វា
ព្រាហ្មណំ និវត្តេថា” តិ អាហំសុ។ កី ឯតំ ឧចាសកាតិ? ព្រាហ្មណេន តុម្ពេ
បហាដោ, មយមស្ស កត្តព្ពំ ជាទិស្សមាតិ។ កី បន តុម្ពេ ឥមំនា បហាដោ, ឧទាហុ
អហន្តិ? តុម្ពេ, ភន្តេតិ។ “មំ ឯស បហវីត្វា ខមាបេសិ, គប្បថ តុម្ពេ” តិ មនុស្សេ
ឧយ្យោដេត្វា ព្រាហ្មណំ និវត្តាបេត្វា ថេរេវិហារមេវ គតោ។ ភិក្ខុ ឧដ្ឋាយីសុ
“កី នាមេតំ សាវិបុត្តត្ថេរោ យេន ព្រាហ្មណេន បហាដោ, តស្សេវ គេហ
និសីទិត្វា ភិក្ខុំ គហេត្វា អាគតោ។ ថេរស្ស បហាជកាលតោ បដ្ឋាយ ឥនានិ
សោ កស្ស លទ្ធិស្សតិ, អវសេសេ ចោថេន្តោ វិចរិស្សតី” តិ។ សត្តា អាគន្ធា
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ
វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណំ បហរេន្តោ នាម នត្ថិ, គិហិព្រាហ្មណេន
បន សមណាព្រាហ្មណោ បហាដោ ភវិស្សតិ, កោដោ នាមេស អនាគាមិមគ្គេន
សមុគ្សាតំ គប្បតី” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ -

៣៨៩.

“ន ព្រាហ្មណស្ស បហរេយ្យ, នាស្ស មុព្ភោថ ព្រាហ្មណោ;

ដី ព្រាហ្មណ៍ស្ប ហន្តារំ, តតោ ដី យស្ស មុញ្ចតិ។

៣៩០.

“ន ព្រាហ្មណ៍ស្បតទកិញ្ចំ សេយ្យោ, យទានិសេដោ មនសោ
បិយេហិ;

យតោ យតោ ហិសមនោ និវត្តតិ, តតោ តតោ សម្មតិមេវ ទុក្ខំ”ន្តិ។

តត្ថ បហវេយ្យតិ “ខីណាសវព្រាហ្មណោហមស្មី”តិ ជានន្តោ
ខីណាសវស្ស វា អញ្ញាតវស្ស វា ជាតិព្រាហ្មណ៍ស្ប ន បហវេយ្យ។ ឆាស្ស
មុញ្ចេថាតិ សោមិ បហាជា ខីណាសវព្រាហ្មណោ អស្ស បហវិត្វា បិតស្ស វេរំ
ន មុញ្ចេថ, តស្មី កោបំ ន កវេយ្យតិ អត្ថោ។ ដី ព្រាហ្មណ៍ស្បតិ
ខីណាសវព្រាហ្មណ៍ស្ប ហន្តារំ គវហាមិ។ តតោ ដីតិ យោ បន តំ បហវន្តំ
បដិបហវន្តោ តស្ស ឧបរិ វេរំ មុញ្ចតិ, តំ តតោបិ គវហាមិយេវ។

ឯតទកិញ្ចំ សេយ្យតិ យំ ខីណាសវស្ស អក្កោសន្តំ វា អបច្ចក្កោសនំ,
បហវន្តំ វា អប្បដិបហវណំ, ឯតំ តស្ស ខីណាសវព្រាហ្មណ៍ស្ប ន កិញ្ចំ
សេយ្យោ, អប្បមត្តកំ សេយ្យោ ន ហោតិ, អធិមត្តមេវ សេយ្យតិ អត្ថោ។
យទានិសេដោ មនសោ បិយេហិតិ កោជនស្ស ហិ កោធម្មាទោវ មនសោ
បិយោ នាម។ កោដោ ហិ បនេស មាតាបិតុសុបិ ពុទ្ធាទីសុបិ អបវជ្ឈតិ។ តស្មា
យោ អស្ស តេហិ មនសោ និសេដោ កោជវសេន ឧប្បជ្ឈមានស្ស ចិត្តស្ស
និគ្គហោ, ឯតំ ន កិញ្ចំ សេយ្យតិ អត្ថោ។ ហិសមនោតិ កោជមនោ។ សោ
តស្ស យតោ យតោ វត្ថុតោ អនាគាមិមគ្គេន សមុគ្សាតំ គច្ឆន្តោ និវត្តតិ។
តតោ តតោតិ តតោ តតោ វត្ថុតោ សកលម្បិ វដ្តទុក្ខំ និវត្តតិយេវាតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

សារីបុត្តត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. មហាបជាបតិគោតមីវត្ថុ

យស្ស កាយេន វាចាយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
មហាបជាបតិ គោតមី អារព្ភ កថេសិ។

ភគវតា ហិ អនុប្បន្នេ វត្ថុស្មី បញ្ញត្តេ អដ្ឋ គរុធម្មេ មណ្ឌានកជាតិយោ
បុរិសោ សុរតិបុប្ផធាមំ វិយ សិរសា សម្បជ្ជិត្វា សបរិវារា មហាបជាបតិ
គោតមី ឧបសម្បទំ លភិ, អញ្ញោ តស្សា ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា នត្ថិ។ ឯវំ
លទ្ធិបសម្បទំ ថេរី អារព្ភ អបរេន សមយេន កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ
“មហាបជាបតិយា គោតមិយា អាចរិយុបជ្ឈាយោ ន បញ្ញាយន្តិ, សហត្ថេនេ
កាសាយានិ គណ្ហី”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ភិក្ខុនិយោ កុក្កុទ្ធាយន្តិយោ តាយ សទ្ធិ
នេវ ឧចោសថំ ន បវារណំ ករោន្តិ, តា គន្ធា តថាគតស្សបិ តមត្ថំ អាហោចេសុំ។
សត្តា តាសំ កថំ សុត្វា “មយា មហាបជាបតិយា គោតមិយា អដ្ឋ គរុធម្មា
ទិន្នា, អហមេវស្សាចរិយោ, អហមេវ ឧបជ្ឈាយោ។ កាយទុច្ឆរិតាទិវិហិតេសុ
ខីណាសវេសុ កុក្កុទ្ធី នាម ន កាតត្ថ”ន្តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៣៩១.

“យស្ស កាយេន វាចាយ, មនសា នត្ថិ ទុក្ខជំ;
សំរុតំ តីហិ ហ្មនេហិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តត្ថ ទុក្ខជន្តិ សាវន្តំ ទុក្ខុទ្រយំ អចាយសំវត្ថុនិកំ កម្មំ។ តីហិ ហ្មនេហិតិ
ឯតេហិ កាយាទីហិ តីហិ ការណេហិ កាយទុច្ឆរិតាទិបវេសនិវារណត្ថាយ
ធារំ បិហិតំ, តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វេទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណសូតិ។

មហាបជាបតិកោតមីវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សារីបុត្តត្រូវវត្ថុ

យម្ពាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សារីបុត្តត្រូវ អារព្ភ
កេសិ។

សោ កិរាយស្មា អស្សជិត្តវស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិដលំ
បត្តកាលតោ បដ្ឋាយ “យស្សំ ទិសាយំ បេរោ វសតី” តិ សុណាតិ, តតោ
អញ្ចាលី បគ្គយ្ហ តតោវ សីសំ កត្វា និបជ្ជតិ។ ភិក្ខុ “មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ សារីបុត្តោ,
អដ្ឋាបិ ទិសា នមស្សមាណាវិចរតី” តិ តមត្ថំ តថាគតស្ស អាហេចេសុំ។ សត្តា
ថេរំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ, សារីបុត្ត, ទិសា នមស្សនោវិចរសី” តិ
បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, មម ទិសា នមស្សនការំ វា អនមស្សនការំ វា តុម្ពេវ ជាធាថា” តិ
វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, សារីបុត្តោ ទិសា នមស្សតិ, អស្សជិត្តវស្ស បន សន្តិកា ធម្មំ
សុត្វា សោតាបត្តិដលំ បត្តតាយ អត្តនោ អាចរិយំ នមស្សតិ។ យស្មិ អាចរិយំ
និស្សាយ ភិក្ខុ ធម្មំ វិជានាតិ, តេន សោ ព្រាហ្មណេន អគ្គិវិយ សក្កច្ចំ
នមស្សិតត្តោយេវា” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៣៩២.

“យម្ពា ធម្មំ វិជានេយ្យ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតំ;
សក្កច្ចំ តំ នមស្សេយ្យ, អគ្គិហុត្ថំ ព្រាហ្មណោ” តិ។

តត្ថ អគ្គិបុត្តវាតិ យថា ព្រាហ្មណោ អគ្គិបុត្តំ សម្មា បរិចរណេន ចេវ
អញ្ចាលិកម្មាធិហិ ច សក្កច្ចំ នមស្សតិ, ឯវំ យម្ហា អាចរិយា តថាគតបវេទិតំ
ធម្មំវិជានេយ្យ, តំ សក្កច្ចំ នមស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេវវត្ថុ នវមំ។

១០. ជដិលព្រាហ្មណាវត្ថុ

ន ជដាហិ តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ឯកំ ជដិលព្រាហ្មណំ
អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ “អហំ មាតិតោ ច បិតិតោ ច សុជាតោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ។
សចេ សមណោ គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ព្រាហ្មណាតិ វទិតិ, មម្បំ នុខោ
តថាវត្ថុំ វដ្ឋតិ” តិ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា “នាហំ,
ព្រាហ្មណ, ជដាមត្តេន, ន ជាតិគោត្តមត្តេន ព្រាហ្មណំ វទាមិ, បដិវិទ្ធុសច្ចមេវ
បនាហំ ព្រាហ្មណាតិ វទាមិ” តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៣៩៣.

“ន ជដាហិ ន គោត្តេន, ន ជដ្ឋា ហោតិ ព្រាហ្មណោ;
យម្ពិ សច្ចញ្ញា ធម្មោ ច, សោ សុចិ សោ ច ព្រាហ្មណោ” តិ។

តត្ថ សច្ចន្តិ យស្មី បុគ្គលេ ចត្តារិ សច្ចានិ សោឡសហាការេហិ បដិវិជ្ជិត្វា
បិតំ សច្ចញ្ញាណញ្ចោវ នវវិជោ ច លោកុត្តវធម្មោ អត្ថិ, សោ សុចិ, សោ
ព្រាហ្មណោ ចាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហុ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ជដិលព្រាហ្មណ៍វត្ថុ ទសមំ។

១១. កុហកព្រាហ្មណ៍វត្ថុ

កីតេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា កុជាការសាលាយំ វិហារន្តោ ឯកំ វគ្គលីវតំ
កុហកព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសិ។

សោ កិវ វេសាលិនគរទ្វារេ ឯកំ កកុជវត្ថុំ អារុយ្ហ ធ្វីហិ ចាទេហិ រុក្ខសាខំ
គណ្ហិត្វា អនោសិរោ ឱលម្ពន្តោ “កបិលានំ មេ សតំ ទេថ, កហាបណោ ទេថ,
បរិចារិកំ ទេថ, នោ ចេ ទស្សថ, ឥតោ បតិត្វា មរណ្តោ នគរំ អនគរំ ករិស្សមី” តិ
វទតិ។ តថាគតស្ស ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតស្ស នគរំ បរិសនកាលេ ភិក្ខុ តំ
ព្រាហ្មណំ ទិស្វា និក្ខមនកាលេបិ នំ តថេវ ឱលម្ពន្តំ បស្សីសុ។ នាគរាបិ “អយំ
ចាតោវ បដ្ឋាយ ឯវំ ឱលម្ពន្តោ បតិត្វា មរណ្តោ នគរំ អនគរំ ករេយ្យ” តិ ចិន្តេត្វា
នគរវិនាសភីតា “យំ សោ យាចតិ, សព្វំ ទេមា” តិ បដិស្សុណិត្វា អទំសុ។ សោ
ឱតិវត្វា សព្វំ គហេត្វា អគមាសិ។ ភិក្ខុវិហារូបចារេ តំ គារីវិយ វិវិត្វា គច្ឆន្តំ
ទិស្វា សញ្ញានិត្វា “លទ្ធិំ តេ, ព្រាហ្មណ, យថាបត្តិត” តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, លទ្ធិំ
មេ” តិ សុត្វា អន្តោវិហារំ គន្ធា តថាគតស្ស តមត្ថំ អាហោចេសុំ។ សត្តា “ន,
ភិក្ខុវេ, ឥទានេវ សោ កុហកចោរោ, បុព្វេបិ កុហកចោរោយេវ អហោសិ។
ឥទានិ បនេស ពាលជនំ វព្វេតិ, តទា បន បណ្ឌិតេ វព្វេតុំ នាសក្ខី” តិ វត្វា
តេហិ យាចិតោ អតីតមាហិ។

អតីតេ ឯកំ កាសិកកាមំ និស្សាយ ឯកោ កុហកតាបសោ វាសំ
កប្បេសិ។ តំ ឯកំ កុលំ បដិជគ្គិ។ ធិវា ឧប្បន្នខាទនិយកោជនិយតោ អត្តនោ
បុត្តានំវិយ តស្សបិ ឯកំ កោដ្ឋាសំ ទេតិ, សាយំ ឧប្បន្នកោដ្ឋាសំ វេបេត្វា

ធុតិយធិវសេ ធនតិ។ អថេកធិវសំ សាយំ គោធមំសំ លភិត្វា សាធុកំ បចិត្វា
តតោ កោដ្ឋាសំ បេបេត្វា ធុតិយធិវសេ តស្ស អធិសុ។ តាបសោ មំសំ ខាធិត្វាវ
រសតណ្ហាយ ពោធា “កី មំសំ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “គោធមំស”ន្តិ សុត្វា ភិត្វាយ
ចរិត្វា សប្បិទធិកដុកកណ្ហាធិនិ គហេត្វា បណ្ណាសាលំ គន្ធា ឯកមន្តំ បេបេសិ។
បណ្ណាសាលាយ បន អវិទូរេ ឯកស្មី វម្មិកេ គោធរាជា វិហរតិ។ សោ កាលេន
កាលំ តាបសំ វន្តិតុំ អាគច្ឆតិ។ តំធិវសំ បនេស “តំ វធិស្សមី”តិ ទណ្ហំ
បជិច្ឆាធនត្វា តស្ស វម្មិកស្ស អវិទូរេ ថានេ និទ្ទាយន្តោ វិយ និសីទិ។ គោធរាជា
វម្មិកតោ និក្ខមិត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោវ អាការំ សល្លក្ខេត្វា “ន មេ អន្ធា
អាចរិយស្ស អាការេ រុច្ឆតិ”តិ តតោវ និវត្តិ។ តាបសោ តស្ស និវត្តនភារំ
ព្រាត្វា តស្ស មារណត្ថាយ ទណ្ហំ ខិបិ, ទណ្ហាវិវជ្ឈិត្វា តតោ។ គោធរាជាបិ
ធម្មិកំ បរិសិត្វា តតោ សីសំ និហរិត្វា អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ តាបសំ អាហា -

“សមណំ តំ មញ្ញមាធនោ, ឧបគច្ឆិមសញ្ញតំ;
សោ មំ ទណ្ហាន ចាហាសិ, យថា អសមណោ តថា។

“កី តេ ជជាហិ ធុម្ពេធន, កី តេ អធិនសាជិយា;
អព្ពន្ធាំ តេ គហានំ, ពាហិរំ បរិមជ្ឈសី”តិ។ (ជា. ១.៤.៩៧-៩៨);

អថ នំ តាបសោ អត្តនោ សន្តកេន បលោកេតុំ ឯវមាហា -

“ឯហិ គោធនិវត្តស្ស, ភុញ្ញោ សាលីនមោទនំ;
តេលំ លោណាញោ មេ អត្ថិ, បហូតំ មយ្ហ បិប្ផលី”តិ។ (ជា. ១.៤.៩៩);

តំ សុត្វា គោធរាជា “យថា យថា ត្វំ កថេសិ, តថា តថា មេ
បលាយីតុកាមតាវ ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

“ឯស ភិយ្យោ បវេក្ខាមិ, វម៌្មិកំ សតោរិសំ;
តេលំ លោណាញោ កិត្តេសិ, អហិតំ មយ្ហ បិប្ផលី” តិ។ (ជា. ១.៤.១០០);

ឯវេញ បន វត្វា “អហំ ឯត្ថកំ កាលំ តយិ សមណាសញ្ញំ អកាសី, ឥនានិ
បន តេ មំ បហវិតុកាមតាយ ធន្តោ ឱត្តោ, តស្ស ឱត្តកាលេយេវ
អសមណោ ជាតោ។ កី តាទិសស្ស ធុប្បញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស ជជាហិ, កី សឧរេន
អជិនចម្មេន។ អព្ពន្ធរញ្ញំ តេ គហនំ, កេវលំ ពាហិរមេវ បរិមជ្ឈសី” តិ អាហ។
សត្តា ឥមំ អតីតំ អាហវិត្វា “តនា ឯស កុហកោ តាបសោ អហោសិ,
គោធរាជា បន អហមេវ” តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេត្វា តនា គោធបណ្ឌិតេន
តស្ស និគ្គហិតការណំ ធស្សេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

៣៩៤.

“កី តេ ជជាហិ ធុម្មេធន, កី តេ អជិនសាដិយា;
អព្ពន្ធរំ តេ គហនំ, ពាហិរំ បរិមជ្ឈសី” តិ។ (ជា. ១.៤.៩៨);

តត្ថ កី តេ ជជាហិតិ អម្ពោ ធុប្បញ្ញ តវ ពន្ធាហិបិ ឥមាហិ ជជាហិ
សឧរាយ និវត្តាយបិ ឥមាយ អជិនចម្មសាដិកាយ ច កិមត្ថោតិ។ អព្ពន្ធរន្តិ
អព្ពន្ធរញ្ញំ តេ រាគាទិកិលេសគហនំ, កេវលំ ហត្ថិលណ្ឌំ អស្សលណ្ឌំ វិយ មជ្ឈំ
ពាហិរំ បរិមជ្ឈសីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

កុហកព្រាហ្មណវត្ថុ ឯកានសមំ។

១២. កិសាគោតមីវត្ថុ

បំសុក្ខលធរន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា កិដ្ឋក្ខេបេ បព្ពតេ វិហារន្តោ
កិសាគោតមី អារត្ត កថេសី។

តទា កិរ សក្កោ បឋមយាមាវសានេ ទេវបរិសាយ សន្ធិសត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា ឯកមន្តេ សារណីយធម្មកមំ សុណាន្តោ និសីទិ។ តស្មី
ខណោ កិសាគោតមី “សត្តារំ បស្សីស្សាមី” តិ អាកាសេនាគន្ធា សក្កំ ទិស្វា
និវត្តិ។ សោ តំ វន្តិត្វា និវត្តន្តិ ទិស្វា សត្តារំ បុច្ឆិ - “កា នាមេសា, ភន្តេ,
អាកច្ឆមាណាវ តុម្ពេ ទិស្វា និវត្តតី” តិ? សត្តា “កិសាគោតមី នាមេសា,
មហារាជ, មម ធីតា បំសុក្ខលិកត្ថេវំនំ អគ្គា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៩៥.

“បំសុក្ខលធរំ ជន្តំ, កិសំ ធមនិសន្តតំ;
ឯកំ វនស្មី ឈាយន្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា” ន្តិ។

តត្ថ កិសន្តិ បំសុក្ខលិកា ហិ អត្ថនោ អនុរូបំ បជិបទំ បូរេន្តោ
អប្បមំសលោហិតា ចេវ ហោន្តិ ធមនិសន្តតត្ថា ច, តស្មា ឯវមាហា។ ឯកំ
វនស្មីន្តិ វិវិត្តជ្ជានេ ឯកកំ វនស្មី ឈាយន្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ជលាទិនិ ចាបុណ្យស្វតិ។

កិសាគោតមីវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. ឯកព្រាហ្មណាវត្ថុ

ន ចាហន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ឯកំ ព្រាហ្មណំ អារត្ត
កថេសី។

សោ កិរ “សមណោ គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ព្រាហ្មណាតិ វេទតិ
អហញ្ញម្ហិ ព្រាហ្មណាយោនិយំ និព្វត្តោ, មម្មិ នុ ខោ ឯវំ វត្ថុំ វដ្តតិ” តិ សត្តារំ
ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា “នាហំ, ព្រាហ្មណ, ព្រាហ្មណាយោនិយំ
និព្វត្តមត្តនេវំ វេទាមិ, យោ បន អ កិញ្ចនោ អគហណោ, តមហំ ព្រាហ្មណំ
វេទាមិ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៣៩៦.

“ន ចាហំ ព្រាហ្មណំ ព្រូមិ, យោនិជំ មត្តិសម្ភវំ;
កោវាធិ នាម សោ ហោតិ, សចេ ហោតិ សកិញ្ចនោ;
អ កិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ” តិ។

តត្ថ យោនិជន្តិ យោនិយំ ជាតំ។ មត្តិសម្ភវន្តិ ព្រាហ្មណិយា មាតុ សន្តកេ
ឧទរស្មី សម្ភតំ។ កោវាធិតិ សោ បន អាមន្តនាធិសុ “កោ, កោ” តិ វត្វា វិចរន្តោ
កោវាធិ នាម ហោតិ, សចេ រាគាធិហិ កិញ្ចនេហិ សកិញ្ចនោ។ អហំ បន
រាគាធិហិ អ កិញ្ចនំ ចត្វហិ ឧបាទានេហិ អនាទានំ ព្រាហ្មណំ វេទាមិ តិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហិ, សម្មត្តានម្មិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឯកព្រាហ្មណាវត្ថុ តេរសមំ។

៣៩៧. ឧគ្គសេនសេដ្ឋបុត្តវត្ថុ

សព្វសំយោជនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡុវនេ វិហារន្តោ ឧគ្គសេនំ នាម
សេដ្ឋបុត្តំ អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ “មុញ្ច បុរេ មុញ្ច បច្ឆតោ” តិ (ធម. ប. ៣៤៨)
កាថាវណ្ណោយ វិត្តាវិតមេវ។

តទា ហិ សត្តា, “ភន្តេ, ឧគ្គសេនោ ‘ន កាយមី’តិ វេទតិ, អក្ខតេន មញ្ញោ អញ្ញំ
ព្យាករោតិ”តិ ភិក្ខុហិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, មម បុត្តសទិសា ជិន្នសំយោជនា ន
កាយន្តិយេវា”តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

៣៨៧.

“សព្ពសំយោជនំ ធម្មា, យោ វេ ន បរិកស្សតិ;
សង្កាតិកំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រម ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តត្ថ សព្ពសំយោជនន្តិ ទសវិជសំយោជនំ។ ន បរិកស្សតីតិ តណ្ហាយ ន
កាយតិ។ តមហាន្តិ តំ អហំ រាគាជិនំ សង្កានំ អតីតត្តា សង្កាតិកំ, ចតុន្ទម្បិ
យោគានំ អភាវេន វិសំយុត្តំ ព្រាហ្មណំ វេទមីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ឧគ្គសេនសេដ្ឋីបុត្តវត្ថុ បុទ្ធសមំ។

៣៩. ទ្វេព្រាហ្មណាវត្ថុ

ធម្មា នទ្ធិន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវេនេ វិហារន្តោ ទ្វេ ព្រាហ្មណោ អារព្ភ
កថេសិ។

តេសុ កិវេកស្ស ច្ចឡរោហិតោ នាម គោណោ អហោសិ, ឯកស្ស
មហារោហិតោ នាម។ តេ ឯកទិវសំ “តវ គោណោ ពលវា, មម គោណោ
ពលវា”តិ វិវេទិត្វា “កី នោ វិវាទេន, ចាជេត្វា ជានិស្សរមា”តិ អចិវវតីតីវេ
សកជំ វាលុកាយ បូរេត្វា គោណោ យោជយីសុ។ តស្មី ខណោ ភិក្ខុបិ ម្នាយីតុំ
តត្ថ គតា ហោន្តិ។ ព្រាហ្មណា គោណោ ចាជេសុំ។ សកជំ និច្ចលំ អដ្ឋាសិ,
នទ្ធិវត្តា បន និច្ឆិសុ។ ភិក្ខុ ទិស្វា វិហារំ គន្ធា តមត្ថំ សត្ថុ អាហេយីសុ។ សត្តា,

“ភិក្ខុវេ, ពាហិរា ឯតា នទ្ធិវត្តា, យោ កោចិ ឯតា ជិន្នតេវ, ភិក្ខុនា បន
អជ្ឈត្តិកំ កោធនទ្ធិញ្ចេវ តណ្ហាវវត្តញ្ចា ជិន្នតុំ វដ្ដតិ” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

៣៩៨.

“ធម្មា នទ្ធិវត្តញ្ចា, សន្នានំ សហនុក្កមំ;
ឧក្ខិត្តបលិយំ ពុទ្ធិ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា” ត្ថិ។

តត្ថ នទ្ធិន្តិ នយ្ហនភាវេន បវត្តំ កោធំ។ វវត្តន្តិ ពន្ធនភាវេន បវត្តំ តណ្ហំ។
សន្នានំ សហនុក្កមន្តិ អនុសយានុក្កមសហិតំ ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិសន្នានំ, ឥទំ សព្ពម្បី
ជិន្នត្វា បិតំ អវិជ្ជាបលិយស្ស ឧក្ខិត្តត្តា ឧក្ខិត្តបលិយំ, ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធត្តា
ពុទ្ធិ តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិជ្ជហីសុ, សម្បត្តានម្បី
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ទ្វេព្រាហ្មណាវត្ត បន្ទវសមំ។

១៦. អក្កោសកការទ្វាជវត្ត

អក្កោសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្យវនេ វិហារន្តោ អក្កោសកការទ្វាជំ
អារព្ព កថេសិ។

តស្ស ហិ ភាតុ ភារទ្វាជស្ស ធនញ្ញានី នាម ព្រាហ្មណី សោតាបន្នា
អហោសិ។ សា ខីបិទ្វាបិ កាសិទ្វាបិ បក្ខលិទ្វាបិ “នមោ តស្ស ភគវតោ
អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស” តិ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ។ សា ឯកទិវសំ
ព្រាហ្មណបរិវេសនាយ បវត្តមាជាយ បក្ខលិទ្វា តថេវ មហាសន្នេន ឧទានំ
ឧទានេសិ។ ព្រាហ្មណោ កុដ្ឋិទ្វា “ឯវមេវាយំ វសលី យត្ថ វា តត្ថ វា បក្ខលិទ្វា

តស៊ូ មុណ្ណាកស្ស សមណកស្ស វណ្ណំ ភាសតី” តិ វត្ថា “ឥនាទិ តេ, វសលិ,
គន្ធា តស្ស សត្តនោ វាទំ អាហោបេស្សមី” តិ អាហា។ អថ នំ សា “គប្ប, ព្រាហ្មណ,
នាហំ តំ បស្សមិ, យោ តស្ស ភគវតោ វាទំ អាហោបេយ្យ, អបិ ច គន្ធា តំ ភគវន្តំ
បញ្ចំ បុច្ឆស្ស” តិ អាហា។ សោ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា អវន្តិទ្វាវ ឯកមន្តំ បិតោ បញ្ចំ
បុច្ឆន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“កឹសុ ធនេត្វា សុខំ សេតិ, កឹសុ ធនេត្វា ន សោចតិ;
កឹស្សស្ស ឯកធម្មស្ស, វធំ រោចេសិ គោតមា” តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧);

អថស្ស បញ្ចំ ព្យាករោន្តោ សត្តា ឥមំ កាថមាហា -

“កោធំ ធនេត្វា សុខំ សេតិ, កោធំ ធនេត្វា ន សោចតិ;
កោធស្ស វិសម្ពលស្ស, មធុរគ្គស្ស ព្រាហ្មណ;
វធំ អរិយា បសំសន្តិ, តញ្ចិ ធនេត្វា ន សោចតី” តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧);

សោ សត្តវិ បសីទិទ្វា បព្ពជិទ្វា អរហត្តំ ចាបុណី។ អថស្ស កនិជ្ជា
អក្កោសកការទ្វាជា “ភាតា កិរ មេ បព្ពជិតោ” តិ សុត្វា កុទ្ធា អាគន្ធា
សត្តារំ អសញ្ញាហិ ជរុសាហិ វាចាហិ អក្កោសិ។ សោបិ សត្តារា អតិថីនំ
ខាទនីយាទិនានឌីបម្មេន សញ្ញត្តោ សត្តវិ បសន្នោ បព្ពជិទ្វា អរហត្តំ ចាបុណី។
អបរេបិស្ស សុន្និកការទ្វាជា ពិលិដ្ឋកការទ្វាជាតិ ទ្វេ កនិជ្ជភាតរោ សត្តារំ
អក្កោសន្តាវ សត្តារា វិនិតា បព្ពជិទ្វា អរហត្តំ ចាបុណីសុ។

អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អារុសោ, អច្ឆរិយា វត
ពុទ្ធកុណា, ចតុសុ នាម ភាតិកេសុ អក្កោសន្តេសុ សត្តា កិញ្ចិ អវត្វា
តេសំយេវ បតិជ្ជា ជាតោ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ
កថាយ សន្និសិទ្ធា” តិ បុច្ឆិទ្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្ថេ, “ភិក្ខុវេ, អហំ មម

ខន្តីពលេន សមន្តាគតត្តា ធុដ្ឋេសុ អធិស្សន្តោ មហាជនស្ស បតិជ្ជា
ហោមិយេវា”តិ វត្ថុ ឥមំ គាថមាហា -

៣៩៩.

“អក្កោសំ វេទពន្ធា, អធុដ្ឋោ យោ តិច្ឆិត្តតិ;
ខន្តីពលំ ពលានីកំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តត្ថ អធុដ្ឋាតិ ឯតំ ធនហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសញ្ច ចាលីអាទីហិ
ចោថនញ្ច អនុពន្ធនាទីហិ ពន្ធនញ្ច យោ អកុទ្ធមានសោ ហុត្វា អធិវាសេតិ,
ខន្តីពលេន សមន្តាគតត្តា ខន្តីពលំ, បុនប្បុនំ ឧប្បត្តិយា អនីកក្ខតេន តេនេវ
ខន្តីពលេន សមន្តាគតត្តា ពលានីកំ តំ ឯវុបំ អហំ ព្រាហ្មណំ វធាមីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលានីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អក្កោសកការទ្វាជវត្ថុ សោឡសមំ។

១៧. សារីបុត្តត្ថវវត្ថុ

អក្កោជនន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេជ្ជុវនេវីហារន្តោ សារីបុត្តត្ថវំ អារព្ព
កថេសិ។

តទា កិវ ថេរោ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ នាលកកាមេ
មាតុ យរទ្ធាវំ អគមាសិ។ អថ នំ សា និសីទាបេត្វា បរិវិសមាធា អក្កោសិ -
“អម្ពោ, ឧច្ឆិដ្ឋខាទក ឧច្ឆិដ្ឋកញ្ចិយំ អលភិក្ខា បរយវេសុ ឧឡ្ហ័បិដ្ឋេន
យដ្ឋិតកញ្ចិយំ បរិភុញ្ញតុំ អសីតិកោជិជនំ បហាយ បព្ពជិតោសិ, នាសិតម្ហា
តយា, ភុញ្ញាហិ ទានី”តិ។ ភិក្ខុនម្បិ ភត្តំ ទទមាធា “តុម្ពេហិ មម បុត្តោ អត្តនោ
ចូឡុបដ្ឋាកោ កតោ, ឥទានិ ភុញ្ញថា”តិ វេទេតិ។ ថេរោ ភិក្ខុំ គហេត្វាវីហារមេវ

អគមាសិ។ អថាយស្មា រាហុលេ សត្តារំ បិណ្ឌាចារេន អាបុច្ឆិ។ អថ នំ សត្តា
 អាហា - “រាហុល, កហំ គមិត្តា”តិ? “អយ្យិកាយ គាមំ, ភន្តេ”តិ។ “កី បនតេ
 អយ្យិកាយ ឧបជ្ឈាយោ វុត្តោ”តិ? “អយ្យិកាយ មេ, ភន្តេ, ឧបជ្ឈាយោ
 អក្កុដ្ឋោ”តិ។ “កិន្តិ វត្វា”តិ? “ឥទំ នាម, ភន្តេ”តិ។ “ឧបជ្ឈាយេន បនតេ កី
 វុត្ត”តិ? “ន កិញ្ចិ, ភន្តេ”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ,
 “អាវុសោ, អច្ឆរិយា វត សារិបុត្តត្ថេរស្ស គុណា, ឯវំនាមស្ស មាតិ
 អក្កោសន្តិយា កោធមត្តម្យិ នាហោសី”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ,
 ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ,
 ឡីណាសវា នាម អក្កោធនាវ ហោន្តី”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤០០.

“អក្កោធនំ វតវន្តំ, សីលវន្តំ អនុស្សទំ;
 ទន្តំ អន្តិមសារីរំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”តិ។

តត្ថ វតវន្តន្តិ ធុតវតេន, សមន្នាគតំ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេន សីលវន្តំ,
 តណ្ហាឧស្សទាភាវេន អនុស្សទំ, ធម្មិន្ទ្រយទមនេន ទន្តំ, កោដិយំ បិតេន
 អត្តភាវេន អន្តិមសារីរំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ សត្តរសមំ។

១៨. ឧប្បលវណ្ណាលេវីវត្ថុ

វារី ចោក្ខុរបត្តេវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
ឧប្បលវណ្ណាលើរី អារត្ត កថេសិ។ វត្ថុ “មធុរា មញ្ញតិ ពាលោ” តិ គាថាវណ្ណនាយ
(ធម. ប. ៦៩) វិត្តាវិតមេវ។ វត្ថុញ្ញី តត្ថ (ធម. ប. អដ្ឋ. ១.៦៩) -

អបរេន សមយេន មហាជនោ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ
“ជីណាសវាបិ មញ្ញោ កាមសុខំ សាទិយន្តិ, កាមំ សេវន្តិ, កី ន សេវិស្សន្តិ។ ន
ហេតេ កោឡាបរុក្ខា, ន ច វម្មិកា, អល្លមំសសរីរាវ, តស្មា ឯតេបិ កាមសុខំ
សាទិយន្តិ” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតេបិ កថាយ
សន្តិសិដ្ឋា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, ជីណាសវា កាមសុខំ
សាទិយន្តិ, ន កាមំ សេវន្តិ។ យថា ហិ បទុមបត្តេ បតិទំ ឧទកតិទុ ន លិម្បតិ ន
សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តិត្វា បន បតតេវ។ យថា ច អារក្កេ សាសថោ ន ឧបលិម្បតិ ន
សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តិត្វា បតតេវ, ឯវំ ជីណាសវស្ស ចិត្តេ ធុរិធាបិ កាមោ ន
លិម្បតិ ន សណ្ឋាតិ” តិ អនុសន្និ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

២០១.

“វារី ចោក្ខុរបត្តេវ, អារក្កេវ សាសថោ;

យោ ន លិម្បតិ កាមេសុ, តមហំ ព្រាហ្មណា” តិ។

តត្ថ យោ ន លិម្បតិ ឯវមេវ យោ អត្តន្តេវ ធុរិធាបិ កាមេ ន ឧបលិម្បតិ,
តស្មី កាមេ ន សណ្ឋាតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្តោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ឧប្បលវណ្ណាលើរីវត្ថុ អដ្ឋារសមំ។

១៩. អញ្ញតរព្រាហ្មណាវត្ថុ

យោ ធុក្ខស្សតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតវំ
ព្រាហ្មណំ អារត្ត កថេសី។

តស្ស កិរកោ ទាសោ អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ បលាយិត្វា បព្ពជិត្វា អរហន្តំ
ចាបុណី។ ព្រាហ្មណោ តំ ឌីលោកេន្តោ អធិស្វា ឯកទិវសំ សត្តារា សធ្ា
បិណ្ឌាយ បរិសន្តំ ធូរន្តរេ ធិស្វា ជីវំ ទទ្ធុំ អគ្គហេសី។ សត្តា និវត្តិត្វា “កី ឥទំ,
ព្រាហ្មណា” តិ បុច្ឆិ។ ទាសោ មេ, ភោ គោតមាតិ។ បន្ទភារោ ឯស,
ព្រាហ្មណាតិ។ “បន្ទភារោ” តិ ច វុត្តេ ព្រាហ្មណោ “អរហា” តិ សល្លក្ខេសី។
តស្មា បុនបិ តេន “ឯវំ, ភោ គោតមា” តិ វុត្តេ សត្តា “អាម, ព្រាហ្មណ,
បន្ទភារោ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤០២.

“យោ ធុក្ខស្ស បជាធាតិ, ឥដេវ ខយមត្តនោ;
បន្ទភារំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ” ត្ថិ។

តត្ថ ធុក្ខស្សតិ ខន្ធធុក្ខស្ស។ បន្ទភារត្ថិ ឌីហិតខន្ធភារំ ចត្វហិ យោគេហិ
សព្ពកិលេសេហិ វា វិសំយុត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វធាមីតិ អត្ថោ។
ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ឈហិ, សម្មត្តានម្បិ
សាត្តិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញាតវព្រាហ្មណវត្ថុ ឯក្ខនវីសតិមំ។

២០. ខេមាភិក្ខុនីវត្ថុ

គម្ពីរបញ្ញត្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា គិដ្ឋក្ខេវនេ វិហារន្តោ ខេមំ នាម ភិក្ខុនី
អារត្ត កថេសី។

ឯកទិវសញ្ញា បឋមយាមសមនន្តរេ សក្កោ ទេវរាជា បរិសាយ សន្ធិ អាគន្ធា
សត្តុ សន្តិកេ សារណីយធម្មកថំ សុណន្តោ និស័ទិ។ តស្មី ខណោ ខេមា ភិក្ខុនី
“សត្តារំ បស្សិស្សមី”តិ អាគន្ធា សក្កំ ទិស្វា អាកាសេ បីតារំ សត្តារំ វន្តិត្វា
និវត្តិ។ សក្កោ តំ ទិស្វា “កោ ឯសា, ភន្តេ, អាគច្ឆមាណា អាកាសេ បីតារំ សត្តារំ
វន្តិត្វា និវត្តិ”តិ បុច្ឆិ។ សត្តា “ឯសា, មហារាជ, មម ធីតា ខេមា ឆាម មហាបញ្ញា
មគ្គាមគ្គកោវិទា”តិ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២០៣.

“កម្ពីរបញ្ញំ មេធាវី, មគ្គាមគ្គស្ស កោវិទំ;
ឧត្តមត្ថមនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ កម្ពីរបញ្ញន្តិ កម្ពីរេសុ ខន្ធទិសុ បរត្ថាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតំ
ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតំ មេធាវី “អយំ ធុគ្គតិយា មគ្គោ, អយំ សុគតិយា
មគ្គោ, អយំ និព្វានស្ស មគ្គោ, អយំ អមគ្គោ”តិ ឯវំ មគ្គេ ច អមគ្គេ ច
នេកតាយ មគ្គាមគ្គស្ស កោវិទំ អរហត្តសម្ពុទ្ធតំ ឧត្តមត្ថំ អនុប្បត្តំ តមហំ
ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ខេមាភិក្ខុនិវត្តុ វីសតិមំ។

២៤. បញ្ហាវាសីតិស្សត្ថេវត្ថុ

អសំសជ្ឈន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ បញ្ហាវាសីតិស្សត្ថេវ
អារព្ព កលេសិ។

សោ កិរ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា សប្បាយំ
សេនាសនំ ឱលោកេន្តោ ឯកំ លេណបញ្ញារំ ចាបុណិ, សម្មត្តក្ខណោយេវស្ស
ចិត្តំ ឯកគ្គតំ លភិ។ សោ “អហំ ឥធន វសន្តោ បព្ពជិតកិច្ចំ និច្ឆាទេតុ
សក្ខិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ លេណាបិ អធិវត្តា ទេវតា “សីលវា ភិក្ខុ អាគតោ,
ឥមិនា សទ្ធិ ឯកជ្ជានេ វសិតុំ ទុក្ខំ។ អយំ បន ឥធន ឯកវត្តិមេវ វសិត្វា
បក្កមិស្សតី” តិ ចិន្តេត្វា បុត្ត អាទាយ និក្ខមិ។ ថេរោ បុនទិវសេ ចាតោវ
គោចរតាមំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។ អថ នំ ឯកា ឧចាសិកា ទិស្វាវ បុត្តសិនេហំ
បដិលភិត្វា គហេ និសីទាបេត្វា ភោជេត្វា អត្តានំ និស្សាយ តេមាសំ
វសនត្ថាយ យាចិ។ សោបិ “សក្កា មយា ឥមំ និស្សាយ ភវនិស្សរណំ កាតុ” តិ
អធិវាសេត្វា តមេវ លេណំ អគមាសិ។ ទេវតា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អទ្ធា កេនចិ
និមន្តិតោ ភវិស្សតិ, ស្មេ វា បរសុវេ វា គមិស្សតី” តិ ចិន្តេសិ។

ឯវំ អធិមាសមត្តេ អតិក្កន្តេ “អយំ ឥធន មញ្ញោ អន្តោវស្សំ វសិស្សតិ,
សីលវតា បន សទ្ធិ ឯកជ្ជានេ បុត្តកេហិ សទ្ធិ វសិតុំ ទុក្ខំ, ឥមញ្ញ ‘និក្ខមា’ តិ
វត្ថុំ ន សក្កា, អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្ស សីលេ ខលិត” តិ ទិព្វេន ចក្កនា ឱលោកេន្តំ
ឧបសម្មទមាឡកតោ បដ្ឋាយ តស្ស សីលេ ខលិតំ អទិស្វា “បរិសុទ្ធមស្ស
សីលំ, កិញ្ចាទេវស្ស កត្វា អយសំ ឧប្បាទេស្សមី” តិ តស្ស ឧបជ្ជាកកុលេ
ឧចាសិកាយ ជេដ្ឋបុត្តស្ស សរីរេ អធិមុច្ឆិត្វា ភីរំ បរិវត្តសិ។ តស្ស អក្ខិ
និក្ខមីសុ, មុខតោ ខេឡោ បក្សរិ។ ឧចាសិកា តំ ទិស្វា “កី ឥធន” តិ វិរិ។ អថ នំ
ទេវតា អទិស្សមានុរា ឯវមាហា - “មយា ឯស គហិតោ, ពលិកម្មេនបិ មេ
អត្តោ នត្ថិ, តុម្កាកំ បន កុលុបកំ ថេរំ លដ្ឋិមធុកំ យាចិត្វា តេន តេលំ បចិត្វា
ឥមស្ស នត្តកម្មំ ទេថ, ឯវាហំ ឥមំ មុញ្ញិស្សមី” តិ។ នស្សតុ វា ឯស មរតុ វា, ន
សក្ខិស្សមហំ អយ្យំ លដ្ឋិមធុកំ យាចិតុន្តិ។ សេច លដ្ឋិមធុកំ យាចិតុំ ន
សក្កោថ, នាសិកាយស្ស ហិដ្ឋុច្ចុណំ បក្ខិចិតុំ វាទេថាតិ។ ឥធម្មី វត្ថុំ ន

សក្តានុមគ្គី។ តេន ហិស្ស ចានធារណឧទកំ អាទាយ សីសេ អាសិញ្ចាថាតិ។
ឧបាសិកា “សក្តា ឥទំ កាតុ”ន្តិ វេលាយ អាគតំ ថេរំ និសីទាបេត្វា យាគុខន្តកំ
នត្វា អន្តរកត្តេ និសិទ្ធស្ស ចានេ ធារិត្វា ឧទកំ គហេត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ ឧទកំ
ធារកស្ស សីសេ អាសិញ្ចាមា”តិ អាបុច្ឆិត្វា “តេន ហិ អាសិញ្ចាថា”តិ វុត្តេ តថា
អកាសិ។ សា ទេវតា តាវទេវ តំ មុញ្ចិត្វា គន្ធា លេណាទ្វារេ អដ្ឋាសិ។

ថេរេវិ ភត្តកិច្ចាវសានេ ឧដ្ឋាយាសនា អវិស្សជ្ជកម្មដ្ឋានតាយ
ទុត្តិសាការំ សន្យាយន្តោវ បក្កាមិ។ អថ នំ លេណាទ្វារំ បត្តកាលេ សា ទេវតា
“មហាវេជ្ជ មា ឥធ បរិសា”តិ អាហា។ សោ តត្ថេវ បេត្វា “កាសិ ត្វ”ន្តិ អាហា។
អហំ ឥធ អធិវត្តា ទេវតាតិ។ ថេរេ “អត្ថិ នុ ខោ មយា វេជ្ជកម្មស្ស កតដ្ឋាន”ន្តិ
ឧបសម្បទមាឡកតោ បដ្ឋាយ ឱលោកេន្តោ អត្តនោ សីលេ តិលកំ វា
កាឡកំ វា អទិស្វា “អហំ មយា វេជ្ជកម្មស្ស កតដ្ឋានំ ន បស្សមិ, កស្មា ឯវំ
វទេសី”តិ អាហា។ ន បស្សសីតិ? អាម, ន បស្សមីតិ? អាចិក្ខាមិ តេតិ។ អាម,
អាចិក្ខាហីតិ។ តិជ្ជតុ តាវ ទ្វារេ កតំ, អន្លេវ តយា អមនុស្សគហិតស្ស
ឧបដ្ឋាកបុត្តស្ស ចានធារណឧទកំ សីសេ អាសិត្តំ, ឆាសិត្តន្តិ? អាម, អាសិត្តន្តិ។
កី ឯតំ ន បស្សសីតិ? ឯតំ សន្ទាយ ត្វំ វទេសីតិ? អាម, ឯតំ សន្ទាយ វទាមីតិ។
ថេរេ ចិន្តេសិ - “អហោ វត មេ សម្មា បណិហិតោ អត្តា, សាសនស្ស អនុរូបំ
វត មេ ចរិតំ, ទេវតាបិ មម ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ តិលកំ វា កាឡកំ វា អទិស្វា
ធារកស្ស សីសេ អាសិត្តចានធារណមត្តំ អទុសា”តិ តស្ស សីលំ អារព្វ
ពលវបីតិ ឧប្បជ្ឈិ។ សោ តំ វិក្ខមេត្វា ចាទុទ្ធារម្បិ អកត្វា តត្ថេវ អវហត្តំ បេត្វា
“មាទិសំ បរិសុទ្ធិ សមណំ ទូសេត្វា មា ឥធ វទេសន្តោ វសិ, តូមេវ និក្ខមាហី”តិ
ទេវតំ ឱវទន្តោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“វិសុទ្ធា វត មេ វាសោ, និម្មលំ មំ តបស្សិនំ;

មា ត្វ វិសុទ្ធិ ធូសេសិ, និក្ខម បវេនា តុវ"ន្តិ។

សោ តត្ថេវ តេមាសំ វសិត្វា វុត្ថវស្សោ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា ភិក្ខុហិ “កី,
អាវុសោ, បព្ពដិតកិច្ចំ តេ មត្តកំ ចាបិត”ន្តិ បុដ្ឋោ តស្មី លេណោ
វស្សបគមនតោ បដ្ឋាយ សព្វំ តំ បវត្តី ភិក្ខុនំ អាហារេចត្វា, “អាវុសោ, តំ
ទេវតាយ វេ វុច្ចមាណោ ន កុដ្ឋី”តិ វុត្ថេ “ន កុដ្ឋី”ន្តិ អាហា។ ភិក្ខុ តថាគតស្ស
អាហារេចសុំ, “ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ អញ្ញំ ព្យាករោតិ, ទេវតាយ ឥទំ នាម វុច្ចមាណោ បិ
ន កុដ្ឋីន្តិ វេទតី”តិ។ សត្តោ តេសំ កថំ សុត្វា “នេវ, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ កុដ្ឋតិ,
ឯតស្ស គិហីហិ វា បព្ពដិតេហិ វា សំសគ្គោ នាម នត្ថិ, អសំសដ្ឋោ ឯស អប្បិដ្ឋោ
សន្តដ្ឋោ”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

២០២.

“អសំសជ្ជំ គហដ្ឋេហិ, អនាគារេហិ ចូកយំ;
អនោកសារិមប្បិដ្ឋំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ អសំសជ្ជន្តិ ទស្សនសវនសមុល្លបនបរិភោគកាយសំសគ្គានំ
អភារេន អសំសជ្ជំ។ ឧកយន្តិ គិហីហិ ច អនាគារេហិ ចាតិ ឧកយេហិ បិ
អសំសជ្ជំ។ អនោកសារិន្តិ អនាលយចារី តំ វេរូបំ អហំ ព្រាហ្មណំ វេទាមីតិ
អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

បញ្ហាវាសីតិស្សត្ថេវវត្ថុ ឯកវិសតិមំ។

២២. អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ

និយាយ ទណ្ឌន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អញ្ញាតំ ភិក្ខុ
អារត្ត កថេសិ។

សោ ភិវ សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញោ វាយមន្តោ អរហត្តំ បត្វា
“បដិលទ្ធកុណំ សត្តុ អាហោចស្សមី” តិ តតោ និក្ខមិ។ អថ នំ ឯកស្មី កាមេ
ឯកា ឥត្ថិ សាមិកេន សទ្ធិ កលហំ កត្វា តស្មី ពហំ និក្ខន្តេ “កុលយំ
គមិស្សមី” តិ មគ្គំ បដិបន្នា អន្តរាមគ្គេ ទិស្វា “ឥមំ ថេរំ និស្សាយ គមិស្សមី” តិ
បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធិ។ ថេរោ បន តំ ន បស្សតិ។ អថស្សា សាមិកោ គេហំ
អាគតោ តំ អទិស្វា “កុលគាមំ គតា ភវិស្សតី” តិ អនុពន្ធន្តោ តំ ទិស្វា “ន
សក្កា ឥមាយ ឯកិកាយ ឥមំ អជីវី បដិបន្និតុំ, កំ នុខោ និស្សាយ គប្បតី” តិ
ឱលោកេន្តោ ថេរំ ទិស្វា “អយំ ឥមំ គណ្ហិត្វា និក្ខន្តោ ភវិស្សតី” តិ ចិន្តត្វា ថេរំ
សន្តិជ្ជេសិ។ អថ នំ សា ឥត្ថិ “នេវ មំ ឯស ភទន្តោ បស្សតិ, ន អាលបតិ, មា នំ
កិត្យា អវចា” តិ អាហា។ សោ “កី បន តុំ អត្តានំ គហេត្វា គប្បន្តំ មម
អាចិត្តិស្សសិ, តុយ្ហមេវ អនុច្ឆិកំ ឥមស្ស ករិស្សមី” តិ ឧប្បន្នកោដោ ឥត្ថិយា
អាហាតេន ថេរំ ចោថេត្វា តំ អាធាយ និវត្តិ។ ថេរស្ស សកលសរីរំ
សញ្ញាតគណ្ហំ អហោសិ។ អថស្ស វិហារំ គតកាលេ ភិក្ខុ សរីរំ សម្ពាហន្តា
គណ្ហា ទិស្វា “កី ឥទ” តិ បុច្ឆិសុ។ សោ តេសំ តមត្ថំ អាហោចសិ។ អថ នំ ភិក្ខុ,
“អាវុសោ, តស្មី បុរិសេ ឯវំ បហារន្តេ តុំ កី អវច, កី វា តេ កោដោ ឧប្បន្នោ” តិ។
“ន មេ, អាវុសោ, កោដោ ឧប្បន្នី” តិ វុត្តេ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា តមត្ថំ អាហោចត្វា,
“ភន្តេ, ឯស ភិក្ខុ ‘កោដោ តេ ឧប្បន្នតី’ តិ វុច្ឆមានោ ‘ន មេ, អាវុសោ, កោដោ
ឧប្បន្នតី’ តិ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ អាហោចសុំ។ សត្តា តេសំ កថំ
សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, ឱណាសវា នាម និហិតទណ្ឌា, តេ បហារន្តេសុបិ កោដំ ន
ករោន្តិយេវា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០៥.

“និយាយ ធន្ទំ ភូតេសុ, តសេសុ ថាវេសុ ច;
យោ ន ហន្តិ ន យាតេតិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ និយាយាតិ និក្ខិបិត្វា ឌីរោបេត្វា។ តសេសុ ថាវេសុ ចាតិ
តណ្ហាតាសេន តសេសុ, តណ្ហាអភាវេន ជីវតាយ ថាវេសុ ច។ យោ ន ហន្តិ
យោ ឯវំ សព្វសត្តេសុ វិគតបដិយតាយ និក្ខិត្តធន្ទំ នេវ កញ្ចិ សយំ ហនតិ,
ន អញ្ញោ យាតេតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

អញ្ញាតវកិក្ខុវត្ថុ ពារីសតិមំ។

២៣. សាមណេរានំវត្ថុ

អវិរុទ្ធន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ ចត្តារោ សាមណេរ
អារព្ព កថេសិ។

ឯកា កិវ ព្រាហ្មណ៍ ចតុន្នំ ភិក្ខុនំ ឧទ្ទេសកត្តំ សង្ខេប្ចា ព្រាហ្មណំ អាហា -
“វិហារំ គន្ធា ចត្តារោ មហាល្លកព្រាហ្មណោ ឧទ្ទិសាបេត្វា អានេហី”តិ។ សោ
វិហារំ គន្ធា “ចត្តារោ មេ ព្រាហ្មណោ ឧទ្ទិសិត្វា ទេថា”តិ អាហា។ តស្ស សំកិច្ចោ
បណ្ឌិតោ សោចាកោ វេវតោតិ សត្តវស្សិកា ចត្តារោ ជីណាសវសាមណេរ
ចាបុណ្ណិសុ។ ព្រាហ្មណ៍ មហារហានិ អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា បីតា សាមណេរ
ទិស្វាវ កុបិតា ឧទ្ធទេន បក្ខិត្តលោណំវិយ តជតជាយមាធា “ត្វំ វិហារំ គន្ធា
អត្ថនោ នត្ថមត្ថេបិ អប្បហោន្តេ ចត្តារោ កុមារកេ គហេត្វា អាគតោសី”តិ
វត្វា តេសំ តេសុ អាសនេសុ និសីទិតុំ អទត្វា នីបបីកានិ អត្ថវិត្វា “ឯតេសុ

និស័ទថា"តិ វត្វា "គន្ធុ, ព្រាហ្មណ៍, មហាល្លកេ ឡិលោកេត្វា អាណេហី"តិ អាហា។
ព្រាហ្មណ៍វិហារំ គន្ធា សាវិបុត្តតេត្វំ ទិស្វា "ឯថ, អម្ព្ពាគំ គេហំ គមិស្សមា"តិ
អាណេសិ។ ថេរោ អាគន្ធា សាមណោវេ ទិស្វា "ឥមេហិ ព្រាហ្មណោហិ ភត្តំ លទ្ធុ"ន្តិ
បុច្ឆិទ្វា "នលទ្ធុ"ន្តិ វុត្តេ ចតុន្ទមេវ ភត្តស្ស បដិយត្តភារំ ញាទ្វា "អាហាវ មេ
បត្ត"ន្តិ បត្តំ គហេត្វា បក្កាមិ។ ព្រាហ្មណីបិ "កី ឥមិនា វុត្ត"ន្តិ បុច្ឆិទ្វា "ឯតេសំ
និសិទ្ធានំ ព្រាហ្មណានំ លទ្ធុ វុត្តតិ, អាហាវ មេ បត្ត"ន្តិ អត្ថនោ បត្តំ គហេត្វា
គតោ, ន ភុញ្ញីតុកាមោ ភវិស្សតិ, សីយំ គន្ធា អញ្ញំ ឡិលោកេត្វា អាណេហីតិ។
ព្រាហ្មណោ គន្ធា មហាមោគ្គល្លានតេត្វំ ទិស្វា តថេវ វត្វា អាណេសិ។ សោបិ
សាមណោវេ ទិស្វា តថេវ វត្វា បត្តំ គហេត្វា បក្កាមិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណី អាហា -
"ឯតេ ន ភុញ្ញីតុកាមា, ព្រាហ្មណាវាទកំ គន្ធា ឯកំ មហាល្លកេព្រាហ្មណំ
អាណេហី"តិ។

សាមណោរាបិ ចាតោវ បដ្ឋាយ កិញ្ញិ អលភមាណា ជិយន្តាយ បីឡិតា
និសីទីសុ។ អថ នេសំ គុណតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ
អាវុដ្ឋន្តោ តេសំ ចាតោវ បដ្ឋាយ និសិទ្ធានំ កិលន្តភារំ ញាទ្វា "មយា តត្ថ គន្ធុ
វុត្តតី"តិ ជរាជិណ្ឌោ មហាល្លកេព្រាហ្មណោ ហុត្វា តស្មី ព្រាហ្មណាវាទកេ
ព្រាហ្មណានំ អគ្គាសនេ និសីទិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា "ឥទានិ មេ ព្រាហ្មណី
អត្ថមនា ភវិស្សតី"តិ ឯហិ គេហំ គមិស្សមា"តិ តំ អាទាយ គេហំ អគមាសិ។
ព្រាហ្មណី តំ ទិស្វាវ តុជ្ជចិត្តា ទិសុ អាសនេសុ អត្ថរណំ ឯកស្មីយេវ អត្ថវិទ្វា,
"អយ្យ, ឥធន និសីទាហី"តិ អាហា។ សក្កោ គេហំ បរិសិទ្ធា ចត្តារោ សាមណោវេ
បញ្ចបតិជ្ជិតេន វុត្តិទ្វា តេសំ អាសនបរិយន្តេ ភូមិយំ បល្លង្កេន និសីទិ។ អថ នំ
ទិស្វា ព្រាហ្មណី ព្រាហ្មណំ អាហា - "អហោ តេ អាធិតោ ព្រាហ្មណោ, ឯតម្បិ
ឧម្ពត្តកំ គហេត្វា អាគតោសិ, អត្ថនោ នត្ថមត្ថេ វុត្តន្តោ វិចរតិ, កី ឥមិនា,
និហារហិ ន"ន្តិ។ សោ ខន្ទេបិ ហត្ថេបិ កន្ធាយបិ គហេត្វា និក្ខឡិយមាណោ

ឧដ្ឋានុម្បិ ន ឥន្ទតិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណ៍ “ឯហិ, ព្រាហ្មណ, តុំ ឯកស្មី ហត្ថ គណ្ណា, អហំ ឯកស្មី ហត្ថ គណ្ណាស្សមី” តិ ឧភោចិ ធូសុ ហត្ថសុ គហេត្វា បិដ្ឋយំ ចោដេន្តា គហេត្វារតោ ពហិ អកំសុ។ សក្កោចិ និសិន្នជ្ជានេយេវ និសិន្នោ ហត្ថំ បរិវត្តេសិ។ តេ និវត្តិត្វា តំ និសិន្នមេវ ធិស្វា ភិតរំ វេន្តាវិស្សន្នេសុំ។ តស្មី ខណោ សក្កោ អត្ថនោ សក្កការំ ជាធាបេសិ។ អថ នេសំ អាហារំ អទំសុ។ បញ្ចបិ ជនា អាហារំ គហេត្វា ឯកោ កណ្ណិកាមណ្ឌលំ វិជិវិជ្ជិត្វា, ឯកោ ធននស្ស បុរិមភាគំ, ឯកោ បន្ធិមភាគំ, ឯកោ បថវិយំ និមុដ្ឋិត្វា, សក្កោចិ ឯកេន ហានេន និក្ខមីតិ ឯវំ បញ្ចាធា អគមំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ច បន តំ គេហំ បញ្ចនិទ្ទេគេហំ កិរ នាម ជាតំ។

សាមណេវេចិ វិហារំ គតកាលេ ភិក្ខុ, “អាវុសោ, កីធិស” ត្ថិ បុច្ឆីសុ។ មា នោ បុច្ឆិត្ថ, អម្ពាភំ ធិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ព្រាហ្មណ៍ កោធាភិក្ខុតា បញ្ញត្តាសនេសុ នោ និសីធិតុម្បិ អទត្វា “សីយំ សីយំ មហាល្លកព្រាហ្មណំ អានេហិ” តិ អាហា។ អម្ពាភំ ឧបជ្ឈាយោ អាគន្ធា អម្ពេ ធិស្វា “ឥមេសំ និសិន្នព្រាហ្មណានំ លទ្ធ�ុំ វេដ្ឋតី” តិ បត្តំ អាហារាបេត្វា និក្ខមិ។ “អញ្ញំ មហាល្លកំ ព្រាហ្មណំ អានេសី” តិ វុត្ថេ ព្រាហ្មណោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេវ អានេសិ, សោចិ អម្ពេ ធិស្វា តថេវ វត្វា បក្កាមិ។ អថ ព្រាហ្មណ៍ “ន ឯតេ ភុញ្ញិតុកាមា, គន្ធព ព្រាហ្មណាវាធកតោ ឯកំ មហាល្លកព្រាហ្មណំ អានេហិ” តិ ព្រាហ្មណំ បហិណិ។ សោ តត្ថ គន្ធា ព្រាហ្មណវេសេន អាគតំ សក្កំ អានេសិ, តស្ស អាគតកាលេ អម្ពាភំ អាហារំ អទំសូតិ។ ឯវំ ករោន្តានំ បន តេសំ តុម្ពេ ន កុដ្ឋិត្ថាតិ? ន កុដ្ឋិម្ពាតិ។ ភិក្ខុ តំ សុត្វា សត្ត អាហេថេសុំ - “ភន្តេ, ឥមេ ‘ន កុដ្ឋិម្ពា’ តិ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោន្តី” តិ។ សត្តា, “ភិក្ខុវេ, ធិណាសវា នាម វិវុទ្ធសុបិ ន វិវុដ្ឋន្តិយេវា” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២០៦.

“អរិរុទ្ធីវិរុទ្ធសុ, អត្តទណ្ឌេសុ និព្ពតំ;
សាទានេសុ អនាទានំ, តមហំ ព្រមហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ អរិរុទ្ធី អាឃាតវសេនវិរុទ្ធសុបិ លោកិយមហាជនេសុ
អាឃាតាភាវេន អរិរុទ្ធី។ ហត្ថគតេ ទណ្ឌេ វា សត្តេ វា អវិជ្ជមានេបិ បរេសំ
បហារទានតោ អវិរតត្តា អត្តទណ្ឌេសុ ជនេសុ និព្ពតំ និក្ខត្តទណ្ឌំ, បញ្ចន្ត
ខន្ធនំ អហំ មមន្តិ គហិតត្តា សាទានេសុ តស្ស គហធាស្ស អភាវេន
អនាទានំ តំ ឯវរូបំ អហំ ព្រមហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សាមណោរាជំ វត្ថុ តេវីសតិមំ។

២២. មហាបន្តកត្តវត្ថុ

យស្ស រាគោ ចាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហរន្តោ មហាបន្តកំ
អារត្ត កថេសិ។

សោ ហាយស្មា ចូឡបន្តកំ ចត្វហិ មាសេហិ ឯកំ គាជំ បគុណំ កាតុំ
អសក្កាន្តំ “ត្វំ សាសនេ អភព្ពោ, គិហិភោគាបិ បរិហិនោ, កី តេ ឥធ វាសេន,
ឥតោ និក្ខមា” តិវិហារា និក្ខឡិត្វា ទ្វារំ ជកេសិ។ ភិក្ខុ កជំ សមុដ្ឋាបេសុ,
“អារុសោ, មហាបន្តកត្តវេន ឥទំ នាម កតំ, ឡីណាសវានម្បិ មញ្ញោ កោដោ
ឧប្បជ្ឈតី” តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា” តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្ត “ន, ភិក្ខុវេ, ឡីណាសវានំ រាគាទយោ កិលេសា

អត្ថិ, មម បុត្តន អត្ថបុរេក្ខារតាយ ចេវ ធម្មបុរេក្ខារតាយ ច កត"ន្តិ វត្ថា ឥមំ
តាថមាហា -

៤០៧.

“យស្ស រាគោ ច នោសោ ច, មាណោ មក្ខោ ច ចាតិគោ;
សាសចោវិវ អារគ្គា, តមហំ ព្រមំ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ អារគ្គាតិ យស្សតេ រាគាធយោ កិលេសា, អយញ្ច
បរគុណាមក្ខនលក្ខណោ មក្ខោ អារគ្គា សាសចោ វិយ ចាតិគោ, យថា
សាសចោ អារគ្គេ ន សន្តិជ្ជតិ, ឯវំ ចិត្តេ ន សន្តិជ្ជតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វធាមីតិ
អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មហាបន្តកត្តេវវត្ថុ ចតុវិសតិមំ។

២៥. បិណ្ឌវច្ឆត្តេវវត្ថុ

អកក្កសន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា វេឡុវនេ វិហារន្តោ បិណ្ឌវច្ឆត្តេវ អារព្វ
កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា “ឯហិ, វសលិ, យាហិ, វសលី” តិអាធិនិ វនន្តោ គិហិបិ
បព្ពជិតេបិ វសលិវាទេនេវ សមុទាចរតិ។ អថេកធិវសំ សម្ពហុលា ភិក្ខុ សត្ត
អាហោចសុំ - “អាយស្មា, ភន្តេ, បិណ្ឌវច្ឆត្តេ ភិក្ខុ វសលិវាទេន សមុទាចរតិ” តិ។
សត្តា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិវ ត្វំ បិណ្ឌវច្ឆត្តេ ភិក្ខុ វសលិវាទេន
សមុទាចរសី” តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ, ភន្តេ” តិ វុត្តេ តស្សាយស្មតោ បុព្ពេនិវាសំ
មនសិករិត្វា “មា ខោ តុម្កេ, ភិក្ខុវេ, វច្ឆស្ស ភិក្ខុនោ ឧដ្ឋាយិត្ថ, ន, ភិក្ខុវេ, វច្ឆោ

នោសន្តរោភិត្ត វស្សាវិទេន សមុទាចរតិ, វច្ឆស្ស, ភិត្តវេ, ភិត្តនោ បញ្ចា
ជាតិសតានិ អញ្ចេកិណ្ណានិ សញ្ញានិ តានិ ព្រាហ្មណកុលេ បច្ឆាជាតានិ, សោ
តស្ស ធីយវត្ថំ វស្សាវិទោ សមុទាចិណ្ណោ, វិណាសវស្ស នាម កក្កសំ ជរុសំ
បរេសំ មម្មយដ្ឋនវេនមេវ នត្ថិ។ អាចិណ្ណាវសេន ហិ មម បុត្តោ ឯវំ កថេតី”តិ
វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២០៨.

“អកក្កសំ វិញ្ញាបនី, គិរំ សច្ចមុទីរយេ;

យាយ នាភិសដេ កញ្ចិ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ អកក្កសន្តិ អជរុសំ។ វិញ្ញាបនីន្តិ អត្ថវិញ្ញាបនី។ សច្ចន្តិ ភូតត្ថំ។
នាភិសដេតិ យាយ គិរយ អញ្ចំ កុដ្ឋាបនវសេន នលក្កាបេយ្យ, វិណាសវោ
នាម ឯវរូបមេវ គិរំ ភាសេយ្យ, តស្មា តមហំ ព្រាហ្មណំ វេនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

បិណ្ឌុវច្ឆត្ថេវវត្ថុ បញ្ចវិសតិមំ។

២២. អញ្ញតរត្ថេវវត្ថុ

យោធនីយន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ អញ្ញតរត្ថេវ អារត្ត
កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ព្រាហ្មណោ សរីរគន្ធកហាណាភយេន
ឧត្តរសាជកំ អបនេត្វា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា គេហទ្វារាភិមុខោ និសីទិ។ អថេកោ
វិណាសវោ ភត្តកិច្ចំ កត្វាវិហារំ គច្ឆន្តោ តំ សាជកំ ទិស្វា ឥតោ ច
ឱលោកេត្វា កញ្ចិ អបស្សន្តោ “និស្សមិកោ អយ”ន្តិ បំសុក្ខលំ អធិដ្ឋហិត្វា

គណ្ណា។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ ធិស្វា អក្កោសន្តោ ឧបសង្កមិត្វា “មុណ្ឌាក, សមណ, មម សាជកំ គណ្ណាសី” តិ អាហា។ តវេសោ, ព្រាហ្មណាតិ។ អាម, សមណាតិ។ “មយា កក្កា អបស្សន្តេន បំសុក្ខលសញ្ញាយ គហិតោ, គណ្ណា ន” តិ តស្ស ទត្វា វិហារំ គន្ធា ភិក្ខុនំ តមត្ថំ អាហោចេសិ។ អថស្ស វេចនំ សុត្វា ភិក្ខុ តេន សទ្ធិ កេឡី ករោត្តា “កី នុ ខោ, អាវុសោ, សាជកោ ធីយោ រស្សោ ដូលោ សណ្ណោ” តិ។ អាវុសោ, ធីយោ វា ហោតុ រស្សោ វា ដូលោ វា សណ្ណោ វា, នត្ថិ មយំ តស្ស អាវលយោ, បំសុក្ខលសញ្ញាយ នំ គណ្ណាតិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខុ តថាគតស្ស អាហោចេសុំ - “ឯស, ភន្តេ, ភិក្ខុ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតិ” តិ។ សត្តា “ភូតំ, ភិក្ខុវេ, ឯស កថេតិ, វិណាសវា នាម បរេសំ សន្តកំ ន គណ្ណាតិ” តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

២០៩.

“យោធជីយំ វ រស្សំ វា, អណុំ ដូលំ សុភាសុកំ;
លោកេ អធិន្នំ នាធិយតិ, តមហំ ព្រម ព្រាហ្មណ” តិ។

តស្សត្ថោ - សាជកាគរណាធិសុ ធីយំ វា រស្សំ វា មណិមុត្តាធិសុ អណុំ វា ដូលំ វា មហាគ្សអប្បគ្សវេសេន សុកំ វា អសុកំ វា យោ បុគ្គលោ ឥមស្មី លោកេ បរេបរិគ្គហិតំ នាធិយតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វេនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ហស្វតិ។

អញ្ញាតរត្ថេវវត្ថុ ធម្មិសតិមំ។

២៧. សារិបុត្តត្ថេវវត្ថុ

អាសាយស្សតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ
អារត្ត កថេសិ។

ថេរោ កិរ បញ្ចកិត្តុសតបរិវារោ ជនបទេ ឯកំ វិហារំ គន្ធា វស្សំ ឧបគណ្ហិ។
មនុស្ស ថេរំ ទិស្វា ពហំ វស្សវាសិកំ បដិស្សុណីសុ។ ថេរោ បវារេត្វា សព្ពស្មី
វស្សវាសិកេ អសម្បត្តយេវ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធន្តោ ភិក្ខុ អាហា - “ធម្មារាជញ្ជេវ
សាមណោរាជញ្ជា មនុស្សេហិ វស្សវាសិកេ អាហាជេ គហេត្វា បេសេយ្យាថ,
វេបេត្វា វា សាសនំ បហិណេយ្យាថា”តិ។ ឯវំ វត្វា ច បន សត្តុ សន្តិកំ
អគមាសិ។ ភិក្ខុ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ “អជ្ជាបិ មញ្ញោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស តណ្ហា
អត្ថិយេវ។ តថា ហិ មនុស្សេហិ វស្សវាសិកេ ទិន្នេ អត្ថនោ សទ្ធិវិហារិកានំ
វស្សវាសិកំ បេសេយ្យាថ, វេបេត្វា វា សាសនំ បហិណេយ្យាថា”តិ ភិក្ខុនំ វត្វា
អាគតោ”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិដ្ឋា”តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តស្ស តណ្ហា អត្ថិ, មនុស្សានំ
បន បុញ្ញតោ ធម្មារាជសាមណោរាជញ្ជា ធម្មិកលាភតោ បរិហានិ មា អហោសីតិ
តេនេវំ កថិត”តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤១០.

“អាសាយស្ស នវិជ្ជន្តិ, អស្មី លោកេ បរម្មិ ច;
និរាសាសំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តត្ថ អាសាតិ តណ្ហា។ និរាសាសន្តិ និត្តណ្ហំ។ វិសំយុត្តន្តិ សព្ពកិលេសេហិ
វិសំយុត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណីស្វតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ សត្តវីសតិមំ។

២៨. មហាមោគ្គល្លានត្ថវវត្ថុ

យស្សាលយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
មហាមោគ្គល្លានត្ថវំ អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ បុរិមសទិសមេវ។ ឥធ បន សត្តា
មោគ្គល្លានត្ថវស្ស និគ្គល្លាភាវំ វត្ថា ឥមំ កាថមាហា -

២៨១.

“យស្សាលយា នវិជ្ជន្តិ, អញ្ញាយ អកថំកថិ;
អមតោគធម្មនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តត្ថ អាលយាតិ តណ្ហា។ អញ្ញាយ អកថំកថិតិ អជ្ឈ វត្ថុនិ យថាភូតំ
ជានិទ្ធា អជ្ឈវត្ថុកាយ វិចិត្តិក្ខាយ និព្វិចិត្តិក្ខាយ។ អមតោគធម្មនុប្បត្តន្តិ អមតំ
និព្វានំ ឌីកាហេត្វា អនុប្បត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថវវត្ថុ អជ្ឈីសតិមំ។

២៩. វេរតត្ថវវត្ថុ

យោធ បុញ្ញញ្ញាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា បុញ្ញារមេ វិហារន្តោ វេរតត្ថវំ
អារព្ព កថេសិ។ វត្ថុ “តាមេ វាយទិ វារញ្ញោ”តិ (ធម. ប. ៩៨) កាថាវណ្ណោនាយ
វិត្តាវិគមេវ។ វត្ថុញ្ញី តត្ថ (ធម. ប. អជ្ឈ. ១.៩៨) -

បុន ឯកទិវសំ ភិក្ខុ កថំ សមុជ្ឈាបេសុំ “អហោ សាមណោស្ស លាភោ,
អហោ បុញ្ញំ, យេន ឯកកេន បញ្ចន្ធិ ភិក្ខុសតានំ បញ្ចក្ខជាតារសតានិ
កតានី”តិ។ សត្តា អាគន្ធា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសិទ្ធា”តិ

បុត្តិក្លា “ឥមាយ នាមា” តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុវេ, មយ្ហំ បុត្តស្ស នេវ បុញ្ញំ អត្ថិ, ន ចាបំ,
ឧភយមស្ស បហំន” ត្ថិ វុត្តា ឥមំ កាថមាហា -

៤១២.

“យោធិ បុញ្ញញ្ចា ចាបញ្ចា, ឧភោ សង្កម្មបច្ចកា;
អសោកំ វិវដំ សុទ្ធី, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណា” ត្ថិ។

តត្ថ ឧភោតិ ទ្វេបិ បុញ្ញានិ ច ចាចានិ ច ធម្មត្វាតិ អត្ថោ។ សង្កន្តិ
រាគាធិភេទំ សង្កំ។ ឧបច្ចតាតិ អតិក្កន្តោ។ វដ្ឋមូលកសោកាការេន អសោកំ
អព្ពន្ធលេ រាគរជាធិនំ អភារេន វិវដំ និរុបក្កិលេសតាយ សុទ្ធី តមហំ ព្រាហ្មណំ
វនាមីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

វេវតត្ថេវវត្ថុ ឯកូនតីសតិមំ។

៣០. ចន្ទាភត្ថេវវត្ថុ

ចន្ទំ វាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ ចន្ទាភត្ថេវ អារព្ភ
កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិ កថា - អតីតេ ឯកោ ពារាណសិវាសី វាលីដោ “បច្ចន្តំ
គន្ធា ចន្ទនំ អាហរិស្សមី” តិ ពហុនិ វត្តាភរណាធិនិ គហេត្វា បញ្ចហិ
សកជសតេហិ បច្ចន្តំ គន្ធា កាមទ្វារេ និវាសំ គហេត្វា អជីយំ
គោចាលនារកេ បុត្តិ - “ឥមស្មី កាមេ បព្ពតចាទកម្មិកោ កោចិ មនុស្សោ
អត្ថិ” តិ? “អាម, អត្ថិ” តិ។ “កោ នាមេសោ” តិ? “អសុកោ នាមា” តិ។ “ភរិយាយ
បនស្ស បុត្តានំ វា កីនាម” ត្ថិ? “ឥទញ្ចិទញ្ចា” តិ។ “កហំ បនស្ស ហ្មនេ គេហា” ត្ថិ?

“អសុកដ្ឋានេនាមា”តិ។ សោតេហិ ទិន្នសញ្ញាយ សុខយានកេនិសីទិទ្វា តស្ស
គេហាធារំ គន្ធាយានា ឡើយ គេហំ បរិសិទ្ធា “អសុកនាមេ”តិ តំ ឥត្ថិ
បក្កោសិ។ សា “ឯកោ នោ ព្យាតកោ ភវិស្សតិ”តិ វេគេនាគន្ធា អាសនំ
បញ្ញាបេសិ។ សោ តត្ថ និសីទិទ្វា នាមំ វត្វា “មម សហាយោ កហ”ន្តិ បុច្ឆិ។
“អរញ្ញំ គតោ, សាមី”តិ។ “មម បុត្តោ អសុកោ នាម, មម ធីតា អសុកា នាម
កហ”ន្តិ សព្ពេសំ នាមំ កិត្តេន្តោវ បុច្ឆិទ្វា “ឥមា និ នេសំ វត្តាភរណានិ
ទទេយ្យាសិ, សហាយស្សាបិ មេ អជីវិតោ អាគតកាលេ ឥទំ វត្តាភរណំ
ទទេយ្យាសី”តិ អធាសិ។ សា តស្ស ឧឡារំ សក្ការំ កត្វា សាមិកស្ស
អាគតកាលេ “សាមិ, ឥមិនា អាគតកាលេតោ បដ្ឋាយ សព្ពេសំ នាមំ វត្វា
ឥទញ្ចិទញ្ច ទិន្ន”ន្តិ អាហា។ សោបិស្ស កត្តត្ថយុត្តកំ ករិ។

អថ នំ សាយំ សយនេនិសិដ្ឋោ បុច្ឆិ - “សម្ម, បព្ពតថាទេ ចរន្តេន តេ កី ពហុ
ទិដ្ឋបុព្ព”ន្តិ? “អញ្ញំ ន បស្សមិ, វត្តសាខា បន មេ ពហុ វុក្ខា ទិដ្ឋា”តិ។ “ពហុ
វុក្ខា”តិ? “អាម, ពហុ”តិ។ តេន ហិ តេ អម្ពានំ ទស្សេហិតិ តេន សទ្ធិ គន្ធា
វត្តចន្ទនវុក្ខេ ទិដ្ឋិទ្វា បញ្ច សកជសតានិ បូរេទ្វា អាគច្ឆន្តោ តំ អាហា - “សម្ម,
ពារាណាសិយំ អសុកដ្ឋានេនាម មម គេហំ, កាលេន កាលំ មម សន្តិកំ
អាគច្ឆេយ្យាសិ, អញ្ញេន ច មេ បណ្ណាការេន អត្តោ នត្ថិ, វត្តសាខវុក្ខេ ឯវ
អាហារេយ្យាសី”តិ។ សោ “សាធ្វ”តិ វត្វា កាលេន កាលំ តស្ស សន្តិកំ
អាគច្ឆន្តោ វត្តចន្ទនមេវ អាហារតិ, សោបិស្ស ពហុជនំ ទេតិ។

តតោ អបរេន សមយេន បរិនិព្ពតេ កស្សបទសពាលេ បតិដ្ឋិតេ
កញ្ចនដ្ឋបេ សោ បុរិសោ ពហុ ចន្ទនំ អាធាយ ពារាណាសី អគមាសិ។ អថស្ស
សោ សហាយកោ វាលិដោ ពហុ ចន្ទនំ បិសាបេទ្វា ទាតី បូរេទ្វា “ឯហិ, សម្ម,
យាវ ភត្តំ បចតិ, តាវ ចេតិយ ករណាជ្ជានំ គន្ធា អាគមិស្សាមា”តិ តំ អាធាយ

តត្ថ គន្ធា ចន្ទនបូជំ អកាសិ។ សោមិស្ស បច្ឆន្តវាសី សហាយកោ
ចេតិយកុច្ឆិយំ ចន្ទនេន ចន្ទមណ្ឌលំ អកាសិ។ ឯត្ថកមេវស្ស បុព្វកម្មំ។

សោ តតោ បុតោ ទេវលោកេ និព្វត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ តត្ថ ខេបេត្វា ឥមស្មី
ពុទ្ធប្បាទេ រាជគហនគរេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្វត្តិ។ តស្ស
នាភិមណ្ឌលតោ ចន្ទមណ្ឌលសទិសា បកា ឧដ្ឋហិ, តេនស្ស ចន្ទាកោត្វេវ នាម
ករីសុ។ ចេតិយេ កិរស្ស ចន្ទមណ្ឌលករណនិស្សន្ទោ ឯស។ ព្រាហ្មណា
ចិន្តយីសុ - “សក្កា អម្ពេហិ ឥមំ គហេត្វា លោកំ ខាទិតុ”ន្តិ។ តំ យានេ
និសីទាបេត្វា “យោ ឥមស្ស សរីរំ ហត្ថេន បរាមសតិ, សោ ឯវរូបំ នាម
ឥស្សរិយសម្បត្តិ លភតិ”តិ វត្វាវិចរីសុ។ សតំ វា សហស្សំ វា ទទមាណា ឯវ
តស្ស សរីរំ ហត្ថេន ដុសិតុំ លភន្តិ។ តេ ឯវំ អនុវិចរន្តា សាវត្ថី អនុប្បត្តា
នគរស្ស ច វិហារស្ស ច អន្តរា និវាសំ គណ្ហីសុ។ សាវត្ថិយម្បិ បញ្ចកោដិមត្តា
អរិយសាវកា បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលវត្ថុភេសជ្ជាធិហត្តា
ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តិ។ ព្រាហ្មណា តេ ទិស្វា “កហំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិសុ។ សត្តុ
សន្តិកំ ធម្មស្សវនាយាតិ។ ឯថ តត្ថ គន្ធា កី កិរស្សថ, អម្ពា កំ ចន្ទាភស្ស
ព្រាហ្មណស្ស អាទុការសទិសោ អាទុកាវោ នត្ថិ។ ឯតស្ស ហិ សរីរំ ដុសន្តា ឥទំ
នាម លភន្តិ, ឯថ បស្សថ នត្ថិ។ តុម្ពា កំ ចន្ទាភស្ស ព្រាហ្មណស្ស កោ
អាទុកាវោ នាម, អម្ពា កំ សត្តាយេវ មហាទុកាវោតិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបេតុ
អសក្កោន្តា “វិហារំ គន្ធា ចន្ទាភស្ស វា អម្ពា កំ វា សត្តុ អាទុការំ ជាទិស្សាមា”តិ
តំ គហេត្វាវិហារំ អគម៌សុ។

សត្តា តស្មី អត្ថនោ សន្តិកំ ឧបសម្ព័ន្ធមន្តេយេវ ចន្ទាកាយ អន្តរទានំ
អកាសិ។ សោ សត្តុ សន្តិកេ អម្ពាវបច្ឆិយំ កាកោវិយ អហោសិ។ អថ នំ
ឯកមន្តំ នយីសុ, អាភា បដិចាភតិកា អហោសិ។ បុន សត្តុ សន្តិកំ អានយីសុ,

អាកា តថេវ អន្តរាយាយិ។ ឯវំ តិក្ខុត្ថំ គន្ធា អន្តរាយាយមាណំ អាកំ ទិស្វា ចន្ទាកោ
 ចិន្តេសិ - “អយំ អាកាយ អន្តរាយាយមន្តំ ជាតាមី មញ្ញោ” តិ។ សោ សត្តារំ បុច្ឆិ -
 “កី ទុខោ អាកាយ អន្តរាយាយមន្តំ ជាតាមី” តិ? អាម, ជាតាមី តិ។ តេន ហិ មេ
 ទេថា តិ។ ន សក្កា អបព្ពជិតស្ស ធាតុន្តិ។ សោ ព្រាហ្មណោ អាហា - “ឯតស្មី មន្តេ
 គហិតេ អហំ សកលជម្ពុជីបេ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សមិ, តុម្ពេ ឯត្រូវ ហោជ, អហំ
 បព្ពជិត្វា កតិចាហោនេវ មន្តំ គណ្ហិស្សមី” តិ។ សោ សត្តារំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា
 ឧបសម្បជ្ជិ។ អថស្ស ទូត្តិសាការំ អាចិត្វិ។ សោ “កី ឥទ” តិ បុច្ឆិ។ ឥទំ មន្តស្ស
 បរិកម្មំ សជ្ឈាយីតុំ វដ្តតី តិ។ ព្រាហ្មណាបិ អន្តរន្តរា អាគន្ធា “គហិតោ តេ
 មន្តោ” តិ បុច្ឆន្តិ។ ន តាវ គណ្ហាមី តិ។ សោ កតិចាហោនេវ អរហត្ថំ បត្វា
 ព្រាហ្មណេហិ អាគន្ធា បុច្ឆិតកាលេ “យាជ តុម្ពេ, ឥទានាហំ អនាគមនធម្មោ
 ជាតោ” តិ អាហា។ ភិក្ខុ តថាគតស្ស អាហោចេសុំ - “អយំ, គន្តេ, អភូតំ វត្វា អញ្ញំ
 ព្យាករោតី” តិ។ សត្តា “ឱណាសវោ ឥទានិ, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ ចន្ទាកោ,
 ភូតមេវេស កថេតី” តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

៤០៣.

“ចន្ទំវិមលំ សុទ្ធី, វិប្បសន្នមនាវិលំ;
 នន្ទិភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា” តិ។

តត្ថ វិមលន្តិ អញ្ញាទិមលរហិតំ។ សុទ្ធីន្តិ និរុបក្កិលេសំ។ វិប្បសន្នន្តិ
 បសន្នចិត្តំ។ អនាវិលន្តិ កិលេសាវិលត្តរហិតំ។ នន្ទិភវបរិក្ខីណន្តិ តីសុ ភវេសុ
 បរិក្ខីណាតណ្ហំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមី តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ចន្ទាភត្តេវវត្ថុ តីសតិមំ។

៣០. សិវលីត្តេវត្ថុ

យោ ឥមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា កុណ្ឌាកោលិយំ និស្សាយ កុណ្ឌាធានវនេ
វិហារន្តោ សិវលីត្តេវំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិត្តិ សមយេ សុប្បវាសា នាម កោលិយដីតា សត្តវស្សនិ គត្តំ
ធារេត្វា សត្តាបំ មុឡ្ហ គត្តា ធុត្តាបិ តិព្ពាបិ កដុកាបិ វេទនាបិ ដុដ្ឋា
“សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភកកា, យោ ឥមស្ស ឯវរូបស្ស ធុត្តស្ស បហានាយ ធម្មំ
ទេសេតិ។ សុប្បដិបន្នោ វត តស្ស ភកកាតោ សាវកសង្ឃោ, យោ ឥមស្ស
ឯវរូបស្ស ធុត្តស្ស បហានាយ បដិបន្នោ។ សុសុខំ វត តំ និព្ពានំ, យថិទំ ឯវរូបំ
ធុត្តំ ន សំវិជ្ជតី” តិ (ឧទា. ១៨) ឥមេហិ តីហិ វិតក្កេហិ តំ ធុត្តំ អធិវាសេន្តិ
សាមិកំ សត្តុ សន្តិកំ បេសេត្វា តេន តស្ស វចនេន សត្តុ វន្តនាយ
អារោចិតាយ “សុខិនី ហោតុ សុប្បវាសា កោលិយដីតា, អរោតា អរោកំ បុត្តំ
វិជាយត្វ” តិ សត្តារា វុត្តក្ខណោយេវ សុខិនី អរោតា អរោកំ បុត្តំ វិជាយិត្វា
ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សត្តាបំ មហានាមំ អនាសិ។ បុត្តោបិស្សា
ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ ធម្មករណំ អាទាយ សង្ឃស្ស ឧទកំ បរិស្សាវេសិ។ សោ
អបរកាគេ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ អរហត្តំ ចាបុណិ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខុ ធម្មសកាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “បស្សថាវុសោ, ឯវរូចោ
នាម អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នោ ភិក្ខុ ឯត្តកំ កាលំ មាតុកុច្ឆិស្មី ធុត្តំ
អនុភោសិ, កិមដ្ឋំ បន អញ្ញោ, ពហុំ វត ឥមេនា ធុត្តំ និត្តិល្លា” តិ។ សត្តា អាគត្វា
“កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្តិសិន្នា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា” តិ
វុត្តេ “អាម, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តោ ឯត្តកា ធុត្តា មុច្ឆិត្វា ឥនាទិ និព្ពានំ សច្ចិកត្វា
វិហារតី” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

២៧២.

“យោម បលិបថំ ធុត្តំ, សំសារំ មោហមច្ចតា;
តិណ្ណោ ចារុត្តោ ឈាយី, អនេជោ អកលំកថី;
អនុចាធាយ និព្វតោ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - យោ ភិក្ខុ ឥមំ រាគបលិបថព្វោវ កិលេសធុត្តញ្ច សំសារវដ្ឋញ្ច
ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អប្បជីវិជ្ឈនកមោហញ្ច អតីតោ, ចត្តារោ ឱយេ តិណ្ណោ
ហុត្វា ចារំ អនុប្បត្តោ, ធុរិយេន ឈានេន ឈាយី, តណ្ហាយ អភាវេន អនេជោ,
កលំកថាយ អភាវេន អកលំកថី, ឧចាធានានំ អភាវេន អនុចាធិយិត្វា
កិលេសនិព្វានេន និព្វតោ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

សីវលិត្ថេវវត្ថុ ឯកតីសតិមំ។

៣២. សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេវវត្ថុ

យោធិ កាមេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេវិហារន្តោ សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេវ
អារព្ព កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្រោ សុន្ទរសមុទ្ទកុមារោ នាម
ចត្តាលីសកោជីវិតវេ មហាកុលេ និព្វតោ។ សោ ឯកទិវសំ បច្ឆាភត្តំ
គន្ធមាលាធិហត្ថំ មហាជនំ ធម្មស្សវនត្ថាយ ជេតវនំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា “កហំ
គច្ឆថា” តិ បុច្ឆិត្វា “សត្តុ សន្តិកំ ធម្មស្សវនត្ថាយា” តិ វុត្ថេ “អហម្បិ
គមិស្សមី” តិ វត្វា តេន សន្និ គន្ធា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។ សត្តោ តស្ស អាសយំ
វិទិត្វា អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ។ សោ “ន សក្កា អការំ អជ្ឈាវសន្តេន សន្ធិលិទិតំ

ព្រាហ្មចរិយំ ចរិតុ"ន្តិ សត្ត ធម្មកថំ និស្សាយ បព្ពដ្ឋាយ ជាតុស្សហោ បរិសាយ
បក្កន្តាយ សត្តារំ បព្ពដ្ឋំ យាទិត្វា "មាតាបិតុហិ អនុញ្ញាតំ តថាគតា ន
បញ្ចេជន្តិ"តិ សុត្វា គេហំ គន្ធា រដ្ឋបាលកុលបុត្តាធម្មោវិយ មហាន្តេន
វាយាមេន មាតាបិតរោ អនុជាធាបេត្វា សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធិបសម្បទោ
"កី មេ ឥធម៌ វាសេនា"តិ តតោ និក្ខមិត្វា រាជគហំ គន្ធា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ
វីតិនាមេសិ។

អថេកទិវសំ សាវត្ថិយំ តស្ស មាតាបិតរោ ឯកស្មី ធនាទិវសេ មហាន្តេន
សិរិសោភគ្គេន តស្ស សហាយកកុមារកេ កីឡមាទេ ទិស្វា "អម្ពា កំ បុត្តស្ស
ឥទំ ទុល្លភំ ជាត"ន្តិ បរិទេវីសុ។ តស្មី ខណោ ឯកា គណីកា តំ កុលំ គន្ធា តស្ស
មាតរំ រោទមាទំ និសិទ្ធិំ ទិស្វា "អម្ព, កី ការណា រោទសី"តិ បុច្ឆិ។ "បុត្ត
អនុស្សរិត្វា រោទាមី"តិ។ "កហំ បន សោ, អម្ពា"តិ? "និក្ខុសុ បព្ពជិតោ"តិ។ "កី
ឧប្បញ្ញាដេតុំ ន វដ្តតិ"តិ? "វដ្តតិ, ន បន ឥច្ឆតិ, ឥតោ និក្ខមិត្វា រាជគហំ
គតោ"តិ។ "សចាហំ តំ ឧប្បញ្ញាដេយ្យំ, កី មេ ករេយ្យថា"តិ? "ឥមស្ស តេ
កុលស្ស កុដុម្ពសាមិទី ករេយ្យមា"តិ។ តេន ហិ មេ បរិត្តយំ ទេថាតិ បរិត្តយំ
គហេត្វា មហាន្តេន បរិវារេន រាជគហំ គន្ធា តស្ស បិណ្ឌាយ ចរណាវីធី
សល្លកេត្វា តត្ថកំ និវាសគេហំ គហេត្វា ចាតោវ បណីតំ អាហារំ
បដិយាទេត្វា ថេរស្ស បិណ្ឌាយ បរិជ្ជកាលេ ភិក្ខុំ ទត្វា កតិចាបាច្ឆយេន,
"ភន្តេ, ឥធម៌ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករោថា"តិ បត្តំ គណ្ហិ។ សោ បត្តមទាសិ។

អថ នំ បណីតេន អាហារេន បរិវិសិត្វា, "ភន្តេ, ឥធម៌ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ
ជាសុក"ន្តិ វត្វា កតិចាហំ អាលិន្ទេ និសីទាបេត្វា ភោជេត្វា ធារកេ បូរេហិ
សន្តិណ្ហិត្វា "ឯថ តុម្ពេ ថេរស្ស អាគតកាលេ មយិ វារេន្តិយាបិ ឥធាគន្ធា រជំ
ឧដ្ឋាបេយ្យថា"តិ អាហា។ តេ បុនទិវសេ ថេរស្ស ភោជនវេលាយ តាយ

វារីយមាណាបិ វជំ ឧដ្ឋាបេសុំ។ សា បុនទិវសេ, “ភន្តេ, ធារកា វារីយមាណាបិ មម
វចនំ អសុណិត្វា វជំ ឧដ្ឋាបេន្តិ, អន្តោគហោ និសីទថា” តិ អន្តោ
និសីទាបេត្វា កតិចាបំ កោដេសិ។ បុន ធារកេ សង្ក្ខណ្ឌិត្វា “តុម្ពេ មយា
វារីយមាណាបិ ថេរស្ស ភោជនកាលេ មហាសទ្ធី ករេយ្យថា” តិ អាហា។ តេ
តថា ករីសុ។ សា បុនទិវសេ, “ភន្តេ, ឥមស្មី ហ្មនេ អតិវិយ មហាសន្តោ ហោតិ,
ធារកា មយា វារីយមាណាបិ វចនំ ន គណ្ឌិត្តិ, ឧបរិចាសាទេយេវ និសីទថា” តិ
វត្វា ថេរេន អធិវាសិតេ ថេរំ បុរតោ កត្វា ចាសាទំ អភិរុហន្តិ ធូរាវនិ
បិទហមាធាវ ចាសាទំ អភិរុហិ។ ថេរោ ឧក្កជ្ជសបទានចារិកោ សមាធាបិ
រសតណ្ហាយ ពោធិ្វា តស្ស វចនេន សត្តភូមិកំ ចាសាទំ អភិរុហិ។

សា ថេរំ និសីទាបេត្វា “ចត្តាលីសាយ ខលុ, សម្ម, បុណ្ណាមុខ ហ្មនេហិ ឥត្ថិ
បុរិសំ អច្ឆាវទតិ វិជម្ពតិ វិនមតិ គិលសតិ វិលដ្ឋតិ នខេន នខំ យដ្ឋេតិ, ចាទេន
ចាទំ អក្កមតិ, កេដ្ឋេន បថវិ វិលិខតិ, ធារកំ ឧល្លេដ្ឋេតិ ឱលេដ្ឋេតិ, កិឡតិ
កិឡាបេតិ, បុម្ពតិ បុម្ពាបេតិ, ភុញ្ញតិ ភុញ្ញាបេតិ, ទទាតិ អាយាចតិ,
កតមនុករោតិ, ឧច្ចំ ភាសតិ, និចំ ភាសតិ, អវិច្ចំ ភាសតិ, វិវិច្ចំ ភាសតិ, នច្ឆេន
គីតេន វាទិតេន វេទិតេន វិលសិតេន វិភូសិតេន ជគ្បតិ, បេក្ខតិ, កដិ
ចាលេតិ, គុយ្ហភណ្ឌកំ ចាលេតិ, ឡុំ វិវរតិ, ឡុំ បិទហតិ, ថនំ ទស្សេតិ, កច្ចំ
ទស្សេតិ, នាភី ទស្សេតិ, អក្ខិ និខណាតិ, ភមុកំ ឧក្ខិបតិ, ឌីដ្ឋំ បលិខតិ, ជិដ្ឋំ
និល្លាលេតិ, ធុស្សំ មុញ្ញតិ, ធុស្សំ ពន្ធតិ, សិរសំ មុញ្ញតិ, សិរសំ ពន្ធតិ” តិ (ជា.
២.២០.៣០០) ឯវំ អាគតំ ឥត្ថិកុត្តំ ឥត្ថិលីលំ ទស្សេត្វា តស្ស បុរតោ បិតា ឥមំ
កាថមាហា -

“អលត្តកកតា ចាទា, ចាទុការុយ្ហ វេសិយា;
តុវម្បិ ទហរោ មម, អហម្បិ ទហរា តវ;

ឧកោបិ បព្ពដិស្សាម, ដិណ្ឌា ឧណ្ហាបរាយណា"តិ។ (ថេរគា. ៤៥៩,
៤៦២);

ថេរស្ស "អហោវត មេ ភារិយំ អនុបដាវេត្វា កតកម្ម"ន្តិ មហាសំវេគោ
ឧទចាធិ។ តស្មី ខណោ សត្តា បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្តកេ ជេតវនេ និសិដ្ឋោវ
តំ ការណំ ធិស្វា សីតំ ចាត្វាកាសិ។ អថ នំ អាណន្ទត្ថេវេ បុច្ឆិ - "ភន្តេ, កោ នុ
ខោ ហេតុ, កោ បច្ចយោ សីតស្ស ចាតុកម្មាយា"តិ។ អាណន្ទ, រាជគហនគរេ
សត្តក្ខមិកចាសាធនលេ សុន្ទរសមុទ្ទស្ស ច ភិក្ខុនោ គណីកាយ ច សង្កាមោ
វត្ថុតីតិ។ កស្ស នុ ខោ, ភន្តេ, ជយោ ភវិស្សតិ, កស្ស បរាជយោតិ? សត្តា,
"អាណន្ទ, សុន្ទរសមុទ្ទស្ស ជយោ ភវិស្សតិ, គណីកាយ បរាជយោ"តិ ថេរស្ស
ជយំ បកាសេត្វា តត្ថ និសិដ្ឋកោវ ឱភាសំ ជវិត្វា "ភិក្ខុ ឧកោបិ កាមេ
និរេបេក្ខោ បដហា"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហា -

៤៧៥.

"យោធិ កាមេ បហន្នាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
កាមភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា"ន្តិ។

តស្សត្ថោ - យោ បុគ្គលោ ឥធិ លោកេ ឧកោបិ កាមេ ហិត្វា អនាគារោ
ហុត្វា បរិព្ពជតិ, តំ បរិក្ខីណាកាមព្យោវ បរិក្ខីណាភវេត្វា អហំ ព្រាហ្មណំ
វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ អរហន្តំ បត្វា ឥទ្ធិពលេន វេហាសំ អពុគ្គន្ធា
កណ្តិកាមណ្ឌលំ វិនិវដ្ឋិត្វា សត្តុ សរីរំ ថោមេន្តោយេវ អាគន្ធា សត្តារំ វន្តិ។
ធម្មសភាយម្បិ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, "អាវុសោ, ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យំ រសំ និស្សាយ មនំ
នដ្ឋោ សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេវេ, សត្តា បនស្ស អវស្សយោ ជាតោ"តិ។ សត្តា តំ កថំ

សុត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, ឥន្ទានេវ, បុព្វេចាបំ ឯតស្ស រសតណ្ហាយ ពទ្ធមនស្ស
អវស្សយោ ជាតោយេវា” តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ តស្សត្ថស្ស បកាសនត្ថំ
អតីតំ អាហរិត្វា -

“ន កិរត្ថិ រសេហិ ចាបិយោ,
អាវាសេហិ វា សន្តវេហិ វា;
វាតមិកំ គហននិស្សិតំ,
វសមាទេសិ រសេហិ សញ្ញាយោ” តិ។ (ជា. ១.១.១២) -

ឯកកនិចាតេ ឥមំ វាតមិកជាតកំ វិត្តាវេត្វា “តនា សុន្ទរសមុទ្ពោ វាតមិកោ
អហោសិ, ឥមំ បន គាជំ វត្វា តស្ស វិស្សជ្ជាបេតា រញ្ជោ មហាមទ្វោ
អហាមេវា” តិ ជាតកំ សមោទានេសីតិ។

សុន្ទរសមុទ្ពត្ថេវវត្ថុ ពត្ថិសតិមំ។

៣៣. ជជិលត្ថេវវត្ថុ

យោធិ តណ្ហាន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេជ្ជវនេវិហរន្តោ ជជិលត្ថេវំ អារត្ត
កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិ កថា - អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ ទ្វេ ភាតរោ កុដ្ឋម្ពិកា
មហាន្តំ ឧប្បទេត្ថំ កាវេសុំ។ អថេកទិវសំ កនិជ្ជភាតា ឧប្បទេត្ថំ គន្ធា “ឯកំ
ជេជ្ជភាតិកស្ស ទស្សមិ, ឯកំ មយ្ហំ ភវិស្សតី” តិ ទ្វេ ឧប្បយដ្ឋិយោ រសស្ស
អនិក្ខមនត្ថាយ ជិន្នជ្ជានេ ពទ្ធិត្វា តណ្ហិ។ តនា កិរ ឧប្បនំ យន្តេន បីឡនកិច្ចំ
នត្ថិ, អគ្គេ វា មូលេ វា ជិន្និត្វា ឧក្ខិត្តកាលេ ធម្មករណតោ ឧទកំ វិយ សយមេវ
រសោ និក្ខមតិ។ តស្ស បន ខេត្តតោ ឧប្បយដ្ឋិយោ គហេត្វា អាគមនកាលេ

គន្ធមាធនេ បច្ចេកពុទ្ធា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កស្សនុ ខោ អដ្ឋ អនុគ្គហំ
កិរស្សមី” តិ ឧបធារេន្តោ តំ អត្ថនោ ញ្ញាណជាលេ បរិជ្ជំ ទិស្វា សង្កហំ កាតុំ
សមត្ថការញ្ចាញត្វា បត្តចីវរំ អាធាយ ឥទ្ធិយា អាគន្ធា តស្ស បុរេតោ អដ្ឋាសិ។
សោ តំ ទិស្វាវ បសន្នចិត្តោ ឧត្តរសាជកំ ឧច្ឆតរេ ភូមិបទេសេ អត្ថវិទ្យា, “ភន្តេ,
ឥធ និសីទថា” តិ បច្ចេកពុទ្ធុ និសីទាបេត្វា “បត្តំ ឧបនាមេថា” តិ ឧច្ឆយដ្ឋិយា
ពន្ធនដ្ឋានំ មោចេត្វា បត្តស្ស ឧបរិ អកាសិ, រសោ ឌីតវិទ្យា បត្តំ បូរេសិ។
បច្ចេកពុទ្ធន តស្មី រសេ បីតេ “សាធុកំ វត មេ អយ្យេន រសោ បីតោ។ សចេ មេ
ជេដ្ឋភាតិកោ មូលំ អាហារាបេស្សតិ, មូលំ ទស្សមី។ សចេ បត្តិ
អាហារាបេស្សតិ, បត្តិ ទស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, បត្តំ មេ ឧបនាមេថា” តិ
ទុតិយម្បិ ឧច្ឆយដ្ឋិ មោចេត្វា រសំ អនាសិ។ “ភាតា មេ ឧច្ឆខេត្តតោ អញ្ញំ ឧច្ឆំ
អាហារិទ្ធា ខាទិស្សតិ” តិ ឯត្តកម្បិ កិរស្ស វញ្ញនចិត្តំ នាហោសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា
បន បឋមំ ឧច្ឆរសស្ស បីតត្ថា តំ ឧច្ឆរសំ អញ្ញេហិបិ សទ្ធិ សំរិភជិតុកាមោ
ហុត្វា គហេត្វាវ និសីទិ។ សោ តស្ស អាការំ ញ្ចាញត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា,
“ភន្តេ, យោ អយំ មយា ទិន្នោ អគ្គរសោ, ឥមស្ស និស្សន្ទន ទេវមនុស្សសុ
សម្បត្តិ អនុភវិទ្យា បរិយោសានេ តុម្កេហិ បត្តធម្មមេវ ចាបុណោយ្យ” តិ បត្តនំ
បដ្ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធាបិស្ស “ឯវំ ហោតូ” តិ វត្វា “ឥច្ឆិតំ បត្តិតំ តុយ្ហ” តិ ទ្វិហិ
តាថាហិ អនុមោទនំ កត្វា យថា សោ បស្សតិ, ឯវំ អធិដ្ឋហិត្វា អាគាសេន
គន្ធមាធនំ គន្ធា បញ្ចន្នំ បច្ចេកពុទ្ធសតានំ តំ រសំ អនាសិ។

សោ តំ ចាជិហារិយំ ទិស្វា ភាតុ សន្តិកំ គន្ធា “កហំ គតោសី” តិ វុត្តេ
“ឧច្ឆខេត្តំ ឌីលោកេតុំ គតោម្ហី” តិ។ “កី តាទិសេន ឧច្ឆខេត្តំ គតេន, ននុ នាម
ឯកំ វា ទ្វេ វា ឧច្ឆយដ្ឋិយោ អាធាយ អាគន្ធា ភវេយ្យ” តិ ភាតរា វុត្តោ - “អាម,
ភាតិក, ទ្វេ មេ ឧច្ឆយដ្ឋិយោ គហិតា, ឯកំ បន បច្ចេកពុទ្ធុ ទិស្វា មម
ឧច្ឆយដ្ឋិតោ រសំ ទត្វា ‘មូលំ វា បត្តិ វា ទស្សមី’ តិ តុម្កាកម្បិ មេ ឧច្ឆយដ្ឋិតោ

រសោ ធិន្ទោ, កី ធុ ខោ តស្ស មូលំ គណ្ហិស្សថ, ឧទាហុ បត្តិ"ន្តិ អាហា។ "កី បន
បច្ចេកពុទ្ធន កត"ន្តិ? "មម ឧប្បយដ្ឋិតោ រសំ បិវិត្វា តុម្ហាកំ ឧប្បយដ្ឋិតោ រសំ
អាទាយ អាគាសេន គន្ធមាទនំ គន្ធា បញ្ចាសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ អទាសី"តិ។
សោ តស្មី កថេន្តេយេវ និរន្តរំ បីតិយា ដុដ្ឋសីរោ ហុត្វា "តេន មេ បច្ចេកពុទ្ធន
ធិដ្ឋធម្មស្សេវ អធិគមោ ភវេយ្យា"តិ បត្តនំ អកាសិ។ ឯវំ កនិជ្ឈន តិស្សោ
សម្បត្តិយោ បត្តិតា, ជេដ្ឋន បន ឯកបទេនេវ អរហត្តំ បត្តិតន្តិ ឥទំ តេសំ
បុព្វកម្ម។

តេ យាវតាយុកំ វត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្វត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ
ខេបយីសុ។ តេសំ ទេវលោកេ បិតកាលេយេវ វិបស្សី សម្មាសម្ពុទ្ធា លោកេ
ឧប្បន្និ។ តេបិ ទេវលោកតោ ចរិត្វា ពន្ធមតិយា ឯកស្មី កុលគេហោ ជេដ្ឋា
ជេដ្ឋាវ, កនិជ្ឈា កនិជ្ឈាវ ហុត្វា បដិសន្ធិ គណ្ហិសុ។ តេសុ ជេដ្ឋស្ស សេនោតិ
នាមំ អកំសុ, កនិជ្ឈស្ស អបរាជិតោតិ។ តេសុ វយប្បត្តកាលេ កុដុម្ពំ
សណ្ឋាបេត្វា វិហារន្តេសុ "ពុទ្ធវតនំ លោកេ ឧប្បន្នំ, ធម្មវតនំ, សង្ឃវតនំ,
ទានានិ ទេថ, បុញ្ញានិ ករោថ, អដ្ឋ អដ្ឋមី, អដ្ឋ ចាតុទ្ទសី, អដ្ឋ បន្ទរសី, ឧចោសថំ
ករោថ, ធម្មំ សុណាថា"តិ ធម្មឃោសកស្ស ពន្ធមតីនគរេ ឃោសនំ សុត្វា
មហាជនំ បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា
សេនកុដុម្ពិកោ "កហំ គច្ឆថា"តិ បុច្ឆិត្វា "សត្តុ សន្តិកំ ធម្មស្សវនាយា"តិ វុត្តេ
"អហម្បិ គមិស្សមី"តិ តេហិ សន្ធិយេវ គន្ធា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។

សត្តា តស្ស អដ្ឋាសយំ វិទិត្វា អនុបុត្តិ កថំ កថេសិ។ សោ សត្តុ ធម្មំ សុត្វា
បព្ពដ្ឋាយ ឧស្សហជាតោ សត្តារំ បព្ពដ្ឋំ យាចិ។ អថ នំ សត្តា "អត្ថិ បន តេ
អបលោកេតញ្ញា ញាតកា"តិ បុច្ឆិ។ អត្ថិ, ភន្តេតិ។ តេន ហិ អបលោកេត្វា
ឯហិតិ។ សោ កនិជ្ឈស្ស សន្តិកំ គន្ធា "យំ ឥមស្មី កុលេ សាបតេយ្យំ, តំ សព្វំ តវ

ហោតូ"តិ អាហា។ តុម្ពេ បន, សាមីតិ។ អហំ សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិស្សមីតិ។ សាមី
កី វេទេ, អហំ មាតវិ មតាយ មាតវំ រិយ, បិតវិ មតេ បិតវំ រិយ តុម្ពេ អលត្ថំ,
ឥទំ កុលំ មហាកោគំ, គេហេ បិតេនេវ សក្កា បុញ្ញានិ កាតុំ, មា ឯវំ កវិត្តាតិ។
មយា សត្តុ សន្តិកេ ធម្មា សុតោ, ន សក្កា តំ អការមជ្ឈេ បិតេន បូរេតុំ,
បព្ពជិស្សមេវាហំ, តុំ និវត្តាហីតិ។ ឯវំ សោ កនិជ្ជំ និវត្តាបេត្វា សត្តុ សន្តិកេ
បព្ពជិត្វាលទ្ធិបសម្មុទោ ន ចិរស្សេវ អរហត្ថំ ចាបុណី។ កនិជ្ជាបិ "ភាតុ
បព្ពជិតសក្ការំ កវិស្សមី"តិ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា
ភាតវំ វន្តិត្វា អាហា - "ភន្តេ, តុម្ពេហិ អត្តនោ ភវនិស្សរណំ កតំ, អហំ បន
បញ្ចហិ កាមគុណេហិ ពន្លោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតុំ ន សក្កាមិ, មយ្ហំ គេហេ
បិតស្សេវ អនុច្ឆរិកំ មហន្តំ បុញ្ញកម្មំ អាចិត្តថា"តិ។ អថ នំ ថេរោ "សាធ្ម សាធ្ម,
បណ្ឌិត, សត្តុ គន្ធកុដិ ករោហី"តិ អាហា។ សោ "សាធ្ម"តិ សម្មជិដ្ឋិត្វា
នាណាទ្ធរូនិ អាហារាបេត្វា ថម្ពាធិនំ អត្តាយ តច្ឆាបេត្វា ឯកំ សុវណ្ណាខចិតំ, ឯកំ
រជតខចិតំ, ឯកំ មណិខចិតន្តិ សព្វានិ សត្តរតនខចិតានិ ការេត្វា តេហិ
គន្ធកុដិ ការេត្វា សត្តរតនខចិតាហេវ ធននិដ្ឋកាហិ នាធាបេសិ។ គន្ធកុដិយា
ករណាកាលេយេវ បន តំ អត្តនា សមាធនាមកោ អបរាជិតោយេវ នាម
ភាគិនេយ្យេ ឧបសង្កមិត្វា "អហម្មិ កវិស្សមិ, មយ្ហម្មិ បត្តិ ទេថ មាតុលា"តិ
អាហា។ ន ទេមិ, តាត, អញ្ញេហិ អសាធារណំ កវិស្សមីតិ។ សោ ពហុម្មិ
យាចិត្វា បត្តិ អលភមាណោ "គន្ធកុដិយា បុរេតោ កុញ្ញរសាលំ លទ្ធាវុដ្ឋតិ"តិ
សត្តរតនមយំ កុញ្ញរសាលំ ការេសិ។ សោ ឥមស្មី ពុទ្ធប្បាទេ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិ
ហុត្វា និព្ពត្តិ។

គន្ធកុដិយំ បន សត្តរតនមយានិ តីណិ មហាវាតចានានិ អហោសុំ។ តេសំ
អភិមុខេ ហេដ្ឋា សុធាបរិកម្មកតា តិស្សោ ចោក្ខរណិយោ ការេត្វា
ចតុដ្ឋាតិកគន្លោធកស្ស បូរេត្វា អបរាជិតោ, គហបតិ, បញ្ចវណ្ណានិ

កុសុមាធិ រោចាបេសិ តថាគតស្ស អន្តោ និសិទ្ធកាលេ វាតវេគេន
សមុដ្ឋិតាហិ រេណុវដ្ឋីហិ សរីរស្ស ឌីកិរណាត្ថំ។ គន្ធកុដិដូបិ កាយ កបល្លំ
រត្តសុវណ្ណាមយំ អហោសិ, បវាឡមយា សិខា, ហេដ្ឋា មណីមយា ធននិដ្ឋកា។
ឥតិ សា នច្ចន្តោវិយ មោរោ សោភមាធា អដ្ឋាសិ។ សត្តសុ បន រតនេសុ
កោដ្ឋេតព្ពយុត្តកំ កោដ្ឋេត្វា ឥតរំ សកលមេវ គហេត្វា ជណ្ណមត្តេន ឌីធិនា
គន្ធកុដិ បរិក្ខិបិត្វា បរិវេណំ បូរេសិ។

ឯវំ គន្ធកុដិ និដ្ឋាបេត្វា អបរាជិតោ, គហបតិ, ភាតិកត្ថេវំ ឧបសង្កមិត្វា
អាហា - “ភន្តេ, និដ្ឋិតា គន្ធកុដិ, បរិភោគមស្ស បច្ឆាសីសាមិ, បរិភោគេន កិរ
មហន្តំ បុញ្ញំ ហោតិ” តិ។ សោ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, ឥមិនា កិរ វោ
កុដុម្ពិកេន គន្ធកុដិ ការិតា, ឥនាធិ បន បរិភោគំ បច្ឆាសីសតិ” តិ អាហា។
សត្តា ឧដ្ឋាយាសនា គន្ធកុដិអភិមុខំ គន្ធា គន្ធកុដិ បរិក្ខិបិត្វា
បរិក្ខិត្តរតនរាសី ឌីលោកេន្តោ ធារកោដ្ឋកេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ កុដុម្ពិកោ
“បរិសថ, ភន្តេ” តិ អាហា។ សត្តា តត្ថេវ ឋិត្វា តតិយវារេ តស្ស ភាតិកត្ថេវំ
ឌីលោកេសិ។ សោ ឌីលោកិតាការេនេវ ព្រាត្វា កនិដ្ឋភាតរំ អាហា - “ឯហិ,
តាត, ‘មមេវ រក្ខា ភវិស្សតិ, តុម្ពេ យថាសុខំ វសថា’ តិ សត្តារំ វេទេហី” តិ។ សោ
តស្ស វេនំ សុត្វា សត្តារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តិត្វា, “ភន្តេ, យថា មនុស្ស
រុក្ខមូលេ បរិសិត្វា អនបេក្ខា បក្កមន្តិ, យថា វា ននី តវិត្វា ឧឡម្បំ អនបេក្ខា
បរិច្ឆជន្តិ, ឯវំ អនបេក្ខា ហុត្វា តុម្ពេ វសថា” តិ អាហា។ កិមត្ថំ បន សត្តា
អដ្ឋាសិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “ពុទ្ធានំ សន្តិកំ បុរេភត្តម្បិ បច្ឆាភត្តម្បិ ពហូ
អាគច្ឆន្តិ, តេសុ រតនាធិ អាទាយ បក្កមន្តេសុ ន សក្កា អម្ពេហិ វារេតុំ,
បរិវេណម្ហិ ឯត្ថកេ រតនេ វោកិណ្ណោ អត្ថនោ ឧបដ្ឋាកេ ហរន្តេបិ ន វារេតីតិ
កុដុម្ពិកោ មយំ អាយាតំ កត្វា អចាយុបកោ ភវេយ្យា” តិ ឥមិនា ការណេន
អដ្ឋាសិ។ តេន បន, “ភន្តេ, មមេវ រក្ខា ភវិស្សតិ, តុម្ពេ វសថា” តិ វុត្ថេ ចារិសិ។

កុដុម្ពិកោ សមន្តា រក្ខំ វេបេត្វា មនុស្ស អាហា - “តាតា, ឧប្បត្តន វា
បដិបសិព្ពកេហិ វា អាទាយ គប្បន្តេ វាវេយ្យាថ, ហេតុន គហេត្វា គប្បន្តេ បន មា
វាវយិត្តា” តិ។ អន្តោនគរេបិ អាហោចាបេសិ “មយា គន្ធកុដិបរិវេណេ សត្ត
រតនានិ ឌីកិណ្ណានិ, សត្ត សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា គប្បន្តា ទុគ្គតមនុស្សា ឧកោ ហេតុ
បូរេត្វា គល្លាន្ត, សុខិតាបិ ឯកេន គល្លាន្ត” តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “សទ្ធា
តាវ ធម្មំ សោតុកាមា គមិស្សន្តិយេវ, អស្សទ្វាបិ បន ជនលោភេន គន្ធា ធម្មំ
សុត្វា ទុក្ខតោ មុច្ឆិស្សន្តិ” តិ។ តស្មា ជនសង្កហត្ថាយ ឯវំ អាហោចាបេសិ។
មហាជនោ តេន វុត្តនិយាមេនេវ រតនានិ គល្លា។ សកី ឌីកិណ្ណាវតនេសុ
ឌីណេសុ យាវតតិយំ ជល្លាមត្តេន ឌីជនា ឌីកិរាបេសិយេវ។ សត្ត បន
ចាទម្បលេ តិបុសមត្ថំ អនក្សំ មណីវតនំ វេបេសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ -
“សត្ត សរីរតោ សុវណ្ណាវណ្ណាយ បកាយ សទ្ធិ មណិបកំ ឌីលោកេន្ទានំ តិត្ត
នាម នភិស្សតី” តិ។ តស្មា ឯវមកាសិ។ មហាជនោបិ អតិត្តោវ ឌីលោកេសិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកព្រាហ្មណោ “សត្ត កិរ ចាទម្បលេ មហាក្សំ
មណីវតនំ និក្ខត្ថំ, ហរិស្សាមិ ន” តិវិហារំ គន្ធា សត្តាវ វន្តិតុំ អាគតស្ស
មហាជនស្ស អន្តរេន ចារិសិ។ កុដុម្ពិកោ តស្ស បរិសនាការេនេវ “មណី
គល្លាតុកាមា” តិ សល្លកេត្វា “អហោ វត ន គល្លោយ្យ” តិ ចិន្តេសិ។ សោបិ
សត្តាវ វន្តន្តោរិយ ចាទម្បលេ ហត្ថំ ឧបនាមេត្វា មណី គហេត្វា ឌីវដ្ឋិកាយ
កត្វា បក្កាមិ។ កុដុម្ពិកោ តស្មី ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ។ សោ ធម្មកថាវសានេ
សត្តាវ ឧបសង្កមិត្វា អាហា - “ភន្តេ, មយា តិក្ខត្ថំ គន្ធកុដិ បរិក្ខិបិត្វា
ជល្លាមត្តេន ឌីជនា សត្ត រតនានិ ឌីកិណ្ណានិ, តានិ មេ គល្លាន្តេសុ អាហាតោ
នាម នាហោសិ, ចិត្តំ ភិយ្យេភិយ្យេ បសិទិយេវ។ អដ្ឋ បន ‘អហោ វតាយំ
ព្រាហ្មណោ មណី ន គល្លោយ្យ’ តិ ចិន្តេត្វា តស្មី មណី អាទាយ គតេ ចិត្តំ
បសាទេតុំ នាសក្ខិ” តិ។ សត្តា តស្ស វេនំ សុត្វា “ននុ, ឧចាសក, អត្តនោ

សន្តកំ បរេហិ អនាហរណ៍យំ កាតុំ សក្កោសី” តិ នយំ អនាសិ។ សោ សត្តារា
ទិន្ននយេ ឋត្វា សត្តារំ វន្តិត្វា “អន្ធិ អាទី កត្វា មម សន្តកំ ទសិកសុត្តមត្តម្យំ
មំ អភិកវិត្វា អនេកសតាបិ រាជាឆោ វា ចោរា វា គណ្ហិតុំ សមត្តា នាម មា
ហោន្តុ, អគ្គិនាបិ មម សន្តកំ មា ឧប្បតុ, ឧទកេនបិ មា វុប្បត្វ” តិ បត្តនំ
អកាសិ។ សត្តាបិស្ស “ឯវំ ហោត្វ” តិ អនុមោទនំ អកាសិ។ សោ គន្ធកុដិមហំ
ករោត្តោ អន្ធិសង្ខិយា ភិក្ខុសតសហស្សានំ អន្តោវិហារេយេវ នវ មាសេ
មហាទានំ ទត្វា ទានបរិយោសានេ សព្វេសំ តិចីវរំ អនាសិ។ សង្ឃនវកស្ស
ចីវរសាដកា សហស្សគ្បនកា អហោសុំ។

សោ ឯវំ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កវិត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា
ឯត្តកំ កាលំ ទេវមនុស្សេសុ សំសវិត្វា ឥមស្មី ពុទ្ធច្បារទេ រាជគហោ ឯកស្មី
សេដ្ឋិកុលេ បដិសន្ធិ គហោត្វា អឡមាសាធិកេ នវ មាសេ មាតុកុច្ឆិយំ វសិ។
ជាតទិវសេ បនស្ស សកលនគរេ សព្វារុដានិ បដ្ឋលីសុ, សព្វេសំ កាយវុទ្ធានិ
អាករណានិបិ បដ្ឋលីតានិវិយ ឱកាសំ មុញ្ជីសុ, នគរំ ឯកបដ្ឋោតំ អហោសិ។
សេដ្ឋិបិ ចាតោវ រាជ្ជបដ្ឋានំ អគមាសិ។ អថ នំ រាជា បុច្ឆិ - “អន្ធិ សព្វារុដានិ
បដ្ឋលីសុ, នគរំ ឯកបដ្ឋោតំ ជាតំ, ជាធាសិ នុ ខោ ឯត្ត កាវណា” តិ? “ជាធាមិ,
ទេវា” តិ។ “កី, សេដ្ឋិ” តិ? “មម គេហោ តុម្ហាកំ ទាសោ ជាតោ, តស្ស
បុញ្ញតេជេនេវ អហោសិ” តិ។ “កី នុ ខោ ចោរោ ភវិស្សតី” តិ? “នត្ថតំ, ទេវ,
បុញ្ញវា សត្តោ កតាភិនិហារោ” តិ។ “តេន ហិ នំ សម្មា ចោសេតុំ វដ្ឋតិ, ឥទមស្ស
ទីរម្មលំ ហោត្វ” តិ ទេវសិកំ សហស្សំ បដ្ឋបេសិ។ អថស្ស នាមគហរណទិវសេ
សកលនគរស្ស ឯកបដ្ឋោតត្វតត្តា ជាតិកោត្វវ នាមំ កវីសុ។

អថស្ស វយប្បត្តកាលេ គេហាករណត្ថាយ ភូមិគលេ សោធិយមាទេ
សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កី នុ ខោ ឥទ” តិ ឧបដារយមាឆោ

“ដោតិកស្ស គេហដ្ឋានំ គណ្ណាត្ថំ” តិ ញាត្វា “នាយំ ឯតេហិ កតគេហេ
វសិស្សតិ, មយាបេត្ថ គន្ធុំវដ្តតិ” តិ វឡកិវេសេន តត្ថ គន្ធា “កី ករោថា” តិ
អាហា។ “ដោតិកស្ស គេហដ្ឋានំ គណ្ណាមា” តិ។ “អបេថ, នាយំ តុម្ពេហិ
កតគេហេ វសិស្សតិ” តិ វត្វា សោឡសករីសមត្ថំ ភូមិបទេសំ ឡិលោកេសិ,
សោ តាវនេវ កសិណាមណ្ឌលំ វិយ សមោ អហោសិ។ បុន “ឥមស្មី ហ្វានេ បថវី
ភិទ្ធិត្វា សត្តរតនមយោ សត្តភូមិកថាសាទោ ឧដ្ឋហត្ថ” តិ ចិន្តេត្វា ឡិលោកេសិ,
តាវនេវ តថាវុចា ចាសាទោ ឧដ្ឋហិ។ បុន “ឥមំ បរិក្ខិបិត្វា សត្តរតនមយោ
សត្ត ចាការា ឧដ្ឋហត្ថ” តិ ចិន្តេត្វា ឡិលោកេសិ, តថាវុចា ចាការា ឧដ្ឋហិសុ។
អថ “នេសំ បរិយន្តេ កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហត្ថ” តិ ចិន្តេត្វា ឡិលោកេសិ, តថាវុចា
កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហិសុ។ “ចាសាទស្ស ចត្វសុ កណ្តោសុ ចតស្សោ និធិកុម្ពិយោ
ឧដ្ឋហត្ថ” តិ ចិន្តេត្វា ឡិលោកេសិ, សត្ថំ តថេវ អហោសិ។ និធិកុម្ពិសុ បន ឯកា
យោជនិកា អហោសិ, ឯកា តិការុតិកា, ឯកា អឡយោជនិកា, ឯកា
តារុតប្បមាណា។ ពោធិសត្តស្ស និព្ពត្តនិធិកុម្ពិនំ បន ឯកមុខប្បមាណំ
អហោសិ, ហេដ្ឋា បថវីបរិយន្តាវ អហោសុ។ ដោតិកស្ស និព្ពត្តនិធិកុម្ពិនំ
មុខបរិមាណំ ន កថិតំ, សព្វា មុខនិទ្ទតាលជលំ វិយ បរិបុណ្ណាវ ឧដ្ឋហិសុ។
ចាសាទស្ស ចត្វសុ កណ្តោសុ តរុណាតាលក្ខន្ធប្បមាណា ចតស្សោ
សុវណ្ណាមយា ឧប្បយដ្ឋិយោ និព្ពត្តិសុ។ តាសំ មណិមយានិ បត្តានិ,
សោវណ្ណាមយានិ ខន្ធានិ អហោសុ។ បុព្វកម្មស្ស ទស្សនត្ថំ កិវេតានិ, និព្ពត្តិសុ។

សត្តសុ ធារកោដ្ឋកេសុ សត្ត យក្ខា អារក្ខំ គណ្ហិសុ។ បឋមេ ធារកោដ្ឋកេ
យមកោឡី នាម យក្ខា អត្ថនោ បរិវារេន យក្ខសហស្សេន សទ្ធិ អារក្ខំ
គណ្ហិ, ធុតិយេ ឧប្បលោ នាម អត្ថនោ បរិវារយក្ខានំ ទ្វិហិ សហស្សហិ សទ្ធិ,
តតិយេ វជិរោ នាម តីហិ សហស្សហិ សទ្ធិ, ចតុត្ថេ វជិរោហុ នាម ចត្វហិ
សហស្សហិ សទ្ធិ, បញ្ចមេ កសកន្តោ នាម បញ្ចហិ សហស្សហិ សទ្ធិ, ធរដ្ឋ

កងត្រា ឆាម ធម៌ សហស្សបិសដ្ឋី, សត្វមេ ធិសាមុទ្រា ឆាម សត្វបិស
សហស្សបិសដ្ឋី អារក្ខ គណ្ណិ។ ឯវំ ចាសាធស្ស អន្តោ ច ពហិ ច គាឡ្យរក្ខា
អហោសិ។ “ដោតិកស្ស កិរ សត្វតនមយោ សត្វភូមិកចាសាធា ឧដ្ឋិតា,
សត្វ ចាការា សត្វទ្វារកោដ្ឋកា ចតស្សោ និធិកុម្មិយោ ឧដ្ឋិតា” តិ សុត្វា
ពិម្ពិសារោ រាជា សេដ្ឋីឆ្នតំ បហិណិ។ សោ ដោតិកសេដ្ឋី ឆាម អហោសិ។

តេន បនសដ្ឋី កតបុញ្ញកម្មា ៩ត្ថំ ឧត្តរកុរុសុ និព្វត្ថិ។ អថ នំ ទេវតា តតោ
អានេត្វា សិរិគព្ភេ និសីទាបេសុំ។ សា អាកច្ឆមាណា ឯកំ តណ្ហាលនាឡិ តយោ ច
ដោតិចាសាលោ គណ្ណិ។ តេសំ យាវដីវំ តាយេវ តណ្ហាលនាឡិយា ភត្តំ
អហោសិ។ សថ កិរ តេ សកជសតម្បិ តណ្ហាលានំ បូរេតុកាមា ហោន្តិ, សា
តណ្ហាលនាឡិ នាឡិយេវ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ ភត្តបចនកាលេ តណ្ហាលេ ឧក្ខលិយំ
បក្ខិបិទ្វា តេសំ ចាសាលានំ ឧបរិ បេតិ, ចាសាលា តាវទេវំ បជ្ឈលិទ្វា ភត្តេ
បក្កមត្តេ និព្វាយន្តិ។ តេនេវ សញ្ញាលោន ភត្តស្ស បក្កការំ ជានន្តិ។
សូបេយ្យាធិបចនកាលេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ តេសំ ដោតិចាសាលាហិ
អាហារោ បច្ចតិ។ មណិអាហារកេន ច វសន្តិ, អគ្គិស្ស វា ធិបស្ស វា ឱកាសំ នេវ
ជានីសុ។ “ដោតិកស្ស កិរ ឯវុចា សម្បត្តិ” តិ សកលជម្ពុធិបេ ចាកដោ
អហោសិ។ មហាជនោ យានាធិនិ យោជេត្វា ធស្សនត្ថាយ អាកច្ឆតិ។
ដោតិកសេដ្ឋី អាកតាកតានំ ឧត្តរកុរុតណ្ហាលានំ ភត្តំ បចាបេត្វា ធាបេសិ។
“កប្បរុក្ខេហិ វត្ថានិ គណ្ហាន្ត, អាករណានិ គណ្ហាន្ត” តិ អាណាបេសិ។
“តាវុតិកនិធិកុម្មិយា មុខំវិវាបេត្វា យាបនមត្តំ ធនំ គណ្ហាន្ត” តិ អាណាបេសិ។
សកលជម្ពុធិបវាសិកេសុ ធនំ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ និធិកុម្មិយា អផ្តលិមត្តម្បិ
ឡនំ នាហោសិ។ គន្ធកុដិបរិវេណោ វាលុកំ កត្វា ឱកិណ្ណាតនានំ កិរស្ស ឯសោ
និស្សន្ទោ។

ឯវំ មហាជនេ វត្តាភរណានិ ចេវ ធនញ្ច យទិច្ឆកំ អាទាយ គច្ឆន្តេ
ពិម្ពិសារោ តស្ស ចាសាទំ ទដ្ឋកាមោបិ មហាជនេ អាគច្ឆន្តេ ឡិកាសំ នាលត្ថ។
អបរកាគេ យទិច្ឆកំ អាទាយ គតត្តា មនុស្សេសុ មន្ទិក្ខតេសុ រាជា ជាតិកស្ស
បិតរំ អាហា - “តវ បុត្តស្ស ចាសាទំ ទដ្ឋកាមម្ហា” តិ។ សោ “សាធ្ម, ទេវា” តិ វត្ថា
គន្ធា បុត្តស្ស កថេសិ - “តាត, រាជា តេ ចាសាទំ ទដ្ឋកាមោ” តិ។ “សាធ្ម, តាត,
អាគច្ឆត្ថ” តិ។ រាជា មហាន្តេន បរិវារេន តត្ថ អគមាសិ។ បឋមទ្វារកោដ្ឋកេ
សម្មជ្ជិត្វា កថវេនឌិកា ទាសី រញ្ជោ ហត្ថំ អទាសិ, រាជា “សេដ្ឋិជាយា” តិ
សញ្ញាយ លជ្ជមាណោ តស្ស ពាហាយ ហត្ថំ ន ឋបេសិ។ ឯវំ
សេសទ្វារកោដ្ឋកេសុបិ ទាសិយោ “សេដ្ឋិភិយាយោ” តិ មញ្ញមាណោ តាសំ
ពាហាយ ហត្ថំ ន ឋបេសិ។ ជាតិកោ អាគន្ធា រាជានំ បច្ចុគ្គន្ធា វន្ទិត្វា បច្ឆតោ
ហុត្វា “បុរតោ យាថ, ទេវា” តិ អាហា។ រញ្ជោ មណិបថវី សតទោវិសបទាតោ
វិយ ហុត្វា ឧបជ្ជហិ។ សោ “ឥមិនា មម គហលាត្ថាយ ឡិចាតោ ខណ៌តោ” តិ
មញ្ញមាណោ ចាទំ និក្ខិបិតុំ ន វិសហិ។ ជាតិកោ “នាយំ, ទេវ, ឡិចាតោ, មម
បច្ឆតោ អាគច្ឆថា” តិ បុរតោ អហោសិ។ រាជា តេន អក្កន្តកាលេ ភូមិ
អក្កមិត្វា ហេដ្ឋិមតលតោ បដ្ឋាយ ចាសាទំ ឡិលោកេន្តោ វិចរិ។ តទា
អជាតសត្តកុមារោបិ បិតុ អង្គុលី គហេត្វា វិចរន្តោ ចិន្តេសិ - “អហោ
អន្ធពាលោ មម បិតា, គហបតិកេ នាម សត្តវតនមយេ ចាសាទេ វសន្តេ ឯស
រាជា ហុត្វា ទារុមយេ គេហោ វសតិ, អហំ ទានិ រាជា ហុត្វា ឥមស្ស ឥមស្មី
ចាសាទេ វសិតុំ ន ទស្សមី” តិ។

រញ្ជោបិ ឧបរិមតលានិ អភិរុហន្តស្សេវ ចាតរាសវេលា ជាតា។ សោ សេដ្ឋិ
អាមន្តេត្វា, “មហាសេដ្ឋិ, ឥធរេវ ចាតរាសំ ភុញ្ញិស្សមា” តិ។ ជាធាមិ, ទេវ,
សដ្ឋិតោ ទេវស្សហារោតិ។ សោ សោឡសហិ គន្ធាទកយដេហិ ទ្គត្វា
រតនមយេ សេដ្ឋិស្ស និសីទនមណ្ឌាបេ បញ្ញាត្តេ តស្សេវ និសីទនបល្លង្កេ និសីទិ។

អថស្ស ហត្ថធាវដ្ឋនកំ ធនា សតសហស្សគ្បនិកាយ សុវណ្ណាចាតិយា
កិលិន្ទចាយាសំ វង្សេត្វា បុរតោ វេបយីសុ។ រាជា “ភោជន”ន្តិ សញ្ញាយ ភុញ្ញតុ
អារភិ។ សេដ្ឋី “នយំទំ, ទេវ, ភោជនំ, កិលិន្ទចាយាសោ ឯសោ” តិ អញ្ញិស្សា
សុវណ្ណាចាតិយា ភោជនំ វង្សេត្វា បុរិមចាតិយំ វេបយីសុ។ តតោ ឧដ្ឋិតឧតុនា
កិរ តំ ភុញ្ញតុ សុខំ ហោតិ។ រាជា មធុរភោជនំ ភុញ្ញន្តោ បមាណំ ន អញ្ញាសិ។
អថ នំ សេដ្ឋីវង្សេត្វា អញ្ញលី បគ្គយ្ហ “អលំ, ទេវ, ឯត្តកមេវ ហោតុ, ឥតោ ឧត្តរី
ជិរាបេតុំ ន សក្កា” តិ អាហា។ អថ នំ រាជា អាហា - “កី, គហបតិ, គរុកំ កត្វា
កថេសិ អត្ថនោ ភត្ត” តិ? ទេវ, នត្ថតំ, តុម្កាកំ សព្វស្សបិ ហិ ពលកាយស្ស
ឥនមេវ ភត្តំ ឥទំ សុបេយ្យំ។ អបិ ច ខោ អហំ អយសស្ស កាយាមីតិ។ កី
ការណាតិ? សចេ ទេវស្ស កាយាលសិយមត្ថំ ភវេយ្យ, “ហិយេវ រញ្ញា
សេដ្ឋីស្ស គេហេ ភត្តំ ភត្តំ, សេដ្ឋីនា កិញ្ចិ កតំ ភវិស្សតិ” តិ វេនស្ស កាយាមិ,
ទេវាតិ។ តេន ហិ ភត្តំ ហរ, ឧទកំ អាហារាតិ។ រញ្ញោ ភត្តកិច្ចាវសានេ សញ្ញោ
រាជបរិវារោ តទេវ ភត្តំ បរិភុញ្ញិ។

រាជា សុខកថាយ និសិដ្ឋោ សេដ្ឋីអាមន្តេត្វា, “កី ឥមស្មី គេហេ សេដ្ឋីភរិយា
នត្ថិ” តិ អាហា? “អាម អត្ថិ, ទេវា” តិ។ “កហំ សា” តិ? “សិរិគព្ភេ និសិដ្ឋា, ទេវស្ស
អាគតការំ ន ជានាតិ” តិ។ កិញ្ញាបិ ហិ ចាតោវ រាជា សបរិវារោ អាគតោ, សា
បនស្ស អាគតការំ ន ជានាតេវ។ តតោ សេដ្ឋី “រាជា មេ ភរិយំ ទដ្ឋកាមោ” តិ
តស្សា សន្តិកំ គន្ធា “រាជា អាគតោ, កី តវ រាជានំ ទដ្ឋំ ន វដ្ឋតិ” តិ អាហា។ សា
និបន្នការ “កោ ឯស, សាមិ, រាជា នាមា” តិ វត្វា “រាជា នាម អម្ពាកំ ឥស្សរោ” តិ
វុត្តេ អនត្តមនតំ បវេទេន្តី “ឧក្កជាតិ វត នោ បុញ្ញកម្មានិ, យេសំ នោ ឥស្សរោបិ
អត្ថិ។ អស្សទ្វាយ នាម បុញ្ញកម្មានិ កត្វា មយំ សម្បត្តិ ចាបុណិក្វា អញ្ញស្ស
ឥស្សរិយដ្ឋានេ និព្ពត្តម្ហា។ អទ្វា អម្ពេហិ អសទ្ធិហិក្វា ទានំ ទិន្នំ ភវិស្សតិ,
តស្សេតំ ជល” តិ វត្វា “កី ទានិ ករោមិ, សាមី” តិ អាហា។ តាលវណ្ណំ អាទាយ

អាគន្ធា រាជានំ ពិជាហិភិ។ តស្ស តាលវណ្ណំ អាទាយ អាគន្ធា រាជានំ ពិជេន្តិយា
រញ្ជោ វេបនស្ស គន្ធាតោ អភ្លិទិ បហិ, អថស្ស អភ្លិហិ អស្សុធារា បវត្ថីសុ។
តំ ទិស្វា រាជា សេដ្ឋី អាហា - “មហាសេដ្ឋី, មាតុកាមោ នាម អប្បពុទ្ធិកោ, ‘រាជា
មេ សាមិកស្ស សម្បត្តិ គណ្ណាយ្យ’ តិ កយេន រោទតិ មញ្ញោ, អស្សសេហិ នំ ‘ន
មេ តវ សម្បត្តិយា អត្ថោ’” តិ។ ន ឯសា, ទេវ, រោទតិ តិ។ អថ កី ឯតន្តិ? តុម្ហាកំ
វេបនគន្ធនស្ស អស្សុនិ បវត្ថីសុ។ អយញ្ញិ ធិចាភាសំ វា អគ្គិធិភាសំ វា
អទិស្វា មណិអាណោកេនេវ ភុញ្ញតិ ច និសីទតិ ច និបជ្ជតិ ច, ទេវោ បន
ធិចាលោកេន និសីទោ ភវិស្សតិ តិ? អាម, សេដ្ឋី តិ។ តេន ហិ, ទេវ, អជ្ជ បជ្ជាយ
មណិអាណោកេន និសីទថា តិ មហន្តំ តិ បុសមត្ថំ អនក្សំ មណិវតនំ អទាសិ។
រាជា គេហំ ឱលោកេត្វា “មហាតី វត ជោតិកស្ស សម្បត្តិ” តិ វត្វា អគមាសិ។
អយំ តាវ ជោតិកស្ស ឧប្បត្តិ។

ឥទានិ ជជិលស្ស ឧប្បត្តិ វេទិតញ្ញា - ពារាណសិយញ្ញិ ឯកា សេដ្ឋីជីតា
អភិរូចា អហោសិ, តំ បន្ទវសសោឡសវស្សុទ្ធសិកកាលេ រក្ខណត្ថាយ ឯកំ
ទាសី ទត្វា សត្តភូមិកស្ស ចាសាទស្ស ឧបរិមតលេ សិរិគព្ភេ វាសយីសុ។ តំ
ឯកទិវសំ វាតចានំ វិវិត្វា ពហិ ឱលោកយមានំ អាគាសេន គច្ឆន្តោ ឯកោ
វិជ្ជាធរោ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហោ វាតចានេន បរិសិត្វា តាយ សទ្ធិ
សន្តវមកាសិ។ សា តេន សទ្ធិ សំវាសមន្ទាយ ន ចិរស្សេវ គព្ពំ បជិលភិ។ អថ នំ
សា ទាសី ទិស្វា, “អម្ព, កី ឥទ” ត្ថិ វត្វា “ហោតុ មា កស្សចិ អាចិត្តិ” តិ តាយ
វុត្តា កយេន តុណ្ហិ អហោសិ។ សាបិ ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិត្វា
នវភាជនំ អាហារាបេត្វា តត្ថ តំ ទារកំ និបជ្ជាបេត្វា តំ ភាជនំ បិទហិត្វា ឧបរិ
បុប្ផទាមានិ បេត្វា “ឥមំ សីសេន ឧត្តិបិត្វា គដ្ឋាយ វិស្សដ្ឋេហិ, ‘កី ឥទ’ ត្ថិ ច
បុជ្ជា ‘អយ្យាយ មេ ពលិកម្ម’ ត្ថិ វទេយ្យសី” តិ ទាសី អាណាបេសិ។ សា តថា
អកាសិ។

ហេដ្ឋាកម្មយម្យិ ទ្វេ ឥតិយោ ឆ្លាយមាណ តំ ភាជនំ ឧទកេនាហិយមាណំ
ទិស្វា ឯកា “មយ្ហេ តំ ភាជន” តិ អាហា។ ឯកា “យំ ឯតស្ស អន្តោ, តំ មយ្ហ” តិ វត្វា
ភាជនេ សម្បត្ត តំ អាទាយ ថលេ ឋេបេត្វា វិវិត្វា ទារកំ ទិស្វា ឯកា “មម
ភាជនត្ថ វុត្តតាយ ទារកោ មមេវ ហោតិ” តិ អាហា។ ឯកា “យំ ភាជនស្ស
អន្តោ, តំ មមេវ ហោតូ តិ វុត្តតាយ មម ទារកោ” តិ អាហា។ តាវិវេទមាណ
វិនិច្ឆយដ្ឋានំ គន្ធា តមត្ថំ អាហេថេត្វា អមច្ឆេសុ វិនិច្ឆិតុំ អសក្កោន្តេសុ រញ្ជោ
សន្តិកំ អគម្មសុ។ រាជា តាសំ វេចនំ សុត្វា “ត្វំ ទារកំ គណ្ណា, ត្វំ ភាជនំ គណ្ណា” តិ
អាហា។ យាយ បន ទារកោ លទ្ធោ, សា មហាកថាធនត្រូវស្ស ឧបដ្ឋាយិកា
អហោសិ។ តស្មា សា ទារកំ “ឥមំ ថេវស្ស សន្តិកេ បញ្ញាជេស្សមី” តិ ចោសេសី។
តស្ស ជាតទិវសេ គព្ពមលស្ស ជោវិត្វា អនបដិទតតាយ កេសា ជជិតា ហុត្វា
អជ្ជសុ, តេនស្ស ជជិលោត្រូវ ឆាមំ កវីសុ។ តស្ស បទសាវិចរណាកាលេ ថេរោ
តំ គេហំ បិណ្ឌាយ ចារិសី។ ឧចាសិកា ថេរំ និសីទាថេត្វា អាហារមទាសិ។
ថេរោ ទារកំ ទិស្វា “កី ឧចាសិកេ ទារកោ លទ្ធោ” តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ, ឥមាហំ
ទារកំ តុម្ហាកំ សន្តិកេ បញ្ញាជេស្សមី តិ ចោសេសី, បញ្ញាជេស ទំ” តិ អទាសិ។
ថេរោ “សាធ្ម” តិ អាទាយ តំ គច្ឆន្តោ “អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្ស គិហិសម្បត្តិ អនុភវិតុំ
បុញ្ញកម្ម” តិ ឱលោកេន្តោ “មហាបុញ្ញោ សត្តោ មហាសម្បត្តិ អនុភវិស្សតិ,
ទហារោ ឯស តាវ, ញាណម្យិស្ស បរិចាកំ ន គច្ឆតិ” តិ ចិន្តេត្វា តំ អាទាយ
តក្កសិលាយំ ឯកស្ស ឧបដ្ឋាកស្ស គេហំ អគមាសិ។

សោ ថេរំ វត្ថុត្វា ឋិតោ តំ ទារកំ ទិស្វា “ទារកោ វោ, ភន្តេ, លទ្ធោ” តិ បុច្ឆិ។
អាម, ឧចាសក, បញ្ញជិស្សតិ, ទហារោ តាវ, តវេវ សន្តិកេ ហោតូ តិ។ សោ “សាធ្ម,
ភន្តេ” តិ តំ បុត្តដ្ឋានេ ឋេបេត្វា បដិជត្តិ។ តស្ស បន គេហោ ទ្វាទស វស្សនិ
គណ្ណាកំ ឧស្សន្នំ ហោតិ។ សោ កាមន្តរំ គច្ឆន្តោ សព្ពម្បិ តំ គណ្ណំ អាបណំ
ហិវិត្វា ទារកំ អាបណោ និសីទាថេត្វា តស្ស តស្ស គណ្ណាកស្ស មូលំ អាចិត្តិត្វា

“ឥឡូវ ឥឡូវ ឯត្តកំនាម ធំ គហេត្វា ទទេយ្យាសី” តិ វត្វា បក្កាមិ។ តំទិវសំ
នគរបរិក្កាហិកា ទេវតា អន្តមសោ មរិចជីវកមត្តនាបិ អត្ថិកេ តស្សេវ
អាបណាភិមុខេ ករីសុ។ សោ ធូរាទស វស្សានិ ឧស្សន្នំ ភណ្ឌាកំ ឯកទិវសេនេវ
វិក្កិណី។ កុដុម្ពិកោ អាគន្ធា អាបណោ កិញ្ចិ អទិស្វា “សព្ពំ តេ, តាត, ភណ្ឌាកំ
នាសិត” ត្ថិ អាហ។ ន នាសេមិ, សព្ពំ តុម្ភេហិ វុត្តនយេនេវ វិក្កិណី, ឥធំ
អសុកស្ស មូលំ, ឥធំ អសុកស្សតិ។ កុដុម្ពិកោ បសីទិទ្វា “អនគ្សា បុរិសោ,
យត្ត កត្តចិ ជីវិតុំ សមត្ថោ” តិ អត្តនោ គេហេ វយប្បត្តំ ធីតវំ តស្ស ទត្វា
“គេហមស្ស ករោថា” តិ បុរិសេ អាណាបេត្វា និដ្ឋិតេ គេហេ “គច្ឆថ, តុម្ភេ
អត្តនោ គេហេ វសថា” តិ អាហ។

អថស្ស គេហបរិសនកាលេ ឯកេន ចាទេន ឧម្មារេ អក្កន្តមត្តេ គេហស្ស
បច្ឆិមភាគេ ភូមិ ភិទ្ធិត្វា អសីតិហត្ថោ សុវណ្ណបព្ពតោ ឧដ្ឋហិ។ រាជា
“ជជិលកុមារស្ស កិវ គេហេ ភូមិ ភិទ្ធិត្វា សុវណ្ណបព្ពតោ ឧដ្ឋិតោ” តិ សុត្វាវ
តស្ស សេដ្ឋិច្ឆត្ថំ បេសេសិ។ សោ ជជិលសេដ្ឋិ នាម អហោសិ។ តស្ស តយោ
បុត្តា អហោសុ។ សោ តេសំ វយប្បត្តកាលេ បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា “សថ
អម្ពេហិ សមានភោគំ សេដ្ឋិកុលំ ភវិស្សតិ, បព្ពជិតុំ ទស្សន្តិ។ នោ ថេ, ន
ទស្សន្តិ។ អត្ថិ នុ ខោ ជម្ពុជីបេ អម្ពេហិ សមានភោគំ កុល” ត្ថិ វិមសនត្ថាយ
សុវណ្ណមយំ ឥដ្ឋកំ សុវណ្ណមយំ បតោទលដ្ឋិ សុវណ្ណមយំ ចាទុកញ្ច
កាវាបេត្វា បុរិសានំ ហត្ថេ ទត្វា “គច្ឆថ, ឥមាទិ អាទាយ កិញ្ចិទេវ
ឱលោកយមាធាវិយ ជម្ពុជីបតលេ វិចរិត្វា អម្ពេហិ សមានភោគស្ស
សេដ្ឋិកុលស្ស អត្ថិការំ វា នត្ថិការំ វា ញត្វា អាគច្ឆថា” តិ បហិណិ។

តេ ចារិកំ ចរន្តា ភទ្ទិយនគរំ ចាបុណីសុ។ អថ នេ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិ ទិស្វា,
“តាតា, កិ ករោន្តាវិចរថា” តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកំ ឱលោកេន្តាវិចរាមា” តិ វុត្ថេ

“ឥមេសំ ឥមាធិ គហេត្វា កិញ្ចាធរេ ឡិលោកេតុំ វិចរណាកិច្ចំ នត្ថិ, រដ្ឋំ
បរិគ្គណ្ណាមាធាវិចរន្តិ” តិ ញាត្វា, “តាតា, អម្ពាភំ បច្ឆិមគេហំ បរិសិត្វា
ឡិលោកេថា” តិ អាហា។ តេ តត្ថ អជ្ជករិសមត្ថេ ហំនេ
ហត្ថិអស្សុឧសភប្បមាលោ បិដ្ឋិយា បិដ្ឋិ អាហាច្ឆ បថវី ភិទ្ធិត្វា ឧដ្ឋិតេ ហេដ្ឋា
វុត្តប្បការេ សុវណ្ណាមេណ្ឌាកេ ធិស្វា តេសំ អន្តរន្តរាវិចរិត្វា និក្ខមីសុ។ អថ នេ
សេដ្ឋិ, “តាតា, យំ ឡិលោកេន្ទាវិចរថ, ធិដ្ឋោ វោសោ” តិ បុច្ឆិត្វា “បស្សម,
សាមី” តិ វុត្តេ “តេន ហិ គប្បថា” តិ ឧយ្យោដេសិ។ តេ តតោវ គន្ធា អត្ថនោ
សេដ្ឋិនា “កី, តាតា, ធិដ្ឋំ វោ អម្ពាភំ សមាធភោគំ សេដ្ឋិកុល” តិ វុត្តេ, “សាមី,
តុម្ពាភំ កី អត្ថិ, ភទ្ធិយនគរេ មេណ្ឌាកសេដ្ឋិនោ ឯវុចោ ធាម វិភវោ” តិ សព្វំ តំ
បរិត្ថិ អាចិត្តិសុ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ អត្ថមនោ ហុត្វា “ឯកំ តាវ សេដ្ឋិកុលំ លទ្ធិ,
អបរម្មិ នុ ខោ អត្ថិ” តិ សតសហស្សគ្យនិកំ កម្ពលំ ធិត្វា “គប្បថ, តាតា,
អញ្ញម្មិ។ សេដ្ឋិកុលំ វិចិនថា” តិ បហិណ្ឌិ។

តេ រាជគហំ គន្ធា ជោតិកសេដ្ឋិស្ស គេហតោ អវិទូរេ ធារុរាសី កត្វា អគ្គិ
ធិត្វា អជ្ជសុ។ “កី ឥទ” តិ បុច្ឆកាលេ ថ “ឯកំ នោ មហាគ្យកម្ពលំ វិក្កិណាឆានំ
កយិកោ នត្ថិ, គហេត្វាវិចរន្តាបិ ចោរានំ ភាយាម, តេន តំ លាបេត្វា
គមិស្សមា” តិ វធិសុ។ អថ នេ ជោតិកសេដ្ឋិ ធិស្វា “ឥមេ កី ករោន្តិ” តិ បុច្ឆិត្វា
តមត្ថំ សុត្វា បក្កោសាបេត្វា “កី អគ្សនកោ កម្ពលោ” តិ បុច្ឆិ។
“សតសហស្សគ្យនកោ” តិ វុត្តេ សតសហស្សំ ធាបេត្វា “ធារកោដ្ឋកំ
សម្មជ្ជិត្វា កថវរនឌិកាយ ធាសិយា ធិថា” តិ តេសំយេវ ហត្ថេ បហិណ្ឌិ។ សា
កម្ពលំ គហេត្វា រោធិមាធា សាមិកស្ស សន្តិកំ អាគន្ធា “កី មំ, សាមី, អបរាជេ
សតិ បហរិតុំ នវុត្តតិ, កស្មា មេ ឯវុចំ ជូលកម្ពលំ បហិណ្ឌិត្ថ, កថាហំ ឥមំ
និវាសេស្សមិ វា ធារុបិស្សមិ វា” តិ។ ធាហំ តវ ឯតទត្ថាយ បហិណ្ឌិ, ឯតំ បន
បលីវេបេត្វា តវ សយនចាធម្មលេ វេបេត្វា និបជ្ជនកាលេ គន្ធាធកេន

ឆោតានំ ចាធានំ បុញ្ញនត្ថាយ តេ បហំណី, កី ឯតម្បី កាតុំ ន សក្កោសីតិ។
សា “ឯតំ បន កាតុំ សក្កិស្សមី” តិ គហេត្វា អគមាសិ។ តេ ច បុរិសា តំ
ការណំ ទិស្វា អត្ថនោ សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ធា “កី, តាតា, ទិដ្ឋំ វេ សេដ្ឋិកុល” តិ
វុត្ថេ, “សាមិ, កី តុម្ហាកំ អត្ថិ, រាជគហនគរេ ជោតិកសេដ្ឋិស្ស ឯវុត្ថោ នាម
សម្បត្តិ” តិ សព្វំ គេហសម្បត្តិ អាហារេត្វា តំ បវត្តិ អាចិក្ខិសុ។ សេដ្ឋិ តេសំ
វេចនំ សុត្វា តុដ្ឋមានសោ “ឥធានិ បព្ពជិតុំ លភិស្សមី” តិ រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា
“បព្ពជិតុ កាមោម្ហិ, ទេវា” តិ អាហា។ សាធុ, មហាសេដ្ឋិ, បព្ពជាហីតិ។ សោ គេហំ
គន្ធា បុត្តេ បក្កោសាបេត្វា សុវណ្ណានណ្ណំ វជិរកុដ្ឋាលំ ជេដ្ឋបុត្តស្ស ហត្ថេ
ឋេបេត្វា, “តាត, បច្ឆិមគេហេ សុវណ្ណបព្ពតតោ សុវណ្ណបិណ្ឌំ ឧទ្ធកាហី” តិ
អាហា។ សោ កុដ្ឋាលំ អាធាយ គន្ធា សុវណ្ណបព្ពតំ បហរិ, បិដ្ឋិចាសាលោ
បហជកាលោ វិយ អហោសិ។ តស្ស ហត្ថតោ កុដ្ឋាលំ គហេត្វា
មជ្ឈិមបុត្តស្ស ហត្ថេ ទត្វា បហំណី, តស្ស បិ សុវណ្ណបព្ពតំ បហរន្តស្ស
បិដ្ឋិចាសាលោ បហជកាលោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ កនិជ្ជបុត្តស្ស ហត្ថេ ទត្វា
បហំណី, តស្ស តំ គហេត្វា បហរន្តស្ស កោដ្ឋេត្វា រាសិកតាយ មត្តិកាយ
បហជកាលោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “ឯហិ, តាត, អលំ ឯត្ថកេនា” តិ
វុត្វា ឥតរេ ទ្វេ ជេដ្ឋភាតិកេ បក្កោសាបេត្វា “អយំ សុវណ្ណបព្ពតោ ន តុម្ហាកំ
និព្ពត្តោ, មយ្ហញ្ច កនិជ្ជស្ស ច និព្ពត្តោ, ឥមិនា សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា
បរិភុញ្ញថា” តិ អាហា។ កស្មា បន សោ តេសមេវ និព្ពត្តតិ, កស្មា ច ជជិលោ
ជាតកាលេ ឧទកេ ចាតិតោតិ? អត្ថនោ កតកម្មនេវ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ហិ ចេតិយេ ករិយមាទេ ឯកោ ឌីណាសវោ
ចេតិយដ្ឋានំ គន្ធា ឱលោកេត្វា, “តាតា, កស្មា ចេតិយស្ស ឧត្តរេន មុខំ ន
ឧដ្ឋហតី” តិ បុច្ឆិ។ “សុវណ្ណំ នប្បហោតី” តិ អាហំសុ។ អហំ អន្តោកាមំ បរិសិទ្ធា
សមាទបេស្សមិ, តុម្ហេ អាទរេន កម្មំ ករោថាតិ។ សោ ឯវំ វុត្វា នគរំ បរិសិទ្ធា,

“អម្ពា, តាតា, តុម្ពា កំចេតិយស្ស ឯកស្មី មុខេ សុវណ្ណំ នប្បហោតិ, សុវណ្ណំ ជាតាថា” តិ មហាជនំ សមាធិបេន្តោ សុវណ្ណការកុលំ អគមាសិ។
សុវណ្ណការោបិ តទ្ធិណោយេវ ភរិយាយ សទ្ធិ កលហំ ករោន្តោ និសិន្នោ
ហោតិ។ អថ នំ ថេរោ “ចេតិយេ តុម្ពា ធម្មា ធម្មា តមុខស្ស សុវណ្ណំ នប្បហោតិ, តំ
ជាតិ តុំ វដ្តតិ” តិ អាហា។ សោ ភរិយាយ កោបេន “តវ សត្តារំ ឧទកេ ឱបិ ត្វា
គច្ឆា” តិ អាហា។ អថ នំ សា “អតិសាហាសិកកម្មំ តេ កតំ, មម កុទ្ធន តេ
អហាមេវ អក្កោសិតញ្ចា វា បហិវិតញ្ចា វា, កស្មា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ
ពុទ្ធសុ វេរមកាសិ” តិ អាហា។ សុវណ្ណការោ តាវនេវ សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា
“ឧមថ មេ, ភន្តេ” តិ វត្វា ថេរស្ស ចាទមូលេ និបដ្ឋិ។ តាត, អហំ តយា ន កិញ្ចា
វុត្តោ, សត្តារំ ឧមាបេហិតិ។ កិញ្ច កត្វា ឧមាបេមិ, ភន្តេតិ។ សុវណ្ណាបុច្ឆានំ
តយោ កុម្ភេ កត្វា អន្តោធាតុនិធានេ បក្ខិបិ ត្វា អល្លវត្តោ អល្លកេសោ ហុត្វា
ឧមាបេហិ, តាតាតិ។

សោ “សាធុ, ភន្តេ” តិ វត្វា សុវណ្ណាបុច្ឆានិ ករោន្តោ តីសុ បុត្តេសុ ជេដ្ឋបុត្តំ
បក្កោសាបេត្វា “ឯហិ, តាត, អហំ សត្តារំ វេរវេនេន អវចំ, តស្មា ឥមាជិ
បុច្ឆានិ កត្វា ធាតុនិធានេ បក្ខិបិ ត្វា ឧមាបេស្សមិ, ត្វម្បិ ខោ មេ សហាយោ
ហោហិ” តិ អាហា។ សោ “ន តុំ មយា វេរវេនំ វេនាបិតោ, តុំយេវ ករោហិ” តិ
កាតុំ ន ឥច្ឆិ។ មជ្ឈិមបុត្តំ បក្កោសិត្វា តថេវាហា, សោបិ តថេវ វត្វា កាតុំ ន
ឥច្ឆិ។ កនិដ្ឋំ បក្កោសិត្វា តថេវាហា, សោ “បិតុ ឧប្បន្នកិច្ចំ នាម បុត្តស្ស
ភារោ” តិ វត្វា បិតុសហាយោ ហុត្វា បុច្ឆានិ អកាសិ។ សុវណ្ណការោ
វិទតិ ប្បមាណានំ បុច្ឆានំ តយោ កុម្ភេ និដ្ឋាបេត្វា ធាតុនិធានេ បក្ខិបិ ត្វា
អល្លវត្តោ អល្លកេសោ សត្តារំ ឧមាបេសិ។ ឥតិ សោ សត្តក្ខត្តំ ជាតកាលេ
ឧទកេ ចាតនំ លភិ។ អយំ បនស្ស កោជិយំ បិតោ អត្តភារោ។ ឥតាបិ តស្សេវ
និស្សន្ទេន ឧទកេ ចាតិតោ។ យេ បនស្ស ទ្វេជេដ្ឋភាតិកា បុត្តា សុវណ្ណាបុច្ឆានំ

ករណាកាលេ សហាយា ភវិតុំ ន ឥច្ឆិសុ, តេសំ តេន ការណេន
សុវណ្ណាបព្ពតោ ន និព្ពត្តិ, ជដិលស្ស បេវ កនិជ្ជបុត្តស្ស ច ឯកតោ កតភាវេន
និព្ពត្តិ។ ឥតិ សោ បុត្តេ អនុសាសិត្វា សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កតិចាហេនេវ
អរបាត្តំ ចាបុណី។ សត្តា អបវេន សមយេន បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ
បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្ស បុត្តានំ គេហាទ្វារំ អគមាសិ, តេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស
ភិក្ខុសង្ឃស្ស អឱមាសំ ភិក្ខុធានំ អទំសុ។

ភិក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុជ្ជាបេសុំ “អដ្ឋាបិ តេ, អារុសោ ជដិល,
អសីតិហត្ថេ សុវណ្ណាបព្ពតេ ច បុត្តេសុ ច តណ្ហា អត្ថី”តិ។ “ន មេ, អារុសោ,
ឯតេសុ តណ្ហា វា មាឆោ វា អត្ថី”តិ។ តេ “អយំ ជដិលត្ថេរោ អភ្ជុតំ វត្វា អញ្ញំ
ព្យាករោតី”តិ វទីសុ។ សត្តា តេសំ កថំ សុត្វា “ន, ភិក្ខុវេ, មម បុត្តស្ស តេសុ
តណ្ហា វា មាឆោ វា អត្ថី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៤១៦.

“យោធិ តណ្ហំ បហាជ្ជាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
តណ្ហាកវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ - យោ ឥធិ លោកេ ធម្មារិកំ តណ្ហំ វា មាឆំ វា ជហិត្វា យរាវាសេន
អនត្ថិកោ អនាគារោ ហុត្វា បរិព្ពជតិ, តណ្ហាយ បេវ ភវស្ស ច បរិក្ខីណត្តា
តណ្ហាកវបរិក្ខីណំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណីស្វតិ។

ជដិលត្ថេវវត្ថុ តេត្ថីសតិមំ។

៣៤. ដោតិកត្ថេវវត្ថុ

យោង តណ្ហាទ្តិ បុន ឥម៌ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡាវនេ វិហារន្តោ ជាតិកត្តេវ
អារត្ត កថេសិ។

អជាតសត្តកុមារោ ហិ ទេវទត្តន សទ្ធិ ឯកតោ ហុត្វា បិតរំ យាតេត្វា
រដ្ឋេ បតិដ្ឋិតោ “ជាតិកសេដ្ឋិស្ស មហាបាសាទំ គណ្ហិស្សមី” តិ យុទ្ធសដ្ឋោ
និក្ខមិត្វា មណិបាការេ សបរិវាស្ស អត្តនោ នាយំ ទិស្វា “គហបតិកោ
យុទ្ធសដ្ឋោ ហុត្វា ពលំ អាធាយ និក្ខន្តោ” តិ សល្លក្ខេត្វា ឧបគន្ធនំ នវិសហិ។
សេដ្ឋិបិ តំ ទិវសំ ឧចោសថិកោ ហុត្វា ចាតោវ ភុត្តចាតរាសោ វិហារំ គន្ធា
សត្ត សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ បឋមេ ទ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ
គហេត្វា បិតោ បន យមកោឡិ នាម យក្ខោ តំ ទិស្វា “កហំ គច្ឆសី” តិ
សបរិវាវំ វិទ្ធិសេត្វា ទិសាវិទិសាសុ អនុពទ្ធិ។ រាជា វិហារមេវ អគមាសិ។

អថ នំ សេដ្ឋិ ទិស្វាវ “កី, ទេវា” តិ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អដ្ឋាសិ។ គហបតិ, កី
ត្វំ តវ បុរិសេ “មយា សទ្ធិ យុដ្ឋជា” តិ អាណាបេត្វា ឥធាគម្ម ធម្មំ សុណន្តោ
វិយ និសិន្នាតិ។ កី បន ទេវោ មម គេហំ គណ្ហិតុំ គតោតិ? អាម, គតោម្ហិតិ។
មម អនិច្ឆាយ មម គេហំ គណ្ហិតុំ រាជសហស្សម្បី ន សក្កាតិ, ទេវាតិ។ សោ
“កី បន ត្វំ រាជា ភវិស្សសី” តិ កុដ្ឋិ។ នាហំ រាជា, មម សន្តកំ បន
ទសិកសុត្តម្បី មម អនិច្ឆាយ រាជ្ជហិ វា ចោរេហិ វា គហេតុំ ន សក្កាតិ។ កី
បនាហំ តវ រុចិយា គណ្ហិស្សមីតិ? តេន ហិ, ទេវ, ឥមា មេ ទសសុ អដ្ឋលីសុ
វីសតិ មុទ្ធិកា, ឥមាហំ តុម្ហាកំ ន ទេមិ។ សចេ សក្កោថ, គណ្ហាថាតិ។ សោ បន
រាជា ភូមិយំ ឧក្កដិកំ និសីទិត្វា ឧល្លដ្ឋន្តោ អដ្ឋារសហត្ថំ ហំនំ អភិរុហតិ, វត្វា
ឧល្លដ្ឋន្តោ អសីតិហត្ថំ ហំនំ អភិរុហតិ។ ឯវំ មហាពលោ សមាធាបិ ឥតោ
ចិតោ ច បរិវត្តន្តោ ឯកំ មុទ្ធិកម្បី កឡិតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “សាជកំ
បត្តរ, ទេវា” តិ វត្វា អដ្ឋលីយោ ឧដុកា អកាសិ, វីសតិបិ មុទ្ធិកា និក្ខមីសុ។ អថ

នំសេដ្ឋី “ឯវ៉ៃ, ឆេវ, មម សន្តកំ មម អនិច្ចាយ ន សក្កា គណ្ឌិតុ” ឆ្លើយ វត្តា រញ្ជោ
កិរិយាយ ឧប្បន្នសំវេតោ “បព្ពជិតុំ មេ អនុជាន, ឆេវ៉ា” តិ អាហា។ សោ “ឥមស្មី
បព្ពជិតេ សុខំ ចាសាទំ គណ្ឌិតុ” តិ ចិន្តេត្វា ឯកវេនេនេវ “តុំ បព្ពជាហី” តិ
អាហា។ សោ សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ន ចិន្តេស្សេវ អរហន្តំ បត្វា ជាតិកត្តេវ
នាម អហោសិ។ តស្ស អរហន្តំ បត្តក្ខណោយេវ សព្វាបិ សា សម្មត្តិ
អន្តរាយិ, តម្បិស្ស សតុលកាយី នាម ភរិយំ ឆេវតា ឧត្តរកុរុមេវ នយីសុ។

អថេកធិវសំ ភិក្ខុ តំ អាមន្តេត្វា, “អាវុសោ ជាតិក, តស្មី បនតេ ចាសាទេ
វា ឥត្តិយា វា តណ្ហា អត្ថី” តិ បុច្ឆិត្វា “នត្តាវុសោ” តិ វុត្តេ សត្តុ អាហោចេសុំ -
“អយំ, ភន្តេ, អភូតំ វត្តា អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ។ សត្តា “នត្តេវ, ភិក្ខុវេ, មម
បុត្តស្ស តស្មី តណ្ហា” តិ វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

៤១៦.

“យោធិ តណ្ហំ បហាដ្ឋាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
តណ្ហាភវបរិក្ខិណំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ” ឆ្លើយ

ឥមិស្ស កាថាយត្តោ ហោជ្ជា ជជិលត្តេវវត្ថុម្ហំ វុត្តនយេនេវ វេទិតញោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

ជាតិកត្តេវវត្ថុ ចតុតីសតិមំ។

៣៥. នជបុត្តកត្តេវវត្ថុ

ហិត្វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា វេឡុវនេ វិហារន្តោ ឯកំ នជបុត្តកំ អាវុត្ត
កថេសិ។

សោ កិរ ឯកំ នជកីឡំ កីឡយមាណោវិចារន្តោ សត្ត ធម្មកថំ សុត្វា
បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណី។ តស្មី ពុទ្ធប្បមុខេន ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ
បរិសន្តេ ភិក្ខុ ឯកំ នជបុត្តំ កីឡន្តំ ទិស្វា, “អារុសោ, ឯស តយា កីឡិត កីឡិតំ
កីឡិតិ, អត្ថិ នុ ខោ តេ ឯត្ថ សិនេហោ” តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ” តិ វុត្ថេ “អយំ, ភន្តេ,
អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតិ” តិ អាហំសុ។ សត្វា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខុវេ, មម
បុត្តោ សព្ពយោគេ អតិក្កន្តោ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤១៧.

“ហិត្វា មាណុសកំ យោគំ, ទិព្ពំ យោគំ ឧបច្ឆតា;
សព្ពយោគរិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណ” តិ។

តត្ថ មាណុសកំ យោគន្តិ មាណុសកំ អាយុញ្ញោវ បញ្ច កាមគុណោ ច។
ទិព្ពយោគេបិ ឯសេវ នយោ។ ឧបច្ឆតាតិ យោ មាណុសកំ យោគំ ហិត្វា ទិព្ពំ យោគំ
អតិក្កន្តោ, តំ សព្ពេហិ ចត្វហិបិ យោគេហិ រិសំយុត្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វធាមីតិ
អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិដលាទីនិ ចាបុណីស្វតិ។

នជបុត្តកត្តេវវត្ថុ បញ្ចតិសតិមំ។

៣៦. នជបុត្តកត្តេវវត្ថុ

ហិត្វា រតិញ្ញាតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្វា វេឡុវនេវិហារន្តោ ឯកំ
នជបុត្តកំយេវ អារត្ត កថេសិ។ វត្ថុ បុរិមសទិសមេវ។ ឥធម បន សត្វា, “ភិក្ខុវេ,
មម បុត្តោ រតិញ្ញា អរតិញ្ញា បហាយ បិតោ” តិ វត្វា ឥមំ កាថមាហា -

៤១៨.

“ហិក្ខារ រតិញ្ចា អរតិញ្ចា, សីតិក្ខតំ និរូបធី;
សត្តលោកាភិក្ខុវីរំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា”ន្តិ។

តត្ថ រតិន្តិ បញ្ចកាមគុណារតី។ អរតិន្តិ អរញ្ញាវាសេ ឧក្កណ្ឌិតត្ថំ។
សីតិក្ខតន្តិ និព្ពតំ។ និរូបធីន្តិ និរូបក្កិលេសំ។ វីរន្តិ តំ ឯវរូបំ សព្ពំ ខន្ធលោកំ
អភិក្ខវិក្ខា បិតំ វីរយវន្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វេទាមីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្យស្វតិ។

នដបុត្តកត្ថេវវត្ថុ ធម្មិសតិមំ។

៣៧. វដ្តិសត្ថេវវត្ថុ

ចុតី យោ វេទីតិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ វដ្តិសត្ថេវ អារត្ត
កថេសិ។

រាជគហោ កិរេកោ ព្រាហ្មណោ វដ្តិសោ នាម មតមនុស្សានំ សីសំ
អាគោដេត្វា “ឥទំ និរយេ និព្ពត្តស្ស សីសំ, ឥទំ តិរច្ឆានយោនិយំ, ឥទំ
បេត្តិវិសយេ, ឥទំ មនុស្សលោកេ, ឥទំ ទេវលោកេ និព្ពត្តស្ស សីស”ន្តិ ជានាតិ។
ព្រាហ្មណា “សក្កា ឥមំ និស្សាយ លោកំ ខាធិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ ទ្វេ វត្ថុវត្ថានិ
បរិទហាបេត្វា អាធាយ ជនបទំ ចរន្តា មនុស្សេ វេទន្តិ “ឯសោ វដ្តិសោ នាម
ព្រាហ្មណោ មតមនុស្សានំ សីសំ អាគោដេត្វា និព្ពត្តជ្ជានំ ជានាតិ, អត្ថនោ
ញាតកានំ និព្ពត្តជ្ជានំ បុច្ឆថា”តិ។ មនុស្សាយថាពលំ ធនបិ កហាបលោ
វីសតិបិ សតម្បិ ធិត្វា ញាតកានំ និព្ពត្តជ្ជានំ បុច្ឆន្តិ។ តេ អនុបុព្វេន សាវត្ថី
បត្វា ជេតវនស្ស អវិទូរេ និវាសំ កណ្ឌីសុ។ តេ ភុត្តចាតរាសា មហាជនំ
គន្ធមាលាធិហត្ថំ ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តំ ធិស្វា “កហំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា “វិហារំ

ធម្មសូត្រនាយា” តិ វុត្តេ “តត្ថ គន្ធា កី ករិស្សេ, អម្ពា កំ វុត្តិសត្រាហ្មណេន
សធិសោ នាម នត្ថិ, មតមនុស្សនំ សីសំ អាគោដេត្វា និព្ពត្តជ្ជានំ ជាតាតិ,
ញាតកានំ និព្ពត្តជ្ជានំ បុច្ឆថា” តិ អាហំសុ។ តេ “វុត្តិសោ កី ជាតាតិ, អម្ពា កំ
សត្តារា សធិសោ នាម នត្ថិ” តិ វុត្តា ឥតរេហិបិ “វុត្តិសសធិសោ នត្ថិ” តិ វុត្តេ
កេមំ វុឡេត្វា “ឯថ, ធានិ វេ វុត្តិសស្ស វា អម្ពា កំ វា សត្ថុ ជាននភារំ
ជានិស្សរាមា” តិ តេ អាធាយ វិហារំ អគមំសុ។ សត្តា តេសំ អាគមនភារំ ញាតា
និរយេ តិវច្ឆានយោនិយំ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេតិ ចត្វសុ ហំនេសុ និព្ពត្តានំ
ចត្តារិ សីសានិ, ធិណាសវសីសញ្ញាតិ បញ្ច សីសានិ អាហារាបេត្វា បដិចាជិយា
វេបេត្វា អាគតកាលេ វុត្តិសំ បុច្ឆិ - “តុំ កិរ សីសំ អាគោដេត្វា មតកានំ
និព្ពត្តជ្ជានំ ជាតាសី” តិ? “អាម, ជាតាមី” តិ។ “ឥទំ កស្ស សីស” តិ? សោ តំ
អាគោដេត្វា “និរយេ និព្ពត្តស្ស” តិ អាហា។ អថស្ស សត្តា “សាធុ សាធុ” តិ
សាធុការំ ធឪតា ឥតរាទិបិ តិណិ សីសានិ បុច្ឆិត្វា តេន អវិវជ្ឈិត្វា វុត្តវុត្តក្ខណោ
តថេវ តស្ស សាធុការំ ធឪតា បញ្ចមំ សីសំ ទស្សេត្វា “ឥទំ កស្ស សីស” តិ បុច្ឆិ,
សោ តម្បិ អាគោដេត្វា និព្ពត្តជ្ជានំ ន ជាតាតិ។

អថ នំ សត្តា “កី, វុត្តិស, ន ជាតាសី” តិ វុត្តា, “អាម, ន ជាតាមី” តិ វុត្តេ “អហំ
ជាតាមី” តិ អាហា។ អថ នំ វុត្តិសោ យាចិ “ទេថ មេ ឥមំ មន្ត” តិ។ ន សក្កា
អបព្ពជិតស្ស ធាតុត្ថិ។ សោ “ឥមស្មី មន្តេ គហិតេ សកលជម្ពុទិបេ អហំ
ដេជ្ឈកោ ភវិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា តេ ព្រាហ្មណោ “តុម្ពេ តត្ថេវ កតិចាហំ វសេថ,
អហំ បព្ពជិតស្សមី” តិ ឧយ្យោដេត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធិបសម្មទោ
វុត្តិសត្ថេរោ នាម អហោសិ។ អថស្ស សត្តា ទូត្ថីសាការកម្មជ្ជានំ ធឪតា “មន្តស្ស
បរិកម្មំ សជ្ឈាយាហី” តិ អាហា។ សោ តំ សជ្ឈាយន្តោ អន្តរន្តរា ព្រាហ្មណោហិ
“គហិតោ តេ មន្តោ” តិ បុច្ឆិយមាធា “អាគមេថ តារ, គណ្ហាមី” តិ វុត្តា
កតិចាហេនេវ អរហត្តំ បត្វា បុន ព្រាហ្មណោហិ បុដ្ឋោ “អគព្ពោ ធានាហំ,

អាវុសោ, គន្ថុ"ន្តិ អាហា។ តំ សុត្វាភិក្ខុ "អយំ, ភន្ថេ, អភូតេន អញ្ញំ
ព្យាករោតី"តិ សត្តុ អាហោចេសុំ។ សត្វា "មា, ភិក្ខុវេ, ឯវំ អវចុត្ត, ឥទានិ, ភិក្ខុវេ,
មម បុត្តោ បុតិបដិសន្ធិកុសលោ ជាតោ"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ -

៤១៩.

“បុតី យោ វេទិ សត្វានំ, ឧបបត្តិញ្ច សព្ពសោ;
អសត្តំ សុគតំ ពុទ្ធិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៤២០.

“យស្ស គតី ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមានុសា;
ឡិណាសវំ អវហន្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ យោ វេទីតិ យោ សត្វានំ សព្ពាការេន បុតិញ្ច បដិសន្ធិញ្ច ចាកជំ កត្វា
ជាតាតិ, តមហំ អលគ្គតាយ អសត្តំ, បដិបត្តិយា សុដ្ឋ គតត្តា សុគតំ, បតុន្តំ
សត្វានំ ពុទ្ធតាយ ពុទ្ធិ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។ យស្សាតិ យស្សតេ
ទេវាធយោ គតី ន ជានន្តិ, តមហំ អាសវានំ ឡិណតាយ ឡិណាសវំ, កិលេសេហិ
អារកត្តា អវហន្តំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហ្វ សោតាបត្តិជលាទិនិ ចាបុណ្ណិស្វតិ។

វដ្តិសត្តវវត្ថុ សត្តតិសតិមំ។

៣៨. ធម្មទិន្នត្ថវវត្ថុ

យស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្វា វេជ្ជវនេ វិហារន្តោ ធម្មទិន្នំ នាម ភិក្ខុនី
អារព្ព កលេសិ។

ឯកទិវសញ្ញា តស៊ូ គឺហិកាលេ សាមីកោ វិសាខា ឧបាសកោ សត្ត
សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អនាគាមិជលំ បត្វា ចិន្តេសិ - “មយា សត្តំ សាបតេយ្យំ
ធម្មទិន្នំ បដិច្ឆាបេតុំ វដ្តតី” តិ។ សោ តតោ បុព្វេ អាគច្ឆន្តោ ធម្មទិន្នំ វាតចានេន
ឌីលោកេន្តិ ទិស្វា សីតំ ករោតិ។ តំ ទិវសំ បន វាតចានេន បីតំ
អនោលោកេន្តោវ អគមាសិ។ សា “កី នុ ខោ ឥទ” ន្តិ ចិន្តេត្វា “ហោតុ,
ភោជនកាលេ ជានិស្សមី” តិ ភោជនវេលាយ ភត្តំ ឧបនាមេសិ។ សោ អញ្ជេសុ
ទិវសេសុ “ឯហិ, ឯកតោ ភុញ្ញាមា” តិ វទតិ, តំ ទិវសំ បន តុណ្ហិភូតោវ ភុញ្ញិ។
សា “កេនចិទេវ ការណេន កុបិតោ ភវិស្សតី” តិ ចិន្តេសិ។ អថ នំ វិសាខា
សុខនិសិន្នវេលាយ តំ បក្កោសិត្វា “ធម្មទិន្នេ ឥមស្មី គេហេ សត្តំ សាបតេយ្យំ
បដិច្ឆាហិ” តិ អាហា។ សា “កុទ្ធា នាម សាបតេយ្យំ ន បដិច្ឆាបេត្តិ, កី នុ ខោ
ឯត” ន្តិ ចិន្តេត្វា “តុម្ពេ បន, សាមី” តិ អាហា។ អហំ ឥតោ បជ្ជាយ ន កិញ្ចិ
វិចារេមីតិ។ តុម្ពេហិ ធម្មតំ ខេឡំ កោ បដិច្ឆិស្សតិ, ឯវំ សន្តេ មម បព្ពដ្ឋំ
អនុជានាថាតិ។ សោ “សាធុ, ភទ្កេ” តិ សម្បជិច្ឆិត្វា មហាន្តេន សក្ការេន តំ
ភិក្ខុនិឧបស្សយំ នេត្វា បញ្ចាជេសិ។ សាលទ្ធិបសម្បទា ធម្មទិន្នត្ថវី នាម
អហោសិ។

សា បរិវេកកាមតាយ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិ ជនបទំ គន្ធា តត្ថ វិហរន្តិ ន
ចិវស្សេវ សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ បត្វា “ឥទានិ មំ និស្សាយ ញាតិជនា
បុញ្ញានិ ករិស្សន្តិ” តិ បុនទេវ រាជគហំ បច្ឆាភញ្ញិ។ ឧបាសកោ តស៊ូ
អាគតភារំ សុត្វា “កេន នុ ខោ ការណេន អាគតា” តិ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ធា
ថេវី វទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “ឧក្កណ្ឌិតា នុ ខោសិ, អយ្យេតិ វត្ថុំ អប្បតិវុបំ,
បញ្ចាមេកំ នំ បុច្ឆិស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា សោតាបត្តិមគ្គេ បញ្ចំ បុច្ឆិ, សា តំ
វិស្សជ្ជេសិ។ ឧបាសកោ តេនេវ ឧបាយេន សេសមគ្គេសុបិ បញ្ចំ បុច្ឆិត្វា
អតិក្កម្ម បញ្ចាស្ស បុជ្ជកាលេ តាយ “អច្ចយាសិ, អារុសោ, វិសាខា” តិ វត្វា

“អាកផ្លូវមាណេ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា ឥមំ បញ្ចំ បុច្ឆយ្យាសី” តិ វុត្តេ ថេរី វន្តិត្វា
ឧដ្ឋាយាសនា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា តំ កថាសល្លាបំ សត្តំ ភគវតោ អាហោចេសី។
សត្តា “សុកចិតំ មម ជីតាយ ធម្មទិន្នាយ, អហម្មេតំ បញ្ចំ វិស្សន្នេន្តោ ឯវមេវ
វិស្សន្នេយ្យ” ត្តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា -

២២០.

“យស្ស បុរេ ច បច្ឆា ច, មជ្ឈេ ច នត្តិ កិញ្ចនំ;
អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រមី ព្រាហ្មណា” ត្តិ។

តត្ថ បុរេតិ អតីតេសុ ខន្ធសុ។ បច្ឆាតិ អនាគតេសុ ខន្ធសុ។ មជ្ឈេតិ
បច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធសុ។ នត្តិ កិញ្ចនត្តិ យស្សតេសុ ហានេសុ តណ្ហាភាសាសង្ខាតំ
កិញ្ចនំ នត្តិ, តមហំ រាគកិញ្ចនាធិហិ អកិញ្ចនំ កស្សចិ គហណាស្ស អភាវេន
អនាទានំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

ធម្មទិន្នត្ថេវវត្ថុ អដ្ឋតិសតិមំ។

៣៩. អដ្ឋលីមាលត្ថេវវត្ថុ

ឧសភន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ អដ្ឋលីមាលត្ថេវ អារព្ព
កថេសី។ វត្ថុ “ន វេ កធិរិយា ទេវលោកំ វជន្តី” តិ (ធម្ម. ប. ១៧៧) ភាថាវណ្ណនាយ
វុត្តមេវ។ វុត្តញ្ញា តត្ថ -

ភិក្ខុ អដ្ឋលីមាលំ បុច្ឆិសុ - “កី នុ ខោ, អាវុសោ អដ្ឋលីមាល, ទុដ្ឋហត្ថី ធន្តំ
នាវេត្វា បីតំ ទិស្វា ភាយី” តិ? “ន ភាយី, អាវុសោ” តិ។ តេ សត្តារំ ឧបសង្កមិត្វា
អាហំសុ - “អដ្ឋលីមាលោ, ភន្តេ, អញ្ញំ ព្យាករោតី” តិ។ សត្តា “ន, ភិក្ខុវេ, មម

បុត្តោ អង្គុលីមាលោ កាយតិ។ ធីណាសវឌុសកានញ្ញា អន្តរេ ជេដ្ឋកឌុសភា មម
បុត្តសធិសាភិក្ខុ ន កាយន្តី"តិ វត្ថា ឥមំ គាថមាហា -

៤២២.

“ឌុសកំ បវរំ វីរំ, មហេសី វិជិតាវិនំ;

អនេជំ ម្នាតកំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រមិ ព្រាហ្មណា"ន្តិ។

តស្សត្ថោ - អច្ឆម្ពិតជ្ជន ឌុសកសធិសតាយ ឌុសកំ ឌុត្តមជ្ជន បវរំ
វីរិយសម្បត្តិយា វីរំ មហាម្នាតំ សីលក្ខន្ធាធិនំ ឯសិតត្ថា មហេសី តិណ្ណំ មារាជំ
វិជិតត្ថា វិជិតាវិនំ ម្នាតកំ លេសតាយ ម្នាតកំ ចតុសច្ចុពុទ្ធតាយ ពុទ្ធំ តំ ឯវរុបំ
អហំ ព្រាហ្មណំ វនាមីតិ អត្ថោ។

នេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាធិនិ ចាបុណ្ណិសូតិ។

អង្គុលីមាលត្ថេរវត្ថុ ឯក្ខនចត្តាលីសំ។

៤០. នេវហិតព្រាហ្មណាវត្ថុ

បុព្ពេនិវាសន្តិ ឥមំ ធម្មនេសនំ សត្តា ជេតវនេ វិហារន្តោ
នេវហិតព្រាហ្មណស្ស បញ្ចំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្ម័ញ្ញា សមយេ ភគវា វាតរោគេន អាពាធិកោ ហុត្វា ឧបវាណាត្ថេរំ
ឧណ្ហោទកត្តាយ នេវហិតព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ បហិណ្ឌិ។ សោ គន្ធា សត្ថុ
អាពាធិកភារំ អាចិត្តិក្ខា ឧណ្ហោទកំ យាចិ, តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ តុដ្ឋមានសោ
ហុត្វា “លាភា វត មេ, យំ មម សន្តិកំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧណ្ហោទកស្សត្តាយ
សាវកំ បហិណ្ឌិ”តិ ឧណ្ហោទកស្ស កាជំ បុរិសេន គាហាបេត្វា ដាណីតស្ស ច
បុជំ ឧបវាណាត្ថេរស្ស ចាទាសិ។ ថេរោ តំ គាហាបេត្វា វិហារំ គន្ធា សត្ថារំ

ឧណ្ណោទកេនត្តាបេត្វា ឧណ្ណោទកេន ជាណីតំ អាណោឡេត្វា ភក្កវតោ
ចាទាសិ, តស្ស តន្ត្រីណោយេវ សោ អាពាធា បដិបស្សន្តិ។ ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ
- “កស្ស នុ ខោ ទេយ្យធម្មោ ទិន្នោ មហាប្បលោ ហោតិ, សត្តារំ បុច្ឆិស្សមី” តិ
សោ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា តមត្ថំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“កត្ត ទន្ធា ទេយ្យធម្មំ, កត្ត ទិន្នំ មហាប្បលំ;
កថញ្ញា យជមានស្ស, កថំ ឥជ្ឈតិ ទក្ខិណា” តិ។ (សំ. និ. ១.១៩៩);

អថស្ស សត្តា “ឯវុបស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទិន្នំ មហាប្បលំ ហោតិ” តិ វត្វា
ព្រាហ្មណំ បកាសេន្តោ ឥមំ កាថមាហា -

៤២៣.

“បុព្ពេនិវាសំ យោ វេទិ, សត្តាចាយញ្ច បស្សតិ;
អថោ ជាតិក្ខយំ បត្តោ, អភិញ្ញាវេសិតោ មុនិ; (សំ. និ. ១.១៩៩);
សត្តវេសិតវេសានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ” តិ។

តស្សត្ថោ - យោ បុព្ពេនិវាសំ ចាកដំ កត្វា ជាតាតិ, ធម្មិសតិទេវលោកភេទំ
សគ្គញ្ច ចតុត្ថិដំ អចាយញ្ច ទិព្វចក្ខុនា បស្សតិ, អថោ ជាតិក្ខយសម្ព័ន្ធតំ
អរហត្តំ បត្តោ, អភិញ្ញេយ្យំ ធម្មំ អភិជានិត្វា បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានិត្វា បហាតត្ថំ
បហាយ សច្ឆិកាតត្ថំ សច្ឆិកត្វា វេសិតោ និជ្ជានំ បត្តោ, វុសិតវេសានំ វា
បត្តោ, អាសវក្ខយបញ្ញាយ មោនការំ បត្តត្តា មុនិ, តមហំ សព្ពេសំ កិលេសានំ
វេសានំ អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ ព្រាហ្មចរិយវាសំ វុត្តភាវេន សត្តវេសិតវេសានំ
ព្រាហ្មណំ វធាមីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិជលាទីនិ ចាបុណ្ណិសុ។ ព្រាហ្មណោបិ
បសន្នមានសោ សរណេសុ បតិជ្ឈាយ ឧចាសកត្តំ បវេទេសីតិ។

ទេវហិតព្រាហ្មណ៍វត្ថុ ចត្តាលីសំ។

ព្រាហ្មណ៍វត្ថុវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ធម្មិសតិមោវគ្គោ។

និកមនកថា

ឯត្តាវតា សព្វបឋមេ យមកវគ្គ បុទ្ទស វត្ថុនិ, អប្បមាទវគ្គ នវ, ចិត្តវគ្គ
នវ, បុប្ផវគ្គ ទ្វាទស, ពាលវគ្គ បន្ទរស, បណ្ឌិតវគ្គ ឯកាទស, អរហន្តវគ្គ
ទស, សហស្សវគ្គ បុទ្ទស, ចាបវគ្គ ទ្វាទស, ធន្ទវគ្គ ឯកាទស, ជរាវគ្គ នវ,
អត្តវគ្គ ទស, លោកវគ្គ ឯកាទស, ពុទ្ធវគ្គ នវ, សុខវគ្គ អដ្ឋ, បិយវគ្គ នវ,
កោដវគ្គ អដ្ឋ, មលវគ្គ ទ្វាទស, ធម្មជ្ឈវគ្គ ទស, មគ្គវគ្គ ទ្វាទស,
បកិណ្ណាភវគ្គ នវ, និរយវគ្គ នវ, នាគវគ្គ អដ្ឋ, តណ្ហាវគ្គ ទ្វាទស, ភិក្ខុវគ្គ
ទ្វាទស, ព្រាហ្មណ៍វគ្គ ចត្តាលីសាតិ បញ្ចាធិកានិ តីណិ វត្ថុសតានិ
បកាសេត្វា នាតិសង្ខេបនាតិវិត្តាវសេន ឧបរចិតា
ទ្វាសត្តតិភាណាវរបមាណា ធម្មបទស្ស អត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតាតិ។

បត្តំ ធម្មបទំ យេន, ធម្មរាជេនុត្តរំ;

គាថា ធម្មបទេ តេន, ភាសិតា យា មហេសិនា។

សតេវីសា ចតុស្សតា, ចតុស្សតិភាវិនា;

សតត្ថយញ្ញំ វត្ថុនំ, បញ្ចាធិកា សមុដ្ឋិតា។

វិហារេ អធិរាជេន, ការិតម្ហិ កតញ្ញាណ;

ចាសាទេ សិរិក្ខុជស្ស, រញ្ជោវិហារតា មយា។

អត្ថព្យញ្ញនសម្បជ្ជំ, អត្ថាយ ច ហិតាយ ច;
លោកស្ស លោកនាថស្ស, សទ្ធម្មដ្ឋិតិកម្យតា។

តាសំ អជ្ជកថំ ឯតំ, ករោន្តេន សុនិម្ពលំ;
ទ្វាសត្តតិបមាណាយ, កាណាវារេហិ ចាឡិយា។

យំ បត្តំ កុសលំ តេន, កុសលា សព្វចាណំ;
សព្វេ ឥដ្ឋន្តុ សង្កប្បា, លភន្តុ មធ្យំ ជលន្តិ។

បរមវិសុទ្ធសទ្ធសទ្ធាពុទ្ធវិរិយបដិមណ្ឌិតេន
សីលាចារជ្ជវមទ្ធិវាទិគុណាសមុទយសមុទិតេន
សកសមយសមយន្តរកហនន្តោគាហានាសមត្ថេន
បញ្ញាវេយ្យត្តិយសមន្នាគតេន តិបិដកបរិយត្តិប្បភេទេ សាដ្ឋកថេ
សត្តសាសនេ អប្បដិហតញ្ញាណប្បភាវេន មហាវេយ្យករណេន
ករណាសម្បត្តិជនិតសុខវិនិត្តតមធ្យរោទារវចនលាវណ្ណាយុត្តេន
យុត្តមុត្តវាទិនា វាទីវេន មហាកវិនា បភិន្នបដិសម្ពិទាបរិវាវេ
ធម្មភិញ្ញាបដិសម្ពិទាទិប្បភេទគុណាបដិមណ្ឌិតេ ឧត្តវិមនុស្សធម្មេ
សុប្បតិដ្ឋិតពុទ្ធិនំ ថេរវំសប្បធិចានំ ថេរានំ មហាវិហារវាសីនំ វំសាលដ្ឋានភូតេន
វិបុលវិសុទ្ធពុទ្ធិនា ពុទ្ធខោសោតិ គរូហិ គហិតនាមធម្មយ្យេន ថេរេន កតាយំ
ធម្មបទដ្ឋកថា -

តាវ តិដ្ឋតុ លោកស្មី, លោកនិត្តរណេសិនំ;
ធស្សេន្តី កុលបុត្តានំ, នយំ សទ្ធាទិពុទ្ធិយា។

យាវ ពុទ្ធាតិ នាមម្មិ, សុទ្ធិចិត្តស្ស តាទិនោ;
លោកម្ហិ លោកជេដ្ឋស្ស, បវត្តតិ មហេសិនោតិ។

ឥតិ តើសាធិកបតុសតតាថាបញ្ចាធិកតិសតវត្ថុបដិមណ្ឌិតា

ធម្មីសតិវគ្គសមន្មាគតា ធម្មបទវណ្ណានា សមត្ថា។

ធម្មបទ-អដ្ឋកថា សញ្ញាការេន និដ្ឋិតា។

